Α. Δ. ΔΕΛΗΜΠΑΣΗ

ΠΑΣΧΑ ΚΥΡΙΟΥ

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ-ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ 1985

ΠΑΣΧΑ ΚΥΡΙΟΥ

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ–ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ

ΠΑΣΧΑ ΚΥΡΙΟΥ

Ὁ συγγράψας εὐχαριστεῖ τοὺς ὁπωσδήποτε συμβαλόντας εἰς τὴν ποίησιν τῆς παρούσης συγγραφῆς «Πάσχα Κυρίου». Μάλιστα δὲ τὴν Ἱ. Μονὴν Ἁγίων Μαρτύρων Κυπριανοῦ καὶ Ἰουστίνης Φυλῆς Ἀττικῆς, ἥτις, διὰ τοῦ πρόφρονος διαφέροντος ὑπὲρ τῆς γνησίας ὀρθοδόξου Παραδόσεως τῶν ἁγίων Πατέρων, ἐβοήθησε σημαντικῶς εἰς τὴν πραγματοποίησιν αὐτῆς.

Α. Δ. ΔΕΛΗΜΠΑΣΗ

ΠΑϹΧΑ ΚΥΡΙΟΥ

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ–ΑΝΑΚΑΙΝΙϹΙϹ ΚΑΙ ΑΠΟϹΤΑϹΙΑ

Τό Πάσχα ἡμῶν ὑπέρ
ἡμῶν ἐτύθη Χριστός.

ΑΘΗΝΑΙ 1985

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ.	Στ.	Ἀντὶ	Γράφε
67	3	«διεχώρησε»	«διεχώρισε»
75	24	ἐπολλαπλασιαζώμεθα	ἐπολλαπλασιαζόμεθα
88	5	συμφρόνου	σύμφρονος
104	8	οὗτος	οὗτος
104	12	δυσσέβησαν	ἐδυσσέβησαν
120	17	μετρωνται	μετροῦνται
146	17	ἀνηψοῦντο	ἀνυψοῦντο
159	8	ὁδοῦσι	ὀδοῦσι
174	16	μετρᾶται	μετρεῖται
194	28	μετρᾶται	μετρεῖται
229	27	ἀδυνατίσει	ἀδυνατήσει
240	31	ἐνηνθρώπισεν	ἐνηνθρώπησεν
241	8	ἐστὶν	ἔστιν
249	27	ἀφρόνου	ἄφρονος
275	2	ἀνάπτυξεν	ἀνέπτυξεν
286	27	τηρήσας (φροντίσας)	τηρήσασα (φροντίσασα)
289	23	Ἰώσηππον	Ἰώσηπον
322	29	θλίψις	θλῖψις
327	1	ινα	ἵνα
354	10	μεταβάντων	μεταβασῶν
365	23	οἰκομένην	οἰκουμένην
416	34	ἰνδικτιῶντες	ἰνδικτιῶνες
502	15	ἀγασμὸν	ἁγιασμὸν
565	33	ἀφρόνου	ἄφρονος
567	13	δυσσέβησαν	ἐδυσσέβησαν
582	13	ἐπεδείξατο	ἐπεδείξαντο
590	6	καλλινόντων	καλλυνόντων
594	30	κρίμα	κρῖμα
607	10	κατακτοῦσι	κατακτῶσι
624	1	αλωσις	ἅλωσις
648	34	ἐξωκληματικοῦ	ἐξωκλιματικοῦ
663	3	πλειοψηφίσαντες	πλειοψηφήσαντες
676	8	συζητῶντες	συζητοῦντες
699	17	εξαρχον	ἔξαρχον
705	33	ἀπατηλης	ἀπατηλῆς
711	14	ἐγκυκλιος	ἐγκύκλιος
716	12	ἐπιπολλάζει	ἐπιπολάζει
723	4	οὗς	οὕς
724	3	ἐνωχλοῦντο	ἠνωχλοῦντο
739	3	εἶχον ποτέ	εἶχόν ποτε
740	32	ἡρεμίας	ἠρεμίας
770	22	ἐξυπηρετοῦσαν	ἐξυπηρετούσῃ
777	16	ἐδεικνύητο	ἐδεικνύετο
801	13	ἀπόλυνται	ἀπόλλυνται
803	18	ὀξύνθησαν	ὠξύνθησαν
825	23	πάσιν	πᾶσιν
829	14	earch	earth

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ παρὸν βιβλίον ἀφιεροῦται εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Πάσχα τῆς Ὀρθοδοξίας. Τὸ Ἅγιον Πάσχα εἶναι «ἑορτῶν ἑορτή»[1]. *Διὸ ἡ διαπραγμάτευσις τοῦ θέματος τοῦ Πάσχα ἐπεκτείνεται καὶ εἰς ἄλλας ἑορτάς, κινητὰς καὶ ἀκινήτους. Οὕτως εἰσέρχεται καὶ εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ἑορτολογίου τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας. Τὸ συγγραφικὸν τοῦτο ἔργον διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, ὑπὸ τοὺς ἑξῆς τίτλους : Α΄ «Δημιουργία καὶ Πτῶσις», Β΄ «Τὸ Πάσχα Κυρίου» καὶ Γ΄ «Ἀποστασία καὶ Ὀρθοδοξία». Εἰς τὸ πρῶτον μέρος, ἐξετάζεται ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ πτῶσις τοῦ ἀνθρώπου, ὡς πρᾶξις, κατάστασις καὶ πορεία ἀποστασίας, καὶ ἡ σωτηριώδης παιδαγωγία τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος, ἐκτίθενται τὰ τοῦ τυπικοῦ Πάσχα τοῦ θείου νόμου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὰ τοῦ σωτηρίου Πάσχα τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τὰ τῆς ἑορτῆς τοῦ αἰωνίου Πάσχα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀνὰ τοὺς αἰῶνας. Εἰς τὸ τρίτον μέρος, γίνεται λόγος περὶ τῆς ἀποστασίας ἐκ τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Πάσχα καὶ περὶ τῆς στάσεως τῆς Ὀρθοδοξίας ἔναντι τῆς ἑορτολογικῆς ταύτης παραβάσεως.*

Ἡ διαπραγμάτευσις τῶν ἀνωτέρω θεμάτων γίνεται ὑπὸ τὸ φῶς τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, βάσει τοῦ γραφικοῦ καὶ λοιποῦ πατερικοῦ λόγου τῶν Ἁγίων, καὶ ὡς οἱ Πατέρες ἡμῶν τὰ ἐξέθεσαν. «Οὐδὲν γὰρ (ἐστίν), ὃ μὴ εἰρήκασιν (τὸ ὁποῖον δὲν ἔχουσιν εἴπει) οἱ Πατέρες»[2], *ὄχι μόνον ἐπὶ θείων δογμάτων καὶ ἠθικῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα καὶ τῶν λοιπῶν ἑορτῶν, καὶ γενικῶς τοῦ ἑορτολογίου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὅ,τι διδάσκει ὁ Θεὸς διὰ τῶν Πατέρων, τοῦτο εἶναι Ὀρθοδοξία. Ὅ,τι λέγει ὁ Κύριος διὰ τῶν Ἁγίων, τοῦτο εἶναι ἡ ἀληθὴς Θρησκεία. Ὅ,τι διαγγέλλει ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων, τοῦτο καθορίζει τὴν «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»*[3] *λατρείαν τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν. Πάντες οἱ πρὸ ἡμῶν Ὀρθόδοξοι εἰς τοὺς ἁγίους Πατέρας ἐβασίσθησαν. Ὄχι μόνον οἱ ἁπλοῖ Χριστιανοὶ καὶ τὰ πλήθη τῶν κληρικῶν καὶ μοναχῶν καὶ διδασκάλων, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες. Καὶ οἱ μεγάλοι ἀκόμη Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐδίδαξαν βάσει τῶν πρὸ*

1. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 841.
2. Συμεὼν Θεσσαλον., PG. 155, 64.
3. Ἰωάν. δ΄ 23.

αὐτῶν Πατέρων. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος π.χ. παρέδωκε «τὴν παραδοθεῖσαν» «παρὰ τῶν Πατέρων ἀποστολικὴν πίστιν», «συμφώνως ταῖς ἁγίαις Γραφαῖς», «μηδὲν ἔξωθεν ἐπινοήσας»[4]. Ὁ Μ. Βασίλειος διήγγειλεν «ἅπερ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων» ἐδιδάχθη καὶ δὲν παρεδέχθη «πίστιν» «νεωτέραν», οὔτε παρέδωκε τὰ τῆς αὐτοῦ «διανοίας γεννήματα»[5]. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐφύλαξε «τὴν καλὴν παρακαταθήκην, ἣν παρὰ τῶν Πατέρων» ἔλαβεν[6]. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐδίδαξεν, ὡς «οἱ Πατέρες ἐνομοθέτησαν»[7]. Καὶ αὐταὶ αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι διηρεύνησαν, ἔκριναν καὶ ἀπεφάσισαν, «κατὰ τὴν ἀρχῆθεν Παράδοσιν τῆς Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Καθολικῆς (Ὀρθοδόξου) Ἐκκλησίας» ἤτοι «τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν»[8].

Διὰ τὴν Ὀρθοδοξίαν, θέμα Πάσχα καὶ λοιπῶν ἑορτῶν καὶ ἑορτολογίου δὲν ὑφίσταται. Καὶ ταῦτα ἐτακτοποίησαν «οἱ τὰ πάντα καλῶς διαταξάμενοι θεῖοι Πατέρες»[9]. Ὑπάρχει μόνον ζήτημα ἀντικρούσεως τῶν ἀντιπατερικῶν θέσεων τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας καὶ καθάρσεως τῶν Ὀρθοδόξων ἀπὸ τῶν πολλῶν ταύτης πλανῶν. Ταῦτα εἶναι δυνατά, διὰ τοῦ φωτὸς τῆς πατερικῆς διδαχῆς. Ὡς ἐν οἴκῳ τὸ σκότος ἀφανίζεται ἐρχομένου τοῦ φωτός, οὕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἡ ἀποστασία ἡττᾶται, γινωσκομένης τῆς ἀληθείας τῆς ὀρθοδόξου Παραδόσεως τῶν Ἁγίων. Μέσον μάχης καὶ θεραπείας εἶναι ὁ πατερικὸς λόγος. Διὰ τοῦτο, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, μαχόμενος κατὰ τῆς παπικῆς αἱρέσεως καὶ θεραπεύων τὸν πεπτωκότα εἰς ταύτην Βαρλαάμ, γράφει πρὸς αὐτὸν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ : «Πρὸς τὸ παιδαγωγεῖον τῶν Πατέρων ἀναβιβάσαι σε διενοήθην»[10]. Εἰς τὸ ἅγιον, λοιπόν, τοῦτο καὶ πάμφωτον παιδαγωγεῖον τῶν θεοφόρων Πατέρων ἂς ἀναβῶμεν καὶ ἡμεῖς διὰ τῶν ἑπομένων σελίδων, ὡς δι' ἄλλων βαθμίδων νοός. Καί, διὰ τῆς θείας Χάριτος, θὰ πεισθῶμεν ὅτι οἱ Πατέρες ἡμῶν ἔχουσιν ἐν πᾶσι τὴν σῴζουσαν ἀλήθειαν.

Ἔργα Πατέρων λογιζόμεθα τὰ παραδοθέντα ὡς τοιαῦτα ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου Παραδόσεως. Σὺν τούτοις, χρησιμοποιοῦνται ἐνταῦθα καὶ λόγοι ὀρθοδόξων συγγραφέων, κρινόμενοι ὡς τοιοῦτοι βάσει τῆς διδαχῆς τῶν Ἁγίων. Ἐὰν δέ που εἰς τὴν παροῦσαν συγγραφὴν γίνηται χρῆσις καὶ ῥήσεων ἢ πληροφοριῶν αἱρετικῶν καταδικασθέντων παρὰ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς π.χ. τοῦ Ὠριγένους[11], αὗται ἐκρίθησαν κατάλληλοι πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ λόγου, ἐφ' ὅσον συμφωνοῦσι πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν Ἁγίων. Ἐκ τῶν παραπομπῶν, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὰ ἔργα τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ ὀρθοδόξων διδασκάλων τίθενται κάτωθεν τοῦ κειμένου. Εἰς ταύτας περιλαμ-

4. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 120.
5. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 588.
6. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 35, 749.
7. Χρυσοστόμου, PG. 48, 733.
8. Ὅρου Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 132.
9. Ὄρθρου Μ. Πέμπτης.
10. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 243 - 244.
11. Α' Κανὼν Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

βάνονται καὶ παραπομπαὶ εἰς ἐκκλησιαστικούς, οἵτινες, ἀστοχήσαντες κατ' ἀρχὰς περί τι ζήτημα, κατόπιν μεταμεληθέντες ἀνῄρεσαν τὴν παρέκκλισίν των δι' ὀρθοτομήσεως τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας, ὡς εἶναι π.χ. ὁ Γεννάδιος Σχολάριος. Αἱ λοιπαὶ παραπομπαί, ὡς καὶ αἱ τῶν νεωτέρων συγγραφῶν, ἀναγράφονται εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου. Καὶ διὰ μὲν τὰς τελευταίας παραπομπὰς χρησιμοποιοῦνται οἱ ἀραβικοὶ λεγόμενοι ἀριθμοὶ ἐντὸς παρενθέσεων, διὰ δὲ τὰς πρώτας οἱ αὐτοὶ ἀριθμοὶ ἄνευ παρενθέσεων. Ὡς παραπομπὴ χωρίου ἢ χωρίων ἄνευ σχετικοῦ ἀριθμοῦ λογίζεται ἡ πρώτη μετά ταῦτα παραπομπή. Προσέτι, ἐν τῷ κειμένῳ ἀναγράφεται πολλάκις ἐντὸς παρενθέσεων καὶ ἑρμηνεία ἢ ἐπεξήγησις λέξεώς τινος, ἢ φράσεως. Ὡσαύτως καὶ παραπομπή τις εἰς προηγουμένας σελίδας τῆς παρούσης συγγραφῆς.

Γλῶσσα τῆς συγγραφῆς εἶναι ἡ ἁρμόζουσα εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ ὠφελοῦσα τοὺς Ὀρθοδόξους. Δηλαδή, ἡ πλησιάζουσα τὴν γλῶσσαν τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ ἀνάγουσα εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἱερῶν κειμένων. Πρὸς τοῦτο, ὁ λόγος τῆς συγγραφῆς καὶ συμπλέκεται μετὰ χωρίων τῶν κειμένων τούτων. Τοῦτο ὅμως γίνεται καὶ πρὸς ἀσφάλειαν τῆς πίστεως. Διότι ἡ ὀρθόδοξος διδαχὴ παραδίδεται καὶ παραλαμβάνεται ἀσφαλῶς, κυρίως διὰ τῆς ἑλληνοφώνου γλώσσης τῶν Ἁγίων. Ἡ γλῶσσα αὕτη εἶναι, βεβαίως, προσιτὴ εἰς τὸν ἀγαπῶντα τὰ ῥήματα τοῦ λόγου τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἐπιδιώκοντα τὴν προσπέλασιν αὐτῶν. Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὅτι Ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, προσευχόμενοι διὰ τῶν προσευχῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ μελετῶντες τὴν Γραφήν, ζηλοῦσι τὴν ἱερὰν γλῶσσαν τῆς Ὀρθοδοξίας. Ὄχι μόνον τρέφονται πνευματικῶς διὰ τῶν ἱερῶν κειμένων τῶν Πατέρων, ἀλλὰ καὶ γράφουσιν εἰς τὴν γλῶσσαν τούτων, ἂν καὶ εἶναι ὀλιγογράμματοι(1). Ἡ σωτηριώδης ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας, ἥτις εἶναι ὁ Χριστός[12], ἀξίζει, βεβαίως, πάσης θεαρέστου σπουδῆς καὶ προσπαθείας.

12. Ἰωάν. ιδ' 6.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πιστεύομεν καὶ λατρεύομεν τὸν ἀληθινὸν Θεόν. Εἷς εἶναι ὁ Θεὸς καὶ μόνος, ἀλλὰ τριαδικός[13]. «Μονὰς ἐν Τριάδι προσκυνουμένη καὶ Τριὰς εἰς μονάδα ἀνακεφαλαιουμένη»[14]. Τριὰς ἁγία, ἄκτιστος καὶ ὁμοούσιος[15]. Μία οὐσία, μία φύσις, μία θεότης, ἀλλ' ὅμως τρία πρόσωπα ἢ ὑποστάσεις. «Πατήρ, Υἱὸς καὶ Ἅγιον Πνεῦμα»[16]. «Τὸ τρία εἶναι τὰ διαιρούμενα» πρόσωπα τοῦ ἑνὸς Θεοῦ λογίζεται «οὐ φύσεσιν (ὄχι ὡς πρὸς τὰς φύσεις), ἀλλὰ ἰδιότησιν»[17], ἤτοι ὡς πρὸς τὰς προσωπικὰς ἰδιότητας τῶν τριῶν ὑποστάσεων. Εἶναι δὲ αἱ προσωπικαὶ ἰδιότητες τῆς Ἁγίας Τριάδος αἱ ἑξῆς. Ὁ Πατὴρ εἶναι «γεννήτωρ» τοῦ Υἱοῦ καὶ «προβολεὺς» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, «ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως καὶ ἀσωμάτως». Ὁ Υἱὸς εἶναι «γέννημα» τοῦ Πατρὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἶναι «πρόβλημα» τοῦ Πατρός[18]. Δηλαδή, ὁ Πατὴρ γεννᾷ ἀρρήτως τὸν Υἱόν, «Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ», ὡς «φῶς ἐκ φωτός»[19], καὶ προβάλλει ἢ ἐκπορεύει «ἀρρήτως»[20] τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ὁ Μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ γεννᾶται «ἐκ τοῦ Πατρὸς» καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα προβάλλεται ἢ ἐκπορεύεται «ἐκ τοῦ Πατρός»[21].

Ταῦτα ἀνθρωπικῶς μὲν λέγονται, θεοπρεπῶς δὲ νοοῦνται. Διὸ «ὑπὲρ λόγον»[22] εὑρίσκονται, εἶναι δι' ἡμᾶς ἀκατάληπτα καὶ μόνον διὰ πίστεως ληπτά. Ἐκ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦτο εἶναι εἰς τοὺς πιστοὺς γνωστόν, ὅτι τριαδικὸς ἐστιν ὁ εἷς Θεὸς καί, ἐκτὸς τῶν ἀναφερθεισῶν προσωπικῶν ἰδιοτήτων, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἴδιον τῶν προσώπων, ἀλλ' ἅπαντα κοινά. Ἐπειδὴ μία εἶναι ἡ οὐσία ἢ φύσις τῆς θεότητος, κοιναὶ εἰσιν καὶ αἱ ἰδιότητες ταύτης. Ὡς μία εἶναι ἡ θεότης τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μία εἶναι καὶ ἡ κυριότης[23] τούτων καὶ ἡ «σοφία»[24] καὶ ἡ ἁγιότης[25] καὶ ἡ «βούλησις»[26] καὶ ἡ «δύναμις»[27] καὶ ἡ «ἐνέργεια»[28] καὶ ἡ δημιουργία[29], καὶ πᾶσα ἄλλη

---

13. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
14. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 35, 749.
15. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 649.
16. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 76.
17. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 477.
18. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 76.
19. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
20. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 616.
21. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
22. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 77.
23. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 809.
24. Γρηγορίου Νύσσης, PG. 44, 69.
25. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 156.
26. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 120.
27. Ὄρθρου Πεντηκοστῆς.
28. Γρηγορίου Νύσσης, PG. 45, 313.
29. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 869.

ἰδιότης, ὡς ἡ ἀλήθεια, ἡ ἀγάπη, ἡ ζωή, ἡ μακαριότης κ.λ.π. Διὸ μία καὶ κοινὴ εἶναι καὶ ἡ προσκύνησις[30] καὶ ἡ τιμή[31]. Διὰ πασῶν καὶ ἐφ' ἑκάστης τῶν ἰδιοτήτων τῆς θεότητος, καὶ διὰ πάντων καὶ ἐφ' ἑκάστου προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὁ εἷς ὁρᾶται Θεός. Ἡ τρισυπόστατος θεότης «ἀμερῶς ἐφ' ἑκάστης τῶν ὑποστάσεων ὅλη θεωρεῖται». Διό, «ἀφ' ἧς ἂν αὐτὴν τῶν τριῶν ἐμφύτων ὑποστάσεων καλέσῃς, ὅλην λέγεις τὴν τρισυπόστατον φύσιν»[32]. Ὁ «Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ ἐστι καὶ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρί, καὶ ὁ ἑωρακὼς τὸν Υἱὸν ἑώρακε τὸν Πατέρα»[33]. Ὁ Πατὴρ «ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ»[34] ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. Οὕτως, ὁ «νοῦς ἡμῶν, φωτιζόμενος ὑπὸ Πνεύματος, πρὸς Υἱὸν ἀναβλέπει καὶ ἐν αὐτῷ, ὡς ἐν εἰκόνι, θεωρεῖ τὸν Πατέρα»[35].

Δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς λέγεται ὁ Πατὴρ Πατήρ, ὁ Υἱὸς Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα Ἅγιον, ἵνα ἡμεῖς τούτων ἀψευδῆ γνῶσιν λάβωμεν. Καὶ ὡς τὸ Πνεῦμα ἰδικῶς Ἅγιον λέγεται παρὰ τῆς Γραφῆς, «ἵνα τὸ ἀσύγχυτον σώζηται τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἐν τῇ μιᾷ φύσει τε καὶ ἀξίᾳ τῆς θεότητος»[36], οὕτω καὶ ὁ Υἱός. Υἱὸς λέγεται, «ὅτι ταυτόν ἐστι τῷ Πατρὶ κατ' οὐσίαν»[37] καὶ «διὰ τὸ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἴδιον εἶναι γέννημα»[38]. Καὶ Λόγος λέγεται, «ὅτι οὕτως ἔχει πρὸς τὸν Πατέρα, ὡς πρὸς νοῦν (ὁ) λόγος», καὶ «διὰ τὸ ἀπαθὲς τῆς γεννήσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ συναφὲς καὶ τὸ ἐξαγγελτικόν»[39]. «Ὁ γὰρ νενοηκώς, φησί, τὸν Υἱὸν — τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἑωρακώς[40] — νενόηκε τὸν Πατέρα»[41]. Καὶ «εἰκὼν λέγεται τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, καὶ ὡς πρὸς αὐτὸν κατ' αἰτίαν ἀναφερόμενος, καὶ ὡς ἑαυτῷ τὸν Πατέρα προδεικνὺς καὶ εἰκονίζων»[42]. Ὥσπερ ὁ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἰδὼν «τὸν κόσμον αὐτοῦ καὶ τὸ τῶν ἄστρων φῶς» ἐνθυμεῖται «τὸν ταῦτα διακοσμοῦντα Λόγον», οὕτω καὶ οἱ νοοῦντες «Λόγον Θεοῦ» νοοῦσι «καὶ τὸν τούτου Πατέρα Θεόν»[43]. Νοοῦσι δὲ ὄχι «τὸν χαρακτῆρα, οὐδὲ τὴν μορφὴν» τοῦ Πατρός, «καθαρὰ γὰρ συνθέσεως ἡ θεία φύσις, ἀλλὰ τὸ ἀγαθὸν τοῦ θελήματος, ὅπερ, σύνδρομον ὂν τῇ (θείᾳ) οὐσίᾳ», «ταυτὸν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ θεωρεῖται». Μία ἐστὶ θέλησις Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος. Διὸ καὶ μία δημιουργία. Τὸ δὲ λεγόμενον, «διὰ τοῦ Υἱοῦ δημιουργεῖν τὸν Πατέρα, οὔτε ἀτελῆ τοῦ Πατρὸς τὴν δημιουργίαν συνίστησιν (δεικνύει) οὔτε ἄτονον τοῦ Υἱοῦ παραδηλοῖ τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ τὸ ἡνωμένον τοῦ θελήματος παριστᾷ»[44]. «Ὅσα γὰρ ἂν πράττοι ὁ Πατήρ, ἀχώριστός ἐστι καὶ συμπράκτωρ και ὁ Υἱός· καὶ ὅσα ἂν ἐπιτελῇ ὁ Υἱός, ἢ τὸ πανάγιον Πνεῦμα, συνεργεῖ πάντως ἀδιαιρέτως ὁ Πα-

30. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 869.
31. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 116.
32. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 110.
33. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 76, 1088.
34. Ἑβρ. α' 1.
35. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 849.
36. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 144.
37. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 128.
38. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 136.
39. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 129.
40. Ἰωάν. ιδ' 9.
41. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 129.
42. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1029.
43. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 70.
44. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 105.

τήρ· οὐδὲ γὰρ ὁ Υἱὸς δίχα Πατρὸς ἀφ' ἑαυτοῦ καθ' ἑαυτὸν ποιεῖ τι, οὐδὲ ὁ Πατὴρ πάντως χωρὶς τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, οὔτε πάλιν τὸ Πνεῦμα ἄνευ τοῦ Υἱοῦ καὶ Πατρὸς ἐργάζεταί τι»[45]. «Πράττεται γὰρ πάντα παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι»[46].

Ὁ Θεὸς εἶναι «ἡ ἀλήθεια»[47]. Ἀλήθεια λέγεται «ὡς ἕν, οὐ πολλὰ τῇ φύσει· τὸ μὲν γὰρ ἀληθὲς ἕν, τὸ δὲ ψεῦδος πολυσχιδές»[48]. Ὁ Θεὸς εἶναι καὶ «ἡ ζωή»[49]. «Ζωὴ δέ, ὅτι φῶς καὶ πάσης λογικῆς φύσεως σύστασις καὶ οὐσίωσις· "ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμεν"[50], κατὰ τὴν διπλῆν τοῦ ἐμφυσήματος δύναμιν καὶ πνοήν»[51], τῆς δημιουργίας καὶ τῆς ἀναδημιουργίας. Καὶ φῶς ὁ Θεός[52], ὅτι ζωή. Διότι «ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων»[53]. «Φῶς δέ, ὡς λαμπρότης ψυχῶν καὶ λόγῳ καὶ βίῳ καθαιρομένων. Εἰ γὰρ σκότος ἡ ἄγνοια καὶ ἡ ἁμαρτία, φῶς ἂν εἴη (θὰ εἶναι) ἡ γνῶσις καὶ βίος ὁ ἔνθεος»[54]. Ὁ Χριστὸς εἶπεν, «ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου»[55]. Ὁ «Θεὸς φῶς ἐστι καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία»[56]. «Φῶς τὸ ἀληθινὸν»[57] «τῆς τρισηλίου θεότητος»[58]. «Φῶς ὁ Πατήρ, φῶς ὁ Λόγος, φῶς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα», «καὶ δι' αὐτοῦ πᾶς ὁ κόσμος φωταγωγεῖται Τριάδα σέβειν ἁγίαν»[59]. Φῶς λέγεται ὁ ἐν Τριάδι Θεός, ὡς «φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον»[60]. «Φῶς νοητὸν καὶ νοερόν, μᾶλλον δὲ πνευματικόν»[61]. Φῶς «τὸ ἀπόρρητον, τὸ ἀπρόσιτον, τὸ ἄϋλον, τὸ ἄκτιστον», «τὸ ἀΐδιον, ἡ λαμπρότης τῆς θείας φύσεως, ἡ δόξα τῆς θεότητος, ἡ τῆς οὐρανίου βασιλείας εὐπρέπεια»[62]. Προσέτι, «ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ»[63] καὶ «ἴδιον Θεοῦ ἡ ἀγαθότης»[64]. «Ἀνενδεὴς δὲ ὢν ἀεί, τοιοῦτον γὰρ τὸ θεῖον», ἐποίησε τὸν κόσμον, «δι' ἕτερον μὲν οὐδέν, δι' ἀγαθότητα δὲ μόνην. Ὧν γὰρ τῆς θεραπείας οὐκ ἔχρῃζε, τούτων οὐδ' ἂν δημιουργὸς ἐγένετο, εἰ μὴ σφόδρα ἦν ἀγαθός»[65].

«Πάντα» διὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου «ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲν ἕν, ὃ γέγονεν»[66]. Ταῦτα εἶναι κτιστά, καὶ ἐκτίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀκτίστου Θεοῦ «ἐξ οὐκ ὄντων»[67]. Πάντα τὰ γενόμενα κόσμος λέγονται. Ὁρατὸς καὶ ἀόρατος εἶναι ὁ κόσμος, ἀποτελούμενος ἐκ «πάντων» τῶν «ὁρατῶν» «καὶ ἀοράτων» δημιουργημάτων[68]. Ὁρατὰ λέγονται τὰ ὑλικὰ καὶ αἰσθητά, ἀόρατα τὰ νοητὰ καὶ ἄϋλα[69].

45. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1344.
46. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 869.
47. Ἰωάν. ιδ' 6.
48. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 129.
49. Ἰωάν. ιδ' 6.
50. Πράξ. ιζ' 28.
51. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 129.
52. 1 Ἰωάν. α' 5.
53. Ἰωάν. α' 4.
54. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 129.
55. Ἰωάν. η' 12.
56. 1 Ἰωάν. α' 5.
57. Ἰωάν. α' 9.
58. Μεσονυκτικοῦ πλ. δ' ἤχου.
59. Ὄρθρου Πεντηκοστῆς.
60. 1 Τιμοθ. στ' 16.
61. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 420.
62. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 634.
63. 1 Ἰωάν. δ' 16.
64. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 864.
65. Χρυσοστόμου, PG. 47, 427.
66. Ἰωάν. α' 3.
67. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 77.
68. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
69. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 697.

Πρῶτος ἐδημιουργήθη ὁ ἀόρατος καὶ «νοητὸς» «κόσμος»[70]. Ἡ κτίσις τῶν λογικῶν καὶ ἀοράτων φύσεων[71], ἤτοι τῶν ἀγγελικῶν καὶ οὐρανίων δυνάμεων[72]. Ὁ Δημιουργὸς «ἐποίησεν ἀγγέλους, ἀρχαγγέλους καὶ τὰς ἄλλας τῶν ἀσωμάτων οὐσίας»[73], «καὶ πᾶσαν τὴν τῶν νοητῶν διακόσμησιν, ὅσα τὴν ἡμετέραν διάνοιαν ὑπερβαίνει»[74]. «Πῦρ»[75] καὶ «φῶς νοητὸν»[76] εἶναι τὰ «νοερὰ» ταῦτα «πνεύματα», «λαμπρότητες δεύτεραι, λειτουργοὶ τῆς πρώτης λαμπρότητος»[77], ἤγουν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὡς ὁ Θεὸς φῶς ἐστιν, οὕτω καὶ αἱ ἀγγελικαὶ φύσεις «φῶς εἰσι καὶ αὐταί, τελείου φωτὸς ἀπαυγάσματα»[78]. Ὁ «ἀγαθοειδὴς ἄγγελος»[79], «πλήρης» ὢν τοῦ «πρώτου» «φωτὸς»[80], φωτοειδὴς «εἰκὼν ἐστι τοῦ Θεοῦ» καὶ «φανέρωσις τοῦ ἀφανοῦς»[81] καὶ «ἀκτίστου»[82] φωτὸς «τῆς τρισηλίου θεότητος»[83]. Ἡ πνευματικὴ φύσις τῶν ἀγγέλων, καὶ πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, «ἐν φωτὶ καὶ πάσῃ εὐφροσύνῃ πνευματικῇ τὴν πρέπουσαν ἑαυτοῖς κατάστασιν εἶχεν»[84]. Ἐξέπεσε δὲ τῆς μακαρίας ταύτης ζωῆς ὁ Διάβολος μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ἀγγέλων «ἐκ προαιρέσεως»[85]. Οὗτος, «οὐ φύσει, ἀλλὰ προαιρέσει καὶ γνώμῃ»[86], «ἀνυποτάκτως» διετέθη «πρὸς τὸν ποιήσαντα»[87] Θεόν. Οὕτως ἐγένετο «ὁ τῆς ἁμαρτίας πατὴρ»[88], ἤγουν «τῆς ἁμαρτίας εὑρετὴς»[89] «καὶ κακίας παντοίας δημιουργός»[90].

Μετὰ τὸν ἀόρατον, ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ὁρατὸν τοῦτον «κόσμον»[91]. Ἐν αὐτῷ ὁ Δημιουργὸς «ἐποίησεν ὡς ἀγαθὸς τὸ χρήσιμον, ὡς σοφὸς τὸ κάλλιστον, ὡς δυνατὸς τὸ μέγιστον»[92], καὶ ἀδυνατεῖ τις, ἵνα ἐπινοήσῃ ποτὲ «λαμπρότερον» τούτου, «ἢ μεγαλοπρεπέστερον». Διὸ «κόσμος (στολισμός)» «ἐστίν, ὥσπερ λέγεται»[93]. Τέλειος εἶναι ὁ ὑλικὸς κόσμος, ἀλλὰ διὰ τὸ «τέλος»[94], ἤτοι τὸν σκοπόν, δι᾽ ὃν ἐγένετο. Δηλαδή, τέλειος διὰ «τὸ ἀνελλειπὲς εἰς τελείωσιν»[95]. Διὰ τοῦτο, ἂν καὶ λαμπρός, ἀλλοιωτὸς ἐποιήθη. «Οὐδὲν» τοῦ κόσμου τούτου «ἄτρεπτον» «καὶ ἀναλλοίωτον παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὅλων πεποίηται», ἀλλ᾽ ἅπαντα τρεπτὰ καὶ ἀλλοιωτά[96]. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἂν καὶ μέγιστος, «μικρότερος ὁ κόσμος ἐγένετο διὰ τὴν πρόγνωσιν· προέγνω γὰρ ὁ Θεός, ὅτι ἁμαρτήσει ὁ ἄνθρωπος. Διὰ τοῦτο καινοὺς οὐρανοὺς καὶ καινὴν γῆν προσδοκῶμεν[97], κατὰ

70. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 629.
71. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 188.
72. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 629.
73. Χρυσοστόμου, PG. 47, 427.
74. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 188.
75. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 629.
76. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 188.
77. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 629.
78. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 35, 737.
79. Διονυσ. Ἀρεοπαγ., PG. 3, 724.
80. Διονυσ. Ἀρεοπαγ., PG. 3, 209.
81. Διονυσ. Ἀρεοπαγ., PG. 3, 724.
82. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 634.
83. Μεσονυκτικοῦ πλ. δ' ἤχου.
84. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 200.
85. Μ. Βασιλείου, PG. 31. 348.
86. Χρυσοστόμου, PG. 49, 259.
87. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 161.
88. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 336.
89. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 945.
90. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 372.
91. Χρυσοστόμου, PG. 47, 427.
92. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 191.
93. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 35, 740.
94. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 190.
95. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 92.
96. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 108.
97. 2 Πέτρ. γ' 13.

τὰ ἱερὰ γράμματα»[98]. Ὁ κόσμος οὗτος εἶναι «ἐπιτήδειον ἐνδιαίτημα» «τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ» ὄντων. «Προηγουμένως» ὅμως, χρησιμεύει ὡς «διδασκαλεῖον καὶ παιδευτήριον τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν»[99]. «Διὰ γὰρ τοῦτο» «τὴν κτίσιν ταύτην ἅπασαν παρήγαγεν» ὁ Θεός, ἵνα ἡμᾶς «σώσῃ καί, τῆς πλάνης ἐλευθερώσας, τῆς βασιλείας τὴν ἀπόλαυσιν ἡμῖν δωρήσηται»[100]. Πρὸς τοῦτο, ὁ Θεὸς Λόγος ἐνέκτισε τῷ κόσμῳ εἰκόνα καὶ τύπον τῆς ἑαυτοῦ σοφίας[101], καὶ οὕτως «ἐξέχεεν αὐτὴν ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ»[102]. Διὸ «οἱ μὲν "οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα"[103]»[104]. «Διὰ τῶν δρωμένων καὶ αἰσθητῶν» κτισμάτων, ὁ πάνσοφος Κύριος παρέχει «τῷ νῷ» «χειραγωγίαν», «πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν ἀοράτων», καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος[105]. «Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης»[106].

Δημιούργημα τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ ὁ χρόνος, ὅστις συνεκτίσθη μετὰ τῶν λοιπῶν κτισμάτων. Ὁ Κύριος μετὰ τῶν λοιπῶν κτισμάτων «καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν»[107]. «Ὅτε γὰρ οἱ αἰῶνες οὐκ ἦσαν, οὐδὲ ἄλλο τι τῶν τῆς κτίσεως ἦν»[108], ἐπειδὴ «πᾶσι τοῖς γινομένοις συμπαρατείνεται πάντως (ἐξάπαντος) ὁ χρόνος»[109]. Θεῖον «ἔργον» εἶναι «καὶ χρόνος καὶ τόπος» τοῦ ὑλικοῦ κόσμου «καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις πάντα»[110]. Ὁ τόπος ἢ χῶρος μετὰ τῶν διαστάσεων τοῦ ὕψους, τοῦ πλάτους καὶ τοῦ βάθους, καὶ ὁ χρόνος τῆς κινήσεως. Ἐπειδὴ «οὐδὲν» τῶν τοῦ ὑλικοῦ κόσμου «ἄτρεπτόν τε καὶ ἀναλλοίωτον παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὅλων πεποίηται»[111], τὰ ὑλικὰ ροώδη (ρέουσαν) ἔχουσι τὴν κίνησιν. Διὰ δὲ «τῆς ροώδους κινήσεως»[112], «αἰσθητὸν» ἔχουσι τὸν «χρόνον»[113]. «Συναπαρτίζεται γὰρ τῷ φθαρτῷ τούτῳ κόσμῳ καὶ ἡ τοῦ χρόνου φύσις τοῦ παραρρέοντος. Οἰκείως γὰρ ἔχει καὶ συγγενῶς τοῖς βλεπομένοις· συναπερχόμενος μὲν τοῖς φθειρομένοις, συνυφιστάμενος δὲ τοῖς γινομένοις, συμπροσδοκώμενος δὲ καὶ συνελπιζόμενος τοῖς ἔτι μέλλουσιν»[114]. Οὕτω «τὴν τοῦ χρόνου φύσιν κατασκευάσας»[115] ὁ Θεός, ὁ χρόνος «συνεισῆλθε τοῖς κτίσμασι»[116] καὶ ἐγένετο «συμφυὴς» «τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ ζῴοις τε καὶ φυτοῖς». Ἔκτοτε ἀεικίνητος εἶναι ὁ χρόνος. Ἡ κίνησις καὶ «διέξοδος» τούτου ἐπείγεται «ἀεὶ» καὶ παραρρέει «καὶ οὐδαμοῦ» παύεται «τοῦ δρόμου»[117], ἕως λήξεως τῶν ὑλικῶν. Ὁ αἰσθητὸς χρόνος παραμένει μέχρι

98. Διατυπώσεως Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 2, 889.
99. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 189.
100. Χρυσοστόμου, PG. 53, 36.
101. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 246.
102. Σοφ. Σειρ. α' 9.
103. Ψαλμ. 18, 2.
104. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 246.
105. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 190.
106. Ρωμ. α' 20.
107. Ἑβρ. α' 2.
108. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1161.
109. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 812.
110. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 172.
111. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 108.
112. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 609.
113. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 504.
114. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 232.
115. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 203.
116. Ἀναστασίου Ἀντιοχείας, PG. 89, 1381.
117. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 189.

τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου. Τότε, «παρελθόντων τῶν κινουμένων καὶ παυσαμένης ποτὲ τῆς ροώδους κινήσεως»[118], «τὸν αἰσθητὸν» «χρόνον»[119] θὰ διαδεχθῇ ἄλλος αἰών. Κατ' αὐτόν, δὲν θὰ ὑπάρχῃ «μεταβολὴ καὶ ἀλλοίωσις», ἀλλὰ ἡ κτίσις ἐκείνη θὰ διαμένῃ «πρὸς τοὺς ἐφεξῆς αἰῶνας» «ἐν τοῖς αὐτοῖς ὡσαύτως ἀεί»[120]. Ὡς ἔργον Θεοῦ, καλὸν εἶναι καὶ ὁ χρόνος. Διότι πάντα τὰ ἔργα Κυρίου εἶναι «καλὰ λίαν»[121] καὶ χρήσιμα διὰ τὸν σκοπὸν τῆς δημιουργίας καὶ ἀναδημιουργίας, ἤτοι τῆς ἐν Χριστῷ ἀνανεώσεως.

Καὶ ἡ τάξις εἶναι δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. Μετὰ τάξεως ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον. «Τάξις τῶν ὄντων ἐστὶ μήτηρ καὶ ἀσφάλεια» καὶ αὐτὴ ἡ σοφία[122], τὴν ὁποίαν ἔκτισε καὶ ἐξέχεεν ὁ Θεὸς «ἐν κόσμῳ», ὡς τύπον τῆς ἀληθινῆς σοφίας, ἤγουν τοῦ Θεοῦ Λόγου[123]. Ἡ «τάξις τὸν ἡγεμονεύοντα δείκνυσι»[124], τὸν πρὸς σκοπὸν ἐνεργοῦντα. Εἰς πᾶν κατορθούμενον «κατά τινα σκοπόν», «τάξις τις ἕπεται φυσική τε καὶ ἀναγκαία», καὶ διὰ τῆς κατὰ τὴν τάξιν ἀκολουθίας τῶν πραττομένων κατορθοῦται τὸ σπουδαζόμενον[125]. Ὁ Θεὸς ἅπαντα μετὰ τάξεως ἐποίησε καὶ «πάντα μέτρῳ καὶ ἀριθμῷ καὶ σταθμῷ» διέταξε[126]. Διὰ τὴν τάξιν ἡ ὑλικὴ δημιουργία εἶναι καὶ λέγεται κόσμος. Ἴδιον γνώρισμα τοῦ κόσμου εἶναι ἡ τάξις, ὅπως τῆς ἀκοσμίας ἡ ἀταξία. Διότι «ἀσχημοσύνη μεγάλη (ἐστίν), ὅταν τὰ ἄνω κάτω γένηται»[127], ὅπερ ἀδιανόητον διὰ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. «Οὐ γὰρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ Θεός, ἀλλὰ εἰρήνης»[128], ἥτις «προμνήστριαν» ἔχει τὴν «εὐταξίαν»[129]. «Τάξις» «τὸ πᾶν συνεστήσατο». «Τάξει τὰ πάντα διεκοσμήθη». «Τάξις συνέχει καὶ τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια· τάξις ἐν νοητοῖς· τάξις ἐν αἰσθητοῖς· τάξις ἐν ἀγγέλλοις· τάξις ἐν ἄστροις καὶ κινήσει καὶ μεγέθει καὶ σχέσει τῇ πρὸς ἄλληλα καὶ λαμπρότητι». «Τάξεως» «ἐπικρατούσης, κόσμος τὸ πᾶν» ἐστι «καὶ τὸ κάλλος ἀκίνητον». Ἡ ἑξαήμερος δημιουργία ἐγένετο ἐν τάξει δημιουργικῶν πράξεων, ποιηθέντων πραγμάτων καὶ χρόνου. Ἠδύνατο ὁ παντοδύναμος Θεὸς Λόγος, ἵνα ποιήσῃ «ὡς ἓν τὰ πάντα καὶ ἀθρόως». «Ἀλλὰ διὰ τοῦτο» ἐν τῇ δημιουργίᾳ «πρῶτόν τι καὶ δεύτερον ἀριθμεῖται καὶ τρίτον καὶ τὰ ἑξῆς, ἵνα τάξις εὐθὺς συνεισέλθῃ τοῖς κτίσμασι». «Τάξις περιήγαγεν οὐρανόν, ἥπλωσεν ἀέρα, γῆν ὑπέθηκεν», «φύσιν ὑγρὰν ἔχεε καὶ συνήγαγε», καὶ τὰ λοιπά. «Τάξις ἐν στοιχείοις, ἐξ ὧν τὰ σώματα». «Τάξις, ἐκ λογικοῦ τε καὶ ἀλόγου κράματος, τὸν ἄνθρωπον ζῷον (ζῶν κτίσμα) λογικὸν συνεστήσατο, καὶ συνέδησε μυστικῶς τε καὶ ἀρρήτως τὸν χοῦν τῷ νοΐ καὶ τὸν νοῦν τῷ πνεύματι»[130]. Δημιουργηθεὶς δὲ ὁ ἄνθρωπος, ἐτέθη ἐν παραδείσῳ, ἵνα φυλάξῃ οἰκείᾳ βουλήσει

118. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 609.
119. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 504.
120. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 609.
121. Γενέσ. α' 31.
122. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 185.
123. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 246.
124. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 64.
125. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 541.
126. Σοφ. Σολομ. ια' 20.
127. Χρυσοστόμου, PG. 47, 524.
128. 1 Κορινθ. ιδ' 33.
129. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5, 245.
130. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 181, 184.

τὴν τάξιν τοῦ νόμου τῆς θείας ζωῆς, διὰ τῆς τηρήσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ θελήματος τοῦ Δημιουργοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων[131].

Ὁ ἄνθρωπος ὅμως παρέβη τὴν θείαν ἐντολὴν καὶ οὕτως ἐξέπεσεν εἰς τὴν ἀταξίαν τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, τῶν ὁποίων κακὸς εὑρετὴς εἶναι ὁ Διάβολος. Ὁ Θεός, ἐξ ἀγάπης ἐνανθρωπήσας, ἔσωσε τὸν πεπτωκότα ἄνθρωπον, διὰ τῆς ἀναδημιουργίας, ἤτοι τῆς ἀνανεώσεως τοῦ Πάσχα Κυρίου. Ἀνάπλασις κόσμου εἶναι τὸ Πάσχα καὶ ἐπαναφορὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἐκ τῆς ἀταξίας τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Διαβόλου, εἰς τὴν τάξιν τοῦ ἁγίου θελήματος καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς τοῦ Θεοῦ. Διὸ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ «τάξις»[132] κρατεῖ, κατὰ τὴν ἐντολήν, «πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω»[133]. Οἱ Ἅγιοι χαίρουσι βλέποντες «τὴν τάξιν καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως»[134] τῶν Χριστιανῶν. Οἱ δὲ καλοδιάθετοι ἄπιστοι, διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, μετανοοῦσι καὶ δοξάζουσι τὸν Θεόν[135]. Ἰδού, διατί τὸ Πάσχα καὶ τὰ σὺν αὐτῷ σχετίζεται ὄχι μόνον πρὸς τὴν πασχάλιον προτύπωσιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἑξαήμερον δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο τὸ μέγα «μυστήριον»[136] τοῦ Πάσχα ἀναπτύσσεται, Θεοῦ Χάριτι, εἰς τὰς σελίδας, αἱ ὁποῖαι ἀκολουθοῦσιν.

131. Ἰωάν. στ΄ 63.
132. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 185.
133. 1 Κορινθ. ιδ΄ 40.
134. Κολασ. β΄ 5.
135. 1 Κορινθ. ιδ΄.
136. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 652.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Η ΕΞΑΗΜΕΡΟΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

Ὁ ὁρατὸς κόσμος ἐδημιουργήθη παρὰ Θεοῦ εἰς ἕξ ἡμέρας. Τούτων ἠκολούθησεν ἡ κατάπαυσις τῆς ἑβδόμης, ἥτις φέρει εἰς τὴν ὀγδόην. Ἠδύνατο «ἡ θεία δύναμις ἅπαντα ἐν ἀκαρεῖ (ἐν στιγμῇ) τελειῶσαι τὰ ὄντα, ἀλλ' ὅμως συμπαραλαμβάνει τῇ δημιουργίᾳ (κατὰ τὴν δημιουργίαν) τῶν ὄντων καὶ τὰ χρονικὰ διαστήματα»[137], «διὰ σὲ καὶ τὴν σωτηρίαν τὴν σήν»[138]. Τὴν ἑξαήμερον δημιουργίαν τοῦ κόσμου ἀπεκάλυψεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Μωυσέως. Ὁ Μωυσῆς ἐκθέτει ταύτην ἱστορικῶς ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου βιβλίου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἤτοι τῆς Γενέσεως[139]. «Ἡ ἱστορία αὕτη ἐστὶ μὲν Μωυσέως τοῦ νομοθέτου σύγγραμμα», ἀλλὰ «Πνεύματος Ἁγίου ἀποκάλυψις». «Περιέχει δὲ δημιουργίαν δυνάμει μὲν Θεοῦ γεναμένην, προφητικῇ δὲ Χάριτι Μωυσεῖ ἀποκαλυφθεῖσαν. Οὐ γὰρ εἶπε ταῦτα Μωυσῆς ὡς ἱστοριογράφος, ἀλλ' ὡς προφήτης». Ὑπάρχουσιν «ἐνταῦθα τρία μέρη προφητείας· προφητεία περὶ τῶν ἐνεστώτων (παρόντων), προφητεία περὶ τῶν μελλόντων, προφητεία περὶ τῶν παρελθόντων»[140]. Τὰ γεγραμμένα εἰς τὴν Πεντάτευχον «ἔπεμψεν» πρὸς τοὺς ἀνθρώπους «ὁ Θεὸς» ὡς «γράμματα», «ἐκόμισε δὲ Μωυσῆς»[141]. Διὸ πρόσχωμεν ταῦτα, ὡς λεγόμενα «παρ' αὐτοῦ τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ, διὰ τῆς τοῦ Μωυσέως γλώττης»[142].

I

«ΗΜΕΡΑ ΜΙΑ»

Αὕτη ἡ προφητικὴ διήγησις περὶ κτίσεως τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς δημιουργίας.

«Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθή-

137. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 609.
138. Χρυσοστόμου, PG. 54, 585.
139. Γενέσ. α΄ 1 - 31 καὶ β΄ 1 - 25.
140. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 431.
141. Χρυσοστόμου, PG. 54, 582.
142. Χρυσοστόμου, PG. 53, 28.

τω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς. Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ὅτι καλόν· καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσε νύκτα. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία»[143].

«Ἐν ἀρχῇ» λέγει, «διὰ τὸ ἀκαριαῖον καὶ ἄχρονον τῆς δημιουργίας». «Ἀθρόως καὶ ἐν ὀλίγῳ»[144], «ἐξ οὐκ ὄντων», «πεποίηκεν»[145] ὁ Θεὸς τὸν ὁρατὸν κόσμον. «Πρότερον τὸν οὐρανόν» «καὶ τότε τὴν γῆν»[146], τὴν ἀόρατον καὶ ἀκατασκεύαστον, «τὴν ἐν σκότῳ κειμένην»[147]. Ὁ Θεὸς «εἶπε καὶ ἐγενήθησαν»[148] τὰ κτιστά. Διὸ ἀκολούθως «εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς». «Πρώτη φωνὴ Θεοῦ φωτὸς φύσιν ἐδημιούργησεν». Οὕτω «τὸ σκότος ἠφάνισε», «τὸν κόσμον ἐφαίδρυνε» καὶ «πάντα» «πρὸς τὸ ἥδιστον καὶ τιμιώτατον μετεσκεύασε»[149]. «Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ὅτι καλόν». «Καὶ γὰρ ἔπρεπε τῷ μεγάλῳ φωτὶ (Θεῷ), τῆς δημιουργίας ἐκ φωτὸς ἄρξασθαι», δι᾿ οὗ «λύει τὸ σκότος καὶ τὴν κρατοῦσαν ἕως τότε «ἀκοσμίαν καὶ ἀταξίαν»[150]. «Καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους». «Τουτέστιν, ἄμικτον αὐτῶν τὴν φύσιν», τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκότους, «καὶ κατ᾿ ἐναντίωσιν ἀντικειμένην ὁ Θεὸς κατεσκεύασε»[151]. Διὸ λέγει ὁ Ἀπόστολος, «τὶς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;»[152].

Τὶ σημαίνει «ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους»; Ἐν «τῷ μέσῳ»[153], ἤτοι «ἰσομοιρίᾳ»[154], ἤγουν ἰσομερῶς. «Τὸ γὰρ ἀνὰ μέσον, εἰς τὰ δύο ἄκρα ποιεῖ»[155]. Δηλαδή, τὸ φῶς ἦτο τῆς αὐτῆς χρονικῆς διαρκείας πρὸς τὸ σκότος, ἤτοι ἡ ἡμέρα ἴση πρὸς τὴν νύκτα. Διότι «ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσε νύκτα». Ἡ χρονικὴ αὕτη ἐξίσωσις ἡμέρας καὶ νυκτὸς καλεῖται ἰσημερία. Ἡ «ἰσημερία προέστηκε τοῦ ἀληθῶς πρώτου χρόνου»[156], «ὡς ἀρχὴ χρόνου»[157] καὶ «κορυφὴ χρόνου τοῦ πρώτου»[158]. Οὕτως «ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία». «Ἑσπέρα μὲν οὖν ἐστι κοινὸς ὅρος (ὅριον) ἡμέρας καὶ νυκτός· καὶ πρωΐα ὁμοίως ἡ γειτονία νυκτὸς πρὸς ἡμέραν»[159]. Ὅλον τὸν χρόνον ἡμέρας καὶ νυκτός, ἤτοι τὸ «ἐν νυχθήμε-

143. Γενέσ. α´ 1 - 5.
144. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 190.
145. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 77.
146. Χρυσοστόμου, PG. 53, 30.
147. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 196.
148. Ψαλμ. 32, 9.
149. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 201.
150. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 609.
151. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 202.
152. 2 Κορινθ. στ´ 14.
153. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 202.
154. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 609.
155. Χρυσοστόμου, PG. 59, 749.
156. Χρυσοστόμου, PG. 59, 748.
157. Ἀναστ. Ἀντιοχ., PG. 89, 1381.
158. Χρυσοστόμου, PG. 59, 750.
159. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 202.

ρον»[160], μίαν ἡμέραν ὠνόμασεν ἡ Γραφή, ἐκ τοῦ ἐπικρατεστέρου[161]. Εἶναι ἐπικρατέστερον τὸ φῶς τοῦ σκότους, καθ' ὅτι «ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν»[162]. Οὕτω, «τὸ τῶν τεσσάρων καὶ εἴκοσιν ὡρῶν μέτρον μιᾶς ἔστιν ἡμέρας διάστημα»[163]. Σημεῖον ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῆς μιᾶς ἡμέρας ὁρίζεται ἐν τῇ ἑξαημέρῳ τὸ πρωΐ. Διότι λέγει, «καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα μία». Ἀπὸ τοῦ φωτὸς ἄρχεται ἡ ἡμέρα τῆς θείας δημιουργίας.

Τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ Θεὸς «οὐκ εἶπε πρώτην, ἀλλὰ μίαν», διὰ τὸ μοναδικὸν ἐν τῇ δημιουργίᾳ. Ταύτην τὴν μίαν ἡμέραν ἐδημιούργησεν ὄχι μόνον ὡς «κεφαλὴν τοῦ χρόνου», ἀλλὰ καὶ μέτρον τούτου. Ὁ χρόνος δὲν μετρεῖται ἐν τῇ Γραφῇ διὰ τῶν πρώτων καὶ δευτέρων λεπτῶν καὶ τῶν τούτων κλασμάτων, ἀλλὰ διὰ τῶν ἡμερῶν. Ὁ «ἐν ἀπορρήτοις παραδιδόμενος λόγος» διδάσκει, ὅτι ὁ Θεὸς «μέτρα» «καὶ σημεῖα» τοῦ παρ' αὐτοῦ δημιουργηθέντος χρόνου «τὰ τῶν ἡμερῶν ἐπέβαλε διαστήματα». Καὶ ὅτε ὁ χρόνος μετρεῖται διὰ τῆς ἑβδομάδος, ὑπολογίζεται διὰ τῆς ἡμέρας κυκλικῶς, ἤτοι κατὰ τὸ «κυκλικὸν» «σχῆμα». Εἶναι δὲ κυκλικὸν σχῆμα τὸ «ἀφ' ἑαυτοῦ ἄρχεσθαι καὶ εἰς ἑαυτὸ καταλήγειν», ὡς ἡ φερομένη γραμμὴ τῆς περιφερείας τοῦ κύκλου. Ἄρχεται ἡ ἑβδομὰς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας καί, «ἑπτάκις αὐτὴν εἰς ἑαυτὴν» «ἀναστρέφουσα, καταλήγει εἰς τὴν πρώτην πάλιν ἡμέραν, δι' ἧς ἄρχεται ἡ ἑπομένη ἑβδομάς. Ὁ Θεὸς «ἀεὶ τὴν ἑβδομάδα εἰς ἑαυτὴν ἀνακυκλοῦσθαι κελεύει»[164]. Διὸ ὁ παρὼν χρόνος λέγεται ἑβδοματικὸς χρόνος[165], ὡς «ἐν ἑβδομάσιν» ἀνακυκλούμενος[166].

Ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς δημιουργίας ὠνομάσθη «μία», «ἵνα καὶ ἐκ τῆς προσηγορίας τὸ συγγενὲς ἔχῃ πρὸς τὸν αἰῶνα». Ὡς τῆς μιᾶς ἡμέρας, οὕτω καὶ τοῦ αἰῶνος «ἴδιον (ἐστίν) εἰς ἑαυτὸν ἀναστρέφειν καὶ μηδαμοῦ περατοῦσθαι»[167]. «Ὥστε, κἂν ἡμέραν εἴπῃς, κἂν αἰῶνα, τὴν αὐτὴν ἐρεῖς ἔννοιαν». Ὁ αἰὼν δηλοῖ καὶ τὸ ἔγχρονον καὶ τὸ ἀΐδιον, καὶ μέρος χρόνου καὶ κατάστασιν[168]. «Τὸ τοῦ αἰῶνος ὄνομα πολύσημόν ἐστι, πλεῖστα γὰρ σημαίνει. Αἰὼν γὰρ λέγεται καὶ ἡ ἑκάστου τῶν ἀνθρώπων ζωή». Λέγεται πάλιν αἰὼν ὁ ἑκατόν, ἢ «καὶ ὁ χιλίων ἐτῶν χρόνος. Πάλιν λέγεται αἰὼν ὅλος ὁ παρὼν βίος» τῆς ἀνθρωπότητος, «καὶ αἰὼν ὁ μέλλων, ὁ μετὰ τὴν (γενικὴν) ἀνάστασιν». «Λέγεται πάλιν αἰών, οὐ χρόνος, οὐδὲ χρόνου τι μέρος», «δι' ἡμερῶν καὶ νυκτῶν συνιστάμενον, ἀλλὰ τὸ συμπαρεκτεινόμενον τοῖς ἀϊδίοις, οἷόν (τρόπον

160. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 888.
161. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 203.
162. Ἰωάν. α' 5.
163. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 203.
164. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 203.
165. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 204.
166. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 504.
167. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 203.
168. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 204.

τινά) τι χρονικὸν κίνημα καὶ διάστημα. Ὅπερ γὰρ (ἐστίν) τοῖς ὑπὸ χρόνον ὁ χρόνος, τοῦτο τοῖς ἀϊδίοις ἐστὶν αἰών»[169]. Ταῦτα καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει οὕτως: «Αἰὼν γὰρ οὔτε χρόνος, οὔτε χρόνου τι μέρος· οὐδὲ γὰρ μετρητόν· ἀλλ' ὅπερ ἡμῖν ὁ χρόνος, ἡλίου φορᾷ μετρούμενος, τοῦτο τοῖς ἀϊδίοις αἰών, τὸ συμπαρεκτεινόμενον τοῖς οὖσιν, οἷόν τι χρονικὸν κίνημα καὶ διάστημα»[170]. Τοιοῦτος λογίζεται ὁ πρὸ «τῆς τοῦ (ὑλικοῦ) κόσμου συστάσεως» αἰών, τοιοῦτος καὶ «ὁ μέλλων, ὁ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀτελεύτητος». «Οὐδὲ γὰρ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἡμέραις καὶ νυξὶν ὁ χρόνος ἀριθμηθήσεται. Ἔσται δὲ μᾶλλον μία ἡμέρα ἀνέσπερος, τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης τοῖς δικαίοις φαιδρῶς ἐπιλάμποντος, τοῖς δὲ ἁμαρτωλοῖς νὺξ βαθεῖα ἀπέραντος». «Αἰώνιος δὲ ζωὴ καὶ αἰώνιος κόλασις τὸ ἀτελεύτητον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος δηλοῖ»[171], «οὗ μέτρον ἐστὶν ἡ ἀπειρία»[172]. Καὶ ὁ Θεός, ὡς ἀεὶ ὤν, καὶ «αἰώνιος» λέγεται, «ἀλλὰ καὶ προαιώνιος», καθ' ὅτι αὐτὸς καὶ τὸν ἄνευ αἰσθητοῦ χρόνου «αἰῶνα ἐποίησε». «Μόνος γὰρ ἄναρχος ὢν ὁ Θεός», Πατήρ, Υἱὸς καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, «πάντων αὐτὸς ἐστι ποιητής, τῶν τε αἰώνων καὶ πάντων τῶν ὄντων»[173]. «Μόνην γὰρ προαιώνιον τὴν Ἁγίαν Τριάδα ὁ τῆς εὐσεβείας παραδίδωσι λόγος»[174]. «Λέγονται» καὶ «ἑπτά», ἢ καὶ ὀκτώ, «αἰῶνες τοῦ κόσμου τούτου, ἤγουν ἀπὸ τῆς οὐρανοῦ καὶ γῆς κτίσεως, μέχρι τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώπων συντελείας τε καὶ ἀναστάσεως»[175]. «Λέγονται δὲ καὶ αἰῶνες αἰώνων, καθ' ὅτι καὶ οἱ τοῦ παρόντος κόσμου ἑπτὰ αἰῶνες πολλοὺς αἰῶνας, ἤγουν ζωὰς ἀνθρώπων, περιέχουσι, καὶ ὁ αἰὼν ὁ εἷς» τῆς ἐπιγείου ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος «πάντων τῶν αἰώνων ἐστὶ περιεκτικός». «Καὶ αἰὼν αἰῶνος λέγεται, ὁ νῦν καὶ ὁ μέλλων»[176]. Τὸν ἄπειρον μέλλοντα αἰῶνα ἡ Γραφὴ καὶ «αἰώνων ὀνομάζει αἰῶνα»[177]. «Ὄγδοος δὲ αἰὼν ὁ μέλλων»[178] καλεῖται, ὡς ἐρχόμενος μετὰ τὸν ἑβδοματικὸν χρόνον τοῦ παρόντος αἰῶνος[179].

Μὴ ἀφαιροῦμεν «τὸ ἀξίωμα» τῆς μιᾶς ἡμέρας τῆς δημιουργίας, «ὃ ἐν τῇ φύσει ἔχει παρὰ τοῦ κτίσαντος» Θεοῦ. Ἡ μία αὕτη ἡμέρα ἐξεδόθη παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ «καθ' ἑαυτήν», μὴ ἀριθμηθεῖσα μετὰ τῶν ἄλλων ἡμερῶν. Διότι «εἰκόνα» αὐτὴν ἐποίησεν ὁ Θεὸς τῆς ὀγδόης ἡμέρας, τὴν ὁποίαν «ἀνέσπερον καὶ ἀδιάδοχον καὶ ἀτελεύτη-

169. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 861.
170. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 628.
171. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 861, 864.
172. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 564.
173. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 864.
174. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1252 - 1253.
175. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 861, 664.
176. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 864.
177. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 564.
178. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 864.
179. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 548.

τον» «οἶδεν (γνωρίζει) ὁ λόγος» τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅπως ἡ ὀγδόη ἡμέρα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος «ἔξω» κεῖται «τοῦ ἑβδοματικοῦ τούτου χρόνου», οὕτω καὶ ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἑξαημέρου. «Ἵνα οὖν πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωὴν τὴν ἔννοιαν ἀπαγάγῃ, μίαν ὠνόμασεν» ὁ «Πατὴρ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς» «τοῦ αἰῶνος τὴν εἰκόνα, τὴν ἀπαρχὴν τῶν ἡμερῶν, τὴν ὁμήλικα τοῦ φωτός, τὴν ἁγίαν Κυριακήν, τὴν τῇ ἀναστάσει τοῦ Κυρίου τετιμημένην»[180].

Ἐκ τῆς μιᾶς ἡμέρας τῆς δημιουργίας ἄρχεται ἡ χρονολογία ἀπὸ κτίσεως κόσμου. Κατ' αὐτήν, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη τὸ ἔτος ͵εφζ' (5507)[181] καὶ ἐσταυρώθη, ἀνέστη καὶ ἀνελήφθη τὸ ἔτος ͵εφμ' (5540)[182]. Ἡ δὲ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος συνεκλήθη 295 ἔτη ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου[183], ἤτοι τὸ ἔτος ͵εωλδ' (5834). Διότι 5539 μέχρι τῆς ἀναλήψεως καὶ 295 ἔτη ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως μέχρι τῆς Συνόδου ἴσον 5834. Αὕτη ἡ χρονολογία ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς βασιλείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως(²), πλέον τῆς χρονολογίας ἀπὸ πρώτης ὀλυμπιάδος καὶ ἰνδικτιῶνος. Ἡ πρώτη ὀλυμπιὰς λογίζεται ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ 776 π.Χ. ἡ δὲ τελευταία, ἡ κατὰ σειρὰν 293η, ἀπὸ τοῦ 393 μ.Χ. Μετρῶνται δὲ αἱ ὀλυμπιάδες ἀνὰ τέσσαρα ἔτη. Κατὰ τὴν χρονολόγησιν ταύτην, ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ πίπτει εἰς τὸ τέλος τῆς 194ης ὀλυμπιάδος(³). Ἡ δὲ ἰνδικτιὼν ἢ ἴνδικτος, ἐκ τοῦ λατινικοῦ indictio, «τὸ μήνυμα σημαίνει», τὸ ὁποῖον «μηνύει» «τὴν περίοδον» 15 ἐτῶν, ἀρχομένην «ἀπὸ τὴν πρώτην τοῦ Σεπετεμβρίου μηνός». Αὕτη καλεῖται εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν «ἐπινέμησις», ἐκ τοῦ «διανέμεσθαι τοῖς ὑπηκόοις» τὰ τῆς φορολογίας[184]. Κατὰ τὸ Μέγα Ὡρολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, «πρῶτον ἔτος ἰνδικτιώνων εἶναι τὸ 312 μ.Χ.»[185]. Ἐν τῇ Δύσει, ἐχρονολόγουν τὰ γεγονότα ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, ἢ ἀπὸ Διοκλητιανοῦ. Περὶ τὸ 500 μ.Χ. Διονύσιος ὁ Μικρὸς ὑπελόγισε χρονολογίαν ἀπὸ γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἥτις τελικῶς ἐπεβλήθη διεθνῶς(⁴). Ἡ χρονολογία αὕτη διαφέρει τῆς χρονολογίας ἀπὸ κτίσεως κόσμου κατὰ δύο ἔτη. Κατὰ τὴν χρονολογίαν ἀπὸ γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος συνεκλήθη τὸ ἔτος 325 μ.Χ. Τὰ 325 ταῦτα ἔτη, ἀφαιρούμενα ἀπὸ τὰ 5834 ἔτη τῆς χρονολογήσεως τοῦ γεγονότος τούτου ἀπὸ κτίσεως κόσμου, δίδουσιν ὡς ἔτος γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ τὸ 5509, ἤτοι δύο ἔτη ἀργότερον. Διό-

180. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 204.
181. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 496.
182. Χρ. Πασχάλ., PG. 92, 537 - 544.
183. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 704.
184. Μ. Φωτίου, PG. 101, 737 - 740.
185. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα», ἐκδ. Α.Δ.Ε.Ε., Ἀθῆναι 1972, σ. 648.

τι 5509 πλὴν 5507 ἴσον 2. Δηλαδή, ἡ νῦν διεθνὴς χρονολογία σφάλλεται κατὰ δύο ἔτη, καθ' ὅτι ἄρχεται οὐχὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ 3 μ.Χ.

II
«ΗΜΕΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ»

Εἰς ἕξ ἡμέρας «ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα. Ἀλλ' ἡ πρώτη διαφέρει τῶν ἄλλων, τῶν μετ' αὐτήν». Τὴν πρώτην ἡμέραν «ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐκ μὴ ὄντων. Ἀπὸ δὲ τῆς δευτέρας ἡμέρας οὐδὲν ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐκ μὴ ὄντων», ἀλλά, ἃ ἐποίησε τὴν πρώτην ἡμέραν, «μετέβαλεν ὡς ἠθέλησε». Τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν «ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰς ὕλας τῶν κτισμάτων». Τὰς δὲ ἄλλας ἡμέρας «τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν διακόσμησιν τῶν κτισμάτων»[186]. Διὸ λέγει τὸ θεόπνευστον κείμενον.

«Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος, καὶ ἔστω διαχωρίζον ἀνὰ μέσον ὕδατος καὶ ὕδατος. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα, καὶ διεχώρισεν ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ ὕδατος, ὃ ἦν ὑποκάτω τοῦ στερεώματος, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα οὐρανόν. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα δευτέρα»[187].

Τὴν πρώτην ἡμέραν «ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν τὸν ἄνω»[188]. Τὴν δευτέραν ἡμέραν τὸν περίγειον. Τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ Δημιουργὸς διεχώρισε τὰ ἐπὶ γῆς ὕδατα «ἀνὰ μέσον», ἤτοι «ἐν μέσῳ[189]. Οὕτως ἐποίησε περὶ τὴν γῆν «στερέωμα», τὸ ὁποῖον ἐκάλεσεν «οὐρανόν». Οὐρανὸν ἐκάλεσε «παρὰ τὸ ὁρᾶσθαι»[190] τοῦτον «ἄνω»[191] ἀπὸ τῆς γῆς. Στερέωμα δὲ ὠνόμασε συγκριτικῶς πρὸς τὰ ἀόρατα[192]. Πολλάκις οἱ ὅροι στερέωμα καὶ οὐρανὸς ταυτίζονται ἢ ἐναλλάσσονται. Ἐν τῇ Γραφῇ ὁ ὑλικὸς οὐρανὸς νοεῖται καὶ εἷς, ἀλλὰ καὶ τρεῖς ὡς μέρη τοῦ ἑνός. Πρῶτος οὐρανὸς λέγεται ὁ περίγειος[193] χῶρος, ἤτοι ὁ ἀήρ. «Ἕνα μὲν οὐρανὸν ὀνομάζει» ὁ «τῆς Γραφῆς λόγος» «τὸν ὅρον τοῦ παχυμερεστέρου ἀέρος, μέχρις οὗ καὶ νέφη καὶ ἄνεμοι καὶ ἡ τῶν ὑψιπετῶν ὀρνέων φέρεται φύσις»[194]. Οὗτος «ἕτερός ἐστι παρὰ τὸν ἐν ἀρχῇ πεποιημένον»

186. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 433.
187. Γενέσ. α' 6 - 8.
188. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 433.
189. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 442.
190. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 212.
191. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 884.
192. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 211.
193. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 212 - 213.
194. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 121.

οὐρανόν[195]. Δεύτερος οὐρανὸς καλεῖται ὁ ὑπεράνω τοῦ πρώτου, ὃν «οὐρανόν τε καὶ στερέωμα κατονομάζει» ὁ θεῖος λόγος. Ἐν τούτῳ «οἱ πλανῆται τῶν ἀστέρων διαπορεύονται»[196]. Τρίτος οὐρανὸς νοεῖται ὁ πέραν τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ, ἤγουν τοῦ δευτέρου οὐρανοῦ, οὐρανός. Ὡς τὸν δεύτερον, οὕτω καὶ τὸν τρίτον «στερέωμά τε καὶ οὐρανὸν ὀνομάζει» ἡ Γραφή[196]. Στερέωμα λέγεται «συγκρίσει» «τῶν ὑπερκειμένων», «τῶν λεπτοτάτων καὶ τῇ αἰσθήσει ἀκαταλήπτων»[197]. Ὁ αἰθέριος τρίτος οὐρανὸς ἀποτελεῖ «τὸ ἀκρότατον» μέρος «τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου», τὸ «μεθόριον τῆς νοητῆς κτίσεως»[198]. Δηλαδή, εἶναι οὗτος «τὸ πέρας τῆς αἰσθητῆς κτίσεως», ἣν «διαδέχεται» «ἡ νοητή τε καὶ ὑπερκόσμιος» κτίσις. Διό, «συγκρίσει» «πρὸς τὸ ἀναφὲς καὶ ἀσώματον καὶ ἀνείδεον (ἄνευ εἴδους, ἤτοι ἄνευ αἰσθητῆς μορφῆς)» ἐκείνης τῆς κτίσεως, ὁ τρίτος οὐρανὸς κυρίως «στερέωμα λέγεται»[199]. Κατὰ ταῦτα, εἰδικώτερον οὐρανὸς ὀνομάζεται ὁ περίγειος ἀὴρ καὶ στερέωμα ὁ ὑπεράνω τούτου χῶρος. Τὸ δὲ στερέωμα νοεῖται διττῶς. Πρῶτον ὡς ὁ ἔναστρος ἢ ἀστρικὸς χῶρος καὶ δεύτερον ὡς ἡ πέραν τούτου λεπτοτάτη ὑλικὴ φύσις, ἥτις σήμερον λέγεται ἐνέργεια κ.λ.π.

Ἐν τῇ Γραφῇ γίνεται λόγος περὶ οὐρανοῦ καὶ οὐρανῶν. Ἐπίσης περὶ οὐρανοῦ τοῦ οὐρανοῦ, ἢ οὐρανοῦ τῶν οὐρανῶν, ὡς καὶ περὶ οὐρανῶν τῶν οὐρανῶν. Πῶς νοοῦνται ταῦτα; Ὡς καὶ ἀνωτέρῳ. Εἷς λέγεται ὁ ἀπὸ γῆς ὁρώμενος οὐρανός, ἀλλὰ καὶ πολλοί, ὡς οἱ ἀναφερθέντες τρεῖς οὐρανοί. Ἡ περίγειος ἀτμόσφαιρα, τὸ μετὰ ταύτην ἔναστρον ἢ ἀστρικὸν στερέωμα καὶ τὸ πέραν τούτου αἰθέριον στερέωμα. Λέγουσι καὶ «ἑπτὰ οὐρανοὺς» «τὰς ἑπτὰ ζώνας» τῶν ἑπτὰ οὐρανίων πλανητῶν. «Οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ» σημαίνει ὁ «ἐπάνω» τοῦ προτέρου «ὑπάρχων» οὐρανός. Οὕτω νοεῖται καὶ τὸ «οὐρανὸς τῶν οὐρανῶν». Προσέτι, «σύνηθές» ἐστι «τῇ ἑβραΐδι φωνῇ, τὸν οὐρανὸν πληθυντικῶς καλεῖν οὐρανούς». «Οὐρανὸν οὖν οὐρανοῦ βουλομένη εἰπεῖν, οὐρανοὺς οὐρανῶν ἔφησεν (εἶπεν)». Οὕτως, ἡ φράσις «οὐρανοὺς οὐρανῶν» δηλοῖ «τὸν οὐρανὸν (τοῦ) οὐρανοῦ, τὸν ἐπάνω τοῦ στερεώματος». Ἡ δὲ φράσις «ἐπάνω τῶν οὐρανῶν» σημαίνει ἢ ἄνω «τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ στερεώματος», ἢ ἄνω «τῶν ἑπτὰ ζωνῶν τοῦ στερεώματος», ἢ ἄνω «τοῦ στερεώματος (μόνου), τῇ συνηθείᾳ τῆς ἑβραΐδος, πληθυντικῶς οὐρανῶν ὀνομαζομένου»[200]. Καὶ ὁ πνευματικὸς κόσμος λέγεται οὐρανὸς καὶ οὐρανοί. Οὕτως, ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Πατὴρ «ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Ὁ ἅγιος Ἰ-

195. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 207.
196. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 121.
197. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 211.
198. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 121.
199. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1004.
200. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 884. Ματθ. γ' 2, στ' 9. Ἑβρ. θ' 24. Ἀποκαλύψ. δ' 1 - 2.

ωάννης ὁ Βαπτιστὴς ἐκήρυξε περὶ βασιλείας «τῶν οὐρανῶν». Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς θυσιασθεὶς ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων «εἰσῆλθεν» εἰς «τὸν οὐρανόν». Ὁ δὲ Ἀπόστολος Ἰωάννης εἶδε θύραν ἀνεῳγμένην «ἐν τῷ οὐρανῷ» καί, γενόμενος «ἐν πνεύματι», ἀνῆλθεν εἰς αὐτόν, ἔνθα «θρόνος ἔκειτο» κ.τ.λ.[201].

III

«ΗΜΕΡΑ ΤΡΙΤΗ»

Τὴν τρίτην ἡμέραν ὁ Θεὸς διεχώρισε τὴν ξηρὰν ἀπὸ τῶν θαλασσῶν καὶ ἐποίησε τὰ φυτά, ὡς διηγεῖται τὸ ἱερὸν κείμενον.

«Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· συναχθήτω τὸ ὕδωρ, τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ, εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὀφθήτω ἡ ξηρά. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ συνήχθη τὸ ὕδωρ, τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ, εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν, καὶ ὤφθη ἡ ξηρά. Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὴν ξηρὰν γῆν καὶ τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεσε θαλάσσας. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ γένος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐξήνεγκεν ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ γένος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα τρίτη»[202].

«Ὅτε τὴν γῆν ἐποίησεν ὁ Θεός, οὐδέπω ἦν τὰ κοιλώματα τῶν ὀρέων». Ἀλλ' ὅτε εἶπε «συναχθήτω τὸ ὕδωρ», τότε «ἐρράγη ἡ γῆ καὶ κόλπους ἐποίησε»[203]. Ἕνεκα τούτου, τὰ ἐπὶ γῆς ὕδατα ἔρρευσαν εἰς τὰ βαθύτερα μέρη αὐτῆς. Οὕτως ἐσχηματίσθησαν αἱ θάλασσαι «καὶ ὤφθη (ἐφάνη) ἡ ξηρά», ἥτις ἐκλήθη γῆ. Καὶ τότε «εἶπεν ὁ Θεὸς βλαστησάτω ἡ γῆ», «καὶ ἐξήνεγκεν ἡ γῆ βοτάνην χόρτου» «καὶ ξύλον κάρπιμον» μετὰ σπερμάτων. Περὶ ἀκανθῶν δὲν γίνεται ἐνταῦθα λόγος, διότι «ἡ ἄκανθα» «μετὰ τὴν παράβασιν (τοῦ πρωτοπλάστου) ἐξέφυ (ἐβλάστησεν ἐκ) τῆς γῆς»[204]. Ἐδημιουργήθησαν δὲ τὰ φυτὰ «κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα» ἐν τῇ διαδοχῇ αὐτῶν. Οὕτως, «ἡ τῆς φύσεως ἀκολουθία, ἐκ τοῦ πρώτου προστάγματος τὴν ἀρχὴν δεξαμένη, πρὸς πάντα τὸν ἐφεξῆς διεξέρχεται χρόνον, μέχρις ἂν πρὸς τὴν κοινὴν

201. Ματθ. στ' 9, γ' 2. Ἑβρ. θ' 24. Ἀποκαλύψ. δ' 1 - 2.
202. Γενέσ. α' 9 - 13.
203. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 447 - 448.
204. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 909.

συντέλειαν τοῦ παντὸς καταντήσῃ»[205]. «Νόμος γάρ ἐστιν ἡ θεία φωνή»[206]. Οὗτος δὲ ὁ νόμος καὶ ἡ τάξις τοῦ Δημιουργοῦ. Μετὰ τὴν κτίσιν τῶν ὄντων,«ἑκάστη φύσις, τὰ οἰκεῖα πράττουσα, οὐδὲν ἀνόμοιον ἢ ἀλλότριον αὐτῆς προβάλλεται», ἀλλὰ «ἀνόθευτον τὴν διαδοχὴν ἐπιδείκνυται». Εἶναι δὲ ἡ σταθερὰ αὕτη διαδοχὴ ἔργον «τῆς προνοίας καὶ κηδεμονίας»[207] τοῦ Δημιουργοῦ.

IV

«ΗΜΕΡΑ ΤΕΤΑΡΤΗ»

Τὴν τετάρτην ἡμέραν ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς φωστῆρας. Τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας. Καὶ δι' αὐτῶν τὴν ἡλιακὴν ἡμέραν καὶ νύκτα, τὴν ἡλιακὴν ἰσημερίαν, τὸν σεληνιακὸν μῆνα, τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους, τὸ ἡλιακὸν ἔτος καὶ τὸ σεληνιακὸν ἔτος. Πρότερον, ἡμέρα καὶ νὺξ καὶ ἰσημερία ἐγίνοντο διὰ «τοῦ πρωτογόνου φωτὸς ἐκείνου»[208] τῆς μιᾶς ἡμέρας. Νῦν τὰ οὐράνια φῶτα ὁρίζουσι ταῦτα καὶ τὰ λοιπά, ὡς λέγει τὸ ἱερὸν κείμενον.

Διότι «εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ εἰς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, τοῦ διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον τῆς ἡμέρας καὶ ἀνὰ μέσον τῆς νυκτός· καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς ἐνιαυτούς· καὶ ἔστωσαν εἰς φαῦσιν ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους, τὸν φωστῆρα τὸν μέγαν εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας καὶ τὸν φωστῆρα τὸν ἐλάσσω εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτός, καὶ τοὺς ἀστέρας. Καὶ ἔθετο αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἄρχειν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, καὶ διαχωρίζειν ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλόν. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα τετάρτη»[209].

«Φωστῆρα τὸν μέγαν» τὸν ἥλιον λέγει[210]. Καὶ «φωστῆρα τὸν ἐλάσσω» «τὴν σελήνην» καλεῖ[211]. Οὗτοι φωτίζουσιν ἀπὸ τοῦ στερεώματος ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ διαχωρίζουσιν «ἀνὰ μέσον τῆς ἡμέρας καὶ ἀνὰ μέσον τῆς νυκτός», ἤτοι «ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους». Δηλαδή, εἰς τὸ μέσον, κατ' ἰσημερίαν. Ἰσημερία λοιπὸν ὑπῆρχε καὶ τὴν τετάρτην ἡμέραν, ὡς καὶ τὴν πρώτην, «μᾶλλον δὲ»[212] τὴν

205. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 232.
206. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 353.
207. Μ. Φωτίου, PG. 101, 97.
208. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 202.
209. Γενέσ. α' 14 - 19.
210. Χρυσοστόμου, PG. 53, 57.
211. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 888.
212. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 204.

μίαν. Ἰσημερία δὲ ἐκράτει καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆς δημιουργίας. Ὅτε «ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὸν κόσμον» παρήγαγεν ὁ Θεός, «ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἄχρι τῆς ἑβδόμης, ἀκριβὴς ὑπῆρχεν ἰσημερία»[213]. Καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἀνεύρεσις σήμερον ἰχνῶν φυτῶν εἰς τὸν νότιον πόλον τῆς γῆς. Ἐπειδὴ κάλλιστον εἶναι ἡ ἐν ἀρετῇ μεσότης, «ἔδει» τὰς δημιουργουμένας «ἡμέραν» καὶ «νύκτα» «ἐκ τῆς ἰσότητος ἄρξασθαι»[214]. «Οὐδὲ γὰρ ἄλλη ἥρμοσεν ἀρχὴ τῷ πρώτῳ χρόνῳ, ἢ ἰσότης τῶν εἰρημένων»[215], ἤτοι ἡμέρας καὶ νυκτός. Ἰσημερία, λοιπόν, ὑπῆρχε τότε, ἀλλὰ «ἰσημερία ἐαρινή». Τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ θεόπνευστος ἱστορία τῆς ἑξαημέρου δημιουργίας. Ἱστορεῖ «ὁ Μωυσῆς, ὅτι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐκέλευσεν ὁ Θεὸς τὰ ἄνθη καὶ τὰ δένδρα καὶ τὰς βοτάνας γενέσθαι. Ἔαρος δὲ σύμβολα ταῦτα»[216]. Ἐν ἐποχῇ ἔαρος «ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ σύμπαντα»[217]. Ἡ δὲ «καλλίστη» ἐποχὴ «τοῦ ἔαρος» «ἄρχεται» «ἀπὸ ἰσημερίας», καθ' ἣν «τῶν γεγονότων ἔργων ἀπήρξατο ὁ Θεός»[218]. Διὸ καὶ ὁ πρῶτος μὴν τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους ἦτο τότε. Διότι «πρῶτος μήν ἐστιν ὁ ἀπὸ ἰσημερίας ἐαρινῆς ἀρχόμενος». Οὗτος, «φύσει πρῶτος» μὴν «ὑπάρχων, ὡς ἀρχὴ χρόνου, τῇ τῶν ὄντων παραγωγῇ» συνεδημιουργήθη[219].

Καὶ πανσέληνος ὑπῆρχε τότε. Ἡ ἰσημερία ἀναφέρεται εἰς τὸν ἥλιον. Ἡ πανσέληνος εἰς τὴν σελήνην. Ὁ ἥλιος ἐποιήθη «εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας», ὥστε «ἄρχειν τῆς ἡμέρας». Ἡ σελήνη ἐδημιουργήθη «εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτὸς» καὶ ἐτέθη «ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ», «ὥστε» «ἄρχειν» «τῆς νυκτός». «Ὁ μὲν γὰρ (ἥλιος) ἀφώρισται "εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας", ἡ δὲ (σελήνη) "εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτός". Τί ἐστιν "εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας" καὶ "εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτός"; Τὴν ἐξουσίαν, φησὶν (λέγει), ἔλαβεν ὁ μὲν τῆς ἡμέρας, ἡ δὲ τῆς νυκτός, ἵν' ὁ μὲν φαιδροτέραν αὐτὴν ἀπεργάζηται διὰ τῶν οἰκείων ἀκτίνων, ἡ δὲ διασκεδάζῃ (διασκορπίζῃ) τὸ σκότος»[220]. Διασκεδάζει δὲ τὸ σκότος ἡ σελήνη καὶ ἄρχει τῆς νυκτός, ὅτε εἶναι πλησιφαής, ἤγουν πανσέληνος. Τὴν τετάρτην ἡμέραν «πλησιφαῆ» ἐποίησε τὴν «σελήνην»[221] ὁ Δημιουργός. «Ἐγένετο οὖν ἡ σελήνη, καὶ γεννᾶται τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ (τῆς δημιουργίας αὐτῆς) πανσέληνος»[222]. Οὕτω, «κατὰ τὴν κοσμογένειαν, ὁλοκλήρῳ φωτὶ καταλαμπομένη ἡ σελήνη λαμβάνει τὴν προαγωγήν»[223]. «Ὅτε ὁ ἥλιος ἐπάγη (ἐστερεώθη) εἰς ἀνατολήν, ἐπάγη ἡ σε-

213. Ματθ. Βλαστάρ., PG. 145, 72
214. Ματθ. Βλαστάρ., PG. 145, 73.
215. Χρυσοστόμου, PG. 59, 748.
216. Χρυσοστόμου, PG. 59, 750.
217. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 889.
218. Ἀναστ. Ἀντιοχ., PG. 89, 1384.
219. Ἀναστ. Ἀντιοχ., PG. 89, 1381.
220. Χρυσοστόμου, PG. 53, 59.
221. Χρυσοστόμου, PG. 59, 751.
222. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 449.
223. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1128.

λήνη εἰς δύσιν». Ὅτε «ἐπάγη ἡ σελήνη ἐν τῷ ὄρθρῳ, ἐφαίνετο (ὁ ἥλιος) πρὸς δύσιν». Ὡς «ἔτρεχεν ὁ ἥλιος τὸν ἴδιον δρόμον πρὸς (τὴν) δύσιν, ἡ σελήνη ἤρχετο εὐθέως τοῦ ἀνατέλλειν, ἵνα πληρωθῇ τὸ "ἀρχέτωσαν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός"»[224]. «Τελεία ἐκτίσθη ἡ σελήνη ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ, ἤτοι πεντεκαιδεκαταία (δεκαπέντε ἡμερῶν)· ἔπρεπε γὰρ (αὐτὴν) ἀπηρτισμένην γενέσθαι»[225]. Ἐποίησε, λοιπόν, τὴν σελήνην «ὁ Θεὸς ὡς πεντεκαιδεκαταίαν πεπληρωμένην»[226], ἤγουν πανσέληνον.

«Καὶ τοὺς ἀστέρας» ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὴν τετάρτην ἡμέραν. Οὗτοι διεκρίθησαν πάλαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων εἰς ἀπλανεῖς καὶ εἰς πλανήτας. Πλανῆται ἠριθμήθησαν ἑπτά, οἵτινες ὠνομάσθησαν οὕτω: «Σελήνη, Ἑρμῆς, Ἀφροδίτη, Ἥλιος, Ἄρης, Ζεύς, Κρόνος»[227]. Οἱ πλανῆται διαφέρουσι τῶν ἄλλων ἀστέρων, διότι, κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπὸ τῆς γῆς, οἱ μὲν πλανῆται πλανῶνται, οἱ δὲ λοιποὶ ἀστέρες παραμένουσιν ἀπλανεῖς. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἀστέρες κινοῦνται ἐνιαίως μετὰ τοῦ οὐρανίου θόλου «ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς», οἱ δὲ πλανῆται κινοῦνται ἀντιθέτως, «ἐκ δυσμῶν ἐπὶ ἀνατολάς»[228]. Διέρχονται δὲ οἱ πλανῆται διὰ τῶν δώδεκα νοητῶν ζῳδίων, τὰ ὁποῖα προσδιορίζονται ὑπὸ συμπλεγμάτων ἀπλανῶν ἀστέρων. Τὰ δώδεκα ζῴδια εἶναι ἰσάριθμα πρὸς τοὺς δώδεκα μῆνας τοῦ ἔτους. Κινούμενος ὁ ἥλιος διὰ τῶν ζῳδίων, «καθ' ἕκαστον ζῴδιον, ἀποτελεῖ μῆνα ἕνα καί, διὰ τῶν δώδεκα μηνῶν, τὰ δώδεκα ζῴδια διέρχεται. Τῶν δὲ δώδεκα ζῳδίων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα, καὶ οἱ τούτων μῆνες. Κριὸς ♈, μηνὶ Μαρτίῳ κα' (21), δέχεται τὸν ἥλιον. Ταῦρος ♉, μηνὶ Ἀπριλίῳ κγ' (23). Δίδυμοι ♊, μηνὶ Μαΐῳ κδ' (24). Καρκῖνος ♋, μηνὶ Ἰουνίῳ κδ' (24). Λέων ♌, μηνὶ Ἰουλίῳ κε' (25). Παρθένος ♍, μηνὶ Αὐγούστῳ κε' (25). Ζυγὸς ♎, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ κε' (25). Σκορπίος ♏, μηνὶ Ὀκτωβρίῳ κε' (25). Τοξότης ♐, μηνὶ Νοεμβρίῳ κε' (25). Αἰγόκερως ♑, μηνὶ Δεκεμβρίῳ κε' (25). Ὑδροχόος ♒, μηνὶ Ἰανουαρίῳ κε' (25). Ἰχθύες ♓, μηνὶ Φεβρουαρίῳ κδ' (24)»[229]. Τὰ ζῴδια ταῦτα ἀπαρτίζουσι τὸν νοητὸν ζῳδιακὸν κύκλον τοῦ ἀπὸ γῆς φαινομένου ἐνάστρου οὐρανοῦ. «Ὁ ζῳδιακὸς κύκλος λοξῶς κινεῖται, διῃρημένος εἰς τμήματα δώδεκα, ἅτινα καλεῖται ζῴδια». Ἕκαστον «ζῴδιον ἔχει δεκανοὺς (ὑποδιαιρέσεις) τρεῖς». Ἕκαστος δεκανὸς ἔχει μοίρας δέκα καὶ ἑκάστη «μοῖρα ἔχει λεπτὰ ἑξήκοντα». Ἔχει λοιπὸν ὁ οὐρανὸς ζῴδια 12, δεκανοὺς 36 καὶ «μοίρας τριακοσίας ἑξήκοντα». Διότι 36 δεκανοὶ ἐπὶ 10

224. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 449.
225. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 896.
226. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 449.
227. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 889.
228. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 888.
229. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 892.

μοίρας ἑκάστου δεκανοῦ ἴσον 360. Ὁ οὐρανὸς διαιρεῖται εἰς δύο ἡμισφαίρια, τὸ ὑπὲρ γῆν καὶ τὸ ὑπὸ γῆν. «Τὸ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαίριον» ἔχει «μοίρας ρπ΄ (180) καί» τὸ «ὑπὸ γῆν» ὡσαύτως μοίρας «ρπ΄(180)»[230].

Τοὺς φωστῆρας «ἔθετο» «ὁ Θεὸς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ» «καὶ εἰς ἡμέρας». «Οὐχ ὥστε ἡμέρας ποιεῖν, ἀλλ' ὥστε κατάρχειν τῶν ἡμερῶν. Ἡμέρα γὰρ καὶ νύξ», ὡς προελέχθη, εἶναι «πρεσβυτέρα τῆς τῶν φωστήρων γενέσεως». Νῦν ἀνατέλλων ὁ ἥλιος «ἡμέραν παρέχει, διαλύσας τὸ σκότος»[231].Διὸ «ἡμέρα ἐστὶν ὁ ὑπὸ ἡλίου πεφωτισμένος ἀήρ», ὅτε οὗτος «ἐν τῷ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαιρίῳ» λάμπει. Νὺξ δὲ καλεῖται «σκίασμα γῆς» τὸ γινόμενον, ὅτε ἀποκρύπτεται ὁ δύων ἥλιος[232]. Ἡμέρα ὅμως λέγεται, ἐκ τοῦ ἐπικρατεστέρου, καὶ τὸ ἓν νυχθήμερον. Προσδιορίζεται δὲ τοῦτο διὰ τοῦ φαινομένου οὐρανοῦ, καθ' ὅτι «ἡ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάλιν ἀποκατάστασις ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ γίνεται». Ἡ ἡμέρα μετρεῖται διὰ «τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν»[233], «δώδεκα»[234] ἡμερινῶν, ἤτοι ἀπὸ ἀνατολῆς ἕως δύσεως τοῦ ἡλίου, καὶ δώδεκα νυκτερινῶν, ἀπὸ δύσεως ἕως ἀνατολῆς πάλιν τοῦ ἡλίου. Μετρεῖται τὸ νυχθήμερον καὶ μόνον διὰ δώδεκα ὡρῶν[235], ἓξ ἡμερινῶν καὶ ἓξ νυκτερινῶν. Διαιρεῖται πάλιν τὸ νυχθήμερον εἰς «δώδεκα»[236] ἡμερινὰς ὥρας καὶ εἰς τέσσαρας[237] «φυλακὰς τῆς νυκτός»[238]. Αἱ ὧραι αὗται καὶ φυλακαὶ τῆς νυκτὸς εἶναι αὐξομειουμένης χρονικῆς διαρκείας, ἀναλόγως τῆς αὐξομειώσεως τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς κατὰ τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Μετρεῖται βεβαίως τὸ νυχθήμερον καὶ διὰ εἰκοσιτεσσάρων σταθερῶν ὡρῶν τοῦ μηχανικοῦ ὡρολογίου. Ἡ εἰκοσιτετράωρος ἡμέρα ἄρχεται, κατὰ τὸ ἱερὸν κείμενον τῆς ἑξαημέρου δημιουργίας, ἀπὸ ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου[239]. Κατὰ τὸ ἱερὸν κείμενον περὶ ἐξόδου ἐξ Αἰγύπτου καὶ τοῦ νομικοῦ Πάσχα[240], «ἀπὸ ἡλίου δυσμῶν»[241]. Κατὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου καὶ ἐπὶ ἐκκλησιαστικῆς ἐποχῆς, ἡ ἡμέρα λογίζεται καὶ ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου, ἤτοι ἀπὸ τῆς 7ης νυκτερινῆς, δηλαδὴ ἀμέσως μετὰ τὴν 12ην μεσονύκτιον τῆς σήμερον[242].

Διὰ τῆς ἡμέρας, «ἑπτάκις ἀνακυκλουμένης»[243], σχηματίζεται ἡ ἑβδομάς[244]. Διὰ τῆς ἑβδομάδος, τετράκις λαμβανομένης σὺν μιᾷ καὶ

230. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 897.
231. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 241.
232. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 202, 241.
233. Μ. Βασιλείου, PG. 51, 203.
234. Ἰωάν. ια΄ 9.
235. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 42, 369.
236. Ἰωάν. ια΄ 9.
237. Ματθ. ιδ΄ 25.
238. Λουκ. β΄ 8.
239. Ἐξόδ. α΄ 5.
240. Λευϊτ. κγ΄ 5 - 6.
241. Ἀναστ. Ἀντιοχ., PG. 89, 713.
242. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 298, σημ.
243. Ἰσιδώρου Πηλ., PG. 78, 1048.
244. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 203.

ἡμισείᾳ ἡμέρᾳ, γίνεται ὁ μήν. Ὁ μὴν ἀπαρτίζεται κατὰ τὸν κύκλον τῆς σελήνης καὶ ἐξ αὐτῆς ὀνομάζεται. Ὁ «μήν, κατὰ τὸ ὄνομα τῆς σελήνης λέγεται. Μήνη γὰρ αὕτη ὀνομάζεται» εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν[245]. «Ἐννέα» δὲ «εἰσιν αἱ πᾶσαι» ἡμέραι «τοῦ σεληναίου δρόμου καὶ εἴκοσι καὶ ἡμίσεια»[246]. Δηλαδή, ἡ σελήνη τελεῖ τὸν κύκλον αὐτῆς πέριξ τῆς γῆς εἰς εἴκοσιν ἐννέα ἡμέρας καὶ ἡμίσειαν ἡμέραν (29,5). Κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας, ἡ σελήνη, ἀρξαμένη «ἐκ νεομηνίας (νέας μήνης, ἤτοι σελήνης, δηλαδὴ πρώτης ἡμέρας τοῦ σεληνιακοῦ μηνός)» καὶ «δι' αὐξήσεως τελειωθεῖσα τῷ κύκλῳ, πάλιν διὰ μειώσεως εἰς τὴν παντελῆ τοῦ φωτὸς ἔκλειψιν ἐπανέρχεται»[247]. Δηλαδή, ἡ σελήνη, ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν θὰ ἐμφανισθῇ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς νέα, αὐξάνεται, ὡς πρὸς τὸ φωτιζόμενον μέρος τοῦ δίσκου αὐτῆς, «ἕως ἂν γένηται ἡμερῶν δεκατεσσάρων ἡμίσεος τετάρτου»[248], ἤτοι δεκατεσσάρων ἡμερῶν καὶ ἡμισείας ἡμέρας καὶ ἑνὸς τετάρτου ἡμέρας, ἤγουν καὶ 3/4 ἡμέρας. Ἡ σελήνη τότε λέγεται 14 ἡμερῶν, λέγεται ὅμως καὶ 15 ἡμερῶν. Τότε γίνεται πλησιφαής, δηλαδὴ πανσέληνος. Αὐτὴ ἡ ἡμέρα εἶναι ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη τῆς πανσελήνου. «Δηλονότι, τὸ ἥμισυ τοῦ μνημονευθέντος ἀριθμοῦ (29,5) τεσσαρεσκαιδεκάτη ἐστὶ καὶ μικρὸν ἔτι πρός»[249]. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης «ἄρχεται λήγειν, ἕως ἡμερῶν κθ' (29) ἡμίσεος, καὶ τελείως γίνεται ἀφώτιστος»[250]. «Ἐκ τοῦ ἡλίου φωτίζεται ἡ σελήνη»[251]. Πανσέληνος δὲ γίνεται ἡ σελήνη, «ὅταν ἀπέχῃ» ἐκ τοῦ ἡλίου, κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπὸ τῆς γῆς, μοίρας «ρπ' (180)»[252], ἤτοι τὸ ἥμισυ τῶν 360 μοιρῶν, καὶ «ἀντιφαίνεται δι' εὐθείας» «τῷ ἡλίῳ κατὰ τὸ διάμετρον»[253], ἤτοι ἀπέναντι τοῦ ἡλίου. Ἡ «σελήνη καθ' ἕκαστον μῆνα τὰ δώδεκα ζῴδια διέρχεται, κατωτέρα οὖσα» τοῦ ἡλίου «καὶ ταχύτερον ταῦτα διοδεύουσα»[254]. Ἕκαστον δὲ ζῴδιον «παρέρχεται» «διὰ δύο (καί) ἥμισυ ἡμερῶν»[255].

«Καὶ εἰς καιροὺς» ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς φωστῆρας. Δηλαδὴ εἰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους, ἢ ὥρας, ἢ τροπάς. Τέσσαρες εἶναι νῦν, αἱ ἐποχαὶ τοῦ ἔτους, ἡ ἐαρινή, ἡ θερινή, ἡ μετοπωρινὴ καὶ ἡ χειμερινή[256]. «Ἀπεργάζεται» δὲ «τὰς τροπὰς» ταύτας «ὁ ἥλιος»[257], διὰ τῶν ἐτησίων αὐτοῦ κινήσεων, ἢ τροπῶν εἰς τοὺς δύο τροπικοὺς κύκλους, κειμένους ἑκατέρωθεν τοῦ ἰσημερινοῦ. Ὁ ἥλιος «πέντε ποιεῖται τροπάς». 1)«Ἀνάβασιν

245. Θεοφίλου Ἀλεξ., PG. 65, 49.
246. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 620.
247. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 620.
248. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 897.
249. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 620.
250. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 897.
251. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 896.
252. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 897.
253. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 621.
254. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 892.
255. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 897 - 900.
256. Ἰσιδώρου Πηλ., PG. 78, 1049
257. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 892.

βορείαν, τουτέστιν ἀπὸ ἰσημερινῆς, ἐν τῷ ἔαρι, εἰς τὸν θερινὸν τροπικόν». 2) «Κατάβασιν βορείαν ἀπ' αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἰσημερινόν, τῷ μετοπώρῳ». 3) «Κατάβασιν νοτίαν ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ ἐπὶ τὸν χειμερινὸν τροπικόν». 4) «Ἀνάβασιν νοτίαν ἐπὶ τὸν ἰσημερινόν», καὶ 5) «τὴν ἐναντίαν τῷ παντί»[258], ἤγουν τῷ ἐνάστρῳ οὐρανῷ. Οὕτω, διὰ «τοῦ ἡλίου αἱ τέσσαρες τροπαὶ» τοῦ ἔτους «συνίστανται». «Πρώτη μέν, ἡ ἐαρινή. Ἐν αὐτῇ γὰρ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ σύμπαντα». Αὕτη «καὶ ἰσημερινὴ τροπή ἐστιν». Διότι καθιστᾷ τὴν ἡμέραν ἴσην πρὸς τὴν νύκτα, ἤτοι «δώδεκα ὡρῶν». Ἐκτείνεται δὲ «ἀπὸ (21) Μαρτίου καὶ μέχρις Ἰουνίου κδ' (24)». Ταύτην «ἡ θερινὴ τροπὴ διαδέχεται», ἐκτεινομένη «ἀπὸ Ἰουνίου κδ' (24) μέχρι μηνὸς Σεπτεμβρίου κε' (25)». Εἶτα ἀκολουθεῖ «ἡ μετοπωρινὴ τροπή». «Αὕτη πάλιν ἰσημερινὴ τροπὴ ὑπάρχει, δώδεκα ὡρῶν τήν τε ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα ἔχουσα». Ἐκτείνεται δὲ αὕτη «ἀπὸ Σεπτεμβρίου κε' (25) μέχρι Δεκεμβρίου κε' (25)»[259]. Τέλος «ἡ χειμερινὴ ἐπιλαμβάνεται τροπή», «ἀπὸ Δεκεμβρίου κε' (25) μέχρις κα' (21) Μαρτίου»[260].

Καὶ «εἰς ἐνιαυτοὺς» ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς «φωστῆρας», ἤγουν εἰς ἔτη. Ὁ ἥλιος, διὰ τῶν τροπῶν ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἐποχῶν, «τὸν ἐνιαυτὸν ἀπεργάζεται»[261], ἤτοι τὸν ἡλιακὸν ἐνιαυτὸν ἢ ἔτος. «Ἡλιακὸς δέ ἐστιν ἐνιαυτὸς ἡ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον κατὰ τὴν κίνησιν τοῦ ἡλίου ἀποκατάστασις»[262]. Εἶναι δὲ τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἐνάρξεως καὶ λήξεως τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία. Διὰ τῆς ἰσημερίας, ὁ ἥλιος εἰσέρχεται εἰς τὸν κριὸν[263] καὶ ἄρχεται τοῦ δρόμου αὐτοῦ κατὰ τὸν ζῳδιακὸν κύκλον. Ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νὺξ ἔχουσι ἑκάστη δώδεκα ὥρας. Ἄρχεται τὸ ἔαρ καὶ ὁ Μάρτιος μὴν ἔχει, κατὰ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον, ἡμερομηνίαν «κα' (21)»[264]. Τὸ ἡλιακὸν ἔτος ἄρχεται τὴν 21ην Μαρτίου καὶ λήγει τὴν 20ὴν τοῦ ἑπομένου Μαρτίου. Ἔχει τέσσαρας ἐποχάς, δώδεκα ἰδίους μῆνας, πεντήκοντα δύο ὁλοκλήρους ἑβδομάδας, σὺν μιᾷ ἡμέρᾳ, καὶ «τριακοσίας ἑξήκοντα πέντε» ἡμέρας καὶ «τέταρτον ἡμέρας»[265], ἤτοι πλεονάζει κατὰ ἓν τέταρτον ἡμέρας. «Διὸ τοῦ τετάρτου συντιθεμένου κατὰ τέσσαρα ἔτη, μία ἀποτελεῖται ἡμέρα, ἥτις λέγεται βίσεκτος.Καὶ ὁ ἐνιαυτὸς ἐκεῖνος τξς' (366) ἡμέρας ἔχει»[266]. Οἱ ὑπολογισμοὶ οὗτοι γίνονται βάσει τοῦ ἰουλιανοῦ ἡ-

258. Μαξίμου Ὁμολογ., PG. 4, 541.
259. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 889.
260. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 892.
261. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 892.
262. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 241.
263. Ματθ. Βλαστάρ., PG. 145, 100.
264. Θεοφίλου Ἀλεξ., PG. 65, 49. Ἀναστ. Ἀντιοχ., PG. 89, 1381, 1384. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, 94, 892. Ματθ. Βλαστάρ., PG. 145, 97.
265. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 897. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 42, 368.
266. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 897.

μερολογίου, ὃ μᾶλλον ἐσταθεροποιήθη ἐν ἀνθρώποις. Εἶναι δὲ οἱ μῆνες τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους οἱ ἑξῆς: 1) Μάρτιος, «ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 12 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 12»[267]. 2) Ἀπρίλιος, «ἔχων ἡμέρας 30. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 13 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 11»[268]. 3) Μάϊος, «ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 14 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 10»[269]. 4) Ἰούνιος, «ἔχων ἡμέρας 30. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 15 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 9»[270]. 5) Ἰούλιος, «ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 14 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 10»[271]. 6) Αὔγουστος, «ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 13 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 11»[272]. 7) Σεπτέμβριος, «ἔχων ἡμέρας 30. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 12 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 12»[273]. 8) Ὀκτώβριος, «ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 11 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 13»[274]. 9) Νοέμβριος, «ἔχων ἡμέρας 30. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 10 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 14»[275]. 10) Δεκέμβριος, «ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 9 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 15»[276]. 11) Ἰανουάριος, «ἔχων ἡμέρας 31. Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 10 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 14»[277], καὶ 12) Φεβρουάριος, «ἔχων ἡμέρας 28, εἰ δὲ ἐστι βίσεκτον τὸ ἔτος, 29». «Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 11 καὶ ἡ νὺξ ὥρας 13»[278].

Τὸ σεληνιακὸν ἔτος διαφέρει τοῦ ἡλιακοῦ. Τὸ ἡλιακὸν ἔτος ὑπολογίζεται βάσει τοῦ ἡλίου. Τὸ σεληνιακὸν ἔτος ὑπολογίζεται βάσει τῆς σελήνης. Τὸ ἡλιακὸν ἔτος ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας. Τὸ σεληνιακὸν ἄρχεται ἀπὸ τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης, ὅστις συμπίπτει πρὸς τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν. Τὸ ἡλιακὸν ἔτος ἀποτελεῖται ἐκ 365 ἢ 366 ἡμερῶν, αἵτινες κατανέμονται εἰς ἰδίους αὐτοῦ μῆνας. Τὸ σεληνιακὸν ἔτος σύγκειται ἐκ δώδεκα μηνῶν τῆς σελήνης. Ἡ σελήνη, «ἐπειδὰν (ὁσάκις) δωδεκάκις τὸν ἑαυτῆς ἐκτελέσῃ δρόμον, ἐνιαυτοῦ ἐστὶ ποιητική»[279], χρῄζοντος ὅμως συμπληρώσεως. Ἡ σελήνη ἐποιήθη τὴν τετάρτην ἡμέραν. Ἔπρεπε λοιπόν, ἵνα ἡ φάσις ταύτης, ἤτοι τὸ φωτιζόμενον τμῆμα τοῦ δίσκου αὐτῆς, εἶναι τεσσάρων ἡμερῶν. «Ἐχρῆν (ἦτο ὀρθὸν καὶ πρέπον) αὐτήν, τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ γεναμένην, ὡς τεταρταίαν φαίνεσθαι». Καὶ ὅμως, «τεταρταία ἐγένετο, καὶ ἐφαίνετο ὡς πεντεκαιδεκαταία»[280]. «Προέλαβεν οὖν τὸν ἥλιον ἕνδεκα ἡμέρας» ὡς πρὸς τὴν φάσιν αὐτῆς. «Ἀπὸ γὰρ τετάρτης ἡμέρας ἕως ιε´ (δεκάτης πέμπτης) ἕνδεκά εἰσιν»[281] ἡμέραι. «Ἕνδεκα ἡμέρας ἐπλεονέκτει λοι-

267. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα», ἐκδ. Α. Δ.Ε.Ε., ἐν Ἀθήναις 1963, σ. 314.
268. Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 325.
269. Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 335.
270. Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 358.
271. Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 381.
272. Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 406.
273. Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 197.
274. Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 216.
275. Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 234.
276. Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 253.
277. Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 277.
278. Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 299.
279. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 241.
280. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 449.
281. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 896.

πὸν ἡ σελήνη τὸν ἥλιον, οὐ τῇ ποιήσει, ἀλλὰ τῇ φαύσει (ὡς πρὸς τὸ φωτιζόμενον μέρος αὐτῆς). Διὰ τοῦτο, ἃς τότε ἐπλεονέκτησεν ἡ σελένη, ἀποδίδωσι τῷ ἡλίῳ», πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἔτους. Οἱ δώδεκα σεληνιακοὶ μῆνες τοῦ ἔτους τῆς σελήνης ποιοῦσιν «ἡμέρας τριακοσίας πεντήκοντα τέσσαρας»[282]. Διότι 29,5 ἡμέραι ἑκάστου μηνὸς σελήνης ἐπὶ 12 μῆνας ἴσον 354 ἡμέραι. Δηλαδή, τὸ σεληνιακὸν ἔτος ὑπολείπεται τοῦ ἡλιακοῦ κατὰ ἕνδεκα ἡμέρας. Διότι 365 ἡμέραι τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους πλὴν 354 τοῦ σεληνιακοῦ ἔτους ἴσον 11. Ἐπειδὴ αἱ ἐλλείπουσαι αὗται ἡμέραι προστίθενται διὰ τὸν ἀπαρτισμὸν τοῦ σεληνιακοῦ ἔτους, ὀνομάζονται πρόσθετοι, ἢ ἐμβόλιμοι, ἢ ἐπακταί. «Ἐπακταὶ» «ἡμέραι», «epacts», «ἄλλως ἐμβόλιμοι», λέγονται «αἱ ἡμέραι, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ προστεθοῦν εἰς τὸ σεληνιακὸν ἔτος, ἵνα ἐξισωθῇ πρὸς τὸ ἡλιακόν» (³). Προστίθενται δὲ αἱ ἐπακταὶ οὐχὶ ὡς ἡμέραι, ἀλλὰ ὡς συμπεπληρωμένος σεληνιακὸς μήν. Διὸ τὸ ἔτος σελήνης «μηνὸς ἐμβολίμου δεῖται (χρειάζεται) πολλάκις πρὸς τὴν ἀκριβῆ τῶν ὡρῶν (ἐποχῶν) συνδρομήν, ὡς Ἑβραῖοι τὸ παλαιὸν τὸν ἐνιαυτὸν ἦγον καὶ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἀρχαιότατοι»[283].

Οἱ ἐμβόλιμοι μῆνες τῆς σελήνης ἐμβάλλονται εἰς τὸ σεληνιακὸν ἔτος ἐντὸς ὀκτὼ ἐτῶν ὡς ἀκολούθως. Ἐν τῷ «πρώτῳ ἐνιαυτῷ γίνονται αἱ καλούμεναι ἐπακταὶ ἕνδεκα καὶ ὧραι τρεῖς (ἤτοι 6)». Διότι 365 ἡμέραι καὶ τέταρτον ἡμέρας, ἤγουν ἓξ ὧραι, πλὴν 354 ἡμέραι ἴσον 11 ἡμέραι καὶ 6 ὧραι. Τῷ «δευτέρῳ ἔτει» γίνονται «ἡμέραι εἴκοσι δύο» καὶ «ὧραι ἓξ (ἤτοι δώδεκα)». Τῷ «τρίτῳ ἐνιαυτῷ» γίνονται «ἡμέραι τριακοντατρεῖς καὶ ὧραι θ' (9, ἤτοι 18)»[284]. Ἐνταῦθα «τέμνεται ὁ εἷς μὴν (ἐκ τῶν 33 ἡμερῶν), ἐμβόλιμος καλούμενος. Ἐμβολιμεύονται γὰρ αἱ τριάκοντα ἡμέραι. Ὑπολείπονται δὲ ἡμέραι τρεῖς» καὶ «ὧραι θ' (9, ἤτοι 18)». Αὗται «προστιθέμεναι ταῖς ἕνδεκα (ἡμέραις), ταῖς ἀπὸ (τοῦ) τετάρτου ἔτους, καὶ ὥραις τρισὶ (ἤτοι 6), γίνονται ἡμέραι ιδ' (14)» καὶ «ὧραι ιβ' (12, ἤτοι 24). Ἄλλων ἕνδεκα (ἡμερῶν) προστιθεμένων καὶ ὡρῶν τριῶν (ἤτοι 6), γίνονται κε' (25) ἐπακταὶ (ἡμέραι) καὶ ὧραι ιε' (15, ἤτοι 30). Καὶ τῷ ἕκτῳ ἐνιαυτῷ, προστιθεμένων ἄλλων ια' (11 ἡμερῶν) τοῦ ἔτους (τούτου) καὶ ὡρῶν γ' (3, ἤτοι 6), γίνονται ἡμέραι λς' (36) καὶ ὧραι ιη' (18, ἤτοι 36), αἳ ποιοῦσιν ἐμβόλιμον μῆνα ἕνα. Καὶ ἐνεβολεύθησαν» μέχρι τοῦ ἕκτου ἔτους, «κατὰ τρία ἔτη, μῆνες δύο. Τοῖς πρώτοις τρισὶν ἔτεσι μὴν εἷς, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τρισὶν ἔτεσι μὴν ἕτερος». Καὶ ὑπολείπονται «ἀπὸ τῶν ἐπακτῶν ἡμέραι ἓξ καὶ ὧραι ιη' (18, ἤτοι 36). Προστιθεμένων δὲ

282. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 449.
283. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 241.
284. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 42, 368.

τούτων τῷ ἑβδόμῳ ἔτει ταῖς ια′ (11 ἡμέραις), ταῖς ἀπὸ τοῦ ἔτους (τούτου) καὶ ὥραις τρισὶ (ἤτοι 6), γίνονται ἐπακταὶ ιζ′ (17 ἡμέραι)» καὶ «ὧραι κα′ (21, ἤτοι 42). Τῷ δὲ ὀγδόῳ ἔτει, προστιθεμένων πάλιν τῶν ια′ (11) ἡμερῶν καὶ ὡρῶν γ′ (3, ἤτοι 6), γίνονται ἡμέραι κη′ (28) ἐπακταὶ καὶ ὧραι κδ′ (24, ἤτοι 48), αἳ ποιοῦσιν ἡμέρας β′ (2). Ἐκ τούτων τῶν ὡρῶν, προστιθεμένων ταῖς κη′ (28) ἡμέραις» αἱ δύο ἡμέραι, «γίνονται ὁμοῦ λ′ (30). Καὶ συμβαίνει κατὰ τὸν ὄγδοον ἐνιαυτὸν ἐμβολιμεύεσθαι τὰς λ′ (30) ἡμέρας τὸν ἕνα μῆνα (ἵνα ἐμβολιμεύωνται αἱ τριάκοντα ἡμέραι τοῦ ἑνὸς μηνὸς) εἰς τὰ δύο ἔτη. Καὶ οὕτω κατὰ περίοδον ὀκταετηρίδος, ἐνενήκοντα ἡμέραι (ἀθροίζονται), αἵτινές εἰσι πληρέστατοι ἐμβόλιμοι μῆνες τρεῖς, οἳ γίνονται κατὰ τρία ἔτη (1ου ἕως καὶ 3ου, καὶ 4ου ἕως καὶ 6ου) μὴν εἷς, καὶ κατὰ δύο τὰ ὕστερα ἔτη (ἑβδόμου καὶ ὀγδόου), μὴν εἷς»[285]. Δηλαδή, ἐντὸς ὀκτὼ ἐτῶν, αἱ 11 ἐπακταὶ ἡμέραι καὶ 6 ὧραι ἑκάστου ἔτους ἀπαρτίζουσι τρεῖς ὁλοκλήρους μῆνας ἐκ 30 ἡμερῶν. Οὗτοι προστίθενται ὡς ἐμβόλιμοι εἰς τὸ τρίτον, τὸ ἕκτον καὶ τὸ ὄγδοον ἔτος. Οὕτω συμπληροῦσιν ἀκριβῶς τὰ ὀκτὼ σεληνιακὰ ἔτη, ἅτινα ἐξισοῦνται πρὸς τὰ ἀντίστοιχα ἡλιακὰ ἔτη ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν. Διότι τὰ 8 ἔτη ἔχουσιν 96 μῆνας. 12 ἐπὶ 8 ἴσον 96. Οἱ 96 μῆνες ἐπὶ 29,5 ἡμέρας ἑκάστου μηνὸς τῆς σελήνης ποιοῦσι 2.832 ἡμέρας. Καὶ 90 ἡμέραι τῶν τριῶν ἐμβολίμων μηνῶν, γίνονται συνολικῶς 2.922 ἡμέραι. Πάλιν 365 ἡμέραι τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους ἐπὶ 8 ἔτη ἴσον 2.920 ἡμέραι. Καὶ 2 ἡμέραι τῶν δύο βισέκτων ἐτῶν τῆς ὀκταετηρίδος, ἤτοι τετάρτου καὶ ὀγδόου, ἴσον 2.922 ἡμέραι, ἤτοι ὅσαι καὶ αἱ τῶν 8 σεληνιακῶν ἐτῶν.

Ὡς ἐλέχθη, τὸ ἡλιακὸν ἔτος ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας. Τὸ σεληνιακὸν ὅμως ἔτος ἄρχεται ἀπὸ τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης. Λόγῳ τῶν ἐμβολίμων ἡμερῶν, ἡ ἀρχὴ τοῦ πρώτου σεληνιακοῦ μηνὸς δὲν ταυτίζεται πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους, ἀλλὰ κυμαίνεται περὶ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, ἀναλόγως τῶν ἐπακτῶν. Ἐὰν π.χ. ὁ πρῶτος τοιοῦτος μὴν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἤρχισε τὴν 5ην Ἀπριλίου, τὸ πρῶτον μετὰ τοῦτο ἔτος θὰ πέσῃ τὴν 25ην Μαρτίου, δηλαδὴ 11 ἡμέρας ἐνωρίτερον, ἤτοι ὅσαι εἶναι αἱ ἐλλείπουσαι ἡμέραι τοῦ σεληνιακοῦ ἔτους(*). Ἀκολούθως, τὸ δεύτερον ἔτος, θὰ πέσῃ, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, τὴν 14ην Μαρτίου. Τὸ τρίτον ἔτος, ἡ ἔλλειψις τῶν 11 ἡμερῶν ἄγει εἰς τὴν 3ην Ματρίου. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὸ τρίτον τοῦτο ἔτος ἐμβολιμεύεται εἷς μὴν τῶν 30 ἡμερῶν, ἡ ἀρχὴ τοῦ μηνὸς πίπτει 30 ἡμέρας κατόπιν, ἤτοι τὴν 2αν Ἀπριλίου. Τὸ τέταρτον ἔτος, θὰ πέσῃ τὴν 22αν Μαρτίου. Τὸ πέμπτον ἔτος, θὰ πέσῃ

285. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 42, 368 - 369.

τὴν 11ην Μαρτίου. Τὸ ἕκτον ἔτος, ἡ ἀφαίρεσις τῶν 11 ἡμερῶν ἄγει εἰς τὴν 28ην Φεβρουαρίου. Ἐπειδὴ ὅμως ἐμβολιμεύεται καὶ ἐνταῦθα εἷς μὴν τῶν 30 ἡμερῶν, ἡ ἀρχὴ τοῦ μηνὸς πίπτει τὴν 30ὴν Μαρτίου. Ἐν συνεχείᾳ, τὸ ἕβδομον ἔτος, πίπτει τὴν 19ην Μαρτίου. Τὸ δὲ ὄγδοον ἔτος, ἡ ἀφαίρεσις τῶν 11 ἡμερῶν φέρει εἰς τὴν 8ην Μαρτίου. Ἀφαιρουμένων, προσέτι, τῶν 2 ἡμερῶν τῶν 48 ὡρῶν τῆς ἀναφερθείσης ὀκταετίας, ἀγόμεθα εἰς τὴν 6ην Μαρτίου. Ἐνταῦθα ἐμβολιμεύεται πάλιν εἷς μὴν τῶν 30 ἡμερῶν, ἄγων εἰς τὴν 5ην Ἀπριλίου. Δηλαδή, τὸ ὄγδοον σεληνιακὸν ἔτος ἄρχεται τὴν 5ην Ἀπριλίου, ὡς καὶ τὸ πρὸ τῆς ὀκταετίας ἔτος. Σεληνιακοὶ μῆνες τοῦ ἑβραϊκοῦ ἡμερολογίου εἶναι οἱ ἀκόλουθοι: 1) Νισάν, 2) Ἰγιάρ, 3) Σιβάν, 4) Ταμούζ, 5) Ἄβ, 6) Ἐλούλ, 7) Τισρί, 8) Χεσβάν, 9) Κισλέβ, 10) Τεβέτ, 11) Σεβάτ, καὶ 12) Ἀδάρ(').

Καὶ «εἰς σημεῖα» ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς φωστῆρας. Διὸ ὁ οὐρανὸς «σημαίνει ὄμβρους (βροχάς), ἀνέμους, χειμῶνα, εὐδίαν»[286]. Καὶ κατὰ τὴν διάλυσιν τοῦ παντὸς ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ, «ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, σημεῖα» φανήσονται, ὡς «ὁ Κύριος προηγόρευσεν (προεῖπεν). Ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς αἷμα καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς. Ταῦτα» εἶναι «σημεῖα τῆς τοῦ παντὸς συμπληρώσεως»[287]. Τοιαῦτα σημεῖα ἐφάνησαν καὶ κατὰ τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Κυρίου. Σημεῖον εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ ἀνωμαλία ἐν τῇ κινήσει τῶν φωστήρων, ἡ ὁποία ἠκολούθησε τὴν τάξιν τῆς δημιουργίας. Ὅτε ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν κόσμον, ὑπῆρχον σταθερὰ ἰσημερία, διαρκὴς πανσέληνος, παντοτεινὸν ἔαρ. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ τὰ πάντα οἰκονομῶν πρὸς σωτηρίαν δίκαιος Θεὸς ἐπέτρεψε «τῇ κινήσει τὴν ἀνωμαλίαν»[288]. Διὰ τοῦτο, ὄχι πάντοτε πλέον ἰσημερία, ἀλλὰ καὶ αὐξομειώσεις ἡμέρας καὶ νυκτὸς γίνονται. Ὄχι διαρκὴς πανσέληνος, ἀλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ φάσεις τῆς σελήνης φαίνονται. Ὄχι παντοτεινὸν ἔαρ, ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι ἐποχαὶ τοῦ ἔτους ἐπέρχονται. Πλὴν καὶ ἕτερον σημεῖον παρατηρεῖται. Διότι καὶ ταῦτα πάλιν ἐν τάξει συμβαίνουσιν. Ἥλιος καὶ σελήνη δὲν διαφθείρουσι «τὰς ἀνατολὰς» «καὶ δύσεις», τὰς «συνόδους» «καὶ ἀποστάσεις, καὶ τὰς ἄλλας ἐνεργείας, ἃς ὁ δημιουργὸς αὐτοῖς ἐναπέθετο Λόγος». Νύκτες δὲ καὶ ἡμέραι «ἀνόθευτον» «καὶ ἀπαραποίητον τὴν εὔτακτον ἀναλογίαν διεσώσαντο». Ὡσαύτως καὶ αἱ ἐποχαὶ τοῦ ἔτους «οὐδεμίαν καινοτομίαν ἐδέξαντο, ἀλλὰ τὴν ἀρχαίαν καὶ θαυμασίαν ταύτην μεταβολὴν ἀμετάβλητον καὶ ἀμετακίνητον συνετήρησαν». Πάντα γίνονται συμφώνως πρὸς τὴν πάνσοφον, πανσθενουργὸν καὶ φιλάνθρωπον θείαν πρόνοιαν[289].

286. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 450.
287. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 237.
288. Χρυσοστόμου, PG. 59, 749.
289. Μ. Φωτίου, PG. 101, 97.

V
«ΗΜΕΡΑ ΠΕΜΠΤΗ»

«Μετὰ τὴν τῶν φωστήρων δημιουργίαν, καὶ τὰ ὕδατα λοιπὸν πληροῦται ζῴων»[290].

«Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν καὶ πετεινὰ πετώμενα ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ κήτη τὰ μεγάλα καὶ πᾶσαν ψυχὴν ζῴων ἑρπετῶν, ἃ ἐξήγαγε τὰ ὕδατα, κατὰ γένη αὐτῶν, καὶ πᾶν πετεινὸν πτερωτὸν κατὰ γένος. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλά. Καὶ εὐλόγησεν αὐτὰ ὁ Θεός, λέγων· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὰ ὕδατα ἐν ταῖς θαλάσσαις, καὶ τὰ πετεινὰ πληθυνέσθωσαν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα πέμπτη»[291].

«Διὰ τῶν ὑδάτων»[292] ἡ ζωὴ τῶν ζῴων. «Ἦλθε πρόσταγμα, καὶ εὐθὺς καὶ ποταμοὶ ἐνεργοὶ καὶ λίμναι γόνιμοι» «καὶ ἡ θάλασσα» «ὤδινε» καὶ οὐδὲν ὑδατῶδες μέρος «ἀργὸν» «ἀπέμεινε». «Νῦν πρῶτον ἔμψυχον καὶ αἰσθήσεως μέτοχον ζῷον δημιουργεῖται». «Ἑκάστου γένους τὰς ἀπαρχὰς νῦν» «προβληθῆναι κελεύει (ὁ Θεός)· τὸ δὲ πλῆθος αὐτῶν ἐν τῇ μετὰ ταῦτα διαδοχῇ ταμιεύεται»[293]. Διὸ καὶ εὐλογοῦνται τὰ ζῷα, διὰ τοῦ «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὰ ὕδατα» «καὶ τὰ πετεινὰ πληθυνέσθωσαν». Ἡ εὐλογία ἐδόθη διὰ τὴν αὔξησιν, «διὰ τὰς διαδοχάς»[294], διὰ «τὸ εἰς πλῆθος αὐτὰ ἐπιδοῦναι (ἵνα πληθυνθῶσιν)»[295]. Ἐνταῦθα «ἑρπετὰ καλεῖ τοὺς ἰχθύας»[296]. Ἰχθύες δὲ καὶ πετεινὰ ἀμφότερα ἐξ ὑδάτων παρήχθησαν, διότι εἶναι «μία τις αὐτοῖς ἡ συγγένεια». «Καὶ γάρ, ὥσπερ οἱ ἰχθῦς τὸ ὕδωρ τέμνουσιν», οὕτω καὶ τὰ πτηνὰ «τὸν ἀέρα τοῖς πτεροῖς κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον»[297] διασχίζουσιν. Πάντα δὲ ταῦτα «καλὰ» εἶπεν ἡ Γραφή. Τὴν «ζωὴν πρώτην διὰ τῶν ὑδάτων» χορηγεῖ «τῷ κόσμῳ» ὁ Θεὸς καὶ εἰς τύπον τοῦ μέλλοντος Βαπτίσματος[298].

VI
«ΗΜΕΡΑ ΕΚΤΗ» ΤΑ ΖΩΑ

Ὄχι «μόνον τὰ ὕδατα πρὸς τὴν τῶν ζῴων γένεσιν διήγειρεν» ὁ·

290. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 245.
291. Γεν. α' 20 - 23.
292. Σεβηρ. Γαβάλων, PG. 56, 458.
293. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 246 - 247.
294. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 460.
295. Χρυσοστόμου, PG. 53, 66.
296. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 458.
297. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 255.
298. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 458.

Θεός, «ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς γῆς πάλιν ἀναδοθῆναι προσέταξε ζῷα χερσαῖα»[299].

«Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν κατὰ γένος, τετράποδα καὶ ἑρπετὰ καὶ θηρία τῆς γῆς κατὰ γένος. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ θηρία τῆς γῆς κατὰ γένος καὶ τὰ κτήνη κατὰ γένος αὐτῶν καὶ πάντα τὰ ἑρπετὰ τῆς γῆς κατὰ γένος αὐτῶν. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι καλά»[300].

«Τρία ζῴων ἐστὶ γένη», «τὸ ἔνυδρον», «τὸ πτηνὸν» καὶ τὸ «χερσαῖον»[301]. Καὶ πάντα ταῦτα «καλὰ» ἐστι. «Πρὸς τροφήν», «πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν»[302], «πρὸς τέρψιν»[303], πρὸς μάθησιν τῆς δυνάμεως τοῦ Δημιουργοῦ[304] καὶ ἄλλην «εὔκαιρον χρῆσιν»[305]. Ὅπως ἦσαν π.χ. αἱ πρόσκαιροι νομικαὶ ζωοθυσίαι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, αἱ παιδαγωγοῦσαι εἰς Χριστόν[306]. Καὶ τὰ θηρία καλά. Ὄχι μόνον διὰ τὴν ὠφέλιμον χρῆσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἐξ αὐτῶν φόβον. Ἡ φύσις τῶν παντοδαπῶν θηρίων «ἐκφοβοῦσα καὶ πρὸς ἐπίγνωσιν καὶ ἐπίκλησιν» φέρει τοῦ ποιήσαντος τὰ πάντα Θεοῦ[307]. Ἀλλὰ καὶ εἰς μνήμην τοῦ ὠρυομένου ὡς λέοντος Διαβόλου[308] ἄγει. Μάλιστα δέ, «πίστεώς ἐστιν ἀπόδειξις τὰ θηρία. Πέποιθας ἐπὶ Κύριον; " Ἐπὶ (ὄφεις) ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσῃ, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα''[309]. Καὶ ἔχεις τὴν διὰ πίστεως ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων[310]»[311]. Ἐξήγαγεν «ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν», οὐχὶ διότι ἔμψυχος εἶναι ἡ γῆ, ἀλλὰ διὰ «τὴν δεδομένην αὐτῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ» δύναμιν, «διὰ τῆς ἐπιταγῆς»[312]. Ὁ «Θεὸς» «ἐποίησε» «τὰ θηρία τῆς γῆς» «καὶ τὰ κτήνη» «καὶ πάντα τὰ ἑρπετὰ τῆς γῆς». Ἡ δὲ γῆ «ψυχὴν ζῶσαν ἐξάγει», «ἵνα μάθῃς διαφορὰν ψυχῆς κτήνους καὶ ψυχῆς ἀνθρώπου». «Ἐπειδή, κατὰ τὸ γεγραμμένον, παντὸς ζῴου ἡ ψυχὴ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐστιν[313]· αἷμα δὲ παγὲν εἰς σάρκα πέφυκε μεταβάλλειν (φυσικῶς μεταβάλλεται)· ἡ δὲ σὰρξ φθαρεῖσα εἰς γῆν ἀναλύεται· γεηρὰ (γηΐνη) τίς ἐστιν εἰκότως (εὐλόγως) ἡ ψυχὴ τῶν κτηνῶν»[314]. Ἐπειδὴ «γῆ ἐστι τῶν κτηνῶν ἡ ψυχή», «μὴ νόμιζε» αὐτὴν «ἐπιδιαμένουσαν μετὰ τὴν τῆς σαρκὸς διάλυσιν»[315]. Δὲν εἶναι ἀθάνατα τὰ ζῷα, ἀλλὰ πρόσκαιρα ἐν τῇ γῇ.

299. Χρυσοστόμου, PG. 53, 66.
300. Γεν. α' 24 - 25.
301. Μ. Βασιλείου ΒΕΠΕΣ, 51, 255.
302. Χρυσοστόμου, PG. 53, 67.
303. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 908.
304. Χρυσοστόμου, PG. 53, 66.
305. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 908.
306. Γαλ. γ' 24.
307. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 909.
308. 1 Πέτρ. ε' 8.
309. Ψαλμ. 90, 13.
310. Λουκ. ι' 19.
311. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 270.
312. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 253.
313. Λευϊτ. ιζ' 11 καὶ Δευτ. ιβ' 23.
314. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 254.
315. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 255.

VII

«ΗΜΕΡΑ ΕΚΤΗ» Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

«Ἐπληρώθη ἡ γῆ, ἐκόμα τοῖς καρποῖς, προήνεγκε (προέφερε) τὰ ζῷα. Ἔλειπε λοιπὸν ὁ οἰκοδεσπότης. Ὁ οὐρανὸς ἐκεκαλλώπιστο, ἡ γῆ ἐπεποίκιλτο, ἡ θάλασσα ἐπεπλήρωτο, ὁ ἀὴρ ὀρνίθων ἐκεκόσμητο πλήθει. Πάντα ἦν ἕτοιμα, καὶ ἔλειπεν ὁ ἄνθρωπος»[316]. «Ἔδει γάρ, ὥσπερ βασιλεῖ, προϋποστῆναι τὰ βασίλεια, καὶ οὕτως εἰσαχθῆναι τὸν βασιλέα, πᾶσιν ἤδη δορυφορούμενον»[317].

«Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς ὁ Θεός, λέγων· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς, καὶ ἄρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν πάντα χόρτον σπόριμον σπεῖρον σπέρμα, ὅ ἐστιν ἐπάνω πάσης τῆς γῆς, καὶ πᾶν ξύλον, ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ καρπὸν σπέρματος σπορίμου, ὑμῖν ἔσται εἰς βρῶσιν· καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς καὶ πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ παντὶ ἑρπετῷ ἕρποντι ἐπὶ τῆς γῆς, ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ψυχὴν ζωῆς, καὶ πάντα χόρτον χλωρὸν εἰς βρῶσιν. Καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωΐ, ἡμέρα ἕκτη»[318].

«Ὁ Θεὸς φῶς ἐστιν»[319]. Αἱ ἀγγελικαὶ δυνάμεις τοῦ πνευματικοῦ κόσμου «φῶς εἰσι καὶ αὐταί, τελείου φωτὸς ἀπαυγάσματα»[320]. Ὅτε ἐδημιουργεῖτο ὁ ὑλικὸς κόσμος, «πρώτη φωνὴ Θεοῦ φωτὸς φύσιν ἐδημιούργησε»[321]. Τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς δημιουργίας, μετὰ τὴν ποίησιν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, «πρῶτον ἔργον Θεοῦ φῶς». Τὴν ἕκτην ἡμέραν, μετὰ τὴν κτίσιν πάντων τῶν λοιπῶν, «τελευταῖον» «ἔργον Θεοῦ» πάλιν φῶς, ἤγουν ὁ «ἄνθρωπος». Διότι «τὸ φῶς τοῦ κόσμου» εἶναι «ὁ ἄνθρωπος»[322]. Εἶπε γὰρ ὁ Κύριος, «ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου»[323]. «Πρῶτον ἐργάζεται Θεὸς λόγῳ τὸ φῶς, ὕστερον δὲ τὸν ἄνθρωπον ἔργῳ,

316. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 462.
317. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 612.
318. Γενέσ. α' 26 - 31.
319. 1 Ἰωάν. α' 5.
320. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 35, 737.
321. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 201.
322. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 436.
323. Ματθ. ε' 14.

ἀπὸ φωτὸς εἰς φῶς συμπληρῶν»[324]. Τότε εἶπε «γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς»[325]. Νῦν λέγει, «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν»· «καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον». Ὁ πληθυντικὸς τοῦ «ποιήσωμεν» τὸ κοινὸν τῆς δημιουργίας τῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος δηλοῖ[326]. Θεὸν ἐνταῦθα ἡ Γραφὴ λέγει «τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα»[327]. Τὸ «"εἶπεν ὁ Θεός", τὸ κοινὸν τῆς θείας δεδήλωκε φύσεως». Τὸ δὲ «"ποιήσωμεν", ἐνέφηνε (ἐφανέρωσε) τῶν προσώπων τὸν ἀριθμόν»[328]. «Οὐχ ἐπειδὴ βουλῆς δεῖται (ἔχει ἀνάγκην) καὶ σκέψεως», λέγει ὁ ἐν Τριάδι Θεὸς «ποιήσωμεν ἄνθρωπον», «μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τῷ προσχήματι τῶν ρημάτων ἐνδείξασθαι (ἵνα δείξῃ) ἡμῖν βούλεται τὴν ὑπερβάλλουσαν τιμήν, ἣν περὶ τὸν ἄνθρωπον τὸν δημιουργούμενον ἐπιδείκνυται (παρέχει)»[329]. Προσέτι καὶ προφητείας μυστήριον ἔχει ὁ λόγος[330]. Ὁ δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον τριαδικὸς Θεὸς «καὶ ἀνακαινίζειν» τοῦτον «μετὰ πολλὰς ἔμελλε γενεάς», «τελεσιουργῶν τὸ πανάγιον Βάπτισμα» «ταῖς τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐπικλήσεσι»[331]. Διὰ τοῦ «ποιήσωμεν», «τῶν προσώπων τῆς θεότητος παρεδήλωσε τὸν ἀριθμόν, ἵνα τὰ τῆς θεολογίας ὁ πλαττόμενος ἄνθρωπος λάβῃ αἰνίγματα, καὶ ὁ τοῦ παναγίου Βαπτίσματος ἀξιούμενος γινώσκῃ σαφῶς, ὅτι ὁ πλάσας καὶ διέσωσε, καὶ ὁ σώσας αὐτὸν καὶ διέπλασε»[332].

«Τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ» ἐδημιουργήθη ὁ ἄνθρωπος. Οὐχ «ὥς τινες οἴονται (νομίζουσιν), ἀπὸ πέμπτης ἤρξατο καὶ ἐν τῇ ἕκτῃ ἐπλάσθη· ἔσφαλται (ἔχει σφαλῆ) γὰρ ἡ τῶν λεγόντων τοῦτο διάνοια»[333]. «Οὐχ ὑβρίζεται δὲ» ὁ ἄνθρωπος, διότι δημιουργεῖται «τελευταῖος, ἀλλὰ τιμᾶται· παρασκευάζεται γὰρ ὁ οἶκος, καὶ εἰσάγεται ὁ οἰκοδεσπότης»[334]. «Τὸ γὰρ τιμιώτερον ἁπάντων τῶν ὁρωμένων ζῴων (ζώντων) ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, δι' ὃν καὶ ταῦτα ἅπαντα παρήχθη, οὐρανός, γῆ, θάλαττα, ἥλιος, σελήνη, ἀστέρες, τὰ ἑρπετά, τὰ κτήνη, πάντα τὰ ἄλογα ζῷα»[335]. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς «τὸν οὐρανὸν ποιεῖ προστάγματι μόνῳ, τὴν γῆν ὁμοίως καὶ τὰ λοιπά»[336]. Ὅτε τὸν ἄνθρωπον δημιουργεῖ, οὐκέτι λέγει «γενηθήτω ἄνθρωπος, ἀλλὰ τί; "Ποιήσωμεν ἄνθρωπον"»[337]. «Ὢ τοῦ θαύματος! Ἥλιος κατασκευάζεται καὶ οὐδεμία προηγεῖται βουλή. Οὐρανὸς ὡσαύτως», ὁ μέγιστος, «ρήματι μόνῳ τὸ τοιοῦτον θαῦ-

324. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 436.
325. Γενέσ. α' 3.
326. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 271.
327. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1328.
328. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1060.
329. Χρυσοστόμου, PG. 53, 71.
330. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1329.
331. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1057.
332. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1060.
333. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 177.
334. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 462.
335. Χρυσοστόμου, PG. 53, 71.
336. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 463.
337. Χρυσοστόμου, PG. 53, 71.

μα συνίσταται». «Οὕτω καὶ τὰ καθ' ἕκαστον πάντα, αἰθήρ, ἀστέρες», «ἀήρ, θάλαττα, γῆ, ζῷα, φυτά, πάντα λόγῳ πρὸς γένεσιν ἄγεται». Μόνον δὲ ἐν «τῇ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῇ περιεσκεμμένως πρόσεισιν (προσέρχεται) ὁ τοῦ παντὸς ποιητής»[338]. «Μέγα ἄνθρωπος»[339]. Διὸ ὁ ἐνανθρωπήσας Κύριος λέγει: Τὶ «ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; Ἢ τὶ δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;»[340]. Ὑπὲρ τὸν κόσμον ἐτιμήθη οὗτος παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ, καὶ «ἡ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευὴ φοβερά τις (ἐστί) καὶ δυσερμήνευτος, καὶ πολλὰ καὶ ἀπόκρυφα ἐν αὐτῇ μυστήρια Θεοῦ ἐξεικονίζουσα»[341].

Δεύτερος κόσμος εἶναι τρόπον τινα ὁ ἄνθρωπος[342]. «Κατὰ ἀλήθειαν, μικρὸς κόσμος ἄνθρωπος»[343]. Σύνθεσις τῶν δύο κόσμων, μῖξις πνευματικοῦ καὶ ὑλικοῦ, σύνδεσμος «τῆς ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου φύσεως», «σοφίας γνώρισμα μείζονος»[344]. «Ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος»[345] ἐποιήθη καὶ ἐξαιρέτως ἐδημιουργήθη. «Ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν»[346]. Ἔπλασε τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, «χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς»[347]. Δηλαδή, «ἡ δημιουργικὴ αὐτοῦ ἐνέργεια πάντα» τὰ τοῦ σώματος «διωργάνωσεν, ἐπὶ τὸ βάθος χωρήσασα ἔνδοθεν»[348]. Ὡς τὸ «ἔπλασε... τὸν ἄνθρωπον, χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς» λαβών, οὕτω καὶ τὸ «ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ» ἀνθρωπικῶς μὲν λέγεται, θεοπρεπῶς δὲ νοεῖται. «Ζωτικήν, φησὶν (λέγει) ἐνέργειαν τὸ ἐμφύσημα ἐχαρίσατο» εἰς τὸ ἐκ γῆς πλασθὲν σῶμα καὶ τὸ ἐμφύσημα «τοῦτο ἐγένετο σύστασις τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς». Οὕτως «ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν». Δηλαδή, «ἐνεργοῦσαν, ἔχουσαν ὑπηρετούμενα τὰ μέλη τοῦ σώματος ταῖς αὐτῆς ἐνεργείαις καὶ τῷ βουλήματι αὐτῆς ἑπόμενα»[349]. Ὁ φιλάνθρωπος Δημιουργὸς «ἐποίησεν ἡμῖν σῶμα, ἐποίησεν ἡμῖν ψυχήν»[350]. Καὶ «ψυχὴ καὶ σῶμα»[351] εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Ἡ «συνδρομὴ τούτων τῶν δύο ἄνθρωπος καὶ ἔστι καὶ λέγεται». «Ὁ γὰρ ἐκ ψυχῆς νοερᾶς καὶ σώματος συνεστηκὼς (δημιουργηθεὶς) ἄνθρωπος λέγεται»[352]. «Ἑτεροφυὲς μὲν (εἶναι) τὸ σῶμα πρὸς

338. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 133, 136.
339. Παροιμ. κ' 6.
340. Ματθ. ιγ' 43.
341. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1328.
342. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 921.
343. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 293.
344. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 94, 920.
345. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5, 356.
346. Γενέσ. β' 7.
347. Χρυσοστόμου, PG. 53, 103.
348. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 293.
349. Χρυσοστόμου, PG. 53, 103.
350. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1488.
351. Χρυσοστόμου, PG. 50, 430.
352. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1228.

τὴν ψυχήν, εἷς» ὅμως ἐκ τῶν δύο τούτων «ἄνθρωπος ἀποτελεῖται καὶ λέγεται»[353].

Καλὸν τὸ σῶμα, ἀλλὰ τιμιωτέρα ἡ ψυχή. «Ὅσον γὰρ διαφέρει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τὰ ἐν οὐρανῷ τῶν ἐν γῇ, τοσοῦτον διαφέρει ψυχὴ σώματος. Ψυχὴ οὐρανοῦ μίμημα· ἐν αὐτῇ γὰρ κατοικεῖ ὁ Κύριος. Σὰρξ δὲ ἐκ γῆς ὑπάρχει, ἐν ᾗ κατοικοῦσι θνητοὶ ἄνθρωποι καὶ ἄλογα ζῷα»[354]. Πνεῦμα[355] εἶναι ἡ ψυχή, «οὐσία ζῶσα, ἁπλῆ καὶ ἀσώματος, σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς κατ᾽ οἰκείαν φύσιν ἀόρατος, ἀθάνατος, λογική τε καὶ νοερά, ἀσχημάτιστος, ὀργανικῷ κεχρημένη σώματι, καὶ τούτῳ ζωῆς, αὐξήσεώς τε καὶ αἰσθήσεως καὶ γεννήσεως παρεκτική, οὐχ ἕτερον ἔχουσα παρ᾽ ἑαυτὴν τὸν νοῦν, ἀλλὰ μέρος αὐτῆς τὸ καθαρώτατον. Ὥσπερ γὰρ ὀφθαλμὸς ἐν σώματι, οὕτως ἐν ψυχῇ νοῦς. Αὐτεξούσιός» ἐστιν ἡ ψυχή, «θελητική τε καὶ ἐνεργητική, τρεπτή, ἤτοι ἐθελότρεπτος, ὅτι καὶ κτιστή. Πάντα ταῦτα κατὰ φύσιν ἐκ τῆς τοῦ δημιουργήσαντος Χάριτος»[356] ἔλαβε. «Μία τῇ φύσει ἐστὶν» ἡ ψυχή, «ἡ νοερά τε καὶ ἄϋλος, ἡ διὰ τῶν αἰσθήσεων τῇ ὑλικῇ καταμιγνυμένη φύσει»[357] τοῦ σώματος. Καὶ ὅτε ψυχὴ λέγεται καὶ ὅτε πνεῦμα καλεῖται καὶ ὅτε νοῦς προσαγορεύεται καὶ ὅτε καρδία προσονομάζεται, ἢ ἄλλως πως. Καὶ ὅταν σῶμα, ψυχὴ καὶ πνεῦμα λέγηται ὁ ἄνθρωπος, διφυῶς νοεῖται, ἤτοι ὡς ψυχὴ καὶ σῶμα. Διότι «ὁ Ἀπόστολος πνεῦμα προσηγόρευσε» τὸν «νοῦν»[358]. «Ἀλλὰ ταυτὸν ψυχὴ τε καὶ νοῦς»[359] ἐστιν, «ἐν αὐτῇ»[360] ὢν ὡς «ὅρασις» «τῆς ψυχῆς»[361] καὶ «μέρος αὐτῆς τὸ καθαρώτατον»[362]. Ἡ μία καὶ ἡ αὐτὴ ψυχὴ νοουμένη σχετικῶς μὲν πρὸς τὸ σῶμα, καλεῖται πάλιν ψυχή, σχετικῶς δὲ πρὸς τὸν νοῦν, λέγεται καὶ πνεῦμα. Διὸ ἡ Γραφὴ «τὸν μὲν ἐμπαθῆ καὶ ὑλώδη σάρκινον (σαρκικόν)» προσαγορεύει, τὸν δὲ ἐλεύθερον τῶν παθῶν τοῦ σώματος καὶ «ἐν τοῖς ὑψηλοῖς τὴν διάνοιαν ἔχοντα πνευματικὸν» ὀνομάζει, «τὸν δὲ μηθέτερον (μήτε κατὰ τὸν ἕνα, μήτε κατὰ τὸν ἄλλον τρόπον) ἀκριβῶς ὄντα καὶ πρὸς ἑκάτερον ἔχοντα τὴν κοινωνίαν ψυχικὸν» ἀποκαλεῖ. Δύναταί τις λοιπόν, ἵνα προσονομάζῃ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, «εἴτε νοῦν, εἴτε πνεῦμα, εἴτε καρδίαν· λέγεται γὰρ παρὰ τῆς Γραφῆς ἐπὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ τὰ τρία»[358].

Ὁ ὅρος ψυχὴ χρησιμοποιεῖται καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ζώντων τῆς γῆς, ἀλλὰ διαφόρως. Ἐν τῇ Γραφῇ ἀναφέρεται «ἡ ψυχὴ» «διτ-

353. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5, 148.
354. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 644.
355. 1 Πέτρ. γ′ 19.
356. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 924 - 925.
357. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 176.
358. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1333. καὶ PG. 45, 1236, 1181.
359. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 57, 23.
360. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 17.
361. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 57, 23.
362. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 924.

τῶς». «Τουτέστιν, ἡ λογικὴ» καὶ ἀθάνατος τῶν ἀνθρώπων, «καὶ ἡ ἄλογος, ἡ τῶν κτηνῶν καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐμψύχων»[363]. «Ἔμψυχον δὲ» λέγεται «τὸ μετέχον ζωῆς»[364]. Ἄλογος ψυχὴ τῶν κτηνῶν καλεῖται ἡ πρόσκαιρος, φυσικὴ καὶ αἰσθητικὴ ζωὴ τῶν ἐπιγείων ἀλόγων ζώντων[365]. Ἀθάνατον καὶ ὄντως ψυχὴν τὰ ζῶα δὲν ἔχουσιν, ἀλλὰ μόνον ὁ ἄνθρωπος[366]. Διὸ τὸ ζῷον δὲν ἀνίσταται, οὐδὲ ζῇ μετὰ θάνατον, ἀλλ' «ὡς ἐγένετο, οὕτω καὶ ἀποθνήσκει· ὁμοῦ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ (ζωὴ) ἀφανίζεται»[367]. Τὰ ζῷα ζῶσιν ἐπὶ γῆς «καὶ δίχα τῆς νοερᾶς φύσεως»[368]. Ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ὅμως, σῶμα, «ἀμοιροῦν ψυχῆς, καὶ ζωῆς ἐστιν ἐκτός»[369]. Ἐκ «τῶν ζῴων (ζώντων)», «μόνον» ὁ «ἄνθρωπος» εἶναι «θεόπλαστον»[370]. Τὰ ζῷα κτίζων ὁ Θεός, «ὁμοῦ πάντα ἐπήγαγε, μετὰ τοῦ σώματος καὶ τὴν ψυχήν». «Τὸν ἄνθρωπον ποιεῖ τῷ σώματι (ὡς πρὸς τὸ σῶμα) πρῶτον, εἶτα τῇ ψυχῇ»[371]. Τὴν διαφορὰν ταύτην ἀνθρώπου καὶ ζῴων συνειδητοποιεῖ ὁ Ἀδάμ, ἐνῷ εὑρίσκεται ἐν τῷ παραδείσῳ. Διότι «ἔπλασεν ὁ Θεὸς ἔτι ἐκ τῆς γῆς πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ καὶ πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἤγαγεν αὐτὰ πρὸς τὸν Ἀδάμ, ἰδεῖν τί καλέσει αὐτά. Καὶ πᾶν, ὃ ἐὰν ἐκάλεσεν αὐτὸ Ἀδὰμ ψυχὴν ζῶσαν, τοῦτο ὄνομα αὐτῷ. Καὶ ἐκάλεσεν Ἀδὰμ ὀνόματα πᾶσι τοῖς κτήνεσι καὶ πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τοῦ ἀγροῦ· τῷ δὲ Ἀδὰμ οὐχ εὑρέθη βοηθὸς ὅμοιος αὐτῷ»[372].

«Ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησε» τὸν ἄνθρωπον ὁ Δημιουργός. Διότι «εἶπε Κύριος ὁ Θεός· οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν»[373]. «Καὶ ἐπέβαλεν ὁ Θεὸς ἔκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδάμ, καὶ ὕπνωσε· καὶ ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ καὶ ἀνεπλήρωσε σάρκα ἀντ' αὐτῆς, καὶ ᾠκοδόμησεν ὁ Θεὸς τὴν πλευράν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ, εἰς γυναῖκα, καὶ ἤγαγεν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἀδάμ. Καὶ εἶπεν Ἀδάμ· τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου· αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη αὕτη· ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν»[374]. «Ἄρσεν καὶ θῆλυ» εἶναι ὁ ἄνθρωπος οὐχὶ διὰ τὴν ψυχήν, ἀλλὰ διὰ τὸ σῶμα καὶ «τὴν σωματικὴν κατασκευὴν καὶ διάπλασιν»[375]. Πρῶτον ἐκτίσθη ὁ ἀνήρ. «Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλά-

363. Ἀναστ. Σιναΐτου, PG. 89, 72.
364. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 60.
365. Ἀναστ. Σιναΐτου, PG. 89, 72.
366. Χρυσοστόμου, PG. 47, 418.
367. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 476.
368. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 145.
369. Θεοδώρου Στουδ., PG. 99, 705.
370. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 212.
371. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 476.
372. Γενέσ. β' 19 - 20.
373. Γενέσ. β' 18.
374. Γενέσ. β' 21 - 24.
375. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 181.

σθη, εἶτα Εὔα»[376]. Ἡ «γυνὴ ἐξ ἀνδρὸς» ἐγένετο, καὶ «ἐκτίσθη» «διὰ τὸν ἄνδρα»[377]. Μετὰ τούτους, «οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικός, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρός», ἀλλ' «ὥσπερ» «ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρός, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός, τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ»[378]. Πάντες οἱ μετὰ τοὺς πρωτοπλάστους ἄνθρωποι ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἐγεννήθησαν καὶ ἐτέχθησαν. «Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν», «εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν»[379]. Ὁ ἀνὴρ εἶναι «εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ»[380], καὶ ἡ γυνὴ εἰκὼν ἑτέρα. Ὁ Ἀδὰμ τοῦ Χριστοῦ, ἡ Εὔα τῆς Ἐκκλησίας[381]. Ὑπνώσας τὸν Ἀδὰμ ὁ Θεὸς καὶ πλευρὰν ἐξ αὐτοῦ «ἀφελόμενος (ἀφαιρέσας) ἀνωδύνως καὶ πληρώσας τὸ λεῖπον»[382], «ᾠκοδόμησεν» αὐτὴν εἰς γυναῖκα. Ἤτοι «οὐκ ἄλλην πλάσιν εἰργάσατο, ἀλλ' ἐκ τῆς ἤδη γενομένης πλάσεως, βραχύ τι μέρος λαβών, τοῦτο τὸ μέρος ᾠκοδόμησε καὶ τέλειον εἰργάσατο τὸ ζῷον (τὸ ζῶν νέον πλάσμα)»[383], ἐκ τῶν ὀστέων καὶ τῆς σαρκὸς τοῦ Ἀδάμ. Ἂν καὶ μία ἡ πλάσις, «διπλῆ τίς ἐστιν ἡ τῆς φύσεως ἡμῶν κατασκευή»[384]. Πρώτη ἡ τοῦ Ἀδάμ, δευτέρα ἡ τῆς Εὔας, δι' ἧς ἡ εἰς «τὸ ἄρρεν καὶ θῆλυ τοῦ γένους διαφορά». Τοῦτο προνοητικῶς παρὰ Θεοῦ ἐγένετο, διὰ τὴν ἐπικειμένην πτῶσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν μετ' αὐτὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν[385]. «Σκόπει δὲ» τὸ μυστήριον. «Ἐπλάσθη Ἀδάμ, ἐτέχθη Χριστός· ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ εἰσῆλθε φθορά, ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Χριστοῦ ἐπήγασεν ἡ ζωή· ἐν παραδείσῳ ἐβλάστησε θάνατος, ἐν σταυρῷ αὐτοῦ ἀναίρεσις γέγονεν»[386].

Ἐποίησε, λοιπόν, ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ ἐπιστημονικόν, σοφόν[387](*), προφήτην[388], «ἄκακον, εὐθῆ, ἐνάρετον, ἄλυπον, ἀμέριμνον, πάσῃ ἀρετῇ κατηγλαϊσμένον, πᾶσιν ἀγαθοῖς κομῶντα»[389], «οἷόν τινα κόσμον ἕτερον, ἐν μικρῷ μέγαν», «ἄγγελον ἄλλον, προσκυνητὴν μικτόν, ἐπόπτην τῆς ὁρατῆς κτίσεως, μύστην τῆς νοουμένης, βασιλέα τῶν ἐπὶ γῆς, βασιλευόμενον ἄνωθεν, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον,ὁρατὸν καὶ νοούμενον, μέσον μεγέθους καὶ ταπεινότητος, τὸν αὐτὸν πνεῦμα καὶ σάρκα· πνεῦμα διὰ τὴν Χάριν, σάρκα διὰ τὴν ἔπαρσιν· τὸ μέν, ἵνα μένῃ καὶ δοξάζῃ τὸν Εὐεργέτην, τὸ δέ, ἵνα πάσχῃ καὶ πάσχων ὑπομιμνήσκηται καὶ παιδεύηται τῷ μεγέθει φιλοτι-

376. 1 Τιμοθ. β' 13.
377. 1 Κορινθ. ια' 8 - 9.
378. 1 Κορινθ. ια' 11 - 12.
379. Ἐφεσ. ε' 32.
380. 1 Κορινθ. ια' 7.
381. Ἀναστ. Σιναΐτου, PG. 89, 1053. 1056.
382. Χρυσοστόμου, PG. 53, 121.
383. Χρυσοστόμου, PG. 53, 121 - 122.
384. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 181.
385. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 185.
386. Χρυσοστόμου, PG. 62, 139.
387. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 469.
388. Χρυσοστόμου, PG. 53, 122.
389. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 921.

μούμενος»[390]. Προσέτι, ἐποίησε τοῦτον «ζῷον ἐνταῦθα οἰκονομούμενον, τουτέστιν ἐν τῷ παρόντι βίῳ, καὶ ἀλλαχοῦ μεθιστάμενον, [τουτέστιν] ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι»[391]. «Καὶ πέρας τοῦ μυστηρίου (τούτου), τῇ πρὸς Θεὸν νεύσει θεούμενον»[392]. «Θεούμενον δέ, μετοχῇ τῆς θείας ἐλλάμψεως καὶ οὐκ εἰς τὴν θείαν μεθιστάμενον οὐσίαν»[393]. Διότι ὁ Κτίστης «τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τὴν δόξαν ἔδωκε τῆς θεότητος, τὴν φύσιν δὲ οὔ»[394]. «Ἐποίησε δὲ αὐτὸν φύσει ἀναμάρτητον καὶ θελήσει αὐτεξούσιον. Ἀναμάρτητον δέ», «οὐχ ὡς μὴ ἐπιδεχόμενον ἁμαρτίαν· μόνον γὰρ τὸ θεῖον ἁμαρτίας ἐστὶν ἀνεπίδεκτον· ἀλλ' οὐχ ὡς ἐν τῇ φύσει τὸ ἁμαρτάνειν ἔχοντα, ἐν τῇ προαιρέσει δὲ μᾶλλον· ἤτοι ἐξουσίαν ἔχοντα μένειν καὶ προκόπτειν ἐν τῷ ἀγαθῷ, τῇ θείᾳ συνεργούμενον Χάριτι, ὡσαύτως καὶ τρέπεσθαι ἐκ τοῦ καλοῦ καὶ ἐν τῷ κακῷ γίνεσθαι, τοῦ Θεοῦ παραχωροῦντος διὰ τὸ αὐτεξούσιον. Οὐκ ἀρετὴ γὰρ τὸ βίᾳ γινόμενον»[395].

«Κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν» ὁ Κύριος τὸν ἄνθρωπον, πρὸς σκοπὸν τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» τῆς Ἁγίας Τριάδος. «Τὸ μὲν γὰρ "κατ' εἰκόνα" τὸ νοερὸν δηλοῖ καὶ αὐτεξούσιον, τὸ δὲ "καθ' ὁμοίωσιν" τὴν τῆς ἀρετῆς κατὰ τὸ δυνατὸν ὁμοίωσιν»[396]. «Κατ' εἰκόνα» σημαίνει εἰκόνα[397], δηλαδή, ὅτι εἰκὼν Θεοῦ ἐκτίσθη ὁ ἄνθρωπος. Οὐχὶ ὅμως ὡς πρὸς τὸ σῶμα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ψυχήν[398]. Διὸ οὐδὲ κατὰ τὴν διάκρισιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἄρρεν καὶ θῆλυ λέγεται εἰκών, ἀλλὰ κατὰ τὸν κοινόν, ἤγουν ὅμοιον, εἰς πάντας νοῦν. «Ἐν τούτῳ ἔχομεν τὸ "κατ' εἰκόνα" τοῦ κτίσαντος»[399], ἤτοι εἰς τὸν νοῦν καὶ τὰς αὐτοῦ δυνάμεις. «Ἐπεὶ καὶ τὸ θεῖον ἐν τούτοις καταλαμβάνομεν»[400]. «Μέσον» δύο τινῶν «ἐστι τὸ ἀνθρώπινον», τῆς «θείας καὶ ἀσωμάτου φύσεως, καὶ τῆς ἀλόγου καὶ κτηνώδους ζωῆς». Τούτων μετέχει ὡς κτίσμα ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. «Τοῦ μὲν θείου», ἤγουν πνευματικοῦ, κατὰ «τὸ λογικὸν» «καὶ διανοητικόν», «τοῦ δὲ ἀλόγου» κατὰ «τὴν σωματικὴν διάπλασιν, εἰς ἄρρεν» «καὶ θῆλυ μεμερισμένην»[401]. «Κατὰ τὸ νοερόν»[402] λοιπὸν ἔχει ὁ ἄνθρωπος τὸ "κατ' εἰκόνα", καὶ ἐκ τούτου ἅπας ἐστὶν εἰκὼν Θεοῦ. Οὐχὶ δὲ μόνον ὁ πρωτόπλαστος Ἀδάμ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ Εὔα καὶ οἱ ἀπ' αὐτῶν[403], ἕκαστος ἄνθρωπος καὶ ὅλη ἡ ἀν-

390. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 632.
391. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 921 - 924.
392. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 632.
393. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 924.
394. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 552.
395. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 924.
396. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 920.
397. Μ. Φωτίου, PG. 101, 261.
398. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 872.
399. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 281.
400. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 89.
401. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 181.
402. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 165.
403. Μ. Φωτίου, PG. 101, 261.

θρωπότης. «Πᾶσα» ἡ ἀνθρωπίνη «φύσις, ἡ ἀπὸ τῶν πρώτων (ἀνθρώπων) μέχρι τῶν ἐσχάτων διήκουσα, μία τις τοῦ ὄντος ἐστὶν εἰκών»[404].

«Κατ' εἰκόνα Θεοῦ» λέγεται, διότι «ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τὸν ἄνθρωπον διέπλασεν ἔσχατον» ὡς, τρόπον τινά, «εἰκόνα αὐτοῦ, ἐν μέσῳ τεθεικὼς τῶν ἀψύχων καὶ αἰσθητῶν καὶ νοητῶν», παρ' ὧν ὑπηρετεῖται. Ἐπίσης, εἰκὼν Θεοῦ καλεῖται καὶ διὰ «τὸ ἀρχικὸν» ἐπὶ γῆς ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον ὁ Κύριος ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅτε εἶπε «"καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης" κ.τ.λ. Ὥσπερ γὰρ αὐτὸς ἔχει τῶν ὅλων τὴν δεσποτείαν, οὕτω καὶ δέδωκε τῷ ἀνθρώπῳ τῶν ἀλόγων τὴν ἐξουσίαν»[405]. Προσέτι, ἐπειδή, «δημιουργῶν ὁ ἄνθρωπος», «τὸν οἰκεῖον μιμεῖται ποιητήν, ὡς (ἡ) εἰκὼν τὸ ἀρχέτυπον». «Οὕτω καὶ θεὸς ὁ ἄνθρωπος ὠνομάσθη, διότι καὶ εἰκὼν ἐκλήθη Θεοῦ». «Ἀλλ' ὁ μὲν Θεὸς καὶ τὴν φύσιν ἐστίν, ὅπερ καλεῖται, ὁ δὲ ἄνθρωπος ὡς εἰκὼν τοὔνομα μόνον ἔχει»[406].

Ὀνομάζεται πάλιν εἰκὼν Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος καὶ διότι «μιμεῖται» τὸν ἀπερίγραφον (ἀπεριόριστον) καὶ πανταχοῦ παρόντα Θεόν. «Ἐν ἀκαρεῖ γὰρ περινοστεῖ (περιέρχεται νοερῶς) τά τε ἑῷα (ἀνατολικὰ) καὶ τὰ ἑσπέρια (δυτικὰ) καὶ τὰ νότια καὶ τὰ βόρεια, καὶ δὴ καὶ τὰ οὐράνια καὶ τὰ ὑποχθόνια. Ἀλλ' ὁ μὲν (ἄνθρωπος ποιεῖ τοῦτο) τῇ τοῦ λογισμοῦ μόνῃ φαντασίᾳ». Ὁ «Θεὸς δὲ καὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ σοφίᾳ καὶ τῇ δυνάμει τὸ ἀπερίγραφον ἔχει». Ὁ πατερικὸς λόγος δέχεται «καὶ ἑτέραν μίμησιν, ἀκριβεστέραν, ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου». Ἡ ψυχὴ «ἔχει» «ἐν ἑαυτῇ καὶ τὸ λογικὸν καὶ τὸ ζωτικόν». Οὕτω, «γεννᾷ μὲν ὁ νοῦς τὸν λόγον, συμπρόεισι (συμπροβάλλει) δὲ τῷ λόγῳ (ταυτοχρόνως πρὸς τὸν λόγον) πνεῦμα (νόημα), οὐ γεννώμενον (τὸ ὁποῖον-δὲν γεννᾶται) καθάπερ ὁ λόγος, συμπαρομαρτοῦν δ' ἀεὶ (συμπροβαῖον δὲ πάντοτε μετ' αὐτοῦ)». Εἰκονίζουσι δὲ ταῦτα τὸ μυστήριον «τῆς Ἁγίας Τριάδος»[407]. Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς τὸν Θεὸν Πατέρα, ὅστις γεννᾷ τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον, καὶ ἐκπορεύει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ὁ ἀνθρώπινος λόγος τὸν Θεὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ[408], τὸν γεννώμενον προαιωνίως «ἐκ τοῦ Πατρός»[409]. Τὸ δὲ ἀνθρώπινον πνεῦμα τὸν Θεὸν Ἅγιον Πνεῦμα, «ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται»[410] προαιωνίως. «Ὁμοούσια» δὲ «καὶ ὁμόδοξα» εἶναι τὰ πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος, Πατήρ, Υἱὸς καὶ Ἅγιον Πνεῦμα[411]. Πλήν, ἐπὶ μὲν «τῆς Ἁγίας Τριάδος, τρεῖς νοοῦμεν τὰς ὑποστάσεις, καὶ ἀσυγχύτως ἡνωμένας, καὶ καθ' ἑαυτὰς ὑφεστώσας (ὑπαρχούσας)» (ἰ. ἀ. σ. 7). Ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνθρώπου,

404. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 185.
405. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1060.
406. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1061.
407. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1061.
408. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 129.
409. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
410. Ἰωάν. ιε' 26.
411. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 476.

«ἀνυπόστατός ἐστι καὶ ὁ λόγος καὶ τὸ πνεῦμα»[412]. Τουτέστιν, ἄνευ ὑποστάσεως, ἤγουν προσωπικῆς ὑπάρξεως. Ταῦτα λαμβάνονται καὶ ἄλλως πως, ἤτοι ἐπὶ τῆς ψυχῆς, τοῦ λόγου καὶ τοῦ νοῦ[413]. Ἐνταῦθα ἡ ψυχὴ εἶναι τύπος τοῦ Πατρός, ὁ λόγος τύπος τοῦ Υἱοῦ, καὶ ὁ νοῦς τύπος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος[414]. Διὰ «ταύτην» «τὴν αἰτίαν» τοιοῦτον «κατεσκεύασεν» ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, «ἐπειδὴ ἔμελλεν ἐν κόσμῳ κηρυχθῆναι τὸ τῆς Ἁγίας Τριάδος μυστήριον, ὡς δυσερμήνευτόν τε καὶ ἀκατάληπτον»[415]. Τέλος, ἡ «κατ' εἰκόνα» δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου προδηλοῖ καὶ τὸ μυστήριον τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ἡ «ἀπαράλλακτος» «εἰκὼν» τοῦ Πατρός, ὁ «συμφυὴς» «Υἱὸς» καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, γενόμενος ἄνθρωπος, ἔδειξε «καὶ τὴν εἰκόνα καὶ τὸ πρωτότυπον καὶ καθ' ἣν εἰκόνα ὁ Ἀδὰμ εἰς ἀνθρώπου φύσιν διεμορφώθη»[416]. Ἀλλὰ καὶ τὴν ὁδὸν[417] καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς «κατ' εἰκόνα» «καὶ καθ' ὁμοίωσιν» Θεοῦ μακαρίας ζωῆς παντὸς ἀνθρώπου, διψῶντος τὴν σωτηρίαν.

Ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον «κατ' εἰκόνα» καὶ ἐποίησε δι' αὐτὸν κατορθωτὸν τὸ «καθ' ὁμοίωσιν». Τὸ μὲν ἐδώρησεν ὡς χάρισμα, τὸ δὲ ἐζήτησεν ὡς κατόρθωμα. «Τὸ μὲν ἐδόθη», «τὸ δὲ ἀτελὲς κατελήφθη», ἵνα, κατορθώσας τοῦτο ὁ ἄνθρωπος, ἄξιος γίνῃ «τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ μισθαποδοσίας»[418]. «Ἀφῆκε» τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» «ἀτελὲς ὁ κτίσας ἐπίτηδες, ἵνα παρ' ἡμῶν ἡ ἐργασία τοῦ καλοῦ ἀποτελεσθῇ καὶ ἡμέτερον δόξῃ (φανῇ) τὸ ἀγαθόν, ὥστε καὶ μισθὸν ἡμᾶς ἐντεῦθεν ὀφειλόμενον σχεῖν (ἵνα ἔχωμεν)»[419]. Τί ἐστι τὸ «καθ' ὁμοίωσιν»; Τὸ «εἰς δύναμιν ἐξομοιοῦσθαι τῷ Θεῷ, κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον»[420]. «Διὰ τῆς ἀρετῆς»[421] ὁμοιοῦται ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεόν. «Τέλος τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου ἐστὶν ἡ πρὸς τὸ Θεῖον ὁμοίωσις»[422], καὶ «τῶν ἀρετῶν ἡ περιβολὴ τὴν θείαν μιμεῖται μακαριότητα»[423], ἐν ᾗ πᾶσα ἀρετὴ καὶ ἀγαθόν. Ἓν τῶν ἀγαθῶν ἐστὶ «καὶ τὸ ἐλεύθερον ἀνάγκης εἶναι (ἵνα εἶναί τις)» καὶ φυσικῆς δυναστείας, καὶ «αὐτεξούσιον πρὸς τὸ δοκοῦν ἔχειν (ἵνα ἔχῃ) τὴν γνώμην». Τούτου ἐλλείποντος, πάντα τὰ ἀγαθὰ τῆς θείας μακαριότητος γίνονται ἀπρόσιτα, καθ' ὅτι καὶ ἡ ἀρετὴ ἀδύνατος. «Ἀδέσποτον γάρ τι χρῆμα (πρᾶγμά ἐστιν) ἡ ἀρετὴ καὶ ἑκούσιον, τὸ δὲ κατηναγκασμένον καὶ βεβιασμένον ἀρετὴ εἶναι οὐ δύναται»[424]. Ἀλλὰ πρὸς «τὸ ὁμογενὲς ῥᾳδία (εὔκολος) γίνεται τοῖς βουλομένοις ἡ μίμη-

412. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1061.
413. Ἀναστ. Σιναΐτου, PG. 89, 1148.
414. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1333.
415. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1340.
416. Μ. Φωτίου, PG. 101, 260.
417. Ἰωάν. ιδ' 6.
418. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 273.
419. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 32.
420. Χρυσοστόμου, PG. 54, 591.
421. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1177.
422. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1200.
423. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 961.
424. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 184

σις· τοῦ δὲ ὑπερβεβηκότος (Θεοῦ) ἡ ὁμοίωσις ἄπορος»[425]. Διὸ χειραγωγίας Θεοῦ ἔχει ἀνάγκην ὁ ἄνθρωπος, ἵνα κατορθώσῃ τὸ «καθ' ὁμοίωσιν». Αὕτη δὲ εἶναι τὸ θεῖον θέλημα. Ἡ ἐντολὴ Κυρίου «πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή ἐστι»[426] θείας ὁμοιώσεως καὶ θεώσεως καὶ μακαριότητος. Τὶ «ὑπέρτερον» εὑρίσκεται «τῆς πρὸς Θεὸν ὁμοιώσεως;». Τὸ θεῖον δῶρον τοῦ «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» «καὶ καθ' ὁμοίωσιν» εἶναι τὸ «ἀκρότατον» «καὶ τελειότατον» «τῶν ἀγαθῶν» διὰ τὰ κτιστά[427]. Διότι τὸ «κάλλιστον» «τῶν ὄντων καὶ ὑψηλότατον» εἶναι ὁ «Θεός»[428]. Θεὸς «ἐκεῖνό ἐστιν», ὅπερ ἀγαθὸν δύναται ἵνα νοήσῃ ἄνθρωπος, «μᾶλλον δὲ παντὸς ἀγαθοῦ, τοῦ νοουμένου τε καὶ καταλαμβανομένου, ἐπέκεινα»[429].

«Καλὰ λίαν» ἐγένοντο ἅπαντα τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ. Καὶ αἱ πρῶται ὗλαι καὶ τὰ ἐπὶ μέρους κτίσματα καὶ ὁ χρόνος καὶ ἡ ἐν τάξει ποίησις. Εἶναι δὲ «καλὰ λίαν» διὰ τὸν σκοπὸν τῆς δημιουργίας. «Ἡ γὰρ τοῦ ''λίαν'' προσθήκη, διὰ τῆς ἐπιτατικῆς σημασίας, σαφῶς ἐνδείκνυται τὸ ἀνελλειπὲς εἰς τελείωσιν»[430]. Δηλαδὴ πρὸς πλήρωσιν τοῦ «κατ' εἰκόνα» τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν» τούτου πρὸς τὸν ἐν Τριάδι Θεόν, τὸν Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα. Διὰ ταύτην τὴν τελείωσιν, «σωτηρίαν καὶ τιμὴν» τοῦ ἀνθρωπίνου πλάσματος «ἐποίησεν ὁ Θεὸς» τὰ ὁρώμενα[431]. Καὶ πρὸς τοῦτο, «πάντα λίαν καλὰ» εἶναι «τὰ δημιουργήματα» «καὶ ἡ φύσις πάντων ἔχει τὸ ἄριστον»[432].

VIII
«ΤῊ ΗΜΕΡᾼ ΤῊ ΕΒΔΟΜῌ»

Ἕξ εἶναι αἱ ἡμέραι τῆς δημιουργίας τοῦ ὁρατοῦ κόσμου καὶ τοῦ μικροκόσμου[433] ἀνθρώπου. Ἡ μία, ἡ δευτέρα, ἡ τρίτη, ἡ τετάρτη, ἡ πέμπτη, ἡ ἕκτη. Ἡ δὲ ἑβδόμη κατάπαυσις καὶ ἐν μυστηρίῳ διέξοδος πρὸς τὴν ὀγδόην. Διὰ τὸν Θεὸν Λόγον καὶ «τὸ νοῆσαι μόνον, ἢ εἰπεῖν, ἔργον ἐστὶ παριστάμενον». Δημιουργεῖ ὅμως «οὐκ ἀθρόως», ἀλλὰ καταμερίζει «τὰ γινόμενα» καὶ τάσσει αὐτὰ εἰς δημιουργικὰς ἡμέρας, «λόγοις ἀρρήτοις» σωτηρίας[434].

Λέγει ἡ Γραφή: «Καὶ συνετελέσθησαν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν. Καὶ συνετέλεσεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ τὰ

425. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1189.
426. Ἰωάν. στ' 63.
427. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1109.
428. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 35, 737.
429. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 184.
430. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 92.
431. Χρυσοστόμου, PG. 49, 93.
432. Μ. Φωτίου, PG. 101, 144.
433. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 28.
434. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 612.

ἔργα αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε, καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἐποίησε. Καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην καὶ ἡγίασεν αὐτήν· ὅτι ἐν αὐτῇ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο ὁ Θεὸς ποιῆσαι. Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅτε ἐγένετο· ᾗ ἡμέρᾳ ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»[435].

Ὁ Θεὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τοῦ δημιουργεῖν, οὐχὶ ὅμως καὶ τοῦ προνοεῖν. «Κατέπαυσε» σημαίνει, «ὅτι τοῦ δημιουργεῖν καὶ ἀπὸ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παράγειν ἐπαύσατο κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν»[436] ὁ Θεός. Προνοεῖ ὅμως διηνεκῶς. Διὸ λέγει ὁ Χριστός, «ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι»[437]. Διὰ τούτου, «τὴν διηνεκῆ αὐτοῦ πρόνοιαν ἡμῖν παραδηλοῖ, καὶ ἐργασίαν λέγει τὸ διακρατεῖν τὰ γεγενημένα καὶ τὴν διαμονὴν αὐτοῖς χαρίζεσθαι καὶ ἡνιοχεῖν τὸν σύμπαντα χρόνον»[438]. Μετὰ τὴν ἐξαήμερον δημιουργίαν, «παραγωγὴν οὐδεμίαν ἐπεδείξατο» ὁ Θεός, εἰ μὴ πρόνοιαν[439]. Πρόνοια Κυρίου εἶναι «ἡ ἐκ Θεοῦ εἰς τὰ ὄντα γινομένη ἐπιμέλεια» καὶ ἡ ἀγαθὴ αὐτοῦ «βούλησις»[440], δι᾽ ἧς ταῦτα ζῶσι, κινοῦνται, ὑπάρχουσι[441] καὶ ἄγονται προσφόρως εἰς τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς δημιουργίας. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ «ποιητὴς καὶ προνοητὴς» τῶν κτισμάτων. Ἡ δὲ «ποιητικὴ αὐτοῦ δύναμις καὶ ἡ συνεκτικὴ καὶ ἡ προνοητική, ἡ ἀγαθὴ αὐτοῦ θέλησίς ἐστιν»[442]. Ὁ Θεὸς «θέλει πάντας σωθῆναι καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τυχεῖν. Οὐ γὰρ ἐπὶ τὸ κολάσαι ἔπλασεν ἡμᾶς, ἀλλὰ πρὸς τὸ μετασχεῖν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ, ὡς ἀγαθός. Ἁμαρτάνοντας δέ, θέλει κολάζεσθαι, ὡς δίκαιος»[443]. «Προνοεῖ ὁ Θεὸς πάσης τῆς κτίσεως καὶ διὰ πάσης τῆς κτίσεως, εὐεργετῶν καὶ παιδεύων, καὶ δι᾽ αὐτῶν πολλάκις τῶν δαιμόνων, ὡς ἐπὶ Ἰὼβ καὶ τῶν χοίρων»[444] τῶν Γεργεσηνῶν[445]. «Πολλοί εἰσιν οἱ τρόποι τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας καὶ μήτε λόγῳ ἑρμηνευθῆναι (ἵνα ἑρμηνευθῶσι), μήτε νῷ καταληφθῆναι δυνάμενοι»[446]. Τὰ τῆς θείας προνοίας «τὰ μὲν κατ᾽ εὐδοκίαν ἐστί, τὰ δὲ κατὰ συγχώρησιν». Παραχωρεῖ ὁ Θεός, ἵνα ὁ ἄνθρωπος «καὶ εἰς αἰσχρὰν ἐμπεσεῖν (ἵνα ἐμπέσῃ) πρᾶξιν ἐνίοτε, εἰς διόρθωσιν ἑτέρου χείρονος πάθους», ὡς ἡ ἔπαρσις «ἐπὶ ταῖς ἀρεταῖς»[447]. Ἡ παραχώρησις ἐπὶ τοὺς ἁμαρτάνοντας

435. Γενέσ. β´ 1 - 4.
436. Χρυσοστόμου, PG. 53, 89.
437. Ἰωάν. ε´ 17.
438. Χρυσοστόμου, PG. 53, 89.
439. Μ. Φωτίου, PG. 101, 97.
440. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 964.
441. Πράξ. ιζ´ 28.
442. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 964.
443. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 968 - 969.
444. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 969.
445. Ματθ. η´ 28 -34.
446. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 968.
447. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 965.

εἶναι «διττή. Ἡ μὲν οἰκονομικὴ καὶ παιδευτικὴ πρὸς σωτηρίαν», ὡς ἐπὶ Ἀδάμ, «ἡ δὲ ἀπογνωστικὴ πρὸς τελείαν κόλασιν»[448], ἤτοι διὰ τοὺς ἀμετανοήτως ἁμαρτάνοντας ἀνθρώπους καὶ δαίμονας.

Ὁ Θεὸς «ἡγίασε» τὴν ἑβδόμην ἡμέραν. «Τί ἐστι "καὶ ἡγίασεν αὐτήν"; Ἀφώρισεν αὐτήν», ἤγουν διεχώρισε τιμητικῶς ἐκ τῶν ἄλλων ἡμερῶν, «"ὅτι ἐν αὐτῇ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο ὁ Θεὸς ποιῆσαι"»[449]. Διὸ «καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην», «ὑπὲρ τὰς ἄλλας ἡμέρας»[450]. Βαθὺ ἐνταῦθα τὸ μυστήριον περὶ ἑβδόμης. Οἱ Πατέρες καὶ τοῦτο διεσάφησαν, «οὐ παραδόξων λόγων ἀκρόασιν» ἐκδεχόμενοι, «ἀλλὰ τῶν ἐπ᾽ οἰκοδομῇ θεωρημάτων» ἐπιζητοῦντες «τὰς λύσεις». «Τετίμηται τοίνυν (λοιπὸν) ἡ ἑβδόμη ἡμέρα», ἤγουν «τὸ Σάββατον». «Ὁ ἕβδομος» «ἀριθμὸς τίμιος» εἶναι ἐν τῇ Γραφῇ. Ἐν τούτῳ αἱ ἑορταὶ «σκηνοπηγίαι, αἱ σάλπιγγες, ἡ ἡμέρα τοῦ ἱλασμοῦ», περὶ ὧν κατωτέρω ὁ λόγος. «Ἕβδομος ἐνιαυτός» «τίμιος, ὁ τῆς ἀφέσεως λεγόμενος»[451]. «Ἕβδομος ἀπὸ γενέσεως οὐκ εἶδε θάνατον Ἐνώχ, μυστήριον Ἐκκλησίας. Ἕβδομος ἀπὸ Ἀβραὰμ Μωυσῆς νόμον ἔλαβεν». «Ἑβδομηκοστῇ καὶ ἑβδόμῃ γενεᾷ ἀπὸ Ἀδὰμ ὁ Χριστὸς ἐφάνη». «Αἱ ἁμαρτίαι ἐκδικοῦνται ἑπτάκις». Ἀπὸ Κάϊν, «πρώτη ἁμαρτία ἑπτάκις ἐκδικεῖται· δεύτερος φόνος τοῦ Λάμεχ ἑβδομηκοντάκις ἑπτά». Διὰ Χριστοῦ, ἡ ἁμαρτία ἀφίεται «ἑβδομηκοντάκις ἑπτά». «Ὅσον τὸ παράπτωμα, τοσοῦτον καὶ τὸ χάρισμα». «Τὶ οὖν ἐστι τὸ μυστήριον; Ὀγδόη λέγεται ἡμέρα ὁ αἰὼν ὁ τῆς κρίσεως, ἐν ᾧ ὁ ἁμαρτωλὸς ἑπτάκις, ὁ καθ᾽ ὑπερβολὴν ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ ἐκδικηθήσεται. Ὁ δίκαιος ἑπτάκις τιμηθήσεται, ὁ καθ᾽ ὑπερβολὴν δίκαιος ἑβδομηκοντάκις ἑπτά»[452]. Τότε θὰ γίνῃ ἡ ὄντως κατάπαυσις τῆς ἑβδόμης. Μετὰ τὴν ἑξαήμερον δημιουργίαν, ἐναπέμεινε τὸ ἔργον τῆς τελειώσεως τοῦ Ἀδὰμ πρὸς τὸ «καθ᾽ ὁμοίωσιν» Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ἡμάρτησεν, ἕτερος ὡρίσθη σαββατισμός, ἤτοι κατάπαυσις. Ὁ ἐνανθρωπήσας Κύριος «κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἑαυτοῦ ἔργων» «ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας, τῇ ἀπραξίᾳ τοῦ (σταυρικοῦ) θανάτου ἐνσαββατίσας»[453]. Ὁ σαββατισμὸς δὲ τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις εἶναι σῶμα Χριστοῦ, θὰ γίνῃ διὰ τῆς γενικῆς ἀναστάσεως καὶ κρίσεως, ὅτε λήγει ὁ ἑβδοματικὸς χρόνος καὶ ἄρχεται ὁ αἰώνιος τῆς ὀγδόης. «Τότε δὲ ἐπὶ τῆς παρουσίας (τοῦ Κυρίου) ἐναργὴς καὶ τετρανωμένη» θὰ εἶναι «ἡ ἀλήθεια» τῆς καταπαύσεως. Διὸ ἡ ἑβδόμη ἡμέρα τῆς δημιουργίας τύπος εἶναι τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινῆς

448. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 969.
449. Χρυσοστόμου, PG. 53, 89.
450. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 601.
451. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 285.
452. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 288.
453. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 681.

πάντων ἀναστάσεως τοῦ ἐν τέλει σαββατισμοῦ. «Ἡ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία νῦν» «δι᾿ αἰνιγμάτων ἡμῖν τὰ μέλλοντα ὑποφαίνει (ὑποδεικνύει)»[454]. Δηλαδή, «αὕτη ἡ ἑβδόμη» τῆς δημιουργίας «ἐκείνης τῆς ἑβδόμης τύπος»[455] ἐστίν, ὅτε «ἡ μέλλουσα κληρονομία» «καὶ ἀνάπαυσις» καὶ ὁ αἰώνιος σαββατισμὸς τῆς ὀγδόης[456].

454. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 288.
455. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 289.
456. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 219.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Η ΠΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

I

«ΕΝ ΤΩ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩ ΤΗΣ ΤΡΥΦΗΣ»

Παράδεισος ἦτο τὸ ἐνδιαίτημα τῶν πρωτοπλάστων. Ἐντὸς τῶν ἀγαθῶν τοῦ παραδείσου ἐκλήθη ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, ὁ ἄνθρωπος, ὅπως κατορθώσῃ τὸ «καθ' ὁμοίωσιν».

Διότι «ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδέμ, κατὰ ἀνατολάς, καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε. Καὶ ἐξανέτειλεν ὁ Θεὸς ἔτι ἐκ τῆς γῆς πᾶν ξύλον ὡραῖον εἰς ὅρασιν καὶ καλὸν εἰς βρῶσιν, καὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, καὶ τὸ ξύλον τοῦ εἰδέναι γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ. Ποταμὸς δὲ ἐκπορεύεται ἐξ Ἐδὲμ ποτίζειν τὸν παράδεισον· ἐκεῖθεν ἀφορίζεται εἰς τέσσαρας ἀρχάς. Ὄνομα τῷ ἑνὶ Φισών· οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Εὐιλάτ, ἐκεῖ οὗ ἐστι τὸ χρυσίον· τὸ δὲ χρυσίον τῆς γῆς ἐκείνης καλόν· καὶ ἐκεῖ ἐστιν ὁ ἄνθραξ καὶ ὁ λίθος ὁ πράσινος. Καὶ ὄνομα τῷ ποταμῷ τῷ δευτέρῳ Γεών· οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Αἰθιοπίας. Καὶ ὁ ποταμὸς ὁ τρίτος Τίγρις· οὗτος ὁ προπορευόμενος κατέναντι Ἀσσυρίων. Ὁ δὲ ποταμὸς ὁ τέταρτος Εὐφράτης»[457]. «Καὶ ἦσαν οἱ δύο γυμνοί, ὅ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ᾐσχύνοντο»[458].

Διατὶ «κατ' ἀνατολὰς» ὁ παράδεισος; Διότι ἐκεῖθεν «ἡ ἀρχὴ τοῦ δρόμου τῶν φωστήρων, ἐκεῖθεν καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς διαγωγῆς τῶν ἀνθρώπων»[459], οἵτινες ἐπλάσθησαν, ὅπως λάμπωσιν «ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ»[460]. Τὸ «ἐφύτευσεν ὁ Θεός», ὡς «προσέταξε παράδεισον ἐν τῇ γῇ γενέσθαι» νοεῖται[461]. «Ἐδέμ», «τρυφὴ ἑρμηνεύεται»[462]. Οὕτω, τὸ «ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδέμ», σημαίνει «ἐφύτευσε παράδεισον ἐν τρυφῇ», ἤτοι «ἐν τόπῳ τρυφερῷ» καὶ «καλῷ»[463]. «Πάσης τῆς γῆς

457. Γενέσ. β' 8 - 14.
458. Γενέσ. β' 25.
459. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 477.
460. Φιλιπ. β' 15.
461. Χρυσοστόμου, PG. 53, 108.
462. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 913.
463. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 477.

ὑψηλότερος κείμενος» ἦτο τοῦ παραδείσου ὁ τόπος[464]. Καιροῦ μεταβολαὶ δὲν ὑπῆρχον ἐκεῖ, «οὐδὲ ὑετοί (βροχαί) ἄνωθεν κατεφέροντο»[465], «οὐ γὰρ ἔβρεξεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὴν γῆν»[466] ἐκείνην τότε. «Ποταμὸς δὲ» ἐξεπορεύετο «ἐξ Ἐδὲμ ποτίζειν (ἵνα ποτίζῃ) τὸν παράδεισον». «Ἐκεῖθεν» διεχωρίζετο «εἰς τέσσαρας ἀρχάς», «τουτέστι πηγὰς» καὶ ἀκολούθως εἰς ποταμούς[467]. Οὗτοι, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ παραδείσου, καλοῦνται οὕτως. Ὁ πρῶτος «Φισών», δηλαδὴ «ὁ Γάγγης» τῶν Ἰνδιῶν»[468]. Χρυσίον καὶ δύο πολύτιμοι λίθοι μνημονεύονται ἐνταῦθα παρὰ τῆς προφητείας, «ὁ ἄνθραξ καὶ ὁ λίθος ὁ πράσινος». Κατόπιν, ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ὁ λίθος «ὁ πράσινος ἀφώρισται (ἔχει διαχωρισθῆ) τῇ ἱερατικῇ φυλῇ, ὁ ἄνθραξ τῇ βασιλικῇ»[469]. Ὁ δεύτερος ποταμὸς ὀνομάζεται «Γεών». «Οὗτός ἐστιν ὁ Νεῖλος»[470]. «Ὁ τρίτος Τίγρης» καλεῖται καὶ «ὁ τέταρτος Εὐφράτης». «Εὐκραὴς» ἦτο ὁ παράδεισος, «καὶ ἀέρι λεπτοτάτῳ καὶ καθαρωτάτῳ περιλαμπόμενος»[471]. Οὔτε ψῦχος ὑπῆρχε τότε, οὔτε καύσων[472], ἀλλὰ διαρκὲς παραδείσιον ἔαρ καὶ θαυμαστὴ καθαρότης καὶ διαύγεια ἦτο ἀνηπλωμένη εἰς τοὺς μακαρίους τόπους ἐκείνους[473].

«Πᾶν ξύλον (φυτόν) ὡραῖον εἰς ὅρασιν καὶ καλὸν εἰς βρῶσιν» εἶχεν ὁ παράδεισος. «“Ὡραῖον εἰς ὅρασιν”, τοῦτ᾽ ἔστιν εἰς θέαν. “Καὶ καλὸν εἰς βρῶσιν”, τοῦτ᾽ ἔστι» φυτὰ «καὶ εὐφραίνειν δυνάμενα διὰ τῆς ὄψεως καὶ ἡδονὴν πολλὴν παρέχοντα διὰ τῆς βρώσεως, καὶ τῷ πλήθει δὲ καὶ τῇ ἀφθονίᾳ πολλὴν τὴν εὐφροσύνην προξενοῦντα τῷ μέλλοντι τούτων ἀπολαύειν»[474]. «Εὐφροσύνης καὶ θυμηδίας ἁπάσης ταμεῖον» ἦτο «ὁ θεῖος παράδεισος»[475]. «Φυτοῖς ἀειθαλέσι κομῶν (ἀφθονῶν), εὐωδίας πλήρης, φωτὸς ἔμπλεως, ὥρας (ὡραιότητος) ἁπάσης αἰσθητῆς καὶ κάλλους ὑπερβαίνων ἐπίνοιαν»[476]. Ὑπῆρχον ἐκεῖ «φυτῶν» «ἄνθη καὶ κάλλη, ποταμοὶ καὶ νάματα (ὕδατα) τὸ χωρίον περιρρέοντα, καρπῶν» «ὡραίων ποικιλία καὶ βοτανῶν φύσεις, ἡδὺ (γλυκύ)» «καὶ ἐπίχαρι πνέουσαι». «Διὰ πάντων τὸ πρόσωπον τῆς γῆς» ἐκοσμεῖτο καὶ ὡραΐζετο, ἐντὸς καθαρᾶς καὶ διαυγοῦς ἀτμοσφαίρας, μάλιστα ὅτε «τὰς πρώτας ἀκτῖνας» ὑπεδέχετο «τοῦ ἡλίου». Ταῦτα τὰ κάλλη τοῦ παραδείσου διὰ «τερπνότητος» καὶ ἁγνῆς «ἡδονῆς» ἐγοήτευον τὰς αἰσθήσεις εἰς τὸ ἀκρότατον[477]. Ἦτο ὁ χῶρος ἐκεῖνος πλήρης «θυμηδίας

464. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 913.
465. Χρυσοστόμου, PG. 53, 100.
466. Γενέσ. β´ 5.
467. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 478.
468. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 120.
469. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 479.
470. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 904.
471. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 913.
472. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 957.
473. Μ. Φωτίου, PG. 101, 136.
474. Χρυσοστόμου, PG. 53, 109.
475. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 912.
476. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 913.
477. Μ. Φωτίου, PG. 101, 136.

καὶ εὐζωΐας»[478], «θεῖον ὄντως χωρίον καὶ ἄξιον τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐνδιαίτημα, ἐν ᾧ οὐδὲν τῶν ἀλόγων ηὐλίζετο, μόνος δὲ ὁ ἄνθρωπος, τῶν θείων χειρῶν τὸ πλαστούργημα»[479]. Τότε ἐκράτει καιρὸς ἔαρος ἀμετάβλητος, ρυθμὸς ἰσημερίας ἀδιατάρακτος, ἡμερινὸς ἥλιος ἀνέφελος, νυκτερινὴ πανσέληνος ἀμείωτος. Τόπος φωτὸς ἦτο ὁ παράδεισος, ἔχων ἔνοικον τὴν θείαν εἰκόνα ἄνθρωπον, ἀντικατοπτρίζουσαν τὸ μακάριον φῶς τῆς τρισηλίου Θεότητος.

«Διπλοῦν» λέγουσι «τὸν θεῖον παράδεισον»[480]. Παράδεισον εὐφροσύνης ἐπιγείου ζωῆς καὶ θεωρίας οὐρανίου. «Ἐννόησόν μοι μακαριότητος ὑπερβολήν, πῶς» οἱ πρωτόπλαστοι «ἀνώτεροι ἦσαν τῶν σωματικῶν ἁπάντων». «Πῶς καθάπερ τὸν οὐρανόν, οὕτω τὴν γῆν ᾤκουν καί, ἐν σώματι τυγχάνοντες, τὰ τῶν σωμάτων οὐχ ὑπέμενον». «Οὔτε γὰρ στέγης, οὔτε ὀρόφου, οὔτε ἱματίου, οὔτε ἄλλου οὐδενὸς τῶν τοιούτων ἐδέοντο». «Ἄλυπον» εἶχον ἐν παραδείσῳ τὴν «διαγωγὴν (τρόπον ζωῆς)», «ἀνώδυνον» τὸν «βίον» καὶ «ἀγγελικήν, ὡς εἰπεῖν, κατάστασιν»[481]. «Καθάπερ ἄγγελοι, οὕτω διῃτῶντο ἐν τῷ παραδείσῳ, οὐχ ὑπὸ ἐπιθυμίας φλεγόμενοι, οὐχ ὑπὸ ἑτέρων παθῶν πολιορκούμενοι, οὐ ταῖς ἀνάγκαις τῆς φύσεως ὑποκείμενοι, ἀλλά, δι' ὅλου ἄφθαρτοι κτισθέντες καὶ ἀθάνατοι»[482], οὕτω διέμενον. Μετὰ «ὑπερβαλλούσης ἀνέσεως»[483] ἔζη ὁ ἄνθρωπος, ἐλεύθερος μερίμνης καὶ «τῶν τοῦ σώματος φροντίδων»[484], «καθάπερ βασιλεὺς ἐνδιαιτώμενος τῇ τοῦ παραδείσου διαγωγῇ». «Παρέσχεν» ὁ Θεός, ἵνα ὁ ἄνθρωπος ἐνδιαιτᾶται ἐν «τῷ παραδείσῳ, τῷ κάλλει τέρπεσθαι τῶν ὁρωμένων καὶ τὴν ὄψιν (ὅρασιν) ἐκεῖθεν εὐφραίνειν καὶ διὰ τῆς ἀπολαύσεως πολλὴν τὴν (ἀναμάρτητον) ἡδονὴν καρποῦσθαι. Ἐννόησον γάρ, ὅσον ἦν ὁρᾶν τὰ δένδρα τοῖς καρποῖς βριθόμενα, τῶν ἀνθῶν τὴν ποικιλίαν, τῶν βοτανῶν τὴν διαφοράν, τῶν φύλλων τὰς κόμας, τὰ ἄλλα, ὅσα εἰκὸς (εἶναι φυσικόν) ἐν παραδείσῳ τυγχάνειν, καὶ ἐν παραδείσῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ φυτευθέντι»[485].

Ἀλλά, «ὥσπερ ὁ ἄνθρωπος αἰσθητὸς ἅμα καὶ νοητὸς δεδημιούργητο, οὕτω» καὶ ὁ παράδεισος. Καὶ τοῦτο τὸ «ἱερώτατον τέμενος» τοῦ ἀνθρώπου «αἰσθητὸν ἅμα καὶ νοητὸν» ἦτο, «διπλῆν ἔχον τὴν ἔμφασιν (ἐμφάνισιν)». Ὁ πρωτόπλαστος, ὡς πρὸς τὸ σῶμα, «ἐν τῷ θειοτάτῳ» «καὶ ὑπερκαλλεῖ» χώρῳ τοῦ παραδείσου ηὐλίζετο. Ὡς πρὸς τὴν ψυχήν, «ἐν ὑπερτέρῳ καὶ περικαλλεστέρῳ τόπῳ διέτριβε, Θεὸν ἔχων οἰ-

478. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 957.
479. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 913.
480. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 917.
481. Χρυσοστόμου, PG. 53, 126.
482. Χρυσοστόμου, PG. 53, 123.
483. Χρυσοστόμου, PG. 53, 113.
404. Χρυσοστόμου, PG. 53, 124.
485. Χρυσοστόμου, PG. 53, 114.

χον τὸν ἔνοικον καὶ αὐτὸν ἔχων εὐκλεὲς περιβόλαιον»[486]. Διὸ οἱ πρωτόπλαστοι «γυμνοὶ ἦσαν καὶ οὐκ ᾐσχύνοντο, οὐδὲ γὰρ ᾔδεισαν (ἐγνώριζον) ὅτι γυμνοὶ ἦσαν»[487]. Ἀλλ' οὐδὲ «ἦσαν (ὄντως) γυμνοί· ἡ γὰρ ἄνωθεν δόξα παντὸς ἱματίου μᾶλλον (περισσότερον) αὐτοὺς περιέσκεπε»[488] καὶ ἐκόσμει[489]. Καὶ «οὐδὲ τῆς τῶν ἱματίων περιβολῆς ἐδέοντο». «Οὐδέπω γὰρ τῆς ἁμαρτίας ὑπεισελθούσης καὶ τῆς παρακοῆς»[490], ὡς ἐλέχθη, «ἀνώτεροι ἦσαν τῶν σωματικῶν ἁπάντων» καί, «καθάπερ τὸν οὐρανόν, οὕτω τὴν γῆν ᾤκουν»[491], «τῇ ἄνωθεν» «δόξῃ» ὄντες ἠμφιεσμένοι»[492]. «Περιβεβλημένος» ὁ ἄνθρωπος τὴν θείαν «Χάριν», κατετρύφα «τοῦ μόνου γλυκυτάτου καρποῦ», τῆς «θεωρίας» τῆς δόξης τῆς τρισυποστάτου Θεότητος, ὡς «τις ἄγγελος ἄλλος»[493], ἔχων ἀνοικτοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ οὐράνια πνευματικά. Διὰ τοῦτο «καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἁπάντων καὶ προφητικοῦ χαρίσματος αὐτὸν» ἠξίωσεν ὁ Θεός. Οὕτως ἐγνώριζε παρελθόντα καὶ μέλλοντα, ὁρῶν ταῦτα «τοῖς πνευματικοῖς ὀφθαλμοῖς»[494], καὶ προέλεγε προφητεύων, ὡς ἀναγράφεται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ. Ὅπως τὸ «τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σάρξ ἐκ τῆς σαρκός μου· αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη αὕτη· ἕνεκεν τούτου, καταλήψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν»[495]. Ταῦτα «προφητικῇ Χάριτι» ἐφθέγγετο, «ἐνηχούμενος ὑπὸ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διδασκαλίας»[496].

«Δύο παραδείσους» λέγει ἡ Γραφή, «ἕνα πνευματικὸν καὶ ἕτερον αἰσθητόν»[497]. Αἰσθητὸς ἦτο ὁ ἐπίγειος καὶ διπλοῦς παράδεισος τῆς Ἐδέμ. Πνευματικὸς ὁ ἐπουράνιος παράδεισος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Καλὸς ὑπῆρχεν ὁ παράδεισος τῆς γῆς καὶ θαυμαστός. Ἀλλὰ «τὰ ἀγαθὰ» τοῦ παραδείσου «τῆς βασιλείας» τῶν οὐρανῶν «ἀπείρῳ μέτρῳ ὑπερανέστηκεν (ἔχουσιν ὑπερβῆ).Οὐδὲ γὰρ ὀφθαλμὸς εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν[498]»[499]. Πρὸς ἀνάβασιν εἰς τὸν ὑπὲρ νοῦν τοῦτον παράδεισον, «ἔθετο» ὁ Θεὸς «τὸν ἄνθρωπον» «ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς». Δηλαδή, ὡς πρόσκαιρον κάτοικον αὐτοῦ, ἵνα τελειωθεὶς ὡς πρὸς τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» «Θεῷ» πλησιάσῃ καὶ θεωθῇ[500], «μετοχῇ τῆς θεί-

486. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 916.
487. Χρυσοστόμου, PG. 53, 126.
488. Χρυσοστόμου, PG. 53, 131.
489. Χρυσοστόμου, PG. 53, 126.
490. Χρυσοστόμου, PG. 53, 123.
491. Χρυσοστόμου, PG. 53, 126.
492. Χρυσοστόμου, PG. 53, 123.
493. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 916.
494. Χρυσοστόμου, PG. 53, 123.
495. Ἐξόδ. β' 23.
496. Χρυσοστόμου, PG. 53, 122.
497. Ἀναστ. Σιναΐτου, PG. 89, 540.
498. 1 Κορινθ. β' 9.
499. Μ. Φωτίου, PG. 101, 136.
500. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 612.

ας ἐλλάμψεως»[501]. Τοῦτο δηλοῦσι τὸ ξύλον τῆς γνώσεως καὶ «τὸ ξύλον τῆς ζωῆς».

II
Η ΘΕΙΑ ΕΝΤΟΛΗ

«Γυμνάσιον» «μᾶλλον» ἦτο ὁ παράδεισος τῆς Ἐδὲμ «καὶ στάδιον ἀρετῆς»[502]. Διὰ τοῦτο καὶ νόμος ἐδόθη, καὶ ὑπῆρχον ἐκεῖ ὄχι μόνον «πᾶν ξύλον ὡραῖον εἰς ὅρασιν καὶ καλὸν εἰς βρῶσιν», ἀλλὰ «καὶ τὸ ξύλον τοῦ εἰδέναι γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ», «καὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου»[503]. Οὗτος δὲ ὁ νόμος Κυρίου.

«Καὶ ἔλαβε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν. Καὶ ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἀδὰμ λέγων· ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῇ, ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ· ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε»[504].

Ἐν «τῷ παραδείσῳ τεθεὶς ὁ Ἀδάμ, οὐχ ἀργόν, οὐδὲ ἄπρακτον ἐπολιτεύετο βίον, ἀλλ' ἀρετῆς μὲν ἐπεμελεῖτο, τοῖς δὲ κατ' αὐτὴν ἔργοις ἐνησχολεῖτο»[505]. Διότι ἔθεσεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον «ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν». «Τί οὖν», «τῆς παρ' αὐτοῦ ἐπιμελείας ἐδεῖτο (ἐχρειάζετο) ὁ παράδεισος;», ἐρωτᾷ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, καὶ ἀπαντᾶ: «Οὐ τοῦτο λέγω, ἀλλὰ ἐβουλήθη (ὁ Θεός) τέως (ἐπί τινα χρόνον) μικράν τινα καὶ σύμμετρον αὐτὸν ἔχειν μέριμναν περί τε τὴν φυλακήν, περί τε τὴν ἐργασίαν». «Ἐπειδὴ γὰρ τρυφῆς ἁπάσης ἐπεπλήρωτο ἡ αὐτόθι διαγωγή», «ἵνα μὴ ἀποσκιρτήσῃ ἐκ τῆς ὑπερβαλλούσης ἀνέσεως ὁ ἄνθρωπος — πᾶσαν γὰρ τὴν κακίαν ἐδίδαξε, φησίν, ἡ ἀργία — διὰ τοῦτο προσέταξεν αὐτὸν ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν» τὸν παράδεισον. «Εἰ γὰρ πόνου παντὸς ἦν ἀπηλλαγμένος, εὐθὺς ἀπέκλινεν ἂν πρὸς ῥᾳθυμίαν, πολλῇ κεχρημένος ἀνέσει. Νῦν δέ, ἐργαζόμενος ἐργασίαν ἀνώδυνόν τινα καὶ ταλαιπωρίας ἐκτός, σωφρονέστερον ἂν διετέθη (ἦτο δυνατὸν ἵνα διατεθῇ)». «Πάντα γὰρ ποιεῖ ὁ Θεὸς καὶ πραγματεύεται διὰ τὴν ὠφέλειαν τὴν ἡμετέραν, καὶ μετὰ τούτου καὶ τὴν ἀπόλαυσιν καὶ τὴν ἄνεσιν δωρεῖται»[506]. Ἐπειδὴ ὁ ἀγαθὸς Πατὴρ Θεὸς «ἐργάζεται», δημιουργήσας καὶ προνοῶν, καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ἄνθρωπος πρέπει ἵνα ἐργάζηται καὶ φυλάσσῃ, μιμού-

501. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 924.
502. Μ. Φωτίου, PG. 101, 136.
503. Γενέσ. β' 9.
504. Γενέσ. β' 15 - 17.
505. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1128.
506. Χρυσοστόμου, PG. 53, 113.

μενος ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ τὸν ἐπουράνιον αὐτοῦ Πατέρα. Τοῦτο ἐποίησεν ἐπὶ γῆς καὶ ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς Λόγος. Διὸ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν: «Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι»[507].

Κύριον ἔργον τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ παραδείσῳ ἦτο, ὅπως ἐργάζηται καὶ φυλάσσῃ τὴν εἰδικὴν ἐντολὴν τελειώσεως αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἔδωκε, λέγων πρὸς τὸν Ἀδάμ: «Ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῇ, ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ· ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀπαθανεῖσθε». Δηλαδή, εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Ἀδάμ. «Μὴ γὰρ βαρύ τι καὶ ἐπαχθὲς (δυσάρεστον) ἀπαιτῶ παρὰ σοῦ; Πάντων τὴν ἀπόλαυσιν ἐπιτρέπω, ἑνὸς τούτου μόνον μὴ ἅψασθαι ἐντέλλομαι. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιτίμιον μέγα ὁρίζω, ἵνα, κἂν τῷ φόβῳ σωφρονιζόμενος, φυλάξῃς τὴν παρ' ἐμοῦ σοι δοθεῖσαν ἐντολήν»[508]. Ἔργον θείας προνοίας καὶ ἀγάπης ὑπῆρξεν ἡ παράδοσις τῆς θείας ταύτης ἐντολῆς. Τὸ δὲ ἀπηγορευμένον ξύλον ἦτο «τῆς τοῦ καλοῦ τε καὶ κακοῦ γνώσεως ξύλον»[509]. «Οὐ φύσιν εἶχε θανατοποιοῦ γνώσεως» τὸ ξύλον τοῦτο, «ἀλλ' ἀπὸ τῆς παραβάσεως»[510] τοῦ Ἀδὰμ ὠνομάσθη οὕτω. Ξύλον γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἐκλήθη, ἐπειδὴ «σύμμικτός πώς ἐστιν ἡ τοῦ κακοῦ φύσις», ἐκ φαινομένου κατὰ φαντασίαν «καλοῦ» καὶ κεκρυμμένου ἐν «τῷ βάθει» ὀλέθρου. Ὡς συμβαίνει «κατὰ τὴν τῶν δηλητηρίων κακίαν τῶν παραρτυθέντων τῷ μέλιτι, καθὸ μὲν καταγλυκαίνει τὴν αἴσθησιν, καλὸν εἶναι δοκεῖ (νομίζεται), καθὸ δὲ φθείρει τὸν προσαπτόμενον, κακοῦ παντὸς ἔσχατον γίνεται»[511]. Δηλαδή, «ξύλον» «γνώσεως καλοῦ καὶ πονηροῦ τὴν αἰσθητὴν καὶ ἐνήδονον βρῶσιν» λέγει, «τὴν τῷ δοκεῖν μὲν γλυκαίνουσαν, τῷ ὄντι δὲ ἐν μετουσίᾳ κακῶν τὸν μετέχοντα καθιστῶσαν»[512]. Τὸ «ξύλον τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν εἴρηται (ἔχει λεχθῇ) μὲν» ἐν τῇ Γραφῇ, «οὐδεὶς δὲ χῶρος» ὡρίσθη δι' αὐτό. «Διατί; Διότι ἡ κακία χώραν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ τῇ ἀρετῇ παρυφίσταται»[513]. «Στέρησις γὰρ ἀγαθοῦ ἐστι τὸ κακὸν»[514] καὶ ἐναντίωσις «πρὸς ἀρετήν»[515]. Ἡ δὲ «ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία»[516], ἤτοι ἡ παράβασις τῆς ἐντολῆς. Εἰς «δοκιμὴν καὶ γυμνάσιον» τῆς «ὑπακοῆς καὶ παρακοῆς»[517] τοῦ πρωτοπλάστου ἐδόθη ἡ ἐντολή. Δηλαδή, ἵνα «γυμνασίαν» ἔχῃ «ὑπακοῆς καὶ παρακοῆς»[518] ὁ ἄνθρωπος, καὶ πράξῃ, ὃ θέλει. Εἴτε τὴν ὑπακοὴν

507. Ἰωάν. ε' 17.
508. Χρυσοστόμου, PG. 53, 114 - 115.
509. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 916.
510. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 488 - 489.
511. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 200.
512. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 917.
513. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1128.
514. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 341.
515. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 199.
516. 1 Ἰωάν. γ' 4.
517. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 913.
518. Χρυσοστόμου, PG. 53, 133.

πρὸς ζωήν, εἴτε τὴν παρακοὴν πρὸς θάνατον. Διότι «καρπὸς ἁμαρτίας ὁ θάνατος»[519].

Ἐὰν ἐτηρεῖτο ἡ μικρὰ αὕτη θεία ἐντολή, ὁ ἄνθρωπος θὰ προήγετο ὁμοιούμενος πρὸς τὸν Θεὸν εἰς μυστήρια ζωῆς τοῦ οὐρανίου παραδείσου. Τότε θὰ προσήγετο εἰς τὸ «ξύλον τῆς ζωῆς»[520]. «Εἰ μὲν οὖν», λέγει Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, «ἐμείναμεν ὅπερ ἦμεν (ἀναμάρτητοι) καὶ τὴν ἐντολὴν ἐφυλάξαμεν, ἐγενόμεθα ἂν (θὰ ἐγενόμεθα) ὅπερ οὐκ ἦμεν, τῷ ξύλῳ τῆς ζωῆς προσελθόντες, μετὰ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως. Καὶ τὶ γεγονότες (τὶ θὰ εἴχομεν γίνει); Ἀπαθανατισθέντες καὶ Θεῷ πλησιάσαντες»[521]. Τὸ «ξύλον τῆς ζωῆς» ὑπῆρχεν «ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου». Διατί; «Διότι ζωῆς ἦν ξύλον καὶ ἀναλογίαν τινὰ ἐπέχει πρὸς τὴν καρδίαν. Ὥσπερ οὖν αὕτη ἐν μέσῳ» τοῦ σώματος κατεβλήθη, «οὕτω κἀκεῖνο, ζωῆς ὑπάρχον ξύλον, μέσον ἐπεφύτευτο (εἶχε φυτευθῆ) τοῦ παραδείσου». Ἐπίσης «μέσον εἰρῆσθαι (ἔχει λεχθῆ) τοῦ παραδείσου τὸ τῆς ζωῆς πεφυτεῦσθαι (ὅτι ἔχει φυτευθῆ) ξύλον, ὅτι καὶ ὁ Χριστός, ἡ ζωὴ ἡμῶν, ἐν μέσῳ τῆς γῆς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἐδέξατο σταυρόν. Καὶ γὰρ εἰς τὸ μεσαίτατον φασὶ (λέγουσι) τῆς γῆς τὸ ζωηφόρον ξύλον τὸν σταυρὸν παγῆναι (ὅτι ἐστήθη)»[522]. Ἤτοι εἰς τὸ μέσον τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Ξύλον ζωῆς εἶναι «αὐτὸ τὸ ὄντως ἀγαθόν», τὸ ὁποῖον «καὶ πᾶν ἐστιν ἀγαθόν», ἤγουν ὁ Θεός. Τοῦτο δηλοῖ «Δαβὶδ μὲν λέγων, ''κατατρύφησον τοῦ Κυρίου''[523], Σολομὼν δὲ τὴν σοφίαν αὐτήν, ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος, ξύλον ζωῆς ὀνομάζων[524]». Βρῶσις λοιπὸν πνευματικὴ εἶναι ὁ καρπὸς τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς διὰ τὸν «κατὰ Θεὸν» πλασθέντα ἄνθρωπον[525]. Ὁ πάνσοφος Θεὸς τὸν πρωτόπλαστον ἄνθρωπον, διὰ τῆς δοθείσης ἐντολῆς, «γάλα»[526] αὐτὸν ἐπότισεν. Ἐὰν οὗτος ἐφύλασσε τὸν νόμον, θὰ μετεῖχε «στερεᾶς τροφῆς»[527], ἤτοι τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς. Τοῦτο παρεῖχε ζωὴν «τοῖς τῆς ζωῆς ἀξίοις» καὶ ἦτο «ἐδώδιμον (βρώσιμον)» μόνον τοῖς «τῷ θανάτῳ οὐχ ὑποκειμένοις»[528]. Τότε οἱ πρωτόπλαστοι ἀπαθανατισθέντες θὰ ἐπλησίαζον τὸν Θεὸν[529] ἀπτώτως, θὰ ἐθεοῦντο κατὰ Χάριν καὶ μετοχήν, καὶ θὰ ἐκληρονόμουν τὴν αἰώνιον ζωήν. Ἤτοι «τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»[530], ἤγουν «τοῦ Θεοῦ»[531], «τὴν ἡτοιμασμένην» διὰ τοὺς ἀξίους «ἀπὸ καταβολῆς κόσμου»[532].

519. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1021.
520. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 99.
521. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 612.
522. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1128.
523. Ψαλ. 36, 4.
524. Παροιμ. γ' 18.
525. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 197.
526. 1 Κορινθ. γ' 2.
527. Ἑβρ. ε' 12.
528. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 916.
529. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 612.
530. Ματθ. ε' 20.
531. Ἰωάν. γ' 3.
532. Ματθ. κε' 34.

III
ΤΟ ΠΡΟΠΑΤΟΡΙΚΟΝ ΑΜΑΡΤΗΜΑ

Ὁ ἄνθρωπος παρέβη τὴν οὐρανοδρόμον ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. Παρήκουσεν εἰς τὸν φιλάνθρωπον Δημιουργόν του καὶ ὑπήκουσεν εἰς τὸν ἀνθρωποκτόνον Διάβολον. Ἐντὸς τοῦ παραδείσου, ἐξηπατήθη παρὰ τοῦ ἀρχεκάκου καὶ διέπραξε τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, ὡς διηγεῖται τοῦτο ἡ Ἁγία Γραφή.

«Ὁ δὲ ὄφις ἦν φρονιμώτατος πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός. Καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικί· τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεός, οὐ μὴ φάγητε ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ παραδείσου; Καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ τῷ ὄφει· ἀπὸ καρποῦ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου φαγούμεθα, ἀπὸ δὲ τοῦ καρποῦ τοῦ ξύλου, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, εἶπεν ὁ Θεός, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ, οὐ δὲ μὴ ἅψησθε αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἀποθάνητε. Καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικί· οὐ θανάτῳ ἀποθανεῖσθε· ᾔδει (ἐγνώριζε) γὰρ ὁ Θεός, ὅτι ᾗ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ διανοιχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἔσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρόν. Καὶ εἶδεν ἡ γυνή, ὅτι καλὸν τὸ ξύλον εἰς βρῶσιν καὶ ὅτι ἀρεστὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν καὶ ὡραῖόν ἐστι τοῦ κατανοῆσαι, καὶ λαβοῦσα ἀπὸ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ ἔφαγε· καὶ ἔδωκε καὶ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς μετ' αὐτῆς, καὶ ἔφαγον»[533].

Διὰ τῆς ἀπάτης τοῦ Διαβόλου ἡμάρτησεν ὁ ἄνθρωπος. Δι' αὐτοῦ ἡ «γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε»[534]. Διὰ δὲ τῆς γυναικὸς καὶ ὁ ἀνήρ. «Τοῦτο» «ἐστιν ἴδιον τὸ κακὸν τοῦ Διαβόλου, ὁ φθόνος»[535]. Ὁ Διάβολος ἐφθόνησε τὸν ἄνθρωπον, ὅταν εἶδεν «ἀγγέλους παιδαγωγοὺς παρεδρεύοντας αὐτῷ, Θεὸν ὁμόγλωσσον γενόμενον τοῖς ἀνθρώποις διαλεγόμενον ἀπὸ ἰδίας φωνῆς, πανταχόθεν τὸν παῖδα τὸν νήπιον παιδευόμενον, ἵνα εἰς Θεοῦ ὁμοιότητα ἀναδράμῃ». Καὶ «ἐπονηρεύσατο ὁ Διάβολος, ὁρῶν πολλὴν ἀπόλαυσιν περιρρέουσαν τῷ ἀνθρώπῳ»[536]. Οὕτω «φθόνῳ» «Διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον»[537]. Φθονήσας ὁ πονηρός[538], ἐξώθησε τοὺς πρωτοπλάστους εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν θάνατον πανούργως. Ἐπρόσεξεν ὁ ἀρχέκακος τῷ «ἁπαλῷ καὶ τῷ οἰκτικῷ (εἰς τὸ συμπαθές)» τῆς γυναικείας φύσεως, καὶ «τὴν εὐκολίαν τὴν πρὸς ἀρετὴν εὐκολίαν εἰς κακίαν ἐποιήσατο»[539], διὰ τῆς ἀπάτης τοῦ ψεύδους. Ὁ Διάβολος «ψεύστης ἐστὶ καὶ πατὴρ»[540] τοῦ ψεύ-

533. Γεν. γ' 1 - 6.
534. 1 Τιμοθ. β' 14.
535. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 302.
536. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 301.
537. Σοφ. Σολομ. β' 24.
538. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 612.
539. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1453.
540. Ἰωάν. η' 44.

δους. «Εἶδες τὸν ψεύστην; Ὁ Θεὸς εἶπεν· ἀπὸ παντὸς ξύλου φάγεσθε, ἀπὸ δ' ἑνὸς μὴ φάγητε. Ὁ ψεύστης λέγει· διατὶ εἶπεν ὁ Θεὸς ἀπὸ παντὸς ξύλου μὴ φαγεῖν ὑμᾶς;». «Ἴδε ἄλλο ψεῦδος». Τοῦ «γὰρ Θεοῦ εἰπόντος, ᾗ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, λέγει ὁ Διάβολος, οὐκ ἀποθανεῖσθε· τοῦτο δεύτερον ἐψεύσατο». «Ἴδε τρίτον ψεῦδος». «Ἤδει (ἐγνώριζε) γὰρ» «ὁ Θεός»[541], λέγει, «ὅτι ᾗ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, διανοιχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἔσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρόν».

Ἐὰν τὸ κακὸν προεβάλλετο ὑπὸ τοῦ Διαβόλου γυμνὸν ὡς ἔχει, δὲν θὰ ἠπατᾶτο ὁ ἄνθρωπος. Διὸ ἔμιξε τοῦτο ὁ πονηρὸς διὰ φαινομένου καλοῦ ὡς πρὸς τὴν αἴσθησιν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ οὕτως ἐξηπάτησεν. Ὅτε ἠγλάϊσε τὸ φαινόμενον τούτου «διά τινος ὥρας (ὡραιότητος)» καὶ ἐγοήτευσε «τῇ γεύσει» διά τινος «κατὰ τὴν αἴσθησιν» ἡδονῆς, τότε «πιθανὸς ἐφάνη τῇ γυναικὶ» ὁ καρπός, καθὼς λέγει ἡ Γραφή[542]. «Καὶ εἶδεν ἡ γυνή, ὅτι καλὸν τὸ ξύλον εἰς βρῶσιν καὶ ὅτι ἀρεστὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν καὶ ὡραῖόν ἐστι τοῦ κατανοῆσαι». Ἡ γυνὴ «ἠπατήθη παρὰ τοῦ πονηροῦ θηρίου τούτου» Διαβόλου, λέγοντος ὅτι ἁμαρτάνοντες ὄχι μόνον δὲν θὰ ἀποθάνωσιν, «ἀλλὰ καὶ ἰσόθεοι ἔσονται». Καὶ «τῇ ἐλπίδι τῆς ἰσοθείας φυσηθεῖσα (ἐπαρθεῖσα), μεγάλα ἦν λοιπὸν φανταζομένη», καὶ οὕτως «ἐπὶ τὴν μετάληψιν ἔσπευδε»[543] τοῦ ἀπηγορευμένου. Τότε, «λαβοῦσα ἀπὸ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ ἔφαγε· καὶ ἔδωκε καὶ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς μετ' αὐτῆς καὶ ἔφαγον». Δηλαδή, παρέβησαν τὴν ἐντολὴν Κυρίου, τὴν λέγουσαν «οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ»[544]. Οὕτως ἡ προπατορικὴ ἁμαρτία συνετελέσθη. Ἀπὸ τότε, ὁ ἀναμάρτητος ἄνθρωπος ἐγένετο ἁμαρτωλός. Τὸ ἀθῷον πλάσμα μετεβλήθη εἰς ἔνοχον. Ὁ ἄξιος ζωῆς Ἀδὰμ κατέστη ἄξιος θανάτου. Οἱ κληθέντες διὰ τὸν οὐρανὸν πρωτόπλαστοι κατέρρευσαν εἰς τὴν γῆν. Οἱ προγευόμενοι τὰ «ἄρρητα» ἀγαθὰ τοῦ ἐπουρανίου παραδείσου[545] ἀπώλεσαν καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ ἐπιγείου παραδείσου τῆς Ἐδέμ.

Ὁ Ἀδὰμ ἡμάρτησε, διότι παρηνόμησεν, ἤτοι ἠνόμησεν. Ἡ «ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία», καὶ «πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ»[546]. Ὁ Ἀδὰμ παρηνόμησε παραβὰς τὴν θείαν ἐντολὴν καὶ ἡμάρτησε, προτροπῇ τοῦ πονηροῦ Διαβόλου διὰ τῆς Εὔας καὶ «διὰ μοχθηρὰν προαίρεσιν»[547] αὐτοῦ. Ἐκλήθη ὅπως ποιήσῃ τὸ ζωηφόρον θεῖον θέλημα καὶ ὑπακούσῃ εἰς Κύριον τὸν Θεόν, ὅστις εἶναι «ἡ ζωή»[548], ἀγάγῃ δὲ εἰς τὴν ζωοποιὸν ταύτην ὑπακοὴν καὶ τὴν Εὔαν, ἥτις ἐδόθη

541. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 487.
542. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 200.
543. Χρυσοστόμου, PG. 53, 129.
544. Γεν. β' 17.
545. 2 Κορινθ. ιβ' 4.
546. 1 Ἰωάν. γ' 4.
547. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 345.
548. Ἰωάν. ιδ' 6.

εἰς αὐτὸν ὡς βοηθός[549]. Καὶ οὗτος «τὴν τάξιν ἅπασαν»[550] ἀνέτρεψε. Παρήκουσεν εἰς τὸν φιλάνθρωπον πλάστην αὐτοῦ Θεὸν καὶ ἤκουσε «τῆς φωνῆς» τοῦ ἐν πτώσει πλάσματος, ἤτοι «τῆς γυναικός»[551]. Δι' αὐτῆς δὲ ὑπήκουσεν εἰς τὸ τελείως πεπτωκὸς κτίσμα, τὸν πονηρὸν καὶ «μισάνθρωπον»[552] Διάβολον, ὅστις «ἀπ' ἀρχῆς» «ἁμαρτάνει». Ἐπειδὴ «ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ Διαβόλου ἐστίν»[553], ὁ ἄνθρωπος ἐγκατέλιπε τὸν ζωοποιὸν Θεὸν καὶ ὑπέκυψεν εἰς «τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτ' ἔστι τὸν Διάβολον»[554].

Ἡ πτῶσις τοῦ Ἀδὰμ ἐν τῷ παραδείσῳ εἶναι πτῶσις τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος. Διότι ἐν τῷ Ἀδὰμ ἔχει περιληφθῆ παρὰ Θεοῦ ἅπαν τὸ προελθὸν ἐξ αὐτοῦ ἀνθρώπινον γένος. Ὁ Ἀδὰμ ἀπετέλεσε τὴν πρώτην κατασκευὴν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐν δὲ «τῇ πρώτῃ κατασκευῇ περιείληται (ἔχει περιληφθῇ)», «τῇ θείᾳ προγνώσει τε καὶ δυνάμει», «πᾶσα ἡ ἀνθρωπότης»[555]. Διὸ ἐν τῷ Ἀδὰμ «πάντες ἥμαρτον» καὶ οὕτω «δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος»[556]. Δηλαδή, ἡ θανατηφόρος προπατορικὴ ἁμαρτία.

IV
ΑΜΑΡΤΙΑ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ

«Καρπὸς τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατός»[557] ἐστι. Μετὰ τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν, ἐπηλήθευσεν ὁ θεῖος λόγος, «ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε»[558].

Διότι, μετὰ τὴν γεῦσιν τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ, «διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν δύο καὶ ἔγνωσαν ὅτι γυμνοὶ ἦσαν, καὶ ἔρραψαν φύλλα συκῆς καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς περιζώματα. Καὶ ἤκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ, περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ τὸ δειλινόν, καὶ ἐκρύβησαν ὅ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου Κυρίου τοῦ Θεοῦ, ἐν μέσῳ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου. Καὶ ἐκάλεσε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀδάμ, ποῦ εἶ; Καὶ εἶπεν αὐτῷ· τῆς φωνῆς σου ἤκουσα περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ ἐφοβήθην, ὅτι γυμνός εἰμι, καὶ ἐκρύβην. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός· τὶς ἀνήγγειλέ σοι, ὅτι γυμνὸς εἶ, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἀνετειλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φα-

549. Γενέσ. β' 18.
550. Χρυσοστόμου, PG. 53, 139.
551. Γενέσ. γ' 17.
552. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 302.
553. 1 Ἰωάν. γ' 8.
554. Ἑβρ. β' 14.
555. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 185.
556. Ρωμ. ε' 12.
557. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1021.
558. Γενέσ. β' 17.

γεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες; Καὶ εἶπεν ὁ 'Αδάμ· ἡ γυνή, ἣν ἔδωκας μετ' ἐμοῦ, αὕτη μοι ἔδωκεν ἀπὸ τοῦ ξύλου, καὶ ἔφαγον. Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς τῇ γυναικί· τὶ τοῦτο ἐποίησας; Καὶ εἶπεν ἡ γυνή· ὁ ὄφις ἠπάτησέ με, καὶ ἔφαγον»[559].

Τὶ ἐστι τὸ «καὶ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν δύο»; «Οὐχ ὅτι ἡ παράβασις διήνοιξεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς, ἄπαγε». 'Αλλὰ τί; Ἡ ἁμαρτία τυφλώττει τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς. Διὸ «ἐν τῷ πράττειν» αὐτὴν διετέλουν «τυφλώττοντες». «Πεπαυμένης» δὲ ταύτης, «τὴν ὅρασιν» τῆς ψυχῆς «ἀνεκτήσαντο». Τότε «ἡ ἐπίγνωσις τοῦ ἁμαρτήματος» ἐγένετο καὶ τὸ «κέντρον τῆς συνειδήσεως»[560] ἔπληττε τοὺς παραβάτας. Μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἔλαβον «αἴσθησιν» «τῆς γυμνότητος καὶ τῆς ἐκπτώσεως τῆς δόξης, ἧς πρὸ τῆς βρώσεως ἀπήλαυον»[561]. Διὰ τῆς ἁμαρτίας, ἀπεγυμνώθησαν τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν τοῦ παραδείσου καὶ «ἔγνωσαν ὅτι γυμνοὶ ἦσαν». «Ἡ γὰρ παράβασις τῆς ἐντολῆς ἐπεισελθοῦσα τὸ ἱμάτιον ἐκεῖνο τὸ καινὸν καὶ παράδοξον, τὸ τῆς δόξης λέγω, καὶ τῆς ἄνωθεν εὐνοίας, ὅπερ ἦσαν ἠμφιεσμένοι, περιελοῦσα (ἀφαιρέσασα), καὶ τῆς γυμνότητος αἴσθησιν παρέσχε καὶ αἰσχύνη ἀφάτῳ (δι' αἰσχύνης ἀνεκφράστου) περιέβαλε»[562] τοὺς ἁμαρτήσαντας. «Ὅρα, ἀφ' οἵας (ὅσης) δόξης, εἰς οἵαν (ὁποίαν) εὐτέλειαν κατηνέχθησαν (κατῆλθον). Οἱ πρὸ τούτου καθάπερ ἐπίγειοι ἄγγελοι διάγοντες τὴν ἀπὸ τῶν φύλλων σκέπην ἑαυτοῖς ἐπινοοῦσι. Τοσοῦτόν ἐστιν ἁμαρτία κακόν. Οὐ μόνον γὰρ τῆς ἄνωθεν εὐνοίας ἡμᾶς ἀφίστησιν (ἀπομακρύνει), ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὴν ἡμᾶς αἰσχύνην καὶ ταπεινότητα κατάγει (καταρρίπτει) καὶ» «πᾶσαν ἡμῶν ἀφαιρεῖται τὴν παρρησίαν»[563]. «Τοῦτο τῆς τοῦ Διαβόλου ἀπάτης τὸ κέρδος»[564]. «Ἐκεῖνος κατήγαγεν (κατεβίβασεν) ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχὼ τὸν ἄνθρωπον», «ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν» «κάτω, ἐν τῇ ἁλμυρᾷ θαλάσσῃ» τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Ὁ κλέπτης καὶ λῃστὴς ἐπλήγωσε τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἐγύμνωσε ψυχικῶς. «Πληγὴ ψυχῆς ἁμαρτία (ἐστί)· γύμνωσις ψυχῆς ἀπόθεσις τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας. Ἡ δὲ ἁμαρτία ἀφανιστικὴ τῆς Χάριτος»[565] καὶ θάνατός ἐστιν.

Ὅτε διεπράχθη «ἡ θανατοποιὸς ἁμαρτία» ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, οὗτος «εὐθὺς ἐνεκρώθη τῷ κρείττονι βίῳ, τὴν ἄλογον καὶ κτηνώδη ζωὴν τῆς θειοτέρας ἀνταλλαξάμενος»[566]. Τότε ἐγένετο τὸ λεχθέν, «θανάτῳ ἀποθανεῖσθε»[567]. «Θάνατον» τῆς «ἀθανάτου ψυχῆς ὁρίζε-

559. Γενέσ. γ' 7 - 13.
560. Μ. Φωτίου, PG. 101, 132.
561. Χρυσοστόμου, PG. 53, 132.
562. Χρυσοστόμου, PG. 53, 131.
563. Χρυσοστόμου, PG. 53, 133.
564. Χρυσοστόμου, PG. 53, 131.
565. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 303.
566. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1021.
567. Γενέσ. β' 17.

ται» ἡ Γραφὴ «τὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀποφοίτησιν (ἐγκατάλειψιν). Οὐ γὰρ "κατοικήσει (τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον) ἐν σώματι κατάχρεῳ ἁμαρτίας"[568]». «Ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα ζῇ παρούσης (τῆς) ψυχῆς, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ (ζῇ) παρόντος τοῦ θείου Πνεύματος. Καὶ ὥσπερ, ἀναχωρησάσης τῆς ψυχῆς, νεκρὸν μένει τὸ σῶμα, οὕτω καί, ἀποφοιτήσαντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀπολέσει (θὰ ἀπολέσῃ) ἡ ψυχὴ τὴν μακαρίαν ζωήν». Οὐχὶ «εἰς τὸ μὴ ὂν ἀναλυομένη, ἀλλὰ θανάτου παντὸς χαλεπωτέραν βιοῦσα ζωήν. " Ἄφες" γάρ, φησὶν ὁ Χριστός, "τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς"[569]. Καὶ ὁ υἱός μου οὗτος "νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησε"[570]»[571]. «Θάνατος γὰρ κυρίως (ἐστίν) οὐχὶ ὁ χωρίζων τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος, ἀλλ᾽ ὁ χωρίζων ψυχὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς ζωὴ ἐστιν· ὁ δὲ τῆς ζωῆς χωριζόμενος τέθνηκε, τὴν πρόσθεν παρρησίαν ὡς τὴν ζωὴν ἀποβαλών»[572]. Οὕτως ἡ «βρῶσις ἐκείνη θανάτου μήτηρ τοῖς ἀνθρώποις γέγονε»[573]. Διὰ τοῦ ἁμαρτήσαντος Ἀδάμ, «εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν»[574]. «Καταμιχθέντος ἅπαξ τοῦ θανάτου τῇ (ἀνθρωπίνῃ) φύσει, συνδιεξῆλθε ταῖς τῶν τικτομένων διαδοχαῖς ἡ νεκρότης. Ὅθεν νεκρὸς ἡμᾶς διεδέξατο βίος, αὐτῆς τρόπον τινὰ τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀποθανούσης. Νεκρὰ γὰρ ἀντικρὺς ἐστιν ἡμῶν ἡ ζωή, τῆς ἀθανασίας ἐστερημένη»[575]. «Ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσι»[576] «τὸν τῆς ἁμαρτίας θάνατον»[577], ἤτοι τὸν θάνατον τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας.

Μετὰ τὴν παράβασιν, ὁ θάνατος «νόμῳ» Θεοῦ ἴσχυσε «καθ᾽ ἡμῶν». Δὲν ἦτο δυνατὸν ὅπως ἐκφύγῃ τὸν νόμον τοῦτον ὁ ἄνθρωπος, «διὰ τὸ ὑπὸ Θεοῦ τεθεῖσθαι τοῦτον, τῆς παραβάσεως χάριν». Καὶ ἦτο «ἄτοπον», «εἰπόντα τὸν Θεόν, ψεύσασθαι (ἵνα διαψευσθῇ)». Δηλαδή, ἐνῷ ἐνομοθέτησε «θανάτῳ ἀποθνήσκειν τὸν ἄνθρωπον», ἐὰν παραβῇ τὴν ἐντολήν», «μετὰ τὴν παράβασιν μὴ ἀποθνήσκειν (ἵνα μὴ ἀποθνήσκῃ), ἀλλὰ λύεσθαι τὸν τούτου λόγον», ἤτοι ἵνα καταλύηται ὁ θεῖος λόγος. «Οὐκ ἀληθὴς γὰρ ἦν ὁ Θεός, εἰ, εἰπόντος αὐτοῦ ἀποθνήσκειν ἡμᾶς, μὴ ἀπέθνησκεν ὁ ἄνθρωπος»[578]. Ὁ Θεὸς ὅμως εἶναι «ἡ ἀλήθεια»[579]. Διὸ «πιστὸς μένει· ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται»[580]. Οὕτω τὰ «ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος»[581], εἶναι ὁ ἀπαράβατος νόμος.

568. Σοφ. Σολομ. α´ 4.
569. Ματθ. η´ 22.
570. Λουκ. ιε´ 32.
571. Ἰσιδώρου Πηλ. PG. 78, 932.
572. Κυρίλλου Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1088 - 1089.
573. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 200.
574. Ρωμ. ε´ 12.
575. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1021.
576. 1 Κορινθ. ιε´ 22.
577. Χρυσοστόμου, PG. 61, 336.
578. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 79.
579. Ἰωάν. ιδ´ 6.
580. 2 Τιμοθ. β´ 13.
581. Ρωμ. στ´ 23.

Ἡ ἁμαρτία τῶν προπατόρων ἐγένετο. Λοιπόν, ὁ «θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον»[582], ἰσχυρὸς καὶ ἀκατάβλητος διὰ πάντα τὰ κτιστά.

«Ἕκτῃ ὥρᾳ ἔφαγεν» ὁ Ἀδὰμ τὸ ἀπηγορευμένον. «Μετὰ τὴν ἕκτην ἀπεκρύβη». Τὸ δὲ «δειλινὸν ἦλθε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός»[583]. Ὁ «ἀγαθὸς Θεός, οἰκτείρας τὸν ἄνθρωπον», «καθάπερ ἰατρὸς πρὸς ἀρρωστοῦντα καὶ κάμνοντα καὶ κείμενον καὶ δεόμενον πολλῆς τῆς θεραπείας καὶ τῶν τοῦ ἰατροῦ χειρῶν, παραγίνεται εὐθέως πρὸς αὐτόν»[584]. «Ἐρωτᾷ, καὶ ἀπόκρισιν δέχεται, καὶ πάλιν ἐρωτᾷ, μονονουχὶ (σχεδὸν μόνον) εἰς ἀπολογίαν αὐτὸν ἐκκαλούμενος, ἵνα, ἀφορμὴν λαβών, τὴν οἰκείαν φιλανθρωπίαν καὶ μετὰ τὴν τοσαύτην παράβασιν περὶ αὐτὸν ἐπιδείξηται»[585]. Ἀργότερον, «κατ' ἐκείνας τὰς ὥρας ὑπέμεινεν ὁ Σωτὴρ τὸ πάθος» τοῦ Σταυροῦ πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. «Ἀπὸ ἕκτης ὥρας ἕως ἐνάτης», ἤτοι «καθ' ἃς διετέλεσεν ὁ Ἀδάμ», ἀπὸ «τῆς παραβάσεως» ἕως «καὶ τῆς κρίσεως»[586].

V

ΘΑΝΑΤΟΣ ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΟΣ

Ὁ θάνατος τῆς ψυχῆς ἐπέφερε τὸν θάνατον καὶ τοῦ σώματος. Ὡς τὸ σῶμα ζῇ διὰ τῆς ψυχῆς, οὕτω καὶ συναποθνήσκει μετ' αὐτῆς, ὡς λέγει ἡ Γραφή.

Διότι ὁ Θεὸς «τῇ γυναικὶ εἶπε· πληθύνων πληθυνῶ τὰς λύπας σου καὶ τὸν στεναγμόν σου· ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα, καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτός σου κυριεύσει. Τῷ δὲ Ἀδὰμ εἶπεν· ὅτι ἤκουσας τῆς φωνῆς τῆς γυναικός σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετειλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἀπ' αὐτοῦ ἔφαγες, ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου· ἐν λύπαις φαγῇ αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι, καὶ φαγῇ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ. Ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου φαγῇ τὸν ἄρτον σου, ἕως τοῦ ἀποστρέψαι σε εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθης, ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ»[587].

Αἱ ἐπιβληθεῖσαι ποιναὶ εἰς τοὺς ἁμαρτήσαντας πρωτοπλάστους δηλοῦσι τὴν θείαν φιλανθρωπίαν. Ἐπέβαλε ταύτας ὁ δίκαιος καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς ὡς «χαλινόν», «ὥστε μὴ ἐπὶ πλέον ἀποσκιρτῆσαι». Ἐπειδὴ ἡ γυνὴ πρώτη ἡμάρτησε, «διὰ τοῦτο ἐκείνην πρῶτον τιμωρεῖ-

582. Σοφ. Σολομ. β' 24.
583. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 490 - 491.
584. Χρυσοστόμου, PG. 53, 134.
585. Χρυσοστόμου, PG. 53, 138.
586. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 490.
587. Γενέσ. γ' 16 - 19.

ται» ὁ Θεός καὶ ἐπιβάλλει «τιμωρίαν νουθεσίαν πολλὴν ἔχουσαν». «Ἐγὼ μὲν ἠβουλήθην», λέγει ὁ Θεός, ἵνα ἔχῃς ζωὴν «ἀνώδυνον καὶ ἀταλαίπωρον», «ζωὴν πάσης λύπης καὶ ἀθυμίας ἀπηλλαγμένην, καὶ πάσης ἡδονῆς πεπληρωμένην, καὶ μηδενὸς αἰσθάνεσθαι τῶν σωματικῶν». Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐχρησιμοποίησας «εἰς δέον» τὴν τοσαύτην ἄνεσιν, ἀλλὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀγαθῶν «εἰς τοσαύτην σε ἀγνωμοσύνην ἤγαγε, διὰ τοῦτό σοι χαλινὸν ἐπιτίθημι, ὥστε μὴ ἐπὶ πλέον ἀποσκιρτῆσαι, καὶ λύπαις καὶ στεναγμοῖς σε καταδικάζω. "Πληθύνων πληθυνῶ τὰς λύπας σου καὶ τὸν στεναγμόν σου· ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα"»[588]. «Ἐγὼ μέν», λέγει ὁ Θεός, «ἐξ ἀρχῆς ὁμότιμόν σε ἐδημιούργησα» πρὸς τὸν ἄνδρα «καὶ τῆς αὐτῆς ἀξίας ἐν ἅπασιν αὐτῷ κοινωνεῖν ἠβουλήθην καί, ὥσπερ τῷ ἀνδρί, οὕτω καὶ σοὶ τὴν κατὰ πάντων ἀρχὴν ἐνεχείρισα». «Ἀλλ' ἐπειδὴ» δὲν ἐχρησιμοποίησας «εἰς δέον» τὴν ὁμοτιμίαν, «διὰ τοῦτό σε ὑποτάττω τῷ ἀνδρί. "Καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτὸς σου κυριεύσει"»[589]. «Ἐπειδὴ οὐκ ἔγνως ἄρχειν, μάθε καλῶς ἄρχεσθαι». «Βέλτιόν σε ὑπὸ τοῦτον εἶναι καὶ ὑπὸ τὴν τούτου δεσποτείαν τυγχάνειν ἤ, ἀδείας ἀπολαύουσαν καὶ ἐξουσίας, κατὰ κρημνῶν φέρεσθαι»[590].

Μετὰ τὴν Εὔαν, τιμωρεῖται ὁ Ἀδάμ, πάλιν ὅμως φιλανθρώπως. «Ὅρα φιλανθρωπίαν Δεσπότου»[591]. Δὲν καταρᾶται τὸν ἁμαρτήσαντα, ἀλλὰ τὴν γῆν. «Φείδεται (λυπεῖται) ὁ Θεὸς τοῦ πλάσματος ὡς εὐγενοῦς παιδός καὶ τύπτει τὴν γῆν ὡς παιδαγωγός». Καὶ «οὐκ εἶπεν, ἐπικατάρατος ἡ γῆ, ἐπεὶ ἔμενε κατηραμένη καὶ καρπὸν οὐκ ἔφερεν· ὥσπερ εἶπε τῇ συκῇ, μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς ἐξέλθῃ καὶ ἐξηράνθη[592]. Οὕτως εἶχε γενέσθαι (ἵνα γίνῃ) καὶ ἡ γῆ»[593]. Ἀλλὰ λέγει, «ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου». Ἐπειδὴ «διὰ τὸν ἄνθρωπον παρήχθη» ἡ γῆ, «διὰ τοῦτο πάλιν διὰ τὸν ἄνθρωπον ἁμαρτόντα ταύτῃ τὴν κατάραν ἐπιτίθησιν» ὁ Δημιουργός. «Εἶτα, ἵνα μάθῃς τί ἐστιν "ἐπικατάρατος", ἐπήγαγεν (προσέθεσεν)»[594]. «Ἐν λύπαις φαγῇ αὐτήν», «ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι», «ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου φαγῇ τὸν ἄρτον σου». Πρὸ τῆς παραβάσεως, οὔτε λῦπαι ὑπῆρχον, οὔτε ἱδρῶτες, οὐδὲ αἱ λοιπαὶ ταλαιπωρίαι. Ταῦτα ἐπεισῆλθον ὡς συνέπειαι τῆς γενομένης ἁμαρτίας. Τὸ «κατὰ φύσιν» τοῦ ἀνθρώπου ἦτο ἀναμαρτησία καὶ ἀπάθεια. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως παρετράπη «τοῦ κατὰ φύσιν»[595] εἰς τὸ παρὰ φύσιν διὰ τῆς παρακοῆς εἰς τὸν Θεόν. «Ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν γὰρ εἰς τὸ παρὰ φύσιν διὰ τῆς παραβάσεως ἠλάσαμεν

588. Χρυσοστόμου, PG. 53, 143.
589. Χρυσοστόμου, PG. 53, 144.
590. Χρυσοστόμου, PG. 53, 145.
591. Χρυσοστόμου, PG. 53, 146.
592. Ματθ. κα' 19.
593. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 498.
594. Χρυσοστόμου, PG. 53, 146.
595. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 94.

(διήλθομεν)»[596]. «Σῶμα μὲν ἔκτισεν ὁ Θεός, οὐχὶ νόσον. Καὶ ψυχὴν» «ἐποίησεν ὁ Θεός, οὐχὶ δὲ ἁμαρτίαν. Ἐκακώθη δὲ ἡ ψυχή, παρατραπεῖσα τοῦ κατὰ φύσιν»[597]. Μετ' αὐτῆς δὲ ἐκακώθη καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ τὸ σῶμα τρέφουσα γῆ. Τὸ «ὄντως κακὸν» εἶναι «ἡ ἁμαρτία, ἧς τὸ τέλος ἀπώλεια».Τὸ δὲ «τῆς αἰσθήσεως ἀλγεινόν», εἶναι «δοκοῦν» «κακόν», «ἀγαθοῦ δὲ δύναμιν ἔχον». Τοῦτο ἐπιφέρεται παρὰ Θεοῦ παιδαγωγικῶς, ὡς ἐπακόλουθον τῆς παραβάσεως καὶ «πρὸς ἀποχὴν τῆς ἁμαρτίας», ἧς καρπὸς «σωτηρία ψυχῶν αἰώνιος»[598].«Ἐγώ», εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἁμαρτήσαντα ἄνθρωπον, «ἠβουλήθην ἄνευ λύπης καὶ μόχθων καὶ ταλαιπωρίας καὶ ἄνευ ἱδρώτων διάγειν σε, καὶ ἐν ἀπολαύσει εἶναι καὶ εὐημερίᾳ, καὶ μηδὲ ταῖς τοῦ σώματος ἀνάγκαις ὑποκεῖσθαι, ἀλλὰ πάντων τούτων ἀπηλλάχθαι (ἵνα ἔχῃς ἀπαλλαγή) καὶ ἐν ἐλευθερίᾳ πάσῃ τυγχάνειν». Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ὠφέλησέ σε «ἡ τοσαύτη ἄδεια, διὰ τοῦτο καὶ τὴν γῆν καταράσομαι, ὥστε μὴ ἄσπαρτά σοι καὶ ἀνήροτα (ἄνευ καλλιεργείας), καθάπερ πρότερον, τὰ ἐξ αὐτῆς ἀναδιδόμενα (φυόμενα) παρέχειν, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλοῦ πόνου καὶ τοῦ μόχθου καὶ τῆς ταλαιπωρίας». Καὶ ταῦτα, «ἵνα, τούτοις πιεζόμενος, ἔχῃς διδασκαλίαν διηνεκῆ τοῦ μετριάζειν καὶ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἐπιγινώσκειν»[599]. Ἐντεῦθεν λῦπαι καὶ ἱδρῶτες καὶ τρίβολοι καὶ ἄκανθαι τῆς γῆς. «Καὶ ἡ ἄκανθα δὲ μετὰ τὴν παράβασιν ἐξέφυ (ἐβλάστησεν ἐκ) τῆς γῆς, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφανσιν». Τότε «συνεζεύχθη καὶ τῇ ἀπολαύσει τοῦ ρόδου ἡ ἄκανθα, εἰς ὑπόμνησιν τῆς παραβάσεως ἡμᾶς ἄγουσα»[600].

Τὰ δεινὰ ταῦτα ἀποτελέσματα τῆς ἁμαρτίας ἐκράτησαν «οὐ πρὸς ὀλίγον, οὐδὲ πρὸς βραχὺν χρόνον»[601], ἀλλὰ «πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς» τῶν πρωτοπλάστων καὶ παντὸς μετ' αὐτοὺς ἀνθρώπου. «Ἕως τοῦ ἀποστρέψαι σε εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθης», εἶπε Κύριος πρὸς Ἀδάμ. Δηλαδή, «μέχρις ἐκείνου ταῦτα ὑπομενεῖς, ἕως ἂν τὸ τέλος τῆς ζωῆς» ἐπέλθῃ «καὶ εἰς ἐκείνην διαλυθῇς, ἐξ ἧς καὶ ἐπλάσθης»[602]. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ «ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε»[603], ἤτοι καὶ ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις τοῦ δικαίου Θεοῦ περὶ θανάτου τοῦ σώματος. «Εἰ γὰρ καὶ πολὺν ἐτῶν χρόνον ἔζησαν» οἱ πρωτόπλαστοι, «ἀλλ' ὅμως, ἀφ' ἧς (στιγμῆς) ἤκουσαν τὸ "γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ", καὶ τὴν ἀπόφασιν ἐδέξαντο τοῦ θανάτου καὶ θνητοὶ γεγόνασι, καὶ ἐξ ἐκείνου (τοῦ χρονικοῦ σημείου) ἄν τις εἴπεν (δύναταί τις ἵνα εἴπῃ) αὐτοὺς τεθνηκέναι (ὅτι αὐτοὶ ἔχουσιν ἀποθάνει)».

596. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1045.
597. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 344.
598. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 341.
599. Χρυσοστόμου, PG. 53, 146.
600. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 909.
601. Χρυσοστόμου, PG. 53, 146.
602. Χρυσοστόμου, PG. 53, 147.
603. Γενέσ. β' 17.

«Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν δικαστηρίων τῶν ἀνθρωπίνων», ὅταν τις καταδικασθῇ εἰς θάνατον, «εἶτα εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐμβληθῇ, κἂν ἐπὶ πολὺν χρόνον διαμένῃ», ὡς νεκρὸς ζῇ «τῇ ἀποφάσει τεθνηκώς, τὸν αὐτὸν δὴ (λοιπόν) τρόπον καὶ οὗτοι, ἐξ ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἐξ ἧς τὴν ἀπόφασιν ἐδέξαντο τῆς θνητότητος», «τῇ ἀποφάσει τεθνήκασιν»[604]. Οὕτως, ἐνῷ πρῴην ἦσαν ἀθάνατοι, ἐγένοντο πλέον θνητοί. «Ἡ γὰρ τούτου (τοῦ καρποῦ) βρῶσις καὶ ἡ παράβασις τῆς ἐντολῆς τὸν θάνατον αὐτῷ (εἰς τὸν ἄνθρωπον) ἐπήγαγεν (ἐπέφερεν)»[605].

Ὁ σωματικὸς «θάνατος ὑπὸ τοῦ Δεσπότου συμφερόντως ᾠκονομήθη»[606] δι' ἡμᾶς. Ὁ ὄντως θάνατος εἶναι ἡ ἁμαρτία. «Αὕτη θάνατός ἐστι τῆς ἀθανάτου» ψυχῆς[607]. Ὁ ἁμαρτάνων καὶ «ζῶν ἀπέθανεν, ὥσπερ ἐν τάφῳ τῷ ἰδίῳ σώματι κατοικῶν»[608]. Τοῦτον τὸν «θάνατον» «ὁ Θεὸς» «οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ πατὴρ ἐγένετο τοῦ θανάτου ὁ τῆς κακίας βασιλεύς, ὁ ἑαυτὸν τῆς ζωῆς στερήσας», ἤτοι ὁ Διάβολος[609]. Ἐπιφέρει δὲ ὁ Θεὸς μετὰ τὴν παράβασιν τὸν σωματικὸν θάνατον «διὰ φιλανθρωπίαν». «Τοιοῦτος γὰρ ὁ Δεσπότης ὁ ἡμέτερος· καὶ τιμωρούμενος» εὐεργετεῖ καὶ νουθετεῖ πρὸς ζωήν[610]. Δὲν εἶναί τι τὸ «πονηρὸν» ὁ σωματικὸς θάνατος[611]. «Οὐ γὰρ» ὄντως «θάνατος ὁ θάνατος οὗτος, ἀλλ' ἀποδημία καὶ μετάστασις»[612] ἀπὸ τοῦ παρόντος βίου καὶ ἀπαλλαγή. «Ἡ γὰρ ἐπὶ πλεῖον ἐνταῦθα διατριβὴ πλειόνων κακῶν ἐστιν ἀφορμή»[613]. Ὁ δὲ σωματικὸς «θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυμά»[614] ἐστιν. Ἐὰν δὲν ἀπέθνησκε τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ὁ ἄνθρωπος ἔμελλεν «ἀθάνατα ἁμαρτάνειν», ἵνα καὶ ζῇ τὴν κόλασιν τῆς παρούσης ζωῆς ἀτελευτήτως καὶ διαρκῶς ἐπιδεινουμένην. Διὰ τοῦ σωματικοῦ θανάτου, ἀνακόπτεται τὸ «ἁμαρτάνειν»[615], παύουσι τὰ δεινὰ τοῦ παρόντος βίου καὶ ἑτοιμάζεται ἡ λύτρωσις ἐκ τοῦ διπλοῦ θανάτου, διὰ τῆς ἐν Χριστῷ ἀναστάσεως. Ἡμάρτησεν ὁ Ἀδὰμ καὶ ἐγένετο «γῆ». Ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἀποστρέφει τοῦτον «εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς» ἐλήφθη, καὶ διαλύει τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς χοῦν, ἵνα καὶ ἀνακτίσῃ τὸν ἄνθρωπον. «Πέμπω σε», λέγει πρὸς τὸν πεπτωκότα, «ἐκεῖ, ὅθεν σε ἔλαβον». Καὶ «ὡς ἔλαβόν σε τότε, δύναμαι καὶ πάλιν σε λαβεῖν»[616], δι' ἀναδημιουργίας. Ὁ θάνατος τοῦ ἁμαρτωλοῦ πλέον ἀνθρώπου ἦτο ἀναγκαῖος καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν. «Κύριος θανατοῖ καὶ ζωογονεῖ, κατάγει εἰς ᾅδου καὶ ἀνάγει», λέγει ὁ λόγος τῆς ἀληθείας[617].

604. Χρυσοστόμου, PG. 53, 147.
605. Χρυσοστόμου, PG. 53, 151.
606. Χρυσοστόμου, αὐτόθι.
607. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 260.
608. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 817.
609. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 601.
610. Χρυσοστόμου, PG. 53, 151.
611. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 332.
612. Χρυσοστόμου, PG. 48, 602.
613. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 1045.
614. Ἰώβ, γ' 23.
615. Χρυσοστόμου, PG. 53, 151.
616. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 499.
617. 1 Βασιλ. β' 6.

VI
ΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ

Ὁ Θεὸς «διεχώρισε» τὸ φῶς ἀπὸ τὸ σκότος[618]. «Ἄμικτον αὐτῶν τὴν φύσιν» «κατεσκεύασε» «καὶ κατ᾽ ἐναντίωσιν ἀντικειμένην»[619]. Οὐδεμία λοιπὸν «κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος»[620]. Ἐὰν τοῦτο γίνηται εἰς τὰ ὑλικά, πολλῷ μᾶλλον εἰς τὰ πνευματικά. Διὰ τοῦ ἔργου τοῦ σκότους, ἤγουν τῆς παραβάσεως, ὁ ἄνθρωπος μετεβλήθη ἀπὸ φῶς, ὡς ἦτο, εἰς σκότος τῆς ἁμαρτίας. Ἕνεκα τούτου δὲν ἠδύνατο ἵνα ἔχῃ θέσιν ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ θείου φωτός. Διὸ καὶ ἐκβάλλεται τούτου καὶ ἀποστέλλεται εἰς τὴν ὑπόλοιπον γῆν, «ἐξ ἧς ἐλήφθη»[621].

«Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἰδοὺ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν· καὶ νῦν μή ποτε ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ λάβῃ ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ φάγῃ καὶ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς ἐργάζεσθαι τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη. Καὶ ἐξέβαλε τὸν Ἀδὰμ καὶ κατῴκισεν αὐτὸν ἀπέναντι τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς, καὶ ἔταξε τὰ χερουβὶμ καὶ τὴν φλογίνην ρομφαίαν τὴν στρεφομένην φυλάσσειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς»[622].

Τί ἐστι τὸ «ἰδοὺ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν»; Τὰ ρήματα ταῦτα ἀνθρωποπαθῶς μὲν λέγομεν, ἀλλὰ «ἅπαντα θεοπρεπῶς νοῶμεν»[623]. Φαίνονται ὅτι ἔχουσι μορφὴν λόγου παιδαγωγικῆς εἰρωνείας. Ἀποτελοῦσιν ὅμως «ἐπιτίμησιν» μεμετριασμένην τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ πρὸς τοὺς πεπτωκότας[624]. Ὁ Θεὸς «ἐντρέψαι αὐτοὺς βουλόμενος καὶ εἰς αἴσθησιν ἀγαγεῖν τῶν ἐπταισμένων, καὶ τῆς παρακοῆς τὸ μέγεθος δεῖξαι καὶ τῆς ἀπάτης τὴν ὑπερβολήν, φησίν, ἰδοὺ γέγονεν Ἀδὰμ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν»[625], ἤτοι ὡς τὰ πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος[626]. Δηλαδή, λέγει Κύριος πρὸς Ἀδάμ: «κατεφρόνησας τῆς ἐντολῆς τῆς ἐμῆς ἰσοθείαν φαντασθείς; Ἰδοὺ γέγονας, ὃ προσεδόκησας· μᾶλλον δὲ οὐχ ὃ προσεδόκησας, ἀλλ᾽ ὅπερ ἧς (ἦσο) ἄξιος γενέσθαι»[627]. Ὁ ἄνθρωπος ἠρνήθη τὴν ὑπακοὴν εἰς τὸν ζωοδότην Θεὸν καὶ ἐδέχθη τὴν ἀπάτην τῆς θανατηφόρου αὐτονομίας. Διὸ λέγει ὁ Θεός. Ὁ Ἀδὰμ ἐνεπιστεύθη εἰς ἑαυτὸν «καὶ οὐκέτι τοῖς ἡμετέροις ὑποκύπτειν ἐθέλει προστάγμασιν», τὸ δὲ «δοθὲν αὐτῷ αὐτεξούσιον πρὸς τὴν τοῦ δεδωκότος ὕβριν» ἐχρησιμοποίησε. Καὶ

618. Γενέσ. α´ 4.
619. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 202.
620. 2 Κορινθ. στ´ 14.
621. Γενέσ. γ´ 23.
622. Γενέσ. γ´ 22 - 24.
623. Χρυσοστόμου, PG. 53, 150.
624. Μ. Φωτίου, PG. 101, 168, 172.
625. Χρυσοστόμου, PG. 53, 151.
626. Μ. Φωτίου, PG. 101, 172 - 173.
627. Χρυσοστόμου, FG. 53, 151.

«ἐνόμισεν ἑαυτὸν» αὐτάρκη «εἶναι, ὡς ἕνα ἐξ ἡμῶν, νομοθέτην νομοθετούμενον, προνοητὴν οὐ προνοίας δεόμενον, δεσπότην οὐ δεσποζόμενον». «Ἄμεινον (καλλίτερον)» λοιπὸν «ἐστιν αὐτὸν ἐκβληθῆναι (ἵνα ἐκβληθῇ) τοῦ παραδείσου, διὰ δύο μάλιστα ταῦτα». Πρῶτον, ἵνα μή, «ἀπαιδαγώγητον ἀπόλαυσιν» ἔχων τῆς τρυφῆς τοῦ παραδείσου, «χείροσι κατολισθήσῃ παραπτώμασι». Δεύτερον, ὅπως, διὰ τῆς ἐξορίας «ἐνταλαιπωρούμενος», ἀπ' αὐτῆς τῆς «πείρας» μάθῃ «τὸ μέτρον» τῆς «οἰκείας» «δυνάμεως» καὶ τὸ ὅσον «ἐνδεὴς» ἐγένετο, διὰ τῆς πλάνης «τοῦ γινώσκειν» «τὸ καλὸν καὶ πονηρὸν» «ἀφ' ἑαυτοῦ»[628] καὶ ὄχι παρὰ Θεοῦ, ὅστις εἶναι «ἡ ἀλήθεια»[629].

Ἐκβάλλεται τοῦ παραδείσου ὁ ἄνθρωπος καὶ δι' ἕτερον λόγον τῆς θείας ἀγάπης. Διὰ τῆς παραβάσεως ὁ Ἀδὰμ «θνητὸς γέγονεν». Ἐξορίζεται λοιπόν, ἵνα μὴ «κατατολμήσῃ» «καὶ λάβῃ ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ φάγῃ καὶ ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα», καὶ οὕτω «μέλλῃ ἀθάνατα ἁμαρτάνειν» καὶ κολάζεσθαι ἀνεπανορθώτως. Διότι τὸ ξύλον τῆς ζωῆς παρεῖχεν εἰς τὸν ἐσθίοντα αὐτὸ «ζωὴν» «τὴν διηνεκῆ»[630]. «Καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς ἐργάζεσθαι τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη».Ὁ Ἀδὰμ ἐπλάσθη «ἐν τῇ γῇ, ἔξω τοῦ παραδείσου»[631], ἐτέθη δὲ εἰς τὸν παράδεισον[632]. Νῦν ἐξάγεται εἰς τὴν γῆν «ἐργάζεσθαι» αὐτήν, ἵνα «τὴν ἐργασίαν» ταύτην «διηνεκῆ» «ὑπόμνησιν ἔχῃ τῆς ταπεινοφροσύνης», δι' ἧς ἡ σωτήριος μετάνοια. «Σκόπει (βλέπε) πῶς ἕκαστον τῶν γινομένων ὑπὸ τοῦ κοινοῦ Δεσπότου φιλανθρωπίας ὑπόθεσις ἦν καὶ ἕκαστον τιμωρίας εἶδος ἀγαθότητος γέμει πολλῆς. Οὐ γὰρ τὸ ἐκβαλεῖν μόνον φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος ἦν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπέναντι τοῦ παραδείσου ἐγκατοικίσαι αὐτόν». Τοῦτο ἐγένετο, «ἵνα ἀδιάλειπτον ὀδύνην ἔχῃ, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀναλογιζόμενος» πόθεν ἐξέπεσε καὶ «εἰς οἵαν (ὁποίαν) ἑαυτὸν κατάστασιν ἤγαγεν». Ἡ δὲ ἀφόρητος αὕτη ὀδύνη ἐκ τῆς θέας τοῦ ἀπολεσθέντος παραδείσου «οὐ μικρᾶς ὠφελείας ὑπόθεσις» ἦτο. Διότι «πρὸς τὸ ἑξῆς ἀσφάλεια τῷ ὀδυνωμένῳ ἡ συνεχὴς θέα ἐγίνετο, πρὸς τὸ μὴ τοῖς αὐτοῖς πάλιν αὐτὸν περιπεσεῖν»[633]. Τούτου ἕνεκεν «καὶ ἔταξε (ὁ Θεός) τὰ Χερουβὶμ καὶ τὴν φλογίνην ρομφαίαν τὴν στρεφομένην φυλάσσειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς». Οὕτως ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐγίνετο ἀθάνατος ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ ὡδηγεῖτο εἰς μετάνοιαν πρὸς σωτηρίαν. Διὰ τοῦτο ὁ θεῖος «λόγος» «τὴν ρομφαίαν» «καὶ στρεφομένην ἐποίησεν», ἵνα «τοῖς μὲν ἀναξίοις κατὰ στόμα προφαίνηται (ἐμφανίζηται)» ἀπειλητική, «τοῖς δὲ» ἐν Χριστῷ «ἀξίοις, στρεφομένη, κατὰ νώτου

628. Μ. Φωτίου, PG. 101, 169.
629. Ἰωάν. ιδ' 6.
630. Χρυσοστόμου, PG. 53, 151.
631. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 478.
632. Ἐξόδ. β' 8.
633. Χρυσοστόμου, PG. 53, 152.

γίνηται, ἀκώλυτον αὐτοῖς τὴν εἴσοδον ἐπὶ τὴν ζωὴν ὑπανοίγουσα»[634].

Πρὸ τῆς ἐξώσεως τῶν πρωτοπλάστων ἀπὸ τοῦ παραδείσου, «ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἀδὰμ καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ χιτῶνας δερματίνους καὶ ἐνέδυσεν αὐτούς»[635]. Καὶ ἐνταῦθα «θεοπρεπῶς ἅπαντα νοῶμεν»[636]. «Ὁ γὰρ ἐκ μὴ ὄντων» «προαγαγὼν τὸν ἄνθρωπον» Θεὸς ἠδύνατο «καὶ δερματίνους χιτῶνας ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ποιήσασθαι»[637]. Ἐν προκειμένῳ, τὸ «ἐποίησε» καὶ «ἀντὶ τοῦ προσέταξε νοῶμεν. Ἐκέλευσε χιτῶνας δερματίνους αὐτοὺς περιβαλέσθαι»[638], σοφίζων αὐτοὺς πρὸς τοῦτο[639]. Διατὶ «ἐνέδυσεν αὐτοὺς» διὰ δερματίνων χιτώνων; Ἵνα οἱ πρωτόπλαστοι ἔχωσι τούτους «ὑπόμνημα διηνεκὲς τῆς παρακοῆς»[640], δι' ἧς, ἀποβαλόντες τὴν προτέραν μακαρίαν διάθεσιν, περιεβλήθησαν «τὴν τοῦ σώματος παχύτητα καὶ θνητότητα»[641]. Ὁ Ἀδάμ, ἀποστραφεὶς τὴν θεοποιὸν θείαν Χάριν, ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν «τὴν παχυτέραν σάρκα καὶ θνητὴν καὶ ἀντίτυπον (ἐναντιουμένην)» ὡς ἄλλους «δερματίνους ἀμφιέννυται χιτῶνας»[642]. Οὕτως οἱ ἐκ τοῦ Ἀδὰμ ἄνθρωποι «τὸ σχῆμα τῆς ἀλόγου φύσεως» «πρὸς τὸ πάθος οἰκειωθέντες περιεβλήθημεν». Δηλαδὴ τὴν ἐμπαθῆ φύσιν[643], ἤτοι «τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς»[644] καὶ «τὰ ἔργα τῆς σαρκός»[645], ἢ καὶ τὸν μεταπτωτικὸν ἐν σαρκὶ βίον[646]. Τοιουτοτρόπως, διὰ τῆς παραβάσεως, ὁ Ἀδὰμ ἐγένετο «πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκὸς»[647], κατὰ τὸ «γῆ εἶ»[648], καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ «χοϊκοί». Διότι «οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοὶ»[649] ἀπόγονοι τοῦ Ἀδὰμ διὰ τῆς Εὔας. Διὰ τοῦτο «ἐκάλεσεν Ἀδὰμ τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ζωή, ὅτι αὕτη μήτηρ πάντων τῶν ζώντων»[650]. Ἡ «Εὔα, ὅπερ ἐστὶ ζωή», «αὕτη ἀρχὴ ἐστι πάντων τῶν ἐξ αὐτῆς ἐσομένων, καὶ ρίζα καὶ θεμέλιος τῆς μετὰ ταῦτα γενεᾶς»[651].

Ἐνέδυσε προσέτι ὁ Θεὸς τοὺς πρωτοπλάστους καὶ διὰ τὴν «εὐκοσμίαν» «καὶ σωτηρίαν»[652] τοῦ σώματος. Ὁ φιλάνθρωπος Κύριος, «πολὺν περὶ αὐτοὺς τὸν οἶκτον ἐπιδεικνύμενος καὶ ἐλεῶν αὐτούς», «καὶ ὁρῶν πολλὴν τὴν ἀσχημοσύνην περιβεβλημένους καὶ οὐκ εἰδότας (μὴ γνωρίζοντας) ὅ,τι καὶ πράξουσι πρὸς τὸ μὴ γυμνοὺς εἶναι καὶ ἀσχημονεῖν», διὰ χιτώνων αὐτοὺς ἐνδύει[653]. «Μετὰ ταῦτα, ᾠκονόμησεν» ὁ Κύ-

634. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 772.
635. Γενέσ. γ' 21.
636. Χρυσοστόμου, PG. 53, 150.
637. Μ. Φωτίου, PG. 101, 441.
638. Χρυσοστόμου, PG. 53, 150.
639. Μ. Φωτίου, PG. 101, 441.
640. Χρυσοστόμου, PG. 53, 150.
641. Μ. Φωτίου, PG. 101, 440.
642. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 633.
643. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 148.
644. Ρωμ. η' 6.
645. Γαλάτ. ε' 19.
646. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 149.
647. 1 Κορινθ. ιε' 47.
648. Γενέσ. γ' 19.
649. 1 Κορινθ. ιε' 48.
650. Γενέσ. γ' 20.
651. Χρυσοστόμου, PG. 53, 149.
652. Μ. Φωτίου, PG. 101, 441.
653. Χρυσοστόμου, PG. 53, 149.

ριος καὶ «ἀπὸ τῶν ἐρίων τῶν προβάτων τὰ ἐνδύματα τοῖς ἀνθρώποις (διὰ τοὺς ἀνθρώπους) κατασκευάζεσθαι». Καὶ τοῦτο, «ὥστε σκέπην γενέσθαι (ἵνα γίνωσι τὰ ἐνδύματα) καὶ μὴ τὸ λογικὸν τοῦτο ζῷον», ἤγουν ὁ ἄνθρωπος, «κατὰ τὸ αὐτὸ τοῖς ἀλόγοις ἐν γυμνότητι καὶ ἀσχημοσύνῃ διάγειν»[654]. Ἐπὶ πλέον, τὰ ἐνδύματα ἐδόθησαν καὶ ὡς μέσον προφυλάξεως καὶ σωτηρίας τοῦ σώματος ἀπὸ τῶν καιρικῶν καὶ λοιπῶν κινδύνων τῆς γῆς. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τάξεως τοῦ θείου νόμου, διεταράχθη καὶ ἡ τάξις τοῦ ὑλικοῦ κόσμου. Διὸ οὐχὶ μόνον λῦπαι καὶ πόνοι καὶ νόσοι καὶ θάνατοι ἐπῆλθον, ἀλλὰ καὶ μεταβολαὶ τῆς περὶ τὸν ἄνθρωπον φύσεως. Δηλαδή, καὶ ἄκανθαι καὶ τρίβολοι καὶ καιρικαὶ τροπαὶ καὶ ἐποχαὶ τοῦ ἔτους καὶ ἀνισότης ἡμέρας καὶ νυκτὸς καὶ αὐξομειώσεις σελήνης. Ἀργότερον καὶ «πόλεων» «ἀφανισμοὶ» «καὶ ναυάγια καὶ πᾶσαι πολυάνθρωποι φθοραί, εἴτε ἐκ γῆς, εἴτε ἐκ θαλάσσης, εἴτε ἐξ ἀέρος ἢ πυρὸς ἢ ἐξ ὁποιασοῦν (ὁποιασδήποτε) αἰτίας ἐπιγινόμεναι», ὡς «σεισμοί τε καὶ ἐπικλύσεις», ἤτοι πλήμμυραι ὑδάτων. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα πρὸς «σωφρονισμὸν» τῶν ἀνθρώπων παραχωροῦνται ὑπὸ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, τοῦ «τὴν πάνδημον πονηρίαν δημοσίαις μάστιξι» «σωφρονίζοντος»[655].

Κατὰ τὴν ἔξωσιν ἀπὸ τοῦ παραδείσου, διὰ δερματίνων χιτώνων ἐνδύει τὸν ἀποστατήσαντα ὁ Δημιουργός. Κατόπιν, ὅτε θὰ συντελεσθῇ ἡ ἐν Χριστῷ σωτηρία, θὰ περιβάλῃ τοῦτον μετανοοῦντα διὰ τῆς στολῆς τῆς πρώτης[656]. Δηλαδή, διὰ τῆς θείας στολῆς τοῦ παραδείσου, «ἧς ἐγυμνώθη διὰ τῆς παρακοῆς»[657].

VII
ΤΟ ΠΡΩΤΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

«Θαυμάσωμεν τὴν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ κηδεμονίαν, ἣν περὶ τὴν φύσιν ἐπιδείκνυται τὴν ἡμετέραν»[658]. Οἱ πρωτόπλαστοι ἡμάρτησαν καὶ ὁ προσβληθεὶς Δημιουργὸς προνοεῖ ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐξέβαλε τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ παραδείσου παιδαγωγικῶς, ἵνα σώσῃ τοῦτον αἰωνίως, διὰ τῆς συντριβῆς τοῦ ἀνθρωποκτόνου ὄφεως, ἤγουν τοῦ Διαβόλου, ὡς λέγει ἡ Γραφή.

«Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς τῷ ὄφει· ὅτι ἐποίησας τοῦτο, ἐπικατάρατος σὺ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· ἐπὶ τῷ στήθει σου καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύσῃ καὶ γῆν φαγῇ πάσας

654. Χρυσοστόμου, PG. 53, 150.
655. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 337.
656. Λουκ. ιε' 22.
657. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1144.
658. Χρυσοστόμου, PG. 53, 142.

τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. Καὶ ἔχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικός, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς· αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν»[659].

Ὄφιν ἐνταῦθα λέγει «τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον, ὅς ἐστι Διάβολος καὶ ὁ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην»[660]. Οὗτος «Σατανᾶς» ὠνομάσθη «διὰ τὸ ἀντικεῖσθαι (διὰ τὸ ὅτι ἀντίκειται) τῷ ἀγαθῷ», «οὕτω γὰρ σημαίνει ἡ φωνὴ τῶν Ἑβραίων». «Διάβολος» δὲ ἐκλήθη, «ἐπειδὴ ὁ αὐτὸς καὶ συνεργὸς τῆς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ κατήγορος γίνεται», «χαίρων» μὲν διὰ τὴν ἡμῶν ἀπώλειαν, «παραδειγματίζων (διαπομπεύων) δὲ ἡμᾶς ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις». «Φύσις δὲ αὐτοῦ (ἐστίν) ἀσώματος». «Ἀξίωμα δὲ ἀρχικόν». «Τόπος δὲ τῆς ἀρχῆς ὁ ἐναέριος», ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, «"κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας"[661]. Διὰ τοῦτο καὶ κόσμου ἄρχων[662] λέγεται, ἐπειδὴ περίγειος αὐτοῦ ἐστιν ἡ ἀρχή»[663]. Οὗτος, «γενόμενος ἄρχων ὑπὸ τὸν οὐρανόν», δὲν μετέπεσε «τῆς ἀρχῆς καὶ μετὰ τὴν παράβασιν»[664], δι' ἀρρήτους οἰκονομίας Θεοῦ. «Συναπεσπάσθη δὲ καὶ ἠκολούθησεν» αὐτὸν «καὶ συνέπεσε πλῆθος ἄπειρον τῶν ὑπ' αὐτῷ τεταγμένων ἀγγέλων». Οὗτοι, «τῆς αὐτῆς» «φύσεως» πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς ἀγγέλους «ὑπάρχοντες, κακοὶ γεγόνασιν» ὡς πρὸς «τὴν προαίρεσιν, ἑκουσίως ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ πρὸς τὸ κακὸν ἐκκλίναντες». Ὁ Διάβολος «ἐπήρθη κατὰ τοῦ πεποιηκότος αὐτὸν Θεοῦ, ἀντᾶραι (ἵνα ἐπαναστατήσῃ) αὐτῷ βουληθείς. Καὶ πρῶτος ἀποστὰς τοῦ ἀγαθοῦ, ἐν τῷ κακῷ ἐγένετο»[665].

Πρὸς τοῦτον λοιπὸν τὸν ὄφιν, εἶπεν ὁ Θεὸς τὰ ἐν τῇ Γραφῇ γεγραμμένα. «Εἶδες θαυμαστὸν κριτήν; Τοὺς ἀπατηθέντας» πρωτοπλάστους «ἐρωτᾷ, τὸν ἀπατήσαντα οὐκ ἐρωτᾷ. Οὐ λέγει» πρὸς αὐτόν, «τί ἐποίησας;» Ἀλλά, «ἐπειδὴ τοῦτο ἐποίησας», καὶ ἐπιφέρει τὰς τιμωρίας[666]. Καὶ ταύτας φιλανθρώπως. «Ὁ γὰρ ὄφις, φησίν, ἦν φρονιμώτατος πάντων τῶν κτηνῶν καὶ τῶν θηρίων τῆς γῆς. Διὰ τοῦτο ἐπικατάρατος σὺ ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ τῶν θηρίων τῆς γῆς γενήσῃ (θὰ γίνῃς)». Ἀλλὰ «τὸ τῆς κατάρας οὐκ ἦν αἰσθητόν, οὐδὲ ὀφθαλμοῖς φαινόμενον» εἰς τοὺς ἀνθρώπους. «Διὰ τοῦτο καὶ αἰσθητὴν αὐτῷ τιμωρίαν ἐπάγει (ἐπιφέρει), ἵνα διηνεκῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἔχωμεν ὁρᾶν τῆς τιμωρίας αὐτοῦ τὰ ὑπομνήματα»[667]. Διὸ λέγει πρὸς τὸν ὄφιν,

659. Γενέσ. γ' 14 - 15.
660. Ἀποκαλ. κ' 2.
661. Ἐφεσ. β' 2.
662. Ἰωάν. ιβ' 31.
663. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 98.
664. Χρυσοστόμου, PG. 62, 32.
665. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 876.
666. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 494.
667. Χρυσοστόμου, PG. 53, 142.

«ἐπὶ τῷ στήθει σου καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύσῃ καὶ γῆν φαγῇ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου». «Καθάπερ» «ὁ Διάβολος, ὁ ἐνεργήσας διὰ σοῦ» καὶ ὡς ὄργανον σὲ χρησιμοποιήσας κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, «ἐκ τῶν οὐρανῶν κατηνέχθη (κατέπεσε), τὸν αὐτὸν δὴ (λοιπόν) τρόπον καὶ σὲ ἕτερον σχῆμα διαπλάσεως ἀναλαβεῖν (ἵνα ἀναλάβῃς) προστάττω». Δηλαδή, ἵνα ἐπὶ γῆς σύρησαι «καὶ ταύτην» ἔχῃς «τροφήν»[668]. Ταύτην δὲ «τὴν τιμωρίαν ἐπιτίθημι, ἵνα, διὰ τῶν εἰς σὲ γενομένων», γνωρίζῃ ὁ Διάβολος, «οἵα (ὁποία) τιμωρία αὐτὸν ἐκδέχεται (ἀναμένει), καὶ οἱ ἑξῆς ἄνθρωποι παιδεύωνται», ὅπως «μηκέτι» ἀποδέχωνται τὰς τούτου συμβουλάς, μηδὲ πιστεύωσιν εἰς «τὴν ἀπάτην», «ἵνα μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπέσωσιν»[669]. «Εἴδετε, καὶ ἐκ τῆς ἐπαχθείσης (ἐπιβληθείσης)» εἰς τὸ ὄργανον «τοῦ Διαβόλου τιμωρίας, τὴν ὑπερβάλλουσαν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν;»[670].

Καὶ οὐδὲ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἕτερον φιλάνθρωπον λέγει ὁ Θεός. Ἤτοι «καὶ ἔχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικός, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς». Ἐὰν «περὶ τοῦ αἰσθητοῦ» ὄφεως «ταῦτα εἴρηται (ἔχωσι λεχθῇ), πολλῷ μᾶλλον ἐκλαμβάνειν τὰ εἰρημένα δεῖ καὶ περὶ τοῦ νοητοῦ ὄφεως»[671] Διαβόλου. Ἐὰν «τὸ ὄργανον» τῆς πτώσεως εἶναι «τοσούτου μίσους ἄξιον, πόσον» ἐπιβάλλεται ἵνα ἐχθρευώμεθα τὸν ἐνεργήσαντα δι' αὐτοῦ ἀρχέκακον;[672]. Οὗτος «γέγονεν ἀποστάτης, ἐχθρὸς μὲν Θεοῦ, ἐχθρὸς δὲ ἀνθρώπων, τῶν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγενημένων». «Διὰ τοῦτο γάρ ἐστι μισάνθρωπος, διότι καὶ θεομάχος· καὶ μισεῖ μὲν ἡμᾶς ὡς κτίσματα τοῦ Δεσπότου, μισεῖ δὲ ὡς ὁμοιώματα τοῦ Θεοῦ»[673]. «Ἐπειδὴ οὖν (λοιπόν) γέγονεν ἐχθρός, ἐφύλαξεν ἡμῖν (δι' ἡμᾶς) ὁ Θεὸς τὴν πρὸς αὐτὸν ἐναντίωσιν». «Διὰ τοῦτο» ἐνομοθετήθη παρὰ Θεοῦ «ἀδιάλλακτος ἡ πρὸς τὸν ὄφιν ἔχθρα»[674]. Ὁ ἐπίγειος βίος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι καὶ «καιρὸς τοῦ μισῆσαι»[675] τὸν Διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ. Διότι «ἓν» ὑπάρχει «μισητὸν τῇ ἀληθείᾳ, ὁ τῆς κακίας εὑρετής, ὁ τῆς ζωῆς ἡμῶν πολέμιος, περὶ οὗ φησιν ὁ νόμος, ὅτι "μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου"[676]»[677]. Ὁ νόμος οὗτος, προχειμένου περὶ τοῦ Διαβόλου, ὄχι μόνον δὲν κατηργήθη, ἀλλὰ καὶ ἐνισχύθη. Διὸ ὁ Κύριος εἶπεν, ὅτι «οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει»[678].

668. Χρυσοστόμου, PG. 53, 142 - 143.
669. Χρυσοστόμου, PG. 53, 142.
670. Χρυσοστόμου, PG. 53, 143.
671. Χρυσοστόμου, PG. 53, 143.
672. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 96.
673. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 97.
674. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 96.
675. Ἐκκλησ. γ' 8.
676. Ματθ. ε' 43.
677. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 740.
678. Ματθ. στ' 24.

Εἶναι δὲ «μῖσος» «ἡ πρὸς τὸ ἀηδὲς ἀλλοτρίωσις καὶ ἡ τοῦ λυποῦντος ἀποστροφή». Μισοῦντες οἱ ἄνθρωποι τὸν Διάβολον καὶ τὸ κακόν, «τούτου ἀλλοτριούμεθα» καί, ἀγαπῶντες τὸ ἀγαθόν, ἐπιστρέφομεν εἰς τὸν Θεόν, τὴν ζωὴν ἡμῶν[679].

Ἡ ἀποκορύφωσις τῆς θείας φιλανθρωπίας δηλοῦται, διὰ τῆς προφητείας, «αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν», ἤτοι τοῦ «σπέρματος» «τῆς γυναικός». «Σπέρμα» ἐνταῦθα καλεῖται κυρίως ὁ Χριστός. «Ἑνικὸν γάρ ἐστι "τοῦ σπέρματος" καὶ οὐ πληθυντικόν, τῶν σπερμάτων». «Σπέρμα» δὲ «ἡ γυνὴ οὐκ ἔχει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ. Πῶς οὖν πρὸς τὴν γυναῖκα εἴρηται (ἔχει λεχθῆ) τοῦτο»; Φανερὸν γίνεται, ὅτι τοῦτο ἐλέχθη «περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὃν χωρὶς σπέρματος ἔτεκεν ἡ ἁγία Παρθένος»[680]. «Τὸ σπέρμα τῆς γυναικὸς» «ὁ Κύριος ἡμῶν ἐστιν Ἰησοῦς. Αὐτὸς γὰρ σπέρμα γυναικὸς μόνος γέγονεν ἐξ αὐτῆς, μηδὲ σπορᾶς ἀνδρὸς μεσιτευσάσης καὶ τῆς ἁγνείας μὴ μειωθείσης»[681]. «Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον»[682]. Ὁ Χριστός, γενόμενος «ἐκ γυναικὸς»[683] καὶ «τοῦ θανάτου τὸ κράτος καταλύσας, τὴν ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ ὄφεως δύναμιν, καθὼς φησὶν ὁ Προφήτης, συνέθλασεν»[684]. Ἐγένετο δὲ τοῦτο, «ὅτε» «ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου»[685] καὶ ὁ Σωτὴρ ἐγένετο «προσδοκία ἐθνῶν»[686].

679. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 733.
680. Σεραπίωνος Θμούεως, ΒΕΠΕΣ, 43, 85.
681. Ἰσιδώρου Πηλ., PG. 78, 417.
682. Ἰωάν. γ' 16.
683. Γαλάτ. δ' 4.
684. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 76, 1128.
685. Γαλάτ. δ' 4.
686. Γενέσ. μθ' 10.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΟΙ ΑΙΩΝΕΣ ΤΟΥ ΝΩΕ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΒΡΑΑΜ

Ὁ ἐπίγειος βίος τῆς ἀνθρωπότητος ὑπολογίζεται χρονικῶς εἰς ἑπτὰ ἢ καὶ ὀκτὼ αἰῶνας, ἤτοι χιλιετίας[687] (ἰ. ἀ. σ. 20). Ἐξ ἐπόψεως ἀποστασίας καὶ μετανοίας τῶν ἀνθρώπων, δύναται ἵνα διαιρεθῇ εἰς πέντε περιόδους. Εἶναι δὲ αὗται αἱ ἑξῆς. «Πρώτη Βαρβαρισμός, δευτέρα Σκυθισμός, τρίτη Ἑλληνισμός (εἰδωλολατρία), τετάρτη Ἰουδαϊσμός», μετὰ τοῦ ὁποίου συνυπολογίζομεν καὶ τὸν «Σαμαρειτισμόν»[688], καὶ πέμπτη ὁ Χριστιανισμός. Ἀπὸ δὲ πλευρᾶς σωτηριώδους θείας προνοίας καὶ ἀνθρώπων Θεοῦ, ἐκτείνεται εἰς πέντε πνευματικὰς «ὥρας»[689], ἢ «καιρούς»[690], ἢ «αἰῶνας»[691]. Εἶναι δὲ οἱ πνευματικοὶ οὗτοι καιροὶ οἱ ἀκόλουθοι. «Πρῶτος μὲν γάρ, καθ' ὃν ἦν ἐν παραδείσῳ Ἀδάμ. Δεύτερος δέ, καθ' ὃν ὁ Νῶε. Τρίτος δέ, καθ' ὃν ὁ Ἀβραάμ. Τέταρτος δέ, καθ' ὃν ὁ Μωσῆς καὶ οἱ Προφῆται. Πέμπτος δέ, καθ' ὃν ἐνηνθρώπησεν ὁ Χριστός»[692].

I

ΟΙ ΑΙΩΝΕΣ ΤΟΥ ΑΔΑΜ ΚΑΙ ΤΟΥ ΝΩΕ

Τὸ ἀνθρώπινον γένος προῆλθεν ἐκ τῶν πρωτοπλάστων. «Ἐξ ἑνὸς αἵματος»[693] τοῦ Ἀδὰμ ὡς γενάρχου καὶ τῆς Εὔας ὡς μητρὸς[694] πάντων ἀνθρώπων. Οἱ ἄνθρωποι ἔλαβον παρὰ τοῦ Ἀδὰμ ὄχι μόνον τὴν κατὰ διαδοχὴν ὕπαρξιν, ἀλλὰ καὶ τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν ἕνεκα ταύτης θάνατον. Διὸ «ὁ γάμος παραμυθία τοῦ ἀποθνήσκειν ἐπενοήθη»[695]. Ἐὰν δὲν ἡμάρτανεν ὁ Ἀδάμ, «οὐκ ἂν» «τοῦ γάμου πρὸς τὸν πληθυσμὸν» τῶν ἀνθρώπων «ἐδεήθημεν (θὰ εἴχομεν ἀνάγκην)»[696], ἀλλὰ ἄνευ γάμου καὶ δι' ἄλλου τρόπου θὰ ἐπολλαπλασιαζόμεθα[697]. Ὡς ἄλλως προῆλθεν ἡ Εὔα καὶ οἱ ἄγγελοι, οἵτινες «ἐν μυριάσιν ἀπεί-

687. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 861.
688. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 160.
689. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 1097.
690. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 424.
691. Κυρίλλου Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1204.
692. Κυρίλλου Ἀλεξ. κ.ἄ., αὐτόθι.
693. Πράξ. ιζ' 26.
694. Γενέσ. γ' 20.
695. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 376.
696. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 189.
697. Χρυσοστόμου, PG. 48, 546.

ροις» εἰσί, «γάμου παρ' αὐτοῖς οὐκ ὄντος»[698]. «Ὁ γάμος» «ἔσχε τὴν ἀρχὴν» καὶ «ἀναγκαῖος ἔδοξεν εἶναι» «ἀπὸ τῆς παρακοῆς, ἀπὸ τῆς ἀρᾶς, ἀπὸ τοῦ θανάτου. Ὅπου γὰρ θάνατος, ἐκεῖ γάμος»[699]. Δὲν θὰ ὑφίστατο ἡ μεταπτωτικὴ ἀνθρωπότης, μὴ ὄντος γάμου καὶ τῶν διὰ τούτου γεννήσεων τῶν θνητῶν πλέον ἀνθρώπων. Ὁ γάμος ἐδόθη προνοητικῶς παρὰ Θεοῦ, «διὰ τὸ ἀνομῆσαι τὸν Ἀδάμ»[700], ὡς «διαδοχὴ τοῦ κοινοῦ (ἀνθρωπίνου) γένους», ἀλλὰ καὶ ὡς «ἀλεξιφάρμακον» τῆς «πορνείας»[701].

α') ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΕΠΤΑ ΓΕΝΕΑΙ

Ὁ Ἀδὰμ ἐγέννησε τὸν Κάϊν καὶ τὸν Ἄβελ[702], καὶ ἑτέρους «υἱοὺς καὶ θυγατέρας»[703]. Οὕτως ἡ θεία εὐλογία τοῦ «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε»[704] ἐξεδηλοῦτο «ἐν ἀρχῇ» τοῦ ἀνθρωπίνου γένους[705]. «Καὶ ἐγένετο Ἄβελ ποιμὴν προβάτων, Κάϊν δὲ ἦν ἐργαζόμενος τὴν γῆν»[706]. Ἔδιδε δὲ «τὸ εἰδέναι» ταῦτα «ἡ φύσις» «καὶ θεῖος» «καὶ ἀπόρρητος νόμος ἐνεχάραττε» «εἰς νοῦν» τὴν «γνῶσιν» τῶν προτιμωμένων ἔργων[707]. Κάϊν καὶ Ἄβελ προσέφερον «θυσίαν τῷ Κυρίῳ»[708]. «Ἔμφυτος» «καὶ ἀναγκαῖος» «νόμος» ἔνυττε τὰς ψυχάς, «καὶ αὐτοκέλευστος» ἠγείρετο «γνῶσις» πρὸς δέουσαν λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Προσφέρει λοιπὸν «ὁ μὲν ἱερὸς» «καὶ πάνσοφος Ἄβελ» «τὰ προὔχοντα καὶ ἐξαίρετα»[709] «ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων (παχέων μερῶν) αὐτῶν»[710], «Κάϊν δὲ οὐχ οὕτως, πολὺ δὲ» καὶ «λίαν ἀτημελῶς (παρημελημένως)»[711]. Διὸ «ἐπεῖδεν ὁ Θεὸς ἐπὶ Ἄβελ καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ»[712], καὶ «παρεσκεύασεν» ἵνα δαπανηθῶσι «τὰ ἱερώτατα» διὰ πυρός, κατελθόντος «οὐρανόθεν»[713]. «Ἐπὶ δὲ Κάϊν καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐτοῦ οὐ προσέσχε» Κύριος. «Καὶ ἐλυπήθη» φθονερῶς ὁ «Κάϊν λίαν»[714] καί, ἀπατήσας τὸν Ἄβελ, «ἀπὸ τοῦ φθόνου, ἐπὶ τὸν φόνον ὥρμησε»[715] «καὶ ἀπέκτεινεν αὐτόν»[716]. Οὕτως ἐχύθη τὸ πρῶτον ἀνθρώπινον αἷμα ἐπὶ γῆς καὶ ἀπέθανεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος σωματικῶς.

698. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 188 - 189.
699. Χρυσοστόμου, PG. 48, 544.
700. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 128.
701. Βασιλείου Σελευκείας, PG. 85, 500.
702. Γενέσ. δ' 1 - 2.
703. Γενέσ. ε' 4.
704. Γενέσ. α' 28.
705. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 33.
706. Γενέσ. δ' 2.
707. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 33.
708. Γενέσ. δ' 3.
709. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 36.
710. Γενέσ. δ' 4.
711. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 36.
712. Γενέσ. δ' 4.
713. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 36.
714. Γενέσ. δ' 5.
715. Χρυσοστόμου, PG. 53, 162.
716. Γενέσ. δ' 8.

Πρῶτον ὁ Κάϊν ἐφθόνησε καὶ ἐφόνευσε καὶ ἐπλήθυνε τὴν ἁμαρτίαν. Ἑπτὰ εἶναι τὰ ἁμαρτήματα τοῦ Κάϊν, δηλαδὴ «πολλά». Ἀριθμοῦνται ὅμως καὶ ἑπτάκις[717]. «Πρῶτον ἁμάρτημα φθόνος, ἐπὶ τῇ προτιμήσει τοῦ Ἄβελ· δεύτερον δόλος, μεθ' οὗ διελέχθη τῷ ἀδελφῷ εἰπών, "διέλθωμεν εἰς τὸ πεδίον"· τρίτον φόνος, προσθήκη τοῦ κακοῦ· τέταρτον ὅτι καὶ ἀδελφοῦ φόνος, μείζων ἡ ἐπίτασις· πέμπτον ὅτι καὶ πρῶτος φονεὺς ὁ Κάϊν, πονηρὸν ὑπόδειγμα τῷ βίῳ καταλιπών· ἕκτον ἀδίκημα ὅτι γονεῦσι πένθος ἐνεποίησεν· ἕβδομον ὅτι Θεὸν ἐψεύσατο· ἐρωτηθεὶς γάρ, ποῦ Ἄβελ ὁ ἀδελφός σου; εἶπεν, οὐκ οἶδα[718]»[719]. «Ὁ φιλάνθρωπος Δεσπότης» ἐρωτᾷ τὸν ἁμαρτήσαντα Κάϊν, «μετανοίας αὐτῷ ἀφορμὴν παρεχόμενος». Καὶ ὅτε οὗτος παραμένει ἀμετανόητος, ἐπιβάλλει ἰσαρίθμους τιμωρίας. «Ἐπικατάρατος σὺ ἀπὸ τῆς γῆς»[720]. «Μία κόλασις»[721]. «Ἐργᾷ τὴν γῆν»[722]. «Δευτέρα αὕτη»[723]. «Καὶ οὐ προσθήσει» ἡ γῆ «τὴν ἰσχὺν αὐτῆς δοῦναί σοι»[724], ἤτοι «ἄκαρπος ἡ περὶ γῆν ταλαιπωρία». «Τρίτη αὕτη ἐστὶ τιμωρία, ἡ ἀκαρπία τῶν πόνων»[725]. Ἐπὶ ταύταις «ταῖς τρισί», «δύο προσέθηκεν ἄλλας», «στεναγμὸν διηνεκῆ καὶ τρόμον τοῦ σώματος»[726], διὰ τοῦ «στένων καὶ τρέμων ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς»[727]. Ἕκτη τιμωρία «ὁ ἀπὸ Θεοῦ χωρισμός»[728], ὅστις δηλοῦται διὰ τοῦ «καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου κρυβήσομαι»[729]. Ἑβδόμη «ἡ αἰσχύνη». Διότι ὁ δίκαιος Θεὸς «ἔθετο "σημεῖον"[730], ἐπ' αὐτόν», προκηρύσσον «πᾶσιν», «ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ τῶν ἀνοσίων ἔργων δημιουργός»[731].

Διὰ τούτων, προανατυποῦται «ἐν ἀρχαῖς» τοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος, «ὡς ἐν σκιᾷ», τὸ τοῦ «Χριστοῦ μυστήριον»[732]. Ὁ φονευθεὶς Ἄβελ, ὁ δίκαιος[733] καὶ «ποιμὴν προβάτων», προτυπεῖ τὸν Χριστόν. Χριστὸς ἐγένετο[734] «ὁ ποιμὴν ὁ καλός», ὃς «τὴν ψυχὴν αὐτοῦ» ἔθεσεν «ὑπὲρ τῶν (λογικῶν) προβάτων»[735]. «Δι' αἵματος» λοιπὸν ἡ ἐν Χριστῷ σωτηρία[736]. Ὁ δὲ φθονερὸς φονεὺς Κάϊν προδιαγράφει «τὸ ἐξ Ἰσραὴλ πρόσωπον»[737] τῶν χριστοκτόνων Ἰουδαίων. Ὁ Κάϊν ἐφθόνησε καὶ ἐφόνευσε τὸν δίκαιον, καθάπερ ὁ Διάβολος τὸν Ἀδάμ, καὶ ὡς ὑπηρετικὸν

717. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 37.
718. Γενέσ. δ' 9.
719. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 320.
720. Γενέσ. δ' 11.
721. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 321.
722. Γενέσ. δ' 12.
723. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 321.
724. Γενέσ. δ' 12.
725. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 321 - 322.
726. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 322.
727. Γενέσ. δ' 12.
728. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 322.
729. Γενέσ. δ' 14.
730. Γενέσ. δ' 15.
731. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 322.
732. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 37.
733. Ματθ. κγ' 35.
734. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 40.
735. Ἰωάν. ι' 11.
736. Ἑβρ. θ' 12.
737. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 37.

ὄργανον τοῦ ἀρχεκάκου[738]. Καὶ οἱ ἀπειθήσαντες εἰς τὸν Θεὸν Ἑβραῖοι «τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον» «ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς» Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἀπέκτειναν[739]. Καὶ οὗτοι «διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτὸν»[740] εἰς θάνατον, ἔχοντες «πατέρα» «τὸν πρῶτον ἀνθρωποκτόνον» «Κάϊν», καὶ ἐκεῖνος δὲ καὶ οὗτοι «τὸν Σατανᾶν»[741].

Μετὰ ταῦτα, τίκτει ἡ Εὔα τὸν Σήθ. Ἐγεννήθη δὲ ὁ Σὴθ «κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ»[742], «τουτέστι» τοῦ «Ἀδάμ»[743], «ἀντὶ Ἄβελ»[744]. Ὁ Ἀδὰμ «ἔζησε τριάκοντα καὶ ἐννακόσια ἔτη καὶ ἀπέθανεν»[745]. «Ἐτάφη» δὲ «ἐν τῷ τόπῳ τῷ Γολγοθᾷ»[746]. Ἀπὸ τοῦ Κάϊν καὶ τοῦ Σὴθ προέρχονται δύο γένη διάφορα. Διὸ «υἱοὺς Θεοῦ» ἐκάλεσεν ἡ Γραφή[747], ὅσους «ἀπὸ τοῦ Σὴθ» «κατῆγον τὸ γένος», «υἱοὺς δὲ ἀνθρώπων» «τοὺς ἀπὸ τοῦ Κάϊν»[748]. Ἔχουσι δὲ τὰ δύο ταῦτα γένη ἕως ἑβδόμης γενεᾶς ὡς ἀκολούθως. «Ἀδάμ, Κάϊν, Ἐνώς (Ἐνώχ), Γαϊδάδ, Μαουΐας (Μαλελεήλ), Μαθουσάλα, Λάμεχ. Καὶ πάλιν· Ἀδάμ, Σήθ, Ἐνώς, Καϊάν (Καϊνάν), Μαλελεήλ, Ἰάρεδ, Ἐνώχ»[749]. Τὰ γένη ταῦτα διαφέρουσιν ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν, τὸ φρόνημα καὶ τὰ ἔργα. Κάϊν «ἦν οἰκοδομῶν πόλιν καὶ ἐπωνόμασε τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐνώχ»[750]. Οὕτως, ἐν τῇ τρίτῃ γενεᾷ, ὁ ἐκ Κάϊν Ἐνὼχ «ἐπώνυμον ἔσχεν ἐν τῇ γῇ πόλιν», κατὰ τὸν τρόπον «τῶν τὰ ἐπίγεια φρονούντων». Ἀντιθέτως, ἐν τῇ αὐτῇ τρίτῃ γενεᾷ, ὁ «ἀπὸ Σὴθ» «θεσπέσιος» (ὑπέροχος καὶ θαυμαστός) Ἐνώς, "οὗτος ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ"[751]»[752]. Ἐπὶ δὲ τῆς ἑβδόμης γενεᾶς, ὁ ἀπὸ Κάϊν Λάμεχ λέγει ἐν ἐνοχῇ: «ἄνδρα ἀπέκτεινα εἰς τραῦμα ἐμοί καὶ νεανίσκον εἰς μώλωπα ἐμοί· ὅτι ἑπτάκις ἐκδεδίκηται ἐκ Κάϊν, ἐκ δὲ Λάμεχ ἑβδομηκοντάκις ἑπτά»[753]. Τοὐναντίον, ὁ ἀπὸ Σὴθ Ἐνὼχ τῆς αὐτῆς γενεᾶς «εὐηρέστησε» «τῷ Θεῷ»[754].

Οὗτος ὁ «ἕβδομος ἀπὸ Ἀδὰμ Ἐνὼχ» «προεφήτευσε» περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας καὶ κρίσεως τοῦ Κυρίου, λέγων: «Ἰδοὺ ἦλθε Κύριος ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ, ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων καὶ ἐλέγξαι πάντας τοὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν, περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν, ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν, ὧν ἐλάλησαν

738. Χρυσοστόμου, PG. 53, 162.
739. Πράξ. γ' 14 - 15.
740. Ματθ. κζ' 18.
741. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 40.
742. Γενέσ. ε' 3.
743. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 44.
744. Γενέσ. δ' 25.
745. Γενέσ. ε' 5.
746. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 844.
747. Γενέσ. στ' 2.
748. Χρυσοστόμου, PG. 53, 189.
749. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 48 καὶ Γενέσ. δ' 17 - 18, ε' 6 - 18.
750. Γενέσ. δ' 17.
751. Γενέσ. δ' 26.
752. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 48.
753. Γενέσ. δ' 23 - 24.
754. Γενέσ. ε' 22.

κατ' αὐτοῦ ἁμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς»[755]. Ὁ «δίκαιος Ἐνὼχ "πίστει" "μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον", κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν[756], "καὶ οὐχ εὑρίσκετο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ Θεός"[757]»[758]. «Μετέθηκε ζῶντα, οὐχὶ ἀθανασίαν ἐχαρίσατο». Διὰ τούτου δηλοῖ ὁ Θεός, «ὅτι οὐ βουλόμενος τὸν θάνατον» τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ «διὰ τὴν τῆς ἐντολῆς παράβασιν τοῦτον κατεδίκασε». Καὶ «ὅρα τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ τὴν ὑπερβάλλουσαν φιλανθρωπίαν». «Ἐπειδή, μετὰ τὴν τοῦ πρωτοπλάστου παράβασιν, εὑρέθη ἄνθρωπος πρὸς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς ἀνιὼν (ἀνερχόμενος) καὶ τὴν τοῦ προπάτορος ἁμαρτίαν ἀνακαλούμενος διὰ τῆς οἰκείας εὐαρεστήσεως», «τοῦτον ζῶντα μεθίστησι (μεταθέτει)»[759]. Οὕτως, ἀποκαλύπτει «ἀμυδρῶς», ὅτι θέλει ἵνα ἀνακαλέσῃ «τὴν ἀπόφασιν, ἣν κατὰ τοῦ Ἀδὰμ ἐξήνεγκεν (ἐξέδωκεν)»[760], ὅπερ ἐγένετο διὰ τοῦ Χριστοῦ.

«Ἐνὼχ οὐ τὴν ξένην ἐκ γῆς πρὸς τὸν παράδεισον μετάθεσιν ἐπετήδευσεν, ἀλλὰ τὴν ἐξ ὑλικῆς προσπαθείας ἐπὶ τὸ πνεῦμα μετάβασιν». «Μυστήριον Ἐκκλησίας» εἶναι ἡ μετάθεσις τοῦ προφήτου. «Ἕβδομος ἀπὸ γενέσεως οὐκ εἶδε θάνατον Ἐνώχ»[761], προμηνύων τὸν «ἐν ἐσχάτοις» «καιροῖς» σαββατισμὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[762] καὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ παρουσίας καὶ τῆς δευτέρας. Διὸ ὁ Ἐνὼχ «ἀποσταλήσεται» εἰς τὴν γῆν μετὰ τοῦ προφήτου Ἠλιού, πρὸ τῆς γενικῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου[763], ἵνα ἀντιταχθῇ «τῷ Ἀντιχρίστῳ», «ἐλέγχων τὴν πλάνην αὐτοῦ»[764], πρὸς βοήθειαν τῶν ἐκλεκτῶν.

β') Ο ΚΑΘΑΡΣΙΟΣ ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΣ

Ἀπόγονος τοῦ Σὴθ εἶναι καὶ ὁ Νῶε. Ἐπὶ Νῶε ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία καὶ ἐγένετο ὁ κατακλυσμός. Ἀπὸ τοῦ Ἐνὼχ ἐγεννήθη ὁ Μαθουσάλα, ἀπὸ τοῦ Μαθουσάλα ὁ Λάμεχ καὶ ἀπὸ τοῦ Λάμεχ ὁ Νῶε[765]. Οὕτω «δέκατος»[766] τάσσεται ὁ Νῶε. Διότι ἑπτὰ γενεαὶ ἕως τοῦ Ἐνὼχ σὺν τρεῖς αἱ κατόπιν ἴσον δέκα. Ὑπολογιζομένου ὅμως καὶ τοῦ Ἄβελ, ὁ Νῶε ἀριθμεῖται «ἑνδέκατος»[767]. Ὁ θεῖος λόγος ὀνομάζει τὸν Νῶε καὶ «ὄγδοον» «δικαιοσύνης κήρυκα»[768], καθ' ὅτι πρῶτος εἶναι «ὁ θε-

755. Ἰούδ. 14 - 15.
756. Ἑβρ. ια' 5.
757. Γενέσ. ε' 24.
758. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 49.
759. Χρυσοστόμου, PG. 53, 180.
760. Χρυσοστόμου, PG. 53, 180 - 181.
761. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 844. PG. 44, 288.
762. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 49.
763. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1217.
764. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 105.
765. Γενέσ. ε' 21 - 29.
766. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 52.
767. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 60.
768. 2 Πέτρ. β' 5.

σπέσιος (ὑπέροχος καὶ θαυμαστός) Ἐνώς»[769]. Τὸν Ἐνώς, διὰ «τὸ μέγεθος» τῆς «δικαιοσύνης», ἤγουν ἀρετῆς, «θεὸν ὠνόμαζον». Διὸ «θεοὺς» ἀπεκάλουν καὶ πάντας τοὺς μετὰ τοῦτον ἀπογόνους τοῦ Σήθ[770]. Ἡ περίοδος ἀποστασίας ἀπὸ «τοῦ Ἀδὰμ ἐπὶ δέκα γενεὰς ἕως τοῦ Νῶε» καλεῖται «Βαρβαρισμός». «Βαρβαρισμὸς δὲ κέκληται (ἔχει ὀνομασθῆ)» ἀπὸ τοῦ ὅτι οἱ ἄνθρωποι τότε δὲν εἶχον «ἀρχηγόν τινα» «ἢ μίαν συμφωνίαν», ἀλλὰ «πᾶς τις ἑαυτῷ ἐστοίχει (συνεφώνει καὶ συνεβάδιζε) καὶ νόμος ἑαυτῷ κατὰ τὴν προτίμησιν τοῦ ἰδίου βουλήματος ἐγίνετο»[771].

Ἡ ἀποστασία ὑφίστατο «ἀπ' ἀρχῆς» «διὰ τῆς τοῦ Ἀδὰμ παρακοῆς, ἔπειτα δὲ διὰ τῆς τοῦ Κάϊν ἀδελφοκτονίας» καὶ τῶν ὁμοιοτρόπων ἀπογόνων τούτου. Ἀπὸ δὲ τοῦ πατρὸς τοῦ Ἐνὼχ Ἰάρεδ, ἤρχισαν παρατρεπόμενοι καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ. «Ἐντεῦθεν ἤρξατο ἡ κακομηχανία ἐν κόσμῳ γίνεσθαι». Ἐν τοῖς «χρόνοις τοῦ Ἰάρεδ καὶ ἐπέκεινα», ἐγίνοντο «φαρμακεία καὶ μαγεία, ἀσέλγεια, μοιχεία τε καὶ ἀδικία»[772]. Οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ «γυμνοὶ τῆς τῶν θείων θεωρίας γεγόνασι καὶ πρὸς τὰ ἐναντία τὴν διάνοιαν μετήνεγκαν (μετέφερον)». «Ἀποστάντες γὰρ τῆς πρὸς τὸν ἕνα καὶ ὄντα Θεὸν» «κατανοήσεως καὶ τοῦ πρὸς αὐτὸν πόθου, λοιπὸν εἰς διαφόρους καὶ εἰς τὰς κατὰ μέρος ἐπιθυμίας ἐνέβησαν τοῦ σώματος»[773]. Οὕτως ἡ ψυχή, «ἀποστᾶσα τῆς τῶν νοητῶν θεωρίας» καὶ «καταχρωμένη» τὰς ἐνεργείας τοῦ σώματος «καὶ ἡσθεῖσα (τερφθεῖσα) τῇ τοῦ σώματος θεωρίᾳ καὶ ἰδοῦσα καλὸν ἑαυτῇ (δι' ἑαυτήν) εἶναι τὴν ἡδονήν, πλανηθεῖσα» κατεχράσθη τοῦ ὀνόματος «τοῦ καλοῦ» «καὶ ἐνόμισεν εἶναι τὴν ἡδονὴν (ὅτι εἶναι ἡ ἡδονή) αὐτὸ τὸ ὄντως καλόν»[774]. «Οὐκ ἀρκεσθεῖσα» ἡ ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ἐπίνοιαν «τῆς κακίας», «κατ' ὀλίγον καὶ εἰς τὰ χείρονα ἑαυτὴν ἐξάγειν (ἵνα ἐξωθῇ) ἤρξατο. Μαθοῦσα γὰρ διαφορὰς ἡδονῶν καὶ ζωσαμένη τὴν τῶν θείων λήθην, ἡδομένη (τερπομένη) δὲ καὶ πρὸς τὰ τοῦ σώματος πάθη καὶ πρὸς τὰ παρόντα καὶ εἰς τὰς τούτων δόξας (φαντασίας) ἀποβλέπουσα, ἐνόμισε μηδὲν ἔτι πλέον εἶναι τῶν βλεπομένων (ὅτι μηδὲν ὑπάρχει πλέον πέραν τῶν βλεπομένων), ἀλλὰ μόνα τὰ πρόσκαιρα καὶ τὰ σωματικὰ εἶναι τὰ καλά»[775].

Ἡ ἀποστασία ἐπετάθη, μάλιστα ὅτε «οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ» «ἰδόντες» «τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ὅτι καλαί εἰσιν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖ-

769. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 48.
770. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 52.
771. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 165. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 112. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 677.
772. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 180.
773. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 33.
774. Μ Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 33 - 34.
775. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 37.

κας ἀπὸ πασῶν, ὧν ἐξελέξαντο»[776], δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἐπιμιξίας τῶν δύο γενῶν. Τὸ ἕως τότε «ἄμικτον» τούτων διέσῳζε τοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν «ὁσιότητα καὶ φιλοθείαν» καὶ εἰς «τὸ πάντων δύνασθαι καταθλεῖν τῶν ἀνθεστηκότων»[777]. «Ἕως μὲν» «τὸ ἱερὸν γένος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ» «ἀμιγὲς τοῦ χείρονος (γένους τοῦ Κάϊν) διετέλει, τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας τὸ κάλλος ἀκραιφνὲς ἔτι καὶ ἀπαραποίητον» καὶ «ἐναστράπτον» ἦτο εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπῆρχον οὗτοι ἀξιάγαστοι, ἤτοι ἀξιοθαύμαστοι. Ἐπειδὴ δὲ ὠλίσθησαν «εἰς φιλοσαρκίας» καὶ κάλλη γυναικῶν καὶ δὴ «τῶν ἀπὸ Κάϊν», «καίτοι θεοὶ καὶ θεῶν υἱοὶ καὶ δυναστευόντων ὀνομαζόμενοι, παρεκομίζοντο (μετεκομίζοντο) λοιπὸν πρὸς τὰ ἐκείνων ἔθη καὶ εἰς αἰσχρὰν τε καὶ βέβηλον πολιτείαν καὶ ζωήν». Διὰ τῆς μίξεως ταύτης τῶν δύο γενῶν, πάντες ἐξετρέποντο «εἰς ἀχάλινον ἁμαρτίαν». Λόγῳ τῆς πολλῆς ταύτης ἀποστασίας, «ἔτικτον» «αἱ γυναῖκες τέρατα, παραχαράττοντος» τοῦ «Θεοῦ καὶ αὐτὰ λοιπὸν τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων τὰ κάλλη». Ἦσαν δὲ ταῦτα «οἱ τικτόμενοι γίγαντες, τουτέστιν ἄγριοί τε καὶ εὐσθενεῖς (ἰσχυροί) καὶ πολὺ παθόντες τὸ εἰδεχθὲς (ἀσχημόμορφον)»[778] καὶ τὸ σωματικὸν μέγεθος, ὡς λέγει ἡ Γραφή. «Οἱ δὲ γίγαντες ἦσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· καὶ μετ' ἐκεῖνο, ὡς ἂν εἰσεπορεύοντο οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐγεννῶσαν ἑαυτοῖς· ἐκεῖνοι ἦσαν οἱ γίγαντες οἱ ἀπ' αἰῶνος, οἱ ἄνθρωποι οἱ ὀνομαστοὶ»[779] κατὰ κόσμον.

Οὕτως ἐπὶ Νῶε, ὅτε «οἱ ἄνθρωποι πολλοὶ» ἦσαν «ἐπὶ τῆς γῆς»[780], «ἐπληθύνθησαν αἱ κακίαι τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς καὶ πᾶς τις» διενοεῖτο «ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ πάσας τὰς ἡμέρας»[781]. Καὶ μετεβλήθησαν οἱ ἄνθρωποι εἰς «σάρκας»[782]. Δηλαδή, «μηδένα τῆς ἀρετῆς λόγον ποιούμενοι, ἀλλὰ πάντα τὰ σαρκικὰ φρονοῦντες καὶ περὶ τὰς ταύτης (τῆς σαρκός) ἡδονὰς κατασπώμενοι (καταρριπτόμενοι) καὶ μηδεμίαν τῆς ψυχῆς τῆς ἀσωμάτου καὶ νοερᾶς φροντίδα ποιούμενοι»[783]. «Πᾶσαι αὐτῶν αἱ πράξεις γήϊναι ἐτύγχανον»[784], ἐπειδὴ ἤθελον, ἵνα φρονῶσι μόνον «τὰ σαρκὸς ἀνόσιά τε καὶ μυσαρώτατα πάθη»[785]. Οὗτοι «πάσας τὰς παρανομίας μετὰ πολλῆς τῆς δαψιλείας (ἀφθονίας) διεπράττοντο» καὶ «ἑκάστην ἁμαρτίαν μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιτάσεως ἐπεδείκνυντο»[786]. Καὶ πᾶσα, «ὡς εἰπεῖν», ἡλι-

776. Γενέσ. στ' 2.
777. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 53.
778. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 56.
779. Γενέσ. στ' 4.
780. Γενέσ. στ' 1.
781. Γενέσ. στ' 5.
782. Γενέσ. στ' 3.
783. Χρυσοστόμου, PG. 53, 209.
784. Χρυσοστόμου, PG. 53, 208.
785. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 77.
786. Χρυσοστόμου, PG. 53, 208.

κία ἐφέρετο ἐπὶ τὴν ἀκρασίαν καὶ τὴν «πολλὴν» «λαγνείαν», «ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ἀπειρόκακος ἡλικία πρὸς τὴν κακίαν πολλὴν εἶχε τὴν ροπήν»[787]. Εἰς τρεῖς κυρίως ἁμαρτίας ἐδουλώθησαν οἱ τότε ἄνθρωποι· εἰς τὴν γαστριμαργίαν, τὴν πορνείαν καὶ τὴν ἑνότητα ἐν τῷ κακῷ. Διὸ λέγει ὁ Κύριος, ὅτι οἱ ἐπὶ κατακλυσμοῦ ἀποστάται ἦσαν «τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες (νυμφευόμενοι) καὶ ἐκγαμίζοντες (νυμφεύοντες)»[788]. Ταῦτα «πᾶς τις»[789] ἄνθρωπος ἐποίει, «πάντες γὰρ» συνεφώνουν «πρὸς τὴν παρανομίαν»[790], πλὴν τοῦ Νῶε. Τοιουτοτρόπως, «ἐφθάρη» τότε «ἡ γῆ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπλήσθη ἡ γῆ ἀδικίας». Ἡ γῆ «ἦν κατεφθαρμένη, ὅτι κατέφθειρε πᾶσα σὰρξ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς»[791]. Διὰ ταῦτα, ἀπεκαλύφθη «ὀργὴ Θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ»[792] «ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας»[793], διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ.

Ὁ δίκαιος Θεὸς ποιεῖ τὸν κατακλυσμὸν φιλανθρώπως. Ἐπιφέρει τοῦτον «ἑκατὸν εἴκοσιν ἔτη»[794] ἀπὸ τῆς προειδοποιήσεως πρὸς σωτηριώδη μετάνοιαν, ἵνα μετανοοῦντες οἱ ἄνθρωποι «τῆς τιμωρίας τὴν πεῖραν ἐκφύγωσι»[795]. Καὶ ἐπειδὴ οὗτοι παρέμειναν ἀμετανόητοι, τιμωρεῖ ὅπως ἀνακόψῃ «τὰ τῆς κακίας ρεύματα» εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ «ἵνα μὴ μείζοσι τιμωρίαις ἑαυτοὺς ὑπευθύνους καταστήσωσιν» οἱ ἁμαρτάνοντες. «Καὶ γὰρ καθαρσίου λοιπὸν δεῖται (ἔχει ἀνάγκην) ἡ οἰκουμένη»[796]. «Νῶε δὲ εὗρε χάριν ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ»[797], διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν «δίκαιον» «ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ»[798] τῆς ἀμετανοήτου ἀποστασίας. «Νῶε γέγονεν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ φιλοθείας» τῆς ἀνωτάτης «γνήσιος ἐραστής», τῆς δὲ «εὐδοκιμήσεως» «εἰς τοῦτο» προετίμα οὐδέν. Ἐπειδὴ δὲ «ἦν λαμπρὸς καὶ περίοπτος καὶ εὐκλεὴς ἄγαν (πολύ) καὶ διαβόητος», «εἰκότως (δικαίως) ἐθαυμάζετο»[799]. Περὶ τούτου, ὁ πατὴρ αὐτοῦ Λάμεχ προεφήτευσεν, ὡς κατόπιν ὁ «Ζαχαρίας ἐπὶ τῷ μακαρίῳ Βαπτιστῇ»[800], ὅτι «οὗτος διαναπαύσει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἔργων ἡμῶν καὶ ἀπὸ τῶν λυπῶν τῶν χειρῶν ἡμῶν καὶ ἀπὸ τῆς γῆς, ἧς κατηράσατο Κύριος ὁ Θεός»[801]. Διὰ τοῦτο ὠνόμασε αὐτὸν Νῶε, «ὅ ἐστιν ἀνάπαυσις»[802]. Κατ' ἐντολὴν Θεοῦ, ὁ Νῶε ἐποίησε κιβωτὸν καὶ διεσώθη, αὐτὸς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ «Σήμ, Χάμ, Ἰάφεθ»[803], μετὰ «κτηνῶν» καὶ «πετεινῶν» καὶ «ἑρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς»[804]. «Πᾶσα» δὲ ἄλλη «σὰρξ κινου-

787. Χρυσοστόμου, PG. 53, 207.
788. Ματθ. κδ' 38.
789. Γενέσ. στ' 5.
790. Χρυσοστόμου, PG. 53, 209.
791. Γενέσ. στ' 11 - 12.
792. Ρωμ. α' 18.
793. Ἐφεσ. ε' 6.
794. Γενέσ. στ' 3.
795. Χρυσοστόμου, PG. 53, 190 - 191.
796. Χρυσοστόμου, PG. 53, 211.
797. Γενέσ. στ' 8.
798. Γενέσ. ζ' 1.
799. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 49.
800. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 52.
801. Γενέσ. ε' 29.
802. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 52.
803. Γενέσ. θ' 18.
804. Γενέσ. ζ' 8.

μένη ἐπὶ τῆς γῆς «ἀπέθανε» «καὶ πᾶς ἄνθρωπος»[805]. Τὸ «ἀποθανεῖσθε»[806] πραγματοποιεῖται καὶ ὡς πρὸς τὸ σῶμα παγκοίνως. Ἐγένετο ὁ κατακλυσμὸς τῷ «͵βσξβ' (2.262) ἔτει γενέσεως κόσμου»[807].

Ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἡ διάσωσις ἐν τῇ κιβωτῷ προτυποῦσι τὸ μυστήριον τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Οὕτω, «Νῶε ὁ Χριστοῦ τύπος» ἐστίν[808]. Χριστὸς «γάρ ἐστιν ὁ κατ' ἀλήθειαν Νῶε, τουτέστιν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀνάπαυσις» ἡμῶν[809]. Ἡ κιβωτὸς συμβολίζει «τὴν Ἐκκλησίαν», ἣν «ἐπήξατο» «ὁ ἀληθέστερος Νῶε», ἤγουν ὁ ἐνανθρωπήσας «Μονογενὴς» Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ[810]. Ὁ καθάρσιος τῆς γῆς κατακλυσμός, ὅτε «ὀκτὼ ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος», ἀνάγει εἰς τὸ «ἀντίτυπον νῦν» «Βάπτισμα», ὃ «καὶ ἡμᾶς σώζει» «δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ»[811]. Ὁ θεαρέστως θυσιάζων Νῶε[812] προδιαγράφει τὸν Χριστόν, ὃς «γέγονε» «καὶ Ἀρχιερεὺς ἐφ' ἡμᾶς» πρὸς σωτηρίαν[813]. Αἱ ἀφεθεῖσαι παρὰ τοῦ Νῶε περιστεραὶ καὶ ἐπιστρέψασαι εἰς κιβωτὸν[814] συμβολίζουσι τοὺς «ἐν πίστει κεκαθαρμένους φιλοθέους»[815]. Ὁ δὲ «ἐκ τῶν ἀκαθάρτων πτηνῶν» «κόραξ[816]» ὁ «ἀποστάτης» τοὺς «ἐξ Ἰουδαίων» ἀπειθήσαντας εἰς τὸν Χριστόν[817]. Ὁ Νῶε, μετὰ τὸν κατακλυσμόν, «ἔπιεν ἐκ τοῦ οἴνου καὶ ἐμεθύσθη»[818], ὄχι ἐξ ἀκρασίας καὶ ἀκολασίας[819], ἀλλὰ ἀπὸ μεγάλης θλίψεως διὰ τὸν ἀφανισμὸν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ μεθυσθεὶς «ἐγυμνώθη ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ»[819] καὶ ἐνυβρίσθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Χάμ[820]. Καὶ ὁ ἅγιος Λόγος τοῦ Θεοῦ, διὰ ὑπὲρ νοῦν ἀγάπην, «ἔκλινεν ὡς ὁ μεθύων καὶ κραιπαλῶν»[821] «καὶ κατέβη» ἀπὸ τοὺς «οὐρανοὺς»[822] ἐπὶ τὴν γῆν ἐνανθρωπήσας. Καὶ θανὼν δι' ἡμᾶς, «οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος· ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον»[823], «κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν». Καὶ ἠτιμάσθη ὑπὸ τῶν χριστοκτόνων Ἰουδαίων[824], ἀλλὰ «ἐξηγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν Κύριος, ὡς δυνατὸς κεκραιπαληκὼς ἐξ οἴνου»[825].

Πλούσιος εἶναι ὁ τύπος τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ ἐν τοῖς μικροῖς μέγας, ὡς τὰ μέτρα κατασκευῆς τῆς κιβωτοῦ. Ταῦτα δηλοῦσιν ὀρθῶς τὸ μέγα μυστήριον «τῆς Ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος» καὶ τὸ ἄρτιον καὶ

805. Γενέσ. ζ' 21.
806. Γενέσ. β' 17.
807. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 105.
808. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 452.
809. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 60.
810. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 65.
811. 1 Πέτρ. γ' 20 - 21.
812. Γενέσ. η' 20 - 21.
813. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 72.
814. Γενέσ. η' 8 - 11.
815. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 72.
816. Γενέσ. η' 6 - 7.
817. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 72.
818. Γενέσ. θ' 21.
819. Χρυσοστόμου, PG. 53, 264.
820. Γενέσ. θ' 22.
821. Ἡσ. κδ' 20.
822. Ψαλμ. 17, 10.
823. Ἡσ. νγ' 2 - 3.
824. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 76.
825. Ψαλμ. 77, 65.

ἐν πᾶσι «παντέλειον» «τῆς μιᾶς Θεότητος». Ὁ «δέκα» εἶναι ἐν «τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ» ἀριθμὸς τέλειος, ὡς καὶ ὁ ἑπτά. Διό, ὥσπερ ἡ ἑβδομάς (ἰ. ἀ. σ. 19), οὕτω καὶ ἡ δεκὰς ἀνακυκλοῦται, ἀνατρέχουσα εἰς τὴν μονάδα[826]. Μετὰ τὸ δέκα, ἓν καὶ δέκα ἔχομεν, ἤτοι ἕνδεκα. «Καὶ ὁ τέλειος ἐκ τελείων ἀριθμός, τουτέστιν ὁ ἑκατόν, ἐκ δεκάδων δέκα» σύγκειται, «ἀνακύκλησιν ἔχων καὶ ἀναδρομὴν τὴν εἰς μονάδα πάλιν». Ὁ ἀριθμὸς ἑκατὸν «τελειότητος σύμβολόν» ἐστι[827]. Λοιπόν, «τὸ μῆκος τῆς κιβωτοῦ» τῶν «τριακοσίων πήχεων»[828], ἤτοι τῶν τριῶν ἑκατοντάδων, συμβολίζει «τῆς Ἁγίας Τριάδος τὸ παντέλειον»[829]. «Τὸ πλάτος» τῶν «πεντήκοντα πήχεων»[828], διὰ τοῦ πολλαπλασίου τοῦ ἑπτά, ἤτοι 7 ἐπὶ 7 ἴσον 49, καὶ τῆς ὑπολοίπου μονάδος, ἤγουν 50 πλὴν 49 ἴσον 1, συμβολίζει ὅτι «τελειότης τελειοτήτων» εἶναι ἡ μία τρισυπόστατος «Θεότης»[830]. Τὸ δὲ «ὕψος» τῶν «τριάκοντα πήχεων» καὶ πήχεως, ἤτοι τριῶν δεκάδων σὺν ἑνὶ πήχει[831], συμβολίζει ὅτι «ἡ Ἁγία Τριάς», «εὐρυνομένη» «ὥσπερ εἰς τρεῖς ὑποστάσεων» ἢ «προσώπων ἰδικῶν διαφοράς», «εἰς μίαν Θεότητος οἱονεὶ συστέλλεται φύσιν»[832]. Προσέτι, ὁ Χριστὸς συμβολίζεται ὑπὸ τοῦ Νῶε ἀριθμουμένου καὶ ὡς ἑνδεκάτου. «Καὶ ἑνδέκατος μὲν (ἐστὶν) ἐξ Ἀδὰμ ὁ Νῶε». «Χριστὸς δὲ» «ἑνδεκάτῳ καιρῷ γεγέννηται κατὰ σάρκα»[833]. Δηλαδή, τὸν ἔσχατον καιρὸν τῆς παραβολῆς τῶν ἐργατῶν, ἤτοι «τὴν ἑνδεκάτην ὥραν»[834], ἥτις εἶναι ὁ «πέμπτος» αἰών, «καθ' ὃν ἐνηνθρώπησεν ὁ Χριστός»[835] (ἰ. ἀ. σ. 75)[836]. Πρώτη ὥρα τῆς παραβολῆς νοεῖται ὁ αἰὼν τοῦ ἐν παραδείσῳ Ἀδάμ, τρίτη ὥρα ὁ αἰὼν τοῦ Νῶε, ἕκτη ὁ αἰὼν τοῦ Ἀβραάμ, ἐνάτη ὁ αἰὼν τοῦ Μωυσέως καὶ τῶν Προφητῶν, καὶ ἑνδεκάτη ὁ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ[837].

γ') ΕΠΑΡΣΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

Διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ, διεταράχθησαν αἱ ἐποχαὶ τοῦ ἔτους. «Κατὰ τὸν τοῦ κατακλυσμοῦ καιρόν, ταύτης ὅλης τῆς διατάξεως» τῶν ἐποχῶν «σύγχυσίς τις γέγονε». Διὸ ὁ Νῶε, «καθάπερ ἐν μιᾷ νυκτί, οὕτως ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ ἐν τῇ κιβωτῷ διῆγε»[838]. Μετὰ ὅμως τὴν κάθαρσιν τῆς γῆς καὶ τὴν εὐάρεστον θυσίαν τοῦ δικαίου, ὁ Θεὸς ἐνομοθέτησε λέγων: «Πάσας τὰς ἡμέρας τῆς γῆς, σπέρμα καὶ θερισμός, ψῦ-

826. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 65.
827. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 65 - 68.
828. Γενέσ. στ' 15.
829. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 68.
830. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 68.
831. Γενέσ. στ' 15 - 16.
832. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 68.
833. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 60.
834. Ματθ. κ' 6.
835. Κυρίλλου Ἀλεξ. κ.ἄ., PG. 77, 1204.
836. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 60.
837. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 424.
838. Χρυσοστόμου, PG. 53, 245.

χος καὶ καῦμα, θέρος καὶ ἔαρ, ἡμέραν καὶ νύκτα οὐ καταπαύσουσι»[839]. Δηλαδή, οὔτε αἱ ἐποχαὶ τοῦ ἔτους, «οὔτε ἡ ἡμέρα, οὔτε ἡ νὺξ τὸν οἰκεῖον ἐλλείψει δρόμον, ἀλλὰ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος ἀκίνητος ἔσται τούτων ἡ λειτουργία»[838]. Ἡ δικαία τιμωρία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ ὀγδόου κήρυκος «δικαιοσύνης» Νῶε[840] ἀπέτρεψαν τὴν περαιτέρω διατάραξιν τῆς τάξεως τοῦ ὑλικοῦ κόσμου. Ὁ Θεὸς ἔστησε «διαθήκην» πρὸς «Νῶε καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ»[841], καὶ ἔθεσε «σημεῖον» τῆς «διαθήκης» «τὸ τόξον» «ἐν τῇ νεφέλῃ»[842], ὅτι «οὐκ ἔσται ἔτι τὸ ὕδωρ εἰς κατακλυσμόν»[843].

Μετὰ τὸν κατακλυσμόν, νέα ἀρχὴ τῆς ἀνθρωπότητος ἐγένετο. Τότε ὁ Θεὸς εὐλόγησε τὸν «δίκαιον» Νῶε, ὡς ἄλλοτε τὸν πρωτόπλαστον Ἀδάμ[844] (ἰ. ἀ. σ. 37). «Καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὸν Νῶε καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς. Καὶ ὁ τρόμος καὶ ὁ φόβος ὑμῶν ἔσται ἐπὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς, ἐπὶ πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐπὶ πάντα τὰ κινούμενα ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης· ὑπὸ χεῖρας ὑμῖν δέδωκα. Καὶ πᾶν ἑρπετόν, ὅ ἐστι ζῶν, ὑμῖν ἔσται εἰς βρῶσιν· ὡς λάχανα χόρτου δέδωκα ὑμῖν τὰ πάντα. Πλὴν κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς οὐ φάγεσθε· καὶ γὰρ τὸ ὑμέτερον αἷμα τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἐκ χειρὸς πάντων τῶν θηρίων ἐκζητήσω αὐτὸ καὶ ἐκ χειρὸς ἀνθρώπου ἀδελφοῦ ἐκζητήσω τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται, ὅτι ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον. Ὑμεῖς δὲ αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς»[845]. «Ὅρα», λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, «πάλιν τὸν δίκαιον τοῦτον τῆς αὐτῆς εὐλογίας ἀξιούμενον» πρὸς τὸν Ἀδὰμ «καὶ τὴν ἀφαιρεθεῖσαν ἀρχὴν ἀνακαλεσάμενον, διὰ τῆς οἰκείας ἀρετῆς, μᾶλλον δὲ διὰ τὴν ἄφατον τοῦ Δεσπότου φιλανθρωπίαν»[846]. Καὶ ὡς ἐπὶ Ἀδὰμ πάντα τὰ φυτὰ τοῦ παραδείσου ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς εἰς βρῶσιν, πλὴν ἑνός, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. Πάντα ἐπέτρεψεν εἰς βρῶσιν, πλὴν τοῦ κρέατος «ἐν αἵματι ψυχῆς». «Τουτέστι πνικτόν»[847]. Τοῦ γὰρ ἀλόγου ἡ ψυχὴ τὸ αἷμα τυγχάνει»[848] (ἰ. ἀ. σ. 36). «Ἐντεῦθεν ἀρχὴ κρεοφαγίας γίνεται», οὐχὶ «εἰς γαστριμαργίαν», ἀλλὰ διὰ τὰς πρὸς Θεὸν ζωοθυσίας καὶ τὴν μετοχὴν εἰς ταύτας καὶ κοινωνίαν τῶν προσφερόντων αὐτὰς ἀνθρώπων[849].

839. Γενέσ. η' 22.
840. 2 Πέτρ. β' 5.
841. Γενέσ. θ' 8 - 9.
842. Γενέσ. θ' 12 - 13.
843. Γενέσ. θ' 15.
844. Χρυσοστόμου, PG. 53, 245.
845. Γενέσ. θ' 1 - 7.
846. Χρυσοστόμου, PG. 53, 245.
847. Πράξ. ιε' 29.
848. Χρυσοστόμου, PG. 53, 246.
849. Χρυσοστόμου, PG. 53, 215 - 216.

Ὁ Νῶε προφητεύων «εὐλογεῖ μὲν τὸν Σὴμ καὶ τὸν Ἰάφεθ, καταρᾶται δὲ τὸν» ἀπόγονον τοῦ Χὰμ «Χαναάν, ἐπειδὴ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Χὰμ ἐξεῖπε (εἶπεν ἔξω, ἐκοινοποίησε) τὴν γύμνωσιν τοῦ πατρός». Ἡ κατάρα αὕτη, «μᾶλλον» «πρόσχημα» ἦτο «κατάρας», «τὸ δὲ ἀληθὲς προφητεία»[850]. Ἔχει δὲ ἡ εὐλογία καὶ κατάρα αὕτη ὡς ἑξῆς. Ὁ Νῶε «εἶπεν· ἐπικατάρατος Χαναάν· παῖς οἰκέτης ἔσται (δοῦλος θὰ εἶναι) τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν· εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σήμ, καὶ ἔσται Χαναὰν παῖς οἰκέτης αὐτοῦ. Πλατύναι ὁ Θεὸς τῷ Ἰάφεθ, καὶ κατοικησάτω ἐν τοῖς οἴκοις τοῦ Σὴμ καὶ γενηθήτω Χαναὰν παῖς αὐτοῦ»[851]. «Ἐντεῦθεν τὰ τῆς δουλείας ἀρχὴν ἐλάμβανε λοιπόν». «Ἡ ἁμαρτία ἐλυμήνατο (κατέστρεψε) τὴν ἐλευθερίαν καὶ διέφθειρε τὴν ἀπὸ τῆς φύσεως δεδομένην ἀξίαν». Τοῦτο παρεχώρησεν ὁ Θεὸς φιλανθρώπως. Ἐπειδὴ ὁ Χὰμ δὲν ἐχρησιμοποίησεν «εἰς δέον» τὸ ἀγαθὸν «τῆς ἰσοτιμίας», εἰς ὑποταγὴν καταδικάζεται ὁ ἀπόγονος αὐτοῦ Χαναάν, πρὸς σωφρονισμόν[852]. Διατὶ ὁ Χαναάν; Ὁ Νῶε, μετὰ τὸν κατακλυσμόν, κατέστη «ὑπὸ τοῦ Θεοῦ» «κληρονόμος τοῦ κόσμου». Τότε διεμέρισε «τὸν πάντα κόσμον» εἰς τοὺς τρεῖς αὐτοῦ υἱούς[853]. Καὶ «ὅρκος ἀπῃτήθη παρ' αὐτῶν ὑπὸ τοῦ πατρός», ὅπως μηδεὶς ὑπερβαίνῃ τὸν κλῆρον τοῦ ἀδελφοῦ, «τὸν δὲ ὑπερβαίνοντα τὴν τοῦ ὅρκου διαταγὴν ἐξολοθρεύεσθαι ἐν τῷ ὅρκῳ (δυνάμει τοῦ ὅρκου) καὶ πᾶν τὸ σπέρμα αὐτοῦ», ἤτοι οἱ ἀπόγονοι. Ἡ «Παλαιστίνη ὑπέπεσε καὶ πάντα τὰ πλησίον αὐτῆς» εἰς τὸν κλῆρον τοῦ Σήμ. «Πλεονέκτης δὲ ὢν ὁ Χαναάν, υἱὸς Χάμ», ἀφήρπασε τὴν Παλαιστίνην ἀμετανοήτως. Διὸ ὁ Θεός, μακροθυμήσας ἄχρι καιροῦ, «μετὰ πολλὰς ὕστερον γενεάς, δίκαιος ὤν, ἐκδικεῖ τὴν παράβασιν τοῦ ὅρκου»[854], κατὰ τὴν προφητείαν ἣν ἔδωκε διὰ τοῦ Νῶε. Δὲν καταρᾶται ὁ Νῶε τὸν Χάμ, διότι οὗτος εἶχε προευλογηθῆ μετ' αὐτοῦ καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν υἱῶν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ[855]. Καταρᾶται δὲ τὸν Χαναὰν διὰ τὴν ἀμεταμέλητον παράβασιν τοῦ ὅρκου περὶ ὁρίων χωρῶν.

Ἡ διανομὴ τοῦ κόσμου εἰς τοὺς τρεῖς υἱοὺς τοῦ Νῶε Σήμ, Χὰμ καὶ Ἰάφεθ ἐγένετο διὰ κλήρων[856]. Καὶ τὰ ὀνόματα δὲ τῶν τριῶν τούτων υἱῶν σχετίζονται πρὸς τοῦτο. Ὁ Σὴμ «διερμηνεύεται» «φύτευμα καὶ τέλειος». Ὁ Χὰμ «θερμασία», καὶ ὁ Ἰάφεθ «πλατυσμός»[857]. Ἐκ τούτων, ὁ Σὴμ ἦτο πρωτότοκος, ὁ Χὰμ δευτερότοκος καὶ ὁ Ἰάφεθ τρίτος υἱός. Ὁ Νῶε, «τὸν πάντα κόσμον ὑπὸ κλήρους διελὼν (διαμοιράσας) καὶ ἑκάστην μερίδα κατὰ κλῆρον» εἰς ἕκαστον υἱὸν «ἀπονέμων»,

850. Χρυσοστόμου, PG. 56, 318.
851. Γενέσ. θ' 25 - 27.
852. Χρυσοστόμου, PG. 53, 270.
853. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 220.
854. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 224.
855. Χρυσοστόμου, PG. 53, 269.
856. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 220.
857. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 68.

κατένειμε τοῦτον ὡς ἀκολούθως. Εἰς μὲν τὸν Σὴμ τὸν πρωτότοκον «ὑπέπεσεν ὁ κλῆρος ἀπὸ Περσίδος καὶ Βάκτρων ἕως Ἰνδικῆς» καὶ «ἕως τῆς χώρας Ρινοκουρούρων. Κεῖται δὲ αὕτη ἡ Ρινοκουρούρων ἀνὰ μέσον Αἰγύπτου καὶ Παλαιστίνης, ἀντικρὺ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Εἰς τὸν δευτερότοκον Χὰμ ἔπεσεν ὁ κλῆρος «ἀπὸ τῆς αὐτῆς» χώρας «Ρινοκουρούρων ἕως Γαδείρων (τοῦ Ἀτλαντικοῦ), τὰ πρὸς νότον». Εἰς δὲ τὸν τρίτον υἱὸν Ἰάφεθ ἔπεσεν ὁ κλῆρος «ἀπὸ Μηδίας (τῆς Ἀσίας) ἕως Γαδείρων καὶ Ρινοκουρούρων, τὰ πρὸς βορρᾶν»[858]. Δηλαδή, κατὰ τὴν σημερινὴν γεωγραφικὴν γνῶσιν, ἔλαχεν εἰς τὸν Σὴμ κυρίως ἡ Ἀσία, εἰς τὸν Χὰμ ἡ Ἀφρικὴ καὶ εἰς τὸν Ἰάφεθ κυρίως ἡ Εὐρώπη καὶ βόρειος Ἀσία. Ὁ προφήτης Νῶε «σφόδρα» «εὐλόγησε» τὸν Σήμ[859]. Ἐγένοντο δὲ ἀπόγονοι τοῦ Σὴμ μέχρι τοῦ Ἀβραὰμ οἱ ἑξῆς: Ἀρφαξάδ, Καϊνάν, Σαλά, Ἕβερ, Φαλὲγ ἢ Φαλέκ, Ραγαῦ, Σερούχ, Ναχὼρ καὶ Θάρα[860].

Πρὸ τῆς διασπορᾶς τῶν ἀνθρώπων ἀνὰ τὴν γῆν, ἐπεχειρήθη ἡ πυργοποιΐα. Οἱ ἄνθρωποι ἐκίνησαν «ἀπὸ ἀνατολῶν» καὶ «εὗρον πεδίον ἐν γῇ Σενααρ καὶ κατῴκησαν ἐκεῖ»[861]. Ἐπὶ δὲ Ἕβερ «γίνεται ἡ πυργοποιΐα»[862]. Τότε «εἶπαν· δεῦτε οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, οὗ ἔσται ἡ κεφαλὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ποιήσωμεν ἑαυτοῖς ὄνομα, πρὸ τοῦ διασπαρῆναι ἡμᾶς ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς»[863]. Ὑπεροψίας[864] καὶ ὑπερηφανίας ἦτο τοῦτο τὸ ἔργον. Διὰ τοῦτο εἶπον οἱ οἰκοδομοῦντες, «οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον». «Οὐχ ὅτι Θεῷ (ὄχι διὰ τὸν Θεόν), ἀλλ' ἑαυτοῖς». «"Καὶ ποιήσωμεν", φησίν, "ἑαυτοῖς ὄνομα". Εἶδες τὴν ρίζαν τῆς κακίας; Ἵνα, φησί, μνήμης διηνεκοῦς ἀπολαύσωμεν, ἵνα εἰς τὸ διηνεκὲς ἔχωμεν μνημονεύεσθαι (ἵνα μνημονευώμεθα)»[865]. Τότε «ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἓν καὶ φωνὴ μία πᾶσιν»[866], ὡς καὶ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ. Καὶ ὅπως τότε ὡμονόησαν οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ κακῷ, οὕτω καὶ νῦν. Πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, οἱ ἄνθρωποι ἐδούλευον ὁμοφρόνως εἰς τὴν ἐπιθυμίαν «τῆς σαρκός». Νῦν δουλεύουσιν εἰς τὴν ἀλαζονείαν «τοῦ βίου»[867]. Κακὸν εἶναι ἐνταῦθα ἡ ὁμόνοια, ἡ ὁμοφροσύνη καὶ ἡ ὁμοφωνία. «Ἐπὶ κακῷ γὰρ ἡ συμφωνία»[868] ἐγένετο, καθ' ὅτι «ἐπὶ κακῷ συνεφρόνουν» «οἱ τὸν πύργον οἰκοδομοῦντες»[869].

858. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 220. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 6, 234.
859. Χρυσοστόμου, PG. 53, 271.
860. Γενέσ. ια' 10 - 24. Λουκ. γ' 34 - 35.
861. Γενέσ. ια' 2.
862. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 224.
863. Γενέσ. ια' 4.
864. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 77.
865. Χρυσοστόμου, PG. 53, 275.
866. Γενέσ. ια' 1.
867. 1 Ἰωάν. β' 16.
868. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 59, 157.
869. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 59, 175.

Διὰ τοῦτο «εἶπε Κύριος· ἰδοὺ γένος ἓν καὶ χεῖλος ἓν πάντων, καὶ τοῦτο (τὸ ἔργον) ἤρξαντο ποιῆσαι»[870]. Διὰ τούτων, δεικνύει ὁ Δεσπότης τὴν μεγάλην ἁμαρτίαν τῶν τότε ἀνθρώπων ,«ὅτι τῇ συμφωνίᾳ οὐκ εἰς δέον ἐχρήσαντο»[871], ἤτοι δὲν ἐχρησιμοποίησαν τὴν συμφωνίαν δεόντως.

Κατόπιν τῆς σύμφρόνος ὑπερηφανείας, ἐπέρχεται ἡ παιδαγωγοῦσα θεία τιμωρία. «Δεῦτε», λέγει Κύριος, «καὶ καταβάντες συγχέωμεν αὐτῶν ἐκεῖ τὴν γλῶσσαν, ἵνα μὴ ἀκούσωσιν ἕκαστος τὴν φωνὴν τοῦ πλησίον»[872]. Πληθυντικῶς λέγει ὁ θεῖος λόγος ταῦτα, «τῶν τῆς Τριάδος προσώπων ἐμφαίνων τὸν ἀριθμόν»[873]. «Ἐπειδὴ γὰρ οὐ δεόντως ἐχρήσαντο τῇ ὁμοφωνίᾳ (ἐχρησιμοποίησαν τὴν ὁμοφωνίαν), διὰ τῆς ἑτεροφωνίας αὐτοὺς» σωφρονίζει «καὶ ἵστησιν αὐτῶν τῆς κακίας τὴν φορὰν (ὁρμήν)»[874]. Ὁ «Κύριος, τὴν πρὸς τὸ κακὸν συμφωνίαν διασπῶν»[875], «συνέχεε» «τὰ χείλη πάσης τῆς γῆς»[876], ἤγουν «τὰς γλώσσας»[877], «καὶ διέσπειρε» τοὺς ἀνθρώπους «ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς»[878]. Τὸν δὲ «πύργον ἀνέμων βολὴ κατέστρεψε»[879]. Καὶ ἔμεινεν ὁ τόπος ἐκεῖνος μνημεῖον διδασκαλίας καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ σύμβολον συγχύσεως. Διότι «ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτῆς» τῆς πόλεως «σύγχυσις»[880], «ὅπερ ἐστὶ Βαβυλών»[881]. «Χωρίον οὖν συγχύσεώς ἐστιν ὁ Βαβυλῶνος τόπος, οὐ διαλέκτου μόνον, ἀλλὰ καὶ δογμάτων καὶ νοημάτων καὶ τοῦ δοκοῦντος ταῦτα βλέπειν νοῦ»[882]. Κατὰ τὸν πειρασμὸν τοῦτον ὑπεροψίας τῶν ἀνθρώπων, διεκρίθη ὁ Ἕβερ. Οὗτος, εἰς τὸ γενόμενον «συμβούλιον»[883], δὲν ὡμονόησε «τοῖς λοιποῖς εἰς τὴν τοῦ πύργου οἰκοδομήν»[884]. Διὸ ὁ Θεὸς ἤμειψε τὸν «εὐλαβῆ καὶ θεοσεβῆ»[885] Ἕβερ, καὶ δὲν ἤλλαξε τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἔμενεν ὁ Ἕβερ «ἀκέραιον» ἔχων «τὴν διάλεκτον»[886] καὶ «τὴν αὐτήν», «ἥνπερ καὶ πρότερον»[887]. Ἐγένετο δὲ «γῆς καὶ γλωσσῶν διαμερισμός», ὅτε ὁ Ἕβερ ἐγέννησε τὸν Φαλέκ[888]. Καὶ ὠνόμασε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φαλέκ, «ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ διεμερίσθη ἡ γῆ»[889]. «Τὸ Φαλὲκ γὰρ ὄνομα, ὅπερ ὁ Ἕβερ ἐπέθηκε τῷ παιδί, μερισμὸν σημαίνει»[890]. Καὶ προφητικὴν σημασίαν ἔχουσι τὰ γεγονότα τοῦ μερισμοῦ τῶν γλωσσῶν, ἥτις ἀναφέρεται εἰς «τὴν ἡμέ-

870. Γενέσ. ια' 6.
871. Χρυσοστόμου, PG. 53, 277.
872. Γενέσ. ια' 7.
873. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1057.
874. Χρυσοστόμου, PG. 53, 278.
875. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 233.
876. Γενέσ. ια' 9.
877. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 77.
878. Γενέσ. ια' 8.
879. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 184.
880. Γενέσ. ια' 9.
881. Χρυσοστόμου, PG. 53, 279.
882. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 250.
883. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 116. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 184.
884. Χρυσοστόμου, PG. 56, 318.
885. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 181.
886. Χρυσοστόμου, PG. 56, 318.
887. Χρυσοστόμου, PG. 53, 279.
888. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 224.
889. Γενέσ. ι' 25.
890. Χρυσοστόμου, PG. 53, 279.

ραν τῆς Πεντηκοστῆς». Ἡ δὲ πυργοποιΐα εἶναι τύπος «τῆς Ἰουδαίων ἀσυνεσίας»[891].

Ἐντολὴ Κυρίου ὑπάρχει, ὅπως τὰ ἀναφερθέντα μνημονεύωνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. «Μνήσθητε ἡμερῶν αἰῶνος», ἐντέλλεται ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου, «σύνετε ἔτη γενεᾶς γενεῶν». «Ὅτε διεμέριζεν ὁ Ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν, κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ»[892]. Δηλαδή, «ἔστησεν ὁ Θεὸς ἀγγέλους κατὰ τὰ κλίματα (περιοχάς) τῆς οἰκουμένης», ἵνα ἕκαστος ἐπιτροπεύῃ «ἑνὸς ἑκάστου ἔθνους»[893]. Τότε «ἐποίησεν» «ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὁρίσας προστεταγμένους καιροὺς καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν, ζητεῖν τὸν Κύριον, εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὕροιεν»[894]. Δηλαδή, ἀφῆκε τοὺς ἀνθρώπους ἐλευθέρους καὶ οὐκ ἠναγκάζετό τις ζητεῖν τὸν Θεόν»[895]. Ὁ πανσόφως προνοῶν φιλάνθρωπος Θεός, κατὰ τοὺς «προστεταγμένους καιρούς», «εἴασε (ἄφησε) πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν· καίτοι γε οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑμῖν ὑετοὺς διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιμπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ὑμῶν», εἶπεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὸς Ἀθηναίους[896]. Εἰς ἑβδομήκοντα δύο ἔθνη διεμερίσθη τότε ἡ ἀνθρωπότης, κατὰ τὴν ἰσάριθμον διαίρεσιν τῶν γλωσσῶν παρὰ Θεοῦ. «Διεσκέδασε (διήρεσε) γὰρ αὐτῶν τὰς γλώσσας καί, ἀπὸ μιᾶς, εἰς ἑβδομήκοντα δύο διένειμε, κατὰ» τὸν «εὑρεθέντα» «τότε» τῶν ἡγουμένων «ἀνδρῶν ἀριθμόν». «Ὅθεν καὶ μέροπες οὗτοι κέκληνται (ἔχουσιν ὀνομασθῆ), διὰ τὴν μεμερισμένην φωνήν»[897]. Ἐγεννήθη δὲ ὁ Φαλέκ, ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ὁποίου διεμερίσθη ἡ γῆ, ἐν ἔτει ͵βψϟα´ (2791) ἀπὸ κτίσεως κόσμου[897].

Ἐνταῦθα κλείει ἡ δευτέρα περίοδος τῆς ἀποστασίας τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ ὀνομαζομένη «Σκυθισμός». Ὁ Σκυθισμὸς ἐκτείνεται χρονικῶς «ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Νῶε καὶ μετέπειτα, ἄχρι τῆς τοῦ πύργου οἰκοδομῆς καὶ Βαβυλῶνος καὶ μετὰ τὸν τοῦ πύργου χρόνον ἐπὶ ὀλίγοις ἔτεσι, τουτέστιν» ἐπὶ «Φαλὲκ καὶ Ραγαοῦ», ἢ Ραγαῦ. Οὗτοι, «ἐπὶ τὸ τῆς Εὐρώπης κλῖμα νενευκότες (ἔχοντες κλίνει), τῷ τῆς Σκυθίας μέρει καὶ τοῖς αὐτῶν (τῶν μερῶν) ἔθνεσι προσεκρίθησαν (ἡνώθησαν)»[898]. Οἱ Σκύθαι, ἀπὸ τοῦ ἀπογόνου τοῦ Ἰάφεθ[899] «Θήρας» «τοῦ ἐν τῇ πυργοποιΐᾳ γεγεννημένου (ἔχοντος γεννηθῆ)», «Θρᾶκες» «καλοῦν-

891. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 80.
892. Δευτερον. λβ´ 7 - 8.
893. Μ. Φωτίου, PG. 101, 841.
894. Πράξ. ιζ´ 26 - 27.
895. Χρυσοστόμου, PG. 60, 271.
896. Πράξ. ιδ´ 16 - 17.
897. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 184. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 113.
898. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 165.
899. Γενέσ. ι´ 2.

ται»[900]. Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ σκυθισμοῦ, ὡς καὶ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, δὲν ὑπῆρχεν «ἑτεροδοξία, οὐκ ἔθνος τι διαφερόμενον, οὐκ ὄνομα αἱρέσεως, ἀλλ' οὐδὲ εἰδωλολατρία». Ἐκράτει «μία γλῶσσα», καὶ «νόμος» «εἷς οὐδαμοῦ ἐτύγχανεν. Ἕκαστος γὰρ ἑαυτῷ (εἰς τὸν ἑαυτόν του) νόμος ἐγίνετο καὶ τῇ ἰδίᾳ (αὐτοῦ) γνώμῃ ἐστοίχει (συνεβάδιζε)»[901]. Πλήν, τὴν περίοδον ταύτην γίνεται «ἀρχὴ» «συμβουλίας ἀθροισμοῦ» τῶν ἀνθρώπων «καὶ τυραννίδος», ἤτοι ἐπιβολῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Προσέτι ἐφευρέθη ἡ κακὴ διδαχὴ τῆς «ἀστρολογίας καὶ μαγείας», καὶ «τὰ κατὰ τὴν γῆν παράνομα διανενέμηται (ἔχουσι διανεμηθῆ)»[902]. Διὰ δὲ τοῦ μερισμοῦ τῶν γλωσσῶν, ἀναφαίνονται καὶ τὰ ἔθνη. Μετὰ τὸν Σκυθισμόν, ἄρχεται ἡ εἰδωλολατρία, ἡ ὀνομασθεῖσα ἀργότερον καὶ Ἑλληνισμός.

Ἀπὸ τοῦ Σερούχ, ὅστις ἑρμηνεύεται «ἐρεθισμός», «ἤρξατο εἰς ἀνθρώπους ἡ εἰδωλολατρία τε καὶ ὁ Ἑλληνισμός»[903]. Εἰδικώτερον, εἰδωλολατρία καλεῖται ἡ πλάνη τῆς λατρείας τῶν εἰδώλων. Ἑλληνισμὸς δὲ ἡ εἰδωλικὴ πλάνη ἐν πολιτείᾳ. Δηλαδή, ἡ ἐπικράτησις τῆς εἰδωλολατρίας «ἐπὶ τὸ μᾶλλον πολιτικώτερον, καὶ ἐπὶ ἔθη καὶ θεσμούς»[904]. Κατ' ἀρχάς, οἱ πλανώμενοι «διὰ χρωμάτων καὶ εἰκόνων» διέγραφον τὴν εἰδωλικὴν κακίαν[905]. «Ἔπειτα δέ, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Θάρα τοῦ πατρὸς Ἀβραάμ, καὶ δι' ἀγαλμάτων τὴν πλάνην τῆς εἰδωλολατρίας» εἰσήγαγον. Ἀπεικόνιζον δὲ ὡς θεοὺς «τοὺς πάλαι παρ' αὐτοῖς τετιμημένους ἢ τυράννους ἢ γόητας ἤ τινάς τι δράσαντας ἐν τῷ βίῳ»[906]. Ἐπεβλήθη δὲ ἡ εἰδωλολατρία οὕτως. «Ἀώρῳ γὰρ πένθει τρυχόμενος (καταπονούμενος) πατήρ, τοῦ ταχέως ἀφαιρεθέντος τέκνου εἰκόνα ποιήσας, τὸν τότε νεκρὸν ἄνθρωπον νῦν ὡς θεὸν ἐτίμησε, καὶ παρέδωκε τοῖς ὑποχειρίοις (εἰδωλικά) μυστήρια καὶ τελετάς. Εἶτα, ἐν χρόνῳ κρατυνθὲν τὸ ἀσεβὲς ἔθος, ὡς νόμος ἐφυλάχθη, καὶ τυράννων ἐπιταγαῖς ἐθρησκεύετο τὰ γλυπτά»[907]. Ἐπίσης, «οὓς» ἄρχοντας «ἐν ὄψει μὴ δυνάμενοι τιμᾶν ἄνθρωποι, διὰ τὸ μακρὰν οἰκεῖν, τὴν πόρρωθεν ὄψιν ἀνατυπωσάμενοι, ἐμφανῆ εἰκόνα τοῦ τιμωμένου βασιλέως ἐποίησαν, ἵνα τὸν ἀπόντα ὡς παρόντα κολακεύωσι διὰ τῆς σπουδῆς. Εἰς ἐπίτασιν δὲ θρησκείας καὶ τοὺς ἀγνοοῦντας ἡ τοῦ τεχνίτου προετρέψατο φιλοτιμία. Ὁ μὲν γὰρ τάχα, τῷ κρατοῦντι βουλόμενος ἀρέσαι, ἐξεβιάσατο τῇ τέχνῃ τὴν ὁμοιότητα ἐπὶ τὸ κάλλιον, τὸ δὲ πλῆθος, ἐφελκόμενον διὰ τὸ εὔχαρι τῆς ἐργασίας, τὸν πρὸ ὀλίγου τιμηθέν-

900. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 189, 165.
901. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 180.
902. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 185.
903. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 188.
904. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 168.
905. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 188.
906. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 168.
907. Σοφ. Σολομ. ιδ' 15 - 16.

τα ἄνθρωπον νῦν σέβασμα ἐλογίσαντο. Καὶ τοῦτο ἐγένετο τῷ βίῳ εἰς ἔνεδρον ὅτι, ἢ συμφορᾷ ἢ τυραννίδι δουλεύσαντες ἄνθρωποι, τὸ ἀκοινώνητον ὄνομα (τοῦ Θεοῦ) λίθοις καὶ ξύλοις περιέθεσαν»[908]. Εἰς τοῦτο συνέβαλε καὶ ὁ ὡραϊσμὸς τῆς εἰδωλολατρίας διὰ κάλλους λόγου. Οὕτω συνετελέσθη τὸ μέγα ἁμάρτημα τῆς πνευματικῆς πορνείας, ἤτοι τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς προσκολλήσεως εἰς τὴν δυσσεβῆ λατρείαν τῶν εἰδώλων. «Ἀρχὴ γὰρ πορνείας ἐπίνοια εἰδώλων, εὕρεσις δὲ αὐτῶν φθορὰ ζωῆς»[909].

Πρῶτοι ἐπλανήθησαν εἰς εἰδωλολατρίαν «Αἰγύπτιοι» «καὶ Βαβυλώνιοι καὶ Φρύγες καὶ Φοίνικες»[910]. Ἐκ τῶν λαῶν τούτων, ἡ εἰδωλικὴ πλάνη μετεφέρθη εἰς τοὺς Ἕλληνας[911]. «Μετέπειτα» οἱ Ἕλληνες ἀνηγόρευσαν θεοὺς «τοὺς περὶ Κρόνον καὶ Ρέαν, Δία τε καὶ Ἀπόλλωνα καὶ καθ᾽ ἑξῆς»[912]. Οἱ Ἕλληνες ἀνέπτυξαν τὴν εἰδωλολατρίαν πλέον τῶν ἄλλων, διὰ λατρευτικῶν τελετῶν, πολιτειακῶν ἐκδηλώσεων καὶ κάλλους λόγου. Διὰ τοῦτο ἡ εἰδωλολατρία ἐκλήθη καὶ Ἑλληνισμός. Ἐκ τῶν εἰδωλολατρικῶν ὅμως λαῶν, «πλέον» πάντων οἱ Αἰγύπτιοι ἐπλανήθησαν. Οὗτοι «πλανηθέντες οὐ μόνον τὰ ἴδια πάθη ἐσεβάσθησαν, ἀλλὰ (καί) πτηνὰ καὶ τετράποδα, χερσαῖά τε καὶ ἔνυδρα, καὶ ἀτίθασά τινα θηρία καὶ τὰ εἰς δοῦλα αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Θεοῦ παραδοθέντα»[913]. Οἱ «Αἰγύπτιοι καὶ αἰλούρους καὶ κροκοδείλους καὶ ὄφεις καὶ ἀσπίδας καὶ κύνας θεοὺς» ἐνόμιζον[914]. Οὕτω τὴν τάξιν ἀνέτρεψαν «καί, ὡς ὄντες τῇ διανοίᾳ κτηνώδεις», ὑπερεσεβάσθησαν «τὰ ζῷα» καὶ ἐθεοποίησαν ταῦτα ἐπαισχύντως[915] καὶ τυφλῶς. Διότι δι᾽ οὐδενὸς τρόπου συνετίζοντο πρὸς τὴν ἀλήθειαν[916]. Πρότερον, ὁ «ἄνθρωπος, ἐν τιμῇ ὤν, οὐ συνῆκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς»[917]. Διὰ τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἐλάτρευσε τὰ ζῷα ὡς θεούς! Ἀκόμη καὶ αὐτὸ τὸ ὄργανον[918] καὶ σύμβολον[919] τοῦ Διαβόλου, ἤγουν τὸν ὄφιν, δι᾽ αὐτοῦ δὲ αὐτὸν τὸν ἀρχέκακον ἀνθρωποκτόνον. Διὰ τῆς εἰδωλολατρίας, ὁ ἄνθρωπος ἐλάτρευσεν, ἀντὶ τοῦ Θεοῦ, τὰ κτίσματα, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δημιουργοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους δαίμονας. Διότι «πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια»[920]. Ὁ «νεώτερος» υἱὸς ἄνθρωπος, ἀποστατήσας προσεκολλήθη εἰς τὸν Διάβολον, ὅστις «ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βό-

908. Σοφ. Σολομ. ιδ´ 17 - 21.
909. Σοφ. Σολομ. ιδ´ 12.
910. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 168.
911. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 680. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 168.
912. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 168.
913. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 201.
914. Ἀθηναγόρου Ἀπολογητοῦ, ΒΕΠΕΣ, 4, 282.
915. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 201.
916. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 201 - 204.
917. Ψαλμ. 48, 13.
918. Χρυσοστόμου, PG. 53, 142.
919. Ἀποκαλύψ. κ´ 2.
920. Ψαλμ. 95, 5.

σκειν χοίρους»[921]. Ὁ Διάβολος, ὅστις ὑπεσχέθη εἰς τὸν ἄνθρωπον ἰσοθείαν, ὑπεδούλωσε τοῦτον εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὰ ἄλογα ζῷα!

Διὰ τὸ μέγα τοῦτο βάθος τῆς ἀποστασίας τῶν ἀνθρώπων, οἱ προστάται τῶν ἐθνῶν «ἄγγελοι ἐτρύχοντο (κατεπονοῦντο) ὑπηρετούμενοι ἀναξίοις καὶ δίκης ἐνόχοις ἀνθρώποις», ἤτοι ἀναξίους καὶ ἐνόχους καταδίκης ἀνθρώπους. «Καὶ μάλιστα, ὁρῶντες αὐτοὺς τὴν Δεσποτικὴν ἀξίαν τοῖς εἰδώλοις ἀνάπτοντας καὶ ἀνιεροῦντας», ἤγουν λατρεύοντας ἀνιέρως, ἀντὶ τοῦ Θεοῦ, τὰ εἴδωλα. «Διὰ τοῦτο ἐδυσφόρουν οἱ ἄγγελοι, τὰ μὴ ὄντα ὁρῶντες ἀντὶ τοῦ ὄντος (Θεοῦ) τιμώμενα»[922].

II

Ο ΑΙΩΝ ΤΟΥ ΑΒΡΑΑΜ

Ὁ Θάρα «ἐγέννησε τὸν Ἅβραμ καὶ τὸν Ναχὼρ καὶ τὸν Ἀρράν, καὶ Ἀρρὰν ἐγέννησε τὸν Λώτ. Καὶ ἀπέθανεν Ἀρράν» «ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Χαλδαίων»[923]. Καὶ τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς τοῦ «Ἅβραμ Σάρα»[924]. «Καὶ ἔλαβε Θάρα τὸν Ἅβραμ, υἱὸν αὐτοῦ, καὶ τὸν Λώτ» «καὶ τὴν Σάραν», «καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐκ τῆς χώρας τῶν Χαλδαίων πορευθῆναι εἰς γῆν Χαναάν, καὶ ἦλθον ἕως Χαρρὰν καὶ κατῴκησεν ἐκεῖ». «Καὶ ἀπέθανε Θάρα ἐν Χαρράν»[925]. Ὁ Ἅβραμ συνετήρει τὴν πατροπαράδοτον εὐσέβειαν «τοῦ Ἄβελ» «τοῦ Σήθ», «τοῦ Ἐνώς», «τοῦ Ἐνώχ», «τοῦ Νῶε», «τοῦ Ἕβερ»[926]. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἕβερ Ἑβραῖοι ἐκλήθησαν, ἡ δὲ γλῶσσα τούτων «Ἑβραΐς», ἢ Ἑβραϊκή. «Ἕβερ γὰρ ἐκείνου καλουμένου, Ἑβραῒς αὕτη κέκληται». Ἡ Ἑβραῒς γλῶσσα εἶναι «πασῶν τῶν λαλιῶν» πρεσβυτέρα[927]. Αὕτη ἐλαλεῖτο καὶ πρὸ τῆς πυργοποιΐας (ἰ. ἀ. σ. 88) καὶ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ μέχρι τοῦ Ἀδάμ, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἔγινε συγκαταβατικῶς ὁμόγλωσσος[928]. Ὁ θεοσεβὴς λοιπὸν Ἅβραμ ἐλάλει τὴν γλῶσσαν τοῦ Ἀδὰμ καὶ τοῦ Θεοῦ ὁμιλοῦντος πρὸς τὸν πρωτόπλαστον ἐν τῷ παραδείσῳ.

α') ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ

Ὅτε ὁ Ἅβραμ ἦτο εἰσέτι «ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν Χαρράν», «ὤφθη» εἰς αὐτὸν «ὁ Θεὸς τῆς δόξης» «καὶ εἶ-

921. Λουκ. ιε' 12, 15.
922. Μ. Φωτίου, PG. 101, 841.
923. Γενέσ. ια' 27 - 28.
924. Γενέσ. ια' 29.
925. Γενέσ. ια' 31 - 32.
926. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 181.
927. Χρυσοστόμου, PG. 56, 318.
928. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 301.

πεν»[929]: «Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, καὶ δεῦρο εἰς τὴν γῆν, ἣν ἄν σοι δείξω· καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα καὶ εὐλογήσω σε καὶ μεγαλυνῶ τὸ ὄνομά σου, καὶ ἔσῃ εὐλογημένος· καὶ εὐλογήσω τοὺς εὐλογοῦντάς σε καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταράσομαι· καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐπορεύθη Ἅβραμ, καθάπερ ἐλάλησεν αὐτῷ Κύριος, καὶ ᾤχετο (ἀπῆλθε) μετ' αὐτοῦ Λώτ»[930]. «Καὶ ἐξῆλθεν» ὁ Ἅβραμ, «μὴ ἐπιστάμενος (γνωρίζων) ποῦ ἔρχεται»[931]. Δηλαδή, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός, «κατάλιπε» «τὰ δῆλα (φανερά) καὶ ὡμολογημένα, καὶ προτίμησον τὰ ἄδηλα καὶ τὰ μὴ φαινόμενα». Οὕτως «ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ προοιμίων ἐγυμνάζετο ὁ δίκαιος τὰ μὴ φαινόμενα τῶν φαινομένων προτιμᾶν, καὶ τὰ μέλλοντα τῶν ἐν χερσὶν ὄντων»[932]. Διὸ «πίστει καλούμενος Ἀβραὰμ ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν εἰς τὸν τόπον, ὃν ἔμελλε λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν»[933]. Ἐκράτησε δὲ τὴν ὑπακοὴν ταύτην τῆς πίστεως ἕως θανάτου, καίτοι ὁ Θεὸς «οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ (δηλαδὴ τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας) οὐδὲ βῆμα ποδός, καὶ ἐπηγγείλατο δοῦναι αὐτῷ εἰς κατάσχεσιν (κτῆσιν) αὐτὴν καὶ τῷ σπέρματι (εἰς τὸν ἀπόγονον) αὐτοῦ μετ' αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου»[934]. «Πίστει παρῴκησεν» ὁ Ἅβραμ «εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς· ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός»[935]. Τύπος ἦτο ἡ κάτω γῆ τῆς ἐπαγγελίας τῆς ἄνω πόλεως τῆς οὐρανίου βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Ὅτε «μετῴκησεν αὐτὸν (τὸν Ἅβραμ)» ὁ Θεὸς «εἰς τὴν γῆν» Χαναάν[936], πάλιν «ὤφθη Κύριος τῷ Ἅβραμ καὶ εἶπεν αὐτῷ· τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην»[937]. «Μεγάλη ἡ ὑπόσχεσις» αὕτη καὶ ἡ ἀμοιβὴ «τῆς ὑπακοῆς» πίστεως τοῦ Ἅβραμ πρὸς τὸν Θεόν[938]. «Καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ Ἅβραμ θυσιαστήριον Κυρίῳ τῷ ὀφθέντι αὐτῷ»[939]. Λαβὼν ταύτην τὴν ἐπαγγελίαν καὶ ἀμοιβὴν ὁ δίκαιος, «εὐθέως ἐπὶ εὐχαριστίαν τρέπεται»[940]. «Τοῦτο γάρ ἐστιν, "ᾠκοδόμησε θυσιαστήριον", ἀντὶ τοῦ εὐχαρίστησεν ὑπὲρ τῶν ἐπαγγελθέντων»[941]. Ἀκολούθως ὁ Λὼτ διεχωρίσθη, τοῦ Ἅβραμ ὑποχωρήσαντος, «καὶ ἐσκήνωσεν

929. Πράξ. ζ' 2 - 3.
930. Γενέσ. ιβ' 1 - 4.
931. Ἑβρ. ια' 8.
932. Χρυσοστόμου, PG. 53, 286.
933. Ἑβρ. ια' 8.
934. Πράξ. ζ' 5.
935. Ἑβρ. ια' 9 - 10.
936. Πράξ. ζ' 4.
937. Γενέσ. ιβ' 7.
938. Χρυσοστόμου, PG. 53, 295.
939. Γενέσ. ιβ' 7.
940. Χρυσοστόμου, PG. 53, 295.
941. Χρυσοστόμου, PG. 53, 296.

ἐν Σοδόμοις. Οἱ δὲ ἄνθρωποι οἱ ἐν Σοδόμοις πονηροὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ σφόδρα»[942]. «Τοῦτ' ἔστι, πολλὴ (ἦτο) τῶν ἁμαρτημάτων αὐτῶν ἡ ἐπίτασις καὶ ὑπερβάλλουσα αὐτῶν ἡ πονηρία»[943]. «Ὁ δὲ Θεός», «μετὰ τὸ διαχωρισθῆναι τὸν Λὼτ ἀπ' αὐτοῦ», εἶπε πρὸς Ἅβραμ, «ὅτι πᾶσαν τὴν γῆν, ἣν σὺ ὁρᾷς, σοὶ δώσω αὐτὴν καὶ τῷ σπέρματί σου ἕως αἰῶνος. Καὶ ποιήσω τὸ σπέρμα σου ὡς τὴν ἄμμον τῆς γῆς· εἰ δύναταί τις ἐξαριθμῆσαι τὴν ἄμμον τῆς γῆς, καὶ τὸ σπέρμα σου ἐξαριθμηθήσεται»[944]. Ταῦτα εἶπεν ὁ Θεὸς «ἀμειβόμενος αὐτὸν»[945] διὰ τὴν ὑποχωρητικότητα πρὸς τὸν Λὼτ πρὸ τῶν ὑλικῶν, χάριν τῆς εἰρήνης. «Καὶ ἀποσκηνώσας Ἅβραμ, ἐλθὼν κατῴκησε παρὰ τὴν δρῦν τὴν Μαμβρῆ, ἣ ἦν ἐν Χεβρώμ, καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ»[946]. Τοῦτο βλέπομεν «πρὸ πάντων ἐπιμελούμενον» τὸν Ἅβραμ, «καὶ θυσιαστήριον οἰκοδομοῦντα καὶ τὰς εὐχὰς ἀναφέροντα καὶ ἀποστολικὸν νόμον πληροῦντα, τὸν κελεύοντα ἐν παντὶ τόπῳ εὔχεσθαι ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας»[947]. Καὶ ταῦτα ἐποίει, ἐνῷ πᾶσα σχεδὸν ἡ γῆ ἔθυε εἰς τὰ δαιμόνια.

Ὅτε ᾐχμαλωτίσθη ὁ Λὼτ μετὰ τῶν κατοίκων τῶν Σοδόμων καὶ Γομόρρων, ὁ Ἅβραμ «ἠρίθμησε τοὺς ἰδίους οἰκογενεῖς αὐτοῦ, τριακοσίους δέκα καὶ ὀκτώ, καὶ κατεδίωξε» τοὺς αἰχμαλωτεύσαντας ἐπιδρομεῖς. «Καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς» «καὶ ἀπέστρεψε» πάντα τὰ αἰχμαλωτισθέντα[948]. Τότε «Μελχισεδέκ, βασιλεὺς Σαλήμ, ἐξήνεγκεν ἄρτους καὶ οἶνον· ἦν δὲ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου. Καὶ ηὐλόγησε τὸν Ἅβραμ καὶ εἶπεν· εὐλογημένος Ἅβραμ τῷ Θεῷ τῷ ὑψίστῳ, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος, ὃς παρέδωκε τοὺς ἐχθρούς σου ὑποχειρίους σοι. Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ Ἅβραμ δεκάτην ἀπὸ πάντων»[949]. Διὸ λέγει «ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους, ὅτι καὶ ὁ "Λευῒ ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται"[950]»[951]. Μελχισεδὲκ ἑρμηνεύεται «βασιλεὺς δικαιοσύνης»[952]. «Καὶ γάρ, κατὰ τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶτταν, τὸ μὲν μελχὶ βασιλείαν σημαίνει, τὸ δὲ σεδὲκ δικαιοσύνην»[953]. Τὸ δὲ «βασιλεὺς Σαλὴμ» «ἐστι βασιλεὺς εἰρήνης»[954]. Ὁ Μελχισεδὲκ οὗτος «τύπος ἔμελλεν εἶναι τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος οὕτως αὐτὸν ἐκλαμβάνει λέγων», ὅτι φέρεται ἐν τῇ Γραφῇ «"ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀ-

942. Γενέσ. ιγ' 7 - 13.
943. Χρυσοστόμου, PG. 53, 311.
944. Γενέσ. ιγ' 14, 15 - 16.
945. Χρυσοστόμου, PG. 53, 314.
946. Γενέσ. ιγ' 18.
947. Χρυσοστόμου, PG. 53, 318.
948. Γενέσ. ιδ' 14 - 16.
949. Γενέσ. ιδ' 18 - 20.
950. Ἑβρ. ζ' 9.
951. Χρυσοστόμου, PG. 56, 319.
952. Ἑβρ. ζ' 2.
953. Χρυσοστόμου, PG. 53, 328.
954. Ἑβρ. ζ' 2.

φωμοιωμένος (ὅμοιος ὤν) δὲ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές''[955]». «Οὕτω καὶ ὁ Χριστός, διὰ τὸ μὴ ἐσχηκέναι (διὰ τὸ ὅτι δὲν ἔχει) μήτε ἐν οὐρανοῖς μητέρα, μήτε ἐπὶ τῆς γῆς πατέρα, ἀγενεαλόγητος λέγεται καὶ ἔστιν»[956]. Ὡς ἱερεὺς δέ, ὁ εὐλογήσας τὸν Ἄβραμ Μελχισεδὲκ προτυποῖ τὴν ἐν Χριστῷ λατρείαν. Διότι «εὐλόγηται» «ἡ κατὰ νόμον δικαιοσύνη παρὰ τῆς ἐν Χριστῷ λατρείας, ἧς τύπος ὁ Μελχισεδέκ»[957]. Καὶ οὐδὲν ἔλαβεν ὁ Ἄβραμ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων πραγμάτων[958], καταφρονήσας τὸν πλοῦτον[959].

Μετὰ ταῦτα, «ἐγενήθη ρῆμα Κυρίου πρὸς Ἄβραμ ἐν ὁράματι»[960], καὶ εἶπεν: «ὃς ἐξελεύσεται ἐκ σοῦ, οὗτος κληρονομήσει σε. Ἐξήγαγε δὲ αὐτὸν ἔξω καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀνάβλεψον δὴ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας, εἰ δυνήσῃ ἐξαριθμῆσαι αὐτούς. Καὶ εἶπεν· οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου. Καὶ ἐπίστευσεν Ἄβραμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην»[961]. Οὕτως ὁ Ἄβραμ οὐκ «ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη»[962], ἀλλ' «ἐκ πίστεως»[963], καθ' «ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην»[964]. «Ἐκεῖνό» «ἐστι πίστις, ὅταν ἐκείνοις πιστεύωμεν τοῖς μὴ βλεπομένοις, πρὸς τὴν ἀξιοπιστίαν τοῦ ἐπαγγειλαμένου τὴν διάνοιαν τείναντες, ὃ δὴ (λοιπόν) καὶ ὁ δίκαιος οὗτος πεποίηκε, πολλὴν καὶ γνησίαν πίστιν ἐπιδειξάμενος περὶ τὰ ἐπαγγελθέντα»[965]. Ὅ,τι δὲν ἐποίησεν ὁ Ἀδὰμ ἐν τῷ παραδείσῳ, ἔπραξεν ὁ Ἄβραμ ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ Ἄβραμ «παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον ''οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου''[966]· καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει, οὐ κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον, ἑκατονταέτης που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας Σάρρας· εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν (ὑπόσχεσιν) τοῦ Θεοῦ οὐ διεκρίθη (δὲν ἐδίστασε) τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ Θεῷ καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι, ὃ ἐπήγγελται (ἔχει ὑποσχεθῆ), δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. Διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην»[967]. Ἀκολούθως, «πίστει καὶ αὐτὴ Σάρρα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν, ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο (ἐπίστευσε) τὸν ἐπαγγειλάμενον» Θεόν[968]. Ὁ Ἀδὰμ συνέπεσε μετὰ τῆς Εὔας. Ἀντιθέτως ὁ πιστὸς Ἄβραμ ὡδήγησε καὶ τὴν Σάραν εἰς ὑπακοὴν πίστεως.

955. Ἑβρ. ζ' 3.
956. Χρυσοστόμου, PG. 53, 328.
957. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 84.
958. Γενέσ. ιδ' 23.
959. Χρυσοστόμου, PG. 53, 337.
960. Γενέσ. ιε' 1.
961. Γενέσ. ιε' 4 - 6.
962. Ρωμ. δ' 2.
963. Ρωμ. δ' 16.
964. Ρωμ. δ' 9.
965. Χρυσοστόμου, PG. 53, 339.
966. Γενέσ. ιε' 5.
967. Ρωμ. δ' 18 - 22.
968. Ἑβρ. ια' 11.

Μετὰ τὴν δικαίωσιν τοῦ Ἅβραμ, ἀποκαλύπτονται μυστήρια ἐν τύπῳ καὶ σκιᾷ. Διότι εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός: «λάβε μοι δάμαλιν τριετίζουσαν καὶ αἶγα τριετίζουσαν καὶ κριὸν τριετίζοντα καὶ τρυγόνα καὶ περιστεράν»[969]. Διὰ τούτων «ἀνετυποῦτο» «Χριστὸς» καὶ τὸ «μυστήριον» «τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν». Παρομοιάζεται πρὸς «δάμαλιν» ὁ Χριστός, «διὰ τὸ ἀνθρώπινον» καὶ ἐπειδὴ «γέγονεν ὑπὸ νόμον». Πρὸς «αἶγα» δέ, διότι «προσκεκόμικεν» «ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν»[970]. Πρὸς «κριὸν» δέ, διότι «ὡς ἡγούμενος» ἄγει εἰς τὰς αὐλὰς τῆς ἄνω ζωῆς, «αὐτὸς ὢν καὶ κριὸς καὶ ἀρχιποίμην, καὶ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν ὑπὸ νόμον καὶ ὑπὲρ νόμον, ὡς Θεὸς αὐτὸς καὶ ἡ πᾶσα δικαίωσις»[971]. Πρὸς «τρυγόνα» δέ, διὰ τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα τοῦ «ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἄνωθεν» ἐλθόντος εἰς τὸν κόσμον πρὸς σωτηρίαν. Καὶ πρὸς «περιστεράν», καθ' ὅτι δὲν «"εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ"[972]». «Τριετίζουσα δὲ ἡ δάμαλις» «καὶ τὰ ἕτερα τῶν κτηνῶν. Παντέλειος γὰρ ὁ Κύριος»[973]. Ἔλαβε δὲ Ἅβραμ «πάντα ταῦτα καὶ διεῖλεν αὐτὰ μέσα καὶ ἔθηκεν αὐτὰ ἀντιπρόσωπα ἀλλήλοις, τὰ δὲ ὄρνεα οὐ διεῖλε. Κατέβη δὲ τὰ (ἀκάθαρτα[974]) ὄρνεα ἐπὶ τὰ σώματα, ἐπὶ τὰ διχοτομήματα αὐτῶν, καὶ συνεκάθισεν αὐτοῖς Ἅβραμ»[975]. «Καὶ τὶς ὁ λόγος;». Διὰ τῶν δεδιχοτομημένων κτηνῶν, προτυποῦνται αἱ δύο φύσεις τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη. Διὰ δὲ τῶν ἀδιχοτομήτων ὀρνέων, ὁ εἷς Θεάνθρωπος Κύριος, «οὐ διαιρούμενος εἰς δύο» μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, «οὔτε» «εἰς υἱῶν δυάδα τεμνόμενος· εἷς γὰρ καὶ ἀμέριστος ὁ Χριστός». «Ἐσημαίνετο» πάλιν ἡ «ἀπὸ τῆς γῆς» ἀνθρωπίνη φύσις διὰ τῶν κτηνῶν, καὶ ἡ «ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἄνωθεν» θεία φύσις διὰ τῶν ὀρνέων. Ἡ δὲ φύλαξις τῶν θυμάτων ὑπὸ τοῦ συγκαθήσαντος Ἅβραμ, λόγῳ τῶν ἐπιδραμόντων ἀκαθάρτων ὀρνέων, προτυποῖ ὅτι καίτοι ὁ Χριστὸς «τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἑκούσιον» ὑπέμεινε «σφαγήν, ἡ σὰρξ αὐτοῦ οὐκ εἶδε, κατὰ τὸ γεγραμμένον, διαφθοράν[976]»[977].

Καὶ ἕτερον μυστήριον. «Περὶ δὲ ἡλίου δυσμάς, ἔκστασις ἐπέπεσε τῷ Ἅβραμ, καὶ ἰδοὺ φόβος σκοτεινὸς μέγας ἐπιπίπτει αὐτῷ. Καὶ ἐρρέθη πρὸς Ἅβραμ· γινώσκων γνώσῃ ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτοὺς καὶ κακώσουσιν αὐτοὺς καὶ ταπεινώσουσιν αὐτοὺς τετρακόσια ἔτη. Τὸ δὲ ἔθνος, ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγώ· μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελεύσονται ὧδε μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς»[978]. «Τετάρτη δὲ γενεᾷ ἀποστραφήσονται ὧδε· οὔπω γὰρ ἀναπε-

969. Γενέσ. ιε' 9.
970. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 128.
971. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 128 - 129.
972. 1 Πέτρ. β' 22.
973. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 129.
974. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 120.
975. Γενέσ. ιε' 10 - 11.
976. Πράξ. β' 27. Ψαλμ. 15, 10.
977. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 129.
978. Γενέσ. ιε' 12 - 14.

πλήρωνται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀμορραίων ἕως τοῦ νῦν. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἥλιος ἐγένετο πρὸς δυσμάς, φλὸξ ἐγένετο, καὶ ἰδοὺ κλίβανος καπνιζόμενος καὶ λαμπάδες πυρός, αἳ διῆλθον ἀνὰ μέσον τῶν διχοτομημάτων τούτων. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, διέθετο Κύριος τῷ Ἅβραμ διαθήκην λέγων· τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Αἰγύπτου ἕως τοῦ ποταμοῦ τοῦ μεγάλου, ποταμοῦ Εὐφράτου»[979]. «Μεγάλα τὰ εἰρημένα». Προλέγει ὁ Θεὸς «τὰ μετὰ ταῦτα ἐσόμενα μετὰ ἀκριβείας, καὶ τὴν δουλείαν δηλῶν καὶ τὴν εἰς Αἴγυπτον κάθοδον καὶ τὴν ἀγανάκτησιν» τοῦ Κυρίου κατὰ τῶν Αἰγυπτίων «καὶ τὴν μετὰ περιφανείας αὐτῶν (τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἅβραμ) ἐπάνοδον»[980]. Ἀλλὰ καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν σφετεριστῶν Ἀμορραίων. «Ἀμφότερα τοίνυν (λοιπόν) κατὰ τὸν δέοντα καιρὸν γενήσεται» παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, «κἀκείνων ἡ ἀποκατάστασις καὶ τούτων ἡ ἐκβολή»[981]. «Μέχρι τετρακοσίων ἐτῶν» δὲ λέγει τὴν δουλείαν, ἀρχομένων ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦτον τοῦ πατριάρχου[982]. Προσέτι καὶ μεῖζον μυστήριον δηλοῦται. Ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῆς δουλείας ταύτης θὰ προτυποῖ τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν. Τὸ «περὶ» «ἡλίου δυσμὰς» δηλοῖ, ὅτι «ἐν ἐσχάτοις» «τοῦ αἰῶνος καιροῖς καὶ οἱονεὶ (τρόπον τινά) πρὸς ἑσπέραν, γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος»[983]. Κατόπιν τοῦ μυστηρίου τούτου, ἐπιφυλάσσεται διὰ τοὺς ἀπειθοῦντας «φλὸξ ἀγρία καὶ κλίβανος», «καὶ ἡ πασῶν ἀφόρητος καὶ ἐσχάτη δίκη». Διὰ δὲ τοὺς πιστούς, «λαμπὰς ἐν σκότῳ φωτίζουσα» πρὸς ἐν Χριστῷ σωτηρίαν. Ἤτοι πρὸς «ἀφθαρσίαν» καὶ ἀναμόρφωσιν[984] καὶ ἐπάνοδον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εἰς τὸ ἐν φωτὶ ἀρχικὸν κάλλος τοῦ παραδείσου.

Ἀκολούθως δίδεται εἰς τὸν Ἅβραμ «διαθήκη» καὶ ὄνομα νέον. «Ἐγένετο δὲ Ἅβραμ ἐτῶν ἐνενηκονταεννέα, καὶ ὤφθη Κύριος τῷ Ἅβραμ καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἐγώ εἰμι ὁ Θεός σου»[985]. «Ὅρα τὴν πολλὴν ἀγαθότητα, πῶς καὶ διὰ τῆς προσθήκης ταύτης τὸ φίλτρον τὸ περὶ τὸν δίκαιον ἐπιδείκνυται»[986] ὁ Θεός. Καὶ προσθέτει: «εὐαρέστει ἐνώπιον ἐμοῦ καὶ γίνου ἄμεμπτος, καὶ θήσομαι τὴν διαθήκην μου ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ πληθυνῶ σε σφόδρα»[987]. «Καὶ ἐγὼ ἰδοὺ ἡ διαθήκη μου μετὰ σοῦ, καὶ ἔσῃ πατὴρ πλήθους ἐθνῶν, καὶ οὐ κληθήσεται ἔτι τὸ ὄνομά σου Ἅβραμ, ἀλλ' ἔσται τὸ ὄνομά σου Ἀβραάμ, ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε»[988]. «Ἅβραμ» «περάτης ἑρμηνεύεται

979. Γενέσ. ιε' 16 - 18.
980. Χρυσοστόμου, PG. 53, 344, 345.
981. Χρυσοστόμου, PG. 53, 346.
982. Χρυσοστόμου, PG. 53, 345 - 346.
983. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 129.
984. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 132.
985. Γενέσ. ιζ' 1.
986. Χρυσοστόμου, PG. 53, 363.
987. Γενέσ. ιζ' 1 - 2.
988. Γενέσ. ιζ' 4 - 5.

κατὰ τὴν Ἑβραίων γλῶτταν»[989]. «Ἐπειδὴ γὰρ περᾶν (ἵνα περάσῃ) ἔμελλε τὸν Εὐφράτην καὶ ἐπὶ τὴν Παλαιστίνην ἔρχεσθαι, διὰ τοῦτο καὶ Ἄβραμ ἐκαλεῖτο» παρὰ τῶν γονέων αὐτοῦ, ὁδηγουμένων ἐν τούτῳ «ὑπὸ τῆς τοῦ εὐμηχάνου Θεοῦ σοφίας»[990]. Τὸ δὲ Ἀβραὰμ «πολλῶν ἐθνῶν» «πατὴρ»[991] σημαίνει. Ὄχι μόνον τῶν παλαιῶν, ἀλλὰ καὶ «τῶν ἐν πίστει» ἐθνῶν διὰ Χριστοῦ[992]. «Καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου, μετὰ σέ, εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν, εἰς διαθήκην αἰώνιον, εἶναί σου Θεὸς καὶ τοῦ σπέρματός σου, μετὰ σέ»[993]. Ἐνταῦθα, τῷ «Ἀβραὰμ ἐρρέθησαν (ἐλέχθησαν) αἱ ἐπαγγελίαι καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ· οὐ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι Χριστός»[994]. Διότι «σπέρμα» «αὐτοῦ κατὰ σάρκα ἐστὶν ὁ Χριστός»[995]. Νοοῦνται δὲ ὡς σπέρμα Ἀβραὰμ καὶ οἱ λοιποὶ αὐτοῦ ἀπόγονοι. «Σὺ δὲ τὴν διαθήκην μου διατηρήσεις, σὺ καὶ τὸ σπέρμα σου, μετὰ σέ, εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν»[996]. Δηλαδή, λέγει Κύριος, «πολλὴν ἐπιδείξομαι τὴν κηδεμονίαν, πολλὴν τὴν πρόνοιαν, ἐν ἅπασιν αὐτοῖς (τοῖς ἀπογόνοις) τὴν παρ' ἐμοῦ συμμαχίαν παρέξομαι. Μόνον σὺ τὴν διαθήκην μου διατήρησον, σὺ καὶ τὸ σπέρμα σου». «Οὐδὲν ἕτερον παρ' ὑμῶν ἐπιζητῶ, ἢ τὴν ὑπακοὴν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην, καγὼ πάντα, ἅπερ ὑπεσχόμην, εἰς ἔργον ἄξω»[997].

Ἐλέχθη ἀνωτέρω, ὅτι «ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην. Πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ὄντι ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; Οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ· καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομῆς, σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ»[998]. Αὕτη δὲ ἡ περιτομὴ εἶναι ἡ πρὸς Ἀβραὰμ διαθήκη τοῦ Θεοῦ. Διὸ λέγει Κύριος: «Καὶ αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διατηρήσεις, ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου, μετὰ σέ, εἰς τὰς γενεὰς αὐτῶν· περιτμηθήσεται ὑμῶν πᾶν ἀρσενικόν, καὶ περιτμηθήσεται τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας ὑμῶν, καὶ ἔσται εἰς σημεῖον διαθήκης ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν. Καὶ παιδίον ὀκτὼ ἡμερῶν περιτμηθήσεται ὑμῖν, πᾶν ἀρσενικὸν εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ὁ οἰκογενὴς καὶ ὁ ἀργυρώνητος ἀπὸ παντὸς υἱοῦ ἀλλοτρίου, ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σπέρματός σου. Περιτομῇ περιτμηθήσεται ὁ οἰκογενὴς τῆς οἰκίας σου καὶ ὁ ἀργυρώνητος, καὶ ἔσται ἡ διαθήκη μου ἐπὶ τῆς σαρκὸς ὑμῶν εἰς διαθήκην αἰώνιον. Καὶ ἀπερίτμητος ἄρσην, ὃς οὐ περιτμηθήσεται τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας

989. Χρυσοστόμου, PG. 53, 364.
990. Χρυσοστόμου, PG. 53, 326.
991. Χρυσοστόμου, PG. 53, 365.
992. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 113.
993. Γενέσ. ιζ' 7.
994. Γαλάτ. γ' 16.
995. Χρυσοστόμου, PG. 61, 654.
996. Γενέσ. ιζ' 9.
997. Χρυσοστόμου, PG. 53, 365.
998. Ρωμ. δ' 9 - 11.

αὐτοῦ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ γένους αὐτῆς, ὅτι τὴν διαθήκην μου διεσκέδασεν (ἠθέτησεν)»[999]. Ἡ ἐντολὴ τῆς περιτομῆς ἐδόθη πρὸ τοῦ νόμου. Διότι ὁ διὰ Μωυσέως νόμος ἐγένετο «μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα»[1000]. «Τύπος δὲ ἦν τοῦ Βαπτίσματος» ἡ περιτομή[1001]. Ἡ σαρκικὴ περιτομὴ ὑπηρέτησεν «ἕως τῆς μεγάλης περιτομῆς, τουτέστι τοῦ Βαπτίσματος»[1002]. Διὰ τοῦτο ὡρίσθη, ἵνα τὴν ὀγδόην ἡμέραν περιτέμνηται τὸ παιδίον, καθ' ὅτι τὴν ἄλλην ὀγδόην ἡμέραν, ἤτοι τὸν καιρὸν τοῦ ἀναστάντος Κυρίου, «γίνεται ἡ ἀληθινὴ περιτομὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως». Δηλαδή, ἡ διὰ τοῦ Βαπτίσματος κάθαρσις ἀπὸ τοῦ ῥύπου τῆς ἁμαρτίας[1003]. Ἦτο δὲ ὁ Ἀβραὰμ «ἐνενηκονταεννέα» ἐτῶν, ὅτε περιετμήθη, αὐτὸς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ[1004]. «Καὶ ἄρχεται ἐνθένδε (ἐντεῦθεν) ὁ χαρακτὴρ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ»[1005]. Τότε μετωνόμασεν ὁ Θεὸς καὶ τὴν Σάραν εἰς Σάρραν[1006], ὅπερ «ἑρμηνεύεται» ἡ «ἄρχουσα»[1007]. Καὶ ἦτο τότε ἀπὸ «τῆς τοῦ κόσμου καταβολῆς εἰκοστὴ πρώτη γενεά, ἔτη δὲ τρισχίλια τετρακόσια τριακονταέν»[1005], καθ' ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἐξῆλθεν ἐκ Χαρρὰν 75 ἐτῶν, ἤτοι ἐν ἔτει 3407 ἀπὸ κτίσεως κόσμου.

Μετὰ ταῦτα, «ἐπιφαίνεται τῷ Ἀβραὰμ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μετὰ δύο ἀγγέλων»[1008] «πρὸς τῇ δρυῒ τῇ Μαμβρῇ». Φιλοξενεῖ δὲ τούτους ὁ Ἀβραάμ[1009]. Ὁ Θεὸς λέγει τὴν ἔναρξιν πραγματοποιήσεως τῶν ἐπαγγελιῶν[1010] καὶ προλέγει τὴν γέννησιν τοῦ Ἰσαάκ, διὰ τοῦ ἑξῆς λόγου: «Ἐπαναστρέφων ἥξω (θὰ ἔλθω) πρὸς σὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς ὥρας καὶ ἕξει (θὰ ἔχῃ) υἱὸν Σάρρα ἡ γυνή σου»[1011]. Ἀκολούθως, ὁ Ἀβραὰμ δέεται «τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ Σοδόμων. Οἱ δύο ἄγγελοι ἔρχονται πρὸς τὸν Λώτ. Ἐπιστάντες οἱ» ἀρσενοκοῖται «Σοδομῖται, ἐπεζήτουν αὐτούς, καὶ πλήττονται ἀορασίᾳ»[1012] καὶ δὲν ἠδύναντο ἵνα ἀνεύρωσι τὴν θύραν τοῦ οἴκου[1013]. «Τὸν δὲ Λὼτ λαβόντες οἱ ἄγγελοι ἐξῆλθον τῆς οἰκίας»[1014] «καὶ εἶπαν· σῴζων σῷζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν· μὴ περιβλέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω, μηδὲ στῇς ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ· εἰς τὸ ὄρος σῴζου, μήποτε συμπαραληφθῇς»[1015] μετὰ τῶν τιμωρουμένων. «Καὶ Κύριος ἔβρεξεν ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα θεῖον καὶ πῦρ παρὰ Κυρίου ἐξ οὐρανοῦ, καὶ

999. Γενέσ. ιζ' 10 - 14.
1000. Γαλάτ. γ' 17.
1001. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1213.
1002. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 213.
1003. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 609.
1004. Γενέσ. ιζ' 24 - 27.
1005. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 193. Χρον. Πασχάλ. PG. 92, 173 - 176.
1006. Γενέσ. ιζ' 15.
1007. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 125.
1008. Χρυσοστόμου, PG. 56, 319 - 320.
1009. Γενέσ. ιη' 1, 3 - 8.
1010. Χρυσοστόμου, PG. 53, 369.
1011. Γενέσ. ιη' 10.
1012. Χρυσοστόμου, PG. 56, 320.
1013. Χρυσοστόμου, PG. 54, 402.
1014. Χρυσοστόμου, PG. 56, 320.
1015. Γενέσ. ιθ' 17.

κατέστρεψε τὰς πόλεις ταύτας καὶ πᾶσαν τὴν περίχωρον καὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τὰ ἀνατέλλοντα (φυόμενα) ἐκ τῆς γῆς»[1016]. Ὁ δὲ Λὼτ μετὰ τῶν δύο αὐτοῦ θυγατέρων «διασώζεται εἰς Σηγώρ, ἡ δὲ γυνὴ γέγονε στήλη ἁλός, ἐπειδὴ ἀπέβλεψεν εἰς τὰ ὀπίσω. Ὡς δὲ ἐνεπρήσθη ἡ Σοδομηνὴ καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος· Λώτ», «συνέλαβον ἐξ αὐτοῦ αἱ θυγατέρες αὐτοῦ». «Καὶ ἡ μὲν πρεσβυτέρα ἔτεκε τὸν Μωάβ»[1017], «οὗτος πατὴρ Μωαβιτῶν» ἐστιν[1018], «ἡ δὲ νεωτέρα τὸν Ἀμμών» [1019], ὃς ἐγένετο «πατὴρ Ἀμμανιτῶν»[1020]. Αὗται τὴν «μετὰ τοῦ πατρὸς μῖξιν ἔκλεψαν» διὰ μέθης αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἐνόμιζον ὅτι ἐξέλιπε τὸ ἀνθρώπινον γένος[1021]. Κατεκάησαν δὲ αἱ πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόρρων διὰ τὴν ἀποστασίαν αὐτῶν. «Σόδομα ἑρμηνεύεται» καὶ «ἔκκλισις, Γόμορρα δὲ» καὶ «στάσις»[1022]. «Αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν (τῶν πόλεων) μεγάλαι σφόδρα»[1023]. Αὗται «ἐκπορνεύσασαι καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας», ἀπωλέσθησαν καὶ «πρόκεινται δεῖγμα, πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι»[1024]. Διὰ τοὺς ἀμετανοήτως ἁμαρτάνοντας, ἡ κατάβασις καὶ ἐπίσκεψις τοῦ Θεοῦ[1025] εἶναι «πῦρ καταναλίσκον»[1026].

Καὶ ὅτε «Ἀβραὰμ ἦν ἑκατὸν ἐτῶν», ἡ Σάρρα «ἔτεκεν» «υἱόν». «Καὶ ἐκάλεσεν Ἀβραὰμ τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ» «Ἰσαάκ»[1027], ὅπερ «διερμηνεύεται» «χαρὰ καὶ ἀγαλλίαμα»[1028]. «Περιέτεμε δὲ Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, καθὰ ἐνετείλατο αὐτῷ ὁ Θεός»[1029]. Καὶ ὡς «ἐν ἡλικίᾳ γέγονεν ὁ Ἰσαὰκ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἄνθει τῆς ἡλικίας ἐτύγχανεν»[1030], «ὁ Θεὸς ἐπείρασε τὸν Ἀβραὰμ καὶ εἶπεν αὐτῷ»· «λαβὲ τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν, ὃν ἠγάπησας, τὸν Ἰσαάκ, καὶ πορεύθητι εἰς τὴν γῆν τὴν ὑψηλὴν καὶ ἀνένεγκον αὐτὸν ἐκεῖ εἰς ὁλοκάρπωσιν, ἐφ' ἓν τῶν ὀρέων, ὧν ἂν σοι εἴπω. Ἀναστὰς δὲ Ἀβραάμ», «ἐπορεύθη καὶ ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ὃν εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός, τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ»[1031]. Ἦτο δὲ τοῦτο τὸ «ὄρος Σιών»[1032], ὅπου ἀργότερον ἐκτίσθη ὁ Ναὸς τοῦ Σολομῶντος. «Ἔλαβε δὲ Ἀβραὰμ τὰ ξύλα τῆς ὁλοκαρπώσεως καὶ ἐπέθηκεν Ἰσαὰκ τῷ υἱῷ αὐτοῦ»[1033]. Καί, ἀναβάντες εἰς τὸ ὄρος, «ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ Ἀβραὰμ τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐπέθηκε τὰ ξύλα καί, συμποδίσας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐπέθηκεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἐπάνω τῶν ξύλων. Καὶ ἐξέτεινεν Ἀβραὰμ τὴν χεῖρα αὐτοῦ λα-

1016. Γενέσ. ιθ' 24 - 25.
1017. Χρυσοστόμου, PG. 56, 320.
1018. Γενέσ. ιθ' 37.
1019. Χρυσοστόμου, PG. 56, 320.
1020. Γενέσ. ιθ 38.
1021. Χρυσοστόμου, PG. 56, 320.
1022. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 161.
1023. Γενέσ. ιη' 20.
1024. Ἰούδ. 7.
1025. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 52, 71.
1026. Ἑβρ. ιβ' 29.
1027. Γενέσ. κα' 1 - 5.
1028. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 157.
1029. Γενέσ. κα' 4.
1030. Χρυσοστόμου, PG. 54, 429.
1031. Γενέσ. κβ' 1 - 3.
1032. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 260.
1033. Γενέσ. κβ' 6.

βεῖν τὴν μάχαιραν σφάξαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν ἄγγελος Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἶπεν· Ἀβραὰμ Ἀβραάμ. Ὁ δὲ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ. Καὶ εἶπε· μὴ ἐπιβάλῃς τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον, μηδὲ ποιήσῃς αὐτῷ μηδέν· νῦν γὰρ ἔγνων, ὅτι φοβῇ σὺ τὸν Θεὸν καὶ οὐκ ἐφείσω (δὲν ἐλυπήθης) τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ. Καὶ ἀναβλέψας Ἀβραὰμ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ εἶδε, καὶ ἰδοὺ κριὸς εἷς κατεχόμενος ἐν φυτῷ Σαβὲκ τῶν κεράτων· καὶ ἐπορεύθη Ἀβραὰμ καὶ ἔλαβε τὸν κριὸν καὶ ἀνήνεγκεν (ἀνέφερεν, ἤτοι ἐθυσίασεν) αὐτὸν εἰς ὁλοκάρπωσιν, ἀντὶ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ»[1034]. Ἐπὶ τούτῳ, «ἐθαύμασαν ἄγγελοι, ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι, θρόνοι, κυριότητες καὶ πᾶσαι αἱ στρατιαὶ» τοῦ οὐρανοῦ. «Ὁ δὲ Θεὸς ἠρκέσθη μόνῃ τῇ προαιρέσει τοῦ πιστοτάτου ὄντως καὶ ὁσίου Ἀβραάμ». «Τὸ φυτὸν τὸ τοῦ Σαβὲκ ἄφεσιν ἑρμηνεύει»[1035] ἡ Παράδοσις.

Πάντα «ταῦτα» «τύποι» εἶναι τῆς «ὑπὲρ ἡμῶν» «μελλούσης οἰκονομίας» Χριστοῦ[1036]. Ὁ «μέγας πατριάρχης» «θύει θυσίαν ξένην καὶ τῆς μεγάλης ἀντίτυπον»[1037]. Ἐν προκειμένῳ, ὁ Ἀβραὰμ προτυποῖ τὸν Θεὸν Πατέρα. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ[1038]. Τὰ ξύλα «τῆς ὁλοκαυτώσεως» τὸν Σταυρὸν τοῦ Κυρίου[1039]. Ὁ «θεόσδοτος» «κριὸς» πάλιν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν[1040]. Ἡ θυσία, λοιπόν, τοῦ Ἰσαὰκ παρὰ τοῦ Ἀβραάμ, ἂν καὶ εἰς τὴν γνώμην αὐτοῦ καὶ τὴν «προαίρεσιν» ἠρκέσθη ὁ Θεός[1041], «δηλοῖ τὸ παρὰ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένον, "οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον"[1042]»[1043]. Καὶ ὡς ἀντὶ Ἰσαὰκ ἐθυσιάσθη κριός, ὁ δὲ Ἰσαὰκ «καὶ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ παθεῖν»[1044] διεσώθη, οὕτως «ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός»[1045]. Διὸ σχετικὴ εἶναι ἡ δοθεῖσα νέα εὐλογία πρὸς Ἀβραάμ. «Κατ' ἐμαυτοῦ ὤμοσα, λέγει Κύριος, οὗ εἵνεκεν ἐποίησας τὸ ρῆμα τοῦτο καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ, ἦ μὴν (ἀληθῶς) εὐλογῶν εὐλογήσω σε καὶ πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης, καὶ κληρονομήσει τὸ σπέρμα σου τὰς πόλεις τῶν ὑπεναντίων· καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, ἀνθ' ὧν ὑπήκουσας τῆς ἐμῆς φωνῆς»[1046]. «Ταῦτα»

1034. Γενέσ. κβ' 9 - 13.
1035. Σεβηρ. Γαβάλ., PG. 56, 540, 542.
1036. Χρυσοστόμου, PG. 56, 320.
1037. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 59, 228.
1038. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 140.
1039. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 141.
1040. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 144.
1041. Χρυσοστόμου, PG. 54, 131 - 132.
1042. Ἰωάν. γ' 16.
1043. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 140.
1044. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 144.
1045. 1 Κορινθ. ε' 7.
1046. Γενέσ. κβ' 16 - 18.

δέ, λέγει Κύριος, «ἅπαντα ἔσται διὰ τὴν πολλὴν ὑπακοήν. Ἄρα τῶν μυρίων ἡμῖν ἀγαθῶν πρόξενον γίνεται τὸ ὑπακούειν τῷ Δεσπότῃ»[1047]. Τὴν ὑπακοήν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐτήρησεν ὁ Ἀδὰμ ἐντὸς τοῦ παραδείσου διὰ τῆς μικρᾶς τότε ἐντολῆς (ἰ. ἀ. σ. 58), ταύτην ἐπέδειξε νῦν ὁ πατριάρχης καὶ ἐν τῇ μεγίστῃ ἐντολῇ τῆς θυσίας τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ.

Ἀπέθανε δὲ ἡ Σάρρα καὶ ἔθαψεν αὐτὴν Ἀβραὰμ «ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ ἀγροῦ τῷ διπλῷ, ὅ ἐστιν ἀπέναντι Μαμβρῇ (αὕτη ἐστὶ Χεβρών) ἐν τῇ γῇ Χαναάν»[1048]. Μετὰ τοῦτο, ἔδωκεν ὁ Ἀβραὰμ εἰς τὸν Ἰσαὰκ γυναῖκα ἐκ Μεσοποταμίας[1049] τὴν Ρεβέκκαν, ὅπερ ἑρμηνεύεται «πλείστη τε καὶ ὅση ὑπομονή»[1050]. Καὶ ὡς Ἰσαὰκ εἶναι τύπος Χριστοῦ, οὕτω καὶ ἡ Ρεβέκκα τύπος νοεῖται τῆς συνηρμοσμένης «τῷ Σωτῆρι Χριστῷ» «ἐξ ἐθνῶν» Ἐκκλησίας, «ἧς τὸ εὐδόκιμον ἐν ὑπομονῇ»[1051]. Ἔζησε δὲ Ἀβραὰμ «ἑκατὸν ἑβδομήκοντα πέντε ἔτη» «καὶ ἐκλείπων ἀπέθανεν» «ἐν γήρᾳ καλῷ, πρεσβύτης καὶ πλήρης ἡμερῶν». «Καὶ ἔθαψαν αὐτὸν» «εἰς τὸ σπήλαιον τὸ διπλοῦν»[1052]. Ὁ Ἀβραὰμ ἀνεφάνη, ὅτε «ἐνήργει» ἐν κόσμῳ «εὐσέβεια» «καὶ ἀσέβεια, πίστις καὶ ἀπιστία». «Πίστις μὲν ἐπέχουσα τοῦ Χριστιανισμοῦ τὴν εἰκόνα, ἀπιστία δὲ ἐπέχουσα ἀσεβείας τὸν χαρακτῆρα καὶ παρανομίας» καὶ οὖσα «ἐναντία τοῦ κατὰ φύσιν νόμου»[1053]. Ἐπέλεξε δὲ «ὁ Θεὸς» «τὸν Ἀβραάμ», ὄντα ἐν «τῷ αὐτῷ χαρακτῆρι τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἀκροβυστίᾳ πιστὸν καὶ ἐν εὐσεβείᾳ τελειότατον, ἐν γνώσει προφητῶν» καὶ «ἐν βίῳ εὐαγγελικὴν κεκτημένον ἀναστροφήν». Οὗτος «γέγονε πατέρα τιμῶν, καλούμενος ὑπὸ τοῦ» θείου «λόγου καὶ τῶν οἰκείων ἀποτασσόμενος, πειθόμενος δὲ τῷ καλοῦντι (Θεῷ), ὥσπερ οἱ περὶ Πέτρον καὶ Ἀνδρέαν καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην»[1054] ἅγιοι Ἀπόστολοι τοῦ Κυρίου. Ὁ Ἀβραὰμ διέλαμψε «τῇ πίστει καὶ πραότητι καὶ τῇ εἰς Θεὸν ἀγάπῃ, μάλιστα δὲ τῇ τοῦ κόσμου φυγῇ», προτιμῶν τὸν Θεὸν ἀντὶ «τῆς οἰκείας γῆς καὶ τῆς συγγενείας», μέχρι θυσίας τοῦ ἰδίου υἱοῦ, εἰς τύπον τῆς θυσίας τοῦ «Μονογενοῦς»[1055]. Ὁ Ἀβραάμ, ἐκτὸς τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ Ἰσαάκ, μετὰ τὸν θάνατον τῆς Σάρρας, ἐγέννησεν ἐκ τῆς Χεττούρας[1056] παῖδας ἕξ. Ὁ δὲ πρώην «ἐκ τῆς παιδίσκης»[1057] «Ἄγαρ» υἱὸς αὐτοῦ «Ἰσμαὴλ»[1058] γεννᾷ παῖδας «δεκαδύο

1047. Χρυσοστόμου, PG. 54, 434.
1048. Γενέσ. κγ' 19.
1049. Γενέσ. κδ' 10.
1050. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 157.
1051. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 149, 157.
1052. Γενέσ. κε' 7 - 9.
1053. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 181.
1054. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 193.
1055. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 844.
1056. Γενέσ. κε' 1 - 2.
1057. Γαλάτ. δ' 22.
1058. Γενέσ. ιστ' 1 - 4, 11.

τὸν ἀριθμόν, ἐξ ὧν αἱ φυλαὶ τῶν Ἀγαρηνῶν, τῶν καὶ Ἰσμαηλιτῶν» λεγομένων, «Σαρακηνῶν δὲ» κατόπιν «καλουμένων»[1059].

Ὅτε ἡ Ρεβέκκα «ἐκύει, φησὶν αὐτῇ ὁ Θεός»[1060]. «Δύο ἔθνη ἐν γαστρί σου εἰσι καὶ δύο λαοὶ ἐκ τῆς κοιλίας σου διασταλήσονται· καὶ λαὸς λαοῦ ὑπερέξει, καὶ ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι»[1061]. Ταῦτα εἶπεν ὁ Κύριος, «προλέγων τὰ περὶ Ἰουδαίων καὶ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν»[1060]. Καὶ ἔτεκεν ἡ Ρεβέκκα «δίδυμα». «Ἐξῆλθε δὲ ὁ πρωτότοκος πυρράκης (κοκκινωπός, ἐρυθρός), ὅλος ὡσεὶ δορὰ δασὺς (δασύθριξ)· ἐπωνόμασε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἠσαῦ. Καὶ μετὰ τοῦτο ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἐπειλημμένη (κρατοῦσα) τῆς πτέρνης Ἠσαῦ· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰακώβ»[1062]. Ἠσαῦ καὶ Ἰακὼβ διέφερον ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ τὸν χαρακτῆρα. Διότι «ἦν Ἠσαῦ ἄνθρωπος εἰδὼς (γνωρίζων) κυνηγεῖν, ἄγροικος, Ἰακὼβ δὲ ἄνθρωπος ἄπλαστος (ἁπλοῦς, εὐθύς), οἰκῶν οἰκίαν»[1063]. «Ἠσαῦ διερμηνεύεται δρῦς, τουτέστιν ἀπηνὴς (τραχύς, σκληρός, ἀπότομος)» «καὶ ἀκαμπὴς (ἄκαμπτος εἰς τὸ κακόν)». Ἐγεννήθη δὲ πυρράκης καὶ δασύθριξ εἰς «σημεῖον» τῆς «ἀγριότητος» αὐτοῦ. Διότι τὸ μὲν «ἐρυθρὸν» εἶναι ἐκδήλωσις «θυμοῦ καὶ ὀργῆς», τὸ δὲ «λασιότριχον (δασύτριχον)» «θηριοπρεπές»[1064]. Καὶ «ὁ θεσπέσιος Παῦλος πόρνον» «καὶ βέβηλον»[1065] ἀπεκάλεσε τὸν Ἠσαῦ[1066], λοιποὶ δὲ Ἅγιοι καὶ «τῶν αἱρέσεων γεννήτορα»[1067]. Ἰακὼβ δὲ σημαίνει «πτερνιστής», «τουτέστι τεχνίτης, ἤτοι νικᾶν εἰδὼς (γνωρίζων ἵνα νικᾷ). Πτερνιεῖ γάρ τις, ὃν ἂν ἡττήσῃ (ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον θὰ νικήσῃ)»[1068]. Εὐκαιρίας δοθείσης, ὁ θεόφρων Ἰακὼβ ἠγόρασε «τὰ πρωτοτόκια» παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ[1069]. Ὁ δὲ ἀσεβὴς Ἠσαῦ, «ἀντὶ βρώσεως μιᾶς», ἤτοι ἀντὶ πινακίου φακῆς, «ἀπέδοτο (ἐπώλησε) τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ»[1070] μεθ' ὅρκου «καὶ ἐφαύλισεν (ὑπετίμησε καὶ ἐξηυτέλισεν)» αὐτά[1071]. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀπέρριψε τὰ πρωτοτόκια καὶ προετίμησεν, ἀντὶ «τῶν ἰδίων ἀξιωμάτων», «τὸν τῆς γαστρὸς κόρον»[1072], «ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐδώμ»[1073], «τουτέστι γήϊνος»[1072].

Τύποι εἶναι ὁ Ἠσαῦ καὶ ὁ Ἰακὼβ τῶν μελλόντων λαῶν. Ὁ λεῖος, ὁ ἁπλοῦς καὶ ἤπιος Ἰακὼβ προτυποῖ τὸν «ἐν πίστει» λαὸν τοῦ Χριστοῦ. Τὸ πρόσωπον τοῦ λαοῦ τούτου θάλλει καὶ γελᾷ θεαρέστως ἐν εὐθύτη-

1059. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 196.
1060. Χρυσοστόμου, PG. 56, 319.
1061. Γενέσ. κε' 23.
1062. Γενέσ. κε' 24 - 26.
1063. Γενέσ. κε' 27.
1064. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 160.
1065. Ἑβρ. ιβ' 16.
1066. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 161.
1067. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 844.
1068. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 160.
1069. Γενέσ. κε' 29 - 34.
1070. Ἑβρ. ιβ' 16.
1071. Γενέσ. κε' 33 - 34.
1072. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 161.
1073. Γενέσ. κε' 30.

τι, ἡ δὲ «τοῦ στόματος ἀστειότης (εὐγένεια καὶ φιλοφροσύνη)» μηνύει τὴν ἀνθρωποπρεπῆ ἰδέαν καὶ παραδεικνύει σαφῶς τὸν θησαυρὸν «τοῦ νοητοῦ» «καὶ ἔσωθεν κάλλους». Ὁ λαὸς τοῦ Χριστοῦ βλέπει «λίαν» «ἐπὶ τὸ ἥμερον» καὶ νικᾷ «διὰ πίστεως». Ὁ πυρράκης, ὁ δασύθριξ, ὁ ἄγροικος καὶ γήϊνος Ἠσαῦ προεικονίζει τὸν ἀπειθήσαντα εἰς τὸν Θεὸν πρωτότοκον λαὸν Ἰσραήλ, τὸν κλίναντα «εἰς τὸ θρασὺ καὶ ἀνήμερον», καὶ «διοικούμενον» «θυμῷ» ἀκαίρῳ καὶ «λογισμῷ» μὴ «καθήκοντι»[1074]. Ὁ ἐν ἀπιστίᾳ οὗτος λαὸς ἀπεδείχθη, ὡς ὁ Ἠσαῦ, «ἄγροικος», «γεωδεστέραν ἔχων τὴν φρένα», «γαῦρος (ὑπερηφανευόμενος ἔναντι τῶν ἄλλων καὶ ἀλαζονικός)», «φιλοπόλεμος» καὶ ἕτοιμος «εἰς μιαιφονίας»[1075]. Διὸ οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι ἀπέκτειναν «ἁγίους Προφήτας» καὶ «ἐν ἐσχάτοις» ἐδυσσέβησαν «καὶ εἰς αὐτὸν» «τὸν Ἐμμανουήλ»[1076]. Ὁ Ἠσαῦ ἄρχει «ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν», χώραν κειμένην νοτιοανατολικῶς τῆς Χαναάν. «Οἰκιστὴς γίνεται τοῦ Σηεὶρ ὄρους καὶ πόλιν κτίζει τὴν Ἐδὼμ καλουμένην. Γίνονται δὲ τούτῳ παῖδες καὶ ἡγεμονεύουσιν ἐν τῇ Ἰδουμαίᾳ ἕκαστος κατὰ διαδοχήν, οἳ καὶ ἐκαλοῦντο ἡγεμόνες Ἐδώμ». Ἐκ τῶν υἱῶν τούτων τοῦ Ἠσαῦ, προέρχεται «ὁ Ἰώβ»[1077], «ὥστε εἶναι αὐτὸν πέμπτον ἀπὸ Ἀβραάμ»[1078]. Οὕτως, ἐξεπληροῦτο ἤδη ἡ ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ πρὸς Ἀβραάμ, ὅτι θὰ πληθύνῃ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ, «ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης»[1079].

Ἐπειδὴ ὁ Ἠσαῦ ἐφαύλισε τὰ πρωτοτόκια, «μετέπειτα, θέλων κληρονομῆσαι τὴν εὐλογίαν, ἀπεδοκιμάσθη· μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρε, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν»[1080]. Ὅτε ὁ Ἰσαὰκ ἔδωκε τὴν εὐλογίαν, ὁ Ἰακώβ, «συμπραττούσης αὐτῷ τῆς μητρός», προέφθασε τὸν Ἠσαῦ καὶ «ἔλαβε τὰς εὐλογίας» τοῦ πρωτοτόκου. Διὰ τοῦτο ὁ Ἠσαῦ «ὠργίζετο πρὸς τὸν ἀδελφόν, ἐμνησικάκει» καὶ ἠπείλει θάνατον[1081]. Ὁ δὲ Ἰσαὰκ «ἀπέστειλε «τὸν Ἰακὼβ καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν πρὸς Λάβαν» τὸν «ἀδελφὸν Ρεβέκκας»[1082]. Ἀπερχόμενος ὁ Ἰακὼβ «εἰς Χαρράν», «ἐκοιμήθη» ἐν «τόπῳ», θέσας «πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ» λίθον. «Καὶ ἐνυπνιάσθη, καὶ ἰδοὺ κλῖμαξ ἐστηριγμένη ἐν τῇ γῇ, ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο (ἔφθανεν) εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτῆς. Ὁ δὲ Κύριος ἐπεστήρικτο ἐπ' αὐτῆς καὶ εἶπεν· ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ τοῦ πατρός σου καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ· μὴ φοβοῦ»· τὴν γῆν, «ἐφ' ἧς σὺ καθεύδεις ἐπ' αὐτῆς, σοὶ

1074. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 160.
1075. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 161.
1076. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 160.
1077. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 196.
1078. Ἰώβ, μβ' 17γ.
1079. Γενέσ. κβ' 17.
1080. Ἑβρ. ιβ' 17.
1081. Χρυσοστόμου, PG. 56, 321.
1082. Γενέσ. κη' 5.

δώσω αὐτὴν καὶ τῷ σπέρματί σου.Καὶ ἔσται τὸ σπέρμα σου ὡς ἡ ἄμμος τῆς γῆς, καὶ πλατυνθήσεται ἐπὶ θάλασσαν καὶ ἐπὶ λίβα καὶ ἐπὶ βορρᾶν καὶ ἐπ' ἀνατολάς, καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ, διαφυλάσσων σε ἐν τῇ ὁδῷ πάσῃ, οὗ ἂν πορευθῇς, καὶ ἀποστρέψω σε εἰς τὴν γῆν ταύτην, ὅτι οὐ μὴ σε ἐγκαταλίπω ἕως τοῦ ποιῆσαί με πάντα, ὅσα ἐλάλησά σοι»[1083]. Διὰ τοῦ ἐν ὀνείρῳ ὁράματος τούτου, δίδεται παρὰ Θεοῦ πρὸς Ἰακὼβ ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαάκ, καὶ ἀποκαλύπτονται μυστήρια. Ἐπὶ τῆς ὁραθείσης κλίμακος, «ἐπεστήρικτο» ὁ «Χριστός», ὢν «ἐπιστάτης» τῶν «μέχρις αὐτοῦ φθανόντων» «ἁγίων πνευμάτων»[1084]. Κλῖμαξ νοεῖται ἡ Θεοτόκος, συνάπτουσα τὸν «οὐρανὸν τῇ γῇ»[1085] καὶ «δι' ἧς κατέβη ὁ Θεὸς»[1086] σαρκωθείς. Διὸ «καὶ ὁ λίθος ὡς ἐν τύπῳ Χριστοῦ» τιμᾶται παρὰ τοῦ θείου λόγου[1087].

Παρέμεινεν ὁ Ἰακὼβ ἐν Μεσοποταμίᾳ «εἴκοσιν ἔτη»[1088] καὶ ἔλαβε γυναῖκας τὰς δύο θυγατέρας τοῦ Λάβαν, τὴν πρεσβυτέραν Λείαν καὶ τὴν νεωτέραν Ραχήλ. «Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ Λείας ἀσθενεῖς, Ραχὴλ δὲ ἦν καλὴ τῷ εἴδει καὶ ὡραία τῇ ὄψει σφόδρα»[1089]. «Εἰσὶ δὲ τύποι αὐταί, ἡ μὲν πρεσβυτέρα τῆς Συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, ἡ δὲ νεωτέρα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ»[1090]. «Ἑρμηνεύεται δὲ Λεία κοπιῶσα». «Κεκοπίασε γὰρ ἡ τῶν Ἰουδαίων Συναγωγή»[1091]. «Καὶ ἡ Ραχὴλ Θεοῦ ποίμνιον. Ποίμνιον γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἡ Ἐκκλησία»[1092]. Ὁ Ἰακὼβ ἐγέννησεν ἐν Μεσοποταμίᾳ ἕνδεκα υἱούς, «τὸν Ρουβήν, τὸν Συμεών, τὸν Λευΐ, τὸν Ἰούδαν», «τὸν Δάν», «τὸν Νεφθαλείμ», «τὸν Γάδ», «τὸν Ἀσήρ», «τὸν Ἰσάχαρ», «τὸν Ζαβουλὼν» καὶ «τὸν Ἰωσὴφ»[1093] ἐκ τῆς Ραχήλ[1094]. Ἐκ τῆς Ραχὴλ ἐγεννήθη, ἐκτὸς τοῦ Ἰωσήφ, καὶ ὁ Βενιαμὶν ἐν Γῇ Χαναάν»[1095]. Ὅτε ὁ Ἰακὼβ ἐπέστεφεν ἐκ Μεσοποταμίας εἰς Γῆν Χαναάν, «ἦλθον οἱ ἀποσταλέντες» καὶ εἶπον ὅτι ἔρχεται ὁ Ἠσαῦ «μετὰ τετρακοσίων ἀνδρῶν». Τότε, «περίφοβος γενόμενος, δεῖται (δέεται) τοῦ Θεοῦ», ὅπως ἀπαλλάξῃ αὐτὸν «τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου καὶ πέμπει δῶρα» πρὸς Ἠσαῦ[1096]. Ὡς δὲ εἰσῆλθεν εἰς «τὸν χειμάρρουν» «Ἰαβώκ», «ὑπελείφθη» «μόνος καὶ ἐπάλαιεν ἄνθρωπος μετ' αὐτοῦ ἕως πρωΐ»[1097]. «Τοῦτο συγκαταβάσεως (Θεοῦ) ἕνεκεν ἐγίνετο»[1098].

1083. Γενέσ. κη' 10 - 15.
1084. Κυρίλλου 'Αλεξ. PG. 69, 189.
1085. 'Ι. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 713.
1086. 'Ακαθίστου Ὕμνου.
1087. Κυρίλλου 'Αλεξ., PG. 69, 189.
1088. Γενέσ. λα' 41.
1089. Γενέσ. κθ' 17.
1090. Χρυσοστόμου, PG. 56, 321 - 322.
1091. Κυρίλλου 'Αλεξ., PG. 69, 293.
1092. Κυρίλλου 'Αλεξ., PG. 69, 296.
1093. Χρυσοστόμου, PG. 56, 322.
1094. Γενέσ. λε' 24.
1095. Γενέσ. λε' 16 - 18.
1096. Χρυσοστόμου, PG. 56, 322
1097. Γενέσ. λβ' 23 - 24.
1098. Χρυσοστόμου, PG. 54, 509.

«Εἶδε δὲ»[1100] Ἰακώβ[1099], «ὅτι οὐ δύναται πρὸς αὐτόν, καὶ ἥψατο (ὁ ἄνθρωπος) τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ αὐτοῦ καὶ ἐνάρκησε τὸ πλάτος τοῦ μηροῦ Ἰακὼβ ἐν τῷ παλαίειν αὐτὸν μετ' αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν αὐτῷ (ὁ ἄνθρωπος)· ἀπόστειλόν με· ἀνέβη γὰρ ὁ ὄρθρος»[1100]. Ἀντιλαμβανόμενος «ὁ δίκαιος» Ἰακὼβ «τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ ταῦτα εἰρηκότος»[1101], «εἶπεν· οὐ μή σε ἀποστείλω, ἐὰν μή με εὐλογήσῃς. Εἶπε δὲ αὐτῷ· τί τὸ ὄνομά σού ἐστιν; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἰακώβ. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· οὐ κληθήσεται ἔτι τὸ ὄνομά σου Ἰακώβ, ἀλλ' Ἰσραὴλ ἔσται τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐνίσχυσας μετὰ Θεοῦ, καὶ μετ' ἀνθρώπων δυνατὸς ἔσῃ». «Καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ ἐκάλεσεν Ἰακὼβ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, Εἶδος Θεοῦ· εἶδον γὰρ Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχή»[1102].

Ἐνταῦθα, συγκαταβαίνων ὁ φιλάνθρωπος Θεός, «ἐν σχήματι ἀνθρώπου παλαίειν μετὰ τοῦ δικαίου καταδέχεται»[1103]. Ἐὰν «τὸν Ἰακὼβ ἐξετάσω», λέγει ὁ Μ. Βασίλειος, «τίς ὁ μετὰ σοῦ παλαίσας ὁδοιποροῦντος ποτέ;» Βεβαίως θὰ εἴπῃ: «Ἀνθρώπῳ μὲν ἐδόκουν παλαίειν, τῇ ὄψει πλανώμενος· ναρκήσας δὲ τῷ μηρῷ καὶ γρηγορήσας τῷ νοΐ, ἔγνων ὅτι Θεός»[1104]. Σαφέστερον, ἄγγελος ἦτο ὁ φανεὶς ἄνθρωπος εἰς τύπον Χριστοῦ. Τὸν «προσπαλαίοντα», γράφει ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, «φαμὲν (λέγομεν) ἅγιον ἄγγελον, τύπον Χριστοῦ τοῦ καθ' ἡμᾶς (γενομένου) διὰ τὸ ἀνθρώπινον»[1105]. «Παρὰ τὰς τοῦ Ἰορδάνου διεκβολὰς» ἦτο ὁ ἐν λόγῳ χείμαρρος, «ἔνθα που» ὁ Ἰακὼβ «ἐθεάσατο» καὶ «παρεμβολὰς ἀγγέλων»[1106]. Τὸ ὄνομα τοῦ χειμάρρου Ἰαβὼκ ἢ «Ἰαβὼχ» «ἑρμηνεύεται πάλη» καὶ εἶναι τύπος τοῦ Ἰορδάνου[1107]. Ἐλέχθη ἀνωτέρω, ὅτι τὸ ὄνομα Ἰακὼβ σημαίνει «τὸν πτερνίζοντα, τουτέστι τὸν εὐδρανῆ καὶ νηφάλιον εἰς τὸ δύνασθαι κατορθοῦν, ἃ δεῖ»[1108]. Τὸ «τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον» περίκειται ὁ Ἰακώβ. «Χριστὸς γὰρ (ἐστίν) ὁ ἀληθὴς πτερνιστής. Πεπάτηκε γὰρ» «τὴν ἁμαρτίαν»[1109], «ἐν Ἰορδάνῃ ἐλευθερώσας τὸν Ἀδάμ»[1110]. Τὸ δὲ νέον ὄνομα Ἰσραὴλ «νοῦς ὁρῶν τὸν Θεὸν» ἑρμηνεύεται[1111]. Τότε εἶδεν ὁ Ἰσραὴλ «Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον» καὶ ὠνόμασε τὸν τόπον ἐκεῖνον

1099. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 272, 276.
1100. Γενέσ. λβ' 25 - 26.
1101. Χρυσοστόμου, PG. 54, 509.
1102. Γενέσ. λβ' 26 - 30.
1103. Χρυσοστόμου, PG. 54, 509.
1104. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 57, 190-191.
1105. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 269.
1106. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 197. Γενέσ. λβ' 1 - 2.
1107. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 269.
1108. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 275 - 276.
1109. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 229.
1110. Ἀκολουθίας τῶν Παθῶν.
1111. Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 8. Χρυσοστόμου, PG. 54, 509. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 275.

«Εἶδος Θεοῦ». Ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ προμηνύεται ἐνταῦθα, καὶ ὅτι ἡ «γνῶσις ἡ ἐπὶ Χριστῷ»[1112], ἤγουν ἡ εἰς αὐτὸν πίστις εἶναι ὁ τρόπος σωτηρίας. Ἡ δὲ θαυματουργικὴ νάρκωσις τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ τοῦ Ἰακὼβ δηλοῖ, ὅτι «οὐχ ἅπας» Ἰσραὴλ θὰ ἐσώζετο, καθ' ὅτι δὲν ἀπηλλάγη οὗτος πνευματικῆς «χωλότητος»[1113]. Πλεῖστοι «οἱ ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ γεγονότες, τουτέστιν οἱ ἐξ Ἰσραήλ», «ἐχώλαναν», «ἠσθενήκασι καὶ νενίκηνται καὶ ὀρθοποδεῖν οὐκ ἔχουσιν»[1114]. «Ἦλθε δὲ Ἰακὼβ εἰς Λουζὰ» «καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου Βαιθήλ. Ἐκεῖ γὰρ ἐφάνη αὐτῷ ὁ Θεός, ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν αὐτὸν ἀπὸ προσώπου Ἠσαῦ»[1115].

Ὁ Ἀβραὰμ καὶ οἱ αὐτοῦ, ὡς καταγόμενοι ἐκ τοῦ Ἕβερ, ὠνομάζοντο Ἑβραῖοι (ἰ. ἀ. σ. 92). Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραὰμ ἐκαλοῦντο «θεοσεβεῖς»[1116] καὶ «Ἀβραμιαῖοι», ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰσαὰκ «καὶ Ἰσαάκιοι»[1117]. Οἱ δὲ ἀπόγονοι τοῦ μετονομασθέντος εἰς Ἰσραὴλ Ἰακὼβ καὶ «ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου» τῆς μετονομασίας «Ἰσραηλῖται καλοῦνται»[1118].

β') ΕΙΣ ΔΟΥΛΕΙΑΝ ΓΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

Ὁ Ἀβραὰμ «ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ», «ὁ Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ καὶ ὁ Ἰακὼβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας. Καὶ οἱ πατριάρχαι, ζηλώσαντες τὸν Ἰωσήφ, ἀπέδοντο εἰς Αἴγυπτον»[1119].

«Ἰωσὴφ ἑρμηνεύεται προσθήκη καὶ αὔξησις Θεοῦ»[1120]. Πάγκαλος ἦτο ὁ Ἰωσήφ[1121], «καλὸς τῷ εἴδει καὶ ὡραῖος τῇ ὄψει σφόδρα»[1122]. «Νεώτατος» ὤν, εἶχε καθαρότητα «λογισμῶν» καὶ ὀρθὸν «νοῦν» ὡς «πρεσβύτης». Ὥριμον δὲ λόγον χρησιμοποιῶν «καὶ τῆς ἐσομένης λαμπρότητος προαναφαίνων τὸ κάλλος, ἐθαυμάζετο» καὶ ἠγαπᾶτο δικαίως παρὰ τοῦ πατρός[1123]. «Ἐποίησε δὲ αὐτῷ» ὁ πατὴρ «χιτῶνα ποικίλον»[1124]. Τὸ λαμπρὸν μέλλον τοῦ Ἰωσὴφ ἐδήλουν καὶ τὰ δύο ἐνύπνια αὐτοῦ περὶ τῶν προσκυνούντων δραγμάτων, καὶ τοῦ ἡλίου τῆς σελήνης καὶ τῶν ἕνδεκα ἀστέρων[1125]. Ἕνεκα τούτων, ἐφθόνησαν αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ. «Καὶ λαβόντες μόνον»[1126], «ἔρριψαν εἰς τὸν λάκκον· ὁ

1112. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 277.
1113. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 277.
1114. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 272.
1115. Γενέσ. λε' 6 - 7.
1116. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 216.
1117. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 196.
1118. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 197.
1119. Πράξ. ζ' 8 - 9.
1120. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 296.
1121. Ὄρθρου Μ. Δευτέρας.
1122. Γενέσ. λθ' 6.
1123. Κυρίλλου Ἀλεξ. PG. 69, 285 - 288.
1124. Γενέσ. λζ' 3.
1125. Γενέσ. λζ' 5 - 10.
1126. Χρυσοστόμου, PG. 56, 323.

δὲ λάκκος κενός, ὕδωρ οὐκ εἶχε»[1127]. Κατόπιν «ἀνεβίβασαν» αὐτὸν «ἐκ τοῦ λάκκου καὶ ἀπέδοντο (ἐπώλησαν)», ἀντὶ «εἴκοσι χρυσῶν» νομισμάτων, εἰς Ἰσμαηλίτας ἐμπόρους ἀρωμάτων. Οὗτοι «κατήγαγον τὸν Ἰώσὴφ εἰς Αἴγυπτον»[1128], ὄντα τότε ἡλικίας «δέκα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν»[1129]. Ἐν Αἰγύπτῳ ἠγόρασεν αὐτὸν δοῦλον ὁ «Αἰγύπτιος» «ἀρχιμάγειρος» τοῦ Φαραὼ «Πετεφρής». «Καὶ ἦν Κύριος μετὰ Ἰωσήφ, καὶ ἦν ἀνὴρ ἐπιτυγχάνων», καὶ ἐγένετο ὡς κύριος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυρίου αὐτοῦ[1130]. «Τῆς Αἰγυπτίας» δὲ «ταῖς ἡδοναῖς μὴ δουλεύσας»[1131], «ἐσυκοφαντήθη, ἐνεβλήθη εἰς τὸ δεσμωτήριον» καὶ «ἦν ἄρχων κἀκεῖ»[1132]. Ἡρμήνευσε δὲ ἀληθῶς τὰ ἐνύπνια τῶν συνδεσμωτῶν αὐτοῦ ἀρχιοινοχόου καὶ ἀρχισιτοποιοῦ[1133]. Εἶτα «εἶδε Φαραὼ τὰ ἐνύπνια τῶν βοῶν» καὶ «τῶν σταχύων». Ἐξήχθη «Ἰωσὴφ τοῦ δεσμωτηρίου» καὶ «ἐπέλυσεν» αὐτὰ καὶ ἔδωκε γνώμην περὶ τοῦ πρακτέου. «Γίνεται μετὰ τὸν Φαραὼ καί, συναγαγὼν σῖτον πολὺν ἐν τοῖς ἑπτὰ ἔτεσι τῆς εὐθηνίας (ἀφθονίας), ὅτε ὁ λιμὸς ἐπέστη, ἐπώλει τοῖς βουλομένοις»[1134].

Ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ[1135] ἦτο ὁ Ἰωσὴφ καὶ προφήτης. «Προφητεία» εἶναι «καὶ ἡ δι' ὀνείρων πρόγνωσις» τοῦ Ἰωσήφ[1136]. Ὁ προφήτης Ἰωσὴφ ἐγένετο «τύπος» τῶν «μελλόντων». Δι' αὐτοῦ καὶ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς, προδιεγράφοντο «τὰ τῆς ἀληθείας πράγματα»[1137], τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας[1138]. Ὁ ἡλικίας δέκα ἑπτὰ ἐτῶν Ἰωσὴφ προτυποῖ τὸν «ἕνα Χριστὸν καὶ Υἱόν», τὸν ἐν δυσὶ τελείοις, «θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος». Ὡς οἱ ἀριθμοὶ «δέκα» καὶ «ἑπτὰ» τῆς ἡλικίας τοῦ ἑνὸς προσώπου τοῦ Ἰωσὴφ λογίζονται ἐν τῇ Γραφῇ «σύμβολα» «τελειότητος», οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς εἶναι «τέλειος ἐν θεότητι» «καὶ ἐν ἀνθρωπότητι, πλὴν εἰς ἕνα συγκείμενος» πρόσωπον, «ἀπορρήτως τε καὶ ὑπὲρ νοῦν»[1139]. Ὁ Ἰωσὴφ ἀπεστάλη παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἰακὼβ πρὸς τοὺς ἀδελφούς. «Ἀπεστάλη δὲ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός»[1140] «ἐπισκεψόμενος τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος» «καὶ τὴν ὁμογενῆ ἡμῖν σάρκα ἀναλαβὼν καὶ ἀδελφὸς ἡμῶν γενέσθαι καταξιώσας, οὕτω παραγέγονε»[1141]. Χιτῶνα ποικίλον ἐποίησεν ὁ Ἰακὼβ διὰ τὸν Ἰωσήφ. «Αἴνιγμα» εἶναι τοῦτο τῆς ποικιλοτρόπου δόξης, «ἣν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ» ἔδωκε «τῷ Υἱῷ καθ' ἡμᾶς γενομένῳ διὰ τὸ ἀνθρώπινον»[1142]. Οἱ ἀπὸ τῶν παιδισκῶν Βαλλᾶς

1127. Γενέσ. λζ' 24.
1128. Γενέσ. λζ' 28.
1129. Γενέσ. λζ' 2.
1130. Γενέσ. λθ' 2, 4 - 6.
1131. Ὄρθρου Μ. Δευτέρας.
1132. Χρυσοστόμου, PG. 56, 323.
1133. Γενέσ. μ' 6 - 13.
1134. Χρυσοστόμου, PG. 56, 323.
1135. Γενέσ. ν' 19.
1136. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 52.
1137. Χρυσοστόμου, PG. 54, 528.
1138. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 297.
1139. Κυρίλλου Ἀλεξ., αὐτόθι.
1140. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 304.
1141. Χρυσοστόμου, PG. 54, 528.
1142. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 301.

καὶ Ζελφᾶς υἱοὶ Ἰακὼβ φθονοῦντες «κατήνεγκαν (κατέφερον)» «ψόγον πονηρὸν» κατὰ Ἰωσήφ[1143]. Καὶ οἱ ἀνόσιοι Φαρισαῖοι «διαβεβλήκασι τὸν Ἐμμανουὴλ καὶ συκοφαντεῖν ἀπετόλμων τὴν δόξαν αὐτοῦ»[1144]. Οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπεχείρουν ἵνα φονεύσωσι τὸν Ἰωσὴφ καὶ ἐλθόντα πρὸς αὐτοὺς ἔρριψαν εἰς λάκκον. Καὶ «οἱ ἀγνώμονες Ἰουδαῖοι» «τὸν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν τὴν τοῦ δούλου μορφὴν ἀναλαβεῖν καταδεξάμενον» Χριστὸν «ἐσταύρωσαν»[1145] καὶ «ὑπὸ γῆς ἔκρυψαν»[1146]. Πλὴν ἐνταῦθα ὁ Ἰωσὴφ δὲν φονεύεται, καθ' ὅτι «ἔδει» «τὸν τύπον ἔλαττον ἔχειν τῆς ἀληθείας»[1147]. Εἰς ἄνυδρον λάκκον ἐρρίφθη ὁ Ἰωσήφ, «ἵνα», «διὰ τούτου», «σαφῶς καὶ ἐναργῶς ὁ ᾅδης ἡμῖν» «κατασημαίνηται». «Σύμβολον» τῆς «ζωῆς» εἶναι τὸ «ὕδωρ». Ὁ δὲ «ᾅδης» νοεῖται «οἶκος τε καὶ ἐνδιαίτημα» τῶν «ζωῆς ἐστερημένων». Ἀνεβιβάσθη ἐκ τοῦ λάκκου ὁ Ἰωσήφ. «Ἀνεβίω δὲ καὶ ὁ Χριστὸς ἐκ νεκρῶν»[1148]. Ἔμποροι «ἀρωμάτων» ἠγόρασαν καὶ μετέφερον τὸν Ἰωσὴφ εἰς Αἴγυπτον. «Πάλιν οἱ μακάριοι μαθηταὶ» τοῦ Χριστοῦ τοῦτον τὸν «πολύτιμον» «μαργαρίτην» «τρόπον τινὰ» ἠγόρασαν, «πάντα» «ἀφέντες τὰ ἐν νόμῳ λαμπρά». Οὗτοι, «τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον εὐωδιάζοντες», «τοῖς ἔθνεσι διεκόμισαν τὸν Χριστόν, ἱερουργοῦντες τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑφ' ἥλιον κηρύττοντες ὡς Θεὸν καὶ Κύριον». Οὕτως εὐδοκίμουν «ἐν ὑπακοῇ καὶ πίστει» Θεοῦ, ὡς ἄλλοι καλοὶ Ἰσμαηλῖται ἔμποροι. Διότι ὑπακοὴ Θεοῦ ἑρμηνεύεται ἡ λέξις Ἰσμαήλ[1149].

Μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν προτυποῖ ὁ Ἰωσήφ, ἥτις εἶναι σῶμα Χριστοῦ[1150]. Οὗτος ἠρνήθη τὰς ἡδονὰς τῆς Αἰγυπτίας, ἐσυκοφαντήθη παρ' αὐτῆς καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὸ δεσμωτήριον. Ἐγένετο δὲ «καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὁ Χριστός, ὡς ἐν προσώπῳ» «τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, οἳ καὶ τὰ στίγματα αὐτοῦ» περιέφερον «ἐν ἰδίῳ σώματι». Διότι παρῃτοῦντο ἵνα συσχηματίζωνται τοῖς φρονοῦσι τὰ τοῦ κόσμου, «ἀπωτάτω (λίαν μακράν) δὲ ἦσαν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν». Διότι τοιοῦτος εἶναι «ἀεὶ ὁ τῶν ἁγίων βίος. Ἀλλ' ἐπεβουλεύοντο διὰ τοῦτο» «καί, συκοφαντούμενοι παρὰ τῶν» ἀντιφρονούντων, περιέπεσον εἰς πειρασμοὺς καὶ ἐγένοντο «δεσμῶται». «Πλὴν καὶ ἐν αὐτοῖς ἐπλατύνοντο τοῖς πόνοις, τῆς τοῦ Θεοῦ Χάριτος ἐξημερούσης αὐτούς»[1151]. Μετὰ τὴν ἐξήγησιν τῶν ἐνυπνίων ὑπὸ τοῦ Ἰωσήφ, «θαυμάσας ὁ Φαραώ, ταμίαν αὐτὸν καὶ ἡγούμενον» κατέστησεν ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀρχήν. Τοῦτο συνέβη

1143. Γενέσ. λζ' 2.
1144. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 300.
1145. Χρυσοστόμου, PG. 54, 528 - 529.
1146. Ὄρθρου Μ. Σαββάτου.
1147. Χρυσοστόμου, PG. 54, 529.
1148. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 305.
1149. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 305 - 308.
1150. Κολασ. α' 24.
1151. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 321.

καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. «Ἐδιώκετο» «ὁ Χριστὸς» «ἐν προσώπῳ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων» καὶ τῶν ἄλλων Ἁγίων. Οὗτοι ἦσαν κατ᾽ ἀρχὰς εἴς τινας «φανεροὶ» «ὡς σοφοὶ λίαν» καὶ γνῶσται τῶν ἀπορρήτων εἰς τοὺς πολλούς. «Εἶτα» ἐγένοντο γνωστοὶ «καὶ αὐτοῖς τοῖς κρατοῦσι τῆς γῆς», οἵτινες ἐπίστευσαν, ὅτι οὗτοι «καὶ αὐτὴν ἔχουσι τῶν ἐσομένων τὴν γνῶσιν ἐξ ἀποκαλύψεως Θεοῦ ἐν Πνεύματι». Διὸ ἐδέχθησαν τούτους ὡς «οἰκονόμους καὶ ἄρχοντας ἐθνῶν». Οὗτοι δέ, διένεμον εἰς τοὺς ἐν πνευματικῷ «λιμῷ» λαοὺς «τὸν θεῖόν τε καὶ οὐράνιον λόγον» καὶ τὴν ἀρίστην «παίδευσιν». Διὰ τούτων, ὁ Χριστὸς κατέκτησε «τὴν τῶν ἐθνῶν χώραν», καθάπερ «τὴν τῶν Αἰγυπτίων ὁ Ἰωσήφ»[1152]. Τοιουτοτρόπως, «Ἰωσὴφ ὁ δέσμιος, ὁ ἐν Αἰγύπτῳ γεγονὼς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, εἰς Χριστοῦ τύπον» νοεῖται «δεσμώτης καὶ δεσπότης»[1153].

Μετὰ τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς εὐφορίας, «ἦλθε» «λιμὸς ἐφ᾽ ὅλην τὴν γῆν Αἰγύπτου καὶ Χαναάν, καὶ θλῖψις μεγάλη, καὶ οὐχ εὕρισκον χορτάσματα». «Ἀκούσας δὲ Ἰακὼβ ὄντα σῖτα ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξαπέστειλε τοὺς» υἱοὺς αὐτοῦ «πρῶτον· καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη Ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ». «Ἀποστείλας δὲ Ἰωσὴφ μετεκαλέσατο τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἰακὼβ καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν αὐτοῦ, ἐν ψυχαῖς ἑβδομήκοντα πέντε»[1154]. Καταβάντες δὲ εἰς Αἴγυπτον, κατῴκησαν «ἐν γῇ Γεσέμ»[1155], ἐν «τῇ βελτίστῃ γῇ» Αἰγύπτου, «ἐν γῇ Ραμεσσῆ»[1156]. Πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, «εἶπεν» «Ἰσραὴλ (Ἰακώβ) τῷ Ἰωσήφ· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποθνήσκω, καὶ ἔσται ὁ Θεὸς μεθ᾽ ὑμῶν, καὶ ἀποστρέψει ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων ὑμῶν»[1157]. Διὰ τούτων ὁ Ἰσραήλ, «προφητεύων τὰ μέλλοντα», «προλέγει» «καὶ τὴν οἰκείαν (ἰδίαν) τελευτὴν καὶ ὅτι ἐπανήξουσιν ἐκ τῆς ἀλλοτρίας (γῆς Αἰγύπτου) εἰς τὴν Χαναάν»[1158], τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Προσέτι, «ἐκάλεσεν» «Ἰακὼβ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· συνάχθητε, ἵνα ἀναγγείλω ὑμῖν, τὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἐπ᾽ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν»[1159]. Ἐνταῦθα, ὡς προφήτης πάλιν ὁμιλεῖ ὁ πατριάρχης Ἰσραήλ. «Ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐνηχούμενος», προλέγει «οὐ τὰ παρόντα, οὐ τὰ μετὰ βραχὺν ἐσόμενα χρόνον, ἀλλὰ τὰ ἐν ἐσχάταις ἡμέραις γενησόμενα»[1160]. Μεταξὺ τῶν προφητειῶν τούτων καταλέγονται καὶ αἱ δύο προρρήσεις περὶ τῶν ἐσχάτων τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τῶν ἐσχάτων τοῦ κόσμου. Ἡ πρώτη ἀναφέρεται εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν καὶ ἡ δευτέρα εἰς τὸν ἀντικείμενον πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν Ἀντίχριστον[1161]. Περὶ Χριστοῦ προφη-

1152. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 324.
1153. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 453.
1154. Πράξ. ζ' 11 - 14.
1155. Γενέσ. μζ' 5.
1156. Γενέσ. μζ' 11.
1157. Γενέσ. μη' 21.
1158. Χρυσοστόμου, PG. 54, 572.
1159. Γενέσ. μθ' 1.
1160. Χρυσοστόμου,, PG. 54, 572.
1161. 1 Ἰωάν. β' 18.

τεύει ὁ Ἰακὼβ ἐν τῇ εὐλογίᾳ αὐτοῦ πρὸς τὸν πατριάρχην Ἰούδαν. Περὶ Ἀντιχρίστου ἐν τῇ εὐλογίᾳ πρὸς τὸν πατριάρχην Δάν.

Ἡ προφητεία περὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἔχει ὡς ἀκολούθως: «Ἰούδα, σὲ αἰνέσαισαν οἱ ἀδελφοί σου· αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν σου· προσκυνήσουσί σε οἱ υἱοὶ τοῦ πατρός σου. Σκύμνος λέοντος Ἰούδα· ἐκ βλαστοῦ, υἱέ μου, ἀνέβης· ἀναπεσὼν ἐκοιμήθης ὡς λέων καὶ ὡς σκύμνος· τὶς ἐγερεῖ αὐτόν; Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἐὰν ἔλθῃ τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν. Δεσμεύων πρὸς ἄμπελον τὸν πῶλον αὐτοῦ καὶ τῇ ἕλικι τὸν πῶλον τῆς ὄνου αὐτοῦ· πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ· χαροποιοὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπὸ οἴνου καὶ λευκοὶ οἱ ὀδόντες αὐτοῦ ἢ γάλα»[1162].

Διὰ τῆς προφητείας ταύτης, ὁ Ἰακὼβ προλέγει «τὰ κατὰ τὸν Χριστὸν ἅπαντα». Ὄχι «μόνον τὴν εἰς ἀνθρώπους κάθοδον τοῦ Δεσπότου, ἀλλὰ καὶ τὸ μυστήριον» τῆς Θείας Εὐχαριστίας τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου «καὶ τὸν σταυρὸν καὶ τὴν ταφὴν καὶ τὴν ἀνάστασιν καὶ πάντα ἁπαξαπλῶς»[1163]. «Αἶνον, ἢ ὕμνησιν, ἢ ὑμνούμενον» ἑρμηνεύουσι τὸ ὄνομα τοῦ πατριάρχου Ἰούδα. «Ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς» δὲ ἐγεννήθη κατὰ σάρκα ὁ Χριστός, ὁ ὑμνούμενος καὶ προσκυνούμενος Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ νικῶν[1164] τὸν Διάβολον, τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν θάνατον. «Σκύμνος» «λέοντος ὁ Χριστὸς» ὡς «Υἱὸς ὢν Θεοῦ πάντα ἰσχύοντος». Ἐγένετο ἐν κόσμῳ «ἀπὸ βλαστοῦ καὶ ἐκ ρίζης εὐγενοῦς», ἤτοι «τῆς ἁγίας Παρθένου»[1165]. «Τὸν σταυρὸν καὶ τὴν ταφὴν»[1166] ἔπαθεν οἰκειοθελῶς ὡς «ἀναπεσὼν» καὶ κοιμώμενος «λέων καὶ ὡς σκύμνος», καὶ ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν μόνος ὡς Θεός, μὴ δεόμενος παρὰ τῶν κτιστῶν «συνεργείας εἰς ἀνάστασιν»[1167]. «Εἶτα καὶ τὸν καιρὸν σαφῶς μηνύει» ἡ προφητεία, καθ᾽ ὃν θὰ ἤρχετο ὁ Χριστός[1168], ἤτοι ὅτε θὰ μετέπιπτεν ἡ ἀρχὴ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἕως τότε δὲν θὰ ἐξέλιπεν ἄρχων Ἰσραηλίτης. «Ἦρχον» «γὰρ Ἰουδαῖοι καὶ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ἦσαν οἱ παρ᾽ αὐτοῖς ἡγούμενοι», μέχρις ὅτου «Ἡρώδης ὁ Ἀντιπάτρου παῖς, Παλαιστινὸς ὤν, τετράρχης ὠνόμασται» καὶ μετέβαλε τὴν ἀρχήν. Ἐπ᾽ αὐτοῦ «καὶ αὐτὸς γεγέννηται Χριστός, ἡ τῶν ἐθνῶν προσδοκία». Τότε ἦλθον «τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ», δηλαδὴ ἡ «προητοιμασμένη» «βασιλεία» τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου[1169]. Ὁ Χριστός, ἡ ἄμπελος ὢν ἡ ἀληθινή, «προσέδησεν» εἰς ἑαυτὸν «διὰ τῆς πίστεως», ὡς ἄλλον «πῶλον», «τὸν

1162. Γενέσ. μθ´ 8 - 12.
1163. Χρυσοστόμου, PG. 54, 574.
1164. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 349 - 353.
1165. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 353.
1166. Χρυσοστόμου, PG. 54, 574.
1167. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 353.
1168. Χρυσοστόμου, PG. 54, 574.
1169. Χρυσοστόμου, αὐτόθι. Λουκ. α´ 33.

ἐξ ἐθνῶν λαόν», καὶ «τῇ ἕλικι τῆς ἀμπέλου, τουτέστιν (τῇ) ἀγάπῃ τῇ παρ' ἑαυτοῦ, τὸν πῶλον τῆς ὄνου αὐτοῦ», ἤτοι τὸν ἐκ «τῆς Συναγωγῆς (τῶν Ἰουδαίων) πεπιστευκότα λαόν»[1170]. «Περιβολὴν» τὸ «σῶμα» τοῦ Χριστοῦ λέγει ἡ προφητεία, αἷμα δὲ σταφυλῆς τὸ αἷμα αὐτοῦ τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ τοῦ πάθους τοῦ Σταυροῦ[1171]. Ὡς «χαροποὶ» δὲ «ὀφθαλμοί», ἐστι «τὸ οἱονεὶ φιλομειδὲς καὶ τὸ ἀεὶ πως εὔθυμόν τε καὶ ἱλαρὸν τῆς θεότητος αὐτοῦ»[1172], καθὼς μαρτυρεῖ καὶ τὸ φαιδρὸν τῆς ἀναστάσεως, ἀλλὰ καὶ οἱ κήρυκες ταύτης Ἀπόστολοι καὶ Προφῆται. Καὶ ὡς ὑπὲρ γάλα λευκοὶ οἱ ὀδόντες, ἤγουν ἀληθεῖς καὶ ἅγιοι εἶναι οἱ λόγοι τῆς κρίσεως τοῦ Χριστοῦ[1173].

Ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα λοιπὸν κατὰ σάρκα ὁ Χριστός. Διὸ ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου ἐλογίσθη καὶ υἱὸς «τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰακώβ, τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Θάρα, τοῦ Ναχώρ, τοῦ Σερούχ, τοῦ Ραγαῦ, τοῦ Φαλέκ, τοῦ Ἕβερ, τοῦ Σαλά, τοῦ Καϊνάν, τοῦ Ἀρφαξάδ, τοῦ Σήμ, τοῦ Νῶε, τοῦ Λάμεχ, τοῦ Μαθουσάλα, τοῦ Ἐνώχ, τοῦ Ἰάρεδ, τοῦ Μαλελεήλ, τοῦ Καϊνάν, τοῦ Ἐνώς, τοῦ Σήθ, τοῦ Ἀδάμ», ὧν δὲ ὁ σαρκωθεὶς Υἱὸς καὶ Λόγος «τοῦ Θεοῦ»[1174] (ἰ. ἀ. σ. 78, 79, 87).

Ἡ προφητεία περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου εἶναι ἡ ἑξῆς: «Δὰν κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὡσεὶ καὶ μία φυλὴ ἐν Ἰσραήλ. Καὶ γενηθήτω Δὰν ὄφις ἐφ' ὁδοῦ, ἐγκαθήμενος ἐπὶ τρίβου, δάκνων πτέρναν ἵππου, καὶ πεσεῖται ὁ ἱππεὺς εἰς τὰ ὀπίσω, τὴν σωτηρίαν περιμένων Κυρίου»[1175]. Διὰ τούτων, ὁ Προφήτης τὰ «μετὰ πολὺν ἐσόμενα χρόνον ἤδη προαναφωνεῖ»[1176]. Καὶ ἐνταῦθα, «ἕπεται πάλιν τῇ τοῦ ὀνόματος ἐτυμολογίᾳ ὁ λόγος. Κριτὴς γάρ, ἤτοι κρίσις ὁ Δάν»[1177] ἑρμηνεύεται. Ἡ πρόρρησις αὕτη ἐπληρώθη, καὶ ἀνεξαρτήτως βεβαίως φυλῆς, πολλάκις ἐπὶ καλῷ ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ ἐν τῇ καινῇ ἐποχῇ. Ὅπως π.χ. ἐπὶ τοῦ κριτοῦ Σαμψὼν[1178] καὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων μαθητῶν, τῶν διδασκάλων καὶ κριτῶν τῆς οἰκουμένης[1179]. Ἐπραγματοποιήθη ὅμως καὶ ἐπὶ κακῷ, ὡς διὰ τῶν «πικροτάτων ἔχεων (ἐχιδνῶν)», ἤτοι τῶν χριστοκτόνων Ἰουδαίων[1180], οἵτινες «τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν»[1181]. Οὕτως ὁ ὄφις Διάβολος ἐτήρησε τὴν «πτέρναν»[1182] αὐτοῦ διὰ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου. Καὶ ἔπεσε μὲν οἰκειοθελῶς ὡς «ἱππεὺς» «εἰς τὰ ὀπίσω» ὁ Χρι-

1170. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 356.
1171. Χρυσοστόμου, PG. 54, 574 - 575.
1172. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 356.
1173. Χρυσοστόμου, PG. 54, 575.
1174. Λουκ. γ' 33 - 38.
1175. Γενέσ. μθ' 16 - 18.
1176. Χρυσοστόμου, PG. 54, 575
1177. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 361.
1178. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 6, 149, 282.
1179. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 364.
1180. Κυρίλλου Ἀλεξ. PG. 69, 364 - 365.
1181. 1 Κορινθ. β' 8.
1182. Γενέσ. γ' 15.

στὸς διὰ τοῦ ἑκουσίου θανάτου καὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀνέστη ὡς ὁ σωτὴρ Κύριος καὶ Θεός. Προσέτι, παρομοίως πρὸς τοὺς θεοκτόνους φέρονται καὶ οἱ ἀπόγονοι τούτων ἄπιστοι Ἑβραῖοι ἀνὰ τοὺς αἰῶνας. Διότι «ἀφέντες τὸ εὐλογεῖν» τὸν Θεόν, «καθ' ἑκάστην ἡμέραν καταρῶνται»[1183] τὸν Χριστὸν καὶ διώκουσι τὴν Ἐκκλησίαν. Κυρίως ὅμως, ἡ προφητεία θὰ ἐκπληρωθῇ «ἐπὶ τὸν Ἀντίχριστον»[1184]. Οὗτος θὰ προέλθῃ ἐκ τῆς φυλῆς Δὰν[1185] καὶ θὰ ἀναφανῇ «ἐπὶ τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος»[1186], ὀλίγον πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου. Ὁ Ἀντίχριστος θὰ εἶναι σατανοφόρος (9) καὶ θὰ διώξῃ καθολικῶς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τοῦ μεγίστου διωγμοῦ ἐπὶ τῆς γῆς (10). Τότε οἱ «μαθηταὶ» τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἄλλος πεσὼν ἱππεύς, «περιμενοῦσι» «τὸν τῆς ἑαυτῶν δόξης τε καὶ σωτηρίας καιρὸν»[1187] τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου. Διότι «ὁ Κύριος» «καταργήσει» τὸν «ἐφ' ὁδοῦ» ὄφιν Ἀντίχριστον, «τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ»[1188]. Ὡς δὲ ὁ ἐρχόμενος «Ἀντίχριστος»[1189] θὰ εἶναι σατανοφόρος, οὕτως ἐμφανίζονται πρὸ αὐτοῦ καὶ σατανοκίνητα ὄργανα τοῦ κακοῦ καὶ τύποι τοῦ Διαβόλου. Μάλιστα τύπος τοῦ ἀρχεκάκου Διαβόλου ἀνεδείχθη ὁ ἀγνώμων Φαραὼ τῆς γῆς Αἰγύπτου.

Διότι, ὅτε οἱ «υἱοὶ Ἰσραὴλ ηὐξήθησαν καὶ ἐπληθύνθησαν καὶ χυδαῖοι (πολυάριθμοι) ἐγένοντο», «ἀνέστη» «βασιλεὺς ἕτερος ἐπ' Αἴγυπτον, ὃς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσήφ»[1190]. Ἤτοι προσεποιεῖτο ὅτι δὲν ἐγνώριζε τὸν Ἰωσήφ, δηλαδὴ δὲν ἀνεγνώριζε τὴν εὐεργεσίαν αὐτοῦ ὡς ἀγνώμων. Οὗτος λοιπὸν ὁ «ἕτερος» Φαραὼ «κατασοφισάμενος τὸ γένος» τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, «ἐκάκωσεν»[1191] αὐτούς. Δηλαδή, ἀπεφάσισε «τὴν λάθρα ἀναίρεσιν (ἐξόντωσιν)»[1192] αὐτῶν. Τότε εἶπε πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους: «Ἰδοὺ τὸ γένος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ μέγα πλῆθος καὶ ἰσχύει ὑπὲρ ἡμᾶς· δεῦτε οὖν κατασοφισώμεθα αὐτούς»[1193], ἤτοι ἵνα ἐξοντώσωμεν αὐτοὺς δολίως. Καὶ ἐδούλωσε τοὺς Ἰσραηλίτας εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα θανάτου, «τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς πλινθείας»[1194]. «Καὶ ἐπέστησεν αὐτοῖς ἐπιστάτας τῶν ἔργων, ἵνα κακώσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ἔργοις»[1195]. «Καὶ κατεδυνάστευον οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ βίᾳ καὶ κατωδύνων αὐτῶν τὴν ζωὴν ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς σκληροῖς, τῷ πη-

1183. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 250.
1184. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 6, 149.
1185. Ἀνδρέου Καισαρείας, PG. 106, 281.
1186. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1216.
1187. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 364 - 365.
1188. 2 Θεσσαλον. β' 8.
1189. 1 Ἰωάν. β' 18.
1190. Ἐξόδ. α' 7 - 8.
1191. Πράξ. ζ' 19.
1192. Χρυσοστόμου, PG. 60, 129.
1193. Ἐξόδ. α' 9 - 10.
1194. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 644.
1195. Ἐξόδ. α' 11.

λῷ καὶ τῇ πλινθείᾳ καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις τοῖς ἐν τοῖς πεδίοις, κατὰ πάντα τὰ ἔργα, ὧν κατεδουλοῦντο αὐτοὺς μετὰ βίας»[1196]. «Καὶ ᾠκοδόμησαν πόλεις ὀχυρὰς τῷ Φαραώ»[1197]. Οὕτως ἐνόμιζεν ὁ πικρὸς δυνάστης, ὅτι θὰ ἐκώλυε «τὴν εἰς πλῆθος αὔξησιν» τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Ἀντέπραττεν ὅμως ὁ Θεός[1198]. Διὸ οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, «καθότι» «αὐτοὺς ἐταπείνουν, τοσούτῳ πλείους ἐγίγνοντο καὶ ἴσχυον σφόδρα σφόδρα»[1199]. Ἐν τούτῳ μάλιστα ἐπληροῦτο ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πρὸς Ἀβραὰμ περὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ, ὅτι «δουλώσουσιν αὐτοὺς καὶ κακώσουσιν αὐτοὺς καὶ ταπεινώσουσιν αὐτοὺς» «ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ»[1200] (ἰ. ἀ. σ. 96).

Ἀπέτυχεν ὁ «πονηρὸς»[1201] τύραννος Φαραὼ εἰς τὴν πρώτην προσπάθειαν ἐξοντώσεως. Καί, ὅπως ὁ πατὴρ αὐτοῦ Διάβολος, οὕτω καὶ αὐτὸς «ἐφ' ἑτέραν λαθραίως ἔρχεται μηχανήν».«Προστάττει ταῖς μαίαις τῶν Ἑβραίων ἀποκτείνειν μὲν τὰ ἄρσενα τῶν τικτομένων, τὰ θήλεα δὲ περιποιεῖσθαι». Ἀλλὰ «καὶ τοῦτο κεκώλυκεν ὁ Θεός»[1202]. «Ἐφοβήθησαν» «αἱ μαῖαι τὸν Θεὸν καὶ οὐκ ἐποίησαν» τοὺς δολίους φόνους, «καθότι συνέταξεν αὐταῖς ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου, καὶ ἐζωογόνουν τὰ ἄρσενα»[1203]. «Εὖ (καλῶς) δὲ ἐποίει ὁ Θεὸς ταῖς μαίαις, καὶ ἐπλήθυνεν ὁ λαὸς καὶ ἴσχυε σφόδρα»[1204]. Κατόπιν τῆς ἀποτυχίας καὶ τῆς δευτέρας μηχανῆς κακουργίας, ὁ φιλαμαρτήμων Φαραὼ «τρίτης ἐπιβουλῆς ἅπτεται». «Φανερῶς» πλέον «ἐντέλλεται τοῖς ὑπ' αὐτὸν»[1205] περὶ τῆς γενοκτονίας καὶ λέγει: «Πᾶν ἄρσεν, ὃ ἐὰν τεχθῇ τοῖς Ἑβραίοις, εἰς τὸν ποταμὸν ρίψατε· καὶ πᾶν θῆλυ, ζωογονεῖτε αὐτό»[1206].

Τύπος γίνεται ἐνταῦθα ὁ Φαραὼ τοῦ Διαβόλου, καθ' ὅτι αὐτὸν μιμεῖται. Διότι «καὶ ὁ Διάβολος», «ὁ νοητὸς Φαραώ, κατὰ τοῦ νοητοῦ Ἰσραήλ», δηλαδὴ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ τοῦ Χριστοῦ, «τριπλοῦν τρόπον ἐπιβουλῆς ἐνόησε». Κακουργῶν πρὸς τοὺς ἐπιδιδομένους εἰς τὴν ἀρετήν, πρῶτον μέν, «πόνον καὶ κακοπάθειαν αὐτοῖς ἐπιφέρει», ὡς εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας τὴν πλινθουργίαν. Ἀποτυχὼν δὲ «τοῦ σκοποῦ», δεύτερον, «τοὺς κατὰ πίστιν ἀδελφοὺς αὐτῶν καὶ φίλους ἐφοπλίζει» κατὰ τῶν ἀνδρείων «εἰς τὴν εὐσέβειαν», ὡς ὁ Φαραὼ τὰς ἐξ Ἰσραὴλ μαίας, ἂν καὶ αὗται δὲν ὑπήκουσαν εἰς αὐτόν. Τοὺς δὲ θηλυπρεπεῖς εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἀσθενεῖς «οὐκ ἐπιβουλεύει», ὡς χρησίμους εἰς αὐτὸν «πρὸς ἁμαρτίαν». «Ἀποτυγχάνων δὲ καὶ τῆς δευτέρας ἐπιβουλῆς», λόγῳ τοῦ

1196. Ἐξόδ. α' 13 - 14.
1197. Ἐξόδ. α' 11.
1198. Κυρίλλου Ἀλεξ. κ.ἄ., PG. 77, 1184.
1199. Ἐξόδ. α' 12.
1200. Γενέσ. ιε' 13.
1201. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 273.
1202. Κυρίλλου Ἀλεξ. κ.ἄ., PG. 77, 1184.
1203. Ἐξόδ. α' 17.
1204. Ἐξόδ. α' 20.
1205. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 1184.
1206. Ἐξόδ. α' 22.

«θείου φόβου» τῶν παρακινηθέντων κατὰ τῶν εὐσεβῶν, τρίτον, «ἀναφανδὸν ἐπιτρέπει» εἰς τοὺς οἰκείους αὐτοῦ ὑπασπιστὰς «τὴν κατὰ τῶν ἁγίων ἀγριότητα καὶ μιαιφονίαν»[1207]. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Ἰωσήφ, μιμούμενος τὴν θείαν φιλανθρωπίαν, γίνεται σιτοδότης τῆς Αἰγύπτου καὶ διασώζει τὸν Αἰγύπτιον λαὸν ἐκ βεβαίου θανάτου λιμοῦ. Ἀντιθέτως, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Διαβόλου Φαραώ, ἀντιγράφων τὴν σατανικὴν μισανθρωπίαν, ἐξοντώνει τὸν εὐεργέτην καὶ θεοσεβῆ λαὸν τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ. Ὁ Θεὸς διὰ τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ δίδει σωτηρίαν. Ὁ Διάβολος διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀνθρώπων κατεργάζεται θάνατον.

Ἀπεπνίγετο, λοιπόν, ὁ ἄρρην Ἰσραηλίτης λαὸς εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Νείλου ποταμοῦ τῆς «γῆς Αἰγύπτου», τοῦ «οἴκου δουλείας»[1208]. Τότε, «ἐν αὐτῷ μέσῳ τῷ θυμῷ»[1209], «τίκτεται Μωυσῆς ἐκ τῆς φυλῆς Λευΐ»[1210], «ὁ προστάτης»[1209] τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ τύπος τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. «Ἐγεννήθη Μωυσῆς καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ Θεῷ»[1211], ἤγουν καλὸς[1212] καὶ «ἐκλεκτός»[1213]. «Ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ»[1211] καὶ διὰ τὸν φόβον Φαραὼ «ἐξέθηκαν αὐτὸν οἱ γονεῖς ἐν θίβῃ (ἐν πλεκτῇ θήκῃ). Κατελθοῦσα δὲ ἡ θυγάτηρ Φαραὼ καὶ ἀνελομένη (σώσασα) τὸ παιδίον, ἔδωκε (τοῦτο) τρέφεσθαι»[1210] εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ «καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. Καὶ ἐπαιδεύθη Μωυσῆς πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων, ἦν δὲ δυνατὸς ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις. Ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσαρακονταετὴς χρόνος, ἀνέβη εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. Καὶ ἰδών τινα ἀδικούμενον ἠμύνατο καὶ ἐποιήσατο ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ»[1214]. «Περιβλεψάμενος» «ὧδε καὶ ὧδε, οὐχ ὁρᾷ οὐδένα. Πατάξας δὲ τὸν Αἰγύπτιον, ἔκρυψεν αὐτὸν ἐν τῇ ἄμμῳ»[1215]. «Ἐνόμιζε δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ (ὅτι θὰ ἀντιληφθῶσιν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ), ὅτι ὁ Θεὸς διὰ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν· οἱ δὲ οὐ συνῆκαν»[1216]. «Ἐξελθὼν δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ δευτέρᾳ, ὁρᾷ δύο Ἑβραίους διαπληκτιζομένους»[1215] «καὶ συνήλασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην εἰπών· ἄνδρες, ἀδελφοὶ ἐστε ὑμεῖς· ἵνα τὶ ἀδικεῖτε ἀλλήλους; Ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον ἀπώσατο (ἀπώθησεν) αὐτὸν εἰπών· τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμῶν; Μὴ ἀνελεῖν με (ἵνα με φονεύσῃς) σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον;»[1217]. «Ἐφοβήθη οὖν Μωυσῆς· ἤκουσε δὲ Φαραὼ τὸ ῥῆμα καὶ ἐζήτει ἀνε-

1207. Κυρίλλου Ἀλεξ. κ.ἄ., PG. 77, 1184.
1208. Ἐξόδ. κ' 2.
1209. Χρυσοστόμου, PG. 60, 129.
1210. Χρυσοστόμου, PG. 56, 325.
1211. Πράξ. ζ' 20.
1212. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 396.
1213. Ψαλμ. 105, 23.
1214. Πράξ. ζ' 21 - 24.
1215. Χρυσοστόμου, PG. 56, 325.
1216. Πράξ. ζ' 25.
1217. Πράξ. ζ' 26 - 28.

λεῖν Μωυσῆν»[1218]. Ὁ δὲ Μωυσῆς «ἔφυγε» «καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν γῇ Μαδιάμ»[1219]. Ἐκεῖ Ἰοθὸρ «δίδωσιν αὐτῷ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς γυναῖκα»[1218], ἐξ ἧς «ἐγέννησεν υἱοὺς δύο»[1219]. Καὶ «ἦν ποιμαίνων τὰ πρόβατα Ἰοθὸρ τοῦ γαμβροῦ (πενθεροῦ) αὐτοῦ, τοῦ ἱερέως Μαδιάμ»[1220], ζῶν κατὰ Θεὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη[1221]. Ὠνομάσθη δὲ Μωυσῆς, «ἐπειδὴ διεσώθη ἐκ τοῦ ὕδατος· Αἰγύπτιοι γὰρ τὸ ὕδωρ "μῶϋ" καὶ τὸ "σῆς" σωθῆναι προσαγορεύουσιν» ([12]).

Ὅπως ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Μωυσέως τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα κεῖνται ἐν τῇ Γραφῇ «εἰς εἰκόνα καὶ ὑποτύπωσιν τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας»[1222]. Παιδίον ἄκακον ὁ Μωυσῆς. Παιδίον ἅγιον ἐγένετο ὁ Χριστός, διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ «τὴν τῆς θεότητος ἀκακίαν»[1223]. «Ἀστεῖος» ὁ Μωυσῆς. «Ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων»[1224] ὁ Χριστός[1225]. Ἄρσην (ἄρρην) ὁ Μωυσῆς. Ἀληθῶς ἄρσην ὁ Χριστός. «Πρὸ μὲν γὰρ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας, οὐκ ἦν ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἄρσεν ἀνεπιβούλευτον. Ἄρσεν δὲ νοοῦμεν τὸ ὡς ἐν ἀνδρείᾳ τῇ πνευματικῇ» ὃν «καὶ ἧς ἂν εἶεν (θὰ εἶναι) καρποὶ τὰ ἀνδάνοντα (ἀρέσκοντα) τῷ Θεῷ»[1226]. Ἐκρύβη «μῆνας τρεῖς» ὁ Μωυσῆς. Καὶ ὁ Χριστὸς τριάκοντα ἔτη «ὑποτασσόμενος» ἀνθρώποις[1227], «διέλαθεν» «ἐν ἀρχαῖς (κατ' ἀρχάς)· τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου»[1228]. Ἐν θίβῃ ἐτέθη ὁ Μωυσῆς καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐξήχθη. Ἐν τάφῳ ὁ Χριστὸς σταυρωθεὶς καί, «πατήσας τὸν θάνατον, ἔξω» τοῦ «μνημείου γέγονεν»[1228]. Ὑπὸ τῆς Ἑβραίας μητρὸς ἐτέθη ὁ Μωυσῆς ἐν τῷ ποταμῷ καὶ ἀνευρέθη παρὰ τῆς θυγατρὸς Φαραώ. Καὶ «ἡ τῶν Ἰουδαίων Συναγωγὴ» «ἠλλοτρίωσεν» «ἑαυτῆς τὸν Ἐμμανουήλ», ἀλλ' «εὑρίσκει» τοῦτον ἡ «τοῦ Φαραὼ θυγάτηρ, τουτέστιν ἡ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησία, καίτοι πατέρα ποτὲ λαχοῦσα τὸν Σατανᾶν»[1228]. Εἰς ὕδατα εὑρέθη ὁ Μωυσῆς. Εἰς τὸ «ἅγιον Βάπτισμα» «εὑρίσκεται» ὁ Χριστός, τοῦ ὁποίου Βαπτίσματος «τύπος» νοοῦνται ἐκεῖνα τὰ ὕδατα. Εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ ἐπεδόθη ὁ Μωυσῆς παρὰ τῆς θυγατρὸς Φαραώ. «Παρὰ τῆς ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας δέξεται Χριστὸν ἡ τῶν Ἰουδαίων Συναγωγή», «ἀποβαλοῦσα» τὴν ἀπείθειαν «ἐν τελευταίοις» «καιροῖς»[1229]. «Ἐν τῇ ἄμμῳ» «ἔκρυψεν» ὁ Μωυσῆς τὸν παταχθέντα παρ' αὐτοῦ «Αἰγύπτιον»[1230], πρὸς σωτηρίαν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. Καὶ ὁ Χριστός, «προκαταδήσας»

1218. Χρυσοστόμου, PG. 56, 325.
1219. Πράξ. ζ' 29.
1220. Ἐξόδ. γ' 1.
1221. Πράξ. ζ' 30.
1222. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 392.
1223. Κυρίλλου Ἀλεξ. PG. 69, 393.
1224. Ψαλμ. 44, 3.
1225. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 396.
1226. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 396 - 397.
1227. Λουκ. β' 51.
1228. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 397.
1229. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 397.
1230. Ἐξόδ. β' 12.

«τὸν ἰσχυρόν, τουτέστι τὸν Σατανᾶν» καὶ «προκατακλείσας» «ὥσπερ εἰς ᾅδην» καὶ «καταχωννύων» «ὥσπερ εἰς ἄβυσσον» «τὰ πονηρὰ δαιμόνια», «ἐκάλει λοιπὸν» εἰς σωτηρίαν «διὰ πίστεως εἰς ἑαυτὸν» καὶ «ἀρετῆς»[1231]. Ἀντέλεξε πρὸς Μωυσῆν ὁ ἀδικῶν Ἑβραῖος. Καὶ οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι «ἀντεφέροντο» πρὸς τὸν Χριστόν, λαλοῦντες «σκληρῶς» «καὶ ἀφιλοθέως»[1231]. Μετῴκησεν εἰς Μαδιὰμ ὁ Μωυσῆς· «Καὶ ὁ Χριστὸς ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν»[1232]. Μαδιάμ, ἔρημος καὶ Ἰοθὸρ τύποι εἶναι τοῦ κόσμου τούτου τῆς ἀποστασίας. «Ἑρμηνεύεται δὲ καὶ Ἰοθὸρ περισσότης, ἢ περιττός. Τοιοῦτος δὲ» εἶναι «καὶ ὁ κόσμος, περιττότης ὢν ὅλος», λόγῳ τῶν μὴ ἀναγκαίων φρονημάτων, τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν ἀχρείων ἡδονῶν[1232]. Καὶ ὡς Ἰοθὸρ ἦτο ἱερεὺς λατρείας τῶν κτισμάτων, οὕτω καὶ ὁ κόσμος «πεπλάνητο» «δαιμονίοις καὶ οὐ Θεῷ προσκυνῶν»[1232]. Ἐν τῷ κόσμῳ τῆς Μαδιὰμ ὁ Μωυσῆς ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ τύπου τοῦ κόσμου Ἰοθὸρ Σεπφώραν. Καὶ ὁ Χριστὸς «τὴν ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν», ἐπισκεφθεὶς αὐτὴν διὰ τῶν Ἀποστόλων. Διδοὺς δὲ εἰς ταύτην Χάριν πνοῆς αὐτοῦ, μετεποίησε τὴν ἀμορφίαν εἰς κάλλος οὐράνιον. «Διερμηνεύεται γὰρ» τὸ ὄνομα Σεπφώρα «ἐπίσκεψις, ἢ ὡραία» «καὶ χάρις πνοῆς»[1233].

Παρέμεινεν ὁ Μωυσῆς εἰς γῆν Μαδιὰμ ἕως «ἐτῶν ὀγδοήκοντα»[1234], ἤτοι «ἔτη τεσσαράκοντα»[1235]. Τὰ δὲ πρότερον τεσσαράκοντα ἔτη διῆλθεν ἐν Αἰγύπτῳ[2136]. Καὶ «ἐπὶ μὲν τῇ πρώτῃ τεσσαρακονταετηρίδι ἐπαιδεύθη τὰ Αἰγυπτίων, ἐπὶ δὲ τῇ δευτέρᾳ τεσσαρακονταετηρίδι, ἐπὶ προφάσει τοῦ ποιμαίνειν, ἐπὶ τὰς ἐρημίας ἀναχωρήσας, τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων ἀπεσχόλασε (διέτριψε)». Καὶ «οὕτω λοιπὸν» ἠξιώθη «τῆς τοῦ Θεοῦ ἐπιφανείας»[1237] «εἰς τὸ ὄρος Χωρήβ»[1238], ἤτοι Σινᾶ. «Πληρωθέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα», ἀπὸ τῆς φυγῆς ἐξ Αἰγύπτου, «ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους Σινᾶ ἄγγελος Κυρίου ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου. Ὁ δὲ Μωυσῆς ἰδὼν ἐθαύμαζε τὸ ὅραμα»[1239], «ὅτι ὁ βάτος καίεται πυρί, ὁ δὲ βάτος οὐ κατεκαίετο»[1240]. «Προσερχομένου δὲ αὐτοῦ κατανοῆσαι, ἐγένετο φωνὴ Κυρίου πρὸς αὐτόν· ἐγὼ ὁ Θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ. Ἔντρομος δὲ γενόμενος Μωυσῆς, οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Κύριος· λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος, ἐν ᾧ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν. Ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι

1231. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 404.
1232. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 405.
1233. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 408.
1234. Ἐξόδ. ζ' 7.
1235. Πράξ. ζ' 36.
1236. Πράξ. ζ' 23.
1237. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 53.
1238. Ἐξόδ. γ' 1.
1239. Πράξ. ζ' 30 - 31.
1240. Ἐξόδ. γ' 2.

(ἵνα σώσω) αὐτούς· καὶ νῦν δεῦρο ἀποστελῶ σε εἰς Αἴγυπτον»[1241]. Καὶ ἀπεστάλη ὁ Μωυσῆς ἐκ τῆς ἐρήμου εἰς γῆν Αἰγύπτου «ἄκων»[1242], λαβὼν βοηθὸν τὸν ἐν Αἰγύπτῳ ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν λευΐτην Ἀαρὼν[1243].

Διὰ τῆς λαμπρᾶς «ὀπτασίας» τοῦ καιομένου καὶ μὴ κατακαιομένου βάτου, διαγγέλλεται «τὸ Χριστοῦ μυστήριον». «Ἅγιος ἄγγελος» ἐφάνη εἰς τὸν Μωυσῆν ἐν εἴδει πυρὸς ἐν τῷ βάτῳ. Πρὸς πῦρ «παρεικάζει (παρομοιάζει)» «τὴν θείαν» «φύσιν τὸ ἱερὸν γράμμα», ὡς ὅταν λέγῃ, «ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον[1244] ἐστί»[1245], πρὸς χόρτον δὲ τὸν ἄνθρωπον, ὡς «ἄνθρωπος, ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ[1246]»[1248]. Λοιπόν, «ὥσπερ ἐστὶν οὐ φορητὸν ἀκάνθαις τὸ πῦρ, οὕτω καὶ θεότης ἀνθρωπότητι. Πλὴν ἐν Χριστῷ συνέβη καὶ γέγονεν οἰστὴ (ὑποφερτή). Κατῴκησε γὰρ ἐν αὐτῷ "πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς"[1247]»[1248]. «Κεχώρηκε γὰρ» «θεότης ἀνθρωπότητι». «Ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον» «Θεὸς τῷ ἐκ Παρθένου ναῷ κατηυλίζετο»[1248], τὴν δὲ Θεοτόκον ἀνέδειξε βάτον ἄφλεκτον καὶ «πυρίπλοκον θαῦμα»[1249]. Διότι «καὶ τὸ κατὰ τὴν Παρθένον μυστήριον» «διδασκόμεθα», διὰ τοῦ θαύματος τοῦ ἀφλέκτου βάτου[1250]. «Κατῴκησε δὲ καὶ ἐν ἡμῖν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, οὐ ποινὰς αἰτῶν, οὐ δίκας εἰσπρατόμενος», ἀλλὰ ἡμέρως[1251], καθ' ὅτι οὐκ «ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ[1252]».Καὶ «τὴν ἔρημον» δέ, «τὴν ἄνυδρον, τὴν ἀκανθοτόκον, ἐν ᾗ καὶ ὁ βάτος, γῆν ἁγίαν ἀποκαλεῖ». Διότι, ὅπου Χριστός, ἐκεῖ ὁ «χῶρος» «ἅπας ἅγιος». «Τύπον» δὲ ἐπέχει ἡ ἔρημος «τῆς ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας». «Ἐν ἐρήμῳ τοίνυν (λοιπόν) ὁ βάτος, καὶ ἁγία λοιπὸν ἡ τοῦτον ἔχουσα γῆ καὶ ἱερὰ τῷ Θεῷ». Διὸ λελυμένον τὸ ὑπόδημα. «Νεκρότητος δὲ καὶ φθορᾶς» «σημεῖον» εἶναι τὸ ὑπόδημα, καθ' ὅτι «πᾶν ὑπόδημά» ἐστι «ζῴου λείψανον, τεθνειῶτος ἤδη καὶ κατεφθαρμένου»[1253]. Ἐν Χριστῷ, νεκρὰ ἐγένετο ἡ λατρεία τῶν ζωοθυσιῶν τοῦ Νόμου καὶ ἡ ἁμαρτία[1254] ἐν τοῖς μέλεσιν τοῦ ἀνθρώπου[1255].

Θαυμαστὴ ἡ παιδαγωγία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὑπὸ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Πανσόφως ἄγονται ἡ γνώμη καὶ ἡ προαίρεσις τῶν ἀν-

1241. Πράξ. ζ' 31 - 34.
1242. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 53.
1243. Ἐξόδ. δ' 14 - 16.
1244. Ἑβρ. ιβ' 29.
1245. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 413.
1246. Ψαλμ. 102, 15.
1247. Κολασ. β' 9.
1248. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 413.
1249. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 689.
1250. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 332.
1251. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 413 - 416.
1252. Ἰωάν. γ' 17.
1253. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 416.
1254. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 416 - 417.
1255. Κολασ. γ' 5.

θρώπων πρὸς τὸν Σωτῆρα Χριστόν, ὅστις, παρερχομένων τῶν χρόνων, γίνεται «προσδοκία ἐθνῶν»[1256]. Τὸ μυστήριον τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας ἀπεκαλύφθη ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἕως τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου καὶ κατόπιν. Προδιεγράφη σποραδικῶς καὶ αἰνιγματωδῶς, κατόπιν δὲ πυκνότερον καὶ ἐκτυπώτερον. Ἐγένετο δὲ διὰ λόγων, διὰ γεγονότων, διὰ πράξεων καὶ προσώπων. Προανηγγέλθη παρὰ Θεοῦ ἐντὸς τοῦ παραδείσου λέγοντος, «αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν»[1257] (ἰ. ἀ. σ. 71, 73). Προετυπώθη ἐκτὸς τοῦ παραδείσου, πρῶτον, διὰ τῆς θυσίας τοῦ δικαίου Ἄβελ καὶ τοῦ φόνου αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Κάϊν[1258] (ἰ. ἀ. σ. 77). Κατόπιν, ἐκτὸς ἄλλων, διὰ τῆς μεταθέσεως τοῦ εὐαρεστήσαντος εἰς τὸν Θεὸν Ἐνώχ[1259] (ἰ. ἀ. σ. 79). Προσέτι, διὰ τῶν κατὰ τὸν δίκαιον καὶ τέλειον Νῶε[1260] (ἰ. ἀ. σ. 83). Ἐπὶ πλέον, διὰ τῆς συγχύσεως τῆς γλώσσης ἐπὶ πυργοποιΐας[1261] (ἰ. ἀ. σ. 88). Κυρίως δέ, διὰ τοῦ πατριάρχου Ἀβραὰμ καὶ τῶν γενομένων πρὸς αὐτὸν ἀποκαλύψεων (ἰ. ἀ. σ. 96), τοῦ πατριάρχου Ἰσαὰκ (ἰ. ἀ. σ. 101) καὶ Ἰακὼβ (ἰ. ἀ. σ. 105). Ἰδίως δέ, διὰ τοῦ δικαίου Ἰωσὴφ καὶ τοῦ θεόπτου Μωυσεως. Διετρανώθη τὸ ἐν λόγῳ μυστήριον καὶ διὰ τῶν θλίψεων καὶ παθημάτων τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ ἕως τοῦ Μωυσέως, θαυμαστῶς δὲ διὰ τῆς ἐνδόξου ἐξόδου ἐκ γῆς Αἰγύπτου τοῦ ἔθνους τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. Διότι «καὶ ἐφ' ἑνὸς» «ἔθνους» «τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ὁ τύπος»[1262] τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας ἐκηρύχθη ἐν κόσμῳ παρὰ τοῦ μεγάλου Θεοῦ.

Ἅπας ὁ αἰὼν τοῦ Ἀβραὰμ εἶναι καιρὸς παροικίας, κακοπαθείας, δουλείας καὶ ταπεινώσεως διὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ. Εἰς ὅλον τοῦτον τὸν χρόνον ἀφορᾷ ἡ πρόρρησις τοῦ Κυρίου πρὸς Ἀβραάμ[1263], «ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτοὺς καὶ κακώσουσιν αὐτοὺς καὶ ταπεινώσουσιν αὐτοὺς τετρακόσια ἔτη»[1264] (ἰ. ἀ. σ. 96). Δηλαδή, «μέχρι τετρακοσίων ἐτῶν»[1265], ἀκριβῶς δέ, «ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα»[1266]. Ἡ θλῖψις, δηλαδή, δὲν περιορίζεται ἐν γῇ Αἰγύπτου, ἀλλὰ λογίζεται καὶ ἐν γῇ Χαναάν. Διὸ ἡ πρόρρησις «οὐκ εἶπεν, εἰς Αἴγυπτον, οὐδὲ ὠνόμασε τῆς γῆς τὴν προσηγορίαν, ἀλλὰ φησίν, "ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ"»[1267]. Τοῦτο πιστοῦται καὶ ἐκ τῶν λόγων τοῦ πατριάρχου «Ἰακὼβ πρὸς Φαραώ· αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν τῆς ζωῆς

1256. Γενέσ. μθ' 10.
1257. Γενέσ. γ' 15.
1258. Γενέσ. δ' 3 - 8.
1259. Γενέσ. ε' 24.
1260. Γενέσ. στ' 9.
1261. Γενέσ. ια' 6 - 9.
1262. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 412.
1263. Χρυσοστόμου PG. 53, 346.
1264. Γενέσ. ιε' 13.
1265. Χρυσοστόμου, PG. 53, 345.
1266. Γαλάτ. γ' 17. Ἐξόδ. ιβ' 41.
1267. Χρυσοστόμου, PG. 53, 344.

μου», εἶπεν, «ἃς παροικῶ, ἑκατὸν τριάκοντα ἔτη· μικραὶ καὶ πονηραὶ γεγόνασιν αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν τῆς ζωῆς μου»[1268]. Καὶ ἐν Χαναάν, οἱ πατριάρχαι δὲν ἦσαν κύριοι τῆς γῆς τῆς Ἐπαγγελίας, ἀλλὰ παρῴκησαν ἐν ταύτῃ ὡς «ἀλλοτρίαν»[1269], θλιβόμενοι παρὰ τῶν ἀδίκων κυρίων αὐτῆς. Ἡ θλῖψις ὅμως τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ ἐνετάθη ἐν Αἰγύπτῳ εἰς χρονικὸν διάστημα πλέον τῶν διακοσίων ἐτῶν, ἤτοι 215[1270](¹¹). Τοῦτο ἐκτείνεται εἰς τέσσαρας γενεάς[1271], ἐὰν δὲ συνυπολογισθῇ καὶ ὁ θανὼν ἐν Αἰγύπτῳ Ἰακώβ, εἰς πέντε γενεάς[1272]. Κυρίως ἡ θλῖψις τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐγένετο κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας γενεάς, ὅτε ἡ γῆ Αἰγύπτου μετεβλήθη δι' αὐτοὺς εἰς οἶκον δουλείας[1273] καὶ ἐθνικῆς ἐξοντώσεως. Λόγῳ τοῦ μεγάλου βάρους τῆς φαραωνικῆς δουλείας, μόνον ὅτε «ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου» «κατεστέναξαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἔργων καὶ ἀνεβόησαν καὶ ἀνέβη ἡ βοὴ αὐτῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν ἔργων»[1274]. «Ζῶντος» «γὰρ τοῦ βασιλέως τοῦ πονηροῦ, στενάζειν πρὸς τὸν Θεὸν οὐκ ἠδύναντο· κατηνάγκαζε γὰρ αὐτοὺς ἐν ἔργοις σκληροῖς, μὴ ἐπιτρέπων ἀνανεύειν πρὸς τὸν Θεόν»[1275].

Τὰ τετρακόσια τριάκοντα ἔτη τοῦ αἰῶνος τοῦ Ἀβραὰμ μετροῦνται ἀπὸ τοῦ ἑβδομηκοστοῦ πέμπτου ἔτους τούτου[1276], καθ' ὃ «ἐκ τῆς Χαρρὰν ἐξελθεῖν προσετάχθη», ἕως τῆς ἐξόδου ἐκ γῆς Αἰγύπτου. «Ἐξ ἐκείνου» τοῦ ἔτους «μέχρι τῆς ἐξόδου τῆς ἐξ Αἰγύπτου» ἀριθμῶν τις τὰ ἔτη, «εὑρίσκει σῳζόμενον τὸν ἀριθμόν»[1277]. Οὕτως ἔχομεν, ἀπὸ τοῦ ἑβδομηκοστοῦ πέμπτου ἔτους τοῦ Ἀβραὰμ ἕως γεννήσεως τοῦ Ἰσαὰκ 25 ἔτη. Ἀπὸ γεννήσεως τοῦ Ἰσαὰκ ἕως γεννήσεως τοῦ Ἰακὼβ 60 ἔτη. Ἀπὸ γεννήσεως τοῦ Ἰακὼβ ἕως γεννήσεως τοῦ Λευὶ 89 ἔτη. Ἀπὸ γεννήσεως τοῦ Λευὶ ἕως γεννήσεως τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Καὰθ 40 ἔτη. Ἀπὸ γεννήσεως τοῦ Καὰθ ἕως γεννήσεως τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀβραὰμ 65 ἔτη. Ἀπὸ γεννήσεως τοῦ Ἀβραὰμ ἕως γεννήσεως τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μωυσέως 70 ἔτη[1278]. Ἀπὸ δὲ γεννήσεως τοῦ Μωυσέως ἕως τῆς ἐξόδου 80 ἔτη[1279]. Ἤτοι συνολικῶς 430 ἔτη, συνυπολογιζόμενον εἰς ταῦτα ἢ καὶ τὸ 75ον ἔτος τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ, ἢ τὸ ὀγδοηκοστὸν πρῶτον ἔτος Μωυσέως, ἤτοι τὸ ἔτος τῆς ἐξόδου. Διότι 1 σὺν 25 σὺν 60 σὺν 89 σὺν 40 σὺν 65 σὺν 70 σὺν 80 ἴσον 430 ἔτη. Κατὰ

1268. Γενέσ. μζ' 9.
1269. Ἑβρ. ια' 9.
1270. Χρον. Πασχ., PG. 92, 197. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 216 - 217. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 269.
1271. Γενέσ. ιε' 16.
1272. Ἐξόδ. ιγ' 18.
1273. Ἐξόδ. κ' 2.
1274. Γενέσ. β' 23.
1275. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 272 - 273.
1276. Γενέσ. ιβ' 4.
1277. Χρυσοστόμου, PG. 53, 346.
1278. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 216 - 217.
1279. Ἐξόδ. ζ' 7.

τὸ ἔτος τῆς ἐξόδου ἐξ Αἰγύπτου, λήγει ὁ αἰὼν τοῦ Ἀβραὰμ καὶ ἄρχεται ὁ αἰὼν τοῦ Μωυσέως καὶ τῶν Προφητῶν, ἤτοι ἡ περίοδος τοῦ νόμου, δηλαδὴ τῆς νομικῆς λατρείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Διότι μετὰ τὰ «τετρακόσια καὶ τριάκοντα» ταῦτα ἔτη ἐγένετο ὁ νόμος[1280].

«Τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην» κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν ἔργων[1281]. «Ἕβδομος ἀπὸ γενέσεως» κόσμου «οὐκ εἶδε θάνατον Ἐνώχ»[1282], μεταβὰς «ἐξ ὑλικῆς προσπαθείας ἐπὶ τὸ πνεῦμα»[1283], ὅπερ ἐστὶ «μυστήριον Ἐκκλησίας»[1282]. «Ἕβδομος ἀπὸ Ἀβραὰμ Μωυσῆς νόμον ἔλαβεν», ὅπερ ἐστὶ «μεταβολὴ βίου, ἀνομίας ἀνάλυσις (διάλυσις), δικαιοσύνης εἴσοδος, Θεοῦ ἐπιδημία, εὐταξία εἰς κόσμον, νομοθέτησις τῶν πρακτέων»[1282]. Ὁ θεόπτης Μωυσῆς ἀπεστάλη εἰς Αἴγυπτον χώραν ὡς προστάτης καὶ ἐλευθερωτὴς τῶν καταδυναστευομένων, «ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης καὶ εἰσαγαγεῖν αὐτοὺς εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ πολλήν, εἰς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι»[1284].

γ') «ΕΝ ΧΩΡᾼ ΚΑΙ ΣΚΙᾼ ΘΑΝΑΤΟΥ»

Δύο ἐξόδους ἐποίησαν οἱ κλητοὶ Θεοῦ, ὁ Ἀβραὰμ καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ. Μίαν «ἐκ γῆς Χαλδαίων»[1285], ἤτοι τῆς χώρας Βαβυλῶνος, καὶ δευτέραν ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Ἀμφότεραι αἱ χῶραι αὗται ἀνατολῆς καὶ δύσεως ἔκειντο ἐν τῇ μεγίστῃ ἀποστασίᾳ τῆς γῆς. «Βαβυλὼν καὶ Αἴγυπτος μάλιστα τῆς γῆς ἁπάσης τῇ φλογὶ τῆς ἀσεβείας ἦσαν ἐκκεκαυμέναι»[1286]. Ἡ Αἴγυπτος ὅμως ὑπερέβη τὴν Βαβυλῶνα εἰς ἀσέβειαν, καθ' ὅτι πλέον πάντων ἐπλανήθη[1287]. Οἱ Χαλδαῖοι, ἤτοι Βαβυλώνιοι, διεκρίθησαν κυρίως διὰ τὴν ἀπάτην τῆς ἀστρολογίας καὶ ἀστρολατρείας[1288]. Οἱ Αἰγύπτιοι κυρίως διὰ τὴν πλάνην τῆς ζωολατρείας[1289] (ἰ. ἀ. σ. 91). Ἐλάτρευον τοὺς δαίμονας ἐν μορφῇ ζῴων, ἐν ἀγνωσίᾳ Θεοῦ καὶ ἐν βορβόρῳ ἁμαρτίας. Φαραὼ καὶ Αἰγύπτιοι ἦσαν «ταῖς τῶν δαιμονίων λατρείαις ἐκτόπως ἐγκείμενοι καὶ πᾶν εἶδος φαυλότητος» ἐπιτηδεύοντες. Διὸ ἀπεικόνιζον «ἐν ἑαυτοῖς αὐτὸν» «τὸν Σατανᾶν καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῷ» δαίμονας[1290]. Ἰδοὺ διατὶ «ἐβδελύσσοντο οἱ Αἰγύπτιοι» ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ, «τῶν υἱῶν Ἰσραήλ»[1291], καὶ ἐδούλουν αὐτοὺς καὶ ἐκάκουν καὶ ἐταπείνουν πρὸς θάνατον.

1280. Γαλάτ. γ' 17.
1281. Γενέσ. β' 3.
1282. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 288.
1283. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 844.
1284. Ἐξόδ. γ' 8.
1285. Πράξ. ζ' 4.
1286. Χρυσοστόμου, PG. 57, 84.
1287. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 201.
1288. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 5, 216.
1289. Ἀθηναγόρου Ἀπολογητοῦ, ΒΕΠΕΣ, 4, 282.
1290. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 389.
1291. Ἐξόδ. α' 12.

Τὸ δὲ χείριστον, ὑπῆρχον ἀνεπίδεκτοι ἐπιγνώσεως τῆς ἀληθείας, ἀδιόρθωτοι καὶ ἀμετανόητοι. Τοῦτο μαρτυρεῖ τὸ γεγονός, ὅτι ἐθελοκάκως δὲν ὠφελήθησαν ἐκ τῆς συμβιώσεως ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ μετὰ τῶν εὐεργετῶν αὐτῶν ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ πλέον τῶν δύο αἰώνων.᾿Αλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀμεταμελήτου στάσεως αὐτῶν κατὰ τὴν φιλάνθρωπον παιδαγωγίαν τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν δέκα γνωστῶν πληγῶν. «Οἱ Αἰγύπτιοι» «σύμβολόν εἰσι τῶν ἐν ἁμαρτίαις βιούντων ἀνθρώπων». Καὶ ὡς ἡ Βαβυλὼν νοεῖται σύγχυσις (ἰ. ἀ. σ. 88), οὕτως ἡ «Αἴγυπτος» «κόσμος ἐστὶν ὁ ἐν τῷ πονηρῷ κείμενος, ἡ κατάστασις τῆς κακίας»([13]).

῾Ο Μωυσῆς ἀπῆλθεν εἰς Αἴγυπτον καὶ ἦλθεν «᾿Ααρὼν πρὸς Μωυσῆν, καὶ ἀμφότεροι συνήγαγον τὴν γερουσίαν ᾿Ισραὴλ καὶ ἀπήγγειλαν αὐτοῖς τὰ παρὰ Θεοῦ· οἱ δὲ ἐχάρησαν. ῾Ως δὲ καὶ πρὸς τὸν Φαραὼ εἰσῆλθον καὶ ἐκέλευον», ἵνα ἀποστείλῃ τὸν ᾿Ισραήλ, οὗτος ὄχι μόνον δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν θείαν ἐντολήν, «ἀλλὰ καὶ πλέον ἐκάκωσε τοὺς ᾿Ισραηλίτας»[1292]. Καὶ εἶπεν ἀσεβῶς: «οὐκ οἶδα τὸν Κύριον καὶ τὸν ᾿Ισραὴλ οὐκ ἐξαποστέλλω»[1293]. Μετὰ τοῦτο, «εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· ἰδοὺ δέδωκά σε θεὸν Φαραὼ (ὡς θεὸν ἔναντι τοῦ Φαραώ) καὶ ᾿Ααρὼν ὁ ἀδελφός σου ἔσται σου προφήτης»[1294]. Τότε Μωυσῆς καὶ ᾿Ααρὼν ἐποίησαν σημεῖον θείας δυνάμεως ἐνώπιον τοῦ Φαραώ. ῾Η ῥάβδος τοῦ Μωυσέως «ἐγένετο δράκων»[1295]. ῾Ο δὲ βασιλεὺς «οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν, καθάπερ ἐνετείλατο αὐτοῖς Κύριος»[1296]. Δωδεκάκις ἠρνήθη ὁ Φαραὼ τὴν τήρησιν τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ἑξάκις ἀνεκάλεσε τὴν δοθεῖσαν παρ᾿ αὐτοῦ ὑπόσχεσιν ποιήσεως τοῦ θείου θελήματος, ἀπατήσας τὸν Μωυσῆν. Καὶ ταῦτα, παρὰ τὰ γενόμενα «σημεῖα καὶ τὰ τέρατα ἐν γῇ Αἰγύπτῳ»[1297] ὑπὸ Κυρίου παντοκράτορος. ῾Ο φιλάνθρωπος Θεὸς δὲν ἐπέφερε ἀθρόον τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ παιδαγωγικῶς, «ἀπὸ μικροτέρων πληγῶν ἀεὶ προστιθεὶς καὶ ἐπιτείνων τὰς μάστιγας», πρὸς μετάνοιαν σωτηρίας. Καὶ ὅμως, «οὐκ ἐμάλαξεν αὐτοῦ τὸ ἀνυπότακτον, ἀλλ᾿ εὕρισκεν αὐτὸν καὶ τῆς ἀνοχῆς τοῦ Θεοῦ καταφρονοῦντα» καὶ εἰς τὰ ἐπαγόμενα δεινὰ συνηθίζοντα, ἐπειδὴ «ὑπὸ τῆς ἄγαν (πολὺ μεγάλης) κακίας ἀνίατος ἦν»[1298]. ᾿Εντεῦθεν αἱ δέκα πληγαὶ τοῦ Φαραώ.

«Δέκα γὰρ πληγὰς ἐπήγαγεν (ἐπέφερεν) ὁ Θεὸς κατ᾿ αὐτοῦ, ταύτας· πρώτην, ποταμὸν εἰς αἷμα μετέβαλε· δευτέραν, βατράχους ἐν πάσῃ Αἰγύπτῳ ἐπήγαγε· τρίτην, σκνῖφας· τετάρτην, κυνόμυιαν· πέμ-

1292. Χρυσοστόμου, PG. 56, 326.
1293. ᾿Εξόδ. ε΄ 2.
1294. ᾿Εξόδ. ζ΄ 1.
1295. ᾿Εξόδ. ζ΄ 10.
1296. ᾿Εξόδ. ζ΄ 13.
1297. ᾿Εξόδ. ια΄ 9.
1298. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 93.

πτην, θάνατον κτηνῶν· ἕκτην, ἕλκη, φλυκτίδας ἀναζεούσας ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ κτήνη· ἑβδόμην, χάλαζαν καὶ πῦρ φλογίζον· ὀγδόην, ἀκρίδα· ἐνάτην, σκότος ἐν πάσῃ τῇ Αἰγύπτῳ ἐπὶ διάστημα τριῶν ἡμερῶν χωρὶς τῆς γῆς υἱῶν Ἰσραήλ· δεκάτην, θάνατον πάντων τῶν πρωτοτόκων Αἰγύπτου ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους[1299]»[1300]. Τὰ αὐτὰ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει ὡς ἀκολούθως:

«Αἵματι μέν, πρώτιστον, ὕδωρ ἐρυθραίνετο γαίης,
δεύτερον αὖ, βατράχους ἔβρασεν οὐλομένους.
Τὸ τρίτον αὖ, σκνίπεσσιν ἀὴρ καὶ γαῖα καλύφθη.
Καὶ κυνόμυια φάνη, τέταρτον, ἐξαπίνης.
Πέμπτον, τετραπόδεσσιν ἐπέχραε λυγρὸς ὄλεθρος.
Φλυκτίδες ἀνθρώπων σώμασιν, ἕκτον ἄχος.
Ἕβδομον, ὗσε χάλαζα μέση πυρός, ὄμβρος ἄμικτος.
Ὄγδοον, ἐξ ἀκρίδος ὤλετο χλωρὸν ἅπαν.
Εἴνατον, Αἰγύπτοιο πέδον κατὰ νὺξ ἐκάλυψε,
πρωτοτόκων δὲ μόρος ἡ δεκάτη βάσανος»[1301].

Ἔργον τῆς θείας φιλανθρωπίας καὶ δικαιοσύνης εἶναι αἱ δέκα αὗται πληγαί. Φιλανθρωπίας μέν, καθ' ὅτι ἐπιφέρονται παρὰ Θεοῦ πρὸς σωτήριον μετάνοιαν τῶν ἁμαρτανόντων καὶ διδασκαλίαν πάντων λοιπῶν ἀνθρώπων, χάριν τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Δικαιοσύνης δέ, διότι αἱ ποιναὶ ἐπιβάλλονται κατὰ τὰ διαπραχθέντα ἐγκλήματα καὶ εἰς δήλωσιν τῆς κακίας τῶν κακουργούντων. Ἡ «θαυματοποιΐα οὐ τῷ σκοπῷ τῆς ἐκπλήξεως» «γίνεται, ἀλλὰ πρὸς τὸ χρήσιμον τῶν σῳζομένων βλέπει». Διὰ τῶν ἐν λόγῳ θαυμάτων, «καθαιρεῖται μὲν τὸ πολέμιον αὔξεται δὲ τὸ ὁμόφυλον». Διὸ καὶ ἀπαθὴς μένει ὁ πιστὸς Ἑβραῖος ἀπὸ «τῶν αἰγυπτίων κακῶν» καίτοι «ἐν μέσοις τοῖς ἀλλοφύλοις» ἀναστρεφόμενος[1302].

Αἷμα ἡ πρώτη πληγὴ Αἰγύπτου. Μετεβλήθη «πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐν τῷ ποταμῷ (Νείλῳ) εἰς αἷμα». «Καὶ ἐγένετο αἷμα ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου». «Ἐπὶ τοὺς ποταμούς», «ἐπὶ τὰς διώρυγας», «ἐπὶ τὰ ἕλη» «καὶ ἐπὶ πᾶν συνεστηκὸς (συγκεντρωμένον) ὕδωρ». «Καὶ οἱ ἰχθύες οἱ ἐν τῷ ποταμῷ ἐτελεύτησαν καὶ ἐπώζεσεν ὁ ποταμός». «Καὶ ἀνεπληρώθησαν ἑπτὰ ἡμέραι»[1303]. Καὶ ταῦτα, διότι πλήρης ἀθῴων αἱμάτων ἦτο ὁ Νεῖλος ποταμὸς καὶ πᾶσα ἡ γῆ Αἰγύπτου. Ἐκεῖ γὰρ ἀπεπνίγετο ὁ ἄρρην Ἰσραηλίτης λαὸς παρὰ τοῦ Φαραώ, κατὰ μίμησιν τοῦ πονηροῦ Κάϊν. Ἐὰν τὸ αἷμα Ἄβελ τοῦ δικαίου ἐβόα πρὸς Θεὸν «ἐκ τῆς γῆς»[1304],

1299. Ἐξόδ. ζ' 14 - ια' 1.
1300. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 269 - 270.
1301. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
1302. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 344.
1303. Ἐξόδ. ζ' 19 - 20, 25.
1304. Γενέσ. δ' 10.

πολλῷ μᾶλλον τὰ πολλὰ ἄδικα αἵματα ὅλου λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἀλλαχοῦ, ἡ Γραφὴ διὰ τοῦ αἵματος «τὴν ὑπερβολὴν» λέγει «τῆς σφαγῆς»[1305]. Ἡ ἀντίθεος φαραωνικὴ βασιλεία, ἔκτιζε «πόλεις»[1306], κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἀπογόνων τοῦ Κάϊν καὶ τῶν ἐργατῶν τῆς πυργοποιίας, καὶ κατεδυνάστευε τοὺς δικαίους φονικῶς. Ἐκάθητο οὕτω καὶ αὕτη ἐπὶ λαῶν ὡς ἐπὶ ὑδάτων[1307], μεθύουσα «ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων»[1308] καὶ «φόνοις καὶ αἵμασι χαίρουσα»[1309]. Δικαίως λοιπόν, «πρώτιστον», «αἵματι» «ὕδωρ ἐρυθραίνετο γαίης»[1310], ἤτοι τὸ ὕδωρ τῆς γῆς τῆς φονικῆς ἀδικίας.

Δυσώδης βάτραχος ἡ δευτέρα πληγή. Ὁ «βάτραχος» «ἐκάλυψε τὴν γῆν Αἰγύπτου»[1311]. Εἰσῆλθεν εἰς τοὺς χώρους «τῶν ἀγρῶν», «τῶν ἐπαύλεων» καὶ «τῶν οἰκιῶν»[1312]. Εἰσέδυσεν «εἰς τοὺς οἴκους» «καὶ εἰς τὰ ταμιεῖα τῶν κοιτώνων» «καὶ ἐπὶ τῶν κλινῶν» τῶν Αἰγυπτίων καὶ τοῦ Φαραώ[1313]. Καὶ ὅτε ἐξώντωσε τοὺς βατράχους ὁ Μωυσῆς θαυματουργικῶς «καὶ συνήγαγον αὐτοὺς θημωνίας θημωνίας», «ὤζεσεν ἡ γῆ»[1314]. Τύπος τῆς δυσώδους ἁμαρτίας εἶναι ὁ βάτραχος, μάλιστα τῆς ἐπιθυμίας[1315] καὶ τῶν ἔργων «τῆς σαρκός»[1316]. Κατὰ τὴν πρώτην πληγὴν «ἐπώζεσεν ὁ ποταμός»[1317]. Διὰ τῆς παρούσης καὶ «ἡ γῆ». Διότι δυσώδης ἦτο πᾶσα ἡ Αἴγυπτος διὰ τὴν πολλὴν ἁμαρτίαν. «Ἀληθῶς», «βατράχων γένη εἰσὶ τὰ φθοροποιὰ τῆς κακίας γεννήματα, ἐκ τῆς ρυπαρᾶς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, οἷον (τρόπον τινά) ἔκ τινος βορβόρου ζωογονούμενα». Ταῦτα εἶναι τὰ ἔργα τοῦ βατραχώδους βίου τῆς βορβορώδους ἀσωτίας καὶ ἀκολασίας, τὰ ἐμφανῆ, «τὰ κρυπτὰ» «καὶ ἀπόρρητα», τὰ ἀπὸ «θεαμάτων» μέχρι πράξεων αἰσχρουργίας «τῶν ἀρρενοφθορούντων» καὶ «ἐν τοῖς ἀτίμοις τε καὶ ἀρρήτοις τῆς ἀσωτίας τρόποις ἀσχημονούντων»[1318]. «Εἰδεχθὲς (ἀσχημόμορφον) καὶ πολύφωνον» εἶναι τὸ τῶν «βατράχων γένος», «ἀηδὴς δὲ οὐ μόνον ἡ ὄψις» αὐτῶν, «ἀλλὰ καὶ τοῦ χρωτὸς (τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος) ἡ δυσωδία», «ἀμφίβιος» δὲ «ἡ ζωή, ἑρπυστικὸν δὲ τὸ πήδημα»[1319]. Καὶ οἱ ἐργάται τῆς εἰδεχθοῦς, ἀηδοῦς καὶ δυσώδους ἀκολασίας ἔχουσι θορυβώδη τὸν τρόπον, ἑρπυστικὴν τὴν δρᾶσιν καὶ ἀμφίβιον τὸν βίον. Βλέπει τις τὸν «ρυπαρὸν» «καὶ ἀκόλαστον βίον» διάγοντα, «ἄνθρωπον μὲν

1305. Χρυσοστόμου, PG. 60, 52.
1306. Ἐξόδ. α' 11.
1307. Ἀποκαλ. ιζ' 15.
1308. Ἀποκαλ. ιζ' 6.
1309. Ἀνδρέου. Καισ., PG. 106, 377.
1310. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
1311. Ἐξόδ. η' 2.
1312. Ἐξόδ. η' 9.
1313. Ἐξόδ. ζ' 28.
1314. Ἐξόδ. η' 9 - 10.
1315. 1 Ἰωάν. β' 16.
1316. Γαλάτ. ε' 19.
1317. Ἐξόδ. ζ' 21.
1318. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 345 - 348.
1319. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 345.

κατὰ φύσιν ὄντα, κτῆνος δὲ διὰ πάθος γινόμενον, καὶ διὰ τοῦτο ἀμφίβιον» «καὶ ἐπαμφοτερίζον τὸ τῆς ζωῆς εἶδος ἐπιδεικνύοντα»[1320]. Τοιαύτη ἦτο ἡ Αἴγυπτος. Καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ ἀσελγὴς Αἰγυπτία, ὁ πειρασμὸς καὶ διάβολος τοῦ δικαίου Ἰωσήφ[1321]. Δικαίως λοιπόν, «δεύτερον αὖ (πάλιν) βατράχους ἔβρασεν (ἐξέβρασεν ἡ γῆ) οὐλομένους (ὀλεθρίους)»[1322].

Τρίτη πληγὴ σκνῖφες. «Ἐγένοντο οἱ σκνῖφες ἐν τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐν τοῖς τετράποσι καὶ ἐν παντὶ χώματι τῆς γῆς», «καὶ ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου»[1323]. Δαίμονες γὰρ κατεῖχον τὴν Αἴγυπτον, ἐν ᾗ καὶ ἐλατρεύοντο. Ὁ «νοητὸς Φαραὼ» Διάβολος[1324] τότε «ἀκαθάρτους δαίμονας» κατέστησεν «ἐπιστάτας»[1325] εἰς τὴν γῆν ἐκείνην τῆς μεγίστης ἀποστασίας, φέροντας τοὺς ὑπ' αὐτοὺς εἰς πᾶν εἶδος δυσώδους ἁμαρτίας. Ὁ «Διάβολος», ἐὰν λάβῃ «τινὰς ὑπηκόους, πάσης φιληδονίας αὐτοὺς ἐμπίπλησιν»[1326], ἵνα, διὰ τῆς ἡδονῆς ἀπατῶν, βασανίζῃ τούτους λεληθότως, κατὰ τοὺς «λεπτοὺς σκνῖπας ἐκείνους, οἳ τοῖς ἀφανέσι δήγμασι τοὺς Αἰγυπτίους ἀλγύνουσιν»[1327], ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης. «Αἴγυπτος μὲν γὰρ ἡ ἁμαρτία, (δῆθεν) ἀγαθὰ δὲ αὐτῆς αἱ κατ' αὐτὴν ἡδοναί»[1328]. Οἱ Αἰγύπτιοι ἠπείθουν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἤκουον τοὺς ἐπαοιδούς, οἵτινες ἐποίουν, ὡς καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι ὑπηρέται τοῦ Σατανᾶ, «ψευδῆ σημεῖα» «δαιμόνων»[1329], δι' ὧν «ἀντέστησαν» ἀντιθέως εἰς τὸν Μωυσῆν ἐνώπιον τοῦ Φαραώ, ὡς «Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς», ἢ «Μαμβρῆς»[1330]. Δικαίως λοιπόν, «τὸ τρίτον αὖ, σκνίπεσσιν ἀὴρ καὶ γαῖα καλύφθη (ἐκαλύφθη)»[1331].

Τετάρτη πληγὴ κυνόμυια. «Παρεγένετο ἡ κυνόμυια πλῆθος εἰς τοὺς οἴκους Φαραὼ» καὶ «τῶν θεραπόντων αὐτοῦ καὶ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου, καὶ ἐξωλοθρεύθη ἡ γῆ ἀπὸ τῆς κυνομυίης»[1332]. Ὅτε δὲ ὁ Μωυσῆς «ηὔξατο πρὸς τὸν Θεόν», «Κύριος» «περιεῖλε (ἀπεμάκρυνε) τὴν κυνόμυιαν ἀπὸ Φαραὼ καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ καὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ οὐ κατελήφθη οὐδεμία»[1333]. Ἡ κυνόμυια ἔπληττε τοὺς Αἰγυπτίους «ὀδυνηρῶς διὰ τοῦ δήγματος» ἐμφυομένη (προσκολλωμένη)

1320. Γρηγορ. Νύσσης, αὐτόθι.
1321. Γενέσ. λθ' 12.
1322. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
1323. Ἐξόδ. η' 12 - 13.
1324. Κυρίλλου Ἀλεξ. κ.ἄ., PG. 77, 1184.
1325. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 389.
1326. Κυρίλλου Ἀλεξ. κ.ἄ., PG. 77, 1181.
1327. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 349. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 6, 170.
1328. Κυρίλλου Ἀλεξ. κ.ἄ., PG. 77, 1181.
1329. Ἀνδρέου Καισ., PG. 106, 369.
1330. Ἐξόδ. θ' 10 - 13. 2 Τιμοθ. γ' 8. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 270.
1331. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
1332. Ἐξόδ. η' 20.
1333. Ἐξόδ. η' 26 - 27.

«τοῖς σώμασιν»[1334]. Οὕτως ἐβασάνιζον καὶ οἱ δαίμονες τοὺς Αἰγυπτίους, δάκνοντες αὐτῶν τὴν ψυχὴν διὰ τοῦ εἰδωλικοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἁμαρτίας. Ὅτε ὅμως ὁ Χριστὸς ἔλαμψεν «ἐν τῇ Αἰγύπτῳ φωτισμὸν ἀληθείας», ἀπεδίωξε[1335] τὰς κακοδιδασκαλίας τοῦ ψεύδους καὶ οἱ δαίμονες ἀπελαύνοντο. Διὸ ὁ Σατανᾶς εἶπε κατόπιν ἐν Αἰγύπτῳ πρὸς Μ. Ἀντώνιον, ὅτι «πανταχοῦ Χριστιανοὶ γεγόνασι». Καὶ ὁ Ἅγιος ἐκδιώκων αὐτόν: «ὁ γὰρ Χριστὸς ἐλθὼν ἀσθενῆ σε πεποίηκε καὶ καταβαλὼν ἐγύμνωσε»[1336]. Τούτου ἕνεκα «καὶ κυνόμυια φάνη (ἐφάνη), τέταρτον, ἐξαπίνης»[1337].

Πέμπτη πληγὴ θάνατος κτηνῶν. «Ἐτελεύτησε πάντα τὰ κτήνη τῶν Αἰγυπτίων, ἀπὸ δὲ τῶν κτηνῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ οὐκ ἐτελεύτησεν οὐδέν»[1338]. Καὶ κατὰ τῶν λεγομένων θεῶν τῶν Αἰγυπτίων φέρεται αὕτη ἡ μάστιξ. Διότι οἱ κάτοικοι τῆς Αἰγύπτου ἐθεοποίησαν καὶ τὰ «τετράποδα»[1339] καὶ ἐλάτρευσαν τὰ ζῷα, πλανηθέντες πλέον πάντων ἀνθρώπων (ἰ. ἀ. σ. 91). Θανατοῦνται λοιπὸν τὰ ζῷα καὶ ἀποδεικνύονται ψευδεῖς οἱ αἰγύπτιοι θεοί. Καλῶς, «πέμπτον, τετραπόδεσσιν ἐπέχραε (ἐφώρμησε) λυγρὸς (ζοφερός) ὄλεθρος»[1340].

Ἕκτη πληγὴ φλυκτίδες. Ἔλαβε Μωυσῆς «τὴν αἰθάλην τῆς καμιναίας (κόνεως) ἐναντίον Φαραὼ καὶ ἔπασεν αὐτὴν Μωυσῆς εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐγένετο ἕλκη, φλυκτίδες ἀναζέουσαι, ἔν τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐν τοῖς τετράποσι. Καὶ οὐκ ἠδύναντο οἱ φαρμακοὶ στῆναι ἐναντίον Μωυσῆ διὰ τὰ ἕλκη· ἐγένετο γὰρ τὰ ἕλκη ἐν τοῖς φαρμακοῖς καὶ ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτῳ»[1341]. Καὶ οἱ θεράποντες τῶν ψευδῶν θεῶν καὶ τῶν δαιμονίων μαστίζονται διὰ τῆς παρούσης μάστιγος. Οὔτε τὰ λατρευόμενα ζῷα διέσωσαν οἱ νομιζόμενοι θεοὶ τῆς Αἰγύπτου, οὔτε τοὺς ὑπηρέτας τούτων ἐπαοιδούς. Ἀνταποδίδεται δὲ εἰς Αἰγυπτίους, ὅ,τι ἔπραξαν ἀντιθέως. Ἐπειδὴ ἐμαστίγωνον[1342] ἀδίκως τὰ σώματα τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, βιάζοντες τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὰ ἔργα τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς πλινθείας, καὶ αὐτοὶ μαστίζονται νῦν διὰ τῶν φλυκτίδων. Ἀναζέουσαι αἱ φλυκτίδες τῆς καμιναίας κόνεως, καθ' ὅτι ἔσωθεν ὁ πόνος ἐκβράζεται. Δηλαδή, ἐκ τῆς οἰκειοθελοῦς ἁμαρτίας τῶν ἀμετανοήτων, ἧς συνέπειαι εἶναι αἱ κολάσεις, αἱ νῦν καὶ αἱ μέλλουσαι. Διότι «ἡ καμιναία κόνις ἐκείνη, ἡ τὰς ὀδυνηρὰς φλυκταίνας τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπάγουσα (ἐπιφέρουσα)», νοεῖται ὡς «ἡ διὰ τοῦ πυρὸς κατὰ τὴν γέεν-

1334. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 349.
1335. Ἀκαθίστου Ὕμνου.
1336. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 33.
1337. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
1338. Ἐξόδ. θ' 6.
1339. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 201.
1340. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
1341. Ἐξόδ. θ' 10 - 11.
1342. Ἐξόδ. ε' 14.

ναν ἀπειληθεῖσα κόλασις». Τοῦτο δηλοῖ τὸ αἴνιγμα τοῦ ὀνόματος «τῆς καμίνου»[1343]. Ἐπειδὴ ταῦτα ἀπειλοῦνται διὰ τὸν ἐρχόμενον αἰῶνα, ὁ φιλάνθρωπος Θεός, παιδαγωγῶν τοὺς ἁμαρτάνοντας πρὸς μετάνοιαν σωτηρίας, ἐπέφερε τὰς φλυκτίδας. Καλῶς λοιπόν, «φλυκτίδες ἀνθρώπων σώμασιν, ἕκτον ἄχος (ἄλγος)»[1344].

Ἑβδόμη πληγὴ χάλαζα καὶ πῦρ. «Κύριος ἔδωκε φωνὰς καὶ χάλαζαν, καὶ διέτρεχε τὸ πῦρ ἐπὶ τῆς γῆς». «Ἦν δὲ ἡ χάλαζα καὶ τὸ πῦρ φλογίζον ἐν τῇ χαλάζῃ». «Καὶ ἔβρεξε Κύριος χάλαζαν ἐπὶ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου». «Ἡ δὲ χάλαζα πολλὴ σφόδρα, ἥτις τοιαύτη οὐ γέγονεν ἐν Αἰγύπτῳ, ἀφ' ἧς ἡμέρας γεγένηται ἐπ' αὐτῆς ἔθνος. Ἐπάταξε δὲ ἡ χάλαζα ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους, καὶ πᾶσαν βοτάνην τὴν ἐν τῷ πεδίῳ ἐπάταξεν ἡ χάλαζα, καὶ πάντα τὰ ξύλα τὰ ἐν τοῖς πεδίοις συνέτριψεν ἡ χάλαζα». Ἐκ τῶν κτηνῶν, διεσώθησαν μόνον τὰ κτήνη τοῦ Αἰγυπτίου ἐκείνου, ὅστις «φοβούμενος τὸ ῥῆμα Κυρίου», ὁ ἐλάλησε Μωυσῆς πρὸ τῆς πληγῆς, «συνήγαγε τὰ κτήνη αὐτοῦ εἰς τοὺς οἴκους». Ἐν δὲ «γῇ Γεσέμ, οὗ ἦσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, οὐκ ἐγένετο χάλαζα»[1345]. Θεήλατος ὀργὴ ἡ χάλαζα, ἄνωθεν ἐρχομένη[1346]. Πολλὴ δέ, καθ' ὅτι μεγάλη καὶ ἡ πληττομένη δι' αὐτῆς ἁμαρτία, μάλιστα τῆς ἀπιστίας. Διότι αἱ «χάλαζαι» εἶναι «κολάσεων εἴδη», δι' ὧν μαστίζονται οἱ ἀπιστοῦντες[1347], ὡς οἱ Αἰγύπτιοι. Διὸ οἱ πιστοὶ υἱοὶ Ἰσραὴλ δὲν ἐπλήγησαν. Ἀλλὰ καὶ οἱ φοβηθέντες «τὸ ῥῆμα Κυρίου» Αἰγύπτιοι διέσωσαν τὰ κτήνη αὐτῶν, ἐνῷ τῶν καταφρονητῶν ἀπωλέσθησαν. Τὸ δὲ πῦρ δηλοῖ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅτι ἐκκαίεται «ὡς πῦρ ἡ ὀργὴ» αὐτοῦ[1348]. Ηὐξημένη ὑπῆρξεν ἡ ὀργὴ καὶ τιμωρία τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς μάστιγος ταύτης. Δὲν ἐπλήγησαν μόνον φυτὰ καὶ ζῷα, ὡς διὰ τῶν προηγηθεισῶν, ἀλλὰ ἐφονεύθησαν καὶ ἄνθρωποι, ἤτοι οἱ μὴ φυλάξαντες ἑαυτοὺς λόγῳ ἀπιστίας. «Ἐπήγαγον ὑμῖν χάλαζαν», λέγει πρὸς τοὺς πληγέντας ὁ θεῖος λόγος, «τῇ ἐναντίᾳ πληγῇ παιδεύων, ἀμπελῶνας ὑμῶν καὶ δρυμῶνας καὶ γεννήματα ὑμῶν ἐξεθέρισα· καὶ τὴν κακίαν ὑμῶν οὐ συνέτριψα»[1349], διὰ τὴν ἀμετανόητον καρδίαν. Διὰ τοῦτο, «ἕβδομον, ὗσε (ἔβρεξε) χάλαζα μέση πυρός, ὄμβρος ἄμικτος»[1349].

Ὀγδόη πληγὴ ἀκρίς. Ἐγένετο ἀκρὶς «ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου καὶ κατέπαυσεν ἐπὶ πάντα τὰ ὅρια Αἰγύπτου πολλὴ σφόδρα· προτέρα αὐτῆς οὐ γέγονε τοιαύτη ἀκρὶς καὶ μετὰ ταῦτα οὐκ ἔσται οὕτως.

1343. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 349.
1344. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
1345. Ἐξόδ. θ' 20 - 26.
1346. Ἀνδρέου Καισ., PG. 106, 373.
1347. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 61.
1348. Ψαλμ. 88, 47.
1349. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 59, 97. ΒΕΠΕΣ, 61, 40.

Καὶ ἐκάλυψε τὴν ὄψιν τῆς γῆς» καὶ ἐπλήσθησαν αἱ οἰκίαι. Καὶ «ἐφθάρη ἡ γῆ· καὶ κατέφαγε πᾶσαν βοτάνην τῆς γῆς καὶ πάντα τὸν καρπὸν τῶν ξύλων, ὃς ὑπελείφθη ἀπὸ τῆς χαλάζης· οὐχ ὑπελείφθη χλωρὸν οὐδὲν ἐν τοῖς ξύλοις καὶ ἐν πάσῃ βοτάνῃ τοῦ πεδίου, ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου»[1350]. Καὶ ὅμως, οἱ Αἰγύπτιοι ἐπέμενον ἀμετανόητοι εἰς τὴν κακίαν τῆς παγκοίνου ἀγνωμοσύνης. Κατεδυνάστευον καὶ ἐφόνευον τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ εἰς ἀνταπόδοσιν τῆς θείας εὐεργεσίας. Ὁ Κύριος ἔθρεψε τοὺς Αἰγυπτίους διὰ τοῦ Ἰωσὴφ καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ὡς ἔθνος. Καὶ οὗτοι ἀνταπέδιδον, ἀντὶ ἀγαθῶν, κακά. «Κατωδύνων» «τὴν ζωὴν» τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ «ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς σκληροῖς, τῷ πηλῷ καὶ τῇ πλινθείᾳ»[1351] πρὸς γενοκτονίαν. Διὸ νῦν «τῇ ἐναντίᾳ πληγῇ»[1352] παιδεύει αὐτοὺς ὁ Θεός. Ἀντὶ τῶν ἑπτὰ ἐτῶν εὐφορίας καὶ τῶν ἑπτὰ ἐτῶν ξένης διατροφῆς, ἐρημώνει τὴν γῆν καὶ καταφθείρει τὴν «γεωπονίαν»[1353] δι' ἀκρίδος. Ἔδει ὅπως ἡ πνευματικῶς ἔρημος Αἴγυπτος καταστῇ καὶ ὑλικῶς ἠρημωμένη, πρὸς φανέρωσιν τῆς ἀληθείας. Οἱ Αἰγύπτιοι οὔτε διὰ τῆς εὐεργεσίας ἠγάπησαν τὸν Θεόν, οὔτε διὰ τῆς τιμωρίας ἐφοβήθησαν τὸν Κύριον, οὔτε διὰ τῆς συνοικήσεως μετὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπλούτησαν εἰς ἀλήθειαν. Δικαίως λοιπόν, «ὄγδοον, ἐξ ἀκρίδος ὤλετο (ἠφανίσθη) χλωρὸν ἅπαν»[1354].

Ἐνάτη πληγὴ σκότος. Σκότος ψηλαφητὸν καὶ τριήμερον. «Εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ γενηθήτω σκότος ἐπὶ γῆς Αἰγύπτου, ψηλαφητὸν σκότος. Ἐξέτεινε δὲ Μωυσῆς τὴν χεῖρα εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐγένετο σκότος, γνόφος, θύελλα ἐπὶ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου τρεῖς ἡμέρας, καὶ οὐκ εἶδεν οὐδεὶς (Αἰγύπτιος) τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τρεῖς ἡμέρας καὶ οὐκ ἀνέστη οὐδεὶς ἐκ τῆς κοίτης αὐτοῦ τρεῖς ἡμέρας· πᾶσι δὲ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ φῶς ἦν ἐν πᾶσιν, οἷς κατεγίνοντο»[1355]. «Ὁ Θεὸς φῶς ἐστι καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία»[1356]. Διό, ἐν τῇ κοσμοποιΐᾳ, «πρώτη φωνὴ Θεοῦ φωτὸς φύσιν ἐδημιούργησε, τὸ σκότος ἠφάνισε»[1357]. Καὶ πρώτη θεία προσταγὴ ἐστι, «γενηθήτω φῶς»[1358]. Ἀλλὰ ὁ ἀντικείμενος εἰς τὸν Θεὸν Διάβολος καὶ οἱ πειθόμενοι εἰς αὐτὸν ποιοῦσι σκότος. Ἀρνούμενοι τὸ θεῖον φῶς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀρετῆς, κεῖνται εἰς τὸ «ἐξώτερον»[1359] καὶ «ψηλαφητὸν σκότος» τῆς «ἀγνοίας καὶ ἁμαρτίας»[1360]. Τοῦτο ἔπραξε μάλι-

1350. Ἐξόδ. ι' 6, 14 - 15.
1351. Ἐξόδ. α' 14.
1352. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 59, 97.
1353. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 349.
1354. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
1355. Ἐξόδ. ι' 21 - 23.
1356. 1 Ἰωάν. α' 5.
1357. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 201.
1358. Γενέσ. α' 3.
1359. Ματθ. η' 12.
1360. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 349.

στα ὁ τύπος τοῦ Διαβόλου Φαραώ, ὁ σκληροκάρδιος καὶ ἀμετανόητος. Διότι, ἐνῷ ἐκράτει ἡ παροῦσα πληγή, ἀπεδίωξε τὸν φωτοδότην ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ Μωυσῆν, λέγων: «ἄπελθε ἀπ' ἐμοῦ· πρόσεχε σεαυτῷ ἔτι προσθεῖναι ἰδεῖν μου τὸ πρόσωπον· ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ ὀφθῇς μοι, ἀποθανῇ»[1361]. Διὸ νῦν ὁ Κύριος εἶπε, «γενηθήτω σκότος» ὑλικὸν «ἐπὶ γῆς Αἰγύπτου», τοῦ πνευματικοῦ ταύτης σκότους ἀντίτυπον καὶ ἀπόδειξις. «Οἴκοθεν ἔχομεν ἐν τῇ ἑαυτῶν φύσει τε καὶ προαιρέσει τὰς τοῦ (πνευματικοῦ) φωτός τε καὶ σκότους αἰτίας οἱ ἄνθρωποι, πρὸς ὅπερ ἂν ἐθέλωμεν τούτων γινόμενοι». Τοῦτο δηλοῖ καὶ ἡ ταυτόχρονος ὕπαρξις σκότους ἐν τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ φωτὸς ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. Δηλαδή, ὁ φωτεινὸς βίος πρόκειται πᾶσι «κατ' ἐξουσίαν». Ἀλλ' «οἱ μὲν ἐν σκότει διαπορεύονται, διὰ τῶν πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων πρὸς τὸν τῆς κακίας ζόφον συνελαυνόμενοι, οἱ δὲ τῷ φωτὶ τῆς ἀρετῆς ἐλλαμπρύνονται»[1362]. Προαιρετικὸν λοιπὸν πνευματικὸν σκότος ἐκάλυπτε τὴν Αἴγυπτον καὶ γνόφος ὁμαδικῆς ἀποστασίας. Ὄντως, ὁ λαὸς τῆς γῆς Αἰγύπτου ἐκάθητο «ἐν σκότει», ὡς δηλοῖ καὶ ἡ καθήλωσις τῶν πληγέντων ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐτῶν. Συνεπῶς, σκιὰ «θανάτου»[1363] ἐκάλυπτεν αὐτούς, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ μετὰ τοῦ σκότους θύελλα τῆς μάστιγος.

Τριήμερον ἦτο τὸ σκότος τῆς ἐνάτης πληγῆς. Διότι τύπος πρόκειται ἡ μεγίστη ἀποστασία τῆς Αἰγύπτου τοῦ πνευματικοῦ σκότους τῆς γῆς, τὸ κρατῆσαν ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας, τοῦ Νῶε, τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Μωυσέως. Τότε, φῶς ὑπῆρχε μόνον εἰς τοὺς δικαίους, ὡς ὁ Ἄβελ, ὁ Ἐνώς, ὁ Ἐνώχ, ὁ Νῶε, ὁ Ἔβερ, ὁ Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακὼβ καὶ οἱ κατ' αὐτοὺς ὅμοιοι. «Φῶς δικαίοις διαπαντός», λέγει ὁ θεῖος λόγος, «φῶς δὲ ἀσεβῶν σβέννυται»[1364]. Διὸ οἱ λοιποὶ κάτοικοι τῆς γῆς «οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ συνῆκαν, ἐν σκότει» διεπορεύοντο[1365]. Μετὰ ὅμως τὰς τρεῖς σκοτεινὰς ἡμέρας, «γίνεται καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις ἡ τοῦ φωτὸς μετουσία». Προμηνύεται οὕτως ὅτι, παρελθόντων τῶν τριῶν τούτων αἰώνων, θὰ ἐγίνετο μετάστασις τῶν «αἰγυπτιαζόντων» «κατὰ τὸν βίον» «ἀπὸ κακίας πρὸς ἀρετήν», «δι' ἐπιγνώσεως τοῦ σταυρωθέντος (Χριστοῦ) καὶ μετανοίας»[1366]. Μετὰ τὴν ἐνάτην πληγήν, ἡ δεκάτη, καὶ Πάσχα Κυρίου. Πανσόφως, λοιπόν, «εἴνατον (ἔνατον) Αἰγύπτοιο πέδον (τὴν Αἰγύπτιον χώραν) κατὰ νὺξ ἐκάλυψε»[1367], ἤτοι κατεκάλυψεν.

1361. Ἐξόδ. ι' 28.
1362. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 349.
1363. Ματθ. δ' 16.
1364. Παροιμ. ιγ' 9.
1365. Ψαλμ. 81, 5.
1366. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 349.
1367. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΚΥΡΙΟΥ

ΤΟ ΠΑΣΧΑ

«Τὸ Πάσχα» «Φάσκα τοῖς Ἑβραίοις προσαγορεύεται, κατὰ τὴν ἐκείνων φωνήν· δηλοῖ δὲ ἡ φωνὴ τὴν διάβασιν»[1368]. Ἑρμηνεύεται ἡ λέξις καὶ «διαβατήρια» ([14]) καὶ «διαβατήριον»[1369] καὶ «διάβασις καὶ ἔκβασις καὶ ὑπέρβασις» «καὶ ὑπερβάσια»[1370]. Ἡ φωνὴ τοῦ Πάσχα δηλοῖ «τὴν διάβασιν, ἱστορικῶς μὲν διὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου πρὸς τὴν Χαναναίαν (γῆν) φυγὴν καὶ μετανάστασιν, πνευματικῶς δὲ διὰ τὴν ἐκ τῶν κάτω» «καὶ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας» «πρὸς τὰ ἄνω» «πρόοδον καὶ ἀνάβασιν», ἤτοι τὴν ἐν Χριστῷ. «Ὅπερ δὲ πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς συμβὰν εὕρομεν, ἀπὸ τῶν ἀσαφεστέρων μεταποιηθέντα τινὰ τῶν ὀνομάτων ἐπὶ τὸ σαφέστερον, ἢ τῶν ἀγροικοτέρων ἐπὶ τὸ εὐσχημονέστερον, τοῦτο κἀνταῦθα (καὶ ἐνταῦθα) τεθεωρήκαμεν. Τοῦ γὰρ σωτηρίου πάθους ὄνομα τοῦτο εἶναί τινες νομίσαντες, εἶτα ἐξελληνίζοντες τὴν φωνήν, κατὰ τὴν τοῦ φῖ πρὸς τὸ πῖ καὶ τοῦ κάππα πρὸς τὸ χῖ μεταποίησιν, Πάσχα», ἀντὶ Φάσκα, «τὴν ἡμέραν» τῆς Ἀναστάσεως «προσηγορεύκασιν (ἔχουσιν ὀνομάσει). Παραλαβοῦσα δὲ ἡ συνήθεια τὴν φωνὴν» Πάσχα, «ἰσχυροτέραν ἐποίησε, προστρεχούσης τῆς τῶν πολλῶν ἀκοῆς, ὡς εὐσεβεστέρῳ τῷ ῥήματι», ἤτοι τῆς λέξεως Πάσχα[1371]. Ἡ «τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία οὐ μόνον τὸ πάθος τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ» «καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ Πάσχα προσαγορεύει». Οὕτω «Πάσχα ὀνομάζομεν» «τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ἀνάστασιν»[1372].

Τὸ Πάσχα Κυρίου ἐξετάζεται ἐν συνεχείᾳ εἰς τρία κεφάλαια. Εἰς τὸ πρῶτον, ἐν ᾧ ἐκτίθενται τὰ τοῦ νομικοῦ Πάσχα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Εἰς τὸ δεύτερον, ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ τοῦ καινοῦ Πάσχα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἤτοι τοῦ σωτηρίου Πάσχα τῆς Καινῆς Διαθήκης. Καὶ εἰς τὸ τρίτον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξετάζονται τὰ περὶ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα Κυρίου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἤγουν ἡ ἑορτὴ τοῦ αἰωνίου Πάσχα τῆς Ὀρθοδοξίας.

1368. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 636.
1369. Κυρίλλου Ἀλεξ. PG. 69, 433.
1370. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 549, 552. Χρυσοστόμου, PG. 59, 723.
1371. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 636 - 637.
1372. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 549, 553.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΤΟ ΝΟΜΙΚΟΝ ΠΑΣΧΑ

Πέντε τινὰ διαλαμβάνει τὸ παρὸν κεφάλαιον. Τὸ Πάσχα τῆς ἐξόδου ἐκ γῆς Αἰγύπτου, τὸν νόμον περὶ Πάσχα, τὴν ἑορτὴν τοῦ νομικοῦ ἢ τυπικοῦ Πάσχα καὶ τὸ σχετικὸν κήρυγμα τῶν Προφητῶν.

I
ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ

Τὸ πρῶτον Πάσχα ἐτελέσθη ἐν γῇ Αἰγύπτου κατὰ τὴν δεκάτην πληγήν. Τότε ἐγένετο ἡ ἔξοδος ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἡ διάβασις τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης. Ἠκολούθησεν ἡ θαυμαστὴ πορεία ἐν ἐρήμῳ πρὸς τὸ ὄρος Σινᾶ, ἡ κατάβασις τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους καὶ ἡ παράδοσις τοῦ νόμου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης διὰ τοῦ Μωυσέως. Μετὰ ταῦτα ἐστήθη ἡ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου ἐν ἐρήμῳ καὶ ὑψώθη ὁ χαλκοῦς ὄφις, ἅπερ πάντα τύποι εἶναι τοῦ Πάσχα τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας.

α') ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΠΑΣΧΑ

Ἐννέα πληγαὶ κατεφέρθησαν μέχρι τοῦδε ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου. Διὰ τούτων, ἠρημώθη ἡ χώρα ἐκείνη ἀπὸ ὑδάτων, ἀπὸ χλωρῶν, ἀπὸ κτηνῶν καὶ ἀπὸ φωτός. Καὶ ὅμως, Φαραὼ καὶ Αἰγύπτιοι ἐπέμειναν ἀμετανόητοι ἐν τῷ πνευματικῷ σκότει τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς ἀδικίας. Διὸ ἐπέρχεται ἡ δεκάτη πληγὴ τῆς ἀπωλείας τῶν πρωτοτόκων.

1. Ἐν γῇ Αἰγύπτου

«Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἔτι μίαν πληγὴν ἐγὼ ἐπάξω ἐπὶ Φαραὼ καὶ ἐπ' Αἴγυπτον, καὶ μετὰ ταῦτα ἐξαποστελεῖ ὑμᾶς ἐντεῦθεν». «Λάλησον οὖν κρυφῇ εἰς τὰ ὦτα τοῦ λαοῦ καὶ αἰτησάτω ἕκαστος παρὰ τοῦ πλησίον (Αἰγυπτίου) σκεύη ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ καὶ ἱματισμόν»[1373]. Μετὰ τοῦτο ἐδόθη ὁ πρῶτος νόμος τοῦ Πάσχα, ἐν τῷ ὁ-

---

1373. Ἐξόδ. ια' 1 - 2.

ποίῳ καὶ αἱ ἐντολαὶ περὶ δεκάτης καὶ τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ πρώτου μηνός, καὶ λήψεως καὶ θυσίας καὶ αἵματος καὶ βρώσεως τοῦ προβάτου[1374], περὶ ὧν κατωτέρω. «Ἐκάλεσε δὲ Μωυσῆς πᾶσαν γερουσίαν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· ἀπελθόντες λάβετε ὑμῖν αὐτοῖς πρόβατον κατὰ συγγενείας ὑμῶν καὶ θύσατε τὸ Πάσχα. Λήψεσθε (θὰ λάβητε) δὲ δέσμην ὑσσώπου καί, βάψαντες ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ παρὰ τὴν θύραν» θυσιασθέντος προβάτου, «καθίξετε (θὰ θέσετε ἐπί) τῆς φλιᾶς καὶ ἐπ᾽ ἀμφοτέρων τῶν σταθμῶν ἀπὸ τοῦ αἵματος, ὅ ἐστι παρὰ τὴν θύραν· ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐξελεύσεσθε ἕκαστος τὴν θύραν τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἕως πρωΐ. Καὶ παρελεύσεται Κύριος πατάξαι τοὺς Αἰγυπτίους, καὶ ὄψεται (θὰ ἴδῃ) τὸ αἷμα ἐπὶ τῆς φλιᾶς καὶ ἐπ᾽ ἀμφοτέρων τῶν σταθμῶν, καὶ παρελεύσεται Κύριος τὴν θύραν καὶ οὐκ ἀφήσει τὸν ὀλοθρεύοντα εἰσελθεῖν εἰς τὰς οἰκίας ὑμῶν πατάξαι. Καὶ φυλάξασθε τὸ ῥῆμα τοῦτο νόμιμον σεαυτῷ καὶ τοῖς υἱοῖς σου ἕως αἰῶνος»[1375]. «Καὶ κύψας ὁ λαὸς προσεκύνησε. Καὶ ἀπελθόντες ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, καθὰ ἐνετείλατο Κύριος τῷ Μωυσῇ καὶ Ἀαρών, οὕτως ἐποίησαν»[1376]. Οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πείθονται εἰς τὸν λόγον Κυρίου καὶ ὑπακούουσιν εἰς τὸν θεῖον νόμον. Διὰ τοῦτο ἑτοιμάζεται δι᾽ αὐτοὺς ἔξοδος σωτηρίας Θεοῦ. Ἀντιθέτως, Φαραὼ καὶ Αἰγύπτιοι ἐμμένουσιν εἰς τὴν ἀπείθειαν καὶ τὴν κακουργίαν ἕως τέλους. Δικαίως λοιπὸν ἐπέρχεται κατ᾽ αὐτῶν «πρωτοτόκων» «μόρος (θάνατος) ἡ δεκάτη βάσανος»[1377].

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς ἐγένετο τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας. «Ἐγενήθη» «μεσούσης τῆς νυκτὸς καὶ Κύριος ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, ἀπὸ πρωτοτόκου Φαραὼ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου ἕως πρωτοτόκου τῆς αἰχμαλωτίδος τῆς ἐν τῷ λάκκῳ καὶ ἕως πρωτοτόκου παντὸς κτήνους». Καὶ ἀνέστη «Φαραὼ νυκτὸς καὶ οἱ θεράποντες αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ ἐγενήθη κραυγὴ μεγάλη ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτῳ»[1378], «ἥτις τοιαύτη οὐ γέγονε καὶ τοιαύτη οὐκέτι προστεθήσεται»[1379]· «οὐ γὰρ ἦν οἰκία, ἐν ᾗ οὐκ ἦν ἐν αὐτῇ τεθνηκώς»[1380]. Ἀντιθέτως, τὰ πρωτότοκα τῶν Ἰσραηλιτῶν διεσώθησαν. Διότι τὰς δι᾽ αἵματος «ἐσφραγισμένας οἰκίας» τούτων ὁ «ὀλοθρευτὴς ὑπερέβαινεν, ἐν δὲ ταῖς ἀσφραγίστοις» τῶν Αἰγυπτίων «κατεφόνευε τὰ πρωτότοκα»[1381]. Οὕτως ἐγένετο τότε διὰ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ σωτήριον Πάσχα, ἤτοι «ὑπέρβασις», καθ᾽ ὅτι «ὑπερέβη τοὺς Ἑβραίων οἴκους ὁ τὰ πρωτότοκα παίων (πλήτων) ὀλοθρευτής»[1382]. Προσέτι

1374. Ἐξόδ. ιβ´ 2 - 13.
1375. Ἐξόδ. ιβ´ 21 - 24.
1376. Ἐξόδ. ιβ´ 27 - 28, 50.
1377. Γρηγ. Θεολ., ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
1378. Ἐξόδ. ιβ´ 29 - 30.
1379. Ἐξόδ. ια´ 6.
1380. Ἐξόδ. ιβ´ 30.
1381. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 137.
1382. Χρυσοστόμου, PG. 59, 723.

δέ, ἐπετράπη ἡ ἔξοδος. Διότι «ἐκάλεσε Φαραὼ Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν νυκτὸς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἀνάστητε καὶ ἐξέλθετε ἐκ τοῦ λαοῦ μου καὶ ὑμεῖς καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ». «Καὶ κατεβιάζοντο οἱ Αἰγύπτιοι τὸν (Ἰσραηλιτικόν) λαὸν σπουδῇ ἐκβαλεῖν αὐτοὺς ἐκ τῆς γῆς» Αἰγύπτου· «εἶπαν γάρ, ὅτι πάντες ἡμεῖς ἀποθνήσκομεν»[1383]. Τοσοῦτον δὲ κατεσπευσμένη ὑπῆρξεν ἡ ἀναχώρησις, ὥστε ὁ ἐξερχόμενος Ἰσραηλίτης «λαὸς» «ἀνέλαβε» «τὸ σταῖς (ζυμάριον) αὐτῶν, πρὸ τοῦ ζυμωθῆναι τὰ φυράματα αὐτῶν,ἐνδεδεμένα ἐν τοῖς ἱματίοις αὐτῶν, ἐπὶ τῶν ὤμων»[1384]. «Καὶ ἔπεψαν τὸ σταῖς, ὃ ἐξήνεγκαν ἐξ Αἰγύπτου», καθ' ὁδὸν «ἐγκρυφίας (σταχτόπητας) ἀζύμους»[1385]. Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐποίησαν, καθὰ συνέταξεν (παρήγγειλεν) αὐτοῖς Μωυσῆς, καὶ ᾔτησαν παρὰ τῶν Αἰγυπτίων σκεύη ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ καὶ ἱμαστισμόν· καὶ ἔδωκε Κύριος τὴν χάριν τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἔχρησαν (ἐχορήγησαν) αὐτοῖς». Οὕτως οἱ νικηταὶ Ἰσραηλῖται «ἐσκύλευσαν τοὺς» ἡττηθέντας «Αἰγυπτίους»[1386]. Δικαία[1387] καὶ «καλὴ» εἶναι ἡ «πανουργία» αὕτη «τῶν Ἑβραίων», τῶν «κατασοφισαμένων (ἀπατησάντων) τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τὸν» «μισθὸν τῆς ἐργασίας τῶν πόλεων ἀπολαβόντων καὶ ὕλας ἑαυτοῖς πρὸς τὴν Σκηνὴν (τοῦ Μαρτυρίου) συμπορισαμένων (λαβόντων)»[1388], κατ' ἐντολὴν τοῦ δικαίου Κριτοῦ.

Καὶ «ἐξῆλθε πᾶσα ἡ δύναμις Κυρίου ἐκ γῆς Αἰγύπτου νυκτός»[1389], «εἰς ἑξακοσίας χιλιάδας πεζῶν οἱ ἄνδρες, πλὴν τῆς ἀποσκευῆς, καὶ ἐπίμικτος «λαὸς» πολὺς συνανέβη αὐτοῖς, καὶ πρόβατα καὶ βόες καὶ κτήνη πολλὰ σφόδρα»[1390]. «Ὁ δὲ Θεὸς ἡγεῖτο αὐτῶν», κατὰ τὴν ἡμέραν μὲν «ἐν στύλῳ νεφέλης», δεικνύων «αὐτοῖς τὴν ὁδόν, τὴν δὲ νύκτα ἐν στύλῳ πυρός»[1391]. «Ὡδηγοῦντο» οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ «νυκτὸς καὶ ἡμέρας» ὑπὸ Θεοῦ ἐν «στύλῳ (διὰ στύλου) πυρὸς καὶ νεφέλης»[1392], ἐπειδὴ εὐηρέστουν «πρὸς τὸν Δεσπότην» «ὑγιῆ τινα» ἔχοντες «πρὸς αὐτὸν» «τὴν πίστιν»[1393]. Καὶ ὡδήγησεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς «εἰς τὴν ἔρημον, εἰς τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν»[1394].

Πότε ἐγένετο ἡ ἔξοδος αὕτη τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου; Μετὰ τὴν θυσίαν τοῦ προβάτου τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ πρώτου μηνός, ἤτοι μηνὸς Νισάν, καὶ μετὰ τὴν δεκάτην πληγὴν τοῦ μεσονυκτίου τῆς πεντεκαιδεκάτης τοῦ αὐτοῦ μηνός. Ἤτοι «τῇ πεντεκαι-

1383. Ἐξόδ. ιβ' 31, 33.
1384. Ἐξόδ. ιβ' 34.
1385. Ἐξόδ. ιβ' 39.
1386. Ἐξόδ. ιβ' 35 - 36.
1387. Ἰσιδώρου Πηλ., PG. 78, 308.
1388. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 127.
1389. Ἐξόδ. ιβ' 41.
1390. Ἐξόδ. ιβ' 37 - 38.
1391. Ἐξόδ. ιγ' 21.
1392. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 59, 20.
1393. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 42, 239.
1394. Ἐξόδ. ιγ' 18.

δεκάτη ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου, τῇ ἐπαύριον τοῦ Πάσχα ἐξῆλθον οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ»[1394α]. Ἐνταῦθα ἀρχὴ καὶ πέρας ἑκάστης ἡμέρας λογίζεται ἡ δύσις τοῦ ἡλίου (ἰ. ἀ. σ. 19). Συνεπῶς, τὸ Πάσχα τῆς ἐξόδου ἐγένετο «μετὰ ἰσημερίαν ἐαρινήν»[1395], ἐν καιρῷ ἔαρος καὶ ἐν ὥρᾳ πανσελήνου([15]) (ἰ. ἀ. σ. 29). «Πέμπτη δὲ γενεᾷ ἀνέβησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου»[1396] ἀπὸ τῆς καθόδου εἰς ταύτην τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ, καὶ ἑβδόμῃ γενεᾷ «ἀπὸ Ἀβραάμ»[1397], ἤτοι «ἔτη τετρακόσια τριάκοντα»[1398] ἀπὸ τῆς κλήσεως αὐτοῦ (ἰ. ἀ. σ. 120). Ποῖον εἶναι τὸ ἔτος τοῦτο τῆς ἐξόδου καὶ ὁ μὴν καὶ αἱ ἡμερομηνίαι καὶ αἱ ἡμέραι τῆς ἑβδομάδος; Ἐπὶ τούτων δίδει ἀπάντησιν τὸ «Χρονικὸν Πασχάλιον», ἤτοι «βίβλος» περὶ τοῦ Πάσχα, ἥτις, ὅπως γράφει ὁ Μ. Φώτιος, ἐστὶ «χρησιμωτάτη, ὡς ἐπὶ λεπτῷ πάντα τὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν (τοῦ Πάσχα) χρήσιμα διεξιοῦσα (διεξερχομένη)»[1399]. Οὕτω, τὸ Πάσχα τῆς ἐξόδου ἐτελέσθη τὸ ἔτος ͵γωλθ΄ (3839) ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀρξάμενον «ἀπὸ κα΄ (21ης) καὶ αὐτῆς τοῦ Μαρτίου μηνός», κατὰ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον[1400]. Ὁ πρῶτος μὴν Νισὰν τοῦ ἔτους τούτου ἤρχισε τὴν 31ην Μαρτίου. Ἡ «ι΄ (10η) τοῦ πρώτου μηνὸς» Νισάν, καθ᾽ ἣν ἐλήφθη τὸ πρόβατον κατ᾽ οἶκον, «ἔφθασε» «τῇ θ΄ (9η)» «τοῦ Ἀπριλίου μηνός»[1401]. Ἡ «ιδ΄ (14η)», ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη τοῦ αὐτοῦ μηνὸς «τῆς σελήνης», ἤτοι Νισάν, «ἔφθασεν τῇ ιγ΄ (13η) τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς» «καὶ ἐν ἡμέρᾳ πρώτῃ τῆς ἑβδομάδος», δηλαδὴ Κυριακῇ[1402]. Κατὰ ταῦτα, τὸ Πάσχα τῆς ἐξόδου ἐτελέσθη τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ πρώτου μηνὸς καὶ ἡμέραν Κυριακήν, ἡ δὲ ἔξοδος ἐγένετο τὴν πεντεκαιδεκάτην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ ἡμέραν Δευτέραν.

2. Ἐν Ἐρυθρᾷ Θαλάσσῃ

Μετὰ τὴν ἔξοδον τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, «ἐσκλήρυνε Κύριος τὴν καρδίαν Φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ»[1403]. Τί ἐστιν «ἐσκλήρυνε Κύριος τὴν καρδίαν Φαραώ»; Ὅτι λόγῳ ἀμετανοησίας «ἐσκληρύνθη ἡ καρδία Φαραώ»[1404] τῇ μακροθυμίᾳ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Κύριος δὲν ἐθανάτωσε τὸν Φαραώ, ἂν καὶ ἦτο «ἀφανισμοῦ μόνου καὶ ἀπωλείας ἄξιος» καὶ «ἔδει συντριβῆναι αὐτόν», ἐπειδὴ «ὑπὸ τῆς ἄγαν κακίας ἀνίατος ἦν». Τῇ «μακροθυμίᾳ καὶ τῇ τῆς τιμωρίας ἀναβολῇ»,

1394α. Ἀριθμ. λγ΄ 3.
1395. Ἀνατολίου Λαοδ., ΒΕΠΕΣ, 20, 41.
1396. Ἐξόδ. ιγ΄ 18.
1397. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 288.
1398. Ἐξόδ. ιβ΄ 40 - 41.
1399. Μ. Φωτίου, PG. 103, 392.
1400. Χρον. Πασχ., PG. 92, 225.
1401. Χρον. Πασχ., PG. 92, 224.
1402. Χρον. Πασχ., PG. 92, 225.
1403. Ἐξόδ. ιδ΄ 8.
1404. Ἐξόδ. θ΄ 35.

άφησε τοῦτον, ὅπως σκληρύνῃ αὐτοπροαιρέτως τὴν καρδίαν αὐτοῦ καὶ ἐπιτείνῃ τὴν κακίαν. Καὶ τοῦτο, «ἵνα, εἰς τὸν ἔσχατον ὅρον αὐξηθείσης αὐτοῦ τῆς πονηρίας», «διαφανῇ» ἐπ' αὐτοῦ «τὸ δίκαιον» «τῆς θείας κρίσεως»[1405], πρὸς διδασκαλίαν καὶ σωτηρίαν τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων. Δι' ἕκτην φορὰν ὁ τύπος τοῦ ἀμετανοήτου Διαβόλου Φαραὼ ἀνακαλεῖ τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ δωδεκάτην φορὰν ἀντιπράττει ὑπερηφάνως εἰς τὸ θεῖον θέλημα. Διότι «μετεστράφη ἡ καρδία Φαραὼ καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ». «Ἔζευξεν οὖν Φαραὼ τὰ ἅρματα αὐτοῦ καὶ πάντα τὸν λαὸν αὐτοῦ συναπήγαγε μεθ' ἑαυτοῦ καί, λαβὼν ἑξακόσια ἅρματα ἐκλεκτὰ καὶ πᾶσαν τὴν ἵππον τῶν Αἰγυπτίων καὶ τριστάτας ἐπὶ πάντων», «κατεδίωξεν ὀπίσω τῶν υἱῶν Ἰσραήλ». Εὑρόντες δὲ «αὐτοὺς» «οἱ Αἰγύπτιοι» παρεμβεβληκότας παρὰ τὴν θάλασσαν», «ἐστρατοπέδευσαν ὀπίσω αὐτῶν». «Καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα» «οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ» καὶ «ἀνεβόησαν» «πρὸς Κύριον»[1406]. «Εἶπε δὲ Μωυσῆς πρὸς τὸν λαόν· θαρσεῖτε, στῆτε καὶ ὁρᾶτε τὴν σωτηρίαν τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου, ἣν ποιήσει ἡμῖν σήμερον». «Κύριος πολεμήσει περὶ ἡμῶν»[1407]. Καὶ γὰρ οἱ «υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐξεπορεύοντο ἐν χειρὶ ὑψηλῇ»[1408].

«Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· τί βοᾷς πρός με; Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ καὶ ἀναζευξάτωσαν· καὶ σὺ ἔπαρον (ὕψωσον) τῇ ράβδῳ σου καὶ ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ ρῆξον (διάσχισον) αὐτήν, καὶ εἰσελθάτωσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ εἰς μέσον τῆς θαλάσσης κατὰ τὸ ξηρόν»[1409]. Καὶ ἐγένετο θαυμαστὴ θεία σωτηρία. Ὁ «προπορευόμενος τῆς παρεμβολῆς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ» «ἄγγελος τοῦ Θεοῦ» «ἐπορεύθη ἐκ τῶν ὄπισθεν» αὐτῆς. Ὁμοίως «καὶ ὁ στῦλος τῆς νεφέλης» μετακινηθεὶς «ἔστη ἐκ τῶν ὀπίσω αὐτῶν. Καὶ εἰσῆλθεν ἀνὰ μέσον τῆς παρεμβολῆς τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἀνὰ μέσον τῆς παρεμβολῆς Ἰσραὴλ καὶ ἔστη· καὶ ἐγένετο σκότος καὶ γνόφος» ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους, ὡς ἦτο καὶ ἡ ἀμετανόητος αὐτῶν καρδία. Ἕνεκα δὲ τούτου, «διῆλθεν ἡ νὺξ καὶ οὐ συνέμιξαν ἀλλήλοις ὅλην τὴν νύκτα»[1410]. Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ διέφυγον διὰ ξηρᾶς ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης. Διότι «ἐξέτεινε» «Μωυσῆς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ ὑπήγαγε (ἀπέσυρε) Κύριος τὴν θάλασσαν ἐν ἀνέμῳ νότῳ βιαίῳ ὅλην τὴν νύκτα καὶ ἐποίησε τὴν θάλασσαν ξηράν, καὶ ἐσχίσθη τὸ ὕδωρ. Καί», ἀκολουθοῦντες τὸν Μωυσῆν, «εἰσῆλθον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ εἰς μέσον τῆς θαλάσσης κατὰ τὸ ξηρόν, καὶ τὸ ὕδωρ αὐ-

1405. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 93.
1406. Ἐξόδ. ιδ' 5 - 10.
1407. Ἐξόδ. ιδ' 13 - 14.
1408. Ἐξόδ. ιδ' 8.
1409. Ἐξόδ. ιδ' 15 - 16.
1410. Ἐξόδ. ιδ' 19 - 20.

τῆς τεῖχος ἐκ δεξιῶν καὶ τεῖχος ἐξ εὐωνύμων (ἐξ ἀριστερῶν)»[1411]. Καὶ «ἐπορεύθησαν διὰ ξηρᾶς ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης». «Καὶ ἐρρύσατο Κύριος τὸν Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων»[1412]. Διὰ τοῦ Κυρίου, «θάλασσα» «αὐτῷ ὑπεχώρει»[1413] καὶ ὁ κυματούμενος σάλος τῶν θαλασσίων ὑδάτων μετεβλήθη εἰς ἤπειρον βατὴν καὶ διέξοδον σωτηρίας[1414]. Οὕτως ἐγένετο σωτήριον Πάσχα, ἤτοι «διάβασις» τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης[1415].

Ὁ δὲ παράνομος Φαραὼ «οὐκ ἠβουλήθη συνιέναι»[1416]. «Καὶ οὐδὲ οὕτως αὐτὸν παρέδωκε τῷ θανάτῳ» ὁ Θεός, «ἕως αὐτὸς ἑαυτὸν ἐποίησεν ὑποβρύχιον ἐν τῇ ὑπερηφανίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ». Ἐνόμισε γὰρ ὁ ἄνομος διώκτης Φαραώ, ὅτι θὰ εἶναι βατὴ ἡ Ἐρυθρὰ Θάλασσα καὶ δι᾽ αὐτόν, «ὥσπερ τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ»[1417]. Ἐν τοιούτῳ ἑωσφορικῷ σκότει τελῶν, ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰς τὸν θάνατον. «Κατεδίωξαν», λοιπόν, «οἱ Αἰγύπτιοι καὶ εἰσῆλθον ὀπίσω» τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, «πᾶς ἵππος Φαραὼ καὶ τὰ ἅρματα καὶ οἱ ἀναβάται, εἰς μέσον τῆς θαλάσσης»[1418]. Ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς εἰργάζετο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης. Ὁ δοῦλος τοῦ μισανθρώπου Διαβόλου Φαραὼ ἐπετίθετο πρὸς ματαίωσιν τῆς σωτηρίας Κυρίου, ὡς ἄλλος δράκων κατὰ τὸ φρόνημα καὶ τὸ φαινόμενον. Ἡγεῖτο τῆς ἐπιθέσεως ὡς κεφαλὴ ὄφεως καὶ ἠκολούθουν τοῦτον εἰς τὴν θαλασσίαν δίοδον αἱ φονικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις, ὡς σῶμα τοῦ θανασίμου ἑρπετοῦ. Διὸ ἐπολεμήθη ὑπὸ τοῦ Παντοκράτορος εἰς τέλος. «Ἐγενήθη» «ἐν τῇ φυλακῇ τῇ ἑωθινῇ (τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς) καὶ ἐπέβλεψε Κύριος ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν τῶν Αἰγυπτίων ἐν στύλῳ πυρὸς καὶ νεφέλης, καὶ συνετάραξε τὴν παρεμβολὴν τῶν Αἰγυπτίων, καὶ συνέδησε τοὺς ἄξονας τῶν ἁρμάτων αὐτῶν καὶ ἤγαγεν αὐτοὺς μετὰ βίας. Καὶ εἶπαν οἱ Αἰγύπτιοι· φύγωμεν ἀπὸ προσώπου Ἰσραήλ, ὁ γὰρ Κύριος πολεμεῖ περὶ αὐτῶν τοὺς Αἰγυπτίους. Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ἀποκαταστήτω τὸ ὕδωρ καὶ ἐπικαλυψάτω τοὺς Αἰγυπτίους, ἐπί τε τὰ ἅρματα καὶ τοὺς ἀναβάτας. Ἐξέτεινε δὲ Μωυσῆς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ ἀποκατέστη τὸ ὕδωρ πρὸς ἡμέραν ἐπὶ χώρας (εἰς τὴν θέσιν του)· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἔφυγον ὑπὸ τὸ ὕδωρ, καὶ ἐξετίναξε Κύριος τοὺς Αἰγυπτίους μέσον τῆς θαλάσσης. Καὶ ἐπαναστραφὲν τὸ ὕδωρ ἐκάλυψε τὰ ἅρματα καὶ τοὺς ἀναβάτας καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν Φαραώ, τοὺς εἰσπορευομένους ὀπίσω αὐτῶν, εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ οὐ κατελείφθη ἐξ αὐτῶν οὐδὲ εἷς»[1419].

1411. Ἐξόδ. ιδ΄ 21 - 22.
1412. Ἐξόδ. ιδ΄ 29 - 30.
1413. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 42, 239.
1414. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 825.
1415. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 549.
1416. Ἀκολουθίας τῶν Παθῶν.
1417. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 93.
1418. Ἐξόδ. ιδ΄ 23.
1419. Ἐξόδ. ιδ΄ 24 - 28.

Διὰ τῆς πρώτης πληγῆς τῶν Αἰγυπτίων, ὁ Θεὸς «αἷμα αὐτοῖς» ἔδωκε «ποιεῖν»[1420], «τοῖς τὰς χεῖρας μολύνασι τοῖς τῶν ἁγίων αἵμασι»[1421]. Διὰ τῆς δεκάτης πληγῆς, θάνατον πρωτοτόκων ἐπέφερε καὶ μετὰ τοῦτον καταποντισμὸν ἐν Ἐρυθρᾷ Θαλάσσῃ. Ἔπρεπε γὰρ εἰς τοὺς ἀποπνίγοντας τὸν ἄρρενα Ἰσραηλίτην λαὸν ἡ τιμωρία αὕτη, κατὰ τὴν θείαν πρόρρησιν. Διότι εἶπε Κύριος μετὰ τὸν κατακλυσμόν, ὅτι «ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου» τιμωρηθήσεται οὕτως· «ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ (τοῦ φονευθέντος) ἐκχυθήσεται» τὸ αἷμα τοῦ φονέως[1422]. Ἐν φονικῇ διαθέσει ἐπετέθη ὁ Φαραὼ κατὰ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Διότι «εἶπεν ὁ ἐχθρός, διώξας καταλήψομαι, μεριῶ σκῦλα, ἐμπλήσω ψυχήν μου, ἀνελῶ τῇ μαχαίρᾳ μου, κυριεύσει ἡ χείρ μου»[1423]. Ὁ δὲ Θεὸς ἀπεδείχθη «Κύριος συντρίβων πολέμους (ἀδικίας), Κύριος ὄνομα αὐτῷ. Ἅρματα Φαραὼ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἔρριψεν εἰς θάλασσαν, ἐπιλέκτους ἀναβάτας τριστάτας κατεπόντισεν ἐν Ἐρυθρᾷ Θαλάσσῃ, πόντῳ ἐκάλυψεν αὐτούς, κατέδυσαν εἰς βυθόν, ὡσεὶ λίθος»[1424]. Κύριος ὁ Θεὸς συνέτριψε «τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων ἐπὶ τοῦ ὕδατος», συνέθλασε «τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος» καὶ ἔδωκεν «αὐτὸν βρῶμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοψι»[1425]. Δράκοντας «ὀνομάζει» τοὺς Αἰγυπτίους ἡ Γραφή, «διὰ τὸ πονηρὸν τῆς γλώσσης» καὶ «τῆς γνώμης». Δράκοντα δὲ «προσαγορεύει» «ὁμοίως» τὸν ἐξάρχοντα αὐτῶν Φαραώ. Τούτους ὁ Θεὸς συνέτριψεν «ὡς δρακοντείας κεφαλὰς» «ἐπὶ τοῦ ὕδατος» καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς «κατάβρωμα» εἰς τοὺς πλησιοχώρους Αἰθίοπας. Δηλαδή, εἰς τὰς παρ' αὐτοῖς «ὀρνέων ἀγέλας», αἵτινες «κατήσθιον» τοὺς ἀποπνιγέντας ἐχθρούς[1426]. «Καὶ εἶδεν» ὁ διασωθεὶς «Ἰσραὴλ τοὺς» φονεῖς αὐτοῦ «Αἰγυπτίους τεθνηκότας παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης. Εἶδε δὲ» καὶ «τὴν χεῖρα τὴν μεγάλην» τοῦ Θεοῦ, ἤτοι «ἃ ἐποίησε Κύριος τοῖς Αἰγυπτίοις». Ἡ Αἰγυπτία γῆ ἠρημώθη. Τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων ἐξωλοθρεύθησαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς Αἰγύπτου καὶ πᾶσα ἡ στρατιωτικὴ δύναμις αὐτῆς κατεποντίσθησαν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ Θαλάσσῃ. Ἔρημος ἐγενήθη καὶ ὑλικῶς ἡ πνευματικῶς ἔρημος Αἴγυπτος τῆς ἁμαρτίας. Διὸ «ἐφοβήθη» ὁ διασωθεὶς «λαὸς τὸν Κύριον καὶ ἐπίστευσαν τῷ Θεῷ καὶ Μωυσῇ τῷ θεράποντι αὐτοῦ»[1427].

Τότε, ἤχησεν ἐν ἐρήμῳ ἀλληλούϊα! Καὶ ὁ κόσμος εἶδεν ἑορτὴν θείας σωτηρίας. Διότι «ὁ Ἰσραηλίτης ἀνεβόα»:[1428] «Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται· ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασ-

1420. Ἀποκαλύψ. ιστ' 6.
1421. Ἀνδρέου Καισ., PG. 106, 360.
1422. Γενέσ. θ' 6.
1423. Ἐξόδ. ιε' 9.
1424. Ἐξόδ. ιε' 3 - 5.
1425. Ψαλμ. 73, 13 - 14.
1426. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 181.
1427. Ἐξόδ. ιδ' 30 - 31.
1428. Μ. Παρακλητικοῦ Κανόνος.

σαν. Βοηθὸς καὶ σκεπαστὴς ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν· οὗτός μοι Θεός, καὶ δοξάσω αὐτόν, Θεὸς τοῦ πατρός μου, καὶ ὑψώσω αὐτόν...»[1429]. «Τὸ γὰρ ἀλληλούϊα, αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ἑρμηνεύεται»[1430]. Ὅτε «τὸν αἶνον ἐπ' εὐθείας πτώσεως σημᾶναι (ἵνα σημάνῃ) βούλεται τῶν Ἑβραίων ἡ γλῶττα, "ἀλληλοῦ" κατονομάζει»· «τὸ δὲ "ἴα" ἓν τῶν ἑρμηνευτικῶν τῆς θείας φύσεώς ἐστιν ὄνομα». Οὕτως «ὅλον κοινῇ τὸ "ἀλληλούϊα", αἶνος Θεοῦ ἑρμηνεύεται»· καὶ ὡς «παρακέλευσις» «πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ὑμνῳδίαν», «αἰνεῖτε τὸν Κύριον»[1431]. Ὁ δὲ ἐπινίκιος καὶ ἄξιος αἶνος πρὸς Θεὸν ἑορτή ἐστιν. Ἑορτὴ εἶναι χαρὰ καὶ «εὐφροσύνη» πνευματική[1432], καὶ «κεφάλαιον ἑορτῆς μνήμη Θεοῦ»[1433] ἐν δοξολογίᾳ. Ἑώρταζον δὲ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ Πάσχα, ἤτοι τὸ «διαβατήριον» ἢ «διαβατήρια», διὰ τὴν σωτήριον διάβασιν τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης, ἀλλὰ καὶ τὰ «ὑπερβάσια» διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν πρωτοτόκων αὐτῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀπὸ τῆς δεκάτης πληγῆς, καὶ γενικῶς τὴν νικητήριον καὶ εὐφρόσυνον ἔκβασιν τοῦ ὅλου ἀγῶνος (ἰ. ἀ. σ. 133). Ἡ δὲ «Μαριὰμ» εἰς τὴν καινὴν ταύτην ἑορτὴν τῆς ἐρήμου «χορευτρίας εἰσάγει»[1434] μετὰ τυμπάνου καὶ αἴνου ἐπινικίων. «Λαβοῦσα δὲ Μαριὰμ ἡ προφῆτις, ἡ ἀδελφὴ Ἀαρών, τὸ τύμπανον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς», ἤνοιξεν ἐπινίκειον χορόν. Καὶ «ἐξήλθοσαν πᾶσαι αἱ γυναῖκες ὀπίσω αὐτῆς μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν, ἐξῆρχε δὲ αὐτῶν Μαριὰμ λέγουσα· ᾄσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται· ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν»[1435]. Ἀργότερον δέ, «ἡ Ἐκκλησία», ὁρῶσα τὴν ἔκβασιν τῶν τύπων καὶ συμβόλων ἐκείνων, ἑορτάζει παρομοίως. Ὡς ἄλλη «Μαριάμ, ἐλευθερωθεῖσα τοῦ νοητοῦ Φαραώ, τοῦ Διαβόλου καὶ τῆς τῶν δαιμόνων καταδυναστείας, καθάπερ Αἰγύπτιον ὁρῶσα ὑπὸ τὸ πέλαγος τῆς κολυμβήθρας τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον πνιγέντα, λαβοῦσα τὸ τύμπανον τῆς εὐχαριστίας καὶ ἐναρμόσασα τῷ ξύλῳ τοῦ Σταυροῦ τὰς χορδὰς τῶν ἀρετῶν, ἀνακρουομένη βοᾷ· "ᾄσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται"»[1436].

Τύποι ἦσαν ἐκεῖνα τὰ θαυμάσια τῆς ἐξόδου τῶν νῦν ἐν Χριστῷ μεγαλείων. Ἐκεῖνα «πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις»[1437] τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ καὶ ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν. Τύπος ἦτο ἡ Αἴγυπτος τοῦ ἀδιορθώτου κόσμου καὶ τῆς ἀμεταβλήτου ἁμαρτίας[1438]. Τύπος ἡ ἔρημος τοῦ κόσμου τοῦ μεταβληθέντος ἐν Χριστῷ εἰς «τὴν

1429. Ἐξόδ. ιε' 1 - 2.
1430. Χρυσοστόμου, PG. 55, 653.
1431. Γρηγορ. Νύσ., PG. 44, 512, 513.
1432. Χρυσοστόμου, PG. 50, 455.
1433. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 345.
1434. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 35, 220.
1435. Ἐξόδ. ιε' 20 - 21.
1436. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 57, 186.
1437. 1 Κορινθ. ι' 11.
1438. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1181.

ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν»[1439]. Τύπος ὁ Φαραὼ τοῦ ἀμετανοήτου Διαβόλου, οἱ δὲ θεράποντες αὐτοῦ Αἰγύπτιοι τῶν δαιμόνων[1440]. Τύπος ὁ Μωυσῆς τοῦ νόμου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ νομοθέτου καὶ Σωτῆρος Χριστοῦ[1441], ὁ Ἀαρὼν τῶν Προφητῶν, τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ Ἀρχιερέως Χριστοῦ[1442], ἡ δὲ Μαριὰμ τῆς Ἐκκλησίας[1443]. Τύπος ἡ Ἐρυθρὰ Θάλασσα τῆς χριστιανικῆς «κολυμβήθρας». Τύπος δὲ καὶ ἡ σωτηριώδης διάβασις τῆς θαλάσσης τοῦ σωτηρίου Βαπτίσματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[1443], ὡς καὶ ἡ νεφέλη. «Ὕδωρ γὰρ ἡ νεφέλη» ἐστὶ «καὶ σύμβολον τοῦ θείου ὕδατος τοῦ Βαπτίσματος»[1444]. Ὡς οἱ ἀκολουθοῦντες τὸν Μωυσῆν υἱοὶ Ἰσραὴλ «πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον καὶ πάντες εἰς τὸν Μωυσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ»[1445], οὕτω καὶ «ἡμεῖς τῷ Χριστῷ πιστεύσαντες καὶ τῇ ἀναστάσει αὐτοῦ βαπτιζόμεθα»[1446]. Τύπος ἦτο ὁ ἀκολουθῶν τὸν Μωυσῆν Ἰσραὴλ τοῦ «Ἰσραὴλ τοῦ πνευματικοῦ»[1447], ἤτοι τοῦ Ἰσραὴλ τῆς Χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Τύπος δὲ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ ἡ ῥάβδος τοῦ Μωυσέως καὶ ἡ ἐκταθεῖσα εἰς τὴν θάλασσαν δεξιὰ χεὶρ αὐτοῦ, καθ' ὅτι Χριστὸς «ἐστι δεξιὰ τοῦ Πατρός»[1448]. Ῥάβδος λοιπόν, δι' ἧς ἐποιήθησαν τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα ἐν γῇ Αἰγύπτου καὶ ἐποντίσθη ὁ Φαραὼ ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ Θαλάσσῃ, «ὁ Υἱὸς» καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐστι. Διότι πρὸς ῥάβδον «παρεικάζει (παρομοιάζει) τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον φύντα (γεννηθέντα) ἡ θεόπνευστος Γραφή»[1449]. Τύπος δὲ τοῦ Χριστοῦ εἶναι καὶ τὸ θυσιασθὲν παρὰ τοῦ Ἰσραὴλ πρόβατον ἐν γῇ Αἰγύπτου[1450]. Αἷμα τὸ πρῶτον σημεῖον ἐν Αἰγύπτῳ, αἷμα προβάτου καὶ κατὰ τὸ δέκατον. Τὸ πρῶτον ὑποδηλοῖ «αἰνιγματωδῶς τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸ μυστήριον»[1451]. Τὸ τελευταῖον δηλοῖ, ὅτι «τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ» «ἀπαλλάττει φθορᾶς τοὺς ἡγιασμένους»[1452].

Τύποι εἶναι καὶ ἡ πάταξις τῶν πρωτοτόκων τῶν Αἰγυπτίων, ἡ διάσωσις τῶν πρωτοτόκων τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ ὁ ἁγιασμὸς αὐτῶν. Ἡ θανάτωσις τῶν πρωτοτόκων τῆς Αἰγύπτου ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν

1439. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1188. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 154.
1440. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 57, 186.
1441. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 397. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1185.
1442. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 512 καὶ PG. 77, 1189. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 57, 186.
1443. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 57, 186.
1444. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1192.
1445. 1 Κορινθ. ι' 1 - 2.
1446. Χρυσοστόμου, PG. 61, 191.
1447. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 128.
1448. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 336. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 187.
1449. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 469.
1450. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 425.
1451. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 477.
1452. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 420.

δηλοῖ, ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ ἐπλήγησαν τὰ πρεσβύτερα καὶ ὥριμα ἔργα τῆς εἰδωλολατρικῆς ἀποστασίας[1453]. Προσέτι, διδάσκει ὁ Θεός, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν ἄλλως «διαφυγεῖν (ἵνα διαφύγῃ)» ὁ ἄνθρωπος «τὸν αἰγύπτιον βίον» τῆς ἁμαρτίας, ἐκτὸς ἐὰν ἐξαφανίζῃ «τὴν πρώτην τοῦ κακοῦ γένεσιν»[1454]. Δηλαδὴ τὰς ἐν τῇ ψυχῇ ἀρχὰς τοῦ κακοῦ ὡς ἄλλα πρωτότοκα αὐτοῦ. Ὅταν δὲ φονεύῃ τις «τὰ πρωτότοκα» «τῶν αἰγυπτίων κακῶν», ἤτοι «τὴν ἐπιθυμίαν» τῆς σαρκὸς καὶ τὴν κακὴν «ὀργήν», μὴ φοβῆται πλέον «μήτε τῆς μοιχείας τὸ μίασμα, μήτε τοῦ φόνου τὸ ἄγος»[1455]. Ἐπειδὴ τὰ μὲν «τῶν Αἰγυπτίων πρωτότοκα» ἀπωλέσθησαν, τὰ δὲ πρωτότοκα τοῦ Ἰσραὴλ διεσώθησαν «πανοικὶ» ὑπὸ Θεοῦ δι᾿ αἵματος τοῦ ἀμνοῦ, εἰς τὸν Κύριον πλέον ἀνήκουσιν οἱ σεσωσμένοι, ἐν ἁγιότητι βίου[1456]. Διό, μετὰ τὴν ἔξοδον ἐξ Αἰγύπτου, «εἶπε» «Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· ἁγίασόν μοι πᾶν πρωτότοκον»[1457]. Διὰ τούτου, «ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τὴν τῶν ὅλων ἀνάθεσιν αἰτεῖ» καὶ καθιέρωσιν. Μόνον δὲ τῶν ἀρσενικῶν πρωτοτόκων ζητεῖ τὸν ἁγιασμόν, καθ᾿ ὅτι οἱ κατ᾿ εἰκόνα Χριστοῦ ὄντες παραιτοῦνται «τὸ θηλυπρεπὲς» «φρόνημα» καὶ ἀναλαμβάνουσι τὸ «σφριγῶδες» καὶ τὴν «ἀνδροπρεπῆ προθυμίαν», πρὸς προτίμησιν καὶ κατόρθωσιν τῆς ἀρετῆς[1458].

β΄) ΕΝ ΤΗ ΕΡΗΜΩ

Ὁ Μωυσῆς ὡδήγησε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἀπὸ Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης «εἰς τὴν ἔρημον Σούρ· καὶ ἐπορεύοντο τρεῖς ἡμέρας ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ οὐχ ηὕρισκον ὕδωρ ὥστε πιεῖν. Ἦλθον δὲ εἰς Μερρὰ καὶ οὐκ ἠδύναντο πιεῖν ἐκ Μερρᾶς, πικρὸν γὰρ ἦν». «Διὰ τοῦτο ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Πικρία». «Ἐβόησε δὲ Μωυσῆς πρὸς Κύριον, καὶ ἔδειξεν αὐτῷ Κύριος ξύλον, καὶ ἐνέβαλεν αὐτὸ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ»[1459]. Τύπος εἶναι καὶ ταῦτα. Τὸ ἀναζητούμενον ὕδωρ ἐστὶν ὁ θεῖος λόγος. «Ὕδατι τὸν θεῖον παρεικάζει (παρομοιάζει) λόγον ἡ θεόπνευστος Γραφή. Ὥσπερ γὰρ ἐστι σωμάτων ζωοποιὸν τὸ ὕδωρ τὸ αἰσθητόν», οὕτω καὶ ὁ θεῖος λόγος τῆς ψυχῆς. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, οὐχ ηὕρισκον ὕδωρ οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ. Καὶ ἡ ἀνθρωπότης ἐπορεύετο εἰς ἄνυδρον πνευματικὴν ἔρημον ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας, τοῦ Νῶε, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Μωυσέως, καὶ δὲν ηὕρισκε τὸ ὕδωρ τῆς θείας ἀληθείας. «Εἰς τὴν τρίτην ἡμέραν μόλις» «εὑρίσκεται τὸ ποθούμενον» ἐν Μερρᾷ. «Ἑρμηνεύεται» ἡ Μερρὰ «πικρά», διότι τὸ ἐν αὐτῇ ὕδωρ ἦτο «πικρόν». Συμβολίζει δὲ τὸν παλαιὸν νόμον. «Πικρὸς γὰρ» ὑπάρχει

1453. Χρυσοστόμου, PG. 59, 739.
1454. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 352.
1455. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 353.
1456. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 437.
1457. Ἐξόδ. ιγ΄ 1.
1458. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 437, 440.
1459. Ἐξόδ. ιε΄ 22 - 23, 25.

«ὁ νόμος, εἴπερ (ἐάν) ἐστὶ κολαστής»[1460]. Διότι, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, «ἀθετήσας τις νόμον Μωυσέως χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει»[1461]. «Οὐδεὶς» δὲ «ἐν νόμῳ δικαιοῦται παρὰ Θεῷ». Γίνεται ὅμως «ζωοποιὸς ὁ νόμος» καὶ ἀπαλλάσσεται «τῆς κατὰ τὸ γράμμα πικρίας» διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας. «Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς σωτηρίαν παντὶ πιστεύοντι»[1462].

«Τύπος» εἶναι «σαφὴς τὸ ἐπὶ Μερρᾷ συμβεβηκός», δηλαδὴ ἡ μεταβολὴ τοῦ πικροῦ ὕδατος εἰς γλυκὺ διὰ τοῦ ξύλου. «Δηλοῖ γὰρ τὸ ξύλον τὸν τοῦ Σωτῆρος Σταυρόν, ἤτοι τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον» τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας καὶ ζωῆς τῆς Χάριτος, δι' ἧς «γλυκὺ καὶ τὸ πικρὸν εὑρίσκουσιν» οἱ πιστεύοντες[1463]. Ὡς δὲ ἀκολούθως οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ «ἤλθοσαν εἰς Αἰλείμ», ἔνθα ἦσαν «δώδεκα πηγαὶ ὑδάτων καὶ ἑβδομήκοντα στελέχη φοινίκων» καὶ «παρενέβαλον» «ἐκεῖ παρὰ τὰ ὕδατα»[1464], οὕτω καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ. Ἔρχονται καὶ οὗτοι εἰς Αἰλείμ. «Αἰλεὶμ» «ἐστιν ἀνάβασις. Ἀναβιβαζόμεθα γὰρ ἐκ τῆς ἀρχαίας» «νηπιότητος» τῶν τύπων καὶ σκιῶν «εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ», ἐντρυφῶντες «ταῖς τῶν νοητῶν ὑδάτων πηγαῖς». Εἶναι δὲ αὗται αἱ δώδεκα «τῶν ἁγίων Ἀποστόλων» πηγαί, ἀλλὰ καὶ τῶν ἑτέρων «ἑβδομήκοντα»[1465] καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἁγίων Πατέρων. «Γέγραπται γάρ, ὅτι μετὰ τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους "ἀνέδειξεν ὁ Κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα"[1466]». «Ὅτι δὲ» εἶναι «πηγαὶ κατὰ τὸ ἀληθὲς οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, τὸν θεῖον ἡμῖν καὶ σωτήριον καὶ ἀναγκαῖον εἰς ζωὴν ἀναβρύοντες λόγον», ἀπεκάλυψεν «ὁ τῶν ὅλων Θεός, οὕτω λέγων· "ἀντλήσατε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Σωτηρίου"[1467]»[1468], ἤγουν τοῦ Χριστοῦ. Οὗτοι ἔχουσι «λελευκασμένην» «τὴν καρδίαν» καὶ ἐξήνθησαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ «ὡς φοῖνιξ»[1469], μιμούμενοι τὸν ἀληθινὸν φοίνικα, ἤγουν τὸν Χριστόν[1470].

Τῇ «πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τῷ μηνὶ τῷ δευτέρῳ» ἀπὸ τῆς ἐξόδου ἐξ Αἰγύπτου, ὁ λαὸς ἐπεθύμησε κρεῶν καὶ ἄρτων αἰγυπτίων, καὶ «διεγόγγυζεν»[1471]. Ὁ δὲ Θεὸς ἔδωκε τὴν ἑσπέραν ὀρτυγομήτραν, τὸ δὲ πρωῒ τὸ μάννα. Τότε ἐδόθη καὶ ἡ ἐντολὴ περὶ Σαββάτου. «Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἔφαγον τὸ μὰν (μάννα) ἔτη τεσσαράκοντα, ἕως ἦλθον εἰς

1460. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 445, 448.
1461. Ἑβρ. ι' 28.
1462. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 448. Ρωμ. ι' 4.
1463. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 448
1464. Ἐξόδ. ιε' 27.
1465. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 448.
1466. Λουκ. ι' 1.
1467. Ἡσ. ιβ' 3.
1468. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 448.
1469. Ψαλμ. 91, 13.
1470. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 449.
1471. Ἐξόδ. ιστ' 1 - 2.

γῆν οἰκουμένην (κατοικουμένην)»[1472]. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον ἐδίψησεν ὁ λαὸς ἐν ἐρήμῳ, ἔδωκε Κύριος ὕδωρ ἐκ πέτρας[1473]. «Ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν»[1474]. Τὴν ἑσπέραν ἐγένετο ἡ ὀρτυγομήτρα, «δηλοῦσα τῆς νομικῆς λατρείας τὴν ζωοθυσίαν, ἥτις ἐν σκιαῖς τε καὶ ἀμυδροῖς ἴχνεσι τῆς ἀληθείας ἐπετελεῖτο καὶ πέρας ἔμελλε δέξασθαι. Πέρας γὰρ τῆς ἡμέρας ἡ ἑσπέρα»[1475]. Καὶ ἕτερον δηλοῖ ὁ τύπος, ὅτι δὲν εἶναι «ἐν φωτὶ νοητῷ» «ὁ ἐραστὴς» «τῶν γηΐνων», ἀλλ' «ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ»[1476]. Οὕτω, προτρέπεται ὁ θεῖος λόγος «μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν»[1477]. Τὸ πρωΐ κατῆλθε τὸ μάννα, «προτυποῦν τὸν Χριστόν, ὅς ἐστιν οὐράνιος ἄρτος τρέφων τὰς ψυχὰς» «καὶ ἀνατολὴ ἡλίου τοῖς ἐν σκότει καθημένοις»[1478]. Διὸ ἔλεγεν ὁ Χριστὸς πρὸς Ἰουδαίους. «Οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀπέθανον». «Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα»[1479]. Ἄρτον «τὰ δόγματα λέγει ἐνταῦθα τὰ σωτήρια καὶ τὴν πίστιν τὴν εἰς αὐτόν, ἢ τὸ σῶμα τὸ ἑαυτοῦ»[1480]. Ὁ δὲ σαββατισμὸς δηλοῖ, ὅτι καὶ μετὰ Χριστὸν καλὸς ὁ νόμος, ἀλλὰ ἀπορρίπτεται τὸ καταργηθὲν μέρος αὐτοῦ, ἤτοι αἱ σκιαὶ τῆς περιτομῆς καὶ τῶν ζωοθυσιῶν[1481]. «Ἔσονται γὰρ πάντες ὑπὸ φθορὰν καὶ κόλασιν οἱ τηροῦντες τὴν σκιάν, μετὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἀνάδειξιν»[1481]. Ἐκ πέτρας τὸ ὕδωρ, «ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστὸς»[1482] ὁ εἰπών, «ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω»[1483] ὕδωρ καὶ αἷμα ζωῆς. Ἡ νεφέλη καὶ ἡ διάβασις τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης «σύμβολον» ἦσαν «τοῦ λουτροῦ», ἤτοι τοῦ σωτηριώδους Βαπτίσματος. «Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα» μάννα καὶ ὕδωρ ἐκ πέτρας, «τῆς ἱερᾶς τραπέζης. Καθάπερ γὰρ σὺ τὸ σῶμα ἐσθίεις τὸ δεσποτικόν, οὕτως ἐκεῖνοι τὸ μάννα· καὶ ὥσπερ σὺ τὸ αἷμα πίνεις, οὕτω καὶ ἐκεῖνοι ὕδωρ ἐκ πέτρας». Τὰ σωτήρια ταῦτα ἐργάζεται ὁ εἷς Κύριος. Ὁ «αὐτὸς» Θεὸς «κἀκείνους διὰ τῆς θαλάττης καὶ σὲ διὰ τοῦ Βαπτίσματος ἤγαγε· κἀκείνους μάννα καὶ ὕδωρ, καὶ σοὶ σῶμα καὶ αἷμα παρέσχε»[1484].

Μετὰ ταῦτα, «ἦλθεν» «Ἀμαλὴκ καὶ ἐπολέμει» τὸν «Ἰσραήλ». «Εἶπε δὲ Μωυσῆς τῷ Ἰησοῦ· ἐπίλεξον σεαυτῷ ἄνδρας δυνατοὺς καὶ ἐξελθὼν παράταξαι τῷ Ἀμαλὴκ αὔριον καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἕστηκα ἐπὶ τῆς

1472. Ἐξόδ. ιστ' 13 - 36.
1473. Ἐξόδ. ιζ' 1 - 7.
1474. 1 Κορινθ. ι' 6.
1475. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1193.
1476. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 456.
1477. 1 Κορινθ. ι' 6.
1478. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1193. Λουκ. α' 78. Ματθ. δ' 16.
1479. Ἰωάν. στ' 49, 51.
1480. Χρυσοστόμου, PG. 59, 259.
1481. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 460.
1482. 1 Κορινθ. ι' 4.
1483. Ἰωάν. ζ' 37.
1484. Χρυσοστόμου, PG. 61, 191.

κορυφῆς τοῦ βουνοῦ» καὶ τὰ λοιπά[1485]. Ἐνταῦθα Μωυσῆς εἶναι τύπος «τοῦ νόμου»[1486]. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ τύπος τοῦ Χριστοῦ. «Ὥσπερ μετὰ τὴν τελευτὴν Μωυσέως Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ τὴν ἡγεμονίαν παρέλαβεν, οὕτω μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ νομικοῦ γράμματος Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ νέου λαοῦ» ἔλαβεν[1487]. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ὑπήκουσεν εἰς Μωυσῆν. Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπετάγη «ταῖς ἐντολαῖς τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου». Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἐξέλεξεν «ἄνδρας δυνατούς». Καὶ ὁ Χριστὸς «τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς διαδόχους αὐτῶν». Πρὸς Ἀμαλὴκ ἡ παράταξις τότε. Πρὸς τὸν Διάβολον τὸν βασιλέα «τῆς κακίας καὶ ἁμαρτίας» ὁ πόλεμος νῦν. Εἰς τὴν ἐπαύριον ὥρισε τὴν ἀντιπαράταξιν ὁ Μωυσῆς. Εἰς «τὸν μετέπειτα καιρὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως» τοῦ Θεοῦ γίνεται ὁ ἐν Χριστῷ νικηφόρος πόλεμος κατὰ τοῦ Διαβόλου. «Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ» ἀνῆλθεν ὁ Μωυσῆς, καθ' ὅτι «καὶ ἡ κατὰ νόμον μυσταγωγία» «ἀναβιβάζει» «πρὸς ὕψος σύμμετρον γνώσεως», ὅθεν θὰ ἠδύναντο οἱ Ἰουδαῖοι «καθορᾶν τὰ τῶν περὶ Χριστὸν στρατηγήματα». Ὅτε αἱ χεῖρες τοῦ προσευχομένου Μωυσέως ἀνυψοῦντο, «κατίσχυεν Ἰσραήλ». Ὅταν δὲ αὗται κατεβιβάζοντο, «κατίσχυεν Ἀμαλήκ». Χεῖρες ὑψωμέναι εἰς προσευχὴν «τὸ τοῦ Σταυροῦ σχῆμα γράφουσι, πᾶς δὲ σταυροφόρος νικᾷ». Ὁ δὲ «μὴ τὸν Σταυρὸν φέρων, ἀλλὰ τὴν κατὰ Χριστὸν πίστιν προέμενος (ἀπορρίπτων) πολεμεῖται» ἡττώμενος. Αἱ «χεῖρες Μωυσῆ βαρεῖαι» ἐν τῇ προσευχῇ. Καὶ «οἱ τοῦ νόμου μόλις» ἔρχονται πρὸς «τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ». Ἐπὶ λίθου ἐκάθητο Μωυσῆς, οἱ δὲ «Ἀαρὼν καὶ Ὢρ ἐστήριζον τὰς χεῖρας αὐτοῦ». «Λίθος» «τίμιος καὶ ἐκλεκτὸς» εἶναι «ὁ Χριστός», ἐφ' ὃν στηριζόμενοι «ἐπαναπαύονται οἱ ἐξ Ἰσραὴλ πιστεύοντες. Ὁ αὐτὸς δὲ Χριστὸς νοεῖται καὶ Ἀαρὼν καὶ Ὢρ, ὡς ἀρχιερεὺς καὶ κριτής. Ἀαρὼν μὲν γὰρ» ἦτο «ἀρχιερεύς, κριτὴς δὲ Ὢρ»[1488]. Ἐν δὲ «χειρὶ κρυφαίᾳ πολεμεῖ Κύριος ἐπὶ Ἀμαλὴκ» τὸν νοητὸν «ἀπὸ γενεῶν εἰς γενεὰς» «ἕως δυσμῶν ἡλίου»[1489], ἤτοι τῆς πρώτης καὶ δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ.

γ') ΕΙΣ ΤΟ ΟΡΟΣ ΣΙΝΑ

Ἐντὸς τοῦ «μηνὸς τοῦ τρίτου» ἀπὸ «τῆς ἐξόδου» «ἐκ γῆς Αἰγύπτου», «παρενέβαλεν» «Ἰσραὴλ κατέναντι τοῦ ὄρους» «Σινᾶ»[1490], ἢ «Χωρήβ»[1491]. «Καὶ Μωυσῆς ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ»[1490]. Τότε,

1485. Ἐξόδ. ιζ' 8 - 16.
1486. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 57, 186.
1487. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1248.
1488. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1196.
1489. Ἐξόδ. ιζ' 12, 16.
1490. Ἐξόδ. ιθ' 1 - 3.

τὴν πεντηκοστὴν ἡμέραν ἀπὸ τοῦ Πάσχα τῆς ἐξόδου, ἐδόθη ἐν Σινᾷ διὰ Μωυσέως ὁ νόμος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης Κυρίου[1492]. «Κατέβη» «Μωυσῆς ἐκ τοῦ ὄρους πρὸς τὸν λαὸν καὶ ἡγίασεν αὐτοὺς καὶ ἔπλυναν τὰ ἱμάτια»[1493]. Καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν, «ἐξήγαγε Μωυσῆς τὸν λαὸν εἰς συνάντησιν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς παρεμβολῆς καὶ παρέστησαν» οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ «ὑπὸ τὸ ὄρος»[1494]. Τῇ «ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ», «πρὸς ὄρθρον», «ἐγίνοντο φωναὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ νεφέλη γνοφώδης ἐπ᾽ ὄρους Σινᾶ, φωνὴ» δὲ «τῆς σάλπιγγος ἤχει μέγα». «Τὸ ὄρος τὸ Σινὰ ἐκαπνίζετο ὅλον, διὰ τὸ καταβεβηκέναι ἐπ᾽ αὐτὸ τὸν Θεὸν ἐν πυρί, καὶ ἀνέβαινεν ὁ καπνὸς ὡσεὶ καπνὸς καμίνου, καὶ ἐξέστη πᾶς ὁ λαὸς σφόδρα. Ἐγίνοντο δὲ αἱ φωναὶ τῆς σάλπιγγος προβαίνουσαι ἰσχυρότεραι σφόδρα· Μωυσῆς ἐλάλει, ὁ δὲ Θεὸς ἀπεκρίνατο αὐτῷ φωνῇ»[1495]. Τότε ὁ Κύριος ἐποίησε «τὴν πρώτην τοῦ νόμου παράδοσιν» καὶ ἔδωκε τὰς «δέκα» «γενικὰς ἐντολάς»[1496], ἀκολούθως δὲ καὶ τὸν λοιπὸν νόμον. Διὰ τοῦ νόμου τούτου, «ὁ νομοθέτης» ἀπαγορεύει «ἰδίως»«τὰ τῶν Αἰγυπτίων, ὅθεν ἀπῆρεν (ἀπῆλθεν) ὁ Ἰσραήλ, καὶ τὰ τῶν Χαναναίων, πρὸς οὓς μεθίσταται (μετακινεῖται)»[1497]. Ἔλαβε δὲ Ἰσραὴλ τὰς ἑξῆς συντόμως δέκα ἐντολάς. «Πρώτην, ἐγὼ εἰμὶ Κύριος ὁ Θεός σου· δευτέραν, οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα· τρίτην, οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ· τετάρτην, μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων· πέμπτην, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου· ἕκτην, οὐ φονεύσεις· ἑβδόμην, οὐ μοιχεύσεις· ὀγδόην, οὐ κλέψεις· ἐνάτην, οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ· δεκάτην, οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου, οὐθ᾽ ὅσα τῷ πλησίον σού ἐστι»[1498]. Μετὰ ταῦτα, «ἀνέβη» εἰς τὸ ὄρος κατ᾽ ἐντολὴν Θεοῦ «Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ Ναδὰβ καὶ Ἀβιοὺδ καὶ ἑβδομήκοντα τῆς γερουσίας Ἰσραήλ, καὶ εἶδον τὸν τόπον, οὗ εἰστήκει (εἶχε σταθῆ) ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ· καὶ τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡσεὶ ἔργον πλίνθου σαπφείρου καὶ ὥσπερ εἶδος στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ τῇ καθαριότητι»[1498α].

Διὰ Μωυσέως ἐδόθη ὁ νόμος. Λοιπόν, «μεσίτης» ἐγένετο ὁ «Μωυσῆς, πλὴν ὡς ἐν τύπῳ καὶ σκιαῖς». «Ὁ δὲ ἀληθὴς μεσίτης»[1499] εἶναι ὁ «Χριστὸς Ἰησοῦς»[1500], ὁ γενόμενος «Διαθήκης Καινῆς μεσίτης»[1501]. Ὁ «Μωυσῆς οὐκ ἀναβιβάζει» τὸν λαὸν εἰς τὸ ὄρος, καθ᾽ ὅτι τὸ μυστή-

1491. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 102.
1492. Συναξ. Κυριακῆς Πεντηκοστῆς.
1493. Ἐξόδ. ιθ´ 14.
1494. Ἐξόδ. ιθ´ 17.
1495. Ἐξόδ. ιθ´ 16, 18 - 19.
1496. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 52, 64. Ἐξόδ. κ´ 1 - 17.
1497. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 184.
1498. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 33, 270.
1498α. Ἐξόδ. κδ´ 1, 9 - 10.
1499. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 497.
1500. 1 Τιμοθ. β´ 5.
1501. Ἑβρ. θ´ 15.

ριον τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας «κερδαίνομεν διὰ Χριστοῦ μᾶλλον, οὐ διὰ Μωυσέως». «Ὄρος δὲ νοήσεις» «τὴν ὑπερφυᾶ τε καὶ ὑπεραίρουσαν (ὑπερυψώνουσαν) γνῶσιν» «τοῦ κατὰ Χριστὸν» «μυστηρίου»[1502], καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. «Καθάπερ ἐν πίνακι καταγεγραμμένα βλέπομεν ἐν τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ καὶ τὴν ἄνω», τὴν «ἐν τοῖς οὐρανοῖς, Ἐκκλησίαν, ἤτοι τὸν οὐρανόν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν ἐπὶ γῆς, καθ' ὁμοιότητα τῆς ἄνω». Διὸ καὶ βουνὸς καὶ «ὄρος» ἀποκαλεῖται ἡ Ἐκκλησία, διὰ τὸ ὕψος τοῦ νοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ[1503]. Ἐν πυρὶ κατέβη ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸ ὄρος. Λοιπόν, «ἐν εἴδει πυρός, οἰκονομικῶς» «λίαν, τοῖς ἀρχαιοτέροις ἐφαίνετο» ὁ Θεός, «πλὴν οὐ δίχα καπνοῦ». Σημαίνεται διὰ τοῦ καπνοῦ, ὅτι θρῆνος καὶ κλαυθμὸς ἀναμένει τὸν ῥάθυμον καὶ καταφρονοῦντα τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ[1504]. Ἀλλὰ καὶ «τὸ ἀπόκρυφον» αἰνίττεται «τῆς θείας φύσεως»[1505]. Ὁ δὲ γνόφος δηλοῖ, ὅτι εἶναι «δυσκάτοπτον», ἤτοι δυσόρατον καὶ δυσκατάληπτον, «ἀληθῶς τὸ Χριστοῦ μυστήριον» καὶ «κεκρυμμένον». Διὸ ἔχει ἀνάγκην «μυσταγωγίας τῆς ἄνωθεν καὶ ἀποκαλύψεως τῆς παρὰ Θεοῦ». Ἡ ἀστραπὴ λαμβάνεται «εἰς τύπον τοῦ θείου φωτός»[1506]. Αἱ δὲ ἀστραπαὶ εἶναι «οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι καὶ Εὐαγγελισταί»[1507]. Σάλπιγξ ἐστὶν «ὁ νόμος, ἀλλ' ἦν ἰσχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσος», ὡς Μωυσῆς. «Σάλπιγξ δὲ ἡ μεγάλη, Χριστός, ἤτοι τὰ δι' αὐτοῦ κηρύγματα», ἤγουν «τὸ εὐαγγελικὸν» «κήρυγμα». «Σκοποὶ» σαλπιγκταὶ νοοῦνται οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, οἱ σαλπίζοντες εὐφώνως κατὰ τὴν Πεντηκοστήν. «Αἱ φωναὶ τῆς σάλπιγγος» προέβαινον «ἰσχυρότεραι σφόδρα», ὡς καὶ τὸ θεῖον κήρυγμα. Ἐν «ἀρχαῖς» μὲν ἠκούσθη εἰς «ὀλίγους», «ὕστερον δὲ» εἰς «πολλούς, μᾶλλον δὲ καὶ ἅπασαν τὴν Συναγωγήν»[1508]. Τὴν τρίτην ἡμέραν κατέβη ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸ ὄρος. Καὶ «ὁ Μονογενὴς» «καταβέβηκεν ἐξ οὐρανῶν» ὄχι τὸν πρῶτον καιρὸν καὶ «ἐν ἀρχαῖς» τοῦ «αἰῶνος τούτου», οὔτε τὸν δεύτερον καὶ «διὰ μέσου» τοῦ χρόνου, ἀλλὰ τὸν τρίτον καὶ τελευταῖον, «ὡς ἐν ὄρθρῳ τε καὶ ἐν ἡμέρας ἀρχῇ», πρὸς ἀφανισμὸν τοῦ πνευματικοῦ σκότους[1509]. «Κελεύει δὲ» ὁ νόμος «πλύνειν (ἵνα πλύνῃ) τὰ ἱμάτια τὸν μέλλοντα (ὁ μέλλων) ἀκούειν τοῦ Θεοῦ»[1510]. Οἱ ἀληθεῖς ἀκροαταὶ τοῦ λόγου Κυρίου καθαίρουσιν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς καὶ «αἴσθημα» «ποιοῦνται λαμπρὸν τὴν ἄνωθεν Χάριν»[1511]. Οὕτω μετέχουσι τῆς ἑορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς. «Ἑορτὴ γὰρ ὄντως καὶ ἀξιά-

1502. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 508.
1503. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 515.
1504. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 508.
1505. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1196.
1506. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 505.
1507. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 188.
1508. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 505 - 509.
1509. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 504.
1510. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 197 - 198.
1511. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 504.

γαστός (ἀξιοθαύμαστος)» ἐστι τὸ «ἀξιοῦσθαι» τῆς «περιφανοῦς» «θεωρίας» Θεοῦ[1512]. Δηλαδὴ τῆς θεωρίας τῆς μετὰ τὸ Πάσχα Πεντηκοστῆς. Διότι τὸ μὲν «Πάσχα» «σύμβολον ἦν πρακτικῆς φιλοσοφίας, διαβιβαζούσης ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας εἰς τὴν ἀρετήν. Ἡ Πεντηκοστὴ δὲ τύπος ἦν τῆς ἐν πνεύματι» «θεωρίας»[1513].

Δι' αἵματος ἐκυρώθη ὁ νόμος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ διὰ Μωυσέως. Διότι, «ὀρθρίσας» «Μωυσῆς τὸ πρωί, ᾠκοδόμησε θυσιαστήριον ὑπὸ τὸ ὄρος καὶ δώδεκα λίθους εἰς τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ ἐξαπέστειλε τοὺς νεανίσκους τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ ἀνήνεγκαν (ἀνέφεραν, προσέφεραν) ὁλοκαυτώματα καὶ ἔθυσαν θυσίαν σωτηρίου τῷ Θεῷ μοσχάρια»[1514]. «Καὶ λαβὼν τὸ βιβλίον τῆς Διαθήκης, ἀνέγνω εἰς τὰ ὦτα τοῦ λαοῦ, καὶ εἶπαν· πάντα, ὅσα ἐλάλησε Κύριος, ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα. Λαβὼν δὲ Μωυσῆς τὸ αἷμα, κατεσκέδασε (διεσκόρπισεν)» ἐπὶ «τοῦ λαοῦ καὶ εἶπεν· ἰδοὺ τὸ αἷμα τῆς Διαθήκης, ἧς διέθετο Κύριος πρὸς ὑμᾶς περὶ πάντων τῶν λόγων τούτων»[1515]. Οὕτω, «λαληθείσης» «πάσης ἐντολῆς κατὰ τὸν νόμον ὑπὸ Μωυσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐρράντισεν»[1516]. «Ὅθεν, οὐδ' ἡ πρώτη» Διαθήκη «χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται»[1517]. Διότι καὶ ἡ δευτέρα Διαθήκη, ἡ διὰ Χριστοῦ, «διὰ τοῦ ἰδίου» αὐτοῦ «αἵματος»[1518] ἐγένετο, τοῦ ὁποίου τύπος εἶναι τὸ αἷμα τῆς πρώτης. Ὁ ὄρθρος συμβολίζει τὴν νέαν ἡμέραν τῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ. Τὸ θυσιαστήριον «ἐξεικονίζει» «τὴν Ἐκκλησίαν» καὶ τὸ ἐν αὐτῇ «θυσιαστήριον, ἐφ' οὗ τὸ Χριστοῦ τελεῖται μυστήριον», ἤτοι ἡ Θεία Εὐχαριστία. Οἱ δώδεκα λίθοι εἰκονίζουσι τοὺς ἐν Χριστῷ ἡγιασμένους, οἵτινες οἰκοδομοῦνται[1519] εἰς «οἶκον» πνευματικόν, «ὡς λίθοι ζῶντες»[1520]. «Μόσχος» καὶ «μοσχάριον» ὠνομάσθη «ὁ Χριστός», «ὅτι νέα γέγονε κτίσις» καὶ ἀνακαινίζει τοὺς ἁγιαζομένους διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, ὅπερ δηλοῖ ὁ ραντισμὸς τοῦ Μωυσέως. Ραντίζεται δι' αἵματος καὶ ὁ νόμος, καθ' ὅτι εἶναι «ἀτελὴς εἰς ἁγιασμόν», «κατορθοῖ δὲ τοῦτο» «διὰ Χριστοῦ» «ἡ Χάρις» τῶν «Μυστηρίων» τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ προσάγοντες «ὁλοκαυτώματα» «νεανίσκοι» τυποῦσι «τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους», οἵτινες προσφέρουσιν εἰς τὸν Χριστὸν «τοὺς ἐν ἀμωμήτῳ πίστει διαπρεπεῖς» καὶ «εἰς ἀρετὴν εὖ μάλα (πολὺ καλῶς) διηρτισμέ-

1512. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 500.
1513. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1208.
1514. Ἐξόδ. κδ' 4 - 5.
1515. Ἐξόδ. κδ' 7 - 8.
1516. Ἑβρ. θ' 19.
1517. Ἑβρ. θ' 18.
1518. Ἑβρ. ιγ' 12.
1519. Κυρίλ. Ἀλεξ., PG. 69, 520, 521.
1520. 1 Πέτρ. β' 5.

νους (μεμορφωμένους)»[1521]. Ταῦτα ἐν σκιᾷ ἀπεκαλύφθησαν τὸ παλαιόν. «Σκίασμα γὰρ ὁ νόμος ἔχει τὸ παχὺ τοῦ γράμματος καὶ τῆς ἱστορίας τὸ οὐ σφόδρα λαμπρόν»[1522]. Διὰ τοῦτο, «περιέθηκε Μωυσῆς κάλυμμα ἐπὶ τὸ» δεδοξασμένον «πρόσωπον ἑαυτοῦ»[1523]. «Περιαιρεῖται (ἀφαιρεῖται)» δὲ «τὸ κάλυμμα» τοῦ νόμου ἐν Χριστῷ[1524]. Οἱ «συγγραφέντες» παρὰ Μωυσέως «λόγοι κάλυμμα μὲν ἔχουσι τὴν σωματικὴν γνῶσιν, λαμπρότητα δὲ τὰ εἰς Χριστὸν ἀναγόμενα»[1525]. «Ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωυσέως ἐδόθη, ἡ Χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο»[1526].

δ') ΣΚΗΝΗ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΧΑΛΚΟΥΣ ΟΦΙΣ

Μετὰ ταῦτα, κατεσκευάσθη ἡ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου, «κατὰ τὸν τύπον, τὸν δειχθέντα» παρὰ Θεοῦ εἰς Μωυσῆν «ἐν τῷ ὄρει»[1527]. Διῃρεῖτο ἡ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου εἰς δύο ἐπὶ μέρους σκηνάς. Τὴν πρώτην, «ἥτις λέγεται Ἅγια», «ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία καὶ ἡ τράπεζα καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων». «Μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα», ὑπῆρχε «σκηνὴ» δευτέρα, «ἡ λεγομένη Ἅγια Ἁγίων»[1528], ἢ «Ἅγια τῶν Ἁγίων»[1529], «χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον καὶ τὴν Κιβωτὸν τῆς Διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ μάννα καὶ ἡ ράβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα καὶ αἱ πλάκες τῆς Διαθήκης, ὑπεράνω δὲ αὐτῆς χερουβὶμ δόξης κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον»[1530]. «Ἀντίτυπον» εἶναι ἡ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου «τοῦ κόσμου παντὸς» «τοῦ ἐξ ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων» ἀποτελουμένου[1531]. Τὰ Ἅγια εἶναι τύπος τοῦ ὁρατοῦ «κόσμου» καὶ «τοῦ προτέρου καιροῦ», ἤτοι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων συμβολίζουσι «τὸν οὐρανὸν» τῶν ἀοράτων καὶ τὸν νῦν καιρὸν τῆς Καινῆς Διαθήκης. Τὸ καταπέτασμα «τὴν σάρκα»[1532] τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[1533]. Τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Χριστοῦ προτυποῖ καὶ ἡ ὅλη Σκηνὴ καὶ Ναός, ὡς ἀπεκάλυψεν ὁ ἴδιος[1534]. Εἰς «τὴν δευτέραν» σκηνήν, εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, εἰσήρχετο «ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ Ἀρχιερεύς, οὐ χωρὶς αἵματος», ὃ προσέφερεν «ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων»[1535]. Ὁ δὲ Χριστὸς ἐπλήρωσε τὸν τύπον τοῦτον, καθ' ὅτι διὰ «τοῦ

1521. Κυρίλ. Ἀλεξ., PG. 69, 520, 521.
1522. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 537.
1523 Ἐξόδ. λδ' 35.
1524. 1 Κορινθ. γ' 16.
1525. Κυρίλλου Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1197 - 1200.
1526. Ἰωάν. α' 17.
1527. Ἑβρ. η' 5. Ἐξόδ. κε' 40.
1528. Ἑβρ. θ' 2 - 3.
1529. Χρυσοστόμου, PG. 63, 117.
1530. Ἑβρ. θ' 3 - 5.
1531. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 69.
1532. Χρυσοστόμου, PG. 63, 117.
1533. Ἑβρ. ι' 19.
1534. Ἰωάν. β' 19.
1535. Ἑβρ. θ' 7.

ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ» οὐχὶ «εἰς χειροποίητα Ἅγια», «ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν», «αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος»[1536]. Διὸ «θυσίαν ἐκάλεσε τὸν Σταυρόν, οὔτε πῦρ ἔχοντα, οὔτε ξύλα (καιόμενα), οὔτε πολλάκις προσφερόμενον, ἀλλὰ ἅπαξ ἐν αἵματι προσενεχθέντα (προσφερθέντα)» ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου[1537].

Ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστήθη ἡ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου. Τυποῖ δὲ αὕτη καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπίσης καὶ ὁ μετὰ ταύτην Ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων, ὁ οἰκοδομηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος. Μία ἦτο ἡ Σκηνὴ καὶ ὁ Ναὸς πάλιν εἷς. «Μία γὰρ ἡ Ἐκκλησία»[1538], ὡς ἓν σῶμα τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ[1539]. Ἦν δὲ καὶ ὁ Χριστὸς «πολυτρόπως μορφούμενος»[1540] ἐν τῇ Σκηνῇ τοῦ Μαρτυρίου, μάλιστα δὲ ἐν τῇ Κιβωτῷ τῆς Διαθήκης ἢ Μαρτυρίου[1541]. Διότι εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Μωυσῆν. «Καὶ ποιήσεις Κιβωτὸν Μαρτυρίου ἐκ ξύλων ἀσήπτων, δύο πήχεων καὶ ἡμίσους τὸ μῆκος καὶ πήχεως καὶ ἡμίσους τὸ πλάτος καὶ πήχεως καὶ ἡμίσους τὸ ὕψος. Καὶ καταχρυσώσεις αὐτὴν χρυσίῳ καθαρῷ, ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν χρυσώσεις αὐτήν»[1542]. «Κιβωτὸς ὁ Χριστὸς» ἐστι[1543]. Τὸ «ἄσηπτον ξύλον» λαμβάνεται «εἰς τύπον τοῦ ἀφθάρτου σώματος» αὐτοῦ. «Ἄσηπτος γὰρ ἡ κέδρος». Τὸ «χρυσίον» σημαίνει «τὴν ὑπεροχὴν» «τῆς θείας» «οὐσίας». Ὁλόχρυσος ἡ Κιβωτὸς διὰ χρυσίου καθαροῦ «ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν». Ἔξωθεν μέν, καθ' ὅτι ἡνώθη «τῇ ἁγίᾳ σαρκὶ Θεὸς ὢν ὁ Λόγος». Ἔσωθεν δέ, ὅτι «καὶ τὴν ἐνοῦσαν τῷ σώματι ψυχὴν λογικὴν ἰδίαν ἐποιήσατο». Οὔτε δὲ τὸ χρυσίον, οὔτε τὸ ξύλον ἠλλοιώθη. Τὸ «χρυσίον, ἐπαληλιμμένον (ἐπικεχρισμένον) τῷ ξύλῳ» ὄν, ἤτοι ἀληλιμμένον ἐπὶ τοῦ ξύλου, «μεμένηκεν ὅπερ ἦν». Ὡσαύτως καὶ τὸ ξύλον. «Καὶ κατεπλούτει μὲν τὸ ξύλον τοῦ χρυσίου τὴν δόξαν, πλὴν οὐκ ἀπέστη τοῦ εἶναι ξύλον». Καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωθέντος, «ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ φύσεις», ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη τοῦ ἑνὸς Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοιουτοτρόπως «ἡ Κιβωτὸς εἰς τύπον παραλαμβάνεται τοῦ Χριστοῦ»[1544].

Ἀγνώμονες ἐφάνησαν πρὸς Θεὸν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν ἐρήμῳ καὶ ἐτιμωρήθησαν διὰ τῶν θανατηφόρων ὄφεων. Ὅτε δὲ μετενόησαν, «ἐποίησε Μωυσῆς ὄφιν χαλκοῦν καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ σημείου, καὶ ἐγένετο ὅταν ἔδακνεν ὄφις ἄνθρωπον, καὶ ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὸν ὄφιν τὸν χαλκοῦν

1536. Ἑβρ. θ' 12, 24.
1537. Χρυσοστόμου, PG. 63, 118.
1538. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 552.
1539. Κολασ. α' 24.
1540. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5, 149.
1541. Ἐξόδ. κε' 9, λα' 7.
1542. Ἐξόδ. κε' 9 - 10.
1543. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1221.
1544. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5, 149.

καὶ ἔζη»[1545]. Οἱ δάκνοντες δηλητηριώδεις ὄφεις ἐκλαμβάνονται εἰς τύπον τῶν «ὄφεων» «τῶν νοητῶν», ἤτοι τῶν δαιμόνων, οἵτινες, «πλήττοντες» ἡμᾶς «διὰ πάσης» «ἁμαρτίας», φέρουσι λεληθότως «τοῖς τοῦ θανάτου δεσμοῖς». «Ἐξάρχει δὲ» τῆς «πληθύος» «τῶν ἰοβόλων» τούτων «θηρίων» «ὁ δράκων ὁ ἀποστάτης, τουτέστιν ὁ Σατανᾶς», δι' οὗ ἐξέπεσεν ὁ Ἀδάμ (ἰ. ἀ. σ. 58). Ἔκτοτε «ἕρπει», «καθάπερ ἐκ ρίζης καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ κακόν»[1546] καὶ ἐγένετο «πονηρὸν» ὃν «ὁ ἄνθρωπος» ὡς ὄφις[1547]. Διὸ ὁ Κύριος ἔλεγε πρὸς Ἰουδαίους, «ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν»[1548]. «Ζωὴ» δὲ «κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, γέγονεν ἐν ὁμοιώματι τῷ καθ' ἡμᾶς, τουτέστιν ἄνθρωπος»[1549]. Δηλαδή, «ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας»[1550], ἤγουν ἄνθρωπος «καθ' ὁμοιότητα» ἡμῶν «χωρὶς ἁμαρτίας»[1551]. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ γεγραμμένον, τὸν «μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησε»[1552]. Δηλαδή, «τὸν περιβαλλόμενον τὴν ἁμαρτητικὴν ἡμῶν φύσιν»[1553] καὶ «αὐτοδικαιοσύνην ὄντα, "ἁμαρτίαν ἐποίησεν"[1552]» ὁ Θεός· «τουτέστιν, ὡς ἁμαρτωλὸν κατακριθῆναι ἀφῆκεν, ὡς ἐπικατάρατον ἀποθανεῖν· "ἐπικατάρατος" γὰρ "πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου"[1554]»[1555]. Διὸ λέγεται καὶ «γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα»[1554], «ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ»[1556], «ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ»[1557]. Ἐνανθρωπήσας ὁ ἅγιος Θεὸς Λόγος καὶ περιβαλλόμενος ἀναμαρτήτως τὴν φύσιν τοῦ λόγῳ τῆς ἁμαρτίας ὄφεως καταντήσαντος ἀνθρώπου, «κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί»[1558].

Ὁ χαλκοῦς, λοιπόν, «ὄφις» τῆς ἐρήμου «ὁ Χριστὸς» ἐστιν. Ὁ Χριστός, «Θεὸς ὢν κατὰ φύσιν, γέγονεν ἄνθρωπος» «ἐν ὁμοιώματι πονηρίας», μένων πάντοτε «ἀγαθός», καὶ σταυρωθεὶς ἔσωσε τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν.[1559]. «Καθὼς Μωυσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον», εἶπεν ὁ Κύριος[1560]. «Διὰ τοῦτο ὁ ἔμψυχος αὐτοῦ ναὸς σταυροῦται», ἵνα σωθῇ ὁ θανατωθεὶς ὑπὸ τοῦ Διαβόλου καὶ ἀγαπώμενος παρὰ Θεοῦ ἄνθρωπος. «Ὁρᾷς τοῦ τύπου πρὸς τὴν ἀλήθειαν τὴν συγγένειαν; Ἐκεῖ θάνατον διέφυγον Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ τὸν πρόσκαιρον· ἐνταῦθα τὸν αἰώνιον οἱ πιστεύον-

1545. Ἀριθμ. κα' 9.
1546. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 640.
1547. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 784.
1548. Ματθ. κγ' 33.
1549. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 784.
1550. Ρωμ. η' 3.
1551. Ἑβρ. δ' 15.
1552. 2 Κορινθ. ε' 21.
1553. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 336.
1554. Γαλάτ. γ' 13. Δευτερ. κα' 23.
1555. Χρυσοστόμου, PG. 61, 478.
1556. 1 Πέτρ. β' 22. Ἡσ. νγ' 9.
1557. 2 Κορινθ. ε' 21.
1558. Ρωμ. η' 3.
1559. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 640.
1560. Ἰωάν. γ' 14 - 15.

τες. Ἐκεῖ δήγματα ὄφεων ἰᾶτο ὁ κρεμάμενος ὄφις, ἐνταῦθα τοῦ νοητοῦ δράκοντος ἐθεράπευσε τὰς πληγὰς ὁ σταυρωθεὶς Ἰησοῦς. Ἐκεῖ ὁ τοῖς ὀφθαλμοῖς τούτοις βλέπων ἐθεραπεύετο, ἐνταῦθα ὁ τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς ὁρῶν πάντα ἀποτίθεται τὰ ἁμαρτήματα. Ἐκεῖ χαλκὸς τὸ κρεμάμενον ἦν εἰς σχῆμα ὄφεως διατυπωθείς, ἐνταῦθα σῶμα δεσποτικὸν ὑπὸ Πνεύματος κατασκευασθέν. Ὄφις ἔδακνεν ἐκεῖ καὶ ὄφις ἰᾶτο· οὕτω καὶ ἐνταῦθα θάνατος ἀπώλεσε καὶ θάνατος ἔσωσεν. Ἀλλ' ὁ μὲν ἀπολλὺς ὄφις ἰὸν εἶχεν· ὁ δὲ σῴζων ἰοῦ καθαρὸς ἦν. Καὶ ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ πάλιν· ὁ μὲν γὰρ ἀπολλὺς θάνατος ἁμαρτίαν εἶχεν, ὥσπερ τὸν ἰὸν ὁ ὄφις· ὁ δὲ τοῦ Δεσπότου (θάνατος) ἁμαρτίας πάσης ἀπήλλακτο, ὥσπερ οὖν ὁ χαλκοῦς ὄφις ἰοῦ»[1561]. Διὸ ὁ χαλκοῦς ὄφις ἐκλαμβάνεται καὶ «ὡς ἀντίτυπος» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀντιτυπίας, ἤτοι τῆς ἀντικρούσεως. Δηλαδὴ καὶ ὡς ἡ νέκρωσις τοῦ νεκροποιοῦ Διαβόλου, ἤτοι ἡ κατάλυσις αὐτοῦ, πρὸς ὃν ὁμοιώθη ὁ νεκρωθεὶς παρ' αὐτοῦ ἄνθρωπος. Ὡς οἱ ἐν ἐρήμῳ σωζόμενοι ἔβλεπον τὸν ἄνευ ζωῆς χαλκοῦν ὄφιν, οὕτω καὶ οἱ ἐν Χριστῷ σωζόμενοι ὁρῶσιν ὅτι, τοῦ Χριστοῦ σταυρωθέντος, ὁ ἀρχέκακος «νενέκρωται». Διὸ «καὶ συννεκροῖ τὰς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις», τοὺς δαίμονας, τὴν ἁμαρτίαν, τὸν θάνατον καὶ τὸν ᾅδην, «καταλυθείς, ὥσπερ ἦν ἄξιος»[1562].

Ἡ ἱστορία τῶν ἀνωτέρω τύπων τοῦ νομικοῦ Πάσχα καταλήγει εἰς τὸν Σταυρὸν τοῦ καινοῦ Πάσχα τοῦ Κυρίου. Ἐπ' αὐτοῦ «ἐτύθη Χριστός»[1563], «ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[1564]. Τούτου τύπος εἶναι μάλιστα τὸ πρόβατον τοῦ Πάσχα τῆς ἐξόδου, καὶ ἡ πρόσληψις καὶ ἡ σφαγὴ καὶ ἡ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ θαυμαστὴ σωτηρία τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. «Γέγραπται» δὲ ταῦτα «τυπικῶς μὲν ἐκείνοις, εἰς νουθεσίαν δὲ ἡμετέραν»[1565], ἤτοι τῶν μετ' αὐτούς. Ὁ πάνσοφος Θεὸς «ἔδωκεν» εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας σωτηρίαν δι' αἵματος προβάτου, θαυμαστὴν διέλευσιν τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης, καὶ μετ' αὐτὴν «νόμον» «καὶ τὴν Σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου, παιδαγωγῶν αὐτοὺς εἰς τὸν γνῶναι (ἵνα γνωρίσωσι) διὰ τοῦ νόμου τὸν» «ἐπιδημήσαντα Σωτῆρα τῷ γένει (εἰς τὸ γένος) τῶν ἀνθρώπων»[1566].

II
Ο ΝΟΜΟΣ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Ὁ νόμος τοῦ Πάσχα ἐδόθη παρὰ Θεοῦ διὰ τοῦ προφήτου Μωυ-

1561. Χρυσοστόμου, PG. 59, 159.
1562. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 653.
1563. 1 Κορινθ. ε' 7.
1564. Ἰωάν. α' 29.
1565. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1584.
1566. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 189.

σέως, ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν ἐρήμῳ. Πρὸ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ μετ' αὐτήν.

α') «ΘΥΣΑΤΕ ΤΟ ΠΑΣΧΑ»

«Οὗτος ὁ νόμος τοῦ Πάσχα»[1567]. Τοῦ τυπικοῦ Πάσχα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τοῦ ἀληθινοῦ Πάσχα τῆς Καινῆς Διαθήκης.

«Εἶπε» «Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν ἐν γῇ Αἰγύπτου, λέγων. Ὁ μὴν οὗτος ὑμῖν ἀρχὴ μηνῶν» ἑκάστου ἐνιαυτοῦ ὑπάρχει, «πρῶτός ἐστιν ὑμῖν ἐν τοῖς μησὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ. Λάλησον πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραήλ, λέγων· τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τούτου, λαβέτωσαν ἕκαστος πρόβατον κατ' οἴκους πατριῶν, ἕκαστος πρόβατον κατ' οἰκίαν. Ἐὰν δὲ ὀλιγοστοὶ ὦσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὥστε μὴ εἶναι ἱκανοὺς εἰς πρόβατον, συλλήψεται μεθ' ἑαυτοῦ τὸν γείτονα τὸν πλησίον αὐτοῦ κατὰ ἀριθμὸν ψυχῶν· ἕκαστος τὸ ἀρκοῦν αὐτῷ συναριθμηθήσεται εἰς πρόβατον. Πρόβατον τέλειον, ἄρσεν, ἐνιαύσιον ἔσται ὑμῖν· ἀπὸ τῶν ἀρνῶν καὶ τῶν ἐρίφων λήψεσθε. Καὶ ἔσται ὑμῖν διατετηρημένον ἕως τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ μηνὸς τούτου, καὶ σφάξουσιν αὐτὸ πᾶν τὸ πλῆθος συναγωγῆς υἱῶν Ἰσραὴλ πρὸς ἑσπέραν. Καὶ λήψονται ἀπὸ τοῦ αἵματος καὶ θύσουσιν ἐπὶ τῶν δύο σταθμῶν καὶ ἐπὶ τὴν φλιὰν ἐν τοῖς οἴκοις, ἐν οἷς ἐὰν φάγωσιν αὐτὰ ἐν αὐτοῖς»[1568]. «Καὶ ἔσται τὸ αἷμα ὑμῖν ἐν σημείῳ ἐπὶ τῶν οἰκιῶν, ἐν αἷς ὑμεῖς ἐστε ἐκεῖ, καὶ ὄψομαι τὸ αἷμα καὶ σκεπάσω ὑμᾶς, καὶ οὐκ ἔσται ἐν ὑμῖν πληγὴ τοῦ ἐκτριβῆναι, ὅταν παίω (πλήττω) ἐν γῇ Αἰγύπτῳ»[1569]. «Ἐκάλεσε δὲ Μωυσῆς πᾶσαν γερουσίαν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· ἀπελθόντες λάβετε ὑμῖν αὐτοῖς πρόβατον κατὰ συγγενείας ὑμῶν καὶ θύσατε τὸ Πάσχα. Λήψεσθε δὲ δέσμην ὑσσώπου καί, βάψαντες ἀπὸ τοῦ αἵματος (τοῦ θυσιασθέντος προβάτου) τοῦ παρὰ τὴν θύραν, καθίξετε τῆς φλιᾶς καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σταθμῶν ἀπὸ τοῦ αἵματος, ὅ ἐστι παρὰ τὴν θύραν»[1570]. «Καὶ παρελεύσεται Κύριος πατάξαι τοὺς Αἰγυπτίους, καὶ ὄψεται τὸ αἷμα ἐπὶ τῆς φλιᾶς καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σταθμῶν, καὶ παρελεύσεται Κύριος τὴν θύραν καὶ οὐκ ἀφήσει τὸν ὀλοθρεύοντα εἰσελθεῖν εἰς τὰς οἰκίας ὑμῶν πατάξαι»[1571].

«Πολυπραγμόνησον τὰ Μωυσέως», εἶναι ἐν προκειμένῳ ἡ θεία ἐντολή, «ἄφελε (ἀφαίρεσον) τὴν σκιάν, εἴσελθε βραχὺ εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος. Μὴ ἐναπομείνῃς τῇ πρώτῃ σκηνῇ»[1572]. Διότι

1567. Ἐξόδ. ιβ' 43.
1568. Ἐξόδ. ιβ' 1 - 7.
1569. Ἐξόδ. ιβ' 13.
1570. Ἐξόδ. ιβ' 21 - 22.
1571. Ἐξόδ. ιβ' 23.
1572. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 896.

«σκιὰν» ἔχει «ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν»[1573] καὶ τὸ νομικὸν Πάσχα τύπος ἐστὶ τοῦ καινοῦ Πάσχα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ νόμος «διὰ τύπου καὶ αἰνιγμάτων» «ὑποπλάττεται» «τὸ λαμπρὸν τῆς ἀληθείας» «σχῆμα», «ὑποφαίνων (ὑποδηλῶν) ἡμῖν τὸ μυστήριον» «τῶν διὰ Χριστοῦ τεθεσπισμένων»[1574]. Θείᾳ ἀγαθότητι «εἰσῆλθεν» ἐν κόσμῳ «ὁ γραπτὸς νόμος, συνάγων ἡμᾶς εἰς Χριστόν· καὶ οὗτός» ἐστι «τῶν θυσιῶν» τούτων «ὁ λόγος»[1575]. Τὸ «πρόβατον» προτυποῖ τὸν Χριστόν. «Πρόβατον» λέγεται ἐν νόμῳ ὁ Χριστός, «διὰ τὴν ἀκακίαν καὶ τὸ ἔνδυμα τῆς ἀρχαίας γυμνώσεως. Τοιοῦτον γὰρ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν σφάγιόν» ἐστιν, ἤτοι «ἔνδυμα ἀφθαρσίας»[1576]. «Τέλειον» τὸ πρόβατον, «τέλειος γὰρ ὁ Χριστὸς» ὑπάρχει «ἔν τε θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι»[1577], τῇ προσληφθείσῃ ὑπὸ τῆς θεότητος. Δηλαδή, «τέλειον», «οὐ διὰ τὴν θεότητα μόνον, ἧς οὐδὲν τελεώτερον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πρόσληψιν (τὴν προσληφθεῖσαν ἀνθρωπίνην φύσιν), τὴν χρισθεῖσαν θεότητι καὶ γενομένην ὅπερ τὸ χρῖσαν καί, θαρρῶ λέγειν, ὁμόθεον»[1578], ἂν καὶ μὴ ἐκστᾶσαν τῆς οἰκείας φύσεως. Καὶ «ἄρρεν» τὸ πρόβατον, ὡς «τεχθὲν ἄρσεν ἐκ τῆς προφήτιδος» Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, «ὡς Ἡσαΐας εὐαγγελίζεται». Ὡς «μηδὲν θῆλυ, μηδὲ ἄνανδρον ἐν ἑαυτῷ φέρον» καὶ «τοῦ στερροῦ» προπτωτικοῦ Ἀδὰμ «στερρότερον» ὑπάρχον, καθ' ὅτι «τοῦ πρώτου πεσόντος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν». «Ἄρρεν», καὶ «ὡς ὑπὲρ τοῦ» «Ἀδὰμ προσαγόμενον»[1579], καὶ διότι «αὐτὸς» ὁ Χριστὸς «ἦν τε καὶ ἔστιν (καὶ ἦτο καὶ ὑπάρχει) ὁ πᾶσιν ἡμῖν ἐνιεὶς (βαλὼν εἰς ἡμᾶς) τῆς θεογνωσίας τὰ σπέρματα», ὥσπερ εἴς τινα «γῆν θελητήν»[1580]. «Ἄμωμον δὲ καὶ ἀκίβδηλον» τὸ πρόβατον, «ὡς θεραπευτικὸν μώμων καὶ τῶν ἀπὸ κακίας ἐλαττωμάτων καὶ μολυσμάτων. Εἰ γὰρ καὶ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀνέλαβε καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν, ἀλλ' οὐκ αὐτός τι πέπονθε (ἔχει πάθει) τῶν θεραπείας ἀξίων», ἤγουν τῶν ἀσθενειῶν. «Ἐπειράσθη μὲν γὰρ κατὰ πάντα, καθ' ὁμοιότητα τὴν ἡμετέραν, χωρὶς ἁμαρτίας δέ. Ὁ γὰρ διώξας» τὸν Χριστὸν ἀντικείμενος «τὸ φαῖνον ἐν τῇ σκοτίᾳ φῶς οὐ κατέλαβε»[1581]. Καὶ «ἐνιαύσιον» τὸ πρόβατον, «ἵνα μὴ ᾖ (εἶναι) ὡς ἀτελές, οὔπω πληρωθέντος ἐπ' αὐτῷ τοῦ ἔτους»[1582]. Τὸ ἐνιαύσιον προαναγγέλλει τὸν Χριστὸν καὶ «ὡς ἥλιον δικαιοσύνης». Ὅπως ὁ ἥλιος κατ' ἔτος ὁρμᾷ ἀπὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας καὶ καταλήγει εἰς ταύτην, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἦλθε σαρκωθεὶς ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς θεότητος καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τοῦτον διὰ τῆς ἀναλή-

1573. Ἑβρ. ι' 1.
1574. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 665.
1575. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 640.
1576. Γρηγορ. Θεολόγου, αὐτόθι.
1577. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1205.
1578. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 640 - 641.
1579. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 641.
1580. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 425.
1581. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 641.
1582. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 425.

ψεως. Καὶ ὡς ὁ ἥλιος φαίνεται ἐν ἡμέρᾳ, οὕτω καὶ τὸν Θεὸν Λόγον εἴδομεν «περίγραπτον» «τῷ δρωμένῳ» προσλήμματι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἐπίσης καὶ τὸν «στέφανον» τοῦ νέου ἐνιαυτοῦ τῆς θείας «χρηστότητος» δηλοῖ τὸ ἐνιαύσιον, τὸν «εὐλογούμενον»[1583] καὶ «δεκτὸν»[1584] παρὰ Κυρίου. Προσέτι καὶ τὸν «κύκλον» «τῶν ἀρετῶν», τὸν ζωογονούμενον ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ[1583]. Τέλος, «ἐνιαύσιον» τὸ πρόβατον καὶ «ἵνα καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐπιτελῆται τὸ Πάσχα»[1585].

Ἐθύετο κατὰ νόμον τὸ πρόβατον. «Ἀπέθανε δὲ δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστός, ὁ Ἀμνὸς ὁ ἀληθινός, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[1586]. «Ἀπὸ δὲ τῶν ἀμνῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἐρίφων» ἐλαμβάνετο τὸ πρόβατον. «Καὶ ὁ μὲν ἀμνὸς ὡς καθαρόν τε καὶ ἄμωμον θῦμα κατὰ νόμον νοεῖται, τὸ δὲ τῶν ἐρίφων γένος ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἀεὶ τῷ θυσιαστηρίῳ» προσεφέρετο. «Εὑρήσεις δὲ τοῦτο καὶ ἐν Χριστῷ. Ἦν γὰρ ὁ αὐτὸς καὶ ὡς ἄμωμον ἱερεῖον, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἀναφέρων ἑαυτὸν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καὶ ὡς ἔριφος ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν σφαζόμενος»[1587]. «Ἐκλέγεται» «οὐκ ἀπὸ τῶν ἀρνῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ χείρονος εἴδους καὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τῶν ἐρίφων, ὅτι μὴ ὑπὲρ τῶν δικαίων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν σφαγιάζεται»[1588]. Ἐσφάζετο τὸ πρόβατον καὶ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐχρίοντο οἱ δύο σταθμοὶ καὶ ἡ φλιὰ τῆς θύρας τῆς οἰκίας. «Χρίονται» δὲ καὶ «τῷ αἵματι» τοῦ Χριστοῦ «οἱ σταθμοὶ καὶ ἡ φλιά, τουτ' ἔστι τὸ σῶμα» τῶν πιστῶν. «Τοῦτο γὰρ» ἐστιν «οἰκία τῆς ψυχῆς». Καὶ ὡς τότε τὸ αἷμα τοῦ προβάτου ἀπεμάκρυνε τὸν ὀλοθρευτὴν (ἰ. ἀ. σ. 135), οὕτω νῦν τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ «τὴν ἐκ παραβάσεως ἀπελαύνει (ἀποδιώκει) νέκρωσιν»[1589]. «Θύρας δὲ» τῆς οἰκίας «νοήσεις» «τὰς ἐν ἡμῖν αἰσθήσεις»[1590]. Δι' ὑσσώπου δὲ ἡ ἐπίχρισις ἢ ραντισμός. Διότι «ἡ ἀποκάθαρσις» ἐν τῷ αἵματι τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ ἐγένετο «διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Πρὸς ὕσσωπον παρομοιάζει ἡ Γραφὴ «τὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐνέργειαν»[1591]. «Ἐὰν δὲ ὀλιγοστοὶ ὦσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὥστε μὴ εἶναι ἱκανοὺς εἰς πρόβατον, συλλήψεται (θὰ λάβῃ ὁ Ἰσραηλίτης) μεθ' ἑαυτοῦ τὸν γείτονα τὸν πλησίον αὐτοῦ κατὰ ἀριθμὸν ψυχῶν». Καθ' «ἕκαστον» «οἶκον» «ἐπιζητεῖται τὸ πρόβατον». «Ἐπειδὴ κράτιστον (ἄριστόν ἐστι), μάλιστα μὲν αὐτὸν ἕκαστον» πιστὸν «ἀρκεῖν (ἵνα ἀρκῇ) ἑαυτῷ πρὸς τελείωσιν, καὶ θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν προσάγειν (ἵνα προσφέ-

1583. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 641.
1584. Λουκ. δ' 19.
1585. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1205.
1586. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 425.
1587. Κυρίλ. Ἀλεξ., PG. 69, 425 - 428.
1588. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 641.
1589. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1205.
1590. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 428.
1591. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 1096. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 129.

ρη) τῷ καλοῦντι Θεῷ, πάντοτε καὶ διὰ πάντων καθιερούμενον. Εἰ δὲ μή», ἤτοι ἐὰν ἀδυνατῇ ὅπως κατορθώσῃ τὴν ἐν Χριστῷ τελείωσιν μόνος, δέον «καὶ συνεργοῖς εἰς τοῦτο κεχρῆσθαι (ἵνα χρησιμοποιήσῃ) τοῖς κατ' ἀρετὴν ὁμογενέσι καὶ ὁμοτρόποις»[1592]. Τοῦτο ἰσχύει μάλιστα ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς πίστεως. Οἱ μὴ δυνάμενοι «συνιέναι (ἵνα ἐννοήσωσι) μόνοι τὸ Χριστοῦ μυστήριον, ἢ καὶ οὐκ ἀρκοῦντες εἰς κατανόησιν» τούτου, «διὰ τὴν τῆς οἰκείας ἐννοίας ἀσθένειαν, μεθέξουσι (θὰ ἔχωσι) πάλιν αὐτοὺς συνεργάτας» καὶ «συλλήπτορας (βοηθούς)», ἤτοι «τοὺς ὁμοπίστους»[1593].

«Ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους ὡρίζετο καὶ ἐν τῷ πρώτῳ μηνὶ τῆς ἱερουργίας ὁ καιρός, ὅτι ἀρχὴ πάντων καὶ ἐν ἀρχῇ πάντων καὶ πρὸ πάντων ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν θεότητα»[1594]. «Ἁγιάζει» μὲν ὁ Χριστὸς «κατὰ πάντα χρόνον, τὰ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους», ἀλλὰ «ἐν μηνὶ τῶν νέων ἡ πανήγυρις» τοῦ Πάσχα[1595], ἤτοι ἐν μηνὶ Νισὰν διὰ τὸ νομικόν, καὶ μετὰ ἰσημερίαν καὶ διὰ τὸ νομικὸν([16]) καὶ διὰ τὸ χριστιανικόν[1596]. «Ἑρμηνεύεται δὲ Νισσάν», μετὰ δύο σ ἐν τῷ κειμένῳ τούτῳ, «ὁ ἀνθῶν. Νίσσα γὰρ λέγεται παρ' Ἑβραίοις τὸ ἄνθος»[1596]. «Τῇ δεκάτῃ δὲ τοῦ μηνὸς (Νισάν)» ἐλαμβάνετο τὸ πρόβατον εἰς τὴν οἰκίαν. Ὁ ἀριθμὸς δέκα «ἀριθμῶν πληρέστατός» ἐστι, «ἐκ μονάδων πρώτη μονὰς τελεία καὶ γεννητικὴ τελειότητος»[1597] (ἰ. ἀ. σ. 84). Ὁ ἀριθμὸς τῆς «δεκάτης ἡμέρας» τῆς «σελήνης», «ἥτις ἐστὶ σύλληψις τοῦ προβάτου, καὶ» ὡς «ἀκροστιχὶς τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ» λαμβάνεται, σημειούμενον διὰ τοῦ ἰῶτα μετὰ κεραίας (ι')[1598]. Ὅτι δὲ «μὴ ἐν ἡμέρᾳ πρώτῃ», «ἀλλ' ἐν τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς» ἐλαμβάνετο τὸ πρόβατον, σημαίνει καὶ «ὅτι πολλοὶ προεβάδιζον χρόνοι καὶ μακροί τινες ἦσαν αἰῶνες οἱ πρὸ ἡμῶν»[1599] καὶ «πρὸ τῆς τοῦ κόσμου καταβολῆς, καθ' οὓς ἦν ὁ Χριστὸς τῇ θεότητι, ὥσπερ καὶ πολλαὶ ἡμέραι πρὸ τῆς δεκάτης»[1600]. Ὁ προαιώνιος Κύριος εἶναι «ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ»[1601]. Διετηρεῖτο δὲ «εἰς πέμπτην ἡμέραν» τὸ πρόβατον, ἤτοι ἕως τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ὅτε ἐθύετο, «ὅτι καθαρτικὸν αἰσθήσεων» ἐστι τὸ «θῦμα» Χριστός[1602]. Προσέτι καὶ «διὰ τοὺς ε' (πέντε) καιροὺς τῶν καθ' ἡμᾶς αἰώνων»[1600] (ἰ. ἀ. σ. 75). «Πρὸς ἑσπέραν»

1592. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 46, 641 - 644.
1593. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 425.
1594. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1204.
1595. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 421.
1596. Ἀναστασίου Ἀντιοχ., PG. 89, 1381.
1597. Γρηγορ. Θεολόγου. PG. 36, 641.
1598. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 365.
1599. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 421.
1600. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1204.
1601. Ἀποκαλύψ. α' 8.
1602. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 641.

ὡρίζετο ἡ θυσία τοῦ προβάτου, «ὅτι ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων τὸ Χριστοῦ πάθος»[1603] ἐγένετο.

β') «ΟΥΤΩ» «ΦΑΓΕΣΘΕ ΑΥΤΟ»

Οἱ θυσιάζοντες τὸ πρόβατον καὶ μετεῖχον τοῦ θύματος (ἰ. ἀ. σ. 85). Ἤσθιον δὲ τοῦτο συμφώνως πρὸς τὸν θεῖον νόμον.

Διότι εἶπε προσέτι Κύριος περὶ Πάσχα: «καὶ φάγονται τὰ κρέα τῇ νυκτὶ ταύτῃ· ὀπτὰ πυρὶ καὶ ἄζυμα ἐπὶ πικρίδων ἔδονται (θὰ φάγωσιν). Οὐκ ἔδεσθε ἀπ' αὐτῶν ὠμόν, οὐδὲ ἡψημένον (βεβρασμένον) ἐν ὕδατι, ἀλλ' ἢ ὀπτὰ (ψητά) πυρί, κεφαλὴν σὺν τοῖς ποσὶ καὶ τοῖς ἐνδοσθίοις. Οὐκ ἀπολείψετε (δὲν θὰ καταλείψητε περίσσευμα) ἀπ' αὐτοῦ ἕως πρωΐ, καὶ ὀστοῦν οὐ συντρίψετε ἀπ' αὐτοῦ· τὰ δὲ καταλειπόμενα ἀπ' αὐτοῦ ἕως πρωΐ ἐν πυρὶ κατακαύσετε. Οὕτω δὲ φάγεσθε αὐτό· αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιεζωσμέναι καὶ τὰ ὑποδήματα ἐν τοῖς ποσὶν ὑμῶν καὶ αἱ βακτηρίαι ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν· καὶ ἔδεσθε αὐτὸ μετὰ σπουδῆς· Πάσχα ἐστὶ Κυρίῳ»[1604]. «Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐξελεύσεσθε ἕκαστος τὴν θύραν τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἕως πρωΐ»[1605].

Μετὰ ἀζύμων ἄρτων ἠσθίετο τὸ πρόβατον. Τοῦτο ὑποδηλοῖ «δι' αἰνίγματος», ὅτι «οἱ μέτοχοι γεγονότες τοῦ Χριστοῦ, ἀζύμοις» «καὶ καθαρωτάταις ἐπιθυμίαις τὴν ἑαυτῶν ὀφείλουσιν ἀποστρέφειν ψυχήν»[1606]. Μὴ «ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας»[1607]. «Ἐπὶ δὲ πικρίδων, διὰ τὸ πικρὸν τοῦ κατὰ Θεὸν βίου καὶ πρόσαντες (ἀνωφερὲς καὶ κοπιῶδες), τοῖς ἀρχομένοις μάλιστα, καὶ ἡδονῶν ὑψηλότερον. Εἰ γὰρ καὶ χρηστὸς ὁ νέος ζυγὸς καὶ τὸ φορτίον ἐλαφρόν, ὥσπερ ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐλπίδα τοῦτο καὶ τὴν ἀντίδοσιν (ἀνταπόδοσιν παρὰ Θεοῦ)». «Πολὺ» δὲ «τῶν νομικῶν διατάξεων τὸ Εὐαγγέλιον ἐργωδέστερόν» ἐστι. «Τοῦ γὰρ νόμου τὰ τέλη τῶν ἁμαρτημάτων κωλύοντος, ἡμεῖς καὶ τὰς αἰτίας ὡς πράξεις σχεδὸν ἐγκαλούμεθα. "Οὐ μοιχεύσεις", φησὶν ὁ νόμος· σὺ δὲ οὐδὲ ἐπιθυμήσεις, ἐκ περιέργου θέας καὶ φιλοπόνου φλέγων τὸ πάθος»[1608]. Ἡ «πικρὶς ἐκβάλλει τὸ καταβεβλακευμένον ἐν τῷ βίῳ καὶ ἔκλυτον· ἀντεισάγει δὲ τὸν ἐγκρατῆ καὶ κατεσκληκότα (ἐσκληραγωγημένον) καὶ τῇ αἰσθήσει δύσληπτον βίον, ἐπειδὴ πᾶσα παιδεία οὐ δοκεῖ πρὸς τὸ παρὸν[1609] χαρᾶς εἶναι» πρόξενος, «ἀλλὰ λύπης»[1610]. Δέον δὲ «μὴ παραιτεῖσθαι (ἵνα μὴ παραιτώμεθα) διὰ τοῦτο τὰς ἐκ τῶν

1603. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 644.
1604. Ἐξόδ. ιβ' 8 - 11.
1605. Ἐξόδ. ιβ' 22.
1606. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 429.
1607. 1 Κορινθ. ε' 8.
1608. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 648.
1609. Ἑβρ. ιβ' 11.
1610. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 620.

πειρασμῶν πικρίας, κατὰ τὸ εἰρημένον... Τέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν Θεῷ, ἑτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν, εὔθυνον τὴν καρδίαν σου καὶ καρτέρησον[1611]»[1612].

Ἠσθίετο προσέτι τὸ πρόβατον οὔτε «ὠμόν», οὔτε «ἡψημένον (βεβρασμένον) ἐν ὕδατι», ἀλλὰ ὀπτὸν «πυρί». Τὸ ὠμὸν οὐχ «ὑπείκει (δὲν ὑποχωρεῖ) τοῖς ὀδοῦσιν ὅλως»[1612], «οὐδ᾽ εἰς πέψιν ἐσθίεται. Ὠμὸν πάντως (βεβαίως) ἐσθίουσι οἱ μὴ δι᾽ ἐρεύνης ἀκριβοῦς τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον καταλεπτύνοντες τοῖς ὀδοῦσι τῆς διανοίας, πυροῦντές τε καὶ δοκιμάζοντες» τοῦτο, «κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰρημένον· "καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ"[1613]»[1614]. Κωλύει δὲ ὁ νόμος καὶ τὴν βρῶσιν τοῦ προβάτου βεβρασμένου ἐν ὕδατι. Διὰ τούτου ὑποδηλοῖ, ὅτι δὲν εἶναι καλὴ τροφὴ τῆς ψυχῆς ἡ «ὑδαρεστέρα» καὶ ἐκλελυμένη (διαλελυμένη) «περὶ αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ) διάληψις (γνώμη)». «Ὑδαρεστέρα δὲ περὶ αὐτοῦ διάληψίς» ἐστι τὸ «οἴεσθαι (ἵνα νομίζῃ τις)» «μὴ Θεὸν» «κατὰ φύσιν ὑπάρχειν» τὸν Χριστὸν καὶ «καταкομίζειν (ἵνα καταβιβάζῃ)» αὐτὸν «εἰς τὴν τῶν ποιημάτων» «τάξιν». Τοῦτο πάσχουσιν οἱ «τὰ οἰκονομικῶς εἰρημένα περὶ αὐτοῦ διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν» νοοῦντες «ἀμαθῶς», κατὰ τὸ «οἰκεῖον» αὐτῶν «θέλημα», καὶ οὕτω «ποιούμενοι» αὐτὰ «τροφὴν» «τινα» τῆς ἐνυπαρχούσης εἰς αὐτοὺς «δυσσεβείας»[1615]. «Ὀπτὰ πυρὶ» δὲ τὰ κρέα τοῦ προβάτου, ἵνα «ὁ λόγος ἡμῖν» «μηδὲν ἀθεώρητον» ἔχῃ, «μηδ᾽ ὑδαρές», «μηδ᾽ εὐδιάλυτον», ἀλλ᾽ εἶναι «ὅλος συνεστὼς (συγκεκροτημένος ἐν ἀληθείᾳ)» «καὶ στερρὸς καὶ τῷ καθαρτικῷ πυρὶ δεδοκιμασμένος, καὶ παντὸς ὑλώδους ἐλεύθερος καὶ ἀπέριττος (ἄνευ περιττοῦ)». Ἐπίσης καὶ ἵνα «βοηθώμεθα» διὰ τῶν καλῶν ἀνθράκων τοῦ Πνεύματος, οἵτινες «τὸ διανοητικὸν ἡμῶν ἀνάπτουσι καὶ καθαίρουσιν» ἐν Χριστῷ[1616]. «Θερμοὶ γὰρ πάντες εἰσὶν οἱ περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ λόγοι καὶ οὐδὲν ἔχοντες ὑδαρὲς ἢ ἀπεψυγμένον»[1617]. Καὶ οἱ πιστοὶ δέον ἵνα ὦσι καὶ οὗτοι ζεστοὶ[1618] καὶ «τῷ πνεύματι ζέοντες»[1619] διὰ τοῦ πυρός, ὃ ἦλθε «βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν»[1620] ὁ Κύριος. Ἤτοι ἵνα καίῃ ἐν αὐτοῖς τὸ πῦρ «τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ»[1621], «τὸ τῶν μοχθηρῶν ἕξεων ἀναλωτικόν»[1622].

«Κεφαλὴν δὲ πάλιν σὺν τοῖς ποσὶ καὶ τοῖς ἐνδοσθίοις ἐπιτάττει

1611. Σοφ. Σειρ. β´ 1.
1612. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 429.
1613. Ψαλμ. 38, 4.
1614. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1205.
1615. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 429 καὶ PG. 77, 1205.
1616. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 644 - 645.
1617. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 429.
1618. Ἀποκαλύψ. γ´ 15.
1619. Ρωμ. ιβ´ 11.
1620. Λουκ. ιβ´ 49.
1621. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1205.
1622. Γρηγ. Θεολόγου, PG. 36, 645.

φαγεῖν», ἵνα «ἡ γνῶσις» «τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου» ἐνυπάρχῃ «ὅλη δι᾽ ὅλου» «ταῖς διανοίαις ἡμῶν». Νοεῖται «κεφαλὴ μὲν ἡ ἀρχὴ τοῦ μυστηρίου, πόδες δὲ τὸ τέλος. Ἐνδόσθια δὲ οἱ ἀπορρητότεροι καὶ κρυφιωδέστεροι λόγοι»[1623]. Ὁ θεῖος Ἀμνὸς «μετὰ τῶν ἐντοσθίων καὶ τῶν κρυφίων τοῦ νοῦ βρωθήσεται» παρ᾽ ἑκάστου πιστοῦ «καὶ ἀναλωθήσεται καὶ εἰς πέψιν πνευματικὴν ἀναδοθήσεται (χωνευθήσεται), ἄχρι κεφαλῆς καὶ ποδῶν», ἤτοι «τῶν τε πρώτων περὶ θεότητος θεωρημάτων καὶ τῶν τελευταίων τῆς σαρκώσεως φροντισμάτων»[1624]. Εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν, ἵνα γνωρίζωμεν «πρὸ πάντων», ὅτι ὁ Χριστὸς «ἦν [ἐν] ἀρχῇ, Θεὸς ὢν ὁ (σαρκωθείς) Λόγος, ἐν Πατρὶ καὶ μετὰ Πατρός». Τοῦτο «ἡ κεφαλή, ἀρχὴ» «ὑπάρχουσα» «παντὸς» τοῦ «μυστηρίου» τῆς θείας οἰκονομίας. «Νοήσεις δὲ τὰ ἐντόσθια τὸν ἀποκεκρυμμένον, καὶ οἱονεὶ μέσον, τὸν (τῆς) ἐνανθρωπήσεως λόγον». Οἱ δὲ «πόδες, τὸ τέλος ὄντες ὅλου τοῦ σώματος», «σημαίνουσιν», ὅτι ὁ Χριστὸς «πάλιν ἐπανήξει (θὰ ἐπανέλθῃ)», ὡς «κριτής, τέλος ἐπιθήσων τῇ καθ᾽ ἡμᾶς οἰκονομίᾳ»[1625]. «Οὐκοῦν (λοιπόν) ὁλόκληρος μὲν διὰ τούτων» τῶν τύπων διαφαίνεται «ἡ πίστις· ὅλος δὲ καὶ τέλειος ἐν ἡμῖν διὰ τῆς τοιᾶσδε (τοιαύτης) γνώσεως ὁ Χριστός. Ταύτης γὰρ ἕνεκα τῆς αἰτίας» ὁ Ἀπόστολος Ἰωάννης εἶπεν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει[1626] τὸ «"ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος"»[1627]. «Ὅσον δὲ ὀστῶδες καὶ ἄβρωτον» τοῦ ἀμνοῦ, τὸ ἐν «ἡμῖν δυσθεώρητόν» ἐστι καὶ κεκρυμμένον τοῦ ἐν Χριστῷ μυστηρίου. Καὶ «οὐδὲ συντριβήσεται» τοῦτο, «κακῶς διαιρούμενον καὶ νοούμενον»[1628]. Ὡς «ἄβρωτα» «τοῖς ἡμετέροις ὀδοῦσιν ἀεὶ τὰ ὀστᾶ», οὕτως ἀκατάληπτός ἐστι «ταῖς ἀνθρωπίναις διανοίαις καὶ ὁ λευκὸς» «καὶ κεκρυμμένος τῆς θεότητος αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ) λόγος». Ὅτι μὲν «κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υἱὸς καὶ ὅτι γεγέννηται παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ὀρθῶς δὴ (βεβαίως) σφόδρα νοοῦντες πιστεύομεν, ζητοῦμεν δὲ οὐκέτι»[1629], καθ᾽ ὅτι δόγμα ἀκατάληπτόν ἐστι τοῦτο καὶ ἀνερεύνητον. Προδηλοῖ δὲ ὁ τύπος οὗτος περὶ ἀσυντρίπτου ὀστοῦ καὶ τὸ σωτήριον μυστήριον τοῦ Σταυροῦ[1630].

Μετὰ σπουδῆς ἡ βρῶσις τοῦ προβάτου. Διὸ «αἱ ὀσφύες» «περιεζωσμέναι». Τὸ «ἐζῶσθαι τὴν ὀσφύν, γοργότητος» εἶναι «σύμβολον καὶ φρονήματος νεανικοῦ». Ὁ πιστὸς δέον ἵνα ᾖ «γοργὸς καὶ ἀνδρεῖος εἰς δικαιοσύνην»[1631]. Διὰ σέ, λέγει Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, νόμος Θεοῦ ἐ-

1623. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1205.
1624. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 645.
1625. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 429.
1626. Ἀποκαλύψ. α' 8.
1627. Κυρίλ. Ἀλεξ., PG. 69, 429 - 432.
1628. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 645.
1629. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 432.
1630. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 645.
1631. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 433.

στιν, «ἀναστελλέσθω (σύσφιξε ἑαυτόν) ζώνῃ καὶ σωφροσύνῃ», ἤτοι ὡς πρὸς «τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ χρεμετιστικόν, ὡς ἡ θεία φησὶ Γραφή, τὸ τοῦ πάθους αἰσχρὸν διασύρουσα, ἵνα καθαρῶς ἐσθίῃς τὸ Πάσχα, νεκρώσας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τὴν Ἰωάννου ζώνην μιμούμενος, τοῦ ἐρημικοῦ καὶ προδρόμου καὶ μεγάλου τῆς ἀληθείας κήρυκος»[1632]. «Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι», λέγει Κύριος[1633]. «Καὶ τὰ ὑποδήματα ἐν τοῖς ποσίν». Ὁ «φεύγων Αἴγυπτόν τε καὶ τὰ αἰγύπτια (ἰ. ἀ. σ. 122) ὑποδεδέσθω» τοὺς πόδας. «Ἕνεκα» καὶ τῆς «ἄλλης ἀσφαλείας» «καὶ τῆς πρὸς τοὺς σκορπίους καὶ τοὺς ὄφεις, οὓς καὶ πολλοὺς Αἴγυπτος τρέφει, ὥστε μὴ βλάπτεσθαι (ἵνα μὴ βλάπτηται) παρὰ τῶν τηρούντων τὴν πτέρναν (ἰ. ἀ. σ. 71, 112), οὓς καὶ πατεῖν ἐκελεύσθημεν»[1634]. Διότι εἶπεν ὁ Κύριος, «ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων»[1635]. «Σημαίνει δὲ τὸ ὑπόδημα» καὶ «τὴν ἑτοιμότητα τῆς γνώμης πρὸς τὸ βαδίζειν ἀμελλητί, πρὸς ὅπερ ἂν βούληται (θὰ θέλῃ) Θεός». Ἐπειδὴ καὶ Παῦλος «γράφει· "καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης"[1636]»[1637]. «Καὶ αἱ βακτηρίαι ἐν ταῖς χερσί». «Περὶ δὲ τῆς βακτηρίας, οὕτως ἔχω», λέγει ὁ Θεολόγος, «καὶ τοῦ περὶ ταύτην αἰνίγματος». Βακτηρίαν «τὴν μὲν ὑπερειστικὴν (ὑποστηρικτικήν) οἶδα (γνωρίζω), τὴν δὲ ποιμαντικήν τε καὶ διδασκαλικήν, καὶ τὰ λογικὰ πρόβατα ἐπιστρέφουσαν». Τὴν ὑπερειστικὴν δὲ βακτηρίαν χρησιμοποιῶν, «ἐρηρεισμένος (ὑπεστηριγμένος) ἵστατο, πάγιος, βεβηκὼς» ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς πίστεως πρὸς τὸν σταυρωθέντα Χριστόν, «ἐν μηδενὶ σαλευόμενος ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων, μηδὲ πιθανότητος λόγοις παρασυρόμενος. Ἐπὶ τὸ ὕψος σεαυτοῦ (ὡς Χριστιανοῦ) στῆθι, ἐν ταῖς αὐλαῖς Ἱερουσαλήμ», ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας, «στῆσον τοὺς πόδας, ἐπὶ τῆς πέτρας ἔρεισον (στηρίχθητι), ἵνα μὴ σαλεύηταί σου τὰ κατὰ Θεὸν διαβήματα»[1638]. Ἡ ἀνὰ χεῖρας «ράβδος» δηλοῖ «τὴν ἀντιστηρίζουσαν ἡμᾶς ἐλπίδα καὶ ἀνέχουσαν (ὑποστηρίζουσαν) εἰς ὑπομονὴν»[1639] τῆς ἐν Χριστῷ ἀρετῆς.

«Ἕως πρωῒ» ἡ βρῶσις τοῦ προβάτου, ἤτοι «ταύτῃ τῇ νυκτί»[1640]. «Τουτέστι, κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν ἐνεστηκότα. Οὕτω γὰρ αὐτὸν καὶ ὁ Παῦλος ἐπεκάλει, λέγων· "ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν"[1641]. Ἡμέραν ἐν τούτοις διαρρήδην (σαφῶς) εἰπὼν τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα, ὃν αὐτὸς φωτίζει Χριστός. Φάγονται τοίνυν τὰ κρέα κατὰ τὸν αἰῶνα

1632. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 648.
1633. Λουκ. ιβ' 35.
1634. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 649.
1635. Λουκ. ι' 19.
1636. Ἐφεσ. στ' 15.
1637. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 433.
1638. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 649.
1639. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 433.
1640. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 428.
1641. Ρωμ. ιγ' 12.

τοῦτον, φησίν. Ἕως μὲν γὰρ ἐσμεν ἐν τῷδε (ἐν τῷ παρόντι ὑλικῷ) κόσμῳ, διὰ τῆς ἁγίας σαρκός τε καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, καὶ παχυτέρως ἔτι μεταληψόμεθα (θὰ μεταλάβωμεν) τοῦ Χριστοῦ. Εἰς δὲ τὴν ἡμέραν καταντήσαντες τῆς δυνάμεως αὐτοῦ», ἤτοι εἰς τὴν ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, «καθ' ἕτερόν τινα τρόπον ἁγιασθησόμεθα πάλιν καὶ ὡς οἶδεν» ὁ τῶν μελλόντων «ἀγαθῶν διανομεὺς καὶ δοτήρ»[1642]. Ἐν τῇ παρούσῃ νυκτὶ τῆς ζωῆς ταύτης δίδεται ἡ ἐν Χριστῷ σωτηρία καὶ «μηδὲ ὑπὲρ τὴν νύκτα ταύτην ἔστι τις κάθαρσις, καὶ τὸ τῆς ἀναβολῆς οὐκ ἐπαινετὸν τοῖς τοῦ (θείου) λόγου μεταλαμβάνουσιν». «Τὰ δὲ καταλειπόμενα» ἀπὸ τοῦ ἀμνοῦ «ἕως πρωῒ ἐν πυρὶ» κατακαίονται. Δηλαδή, δὲν ἀπορρίπτονται, «ἵνα μὴ δοθῇ τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ καὶ κακοῖς τοῦ λόγου σπαράκταις», «οὐδὲ τοῖς χοίροις τὸ λαμπρὸν τοῦ λόγου καὶ μαργαρῶδες, ἀλλὰ πυρὶ καταναλωθήσεται» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος[1643] τὸ πρωΐ. «Πρωῒ δὲ πάλιν» ὀνομάζει τὸν «φωτισμὸν» τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, «ὅτε καὶ πρόσωπον κατὰ πρόσωπον τὸν ἑαυτῶν ὀψόμεθα βασιλέα καὶ Θεόν». «Οὐκέτι καθάπερ καὶ νῦν ἐν αἰνίγματι καὶ ἐσόπτρῳ καὶ σκιᾷ καὶ ἐκ μέρους», ἀλλὰ τότε,-«διὰ λαμπροτέρας γνώσεως», θὰ ἀφανισθῇ «τρόπον τινὰ» ἡ «ὡς ἐν αἰνίγματι περὶ αὐτοῦ» θεωρία[1644]. Ὁ Χριστὸς ἔπαθεν «ἐν τῷ καιρῷ τῆς κοσμικῆς νυκτός, μεθ' ἣν ἡμέρα διαλάμψει καὶ ζωὴ Χριστοῦ φανήσεται, κατὰ τὸ "ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικε"[1645]»[1646] τοῦ Ἀποστόλου. Ἐν οἰκίᾳ δὲ ἡ σωτήριος βρῶσις τοῦ προβάτου, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπηγορεύθη ἡ ἔξοδος «ἕως πρωΐ». «Μία γάρ ἐστιν ἡ Συναγωγὴ» τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καί, μετ' αὐτήν, «μία ἐστὶν ἡ οἰκία» τῆς Καινῆς Διαθήκης, «τουτέστιν, ἡ μία Ἐκκλησία, ἐν ᾗ τὸ ἱερὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐσθίεται». «Ὁ δὲ ἀλλαχοῦ ἐσθίων, ὡς ἀσεβὴς καὶ κλέπτης κολασθήσεται»[1647] καὶ καταφρονῶν τὴν μίαν Ἐκκλησίαν, τὴν «μόνην ἔχουσαν τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν»[1648]. Διὸ μηδεὶς τῶν «ἔξωθεν» «τῆς καθολικῆς (Ὀρθοδόξου)» «Ἐκκλησίας καὶ πίστεως» δύναται, ἵνα μετέχῃ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς δι' αὐτοῦ σωτηρίας[1649].

γ') ΕΟΡΤΗ ΚΥΡΙΟΥ

Θυσία τοῦ προβάτου, βρῶσις τοῦ θύματος καὶ αἰώνιος ἑορτὴ Κυρίου εἶναι τὸ Πάσχα, κατὰ νόμον Θεοῦ.

1642. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 428.
1643. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 645.
1644. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 432.
1645. Ρωμ. ιγ' 12.
1646. Χρυσοστόμου, PG. 59, 735.
1647. Χρυσοστόμου, PG. 59, 741.
1648. Χρυσοστόμου, PG. 59, 724.
1649. Χρυσοστόμου, PG. 59, 725.

1. Ἑορτὴ αἰώνιος

Ἐλέχθη παρὰ Θεοῦ διὰ Μωυσέως: «Καὶ ἔσται ἡ ἡμέρα ὑμῖν αὕτη μνημόσυνον· καὶ ἑορτάσετε αὐτὴν ἑορτὴν Κυρίῳ εἰς πάσας τὰς γενεὰς ὑμῶν· νόμιμον αἰώνιον ἑορτάσετε αὐτήν»[1650]. «Καὶ φυλάξετε τὴν ἐντολὴν ταύτην· ἐν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐξάξω τὴν δύναμιν ὑμῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου, καὶ ποιήσετε τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς γενεὰς ὑμῶν νόμιμον αἰώνιον»[1651]. «Καὶ φυλάξασθε τὸ ρῆμα τοῦτο νόμιμον σεαυτῷ καὶ τοῖς υἱοῖς σου, ἕως αἰῶνος. Ἐὰν δὲ εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν, ἣν ἂν δῷ Κύριος ὑμῖν, καθότι ἐλάλησε, φυλάξασθε τὴν λατρείαν ταύτην. Καὶ ἔσται ἐὰν λέγωσι πρὸς ὑμᾶς οἱ υἱοὶ ὑμῶν· τὶς ἡ λατρεία αὕτη; Καὶ ἐρεῖτε αὐτοῖς· θυσία τὸ Πάσχα τοῦτο Κυρίῳ, ὡς ἐσκέπασε τοὺς οἴκους τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐν Αἰγύπτῳ, ἡνίκα (ὅταν) ἐπάταξε τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς δὲ οἴκους ἡμῶν ἐρρύσατο (ἔσωσε)»[1652]. «Καὶ ἀναγγελεῖς τῷ υἱῷ σου τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ λέγων· διὰ τοῦτο ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός μοι, ὡς ἐξεπορευόμην ἐξ Αἰγύπτου. Καὶ ἔσται σοι σημεῖον ἐπὶ τῆς χειρός σου καὶ μνημόσυνον πρὸ ὀφθαλμῶν σου, ὅπως ἂν γένηται ὁ νόμος Κυρίου ἐν τῷ στόματί σου· ἐν γὰρ χειρὶ κραταιᾷ ἐξήγαγέ σε Κύριος ὁ Θεὸς ἐξ Αἰγύπτου. Καὶ φυλάξασθε τὸν νόμον τοῦτον κατὰ καιροὺς ὡρῶν, ἀφ' ἡμερῶν εἰς ἡμέρας»[1653].

Αἰώνιος εἶναι ὁ θεῖος νόμος τοῦ Πάσχα, ἀλλὰ τύπου καὶ ἀληθείας. Ἓν εἶναι τὸ Πάσχα Κυρίου Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ἀλλὰ τὸ πρῶτον τυπικόν, τὸ δεύτερον ἀληθινόν. Μία εἶναι καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα ἀπὸ Μωυσέως, ἀλλὰ ἡ παλαιὰ ἐν τύπῳ καὶ σκιᾷ, ἡ νέα ἐν ἀληθείᾳ καὶ Χάριτι τοῦ ἐνανθρωπήσαντος. Τὰ σωτήρια ἔργα τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου, «ταῦτα ὁ νόμος ὑπέγραψε, ταῦτα Χριστὸς ἐτελείωσεν, ὁ τοῦ γράμματος καταλυτής, ὁ τελειωτὴς τοῦ πνεύματος»[1654], ὁ πληρωτὴς τοῦ νόμου. «Οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι» «τὸν νόμον ἢ τοὺς Προφήτας», εἶπεν αὐτολέκτως ὁ Κύριος[1655]. Ἐγένετο τὸ καινὸν Πάσχα Κυρίου, «μὴ καταλυθέντος τοῦ νόμου, ἀλλὰ πληρωθέντος· μὴ καταργηθέντος τοῦ τύπου, ἀλλὰ παραστήσαντος τὴν ἀλήθειαν»[1656]. «Ἀπεστέλλετο» τότε «πρὸς σωτηρίαν λαοῦ ἀπὸ Θεοῦ ἐξ ὄρους ὑψηλοῦ ὁ νομοθέτης Μωυσῆς», ἐπέχων «τὸν τοῦ νόμου τύπον». «Ἀπεστάλη καὶ ὁ Κύριος, ὁ νομοθέτης καὶ Θεός, ἀπὸ Θεοῦ» «εἰς σωτηρίαν τοῦ ἡμετέρου λαοῦ». «Ἀλλὰ Μωυσῆς ἐκ Φαραὼ καὶ Αἰγυπτίων ἐλυτρώσατο· Χριστὸς δὲ ἐκ Διαβόλου καὶ δαιμό-

1650. Ἐξόδ. ιβ' 14.
1651. Ἐξόδ. ιβ' 17.
1652. Ἐξόδ. ιβ' 24 - 27.
1653. Ἐξόδ. ιγ' 8 - 10.
1654. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 652.
1655. Ματθ. ε' 17.
1656. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 888.

νων ἐλυτρώσατο ἡμᾶς»[1657]. «Ἐκεῖ τυπικῶς καὶ νυκτερινῶς τὸ Πάσχα ὁ Ἰσραὴλ ἐποίησεν· ἐνταῦθα φωτεινῶς τε καὶ ἡμερινῶς τὸ Πάσχα ἑορτάζομεν». «Ἀλλ' ἐκεῖνα ὡς παλαιὰ καὶ σκιώδη πεπαλαίωται καὶ τετέλεσται· τὰ δὲ τοῦ ἡμετέρου λαοῦ αὔξει (αὐξάνονται) καὶ ἐπανθεῖ, εἰς ἀεὶ (πάντοτε) διαμένοντα. Αὕτη τοῦ Πάσχα ἡμῶν ἡ πρότυπος (προτύπωσις)· αὕτη τῶν νομικῶν πραγμάτων ἡ σκιώδης διάβασις. Οὕτω τὰ τῆς ἑορτῆς νόησον· οὕτω τὰ τοῦ Μωυσέως καὶ τῶν Προφητῶν περὶ τῆς ἡμετέρας (πασχαλίου ἑορτῆς) σκόπησον (θεώρησον), ἵνα πεισθῇς τῇ ἀναστάσει»[1658].

2. «Ἄζυμα ἔδεσθε»

Αὕτη ἡ ἑρτὴ τοῦ Πάσχα. «Ἑπτὰ ἡμέρας ἄζυμα ἔδεσθε (θὰ φάγητε), ἀπὸ δὲ τῆς ἡμέρας τῆς πρώτης ἀφανιεῖτε ζύμην ἐκ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν· πᾶς, ὃς ἂν φάγῃ ζύμην, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐξ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πρώτης ἕως τῆς ἡμέρας τῆς ἑβδόμης»[1659]. «Ἑπτὰ ἡμέρας φαγῇ ἐπ' αὐτοῦ (τοῦ Πάσχα) ἄζυμα, ἄρτον κακώσεως, ὅτι ἐν σπουδῇ ἐξήλθετε ἐξ Αἰγύπτου· ἵνα μνησθῆτε τὴν ἡμέραν τῆς ἐξοδίας ὑμῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν»[1660]. «Ἐναρχόμενοι τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου, ἀφ' ἑσπέρας ἔδεσθε ἄζυμα ἕως ἡμέρας μιᾶς καὶ εἰκάδος (εἰκοστῆς πρώτης) τοῦ μηνός, ἕως ἑσπέρας. Ἑπτὰ ἡμέρας ζύμη οὐχ εὑρεθήσεται ἐν ταῖς οἰκίαις ὑμῶν· πᾶς, ὃς ἂν φάγῃ ζυμωτόν, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ συναγωγῆς Ἰσραήλ, ἔν τε τοῖς γειώραις καὶ αὐτόχθοσι τῆς γῆς»[1661]. Γειώρας δὲ ἐστιν «ὁ περὶ τὴν γῆν διαπονούμενος» «προσήλυτος»[1662]. «Πᾶν ζυμωτὸν οὐκ ἔδεσθε, ἐν παντὶ δὲ κατοικητηρίῳ ὑμῶν ἔδεσθε ἄζυμα»[1663]. «Οὐκ ὀφθήσεταί σοι ζύμη ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις σου ἑπτὰ ἡμέρας καὶ οὐ κοιμηθήσεται ἀπὸ τῶν κρεῶν, ὧν ἐὰν θύσῃς τὸ ἑσπέρας, τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ εἰς τὸ πρωΐ»[1664] «Εἶπε δὲ Μωυσῆς πρὸς τὸν λαόν· μνημονεύετε τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐν ᾗ ἐξήλθετε ἐκ γῆς Αἰγύπτου»· «καὶ οὐ βρωθήσεται ζύμη. Ἐν γὰρ τῇ σήμερον ὑμεῖς ἐκπορεύεσθε, ἐν μηνὶ τῶν νέων». «Καὶ ποιήσεις τὴν λατρείαν ταύτην ἐν τῷ μηνὶ τούτῳ. Ἓξ ἡμέρας ἔδεσθε ἄζυμα, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἑορτὴ Κυρίου· ἄζυμα ἔδεσθε ἑπτὰ ἡμέρας, οὐκ ὀφθήσεταί σοι ζυμωτόν, οὐδὲ ἔσται σοι ζύμη ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις σου»[1665].

1657. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 43, 468.
1658. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 43, 469.
1659. Ἐξόδ. ιβ' 15.
1660. Δευτερον. ιστ' 3.
1661. Ἐξόδ. ιβ' 18 - 19.
1662. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 267.
1663. Ἐξόδ. ιβ' 20.
1664. Δευτερον. ιστ' 4.
1665. Ἐξόδ. ιγ' 3, 4, 5 - 7.

Ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἐνομοθετήθη ἡ ἀζυμοφαγία διὰ τὸ τυπικὸν Πάσχα. Ἀπὸ τῆς πεντεκαιδεκάτης τοῦ μηνὸς «τῶν νέων», ἤγουν Νισάν, ἕως καὶ τῆς εἰκοστῆς πρώτης τοῦ αὐτοῦ μηνός. Διότι δεκάτη πέμπτη μία ἡμέρα, δεκάτη ἕκτη δύο ἡμέραι, δεκάτη ἑβδόμη τρεῖς, δεκάτη ὀγδόη τέσσαρες, δεκάτη ἐνάτη πέντε, εἰκοστὴ ἕξ καὶ εἰκοστὴ πρώτη ἑπτά. Δηλαδή, ἀπὸ δύσεως ἡλίου τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἕως δύσεως ἡλίου τῆς εἰκοστῆς πρώτης, ἢ ἄλλως τῆς «μιᾶς καὶ εἰκάδος τοῦ μηνός». Ἡ ἡμέρα τῆς ἑξαημέρου δημιουργίας ἤρχιζεν ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου. Ἐνταῦθα ὁρίζεται[1666] ἀπὸ δύσεως ἡλίου. Ὁ Θεὸς «φῶς ἐστι»[1667]. «Πρώτη φωνὴ Θεοῦ» φῶς ἐδημιούργησε[1668]. Τὰ ἔργα Κυρίου ἐν φωτὶ ἐποιήθησαν, μάλιστα ὁ ἄνθρωπος, τὸ ἄλλο «φῶς τοῦ κόσμου»[1669]. Διὸ ἀπὸ φωτὸς ἄρχεται ἡ ἡμέρα (ἰ. ἀ. σ. 19). Διὰ τῆς πτώσεως ὅμως τοῦ Ἀδάμ, ἔδυ ὁ ἥλιος ἄνθρωπος. Ἔκτοτε οἱ ἄνθρωποι «ἐν σκότει διαπορεύονται»[1670](ἰ. ἀ. σ. 62, 67)).Ἀπὸ δύσεως λοιπὸν τοῦ φωτὸς ἄρχεται ἡ ἡμέρα, ἤγουν ὁ αἰὼν τῆς παρούσης ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ νὺξ θανάτου τῆς ἁμαρτίας ἐστὶν αὕτη, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος· «ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν»[1671], «ἡμέραν» «εἰπὼν τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα»[1672]. Ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, «οἱ μὲν πλείους (περισσότεροι) ῥέγχουσιν, ὁ δὲ Διάβολος διορύττει τοίχους καὶ κατασφάττει κειμένους καὶ ὑφαιρεῖται τὰ ἔνδον, καθάπερ ἐν σκότῳ βαθεῖ, μετὰ ἀδείας ἅπαντα πράττων»[1673].

Σχετικὸν δὲ εἶναι καὶ τὸ αἴνιγμα τῆς ζύμης. Ἡ «ζύμη» παρὰ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν καὶ «εἰς τύπον» «φαυλότητος καὶ ἁμαρτίας» «παραλαμβάνεται»[1674]. Διὸ «ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐνετείλατο τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς», «λέγων· "προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων"[1675]. Γράφει δὲ καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος»[1676]. «Ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθὼς ἐστε ἄζυμοι»[1676]. «Ὥστε καὶ τὸ Πάσχα μὴ ἑορτάζειν ἡμᾶς»[1677] «ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας»[1678]. Οὕτω, διὰ τῶν μυστικῶν τούτων παρατηρήσεων[1679] τοῦ τυπικοῦ Πάσχα, ἄζυμον τὸν παρόντα βίον ἐντέλλεται ὁ Θεός. «Ὁ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν ἀριθμὸς τὸν παροδικὸν» «τοῦτον χρόνον ἐνδείκνυται, τὸν δι' ἑβδομάδων ἀνακυκλούμενον», «ἐν ᾧ χρὴ (πρέπει) δι' ἐπιμελείας» «μηδὲν τῆς χθιζῆς (χθεσινῆς) κα-

1666. Ἀναστασίου Σιν., PG. 89, 713.
1667. 1 Ἰωάν. α' 5.
1668. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 201.
1669. Ματθ. ε' 14.
1670. Ψαλμ. 81, 5.
1671. Ρωμ. ιγ' 12.
1672. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 428.
1673. Χρυσοστόμου, PG. 60, 625.
1674. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 824.
1675. Λουκ. ιβ' 1.
1676. 1 Κορινθ. ε' 7.
1677. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 72.
1678. 1 Κορινθ. ε' 8.
1679. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1229.

κίας λείψανον διασώζεσθαι»[1680]. Καὶ ὡς πρὸς τὰς τοῦ βίου ἐπιθυμίας καὶ κατὰ τὸν λόγον «τῶν ἱερῶν δογμάτων». «Καθαρὰ καὶ ἄζυμος» ἔστω καὶ ἡ τοιαύτη «τροφή». «Καθαροὺς δὲ εἰς νοῦν εἰσοίσωμεν (ἂς εἰσαγάγωμεν) λόγους, τοὺς ἐκ τῶν ἁγίων Προφητῶν καὶ τὰς διὰ Μωυσέως ἐντολάς, μεθιστάντες εἰς ἀλήθειαν τῶν αἰνιγμάτων τὴν δύναμιν». Πρὸ «τῶν ἄλλων» δέ, «τὴν εὐαγγελικὴν καὶ σωτήριον παίδευσιν, τὰς τῶν Ἀποστόλων συγγραφάς», κατὰ τὸν σκοπὸν «τῶν θεωρημάτων» αὐτῶν[1681]. Ἄζυμος δὲ πρέπει ζωὴ εἰς τοὺς πιστούς, «ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις» αὐτῶν, ψυχῆς, σώματος καὶ βίου παντός.

3. Κλητὴ καὶ ἁγία ἡμέρα

Εἶπε, προσέτι, Κύριος: «Καὶ ἡ ἡμέρα ἡ πρώτη κληθήσεται ἁγία καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ἑβδόμη κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν· πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε ἐν αὐταῖς, πλὴν ὅσα ποιηθήσεται πάσῃ ψυχῇ, τοῦτο μόνον ποιηθήσεται ὑμῖν»[1682]. «Τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων φυλάξασθε ποιεῖν· ἑπτὰ ἡμέρας ἔδεσθε ἄζυμα, καθάπερ ἐνετειλάμην σοι, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ μηνὸς τῶν νέων· ἐν γὰρ αὐτῷ ἐξῆλθες ἐξ Αἰγύπτου. Οὐκ ὀφθήσῃ ἐνώπιόν μου κενός»[1683]. «Ἐν τῷ πρώτῳ μηνί, ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνός, ἀνὰ μέσον τῶν ἑσπερινῶν, Πάσχα τῷ Κυρίῳ. Καὶ ἐν τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τούτου, ἑορτὴ τῶν ἀζύμων τῷ Κυρίῳ· ἑπτὰ ἡμέρας ἄζυμα ἔδεσθε. Καὶ ἡμέρα ἡ πρώτη κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν, πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε· καὶ προσάξετε ὁλοκαυτώματα τῷ Κυρίῳ ἑπτὰ ἡμέρας· καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ἑβδόμη κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν, πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε»[1684]. «Καὶ ἐν τῷ μηνὶ τῷ πρώτῳ, τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνός, Πάσχα Κυρίῳ. Καὶ τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τούτου, ἑορτή· ἑπτὰ ἡμέρας ἄζυμα ἔδεσθε. Καὶ ἡ ἡμέρα ἡ πρώτη ἐπίκλητος ἁγία ἔσται ὑμῖν, πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε. Καὶ προσάξετε ὁλοκαυτώματα κάρπωμα Κυρίῳ, μόσχους ἐκ βοῶν δύο, κριὸν ἕνα, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἑπτά, ἄμωμοι ἔσονται ὑμῖν»[1685]. «Καὶ ἡμέρα ἡ ἑβδόμη κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν, πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε ἐν αὐτῇ»[1686]. «Φύλαξαι τὸν μῆνα τῶν νέων, καὶ ποιήσεις τὸ Πάσχα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου»[1687].

Τὸ τυπικὸν Πάσχα διεκρίνετο εἰς δύο. Εἰς τὸ ἰδίως Πάσχα τῆς

1680. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 620.
1681. Κυρίλ. Ἀλεξ., PG. 77, 761 - 764.
1682. Ἐξόδ. ιβ' 16.
1683. Ἐξόδ. κγ' 15.
1684. Λευϊτ. κγ' 5 - 8.
1685. Ἀριθμ. κη' 16 - 19.
1686. Ἀριθμ. κη' 25.
1687. Δευτερον. ιστ' 1.

τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ μηνὸς «τῶν νέων», ἤγουν Νισάν, καὶ εἰς τὴν ἑπταήμερον ἑορτὴν τῶν Ἀζύμων τῆς πεντεκαιδεκάτης τοῦ αὐτοῦ μηνός. Ἤτοι ἦτο ὀκταήμερος. Διότι μία ἡμέρα τοῦ Πάσχα τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης καὶ ἑπτὰ ἡμέραι τῆς ἑορτῆς τῶν Ἀζύμων ἴσον ὀκτώ. «Ἀρξάμενοι γάρ» οἱ ἑορτάζοντες «ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ πρώτου μηνός, εἶτα, ἡμέρας ἑπτὰ ἑορτάσαντες, εἰς τὴν εἰκάδα καὶ πρώτην (21ην)» ἀπήντων[1688]. Προηγεῖτο ὅμως τῶν ἡμερῶν τούτων ἡ λῆψις τοῦ προβάτου κατ᾽ οἶκον ἀπὸ τῆς δεκάτης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς (ἰ. ἀ. σ. 154, 157). Ἤτοι χρονικὴ περίοδος ἑτέρων τεσσάρων ἡμερῶν, καθ᾽ ὅτι 13 πλὴν 9 ἴσον 4. Δηλαδή, προετοιμασία τοῦ Πάσχα καὶ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα ἐξετείνοντο εἰς δώδεκα ἡμέρας, διότι 4 σὺν ὀκτὼ ἴσον 12. Ἤτοι ἀπὸ τῆς 10ης καὶ αὐτῆς ἕως τῆς 21ης καὶ αὐτῆς τοῦ μηνός. Δεκάτη μία, ἑνδεκάτη δύο, δωδεκάτη τρεῖς, τρισκαιδεκάτη τέσσαρες, τεσσαρεσκαιδεκάτη πέντε, πεντεκαιδεκάτη ἕξ, ἑκκαιδεκάτη ἑπτά, ἑπτακαιδεκάτη ὀκτώ, ὀκτωκαιδεκάτη ἐννέα, ἐννεακαιδεκάτη δέκα, εἰκοστὴ ἕνδεκα, εἰκοστὴ πρώτη δώδεκα. Τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, «ἀνὰ μέσον τῶν ἑσπερινῶν» ὡρῶν, ἐθύετο τὸ πρόβατον. Τὴν πεντεκαιδεκάτην ἤρχιζεν ἡ ἑπταήμερος ἑορτὴ τῶν Ἀζύμων (ἰ. ἀ. σ. 165), καθ᾽ ἣν ἠσθίοντο ἄζυμα. Ἐκ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν τῆς ἑορτῆς τῶν Ἀζύμων, ἡ πρώτη ἐκαλεῖτο «ἁγία» ἢ «κλητὴ ἁγία» καὶ ἡ ἑβδόμη καὶ τελευταία ὡσαύτως, «ἁγία» ἢ «κλητὴ ἁγία». Ἁγία ἐκλήθη ἡ πρώτη καὶ ἑβδόμη ἡμέρα, διότι «ἅγιος» ἦτο «ὁ ἐν ἀρχῇ τῆς γενέσεως χρόνος» «ἡμῶν», ὅτε ὁ Ἀδὰμ ἐφύλαττεν εἰσέτι ἐν παραδείσῳ «τὴν δοθεῖσαν ἐντολήν». «Ἅγιος δὲ πάλιν ὁ καὶ ἐν ἐσχάτοις» χρόνος, «διὰ Χριστοῦ, δικαιοῦντος ἐν πίστει τοὺς προσιόντας (προσερχομένους) αὐτῷ καὶ εἰς ἐκεῖνο πάλιν ἀνακομίζοντος» αὐτούς, «εἰς ὅπερ ἦμεν ἐν ἀρχαῖς»[1689].

Κατὰ τὴν κλητὴν καὶ ἁγίαν πρώτην καὶ ἑβδόμην ἡμέραν, πᾶν ἔργον «λατρευτὸν» ἀπηγόρευσεν ὁ νόμος. «Λατρείαν ἐνταῦθα τὴν δουλείαν καλεῖ. Οὐδὲν οὖν, φησί, τῶν δουλοπρεπῶν καὶ οἱονεὶ ἀνδραποδιζόντων (ὑποδουλούντων) ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πρὸς Θεὸν σχολῆς (λατρείας) ἐργάσεσθε (θὰ ἐργασθῆτε)», «ὃ καταφορτίζει ὑμᾶς βάρει (διὰ βάρους) ἁμαρτημάτων». Τὸ δέ, «ὅσα ποιηθήσεται πάσῃ ψυχῇ τοῦτο μόνον ποιηθήσεται», σημαίνει ὅτι δέον ὅπως ἐργάζηται ὁ ἑορτάζων, «ὅσα τῇ ψυχῇ φέρει τὸ κέρδος», ἤτοι «εὐχήν, προσευχήν, ἡσυχίαν, νουθεσίαν, εὐποιΐαν, σωφροσύνην, ἐγκράτειαν, ἀλήθειαν, ἁγνείαν» καὶ ὅσα τοιαῦτα τοῦ σαββατισμοῦ[1690]. «Ἑκάστην ἡμέραν ἀνάπαυσιν ἔχουσαν σάββατον» ὀνομάζει «ἡ θεόπνευστος Γραφή»[1691]. «Σαββατίζει» δὲ «πνευματικῶς ὁ προσκαρτερῶν τῷ Θεῷ καὶ σχολὴν ἄγων (ἀργῶν)

1688. Χρυσοστόμου, PG. 48, 878.
1689. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 435.
1690. Ἰσιδώρου Πηλουσ., PG. 78, 232.
1691. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 516.

ἀπὸ τῶν βιωτικῶν ἔργων, καὶ τοῖς πνευματικοῖς ἐνασχολούμενος»[1692]. Μάλιστα δὲ ὁ ζῶν μυστικῶς τὸ σάββατον. «Σάββατόν ἐστι μυστικὸν ἀπραξία παθῶν τελεία, διὰ τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας κατορθωθεῖσα. Σάββατόν ἐστιν ἐλευθερία ψυχῆς λογικῆς καὶ αὐτὴν ἀποβαλούσης τὴν πρὸς τὰ αἰσθητὰ φυσικὴν ἐνέργειαν, διὰ τῆς ἐν πνεύματι φυσικῆς θεωρίας. Σάββατα σαββάτων ἐστὶν ἠρεμία πνευματικὴ ψυχῆς, τὸν νοῦν συστειλάσης (συγκεντρωσάσης) καὶ ἀπ' αὐτῶν πάντων τῶν ἐν τοῖς οὖσι (ὑπάρχουσι) θειοτέρων λόγων, καὶ μόνῳ τῷ Θεῷ, κατ' ἐρωτικὴν ἔκστασιν, ὁλικῶς αὐτὸν ἐνδησάσης (ἀφοῦ συνέδεσε) καὶ παντελῶς ἀμετακίνητον τοῦτον ἀπ' ἐκείνου, διὰ τῆς μυστικῆς θεολογίας, ποιησάσης»[1693]. Ταῦτα δὲ διὰ τῆς θείας Χάριτος καὶ οἰκείας προσφορᾶς.

4. «Οὐκ ὀφθήσῃ ἐνώπιόν μου κενός»

Διὸ λέγει ὁ νόμος· «οὐκ ὀφθήσῃ ἐνώπιόν μου κενός». Ἐντεῦθεν αἱ θυσίαι τῶν ὁλοκαυτωμάτων κατὰ τὰς ἑπτὰ ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τῶν Ἀζύμων, ἤτοι τῶν μόσχων, τοῦ κριοῦ, τῶν ἀμνῶν καὶ τοῦ χιμάρου, ἅτινα προτυποῦσι τὸν ὑπὲρ ἡμῶν παθόντα Χριστόν. Ὁ ἐξ αἰγῶν χίμαρος τὸν «ὑπὲρ ἁμαρτίας» θυσιασθέντα Θεάνθρωπον[1694]. Ὁ ἀμνὸς τὸ «ἄμωμον» καὶ «ἱερὸν θῦμα»,τὸν Ἀμνὸν «τοῦ Θεοῦ», τὸν αἴροντα «τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[1695]. Ὁ κριὸς τὸν ἀντὶ ἡμῶν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντα ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ[1696]. Ὁ μόσχος «τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν», ὃν «ἔθυσεν» «ὁ Πατὴρ»[1697] ὡς «ἄμωμον ἱερεῖον»[1694], πρὸς σωτηρίαν καὶ τροφὴν τῶν σωζομένων(ἰ. ἀ. σ. 101, 149). Διὸ καὶ μετὰ σεμιδάλεως καὶ ἐλαίου ἐνομοθετήσῃ ἡ προσφορὰ τῶν θυσιῶν τούτων[1698]. Ἡ σεμίδαλις «ἐκ σίτου» ἐστὶν ἀληλεσμένου, καλουμένη καὶ χίδρον. «Χίδρα λέγεται τὰ ἐξ ὀσπρίων ἄλευρα»[1699]. Ὁ Χριστός, ὡς «κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν», ἀπέθανε καὶ ἀνέστη[1700]. Οὕτως ἐγένετο «ἡ τῆς ἀνθρωπότητος ἀπαρχή, ὁ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, ὁ πρῶτος εἰς ἀφθαρσίαν, τὸ οἱονεὶ πρωτόλειον (πρῶτος καρπὸς σωτηρίας, ἤτοι ἀπαρχή) τῶν κεκοιμημένων». «Ἀπαρχὴ» τῆς «ἀνανεουμένης φύσεως» «εἰς καινότητα ζωῆς» εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ προσφέρεται εἰς ἡμᾶς τροφὴ σωτηρίας, καθάπερ ἀληλεσμένος σῖτος, ὡς ἄλλη σεμίδαλις ἢ χίδρα, μετὰ ἐλαίου. Δηλαδὴ «ἐν πιότητι (μακαριό-

1692. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1204.
1693. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1200.
1694. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 545.
1695. Ἰωάν. α' 29.
1696. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 144.
1697. Λουκ. ιε' 23, 27.
1698. Ἀριθμ. κη' 20.
1699. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 541.
1700. Ἰωάν. ιβ' 24.

τητι πλουσίας ἀφέσως) καὶ ἱλαρότητι»[1701] θείας Χάριτος, ἐνεργούσης σωτηρίως κατὰ τὸν ἑβδοματικὸν τοῦτον αἰῶνα (ἰ. ἀ. σ. 19). Διὸ ὁ νόμος προσθέτει: «Ταῦτα κατὰ ταῦτα ποιήσετε τὴν ἡμέραν εἰς τὰς ἑπτὰ ἡμέρας, δῶρον κάρπωμα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ»[1702]. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς «εὐώδης γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν θυσία», καθ' ὅτι ἐν πᾶσιν ἀναμάρτητος[1703].

Καὶ μετὰ Χριστὸν ἰσχύει ἡ ἐντολή, «οὐκ ὀφθήσῃ ἐνώπιόν μου κενός». Μάλιστα δὲ κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχήν, τῷ «ἔχοντι παντὶ δοθήσεται» ἡ ἐν Χριστῷ σωτηρία «καὶ περισσευθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ», καὶ οὗτος ὡς ἀχρεῖος κατακριθήσεται «εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον», ἔνθα «ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων»[1704]. Ἔχει δὲ ὁ σωζόμενος τὴν ἐν Χριστῷ ἀρετήν, τῆς ὁποίας στερεῖται ὁ ἀπολλύμενος[1705]. «Ὁ γὰρ ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας κεκενωμένος (ἔχων κενωθῇ), κἂν δοκῇ (νομίζῃ) προσιέναι (ὅτι προσέρχεται) Θεῷ, οὔτ' ἂν ὄψεται (οὔτε θὰ ἴδῃ) Θεόν, οὔτε ὀφθήσεται ὑπ' αὐτοῦ· ὁ γὰρ ἀσεβὴς οὐκ ὄψεται δόξαν Θεοῦ». «Ἀναγκαῖον οὖν» ἐστιν, «ὡς δῶρα τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν εὐσέβειαν ἐν ψυχῇ φέροντας, οὕτω προσιέναι (ἵνα προσερχώμεθα) Θεῷ», πληροῦντες «τὸ δεσποτικὸν» «πρόσταγμα», «τὸ παρακελευόμενον (προτρέπον), οὐκ ὀφθήσῃ κενὸς ἐναντίον μου». Πρέπει δὲ καὶ ἐν τῇ μελέτῃ ζητήματος «περὶ Θεοῦ καὶ θείων», ὡς π.χ. περὶ τοῦ Πάσχα, ὅπως μὴ εἶναί τις κενὸς «εὐλαβείας» καὶ «πνευματικῆς ἀνακρίσεως». «Ὁ γὰρ ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος». «Οὐδὲ ὁ ἰταμῶς ἐπιρρίπτων ἑαυτὸν» εἰς ἐξέτασιν τῶν θεοπρεπῶν ζητημάτων θὰ εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ «πνευματικὸς σὺν εὐλαβείᾳ διασκοπῶν (ἐξετάζων) τε καὶ ἐπιζητῶν τὰ τοῦ Πνεύματος, οὗτος εἰς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας ἀφίξεται (θὰ φθάσῃ)»[1706]. «Μηδείς», λοιπόν, «ἔστω κενός», τονίζει ὁ Θεολόγος, «μηδὲ ἄκαρπος, μηδὲ τις στεῖρα ψυχὴ καὶ ἄγονος. Ἕκαστος» πιστὸς «καρποφορείτω Θεῷ καὶ ἐκ τῶν οἰκείων»[1707]. Δηλαδή, κατὰ τὸ τάλαντον αὐτοῦ, ἤτοι ὡς «ἡ ἑκάστου δύναμις» ἀποδίδει ἐν Χριστῷ ἔργον ἀρετῆς[1708].

5. «Ἐν οἰκίᾳ μιᾷ βρωθήσεται»

Καὶ τῶν ἀνωτέρω ἕνεκα, «οὗτος ὁ νόμος τοῦ Πάσχα· πᾶς ἀλλογενὴς οὐκ ἔδεται ἀπ' αὐτοῦ· καὶ πάντα οἰκέτην (δοῦλον) ἢ ἀργυρώνη-

1701. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 541.
1702. Ἀριθμ. κη' 24.
1703. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 544.
1704. Ματθ. κε' 29 - 30.
1705. Χρυσοστόμου, PG. 58, 714.
1706. Μ. Φωτίου, PG. 101, 141.
1707. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 59, 137.
1708. Χρυσοστόμου, PG. 58, 714.

τον (δοῦλον) περιτεμεῖς αὐτόν, καὶ τότε φάγεται ἀπ' αὐτοῦ· πάροικος ἢ μισθωτὸς οὐκ ἔδεται ἀπ' αὐτοῦ. Ἐν οἰκίᾳ μιᾷ βρωθήσεται καὶ οὐκ ἐξοίσετε (θὰ ἐκφέρητε) ἐκ τῆς οἰκίας τῶν κρεῶν ἔξω· καὶ ὀστοῦν οὐ συντρίψετε ἀπ' αὐτοῦ. Πᾶσα συναγωγὴ υἱῶν Ἰσραὴλ ποιήσει αὐτό. Ἐὰν δέ τις προσέλθῃ πρὸς ὑμᾶς προσήλυτος ποιῆσαι τὸ Πάσχα Κυρίῳ, περιτεμεῖς αὐτοῦ πᾶν ἀρσενικόν, καὶ τότε προσελεύσεται ποιῆσαι αὐτό, καὶ ἔσται ὥσπερ ὁ αὐτόχθων τῆς γῆς· πᾶς ἀπερίτμητος οὐκ ἔδεται ἀπ' αὐτοῦ. Νόμος εἷς ἔσται τῷ ἐγχωρίῳ καὶ τῷ προσελθόντι προσηλύτῳ ἐν ὑμῖν»[1709]. «Ἐὰν δὲ προσέλθῃ πρὸς ὑμᾶς προσήλυτος ἐν τῇ γῇ ὑμῶν καὶ ποιήσῃ τὸ Πάσχα Κυρίῳ, κατὰ τὸν νόμον τοῦ Πάσχα καὶ κατὰ τὴν σύνταξιν (γραπτὴν νομοθεσίαν) αὐτοῦ ποιήσει αὐτό· νόμος εἷς ἔσται ὑμῖν καὶ τῷ προσηλύτῳ καὶ τῷ αὐτόχθονι τῆς γῆς»[1710].

«Ἐν οἰκίᾳ μιᾷ βρωθήσεται» ὁ σωτήριος «Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ» «ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[1711]. Δηλαδή, ἐντὸς τῆς Μιᾶς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐν ᾗ δίδεται παρὰ Θεοῦ ἡ ἐν Χριστῷ σωτηρία[1712]. «Οὐκ ἐκκομίζεται (κομίζεται ἔξω) τῆς ἱερᾶς οἰκίας τὸ θῦμα (Χριστός), οὐδὲ εἰς κοινωνίαν τοῖς ἔξω προφέρεται (προσφέρεται)», ἤτοι εἰς τοὺς τοῦ κόσμου, τῶν αἱρέσεων καὶ τῶν σχισμάτων[1713] (ἰ. ἀ. σ. 162). «Ἐσθίει δὲ τὸ Πάσχα οὐδεὶς ἀπερίτμητος»[1714], ἤτοι ἀβάπτιστος. Διότι «τύπος» «ἦν τοῦ Βαπτίσματος»[1715] ἡ περιτομὴ (ἰ. ἀ. σ. 99). Οὕτως, ὁ «κατηχούμενος οὐδέποτε Πάσχα ἐπιτελεῖ, καίτοι νηστεύων κατ' ἐνιαυτόν, ἐπειδὴ προσφορᾶς (τῆς ἀναιμάκτου θυσίας) οὐ κοινωνεῖ»[1716]. Οὐδὲ ὁ ἀλλογενὴς μετέχει τοῦ Πάσχα. «Νοήσεις» δὲ «ἀλλογενῆ» «τὸν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἀλλότριον ἔτι παντελῶς»[1717], ἤτοι τὸν ἄθεον καὶ αἱρετικόν. Πάροικος νοεῖται ὁ μὴ πιστεύων «ἑδραίως», ἀλλ' ἐπιστρέφων ἐκ τῆς Ὀρθοδοξίας «εἰς ἰδίαν» «πόλιν ἢ χώραν, τὴν ἀπιστίαν». Μισθωτὸς εἶναι ὁ ὑποκρινόμενος τὸν πιστὸν διὰ κοσμικὸν κέρδος. «Ὑποκριτὴς οὖν ἄρα καὶ δείλαιός» ἐστιν «καὶ ἐν τοῖς εὐλόγως ἐξωθουμένοις (ἐκβαλλομένοις) ὁ μισθωτός». Οἰκέτας δὲ καὶ ἀργυρωνήτους ἡμᾶς λέγει. «Οἰκέτας ἡμᾶς ὄντας τῶν πονηρῶν δαιμόνων» καὶ «τῶν ἰδίων παθῶν, ἐξεπρίατο (ἐξηγόρασεν) ὁ Χριστὸς καὶ ἀργυρωνήτους ἀπέδειξε, δοὺς ἀντίλυτρον τῆς ἁπάντων ζωῆς τὸ ἴδιον αἷμα»[1718]. «Νόμος εἷς» κεῖται διὰ πάντα προσήλυτον,

1709. Ἐξόδ. ιβ' 43 - 49.
1710. Ἀριθμ. θ' 14.
1711. Δοξολογίας.
1712. Χρυσοστόμου, PG. 59, 741.
1713. Χρυσοστόμου, PG. 59, 725.
1714. Χρυσοστόμου, PG. 59, 732.
1715. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1213.
1716. Χρυσοστόμου, PG. 48, 868.
1717. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 601.
1718. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 604.

πρόσερχόμενον ἵνα φάγῃ τὸ σωτήριον Πάσχα, ἤτοι ὁ νόμος τῆς πίστεως καὶ τοῦ Βαπτίσματος τῆς Ὀρθοδοξίας.

δ') ΕΟΡΤΗ ΕΟΡΤΩΝ

Τὸ Πάσχα συνεδέετο καὶ μετ' ἄλλων ἑορτῶν καὶ πράξεων λατρείας. Ὡς τῆς προσφορᾶς τοῦ δράγματος, τῆς ἑορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τῆς ἑορτῆς τῆς Σκηνοπηγίας. Τρεῖς ἦσαν αἱ ἐνιαύσιοι ἑορταὶ τοῦ νόμου, τὸ Πάσχα, ἡ Πεντηκοστὴ καὶ ἡ Σκηνοπηγία. Μία μηνιαία, ἡ Νουμηνία, καὶ μία ἑβδομαδιαία, τὸ Σάββατον.

1. Τὸ «δράγμα» τῆς τρίτης ἡμέρας

Τὸ δράγμα προσεφέρετο τὴν τρίτην ἡμέραν τοῦ Πάσχα. Διότι εἶπε Κύριος διὰ Μωυσέως πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ:

«Ὅταν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν, ἣν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν, καὶ θερίζητε τὸν θερισμὸν αὐτῆς, καὶ οἴσετε (θὰ προσφέρητε) τὸ δράγμα ἀπαρχὴν τοῦ θερισμοῦ πρὸς τὸν ἱερέα· καὶ ἀνοίσει (θὰ ἀναφέρῃ) τὸ δράγμα ἔναντι Κυρίου δεκτὸν ὑμῖν, τῇ ἐπαύριον τῆς πρώτης ἀνοίσει αὐτὸ ὁ ἱερεύς»[1719], ἤτοι τῆς πρώτης ἡμέρας τῶν Ἀζύμων.

«Τῇ τρίτῃ» «ἡμέρᾳ» τοῦ Πάσχα «τὸ δράγμα προσεφέρετο»[1720]. Δηλαδή, «μετὰ» «τὸ θῦσαι τὸ Πάσχα, εἴσω (ἐντός) τριῶν ἡμερῶν, τουτέστι μετὰ τρεῖς ἡμέρας» ἀπὸ τῆς σφαγῆς «τοῦ προβάτου, προσέταττε (ὁ νόμος) τὸ δράγμα εἰσφέρεσθαι»[1721]. Ἤτοι «τῇ ις' (16ῃ) κατὰ σελήνην»[1722]. Τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ πρώτου μηνός, ἤγουν Νισάν, ἐθύετο τὸ πρόβατον. Τὴν πεντεκαιδεκάτην ἤρχιζεν ἡ ἑπταήμερος ἑορτὴ τῶν Ἀζύμων. Τὴν δὲ «ἐπαύριον τῆς πρώτης» ταύτης ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τῶν Ἀζύμων, ἤτοι τὴν ἑκκαιδεκάτην, προσεφέρετο παρὰ τοῦ ἱερέως «ἔναντι Κυρίου» τὸ προσκομισθὲν εἰς αὐτὸν «δράγμα» ὑπὸ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. Τύπος ἦτο ἡ προσφορὰ αὕτη τοῦ δράγματος. Προσεφέρετο τοῦτο κατὰ νόμον, «ἵνα σημάνῃ τὸ εὐλογημένον δράγμα» τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ, ὃ ὁ Κύριος προσέφερεν, ὡς ἀπαρχὴν ἁγίαν «εἰς τὰ ἐπουράνια τῷ Πατρί», διὰ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ καὶ ἀναλήψεως[1723].

2. Ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς

Ἡ ἡμέρα προσφορᾶς τοῦ δράγματος ὀνομάζεται καὶ «ἡμέρα» «πρώ-

1719. Λευϊτ. κγ' 10 - 11.
1720. Ἰσιδώρου Πηλ. PG. 78, 816.
1721. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 945.
1722. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 541.
1723. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 945.

τη τῶν ἑβδομάδων τοῦ θερισμοῦ» (¹⁷). Διότι ἀπ' αὐτῆς ἠριθμοῦντο αἱ ἑπτὰ ἑβδομάδες πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς δευτέρας μετὰ τὸ Πάσχα μεγάλης ἑορτῆς, ἤτοι τῆς Πεντηκοστῆς.

Οὕτως ὁ νόμος λέγει: «Καὶ ἀριθμήσετε ὑμῖν ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῶν σαββάτων, ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἧς ἂν προσενέγκητε τὸ δράγμα τοῦ ἐπιθέματος, ἑπτὰ ἑβδομάδας ὁλοκλήρους, ἕως τῆς ἐπαύριον τῆς ἐσχάτης ἑβδομάδος ἀριθμήσετε πεντήκοντα ἡμέρας καὶ προσοίσετε (θὰ προσφέρητε) θυσίαν νέαν τῷ Κυρίῳ. Ἀπὸ τῆς κατοικίας ὑμῶν προσοίσετε ἄρτους ἐπίθεμα, δύο ἄρτους...»[1724]. «Καὶ καλέσετε ταύτην τὴν ἡμέραν κλητήν· ἁγία ἔσται ὑμῖν, πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε ἐν αὐτῇ· νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ἐν πάσῃ τῇ κατοικίᾳ ὑμῶν»[1725]. «Ἑπτὰ ἑβδομάδας ἐξαριθμήσεις σεαυτῷ· ἀρξαμένου σου δρέπανον ἐπ' ἀμητὸν (κατὰ τὸν θερισμόν) ἄρξῃ ἐξαριθμῆσαι ἑπτὰ ἑβδομάδας. Καὶ ποιήσεις ἑορτὴν ἑβδομάδων Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου..»[1726]. «Καὶ ἑορτὴν θερισμοῦ πρωτογεννημάτων ποιήσεις τῶν ἔργων σου, ὧν ἐὰν σπείρῃς ἐν τῷ ἀγρῷ σου»[1727]. «Καὶ ἑορτὴν ἑβδομάδων ποιήσεις μοι, ἀρχὴν θερισμοῦ πυροῦ (σίτου)»[1728].

Ἡ «πανήγυρις» «τῶν ἑβδομάδων» ἐτελεῖτο πενήκοντα ἡμέρας ἀπὸ τῆς τρίτης ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τοῦ τυπικοῦ Πάσχα, ἤτοι ἀπὸ τῆς ἑκκαιδεκάτης Νισὰν καὶ αὐτῆς. Ἐγίνετο δὲ ὅτε «γηπόνοι (γεωργοί)» «τὴν ἅλω χαίροντες πιμπλῶσι (πληροῦσι)», «τὰ ἐξ ἀγρῶν συλλέγοντες» καὶ λαμβάνουσι τὴν ἀμοιβὴν τῶν «ἐπ' ἀρότροις ἱδρώτων»[1729]. Ἑωρτάζετο ἡ ἑορτὴ αὕτη τὸ παλαιόν, εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἐκ γῆς ἀγαθῶν, ἃ ἔδωκε Κύριος εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, μετὰ τὴν κακοπάθειαν τῆς ἐρήμου. Ἐπίσης καὶ διότι, πεντήκοντα ἡμέρας μετὰ τὸ ἐν Αἰγύπτῳ Πάσχα, «νόμον ἔλαβον» ἐν ὄρει Σινᾷ[1730] (ἰ. ἀ. σ. 147). Τὴν Πεντηκοστὴν «προσεφέροντο» τὰ πρωτογεννήματα «τῷ Θεῷ» «ὡς ἀπαρχὴ θέρους». «Θέρος δὲ μυστικὸν» ἐστιν «οἱ γεωργούμενοι διὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐνανθρωπήσεως, ὧν ἀπαρχὴ αὐτὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον προσηνέχθη (προσεφέρθη), διὰ τοῦ ζωοποιοῦ θανάτου αὐτοῦ»[1731]. Ὥρισεν ὁ νόμος «τὴν Πεντηκοστὴν ἄγειν (ἵνα ἡ Πεντηκοστὴ ἑορτάζηται) ἑπτὰ ἑβδομάδων συντελουμένων (συμπληρουμένων)», ἵνα «ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ» ταύτῃ ἐγκαταλείπωμεν ὡς ἄχρηστον καὶ βλαπτικὸν τὸν βίον τῆς ἁμαρτίας ὑπὲρ τῆς ζωηφόρου πίστεως καὶ ἀρετῆς[1732]. Ἡ καινὴ «Πεντηκοστὴ τοῦ Πνεύματος ἔσχε τοῦ Ἁγίου τὴν ἐναργῆ

1724. Λευϊτ. κγ' 15 - 17.
1725. Λευϊτ. κγ' 21.
1726. Δευτερον. ιστ' 9 - 10.
1727. Ἐξόδ. κγ' 16.
1728. Ἐξόδ. λδ' 22.
1729. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 944.
1730. Ὄρθρου Κυριακῆς Πεντηκοστῆς.
1731. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1209.
1732. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 72.

καὶ πᾶσι γνωρίμην ἐπιδημίαν»[1733], καὶ τὴν τελείωσιν τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ μυστηρίου τῆς Ἁγίας Τριάδος. Τοῦτο δὲ δηλοῖ καὶ ὁ ἀριθμὸς πεντήκοντα, ὡς προελέχθη (ἰ. ἀ. σ. 84). Διότι, διὰ τοῦ πολλαπλασίου τοῦ ἑπτά, ἤτοι 7 ἐπὶ 7 ἴσον 49, καὶ τῆς ὑπολοίπου μονάδος, ἤγουν 50 πλὴν 49 ἴσον 1, συμβολίζεται ὅτι «τελειότης τελειοτήτων» εἶναι ἡ μία τρισυπόστατος «Θεότης» τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος[1734].

3. Ἡ ἑορτὴ τῆς Σκηνοπηγίας

Τρεῖς ἦσαν αἱ μεγάλαι ἑορταὶ τοῦ νόμου. Ἡ ἑορτὴ «τῶν Ἀζύμων» ἢ τοῦ Πάσχα, ἡ ἑορτὴ «τῶν Ἑβδομάδων» ἢ τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἡ ἑορτὴ «τῆς Σκηνοπηγίας»[1735] ἢ Ἐξιλασμοῦ, ἢ Σαλπίγγων.

Οὗτος ὁ νόμος περὶ τῆς τρίτης ἑορτῆς: «Τοῦ μηνὸς τοῦ ἑβδόμου μιᾷ τοῦ μηνός, ἔσται ὑμῖν ἀνάπαυσις, μνημόσυνον σαλπίγγων, κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν· πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε καὶ προσάξετε (θὰ προσφέρητε) ὁλοκαύτωμα Κυρίῳ[1736]. «Καὶ τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ ἑβδόμου τούτου, ἡμέρα ἐξιλασμοῦ, κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν, καὶ ταπεινώσετε τὰς ψυχὰς ὑμῶν καὶ προσάξετε ὁλοκαυτώματα τῷ Κυρίῳ. Πᾶν ἔργον οὐ ποιήσετε ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ· ἔστι γὰρ ἡμέρα ἐξιλασμοῦ αὕτη ὑμῖν, ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν»[1737]. Καὶ «τῇ πεντεκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ ἑβδόμου τούτου, ἑορτὴ σκηνῶν ἑπτὰ ἡμέρας τῷ Κυρίῳ. Καὶ ἡ ἡμέρα ἡ πρώτη ἡ κλητὴ ἁγία· πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε. Ἑπτὰ ἡμέρας προσάξετε ὁλοκαυτώματα τῷ Κυρίῳ, καὶ ἡ ἡμέρα ἡ ὀγδόη κλητὴ ἁγία ἔσται ὑμῖν, καὶ προσάξετε ὁλοκαυτώματα Κυρίῳ· ἐξόδιόν ἐστι, πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε»[1738]. «Καὶ τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τούτου» «προσοίσετε (θὰ προσφέρητε) ὁλοκαυτώματα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Κυρίῳ, καρπώματα Κυρίῳ, μόσχον ἐκ βοῶν ἕνα, κριὸν ἕνα, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἑπτά, ἄμωμοι ἔσονται ὑμῖν· ἡ θυσία αὐτῶν σεμίδαλις ἀναπεποιημένη (ἀναμεμιγμένη) ἐν ἐλαίῳ»[1739]. «Καὶ χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα περὶ ἁμαρτίας ἐξιλάσασθαι (ἵνα ἐξιλεώσητε τὸν Θεόν) περὶ ὑμῶν»[1740]. «Καὶ ἔσται τοῦτο ὑμῖν νόμιμον αἰώνιον· ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ δεκάτῃ τοῦ μηνός», «τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐξιλάσεται περὶ ὑμῶν»[1741] «ὁ Ἀρχιερεὺς» εἰσερχόμενος «ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος» εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων[1742], κατὰ τὸν νόμον

1733. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 150.
1734. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 68.
1735. Δευτερον. ιστ' 16.
1736. Λευϊτ. κγ' 24 - 25.
1737. Λευϊτ. κγ' 27 - 28.
1738. Λευϊτ. κγ' 34 - 36.
1739. Ἀριθμ. κθ' 7 - 9.
1740. Ἀριθμ. κθ' 11.
1741. Λευϊτ. ιστ' 29 - 30.
1742. Ἑβρ. θ' 7.

Κυρίου[1743]. «Καὶ ἐν τῇ πεντεκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ ἑβδόμου τούτου, ὅταν συντελέσητε τὰ γενήματα τῆς γῆς, ἑορτάσετε τῷ Κυρίῳ ἑπτὰ ἡμέρας»[1744], «ἑορτὴν συντελείας ἐπ' ἐξόδου τοῦ ἐνιαυτοῦ (ὡς πρὸς τὴν καρποφορίαν τῆς γῆς), ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν ἔργων σου τῶν ἐκ τοῦ ἀγροῦ σου»[1745], ἤτοι «ἑορτὴν συναγωγῆς (γενημάτων), μεσοῦντος τοῦ ἐνιαυτοῦ»[1746]. «Τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ ἀνάπαυσις καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἀνάπαυσις. Καὶ λήψεσθε (θὰ λάβητε) τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ καρπὸν ξύλου ὡραῖον καὶ κάλλυνθρα (δέσμην κλάδων) φοινίκων καὶ κλάδους ξύλου δασεῖς καὶ ἰτέας καὶ ἄγνου (λύγου, λυγαριᾶς) κλάδους ἐκ χειμάρρου, εὐφρανθῆναι ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν ἑπτὰ ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ· νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν, ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ ἑορτάσετε αὐτήν. Ἐν σκηναῖς κατοικήσετε ἑπτὰ ἡμέρας· πᾶς ὁ αὐτόχθων ἐν Ἰσραὴλ κατοικήσει ἐν σκηναῖς, ὅπως ἴδωσιν αἱ γενεαὶ ὑμῶν, ὅτι ἐν σκηναῖς κατῴκισα τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, ἐν τῷ ἐξαγαγεῖν με αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου· ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν»[1747].

Ἐνταῦθα ὁ ἕβδομος μὴν μετρεῖται ἀπὸ τοῦ πρώτου σεληνιακοῦ μηνὸς Νισὰν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας. Εἶναι δὲ οὗτος ὁ «παρ' Ἑβραίοις λεγόμενος» «Θερσὶ (Τισρί)» (ἰ. ἀ. σ. 34), «ὅς ἐστιν Ὀκτώβριος»[1748]. «Ἡ πρώτη» τοῦ ἑβδόμου τούτου σεληνιακοῦ μηνὸς ἦτο «ἑορτὴ σαλπίγγων», «λειτουργουμένη ἐπὶ ἡμέρας ἑπτά»[1749]. Ὥριζε δὲ ὁ νόμος γενικώτερον περὶ σαλπίγγων: «Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς εὐφροσύνης ὑμῶν καὶ ἐν ταῖς ἑορταῖς ὑμῶν καὶ ἐν ταῖς νουμηνίαις ὑμῶν, σαλπιεῖτε ταῖς σάλπιγξιν... καὶ ἔσται ὑμῖν ἀνάμνησις ἔναντι τοῦ Θεοῦ ὑμῶν»[1750]. Ἡ δεκάτη ἡμέρα τοῦ ἑβδόμου τούτου μηνὸς ἦτο «ἡμέρα ἐξιλασμοῦ», ἢ «ἡμέρα ἱλασμοῦ», ἢ ἁπλῶς «ἱλασμός». «Ἡμέρα ταπεινώσεως καὶ νηστεία μεγάλη κέκληται (ἔχει ὀνομασθῇ) παρ' αὐτοῖς (Ἑβραίοις) ἡ τοιαύτη ἑορτή»[1751]. Τὴν ἡμέραν τοῦ ἐξιλασμοῦ, ὁ Ἀρχιερεὺς προσέφερε θυσίας πρὸς καθαρισμὸν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀπὸ «τῶν ἁμαρτιῶν»[1752] αὐτῶν καὶ κατ' αὐτὴν εἰσήρχετο «ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος» εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, «οὐ χωρὶς αἵματος», ὃ προσέφερεν «ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων»[1753]. Ἡ δὲ πεντεκαιδεκάτη τοῦ αὐτοῦ ἑβδόμου μηνὸς ἦτο ἑορτὴ τῆς Σκηνοπηγίας, «ἑπτὰ ἡμέρας ἑορταζομένη». «Καὶ μετὰ τὰς ἑπτὰ» ταύτας ἡμέρας, ἠκολούθει «ἡ ὀγδόη», ἥτις ὠνομάζετο «ἐξόδιον»[1754]. Ἡ πρώτη ἡμέρα ἐκαλεῖτο «κλη-

1743. Λευΐτ. ιστ' 2 - 34.
1744. Λευΐτ. κγ' 39.
1745. Ἐξόδ. κγ' 16.
1746. Ἐξόδ. λδ' 22.
1747. Λευΐτ. κγ' 39 - 43.
1748. Ἀναστασίου Ἀντιοχ., PG. 89, 1380.
1749. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 481.
1750. Ἀριθμ. ι' 10.
1751. Ἀναστασίου Ἀντιοχ., PG. 89, 1380.
1752. Λευΐτ. ιστ' 30.
1753. Ἑβρ. θ' 7.
1754. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 484.

τὴ ἁγία» καὶ ἡ ὀγδόη πάλιν «κλητὴ ἁγία». Κατ' αὐτὰς δὲν ἐποιεῖτο «πᾶν ἔργον λατρευτόν». Ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Σκηνοπηγίας, ἐλάμβανον «κάλλυντρα φοινίκων καὶ ὡραῖον ξύλου καρπὸν καὶ κλάδους ξύλου δασεῖς καὶ ἄγνου καὶ ἰτέας» καί, «πλέκοντες τὰς σκηνάς», «πάσας» τὰς «ἑπτὰ» ἡμέρας ἐν «αὐταῖς ηὐλίζοντο»[1755].

Ἡ ἑορτὴ τῆς Σκηνοπηγίας διήρκει ἀπὸ τῆς πεντεκαιδεκάτης τοῦ ἑβδόμου μηνός, ἤτοι ἀπὸ τῆς πανσελήνου τούτου, ἕως καὶ τῆς εἰκοστῆς δευτέρας τοῦ αὐτοῦ μηνός. Διότι πεντεκαιδεκάτη μία ἡμέρα, ἑκκαιδεκάτη δύο, ἑπτακαιδεκάτη τρεῖς, ὀκτωκαιδεκάτη τέσσαρες, ἐννεακαιδεκάτη πέντε, εἰκοστὴ ἕξ, εἰκοστὴ πρώτη ἑπτά, καὶ πληροῦνται ἐνταῦθα αἱ ἑπτὰ ἡμέραι τῆς ἑορτῆς. Καὶ μετ' αὐτάς, ἀκολουθεῖ τὸ ἐξόδιον τῆς ὀγδόης ἐν τῇ εἰκοστῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ τοῦ μηνός[1756]. Ἡ Σκηνοπηγία ἑωρτάζετο εἰς ἀνάμνησιν τῆς κατοικίσεως τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ «ἐν σκηναῖς» τῆς ἐρήμου, μετὰ τὴν ἔξοδον αὐτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐκδήλωσιν χαρᾶς καὶ εὐχαριστίας πρὸς Θεὸν διὰ τὴν συγκομιδὴν τοῦ ἔτους. Διὸ «ἐτελεῖτο μετ' εὐθυμίας» «ἐπὶ συντελείᾳ πόνου παντὸς» καὶ «σεσωρευμένης» ἤδη τῆς «πολυειδοῦς εὐκαρπίας» «ἐν θησαυροῖς (εἰς ἀποθήκας)»[1757]. «Τύπος»[1758] δὲ εἶναι ταῦτα τῆς παρούσης ζωῆς καὶ τῆς μελλούσης. «Σκηνὴ» «τὸ σῶμα» τοῦ ἀνθρώπου νοεῖται[1759]. Ὁ αὐλισμὸς «ἐν σκηναῖς» τὸν παρόντα «χρόνον τῆς παροικίας ἡμῶν» δηλοῖ. Ἀναμένομεν γὰρ «τὴν ἀληθινὴν πατρίδα, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός»[1760]. Τὸ «ἐξόδιον» τῆς ὀγδόης «συντέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστι»[1761]. Διὸ ἐν αὐτῇ «λατρευτὸν» ἔργον, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν προσφορᾶς «λατρείας καὶ θυσίας» ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, δὲν ποιεῖται. «Ἐν γὰρ τῇ ὀγδόῃ», «ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν, ὅτε ἡ ἔξοδος τῆς σκηνῆς, ὅτε, ὡς ἀπὸ καλύβης καὶ σκηνῆς τῆς σοροῦ καὶ τοῦ τάφου, ἐξερχόμεθα, οὐκέτι λοιπὸν περὶ ἁμαρτίας ὑπολείπεται θυσία, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος»[1762]. Τότε οἱ θησαυρίσαντες εἰς τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς τὸν πλοῦτον τῶν ἀρετῶν θὰ λάβωσι «παρὰ Θεοῦ τὰς ἐν παραδείσῳ τρυφὰς» καὶ θὰ ἀναβῶσιν «εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην» «εὐημερίαν»[1763], ἀφ' ἧς ἐξεπέσαμεν. Αἱ ἑορταὶ τῶν Σαλπίγγων, τοῦ Ἱλασμοῦ καὶ τῆς Σκηνοπηγίας, καὶ τὸν Χριστὸν σημαίνουσιν. «Αὐτὸς» «ἐστι σάλπιγξ», «ὡς ἐνηχῶν ἡμῖν τὰς θείας γνώσεις καὶ τὰς τῶν μυστηρίων ἀποκαλύψεις». Καὶ «ἱλασμός, ὡς γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν ἄνθρωπος, ἵνα ἡμᾶς δι' ἑαυτοῦ καταλλάξῃ τῷ Πατρί».Καὶ «σκηνοπηγία δέ, ὡς πῆξις

1755. Κυρίλ. Ἀλεξ., PG. 77, 944 - 945.
1756. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 484.
1757. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 944.
1758. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 945.
1759. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 52, 43.
1760. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 72.
1761. Ματθ. ιγ' 39.
1762. Ἀναστασίου Σιν., PG. 89, 369.
1763. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 945.

τοῦ διαλυομένου σκήνους ἡμῶν· αὐτὸς γὰρ ὄντως» ἐστὶν «ἡ ζωὴ καὶ ἀθανασία τῶν θνητῶν σωμάτων ἡμῶν»[1764], ἐν δυνάμει τοῦ μυστηρίου τοῦ Πάσχα.

4. Αἱ ἑορταὶ τῆς ἑβδόμης

Τὸ Πάσχα Κυρίου ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῶν ἀνωτέρω ἑορτῶν. Αὗται καθορίζονται βάσει τοῦ Πάσχα κατὰ τὸν λόγον τῆς ἑβδόμης. Τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ἀπὸ τῆς δεκάτης τοῦ Πάσχα, ἤτοι τὴν ἑκκαιδεκάτην Νισάν, προσάγεται τὸ δράγμα πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ ἱερέως. Μετὰ ἑπτὰ ἑβδομάδας ἀπὸ τῆς ἑβδόμης τῆς ἑκκαιδεκάτης τοῦ Πάσχα, τελεῖται ἡ Πεντηκοστή. Τὸν ἕβδομον μῆνα, ἤτοι ἕξ μῆνας ἀπὸ τῆς δεκάτης καὶ πεντεκαιδεκάτης τοῦ Πάσχα, ἑορτάζονται ἀντιστοίχως ὁ Ἐξιλασμὸς καὶ ἡ Σκηνοπηγία. Ἑπτὰ αἱ ἡμέραι τῶν Ἀζύμων, ἑπτὰ αἱ ἡμέραι καὶ τῶν Σαλπίγγων καὶ τῆς Σκηνοπηγίας. «Τετίμηται τοίνυν ἡ ἑβδόμη ἡμέρα» καὶ ἐν προκειμένῳ, καὶ καταφαίνεται «τίμιος» «ὁ ἕβδομος» «ἀριθμός», «ἐν ᾧ αἱ σκηνοπηγίαι, αἱ σάλπιγγες, ἡ ἡμέρα τοῦ ἱλασμοῦ»[1765]. Ἐπίσης, διὰ τοῦ Πάσχα νοοῦνται αἱ ὡς ἄνω ἑορταί. Τὸ Πάσχα Κυρίου ἐγένετο ὁ σωτήριος ἱλασμὸς τῶν πεπτωκότων ἀνθρώπων, ἡ ἀνάκλησις τῆς ἀρχαίας κατάρας τοῦ ἁμαρτήσαντος Ἀδὰμ καὶ ἡ ἀφθαρσία τῆς ἀναστάσεως τῆς μιᾶς ἡμέρας. Ἐν ταύτῃ τῇ πρώτῃ ἢ μιᾷ ἡμέρᾳ, τὸ δράγμα Χριστὸς ἀναστὰς πορεύεται πρὸς τὸν Πατέρα καὶ αἱ σάλπιγγες Ἀπόστολοι ἠχοῦσι τὸ κήρυγμα τῆς ἀναστάσεως. Καὶ τοῦτο, ἕως συντελείας τοῦ παρόντος ἑβδοματικοῦ αἰῶνος, ὅτε θὰ σημάνῃ ἡ σάλπιγξ τῆς ἀναστάσεως τῆς ὀγδόης τῆς σκηνοπηγίας καὶ οἱ ἐν σκηναῖς θὰ ἐξέλθωσιν «εἰς ἀπάντησιν» τοῦ Χριστοῦ[1766], τῆς ζωῆς ἡμῶν.

Προσέτι, καὶ τὸ ἔτος ἢ ὁ «ἐνιαυτὸς» τῆς «ἀφέσεως» σχετίζεται πρὸς τὸ Πάσχα. Ἑκάστη ἑβδόμη ἡμέρα ἦτο ἑορτὴ τοῦ Σαββάτου. Ἕκαστον ἕβδομον ἔτος ἦτο «ἐνιαυτὸς ἀναπαύσεως». Ἕκαστον δὲ «πεντηκοστὸν» ἔτος, δηλαδὴ τό, μετὰ «ἑπτὰ» ἑβδομάδας «ἐτῶν», ἤτοι «ἐννέα καὶ τεσσαράκοντα ἔτη», ἔτος ἦτο «ἐνιαυτὸς ἀφέσεως». Ἤρχιζε δὲ ὁ πεντηκοστὸς ἐνιαυτὸς τῆς ἀφέσεως «ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ, τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνός», «τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἱλασμοῦ», ἥτις ὡρίζετο ἑπτὰ μῆνας ἀπὸ τῆς δεκάτης τοῦ Πάσχα[1767].

1764. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1209.
1765. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 285.
1766. Ματθ. κε' 6.
1767. Ἐξόδ. κγ' 10 - 12. Λευϊτ. κε' 1 - 12.

ε') ΝΟΜΟΣ ΑΙΩΝΙΟΣ

Αἰώνιος καὶ ἀκατάλυτος εἶναι ὁ νόμος τοῦ Πάσχα. Διὸ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε: «Μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς Προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι»[1768].

Ἐν δὲ τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ προεῖπε: «Πᾶν ῥῆμα, ὃ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν σήμερον, τοῦτο φυλάξῃ ποιεῖν· οὐ προσθήσεις ἐπ' αὐτό, οὐδὲ ἀφελεῖς ἀπ' αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ ἀναστῇ ἐν σοὶ προφήτης ἢ ἐνυπνιαζόμενος τὸ ἐνύπνιον, καὶ δῷ σοι σημεῖον ἢ τέρας, καὶ ἔλθῃ (πραγματοποιηθῇ) τὸ σημεῖον ἢ τὸ τέρας, ὃ ἐλάλησε πρὸς σε λέγων· πορευθῶμεν καὶ λατρεύσωμεν θεοῖς ἑτέροις, οὓς οὐκ οἴδατε, οὐκ ἀκούσεσθε τῶν λόγων τοῦ προφήτου ἐκείνου ἢ τοῦ ἐνυπνιαζομένου τὸ ἐνύπνιον ἐκεῖνο, ὅτι πειράζει Κύριος ὁ Θεὸς σου ὑμᾶς εἰδέναι (ἵνα γνωρίσῃ), εἰ ἀγαπᾶτε τὸν Θεὸν ὑμῶν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ὑμῶν καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς ὑμῶν. Ὀπίσω Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν πορεύσεσθε καὶ τοῦτον φοβηθήσεσθε καὶ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσεσθε καὶ αὐτῷ προστεθήσεσθε. Καὶ ὁ προφήτης ἐκεῖνος ἢ ὁ τὸ ἐνύπνιον ἐνυπνιαζόμενος ἐκεῖνος ἀποθανεῖται· ἐλάλησε γὰρ πλανῆσαί σε ἀπὸ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, τοῦ ἐξαγαγόντος σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, τοῦ λυτρωσαμένου σε ἐκ τῆς δουλείας, ἐξῶσαί σε ἀπὸ τῆς ὁδοῦ, ἧς ἐνετείλατό σοι Κύριος ὁ Θεὸς σου πορεύεσθαι ἐν αὐτῇ· καὶ ἀφανιεῖς τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν»[1769]. «Νόμιμον αἰώνιον» δὲ ὡρίσθη ἡ Ἑορτὴ τοῦ Πάσχα.

Εἶπε προσέτι ὁ Κύριος ἐν τῇ Καινῇ: «Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν»[1770]. Ἐλάχιστος, ἤτοι ἄξιος διὰ «γέενναν καὶ κόλασιν»[1771]. Ταῦτα «οὐκ Ἰουδαίων ἐμφράττει τὴν ἀναισχυντίαν μόνον», τῶν μὴ δεχομένων τὴν πλήρωσιν τῆς Παλαιᾶς διὰ τῆς Καινῆς, «ἀλλὰ καὶ τῶν αἱρετικῶν ἀπορράπτει τὰ στόματα», τῶν καταλυόντων τὸν πεπληρωμένον τύπον τῆς Παλαιᾶς[1772]. Οἱ δὲ Ὀρθόδοξοι «οὔτε ἀποβάλλομεν τὸν νόμον, οὔτε ταπεινῶς ἐκδεχόμεθα» αὐτόν[1773].

1768. Ματθ. ε' 17.
1769. Δευτερον. ιγ' 1 - 6.
1770. Ματθ. ε' 18 - 19.
1771. Χρυσοστόμου, PG. 57, 243.
1772. Χρυσοστόμου, PG. 57, 241.
1773. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 609.

III
Ο ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Τὸ τυπικὸν ἢ νομικὸν Πάσχα ἑωρτάσθη ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν ἐρήμῳ καὶ εἰς τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας.

α') ΕΝ ΤΟΠΩ ΚΥΡΙΟΥ

Ἀπὸ τοῦ Σολομῶντος τοπικὸς ἦτο ὁ ἑορτασμὸς τοῦ τυπικοῦ Πάσχα. Ἐτελεῖτο τοῦτο ἐν τόπῳ ὡρισμένης φυλῆς, πόλεως καὶ Ἱεροῦ, συμφώνως πρὸς τὸν θεῖον νόμον, τὸν δοθέντα διὰ Μωυσέως καὶ Δαβίδ.

Λέγει γὰρ ὁ νόμος: «ποιήσεις τὸ Πάσχα» «ἐν τῷ τόπῳ, ᾧ ἐὰν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου αὐτὸν ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ»[1774]. Οὐκ ἐν παντὶ τόπῳ «ποιήσετε» θυσίαν «Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν, ἀλλ' ἢ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου, ἐν μιᾷ τῶν πόλεων ὑμῶν ἐπονομάσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ καὶ ἐπικληθῆναι, καὶ ἐκζητήσετε καὶ εἰσελεύσεσθε ἐκεῖ καὶ οἴσετε (θὰ προσφέρητε) ἐκεῖ τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν... καὶ φάγεσθε ἐκεῖ ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν καὶ εὐφρανθήσεσθε ἐπὶ πᾶσιν... Οὐ ποιήσετε πάντα, ὅσα ἡμεῖς ποιοῦμεν ὧδε σήμερον, ἕκαστος τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιον αὐτοῦ· οὐ γὰρ ἥκατε (δὲν ἐφθάσατε) ἕως τοῦ νῦν εἰς τὴν κατάπαυσιν καὶ εἰς τὴν κληρονομίαν, ἣν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν δίδωσιν ὑμῖν»[1775]. Προαιρετικαὶ δὲ ἦσαν τότε αἱ ζῳοθυσίαι καὶ αἱ σχετικαὶ τελεταί[1776]. «Καὶ ἔσται ὁ τόπος, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκεῖ, ἐκεῖ οἴσετε πάντα, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν σήμερον, τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν...»[1777]. «Πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ ἀνενέγκῃς (ἀναφέρῃς) τὰ ὁλοκαυτώματά σου ἐν παντὶ τόπῳ, οὗ ἐὰν ἴδῃς, ἀλλ' ἢ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν φυλῶν σου, ἐκεῖ ἀνοίσετε τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν καὶ ἐκεῖ ποιήσεις πάντα, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον»[1778]. «Οὐ δυνήσῃ θῦσαι τὸ Πάσχα ἐν οὐδεμιᾷ τῶν πόλεών σου, ὧν Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσί σοι, ἀλλ' ἢ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου ἐπικληθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐκεῖ θύσεις τὸ Πάσχα, ἑσπέρας πρὸς δυσμὰς ἡλίου, ἐν καιρῷ ᾧ ἐξῆλθες ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἑψήσεις καὶ ὀπτήσεις καὶ φαγῇ ἐν τῷ τόπῳ, οὗ ἐὰν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός σου αὐτόν, καὶ ἀποστραφήσῃ τὸ πρωῒ καὶ ἐλεύσῃ εἰς τοὺς οἴκους σου»[1779].

1774. Δευτερον. ιστ' 1 - 2.
1775. Δευτερον. ιβ' 4 - 9.
1776. Χρυσοστόμου, PG. 60, 156 - 157. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 71, 509.
1777. Δευτερον. ιβ' 11.
1778. Δευτερον. ιβ' 13 - 14.
1779. Δευτερον. ιστ' 5 - 7.

Ὥστε ὁ νόμος Μωυσέως «εἰς μηδένα ἕτερον τόπον» ἐπέτρεψε «θυσίαν», ἀλλ' ἢ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός»[1780]. «Περὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ» ὁμιλεῖ ἐνταῦθα ἡ Γραφή[1781]. «Ὅτι ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών, ἡρετίσατο αὐτὴν εἰς κατοικίαν ἑαυτῷ»[1782]. Κύριος «ἐπάταξε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω» «καὶ ἐξελέξατο τὴν φυλὴν Ἰούδα, τὸ ὄρος τὸ Σιών, ὃ ἠγάπησε, καὶ ᾠκοδόμησεν ὡς μονοκέρωτος τὸ ἁγίασμα αὐτοῦ, ἐν τῇ γῇ ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα»[1783]. Τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν ἐν αὐτῇ Ναὸν λέγει ἐνταῦθα[1784]. «Εἰς τὸν αἰῶνα» δὲ ταῦτα ἐθεμελιώθησαν, καθ' ὅτι καὶ τὸ καινὸν Πάσχα τοῦ Κυρίου ἐκεῖ ἐγένετο, ἐν τῷ ὑπερῴῳ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῷ Γολγοθᾷ. Ἐκεῖ ἐθεμελιώθη καὶ ἡ Ἐκκλησία, ἐν ᾗ ἀεὶ τελεῖται τὸ σωτήριον Πάσχα. Διότι τύποι τῆς Ἐκκλησίας ἦσαν τὸ ὄρος Σιὼν καὶ ὁ Ναός. «Ὄρος μὲν τὴν Ἐκκλησίαν ὀνομάζει»[1785] ἡ Γραφή, «Ναὸν» δὲ «αὐτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν» πάλιν «φησί»[1786].

Πρὸ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ τόπου λατρείας, τὸ νομικὸν Πάσχα, ὡς προελέχθη, ἑωρτάσθη καὶ εἰς ἑτέρους τόπους, ἀλλὰ κυρίως κατ' ἰδίαν ἐντολὴν Θεοῦ. Πλὴν καὶ πρὸ καὶ μετὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ τόπου τῆς νομικῆς λατρείας καὶ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Ναοῦ τὸ Πάσχα τοῦτο δὲν ἐτελέσθη συνεχῶς καὶ οὐδὲ κατὰ πάντα νομίμως. Καὶ ταῦτα, λόγῳ τῆς ἑκάστοτε ἀποστασίας τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ τῶν ἑπομένων ταύτῃ δυσμενῶν περιστάσεων, ὡς προεῖπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν: «οὗτος ὁ λαὸς ἐκπορνεύσει ὀπίσω θεῶν ἀλλοτρίων τῆς γῆς, εἰς ἣν οὗτος εἰσπορεύεται, καὶ καταλείψουσί με καὶ διασκεδάσουσι (θὰ ἀθετήσωσι) τὴν διαθήκην μου, ἣν διεθέμην αὐτοῖς»· «καὶ καταλείψω αὐτοὺς καὶ ἀποστρέψω τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτῶν καὶ ἔσται (θὰ εἶναι) κατάβρωμα (τροφὴ ἐχθρῶν), καὶ εὑρήσουσιν αὐτὸν κακὰ πολλὰ καὶ θλίψεις»[1787]. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Κριτῶν, ἤτοι τῶν φβ' (502) ἐτῶν, ἀπὸ ͵γϠδ' (3904), τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ἕως ͵δυς' (4406), τοῦ θανάτου τοῦ Σαμουὴλ[1788], «ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου»[1789]. Καὶ Κύριος «ἀπέδοτο αὐτοὺς ἐν χερσὶ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν κυκλόθεν»[1790]. Ὅτε δὲ μετενόουν, «ἤγειρε Κύριος κριτὰς» καὶ ἔσωζεν αὐτούς. Παρὰ τοῦτο, καὶ «τῶν κριτῶν οὐχ ὑπήκουσαν»[1791]. Διότι «ἐγένετο, ὡς ἀπέθνησκεν ὁ κριτής, καὶ ἀπέστρεψαν καὶ πάλιν διέφθειραν, ὑπὲρ τοὺς πατέρας αὐτῶν»[1792]. Κατὰ δὲ τὸν και-

1780. Χρυσοστόμου, PG. 48, 902.
1781. Χρυσοστόμου, PG. 48, 866.
1782. Ψαλμ. 131, 13.
1783. Ψαλμ. 77, 66, 68 - 69.
1784. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 193.
1785. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 160.
1786. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 163.
1787. Δευτερον. λα' 16 - 17.
1788. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 228, 240.
1789. Κριτ. β' 11.
1790. Κριτ. β' 14.
1791. Κριτ. β' 16.
1792. Κριτ. β' 19.

ρὸν τῶν βασιλειῶν Ἰούδα, ἤτοι τῶν υοθ' (479) ἐτῶν[1793], ἀπὸ Δαυὶδ ͵δυκς' (4426)[1794] ἕως Σεδεκίου, ͵δϡε' (4905)[1795], βασιλεῖς, «οἱ μὲν ἐποιήσαντο τὸ εὐθές, εἰσὶν θ' (9), οἱ δὲ τὸ πονηρὸν ἐποιήσαντο, ιβ' (12)», σὺν δὲ Γοθολίᾳ 13. Οἱ δὲ «ἐν Σαμαρείᾳ» ιβ' (12) βασιλεῖς «πάντες ἐποιήσαντο τὸ πονηρόν»[1796]. Συνέπεια τῆς μεγάλης ταύτης ἀποστασίας τοῦ Ἰσραὴλ ὑπῆρξεν ἐν τέλει ἡ βαβυλώνιος αἰχμαλωσία[1797].

β') ΠΑΣΧΑ ΠΡΟ ΚΤΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

Τὸ νομικὸν ἢ τυπικὸν Πάσχα ἑωρτάσθη πρὸ τῆς κτίσεως τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος καὶ μετ' αὐτήν. Πρὸ κτίσεως τοῦ Ναοῦ ἐτελέσθη καὶ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν ἐρήμῳ καὶ ἐν τῇ γῇ τῆς Ἐπαγγελίας.Μετὰ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ Ναοῦ ἑωρτάσθη μόνον ἐν Ἱερουσαλήμ.

1. Τὸ δεύτερον Πάσχα

Τὸ πρῶτον τυπικὸν Πάσχα ἐγένετο ἐν γῇ Αἰγύπτου κατὰ τὴν ἔξοδον ἀπ' αὐτῆς, ὡς ἐξετέθη ἀνωτέρω (ἰ. ἀ. σ. 134). Τὸ δεύτερον τυπικὸν Πάσχα ἐτελέσθη τὸ δεύτερον ἔτος ἀπὸ τῆς ἐξόδου ἐν ἐρήμῳ Σινᾶ, κατ' ἐντολὴν τοῦ Σωτῆρος Κυρίου.

Τότε, ἤτοι ὅτε οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἦσαν ἐν ἐρήμῳ, «ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν» καὶ «Μωυσῆς τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ποιῆσαι τὸ Πάσχα». Καὶ «ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ» τὸ Πάσχα «ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Σινᾶ», «καθὰ συνέταξε Κύριος τῷ Μωυσῇ». Ἐποίησαν τὸ Πάσχα «ἐν τῷ ἔτει τῷ δευτέρῳ», ἤτοι μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, «ἐν τῷ μηνὶ τῷ πρώτῳ» καὶ «τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου, πρὸς ἑσπέραν»[1798]. Τότε προέκυψε τὸ ἑξῆς ζήτημα. «Παρεγένοντο» πρὸς Μωυσῆν «ἄνδρες, οἳ ἦσαν ἀκάθαρτοι ἐπὶ ψυχῇ ἀνθρώπου καὶ οὐκ ἠδύναντο ποιῆσαι τὸ Πάσχα ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ»[1799]. Ἀκάθαρτος «ἐπὶ ψυχῇ ἀνθρώπου» ἐλογίζετο «ὁ ἁπτόμενος τοῦ τεθνηκότος πάσης ψυχῆς ἀνθρώπου» ἤγουν ἀνθρώπου[1800]. Δηλαδή, «ἀκάθαρτον ἐπὶ ψυχῇ», λέγει ἡ Γραφή, «τὸν τοῦ τεθνηκότος ἁψάμενον, ἢ ὀστέοις νεκροῦ πελάσαντα (προσεγγίσαντα καὶ ἀνακινήσαντα)»([18]). «Καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς Μωυσῆς· στῆτε αὐτοῦ, καὶ ἀκούσομαι τὶ ἐντελεῖται Κύριος περὶ ὑμῶν. Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων· λάλησον τῆς υἱοῖς

1793. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 341.
1794. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 241.
1795. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 328.
1796. Χρυσοστόμου, PG. 56, 357.
1797. 4 Βασιλ. κδ' 14 - 16.
1798. Ἀριθμ. θ' 1 - 5.
1799. Ἀριθμ. θ' 6.
1800. Ἀριθμ. ιθ' 11.

Ἰσραὴλ λέγων· ἄνθρωπος ἄνθρωπος, ὃς ἐὰν γένηται ἀκάθαρτος ἐπὶ ψυχῇ ἀνθρώπου, ἢ ἐν ὁδῷ μακρὰν ὑμῖν, ἢ ἐν ταῖς γενεαῖς ὑμῶν, καὶ ποιήσει τὸ Πάσχα Κυρίῳ· ἐν τῷ μηνὶ τῷ δευτέρῳ, ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ, τὸ πρὸς ἑσπέραν, ποιήσουσιν αὐτό... κατὰ τὸν νόμον τοῦ Πάσχα ποιήσουσιν αὐτό. Καὶ ἄνθρωπος, ὃς ἐὰν καθαρός ᾖ καὶ ἐν ὁδῷ μακρὰν οὐκ ἔστι καὶ ὑστερήσῃ ποιῆσαι τὸ Πάσχα, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς, ὅτι τὸ δῶρον Κυρίῳ οὐ προσήνεγκε (δὲν προσέφερε) κατὰ τὸν καιρὸν αὐτοῦ, ἁμαρτίαν αὐτοῦ λήψεται ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος»[1801].

«Ὃ δὲ λέγει» ἐνταῦθα ὁ νόμος, «τοιοῦτόν ἐστιν». Ὁ εὑρισκόμενος «ἐν ἀποδημίᾳ κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα, μὴ ποιείτω» τὸ Πάσχα «τῆς πόλεως ἔξω, ἀλλ' ἐν τῷ δευτέρῳ μηνί, ἵνα φθάσῃ εἰς Ἱεροσόλυμα». Δηλαδή, «παραβαινέτω τὸν καιρόν, ἵνα μὴ τῆς πόλεως ἐκπέσῃ». «Ἀπ' αὐτοῦ» δεικνύει ὁ νόμος, «ὅτι ἡ τοῦ τόπου παρατήρησις τῆς τοῦ καιροῦ παρατηρήσεώς ἐστιν ἀναγκαιοτέρα»[1802]. Ἡ ὑπέρθεσις τοῦ Πάσχα ὁρίζεται ἐνταῦθα διὰ τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν καθαρότητα, καθ' ὅτι «ἐξ ἀνάγκης, καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται»[1803]. Τὸ πρῶτον νομικὸν Πάσχα ἐγένετο ἐν τῇ Αἰγύπτῳ τοῦ Φαραὼ ὡς τύπος τῆς σωτηρίου ἐξόδου ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ Διαβόλου διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (ἰ. ἀ. σ. 141). Τὸ μετ' αὐτὸ Πάσχα ἐτελέσθη ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἥτις «ἐστὶν ὁ κόσμος οὗτος»[1804] ὁ μεταποιηθεὶς διὰ Χριστοῦ εἰς «τὴν ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν»[1805] (ἰ. ἀ. σ. 118).

Ἐτελέσθη δὲ τὸ δεύτερον τοῦτο νομικὸν Πάσχα Κυρίου ἓν ἔτος μετὰ τὸ πρῶτον Πάσχα. Τὸ πρῶτον Πάσχα ἐγένετο τὸ ἔτος ,γωλθ' (3839) ἀπὸ κτίσεως[1806] (ἰ. ἀ. σ. 137). Συνεπῶς, τὸ δεύτερον Πάσχα ἑωρτάσθη τὸ ἔτος, ,γωμ' (3840). Προσέτι, τὸν πρῶτον μῆνα τῆς σελήνης καὶ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ μηνὸς τούτου, ὡς καὶ τὸ πρῶτον Πάσχα. Ἐξολόθρευσιν δὲ ὥριζεν ὁ νόμος διὰ τὸν μὴ τελέσαντα τὸ Πάσχα «κατὰ τὸν καιρὸν αὐτοῦ».

2. Τὸ πρῶτον Πάσχα ἐν γῇ τῆς Ἐπαγγελίας

Ἕτερον τυπικὸν Πάσχα ἐποιήθη, μετὰ τὴν θαυματουργικὴν διάβασιν τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ διὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ.

Τῇ «δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου»[1807], «ἐπὶ ξηρᾶς διέβη Ἰ-

1801. Ἀριθμ. θ' 8 - 14.
1802. Χρυσοστόμου, PG. 48, 877.
1803. Ἑβρ. ζ' 12.
1804. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1188.
1805. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 154.
1806. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 225.
1807. Ἰησ. Ναυ. δ' 19.

σραὴλ τὸν Ἰορδάνην τοῦτον, ἀποξηράναντος Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τοῦ Ἰορδάνου ἐκ τῶν ἔμπροσθεν αὐτῶν, μέχρις οὗ διέβησαν· καθάπερ ἐποίησε Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν»[1808]. Διότι, «αἴροντες» «οἱ ἱερεῖς» «τὴν Κιβωτὸν τῆς Διαθήκης Κυρίου», «ἔστησαν» «ἐπὶ ξηρᾶς ἐν μέσῳ τοῦ Ἰορδάνου· καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ διέβαινον διὰ ξηρᾶς», ὅτι «ἔστη τὰ ὕδατα τὰ καταβαίνοντα ἄνωθεν»[1809]. Τότε «κατεστρατοπέδευσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν Γαλγάλοις» πλησίον «τῆς Ἱεριχώ»[1807]. Τοῦτον τὸν καιρὸν «ἐποίησεν Ἰησοῦς μαχαίρας πετρίνας ἀκροτόμους καὶ περιέτεμεν» αὐτούς[1810]. Δηλαδή, ἐκείνους, «ὅσοι ποτὲ ἐγένοντο (ἐγεννήθησαν) ἐν τῇ ὁδῷ (τῆς ἐρήμου) καὶ ὅσοι ποτὲ ἀπερίτμητοι ἦσαν τῶν ἐξεληλυθότων ἐξ Αἰγύπτου»[1811]. Καὶ οὕτως «ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ Πάσχα τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς ἀφ' ἑσπέρας ἐπὶ δυσμῶν Ἱεριχώ, ἐν τῷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ ἐφάγοσαν ἀπὸ τοῦ σίτου τῆς γῆς ἄζυμα καὶ νέα. Ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐξέλιπε τὸ μάννα, μετὰ τὸ βεβρωκέναι αὐτοὺς ἐκ τοῦ σίτου τῆς γῆς, καὶ οὐκέτι ὑπῆρχε τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ μάννα»[1812].

Τὸ πρῶτον τυπικὸν Πάσχα ὑπῆρξε διάβασις ἐξ Αἰγύπτου εἰς τὴν ἔρημον. Τὸ τρίτον τοῦτο Πάσχα ἦτο διάβασις ἐκ τῆς ἐρήμου εἰς τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας, ἐποιήθη δὲ «ἐν Γαλγάλοις»[1813]. Τὸ ὄνομα Γάλγαλα «τὴν ἐλευθερίαν δηλοῖ»([19]). Ἤρξατο γὰρ ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ προτυποῖ τὸν Χριστόν, ὡς καὶ ἡ Κιβωτὸς τῆς Διαθήκης (ἰ. ἀ. σ. 146, 151). Αἱ πέτριναι μάχαιραι τὸ στερρὸν τοῦ «λόγου τῶν ἐντολῶν» Κυρίου[1814]. Ἡ περιτομὴ τὸ Βάπτισμα[1815]. Τὴν δεκάτην τοῦ μηνὸς Νισὰν ἐγένετο ἡ εἴσοδος τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας, ἤτοι ὅτε καὶ τὸ πρόβατον παρελαμβάνετο κατ' οἶκον διὰ τὸ Πάσχα. Τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐτελέσθη τὸ Πάσχα «ἐπὶ δυσμῶν Ἱεριχώ», ἐπικειμένης τῆς πτώσεως ταύτης. Καὶ ὁ Χριστὸς «τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς» ἔπαθε δυτικῶς τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ, τῶν Ἰουδαίων ἐκπεσόντων. Κατὰ τὸ Πάσχα τῆς Ἱεριχοῦς, οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἔφαγον «ἀπὸ τοῦ σίτου τῆς γῆς» καὶ «ἐξέλιπε τὸ μάννα», ἤτοι μετὰ τὴν παρέλευσιν τεσσαράκοντα γενικῶς ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐξόδου[1816]. Προμαρτυρεῖ διὰ τῶν ἀνωτέρω «ἡ θεία Γρα-

1808. Ἰησ. Ναυ. δ' 22 - 23.
1809. Ἰησ. Ναυ. γ' 15 - 17.
1810. Ἰησ. Ναυ. ε' 3.
1811. Ἰησ. Ναυ. ε' 4.
1812. Ἰησ. Ναυ. ε' 10 - 12.
1813. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 888.
1814. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1248.
1815. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1213.
1816. Ἐξόδ. ιστ' 35.

φὴ» περὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ προφητεύει, «ὅτι τῷ πάθει (κατὰ τὸ πάθος τοῦ) Κυρίου, διὰ τὴν αὐτῶν ἀρνησιθεΐαν, λήξει (θὰ λήξῃ) παρ' αὐτοῖς ἡ βρῶσις ἡ εὐαγγελικὴ καὶ ἐπουράνιος, ὅπερ μάννα παρ' αὐτοῖς κέκληται (ἔχει ὀνομασθῆ)»[1817].

γ') ΠΑΣΧΑ ΕΝ ΤΩ ΝΑΩ ΚΥΡΙΟΥ

Τὸ νομικὸν Πάσχα ἐποιήθη ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Σολομῶντος. Διεκόπη κατὰ τὴν βαβυλώνιον αἰχμαλωσίαν καὶ ἐπανελήφθη μετ' αὐτήν.

1. Πάσχα ἐν τόπῳ ἁγίῳ

Ὁ Ναὸς Κυρίου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Σολομῶντος υἱοῦ τοῦ Δαβίδ.

Διότι «Σολομὼν» «ᾠκοδόμησεν αὐτῷ (τῷ Θεῷ) οἶκον»[1818] ἐν Ἱερουσαλήμ, «κατὰ τὴν κρίσιν Δαυΐδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ»[1819]. «Ἱερουσαλὴμ» «ἑρμηνεύεται ὄρος εἰρήνης»[1820]. Οὕτως ἐπληρώθη ἡ ἐντολὴ Μωυσέως περὶ ὡρισμένου τόπου νομικῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ (ἰ. ἀ. σ. 178). «Τότε ἀνήνεγκε (ἀνέφερε) Σαλωμὼν ὁλοκαυτώματα τῷ Κυρίῳ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ὃ ᾠκοδόμησε Κυρίῳ ἀπέναντι τοῦ Ναοῦ, κατὰ τὸν λόγον ἡμέρας ἐν ἡμέρᾳ, τοῦ ἀναφέρειν, κατὰ τὰς ἐντολὰς Μωυσῆ, ἐν τοῖς σαββάτοις καὶ ἐν τοῖς μησὶ καὶ ἐν ταῖς ἑορταῖς τρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν ἀζύμων καὶ ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν ἑβδομάδων καὶ ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν σκηνῶν. Καὶ ἔστησε, κατὰ τὴν κρίσιν Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τὰς διαιρέσεις τῶν ἱερέων, κατὰ τὰς λειτουργίας αὐτῶν, καὶ οἱ Λευῖται ἐπὶ τὰς φυλακὰς αὐτῶν, τοῦ αἰνεῖν καὶ λειτουργεῖν κατέναντι τῶν ἱερέων, κατὰ τὸν λόγον ἡμέρας ἐν τῇ ἡμέρᾳ, καὶ οἱ πυλωροὶ κατὰ τὰς διαιρέσεις αὐτῶν εἰς πύλην καὶ πύλην, ὅτι οὕτως ἐντολαὶ Δαυὶδ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ»[1821].

Διὰ τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, τὸ τυπικὸν Πάσχα ἐτελεῖτο πλέον λαμπρῶς καὶ ἐν τόπῳ καὶ ἐν χρόνῳ αὐτοῦ, κατὰ τὸν νόμον Κυρίου. Ἡ θεοφιλὴς αὕτη φροντὶς τοῦ Δαβὶδ καὶ Σολομῶντος, ὑπὲρ τῆς λαμπρᾶς λατρείας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς νομίμου τελέσεως τῶν ἱερῶν αὐτοῦ ἑορτῶν[1822], ἐγένετο παράδειγμα τῶν κατόπιν εὐσεβῶν ἀρχόντων, βασιλέων καὶ αὐτοκρατόρων. Τοῦτο ἐμιμήθη μάλιστα ὁ ἰσαπόστολος Μ. Κων-

1817. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 888.
1818. Πράξ. ζ' 47.
1819. 2 Παραλειπ. η' 14.
1820. Γ. Μοναχοῦ, Χρονικόν, PG. 110, 149.
1821. 2 Παραλειπ. η' 12 - 14.
1822. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 253.

σταντῖνος καὶ δὴ ἐπὶ τῆς θεοπαραδότου ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ὡς θὰ ἴδωμεν εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον. Ὁ δὲ τύπος «τοῦ περιβοήτου Ναοῦ» τοῦ Σολομῶντος «τὴν ἐνσωμάτωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου» σημαίνει[1823]. Ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ Ναοῦ ἤρχισε τὸ ἔτος ,δυξη΄ (4468) ἀπὸ κτίσεως[1824] καὶ συνετελέσθη «ἐν ἑπτὰ ἔτεσιν»[1825], ἢ ἐντὸς ὀκτὼ ἐτῶν[1824], ἤτοι τὸ ἔτος ,δυοδ΄ (4474) ἢ ,δυοε΄ (4475). «Συνάγεται ὁ πᾶς χρόνος» ἀπὸ τοῦ πρώτου Πάσχα μέχρις ἀρχῆς κτίσεως τοῦ Ναοῦ «εἰς ἔτη χλ΄ (630)»[1826]. Διότι 4468 πλὴν 3838 τῶν πρὸ τοῦ πρώτου Πάσχα ἐτῶν ἴσον 630 ἔτη. Ἀπὸ δὲ τῆς θυσίας τοῦ Ἰσαὰκ ὑπὸ τοῦ Ἀβραὰμ μέχρις ἀρχῆς κτίσεως τοῦ Ναοῦ, ἀριθμοῦνται ,αβ΄ (1002) ἔτη, ἤτοι σχεδὸν μία χιλιετία. Διότι 4468 πλὴν 3466[1827] τῶν πρὸ τῆς θυσίας τοῦ Ἰσαὰκ ἐτῶν ἴσον 1002 ἔτη. Ἐπίσης, ἀπὸ ἀρχῆς κτίσεως τοῦ Ναοῦ μέχρι σταυρώσεως τοῦ Κυρίου, ἀριθμοῦνται ,αβ΄ (1002) ἔτη ὑπάρξεως τοῦ Ναοῦ, ἤτοι σχεδὸν πάλιν μία χιλιετία. Διότι 5540 τὸ ἔτος σταυρώσεως τοῦ Κυρίου πλὴν 4468 ἴσον 1072 ἔτη. Πλὴν τῶν 70 ἐτῶν τῆς ἐρημώσεως τοῦ Ναοῦ ἐπὶ βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας[1828] ἴσον 1002 ἔτη. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος ἑωρτάζοντο τὸ παλαιὸν τὴν 8ην τοῦ ἑβδόμου μηνὸς τῆς σελήνης καὶ εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἑπταήμερον ἑορτὴν τῶν Σαλπίγγων[1829] (ἰ. ἀ. σ. 173, 174).

2. Πάσχα λαμπρότητος καὶ εὐφροσύνης

Λόγῳ τῆς ἀποστασίας, «ἀπὸ Σολομῶντος τοῦ βασιλέως» δὲν ἑωρτάσθη τὸ Πάσχα, εἰ μὴ «ἐπὶ Ἐζεκίου», ὁπότε «ἐπετελέσθη λαμπρῶς καὶ φιλοτίμως»[1830]. Ἐζεκίας ὁ βασιλεὺς Ἰούδα «ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου κατὰ πάντα, ὅσα ἐποίησε Δαυὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ»[1831].

«Ἀπέστειλε» λοιπὸν «Ἐζεκίας ἐπὶ πάντα Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα, καὶ ἐπιστολὰς ἔγραψεν ἐπὶ τὸν Ἐφραὶμ καὶ Μανασσῆ ἐλθεῖν εἰς οἶκον Κυρίου εἰς Ἱερουσαλήμ, ποιῆσαι τὸ Φασὲκ (Πάσχα) τῷ Κυρίῳ Θεῷ Ἰσραήλ»[1832], ἀλλὰ καθ' ὑπέρθεσιν. Διότι «ἐβουλεύσατο ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησία ἐν Ἱερουσαλὴλ ποιῆσαι τὸ Φασὲκ τῷ μηνὶ τῷ δευτέρῳ»[1833]. Διὰ τίνα δὲ λόγον; «Οὐ γὰρ ἠδυνήθησαν ποιῆσαι αὐτὸ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ὅτι οἱ ἱερεῖς οὐχ ἡγνίσθησαν ἱκα-

1823. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 52, 54.
1824. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 253.
1825. 3 Βασιλ. ϛ΄ 35γ.
1826. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 253.
1827. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 184.
1828. Δαν. κε΄ 11 - 12. Δαν. θ΄ 2.
1829. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 484.
1830. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 301.
1831. 2 Παραλειπ. κθ΄ 2.
1832. 2 Παραλειπ. λ΄ 1.
1833. 2 Παραλειπ. λ΄ 2.

νοὶ καὶ ὁ λαὸς οὐ συνήχθη εἰς Ἱερουσαλήμ.Καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐναντίον τοῦ βασιλέως καὶ ἐναντίον τῆς ἐκκλησίας»[1834]. Νόμιμον γὰρ ἦν τοῦτο (ἰ. ἀ. σ. 181). «Καὶ ἦσαν οἱ τρέχοντες διαπορευόμενοι πόλιν ἐκ πόλεως ἐν τῷ ὄρει Ἐφραὶμ καὶ Μανασσῆ καὶ ἕως Ζαβουλών», προσκαλοῦντες εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, «καὶ ἐγένοντο» οἱ κεκλημένοι «ὡς καταγελῶντες αὐτῶν καὶ καταμωκώμενοι (ἐμπαίζοντες)»[1835]. Ἤτοι ὅπως ἐποίησαν κατόπιν οἱ ἀπειθοῦντες εἰς τὸν Θεὸν Ἰουδαῖοι, οἵτινες, «χλευάζοντες» τὴν κλῆσιν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, «ἔλεγον ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσίν»[1836]. «Ἀλλὰ ἄνθρωποι Ἀσὴρ καὶ ἀπὸ Μανασσῆ καὶ ἀπὸ Ζαβουλὼν ἐνετράπησαν καὶ ἦλθον εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς Ἰούδα»[1837].

«Καὶ συνήχθησαν εἰς Ἱερουσαλὴμ λαὸς πολὺς τοῦ ποιῆσαι τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων, ἐν τῷ μηνὶ τῷ δευτέρῳ, ἐκκλησία πολλὴ σφόδρα. Καὶ ἀνέστησαν καὶ καθεῖλαν τὰ θυσιαστήρια (τῶν εἰδώλων) τὰ ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ πάντα, ἐν οἷς ἐθυμίων τοῖς ψευδέσι (θεοῖς), κατέσπασαν καὶ ἔρριψαν εἰς τὸν χειμάρρουν Κέδρων»[1838]. Οὕτως ἐκκαθάραντες τὸ θέμα τῆς πίστεως, τότε «ἔθυσαν τὸ Φασέκ, τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ δευτέρου· καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται ἐνετράπησαν καὶ ἡγνίσθησαν καὶ εἰσήνεγκαν (προσέφεραν) ὁλοκαυτώματα»[1839]. Καὶ ἕτερον ὅμως ζήτημα ἀνεφύη, διότι «τὸ πλεῖστον τοῦ λαοῦ ἀπὸ Ἐφραὶμ καὶ Μανασσῆ καὶ Ἰσσάχαρ καὶ Ζαβουλὼν οὐχ ἡγνίσθησαν, ἀλλ' ἔφαγον τὸ Φασὲκ (Πάσχα) παρὰ τὴν Γραφήν. Καὶ προσηύξατο Ἐζεκίας περὶ αὐτῶν λέγων· Κύριος ἀγαθὸς ἐξιλασάσθω (ἂς ἐξιλεωθῇ συγχωρῶν) ὑπὲρ πάσης καρδίας, κατευθυνούσης ἐκζητῆσαι (ἵνα ἐκζητήσῃ) Κύριον τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτῶν καὶ οὐ κατὰ τὴν ἁγνείαν τῶν ἁγίων. Καὶ ἐπήκουσε Κύριος τῷ Ἐζεκίᾳ καὶ ἰάσατο τὸν λαόν. Καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ οἱ εὑρεθέντες ἐν Ἱερουσαλὴμ τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων ἑπτὰ ἡμέρας, ἐν εὐφροσύνῃ μεγάλῃ καὶ καθυμνοῦντες τῷ Κυρίῳ ἡμέραν καθ' ἡμέραν, καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται ἐν ὀργάνοις τῷ Κυρίῳ»[1840]. «Καὶ ἐβουλεύσατο ἡ ἐκκλησία ἅμα ποιῆσαι ἑπτὰ ἡμέρας ἄλλας· καὶ ἐποίησαν ἑπτὰ ἡμέρας ἐν εὐφροσύνῃ». Προσέφερον δὲ εἰς τὴν ἑορτὴν ὁ «Ἐζεκίας» «καὶ οἱ ἄρχοντες» χιλιάδας μόσχων καὶ προβάτων. «Καὶ ηὐφράνθη πᾶσα ἡ ἐκκλησία». «Καὶ ἐγένετο εὐφροσύνη μεγάλη ἐν Ἱερουσαλήμ· ἀπὸ ἡμερῶν Σαλωμὼν» «οὐκ ἐγένετο τοιαύτη ἑορτὴ ἐν Ἱερουσαλήμ»[1841]. «Καὶ ἀνέστησαν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται καὶ εὐλόγησαν τὸν λαόν· καὶ ἐπηκούσθη

1834. 2 Παραλειπ. λ' 3 - 4.
1835. 2 Παραλειπ. λ' 10.
1836. Πράξ. β' 13.
1837. 2 Παραλειπ. λ' 11.
1838. 2 Παραλειπ. λ' 13 - 14.
1839. 2 Παραλειπ. λ' 15.
1840. 2 Παραλειπ. λ' 18 - 21.
1841. 2 Παραλειπ. λ' 23 - 26.

ἡ φωνὴ αὐτῶν καὶ ἦλθεν ἡ προσευχὴ αὐτῶν εἰς τὸ κατοικητήριον τὸ ἅγιον αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) εἰς τὸν οὐρανόν»[1842].

Τρία νέα στοιχεῖα διακρίνονται εἰς τὸν ἑορτασμὸν τοῦτον τοῦ Πάσχα. Πρῶτον, καθαίρεται ἡ Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τῶν εἰδώλων. Ἤτοι ἐκκαθαρίζεται τὸ θέμα τῆς πίστεως καὶ τότε θύεται τὸ Πάσχα. Δεύτερον, ἡ παρὰ Κυρίου ἴασις τῶν μὴ εἰσέτι ἁγνισθέντων γίνεται «οὐ κατὰ τὴν ἁγνείαν τῶν ἁγίων», ἀλλὰ κατὰ τὴν διάθεσιν μετανοίας καὶ ἐκζητήσεως τοῦ Κυρίου. Τρίτον, παρατείνεται ὁ εὐφρόσυνος ἑορτασμὸς τοῦ Πάσχα ἐπὶ μίαν εἰσέτι ἑβδομάδα. Διότι «ἐποίησαν» οἱ φιλέορτοι «ἑπτὰ ἡμέρας ἄλλας» «ἐν εὐφροσύνῃ». Τὸ Πάσχα τοῦτο τοῦ Ἐζεκίου ἐποιήθη τὸ ἔτος ,δψξθ΄ (4769) ἀπὸ κτίσεως[1843]. Ἤτοι 295 ἔτη ἀπὸ κτίσεως τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος. Διότι 4769 πλὴν 4474, ἔτους συντελέσεως τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Ναοῦ (ἰ. ἀ. σ. 184), ἴσον 295 ἔτη. Κατόπιν, 295 ἔτη ἀπὸ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἐγένετο ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Διότι 5835 ἔτη τῆς Συνόδου πλὴν 5540 τοῦ Κυριακοῦ πάθους[1844] ἴσον 295 ἔτη. Ἐπίσης, 325 μ.Χ. πλὴν 33 ἴσον 292 ἔτη. Καὶ 3 ἔτη τῆς ὀρθῆς χρονολογίας ἴσον 295 ἔτη (ἰ. ἀ. σ. 21 - 22).

3. Νόμιμον τυπικὸν Πάσχα

Τὸ τυπικὸν Πάσχα ἑωρτάσθη κατὰ πάντα νομίμως ἐπὶ εὐσεβοῦς βασιλέως Ἰωσίου. «Ἀφ᾽ οὗ γὰρ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ ἐτελεύτησεν, οὐκ ἐφύλαξεν ὁ λαὸς τὸ Πάσχα νομίμως, εἰ μὴ νῦν»[1845].

Ὁ Ἰωσίας «ἐπέστρεψε πρὸς Κύριον ἐν ὅλῃ καρδίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ αὐτοῦ καὶ ἐν ὅλῃ ἰσχύϊ αὐτοῦ, κατὰ πάντα τὸν νόμον Μωυσῆ». «Ὅμοιος αὐτῷ οὐκ ἐγενήθη» ἐν μετανοίᾳ «ἔμπροσθεν αὐτοῦ βασιλεὺς» «καὶ μετ᾽ αὐτὸν οὐκ ἀνέστη ὅμοιος αὐτῷ»[1846]. Οὗτος πάντα τὰ εἴδωλα καὶ τοὺς θεράποντας αὐτῶν «ἐν τῇ γῇ Ἰούδα καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐξῆρεν (κατέστρεψε καὶ ἠφάνισεν)», «ἵνα στήσῃ τοὺς λόγους τοῦ νόμου τοὺς γεγραμμένους ἐπὶ τοῦ βιβλίου, οὗ εὗρε Χελκίας ὁ ἱερεὺς ἐν οἴκῳ Κυρίου»[1847]. Διὸ «ἐνετείλατο ὁ βασιλεὺς παντὶ τῷ λαῷ λέγων· ποιήσατε Πάσχα τῷ Κυρίῳ Θεῷ ἡμῶν, καθὼς γέγραπται ἐπὶ βιβλίου τῆς Διαθήκης ταύτης· ὅτι οὐκ ἐγενήθη τὸ Πάσχα τοῦτο ἀφ᾽ ἡμερῶν τῶν κριτῶν, οἳ ἔκρινον τὸν Ἰσραήλ, καὶ πάσας τὰς ἡμέρας βασιλέων Ἰσραὴλ καὶ βασιλέων Ἰούδα», ἀλλ᾽ ἐν «τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τοῦ

1842. 2 Παραλειπ. λ΄ 24 - 27.
1843. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 301.
1844. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 540, 704.
1845. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 312.
1846. 4 Βασιλ. κγ΄ 25.
1847. 4 Βασιλ. κγ΄ 24.

βασιλέως Ἰωσίου ἐγενήθη τὸ (ἐν πᾶσι νόμιμον) Πάσχα»[1848].

Ὁ ποιήσας τὸ Πάσχα τοῦτο Ἰωσίας εἶναι μοναδικὸς ὡς πρὸς τὴν τήρησιν τοῦ νόμου Κυρίου περὶ τυπικοῦ Πάσχα. «Ὅμοιος αὐτῷ οὐκ ἐγενήθη ἔμπροσθεν αὐτοῦ», ἤτοι πρὸ αὐτοῦ, «καὶ μετ' αὐτὸν οὐκ ἀνέστη ὅμοιος αὐτῷ». Οὗτος ἐξεκάθαρε τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν γῆν Ἰούδα ἀπὸ τῶν εἰδώλων καὶ τῶν θεραπόντων αὐτῶν. Καὶ οὕτως ἐτήρησε τὸν νόμον Κυρίου καὶ ἐποίησε κατὰ πάντα νόμιμον Πάσχα. Διότι μετὰ τὴν κάθαρσιν «ἐνετείλατο», «ποιήσατε Πάσχα τῷ Κυρίῳ Θεῷ ἡμῶν, καθὼς γέγραπται ἐπὶ τοῦ βιβλίου τῆς Διαθήκης». Τοιοῦτον δὲ Πάσχα «οὐκ ἐγενήθη» «ἀφ' ἡμερῶν τῶν κριτῶν» «καὶ πάσας τὰς ἡμέρας βασιλέων Ἰσραὴλ καὶ βασιλέων Ἰούδα». Ἐτελέσθη τὸ νόμιμον τοῦτο Πάσχα τὸ ἔτος ͵δωξθ' (4869) ἀπὸ κτίσεως[1849]. Ἤτοι τὸ 37ον ἔτος πρὸ τῆς καταλύσεως τῶν βασιλέων Ἰούδα ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων. Διότι ἀπὸ 4869 τῆς τελέσεως τοῦ Πάσχα μέχρι 4905[1850] τῆς καταλύσεως τῶν βασιλέων Ἰούδα ἀριθμοῦνται 37 ἔτη. Ἤ, ὑπολογιζομένων καὶ τῶν 6 ἐπὶ πλέον μηνῶν τῆς καταλύσεως, 38 ἔτη. Διότι ὁ τελευταῖος βασιλεὺς «Σεδεκίας ὁ καὶ Ματθανίας» ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ 4905 «καὶ μῆνας ϛ' (6)»[1851]. Κατόπιν, 38 ἢ 37 ἔτη μετὰ τὸ πληρῶσαν τὸν νόμον καινὸν Πάσχα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατελύθη ἐν Ἱερουσαλὴμ ὁ Ἰουδαϊσμὸς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Ἡ κατάλυσις ἐγένετο τὸ ἔτος ͵εφοη' (5578) ἀπὸ κτίσεως, ἤτοι «ἔτη εϡζ' (597)» ἀπὸ τοῦ ͵δϡπα' (4981) ἔτους ἀνοικοδομήσεως τοῦ Ναοῦ ἐπὶ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου[1852]. 4981 σὺν 597 ἴσον 5578. Δηλαδή, 38 ἔτη μετὰ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου, καθ' ὅτι 5578 πλὴν 5540 ἴσον 38. Διὰ δὲ τὴν νῦν χρονολογίαν, 37 ἔτη, καθ' ὅτι τὸ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτος 5540 ἄρχεται τὴν 21ην Μαρτίου τοῦ 33 μ.Χ., τὸ δὲ 33 μ.Χ. ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου μηνός. 33 δὲ ἔτη σὺν 37 ἴσον 70, ἤτοι τὸ ἔτος τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ Ναοῦ. Κατεστράφη δὲ ἡ Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸ νομικὸν Πάσχα τοῦ ἔτους τούτου, ἤτοι μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν καὶ ἀρχομένου τοῦ 5578 ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου[1852].

4. Ἐρήμωσις τοῦ Ἱεροῦ καὶ παῦσις τῆς ἑορτῆς

Παρὰ τὴν τότε πρωτοφανῆ μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφὴν τοῦ βασιλέως Ἰωσίου, «οὐκ ἀπεστράφη Κύριος ἀπὸ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ τῆς μεγάλης, οὗ ἐθυμώθη ὀργῇ αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰούδᾳ ἐπὶ τοὺς παροργι-

1848. 4 Βασιλ. κγ' 21 - 23.
1849. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 312.
1850. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 328, 341.
1851. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 328.
1852. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 593, 596.

σμούς, οὓς παρώργισεν αὐτὸν Μανασσῆς. Καὶ εἶπε Κύριος· καί γε τὸν Ἰούδαν ἀποστήσω ἀπὸ τοῦ προσώπου μου, καθὼς ἀπέστησα τὸν Ἰσραὴλ καὶ ἀπώσομαι (θὰ ἀπωθήσω) τὴν πόλιν ταύτην, ἣν ἐξελεξάμην, τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν οἶκον, οὗ εἶπον· ἔσται τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ»[1853]. Ἡ γενική, μεγάλη καὶ ἐπίσημος ἀποστασία καθίσταται ἀθεράπευτος καὶ μόνον διὰ καθολικῆς τιμωρίας ἰάσιμος, ὡς ἐπὶ κατακλυσμοῦ, ἐπὶ Σοδόμων, ἐπὶ Φαραὼ καὶ ἐν προκειμένῳ.

Ἐπὶ βασιλέως Βαβυλῶνος Ναβουχοδονόσορος, ἐρημοῦται ὁ Ναὸς τοῦ Σολομῶντος. Ἡ Ἱερουσαλὴμ καταστρέφεται, τὸ Ἱερὸν πυρπολεῖται, πλήθη Ἰουδαίων ἀπάγονται εἰς τὴν βαβυλώνιον αἰχμαλωσίαν καὶ ἡ βασιλεία τούτων καταλύεται[1854] (20). Ἡ κατάλυσις τῆς βασιλείας τῶν Ἰουδαίων ἐγένετο ἐπὶ βασιλέως Ἰούδα «Ματθανίου τοῦ» ὀνομαζομένου «καὶ Σεδεκίου», ἐν ἔτει δὲ ͵δϡε΄ (4905) ἢ ͵δϡς΄ (4906) ἀπὸ κτίσεως. Οὕτως αἱ βασιλεῖαι Ἰούδα ἀπὸ Δαβὶδ διήρκεσαν ἐπὶ υοθ΄ (479) ἔτη, καθ᾽ ὅτι 4905 πλὴν 4426 τὰ πρὸ τοῦ βασιλέως Δαβὶδ ἴσον 479[1855]. Ἐὰν δὲ συνυπολογισθῶσι καὶ τὰ κ΄ (20) ἔτη τοῦ ἐκ τῆς φυλῆς Βενιαμὶν Σαοὺλ[1856], τὰ ἔτη τῶν βασιλειῶν ἀνάγονται εἰς 499. Διότι 479 σὺν 20 ἴσον 499, ἢ ἄλλως 4905 πλὴν 4406 τὰ πρὸ τοῦ Σαοὺλ ἔτη ἴσον πάλιν 499 ἔτη[1857]. Ἡ δὲ ἐρήμωσις τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος διήρκεσεν ο΄ (70) ἔτη, ὡς προεφήτευσεν ὁ προφήτης Ἱερεμίας λέγων: «Καὶ ἔσται πᾶσα ἡ γῆ» Ἱερουσαλὴμ «εἰς ἀφανισμὸν καὶ δουλεύσουσιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἑβδομήκοντα ἔτη. Καὶ ἐν τῷ συμπληρωθῆναι τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη, ἐκδικήσω τὸ ἔθνος ἐκεῖνο»[1858]. Δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ ἔτους ͵δϡε΄ (4905) τῆς πυρπολήσεως τοῦ Ναοῦ ἕως ͵δϡοε΄ (4975) τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου. Διότι 4975 πλὴν 4905 ἴσον 70 ἔτη[1859] (21).

Κατὰ τὸν χρόνον τῶν 70 ἐτῶν τῆς ἐρημώσεως τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, ἤργει ἡ λατρεία τοῦ νόμου, καθ᾽ ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἐπὶ γῆς τόπος προσφορᾶς ταύτης. Διὸ οἱ τρεῖς παῖδες ἐν καμίνῳ ἔλεγον πρὸς Κύριον, ὅτι «οὐκ ἔστιν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ» «ὁλοκαύτωσις, οὐδὲ θυσία, οὐδὲ προσφορά, οὐδὲ θυμίαμα, οὐ τόπος τοῦ καρπῶσαι ἐνώπιόν σου καὶ εὑρεῖν ἔλεος»[1860]. Οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις, οὔτε ἀλλαχοῦ προσεφέρετο τότε θυσία Κυρίου. Καὶ ἐν Βαβυλῶνι, «καίτοι» «πολὺς ἦν ἐκεῖ τόπος,

1853. 4 Βασιλ. κγ΄ 26 - 27.
1854. 4 Βασιλ. κδ΄ 10 - 16.
1855. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 241, 328, 341.
1856. 1 Βασιλ. θ΄ 1 - 2.
1857. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 240.
1858. Ἱερεμ. κε΄ 11 - 12. Δαν. θ΄ 2.
1859. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 341, 356, 357. Κυρίλλου Ἱεροσολ., ΒΕΠΕΣ, 39, 145. Γεωργίου Μοναχοῦ, Χρονικόν, PG. 110, 360.
1860. Δαν. γ΄ 14, προσευχῆς.

ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ναὸς οὐκ ἦν, ἔμενον μὴ θύοντες» οἱ αἰχμαλωτισθέντες Ἰουδαῖοι καὶ μηδὲ ἑορτάζοντες. «Ὅπου γὰρ θυσία οὐκ ἦν, οὐδὲ ἑορτὴ ἦν, ἐπειδὴ πάσας (τὰς ἑορτάς) οὕτως ἐπιτελεῖσθαι (ἵνα ἐπιτελῶσιν) ἔδει (ἔπρεπε)». Συνεπῶς, «οὔτε τὸ Πάσχα ἐτέλουν»[1861] τότε, μάλιστα ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ. Ἰδοὺ διατί, ὅτε οἱ αἰχμαλωτεύσαντες τοὺς Ἰουδαίους Βαβυλώνιοι ἐζήτησαν, ὅπως οὗτοι ψάλωσιν «ἐκ τῶν ᾠδῶν Σιὼν» «ἐν μέσῳ» Βαβυλῶνος, οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἠρνήθησαν λέγοντες: «Πῶς ᾄσωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας;» Καὶ ἐκρέμασαν «ἐπὶ ταῖς ἰτέαις» «τὰ (μουσικά) ὄργανα» αὐτῶν[1862]. Ἐγνώριζον γὰρ «τὸν νόμον σαφῶς» «οὐκ ἐπιτρέποντα ταῦτα ἔξω (Ἱερουσαλὴμ) ποιεῖν»[1863]. Διὰ τῆς καταλύσεως τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, ἤργησεν ἡ νομικὴ λατρεία τῶν ζωοθυσιῶν καὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων ἐπὶ ἑβδομήκοντα ἔτη.

Ἡ κατάλυσις τοῦ Ναοῦ καὶ τῆς λατρείας τοῦ παλαιοῦ νόμου ἐπὶ ἑβδομήκοντα ἔτη προδηλοῖ τὴν γενομένην κατόπιν ὁριστικὴν κατάπαυσιν τῆς τυπικῆς ταύτης λατρείας, καθ' ὅλον τὸν ἑβδοματικὸν χρόνον τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ὅτε δηλαδὴ ἐπληρώθη ὁ τύπος διὰ τῆς ἀληθινῆς λατρείας ἐν Χριστῷ. Τοῦτο συνετελέσθη, ὅταν ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἤτοι ἐντὸς ἑβδομήκοντα ἑβδομάδων ἐτῶν, μετὰ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη τῆς ἐρημώσεως τοῦ Ἱεροῦ καὶ τῆς ἀνοικοδομήσεως αὐτοῦ, ὡς προεφήτευσεν ὁ Ἱερεμίας, καὶ τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς Ἱερουσαλήμ, κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ Δανιήλ.

5. Πάσχα μετὰ τὴν ἐρήμωσιν

Ἄδεια πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ ἐρημωθέντος Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος ἐδόθη παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Κύρου τὸ ἔτος ͵δϡλε' (4935). Ἀλλὰ τότε τὸ ἔργον τοῦτο ἀνεκόπη[1864]. Διὸ ἡ ἀνοικοδόμησις ἤρχισεν ἀργότερον, τὸ δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου[1865], ἤτοι τὸ ἔτος ͵δϡοε' (4975) ἀπὸ κτίσεως, ὑπὸ τοῦ Ζοροβάβελ. «Τότε στὰς Ζοροβάβελ» «καὶ Ἰησοῦς» «ἤρξαντο οἰκοδομεῖν τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ»[1866]. Καὶ «συνετελέσθη ὁ οἶκος ὁ ἅγιος» τὸ ἕκτον ἔτος, ἤτοι τὸ ͵δϡπα' (4981)[1867], ὅτε καὶ «τέλεον ἐπληρώθη»[1868]. Δηλαδή, διήρκεσεν ἡ ἀνοικοδόμησις συνολικῶς 46 ἔτη, καθ' ὅτι 4981 πλὴν 4935 ἴσον 46. Διὸ ἔλεγον οἱ Ἰου-

1861. Χρυσοστόμου, PG. 48, 878.
1862. Ψαλμ. 136, 1 - 4.
1863. Χρυσοστόμου, PG. 48, 878.
1864. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 352, 360.
1865. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 357.
1866. 1 Ἔσδρ. στ' 2.
1867. 1 Ἔσδρ. ζ' 5. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 357.
1868. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 360.

δαῖοι πρὸς τὸν Κύριον, ἐν «τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ Ναὸς οὗτος»[1869]. Μετὰ λοιπὸν τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Ναοῦ, ἑωρτάσθη πάλιν τὸ νομικὸν Πάσχα.Διότι ὁ «Ἔσδρας, ἀναγινώσκων» τὸν νόμον Μωυσέως πρὸς τὸν λαόν, «διέστειλεν (ἐσαφήνισε τοῦτον) ἐν ἐπιστήμῃ Κυρίου· ὁ δὲ λαὸς συνῆκε (ἀντελήφθη) ἐν τῇ ἀναγνώσει καὶ ἐποίησε τὸ Πάσχα»[1870]. Ἑώρτασαν δὲ τὸ Πάσχα «τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ πρώτου μηνὸς»[1871] καὶ ἔφαγεν αὐτὸ «πᾶς ὁ χωριζόμενος τῆς ἀκαθαρσίας ἐθνῶν τῆς γῆς»[1872]. Ἐποίησαν τὸ Πάσχα, διότι «ἐκαθαρίσθησαν οἱ ἱερεῖς καὶ Λευῖται, ἕως εἷς πάντες καθαροί»[1873]. Ἐτέλεσαν τὸ Πάσχα «καὶ πάντες οἱ υἱοὶ τῆς αἰχμαλωσίας, ὅτι ἡγνίσθησαν»[1874]. «Καὶ ἠγάγοσαν (ἐτέλεσαν) τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων ἑπτὰ ἡμέρας εὐφραινόμενοι ἔναντι Κυρίου, ὅτι μετέστρεψε τὴν βουλὴν τοῦ βασιλέως Ἀσσυρίων ἐπ' αὐτοὺς κατισχῦσαι (ἵνα κατισχύσῃ) τὰς χεῖρας αὐτῶν, ἐπὶ τὰ ἔργα Κυρίου Θεοῦ Ἰσραήλ»[1875], ἤτοι «ἐν ἔργοις οἴκου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ»[1876].

Εἰς τὸ παρὸν Πάσχα κυριαρχεῖ ἡ κάθαρσις τῶν ἑορταζόντων. Μετέχουσιν εἰς τὴν πασχάλιον ἑορτὴν οἱ χωρισθέντες ἀπὸ τῆς πλάνης τῶν ἐθνῶν καὶ οἱ καθάραντες ἑαυτούς. Τὰ πρὸ τῆς ἐρημώσεως τοῦ Ναοῦ Πάσχα ἐτελοῦντο εἰς ἀνάμνησιν τῆς θαυματουργικῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ «ἐξ οἴκου δουλείας» «γῆς Αἰγύπτου»[1877]. Εἰς τὸ Πάσχα τοῦτο προστίθεται καὶ ἕτερος λόγος ἑορτῆς. Εἶναι δὲ οὗτος ἡ, μετὰ τὴν ἐρήμωσιν τοῦ Ἱεροῦ καὶ τὴν βαβυλώνιον αἰχμαλωσίαν, κατίσχυσις εἰς τὰ ἔργα Κυρίου. Ὡς οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐσώθησαν ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἐκ τῆς ἐρήμου καὶ ἐκ τῆς Βαβυλῶνος, οὕτω κατόπιν οἱ ἐν Χριστῷ διασώζονται ἐκ τῆς ἐρημώσεως τῆς αἰγυπτίας ἀποστασίας καὶ ἁμαρτίας, καὶ ἐκ τῆς βαβυλωνίου συγχύσεως καὶ ἀνεόρτου βιοτῆς. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἑπτὰ ἑορτασμοὶ τυπικοῦ Πάσχα μνημονεύονται ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ. Δέκα ἑβδομάδας διαρκεῖ ἡ ἐρήμωσις τοῦ Ἱεροῦ καὶ ἑπτὰ περίπου ἑβδομάδας ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ Ναοῦ([22]). Ἀπὸ δὲ ἀνοικοδομήσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ μέχρι τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας διαρρέουσιν ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες.

δ') «ΕΒΔΟΜΗΚΟΝΤΑ ΕΒΔΟΜΑΔΕΣ»

Τὸν καιρὸν τοῦτον, εἶπε Κύριος διὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ πρὸς τὸν προφήτην Δανιήλ:

1869. Ἰωάν. β' 20. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 360.
1870. Χρυσοστόμου, PG. 56, 358.
1871. 1 Ἔσδρ. ζ' 10.
1872. 2 Ἔσδρ. στ' 21.
1873. 2 Ἔσδρ. στ' 20.
1874. 1 Ἔσδρ. ζ' 11.
1875. 1 Ἔσδρ. ζ' 14 - 15.
1876. 2 Ἔσδρ. στ' 22.
1877. Ἐξόδ. κ' 2.

«Ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες συνετμήθησαν ἐπὶ τὸν λαόν σου καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν σου τοῦ συντελεσθῆναι ἁμαρτίαν καὶ τοῦ σφραγίσαι ἁμαρτίας καὶ ἀπαλεῖψαι τὰς ἀνομίας καὶ τοῦ ἐξιλάσασθαι ἀδικίας καὶ τοῦ ἀγαγεῖν δικαιοσύνην αἰώνιον καὶ τοῦ σφραγίσαι ὅρασιν καὶ προφήτην καὶ τοῦ χρῖσαι ἅγιον ἁγίων. Καὶ γνώσῃ καὶ συνήσεις· ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλὴμ ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου, ἑβδομάδες ἑπτὰ καὶ ἑβδομάδες ἑξηκονταδύο· καὶ ἐπιστρέψει καὶ οἰκοδομηθήσεται πλατεῖα καὶ τεῖχος, καὶ ἐκκενωθήσονται οἱ καιροί. Καὶ μετὰ τὰς ἑβδομάδας τὰς ἑξηκονταδύο, ἐξολοθρευθήσεται χρῖσμα, καὶ κρίμα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ· καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἅγιον διαφθερεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ τῷ ἐρχομένῳ, καὶ ἐκκοπήσονται ἐν κατακλυσμῷ, καὶ ἕως τέλους πολέμου συντετμημένου τάξει ἀφανισμοῖς. Καὶ δυναμώσει διαθήκην πολλοῖς ἑβδομὰς μία· καὶ ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος ἀρθήσεταί μου θυσία καὶ σπονδή, καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα τῶν ἐρημώσεων, καὶ ἕως τῆς συντελείας καιροῦ, συντέλεια δοθήσεται ἐπὶ τὴν ἐρήμωσιν»[1878].

Διὰ τῶν ἀνωτέρω, προλέγεται ἡ παντελὴς κατάλυσις τοῦ παλαιοῦ Ναοῦ τῆς τυπικῆς λατρείας, μετὰ ἑβδομήκοντα ἑβδομάδας. «Ἑβδομάδας» «ἐνταῦθα οὐχ ἡμερῶν φησιν, οὐδὲ μηνῶν, ἀλλ' ἑβδομάδας ἐνιαυτῶν»[1879]. Δηλαδή, ἑβδομήκοντα ἑβδομάδας ἐτῶν, ἤτοι 490 ἐτῶν, καθ' ὅτι 70 ἐπὶ 7 ἴσον 490. Αἱ ἑβδομήκοντα αὗται ἑβδομάδες διαιροῦνται εἰς ἑβδομάδας «ἑπτά», ἑβδομάδας «ἑξηκονταδύο» καὶ ἑβδομάδα μίαν. Ἀπὸ πότε ἀριθμεῖται ὁ χρόνος τῶν ἑβδομάδων τούτων; «Ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλήμ», μετὰ τὴν βαβυλώνιον αἰχμαλωσίαν[1880]. Δηλαδή, «μετὰ τὸ οἰκοδομηθῆναι Ἱερουσαλὴμ»[1881] μετρῶνται συνολικῶς τὰ ἔτη. Ἀνῳκοδομήθη δὲ ἡ Ἱερουσαὴλ τὸ ἔτος ͵εγ' (5053) ἀπὸ κτίσεως[1882], ἐπὶ Ἀρταξέρξου τοῦ Μακρόχειρος[1883]. Αἱ «ἑβδομάδες ἑπτὰ καὶ ἑβδομάδες ἑξηκονταδύο», ἤτοι 7 καὶ 62, ἤγουν 69, ποιοῦσιν ἐνιαυτοὺς υπγ' (483), καθ' ὅτι 69 ἐπὶ 7 ἴσον 483 ἔτη. Τὰ 483 ταῦτα ἔτη, προστιθέμενα εἰς τὸ 5053 ἔτος κτίσεως τῆς Ἱερουσαλήμ, ἄγουσιν εἰς τὸ ͵εφλς' (5536) ἔτος ἀπὸ κτίσεως. Τοῦτο εἶναι τὸ ἔτος βαπτίσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[1884]. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 5536 ἄρχεται ἡ ἑβδομηκοστὴ ἑβδομὰς ἐτῶν. Ἐν «τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος» ταύτης αἴρεται «θυσία καὶ σπονδὴ» τοῦ νόμου, ὡς πληρωθέντος τούτου

1878. Δαν. θ' 24 - 27.
1879. Χρυσοστόμου, PG. 48, 898.
1880. Χρυσοστόμου, PG. 48, 898.
1881. Κυρίλλου Ἱεροσολ., ΒΕΠΕΣ, 39, 145.
1882. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 401.
1883. Χρυσοστόμου, PG. 48, 899.
1884. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 512.

διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας καὶ προσφορᾶς τοῦ Κυρίου[1885], ὅτε καὶ «τὸ καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ ἐσχίσθη»[1886]. Λογίζεται δὲ ἥμισυ τῆς ἑβδομάδος ὁ χρόνος τῶν τριῶν ἐτῶν καὶ πλέον, ἤτοι ὁ ἀπὸ τῆς βαπτίσεως τέταρτος ἐνιαυτὸς τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου. Δηλαδὴ τὸ ͵εφμ΄ (5540) ἔτος ἀπὸ κτίσεως, καθ' ὃ ἔπαθε καὶ ἀνέστη ὁ Χριστός[1887], ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Διότι 5536 σὺν 4 ἴσον 5540 ἔτη.

Τὸ «ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλὴμ» ἄγει καὶ εἰς τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Κύρου, ὅστις «ἀνῆκε (ἄφησε) τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους πορεύεσθαι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα»[1888] πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ Ναοῦ[1889]. Εἶναι δὲ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ ͵δϡλε΄ (4935) ἀπὸ κτίσεως[1888]. Προστιθεμένων εἰς ταῦτα τῶν 46 ἐτῶν κατασκευῆς τοῦ Ναοῦ, ἀγόμεθα εἰς τὸ ἔτος ͵δϡπα΄ (4981), καθ' ὅ, «μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον» καὶ «τὴν τοῦ Ἱεροῦ οἰκοδομήν», ἀρχιεράτευσεν «Ἰησοῦς» «ἅμα Ζοροβάβελ»[1890]. Ἐκ τούτου τοῦ ἔτους μετρῶνται πάλιν τὰ 483 ἔτη, ἄγοντα εἰς τὸ ἔτος ͵ευξδ΄ (5464), καθ' ὃ ἐκλείπει ὁ τελευταῖος Ἰουδαῖος Ἀρχιερεύς. Δηλαδή, ὁ «Ἰανναῖος» ὁ λεγόμενος «καὶ Ἀλέξανδρος», ὢν «βασιλεὺς ἅμα καὶ ἀρχιερεύς»[1891]. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἐξωλοθρεύθη τὸ κατὰ διαδοχὴν καὶ νόμον «χρῖσμα» «καὶ κρίμα», καὶ «πεπλήρωται τὸ οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν[1892], ὅς ἐστιν ὁ Χριστός»[1893]. «Ἡρώδης δὲ βασιλεύει»[1894] μετὰ ταῦτα, ὅς, «ἀλλόφυλος ὢν (καί) περιτμηθείς»[1895], «τὴν τῶν Ἰουδαίων βασιλείαν ὑπὸ Αὐγούστου καὶ συγκλήτου Ρωμαίων παραλαμβάνει». Οὗτος ὁ Ἡρώδης, καταλύσας τὴν ἀρχὴν τῶν Ἰουδαίων, κατέστησεν «Ἰουδαίων Ἀρχιερέα» «Ἀνάνηλόν τινα, μεταπεμψάμενος (καλέσας τοῦτον) ἀπὸ Βαβυλῶνος»([23]), ὄντα «ἀλλογενῆ»[1895]. Οὕτω, κατὰ τὰ «υπγ΄ (483)» ἔτη τῆς προφητείας τοῦ Δανιὴλ σχεδὸν «μέχρις» «Ἡρώδου» ὑπάρχουσι «χριστοὶ ἡγούμενοι» ἐν Ἰσραήλ. Ἀπὸ τοῦ βασιλέως τούτου, «οὐκ ἔτι οἱ ἐκ διαδοχῆς τοῦ ἱερατικοῦ γένους ἱερῶντο τῷ Θεῷ, οὐδὲ διὰ βίου κατὰ τὸν Μωυσέως νόμον· ἄσημοι δέ τινες, ἄλλοτε ἄλλοι· καὶ οἱ μὲν ἐνιαύσιοι (ἐπὶ ἓν ἔτος), οἱ δὲ ἔτι ὀλίγῳ πλέον (κατά τι περισσότερον), παρὰ τῶν

1885. Γ. Μοναχοῦ, Χρονικόν, PG. 110, 361.
1886. Ματθ. κζ΄ 51.
1887. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 404, 540.
1888. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 352.
1889. 1 Ἔσδρ. β΄ 1 - 14.
1890. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 360.
1891. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 452, 464, 565, 509.
1892. Γενέσ. μθ΄ 10.
1893. Γ. Μοναχοῦ, Χρονικόν, PG. 110, 356 - 357.
1894. Κυρίλλου Ἱεροσολ., ΒΕΠΕΣ, 39, 145.
1895. Γ. Μοναχοῦ, Χρονικόν, PG. 110, 357. Κυρίλλου Ἱεροσολ., ΒΕΠΕΣ, 39, 145.

Ρωμαϊκῶν ἡγουμένων τὴν ἀρχιερωσύνην ἐξωνοῦντο (ἠγόραζον»(²³). Βασιλεύει Ἡρώδης ἔτη λζ' (37), ἀπὸ τοῦ ͵ευοδ' (5474) ἕως ͵εφια' (5511). Ἐν δὲ ἔτει λγ' (33) τῆς αὐτοῦ βασιλείας, Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐν Βηθλεὲμ γεννᾶται τῆς Ἰουδαίας[1896]. Μετὰ τὸν Ἡρώδην, βασιλεύει ὁ «Ἀρχέλαος, παῖς αὐτοῦ, ἔτη θ' (9). Μεθ' ὃν Ἡρώδης, Ἀρχελάου ἀδελφός, τετράρχης, ἔτη κη' (28), καθ' ὃν πέπονθεν ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Σωτὴρ ὁ Χριστός»[1897]. Τοῦτον τὸν καιρὸν βασιλεύει ἐν Ῥώμῃ μετὰ τὸν Ἰούλιον Καίσαρα ὁ «Καῖσαρ Σεβαστὸς Αὔγουστος ὁ καὶ Ὀκτάβιος ἔτη νς' (56)» καὶ «μῆνας ς' (6)», ἤτοι ἀπὸ ͵ευξε' (5465) μέχρι ͵εφκα' (5521) ἔτους κτίσεως κόσμου[1898]. Μετὰ δὲ τοῦτον μοναρχεῖ ὁ «Τιβέριος Καῖσαρ ἔτη κβ' (22)», ἤτοι ἀπὸ ͵εφκα' (5521) μέχρι ͵εφμγ' (5543)[1899]. Ἐν ἔτει δὲ ͵εφλβ' (5532), «Πόντιος Πιλᾶτος ἐπίτροπος τῆς Ἰουδαίας ὑπὸ Τιβερίου ἐκπέμπεται»[1900].

Καὶ ἄλλαι ἑρμηνεῖαι ὑπάρχουσι «περὶ τῶν προειρημένων» «ἐτῶν» τῶν «ἐν τῷ Δανιὴλ ἑβδομάδων»[1901]. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀνάγει τὸ πέρας τῶν ἑβδομήκοντα ἑβδομάδων καὶ εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ «Πομπηΐου καὶ Οὐεσπασιανοῦ καὶ Τίτου»[1902] ἐν ἔτει ͵εφοη' (5578) (ἰ. ἀ. σ. 187). Τότε ὡλοκληρώθη ἡ πραγματοποίησις τῆς προφητείας τοῦ Δανιὴλ καὶ κατελύθη διὰ παντὸς ὁ τόπος τῆς νομικῆς λατρείας τῶν ζωοθυσιῶν. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου μέχρι καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, συνετελέσθη καὶ ἐσφραγίσθη ἡ ἁμαρτία τῶν σταυρωτῶν τοῦ Κυρίου Ἰουδαίων. «Πολλά», ἔλεγεν ἡ προφητεία, οὗτοι «ἁμαρτάνουσιν, ἀλλ' ἡ κορωνὶς τῶν κακῶν τότε ἔσται, ὅταν τὸν Δεσπότην αὐτῶν ἀνέλωσιν (φονεύσωσιν)», «ὥστε μηδὲν ὑπολελεῖφθαι (ἵνα ἔχῃ ὑπολειφθῇ) λοιπὸν» αὐτῶν κακόν. Δικαιοσύνη αἰώνιος, εἶναι «ἡ παρὰ τοῦ Χριστοῦ δοθεῖσα» διὰ τῆς σταυρικῆς αὐτοῦ θυσίας. Διὰ ταύτης, ὁ Σωτὴρ ἐσφράγισε καὶ προφητικὴν ὅρασιν καὶ προφήτην καὶ χρίσμα ἀρχιερέων τοῦ νόμου. «Τουτέστιν» ἔστησεν, ἤγουν ἔπαυσε, «λοιπὸν τὰς προφητείας». «Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου[1903]. Ὁρᾷς πῶς παντελῆ ἐνταῦθα ἀπειλεῖ ἐρήμωσιν, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἀνταπόδοσιν καὶ τῶν ἀδικιῶν;»[1904]. Οὕτω, διεφθάρη ἡ πόλις καὶ ὁ Ναὸς καὶ συνεκόπησαν (κατεστράφησαν) οἱ ἀπειθοῦντες «ὡς

1896. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 905.
1897. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 469.
1898. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 465.
1899. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 505.
1900. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 508.
1901. Κυρίλλου Ἱεροσολ., ΒΕΠΕΣ, 39, 146.
1902. Χρυσοστόμου, PG. 48, 898.
1903. Ματθ. ια' 13.
1904. Χρυσοστόμου, PG. 48, 898.

«ἐν κατακλυσμῷ», «ἕως τέλους πολέμου συντετμημένου» καὶ ἀφανισμοῦ. Δηλαδή, «οὐδὲ λείψανον ἔσται λοιπὸν» τῶν ἀπειθούντων τούτων ἐν Ἱεροσολύμοις, «οὐδὲ ρίζα πάλιν ἀναβλαστάνουσα», ἀλλὰ τοὐναντίον «ἐπὶ τὸ Ἱερὸν βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως» καὶ «ἕως συντελείας ἔσται ἡ ἐρήμωσις» αὕτη. «Βδέλυγμα δὲ ἐρημώσεως» λέγει «τὸν ἀνδριάντα, ὃν ἔστησεν ὁ τὴν πόλιν καθελὼν (καταστρέψας)» «ἐν τῷ Ναῷ»[1905], ἀλλὰ καὶ τὸν ἐρχόμενον ἡγούμενον τῶν ἀντιθέων Ἰουδαίων Ἀντίχριστον. Οὗτος, πρὸ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, θὰ ἀνοικοδομήσῃ τὸν παλαιὸν Ναὸν[1906] «ἐν τάχει»[1907], «ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ ὡς θεὸν καθίσαι»[1908]. Ἀλλὰ ὁ Θεός, ὡς καὶ ἄλλοτε, «καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἅγιον διαφθερεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ τῷ ἐρχομένῳ». Τοῦτον «Κύριος ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ»[1909], δηλαδὴ ὅτε θὰ ἔλθῃ «κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς»[1910].

ε') ΙΟΥΛΙΑΝΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

Ὁ χρόνος τῶν ἀναφερθέντων γεγονότων καὶ προσώπων ὑπελογίσθη βάσει τῆς βιβλικῆς χρονολογίας ἀπὸ κτίσεως κόσμου. Ἐκτὸς ταύτης, ἐχρησιμοποιήθησαν ἐν κόσμῳ καὶ ἄλλαι κατὰ τόπους χρονολογίαι καὶ ἡμερολόγια. Ἡμερολόγιον λέγεται τὸ «σύστημα μετρήσεως τοῦ χρόνου εἰς ἔτη, μῆνας, ἑβδομάδας καὶ ἡμέρας»([24]).

Δύο κυρίως ἡμερολόγια ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς χρονολογικὸν καθορισμὸν τῶν γεγονότων τῆς θείας ἀποκαλύψεως καὶ τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. Τὸ ἑβραϊκὸν ἢ ἰουδαϊκὸν ἡμερολόγιον τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τὸ «κατὰ Ρωμαίους»[1911] ἡμερολόγιον, ἤτοι τὸ ἰουλιανόν. «Τὸ ἑβραϊκὸν ἡμερολόγιον εἶναι σεληνοηλιακόν»([25]), δηλαδὴ συνδυάζει σεληνιακὸν καὶ ἡλιακὸν ἔτος. Ἄρχεται καὶ λήγει περὶ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν καὶ μετρᾶται διὰ δώδεκα σεληνιακῶν μηνῶν, ἢ ἄλλως μηνῶν τῆς σελήνης, ἢ ἁπλῶς μηνῶν σελήνης (ἰ. ἀ. σ. 31).

Οἱ Ρωμαῖοι, μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ἐχρησιμοποίουν σεληνιακὸν ἡμερολόγιον, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῦ ἐδέχθησαν ἡλιακόν([26]). Πρὸ τοῦ Καίσαρος τούτου, τὸ ἡμερολόγιον τῶν Ρωμαίων ἦτο ἀκα-

1905. Χρυσοστόμου, PG. 48, 899.
1906. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 668.
1907. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 6, 285.
1908. 2 Θεσσαλον. β' 4.
1909. 2 Θεσσαλον. β' 8.
1910. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
1911. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 525. Ματθ. Βλαστάρεως, PG. 145, 100.

τάστατον. «Ἐν τοῖς παλαιοῖς πάνυ χρόνοις (εἰς τοὺς πολὺ παλαιοὺς χρόνους), τεταραγμέναις ἐχρῶντο Ρωμαῖοι ταῖς τῶν μηνῶν πρὸς τὸν ἐνιαυτὸν περιόδοις». Δηλαδή, τεταραγμένας ἐχρησιμοποίουν οἱ Ρωμαῖοι τὰς περιόδους τῶν σεληνιακῶν μηνῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἡλιακὸν ἐνιαυτόν. Ἕνεκα τούτου συνεχέετο ὁ χρονικὸς καθορισμὸς τῶν ἑορτῶν αὐτῶν οὕτως, «ὥστε τὰς (εἰδωλικάς) θυσίας καὶ τὰς ἑορτάς, ὑποφερομένας (ἀπομακρυνομένας) κατὰ μικρόν, εἰς ἐναντίας ἐκπεπτωκέναι τοῖς χρόνοις ὥρας (ἵνα πίπτωσιν εἰς ἐναντίας ἐποχὰς τῶν ἐτῶν)». «Ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν τότε», ἐπὶ Καίσαρος, «οὖσαν ἡλιακὴν (χρησιμοποιουμένην ἡλιακὴν περίοδον), οἱ μὲν ἄλλοι παντάπασι τούτων ἀσυλλογίστως εἶχον (οὐδόλως ἠδύναντο ἵνα ὑπολογίσωσιν), οἱ δὲ ἱερεῖς (τῶν εἰδώλων) μόνοι τὸν καιρὸν εἰδότες (γνωρίζοντες), ἐξαίφνης καὶ προησθημένου (προγνωρίζοντος) μηδενός, τὸν ἐμβόλιμον προσέγραφον (προσέθετον) μῆνα». Διὰ ταύτας τὰς ἡμερολογιακὰς ἀνωμαλίας, ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος «διάθεσις (διαρρύθμισις πρὸς διευθέτησιν) καὶ διόρθωσις τῆς περὶ τὸν χρόνον ἀνωμαλίας». Οὕτω, «Καῖσαρ», «τοῖς ἀρίστοις τῶν φιλοσόφων καὶ μαθηματικῶν τὸ πρόβλημα προθείς, ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἤδη (ἡμερολογιακῶν) μεθόδων, ἔμιξεν (συνέθεσεν) ἰδίαν τινὰ καὶ διηκριβωμένην μᾶλλον ἐπανόρθωσιν». Ταύτην τὴν ἡμερολογιακὴν ἐπανόρθωσιν χρησιμοποιοῦντες οἱ Ρωμαῖοι καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ γράφοντος ταῦτα Πλουτάρχου (1ος μ.Χ. αἰών), «δοκοῦσιν (νομίζουσιν) ἧττον ἑτέρων σφάλλεσθαι (ὅτι σφάλλονται ὀλιγώτερον ἄλλων) περὶ τὴν (ἡμερολογιακήν) ἀνωμαλίαν» (27).

Ὡς γνωστόν, τὸ σεληνιακὸν ἔτος ἔχει 354 ἡμέρας, τὸ δὲ ἡλιακὸν 365 ἡμέρας καὶ 1/4 ἡμέρας γενικῶς, ἤτοι 6 ὥρας τοῦ εἰκοσιτετραώρου ἡμερονυκτίου. Οὕτω τὸ ἔτος σελήνης ὑπολείπεται τοῦ ἔτους ἡλίου κατὰ 11 ἡμέρας καὶ 6 ὥρας (ἰ. ἀ. σ. 31-32). Ὁ διορθώσας τὸ ρωμαϊκὸν ἡμερολόγιον, «σκοπήσας τὸν τοῦ ἡλίου καὶ σελήνης δρόμον», τῷ σεληνιακῷ «ἐνιαυτῷ προσέθηκεν ἡμέρας ια´ (11)»[1912]. Οὕτως ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ὥρισεν, «ὅτι τὸ πολιτικὸν ἔτος δέον νὰ ρυθμίζεται ἀποκλειστικῶς βάσει τοῦ ἡλίου». «Καθώρισε τὴν μέσην διάρκειαν τοῦ ἔτους εἰς 365 1/4 ἡμέρας», ἑκάστου τῶν τριῶν συνεχομένων ἐτῶν εἰς 365 ἡμέρας, τοῦ δὲ ἀνὰ τετραετίαν ἔτους εἰς 366 ἡμέρας (28). Ὁ ἐνιαυτὸς τῆς τετραετίας «τξς´ (366) ἡμέρας ἔχει», διότι, τοῦ ἐπὶ πλέον «τετάρτου» ἡμέρας ἑκάστου ἔτους «συντιθεμένου κατὰ τέσσαρα ἔτη, μία ἀποτελεῖται ἡμέρα, ἥτις λέγεται βίσεκτος»[1913]. Ἡ πρόσθετος ἢ ἐμβόλιμος «αὕτη ἡμέρα ἐτάχθη ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος μετὰ τὴν 24 Φεβρουαρίου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ 24 Φεβρουαρίου, καθ'

1912. Χρον. Πασχάλ. PG. 92, 461. 1913. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 897.

ἣν ἑωρτάζετο ἡ τῶν Ταρκυνίων ἔξωσις, ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων sextus calendae (ἡ ἕκτη τῶν καλενδῶν), ἡ ἡμέρα αὕτη ἐκλήθη bis sextus (δὶς ἕκτη). Βραδύτερον ἡ ἐμβόλιμος ἡμέρα αὕτη καθιερώθη, ἵνα προστίθηται μετὰ τὴν 28 Φεβρουαρίου, ὅστις τότε ἐλογίζετο ὁ τελευταῖος μὴν καὶ ὅστις ἕνεκα τῆς προσθήκης ταύτης ἔχει κατὰ πᾶν τέταρτον ἔτος 29 ἡμέρας, ἀντὶ 28· ἐντεῦθεν καὶ τὸ τοιοῦτον ἔτος ὀνομάζεται ἐμβόλιμον ἢ δίσεκτον»(29), ἢ καὶ βίσεκτον. «Ὁ Καῖσαρ» «ὥρισεν, ὅτι οἱ μῆνες δέον νὰ ἔχουν ἐναλλὰξ 30 καὶ 31 ἡμέρας, ἐξαιρέσει τοῦ Φεβρουαρίου, ὁ ὁποῖος θὰ εἶχεν 29 (ἢ 30) μόνον ἡμέρας. Ὁ διάδοχός του ὅμως Αὔγουστος» «ὠνόμασε τὸν 8ον μῆνα ἐκ τοῦ ὀνόματός του καὶ ἐδανείσθη μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὸν Φεβρουάριον, τὴν ὁποίαν προσέθεσεν εἰς τὸν μῆνά του καὶ ἀνεθεώρησε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν τοῦ Σεπτεμβρίου, Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου» καὶ Δεκεμβρίου. Οὕτω τὸ ἡμερολόγιον ἔλαβε τὴν μορφήν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται σήμερον» (ἰ. ἀ. σ. 31). «Τὸ πρῶτον ἰουλιανὸν ἔτος ἤρχισε τὴν 1 Ἰανουαρίου (τοῦ) 46 π.Χ.»(28), κατὰ δὲ τὸν ὑπολογισμὸν ἐνάρξεως τοῦ ἔτους ἀπὸ 21ης Μαρτίου, τοῦ 45 π.Χ., ἢ τοῦ ἔτους ͵ευξβ΄ (5462) ἀπὸ κτίσεως κόσμου[1914].

Τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον ἐδέχθη ὁ ρωμαϊκὸς καὶ ὁ χριστιανικὸς κόσμος καὶ ἐχρησιμοποιήθη πλέον τῶν δύο χιλιετηρίδων(30). Εἶναι τὸ ἡμερολόγιον, τὸ ὁποῖον μᾶλλον ἐσταθεροποιήθη ἐν ἀνθρώποις καὶ συνεδέθη πρὸς τὸ χρονικὸν στοιχεῖον τῆς ζωῆς καὶ τάξεως τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο ἐχρησιμοποιήθη παρὰ τῶν Χριστιανῶν παραλλήλως πρὸς τὸ βιβλικὸν ἡμερολόγιον, μάλιστα τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸ θέμα τοῦ Πάσχα καὶ γενικώτερον τοῦ ἑορτολογίου. Χρονικοὶ δὲ προσδιορισμοὶ θείων γεγονότων βάσει τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου ἐνέχουσι καὶ συμβολικὴν σημασίαν ὡς καὶ τοῦ βιβλικοῦ ἡμερολογίου, καθὼς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Ὅπως δύο εἶναι αἱ Διαθῆκαι, Παλαιὰ καὶ Καινή, καὶ δύο αἱ γλῶσσαι τούτων, ἡ Ἑβραϊκὴ καὶ ἡ Ἑλληνική, οὕτω δύο εἶναι καὶ τὰ σχετικὰ ἡμερολόγια, τὸ βιβλικὸν καὶ τὸ ἰουλιανόν.

IV

ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ ΤΩΝ ΠΡΟΦΗΤΩΝ

Τὸ Πάσχα Κυρίου ἐσκιαγραφήθη τὸ παλαιὸν διὰ ζωοθυσιῶν, μάλιστα δὲ τοῦ προβάτου. Προεικονίσθη ὅμως καὶ διὰ δικαίων ἀνθρώπων. Προετυπώθη διὰ θεαρέστων πράξεων. Προδιεγράφη διὰ θείων

1914. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 461.

γεγονότων. Ἐγνώσθη διὰ οὐρανίων ὀπτασιῶν. Προεβλήθη διὰ βιβλικῶν αἰνιγμάτων. Ἐγνωστοποιήθη δι' ἀποκαλύψεων Θεοῦ, καὶ ἐσαφηνίσθη συμμέτρως πρὸς τὴν τότε δεκτικότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως διὰ λόγου καὶ προρρήσεων ἁγίων Προφητῶν Κυρίου Παντοκράτορος.

α') ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ

Ἐντὸς τοῦ παραδείσου ἠκούσθη ἐν κεφαλαίῳ τὸ «αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν»[1915]. Ἐκτὸς τοῦ παραδείσου ὁ δίκαιος Ἄβελ «ἤνεγκε (προσέφερε)» θεάρεστον «θυσίαν» ἀπὸ «τῶν προβάτων» καὶ ἐφονεύθη[1916] ἀδίκως, προτυπῶν τὸν ἐσταυρωμένον Χριστόν[1917]. Ἀργότερον, ὁ «ἕβδομος ἀπὸ Ἀδὰμ Ἐνὼχ» «προεφήτευσε» περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου[1918]. Μετὰ τοῦτον, ἀνέδειξε Κύριος τὸν ἐπὶ κατακλυσμοῦ Νῶε «ὄγδοον» «δικαιοσύνης κήρυκα»[1919], καὶ «εἰκόνα καὶ τύπον» «τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας»[1920]. Ὁ πατριάρχης Ἀβραὰμ προσφέρει προαιρέσει τὸν Ἰσαὰκ «ὁλοκάρπωσιν» τῷ Θεῷ[1921], ὡς ὁ ἐπουράνιος Πατὴρ «τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν» εἰς θάνατον Σταυροῦ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν[1922]. Ὁ εὐλογῶν τὸν Ἀβραὰμ «ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου»[1923] Μελχισεδὲκ προτυποῖ τὸν μέγαν «Ἀρχιερέα» Χριστόν[1924]. Ὁ προτυπῶν τὸν Χριστὸν πατριάρχης Ἰακὼβ[1925] ὁρᾷ ἐν θείοις ὁράμασι συμβολικῶς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, εἰς τὸ ὅραμα τῆς κλίμακος καὶ τὸ ὅραμα τῆς πάλης[1926]. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Ἰωσὴφ προτυποῖ τὸν ἐνανθρωπήσαντα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν[1927]. Καὶ τὰ κατὰ Μωυσῆν «εἰς εἰκόνα καὶ ὑποτύπωσιν τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας» ἐγένοντο[1928]. Τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας «τύπος» εἶναι καὶ ὁ διασωθεὶς ἀπὸ Φαραὼ καὶ Αἰγύπτου λαὸς τοῦ Ἰσραήλ[1929]. Πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον ἐλέχθη παρὰ τοῦ θεόπτου Μωυσέως: «Προφήτην ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου ὡς ἐμὲ ἀναστήσει σοι Κύριος ὁ Θεός σου, αὐτοῦ ἀκούσεσθε»[1930]. Δηλαδή, ὡς Μωυσῆς ἐγένετο νομοθέτης καὶ μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, οὕτω καὶ ὁ Χριστός. «Νομοθέτης γὰρ ὁ Χριστὸς (ἐστί) καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὥσπερ»

1915. Γενέσ. γ' 15.
1916. Γενέσ. δ' 3 - 4, 8.
1917. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 40.
1918. Ἰούδ. 14.
1919. 2 Πέτρ. β' 5.
1920. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 49.
1921. Γενέσ. κβ' 3, 10 - 11.
1922. Ἰωάν. γ' 16.
1923. Γενέσ. ιδ' 18.
1924. Ἑβρ. ε' 10, η' 1.
1925. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 229.
1926. Γενέσ. κη' 12, λβ' 24. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 189, 277.
1927. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 297.
1928. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 392.
1929. Κυρίλλου Ἀλεξ. PG. 69, 412.
1930. Δευτερον. ιη' 15.

«κἀκεῖνος» ὁ Μωυσῆς[1931]. Γράψας δὲ Μωυσῆς τὸν θεοπαράδοτον νόμον, ὡς περὶ ζωοθυσιῶν καὶ δὴ τοῦ προβάτου, «ὅλον ἡμῖν ἐν τούτοις τὸ περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν προανετυποῦτο μυστήριον»[1932]. Διὸ ὁ Χριστὸς ἔλεγε πρὸς τοὺς ἀπειθοῦντας Ἰουδαίους: «Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωυσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν»[1933]. Ὁ Μωυσῆς ἔγραψε περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗ τύπος ἦτο καὶ ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ὁ εἰσαγαγὼν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆς γῆς τῆς Ἐπαγγελίας[1934] (ἰ. ἀ. σ. 146).

«Μετὰ Μωυσέα καὶ τὸν τούτου διάδοχον Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ, καὶ μετὰ τοὺς γενομένους κριτὰς ἐν τῷ Ἰσραήλ, ἐπιλαβομένου (ἀναλαβόντος) λοιπὸν τῆς βασιλείας τοῦ Σαοὺλ καὶ ἀποδοκιμασθέντος, ἤγειρεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς βασιλέα ἐνάρετον, δίκαιόν τε καὶ προφήτην», τὸν Δαβίδ[1935]. Ἀπὸ τοῦ μεγάλου τούτου προφήτου ἄρχεται ἡ βίβλος τῶν Ψαλμῶν, ἥτις περιλαμβάνει πᾶσαν σχεδὸν προφητείαν περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὡς λέγει ὁ Μ. Ἀθανάσιος. Π.χ. «περὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας καὶ ὅτι», «Θεὸς ὤν, ἐπιδημήσει», λέγει· «ὁ Κύριος "ἐμφανῶς ἥξει, ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ οὐ παρασιωπήσεται"[1936]», καὶ «"εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου"· "Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν"[1937]. Ὅτι δὲ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ Πατρὸς Λόγος», «ψάλλει· "ἀπέστειλε τὸν Λόγον αὐτοῦ καὶ ἰάσατο αὐτοὺς καὶ ἐρρύσατο αὐτούς"[1938]». «Τοῦτον δὲ τὸν Λόγον, εἰδὼς ὄντα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ᾄδει φωνὴν τοῦ Πατρός»· «"ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου Λόγον ἀγαθόν"[1939], καὶ πάλιν»· «"ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου" ἐξεγέννησά σε[1940]». «Καὶ Χριστὸν δὲ αὐτὸν ἐρχόμενον οὐχ ἠγνόησε». Διὸ λέγει· «"ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. Ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας" ἀδικίαν· "διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου"[1941]». Καὶ ὅτι οὐ «κατὰ φαντασίαν», ἀλλ' εἰς ἀληθινὴν ἐνανθρώπησιν ἔρχεται, λέγει· «"μήτηρ Σιὼν ἐρεῖ· ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ, καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὕψιστος"[1942]. Τοῦτο γὰρ ἴσον ἐστὶ τῷ εἰπεῖν· "καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος" "πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο"[1943], καὶ "ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο"[1944]. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἐκ Παρθέ-

1931. Κυρίλλου Ἀλεξ. PG. 69, 596.
1932. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 436.
1933. Ἰωάν. ε' 46.
1934. Κυρίλ. Ἀλεξ., κ.ἄ. PG. 77, 1248.
1935. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 244.
1936. Ψαλμ. 49, 3.
1937. Ψαλμ. 117, 26 - 27.
1938. Ψαλμ. 106, 20.
1939. Ψαλμ. 44, 2.
1940. Ψαλμ. 109, 3.
1941. Ψαλμ. 44, 7 - 8.
1942. Ψαλμ. 86, 5.
1943. Ἰωάν. α' 2 - 3.
1944. Ἰωάν. α' 14.

νου γινώσκων οὐκ ἐσιώπησεν», ἀλλὰ λέγει· «"ἄκουσον, θύγατερ, καὶ ἴδε καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου", ὅτι ἐπεθύμησεν "ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου"[1945]. Τοῦτο γὰρ πάλιν ὅμοιόν ἐστι τοῦ λεγομένου παρὰ τοῦ Γαβριήλ· "χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ"[1946]»[1947].

«"Ανθρωπον δὲ αὐτὸν εἰρηκυῖα (ἔχουσα εἶπει ἡ βίβλος τῶν Ψαλμῶν), ἀκολούθως καὶ παθητὸν αὐτὸν σαρκὶ σημαίνει». Οὕτω «ψάλλει»· «"ἵνα τὶ ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ"[1948]». Καὶ ἀλλαχοῦ «τὴν ποιότητα τοῦ θανάτου ἐκ προσώπου τοῦ Σωτῆρός φησιν· "εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγές με· ὅτι ἐκύκλωσάν με κύνες πολλοί, συναγωγὴ πονηρευομένων περιέσχον με. Ὤρυξαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου, ἐξηρίθμησαν πάντα τὰ ὀστᾶ μου. Αὐτοὶ δὲ κατενόησαν καὶ ἐπεῖδόν με. Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον"[1949]. Τὸ δὲ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ὀρύττεσθαι, τὶ ἕτερον ἢ Σταυρὸν λέγων σημαίνει; Πάντα ταῦτα διδάσκουσα προστίθησιν, ὅτι μὴ δι' ἑαυτόν, δι' ἡμᾶς δὲ ταῦτα πάσχει ὁ Κύριος». Καὶ λέγει «ἐκ προσώπου πάλιν αὐτοῦ»· «"ἐπ' ἐμὲ ἐπεστηρίχθη ὁ θυμός σου"[1950], καὶ "ἃ οὐχ" ἥρπασα, "τότε ἀπετίννυον (ἀπεπλήρωνον)"[1951]. Οὐ γὰρ ὑπεύθυνος ὢν ἀπέθνησκεν, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν ἔπασχε καὶ τὸν καθ' ἡμῶν θυμὸν διὰ τὴν παράβασιν ἐφ' ἑαυτὸν ἐβάσταζε». Διὸ λέγομεν δι' ἑτέρου ψαλμοῦ· «"Κύριος ἀνταποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ"[1952], λέγοντος δὲ καὶ τοῦ Πνεύματος»· «"καὶ σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πενήτων καὶ ταπεινώσει συκοφάντην", "ὅτι ἐρρύσατο (ἔσωσε) πτωχὸν ἐκ" χειρὸς "δυνάστου καὶ πένητα, ᾧ οὐχ ὑπῆρχε βοηθός"[1953]»[1954].

Καὶ «τὴν εἰς οὐρανοὺς σωματικὴν αὐτοῦ ἄνοδον προμηνύει» ἡ βίβλος τῶν Ψαλμῶν «καὶ λέγει»· «"ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ἡμῶν καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης"[1955]». Καὶ ἀλλαχοῦ· «"ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος"[1956]. Τὴν μὲν κάθισιν ἀναγγέλλει» καὶ λέγει ἐν ἑτέρῳ ψαλμῷ· «"εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου"[1957]». Ἐν ἄλλῳ δὲ «καὶ τὴν

1945. Ψαλμ. 44, 11 - 12.
1946. Λουκ. α' 28.
1947. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 12 - 13.
1948. Ψαλμ. 2, 1 - 2.
1949. Ψαλμ. 21, 16 - 19.
1950. Ψαλμ. 87, 8.
1951. Ψαλμ. 68, 5.
1952. Ψαλμ. 137, 8.
1953. Ψαλμ. 71, 4, 12.
1954. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 13 - 14.
1955. Ψαλμ. 23, 7.
1956. Ψαλμ. 46, 6.
1957. Ψαλμ. 109, 1.

γενομένην ἀπώλειαν τοῦ Διαβόλου βοᾷ· "ἐκάθισας ἐπὶ θρόνου ὁ κρίνων δικαιοσύνην· ἐπετίμησας ἔθνεσι καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεβής"[1958]». Καὶ «ὅτι τὴν κρίσιν πᾶσαν ἔλαβε παρὰ τοῦ Πατρός, οὐκ ἀπέκρυψεν καὶ κριτὴν πάντων αὐτὸν ἐρχόμενον προμηνύει» ἐν ἑτέρῳ ψαλμῷ· «"ὁ Θεός, τὸ κρῖμά σου τῷ βασιλεῖ δὸς καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως, κρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ καὶ τοὺς πτωχούς σου ἐν κρίσει"[1959]». Καὶ ἐν ἄλλῳ· «"προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω καὶ τὴν γῆν τοῦ διακρῖναι τὸν λαὸν αὐτοῦ". "Καὶ ἀναγγελοῦσιν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς κριτής ἐστι"[1960]». Καὶ ἀλλαχοῦ· «"ὁ Θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν· ἐν μέσῳ δὲ θεοὺς διακρινεῖ"[1961]». Καὶ «τὴν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν» μανθάνομεν διὰ τῶν ψαλμῶν. Διότι λέγει τις· «"πάντα τὰ ἔθνη κροτήσατε χεῖρας, ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως"[1962]». Καὶ ἕτερος· «"ἐνώπιον αὐτοῦ προσπεσοῦνται Αἰθίοπες καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χοῦν λείξουσι· βασιλεῖς θαρσεῖς καὶ" αἱ "νῆσοι δῶρα προσοίσουσι (θὰ προσφέρωσι)· βασιλεῖς Ἀράβων καὶ Σαβᾶ δῶρα προσάξουσι· καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, πάντα τὰ ἔθνη δουλεύσουσιν αὐτῷ"[1963]»[1964].

Εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους, «προφητεύει» καὶ «ὁ μακάριος Ἡσαΐας, ἐν καιροῖς βασιλείας Ὀχοζίου», καλουμένου καὶ Ὀζίου, «καὶ Ἰωάθαμ καὶ Ἄχαζ καὶ Ἐζεκίου»[1965]. Ὁ Ἡσαΐας εἶναι «ἐν ταυτῷ» «προφήτης τε ἅμα καὶ ἀπόστολος» «τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων». «Διαμέμνηται (ποιεῖται μνείαν) δὲ πανταχοῦ» «τῆς ἑαυτοῦ συγγραφῆς» «τῆς διὰ Χριστοῦ λυτρώσεως». Καὶ λέγει «ὅτι κατὰ καιροὺς μὲν ἔσται (θὰ εἶναι)» «ὁ Ἰσραὴλ» «ἀπόπεμπτος (ἀπόβλητος)» «τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος», «εἰσδεχθήσεται (θὰ γίνῃ δεκτή) δὲ τῶν ἐθνῶν ἡ πληθύς, δικαιουμένη διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ»[1966]. «Ἐν ταῖς ἡμέραις», λοιπόν, τοῦ ἀσεβοῦς Ἄχαζ, ἀπεκαλύφθη διὰ Ἡσαΐου τὸ ἑξῆς «σημεῖον»[1967] Κυρίου, ἤτοι «ἐπίσημον»[1968] ἔργον τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας: «ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται Υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ»[1967], «ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός»[1969]. Παρθένος ἐνταῦθα νοεῖται ἡ Παναγία, τῇ δὲ «προσθήκῃ τοῦ ἄρθρου», «ἡ Παρθένος», «ἐπίσημόν τινα καὶ μόνην τοιαύτην γεγενημένην»[1968] αἰνίττεται ἡ προφητεία, ἤγουν Παρθένον

1958. Ψαλμ. 9, 5 - 6.
1959. Ψαλμ. 71, 1 - 2.
1960. Ψαλμ. 49, 4, 6.
1961. Ψαλμ. 81, 1.
1962. Ψαλμ. 46, 2.
1963. Ψαλμ. 71, 9 - 11.
1964. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 14-15 καὶ PG. 27, 13 - 17.
1965. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 70, 12.
1966. Κυρίλλου Ἀλεξ. PG. 70, 13.
1967. Ἡσ. ζ' 1, 14.
1968. Χρυσοστόμου, PG. 56, 84.
1969. Ματθ. α' 23.

Θεοτόκον. «Ὁ γὰρ ὑπὲρ πᾶσαν τὴν κτίσιν» «τοῦ Θεοῦ Λόγος» «γέγονε καθ' ἡμᾶς»[1970] ἐνανθρωπήσας. Διὸ «βούτυρον καὶ μέλι φάγεται»[1971]. Δηλαδή, «παιδικῇ τροφῇ χρῆται (παιδικὴν τροφὴν χρησιμοποιεῖ) ὁ Ἐμμανουὴλ διὰ τὴν σάρκα»[1972]. Ἀλλὰ «καίτοι σὰρξ γεγονώς», εἶναι «κρείττων (ὑπεράνω) ἁμαρτίας ὡς Θεός»[1970]. Οὕτω, «πρὶν ἢ γνῶναι αὐτὸν ἢ προελέσθαι πονηρά, ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν· διότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν»[1973]. Ἡ «ἡμετέρα φύσις ἴσην ἔχει τὴν ἐφ' ἑκάτερα ῥοπήν, καὶ πολλάκις μὲν πρὸς τὸ πονηρόν, πολλάκις δὲ καὶ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀποκλίνει, ὡς ἐπὶ ζυγοῦ». «Ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὁ Κύριος οὕτως· ἀλλ' ἡ πρὸς τὸ ἀγαθὸν αὐτοῦ οἰκείωσις εὐθὺς ἐκ πρώτης γενέσεως διεφαίνετο»[1974]. Ἡ «θεία» «φύσις» «ἄβατος ἀεὶ πονηρίας ἐστίν». «Εἰ γὰρ καὶ γεγένηται (ἔχει γεννηθῇ) κατὰ σάρκα διὰ τῆς ἁγίας Παρθένου, Θεὸς ὢν φύσει καὶ ἐκ Θεοῦ πεφηνὼς (γεννηθεὶς ὡς φῶς ἐκ φωτός) ὁ Λόγος, ἀλλ' ἦν ἐκ μήτρας καὶ πρὸ αὐτῆς, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ παντὸς αἰῶνος, ἅγιος ὡς Θεός, τῶν ἰδίων πλεονεκτημάτων οὐκ ἀπολισθήσας (οὐκ ἀπομακρυνθείς) διὰ τὸ ἀνθρώπινον»[1975] πρόσλημμα. Ὁ Χριστὸς «οὐ», «μετὰ τὴν πεῖραν τῆς κακίας, ἀπέστη τῆς κακίας», «ἀλλά, ἄνωθεν καὶ ἐκ προοιμίων αὐτῶν, πᾶσαν ἀρετὴν ἐπεδείκνυτο». Διὸ «ἔλεγε· "τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;"[1976] καὶ ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου καὶ ἐν ἐμοὶ ἔχει οὐδέν[1977]. Καὶ αὐτὸς οὗτος» «ὁ προφήτης (Ἡσαΐας) λέγει ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ δόλος εὑρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ[1978]». Διότι ὁ Χριστὸς «ἀναμάρτητος ἦν»[1979] καὶ ὁ «μόνος ἅγιος» Θεός[1980].

Ὁ προφήτης Ἡσαΐας βοᾷ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ: «παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, θαυμαστὸς σύμβουλος, Θεὸς ἰσχυρός, ἐξουσιαστής, ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος»[1981]. «Παιδίον», «ὅτι γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος· τοῦτ' ἔστι, τὴν ἡμῶν πεφόρηκε σάρκα δι' ἡμᾶς οἰκονομικῶς»[1982]. Ἡ «ἀρχὴ ἐστιν ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, τουτέστιν, ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις ἐν τῷ Σταυρῷ» αὐτοῦ ὑπάρχει. «Μεγάλης βουλῆς ἄγγελος», ὡς «τὴν μεγάλην βουλὴν» τοῦ Θεοῦ

1970. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 70, 205.
1971. Ἠσ. ζ' 15.
1972. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 465.
1973. Ἠσ. ζ' 15 - 16.
1974. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 465.
1975. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 70, 205.
1976. Ἰωάν. η' 46.
1977. Ἰωάν. ιδ' 30.
1978. Ἠσ. νγ' 9. 1 Πέτρ. β' 22.
1979. Χρυσοστόμου, PG. 56, 86.
1980. Δοξολογίας.
1981. Ἠσ. θ' 6.
1982. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 70, 253.

Πατρὸς «τὴν ἀποκεκρυμμένην ἀπὸ τῶν αἰώνων γνωρίσας, τὴν ἑτέραις γενεαῖς μὴ φανερωθεῖσαν»[1983]. «Θαυμαστὸς σύμβουλος», ὡς λέγων «τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις· ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε, ἐὰν ποιήσητε, ἃ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν[1984]»[1985]. «Θεὸς ἰσχυρός, διότι «ἤγειρε» «τὸν ἑαυτοῦ ναόν, αὐτὸς ὑπάρχων ἡ δύναμις τοῦ Πατρὸς», ὢν «ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή»[1986]. «Ἐξουσιαστής», καθ' ὅτι «ἦρξε» «τῆς ὑπ' οὐρανὸν» «ὁ Χριστός», ἐκβαλὼν τὸν «ἀποστάτην» Διάβολον πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων[1987], κατὰ τὸ «ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς»[1988]. «Ἄρχων εἰρήνης», «διὰ τὸ εἰρηνοποιῆσαι αὐτόν, διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Σταυροῦ αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς»[1989]. Διὸ καὶ «πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος» τοῦ καινοῦ, καθ' ὃν οἱ πιστοὶ «λαὸς αὐτοῦ ἔσονται καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς μετ' αὐτῶν ἔσται, καὶ ἐξαλείψει ἀπ' αὐτῶν ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγή, οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι· ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον»[1990].

«Καὶ εἴδομεν αὐτόν», τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεὸν Λόγον, λέγει ἡ προφητεία, «καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος· ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον καὶ ἐκλεῖπον παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων»[1991]. «Σμικρὰ γὰρ καὶ εὐτελῆ καὶ ἄτιμα παντελῶς τὰ ἀνθρώπινα, ὡς πρὸς» «τὴν θείαν καὶ ὑπερτάτην ὑπεροχὴν» καὶ «τὸ ὑπέρλαμπρον κάλλος» «τῆς ὑπὲρ πάντα φύσεως» τοῦ Θεοῦ. «Οὐ γὰρ πλουσίας ἐξέφυ (ἐκ πλουσίας ἐγεννήθη) μητρὸς τῆς ἁγίας Παρθένου, ἀλλὰ διὰ πάντων ἦλθε τῶν μικρῶν, ἵνα ὑψώσῃ τὸ ταπεινὸν καὶ ζηλωτὸν (θαυμαστὸν καὶ ζηλευτόν) ἀποφήνῃ (ἀναδείξῃ) τὸ ἄτιμον»[1992]. Ὁ σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος ἐθεάθη ἐν κόσμῳ «ἄνθρωπος ἐν πληγῇ ὢν καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίαν»[1993], «τουτέστι κάκωσιν, ἤτοι τὸ πάσχειν κακῶς»[1994], «ὅτι ἀπέστραπται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἠτιμάσθη καὶ οὐκ ἐλογίσθη»[1993]. «Ἀπέστραπται, ἀντὶ τοῦ κατῃσχύνθη». «Ἠτιμάσθη», «διὰ μαστίγων» τῶν στρατιωτῶν καὶ διὰ τὰ «ἐκ τῶν ὑπηρετῶν ραπίσματα». «Οὐκ ἐλογίσθη» δὲ ὡς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ παρὰ «τοῦ Πιλάτου» καὶ τοῦ Ἡρώδου[1995]. «Οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται· καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα αὐτὸν εἶναι ἐν πόνῳ καὶ ἐν πληγῇ ὑπὸ Θεοῦ καὶ ἐν κακώσει. Αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ

1983. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 512.
1984. Ἰωάν. ιε' 14.
1985. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 70, 256.
1986. Κυρίλ. Ἀλεξ., PG. 70, 256 - 257.
1987. Κυρίλ. Ἀλεξ., PG. 70, 256, 257.
1988. Ματθ. κη' 18.
1989. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 513.
1990. Ἀποκαλύψ. κα' 3 - 4.
1991. Ἡσ. νγ' 2 - 3.
1992. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 70, 1172
1993. Ἡσ. νγ' 3.
1994. Κυρίλλου Ἀλεξ. PG. 70, 1172.
1995. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 70, 1173.

μεμαλάκισται διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν· παιδεία εἰρήνης ἡμῶν ἐπ᾽ αὐτόν, τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. Πάντες ὡς πρόβατα ἐπλανήθημεν, ἄνθρωπος τῇ ὁδῷ αὐτοῦ ἐπλανήθη· καὶ Κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν»[1996]. «Ὑπέμεινε Σταυρόν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ γέγονεν ὑπήκοος τῷ Πατρὶ μέχρι θανάτου καὶ τῆς Ἰουδαίων ἠνέσχετο (ἠνέχθη) δυσσεβείας, ἵνα» «ἀφέλῃ (ἀφαιρέσῃ) τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν». Διότι «οὐδὲν εἰς τοῦτο» κατώρθωσεν ἡ «κατὰ νόμον» λατρεία. «Καὶ γὰρ ἦν ἀμήχανον (ἀδύνατον) αἷμα τράγων καὶ ταύρων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας[1997]», ὡς καὶ πασῶν τῶν λοιπῶν ζῳοθυσιῶν. Διὸ «προσκεκόμικεν (ἔχει προσκομίσει) ἑαυτὸν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Ἀμνὸς ὁ ἀληθινός, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[1998]. Τῆς «ἡμετέρας ἕνεκα σωτηρίας καὶ ζωῆς, γέγονεν ἐν τῷ παθεῖν ὁ μὴ εἰδὼς ἁμαρτίαν» Χριστός. Ἦτο «ἀναγκαῖον» «μάστιγι (διὰ μάστιγος) παιδεύεσθαι τοὺς ἁμαρτήσαντας ἀνθρώπους. «Ἀλλ᾽ αὕτη» «ἡ παιδεία» «ἦλθεν ἐπ᾽ αὐτόν», ὃς ἔπαθεν «ὑπὲρ ἡμῶν». Οὕτω «τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν» καὶ εἰρηνεύσαμεν πρὸς τὸν Πατέρα. «Καὶ τοῦτό» ἐστι «τὸ παιδεία εἰρήνης ἡμῶν ἐπ᾽ αὐτόν». Ὁ «τῶν ὅλων Κύριος, τουτέστιν ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ, διὰ τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας παρέδωκεν αὐτόν, ἵνα ἡμᾶς ἀπαλλάξῃ δίκης καὶ διασώσῃ, πιστεύοντας» εἰς τὸν παθόντα Χριστόν[1999].

«Καὶ αὐτὸς» ὁ Χριστός, «διὰ τὸ κεκακῶσθαι, οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα. Ἐν τῇ ταπεινώσει ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη· τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; Ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν τοῦ λαοῦ μου ἤχθη εἰς θάνατον»[2000]. Κρινόμενος ὁ Χριστὸς παρὰ τῶν ἀνόμων, «οὐδὲν» «ἀπεκρίνατο». Διότι ἐγνώριζε ἀνωφελῆ οὖσαν «παντελῶς τὴν ἀπολογίαν· ἐκρίνετο γὰρ παρ᾽ ἐχθροῖς». Ἐσίγησε λοιπὸν παρὰ Ἰουδαίοις «καὶ Πιλάτῳ κρινόμενος, πλὴν ὀλίγα καὶ μόλις εἰπών, εἰς τὸ ἀπροφάσιστον αὐτοῖς καταστῆσαι τὴν ἁμαρτίαν»[2001]. Ὡς τὸ πρόβατον τοῦ τυπικοῦ Πάσχα, «ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη (ὡδηγήθη)» ὁ Χριστὸς καὶ «ὡς ἀμνὸς» «ἄφωνος». Διότι «λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως»[2002]. «Ἐν τῇ ταπεινώσει» δὲ «ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη», καθ᾽ ὅτι οἱ παράνομοι κριταί, ἐκλαβόντες αὐτὸν ὡς ταπεινὸν καὶ ἄσημον, ἐξέφερον «προχειροτάτην» καὶ ἄδικον «κρίσιν». Καὶ ὅμως τὴν «γενεὰν αὐτοῦ», «ἤτοι τὴν γέννησιν, οὐδεὶς»

1996. Ἡσ. νγ´ 4 - 6.
1997. Ἑβρ. ι´ 4.
1998. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 70, 1173.
1999. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 70, 1176.
2000. Ἡσ. νγ´ 7 - 8.
2001. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 70, 1177.
2002. 1 Πέτρ. β´ 23.

δύναται ἵνα διερμηνεύσῃ «λόγος». Ὁ Χριστός, ὡς ὁ Θεὸς Λόγος, «ἐγεννήθη» «ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός», ὡς «φῶς» «ἐκ φωτὸς» καὶ «ζωὴ ἐκ ζωῆς», «ἄρρητος δὲ καὶ ἀπερινόητος (ἀχώρητος εἰς τὸν νοῦν) παντελῶς (ἐστίν) ὁ τῆς γεννήσεως τρόπος». Ἀλλὰ καὶ ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς Θεοτόκου εἶναι «μυστικὴ» «καὶ ξένη καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς καὶ ἐγγὺς ἀδιήγητος»[2003]. «Ἐπειδὴ» «ὑπὲρ φύσιν τὴν καθ' ἡμᾶς» ἐγένετο τὸ «μυστήριον» «τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως αὐτοῦ», διὰ τοῦτο λέγει ὁ προφήτης, «ὅτι τὴν γενεὰν αὐτοῦ τὶς διηγήσεται; Ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ». Δηλαδή, «ἐπαίρεται (ὑπερυψοῦται) καὶ ὑψηλοτέρα τῶν ἐπὶ γῆς ἐστιν ἡ ζωὴ αὐτοῦ, τουτέστιν ἡ πολιτεία καὶ ὁ κατὰ σάρκα βίος. Μόνος γὰρ ἐκ πάντων, καίτοι καθ' ἡμᾶς ὁρώμενος ἄνθρωπος, οὐκ ἐποίησεν ἁμαρτίαν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ». Τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗ εἶναι «παράδοξος καὶ ὑπὲρ φύσιν ἡ κατὰ σάρκα γέννησις, τούτου καὶ ἡ ζωὴ καὶ ὁ βίος ὑπερνήχεται (ὑπερπλέει, ἤτοι ὑπερβαίνει) τὸ μέτρον τῶν ἐπὶ τῆς γῆς»[2004]. Οὗτος ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ «ἀπέθανεν», «ἵνα καταργήσῃ τὴν ἁμαρτίαν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ σὺν αὐτῇ τὸν ἐξ αὐτῆς ἀναφύντα (γεννηθέντα) καταλύσῃ θάνατον»[2005].

Καὶ Ἰωνᾶς ὁ προφήτης «τὸ σωτήριον πάθος προδιετύπου σαφῶς»[2006]. «Ὥσπερ γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς ὁ προφήτης», εἶπεν ὁ Κύριος, «ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας»[2007]. Διότι, ὅτε φεύγων εἰς Θαρσὶς ἐρρίφθη εἰς τὴν κυμαινομένην θάλασσαν, «προσέταξε Κύριος κήτει μεγάλῳ καταπιεῖν τὸν Ἰωνᾶν· καὶ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. Καὶ προσηύξατο Ἰωνᾶς πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν αὐτοῦ ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους»[2008]. «Καὶ προσέταξε Κύριος τῷ κήτει καὶ ἐξέβαλε τὸν Ἰωνᾶν ἐπὶ τὴν ξηράν»[2009]. Ἰωνᾶς «ὡς ἐκ θαλάμου τοῦ θηρὸς (θηρίου) ἀνέθορε (ἐξῆλθε)», «τύπον φέρων» «τοῦ παθόντος καὶ ταφῇ δοθέντος» καὶ ἀναστάντος Κυρίου[2010]. Πληροῖ δὲ τὸν τύπον τοῦ Ἰωνᾶ ὁ Χριστὸς καὶ ὅτε, ἐρχόμενος πρὸς τὸ πάθος ἔλεγε «πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανίοις Πατέρα» διὰ τὸ ἀνθρώπινον, «"εἰ δυνατόν", "παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο"[2011]. Γέγονε δὲ καὶ (φυσικῶς) περιδεὴς καὶ ὡς συνεχόμενος (καταθλιβόμενος)»[2012]. «Σημεῖον» σωτηρίας

2003. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 70, 1180.
2004. Κυρίλ. Ἀλεξ., PG. 70, 1180 - 1181.
2005. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 70, 1181.
2006. Ὄρθρου Ὑψώσεως Τ. Σταυροῦ
2007. Ματθ. ιβ' 40.
2008. Ἰωάν. β' 1 - 2.
2009. Ἰωάν. β' 11.
2010. Ὄρθρου Μ. Σαββάτου.
2011. Ματθ. κστ' 42.
2012. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 71, 624.

καλεῖ ὁ Κύριος τὸν Σταυρὸν αὐτοῦ, μεθ' ὃν ἡ ἀνάστασις[2013]. «Τριήμερος γὰρ ἀνεβίω, καθ' ὅτι οὐκ ἦν δυνατόν, ζωὴν ὄντα κατὰ φύσιν, αὐτὸν τοῖς τοῦ θανάτου κρατεῖσθαι δεσμοῖς»[2014]. «Διὰ τοῦτο πανταχοῦ τὸν θάνατον αὐτοῦ καταγγέλλομεν, καὶ ἐν τοῖς Μυστηρίοις καὶ ἐν τῷ Βαπτίσματι καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι»[2015].

β') ΕΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝῌ ΚΑΙ ΕΝ ΒΑΒΥΛΩΝΙ

Μετὰ τῶν ἀναφερθέντων Προφητῶν,συνᾴδουσι περὶ Χριστοῦ καὶ ἄλλοι Προφῆται. Ὁ Βαροὺχ π.χ. λέγει ὅτι «ὁ Θεὸς ἡμῶν» «ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακὼϐ τῷ παιδὶ αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἠγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ· μετὰ τοῦτο ἐπὶ γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη»[2016]. «Συνανεστράφη τοῖς ἀνθρώποις» ὁ Θεὸς Λόγος, «ὅτε συνεγεννήθη μετ' αὐτῶν ἐκ γυναικὸς καὶ συνενηπίασε καὶ συνηύξησε καὶ συνέφαγεν»[2017], ἤτοι ὅτε ἐνηνθρώπησεν. Ὁ «Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ»[2018]. Οὗτος εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός[2019]. Ὁ δὲ προφήτης Μιχαίας προλέγει περὶ τοῦ τόπου γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος: «Καὶ σύ, Βηθλεέμ, οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ, ὀλιγοστὸς εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ μοι ἐξελεύσεται τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος»[2020]. Δηλαδή, «Καὶ σύ, Βηθλεέμ, γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ»[2021]. «Ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας»[2022] ἐγεννήθη ὁ Χριστός. «Καὶ καλεῖται μὲν ὁ χῶρος Ἐφραθά, Βηθλεὲμ δὲ τὸ πολίχνιον, ἤγουν ἡ ἐν τῇ χώρᾳ κώμη, ὅθεν ἦν Ἰεσσαὶ καὶ Δαβὶδ καὶ αὕτη πάλιν ἡ ἁγία Παρθένος, ἣ τὸ θεῖον ἡμῖν ἐκτέτοκε ϐρέφος, τὸ παιδίον, τὸν Ἰησοῦν»[2023]. Διὸ Δαβὶδ προεῖπεν ἐν Πνεύματι: «Ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Ἐφραθᾷ, εὕρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ»[2024]. Τὴν «μέλλουσαν ἔσεσθαι (τοῦ) Κυρίου ἔλευσιν» προφητεύει ἐνταῦθα καὶ γέννησιν ἐν τῷ σπηλαίῳ. «Τὸ γὰρ σπήλαιον, ἐν ᾧ γεγέννηται ὁ Χριστός, ἐν πεδίοις ἐστίν, ἤτοι τοῖς ἀγροῖς»[2025].

2013. Χρυσοστόμου, PG. 57, 457.
2014. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 71, 624.
2015. Χρυσοστόμου, PG. 57, 458.
2016. Βαρ. γ' 36 - 38.
2017. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 237.
2018. 1 Τιμοθ. γ' 16.
2019. Χρυσοστόμου, PG. 62, 554.
2020. Μιχ. ε' 1.
2021. Ματθ. ϐ' 6.
2022. Ματθ. ϐ' 5.
2023. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 71, 713.
2024. Ψαλμ. 131, 6.
2025. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 284, 285.

Ὁ προφήτης Ἱερεμίας προεῖπε τὴν ἀνόσιον σφαγὴν τῶν νηπίων τῆς Βηθλεὲμ ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου, λέγων: «Φωνὴ ἐν Ραμᾷ ἠκούσθη θρήνου καὶ κλαυθμοῦ καὶ ὀδυρμοῦ· Ραχὴλ ἀποκλαιομένη οὐκ ἤθελε παύσασθαι ἐπὶ τοῖς υἱοῖς αὐτῆς, ὅτι οὐκ εἰσιν»[2026]. Ὅτε δὲ τοῦτο ἐπληρώθη, λέγει τὸ Εὐαγγέλιον, «κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολύς· Ραχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσιν»[2027]. Ἐγένετο τοῦτο, ὅτε «Ἡρώδης» «ἀποστείλας ἀνεῖλε (ἐφόνευσε) πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω»[2028]. Ἤτοι, ὅτε ὁ θηριώδης οὗτος βασιλεύς, ἵνα ἐξοντώσῃ τὸν Σωτῆρα Χριστόν, ταύτην ἐποίησε «τὴν σφαγήν, τὴν βιαίαν, τὴν ἄδικον, τὴν ὠμοτάτην, τὴν παράνομον»[2029], ὡς ἄλλος Φαραώ. Διότι ἤκμαζε καὶ ἐνταῦθα τὸ κακὸν ὡς πάλαι ἐν Αἰγύπτῳ. Ὅπως δὲ τότε ἐγένετο σωτηρία τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ ἐδόθη ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, οὕτω καὶ νῦν ἐπεπόλαζε τὸ κακὸν καὶ ὁ Κύριος ἠργάζετο «σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς»[2030], διὰ Διαθήκης Καινῆς. Τοῦτο προεφήτευσε πάλιν ὁ Ἱερεμίας, γράφων: «Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, φησὶ Κύριος, καὶ διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ καὶ τῷ οἴκῳ Ἰούδα Διαθήκην Καινήν, οὐ κατὰ τὴν Διαθήκην, ἣν διεθέμην τοῖς πατράσιν αὐτῶν, ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου (ὅτε ἐκράτησα) τῆς χειρὸς αὐτῶν ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου». «Ὅτι αὕτη ἡ Διαθήκη μου, ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, φησὶ Κύριος· διδοὺς δόσω νόμους εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν γράψω αὐτούς· καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεὸν καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν»[2031]. «Οὐδὲν ἔγγραφον παρέδωκεν ὁ Ἰησοῦς». Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς Μαθητὰς περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· «Ἐκεῖνος (ὁ Παράκλητος) ὑμᾶς ἀναμνήσει πάντα[2032]. Οὐχὶ λίθιναι πλάκες, οὐδὲ γράμματα ἐγκεχαραγμένα, ἀλλ' ἡ διάνοια αὐτῶν στήλη τῷ νόμῳ (διὰ τὸν νόμον) τῷ παρ' αὐτοῦ γενήσεται»[2033]. Τοῦτο προφητεύει καὶ ὁ Ἰωήλ, λέγων: «Καὶ ἔσται μετὰ ταῦτα, καὶ ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται· καὶ ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου»[2034]. «Τοῦτο» «τὸ εἰρημένον (λεχθὲν) διὰ τοῦ προφήτου Ἰωὴλ» ἐπληρώθη τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος Πέτρος[2035]. Ἐδόθη πάλαι τὸ Πνεῦμα εἰς τὸν Ἀδάμ. Ἀλλά, διὰ

2026. Ἱερεμ. λη' 15.
2027. Ματθ. β' 18.
2028. Ματθ. β' 16.
2029. Χρυσοστόμου, PG. 57, 179.
2030. Ψαλμ. 73, 12.
2031. Ἱερεμ. λη' 31 - 33.
2032. Ἰωάν. ιδ' 26.
2033. Χρυσοστόμου, PG. 64, 981.
2034. Ἰω. γ' 1 - 2.
2035. Πράξ. 2, 16.

τὴν ἁμαρτίαν, «ἤργησεν» «ἡ ἐν ἀνθρώπῳ δοθεῖσα Χάρις. Ἀνεκαινίσθη δὲ ἐν Χριστῷ, ὃς καὶ ἔστι δεύτερος Ἀδάμ»[2036].

Ὁ δὲ Ἰεζεκιὴλ προφητεύει περὶ τοῦ ἐρχομένου καλοῦ Ποιμένος: «Διότι τάδε λέγει Κύριος Κύριος· ἰδοὺ ἐγὼ ἐκζητήσω τὰ πρόβατά μου καὶ ἐπισκέψομαι αὐτά»[2037] «Ἐγὼ βοσκήσω τὰ πρόβατά μου καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω αὐτά, καὶ γνώσονται ὅτι ἐγὼ εἰμι Κύριος»[2038]. «Καὶ ἀναστήσω ἐπ᾽ αὐτοὺς ποιμένα ἕνα καὶ ποιμανεῖ αὐτούς, τὸν δοῦλόν μου Δαυΐδ, καὶ ἔσται αὐτῶν ποιμήν»[2039]. «Ὁ ἀναβιβάσας ἐκ τῆς γῆς τὸν ποιμένα τῶν προβάτων»[2040] λέγει ταῦτα περὶ τοῦ Χριστοῦ. «Ἀναβιβάσας» λέγεται, ἀντὶ τοῦ «οἷον (ὡσεί) ἀναδείξας ἐξ ἀνθρώπων» «τὸν πάντων ἀρχιποιμένα». «Γέγονε γὰρ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, γέννησιν ὑπομείνας τὴν κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς ὁ μονογενὴς τοῦ Πατρὸς Λόγος»[2041]. «Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός», εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ προσέθεσεν· «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων»[2042]. «Ἐνταῦθα» «περὶ τοῦ πάθους διαλέγεται, δεικνὺς ὅτι ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας τοῦτο γίνεται καὶ οὐκ ἄκων (καὶ ὄχι ἀθελήτως) ἐπὶ τοῦτο ἔρχεται»[2043]. Ποιμαίνει δὲ ὁ Χριστὸς «ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ»[2044]. «Τουτέστιν ἐν τῷ Σταυρῷ· ἡ μὲν γὰρ ὕλη ξύλου, ἡ δὲ ἰσχὺς σιδήρου»[2045]. Διὰ τοῦ Σταυροῦ, ὁ Ποιμὴν ὁ καλὸς «ἐξέβαλεν ἔξω τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου», τουτέστι τὸν Διάβολον. «Καὶ ὥσπερ ὁ Φαραὼ κατεποντίζετο» καὶ ἀπωλέσθη μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν αὐτοῦ, «οὕτω πάλιν ὁ Σατανᾶς ὁμοῦ τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι μονονουχὶ (σχεδόν) γέγονεν ὑποβρύχιος σιροῖς (εἰς λάκκους) ζόφου τεταρταρωμένος (εἰς τὰ βαθύτερα μέρη τοῦ ᾅδου καταδεδικασμένος)»[2046].

Ἡ ἐρχομένη ἐν Χριστῷ σωτηρία προδιαγράφεται λαμπρῶς καὶ διὰ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι θαύματος τῶν τριῶν παίδων ἐν τῇ καμίνῳ. Ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος ἀπήτησε παρὰ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ προσκύνησιν λατρείας θεοῦ. «Καὶ γὰρ ταύτην εἶχον ἐπιθυμίαν οἱ παλαιοί, ὥστε νομίζεσθαι θεοί, καθάπερ ὁ Διάβολος»[2047]. Οἱ εὐσεβεῖς ὅμως τρεῖς παῖδες «Σεδράχ, Μισάχ, Ἀβδεναγώ», ἤτοι Ἀνανίας, Μισαὴλ καὶ Ἀζαρίας[2048], οὐ προσεκύνησαν, λατρεύοντες τῷ ἀληθινῷ Θεῷ. Καὶ ἐρρίφθησαν οἱ τρεῖς παῖδες «εἰς μέσον τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς τῆς καιο-

2036. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 71, 377.
2037. Ἰεζεκ. λδ′ 11.
2038. Ἰεζεκ. λδ′ 15.
2039. Ἰεζεκ. λδ′ 23.
2040. Ἡσ. ξγ′ 11.
2041. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 70, 1389.
2042. Ἰωάν. ι′ 11.
2043. Χρυσοστόμου, PG. 59, 325 - 326.
2044. Ψαλμ. 2, 9.
2045. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 37.
2046. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 71, 768.
2047. Χρυσοστόμου, PG. 56, 210.
2048. Δαν. α′ 7.

μένης πεπεδημένοι»[2049]. Ἀλλά, πλὴν τῶν δεσμῶν αὐτῶν, οὐκ ἐκάησαν. «Οὐκ ἐκυρίευσε τὸ πῦρ τοῦ σώματος αὐτῶν καὶ ἡ θρὶξ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν οὐκ ἐφλογίσθη καὶ τὰ σαράβαρα (ἐνδύματα) αὐτῶν οὐκ ἠλλοιώθη καὶ ὀσμὴ πυρὸς οὐκ ἦν ἐν αὐτοῖς»[2050]. Καί, «καθάπερ ἐν κολυμβήθρᾳ ὑδάτων»[2051], ἐδροσίζοντο ἐντὸς τοῦ πυρός. Διότι «οὐ μόνον οὐ κατεκαύθησαν, ἀλλ' οὐδὲ παρηνώχλησεν αὐτοὺς τὸ πῦρ, οὐδὲ ἐλύπησεν», «οὐδὲ θέρμην ᾔσθοντο (ᾐσθάνθησαν)»[2052]. «Ἄγελος» γὰρ «Κυρίου συγκατέβη» «εἰς τὴν κάμινον καὶ ἐξετίναξε τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς ἐκ τῆς καμίνου, καὶ ἐποίησε τὸ μέσον τῆς καμίνου ὡς πνεῦμα δρόσου διασυρίζον»[2053]. Ἦτο δὲ «ἡ ὅρασις» αὐτοῦ «ὁμοίᾳ Υἱῷ Θεοῦ»[2054]. Καὶ οἱ παῖδες «περιεπάτουν ἐν μέσῳ τῆς φλογός, ὑμνοῦντες τὸν Θεὸν καὶ εὐλογοῦντες τὸν Κύριον»[2055]. Οὕτως, «Ἐκκλησία γέγονεν ἡ κάμινος» καὶ «αὐτῷ ἐῴκει (ὡμοίαζε) τῷ οὐρανῷ». «Ἐνταῦθα ἤδη τῆς ἀφθαρσίας πεῖραν ἔλαβον»[2056] οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τοῦ Υἱοῦ «τοῦ Θεοῦ»[2057] τοῦ γενομένου καὶ «Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου»[2058]. Διότι «παῖδας εὐαγεῖς ἐν τῇ καμίνῳ ὁ τόκος τῆς Θεοτόκου διεσώσατο· τότε μὲν τυπούμενος, νῦν δὲ ἐνεργούμενος»[2059] σωτηρίαν αἰώνιον. Ἡ δὲ οἰκουμένη δοξάζει τὸν Χριστὸν ὡς Σωτῆρα καὶ τὴν ἁγίαν αὐτοῦ μητέρα, τὴν Θεοτόκον, ὡς δι' αὐτοῦ «τῆς ἀπάτης τὴν κάμινον» σβέσασαν καὶ «τοὺς μύστας» «τῆς Τριάδος» φωτίζουσαν[2060].

γ') Η ΣΚΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Οἱ τρεῖς παῖδες εἶπον «ἐν μέσῳ τοῦ πυρὸς» προσευχόμενοι: «ὡς ἐν ὁλοκαυτώμασι κριῶν καὶ ταύρων καὶ ὡς ἐν μυριάσιν ἀρνῶν πιόνων, οὕτω γενέσθω ἡ θυσία ἡμῶν ἐνώπιόν σου σήμερον»[2061]. Ὁ δὲ Θεὸς ἐδέχθη τὴν θυσίαν ταύτην καὶ ἔσωσε τοὺς παῖδας ἐκ τοῦ βαβυλωνίου πυρός. Τότε, «οὐδαμοῦ θυσία καὶ ναὸς καὶ θυσιαστήριον» ἦν, «ἀλλὰ προαίρεσις ἀγαθή· καὶ πάντα ἠνύετο (κατωρθοῦντο)»[2062]. Ἐνῷ ἤργει ἡ νομικὴ λατρεία λόγῳ ἐρημώσεως τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος Ἱερουσαλήμ, ἐν Βαβυλῶνι προσεφέρθη λατρεία ὁμολογίας τῆς πίστεως πρὸς τὸν Θεὸν μέχρι θανάτου, ἥτις ἐγένετο ἀποδεκτὴ παρὰ τοῦ Κυρίου. Πρὸ τῆς παραδόσεως τοῦ νόμου, ὁ Ἀβραὰμ ἐδικαιώθη διὰ

2049. Δαν. γ' 12, 23.
2050. Δαν. γ' 27.
2051. Χρυσοστόμου, PG. 56, 211.
2052. Χρυσοστόμου, PG. 56, 212.
2053. Δαν. γ' 25 - 26, προσευχῆς.
2054. Δαν. γ' 25.
2055. Δαν. γ' 23.
2056. Χρυσοστόμου, PG. 56, 211.
2057. Λουκ. γ' 37.
2058. Ματθ. κδ' 30.
2059. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 1365.
2060. Ἀκαθίστου Ὕμνου.
2061. Δαν. γ' 16, προσευχῆς.
2062. Χρυσοστόμου, PG. 56, 201.

πίστεως, καθ' ὅτι «ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην»[2063]. Μετὰ τὸν νόμον, σαρκωθέντος τοῦ Θεοῦ Λόγου, «δικαιοσύνη Θεοῦ πεφανέρωται» «διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ»[2064]. Τότε κατέπαυσεν ὁ «παιδαγωγὸς» «εἰς Χριστὸν»[2065] νόμος τῶν ζωοθυσιῶν. Ἡ γὰρ νομικὴ αὕτη λατρεία ἦτο προσωρινή. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐδόθη ἀπ' ἀρχῆς, ἀλλὰ μετὰ «τετρακόσια καὶ τριάκοντα» ἔτη ἀπὸ Ἀβραάμ[2066]. Καὶ τότε ὅμως, δὲν ἐγένετο κατ' εὐδοκίαν. «Ὁ Θεὸς βοᾷ» πρὸς υἱοὺς Ἰσραήλ, «λέγων»:[2067] «πλήρης εἰμὶ ὁλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ στέαρ ἀρνῶν καὶ αἷμα ταύρων καὶ τράγων οὐ βούλομαι». «Τὶς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν;»[2068]. «Ὅτι οὐκ ἐλάλησα πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν καὶ οὐκ ἐνετειλάμην αὐτοῖς ἐν ἡμέρᾳ, ᾗ ἀνήγαγον αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, περὶ ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυσίας»[2069]. Διότι «ἐν τῇ ἐρήμῳ προσῆγον (προσέφερον) μὲν θυσίας ἑκόντες, ἐζήτει δὲ οὐδεὶς ἀναγκαίως»[2070]. Διὸ πρὸ προσκυνήσεως τοῦ γλυπτοῦ, πλὴν τοῦ προβάτου τοῦ Πάσχα, «οὐδαμοῦ θυσίας ὄνομα, ἀλλὰ προστάγματα ζῶντα καὶ λόγια ζῶντα, οὐδαμοῦ τελεταί, ἀλλὰ θαύματα καὶ σημείων ἐπίδειξις»[2071]. Ἡ νομικὴ λατρεία παρεχωρήθη εἰς τοὺς τότε κατὰ συγκατάβασιν. Διὰ «τὸ ἄρτι (πρὸ ὀλίγου) ἀπεσπάσθαι» τοὺς Ἰουδαίους «ἀπὸ τῶν εἰδώλων» τῆς αἰγυπτίας πλάνης, «διὰ τὴν παχύτητα τῆς διανοίας αὐτῶν»[2072] καὶ τὴν ροπὴν πρὸς τὰ εἴδωλα. Διότι «ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν»[2073]. Ἐπειδή, λοιπόν, «εἶδεν» αὐτοὺς ὁ Θεὸς «μαινομένους, ἀγχομένους (στενοχωρουμένους), ἐπιθυμοῦντας θυσιῶν, παρεσκευασμένους, εἰ μὴ λάβοιεν (ἐὰν μὴ λάβωσι ζωοθυσίας), πρὸς τὰ εἴδωλα αὐτομολῆσαι, μᾶλλον δὲ οὐ παρεσκευασμένους μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτομολήσαντας ἤδη, ἐπέτρεψε τὰς θυσίας»[2074], «συγκαταβαίνων αὐτῶν τῇ ἀσθενείᾳ»[2075]. «Μετὰ γὰρ τὴν ἑορτήν, ἣν ἐπετέλεσαν τοῖς πονηροῖς δαίμοσι» διὰ τῆς μοσχοποιΐας, «τότε τὰς θυσίας» ταύτας «ἐπέτρεψε, μονονουχὶ (σχεδὸν) λέγων. Μαίνεσθε καὶ βούλεσθε θύειν (θέλετε ἵνα θυσιάζητε ζῷα)· οὐκοῦν (λοιπὸν) κἂν ἐμοὶ θύετε»[2074]. Δηλαδή, καὶ εἰς ἐμὲ τὸν ἀληθινὸν Θεὸν δύνασθε ἵνα θυσιάζητε ταῦτα.

Καὶ ὅπως «ὁ Ὕψιστος» οὐκ «ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ»[2076], «οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται προσδεόμενός τι-

2063. Ρωμ. δ' 9.
2064. Ρωμ. γ' 21 - 22.
2065. Γαλάτ. γ' 24.
2066. Γαλάτ. γ' 17.
2067. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 220
2068. Ἡσ. α' 11 - 12.
2069. Ἱερεμ. ζ' 22.
2070. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 71, 509.
2071. Χρυσοστόμου, PG. 60, 136 - 137.
2072. Χρυσοστόμου, PG. 55, 494.
2073. Πράξ. ζ' 41. Ἐξόδ. λβ' 1 - 6.
2074. Χρυσοστόμου, PG. 48, 880.
2075. Χρυσοστόμου, PG. 55, 494.
2076. Πράξ. ζ' 48.

νος»[2077], οὕτως «ἀδύνατόν» ἐστιν «αἷμα ταύρων καὶ τράγων» καὶ λοιπῶν τοιούτων θυσιῶν «ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας»[2078]. Τὶς λοιπὸν ἡ ὠφέλεια τῆς νομικῆς ταύτης λατρείας; Ἡ παιδαγωγία διὰ τύπου καὶ σκιᾶς πρὸς ἀναγωγὴν εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ὁ «νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν»[2079]. «Σκιὰν» δὲ εἶχεν «ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων»[2080], «τουτέστιν, οὐκ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν». Ἕως ὅτου μὲν τις χαράσσει τὸ πρὸς ἐξεικόνισιν, «σκιά τίς ἐστιν· ὅταν δὲ τὸ ἄνθος ἐπαλείψῃ» «καὶ ἐπιχρίσῃ τὰ χρώματα, τότε εἰκὼν γίνεται. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ νόμος ἦν». Εἶχε τὴν σκιὰν τῶν ζῳοθυσιῶν καὶ ὄχι τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, «τουτέστι τῆς θυσίας τῆς ἀφέσεως» τοῦ Χριστοῦ[2081]. Ὥριζεν ὁ νόμος τὸ Πάσχα τὸ τυπικόν, τὸ ἄγον εἰς τὸ «Πάσχα τὸ ἀληθές»[2082]. Ἡ πορεία πρὸς τὸ ἀληθὲς Πάσχα διὰ τοῦ τυπικοῦ Πάσχα ἦτο ἐντολὴ Θεοῦ. Ἡ ἐμμονὴ εἰς τὸ νομικὸν Πάσχα τοῦ τύπου μετὰ τὸ καινὸν Πάσχα τῆς ἀληθείας καὶ ἡ ἄρνησις τούτου μισοῦνται παρὰ Θεοῦ. «Ἄκουσον γοῦν (λοιπόν) τῶν Προφητῶν, μᾶλλον δὲ ἄκουσον τοῦ Θεοῦ, μεθ' ὅσης αὐτὰς (τὰς θυσίας καὶ ἑορτάς) ἀποστρέφεται τῆς ὑπερβολῆς· "μεμίσηκα, ἀπῶσμαι (ἔχω ἀπορρίψει) τὰς ἑορτὰς ὑμῶν"[2083]»[2084]. Δηλαδή, «ἐκεῖ μέν», ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ὁ Θεὸς «ἐπιζητεῖ» τὰς θυσίας τοῦ νόμου, «ἐνταῦθα δέ», ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, «ἀποστρέφεται» ταύτας[2085]. Διὸ λέγει: «Μετάστησον ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ᾠδῶν σου καὶ ψαλμὸν ὀργάνων σου οὐκ ἀκούσομαι»[2086]. «Πατεῖν τὴν αὐλήν μου οὐ προσθήσεσθε (δὲν θὰ ἐξακολουθήσητε)»· «τὰς νουμηνίας ὑμῶν καὶ τὰ σάββατα καὶ ἡμέραν μεγάλην (ἑορτῆς) οὐκ ἀνέχομαι»[2087]. Διότι «τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα»[2088], «διὰ Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ δωρεᾶς»[2089]. Ὅτε ὑπὲρ ἡμῶν «ἐτύθη Χριστός»[2090], «ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[2091], «παρῆλθεν ἡ σκιὰ τοῦ νόμου, τῆς Χάριτος ἐλθούσης»[2092]. «Ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωυσέως ἐδόθη, ἡ Χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο»[2093], ὃς ἐπλήρωσε «τὸν νόμον ἢ τοὺς Προφήτας»[2094].

2077. Πράξ. ιζ' 25.
2078. Ἑβρ. ι' 4.
2079. Γαλάτ. γ' 24.
2080. Ἑβρ. ι' 1.
2081. Χρυσοστόμου, PG. 63, 130.
2082. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 729.
2083. Ἀμ. ε' 21.
2084. Χρυσοστόμου, PG. 48, 853.
2085. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 168.
2086. Ἀμ. ε' 23.
2087. Ἠσ. α' 12 - 13.
2088. 2 Κορινθ. ε' 17.
2089. Χρυσοστόμου, PG. 61, 476.
2090. 1 Κορινθ. ε' 7.
2091. Ἰωάν. α' 29.
2092. Ἑσπερινοῦ 2ου ἤχου.
2093. Ἰωάν. α' 17.
2094. Ματθ. ε' 17.

δ') «Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΑΥΤΟΥ ΟΥ ΔΙΑΦΘΑΡΗΣΕΤΑΙ»

Πρὸ Χριστοῦ, «ἐν Βαβυλῶνι τὰ περὶ Χριστοῦ ἀκούεται»[2095]. Δανιὴλ ὁ προφήτης τοῦ Θεοῦ ἐξηγεῖ τὸ ἐνύπνιον τοῦ βασιλέως Ναβουχοδονόσορος περὶ τῆς φοβερᾶς εἰκόνος. Τῆς εἰκόνος ταύτης ἦσαν «ἡ κεφαλὴ χρυσίου χρηστοῦ, αἱ χεῖρες καὶ τὸ στῆθος καὶ οἱ βραχίονες αὐτῆς ἀργυροῖ, ἡ κοιλία καὶ οἱ μηροὶ χαλκοῖ, αἱ κνῆμαι σιδηραῖ, οἱ πόδες μέρος τι σιδηροῦν καὶ μέρος τι ὀστράκινον». Ἐθεώρει ταύτην ὁ βασιλεύς, «ἕως οὗ ἐτμήθη λίθος ἐξ ὄρους ἄνευ χειρῶν καὶ ἐπάταξε τὴν εἰκόνα ἐπὶ τοὺς πόδας τοὺς σιδηροῦς καὶ ὀστρακίνους καὶ ἐλέπτυνεν αὐτοὺς εἰς τέλος. Τότε ἐλεπτύνθησαν εἰς ἅπαξ (ἅπαξ διὰ παντός) τὸ ὄστρακον, ὁ σίδηρος, ὁ χαλκός, ὁ ἄργυρος, ὁ χρυσός, καὶ ἐγένετο ὡσεὶ κονιορτὸς ἀπὸ ἅλωνος θερινῆς· καὶ ἐξῆρεν (ἐσήκωσεν) αὐτὰ τὸ πλῆθος τοῦ πνεύματος καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς· καὶ ὁ λίθος ὁ πατάξας τὴν εἰκόνα ἐγενήθη ὄρος μέγα καὶ ἐπλήρωσε πᾶσαν τὴν γῆν»[2096]. Προφητεία περὶ Χριστοῦ εἶναι τὸ ἐνύπνιον τοῦτο ἐν σκιᾷ καὶ αἰνίγματι, διὸ καὶ ἀσαφής. «Μὴ» δὲ «ζήτει τὴν σαφήνειαν ἐν ταῖς προφητείαις, ἔνθα σκιαὶ καὶ αἰνίγματα· ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἀστραπῆς οὐ ζητεῖς διηνεκὲς φῶς, ἀλλὰ ἀρκεῖ φανῆναι μόνον»[2097]. Ἐνταῦθα, «τὴν εἰκόνα πρῶτος εἶδεν ὁ Ναβουχοδονόσορ, τὴν δὲ γνῶσιν πρῶτος εἶδε Δανιὴλ» ὁ προφήτης Κυρίου, ὅστις καὶ ἡρμήνευσε ταύτην[2098]. «Εἰκὼν πᾶσα ὁ χρόνος ἐστὶ καὶ ἡ ἀκολουθία τοῦ χρόνου». «Εἰκόνι γὰρ ἔοικε (ὁμοιάζουσι) τὰ ἡμέτερα, εἰκόνι ἀψύχῳ»[2099]. Τέσσαρας δὲ βασιλείας δηλοῦσι τὰ τέσσαρα μέρη τῆς εἰκόνος. Ἡ χρυσῆ κεφαλὴ τὴν τῶν Βαβυλωνίων. Αἱ ἀργυραῖ χεῖρες καὶ τὸ στῆθος καὶ οἱ βραχίονες τὴν «τῶν Περσῶν». Ἡ χαλκῆ κοιλία καὶ οἱ μηροὶ «τὴν τῶν Μακεδόνων». Αἱ δὲ σιδηραῖ κνῆμαι καὶ οἱ σιδηροῖ ἅμα καὶ ὀστράκινοι πόδες «τὴν τῶν Ρωμαίων»[2100]. Ὁ πατάξας τὴν εἰκόνα λίθος εἶναι ὁ Χριστός. Τὸ ἐτμήθη «ἄνευ χειρῶν» «τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν αἰνίττεται». Ὄρος δέ, ἐξ οὗ ἔπεσεν ὁ λίθος εἶναι ἡ Θεοτόκος[2101]. «Ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν βασιλέων»[2102] «τῶν Ρωμαίων» ἐγεννήθη ὁ Χριστός[2103]. Λίθος λέγεται ὁ Χριστὸς «διὰ τὸ ἑδραῖον», «ἀκρογωνιαῖος» δὲ «ὅτι τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε» καὶ «θεμέλιος» «ὅτι τὰ πάντα πληροῖ»[2104]. Διὸ «ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν»[2105], «ὥσπερ κονιορτὸν ἀπὸ ἅλωνος θερινῆς», ὡς

2095. Χρυσοστόμου, PG. 56, 205.
2096. Δαν. β' 31 - 35.
2097. Χρυσοστόμου, PG. 56, 233.
2098. Δαν. β' 27 - 45.
2099. Χρυσοστόμου, PG. 56, 205.
2100. Χρυσοστόμου, PG. 56, 206.
2101. Χρυσοστόμου, PG. 56, 207. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 669.
2102. Δαν. β' 44.
2103. Χρυσοστόμου, PG. 56, 209.
2104. Χρυσοστόμου, PG. 56, 207.
2105. Ματθ. κα' 44.

συνέβη ἐπὶ τῶν τεσσάρων βασιλειῶν. «Καὶ ἐγένετο ὁ λίθος εἰς ὄρος μέγα», ἤγουν «τὰ ἀποστολικὰ ῥήματα τὴν οἰκουμένην ἐπλήρωσεν ἅπασαν»[2104] ([31]).

Καὶ πρὸς θηρία παρωμοίασεν ἡ προφητεία τὰς τέσσαρας βασιλείας, «ἐπειδὴ αἱ ποιότητες αὐτῶν μάλιστα ἐν τοῖς θηρίοις εἰσίν»[2106]. Εἶδε Δανιὴλ ὁ προφήτης «ἐν ὁράματι» «τῆς νυκτός, καὶ ἰδοὺ οἱ τέσσαρες ἄνεμοι τοῦ οὐρανοῦ προσέβαλον εἰς τὴν θάλασσαν τὴν μεγάλην. Καὶ τέσσαρα θηρία μεγάλα ἀνέβαινον ἐκ τῆς θαλάσσης, διαφέροντα ἀλλήλων. Τὸ πρῶτον ὡσεὶ λέαινα». Τὸ «δεύτερον ὅμοιον ἄρκτῳ». Τὸ τρίτον «ὡσεὶ πάρδαλις». Τὸ δὲ «τέταρτον φοβερὸν καὶ ἔκθαμβον καὶ ἰσχυρὸν περισσῶς, καὶ οἱ ὀδόντες αὐτοῦ σιδηροῖ μεγάλοι, ἐσθίον καὶ λεπτῦνον, καὶ τὰ ἐπίλοιπα τοῖς ποσὶν αὐτοῦ συνεπάτει, καὶ αὐτὸ διάφορον περισσῶς παρὰ πάντα τὰ θηρία τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ κέρατα δέκα αὐτῷ. Προσενόουν τοῖς κέρασιν αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ κέρας ἕτερον μικρὸν ἀνέβη ἐν μέσῳ αὐτῶν...»[2107]. Ἐνταῦθα, θάλασσαν λέγει «πᾶσαν τὴν οἰκουμένην». «Τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς δηλοῖ, ὅτι θάλασσα ὁ παρὼν βίος ἐστίν, ἐν τῷ λέγειν· ὡμοιώθη "ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν"[2108]». Ὁ ἄνεμος δηλοῖ «τὸ ταχὺ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας». Ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀνεδύθησαν τὰ θηρία. «Καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας οἱ ἄρχοντες ἡμῶν»[2109]. Ἐκ τῶν θηρίων, «ἡ λέαινα, Βαβυλώνιοι ἦσαν», «ἡ ἄρκος (ἄρκτος), Πέρσαι καὶ Μῆδοι», «ἡ πάρδαλις, οἱ ἀπὸ Ἀλεξάνδρου κρατήσαντες Ἕλληνες». «Θηρίον ἔκθαμβον καὶ φοβερόν, Ρωμαῖοι»[2110]. Σιδηροῖ οἱ ὀδόντες τοῦ τετάρτου θηρίου ὡς καὶ αἱ κνῆμαι τῆς εἰκόνος, διότι «ἰσχυρὰ ὡς σίδηρος»[2111] ὑπῆρξεν ἡ βασιλεία τῶν Ρωμαίων([32]). Εἶχεν ὅμως ἐκ τῶν μερῶν αὐτῆς «τὰ μὲν ἀσθενῆ, τὰ δὲ ἰσχυρότερα», ὡς οἱ πόδες τῆς εἰκόνος ἦσαν καὶ σιδηραῖ καὶ ὀστράκινοι[2112]. Τὸ δὲ «ἕτερον μικρὸν» «κέρας», τὸ ὁποῖον «ἀνέβη ἐν μέσῳ» τῶν δέκα κεράτων, δηλοῖ «τὸν Ἀντίχριστον»[2113]. Οὗτος θὰ ἔλθῃ ὀλίγον πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου «καὶ λόγους (πονηρούς) πρὸς τὸν Ὕψιστον λαλήσει καὶ τοὺς ἁγίους Ὑψίστου παλαιώσει καὶ ὑπονοήσει (θὰ διανοηθῇ ὑπούλως) ἀλλοιῶσαι καιροὺς καὶ νόμον» Θεοῦ[2114]. Ἀλλὰ θὰ καταλυθῇ παρὰ τοῦ Κυρίου, ὅτε ἐλεύσεται «μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς Υἱὸς ἀνθρώπου»[2115] «κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς». «Τῆς βασιλείας» τοῦ Κυ-

2106. Χρυσοστόμου, PG. 56, 229.
2107. Δαν. ζ' 2 - 8.
2108. Ματθ. ιγ' 47.
2109. Χρυσοστόμου, PG. 56, 229.
2110. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 6, 206.
2111. Δαν. β' 40.
2112. Χρυσοστόμου, PG. 56, 206.
2113. Χρυσοστόμου, PG. 56, 230.
2114. Δαν. ζ' 25.
2115. Δαν. ζ' 13.

ρίου «οὐκ ἔσται τέλος»[2116], καθ' ὅτι «ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται»[2117](33).

ε') ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΔΟΚΙΑ

Πέντε μεγάλαι ἀποστασίαι ἀριθμοῦνται ἐν τῇ Γραφῇ. Ἡ τοῦ Ἀδάμ, ἡ ἐπὶ κατακλυσμοῦ, ἡ μετ' αὐτὸν ἀποστασία τῶν ἐθνῶν, ἡ τῶν ἀπειθούντων Ἰουδαίων καὶ ἡ τοῦ ἐρχομένου Ἀντιχρίστου (ἰ. ἀ. σ. 58, 80, 87, 90). Ἡ πρώτη διεπράχθη εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Ἀδάμ. Ἡ δευτέρα ἐγένετο εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Νῶε. Ἡ τρίτη ὡλοκληρώθη εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Ἀβραάμ. Ἡ τετάρτη ἀπετολμήθη εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Μωυσέως καὶ τῶν Προφητῶν, καὶ συνετελέσθη ἐπὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ἡ δὲ πέμπτη ἐνεργεῖται ὡς «μυστήριον» «τῆς ἀνομίας»[2118] εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ θὰ καταντήσῃ εἰς τὸν καιρὸν τῆς συντελείας «τοῦ αἰῶνος τούτου»[2119], ὅτε ἀποκαλυφθήσεται «ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας»[2120], ὁ σατανοφόρος(34) «Ἀντίχριστος»[2121] (ἰ. ἀ. σ. 112). Ἐκ τῶν μορφῶν τούτων ἀποστασίας, μέγισται εἶναι αἱ τρεῖς, ἡ τοῦ Ἀδάμ, ἡ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἡ τοῦ Ἀντιχρίστου. Διὰ τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἀδάμ, ἀπωλέσθη ὁ παράδεισος γῆς καὶ οὐρανοῦ (ἰ. ἀ. σ. 59, 67). Διὰ τῆς ἀποστασίας τῶν Ἰουδαίων, παρεκωλύθη καὶ παρετάθη ἡ προετοιμασία τῆς ἀνθρωπότητος διὰ τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν. Διὸ ὁ Κύριος ἔλεγε πρὸς τούτους διὰ τοῦ Ἀποστόλου: «Τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι»[2122]. Διὰ δὲ τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἀντιχρίστου, παρεμποδίζεται ἡ ἐν Χριστῷ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας καὶ θὰ ἐπιχειρηθῇ ὁ σατανικὸς ἀφανισμὸς ταύτης ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

Ἡ ἀποστασία τῶν ἀπειθούντων εἰς τὸν Θεὸν Ἰουδαίων ἀνεφάνη ἐντόνως πρῶτον ἐν ἐρήμῳ Σινᾶ. «Ἔνθα ἐφάνη Θεὸς τῷ Μωυσῇ», ἐκεῖ ἁμαρτάνουσιν[2123] οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ, κατὰ τὸν τύπον Αἰγύπτου καὶ Βαβυλῶνος. Διότι «οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι» «καὶ ἐστράφησαν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον»[2124]. «Καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ ἀνήγαγον (προσέφερον) θυσίαν τῷ εἰδώλῳ καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν»[2125]. «Ἐφ' οἷς ἔδει ἐγκαλύπτεσθαι (ἵνα ἐγκαλύπτωσι τὸ πρόσωπον ἐξ αἰσχύνης), ἔχαι-

2116. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
2117. Δαν. ζ' 14.
2118. 2 Θεσσαλον. β' 7.
2119. Ματθ. ιγ' 40.
2120. 2 Θεσσαλον. β' 3.
2121. 1 Ἰωάν. β' 18.
2122. Ρωμ. β' 24 καὶ Ἡσ. νβ' 5.
2123. Χρυσοστόμου, PG. 60, 136.
2124. Πράξ. ζ' 39.
2125. Πράξ. ζ' 41.

ρον»![2126]. Καὶ ἐλάτρευον τὴν στρατιὰν τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐτίμων «τὴν σκηνὴν τοῦ Μολὸχ καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ» αὐτῶν «Ρεμφάν, τοὺς τύπους», ἤγουν τὰ εἴδωλα, οὓς ἐποίησαν «προσκυνεῖν αὐτοῖς»[2127]. Τί ἐστι Μολόχ; «Μολόχ, ἤτοι Μολχόμ», «εἴδωλον» ἦτο «τοῦτο Μωαβιτῶν», «λίθον» ἔχον «διαφανῆ καὶ ἐξαίρετον ἐπὶ μετώποις ἄκροις, εἰς Ἑωσφόρου τύπον». «Ἑρμηνεύεται» δὲ «τὸ Μολόχ, βασιλεὺς αὐτῶν». Ἐτίμων λοιπὸν «τὴν σκηνὴν τοῦ Μολόχ, τουτέστι τοῦ βασιλέως» αὐτῶν. «Καὶ ποῖος ἦν οὗτος ὁ βασιλεύς; Τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ» αὐτῶν, ἤτοι «Ρεμφάν», ἢ «Ραιφάν». «Ραιφὰν δὲ ἑρμηνεύεται, σκοτισμὸς ἢ τύφλωσις». «Προσεκύνουν» λοιπὸν «τὸν Ἑωσφόρον» καὶ «γέγονεν» «αὐτοῖς» τὸ «σέβας» «τοῦτο» «παραίτιον» «σκοτισμοῦ» καὶ τυφλώσεως ψυχῆς[2128]. «Ἐντεῦθεν λοιπὸν τὰ ἔθη ταῦτα» τῶν ζωοθυσιῶν, «ἐντεῦθεν» αἱ ἐπιτραπεῖσαι οἰκονομικῶς νομικαὶ «θυσίαι»[2129]. Διότι «καὶ Σκηνῆς οὔσης (τοῦ Μαρτυρίου), θυσίαι οὐκ ἦσαν»[2130]. Ὁ δὲ Θεὸς ὥρισε τὰς ζωοθυσίας συγκαταβατικῶς, ἐπειδὴ «αὐτοὶ πρῶτον ἐποίησαν θυσίας τοῖς εἰδώλοις»[2129] (ἰ. ἀ. σ. 209). «Ἐποίησαν μόσχον ἐν Χωρήβ», ἤτοι ἐν Σινᾷ, «καὶ προσεκύνησαν τῷ γλυπτῷ· καὶ ἠλλάξαντο τὴν δόξαν αὐτῶν ἐν ὁμοιώματι μόσχου ἐσθίοντος χόρτον. Καὶ ἐπελάθοντο τοῦ Θεοῦ τοῦ σώζοντος αὐτούς, τοῦ ποιήσαντος μεγάλα ἐν Αἰγύπτῳ, θαυμαστὰ ἐν γῇ Χάμ, φοβερὰ ἐπὶ Θαλάσσης Ἐρυθρᾶς»[2131]. «Καὶ ἔφαγεν Ἰακώβ», ἤγουν ὁ λαὸς Ἰσραήλ, «καὶ ἐνεπλήσθη, καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἠγαπημένος· ἐλιπάνθη, ἐπαχύνθη, ἐπλατύνθη, καὶ ἐγκατέλιπε τὸν Θεὸν τὸν ποιήσαντα αὐτόν, καὶ ἀπέστη (ἀπεστάτησεν) ἀπὸ Θεοῦ σωτῆρος αὐτοῦ»[2132].

Οὕτως, οἱ ἀπιστοῦντες Ἰουδαῖοι ἐγένοντο «λαὸς μωρὸς καὶ οὐχὶ σοφός»[2133], «ἔθνος ἁμαρτωλόν, λαὸς πλήρης ἁμαρτιῶν, σπέρμα πονηρόν, υἱοὶ ἄνομοι»[2134]. «Τίνα τῶν Προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν» οὗτοι; Διότι «ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου» Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[2135], καὶ ἠπείθησαν «καὶ Θεῷ καὶ ἀγγέλοις καὶ τοῖς προφήταις καὶ τῷ Πνεύματι καὶ πᾶσι»[2136] τοῖς ἀπὸ Θεοῦ. Κατὰ δὲ τὴν ἐποχὴν τῆς σωτηρίου σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι ἐπλήρωσαν «τὸ μέτρον τῶν πατέρων» αὐτῶν[2137]. Τότε εἶχεν ἀπολεσθῆ «χρῖσμα καὶ κρίμα»[2138]. Οἱ ἀρχιερεῖς ἦσαν παράνομοι καὶ ἀλλόφυλοι, καὶ οἱ πολιτικοὶ ἡγούμενοι ἀλ-

2126. Χρυσοστόμου, PG. 60, 136.
2127. Πράξ. ζ' 42 - 43.
2128. Κυρίλλου Ἀλεξ. PG. 71, 512.
2129. Χρυσοστόμου, PG. 60, 136.
2130. Χρυσοστόμου, PG. 60, 135.
2131. Ψαλμ. 105, 19 - 22.
2132. Δευτερον. λβ' 15.
2133. Δευτερον. λβ' 6.
2134. Ἡσ. α' 4.
2135. Πράξ. ζ' 52.
2136. Χρυσοστόμου, PG. 60, 138.
2137. Ματθ. κγ' 32.
2138. Δαν. θ' 26.

λότριοι (ἰ. ἀ. σ. 192) καὶ ἀντίθεοι. Οἱ ἄρχοντες οὗτοι ἐγένοντο ἀπειθοῦντες, «κοινωνοὶ κλεπτῶν, ἀγαπῶντες δῶρα, διώκοντες ἀνταπόδομα, ὀρφανοῖς οὐ κρίνοντες καὶ κρίσιν χηρῶν οὐ προσέχοντες»[2139]. «Ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν»[2140] ἔτρεφε τότε ἡ Ἰουδαία, ὁμοιώματα τοῦ ἀρχεκάκου ὄφεως. Διὸ ὁ Κύριος ἔλεγε πρὸς αὐτούς: «Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ Διαβόλου ἐστὲ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν»[2141]. «Οἱ Προφῆται τούτους ἀπεκήρυξαν ἐξ ἀρχῆς»[2142]. Οἱ ἄρχοντες τῆς Ἰουδαίας ἐγένοντο «ἄρχοντες Σοδόμων». Ὁ λαὸς ταύτης, «λαὸς Γομόρρας»[2143]. Ἡ Ἱερουσαλὴμ «πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος»[2144]. Ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης ἐφόνευε τὰ νήπια, ὡς ἄλλοτε ὁ βρεφοκτόνος Φαραώ. Ἀρχιερεῖς, «γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι»[2145], «οὐδεὶς» τούτων ἐποίει «τὸν νόμον»[2146]. Ἐπέμενον εἰς τὴν λατρείαν τοῦ νόμου καὶ ἐδίωκον τὴν «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»[2147]. Ἠγνόουν τὸν «ἔλεον» καὶ ἐζήλουν ἀντιθέως τὴν ἀκατάληκτον «θυσίαν»[2148] ζῴων, «κατὰ τὸν τῆς ἀσελγείας λόγον καὶ τὴν τῆς ἀδηφαγίας ὑπερβολήν»[2149]. Ἠρνοῦντο τὸ «τέλος» τοῦ νόμου, ὅ ἐστι «Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι»[2150], καὶ ἐκόπτοντο ὑπὲρ τῶν προσκαίρων νομικῶν θυσιῶν ἀντιχρίστως. Ὡμοίαζον «τάφοις κεκονιασμένοις», οἵτινες ἔγεμον «ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας»[2151]. Ἦσαν «ὑποκριταί», «μωροὶ» καὶ «ὁδηγοὶ τυφλοί»[2152]. Περιήρχοντο «τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον» καί, ὅτε ἐγίνετο, ἐποίουν «αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον» αὐτῶν[2153]. Μετέβαλον τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ εἰς «οἶκον ἐμπορίου»[2154] καὶ «σπήλαιον λῃστῶν»[2155]. Ὄντες «σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὠσίν», ἀντέπιπτον «ἀεὶ τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ»[2156], ἕως ὅτου καὶ «τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν»[2157]. Ἡ «πόλις πιστὴ Σιὼν» «ἐγένετο πόρνη πόλις»[2158], «ἀποκτέννουσα τοὺς Προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν!»[2159]. «Φονευταὶ»[2158] κατῴκουν ἐν τῇ γῇ τῆς νέας Αἰγύπτου Ἱερουσαλήμ, κατὰ τὸν τύπον τῆς Αἰγύπτου τοῦ Φαραώ. Διὸ ἐπέσπων καθ' ἑαυτῶν τὰ φοβερὰ «οὐαὶ» τῆς δικαίας θείας ὀργῆς[2160].

2139. Ἠσ. α' 23.
2140. Ματθ. κγ' 33 καὶ γ' 7.
2141. Ἰωάν. η' 44.
2142. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 993.
2143. Ἠσ. α' 10.
2144. Ἀποκαλύψ. ια' 8.
2145. Ματθ. κγ' 13.
2146. Ἰωάν. ζ' 19.
2147. Ἰωάν. δ' 23.
2148. Ματθ. θ' 13.
2149. Χρυσοστόμου, PG. 48, 848.
2150. Ρωμ. ι' 4.
2151. Ματθ. κγ' 27.
2152. Ματθ. κγ' 15 - 17.
2153. Ματθ. κγ' 15.
2154. Ἰωάν. β' 16.
2155. Ματθ. κα' 13.
2156. Πράξ. ζ' 51.
2157. 1 Κορινθ. β' 8.
2158. Ἠσ. α' 21.
2159. Ματθ. κγ' 37.
2160. Ματθ. κγ' 13 - 29.

Καὶ διὰ τὴν μεγάλην ἀποστασίαν τῶν Ἰουδαίων, τὰ ἔθνη «ἀγνωσίαν» «Θεοῦ»[2161] εἶχον, ἀλλ' οὐχὶ ἀνενόχως. Διότι καὶ οἱ ἐθνικοί, «γνόντες τὸν Θεόν, οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. Φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν»[2162]. Οὕτω «μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτερυσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας»[2163]. Ἐνταῦθα, «πρῶτον ἔγκλημα» τούτων ἐστίν, «ὅτι Θεὸν οὐχ εὗρον· δεύτερον, ὅτι καὶ ἀφορμὰς ἔχοντες μεγάλας καὶ σαφεῖς· τρίτον, ὅτι σοφοὶ λέγοντες εἶναι· τέταρτον, ὅτι οὐ μόνον οὐχ εὗρον, ἀλλὰ καὶ εἰς δαίμονας κατήγαγον καὶ λίθους καὶ ξύλα τὸ σέβας ἐκεῖνο»[2164]. Δηλαδή, ὄχι μόνον οἱ λοιποί, ἀλλὰ καὶ φιλόσοφοι οὕτως ἐπλανήθησαν. «Τινὲς δὲ τῶν φιλοσόφων καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγον ταύρους καὶ σκορπίους καὶ δράκοντας καὶ τὸν ἄλλον ἅπαντα λῆρον (μωρολογίαν)· πανταχοῦ γὰρ ὁ Διάβολος ἐσπούδασεν εἰς τὰ τῶν ἑρπετῶν ὁμοιώματα τοὺς ἀνθρώπους καταγαγεῖν καὶ ὑποτάξαι τοῖς πάντων ἀλογωτέροις αὐτούς, οὓς ὁ Θεὸς ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν ἀναγαγεῖν (ἵνα ἀναβιβάσῃ) ἠθέλησε». Φιλόσοφοι «τοὺς ταῦτα ἐφευρόντας Αἰγυπτίους διδασκάλους ἔχουσιν», ἐνισχύοντες «τὴν λαμπρὰν αὐτῶν μανίαν». «Καὶ Πλάτων, ὁ δοκῶν (νομίζων) εἶναι τῶν ἄλλων σεμνότερος, ἐγκαλλωπίζεται (καυχᾶται) τούτοις». «Καὶ γὰρ τοιαῦτά» ἐστι «πάντα τὰ ἑλληνικὰ (εἰδωλολατρικά). Διὰ τοῦτο καὶ κατ' ἀλλήλων ἔστησαν, καὶ Ἀριστοτέλης μὲν ἐπανέστη Πλάτωνι, οἱ Στωϊκοὶ δὲ πρὸς τοῦτον ἐφρυάξαντο καὶ ἄλλος ἄλλῳ πολέμιος γέγονεν»[2165].

«Διὸ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν, εἰς ἀκαθαρσίαν τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν αὐτοῖς»[2166]. Ἤτοι «παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας. Αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄρσενες, ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσι, τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι καὶ τὴν ἀντιμισθίαν, ἣν ἔδει, τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες»[2167]. Οὕτως, «οὐ τὸ δόγμα αὐτοῖς σατανικὸν μόνον ἦν, ἀλλὰ καὶ ὁ βίος διαβολικός»[2168]. «Καὶ καθὼς» οὗτοι «οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει,

2161. 1. Κορινθ. ιε' 34.
2162. Ρωμ. α' 21 - 23.
2163. Ρωμ. α' 25.
2164. Χρυσοστόμου, PG. 60, 413.
2165. Χρυσοστόμου, PG. 60, 414.
2166. Ρωμ. α' 24.
2167. Ρωμ. α' 26 - 27.
2168. Χρυσοστόμου, PG. 60, 417.

παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας, ψιθυριστάς, καταλάλους, θεοστυγεῖς (μισοῦντας τὸν Θεόν), ὑβριστάς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀσπόνδους, ἀνελεήμονας· οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες ἄξιοι θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσι»[2169]. «Καὶ γὰρ τοῦ πλημμελοῦντος ὁ τὴν ἁμαρτίαν ἐπαινῶν χαλεπώτερος πολύ»[2170].

Οὕτως, ὁρῶμεν τότε «Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας (εἰδωλολάτρας) πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν». Διὸ λέγει ὁ θεῖος λόγος: «Οὐκ ἔστι δίκαιος οὐδὲ εἷς, οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν Θεόν· πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν· οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. Τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν, ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν, ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει· ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα, σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν. Οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν»[2171]. Συνεπῶς, οὐδὲ σοφία ἐν αὐτοῖς, καθ' ὅτι «ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου» ἐστίν[2172]. «Ὑπόδικος», λοιπόν, εἶναι «πᾶς ὁ κόσμος τῷ Θεῷ»[2173]. «Πάντες γὰρ ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ»[2174]. Καὶ Ἰουδαῖοι καὶ ἐθνικοὶ καὶ ἅπασα ἡ ἀνθρωπότης. Ὅτε ὁ Ἀδὰμ παρέβη τὴν θείαν ἐντολήν, ἐν αὐτῷ «πάντες ἥμαρτον»[2175]. «Ἐκείνου» δὲ «πεσόντος, καὶ οἱ μὴ φαγόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου γεγόνασιν ἐξ ἐκείνου πάντες θνητοί»[2176]. Νῦν ἀποδεικνύεται ὅτι ὅλη ἡ ἀνθρωπότης εἶναι «ὑφ' ἁμαρτίαν»[2177] καὶ πᾶς ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Ἐφ' ὅσον «οὐκ ἔστι δίκαιος οὐδὲ εἷς»[2178], πᾶς ἄνθρωπος χρῄζει δικαιώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Ἤκμαζε τότε τὸ κακόν. Ἐπληθύνθη ἡ ἁμαρτία ὅσον οὐδέποτε. Ἐπεκράτει ἡ ἀποστασία ἐν πᾶσιν. Ἡ γενεὰ ἐκείνη ἦτο «γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλίς»[2179], «ἄπιστος καὶ διεστραμμένη»[2180], «καθὼς ὁ Κύριος λέγει». «Πονηρὰ μέν»[2181], διὰ τὸ ὅτι τότε «ὁ κόσμος ὅλος» ἔκειτο «ἐν

2169. Ρωμ. α' 28 - 32.
2170. Χρυσοστόμου, PG. 60, 423.
2171. Ρωμ. γ' 9 - 18.
2172. Παροιμ. α' 7.
2173. Ρωμ. γ' 19.
2174. Ρωμ. γ' 23.
2175. Ρωμ. ε' 12.
2176. Χρυσοστόμου, PG. 60, 474.
2177. Ρωμ. γ' 9.
2178. Ρωμ. γ' 10.
2179. Ματθ. ιβ' 39.
2180. Ματθ. ιζ' 17.
2181. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1273.

τῷ πονηρῷ»[2182]. «Μοιχαλὶς δέ», διότι, ἀποστατήσασα ἐκ «τοῦ ἀγαθοῦ νυμφίου» Θεοῦ, ἡνοῦτο τῷ Διαβόλῳ, «τῷ διὰ κακίας μοιχεύοντι τὰς ψυχάς»[2183]. Πᾶσα ἁμαρτία ἐποιεῖτο τότε. Τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδάμ, τῆς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς τῶν ἐπὶ κατακλυσμοῦ, τῆς ἐπάρσεως καὶ συγχύσεως τῆς Βαβυλῶνος, τῆς ἐσχάτης πτώσεως τῆς Αἰγύπτου, τῆς δυσωνύμου ἀνομίας τῶν Σοδόμων καὶ Γομόρρων καὶ τῆς ἰουδαϊκῆς ὑποκρισίας. Ὁ «βίος» τῶν ἐθνῶν «σφόδρα διέφθαρτο», τῶν δὲ Ἰουδαίων ἡ ἀποστασία εἶχε «προκαλύμματα». Ἦσαν δὲ ταῦτα «νόμος καὶ περιτομὴ καὶ τὸ τὸν Θεὸν αὐτοῖς ὡμιληκέναι (τὸ ὅτι εἶχεν ὁμιλήσει πρὸς αὐτοὺς ὁ Θεός) καὶ τὸ πάντων εἶναι διδασκάλους»[2184]. Διὸ ἡ Ρώμη ἐκλήθη πνευματικῶς «Βαβυλὼν»[2185], καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ «Σόδομα καὶ Αἴγυπτος»[2186]. Τότε ἐκράτει ἐπὶ γῆς ἡ δαιμονικὴ θυσία. Οἱ ἄνθρωποι ἐλάτρευον τοὺς δαίμονας καὶ ὁ Διάβολος εἶχεν ἐν ἀνθρώποις τὸ κράτος αὐτοῦ ὡς σελήνη ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτῆς. Τότε, λοιπόν, ὅτε «πᾶσα τῆς κακίας ἡ δύναμις ἐκ τῆς πονηρᾶς ρίζης ἀνεδείχθη καὶ ηὔξησε πολυειδῶς», «ὅτε συνεκλείσθη τὰ πάντα εἰς ἁμαρτίαν, ὅτε ἐπλεόνασεν ἡ ἀνομία, ὅτε πρὸς τὸ ἀκρότατον μέτρον ὁ τῆς κακίας ζόφος ηὔξησε· τότε ἐπεφάνη ἡ Χάρις»[2187] «τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις»[2188]. «Τότε ἐπέφανε (ἐφάνη) τῆς δικαιοσύνης ὁ ἥλιος» Χριστὸς τοῖς «ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις», καὶ «τότε τὰς πολλὰς κεφαλὰς τοῦ δράκοντος συνέθλασε»[2189], λυτρώσας τὸν ἄνθρωπον.

Ὅτε, ὅμως, ἤκμασε τὸ κακόν, τότε ὡρίμασε καὶ ἡ μετάνοια τοῦ ἀνθρώπου, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ τῆς παραβολῆς. Ὅταν ὁ «νεώτερος» υἱὸς ἔζησε τὸ «λιμῷ ἀπόλλυμαι», τότε εἶπε καὶ ἔπραξε τὸ «ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου»[2190]. Ὁ Θεὸς τὸν πεπτωκότα ἄνθρωπον «οὐ πρότερον» «ἐπανάγει πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς εὐκληρίαν (ζωὴν τῆς Χάριτος), πρὶν αἴσθησιν» λάβῃ τῆς ἐκ τῆς ἁμαρτίας «παρούσης» «συμφορᾶς» καὶ «εἰς ἑαυτὸν ἐλθεῖν καὶ μελετῆσαι τὰ τῆς μεταμελείας ρήματα»[2191]. Διὰ τῆς πείρας τῆς συμφορᾶς τοῦ κακοῦ, διὰ τῶν δρωμένων θείων κτισμάτων καὶ διὰ τῶν διαδιδομένων προφητικῶν προρρήσεων, ὁ Χριστὸς ἐγένετο τότε «προσδοκία ἐθνῶν»[2192]. Τῶν ἐθνικῶν, οἵτινες ἐζήτουν τὸν Θεόν, «εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὕ-

2182. 1 Ἰωάν. ε΄ 19.
2183. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1273.
2184. Χρυσοστόμου, PG. 60, 439.
2185. Ἀποκαλύψ. ιζ΄ 5. Ἀνδρέου Καισαρείας, PG. 106, 720.
2186. Ἀποκαλύψ. ια΄ 8. Ἀνδρέου Καισαρείας, PG. 106, 313.
2187. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 1132.
2188. Τίτ. β΄ 11.
2189. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 1132.
2190. Λουκ. ιε΄ 12, 17 - 18.
2191. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1144.
2192. Γενέσ. μθ΄ 10.

ροιεν»[2193]. Ἀλλὰ καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν, οἵτινες ἀνεζήτουν «τὸν Μεσσίαν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον Χριστός»[2194]. Δηλαδή, τὸν Λυτρωτὴν καὶ Σωτῆρα τοῦ κόσμου, «ὃν ἔγραψε Μωυσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ Προφῆται»[2195]. Οὕτως ἐποίησαν π.χ. πάλαι ὁ Μωυσῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ, οἱ παῖδες ἐν Βαβυλῶνι, ὁ Λὼτ ἐν Σοδόμοις, οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν Αἰγύπτῳ, μάλιστα δέ, ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, οἱ Ἀπόστολοι ἐν τῇ ἄλλῃ γῇ Αἰγύπτου, ἤγουν ἐν τῇ γῇ Ἱερουσαλήμ.

στ´) ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ

Ὁ Χριστὸς ἐπεφάνη, «ὅτε» «ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου». Τότε «ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ»[2196] «εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι (ἵνα ἀνακεφαλαιώσῃ) τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ»[2197]. «Τί ἐστιν ἀνακεφαλαιώσασθαι;», ἐρωτᾷ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Καὶ ἀπαντᾷ: «Συνάψαι». Δηλαδή, τὰ «διὰ μακροῦ χρόνου οἰκονομούμενα» παρὰ Θεοῦ πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου «ἀνεκεφαλαιώσατο ἐν ἑαυτῷ», ἤγουν ἐν τῷ Χριστῷ. «Τουτέστι συνέτεμεν»[2198], ἐργαζόμενος «σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς»[2199].

Ἡ πεπτωκυῖα ἀνθρωπότης διῆλθε τέσσαρας περιόδους ἀποστασίας ἢ ἀγνωσίας Θεοῦ. Τοῦ Βαρβαρισμοῦ, τοῦ Σκυθισμοῦ, τοῦ Ἑλληνισμοῦ (εἰδωλολατρίας) καὶ τοῦ ἀπειθοῦντος Ἰουδαϊσμοῦ. Τοὺς «χρόνους» τούτους «τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεός»[2200], ἤτοι μὴ ἀπαιτήσας δι᾽ αὐτοὺς τὴν ὀφειλομένην «κόλασιν»[2201], τὴν πέμπτην περίοδον ὁδηγεῖ τὴν ἐσκοτισμένην εἰς «τὸν φωτισμὸν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ»[2202]. Ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς προητοίμασε τὸ ἀνθρώπινον γένος πρὸς σωτηρίαν διὰ τεσσάρων πάλιν πνευματικῶν αἰώνων, ἤτοι τοῦ Ἀδάμ, τοῦ Νῶε, τοῦ Ἀβραάμ, καὶ τοῦ Μωυσέως καὶ τῶν Προφητῶν (ἰ. ἀ. σ. 75). «Ἐπεφάνη» δὲ «ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις»[2203] τὸν πέμπτον πνευματικὸν αἰῶνα, ὅτε «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης Χάριτος καὶ ἀληθείας»[2204]. Τέσσαρες μεγάλαι βασιλεῖαι ἐκράτησαν διαδοχικῶς ἐπὶ γῆς, ἡ τῶν Βαβυλωνίων, ἡ τῶν Περσῶν, ἡ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ τῶν Ρωμαίων (ἰ. ἀ. σ. 211). Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκ τούτων καὶ μετὰ ταύτην, ἀποκαλύπτεται καὶ κρατεῖ ἡ αἰώνιος βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐν Χρι-

2193. Πράξ. ιζ´ 27.
2194. Ἰωάν. α´ 42.
2195. Ἰωάν. α´ 46.
2196. Γαλάτ. δ´ 4.
2197. Ἐφεσ. α´ 10.
2198. Χρυσοστόμου, PG. 62, 16.
2199. Ψαλμ. 73, 12.
2200. Πράξ. ιζ´ 30.
2201. Χρυσοστόμου, PG. 60, 272.
2202. 2 Κορινθ. δ´ 4.
2203. Τίτ. β´ 11.
2204. Ἰωάν. α´ 14.

στῷ Ἰησοῦ, «ἥτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας»[2205]. Πάλαι, νόμος Θεοῦ ἐδόθη διὰ Μωυσέως καὶ ἀποκαλυπτικὸς λόγος Κυρίου ἐγένετο ἐπὶ γῆς δι' αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων Προφητῶν. Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπλήρωσε «τὸν νόμον ἢ τοὺς Προφήτας»[2206]. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ἐνομοθετήθη κατ' εὐδοκίαν Θεοῦ ἡ τυπικὴ θυσία τοῦ προβάτου τοῦ Πάσχα. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, «ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός»[2207], «ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[2208]. Χρόνους καὶ τόπους καὶ τρόπους τῆς σκιώδους λατρείας ὥρισε συγκαταβατικῶς τὸ παλαιὸν ὁ Θεὸς διὰ τὰς τυπικὰς θυσίας καὶ τὰς συμβολικὰς ἑορτὰς τοῦ νόμου. Ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐτήρησε καὶ ἐπλήρωσε πάντα ταῦτα, ἀνακεφαλαιώσας τὰς θείας οἰκονομίας διὰ τοῦ καινοῦ Πάσχα τῆς αἰωνίου αὐτοῦ σωτηρίας.

Τὴν ἕκτην ἡμέραν ἐπλάσθη ὁ Ἀδάμ. Τὴν ἕκτην χιλιετηρίδα ἐγεννήθη ὁ Χριστός. «Παρὰ Κυρίῳ» δὲ «χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία»[2209]. Τὴν ἕκτην ὥραν τῆς ἕκτης ἡμέρας ἡμάρτησεν ὁ πρωτόπλαστος. Τὴν ἕκτην ἑκατονταετηρίδα τῆς ἕκτης χιλιετηρίδος «ἐτύθη Χριστός»[2210] (ἰ. ἀ. σ. 63). Τὴν «ἑβδόμην» «ἡμέραν» «ἡγίασεν» ὁ Θεός[2211]. «Ἕβδομος ἀπὸ γενέσεως οὐκ εἶδε θάνατον Ἐνώχ». «Ἕβδομος ἀπὸ Ἀβραὰμ Μωυσῆς νόμον ἔλαβεν»[2212]. «Ἐν ἑπτὰ ἔτεσιν ἐποίησεν» ὁ Σολομὼν τὸν Ναόν[2213]. Ἑπτὰ αἱ ἡμέραι τῶν Ἀζύμων (ἰ. ἀ. σ. 164). Ἑπτὰ ἑορτασμοὶ τοῦ νομικοῦ Πάσχα ἱστοροῦνται ἐν τῇ Γραφῇ (ἰ. ἀ. σ. 190). «Ἑπτάκις ἐκδεδίκηται ἐκ Κάϊν»[2214]. Ἑβδόμη ἡ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου. Ἕβδομον τὸ ἔτος τῆς ἀναπαύσεως[2215]. Μετὰ ἑπτὰ ἑβδομάδας ἐτῶν ὁ «ἐνιαυτὸς ἀφέσεως»[2216]. «Ἑβδομήκοντα ἔτη»[2217]· ἠρημώθη ὁ Ναός. «Ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες»[2218] ὁ χρόνος τῆς προφητείας τοῦ Δανιὴλ περὶ ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ. «Ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ» «ἐκδεδίκηται» ἐκ «Λάμεχ»[2219]. «Ἑβδομηκοστῇ καὶ ἑβδόμῃ γενεᾷ ἀπὸ Ἀδὰμ ὁ Χριστὸς ἐφάνη»[2220]. Διότι γενεαλογεῖται «ὡς ἐνομίζετο, υἱὸς Ἰωσήφ, τοῦ Ἡλί, τοῦ Ματθάν, τοῦ Λευΐ, τοῦ Μελχί, τοῦ Ἰωαννᾶ, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ Ἀμώς, τοῦ Ναούμ, τοῦ Ἐσλίμ, τοῦ Ναγγαί, τοῦ Μαάθ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ Σεμεΰ, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰωδᾶ, τοῦ Ἰωαννάν, τοῦ Ρησᾶ, τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιήλ, τοῦ Νηρί, τοῦ Μελχί, τοῦ

2205. 1 Τιμοθ. γ' 15.
2206. Ματθ. ε' 17.
2207. 1 Κορινθ. ε' 7.
2208. Ἰωάν. α' 29.
2209. 2 Πέτρ. γ' 8.
2210. 1 Κορινθ. ε' 7.
2211. Γενέσ. β' 3.
2212. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 288.
2213. 3 Βασιλ. ϛ' 35γ.
2214. Γενέσ. δ' 24.
2215. Λευϊτ. κε' 4.
2216. Λευϊτ. κε' 8 - 10.
2217. Δαν. θ' 2.
2218. Δαν. θ' 24.
2219. Γενέσ. δ' 24.
2220. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 288.

Ἀδδί, τοῦ Κωσάμ, τοῦ Ἐλμωδάμ, τοῦ Ἤρ, τοῦ Ἰωσῆ, τοῦ Ἐλιέζερ τοῦ Ἰωρείμ, τοῦ Ματθάτ, τοῦ Λευΐ τοῦ Συμεών, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰωνᾶ, τοῦ Ἐλιακείμ, τοῦ Μελεᾶ, τοῦ Μαϊνάν, τοῦ Ματταθᾶ, τοῦ Νάθαν, τοῦ Δαυΐδ, τοῦ Ἰεσσαί τοῦ Ὠβήδ, τοῦ Βοόζ, τοῦ Σαλμών, τοῦ Ναασσών, τοῦ Ἀμιναδάβ, τοῦ Ἀράμ, τοῦ Ἰωράμ, τοῦ Ἐσρώμ, τοῦ Φαρές, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰακώβ, τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Θάρα, τοῦ Ναχώρ, τοῦ Σερούχ, τοῦ Ραγαῦ, τοῦ Φαλέκ, τοῦ Ἕβερ, τοῦ Σαλᾶ, τοῦ Καϊνάν, τοῦ Ἀρφαξάδ, τοῦ Σήμ, τοῦ Νῶε, τοῦ Λάμεχ, τοῦ Μαθουσάλα, τοῦ Ἐνώχ, τοῦ Ἰάρεδ, τοῦ Μαλελεήλ, τοῦ Καϊνάν, τοῦ Ἐνώς, τοῦ Σήθ, τοῦ Ἀδάμ, τοῦ Θεοῦ», ὡς ἐξιστορεῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς[2221], ὁ συνεργὸς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου[2222] (ἰ. ἀ. σ. 78, 79, 87).

Λέγει δὲ ἡ Γραφή, ὅτι «αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἑβδομήκοντα ἔτη, ἐὰν δὲ ἐν δυναστείαις, ὀγδοήκοντα ἔτη»[2223]. Καιρὸς δυναστειῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ νοεῖται, προφανῶς, ὁ χρόνος ἀπὸ τῆς εἰσόδου τούτων εἰς τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας, ἢ ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ἕως τῆς καταλύσεως τῶν βασιλειῶν τοῦ Ἰούδα. Δηλαδή, ἀπὸ τοῦ ἔτους ,γωοη' (3878) μέχρι ,δϡε' (4905)[2224]. Ἤτοι ὁ χρόνος τῶν 1027 ἐτῶν, καθ' ὅτι 4905 πλὴν 4878 ἴσον 1027 ἔτη. Ἑπομένως, τὰ ἐκτὸς δυναστειῶν ἔτη μέχρι τοῦ ἔτους ,εφζ' (5507)[2225] τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ εἶναι 4480 ἔτη. Διότι 5507 πλὴν 1027 ἴσον 4480. Τὰ ἐκτὸς δυναστειῶν 4480 ἔτη ποιοῦσι γενεὰς 64, καθ' ὅτι 4480 ἔτη διὰ 70 ἐτῶν ἑκάστης τοιαύτης γενεᾶς ἴσον 64 γενεαί. Τὰ δὲ 1027 ἔτη τῶν δυναστειῶν ποιοῦσι 13 γενεὰς παρά τινα ἔτη, καθ' ὅτι 1027 διὰ 80 ἴσον 12,83. Δηλαδή, τὸ ἔτος 5507 γεννήσεως τοῦ Κυρίου πίπτει εἰς τὴν ἑβδομηκοστὴν ἑβδόμην γενεάν. Διότι 64 γενεαὶ σὺν 13 ἴσον 77. Συμπληροῦται δὲ ἡ ἑβδομηκοστὴ ἑβδόμη γενεὰ μετὰ τὸ δωδέκατον[2226] ἔτος τοῦ Κυρίου, ἤτοι τὸ ἔτος ,εφκ' (5520). Διότι 4480 ἔτη τῶν 64 γενεῶν σὺν 1040 τῶν 13 γενεῶν, 13 ἐπὶ 80 ἴσον 1040, ἴσον 5520 ἔτη. Συνεπῶς, ἡ ἑπομένη ἑβδομηκοστὴ ὀγδόη γενεὰ ἄρχεται ἀπὸ τοῦ δεκάτου τρίτου ἔτους τοῦ Κυρίου, ἤτοι ἀπὸ τοῦ ,εφκ' (5520) καὶ λήγει τὸ ἔτος ,εχ' (5600). Κατ' αὐτὴν ἐλέχθη παρὰ Κυρίου τὸ «ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς»[2227]. Διὸ δέον ὅπως ὑπολογίζηται εἰς ὀγδοήκοντα ἔτη. Δι' αὐτὴν τὴν γενεὰν πάλιν εἶπεν ὁ Κύριος, ὁμιλῶν περὶ τῶν δεινῶν τῆς ἀμετανοήτου Ἱερουσαλήμ, ὅτι «οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη,

2221. Λουκ. γ' 23 - 38.
2222. Φιλήμ. 24.
2223. Ψαλμ. 89, 10.
2224. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 228, 328.
2225. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 512.
2226. Λουκ. β' 42.
2227. Ματθ. κη' 18.

ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται»[2228]. Τὸ πρῶτον δὲ ἔτος μετὰ τὸ πέρας ταύτης τῆς ἑβδομηκοστῆς ὀγδόης γενεᾶς, ἤτοι τὸ ͵εχα΄ (5601)[2229], ἐδόθη παρὰ Κυρίου διὰ τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ἡ «Ἀποκάλυψις», σημαίνουσα «ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει»[2230].

Τὸ «ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ» συνδέεται πρὸς τὴν πτῶσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν λύτρωσιν αὐτοῦ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀδάμ, ἡ «πρώτη ἁμαρτία», δηλαδὴ ὁ φόνος τοῦ Κάϊν, «ἑπτάκις ἐκδικεῖται». Ὁ «δεύτερος φόνος τοῦ Λάμεχ ἑβδομηκοντάκις ἑπτά»[2231], ὡς λέγει ἡ Γραφή. Ἤτοι «ἑπτάκις ἐκδεδίκηται ἐκ Κάϊν, ἐκ δὲ Λάμεχ ἑβδομηκοντάκις ἑπτά»[2232] (ἰ. ἀ. σ. 77, 78). Ἐλθὼν δὲ ὁ φιλάνθρωπος Λυτρωτής, συγχωρεῖ οὐχὶ μόνον ἑπτάκις, ἀλλὰ ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. Ὅτε ἠρώτησεν ὁ Πέτρος, «ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά»[2233]. «Ὅσον τὸ παράπτωμα, τοσοῦτον καὶ τὸ χάρισμα», ἢ καὶ πλέον. Διότι «ὅπου "ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ Χάρις"[2234]»[2235]. Ταῦτα ὅμως ἐν τῷ παρόντι ἑβδοματικῷ αἰῶνι τοῦ ἐλέους καὶ τοῦ καιροῦ τῆς μετανοίας. Ὅτε δὲ ἐλεύσεται ἡ Ὀγδόη ἡμέρα, ἤτοι «ὁ αἰὼν τῆς κρίσεως», τότε «ὁ ἁμαρτωλὸς ἑπτάκις» καὶ «ὁ καθ' ὑπερβολὴν» ἁμαρτωλὸς «ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ ἐκδικηθήσεται». Ἀντιθέτως, «ὁ δίκαιος ἑπτάκις τιμηθήσεται» καὶ «ὁ καθ' ὑπερβολὴν δίκαιος ἑβδομηκοντάκις ἑπτά»[2236]. Διὸ «νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος», «νῦν ἡμέρα σωτηρίας»[2237]. Δηλαδὴ τῆς ἑτοίμης σωτηρίας[2238], τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς Λόγος σαρκωθεὶς εἰργάσατο ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ τοῦ καινοῦ αὐτοῦ Πάσχα τῆς ἀληθείας καὶ τῆς Χάριτος.

Ἐν τῇ σαρκώσει τοῦ Θεοῦ Λόγου, προσφέρουσιν Ἰουδαῖοι τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ τὴν θεόπνευστον Παλαιὰν Διαθήκην. Ἕλληνες τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἐκζήτησιν τῆς σοφίας[2239]. Ρωμαῖοι νόμον τάξεως πολιτείας, αὐτοκρατορίαν κοσμικῆς εἰρήνης καὶ σταθερὸν ἡμερολόγιον. Τὰ δὲ γνωστὰ τότε ἔθνη, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, προσδοκίαν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ ἀνάλογον διάθεσιν πρὸς σωτηρίαν. Ὑπερέχει δὲ ἐν τούτῳ τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων.

2228. Ματθ. κδ' 34.
2229. Χρον. Πασχάλ. PG. 92, 604.
2230. Ἀποκαλύψ. α' 1.
2231. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 288.
2232. Γενέσ. δ' 24.
2233. Ματθ. ιη' 21 - 22.
2234. Ρωμ. ε' 20.
2235. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 288.
2236. Γρηγορ. Νύσσης, αὐτόθι.
2237. 2 Κορινθ. στ' 2.
2238. 1 Πέτρ. α' 5.
2239. 1 Κορινθ. α' 22.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΤΟ ΚΑΙΝΟΝ ΠΑΣΧΑ

Πέντε τινὰ περιλαμβάνει τὸ παρὸν καφάλαιον. Τὴν σάρκωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, τὴν πλήρωσιν πάσης δικαιοσύνης ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς Χάριτος παρὰ τοῦ Κυρίου, τὸ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ πάθος αὐτοῦ καὶ τὴν τριήμερον ταφήν, καὶ τὴν σωτήριον ἀνάστασιν. Δηλαδὴ τὸ καινὸν Πάσχα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν.

I
Η ΣΑΡΚΩΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΛΟΓΟΥ

«Πεπλήρωται ὁ καιρὸς»[2240] καὶ παρῆλθον οἱ προστεταγμένοι καιροὶ καὶ χρόνοι «τῆς ἀγνοίας»[2241]. «Ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου»[2242] καὶ κινοῦνται «αἱ σκιαὶ»[2243] τῆς Παλαιᾶς. «Ἡ νὺξ» τῆς ἀποστασίας ἤδη «προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα» τῆς σωτηρίου θεοφανίας «ἤγγικεν»[2244], «Τὸ φῶς τοῦ κόσμου»[2245], ἤτοι ὁ Θεὸς «Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν»[2246]. «Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς» Πατὴρ «τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν»[2247].

α') «ΑΝΑΤΟΛΗ ΕΞ ΥΨΟΥΣ»

Δύο κυρίως ἄνθρωποι ὑπηρέτησαν εἰς τὸ μυστήριον τῆς σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος. Ὁ «Δεσπότης ἔρχεται» εἰς τὸν κόσμον καὶ «προαποστέλλεται» πρόδρομος ὁ «δοῦλος»[2248] αὐτοῦ Ἰωάννης. Ὁ Ἰωάννης ἐγεννήθη δι' ἐπαγγελίας ἐκ τῶν προβεβηκότων «ἐν ταῖς ἡ-

2240. Μάρκ. α' 15.
2241. Πράξ. ιζ' 30.
2242. Γαλάτ. δ' 4.
2243. Ἆσμ. β' 17.
2244. Ῥωμ. ιγ' 12.
2245. Ἰωάν. η' 12.
2246. Ἰωάν. α' 14.
2247. Γαλάτ. δ' 4 - 5.
2248. Χρυσοστόμου, PG. 50, 791.

μέραις αὐτῶν» δικαίων καὶ ἀμέμπτων Ζαχαρίου τοῦ ἱερέως καὶ Ἐλισάβετ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, οὔσης στείρας[2249].

«Ἐγένετο δέ, ἐν τῷ ἱερατεύειν» τὸν Ζαχαρίαν «ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας ἔλαχε τοῦ θυμιᾶσαι εἰσελθὼν εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Κυρίου»[2250]. «Ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου, ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. Καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδὼν καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος· μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία· διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην· καὶ ἔσται χαρά σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει αὐτοῦ χαρήσονται. Ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ, καὶ Πνεύματος Ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν· καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλιού, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι Κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον»[2251].

«Δίκαιοι» «ἦσαν» οἱ γεννήτορες τοῦ Ἰωάννου «ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς» τοῦ νόμου τῆς Παλαιᾶς «καὶ δικαιώμασι τοῦ Κυρίου ἄμεμπτοι»[2252]. Οὐχὶ ἁπλῶς ἱερεύς, ἀλλὰ καὶ Ἀρχιερεὺς ἦτο ὁ Ζαχαρίας. Διὸ εἰσῆλθε «τοῦ θυμιᾶσαι» εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, εἰς ἃ εἰσήρχετο «ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ Ἀρχιερεύς»[2253]. Ἐκεῖ ἐφάνη ὁ εὐαγγελιζόμενος ἀρχάγγελος «Γαβριὴλ»[2254] «ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος». «Οὐκ εἶπε τοῦ θυσιαστηρίου τῶν θυσιῶν, ἀλλὰ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος», τὸ ὁποῖον ἦτο εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων. «Τὸ γὰρ θυσιαστήριον τὸ ἔξω θυσιῶν ἦν καὶ ὁλοκαυτωμάτων, τὸ δὲ ἔσω θυμιάματος. Ὥστε καὶ ἀπὸ τούτου» «εὔδηλον (ἐστίν), ὅτι εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων εἰσῆλθεν» ὁ Ζαχαρίας. Εἰσήρχετο δὲ ὁ Ἀρχιερεὺς εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἐξιλασμοῦ, ἥτις ἐκαλεῖτο μετὰ τῆς ἑορτῆς τῶν σκηνῶν καὶ ἑορτὴ τῆς Σκηνοπηγίας[2255] (ἰ. ἀ. σ. 173). Ἰωάννης «ὁ Πρόδρομος ἐκ τῆς ἱερατικῆς κατήγετο φυλῆς, οὐ κατὰ τὸν πατέρα μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν μητέρα, καὶ ἀμφοτέρωθεν ἱερατικὸς ἦν»[2256]. «Ἰωάννης» «ἑβραϊκὸν» «ἐστιν ὄνομα» καὶ «σημαίνει χάριν ἢ χαράν»[2257]. Σίκερα λέγεται πᾶν ποτὸν «τὸ δυνάμενον μέθην ἐμποιῆσαι·

2249. Λουκ. α' 5 - 7.
2250. Λουκ. α' 8 - 9.
2251. Λουκ. α' 11 - 17.
2252. Λουκ. α' 6.
2253. Ἑβρ. θ' 7.
2254. Λουκ. α' 19.
2255. Χρυσοστόμου, PG. 49, 357.
2256. Ζιγαβηνοῦ, PG. 129, 860.
2257. Ζιγαβηνοῦ, PG. 129, 864.

(ἵνα προξενήσῃ εἰς τὸν πίνοντα)»[2258]. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, ὄχι μόνον οὐκ ἐμεθύσκετο «οἴνῳ»[2259], ἀλλ' οὐδὲ ἔπινε σίκερα. Ἐπληροῦτο γὰρ «Πνεύματος Ἁγίου» «ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ». Διό, ὅτε ἡ Θεοτόκος «ἠσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ», «ἐσκίρτησε τὸ βρέφος (Ἰωάννης) ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη Πνεύματος Ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ»[2260]. «Καὶ γάρ», τοῦ βρέφους «πλησθέντος Πνεύματος Ἁγίου, πίμπλαται καὶ αὐτὴ καί, προφήτην ἐν γαστρὶ βαστάζουσα, προφητεύει» καὶ αὕτη[2261]. «Μέγας» εἶναι «ἐνώπιον τοῦ Κυρίου» ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπεν, ὅτι «οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ»[2262].

Πότε εὐηγγελίσθη ὁ Ζαχαρίας ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου; Τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἐξιλασμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 174). Ὁ «καιρὸς τοῦ εὐαγγελισμοῦ» τούτου «ὁ τῆς σκηνοπηγίας ἦν καὶ τῆς νηστείας»[2263] τῆς δεκάτης τοῦ ἑβδόμου μηνός. Δηλαδή, «ἡ δεκάτη τοῦ ἑβδόμου μηνὸς»[2264] τῆς σελήνης, ἢ ἄλλως τοῦ σεληνοηλιακοῦ ἔτους τῶν Ἑβραίων. «Τῇ οὖν δεκάτῃ κατὰ σελήνην τοῦ ἑβδόμου μηνὸς ἱερατεύων ὁ Ζαχαρίας, τὴν ἀγγελικὴν ὀπτασίαν ἐθεάσατο καὶ εὐηγγελίσθη (ὑπὸ τοῦ ἀρχαγγέλου) τὴν τοῦ Βαπτιστοῦ γέννησιν». Μετ' αὐτήν, «πληρώσας τὴν ἐφημερίαν αὐτοῦ, ἀνεχώρησεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ»[2265]. «Ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας» τοῦ Ζαχαρίου καὶ «ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ»[2266] «εἰκάδι (εἰκοστῇ)» «τετάρτῃ κατὰ σελήνην», ἤτοι κατὰ τὸ βιβλικὸν ἡμερολόγιον, καὶ «εἰκοστῇ τρίτῃ» Σεπτεμβρίου μηνὸς κατὰ Ρωμαίους, δηλαδὴ κατὰ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον (ἰ. ἀ. σ. 194), καὶ «ἡμέρᾳ πρώτῃ» τῆς ἑβδομάδος, ἤγουν σημερινῇ Κυριακῇ[2267]. Ἦτο δὲ τότε τὸ ͵εφϛ' (5506) ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου[2268]. Ὁ εὐαγγελισμὸς τοῦ Ζαχαρίου ἐγένετο τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, τὴν δεκάτην τοῦ ἑβδόμου μηνὸς σελήνης καὶ ἓξ μῆνας ἀπὸ τῆς δεκάτης τοῦ πρώτου μηνός, ἤτοι Νισάν, τοῦ 5506 ἔτους ἀπὸ κτίσεως.

Κατὰ τὸ ἔτος 5506 ἀπὸ κτίσεως «ἡ α' (πρώτη) τοῦ Σεπτεμβρίου» μηνὸς ἔπεσε τὴν «δευτέραν» τοῦ ἑβδόμου μηνὸς «κατὰ σελήνην» καὶ ἡμέραν Σάββατον[2269]. Κατ' ἄλλους τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἤτοι τὴν 1ην Σεπτεμβρίου[2269α]. Ἀκολούθως, ἡ «δεκάτη» τῆς ἑορτῆς τοῦ «Ἐξιλασμοῦ» τοῦ ἑβδόμου μηνὸς σελήνης ἔπεσε τὴν ἐνάτην Σεπτεμβρίου

2258. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 456.
2259. Ἐφεσ. ε' 18.
2260. Λουκ. α' 40 - 41.
2261. Ζιγαβηνοῦ, PG. 129, 872.
2262. Ματθ. ια' 11.
2263. Χρυσοστόμου, PG. 49, 357 - 358.
2264. Ζιγαβηνοῦ, PG. 129, 861.
2265. Ἀναστασίου Ἀντιοχ. PG. 89, 1380.
2266. Λουκ. α' 23.
2267. Χρον. Πασχάλ. PG. 92, 484.
2268. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 485.
2269. Χρον. Πασχάλ. PG. 92. 481.
2269α. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Συναξαριστής», τόμ. Α', σ. 60.

καὶ ἡμέραν πρώτην, ἤτοι καθ' ἡμᾶς Κυριακήν. «Ἡ πεντεκαιδεκάτη» τῆς ἑορτῆς τῆς Σκηνοπηγίας τοῦ ἑβδόμου μηνὸς σελήνης ἔπεσε τὴν δεκάτην τετάρτην Σεπτεμβρίου καὶ ἡμέραν πάλιν Παρασκευήν. Ἡ δὲ ὀγδόη καὶ ἐξόδιος ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τῆς Σκηνοπηγίας, ἤτοι τῆς εἰκοστῆς δευτέρας τοῦ ἑβδόμου μηνὸς σελήνης (ἰ. ἀ. σ. 175), ἔπεσε τὴν εἰκοστὴν πρώτην Σεπτεμβρίου καὶ ἡμέραν ἐπίσης Παρασκευήν. Τὸ μετὰ τὴν Παρασκευὴν ταύτην «Σάββατον» τῆς εἰκοστῆς δευτέρας Σεπτεμβρίου «ἔμεινεν» ὁ Ζαχαρίας ἐν Ἱερουσαλὴμ «διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ νόμου» περὶ Σαββάτου. Καὶ τῇ ἐπομένῃ, «εἰκάδι (εἰκοστῇ)» «τετάρτῃ κατὰ σελήνην», ἢ «εἰκοστῇ τρίτῃ» Σεπτεμβρίου, καὶ «ἡμέρᾳ πρώτῃ» τῆς ἑβδομάδος, ἤτοι σημερινῇ Κυριακῇ, «ἀπῆλθε Ζαχαρίας εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ»[2270]. Ταύτην τὴν ἡμέραν τῆς 23ης Σεπτεμβρίου ἑορτάζεται παρὰ τῆς Ἐκκλησίας «ἡ σύλληψις τοῦ τιμίου καὶ ἐνδόξου προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου»[2271]. Εἶναι δὲ αὕτη, ὡς ἐλέχθη, ἡ 24η τοῦ ἑβδόμου μηνὸς τῆς σελήνης. Οὕτως, ἡ σύλληψις τοῦ Προδρόμου ἐγένετο ἓξ μῆνας σελήνης καὶ δύο ἑβδομάδας ἀπὸ τῆς δεκάτης τοῦ πρώτου μηνός. Διότι 6 μῆνες ἀπὸ τῆς 10ης Νισὰν ἄγουσιν εἰς τὴν 10ην τοῦ ἑβδόμου μηνός, καὶ 14 ἡμέραι τῶν δύο ἑβδομάδων εἰς τὴν 24ην πάλιν τοῦ ἑβδόμου μηνός. Ἐπίσης ἐγένετο ἡ σύλληψις τοῦ Προδρόμου ἓξ μῆνας σελήνης καὶ ὀκτὼ ἡμέρας ἀπὸ τῆς δεκάτης ἕκτης τοῦ πρώτου μηνός, ἡμέρας προσφορᾶς τοῦ δράγματος (ἰ. ἀ. σ. 171). Διότι 6 μῆνες ἀπὸ τῆς 16ης Νισὰν ἄγουσιν εἰς τὴν 16ην τοῦ ἑβδόμου μηνός, καὶ 8 ἡμέραι εἰς τὴν 24ην τοῦ αὐτοῦ μηνός. Τέλος ἐγένετο ἡ σύλληψις τοῦ Προδρόμου ἓξ μῆνας σελήνης καὶ τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τῆς ὀγδόης καὶ τελευταίας ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τοῦ νομικοῦ Πάσχα, ἤτοι τῆς εἰκοστῆς πρώτης τοῦ πρώτου μηνός. Διότι ἓξ μῆνες ἀπὸ τῆς 21ης Νισὰν ἄγουσιν εἰς τὴν 21ην τοῦ ἑβδόμου μηνός, καὶ 3 ἡμέραι εἰς τὴν 24ην τοῦ αὐτοῦ μηνός (ἰ. ἀ. σ. 167).

Ὁ Ζαχαρίας ἐδυσπίστησεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ ἀγγέλου. Διὸ ἔμεινε «σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι» ἀπὸ τοῦ εὐαγγελισμοῦ αὐτοῦ μέχρι γεννήσεως τοῦ Ἰωάννου[2272]. «Τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτὴν καὶ ἐγέννησεν υἱόν»[2273]. Κατὰ δὲ τὴν ὀκταήμερον περιτομὴν καὶ ὀνοματοδοσίαν τοῦ παιδίου, «ἀνεῴχθη» «παραχρῆμα» «τὸ στόμα» «καὶ ἡ γλῶσσα» τοῦ πατρὸς αὐτοῦ[2274]. «Καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη Πνεύματος Ἁγίου καὶ προεφήτευσε λέγων· εὐλογητὸς Κύριος, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ»[2275]. Καὶ κατωτέρω περὶ τοῦ Ἰωάν-

2270. Χρον. Πασχάλ. PG. 92, 484.
2271. Μηναίου τοῦ Σεπτεμβρίου.
2272. Λουκ. α' 18 - 20.
2273. Λουκ. α' 57.
2274. Λουκ. α' 64.
2275. Λουκ. α' 67 - 68.

νου. «Καὶ σύ, παιδίον, προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου Κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ, τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα ἐλέους Θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις...»[2276].

Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ὑπάρχει «τέλος» «τῆς Παλαιᾶς» Διαθήκης καὶ ἀρχὴ «τῆς Νέας»[2277]. «Πάντες γὰρ οἱ Προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν», ἀπεκάλυψεν ὁ Χριστός[2278]. Καὶ «ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ» «ἐγένετο Ἰωάννης», λέγει ἡ Γραφή[2279]. Ὁ Ἰωάννης προεφητεύθη ἐν τῇ Παλαιᾷ ὡς ὁ Πρόδρομος ἄγγελος[2280] τοῦ Χριστοῦ καὶ ὡς «φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ»[2281] τοῦ Ἰορδάνου καὶ τοῦ κόσμου τούτου[2282]. Ἐν δὲ τῇ Καινῇ, ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου ὡς «μέγας»[2283] καὶ ὑπὸ τοῦ Ζαχαρίου ὡς «προφήτης Ὑψίστου». Παρὰ δὲ τοῦ Κυρίου ἐμαρτυρήθη ὡς «μείζων» «ἐν γεννητοῖς γυναικῶν» «καὶ περισσότερον προφήτου»[2284]. Ὁ μείζων οὗτος προφήτης ἔζησεν «ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ»[2285]. «Εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον»[2286]. Ἀκρίδες λέγονται οἱ ἀκρέμονες (κορυφαί) «βοτανῶν καὶ φύλλων»[2287]. Ὁ Ἰωάννης ἐκήρυξεν, «ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλιού»[2288] τοῦ προφήτου[2289], «βάπτισμα μετανοίας»[2290], «λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ᾽ αὐτὸν ἵνα πιστεύσωσι, τοῦτ᾽ ἔστιν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν»[2291]. Ἀνεδείχθη Πρόδρομος τῆς πρώτης παρουσίας Χριστοῦ καὶ ἠξιώθη, ἵνα κηρύξῃ αὐτὸν ἐλθόντα. Προσέτι, ἵνα καὶ βαπτίσῃ τὸν κηρυττόμενον καὶ δείξῃ αὐτὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους λέγων: «ἴδε ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[2292]. Τέλος ἐπεσφράγισε τὴν προδρομικὴν ὁμολογίαν διὰ μαρτυρικοῦ θανάτου. Οἱ ἀπειθοῦντες εἰς τὸν Θεὸν «ἐποίησαν ἐν αὐτῷ (τῷ Ἰωάννῃ), ὅσα ἠθέλησαν»[2293] κακά. Ὁ δὲ «Ἡρώδης ὁ τετράρχης», «κρατήσας τὸν Ἰωάννην, ἔδησεν αὐτὸν καὶ ἔθετο ἐν τῇ φυλακῇ» καὶ «ἀπεκεφάλισεν» αὐτόν[2294]. Ἐνῷ δὲ ὁ προφήτης Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἔδυε σφαττόμε-

2276. Λουκ. α΄ 76 - 79.
2277. Ζιγαβηνοῦ, PG. 129, 769.
2278. Ματθ. ια΄ 13.
2279. Μάρκ. α΄ 1 - 4.
2280. Μαλαχ. γ΄ 1.
2281. Ἡσ. μ΄ 3.
2282. Μάρκ. α΄ 2 - 3.
2283. Λουκ. α΄ 15.
2284. Ματθ. ια΄ 9 - 11.
2285. Λουκ. α΄ 80.
2286. Ματθ. γ΄ 4.
2287. Ἰσιδώρου Πηλουσ. PG. 78, 184.
2288. Λουκ. α΄ 17.
2289. Ματθ. ια΄ 14.
2290. Μάρκ. α΄ 4.
2291. Πράξ. ιθ΄ 4.
2292. Ἰωάν. α΄ 29.
2293. Ματθ. ιζ΄ 12.
2294. Ματθ. ιδ΄ 1, 3, 10.

νος καὶ ἐξέπνεε μετὰ τοῦ νόμου τῆς Παλαιᾶς, ὁ κηρυττόμενος Χριστὸς ἀνέτελλεν εἰς τοὺς καθημένους «ἐν σκότει» καὶ «ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου»[2295] ὡς «ἀνατολὴ ἐξ ὕψους» Χάριτος καὶ ἀληθείας τῆς Καινῆς. Διὸ καὶ «Ἀνατολὴ ὄνομα» ἐδόθη εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστόν[2296].

Πότε ἐγεννήθη ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος; Ἐννέα ἡλιακοὺς μῆνας ἀπὸ τῆς συλλήψεως, ἤτοι ἀπὸ τῆς 23ης Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους ͵εφς´ (5506). «Συμπληροῦται» ὁ «ἐννεαμηνιαῖος ἡλιακὸς» οὗτος χρόνος «εἰς τὴν εἰκάδα (εἰκοστὴν) τετάρτην τοῦ Ἰουνίου μηνὸς» τοῦ ἔτους ͵εφζ´ (5507)[2297]. Διότι «ζ´ (7) Σεπτεμβρίου» ἡμέραι, 30 πλὴν 23 ἴσον 7, καὶ «λα´ (31) Ὀκτωβρίου» ἡμέραι καὶ «λ´ (30) Νοεμβρίου» καὶ «λα´ (31) Δεκεμβρίου» καὶ «λα´ (31) Ἰανουαρίου» καὶ «κη´ (28) Φεβρουαρίου» καὶ Μαρτίου λα´ (31) καὶ «Ἀπριλίου λ´ (30)» καὶ «Μαΐου λα´ (31)» καὶ Ἰουνίου κδ´ (24)[2298], ἴσον 274 ἡμέραι. Αἱ 274 αὗται ἡμέραι ποιοῦσι 4 μῆνας τῶν 31 ἡμερῶν καὶ 5 μῆνας τῶν 30 ἡμερῶν. Διότι 31 ἐπὶ 4 ἴσον 124 ἡμέραι καὶ 30 ἐπὶ 5 ἴσον 150 ἡμέραι. 150 δὲ σὺν 124 ἴσον 274 ἡμέραι. Ἐπειδὴ ἐκ τῶν 7 ἡμερῶν τοῦ Σεπτεμβρίου συμπληροῦνται αἱ 30 ἡμέραι τοῦ Ἰουνίου, ὁ ἐννεαμηνιαῖος οὗτος χρόνος μετρᾶται εἰς ὁλοκλήρους μῆνας ὡς ἀκολούθως. «Ὀκτώβριος, Νοέμβριος, Δεκέμβριος, Ἰανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος», «Ἀπρίλιος, Μάϊος, Ἰούνιος»[2299], ἤτοι μῆνες ἐννέα. Ταύτην τὴν ἡμέραν τῆς 24ης Ἰουνίου ἑορτάζει ἡ Ἐκκλησία «τὸ γενέσιον τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου»[2300]. Ἐγεννήθη Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος «ἐν Δευτέρᾳ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρᾳ», δηλαδὴ «καθ᾿ ἣν ἡμέραν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸ στερέωμα, τὸ ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων»[2301] (ἰ. ἀ. σ. 22).

Ἀπεκεφαλίσθη Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος τὸ ἔτος ͵εφλθ´ (5539) ἀπὸ κτίσεως[2302], ὑπὸ δὲ τῆς Ἐκκλησίας ποιεῖται «μνήμη τῆς ἀποτομῆς τῆς τιμίας Κεφαλῆς τοῦ ἁγίου ἐνδόξου προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου» τὴν 29ην Αὐγούστου[2303].

β΄) «Ο ΛΟΓΟΣ ΣΑΡΞ ΕΓΕΝΕΤΟ»

Μετὰ τὸν Πρόδρομον, «ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ»[2304] τῶν

2295. Ματθ. δ´ 16.
2296. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 665.
2297. Χρον. Πασχάλ. PG. 92, 493 - 496.
2298. Χρον. Πασχάλ. PG. 92, 484, 496.
2299. Ἰωάννου Νικαίας, PG. 96, 1445.
2300. Μηναίου τοῦ Ἰουνίου.
2301. Χρον. Πασχάλ. PG. 92, 496.
2302. Χρον. Πασχάλ. PG. 92, 529.
2303. Μηναίου τοῦ Αὐγούστου.
2304. Ἰωάν. ιδ´ 6.

ἀνθρώπων. Μετὰ τὸν λύχνον Ἰωάννην[2305], «τὸ φῶς τοῦ κόσμου» Χριστός[2306]. Μετὰ τὸν ἐκ τῆς ἐρήμου ἀστέρα τὸν ἑωθινόν, ἡ «ἐξ ὕψους ἀνατολὴ» τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης[2307]. Μετὰ τὸν μείζονα «ἐν γεννητοῖς» προφήτην[2308], ὁ μέγας Θεὸς «ἐν ἀνθρώποις»[2309]. Μετὰ τὸν σφαγιασθέντα ὡς ἄρνα Ἰωάννην, ὁ ὁμολογηθεὶς παρ' αὐτοῦ «Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[2310].

1. «Χαῖρε, κεχαριτωμένη»

Μετὰ τὸν δοῦλον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον, ὁ Κύριος τῆς δόξης εὐαγγελίζεται ἐν ἀνθρώποις.

«Ἐν» «τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ, ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα Ναζαρέτ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρί, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαυΐδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ. Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτήν, εἶπε· χαῖρε κεχαριτωμένη· ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. Ἡ δὲ ἰδοῦσα διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ καὶ διελογίζετο, ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ· μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ. Καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Οὗτος ἔσται μέγας καὶ Υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαυΐδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. Εἶπε δὲ Μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον· πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ· Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ. Καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενής σου καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ· ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ Θεῷ πᾶν ρῆμα. Εἶπε δὲ Μαριάμ· ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμά σου. Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος»[2311].

Οὕτως «ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ»[2312] «σὰρξ ἐγένετο»[2313] καὶ ἐνηνθρώπισεν «ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου»[2314]. Ἐγένετο τὸ σπέρμα «τῆς γυναικὸς» καὶ τὸ κατ' ἐπαγγελίαν «σπέρμα», ἤγουν ἀπόγονος, τοῦ Ἀβραάμ, ὡς προεφητεύθη ἐν τῇ Πα-

2305. Ἰωάν. ε' 35.
2306. Ἰωάν. η' 12.
2307. Ἀπολυτικίου Χριστουγέννων.
2308. Λουκ. ζ' 28.
2309. Λουκ. β' 14.
2310. Ἰωάν. α' 29.
2311. Λουκ. α' 26 - 38.
2312. Λειτουργικοῦ ὕμνου.
2313. Ἰωάν. α' 14.
2314. Συμβόλου τῆς Πίστεως.

λαιᾷ[2315] (ἰ. ἀ. σ. 73, 98). Ὁ δὲ Ἀβραὰμ «εἶδε καὶ ἐχάρη»[2316]. «Ἑρμηνεύεται τὸ μακάριον ὄνομα» «Μαρία» ἢ «Μαριάμ», «κυρία» καὶ «ἐλπὶς» καὶ «σμύρνα θαλάσσης» καὶ «φωτιζομένη»[2317]. Ἐγεννήθη ἡ Παρθένος Μαρία ἀπὸ «Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης»[2318]. Ὁ Ἰωακεὶμ ἔζησεν «ὡς πρόβατον ποιμαινόμενος» παρὰ Κυρίου καὶ «οὐδενὸς τῶν ἀρίστων ἐστέρητο». Ἡ Ἄννα «ὁμότροπος ἦν» καὶ «πᾶσιν» «ἀγαθοῖς κομῶσα», ἀλλὰ στεῖρα, ὡς καὶ ἡ Ἐλισάβετ. Τύπος εἶναι ἡ στειρότης αὕτη τῆς πνευματικῆς στειρότητος τοῦ τότε κόσμου. «Ἐστείρευε γὰρ ὄντως ἡ Χάρις ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς, καρποφορεῖν οὐκ ἰσχύουσα»[2319]. Ἐπειδὴ «Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννα» «ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν τῷ Θεῷ εὐηρέστησαν», ἡτοίμασαν ἑαυτοὺς πρὸς λειτουργίαν εἰς τὸ μέγα μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως. «Ἰωακεὶμ γὰρ ἑρμηνεύεται, ἑτοιμασία Κυρίου· ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἡτοιμάσθη ναὸς Κυρίου ἡ Παρθένος. Ἄννα δὲ πάλιν ὁμοίως, χάρις ἑρμηνεύεται· χάριν γὰρ ἔλαβεν Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννα, ἵνα τοιοῦτον βλαστήσωσι καρπόν, διὰ προσευχῆς τὴν ἁγίαν Παρθένον κτησάμενοι. Ἰωακεὶμ γὰρ ἐν τῷ ὄρει προσηύχετο καὶ Ἄννα ἐν τῷ παραδείσῳ (κήπῳ) αὐτῆς»[2320]. Τὴν Παρθένον Μαρίαν οἱ γεννήτορες ἀνέθηκαν τριετίζουσαν[2321] ἐν «τῷ ἱερῷ Ναῷ τοῦ Θεοῦ», ἔνθα ἀνετράφη «ἁπάσης ἐπιμιξίας ἀνδρῶν καὶ θηλειῶν ἀτόπων ἀπηλλαγμένη». Καὶ ἐν τῇ ἀκμῇ «τῆς ἡλικίας» ἐνεχειρίσθη τῷ «φύλακι τῆς παρθενίας» μνήστορι «Ἰωσήφ»[2322]. Ἦτο τότε ὁ προστάτης τῆς Παρθένου Ἰωσὴφ περίπου, «πλείω ἢ ἐλάσσω», «ἐτῶν ὀγδοήκοντα» καὶ «ἐν τάξει» «πατρὸς ἐτύγχανεν», «ἔχων υἱούς», ἤτοι υἱοὺς καὶ θυγατέρας, «ἐξ ἀπὸ τῆς» πρότερον «ὄντως αὐτοῦ γαμετῆς»[2323], «προτετελευτηκυίας»[2324]. Ἤτοι «Ἰάκωβον καὶ Ἰωσῆ καὶ Συμεῶνα καὶ Ἰούδαν καὶ Σαλώμην καὶ Μαρίαν»[2325]. Ἐγεννήθη ἡ Παρθένος Μαρία τὴν 8ην Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους ͵ευϟ΄ (5490) ἀπὸ κτίσεως καὶ ἡμέραν Δευτέραν[2326], καθ᾽ ἣν ὁ Θεὸς ἐν τῇ δημιουργίᾳ τοῦ κόσμου τὸν οὐρανὸν ἐποίησεν (ἰ. ἀ. σ. 22). Διὸ ἡ Ἐκκλησία τὴν 8ην Σεπτεμβρίου ἑορτάζει «τὸ γενέθλιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου»[2327]. Μετ᾽ αὐτὴν δέ, ἤτοι «τῇ θ΄ (9ῃ) τοῦ αὐτοῦ μηνὸς» Σεπτεμβρίου, τελεῖ τὴν μνήμην «τῶν ἁγίων καὶ δικαίων θεοπατόρων Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης»[2328].

2315. Γενέσ. γ΄ 15. Γενέσ. ιζ΄ 7.
2316. Ἰωάν. η΄ 56.
2317. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 43, 488 - 489.
2318. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 680.
2319. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 708.
2320. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 43, 488.
2321. Ταρασίου Κων/λεως, PG. 98, 1481.
2322. Ἰ. Δαμασκ., PG. 96, 708 - 709.
2323. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 908.
2324. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 648.
2325. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 712.
2326. Χρον. Πασχάλ. PG. 92, 477.
2327. Μηναίου τοῦ Σεπτεμβρίου.
2328. Αὐτόθι.

Ἡ Παρθένος Μαρία εἶναι «εὐλογημένη» «ἐν γυναιξίν». Ἡ «προεκλελεγμένη τῇ πρὸ αἰώνων βουλῇ τοῦ Θεοῦ»[2329]. Τὸ «πανάρρητον (ἀνέκφραστον) τῆς οἰκονομίας κειμήλιον». Ἡ «οὐράνιος» καὶ «ἀνύμφευτος» «νύμφη» τῆς «Τριάδος»[2330]. «Ἡ προωρισμένη Μήτηρ Θεοῦ»[2331]. Ὁ «οὐρανὸς καὶ ναὸς καὶ θρόνος τῆς Θεότητος»[2332]. «Κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν» «Θεοτόκος»[2333]. «Τοῦτο γὰρ τὸ ὄνομα ἅπαν τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας συνίστησιν (δεικνύει). Εἰ γὰρ Θεοτόκος ἡ γεννήσασα, πάντως (τῷ ὄντι) Θεὸς ὁ ἐξ αὐτῆς γεννηθείς, πάντως δὲ καὶ ἄνθρωπος»[2334]. «Ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου»[2335], ὁ Θεὸς Λόγος «σὰρξ γέγονε, τουτέστιν ἄνθρωπος»[2336], «ἐμψυχωμένος ψυχῇ λογικῇ»[2337]. Καὶ ὡς λογίζεταί τις «τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν πρὸς τὸ ἴδιον σῶμα», οὕτω νοεῖται ἡ ἕνωσις τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὴν νοερὰν καὶ λογικὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως[2338]. Ἐνανθρωπήσας ὁ Θεὸς «οὐδὲν τῶν» ἀνθρωπίνων «παντελῶς ἀπρόσληπτον εἴασε (ἄφησε), πλὴν τῆς ἁμαρτίας, ὡς οὐκ οὔσης τῆς φύσεως»[2339]. «Κυηθεὶς» «ἐκ τῆς Παρθένου καὶ ψυχὴν καὶ σάρκα» προσέλαβε, «προελθὼν» ἐξ αὐτῆς «Θεὸς μετὰ τῆς προσλήψεως», ἤτοι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὢν «ἓν ἐκ δύο τῶν ἐναντίων», θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος. Καὶ «τὸ μὲν (ἡ θεότης) ἐθέωσε (τὴν ἀνθρωπότητα), τὸ δὲ (ἡ ἀνθρωπότης) ἐθεώθη (ὑπὸ τῆς θεότητος)»[2340] καὶ ἐγένετο «ὁμόθεον»[2341], μὴ ἐκστὰν τῆς φύσεως. «Εἰ γὰρ καὶ τὸ συναμφότερον ἓν» ἐστιν, «ἀλλ᾽ οὐ τῇ φύσει (ὡς πρὸς τὴν φύσιν ἑκάστου), τῇ δὲ συνόδῳ τούτων»[2342], διὰ τῆς ὑποστατικῆς ἢ ἄλλως προσωπικῆς λεγομένης ἑνώσεως. «Ἐπὶ Χριστοῦ, μίαν ὑπόστασιν (πρόσωπον) σύνθετον» λέγομεν, «ἐκ δύο συντεθειμένην φύσεων, θεότητος δηλονότι καὶ ἀνθρωπότητος, ἀλλήλαις ἡνωμένων κατ᾽ αὐτὴν τὴν τοῦ Λόγου ὑπόστασιν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὴν τοιαύτην ἕνωσιν καθ᾽ ὑπόστασιν λέγομεν»[2343]. «Εἷς οὖν ἄρα Χριστὸς» ἐστι «καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος»[2344], «ἐν θεότητι τέλειος» «καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειος»[2345]. «Φύσεις μὲν γὰρ δύο, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος», «υἱοὶ δὲ οὐ δύο, οὐδὲ θεοί», ἀλλὰ εἷς. «Τὰ γὰρ ἀμφότερα ἓν τῇ συγκράσει (τῇ ὑποστατικῇ ἑνώσει), Θεοῦ μὲν ἐνανθρωπήσαντος, ἀνθρώπου δὲ θεωθέντος»[2346].

2329. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 761.
2330. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 43, 488 - 489 καὶ Ἀκαθίστου Ὕμνου.
2331. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 761.
2332. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 43, 492.
2333. Ὅρου ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 11, 637.
2334. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1029.
2335. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
2336. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5, 220.
2337. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 1077.
2338. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5, 145.
2339. Εἰρηναίου, ΒΕΠΕΣ, 5, 186.
2340. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 633.
2341. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 641.
2342. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 113.
2343. Κυρίλλου Ἀλεξ., 77, 1157.
2344. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 780.
2345. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 649.
2346. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 37, 180.

Τὸν ὅλον ἄνθρωπον προσέλαβεν ὁ σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος, καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα, ἵνα καὶ τὸν ὅλον ἄνθρωπον σώσῃ. «Τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον· ὃ δὲ ἥνωται Θεῷ, τοῦτο καὶ σώζεται», λέγει ὁ Θεολόγος[2347]. Καὶ μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὁ Θεός ἐστιν ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Μήτηρ αὐτοῦ Θεοτόκος. «Εἴ τις» δὲ «οὐ Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Μαρίαν ὑπολαμβάνει (νομίζει), χωρίς ἐστι τῆς Θεότητος»[2348]. Διὸ οἱ Ὀρθόδοξοι ὁμολογοῦμεν «ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστόν, Υἱόν, Κύριον, Μονογενῆ, ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀχωρίστως, ἀδιαιρέτως γνωριζόμενον· οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνῃρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ἰδιότητος ἑκατέρας φύσεως, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης· οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Υἱὸν Μονογενῆ Θεοῦ Λόγον, Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν»[2349]. Ἐπίσης, ὁμολογοῦμεν «τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν ἕνα τῆς ἁγίας ὁμοουσίου καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος, τέλειον ἐν θεότητι καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι· Θεὸν ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς (τόν) αὐτὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας· τὸν πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτόν, δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, τῆς κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν Θεοτόκου, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα»[2350]. «Ὢ τῆς καινῆς μίξεως! Ὢ τῆς παραδόξου κράσεως! Ὁ Ὢν γίνεται· καὶ ὁ ἄκτιστος κτίζεται· καὶ ὁ ἀχώρητος χωρεῖται»[2351], πρὸς σωτηρίαν τοῦ πλάσματος.

Ἐὰν δὲν ἡμάρτανον οἱ ἄνθρωποι, «οὐδ' ἂν ἐγένετο πάντως (βεβαίως) χρεία τῆς διὰ σαρκὸς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐπιφανείας»[2352]. Τότε τὸ κτίσμα ἄνθρωπος θὰ ἐχώρει ἐκ τοῦ «κατ' εἰκόνα» εἰς τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», «τῇ πρὸς Θεὸν νεύσει θεούμενον»[2353] (ἰ. ἀ. σ. 43). Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ Θεὸς Λόγος σαρκοῦται καὶ «λαμβάνει τὸ ἡμέτερον» πρὸς σωτηρίαν «ἐξ ἀκράντου (ἄκρως ἁγνῆς) καὶ ἀμιάντου» καὶ «ἀνδρὸς ἀπείρου Παρθένου»[2354]. Ἡ Θεοτόκος ὑπάρχει «δε-

2347. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 37, 181 - 184.
2348. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 37, 177.
2349. Ὅρων Δ' καὶ ΣΤ' Οἰκουμενικῶν Συνόδων, Μ. 7, 116 καὶ Μ. 11, 636 - 637.
2350. Ὅρων Δ' καὶ ΣΤ' Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἔνθ' ἀνωτ.
2351. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 633 - 636.
2352. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1273.
2353. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 632.
2354. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 81.

δοξασμένη ἐν ἁγνείᾳ» καὶ «ἐσφραγισμένη τῇ παρθενίᾳ»[2355], ἁγίων ἁγιωτέρα, ἱερῶν ἱερωτέρα καὶ ὁσίων ὁσιωτέρα[2356]. Κατὰ τὸν Εὐαγγελισμόν, «δι' ὑπερβολὴν καθαρότητος τὰ τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ πρὸς ἑαυτὴν ἐπεσπάσατο. Ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ἁπάντων» ἀνθρώπων, «μόλις» «ψυχὴ καθαρὰ» δύναται, ἵνα δεχθῇ τὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «παρουσίαν». «Ἐνταῦθα δὲ δοχεῖον τοῦ Πνεύματος ἡ σὰρξ γίνεται»[2357] τῆς Παρθένου, «προκαθαρθείσης τῷ Πνεύματι»[2358] ἀπὸ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας καὶ παραμενούσης ἀειπαρθένου ψυχῇ τε καὶ σώματι. «Ὢ τοῦ θαύματος! Ἡ Παρθένος μήτηρ γίνεται, καὶ διαμένει παρθένος». «Ἡ γὰρ αὐτὴ καὶ μήτηρ καὶ παρθένος ἐστί· καὶ οὔτε ἡ παρθενία τὸν τόκον ἐκώλυσεν, οὔτε ὁ τόκος τὴν παρθενίαν ἔλυσεν. Ἔπρεπε γὰρ τὸν ἐπὶ ἀφθαρσίᾳ τοῦ παντὸς ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ γενόμενον» Θεόν, «ἀπὸ τῆς ὑπηρετούσης αὐτοῦ τῇ γεννήσει (εἰς τὴν γέννησιν)» Θεοτόκου «τῆς ἀφθαρσίας ἄρξασθαι»[2359]. Πρῶτος καὶ ἐνδεικτικὸς καρπὸς τῆς διὰ τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου σωτηρίας ἐγένετο ἡ ἀφθαρσία τῆς Θεοτόκου, ἥτις ὡς «ρόδον ἐξ ἀκανθῶν τῶν Ἰουδαίων» ἐβλάστησεν[2360]. Ἄφραστον θαῦμα! Ὁ τύπος τῆς φλεγομένης καὶ μὴ κατακαιομένης βάτου τοῦ ὄρους Σινᾶ ἐξέβη εἰς ἀλήθειαν. Ἡ Θεοτόκος «δοχεῖον τοῦ ἀστέκτου Πλαστουργοῦ» της[2361] καὶ ἐν τῷ πυρὶ τῆς Θεότητος. «Τὸ γὰρ τότε προδιατυπωθὲν ἐν τῇ φλογὶ καὶ τῇ βάτῳ, διαβάντος τοῦ μέσου χρόνου, σαφῶς ἐν τῷ κατὰ τὴν Παρθένον μυστηρίῳ ἀπεκαλύφθη»[2362]. Τοῦτο τὸ μυστήριον προετυπώθη καὶ πρότερον ἐν ἀποκαλύψει πρὸς Ἀβραάμ, ὡς «φλὸξ» «πρὸς δυσμὰς» ἡλίου[2363] (ἰ. ἀ. σ. 97).

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ὑπῆρξε «μείζων» «ἐν γεννητοῖς γυναικῶν»[2364]. Ἡ Θεοτόκος ἀνεδείχθη μείζων καὶ τοῦ Προδρόμου, ὡς «ἁγία ἁγίων μείζων», «ὑπεραγία»[2365], «παναγία», «τιμιωτέρα τῶν χερουβεὶμ καὶ ἐνδοξοτέρα ἀσυγκρίτως τῶν σεραφείμ»[2366]. Ὁ Πρόδρομος ἦλθεν ὡς «λύχνος καιόμενος καὶ φαίνων»[2367]. Ἡ Θεοτόκος ὡς «αὐγὴ μυστικῆς ἡμέρας»[2368]. Διὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς, ἀπέρχονται σκιαὶ τῆς Παλαιᾶς, πληροῦνται τύποι, ἀποκαλύπτονται σύμβολα, λύονται αἰνίγματα, πραγματοῦνται προρρήσεις, ἐνεργοῦνται προφητεῖαι. Διὰ Χριστοῦ ἀνεδείχθη ἡ Θεοτόκος «τοῦ Ἀδὰμ τῆς κατάρας ἡ λύ-

2355. Ταρασίου Κων/λεως, PG. 98, 1492.
2356. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 729.
2357. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 1141.
2358. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 633.
2359. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 1136.
2360. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 669.
2361. Ὄρθρου Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς.
2362. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 1136.
2363. Γενέσ. ιε' 17.
2364. Ματθ. ια' 11.
2365. Ἀκαθίστου Ὕμνου.
2366. Μ. Παρακλητικοῦ Κανόνος.
2367. Ἰωάν. ε' 35.
2368. Ἀκαθίστου Ὕμνου.

σις», «τῆς Εὔας τοῦ ὀφλήματος ἡ πλήρωσις», «τοῦ Ἄβελ ἡ καθαρωτάτη προσφορά», τῶν «πρωτοτόκων» ἡ «ἄκακος θυσία», «τοῦ Σὴθ ἡ κατακόσμησις», «τοῦ Ἐνὼς ἐν Θεῷ ἐλπὶς ἀκαταίσχυντος», «τοῦ Ἐνὼχ ἡ εὐαρέστησις καὶ πρὸς τὸν ἄσυλον (ἀσφαλῆ καὶ ἀνενόχλητον) βίον μετάστασις», «τοῦ Νῶε ἡ κιβωτός», «τῆς δευτέρας παλιγγενεσίας ἡ πρὸς Θεὸν οἰκείωσις», «τοῦ Μελχισεδὲκ τῆς βασιλείας καὶ ἱερατείας ἀγλάϊσμα πάμφωτον», «τοῦ Ἀβραὰμ ἡ πίστωσις», «τοῦ Ἰσαὰκ» ἡ «καινὴ θυσία», ἡ «τοῦ Ἰακὼβ τῆς ἐν κλίμακι ἀνόδου αἰτία», τοῦ πατριάρχου «Ἰούδα» «ἡ κατὰ γένος θυγάτηρ», «τοῦ Ἰωσὴφ ἡ σωφροσύνη», «τοῦ Ἰὼβ ἡ ἐν πειρασμοῖς ὑπομονητικὴ ἀνακεφαλαίωσις», «τῆς παλαιᾶς Αἰγυπτίας, ἤγουν τῆς Ἰουδαίων Συναγωγῆς, καθαίρεσις»[2369]. «Θάλασσα ποντίσασα Φαραὼ τὸν νοητόν», πύρινος στῦλος «ὁδηγῶν τοὺς ἐν σκότει», «νεφέλη» ὁλόφωτος «ἡ τοὺς πιστοὺς ἀπαύστως ἐπισκιάζουσα», «τροφὴ τοῦ μάννα» διάδοχος, «πέτρα ἡ ποτίσασα τοὺς διψῶντας τὴν ζωήν», «γῆ τῆς ἐπαγγελίας», «ἐξ ἧς ῥέει μέλι καὶ γάλα»[2370], «παράδεισος» «μυστικός»[2371].

Ἐγένετο ἐν Χριστῷ ἡ Θεοτόκος «κλῖμαξ» ἐπουράνιος, «δι᾿ ἧς κατέβη ὁ Θεός»[2372]· «ὄρος, ἐν ᾧ ηὐδόκησεν ὁ Θεὸς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ»[2373] καὶ «ἐξ οὗ Χριστὸς ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος» ἀπετμήθη[2374]· «ἡ θεόδευτος (θεοπόρευτος) βάτος»[2375] ἡ «ἄφλεκτος»[2376]· «κάμινος πῦρ δροσίζον ἅμα καὶ φλογίζον δεικνύουσα»[2377]· ἡ «τοῦ Μωυσέως» τοῦ «νομοθέτου θεότευκτος (θεοκατασκεύαστος) βίβλος»[2378], ἐν ᾗ «δακτύλῳ» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «ἐγγέγραπται Πατρὸς ὁ Λόγος»[2376] καὶ Μονογενὴς Υἱός. Τὴν Θεοτόκον μωσαϊκαὶ «πλάκες θεόγραφοι προεχάραξαν, νόμου ἡ κιβωτὸς προϊστόρησε, στάμνος χρυσῆ καὶ λυχνία καὶ τράπεζα καὶ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα[2379] ἐμφανῶς προετύπωσαν»[2380]· «ὁ πόκος ὁ ἔνδροσος, ὃν Γεδεὼν» «προεθεάσατο»[2381], προεδήλωσεν. Αὕτη εἶναι «ἡ θυγάτηρ, ἡ "κροσσωτοῖς χρυσοῖς περιβεβλημένη, πεποικιλμένη"», ὡς προεφήτευσε Δαυΐδ[2382], ἡ «ῥάβδος» τοῦ «Ἰεσσαί», ὡς προεῖπεν ὁ προφήτης Ἡσαΐας[2383], ἡ «κεκλεισμένη» «πύλη» τῆς προφη-

2369. Ταρασίου Κων/λεως, PG. 98, 1492.
2370. Ἀκαθίστου Ὕμνου.
2371. Ὄρθρου 14ης Σεπτεμβρίου.
2372. Ἀκαθίστου Ὕμνου.
2373. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 669.
2374. Ταρασίου Κων/λεως, PG. 98, 1493.
2375. Ἀκαθίστου Ὕμνου.
2376. Ἀκαθίστου Ὕμνου.
2377. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 712.
2378. Ταρασίου Κων/λεως, PG. 98, 1492.
2379. Ἐξόδ. λβ΄ 16, κε΄ 9, ιστ΄ 33, κε΄ 30, 22. Ἀριθμ. ιζ΄ 23.
2380. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 712.
2381. Ἀκαθίστου Ὕμνου. Κριτ. στ΄ 38.
2382. Ταρασίου Κων/λεως, PG. 98, 1492. Ψαλμ. 44, 14.
2383. Ἡσ. ια΄ 1.

τείας[2384] τοῦ Ἰεζεκιήλ[2385], δι' ἧς ὁ Θεὸς εἰσήγαγε «τὸν Πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην»[2386]. Ἡ Παναγία Παρθένος Μαρία γέγονε «τὸ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης συμπέρασμα»[2387].

Τὴν δόξαν τῆς Θεοτόκου προεῖπεν αὐτὸς ὁ Κύριος. Ὅτε «ἐπάρασά τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν αὐτῷ· μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας»· τότε ὁ Χριστὸς «εἶπε· μενοῦνγε»[2388], «τουτέστιν ἀληθῶς»[2389]. Προεφητεύθη δὲ περὶ τούτου καὶ διὰ τῆς Ἐλισάβετ, ὡς καὶ δι' αὐτῆς ταύτης τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Μετὰ τὸν Εὐαγγελισμὸν ἐν Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας, ἡ Θεοτόκος ἀνέβη εἰς Ἱερουσαλήμ, ἔνθα ἐτέλεσε «τὸ Πάσχα» «καὶ τὰς τῶν Ἀζύμων ζ' (7) ἡμέρας»[2390]. Ἀκολούθως «ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς, εἰς πόλιν Ἰούδα» «καὶ ἠσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ». «Καὶ ἐπλήσθη Πνεύματος Ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ, καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ καὶ εἶπεν· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. Καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου πρός με;»[2391] κ.τ.ἅ. «Καὶ εἶπε Μαριάμ· μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρί μου, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. Ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαὶ»[2392] κ.τ.λ. Ταῦτα ἀπηχοῦσι τὸ «χαῖρε κεχαριτωμένη» τοῦ ἀγγέλου, τὸ «πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν» τοῦ προφήτου Δαυῒδ[2393] καὶ ἄλλας σχετικὰς προφητείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Προσέτι ταῦτα προδηλοῦσι καὶ τὴν δόξαν τῶν ἐν Χριστῷ δικαίων, οἵτινες «ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν»[2394]. Διό, ὅτε ὁ Χριστὸς ἀπήντησεν εἰς τὴν μακαρίσασαν τὴν Θεοτόκον, «μενοῦνγε», προσέθεσε· «μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν»[2395].

Πότε ἐγένετο ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου, ὁ μηνύων «τὴν παγκόσμιον» «σωτηρίαν»; Ἐν «τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ», «ἀφ' οὗ ἐδέξατο Ἐλισάβετ τὰ εὐαγγέλια, ἀφ' οὗ τὸν Ἰωάννην συνέλαβε»[2396]. «Καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενής σου καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱόν», εἶπεν ὁ ἄγγελος πρὸς τὴν Θεοτόκον, «καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστί». «Πάντες οἱ θεοφόροι Πατέρες τῇ κε' (25η) τοῦ Μαρτίου μηνὸς» λέγουσι «εὐαγγελισθῆναι τὴν Θεοτόκον (ὅτι εὐηγγελίσθη ἡ Θεοτόκος) ἐκ τοῦ Γα-

2384. Ἰεζεκ. μδ' 2.
2385. Ταρασίου Κων/λεως, PG. 98, 1492.
2386. Ἑβρ. α' 6.
2387. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 649.
2388. Λουκ. ια' 27 - 28.
2389. Ζιγαβηνοῦ, PG. 129, 973.
2390. Χρον. Πασχάλ. PG. 92, 492.
2391. Λουκ. α' 39 - 43.
2392. Λουκ. α' 46 - 48.
2393. Ψαλμ. 44, 14.
2394. Ματθ. ιγ' 43.
2395. Λουκ. ια' 28.
2396. Χρυσοστόμου, PG. 50, 793.

βριήλ»[2397]. Μετρῶντες τὸν χρόνον ἀπὸ τῆς 23ης Σεπτεμβρίου τῆς συλλήψεως τοῦ Προδρόμου μέχρι τῆς 25ης Μαρτίου, ἔχομεν ἡμέρας «ζ' (7) Σεπτεμβρίου» καὶ «λα' (31) Ὀκτωβρίου» καὶ «λ' (30) Νοεμβρίου» καὶ «λα' (31) Δεκεμβρίου» καὶ «λα' (31) Ἰανουαρίου» καὶ «κη' (28) Φεβρουαρίου» καὶ «κε' (25) Μαρτίου», ἤτοι συνολικῶς «ρπγ' (183)» ἡμέρας[2398]. Αἱ 183 ἡμέραι ποιοῦσι 3 ἡλιακοὺς μῆνας ἐκ 31 ἡμερῶν καὶ 3 ἡλιακοὺς μῆνας ἐκ 30 ἡμερῶν, ἤτοι μῆνας 6. Διότι 31 ἐπὶ 3 ἴσον 93 ἡμέραι καὶ 30 ἐπὶ 3 ἴσον 90 ἡμέραι. 93 δὲ καὶ 90 ἴσον 183 ἡμέραι. Παρατηρητέον ὅτι, ἐκ τῶν ἀναφερθέντων ὁλοκλήρων μηνῶν, 3 μῆνες ἔχουσι 31 ἡμέρας, ὁ Ὀκτώβριος, ὁ Δεκέμβριος καὶ ὁ Ἰανουάριος. Δηλαδή, ἀπὸ 23ης Σεπτεμβρίου μέχρι 25ης Μαρτίου συμπληροῦνται ἕξ μῆνες τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. Κατὰ τὸ σεληνιακὸν ἡμερολόγιον τῶν Ἑβραίων, 6 μῆνες σελήνης ποιοῦσι 177 ἡμέρας. Διότι 29,5 ἡμέραι ἑκάστου σεληνιακοῦ μηνὸς (ἰ. ἀ. σ. 29) ἐπὶ 6 μῆνας ἴσον 177 ἡμέραι, αἵτινες δὲν συμπληροῦσι τὸν προρρηθέντα χρόνον τῶν 183 ἡμερῶν, ἀλλὰ ὑπολείπονται τούτου κατὰ 6 ἡμέρας. Διότι 183 πλὴν 177 ἴσον 6. Τοῦτο γίνεται καὶ ἂν προστεθῶσιν εἰς τὰς 177 ἡμέρας αἱ 4 ἐπακταὶ (ἰ. ἀ. σ. 32) ἡμέραι τῆς σελήνης τοῦ ἔτους, ἤτοι τοῦ ἔτους ͵εφς' (5506) ἀπὸ κτίσεως[2399]. Διότι 177 καὶ 4 ἴσον 181, ὅπερ ὑπολείπεται τοῦ 183 κατὰ δύο ἡμέρας. Δηλαδή, κατὰ τὸ ἑβραϊκὸν ἡμερολόγιον αἱ 183 ἡμέραι ὑπερβαίνουσι τοὺς ἕξ σεληνιακοὺς μῆνας καὶ εἰσέρχονται εἰς τὸν ἕβδομον μῆνα κατὰ 2 ἢ 6 ἡμέρας. Αἱ 183 ἡμέραι ποιοῦσιν ἕξ μῆνας τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. Οἱ μῆνες οὗτοι ἐκτείνονται εἰς δύο ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου, εἰς τὸ ͵εφς' (5506) καὶ τὸ ͵εφζ' (5507), καθ' ὅτι τὸ 5507 ἔτος «ἀρχὴν ἔχει τὴν κα' (21ην)» «Μαρτίου μηνός»[2400]. «Τούτῳ τῷ ͵εφζ' (5507) ἔτει εὐηγγελίσθη τὴν σύλληψιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» «ἡ Θεοτόκος», ἐν «μηνὶ Μαρτίῳ κε' (25)» καὶ «ἡμέρᾳ β' (Δευτέρᾳ)» τῆς ἑβδομάδος[2401]. Ταύτην λοιπὸν τὴν ἡμέραν τῆς 25ης Μαρτίου μηνὸς κατὰ Ρωμαίους, ἤτοι Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον, ἑορτάζεται παρὰ τῆς Ἐκκλησίας «ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας»[2402], ὡς παρελήφθη «ἀπὸ τῶν θεοφόρων διδασκάλων»[2403]. Ἡ 25η Μαρτίου τοῦ 5507 ἔπεσε «τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου κατὰ σελήνην», ἤτοι μηνὸς Νισάν[2404], καὶ μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν τῆς 21ης Μαρτίου[2405].

2397. Ἰσαὰκ Ἀρμενίας, PG. 132, 1168.
2398. Χρον. Πασχάλ. PG. 92, 484.
2399. Χρον. Πασχάλ. PG. 92, 485.
2400. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 96, 480.
2401. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 485.
2402. Μηναίου τοῦ Μαρτίου.
2403. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 488.
2404. Χρον. Πασχάλ. PG. 92, 489.
2405. Χρον. Πασχάλ. PG. 92, 96.

Ἡ δεκάτη τοῦ πρώτου μηνὸς Νισὰν σημειουμένη διὰ τοῦ γράμματος ι δηλοῖ τὸ «ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ» Χριστοῦ[2406]. Εἶναι δὲ ἡ δεκάτη Νισὰν ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν προσέταξεν ὁ Θεός, ἵνα λαμβάνηται τὸ πρόβατον κατ' οἶκον διὰ τὴν θυσίαν τοῦ Πάσχα (ἰ. ἀ. σ. 154, 157). Ταύτην τὴν ἡμέραν καὶ ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ συνελήφθη ἐν τῷ ἁγίῳ οἴκῳ καὶ ναῷ τοῦ Θεοῦ, ἤτοι ἐν τῇ ἀχράντῳ Παρθένῳ. Ἐπίσης τὴν δεκάτην μηνὸς Νισὰν εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ μετὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ εἰς τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας καὶ ἤρχισεν ἡ ἀπελευθέρωσις αὐτῆς (ἰ. ἀ. σ. 182). Ταύτην τὴν ἡμέραν καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰσέρχεται εἰς τὸν κόσμον σαρκούμενος καὶ κοινωνεῖ «σαρκὸς καὶ αἵματος»[2407], «ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ Διαβόλου»[2408], «καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου» «Διάβολον καὶ ἀπαλλάξῃ» τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες «διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας»[2409]. Ἡ 25η Μαρτίου συμπίπτει πρὸς τὴν ἕκτην ἡμέραν τῆς ἑξαημέρου δημιουργίας[2410], καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ἐδημιουργήθη καὶ ἐξέπεσεν (ἰ. ἀ. σ. 37, 58). Ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία πίπτει τὴν 21ην Μαρτίου[2411]. Κατὰ τὸ βίσεκτον ὅμως ἔτος προστίθεται μία ἡμέρα εἰς τὸν Φεβρουάριον καὶ ἡ ἰσημερία κατέρχεται εἰς τὴν 20ὴν Μαρτίου. Οὕτως καὶ αὕτη ἡ ἡμέρα δύναται ἵνα λογισθῇ ὡς πρώτη ἡμέρα τῆς ἰσημερίας. Ὅθεν ἀπὸ τὴν 20ὴν Μαρτίου καὶ αὐτὴν ὑπολογιζομένην μέχρι τῆς 25ης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀριθμοῦνται ἓξ ἡμέραι[2412]. Διότι εἰκοστὴ Μαρτίου μία ἡμέρα, εἰκοστὴ πρώτη δύο, εἰκοστὴ δευτέρα τρεῖς, εἰκοστὴ τρίτη τέσσαρες, εἰκοστὴ τετάρτη πέντε καὶ εἰκοστὴ πέμπτη ἕξ. Ἐν ταύτῃ λοιπὸν τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ ἔπρεπεν ἡ σάρκωσις τοῦ Σωτῆρος, «ἐν ᾗ καὶ ἡμεῖς τῆς γενέσεως» ἔσχομεν. «Δεύτερος γὰρ Ἀδὰμ ἐχρημάτισεν» ὁ Χριστός, «πάντα τὰ τοῦ πρώτου, πλὴν ἁμαρτίας μόνης, καταδεξάμενος. Εἰ δὲ πάντα» κατεδέχθη ὁ Σωτήρ, πῶς θὰ «παρεώρα τὸν καιρὸν τῆς αὐτοῦ» «σοφῆς οἰκονομίας» «περὶ ἡμῶν»; Τότε «ἔδει (ἔπρεπε) ἀναπλασθῆναι τὸν ἡμαρτηκότα» ἄνθρωπον, «ὅτε ἐπλάσθη». «Ἔδει τὴν καταφθαρεῖσαν σάρκα τῷ συριγμῷ (διὰ τοῦ συριγμοῦ) τοῦ ὄφεως, τῷ ἀσπασμῷ (διὰ τοῦ χαιρετισμοῦ) τοῦ ἀγγέλου πρὸς ἀφθαρσίαν ἐπανελθεῖν». Δι' «ἡμᾶς γέγονε καθ' ἡμᾶς ὁ πλάσας ἡμᾶς, ἀνακαινίζων τὴν παλαιωθεῖσαν αὐτοῦ καὶ φθαρεῖσαν εἰκόνα, καὶ ἀναμορφῶν αὐτὴν εἰς κάλλους περιουσίαν». Καὶ οὕτω βοᾷ πρὸς ἡμᾶς· «ἐπειδὴ σήμερον πλασθέντες ἀπερρύητε (ἐξεπέσατε) καὶ πρὸς θάνατον κατεσύρητε (κατεπέσατε), σήμερον δι' ὑμᾶς ὁ Πλάστης πλάττομαι, ἵνα τῇ σαρκὶ ταύ-

2406. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 888.
2407. Ἑβρ. β' 14.
2408. 1 Ἰωάν. γ' 8.
2409. Ἑβρ. β' 14 - 15.
2410. Ἀναστασίου Ἀντιοχ. PG. 89, 1384.
2411. Χρον. Πασχάλ. PG. 92, 96.
2412. Ἀναστασίου Ἀντιοχ. PG. 89, 1381 - 1384.

τη (διὰ τῆς σαρκὸς ταύτης), τῇ νῦν πλαττομένῃ, πρὸς τὴν προτέραν ἐπαναγάγω (ἐπαναφέρω) ζωήν»[2413]. Τοῦτο προφανῶς δηλοῖ καὶ τὸ πρὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἑξάμηνον. Ἡ ὑπέρβασις τῆς ἰσημερίας, καθ' ἣν «ὁ αἰσθητὸς οὗτος ἥλιος» εἰσέρχεται εἰς τὸν λεγόμενον κριόν (ἰ. ἀ. σ. 30), δηλοῖ καὶ ὅτι «τῆς δικαιοσύνης ὁ Ἥλιος» Θεὸς Λόγος ἐνηνθρώπησεν ὑπὲρ ἡμῶν «καὶ ὡς κριὸς ἄμωμος τέθυται»[2414].

Ἡ δὲ Δευτέρα ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ συμπίπτει πρὸς τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ἑξαημέρου δημιουργίας, καθ' ἣν ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν περίγειον οὐρανόν (ἰ. ἀ. σ. 22). Διὰ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο «γῆ»[2415]. Σαρκούμενος ὁ Θεὸς Λόγος, μεταποιεῖ τὸν πεπτωκότα εἰς οὐρανόν. Διὸ ἡ «οὐράνιος νύμφη» Θεοτόκος γίνεται «οὐρανὸς καὶ ναὸς καὶ θρόνος τῆς Θεότητος», «τὸν ἐξαστράπτοντα ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ἥλιον ἔχουσα Χριστόν»[2416]. Ὁ δὲ Εὐαγγελισμὸς αὐτῆς ἀποδεικνύεται «παντὸς» «τοῦ κόσμου γενέσιον», διότι διὰ Χριστοῦ «πάντα εἰς τάξιν μετεποιήθη καὶ κόσμον ἡ πρὶν ἀκοσμία» τῆς ἀνθρωπότητος «ἐδέξατο»[2417]. Διὰ τῆς ἀναμαρτήτου σαρκώσεώς του ὁ Χριστός, διὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἣν «ἐκ τῆς ἡμετέρας οὐσίας καὶ τῆς Θεοτόκου Μαρίας» ἔλαβεν, ὡς ἄλλη ζύμη ζυμοῖ «τὴν ἀπ' αἰῶνος ἀνθρωπότητα εἰς παλιντοκίαν» ζωηφόρου ἀνακαινίσεως[2418]. Δέκα ἑπτὰ ἐτῶν ἡ Θεοτόκος, ὡς καὶ ὁ τύπος τοῦ Χριστοῦ, ὁ πάγκαλος Ἰωσήφ. «Σύμβολα» «τελειότητος» εἶναι τὰ δέκα καὶ ἑπτὰ ἔτη. Τὰ μὲν δέκα τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, τὰ δὲ ἑπτὰ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ (ἰ. ἀ. σ. 108)[2419].

2. «Ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτήρ»

«Ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον· Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί»[2420], γενόμενος «ἐκ γυναικός»[2421].

«Ἐγένετο» «ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθε δόγμα (διάταγμα) παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην»[2422]. «Καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρέτ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν εἰς πόλιν Δαυΐδ, ἥτις καλεῖται Βηθλεέμ, διὰ

2413. Ἀναστασίου Ἀντιοχ., PG. 89, 1384 - 1385.
2414. Θεοφάνους Κεραμέως, PG. 132, 932.
2415. Γενέσ. γ' 19.
2416. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 43, 492.
2417. Ἀναστασίου Ἀντιοχ., PG. 89, 1384 - 1385.
2418. Ἰσιδώρου Πηλουσ., PG. 78, 312.
2419. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 297.
2420. 1 Τιμοθ. γ' 16.
2421. Γαλάτ. δ' 4.
2422. Λουκ. β' 1.

τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυΐδ, ἀπογράψασθαι,σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγκύῳ. Ἐγένετο δέ, ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι. Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ὅς ἐστι Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαυΐδ. Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον ἐν φάτνῃ. Καί, ἐξαίφνης, ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου, αἰνούντων τὸν Θεὸν καὶ λεγόντων· δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία»[2423] κ.τ.ἄ.

«Ἐξ οἴκου Δαυΐδ», τουτέστιν «ἐκ γένους τοῦ Δαυῒδ κατήγοντο» καὶ ἡ Θεοτόκος καὶ ὁ προστάτης ταύτης, ὁ πρεσβύτης Ἰωσήφ[2424]. «Βηθλεέμ, οἶκος ἄρτου ἑρμηνεύεται». Ἐκεῖ «ἐν τῇ φάτνῃ» «καὶ ἐν σπηλαίῳ»[2425] ἐναπετέθη ὁ οὐράνιος ἄρτος Χριστός, πρὸς σωτήριον βρῶσιν[2426] ὑπὸ τῶν εἰς θέσιν κτηνῶν καταπεσόντων ἀνθρώπων (ἰ. ἀ. σ. 91). Ἔγκυος ἡ Θεοτόκος, καθ' ὅτι ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς γίνεται ἐν σαρκὶ καὶ «ἐννεάμηνος», κατὰ τὸν νόμον «τῆς ἀνθρωπίνης κυοφορίας»[2427]. Διὸ γεννᾶται, ὅτε «ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν» τὴν Θεοτόκον. «Υἱὸν αὐτῆς τὸ πρωτότοκον» ἔτεκεν ἡ Θεοτόκος. «Πρωτότοκον λέγει νῦν, οὐ τὸν πρῶτον ἐν ἀδελφοῖς, ἀλλὰ τὸν πρῶτον καὶ μόνον». «Ἕτερον γὰρ οὐκ ἔσχεν υἱὸν» ἡ Θεοτόκος, «μείνασα παρθένος, ἀλλὰ τὸν τοῦ (Θεοῦ) Πατρός»[2428]. Διότι «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Υἱὸς ἀνθρώπου γίνεται»[2429]. Λέγεται καὶ πρωτότοκος «ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς»[2430] ὁ Χριστὸς καὶ «πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν»[2431] καὶ «πρωτότοκος πάσης κτίσεως»[2432]. Ἀλλὰ «τὸ μέν, καθ' ὃ γέγονεν ὅμοιος ὑμῖν κατὰ πάντα, χωρὶς ἁμαρτίας. Τὸ δέ, καθ' ὃ πρῶτος αὐτὸς εἰς ἀφθαρσίαν τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἀνέστησε»[2433]. Τὸ δὲ τρίτον, «ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κτίσις ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' αὐτὸς» «ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς μόνος ἀχρόνως γεγεννημένος», ἡ δὲ «κτίσις οὐκ ἐκ τῆς οὐσίας

2423. Λουκ. β' 3 - 14.
2424. Ζιγαβηνοῦ, PG. 129, 868.
2425. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 904.
2426. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 489.
2427. Μ. Ἀθανασίου, PG. 28, 925.
2428. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 485.
2429. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 313.
2430. Ρωμ. η' 29.
2431. Κολασ. α' 18.
2432. Κολασ. α' 15.
2433. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 488.

τοῦ Πατρός, ἀλλὰ θελήματι αὐτοῦ, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, εἰς τὸ εἶναι παρήχθη». Διὸ οὐχὶ μόνον πρωτότοκος, ἀλλὰ «καὶ Μονογενὴς λέγεται» ὁ Χριστός[2434]. «Μονογενὴς» δέ, ὡς «μόνος ἐκ μόνου, Θεὸς ἐκ Θεοῦ ἀναλάμψας, καὶ φῶς ἐκ φωτός»[2435].

«Χριστὸς Κύριος» εἶναι ὁ τεχθεὶς ὑπὸ τῆς Παρθένου Μονογενής, «καὶ πρὸ σαρκὸς»[2436] «καὶ μετὰ σάρκωσιν»[2437], «"χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας"[2438]»[2439]. Χριστὸς ὅμως λέγεται διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ «ἀφ' οὗ ἐν γαστρὶ τῆς ἁγίας Ἀειπαρθένου ἐσκήνωσε καὶ σὰρξ ἀτρέπτως ἐγένετο καὶ ἐχρίσθη ἡ σὰρξ τῇ θεότητι»[2440]. Χριστὸς σημαίνει κεχρισμένος. «Χριστὸς» καλεῖται ὁ σαρκωθεὶς Λόγος «διὰ τὴν θεότητα. Χρίσις γὰρ αὕτη» ἐστὶ «τῆς ἀνθρωπότητος» αὐτοῦ, «ἧς (χρίσεως) ἔργον, ἄνθρωπον ἀκοῦσαι τὸ χρίον (ἡ θεότης) καὶ ποιῆσαι Θεὸν τὸ χριόμενον (τὴν ἀνθρωπότητα)»[2441]. Τοῦτο δέ, διὰ τὴν ἀντίδοσιν τῶν ἰδιωμάτων τῶν δύο φύσεων, θείας καὶ ἀνθρωπίνης καὶ τὴν περιχώρησιν αὐτῶν, λόγῳ τῆς ὑποστατικῆς ἢ ἄλλως προσωπικῆς ἑνώσεως αὐτῶν ἐν τῷ Θεῷ Λόγῳ. «Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ τρόπος τῆς ἀντιδόσεως, ἑκατέρας φύσεως ἀντιδιδούσης τῇ ἑτέρᾳ τὰ ἴδια, διὰ τὴν τῆς ὑποστάσεως ταυτότητα καὶ τὴν εἰς ἄλληλα αὐτῶν περιχώρησιν»[2442]. Διὸ «ὁ Χριστός, ὅπερ ἐστὶ τὸ συναμφότερον, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος λέγεται, καὶ κτιστὸς καὶ ἄκτιστος, καὶ παθητὸς καὶ ἀπαθής»[2443]. «Κτιστὸς καὶ παθητὸς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ, καὶ ἄκτιστος καὶ ἀπαθὴς διὰ τὴν θεότητα. Διότι «ἡ θεότης» «τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν διαμένει ἀμέτοχος»[2444]. «Ἡ ἀνθρωπίνη τοῦ Κυρίου σάρξ», «οὐ τῇ θεότητι μετέδωσε τῆς οἰκείας ἀσθενείας», ἀλλ' «αὐτὴ μετέσχε τῆς θεότητος»[2445]. Τὸ ὄνομα «Χριστός», οὐ φύσιν, «ἀλλ' ὑπόστασιν δηλοῖ σύνθετον ἐκ θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος»[2446]. Δηλαδή, «τὸν ἕνα τῆς ἁγίας ὁμοουσίου καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος»[2447] Θεὸν Λόγον. Ὁ εἷς τῆς Τριάδος Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνηνθρώπησενπρὸς σωτηρίαν, ἀλλ' ἡ ὅλη Τριὰς ἐνεργεῖ (ἰ. ἀ. σ. 8 - 9). «Ἀχώριστός» ἐστιν «ἡ Τριάς, ἀδιαίρετος ἡ Τριάς»[2448]. Ἡ «τοῦ Χριστοῦ προσηγορία τοῦ παντὸς ἐστιν ὁμολογία. Δηλοῖ γὰρ τόν τε χρίσαντα

2434. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1116.
2435. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 488.
2436. Κυρίλλου Ἀλεξ., M. 4, 652.
2437. Ὅρου ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, M. 11, 640.
2438. Ἑβρ. ιγ' 8.
2439. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 313.
2440. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1112.
2441. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 132.
2442. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 1172.
2443. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 997.
2444. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1057 - 1060.
2445. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1461.
2446. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας κ.ἄ., PG. 77, 1161.
2447. Ὅρου ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, M. 11, 636.
2448. Χρυσοστόμου, PG. 62, 767.

Θεὸν (Πατέρα) καὶ τὸν χρισθέντα Υἱὸν καὶ τὸ χρῖσμα τὸ Πνεῦμα»[2449]. Οὕτω, τῷ «ὀνόματι τούτῳ, τὸ τῆς Τριάδος ὁμολογεῖται μυστήριον, ἐν ᾧ καὶ τὸν χρισθέντα καὶ τὸν χρίσαντα καὶ τῷ ᾧ ἐχρίσθη διδασκόμεθα. Εἰ γὰρ ἕν τι τούτων λείποι, τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα οὐχ ὑφίσταται»[2450]. Ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ, «ἐπειδὴ ἔμελλεν ἐν κόσμῳ κηρυχθῆναι τὸ τῆς Ἁγίας Τριάδος μυστήριον», τὸ «δυσερμήνευτον» καὶ «ἀκατάληπτον»[2451] (ἰ. ἀ. σ. 45). Ἐκπεσόντος τοῦ πρώτου Ἀδάμ, ὁ Χριστὸς ἐστιν ἡ ἀληθὴς «εἰκὼν» καὶ ὁμοίωσις τοῦ Πατρός, καὶ ἡ ἀποκάλυψις τῆς Ἁγίας Τριάδος, καὶ «τὸ πρότυπον» τοῦ Ἀδὰμ καὶ παντὸς ἀνακαινιζομένου ἀνθρώπου διὰ τοῦ τεχθέντος Σωτῆρος[2452]. «Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή», εἶπεν ὁ Χριστός, καὶ «οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ»[2453]. Ἐκτὸς Χριστοῦ οὐκ ἔστι σωτηρία. Ὁ Χριστὸς ἐστιν ὁ μόνος Σωτήρ.

«Ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτήρ», εἶπεν ὁ «ἀρχάγγελος»[2454]. Δηλαδὴ ἐτέχθη ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Τὸ «Ἰησοῦς ὄνομα ἑβραϊκὸν» «ἐστί, σημαίνει δὲ τὸν Σωτῆρα»[2455], καθ' ὅτι «Ἰησοῦς» «Σωτὴρ ἑρμηνεύεται»[2456], ἢ «σωτηρία λαοῦ»[2457]. «Ἅμα» «ἐγεννήθη Χριστός, καὶ ἡ τοῦ Διαβόλου δύναμις ἐσκυλεύετο» «καὶ ἡ τῆς ἐκείνου τυραννίδος ἰσχὺς συνεθραύετο»[2458]. Διὸ οἱ ἄγγελοι αἰνοῦντες ἔλεγον, «δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία». «Γέγονεν οὖν ἡμῖν εἰρήνη τε καὶ εὐδοκία Χριστός».«Εὐδόκησε γὰρ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνακεφαλαιώσασθαι (ἵνα ἀνακεφαλαιώσῃ) τὰ πάντα ἐν αὐτῷ» καὶ ἑνώσῃ «τοῖς ἄνω τὰ κάτω» καὶ ποίμνην ἀναδείξῃ «μίαν τούς τε ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς»[2459]. Ἄγγελοι ἐμήνυσαν τὴν χαρμόσυνον γέννησιν τοῦ Σωτῆρος πρὸς ποιμένας υἱῶν Ἰσραήλ. Πρὸς ποιμένας ἀποκαλύπτεται «τὸ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων ὑμνούμενον μυστήριον» περὶ τοῦ καλοῦ Ποιμένος καὶ εἰς δήλωσιν, ὅτι «οἱ πνευματικοὶ ποιμένες ἔμελλον τὴν εἰρήνην ἐπιφωνεῖν (διδάσκειν) παντὶ τῷ τῆς Ἐκκλησίας πληρώματι»[2460]. «Χριστὸς Κύριος» καὶ «Ἐμμανουὴλ» ὁ Σωτήρ. Κύριος, ὅτι Θεὸς ὁ Χριστός, καὶ Ἐμμανουήλ, ὅτι «μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός»[2461]. «Ἐπειδὴ ἑρμηνεύεται» «τὸ Ἐμμανουὴλ "μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός"»[2462], βοᾷ ἡ προφητικὴ φωνή, καλοῦσα εἰς σωτηρίαν: «Γνῶτε ἔθνη καὶ ἡττᾶσθε», ὅτι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός»[2463].

2449. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1461.
2450. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 545 - 548.
2451. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1340.
2452. Μ. Φωτίου, PG. 101, 260.
2453. Ἰωάν. ιδ' 6.
2454. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 496.
2455. Ζιγαβηνοῦ, PG. 129, 117.
2456. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 709.
2457. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1465.
2458. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 492.
2459. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 496.
2460. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 489.
2461. Ματθ. α' 23. Ἡσ. ζ' 14.
2462. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1465.
2463. Ἡσ. η' 9, 10.

Πότε ἐγεννήθη ἐν Βηθλεὲμ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός; Εἰς «τὰ τέλη τῶν αἰώνων»[2464]. Ὅτε «ἐνειστήκει (εἶχε φθάσει)» «ὁ ἐπιτήδειος πρὸς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου καιρός», ὁ «πάλαι προωρισμένος καὶ προδιατεταγμένος πρὸ καταβολῆς κόσμου»[2465]. Ὁ Πατὴρ ἀπέστειλε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον «ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων. Τοῦτο γὰρ εἶδε λυσιτελεῖν (ὅτι συμφέρει) πάσῃ τῇ κτίσει»[2466].

Ποῖον χρόνον ἐτέχθη ὑπὸ τῆς Θεοτόκου ὁ Κύριος τῆς δόξης;[2467]. Τὴν 25ην Δεκεμβρίου τοῦ ͵εφζ΄ (5507) ἔτους ἀπὸ κτίσεως, ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος Τετάρτην καὶ «ὥρᾳ ζ΄ (ἑβδόμῃ) τῆς νυκτός»[2468]. Δηλαδὴ ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη «ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ δευτέρῳ ἔτει» τοῦ Ρωμαίου καίσαρος Αὐγούστου[2469]([35]). Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου ἐγένετο τὴν 25ην Μαρτίου τοῦ ἔτους 5507. «Ὅθεν καὶ ἐννέα μῆνας ἀριθμοῦντες», λέγει Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἀγόμεθα εἰς τὸν «μῆνα»[2470] Δεκέμβριον. Οὕτως ἔχομεν, Μαρτίου ἡμέρας 6, 31 πλὴν 25 ἴσον 6, καὶ Ἀπριλίου ἡμέρας 30 καὶ Μαΐου 31 καὶ Ἰουνίου 30 καὶ Ἰουλίου 31 καὶ Αὐγούστου 31 καὶ Σεπτεμβρίου 30 καὶ Ὀκτωβρίου 31 καὶ Νοεμβρίου 30 καὶ Δεκεμβρίου 25, ἤτοι σύνολον 275 ἡμέρας. Αἱ 275 ἡμέραι ποιοῦσι 5 μῆνας ἐκ 31 ἡμερῶν καὶ 4 μῆνας ἐκ 30 ἡμερῶν, ἤγουν 9 ἡλιακοὺς μῆνας. Διότι 31 ἐπὶ 5 ἴσον 155 ἡμέραι καὶ 30 ἐπὶ 4 ἴσον 120 ἡμέραι, ἤτοι συνολικῶς 275 ἡμέραι. Ἐπειδὴ αἱ 6 ἡμέραι τοῦ Μαρτίου συμπληροῦσι τὰς 31 ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου, οἱ 9 μῆνες ἀπὸ «τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἕως τῆς Γεννήσεως ἀριθμοῦνται οὕτως, Ἀπρίλιος, Μάϊος, Ἰούνιος, Ἰούλιος, Αὔγουστος, Σεπτέμβριος, Ὀκτώβριος, Νοέμβριος, Δεκέμβριος»[2471]. Ἡ δὲ ἑβδόμη νυκτερινὴ ὥρα ταυτίζεται κυριολεκτικῶς πρὸς τὴν πρώτην μεταμεσονύκτιον σημερινήν. Νοεῖται ὅμως ἡ ἑβδόμη ὥρα τῆς νυκτὸς μᾶλλον ἐλαστικώτερον, ἤτοι δηλοῦσα τὸν χρόνον τῶν πρώτων μεταμεσονυκτίων ὡρῶν μέχρι καὶ τῆς τρίτης. Λέγοντες ὅτι ἑβδόμην ὥραν τῆς νυκτὸς ἐγεννήθη ὁ Χριστός, δέον ὅπως νοῶμεν τὸν τρίωρον τοῦτον χρόνον, ἢ τὴν τρίτην νυκτερινὴν ὥραν.

Τὴν Τετάρτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ἐγεννήθη ὁ Χριστός, ἤτοι «καθ᾽ ἣν ἡμέραν ἐδημιούργησε τοὺς φωστῆρας»[2472] (ἰ. ἀ. σ. 25). Ταύτην τὴν ἡμέραν ἡ γέννησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ «ἀνέτειλε τῷ κόσμῳ τὸ φῶς τὸ τῆς γνώσεως» καὶ οἱ ἐν πλάνῃ «ἐδιδάσκον-

2464. 1 Κορινθ. ι΄ 11.
2465. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 228.
2466. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 147.
2467. 1 Κορινθ. β΄ 8.
2468. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 496 - 497, 545.
2469. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 43, 260. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 465. Χρυσοστόμου, PG. 50, 799. Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, ΒΕΠΕΣ, 2, 84.
2470. Χρυσοστόμου, PG. 49, 358.
2471. Ἰωάννου Νικαίας, PG. 96, 1445.
2472. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 497.

το» αὐτὸν «προσκυνεῖν» ὡς «τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης (ἀρετῆς)» καὶ αὐτὸν «γινώσκειν ἐξ ὕψους ἀνατολὴν» καὶ δοξάζειν εἰς τοὺς αἰῶνας[2473].

II
Η ΠΛΗΡΩΣΙΣ ΠΑΣΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς οὐκ ἦλθε «καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς Προφήτας», «ἀλλὰ πληρῶσαι»[2474]. Καί, μέχρι τοῦ ἁγίου αὐτοῦ Βαπτίσματος ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ἐπλήρωσε «πᾶσαν δικαιοσύνην»[2475].

α') «ΓΕΝΟΜΕΝΟΣ ΥΠΟ ΝΟΜΟΝ»

Γενόμενος «ἐκ γυναικὸς» ὁ Χριστός, ἐγένετο καὶ «ὑπὸ νόμον»[2476] καὶ «ὑπήκοος μέχρι θανάτου»[2477] «κατὰ τὴν σάρκα»[2478]. «Ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν»[2479], ἐτήρησε τὸν νόμον[2480] καὶ ἐπλήρωσε «πᾶσαν δικαιοσύνην»[2481]. Διὸ ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητάς· «ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ Πατρός μου τετήρηκα»[2482]. Καὶ πρὸς τοὺς ἀπειθοῦντας Ἰουδαίους· «τὶς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;»[2483]. Καὶ ἐγκαλῶν τούτους δικαίως ἔλεγεν· «οὐ Μωυσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον; Καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον»[2484]. Ἐν καιρῷ καθολικῆς ἀποστασίας καὶ γενικῆς παραβάσεως τοῦ θείου νόμου, ὁ Χριστὸς ἐτήρησε τὸν νόμον, αὐτὸς ὢν ὁ νομοθέτης καὶ «ὁ νόμος»[2485] καὶ ἡ ἀποκάλυψις αὐτοῦ. Θεὸς γὰρ καὶ ἀπολύτως ἅγιός ἐστιν ὁ σαρκωθεὶς Λόγος.

1. Περιτομὴ ὀκταήμερος

Ὅλον τὸν νόμον ἐτήρησεν ὁ Χριστός. Διὸ καὶ περιετμήθη, «ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ»[2486] ἀπὸ τῆς γεννήσεως, κατὰ τὸν νόμον (ἰ. ἀ. σ. 98). Περιετμήθη δὲ «ἐν τῷ σπηλαίῳ»[2487]. Τότε «καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου, πρὸ τοῦ συλληφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ»[2488].

2473. Ἀπολυτικίου Χριστουγέννων.
2474. Ματθ. ε' 17.
2475. Ματθ. γ' 15.
2476. Γαλάτ. δ' 4.
2477. Φιλιππησ. β' 8.
2478. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 833.
2479. 1 Πέτρ. β' 22.
2480. Ματθ. ε' 17.
2481. Ματθ. γ' 15.
2482. Ἰωάν. ιε' 10.
2483. Ἰωάν. η' 46.
2484. Ἰωάν. ζ' 19.
2485. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 6, 195.
2486. Λουκ. β' 21.
2487. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 273.
2488. Λουκ. β' 21.

Ὁ «Κύριος» «περιετμήθη», «ἵνα πληρώσῃ τὸν νόμον»[2489] καὶ χαρίσηται εἰς ἡμᾶς τὴν καινὴν περιτομὴν τῆς «καρδίας ἐν πνεύματι»[2490]. «Τύπος ἦν καὶ σύμβολον τοῦ Βαπτίσματος ἡ περιτομὴ»[2491] τοῦ νόμου. Δηλαδή, «τύπος» τῆς «διὰ τοῦ Βαπτίσματος ἀπεκδύσεως» τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου τῆς ἁμαρτίας. Διὸ «ἐν ἐκείνοις τοῖς μέλεσιν» τοῦ σώματος «ἐνετείλατο» ὁ Θεὸς «γίνεσθαι (ἵνα γίνηται), δι' ὧν καὶ γεννᾶται τὸ σῶμα»[2492]. «Καθάπερ γὰρ ἡ περιτομὴ οὐ χρειῶδες μέλος ἀποτέμνει τοῦ σώματος, ἀλλὰ περίττωμα ἄχρηστον, οὕτω καὶ διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος τὴν ἁμαρτίαν περιτεμνόμεθα»[2493]. Οὐχ ὅτι ἡ ἀκροβυστία εἶναι κακόν, καθ' ὅτι, ὡς ἔργον δημιουργίας Θεοῦ, ἐστὶ «τοῦτο λίαν καλόν». Ὁ δὲ Θεὸς «ἐνομοθέτησε περιτέμνεσθαι τὴν ἀκροβυστίαν» τὸ παλαιόν, οὐχ «ὡς βλαβερὰν καὶ ἀκάθαρτον», ἀλλὰ συμβολικῶς. Ἤτοι, «διὰ τῆς τοιαύτης περιτομῆς ὡς συμβόλου, τὴν ἐμπαθῆ τῆς ψυχῆς ἐκέλευσε περιτέμνεσθαι διάθεσιν»[2494]. «Διὰ τῆς πνευματικῶς ἐπιτελουμένης» «περιτομῆς», «ἡ φύσις τὸ ἐμπαθὲς ἀποτίθεται, περιαιρουμένη (ἀπεκδυομένη) τὸν σαρκώδη βίον»[2495]. Οὕτως, «ἡ περιτομὴ» «ἑρμηνεύει» «τὴν τῶν νεκρῶν δερμάτων ἀποβολήν», «ἃ μετὰ τὴν παρακοήν, τῆς ζωῆς γυμνωθέντες, ἐνεδυσάμεθα»[2496] (ἰ. ἀ. σ. 69).

Ὁ Χριστὸς «περιετμήθη», «καὶ τὸ Σάββατον» «καὶ πάντα» «τὸν νόμον» «ἐτήρησεν, ἵνα πληρώσῃ καὶ στήσῃ τὸν νόμον»[2497], καὶ ἀναγάγῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν Χάριν. «Μήπω (μὴ ἀκόμη)» «τῆς ἀληθείας φανερωθείσης, τὸν τύπον (τῆς περιτομῆς) ἐπικρατεῖν ἔδει (ἔπρεπε)· ἐπιστάσης δ' ἐκείνης, ταύτην (τὴν περιτομὴν ἔδει) ὑποχωρεῖν»[2498]. «Ἀφ' οὗ δὲ ἐβαπτίσθη» ὁ Χριστὸς «καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τοῖς ἀνθρώποις ἐνεφανίσθη, ἐν εἴδει περιστερᾶς καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν, ἐκ τότε (ἔκτοτε) ἡ πνευματικὴ λατρεία καὶ πολιτεία καὶ ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία κεκήρυκται»[2499]. Μέχρι τῆς βαπτίσεως τοῦ Κυρίου ὑπὸ τοῦ Προδρόμου ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἴσχυσεν ἡ τήρησις τοῦ προσκαίρου μέρους τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου (ἰ. ἀ. σ. 209).

Ἡ περιτομὴ τοῦ Χριστοῦ ἐγένετο τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεως καὶ αὐτῆς λογιζομένης. Δηλαδή, «τῇ πρώτῃ τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς» τοῦ ἔτους εφζ' (5507) ἀπὸ κτίσεως, «ἡμέρᾳ» δὲ

2489. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1213.
2490. Ρωμ. β' 29.
2491. Μ. Φωτίου, PG. 101, 693.
2492. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 35, 159.
2493. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1213.
2494. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας κ.ἄ., PG. 77, 1209.
2495. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 620.
2496. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1292.
2497. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1213.
2498. Μ. Φωτίου, PG. 101, 693.
2499. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1216.

«δ' (Τετάρτη)» τῆς ἑβδομάδος[2500]. Διότι εἰκοστὴ πέμπτη Δεκεμβρίου μία ἡμέρα, εἰκοστὴ ἕκτη δύο, εἰκοστὴ ἑβδόμη τρεῖς, εἰκοστὴ ὀγδόη τέσσαρες, εἰκοστὴ ἐνάτη πέντε, τριακοστὴ ἕξ, τριακοστὴ πρώτη ἑπτὰ καὶ πρώτη Ἰανουαρίου ὀκτώ. Ταύτην τὴν ἡμέραν τῆς 1ης Ἰανουαρίου ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας «ἡ κατὰ σάρκα περιτομὴ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»[2501]. Τὴν Τετάρτην ἡμέραν, καθ' ἣν τοὺς φωστῆρας ἐποίησεν (ἰ. ἀ. σ. 25), ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης Χριστός, «νόμον ἐκπληρῶν, περιτομὴν θελήσει» καταδέχεται «σαρκικήν, ὅπως» παύσῃ «τὰ σκιώδη καὶ» περιέλῃ (ἀφαιρέσῃ) «τὸ κάλυμμα τῶν παθῶν ἡμῶν»[2502], πρὸς αἰώνιον φωτισμὸν τῶν ψυχῶν.

2. «Κατὰ τὸν νόμον Μωυσέως»

Μετὰ τὴν περιτομὴν τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ σπηλαίῳ τῆς Βηθλεέμ, ἡ παράστασις αὐτοῦ ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἱερουσαλήμ. Τοῦτο ἐγένετο, «ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν»[2503]. «Καίτοι οὐκ ἀνάγκην εἶχεν ἡ Παρθένος» καθαρισμοῦ, «ἀλλ' ὅμως ὁ νόμος ἐπληροῦτο»[2504].

Ὁ Κύριος «τῆς δόξης»[2505] ὤφθη «εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Κυρίου»[2506] «ὡς βρέφος ἀγκαλοφορούμενος»[2507]. Διότι σαρκωθεὶς «ἑαυτὸν ἐκένωσε»[2508] «τῆς ἑαυτοῦ δόξης ἐπὶ μικρὸν» χρόνον[2509], «μορφὴν δούλου λαβών»[2508]. «Χωρούμενος γὰρ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ ὢν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Πατρός, ἐχωρεῖτο ἀρρήτως καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ σαρκί»[2510]. «Καὶ τὸ τῆς κενώσεως μέτρον τετήρηκε πανταχοῦ»[2511]. Διὸ «ἐταπείνωσεν ἑαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου»[2512]. «Ἀνήγαγον» λοιπὸν ἡ Θεοτόκος καὶ ὁ Ἰωσὴφ τὸν Χριστὸν «εἰς Ἱεροσόλυμα παραστῆσαι τῷ Κυρίῳ» καὶ «δοῦναι θυσίαν», «κατὰ τὸν νόμον Μωυσέως» καὶ «καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου» καὶ «κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ Κυρίου»[2513]. «Ὢ τῆς ἀνεξιχνιάστου περὶ ἡμᾶς τοῦ Λόγου οἰκονομίας καὶ ἀγαθότητος! Ὁ νομοθέτης ὑπὸ νόμον»[2514]. «Ὅτι καὶ νομοθέτης ἦν ὡς Θεὸς καὶ ὑπὸ νόμον ὡς ἄνθρωπος»[2515]. «Ὁ ἐν κόλποις ὢν τοῦ Πατρὸς»

2500. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 497.
2501. Μηναίου τοῦ Ἰανουαρίου.
2502. Ἀπολυτικίου Περιτομῆς τοῦ Κυρίου.
2503. Λουκ. β' 22.
2504. Χρυσοστόμου, PG. 50, 809.
2505. 1 Κορινθ. β' 8.
2506. Λουκ. α' 9.
2507. Ὄρθρου Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου.
2508. Φιλιππησ. β' 7.
2509. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 636.
2510. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5, 176.
2511. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 877.
2512. Φιλιππησ. β' 8.
2513. Λουκ. β' 22 - 24.
2514. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 36, 235.
2515. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 501.

Κύριος, ὁ ὑπὸ πάντων προσκυνούμενος «δουλοπρεπῶς» καὶ λατρευόμενος καὶ «δοξαζόμενος», «τῷ ἰδίῳ Γεννήτορι προσφέρει θυσίαν» τύπου καὶ ἀληθείας, ἤγουν ἑαυτοῦ· αὐτὸς γὰρ ἐστιν ἡ ἀλήθεια. Τότε «ἑαυτὸν» «προσκεκόμικεν» (προσέφερεν) ὁ Χριστός, καθ' ἕνα (εἰς ἕνα) καιρὸν ὁμοῦ τοῖς τύποις (μετὰ τῶν τύπων) τὴν ἀλήθειαν, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας», ἵνα «δι' ἑαυτοῦ» «ἡμᾶς» «προσαγάγη (προσφέρη) τῷ Θεῷ καὶ Πατρί», καὶ «οὕτω» «λύσῃ» «τὴν ἐφ' ἡμᾶς γενομένην ἀποστροφὴν» τοῦ Θεοῦ «διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν». Τοὺς «τύπους» «τοῦ νόμου» «τετήρηκεν ἡ ἀλήθεια» Χριστός[2516]. Τὶ δὲ προσέφερεν τότε κατὰ νόμον Μωυσέως; «Ζεῦγος τρυγόνων ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν»[2517]. «Ἡ μὲν τρυγὼν ἔστι (ὑπάρχει) λαλίστατον (πτηνόν) ἐν στρουθίοις· ἡ δὲ περιστερὰ ζῷον ἤπιον καὶ πρᾶον». Ὁ Χριστὸς δὲ «ἐστιν ἡ εὐφωνοτάτη τρυγών, αὐτὸς ἡ ἀκέραιος περιστερά», «πραότητα μὲν τὴν εἰς ἄκρον ἔχων, τρυγόνος δὲ δίκην» λαλήσας «πρὸς ἡμᾶς τὸ θεῖόν τε καὶ εὐαγγελικὸν κήρυγμα, τὸ παντὸς τοῦ κόσμου σωτήριον». Ἐσφάζετο δὲ θυσιαζομένη ἡ «τρυγὼν καὶ περιστερὰ» εἰς τύπον τοῦ «κατὰ σάρκα» θανάτου τοῦ Χριστοῦ, «ὑπὲρ τῆς» τοῦ «κόσμου ζωῆς»[2518].

Ἐν τῷ Ναῷ, ὁ Συμεὼν «ἐδέξατο» τὸν Χριστὸν «εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ καὶ εὐλόγησε τὸν Θεὸν καὶ εἶπεν» ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ: «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ Σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν. Φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ»[2519]. «Σωτήριον» λέγεται «ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου»[2520]. Ἡ δὲ «Ἄννα» ἡ «προφῆτις» «καὶ αὕτη, αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα, ἀνθωμολογεῖτο (ηὐχαρίστει) τῷ Κυρίῳ καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν ἐν Ἱερουσαλήμ»[2521]. Οὕτως, «Ἄννα εὐηγγελίζετο, Συμεὼν ἐνηγκαλίζετο, ἐν μικρῷ βρέφει τὸν μέγαν Θεὸν προσκυνοῦντες· οὐ γὰρ τοῦ ὁρωμένου καταφρονοῦντες, ἀλλὰ τῆς θεότητος αὐτοῦ τὴν μεγαλωσύνην δοξολογοῦντες. Ἐφαίνετο γάρ, ὥσπερ φῶς δι' ὑελίνων ὑμένων (περικεκαλυμμάτων), διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἡ θεία δύναμις, διαυγάζουσα (διαλάμπουσα) τοῖς ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας κεκαθαρμένους»[2522]. Φῶς τοῦ κόσμου ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ καὶ «σημεῖον ἀντιλεγόμενον». «Τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ», «ὅπερ πολλάκις καὶ ὁ οὐρανὸς ἐκήρυξεν»[2523]. Οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἡ Ἐκκλησία πάντοτε κηρύττουσι «Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι (εἰδωλολάτραις) δὲ μωρίαν», τοῖς

2516. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 501.
2517. Λουκ. β' 24.
2518. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 501.
2519. Λουκ. β' 28 - 32.
2520. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 269.
2521. Λουκ. β' 36, 38.
2522. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 233.
2523. Χρυσοστόμου, PG. 50, 810.

δὲ πιστοῖς «Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν»[2524]. Διὸ ὁ προφήτης Συμεὼν εἶπε πρὸς τὴν Θεοτόκον· «ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν»[2525]. «Πτῶσιν μὲν τοῖς ἀπίστοις, ἀνάστασιν δὲ τοῖς πιστεύουσι»[2526]. «Καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ρομφαία»[2527], διὰ «τὸν πειρασμὸν» «καὶ αὐτὸ τὸ πάθος» τοῦ σταυρωθέντος Κυρίου[2528]. Μετὰ τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου, ἀπῆλθεν ὁ Συμεὼν εἰς τὸν ᾅδην, «ἥκει (ἔχει ἔλθει), λέγων, ἡ λύτρωσις· ἥκει ὁ ρύστης (ὁ σωτήρ)· ἥκει ἡ ἄφεσις· ἥκει ὁ ἐλευθερωτής»[2529]. Τὸν μωσαϊκὸν νόμον ἐκπροσωπεῖ ὁ Συμεών. Καὶ ὡς οὗτος εἶχεν ἀποκάλυψιν «ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν Χριστὸν Κυρίου»[2530], οὕτω καὶ ὁ νόμος ἐκράτησε μέχρι τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς τηρήσας τὸν νόμον, ἀπέλυσε τὸ πρόσκαιρον παιδαγωγικὸν μέρος αὐτοῦ καὶ ἀπεκάλυψε τὴν σώζουσαν ἀλήθειαν καὶ Χάριν.

Ἡ προσαγωγὴ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν Ναὸν ἢ ἡ Ὑπαπαντὴ ἐγένετο τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, ἐπειδὴ «ἡ τεσσαρακοστὴ ἦν»[2531] ἡ κατὰ νόμον ἡμέρα «τοῦ καθαρισμοῦ»[2532]. Ἡ δὲ τεσσαρακοστὴ ἡμέρα συμπίπτει πρὸς τὴν δευτέραν Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους ͵εφζ' (5507). Διότι ἀπὸ τῆς 25ης Δεκεμβρίου καὶ αὐτῆς ἕως τῆς 2ας Φεβρουαρίου καὶ αὐτῆς ἀριθμοῦνται 40 ἡμέραι. Ἤτοι 7 ἡμέραι τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου, 31 πλὴν 24 ἴσον 7, καὶ 31 ἡμέραι τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου καὶ 2 τοῦ Φεβρουαρίου ἴσον 40 ἡμέραι. Διὸ τὴν 2αν Φεβρουαρίου ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας «ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»[2533]. «Ἔφθασε» δὲ ἡ 2α Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 5507 τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, ἤτοι «ἐν Κυριακῇ». Δηλαδή, καθ' ἣν ἡμέραν ὁ Θεὸς ἐδημιούργησεν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν (ἰ. ἀ. σ. 17) καὶ καθ' ἣν ἡμέραν κατόπιν, διὰ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, ἀνεδημιούργησε τὸν πεπτωκότα καὶ θανόντα ἄνθρωπον[2534] (ἰ. ἀ. σ. 60). Ὁ Χριστὸς προσήχθη καὶ ἀνεφέρθη κατὰ νόμον Μωυσέως εἰς τὸν Ναὸν τῆς Παλαιᾶς, ἵνα «ἐξαγοράσῃ» τὸν ἄνθρωπον ἐκ «τῆς τοῦ νόμου δουλείας»[2535] καὶ καθαρίσῃ τοῦτον «ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας»[2536], διὰ τῆς ἀληθινῆς θυσίας τῆς Καινῆς.

2524. 1 Κορινθ. α' 23 - 24.
2525. Λουκ. β' 34.
2526. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 59, 108.
2527. Λουκ. β' 35.
2528. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 505. Χρυσοστόμου, PG. 50, 811.
2529. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 36, 241.
2530. Λουκ. β' 26.
2531. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 500.
2532. Λουκ. β' 22.
2533. Μηναίου τοῦ Φεβρουαρίου.
2534. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 501.
2535. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 6, 195.
2536. 1 Ἰωάν. α' 7.

3. «Ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς»

Μετὰ τὴν Ὑπαπαντήν, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, βασταζόμενος «ὑπὸ τῆς ἰδίας Μητρός», μετεφέρθη «εἰς Ναζαρέτ». «Τῷ ἑξῆς ἐνιαυτῷ» ἦλθεν «εἰς Ἱερουσαλὴμ» καὶ ἀκολούθως ἐγένετο «ἐν Βηθλεὲμ διὰ τὴν συγγένειαν». Ἐν συνεχείᾳ μετεφέρθη «πάλιν εἰς Ναζαρέτ»[2537]. «Καί, τοῦ δευτέρου» ἔτους «πληρωθέντος»[2538], ἦλθεν ἐπίσης «εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ» τὴν «Βηθλεέμ», ἔνθα προσεκυνήθη ὑπὸ τῶν μάγων[2539].

Διότι τοῦ «Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα λέγοντες· ποῦ ἐστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ»[2540]. Ὁ ἀστὴρ οὗτος «οὐ τῶν ἐν ἀρχῇ γενομένων (δημιουργηθέντων) ἄστρων ἦν»[2541]. Ἐκ τῶν δημιουργηθέντων ἀστέρων, οἱ μὲν «ἀκίνητοι» «οὐδέποτε κινοῦνται, οἱ δὲ πλανῆται οὐδέποτε ἵστανται»[2542] (ἰ. ἀ. σ. 27). Οὗτος ὅμως ὁ ἀστὴρ ἀμφότερα ταῦτα εἶχε «καὶ κίνησιν καὶ στάσιν»[2542], καθ' ὅτι καὶ «ἀκίνητος ἦν ὁ ἀστὴρ καὶ ἑστηκώς»[2543]. «Οὐ τῶν πολλῶν εἷς ὁ ἀστὴρ οὗτος ἦν, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἀστήρ», «ἀλλὰ δύναμίς τις ἀόρατος εἰς ταύτην μετασχηματισθεῖσα τὴν ὄψιν»[2544], δηλαδὴ ἄγγελος Κυρίου. Ὁ «ἀστὴρ ἐν οὐρανῷ ἔλαμψεν ὑπὲρ πάντας τοὺς ἀστέρας καὶ τὸ φῶς αὐτοῦ ἀνεκλάλητον ἦν». «Πάντα» τὰ «λοιπὰ» «ἄστρα» μετὰ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης ἐφαίνοντο ὡς γενόμενα «χορὸς» εἰς τὸν ἀστέρα, «αὐτὸς» δὲ ὑπερέβαλλεν ὡς πρὸς «τὸ φῶς αὐτοῦ ὑπὲρ πάντα». «Καὶ ξενισμὸν παρεῖχεν ἡ καινότης αὐτοῦ» καὶ «ταραχὴ» τότε «ἦν» μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, «πόθεν» «ἡ ἀνόμοιος» αὐτὴ «καινότης» εἰς τοὺς ἀστέρας[2545]. Ἦτο δὲ ὁ ἀστὴρ οὗτος σημεῖον τῆς ἐπὶ γῆς παρουσίας τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Χριστοῦ, ἥτις προεφητεύθη καὶ δι' αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ μάντεως Βαλαάμ[2546]. Διότι προεῖπεν οὗτος, ὃ νῦν ἐγένετο, ἤτοι ὅτι «ἀνατελεῖ ἄστρον ἐξ Ἰακώβ, ἀναστήσεται ἄνθρωπος ἐξ Ἰσραήλ»[2547]. Καὶ φωστῆρες τοῦ οὐρανοῦ καὶ οὐράνια σημεῖα παραλαμβάνονται εἰς δήλωσιν τῆς σωτηριώδους σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὡς ὡρίσθη ἐν τῇ δημιουργίᾳ (ἰ. ἀ. σ. 25, 34).

2537. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 273 - 276.
2538. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 905.
2539. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 276.
2540. Ματθ. β' 1 - 2.
2541. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 896.
2542. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 231.
2543. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 368.
2544. Χρυσοστόμου, PG. 57, 64.
2545. Ἰγνατίου Θεοφόρου, ΒΕΠΕΣ, 2, 268.
2546. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 231.
2547. Ἀριθμ. κδ' 17.

Ἐκ Περσίας ἦλθον οἱ μάγοι[2548]. «Ἔθνος Περσικὸν οἱ μάγοι», «τὸ ἀπηλλοτριωμένον τοῦ Θεοῦ καὶ ξένον τῶν διαθηκῶν ἔθνος»[2549]. Οὗτοι, οἱ «τῆς τῶν Πατέρων εὐλογίας ἀλλότριοι»[2550], «πρῶτοι τῆς προσκυνήσεως ἠξιώθησαν»[2551]. Κατόπιν συμβουλῆς τοῦ Ἡρώδου, «ἐπορεύθησαν» ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Βηθλεέμ. «Καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστήρ, ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ, προῆγεν (προεπορεύετο καὶ ὡδήγει) αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω, οὗ ἦν τὸ Παιδίον· ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα, καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον τὸ Παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν (προσέφεραν) αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν»[2552]. Ὡς «μὲν βασιλεῖ τὸν χρυσόν», «ὡς δὲ Θεῷ τὸν λίβανον», «ὡς δὲ τεθνηξομένῳ (μέλλοντα ἵνα ἀποθάνῃ ἐν τῷ Σταυρῷ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου) τὴν σμύρναν»[2553]. Ἐν τῷ προσώπῳ τῶν μάγων Πέρσαι προσκυνοῦσιν, καὶ διὰ τῶν Περσῶν καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη τῆς ἀνατολῆς. Εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους οἱ βασιλεῖς τῶν Περσῶν εἶχον τότε τὰ πρεσβεῖα, ἡ δὲ τῶν Βαβυλωνίων καὶ «τῶν Ἀσσυρίων ἀρχὴ εἰς Πέρσας μετέπεσε». Διὸ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἔθνους τῶν Περσῶν νοοῦνται καὶ τὰ λοιπὰ ὑπ' αὐτοὺς ἔθνη[2554]. «Ἀπὸ ἀνατολῶν» ἦλθον οἱ προσκυνήσαντες μάγοι, διότι «κατὰ ἀνατολὰς»[2555] ἔπεσεν ὁ Ἀδάμ (ἰ. ἀ. σ. 51, 58), «ἐκ γῆς Χαλδαίων»[2556] ἐξῆλθεν ὁ κληθεὶς Ἀβραάμ, καὶ οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ ἠσέβησαν πρὸς τὰ ἱερὰ τοῦ Θεοῦ. «Οἱ Ἀσσυρίων βασιλεῖς τὴν» «Ἱερουσαλὴμ πολλάκις ἐπόρθησαν», «τὰ ἐν τῷ θείῳ Νεῷ (Ναῷ) κειμήλια ἀπεσύλησαν (ἥρπασαν)» «καὶ αὐτὸν» «τὸν Ναὸν» κατέκαυσαν (ἰ. ἀ. σ. 188). Διὸ οἱ ἀπόγονοι τούτων μάγοι «προσφέρουσιν, ἀντὶ» «τῆς παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν γεγενημένης εἰς τὰ ἱερὰ τοῦ Θεοῦ ἀτιμίας, τιμήν, ἀντὶ» «τῶν δυσφημιῶν, θεολογίαν», «ἀντὶ τῆς ἄλλης παροινίας (ἄφρονος ἁμαρτίας)», «προσκύνησιν» καί, «ἀντὶ τῶν συλαγωγηθέντων (διαρπαγέντων) δῶρα». Ὡς οἱ μάγοι πρῶτοι προσεκύνησαν, οὕτω καὶ «πρῶτον οἱ ἐξ ἐθνῶν»[2557] ἄνθρωποι ἐπίστευσαν, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἠπίστησαν[2558]. Διὸ «ἐκεῖνοι, εὑρόντες τὸν ζητούμενον, χαίρουσιν. Οὗτοι, ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ μηνυθέντος, ταράττονται». «Ἐκεῖνοι προσκυνοῦσιν, οὗτοι διώκουσιν»[2559].

2548. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1148.
2549. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 231.
2550. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 1144.
2551. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 231.
2552. Ματθ. β' 9 - 11.
2553. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 232. Γρηγορίου Νύσσης, PG. 46, 1144. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1152.
2554. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1148, 1149.
2555. Γενέσ. β' 8.
2556. Πράξ. Ἀποστ. ζ' 4.
2557. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1149.
2558. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 231.
2559. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 1144.

Οἱ προσκυνηταὶ μάγοι, «χρηματισθέντες (ὁδηγηθέντες) κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν». Ὁ δὲ Ἰωσήφ, ὁδηγηθεὶς καὶ οὗτος «κατ' ὄναρ» δι' ἀγγέλου, «παρέλαβε τὸ Παιδίον καὶ τὴν Μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον», διὰ τὴν κακουργίαν τοῦ Ἡρώδου[2560]. Διότι ὁ «Ἡρώδης», ἐπιζητῶν τὸν φόνον τοῦ Χριστοῦ, «ἀποστείλας ἀνεῖλε (ἐφόνευσε) πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω»[2561]. Ἐντὸς τοῦ τρίτου ἔτους τοῦ Σωτῆρος ἤρχισεν ὁ φονικὸς διωγμὸς τούτου παρὰ τῶν ἀπειθούντων Ἰουδαίων, ὡς ἐντὸς τοῦ τρίτου αἰῶνος ἐδιώχθησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν Αἰγύπτῳ (ἰ. ἀ. σ. 75, 129). Τοιουτοτρόπως πληροῦνται οἱ τύποι τῆς Παλαιᾶς. Ἡ Ἰουδαία γῆ ἀποδεικνύεται νέα διῶκτις Αἴγυπτος, ὁ Ἡρώδης ἄλλος φονεὺς Φαραώ, οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι ἄλλοι ἀνομοῦντες Αἰγύπτιοι, ὁ δὲ Χριστὸς πληροῖ τὸν τύπον τοῦ διωκομένου Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ (ἰ. ἀ. σ. 119). Ὡς οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐξῆλθον ἐξ Αἰγύπτου, Φαραὼ καὶ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ ἀποπνιγέντων (ἰ. ἀ. σ. 139), οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἐξῆλθε πάλιν ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἐπέστρεψεν «εἰς γῆν Ἰσραήλ», ὅτε «τεθνήκασιν» «οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ Παιδίου»[2562]. Καὶ ἐπληρώθη «τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν Υἱόν μου»[2563]. Νῦν ἐξ Αἰγύπτου τοῦ πάλαι Φαραώ. Ἐν τῇ Ἀναλήψει, ἐξ Αἰγύπτου τοῦ Ἡρώδου καὶ τῶν χριστοκτόνων Ἰουδαίων. Ἀργότερον, μετὰ τὴν ἐν Χριστῷ ἀνακαίνισιν τῆς παλαιᾶς Αἰγύπτου, ἐξ αὐτῆς πάλιν ἐκλήθη ὁ λόγος τῆς Ὀρθοδοξίας, περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα. «Ἀπ' Αἰγύπτου χορηγούμενος» οὗτος, εἰς πάντας ἐδόθη τοὺς Ὀρθοδόξους διὰ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὡς «καινὴ τροφὴ τῶν καλῶς πεινώντων»[2564]. Καταβὰς εἰς τὴν ἐσκοτισμένην χώραν τοῦ Φαραὼ ὁ Χριστός, ἔλαμψεν «ἐν τῇ Αἰγύπτῳ φωτισμὸν ἀληθείας» καὶ ἐδίωξε «τοῦ ψεύδους τὸ σκότος». «Τὰ γὰρ εἴδωλα ταύτης», «μὴ ἐνέγκαντα (μὴ δυνάμενα ἵνα ὑποφέρωσι)» «τὴν ἰσχὺν» αὐτοῦ, «πέπτωκεν»[2565]. Εἰς μὲν τὴν ἀνατολὴν «τοὺς μάγους ἀπέστειλεν» ὁ σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος, εἰς δὲ τὴν Αἴγυπτον «αὐτὸς ἐπέβη μετὰ τῆς Μητρός»[2566]. «Ἐπειδὴ» «Βαβυλὼν καὶ Αἴγυπτος μάλιστα τῆς γῆς ἁπάσης τῇ φλογὶ τῆς ἀσεβείας ἦσαν ἐκκεκαυμέναι, ἐκ προοιμίων» δεικνύει ὁ Κύριος, «ὅτι ἀμφοτέρας διορθώσεται καὶ βελτίους ποιήσει», ὡς καὶ ὅλην τὴν δι' αὐτῶν προτυπουμένην οἰκουμένην. Διότι ὡς ἡ Ἱερουσαλὴμ

2560. Ματθ. β' 12 - 14.
2561. Ματθ. β' 16.
2562. Ματθ. β' 20 - 21.
2563. Ματθ. β' 15. Ὡσ. ια' 1.
2564. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 241.
2565. Ἀκαθίστου Ὕμνου.
2566. Χρυσοστόμου, PG. 57, 84.

καλεῖται «πνευματικῶς» «Αἴγυπτος»[2567], «οὕτω καὶ ἡ Ρώμη ὀνομάζεται «Βαβυλών»[2568] (ἰ. ἀ. σ. 218). Διὰ τῆς προσκυνήσεως τῶν μάγων καὶ τῆς καταβάσεώς του εἰς Αἴγυπτον, ὁ Χριστὸς πάντα τὰ ἔθνη φέρει εἰς προσκύνησιν ἑαυτοῦ, πρὸς σωτηρίαν δυνάμει τοῦ πάθους τοῦ Σταυροῦ. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ καὶ τὸ χυθὲν ἀθῷον αἷμα τῶν νηπίων τῆς Βηθλεέμ.

Κατὰ τὴν ἐπάνοδον ἐξ Αἰγύπτου, ὁ Ἰωσήφ, «ἀκούσας» «ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας, ἀντὶ Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν». «Χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ»[2569]. Οὕτως ἐπληρώθη ὁ τύπος τῆς φυγῆς τοῦ Μωυσέως. Διότι, ὡς Μωυσῆς μετῴκησεν εἰς Μαδιάμ[2570], οὕτω «καὶ ὁ Χριστὸς ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν»[2571] (ἰ. ἀ. σ. 117). Τότε ἐπληρώθη καὶ «τὸ ρηθὲν διὰ τῶν Προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται» ὁ Χριστός[2572]. «Καὶ ποῖος προφήτης τοῦτο εἶπε; Μὴ περιεργάζου, μηδὲ πολυπραγμόνει. Πολλὰ γὰρ τῶν προφητικῶν ἠφάνισται βιβλίων». Ἀλλὰ καὶ τῶν σωζομένων τοῦτο τὸ πνεῦμά ἐστιν[2573]. «Ἐν τοῖς ἐσχάτοις τῆς Ἰουδαίας ἔκειτο ἡ Ναζαρέτ. Καταλιπὼν δὲ ὁ Χριστὸς τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἀπελθὼν εἰς Ναζαρέτ», «ἐδήλωσεν» οὕτως, ὅτι «Ἰουδαίους καταλείψει καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη μεταβιβάσει τὸ σέβας»[2574]. Μυστήριον ἡ κένωσις τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου. Ἐκ τῆς ταπεινώσεως τῆς φάτνης καὶ τοῦ σπηλαίου, εἰς τὴν δόξαν τῆς Ὑπαπαντῆς ἐν τῷ Ναῷ καὶ τῆς προσκυνήσεως τῶν μάγων ἐν Βηθλεέμ. Καὶ ἐκ τούτων πάλιν εἰς τὴν ταπείνωσιν τῆς φυγῆς εἰς Αἴγυπτον καὶ τῆς καταφυγῆς εἰς Ναζαρέτ. Ἐναλλάσσονται ταπείνωσις καὶ δόξα, ἵνα καὶ ἄνθρωπος ἀποδειχθῇ καὶ Θεὸς πιστευθῇ ὁ Χριστός, πρὸς σωτηρίαν. Ἐκ Ναζαρὲτ «πάλιν κατ' ἔτος ἀνήει (ἀνήρχετο) εἰς Ἱερουσαλὴμ»[2575] ὁ Χριστὸς διὰ τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Ἰωσήφ, πρὸς τέλεσιν τοῦ Πάσχα. Διότι «πάντα τὰ νομικὰ ἐπλήρωσεν» ὁ Χριστός[2576].

«Καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτούς, ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ παῖς ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνω Ἰωσὴφ καὶ ἡ Μήτηρ αὐτοῦ»[2577]. Καὶ ὅτε μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀναζητοῦντες αὐτόν, «μεθ' ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ Ἱερῷ, καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων καὶ

2567. Ἀποκαλύψ. ια' 8.
2568. Ἀποκαλύψ. ιζ' 5. Ἀνδρέου Καισαρείας, PG. 106, 373.
2569. Ματθ. β' 22 - 23.
2570. Ἐξόδ. β' 15.
2571. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 405.
2572. Ματθ. β' 23.
2573. Χρυσοστόμου, PG. 57, 180 - 181.
2574. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 368.
2575. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 905.
2576. Χρυσοστόμου, PG. 49, 378.
2577. Λουκ. β' 42 - 43.

ἀκούοντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς· ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ»[2578]. Καὶ ὅτε ἡ Θεοτόκος εἶπε πρὸς αὐτὸν λόγον, ὁ Χριστὸς ἀπεκρίθη: «τὶ ὅτι ἐζητεῖτέ με; Οὐκ ᾔδειτε (δὲν ἐγνωρίζετε) ὅτι ἐν τοῖς τοῦ Πατρός μου δεῖ εἶναί με;»[2579]. «Ἐνταῦθα» ὁ Χριστὸς «πρώτως τοῦ ἀληθῶς Πατρὸς φανερώτερον μνημονεύει καὶ παραγυμνοῖ (ἀποκαλύπτει) τὴν ἑαυτοῦ θεότητα»[2580]. «Καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς». «Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις»[2581]. Ἦτο δὲ «πλήρης Χάριτος καὶ ἀληθείας»[2582]. Μετὰ τὸ θαῦμα τῆς παρουσίας τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ ὡς παιδὸς ἐν τῷ οἴκῳ «τοῦ Πατρός», πάλιν ἡ κένωσις τῆς δόξης αὐτοῦ καὶ ἡ ταπείνωσις τῆς ὑπακοῆς. «Διὰ δὲ ταύτην τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ τῇ Μαρίᾳ καὶ τῷ Ἰωσὴφ ὑπετάσσετο» ὁ σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος[2583]. Μέγα τὸ μυστήριον τῆς ἐν σαρκὶ ὑποταγῆς τοῦ Κυρίου τῶν ὅλων καὶ Δημιουργοῦ τῶν πάντων Θεοῦ Λόγου. Ὁ Χριστὸς ὑπετάγη εἰς τὸν Μωυσέα, εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ. Προσέτι δὲ ἐτήρησε καὶ νόμον πολιτείας, φύσεως καὶ χρόνου.

Τύπος τοῦ νόμου ὑπῆρξεν ὁ Μωυσῆς. Τύπος δὲ τοῦ Χριστοῦ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ. Ὡς Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ὑπήκουσεν εἰς τὸν Μωυσέα, οὕτω καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπετάγη πάλιν εἰς τὸν Μωυσέα, τηρήσας πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, τὰς ὁποίας αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος ἔδωκεν (ἰ. ἀ. σ. 146). Καὶ ἐγένετο ὁ Κύριος τοῦ νόμου ὑπὸ τὸν ἑαυτοῦ νόμον ἐν σαρκί. Ὁ Θεὸς νομοθέτης καὶ ἐπλήρωσε τελείως τὸν ἑαυτοῦ νόμον ἐναθρωπήσας. Ὁ Χριστὸς «ἦν ὑποτασσόμενος» εἰς τὴν Θεοτόκον μέχρι τῆς βαπτίσεως αὐτοῦ παρὰ τοῦ Προδρόμου καὶ εἰς τὸν Ἰωσὴφ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ δικαίου τούτου. Μετὰ τὸ δωδέκατον ἔτος τοῦ Κυρίου «τελευτᾷ Ἰωσὴφ» εἰς ἡλικίαν ἐνενήκοντα δύο περίπου ἐτῶν[2584], ἤτοι πλήρης ἡμερῶν, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Διότι «Ἰωσὴφ ἑρμηνεύεται προσθήκη καὶ αὔξησις Θεοῦ»[2585] (ἰ. ἀ. σ. 107). Καὶ «ἀνετράφη» κατόπιν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς «οὐκέτι ὑπὸ τὸν Ἰωσήφ, ἀλλ' εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰωσήφ»[2586] ὑπὸ τὴν Θεοτόκον. Οὕτως ὁ σαρκωθεὶς Λόγος, ὁ ἀμήτωρ ὡς Θεὸς καὶ ἀπάτωρ ὡς ἄνθρωπος, ὑποτάσσεται ἐν σαρκὶ καὶ εἰς τὸν ἐν οὐρανοῖς Θεὸν Πατέρα καὶ εἰς τὴν ἐπὶ γῆς ἄνθρωπον Μητέρα. Ὡς Θεὸς Λόγος ὁ Χριστός, «οὔτε ὑπήκοος ἦν, οὔτε ἀνήκοος», ἀλλὰ Θεὸς Κύριος Παντοκράτωρ μετὰ Πατρὸς καὶ

2578. Λουκ. β' 46 - 47.
2579. Λουκ. β' 49.
2580. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 509.
2581. Λουκ. β' 51 - 52.
2582. Ἰωάν. α' 14.
2583. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 36, 71.
2584. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 713.
2585. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 296.
2586. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 713.

Πνεύματος. «Τοῦτο» δὲ ἐστιν «ἡ ὑποταγὴ Χριστοῦ», «ἡ τοῦ πατρικοῦ θελήματος πλήρωσις»[2587]. «Πράττεται γὰρ πάντα παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι»[2588] Ἁγίῳ (ἰ. ἀ. σ. 7, 9).

Καὶ πολιτικὸν νόμον ἐτήρησεν ὁ Χριστός, τὸν μὴ προσκρούοντα εἰς Θεόν. Διὸ καὶ ἔδωκε τὸν ἀπαιτούμενον φόρον, «ὅτε γέγονεν ὑπὸ νόμον»[2589]. Ὅταν «οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες» εἶπον «τῷ Πέτρῳ»· «ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα;», ὁ μαθητὴς «λέγει, ναί»[2590]. Ὁ Χριστὸς «συνετέλεσε (ἐπλήρωσε) τοῖς δασμολογοῦσι τὸ δίδραχμον καίτοι συντελέσαι (ἵνα καταβάλῃ αὐτό) μὴ ὀφείλων, διά γε τὸ εἶναι κατὰ ἀλήθειαν Υἱὸς» τοῦ Θεοῦ. «Ἔδει (ἔπρεπε) γάρ, ἔδει πληροῦν (ἵνα πληρώσῃ) τὴν οἰκονομίαν», ἤτοι τὴν ἐνανθρώπησιν, «ἣν κατεδέξατο δι' ἡμᾶς»[2591]. Διό, ὅτε ὁ Πέτρος «εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων· τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τέλη ἢ κῆνσον; Ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος· ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἄραγε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. Ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς»[2592], δὸς τὸ ἀπαιτούμενον. Ὁ Χριστὸς συγκαταβαίνων, «οὔτε παραιτεῖται τὸν φόρον, οὔτε ἁπλῶς κελεύει δοῦναι (αὐτόν), ἀλλά, πρότερον δείξας οὐκ ὄντα ὑπεύθυνον (φόρου), τότε δίδωσι»[2593]. Δίδει δὲ τοῦτον διὰ θαύματος, μαρτυροῦντος ὅτι δὲν εἶναι ἁπλοῦς φορολογούμενος, ἀλλ' ὁ συγκαταβατικῶς ἐνανθρωπήσας Θεός, πρὸς σωτηρίαν πάντων ἀνθρώπων. Διὸ λέγει πρὸς τὸν Ἀπόστολον· «πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον καί, ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα· ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ»[2594]. Ἀλλαχοῦ δὲ εἶπεν ὁ Κύριος· «ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ»[2595]. Καὶ διὰ τοῦ Ἀποστόλου· «ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, τῷ τὸν φόβον τὸν φόβον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμήν»[2596], ἀλλ' ἐν Κυρίῳ. Διότι πρέπει «καὶ ἀνθρώποις τὰ αὐτῶν (τὰ ἀνήκοντα εἰς αὐτούς) πληροῦν καὶ Θεῷ διδόναι τὰ τῷ Θεῷ παρ' ἡμῶν ὀφειλόμενα». «Ἀπόδος τὰ τοῦ Καίσαρος» «ἐκεῖνα» «μόνον, τὰ μηδὲν τὴν εὐσέβειαν παραβλάπτοντα». Ὅτε δὲ παραβλάπτεται ἡ εὐσέβεια, «οὐκέτι Καίσαρος, ἀλλὰ τοῦ Διαβόλου φόρος ἐστὶ καὶ τέλος τὸ τοιοῦτον»[2597].

Καὶ τὸν νόμον τῆς ὑπ' αὐτοῦ κτισθείσης φύσεως ἠκολούθησεν ὁ

2587. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 109.
2588. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 869.
2589. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 504.
2590. Ματθ. ιζ' 24 - 25.
2591. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 504.
2592. Ματθ. ιζ' 25 - 27.
2593. Χρυσοστόμου, PG. 58, 567.
2594. Ματθ. ιζ' 27.
2595. Ματθ. κβ' 21.
2596. Ρωμ. ιγ' 7.
2597. Χρυσοστόμου, PG. 58, 656.

Χριστός, ἀλλ' ὡς ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός[2597α]. Συλλαμβάνεται ἐν γαστρί, ἀλλὰ τῆς Παρθένου, ὡς «δεύτερος Ἀδὰμ» καὶ «ἡ πάντων» τῶν σωζομένων «ἀπαρχή»[2598]. Κυοφορεῖται καὶ τίκτεται ἐν Βηθλεέμ, ἀλλ' ἐκ τῆς Θεοτόκου, καὶ δοξολογεῖται ὑπὸ τῶν ἀγγέλων ὡς Θεὸς ἐν ἀνθρώποις. Ὤφθη ἐν τῷ Ναῷ Κυρίου ὡς βρέφος ἀγκαλοφορούμενος, ἀλλὰ ὁμολογεῖται ὅτι εἶναι «τὸ Σωτήριον» τοῦ Θεοῦ[2599]. Παρίσταται εἰς τὸν Ναὸν δωδεκαετής, ἀλλὰ ἐξιστᾷ (ἐκπλήσσει) πάντας καὶ ἀποκαλύπτει, ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ[2600]. Προκόπτει «καὶ ἡλικίᾳ», ἀλλὰ εἰς τὰ τριάκοντα ἔτη, κατὰ τὸ βάπτισμα, ὁμολογεῖται παρὰ τοῦ Πατρός, δεικνύεται ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ κηρύσσεται διὰ τοῦ Προδρόμου, ὅτι εἶναι ὁ «ἀγαπητὸς» «Υἱὸς» τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ ὁ Σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων[2601]. Ὁ Χριστὸς μέχρις ἡλικίας τριάκοντα ἐτῶν ἐπλήρωσε πᾶσαν δικαιοσύνην καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα ἔλυσε τὸν νόμον Μωυσέως. Ἐπλήρωσε δὲ τὸν νόμον «μέχρι ταύτης τῆς ἡλικίας, τῆς πάντα δεχομένης τὰ ἁμαρτήματα». Διότι δὲν ἐπιτίθενται καθ' ἡμῶν «ἀεὶ πάντα» «τὰ πάθη». Ἀλλὰ «ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ πολὺ τὸ ἀνόητον καὶ μικρόψυχον» ὑπάρχει, «ἐν δὲ τῇ μετ' ἐκείνην σφοδροτέρα ἡ ἡδονή, καὶ μετὰ ταύτην πάλιν ἡ τῶν χρημάτων ἐπιθυμία». «Διὰ τοῦτο, πᾶσαν τὴν ἡλικίαν ἀναμείνας» ὁ Χριστὸς «καὶ διὰ πάσης» ἡλικίας «πληρώσας» τὸν μωσαϊκὸν νόμον, «οὕτως ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἔρχεται»[2602]. Ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς Λόγος ὁ ἅγιος «προέκοπτεν» ἐν σαρκὶ «ἡλικίᾳ», «ἵνα πᾶσαν ἡλικίαν εὐλογήσῃ»[2603] τοῦ πεπτωκότος καὶ ἀνορθουμένου παρ' αὐτοῦ ἀνθρώπου.

Μετὰ τοῦ νόμου τῆς φύσεως καὶ τὸν χρόνον ἐτήρησε συγκαταβατικῶς ὁ Χριστός. Σαρκοῦται, «ὅτε» «ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου»[2604]. Κυοφορεῖται ἐπὶ ἐννεάμηνον. Τίκτεται, ὅτε «ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν», ἤγουν τὴν Θεοτόκον[2605]. Περιετμήθη, «ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ» ἀπὸ τῆς γεννήσεως[2606]. Ὤφθη ἐν τῷ Ναῷ ὡς βρέφος, «ὅτε ἐπλήσθησαν» αἱ τεσσαράκοντα «ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ»[2607], καὶ ἐβαπτίσθη εἰς τὸν ἁρμόδιον χρόνον. Καί, ὅτε ἤρχισε τὸ κήρυγμα, ἐτέλεσε τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου ἐν χρόνῳ. Διὸ ἔλεγεν ὅτι «πεπλήρωται ὁ καιρὸς καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»[2608]. Καὶ ἀλλαχοῦ, «ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστι»[2609] καὶ «ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται»[2610]. Καὶ ἀλλαχοῦ, «εἴπατε αὐτῷ· ὁ Διδάσκα-

2597α. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1164.
2598. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 485.
2599. Λουκ. β' 30.
2600. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 509.
2601. Ματθ. γ' 16 - 17.
2602. Χρυσοστόμου, PG. 57, 185.
2603. Μακαρίου Ἱεροσολ., Μ. 2, 873.
2604. Γαλάτ. δ' 4.
2605. Λουκ. β' 6.
2606. Λουκ. β' 21.
2607. Λουκ. β' 22.
2608. Μάρκ. α' 15.
2609. Ἰωάν. ζ' 6.
2610. Ἰωάν. ζ' 8.

λος λέγει, ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστι· πρὸς σὲ ποιῶ τὸ Πάσχα»[2611]. Βουληθεὶς ὁ Θεὸς ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον, «καιρὸν τῆς βοηθείας καὶ τρόπον ἐπινοεῖ. Καιρὸν μέν, ἵν' εὐκαίρως ἐπιστῇ (ἔλθῃ) πρὸς τὴν ἴασιν» τοῦ πεπτωκότος, «τρόπον δέ, ἵνα κατάλληλος αὐτὸς (ὁ ἄνθρωπος) πρὸς τὴν ἐκκαθάρσεως ἀποκατάστασιν γένηται»[2612]. Καὶ τὸ δημιούργημα αὐτοῦ χρόνον παραλαμβάνει ὁ Χριστὸς εἰς τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου. Τηρεῖ δὲ τὸν χρόνον, οὐχὶ δουλικῶς, ἀλλ' ὡς ὁ σαρκωθεὶς Κύριος καὶ δημιουργὸς τοῦ χρόνου καὶ Παντοκράτωρ (ἰ. ἀ. σ. 11 - 12). Συμφώνως πρὸς τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὰ ἀνθρώπινα «καιρὸς οὐχ ἅπας» «ἐπιτήδειός»[2613] ἐστιν, ἀλλὰ «τοῖς πᾶσι χρόνος καὶ καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι ὑπὸ τὸν οὐρανόν»[2614].

«Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι». «Ταῦτα κατὰ τὸ ἀνθρώπινον» ἐλέχθησαν[2615]. Ὁ Χριστός, κατ' ἄνθρωπον, «ὁδῷ βαδίζων διὰ τῆς» ἀνθρωπίνης «φύσεως», «προέκοπτεν», «ὡς ἐπὶ τὸ μέτρον προῆλθε τῆς ἀνθρωπότητος»[2616]. «Ἦν μὲν γὰρ ἱκανός, Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, εἰς μέτρον ἀνδρὸς τελείου καὶ ἐκ μήτρας εὐθὺς τὴν ἰδίαν ἀναβιβάσαι σάρκα, ἀλλ' ἦν οὐ μακρὰν τερατοποιίας τὸ δρώμενον». Διὸ ἀκολουθεῖ ἐν σαρκὶ «τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος ἔθεσί τε καὶ νόμοις»[2617]. «Οὐκοῦν (λοιπόν) οὐ καθ' ὃ Λόγος ἐστὶ καὶ Θεὸς προκόπτειν εἴρηται (ἔχει λεχθῇ)», ἀλλὰ καθ' ὃ ἄνθρωπος[2618]. Σαρκωθεὶς ὁ Θεὸς Λόγος, «πάντα τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη τοῦ ἀνθρώπου ἀνέλαβεν», ἅτινά εἰσι «πεῖνα, δίψα, κόπος, πόνος, τὸ δάκρυον, ἡ φθορά, ἡ τοῦ θανάτου παραίτησις, ἡ (φυσική) δειλία, ἡ ἀγωνία» «καὶ τὰ τοιαῦτα»[2619]. Ὡς λοιπὸν ταῦτα ἀνέλαβεν, οὕτως ἐδέχθη καὶ «τὴν ζωτικὴν καὶ λογιστικὴν» «αὔξησιν» τούτου[2620]. Ἐνανθρωπήσας ὁ Θεὸς Λόγος καὶ «τὸ προκόπτειν πεφυκὸς (φυσικῶς) ἀνεδέξατο» τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως[2621]. Δηλαδὴ ἀνεδέχθη καὶ τὴν προκοπήν, ἣν ἐκ φύσεως ἔχει ἡ ἀνθρωπότης. Διὸ «τοῦ προσληφθέντος» ἀνθρωπίνου προσλήμματος, «οὐ τοῦ προσλαβόντος» τοῦτο Θεοῦ Λόγου, «ἐστὶν ἡ προκοπή»[2622]. Ὁ «παντέλειος ὡς Θεὸς» Λόγος, διότι «γέγονε σὰρξ καὶ προκόπτειν λέγεται»[2623] διὰ τὴν ἐν αὐτῷ «καθ' ὑπόστασιν»[2624] ἕνωσιν καὶ περιχώρησιν τῶν δύο φύσεων, θείας καὶ ἀνθρωπίνης, καὶ τὴν ἀντίδοσιν τῶν ἰδιωμάτων αὐτῶν (ἰ. ἀ. σ. 240). «Προκόπτει δὲ ἡλικίᾳ μὲν σω-

2611. Ματθ. κστ' 18.
2612. Χρυσοστόμου, PG. 59, 749.
2613. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 73, 640.
2614. Ἐκκλησ. γ' 1.
2615. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 505.
2616. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1149.
2617. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 508.
2618. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 509.
2619. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1081.
2620. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 36, 129.
2621. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 509.
2622. Λέοντος Ρώμης, Μ. 5, 1320.
2623. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 508. 509.
2624. Ὅρου Ε' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 9, 377.

μα, σοφίᾳ δὲ ψυχή. Θεότης γὰρ οὐδετέραν ἐπίδοσιν ἐπιδέχεται· παντέλειος γὰρ» ἐστιν «ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος»[2625].

Πῶς νοεῖται ἡ κατ' ἄνθρωπον προκοπὴ καὶ τελείωσις[2626] τοῦ Χριστοῦ «σοφίᾳ» «καὶ Χάριτι»; Ὁ Χριστὸς προκόπτειν λέγεται «σοφίᾳ», ὡς «τοῦ Θεοῦ Λόγου, τῇ τοῦ σώματος ἡλικίᾳ, συνεκτείνοντος κατὰ βραχὺ τῆς σοφίας τὴν ἔκφανσιν»[2627]. Οὕτω τὸ «προέκοπτε σοφίᾳ» «καὶ Χάριτι» νοεῖται, οὐχὶ ὡς προσθήκη, ἀλλ' ὡς φανέρωσις τοῦ ἐνυπάρχοντος[2628]. Ὁ Χριστὸς «τέλειος ἐν ἀνθρωπίνῃ καὶ θείᾳ σοφίᾳ», ἤτοι ἐν σοφίᾳ ἀνθρωπίνης καὶ θείας φύσεως, «ἐξ ἄκρας συλλήψεως γέγονεν, ὡς ἄνθρωπος δηλονότι· ὡς γὰρ Θεὸς οὐ γέγονε τέλειος ἐν θείᾳ σοφίᾳ, ἀλλ' ἦν ἀΐδιος»[2629], καθ' ὅτι «αὐτὸς ἐστιν ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ»[2630]. «Κατὰ δὲ τὴν τῆς ἡλικίας τοῦ σώματος προκοπήν, ἡ τῆς ἐν αὐτῷ τελείας ἀνθρωπίνης σοφίας ἔκφανσις προκοπὴ ἐλογίζετο»[2631] καί, «πρὸς» «τὸ μέτρον τῆς τοῦ σώματος ἡλικίας, ἀπεκάλυπτεν ἡ θεία φύσις τὴν οἰκείαν σοφίαν». Οὕτω νοεῖται καὶ ἡ προκοπὴ καὶ τελείωσις τοῦ Χριστοῦ ἐν «Χάριτι»[2632], ἤτοι ὡς ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ὁ Θεὸς Λόγος, «αὐτὸς ὢν ἡ πᾶσα σοφία» καὶ ἡ Χάρις, προέκοπτε λέγεται «ἐν σοφίᾳ καὶ Χάριτι», «διὰ τοῦ γινώσκεσθαι πολλοῖς ὅτι τοιοῦτός ἐστιν». «Ἀποκαλυπτομένης γὰρ καὶ φανερουμένης ὁσημέραι τῆς θεότητος ἐν αὐτῷ, ἀεὶ θαυμαστότερος παρὰ τοῖς ὁρῶσιν ἐγίνετο»[2633], ὢν «πλήρης Χάριτος καὶ ἀληθείας»[2634].

«Εἷς ἐστιν ὁ Χριστὸς»[2635]. «καὶ ἕν» ἐστιν «αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, ἤτοι ἡ ὑπόστασις». «Ἀλλ' ὅμως ἔχει δύο φύσεις, τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ»[2636]. Διὸ «καὶ δύο φυσικὰς θελήσεις, ἤτοι θελήματα (αὐτεξουσίους φυσικὰς θελητικὰς δυνάμεις)» ὁμολογοῦμεν «ἐν αὐτῷ καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας, ἀδιαιρέτως, ἀτρέπτως, ἀμερίστως, ἀσυγχύτως». Δύο δὲ «φυσικὰ θελήματα» λέγομεν, «οὐχ ὑπεναντία», ἀλλὰ «τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλημα» «ἑπόμενον» «καὶ μὴ ἀντιπίπτον ἢ ἀντιπαλαῖον, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ὑποτασσόμενον τῷ θείῳ αὐτοῦ καὶ πανσθενεῖ θελήματι»[2637]. «Ὥστε ἤθελε μὲν αὐτεξουσίως κινουμένη ἡ τοῦ Κυρίου ψυχή, ἀλλ' ἐκεῖνα αὐτεξουσίως ἤθελεν, ἃ ἡ

2625. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 508, 509.
2626. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 59, 248.
2627. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 508.
2628. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1088.
2629. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 177.
2630. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 222.
2631. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 177.
2632. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 508.
2633. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 508, 509.
2634. Ἰωάν. α' 14.
2635. Ὅρου Ε' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 9, 381.
2636. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1057.
2637. Ὅρου ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 11, 637.

θεία αὐτοῦ θέλησις ἤθελε θέλειν (ἵνα θέλῃ)»[2638], «σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι»[2639]. Ἀλλ' ὅμως εἷς νοεῖται Χριστὸς ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι. «Εἷς νοεῖται» ὁ σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος μετὰ τῆς προσληφθείσης ἀνθρωπότητος αὐτοῦ. «Ἀδιαίρετος γὰρ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν»[2640] καὶ ἔστι καὶ νοεῖται «καὶ εἷς ὁ Χριστός». Διὸ «εἷς» ἐστιν «ὁ θέλων» Χριστὸς «κατ' ἄμφω (κατ' ἀμφοτέρας) τὰς φύσεις»[2641] καὶ «φυσικὰς θελήσεις, ἤτοι θελήματα»[4642], ἐπειδὴ «μία τοῦ Χριστοῦ ἡ ὑπόστασις»[2643], ἢ πρόσωπον, ἤγουν ἡ τοῦ Θεοῦ Λόγου. Συνεπῶς καὶ τὸ «θελητὸν» αὐτοῦ «ἕν, ὅτι καὶ ὁ θέλων εἷς»[2644]. Διὸ ἁγιότης τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐστιν ἡ ἁγιότης τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ὁ «Χριστός, Θεὸς ὢν ἡνωμένος τῇ ἀνθρωπίνῃ οὐσίᾳ καθ' ὑπόστασιν, ἦν ἀγαθός», ἤγουν ἅγιος, «ὡς Θεός»[2645].

«Εἶχε δὲ» ὁ Χριστὸς «καὶ ὡς ἄνθρωπος αὐτεξουσίως τὸ ἀγαθόν, κατὰ φύσιν ὄν»[2646], καὶ «ἀρετὴν» «πᾶσαν καὶ δικαιοσύνην ἐπλήρωσεν»[2647], ἀλλ' οὐχὶ προκόπτων καὶ τελειούμενος, ἀλλ' ὡς ὁ ἐνανθρωπήσας ἅγιος Θεὸς Λόγος, ὁ μετὰ Πατρὸς καὶ Ἁγίου Πνεύματος ἀνυμνούμενος διὰ τοῦ τρισαγίου ὕμνου ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς[2648]. Λέγεται δὲ κατὰ φύσιν τὸ ἀγαθόν, καθ' ὅτι, «ὥσπερ» «τὸ κακὸν καὶ ἡ ἁμαρτία παρὰ φύσιν» νοεῖται, «οὕτω» «τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀρετὴ κατὰ φύσιν ἐστίν»[2649] (ἰ. ἀ. σ. 64 - 65). Ὁ Χριστὸς καὶ κατ' ἄνθρωπον «οὐκ ἐξ ἔργων, οὐδὲ ἐξ ἀρετῆς προέκοπτεν, ἀλλ' ἐξ ἄκρας ἑνώσεως» τῶν δύο φύσεων, θείας καὶ ἀνθρωπίνης, κατὰ τὴν σύλληψιν, «ἦν τέλειος» ἐν ἁγιότητι[2650]. Ἁγία ἦτο ἡ ἐκ τῆς «προκαθαρθείσης τῷ Πνεύματι»[2651] Θεοτόκου ληφθεῖσα σὰρξ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου (ἰ. ἀ. σ. 233), ἀλλὰ κατὰ τὴν σύλληψιν «ἐθεώθη»[2652], μὴ ἐκστᾶσα τῆς οἰκείας φύσεως. Διὸ καὶ τὸ «θέλειν», ἤγουν τὸ φυσικὸν θέλημα, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ νοεῖται ὡς «θεοθὲν ὅλον»[2653], μὴ ἐκστὰν «τῶν οἰκείων» «ὅρων»[2654]. «Ὥσπερ γὰρ ἐν Χριστῷ διὰ τῆς ἑνώσεως ἡ ἀνθρωπίνη τεθέωτο (ἔχει θεωθῆ) φύσις, οὕτω» «καὶ ἡ θέλησις συντεθέωτο, καὶ ἡ ἐνέργεια»[2655]. Δὲν εἶναι «ὁμοούσιον τῷ ἐκ Θεοῦ Λόγῳ τὸ σῶμα»[2656], ἐπειδὴ ὅμως ὁ «τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐνῴκησε τῇ

2638. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1076.
2639. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 181.
2640. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 73, 577.
2641. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 160.
2642. Ὅρου ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 11, 637.
2643. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 160.
2644. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 1160.
2645. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 1153.
2646. Κυρίλλου Ἀλεξ., αὐτόθι.
2647. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 161.
2648. Ἡσ. στ' 3. Θ. Λειτουργίας.
2649. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 1153.
2650. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 161.
2651. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 633.
2652. Γρηγορ. Θεολόγου, αὐτόθι.
2653. Ὅρου ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 11, 637. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 117.
2654. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1052.
2655. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 1157.
2656. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 73, 577.

σαρκί», «κατὰ τὸν ἄρρητον τῆς» ὑποστατικῆς «ἑνώσεως λόγον», «μετεσκεύασεν αὐτὴν εἰς τὸ ἴδιον ἀγαθόν»[2657]. Ἅγιος καὶ «μόνος ἅγιος» μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος[2658] εἶναι ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ πρὸ σαρκώσεως αὐτοῦ καὶ ἐν σαρκί. Διὰ τοῦτο προεφητεύθη, ὅτι «πρὶν ἢ γνῶναι τὸ Παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν»[2659]. Ὁ Χριστός, ὡς δεύτερος Ἀδάμ, «ἐν μὲν τῇ παιδικῇ διαθέσει» πρὸς τὸ ἀγαθόν, «τὸ ἀκέραιον καὶ ἄτρωτον ἔτι τοῦ» πρώτου «Ἀδὰμ ἐμιμήσατο, ἐν δὲ τῷ ἀθετεῖν τὴν πονηρίαν, τὴν ἐκ τῆς παρακοῆς παρανομίαν ἐπηνωρθώσατο»[2660] (ἰ. ἀ. σ. 201).

4. «Πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην»

«Ἐν ἔτει» «πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος»[2661], «ἐγένετο ρῆμα Θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν Ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου, κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν»[2662].

«Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας»[2663] «ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ»[2664], ὢν «ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα»[2665]. «Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτόν· ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τότε ἀφίησιν αὐτόν· καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν· καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα»[2666]. Βαπτιζομένου τοῦ Κυρίου, «ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω»[2667], ἤτοι «ἀνεπόδισεν εἰς τὰ ὀπίσω»[2668].

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς «οὔτε τὸ ἰουδαϊκὸν» βάπτισμα ἐβαπτίσθη, «οὔτε τὸ ἡμέτερον», ἤτοι τὸ χριστιανικόν, «ἀλλὰ τὸ Ἰωάννου»[2669]. Διαφέρουσι τὰ τρία βαπτίσματα, τὸ ἰουδαϊκὸν ἢ μωσαϊκόν, τὸ τοῦ Ἰωάννου καὶ τὸ χριστιανικόν. Τὸ ἰουδαϊκὸν βάπτισμα ἀπήλλαττεν ἀπὸ «ρύπων σωματικῶν», οὐκ ἀπὸ «τῶν κατὰ τὸ συνειδὸς ἁμαρτημάτων.

2657. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 73, 565.
2658. Δοξολογίας.
2659. Ἡσ. ζ' 16.
2660. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 465.
2661. Λουκ. γ' 1.
2662. Λουκ. γ' 2 - 3.
2663. Μάρκ. α' 9.
2664. Ματθ. γ' 13.
2665. Λουκ. γ' 23.
2666. Ματθ. γ' 14 - 17.
2667. Μ. Ἁγιασμοῦ τῶν Θεοφανείων.
2668. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 545.
2669. Χρυσοστόμου, PG. 49, 367.

Οὐ γὰρ εἴ τις μοιχείαν εἰργάσατο, οὐδὲ εἴ τις κλοπὴν ἐτόλμησεν, οὐδὲ εἴ τις ἄλλο τι τοιοῦτον παρηνόμησεν, ἀπήλλαττεν αὐτὸν τῶν ἐγκλημάτων, ἀλλ' εἴ τις ὀστῶν ἥψατο νεκρῶν, εἴ τις μὴ νενομισμένης ἐγεύσατο τροφῆς», «εἴ τις λεπροῖς συνεγίνετο, ἐλούετο καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας ἀκάθαρτος ἦν, εἶτα ἐκαθαίρετο» (ἰ. ἀ. σ. 180). «Λούσεται γὰρ τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι καθαρῷ», λέγει ὁ μωσαϊκὸς νόμος, «καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας, καὶ καθαρισθήσεται[2670]. Οὐ γὰρ ἀληθῶς ἁμαρτία ταῦτα ἦν, οὐδὲ ἀκαθαρσία, ἀλλά, ἀτελεστέρους ὄντας» τοὺς τότε, «διὰ τῶν τοιούτων ποιῶν εὐλαβεστέρους ὁ Θεός, πρὸς τὴν τῶν μειζόνων παρατήρησιν ἀκριβεστέρους ἄνωθεν (ἐξ ἀρχῆς) παρεσκεύασε»[2671]. Τὸ δὲ χριστιανικὸν βάπτισμα «οὐ τοιοῦτον, ἀλλὰ πολλῷ μεῖζον καὶ πολλῆς γέμον Χάριτος. Καὶ γὰρ ἁμαρτημάτων ἀπαλλάττει καὶ ψυχὴν ἀποσμήχει (καθαρίζει) καὶ Πνεύματος δίδωσι χορηγίαν. Τὸ δὲ Ἰωάννου, τοῦ μὲν ἰουδαϊκοῦ σφόδρα ὑψηλότερον ἦν, τοῦ δὲ ἡμετέρου (χριστιανικοῦ) ταπεινότερον, καθάπερ γέφυρά τις ὂν ἑκατέρων τούτων τῶν βαπτισμάτων, ἀπ' ἐκείνου πρὸς τοῦτο δι' ἑαυτοῦ χειραγωγοῦν. Οὐ γὰρ δὴ (διότι ἀληθῶς ὄχι) εἰς παρατήρησιν καθαρμῶν σωματικῶν αὐτοὺς ἐνῆγεν (ὡδήγει), ἀλλ' ἀποστῆσαν (ἵνα ἀπομακρυνθῶσιν) ἐκείνων παρῄνει (προέτρεπε) καὶ συνεβούλευε μεταβαλεῖν (ἵνα μεταβάλωσι τὸν βίον) ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν καὶ ἐν τοῖς τῶν ἔργων κατορθώμασι τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας ἔχειν (ἵνα ἔχωσιν), οὐκ ἐν βαπτισμοῖς διαφόροις καὶ καθαρμοῖς ὑδάτων. Οὐ γὰρ ἔλεγε· πλῦνον τὰ ἱμάτιά σου καὶ λοῦσον τὸ σῶμά σου, καὶ ἔσῃ (θὰ εἶσαι) καθαρός. Ἀλλὰ τί; "Ποιήσατε" "καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας"[2672]. Καί κατὰ τοῦτο ὑψηλότερον ἦν τοῦ ἰουδαϊκοῦ, τοῦ δὲ ἡμετέρου ταπεινότερον. Ἐπειδὴ μήτε Πνεῦμα Ἅγιον ἐδίδου τὸ βάπτισμα Ἰωάννου, μήτε τὴν διὰ τῆς Χάριτος παρεῖχε συγχώρησιν. Μετανοεῖν γὰρ ἐκέλευεν (ὁ Ἰωάννης), οὐκ ἀφιέναι (ἵνα συγχωρῇ ἁμαρτίας) κύριος ἦν»[2673]. Ἀλλὰ θεῖον ἦτο καὶ τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου, ἡ δὲ βάπτισις εἰς τοῦτο ἐντολὴ Κυρίου. Διότι ὁ «Θεὸς ἔπεμψε τὸν Ἰωάννην, ὥστε βαπτίσαι (ἵνα βαπτίσῃ) τὸν λαόν»[2674].

Διατὶ ὁ Κύριος ἐβαπτίσθη τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου; «Ἵνα καὶ δι' αὐτῆς τῆς τοῦ βαπτίσματος φύσεως μάθῃς, ὅτι οὐ δι' ἁμαρτίας ἐβαπτίσατο» ὁ Χριστός, «οὐδὲ ὡς τῆς τοῦ Πνεύματος δεόμενος χορηγίας· ἑκατέρων γὰρ τούτων ἔρημον ἐκεῖνο τὸ βάπτισμα» ἦν. Ὁ Χριστὸς οὔτε «ἁμαρτημάτων συγχωρήσεως ἐδεῖτο (εἶχεν ἀνάγκην)· πῶς γὰρ ὁ μηδεμίαν ἁμαρτίαν ἔχων;» «Ἅγιος γὰρ ἐστιν ἁγίων ὁ Μονο-

2670. Λευΐτ. ιζ' 15 καὶ κβ' 6.
2671. Χρυσοστόμου, PG. 49, 366.
2672. Ματθ. γ' 8.
2673. Χρυσοστόμου, PG. 49, 366 - 367.
2674. Χρυσοστόμου, PG. 49, 369.

γενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος»[2675]. «Οὔτε Πνεύματος ἄμοιρος (ἀμέτοχος) ἦν ἐκείνη ἡ σάρξ· πῶς γὰρ ἂν (διότι πῶς ἦτο δυνατὸν ἵνα εἶναι ἄμοιρος Πνεύματος) ἡ ἐκ Πνεύματος Ἁγίου κατασκευασθεῖσα τὴν ἀρχήν;»[2676]. «Τίνος οὖν ἕνεκεν ἐβαπτίζετο, εἰ μήτε ἐπὶ μετανοίᾳ, μήτε ἐπὶ ἁμαρτημάτων ἀφέσει, μήτε ἐπὶ Πνεύματος χορηγίᾳ τοῦτο ἐποίει;». Πρῶτον, «ἵνα γνωρισθῇ τοῖς πολλοῖς»[2677]. Γνωρίζεται ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ «παρ' αὐτῆς τε τῆς πατρικῆς φωνῆς λεγούσης· "οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός"»[2678]. «Υἱὸς δὲ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς γέννημα»[2679]. Ἀλλὰ «καὶ τὸ Πνεῦμα μαρτυρεῖ τὴν θεότητα»[2680] τοῦ ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου Κυρίου, καταβαῖνον «ἐν εἴδει περιστερᾶς» καὶ βεβαιοῦν τοῦ πατρικοῦ «λόγου τὸ ἀσφαλές»[2681]. Διὰ «τοῦτο ἦλθε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, οὐχ ὡς τότε πρῶτον ἐπιφοιτῆσαν, ἀλλ' ἵνα δείξῃ τὸν κηρυττόμενον, ὥσπερ δακτύλῳ τινὶ τῇ πτήσει» τῆς περιστερᾶς «πᾶσιν αὐτὸν γνώριμον ποιοῦν»[2682]. Συγχρόνως δέ, ἵνα ἀποκαλυφθῇ καὶ τὸ μέγα μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος. Διότι «ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου» τοῦ Χριστοῦ, «ἡ τῆς Τριάδος ἐφανερώθη προσκύνησις»[2683]. Δεύτερον, ἐβαπτίσθη ὁ Χριστὸς «πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην». «Δικαιοσύνη λέγεται τῶν ἐντολῶν πασῶν ἡ πλήρωσις», ἤτοι τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. «Τὴν δικαιοσύνην ταύτην» ἔπρεπεν ἵνα πληρώσωσιν ἅπαντες οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ὅμως «οὐδεὶς» «αὐτὴν ἀπήρτησεν, οὐδὲ ἐπλήρωσε». Διὸ «ἐλθὼν ὁ Χριστός», αὐτὸς «πληροῖ τὴν δικαιοσύνην ταύτην»[2684]. «Πάντα τὰ νομικὰ ἐπλήρωσεν» ὁ Χριστός[2685]. Καὶ ὡς «περιετέμνετο καὶ θυσίαν ἀνήνεγκεν (προσέφερε) καὶ σάββατα ἐτήρησε καὶ ἑορτὰς ἐπλήρωσεν ἰουδαϊκάς, οὕτω καὶ τοῦτο τὸ λειπόμενον προσέθηκε», δηλαδὴ τὴν βάπτισιν ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου[2686]. «Μετὰ τὸ βάπτισμα τοῦτο», «λύειν τὸν (μωσαϊκὸν) νόμον ἔμελλεν»[2687] ὁ Χριστός. Διὸ ἔκτοτε «ἡ πνευματικὴ λατρεία καὶ πολιτεία καὶ ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία κεκήρυκται»[2688] (ἰ. ἀ. σ. 254).

Ἐπειδὴ ἐπληρώθη ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πᾶσα θεία ἐντολή, διὰ τοῦτο «καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν εἴδει περιστερᾶς κάτεισιν (κατέρχεται). Ὅπου γὰρ καταλλαγὴ Θεοῦ, περιστερά», ὡς καὶ ἐπὶ Νῶε[2689]. Ἐβαπτίσθη ὁ Χριστὸς «παρὰ Ἰωάννου, ἵνα τὸν ἐρρυπωμένον» ἄνθρωπον «ἀποκαθά-

2675. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 521.
2676. Χρυσοστόμου, PG. 49, 367.
2677. Χρυσοστόμου, PG. 49, 368.
2678. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 35, 39.
2679. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 31, 322.
2680. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 353.
2681. Μ. Ἁγιασμοῦ τῶν Θεοφανείων.
2682. Χρυσοστόμου, PG. 49, 368.
2683. Μ. Ἁγιασμοῦ τῶν Θεοφανείων.
2684. Χρυσοστόμου, PG. 49, 369.
2685. Χρυσοστόμου, PG. 49, 378.
2686. Χρυσοστόμου, PG. 49, 369.
2687. Χρυσοστόμου, PG. 57, 185.
2688. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1216.
2689. Χρυσοστόμου, PG. 49, 369.

ρη. Πνεῦμα δὲ ἄνωθεν ἀγάγῃ (φέρῃ) καὶ τὸν ἄνθρωπον εἰς οὐρανοὺς ἀνυψώσῃ, ἵνα ὁ πεσὼν» Ἀδὰμ «διεγερθῇ καὶ ὁ ρίψας (αὐτὸν Διάβολος) καταισχυνθῇ»[2690]. Καὶ ἵνα «ἐνθάψῃ τῷ ὕδατι» «πάντα τὸν παλαιὸν Ἀδὰμ»[2691] καὶ «τὰς κεφαλὰς τῶν ἐκεῖσε (εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος) ἐμφωλευόντων» «δρακόντων» συντρίψῃ[2692], ἤτοι τῶν δαιμονικῶν δυνάμεων[2693]. Βαπτιζόμενος ὁ Κύριος ἁγιάζει «τὸν Ἰορδάνην»[2694], «εὐλογῶν τὰ ὕδατα καὶ καθαίρων αὐτὰ ὑπὲρ ἡμῶν»[2695]. Ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, «ὁ Κύριος» «ἦν ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν, ἁγιάζων τὰ ὕδατα διὰ τοῦ βαπτίσματος»[2696] καὶ χαρίζων εἰς ἡμᾶς τὸ τέλειον αὐτοῦ Βάπτισμα[2697], δι' οὗ, ἀναγεννώμενοι «ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος», εἰσερχόμεθα «εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»[2698]. Μέγα μυστήριον ἐνεργεῖται ἐν Ἰορδάνῃ παρὰ τοῦ βαπτισθέντος ἐν σαρκὶ Θεοῦ Λόγου. Ἐνταῦθα, «τὸ μὲν ἰουδαϊκὸν παύεται βάπτισμα, τὸ δὲ ἡμέτερον ἀρχὴν λαμβάνει. Καὶ ὅπερ ἐπὶ τοῦ Πάσχα γέγονε, τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Βαπτίσματος συμβαίνει. Καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ, ἀμφότερα μετελθών, τὸ μὲν ἔπαυσε, τὸ δὲ ἀρχὴν δέδωκε. Καὶ ἐνταῦθα, πληρώσας τὸ ἰουδαϊκὸν βάπτισμα», ἤγουν τὸ μέχρι Ἰωάννου, «ὁμοῦ καὶ τοῦ τῆς Ἐκκλησίας (Βαπτίσματος) τὰς θύρας ἀνοίγνυσιν (ἀνοίγει)». «Ὥσπερ ἐν μιᾷ τραπέζῃ τότε, οὕτως ἐν ἑνὶ ποταμῷ νῦν» ἐνεργεῖ, «καὶ τὴν σκιὰν ὑπογράψας καὶ τὴν ἀλήθειαν προσθείς»[2699]. «Ἐν τῷ ρείθρῳ τοῦ Ἰορδάνου», ὁ Χριστὸς ἐπεσπάσατο «τὴν τοῦ Πνεύματος Χάριν» «ἐπὶ τὴν ἀπαρχὴν τῆς φύσεως ἡμῶν», ἤγουν τὴν ἑαυτοῦ σάρκα, δι' ἡμᾶς. Δηλαδή, ἵνα πάντες οἱ γεννώμενοι «εἰς ζωήν», «ἐκ τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως» τοῦ Βαπτίσματος, ἀδελφοὶ τοῦ Λυτρωτοῦ γένωνται, πρὸς σωτηρίαν[2700].

Ὁ πρῶτος Ἀδάμ, παραβὰς τὴν ἐντολήν, «ἔκλεισε» τοὺς οὐρανοὺς διὰ τὸν ἄνθρωπον[2701]. Ὁ δεύτερος Ἀδὰμ Χριστός, πληρώσας «πᾶσαν δικαιοσύνην», ἤνοιξε τοὺς οὐρανοὺς διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Διό, τούτου βαπτιζομένου, «ἀνεῴχθησαν» «οἱ οὐρανοί». Διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐπὶ Νῶε ἐκαθάρθη ἡ γῆ (ἰ. ἀ. σ. 82). Διὰ τῆς βαπτίσεως τοῦ Κυρίου καθαίρεται ἡ ἀνθρωπίνη φύσις. Ἐν Ἐρυθρᾷ Θαλάσσῃ ἀπεπνίγη ὁ δράκων Φαραὼ μετὰ τῶν δρακόντων Αἰγυπτίων (ἰ. ἀ. σ. 140). Ἐν Ἰορδάνῃ συνετρίβη ὁ δράκων Διάβολος μετὰ τῶν δρακόντων δαιμόνων. Ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, διὰ τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης, «ἔστη τὰ ὕδατα» τοῦ Ἰορδάνου, «τὰ καταβαίνοντα ἄνω-

2690. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 580.
2691. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 352.
2692. Μ. Ἁγιασμοῦ τῶν Θεοφανείων.
2693. Μ. Φωτίου, PG. 101, 865.
2694. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 352.
2695. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 521.
2696. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 52, 47.
2697. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 353.
2698. Ἰωάν. γ' 5.
2699. Χρυσοστόμου, PG. 57, 206.
2700. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 276.
2701. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 353.

θεν»[2702], «καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ διέβαινον διὰ ξηρᾶς» εἰς τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας[2703]. Τύποι δὲ ἦσαν τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ καὶ ἡ Κιβωτὸς τῆς Διαθήκης (ἰ. ἀ. σ. 146, 151, 182). Διὰ τοῦ βαπτισθέντος Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔστη τὸ ρεῦμα τῆς ἁμαρτίας τῆς ἀνθρωπότητος τὸ καταβαῖνον ἄνωθεν, ἀπὸ τῶν πρωτοπλάστων, καὶ πᾶς ὁ βουλόμενος εἰσέρχεται πλέον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Παρὰ τὸ Ἰορδάνην ἐπάλαισε πάλαι ὁ τύπος τοῦ Χριστοῦ Ἰακὼβ καί, ἐνισχύσας «μετὰ Θεοῦ», εἶδε «Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον», ὠνομάσθη «Ἰσραήλ»[2704], ἤγουν «νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν»[2705], καὶ ἐσώθη αὐτοῦ «ἡ ψυχή»[2706] (ἰ. ἀ. σ. 106). Ἐν Ἰορδάνῃ, ὁ Θεάνθρωπος κατίσχυσε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μετὰ Θεοῦ, κατέβαλε τὸν ἐχθρὸν Διάβολον, ἀπεκάλυψε τὴν ἀλήθειαν περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ἤνοιξεν ὁδὸν σωτηρίας διὰ τὸν νέον Ἰσραήλ, τὸν Ἰσραὴλ τῆς Χάριτος. Τὴν ἧτταν τοῦ Διαβόλου μαρτυροῦσι καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες πειρασμοὶ τοῦ Κυρίου ἐν τῇ ἐρήμῳ. Οἱ πειρασμοὶ οὗτοι κατέληξαν εἰς τὸ λεχθὲν παρὰ Χριστοῦ, «ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ»[2707]. Τότε ἡττημένος «ὁ Διάβολος ἀπέστη ἀπ᾽ αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ»[2708]. Ὁ Χριστὸς «ἐπειράσθη ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἐνίκησεν ὡς Θεὸς»[2709] τὸν ἀμετανόητον ἀρχέκακον[2710].

Πότε ἐβαπτίσθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός; «Μετὰ τὸ ὑπερβῆναι» τὸ «τριακοστὸν ἔτος»[2711]. Καὶ ἀκριβῶς «τῇ τρισκαιδεκάτῃ» «ἡμέρᾳ τοῦ τριακοστοῦ πρώτου ἔτους» ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ[2712], ἤτοι μετὰ τριάκοντα ἔτη καὶ δέκα τρεῖς ἡμέρας. Δηλαδή, τὴν «ἕκτην Ἰανουαρίου»[2713] τοῦ ἔτους « ͵εφλϛ´ (5536)» ἀπὸ κτίσεως κόσμου[2714]. Διότι 5507 καὶ αὐτὸ τὸ ἔτος γεννήσεως καὶ 30 ἔτη ἴσον 5536, 5536 πλὴν 5506 ἴσον 30. Ἐπίσης, 25 Δεκεμβρίου ἡ ἡμερομηνία τῆς γεννήσεως καὶ αὐτὴ καὶ 13 ἡμέραι μέχρι τῆς βαπτίσεως ἴσον 6 Ἰανουαρίου. Διότι 7 ἡμέραι τοῦ Δεκεμβρίου, 31 πλὴν 24 ἴσον 7, καὶ 6 ἡμέραι τοῦ Ἰανουαρίου ἴσον 13. Πλήν, κατὰ τὸ Χρονικὸν Πασχάλιον, τὰ ἔτη ἀνέρχονται ἀληθῶς εἰς 29. Προσέτι ἐβαπτίσθη ὁ Κύριος «κατὰ τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς τριακοστοτετάρτης πεντηκονταετηρίδος», ἀριθμουμένης «μετὰ τὸ πέρας» «τῶν υλ´ (430) ἐτῶν τῆς πρὸς τὸν Ἀβραάμ, κατὰ τὸ ἑβδομηκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς αὐτοῦ ἡλικίας, γενομένης αὐτῷ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίας»[2715], ἤτοι κατὰ τὸ ἔτος « ͵γυζ´ (3407)»[2716]

2702. Ἰησ. Ναυ. γ´ 16.
2703. Ἰησ. Ναυ. γ´ 17.
2704. Γενέσ. λβ´ 28, 29, 30.
2705. Ζ´ Οἰκουμ. Συνόδου, Μ. 13, 8.
2706. Γενέσ. λβ´ 30.
2707. Ματθ. δ´ 10.
2708. Λουκ. δ´ 13.
2709. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 100.
2710. Κυρίλλου Ἀλεξ. PG. 72, 372.
2711. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 936.
2712. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 512.
2713. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 936.
2714. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 512.
2715. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 512 - 513.
2716. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 173.

3407 δὲ ἔτη καὶ 430 ἔτη ἴσον 3837 ἔτη. Ἀπὸ δὲ τοῦ 3837 ἔτους καὶ αὐτοῦ, ἕως τοῦ 5536 ἀθροίζονται 1700 ἔτη, καθ' ὅτι 5536 πλὴν 3836 ἴσον 1700. Ταῦτα δὲ τὰ 1700 ἔτη ποιοῦσι τὰς εἰρημένας 34 πεντηκονταετηρίδας, διότι 1700 διὰ 50 ἴσον 34. Πρὸς τούτοις, τὸ 5536 ἔτος, ὡς προελέχθη, λήγουσιν τὰ 483 ἔτη τῶν 69 ἑβδομάδων τῆς σχετικῆς προφητείας τοῦ Δανιήλ, ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ 5053 ἔτους κτίσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ μετὰ τὴν Βαβυλώνιον αἰχμαλωσίαν. Διότι 5053 ἔτη καὶ 483 ἔτη ἴσον 5536 (ἰ. ἀ. σ. 191). Τέλος, «ἐβαπτίσθη» ὁ Κύριος «ἐν Πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρᾳ»[2717] καὶ «ὥρᾳ ι' (10η)»[2718]. Βάσει ὅμως τῆς ἡμερομηνίας τοῦ Πάσχα, ἡμέραν Τετάρτην. Ἐπειδὴ ἐβάπτισεν «ἐν ποταμῷ» Ἰορδάνου «Χριστὸν Πρόδρομος κατὰ ἕκτην Ἰανουαρίου»[2719], ταύτην τὴν ἡμέραν ἑορτάζει ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία «τὰ Ἅγια Θεοφάνεια τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»[2720].

Τὴν Πέμπτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος «ἐβαπτίσθη ὁ Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ, καθ' ἣν πέμπτην ἡμέραν, ἐν ἀρχῇ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως, αὐτὸς ὁ τῶν ἁπάντων Δεσπότης καὶ Δημιουργὸς προσέταξεν», ἵνα ἐξαγάγωσι «τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν»[2721] (ἰ. ἀ. σ. 35). Ἀφ' ὅτου «κατῆλθεν ὁ τῶν ἀγγέλων Δεσπότης εἰς τὸν Ἰορδάνην καὶ ἐτάραξε τὸ ὕδωρ καὶ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἐθεράπευσε» καὶ ἀκολούθως ἔπαθε καὶ ἀνέστη, τὰ ὕδατα τῆς κολυμβήθρας τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος ἐξάγουσιν «ἰχθύας λογικοὺς καὶ πνευματικούς, ἰχθύας ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἁλιευθέντας»[2722]. Ἐπίσης τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς τριακοστοτετάρτης πεντηκονταετηρίδος ἐβαπτίσθη ὁ Σωτήρ, τὸ ἔχον «ἀφέσεως σημασίαν». Διὸ ἤρχιζε διὰ τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἐξιλασμοῦ τῆς δεκάτης τοῦ ἑβδόμου μηνός, καθ' ἣν διεβοεῖτο ἄφεσις «ἐπὶ τῆς γῆς πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν αὐτήν»[2723] (ἰ. ἀ. σ. 186, 173). Βάπτισμα δὲ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν δι' ἅπαντας τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς εἶναι τὸ ἅγιον Βάπτισμα, τὸ ὁποῖον ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς παρέδωκεν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον αὐτοῦ Ἐκκλησίαν.

β') Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ Η ΧΑΡΙΣ

Ὁ «νόμος διὰ Μωυσέως ἐδόθη, ἡ Χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο», λέγει ὁ θεόπνευστος Ἀπόστολος Ἰωάννης[2723α]. Τοῦτο μαρτυρεῖται δι' αὐτῆς τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου, διὰ τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ, διὰ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς δόξης αὐτοῦ.

2717. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 513.
2718. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 545.
2719. Ὄρθρου τῶν Θεοφανείων.
2720. Μηναίου τοῦ Ἰανουαρίου.
2721. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 513.
2722. Χρυσοστόμου, PG. 50, 439 - 440.
2723. Λευϊτ. κε' 9 - 11.
2723α. Ἰωάν. α' 17.

1. Ἔρημος καὶ Ἐκκλησία τοῦ Κυρίου

Μετὰ τὸ βάπτισμα, «ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη (ὡδηγήθη) εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος»[2724]. «Καὶ ἦν ἐκεῖ» «ἡμέρας τεσσαράκοντα» «μετὰ τῶν θηρίων»[2725], «νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα»[2726]. Πειρασθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Διαβόλου καὶ τούτου ἡττηθέντος, «ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ»[2727].

Καὶ ἐνταῦθα παλαιοὶ τύποι πληροῦνται διὰ τῆς ἀληθείας, ἥτις ἐστὶν αὐτὸς ὁ Χριστός[2728]. Ὡς οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ μετὰ τὴν διάβασιν τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης εἰσῆλθον εἰς τὴν ἔρημον ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἀπέρχεται εἰς τὴν ἔρημον ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας. Μετὰ τὸν ἁγιασμὸν τῶν ὑδάτων διὰ τοῦ βαπτίσματος, ὁ Χριστὸς ἁγιάζει τὴν ἔρημον γῆν διὰ τῆς ἑαυτοῦ παρουσίας καὶ τῆς ἥττης τοῦ ἐρημώσαντος τὴν γῆν Διαβόλου. Διότι «δραπετεῦσαι αὐτὸν ἐποίησεν»[2729] ὁ Κύριος. Ἔρημος δὲ εἶναι ἡ γῆ ἡμῶν[2730], τουτέστιν «ὁ κόσμος οὗτος», ἡ πεπτωκυῖα «ἀνθρωπίνη φύσις»[2731], ἡ αὐχμώδης (ρυπαρά, ξηρὰ καὶ σκληρά) καὶ ἀκόσμητος ψυχή[2732]. Ἐν ταύτῃ θηρία ὑπάρχουσιν, ἐν οἷς «ὁ ἀντίδικος» ἡμῶν «Διάβολος». Οὗτος «ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίῃ»[2733]. Διὰ τοῦ Σωτῆρος ὅμως Χριστοῦ μεταβάλλεται ἡ ἔρημος. Ὁ δὲ Προφήτης χαίρει καὶ ἀναφωνεῖ τὸ ἄλλο χαῖρε. «Εὐφράνθητι, ἔρημος, διψῶσα», λέγει, «ἀγαλλιάσθω ἔρημος καὶ ἀνθήτω ὡς κρίνον»· καὶ προσθέτει, «καὶ ἐξανθήσει καὶ ὑλοχαρήσει καὶ ἀγαλλιάσεται τὰ ἔρημα τοῦ Ἰορδάνου»[2734]. Πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν λέγονται ταῦτα. Διότι «ἔρημον» «τὴν ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν ἀποκαλεῖ» ἡ Γραφή, «τὴν πάλαι ἔρημον οὖσαν τῆς περὶ Θεοῦ γνώσεως»[2735] καὶ τῆς θείας Χάριτος.

Ἀπὸ τῆς ἐρήμου ὁ Χριστὸς ἐπιστρέφει εἰς τὸν Ἰορδάνην. Βλέπων «ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν», «λέγει· ἴδε ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[2736], ἤτοι «ὃν ὁ προφήτης» «Ἡσαΐας κατεσήμαινε» καὶ «ὁ διὰ Μωυσέως ἀνετύπου νόμος»[2737] (ἰ. ἀ. σ. 155, 203). Ὁ Ἰωάννης «ἐθαύμαζε τὸν Χριστόν, χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος»[2738] ὡς «φίλος τοῦ νυμφίου» Κυρίου, τοῦ ἔχον-

2724. Ματθ. δ' 1.
2725. Μάρκ. α' 13.
2726. Ματθ. δ' 2.
2727. Ματθ. δ' 11.
2728. Ἰωάν. ιδ' 6.
2729. Χρυσοστόμου, PG. 57, 212.
2730. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 1032.
2731. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας κ. ἄ., PG. 77, 1188.
2732. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 593.
2733. 1 Πέτρ. ε' 8.
2734. Ἡσ. λε' 1.
2735. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 154.
2736. Ἰωάν. α' 29.
2737. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 73, 192.
2738. Χρυσοστόμου, PG. 59, 116.

τος «τὴν νύμφην»[2739] Ἐκκλησίαν[2740]. Προλέγει δέ, ὅτι ὁ βαπτισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ Κύριος θὰ τελειώσῃ τὴν σωτηρίαν τῆς ἐρημωθείσης Ἐκκλησίας διὰ τοῦ βαπτίσματος τοῦ αἵματος. Δύο βαπτίσματά ἐβαπτίσθη ὁ Χριστὸς πρὸς σωτηρίαν τοῦ κόσμου, τὸ «ἐν ὕδατι» βάπτισμα τοῦ Προδρόμου καὶ τὸ «διὰ μαρτυρίου καὶ αἵματος»[2741] τοῦ σταυρικοῦ θανάτου. Ἀκολούθως ὁ Κύριος ἐκάλεσε τοὺς πρώτους μαθητάς, τοὺς ὁποίους ἀργότερον συνεπλήρωσεν εἰς δώδεκα. Μετὰ δὲ τούτους, «ἀνέδειξεν ὁ Κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα»[2742]. Οὕτως ἐπληρώθη ἡ ἐν τύπῳ προφητεία τῆς Παλαιᾶς. Διότι τύπος τῶν μαθητῶν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἦσαν αἱ «δώδεκα πηγαὶ ὑδάτων» καὶ τὰ «ἑβδομήκοντα στελέχη φοινίκων», ἃ ὑπήντησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρήμῳ[2743] (ἰ. ἀ, σ. 144).

«Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ», ἐν τῷ γάμῳ τῆς Κανᾶ, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐποίησε τὸ πρῶτον θαῦμα τῆς μεταβολῆς τοῦ ὕδατος εἰς οἶνον. «Ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ»[2744], καθ' ὅτι «πρὸ τοῦ βαπτίσματος οὐδὲν ἐθαυματούργησεν»[2745]. Ἐνταῦθα ἐλέχθη παρὰ Κυρίου τὸ «τὶ ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; Οὔπω ἥκει (ἔχει ἔλθει) ἡ ὥρα μου»[2746]. Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο Γρηγόριος ὁ Νύσσης θέτει καὶ δεύτερον ἐρωτηματικόν. Ἀλλὰ εἴτε μετὰ τοῦ δευτέρου ἐρωτηματικοῦ, εἴτε ἄνευ αὐτοῦ, τὸ ἤπιον καὶ μεγαλεῖῶδες τῆς ἐρωτήσεως εἶναι κατάδηλον. Ἐν ἐρήμῳ ἀπεκρούσθη ὁ Διάβολος. Ἐν προκειμένῳ ἐπανορθώνεται ὁ πρῶτος Ἀδάμ, ὅστις ἤκουσε «τῆς φωνῆς» τῆς πρώτης Εὔας[2747] (ἰ. ἀ. σ. 59 - 60). Ὁ Χριστὸς ὡς μὲν ἄνθρωπος ἐπανορθώνει τὸ πταῖσμα τοῦ πρωτοπλάστου, ὡς δὲ Θεὸς πληροῖ τὸ ἅγιον καὶ φιλάνθρωπον αἴτημα τῆς Θεοτόκου καὶ θαυματουργεῖ, «τιμῶν» «τὴν μητέρα»[2748] καὶ δοξάζων δι' ἑαυτοῦ τὸν Πατέρα[2749]. Ἡ πρώτη Εὔα προέτρεψε τὸν πρῶτον Ἀδὰμ ἀναιδῶς εἰς ἁμαρτίαν. Ἡ δευτέρα Εὔα Θεοτόκος αἰτεῖται παρὰ τοῦ δευτέρου Ἀδὰμ βοήθειαν καὶ εὐεργεσίαν, καὶ συνεργεῖ εἰς τὴν μεταποίησιν τοῦ ὕδατος τοῦ νόμου εἰς οἶνον εὐαγγελικῆς σωτηρίας[2750]. Διὰ δὲ τοῦ, «οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου», δηλοῖ ὁ Χριστός, ὅτι καίτοι μὴ «ὑποκείμενος» «ἀνάγκῃ καιρῶν», αὐτὸς ὢν «ὁ τῶν καιρῶν ποιητὴς καὶ τῶν χρόνων καὶ τῶν αἰώνων δημιουργός», «πάντα μετὰ καιροῦ τοῦ προσήκοντος ἐργάζεται, οὐχ ὁμοῦ πάντα ποιῶν», διὰ τὴν εὐταξίαν[2751].

2739. Ἰωάν. γ' 29.
2740. Χρυσοστόμου, PG. 59, 170.
2741. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 356.
2742. Λουκ. ι' 1.
2743. Ἐξόδ. ιε' 27.
2744. Ἰωάν. β' 1 - 11.
2745. Χρυσοστόμου, PG. 59, 139.
2746. Ἰωάν. β' 4.
2747. Γενέσ. γ' 17.
2748. Ζιγαβηνοῦ, PG. 129, 1149.
2749. Ἰωάν. ιζ' 4.
2750. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 73, 229.
2751. Χρυσοστόμου, PG. 59, 133.

«Σύμβολον ἦν τῆς Ἐκκλησίας» ὁ ἐν Κανᾷ γάμος καὶ τὸ ἐν αὐτῷ θαῦμα «τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ». «Κανὰ γὰρ ἑρμηνεύεται, ἡ κτησαμένη». Εἶναι δὲ «ἡ κτησαμένη» «ἡ κληρονόμος, περὶ ἧς ὁ ψαλμῳδὸς ἐν τῷ πέμπτῳ ψαλμῷ ἔλεγεν· "ὑπὲρ τῆς κληρονομούσης"[2752]»[2753]. «Κληρονομοῦσά ἐστιν» «ἡ Ἐκκλησία», ἥτις «κληρονομεῖ, "ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη"[2754]»[2755], ἤγουν αὐτὸν τὸν Κύριον. «Ἐν γὰρ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ», «μετὰ τὸ πάθος» καὶ τὴν ταφήν, «ἀναστὰς» ὁ Χριστὸς «γάμον συνῆπτε» ἐν τῇ νέᾳ «Κανᾷ». «Γάμος γὰρ οὗτός» ἐστιν, «ὡς ἀληθῶς, εὐλογημένος, ἀπὸ τοῦ τύπου ἐκείνου λαβὼν τὴν πρόφασιν», ἤτοι ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ γάμου τοῦ «ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας»[2756]. Διὸ «νυμφίος» τῆς Ἐκκλησίας «καλεῖται» «ὁ Σωτήρ». «Συγκροτεῖται δὲ ὁ γάμος» οὗτος «ἐν ἡμέρᾳ τρίτῃ, τοῦτ' ἔστιν ἐν ἐσχάτοις τοῦ παρόντος αἰῶνος καιροῖς· ὁ γὰρ τρίτος ἡμῖν ἀριθμὸς ἀρχὴν εἰσφέρει καὶ μεσότητα καὶ τέλος· οὕτω γὰρ ὁ σύμπας ἐκμετρεῖται χρόνος»[2757] (ἰ. ἀ. σ. 148).

2. Λατρεία «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»

«Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς. Καὶ εὗρεν ἐν τῷ Ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους»[2758]. Καὶ «τί ποιεῖ» ὁ Κύριος; «Πρᾶγμα πολλῆς αὐθεντίας γέμον. Τοὺς γὰρ καπήλους ἐκείνους, τοὺς τραπεζίτας, τοὺς τὰς περιστερὰς πωλοῦντας καὶ βόας καὶ πρόβατα, καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖ διατρίβοντας, ἐξέβαλεν»[2759], ὡς κακοὺς ἐμπόρους καὶ λῃστάς. Διότι, «ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ Ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα καὶ τὰς τραπέζας ἀνέτρεψε, καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν εἶπεν· ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν· μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρός μου οἶκον ἐμπορίου»[2760]. Ὅτε δὲ καὶ ἐκ δευτέρου καὶ ὀλίγον πρὸ τοῦ πάθους ἐποίησεν ὁ Κύριος τὸ αὐτό, ἔλεγε πρὸς τοὺς ἀσεβοῦντας· «γέγραπται ὅτι ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστιν· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν»[2761]. Καὶ εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ εἶχεν εἰσβάλει ἡ ἰουδαϊκὴ ἀποστασία ἐν ἀμετανοησίᾳ[2762]. Διὸ οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι εἶπον πρὸς τὸν Κύριον τοῦ Ναοῦ: «Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς; Ἀπεκρίθη Ἰη-

2752. Ψαλμ. 5, 1.
2753. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 941.
2754. 1 Κορινθ. β' 9.
2755. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 40.
2756. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 941.
2757. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, PG. 73, 228, 229.
2758. Ἰωάν. β' 13.
2759. Χρυσοστόμου, PG. 59, 139.
2760. Ἰωάν. β' 15 - 16.
2761. Λουκ. ιθ' 46.
2762. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 73, 233.

σοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν»[2763]. Περὶ τοῦ σταυρικοῦ πάθους καὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀναστάσεως ὁμιλεῖ ἐνταῦθα ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Δηλαδὴ περὶ τῆς ἀληθινῆς θυσίας, ἥτις καταπαύει τὰς ζωοθυσίας τοῦ νόμου, ὡς προεῖπε διὰ τῶν Προφητῶν. Διὸ νῦν, ἐκβάλλων τὰ τῶν θυσιῶν ἐκείνων, ἔλεγεν· «ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν»[2764] (ἰ. ἀ. σ. 208). Καὶ ἄλλοτε, ὅτε «τινὲς τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων» εἶπον· «Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν», ὁ Χριστὸς «ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου»[2765]. Τὸν «τύπον φέρει εἰς μέσον, ἵνα πιστευθῇ ἡ ἀλήθεια»[2766] περὶ τοῦ σωτηριώδους πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ. Ἡ ἐκδίωξις τῶν πωλούντων ἐκ τοῦ Ναοῦ δηλοῖ καὶ τὴν ἐκβολὴν τῶν ἀπειθούντων Ἰουδαίων[2767].

Ὅτε «ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος ὄνομα αὐτῷ, ἄρχων τῶν Ἰουδαίων», «ἦλθε πρὸς» τὸν Χριστὸν «νυκτός», ὁ «Ἰησοῦς» «εἶπεν αὐτῷ· ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»[2768]. Τουτέστιν, ἐὰν μὴ «τὴν τῶν δογμάτων» παραλάβῃ «ἀκρίβειαν» καὶ μὴ βαπτισθῇ[2769]. «Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστι καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστι»[2770]. «Πίστις» «καὶ Βάπτισμα» εἶναι οἱ «δύο τρόποι τῆς σωτηρίας». «Πίστις μὲν γὰρ τελειοῦται διὰ Βαπτίσματος, Βάπτισμα δὲ θεμελιοῦται διὰ τῆς πίστεως»[2771]. Ὡς ὁ Ἰσραήλ, ἐὰν δὲν διήρχετο τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν, δὲν θὰ ἐχωρίζετο τοῦ Φαραώ, οὕτω καὶ ὁ μὴ βαπτιζόμενος δὲν χωρίζεται «τῆς πικρᾶς τυραννίδος τοῦ Διαβόλου»[2772]. Ὁ βαπτιζόμενος μιμεῖται «τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ». Βαστάζει «τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς ἐκεῖνος τὴν Κιβωτόν», ἐγκαταλείπει «τὴν ἔρημον», ἤτοι «τὴν ἁμαρτίαν», διέρχεται «τὸν Ἰορδάνην» καὶ σπεύδει «εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν πολιτείαν, εἰς τὴν γῆν τὴν γόνιμον τῶν εὐφραινόντων καρπῶν, τὴν ῥέουσαν, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, μέλι καὶ γάλα»[2773] (ἰ. ἀ. σ. 181 - 182). Εἶναι δὲ αὕτη ἡ ἐν Χριστῷ σωτηρία, ἡ πνευματικὴ ἀναγέννησις καὶ ἡ εἰς οὐρανὸν ἀνάβασις, τὰ αἰώνια ἀγαθὰ τῆς θείας ἀγάπης. «Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν Μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔ-

2763. Ἰωάν. β' 18 - 19.
2764. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 73, 233.
2765. Ματθ. ιβ' 38.
2766. Χρυσοστόμου, PG. 57, 458.
2767. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 73, 233.
2768. Ἰωάν. γ' 1 - 3.
2769. Χρυσοστόμου, PG. 59, 145 - 146.
2770. Ἰωάν. γ' 5 - 6.
2771. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 117.
2772. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 428.
2773. Γρηγορίου Νύσσης, PG. 46, 420-421.

χῃ ζωὴν αἰώνιον»[2774]. «Καὶ καθὼς Μωυσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον»[2775]. Πάντοτε περὶ τοῦ σωτηρίου πάθους τοῦ Σταυροῦ ὁμιλεῖ ὁ Χριστός (ἰ. ἀ. σ. 151 - 153).

Διερχόμενος τὴν Σαμάρειαν ὁ Κύριος, ἀποκαλύπτει τὸ μυστήριον τῆς ἀληθινῆς λατρείας. «Κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας» καὶ καθεζόμενος «οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ» τοῦ τύπου τοῦ Χριστοῦ «Ἰακὼβ» (ἰ. ἀ. σ. 106) καὶ ἐνῷ «ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη»[2776], εἶπε πρὸς τὴν Σαμαρεῖτιν: «ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ Πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ Πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν»[2777]. «Ὅταν δὲ εἴπῃ "Πνεῦμα ὁ Θεός", οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ, ἢ τὸ ἀσώματον». Πρέπει λοιπόν, ἵνα καὶ ἡ λατρεία «τοῦ ἀσωμάτου» Θεοῦ εἶναι τοιαύτη καὶ προσφέρηται «διὰ τοῦ ἐν ἡμῖν ἀσωμάτου», «τουτέστι διὰ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος». Οἱ «Ἰουδαῖοι τῆς μὲν ψυχῆς ἠμέλουν, πολλὴν δὲ περὶ τὸ σῶμα σπουδὴν ἐποιοῦντο (ἐφρόντιζον), καθαίροντες αὐτὸ παντοδαπῶς». Διὸ λέγει ὁ Χριστός, «ὅτι οὐ τῇ τοῦ σώματος καθαρότητι, ἀλλὰ τῷ ἐν ἡμῖν ἀσωμάτῳ, τουτέστι τῷ νῷ (διὰ τοῦ νοῦ), ὁ ἀσώματος» Θεὸς «θεραπεύεται», ἤτοι λατρεύεται. «Μὴ τοίννυν (λοιπόν) πρόβατα θύετε καὶ μόσχους, ἀλλ' ὅλον σαυτὸν ἀνάθες τῷ Θεῷ (εἰς τὸν Θεόν) καὶ ὁλοκαύτωσον». Διότι τοῦτο εἶναι θυσία ζῶσα. Τὰ «πρότερα τύπος ἦν, ἡ περιτομή, τὰ ὁλοκαυτώματα, τὰ θύματα, τὰ θυμιάματα· νυνὶ (τώρα) δὲ οὐκέτι, ἀλλ' ἀλήθεια τὸ πᾶν. Οὐ γὰρ σάρκα, ἀλλὰ πονηροὺς δεῖ περικόπτειν λογισμοὺς καὶ σταυροῦν ἑαυτὸν καὶ τὰς ἀλόγους ἀναιρεῖν ἐπιθυμίας καὶ κατασφάττειν». Οὕτως ὁ Χριστὸς ἐξέβαλε τὴν λατρείαν τῶν ἰουδαϊκῶν ζῳοθυσιῶν καὶ εἰσήγαγε τὴν ἀληθινήν[2778]. Ὁ Θεὸς ζητεῖ, οὐχὶ τὸν ἰουδαϊκόν, ἀλλὰ τὸν εὐαγγελικὸν προσκυνητήν, τὸν τοῖς «ἐξ ἀρετῆς κατορθώμασιν εὐαγγελικῶς διαλάμποντα» καὶ τῇ «τῶν θείων δογμάτων ὀρθότητι τὴν ὄντως ἀληθῆ πληροῦντα προσκύνησιν»[2779].

Εἶπε δὲ ταῦτα ὁ Χριστὸς ὡσεὶ ἕκτην ὥραν, καθ' ἣν ὁ Ἀδὰμ ἀκούσας τῆς γυναικὸς ἐν τῷ παραδείσῳ πέπτωκεν, ἐνῷ ἔπρεπεν ἵνα ὁδηγήσῃ ταύτην εἰς μετάνοιαν. Καὶ ὅ,τι δὲν ἔπραξεν ὁ πρῶτος Ἀδάμ, ἐποίησεν ὁ δεύτερος Ἀδάμ. Ὁ Χριστὸς ὡδήγησε τὴν ἔχουσαν ἕκτον ἄνδρα[2780] Σαμαρεῖτιν εἰς τὴν ἀληθινὴν λατρείαν, καὶ ἐν τῷ προσώπῳ

2774. Ἰωάν. γ' 16.
2775. Ἰωάν. γ' 14 - 15.
2776. Ἰωάν. δ' 6.
2777. Ἰωάν. δ' 23 - 24.
2778. Χρυσοστόμου, PG. 59, 190.
2779. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 73, 313.
2780. Ἰωάν. δ' 18.

ταύτης τὴν ἀνθρωπότητα. «Ἡ Σαμαρεῖτις ὑπεδήλου τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν», τὴν «λαβοῦσαν πέντε νόμους ὡς ἄνδρας»[2781] καὶ ἔχουσαν τότε τὸν ἕκτον. «Πρῶτον νόμον» ἔσχεν ἡ ἀνθρωπίνη «φύσις» «τὸν ἐν τῷ παραδείσῳ». «Δεύτερον, τὸν μετὰ τὸν παράδεισον». «Τρίτον, τὸν ἐν τῷ κατακλυσμῷ ἐπὶ τοῦ Νῶε». «Τέταρτον, τὸν τῆς περιτομῆς ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ». «Πέμπτον, τὸν τῆς προσαγωγῆς τοῦ Ἰσαάκ». «Τούτους λαβοῦσα πάντας» τοὺς νόμους ἡ ἀνθρωπίνη «φύσις ἀπεβάλετο, θανόντας» διὰ τὴν «κατ᾽ αὐτὴν» ἀκαρπίαν «τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς».«Ἕκτον δέ, τὸν διὰ Μωυσέως ἔσχε νόμον, ὡς οὐκ ἔχουσα».Ὡς οὐκ ἔχουσα εἶχε τὸν μωσαϊκὸν νόμον, καθ᾽ ὅτι δὲν ἐποίει τὴν κατ᾽ αὐτὸν τεταγμένην δικαιοσύνην» καὶ διότι οὗτος ἐδόθη ὡς παιδαγωγός. Ἔμελλε γὰρ «πρὸς ἕτερον» «νόμον μεταβήσεσθαι (ἵνα μεταβῇ)», μείζονα «καὶ μυστικώτερον», ἤγουν «τὸ Εὐαγγέλιον». «Διὸ καὶ περὶ ἕκτην ὥραν»[2782] ἀπεκάλυψεν ἐν Σαμαρείᾳ τὴν ἀληθινὴν λατρείαν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης Χριστός. Καὶ ὅτε ἀργότερον ὁ Χριστὸς προσέφερε τὴν ἀληθινὴν θυσίαν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, «ἦν» πάλιν «ὡσεὶ ὥρα ἕκτη»[2783] τῆς ἕκτης ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος. Αὕτη εἶναι ἡ ἐποχή, καθ᾽ ἣν «μάλιστα πανταχόθεν ἡ ψυχὴ περιλάμπεται ταῖς ἀκτῖσι τῆς» θείας «γνώσεως, διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν τοῦ» Θεοῦ «Λόγου παρουσίαν, τῆς ἐν νόμῳ σκιᾶς ἀπογενομένης (ἐκλειπούσης)»[2784]. Ὡσεὶ δὲ ἕκτη ἦτο ἡ ὥρα, καθ᾽ ὅτι μετὰ τὴν ἕκτην τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου ἦλθεν ἡ ἑβδόμη τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. Ἡ «γὰρ ἑβδόμη σημαίνει τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας τὸν χρόνον, καθ᾽ ὃν ἐν ἁγιασμῷ σαββατίζομεν, τῶν τῆς ἁμαρτίας ἔργων ἀποπαυσάμενοι»[2785].

«Πέραν τῆς θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας τῆς Τιβεριάδος», ὁ Χριστὸς ἔθρεψε τοὺς ὄχλους θαυματουργικῶς, λαβὼν ὡς ἀπαρχὴν «πέντε ἄρτους κριθίνους καὶ δύο ὀψάρια»[2786]. Κατόπιν ἐν Καπερναοὺμ εἶπε πρὸς τοὺς φαγόντας· «τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος», ἤγουν τὸν Χριστόν[2787]. Ἐνταῦθα «ἔργον τὴν πίστιν λέγει»[2788] καὶ δὴ «ἔργον τὸ ἀνώτατον», τὸ ὁποῖον «δεῖ προηγεῖσθαι (ἵνα προηγῆται)» τῶν ἄλλων καλῶν ἔργων[2789]. Εἶπε δὲ πάλιν ὁ Χριστός· «ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον». Καὶ αὕτη ἡ πίστις. «Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς», ἀληθείας καὶ Χάριτος. «Οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀπέθανον». «Ἐάν τις

2781. Ε. Ζιγαβηνοῦ, PG. 129, 1193.
2782. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, PG. 90, 404.
2783. Λουκ. κγ´ 44.
2784. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, PG. 90, 404.
2785. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 73, 508.
2786. Ἰωάν. στ´ 1, 9.
2787. Ἰωάν. στ´ 29.
2788. Χρυσοστόμου, PG. 59, 308.
2789. Χρυσοστόμου, PG. 48, 1081.

φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ὁ ἄρτος δέ, ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μού ἐστιν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς»[2790]. «Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ». «Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς»[2791]. Ἡ «σὰρξ» τοῦ Κυρίου προετυπώθη διὰ τοῦ μάννα τῆς ἐρήμου (ἰ. ἀ. σ. 145) κ. ἄ. Τὸ δὲ «αἷμα ἄνωθεν (ἐξ ἀρχῆς) προετυποῦτο ἀεί, ἐν θυσιαστηρίοις, ἐν δικαίων σφαγαῖς»[2792].

«Τοῦτο» τὸ «αἷμα» «ἡ τιμὴ τῆς οἰκουμένης» ἐστί, «τούτῳ (διὰ τούτου) ἠγόρασε τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Χριστός, τούτῳ κατεκόσμησεν αὐτὴν ἅπασαν»[2793]. «Τοῦτο τὸ αἷμα, ἀξίως λαμβανόμενον, ἐλαύνει (ἀποδιώκει) μὲν δαίμονας καὶ πόρρωθεν ἡμῶν ποιεῖ (ἀπομακρύνει), καλεῖ δὲ ἀγγέλους πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸν Δεσπότην τῶν ἀγγέλων»[2794]. «Οἱ τούτου μετέχοντες τοῦ αἵματος, μετὰ ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων καὶ τῶν ἄνω δυνάμεων ἑστήκασιν, αὐτὴν περικείμενοι (περιβαλλόμενοι) τοῦ Χριστοῦ τὴν βασιλικὴν στολήν, τὰ ὅπλα ἔχοντες τὰ πνευματικά». Καὶ τὸ μέγιστον, «αὐτὸν» «εἰσιν ἐνδεδυμένοι τὸν βασιλέα» Χριστόν[2795]. «Τοῦτο τὸ αἷμα τὴν» ἀμαυρωθεῖσαν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ «εἰκόνα» «τὴν βασιλικὴν» «ἡμῖν ἀνθηρὰν ἐργάζεται», «τοῦτο» «τὸ αἷμα» πνευματικὸν «κάλλος ἀμήχανον (ἀκατόρθωτον ἄλλως καὶ ἀπερίγραπτον) τίκτει, τοῦτο ἀπομαρανθῆναι τῆς ψυχῆς τὴν εὐγένειαν οὐκ ἀφίησιν, ἄρδον (ποτίζον) αὐτὴν συνεχῶς καὶ τρέφον»[2796]. «Ἐπειδὴ γὰρ ὁ ζωοποιὸς τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐνῴκησε τῇ σαρκί, μετεσκεύασεν αὐτὴν εἰς τὸ ἴδιον ἀγαθόν, τοῦτ᾽ ἔστι τὴν ζωήν, καὶ ὅλως» αὐτὴν «ζωοποιὸν ἀπέδειξε, καθάπερ» «ἐστὶ κατὰ φύσιν αὐτός», «κατὰ τὸν ἄρρητον τῆς» ὑποστατικῆς «ἑνώσεως λόγον»[2797]. «Καὶ ἐπείπερ (ἐπειδή) ζωοποιὸς γέγονε τοῦ Σωτῆρος ἡ σάρξ», καθ᾽ ὅτι ἐστὶν «ἡνωμένη» «κατὰ φύσιν» τῷ Θεῷ Λόγῳ, «ὅταν αὐτῆς ἀπογευσόμεθα, τότε τὴν ζωὴν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς, συνενούμενοι καὶ ἡμεῖς αὐτῇ (πρὸς αὐτήν, τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου), καθάπερ οὖν αὐτὴ τῷ ἐνοικήσαντι Λόγῳ»[2798].

2790. Ἰωάν. στ´ 47 - 51.
2791. Ἰωάν. στ´ 53 - 58.
2792. Χρυσοστόμου, PG. 59, 262.
2793. Χρυσοστόμου, αὐτόθι.
2794. Χρυσοστόμου, PG. 59, 261.
2795. Χρυσοστόμου, PG. 59, 262.
2796. Χρυσοστόμου, PG. 59, 261.
2797. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 73, 565.
2798. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 73, 577.

3. Πλήρωσις νόμου καὶ θαβώριον φῶς

Ὁ Κύριος δὲν κατέλυσε «τὸν νόμον ἢ τοὺς Προφήτας»[2799]· ἀλλὰ ἐπλήρωσε. Πῶς ἐπλήρωσε; Κατὰ τρεῖς τρόπους. Πρῶτον, «μηδὲν» παρέβη «τῶν νομίμων». Δεύτερον, καὶ δι' ἡμᾶς τοῦτο ἐποίησε. «Τὸ γὰρ θαυμαστὸν τοῦτό ἐστιν, ὅτι οὐ μόνον αὐτὸς ἐπλήρωσε» τὸν νόμον, «ἀλλὰ καὶ ἡμῖν (εἰς ἡμᾶς) ἐχαρίσατο τοῦτο». Οὕτω καινὸν «τρόπον» εἰσήγαγε «δικαιοσύνης, τὸν διὰ τῆς πίστεως». Τρίτον, καινὸν νόμον ἔδωκεν, ὅστις δὲν εἶναι «ἀναίρεσις τῶν προτέρων» νομίμων, «ἀλλ' ἐπίτασις καὶ πλήρωσις»[2800] καὶ τελείωσις.

«Δύο γεγόνασι (ἔχουσι γίνει) μεταθέσεις βίων», διὰ θείου νόμου, «ἐπιφανεῖς, ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος». «Καλοῦνται» δὲ αὗται «δύο Διαθῆκαι» «καὶ σεισμοὶ γῆς, διὰ τὸ τοῦ πράγματος περιβόητον». Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη διὰ τῶν Προφητῶν καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη διὰ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἡ μὲν Παλαιὰ φέρει «ἀπὸ τῶν εἰδώλων ἐπὶ τὸν νόμον, ἡ δὲ» Καινὴ «ἀπὸ τοῦ νόμου πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον»[2801]. «Ἡ πρώτη τὰ εἴδωλα περικόψασα, τὰς θυσίας συνεχώρησεν» (ἰ. ἀ. σ. 209). «Ἡ δευτέρα τὰς θυσίας» τοῦ νόμου «περιελοῦσα (ἀφαιρέσασα), τὴν περιτομὴν οὐκ ἐκώλυσεν» οἰκονομικῶς ἄχρι καιροῦ. «Εἶτα, ὡς», οἱ πάλαι ἐξ εἰδωλολατρῶν Ἰουδαῖοι καὶ οἱ νῦν ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανοί, «ἅπαξ ἐδέξαντο τὴν ὑφαίρεσιν», ἤτοι τὴν ἀνεπαίσθητον ἀφαίρεσιν τῶν εἰδωλικῶν θυσιῶν καὶ τῶν ζωοθυσιῶν τοῦ νόμου, «καὶ τὸ συγχωρηθὲν συνεχώρησαν (συνεφώνησαν)», ὅπως ἐγκαταλίπωσιν. «Οἱ μὲν» παλαιότεροι «τὰς θυσίας, οἱ δὲ» νῦν «τὴν περιτομήν. Καὶ γεγόνασιν ἀντὶ μὲν ἐθνῶν Ἰουδαῖοι, ἀντὶ δὲ τούτων Χριστιανοί, ταῖς κατὰ μέρος μεταθέσεσιν», ἤτοι διὰ τῶν διαδοχικῶν μεταθέσεων τοῦ νόμου, κλαπέντες (μεταβληθέντες μυστικῶς) ἐπὶ τὸ Εὐαγγέλιον»[2802]. Σκοπὸς τοῦ νόμου εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον. Διὸ προσέχομεν «τοῖς Προφήταις, ἐξαιρέτως δὲ τῷ Εὐαγγελίῳ»[2803].

Μία εἶναι ἡ Ἁγία Γραφή, Παλαιὰ καὶ Καινή, καὶ εἷς ὁ Κύριος καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Τὸ «αὐτὸ» Ἅγιον «Πνεῦμα» ἐλάλησε «καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ ἐν τῇ Καινῇ», καθ' ὅτι τοῦ «ἑνὸς» «Θεοῦ» εἶναι ἀμφότεραι αἱ Γραφαί[2804]. Διὸ «σύμφωνος ἡ Καινὴ τῇ Παλαιᾷ» ἐστι καὶ «ἑκατέρα τὴν αὐθεντίαν» ἔχει «τοῦ Χριστοῦ»[2805]. Δὲν εἶναι «ἐναντίοι» οἱ νόμοι τῶν δύο τούτων Γραφῶν, «ἀλλὰ

2799. Ματθ. ε' 17.
2800. Χρυσοστόμου, PG. 57, 241.
2801. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 160.
2802. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 161.
2803. Ἰγνατίου Θεοφόρου, ΒΕΠΕΣ, 2, 281.
2804. Χρυσοστόμου, PG. 51, 282.
2805. Χρυσοστόμου, PG. 48, 799.

διάφοροι μόνον»[2806], ὡς «οὐκ ἔστιν ἐναντίον ἀστράσιν ἥλιος»[2807]. «Χρήσιμος ἦν καὶ ἀναγκαῖος ὁ νόμος», ἀλλὰ τὸ παλαιὸν καὶ πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου[2808]. «Καὶ γὰρ καὶ λύχνοι χρήσιμοι, ἀλλὰ πρὸ ἡλίου· ἀστέρες τερπνοί, ἀλλ' ἐν νυκτί»[2809]. Δὲν «ἀντίκειται» «ἡ Χάρις τῷ νόμῳ», ἀλλὰ «συμφωνοῦσιν» ἀμφότερα καὶ «οὐ μάχονται»[2810]. Καὶ «αὐτὰ τὰ ὀνόματα πολλὴν ἡμῖν τῶν» δύο «Διαθηκῶν δείκνυσι (δεικνύουσι) τὴν συμφωνίαν. Ἡ γὰρ Καινὴ διὰ τὴν Παλαιὰν εἴρηται (ἔχει λεχθῆ)» Καινή, «καὶ ἡ Παλαιὰ διὰ τὴν Καινήν»[2811]. Ὁ νόμος τῆς Παλαιᾶς «ὑπάρχει» «χειραγωγία» «καὶ προάγγελος» «καὶ προπαρασκευὴ καὶ ὁδὸς» «τῆς Χάριτος» τοῦ Εὐαγγελίου[2812]. Εἰσέφερεν ἡμῖν ὁ νόμος, «εἰ καὶ μὴ τελείως, τὸ ἀγαθόν», ἀλλ' ὡς «παιδαγωγός», ἄγων διὰ τύπων καὶ σκιᾶς καὶ αἰνιγμάτων «ἐπὶ τὴν τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας» «μάθησιν» καὶ τὴν ἀληθῆ εὐσέβειαν[2813]. «Ἔστι» δὲ «τύπος προσδοκωμένων δήλωσις διὰ μιμήσεως ἐνδεικτικῶς (δεικτικῶς) τὸ μέλλον προϋποφαίνων (προϋποδηλῶν). Ὡς ὁ Ἀδὰμ τύπος» ἐστὶ «τοῦ μέλλοντος καὶ ἡ πέτρα τυπικῶς ὁ Χριστὸς καὶ τὸ τῆς πέτρας ὕδωρ τῆς ζωτικῆς τοῦ (θείου) λόγου δυνάμεως»[2814]. Ἡ δὲ χάραξις τοῦ πρὸς ἐξεικόνισιν πράγματος σκιὰ λέγεται. Ἕως ὅτου μὲν τις χαράσσει τὸ πρὸς ἐξεικόνισιν, «σκιά τίς ἐστιν, ὅταν δὲ τὸ ἄνθος ἐπαλείψῃ» «καὶ ἐπιχρίσῃ τὰ χρώματα, τότε εἰκὼν γίνεται»[2815]. «Αἰνίγματα» δὲ λέγονται, «ἅτινα ἕτερον μὲν τι αὐτόθεν» δηλοῦσιν, «ἕτερον δὲ ἐν ὑπονοίᾳ ἐπαγγέλλονται»[2816].

Οἱ παλαιοὶ Ἑβραῖοι μετετέθησαν «ἀπὸ τῆς τῶν εἰδώλων προσκυνήσεως» ἐπὶ τὴν «ἀληθῆ» «θεογνωσίαν», ἀλλὰ τὴν «ἀμυδράν»[2817]. «Στοιχειώδης νόμος ἐκράτει» τότε «τὸ ἔτι» πνευματικῶς «νήπιον Ἰσραήλ, ταῖς ἐναίμοις θυσίαις (διὰ τῶν αἱματηρῶν θυσιῶν) σκιαγραφῶν τὴν μέλλουσαν»[2818] λυτρωτικὴν θυσίαν τοῦ Χριστοῦ. Οὕτω, διὰ τῆς νομικῆς γυμνασίας, ἐγένετο εὔκολος ἡ μετάβασις «πρὸς τὴν ἀποκεκρυμμένην ἐν μυστηρίῳ σοφίαν»[2819], ἤγουν τὸν Χριστόν[2820]. Διό, μετὰ τὰ «ψελλίσματα» τοῦ νόμου, ἤτοι τὰ «μωσαϊκὰ καὶ προφητικὰ τοῦ λόγου αἰνίγματα»[2821], τὴν πλήρωσιν τοῦ νόμου φέρει ὁ Χριστὸς καί, «ἔνθα ὁ τύπος, τὴν ἀλήθειαν ἐπιτίθησιν (ἐπιθέτει)»[2822]. Τοιουτοτρό-

2806. Χρυσοστόμου, PG. 51, 283.
2807. Μ. Φωτίου, PG. 101, 936.
2808. Χρυσοστόμου, PG. 48, 858.
2809. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 245.
2810. Μ. Φωτίου, PG. 101, 937, 940.
2811. Χρυσοστόμου, PG. 51, 282.
2812. Μ. Φωτίου, PG. 101, 937.
2813. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 160.
2814. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 121.
2815. Χρυσοστόμου, PG. 63, 130.
2816. Χρυσοστόμου, PG. 56, 370.
2817. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 149.
2818. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 35, 728.
2819. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 128.
2820. 1 Κορινθ. α' 24.
2821. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1337.
2822. Χρυσοστόμου, PG. 58, 738.

πως δὲν καταργεῖ τὸν νόμον, ἀλλὰ πληροῖ. Διὰ τὴν νομικὴν λατρείαν, «τὸ πᾶν τοῦ τόπου» τοῦ Ναοῦ «ἦν καὶ ἡ νομοθεσία» ταύτης «πᾶσα ἐκεῖ συνεδέετο»[2823]. Διὸ ὁ πληρῶν τὸν τύπον Χριστὸς φέρει καὶ συνδέει τὸ πᾶν πρὸς ἑαυτόν, αὐτὸς ὢν ὁ ὄντως ναός, ἡ σωτήριος θυσία, ἡ ἀληθινὴ περιτομή, «ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή»[2824]. Πληροῖ λοιπὸν ὁ σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος τὸν τύπον καὶ τὴν σκιὰν τοῦ παλαιοῦ Ναοῦ διὰ τοῦ ἀληθινοῦ ναοῦ, «τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ»[2825]. Πληροῖ τὸν τύπον του αἵματος τῶν παλαιῶν θυσιῶν διὰ τοῦ ἑαυτοῦ αἵματος. «Καὶ ὥσπερ ἡ Παλαιὰ πρόβατα καὶ μόσχους εἶχεν, οὕτως» ἡ Καινὴ «τὸ αἷμα τὸ Δεσποτικόν»[2826]. Πληροῖ τὸν τύπον τῆς περιτομῆς διὰ τῆς ἀληθινῆς περιτομῆς, ἤγουν «τοῦ Βαπτίσματος» τοῦ χριστιανικοῦ[2827]. Καὶ τοὺς ἄλλους τύπους καὶ τὰς σκιὰς καὶ τὰ αἰνίγματα πληροῖ καὶ ἀποκαλύπτει καὶ ἐπιλύει ὁ Χριστὸς παρομοίως. Ὅτε «ἦλθεν ἡ Χάρις, ὑπεχώρησεν ὁ νόμος, ὡς ἀστέρες ἡλίου φαίνοντος (φωτίζοντος)». «Ὥστε καὶ κατήργηται ὁ νόμος τῆς Χάριτος ἐπιστάσης (ἐπελθούσης) καὶ οὐ καταλέλυται (οὐκ ἔχει καταλυθῆ)· καὶ πέπαυται καὶ οὐ διαβέβληται· καὶ πεπλήρωκεν αὐτὸν ὁ Χριστὸς μηδεμίαν κεραίαν λύσας ἐξ αὐτοῦ καὶ ὅλον ἠφάνισε, τελειώσας αὐτόν»[2828]. Δηλαδή, «τῆς Χάριτος ἐλθούσης», «παρῆλθεν ἡ σκιὰ» τοῦ προσκαίρου καὶ παιδαγωγικοῦ μέρους «τοῦ νόμου»[2829] διὰ πληρώσεως τούτου ὡς τύπου καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Οὕτω νῦν «οὔτε ἀποβάλλομεν τὸν νόμον, οὔτε ταπεινῶς ἐκδεχόμεθα»[2830] αὐτόν, καὶ περιπατοῦμεν πλέον, οὐχὶ τῷ ἀσθενικῷ «νομικῷ φωτί, ἀλλὰ τῷ φωτὶ τοῦ Κυρίου»[2831], τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης.

Ὁ Χριστὸς ἐπλήρωσε «τὸν νόμον ἢ τοὺς Προφήτας»[2832] «καὶ προσθήκη τῶν τελειοτέρων»[2833]. Διὸ ἔλεγεν «ὅτι, ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»[2834]. Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, «οὐχ ἁπλῶς εἶπε τῶν παρανόμων, ἀλλὰ τῶν κατορθούντων» τὰς ἀρετὰς τοῦ νόμου. Καὶ «δικαιοσύνην τὴν πᾶσαν ἀρετὴν λέγει»[2835]. Περισσεύει ἡ δικαιοσύνη τῶν Χριστιανῶν, ὅτε «οὐ μόνον» «εἰς τοὺς πλησίον φέρομεν τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ πονηροὺς ἐκτείνομεν τὸ χρηστόν», «κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»[2836].

2823. Χρυσοστόμου, PG. 48, 836.
2824. Ἰωάν. ιδ' 6.
2825. Ἰωάν. β' 21.
2826. Χρυσοστόμου, PG. 58, 738.
2827. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1213.
2828. Μ. Φωτίου, PG. 101, 937.
2829. Ἑσπερινοῦ 2ου ἦχου.
2830. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 609.
2831. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 245.
2832. Ματθ. ε' 17.
2833. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 761.
2834. Ματθ. ε' 20.
2835. Χρυσοστόμου, PG. 57, 244.
2836. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1544.

Διότι «ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν»[2837], λέγει Κύριος, καὶ «γίνεσθε» «οἰκτίρμονες» καὶ «τέλειοι, ὥσπερ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» «οἰκτίρμων ἐστὶ» καὶ «τέλειος»[2838]. Περισσεύει προσέτι ἡ ἐν Χριστῷ δικαιοσύνη, ὅταν τὰ τοῦ νόμου τηρῶνται, οὐχὶ «ἰουδαϊκῶς, ἀλλ' ὑπὲρ νόμον, πνευματικῶς». Ὡς «ἀντὶ τῆς περιτομῆς» «τὸ Βάπτισμα καὶ ἡ ἐν Χριστῷ ἡγιασμένη ζωή, καὶ ἀντὶ τῶν ἀλόγων θυμάτων ἡ λογικὴ καὶ ζῶσα θυσία» ἡ «ἀναίμακτος» τῆς Θείας Εὐχαριστίας[2839]. Δηλαδή, ὅτε τοιουτοτρόπως «καὶ τῷ νόμῳ» ἀποθνήσκει ὁ πιστός[2840], κατὰ τὸ τοῦ Ἀποστόλου· «διὰ νόμου» Χριστοῦ «νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα Θεῷ ζήσω»[2841]. Διὰ τῆς προσθήκης τῶν τελειοτέρων δὲν καταλύεται ὁ νόμος, ἀλλὰ πληροῦται. «Τοῦ γὰρ μὴ φονεύειν οὐκ ἀναίρεσίς» ἐστι «τὸ μὴ ὀργίζεσθαι, ἀλλὰ πλήρωσις καὶ πλείων ἀσφάλεια»[2842].

Τὸν τέλειον νόμον δίδει ὁ Χριστός. Ὡς «ὁ νόμος τὸ ἐκ μέρους» ζητεῖ, «οὕτω τὸ Εὐαγγέλιον τὸ ὁλόκληρον» ἑκάστης ἀρετῆς «ἐπιζητεῖ»[2843]. «Ὅπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων ἐποίησεν» ὁ Κύριος θαυματουργῶν, «τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ νόμου ποιεῖ». Ὡς «ἐλθὼν καὶ εὑρὼν ἀνάπηρα πολλὰ μέλη», θεραπεύσας ταῦτα «ἀπήρτισε καὶ εἰς τὴν προσήκουσαν εὐκοσμίαν ἐπανήγαγεν (ἐπανέφερεν)», οὕτως ἔπραξε καὶ ἐπὶ τοῦ νόμου[2844]. Καὶ «τὸν νόμον ἀτελῆ λαβὼν ἐρρύθμιζε καὶ διέπλαττε καὶ πρὸς τὸ βέλτιον ἐξῆγεν (ἐξέφερεν)». «Ἀτελὴς» λέγεται ὁ νόμος «ἐκεῖνος, οὐ παρὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὸν χρόνον», τὴν ἀτέλειαν τῶν τότε καὶ τὴν συγκατάβασιν[2845]. «Διὰ τοῦ ἀρχαίου νόμου, τὴν διὰ τῶν ἔργων φανερουμένην ἀδικίαν ἐκόλασεν» ὁ Θεός. «Νυνὶ δὲ» «καὶ τὴν ἐν νοήμασι συνισταμένην»[2846]. Οὕτω, τοῦ «νόμου τὰ τέλη τῶν ἁμαρτημάτων κωλύοντος, ἡμεῖς καὶ τὰς αἰτίας ὡς πράξεις σχεδὸν ἐγκαλούμεθα»[2847]. Ὡς «ὁ νόμος τὰς πράξεις ἀπαγορεύει τὰς φαύλας, οὕτω τὸ Εὐαγγέλιον αὐτὰ τὰ κεκρυμμένα πάθη τῆς ψυχῆς»[2848]. Τὰ «τελειότερα διατάσσων» ὁ Κύριος, «φησὶν ἐκτεμεῖν (ἵνα ἀποκόψωμεν) καθόλου (καθ' ὁλοκληρίαν) τὸ πάθος»[2849]. Διὸ λέγει, «ὅτι ἠκούσατε» παρὰ τοῦ νόμου «οὐ φονεύσεις· ἐγὼ δὲ λέγω οὐκ ὀργισθήσῃ (δὲν θὰ ὀργισθῇς)· ἠκούσατε ὅτι οὐ μοιχεύσεις, ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν, ἤδη ἐμοίχευσε[2850]· καὶ ὅσα τοιαῦτα»[2851]. Ὁ Θεός, διὰ τοῦ νόμου μὲν «Μωυσέως», «τὸ μὴ μοι-

2837. Ματθ. ε' 44.
2838. Λουκ. στ' 36 καὶ Ματθ. ε' 48.
2839. Συμεὼν Θεσ/κης, PG. 155, 109.
2840. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1545.
2841. Γαλάτ. β' 19.
2842. Χρυσοστόμου, PG. 57, 241.
2843. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 761.
2844. Χρυσοστόμου, PG. 48, 789.
2845. Χρυσοστόμου, PG. 48, 790.
2846. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1273.
2847. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 648.
2848. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 761.
2849. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 417.
2850. Ματθ. ε' 21 - 28.
2851. Χρυσοστόμου, PG. 48, 789.

χεῦσαι ἁπλῶς» ἐνετείλατο, «δι' Εὐαγγελίου δὲ τὸ πῶς μὴ μοιχεῦσαι», ἤτοι «καὶ τὸν τρόπον ἀνέπτυξεν»[2852]. Ὅτε ὁ ἄνθρωπος φονεύει τὴν ἁμαρτωλὸν «ἐπιθυμίαν» τῆς σαρκὸς καὶ τὴν κακὴν «ὀργήν», μὴ φοβῆται πλέον, «μήτε τῆς μοιχείας», δηλαδὴ τῆς πορνείας γενικῶς, «τὸ μίασμα, μήτε τοῦ φόνου τὸ ἄγος»[2853] (ἰ. ἀ. σ. 143). Ἐν Χριστῷ δὲν «καταργοῦμεν» «νόμον», «ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν»[2854] τῆς ἀληθείας, ἤτοι αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς γάρ ἐστιν «ἡ ἀλήθεια»[2855] καὶ «νόμος» «ζῶν καὶ Λόγος Θεοῦ», «δι' οὗ τὰ πάντα» ἐδημιουργήθησαν[2856] καὶ ᾠκονομήθησαν. Καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἐν σκιᾷ, καὶ ἡ Καινὴ ἐν ἀληθείᾳ.

Ὁ Δημιουργὸς τοῦ κόσμου καὶ «πνευματικὸς νομοθέτης» «Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός», ἐλθὼν ἐγκαίρως πρὸς τὸ ἐπὶ αἰῶνας παιδαγωγούμενον ἐν ἀγάπῃ πλάσμα αὐτοῦ, τὸν ἄνθρωπον, ἀπεγύμνωσε «τὸν νόμον» ἐκ «τῶν σωματικῶν προκαλυμμάτων» καὶ ἀπεκάλυψε «τὰ τῶν τύπων αἰνίγματα»[2857]. Ἔλυσε τὸν «νόμον» «ἐν τῷ γράμματι» καὶ ἐπλήρωσε τοῦτον «ἐν πνεύματι»[2858] ἀληθείας καὶ ἀγάπης, πίστεως ἀληθείας καὶ καινῆς ἐντολῆς. «Ἐκήρυσσε φανερῶς ἡ Παλαιὰ τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν ἀμυδρότερον. Ἐφανέρωσεν ἡ Καινὴ τὸν Υἱόν, ὑπέδειξε τοῦ Πνεύματος τὴν θεότητα»[2859]. Ἐν τῇ Καινῇ, ἡ μὲν περὶ Θεοῦ ἀλήθεια ἀνεπτύχθη, ἡ δὲ τῶν θείων ἐντολῶν συνετμήθη. Ὁ Σωτὴρ «συντόμως ἐδήλωσε τὸ θέλημα τοῦ Πατρός», ὡς προεφητεύθη διὰ τοῦ Ἡσαΐου[2860] λέγοντος, «ὅτι λόγον συντετμημένον Κύριος ποιήσει ἐν τῇ οἰκουμένῃ ὅλῃ»[2861]. Ποῖος εἶναι οὗτος; «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου. Αὕτη ἐστὶ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ Προφῆται κρέμανται», λέγει Κύριος[2862]. «Πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη»[2863]. «Τὸ γὰρ οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις[2864] καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολή, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν»[2865]. Ἀκόμη καὶ «αἱ περὶ ἑορτῶν διατάξεις, αἱ περὶ ἡμερῶν, αἱ περὶ ὁλοκαυτωμάτων, αἱ περὶ καθάρσεως, αἱ περὶ ἱλασμοῦ» κ.λ.π. «πάντα συνετμήθη εἰς ἓν κεφάλαιον, βραχὺ καὶ εὐπαρατήρητον»[2866],

2852. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 785.
2853. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 353.
2854. Ρωμ. γ' 31.
2855. Ἰωάν. ιδ' 6.
2856. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 421.
2857. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1149.
2858. Μ. Φωτίου, PG. 101, 940.
2859. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 161.
2860. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 310.
2861. Ἡσ. ι' 23.
2862. Ματθ. κβ' 37 - 40.
2863. Ρωμ. ιγ' 10.
2864. Ἐξόδ. κ' 13 - 15, 17.
2865. Ρωμ. ιγ' 9.
2866. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 452 - 453.

ἤτοι εἰς «τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας»[2867]. Ἐπὶ τῆς πρώτης ἐντολῆς τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν βασίζεται ἡ δευτέρα, ἡ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον. Διότι «τὸ ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ἐστί»[2868]. Διὰ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν ἀγαπᾶται ὁ πλησίον καὶ διὰ τῆς τηρήσεως τῆς ἐντολῆς περὶ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν κατορθοῦται ἡ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, κατὰ τὴν θείαν τάξιν. Ὁ «Κύριος» «τάξιν» «ἐπέθηκε ταῖς ἑαυτοῦ ἐντολαῖς» τῆς ἀγάπης. Ὥρισε «πρώτην μὲν καὶ μεγίστην» «τὴν ἐντολὴν» «περὶ τῆς εἰς τὸν Θεὸν ἀγάπης», «δευτέραν δὲ τῇ τάξει καὶ ὁμοίαν ἐκείνῃ (πρὸς ἐκείνην), μᾶλλον δὲ συμπληρωματικὴν τῆς προτέρας καὶ ἐξ αὐτῆς ἠρτημένην (ἐξηρτημένην), τὴν» ἐντολὴν «περὶ τοῦ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον»[2869]. «Ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ», γράφει ὁ Ἀπόστολος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, «ὅταν τὸν Θεὸν ἀγαπῶμεν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν»[2870].

Ἀγαπᾶται δὲ ὁ Θεὸς διὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ. «Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου», λέγει ὁ Χριστός, «καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με»[2871]. Ἔχει δὲ τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν ὀρθῶς. Ἐπειδὴ «ἀγάπη ἐστὶν ὁ Θεός», ἡ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη ἐγγίνεται ἐν «τῇ καρδίᾳ» «διὰ τῆς κατὰ τὴν πίστιν ἀκίδος (νυγμοῦ)»[2872]. «Ὅταν οὖν» πιστεύσῃ «ἡ ψυχὴ» εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου καὶ «καταμάθῃ τὴν μεγαλειότητα τῆς δόξης» τοῦ Χριστοῦ «καὶ θαυμάσῃ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ταπεινώσεως» αὐτοῦ «ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ζωῆς», τότε «κατορθοῖ» τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν ἐν Τριάδι Θεόν[2873]. «Ἐὰν εὐαισθήτως καὶ εὐγνωμόνως τὰς εὐεργεσίας δεξώμεθα» τοῦ Κυρίου, «πῶς οὐκ ἀγαπήσομεν τὸν τοσούτων καὶ τηλικούτων(τόσον μεγάλων)» ἀγαθῶν «εὐεργέτην Θεόν»;[2874]. Ἐν τῇ χριστιανικῇ ζωῇ εἶναι «ἀρχὴ μὲν πίστις, τέλος δὲ ἀγάπη». Τὰ «δύο» ταῦτα, «ἐν ἑνότητι γενόμενα, Θεός ἐστιν» ἐν τῇ ψυχῇ[2875]. Ἡ δὲ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν γίνεται καὶ πηγὴ περαιτέρω πίστεως πρὸς αὐτόν. «Ὁ περὶ ἀγάπης Θεοῦ λέγειν βουλόμενος, περὶ Θεοῦ λέγειν ἐπεχείρησεν»[2876]. Ὁ Θεὸς ζητεῖ, ἵνα ὑπάρχῃ ἡ μὲν «ἀγάπη μετὰ πίστεως»[2877], ἡ δὲ «πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη»[2878]. «Ἐκ δύο» συνίσταται ὁ Χριστιανισμός, ἐκ «πίστεως καὶ ἔργων» ἀγάπης. «Εἰ θάτερον (τὸ ἓν ἐκ τῶν δύο) λείπει, οὐδὲ τὸ ἕτερον ὀνίνησι (ὠφελεῖ) τὸν ἔ-

2867. 2 Θεσσαλον. β' 10.
2868. Χρυσοστόμου, PG. 58, 661.
2869. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 908.
2870. 1 Ἰωάν. ε' 2.
2871. Ἰωάν. ιδ' 21.
2872. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1044.
2873. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1196.
2874. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1224.
2875. Ἰγνατίου Θεοφόρου, ΒΕΠΕΣ, 2, 267.
2876. Ἰωάν. Κλίμακος, PG. 88, 1156.
2877. Ἐφεσ. στ' 23.
2878. Γαλάτ. ε' 6.

χοντα»[2879]. «Οὔτε γὰρ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης ἱκανὴ» ἐστιν, ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον, οὐδὲ «πάλιν ἡ τοῦ βίου δικαιοσύνη ἀσφαλής ἐστιν εἰς σωτηρίαν καθ' ἑαυτήν, διεζευγμένης τῆς πίστεως»[2880]. «Δι' ἀμφοτέρων γὰρ τούτων, ἔργων» «καὶ πίστεως», «ἡ κλεὶς τῆς βασιλείας ἐν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ (θείου) λόγου κατασκευάζεται»[2881].

Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ. «Ὁ γὰρ τῷ νόμῳ φίλος καὶ τῷ Θεῷ φίλος ἐστὶ πάντως (ἐξάπαντος)»[2882]. Ὁ δὲ ἀγαπῶν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ τηρεῖ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. «Τὶ» ἐστιν «ἴδιον τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης; Τὸ τηρεῖν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ κατὰ σκοπὸν τῆς αὐτοῦ δόξης»[2883]. «Ἔλεγχος τοῦ μὴ ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν καὶ τὸν Χριστὸν αὐτοῦ» ἐστι «τὸ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρεῖν. Ἀπόδειξις δὲ τοῦ ἀγαπᾶν» ἐστιν «ἡ τήρησις τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτοῦ παθημάτων μέχρι θανάτου»[2884]. Διὸ ἔλεγεν ὁ Κύριος, ὅτι «ὁ μὴ ἀγαπῶν με τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ» [2885]. Καὶ «ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε»[2886]. «Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν»[2887]. Διότι «ἀγάπη» ἐστὶ «τήρησις νόμων αὐτῆς»[2888], ἤτοι τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅτι «ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν»[2889]. Οὕτως «οἱ ἀγαπῶντες αὐτὸν συντηρήσουσι τὰς ὁδοὺς αὐτου»[2890].

«Μετὰ» «τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, πολλῷ στενωτέρα γέγονεν (ἔχει γίνει) ἡ ὁδὸς»[2891] τῆς ἀρετῆς. Διὸ ἔλεγεν ὁ Κύριος· «τὶ στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν!»[2892]. «Τὸ Εὐαγγέλιον» «πολὺ τῶν νομικῶν διατάξεων» «ἐργωδέστερόν» ἐστιν[2893]. Ἡ ἐποχὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι καιρὸς τῶν «μειζόνων ἐντολῶν» καὶ οἱ πιστοὶ ὀφείλουσιν, ὅπως ἀγωνίζωνται μειζόνως. Ἀλλ' ὅμως οὗτοι «πλείονος» «δυνάμεως» ἀπολαύουσι παρὰ Θεοῦ[2894]. Διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ, πᾶσαι αἱ θεῖαι ἐντολαὶ κατορθοῦνται. Διὸ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγε· «πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι με Χριστῷ»[2895]. «Διὰ Χριστοῦ», οὐχὶ μόνον «ἡ ἀλήθεια», ἀλλὰ καὶ «ἡ Χάρις ἐγένετο»[2896]. Τοῦτο δηλοῖ μάλιστα ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου «ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ»,

2879. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1000.
2880. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 748.
2881. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1024.
2882. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 393.
2883. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 868.
2884. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 705.
2885. Ἰωάν. ιδ' 24.
2886. Ἰωάν. ιδ' 15.
2887. 1 Ἰωάν. ε' 3.
2888. Σοφ. Σολομ. στ' 18.
2889. 1 Ἰωάν. δ' 16.
2890. Σοφ. Σειρ. β' 15.
2891. Χρυσοστόμου, PG. 48, 566.
2892. Ματθ. ζ' 14.
2893. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 648.
2894. Χρυσοστόμου, PG. 57, 244.
2895. Φιλιπ. δ' 13.
2896. Ἰωάν. α' 17.

ἔνθα οἱ μαθηταὶ ἐγένοντο «ἐπόπται» «τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος»[2897].

«Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ, παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν· καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. Καὶ ἰδοὺ ὤφθησαν αὐτοῖς Μωσῆς καὶ Ἠλίας μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες»[2898] καὶ «ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἱερουσαλὴμ»[2899]. Καὶ «ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτοὺς (τοὺς τρεῖς μαθητάς) καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε»[2900]. Τὸ πρόσωπον ἔλαμψεν «ὡς ὁ ἥλιος» καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκὰ «ὡς τὸ φῶς», διότι ὁ Χριστὸς «φῶς ἐστι»[2901] καὶ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης. Δὲν ἦτο «φάσμα» «τὸ φῶς ἐκεῖνο»[2902] ἐν τῷ ὄρει, ἀλλὰ «τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν»[2903], ὃ «ἐσαεί τε ἔσται (θὰ εἶναι) καὶ ἦν ἐκ τῆς ἀρχῆς»[2904]. Ἀποκαλύπτων εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν θείαν αὐτοῦ δόξαν ὁ Κύριος μεταμορφοῦται, «οὐχ ὃ οὐκ ἦν προβαλλόμενος»[2905], «οὐδὲ εἰς ὅπερ οὐκ ἦν μεταβαλλόμενος»[2906], «ἀλλ' ὅπερ ἦν τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς ἐκφαινόμενος»[2905]. Μετεμορφώθη ὁ Κύριος «οὐχὶ» «τὸ σχῆμα τὸ ἀνθρώπινον ἀποβαλόντος τοῦ σώματος», ἀλλὰ διὰ «δόξης τινὸς φωτοειδοῦς» περιβαλόντος αὐτό, δι' ἀποκαλύψεως[2907]. «Ἐφαίνετο» «ἡ θεία δύναμις διαυγάζουσα» τοὺς μαθητάς, «ὥσπερ φῶς δι' ὑελίνων ὑμένων (περικαλυμμάτων)» διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος τοῦ Κυρίου[2908]. «Διανοίγων τούτων τὰ ὄμματα»[2909], ἀπεκάλυψε τὴν μεγαλοπρεπῆ αὐτοῦ δόξαν ὑπὲρ τὸν ἥλιον λάμπουσαν[2910] «ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ»[2911] καὶ ἔδειξεν αὐτὴν «τοῖς μαθηταῖς», «καθὼς ἠδύναντο» θεωρεῖν[2912].

«Φῶς νοητὸν καὶ νοερόν, μᾶλλον δὲ πνευματικὸν»[2913] ἐστι «τὸ φῶς ἐκεῖνο» τοῦ Θαβώρ, «τὸ ἀπόρρητον, τὸ ἀπρόσιτον, τὸ ἄϋλον, τὸ ἄκτιστον, τὸ θεοποιόν, τὸ ἀΐδιον, ἡ λαμπρότης τῆς θείας φύσεως, ἡ δόξα τῆς θεότητος, ἡ τῆς οὐρανίου βασιλείας εὐπρέπεια»[2914]. «Τὸ φῶς» «τοῦτο καὶ σοφία ἐστὶ Θεοῦ» «καὶ δικαιοσύνη καὶ ἁγιότης καὶ ἐλευθερία»[2915] ψυχῆς «καὶ ζωὴ ἐστιν ἀΐδιος»[2916]. Γνωρίσματα τοῦ φω-

2897. 2 Πέτρ. α' 18, 16.
2898. Ματθ. ιζ' 1 - 3.
2899. Λουκ. θ' 31.
2900. Ματθ. ιζ' 5.
2901. 1 Ἰωάν. α' 5.
2902. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 629.
2903. Ἰωάν. α' 9.
2904. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 629.
2905. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 564.
2906. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 628.
2907. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 656.
2908. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 233.
2909. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 564.
2910. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 1409.
2911. 2 Πέτρ. α' 18.
2912. Ἀπολυτικίου 6ης Αὐγούστου.
2913. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 420.
2914. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 634.
2915. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 649.
2916. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 650.

τὸς τούτου τῆς ζωῆς εἰσιν, «κατάπαυσις τῶν μὴ καλῶν ἡδονῶν τε καὶ παθῶν», «λογισμῶν εἰρήνη καὶ κατάστασις (τάξις), ἀνάπαυσις καὶ χαρὰ πνευματική, περιφρόνησις ἀνθρώπων δόξης, ταπείνωσις ἀγαλλιάσει ἀπορρήτῳ συνημμένη (συνηνωμένη), κόσμου μῖσος, οὐρανίων ἔρως, μᾶλλον δὲ μόνου τοῦ Θεοῦ τῶν οὐρανῶν»[2917]. Ὁ Χριστὸς εἶναι τοῦτο τὸ φῶς. Ὁ σαρκωθεὶς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐστι «τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον»[2918]. Διὸ ὁ Κύριος εἶπεν· «ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ»[2919]. «Ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει (θὰ ἔχῃ) τὸ φῶς τῆς ζωῆς»[2920]. «Ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε»[2921]. Διό, ἐν Θαβώρ, ἐκ τῆς φωτεινῆς νεφέλης, «τουτέστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ»[2922], φωνὴ αὐτοῦ ἔλεγεν, «οὗτος» ὁ ὑπὲρ ἥλιον λάμπων «ἐστὶν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε» (ἰ. ἀ. σ. 9).

Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς δημιουργίας ἐκτίσθη παρὰ Θεοῦ τὸ ὑλικὸν φῶς. Τὴν δὲ ἕκτην τὸ ἕτερον φῶς, ἤγουν ὁ ἄνθρωπος (ἰ. ἀ. σ. 18, 37). Διὰ τῆς πτώσεως τοῦ Ἀδάμ, τὸ φῶς ἄνθρωπος ἐσκοτίσθη ἐπὶ ἓξ χιλιετηρίδας, ἢ ἡμέρας, καθ' ὅτι «παρὰ Κυρίῳ» «χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία»[2923]. «Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ» ἀποκαλύπτεται ἐν ὄρει Θαβώρ, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐστι «τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων»[2924]. Ἤτοι «τὸ φῶς τῆς ζωῆς»[2925] αὐτῶν, τὴν ὁποίαν θὰ ἐλάμβανον μετὰ τὸ πάθος Κυρίου τῆς ἕκτης ἡμέρας καὶ τὴν μετ' αὐτὸ ἔνδοξον αὐτοῦ ἀνάστασιν. Διὸ «οἱ ὀφθέντες ἐν δόξῃ» «Μωυσῆς καὶ Ἠλίας» «ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ), ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ»[2926], «τουτέστι τὸ πάθος καὶ τὸν σταυρόν»[2927]. Ὁ ὀφθεὶς «Μωυσῆς τὸν νόμον ἔδωκε» καὶ δὴ περὶ τοῦ προβάτου τοῦ Πάσχα. «Ἠλίας δὲ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἐζήλωσε»[2928] καὶ «ἀνελήφθη»[2929], ὡς ὁ Ἐνὼχ μετετέθη[2930] (ἰ. ἀ. σ. 79). Διὰ τοῦ Μωυσέως προεφητεύθη τὸ σωτήριον πάθος τοῦ Ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ αἴροντος τῆς ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Διὰ τοῦ Ἠλιοὺ προετυπώθη ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ἀνάληψις τοῦ Κυρίου. Δι' ἀμφοτέρων δὲ τῶν Προφητῶν τούτων, προεδηλώθη τὸ καινὸν Πάσχα Κυρίου, δι' οὗ ἐγένετο ἡ σωτηρία πάντων ἀνθρώπων, ζώντων καὶ νεκρῶν. Ἡ «παράστασις» ἐν τῷ ὄρει Μωυσέως τοῦ ἱερωτάτου καὶ Ἠλιοὺ τοῦ παναρίστου

2917. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 648.
2918. Ἰωάν. α' 9.
2919. Ἰωάν. ιβ' 46.
2920. Ἰωάν. η' 12.
2921. Ἰωάν. ιβ' 36.
2922. Χρυσοστόμου, PG. 58, 553.
2923. 2 Πέτρ. γ' 8.
2924. Ἰωάν. α' 4.
2925. Ἰωάν. η' 12.
2926. Λουκ. θ' 30 - 31.
2927. Χρυσοστόμου, PG. 58, 551.
2928. Χρυσοστόμου, PG. 58, 550.
2929. 4 Βασιλ. β' 11.
2930. Γενέσ. ε' 24.

δηλοῖ καὶ ὅτι ὁ ὑπ' αὐτῶν δορυφορούμενος Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ Δεσπότης καὶ τοῦ «νόμου» καὶ τῶν «Προφητῶν»[2931]. Ὤφθησαν Μωυσῆς καὶ Ἠλίας, καθ' ὅτι διὰ τούτων προετυπώθη ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Χριστοῦ. Τοῦ Μωυσέως «δεδόξασται ἡ ὄψις τοῦ χρώματος τοῦ προσώπου αὐτοῦ» ἐν τῷ ὄρει Σινᾷ[2932] (ἰ. ἀ. σ. 150). Τοῦ δὲ Ἠλιοὺ ἡ ἀνάληψις ἐγένετο καὶ ἐν πυρί, καθ' ὅτι ἐφάνησαν κατ' αὐτὴν «ἅρμα πυρὸς καὶ ἵπποι πυρός»[2933].

Ὡς οἱ Προφῆται Μωυσῆς καὶ Ἠλίας ὤφθησαν «ἐν δόξῃ» τοῦ μεταμορφωθέντος Χριστοῦ, οὕτω καὶ πάντες οἱ δικαιούμενοι ἐν Χριστῷ «ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν»[2934] καὶ ὡς «τέκνα φωτόμορφα τῆς Ἐκκλησίας»[2935]. «Ἐκείνης οὖν τῆς μελλούσης δόξης ὑπόδειγμα παρεδήλου ἡ παραδειχθεῖσα τοῖς μαθηταῖς μεταμόρφωσις»[2936]. Διὰ ταύτην τὴν Χάριν καὶ τὴν ἐπανένδυσιν τοῦ γυμνωθέντος διὰ τῆς παραβάσεως ἀνθρώπου (ἰ. ἀ. σ. 61), ἐσαρκώθη ὁ Θεὸς Λόγος, ἐβαπτίσθη ἐν Ἰορδάνῃ, μετεμορφώθη ἐν Θαβὼρ καὶ χωρεῖ πρὸς τὸ βάπτισμα τοῦ μαρτυρίου τοῦ Σταυροῦ ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἡ δόξα τῶν ἐν Χριστῷ ζώντων θὰ ἀποκαλυφθῇ καθολικῶς κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου. «Ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν», λέγει ὁ Ἀπόστολος, «τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ»[2937]. Μετὰ τὰς γενομένας δύο «μεταθέσεις βίων», τοῦ νόμου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Καινῆς Διαθήκης, καὶ τρίτη ἀναμένεται. «Καὶ τρίτον σεισμὸν εὐαγγελιζόμεθα», λέγει Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, «τὴν ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰ ἐκεῖστε μετάστασιν, τὰ μηκέτι κινούμενα, μηδὲ σαλευόμενα»[2938]. Δηλαδή, τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν μέλλουσαν ζωήν, κατὰ τὴν ὁμολογίαν «προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος»[2939].

4. Τὰ νομικὰ Πάσχα τοῦ Κυρίου

Ὡς προελέχθη, δύο βαπτίσματα ἐβαπτίσθη ὁ Χριστός. Τὸ βάπτισμα Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ τὸ βάπτισμα τοῦ αἵματος τοῦ Σταυροῦ. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων βαπτισμάτων, ὁ Κύριος διῆλθε «κηρύσσων τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ»[2940], καὶ «εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ Διαβόλου»[2941]. Με-

2931. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 653.
2932. Ἐξόδ. λδ' 29.
2933. 4 Βασιλ. β' 11.
2934. Ματθ. ιγ' 43.
2935. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 836.
2936. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 72, 656.
2937. Κολασ. γ' 4.
2938. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 160 161.
2939. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
2940. Μάρκ. α' 14.
2941. Πράξ. ι' 38.

τὰ τὴν βάπτισιν ἐν Ἰορδάνῃ καὶ τὸ τεσσαρακονθήμερον ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπέστρεψε πρὸς Ἰωάννην. Ἐξερχόμενος δὲ «εἰς τὴν Γαλιλαίαν»[2942], ἐξέλεξε τοὺς πρώτους μαθητὰς καὶ μετ' αὐτῶν παρέστη εἰς τὸν ἐν Κανᾷ γάμον[2943]. «Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καπερναοὺμ»[2944] καί, ἐπειδὴ «ἐγγὺς ἦν τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων», «ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα»[2945].

Πόσα νομικὰ Πάσχα ἐποίησεν ὁ Κύριος μετὰ τὴν βάπτισιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Προδρόμου; Οἱ συνοπτικοὶ Εὐαγγελισταί, Ματθαῖος, Μᾶρκος καὶ Λουκᾶς, ἀναφέρουσι ρητῶς ἓν Πάσχα, μὴ ἀποκλείοντες καὶ ἄλλα. Δηλαδὴ τὸ τελευταῖον νομικὸν Πάσχα, καθ' ὃ ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη[2946]. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁμιλεῖ περὶ τριῶν νομικῶν Πάσχα, μὴ ἀποκλείων καὶ ἕτερον. Δηλαδὴ ἑνὸς μετὰ τὸν ἐν Κανᾷ γάμον[2947], δευτέρου μετὰ τὸ θαῦμα τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ὀψαρίων[2948], καὶ τρίτον, καθ' ὃ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου[2949]. Κατὰ τὰ τρία ταῦτα νομικὰ Πάσχα, ὁ χρόνος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἕως τοῦ πάθους ἐκτείνεται εἰς περίοδον «ἐνιαυτῶν δύο»[2950] καὶ δύο καὶ ἥμισυ περίπου μηνῶν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ Ἁγία Γραφὴ συμπληροῦται παρὰ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως. Ὁ «ἀποστολικὸς» πατὴρ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, «ὁ τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου μαθητής»[2951], γράφει, ὅτι ὁ Χριστός, «τρεῖς ἐνιαυτοὺς κηρύξας τὸ Εὐαγγέλιον», «ἐσταυρώθη»[2952]. Δηλαδὴ ὁ Κύριος ἔπαθε, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τριῶν ἐτῶν ἀπὸ τῆς βαπτίσεως. Ὁ χρόνος τῶν τριῶν καὶ πλέον τούτων ἐτῶν περιλαμβάνει τέσσαρα νομικὰ Πάσχα. Πρῶτον τῆς ἀνοίξεως τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ κηρύγματος τοῦ Κυρίου, δεύτερον τῆς ἀνοίξεως τοῦ δευτέρου ἔτους, τρίτον τῆς ἀνοίξεως τοῦ τρίτου ἔτους καὶ τέταρτον τῆς μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ τρίτου ἔτους ἀνοίξεως. Ἀκριβῶς ταῦτα ἔχουσιν ὡς ἀκολούθως.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐβαπτίσθη τὴν 6ην Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους ϛφλϛ' (5536) ἀπὸ κτίσεως (ἰ. ἀ. σ. 262). Ἐτέλεσε δὲ τὸ πρῶτον νομικὸν Πάσχα τῇ 14ῃ Νισάν, ἤτοι «τῇ κζ' (27ῃ) Μαρτίου μηνός», καὶ ἐν ἡμέρᾳ «Σαββάτῳ» τοῦ ἐπομένου ἔτους ϛφλζ' (5537), ἀρχὴν λαβόντος «ἀπὸ κα' (21ης) τοῦ Μαρτίου μηνός»[2953].

2942. Ἰωάν. α' 44.
2943. Ἰωάν. β' 2.
2944. Ἰωάν. β' 12.
2945. Ἰωάν. β' 13.
2946. Ματθ. κστ' 2. Μάρκ. ιδ' 1. Λουκ. κβ' 1.
2947. Ἰωάν. β' 13, 23.
2948. Ἰωάν. στ' 4.
2949. Ἰωάν. ια' 55, ιβ' 1.
2950. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 944.
2951. Μαρτυρίου Ἰγνατίου Θεοφόρου, ΒΕΠΕΣ, 2, 338.
2952. Ἰγνατίου Θεοφόρου, ΒΕΠΕΣ, 2, 301 - 302.
2953. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 516.

Δηλαδὴ τὸ πρῶτον τοῦτο Πάσχα ἐτελέσθη ὀγδοήκοντα ἡμέρας μετὰ τὴν βάπτισιν. Διότι 25 ἡμέραι τοῦ Ἰανουαρίου, 31 πλὴν 6 ἴσον 25, καὶ 28 ἡμέραι τοῦ Φεβρουαρίου καὶ 27 ἡμέραι τοῦ Μαρτίου ἴσον 80 ἡμέραι. Ἐκ τῶν ὀγδοήκοντα τούτων ἡμερῶν, τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐποίησεν ὁ Κύριος ἐν τῇ ἐρήμῳ[2954]. Κατὰ δὲ τὰς ὑπολοίπους τεσσαράκοντα ἡμέρας, ὁ Χριστὸς μετέβη εἰς «Γαλιλαίαν», ἐποίησε τὸ «ἐν Κανᾷ» θαῦμα, «κατέβη εἰς Καπερναούμ», ἤρχισε τὸ κήρυγμα «καὶ ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα» διὰ «τὸ Πάσχα»[2955]. Οὕτως, ὁ Χριστὸς ἐτέλεσε τὸ πρῶτον νομικὸν Πάσχα ἡμέρας «τινὰς» μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ κηρύγματος[2956]. Τοῦτο τὸ πρῶτον ἔτος ὁ Χριστὸς ἐκήρυξεν «ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν»[2957], «τουτέστι μὴ ἀντιλεγόμενον. Τὸν γὰρ πρῶτον ἐνιαυτὸν» «πάντες κατεδέχοντο» τὸ κήρυγμα «καὶ οὔτε Ἰουδαῖοι ἀντέλεγον, οὔτε ἔθνη, οὔτε Σαμαρεῖται, ἀλλὰ πάντες ἡδέως (εὐχαρίστως) ἤκουον αὐτοῦ»[2958].

«Δεύτερον νομικὸν» «Πάσχα» «ἐπετέλεσεν» ὁ Χριστὸς τὴν 14ην Νισάν, ἤτοι «τῇ ιε΄ (15η) τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς» τοῦ ἔτους ͵εφλη΄ (5538) ἀπὸ κτίσεως, ἀρχὴν λαβόντος «ἀπὸ κα΄ (21ης) τοῦ κατὰ Ρωμαίους Μαρτίου μηνός», ἤγουν ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. Ἔπεσε δὲ ἡ 14η Νισὰν τοῦ ἔτους τούτου «ἐν ἡμέρᾳ ἕκτῃ», ἤτοι Παρασκευῇ[2959], ἡ δὲ 15η Νισὰν ἐν Σαββάτῳ. Τοῦτο κυρίως τὸ Σάββατον καλεῖται δευτερόπρωτον, ὡς ἀναφέρεται ἐν τῇ Γραφῇ. «Ἐγένετο δὲ ἐν Σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ», γράφει ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, «διαπορεύεσθαι αὐτὸν (τὸν Χριστόν) διὰ τῶν σπορίμων· καὶ ἔτιλλον (ἔκοπτον) οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυας καὶ ἤσθιον, ψώχοντες (τρίβοντες) ταῖς χερσί»[2960]. Δευτερόπρωτον Σάββατον ἐλέγετο ἡ 15η Νισάν, ἤτοι ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἑβδομαδιαίας ἑορτῆς τῶν Ἀζύμων, πίπτουσα ἐν Σαββάτῳ, δηλαδή, ἐν τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος. «Δευτερόπρωτον εἴρηται (ἔχει λεχθῇ), ἐπειδὴ δεύτερον μὲν ἦν τοῦ Πάσχα, πρῶτον δὲ τῶν Ἀζύμων. Ἑσπέρας γὰρ (τῆς Παρασκευῆς) θύοντες τὸ Πάσχα, τῇ ἑξῆς (ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου) τὴν τῶν Ἀζύμων ἐπανηγύριζον ἑορτήν, ἣν καὶ δευτερόπρωτον ἐκάλουν». «Σάββατον» ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι «πᾶσαν ἑορτὴν καλοῦσι»[2961]. Διὸ ἡ πρώτη τῶν Ἀζύμων τῆς 15ης Νισὰν ἐκαλεῖτο ἐπίσης δευτερόπρωτον σάββατον καὶ ὅτε ἔπιπτε καὶ εἰς ἑτέραν ἐκτὸς Σαββάτου ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος[2962].

«Πάλιν, τρίτον νομικὸν Πάσχα» ἑώρτασεν ὁ Κύριος τῇ 14ῃ Νι-

2954. Λουκ. δ΄ 2.
2955. Ἰωάν. α΄ 44 καὶ β΄ 1, 12, 13.
2956. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 540.
2957. Λουκ. δ΄ 19.
2958. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 932.
2959. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 525.
2960. Λουκ. στ΄ 1.
2961. Ἰσιδώρου Πηλ. PG. 78, 816.
2962. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 516.

σάν, ἤτοι «τῇ δ΄ (4η) τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς καὶ ἐν ἡμέρᾳ γ΄», ἤγουν Τρίτῃ τῆς ἑβδομάδος, τοῦ ἔτους ͵εφλθ΄ (5539) ἀπὸ κτίσεως, «ἀρξάμενον ἀπὸ κα΄ (21ης) καὶ αὐτῆς τοῦ Μαρτίου μηνός»[2963]. Τὸ δὲ τέταρτον νομικὸν Πάσχα συμπίπτει πρὸς τὸ σωτήριον πάθος τοῦ Κυρίου. Τοῦτο ἐγένετο τὴν 14ην τοῦ κατὰ σελήνην μηνὸς Νισὰν τοῦ ἔτους ͵εφμ΄ (5540) ἀπὸ κτίσεως, ἀρχὴν λαβόντος ἀπὸ κα΄ (21ης)· καὶ αὐτῆς τοῦ Μαρτίου μηνός. Συνέπεσε δὲ ἡ 14η Νισὰν τοῦ ἔτους τούτου πρὸς τὴν «κγ΄ (23ην) τοῦ Μαρτίου μηνὸς» καὶ ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ἕκτην, ἤγουν Παρασκευήν[2964]. Δηλαδὴ τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, ἀρχὴν λαβούσης ἀπὸ τῆς κα΄ (21ης) Μαρτίου (ἰ. ἀ. σ. 30).

Κατὰ ταῦτα, ὁ Χριστὸς ἐβαπτίσθη τὴν 6ην Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 5536 ἀπὸ κτίσεως, εἰς ἡλικίαν 30 ἐτῶν καὶ 13 ἡμερῶν. Ἐσταυρώθη δὲ τὴν 23ην Μαρτίου τοῦ ἔτους 5540, ἤτοι 3 ἔτη καὶ 76 ἡμέρας μετὰ τὴν βάπτισιν. Διότι ἀπὸ 6 Ἰανουαρίου 5536 ἕως 6 Ἰανουαρίου 5539 γίνονται ἔτη 3. Πάλιν 6 Ἰανουαρίου ἕως 23 Μαρτίου γίνονται ἡμέραι 76, καθ᾽ ὅτι 25 ἡμέραι τοῦ Ἰανουαρίου, 31 πλὴν 6 ἴσον 25, καὶ 28 ἡμέραι τοῦ Φεβρουαρίου καὶ 23 ἡμέραι τοῦ Μαρτίου ἴσον 76 ἡμέραι. Λοιπόν, τρία ἔτη καὶ ἑβδομήκοντα ἓξ ἡμέραι[2965]. Λέγομεν ὅτι ὁ Κύριος ἐσταυρώθη τὴν 23ην Μαρτίου τοῦ 5540 ἔτους, διότι τοῦτο τὸ ἔτος ἤρχισεν ἀπὸ τῆς 21ης Μαρτίου. Ἕκαστον ἔτος ἐκτείνεται ἀπὸ 21 Μαρτίου ἕως 20 Μαρτίου τοῦ ἑπομένου ἔτους (ἰ. ἀ. σ. 30). Οὕτως, ὁ χρόνος τῶν τριῶν ἐτῶν καὶ 76 ἡμερῶν κατανέμεται εἰς 73 ἡμέρας τοῦ ἔτους 5536, 6 Ἰανουαρίου ἕως 20 Μαρτίου ἴσον 73 ἡμέραι, εἰς τρία ἔτη, ἤτοι τὰ 5537, 5538 καὶ 5539, καὶ εἰς 3 ἡμέρας τοῦ ἔτους 5540, 23 πλὴν 20 Μαρτίου ἴσον 3. 73 δὲ ἡμέραι τοῦ ἔτους 5536 καὶ 3 ἡμέραι τοῦ ἔτους 5540 ἴσον αἱ πλέον τῶν τριῶν ἐτῶν 76 ἡμέραι. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἔζησεν ἐν σαρκὶ ἐπὶ γῆς τριάκοντα τρία ἔτη καὶ 89 ἡμέρας, καθ᾽ ὅτι 30 ἔτη καὶ 13 ἡμέραι μέχρι τῆς βαπτίσεως, καὶ 3 ἔτη καὶ 76 ἡμέραι μετὰ ταύτην, ἴσον 33 ἔτη καὶ 89 ἡμέραι.

Τὸ ἔτος 5536 τῆς βαπτίσεως τοῦ Κυρίου συνεπληρώθησαν τὰ 483 ἔτη τῶν 69 ἑβδομάδων ἐκ τῶν 70 ἑβδομάδων τῆς προφητείας τοῦ Δανιὴλ (ἰ. ἀ. σ. 191 - 192). Ἡ δὲ ὑπολειπομένη μία, ἡ ἑβδομηκοστή, ἑβδομὰς ἐτῶν ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ἔτους 5536 καὶ ἀπὸ τῆς βαπτίσεως τοῦ Χριστοῦ. Συνεπῶς τὸ ἥμισυ τῶν ἑπτὰ ἐτῶν τῆς ἑβδομάδος ταύτης πίπτει εἰς τὸ ἔτος 5540. Διότι 3 ἔτη καὶ ἓξ μῆνες ἀπὸ τῆς 6ης Ἰανου-

2963. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 528. - 537.
2964. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 532
2965. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 540.

αρίου τοῦ 5536 ἔτους ἄγουσιν εἰς τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους 5540. 6 Ἰανουαρίου 5536 καὶ 3 ἔτη ἴσον 6 Ἰανουαρίου 5539. Καὶ ἕξ μῆνες ἴσον Ἰούνιος τοῦ 5540 ἔτους. Κατὰ τὸ πρῶτον ἥσιμυ τούτου τοῦ ἔτους σταυροῦται ὁ Χριστὸς καὶ αἴρεται «θυσία καὶ σπονδὴ» τοῦ νόμου, ὡς προεφητεύθη διὰ τῆς προρρήσεως, «καὶ ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος ἀρθρήσεταί μου θυσία καὶ σπονδή»[2966] (ἰ. ἀ. σ. 191 - 192)[2967]. Προσέτι, τὸν παρόντα χρόνον πολιτεύεται ἡ ἑβδομηκοστὴ ἑβδόμη γενεὰ ἀπὸ κτίσεως τοῦ Ἀδάμ (ἰ. ἀ. σ. 221). Παρῆλθον οἱ τρεῖς αἰῶνες τοῦ Νῶε, τοῦ Ἀβραάμ, καὶ τοῦ Μωυσέως καὶ τῶν Προφητῶν(ἰ. ἀ. σ. 75), καὶ ἤρχισεν ὁ αἰών, καθ' ὃν ὁ Χριστὸς σαρκωθεὶς πορεύεται πρὸς τὴν λυτρωτικὴν θυσίαν τοῦ Σταυροῦ καὶ τὴν σωτήριον ἀνάστασιν.

III
Η ΣΤΑΥΡΩΣΙΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Ἐν ἕξ ἡμέραις ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ὑλικὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον «καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ»[2968] (ἰ. ἀ. σ. 46). Καὶ νῦν, σαρκωθέντος τοῦ Μονογενοῦς, μέχρι τῆς ἕκτης ἡμέρας ἀναδημιουργεῖ τὸν πεπτωκότα διὰ τοῦ καινοῦ Πάσχα, καταπαύει τὸ Σάββατον διὰ τῆς ταφῆς καὶ ἄγει τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὴν ἀνακαίνισιν τῆς ὀγδόης ἡμέρας διὰ τῆς ἀναστάσεως τῆς Κυριακῆς. Ἡ τελευταία ἑβδομὰς τῆς ἐνσάρκου παρουσίας τοῦ Κυρίου ἐστὶ «μεγάλη ἑβδομὰς»[2969] καὶ ἀνακεφαλαίωσις τῶν πάντων «ἐν τῷ Χριστῷ»[2970] (ἰ. ἀ. σ. 219). Κατ' αὐτὴν ἐγένοντο «τὰ ἅγια καὶ σωτήρια καὶ φρικτὰ πάθη τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»[2971], ἅτινα ἠκολούθησεν ἡ ζωηφόρος ἀνάστασις αὐτοῦ[2972]. Ταῦτα ἐξετάζονται κατωτέρω εἰς τοὺς οἰκείους τόπους τῶν τύπων τῆς δεκάτης, τῆς ἰσημερίας, τῆς πανσελήνου, τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης καὶ τῆς ἕκτης ἡμέρας. Προσέτι τῶν μυστηρίων τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, τῆς ὑπερφυοῦς προσευχῆς ἐν Γεθσημανῇ, τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς τριημέρου ταφῆς τοῦ Κυρίου. Ἐπὶ πλέον τοῦ τύπου τοῦ Σαββάτου ἢ ἑβδόμης ἡμέρας καὶ τοῦ θαύματος τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν Κυριακὴν ἢ ὀγδόην ἡμέραν.

α') Ο ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΔΕΚΑΤΗΣ

«Τῇ δεκάτῃ» τοῦ πρώτου μηνὸς Νισὰν ἐλαμβάνετο κατὰ νόμον

2966. Δαν. θ' 27.
2967. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 404.
2968. Γενέσ. β' 2.
2969. Τριῳδίου.
2970. Ἐφεσ. α' 10.
2971. Ἀκολουθίας τῶν Ἁγίων Παθῶν.
2972. Ἀκολουθίας Κυριακῆς τοῦ Πάσχα.

τὸ πρόβατον τοῦ νομικοῦ Πάσχα ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ διετηρεῖτο «ἕως τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ μηνὸς τούτου», ὅτε καὶ ἐσφάζετο «πρὸς ἑσπέραν»[2973] (ἰ. ἀ. σ. 154).

«Βαθὺς» ἐνταῦθα «ὁ λόγος» περὶ δεκάτης[2974]. Ὁ ἀριθμὸς δέκα «ἀριθμῶν πληρέστατός» ἐστιν, «ἐκ μονάδων πρώτη μονὰς τελεία καὶ γεννητικὴ τελειότητος»[2975]. Ἡ ἀναγραφὴ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ δέκα διὰ τοῦ γράμματος ἰῶτα (ι) δηλοῖ τὸν Χριστόν, καθ' ὅτι τὸ ἰῶτα λαμβάνεται καὶ ὡς «ἀκροστιχὶς τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ»[2976]. Τέλειος δὲ ἐστιν ὁ Χριστὸς καὶ «διὰ τὴν θεότητα» «καὶ διὰ τὴν πρόσληψιν», ἤτοι τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ[2977] (ἰ. ἀ. σ. 155, 157). Πολλαὶ ἡμέραι ὑπάρχουσι πρὸ τῆς δεκάτης ἡμέρας τοῦ μηνός, ἀπὸ δὲ τῆς δεκάτης ἕως τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἀριθμοῦνται ἡμέραι πέντε. Καὶ ὁ Χριστὸς προαιώνιός ἐστι «τῇ θεότητι»[2978], ἐνηνθρώπησε δὲ κατὰ τὸν πέμπτον πνευματικὸν αἰῶνα, ἀνακεφαλαιώσας πάντα τὰ πρότερα, ἀπὸ τῶν παλαιῶν χρόνων μέχρι τοῦ νῦν, (ἰ. ἀ. σ. 157, 75, 219). «Δέκατος» ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ τάσσεται ὁ δίκαιος Νῶε. Νῶε σημαίνει «ἀνάπαυσις»[2979] καὶ ἔστι «Χριστοῦ τύπος»[2980]. Ὁ Χριστὸς ἐπλήρωσε τὸν τύπον τοῦ Νῶε, «αὐτὸς γὰρ ἐστιν ὁ κατὰ ἀλήθειαν Νῶε, τουτέστιν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀνάπαυσις» ἡμῶν[2981] (ἰ. ἀ. σ. 83). Δέκα εἰσὶν αἱ πληγαὶ τοῦ Φαραὼ Αἰγύπτου, καθ' ὅτι πλήρως ἐπλήγη τὸ ὡλοκληρωμένον κακὸν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ. «Νόμου» «τὸ κορυφαιότατον δόγμα ἡ δεκάλογός» ἐστι· «μετὰ δὲ τὰς δέκα τοῦ νόμου ἐντολάς, τότε» ἔρχεται ὁ Χριστός, ὁ πληρώσας τὸν νόμον[2982] (ἰ. ἀ. σ. 123, 147). Τῇ «δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου»[2983] εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ εἰς γῆν Χαναάν, ὅτε κατὰ νόμον ἐλαμβάνετο τὸ πρόβατον τοῦ τυπικοῦ Πάσχα κατ' οἶκον, διὰ τὴν θυσίαν τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης (ἰ. ἀ. σ. 181, 154). Καὶ ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐσαρκώθη τὴν δεκάτην τοῦ πρώτου μηνὸς σελήνης τοῦ ἔτους 5507 ἀπὸ κτίσεως. Ἐβαπτίσθη τὸ βάπτισμα Ἰωάννου τὴν δεκάτην ὥραν τῆς ἕκτης Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 5536. Εἰσῆλθε δὲ εἰς Ἱερουσαλὴμ διὰ τὸ βάπτισμα τοῦ αἵματος, ἤτοι τὴν σταυρικὴν θυσίαν, τὴν δεκάτην τοῦ πρώτου μηνὸς σελήνης τοῦ ἔτους 5540(ἰ. ἀ. σ. 263). Ὅτε τὸ πρόβατον ἐλαμβάνετο κατ' οἶκον διὰ τὸ νομικὸν Πάσχα, τότε καὶ τὸ τέλειον πρόβατον, «ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ»[2984], ὁ τέλειος Κύριος ἡ-

2973. Ἐξόδ. ιβ' 3, 6.
2974. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 421.
2975. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 641.
2976. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 365.
2977. Γρηγορίου Θεολόγου, PG. 36, 640 - 641.
2978. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας κ.ἄ., PG. 77, 1204.
2979. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 52.
2980. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 43, 452.
2981. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 60.
2982. Χρυσοστόμου, PG. 59, 740.
2983. Ἰησ. Ναυ. δ' 19.
2984. Ἰωάν. α' 29.

μῶν Ἰησοῦς Χριστός, προσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ τὸν Ναὸν Κυρίου, διὰ τὸ καινὸν Πάσχα, τὴν ἀληθινὴν θυσίαν καὶ τὴν τελείαν σωτηρίαν τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου.

Πρὸ τοῦ Πάσχα ὁ Χριστὸς «τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν»[2985], εἰς «τύπον» «τῆς καθόλου τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως»[2986]. «Τὴν κοινὴν ἀνάστασιν πρὸ τοῦ» «πάθους πιστούμενος»[2987], «φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε· Λάζαρε, δεῦρο (ἐλθὲ) ἔξω»[2988]· καὶ οὕτως ἀνέστησεν αὐτόν. «Ἔρχεται» γὰρ «ὥρα», «ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται»[2989]. Πολλάκις ὁ Χριστὸς ὡμίλησε περὶ τοῦ πάθους τοῦ Σταυροῦ. Πρὸ τούτου ὅμως, «ἀναβαίνων» «εἰς Ἱεροσόλυμα, παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ»[2990] καὶ «σαφέστερον ἔλεγεν»[2991]: «ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἀναστήσεται»[2992]. Ὁ Χριστὸς διῆλθε «τὴν Ἱεριχώ»[2993], εἰς ἣν κατῆλθεν ἐκ τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ «ὁδεύων» ὡς ὁ καλὸς «Σαμαρείτης»[2994], καὶ ἣν πάλαι δι' αὐτοῦ ἐκυρίευσεν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, περικυκλώσας ταύτην μετὰ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπὶ ἓξ ἡμέρας καὶ περιελθὼν αὐτὴν «τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ» «ἑπτάκις»[2995]. Καὶ «πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ τεθνηκώς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει· ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ»[2996].

Ἐκεῖ ἡ «Μαρία, λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ»[2997], τηρήσασα (φροντίσασα) τοῦτο «εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ»[2998] τοῦ Κυρίου. «Ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου»[2999]. Ἡ αἰσθητὴ αὕτη εὐωδία «προεμήνυε» «τὸ νοητὸν» μύρον, ὅ ἐστιν «ἡ τοῦ Χριστοῦ γνῶσις». «Τοῦ γὰρ σώματος αὐτοῦ ἀλαβάστρου δίκην ἐκκεντηθέντος» ἐν τῷ Σταυρῷ, «ἡ τῆς γνώσεως εὐωδία τὸν ὅλον ἐπλήρωσε κόσμον». «Εὐθὺς γὰρ μετὰ τὸ πάθος» «ἡ σύμπασα οἰ-

2985. Ἰωάν. ιβ' 17.
2986. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 64.
2987. Ὄρθρου Σαββάτου τοῦ Λαζάρου.
2988. Ἰωάν. ια' 43.
2989. Ἰωάν. ε' 25. Χρυσοστόμου, PG. 59, 357.
2990. Ματθ. κ' 17.
2991. Χρυσοστόμου, PG. 58, 617.
2992. Μάρκ. ι' 33 - 34.
2993. Λουκ. ιθ' 1.
2994. Λουκ. ι' 33.
2995. Ἰησ. Ναυ. στ' 15.
2996. Ἰωάν. ιβ' 1 - 2.
2997. Ἰωάν. ιβ' 3.
2998. Ἰωάν. ιβ' 7.
2999. Ἰωάν. ιβ' 3.

κουμένη» «ἐπληρώθη μύρου» «τῆς Χριστοῦ εὐωδίας», «ὥσπερ μέγας οἶκος»[3000]. Τὸ δεῖπνον τοῦτο τοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ ἐγερθέντος ἐκ νεκρῶν Λαζάρου «τῆς εἰλικρινοῦς ἀναστάσεως σημεῖον ἦν»[3001]. Διὸ ἐγένετο «πρὸ ἕξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα». Πρόδρομός ἐστιν ἡ ἡμέρα αὕτη τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ὡς ὁ Ἰωάννης πρόδρομος ἐγένετο τοῦ Χριστοῦ. «Ὥσπερ γὰρ Ἰωάννης προέδραμεν τοῦ Κυρίου, οὕτω καὶ αὕτη προέδραμεν τῆς ἀναστάσεως» αὐτοῦ[3002]. Ἡ πρώτη τῆς ἑβδομάδος ἦτο αὕτη ἡ ἡμέρα, ἤτοι ἡ Κυριακή, ἡ πρὸ τῆς Κυριακῆς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ Κυριακή. Δηλαδή, ἡ «ἐνάτη τοῦ μηνὸς»[3003] Νισάν, ἡ «πρὸ τοῦ ληφθῆναι τὸ πρόβατον» ἡμέρα, ἤτοι ἡ πρὸ τῆς δεκάτης Νισάν. Ἔθος εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι, «οὐκ ἐκ νόμου, ἀλλ' ἀπὸ συνηθείας», «ὀλίγον τι πανηγυρίζειν» τὴν ἐνάτην Νισάν, «ἵνα μετὰ τὸ παραληφθῆναι τὸ πρόβατον» τὴν ἐπομένην, ἤγουν τὴν δεκάτην Νισάν, «σχολάσωσι λοιπὸν ἕως τῆς ἑορτῆς» τοῦ Πάσχα ἐν «νηστείᾳ, ἤτοι ὀλιγοσιτίᾳ καὶ ἁγνισμοῖς» τοῦ νόμου. «Φαίνεται οὖν ὁ Κύριος τιμήσας καὶ ἐν τούτῳ τὰ τῆς ἑορτῆς ἔθη»[3004]. Δειπνήσας ὁ Χριστὸς ἐν Βηθανίᾳ μετὰ Λαζάρου τὴν ἐνάτην τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης, «τῇ ἐπαύριον»[3005], δηλαδὴ τὴν δεκάτην, εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα.

Μετὰ τὸ μέγα θαῦμα τῆς ἀναστάσεως τοῦ τετραημέρου ἐν τῷ τάφῳ Λαζάρου, «συνήγαγον» «οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ» «συνεβουλεύσαντο, ἵνα ἀποκτείνωσι» τὸν Ἰησοῦν Χριστόν[3006]. Τὴν δὲ ἐπομένην τοῦ δείπνου μετὰ τοῦ ἀναστάντος Λαζάρου, ὁ Χριστὸς ἐπορεύθη πρὸς τὸν θάνατον, «ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου»[3007]. «Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα»[3008], «εὑρὼν» «ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον», ἤτοι «πῶλον ὄνου», «ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό»[3009]. «Ὄχλος πολὺς» δέ, «ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτὴν» τοῦ Πάσχα, «ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ»[3010]. «Πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν, ἄλλοι δὲ στοιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν»[3011]. «Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον λέγοντες· ὡσαννὰ τῷ Υἱῷ Δαυΐδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις»[3012]. Καὶ ὁ Χριστός, «ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ»[3013]. «Καὶ

3000. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 76.
3001. Χρυσοστόμου, PG. 63, 818.
3002. Χρυσοστόμου, PG. 61, 718.
3003. Θεοφυλάκτου, PG. 124, 113.
3004. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 73.
3005. Ἰωάν. ιβ' 12.
3006. Ἰωάν. ια' 47, 53.
3007. Ἑβρ. β' 14.
3008. Ματθ. κα' 1.
3009. Ἰωάν. ιβ' 14, 15.
3010. Ἰωάν. ιβ' 12 - 13.
3011. Μάρκ. ια' 8.
3012. Ματθ. κα' 9.
3013. Λουκ. ιθ' 41.

εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις»[3014]. «Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ Ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς· γέγραπται ὅτι ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστιν· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν»[3015]. «Καὶ προσῆλθον αὐτῷ χωλοὶ καὶ τυφλοὶ ἐν τῷ Ἱερῷ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια, ἃ ἐποίησε, καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ Ἱερῷ καὶ λέγοντας, ὡσαννὰ τῷ Υἱῷ Δαυΐδ, ἠγανάκτησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· ναί· οὐδέποτε ἀνέγνωτε, ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον; Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως»[3016].

«Ἐπὶ πῶλον ὄνου» εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ διὰ τούτου «τῶν ἀκαθάρτων ἐθνῶν τὴν κλῆσιν προανεφώνει»[3017]. «Ἐνταῦθα γὰρ ἡ Ἐκκλησία δηλοῦται διὰ τοῦ πώλου καὶ ὁ λαὸς ὁ νέος, ὁ ποτὲ μὲν ἀκάθαρτος, μετὰ δὲ τὸ καθίσαι τὸν Ἰησοῦν καθαρὸς γενόμενος»[3018]. Λαὸς νοεῖται ἐν προκειμένῳ ὁ «ἐξ ἐθνῶν». «Πῶλον δὲ λέγει τὸν ὄνον, ἐπειδὴ ὁ ἐξ ἐθνῶν λαὸς ἀγύμναστος ἦν τῆς εἰς εὐσέβειαν ἀγούσης (ὁδηγούσης) πίστεως». Τοῦτον φέρει ὁ Χριστὸς εἰς «τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἧς τύπος ἡ ἐπίγειος, εἰς ἣν εἰσέρχεται ὁ λαὸς καθαρὸς γενόμενος» μετὰ τοῦ Χριστοῦ, ὑμνουμένου «ὑπὸ τῶν ἀκάκων ἀγγέλων, ὧν τύπος τὰ νήπια»[3019]. Διό, ὅτε ὁ Χριστὸς ἤκουσεν ὅτι «Ἕλληνες, ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ», ἐζήτουν «ἰδεῖν» αὐτόν, «ἀπεκρίνατο»: «Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»[3020]. «Ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγὺς ἦν τοῦ πάθους, μεθ' ὃν εὐθὺς ἡ τῶν ἐθνῶν κλῆσις». «Πάντα γὰρ ποιήσας, ὅσα εἰς πίστιν ἀνῆγε (ὡδήγουν) τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν κηρύξας τὸν λόγον, ἐπ' αὐτὸ λοιπὸν τῆς ἐλπίδος τὸ κεφάλαιον» βαδίζει ὁ Κύριος, ἤτοι ἐπὶ «τὸ νεκρῶσαι τὸν θάνατον». Τοῦτο «οὐκ ἄλλως ἐγένετο ἂν (ἦτο δυνατὸν ἵνα γίνῃ), εἰ μὴ ἡ ζωή», ἤγουν ὁ Χριστός, «τὸν ὑπὲρ ἁπάντων ὑπέμεινε θάνατον, ἵνα οἱ πάντες ζήσωμεν ἐν αὐτῷ»[3021]. Τὴν δεκάτην λοιπὸν τοῦ μηνός, «ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ»[3022] εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ εἰς τὸ Ἱερὸν διὰ τὴν ἀληθινὴν θυσίαν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου. Διὸ ἐκβάλλονται οἱ πωλοῦντες καὶ ἀγοράζοντες Ἰουδαῖοι καὶ τὰ πρὸς θυσίας, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ αἱ ζῳοθυσίαι τοῦ νόμου (ἰ. ἀ. σ. 267). Περιτταὶ καὶ ἄχρηστοί εἰσι πλέον αἱ νομικαὶ θυ-

3014. Ματθ. κα' 10.
3015. Λουκ. ιθ' 45 - 46.
3016. Ματθ. κα' 14 - 17.
3017. Χρυσοστόμου, PG. 58, 627.
3018. Χρυσοστόμου, PG. 58, 628.
3019. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 80.
3020. Ἰωάν. ιβ' 20 - 23.
3021. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 84.
3022. Ἰωάν. α' 29.

σίαι. Διότι, «πάντων πεπληρωμένων» ὄντων ὑπὸ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου, «καιρὸς» ἐστι τῆς ἀληθινῆς θυσίας τοῦ Σταυροῦ[3023]. «Καρπὸς γὰρ τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων» ὑπάρχει «ἡ πάντων ζωή, νεκρῶν τε καὶ ζώντων· σπέρμα γὰρ γέγονε ζωῆς ὁ Χριστοῦ θάνατος»[3024]. Διὸ ὁ Κύριος ἔλεγε παραβολικῶς, ὅτι, ἐὰν «ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν» «ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει»[3025].

β') Ο ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΙΣΗΜΕΡΙΑΣ

Ἀρχὴ χρόνου τοῦ πρώτου ἐγένετο ἡ ἰσημερία. Ἀπὸ ἰσημερίας ἤρξατο ὁ αἰσθητὸς χρόνος, ἀπὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς δημιουργίας. Κατὰ τὴν γένεσιν τοῦ ὁρατοῦ κόσμου, «ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἄχρι τῆς ἑβδόμης, ἀκριβὴς ὑπῆρχεν ἰσημερία»[3026]. Λόγῳ ὅμως τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου διεταράχθη ἡ ἰσημερία ἐκείνη (ἰ. ἀ. σ. 18, 25 - 26, 70). Ὁ δὲ φιλάνθρωπος Θεός, ἀνακαινίζων τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν χρόνον παραλαμβάνει εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, συνεπῶς καὶ τὴν ἰσημερίαν. Διὸ μετὰ ἰσημερίαν ὥρισε τὴν τέλεσιν τοῦ νομικοῦ Πάσχα καὶ ἐν ἰσημερίᾳ ἔπαθεν ὁ Χριστὸς ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.

Τὸ νομικὸν Πάσχα ἐτελεῖτο τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ πρώτου μηνὸς τοῦ σεληνοηλιακοῦ ἔτους τῶν Ἑβραίων, ἤτοι τοῦ μηνὸς Νισάν, κατὰ τὴν πανσέληνον τοῦ μηνὸς τούτου καὶ μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ νέου ἔτους, δηλαδὴ μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν. Ὁ χρόνος οὗτος ἐτηρεῖτο ἀνέκαθεν τὸ παλαιόν. Ἐπὶ τούτου, «ἔχομεν μάρτυρας σοφοὺς Ἑβραίους, οἷον Φίλωνα καὶ Ἰώσηπον καὶ ἄλλους τινάς». Οὗτοι «ἐν τοῖς οἰκείοις συγγράμμασι διαβεβαιοῦνται, ὅτι οὐ δύναται ἀκριβῶς ἄλλως τὸ Πάσχα γενέσθαι (ἵνα γίνῃ), ἢ μετ' ἐαρινὴν ἰσημερίαν». «Καὶ ὁρίζονται οὗτοι ἀνέκαθεν τὸν τοιοῦτον εἱρμὸν τετηρῆσθαι (ὅτι αὐτὴ ἡ τάξις τῆς ἰσημερίας ἔχει τηρηθῆ) μετὰ τῆς κατὰ σελήνην τεσσαρεσκαιδεκάτης»[3027]. Δηλαδή, «μετὰ ἰσημερίαν ἐαρινήν, μεσοῦντος τοῦ πρώτου μηνός»[3028]. Διὸ προέτρεπον τοὺς τότε Ἰουδαίους «τὰ διαβατήρια (τὸ Πάσχα) θύειν (ἵνα θύωσιν) ἐπίσης ἅπαντας μετὰ ἰσημερίαν ἐαρινήν, μεσοῦντος τοῦ πρώτου μηνός»[3029]. Διότι παρὰ Θεοῦ «νενομοθέτηται (ἔχει νομοθετηθῆ), ἀπὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, εἰς ὁποίαν δ' ἂν ἑβδομάδα ἐμπέσῃ ἡ τεσσαρισκαιδεκαταία (ἡμέρα) τοῦ πρώτου μηνός, ἐν αὐτῇ ἐπιτελεῖν τὸ Πάσχα»[3030]. Τοῦτο

3023. Χρυσοστόμου, PG. 59, 367.
3024. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 85.
3025. Ἰωάν. ιβ' 24.
3026. Ματθαίου Βλαστ., PG. 145, 72.
3027. Χρυσοστόμου, PG. 59, 748.
3028. Ἀνατολίου Λαοδ., ΒΕΠΕΣ, 20, 41.
3029. Ματθαίου Βλαστ., PG. 145, 68.
3030. Πέτρου Ἀλεξ., PG. 92, 72.

δηλοῦται καὶ ἐκ σχετικῆς παραδόσεως ἐν Αἰγύπτῳ, σωζομένης καὶ μέχρι τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου. Κατ' αὐτήν, οἱ Αἰγύπτιοι, κατὰ μίμησιν τοῦ. γενομένου ἐν Αἰγύπτῳ πρώτου νομικοῦ Πάσχα, ἐν ἀρχῇ «ἔαρος» «χρίουσι» διὰ μίλτου (ἐρυθρᾶς βαφῆς) «κατὰ ἀγνωσίαν» «τὰ πρόβατα» «καὶ τὰ δένδρα, τὰς συκᾶς καὶ τὰ ἄλλα»[3031] (ἰ. ἀ. σ. 31, 33).

Πρὸς τήρησιν τῆς ἰσημερίας, τὸ νομικὸν «Πάσχα» τῇ «ιδ' (14η τοῦ μηνός) τῆς σελήνης μετ' ἰσημερίαν τελεῖται, ἀπὸ κα' (21ης) τοῦ Μαρτίου μέχρι τῆς ιη' (18ης) Ἀπριλίου»[3032]. Τουτέστιν ἐντὸς διαστήματος ἑνὸς μηνὸς τῆς σελήνης, ἤτοι 29,5 ἡμερῶν (ἰ. ἀ. σ. 29). Διότι 11 ἡμέραι τοῦ Μαρτίου, 31 πλὴν 20 ἴσον 11, καὶ 18 ἡμέραι τοῦ Ἀπριλίου ἴσον 29 ἡμέραι. Δηλαδὴ τὸ νομικὸν Πάσχα ἐτελεῖτο καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, ἤτοι τὴν 21ην Μαρτίου. Τοῦτο ἐγίνετο, ὅτε ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη τοῦ πρώτου μηνὸς συνέπιπτε πρὸς ταύτην τὴν ἡμερομηνίαν. Ἄλλως τὸ Πάσχα ἐτελεῖτο, ὅταν ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη τοῦ μηνὸς τούτου ἔπιπτε οἱανδήποτε ἄλλην μετὰ τὴν ἰσημερίαν ἡμέραν, μέχρι καὶ τῆς 18ης Ἀπριλίου. Πότε ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη τοῦ πρώτου μηνὸς Νισὰν ἀνήρχετο εἰς τὴν 18ην Ἀπριλίου; Ὅτε ἡ ἀντίστοιχος τεσσαρεσκαιδεκάτη τοῦ προηγουμένου μηνός, ἤτοι τοῦ τελευταίου μηνὸς τοῦ προηγηθέντος ἔτους, ἔπιπτε τὴν 20ὴν Μαρτίου. Τότε ὁ τελευταῖος οὗτος μὴν ἔληγε τὴν 4ην Ἀπριλίου, καθ' ὅτι 14 ἡμέραι μέχρι τῆς 20ῆς Μαρτίου καὶ 15 αἱ ὑπόλοιποι ἡμέραι τοῦ μηνός, 29 πλὴν 14 ἴσον 15, ἄγουσιν εἰς τὴν 4ην Ἀπριλίου. Διότι ἀπὸ 21ης Μαρτίου καὶ αὐτῆς ἕως 31ης Μαρτίου γίνονται ἡμέραι 11 καὶ ἐναπομένουσι διὰ τὸν Ἀπρίλιον ἡμέραι 4, 15 πλὴν 11 ἴσον 4. Λοιπὸν τὴν 4ην Ἀπριλίου ἔληγεν ὁ τελευταῖος οὗτος μήν, ὁ δὲ πρῶτος μὴν Νισὰν ἤρχετο τὴν ἑπομένην, ἤτοι τὴν 5ην Ἀπριλίου. Ἀκολούθως ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη Νισὰν ἀνήρχετο εἰς τὴν 18ην Ἀπριλίου, καθ' ὅτι 4 σὺν 14 ἴσον 18. Κατὰ ταῦτα, ὁ μὴν Νισὰν ἔδει ἵνα ἄρχηται τὸ πολὺ 13 ἡμέρας πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας ἢ 15 ἡμέρας μετ' αὐτήν. Ἤτοι ἀπὸ τῆς 8ης Μαρτίου, 21 πλὴν 13 ἴσον 8, ἕως τῆς 5ης Ἀπριλίου, 21η Μαρτίου μηνὸς καὶ 15 ἡμέραι ἴσον 5η Ἀπριλίου (ἰ. ἀ. σ. 33 - 34). Γνωστὸν δέ, ὅτι ἡ νουμηνία, ἤγουν ἡ πρώτη ἡμέρα, τοῦ πρώτου μηνὸς Νισὰν δὲν ἐταυτίζετο πρὸς τὴν ἔναρξιν τοῦ νέου ἔτους, ἤτοι τὴν 21ην Μαρτίου, ἀλλὰ συνήθως ἐκυμαίνετο περὶ αὐτήν(ἰ. ἀ. σ. 33).

Κατὰ τὸ ἔτος 5540 ἀπὸ κτίσεως, ἔτος τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου, «ἡ ιδ' (τεσσαρεσκαιδεκάτη) τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης ἔφθασεν τῇ κγ' (23η) τοῦ Μαρτίου Μηνός»[3033]. Ταύτην τὴν ἡμέραν ὑπελογί-

3031. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 260.
3032. Ματθαίου Βλαστ., PG. 145, 76.
3033. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 537.

σθῇ ὅτι συνέβη ἡ φυσικὴ ἰσημερία. Ὅταν «ὁ Χριστὸς τὸν σωτήριον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπήρχετο (ὑφίστατο) θάνατον», ἡ φυσικὴ «ἰσημερία ἐπιλελόγισται (ἔχει ὑπολογισθῇ)» «περὶ μέσην νύκτα τῆς κγ΄(23ης)» «τοῦ Μαρτίου μηνός». Δηλαδὴ «περὶ μέσην νύκτα» τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἤτοι τῆς Πέμπτης πρὸς τὴν Παρασκευήν[3034]. Πλὴν «τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τῶν θεοφόρων ἐδίδαξε Πατέρων», ὅπως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ χρησιμοποιῆται, οὐχὶ ὁ φυσικός, ἀλλ᾽ ὁ θετὸς καθορισμὸς τῆς ἰσημερίας, καθ᾽ ὃν αὕτη γίνεται σταθερῶς «τὴν κα΄ (21ην) τοῦ κατὰ Ρωμαίους Μαρτίου μηνός»[3035], ἤγουν ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. Οὕτως ἐν προκειμένῳ ἡ ἰσημερία ὑπολογίζεται δύο ἡμέρας πρὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τῆς Παρασκευῆς, ἤτοι τὴν Τετάρτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος. Ἡ δεκάτη Νισὰν ἔπεσε τὴν Δευτέραν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος. Ἡ ἑνδεκάτη τὴν Τρίτην, ἡ δωδεκάτη τὴν Τετάρτην, ἡ τρισκαιδεκάτη τὴν Πέμπτην, ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη τὴν Παρασκευήν, ἡ πεντεκαιδεκάτη τὸ Σάββατον καὶ ἡ ἑκκαιδεκάτη τὴν μίαν, ἤτοι τὴν Κυριακήν. Ὡς πρὸς δὲ τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον, ἡ Δευτέρα τῆς ἑβδομάδος ἔπεσε τὴν 19ην Μαρτίου μηνός. Ἀκολούθως ἡ Τρίτη τὴν 20ὴν Μαρτίου, ἡ Τετάρτη τὴν 21ην Μαρτίου, ἡ Πέμπτη τὴν 22αν Μαρτίου, ἡ Παρασκευὴ τὴν 23ην Μαρτίου, τὸ Σάββατον τὴν 24ην Μαρτίου καὶ ἡ Κυριακὴ τὴν 25ην Μαρτίου μηνός. Κατὰ ταῦτα, ἐν τῷ ἔτει τούτῳ τοῦ σωτηρίου πάθους τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἰσημερία τῆς 21ης Μαρτίου ἔπεσε τὴν δωδεκάτην μηνὸς Νισὰν καὶ ἡμέραν Τετάρτην. Δηλαδὴ τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τῆς δεκάτης καὶ τρεῖς πάλιν ἡμέρας πρὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης. Διότι δεκάτη καὶ ἑνδεκάτη καὶ δωδεκάτη, ἤτοι Δευτέρα καὶ Τρίτη καὶ Τετάρτη, ἡμέραι τρεῖς. Ἐπίσης, δωδεκάτη καὶ τρισκαιδεκάτη καὶ τεσσαρεσκαιδεκάτη, ἤτοι Τετάρτη καὶ Πέμπτη καὶ Παρασκευή, πάλιν ἡμέραι τρεῖς. Ἤτοι ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Κυρίου εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τὰ ἅγια πάθη ἕως τῆς ἰσημερίας τρεῖς ἡμέραι. Ἀπὸ τῆς ἰσημερίας ἕως τοῦ πάθους τοῦ Σταυροῦ ἐπίσης τρεῖς ἡμέραι.

Ἀρχὴ τοῦ ἔτους ἐστὶν ἡ ἰσημερία, ὡς ἐγένετο ἀρχὴ καὶ τοῦ «πρώτου χρόνου»[3036]. Ὅτε, κατὰ τὴν μίαν ἡμέραν τῆς ἑξαημέρου κτίσεως τοῦ κόσμου, «πρώτη φωνὴ Θεοῦ φωτὸς φύσιν ἐδημιούργησε»[3037], τότε «ἡ ἰσημερία προέστηκε τοῦ ἀληθῶς πρώτου χρόνου»[3038] (ἰ. ἀ. σ. 18). Δὲν ὑπῆρξεν ἄχρονος τότε ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου[3039]. Καὶ νῦν οὐκ ἔστιν ἄχρονος ἡ ἐν Χριστῷ ἀναδημιουργία καὶ ἀνακαίνησις αὐτοῦ. «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς» τότε[3040], ἐν ἀρχῇ ἀνανεώνει καὶ νῦν. Ἡ

3034. Ματθαίου Βλαστ., PG. 145, 68.
3035. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 96.
3036. Χρυσοστόμου, PG. 59, 748.
3037. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 201.
3038. Χρυσοστόμου, PG. 59, 748.
3039. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 187.
3040. Γενέσ. α΄ 1.

«ἀρχὴ» τοῦ χρόνου ἐκείνου τῆς δημιουργίας τύπος ἐστὶ τῆς ἀληθινῆς ἀρχῆς, δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ. «Ἀρχὴ γὰρ πάντων ἐστὶν ὁ Χριστός»[3041], «ὁ Θεὸς Λόγος, ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν καὶ ἀρχὴ ὤν, καθὼς φησὶ (λέγει) που τῆς Γραφῆς ὁ λόγος, ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ "ἀρχή"[3042]»[3043]. «Ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω», «ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος»[3044], «ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ἀρχὴ καὶ τέλος»[3045]. «Ἀρχὴ» «πάντων ἐστὶν ὁ Χριστός», διὰ «τὴν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς πρὸ αἰώνων γέννησιν»[3046]. Καὶ «τέλος», καθ' ὅτι «ἀπέθανε»[3047] καὶ ἐγένετο «νεκρὸς»[3048] «ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τοῖς ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς»[3049], καὶ «ἰδοὺ ζῶν» ἐστιν «εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων»[3050]. Διότι «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν»[3051] (ἰ. ἀ. σ. 160). Δι' αὐτοῦ ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου, καὶ δι' αὐτοῦ ἡ σωτηρία τούτου καὶ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν πρώτην κατάστασιν. Ὅπως τὸ ἔτος ἄρχεται καὶ καταλήγει διὰ τοῦ ἡλίου εἰς τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Χριστοῦ ἤρξατο ἐκ τῆς ζωῆς τῆς Χάριτος καὶ κατέληξε πάλιν εἰς τὴν ζωὴν τῆς Χάριτος καὶ τῆς θείας δωρεᾶς (ἰ. ἀ. σ. 167).

Ἐν φωτὶ ἐποιήθησαν παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰ ἔργα τῆς ἑξαημέρου δημιουργίας, μετὰ ἰσημερίαν καὶ ἐν ἰσημερίᾳ. Καὶ τὴν ἕκτην ἡμέραν, ὅτε «χερσὶ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος πλάττεται», καὶ οὗτος ἐν ἰσημερίᾳ δημιουργεῖται. Ὅταν δὲ «εὐδόκησεν ὁ Κύριος ἐπανορθώσασθαι (ἵνα ἐπανορθώσῃ)» «τὴν ἐξ ἁμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου πτῶσιν», «προσῆκον (ἁρμόζον) ἦν» πάλιν ἐν ἰσημερίᾳ «τὴν αὐτοῦ οἰκονομηθῆναι ἀνάπλασιν»[3052]. Δι' ἀδιακόπου ὑλικοῦ φωτὸς ἡλίου καὶ σελήνης ἐαρινῆς ἰσημερίας κατελάμπετο ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ παραδείσῳ, μετέχων ἐν Πνεύματι καὶ τοῦ θείου φωτός (ἰ. ἀ. σ. 26 - 27, 53, 54). Ἐκπεσὼν δὲ εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ σκοτισθείς, ἀνανέοῦται καὶ φωτίζεται νῦν διὰ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Χριστὸς γάρ ἐστι «τὸ φῶς τοῦ κόσμου»[3053] «τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον»[3054]. Ὃ δὲ γίνεται ἐν τῷ ὑλικῷ κόσμῳ, τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ποιεῖ διὰ τοῦ σωτηρίου αὐτοῦ πάθους. Μετὰ τὴν ἰσημερίαν ἔχομεν αὔξησιν φωτὸς καὶ μείωσιν σκότους. Καὶ διὰ τῆς ἀναπλάσεως ἐν τῷ Σταυρῷ τοῦ Κυρίου, «τὸ φῶς» «τῆς

3041. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 421.
3042. Ἀποκαλύψ. κβ' 13.
3043. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1208.
3044. Ἀποκαλύψ. α' 8.
3045. Ἀποκαλύψ. κβ' 13.
3046. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 421.
3047. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 424.
3048. Ἀποκαλύψ., α' 18.
3049. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 424.
3050. Ἀποκαλύψ. α' 18.
3051. Ἰωάν. α' 1 - 3.
3052. Ματθαίου Βλαστ., PG. 145, 73.
3053. Ἰωάν. η' 12.
3054. Ἰωάν. α' 9.

εὐσεβείας» «ἔμελλεν αὔξειν (ἵνα αὐξάνηται)» «καὶ τὸ σκότος τῆς ἀσεβείας μειοῦσθαι (ἵνα μειοῦται)»[3055], ἕως τῆς μελλούσης ἐκείνης ἡμέρας τῆς αἰωνίου μακαριότητος. Αὕτη, λέγει ἡ Γραφή, «οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου, οὐδὲ τῆς σελήνης, ἵνα φαίνωσιν αὐτῇ· ἡ γὰρ δόξα τοῦ Θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν»[3056]. Διὸ καὶ «τὸ σωτήριον Πάσχα» «μετ' ἰσημερίαν» «τελεῖται», ὅτε «τὸ μὲν τῆς ἡμέρας φῶς ἐπιδίδωσι (αὐξάνεται), τῆς νυκτὸς δὲ τὸ σκότος ἐλαττοῦται»[3057].

Ὡς μία ὑπῆρξεν ἡ πλάσις τοῦ ἀνθρώπου (ἰ. ἀ. σ. 42), οὕτω καὶ ἓν ἐτελεῖτο κατ' ἔτος νομικὸν Πάσχα. Διὰ τοῦτο ἐνομοθετήθη, ὅπως μετ' ἰσημερίαν θυσιάζηται ἐνιαύσιον πρόβατον, «ἵνα καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐπιτελῆται τὸ Πάσχα»[3058] (ἰ. ἀ. σ. 156), καὶ μὴ δύο ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἐνιαυτοῦ τελοῦνται Πάσχα, ἀλλὰ ἕν. Εἶχεν ὁρισθῆ δὲ ἓν κατ' ἔτος τυπικὸν Πάσχα, καθ' ὅτι «ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[3059], ὁ Χριστός, «ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται»[3060]. Ὁ Χριστὸς «ἅπαξ προσηνέχθη (προσεφέρθη θυσία) καὶ εἰς τὸ ἀεὶ ἤρκεσεν» ἡ σταυρικὴ αὐτοῦ θυσία «εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας». Ὅπως μία ἡ πλάσις τοῦ ἀνθρώπου, οὕτω μία ἐστὶ καὶ ἡ ἀνάπλασις αὐτοῦ πεπτωκότος. «Μία ἐστὶν ἡ θυσία» τοῦ Κυρίου ἐσαεί (διὰ παντός), καὶ ἐν τῷ Σταυρῷ τοῦ Γολγοθᾶ καὶ ἐν τῷ Μυστηρίῳ τῆς Θείας Εὐχαριστίας[3061]. Ὡς τέλειός ἐστι «διὰ τὴν θεότητα» καὶ τὴν ἀνθρωπότητα[3062] ὁ Χριστός, οὕτω τελεία ὑπάρχει καὶ ἡ σωτήριος θυσία αὐτοῦ. Διότι «ὅσον τὸ παράπτωμα» τοῦ ἀνθρώπου, «τοσοῦτον καὶ τὸ χάρισμα» τοῦ Κυρίου ἢ καὶ πλέον[3063]. Ὅπου γὰρ «ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ Χάρις»[3064] (ἰ. ἀ. σ. 222), ὅπως μετὰ τὴν ἰσημερίαν πλεονάζει τοῦ σκότους τὸ φῶς.

γ') Ο ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ

Καὶ τὴν πανσέληνον παρέλαβεν ὁ Δημιουργὸς κατὰ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ πάθους τοῦ Σταυροῦ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ πρώτου μηνός. Ὡς κατὰ τὴν ἑξαήμερον δημιουργίαν ἐκράτει πανσέληνος, οὕτω καὶ νῦν (ἰ. ἀ. σ. 26, 29). «Διδασκαλεῖον» «ψυχῶν λογικῶν» καὶ «παιδευτήριον» «θεογνωσίας» εἶναι ὁ ὑλικὸς κό-

3055. Ματθαίου Βλαστ., PG. 145, 73.
3056. Ἀποκαλύψ. κα' 23.
3057. Ματθαίου Βλαστ., PG. 145, 73.
3058. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας κ. ἄ., PG. 77, 1205.
3059. Ἰωάν. α' 29.
3060. Ἑβρ. θ' 26.
3061. Χρυσοστόμου, PG. 63, 131.
3062. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 640 641.
3063. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 288.
3064. Ρωμ. ε' 20.

σμος[3065] διὰ τῶν ἐν αὐτῷ κτισμάτων. Ἑπομένως καὶ διὰ τῆς πανσελήνου τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης. Διὸ τύπος ἐστὶν ἡ πανσέληνος αὕτη καὶ αἴνιγμα θείας διδασκαλίας.

Ὅτε ἡ σελήνη ἦτο πλησιφαής, ἤτοι πανσέληνος, τότε «προσήγετο τὸ θῦμα»[3066] τοῦ προβάτου τοῦ νομικοῦ Πάσχα, διότι ταυτίζονται πανσέληνος καὶ τεσσαρεσκαιδεκάτη (ἰ. ἀ. σ. 29). Τοῦτο ἐνομοθετήθη παρὰ τοῦ Θεοῦ, «ἐπειδὴ καὶ ὁ τοῦ γένους ἡμῶν Σωτὴρ» Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς «οὐκ ἄνθρωπος μόνον ἐχρημάτιζεν, ἀλλὰ καὶ Θεός. Καὶ τύπον μὲν τῆς θεότητος φέρει (τῆς πλησιφαοῦς σελήνης) τὸ φῶς, τὸ δὲ σεληνιακὸν σῶμα τῆς προσληφθείσης σαρκός»[3067]. Ἄλλο εἶναι τὸ σῶμα τῆς σελήνης καὶ ἄλλο τὸ φῶς αὐτῆς, καθ᾽ ὅτι «λάμπει» «ἀπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων», ὡς γίνεται «ἐπὶ τῶν κατόπτρων»[3068] (ἰ. ἀ. σ. 29), ἀλλὰ μία ἐστὶν ἡ πανσέληνος, ὡς εἷς καὶ ὁ ἥλιος. Οὕτως, «ἄλλο μὲν καὶ ἄλλο τὰ ἐξ ὧν ὁ Σωτήρ», ἤγουν ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, «οὐκ ἄλλος δὲ καὶ ἄλλος» ὁ Χριστός· «μὴ γένοιτο. Τὰ γὰρ ἀμφότερα ἓν (νοοῦνται) τῇ συγκράσει, Θεοῦ μὲν ἐνανθρωπήσαντος, ἀνθρώπου δὲ θεωθέντος»[3069], διὰ τὴν «καθ᾽ ὑπόστασιν» ἕνωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου[3070]. «Εἷς γάρ ἐστιν ὁ Χριστός, ἐκ δύο τῶν ἐναντίων, τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος»[3071], καὶ δοξαζόμενος καὶ σταυρούμενος (ἰ. ἀ. σ. 231). Ὁ Χριστὸς ἐστιν «ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος»[3072], ὁ τυπούμενος ἐν τῇ ἀνακαινίσει τοῦ κόσμου καὶ ἐν τῇ πανσελήνῳ. «Κατὰ τὴν κοσμογένειαν», «ἡ σελήνη» ἐκτίσθη παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ «ὁλοκλήρῳ φωτὶ καταλαμπομένη», ἤτοι πανσέληνος. Καί, ὅτε τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην ὁ «ὑπὲρ τοῦ (ἀνθρωπίνου) γένους θάνατος» «τοῦ Σωτῆρος» «ἀνανέωσιν» «καὶ ἀνακαίνισιν ἐπραγματεύετο τοῦ παντός», «εἰκότως (προσφυῶς) ἡ σελήνη» «ἐπετάχθη (διετάχθη)» «ὑπὸ τοῦ πάντα σοφῶς οἰκονομοῦντος» Θεοῦ «ἀμείωτον» «παρέχειν (ἵνα παρέχῃ)» «τὸ φῶς»[3073], τουτέστιν ὡς λάμπουσα πανσέληνος.

Καὶ ἕτερον δηλοῖ ἡ πλησιφαὴς σελήνη τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης. Κατὰ τὴν πανσέληνον, «οἱ φωστῆρες» ἥλιος καὶ σελήνη ἵστανται ἐν τῷ οὐρανῷ ἀντικρὺ ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον «σχεδὸν» «κατὰ διάμετρον»[3074]. Διό, «ἀνατέλλοντος» «τοῦ ἡλίου», «καταφέρεται πρὸς τὸ ἀφανὲς ἡ σελήνη, δυομένου δὲ πάλιν τοῦ ἡλίου, αὕτη πολλάκις ἐξ ἀνατολῶν ἀντανίσχει», δηλαδὴ ἀνυψοῦται καὶ αὐτὴ ἀνατέλλουσα[3075]. Τοιουτοτρόπως

3065. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 190.
3066. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1128.
3067. Μ. Φωτίου, αὐτόθι.
3068. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 32.
3069. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 37, 180.
3070. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 1157.
3071. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 73.
3072. Χρυσοστόμου, PG. 49, 379.
3073. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1128.
3074. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 236.
3075. Μ. Βασιλείου, αὐτόθι.

παραμένει ἀδιαίρετον τὸ φῶς τῶν δύο φωστήρων. Πρὶν γὰρ ὁ βασιλεύων ἥλιος καταδύσῃ «ἀκριβῶς τὴν ἡλιακὴν ἀκτῖνα», «ἀντιφαίνεται (φαίνεται ἀπέναντι)» «κατὰ τὸ διάμετρον» ἀνατέλλουσα ἡ «σελήνη», ἥτις διὰ τοῦ ἰδίου αὐτῆς φωτὸς «καταλάμπει τὸ ὑποκείμενον» μέρος τῆς γῆς. «Καὶ πάλιν», πρὶν ἡ διανύουσα τὸν «κύκλον» αὐτῆς σελήνη εἰσέλθῃ ἐντελῶς ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα, ἡ «αὐγὴ» «τῆς ἡμέρας» «κατακιρνᾶται», ἤτοι μείγνυται, «τοῖς λειψάνοις τοῦ σεληναίου φωτός». Οὕτω «τῆς πανσελήνου ἐκείνης ἡμέρας τὸ σκότος ἐξαφανίζεται κατά τε τὸν ὄρθρον καὶ τὴν ἑσπέραν», «λαμπρυνόμενον» «τῇ τῶν φωστήρων διαδοχῇ», ἤγουν ἡλίου καὶ σελήνης[3076] (ἰ. ἀ. σ. 26 - 27). Παρομοίως λοιπὸν καί, διὰ τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Κυρίου, «τὸ φῶς» τοῦ Χριστοῦ πλέον καὶ «ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν»[3077]. Ἔκτοτε ἐν κόσμῳ «ἡ Χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια» πολιτεύονται. Διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ὁ σταυρωθεὶς Χριστὸς κατενίκησε τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν θάνατον, καὶ τὸ χριστιανικὸν «κήρυγμα μεταξὺ τῆς» «κρατούσης» «πλάνης» «ἔλαμψε, κἀκείνην ἠφάνισεν». Ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, «ἔστι φαιδρὸν πανταχοῦ» τὸ κήρυγμα αὐτοῦ καὶ «καταλάμπει» τὰς ψυχὰς «μετὰ πολλῆς τῆς δαψιλείας (ἀφθονίας)», «διὰ πίστεως» καὶ βίου καθαροῦ[3078].

Καὶ ἄλλο διδάσκει ἡ «φωτεινὴ νὺξ καὶ ἡμέρα» τοῦ τύπου τῆς πανσελήνου. Ἡ κατ' αὐτὴν συνεχὴς διαδοχὴ τοῦ φωτὸς πλησιφαοῦς σελήνης καὶ ἡλίου «διὰ πάσης νυκτός τε καὶ ἡμέρας» καθιστᾷ «απαράδεκτον» τὴν ἐπιμιξίαν «τοῦ σκότους». Ὃ λοιπὸν συμβαίνει «ἐν τῷ αἰσθητῷ φωτὶ κατὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην», «τοῦτο βούλεται ὁ πνευματικὸς νόμος» τοῦ Εὐαγγελίου «σύμβολον γενέσθαι· (ἵνα γίνῃ) τοῖς πνευματικῶς ἑορτάζουσι» τὸ Πάσχα. Δηλαδή, «διὰ πάσης τῆς κατὰ τὴν» παροῦσαν «ζωὴν ἑβδομάδος, ἓν Πάσχα φωτεινὸν καὶ ἀσκότιστον ὅλον τὸν χρόνον» «ἐργάζεσθαι (ἵνα ἐργάζωνται)». «Διὰ τοῦτο πρὸς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην βλέπομεν», ἵνα, «διὰ τοῦ αἰσθητοῦ τούτου καὶ ὑλικοῦ φωτός», νοῶμεν τὴν ἀποκάλυψιν «τοῦ ἀΰλου τε καὶ νοητοῦ» φωτὸς τῆς θείας ἀληθείας καὶ Χάριτος. Καί, ἐνῷ νομίζηται ὅτι ἐπιζητοῦμεν «σελήνην πλήθουσαν (πανσέληνον)», παρέχουσαν «φέγγος (φῶς) διαρκὲς» καὶ «παννύχιον», τῇ «ἀληθείᾳ», ἵνα νόμος εἶναι εἰς ἡμᾶς «τὸ παρατήρημα» τοῦτο. Δηλαδή, ὅπως «πάντα τὸν χρόνον» τῆς ζωῆς ἡμῶν, «τὸν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ διαμετρούμενον, λαμπρὸν ἡμῖν διαρκῶς εἶναι (ἵνα εἶναι)» δι' ἀρετῆς, «καὶ τῶν ἔργων τῶν σκοτεινῶν ἀνεπίμικτον (ἄμικτον)»[3079]. Διὰ τοῦτο «συνέταξεν (καθώρισεν)» ὁ θεῖος νόμος, ἵνα τηρῆται μετὰ προσοχῆς ἡ πανσέληνος τῆς τεσσαρεσκαιδεκά-

3076. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 621.
3077. Ἰωάν. α' 5.
3078. Χρυσοστόμου, PG. 59, 58.
3079. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 621.

της κατὰ «τὸ Πάσχα», ἤτοι «χάριν» μιμήσεως «τοῦ τῆς σελήνης φωτός», τῆς «ἐχούσης» «πλήρη τὸν ἴδιον κύκλον», ἤγουν φωτεινόν. Ὥστε τὸν «τῆς διανοίας φωστῆρα ἡμεῖς τέλειον ἔχοντες, ἐν σκότῳ ἁμαρτίας μὴ διατρίβωμεν»[3080]. «Αὕτη ἐστὶν «ἡ κατάστασις» διὰ τοὺς Χριστιανοὺς περὶ τῶν «παραγγελμάτων» τοῦ «Πάσχα»[3081]. Διότι ὁ διὰ Χριστοῦ «σωθεὶς ἀπολαύει διηνεκοῦς φωτός», ὡς ἐν «πανσελήνῳ γίνεται» διὰ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, «τοῦ ἡλίου τὴν σελήνην διαδεχομένου»[3082].

Πλὴν καὶ ἄλλο τι διάφορον δηλοῖ ἡ σελήνη. Δὲν παραμένει πάντοτε πανσέληνος ἡ σελήνη, ἀλλὰ αὐξομειοῦται τὸ φωτεινὸν μέρος ταύτης, κατὰ τὴν θέσιν, ἣν ἔχει ἑκάστοτε πρὸς τὴν γῆν καὶ τὸν φωτίζοντα αὐτὴν ἥλιον. Καὶ εἰς ἄλλο μὲν μέρος «σκιάζεται αὐξανομένη, ἄλλο δὲ μέρος αὐτῆς» «ἀποκρύπτεται»[3083]. Οὕτως ἐμφανίζεται ἡ σελήνη «συνεχῶς οἷον (ὡσεὶ) ἀποδυομένη καὶ πάλιν ἐπαμφιαζομένη (πάλιν ἐνδυομένη) τὸ φῶς»[3084]. «Λόγος δέ τις ἄρρητος τοῦ σοφοῦ Δημιουργοῦ» ὑπάρχει εἰς τὴν ποικίλην ταύτην ἐναλλαγὴν «τῶν σχημάτων» τῆς σελήνης. Διὰ ταύτης παρέχει εἰς ἡμᾶς «ὑπόδειγμα ἐναργὲς» «τῆς ἡμετέρας φύσεως», «ὅτι οὐδὲν μόνιμον τῶν ἀνθρωπίνων» ἐστί. Τὰ ἀνθρώπινα «τὰ μὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πρόεισιν (προβαίνουσιν) εἰς τὸ τέλειον, τὰ δὲ πρὸς τὴν οἰκείαν ἀκμὴν φθάσαντα καὶ» εἰς «τὸ ἀκρότατον μέτρον ἑαυτῶν αὐξηθέντα, πάλιν, ταῖς κατὰ μικρὸν ὑφαιρέσεσι (διὰ τῶν ἀδήλων ἀφαιρέσεων)», φθίνουσι καὶ ἐξαφανίζονται[3085]. «Οὐδὲν» τῶν τοῦ ὑλικοῦ κόσμου «ἄτρεπτον» «καὶ ἀναλλοίωτον παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὅλων πεποίηται»[3086]. Διὸ τὰ ὑλικὰ ῥοώδη, ἤτοι ῥέουσαν, ἔχουσι τὴν κίνησιν. Τὰ «κτιστὰ πάντως (ἐξάπαντος) καὶ τρεπτὰ» ἐστιν. «Ὧν γὰρ τὸ εἶναι ἀπὸ τροπῆς ἤρξατο, ταῦτα τῇ τροπῇ ὑποκείσεται (θὰ ὑπόκεινται), πάντως, ἢ φθειρόμενα, ἢ κατὰ προαίρεσιν ἀλλοιούμενα»[3087].

Ἡ μεταβαλλομένη σελήνη καὶ τὸν «ἐπείσακτον» εἰκονίζει νόμον, τὸν «ἐν τῇ νυκτὶ τῆς πολυθέου πλάνης ἀμυδρῶς αὐγάζοντα (φέγγοντα) τὴν τῆς θεογνωσίας ἀλήθειαν»[3088]. Δηλαδὴ τὸν μωσαϊκὸν νόμον τῆς παλαιᾶς λατρείας, ἥτις παιδαγωγήσασα εἰς Χριστὸν παρῆλθεν ὡς σελήνη, κυρίως μετὰ τὴν ἀληθινὴν θυσίαν τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης. «Ἀπὸ γὰρ τεσσαρεσκαιδεκάτης καὶ κάτω, φθίνει τὸ φαεινὸν (λαμπρόν) τῆς σελήνης. Οὕτω καὶ ἐν τῷ νόμῳ, ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρου-

3080. Θεοφίλου Ἀλεξ., PG. 65, 49.
3081. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 641.
3082. Χρυσοστόμου, PG. 59, 724.
3083. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 243.
3084. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 235.
3085. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 243.
3086. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 108.
3087. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 1121.
3088. Ματθαίου Βλαστ., PG. 145, 96.

σίας καὶ» τοῦ «πάθους, ἠμαύρωται ἡ ἰουδαϊκὴ συναγωγή, κατηύγασε δὲ τὸ Εὐαγγέλιον» ὡς ἥλιος. Τοῦτο δὲ ἐγένετο, «μὴ καταλυθέντος τοῦ νόμου, ἀλλὰ πληρωθέντος. Μὴ καταργηθέντος τοῦ τύπου, ἀλλὰ παραστήσαντος τὴν ἀλήθειαν»[3089]. Διὸ πλέον οὔτε ζωοθυσίαι προσφέρονται, οὔτε ἐνόργανος λατρεία τελεῖται, οὔτε ὁ Ναὸς τῆς παλαιᾶς Ἱερουσαλὴμ ὑφίσταται. «Παρῆλθεν ἡ σκιὰ τοῦ νόμου τῆς Χάριτος ἐλθούσης»[3090] καὶ «τὸ νομικὸν φῶς τῆς νυκτοφαοῦς σελήνης»[3091] ἀπῆλθεν (ἰ. ἀ. σ. 208).

Ἀλλὰ καὶ ἕτερον δεικνύει τῆς σελήνης τὸ αἴνιγμα. Ἡ ἀλλοίωσις τῆς σελήνης δηλοῖ καὶ τὸν ἄφρονα, καθ' ὅτι ὁ «ἄφρων ὡς σελήνη ἀλλοιοῦται»[3092]. Δηλοῖ ἐπίσης καὶ τὴν «ἀλλοιουμένην κοσμικὴν ζωήν»[3093], ἐν τῇ ὁποίᾳ κρατεῖ «ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου». Ταῦτα «οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Πατρὸς (Θεοῦ), ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου» τῆς ἁμαρτίας «ἐστί»[3094] καὶ τοῦ εὑρετοῦ ταύτης Διαβόλου. Διὸ ἡ σελήνη, ἄλλως νοουμένη, δηλοῖ καὶ τὸν ἄρχοντα «τοῦ κόσμου τούτου»[3095] Διάβολον[3096], τὸν πλανῶντα «τὴν οἰκουμένην»[3097]. Ὡρίσθη δὲ ἡ πανσέληνος τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ «ἵνα νοήσῃς», ὅτι τότε ὁ «τοῦ σκότους ἄρχων Διάβολος πλήρη τὴν οἰκείαν εἶχε δόξαν»[3098]. Καὶ ὡς ἡ σελήνη ἄρχει «τῆς νυκτός»[3099], οὕτω καὶ ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὁ «Διάβολος καὶ ὁ Σατανᾶς»[3100], «ὥσπερ τι νόθον φῶς, τὴν τοῦ κόσμου σοφίαν ταῖς τῶν πλανωμένων καρδίαις ἐντιθεὶς (ἐμβαλών), πληρεστάτην ἑαυτῷ (δι' ἑαυτόν) τὴν δόξαν ἐπραγματεύετο» (ἰ. ἀ. σ. 218). «Ἀποθανόντος δὲ τοῦ ἀληθινοῦ Ἀμνοῦ δι' ἡμᾶς, ἤρξατο καταλύεσθαι (ἵνα καταλύηται) τὸ τοιοῦτον ἐκείνου φῶς», ὡς καὶ τῆς σελήνης τὸ φῶς δαπανᾶται μετὰ τὴν πανσέληνον[3101]. Τοῦτο προφητεύει ἡ Γραφὴ λέγουσα: «Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη καὶ πλῆθος εἰρήνης, ἕως οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη»[3102]. «Ἀνέτειλε γὰρ ἐν ταῖς ἡμέραις Χριστοῦ δικαιοσύνη τε καὶ εἰρήνη, καὶ ὁ τῆς νυκτὸς ἄρχων (Διάβολος) ἀντανῃρέθη (ἀντικατεβλήθη). Ὡς γὰρ ἀνελὼν (ὑποδουλώσας καὶ φονεύσας) τὸν ἄνθρωπον, ἀντανῃρέθη παρὰ Χριστοῦ»[3103]. Διὸ εἰς τὴν Ἀπο-

3089. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 888.
3090. Ἑσπερινοῦ 2ου ἤχου.
3091. Ἀνδρέου Καισαρ., PG. 106, 320.
3092. Σοφ. Σειρ. κζ' 11.
3093. Ἀνδρέου Καισαρ. PG. 106, 320.
3094. 1 Ἰωάν. β' 16.
3095. Ἰωάν. ιστ' 11.
3096. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 425.
3097. Ἀποκαλύψ. κ' 2.
3098. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας κ. ἄ., PG. 77, 1204.
3099. Γενέσ. α' 16.
3100. Ἀποκαλύψ. κ' 2.
3101. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας κ. ἄ., PG. 77, 1204 - 1205.
3102. Ψαλμ. 71, 7.
3103. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας κ. ἄ., PG. 77, 1205.

κάλυψιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν «Ἰησοῦ Χριστοῦ»[3104] ἡ Ἐκκλησία ἐμφανίζεται ὡς «γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον»[3105] «τῆς δικαιοσύνης Χριστόν»[3106] «καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς»[3107]. Δηλαδή, ὁ Διάβολος πλέον «καὶ ὡς ἀσθενὴς καταφρονεῖται. Οὐκέτι γὰρ ὡς λέοντα φοβούμεθα, ἀλλ᾽ ὡς δορὰν πατοῦμεν»[3108] οἱ ἐν Χριστῷ ὄντες.

δ') Ο ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΤΕΣΣΑΡΕΣΚΑΙΔΕΚΑΤΗΣ

Τεσσαρεσκαιδεκάτη λέγεται ἡ δεκάτη τετάρτη ἡμέρα τοῦ μηνὸς τῆς σελήνης. Ὁ τύπος τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ταυτίζεται σχεδὸν πρὸς τὸν τύπον τῆς πανσελήνου. Διὸ τὰ λεχθέντα περὶ τῆς πανσελήνου ἀφορῶσι καὶ εἰς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην. Τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ πρώτου μηνὸς ἐθύετο κατὰ νόμον τὸ πρόβατον καὶ ἐτελεῖτο τὸ τυπικὸν Πάσχα. Ἀπὸ δὲ τῆς πεντεκαιδεκάτης ἤρχιζεν ἡ ἑπταήμερος ἑορτὴ τῶν Ἀζύμων, ἥτις ἐπερατοῦτο τὴν εἰκοστὴν πρώτην τοῦ μηνός. Διὸ ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη ὠνομάζετο καὶ Πάσχα, ἡ δὲ πεντεκαιδεκάτη καὶ πρώτη τῶν Ἀζύμων (ἰ. ἀ. σ. 135, 154, 166 - 167).

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὰ δύο ὀνόματα, Πάσχα καὶ Ἄζυμα, ἢ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα καὶ ἑορτὴ τῶν Ἀζύμων, ἀπεδίδοντο ἀδιακρίτως καὶ εἰς τὴν ὅλην ὀκταήμερον ἑορτήν, ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἕως τῆς εἰκοστῆς πρώτης τοῦ μηνός. Διὸ τὸ Εὐαγγέλιον λέγει ὅτι «ἦλθεν» «ἡ ἡμέρα τῶν Ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ Πάσχα»[3109], ἤτοι ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη. Δηλαδὴ ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη καλεῖται πρώτη ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τῶν Ἀζύμων ἢ τοῦ Πάσχα. Καὶ ἀλλαχοῦ λέγει: «Ἦν δὲ τὸ Πάσχα καὶ τὰ Ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας»[3110]. Ἐνταῦθα δύναται ἵνα ἐννοήσῃ τις, ὅτι Πάσχα καὶ Ἄζυμα διαχωρίζονται χρονικῶς. Ὀλίγον ὅμως κατωτέρω τοῦ αὐτοῦ κειμένου ταυτίζονται. Διὸ γράφει ὁ αὐτὸς Εὐαγγελιστής, «καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν Ἀζύμων, ὅτε τὸ Πάσχα ἔθυον»[3111], ἤγουν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ. Καὶ ἀλλαχοῦ ἕτερος Εὐαγγελιστὴς λέγει σαφῶς: «Ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν Ἀζύμων, ἡ λεγομένη Πάσχα»[3112]. Τουτέστιν, ἡ ἑορτὴ τῶν Ἀζύμων ἐλέγετο καὶ Πάσχα. Καὶ ἐν προκειμένῳ ἡ ἡμέρα νοεῖται ἀρχομένη ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Οὕτως ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη ἄρχεται ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου τῆς Πέμπτης ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος

3104. Ἀποκαλύψ. α' 1.
3105. Ἀποκαλύψ. ιβ' 1.
3106. Ἀνδρέου Καισαρ., PG. 106, 320.
3107. Ἀποκαλύψ. ιβ' 1.
3108. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 237.
3109. Λουκ. κβ' 7.
3110. Μάρκ. ιδ' 1.
3111. Μάρκ. ιδ' 12.
3112. Λουκ. κβ' 1.

καὶ λήγει εἰς τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τῆς Παρασκευῆς (ἰ. ἀ. σ. 19, 137, 165).

Τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην ἐθύετο τὸ πρόβατον τοῦ νόμου. Καὶ ὁ «Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ»[3113], ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, τῇ «τεσσαρισκαιδεκαταίᾳ ἐσταυρώθη»[3114], ἤτοι «τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ» «τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης», καὶ ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος Παρασκευῇ[3115]. Ὁ Εὐαγγελιστὴς καὶ Ἀπόστολος Ἰωάννης λέγει ὅτι οἱ «Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ Σαββάτῳ, ἐπεὶ Παρασκευὴ ἦν» ἡ ἡμέρα τῆς σταυρώσεως, ἐζήτησαν τὴν ἄρσιν τούτων· «ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ Σαββάτου»[3116]. Μεγάλην ἡμέραν τοῦ Σαββάτου τὴν ἑορτὴν τῶν Ἀζύμων λέγει, πρὸ τῆς ὁποίας ἦτο «ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη τῆς σελήνης, κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα»[3117].

Ὁ Εὐαγγελιστὴς καὶ Ἀπόστολος Ματθαῖος γράφει, ὅτι τῇ «πρώτῃ τῶν Ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ λέγοντες αὐτῷ· ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;»[3118]. Οἱ μαθηταὶ προσῆλθον «τῷ Ἰησοῦ» τὴν Πέμπτην τῆς ἑβδομάδος, ἤτοι τὴν τρισκαιδεκάτην Νισάν. Λέγει δὲ τῇ «πρώτῃ τῶν Ἀζύμων», καθ' ὅτι ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἤρχιζεν ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη Νισάν, ἥτις ἐλέγετο καὶ πρώτη τῶν Ἀζύμων. Ἀπὸ τοῦ κυριωτέρου ἐσήμανε τὸν χρόνον ὁ Εὐαγγελιστής. «Πρώτην τῶν Ἀζύμων, τὴν πρὸ τῶν Ἀζύμων φησίν», ἑρμηνεύει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος. «Εἰώθασι (συνήθιζον) γὰρ ἀπὸ τῆς ἑσπέρας ἀεὶ ἀριθμεῖν τὴν ἡμέραν, καὶ ταύτης μνημονεύει, καθ' ἣν ἐν τῇ ἑσπέρᾳ τὸ Πάσχα ἔμελλε θύεσθαι», ἤτοι τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην. Τῇ «Πέμπτῃ» λοιπὸν «τοῦ σαββάτου», ἤτοι τῆς ἑβδομάδος, «προσῆλθον»[3119] οἱ μαθηταί. Διὸ κατωτέρω γράφει ὁ αὐτὸς Εὐαγγελιστής, ὅτι ὁ Χριστὸς «ὀψίας» «γενομένης ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα»[3120] διὰ τὸ Μυστικὸν Δεῖπνον. Τοῦτο δηλοῖ καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς λέγων: «Ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν Ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ Πάσχα»[3121]. Δηλαδὴ ἡ Πέμπτη. Διότι τὸ «ἦλθε» σημαίνει «ἐγγὺς ἦν, ἐπὶ θύραις ἦν». Λέγει δὲ «ἦλθεν» «ἡ ἡμέρα τῶν Ἀζύμων», «τῆς ἑσπέρας δηλονότι μεμνημένος ἐκείνης», ἤτοι τῆς ἀρχῆς τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης. «Ἀπὸ γὰρ τῆς ἑσπέρας ἤρχοντο»[3122] αἱ ἡμέραι. Διὰ τοῦτο ὁ Λουκᾶς γράφει καὶ οὗτος μετ' ὀλίγα, ὅτι ὁ Χριστός, «ὅτε ἐγέ-

3113. Ἰωάν. α' 29.
3114. Θεοφίλου Ἀλεξ., PG. 65, 52.
3115. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 541.
3116. Ἰωάν. ιθ' 31.
3117. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 218.
3118. Ματθ. κστ' 17.
3119. Χρυσοστόμου, PG. 58, 729.
3120. Ματθ. κστ' 20.
3121. Λουκ. κβ' 7.
3122. Χρυσοστόμου, PG. 58, 729 - 730.

νετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε καὶ οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ»[3123] διὰ τὸ Μυστικὸν Δεῖπνον.

Λοιπόν, «ὁ Μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ»[3124] σαρκωθεὶς «ἐν τῷ Πάσχᾳ τῶν Ἰουδαίων» «ἔπαθεν»[3125] ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. Ἤτοι τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης καί, κατὰ ἢ μετά, τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν τοῦ ἔτους 5540 ἀπὸ κτίσεως κόσμου.

ε΄) Ο ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ

Τὴν ἕκτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ἔπαθεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, τουτέστι τὴν Παρασκευήν. «Παρασκευὴ ἦν» τότε, γράφει ὁ Εὐαγγελιστὴς καὶ Ἀπόστολος Ἰωάννης[3126]. «Ἡνίκα (ὅτε) ἐσταυροῦτο» ὁ Χριστός, «τότε ἡ πρώτη τῶν Ἀζύμων ἦν καὶ Παρασκευή»[3127], ἤτοι ἕκτη ἡμέρα. Ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη «τῇ ς΄ (ἕκτῃ) τῆς ἑβδομάδος ἡμέρᾳ»[3128].

Ἡ ἕκτη ἡμέρα τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἕκτην ἡμέραν τῆς ἑξαημέρου δημιουργίας, καθ᾽ ἣν «ἐπλάσθη» «ὁ πρῶτος ἄνθρωπος»[3129] (ἰ. ἀ. σ. 37). Ἐκείνη εἶναι ἡ πρώτη ἕκτη ἡμέρα τοῦ κόσμου. Κατ᾽ αὐτὴν ἐλέχθη παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ τὸ «ποιήσωμεν ἄνθρωπον»[3130]. Τότε «ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον»[3131] «καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς»[3132], ἔνθα «τὸ ξύλον τῆς ζωῆς»[3133], καὶ ἔδωκε τὸν πρῶτον νόμον. Τότε καὶ ἡ ἀνθρωποκτόνος συμβουλὴ τοῦ Διαβόλου, ἡ ἄφρων παρακοὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἡ θανατηφόρος προπατορικὴ ἁμαρτία καὶ ἡ ἔξωσις τῶν πεπτωκότων πρωτοπλάστων ἐκ τοῦ παραδείσου. Τότε ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον φῶς, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο σκότος διὰ τοῦ ἀρχεκάκου ὄφεως (ἰ. ἀ. σ. 37, 54, 58, 60, 63, 67). Τότε πάλιν ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀνθρωποκτόνον τὸ «ἔχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικός, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς· αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν»[3134] (ἰ. ἀ. σ. 71). Ἡ προφητεία αὕτη πληροῦται τὴν δευτέραν ἕκτην ἡμέραν, τὴν Μ. Παρασκευήν. Κατ᾽ αὐτήν, ὁ Χριστὸς σταυροῦται, ὁ Διάβολος ἡττᾶται καὶ τὰ πονηρὰ αὐτοῦ ἔργα καταλύονται. Ἡ ἁμαρτία ἀθετεῖται,

3123. Λουκ. κβ΄ 14.
3124. Λειτουργικοῦ Ὕμνου.
3125. Χρυσοστόμου, PG. 59, 748.
3126. Ἰωάν. ιθ΄ 31.
3127. Χρυσοστόμου, PG. 48, 869.
3128. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 533.
3129. Χρυσοστόμου, PG. 59, 751.
3130. Γενέσ. α΄ 26.
3131. Γενέσ. α΄ 27.
3132. Γενέσ. β΄ 15.
3133. Γενέσ. β΄ 9.
3134. Γενέσ. γ΄ 15.

ὁ θάνατος καταργεῖται, ὁ ἄνθρωπος ἀνακαινίζεται, ὁ οὐρανὸς ἀνοίγεται καὶ οἱ ἐν Χριστῷ ἐπανέρχονται εἰς τὴν πρώτην κατάστασιν τῆς Χάριτος καὶ τὴν ζωὴν τῆς ἀληθείας. «Καθ' ἣν ἡμέραν ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον» «ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν», ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ «ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ἐσταυρώθη» σαρκὶ «δι' ἡμᾶς», ἤτοι «ἐν ἡμέρᾳ ἕκτῃ»[3135], «εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι (ἵνα ἀνακεφαλαιώσῃ) τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ»[3136] (ἰ. ἀ. σ. 219).

Κτίσμα Θεοῦ ἐστιν ἡ ἕκτη ἡμέρα τῆς δημιουργίας. Ἔργον τῆς θείας προνοίας ὑπάρχει καὶ ἡ ἕκτη ἡμέρα τῆς Μ. Παρασκευῆς πρὸς σωτηρίαν. Τὴν ἕκτην ἡμέραν ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος. Τὴν νέαν ἕκτην ἡμέραν ἀναπλάττεται. Τὴν ἕκτην ἐκείνην ἡμέραν ἐφονεύθη ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τοῦ Διαβόλου. Ταύτην τὴν ἕκτην ἡμέραν ζωοποιεῖται ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ. Ἐκείνην τὴν ἕκτην ἡμέραν ὑπῆρχε τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου. Ταύτην τὴν ἕκτην ἡμέραν ἐστήθη τὸ ξύλον τοῦ Σταυροῦ ἐν μέσῳ τῆς γῆς. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐγένετο ἡ παρακοὴ τοῦ πρωτοκτίστου. Ταύτην τὴν ἡμέραν ἐπληρώθη ἡ ὑπακοὴ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἡ ἁμαρτία τοῦ Ἀδὰμ κατέστησε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀκάθαρτον. Ταύτην τὴν ἡμέραν ἡ ἁγιότης τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου πάντα ἐκάθαρεν. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἡ βρῶσις τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ ἐνοχοποίησε τοὺς πρωτοπλάστους. Ταύτην τὴν ἡμέραν «τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ» «καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας»[3137]. Τὴν ἕκτην ὥραν τῆς ἕκτης ἐκείνης ἡμέρας ὁ Ἀδὰμ παρέβη τὸν θεῖον νόμον θανασίμως. Ἀπὸ ὥρας ἕκτης ταύτης τῆς ἕκτης ἡμέρας σταυροῦται Χριστός, κατὰ θείαν πρόρρησιν καὶ νόμον. Ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος Διάβολος τηρεῖ (πλήττει) τὴν πτέρναν τοῦ ἐνανθρωπήσαντος καὶ οἱ υἱοὶ τούτου Ἰουδαῖοι σφαγιάζουσι τὸν Ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ ἔξω τοῦ οἴκου Κυρίου, τοῦ Ναοῦ καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, «πρὸς ἑσπέραν»[3138]. «Τὸ δειλινὸν»[3139] τῆς ἕκτης ἡμέρας τῆς δημιουργίας ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἐπισκέπτεται τοὺς πεπτωκότας πρωτοπλάστους, πρὸς σωτηρίαν, ποιῶν ἐν παραδείσῳ τὴν τελευταίαν πρᾶξιν θείας προνοίας ὑπὲρ τοῦ ἁμαρτήσαντος ἀνθρώπου. Τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς ἕκτης ἡμέρας, τῆς Μ. Παρασκευῆς, «ἐπὶ δυσμαῖς» «τῶν αἰώνων»[3140], ὁ σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος ἀποθνήσκει σαρκὶ διὰ θανάτου Σταυροῦ, ποιῶν ἐν σαρκὶ τὴν τελευταίαν πρᾶξιν τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Πρὸς ἑσπέραν ἐξεβλήθη ὁ πεπτωκὸς ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ παραδείσου, πρὸς ἑσπέραν καὶ ἐπανεισάγεται ὡς μετανοήσας ἁμαρτωλός. Διὸ ὁ συσταυρωθεὶς μετὰ τοῦ Χριστοῦ ληστὴς ἀκούει παρὰ

3135. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 541.
3136. Ἐφεσ. α' 10.
3137. 1 Ἰωάν. α' 7.
3138. Ἐξόδ. ιβ' 6.
3139. Γενέσ. γ' 8.
3140. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1128.

τοῦ Σωτῆρος: «Ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ»[3141]. Πάντα τὰ τῆς σαρκὸς «εἰς ἑαυτὸν ἀνεκεφαλαιώσατο» ὁ Χριστός, «τὸ ἴδιον πλάσμα σῴζων»[3142].

Ὡς καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω, καὶ «πάντας τοὺς χρόνους»[3143] συνῆψε τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ ὁ Θεός, καθ' ὅτι «πάντας τοὺς χρόνους πρὸς τὸ πάθος συνήγαγε»[3144], καὶ τοὺς παλαιοὺς χρόνους τῆς δημιουργίας καὶ τοὺς νέους χρόνους τῆς ἀναδημιουργίας. Ἰσημερία ὑπῆρχεν ἐν τῇ δημιουργίᾳ; Ἰσημερία καὶ νῦν. Πανσέληνος τότε; Πανσέληνος καὶ νῦν. Πανσέληνος τεσσαρεσκαιδεκάτης τότε; Τεσσαρεσκαιδεκάτῃ καὶ νῦν, ἡ κατὰ νόμον. Ἕκτη ἡ ἡμέρα τῆς κτίσεως καὶ τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου; Ἕκτη καὶ ἡ ἡμέρα τῆς ἀνακτίσεως καὶ ἀνορθώσεως αὐτοῦ. «Δυσχερῶς» «οἱ χρόνοι» τῆς ἰσημερίας, τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τῆς πανσελήνου καὶ τῆς ἕκτης ἡμέρας τῆς Παρασκευῆς «συμπίπτουσι κατὰ τὸν πρῶτον τρόπον» τῆς δημιουργίας «εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἑβδομάδα». «Συνήγαγεν» ὅμως «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοὺς χρόνους» τούτους εἰς τὴν ἑβδομάδα τοῦ σωτηρίου πάθους καὶ τὴν νέαν ταύτην «ἑβδομάδα» «ἥρμοσε» «πρὸς τὴν ἀρχαίαν»[3145] ἑβδομάδα τῆς δημιουργίας, ἵνα καὶ «διὰ τῆς τῶν χρόνων ἁρμονίας» δείξῃ «σαφῶς», ὅτι ἐποίησε «τὴν ἀνακεφαλαίωσιν»[3146] τῶν πάντων, πρὸς αἰώνιον σωτηρίαν.

Ἡ νέα αὕτη ἕκτη ἡμέρα, ἢ ἄλλως Μ. Παρασκευή, ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς Πέμπτης ἕως τῆς ἑσπέρας πρὸς τὸ Σάββατον, περιλαμβάνει τὰ ἀκόλουθα γεγονότα θείας σωτηρίας. Τὸ μυστήριον τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, τὸ μυστήριον τῆς ὑπερφυοῦς προσευχῆς τοῦ Κυρίου ἐν Γεθσημανῇ, τὸ μυστήριον τοῦ Σταυροῦ καὶ τὸ μυστήριον τῆς θεοσώμου ταφῆς αὐτοῦ.

στ') ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΜΥΣΤΙΚΟΥ ΔΕΙΠΝΟΥ

Τὸ τυπικὸν Πάσχα τοῦ νόμου ἦν θυσία προβάτου καὶ ἔκχυσις αἵματος ζῴου. Ἀλλὰ τὸ ἀληθινὸν «Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός»[3147]. Καὶ τοῦτο «τὸ τοῦ Πάσχα μυστήριον»[3148]. Ἡ λυτρωτικὴ θυσία τοῦ Κυρίου προσεφέρθη τὴν ἕκτην ἡμέραν ἀναιμάκτως καὶ αἱματηρῶς. Αἱματηρῶς «διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Σταυροῦ αὐτοῦ»[3149]. Ἀναιμάκτως διὰ τοῦ Μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας ἐν τῷ Μυστικῷ Δείπνῳ.

3141. Λουκ. κγ' 43.
3142. Εἰρηναίου, ΒΕΠΕΣ, 5, 152.
3143. Χρυσοστόμου, PG. 59, 752.
3144. Χρυσοστόμου, PG. 59, 748
3145. Χρυσοστόμου, PG. 59, 750.
3146. Χρυσοστόμου, PG. 59, 752.
3147. 1 Κορινθ. ε' 7.
3148. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 652.
3149. Κολασ. 1, 20.

Τὴν προηγουμένην ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἤτοι τὴν Πέμπτην[3150], ὁ Χριστὸς «ἀπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην εἰπών· πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ Πάσχα, ἵνα φάγωμεν»[3151]. Καὶ «ἀπελθόντες» οἱ μαθηταὶ «ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα»[3152]. «Καὶ ὀψίας γενομένης, ἔρχεται»[3153] ὁ Ἰησοῦς καὶ «ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ»[3154]. «Εἰδὼς» δὲ «ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν Πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς»[3155]. Δηλαδὴ «τελειοτάτην ἐπεδείξατο» τὴν ἀγάπην[3156]. Διὸ θύεται ὑπὲρ τῶν ἠγαπημένων. «Ἐγείρεται ἐκ τοῦ Δείπνου» «καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν»[3157], «σύμβολον τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος παρεχόμενος»[3158]. Τοῦ δὲ «προδότου πρώτου» ἔνιψε τοὺς πόδας[3159]. «Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν»[3160], «ἐφ᾽ ἑτέραν» «τράπεζαν φρικωδεστάτην» μετέθεσε τοὺς μαθητάς[3161]. Διότι, «λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε (ἔκοψε καὶ ἐτεμάχισε) καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς καὶ εἶπε· λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου· καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον»[3162], καὶ «κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος»[3163], «καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν»[3164]. «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν»[3165]. «Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπ᾽ ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ᾽ ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρός μου»[3166].

Καὶ ἐνταῦθα ἀνακεφαλαιοῦνται τὰ ἐξ αἰῶνος σχετικά. Πάλαι οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ «πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον», «καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον»[3167]. Ἐνῷ δὲ ἐπορεύοντο ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὁ Θεὸς «ἔβρεξεν αὐτοῖς μάννα φαγεῖν»[3168] καὶ πιεῖν «ὕδωρ ἐκ πέτρας»[3169]. «Ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός»[3170]. Ἡ νεφέλη καὶ ἡ διάβασις τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης «σύμβολον» ἦσαν «τοῦ λουτροῦ» τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, «τὰ δὲ μετὰ ταῦτα» μάννα καὶ ὕδωρ ἐκ πέτρας «τῆς ἱε-

3150. Χρυσοστόμου, PG. 58, 729.
3151. Λουκ. κβ´ 8.
3152. Λουκ. κβ´ 13.
3153. Μάρκ. ιδ´ 17.
3154. Λουκ. κβ´ 14.
3155. Ἰωάν. ιγ´ 1.
3156. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 112.
3157. Ἰωάν. ιγ´ 4, 5.
3158. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1140.
3159. Χρυσοστόμου, PG. 59, 385.
3160. Ματθ. κστ´ 26.
3161. Χρυσοστόμου, PG. 58, 738.
3162. Ματθ. κστ´ 26 - 27.
3163. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1637.
3164. Ματθ. κστ´ 27 - 28.
3165. Λουκ. κβ´ 19.
3166. Ματθ. κστ´ 29.
3167. 1 Κορινθ. ι´ 1, 3 - 4.
3168. Ψαλμ. 77, 24.
3169. Ψαλμ. 77, 16.
3170. 1 Κορινθ. ι´ 4.

ρᾶς τραπέζης» τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Καθάπερ ἐκεῖνοι τὸ μάννα ἤσθιον, οὕτως οἱ Μαθηταὶ «τὸ σῶμα» «τὸ δεσποτικόν». Καὶ ὥσπερ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ὕδωρ ἐκ πέτρας ἔπινον, οὕτως οἱ Ἀπόστολοι «τὸ αἷμα» τοῦ Χριστοῦ[3171] (ἰ. ἀ. σ. 145). «Ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις»[3172] εἶπεν ὁ Κύριος (ἰ. ἀ. σ. 270). «Τοῦτο τὸ αἷμα ἄνωθεν (ἐξ ἀρχῆς) προετυποῦτο ἀεί, ἐν θυσιαστηρίοις, ἐν δικαίων σφαγαῖς»[3173], «ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου», ὃν ἐφόνευσαν οἱ Ἰουδαῖοι «μεταξὺ τοῦ Ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου»[3174] (ἰ. ἀ. σ. 77 - 78). Εἰς τοῦτο ἀναφέρεται ἡ προφητεία τοῦ Ἰακώβ, «πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ»[3175] (ἰ. ἀ. σ. 111 - 112). Προετυπώθη ὅμως τὸ σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ καὶ διὰ τῶν ἄρτων καὶ τοῦ οἴνου τῆς εὐλογίας τοῦ Μελχισεδὲκ πρὸς τὸν Ἀβραάμ[3176]. Μάλιστα δὲ διὰ τοῦ ἀμνοῦ τοῦ τυπικοῦ Πάσχα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὃς ἐθύετο καὶ ἠσθίετο, διὰ δὲ τοῦ αἵματος τούτου ἐχρίετο ἡ θύρα τοῦ οἴκου (ἰ. ἀ. σ. 135, 154). Καὶ οἱ Μαθηταὶ ἐν τῷ Μυστικῷ Δείπνῳ ἔφαγον τὸν Ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ. Ἔφαγον σῶμα Χριστοῦ καὶ ἔπιον αἷμα Χριστοῦ. «Οἱ πάλαι τῷ Θεῷ κατὰ νόμον ἐν σκιᾷ λατρεύοντες», «ἐσθίοντες τῶν θυομένων τὰς σάρκας, τὸ αἷμα πρὸς τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου προσέχεον» διὰ τὸν τότε «νηπιάζοντα λογισμὸν» αὐτῶν[3177]. Νῦν οἱ Ἀπόστολοι καὶ τὸ αἷμα τοῦ Ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ πίνουσι. Τρώγουσι γὰρ Πάσχα τὸ ἀληθινόν.

Πάντα τὰ τῆς Παλαιᾶς διὰ τὸ καινὸν Πάσχα ἐνομοθετήθησαν, καὶ ὡς τύπος καὶ σκιὰ τούτου ἐγένοντο. «Τύπος ἦν τῶν νέων τὰ παλαιά, καὶ σκιὰ μὲν ὁ νόμος, σῶμά τι δὲ ἡ Χάρις»[3178]. Διὸ ἅπαντα ἐκεῖνα ἐκβαίνουσι καὶ πληροῦνται διὰ τοῦ νῦν Μυστηρίου Χριστοῦ. Ἐν Ἱερουσαλὴμ ὡρίζετο ὑπὸ τοῦ νόμου ἡ τέλεσις τοῦ Πάσχα, ἐν Ἱερουσαλὴμ τελεῖται τὸ Μυστήριον τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου. Ἐν τῇ οἰκίᾳ ἠσθίετο τότε κατὰ νόμον ὁ ἀμνός, ἐν τῷ ὑπερῴῳ ἐσθίεται νῦν ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ. Ἔτρωγον τότε τὸν ἀμνὸν μὴ συντρίβοντες ὀστοῦν αὐτοῦ, ἔφαγον καὶ νῦν οἱ Μαθηταὶ τὸν Ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ ἐν πίστει, μὴ ἐρευνῶντες «τὰ ἀνεύρετα»[3179] τοῦ Μυστηρίου. Ἐχρίοντο τότε διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἀμνοῦ ἡ φλιὰ καὶ οἱ δύο σταθμοὶ τῆς θύρας τοῦ οἴκου, χρίονται καὶ νῦν καθαρτικῶς διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ «τὰ χείλη» καὶ ἡ «γλῶττα» τοῦ σώματος τῶν Μαθητῶν, καὶ «τὸ λογικόν», «τὸ θυμοειδὲς

3171. Χρυσοστόμου, PG. 61, 191.
3172. Ἰωάν. στ´ 55.
3173. Χρυσοστόμου, PG. 59, 262.
3174. Ματθ. κγ´ 35.
3175. Γενέσ. μθ´ 11.
3176. Γενέσ. ιδ´ 18 - 19.
3177. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, PG. 90, 380, 381.
3178. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1088.
3179. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1493.

καὶ ἐπιθυμητικὸν» τῆς ψυχῆς αὐτῶν[3180]. Τότε ὀσφύες περιεζωσμέναι. Νῦν οἱ Μαθηταὶ «ἐν ζώνῃ καὶ σωφροσύνῃ»[3181], κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ Κυρίου, «ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι»[3182]. Τότε βακτηρίαι ἐν ταῖς χερσί. Νῦν οἱ Μαθηταὶ ἔχουσι «τὴν ἀντιστηρίζουσαν» «ἐλπίδα καὶ ἀνέχουσαν (συγκρατοῦσαν) πρὸς ὑπομονήν»[3183], κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Κυρίου, «μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με»[3184]. Τότε ὑποδήματα ἐν τοῖς ποσί. Νῦν οἱ μαθηταὶ ἔλαβον «τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ»[3185] πάσης γῆς Αἰγύπτου[3186]. Οἱ πάλαι ἤσθιον ἄζυμα. Οἱ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ἄζυμα οὐκ ἐσθίουσιν, ἀλλὰ τρώγουσι τὸ Πάσχα «ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας»[3187], καὶ μακρὰν τῆς ζύμης τῆς «παλαιᾶς κακίας»[3188] «τῶν Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις»[3189]. Ἐκεῖνοι ἔτρωγον πικρίδας. Οἱ Μαθηταὶ τὸ θελητὸν «ποτήριον»[3190], ἤτοι «τὸ πικρὸν τοῦ κατὰ Θεὸν βίου καὶ πρόσαντες (ἀνωφερὲς καὶ τραχύ)»[3191], κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, «ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε»[3192]. Ἐκεῖνοι ἐν σπουδῇ ἤσθιον τὸ τυπικὸν Πάσχα. Καὶ οἱ Μαθηταὶ ἐν ἐγρηγόρσει καὶ προσευχῇ, συμφώνως πρὸς τὸ θεῖον παράγγελμα, «γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε»[3193], καὶ μακρὰν «τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐπιστροφῆς»[3194], πλὴν τοῦ προδότου. Τὸ παλαιὸν ἡ βρῶσις τοῦ ἀμνοῦ ἐγίνετο ἐν οἰκίᾳ, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς ἐξόδου ἀπ᾽ αὐτῆς. Οἱ Μαθηταὶ τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου οὐκ ἐκφέρουσι «τοῖς ἔξω»[3195], συμμορφούμενοι πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, «μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων»[3196]. Ἐν τῇ Παλαιᾷ ὁ ἀμνὸς ἠσθίετο ἕως πρωΐ. Καὶ ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ἐσθίεται πρὸς ἁγιασμὸν ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι «καθ᾽ ἕτερόν τινα τρόπον ἁγιασθησόμεθα πάλιν καὶ ὡς οἶδεν (γνωρίζει)» ὁ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν δοτὴρ Θεός[3197] (ἰ. ἀ. σ. 154 - 162).

Ὁ Χριστός, «διὰ τοῦ Δείπνου», «κατέπαυσε» «τὸ Πάσχα τὸ νομικὸν» καὶ «παρέδωκε» «τὸ οἰκεῖον»[3198]. Καὶ ὡς κατὰ τὴν βάπτισιν, «ἐν

3180. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1084 - 1085.
3181. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 648.
3182. Λουκ. ιβ' 35.
3183. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας κ. ἄ., PG. 77, 1208.
3184. Ἰωάν. ιστ' 16.
3185. Λουκ. ι' 19.
3186. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 649.
3187. 1 Κορινθ. ε' 8.
3188. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 620.
3189. Λουκ. ιβ' 1.
3190. Ματθ. κ' 22. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, PG. 90, 369.
3191. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 648.
3192. Ἰωάν. ιστ' 33.
3193. Μάρκ. ιδ' 38.
3194. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 648.
3195. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 645.
3196. Ματθ. ζ' 6.
3197. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 428.
3198. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 218.

ἐνὶ ποταμῷ» ἐπαύθη τὸ ἰουδαϊκὸν βάπτισμα καὶ ἤρχιζε τὸ χριστιανικόν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Μυστικῷ Δείπνῳ. «Ἐν μιᾷ τραπέζῃ», «ἀμφότερα» καὶ τὸ τυπικὸν καὶ τὸ ἀληθινὸν Πάσχα «μετελθών, τὸ μὲν ἔπαυσε, τῷ δὲ ἀρχὴν δέδωκε», «τὴν σκιὰν ὑπογράψας καὶ τὴν ἀλήθειαν προσθείς»[3199]. Καὶ ὡς τότε ὁ Κύριος δὲν ἐβαπτίσθη τὸ ἰουδαϊκὸν βάπτισμα, «ἀλλὰ τὸ Ἰωάννου» τοῦ Προδρόμου[3200], οὕτω καὶ νῦν (ἰ. ἀ. σ. 258) δὲν ἐτέλεσε τὸ ἰουδαϊκὸν Πάσχα, ἀλλὰ τὸ νομικὸν θεοπρεπῶς.Δηλαδή, πρὸ τοῦ καινοῦ Πάσχα, «τὸ τυπικὸν ἐτέλεσε Δεῖπνον»[3201]. Οὕτω, «τὸ μὲν Δεῖπνον ἐδείπνησε πρὸ τοῦ Πάσχα, τὸ δὲ Πάσχα οὐκ ἔφαγεν, ἀλλ' ἔπαθεν. Οὐδὲ γὰρ καιρὸς ἦν τῆς βρώσεως αὐτοῦ»[3202]. «Τῇ ιε' (15η) γὰρ τῆς σελήνης», ἤγουν Νισάν, «ἦν νενομοθετημένον ἐσθίειν» τὸ Πάσχα, «τῇ δὲ ιδ' (14η) τὸν ἀμνὸν καὶ μόνον θύεσθαι»[3203] (ἰ. ἀ. σ. 165 - 167). Ὁ Χριστὸς ἔφαγε τὸ Δεῖπνον τὴν νύκτα τῆς καθ' ἡμᾶς Πέμπτης, καὶ ἔπαθε καὶ ἐτάφη τὴν Παρασκευὴν τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης Νισάν. Διό, «μετὰ τὸ ταφῆναι τὸν Κύριον»[3204], ἔφαγον οἱ Ἰουδαῖοι τὸ νομικὸν Πάσχα, ἤτοι τὴν πεντεκαιδεκάτην Νισάν, ἥτις ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης. Διὰ τοῦτο οἱ χριστοκτόνοι Ἰουδαῖοι τὴν Παρασκευὴν τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου «οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα[3205] τὸ ἐπερχόμενον Σάββατον. Ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἔφαγε τὸ Πάσχα τοῦ Δείπνου πρὸ τῆς βρώσεως τοῦ Πάσχα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, δὲν ἦτο τότε καιρὸς τῆς ἀζυμοφαγίας. Συνεπῶς δὲν ἔφαγεν ἄζυμα[3206], ἀλλὰ «ἄρτον», ὡς λέγει τὸ Εὐαγγέλιον[3207]. Οἱ «Εὐαγγελισταὶ ἄρτον τέλειον λέγουσι παραδοῦναι τὸν Κύριον ἐν τοῖς ἁγίοις Μυστηρίοις καὶ οὐκ ἄζυμον»[3208]. Κατ' ἀκολουθίαν, οὐδὲ τὰς μετὰ τῶν ἀζύμων πικρίδας[3209] ἔφαγεν. Τὸ Μυστικὸν Δεῖπνον ἐτελέσθη διὰ τοῦ ἐνιαυσίου τυπικοῦ ἀμνοῦ, τὸν ὁποῖον ἀντικατέστησεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς τραπέζης ὁ ἀληθινὸς Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ.

Ἐν τῷ Μυστικῷ Δείπνῳ λήγει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη καὶ ἄρχεται ἡ Καινὴ Διαθήκη. Ὁ Κύριος «παρέδωκε τὸ Μυστήριον» τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ὅτε «παύσασθαι ἔδει τὰ νομικά». Τότε «τὸ κεφάλαιον» «τῶν ἑορτῶν» τῶν Ἰουδαίων «καταλύει», ἤτοι τὸ νομικὸν Πάσχα τῆς Παλαιᾶς, καὶ μεταθέτει τοὺς μαθητὰς «ἐφ' ἑτέραν» «τράπεζαν φρικωδεστάτην»[3210], ἤγουν τοῦ σώματος καὶ αἵματος Χριστοῦ τοῦ Πά-

3199. Χρυσοστόμου, PG. 57, 206.
3200. Χρυσοστόμου, PG. 49, 367.
3201. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 532.
3202. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 6, 196.
3203. Μ. Ἀθανασίου, PG. 26, 1329.
3204. Μ. Ἀθανασίου, PG. 26, 1328.
3205. Ἰωάν. ιη' 28.
3206. Μ. Ἀθανασίου, PG. 26, 1329.
3207. Ματθ. κστ' 26. Μάρκ. ιδ' 22. Λουκ. κβ' 19.
3208. Μ. Ἀθανασίου, PG. 26, 1328.
3209. Ἀριθμ. θ' 11.
3210. Χρυσοστόμου, PG. 58, 738.

σχα τῆς Καινῆς. Διὸ λέγει: «Λάβετε φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου»[3211]. Καὶ «πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν»[3212]. Ἐν αἵματι ἐκυρώθη ἡ Παλαιὰ Διαθήκη διὰ τοῦ Μωυσέως[3213] (ἰ. ἀ. σ. 149). Ἐν αἵματι κυροῦται καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. «Μεσίτης» τῆς Παλαιᾶς ὑπῆρξεν ὁ «Μωυσῆς» «ἐν τύπῳ καὶ σκιαῖς»[3214]. Μεσίτης τῆς Καινῆς ἐστιν ὁ ἀληθὴς «μεσίτης»[3215] Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ἀληθείᾳ καὶ Χάριτι, «παράδοξον» «δῶρον» «φέρων», «τὸ σῶμα αὐτοῦ», καὶ «τὸ αἷμα αὐτοῦ»[3216]. Ἡ «Παλαιὰ πρόβατα καὶ μόσχους εἶχεν». Ἡ Καινὴ «τὸ αἷμα τὸ Δεσποτικόν», «τὸ αἷμα» «τῆς Καινῆς Διαθήκης». «Τουτέστι τῆς ὑποσχέσεως, τῆς ἐπαγγελίας, τοῦ νόμου τοῦ καινοῦ»[3217]. Ἐν τῇ κυρώσει τῆς Παλαιᾶς, ὑπῆρχε βιβλίον νόμου. Ἐν τῇ Καινῇ τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου οἱ μαθηταὶ «ἦσαν βιβλία»[3218], κατὰ τὸ προφητευθέν, «διδοὺς δώσω νόμους εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐγγράψω αὐτούς»[3219]. Ἐν τῇ Παλαιᾷ σκεύη λειτουργικά. Ἐν τῇ Καινῇ «αὐτοὶ εἰσι» πάλιν οἱ Μαθηταὶ σκεύη Θεοῦ[3220]. Ἐκεῖ ἡ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου. Ἐνταῦθα «αὐτοὶ εἰσι πάλιν» σκηνὴ καὶ ναὸς τοῦ Θεοῦ. «Ἐνοικήσω» γὰρ «ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω»[3221], λέγει ἡ Γραφή[3222], καὶ «ὑμεῖς» «ναὸς Θεοῦ ἐστε ζῶντος»[3223] (ἰ. ἀ. σ. 147, 149, 206).

«Φρικτὰ ὄντως τὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, φρικτὸν ὄντως τὸ θυσιαστήριον»[3224] τῆς Καινῆς Διαθήκης. «Οὐκ ἔστι τύπος ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, μὴ γένοιτο, ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου τεθεωμένον»[3225]. Αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος εἶπε κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Μυστηρίου, «τοῦτό μού ἐστιν, οὐ τύπος τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὸ σῶμα· καὶ οὐ τύπος τοῦ αἵματος, ἀλλὰ τὸ αἷμα»[3226]. «Σῶμά ἐστι» τοῦτο «ἀληθῶς ἡνωμένον θεότητι, τὸ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου σῶμα» τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[3227]. Τὴν σάρκα ταύτην ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς Λόγος «εἰς τὸ ἴδιον» αὐτοῦ «ἀγαθὸν» «μετεσκεύασε», «τουτέστι τὴν ζωήν, καὶ ὅλως» αὐτὴν «ζωοποιὸν ἀπέδειξε, καθάπερ» «ἐστὶ κατὰ φύσιν αὐτός»[3228] (ἰ. ἀ. σ. 270). Διὸ «ὡς

3211. Ματθ. κστ' 26.
3212. Ματθ. κστ' 28.
3213. Ἐξόδ. κδ' 5 - 8.
3214. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 497.
3215. Ἑβρ. θ' 15.
3216. Μ. Φωτίου, PG. 101, 857.
3217. Χρυσοστόμου, PG. 58, 738.
3218. Χρυσοστόμου, PG. 63, 125.
3219. Ἱερεμ. λη' 33.
3220. Χρυσοστόμου, PG. 63, 125.
3221. 2 Κορινθ. στ' 16.
3222. Χρυσοστόμου, PG. 63, 125.
3223. 2 Κορινθ. στ' 16.
3224. Χρυσοστόμου, PG. 59, 261.
3225. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1148.
3226. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1148 - 1149.
3227. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1144.
3228. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 73, 565.

ζωοποιὸν ἀληθῶς καὶ ἰδίαν αὐτοῦ τοῦ Λόγου» σάρκα δεχόμεθα τὴν Θείαν Εὐχαριστίαν[3229], ἤτοι ὡς «τὸν Ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[3230]. «Οὐχ ὅτι τὸ ἀναληφθὲν σῶμα» τοῦ Χριστοῦ «ἐξ οὐρανοῦ κατέρχεται» ἐν τῇ Θείᾳ Εὐχαριστίᾳ τῆς Ἐκκλησίας, «ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ὁ ἄρτος καὶ οἶνος μεταποιοῦνται εἰς σῶμα καὶ αἷμα Θεοῦ», ἤτοι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, «διὰ τῆς ἐπικλήσεως» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, κατὰ τρόπον ἀνερμήνευτον[3231]. «Εἰ δὲ καί τινες ἀντίτυπα τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον ἐκάλεσαν, οὐ μετὰ τὸ ἁγιασθῆναι εἶπον, ἀλλὰ πρὶν ἁγιασθῆναι τὴν προσφορὰν οὕτω καλέσαντες. Ἀντίτυπα δὲ τῶν μελλόντων λέγονται, οὐχ ὡς μὴ ὄντα ἀληθῶς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, ἀλλ' ὅτι νῦν μὲν δι' αὐτῶν μετέχομεν τῆς Χριστοῦ θεότητος, τότε δὲ νοητῶς διὰ μόνης τῆς θέας»[3232].

«Ἄρτος δὲ καὶ οἶνος παραλαμβάνεται» ἐν τῷ Μυστηρίῳ τῆς Θείας Εὐχαριστίας διὰ «τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν» καὶ τὴν συνήθειαν τῆς χρήσεως τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου. Συγκαταβαίνων ὁ Θεός, «διὰ τῶν συνήθων τῆς φύσεως ποιεῖ τὰ ὑπὲρ φύσιν, ὥσπερ καὶ «ἐπὶ τοῦ Βαπτίσματος», ἔνθα τὸ λούεσθαι παραλαμβάνεται πρὸς τέλεσιν τοῦ Μυστηρίου καὶ ἀναγέννησιν τοῦ ἀνθρώπου[3233]. Προσέτι, «ἐπειδὴ διπλοῖ τινὲς ἐσμεν» οἱ ἄνθρωποι, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, ἀναγκαίως διπλῆ ἐστι καὶ ἡ νέα γέννησις καὶ βρῶσις[3234] κατὰ τὴν προαιώνιον θείαν βουλήν. Ὁ Κύριος προενόησεν, ἵνα ἡ ἄμπελος φυτευθεῖσα «εἰς τὴν γῆν τῷ ἰδίῳ καιρῷ» καρποφορήσῃ «καὶ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν καὶ διαλυθεὶς πολλοστὸς» ἐγερθῇ, «διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ τοῦ συνέχοντος τὰ πάντα». «Ἔπειτα» «διὰ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ», ἵνα «εἰς χρῆσιν» ἔρχωνται ταῦτα τῶν «ἀνθρώπων» καὶ γίνωνται ἄρτος καὶ οἶνος. Ἀκολούθως τὰ ἀντίτυπα τοῦ προσαγομένου ἄρτου καὶ οἴνου, «προσλαμβανόμενα» ἐν τῷ θείῳ Μυστηρίῳ «τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, Εὐχαριστία γίνεται, ὅπερ ἐστὶ σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ»[3235]. Οὕτως ὁ «ἀπὸ γῆς ἄρτος, προσλαμβανόμενος τὴν ἔκκλησιν τοῦ Θεοῦ, οὐκέτι κοινὸς ἄρτος ἐστίν, ἀλλ' Εὐχαριστία, ἐκ δύο πραγμάτων συνεστηκυῖα (ἔχουσα συσταθῆ), ἐπιγείου τε καὶ οὐρανίου»[3236].

Τοῦτο τὸ σῶμα καὶ αἷμα τῆς Θείας Εὐχαριστίας, «ἕως» «τῆς ἡμῶν μεταλήψεως, πάντα τῆς φθορᾶς ὑπομένει. Καὶ κλᾶται (κόπτεται καὶ τεμαχίζεται) ὑφ' ἡμῶν τιμίως καὶ πιστῶς, καὶ ὑπὸ ἀνόμων χει-

3229. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 1077.
3230. Γελασίου Κυζίκου, Μ. 2, 888.
3231. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1144 - 1145.
3232. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 1409 καὶ PG. 94, 1151, 1153.
3233. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1141.
3234. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1137.
3235. Εἰρηναίου, ΒΕΠΕΣ, 5, 160 - 161.
3236. Εἰρηναίου, ΒΕΠΕΣ, 5, 153.

ρῶν πολλάκις ἀτιμάζεταί τε καὶ ρίπτεται, καὶ ὑπὸ μυῶν καὶ σκωλήκων, ἀλλ' οὐ διαφθείρεται, οὐδὲ χωρεῖ εἰς τὸ μὴ εἶναι. Συνάγεται γὰρ ἀοράτως εἰς ἓν σῶμα». «Ὁ Κύριος» καὶ «περιετμήθη καὶ ἐπὶ σταυροῦ ἐκ τῶν ποδῶν καὶ χειρῶν καὶ τῆς πλευρᾶς» αὐτοῦ «αἷμα ἐξέχεεν», ἀλλὰ τὸ σῶμα Κυρίου διὰ τῆς ἀναστάσεως «εἰς ἓν καὶ ταυτὸν συνήχθη. Ἀνέστη γὰρ ὅλον τὸ σῶμα, ὁλόκληρον»[3237]. Μεταλαμβανόμενον δὲ ὑφ' ἡμῶν τὸ σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, «ἐν ἡμῖν θάπτεται καὶ συναφθαρτίζει ἡμᾶς». «Οὐ διαφθείρεται ἐν ἡμῖν» ἡ Θεία Εὐχαριστία, «ὡς οὐ διεφθάρη τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα ἐν τῷ τάφῳ»[3238]. Χωρεῖ «εἰς σύστασιν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς τε καὶ σώματος», «οὐ δαπανώμενον, οὐ φθειρόμενον, οὐκ εἰς ἀφεδρῶνα χωροῦν, ἀλλ' εἰς τὴν ἡμῶν οὐσίαν τε καὶ συντήρησιν»[3239]. Διὸ τονίζει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Προσερχόμενος εἰς τὴν Θείαν Μετάληψιν, «μὴ ὅτι ἄρτος ἐστὶν ἴδῃς, μηδ' ὅτι οἶνός ἐστι νομίσῃς. Οὐ γὰρ ὡς αἱ λοιπαὶ βρώσεις εἰς ἀφεδρῶνα χωρεῖ· ἄπαγε! μὴ τοῦτο νόει. Ἀλλ' ὥσπερ κηρὸς πυρὶ προσομιλήσας (ἑνωθεὶς καὶ καιόμενος) οὐδὲν ἀπουσιάζει (οὐδὲν μέρος τοῦ κηροῦ καταλείπεται μὴ καταναλωθέν), οὐδὲν περισσεύει, οὕτω καὶ ὧδε νόμιζε συναναλίσκεσθαι (ὅτι συναναλίσκονται) τὰ Μυστήρια τῇ τοῦ σώματος οὐσίᾳ»[3240]. «Μετάληψις δὲ λέγεται» ἡ Θεία Κοινωνία, διότι «δι' αὐτῆς» «τῆς Ἰησοῦ θεότητος μεταλαμβάνομεν. Κοινωνία δὲ λέγεταί τε καὶ ἔστιν ἀληθῶς, διὰ τὸ κοινωνεῖν ἡμᾶς δι' αὐτῆς τῷ Χριστῷ καὶ μετέχειν αὐτοῦ τῆς σαρκὸς τε καὶ τῆς θεότητος»· ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ «κοινωνεῖν» «καὶ ἑνοῦσθαι ἀλλήλοις δι' αὐτῆς»[3241]. Δηλαδή, «Κοινωνία κέκληται ἡ τῶν θείων μυστηρίων Μετάληψις διὰ τὸ τὴν πρὸς Χριστὸν ἡμῖν χαρίζεσθαι ἕνωσιν καὶ κοινωνοὺς ἡμᾶς τῆς αὐτοῦ ποιεῖν βασιλείας»[3242].

Εἶναι «ἀναγκαία» ἡ Θεία Κοινωνία πρὸς σωτηρίαν[3243]. Ὁ δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον Θεὸς «μετέδωκεν ἡμῖν τῆς ἰδίας εἰκόνος καὶ τοῦ ἰδίου Πνεύματος, καὶ οὐκ ἐφυλάξαμεν». Διό, σαρκούμενος ὁ Θεὸς Λόγος, «μεταλαμβάνει» «τῆς πτωχῆς καὶ ἀσθενοῦς ἡμῶν φύσεως, ἵνα ἡμᾶς καθάρῃ καὶ ἀφθαρτίσῃ καὶ μετόχους πάλιν τῆς αὐτοῦ καταστήσῃ θεότητος»[3244]. «Διὰ τοῦτο ἐδώδιμον (βρώσιμον) ἡμῖν ἑαυτὸν προτίθησιν ὁ ἀεὶ ὤν, ἵνα, ἀναλαβόντες αὐτὸν ἐν αὐτοῖς»[3245], «τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῆς ζωῆς» τῆς «αἰωνίου» τύχωμεν[3246], καὶ

3237. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 409 - 412.
3238. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 409.
3239. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 1409.
3240. Χρυσοστόμου, PG. 49, 345.
3241. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1153.
3242. Ἰσιδώρου Πηλουσ., PG. 78, 325.
3243. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 737.
3244. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1137.
3245. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 740.
3246. Εἰρηναίου, ΒΕΠΕΣ, 5, 183.

«ἐκεῖνο γενώμεθα, ὅπερ ἐκεῖνός ἐστιν»[3247]. «Ἐπειδὴ ἅπαξ πρὸς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο» (ἔλαβε καὶ ἥνωσεν) ὁ Θεὸς διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως «τὴν ἐπίκηρον τῆς σαρκὸς φύσιν» τῶν ἀνθρώπων, «ἀεὶ τῇ ἀφθαρσίᾳ συναγιάζει τὸ κοινὸν τῆς» ἀνθρωπίνης «φύσεως, διὰ τῶν ἑνουμένων αὐτῷ (μετ' αὐτοῦ), κατὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ Μυστηρίου» τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Δι' αὐτοῦ «τρέφων τὸ ἑαυτοῦ σῶμα», ἤγουν «τὴν Ἐκκλησίαν» ὁ Χριστός, ἐναρμόζει «καταλλήλως τὰ ἐκφυόμενα διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ μέλη τῷ κοινῷ σώματι» καὶ οὕτως ἀπεργάζεται «εὐπρεπὲς τὸ πᾶν», κατὰ τὸ ρηθὲν διὰ τοῦ Ἀποστόλου[3248], «πολλὰ μὲν μέλη, ἓν δὲ σῶμα»[3249] ἐν ἀφθαρσίᾳ Χριστοῦ. «Τοῦτο γὰρ ἐστι τὸ πέρας τῆς οἰκονομίας»[3250], ἤτοι τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου. Μεταλαμβάνει δὲ ἀξίως τοῦ Μυστηρίου ὁ βαπτισθεὶς καὶ προσερχόμενος «μετὰ παντὸς φόβου καὶ συνειδήσεως καθαρᾶς καὶ ἀδιστάκτου πίστεως». Δηλαδή, ἐν «πάσῃ καθαρότητι, ψυχικῇ τε καὶ σωματικῇ», ὡς «διπλοῦν» «ἐστι» τὸ Μυστήριον[3251]. Μετέχει δὲ ἀξίως τῶν ἁγιασμάτων ὁ κοινωνῶν ἐν καθαρότητι ἀπὸ «τῶν μολυσμάτων καὶ παθῶν, ὅσα τε τὴν ψυχὴν καὶ ὅσα τὸ σῶμα λυμαίνεται καὶ καταμολύνει», ἀπὸ «πονηρῶν πράξεων» καὶ ρυπούντων τὴν ψυχὴν λογισμῶν[3252]. Πλήν, «οὐκ ἀπὸ τῶν ἀρνῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ χείρονος εἴδους καὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τῶν ἐρίφων» ἐξελέγετο τὸ πρόβατον τοῦ νόμου, «ὅτι μὴ ὑπὲρ τῶν δικαίων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν σφαγιάζεται» ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ[3253] (ἰ. ἀ. σ. 156). «Εἰσὶ γὰρ τινες, οἷς πρέπει τὸ καθ' ἡμέραν» ἡ Κοινωνία, «καὶ εἰσιν ἕτεροι, οἷς οὐχ ἁρμόζει τοῦτο»[3254], εἰ μὴ κατόπιν καθάρσεως «διὰ μετανοίας»[3255]. Ὥς εἰσιν «καὶ ἄλλοι, οἷς οὐ πρέπει ὅλως κοινωνεῖν»[3256].

Μία ἐστὶ καὶ «ἡ αὐτὴ θυσία» τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[3257], καὶ ἐν τῷ Μυστικῷ Δείπνῳ καὶ ἐν τῷ Σταυρῷ τοῦ Γολγοθᾶ καὶ ἐν τῷ Μυστηρίῳ τῆς Θείας Εὐχαριστίας τῆς Ἐκκλησίας (ἰ. ἀ. σ. 293). Ὁ Χριστὸς προσέφερεν ἑαυτὸν σωτήριον θυσίαν «ἐφάπαξ»[3258]. «Μία ἐστὶν ἡ θυσία» αὕτη «καὶ οὐ πολλαί», «ὥσπερ» μία ἦτο καὶ «ἐκείνη» τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἥτις προσεφέρετο «εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων»[3259] «κατ' ἐνιαυτόν»[3260]. «Τὸν γὰρ αὐτὸν» Ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ «ἀεὶ προσφέρομεν, οὐ νῦν μὲν ἕτερον πρόβατον, αὔριον δὲ ἕτε-

3247. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 740.
3248. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1048.
3249. 1 Κορινθ. ιβ' 20.
3250. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 409.
3251. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1149.
3252. Μ. Φωτίου, PG. 101, 453.
3253. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 641.
3254. Ἀναστασίου Σιν., PG. 89, 753.
3255. Μ. Φωτίου, PG. 101, 456.
3256. Ἀναστασίου Σιν., PG. 89, 753.
3257. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 405.
3258. Ἑβρ. ι' 10.
3259. Χρυσοστόμου, PG. 63, 131.
3260. Ἑβρ. θ' 25.

ρον», ὡς οἱ πάλαι, «ἀλλ᾽ ἀεὶ τὸ αὐτό»[3261] (ἰ. ἀ. σ. 173 - 174). Ὁ Χριστὸς καὶ κατὰ τὸ Μυστικὸν Δεῖπνον «πάντα κατὰ τὴν δεσποτικὴν» αὐτοῦ «αὐθεντίαν» οἰκονομεῖ[3262]. Τελεῖ τὸ Μυστήριον, ὄχι μόνον «ἵνα μὴ παραδοθεὶς» ἐνωρίτερον «οὐ φθάσῃ τὸ οἰκεῖον Πάσχα τοῖς Μαθηταῖς παραδοῦναι»[3263], ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν οἰκειοθελῆ θυσίαν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. Δὲν «ἀναμένει τὴν ἐκ τῆς προδοσίας ἀνάγκην καὶ τὴν ληστρικὴν ἔφοδον τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν τοῦ Πιλάτου παράνομον κρίσιν», ἵνα θυσιασθῇ. Τότε ἡ «ἐκείνων» κακία θὰ ἐγίνετο ἀρχηγὸς καὶ αἰτία «τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας». Διὸ «προλαμβάνει τῇ» θείᾳ αὐτοῦ «οἰκονομίᾳ τὴν ἔφοδον, κατὰ τὸν ἄρρητον τῆς» αὐτοῦ «ἱερουργίας τρόπον καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀόρατον». Οὕτως, «ἑαυτὸν προσήνεγκε (προσέφερε) προσφορὰν καὶ θυσίαν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Ἱερεὺς ἅμα καὶ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου» Χριστός[3264], «τὴν ἀπόρρητον θύων θυσίαν»[3265].

«Πότε τοῦτο» ἐγένετο; «Ὅτε» ἐν τῷ Μυστικῷ Δείπνῳ παρουσιάζει «βρωτὸν ἑαυτοῦ τὸ σῶμα» καὶ προσφέρει τοῦτο «εἰς βρῶσιν», τότε «σαφῶς ἐνδείκνυται (δεικνύει)», ὅτι «ἤδη» ἐγένετο ἐντελὴς «τοῦ Ἀμνοῦ» τοῦ Θεοῦ ἡ θυσία. «Οὐκοῦν, ὅτε παρέσχε τοῖς μαθηταῖς ἐμφαγεῖν (ἵνα φάγωσι) τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος ἐμπιεῖν (ἵνα πίωσι)», «τὸ σῶμα» τοῦ Κυρίου «ἤδη» «ἐτέθυτο (εἶχε θυσιασθῇ)». Εἶχε θυσιασθῇ «κατὰ τὸ θελητόν, τῇ ἐξουσίᾳ (ἐν τῇ ἐξουσίᾳ) τοῦ τὸ Μυστήριον οἰκονομοῦντος» Θεοῦ «ἀρρήτως τε καὶ ἀοράτως». Ἐν τῷ Μυστικῷ Δείπνῳ τῆς μεγάλης ἐκείνης ἡμέρας «προσήχθη (προσεφέρθη) τῷ Θεῷ ἡ» λυτρωτικὴ «θυσία παρὰ τοῦ μεγάλου Ἀρχιερέως» Χριστοῦ, «τοῦ τὸν ἑαυτοῦ Ἀμνὸν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἁμαρτίας ἀρρήτως τε καὶ ἀοράτως ἱερουργήσαντος»[3266], «κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ»[3267] (ἰ. ἀ. σ. 94 - 95). Δηλαδὴ κατὰ ἱερωσύνην νέαν καὶ Διαθήκην Καινὴν τοῦ αἰωνίου παμβασιλέως Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς «βασιλεὺς μὲν γὰρ ἦν ἀεί, Ἱερεὺς δὲ γέγονεν, ὅτε τὴν σάρκα ἀνέλαβεν, ὅτε τὴν θυσίαν προσήγαγεν»[3268]. Ἱερεὺς «οὐ πρόσκαιρος, οὐδὲ πέρας ἔχων, ἀλλὰ "κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου"[3269]»[3270].

Πότε ἐτελέσθη παρὰ τοῦ Κυρίου τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου; Ἐνταῦθα ἡ ἀπάντησις δίδεται βάσει τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἡμέρας. Κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῆς ἡμέρας ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, τὸ Μυστήριον ἐτελέσθη τὴν τεσσαρεσκαι-

3261. Χρυσοστόμου, PG. 63, 131.
3262. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 612.
3263. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 218.
3264. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 612.
3265. Μαξίμου Ὁμολογ., PG. 90, 381.
3266. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 612.
3267. Ἑβρ. ζ´ 17.
3268. Χρυσοστόμου, PG. 63, 103.
3269. Ἑβρ. ζ´ 16.
3270. Χρυσοστόμου, PG. 63, 104.

δεκάτην τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης, ἤγουν Νισάν, καὶ ἡμέραν Παρασκευήν. Διότι ἡ ἡμέρα αὕτη λογίζεται ἀπὸ δύσεως τοῦ ἡλίου τῆς καθ' ἡμᾶς Πέμπτης ἕως δύσεως τοῦ ἡλίου τῆς Παρασκευῆς (ἰ. ἀ. σ. 298-299). Κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῆς ἡμέρας ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου, τὸ Μυστήριον ἐγένετο ἀναλόγως τῆς νυκτερινῆς ὥρας τελέσεως αὐτοῦ. Δηλαδή, ἐὰν μὲν ἐτελέσθη πρὸ τοῦ μεσονυκτίου, τότε λέγομεν ὅτι ἐγένετο τὴν Πέμπτην τῆς 22ας Μαρτίου μηνός, ἐὰν δὲ ἐτελέσθη μετὰ τὸ μεσονύκτιον, τότε λέγομεν ὅτι ἐγένετο τὴν Παρασκευὴν τῆς 23ης Μαρτίου (ἰ. ἀ. σ. 291). Τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας ἐτελέσθη παρὰ Κυρίου τὴν ἑσπέραν τῆς Πέμπτης, ἤτοι τὰς νυκτερινὰς ὥρας. «Ἑσπέρα» «ἦν, ὅτε ἐβρώθη τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο καὶ ἅγιον σῶμα»[3271]. Ἀκριβέστερον, τοῦτο ἐγένετο «ὥρᾳ νυκτερινῇ ε' (πέμπτῃ) τῇ ἐπιφωσκούσῃ» εἰς Παρασκευήν[3272]. Δηλαδὴ τὴν καθ' ἡμᾶς προμεσονύκτιον ἑνδεκάτην ὥραν τῆς Πέμπτης. Τοῦτο συμπληροῦται δι' ἑτέρας μαρτυρίας, καθ' ἣν ὁ Κύριος «ἐποίησε τὴν παράδοσιν τῶν ἁγίων Μυστηρίων ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ζ' (ἑβδόμῃ)»[3273], ἤτοι καθ' ἡμᾶς πρώτην μεταμεσονύκτιον. Κατὰ ταῦτα, τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας παρεδόθη εἰς τοὺς Μαθητὰς παρὰ Κυρίου τὴν νύκτα τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης καὶ ἀπὸ ε' (πέμπτης) ἕως ζ' (ἑβδόμης) νυκτερινῆς ὥρας. Ὡς πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, δύναται ἵνα λέγηται καὶ ἡ Πέμπτη μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, ἀλλὰ κατὰ νόμον Κυρίου λογίζεται ἡ Παρασκευὴ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης Νισάν (ἰ. ἀ. σ. 165).

ζ') ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΥΠΕΡΦΥΟΥΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Μετὰ τὴν ἀναίμακτον καὶ ἀπόρρητον θυσίαν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, ἀκολουθεῖ ἡ ὑπεφυὴς προσευχὴ τῆς ὑπακοῆς καὶ ἡ ἑκουσία παράδοσις εἰς θάνατον ἐν τῷ κήπῳ τῆς Γεθσημανῆ. Ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ Χριστὸς «μεσονυκτῶν ὁδοιπορεῖ καὶ ποταμὸν διαβαίνει καὶ ἐπείγεται πρὸς» «τόπον ἐλθεῖν» «τῷ προδότῃ γνώριμον», καθ' ὅτι «ἑκὼν (θεληματικῶς) ἐπὶ» τὸ πάθος «ἔρχεται»[3274]. Ἰσημερία καὶ ἔαρ καὶ πανσέληνος καὶ κῆπος συνθέτουσι εἰκόνα τοῦ παραδείσου. Ἡ δὲ νὺξ τύπος ἐστὶ τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας τοῦ πεπτωκότος πρώτου Ἀδάμ, ὑπὲρ οὗ παραδίδεται εἰς θάνατον «ὁ ἔσχατος Ἀδάμ»[3275], «ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ»[3276].

Ἐν Γεθσημανῇ ὁ Χριστός, «παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς

3271. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 612, 613.
3272. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 532.
3273. Μ. Ἀθανασίου, PG. 26, 1328.
3274. Χρυσοστόμου, PG. 59, 447.
3275. 1 Κορινθ. ιε' 45.
3276. 1 Κορινθ. ιε' 47.

δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι»[3277], «ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν»[3278]. «Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. Καὶ προελθὼν μικρόν»[3279], «ὡσεὶ λίθου βολήν»[3280], «ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος»[3281], «μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων»[3282], «καὶ λέγων· Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ»[3283]· «μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω. Ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. Καί γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ, ἐκτενέστερον προσηύχετο. Ἐγένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν»[3284]. «Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ: Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο λέγων· Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. Καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας»[3285]. «Καί, ἀφεὶς αὐτούς, ἀπελθὼν πάλιν προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών»[3286].

«Βαθὺ» ἐνταῦθα «τὸ μυστήριον»[3287]. Ὁ Θεὸς Λόγος ἐν σαρκὶ εὔχεται καὶ ἀγωνιᾷ καὶ ὑπακούει ἕως θανάτου ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὑπὲρ τῆς αἰωνίου τούτου σωτηρίας, κατὰ τὸν λόγον τῆς θείας οἰκονομίας, ἤτοι τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ. Εἷς ἐστιν ὁ Θεός, ἀλλὰ τριαδικός. Μία ἡ θεότης ἢ οὐσία ἢ φύσις καὶ τρεῖς αἱ ὑποστάσεις ἢ τὰ πρόσωπα, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐπειδὴ ἡ θεία φύσις μία, καὶ ἅπασαι αἱ θεῖαι ἰδιότητες κοιναί. Διὸ καὶ ἡ θέλησις μία, ἤτοι «τὰ αὐτὰ θέλουσιν αἱ ἅγιαι τῆς θεότητος τρεῖς ὑποστάσεις, κατὰ τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν»[3288]. Μόνον ὑποστατικαὶ διαφοραὶ διακρίνονται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι καὶ αὗταί εἰσι μόνον, ὅτι ὁ Πατὴρ γεννᾷ ἀχρόνως καὶ ἀρρήτως τὸν Υἱὸν καὶ ἐκπορεύει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὁ Υἱὸς γεννᾶται ἐκ τοῦ Πατρός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρός (ἰ. ἀ. σ. 7 - 8). Ὁ δὲ «εἷς τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὁ σεσαρκωμένος Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς» «διακέκριται τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος» καὶ «κατὰ τὸ γενέσθαι (ὅτι ἐγένετο) ἄνθρωπος». Διὸ «δύο φύσεις» ἔχει ὁ Χριστός, τὴν θεότητα καὶ τὴν προσληφθεῖσαν κατὰ τὴν σάρκωσιν ἀν-

3277. Ματθ. κστ' 37.
3278. Μάρκ. ιδ' 33.
3279. Ματθ. κστ' 38 - 39.
3280. Λουκ. κβ' 41.
3281. Ματθ. κστ' 39.
3282. Ἑβρ. ε' 7.
3283. Ματθ. κστ' 39.
3284. Λουκ. κβ' 42 - 44.
3285. Ματθ. κστ' 40 - 43.
3286. Ματθ. κστ' 44.
3287. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 652.
3288. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 165.

θρωπότητα, «καὶ δύο φυσικὰς ἰδιότητας»[3289], τὴν θείαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην (ἰ. ἀ. σ. 240). Συνεπῶς καὶ «δύο φυσικὰς θελήσεις, ἤτοι θελήματα»[3290], ἤγουν θελητικὰς δυνάμεις[3291], καὶ «δύο» «φυσικὰς ἐνεργείας». «Δύο» δὲ «φυσικὰ θελήματα, οὐχ ὑπεναντία, μὴ γένοιτο, καθὼς οἱ ἀσεβεῖς ἔφησαν (εἶπον) αἱρετικοί, ἀλλ' ἑπόμενον τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλημα, καὶ μὴ ἀντιπίπτον ἢ ἀντιπαλαῖον, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ὑποτασσόμενον τῷ θείῳ αὐτοῦ καὶ πανσθενεῖ θελήματι»[3292]. Οἱ ἄνθρωποι, «μετὰ τὴν παράβασιν», «δύο θελήματα ἐναντία» «ἔχομεν», «σαρκὸς» «καὶ πνεύματος (ψυχῆς)». «Ὁ Χριστὸς» ὅμως ὡς ἄνθρωπος «δύο θελήματα ἐναντία οὐκ εἶχεν», «ἀλλ' ἓν μόνον, τὸ φυσικῶς χαρακτηρίζον τὴν αὐτοῦ ἀνθρωπότητα»[3293], καθ' ὅτι ἀναμάρτητος. Ἐπειδὴ μία εἶναι τοῦ Χριστοῦ ἡ ὑπόστασις, ἤγουν τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Λόγου, «εἷς ἐστιν ὁ Χριστός, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός»[3294]. Διὸ καὶ «εἷς» ἐστιν «ὁ θέλων» Χριστὸς «κατ' ἄμφω (ἀμφοτέρας) τὰς φύσεις· ὡς Θεὸς εὐδοκῶν» «σὺν Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι τῷ πατρικῷ καὶ θείῳ θελήματι», καὶ «ὡς ἄνθρωπος» «ὑπήκοος γενόμενος τοῦ θείου καὶ πατρικοῦ αὐτοῦ θελήματος»[3295] (ἰ. ἀ. σ. 256).

Διὸ ἐν Γεθσημανῇ ὁ Χριστὸς καὶ λυπεῖται κατ' ἄνθρωπον καὶ ἀδημονεῖ καὶ «ἐκτενῶς εὔχεται»[3296], «καὶ δὶς καὶ τρὶς τὴν εὐχὴν τῷ Πατρὶ προσάγει»[3297] «μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων»[3298], «ἵνα μὴ δόξῃ (μὴ φανῇ) ὑπόκρισις εἶναι τὸ πρᾶγμα»[3299] τοῦ σωτηρίου πάθους καὶ κατὰ δόκησιν. «Καὶ ἱδρῶτες ἐπιρρέουσιν» «ὡς θρόμβοι αἵματος καὶ ἄγγελος ἐνισχύων αὐτὸν ἐφάνη καὶ μυρία φόβου τεκμήρια» παρέσχεν, ἵνα δείξῃ «τῆς οἰκονομίας τὴν ἀλήθειαν». Καὶ ἵνα οὕτως, «δι' ὧν φθέγγεται, δι' ὧν πάσχει», «πιστεύσωσι καὶ οἱ σφόδρα φιλονεικοῦντες, ὅτι καὶ ἄνθρωπος γέγονε καὶ ἀπέθανεν» ὑπὲρ ἡμῶν[3300]. Ταῦτα ἐγένοντο «τῆς μὲν θεότητος εἰκούσης (ἐνδιδούσης καὶ παραχωρούσης), τῆς δὲ σαρκὸς ἐγειρομένης»[3301], ὡς ὅταν λέγῃ· «νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται»[3302]. Τὸ «νῦν» σημαίνει, «ὅτε ἠθέλησεν»[3303]. «Δυνατὸν ὂν τῇ θεότητι κωλῦσαι (ἵνα ἐμποδίσῃ) τὴν ταραχήν», οὐκ ἐβούλετο τοῦτο, «ἵνα μὴ τὴν ὁμοίωσιν τὴν πρὸς ἡμᾶς διαλύσῃ»[3304]. «Οὐ γὰρ τὸ μὴ ὂν ὡς παρὸν ὠνόμαζεν, ὡς δοκήσει λεγομένων τῶν γινομένων· φύσει γὰρ

3289. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 165.
3290. Ὅρου ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, M. 11, 637.
3291. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 1160.
3292. Ὅρου ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, M. 11, 637.
3293. Μαξίμου Ὁμολ., PG. 91, 329.
3294. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 37, 274.
3295. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 160.
3296. Χρυσοστόμου, PG. 58, 745.
3297. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 167.
3298. Ἑβρ. ε' 7.
3299. Χρυσοστόμου, PG. 58, 745.
3300. Χρυσοστόμου, PG. 58, 746.
3301. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 192.
3302. Ἰωάν. ιβ' 27.
3303. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 37, 279.
3304. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 192.

καὶ ἀληθείᾳ τὰ πάντα ἐγένετο»[3305]. «Ὑπεκινεῖτο» δὲ «ἐν Χριστῷ τὰ ἀνθρώπινα δίχα ἁμαρτίας»[3306], εἶναι δὲ ταῦτα τὰ ἀδιάβλητα πάθη τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. «Ὥσπερ» «ὡς ἄνθρωπος ἐπείνασε καὶ ἐκοπίασεν» ὁ Χριστός, «οὕτω καὶ τὸν ἐκ τοῦ πάθους δέχεται θόρυβον, ὡς ἀνθρώπινον. Ταράττεται δὲ οὐχ ὥσπερ ἡμεῖς, ἀλλ' ὅσον εἰς αἴσθησιν μόνον ὑπενεχθῆναι τοῦ πράγματος», ἤτοι μόνον ὅσον ἵνα αἰσθανθῇ τὴν ταραχήν, «εἶτα πάλιν εἰς τὴν ἑαυτῷ πρέπουσαν εὐτολμίαν ἀναπηδᾶν (ἵνα ἀναπηδήσῃ)»[3307]. Διὸ ἅμα τῇ ταραχῇ λέγει· «Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα»[3308], ἤτοι «συγκατάνευσόν μοι παθεῖν ἐθέλοντι» ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, ὅπερ δόξα ἐστὶ τοῦ Θεοῦ[3309]. Τοῦτο δὲ ἐστιν, ὡς ἵνα λέγῃ ὁ Σωτήρ, «διὰ τοῦτο ἐπέτρεψα τῇ σαρκὶ δειλιάσαι, ἵνα μεταστοιχειώσω εἰς εὐτολμίαν». «Ὁ Χριστὸς θορυβεῖται» «ὡς ἄνθρωπος», «ἀλλ' ὡς Θεὸς» «μεταμορφοῖ» «πρὸς εὐτολμίαν» «τὸ τῇ δειλίᾳ νικηθέν», χάριν ἡμῶν, ἤτοι πρὸς τὸ «καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς διαβῆναι τὸν τῆς ἰάσεως τρόπον»[3310]. «Εἰ μὴ γὰρ ἐδειλίασεν» ὁ Χριστός, «οὐκ ἂν ἐν ἐλευθερίᾳ τοῦ δειλιᾶν ᾖ» ἀνθρωπίνη «φύσις γέγονεν· εἰ μὴ ἐλυπήθη, οὐκ ἂν ἀπηλλάγη τοῦ λυπεῖσθαί ποτε· εἰ μὴ ἐταράχθη καὶ ἐπτοήθη, οὐκ ἂν ἔξω ποτὲ τούτων ἐγένετο»[3311]. Διὰ τὴν ἀνόρθωσιν καὶ σωτηρίαν τοῦ πεπτωκότος ὁ ὑπεράγιος Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδέχθη τὰ ἀδιάβλητα πάθη τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἤτοι, ἵνα μεταστοιχειώσῃ ταύτην «πρὸς ἀμείνω (ἀνωτέραν)» «καὶ θειοτέραν μετάστασιν»[3312]. «Ἔδει» «τὸν εἰς ὁμοίωσιν ἡμῶν καταβαίνοντα» Θεόν, «κατὰ τοῦτο μάλιστα ὁμοιωθῆναι» πρὸς σωτηρίαν, «καθ' ὃ μεταβολῆς ἐδεόμεθα. Ἐδεόμεθα δὲ κατὰ τὰ πάθη, ἵνα ταῦτα εἰς ἀπάθειαν μεταστῇ. Τὰ ἀδιάβλητα ταῦτα πάθη προσληφθέντα ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ «νενίκηται» παρ' αὐτοῦ, «ἵνα ἡ πᾶσα ἀνθρώπων φύσις κατὰ τὸ συγγενὲς» πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τοῦ Κυρίου «εὐεργετηθῇ»[3313].

Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις «φυσικῶς φοβεῖται καὶ ἀγωνιᾷ καὶ παραιτεῖται τὸν θάνατον»[3314]. Τὸ δὲ «δειλιᾶν πρὸς τὸ πάθος» τοῦ σταυρικοῦ θανάτου «τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας ἐστί, καθὼς φησὶ καὶ ὁ Κύριος, τὸ πνεῦμα πρόθυμον εἶναι λέγων, ἀσθενῆ δὲ τὴν σάρκα»[3315]. Ὑπάρχει «δειλία φυσικὴ» καὶ «δειλία» «παρὰ φύσιν»[3316]. Φυσικὴ δειλία ἐστὶν ἡ ἔμφυτος καὶ ἀδιάβλητος δειλία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἡ ἐμ-

3305. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 37, 279.
3306. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 88.
3307. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 89.
3308. Ἰωάν. ιβ' 28.
3309. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 92.
3310. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, PG. 74, 88 - 89.
3311. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 92.
3312. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 89.
3313. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 192.
3314. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1088.
3315. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1193.
3316. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1088, 1089.

ποιοῦσα «ἀσφάλειαν»[3317] ζωῆς. «Ἔστι» «γὰρ κατὰ φύσιν ὁ ἄνθρωπος δειλιῶν τὸν θάνατον καὶ τὴν τοῦ σώματος διάλυσιν»[3318]. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις «παραιτεῖται τὸν θάνατον»[3319], καθ' ὅτι οὐκ ἐπλάσθη δι' αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ διὰ ζωήν. Παρὰ φύσιν δειλία λέγεται ἡ «παράλογος συστολή», «ἐκ προδοσίας λογισμῶν συνισταμένη καὶ ἀπιστίας καὶ τοῦ ἀγνοεῖν τὴν τοῦ θανάτου ὥραν». «Ταύτην» τὴν δειλίαν «ὁ Κύριος οὐ προσήκατο (δὲν ἀπεδέχθη)· διὸ οὐδὲ ἐδειλίασέ ποτε»[3320]. Μόνον ἐν Γεθσημανῆ ἐξεδήλωσεν ὁ Χριστὸς τὸ ἀδιάβλητον πάθος τῆς φυσικῆς δειλίας πρὸ τοῦ θανάτου, πρὸς πλήρη βεβαίωσιν, ὅτι ἐνηνθρώπησεν ὄντως καὶ ἀπέθανεν ὡς Σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων, καὶ πρὸς μεταστοιχείωσιν καὶ μετάστασιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εἰς θειοτέραν κατάστασιν. Ἐπειδὴ ὁ ἐνανθρωπήσας Χριστὸς «ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν»[3321] διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, διὰ τοῦτο ἐδέχθη καὶ τὰ ἀδιάβλητα πάθη πρὸς λύτρωσιν καὶ ἀνανέωσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. «Ἡ γὰρ δύναμις» τοῦ Θεοῦ «ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται»[3322].

Ὁ Χριστὸς ἐν Γεθσημανῆ ἐργάζεται σωτηρίαν. Διὸ κατ' ἄνθρωπον προσευχόμενος λέγει: «Πάτερ μου, εἰ δυνατὸν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο». Ποτήριον δὲ λέγει τὸ «τοῦ θανάτου»[3323]. Τοῦτο προεφητεύθη πάλαι διὰ τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ (ἰ. ἀ. σ. 204), γίνεται δὲ νῦν, «οὐκ ἐν ὑποκρίσει, οὐκ ἐπὶ τὸ δελεάσαι τὸν Σατανᾶν, οὐ τὸ τοῦ κόσμου οἰκειούμενος θέλημα, ἀλλ' ἐξ οἰκείου προσώπου ὁ Χριστὸς οἰκονομικῶς ἑκουσίως προσεύχεται»[3324]. Προσεύχεται ὅμως ὁ Χριστὸς κατ' ἄνθρωπον καὶ «τὸ ἡμέτερον οἰκειούμενος πρόσωπον καὶ τυπῶν ἐν ἑαυτῷ τὸ ἡμέτερον», γενόμενος «ὑπογραμμὸς ὑμῖν»[3325] καὶ σωτηρία. Διὸ «φθέγγεται μέν, ὡς ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, τὸ τῆς ἀσθενείας τῆς φύσεως πρόσφορον ὁ τὰ ἡμέτερα πάθη οἰκειωσάμενος» Κύριος, «ἐπάγει δὲ τὴν δευτέραν φωνήν»[3326], «πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω», ἤτοι «γενηθήτω τὸ θέλημά σου»[3327]. «Ἴδιον» «θέλημα αὐτοῦ» λέγει «τὸ τῆς σαρκός. Ἐπεὶ καὶ ἡ σὰρξ ἰδία αὐτοῦ γέγονεν· οὐ γάρ ἐστι θέλημα Υἱοῦ θεϊκὸν θελήματος Θεοῦ κεχωρισμένον»[3328]. Διὰ τούτων δεικνύει, ὅτι θέλει κατὰ τὸ ἀνθρώπινον «κυρωθῆναι (ἵνα ἐπικυρωθῇ καὶ ἐκτελεσθῇ)» «τὸ ὑψηλόν τε καὶ θεοπρεπὲς βούλημα» «ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας»[3329]. Λοιπόν, διὰ τοῦ,

3317. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 61.
3318. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 97.
3319. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 193.
3320. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1989
3321. Φιλιππησ. β' 7.
3322. 2 Κορινθ. ιβ' 9.
3323. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 180.
3324. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 167.
3325. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1089.
3326. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1193.
3327. Λουκ. κβ' 42. Ματθ. κστ' 42.
3328. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 193.
3329. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1193.

«εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο», «ἔδειξεν» ὁ Κύριος «τὸ ἀνθρώπινον», ὃ προσέλαβεν ἐνανθρωπήσας. Διὰ τοῦ «πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς ἐσύ», «ἔδειξε τὸ ἐνάρετον καὶ ἐμφιλόσοφον»[3330] καὶ ὑπεράγιον τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ἐν σαρκί, καὶ τὴν θέωσιν τῆς ἐν Χριστῷ ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ θελήσεως καὶ ἐνεργείας (ἰ. ἀ. σ. 257). Οὕτω καὶ «ἔργῳ τιμᾷ τὴν ὑπακοὴν καὶ πειρᾶται (λαμβάνει πεῖραν) ταύτης ἐκ τοῦ παθεῖν»[3331]. Οὕτως ὁ Χριστὸς «ἔμαθεν, ἀφ' ὧν ἔπαθε, τὴν ὑπακοήν»[3332], ἤτοι πεῖραν αὐτῆς ἔλαβεν ἐν σαρκί. Ὄχι ὅτι ἠγνόει ταύτην, ἀλλ' ὅτι, προϋποκειμένη οὖσα αὐτη «τῇ γνώσει τῇ θεϊκῇ», «διὰ πείρας αὐτῆς» ἐν σαρκὶ ἔμαθεν[3333]. «Ὡς Υἱὸς Πατρὶ ὑπήκουσεν» ὁ Χριστὸς «ἑκών, οὐκ εἰς δουλικὸν ἀξίωμα καταπεσών»[3334], ἀλλ' ὡς ὁ σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος, ὁ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἔχων θέλημα μετὰ Πατρὸς καὶ Ἁγίου Πεύματος, ἐπειδὴ μία καὶ ἡ θεότης τῆς Ἁγίας Τριάδος. «Τοῦτο γὰρ ἡ ὑποταγὴ Χριστοῦ», «ἡ τοῦ πατρικοῦ θελήματος πλήρωσις»[3335]. «Πράττεται γὰρ πάντα παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι»[3336] (ἰ. ἀ. σ. 252 - 253).

Ὁ Χριστὸς «ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου»[3337], «ἵνα διὰ» «τῆς ὑπακοῆς» «θεραπεύσῃ» τὸ «πλημμέλημα» τοῦ Ἀδάμ. «Ἐπειδὴ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ» πρώτου «ἀνθρώπου ὁ θάνατος εἰσῆλθε, τούτου χάριν διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ δευτέρου ἀνθρώπου ἐξοικίζεται (ἐκδιώκεται)»[3338]. Διὸ «ἐν τῷ Κυρίῳ» «ἔδει γενέσθαι» τὸ «ἐναντίωμα» «τὸ ἀπὸ τῆς σαρκός, νικῆσαι δὲ τὴν ὑπακοήν». Δηλαδή, ἔπρεπεν, ἵνα κινηθῇ τὸ ἀδιάβλητον πάθος τῆς δειλίας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρὸ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου, καὶ νικήσῃ τοῦτο ἡ ὑπακοή. «Εἰ γὰρ καὶ Θεὸς» ὁ Χριστός, «ἀλλ' ἐν σαρκὶ καὶ κατὰ σάρκα τὴν ὑπακοὴν πληροῖ, καὶ τοῦ θελήματος τῆς σαρκὸς τῷ θελήματι τῆς θεότητος κρατεῖ». «Ἔδει» «τὸ τῆς σαρκὸς θέλημα κινηθῆναι, ὑποταγῆναι δὲ τῷ θελήματι τῷ θεϊκῷ». «Καὶ οὕτως αἱ τῶν ἀνθρώπων παρακοαὶ λύονται διὰ τῆς παραδόξου ταύτης ὑπακοῆς, ἣν Χριστὸς ὑπήκουσεν ὑπὲρ ἡμῶν». «Οὐδεὶς» ὑπάρχει ἄνθρωπος, «ὃς οὐκ ἀπέσπασεν ἑαυτὸν ἀπὸ θελήματος Θεοῦ, κατά τι μέρος ἢ πράγματος ἢ χρόνου. Ἐν μόνῳ δὲ Χριστῷ τὸ ἀχώριστον τῆς θελήσεως ἐφυλάχθη». Διό, τὸν Χριστὸν «συνακολουθοῦντες, κερδαίνομεν τὴν συνάφειαν τὴν πρὸς Θεὸν καὶ τὴν ἕνωσιν τὴν σωτήριον»[3339]. Ὁ Χοιστὸς ὑπήκουσεν ὡς ἄνθρωπος ὑπὲρ ἡμῶν εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα καθ' ὅλον τὸν ἐν σαρκὶ αὐτοῦ βίον (ἰ. ἀ. σ. 252). Διὸ ἔλεγεν «ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ

3330. Χρυσοστόμου, PG. 58, 746.
3331. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 109.
3332. Ἑβρ. ε' 8.
3333. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 852.
3334. Χρυσοστόμου, PG. 62, 232.
3335. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 109.
3336. Κυρίλλου Ἀλεξ. Μ. 4, 869.
3337. Φιλιππησ. β' 8.
3338. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1165.
3339. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 193.

οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός»[3340]. Ἐπλήρωσε δὲ τὴν ὑπακοὴν μάλιστα κατὰ τὴν ὑπερφυᾶ προσευχὴν ἐν Γεθσημανῇ καὶ ἀκολούθως «μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ»[3341]. Οὕτως, «ἐν τῷ ὑποτάσσεσθαι τῷ Πατρί, «τὴν ἐκ τῆς παρακοῆς παρανομίαν» τοῦ Ἀδὰμ «ἐπηνωρθώσατο»[3342].

Μέγα μυστήριον σωτηρίας συνετελέσθη ἐν Γεθσημανῇ. Ἐν τῷ Χριστῷ ἀνεκεφαλαιώθη πᾶσα ὑπακοὴ ἀνθρώπου, ἀπὸ τοῦ Ἄβελ τοῦ δικαίου ἕως τῆς Θεοτόκου καὶ παντὸς μετὰ ταύτην ἁγίου, καὶ ἐπηνωρθώθη πᾶσα παρακοή, τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῶν ἐκ τοῦ Ἀδάμ. Οὕτως, ὁ πρῶτος Ἀδὰμ παρήκουσεν. Ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ Χριστὸς ὑπήκουσεν. Ὁ Ἀδὰμ παρακούσας πέπτωκεν. Ὁ Χριστὸς ὑπακούσας ἐπηνώρθωσεν. Διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ πρωτοπλάστου διεταράχθη καὶ ἡ τάξις τοῦ ὑλικοῦ κόσμου (ἰ. ἀ. σ. 70). Ἐν τῇ ὑπακοῇ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ σύμπτωσις τῶν ὑλικῶν μηνύει τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν πρώτην κατάστασιν. Ἡ θανατηφόρος παρακοὴ τοῦ Ἀδὰμ ἐγένετο ἐν τῷ παραδείσῳ. Ἡ σωτήριος ὑπακοὴ τοῦ Χριστοῦ ἐπληρώθη ἐν τῷ κήπῳ τῆς Γεθσημανῆ. Ἰσημερία ὑπῆρχε τότε κατὰ τὴν παράβασιν τῆς θείας ἐντολῆς. Ἰσημερία καὶ νῦν κατὰ τὴν τήρησιν τοῦ θείου θελήματος. Πανσέληνος ἐκεῖ, πανσέληνος καὶ ὧδε. Ἕκτη ἡμέρα ἐν τῇ δημιουργίᾳ καὶ πτώσει; Ἕκτη ἡμέρα καὶ ἐν τῇ ἀναδημιουργίᾳ καὶ ἀνορθώσει. Πλὴν ὁ Ἀδὰμ παρήκουσεν ἐν φωτὶ ἡμέρας. Ὁ Χριστὸς ὑπακούει ἐν νυκτί, ἤτοι ἐν τῇ νυκτὶ τοῦ σκότους τῶν παραβάσεων τῶν ἀνθρώπων, ἵνα ἀποδιώξῃ τὸ σκότος, ὡς «ἀνατολὴ ἐξ ὕψους»[3343], ὡς ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης καὶ «τὸ φῶς τοῦ κόσμου»[3344]. Ἅπαντα τὰ τοῦ Θεοῦ συμβάλλουσιν εἰς τὴν ἐν Χριστῷ ἀνανέωσιν τοῦ κόσμου, προσφέροντα ἕκαστον τὰ ἑαυτῶν. Ἡ γῆ τὸν κῆπον. Ὁ οὐρανὸς τοὺς φωστῆρας. Τὸ ἔτος τὸ ἔαρ. Ὁ μὴν τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην. Ἡ ἑβδομὰς τὴν ἕκτην ἡμέραν. Ὁ ἥλιος τὴν ἰσημερίαν. Ἡ σελήνη τὴν πανσέληνον. Ἡ Θεοτόκος τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἡ Ἁγία Τριὰς τὸν Θεὸν Λόγον. Ὁ ἐπουράνιος Πατὴρ τὸ θέλημα τῆς θείας εὐδοκίας. Ὁ Χριστὸς τὴν ὑπακοὴν τῆς τελειώσεως[3345]. Δηλαδὴ τῆς ἀποδείξεως τῆς τελειότητος τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ἐπὶ γῆς, καὶ ἐν πράγμασι καὶ πείρᾳ[3346]. Ὁ Χριστός, ὁ τέλειος Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἕτοιμος πρὸς θυσίαν σωτηρίας. Εὑρίσκεται δὲ «ὥσπερ ἐν δεσμωτηρίῳ ἐν τῷ κήπῳ»[3347] πρὸς παραλαβήν, καθὼς ἄλλοτε ὁ «κριὸς» τῆς θυσίας τοῦ Ἀβραάμ, ὁ «κατεχόμενος ἐν φυτῷ σαβέκ»[3348], ἤτοι τῆς ἀφέσεως (ἰ. ἀ. σ. 101).

3340. Ἰωάν. στ' 38.
3341. Φιλιππησ. β' 8.
3342. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 204.
3343. Λουκ. α' 78.
3344. Ἰωάν. η' 12.
3345. Ἑβρ. ε' 8.
3346. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 832.
3347. Χρυσοστόμου, PG. 59, 447.
3348. Γενέσ. κβ' 13.

η') ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Νὺξ ἦτο, ὅτε οἱ ἄνομοι ἔλαβον τὸν Ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ Χριστὸν ἐκ τοῦ κήπου τῆς Γεθσημανῆ, ἤτοι «ἡ ὥρα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους»[3349]. Ὁ δὲ Χριστὸς «ἑκὼν ἑαυτὸν ἐξέδωκεν»[3350] εἰς τοὺς χριστοκτόνους Ἰουδαίους. Οὗτοι ἦσαν κατὰ σάρκα μὲν ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ, ἀλλὰ κατὰ γνώμην καὶ προαίρεσιν υἱοὶ «τοῦ Διαβόλου»[3351]. Ὁ προδότης «Ἰούδας, λαβὼν τὴν σπεῖραν καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται» εἰς τὸν κῆπον τῆς Γεθσημανῆ, «μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων»[3352]. «Ἰησοῦς οὖν, εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτόν, ἐξελθὼν εἶπεν αὐτοῖς· τίνα ζητεῖτε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐγώ εἰμι»[3353]. Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιερέως»[3354], «ὡς πρόβατον» τοῦ Πάσχα, ὃ «ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη»[3355].

1. «Ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν»

Οἱ «ἀρχιερεῖς καὶ πρεσβύτεροι καὶ τὸ Συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως θανατώσωσιν αὐτόν, καὶ οὐχ εὗρον»[3356]. Καὶ ὅμως, «ἐν τῇ ταπεινώσει» τοῦ Χριστοῦ, «ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη»[3357]. Οἱ θεοκτόνοι κριταὶ ἐξέφερον «προχειροτάτην» καὶ ἄδικον «κρίσιν»[3358], λέγοντες· «ἔνοχος θανάτου ἐστί»[3359] (ἰ. ἀ. σ. 203). «Πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν· καὶ δήσαντες αὐτόν, ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι»[3360] «εἰς τὸ» «σταυρῶσαι»[3361]. Οὕτω φονεῖς ἐγένοντο τοῦ Κυρίου τῆς δόξης. «Ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ»[3362] «πολλά, αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο»[3363]. «Ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ»[3364]. Ἐγνώριζε γὰρ ἀνωφελῆ οὖσαν «παντελῶς τὴν ἀπολογίαν· ἐκρίνετο γὰρ παρ' ἐχθροῖς». Διὸ «κρινόμενος» ἐσίγησε, «πλὴν ὀλίγα καὶ μόλις εἰπών, εἰς τὸ ἀπροφάσιστον αὐτοῖς καταστῆσαι τὴν ἁμαρτίαν»[3365] (ἰ. ἀ. σ. 203). «Πιλᾶτος δέ,

3349. Λουκ. κβ' 53.
3350. Χρυσοστόμου, PG. 59, 448.
3351. Ἰωάν. η' 44.
3352. Ἰωάν. ιη' 3.
3353. Ἰωάν. ιη' 4 - 5.
3354. Λουκ. κβ' 54.
3355. Ἡσ. νγ' 7.
3356. Ματθ. κστ' 59.
3357. Ἡσ. νγ' 8.
3358. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 70, 1180.
3359. Ματθ. κστ' 66.
3360. Ματθ. κζ' 1 - 2.
3361. Ματθ. κ' 19.
3362. Λουκ. κγ' 2.
3363. Μάρκ. ιε' 3.
3364. Ἡσ. νγ' 7.
3365. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 70, 1177.

συγκαλεσάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαόν, εἶπε πρὸς αὐτούς»· «ἰδοὺ ἐγώ, ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας, οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον, ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ»[3366]. Καὶ «τρίτον εἶπε πρὸς αὐτούς»·«οὐδὲν ἄξιον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ· παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω»[3367]. «Οἱ δὲ ἐκραύγασαν· ἆρον ἆρον, σταύρωσον αὐτόν»[3368], καὶ ἐζήτουν, ἵνα, ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ, ἀπολύσῃ «τὸν Βαραββᾶν. Ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς λῃστής»[3369]. «Ὁ δὲ Πιλᾶτος, βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν καὶ παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας, ἵνα σταυρωθῇ»[3370]. Οὕτως, ὁ ἀληθὴς «Διδάσκαλος»[3371] Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπροδόθη ὑπὸ τοῦ ἀγνώμονος μαθητοῦ. Ὁ Μέγας Ἀρχιερεὺς[3372] κατεκρίθη ὑπὸ τοῦ ἀνόμου ἀρχιερέως καὶ τῶν ὁμοίων τούτου Ἰουδαίων. Ὁ μόνος «Κύριος»[3373] καὶ Βασιλεὺς[3374] παρεδόθη εἰς θάνατον σταυροῦ παρὰ τοῦ ἀδίκου κριτοῦ Πιλάτου.

Προφανῶς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ κήπου τῆς Γεθσημανῆ, ὡς αἱ ἁμαρτίαι τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς. Καὶ ὅπως τὰ πάθη τοῦ Κυρίου κατέληξαν εἰς τὸ μέγιστον τούτων, τὴν σταύρωσιν, οὕτω καὶ ἡ μεγίστη ἀνθρωπίνη ἁμαρτία εἶναι ἡ χριστοκτονία. Ὅτε ὁ Μέγας Ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς ἐκρίνετο ἀδίκως ὑπὸ τοῦ ἀνόμου ἀρχιερέως Καϊάφα, «εἷς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ράπισμα τῷ Ἰησοῦ»[3375]. Καὶ ὅτε τὸ «συνέδριον τῶν δαιμόνων»[3376], ἤγουν τῶν Ἰουδαίων, κατέκρινε τὸν Χριστόν, «καθάπερ θήραμα εὑρόντες» αὐτόν[3377], «οἱ κυριοκτόνοι»[3378] «ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν, οἱ δὲ ἐρράπισαν»[3379] καὶ «ἐνέπαιζον αὐτῷ δέροντες, καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν ἔτυπτον αὐτοῦ τὸ πρόσωπον καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες· προφήτευσον, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; Καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν»[3380]. «Καὶ οἱ ὑπηρέται ραπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλον»[3381]. Ταῦτα ἐποίουν «οἱ κυριοκτόνοι» Ἰουδαῖοι, «οἱ προφητοκτόνοι, οἱ θεομάχοι, οἱ μισόθεοι, οἱ τοῦ νόμου ὑβρισταί, οἱ τῆς Χάριτος πολέμιοι, οἱ ἀλλότριοι τῆς πίστεως τῶν Πατέρων, οἱ συνήγοροι τοῦ Διαβόλου, τὰ γεννήματα τῶν ἐχιδνῶν, οἱ ψιθυρισταί, οἱ κατάλαλοι, οἱ ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ἡ ζύμη τῶν Φαρισαίων, τὸ συνέδριον τῶν δαιμόνων, οἱ ἀλάστορες, οἱ πάμφαυλοι, οἱ λιθασταί, οἱ μισόκαλοι»[3382], οἱ υἱοὶ «τοῦ Διαβόλου»[3383].

3366. Λουκ. κγ' 13 - 14.
3367. Λουκ. κγ' 22.
3368. Ἰωάν. ιθ' 15.
3369. Ἰωάν. ιη' 40.
3370. Μάρκ. ιε' 15.
3371. Ἰωάν. ιγ' 13.
3372. Ἑβρ. δ' 14.
3373. Ἰωάν. ιγ' 13.
3374. Ἰωάν. ιη' 36.
3375. Ἰωάν. ιη' 22.
3376. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 685.
3377. Χρυσοστόμου, PG. 58, 757.
3378. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 685.
3379. Ματθ. κστ' 67.
3380. Λουκ. κβ' 63 - 65.
3381. Μάρκ. ιδ' 65.
3382. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 685.
3383. Ἰωάν. η' 44.

Καὶ ὅταν παρέδωσαν τὸν Χριστὸν «τοῖς ἔθνεσιν»[3384], «ἔλαβεν ὁ Πιλᾶτος τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐμαστίγωσε»[3385]. Καὶ «οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν»[3386] «ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι πραιτώριον»[3387], καὶ «συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν· καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην, καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον αὐτῷ»[3388], «καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτὸν»[3389] «καὶ ἔλεγον· χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ραπίσματα»[3390]· «καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν ἔλαβον τὸν κάλαμον καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ»[3391]. Ὁ δὲ «Πιλᾶτος» «ἐξῆλθεν» «ἔξω» «καὶ λέγει» τοῖς Ἰουδαίοις· «ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον, καὶ λέγει αὐτοῖς» ὁ Πιλᾶτος· «ἴδε ὁ ἄνθρωπος. Ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν λέγοντες· σταύρωσον σταύρωσον αὐτόν»[3392].

Οἱ δὲ στρατιῶται, «ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι»[3393], βαστάζοντα «τὸν σταυρὸν αὐτοῦ»[3394]. «Ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον ὀνόματι Σίμωνα· τοῦτον ἠγγάρευσαν, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ»[3395]. «Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ τόπον, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον κρανίου τόπος»[3396]. Καὶ «ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος οὐκ ἤθελε πιεῖν»[3397]. «Ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτόν». «Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγε· Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι»[3398]. «Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσι δύο λῃστάς, ἕνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων (ἀριστερῶν) αὐτοῦ. Καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα· καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη»[3399]. «Σταυρώσαντες δὲ αὐτόν, διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βαλόντες κλῆρον, καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην· οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων»[3400]. «Καὶ εἱστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν»[3401]. «Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐ-

3384. Ματθ. κ' 19.
3385. Ἰωάν. ιθ' 1.
3386. Ματθ. κζ' 27.
3387. Μάρκ. ιε' 16.
3388. Ματθ. κζ' 27 - 29.
3389. Μάρκ. ιε' 18.
3390. Ἰωάν. ιθ' 3.
3391. Ματθ. κζ' 30.
3392. Ἰωάν. ιθ' 4 - 6.
3393. Ματθ. κζ' 31.
3394. Ἰωάν. ιθ' 17.
3395. Ματθ. κζ' 32.
3396. Μάρκ. ιε' 22.
3397. Ματθ. κζ' 34.
3398. Λουκ. κγ' 33, 34.
3399. Μάρκ. ιε' 27 - 28.
3400. Ματθ. κζ' 35 - 37.
3401. Λουκ. κγ' 35.

τῶν»[3402]. «Ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται, προσερχόμενοι καὶ ὄξος προσφέροντες αὐτῷ»[3403]. «Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες, μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ Φαρισαίων, ἔλεγον· ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι»[3404]. Ἀλλὰ «καὶ οἱ λησταὶ οἱ συσταυρωθέντες αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν»[3405]. Ὁ εἷς ὅμως ἐκ τῶν δύο ληστῶν, μεταβληθείς[3406], ἐζήτησεν αἰώνιον σωτηρίαν. Ὁ δὲ συσταυρούμενος Σωτὴρ εἶπεν· «ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ»[3407]. «Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν, ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων» κατ' ἄνθρωπον, «ἐν ἑαυτῷ» τυπῶν «τὸ ἡμέτερον»[3408]. «Θεέ μου Θεέ μου, ἱνατί με ἐγκατέλιπες;»[3409].«Ἡμεῖς γὰρ ἦμεν οἱ ἐγκαταλελειμμένοι», σωζόμενοι νῦν «τοῖς τοῦ ἀπαθοῦς» Θεοῦ Λόγου «πάθεσιν»[3410] ἐν σαρκί. Καὶ «εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ Γραφή, λέγει· διψῶ». «Οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσσώπῳ περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. Ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς εἶπε, τετέλεσται»[3411]. Ἤτοι «πάντα ἀπηρτίσθη»[3412] τὰ τῆς θυσίας πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Διὸ «κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα»[3413]. Οὐχ «ἐπειδὴ ἐξέπνευσεν, ἔκλινε τὴν κεφαλήν, ὅπερ ἐφ' ἡμῶν γίνεται», ἀλλ' ὅτε «ἔκλινε τὴν κεφαλήν, τότε ἐξέπνευσε». Δηλῶν καὶ διὰ τούτου, «ὅτι τοῦ παντὸς Κύριος αὐτὸς ἦν»[3414] ὁ πάσχων καὶ ἀποθνήσκων ἑκὼν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.

2. «Οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται»

Εἶπεν ὁ Θεὸς ἐν παραδείσῳ πρὸς τὸν Διάβολον, μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν πρωτοπλάστων: «Καὶ ἔχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικός, καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς· αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν»[3415] (ἰ. ἀ. σ. 71). «Καὶ τὴν ἔχθραν ταύτην ὁ Κύριος εἰς ἑαυτὸν ἀνεκεφαλαιώσατο, ἐκ γυναικὸς γενόμενος ἄνθρωπος καὶ πατήσας αὐτοῦ τὴν κεφαλήν»[3416]. Πᾶν πάθος τῆς ἀνθρωπότητος, ἤτοι πᾶσα θλῖψις καὶ πόνος καὶ πληγὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἐκ τῆς ἁμαρτίας προῆλθον τὰ δεινὰ ταῦτα. Καὶ ὁ ἀναμάρτητος Χριστὸς «περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται», ἐπειδὴ «τὰς ἁ-

3402. Ματθ. κζ' 39.
3403. Λουκ. κγ' 36.
3404. Ματθ. κζ' 41.
3405. Ματθ. κζ' 44.
3406. Χρυσοστόμου, PG. 58, 772.
3407. Λουκ. κγ' 43.
3408. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 109.
3409. Ματθ. κζ' 46.
3410. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 109.
3411. Ἰωάν. ιθ' 28 - 30.
3412. Χρυσοστόμου, PG. 59, 462.
3413. Ἰωάν. ιθ' 30.
3414. Χρυσοστόμου, PG. 59, 463.
3415. Γενέσ. γ' 15.
3416. Εἰρηναίου, ΒΕΠΕΣ, 5, 159.

μαρτίας ἡμῶν φέρει»[3417]. Οὕτω «τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν»[3418]. Διὸ οἱ ἄνθρωποι «εἴδομεν αὐτὸν» κατὰ τὸ πάθος «καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος· ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον»[3419] (ἰ. ἀ. σ. 202 - 203). «Πότε ἦν ἄτιμος» ὁ Χριστός, εἰς ὃν πρέπει πᾶσα «τιμὴ καὶ δόξα»;[3420]. «Ὅτε Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης καὶ τὰ τοῦ σκότους γεννήματα» Ἰουδαῖοι «πρὸς φόνον ἐκράτουν τὸν ἀχώρητον». «Ὅτε ἐδικάζετο ὁ δικαστὴς καὶ ἐκρίνετο ὁ κριτὴς τοῦ κόσμου· ὁ οἰκέτης ἠρώτα» καὶ «δεσπότης ἐσιώπα»· «τὸ φῶς ἡσύχαζε καὶ σκότος ἐγαυρία· τὸ πλάσμα ἐθρασύνετο καὶ ὁ δημιουργὸς ἐκαρτέρει». Ὅτε «ράπισμα» ἐδέχετο, «ὅτε αὐτὸν ἐφραγέλλωσαν»[3421], «ὅτε στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιέβαλλον τῷ στεφανοῦντι τοὺς πεποιθότας ἐπ' αὐτόν· ὅτε πορφύραν ἐνέδυσαν τὸν ἀφθαρσίαν» «χαριζόμενον» «τοῖς ἀναγεννωμένοις» «δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος Ἁγίου»· «ὅτε ἐθριάμβευον ἐμπαίζοντες οἱ στρατιῶται τὸν τῆς στρατιᾶς τῶν οὐρανῶν Δεσπότην»[3422]· ὅτε «τὸ σῶμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον ἐβασάνιζον, φέροντα ἑκουσίως πάθος, ἵνα τοὺς παλαιοὺς μώλωπας τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων θεραπεύσῃ· ὅτε τὸ ξύλον τοῦ Σταυροῦ ἐπὶ τῶν ὤμων ἐβάστασε, τὸ κατὰ τοῦ Διαβόλου τρόπαιον»· «ὅτε καλάμῳ περιθέντες σπόγγον, ἐμπλήσαντες ὄξους, ἐπότιζον αὐτὸν καὶ χολὴν ἐδίδουν τὸν τὸ μάννα αὐτοῖς ἐπομβρήσαντα (ἐπιβρέξαντα)»· «ὅτε ἐν μέσῳ λῃστῶν ἡ ζωὴ ἐκρέματο»[3423], ἵνα αἰώνιον ζωὴν χαρίσηται παντὶ τῷ μετανοοῦντι.

Ἁπάσας τὰς ὀδυνηρὰς συνεπείας τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐβάστασεν ὁ λυτρούμενος ἡμᾶς Χριστός. Διὸ λέγει ὁ Θεὸς Λόγος: «πάντας τοὺς μετεωρισμούς σου ἐπήγαγες ἐπ' ἐμέ»[3424]. Μετεωρισμοὺς λέγει «τὴν μετὰ σφοδρότητος ἐπενεχθεῖσαν (καταφερθεῖσαν) τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει» «δίκην», λόγῳ «τῆς παραβάσεως»[3425]. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἔπαθε «διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν»[3426] καὶ ἀντὶ ἡμῶν. Οὕτω, μετὰ τὸ ἁμάρτημα τοῦ Ἀδὰμ καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν κατάραν, «ἀκάνθας καὶ τριβόλους» ἀνέτειλεν ἡ γῆ[3427]. Καὶ ὁ Χριστὸς «τὴν ἱερὰν κεφαλὴν ἀκάνθαις» ἐστεφανώθη, «ὅλην τὴν παλαιὰν κατάραν τῆς γῆς ἀνελὼν (καταργήσας)»[3428]. Ὁ πρῶτος θάνατος ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ἦτο ἀδελφοκτονία καὶ αἷμα ἀθῷον ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐξανέστη γὰρ ὁ φονεὺς Κάϊν κατὰ τοῦ δικαίου Ἄβελ. Καὶ ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων[3429] καὶ τὸ τίμιον αὐτοῦ αἷμα ἐχύθη λυτρωτικῶς ἐπὶ

3417. Ἡσ. νγ' 4.
3418. Ἡσ. νγ' 5.
3419. Ἡσ. νγ' 2 - 3.
3420. 1 Τιμοθ. α' 17.
3421. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 685.
3422. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 688.
3423. Γρηγορίου Νύσσης, PG. 46, 685 - 688.
3424. Ψαλμ. 87, 8.
3425. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 206.
3426. Ἡσ. νγ' 5.
3427. Γενέσ. γ' 18.
3428. Χρυσοστόμου, PG. 59, 743.
3429. Πράξ. δ' 10.

γῆς (ἰ. ἀ. σ. 76 - 78). Ἀποτέλεσμα τῶν πολλῶν ἁμαρτιῶν τῶν κατόπιν ἀνθρώπων ὑπῆρξεν ὁ κατακλυσμός (ἰ. ἀ. σ. 82). Καὶ ὁ Χριστὸς πάσχει κυκλούμενος ὑπὸ θλίψεων δίκην κατακλυσμοῦ ὑδάτων πολλῶν. Διὸ λέγει ὁ σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος κατ' ἄνθρωπον. «Σῶσόν με, ὁ Θεός, ὅτι εἰσήλθοσαν ὕδατα ἕως ψυχῆς μου»[3430]. «Ἐπειδὴ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀνέλαβεν» ὁ Σωτήρ, «περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται· εἰκότως (εὐλόγως) καὶ προσεύχεται ρυσθῆναι (ἵνα σωθῇ) ἐκ τῶν πειρασμῶν, χειμάρρου δίκην κυκλωσάντων αὐτοῦ τὴν ψυχήν»[3431]. Τοῦτο πάλιν δηλοῖ λέγων, «περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου»[3432], ἤτοι διὰ τὸ ὕδωρ ἀντιλογίας τῶν ἀγνωμόνων Ἰουδαίων. Δηλαδή, διὰ τὴν προδοσίαν, διὰ τὴν ἄδικον κρίσιν, διὰ τὰς ὕβρεις, διὰ τὰς λοιδορίας, διὰ τὰς πρωτοφανεῖς βλασφημίας, διὰ τοὺς κατὰ Χριστοῦ ἀνόμους λόγους καὶ ἔργα τῶν χριστοκτόνων Ἰουδαίων.

3. «Τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν»

Δεκάκις ἐπλήγη πάλαι ἡ Αἴγυπτος, ἤτοι πλήρως πρὸς σωτηρίαν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καθ' ὅτι ὁ ἀριθμὸς δέκα ἐστὶν «ἀριθμῶν πληρέστατος»[3433]. Καὶ ὁ τύπος οὗτος ἐξέβη νῦν εἰς ἔργον ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ὃς «πρότερον μὲν εἰς Αἴγυπτον φυγαδευόμενος», κατόπιν «δὲ ἀπ' Αἰγύπτου» ἀγόμενος καὶ «χορηγούμενος»[3434], ἐπλήρωσε τὴν προφητείαν, «ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν Υἱόν μου»[3435] (ἰ. ἀ. σ. 250). Διότι πλήρως ἔπαθεν ὁ «τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν» φέρων[3436] σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος, πρὸς σωτηρίαν τελείαν τοῦ «Ἰσραὴλ τοῦ πνευματικοῦ»[3437] (ἰ. ἀ. σ. 123, 142). Πρώτη πληγὴ Αἰγύπτου, «αἵματι» «ὕδωρ ἐρυθραίνετο γαίης (τῆς γῆς)»[3438]. Καὶ διὰ τοῦ λυτρωτικοῦ αἵματος τοῦ σωτηρίου πάθους τοῦ Χριστοῦ ἐρυθραίνεται ἡ γῆ ἐν Γεθσημανῇ, ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν Γολγοθᾷ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Διότι «γῆ»[3439] ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὅστις διὰ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Σωτῆρος μεταποιεῖται εἰς οὐρανόν. Δευτέρα πληγή, ἡ Αἴγυπτος «βατράχους ἔβρασεν (ἐξέβρασεν) οὐλομένους (ὀλεθρίους)»[3440] «καὶ ὤζεσεν ἡ γῆ»[3441]. Τύπος εἶναι τῆς δυσώδους ἁμαρτίας ὁ βάτραχος (ἰ. ἀ. σ. 124), ἥτις ἐπεπόλαζεν ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἡ «Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτέννουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς

3430. Ψαλμ. 68, 2.
3431. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 165.
3432. Ματθ. κστ' 38.
3433. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 641.
3434. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 241.
3435. Ματθ. β' 15.
3436. Ἡσ. νγ' 4.
3437. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 128.
3438. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
3439. Γενέσ. γ' 19.
3440. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
3441. Ἐξόδ. η' 10.

αὐτήν»[3442], ἐγένετο καὶ ἐκαλεῖτο τότε «πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος»[3443], καθ' ὅτι «γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς»[3444] κατῴκει ἐν αὐτῇ. Ἡ νέα αὕτη Αἴγυπτος ἐξέβρασε τοὺς ἀντιχρίστους Ἰουδαίους, οἵτινες, μοιχεύοντες πρὸς τὸν ἀρχέκακον, ὡς υἱοὶ «τοῦ Διαβόλου»[3445] εἰργάσθησαν πᾶσαν ἀνομίαν «κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ»[3446], ἕως «τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν»[3447] (ἰ. ἀ. σ. 217 - 218). Τρίτη πληγή, «σκνίπεσσιν ἀὴρ καὶ γαῖα (γῆ) καλύφθη (ἐκαλύφθη)»[3448]. Καὶ οἱ στρατηγούμενοι ὑπὸ τῶν δαιμόνων θεοστυγεῖς Ἰουδαῖοι ὡς δηκτικὰ ἔντομα ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ Θεανθρώπου θεοκτόνως. Ἐκύκλωσαν αὐτὸν «ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον»[3449], μάλιστα ἀπὸ τῆς συλλήψεως ἐν Γεθσημανῇ μέχρι τῆς σταυρώσεως ἐν τῷ Γολγοθᾷ. Καὶ «ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων» αὐτοῦ «προσέθηκαν»[3450], πόνον ἐπὶ πόνου, ἕως «καὶ θανάτῳ περιέβαλον»[3451]. Τετάρτη πληγή, «κυνόμυια φάνη (ἐφάνη)» «ἐξαπίνης»[3452]. Καὶ «μυῖαν θεὸν»[3453] ἐλάτρευσαν οἱ πλανώμενοι. «Πάντες» δὲ «οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια»[3454]. Καὶ οἱ δαίμονες ἐπολέμουν τὸν Χριστὸν μετὰ τῶν Ἰουδαίων «ὡσεὶ» «κύνες» «πολλοί»[3455]. Ἐστρατήγει δὲ ὁ Διάβολος, χρησιμοποιοῶν τούτους ὡς ὄργανα θεοκτονίας[3456]. Διὸ ἔλεγεν ὁ Κύριος, ὅτι «ἔρχεται» «ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν»[3457]. Μετὰ γὰρ τοὺς ἐν ἐρήμῳ πειρασμούς, ὁ «Διάβολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ»[3458]. Πέμπτη πληγή, «τετραπόδεσσιν ἐπέχραε (ἐφώρμησε) λυγρὸς (ζοφερός) ὄλεθρος»[3459]. Κατὰ τῆς ζωῆς ἐστράφησαν οἱ ζωοκτόνοι Ἰουδαῖοι, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός[3460]. Ὁ δὲ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὡς «ζωόθυτον θῦμα»[3461] πᾶσαν ζωοθυσίαν τοῦ νόμου κατήργησε, στήσας τὴν ἑαυτοῦ ἀληθινὴν καὶ ζωοποιὸν θυσίαν.

Ἕκτη πληγὴ τῆς Αἰγύπτου, «φλυκτίδες ἀνθρώπων σώμασιν»[3462]. Καὶ ὁ Χριστὸς ἐφραγελλώθη καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα ἐγένετο «κατάστικτον τοῖς μώλωψι»[3463] καὶ «ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια» αὐτοῦ[3464],

3442. Ματθ. κγ' 37.
3443. Ἀποκαλύψ. ια' 8.
3444. Ματθ. ιβ' 39.
3445. Ἰωάν. η' 44.
3446. Ψαλμ. 2, 2.
3447. 1 Κορινθ. β' 8.
3448. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
3449. Ψαλμ. 117, 12.
3450. Ψαλμ. 68, 27.
3451. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 168.
3452. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
3453. 4 Βασιλ. α' 2.
3454. Ψαλμ. 95, 5.
3455. Ἀκολουθίας τῶν Παθῶν.
3456. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 329.
3457. Ἰωάν. ιδ' 30.
3458. Λουκ. δ' 13.
3459. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
3460. Ἰωάν. ιδ' 6.
3461. Ὄρθρου τοῦ Πάσχα.
3462. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
3463. Ὄρθρου Μ. Σαββάτου.
3464. Ἡσ. ξγ', 2.

ἡ δὲ γεῦσις τοῦ σταυρικοῦ μαρτυρίου χολὴ καὶ ὄξος ἐπὶ πληγῶν ὀδύνης. Οὕτω, τὴν «πικρὰν καὶ ὀξεῖαν τοῦ δράκοντος» Διαβόλου «χολὴν ἐκπιὼν (πιὼν ἐντελῶς)»[3465], πηγὰς σωτηρίας ἤνοιξε δι' ἡμᾶς. Ὁ ὅλος ἄνθρωπος ἡμάρτησε. Διὸ «πᾶσα κεφαλὴ εἰς πόνον καὶ πᾶσα καρδία εἰς λύπην» ἐγένετο, καὶ τὸ σῶμα ὅλον μία πληγὴ ἀνομίας[3466]. Δηλαδὴ «ὑπὲρ τραῦμα καὶ μώλωπα καὶ πληγὴν φλεγμαίνουσαν ἡ ἀρρωστία ἐστὶ» τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως[3467]. Διὸ ὅλον τὸν ἄνθρωπον προσέλαβεν ὁ σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει αὐτοῦ πάσχει ὁ Χριστὸς καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐπλήγη, «ἵνα τελείαν τὴν σωτηρίαν κατεργάσηται ὅλου τοῦ ἀνθρώπου»[3468]. Οὕτω «τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν»[3469]. Ἑβδόμη πληγή, «ὗσε (ἔβρεξε) χάλαζα μέση πυρός»[3470]. Χάλαζαν «τὴν θεήλατον ὀργὴν» τὴν «ἄνωθεν ἐρχομένην»[3471] λέγει, πῦρ δὲ πάλιν τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅτι ἐκκαίεται «ὡς πῦρ ἡ ὀργὴ» αὐτοῦ[3472] (ἰ. ἀ. σ. 127). «Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ Θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων»[3473]. Καὶ τὸν θυμὸν τοῦτον ὑπέμεινεν ἀντὶ ἡμῶν ὁ Χριστὸς πρὸς σωτηρίαν. Διὸ λέγει· «ἐπ' ἐμὲ ἐπεστηρίχθη ὁ θυμός σου»[3474]. «Θυμὸν τοῦ Θεοῦ φησι τὴν ἐπενεχθεῖσαν (καταφερθεῖσαν) τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει τοῦ θανάτου κατάραν. Ἐπειδὴ τοίνυν γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα, τούτου χάριν τὸν θυμὸν τοῦ Θεοῦ ἐπ' αὐτὸν ἐπεστηρίχθαι (ὅτι ἔχει ἐπιστηριχθῆ) φησίν»[3475]. Ὀγδόη πληγή, «ἐξ ἀκρίδος ὤλετο (ἠφανίσθη) χλωρὸν ἅπαν»[3476]. «Νοητὰς ἀκρίδας» λέγομεν τὰ πλήττοντα τοὺς ἀνθρώπους «κατὰ τὴν τῶν σκορπίων ὁμοιότητα». Εἶναι δὲ ταῦτα τὰ «τέλη τῶν πικρῶν πράξεων»[3477] τῶν ἀναιδευομένων κατὰ τοῦ Θεοῦ. Δηλαδὴ ὁ θάνατος καὶ ὁ ἀφανισμὸς τῶν ἀγαθῶν, ὡς παρὰ τῶν ἀκρίδων τὸ ἐν Αἰγύπτῳ χλωρόν. Προφανῶς χλωρὸν νοεῖται τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ὁ Χριστός, τὸ ὄντως ὂν ἀγαθὸν καὶ ἡ πηγὴ πάντων τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν[3478]. Διὸ ἀγόμενος πρὸς σφαγὴν ἔλεγε πρὸς τὰς κλαιούσας· «εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται;»[3479]. Οἱ θεομάχοι Ἰουδαῖοι, ὡς ἄλλαι ἀφανιστικαὶ ἀκρίδες Αἰγύπτου, τὸν Χριστὸν ἐσταύρωσαν[3480], τὴν ἀνάστασιν

3465. Χρυσοστόμου, PG. 59, 743.
3466. Ἡσ. α' 5 - 6.
3467. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 61 - 62.
3468. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 37, 279.
3469. Ἡσ. νγ' 5.
3470. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
3471. Ἀνδρέου Καισ., PG. 106, 373.
3472. Ψαλμ. 88, 47.
3473. Ρωμ. α' 18.
3474. Ψαλμ. 87, 7.
3475. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 206.
3476. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
3477. Ἀνδρέου Καισ., PG. 106, 297.
3478. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 552. Ἀνδρέου Καισαρ., PG. 106, 441.
3479. Λουκ. κγ' 31.
3480. Πράξ. δ' 10.

αὐτοῦ ἐπεχείρησαν ἵνα κρύψωσι[3481], τὸ δὲ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων ἵνα σιγήσωσι θεοστυγῶς[3482]. Ἐπῆλθεν ὅμως ἐπ' αὐτοὺς «ἀπὸ θαλάσσης» ὁ ὄλεθρος καὶ ἠρημώθη ἡ χριστοκτόνος πόλις Ἱερουσαλὴμ παρὰ Ρωμαίων, ὡς πάλαι «οὐχ ὑπελείφθη ἀκρὶς μία ἐν πάσῃ γῇ Αἰγύπτου»[3483] (ἰ. ἀ. σ. 193 - 194). Ἐνάτη πληγή, «Αἰγύπτοιο πέδον (τὴν Αἰγύπτιον χώραν) κατὰ νὺξ ἐκάλυψεν»[3484], ἤγουν κατεκάλυψεν ἐπὶ «τρεῖς ἡμέρας»[3485]. Καὶ ὅτε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἡ ζωὴ ἡμῶν, ἐκρέματο ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἐπὶ τρεῖς ὥρας «σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν»[3486]. Τὸ σκότος τῆς χριστοκτονίας καὶ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τῆς ζωῆς[3487], ἥτις «ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων»[3488].

«Πρωτοτόκων δὲ μόρος (θάνατος) ἡ δεκάτη βάσανος»[3489] γῆς Αἰγύπτου (ἰ. ἀ. σ. 135). Καὶ ὁ Χριστός, ὁ πρωτότοκος τοῦ Θεοῦ Πατρὸς κατὰ τὴν θεότητα καὶ πρωτότοκος τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀπέθανεν ἐν τῇ νέᾳ Αἰγύπτῳ, ἤτοι ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ «διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν»[3490], ὡς χίμαρος «ἐξ αἰγῶν περὶ ἁμαρτίας»[3491]. Χίμαρος καλεῖται ὁ τράγος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἔριφος (ἰ. ἀ. σ. 173). «Τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν»[3492] ὁ Θεὸς Πατήρ. «Τουτέστιν, ὡς ἁμαρτωλὸν καταχριθῆναι (ἵνα καταδικασθῇ) ἀφῆκεν, ὡς ἐπικατάρατον ἀποθανεῖν (ἵνα ἀποθάνῃ)»[3493]. «Ἐπικατάρατος» δὲ ἐστι «πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου», λέγει ὁ θεῖος λόγος[3494]. «Πάντες» δὲ οἱ ἄνθρωποι «ἥμαρτον καὶ ὑπὸ κατάραν εἰσίν»[3495]. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς «ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησε»[3496] καὶ οὐκ ἔστιν ὑπὸ κατάραν. Μέλλων ἵνα λύσῃ τὴν κατάραν τοῦ νόμου ὁ Χριστός, ἔπρεπεν ὅπως μὴ εἶναι ὑπεύθυνος αὐτῆς[3497]. Διὸ ἐγένετο «ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα» καθ' ἕτερον τρόπον, ἤτοι κατὰ τὴν πεῖραν τῶν κακῶν συνεπειῶν τῆς ἁμαρτίας, δηλαδὴ κατὰ τὸ πάθος τοῦ σταυροῦ καὶ τὸν θάνατον. «Γέγραπται γάρ· ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου»[3498]. «Ἐπειδὴ» «ὁ Χριστὸς» «οὐχ ὑπέκειτο κατάρᾳ τῇ τῆς παραβάσεως», «ἀνεδέξατο» «ἀντ' ἐκείνης ταύτην, ἵνα λύσῃ» τὴν κατάραν τῶν ἀνθρώπων[3499]. Οὕτω, «γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα», ὁ «Χριστὸς»[3500] ἀπέτισε τὸ ὀφειλόμενον τῷ «τιμίῳ αἵματι» αὐ-

3481. Ματθ. κη' 11 - 15.
3482. Πράξ. δ' 18.
3483. Ἐξόδ. ι' 19.
3484. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
3485. Ἐξόδ. ι' 22.
3486. Ματθ. κζ' 45.
3487. Ἰωάν. ιδ' 6.
3488. Ἰωάν. α' 4.
3489. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 61, 40.
3490. Ἡσ. νγ' 5.
3491. Λευϊτ. ιστ' 5, 15, 21.
3492. 2 Κορινθ. ε' 21.
3493. Χρυσοστόμου, PG. 61, 478.
3494. Γαλάτ. γ' 10.
3495. Χρυσοστόμου, PG. 61, 652.
3496. 1 Πέτρ. β' 22.
3497. Χρυσοστόμου, PG. 61, 652 - 653.
3498. Γαλάτ. γ' 13.
3499. Χρυσοστόμου, PG. 61, 653.
3500. Γαλάτ. γ' 13.

τοῦ[3501] καὶ «ἐξηγόρασεν» «ἡμᾶς» «ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου»[3502] (ἰ. ἀ. σ. 199). Ὡς ὁ Ἀβραὰμ προσέφερε «τὸν κριὸν» «εἰς ὁλοκάρπωσιν ἀντὶ Ἰσαάκ»[3503] καὶ οὕτως ὁ Ἰσαὰκ διεσώθη, τοιουτοτρόπως ἀντὶ ἡμῶν παρεδόθη εἰς θάνατον ὁ Χριστὸς καὶ ἡμεῖς ἐσώθημεν (ἰ. ἀ. σ. 101). Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς «κατάρα ἤκουσε δι' ἐμέ, ὁ τὴν ἐμὴν λύων κατάραν, καὶ ἁμαρτία, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, καὶ Ἀδὰμ ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ γίνεται νέος», καὶ «ἐν ἑαυτῷ» «τυποῖ τὸ ἡμέτερον». «Ὡς» «δούλου μορφὴ συγκαταβαίνει τοῖς ὁμοδούλοις καὶ δούλοις, καὶ μορφοῦται τὸ ἀλλότριον, ὅλον ἐν ἑαυτῷ ἐμὲ φέρων μετὰ τῶν ἐμῶν, ἵνα ἐν ἑαυτῷ δαπανήσῃ τὸ χεῖρον, ὡς» τὸ «πῦρ» τὸν «κηρόν, ἢ ὡς» ὁ «ἥλιος» τὴν «ἀτμίδα» τῆς «γῆς», «κἀγὼ μεταλάβω τῶν ἐκείνου διὰ τὴν σύγκρασιν»[3504]. Ἐπειδὴ ἀναμάρτητος ὢν ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, «κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ» αὐτοῦ[3505], ὡς θυόμενος χίμαρος καὶ «Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[3506]. Ὡς χίμαρος, καθ' ὅτι τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἔφερε, καὶ ὡς ἀμνός, διότι καὶ οὕτω θυσιαζόμενος ἀναμάρτητος ἦν παντελῶς (ἰ. ἀ. σ. 156). Ἡ ἁμαρτία τῶν ἀνθρώπων ἐπλήγη ἐν τῷ Χριστῷ πλήρως, κατὰ τὸν τύπον τῶν δέκα αἰγυπτίων πληγῶν. Τύπος ἦσαν αἱ δέκα δίκαιαι πληγαὶ τῆς Αἰγύπτου τῶν σωτηρίων παθῶν τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Σταυροῦ αὐτοῦ ἀπέτισεν ὁλόκληρον τὸ ὀφειλόμενον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἢ καὶ πλέον. Διότι «ρανίδες αἵματος ὀλίγαι» Χριστοῦ «κόσμον ὅλον» ἀναπλάττουσιν[3507]. Ὅπου «ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ Χάρις»[3508] τοῦ σταυρωθέντος. Ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ ἀπεπληρώθη ἡ ἀνθρωπίνη παράβασις καὶ ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ δίδεται ἡ ἄφεσις πάσης ἁμαρτίας παντὸς ἀνθρώπου, διὰ μετανοίας[3509] (ἰ. ἀ. σ. 222). Διὸ ὁ Χριστὸς εἶπε πρὸς τὸν συσταυρωθέντα καὶ μετανοήσαντα λῃστήν· «ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ»[3510].

4. «Ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος»

Ὁ Χριστὸς συνελήφθη τὰς μεταμεσονυκτίους ὥρας. Κατεκρίθη εἰς θάνατον ὑπὸ τῶν ἀπειθούντων Ἰουδαίων τὴν πρωΐαν[3511]. Κατεδι-

3501. 1 Πέτρ. α' 19.
3502. Γαλάτ. γ' 13.
3503. Γενέσ. κβ' 13.
3504. Γρηγορίου Θεολόγου, PG. 36, 108, 109.
3505. Ρωμ. η' 3.
3506. Ἰωάν. α' 29.
3507. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 664.
3508. Ρωμ. ε' 20.
3509. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 288.
3510. Λουκ. κγ' 43.
3511. Ματθ. κζ' 1.

κάσθη παρὰ τοῦ Πιλάτου εἰς σταυρικὸν θάνατον «τρίτῃ ὥρᾳ», ἐσταυρώθη «ἕκτῃ ὥρᾳ», ἀπέθανεν «ἐνάτῃ» ὥρᾳ καὶ ἐτάφη «πρὸ ἡλίου δύσεως»[3512]. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Μᾶρκος γράφει, ὅτι «ἦν» «ὥρα τρίτη», ὅτε «ἐσταύρωσαν αὐτόν»[3513]. Τρίτη ὅμως ὥρα ἐλέγετο καὶ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τρίτης ἕως ἕκτης ὥρας. Διὸ τὸ «ὥρα τρίτη» ταυτίζεται σχεδὸν πρὸς τὸ «ὡσεὶ ἕκτη» ὥρα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου[3514]. Πλήν, ἡ ἕκτη ὥρα ἠριθμεῖτο καὶ ὡς τρίτη[3515] (ἰ. ἀ. σ. 32).

«Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης»[3516], ἤτοι ἐπὶ «τρεῖς ὥρας», «καὶ πάλιν φῶς πρὸς δείλην, καθὼς γέγραπται· "καὶ οὐχ ἡμέρα καὶ οὐ νύξ, καὶ πρὸς ἑσπέραν ἔσται φῶς"[3517]»[3518]. Καὶ ἀλλαχοῦ· «ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγει Κύριος ὁ Θεός, καὶ δύσεται ὁ ἥλιος μεσημβρίας καὶ συσκοτάσει ἐπὶ τῆς γῆς ἐν ἡμέρᾳ τὸ φῶς»[3519]. Δὲν ἦτο συνήθης ἔκλειψις ἡλίου τὸ τρίωρον ἐκεῖνο σκότος, ἀλλὰ «θαῦμα»[3520]. Ἐγένετο γὰρ «ἐφ' ὅλην τὴν γῆν»[3521]. Πλὴν καὶ θαυματουργικὴ κίνησις τῆς σελήνης συνέβαλεν εἰς τοῦτο. Ἔκλειψις ἡλίου γίνεται, ὅτε «ἐκλείπει ὁ ἥλιος» διὰ «τοῦ σώματος τῆς σελήνης, ὥσπερ τι μεσότειχον γενομένου καὶ ἀποσκιάζοντος καὶ μὴ ἐῶντος (ἀφήνοντος) διαδοθῆναι ἡμῖν (ἵνα διαδοθῇ εἰς ἡμᾶς) τὸ φῶς»[3522]. Ἐν καιρῷ πανσελήνου, εἶναι φυσικῶς ἀδύνατος ἔκλειψις ἡλίου. «Σχεδὸν γὰρ τότε κατὰ διάμετρον οἱ φωστῆρες» ἥλιος καὶ σελήνη «ἀλλήλοις ἀντικαθίστανται»[3523], ἤτοι ἀντικρὺ ἵστανται ἐν οὐρανῷ (ἰ. ἀ. σ. 29). Διὸ δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ «καθ' ὑποδρομὴν» τῆς «σελήνης» κάλυψις τοῦ ἡλίου καὶ ἔκλειψις τούτου. Οὕτως «ἀνεπισκίαστον ὤφθη τὸ θαῦμα»[3524] καὶ «ξένος τρόπος» «ἐκλείψεως»[3525]. Ὁ ἀποστολικὸς πατὴρ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης γράφει, ὅτι τὴν ἡμέραν τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου εἶδεν ἐν Ἡλιουπόλει τῆς Αἰγύπτου «παραδόξως τῷ ἡλίῳ τὴν σελήνην ἐμπίπτουσαν». Καὶ «τὴν ἔμπτωσιν αὐτήν», ἤτοι τὴν πτῶσιν τοῦ δίσκου τῆς σελήνης ἐπὶ τοῦ δίσκου τοῦ ἡλίου, γράφει, «ἐξ ἀνατολῶν ἑωράκαμεν ἀρξαμένην καὶ μέχρι τοῦ ἡλιακοῦ πέρατος ἐλθοῦσαν, εἶτα ἀναποδίσασαν (ὀπισθοδρομήσασαν) καὶ αὖθις (ὀπίσω πάλιν), οὐκ ἐκ τοῦ αὐτοῦ» μέρους «καὶ τὴν ἔμπτωσιν καὶ τὴν ἀνακάθαρσιν» «γεγενημένην», «ἀλλ' ἐκ τοῦ κατὰ διάμετρον ἐναντί-

3512. Ἀποστολ. Διαταγῶν, ΒΕΠΕΣ, 2, 86 - 87 καὶ Ἰγνατίου Θεοφόρου, ΒΕΠΕΣ, 2, 301.
3513. Μάρκ. ιε' 25.
3514. Ἰωάν. ιθ' 14.
3515. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 369.
3516. Ματθ. κζ' 45.
3517. Ζαχαρ. 14, 7.
3518. Ἀποστολ. Διαταγῶν, ΒΕΠΕΣ, 2, 87.
3519. Ἀμ. η' 9.
3520. Χρυσοστόμου, PG. 59, 751.
3521. Μάρκ. ιε' 33.
3522. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 1412.
3523. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 236.
3524. Χρυσοστόμου, PG. 59, 751.
3525. Μαξίμου Ὁμολογ., PG. 4, 541.

ου»[3526]. Δηλαδή, φυσικῶς ἔπρεπεν ἡ σελήνη, ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν δίσκον τοῦ ἡλίου ἐξ ἀνατολῶν, ἵνα καὶ ἐξ ἀνατολῶν ἀπέλθῃ πρὸς δυσμάς, ὡς γίνεται εἰς πᾶσαν ἔκλειψιν ἡλίου. «Ἐπὶ δὲ τοῦ σωτηρίου πάθους, οὐχ οὕτω γέγονεν, ἀλλὰ τοὐναντίον. Ἐξ ἀνατολῶν γὰρ ἐλθοῦσα ἡ σελήνη, ὑπέδραμε τὸν ἥλιον καὶ ἔφραξεν ὅλον τὸν δίσκον αὐτοῦ. Εἶτα οὐκέτι ἐπὶ δυσμὰς παρῆλθεν, ἀλλ' ἀνεπόδισε (ὀπισθοδρόμησε) πάλιν ἐπὶ ἀνατολὰς καὶ ἐγύμνωσε πρῶτον» «τὸ δυτικὸν» «μέρος» «τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου». Ὀπίσω «γὰρ ἀνέδραμεν (ἀνέτρεξεν) ἐπὶ τὸ ἐναντίον διάμετρον τοῦ ἡλίου ἐπὶ ἀνατολάς». Οὕτως ἡ ἔμπτωσις καὶ ἡ ἀνακάθαρσις δὲν ἐγένοντο «ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους», ἤτοι ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ, ἀλλ' ἡ μὲν ἔμπτωσις ἤρξατο ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου, ἡ δὲ ἀνακάθαρσις ἐκ τοῦ δυτικοῦ[3527]. Ἡ σελήνη τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης θὰ ἔπρεπε κατὰ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου ἵνα εὑρίσκηται ὄπισθεν τῆς γῆς. Καὶ ὅμως, θαυματουργικῶς ἐκινήθη εἰς τὸν ἡμερινὸν οὐράνιον θόλον πρὸς δυσμὰς καὶ προεκάλεσε ξένην ἔκλειψιν ἡλίου. Ἀκολούθως δὲν συνέχισε τὴν πορείαν αὐτῆς πρὸς δυσμάς, ἀλλ' ἐπέστρεψε κινουμένη πρὸς ἀνατολάς. Ἐὰν διὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ «ἔστη ὁ ἥλιος»[3528] καὶ ἡ σελήνη, πολλῷ μᾶλλον διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο καινὴ ἔκλειψις ἡλίου κατὰ τὸ σωτήριον αὐτοῦ πάθος τοῦ Σταυροῦ. Ταύτην τὴν ἔκλειψιν δηλοῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς λέγων, ὅτι «σκότος ἐγένετο», «τοῦ ἡλίου ἐκλείποντος»[3529].

Διὰ τοῦ τριημέρου σκότους, ἡ ἕκτη ἡμέρα τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ἐμερίσθη «φωτὶ καὶ σκότει»[3530], ἤτοι «εἰς ἡμέρας δύο καὶ νύκτα μίαν» καινὴν καὶ ἐμβόλιμον. Νὺξ ἦτο ἐκεῖνο τὸ σκότος καὶ ἡμέραι τὸ φῶς, ἐπειδὴ «τὸ σκότος ὁ Θεὸς ἐκάλεσε νύκτα»[3531] καὶ «τὸ φῶς ἡμέραν»[3532]. Ἐκ τῶν δύο νέων ἡμερῶν, μία εἶναι τὸ διάστημα τοῦ φωτὸς «ἀπὸ τοῦ ὄρθρου ἐπὶ τὴν ἕκτην ὥραν», δευτέρα τὸ «ἀπὸ τῆς ἐνάτης ἐπὶ τὴν ἑσπέραν». Ὁ Θεὸς Λόγος σαρκωθεὶς ἐτήρησε καὶ τὸν χρόνον. Διὰ τῆς καινοτομίας ὅμως ταύτης τῆς παραδόξου νυκτὸς καὶ τῶν δύο καινῶν ἡμερῶν, ἔδειξεν ὅτι εἶναι ὁ κύριος τοῦ χρόνου καὶ τῶν ὅλων δημιουργός. Ὁ πάσχων Χριστὸς «ἐξουσίαν εἶχεν, ὡς ποιητὴς τῶν αἰώνων, οὐχὶ δουλεῦσαι (ἵνα δουλεύσῃ) διὰ τῶν ἔργων τῷ χρόνῳ, ἀλλὰ ποιῆσαι (ἵνα ποιήσῃ) κατὰ τὰ ἔργα τὸν χρόνον»[3533]. Ἕκτην ὥραν ἐσταυρώθη ὁ Χριστός, διότι ἕκτην ὥραν πέπτωκεν ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ παραδείσῳ (ἰ. ἀ. σ. 63). Ἐπὶ τρεῖς ὥρας ἐκράτησε τὸ σκότος κατὰ τὴν σταύρωσιν, ἐπειδή, ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Ἀδὰμ ἕως τοῦ Χριστοῦ,

3526. Διονυσίου Ἀρεοπαγ., PG. 3, 1081.
3527. Μαξίμου Ὁμολογ., PG. 4, 544.
3528. Ἰησ. Ναυ. ι' 13.
3529. Λουκ. κγ' 44. Μαξίμου Ὁμολ., PG. 4, 541.
3530. Χρυσοστόμου, PG. 59, 753.
3531. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 613.
3532. Γενέσ. α' 5.
3533. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 613.

ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας διήρκεσε τὸ πνευματικὸν σκότος τῆς ἀνθρωπότητος, τοῦ Νῶε, τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Μωυσέως, ὡς δηλοῖ καὶ ὁ τύπος τοῦ τριημέρου σκότους τῆς Αἰγύπτου (ἰ. ἀ. σ. 75, 129). Ὅλων τῶν χρόνων τὸ σκότος κατέβαλε «τὸ φῶς τοῦ κόσμου» Χριστός[3534]. Ὅπως δὲ τὸ σκότος τῆς Αἰγύπτου ἐδήλου καὶ τὴν ἀποστασίαν τῶν Αἰγυπτίων, οὕτω καὶ ἐν τῇ σταυρώσει τοῦ Κυρίου «φωστῆρες ἐκρύπτοντο»[3535] εἰς ἔλεγχον τῆς χριστοκτονίας τῶν παρανόμων Ἰουδαίων[3536]. Προσέτι τὸ θαῦμα τοῦ σκότους τῆς Μ. Παρασκευῆς ἐσήμαινε καὶ ὅτι σκότος διαδέχεται τοὺς ἀμετανοήτους σταυρωτὰς τοῦ Κυρίου καὶ φῶς τοὺς μετανοοῦντας ἁμαρτωλούς.

Ἡ ἐνάτη ὥρα κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἑσπερινῶν ὡρῶν. Ἐνταῦθα ὁ χρόνος τοῦ «πρὸς ἑσπέραν»[3537] «ἀπὸ τῆς ἑβδόμης ὥρας εἶναι» λέγουσι, «μετὰ τὴν ἕκτην»[3538]. Ὁ δὲ τοῦ «ἀνὰ μέσον τῶν ἑσπερινῶν»[3539] ἡ ἐνάτη ὥρα ἐστίν. «Εἰ» γὰρ «ἀπὸ ἑβδόμης ἄρξει» ἡ ἑσπέρα, «τὸ κέντρον τῆς ἐνάτης τετετελεσμένον ἐστίν»[3540]. Ὁ Χριστὸς ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἀπὸ ἕκτης ἕως ἐνάτης ὥρας, ἤτοι «πρὸς ἑσπέραν» καὶ «ἀνὰ μέσον τῶν ἑσπερινῶν» ὡρῶν. Ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, ἤτοι «πρὸς ἑσπέραν» καὶ «ἀνὰ μέσον τῶν ἑσπερινῶν», «ἐθύετο ὁ ἀμνὸς» κατὰ νόμον, ὃς «τύπον προδιέγραφε τοῦ ἀληθινοῦ Ἀμνοῦ καὶ ποιμένος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ἐπὶ δυσμαῖς γὰρ τῶν αἰώνων καὶ ὁ Πλάστης τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἑκούσιον ὑπέστη θάνατον»[3541], ἢ ἄλλως «ἐν τοῖς ἐσχάτοις τοῦ» παρόντος «αἰῶνος καιροῖς»[3542], ἤτοι «ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος»[3543]. Ὁ Χριστὸς ἐσαρκώθη καὶ ἔπαθεν «ἐπὶ τέλει τοῦ ἀνθρωπίνου βίου», ὅτε ἡ κακία «ἡμῶν πρὸς τὸ ἀκρότατον» ηὐξήθη, ἵνα «μηδὲν ἀθεράπευτον τῆς πονηρίας» ὑπολειφθῇ[3544]. «Δύο θυσίαι κατ' αὐτὴν τὴν ἑσπέραν ἐπετελοῦντο»[3545]. Ἡ νομικὴ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἡ ἀληθινὴ τοῦ ἐσταυρωμένου Χριστοῦ, καθ' ὅτι ἡ Γραφὴ «θυσίαν ἐκάλεσε τὸν Σταυρὸν» τοῦ Κυρίου[3546]. Δύο ἀμνοὶ ἐθυσιάζοντο τότε. Τὸ πρόβατον τοῦ νόμου ἐκτὸς τῶν οἰκιῶν τῶν Ἰουδαίων καὶ ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὃς «ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε»[3547]. «Καθ' ἣν ὥραν ἐσταύρωσαν οἱ θεοκτόνοι τὸν Κύριον τῆς δόξης, κατ' αὐτὴν καὶ τὸν ἀμνὸν» ἔθυον[3548]. Τοῦτο ᾠκονομήθη παρὰ Θεοῦ, «ἵνα τὰ δύο ὁμοῦ πάσχα γένωνται», τὸ νομικὸν καὶ τὸ ἀληθινὸν τοῦ Χριστοῦ, «τὸ μὲν καταπαυόμενον, τὸ δὲ τοῦ Χριστοῦ ἐναρχόμε-

3534. Ἰωάν. η' 12.
3535. Ἀκολουθίας τῶν Παθῶν.
3536. Χρυσοστόμου, PG. 58, 777.
3537. Ἐξόδ. ιβ' 6.
3538. Χρυσοστόμου, PG. 59, 752.
3539. Λευϊτ. κγ' 5.
3540. Χρυσοστόμου, PG. 59, 752.
3541. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1128.
3542. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 424.
3543. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 72.
3544. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1252.
3545. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 43, 441.
3546. Χρυσοστόμου, PG. 63, 118.
3547. Ἑβρ. ιγ' 12.
3548. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 218.

νον»[3549], πρὸς παντελῆ σωτηρίαν. Ἐν τῷ Πάσχα τοῦ σταυρωθέντος Χριστοῦ «τὸ κεφάλαιον τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ Κυρίου οἰκονομίας ἐξείργασται (ἐτελειώθη)»[3550]. Διὸ ὁ Χριστὸς ἐπὶ Σταυροῦ «εἶπε, τετέλεσται, καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα»[3551]. «Ἔδει παθεῖν τὸν Χριστόν»[3552]. «Ἔπρεπεν» ὁ Χριστὸς «διὰ παθημάτων τελειῶσαι»[3553] πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν. «Ἄρα τὰ παθήματα» τοῦ Χριστοῦ «τελείωσις καὶ αἰτία τῆς σωτηρίας»[3554] ὑπάρχουσιν. Ὁ σταυρωθεὶς Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καταργήσας τὸ τυπικὸν Πάσχα καὶ «εἰσαγαγὼν τὸ ἀληθινὸν Πάσχα, κατὰ τὰς θείας Γραφάς, αὐτὸς πάσχει ὑπὲρ ἡμῶν»[3555], ὡς ὁ ἀληθινὸς «Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[3556]. «Καὶ γὰρ τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός»[3557].

5. «Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς»

Ὁ σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος «εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς»[3558], ἔνθα καὶ «ἐσταυρώθη»[3559]. Ὁ «Χριστός, ἡ ζωὴ ἡμῶν, ἐν μέσῳ τῆς γῆς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἐδέξατο Σταυρόν». «Καὶ γὰρ εἰς τὸ μεσαίτατον φασὶ (λέγουσι) τῆς γῆς» τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου «τὸ ζωηφόρον ξύλον», ἤτοι «τὸν Σταυρόν, παγῆναι (ὅτι ἐστήθη)»[3560]. Ὁ Κύριος ἔπαθε καὶ ἐσταυρώθη ἔνθα ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ὁ Ἀδὰμ (ἰ. ἀ. σ. 78). Ἐσταύρωσαν αὐτὸν «εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ»[3561], «ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον κρανίου τόπος»[3562]. Ὠνομάζετο τόπος κρανίου, «ἐπειδὴ τοῦ πρωτοπλάστου ἀνθρώπου ἐκεῖ τὸ κρανίον εὕρηται καὶ ἐκεῖ τὸ λείψανον ἐναπέκειτο». Δηλαδή, «ἔνθα ἔκειτο τὸ τοῦ Ἀδὰμ σῶμα», καθ' ὅτι «ἐκεῖσε ἐτάφη, ἐν τῷ τόπῳ τῷ Γολγοθᾷ»[3563]. Ὁ πρῶτος Ἀδὰμ ἁμαρτήσας παρήκουσεν ἐν τῷ παραδείσῳ καί, ἀποθανὼν ἐν τῇ γῇ, ἐτάφη εἰς Γολγοθᾶν. Καὶ ὁ ἐργαζόμενος σωτηρίαν δεύτερος Ἀδὰμ Χριστός, τελειώσας τὴν ὑπακοὴν ἐν τῷ κήπῳ τῆς Γεθσημανῆ, ἐπηνώρθωσε τὸν ἁμαρτήσαντα πρῶτον Ἀδὰμ καὶ ἐσταυρώθη ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ, ἵνα καταλύσῃ τὸν θάνατον καὶ ἐπαναφέρῃ τὸν θανατωθέντα εἰς τὴν πρώτην κατάστασιν, διὰ τῆς ἀναστάσεως. Διό, ὅτε «εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ) τὴν πλευρὰν ἔνυξεν», «εὐ-

3549. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 43, 441.
3550. Ματθαίου Βλαστ., PG. 145, 65.
3551. Ἰωάν. ιθ' 30.
3552. Λουκ. κδ' 26.
3553. Ἑβρ. β' 10.
3554. Χρυσοστόμου, PG. 63, 40.
3555. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 533.
3556. Ἰωάν. α' 29.
3557. 1 Κορινθ. ε' 7.
3558. Ψαλμ. 73, 12.
3559. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 34, 169.
3560. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1128.
3561. Ματθ. κζ' 33.
3562. Μάρκ. ιε' 22.
3563. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 844. 845.

θέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ»[3564]. «Ἐντεῦθεν ἀρχὴν λαμβάνει τὰ Μυστήρια» τῆς Ἐκκλησίας, καὶ δὴ τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος[3565]. Διὰ τούτου ὅμως τοῦ θαύματος καινουργεῖ καὶ προτυποῖ ὁ Χριστὸς καὶ «δύο βαπτίσματα», «ἓν μὲν δι' ὕδατος, ἕτερον δὲ τὸ δι' αἵματος». «Ἐν τῇ πλευρᾷ δὲ καὶ οὐκ ἐν ἑτέρῳ μέρει δέχεται τὴν πληγήν, διότι ἐκ πλευρᾶς μὲν τοῦ Ἀδὰμ ἐπλάσθη ἡ γυνή, δι' αὐτῆς δ' ἁμαρτία ἐπράχθη τῷ Ἀδάμ. Πλήττεται οὖν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ νέος Ἀδάμ, τὴν πλευράν», «διὰ τῆς πληγῆς ἀναιρῶν τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν Ἀδὰμ ἀπαλλάττων» τοῦ «ὀλισθήματος», τοῦ καταβαλόντος αὐτὸν «διὰ τῆς πλευρᾶς». «Ἴασις» «γίνεται λοιπὸν ἡ πλευρὰ» τοῦ Χριστοῦ «τῆς πλευρᾶς» τοῦ Ἀδάμ, ἡ «πληγεῖσα λόγχῃ (διὰ λόγχης)» πλευρὰ τοῦ σταυρωθέντος Χριστοῦ «τῆς πληγείσης ἁμαρτίᾳ (δι' ἁμαρτίας)» πλευρᾶς τοῦ πρωτοπλάστου[3566]. «Σταυρωθεὶς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, διὰ τοῦ ρεύσαντος ἀπ' αὐτοῦ ὕδατος καὶ αἵματος, διὰ τῆς νυχθείσης αὐτοῦ πλευρᾶς, αἰνιγματωδῶς ἔδειξε τὴν ἡμῶν σωτηρίαν». Ἤτοι ἤρξατο «ραντίζειν (ἵνα ραντίζῃ) τὰ λείψανα τοῦ προπάτορος» Ἀδάμ, δηλαδὴ «ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ φυράματος» τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, «ἵνα καὶ ἡμῖν ὑποδείξῃ τὸν ραντισμὸν τοῦ αὐτοῦ αἵματος»[3567], πρὸς σωτηρίαν. Ὅπως ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ ὑπνώσαντος Ἀδὰμ ἐπλάσθη ἡ Εὔα, οὕτω διὰ τῆς πληγείσης πλευρᾶς τοῦ ἀποθανόντος Χριστοῦ ἀνεπλάσθη ἡ Ἐκκλησία, ἧς τύπος εἶναι ἡ Εὔα, ὡς τοῦ Χριστοῦ ὁ Ἀδάμ[3568] (ἰ. ἀ. σ. 41, 42).

«Ὅθεν γὰρ εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ θάνατος, ἐκεῖθεν πάλιν καὶ ἐξῳκίσθη (ἐξεδιώχθη). Δι' ἀνθρώπου εἰσῆλθε, δι' ἀνθρώπου καὶ ἐξοικίζεται. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἤνοιξε τῷ θανάτῳ τὴν εἴσοδον. Διὰ τοῦ δευτέρου ἡ ζωὴ ἀντεισάγεται»[3569]. «Ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου», τοῦ πρώτου Ἀδάμ, «ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν»[3570], οὕτως ἐγένετο καὶ ἐπὶ τοῦ ἐσχάτου Ἀδάμ, τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ Σταυροῦ «τὸν ὄφιν» Διάβολον «ἀνατρέψαντος, εἰς πάντας ἀνθρώπους ἡ τοιαύτη ἰσχὺς διαβήσεται»[3571]. Ὁ «Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, χρηματίσας δεύτερος Ἀδὰμ καὶ ἀρχὴ τοῦ γένους ἡμῶν, ἀνεμόρφωσεν ἡμᾶς εἰς ἀφθαρσίαν καὶ λέλυται (ἔχει λυθῇ) τῆς ἀρχαίας ἀρᾶς ἡ δύναμις ἐν αὐτῷ»[3572]. Διότι «ὁ θάνατος» «κατεκόπη ὑπὸ τῆς θεότητος» τοῦ ἐνανθρωπήσαντος, ἡ δὲ «ἁμαρτία

3564. Ἰωάν. ιθ' 34.
3565. Χρυσοστόμου, PG. 59, 463.
3566. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1157.
3567. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 845.
3568. Ἀναστασίου Σιν., PG. 89, 1056.
3569. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 521.
3570. Ρωμ. ε' 12.
3571. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 166.
3572. Ἀναστασίου Σιν., PG. 89, 796.

ἐξηναλώθη ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»[3573]. Καὶ ὥσπερ, «διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου, ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτω καί, διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς» «μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ Σταυροῦ», «δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί»[3574]. «Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσεν» ἐν ἀνθρώποις «διὰ τοῦ ἑνὸς» χοϊκοῦ Ἀδάμ, «πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς Χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης» τοῦ σεσαρκωμένου Θεοῦ Λόγου «λαμβάνοντες ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι, διὰ τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ»[3575].

Ὅτε ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, «τὸ καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν, καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη, καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων, μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν», ἤτοι τὴν Ἱερουσαλήμ, «καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς»[3576]. Σημεῖα ταῦτα ἦσαν τῆς παντοδυναμίας τοῦ ἐσταυρωμένου Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀγανακτήσεως καὶ θυμοῦ διὰ τὴν χριστοκτονίαν. «Οὐκ ἠδύνατο τὸν Δεσπότην ὁρᾶν σταυρούμενον ὁ Ναός»[3577], οὗ τὸ καταπέτασμα τύπος ἦτο τῆς σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ[3578] (ἰ. ἀ. σ. 150). Ὅπως ὅμως ἐπὶ τῶν πεπτωκότων πρωτοπλάστων τὴν γῆν ἔπληττεν ὁ Θεὸς ὡς παιδαγωγός, οὕτω πράττει καὶ νῦν (ἰ. ἀ. σ. 64). Δὲν τιμωρεῖ εὐθὺς τοὺς ἀνομήσαντας, «ἀλλ' εἰς τὰ στοιχεῖα τὴν ὀργὴν ἀφείς, ἐκείνους ἐξ ἐπιεικείας σῶσαι (ἵνα σώσῃ) ἐβούλετο» διὰ τῆς μετανοίας, ὡς ἄλλοτε καὶ τὸν θεομαχοῦντα Φαραώ (ἰ. ἀ. σ. 137, 139). Πολλὰ σημεῖα τότε ἐγένοντο, «τὰ μὲν ἐξ οὐρανοῦ, τὰ δὲ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ Ναῷ». Δι' αὐτῶν καὶ «τὴν ἀγανάκτησιν» ἐνεδείκνυτο ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ τὸ «ὅτι τὰ ἄβατα λοιπὸν ἔσται βατά». Δηλαδή, ὅτι «ὁ οὐρανὸς ἀνοιγήσεται καὶ πρὸς τὰ ἀληθινὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων τὰ πράγματα μεταστήσεται»[3579]. «Χρήσιμος ἦν καὶ ἀναγκαῖος ὁ» περὶ τὸν Ναὸν «νόμος». Ἀλλά, προσφερθείσης τῆς σωτηρίου θυσίας τοῦ Χριστοῦ, οὗτος πλέον «ἐπαύσατο καὶ ἀργεῖ»[3580]. «Ὁ βουλόμενος πατείτω τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων λοιπὸν» διὰ παντός. Μετὰ ταῦτα διηνεκὴς θὰ εἶναι ἡ ἐρήμωσις τοῦ Ναοῦ τῆς Παλαιᾶς[3581]. Διότι διὰ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ἀντὶ «τῆς νομικῆς δικαιοσύνης», δίδεται «ἡ διὰ πίστεως»[3582] «παντὶ τῷ πιστεύοντι»[3583]. «Ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω» ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα καὶ εἰς

3573. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 972.
3574. Ρωμ. ε' 19. Φιλιππησ. β' 8.
3575. Ρωμ. ε' 17.
3576. Ματθ. κζ' 51 - 53.
3577. Χρυσοστόμου, PG. 49, 397.
3578. Ἑβρ. ι' 20.
3579. Χρυσοστόμου, PG. 58, 777.
3580. Χρυσοστόμου, PG. 48, 858.
3581. Χρυσοστόμου, PG. 49, 397.
3582. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 672.
3583. Ρωμ. α' 16.

δήλωσιν τοῦ ὁλοκλήρου τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος. «Οὐ γὰρ μερικὴν ἔχει τὴν ἀποκάλυψιν τὸ σωτήριον κήρυγμα, τελεώτατον δὲ ἡμῖν (εἰς ἡμᾶς) τῶν θείων μυστηρίων ἐνίησι (ἐμβάλλει καὶ χύνει) φωτισμόν». Παρέχει δὲ τὴν γνῶσιν τῶν μυστηρίων «ἀθόλωτον» καὶ ἀσυσκίαστον ἀπὸ τὸ καταπέτασμα τῆς παχύτητος «τοῦ νομικοῦ γράμματος» καὶ τὸ «κατακάλυμμα» τῶν τυπικῶν γεγονότων τῆς ἱστορίας[3584].

Ὁ Θεὸς Λόγος σαρκωθεὶς ἡγίασε τὴν Παρθένον καὶ τὴν ἀνέδειξε Θεοτόκον. Βαπτισθεὶς ἡγίασε τὰ ὕδατα καὶ ἔδωκεν ἀρχὴν εἰς τὸ χριστιανικὸν Βάπτισμα. Νηστεύσας ἡγίασε τὴν ἔρημον καὶ τὴν μετέβαλε πνευματικῶς εἰς γῆν ὑλοχαροῦσαν. Κηρύξας τὸ Εὐαγγέλιον ἡγίασε τὴν οἰκουμένην καὶ τὴν μετέτρεψεν εἰς Ἐκκλησίαν. Σταυρωθεὶς ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ἡγίασε καὶ τὸν ἀέρα καὶ κατέβαλε «τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος»[3585] καὶ «τοῦ κόσμου τούτου»[3586], τὸν ἀνθρωποκτόνον Διάβολον. Οὗτος, πρὸ τῆς πτώσεως αὐτοῦ, ἐγένετο «ἄρχων ὑπὸ τὸν οὐρανόν»[3587] καὶ «πρωτοστάτης τῆς περιγείου τάξεως καὶ τῆς γῆς»[3588], ἤτοι ὑπῆρχε «τὴν ἀέριον» «πεπιστευμένος ἀρχήν, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος»[3589]. «Ἀξίωμα δὲ ἀρχικὸν»[3590] ἔχων καὶ «τοῦ κόσμου ἄρχων»[3591] λέγεται. Λόγῳ δὲ ὑπερηφανίας, «ἀπέστη Θεοῦ»[3592], ἐφεῦρε τὸ κακὸν ὡς «τοῦ ἀγαθοῦ» στέρησιν[3593], καὶ ἐργάζεται τοῦτο ἀμετανοήτως. Δὲν μετέπεσεν ὅμως «τῆς ἀρχῆς καὶ μετὰ τὴν παράβασιν»[3594], δι' ἀρρήτους οἰκονομίας Θεοῦ. Ὁ Διάβολος ἔρριψεν ἐκ φθόνου[3595] τὸν πρωτόπλαστον εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἐργάζεται πᾶν κακόν. Ἔργα τοῦ ἀρχεκάκου Διαβόλου εἶναι ψεῦδος, ἁμαρτία καὶ θάνατος (ἰ. ἀ. σ. 71). Καὶ «εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ Διαβόλου»[3596]. Ὁ Κύριος «ἦλθεν»,«ἵνα τὸν μὲν Διάβολον καταβάλῃ, τὸν δὲ ἀέρα καθαρίσῃ, καὶ ὁδοποιήσῃ ἡμῖν τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, "διὰ τοῦ καταπετάσματος, τοῦτ' ἔστι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ"[3597]. Τοῦτο δὲ ἔδει γενέσθαι (ἔπρεπεν ἵνα γίνῃ) διὰ τοῦ θανάτου» τοῦ Χριστοῦ «ἐν ἀέρι», ἤτοι διὰ θανάτου σταυρικοῦ. Διότι «ἐν τῷ ἀέρι» «ἀποθνήσκει ὁ σταυρῷ τελειούμενος. Διὸ καὶ εἰκότως (εὐλόγως) τοῦτον» τὸν θάνατον «ὑπέμεινεν ὁ Κύριος. Οὕτω γὰρ ὑψωθείς, τὸν» «ἀέρα ἐκαθάριζεν ἀπό τε τῆς διαβολικῆς καὶ πά-

3584. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, PG. 74, 672, 673.
3585. Ἐφεσ. 6' 2.
3586. Ἰωάν. ιστ' 11.
3587. Χρυσοστόμου, PG. 62, 32.
3588. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 873.
3589. Ἀνδρέου Καισαρ., PG. 106, 325.
3590. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 98.
3591. Ἰωάν. ιδ' 30.
3592. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 111.
3593. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 876.
3594. Χρυσοστόμου, PG. 62, 32.
3595. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 302.
3596. 1 Ἰωάν. γ' 8.
3597. Ἑβρ. ι' 20.

σης τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς, λέγων· ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν πεσόντα[3598]»[3599], καὶ «νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου, νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου ἐκβληθήσεται ἔξω»[3600]. «Τοῦτ' ἔστιν ἐκδίκησις»[3601], ἤτοι «δικαστήριον ἔσται καὶ ἐκδίκησις» κατὰ τοῦ Διαβόλου καὶ ἐκβολὴ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀρχῆς, καθ' ὅτι ὁ ἄδικος οὗτος «ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου βληθήσεται κάτω, διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐμοῦ»[3602].

Διὰ τοῦ ἑαυτοῦ πάθους ὁ Χριστὸς ἐξήλειψε «τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον», «προσηλώσας αὐτὸ τῷ Σταυρῷ»[3603]. Ὁ Σωτὴρ ἄφησεν, ὅπως «ὁ τῆς Ἰουδαίων μανίας συνεργάτης καὶ ὑπουργὸς»[3604] Πιλᾶτος γράψῃ καὶ θέσῃ «ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ» τὴν ἐπιγραφήν, «Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων»[3605]. «Τοῦτό» «ἐστι τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον», ὃ προσήλωσεν ὁ Χριστὸς «τῷ ἰδίῳ Σταυρῷ» καὶ ἐθριάμβευσεν «ἐν αὐτῷ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, ὡς νενικημένας δηλονότι καὶ τῆς ἰδίας ἀποπεσούσας ἀρχῆς»[3606]. «Κατεῖχεν ὁ Διάβολος τὸ χειρόγραφον, ὃ ἐποίησε πρὸς τὸν Ἀδὰμ ὁ Θεός, εἰπών· ᾗ ἂν ἡμέρᾳ φάγῃς ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἀποθανῇ» (ἰ. ἀ. σ. 56). Ἡμεῖς δὲ «πάντες ἦμεν ὑφ' ἁμαρτίαν καὶ κόλασιν». Ὁ δὲ Σωτήρ, «αὐτὸς κολασθεὶς» ἀντὶ ἡμῶν, «ἔλυσε καὶ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν κόλασιν· ἐκολάσθη δὲ ἐν τῷ Σταυρῷ»[3607]. «Καὶ οὐκ ἔδωκεν ἡμῖν» τὸ χειρόγραφον «ὁ Χριστός, ἀλλ' αὐτὸς αὐτὸ ἔσχισεν» «ἀπεκδυσάμενος» «τὰς διαβολικὰς δυνάμεις» ἀπὸ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας τοῦ σκότους[3608], ὡς βασιλεὺς τοῦ παντός. Σταυρωθεὶς ὁ Χριστὸς διήλεγξε «λαμπρῶς» «τὸν Διάβολον» ὡς «ἀδικοῦντα» καὶ παρέστησεν «ἀνυπέρβλητον» «τὸ πρὸς ἀνθρώπους φίλτρον»[3609]. Ὁ δὲ κατακριθεὶς Διάβολος δὲν μετεμελήθη, ἀλλὰ μᾶλλον ἐβλασφήμησε. «Μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ ἐν γεέννῃ ἀπόφασιν», «μάλιστα» βλάσφημος ἐγένετο, «καίπερ μὴ πρότερον οὕτως ἀναιδῶς τὸν Θεὸν» βλασφημήσας[3610]. Διὰ τοῦ τιμίου αὐτοῦ Σταυροῦ ὁ Χριστὸς «συνέθλασε» τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφεως. Τὸ λοιπὸν ὅμως αὐτοῦ σῶμα παραμένει εἰς τὸν νῦν ἀνθρώπινον βίον καὶ περιτραχύνει τοῦτον διὰ τῶν κινήσεων τῆς κακίας μέχρι τῆς συντελείας. «Ἐπειδὰν δὲ ὁ χρόνος παρέλθῃ καὶ στῇ τὰ κινούμενα, κατὰ τὴν προσδοκωμένην τῆς ζωῆς ταύτης συντέλειαν, τότε τὸ οὐραῖόν τε καὶ τὸ ἔσχατον τοῦ ἐχθροῦ καταργεῖται· τοῦτο δὲ ἐστιν ὁ θάνατος». «Οὕτως

3598. Λουκ. ι' 18.
3599. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 95.
3600. Ἰωάν. ιβ' 31.
3601. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 93.
3602. Χρυσοστόμου, PG. 59, 372, 373.
3603. Κολασ. β' 14.
3604. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 656.
3605. Ἰωάν. ιθ' 19.
3606. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 653.
3607. Χρυσοστόμου, PG. 62, 340.
3608. Χρυσοστόμου, PG. 62, 341.
3609. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1052.
3610. Ἀνδρέου Καίσαρ., PG. 106, 328.

ὁ παντελὴς ἀφανισμὸς τοῦ θηρίου, ἤγουν τῆς κακίας, γενήσεται, πάντων εἰς ζωὴν ἀνακληθέντων, διὰ τῆς ἀναστάσεως»[3611].

6. «Κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον»

«Πᾶσα» «πρᾶξις καὶ θαυματουργία τοῦ Χριστοῦ μεγίστη» ὑπάρχει «καὶ θεία καὶ θαυμαστή». «Ἀλλὰ πάντων ἐστὶ θαυμαστότερον ὁ τίμιος αὐτοῦ Σταυρός. Δι' οὐδενὸς γὰρ ἑτέρου ὁ θάνατος κατήργηται, ἡ τοῦ προπάτορος ἁμαρτία λέλυται, ὁ ᾅδης ἐσκύλευται, ἡ ἀνάστασις δεδώρηται», «ἡ πρὸς τὴν ἀρχαίαν μακαριότητα ἐπάνοδος κατώρθωται, πύλαι παραδείσου ἠνοίχθησαν, ἡ φύσις ἡμῶν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ κεκάθηκε, τέκνα Θεοῦ καὶ κληρονόμοι γεγόναμεν, εἰ μὴ διὰ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὰ Σταυροῦ γὰρ πάντα κατώρθωται»[3612]. «Δύναμις» δὲ «Θεοῦ ἐστιν» «ὁ λόγος» «ὁ τοῦ Σταυροῦ»[3613], καὶ διὰ τὴν «κατὰ τοῦ θανάτου» νίκην καὶ κατὰ τὸ δηλούμενον διὰ τοῦ σχήματος αὐτοῦ. Διότι, «ὥσπερ τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ Σταυροῦ διὰ τοῦ μέσου κέντρου κρατοῦνται καὶ συσφίγγονται, οὕτως διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως, τό τε ὕψος καὶ τὸ βάθος, μῆκός τε καὶ πλάτος, ἤτοι πᾶσα ὁρατή τε καὶ ἀόρατος κτίσις συνέχεται»[3614]. Τὰ πάντα πληροῖ ἡ σωτήριος δύναμις τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Νοεῖται δὲ «τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος»[3615] τοῦ μυστηρίου τούτου τοῦ Σταυροῦ τοῦ Κυρίου ὡς ἀκολούθως. «Βάθος» λέγεται «τὸ ἐκ μέσου κάτω» τμῆμα, «ὕψος τὸ ὑπερκείμενον, πλάτος δὲ καὶ μῆκος τὸ ἐκ πλαγίου παρατεινόμενον μετὰ τὴν συμβολὴν ἑκατέρωθεν, ὡς τὸ μὲν ἔνθεν τοῦ μέσου πλάτος, τὸ δὲ ἑτέρωθεν μῆκος». Διὰ τούτων δηλοῦται, «ὅτι οὐδὲν τῶν ὄντων ἐστίν, ὃ μὴ τῇ θείᾳ διακρατεῖται φύσει, τὸ ὑπερουράνιον, τὸ ὑποχθόνιον, τὸ ἐπὶ τὰ πέρατα τῶν ὄντων πάντοθεν ἐκ πλαγίου παρατεινόμενον. Σημαίνει γάρ, διὰ μὲν τοῦ ὕψους τὸ ὑπερκείμενον, διὰ δὲ τοῦ βάθους τὸ ὑποχθόνιον, τῷ μήκει (διὰ τοῦ μήκους) δὲ καὶ τῷ πλάτει τὰ διαμέσου πέρατα, τὰ ὑπὸ τῆς πᾶν διακρατούσης δυνάμεως συνεχόμενα». «Τοῦτο τὸ σχῆμα» τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ «καὶ ὁ μέγας Δαβὶδ» «ὕμνησε»[3616], λέγων: «Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ, ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ᾅδην, πάρει· ἐὰν ἀναλάβοιμι τὰς πτέρυγάς μου κατ' ὄρθρον καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰς ἔσχατα τῆς θαλάσσης, καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χείρ σου ὁδηγήσει με καὶ καθέξει με ἡ δεξιά σου»[3617]. «"Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν", τοῦτο τὸ ὕψος. "Ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ᾅδην",

3611. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 76, 1128.
3612. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1128 - 1129.
3613. 1 Κορινθ. α' 18.
3614. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1129.
3615. Ἐφεσ. γ' 18.
3616. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 624.
3617. Ψαλμ. 138, 7 - 10.

τοῦτο τὸ βάθος. "Ἐὰν ἀναλάβοιμοι τὰς πτέρυγάς μου κατ' ὄρθρον", ὅ ἐστιν ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου, τοῦτο τὸ πλάτος. Εἰ κατασκηνώσαιμι "εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης", οὕτω γὰρ τὰς δυσμὰς ὀνομάζει, τοῦτο τὸ μῆκος. Ὁρᾷς πῶς διαζωγραφεῖ» ὁ προφήτης «τὸ τοῦ Σταυροῦ σχῆμα διὰ τῶν λεγομένων; Σὺ εἶ, φησὶν (λέγει), ὁ διὰ πάντων ἥκων (ἐρχόμενος καὶ ὑπάρχων) καὶ σύνδεσμος τῶν γινομένων καὶ πάντα ἐν ἑαυτῷ διαλαμβάνων τὰ πέρατα. Ἄνω σὺ εἶ, κάτω σὺ πάρει, ἐν τῷ πέρατι τούτῳ ἡ χείρ σού ἐστιν, καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ ἡ δεξιά σου ὁδηγεῖ»[3618]. Ἤτοι, «εἰπὼν τὰ ἄνω, τὰ κάτω, πλάτος, μῆκος, βάθος, ὕψος, πανταχοῦ αὐτὸν παρεῖναι δηλοῖ»[3619]. Ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ εἶναι τὸ καύχημα καὶ τὸ κήρυγμα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι», λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, «εἰ μὴ ἐν τῷ Σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»[3620]. Καὶ πάλιν, «ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον», «Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν»[3621].

«Τοῦτον τὸν τίμιον Σταυρὸν προετύπωσε τὸ "ξύλον τῆς ζωῆς"[3622]», τὸ «πεφυτευμένον» «ὑπὸ Θεοῦ» «ἐν τῷ παραδείσῳ»[3623]. «Τὸν Σταυρὸν εἰκόνισε» «πρῶτος» «Ἰακώβ»,«προσκυνήσας τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου[3624] Ἰωσήφ», καὶ «τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ διέγραψε σαφέστατα» «ἐνηλλαγμέναις ταῖς χερσὶ[3625] τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ εὐλογήσας»[3626]. Τὸν Σταυρὸν εἰκονίζει τὸ ἐν Μερρᾷ ξύλον, δι' οὗ «ἐγλυκάνθη»[3627] τὸ πικρὸν ὕδωρ[3628]. «Τὸ τοῦ Σταυροῦ σχῆμα γράφουσιν»[3629] αἱ χεῖρες τοῦ προσευχομένου Μωυσέως, αἱ «σταυροειδῶς ἐκτεινόμεναι καὶ τὸν Ἀμαλὴκ τροπούμεναι»[3630]. Τὸν Σταυρὸν προτυποῖ καὶ ἡ «ῥάβδος»[3631], ἡ «τῷ Ἀαρὼν τὸ τῆς ἱεραρχίας ἀξίωμα χρηματίζουσα (δίδουσα ἀποκαλυπτικῶς)»[3632] (ἰ. ἀ. σ. 57, 144, 146). Τὸν σωτήριον Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ προδιέγραψε μάλιστα ἡ «ῥάβδος» τοῦ Μωυσέως, δι' ἧς ἐγένοντο τὰ θαυμάσια ἐν γῇ Αἰγύπτου[3633]. Διὰ τῆς μωσαϊκῆς ῥάβδου ἐπλήγη ἡ Αἴγυπτος δεκάκις. Διὰ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ ἐπλήγη ἡ ἁμαρτία πλήρως. Διὰ τῆς ῥάβδου ἐκείνης ἐσχίσθη ἡ Ἐρυθρὰ Θάλασσα πρὸς σωτήριον διάβασιν. Διὰ τοῦ τιμίου Σταυροῦ ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ καὶ ἤνοιξεν ὁ οὐρανὸς πρὸς αἰώνιον ἐν Χριστῷ σωτηρίαν. Διὰ τῆς

3618. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 624.
3619. Χρυσοστόμου, PG. 55, 413.
3620. Γαλάτ. στ' 14.
3621. 1 Κορινθ. α' 23, 24.
3622. Γενέσ. β' 9.
3623. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1132,
3624. Γενέσ. μζ' 31.
3625. Γενέσ. μη' 8 - 20.
3626. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1132.
3627. Ἐξόδ. ιε' 23 - 25.
3628. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 448.
3629. Κυρίλλου Ἀλεξ. κ. ἄ., PG. 77, 1196.
3630. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1133. Ἐξόδ. ιζ' 8 - 16.
3631. Ἀριθμ. ιζ' 16 - 25.
3632. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1133.
3633. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1132.

ράβδου διεσώθη ὁ παλαιὸς Ἰσραὴλ τοῦ νόμου. Διὰ τοῦ Σταυροῦ διασώζεται ὁ νέος Ἰσραὴλ τῆς Χάριτος. Διὰ τῆς ράβδου κατεποντίσθη ὁ Φαραὼ καὶ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτοῦ. Διὰ τοῦ Σταυροῦ κατεβλήθη Φαραὼ ὁ νοητός, ἤγουν ὁ Διάβολος, καὶ πᾶσα ἡ κακοποιὸς αὐτοῦ ἰσχύς (ἰ. ἀ. σ. 123, 138, 142). Διὸ τύπος τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι καὶ ὁ χαλκοῦς[3634] ὄφις, ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῇ ἐρήμῳ[3635]. Διότι, «καθὼς Μωυσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως» ὑψώθη διὰ τοῦ Σταυροῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ κόσμου καὶ ὁ Χριστός, «ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον»[3636] (ἰ. ἀ. σ. 152 - 153). Τὸ ξύλον τῆς ζωῆς παρὰ Θεοῦ ἐφυτεύθη ἐν παραδείσῳ καὶ ὡς τύπος, ἐστήθη ἐπὶ γῆς καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὡς ζωοποιὸς Σταυρός, καὶ «φανήσεται» κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν ὡς «τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου»[3637], ἤτοι τοῦ Χριστοῦ, ὅστις θὰ ἔλθῃ «ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ»[3638]. Πρῶτον καὶ μέσον καὶ τελευταῖον ἀγαθὸν εἶναι ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου, ἤτοι τέλειον. Χριστὸς γὰρ ἐστιν ἐσταυρωμένος. Διὸ διὰ τοῦ Σταυροῦ πλήττεται τελείως «τὸ πρῶτον καὶ μέσον καὶ τελευταῖον κακόν», ἤγουν «ὁ νοητὸς» καὶ «ἐπάρατος ὄφις» Διάβολος[3639], τὰ ἔργα αὐτοῦ καταλύονται, καὶ πλέον «ζωὴ πολιτεύεται»[3640]. Ὁ «τοῦ ξύλου τούτου καρπὸς ἀειθαλὴς καὶ ἀμαράντινος ζωὴ τοῖς γευομένοις γίνεται». «Διὰ τοῦ ξύλου» τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ εἰσήχθη ἡ ἁμαρτία. «Διὰ τοῦ ξύλου» τοῦ Σταυροῦ ἀντεισήχθη «τὸ ἀγαθόν»[3641], ἵνα οἱ πιστεύοντες εἰς «Χριστὸν ἐσταυρωμένον»[3642] «ζωὴν ἔχωσι καὶ περισσὸν ἔχωσιν»[3643]. Οὕτω τὸ «Πάσχα» τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ «πέρας τῆς» αὐτοῦ «οἰκονομίας ἐστί»[3644].

Διὰ τοῦ τιμίου Σταυροῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ «πάντα κατώρθωται. Ὅσοι γὰρ ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστόν», λέγει «ὁ Ἀπόστολος, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν· ὅσοι δὲ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν, Χριστὸν ἐνεδυσάμεθα. Χριστὸς δὲ ἐστι Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία. Ἰδοὺ ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ, ἤτοι ὁ Σταυρός, τὴν ἐνυπόστατον τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ δύναμιν ἡμᾶς περιέβαλεν». Ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ «ἡμῖν σημεῖον δέδοται ἐπὶ τοῦ μετώπου, ὃν τρόπον τῷ Ἰσραὴλ (εἰς τὸν Ἰσραήλ) ἡ περιτομή (ἰ. ἀ. σ. 98 - 99). Δι᾽ αὐτοῦ γὰρ οἱ πιστοὶ τῶν ἀπίστων ἀποδιιστάμεθα (ἀποχωριζόμεθα) καὶ γνωριζόμεθα. Οὗτος θυρεὸς καὶ ὅπλον καὶ τρόπαιον κατὰ τοῦ Διαβόλου» ἐ-

3634. Ἀριθμ. κα´ 6 - 9.
3635. Χρυσοστόμου, PG. 59, 159.
3636. Ἰωάν. γ´ 14 - 15.
3637. Ματθ. κδ´ 30.
3638. Ματθ. κε´ 31.
3639. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 23.
3640. Χρυσοστόμου, Ἀκολουθίας Κυριακῆς τοῦ Πάσχα.
3641. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 1148.
3642. 1 Κορινθ. α´ 23.
3643. Ἰωάν. ι´ 10.
3644. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 1148.

στίν[3645]. Ὅπου χρησιμοποιεῖται τὸ σημεῖον τοῦ «Σταυροῦ» καὶ ὀνομάζεται ὁ Χριστός, «δαίμονες μὲν φεύγουσι, μαντεία δὲ παύεται, μαγεία δὲ πᾶσα καὶ φαρμακεία κατήργηται»[3646]. «Ἔνθα γὰρ ὀνομάζεται τὸ ὄνομα τοῦ Σωτῆρος, ἐκεῖθεν πᾶς δαίμων ἀπελαύνεται (ἀποδιώκεται)»[3647]. Ὁ Σταυρὸς «σφραγὶς» ἐστιν, «ἵνα μὴ θίγῃ ἡμῶν ὁ ὀλοθρεύων». «Οὗτος τῶν κειμένων ἀνάστασις, τῶν ἑστώτων στήριγμα, ἀσθενῶν βακτηρία, ποιμαινομένων ράβδος, ἐπιστρεφόντων χειραγωγία, προκοπτόντων τελείωσις, ψυχῆς σωτηρία καὶ σώματος, πάντων τῶν κακῶν ἀποτρόπαιον, πάντων τῶν ἀγαθῶν πρόξενος, ἁμαρτίας ἀναίρεσις, φυτὸν ἀναστάσεως, ξύλον ζωῆς αἰωνίου»[3648].

«Αὐτὸ» «τὸ τίμιον ξύλον», «ἐν ᾧ ἑαυτὸν εἰς θυσίαν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Χριστὸς προσενήνοχεν (ἔχει προσφέρει)», «ὡς ἀληθῶς σεβάσμιόν» ἐστι. Καὶ «ὡς ἁγιασθὲν τῇ ἀφῇ τοῦ ἁγίου σώματός τε καὶ αἵματος, προσκυνητέον». Καθὼς καὶ «τοὺς ἥλους, τὴν λόγχην, τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ ἱερὰ αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ) σκηνώματα, ἅτινά εἰσιν ἡ φάτνη, τὸ σπήλαιον, ὁ Γολγοθᾶς ὁ σωτήριος, ὁ ζωοποιὸς τάφος» «καὶ τὰ ὅμοια». «Προσκυνοῦμεν δὲ καὶ τὸν τύπον[3649] τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ, εἰ καὶ ἐξ ἑτέρας ὕλης γεγένηται (ἔχει γίνει), οὐ τὴν ὕλην τιμῶντες, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τὸν τύπον, ὡς Χριστοῦ σύμβολον» καὶ «σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου». «Προσκυνητέον τοίνυν τὸ σημεῖον τοῦ Χριστοῦ. Ἔνθα γὰρ ἂν ᾖ τὸ σημεῖον, ἐκεῖ καὶ αὐτὸς ἔσται. Τὴν δὲ ὕλην, ἐξ ἧς ὁ τύπος τοῦ Σταυροῦ συνίσταται, εἰ καὶ χρυσὸς ἢ λίθοι εἶεν (εἶναι) τίμιοι, μετὰ τὴν τοῦ τύπου, εἰ τύχοι, διάλυσιν, οὐ προσκυνητέον. Πάντα τοίνυν τὰ τῷ Θεῷ ἀνακείμενα προσκυνοῦμεν, αὐτῷ (εἰς τὸν Θεόν) τὸ σέβας προσάγοντες (προσφέροντες)»[3650]. «Ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ καὶ Ἁγίῳ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων»[3651].

θ') ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΤΡΙΗΜΕΡΟΥ ΤΑΦΗΣ

Μετὰ τὸν Σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐγένετο ἡ ταφὴ αὐτοῦ «πρὸ ἡλίου δύσεως»[3652].

«Καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν Παρασκευή, ὅ ἐστι προσάββα-

3645. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1129.
3646. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 114.
3647. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 116.
3648. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1129.
3649. Ὅρου Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 377.
3650. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1129 - 1132.
3651. Χρυσοστόμου, PG. 48, 620.
3652. Ἰγνατίου Θεοφόρ. ΒΕΠΕΣ, 2, 301.

τον, ἐλθὼν Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας», «τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς Πιλᾶτον καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Πιλᾶτος», «γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος» ὅτι ἀπέθανεν, «ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ. Καί» οὗτος, «ἀγοράσας σινδόνα καὶ καθελὼν αὐτόν»[3653], «ἐνετύλιξεν αὐτὸ (τὸ σῶμα) σινδόνι καθαρᾷ»[3654]. «Ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος, ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων μῖγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡς λίτρας ἑκατόν. Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸ ἐν ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν»[3655]. Καὶ Ἰωσὴφ «ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ»[3656] «ἐν τῷ κήπῳ», ὃς ἦν «ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ἐσταυρώθη», «ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη»[3657]. «Ἐκεῖ οὖν, διὰ τὴν Παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν»[3658]. «Καὶ ἡμέρα ἦν Παρασκευή, Σάββατον ἐπέφωσκε»[3659]. Καὶ Ἰωσήφ, «προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου»[3660] καὶ «ἐθεώρουν ποῦ τίθεται»[3661]. «Τῇ δὲ ἐπαύριον» «οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι»[3662], συνεννοήθησαν μετὰ τοῦ Πιλάτου καὶ «πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας»[3663].

Οὕτω «τὸν κρύψαντα πάλαι» τὸν «διώκτην τύραννον» Φαραὼ «κύματι θαλάσσης» «ὑπὸ γῆς ἔκρυψαν τῶν σεσωσμένων οἱ παῖδες»[3664]. Μετὰ δὲ τοῦτο, «σιγὴ πολλὴ ἐν τῇ γῇ» «καὶ ἠρεμία». Ἡ «γῆ ἐφοβήθη καὶ ἡσύχασεν, ὅτι ὁ Θεὸς σαρκὶ ὕπνωσε»[3665] πρὸς σωτηρίαν τοῦ «εἰς τὴν γῆν» ἀπελθόντος[3666] ἀνθρωπίνου γένους. Σταυρωθεὶς ὁ Χριστὸς κατέλυσε τὸν Διάβολον ὡς «ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος»[3667]. Ταφεὶς δὲ ἐξηφάνισε τοῦτον καὶ ὡς «μέγαν νοῦν» «ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς»[3668]. «Νοῦν τὸν μέγαν»[3669] ἀποκαλεῖ τὸν Διάβολον ὁ προφήτης[3670]. «Ἑστία» δὲ «τίς ἐστι τοῦ νοῦ ἡ καρδία, ἐν ταύτῃ γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι πιστεύεται»[3671]. «Γῆ»[3672] δὲ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς πτώσεως τῇ προτροπῇ τοῦ Διαβόλου, ὅστις ἐτιμωρήθη διὰ τοῦ «γῆν

3653. Μάρκ. ιε´ 42 - 46.
3654. Ματθ. κζ´ 59.
3655. Ἰωάν. ιθ´ 39 - 40.
3656. Ματθ. κζ´ 60.
3657. Ἰωάν. ιθ´ 41.
3658. Ἰωάν. ιθ´ 42.
3659. Λουκ. κγ´ 54.
3660. Ματθ. κζ´ 60 - 61.
3661. Μάρκ. ιε´ 47.
3662. Ματθ. κζ´ 62.
3663. Ματθ. κζ´ 66.
3664. Ἀκολουθίας Μ. Σαββάτου.
3665. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 43, 440.
3666. Γενέσ. γ´ 19.
3667. Ἐφεσ. β´ 2.
3668. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 605.
3669. Ἡσ. ι´ 12.
3670. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 237.
3671. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 605.
3672. Γενέσ. γ´ 19.

φαγῇ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου»[3673]. Ἡ καρδία λοιπὸν τῆς γῆς εἶναι «ἐνδιαίτημα» «τοῦ νοῦ ἐκείνου»[3674], ἤγουν τοῦ Διαβόλου. «Διὰ τοῦτο» «ἡ ἀληθινὴ σοφία», ἤτοι ὁ Χριστός, «γίνεται» «ἐν τῇ μεγαλορρήμονι ταύτῃ καρδίᾳ τῆς γῆς, ἵνα ἐξαφανίσῃ ἐξ αὐτῆς τὸν μέγαν ἐν κακίᾳ νοῦν», καὶ οὕτω «φωτισθῇ τὸ σκότος καὶ καταποθῇ (καταναλωθῇ καὶ μεταστοιχειωθῇ) τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς καὶ τὸ κακὸν εἰς ἀνυπαρξίαν μεταχωρήσῃ, τοῦ ἐσχάτου ἐχθροῦ καταργηθέντος, ὅς ἐστιν ὁ θάνατος»[3675]. Ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ ἦτο καὶ ἐν τῇ ψυχῇ καὶ ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ. Κατὰ τὸ πάθος, ἡ παθητὴ ἀνθρωπίνη φύσις, ψυχὴ καὶ σῶμα, ἔπασχεν, ἡ δὲ θεότης ἀπαθὴς διέμενε[3676]. Διὰ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ταφῆς, «τὴν μὲν ψυχὴν τοῦ σώματος ἡ θεότης ἑκουσίως διέζευξεν, ἑαυτὴν δὲ ἐν ἀμφοτέροις μένουσαν ἔδειξεν». Ἡ θεότης τοῦ Κυρίου ἦτο καὶ μετὰ τοῦ ἐν τάφῳ σώματος καὶ μετὰ τῆς ἐν ᾅδει ψυχῆς. Καὶ διὰ μὲν «τοῦ σώματος, ἐν ᾧ τὴν ἐκ τοῦ θανάτου καταφθορὰν οὐκ ἐδέξατο, κατήργησε τὸν ἔχοντα τοῦ θανάτου τὸ κράτος» Διάβολον, «διὰ δὲ τῆς ψυχῆς ὡδοποίησε τῷ ληστῇ τὴν ἐπὶ τὸν παράδεισον εἴσοδον»[3677], ὡς καὶ τοῖς ἐν ᾅδει. Ὄχι μόνον «ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἑωσφόρος», ἤτοι ὁ Διάβολος, ἀλλὰ καὶ «συνετρίβη εἰς τὴν γῆν»[3678]. Ὁ Χριστὸς ἐτήρησε τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφεως[3679] (ἰ. ἀ. σ. 73).

Ὁ Χριστὸς ἀποθανὼν κατῆλθεν εἰς τὸν ᾅδην. Τί εἶναι ὁ ᾅδης; Ὡς «τινα κατάστασιν ζωῆς ἀειδῆ (ἄνευ εἴδους, ἤτοι ὑλικῆς μορφῆς) καὶ ἀσώματον» νοοῦμεν τὸν ᾅδην, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐμβιοτεύει ἡ ψυχή[3680]. «Τρεῖς» «εἰσι καταστάσεις» ζωῆς «τῆς λογικῆς φύσεως», ἤγουν τῶν λογικῶν ὄντων[3681]. Μία, ἡ «ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀσώματον λαχοῦσα ζωήν, ἣν ἀγγελικὴν ὀνομάζομεν». Δευτέρα, ἡ «πρὸς τὴν σάρκα συμπεπλεγμένη, ἣν ἀνθρωπίνην φαμέν (λέγομεν)». Τρίτη, ἡ «διὰ θανάτου τῶν σαρκικῶν ἀπολελυμένη, ὅπερ ἐν ψυχαῖς θεωρεῖται»[3682]. Δηλαδή, ζωὴ «ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων», ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος[3683]. «Ἐπουράνιον μὲν καλοῦντα τὸ ἀγγελικὸν καὶ ἀσώματον, ἐπίγειον δὲ τὸ συμπλεκόμενον τῷ σώματι» ἀνθρώπινον, «καταχθόνιον δὲ τὸ διακεκριμένον ἤδη τοῦ σώματος», ἤτοι τῶν ἄνευ σώματος ψυχῶν. Ὀνομάζομεν ὅμως καταχθονίους καὶ τοὺς πονηροὺς δαίμονας[3684]. Διπλοῦς εἶναι ὁ ᾅδης. Τόπος τῶν δικαίων, οἵτινες εἰσέρχονται «φωταγωγούμενοι», καὶ τόπος τῶν ἀδίκων, οἳ πορεύονται «ὡς δέσμιοι ἑλκόμε-

3673. Γενέσ. γ' 14.
3674. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 605.
3675. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 608.
3676. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1093.
3677. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 617.
3678. Ἡσ. ιδ' 12.
3679. Γενέσ. γ' 15.
3680. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 85.
3681. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 69.
3682. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 69 - 72.
3683. Φιλιππησ. β' 10.
3684. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 72.

νοι»[3685]. Διὰ τούτους σκοτεινὸς εἶναι ὁ «ᾅδης καὶ ἀμείδητος (μὴ μειδιῶν)». «Καὶ γάρ ἐστιν ἀηδὴς (δυσάρεστος καὶ ἐνοχλητικός) καὶ ἀγέλαστος χῶρος»[3686]. Ἀλλὰ καὶ βάσανος. Διὸ ὁ πλούσιος τῆς παραβολῆς ἔλεγεν, «ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ»[3687].

Ὁ Χριστὸς «κατῆλθεν εἰς ᾅδην μόνος»[3688], μὴ δεόμενος συνεργῶν, καθ' ὅτι Θεός. Ὁ «Μονογενὴς εἰσῆλθεν» ἐν τῷ ᾅδει «ὡς ψυχὴ μετὰ ψυχῶν, Θεὸς Λόγος ἔμψυχος». Τὸ «σῶμα ἔκειτο ἐν μνημείῳ, οὐχὶ κενωθὲν τῆς θεότητος», καθ' ὅτι ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ «ἦν καὶ ἐν τῷ σώματι καὶ ἐν τῷ ᾅδει». «Ἀχώρητος γάρ ἐστι καὶ ὁ Υἱός, ὡς ὁ Πατήρ, καὶ πάντα περιέχει». «Ἀλλὰ θέλων ἐχωρήθη ἐν σώματι ἐμψύχῳ, ἵνα μετὰ τῆς ἰδίας ψυχῆς πορευθῇ εἰς τὸν ᾅδην, καὶ μὴ γυμνῇ τῇ θεότητι»[3689]. Ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς Λόγος, ὡς ὤφθη ἐπὶ γῆς μετὰ σαρκὸς ἐμψύχου, οὕτω κατῆλθεν εἰς ᾅδην μετὰ ψυχῆς ἀποθανόντος. Ἐπορεύθη «εἰς ᾅδην ψυχὴ τεθεωμένη, ἵνα, ὥσπερ τοῖς ἐν γῇ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἀνέτειλεν ἥλιος, οὕτω καὶ τοῖς ὑπὸ γῆν ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις ἐπιλάμψῃ τὸ φῶς»[3690]. «Κρύψας γὰρ τὸ ἄγκιστρον τῆς αὐτοῦ θεότητος ἔνδον τῆς ψυχῆς τοῦ ἁγίου αὐτοῦ σώματος, οὕτως τῷ ᾅδει συνεκρίθη (συνετέθη μετὰ τῶν ἄλλων ψυχῶν), καὶ τὴν αὐτοῦ παμφάγον γαστέρα ἀνέτεμεν καὶ τοὺς ἀπ' αἰῶνος θανόντας ἐζωοποίησε, κατὰ τὸν Ἰώβ, τὸν λέγοντα· "ἄξεις" "δράκοντα ἐν ἀγκίστρῳ"[3691]»[3692]. Ὁ Χριστὸς οὐχὶ μόνον εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ γῆς «ἀνέδειξε τὴν ὁδὸν» «τῆς σωτηρίας», ἀλλὰ «καὶ τοῖς ἐν ᾅδου πνεύμασι»[3693]. Καὶ «τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξε»[3694] «τὸν τῆς πίστεως λόγον»[3695], λέγει ὁ Ἀπόστολος, «φυλακὴν τὸν ᾅδην καλῶν»[3696]. «Κατῆλθεν εἰς ᾅδην μόνος, ἀνῆλθε δὲ μετὰ πλήθους»[3697] καὶ «τὸν ἄπειρον τοῦτον λαόν, τὸν ἐν τῷ ᾅδει κρατούμενον, εἰς ἐλευθερίαν ἐξείλετο (ἐξέβαλε παντοκρατορικῶς)»[3698]. Ἐπληρώθη οὕτως ἡ προφητεία, «ἐκ χειρὸς ᾅδου ῥύσομαι καὶ ἐκ θανάτου λυτρώσομαι αὐτούς»[3699].

«Γνῶθι», λέγει Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, «καὶ τὰ ἐκεῖσε τοῦ Χριστοῦ μυστήρια», ἤτοι τὰ ἐν τῷ ᾅδει. Δηλαδή, «τίς ἡ οἰκονομία τῆς

3685. Ἰ. Δαμασκηνοῦ καὶ Ἰωσήππου, PG. 96, 544.
3686. Γρηγορ. Θεολόγου, κατὰ Κοσμᾶν Μοναχόν, PG. 38, 492.
3687. Λουκ. ιστ' 24.
3688. Ἰγνατίου Θεοφόρ., ΒΕΠΕΣ, 2, 301.
3689. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 6, 195.
3690. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1101.
3691. Ἰὼβ μ' 25.
3692. Ἀκακίου Κων/λεως, Μ. 7, 1124.
3693. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 449.
3694. 1 Πέτρ. γ' 19.
3695. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 605.
3696. Ἀκακίου Κων/λεως, Μ. 7, 1124.
3697. Ἰγνατίου Θεοφόρ., ΒΕΠΕΣ, 2, 301.
3698. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 577.
3699. Ὡσ. ιγ' 14.

διπλῆς καταβάσεως, τὶς ὁ λόγος· ἁπλῶς σώζει πάντας ἐπιφανείς, ἢ κἀκεῖ (καὶ ἐκεῖ) τοὺς πιστεύοντας»[3700]. «Τὶ οὖν; Πάντας ἁπλῶς σώζει ἐπιφανεὶς ἐν ᾅδει» ὁ «Θεός»; «Οὐχί, ἀλλὰ κἀκεῖ τοὺς πιστεύσαντας»[3701]. Διὸ πρὸ τῆς καθόδου τοῦ Χριστοῦ ἐστάλησαν καὶ ἐν ᾅδει οἱ Προφῆται τῆς Παλαιᾶς[3702]. Ἐπίσης καὶ ὁ Συμεών, «ἥκει(ἔχει ἔλθει), λέγων, ἡ λύτρωσις· ἥκει ὁ ρύστης (ὁ Σωτήρ)· ἥκει ἡ ἄφεσις· ἥκει ὁ ἐλευθερωτής»[3703]. Προσέτι «καὶ αὐτὸς ὁ πολὺς Ἰωάννης, ὁ μείζων πάντων τῶν Προφητῶν», «ὁ διττὸς Πρόδρομος καὶ κῆρυξ ζώντων καὶ νεκρῶν», «ὡς ἐν τῇ σκοτεινῇ μήτρᾳ Χριστὸν προκηρύττων τοῖς ἐν ᾅδει ἅπασιν»[3704]. Ὅπως ὁ «Χριστὸς ἅπαξ περὶ ἁμαρτιῶν ἔπαθεν»[3705], οὕτω «καὶ ἐν τῷ ᾅδει προσάπαξ καὶ μόνον ἐγένετο τὸ Χριστοῦ κήρυγμα», καὶ «ἅπαξ» «καὶ μόνον» ἐκήρυξεν ὁ Σωτὴρ «ἐν τῷ ᾅδει μετάνοιαν»[3706]. Οὕτω τὸν «Ἀδὰμ συνήγειρε» «καὶ τὴν Εὔαν τῆς κατάρας ἀπήλλαξε»[3707]. Κηρύττοντος τοῦ Κυρίου ἐν ᾅδει, «ἀνίσταται σὺν αὐτῷ ὁ ἐν αὐτῷ ἡνωμένος Ἀδάμ, καὶ συνανίσταται καὶ ἡ Εὔα». «Καὶ ἄλλα πολλὰ σώματα πίστει ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένα ἀνέστησαν, κηρύττοντα» τὴν «τοῦ Δεσπότου τριήμερον ἀνάστασιν[3708]»[3709]. Ἐκτὸς τῶν δικαίων καὶ πιστῶν τῆς Παλαιᾶς, ἐσώθησαν καὶ πάντες οἱ τότε πιστεύσαντες. «Φέρεται εἰς ἀρχαίας παραδόσεις, ὅτι τις σχολαστικὸς πολλὰ κατηράσατο τὸν Πλάτωνα τὸν φιλόσοφον. Φαίνεται οὖν αὐτῷ καθ' ὕπνους ὁ Πλάτων, λέγων· ἄνθρωπε, παῦσαι τοῦ καταρᾶσθαί με (ἵνα καταρᾶσαί με), σεαυτὸν γὰρ βλάπτεις». «Ὅτι μὲν ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς γέγονα, οὐκ ἀρνοῦμαι. Πλήν, κατελθόντος τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ ᾅδει, ὄντως οὐδεὶς ἐπίστευσε πρὸ ἐμοῦ εἰς αὐτόν». Διὸ ἐκκλησιαστικὴ ἐντολὴ ὑπάρχει, λέγουσα: «Μηδαμῶς ἀναθεματήσῃς ἄνθρωπον, πρὸ τῆς ἐπιδημίας (ἐνανθρωπήσεως) Χριστοῦ τελευτήσαντα»[3710]. Οὕτως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, «λαφυραγωγήσας τὸν ᾅδην»[3711] καὶ «τοὺς ἀπ' αἰώνων λύσας πεπεδημένους»[3712], «ἀνεβίω τριήμερος»[3713], ἤτοι ἀνέστη ἐκ νεκρῶν.

Πῶς νοεῖται ἡ τριήμερος παραμονὴ τοῦ Κυρίου ἐν τῷ τάφῳ; Ὁ Χριστὸς προεῖπεν, ὅτι θὰ ἀναστηθῇ «ἐν τρισὶν ἡμέραις»[3714], ἤτοι ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν. «Ἐν τρισὶ γὰρ εἶπεν ἀναστήσεται, οὐ μετὰ τρεῖς ἡμέ-

3700. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 657.
3701. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 43, 440.
3702. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 43, 452-453.
3703. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 36, 241.
3704. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 43, 453.
3705. 1 Πέτρ. γ' 18.
3706. Ἀναστασίου Σιν., PG. 89, 764.
3707. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 43, 465.
3708. Ματθ. κζ' 52 - 53.
3709. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 43, 464.
3710. Ἀναστασίου Σιν., PG. 89, 764.
3711. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5, 176.
3712. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1101.
3713. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 872.
3714. Ἰωάν. β' 19.

ρας»[3715]. Τουτέστι τὴν τρίτην ἡμέραν. Διὸ ἀλλαχοῦ εἶπε πάλιν, ὅτι «τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται»[3716]. Ἐνταῦθα ἡ ἀρχὴ ἑκάστης ἡμέρας λογίζεται «ἀφ' ἑσπέρας»[3717], ἤτοι ἀπὸ δύσεως τοῦ ἡλίου. Ἡμέρα δὲ ἀριθμεῖται, οὐχὶ μόνον ὅταν παρέλθωσιν αἱ εἰκοσιτέσσαρες ὧραι τοῦ νυχθημέρου, ἀλλὰ καὶ ἐκ μέρους τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος. «Ἀπὸ μέρους γὰρ τὸ ὅλον γνωρίζεται»[3718]. Οὕτω π.χ. τὰς «μνήμας» «τῶν τελευτώντων (ἀποθνησκόντων)» τελοῦμεν τὴν τρίτην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ θανάτου. Πρώτη δὲ ἡμέρα λογίζεται, οἱανδήποτε ὥραν τῆς ἡμέρας ταύτης καὶ ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος, ἔστω καὶ τὴν ἐσχάτην[3719]. Ὁ Κύριος ἀπέθανε τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς Παρασκευῆς καὶ ἐτάφη πρὸ δύσεως τοῦ ἡλίου τῆς αὐτῆς ἡμέρας. «Κατὰ τὴν ἐν τῇ Γραφῇ παραδεδομένην συνήθειαν», «λογιζόμεθα» ὅτι ὁ Κύριος παρέμεινεν ἐν τῷ τάφῳ «πᾶσαν τὴν» «ἡμέραν καὶ νύκτα» «τῆς Παρασκευῆς». «Τοῦ δὲ Σαββάτου διαγενομένου» καὶ «περαιωθέντος» «τῇ τοῦ ἡλίου δύσει (διὰ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου)», «ἤρξατο λοιπὸν ἡ νὺξ τῆς Κυριακῆς», ἥτις, «κατὰ τὴν» αὐτὴν «συνήθειαν τῆς Γραφῆς», πάλιν ὡς μία ἡμέρα λογίζεται[3720]. Οὕτως ὁ Χριστὸς «πεποίηκεν ἐν τοῖς καταχθονίοις» τὴν «Παρασκευὴν ἐκ τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ νυχθημέρου», τὸ «Σάββατον ὅλον» καὶ τὴν «Κυριακὴν ἐκ τοῦ μέρους τοῦ πρώτου». Ὅλον δὲ τὸ Σάββατον, καθ' ὅλον τὸ εἰκοσιτετράωρον νυχθήμερον αὐτοῦ, παραμένει ἐν τῷ τάφῳ, καὶ οὕτω μεταβάλλει εἰς «ἡμέραν» «πένθους» «τὴν ἰουδαϊκὴν ἑορτὴν» τοῦ Πάσχα, ἤτοι τὴν πρώτην τῶν Ἀζύμων τῆς πεντεκαιδεκάτης[3721].

Ἀλλ' ὅμως, ἡ τριήμερος ταφὴ τοῦ Κυρίου νοεῖται καὶ ὡς χρονικὸν διάστημα ὁλοκλήρων νηχθημέρων ἡμερῶν, δηλαδὴ τριῶν ἡμερῶν καὶ τριῶν νυκτῶν. «Ὥσπερ γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς ὁ προφήτης ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτω» καὶ ὁ Χριστὸς ἐτάφη «ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας»[3722], καὶ ἀνέστη «μετὰ τρεῖς ἡμέρας»[3723]. Ὅτε κοινωνοῦμεν τῆς Θείας Εὐχαριστίας, τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου «ἐν ἡμῖν θάπτεται»[3724]. Ὁ Χριστὸς ἐθυσίασεν ἑαυτὸν ἀναιμάκτως, «ἀρρήτως» «καὶ ἀοράτως» κατὰ τὸ Μυστικὸν Δεῖπνον τῆς νυκτὸς τῆς Μ. Παρασκευῆς, ἤτοι τῆς καθ' ἡμᾶς Μ. Πέμπτης. Λοιπόν, «ἀφ' οὗ προσήχθη (προσεφέρθη) τῷ Θεῷ ἡ θυσία» αὕτη «παρὰ τοῦ μεγάλου Ἀρχιερέως» Χριστοῦ καὶ τὸ σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ ἐτάφη εἰς τὰς καρδίας τῶν μαθητῶν διὰ τῆς Κοινωνίας, «ἀρι-

3715. Ἰσιδώρου Πηλουσ., PG. 78, 653.
3716. Μάρκ. θ' 31, ι' 34.
3717. Ἀναστασίου Σιν., PG. 89, 808.
3718. Ἀναστασίου Σιν., PG. 89, 809.
3719. Ἰσιδώρου Πηλουσ., PG. 78, 260.
3720. Ἀναστασίου Σιν., PG. 89, 808.
3721. Ἀναστασίου Σιν., PG. 89, 809.
3722. Ματθ. ιβ' 40.
3723. Μάρκ. η' 31.
3724. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 409.

θμῶν» τις «τὸν χρόνον» τῆς τριημέρου ταφῆς «οὐχ ἁμαρτήσεται (δὲν θὰ σφάλῃ)»[3725] (ἰ. ἀ. σ. 309). Οὕτως ὁ Χριστὸς ἐτέθη ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις «γῆ» ἐστιν[3726], ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου τῆς Μ. Παρασκευῆς μέχρι τοῦ μεσονυκτίου τῆς Κυριακῆς τῆς ἀναστάσεως (ἰ. ἀ. σ. 312). Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἀριθμοῦνται τρεῖς ἡμέραι καὶ τρεῖς νύκτες. Δηλαδή, ἀπὸ τῆς παραδόσεως τοῦ Μυστηρίου ἕως τοῦ ὄρθρου τῆς Μ. Παρασκευῆς νὺξ ἡμίσεια. Ἀπὸ «τοῦ ὄρθρου ἐπὶ τὴν ἕκτην ὥραν», ὅτε ἤρξατο τὸ σκότος τῆς σταυρώσεως, ἡμέρα μία. Τὸ τρίωρον σκότος, ἀπὸ ὥρας ἕκτης ἕως ἐνάτης, νὺξ μία. Τὸ σκότος «τοῦτο νύκτα μοι νόησον»[3727]. Ἀπὸ λήξεως τοῦ σκότους τούτου ἕως τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, ἤτοι ἀπὸ ἐνάτης ἕως δωδεκάτης ὥρας τῆς Μ. Παρασκευῆς, ἡμέρα δευτέρα. Ἡ ἀκολουθοῦσα νὺξ τοῦ Σαββάτου, νὺξ δευτέρα. Καὶ ἡ ἡμέρα τούτου, ἡμέρα τρίτη. Ἡ δὲ ἀκολουθοῦσα ἡμίσεια νύξ, ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου τοῦ Σαββάτου ἕως τοῦ μεσονυκτίου τῆς Κυριακῆς, προστιθεμένη εἰς τὴν ἡμίσειαν νύκτα τῆς Μ. Παρασκευῆς, συμπληρώνει τὴν τρίτην νύκτα (ἰ. ἀ. σ. 330). Τὸ τριήμερον τοῦτο ἀπαρτίζουσιν αἱ δύο καιναὶ ἡμέραι τῆς Μ. Παρασκευῆς καὶ ἡ μία συνήθης ἡμέρα τοῦ Μ. Σαββάτου. Καὶ ἀντιστρόφως ἡ μία καινὴ νὺξ τῆς Μ. Παρασκευῆς καὶ αἱ δύο συνήθους χρονικῆς διαρκείας νύκτες, ἤτοι τοῦ Μ. Σαββάτου, καὶ ἐξ ἡμισείας τῆς Μ. Παρασκευῆς καὶ τῆς Κυριακῆς. Ἐν προκειμένῳ, πρὸς ὑπολογισμὸν τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν νυκτῶν, ἐκλείπει τὸ μέτρον τῶν ὡρῶν καὶ κρατεῖ τὸ μέτρον τῶν ἡμερῶν, ὡς ἐν τῇ δημιουργίᾳ. Διότι, κατὰ τὸν «ἐν ἀπορρήτοις» παραδιδόμενον θεῖον λόγον, «ὁ τὴν τοῦ χρόνου φύσιν κατασκευάσας Θεὸς» «μέτρα» τούτου «τὰ τῶν ἡμερῶν ἐπέβαλε διαστήματα»[3728] (ἰ. ἀ. σ. 19). Ἐπὶ τούτοις, λογιστέον καὶ ὃ λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὅτι τὸ μὲν «θᾶττον (ἐνωρίτερον) ἀναστῆναι» τὸν Χριστὸν «ἔγκλημα οὐκ εἶχε», «τὸ δὲ βράδιον ὑποψίας ἔγεμεν»[3729].

«Ἐπειδὴ τοῦτον τὸν ἀριθμὸν» τῶν τριῶν ἡμερῶν «ἐπιζητεῖ» «ὁ μυστικὸς καὶ ἀπόρρητος» θεῖος «λόγος»[3730], σκοπήσωμεν ἐνταῦθα τὸ μυστήριον. Ὁ ἐν Τριάδι Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ἀόρατον κόσμον, τὸν ὁρατὸν κόσμον καὶ τὸν μικρόκοσμον ἄνθρωπον. Τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς δημιουργίας τῶν ὑλικῶν ἐποίησε τὸν οὐρανὸν τὴν γῆν καὶ τὸ φῶς. Οὕτως ἐγένετο ἡμέρα μία ἐκ φωτὸς καὶ σκότους. Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν μίαν, ἤγουν τὴν τετάρτην, ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς φωστῆρας. Ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς τετάρτης, ἤτοι τὴν ἕκτην ἡμέραν, ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ὡς φῶς τοῦ κόσμου, ἤγουν κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ

3725. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 612.
3726. Γενέσ. γ' 19.
3727. Ἰσιδώρου Πηλουσ., PG. 78, 260.
3728. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 203.
3729. Χρυσοστόμου, PG. 48, 783.
3730. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 613.

τριαδικοῦ Θεοῦ, ὃς «φῶς ἐστι»[3731]. Τρεῖς ἡμάρτησαν ἐν παραδείσῳ, ὁ ἀρχέκακος Διάβολος, ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα. Τρεῖς τιμωρίαι ἐπεβλήθησαν παρὰ Θεοῦ μετὰ τὴν παράβασιν τῶν πρωτοπλάστων, μία τῆς Εὔας, δευτέρα τοῦ Ἀδάμ, τρίτη τοῦ ἀνθρωποκτόνου ὄφεως (ἰ. ἀ. σ. 9, 17, 25, 37, 58, 63, 70). Ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Ἀδὰμ ἕως τῆς ἀνορθώσεως αὐτοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ, διέρρευσαν τρεῖς πνευματικοὶ αἰῶνες «σκότους τῆς ἀγνοίας καὶ πλάνης»[3732]. Ἐκ τῶν πρὸ τοῦ Νῶε ἀνθρώπων, τρεῖς κυρίως μαρτυροῦνται ἐν τῇ Γραφῇ δι' εὐσέβειαν, ὁ Ἄβελ, ὁ Ἐνὼς καὶ ὁ Ἐνώχ. Τρεῖς ἦσαν οἱ υἱοὶ τοῦ Νῶε, Σήμ, Χάμ καὶ Ἰάφεθ. Τρεῖς οἱ πατριάρχαι τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακώβ (ἰ. ἀ. σ. 75, 76, 78, 82, 92). Ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν ἐπορεύθη ὁ Ἀβραὰμ πρὸς θυσίαν τοῦ Ἰσαάκ. Τρεῖς αἱ ἡμέραι σκότους τῆς γῆς Αἰγύπτου. Τριῶν ἡμερῶν ἡ πορεία τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐν ἐρήμῳ ἕως Μερρᾶς. Τὴν τρίτην ἡμέραν ἐφάνη ὁ Θεὸς ἐν ὄρει Σινᾶ. Τὴν τρίτην ἡμέραν τοῦ νομικοῦ Πάσχα προσεφέρετο τὸ δράγμα. Τρεῖς κατ' ἔτος αἱ μεγάλαι ἑορταὶ τοῦ νόμου, τοῦ Πάσχα, τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τῆς Σκηνοπηγίας. Τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἐγένετο ὁ προφήτης Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους (ἰ. ἀ. σ. 100, 128, 143, 147, 171, 173). Κατὰ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον, ἐντὸς τοῦ τρίτου δεκαημέρου τοῦ ἐνάτου μηνὸς Σεπτεμβρίου ἡ σύλληψις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τρίτου δεκαημέρου τοῦ τρίτου μηνὸς Μαρτίου ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου. Μετὰ τρεῖς τριάδας μηνῶν καὶ ἐν μέσῳ τοῦ τρίτου δεκαημέρου τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου ἡ γέννησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. «Τρεῖς δεκάδας ἐτῶν πολιτευσάμενος» ὁ Χριστὸς «ἐβαπτίσθη». «Τρεῖς ἐνιαυτοὺς κηρύξας τὸ Εὐαγγέλιον» παρεδόθη[3733]. Μετὰ τρία νομικὰ Πάσχα ἀπὸ τῆς βαπτίσεως παρέδωκε τὸ καινὸν Πάσχα. Τρεῖς χρονικαὶ προθεσμίαι συνῆλθον κατὰ τὸ πάθος, ἰσημερία, πανσέληνος τεσσαρεσκαιδεκάτης καὶ ἕκτη ἡμέρα. «Τρίτῃ» ὥρᾳ κατεδικάσθη ὁ Χριστὸς ὑπὸ τοῦ Πιλάτου[3734]. Ἐντὸς τριῶν ὡρῶν, ἤτοι τῇ «ἕκτῃ ὥρᾳ ἐσταυρώθη». Μετὰ τρεῖς ὥρας, ἤγουν τῇ «ἐνάτῃ»[3735] «ἐξέπνευσεν»[3736]. Ἐντὸς τριώρου, δηλαδὴ τὴν δωδεκάτην ὥραν καὶ «πρὸ ἡλίου δύσεως ἐτάφη». Τριήμερος ἡ ταφὴ τοῦ Κυρίου. Τριήμερον τὸ καινὸν Πάσχα, ἤγουν τὸ πάθος τοῦ Σταυροῦ καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου. Καὶ «περιέχει» ἡ «Παρασκευὴ τὸ πάθος, τὸ Σάββατον τὴν ταφήν, ἡ Κυριακὴ τὴν ἀνάστασιν»[3737]. Οὕτω τῇ «μιᾷ τῶν σαββάτων»[3738] ἔλαμψε διὰ τῆς ανα-

3731. 1 Ἰωάν. α' 5.
3732. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας κ. ἄ., PG. 77, 1204.
3733. Ἰγνατίου Θεοφόρου, ΒΕΠΕΣ, 2, 301.
3734. Ἀποστολικῶν Διαταγῶν ΒΕΠΕΣ, 2, 165.
3735. Ἰγνατίου Θεοφόρου, ΒΕΠΕΣ, 2, 301.
3736. Μάρκ. ιε' 34, 37.
3737. Ἰγνατίου Θεοφόρου, ΒΕΠΕΣ, 2, 301.
3738. Λουκ. κδ' 1.

στάσεως «τὸ φῶς τοῦ κόσμου»[3739] ὁ Χριστός, ὅπως κατὰ τὴν μίαν ἡμέραν τῆς δημιουργίας «ἐγένετο φῶς» ὑπὸ τῆς τρισηλίου Θεότητος[3740].

Πολλὴ σωρεία κακοῦ συνηθροίσθη «ἀπὸ καταβολῆς κόσμου μέχρι τῆς κατὰ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου οἰκονομίας»[3741]. Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διαχέει τοῦτο εἰς «τὰ τέλη τῶν αἰώνων»[3742] «ἐν τρισὶν» «ἡμέραις», ὡς παντοδύναμος. Οὕτως ἐποίησε «μικρὰν» «ἐπίδειξιν» «τῆς ὑπερβαλλούσης δυνάμεως» αὐτοῦ, κατὰ τὸν τύπον τοῦ Σαμψών, τοῦ συντρίψαντος τὸν λέοντα[3743]. Διὰ τῶν τριῶν ἡμερῶν καὶ ἕτερον νοεῖται μυστήριον. «Διὰ τριῶν» λογικῶν ὄντων «ἔσχε τὸ κακὸν τὴν γένεσιν» καὶ «τρία» ἐγένοντο «τοῦ κακοῦ δοχεῖα». «Πρῶτον», «ἐν ᾧ τὸ πρῶτον συνέστη (παρήχθη)», ἤγουν τῷ Διαβόλῳ. Διότι «ἐφύη τὸ κακὸν ἐν τῷ ὄφει» καὶ οὕτως ἐπλημμύρισε τὴν δαιμονικὴν φύσιν. Μετὰ τοῦτον, ἡ Εὔα ἐγένετο «δεύτερον» δοχεῖον κακοῦ, «εἰς ὃ μετερρύη (ἔρρευσε κατόπιν)», καθ' ὅτι «ἡττήθη ἡ γυνὴ τῆς πείρας (διὰ τοῦ πειρασμοῦ) τοῦ δράκοντος». Καὶ «τρίτον» δοχεῖον κακοῦ ἐστίν, «ἐν ᾧ μετὰ ταῦτα ἐπεγένετο», ἤτοι ὁ Ἀδὰμ ὁ ἁμαρτήσας διὰ τῆς γυναικός. Τοιουτοτρόπως, διὰ τῆς πτώσεως τῶν πρωτοπλάστων, τὸ κακὸν ἐπλημμύρησε καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν[3744]. Διὰ δὲ τοῦ καινοῦ Πάσχα Κυρίου, «κατὰ τὸν ἄρρητον αὐτοῦ τῆς σοφίας λόγον, ἐν τρισὶν ἡμέραις» «τὸ κακὸν ἐξοικίζεται (ἐκδιώκεται)» «τῶν ὄντων (ἐκ τῶν ὄντων)», «ἐξ ἀνδρῶν, ἐκ γυναικῶν καὶ τοῦ γένους τῶν ὄφεων»[3745], δηλαδὴ καταργουμένης τῆς ἰσχύος τῶν δαιμόνων. Οὕτως «οἱ ἄνδρες τῆς νόσου καθαίρονται», τὸ «γένος» «τῶν γυναικῶν θεραπεύεται» καὶ «ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος», καὶ αἱ «περὶ αὐτὸν» ἀντικείμεναι πρὸς τὸν Θεὸν «ἀρχαὶ» «καὶ ἐξουσίαι καὶ δυνάμεις» «συναφανίζονται»[3746]. Ἐν τρισὶν ἡμέραις ἔπαθεν, ἐτάφη καὶ ἀνέστη ὁ Χριστός, ἵνα «σώσῃ» «ὅλον» τὸ «γένος» «τῶν ἀνθρώπων», τὸ πρὸ νόμου, τὸ ἐν νόμῳ, τὸ μετὰ νόμον, τὸ ἐπὶ γῆς, τὸ ἐν ᾅδει, καὶ «ἵνα ὁλόκληρον ἐξαναστήσῃ» τὸν ἄνθρωπον, «ψυχὴν καὶ πνεῦμα», ἤγουν τὸν νοῦν τῆς ψυχῆς, «καὶ σῶμα»[3747].

ι') ΤΟ ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΟΝ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

«Σάββατον ἡ ἑβδόμη ἡμέρα» τῆς ἑβδομάδος «κέκληται (ἔχει ὀνομασθῆ)· δηλοῖ δὲ τὴν κατάπαυσιν. Ἐν αὐτῇ γὰρ "κατέπαυσεν" ὁ

3739. Ἰωάν. η' 12.
3740. Γενέσ. α' 3, 5.
3741. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 609.
3742. 1 Κορινθ. ι' 11.
3743. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 609. Κριτ. ιδ' 5 - 6.
3744. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 609.
3745. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 612.
3746. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 609.
3747. Χρυσοστόμου, PG. 59, 744.

Θεὸς "ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ"[3748]»[3749] (ἰ. ἀ. σ. 46). «Σάββατον» ὅμως ὀνομάζει «ἡ θεόπνευστος Γραφὴ» καὶ «ἑκάστην ἡμέραν» τῆς ἑβδομάδος «ἀνάπαυσιν ἔχουσαν»[3750]. Διὸ «Σάββατον» οἱ Ἰουδαῖοι «πᾶσαν ἑορτὴν καλοῦσι»[3751]. Σάββατα δὲ πᾶσα ἡ ἑβδομὰς λέγεται. Διότι συνηθίζετο παρ' Ἑβραίοις «σάββατα» «τὴν πᾶσαν ἑβδομάδα καλεῖν»[3752]. Διὰ τοῦτο οἱ Εὐαγγελισταὶ λέγουσι τῇ «μιᾷ τῶν σαββάτων»[3753], δηλαδὴ «τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος». Τοιουτοτρόπως ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ οἱ ὅροι, δευτέρα σαββάτων, τρίτη σαββάτων κ.λ.π., «δευτέραν σαββάτων καὶ τρίτην σαββάτων προσαγορεύοντες (καλοῦντες) τὴν Δευτέραν καὶ τὴν Τρίτην τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν»[3754]. «Σάββατα σαββάτων» δὲ «ἐκαλεῖτο» ἡ ἑορτή, ἧστινος «ἡ πανήγυρις τῷ Σαββάτῳ συνέπιπτε»[3755].

Μετὰ τὴν ἑξαήμερον δημιουργίαν, ὁ τύπος τῆς ἑβδόμης δεσπόζει εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν. Τὴν ἑβδόμην ἡμέραν κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ἑπτάκις ἐκδεδίκηται ὁ ἁμαρτήσας Κάϊν. Ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ ὁ μιμηθεὶς τοῦτον Λάμεχ. Ἑπτὰ αἱ πρῶται γενεαὶ τῆς ἀνθρωπότητος μέχρι καὶ τοῦ Ἐνώχ, ὅστις οὐκ εἶδε θάνατον. Ἕβδομος ἀπὸ Ἀβραὰμ ὁ Μωυσῆς τὸν νόμον ἔλαβεν. Ἐντὸς ἑπτὰ ἐτῶν ἐποίησεν ὁ Σολομὼν τὸν Ναόν. Ἑπτὰ ἑορτασμοὶ τοῦ νομικοῦ Πάσχα ἀριθμοῦνται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ. Ἑβδόμη ἡ ἡμέρα τῆς ἀναπαύσεως τοῦ Σαββάτου. Ἕβδομον ἔτος τὸ ἔτος τῆς ἀναπαύσεως. Μετὰ ἑπτὰ ἑβδομάδας ἐτῶν ὁ ἐνιαυτὸς τῆς ἀφέσεως. Ἑβδομήκοντα ἔτη ἠρημώθη ὁ Ναός. Ἑβδομήκοντα ἑβδομάδας ἐτῶν ἡ προφητεία τοῦ Δανιὴλ περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἑπτὰ αἱ ἡμέραι τῶν Ἀζύμων (ἰ. ἀ. σ. 220). Ἑβδόμη ἡ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου, καθ' ὃ ὁλόκληρον σύνηθες νυχθήμερον ἐποίησεν ὁ Κύριος ἐν τῷ τάφῳ. Προσέτι ἑβδόμη νοεῖται καὶ ἡ καινοτομηθεῖσα ἡμέρα τῆς Μ. Παρασκευῆς, καθ' ἣν ἐτάφη ὁ Χριστός (ἰ. ἀ. σ. 330). Διότι ἓξ ἡμέραι μέχρι καὶ τῆς Μ. Παρασκευῆς καὶ μία ἡ καινοτομηθεῖσα ἴσον ἑπτὰ ἡμέραι. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς δεκάτης Νισὰν ἀριθμούμεναι αἱ ἡμέραι μετὰ τῆς καινοτομηθείσης, τὸ Σάββατον πίπτει ἡ ἑβδόμη. Διότι δεκάτη Νισάν, Δευτέρα ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος, ἤτοι ἡμέρα μία. Ἑνδεκάτη, Τρίτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος, ἤτοι ἡμέραι δύο. Δωδεκάτη, Τετάρτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος, ἤτοι ἡμέραι τρεῖς. Τρισκαιδεκάτη, Πέμπτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος, ἤτοι ἡμέραι τέσσαρες. Τεσσαρεσκαιδεκάτη, Παρασκευή, ἤ-

3748. Γενέσ. β' 3.
3749. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1201.
3750. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 516.
3751. Ἰσιδώρου Πηλουσ., PG. 78, 816.
3752. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 632.
3753. Λουκ. κδ' 1. Ἰωάν. κ' 1. Ματθ. κη' 1. Μάρκ. ιστ' 2.
3754. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 632.
3755. Ἰσιδώρου Πηλουσ., PG. 78, 816.

τοι ἡμέραι πέντε. Καὶ ἡ καινοτομηθεῖσα ἡμέρα ἴσον ἡμέραι ἕξ. Καὶ τὸ Σάββατον ἴσον ἡμέραι ἑπτά. Ἀπὸ δὲ τῆς δεκάτης Νισὰν ἀριθμούμεναι αἱ συνήθεις ἑπτὰ ἡμέραι ἄγουσιν εἰς τὸν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου ἑβδοματικὸν χρόνον. Διότι ἀπὸ δεκάτης Νισὰν καὶ αὐτῆς, ἤτοι ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος Δευτέρας, ἕως πεντεκαιδεκάτης τοῦ Σαββάτου ἀριθμοῦνται ἡμέραι ἕξ, 15 πλὴν 9 ἴσον 6. Ἡ δὲ ὑπολειπομένη μία ἡμέρα ἄγει εἰς τὴν πέραν τοῦ Σαββάτου ἑβδόμην, δηλαδὴ εἰς τὸν ἑβδοματικὸν χρόνον ἀπὸ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἕως τῆς κοινῆς ἀναστάσεως τῶν ἀνθρώπων «ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ»[3756] (ἰ. ἀ. σ. 48 - 49). Ἐν προκειμένῳ τὸ μυστήριον τῆς ἑβδόμης συνδέεται καὶ πρὸς τὴν ἑβδομάδα τῆς δημιουργίας καὶ πρὸς τὴν καινὴν ἑβδομάδα τῆς ἐν Χριστῷ ἀναδημιουργίας. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ μέρει δείκνυται, ὅτι ἡ ἐν Χριστῷ ἀνακαίνισις συντελεῖται καὶ ἐν χρόνῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ χρόνῳ (ἰ. ἀ. σ. 219).

Ὁ Θεὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην. Τότε «εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην καὶ ἡγίασεν αὐτήν»[3757]. Ἐπειδὴ ὅμως μετὰ τὴν δημιουργίαν ὁ ἄνθρωπος ἐξέπεσε διὰ τῆς ἁμαρτίας, «ὑπελείπετο πάλιν ἔργον τῷ Θεῷ (διὰ τὸν Θεόν)», ἤτοι τὸ ἔργον τῆς ἀνθρωπίνης σωτηρίας[3758]. Διὸ ἀνεβλήθη ὁ σαββατισμός. Τρεῖς σαββατισμοὶ ἀναφέρονται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ. Πρῶτος, ὁ προλεχθείς, ἤτοι ὁ μετὰ τὴν ἑξαήμερον δημιουργίαν σαββατισμός, ὅστις ἀνεβλήθη διὰ τὴν παρακοὴν τοῦ Ἀδάμ. Ἀπορριφθέντος τοῦ θείου θελήματος, τὸ ἔργον τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ ζωῆς, ἐγένετο θάνατος. Δεύτερος σαββατισμὸς ἀναφέρεται μετὰ τὴν ἔξοδον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Καὶ οὗτος ἀνεβλήθη «δι' ἀπιστίαν»[3759], «δι' ἀπείθειαν»[3760] «καὶ τοὺς γογγυσμοὺς»[3761] τῶν πορευομένων «ἐν τῇ ἐρήμῳ»[3762], ὡς λέγει ὁ Θεός· «προσώχθησα (δυσηρεστήθην καὶ ἠγανάκτησα) τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ καὶ εἶπον· ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου· ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ (οὐκ) εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου»[3763]. Διὸ ὁ ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς «ὁρίζει τρίτην, ἄλλην κατάπαυσιν»[3764] καὶ «ἡμέραν» καταπαύσεως[3765]. Εἶναι δὲ αὕτη ἡ νέα ἑβδόμη ἡμέρα καὶ τὸ καινὸν Σάββατον. Ὁ δοθεὶς πάλαι νόμος περὶ Σαββάτου τύπος ἦτο τοῦ καινοῦ τούτου Σαββάτου, ὡς καὶ ἡ ἑβδόμη ἡμέρα τῆς δημιουργίας. «Γνώρισον δι'

3756. Ἰωάν. ια' 24.
3757. Γενέσ. β' 3.
3758. Χρυσοστόμου, PG. 59, 751.
3759. Ἑβρ. γ' 19.
3760. Ἑβρ. δ' 6.
3761. Χρυσοστόμου, PG. 63, 57.
3762. Ἑβρ. γ' 17.
3763. Ἑβρ. γ' 10 - 11. Ψαλμ. 94, 10 - 11.
3764. Χρυσοστόμου, PG. 63, 57.
3765. Ἑβρ. δ' 7.

ἐκείνου τοῦ Σαββάτου τοῦτο τὸ Σάββατον, τὴν τῆς καταπαύσεως ἡμέραν, ἣν εὐλόγησεν ὁ Θεὸς ὑπὲρ τὰς ἄλλας ἡμέρας»[3766]. «Τοῦτο Σάββατόν ἐστι τὸ ὑπερευλογημένον, ἐν ᾧ Χριστὸς ἀφυπνώσας ἀναστήσεται τριήμερος». Ταύτην τὴν «ἑβδόμην» ἡμέραν ἡγίασεν ὁ Χριστὸς καὶ ἐν αὐτῇ παράγει (μεταβάλλει) «τὰ σύμπαντα» καὶ καινοποιεῖ, «σαββατίζων» «καὶ ἀνακτώμενος»[3767].

«Σάββατόν» ἐστιν «ἡ ἐκ τῆς ἁμαρτίας κατάπαυσις»[3768]. «Διὰ δὲ τοῦ σαββατισμοῦ, τὴν ἐν τῷ κακῷ ἀπραξίαν διδάσκεται» ὁ θεῖος λόγος[3769]. Ὁ Χριστὸς ἦλθεν ἐπὶ γῆς «ὡς ἑβδόμη τις ἡμέρα» καὶ «αὐτὸς» «ἐστιν ὡς ἀληθῶς ἡμῶν μυστικὴ τῶν Σαββάτων ἀνάπαυσις»[3770]. «Αὐτὸς» «ἐστὶν ὁ κατ' ἀλήθειαν Νῶε»[3771], ὃς διανέπαυσεν «ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἔργων ἡμῶν καὶ ἀπὸ τῶν λυπῶν τῶν χειρῶν ἡμῶν καὶ ἀπὸ τῆς γῆς, ἧς κατηράσατο Κύριος ὁ Θεός»[3772] (ἰ. ἀ. σ. 83). Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ εὐλογημένου Σαββάτου, «ὁ Μονογενὴς» Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς «κατέπαυσεν ἀληθῶς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ», «διὰ τῆς κατὰ τὸν θάνατον οἰκονομίας, τῇ σαρκὶ σαββατίσας»[3773]. «Ἀνασωσάμενος τὸν ἀπολωλότα ἄνθρωπον» διὰ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου, τὸ Μ. Σάββατον «κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων, μηδενὸς ἐπιλειπομένου ἔτι ἔργου πρὸς ἐργασίαν» τῆς σωτηρίας ἡμῶν[3774]. Σαββατισμὸν Θεοῦ νοοῦμεν τὴν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐν Χριστῷ ἀπραξίαν τοῦ κακοῦ, τὴν ἀπραξίαν τοῦ νεκρωθέντος καὶ ταφέντος σώματος τοῦ Κυρίου, καὶ τὴν κατάλυσιν τοῦ θανάτου διὰ τῆς ἀναστάσεως. «Ἐνσαββατίσας» ἐν τάφῳ ὁ Χριστὸς «τῇ ἀπραξίᾳ τοῦ θανάτου»[3775], κατήργησε τὸν θάνατον, αὐτὸς ὢν «ἡ ζωή», «ἡ ἀνάστασις» καὶ «τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων»[3776]. «Ὅτε ἡμῖν» «σαββατίζειν ἐδόκει (ἐφαίνετο), μένων ἐν ᾧ ἦν τόπῳ ἀκίνητος» ἐν τάφῳ, τότε, «ἀκριβῶς κατὰ τὸν νόμον ἀκινήτου μείναντος ἐν τῷ μνήματι» «ἐκείνου τοῦ σώματος», «τὸ κατὰ τὸν θάνατον ἐνηργήθη μυστήριον»[3777]. Τότε «ἡ ζωὴ» Χριστὸς «ἐν τάφῳ»[3778] τὴν «τοῦ θανάτου κατηγωνίζετο δύναμιν, ὁδοποιῶν δι' ἑαυτοῦ τοῖς τεθνεῶσι πᾶσι τὴν ἐκ τοῦ θανάτου ἀνάστασιν»[3779]. Οὕτω «σαββατίσας» ὁ Χριστὸς «καὶ εἰς ὃ ἦν πάλιν ἐπανελθὼν διὰ τῆς ἀναστάσεως, ἅπαν τὸ κείμενον ἑαυτῷ συνανέστησε, ζωὴ καὶ ἀνάστασις καὶ ἀνατολὴ καὶ ἡμέρα τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημέ-

3766. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 601.
3767. Ὄρθρου Μ. Σαββάτου.
3768. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1205.
3769. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 620.
3770. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 741.
3771. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 60.
3772. Γενέσ. ε' 29.
3773. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 601.
3774. Χρυσοστόμου, PG. 59, 751.
3775. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 681.
3776. Ἰωάν. ια' 25 α' 4.
3777. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 521, 524.
3778. Ὄρθρου Μ. Σαββάτου.
3779. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 524.

νοις γενόμενος»[3780]. «Θανάτῳ» γὰρ «θάνατον πατήσας», «ἀνέστη ἐκ νεκρῶν», «τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος»[3781].

Ὁ κτίσας τὰ πάντα Θεὸς ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς οἴκησιν ἐν τῷ κόσμῳ αὐτοῦ ἀθάνατον. Ἀλλ᾽ ὁ καθαιρέτης καθεῖλε τὸ οἰκητήριον ἡμῶν, ἤγουν τὴν ζωήν. «Ὁ δὲ καθαιρέτης ἡμῶν ὁ θάνατος ἦν»[3782], ὁ ὑπεισελθὼν ἀπὸ τοῦ Διαβόλου διὰ τῆς ἁμαρτίας. Ἐλθὼν δὲ ὁ Σωτὴρ εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐν τάφῳ ᾤκησε (κατῴκησε) διὰ τῆς ταφῆς, πρὸς σωτηρίαν. Ἐπειδὴ ἁμαρτήσας ὁ ἄνθρωπος «γῆ» ἐγένετο καὶ «εἰς τὴν γῆν» ἀπῆλθε[3783], καὶ ὁ Χριστὸς σῴζων αὐτὸν «ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη»[3784] καὶ ὑπὸ γῆν ἐγένετο, ἵνα ἐκεῖθεν ἀναπλάσῃ τὸν πεπτωκότα. Ὅτε λοιπὸν «κατῳκίσθη[3785] ἡ γῆ ὑπὸ τοῦ οἰκιστοῦ ἡμῶν» Χριστοῦ, τότε ὁ Λυτρωτὴς κατέλυσε «τὸν καθαιρέτην τῆς ἡμετέρας οἰκήσεως» καὶ «πάλιν τὸ ἐρειπωθὲν ἐξ ὑπαρχῆς ᾠκοδόμησεν»[3786]. Ἔκτοτε οἱ ἄνθρωποι ὡς «τελείαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως κατάπαυσιν» «ἑορτάζομεν» «τὴν τῆς ἀναστάσεως ἡμέραν»[3787]. Ἐν ταύτῃ γὰρ ἐγένετο «σωτηρία ἐν μέσῳ τῆς γῆς»[3788], ἀνάκτισις καὶ ἀνακαίνισις καὶ ἀνανέωσις τοῦ παλαιωθέντος κόσμου.

Ὁ «ἑπτὰ ἀριθμὸς πάντα τὸν παρόντα χρόνον δηλοῖ»[3789]. «Τὸν παροδικὸν» χρόνον, «τὸν δι᾽ ἑβδομάδων ἀνακυκλούμενον»[3790], διὸ καὶ ἑβδοματικὸν λεγόμενον[3791] (ἰ. ἀ. σ. 19). Ὁ δὲ ἀριθμὸς ὀκτὼ σημαίνει τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Διὸ «ὁ σοφώτατος Σολομὼν λέγει, «δὸς μερίδα τοῖς ἑπτὰ καί γε τοῖς ὀκτώ»[3792]. Δηλαδή, «διδόναι (ἵνα δώσῃ) "μερίδα τοῖς ἑπτά", τῷ βίῳ τούτῳ νομοθετῶν· "καί γε τοῖς ὀκτώ", τῷ μέλλοντι· ἐκ τῆς ἐντεῦθεν εὐπραγίας (τοῦ πράττειν καλῶς) καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀποκαταστάσεως»[3793]. Τουτέστιν, «ὀγδόην» ἡ Γραφὴ ὀνομάζει καὶ «τὴν κατὰ τὴν ἑβδόμην τοῦ παρόντος αἰῶνος ζωὴν καὶ διαγωγήν». Διὸ λέγει, «φρόντισον ἐν τῷ βίῳ τούτῳ τῆς ἑβδόμης» τῆς «ἀγαθῆς, τῆς μελλούσης καὶ μενούσης ζωῆς», ἤτοι τῆς «αἰωνίου»[3794]. Τύπος τοῦ παρόντος αἰῶνος εἶναι ἡ ἑβδόμη ἡμέρα, ἐν ᾗ ἡ ἐν Χριστῷ σωτηρία, ἥτις δηλοῦται διὰ τοῦ Σαββάτου καὶ τοῦ σαββατισμοῦ. Ἐν ταύτῃ δέον, ὅπως ὁ ἄνθρωπος «δι᾽ ἐπιμελείας» ἐργάζηται τὸ ἔργον τῆς ἐν Χριστῷ

3780. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 601.
3781. Ἀκολουθίας Κυριακῆς τοῦ Πάσχα.
3782. Γρηγορίου Νύσσης, PG. 44, 524.
3783. Γενέσ. γ´ 19.
3784. Βαρ. γ´ 38.
3785. Ψαλμ. 92, ἐπιγραφῆς.
3786. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 521 - 524.
3787. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1205.
3788. Ψαλμ. 73, 12.
3789. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1205
3790. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 620
3791. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 204.
3792. Ἐκκλησ. ια´ 2.
3793. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 612-613.
3794. Ἀναστασίου Σιν., PG. 89, 1080.

σωτηρίας, ὥστε «μηδὲν τῆς χθιζῆς (χθεσινῆς, τῆς παρελθούσης ζωῆς τῆς ἁμαρτίας) κακίας λείψανον διασώζεσθαι (ἵνα διασώζηται)»[3795]. Τύπος τοῦ μέλλοντος αἰῶνος εἶναι ἡ ὀγδόη ἡμέρα, ἡ ἀριθμουμένη μετὰ τὴν ἑβδόμην. Τουτέστιν ἡ μία σαββάτων[3796], ἡ ἁγία Κυριακή, ἡ τῇ ἀναστάσει τοῦ Κυρίου τετιμημένη[3797], «ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσιμος ἡμέρα». Ἐν ταύτῃ ἀνέστη Χριστὸς καὶ ἐν ταύτῃ, κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν, τοὺς «τῶν ἡμετέρων κόπων ἀποληψόμεθα (θὰ ἀπολάβωμεν) καρπούς»[3798]. Τότε θὰ ἀποκαλυφθῇ ἐναργὴς καὶ τέλειος ὁ ἐν Χριστῷ σαββατισμός. Διότι, διὰ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως τῶν ἀνθρώπων, ὁ «ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται», ἤτοι «ὁ θάνατος»[3799]. Οἱ δὲ ἄνθρωποι, «ἀπαθανατισθέντες καὶ Θεῷ πλησιάσαντες»[3800] καὶ κριθέντες παρὰ τοῦ Σωτῆρος, Χριστῷ «συμβασιλεύσομεν»[3801]. Διότι «σαββατισμὸν τὴν βασιλείαν» τοῦ Θεοῦ καλεῖ ἡ Γραφή[3802]. «Ὁ σαββατισμός» «ἡ μέλλουσα κληρονομία» ἐστι καὶ ἡ αἰωνία «ἀνάπαυσις»[3803] τῆς μακαρίας ἐν Θεῷ ζωῆς τῆς ὀγδόης ἢ μιᾶς καὶ ἀλήκτου ἡμέρας. Ἡ δημιουργία τοῦ Θεοῦ ἤρξατο ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας. Ἡ ἀναδημιουργία τοῦ Χριστοῦ ἔφερεν εἰς τὴν μίαν ἡμέραν τῆς Κυριακῆς τῆς ἀναστάσεως. Ἡ δὲ ἐν Χριστῷ ἀποκατάστασις ἄγει εἰς τὴν μίαν ἡμέραν τῆς ὀγδόης, ἤγουν τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ τῆς ζωῆς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος[3804] (ἰ. ἀ. σ. 20 - 21, 48 - 49).

ια') Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Διὰ τοῦ Σταυροῦ, τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἐνικήθη ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης, καὶ ἐδωρήθη πάλιν ζωὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. «Θάνατος γάρ, εἰς νῖκος καταποθείς (καταναλωθείς), τεθανάτωται· καὶ ᾅδης, τῶν ἀπ' αἰῶνος νεκρῶν κενωθείς, τῆς τυραννίδος ἐκβέβληται· καὶ λαμπρὰ κατὰ πάντων ἐχθρῶν διὰ τῆς ἀναστάσεως ἠγέρθη τὰ τρόπαια»[3805] τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Διότι «Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος»[3806].

1. «Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν»

«Διαγενομένου τοῦ Σαββάτου»[3807] καὶ παρελθόντος τοῦ μεσονυ-

3795. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 620.
3796. Ἰωάν. κ' 1.
3797. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 204.
3798. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 42.
3799. 1 Κορινθ. ιε' 26.
3800. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 612.
3801. 2 Τιμοθ. β' 12.
3802. Χρυσοστόμου, PG. 63, 57.
3803. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 219.
3804. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
3805. Μ. Φωτίου, PG. 101, 988.
3806. Ἀκολουθίας Κυριακῆς τοῦ Πάσχα.
3807. Μάρκ. ιστ' 1.

κτίου τῆς Κυριακῆς, μυροφόροι γυναῖκες ἦλθον εἰς τὸν τάφον τοῦ Κυρίου. Τέσσαρες δὲ ἀφίξεις μυροφόρων ἐγένοντο εἰς τὸ μνῆμα εἰς τέσσαρας ἀντιστοίχως καιρούς. Καὶ «τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον» «ᾠκονόμησεν» «ἕκαστον Εὐαγγελιστὴν ἕνα καιρὸν» «γράψαι (ἵνα γράψῃ)». «Καὶ ὁ μὲν Ματθαῖος τὰς ὀψὲ σαββάτων παραγενομένας ἐπὶ τὸ μνῆμα ἱστόρησεν». «Ὁ δὲ Ἰωάννης Μαρίαν τὴν Μαγδαληνὴν ἐληλυθέναι (ὅτι ἦλθε) μόνην ἐν τῷ σκότει πρὸ τῆς ἕω (πρωΐας) συγγέγραφε (ἔχει συγγράψει)». «Λουκᾶς δὲ ἄλλας κατὰ ταὐτὸν τὸν ὄρθρον. Μᾶρκος δὲ ἑτέραν ἀνίσχοντος (ἀνατέλλοντος τοῦ) ἡλίου, συναμεμιγμένων τινῶν» μυροφόρων «καὶ τῶν ἤδη παραγενομένων», ἤτοι μεταβασῶν εἰς τὸν τάφον. Διὸ εἶναι δυνατὴ ἡ ἑνιαία ἐξιστόρησις τῶν γεγονότων τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, τῶν γραφέντων παρὰ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν[3808].

«Ἀπὸ θέας γυναῖκες εὐαγγελίστριαι». Δύσαντος τοῦ ἡλίου τὸ Σάββατον, ἐπληρώθη ἡ ἑβδομάς, ἡ καλουμένη καὶ σάββατα. Ἀπὸ δὲ τῆς δύσεως ἡλίου τοῦ Σαββάτου ἤρχισεν ἡ νέα ἑβδομάς, διὰ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, ἢ τῆς μιᾶς σαββάτων, δηλαδὴ τῆς Κυριακῆς. «Ὀψὲ» λοιπὸν «σαββάτων»[3809], ἤτοι «βράδιον»[3810] νυκτὸς οὔσης τῆς Κυριακῆς, «τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων», ἤγουν μετὰ τὸ μεσονύκτιον, «ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι (ἵνα θεωρήσωσι) τὸν τάφον»[3811]. Ἄλλην Μαρίαν «τὴν Θεοτόκον»[3812] λέγει ἡ Γραφή. Μαρία δὲ ἡ Μαγδαληνὴ ὑπῆρξε «διὰ βίου παρθένος» καὶ κατὰ τὸν μαρτυρικὸν ταύτης θάνατον, «διὰ τὴν ἄκραν αὐτῆς παρθενίαν καὶ καθαρότητα», ὡς ὕαλος καθαρὸς ἐφαίνετο «τοῖς βασανισταῖς»[3813]. «Σπουδαιοτάτη καὶ φιλόσοφος» καὶ «φιλόχριστος»[3814] ἦτο ἡ γυνή, καὶ εὐγνώμων, καθ' ὅτι ὁ Χριστὸς ἐκ ταύτης «ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια»[3815]. «Διὰ τὴν καθαρότητα αὐτῆς καὶ τὸν πόθον, ὃν εἶχεν εἰς αὐτόν, Μαρία ὁμωνύμως τῇ μητρὶ παρὰ τοῦ Σωτῆρος προσηγόρευται (ἔχει ὀνομασθῇ)» καὶ «ἀρχηγὸς τῶν» πορευομένων εἰς τὸ μνῆμα μυροφόρων «μαθητριῶν» ἐγένετο[3816]. Διὸ ἐν νυκτὶ συμπορεύεται μετὰ τῆς Θεοτόκου εἰς τὸν τάφον τοῦ Κυρίου.

«Καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα (ἡ ὄψις) αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ

3808. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 645.
3809. Ματθ. κη' 1.
3810. Γρηγορ. Νύσσης PG. 46, 632.
3811. Ματθ. κη' 1.
3812. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 633.
3813. Μ. Φωτίου, PG. 101, 833.
3814. Κυρίλ. 'Αλεξ., PG. 74, 684, 688.
3815. Μάρκ. ιστ' 9.
3816. Μ. Φωτίου, PG. 101, 836.

ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί»[3817]. «Διὰ τούτους» γὰρ «τοὺς στρατιώτας ὁ σεισμὸς ἐγένετο»[3818]. «Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπε ταῖς γυναιξί· μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα (γνωρίζω) γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε· οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γάρ, καθὼς εἶπε. Δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον, ὅπου ἔκειτο ὁ Κύριος. Καί, ταχὺ πορευθεῖσαι, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε· ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν»[3819] τὰ ἐντεταλμένα. «Πλήρης» δὲ «ἦν ὁ τάφος φωτός»[3820]. «Καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου, μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης»[3821] διὰ τὸ «ἔκπληκτον πρᾶγμα» «καὶ παράδοξον»[3822], «ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ Ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς λέγων· χαίρετε»[3823]. «Ἔπρεπεν» ἵνα ἡ Θεοτόκος εὐαγγελισθῇ «τὰ τῆς χαρᾶς» τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ὡς πρώτη ἤκουσε τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, διὰ τοῦ «χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ»[3824]. «Αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ»[3825]. Οὕτως «ἐλάμβανον καὶ διὰ τῆς ἀφῆς τεκμήριον καὶ πληροφορίαν τῆς ἀναστάσεως»[3826]. «Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· μὴ φοβεῖσθε· ὑπάγετε ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται»[3827]. Ἡ Εὔα ἐξέπεσε πρώτη ἐν παραδείσῳ καὶ ἐγένετο διάκονος πτώσεως καὶ τοῦ Ἀδάμ (ἰ. ἀ. σ. 58). Διὰ τοῦτο, ἐπανορθώνων ὁ Χριστὸς τὴν πτῶσιν ἐκείνην, ᾠκονόμησεν ὅπως γυναῖκες πρῶται πληροφορηθῶσι τὴν ἀνάστασιν καὶ γίνωσιν εὐαγγελίστριαι αὐτοῦ πρὸς τοὺς μαθητάς. Ὁ Θεὸς ἠθέλησε «χαρᾶς ἄγγελον ἀνδράσι γυναῖκα γενέσθαι», τὴν «τῆς λύπης τῷ Ἀδὰμ γενομένην διάκονον, τὰ ἐναντία διὰ τῶν ἐναντίον ἰώμενος (θεραπεύων)»[3828].

«Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινες τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις, λέγοντες· εἴπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτόν, ἡμῶν κοιμωμένων.Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. Οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφη-

3817. Ματθ. κη' 2 - 4.
3818. Χρυσοστόμου, PG. 58, 787.
3819. Ματθ. κη' 5 - 7.
3820. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 636.
3821. Ματθ. κη' 8.
3822. Χρυσοστόμου, PG. 58, 784.
3823. Ματθ. κη' 8 - 9.
3824. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 633.
3825. Ματθ. κη' 9.
3826. Χρυσοστόμου, PG. 58, 784.
3827. Ματθ. κη' 10.
3828. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 632.

μίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον»[3829]. Ὅτε ὁ Χριστὸς ἀναστὰς «ἐκ τοῦ τάφου ὡραῖος δικαιοσύνης ἡμῖν ἔλαμψεν ἥλιος»[3830], τότε οἱ χριστοκτόνοι μᾶλλον ἐσκοτίζοντο, καὶ ἐν ἀφροσύνῃ ἐδίωκον τὸν Κύριον καὶ ἀναστάντα καὶ ἀποδειχθέντα ὄντως παντοδύναμον. Οὕτως ἐξέβη εἰς αὐτοὺς ὁ λόγος, ὃν αὐτοὶ εἶπον, καὶ ἐγένετο «ἡ ἐσχάτη πλάνη» αὐτῶν «χείρων τῆς πρώτης»[3831].

Μαρία δὲ ἡ Μαγδαληνὴ ἔπαθέ «τι καὶ ἀνθρώπινον», «ὥσπερ ὁ Πέτρος» κατόπιν, ὅστις «ἐνόμιζεν "ὅραμα βλέπειν"[3832]». Ἐκάμφθη ἀπὸ «τὴν ὑπερβολὴν τοῦ θαύματος», ἐπηρεάσθη ἀπὸ τὴν ἐξυφαινομένην ἤδη «συκοφαντίαν» τῶν Ἰουδαίων κατὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου[3833], καὶ νομίσασα «φαντασίαν» «καὶ ἔκστασιν»[3834] τὰ ὁραθέντα, «τῆς ἀμφιβολίας παρεδέξατο λογισμοὺς» ἐν ὀλιγοπιστίᾳ. Διὸ «τῆς ἀπαγγελίας» τοῦ γεγονότος τῆς ἀναστάσεως «καὶ τοῦ σωτηρίου προστάγματος» «ὀλιγωρήσασα (παραμελήσασα)», «πρὸς τὸν τάφον ἐχώρει» πάλιν. Ἔσπευδε γάρ, ἵνα «διὰ τῆς περιέργου ζητήσεως» ἐργασθῇ «πιστότερον» «τὸ θαῦμα τῆς ἀναστάσεως»[3835]. Οὕτω Μαρία ἡ Μαγδαληνή, «πάνυ» «περὶ τὸν Διδάσκαλον φιλοστόργως ἔχουσα»[3836], «ἔρχεται πρωΐ, σκοτίας ἔτι οὔσης», τὸ δεύτερον «εἰς τὸ μνημεῖον καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. Τρέχει οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητήν, ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς»[3837], ἤτοι τὸν Ἰωάννην[3838], «καὶ λέγει αὐτοῖς· ἦραν τὸν Κύριον ἐκ τοῦ μνημείου καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. Ἔτρεχον δὲ ὁμοῦ· καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμεν τάχιον τοῦ Πέτρου καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν. Ἔρχεται οὖν Σίμων Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρίς, ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον. Τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητής, ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσεν· οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν τὴν Γραφήν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι»[3839]. Ἀπὸ «τῆς τῶν ὀθονίων συλλογῆς ἐννοοῦσι τὴν ἀνάστασιν» οἱ μαθηταί[3840]. Καὶ τὸ ἐντετυλιγμένον σουδάριον, ἤτοι κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, «συνίστησι

3829. Ματθ. κη' 11 - 15.
3830. Ἰ Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 841.
3831. Ματθ. κζ' 64. Χρυσοστόμου, PG. 58, 788.
3832. Πράξ. ιβ' 9.
3833. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 633.
3834. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 636.
3835. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 633.
3836. Χρυσοστόμου, PG. 59, 464.
3837. Ἰωάν. κ' 1 - 2.
3838. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 684.
3839. Ἰωάν. κ' 2 - 9.
3840. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 684.

(παρουσιάζει) σαφῶς τῆς ἀναστάσεως τὴν ἀλήθειαν». Διότι ἔκειτο «χωρίς, ἐντετυλιγμένον, εἰς ἕνα τόπον». Τοῦτο «καὶ μυστήριον παρεδήλου (ἐφανέρωνε) θεοπρεπές». Ὡς «ἡ κεφαλὴ» τοῦ Χριστοῦ «τῆς θεότητος τάξιν» ἐπέχει, «κατὰ τὸ ἡ "κεφαλὴ" τοῦ "Χριστοῦ ὁ Θεός"[3841]», οὕτω καὶ οἱ περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ «λόγοι μένουσι καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν οἱονεὶ ἐνειλημμένοι (ἐντετυλιγμένοι) καὶ ἀδιάλυτοι», καθὼς τὸ ἐν τάφῳ σουδάριον[3842]. Δηλαδὴ κεχρυμμένοι, ἀνερεύνητοι καὶ ἀκατάληπτοι (ἰ. ἀ. σ. 160).

«Ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. Μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τῷ μνημείῳ, κλαίουσα ἔξω»[3843]. «Ἀνοιμώζει γὰρ ἀπληστότερον καὶ ἀκορέστως» χέει «τὸ δάκρυον», «οὐχ ὅτι τετελεύτηκε (ἔχει ἀποθάνει)» «μόνον» ὁ Κύριος, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ μετετέθη ἀπὸ τοῦ μνήματος, ὡς ἐνόμιζεν[3844]. «Ὡς οὖν ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς καθεζομένους, ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι· γύναι, τὶ κλαίεις;»[3845]. Οὐκ ἔστι νῦν καιρὸς δακρύων καὶ θρήνου, ἀλλὰ χαρᾶς τῆς ἀναστάσεως. Λοιπὸν «κλαίεις ἀδικοῦσα τρόπον τινὰ τὸ τῇ πανηγύρει χρεωστούμενον σχῆμα»[3846]. «Λέγει αὐτοῖς· ὅτι ἦραν τὸν Κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα, ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Καί, ταῦτα εἰποῦσα, ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει (δὲν ἐγνώριζεν) ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν»[3847], ἀπὸ τῆς σκοτίας καὶ ἀπὸ θείας ἐνεργείας[3848]. «Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· γύναι, τὶ κλαίεις; τίνα ζητεῖς; Ἐκείνη δοκοῦσα (νομίζουσα) ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ· κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας αὐτόν, κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ»[3849]. Ὁ δὲ Ἀναστὰς «καλεῖ πρὸς ἐπίγνωσιν» «τὸν νοῦν» αὐτῆς καὶ ἐμφανίζει ἑαυτὸν «ἀδιακωλύτως» πρὸς τὴν θρηνοῦσαν[3850]. «Φωνῇ μιᾷ τὴν ἀπιστίαν ἐξέκοψε καὶ τὸ βλέμμα τῆς γυναικὸς ὤξυνε πρὸς ἐπίγνωσιν, εἰπὼν μόνον» τὸ ὄνομα αὐτῆς, «ὡς αὐτὸς ἐγίνωσκεν, ἐντροπικῶς»[3851]. «Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Μαρία»[3852]. «Καὶ παραχρῆμα»[3853] «στραφεῖσα ἐκείνη, λέγει αὐτῷ· Ραββουνί, ὃ λέγεται, Διδάσκαλε»[3854]. Καὶ «τῶν θείων ποδῶν ἐκείνων», ἤτοι τοῦ Χριστοῦ, «ἐζήτει λαβέσθαι», ἤγουν ἵνα λάβῃ καὶ προσκυνήσῃ[3855], ὅπως ἁπτομένη «τοῦ

3841. 1 Κορινθ. ια' 3.
3842. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 636.
3843. Ἰωάν. κ' 10 - 11.
3844. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 688.
3845. Ἰωάν. κ' 12 - 13.
3846. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 688.
3847. Ἰωάν. κ' 13 - 14.
3848. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 689.
3849. Ἰωάν. κ' 15.
3850. Κυρίλλου Ἀλεξ. PG. 74, 692.
3851. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 640.
3852. Ἰωάν. κ' 16.
3853. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 640.
3854. Ἰωάν. κ' 16.
3855. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 640. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 693.

ἁγίου σώματος» «τὴν εὐλογίαν» κερδίσῃ[3856]. Ἐπειδὴ ὅμως «μετὰ τῶν νεκρῶν τὸν ζῶντα» ἐζήτει, ἤκουσε παρὰ τοῦ ἐκ νεκρῶν Ἀναστάντος[3857]: «Μή μου ἅπτου»[3858]. Ἤδη ἔτυχες ταύτης «τῆς δωρεᾶς, καὶ ἀψαμένη μου μετὰ τῆς ἄλλης Μαρίας καὶ προσκυνήσασα καὶ τοὺς πόδας κρατήσασα, κατηφρόνησας ὡς καὶ ἀπιστῆσαι (ἵνα ἀπιστήσῃς), καὶ οὐδὲν μέγα διενοήθης περὶ ἐμοῦ, ἀλλ' ἔτι περὶ τὸ μνῆμα ἐζήτεις τὸν ἄνωθεν θεϊκῶς πρὸς τὸν Πατέρα ὑπάρχοντα. Καὶ νῦν, "μή μου ἅπτου"»[3859]. «οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα»[3860] «κατὰ σὲ»[3861] «πρὸς τὸν Πατέρα μου»[3862]. «Μεθ' ἧς» «προσέρχῃ μοι γνώμης, οὐκ ἔξεστί σοι προσιέναι (ἵνα πλησιάσῃς) μοι»[3863]. «Πλὴν»[3864], «πορεύου» «πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καὶ εἰπὲ αὐτοῖς· ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν»[3865], «μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας» διὰ τῆς ἀναλήψεως[3866]. «Ἐπειδὴ γέγονα, φησί (λέγει), κατὰ σάρκα πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, οὐκ ἐμαυτῷ νῦν, ἀλλ' ὑμῖν τοῖς ἀδελφοῖς, σωματικῶς ἀναβήσομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν»[3867]. Ἐν παραδείσῳ, «ἐν λύπαις» κατεδικάσθη ἡ Εὔα μετὰ τὴν παράβασιν (ἰ. ἀ. σ. 64). Καὶ «πάλιν ἐν κήπῳ» καταπαύει ὁ Κύριος τὸ κλαίειν διὰ τῆς χαρᾶς τῆς ἀναστάσεως[3868].

Μετὰ ταῦτα, «ἔρχεται Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἀπαγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἑώρακε τὸν Κύριον καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ»[3869]. Ἀκολούθως, «εὑρίσκει Μαρίαν τὴν Ἰακώβου καὶ Ἰωάνναν καὶ ἄλλας σὺν αὐταῖς, μετὰ παρασκευῆς ἀρωμάτων καὶ μύρων πρὸς τὸν τάφον ἐπειγομένας (σπευδούσας)»[3870]. Μαρίαν «τὴν Ἰακώβου», ἢ «Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσῆ μητέρα» «τὴν Θεοτόκον» λέγει ἡ Γραφή[3871], κατὰ νόμον διὰ τὴν μνηστείαν πρὸς τὸν Ἰωσήφ. Ὡς ἐνταῦθα τὸ ὄνομα, καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Γραφῆς πολλὰ περὶ τῆς Θεοτόκου ἀποσιωπῶνται, «διὰ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ θαύματος, ἵνα μὴ εἰς ἔκπληξιν ἀγάγῃ τὴν διάνοιαν τῶν ἀνθρώπων»[3872]. Μαρία δὲ ἡ Μαγδαληνή, «ἀναμίξασα ἑαυτὴν σὺν αὐταῖς, ἐπορεύετο» καὶ ἐφαίνετο «ἐξάρχειν (ὅτι ἐξάρχει) αὐτῶν», «διὰ τὸ θερμὸν τοῦ πόθου τοῦ περὶ τὸν Ἰησοῦν» Χριστόν. Καὶ «διὰ τὸ ἐντεῦθεν ἐπίσημον» πρώτη ἀριθμεῖται παρὰ τῶν Εὐαγγελιστῶν. Εἶχε δὲ ὑποχωρήσει τὸ σκότος, «ὄρθρου βαθέος ὄντος, τουτέστιν ἀκριβῶς» τότε «πρω-

3856. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 692.
3857. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 625.
3858. Ἰωάν. κ' 17.
3859. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 640.
3860. Ἰωάν. κ' 17.
3861. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 640.
3862. Ἰωάν. κ' 17.
3863. Μ. Φωτίου, PG. 101, 988.
3864. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 640.
3865. Ἰωάν. κ' 17.
3866. Χρυσοστόμου, PG. 59, 469.
3867. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 640.
3868. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 697.
3869. Ἰωάν. κ' 18.
3870. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 640.
3871. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 648.
3872. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 716.

τον ἀρξαμένου»[3873], ὡς διηγεῖται ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, λέγων· «τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὄρθρου βαθέος, ἦλθον»[3874] αἱ «ἐκ τῆς Γαλιλαίας» γυναῖκες[3875] «ἐπὶ τὸ μνῆμα, φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα, καὶ τινες σὺν αὐταῖς. Εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου»[3876]. Μαρία δὲ ἡ Μαγδαληνὴ ἦν «συνετῶς σιωπῶσα»[3877] περὶ τῆς ἀναστάσεως. Πρὸς τοὺς μαθητὰς γὰρ ἀπεστάλη εὐαγγελίστρια παρὰ τοῦ ἀναστάντος Κυρίου. «Καὶ εἰσελθοῦσαι» αἱ μυροφόροι «οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τούτου καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο ἐπέστησαν αὐταῖς, ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις»[3878] εἰς δήλωσιν «τῆς ἀγγελικῆς καθαρότητος»[3879]. «Ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς· τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; Οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη· μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ λέγων, ὅτι δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν καὶ σταυρωθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι.. Καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ρημάτων αὐτοῦ, καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου ἀπήγγειλαν πάντα ταῦτα τοῖς ἕνδεκα καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς»[3880]. «Γυναῖκες» δὲ «ἐρχόμεναι ἀπὸ θέας»[3881] τῆς ἀναστάσεως[3882] «ἦσαν» «Μαγδαληνὴ Μαρία καὶ Ἰωάννα καὶ Μαρία Ἰακώβου καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἳ ἔλεγον πρὸς τοὺς Ἀποστόλους ταῦτα. Καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος (μωρολογία) τὰ ρήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν αὐταῖς»[3883]. Πέτρος ὅμως πρὸ τῆς ἀπιστίας ἐκείνων διανέστη, «καὶ ἠρέμα πως» θορυβηθεὶς καὶ σαλευθείς, «πάλιν ἐπὶ τὸ μνημεῖον» ἔσπευδεν[3884]. «Ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα μόνα, καὶ ἀπῆλθε πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός»[3885].

Καὶ τετάρτη μετάβασις μυροφόρων γυναικῶν ἐγένετο εἰς τὸν τάφον. Ἐπειδὴ αὕτη ἐπραγματοποιήθη ἀργότερον, ὁ Εὐαγγελιστὴς «Μᾶρκος "ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου" προσέθηκεν». Κατ' αὐτήν, νέον πρόσωπον ἀναφέρεται, τὸ τῆς «Σαλώμης». Συνεπορεύθησαν δὲ μετ' αὐτῆς Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου, «σιωπὴν ἄγουσαι κατὰ τὸν εἰρημένον ἀνωτέρω τρόπον»[3886]. Οὕτω, «διαγενομένου τοῦ Σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Σα-

3873. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 640.
3874. Λουκ. κδ' 1.
3875. Λουκ. κγ' 55.
3876. Λουκ. κδ' 1 - 2.
3877. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 640.
3878. Λουκ. κδ' 3 - 4.
3879. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74. 688.
3880. Λουκ. κδ' 5 - 9.
3881. Ἡσ. κζ' 11.
3882. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 697.
3883. Λουκ. κδ' 10 - 11.
3884. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 641.
3885. Λουκ. κδ' 12.
3886. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 641.

λώμη ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. Καὶ λίαν πρωΐ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου. Καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς· τὶς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου;»[3887]. Ταῦτα «τὰ ρήματα» τῆς Σαλώμης «μόνης» «ἦν», ὡς ἀγνοούσης. Ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς ἐκ προσώπου πασῶν τῶν μυροφόρων ταῦτα λέγει, ὡς καὶ τὰ περὶ ἀρωμάτων καὶ τὰ λοιπά, διὰ «τὴν κοινὴν καὶ μίαν ὁδοιπορίαν»[3888].«Καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος· ἦν γὰρ μέγας σφόδρα.Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον στολὴν λευκήν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν. Ὁ δὲ λέγει αὐταῖς· μὴ ἐκθαμβεῖσθε· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον· ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε». Καὶ πρὸς Σαλώμην· «ἴδε ὁ τόπος, ὅπου ἔθηκαν αὐτόν». Καὶ πάλιν πρὸς πάσας· «ἀλλ᾽ ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ, ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου· εἶχε δὲ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον· ἐφοβοῦντο γάρ»[3889]. «Διὰ τὸ φοβερὸν τοῦ νεανίσκου», «διὰ τὸ τὴν ἡμέραν ἤδη προελθεῖν» καὶ διότι οἱ χριστοκτόνοι Ἰουδαῖοι «ἄνω καὶ κάτω» περιήρχοντο ἀπειλοῦντες καὶ φονῶντες, ἤτοι διψῶντες διὰ φόνους[3890]. Τὸ δὲ γεγραμμένον, ὅτι ὁ ἀναστὰς Κύριος «ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ», ἀναφέρεται εἰς τὴν πρωΐαν. Διὸ λέγει ἡ Γραφή, «πρωῒ πρώτῃ σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ»[3891]. «Πρωῒ γάρ ἐστιν ἅπαν τὸ διάστημα, τὸ μετὰ τὴν τῶν ἀλεκτρυόνων βοήν». Οὕτω «πρώτη» ἐμφάνισις τοῦ ἀναστάντος Κυρίου ἐγένετο τὴν νύκτα πρὸς Μαρίαν τὴν Μαγδαληνὴν «σὺν τῇ ἄλλῃ Μαρίᾳ», ἤγουν τῇ Θεοτόκῳ. Καὶ «πάλιν μόνη θεασαμένη τὸν Κύριον» Μαρία ἡ Μαγδαληνή, πρώτη λέγεται ὅτι εἶδε τὸν ἀναστάντα τὴν πρωΐαν[3892].

Εἰρήνη καὶ Πνεῦμα Ἅγιον. Οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ μήνυμα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου διὰ τῶν μυροφόρων «ἠπίστησαν»[3893]. Καὶ ὅτε «δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, πορευομένοις»[3894] «εἰς κώμην» «Ἐμμαοὺς»[3895] καὶ αὐτοὶ «ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς, οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν. Ὕστερον, ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα, ἐφανερώθη καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεα-

3887. Μάρκ. ιστ´ 1 - 3.
3888. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 641, 644.
3889. Μάρκ. ιστ´ 4 - 8.
3890. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 644.
3891. Μάρκ. ιστ´ 9.
3892. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 645.
3893. Μάρκ. ιστ´ 11.
3894. Μάρκ. ιστ´ 12.
3895. Λουκ. κδ´ 13

σαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν»[3896]. Τότε, «οὔσης» «ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· εἰρήνη ὑμῖν»[3897]. «Τουτέστι, μὴ θορυβεῖσθε». «Ταῖς» «γυναιξὶν» «εὐαγγελίζεται χαράν», «διὰ τὴν λύπην»· «διότι ἐν λύπαις τὸ γένος ἐκεῖνο ἦν». «Τοῖς ἀνδράσιν» «εἰρήνην» ὡς «παραμυθίαν», «διὰ τὸν πόλεμον» τῶν Ἰουδαίων[3898]. Ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη ὡς «ἐπὶ γῆς εἰρήνη»[3899]. Καὶ πρὸ τοῦ πάθους ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητάς· «εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν»[3900]. Μετὰ τὸ πάθος, «πάντα» «καταλύσας τὰ λυπηρά, ἐπιλέγει τὰ κατορθώματα τοῦ Σταυροῦ· ταῦτα δὲ ἦν ἡ εἰρήνη». «Πρῶτον μετὰ τὴν ἀνάστασιν εἶπε» πρὸς τοὺς μαθητὰς «τὸ ῥῆμα» τοῦτο. «Διὸ καὶ Παῦλος πανταχοῦ φησι (λέγει), "Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη"[3901]»[3902]. Ὁ Χριστὸς «γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν», ὃς ἀποκατήλλαξεν ἡμᾶς «τῷ Θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ» αὐτοῦ, «ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ»[3903], ἤτοι «τὴν ὀφειλομένην δίκην αὐτὸς» «ὑποστὰς διὰ τοῦ σταυροῦ»[3904]. Διὸ ἀναστὰς «εὐηγγελίσατο εἰρήνην ἡμῖν», «ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν» «πρὸς τὸν Πατέρα»[3905]. Ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν ὁ ἀναστὰς Κύριος «κατασπάζεται» τούτους διὰ τοῦ «εἰρήνη ὑμῖν», «ἑαυτὸν εἶναι λέγων τὴν εἰρήνην»[3906].

«Εἰρήνη ὑμῖν» «εἰπὼν» πρὸς τοὺς μαθητὰς ὁ Χριστός, «ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. Ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν Κύριον»[3907], ὡς προεῖπεν ὁ Χριστὸς πρὸ τοῦ πάθους. Ἤτοι «μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με», «καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία»[3908]. Οὕτως «ἐπὶ τῶν ἔργων» οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου ἐξέβαινον[3909]. «Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν· εἰρήνη ὑμῖν»[3910], αὐτὸς ὢν ἡ ὄντως εἰρήνη, ἡ εἰρήνη τῆς ἀληθείας, «ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν»[3911], ἤτοι «ἐπέκεινα νοῦ παντὸς» οὖσα[3912]. Καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. Καί, τοῦτο εἰπών, ἐνεφύσησε καὶ λέγει αὐτοῖς· λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον· ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται»[3913]. «Κεχειροτόνηκε» τοὺς μαθητὰς «ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς» «τῆς

3896. Μάρκ. ιστ' 13 - 14.
3897. Ἰωάν. κ' 19.
3898. Χρυσοστόμου, PG. 59, 470.
3899. Λουκ. β' 14.
3900. Ἰωάν. ιδ' 27.
3901. 1 Κορινθ. α' 3.
3902. Χρυσοστόμου, PG. 59, 470.
3903. Ἐφεσ. β' 14, 16.
3904. Χρυσοστόμου, PG. 62, 40.
3905. Ἐφεσ. β', 17, 18.
3906. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 705.
3907. Ἰωάν. κ' 19 - 20.
3908. Ἰωάν. ιστ' 16, 22.
3909. Χρυσοστόμου, PG. 59, 470.
3910. Ἰωάν. κ' 2.
3911. Φιλιππησ. δ' 7.
3912. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 708.
3913. Ἰωάν. κ' 22 - 23.

οἰκουμένης καθηγητὰς τε καὶ διδασκάλους καὶ τῶν θείων αὐτοῦ μυστηρίων οἰκονόμους», ἵνα ὡς φωστῆρες ἀναλάμψωσι καὶ καταυγάσωσι «τὴν ὑφ' ἡλίῳ σύμπασαν»[3914]. Διὸ Πνεῦμα Ἅγιον δίδει εἰς αὐτούς. «Ἐξ ἑαυτοῦ» ἐχορήγησε τοῦτο, καθ' ὅτι «οὐκ ἀλλότριον τοῦ Υἱοῦ τὸ Ἅγιον Πνεῦμά ἐστιν, ἀλλ' ὁμοούσιον αὐτῷ». Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, «προϊὸν» «ἐκ τοῦ Πατρός»[3915], ἤτοι «ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον»[3916], «δι' Υἱοῦ» ἀποστέλλεται καὶ χορηγεῖται «εἰς ἡμᾶς παρὰ Πατρός»[3917]. Διότι πάντα τὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματός εἰσι, κατὰ τὸ «ἐμὰ πάντα σά ἐστι καὶ τὰ σὰ ἐμὰ» τοῦ Κυρίου[3918]. Ἐπειδὴ δὲ μία ἡ οὐσία ἢ φύσις Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος, κοινὴ τῶν προσώπων ἐστὶν ἡ διδομένη Χάρις τῆς ἀναστάσεως (ἰ. ἀ. σ. 7 - 8). «Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Πνεύματος Ἁγίου μία ἡ δωρεὰ καὶ ἐξουσία. Ἃ γὰρ δοκεῖ ἰδιάζοντα εἶναι τοῦ Πατρός, ταῦτα καὶ τοῦ Υἱοῦ» ἐστι «καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»[3919].

«Δι' ἐμφυσήματος ἐναργοῦς τὸ Πνεῦμα χαρίζεται» ὁ ἀναστὰς Κύριος[3920], ὡς καὶ κατὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου. Τότε, «χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς» λαβὼν ὁ Θεός, «ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς»[3921], ἤγουν «νοερὰν ψυχὴν» κατ' «εἰκόνα Θεοῦ»[3922], καὶ οὕτω «ψυχώσας» «καὶ τῇ τοῦ ἰδίου Πνεύματος μετουσίᾳ καταφαιδρύνας αὐτόν»[3923], ἐγένετο διφυὴς ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ὁ ἄνθρωπος ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ (ἰ. ἀ. σ. 39, 40, 54). Ἐκπεσὼν ὅμως διὰ τῆς ἁμαρτίας, ἐστερήθη τῆς θείας Χάριτος καὶ ἐγένετο «γῆ»[3924]. Ὁ δὲ σταυρωθεὶς καὶ ἀναστὰς Κύριος ἐπαναχορηγεῖ τὴν Χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀναπλάττει τὸν πεπτωκότα. Οὕτως, «ὡς» «ἐξ ἀρχῆς ἐπλάσθη καὶ γέγονεν, οὕτω καὶ ἀνακαινίζεται, καὶ ὥσπερ ἐμορφώθη τότε κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος, οὕτω καὶ νῦν, τῇ τοῦ Πνεύματος μετουσίᾳ, πρὸς ἐμφέρειαν (ὁμοιότητα) μεταπλάττεται τοῦ ἰδίου Ποιητοῦ»[3925]. Καὶ ὅπως τότε ἡ Ἁγία Τριὰς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον, οὕτω καὶ νῦν ὁ αὐτὸς τριαδικὸς Θεὸς Πατὴρ Υἱὸς καὶ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνανεώνει τὸν σωζόμενον (ἰ. ἀ. σ. 38). «Πράττεται γὰρ πάντα παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι» Ἁγίῳ[3926] (ἰ. ἀ. σ. 8 - 9). Ὡς ἀπαρχὴν δὲ «τῆς ἀνανεουμένης κτίσεως» «κατοικίζει πάλιν τὸ ἴδιον Πνεῦμα» ὁ «Χριστὸς ἐν τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς», «εἰς ἀφθαρσίαν τε καὶ δόξαν, εἰς

3914. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, PG. 74, 708 - 709.
3915. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, PG. 74, 709, 712.
3916. Συμβόλου τῆς Πίστεως. Ἰωάν ιε' 26.
3917 Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 712.
3918. Ἰωάν. ιζ' 10.
3919. Χρυσοστόμου, PG. 59, 471.
3920. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 716.
3921. Γενέσ. β' 7.
3922. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 632.
3923. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 713.
3924. Γενέσ. γ' 19.
3925. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 716.
3926. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 869.

εἰκόνα τὴν θεοειδῆ»[3927]. Καὶ νῦν μὲν δίδει εἰς τοὺς μαθητὰς τὸ Πνεῦμα ὡς «ἀπαρχὴν» «τινα τῆς ἐπαγγελίας», «ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς» θὰ ποιήσῃ «ἐμφανεστέραν τῆς Χάριτος τὴν ἀνάρρησιν (ἀνακήρυξιν) καὶ τὴν φανέρωσιν τοῦ ἐνοικισθέντος αὐτοῖς Ἁγίου Πνεύματος»[3928]. «Εἰδικώτερον, ἐν τῷ παρόντι οἱ μαθηταὶ ἔλαβον τὴν Χάριν, «ὥστε ἀφεῖναι (ἵνα συγχωρήσωσιν) ἁμαρτήματα», καὶ «μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας τὴν τῶν σημείων (θαυμάτων) ἔλαβον ἐνέργειαν»[3929]. Συγχωροῦσι δὲ ἁμαρτήματα διὰ Χριστοῦ «κατὰ δύο τρόπους», τοῦ Μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος καὶ τοῦ Μυστηρίου τῆς Μετανοίας[3930]. Διὸ «εἶπεν αὐτοῖς» προσέτι ὁ Ἀναστάς, «ὅτι οὕτω γέγραπται καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. Ὑμεῖς δὲ ἐστε μάρτυρες τούτων. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς»[3931], ἤτοι τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὴν Πεντηκοστήν.

«Θωμᾶς δέ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν», ἤτοι τῶν λοιπῶν μαθητῶν, «ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς»[3932]. Πλὴν καὶ εἰς τοῦτον ἐδόθη, ἂν καὶ ἀπόντα, ἡ Χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καθὼς εἰς τοὺς παρόντας Ἀποστόλους, ὡς «ἀπονεμηθείσης τῆς δωρεᾶς» «ὅλῳ τῷ πληρώματι τῶν ἁγίων μαθητῶν»[3933]. «Ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί· ἑωράκαμεν τὸν Κύριον. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω»[3934]. «Οὐκ ἐπίστευσεν, οὐ τοσοῦτον ἐκείνοις», ἤγουν τοῖς μαθηταῖς, «ἀπιστῶν, ὅσον τὸ πρᾶγμα ἡγούμενος (φρονῶν) ἀδύνατον εἶναι· τουτέστιν τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν»[3935]. «Οἰκονομικώτατα σφόδρα» ἐπέτρεψεν ὁ Χριστὸς «τὴν τοῦ μαθητοῦ» «πρὸς καιρὸν ὀλιγοπιστίαν, ἵνα διὰ τῆς αὐτοῦ πληροφορίας καὶ ἡμεῖς οἱ μετ' αὐτὸν ἀνενδοιάστως πιστεύωμεν, ὅτι τὴν σάρκα, τὴν ἐπὶ τοῦ ξύλου κρεμαμένην καὶ παθοῦσαν τὸν θάνατον, ἐζωοποίησεν ὁ Πατὴρ δι' Υἱοῦ» ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι[3936]. Ὡς σκεύη εὔπλαστα μετεποίει ὁ Κύριος τοὺς μαθητὰς εἰς πιστοὺς μάρτυρας τῆς ἀναστάσεως, κατὰ τὸ συμφέρον τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας τοῦ κόσμου. Διὸ «μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ Θωμᾶς μετ' αὐτῶν»[3937]. Μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ

3927. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 716.
3928. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 717.
3929. Χρυσοστόμου, PG. 59, 471.
3930. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 721.
3931. Λουκ. κδ' 46 - 49.
3932. Ἰωάν. κ' 24.
3933. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 728.
3934. Ἰωάν. κ' 25.
3935. Χρυσοστόμου, PG. 59, 473.
3936. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 724.
3937. Ἰωάν. κ' 26.

«τὴν ὀγδόην» λέγει, «τοῦτ᾽ ἔστι τὴν Κυριακήν». Διὸ κατ᾽ αὐτὴν τὴν ἡμέραν «τὰς ἁγίας συνόδους» τοῦ ἐκκλησιασμοῦ «ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ποιούμεθα»[3938]. «Ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον καὶ εἶπεν· εἰρήνη ὑμῖν. Εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ· φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός»[3939]. Ὥστε «ἀπιστίας ἦν ἡ ἀμφιβολία» τοῦ μαθητοῦ[3940]. Ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ μαθηταὶ «οὐκ ἐλευθέραν ἐνδοιασμοῦ διάνοιαν εἶχον»[3941]. Διό, ὅτε πρῶτον ἐφάνη εἰς αὐτοὺς ἀναστάς, «ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν»[3942]. Ὁ δὲ Κύριος «ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις», ἤτοι δι᾽ ἀσφαλῶν ἀποδείξεων, «παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν»[3943] καὶ οὕτως ἐποίησεν ἀκράδαντον τὴν πίστιν τῶν μαθητῶν εἰς τὸ θαῦμα τῆς ἀναστάσεως. Διὸ ὁ Θωμᾶς ἐγένετο «ὀξὺς εἰς ὁμολογίαν, ὁ ἄρτι (πρὸ ὀλίγου) βραδὺς περὶ τὸ» «πιστεύειν»[3944]. «Καὶ ἀπεκρίθη Θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ· ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὅτι ἑώρακάς με, πεπίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες»[3945].

«Μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη». Ὁ ἀναστὰς Κύριος «δι᾽ ἡμερῶν τεσσαράκοντα» ἐνεφανίζετο εἰς τοὺς μαθητάς, «λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ»[3946]. Ὁ Ἀπόστολος καὶ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης μαρτυρεῖ: «Ὃ ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν», «μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγγέλομεν ὑμῖν», ἤγουν τὸν ἀναστάντα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, «τὴν ζωὴν» ἡμῶν[3947]. Καὶ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος: «Τοῦτον», ἤτοι τὸν Χριστόν, «ὁ Θεὸς ἤγειρε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι, οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρῦξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν»[3948]. Καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μαρτυρεῖ λέγων: «Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ Εὐαγγέλιον, ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν», «παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς Γραφὰς καὶ ὅτι ἐτάφη καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφὰς καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ (εἰς τὸν

3938. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 725.
3939. Ἰωάν. κ' 26 - 27.
3940. Χρυσοστόμου, PG. 59, 473.
3941. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 732.
3942. Λουκ. κδ' 37.
3943. Πράξ. α' 3.
3944. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 729.
3945. Ἰωάν. κ' 28 - 29.
3946. Πράξ. α' 3.
3947. 1 Ἰωάν. α' 1 - 2.
3948. Πράξ. ι' 40 - 42.

Πέτρον), εἶτα τοῖς δώδεκα· ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ»· «ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν· ἔσχατον δὲ πάντων» «ὤφθη κἀμοί»[3949]. Ἡ δὲ Ἐκκλησία ἕνδεκα περικοπὰς ἑωθινῶν Εὐαγγελίων ἀναγινώσκει κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Ὄρθρου, καθ᾽ ὅτι εἰς ἕνδεκα ἀριθμοῦνται αἱ ἐμφανίσεις τοῦ ἀναστάντος Κυρίου μέχρι τῆς ἀναλήψεως. «Ἕνδεκα γὰρ ὄντων» τότε «τῶν μαθητῶν, ἑνδεκάτην καὶ αὐτὸς τὴν ὀπτασίαν ἐποιήσατο»[3950]. Ἀριθμοῦνται δὲ αἱ ἐμφανίσεις αὗται ὡς ἀκολούθως. Πρῶτον, ὤφθη τῇ Θεοτόκῳ καὶ Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ. Δεύτερον, Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ μόνῃ. Τρίτον, τῷ Πέτρῳ. Τέταρτον, «τοῖς περὶ Κλεόπαν» καθ᾽ ὁδὸν «εἰς Ἐμμαούς». Πέμπτον, «τοῖς δέκα, μὴ παρόντος» τοῦ «Θωμᾶ». Ἕκτον, παρόντος τοῦ Θωμᾶ, «ὁμοῦ ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς, ἐφάπαξ». Ἕβδομον Ἰακώβῳ. Ὄγδοον, «τοῖς ἑπτὰ ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος». Ἔνατον, «τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν, τουτέστι τοῖς ἑβδομήκοντα». Δέκατον, «εἰς τὸ ὄρος τῆς Γαλιλαίας, οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς», καὶ ἑνδέκατον, «εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ὅτε καὶ ἡ ἀνάληψις»[3951].

Εἰς «τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς»[3952], ἐμφανισθεὶς ὁ ἀναστὰς Κύριος, εἶπε «μετ᾽ ἐξουσίας» «θεοπρεποῦς»[3953]. «Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς»[3954]. «Ὃ γὰρ εἶχε φυσικῶς ὡς Θεός, ταῦτα λέγεται λαμβάνειν (ὅτι λαμβάνει) ὡς γενόμενος ἄνθρωπος οἰκονομικῶς». Μετὰ τοῦτο, «ἐπιφέρει» ὁ Κύριος τοὺς λόγους, «δι᾽ ὧν» οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι «ἔμελλον τὴν οἰκουμένην ὅλην σαγηνεύειν καὶ ἐν οἷς ἐστιν ἅπαν τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον»[3955]. «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα, ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν»[3956]. «Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται»[3957]. Καὶ προσθέτει ἐν τέλει λόγους, οἵτινες ἐγγυῶνται «τὴν ἔκβασιν» τῶν λεχθέντων[3958], λέγων· «καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»[3959]. Πρὸς τὴν «ἰδίαν» «καὶ ἐξαίρετον» ταύτην ἐμφάνισιν τοῦ Κυρίου, ἐξελέγη παρ᾽ αὐτοῦ τὸ ὄρος τῆς Γαλιλαίας, διότι Γαλιλαία «ἡ Κατακυλιστὴ» «ἑρμηνεύεται. Διὸ καὶ γελγὲλ ὁ τροχὸς ὀνομάζεται. Καθάπερ οὖν ἐξ ὄρους ὑψηλοῦ», ἤτοι τοῦ «στόματος» τοῦ ἀναστάντος Σωτῆρος, προῆλθον «ταῦτα τὰ ρήματα», καὶ

3949. 1 Κορινθ. ιε´ 1, 3 - 8.
3950. Μ. Φωτίου, PG. 101, 716.
3951. Μ. Φωτίου, PG. 101, 716 - 717.
3952. Ματθ. κη´ 16.
3953. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 649.
3954. Ματθ. κη´ 18.
3955. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 649.
3956. Ματθ. κη´ 19 - 20.
3957. Μάρκ. ιστ´ 16.
3958. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 649.
3959. Ματθ. κη´ 20.

«δίκην τροχοῦ κατὰ τῆς οἰκουμένης» ἐκυλίσθησαν καὶ διέτρεξαν. Διὸ ἐβαπτίσθησαν πρὸς ἐν Χριστῷ σωτηρίαν «ἔθνη καὶ πόλεις, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»[3960]. Ἡ δὲ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ «ἐγενήθη ὄρος μέγα καὶ ἐπλήρωσε πᾶσαν τὴν γῆν»[3961] (ἰ. ἀ. σ. 211 - 212).

Ὥρα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀνέστη τὸ ἔτος ͵εφμ΄ (5540) ἀπὸ κτίσεως κόσμου[3962], ἢ κατὰ τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον τὸ ͵εφλθ΄ (5539) ἀπὸ κτίσεως[3963]. Ἠγέρθη τὴν ἑκκαιδεκάτην μηνὸς Νισάν[3964], ἢ κατὰ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον τὴν 25ην Μαρτίου μηνός, καθ' ὅτι τὴν 23ην Μαρτίου ἐσταυρώθη[3965]. Δηλαδή, καθ' ἣν ἡμερομηνίαν ἐγένετο ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου καὶ ὁ Θεὸς Λόγος κατῆλθεν ἐπὶ γῆς σαρκωθείς, κατ' αὐτὴν καὶ ἀνέστη ἐκ τοῦ τάφου τριήμερος (ἰ. ἀ. σ 236). Ὁ Χριστὸς ἀνεστήθη τὴν νύκτα τῆς Κυριακῆς, ἥτις ὁρίζεται ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου ἕως τοῦ ὄρθρου τῆς Κυριακῆς, ἢ ἀπὸ δύσεως ἡλίου τοῦ Σαββάτου μέχρις ἀνατολῆς ἡλίου τῆς Κυριακῆς. Ἡ ἀκριβὴς ὅμως ὥρα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου εἶναι «πᾶσιν» ἀνθρώποις καὶ ἀγγέλοις ἄγνωστος καὶ γνωστὴ μόνον εἰς τὸν ἐν Τριάδι Θεόν[3966], καθὼς καὶ ἡ ἡμέρα καὶ ὥρα τῆς δευτέρας παρουσίας αὐτοῦ[3967]. Εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια «μηδὲν ἀπηκριβωμένον ἐν αὐτοῖς περὶ τῆς ὥρας, καθ' ἣν ἀνέστη φαίνεται», καθ' ὅτι «πότε» ὁ Χριστὸς «ἀνέστη, σαφῶς οὐδεὶς» Εὐαγγελιστὴς «ἀπεφήνατο (ἀπεκάλυψεν)»[3968]. Οἱ ἄγγελοι εἶπον εἰς τὰς μυροφόρους ὅτι ἠγέρθη ὁ Κύριος, οὐδεὶς ὅμως ἐπεσήμανε τὸ «πότε»[3969]. Πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ πρώτου ἀγγέλου εἰς τὸν τάφον ἠγέρθη ὁ Χριστός, «τοῦ λίθου καὶ τῶν σημάντρων ἐπικειμένων»[3970]. Ὁ Κύριος ἀνέστη αὐτεξουσίως καὶ «ἰδίᾳ δυνάμει» «ὡς Θεός», «ἀγγελικῆς συμμαχίας οὐ δεηθείς». Ὁ ἄγγελος, ὁ τὸν «λίθον ἀποκυλίσας, εὗρεν ἐγηγερμένον τὸν Κύριον, κεκλεισμένον τὸν τάφον καὶ ταῖς σφαγῖσι κατησφαλισμένον, καὶ τῇ στρατιωτικῇ φρουρᾷ πεφυλαγμένον»[3971]. Διό, «γυμνὴν ἐκφαίνων τὴν θεοπρεπεστάτην ἐξουσίαν τοῦ ἀναστάντος, ἐβόα· "οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη"[3972]»[3973],

3960. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 649, 652.
3961. Δαν. β΄ 35.
3962 Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 537.
3963. Ματθαίου Βλαστ., PG. 145, 73.
3964. Θεοφίλου Ἀλεξ., PG. 65, 52.
3965. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 537. Ματθ. Βλαστ., PG. 145, 73.
3966. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 629. Ματθαίου Βλαστάρεως, PG. 145, 105 - 108.
3967. Ματθ. κδ΄ 36.
3968. Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, ΒΕΠΕΣ, 17, 220 - 221.
3969. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 629.
3970. Χρυσοστόμου, PG. 59, 464.
3971. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 629.
3972. Λουκ. κδ΄ 6.
3973. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 629.

ἤτοι ἀφ' ἑαυτοῦ. Τὸ λεγόμενον, ὅτι ἠγέρθη ὑπὸ τοῦ «Θεοῦ Πατρός»[3974], τὸν «αὐτὸν ἔχει νοῦν»[3975]. Ἐπειδὴ μία ἐστὶν ἡ οὐσία ἢ φύσις τῆς θεότητος τῶν τριῶν προσώπων, Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος, μία καὶ αὐτὴ ἐστιν ἡ ἐνέργεια, κἂν ἐκ προσώπου ἑνὸς τῆς Τριάδος λέγηται (ἰ. ἀ. σ. 7 - 9). «Οὐκοῦν (λοιπόν) ἑαυτὸν ἀνέστησεν ὁ Σωτήρ, εἰ καὶ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἐγηγέρθαι (ὅτι ἔχει ἐγερθῆ) λέγεται»[3976].

Πλὴν ἡ Ἐκκλησία πρὸς ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα ὑπελόγισε κατὰ προσέγγισιν τὸν χρόνον τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αἱ πρῶται μυροφόροι ἦλθον εἰς τὸν τάφον «ὀψὲ» «σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων»[3977]. «Ὀψέ», δηλαδὴ «βράδιον»[3978], καθ' ὅτι «ὀψὲ» σημαίνει «βραδύτητα καὶ μακρὸν χρόνον»[3979] καὶ ἀργοπορίαν. Τὸ δὲ «ὀψὲ σαββάτων» δηλοῖ ἀργὰ τὴν νύκτα τῆς ληξάσης ἑβδομάδος, ἤτοι τὴν νύκτα τῆς Κυριακῆς. «Τῇ ἐπιφωσκούσῃ» σημαίνει «τὸν καιρὸν τῆς τῶν ἀλεκτρυόνων βοῆς, ἥτις τὸ φῶς τῆς μελλούσης ἡμέρας προαναχρούεται»[3980], δηλαδὴ «νύκτα βαθεῖαν»[3981], πλησίον τοῦ μεσονυκτίου. Οὕτως ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου «εἰς τὸν μεσαίτατον» τοῦ διαστήματος» «τῆς νυκτὸς» «ἔρχεται τόπον»[3982]. Ἡ Ἐκκλησία, κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα ἑορτάζει τὴν ἀνάστασιν, ὁπότε οἱ Χριστιανοὶ λύουσι τὰς νηστείας[3983]. Ἐν «τῷ καιρῷ τούτῳ», «καταλύοντες τὰς νηστείας, τῆς εὐφροσύνης ἀρχόμεθα», κατὰ τὴν «κατὰ πάντων» κρατήσασαν συνήθειαν, λέγει Γρηγόριος ὁ Νύσσης[3984]. Ἀνέκαθεν οἱ Χριστιανοὶ ἐνήστευον τοὐλάχιστον «μέχρι» «τῆς τοῦ Σαββάτου νυκτερινῆς ς' (ἕκτης) ὥρας», ἤγουν δωδεκάτης σημερινῆς[3985]. Καὶ ἡ ΣΤ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος «περὶ μέσας τῆς μετὰ τὸ Μέγα Σάββατον νυκτὸς ὥρας» ὁρίζει τὴν λύσιν τῆς νηστείας[3986].

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τῆς νυκτὸς τῆς Κυριακῆς τῆς ἀναστάσεως, συμπληροῦται τριήμερον ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου τῆς παραδόσεως τοῦ Μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἰς τοὺς μαθητάς. Οὕτω καινοτομεῖται νέος ὑπολογισμὸς ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῆς ἡμέρας, ἤτοι ἀπὸ μεσονυκτίου εἰς μεσονύκτιον. Διὸ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ εἰκοσιτετράωρος ἡμέρα λογίζεται καὶ «ἀπὸ τῆς ζ' (ἑβδόμης) ὥρας τῆς νυκτὸς» «ἕ-

3974. Γαλάτ. α' 1.
3975. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 629.
3976. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 629.
3977. Ματθ. κη' 1.
3978. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 632.
3979. Διονυσίου Ἀλεξ., ΒΕΠΕΣ, 17, 221.
3980. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 632.
3981. Διονυσίου Ἀλεξ., ΒΕΠΕΣ, 17, 221. Ματθαίου Βλαστ., PG. 145, 105.
3982. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 685.
3983. Διονυσίου Ἀλεξ., ΒΕΠΕΣ, 17, 222.
3984. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 632.
3985. Ματθ. Βλαστ. PG. 145, 105.
3986. ΠΘ' Κανόνος ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

ως τῆς ς΄ (ἕκτης) ὥρας τῆς ἀκολούθου νυκτός»[3987]. Δηλαδή, ἀπὸ τῆς σημερινῆς μιᾶς νυκτερινῆς ἕως τῆς δωδεκάτης νυκτερινῆς, ἢ ἄλλως ἀπὸ τοῦ μετὰ τὴν δωδεκάτην ὥραν τῆς νυκτὸς χρόνου, μέχρι τοῦ πρὸ τῆς πρώτης νυκτερινῆς ὥρας χρόνου. Κατὰ τὴν δημιουργίαν, ἡ ἡμέρα ἤρχιζεν ἀπὸ πρωΐας, ἤτοι ἀπὸ φωτός, διότι ἐν φωτὶ ἐποιήθησαν τὰ ἔργα Κυρίου, μάλιστα δὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ὁ ἄνθρωπος. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν πρωτοπλάστων, ἀρχὴ τῆς ἡμέρας λογίζεται ἡ δύσις τοῦ ἡλίου, καθ' ὅτι διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο σκότος καὶ ἐν σκότει διαπορεύεται (ἰ. ἀ. σ. 19, 37, 165 - 298). Διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ φωτὸς τοῦ κόσμου Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ ἡμέρα ἄρχεται καὶ ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου. Διότι νὺξ λογίζεται ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ τοῦ παρόντος αἰῶνος τῆς ἀποστασίας καὶ ἡμέρα ὁ μέλλων αἰὼν τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ὁ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἀνέστη ἐν τῇ παρούσῃ κοσμικῇ νυκτί, καὶ θὰ ἔλθῃ τὴν πρωΐαν, ἤτοι κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν, ὡς τὸ ἀληθινὸν καὶ αἰώνιον φῶς τοῦ κόσμου. Διὸ ὁ Ἀπόστολος, καλῶν εἰς μετάνοιαν καὶ τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν, λέγει: «Ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν»[3988] (ἰ. ἀ. σ. 161 - 162).

2. Τὸ εὐλογημένον Δράγμα Κυρίου

Ὁ Ἀδὰμ ἁμαρτήσας ἐγένετο «γῆ»[3989] καὶ ἅπαν τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀνθρώπινον γένος. Ὁ δὲ φιλάνθρωπος Θεὸς πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων «ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη»[3990]. Ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ «σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν»[3991], λαβὼν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν «ἀπὸ Μαρίας»[3992] τῆς ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου. «Ὁ Ἀδὰμ» ἐγένετο «ἀπαρχὴ» τοῦ «ἀρχαιοτέρου φυράματος» τῆς ἀνθρωπότητος ἐν τῇ κατάρᾳ τῆς παραβάσεως, δι' ἣν «εὐθὺς καὶ θανάτῳ καὶ φθορᾷ τὸ ἀνθρώπινον ἐν αὐτῷ κατεδικάζετο γένος». Ὁ δὲ ἀναμάρτητος «Χριστὸς» γέγονεν «ἀπαρχὴ» «τοῦ δευτέρου φυράματος». «Διέδρα (διέφυγε) τὴν ἀρὰν» καὶ «πατήσας τὸν θάνατον»· «κεκαινουργημένος εἰς ἀφθαρσίαν ἀνέβη πρὸς τὸν Πατέρα», ὡς «ἀνάθημα (ἀφιέρωμα) λαμπρὸν» καὶ «ἀπαρχὴ» τῆς σωζομένης «ἀνθρωπότητος»[3993]. Οὕτως ἐν Χριστῷ ἐπληρώθη καὶ ὁ τύπος τοῦ δράγματος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

«Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ἡμῶν». Ὁ νόμος προσέταττεν, ὅπως προσφέρηται «τὸ δράγμα» «τῇ ἐπαύ-

3987. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 298.
3988. Ρωμ. ιγ΄ 12. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 428.
3989. Γενέσ. γ΄ 19.
3990. Βαρ. γ΄ 38.
3991. Ἰωάν. α΄ 14.
3992. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 945.
3993. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, PG. 69, 620 - 621.

ριον τῆς πρώτης» ἡμέρας τῶν Ἀζύμων, «ὅ ἐστι τῇ τρίτῃ»[3994] ἡμέρᾳ τοῦ νομικοῦ Πάσχα, ἤτοι τῇ ἑκκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς Νισάν (ἰ. ἀ. σ. 171). Ὁ Χριστὸς ἐστι «τὸ εὐλογημένον δράγμα», «ὃ ἐδράξατο ἀπὸ Μαρίας» τῆς Θεοτόκου καὶ προσέφερεν εἰς τὸν Πατέρα, ἀναστὰς τριήμερος «καὶ ἐπὶ τῷ τέλει τῆς Πεντηκοστῆς» εἰσφέρων «αὐτὸ εἰς τὰ ἐπουράνια»[3995]. Ὁ Χριστὸς ὡς «κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν» ἀπέθανε διὰ τοῦ Σταυροῦ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην Νισὰν καὶ ἀνέστη τριήμερος τὴν ἑκκαιδεκάτην, ἡμέραν Κυριακήν, φέρων «πολὺν καρπόν»[3996]. «Ὡς δράγμα προσάγεται (προσφέρεται)» ὁ ἀναστὰς Κύριος, «τουτέστιν ἐκ πολλῶν ἀσταχύων, δέσμη μία», πρὸς δήλωσιν τοῦ μυστηρίου τῆς σωτηρίας. «Εἷς μὲν γὰρ ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, πλὴν ὡς ἐν εἴδει δράγματος πολλοστὸς νοεῖται καὶ ἔστι, διὰ τὸ πάντας ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τοὺς πιστεύοντας, καθ' ἕνωσιν» «πνευματικήν». Ἐπειδὴ ἐνηνθρώπησε καὶ ἐγένετο «καθ' ἡμᾶς, σύσσωμοι γεγόναμεν (ἔχομεν γίνει) αὐτῷ καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἑνότητα διὰ τοῦ σώματος» αὐτοῦ «πεπλουτήκαμεν». Καὶ ἐπειδὴ «πάντες ἐσμὲν ἐν αὐτῷ»[3997], ὁ Χριστὸς «συνεζωοποίησεν» ἡμᾶς «καὶ συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις»[3998], κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ «πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν, θέλω, ὥσπερ ἐγὼ καὶ σὺ ἓν ἐσμεν, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν[3999]. Ὡς» «ὁ "κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἓν πνεῦμά ἐστιν"[4000]»[4001]. Ὅτε «ἀνεβίω λοιπὸν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς» διὰ τῆς τριημέρου ἀναστάσεως «καί, ὡς ἐν τάξει δράγματος, τὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἀπαρχὴν προσκεκόμικεν (προσεκόμισεν) ἑαυτὸν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, τότε» καὶ ἔκτοτε «εἰς νέαν» «ζωὴν μεταστοιχειούμεθα. Πολιτευόμεθα γὰρ εὐαγγελικῶς»[4002]. Οὕτω, «πάντων τῶν ἀνθρώπων ἀπολλυμένων κατὰ τὴν παράβασιν τοῦ Ἀδάμ, πρώτη τῶν ἄλλων ἐσώθη καὶ ἠλευθερώθη ἡ ἐκείνου σάρξ», ἤγουν τοῦ Χριστοῦ, «ὡς αὐτοῦ τοῦ Λόγου σῶμα γενομένη»[4003]. Καὶ «ἡμεῖς» «κατ' ἐκεῖνο» τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ «σωζόμεθα», «σύσσωμοι τυγχάνοντες» αὐτοῦ. Τοιουτοτρόπως «ἡμῶν καὶ ὁδηγὸς ὁ Κύριος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα γίνεται». Διὸ λέγει, «"ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς"[4004] καὶ "ἡ θύρα"[4005] καὶ δι' ἐμοῦ δεῖ πάντας εἰσελθεῖν»[4006]. Ὁ Χριστός, «τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀναδεξάμενος θάνατον καὶ τοῦτον καταργήσας, ἀνέστη πρῶτος

3994. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 624.
3995. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 945.
3996. Ἰωάν. ιβ' 24.
3997. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 624.
3998. Ἐφεσ. β' 5, 6.
3999. Ἰωάν. ιζ' 20 - 24.
4000. 1 Κορινθ. στ' 17.
4001. Κυρίλλου Ἀλεξ. PG. 69, 624.
4002. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 625.
4003. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 231.
4004. Ἰωάν. ιδ' 6.
4005. Ἰωάν. ι' 7.
4006. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 231.

ὡς ἄνθρωπος, ὑπὲρ ἡμῶν ἀναστήσας τὸ ἑαυτοῦ σῶμα»[4007], γενόμενος «ἀρχή, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν», «κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας»[4008] καὶ πρωτότοκος «ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς»[4009]. Διὸ «τῆς κεφαλῆς ἀναστάσης καὶ ἡμεῖς ἠγέρθημεν» καὶ τῆς «κεφαλῆς καθεζομένης» ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, «καὶ τὸ σῶμα συγκάθηται»[4010].

Ὁ Χριστὸς ἀναστὰς ἔμεινε «σὺν τοῖς μαθηταῖς τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ ἐπὶ τῷ τέλει τῆς Πεντηκοστῆς»[4011] ἀνελήφθη, ἤτοι τὴν Πέμπτην τῆς ἀναλήψεως. Τότε «ἐξήγαγε» τοὺς μαθητὰς «ἔξω, ἕως εἰς Βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτούς, διέστη ἀπ' αὐτῶν καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν»[4012]. «Βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν»[4013]. «Τότε ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος»[4014]. Ἐν ἀλαλαγμῷ τῶν πνευματικῶν δυνάμεων καὶ ἐν φωνῇ σάλπιγγος τῶν αἰνέσεων «τῶν συναναβαινόντων αὐτῷ» ἀγγέλων[4015]. Ἀνελαμβάνετο «ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος μετὰ τῆς ἑνωθείσης αὐτῷ σαρκός», τῶν ἀγγέλων ἐκπληττομένων[4016]. Καὶ τὸ Πνεῦμα[4017] καὶ «οἱ διακονοῦντες τῷ Σωτῆρι ἐπὶ γῆς ἄγγελοι» «ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσιν»[4018] ἔλεγον. «Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης»[4019]. Διότι «οὐ πάσαις ἦν ταῖς ἄνω δυνάμεσι φανερὸν τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον, πλὴν ἐκείναις, αἵτινες πρὸς τὴν τοῦ πράγματος διακονίαν παρελήφθησαν, ὡς ὁ Γαβριὴλ καὶ οἱ ἐν τῇ γεννήσει λέγοντες "δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ"[4020]»[4021]. Ἐξενίζοντο αἱ ἄνω ἀγγελικαὶ δυνάμεις καὶ διηρωτῶντο. «Τὶς οὗτος ὁ παραγενόμενος ἐξ Ἐδώμ (γῆς), ἐρύθημα ἱματίων» ἔχων «ἐκ Βοσόρ (σαρκός), οὕτως ὡραῖος ἐν στολῇ βίᾳ μετὰ ἰσχύος;»[4022]. Ἐδὼμ γῆ ἑρμηνεύεται καὶ Βοσὸρ «σάρξ»[4023]. Τουτέστι, «τὶς ὁ παραγενόμενος» ἐκ «τῶν γηίνων; ἢ πῶς ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια τοῦ ἀναίμου καὶ ἀσωμάτου, ὡς ληνοβάτου καὶ πλήρη ληνὸν πατήσαντος;» Διέλαμπε δὲ «τὸ ὡραῖον τῆς στολῆς τοῦ πεπονθότος σώματος, τῷ πάθει καλλωπισθέντος καὶ τῇ θεότητι λαμπρυνθέντος, ἧς οὐδὲν ἐρασμιώτερον, οὐδὲ ὡραιότερον»[4024]. Καὶ ἠρώτων

4007. Μ. Ἀθανασίου, αὐτόθι.
4008. Κολασ. α' 18.
4009. Ρωμ. η' 29.
4010. Χρυσοστόμου, PG. 62, 32.
4011. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 945.
4012. Λουκ. κδ' 50 - 51.
4013. Πράξ. α' 9.
4014. Ψαλμ. 46, 6.
4015. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 116 - 117.
4016. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5, 337.
4017. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 845.
4018. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 76.
4019. Ψαλμ. 23, 7.
4020. Λουκ. α' 26, β' 13 - 14.
4021. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 845.
4022. Ἡσ. ξγ' 1.
4023. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5, 337.
4024. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 657.

«αἱ ἄνω δυνάμεις» «ἐκπληττόμεναι» διὰ «τὸ παράδοξον τῆς οἰκονομίας»[4025]. «Τίς ἐστιν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης;» Καὶ ἤκουον. «Κύριος κραταιὸς καὶ δυνατός, Κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ»[4026]. «Κύριος τῶν δυνάμεων, αὐτὸς ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης»[4027]. «Μυσταγωγοῦσι τοὺς ἄνω οἱ σὺν αὐτῷ ἀνελθόντες ἄγγελοι τὸ μυστήριον, ὅτι ὁ καταπατήσας τοὺς ἐχθροὺς τοὺς νοητούς», «αὐτὸς ἐστιν ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος»[4028]. Βλέποντες δὲ αὐτὸν «κατάστικτον τοῖς μώλωψι καὶ πανσθενουργόν»[4029], ἠρώτων οἱ ἄνω ἄγγελοι τὸν Χριστόν, «οὔπω συνέντες (μὴ ἐννοήσαντες εἰσέτι)» τὸ μέγα «μυστήριον»[4030] τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. «Διατί σου ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια καὶ τὰ ἐνδύματά σου ὡς ἀπὸ πατητοῦ ληνοῦ;»[4031]. Ἔνδοξα εἶναι τὰ μυστήρια τοῦ Σταυροῦ τοῦ Κυρίου, «εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακῦψαι»[4032].

Οὕτως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς «ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ»[4033]. Διὸ λέγει ὁ Θεὸς Πατήρ· «κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου»[4034]. «Τὴν εἰς οὐρανοὺς αὐτοῦ ἄνοδον», λέγει ἐνταῦθα ἡ Γραφή. Ἐχθροὺς δὲ τὰς δαιμονικὰς δυνάμεις καὶ τὸν θάνατον. «Ὅταν» ὁ Χριστὸς «καταργήσῃ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας καὶ τοὺς κοσμοκράτορας, "ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος"[4035]»[4036], διὰ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν. «Οὗτος ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν», εἶπον οἱ ἄγγελοι πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, «οὕτως ἐλεύσεται, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν»[4037]. Ἤτοι «μετὰ τοῦ σώματος»[4038], «ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς»[4039], καὶ «ὥσπερ» «ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν»[4040]. «Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη»[4041] «κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς»[4042]. Τὸ δὲ «ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου», ὡς καὶ τὸ «δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν ἄχρις οὗ

4025. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 76.
4026. Ψαλμ. 23, 8.
4027. Ψαλμ. 23, 10.
4028. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 76.
4029. Ὄρθρου Μ. Σαββάτου.
4030. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 74, 729.
4031. Ἡσ. ξγ' 2.
4032. 1 Πέτρ. α' 12.
4033. Μάρκ. ιστ' 19.
4034. Ψαλμ. 109, 1.
4035. Ἐφεσ. στ' 12, 1 Κορινθ. ιε' 26.
4036. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 251.
4037. Πράξ. α' 11.
4038. Χρυσοστόμου, PG. 60, 29.
4039. Ματθ. κδ' 30.
4040. Ματθ. κδ' 27.
4041. Ματθ. κε' 31.
4042. Συμβόλου τῆς Πίστεως.

ἂν θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ»[4043], δὲν δηλοῦσι χρόνον. «Οὔτε ἐκεῖ τὸ "ἕως", οὔτε ἐνταῦθα τὸ "μέχρις" χρόνων ὅροι εἰσίν»[4044], καθ' ὅτι «τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος»[4045]. Ὡς ὁ Πατὴρ βασιλεύει εἰς τοὺς αἰῶνας, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. «Κοινὰ γὰρ τὰ κατορθώματα» τῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, «ὥσπερ καὶ πάντα τὰ ἔργα κοινά»[4046]. Τὸ αὐτὸ ἔχει νόημα καὶ τὸ «ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν»[4047]. Κατὰ «τὸν τῆς οἰκονομίας (ἐνανθρωπήσεως)» «λόγον» λέγονται ταῦτα[4048]. «Τοῦτο γὰρ ἡ ὑποταγὴ Χριστοῦ», «ἡ τοῦ πατρικοῦ θελήματος πλήρωσις», ὃ ἐστι θέλημα κοινὸν καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος[4049]. «Θέλημα δὲ Θεοῦ ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ἐστίν»[4050]. Ἡ δὲ ὑποταγὴ «οὐχὶ δουλικὴ νοεῖται ταπεινότης, ἀλλὰ βασιλεία καὶ ἀφθαρσία καὶ μακαριότης». Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἐνανθρωπήσας ἡνώθη ἡμῖν πρὸς σωτηρίαν καὶ βασιλείαν αἰώνιον διὰ τῆς ὑποταγῆς, «ἐν τῇ πάντων ἡμῶν ὑποταγῇ» «ὁ ἐν ἡμῖν ζῶν ὑποταγήσεται τῷ Θεῷ παρὰ τοῦ Παύλου λέγεται», «πάντων» «τῶν ποτε ἐχθρῶν ὑποπόδιον τῶν ποδῶν τοῦ Θεοῦ γενομένων», «τοῦ θανάτου καταργηθέντος» καὶ «πάντων ἡμῶν» ζώντων ἐν «ὑποταγῇ» μακαρίου βασιλείας[4051]. Διότι «ἀγαθῶν» «πάντων κεφάλαιον ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἐστιν ὑποταγή»[4052]. Τότε «ὁ Θεός», ἡ ζωὴ ἡμῶν, γενήσεται «τὰ πάντα ἐν πᾶσιν», «ἵνα ἅπαντα εἰς αὐτὸν ἀνηρτημένα ᾖ»[4053]. Ὁ δὲ Θεὸς Πατὴρ ἐστιν «ἀρχὴ πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ αἰτία πρώτη, ὁ τὸν τοσαῦτα δυνάμενον καὶ κατορθοῦντα γεγεννηκὼς» Υἱόν[4054].

«Δεξιὰν δὲ τοῦ Πατρὸς λέγομεν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῆς θεότητος, ἐν ᾗ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός, πρὸ αἰώνων ὑπάρχων ὡς Θεὸς καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος, ἐπ' ἐσχάτων σαρκωθεὶς καὶ σωματικῶς κάθηται, συνδοξασθείσης τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· προσκυνεῖται γὰρ μιᾷ προσκυνήσει μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ ὑπὸ πάσης τῆς κτίσεως»[4055]. Ὁ Χριστὸς σαρκωθεὶς παραμένει Θεὸς καὶ ἄνθρωπος εἰς τοὺς αἰῶνας. Καὶ ἀναστὰς καὶ ἀναληφθείς, «μετὰ τοῦ σώματός ἐστιν, οὗ προσέλαβε»[4056]. Σὰρξ ὅμως γηΐνη, ἤτοι μετὰ τῶν ἀδιαβλήτων παθῶν αὐτῆς, «ἐν μό-

4043. Ἑβρ. α' 13, 1 Κορινθ. ιε' 25.
4044. Χρυσοστόμου, PG. 55, 268.
4045. Λουκ. α' 33.
4046. Χρυσοστόμου, PG. 55, 268.
4047. 1 Κορινθ. ιε' 28.
4048. Χρυσοστόμου, PG. 61, 338.
4049. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 109.
4050. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1164.
4051. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1325.
4052. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1321.
4053. Χρυσοστόμου, PG. 61, 341.
4054. Χρυσοστόμου, PG. 61, 340.
4055. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1104.
4056. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 121.

νῳ τῷ τῆς οἰκονομίας καιρῷ» διετέλεσεν, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος[4057]· «εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν»[4058]. «Τὸ δὲ μὴ κατὰ σάρκα» σημαίνει «τὸ καὶ τούτων» τῶν ἀδιαβλήτων παθῶν τῆς γηΐνης σαρκὸς«ἀπηλλάχθαι(ὅτι ἔχει ἀπαλλαγῆ) λοιπόν, οὐ τὸ ἐκτὸς σαρκὸς εἶναι»[4059]. Ἡ «ἀνθρωπίνη φύσις ἐν Χριστῷ πρὸς τὸ κρεῖττον κέχρηται τῇ τροπῇ, ἀπὸ τοῦ φθαρτοῦ πρὸς τὸ ἄφθαρτον ἀλλοιωθεῖσα, ἀπὸ τοῦ ἐπικήρου πρὸς τὸ ἀκήρατον, ἀπὸ τοῦ ὀλιγοχρονίου πρὸς τὸ ἀΐδιον, ἀπὸ τοῦ σωματικοῦ καὶ κατεσχηματισμένου πρὸς τὸ ἀσώματόν τε καὶ ἀσχημάτιστον»[4060]. «Ὥσπερ» «ὡς ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ὑψώθη, οὕτως ὡς ἄνθρωπος λέγεται λαμβάνειν (ὅτι λαμβάνει), ὅπερ εἶχεν ἀεὶ ὡς Θεός», ἤτοι τὴν θείαν δόξαν, «ἵνα εἰς ἡμᾶς φθάσῃ καὶ ἡ τοιαύτη δοθεῖσα Χάρις»[4061]. «Ἐκάθισεν γὰρ ἡμᾶς ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός[4062],ὡς ὁ θεῖος Παῦλος βοᾷ»[4063]. Ἀναληφθεὶς ὁ Χριστὸς «πρεσβεύει» «ἔτι καὶ νῦν ὡς ἄνθρωπος ὑπὲρ τῆς ἐμῆς σωτηρίας», λέγει Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, «ὅτι μετὰ τοῦ σώματός ἐστιν, οὗ προσέλαβεν, ἕως ἂν ἐμὲ ποιήσῃ θεὸν τῇ δυνάμει τῆς ἐνανθρωπήσεως»[4064]. «Διὰ τοῦτο οὖν, Θεὸς ὤν, ἄνθρωπος γέγονεν, ἵνα καὶ ἄνθρωπος γένηται θεός, τῇ συναφείᾳ ταύτῃ πρὸς θεϊκὴν δόξαν ἀναγόμενος»[4065]. Οὕτως ἡ ματαιωθεῖσα ὁμοίωσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν λόγῳ τῆς παραβάσεως κατορθοῦται νῦν διὰ τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Τοιουτοτρόπως πληροῦνται οἱ τύποι τοῦ μετατεθέντος Ἐνώχ[4066], τοῦ ἀναληφθέντος Ἠλιοὺ[4067], τοῦ προσφερομένου δράγματος τὴν ἑκκαιδεκάτην Νισάν, ἀλλὰ καὶ τῆς προσφορᾶς τῶν πρωτογεννημάτων ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς, ὡς τῶν δύο ἄρτων (ἰ. ἀ. σ. 171 - 172). Διότι «καὶ ἄρτος ἐστὶ ζωοποιὸς»[4068] ὁ Χριστός, ὡς μαρτυρεῖ ὁ θεῖος θερισμὸς τῆς νέας Πεντηκοστῆς.

«Ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρί». Τὴν ἡμέραν προσφορᾶς τοῦ δράγματος ἀνέστη ὁ Χριστός. Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν ἑπτὰ ἑβδομάδων, ἤτοι τὴν Πεντηκοστήν, «ὅτε» «ἔδει» «τὸ δρέπανον ἐπιβάλλειν» καὶ «τοὺς καρποὺς συνάγειν»[4069], ὁ Θεὸς προσφέρει «σωτηρίαν ἑτοίμην»[4070] «παντὶ τῷ πιστεύοντι»[4071]. Τότε καταπέ-

4057. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1253.
4058. 2 Κορινθ. ε' 16.
4059. Χρυσοστόμου, PG. 61, 475.
4060. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1253.
4061. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 157.
4062. Ἐφεσ. β' 6.
4063. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1045.
4064. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 121.
4065. Θεοδότου Ἀγκύρας, Μ. 5, 192.
4066. Γενέσ. ε' 24.
4067. 4 Βασιλ. β' 11.
4068. Κυρίλλου Ἀλεξ. PG. 69, 621.
4069. Χρυσοστόμου, PG. 60, 41.
4070. 1 Πέτρ. α' 5.
4071. Ρωμ. α' 16.

μπει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον «καθάπερ δρέπανον» «ἠκονημένον», καὶ ἐπιβάλλει «τὸ δρέπανον» «τοῦ λόγου»[4072] διὰ τῶν θεοπνεύστων Ἀποστόλων, ἄρχεται ὁ θεῖος θερισμὸς καὶ συλλέγεται ἐκ τῆς γῆς τὸ δράγμα τῶν πιστῶν εἰς ζωὴν αἰώνιον. Διότι «ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθήμενοι· καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθησέ τε ἐφ᾽ ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι»[4073]. «Καὶ πάντες ἤρξαντο φθέγγεσθαι ξένοις ρήμασι, ξένοις δόγμασι, ξένοις διδάγμασι, τῆς Ἁγίας Τριάδος». Τότε ἐνήργησε σωτηρίως «τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον», τὸ ὁποῖον εἶναι «φῶς καὶ ζωὴ καὶ ζῶσα πηγὴ νοερά. Πνεῦμα σοφίας, Πνεῦμα συνέσεως· ἀγαθόν, εὐθές, νοερόν, ἡγεμονεῦον, καθαῖρον τὰ πταίσματα. Θεὸς καὶ θεοποιοῦν· πῦρ ἐκ πυρὸς προϊόν, λαλοῦν, ἐνεργοῦν, διαιροῦν τὰ χαρίσματα». «Παράδοξα» τότε «εἶδον τὰ ἔθνη πάντα ἐν πόλει Δαυΐδ»[4074]. «Ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους», «πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν, ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν», «τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ;»[4075]. Ὁ Θεός, «ὅτε καταβὰς» ἐπὶ πυργοποιΐας «τὰς γλώσσας συνέχεε, διεμέριζεν ἔθνη ὁ Ὕψιστος». Καὶ ἐν τῇ Πεντηκοστῇ, «ὅτε τοῦ πυρὸς τὰς γλώσσας διένειμεν, εἰς ἑνότητα» τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ «πάντας ἐκάλεσεν»[4076]. Ἤτοι εἰς τὸ ἓν πνευματικὸν ἔθνος, τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν[4077], ἐν ᾗ τὰ ἄλλα ἔθνη δὲν ἀφανίζονται, ἀλλὰ ἁγιάζονται καὶ δοξάζονται. Διό, μετὰ τὴν δημηγορίαν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, οἱ «ἀκούσαντες» ἐνθέως «κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ, εἶπόν τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς Ἀποστόλους· τί ποιήσομεν, ἄνδρες ἀδελφοί; Πέτρος δὲ ἔφη πρὸς αὐτούς· μετανοήσατε καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»[4078]. «Οἱ μὲν οὖν, ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι»[4079].

Τρισχίλιαι αἱ πρῶται ἀναγεννηθεῖσαι ψυχαὶ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος. Τρίτην ὥραν[4080] κατῆλθεν ἐπὶ τοὺς μαθητὰς τὸ Πνεῦμα τὸ

4072. Χρυσοστόμου, PG. 60, 41.
4073. Πράξ. β´ 1 - 4.
4074. Ὄρθρου Πεντηκοστῆς.
4075. Πράξ. β´ 7, 8, 11.
4076. Ὄρθρου Πεντηκοστῆς.
4077. Χρυσοστόμου, PG. 58, 647 - 648.
4078. Πράξ. β´ 37 - 38.
4079. Πράξ. β´ 41.
4080. Πράξ. β´ 15.

Ἅγιον. Καὶ «τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ» κατέβη ὁ Θεὸς ἐπὶ «τὸ ὄρος τὸ Σινά»[4081] τὴν πεντηκοστὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐξόδου ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὅπερ τύπος ἐστὶ τῆς νῦν καινῆς Πεντηκοστῆς (ἰ. ἀ. σ. 146 - 150). Ὄρος ἐκεῖ, τὸ ὄρος Σινά. Ὄρος καὶ ἐνταῦθα, τὸ ὄρος Σιών, ἀμφότερα δὲ δηλοῦσι τὴν Ἐκκλησίαν (ἰ. ἀ. σ. 148, 179). Ὁ Θεὸς κατέβη ἐπὶ τὸ ὄρος Σινὰ καὶ ἀπεκαλύφθη εἰς τοὺς τότε υἱοὺς Ἰσραήλ. Ὁ αὐτὸς ἐν Τριάδι Θεὸς κατέβη καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος Σιὼν καὶ ἀπεκαλύφθη εἰς τὸν νέον Ἰσραὴλ τῆς Χάριτος. Ἐκεῖ καπνὸς καὶ γνόφος. Ἐνταῦθα τηλαυγὴς φανέρωσις τοῦ μυστηρίου τῆς τρισηλίου Θεότητος. Ἐκεῖ νεφέλη γνοφώδης. Ἐνταῦθα ἡ παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διαλάμπουσα. Ἐκεῖ φωναί, ἐνταῦθα «ἦχος ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας»[4082] θείας Χάριτος ἀναγεννώσης. Ἐκεῖ πῦρ, ἐνταῦθα «γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς»[4083] καθάρσεως Πνεύματος Ἁγίου. Ἐκεῖ «φωναὶ» σάλπιγγος «προβαίνουσαι ἰσχυρότεραι σφόδρα»[4084]. Ἐνταῦθα οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι κηρύττουσιν ἐν Πνεύματι τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς, ἀρξάμενοι ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. Ἐκεῖ ἀστραπαί, ἐνταῦθα οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι καὶ Εὐαγγελισταὶ καταλάμπουσι τὴν οἰκουμένην διὰ τοῦ θείου φωτὸς τῆς ἀποκαλύψεως «τοῦ Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ»[4085]. Ἐκεῖ ὁ Μωυσῆς «ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους»[4086]. Ἐνταῦθα «κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας» «Χριστός», ὃς «ἐστὶ σωτὴρ τοῦ σώματος» «τῆς Ἐκκλησίας»[4087]. Ἐκεῖ καθαρότης ἱματίων. Ἐνταῦθα καθαρότης ψυχῶν βεβαπτισμένων «ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρὶ»[4088] «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»[4089].

ιβ΄) Η ΟΓΔΟΗ ΗΜΕΡΑ

Τὸ Σάββατον ἀριθμεῖται ἑβδόμη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος. Μετὰ τὴν ἑβδόμην ταύτην ἡμέραν ἀκολουθεῖ ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος, τὴν ὁποίαν οἱ θεοδίδακτοι υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀκάλουν «μίαν σαββάτων»[4090] καὶ οἱ ἐθνικοὶ «τοῦ ἡλίου ἡμέραν»[4091]. Ὁ θεῖος λόγος ἀποκαλεῖ ταύτην καὶ ὀγδόην ἡμέραν, ἣν δέχεται ὡς τύπον τῆς Κυριακῆς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, τῆς ἐν τῷ παρόντι καινῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, καὶ τῆς ζωῆς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

4081. Ἐξόδ. ιθ΄ 16, 20.
4082. Πράξ. β΄ 2.
4083. Πράξ. β΄ 3.
4084. Ἐξόδ. ιθ΄ 19.
4085. Μάρκ. α΄ 1.
4086. Ἐξόδ. ιθ΄ 20.
4087. Ἐφεσ. ε΄ 23.
4088. Ματθ. γ΄ 11.
4089. Ματθ. κη΄ 19.
4090. Ματθ. κη΄ 1.
4091. Ἰουστίνου Μάρτυρος, ΒΕΠΕΣ, 3, 198.

Ἡ ὀγδόη τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἡ ζωὴ «τοῦ μέλλοντος αἰῶνος»[4092] λέγεται καὶ ὀγδόη ἡμέρα, ὡς ἐρχομένη μετὰ τὸν παρόντα αἰῶνα τῆς ἑβδόμης ἡμέρας, ἢ τὸν ἑβδοματικὸν χρόνον τῆς ἐπιγείου ζωῆς (ἰ. ἀ. σ. 20-21, 48-49, 222, 350). Περὶ τῆς ὀγδόης ταύτης ὁμιλεῖ καὶ «ὁ ψαλμῳδὸς ἔν τισιν ἐπιγραφαῖς τῶν ψαλμῶν»[4093], ὡς π.χ. «εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, ὑπὲρ τῆς ὀγδόης· ψαλμὸς τῷ Δαυΐδ»[4094]. «Ὀγδόην» τὴν ἡμέραν ταύτην «προσηγόρευσεν (ὠνόμασεν)» ὁ προφήτης, διὰ τὸ ὅτι ἔξω κεῖται «τοῦ ἑβδοματικοῦ τούτου χρόνου» τοῦ παρόντος αἰῶνος[4095]. Δηλαδή, «τοῦ ἑβδοματικοῦ παυσαμένου χρόνου, ἐνστήσεται (θὰ ἀρχίσῃ) ἡμέρα ὀγδόη, μετὰ τὴν ἑβδόμην» τοῦ παρόντος βίου[4096]. Οὕτως ἡ ὀγδόη «πέρας τε τοῦ ἐνεστῶτος χρόνου γίνεται καὶ ἀρχὴ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος»[4097]. Ὀγδόη «ἐστὶν ὁ ἐφεξῆς αἰών, ὅλος μία ἡμέρα γενόμενος»[4098], ἐπειδὴ «ἀνέσπερον καὶ ἀδιάδοχον καὶ ἀτελεύτητον τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἶδεν (γνωρίζει)» ὁ θεῖος «λόγος»[4099]. «Μία γὰρ εἰς τὸ διηνεκὲς παραμένει» ἡ ὀγδόη ἡμέρα[4100]. Ταύτην «τὴν ἄπαυστον ἡμέραν», τὴν μέλλουσαν «κατάστασιν», «τὸν ἄληκτον ἐκεῖνον καὶ ἀγήρω (ἄνευ γήρατος καὶ θανάτου) αἰῶνα»[4101], ἡμέραν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ καλεῖ ὁ προφήτης. Ἡ «ἡμέρα γὰρ Κυρίου, φησί, μεγάλη καὶ ἐπιφανής[4102]»[4103].

Τὴν ὀγδόην ταύτην ἡμέραν θὰ γίνῃ ἡ «ἀπὸ τοῦ τάφου» ἀναχώρησις τῶν σωμάτων τῶν ἀνθρώπων ἡ καθολικὴ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν[4104] καὶ ἡ γενικὴ κρίσις. Διὸ «ὀγδόη λέγεται ἡμέρα ὁ αἰὼν ὁ τῆς κρίσεως»[4105]. «Ἐν ταύτῃ» «ἡ δικαία τοῦ Θεοῦ γίνεται κρίσις, ἑκάστῳ τὸ κατ' ἀξίαν νέμουσα»[4106]. Τότε «ἀπελεύσονται» οἱ μὲν κατακεκριμένοι «εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον»[4107]. «Ἴδιον δὲ τῆς ὀγδόης» ἐστίν, ὅτι ἐν αὐτῇ δὲν δίδεται καιρὸς παρασκευῆς «ἀγαθῶν ἢ κακῶν», ἀλλὰ ἀνταπόδοσις κατὰ τὰ ἔργα τῆς παρούσης ζωῆς[4108]. Ὁ «ἁμαρτωλὸς ἑπτάκις, ὁ καθ' ὑπερβολὴν» ἁμαρτωλὸς «ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ ἐκδικηθήσεται. Ὁ δίκαιος ἑπτάκις τιμηθήσεται, ὁ καθ' ὑπερβολὴν δίκαιος ἑβδομηκοντάκις ἑπτά»[4109] (ἰ. ἀ. σ. 48). Διὸ ὁ Θεὸς ἐνταῦθα «νομοθετεῖ τὴν μετάνοιαν», «ὡς ἐν τῷ ᾅδῃ τῆς τοιαύτης

4092. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
4093. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 192.
4094. Ψαλμ. 6, 1.
4095. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 204.
4096. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 609.
4097. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 548.
4098. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 505.
4099. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 204.
4100. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 612.
4101. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 192.
4102. Ἰωήλ. β' 11, Πράξ. β' 20.
4103. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 204.
4104. Ἀναστασίου Σιν. PG. 89, 369.
4105. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 288.
4106. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 612.
4107. Ματθ. κε' 46.
4108. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 548.
4109. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 288.

σπουδῆς ἀπρακτούσης»[4110]. Ἐνταῦθα «ροώδης (ρέουσα)» «καὶ παροδικὴ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἐστιν ἡ σύστασις»[4111], διὸ μεταβάλλεται ὁ ἄνθρωπος καὶ εἶναι δεκτικὸς ἀλλοιώσεως, μετανοίας καὶ σωτηρίας. Ἀλλὰ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα, «παυσαμένης» τότε «τῆς ροώδους κινήσεως», θὰ ἔλθωσι «τὰ μηκέτι σαλευόμενα, ὧν μεταβολὴ καὶ ἀλλοίωσις οὐκέτι ἅπτεται, ἐν τοῖς αὐτοῖς ὡσαύτως ἀεὶ πρὸς τοὺς ἐφεξῆς αἰῶνας διαμενούσης ἐκείνης τῆς κτίσεως»[4112]. Τὴν ὀγδόην ἡμέραν «οὐκέτι θυσία ἢ λατρεία ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσφέρεται τῷ Θεῷ»[4113], ἀλλὰ κρατεῖ «φοβερὰ» «τις ἐκδοχὴ κρίσεως καὶ πυρὸς ζῆλος, ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους»[4114]. Διὸ ὁ νόμος περὶ τῆς ὀγδόης τῶν ἑορτῶν τῆς Παλαιᾶς ὥριζε, «πᾶν ἔργον λατρευτὸν οὐ ποιήσετε» ἐν αὐτῇ, ἤγουν λατρείας καὶ θυσίας «ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἀφέσεως»[4115] (ἴ. ἀ. σ. 12, 175).

Τὴν ἄληκτον ἐκείνην ὀγδόην ἡμέραν αἰώνιος θὰ εἶναι καὶ ἡ θεία δόξα καὶ μακαριότης τῶν δικαίων ἐν Χριστῷ. Τότε ὁ Θεὸς θὰ ποιήσῃ τὰ «πάντα» «καινά»[4116], «οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν»[4117], «ἐν οἷς δικαιοσύνη (ἀρετὴ) κατοικεῖ»[4118]. Τότε θὰ ἀποκαλύψῃ Κύριος «τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καινήν», ἤτοι τὴν Ἐκκλησίαν, «καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἡτοιμασμένην ὡς νύμφην, κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς» Χριστῷ[4119] καὶ κληρονομοῦσαν «αἰώνιον βασιλείαν»[4120]. «Κληρονομοῦσά ἐστιν» «ἡ Ἐκκλησία»[4121] καὶ λαμβάνει, «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη»[4122]. Ἐν ταύτῃ «τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν» «οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος»[4123] καὶ ἄρρητος εἶναι «ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας»[4124] καὶ τῆς μακαριότητος τῆς αἰωνίου ζωῆς. Νῦν, λέγει ὁ Ἀπόστολος, «ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ· ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ»[4125]. Τότε «ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα καὶ ὀψόμεθα αὐτόν, καθὼς ἐστι»[4126]. «Περιπόθητος» δὲ ἐστι «τοῖς ἁγίοις ἡ τοῦ Χριστοῦ παρουσία»[4127]. Διό, προσευχόμενοι ἀδιακόπως πρὸς τὸν Θεόν, θεοφρόνως λέγουσιν· «ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου»[4128].

4110. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 548.
4111. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1168.
4112. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 609.
4113. Ἀναστασίου Σιν. PG. 89, 368.
4114. Ἑβρ. ι' 27.
4115. Ἀναστασίου Σιν. PG. 89, 369.
4116. Ἀποκαλύψ. κα' 5.
4117. Ἀποκαλύψ. κα' 1.
4118. 2 Πέτρ. γ' 13.
4119. Ἀποκαλύψ. κα' 2.
4120. 2 Πέτρ. α' 11.
4121. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 40.
4122. 1 Κορινθ. 2, 9.
4123. Ματθ. ιγ' 43.
4124. Ἐφεσ. α' 18.
4125. Κολασ. γ' 3 - 4.
4126. 1 Ἰωάν. γ' 2.
4127. Ἀνδρέου Καισ., PG. 106, 453.
4128. Ματθ. στ' 10.

«Καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη» Ἐκκλησία «λέγουσιν· ἔρχου»[4129]. Καὶ ὁ Κύριος λέγει· «ναὶ ἔρχομαι ταχύ»[4130].

Ἡ ὀγδόη τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. «Ὀγδόην» ὅμως «ἡ Γραφὴ» ὀνομάζει καὶ «τὴν κατὰ τὴν ἑβδόμην τοῦ παρόντος αἰῶνος ζωὴν καὶ διαγωγήν»[4131], ἥτις οὐ «πρὸς τὸν παρόντα» βλέπει «χρόνον», ἀλλὰ πρὸς «τὴν ἐλπιζομένην». «ζωὴν» τῆς ἀληθινῆς ὀγδόης ἡμέρας[4132]. Τὴν ὀγδόην ἐκείνην ἡμέραν θὰ γίνῃ «ἡ ἀληθινὴ περιτομὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως» διὰ τῆς ἀναστάσεως «καὶ τὸ ἀληθινὸν καθάρσιον τοῦ ἀληθινοῦ ῥύπου. Ῥύπος δὲ ἀνθρώπου» ἐστὶν «ἡ ἁμαρτία»[4133]. «Καὶ οὕτω δεχόμεθα τὸν περὶ τῆς ὀγδόης νόμον» τῆς περιτομῆς, «τὸν καθαίροντά τε καὶ περιτέμνοντα»[4134]. Λέγει γὰρ ἡ Παλαιά· «καὶ παιδίον ὀκτὼ ἡμερῶν περιτμηθήσεται»[4135] (ἰ. ἀ. σ. 98 - 99). «Ὁ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ποιησάμενος» Χριστὸς «τότε», τὸν καιρὸν τῆς ὀγδόης, «εἰς τὸ πᾶν ἐκκαθαίρει (καθαρίζει ἐντελῶς)» ἀπὸ τοῦ ῥύπου τῆς ἁμαρτίας, ἥτις νῦν, μετὰ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, «συναποτικτομένη τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει» ὑπάρχει, κατὰ τὸ «ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου[4136]»[4137]. Ἡ κάθαρσις ὅμως ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἄρχεται καὶ συντελεῖται ἀπὸ τῆς παρούσης ζωῆς, διὰ τῆς περιτομῆς «καρδίας ἐν πνεύματι»[4138] καὶ «διὰ τῆς τεμνούσης τὸ ἀκάθαρτον πέτρας», «ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός, τουτέστι τῆς ἀληθείας ὁ λόγος»[4139]. Ἐν πίστει καὶ Χάριτι καὶ τῇ τῆς Ἐκκλησίας πολιτείᾳ, γίνεται ἡ ἀπαρχὴ «τῆς αἰωνίου» «βιοτῆς»[4140], ἥτις ποιεῖ ἀπὸ τοῦ νῦν τὴν ὀγδόην «ἄλλου κόσμου ἀρχήν»[4141].

Οὕτως ἐν Χριστῷ κόσμος πλάττεται νέος. Οὐρανὸς καινός, ἤτοι «τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως», ἥτις φωταγωγεῖ πᾶσαν τὴν κτίσιν. Καὶ γῆ καινή, ἤγουν ἡ ἀγαθὴ καρδία, ἡ πίνουσα «τὸν ἐπ᾽ αὐτῇ ἐρχόμενον ὑετὸν (βροχὴν)» τοῦ θείου λόγου καὶ ἁδρύνουσα (ὡριμάζουσα) «τὸν πολύχουν (πολύκαρπον) στάχυν» τῶν καλῶν ἐν Χριστῷ ἔργων. Καὶ θάλασσα καινή, δηλαδὴ «τὸ βάθος» τοῦ ἀποκαλυπτομένου «πλούτου τῆς σοφίας τε καὶ γνώσεως» τοῦ Χριστοῦ. Προσέτι, «πόαι (χόρτα) καὶ βλαστήματα (ἄλλα φυτά)» εἶναι «ἡ ἀγαθὴ διδασκαλία καὶ τὰ θεῖα δόγματα, ἅπερ ὁ λαὸς τῆς νομῆς, τουτέστιν

4129. Ἀποκαλύψ. κβ´ 17.
4130. Ἀποκαλύψ. κβ´ 20.
4131. Ἀναστασίου Σιν., PG. 89, 1080.
4132. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 504, 505.
4133. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 609.
4134. Γρηγορ. Νύσσης, αὐτόθι.
4135. Γενέσ. ιζ´ 12.
4136. Ψαλμ. 50, 7.
4137. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 609.
4138. Ρωμ. β´ 29.
4139. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 609.
4140. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 841.
4141. Βαρνάβα, ΒΕΠΕΣ, 2, 240.

ἡ ποίμνη τοῦ Θεοῦ ἐπινέμεται (βόσκει)». «Δένδρα δέ, ποιοῦντα καρπὸν» καλόν, εἶναι «ἡ τῶν» θείων «ἐντολῶν ἐργασία». «Ἐν ταύτῃ τῇ κτίσει, ἥλιος μὲν ἐστιν ὁ καθαρὸς βίος» τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Χριστοῦ, «ἄστρα δὲ αἱ ἀρεταί, ἀὴρ δὲ ἡ διαφανὴς πολιτεία»[4142]. Καὶ «ἄνθρωπος, πλάσσεται ἄλλος»[4143] καὶ «κτίζεται ὁ ἀληθινὸς ἄνθρωπος, ὁ κατ' εἰκόνα γενόμενος Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν»[4144], «ὁ διὰ τῆς ἄνωθεν γεννήσεως ἀνακαινιζόμενος». «Κόσμου γὰρ κτίσις ἐστὶν ἡ τῆς Ἐκκλησίας κατασκευή». Ἐν ταύτῃ «φωστήρων φύσις ἑτέρα γίνεται», περὶ ὧν λέγει ὁ Κύριος «ὅτι "ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου"[4145]» καὶ ὁ Ἀπόστολος «"ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ"[4146]». «Καὶ ἀστέρες» πάλιν «πολλοί, οἱ ἐν τῷ στερεώματι τῆς πίστεως ἀνατέλλοντες». «Καὶ πολλοὶ ἥλιοι κτίζονται», διὰ τῶν ἀκτίνων «τῶν ἀγαθῶν ἔργων» «τὴν οἰκουμένην φωτίζοντες», ὡς εἶπεν ὁ Ποιητὴς περὶ «τῶν τοιούτων ἡλίων· "λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων"[4147], καὶ "τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος"[4148]»[4149]. Οὕτως «οὐρανὸς πολύφωτος ἡ Ἐκκλησία ἀνεδείχθη, ἅπαντας φωταγωγοῦσα τοὺς πιστούς»[4150].

Ὁ Χριστὸς οἰκοδομεῖ καὶ μεγαλύνει «τὴν Ἐκκλησίαν» «διὰ τῆς προσθήκης τῶν σωζομένων», καὶ «ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους τὴν αὔξησιν ποιεῖται τοῦ σώματος αὐτοῦ[4151]»[4152]. «Καὶ γὰρ ἡ Ἐκκλησία σῶμά ἐστι» Χριστοῦ[4153] καὶ ὁ Χριστός, «ἐπειδὴ πολλαχῇ (πολλάκις) Χριστὸς ἡ Ἐκκλησία παρὰ τοῦ Παύλου κατονομάζεται»[4154]. Διὸ «ὁ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν βλέπων, πρὸς τὸν Χριστὸν ἄντικρυς βλέπει»[4155]. «Ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία» «ὁδὸς βασιλικὴ» ἐστι «καὶ ὁδοιπορία τῆς ἀληθείας»[4156]. «Ὥσπερ τοίνυν ὁ πρὸς τὸν αἰσθητὸν ἀπιδὼν (προσεκτικῶς ἰδὼν) κόσμον» καὶ ἐκ τοῦ κάλλους «τῶν ὄντων» τὴν «σοφίαν κατανοήσας, ἀναλογίζεται διὰ τῶν ὁρωμένων τὸ ἀόρατον κάλλος» τοῦ Δημιουργοῦ «καὶ τὴν πηγὴν τῆς σοφίας», οὕτω καὶ ἐνταῦθα. Ὁ «πρὸς τὸν καινὸν τοῦτον κόσμον τῆς κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν κτίσεως βλέπων, ὁρᾷ ἐν αὐτῷ τὸν πάντα· ἐν πᾶσιν ὄντα καὶ γινόμενον» Χριστόν. Οὕτω, «διὰ τῶν χωρητῶν τε καὶ καταλαμβανομένων», χειραγωγεῖται «ὑπὸ

4142. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 605.
4143. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1049.
4144. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 605.
4145. Ματθ. ε' 14.
4146. Φιλιππησ. β' 15.
4147. Ματθ. ε' 16.
4148. Ματθ. ιγ' 43.
4149. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1049.
4150. Ὄρθρου 13ης Σεπτεμβρίου.
4151. Ἐφεσ. δ' 16.
4152. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1048.
4153. Χρυσοστόμου, PG. 48, 1032.
4154. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 385.
4155. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1048.
4156. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 1036.

τῆς» ὀρθοδόξου «πίστεως» εἰς «τὴν γνῶσιν πρὸς τὸ ἀχώρητον»[4157].

Ἡ Ὀγδόη καὶ Κυριακὴ ἡμέρα. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ὀγδόη ἡμέρα λέγεται ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ἀρχὴ δὲ καὶ τύπος τῆς ὀγδόης ταύτης εἶναι ἡ Ὀγδόη ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἤτοι ἡ Κυριακή. Κυριακὴ ὠνομάσθη ἐκ τοῦ ἀναστάντος Κυρίου. «Τὴν ἀναστάσιμον τοῦ Κυρίου ἡμέραν» «Κυριακὴν φαμεν (λέγομεν)»[4158] καὶ αὐτὴν ὡς «τὴν βασιλίδα» καὶ «τὴν ὕπατον (ὑπερτάτην) πασῶν τῶν ἡμερῶν» ἔχομεν[4159]. Ἡ Κυριακὴ τῆς ἀναστάσεως εἶναι «τὸ ἅγιον Πάσχα καὶ περιβόητον, ἡ βασίλισσα τῶν ἡμερῶν ἡμέρα καὶ ἡ λαμπρὰ νύξ», ἡ «λύουσα τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας»[4160]. Αὐτὴ ἡ Κυριακὴ καὶ Ὀγδόη ἡμέρα, «ἡ μία τῶν σαββάτων, ἡ βασιλὶς καὶ κυρία»[4161], ἐστὶν ἀνανέωσις κτίσεως καὶ ἄλλου κόσμου ἀρχή. Πλήρωσις νόμου καὶ ἀνακεφαλαίωσις πάντων «ἐν τῷ Χριστῷ», τῶν ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς «ἐν αὐτῷ»[4162]. Ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁρῶνται τὰ παλαιὰ καὶ τὰ μέλλοντα, τὰ μὲν ὡς πλήρωσις, τὰ δὲ ὡς τύπος. Ἐν αὐτῇ «ὅλος ὁ νόμος κρέμαται καὶ οἱ Προφῆται»[4163].

«Πάντα τύπος ἦν τὰ πάλαι» τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης «τῶν νέων»[4164] τῆς Καινῆς Διαθήκης. Οἱ τύποι ἐκεῖνοι δὲν κατελύθησαν, ἀλλὰ ἐπληρώθησαν. Διὸ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ «οὔτε ἀποβάλλομεν τὸν νόμον, οὔτε ταπεινῶς ἐκδεχόμεθα»[4165]. Οὕτω, πολλοὶ τύποι τῆς Παλαιᾶς πληρωθέντες ἔπαυσαν, καθ' ὅτι προσωρινοί. Ὡς εἶναι ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις Ναὸς τοῦ Σολομῶντος, καὶ ἡ περὶ αὐτὸν νομικὴ λατρεία τῶν ζῳοθυσιῶν καὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων[4166]. Ἕτεροι ὅμως τύποι τῆς Παλαιᾶς διετηρήθησαν καὶ ἐν τῇ Καινῇ, ἀλλὰ «ἐν πνεύματι» τῆς ἀληθείας καὶ Χάριτος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[4167]. Ὡς εἶναι ἡ χρῆσις τοῦ θυμιάματος, τῶν φώτων κ.ἄ. Διὸ ἡ Ἐκκλησία ὁρίζει διὰ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου «καὶ θυμιαμάτων καὶ φώτων προσαγωγήν»[4168]. Εἰσὶ δὲ καὶ τύποι τῆς Παλαιᾶς, οἵτινες μᾶλλον ἐτονίσθησαν καὶ ἔλαμψαν ἐν τῇ Καινῇ. Τοιοῦτος εἶναι π.χ. ὁ τύπος τοῦ τιμίου Σταυροῦ τοῦ

4157. Γρηγορίου Νύσσης, PG. 44, 1049 - 1052.
4158. Ἀποστ. Διαταγῶν, ΒΕΠΕΣ, 2, 126.
4159. Ἰγνατίου Θεοφόρου, ΒΕΠΕΣ, 2, 295 - 296.
4160. Γρηγορ. Θεολόγου, ΒΕΠΕΣ, 59, 124.
4161. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 841.
4162. Ἐφεσ. α' 10.
4163. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 36, 642.
4164. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 79.
4165. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 604.
4166. Χρυσοστόμου, PG. 48, 880.
4167. Ἰωάν. δ' 23.
4168. Ὅρου Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 377.

Κυρίου[4169], «τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου», ὃ «φανήσεται» καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ παρουσίᾳ[4170]. Τὰ ἀνωτέρω ἰσχύουσι προκειμένου καὶ περὶ τοῦ χρόνου. Πολλοὶ χρόνοι λατρείας τῆς Παλαιᾶς ἔπαυσαν, ὡς εἶναι σάββατα καὶ νουμηνίαι. Ὁ Χριστὸς «οὐ μόνον οὐκ ἐκέλευσε παρατηρεῖν» ταύτας, «ἀλλὰ καὶ ἀπέλυσεν ἡμᾶς τῆς ἀνάγκης ταύτης»[4171]. Προσέτι ἡ «φυλακὴ» τούτων «φέρει» «κόλασιν»[4172], καθ' ὅτι «τὸ ποτε ἔννομον παράνομόν ἐστι νῦν»[4173]. Διὸ ὁ Ἀπόστολος ἔγραφε πρὸς Γαλάτας: «Ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς! Φοβοῦμαι ὑμᾶς, μήπως εἰκῇ (ματαίως) κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς»[4174]. Ἕτεροι ὅμως χρόνοι τῆς Παλαιᾶς τηροῦνται, ὡς εἶναι ὁ τῆς ἰσημερίας. Διὸ τὸ χριστιανικὸν Πάσχα τελεῖται «μετὰ ἰσημερίαν», καθὼς καὶ τὸ νομικόν[4175]. Ἄλλοι πάλιν χρόνοι τῆς Παλαιᾶς ἐτονίσθησαν ἐν τῇ Καινῇ καὶ ἐλαμπρύνθησαν, ὡς εἶναι ἡ μία ἡμέρα τῆς δημιουργίας, ἡ προτυποῦσα «τὴν ἁγίαν Κυριακήν, τὴν τῇ ἀναστάσει τοῦ Κυρίου τετιμημένην»[4176]. Τὰ ἀνωτέρω τηροῦνται προκειμένου καὶ περὶ τοῦ τόπου. Ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις μοναδικὸς Ναὸς τοῦ νόμου κατελύθη καὶ χριστιανικοὶ ναοὶ ἀνεγείρονται πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης. Οἰκοδομοῦνται ὅμως κατὰ τὸν θεόσδοτον τύπον τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου καὶ τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος τῆς Παλαιᾶς, ἀλλὰ «ἐν πνεύματι»[4177] τοῦ Εὐαγγελίου.

Διατὶ πάλιν τύποι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ; Διότι «πρὸς ἕτερον βίον ὁδεύομεν καὶ τὰ παρόντα σκιὰ» εἶναι «τῶν μελλόντων, καὶ οὐδέπω πρὸς τὰ ἄδυτα ἀφικνούμεθα (φθάνομεν), ἀλλ' ἔτι ἐν σκηνῇ ἐσμεν τῷ παρόντι βίῳ (εἰς τὸν παρόντα βίον). Ἡ γὰρ σκηνὴ τῶν λυομένων»[4178] ἐστίν. «Ὡς δὲ πάντα τύπος ἦν τὰ πάλαι τῶν νέων, οὕτω τύπος τῆς ἄνω χαρᾶς καὶ ἡ νῦν ἐστιν ἑορτὴ»[4179] τῆς Κυριακῆς τῆς ἀναστάσεως. Διὸ «βλέπομεν» «ἄρτι δι' ἐσόπτρου καὶ ἐν αἰνίγματι»[4180], δηλαδὴ ἔχοντες «μερικωτάτην τὴν παροῦσαν γνῶσιν»[4181]. «Τότε δέ», ἤτοι ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, θὰ ἴδωμεν «πρόσωπον πρὸς πρόσωπον»[4182] τὴν ἀλήθειαν, ἤγουν τὸν Χριστόν, «ὅτι ὀψόμεθα αὐτόν, καθὼς ἐστιν»[4183]. Οἱ πιστοὶ «τὴν τῶν» παλαιῶν «συμβόλων ἔκβασιν ὁρῶντες», εὐφραινόμε-

4169. Ἰωάν. γ' 14.
4170. Ματθ. κδ' 30.
4171. Χρυσοστόμου, PG. 48, 866.
4172. Χρυσοστόμου, PG. 61, 657.
4173. Χρυσοστόμου, PG. 48, 876.
4174. Γαλάτ. δ' 10 - 11.
4175. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 360, 364.
4176. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 204.
4177. Ἰωάν. δ' 23.
4178. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 237.
4179. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 79.
4180. 1 Κορινθ. ιγ' 12.
4181. Χρυσοστόμου, PG. 61, 287.
4182. 1 Κορινθ. ιγ' 12.
4183. 1 Ἰωάν. γ' 2.

θα ἐπὶ τῇ ἀναστάσει τοῦ Κυρίου «ἐνθέως»[4184]. Προσδοκῶντες δὲ «ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος»[4185], λέγομεν πρὸς τὸν Ἀναστάντα: «δίδου ἡμῖν ἐκτυπώτερον σοῦ μετασχεῖν ἐν τῇ ἀνεσπέρῳ ἡμέρᾳ τῆς βασιλείας σου»[4186]. Εἶναι εἰσέτι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν τὰ θεοπαράδοτα σύμβολα, αἱ σκιαὶ καὶ οἱ τύποι. Διὸ «καὶ τύποι ταῖς Ἐκκλησίαις» «ἐκ τῶν Πατέρων ἡμῶν καλῶς καὶ βεβαίως παρεδόθησαν»[4187], ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος[4188]. Ὑπάρχει λοιπὸν καὶ ἐν προκειμένῳ ἀνάγκη ὀρθοδόξου καὶ πολλῆς κατὰ Χριστὸν μαθητείας, πρὸς διάκρισιν καὶ γνῶσιν τῆς ἀληθείας. Ἐν τῷ φωτὶ τῆς Ὀρθοδοξίας Κυρίου διαβλέπομεν, τίνες παλαιοὶ τύποι ἀπῆλθον, τίνες ὑφίστανται εἰσέτι εὐαγγελικῶς φωταγωγούμενοι καὶ τίνες ὑπερλάμπουσιν. Ἐν τῇ ἑβδόμῃ διὰ τῆς ὀγδόης πρὸς τὴν ὄντως ὀγδόην πορευόμεθα. Δηλαδή, ἐν τῇ ἑβδόμῃ τοῦ παρόντος αἰῶνος διατρέχομεν τὸν ἑβδοματικὸν καὶ ροώδη (ρέοντα) τοῦτον χρόνον, ἀρχόμενοι ἐκ τῆς Ὀγδόης τῆς Κυριακῆς τῆς ἀναστάσεως, ὁδεύοντες διὰ τῆς βιοτῆς τῆς μακαρίας ὀγδόης τοῦ Κυρίου ἡμέρας καὶ φερόμενοι πρὸς τὴν ἄληκτον ἡμέραν τῆς ὄντως ὀγδόης, ἤτοι τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ δόξης τοῦ ἀναστάντος Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ.

Ἡ Κυριακὴ τῆς ἀναστάσεως ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν μίαν ἡμέραν τῆς δημιουργίας. Διό, ὡς μία ἐκλήθη ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἑξαημέρου δημιουργίας, οὕτω μία ὠνομάσθη καὶ ἡ Κυριακή, καθ' ὅτι εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἐν Χριστῷ ἀναδημιουργίας (ἰ. ἀ. σ. 19). «Ὥσπερ ἡ πρώτη κτίσις τὴν ἀρχὴν ἀπὸ Κυριακῆς», ἤτοι ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας, «λαμβάνει», «οὕτω καὶ ἡ δευτέρα» κτίσις, ἤγουν ἡ ἐν Χριστῷ ἀνακαίνισις, «πάλιν ἐκ τῆς αὐτῆς»[4189] ἄρχεται. «Κτίσις» δὲ «λέγεται, οὐ μόνον ἡ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγή, ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς οὐσίας διαφθαρείσης εἰς τὸ βέλτιον μεταβολή»[4190]. Σκότος ὑπῆρχεν ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς δημιουργίας, σκότος ἦτο καὶ ἡ νὺξ τῆς Κυριακῆς τῆς ἀναστάσεως. Ὑπὸ σκότους ἐκαλύπτετο τότε ὁ ὑλικὸς κόσμος, ἐν σκότει ἐκάθητο νῦν καὶ ὁ κόσμος τῆς ἀποστασίας. Φῶς ἐγένετο ἐν τῷ σκότει τῆς μιᾶς ἡμέρας, φῶς διέλαμψε καὶ ἐν τῇ νυκτὶ τῆς Κυριακῆς διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Ἐπειδὴ «πρώτη ἐστὶν ἡμέρα, ἐν ᾗ ὁ Θεός, τὸ σκότος καὶ τὴν ὕλην τρέψας, κόσμον ἐποίησε, καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἡμέτερος Σωτήρ, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐκ νε-

4184. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 841.
4185. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
4186. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 844.
4187. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 31, 195.
4188. Ὅρου Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 377.
4189. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 612.
4190. Μ. Φωτίου, PG. 101, 860.

κρῶν ἀνέστη»[4191]. Διὰ τῆς ἀναστάσεως, «τὸ ἄχρονον φῶς, ἐκ τάφου σωματικῶς πᾶσιν ἐπέλαμψεν». Ὅτε Χριστὸς «ἐκ τοῦ τάφου ὡραῖος δικαιοσύνης ἡμῖν ἔλαμψεν ἥλιος», τότε «τῷ ἀπροσίτῳ φωτὶ τῆς ἀναστάσεως» «πάντα πεπλήρωται φωτός, οὐρανός τε καὶ γῆ καὶ τὰ καταχθόνια»[4192]. Ἔκτοτε «φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσιν»[4193]. Ὁ ἀναστὰς Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, «τὸ φῶς τοῦ κόσμου»[4194], «τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν», «φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον»[4195] καὶ ἀναγεννώμενον ἐν πίστει τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ «ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος»[4196]. Ἡ δὲ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία πάντας καλεῖ πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν, λέγουσα: «Δεῦτε, λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός, καὶ δοξάσατε Χριστόν, τὸν ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν»[4197]. Πάλιν ἐν πνευματικῷ φωτὶ τὰ ἔργα ὑμνοῦσι τὸν Δημιουργὸν καὶ πληροῦται ὁ τύπος τῆς ᾠδῆς τοῦ Μωυσέως, «ᾄσωμεν τῷ Κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται»[4198] (ἰ. ἀ. σ. 140 - 141).

«Τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ» τῆς ἀναστάσεως, ὁ Χριστός, «μετὰ τὸ πάθος ἀναστάς, γάμον συνῆπτε τῇ Κανᾷ», ἤγουν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ Ἐκκλησία, ἔρημος οὖσα μέχρι τοῦδε, κληρονομεῖ αὐτὸν τὸν ἀναστάντα Κύριον τῆς δόξης[4199] (ἰ. ἀ. σ. 266). Διὸ κρατεῖ «εὐφροσύνη αἰώνιος»[4200]. Ἐν τῷ Πάσχᾳ Κυρίου, «οἱ ταῖς τοῦ ᾅδου σειραῖς συνεχόμενοι», «δεδορκότες (ἰδόντες)» «τὴν ἄμετρον» «εὐσπλαγχνίαν» τοῦ Σωτῆρος, «πρὸς τὸ φῶς ἠπείγοντο (ἔσπευδον)» «ἀγαλλομένῳ ποδί, Πάσχα κροτοῦντες αἰώνιον»[4201]. Οὐρανοὶ ηὐφραίνοντο, γῆ δὲ ἠγαλλιᾶτο. Πρώτη φωνὴ τοῦ ἀναστάντος Κυρίου ἦτο, «χαίρετε»[4202]. Αἱ μυροφόροι «ἔδραμον» πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ «μετὰ» «χαρᾶς μεγάλης»[4203]. «Οἱ μαθηταί, ἰδόντες τὸν Κύριον» ἀναστάντα, «ἐχάρησαν»[4204]. Καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, «ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ, μετὰ χαρᾶς μεγάλης»[4205]. Κατόπιν εὐαγγελιζόμενοι τὴν οἰκουμένην «ἐποίουν χαρὰν μεγάλην»[4206], γενόμενοι «συνεργοὶ» «τῆς χαρᾶς» τῶν Χριστιανῶν[4207]. Ἔκτοτε τὸ «χαίρετε» τοῦ ἐν δόξῃ Κυρίου διατρέχει

4191. Ἰουστίνου Μάρτυρος, ΒΕΠΕΣ, 3, 198.
4192. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 440 - 441.
4193. Λειτουργίας Προηγιασμένων.
4194. Ἰωάν. η΄ 12.
4195. Ἰωάν. α΄ 9.
4196. Ἰωάν. γ΄ 5.
4197. Ἀκολουθίας Κυριακῆς Ἀναστάσεως.
4198. Ἐξόδ. ιε΄ 1.
4199. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 941.
4200. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 840.
4201. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 841.
4202. Ματθ. κη΄ 9.
4203. Ματθ. κη΄ 8.
4204. Ἰωάν. κ΄ 20.
4205. Λουκ. κδ΄ 52.
4206. Πράξ. ιε΄ 3.
4207. 2 Κορινθ. α΄ 24.

τὴν οἰκουμένην καὶ πληροῖ «πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης»[4208] τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν, «κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου Θεοῦ»[4209]. Καὶ βοῶσιν αἱ σάλπιγγες τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος[4210]: «ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ»[4211]. «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρετε»[4212]. Ἡ δὲ Ἐκκλησία ᾄδει: «Οὐρανοὶ μὲν ἐπαξίως εὐφραινέσθωσαν, γῆ δὲ ἀγαλλιάσθω· ἑορταζέτω δὲ κόσμος ὁρατός τε ἅπας καὶ ἀόρατος· Χριστὸς γὰρ ἐγήγερται, εὐφροσύνη αἰώνιος»[4213]. «Ἑορτῆς ἄρα ὁ παρὼν καιρὸς» τῆς ἀναστάσεως τῆς Ὀγδόης καὶ «πᾶς ὁ χρόνος ἑορτῆς ἐστι καιρὸς τοῖς Χριστιανοῖς, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῶν δοθέντων ἀγαθῶν»[4214] τοῦ Πάσχα Κυρίου. Λοιπόν, «πᾶς ἔστω ὁ βίος ἑορτή»[4215], μάλιστα ἡ Κυριακὴ τῆς ἀναστάσεως, ἤγουν τοῦ Πάσχα.

«Αὕτη ἡ κλητὴ καὶ ἁγία ἡμέρα, ἡ μία τῶν σαββάτων, ἡ βασιλὶς καὶ κυρία, ἑορτῶν ἑορτὴ καὶ πανήγυρίς ἐστι πανηγύρεων, ἐν ᾗ εὐλογοῦμεν Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας»[4216]. «"Αὕτη" ἐστὶν "ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος"[4217]»[4218], «ἡ ἀναστάσιμος τοῦ Κυρίου ἡμέρα»[4219], «ἐν ᾗ ἔργον ἐστὶ» «χαρὰ καὶ εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίαμα»[4220], κατὰ τὸ «ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ»[4221] τοῦ Ψαλμῳδοῦ, καὶ τὸ «αἰνεῖτε τὸν Θεὸν» καὶ τὸ «ἀλληλούϊα» τῆς Ἀποκαλύψεως[4222]. Οὕτως ὁ τύπος τῆς ᾠδῆς τοῦ Μωυσέως ἐξέβη εἰς ἀλήθειαν. Ὅτε οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ διέβησαν τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν ἐν δυνάμει Θεοῦ, τότε ἤχησεν ἐν ἐρήμῳ ἀλληλούϊα (ἰ. ἀ. σ. 140) διὰ τὸ τότε Πάσχα Κυρίου. Καὶ νῦν, ἐν τῷ καινῷ Πάσχα Κυρίου, δι' οὗ «Χριστὸς ὁ Θεὸς» «ἐκ θανάτου πρὸς ζωὴν καὶ ἐκ γῆς πρὸς οὐρανὸν» «ἡμᾶς διεβίβασεν, ἐπινίκιον» ᾄδομεν[4223] καὶ ἀλληλούϊα καινόν. Ἤτοι «ᾆσμα καινὸν»[4224] διὰ τὴν κατάργησιν τοῦ θανάτου καὶ τὴν ἀναβίωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους[4225]. Τὸ καινὸν ᾆσμα τῆς λαμπροφόρου ἑορτῆς τοῦ καινοῦ Πάσχα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

4208. Ρωμ. ιε' 13.
4209. 1 Τιμοθ. α' 11.
4210. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 196.
4211. 1 Πέτρ. α' 8.
4212. Φιλιπ. δ' 4.
4213. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 840.
4214. Χρυσοστόμου, PG. 61, 125.
4215. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 1029.
4216. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 841.
4217. Ψαλμ. 117, 24.
4218. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 681.
4219. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 261.
4220. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 681.
4221. Ψαλμ. 117, 24.
4222. Ἀποκαλύψ. ιθ' 1, 3, 4, 5.
4223. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 840.
4224. Ψαλμ. 97, 1.
4225. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 228.

ιγ΄) «ΕΙΣ ΥΠΑΚΟΗΝ ΠΙΣΤΕΩΣ»

῾Ο σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος ἔσωσε τὸν ἄνθρωπον διὰ ταπεινώσεως καὶ ὑπακοῆς. Διότι «ἐταπείνωσεν ἑαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ»[4226]. Καὶ ἕκαστος ἄνθρωπος σώζεται ἐν Χριστῷ πάλιν διὰ ταπεινώσεως καὶ ὑπακοῆς πρὸς αὐτόν. Διὸ λέγει: «ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς»[4227]. Καὶ ὁ ἐπουράνιος Πατὴρ ἐν τῷ Θαβὼρ πάλιν λέγει, «αὐτοῦ ἀκούετε»[4228], ἤτοι τοῦ ὑπὲρ ὑμῶν σταυρωθέντος Χριστοῦ. Ταπείνωσις δὲ καὶ ὑπακοὴ πληροῦνται διὰ τῆς πίστεως. Οἱ ἅγιοι ᾿Απόστολοι ἔλαβον παρὰ Χριστοῦ «Χάριν καὶ ἀποστολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ»[4229]. «Πορευθέντες», εἶπε πρὸς αὐτούς, «μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη», «διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα, ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν»[4230]. «῾Ο πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται»[4231]. ῾Η πίστις εἰς τὸ κήρυγμα τῶν ᾿Αποστόλων εἶναι πίστις πρὸς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν καὶ ἡ ἀπιστία ἀντιστοίχως. «῾Ο ἀκούων ὑμῶν», εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς μαθητάς, «ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ»[4232], ἔστω καὶ εἰς ἕν, καὶ εἰς ἓν μικρόν. «Εἰ γάρ, λέγει ὁ Κύριος, ‟ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται”[4233], πόσῳ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελίου, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου λέγοντος· ‟ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν”;[4234]»[4235]. «῞Οστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσῃ, πταίσῃ δὲ ἐν ἑνί, γέγονε πάντων ἔνοχος»[4236]. Τουτέστι «παράνομός» «ἐστιν πᾶς ὁ μὴ ὁλόκληρον τὸν νόμον φυλάξας, ἢ καὶ ὁ μίαν ἐντολὴν παραβάς»[4237], ἔστω καὶ μικράν. «Οὐ γὰρ μικρὸν ἐν βίῳ τὸ παρὰ μικρόν»[4238]. ῾Ο Κύριος παρέδωκε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τοὺς ᾿Αποστόλους καὶ διὰ τῶν ᾿Αποστόλων εἰς τοὺς λοιποὺς ἁγίους Πατέρας ἐν ῾Αγίῳ Πνεύματι. Διὸ «διδάσκεται μὲν» «ὑπὸ τοῦ ῾Αγίου Πνεύματος ἡ ᾿Εκκλησία ἡμῶν, ἀλλ᾿ οὐκ ἀμέσως», ἀλλὰ διὰ τῶν ἁγίων ᾿Αποστόλων καὶ τῶν Προφητῶν καὶ τῶν ἄλλων Πατέρων τῆς ᾿Ορθοδοξίας[4239]. Οἱ θεοφόροι Πατέρες διδάσκουσιν ἐν τῇ ᾿Εκ-

4226. Φιλιπ. β΄ 8.
4227. ᾿Ιακώβ. δ΄ 10.
4228. Ματθ. ιζ΄ 5.
4229. Ρωμ. α΄ 5.
4230. Ματθ. κη΄ 19, 20.
4231. Μάρκ. ιστ΄ 16.
4232. Λουκ. ι΄ 16.
4233. Ματθ. ε΄ 18.
4234. Ματθ. κδ΄ 35.
4235. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1529.
4236. ᾿Ιακώβ. β΄ 10.
4237. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1612.
4238. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1525 - 1528. Α΄ Κανόνος Διονυσίου ᾿Αλεξανδρείας.
4239. Συνόδου Κων/λεως 1642, Μ. 34 Β, 1632.

κλησίᾳ συμφώνως «τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει»[4240] καὶ εἶναι «νόμος ὁ λόγος» αὐτῶν[4241].

Εἰς τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν ἀντέδρασεν ὁ ἀρχέκακος Διάβολος καὶ οἱ ἄνθρωποι αὐτοῦ κατὰ προαίρεσιν καὶ γνώμην. Ἐκ τούτων, μάλιστα ἐπολέμησαν τὴν ἑτοίμην σωτηρίαν Κυρίου οἱ ἀπειθήσαντες εἰς τὸν Θεὸν Ἰουδαῖοι. Οὗτοι ἀπεδείχθησαν «σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὠσὶν» καὶ «ἀεὶ τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ» ἀντιπίπτοντες, ὡς οἱ προφητοκτόνοι «πατέρες» αὐτῶν[4242]. Τὸν σαρκωθέντα Θεὸν Λόγον «οὐ παρέλαβον»[4243], τὴν μαρτυρίαν Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἠθέτησαν, τὴν ἀλήθειαν τοῦ Χριστοῦ οὐκ ἐδέχθησαν, τὴν Χάριν αὐτοῦ ἀπέκρουσαν, «τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν»[4244] καὶ τὴν ἁγίαν καὶ σωτήριον αὐτοῦ ἀνάστασιν ἐσυκοφάντησαν. Οὕτως ἐγένοντο «κυριοκτόνοι», χριστοκτόνοι, θεοκτόνοι, «θεομάχοι», «μισόθεοι», «συνέδριον τῶν δαιμόνων», «συνήγοροι τοῦ Διαβόλου», «τῆς Χάριτος πολέμιοι», «ἀλλότριοι τῆς πίστεως τῶν Πατέρων»[4245], υἱοὶ τοῦ Διαβόλου[4246] (ἰ. ἀ. σ. 320). «Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ Διαβόλου ἐστὲ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν», εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος[4247], καὶ οὕτως «ἐξέβαλεν αὐτοὺς τῆς συγγενείας τοῦ Ἀβραάμ»[4248], δηλαδὴ τῶν Ἁγίων. Τοὺς ἀπίστους τούτους Ἰουδαίους «οἱ Προφῆται» «ἀπεκήρυξαν ἐξ ἀρχῆς»[4249], ὁ Κύριος ἐξέβαλεν ὡς υἱοὺς τοῦ ἀρχεκάκου,ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος κατέκρινεν ὡς προδότας καὶ φονεῖς «τοῦ δικαίου» Χριστοῦ[4250], καὶ οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι ἀνεθεμάτισαν[4251]. Οὗτοι ἀπεδείχθησαν ἀμετανόητοι ὡς ὁ πατὴρ αὐτῶν Διάβολος, ἐνεδύθησαν «κατάραν ὡς ἱμάτιον»[4252], καί, «ἀφέντες τὸ εὐλογεῖν» τὸν Θεόν, «καθ' ἑκάστην ἡμέραν καταρῶνται» τὸν Χριστὸν[4253] καὶ διώκουσι τὴν Ἐκκλησίαν μέχρι σήμερον. Θὰ καταλήξωσι δὲ εἰς τὴν ἐσχάτην ἀποστασίαν καὶ ἐξ αὐτῶν θὰ προέλθῃ «ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας»[4254], ὁ ἐρχόμενος «Ἀντίχριστος»[4255], «ὁ ἄνομος, ὃν ὁ Κύριος ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ»[4256]. Υἱοὶ δὲ Διαβόλου καὶ ὀπαδοὶ τῶν ἀπίστων Ἰουδαί-

4240. Ἰούδ. 3.
4241. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 28.
4242. Πράξ. ζ' 51 - 52.
4243. Ἰωάν. α' 11.
4244. 1 Κορινθ. β' 8.
4245. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 685.
4246. Πράξ. ιγ' 10.
4247. Ἰωάν. η' 44.
4248. Χρυσοστόμου, PG. 59, 299.
4249. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 993.
4250. Πράξ. ζ' 52.
4251. Γαλάτ. α' 9.
4252. Ψαλμ. 108, 18.
4253. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 250.
4254. 2 Θεσσαλ. β' 3.
4255. 1 Ἰωάν. β' 18.
4256. 2 Θεσσαλ. β' 8.

ων ἢ Ἑβραίων καὶ σύμμαχοι τοῦ Ἀντιχρίστου γίνονται καὶ πάντες οἱ ἀμετανόητοι αἱρετικοὶ πάσης αἱρέσεως.

Τοῦ Πάσχα Κυρίου δὲν μετέχουσιν οἱ αἱρετικοί, ἄπιστοι Ἰουδαῖοι καὶ λοιποὶ αἱρετικοί, ἀλλὰ μόνον οἱ ὀρθοδόξως πιστοί. Διότι «οὗτος ὁ νόμος τοῦ Πάσχα· πᾶς ἀλλογενὴς οὐκ ἔδεται (δὲν θὰ φάγῃ) ἀπ' αὐτοῦ»[4257] καὶ «πᾶς ἀπερίτμητος οὐκ ἔδεται ἀπ' αὐτοῦ»[4258]. Δηλαδή, πᾶς ἀλλότριος τῆς πίστεως εἰς Χριστὸν[4259] καὶ πᾶς ἀβάπτιστος, καθ' ὅτι «τύπος» «ἦν τοῦ Βαπτίσματος» τοῦ χριστιανικοῦ «ἡ περιτομή»[4260] (ἰ. ἀ. σ. 170). Οὐχὶ δὲ μόνον ὁ ἄπιστος καὶ αἱρετικός, ἀλλὰ καὶ ὁ «κατηχούμενος οὐδέποτε Πάσχα ἐπιτελεῖ»[4261], καθ' ὅτι ἀβάπτιστος. Ὁ ἀβάπτιστος καὶ ὁ αἱρετικός, κἂν τυχὸν ἑορτάσῃ ἐξωτερικῶς τὸ Πάσχα, ἡ ψυχὴ αὐτοῦ διαμένει ἔρημος τῆς λαμπροφόρου ἑορτῆς τῆς Ἀναστάσεως. «Τὶς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; Τὶς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; Τὶς δὲ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαλ; ἢ τὶς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου;»[4262]. Μεταξὺ αὐτῶν «χάσμα μέγα ἐστήρικται»[4263], γεφυρούμενον διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ. Μόνον ἐν τῷ φωτὶ τῆς Χάριτος καὶ τῆς ἀληθείας τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἐπιτελεῖται ὄντως τὸ Πάσχα Κυρίου. Τὸ καινὸν Πάσχα ἑορτάζουσι μόνον οἱ, ὡς ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος ἐν ὀρθοδόξῳ πίστει, ἀνατέλλοντες ὡς ἄλλοι φωστῆρες εἰς τὴν καινὴν κτίσιν τῆς ἀναστάσεως τῆς ἀνεσπέρου ἡμέρας τῆς ὀγδόης. Λαμπρυνθέντες διὰ τῆς καλῆς ὁμολογίας τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας τῆς θείας Χάριτος τῆς Ὀρθοδοξίας, οὕτως ἑορτάζομεν καὶ πανηγυρίζομεν τὸ φωταυγὲς Πάσχα. «Πάσχα τὸ μέγα καὶ ἱερὸν καὶ παντὸς τοῦ κόσμου καθάρσιον»[4264] καὶ σωτήριον.

4257. Ἐξόδ. ιβ' 43.
4258. Ἐξόδ. ιβ' 48.
4259. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 601.
4260. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 1213.
4261. Χρυσοστόμου, PG. 48, 868.
4262. 2 Κορινθ. στ' 14 - 15.
4263. Λουκ. ιστ' 26.
4264. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 664.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΤΟ ΑΙΩΝΙΟΝ ΠΑΣΧΑ

Τὸ παρὸν κεφάλαιον περιλαμβάνει τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τὴν σχέσιν τούτου πρὸς τὰς ἄλλας ἑορτὰς τῆς Ὀρθοδοξίας. Εἰδικώτερον ἐξετάζονται ἡ παράδοσις ἐπὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, ἡ ἀπόφασις τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ἡ αἰώνιος ἑορτὴ τοῦ Πάσχα καὶ αἱ σχέσεις τούτου πρὸς τὰς λοιπὰς κινητὰς καὶ ἀκινήτους ἑορτὰς τοῦ ἑορτολογίου τῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

I

ΑΙ ΔΥΟ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Δύο παραδόσεις περὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ἀπαντῶνται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας καὶ πρὸ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἡ ἀποστολικὴ παράδοσις ἀκριβείας καὶ ἡ ἀνατολικὴ παράδοσις οἰκονομίας.

α') Η ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ

Ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω (ἰ. ἀ. σ. 133), «Πάσχα ὀνομάζομεν» «τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ἀνάστασιν»[4265]. Ὅτε ὁ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, πάσας τὰς «προθεσμίας ἐτήρησε» «μετὰ ἀκριβείας», καὶ τὴν ἰσημερίαν καὶ τὴν πανσέληνον τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης καὶ τὸ τριήμερον τῆς Παρασκευῆς, τοῦ Σαββάτου καὶ τῆς Κυριακῆς (ἰ. ἀ. σ. 302). «Διὰ τοῦτο δὴ καὶ ἡμεῖς» κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα «τηροῦμεν πάντας τοὺς χρόνους» τούτους[4266]. Ἐπειδὴ ὅμως ταῦτα «οὐ δυνατὸν ἀεὶ συμπεσεῖν»[4267], ἀλλὰ σπανίως, «τοὺς χρόνους ἐν μιμήσει συνάγομεν ὅση δύναμις», ἤγουν κατὰ τὸ δυνατόν, «καὶ ἰσημερίαν καὶ τεσσαρεσκαιδεκάτην κατὰ σελήνην καὶ τριήμερον»[4268], «κατὰ τὴν

4265. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 553.
4266. Χρυσοστόμου, PG. 59, 751.
4267. Χρυσοστόμου, PG. 48, 869.
4268. Χρυσοστόμου, PG. 59, 752.

ἀποστολικὴν τῶν ἁγίων Πατέρων παράδοσιν»[4269].

Τὸν νομικὸν Πάσχα ἑωρτάσθη ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὅτε ἀνηγέρθη ὁ παλαιὸς Ναὸς ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος (ἰ. ἀ. σ. 183). Καὶ τὸ καινὸν Πάσχα ἑωρτάσθη ἐν τῇ Μιᾷ Ἁγίᾳ Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ[4270], ὅτε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἤγειρε τὸν ἑαυτοῦ «ναόν»[4271]. Δηλαδή, ὅτε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀπὸ τῆς σταυρώσεως ἀνέστησε τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα καὶ τῇ πεντηκοστῇ ἀπὸ τῆς ἀναστάσεως ἀνήγειρε τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. «Μετὰ» «τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων», οἱ Χριστιανοὶ «τὸ σκιῶδες Πάσχα», ἤγουν τὸ νομικόν, «οὐκέτι ἐπετελέσαμεν. Παρῆλθε γὰρ ἡ σκιὰ τοῦ νόμου, τῆς Χάριτος ἐπελθούσης»[4272]. Ἔκτοτε ἑορτάζομεν τὸ καινὸν Πάσχα Κυρίου. «Πρῶτον» χριστιανικὸν «Πάσχα οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι» «ἑώρτασαν» τὸ πρῶτον ἔτος μετὰ τὸ ἔτος τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Δηλαδή, τὸ ἔτος ͵εφμα΄ (5541) ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀρχὴν λαβὸν «ἀπὸ τῆς κα΄ (21ης) καὶ αὐτῆς τοῦ» «Μαρτίου μηνὸς» «κατὰ Ρωμαίους», ἤτοι ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ «ιδ΄ (14η) τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης» ἔπεσε «τῇ ια΄ (11η) τοῦ» «Ἀπριλίου μηνὸς» καὶ «ἡμέρᾳ ἕκτῃ τῆς ἑβδομάδος», ἤγουν Παρασκευῇ. Συνεπῶς ἡ Κυριακὴ τοῦ Πάσχα ἀνῆλθεν εἰς τὴν 13ην Ἀπριλίου, καθ' ὅτι 11 ἡ Παρασκευὴ καὶ δύο ἡμέραι τὸ Σάββατον καὶ ἡ Κυριακὴ ἴσον 13. «Αὐτοὶ» λοιπὸν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι «πρώτως» «κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἐπιτελέσαντες» τὸ Πάσχα «παρέδωκαν ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις, καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐπιτηρεῖν (ἵνα παρακολουθῶσι μετὰ προσοχῆς) τὴν ιδ΄ (14ην) τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης, μετὰ ἐπίβασιν (παρέλευσιν) τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία γίνεται, τουτέστιν τὴν κα΄ (21ην) τοῦ κατὰ Ρωμαίους Μαρτίου μηνός»[4273].

«Δεῖ (πρέπει)» δὲ «τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα ἀκριβῶς ποιεῖσθαι (ἵνα τελῶμεν) μετὰ πάσης ἐπιμελείας, μετὰ τροπὴν ἰσημερινήν, ὅπως μὴ» «δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπιτελέσωμεν τὸ Πάσχα», μηδὲ «μετὰ Ἰουδαίων», οὐδὲ «ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ ἑορτάσωμεν τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναστάσιμον ἡμέραν, ἀλλ' ἐν Κυριακῇ μόνῃ»[4274]. Ὁ δὲ σχετικὸς Ἀποστολικὸς Κανὼν ὁρίζει, «εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν ἁγίαν τοῦ Πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰση-

4269. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 1132. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 364, 512.
4270. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
4271. Ἰωάν. β΄ 19 - 22.
4272. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 544.
4273. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 548.
4274. Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, ΒΕΠΕΣ, 2, 89.

μερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσοι, καθαιρείσθω»[4275]. Ἐπειδὴ οἱ μετὰ Χριστὸν Ἰουδαῖοι σφάλλοντες ἐποίουν τὸ νομικὸν «Πάσχα» καὶ «πρὸ ἰσημερίας ἀδιαφόρως»[4276], ὁρίζει ὁ παρὼν Κανών, ὅπως μὴ τελῆται τὸ χριστιανικὸν Πάσχα πρὸ ἰσημερίας καὶ «μὴ μετὰ Ἰουδαίων, ἤγουν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἑορτάζειν τὸ Πάσχα» τοὺς «Χριστιανούς· χρὴ (πρέπει) γὰρ προηγεῖσθαι τὴν ἐκείνων ἀνέορτον ἑορτὴν καὶ οὕτω τὸ καθ' ἡμᾶς τελεῖσθαι Πάσχα»[4277]. Ὡρίσθη δὲ οὕτως ὁ ἑορτασμὸς τοῦ καινοῦ Πάσχα ὑπὸ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὄχι «διὰ τὴν ζήτησιν» τὴν ἀστρονομικὴν καὶ τὴν φυσικὴν «ἀκρίβειαν», «ἀλλὰ δι' ὁμόνοιαν»[4278] τὴν κατὰ νόμον Θεοῦ καὶ «διὰ τὴν ἕνωσιν τὴν μίαν». Ἤτοι «ἵνα μία τις γένηται συμφωνία καὶ μία ὁμολογία, μία ἑορτὴ ἐπιτελουμένη» «εἰς ἕνωσιν τῆς Ἐκκλησίας»[4279]. Ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν, ὁρίζεται ἐκ «τοῦ ἡλιακοῦ δρόμου, διὰ τὴν Κυριακὴν καὶ τὸν μῆνα», καὶ ἐκ «τοῦ σεληνιακοῦ δρόμου» διὰ τὸ κατὰ τὸν νόμον πάθος τοῦ Κυρίου «τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τῆς σελήνης»[4280]. Ἰσημερία καὶ πανσέληνος καὶ Κυριακὴ καθορίζουσι τὸν ἑορτασμὸν τοῦ μετὰ τὸ νομικὸν καινοῦ Πάσχα. Δηλαδή, δέον ὅπως τὸ χριστιανικὸν Πάσχα τελῆται μετὰ ἰσημερίαν, μετὰ πανσέληνον τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης καὶ ἐν Κυριακῇ, ἵνα μὴ μετὰ Ἰουδαίων ἑορτάζωσι τοῦτο οἱ Χριστιανοί[4281].

Ταύτην τὴν «ἐκ διαδοχῆς τῶν Ἀποστόλων» παράδοσιν «περὶ τοῦ Πάσχα»(36) ἠκολούθει τὸ τριπλάσιον τῶν Ἐκκλησιῶν «τῆς ὅλης οἰκουμένης. Ἤτοι τὰ «ἀρκτῷα (βόρεια)» «καὶ μεσημβρινὰ (νότια) καὶ τὰ κατὰ δύοντα ἥλιον (δυτικά) ἔθνη»(37) «καὶ τινες» «Ἐκκλησίαι» «τῶν κατὰ τὴν ἑῴαν (Ἀνατολήν) τόπων». Δηλαδή, τὰ «κατὰ τὴν Ρωμαίων πόλιν, Ἰταλίαν τε καὶ Ἀφρικὴν ἅπασαν, Αἴγυπτον», τὰ μέρη «Σπανίας, Γαλλίας, Βρεττανίας, Λιβύας» καὶ κατὰ τὴν «ὅλην Ἑλλάδα, Ἀσιανὴν τε διοίκησιν καὶ Ποντικὴν καὶ Κιλικίαν». Εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῶν τόπων τούτων «μιᾷ καὶ συμφώνῳ» «γνώμῃ» ἐφυλάττετο ἡ «τάξις» τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα[4282] «ἐξ ἀποστολικῆς παραδόσεως»(38). Οἱ δὲ ἐν αὐταῖς Χριστιανοὶ περὶ τούτου «οὐδέποτε πρὸς ἑαυτοὺς διεφώνησαν»(39). Ἡ συμφωνία αὕτη κατεφάνη καὶ ὅτε κατὰ τὸν δεύτερον αἰῶνα «ἐγίνοντο» «σύνοδοι» «καὶ συγκροτήσεις ἐπισκόπων ἐπὶ ταὐτὸν» περὶ τῆς ἑορτῆς. «Πάντες» οἱ ἐπίσκοποι τῶν μερῶν τούτων «μιᾷ γνώμῃ δι' ἐπιστολῶν» «διετυποῦντο» κοινὸν

4275. Ζ' Ἀποστολικοῦ Κανόνος.
4276. Χρυσοστόμου, PG. 59, 748.
4277. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 2, 10.
4278. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 360.
4279. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 357.
4280. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 360.
4281. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 360 - 365.
4282. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 153.

«ἐκκλησιαστικὸν δόγμα» περὶ τῆς πασχαλίου ἑορτῆς «καὶ τούτων» «ἦν Ὅρος εἷς» περὶ τοῦ Πάσχα. Δηλαδή, ὅπως «μηδ' ἐν ἄλλῃ ποτὲ τῆς Κυριακῆς ἡμέρᾳ» ἑορτάζηται τὸ «μυστήριον» τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ «ἐν ταύτῃ μόνῃ» τῇ ἡμέρᾳ καταλύωνται αἱ νηστεῖαι τοῦ Πάσχα([40]). Προφανῶς, ὁ διορισμὸς τῆς Κυριακῆς ὡς ἡμέρας ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα προϋποθέτει τὴν παρέλευσιν τῆς πανσελήνου τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ νομικοῦ Πάσχα καὶ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας.

β') Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

«Ἔκπαλαι» ὅμως «καὶ ἀπὸ τῶν πρώην χρόνων διέστη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ» ἑορτολογικῶς τὸ Πάσχα, «διαφόρως ἀγόμενον»[4283]. Πολλαὶ Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς ἑώρταζον τὸ Πάσχα ἄλλως. Αὗται ἦσαν Ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας[4284], «Συρίας», «Κιλικίας καὶ Μεσοποταμίας»[4285].

Ἐκκλησίαι τῶν τόπων τούτων ἑώρταζον τὸ Πάσχα χρονικῶς «τῇ Ἰουδαίων συνηθείᾳ»([41]). Δηλαδή, «τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην» τῆς «σελήνης», καθ' ἣν οἱ Ἰουδαῖοι ἔθυον «τὸ πρόβατον»([42]) (ἰ. ἀ. σ. 298). Διὸ ἐτέλουν τὸ Πάσχα οὐ μόνον ἐν Κυριακῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ, «ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐμπέσῃ» ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη[4286], ἤτοι ἐν οἱαδήποτε «ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος», ὁπότε καὶ κατέλυον τὰς ἀσιτίας, ἤγουν τὰς νηστείας([43]). Τοῦτο προήρχετο ἐκ τοπικῆς παραδόσεως. «Ἑπτὰ μὲν ἦσαν συγγενεῖς μου ἐπίσκοποι», γράφει τὸν δεύτερον αἰῶνα ὁ Πολυκράτης Ἐφέσου, «ἐγὼ δὲ ὄγδοος· καὶ πάντοτε τὴν ἡμέραν» τοῦ Πάσχα «ἤγαγον», δηλαδὴ ἑώρταζον, «οἱ συγγενεῖς μου, ὅταν ὁ λαὸς» τῶν Ἰουδαίων «ἤρνυεν (ἐξώριζε) τὴν ζύμην», δηλαδὴ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην. Ἀνάγει δὲ τὴν ἑορτολογικὴν ταύτην παράδοσιν καὶ εἰς τὸν Μελίτωνα Σάρδεων, τὸν Πολύκαρπον Σμύρνης καὶ εἰς ἑτέρους, μάλιστα δὲ καὶ Ἀποστόλους. Ἤτοι «Φίλιππον» τὸν ἐκ «τῶν δώδεκα Ἀποστόλων, ὃς κεκοίμηται ἐν Ἱεραπόλει», καὶ τὸν Ἀπόστολον Ἰωάννην, ὅστις «ἐν Ἐφέσῳ κεκοίμηται». «Οὗτοι πάντες», λέγει, «ἐτήρησαν τὴν ἡμέραν τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ Πάσχα»[4287]. Παρομοίαν μαρτυρίαν προσάγει καὶ ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

4283. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 356.
4284. Πολυκράτους Ἐφέσου, ΒΕΠΕΣ, 19, 342.
4285. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 31, 292.
4286. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 5, 343.
4287. Πολυκράτους Ἐφέσου, ΒΕΠΕΣ, 19, 342.

Πῶς προῆλθεν ἡ ἀνωτέρω παράδοσις περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα; Προφανῶς ἡ παράδοσις αὕτη τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἐκράτησεν εἰς μέρη τῆς Ἀνατολῆς, ἔνθα ἐπεπόλλαζον οἱ ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ μὴ πιστεύσαντες Ἰουδαῖοι. Ὁ Πολυκράτης Ἐφέσου ὁμιλεῖ περὶ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ. Ἐτελεῖτο δὲ ἐκεῖ τὸ Πάσχα, «ὅταν ὁ λαὸς» οὗτος «ἤρνυεν (ἐξώριζε) τὴν ζύμην»[4288] κατὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην. Προδήλως, διὰ τοὺς Ἰουδαίους τῶν τόπων ἐκείνων ἐτηρήθη ἐκεῖ ὑπὸ τῶν Ἁγίων ἐπὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ὄχι ἡ ἀκρίβεια, ἀλλ' ἡ οἰκονομία, ὡς ἐγένετο ἀνέκαθεν καὶ ἐπὶ ἄλλων ζητημάτων. Ὅτε π.χ. ὁ Θεὸς μετέστησε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ τῆς εἰδωλολατρίας εἰς τὸν νόμον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τότε, περικόψας τὰ εἴδωλα, ἐπέτρεψεν οἰκονομικῶς τὰς ζωοθυσίας. Ἀργότερον, ὅτε μετέθεσε τούτους ἀπὸ τὸν παλαιὸν νόμον εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, τὰς μὲν ζωοθυσίας ἀπέβαλε, τὴν δὲ «περιτομὴν οὐκ ἐκώλυσεν», ἄχρι καιροῦ ἐπιγνώσεως τῆς ἀληθείας (ἰ. ἀ. σ. 271). «Πειθέτω σὲ τοῦτο Παῦλος»[4289], ὅς, «λαβὼν» τὸν Τιμόθεον συνεργόν, «περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις»[4290], ἤτοι τῆς Γαλατίας τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐποίησε δὲ τοῦτο καίτοι οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι ἐν Ἱεροσολύμοις[4291] «δόγμα εἰσήνεγκαν (εἰσήγαγον ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ) μὴ περιτέμνειν». Ἀλλὰ ὁ Ἀπόστολος «περιέτεμεν, ἵνα περιτομὴν καθέλῃ (καταργήσῃ)»[4292], διὰ τῆς οἰκονομίας βαίνων πρὸς τὴν ἀκρίβειαν. Καὶ ἀργότερον ἐν Ἱεροσολύμοις, «ἁγνισθεὶς» κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον, «εἰσήει (εἰσήρχετο) εἰς τὸ Ἱερόν»[4293], ἤγουν εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Σολομῶντος, διὰ τὰς μυριάδας τῶν «Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων», οἵτινες ὑπῆρχον «ζηλωταὶ τοῦ» μωσαϊκοῦ «νόμου»[4294]. Διότι «οἰκονομία τὸ πρᾶγμα καὶ συγκατάβασις ἦν. Οὐκ ἄρα ἐγκοπὴ τοῦ κηρύγματος τοῦτο ἦν»[4295]. Οὕτως ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, «ἐκ τοῦ περιτέμνειν καὶ ἁγνίζεσθαι», προῆλθεν «ἐπὶ τὸ λέγειν· ἐγὼ δέ, ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι;»[4296]. Διότι ἔλεγεν «ὅτι, ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει»[4297]. «Ἐκεῖνο τῆς οἰκονομίας» ἦτο, «τοῦτο τῆς τελειότητος»[4298], ἤτοι τῆς ἀκριβείας.

Σφοδρὸς δὲ ἦτο τότε ὁ πόλεμος τῶν ἰουδαϊζόντων ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου. Διὸ ὁ Ἀπόστολος ἔγραφε: «Βλέπετε τοὺς

4288. Πολυκράτους Ἐφέσου, ΒΕΠΕΣ, 19, 342.
4289. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 161.
4290. Πράξ. ιστ' 3.
4291. Πράξ. ιε' 22 - 29.
4292. Χρυσοστόμου, PG. 60, 247.
4293. Πράξ. κα' 26.
4294. Πράξ. κα' 20.
4295. Χρυσοστόμου, PG. 60, 323.
4296. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 161.
4297. Γαλάτ. ε' 2.
4298. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 161.

κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν»[4299]. «Ἰουδαῖοι» ἦσαν οὗτοι, «οὓς ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς αἰνίττεται» ὁ Παῦλος. «Ἰουδαῖοι μιαροὶ καὶ κατάπτυστοι, αἰσχροκερδεῖς καὶ φίλαρχοι, οἵ, βουλόμενοι τῶν πιστῶν πολλοὺς παρασπάσαι (ἵνα ἀποσπάσωσι πρὸς ἑαυτούς), ἐκήρυττον καὶ τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὸν Ἰουδαϊσμόν, παραφθείροντες τὸ Εὐαγγέλιον»[4300]. Τοιοῦτοι ἦσαν «οἱ ταράσσοντες»[4301] τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Γαλατίας, πρὸς οὓς ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔγραφεν: «Ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς! Φοβοῦμαι ὑμᾶς, μήπως εἰκῇ (ματαίως) κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς»[4302]. «Ἐκ τούτων δῆλον (φανερὸν ἐστιν), ὅτι οὐ μόνον περιτομὴν αὐτοῖς (εἰς αὐτούς) ἐκήρυττον ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς νουμηνίας» τοῦ παλαιοῦ νόμου[4303] (ἰ. ἀ. σ. 171), τὰς πληρωθείσας ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ παυθείσας. Διότι ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ὁ Θεὸς οἰκονομικῶς «ἀφῆκεν», ἵνα οἱ ἄνθρωποι εἶναι «ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου», «τουτέστι νουμηνίας καὶ σάββατα»[4304]. Ἐν τῇ Καινῇ ὅμως «τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα»[4305], ἤτοι «τὰ ἰουδαϊκά»[4306]. Παρὰ τοῦτο, οἱ ἰουδαΐζοντες ἐπέπιπτον κατὰ τῶν πιστῶν ὡς «λύκοι βαρεῖς», «μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου», καθὼς προεῖπεν ὁ Ἀπόστολος[4307]. «Οὐχ ἁπλῶς εἶπε "λύκοι", ἀλλὰ προσέθηκε "βαρεῖς", τὸ σφοδρὸν αὐτῶν καὶ ἰταμὸν αἰνιττόμενος»[4308]. Ἦτο εὔλογος λοιπὸν ἡ ἐφαρμογὴ τῆς οἰκονομίας καὶ ἐπὶ τοῦ Πάσχα. Δηλαδή, ὁ κατὰ συγκατάβασιν ἑορτασμὸς τοῦ χριστιανικοῦ Πάσχα τὴν ἡμέραν τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἵνα ἐν καιρῷ ἐπανέλθῃ ἡ ἑορτὴ εἰς τὴν ἀκριβῆ τάξιν τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως. Ἤτοι, ὅτε ὁ Ἰουδαϊσμὸς θὰ ἐξησθένει καὶ ὁ Χριστιανισμὸς θὰ ὑπερίσχυε τούτου, ὡς συνέβαινε καὶ τότε εἰς ἄλλους τόπους τῆς οἰκουμένης.

Δύο λοιπὸν παραδόσεις περὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ὑπῆρχον πρὸ τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ παράδοσις τῆς ἀκριβείας καὶ ἡ παράδοσις τῆς οἰκονομίας. Ἡ εὐρυτέρα παράδοσις καὶ ἡ τοπικὴ παράδοσις, ἡ ἰσχυροτέρα καὶ ἡ ἀσθενεστέρα. Ἡ ἀκριβὴς παράδοσις τῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ οἰκονομικὴ παράδοσις Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ὡς τότε πολλοὶ «παρὰ τὸ ἀκριβὲς»[4309] ἐνήστευον, οὕτω καὶ εἰς τὰ ἀνατολικὰ μέρη πολλοὶ παρὰ

4299. Φιλιππησ. γ΄ 2.
4300. Χρυσοστόμου, PG. 62, 255-256.
4301. Γαλάτ. α΄ 7.
4302. Γαλάτ. δ΄ 10 - 11.
4303. Χρυσοστόμου, PG. 61, 658.
4304. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 801. Χρυσοστόμου, PG. 61, 657.
4305. 2 Κορινθ. ε΄ 17.
4306. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 736.
4307. Πράξ. κ΄ 29.
4308. Χρυσοστόμου, PG. 60, 310.
4309. Εἰρηναίου, ΒΕΠΕΣ, 19, 343.

τὴν ἀκριβῆ παράδοσιν ἑώρταζον τὸ Πάσχα. Ἡ παράδοσις ἀκριβείας ἐκράτησεν εἰς ἔθνη, ἔνθα ἡ βία τῆς ἰουδαϊκῆς συνηθείας ἦτο ἀνύπαρκτος ἢ ἀνεπαίσθητος. Ἡ παράδοσις οἰκονομίας ἐτηρήθη παρὰ τῶν Ἁγίων, ὅπου ἤκμαζον «ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι»[4310], λόγῳ τῆς ἰουδαϊκῆς καταδρομῆς καὶ ἀπαιτήσεως. Ἐγένετο δὲ χρῆσις ταύτης ἄχρι καιροῦ μεταβάσεως εἰς τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἑορτολογικὴν τάξιν τῆς τελειότητος. «Τοῦτο γὰρ ἡ οἰκονομία, ἡ πρὸς καιρόν»[4311].

γ') ΠΡΟΣ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΚΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

Οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἐφησύχαζον πρὸ τοῦ διαφόρου ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα. Ἀντιθέτως τὸ θέμα τοῦτο ἐτάρασσε τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πρώτων αἰώνων, μέχρι διακοπῆς κοινωνίας.

Ἐν τοῖς «χρόνοις Πολυκάρπου» Σμύρνης, ὡς «καὶ Βίκτωρος» Ρώμης, ἐπειδὴ ἦτο «ἡ Ἀνατολὴ πρὸς τὴν Δύσιν διαφερομένη (διάφορος ὡς πρὸς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα), εἰρηνικὰ» γράμματα «παρ' ἀλλήλων οὐκ ἐδέχετο»[4312]. Τὸ ἔτος 154 ἢ 155 «ὁ Σμύρνης Πολύκαρπος μετέβη εἰς τὴν Ρώμην». Τότε «ἔγινε συζήτησις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ρώμης Ἀνικήτου» περὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, ἀλλὰ δὲν ἐπῆλθε συμφωνία([44]). «Οὔτε γὰρ ὁ Ἀνίκητος τὸν Πολύκαρπον πεῖσαι (ἵνα πείσῃ) ἠδύνατο μὴ τηρεῖν» τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα κατὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, «οὔτε μὴν (ἀληθῶς) ὁ Πολύκαρπος τὸν Ἀνίκητον ἔπεισε τηρεῖν»[4313] κατ' αὐτήν. Διότι ἀμφότεροι ἐπεκαλοῦντο τὰς παρ' αὐτῶν ἀκολουθουμένας παραδόσεις. Ὁ μὲν Ἀνίκητος τὴν παράδοσιν ἀκριβείας, ὁ δὲ Πολύκαρπος τὴν παράδοσιν οἰκονομίας, ἡ ἐγκατάλειψις τῆς ὁποίας προφανῶς, δὲν ἦτο τότε δυνατή. Ὁ Πολύκαρπος, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Εἰρηναῖος, ἔλεγεν ὅτι εἶχε τηρήσει τὴν ἑορτὴν «ἀεὶ» «μετὰ Ἰωάννου τοῦ μαθητοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων, οἷς συνδιέτριψεν (συνανεστράφη)». Ὁ Ἀνίκητος ὑπεστήριζεν, ὅτι ὀφείλει ὅπως κατέχῃ «τὴν συνήθειαν τῶν πρὸ αὐτοῦ πρεσβυτέρων». Παρὰ ταύτην ὅμως τὴν διαφωνίαν ἐπὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, Πολύκαρπος καὶ Ἀνίκητος δὲν διέκοψαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν. Διὸ ἀμφότεροι «ἐκοινώνησαν ἑαυτοῖς καὶ» «παρεχώρησεν ὁ Ἀνίκητος τὴν Εὐχαριστίαν τῷ Πολυκάρπῳ, κατ' ἐντροπὴν (σεβασμόν) δηλονότι, καὶ μετ' εἰρήνης ἀπ' ἀλλήλων ἀπηλλάγησαν», τῶν πιστῶν «πάσης τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνην ἐχόντων, καὶ τῶν τηρούντων καὶ τῶν

4310. 2 Κορινθ. ζ' 5.

4311. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1088.

4312. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 356.

4313. Εἰρηναίου, ΒΕΠΕΣ, 5, 173.

μὴ τηρούντων» τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην[4314].

Ἀργότερον, «θόρυβος ἐκινεῖτο ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ κηρύγματι περὶ τοῦ» «ζητήματος» «τῆς ἑορτῆς» τοῦ Πάσχα[4315]. Περὶ τὸ ἔτος 170([45]) «ἐγένετο ζήτησις πολλὴ ἐν Λαοδικείᾳ περὶ τοῦ Πάσχα»[4316] «μεταξὺ Μικρασιατῶν». Εἰς τὴν ζήτησιν ταύτην ἀνεμίχθησαν «διὰ συγγραφῶν» «δύο ἐπίσκοποι τῆς Μ. Ἀσίας, ὁ Ἱεραπόλεως Κλαύδιος Ἀπολινάριος» καὶ ὁ «Σάρδεων Μελίτων». «Ἐξ ἀφορμῆς τῆς περὶ τοῦ Πάσχα συγγραφῆς τοῦ Μελίτωνος, Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἔγραψεν ἐπίσης περὶ τοῦ Πάσχα». Περὶ δὲ «τὸ 192 ὁ Μικρασιάτης Βλάσιος» «ἐπειράθη νὰ εἰσαγάγῃ» εἰς Ρώμην τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα κατὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην. «Κατ' αἴτησιν τοῦ Ρώμης Βίκτωρος» (189 - 199), «συνεκλήθησαν τότε Σύνοδοι ἐν Ρώμῃ, Γαλλίᾳ, Κορίνθῳ, Ἀσίᾳ (Ἀσίᾳ καὶ Πόντῳ), Παλαιστίνῃ, Ὀσροηνῇ καὶ ἀλλοῦ». Ἐκ τῶν Συνόδων τούτων, «ἡ ἐν Μ. Ἀσίᾳ Σύνοδος, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐφέσου Πολυκράτους, ἐνέμεινεν» εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα κατὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην. «Ὅλαι αἱ ἄλλαι ἀπεφάνθησαν ὑπὲρ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα κατὰ τὴν μετὰ τὴν» τεσσαρεσκαιδεκάτην «Νισὰν Κυριακήν»([46]), συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσιν ἀκριβείας. Μέχρις Εὐσεβίου Καισαρείας διεσώζετο ἐπιστολὴ ἢ «γραφὴ» περὶ Πάσχα «τῶν κατὰ Παλαιστίνην» «συγκεκροτημένων» εἰς Σύνοδον ἐπισκόπων, «ὧν προὐτέτακτο Θεόφιλος τῆς ἐν Καισαρείᾳ παροικίας Ἐπίσκοπος καὶ Νάρκισσος τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις». «Ὁμοίως ἄλλη περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος» «τῶν ἐπὶ Ρώμης», «δηλοῦσα» τὸν «Ἐπίσκοπον» ταύτης «Βίκτωρα». Ἄλλη πάλιν «τῶν τε κατὰ Πόντον ἐπισκόπων, ὧν Πάλμας ὡς ἀρχαιότατος προὐτέτακτο». Ἄλλη «τῶν κατὰ Γαλλίαν» «παροικιῶν, ἃς Εἰρηναῖος ἐπεσκόπει». Ἑτέρα «τῶν κατὰ τὴν Ὀσροηνὴν» τῆς Μεσοποταμίας «καὶ τὰς ἐκεῖσε πόλεις». «Ἰδίως» δὲ τοῦ «Ἐπισκόπου» «τῆς Κορινθίων Ἐκκλησίας» «Βακχύλλου» «καὶ πλείστων ὅσων ἄλλων». Οὗτοι «μίαν καὶ τὴν αὐτὴν δόξαν τε καὶ κρίσιν» ἔχουσιν ἐκφέρει καὶ «τὴν αὐτὴν τέθεινται (ἔχουσι θέσει) ψῆφον» περὶ τῆς ἑορτῆς. «Τούτων» «ἦν Ὅρος εἷς» περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, «ὁ δεδηλωμένος»([47]), ἤτοι ὁ τῆς ἀκριβοῦς ἀποστολικῆς παραδόσεως.

Τότε «ὁ τῆς Ρώμης ἐπίσκοπος Βίκτωρ, ἄμετρα θερμανθείς, ἀκοινωνησίαν τοῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ τεσσαρεσκαιδεκατίταις ἀπέστειλεν»([48]), ἤτοι «διέκοψε» τὴν «ἐπικοινωνίαν» «μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν» τῆς Ἀσίας, αἵτινες ἑώρταζον τὸ Πάσχα συγχρόνως μετὰ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην([49]). Δηλαδή, «πειρᾶται» «ἀπο-

4314. Εἰρηναίου, ΒΕΠΕΣ, 19, 344.
4315. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 356.
4316. Μελίτωνος Σάρδεων, ΒΕΠΕΣ, 19, 307.

τέμνειν (ἵνα ἀποσχίσῃ)» «ἀθρόως» τὰς Ἐκκλησίας «τῆς Ἀσίας πάσης» καὶ τὰς ὁμόρους πρὸς ταύτας, «ὡς ἂν ἑτεροδοξούσας», ἤτοι ὡς ἐὰν ἦσαν ἑτερόδοξοι. Καὶ «στηλιτεύει» «διὰ γραμμάτων, ἀκοινωνήτους πάντας ἄρδην (ἐντελῶς) τοὺς ἐκεῖσε (εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη) ἀνακηρύττων ἀδελφούς». Ἀλλ' ὅμως ἡ διακοπὴ αὕτη τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας «οὐ πᾶσι» «τοῖς ἐπισκόποις» «ἠρέσκετο». Διὸ οὗτοι προέτρεπον τὸν Βίκτωρα Ρώμης «φρονεῖν (ἵνα φρονῇ)» «τὰ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς πρὸς τοὺς πλησίον ἑνώσεώς τε καὶ ἀγάπης». Τινὲς δὲ ὡμίλησαν πρὸς Βίκτωρα καὶ «πληκτικώτερον», ὡς ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος, ὅστις ἀπέστειλε σχετικὴν ἐπιστολὴν «ἐκ προσώπου» τῶν «κατὰ τὴν Γαλλίαν ἀδελφῶν», «ὧν ἡγεῖτο». Ἔγραφε δέ, ἵνα τὸ Πάσχα τελῆται «ἐν μόνῃ τῇ τῆς Κυριακῆς ἡμέρᾳ» καὶ ὅπως μὴ ἀποκόπτῃ ὁ Βίκτωρ «ὅλας Ἐκκλησίας Θεοῦ, ἐπειδὴ ἑορτάζουσι τὸ Πάσχα τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, κατὰ «παράδοσιν» «ἀρχαίου ἔθους» ([50]). Διότι τοῦτο ἐποίησαν καὶ οἱ πρώην, ὡς ὁ Πολύκαρπος Σμύρνης καὶ ὁ Ἀνίκητος Ρώμης, οἵτινες, ἂν καὶ διεφώνησαν ἐπὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, «εἰρήνευσαν» καὶ «ἐκοινώνησαν ἑαυτοῖς». Ἐξ ἄλλου τὸ αὐτὸ ἐγίνετο καὶ ἐπὶ τῆς νηστείας, ἤτοι τῆς ἀσιτίας. Καὶ ἐν τῷ θέματι τούτῳ ὑπῆρχε καὶ «πολὺ πρότερον», γράφει ὁ Εἰρηναῖος, «ποικιλία», καθ' ὅτι πολλοὶ «παρὰ τὸ ἀκριβὲς» ἐνήστευον. Παρὰ τοῦτο ὅμως, «πάντες οὗτοι εἰρήνευσάν τε καὶ εἰρηνεύομεν πρὸς ἀλλήλους· καὶ ἡ διαφωνία τῆς νηστείας τὴν ὁμόνοιαν τῆς πίστεως συνίστησιν (φανερώνει)»[4317]. Ἐνταῦθα ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος τάσσεται ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας, παρὰ τὴν ὑφισταμένην ἑορτολογικὴν διαφορὰν ἐπὶ τοῦ Πάσχα, λόγῳ τῆς παραδοσιακῆς προελεύσεως ταύτης. Δηλαδή, διότι ἀμφότεροι οἱ ἑορτασμοὶ τοῦ Πάσχα, καὶ τῆς ἀκριβείας καὶ τῆς οἰκονομίας, προήρχοντο ἐκ παραδόσεως. Προσέτι, ἡ παραδοσιακὴ αὕτη ἑορτολογικὴ διαφορὰ ἐξισοῦται παρὰ τοῦ Εἰρηναίου πρὸς τὴν παραδοσιακὴν πάλιν διαφοράν, ἀκριβείας καὶ μή, τῆς νηστείας. Τοῦτο πράττει καὶ ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος Κύπρου[4318], ὡς καὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς([51]). Ὁ δὲ Μ. Ἀθανάσιος ἀποκαλεῖ τὴν παρατροπὴν ταύτην χωλείαν[4319].

Αἱ ἀπειλούμεναι δι' ἀποσχίσεως Ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας ἀντέκρουον τὸν Βίκτωρα Ρώμης, ἐπικαλούμεναι τὴν ἐν αὐταῖς παράδοσιν. «Ἡμεῖς», ἔγραφε πρὸς Βίκτωρα ὁ Πολυκράτης Ἐφέσου ἐκ προσώπου καὶ ἄλλων ἐπισκόπων, «ἀρρᾳδιούργητον (καθαράν) ἄγομεν (ἑορτάζομεν) τὴν ἡμέραν» τοῦ Πάσχα, «μήτε προστιθέντες, μήτε ἀφαιρούμε-

4317. Εἰρηναίου, ΒΕΠΕΣ, 5, 173.
4318. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 360 - 365.
4319. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 31, 292.

νοι» ἐκ τῆς παρ' ἡμῖν τηρουμένης παραδόσεως. «Ἐγὼ οὖν, ἀδελφοί, ἑξήκοντα πέντε ἔτη ἔχων ἐν Κυρίῳ», «οὐ πτύρομαι (δὲν πτοοῦμαι) ἐπὶ τοῖς καταπλησσομένοις», ἤγουν τοῖς ἀπειλουμένοις. «Οἱ γὰρ ἐμοῦ μείζονες εἰρήκασι "πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις"[4320]»[4321]. Τοιουτοτρόπως ἡ ὑποστήριξις τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ἐλάμβανε μορφὴν χριστιανικῆς ὁμολογίας. Καὶ τοῦ ἑορτασμοῦ κατὰ τὴν παράδοσιν οἰκονομίας, ὡς ἐν προκειμένῳ, καὶ τοῦ ἑορτασμοῦ συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσιν ἀκριβείας, ὡς καταφαίνεται εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν πρᾶξιν τοῦ Βίκτωρος Ρώμης. Βεβαίως ὁ πολυχρόνιος ἐθισμὸς τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀσίας εἰς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα κατὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην καθίστα ἰσχυροτέραν τὴν παρ' αὐτοῖς τηρουμένην τοιαύτην παράδοσιν καὶ τὴν μεταβολὴν ταύτης ἐπικίνδυνον, καὶ διὰ τὴν ὑφισταμένην εἰσέτι ἰουδαϊκὴν ἐπιρροὴν καὶ διὰ τὴν προβλεπομένην διαίρεσιν τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἐκκλησιῶν. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως, Ἐκκλησίαι τῆς Μ. Ἀσίας φέρονται πρὸς τὴν ἀκριβῆ παράδοσιν τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα([52]). Διὸ ὁ Μ. Ἀθανάσιος δὲν συμπεριλαμβάνει τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀσίας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν, αἵτινες ἐπὶ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου «μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἐποίουν τὸ Πάσχα»[4322], ἤτοι τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην. Προφανῶς τὸ γεγονὸς τοῦτο μαρτυρεῖ, ὅτι αἱ ἐν Ἀσίᾳ Ἐκκλησίαι ἦσαν ἐν γνώσει τοῦ οἰκονομικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα κατὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην καὶ συνεπῶς τοῦ προσκαίρου.

δ') ΠΡΟΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ

Διπλῆ ἦτο «ἡ ἀμφισβήτησις» ἐπὶ τοῦ Πάσχα πρὸ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Πρῶτον «περὶ τῆς ἡμέρας» τῆς ἑορτῆς καὶ δεύτερον «περὶ τοῦ εἴδους» «τῆς νηστείας»[4323].

Ὡς πρὸς τὴν ἡμέραν, οἱ μὲν ἑώρταζον τὸ Πάσχα ἐν Κυριακῇ μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν καὶ τὴν πανσέληνον, οἱ δὲ ἐν οἱαδήποτε ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος, καθ' ἣν ἔπιπτεν ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη. Οἱ ἑορτάζοντες τὸ Πάσχα τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην διεφώνουν καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ὡς πρὸς τὸν μῆνα, λόγῳ σφάλματος τῶν Ἰουδαίων. Οἱ Ἰουδαῖοι, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτῶν κέντρου, ἤτοι τῆς Ἱερουσαλήμ, τὸ ἔτος 70 μ.Χ., ἐπλανῶντο περὶ τὴν τέλεσιν τοῦ νομικοῦ Πάσχα. «Διέπεσε γὰρ παρ' αὐτοῖς» τότε «καὶ ἠπάτηται τὰ πάν-

4320. Πράξ. ε' 29.
4321. Πολυκράτους Ἐφέσου, ΒΕΠΕΣ, 19, 342.
4322. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 31, 292.
4323. Εἰρηναίου, ΒΕΠΕΣ, 5, 173.

τα»[4324]. Ἐποίουν τὸ Πάσχα αὐτῶν ἀμαθῶς καὶ «πρὸ ἰσημερίας ἀδιαφόρως», ἐτέλουν δὲ τοῦτο «μετ' ἰσημερίαν» «ἀκουσίως», δηλαδὴ ὅτε προσετίθετο εἰς τὸ σεληνοηλιακὸν ἔτος τῶν Ἑβραίων ἐμβόλιμος μήν[4325] (ἰ. ἀ. σ. 32). Οὕτως οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην Χριστιανοὶ ἑώρταζον τὸ χριστιανικὸν Πάσχα διαφόρως. Ἄλλοι μὲν ἐτέλουν τοῦτο πάντοτε μετὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ πρὸ ἰσημερίας, ἄλλοι δὲ μόνον μετὰ ἰσημερίαν. «Οἱ μὲν γὰρ Ἰουδαίοις» «δεῖν ἕπεσθαι (ὅτι πρέπει ἵνα ἕπωνται) περὶ τῆς ἑορτῆς, ἔλεγον», «καίτοι τὴν ἀκρίβειαν μὴ σώζουσιν», «οἱ δὲ μετ' ἰσημερίαν ἐπετέλουν, τὸ συνεορτάζειν Ἰουδαίοις ἐκτρεπόμενοι» ([53]). Ἀλλὰ καὶ οἱ συνεορτάζοντες ἐσφαλμένως μετὰ τῶν Ἰουδαίων πάλιν διεφώνουν πρὸς ἀλλήλους. Διότι ἄλλοι μὲν ἑώρταζον τὸ Πάσχα τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, ἄλλοι δὲ ἐτέλουν τοῦτο τὴν μετὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην Κυριακήν([54]). Ὡς πρὸς δὲ τὴν νηστείαν τοῦ Πάσχα, κατὰ τὸν δεύτερον αἰῶνα, ἄλλοι μὲν ἐνόμιζον «δεῖν (ὅτι πρέπει) αὐτοὺς νηστεύειν» «μίαν ἡμέραν», ἄλλοι «δύο», ἄλλοι «δὲ καὶ πλείονας», ἕτεροι δὲ «τεσσαράκοντα ὥρας ἡμερινάς τε καὶ νυκτερινάς»[4326]. Κατὰ δὲ τὸν τρίτον αἰῶνα, «τὰς ἓξ τῶν νηστειῶν ἡμέρας» πρὸ τοῦ Πάσχα οἱ Χριστιανοὶ οὐκ «ἴσως, μηδὲ ὁμοίως πάντες» ἐνήστευον. «Ἀλλ' οἱ μὲν καὶ πάσας» «ἄσιτοι» διετέλουν, «οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ τέσσαρες, οἱ δὲ οὐδεμίαν»[4327].

Τοιουτοτρόπως τὸ Πάσχα «ἀδιαφόρως παρά τισιν ἐφυλάττετο. Οἱ μὲν γὰρ προελάμβανον, οἱ δὲ ἐμέσαζον, οἱ δὲ μετέπειτα ἐπετέλουν»[4328]. Δηλαδὴ ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα ἐτελεῖτο παρ' αὐτῶν εἰς διάφορον χρόνον, «τῶν μὲν πρὸ ἑβδομάδος ποιούντων» ταύτην, «τῶν δὲ μετὰ ἑβδομάδα, καὶ τῶν μὲν προλαμβανόντων, τῶν δὲ μεσαζόντων, ἄλλων δὲ μετέπειτα ἐπιτελούντων». Καὶ ἦτο τότε «φύρσις (σύγχυσις) πολλὴ καὶ κάματος» καὶ «θόρυβος ἐκινεῖτο ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ κηρύγματι περὶ τοῦ» «ζητήματος» «τῆς ἑορτῆς ταύτης». Προσέτι ὁ διάφορος χρονικῶς ἑορτασμὸς τοῦ Πάσχα «χλεύην» ἐνεποίει «καθ' ἕκαστον ἔτος»[4329], τῶν «μὲν ταῖς νηστείαις» σχολαζόντων, «ἑτέρους δὲ συμπόσια» συντελοῦντας[4330], καὶ «τῶν μὲν ἀσιτίαις καὶ κακοπαθείαις ἐνασκουμένων, τῶν δ' ἀνέσει τὴν σχολὴν ἀνατιθέντων», δηλαδὴ εἰς ἄνεσιν τὸν καιρὸν ἀφιερούντων, ἤτοι ἑορταζόντων([55]), ἀλλὰ καὶ «φιλονεικούντων πρὸς ἀλλήλους»[4331]. «Τινές», γράφει ὁ Ἱππόλυτος, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου αἰῶνος, ὄντες «φιλόνεικοι τὴν φύ-

4324. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 360.
4325. Χρυσοστόμου, PG. 59, 748.
4326. Εἰρηναίου, ΒΕΠΕΣ, 19, 343.
4327. Διονυσίου Ἀλεξ., ΒΕΠΕΣ, 17, 222.
4328. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 220.
4329. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 356.
4330. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 153.
4331. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 356.

σιν, ἰδιῶται τὴν γνῶσιν, μαχιμώτεροι τὸν τρόπον, συνιστάνουσιν (ὑποστηρίζουσι)δεῖν(ὅτι πρέπει)τὸ Πάσχα τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ πρώτου μηνὸς φυλάττειν, κατὰ τὴν τοῦ» μωσαϊκοῦ «νόμου διαταγήν»[4332]. Ἔλεγον δὲ ὅτι τοῦτο πράττουσι «κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον», «κατὰ τὸν κανόνα τῆς πίστεως ἀκολουθοῦντες»[4333], «κακῶς» «τὴν ἀποστολικὴν νενοηκότες παράδοσιν» ([56]). Τελοῦσι δὲ τὸ Πάσχα κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον, «οὐ προσέχοντες ὅτι Ἰουδαίοις ἐνομοθετεῖτο» ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη. Ναὶ μὲν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ὁ Κύριος ἔπαθε τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, ἀλλὰ τὸ «νῦν τηρούμενον» χριστιανικὸν Πάσχα ἑορτάζεται πλέον καινῶς. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο Πάσχα, «πίστει νοούμενον, οὐ γράμματι», καὶ «εἰς ἔθνη χωρῆσαν», τελεῖται οὐχὶ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, ἀλλὰ ἐν Κυριακῇ, συμφώνως πρὸς τὴν ἀκριβῆ ἀποστολικὴν παράδοσιν. Ὁ δὲ τηρῶν ἐν τούτῳ τὸν παλαιὸν νόμον «ὀφειλέτης ἐστὶ» «πάντα τὸν» μωσαϊκὸν «νόμον ποιῆσαι»[4334], ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος[4335], καὶ οὕτω πίπτει ἐκ τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν. Καὶ μέχρι τῶν χρόνων «Ἀλεξάνδρου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας» (313 - 328) ἐταράττοντο οἱ Χριστιανοὶ λόγῳ τῆς διαφορᾶς ἐν τῷ ἑορτασμῷ τοῦ Πάσχα, «πρὸς ἀλλήλους» «γράφοντες καὶ διαμαχόμενοι»[4336].

Ἐγίνετο λοιπὸν φανερόν, ὅτι ἐπεβάλλετο ἵνα ληφθῇ κοινὴ ἀπόφασις πρὸς τακτοποίησιν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. Προφανῶς ἐπετράπη παρὰ τοῦ Κυρίου τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ ἡ τοιαύτη ἀναταραχή, ὅπως γίνῃ κοινῶς ποθητὴ ἡ ἑορτολογικὴ τάξις, ἣν ἔθετο διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ Ἀποστόλων, καὶ ἰαθῇ τὸ παλαιὸν καὶ ἐπίμονον ἰουδαϊκὸν νόσημα περὶ τὴν ἑορτήν. Βεβαίως, κατὰ τὴν περίοδον τῶν διωγμῶν τῶν πρώτων αἰώνων ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν, δὲν ἦτο δυνατὴ κοινὴ συνεννόησις καὶ ἀποτελεσματικὴ ἀπόφασις ἁπασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ Πάσχα. Τοῦτο κατέστη δυνατὸν μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ρωμαϊκῶν διωγμῶν διὰ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Τὸ ἔτος 314 συνῆλθεν «ἐν Ἀρελάτῃ τῆς Νοτίου Γαλλίας» Σύνοδος, εἰς ἣν «μετέσχον ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Δύσεως 33 ἐπίσκοποι» ([57]). Ἡ Σύνοδος, διὰ τοῦ Α΄ Κανόνος αὐτῆς, «ὥρισεν, ὅπως πανταχοῦ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἑορτάζηται» τὸ Πάσχα «τὴν αὐτὴν ἡμέραν», «ἀνέθηκε δὲ καὶ εἰς τὸν Σίλβεστρον Ρώμης (314 - 335), ὅπως προαναγγέλλῃ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα» ([58]). Παρὰ τοῦτο, δὲν ἐπῆλθε τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα. Αἱ διαφοραὶ καὶ αἱ διαμάχαι περὶ τὴν ἑορτὴν συνεχίζοντο, ὡς «ἰσοστασίου τῆς ἔριδος τοῖς διεστῶσιν (μετα-

4332. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 5, 343.
4333. Πολυκράτους Ἐφέσου, ΒΕΠΕΣ, 19, 342.
4334. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 5, 343-344.
4335. Γαλάτ. ε΄ 3.
4336. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 356.

ξὺ τῶν διϊσταμένων) ὑπαρχούσης». Καὶ «οὐδεὶς» ἦτο δυνατὸν ἐκ τῶν «ἀνθρώπων», ἵνα εὕρῃ «θεραπείαν» «τοῦ κακοῦ», καὶ μόνον «τῷ παντοδυνάμῳ Θεῷ καὶ ταῦτα ἰᾶσθαι (ἵνα θεραπεύσῃ) ῥᾴδιον (εὔκολον) ἦν». Ὁ δὲ Κύριος, ἐλεῶν τὴν Ἐκκλησίαν, ἐπενέβη διὰ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Τότε «ὑπηρέτης» τῶν «ἀγαθῶν» τῆς τάξεως, τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν Θεὸν «μόνος τῶν ἐπὶ γῆς κατεφαίνετο» ὁ Μ. Κωνσταντῖνος(59), δι' οὗ συνεκλήθη ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

II

Α' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΚΑΙ ΠΑΣΧΑ

Ὁ ἑορτασμὸς τοῦ καινοῦ Πάσχα Κυρίου, ἢ τοῦ χριστιανικοῦ Πάσχα, ἢ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Πάσχα, ἢ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἐτακτοποιήθη παρὰ Θεοῦ διὰ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Διὰ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ὡρίσθη ὁ ἀκριβὴς ἑορτασμὸς τοῦ Πάσχα. Διὰ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐτέθη ὁ Ὅρος τοῦ Πάσχα καὶ ἡνώθη ἡ Ἐκκλησία ἑορτολογικῶς. Ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὥρισεν ἐπὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα τὴν ἀποστολικὴν τάξιν, ἣ «ἐκ πρώτης τοῦ πάθους» τοῦ Κυρίου «ἡμέρας» ἐφυλάχθη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ[4337]. Ὅπως οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι εἶναι ἀλάθητοι ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, οὕτω καὶ ἡ ἁγία Οἰκουμενικὴ Σύνοδος εἶναι πάλιν ἀλάθητος ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι. Ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος «αὐτή ἐστιν ἡ Ἁγία καὶ Καθολικὴ Ἐκκλησία» καὶ «πρόσωπόν»[4338] ἐστι καὶ στόμα τῆς Ἐκκλησίας(60). «Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς» ἐλάλησε διὰ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου[4339]. Διὸ ἐστι «μεγάλη ἡ δύναμις τῆς Συνόδου, ἤγουν τῶν Ἐκκλησιῶν»[4340], δηλαδή, τῆς Συνόδου τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος συνεκλήθη τὸ ἔτος ͵εωλδ' (5834) ἀπὸ κτίσεως[4341], ἢ τὸ 327 μ.Χ. καὶ κατὰ τὴν ἐσφαλμένην διεθνῆ χρονολογίαν τῆς σήμερον τὸ 325 μ.Χ. (ἰ. ἀ. σ. 21 - 22). Δηλαδὴ 2.000 περίπου ἔτη ἀπὸ τῆς τελέσεως τοῦ τυπικοῦ Πάσχα τῆς ἐξόδου ἐκ γῆς Αἰγύπτου, μίαν χιλιετίαν περίπου μετὰ τὴν ἀκριβῆ τέλεσιν τοῦ νομικοῦ Πάσχα ἐπὶ βασιλέως Ἰωσίου (ἰ. ἀ. σ. 137, 187) καὶ σϞε' (295) ἔτη ἀπὸ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου κατὰ τὸ ἔτος ͵εφμ'

4337. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ 24, 152.
4338. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 119.
4339. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5, 309.
4340. Χρυσοστόμου, PG. 61, 527.
4341. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 704.

(5540)[4342]. Ὡς γνωστόν, μετὰ 295 ἔτη ἀπὸ κτίσεως τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος ἑωρτάσθη ἐν τῇ Παλαιᾷ λαμπρῶς καὶ εὐφροσύνως τὸ νομικὸν Πάσχα ἐπὶ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Ἐζεκίου (ἰ. ἀ. σ. 186). Καὶ ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς Μ. Κωνσταντῖνος, ἐν ἔτει «σϟε΄ (295) τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου», «Σύνοδον ἐν Νικαίᾳ γενέσθαι παρεσκεύασεν» τῶν «τιη΄ (318) ἁγίων Πατέρων»[4343] ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τοῦ Πάσχα τῆς Ὀρθοδοξίας.

Διὰ δύο τινὰ συνεκλήθη ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τοῦ ἑνὸς Πάσχα. Ἡ Σύνοδος αὕτη «διὰ τὴν ἀρειανὴν αἵρεσιν καὶ διὰ τὸ Πάσχα συνήχθη», γράφει ὁ Μ. Ἀθανάσιος[4344]. Ἡ «ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος οὐχ ἁπλῶς γέγονεν, ἀλλ' εἶχε τὴν χρείαν κατεπείγουσαν καὶ τὴν αἰτίαν εὔλογον. Οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς Συρίας καὶ Κιλικίας καὶ Μεσοποταμίας ἐχώλευον περὶ τὴν ἑορτὴν καὶ μετὰ Ἰουδαίων ἐποίουν τὸ Πάσχα», ἡ δὲ «ἀρειανὴ αἵρεσις ἐπαναστᾶσα ἦν κατὰ τῆς Καθολικῆς (Ὀρθοδόξου) Ἐκκλησίας»[4345]. «Δι' ἀμφότερα» ταῦτα «τοίνυν ὁρῶν ὁ βασιλεὺς» Κωνσταντῖνος «ταραττομένην τὴν Ἐκκλησίαν», συνεκρότησε «Σύνοδον Οἰκουμενικήν» ([61]). Ἐθεώρει δέ, ὅτι «ἡ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ἐμφύλιος» «στάσις» ἦτο «χαλεπωτέρα» «παντὸς πολέμου καὶ μάχης δεινῆς», καὶ ἐλυπεῖτο διὰ ταύτην «μᾶλλον» «τῶν ἔξωθεν» λυπηρῶν[4346]. Διό, «ὥσπερ ἐπιστρατεύων αὐτῷ φάλαγγα Θεοῦ, Σύνοδον Οἰκουμενικὴν συνεκρότει» ἐν Νικαίᾳ ([62]). Καὶ «τοὺς ἐπισκόπους γράμμασι τιμητικοῖς» προσεκάλει «σπεύδειν ἁπανταχόθεν» εἰς τὸν θεῖον ἀγῶνα τῆς πίστεως ([63]). Τότε συνηγέρθη ἡ οἰκουμένη πρὸς πνευματικὸν πόλεμον ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Ἡ δὲ «ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος»[4347] «γέγονεν» ἐκ «τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ συνελθόντων ἐπισκόπων»[4348], ὡς καὶ ἡ παρεμβολὴ τοῦ πατριάρχου Ἀβραὰμ περιελάμβανε «τριακοσίους δέκα καὶ ὀκτὼ» «ἰδίους οἰκογενεῖς αὐτοῦ»[4349] (ἰ. ἀ. σ. 94).

Οἱ Πατέρες τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου διέθετον ἁγιότητα, σοφίαν καὶ ἀνδρείαν. «Σοφίαν πολλὴν καὶ ἀνδρείαν ἐπεδείξαντο τότε» οἱ ἅγιοι Πατέρες. «Τὴν μὲν γὰρ σοφίαν αὐτῶν δείκνυσιν ἡ τότε ἐκτεθεῖσα πίστις», ἡ «τὰ τῶν αἱρετικῶν ἐμφράξασα στόματα καί, καθάπερ τεῖχος ἀρραγές, τὰς ἐπιβουλὰς αὐτῶν ἀποκρουσαμένη πάσας». «Τὴν δὲ ἀνδρείαν» μαρτυρεῖ «ὁ προσφάτως» τότε «παυσάμενος

4342. Χρον. Πασχάλ., αὐτόθι.
4343. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 704.
4344. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 31, 136.
4345. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 31, 292.
4346. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 150.
4347. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 704.
4348. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 31, 136.
4349. Γενέσ. ιδ΄ 14.

διωγμὸς καὶ ὁ τῶν Ἐκκλησιῶν πόλεμος. Καθάπερ γὰρ ἀριστεῖς τινες, μυρία στήσαντες τρόπαια καὶ πολλὰ δεξάμενοι τραύματα, οὕτω πανταχόθεν ἐπανήεσαν (συνεκεντρώθησαν) τότε τῶν Ἐκκλησιῶν οἱ προστάται, τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ βαστάζοντες καὶ πολλὰς ἔχοντες ἀριθμεῖν τιμωρίας, ἃς διὰ τὴν ὁμολογίαν ὑπέμειναν. Οἱ μὲν γὰρ εἶχον εἰπεῖν μέταλλα καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς ταλαιπωρίαν, οἱ δὲ δημεύσεις τῶν ὄντων (ὑπαρχόντων) ἁπάντων, οἱ δὲ λιμούς, οἱ δὲ πληγὰς συνεχεῖς. Καὶ οἱ μὲν τὰς πλευρὰς κατεξεσμένας, οἱ δὲ τὰ νῶτα συντριβέντα, οἱ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορυγέντας, οἱ δὲ ἄλλο τι τοῦ σώματος μέρος ἀφῃρημένους, ἑαυτοὺς διὰ τὸν Χριστὸν ἐπιδείκνυσθαι εἶχον. Καὶ ἀπὸ τῶν ἀθλητῶν τούτων ἡ Σύνοδος ἅπασα συγκεκρότητο τότε»[4350]. Ὀρθόδοξος πίστις, θεία καὶ ἀνθρωπίνη σοφία, καλὴ ὁμολογία, ἀνδρεία, βάσανοι, ἁγιότης καὶ στίγματα μαρτύρων Χριστοῦ ἦσαν οἱ τίτλοι τῶν μελῶν τῆς Α′ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Εἰς δὲ τὸν εὐσεβῆ βασιλέα Μ. Κωνσταντῖνον ἐφάνη τὸ σημεῖον τοῦ τιμίου Σταυροῦ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Πρὸ τῆς Ρώμης καὶ πρὸ τῆς μάχης παρὰ τὴν Μουλβίαν γέφυραν([64]), «περὶ μεσημβρινὰς ἡλίου ὥρας, ἤδη τῆς ἡμέρας ἀποκλινούσης», ἐφάνη ὀφθαλμοφανῶς παρὰ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου καὶ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ ἐν τῷ «οὐρανῷ, ὑπερκείμενον τοῦ ἡλίου», τὸ «τρόπαιον» τοῦ «Σταυροῦ», «ἐκ φωτὸς συνιστάμενον», μετὰ τῆς γραφῆς «τούτῳ νίκα», ἢ «ἐν τούτῳ νίκα»([65]). Κατόπιν τούτου, ὁ Μ. Κωνσταντῖνος εἶδε καθ' ὕπνους «τὸν Χριστὸν» «σὺν τῷ φανέντι κατ' οὐρανὸν σημείῳ», ἐντελλόμενον ἵνα ποιήσῃ «μίμημα» τούτου ὡς ἀλεξητήριον κατὰ «τῶν πολεμίων»([66]). Οὕτως ὁ Μ. Κωνσταντῖνος, «τοῦ Σταυροῦ» τοῦ Κυρίου «τὸν τύπον ἐν οὐρανῷ θεασάμενος καὶ ὡς ὁ Παῦλος τὴν κλῆσιν οὐκ ἐξ ἀνθρώπων δεξάμενος», ἀνεδείχθη «ἐν βασιλεῦσιν Ἀπόστολος» τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὡς ἅγιος βασιλεύς, «βασιλεύουσαν πόλιν», ἤτοι τὴν Κωνσταντινούπολιν, «τῇ χειρὶ» τοῦ Κυρίου «παρέθετο», ὡς ψάλλει ἡ Ἐκκλησία, διὰ τοῦ ἀπολυτικίου τῆς ἑορτῆς αὐτοῦ τὴν 21ην Μαΐου[4351]. Προσέτι συνέβαλε καὶ εἰς οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς Α′ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. «Τῷ» «ὄντι, δύο μέγιστα ἡμῖν (δι' ἡμᾶς) κατώρθωσεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προειρημένου Κωνσταντίνου τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ ἀεὶ μακαριστοῦ». Πρῶτον «τὸ συνάξαι (τὸ ὅτι συνεκάλεσεν) Οἰκουμενικὴν Σύνοδον καὶ ἐκθέσθαι (ὅτι ἐξέθεσε) τὴν ἐν Νικαίᾳ ἐκτεθεῖσαν (διασαφηνισθεῖσαν) πίστιν καὶ ὁμολογηθεῖσαν μεθ' ὑπογραφῆς τῶν συνελθόντων ἐπισκόπων». Δεύτερον, τὸ «διορθωθῆναι (ὅτι διωρθώθη)» «ὑπ' αὐτῶν» «τὸ περὶ Πάσχα» θέμα «εἰς ἕνωσιν ἡ-

4350. Χρυσοστόμου, PG. 48, 865. 4351. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα».

μῶν», ἤγουν τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν[4352]. Διότι, «παυσαμένης» «τῆς ἐπὶ τῷ δόγματι ζητήσεως, ἔδοξε τῇ Συνόδῳ καὶ τὴν πασχαλίαν ἑορτὴν ἅπαντας κατὰ τὸν αὐτὸν ἐπιτελεῖν καιρόν»[4353].

Ταῦτα δὲ ἐποίει ὁ Μ. Κωνσταντῖνος οὐχὶ τυραννικῶς, ἀλλὰ ἐν πνεύματι κατὰ Θεὸν ἐλευθερίας καὶ πραότητος. Αἱ ἀποφάσεις τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐλήφθησαν «μετὰ πολλῆς συζητήσεως καὶ δοκιμασίας» καὶ ἀφοῦ ἠλέγχθησαν ἅπαντα καὶ «ἀκριβῶς», καὶ ἐξητάσθησαν «πάντα, ὅσα ἢ ἀμφιβολίας ἢ διχονοίας πρόφασιν ἐδόκει γεννᾶν» ([67]), «ὡς μηδὲν ἔτι πρὸς διχόνοιαν ἢ πίστεως ἀμφισβήτησιν ὑπολείπεσθαι»[4354]. Οὐδὲ τὰς καταγγελίας κατ᾿ ἐπισκόπων ἐχρησιμοποίησεν ὁ Μ. Κωνσταντῖνος πρὸς ἐπιβολὴν ἐπ᾿ αὐτῶν. Ἀντιθέτως, τοὺς κατ᾿ αὐτῶν ὑποβληθέντας «λιβέλλους, σφραγίσας τῷ δακτυλίῳ αὐτοῦ, ἐκέλευσε φυλάττεσθαι». Καὶ ἡμέραν τινά, «κελεύσας ἐνεχθῆναι (ἵνα προσκομισθῇ) πῦρ, ἐμπρησθῆναι (ἵνα καῶσι) τοὺς λιβέλλους προσέταξε». Καὶ πάλιν τὰς ὑποβληθείσας κατ᾿ ἐπισκόπων «ἐγγράφους κατηγορίας», «παρόντων ἁπάντων ἐπισκόπων, πυρὶ καὶ ταύτας κατέκαυσε». Καὶ ἔλεγεν, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη ὅπως γίνωνται «τῶν ἱερέων τὰ πλημμελήματα δῆλα (φανερά) τοῖς πολλοῖς», «ἵνα μή, σκανδάλου πρόφασιν ἐντεῦθεν λαμβάνοντες, ἀδεῶς ἁμαρτάνωσιν»[4355]. Ὁ «βασιλεὺς Κωνσταντῖνος» «τὸν πάντα βίον πραότατος» ἦν[4356]. Διὸ ὅτε ποτὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκακοποίησαν τὸν ἀνδριάντα αὐτοῦ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν προέτρεπον εἰς ἐκδίκησιν λέγοντες, «ὅτι πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ὄψιν ἔτρωσαν» οἱ ἐξυβρίσαντες «τοὺς λίθους ἐξακοντίζοντες, ψηλαφήσας τῇ χειρὶ τὸ πρόσωπον καὶ ἠρέμα μειδιάσας, εἶπεν, ὅτι οὐδαμοῦ πληγὴν ἐπὶ τοῦ μετώπου γεγενημένην ὁρῶ, ἀλλ᾿ ὑγιὴς μὲν ἡ κεφαλή, ὑγιὴς δὲ ἡ ὄψις ἅπασά» ἐστιν[4357].

Τόπος τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὡρίσθη παρὰ Μ. Κωνσταντίνου ἡ Νίκαια τῆς Βιθυνίας. Πρὸς ταύτην λοιπὸν τὴν πόλιν «ἔθεον (ἔτρεχον)» ἐν πάσῃ προθυμίᾳ οἱ ἐπίσκοποι τῆς οἰκουμένης. Εἷλκυεν αὐτοὺς ἡ θεία ἐλπὶς ἀγαθῶν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ἐπιζητουμένη ἐκκλησιαστικὴ εἰρήνη καὶ τὸ ξένον θαῦμα τῆς παρουσίας εὐσεβοῦς βασιλέως, κατόπιν διωγμῶν αἰώνων([68]). Καὶ συνήχθησαν οἱ ἐπίσκοποι μετὰ «πρεσβυτέρων καὶ διακόνων» καὶ πλείστων ἄλλων βοηθῶν([69]) «ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τῶν οὐρανόν»[4358]. Ὅτε δὲ «συνῆλθον οἱ

4352. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 353 - 356.
4353. Σωζομένου, PG. 67, 924.
4354. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 152.
4355. Γελασίου Κυζικίου, Μ. 2, 820.
4356. Γελασίου Κυζίκου, Μ. 2, 764-765.
4357. Χρυσοστόμου, PG. 49, 216.
4358. Πράξ. ϐ΄ 5.

πάντες, ἔργον ἤδη Θεοῦ τὸ πραττόμενον ἐθεωρεῖτο»(70). Ὁ δὲ χῶρος συνελεύσεων τῆς Συνόδου ἦτο «ἐν αὐτῷ» «τῷ μεσαιτάτῳ οἴκῳ τῶν βασιλείων», καθ' ὅτι δὲν ὑπῆρχον τότε μεγάλοι ναοί. Ἐκεῖ ἐγένετο ἡ πρώτη συνάντησις καὶ γνωριμία τῶν ἐπισκόπων τῆς οἰκουμένης καὶ τοῦ πρώτου εὐσεβοῦς αὐτοκράτορος, τῆς διωχθείσης μέχρι τοῦδε Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐπιστραφείσης νῦν εἰς Χριστὸν πολιτείας. Τὴν δὲ ἡμέραν ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου, προσῆλθον «οἱ κεκλημένοι» Πατέρες «καὶ τὴν προσήκουσαν ἕδραν οἱ πάντες ἀπελάμβανον»(71). Καὶ ἐπεκράτει ἐν τῇ Συνόδῳ «σιγή», ἐπὶ τῇ «προσδοκίᾳ» τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως. Προσῆλθε δὲ ὁ Μ. Κωνσταντῖνος, οὐχὶ «μετὰ» κοσμικῆς «φαντασίας»[4359], ἀλλὰ ὡς ἀδελφὸς ἐν Χριστῷ, τιμῶν τὴν Σύνοδον διὰ στολισμοῦ σώματος καὶ ψυχῆς. Εἰσῆλθέ «τις πρῶτος» τῶν περὶ τὸν βασιλέα καὶ ἔπειτα «δεύτερος καὶ τρίτος». Προηγοῦντο δὲ καὶ ἄλλοι, «οὐ τῶν συνήθων ὁπλιτῶν τε καὶ δορυφόρων», ἀλλὰ «μόνων» «τῶν πιστῶν φίλων». «Πάντων δ' ἐξαναστάντων», «αὐτὸς δὴ λοιπὸν» ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς «διέβαινε μέσος», ὡς «Θεοῦ τις οὐράνιος ἄγγελος», τὸ σῶμα λαμπρῶς ἐνδεδυμένος «τὴν δὲ ψυχὴν» διὰ φόβου Θεοῦ καὶ εὐλαβείας «κεκαλλωπισμένος». Ὑπεδήλουν δὲ ταῦτα καὶ «ὀφθαλμοὶ κάτω νεύοντες, ἐρύθημα προσώπου, περιπάτου κίνησις», κάλλος καὶ μεγαλοπρέπεια καὶ εὐπρέπεια καὶ ρώμη τοῦ σώματος, καὶ ἐπιείκεια τρόπων μετὰ πραότητος καὶ βασιλικῆς ἡμερότητος «ἐγκεκραμένα», «τὸ τῆς διανοίας ὑπερφυές». «Παρελθὼν» ὁ βασιλεύς, «μέσος ἔστη». Καὶ «οὐ πρότερον» «ἐκάθιζεν» ἐπὶ «σμικροῦ τινος» «καθίσματος» ἐκ χρυσοῦ, «ἢ τοὺς ἐπισκόπους ἐπινεῦσαι», ἤτοι πρὶν ἐπινεύσωσι πρὸς τοῦτο οἱ ἐπίσκοποι(72).

Οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Συνόδου προσεφώνησαν τὸν Μ. Κωνσταντῖνον, μεθ' ὃ ὁ βασιλεύς, «φαιδροῖς ὄμμασι τοὺς πάντας γαληνῶς ἐμβλέψας», ὡμίλησε πρὸς αὐτούς, «ἡσύχῳ καὶ πραείᾳ φωνῇ»(73). Ἀκολούθως μετεῖχε τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου, οὐχὶ ὡς ἐπίσκοπος, ἀλλ' ὡς ἐπίσκοπος τῶν ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας πραγμάτων. «Ἀλλ' ὑμεῖς μέν», εἶπε ποτὲ πρὸς ἐπισκόπους, «τῶν εἴσω τῆς Ἐκκλησίας» πραγμάτων, «ἐγὼ δὲ τῶν ἐκτὸς ὑπὸ Θεοῦ καθεσταμένος ἐπίσκοπος ἂν εἴην(θὰ ἠδυνάμην ἵνα θεωρηθῶ)»(74).

Τοιουτοτρόπως συνῆλθον οἱ ἅγιοι «τριακόσιοι δέκα καὶ ὀκτώ»[4360] Πατέρες τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου «ἐν ὀνόματι Κυρίου, ἐν τῇ εἰρήνῃ» τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν «φυλακῇ τῶν Κανόνων» τοῦ Θεοῦ[4361]. «Σύνεδρος» δὲ καὶ «Πρόεδρος» τῆς ἁγίας Συνόδου ἦτο «ἀοράτως» αὐ-

4359. Πράξ. κε' 23.
4360. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 529.
4361. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 985.

τὸς «ὁ Χριστός»[4362]. «Οὗ γὰρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν», εἶπεν ὁ Κύριος[4363]. «Εἰ δὲ ὅπου δύο ἢ τρεῖς, μέσος ἐστὶν ὁ Χριστός, ὅπου τριακόσιοι καὶ πολλῷ πλείους παρῆσαν (παρευρίσκοντο), πολλῷ μᾶλλον παρῆν (ἦτο παρών)» ὁ Κύριος, «καὶ πάντα ἐτύπου καὶ ἐνομοθέτει»[4364]. «Οὐ γὰρ ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός»[4365]. Διό, ὃ «ἤρεσε» τοῖς ἁγίοις ἐκείνοις «ἐπισκόποις, οὐδὲν ἐστιν ἕτερον, ἢ τοῦ Θεοῦ γνώμη»[4366]. Καὶ τὰ ἀποφασισθέντα ὑπὸ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐγένοντο «κατ εὐδοκίαν» «παρὰ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ καὶ τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»[4367]. Ἡ Σύνοδος ἀποφανθεῖσα ἐξέφερε «θείαν, ὡς ἀληθῶς, ἐντολήν»[4368], διὸ καὶ αἰωνίαν. Διότι τὸ «ρῆμα τοῦ Κυρίου, τὸ διὰ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν τῇ Νικαίᾳ γενόμενον, μένει εἰς τὸν αἰῶνα», λέγει ὁ Μ. Ἀθανάσιος[4369]. Πλεῖον πάντων συνέβαλεν ἐν τῇ Α' Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ἡ Ἀλεξάνδρεια καὶ δὴ διὰ τοῦ Μ. Ἀθανασίου[4370]. Οὕτω «νυνὶ (κατὰ τοῦτον τὸν καιρόν)» «ἀπ' Αἰγύπτου χορηγούμενος»[4371] προῆλθεν ὁ λόγος τῆς Ὀρθοδοξίας, ὡς πάλαι τυπικῶς ἐξ Αἰγύπτου ἐξῆλθον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ καὶ κατόπιν ἀληθῶς ἐξ Αἰγύπτου ἐκλήθη ὁ Χριστός, κατὰ τὸ γεγραμμένον, «ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν Υἱόν μου»[4372] (ἰ. ἀ. σ. 250).

Ὅτε τὸ ἔργον τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἤχθη εἰς πέρας, ἡ μὲν ἀρειανὴ αἵρεσις ἡττήθη, ἡ δὲ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα ἐτακτοποιήθη θεαρέστως. Τότε ὁ Μ. Κωνσταντῖνος μετὰ τῶν ἁγίων Πατέρων «ἐπινίκιον ἑορτὴν τῷ Θεῷ συνετέλει», λέγων ταύτην «δευτέραν» «νίκην». Πρώτη νίκη νοεῖται ἡ κατὰ τῶν εἰδωλολατρῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ, ἡ κατορθωθεῖσα διὰ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Δευτέρα νίκη καλεῖται ἡ γενομένη «κατὰ τοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἐχθροῦ», ἤτοι τῆς αἱρέσεως, τῆς διαιρέσεως, τοῦ Ἀρείου καὶ τοῦ Διαβόλου, ἣν κατήγαγεν ὁ Κύριος διὰ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἦτο δὲ κατὰ τὴν ἐπινίκιον ταύτην ἑορτὴν «κρεῖττον» «παντὸς λόγου τὸ γινόμενον» καὶ ἐφαίνετο τοῦτο ὡς «ὄναρ», «ἀλλ' οὐχ ὕπαρ», ἤτοι ὄχι πραγματικότης([75]). Ἡ γὰρ «εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν»[4373] ἐδόθη τότε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Δηλαδὴ ἡ εἰρήνη τῆς Ὀρθοδοξίας, ἤτοι ἡ θεία εἰρήνη τῆς ὀρ-

4362. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5. 385.
4363. Ματθ. ιη' 20.
4364. Χρυσοστόμου, PG. 48, 865.
4365. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5, 309.
4366. Μ. Κωνσταντίνου, Μ. 2, 725.
4367. Ἐπιστολῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 2, 912.
4368. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 154.
4369. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 31, 136.
4370. Γελασίου Κυζίκου, Μ. 2, 817.
4371. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 241.
4372. Ματθ. β' 15.
4373. Φιλιππησ. δ' 7.

-θοδόξου πίστεως, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς καὶ κανονικῆς τάξεως τῆς ἑορτῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Πάσχα. Ἡ εἰρήνη τοῦ Ὅρου τῆς πίστεως, τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα καὶ τῶν Ἱ. Κανόνων.

Αἱ ἀποφάσεις τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ἀνεκοινώθησαν διὰ δύο ἐπιστολῶν. Μιᾶς τῆς «Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου»[4374], καὶ δευτέρας τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου[4375], ἐκ μέρους τῆς αὐτῆς Συνόδου.

III

Ο ΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Δύο τινὰ ἐξετάζονται ἐνταῦθα. Ὁ Ὅρος τοῦ Πάσχα ὡς ἀπόφασις τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ οἱ διορισμοὶ τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα περὶ τῆς ἑορτῆς.

α΄) Ο ΟΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΠΑΣΧΑ

Ἡ ἀπόφασις τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα καλεῖται Ὅρος τοῦ Πάσχα. Ὅρος ὅμως λέγεται καὶ ὁ Κανών. Διὸ αἱ λέξεις Ὅρος καὶ Κανὼν ἐναλλάσσονται[4376]. Ἐν τῷ ΙΘ΄ Κανόνι τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὁ Κανὼν καλεῖται καὶ «Ὅρος» καὶ «Τύπος»[4377]. «Ὅρος γὰρ ὁ Τύπος καὶ ὁ Κανὼν λέγεται»[4378]. Παρομοίως καὶ ἐν τῇ Δ΄ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ[4379] καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐπεκράτησεν ὅμως, ὅπως οἱ Ὅροι διακρίνωνται ἀπὸ τῶν Κανόνων, καθ' ὅτι Ὅροι λέγονται οἱ περιέχοντες «τὰ τῆς πίστεως δόγματα»[4380]. Ἡ ἀπόφασις τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ τοῦ Πάσχα δὲν περιλαμβάνεται εἰς τοὺς 20 Κανόνας τῆς Συνόδου ταύτης. Μνημονεύεται ὅμως εἰς τὰς ἀναφερθείσας δύο ἐπιστολάς, ἤτοι τῆς Συνόδου καὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Εἰς τὰς ἐπιστολὰς ταύτας ἀναφέρεται μετὰ τῆς ἀποφάσεως τῆς Συνόδου ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς πίστεως καὶ μετ' αὐτήν[4381]. Ὁ δὲ Γελάσιος Κυζίκου, ὁ διασώσας στοιχεῖά τινα ἐκ τῶν

4374. Γελασίου Κυζίκου, Μ. 2, 909. ΒΕΠΕΣ, 31, 180.
4375. Γελασίου Κυζίκου, Μ. 2, 921. ΒΕΠΕΣ, 24, 152.
4376. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. ιη΄.
4377. ΙΘ΄ Κανόνος Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
4378. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 2, 159.
4379. Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 7, 357, 365.
4380. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. ιη΄.
4381. Γελασίου Κυζίκου, Μ. 2, 912, 921.

πρακτικῶν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου[4382], ἀποκαλεῖ τὸν "Ορον τοῦ Πάσχα καὶ Ὁρισμὸν «τῆς περὶ τοῦ Πάσχα ἑορτῆς»[4383]. Ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ ὅμως Σύνοδος ὀνομάζει τοῦτον «"Ορον τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθείσης»[4384].

Κείμενον τοῦ "Ορου τοῦ Πάσχα δὲν ἀνευρίσκεται. Ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος συνεκροτήθη τὸν Δ' αἰῶνα. Τὸν ἑπόμενον αἰῶνα, ἤτοι τὸν Ε' αἰῶνα, οἱ ἱστορικοὶ Σωκράτης καὶ Σωζόμενος δὲν ἀναγράφουσι κείμενον τοῦ "Ορου τοῦ Πάσχα[4385]. Ἑπτὰ αἰῶνας κατόπιν, ἤτοι τὸν ΙΒ' αἰῶνα, ὁ ἑρμηνευτὴς τῶν Ἱ. Κανόνων Ἰωάννης Ζωναρᾶς γράφει, ὅτι «ἐν μὲν τοῖς Κανόσι τῆς Πρώτης Συνόδου οὐδὲν τι περὶ τοῦ Πάσχα εὕρηται ὁρισθέν· εἰ δ' ἐκτὸς τῶν Κανόνων τι ᾠκονόμηται, ἀγνοῶ, πρακτικὸν τῆς Συνόδου ἐκείνης μὴ ἔχων»[4386]. Συνεπῶς καὶ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα δὲν ὑπῆρχεν ἐν Κωνσταντινουπόλει κείμενον τοῦ "Ορου τοῦ Πάσχα, ὡς καὶ πρακτικὸν τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἀλλὰ καὶ ὁ γράψας πρὸ τριῶν αἰώνων, ἤγουν τὸν Θ' αἰῶνα, Μ. Φώτιος εἰς τὴν Μυριόβιβλον ἢ Βιβλιοθήκην δὲν μνημονεύει πρακτικὸν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, εἰ μὴ τὸ ἔργον τοῦ Γελασίου Κυζίκου, τὸ ὁποῖον εἶναι «ἱστορικὸν» «μᾶλλον» περὶ τῆς Συνόδου, ἢ «πρακτικόν»[4387]. Ὁ δὲ Θεόδωρος Βαλσαμὼν τοῦ ΙΒ' αἰῶνος γράφει, ὅτι εἰς «τὰ πρακτικὰ τῆς Πρώτης Συνόδου εὑρίσκεται»[4388] ὁ "Ορος τοῦ Ἁγίου Πάσχα. Προφανῶς, ἐὰν κείμενον τοῦ "Ορου τοῦ Πάσχα ὑπῆρχεν εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου, ἦτο ἀδύνατον, ἵνα μὴ ἔχῃ εὑρεθῇ τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ ἀνὰ τοὺς αἰῶνας. "Ορον ὅμως τοῦ Πάσχα λέγει ὁ Βαλσαμὼν τὸ Κανόνιον τοῦ Πάσχα.

Ὑπὸ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου μαρτυρεῖται, ὅτι αὕτη δὲν ἐκαινοτόμησεν ἐπὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα. Ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος εἰργάσθη ἔργον «τῆς προσηκούσης ἐπανορθώσεως» τῆς ἑορτῆς. Πρὸ τῆς Συνόδου, πολλοὶ παρὰ τὴν ἀκριβῆ τάξιν ἑώρταζον. «Ἐπὶ τοῦ παρόντος», διὰ τῆς συνοδικῆς ἀποφάσεως, «καλῶς ἔχειν» τὴν τάξιν τῆς ἀκριβείας «ἅπαντες» οἱ ἐπίσκοποι «ἡγήσαντο (ἐθεώρησαν)»[4389]. «Καὶ ἐδόκει πᾶσι κατὰ τὸν αὐτὸν ἐπιτελεῖν καιρὸν πάντας τὴν ἑορτήν»[4390], συμφώνως πρὸς τὴν ἀκριβῆ ἀποστολικὴν παράδοσιν. Ἡ Σύνοδος υἱοθέτησε καὶ ἐθέσπισεν ἐπὶ τούτου διὰ τὴν καθ' ὅλου Ἐκκλησίαν τὴν εὐρυτέραν ἀποστολικὴν παράδοσιν. «"Εστι (ὑπάρχει) δὲ τάξις εὐ-

4382. Γελασίου Κυζίκου, Μ. 2, 760.
4383. Γελασίου Κυζίκου, Μ. 2, 884-885.
4384. Α' Κανόνος ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου.
4385. PG. 67, 29 - 842 καὶ 843 - 1030.
4386. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 3, 124.
4387. Μ. Φωτίου, PG. 103, 56.
4388. Βαλσαμῶνος, Σ.Κ. 3, 125.
4389. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 153.
4390. Νικηφόρου Καλλίστου, PG. 146, 76.

πρεπής», γράφει ὁ εὐσεβὴς βασιλεὺς Μ. Κωνσταντῖνος ἐκ μέρους τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, «ἣν πᾶσαι αἱ τῶν δυτικῶν τε καὶ μεσημβρινῶν καὶ ἀρκτῴων (βορείων) τῆς οἰκουμένης μερῶν παραφυλάττουσιν Ἐκκλησίαι καὶ τινες τῶν κατὰ τὴν ἑῴαν (Ἀνατολὴν) τόπων»[4391]. Τάξις, «ἣν ἐκ πρώτης τοῦ πάθους» τοῦ Κυρίου «ἡμέρας ἄχρι τοῦ παρόντος ἐφυλάξαμεν» ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. «Ἔξεστι (εἶναι πρέπον)» λοιπόν, ἵνα ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα τελῆται παρὰ πάντων ταύτῃ τῇ «ἀληθεστέρᾳ τάξει»[4392]. Καὶ «κάλλιόν» ἐστι πάντας «ἕπεσθαι (ἵνα πάντες ἕπωνται) τῇ γνώμῃ ταύτῃ, ἐν ᾗ οὐδεμία ἔσται ἀλλοτρίας πλάνης καὶ ἁμαρτήματος ἐπιμιξία»[4393], ὡς συμβαίνει εἰς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα κατὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἀνεγνώρισαν ἅπαντες οἱ τότε, ἀκόμη καὶ ὁ κακῶς μὴ κοινωνήσας πρὸς τὴν Σύνοδον Ἀκέσιος. Διότι «ἠρώτα τὸν Ἀκέσιον Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεύς, εἰ καὶ αὐτὸς τῇ πίστει συντίθεται καὶ τῷ ὁρισμῷ τῆς περὶ τοῦ Πάσχα ἑορτῆς. Ὁ δὲ Ἀκέσιος πρὸς αὐτόν, οὐδὲν καινόν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ, ἡ Σύνοδος ὥρισεν, οὕτω γὰρ ἄνωθεν (ἐξ ἀρχῆς) ἅπαντες ἐκ τῶν ἀποστολικῶν θρόνων παρειλήφαμεν καὶ τὸν Ὅρον τῆς πίστεως καὶ τὸν χρόνον τῆς τοῦ Πάσχα ἑορτῆς»[4394]. Διὰ τὰς πλείστας Ἐκκλησίας ὁ Ὅρος τοῦ Πάσχα δὲν ἦτό τι τὸ νέον καὶ ἄγνωστον, ἀλλὰ συνήθης ἐκκλησιαστικὴ πρᾶξις τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως ἀκριβείας. Διὸ ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἔγραφε πρὸς τὰς Ἐκκλησίας Αἰγύπτου, Λιβύης καὶ Πενταπόλεως, ὅτι «κατωρθώθη καὶ τοῦτο τὸ μέρος, ὥστε πάντας τοὺς ἐν τῇ ἑῴᾳ (Ἀνατολῇ) ἀδελφούς, τοὺς μετὰ τῶν Ἰουδαίων τὸ πρότερον ποιοῦντας» τὴν ἑορτήν, «ἐκ τοῦ δεῦρο (ἀπὸ τοῦδε) ἄγειν (ἵνα ἑορτάζωσι)» «συμφώνως Ρωμαίοις καὶ ὑμῖν καὶ πᾶσιν ἡμῖν, τοῖς ἐξ ἀρχαίου μεθ᾽ ὑμῶν φυλάσσουσι τὸ Πάσχα»[4395].

Τίς ἐστι λοιπὸν ὁ Ὅρος τοῦ Πάσχα; «Περὶ τῆς εὑρέσεως τοῦ Πάσχα», γράφει ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, ὑφίσταται «Κανόνιον ἐξαίρετον καὶ ὁποῦ δὲν ἐδύνατο νὰ γένῃ καλλίτερον, λέγει Ματθαῖος ὁ Βλάσταρις», τὸ ὁποῖον «συνεκρότησε καὶ ἐξέθετο ἡ Ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ Α΄ Σύνοδος, κατὰ τὸν Α΄ Κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου». Τοῦτο «εἰς μὲν τοὺς Κανόνας τῆς Α΄ Συνόδου δὲν εὑρίσκεται· εὑρίσκεται δέ, ὡς λέγει ὁ Βαλσαμών, εἰς τὰ ἐκείνης πρακτικά. Σώζεται δὲ ἤδη καὶ παρὰ Ματθαίῳ τῷ Βλαστάρεϊ καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις

4391. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 153.
4392. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 152.
4393. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 153 - 154.
4394. Γελασίου, Μ. 2, 884 - 885.
4395. Ἐπιστολῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ΒΕΠΕΣ, 31, 182.

Εὐαγγελίοις τετυπωμένον καὶ εἰς ἄλλα βιβλία πολλά»[4396]. Δηλαδὴ ὁ Ὅρος τοῦ Πάσχα τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ταυτίζεται πρὸς τὸ Κανόνιον ταύτης, δι' οὗ εὑρίσκεται ὁ χρόνος ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα. «Ἄριστα μὲν πάντων», γράφει τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα ὁ Ματθαῖος Βλάσταρις, «καὶ ὡς οὐκ ἂν τις ᾠήθη (δὲν θὰ ἀνέμενε) κάλλιον, τὸ παρὸν Κανόνιον τοῖς Πατράσι (ὑπὸ τῶν Πατέρων) συντέθειται (ἔχει συντεθῆ)». Τὸ Κανόνιον τοῦτο ἔχει τοὺς «κύκλους ἀμφοτέρων τῶν φώτων», ἤτοι τῶν φωστήρων «ἡλίου» «καὶ σελήνης», «περικειμένους» «τοῖς ἔξω σελιδίοις», ἤτοι εἰς τὰς ἔξω στήλας. Καὶ «τῷ μὲν τῆς σελήνης κύκλῳ (εἰς τὸν κύκλον τῆς σελήνης) τὸ νομικὸν ἐγγὺς ὂν δείκνυσι Πάσχα, τῷ δὲ τοῦ ἡλίου τὸ χριστιανικόν, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἔνθα καὶ τὸ νομικὸν κείμενον εὐθείας»[4397].

«Φανερὸν ἐστι», γράφει τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα ὁ Μελέτιος Πηγᾶς, ὅτι «τὸ περὶ τοῦ Πάσχα Κανόνιον, ὅπερ κρατοῦμεν οἱ Ὀρθόδοξοι, τῶν τιη΄ (318) θεοφόρων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων ἐστί, καὶ αὐτοὶ τοῦτο συνέθεντο καὶ τῇ Καθολικῇ (Ὀρθοδόξῳ) παρέδωκαν Ἐκκλησίᾳ, μετὰ καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν διατυπώσεων»[4398]. «Κατὰ τὸ Κανόνιον» δὲ τοῦτο, «τὸ πατερικόν, τὸ πάλαι γνωστόν, ἀπαραλλάκτως φυλάττομεν τὴν τῶν Ἀποστόλων διαταγὴν» περὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα[4399]. Τὸ Κανόνιον τοῦτο εἶναι ἐννεακαιδεκαετηρίς. Ἐπειδὴ «τὸ σεληνοδρόμιον» «μετὰ ιθ΄ (19) χρόνους εἰς τὰς αὐτὰς πανσελήνους στρέφεται», «τοῦτο» «παρατηρήσαντες καὶ καταμαθόντες οἱ Πατέρες, τὸ ἐννεακαιδεκατήριον συνέθηκαν Κανόνιον», ἤτοι «τὸ σεληνοδρόμιον τῶν ιθ΄ (19) ἐτῶν»[4400]. Τὸ Κανόνιον τοῦτο τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος ἦτο τότε χρονικῶς τὸ τελειότερον, παραμένει δὲ πάντοτε διὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν σκοπόν, δι' ὃν ἐγένετο, τέλειον. Διὸ «ἀδύνατόν» ἐστι «Κανόνιον ἄλλο γενέσθαι (ἵνα γίνῃ)» «ἄμοιρον» «ἀνωμαλίας»[4401]. «Τὸ σεβάσμιον» «Πάσχα», γράφει τὸν αὐτὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄, «ἐν ᾧ τὸ κεφάλαιον τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ Κυρίου οἰκονομίας ἐξείργασται (ἐτελειώθη)», «παρὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου καλῶς ἐθεωρήθη (ἐξητάσθη), Κανόνιόν τε ἄριστον συνετέθη αὐτοῖς (ὑπὸ τῶν Πατέρων τῆς Συνόδου) αἰώνιον, ἀστρονόμων ἑκάστοτε μὴ δεόμενον, παραδεδομένον τῇ Ἐκκλη-

4396. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 8.

4397. Ματθαίου Βλαστάρεως, Σ.Κ. 6, 419.

4398. Μελετίου Πηγᾶ, «Ἐπιστολὴ πρὸς Σίλβεστρον Πατριάρχην περὶ Πασχαλίου», Ἀθῆναι, 1924, σ. 25.

4399. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 23.

4400. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 25.

4401. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 26.

σίᾳ»[4402]. Ταυτίζει δὲ ὁ αὐτὸς Πατριάρχης τὸ Κανόνιον τοῦτο πρὸς «τὸν τῶν ἁγίων Πατέρων Κανόνα»[4403], δηλαδὴ τὸν Ὅρον τοῦ Πάσχα.

Ὁ Μ. Φώτιος λέγει, ὅτι ἡ ἀνώνυμος βίβλος «περὶ τῆς ἁγίας τοῦ Πάσχα ἑορτῆς», ἤτοι τὸ Χρονικὸν Πασχάλιον, καὶ περὶ «ἐννεακαιδεκαετηρίδων» «λεπτομερῶς καὶ σαφῶς διαλαμβάνει»[4404]. Τὸ «Πασχάλιον Χρονικόν», «γραφὲν περὶ τὸ 625»(76), ἀναφέρει, ὅτι οἱ «θεοφόροι τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρες καὶ διδάσκαλοι» τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου «πολλὴν» «πρόνοιαν» ἐποιήσαντο ὑπὲρ «τῆς εἰρήνης» «καὶ ὁμονοίας μετὰ τῆς τῶν δογμάτων ὀρθότητος τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν». Οὕτως, «ἐπιστάμενοι (γνωρίζοντες), ὅτι τοὺς τῆς σελήνης μῆνας οὐχ ὁμοίως ἅπαντες ψηφίζουσι (ἀριθμοῦσι) καὶ λογισάμενοι, μή πως καὶ ἐκ τούτου ἑτέρα τις διαφωνία καὶ ταραχὴ ἐν ταῖς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις ἀναφυῇ περὶ τοῦ ἁγίου καὶ ζωοποιοῦ Πάσχα, καὶ τὴν τοιαύτην διαφωνίαν προαναρτῆσαι (ἵνα προλάβωσιν)» ἐσπούδασαν. Διὸ «τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην καὶ ἀοίδιμον (πεφημισμένην) ἐννεακαιδεκαετηρίδα τῆς σελήνης θεοπνεύστως ἐξέθεντο». Αὕτη δηλοῖ, «ἐν ἑκάστῳ ἔτει ἐν πόστῃ (ἐν ποίᾳ) τῶν δύο μηνῶν ἡμέρᾳ, Μαρτίου λέγω ἢ καὶ Ἀπριλίου, εὑρίσκεται καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν (ἔτος) ἡ κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν Κανόνα ιδ΄ (14η) τοῦ πρώτου παρ' Ἑβραίοις μηνὸς τῆς σελήνης, ἐν ᾗ τὸ νομικὸν ἐπιτελεῖσθαι προστέτακται Πάσχα (ἔχει προσταχθῆ παρὰ Θεοῦ, ἵνα τελῆται τὸ νομικὸν Πάσχα)». Οὕτω «τὰ πάλαι ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἀγράφως μέν, ἀπλανῶς δὲ κρατήσαντα, ἐγγράφως» ἐκύρωσαν, «ὥστε, ταῦτα» γινώσκοντες οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ «καὶ ἀσάλευτα» διατηροῦντες, «ἐν εἰρήνῃ ἑορτάζειν (ἵνα ἑορτάζωσι) τὸ πανάγιον καὶ λυτρωτήριον ἡμῶν Πάσχα τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ»[4405]. Ὁ κύκλος τῶν δέκα ἐννέα ἐτῶν εἶχεν εἰσαχθῆ πρὸς ὑπολογισμὸν τοῦ Πάσχα πρότερον ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Ἀνατολίου Λαοδικείας, ἤτοι «ἀπὸ τοῦ 268» ἔτους μ.Χ., ἀλλὰ μετ' ἄλλης ἡμερομηνίας τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας. Οὗτος «ὥριζε τὴν 19ην Μαρτίου ὡς ἡμέραν» ἐαρινῆς «ἰσημερίας»(77), ἤτοι τὴν πρὸ ιβ΄ (12) καλανδῶν Ἀπριλίων[4406]. Ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὥρισε τὴν ἐννεακαιδεκαετηρίδα χρονικῶς τελειοτέραν καὶ διὰ τὴν χρησιμότητα τῆς Ἐκκλησίας τελείαν.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἡ ἐννεακαιδεκαετηρίς, ἤτοι τὸ Κανόνιον, τῆς

4402. Ἱερεμίου Β΄, παρὰ Κ.Ν. Σάθᾳ, «Βιογραφικὸν Σχεδίασμα περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄», ἐν Ἀθήναις 1870, σ. 27.

4403. Ἱερεμίου Β΄, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 28.

4404. Μ. Φωτίου, PG. 103, 392.

4405. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 85.

4406. Ἀνατολίου Λαοδικείας, ΒΕΠΕΣ, 20, 40.

Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἦτο τὸν Ζ' αἰῶνα ἐπιβεβλημένη καὶ θαυμαστὴ καὶ περίφημος. Τὸ «Χρονικὸν Πασχάλιον» διακρίνει ἐννεακαιδεκαετηρίδα καὶ «ἐκκλησιαστικὸν Κανόνα» περὶ Πάσχα καὶ Ὅρον τοῦ Πάσχα. Ἀλλὰ διὰ μὲν τοῦ Κανόνος νοεῖ τὸν Ζ' Ἀποστολικὸν Κανόνα, διὰ δὲ τοῦ Ὅρου, «ὅτι, ἐὰν εὑρεθῇ» ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη «ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, εἰς τὴν ἐπιοῦσαν Κυριακὴν ἑορτάζειν δεῖ τὸ ἅγιον Πάσχα, εἰ δὲ ἐν ἄλλῃ οἱᾳδήποτε τῶν ἕξ ἡμερῶν ἡμέρᾳ, εἰς τὴν προσιοῦσαν (ἐρχομένην) Κυριακήν», «ὥστε» «συμφώνως ἅπαντας ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἑορτάζειν τὸ πανάγιον καὶ ζωοποιὸν Πάσχα»[4407]. Διὸ Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἱερεμίας Β' ταυτίζουσι «Κανόνιον» τοῦ Πάσχα καὶ «ἁγίων Πατέρων Κανόνα» περὶ Πάσχα[4408], ὁ δὲ δεύτερος σχετίζει τὸν Κανόνα τοῦτον πρὸς τὸν Ζ' Ἀποστολικὸν Κανόνα περὶ Πάσχα[4409]. Προφανῶς, τὸν ἐκκλησιαστικὸν Κανόνα ἢ Ὅρον τοῦ Πάσχα ἀπήρτιζον τὸ Κανόνιον τοῦ Πάσχα καὶ ἐπεξηγηματικαὶ πληροφορίαι περὶ τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος ὑπὸ μορφὴν σχολίων, ἅτινα ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον ἐταυτίζοντο σχεδὸν πρὸς τὸν σχετικὸν Ζ' Ἀποστολικὸν Κανόνα καὶ τὸν διορισμὸν τῆς Κυριακῆς. Οὕτω Κανόνιον καὶ σχόλια ἀπετέλουν τὸν Ὅρον τοῦ Πάσχα. Λόγῳ ὅμως τελειότητος καὶ αὐταρκείας τοῦ Κανονίου, ἐν τῇ χρήσει τὰ σχόλια ἐξέπεσον ἐκ τούτου, ὡς γνωστὰ τοῖς πᾶσι καὶ αὐτονόητα διὰ τὸν θεωρὸν τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος. Διεσώθησαν ὅμως εἰς πολλὰ συγγράμματα ἁγίων Πατέρων καὶ λοιπῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων.

β') ΟΙ ΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

«Τέσσαρές» «εἰσιν οἱ ἀναγκαίως ζητούμενοι περὶ» τὸ χριστιανικὸν «Πάσχα διορισμοί». α') «Δεῖ μετὰ ἰσημερίαν ἐαρινὴν τὸ Πάσχα ἐπιτελεῖν (ἑορτάζειν)». β') «Οὐ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἰουδαϊκῆς τελετῆς», ἤτοι τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ μηνὸς Νισάν, δεῖ αὐτὸ ἐπιτελεῖν. γ') «Οὐχ ἁπλῶς μετ' ἰσημερίαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν πρώτην μετ' ἰσημερίαν πανσέληνον». δ') «Καὶ μετὰ τὴν πανσέληνον, εὐθὺς τῆς ἑβδομάδος πρώτη» ἡμέρᾳ, ἤγουν ἐν Κυριακῇ, δέον ὅπως τελῆται τὸ Πάσχα. Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων διορισμῶν τοῦ Πάσχα, τοὺς δύο πρώτους ρητῶς ὁ Ζ' «Ἀποστολικὸς θεσπίζει Κανών»[4410]. Τὸν τρίτον καὶ ἐκ τοῦ Κανόνος τούτου ἐξάγομεν. Τὸν δὲ τέταρτον, ὡς καὶ ἀ-

4407. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 84, 85.
4408. Ἱερεμίου Β', ἔνθ' ἀνωτ., σ. 28, 31.
4409. Ἱερεμίου Β', ἔνθ. ἀνωτ. σ. 27.
4410. Ματθαίου Βλαστάρεως, Σ.Κ. 6, 420.

παντας, ἐκ παραδόσεως ἔχομεν «ἀγράφου»[4411] καὶ ἐγγράφου.

Ὁ Ζ' Κανὼν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ὁρίζει, «εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν ἁγίαν τοῦ Πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσοι, καθαιρείσθω»[4412]. Τὸ μὴ «πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας» σημαίνει τὸ μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν τοῦ πρώτου διορισμοῦ. Ὁ κολασμὸς τῆς «μετὰ Ἰουδαίων» τελέσεως τοῦ Πάσχα, δηλοῖ τὸ μὴ «μετὰ Ἰουδαίων» ἐπιτελεῖν αὐτὸ τοῦ δευτέρου διορισμοῦ. Ὁ μὴ συνεορτασμὸς τοῦ Πάσχα μετὰ Ἰουδαίων ἐπάγεται τὸ «μετὰ τὴν πρώτην μετ' ἰσημερίαν πανσέληνον» τοῦ τρίτου διορισμοῦ. Τούτου ἕπεται ὁ τέταρτος διορισμὸς περὶ τῆς Κυριακῆς κατὰ τὴν παράδοσιν. «Δεῖ (πρέπει)», γράφεται εἰς τὰς Ἀποστολικὰς Διαταγάς, «τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα ἀκριβῶς ποιεῖσθαι (ἵνα ποιῶμεν), μετὰ πάσης ἐπιμελείας, μετὰ τροπὴν ἰσημερινήν», ἤτοι μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, μὴ «μετὰ Ἰουδαίων», συνεπῶς μετὰ τὴν πανσέληνον τῆς μετὰ ἰσημερίαν τεσσαρεσκαιδεκάτης, καὶ μὴ «ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ», «ἀλλ' ἐν Κυριακῇ μόνῃ»[4413]. Προδήλως, ἐνταῦθα δηλοῦνται καὶ οἱ τέσσαρες διορισμοὶ τοῦ Πάσχα, ἤτοι πρῶτον «μετὰ ἰσημερίαν» ἐαρινήν[4414], δεύτερον μὴ μετὰ «τῶν Ἰουδαίων»[4415], τρίτον μετὰ τὴν πανσέληνον τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ μηνὸς Νισάν, ἤτοι μετὰ τὴν πρώτην τὴν μετὰ τὴν ἰσημερίαν πανσέληνον[4416], καὶ τέταρτον τὴν μετὰ ταῦτα πρώτην «Κυριακήν»[4417]. Δηλαδή, πρὸς ὑπολογισμὸν τοῦ Πάσχα, ἐπιτηροῦνται ἡλιακὸν ἔτος, σεληνιακὸς μὴν καὶ ἑβδομάς. Τὸ ἡλιακὸν ἔτος διὰ «τὴν ἰσημερίαν», ὁ σεληνιακὸς μὴν «διὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην» καὶ τὴν κατ' αὐτὴν πανσέληνον, καὶ ἡ ἑβδομὰς «διὰ τὴν Κυριακήν»[4418]. Πάντα δὲ ταῦτα, ἵνα καὶ ὁ νόμος τηρηθῇ καὶ «ἵνα μὴ μετὰ Ἰουδαίων ἑορτάσωμεν» τὸ Πάσχα[4419]. Καί, συνοπτικώτερον, «ὅλον» «ἐστὶ τὸ σκοπούμενον, ἵνα μὴ ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη κατὰ σελήνην πρὸ ἰσημερίας ἐαρινῆς γένηται καὶ ἡ πρὸς τὴν ἀναστάσιμον» ἡμέραν «ὁριζομένη Κυριακὴ ἐλευθέρα τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ὑπάρχῃ»[4420]. Τότε οὔτε μετὰ Ἰουδαίων τελεῖται τὸ Πάσχα, ἀλλὰ μετὰ τὴν πανσέληνον τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης Νισάν.

4411. Ματθαίου Βλαστ., αὐτόθι.
4412. Ζ' Ἀποστολικὸς Κανών.
4413. Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, ΒΕΠΕΣ, 2, 89.
4414. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 365.
4415. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 152.
4416. Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας, PG. 92, 97 - 100.
4417. Χρυσοστόμου, PG. 59, 755.
4418. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 360, 365.
4419. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 549.
4420. Χρυσοστόμου, PG. 59, 755.

1. Ὁ διορισμὸς τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας

Μετὰ ἐαρινὴν ἰσημερίαν. Παρὰ Θεοῦ ἐνομοθετήθη, ὅπως καὶ τὸ τυπικὸν καὶ τὸ καινὸν Πάσχα Κυρίου τελῶνται μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν (ἰ. ἀ. σ. 154, 157). Τὸ τυπικὸν ἢ νομικὸν Πάσχα ἑωρτάζετο ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, πρὸ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἱεροσολύμων κατὰ τὸ 70 μ.Χ. (78), «μετὰ ἰσημερίαν ἐαρινήν, μεσοῦντος τοῦ πρώτου μηνός»[4421]. Ὁμοίως καὶ τὸ καινὸν Πάσχα, ἤτοι τὸ χριστιανικὸν ἢ ἐκκλησιαστικόν, ἐτελεῖτο κανονικῶς «μετὰ τροπὴν ἰσημερινήν»[4422], ἤτοι μὴ «πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας»[4423], ἀλλὰ «μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν»[4424] (79), ἢ «μετὰ ἰσημερίαν»[4425]. «Μετ᾽ ἰσημερίαν ἐαρινὴν τὸ Πάσχα τελεῖν προστετάγμεθα»[4426], «ἵνα μή, ἑνὶ ἐνιαυτῷ δύο Πάσχα ποιοῦντες, ἐν τῷ ἑτέρῳ μηδὲ ἓν Πάσχα τελέσωμεν»[4427]. Διότι, ἐὰν ἑορτάσωμέν ποτε τὸ Πάσχα πρὸ ἰσημερίας, «συμβέβηκεν (ἔχει συμβῇ)» τότε, «ἐν ἑνὶ ἐνιαυτῷ, δύο Πάσχα ἐπιτελέσαι (ἵνα ἐπιτελέσωμεν)», ἤτοι «μετὰ ἰσημερίαν καὶ πρὸ ἰσημερίας, τῷ δὲ ἄλλῳ ἑξῆς ἐνιαυτῷ οὐδὲ ὅλως (οὐδόλως) ἐπιτελέσωμεν Πάσχα. Καὶ εὑρεθήσεται τὸ πᾶν πλάνης εἶναι ἔργον, ἤπερ ἀλήθεια. Πρὸ γὰρ ἰσημερίας οὐ πληρωθήσεται τὸ ἔτος»[4428]. Διὸ φευκτέα ἡ πλάνη αὕτη παντελῶς. «Δεύτερον γὰρ τὸ Πάσχα ἐν ἑνὶ ἐνιαυτῷ οὐκ ἂν ποτε ποιεῖν ἀνεξόμεθα»[4429], ὥρισεν ἡ Α´ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, διορίζουσα τὸν μετὰ ἰσημερίαν ἑορτασμὸν τῆς μεγάλης ταύτης ἑορτῆς. Πολυσήμαντος δὲ εἶναι ἡ τήρησις τῆς ἰσημερίας κατὰ τὸ Πάσχα, ὡς ἐξετέθη ἀλλαχοῦ τοῦ παρόντος (ἰ. ἀ. σ. 289 - 293).

Τὸ νόημα τῆς ἰσημερίας. Πῶς νοεῖται ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία ὑπὸ τῆς Α´ Οἰκουμενικῆς Συνόδου; «Διττῶς λαμβάνεται ὁ ἐνιαυτός (ἔτος)», «ὡς φυσικὸς» καὶ «ὡς πολιτικός». «Φυσικὸς μὲν ἐνιαυτὸς λέγεται ὁ καιρός, τὸν ὁποῖον ὁ ἥλιος δαπανᾷ ἐν ἑκάστῃ ἐνιαυσίῳ περιόδῳ αὐτοῦ». «Πολιτικὸς δὲ ἐνιαυτὸς λέγεται ὁ κοινῶς παρὰ τοῖς ἀνθρώποις πολιτευόμενος», ὅστις καλεῖται καὶ «κοινὸς» καὶ «τροπικός». «Πολυτρόπως» δὲ «ἐκλαμβάνεται παρὰ τοῖς ἀνθρώποις» καὶ ὁ φυσικὸς «καὶ ὁ πολιτικὸς ἐνιαυτός» (80). Ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων διατά-

4421. Ἀνατολίου Λαοδικείας, PG. 10, 213. ΒΕΠΕΣ, 20, 41.
4422. Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, ΒΕΠΕΣ, 2, 89.
4423. Ζ´ Ἀποστολικοῦ Κανόνος.
4424. Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, ΒΕΠΕΣ, 20, 25.
4425. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 364.
4426. Ματθαίου Βλαστ., PG. 145, 72.
4427. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 888.
4428. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 364.
4429. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 153.

ξεων, αἵτινες ἐξεδόθησαν περὶ τοῦ πολιτικοῦ ἔτους, «ἡ μᾶλλον τεταγμένη» καὶ «μᾶλλον εὐχρηστοῦσα τῷ κοινῷ» ἀπεδείχθη ἡ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος. Δηλαδὴ ἡ τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, ἢ καλενδαρίου([81]). Διὸ καὶ διατηρεῖται ἐν χρήσει πλέον τῶν δύο χιλιετηρίδων (ἰ. ἀ. σ. 194).

Τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον καλεῖται καὶ καλενδάριον ἐκ τοῦ ὅρου καλάνδαι, ἢ καὶ καλένδαι[4430]. «Καλάνδαι» «λέγονται αἱ πρῶται τοῦ μηνὸς ἡμέραι»[4431], κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν συνήθειαν. Οἱ Ρωμαῖοι «ἕκαστον μῆνα εἰς τρεῖς μερίδας ἐμέριζον», γενικῶς κατὰ τὰς τρεῖς δεκάδας ἡμερῶν τούτου. Δηλαδὴ εἰς τὰς «καλάνδας», εἰς τὰς «νόννας» ἢ νόνας καὶ εἰς τὰς «εἰδούς». Εἰδοὺς ἐκάλουν «τὴν τρίτην μοῖραν» τοῦ μηνός, ἤτοι τὴν τελευταίαν δεκάδα τούτου. Νόννας ἔλεγον τὴν δευτέραν μοῖραν τοῦ μηνός, ἤγουν τὴν μέσην δεκάδα τούτου, ἀπὸ «τὴν ἐνάτην τοῦ μηνὸς» ἡμέραν καὶ ἑξῆς. Καλάνδας δέ, ἐκ τοῦ ρωμαϊκοῦ calendae, ἔλεγον τὰς πρώτας ἡμέρας μέχρι τῆς ἐνάτης, ἰδίᾳ δὲ «τὴν νουμηνίαν, ἤτοι τὴν ἀρχιμηνίαν», δηλαδὴ τὴν πρώτην ἑκάστου μηνός[4432]. Βάσει τῶν καλανδῶν, αἱ ἡμέραι τοῦ μηνὸς ἠριθμοῦντο πρὸ αὐτῶν, ἤτοι πρὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἑκάστου ἑπομένου μηνός. Οὕτως «ἡ πρὸ δέκα καλανδῶν Σεπτεμβρίων»[4433] δηλοῖ τὴν «εἰκοστὴν πρώτην τοῦ Αὐγούστου». Διότι, «εἰ» «τὰς πρὸ» τῆς πρώτης Σεπτεμβρίου «ἀφέλοις (ἀφαιρέσῃς) δέκα» ἡμέρας, «ἡ κα΄ (21η) λείπεται (ὑπολείπεται) τοῦ Αὐγούστου», τοῦ μηνὸς τούτου «τριάκοντα καὶ μίαν ἡμέραν ἔχοντος»[4434]. Δηλαδή, 31 Αὐγούστου καὶ αὐτὴ πλὴν δέκα ἴσον 21 Αὐγούστου. Λογίζεται ὅμως ἡ πρὸ καλανδῶν ἡμερομηνία καὶ ἄλλως. Ἤτοι ὄχι ἡ ὑπολειπομένη μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν, ἀλλὰ ἡ τελευταία ἐκ τῶν ἀφαιρουμένων. Οὕτως ἡ «πρὸ ια΄ (11) καλανδῶν Ἀπριλίων» πίπτει οὐχὶ τὴν 20ήν, ὡς κατὰ τὸν προηγηθέντα ὑπολογισμόν, ἀλλὰ «τὴν κα΄ (21ην) τοῦ» «Μαρτίου μηνός»[4435], ἤτοι τὴν τελευταίαν ἐκ τῶν ἀφαιρουμένων 11 ἡμερῶν ἀπὸ τὰς 31 ἡμέρας τοῦ Μαρτίου. Διότι 21η Μαρτίου καὶ αὐτὴ καὶ 11 ἡμέραι ἴσον 31η Μαρτίου. Λοιπόν, ἡ πρὸ ἕνδεκα καλανδῶν Ἀπριλίων δηλοῖ τὴν εἰκοστὴν πρώτην Μαρτίου. Ἐκ τῆς λέξεως καλένδαι προῆλθεν ὁ ὅρος καλενδράριον κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν calendarium, ἢ καλενδολόγιον, ἤγουν ἡμερολόγιον, ἢ ἡμεροδείκτης.

Ἡ ἔναρξις τοῦ ἔτους λογίζεται τριττῶς. Πρῶτον κατὰ τὴν πρώ-

4430. Θεοδώρου Γάζης, PG. 19, 1201.

4431. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 3, 489.

4432. Μ. Φωτίου, PG. 101, 1044.

4433. ΟΓ΄ Κανόνος ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου.

4434. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 427 - 428.

4435 Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 548.

την τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου, δεύτερον κατὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν καὶ τρίτον κατὰ τὴν πρώτην τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου. Ἐκ τῶν τριῶν τούτων, ὁ πρῶτος καὶ δεύτερος ὑπολογισμὸς γίνεται βάσει τοῦ ἡλίου, ὁ δὲ τρίτος διὰ λόγους βιοτικούς, πολιτικοὺς καὶ θρησκευτικούς. Ὁ ἥλιος, κατὰ τὸ φαινόμενον ἐκ τῆς γῆς, διαγράφει κατ᾽ ἔτος τὸν ζωδιακὸν κύκλον, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν δώδεκα ζωδίων (ἰ. ἀ. σ. 27). Ὁ ζωδιακὸς κύκλος καλεῖται ἀστρονομικῶς καὶ ἐκλειπτικὸς κύκλος, ἢ ἐκλειπτική. Ὁ ἥλιος ποιεῖ κατ᾽ ἔτος τέσσαρας τροπάς, τὴν ἐαρινήν, τὴν θερινήν, τὴν φθινοπωρινὴν καὶ τὴν χειμερινὴν (ἰ. ἀ. σ. 29 - 30). Ἐκ τούτων αἱ δύο, ἡ θερινὴ καὶ ἡ χειμερινή, καλοῦνται ἡλιοστάσια. Εἶναι δὲ τὸ ἡλιοστάσιον ἡ ἴση καὶ μεγίστη ἀπόστασις ἑκάστου τῶν δύο σημείων τῆς ἐκλειπτικῆς, ἤτοι τὸ θερινὸν καὶ τὸ χειμερινὸν ἡλιοστάσιον. Εἰς τὸ θερινὸν ἡλιοστάσιον ἔχομεν τὴν μεγίστην διάρκειαν τῆς ἡμέρας καὶ εἰς τὸ χειμερινὸν ἡλιοστάσιον τὴν μεγίστην διάρκειαν τῆς νυκτός (ἰ. ἀ. σ. 31). Συμφώνως πρὸς τὰ σημερινὰ δεδομένα, τὸ θερινὸν ἡλιοστάσιον πίπτει τὴν 22αν Ἰουνίου γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου, καὶ τὸ χειμερινὸν τὴν 22αν Δεκεμβρίου. Ἡ ἔναρξις τοῦ ἔτους τὴν πρώτην Ἰανουαρίου βασίζεται εἰς τὸ χειμερινὸν ἡλιοστάσιον, ἢ τροπὴν τοῦ ἡλίου. «Αὕτη δὲ συμπίπτει πρὸς ἀκρίβειαν μὲν κατὰ τὸν καλούμενον Δεκέμβριον μῆνα», ὡς πρὸς τὴν πρακτικὴν ὅμως ἐμπειρίαν καὶ μάλιστα διὰ τοὺς Ρωμαίους «εἰς τὸν Ἰανουάριον διαβαίνει», λέγει ὁ Μ. Φώτιος[4436]. Ἐθέσπισε δὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἔτους ἀπὸ πρώτης Ἰανουαρίου ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ (ἰ. ἀ. σ. 196).

Ἡ ἔναρξις τοῦ ἔτους τὴν 1ην Σεπτεμβρίου μηνὸς συμπίπτει γενικῶς πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ ἐνιαυτοῦ ὡς πρὸς τὴν καρποφορίαν τῆς γῆς καὶ τὴν συναγωγὴν καὶ τῶν τελευταίων καρπῶν αὐτῆς (ἰ. ἀ. σ. 173 - 175). Τότε «καὶ φθίσις (παρακμή) ἐστὶ τῶν καρπῶν καὶ ἀρχὴ τοῦ τρυγητοῦ»[4437]. Τὸ ἀρχόμενον ἀπὸ 1ης Σεπτεμβρίου ἔτος καλεῖται ἰνδικτιὼν ἢ ἴνδικτος, ἐκ τοῦ λατινικοῦ indictio, ὃ ἑρμηνεύεται εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπινέμησις[4438], ἤτοι διανομή (ἰ. ἀ. σ. 21). «Ἡ ἰνδικτιὼν» «εἶναι περίοδος χρονικὴ 15 ἐτῶν καὶ δηλοῖ ὁρισμὸν ἢ διάταγμα περὶ φόρου, ὅπερ ἀνενεοῦτο μετὰ 15 ἔτη». «Ἰνδικτιὼν δὲ καλεῖται καὶ πᾶσα ἡ περίοδος καὶ ἓν ἕκαστον ἔτος τῆς περιόδου»[4439], ἀρχόμενον «ἀπὸ τῆς α´ (1ης) τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός»[4440]. Αἱ ἰνδικτιῶνες εἰσήχθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος[4441]. Ἀριθμοῦνται δὲ αὗται ἢ ἀπὸ Ἰουλίου Καίσαρος, ἢ ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἢ ἀπὸ Μ. Κωνσταντίνου.

4436. Μ. Φωτίου, PG. 101, 737.
4437. Θεοφάνους Κεραμέως, PG. 132, 152.
4438. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1316.
4439. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα».
4440. Ἀνδρέου Κρήτης, PG. 19, 1329.
4441. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 460.

Ὑπολογίζονται δὲ διαφόρως πως. Προτιμητέοι ὅμως οἱ ἀκόλουθοι ὑπολογισμοί. Ἀπὸ Ἰουλίου Καίσαρος αἱ ἰνδικτιῶνες ἄρχονται ἐκ τοῦ ἔτους ͵ϛυξα´ (5461). Πρὸς εὕρεσιν τῆς ἰνδικτιῶνος ἀπὸ κτίσεως κόσμου, «κράτει», λέγει ὁ Ἀνδρέας Κρήτης, «τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου» ἔτη· «ἅπαντα πρόσθες, καὶ» ἀκολούθως «ὕφελε (ἐλάττωσε) αὐτὰ ὑπὸ τῶν ιε´ (15)», ἤτοι ἐλάττωσε ταῦτα διαιρῶν διὰ τῶν 15 ἐτῶν ἑκάστης ἰνδικτιῶνος· «καὶ τὰ ἐναπολειφθέντα ἐν τῇ χειρί σου αὕτη ἐστὶν ἴνδικτος»[4442]. Π.χ. ἵνα εὕρωμεν τὴν ἰνδικτιῶνα τοῦ ἔτους ͵ϛωπε´ (6885) ἀπὸ κτίσεως, διαιροῦμεν τὰ ἔτη ταῦτα διὰ 15. Ὅθεν ἔχομεν 6885 διὰ 15 ἴσον 459 κύκλοι ἰνδικτιώνων καὶ ὑπόλοιπον 0, ὅπερ λογίζεται ἰνδικτιὼν 15η. Λοιπόν, ἰνδικτιὼν «τῶν ͵ϛωπε´ (6885)» ἐτῶν ἐστιν ἡ 15η[4443]. Πρὸς ἄθροισιν ὅμως τῶν πρὸ Χριστοῦ καὶ μετὰ Χριστὸν ἐτῶν, τὸ ἔτος 5507 γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ αὐξάνομεν διὰ προσθήκης «ἑνὸς ἔτι ἑτέρου ἔτους»[4444] εἰς 5508[4445]. Οὕτω, «πρὸς εὕρεσιν» «τῆς τρεχούσης ἰνδικτιῶνος, ἀθροίζομεν τὸ δοθὲν ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ μετὰ τῶν πρὸ Χριστοῦ» 5508 ἐτῶν «καὶ τὸ ἄθροισμα τὸ διαιροῦμεν διὰ 15». Ἀκολούθως, «τὸ μὲν πηλίκον δεικνύει τὸν ἀριθμὸν τῶν παρελθουσῶν περιόδων τῶν ἰνδικτιώνων, τὸ δὲ ὑπόλοιπον» τὸν ἀριθμὸν τοῦ δοθέντος ἔτους. Π.χ. ἵνα εὕρωμεν τὴν ἰνδικτιῶνα τοῦ ἔτους 1963, ἐργαζόμεθα ὡς ἑξῆς. 1963 καὶ 5508 ἴσον 7471. 7471 διὰ 15 ἴσον πηλίκον 498 καὶ ὑπόλοιπον 1. «Τὸ 1 εἶναι ἰνδικτιὼν τοῦ ἔτους 1963». Δηλαδὴ τὸ ἔτος 1963 ἔπεσε τὴν 1ην ἰνδικτιῶνα τῆς 499ης ἰνδικτιῶνος ἀπὸ κτίσεως κόσμου. «Ὡς πρῶτον» δὲ «ἔτος ἰνδικτιώνων» ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου λαμβάνεται «τὸ 312 μ.Χ.»[4446]. Βεβαίως, ἡ τοιαύτη τάξις τῶν ἰνδικτιώνων εἶναι συμβατική, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

Ἡ Α´ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὥρισε τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν καὶ φυσικῶς καὶ θετῶς. Φυσικῶς γίνεται ἡ ἰσημερία, ὅτε ὁ ἥλιος εἰσέρχεται εἰς τὸν κριόν[4447] (ἰ. ἀ. σ. 30), «οὐδὲν ἀπομένει προϋπάρχοντος χρόνου μόριον ἐν τῷ ἡλιακῷ δρόμῳ»[4448] καὶ ὁ ἥλιος μερίζει ἐξ ἴσου τὸν χρόνον νυκτὸς καὶ ἡμέρας[4449]. Θετὸν δὲ καθορισμὸν τῆς ἰσημερίας λέγομεν τὸν ἡμερολογιακὸν προσδιορισμὸν αὐτῆς. Ὡς ἐν Ἀποστολικαῖς Διαταγαῖς, ἔνθα γράφεται, ὅτι ἡ ἰσημερία «γίνεται εἰκάδι δευτέρα τοῦ δωδεκάτου μηνός, ὅς ἐστι Δύστρος»[4450]. Πρὸ τῆς Α´ Οἰκουμενι-

4442. Ἀνδρέου Κρήτης, PG. 19, 1329.
4443. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1317.
4444. Θεοδώρου Γάζης, PG. 19, 1205.
4445. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα».
4446. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα».
4447. Ματθ. Βλαστάρ., PG. 145, 100.
4448. Ἀναστασίου Ἀντιοχ., PG. 89, 1381.
4449. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 240.
4450. Ἀποστολικῶν Διαταγῶν», ΒΕΠΕΣ, 2, 89.

κῆς Συνόδου, ὁ Ἱππόλυτος εἰς τὴν Δύσιν, ἀρχὰς τοῦ τρίτου αἰῶνος, κατήρτισε «πασχάλιον κανόνα, καθ᾿ ὃν ὡς κατώτατον ὅριον τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας ὡρίζετο ἡ 18η Μαρτίου» (82), ἤτοι ἡ πρὸ δέκα τριῶν καλανδῶν Ἀπριλίων[4451]. Περὶ τὰ μέσα τοῦ τρίτου αἰῶνος, ὁ «Ἀλεξανδρείας Ἀνατόλιος, ὁ μετὰ ταῦτα Λαοδικείας Ἐπίσκοπος γενόμενος», «συνέταξε» «πασχάλιον κανόνα, ὁρίσας τὴν 19ην Μαρτίου ὡς ἡμέραν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας» (83) (ἰ. ἀ. σ. 411). Ἀλλὰ καὶ ὁ πασχάλιος οὗτος κανών, ἢ τὸ «πασχάλιον», «ἐτροποποιήθη, ἀνακαλυφθέντος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὅτι ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία πίπτει τῇ 21η Μαρτίου» (84). Ἡ ἀσυμφωνία αὕτη ὀφείλεται βεβαίως καὶ εἰς τὴν φυσικὴν ἀστάθειαν τῆς ἰσημερίας. Κατὰ τὰς σημερινὰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις, ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία δὲν εἶναι σταθερά, ἀλλὰ κυμαίνεται ἀπὸ τῆς 18ης μέχρι τῆς 22ας Μαρτίου γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου (85). Ἐπίσης ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία κατὰ τὸ δίσεκτον ἔτος, ἐπειδὴ τότε προστίθεται μία ἡμέρα εἰς τὸν Φεβρουάριον, πίπτει ἐκ τῆς 21ης Μαρτίου κατὰ μίαν ἐπίσης ἡμέραν «καὶ διὰ τοῦτο ἀνωμάλως καταντᾷ» εἰς τὴν 20ὴν τοῦ αὐτοῦ μηνός[4452]. Πρὸ ταύτης τῆς φυσικῆς καὶ ἡμερολογιακῆς ἀσταθείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσυμφωνίας, ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καθώρισεν, ἐν θείᾳ καὶ ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ, ὡς ἡμέραν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας τὴν 21ην Μαρτίου. Τὸ «Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τῶν θεοφόρων ἐδίδαξε Πατέρων», ἵνα ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία ὑπολογίζηται «τὴν κα΄ (21ην) τοῦ κατὰ Ρωμαίους Μαρτίου μηνός»[4453], ἤτοι ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. Ταύτην δὲ «τὴν πρώτην καὶ εἰκοστὴν τοῦ Μαρτίου μηνὸς» «ἐπέβαινε» τότε «ὁ ἥλιος» «τοῦ τῆς ἰσημερίας σημείου»[4454]. Ἔκτοτε τὸ ὑπολογιζόμενον βάσει τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας ἔτος ἄρχεται «ἀπὸ κα΄ (21ης) τοῦ κατὰ Ρωμαίους Μαρτίου μηνός»[4455]. Ἡ 21η Μαρτίου μηνός, ὡς θετὸν χρονικὸν σημεῖον, ἀνήκει εἰς τὸ ἀνθρώπινον ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον. Ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καθώρισε τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ἡμερολογιακῶς, καθ᾿ ὅτι τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον ἐξησφάλιζεν ἡμερολογιακὴν σταθερότητα αἰώνων. Συνεπῶς καὶ αἰώνιον ἑορτολογικὴν τάξιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Διὸ τοῦτο ἴσχυσεν ἐπὶ δύο περίπου χιλιετηρίδας (ἰ. ἀ. σ. 194).

Ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐδέχθη (86) τὸν καθορισμὸν «τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς 21ης Μαρτίου ὡς μηνολογίας τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας» (87). Ἑορτάζεται δὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸν Πάσχα «μετὰ ἐπίβασιν (παρέλευσιν) τῆς ἡμέρας, καθ᾿ ἣν ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία γίνεται, τουτέστι» μετὰ «τὴν κα΄ (21ην) τοῦ κατὰ Ρωμαίους

4451. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 6, 231.
4452. Ἀναστασίου Ἀντιοχείας, PG. 89, 1381 - 1384.
4453. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 96.
4454. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 420.
4455 Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 540.

Μαρτίου μηνός»[4456], ἤτοι μετὰ «τὴν πρώτην καὶ εἰκοστὴν τοῦ Μαρτίου μηνός»[4457]. Τοῦτο μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τοῦ ἀκολούθου γεγονότος. «Κατὰ τὸ ἔτος 387» ἐν Ἀντιοχείᾳ «οἱ πρωτοπασχῖται» «ἔμελλον νὰ ἑορτάσωσι τὸ Πάσχα τῇ 21η Μαρτίου». «Τοῦτο ἀπετέλει παραβίασιν τῆς ἀποφάσεως τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, διότι τὸ Πάσχα κανονικῶς ἔδει νὰ ἑορτασθῇ μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν (21 Μαρτίου)». Τότε «ὁ ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος» ἠγανάκτησε καὶ ἤλεγξε τοὺς παραβαίνοντας τὴν ἐντολὴν τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ διασπῶντας τὴν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας ([88]). «Τριακόσιοι Πατέρες, ἢ καὶ πλείους, εἰς τὴν Βιθυνῶν χώραν», ἔλεγε, «συνελθόντες ταῦτα ἐνομοθέτησαν, καὶ πάντας ἀτιμάζεις ἐκείνους;»[4458]. «Προὔκειτο λοιπὸν περὶ ἀποφάσεως τῶν ἁγίων ἐκείνων Πατέρων καὶ ὁμολογητῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἣν ἔδει πάντες νὰ σεβασθῶσιν» ([89]). Οὐχί, βεβαίως, διὰ τὴν φυσικὴν καὶ ἀστρονομικὴν «ἀκρίβειαν», ἀλλὰ διὰ τὴν κατὰ θεῖον νόμον «ὁμόνοιαν» τῆς Ἐκκλησίας[4459].

Οὕτως ἐν προκειμένῳ «οὐδεμία καιροῦ παρατήρησίς ἐστιν»[4460] ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πλὴν τοῦ ὁρισθέντος ὑπὸ τῶν Πατέρων ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ. «Οὐδὲ γὰρ ἡ Ἐκκλησία χρόνων ἀκρίβειαν οἶδεν (γνωρίζει)· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ παρὰ τὴν ἀρχὴν (ἐν τῇ ἀρχῇ) πᾶσιν ἔδοξε (ἐφάνη καλόν) τοῖς Πατράσι διηρημένοις (ἐνῷ ἦσαν διηρημένοι) ὁμοῦ συνελθεῖν» εἰς τὴν Α΄ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον «καὶ ταύτην ὁρίσαι τὴν ἡμέραν» ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, «τὴν συμφωνίαν πανταχοῦ τιμῶσα καὶ τὴν ὁμόνοιαν ἀγαπῶσα, κατεδέξατο τὸ ἐπιταχθέν»[4461]. Οἱ Χριστιανοί, ὡς πρὸς τὸν θετὸν καθορισμὸν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας καὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, «προετιμήσαμεν τὴν συμφωνίαν τῆς τῶν χρόνων παρατηρήσεως»[4462], «τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εἰρήνην προτιμῶντες ἁπάντων. Εἰ γὰρ καὶ ἐσφάλλετο ἡ Ἐκκλησία, οὐ τοσοῦτον κατόρθωμα ἀπὸ τῆς τῶν χρόνων ἀκριβείας ἦν, ὅσον ἔγκλημα ἀπὸ τῆς διαιρέσεως καὶ τοῦ σχίσματος τούτου»[4463]. Διαιρεῖ δὲ καὶ σχίζει τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὁ μὴ δεχόμενος τὸν θετὸν καθορισμὸν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας κατὰ τὴν 21ην Μαρτίου, ἐν ὀνόματι τῆς φυσικῆς ἀκριβείας τοῦ χρόνου.

2. Ὁ διορισμὸς τοῦ μὴ ἑορτάζειν μετὰ τῶν Ἰουδαίων

Τὸ ἐκκλησιαστικὸν Πάσχα ἑορτάζεται «μετὰ ἐπίβασιν (παρέ-

4456. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 548.
4457. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 420.
4458. Χρυσοστόμου, PG. 48, 865.
4459. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 360.
4460. Χρυσοστόμου, PG. 48, 869.
4461. Χρυσοστόμου, PG. 48, 871 - 872.
4462. Χρυσοστόμου, PG. 48, 864.
4463. Χρυσοστόμου, PG. 48, 870.
4464. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 548.

λευσιν)»[4464] τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, ἵνα μὴ συνεορτάζηται μετὰ τοῦ νομικοῦ Πάσχα ἢ Φάσκα τῶν Ἰουδαίων. Ἐπειδὴ πρώτη δυνατὴ ἡμέρα ἑορτασμοῦ τοῦ νομικοῦ Πάσχα ἦτο ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, ἤτοι ἡ 21η Μαρτίου[4465], τὸ ἐκκλησιαστικὸν Πάσχα ἑορτάζεται ἀπὸ τῆς 22ας Μαρτίου καὶ αὐτῆς ὑπολογιζομένης.

Ἡ πρώτη Ἁγία Οἰκουμενικὴ Σύνοδος «καὶ διὰ τὸ Πάσχα συνήχθη»[4466], ἐπειδὴ Χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς «μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἐποίουν τὸ Πάσχα»[4467]. Ὑπὸ τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου «κατωρθώθη», ὅπως πάντες οἱ Χριστιανοὶ ἑορτάζωσι τὸ Πάσχα ἀπὸ κοινοῦ, καὶ οἱ «μετὰ τῶν Ἰουδαίων τὸ πρότερον» ποιοῦντες αὐτό[4468]. Διότι ἔκρινεν ἡ Σύνοδος, ὅτι εἶναι «ἀνάξιον εἰς Χριστιανούς, ὅπως ἑορτάζωσι «τὴν ἁγιωτάτην» «ἑορτὴν» τοῦ Πάσχα, «τῇ τῶν Ἰουδαίων ἑπομένους συνηθείᾳ», «οἵ, τὰς ἑαυτῶν χεῖρας ἀθεμίτῳ πλημμελήματι χράναντες (μολύναντες), εἰκότως (δικαίως) τὰς ψυχὰς οἱ μιαροὶ τυφλώττουσιν. Ἔξεστι (ἐπιτρέπεται) γάρ, τοῦ ἐκείνων ἔθνους ἀποβληθέντος» παρὰ Θεοῦ, ἵνα ἑορτάζωμεν τὸ Πάσχα «ἀληθεστέρᾳ τάξει, ἣν ἐκ πρώτης τοῦ πάθους ἡμέρας ἄχρι τοῦ παρόντος ἐφυλάξαμεν». Διὸ δέον ὅπως «καὶ ἐπὶ τοὺς μέλλοντας αἰῶνας τὴν τῆς ἐπιτηρήσεως ταύτης συμπλήρωσιν ἐκτείνεσθαι», ἤτοι ἵνα τὸ Πάσχα ἑορτάζηται καὶ εἰς τοὺς μέλλοντας αἰῶνας, ὡς παρελήφθη καὶ ὡρίσθη ὑπὸ τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. «Μηδὲν τοίνυν ἔστω ἡμῖν κοινὸν μετὰ τοῦ ἐχθίστου τῶν Ἰουδαίων ὄχλου. Εἰλήφαμεν (ἔχομεν λάβει) γὰρ παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἑτέραν ὁδόν, πρόκειται δρόμος τῇ ἱερωτάτῃ ἡμῶν Θρησκείᾳ καὶ νόμιμος καὶ πρέπων»[4469]. Δηλαδὴ ὁ ἑορτασμὸς τοῦ Πάσχα κατὰ τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν ἀκριβείας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ οὐχὶ συγχρόνως πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. «Τὶ δὲ φρονεῖν ὀρθὸν ἐκεῖνοι δυνήσονται, οἵ, μετὰ τὴν κυριοκτονίαν τε καὶ πατροκτονίαν ἐκείνην, ἐκστάντες τῶν φρενῶν», ἤτοι ἀφρονήσαντες, «ἄγονται οὐ λογισμῷ τινι, ἀλλ᾽ ὁρμῇ ἀκατασχέτῳ, ὅπῃ (ὅπου) δὰν αὐτοὺς ἡ ἔμφυτος αὐτῶν ἀγάγῃ (θὰ φέρῃ) μανία»; Δὲν ἐπιτρέπεται, λοιπόν, «κοινωνεῖν» «ἔθεσι παγκάκων» «ἀνθρώπων». Ὁ δὲ «ἀκριβὴς λόγος» «οὐδεμίαν» «ἔχει κοινωνίαν» «μετὰ τῆς» τῶν «Ἰουδαίων ἐπιορκίας»[4470].

Οἱ ἀπιστήσαντες Ἰουδαῖοι πλεῖον πάντων ἀνθρώπων ἀπεστάτησαν καὶ κατήντησαν «τὸ ἐχθρὸν τῆς ἀληθείας γένος»[4471], τὸ χριστο-

4465. Βαλσαμῶνος, Σ.Κ. 3, 490.
4466. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 31, 136.
4467. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 31, 292.
4468. Ἐπιστολῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 2, 912.
4469. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 152.
4470. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 152 - 153.
4471. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 271.

κτόνον, τὸ κυριοκτόνον, τὸ θεοκτόνον[4472] (ἰ. ἀ. σ. 320). Διὸ ὁ Χριστὸς εἶπε πρὸς αὐτούς. «Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ Διαβόλου ἐστὲ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν»[4473]. «Φανερὸν» ἐστιν «ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι πατὴρ» «τῶν Ἰουδαίων ὁ Διάβολος ὀνομάζεται»[4474]. Ὄχι «κατὰ φύσιν», «ἀλλὰ τῇ κοινωνίᾳ τῆς πονηρίας τὴν συγγένειαν ἐπεσπάσαντο»[4475] πρὸς τὸν ἀρχέκακον. Οὕτως ὁ Κύριος «ἐξέβαλεν αὐτοὺς τῆς συγγενείας τοῦ Ἀβραὰμ»[4476] καὶ τῶν λοιπῶν Ἁγίων. Ἔκτοτε οὗτοι δὲν καλοῦνται υἱοὶ Θεοῦ, οὐδὲ υἱοὶ ἀνθρώπων, ὡς οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κάϊν (ἰ. ἀ. σ. 78), ἀλλὰ υἱοὶ Διαβόλου. Διὸ «καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος υἱὸν Διαβόλου τὸν Ἐλύμαν ἐπωνόμασεν»[4477], ὅστις «ἀνθίστατο» τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ[4478]. Ἀπεδοκιμάσθησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἐξεβλήθησαν, διὰ τοῦτο καὶ ἐτιμωρήθησαν, ὡς ἀκριβῶς ἡμάρτησαν. «Ἐπειδή», δηλαδή, ἐν «τῇ ἑορτῇ» τοῦ Πάσχα ἐσταύρωσαν τὸν Κύριον, «τούτου χάριν ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τοῖς πολεμίοις παρεδόθησαν» τὸ ἔτος 70 μ.Χ. «Τῷ γὰρ Πάσχᾳ συνηγμένων κατὰ τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων ἁπάντων, ἡ πολιορκία γεγένηται δικαίως, ἐν ᾧ καιρῷ καὶ τῷ Σταυρῷ τὸν Σωτῆρα προσήλωσαν»[4479]. Ἦτο δὲ ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη «ἡ ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα»[4480], ὅτε οἱ Ρωμαῖοι κατέλαβον τὴν Ἱερουσαλὴμ (ἰ. ἀ. σ. 187, 193, 334).

Παρῆλθον λοιπὸν τὰ ἰουδαϊκά. Διὸ ὁ «ἀπιστήσας» εἰς τὸ Εὐαγγέλιον κατακρίνεται[4481], μάλιστα ὁ Ἰουδαῖος. «Παντὶ» γάρ, «ᾧ ἐδόθη πολύ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ»[4482], καὶ «ὁ γνοὺς» καὶ μὴ «ποιήσας» «δαρήσεται πολλάς»[4483], ὁ δὲ «καθ' ὑπερβολὴν» ἁμαρτωλὸς «ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ ἐκδικηθήσεται»[4484]. Θὰ τιμωρηθῇ ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει (ἰ. ἀ. σ. 222), ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ, πρὸς φύλαξιν τῶν ἀσθενούντων καὶ σωτηριώδη μετάνοιαν τῶν ἁμαρτανόντων. Εἶναι ὠφέλιμος διὰ πάντας ἀνθρώπους ἡ ἀποκήρυξις τῶν Ἰουδαίων παρὰ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Αὕτη ἡ ἐν Χριστῷ παιδαγωγία θὰ ἀποδώσῃ καρποὺς μετανοίας τῶν Ἰουδαίων, διὰ τῶν Προφητῶν Ἠλιοὺ καὶ Ἐνώχ, ὀλίγον πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου(90). Τότε πληρωθήσεται ἡ προφητεία, «πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται»[4485]. Νῦν, ὅμως, οἱ Ἰουδαῖοι, «καθ' ἑκάστην ἡμέραν καταρῶνται» τὸν Σωτῆρα

4472. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 685.
4473. Ἰωάν. η' 44.
4474. Μ. Φωτίου, PG. 101, 356.
4475. Χρυσοστόμου, PG. 55, 261.
4476. Χρυσοστόμου, PG. 59, 299.
4477. Μ. Φωτίου, PG. 101, 353.
4478. Πράξ. ιγ' 8.
4479. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 180.
4480. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 593.
4481. Μάρκ. ιστ' 16.
4482. Λουκ. ιβ' 48.
4483. Λουκ. ιβ' 47.
4484. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 288.
4485. Ρωμ. ια' 26. Ἡσ. νθ' 20.

Χριστὸν[4486] καὶ «παρ' αὐτοῖς» «διέπεσε» «καὶ ἠπάτηται τὰ πάντα»[4487], μάλιστα ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα. Ὡς ἄλλοτε «ἐξέλιπε τὸ μάννα»[4488] «ἐν Γαλγάλοις», οὕτω καὶ νῦν ἔληξε «παρ' αὐτοῖς ἡ βρῶσις»[4489] ἡ θεία, καὶ οὐκέτι πλέον τελοῦσι Πάσχα Κυρίου (ἰ. ἀ. σ. 182), ἀλλὰ ἁμαρτίαν. Ὁ ἀπειθῶν Ἰουδαῖος «ἑορτάζει» «κατὰ τὸ γράμμα» καί, τὸν «σωματικὸν διώκων νόμον, εἰς τὸν πνευματικὸν νόμον οὐκ ἔφθασεν»[4490], ἀλλὰ καὶ τοὺς μιμουμένους αὐτὸν ἀποσπᾷ ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου, πρὸς ἀπώλειαν αἰώνιον. Οἱ Ἰουδαῖοι νοσοῦσι «δεινὴν πλάνην»[4491] καὶ εἶναι, διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, «ἄθλιοι καὶ ταλαίπωροι»[4492]. Ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, πάγκακοι καὶ ἔχθιστοι (πικρότατοι, ἀσπονδότατοι καὶ μισητότατοι)[4493]. Διό, ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς πίστεως καὶ ὑπὲρ τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, «Ἰουδαίους βάλλομεν πρώτους καὶ πρὸς ἐκείνους παραταττόμεθα»[4494], καὶ κατόπιν πρὸς τοὺς λοιποὺς αἱρετικούς. Διότι καὶ οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι αἱρετικοὶ λέγονται καὶ ἡ πλάνη αὐτῶν αἵρεσις[4495] καλεῖται. Πᾶν εἶδος ἀθεΐας χαρακτηρίζεται αἵρεσις καὶ πᾶς ἄθεος ὀνομάζεται αἱρετικός, ἀκόμη καὶ ὁ νομίζων «μὴ εἶναι Θεῖον»[4496]. Διαιροῦνται ὅμως γενικῶς αἱ αἱρέσεις εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν, τὴν εἰδωλολατρίαν καὶ τὰς προελθούσας ἐκ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἄλλας αἱρέσεις. Καὶ οἱ αἱρετικοὶ διακρίνονται παρομοίως εἰς Ἰουδαίους, εἰδωλολάτρας ἢ ἐθνικούς, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους αἱρετικούς.

Ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ὁμιλοῦσα «περὶ τῆς συμφωνίας τοῦ ἁγίου Πάσχα»[4497], γράφει ὅτι ὡρίσθη ὅπως ἑορτάζηται τοῦτο «μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ»[4498], ἀλλὰ ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, καὶ αὐτῶν τῶν «μετὰ τῶν Ἰουδαίων τὸ πρότερον» ποιούντων τὴν ἑορτήν[4499]. Διὸ ἀπέκλεισε τὸν συνεορτασμὸν μετὰ τῶν αἱρετικῶν Ἰουδαίων, μέχρι καὶ τοῦ ταυτοχρόνου ἑορτασμοῦ μετ' αὐτῶν, κατὰ τὸν νόμον Κυρίου. «Λέγει γὰρ διὰ Μωσέως ὁ τῶν ὅλων Δεσπότης Θεός· "οὗτος ὁ νόμος τοῦ Πάσχα· πᾶς ἀλλογενὴς οὐκ ἔδεται (δὲν θὰ φάγῃ) ἀπ' αὐτοῦ"[4500]»[4501] (ἰ. ἀ. σ. 169). «Ἀλλογενῆ» «νοήσεις τὸν τῆς εἰς

4486. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 250.
4487. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 360.
4488. Ἰησ. Ναυ. ε' 12.
4489. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 888.
4490. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 429.
4491. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 153.
4492. Χρυσοστόμου, PG. 48, 845.
4493. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 152. 153.
4494. Χρυσοστόμου, PG. 55, 265.
4495. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 157 - 172.
4496. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 793.
4497. Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ΒΕΠΕΣ, 31, 182.
4498. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 153.
4499. Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ΒΕΠΕΣ, 31, 182.
4500. Ἐξόδ. ιβ' 43.
4501. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 601.

Χριστὸν πίστεως ἀλλότριον ἔτι παντελῶς»[4502], ὡς τὸν ἄπιστον Ἰουδαῖον καὶ τοὺς «κατ' αὐτὴν τὴν πίστιν ἀπηλλοτριωμένους (ἔχοντας ἀποξενωθῆ)»[4503] λοιποὺς αἱρετικούς. Ἐπειδὴ «τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός»[4504], οἱ Χριστιανοὶ ἐξήλθομεν «πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς»[4505] τῶν χριστοκτόνων Ἰουδαίων καὶ ὡς πρὸς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ καινοῦ Πάσχα. Διὸ ἡ Ἐκκλησία ἐντέλλεται ἀποστολικῶς «μηκέτι» «μετὰ Ἰουδαίων ἑορτάζειν»[4506] καί, διὰ τοῦ Ἀποστολικοῦ Κανόνος, καθαιρεῖ τὸν ἐπιτελοῦντα τὸ Πάσχα «μετὰ Ἰουδαίων»[4507], «ἤγουν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν». «Χρὴ γὰρ προηγεῖσθαι τὴν ἐκείνων ἀνέορτον ἑορτὴν καὶ οὕτω τὸ καθ' ἡμᾶς τελεῖσθαι (ἵνα τελῆται) Πάσχα»[4508]. Κατὰ τὸν παλαιὸν καὶ νέον νόμον τοῦ Θεοῦ, ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῶν τριακοσίων δέκα ὀκτὼ θεοφόρων Πατέρων ἀπεφάσισεν θεοπνεύστως, «ἵνα μὴ μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἑορτάζωμεν»[4509] τὸ Πάσχα Κυρίου οἱ Χριστιανοί, ἀλλὰ χριστιανοπρεπῶς.

Ἡ ἑορτολογικὴ ἀκοινωνησία πρὸς τοὺς αἱρετικοὺς Ἰουδαίους τονίζεται καὶ διὰ πολλῶν ἄλλων ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Π.χ. ὁ Ο' Ἀποστολικὸς Κανὼν ἐντέλλεται καθαίρεσιν καὶ ἀφορισμὸν διὰ κληρικὸν καὶ λαϊκὸν νηστεύοντα ἢ ἑορτάζοντα «μετὰ Ἰουδαίων», ἢ δεχόμενον «τὰ τῆς ἑορτῆς ξένια, οἷον ἄζυμα, ἤ τι τοιοῦτον»[4510]. «Εἰ ὁ ἀκοινωνήτῳ συνευξάμενος ἢ καθῃρημένῳ» «ὑπὸ ἐπιτίμιόν ἐστιν, ὁ μετὰ Ἰουδαίων ἑορτάζων ἢ συννηστεύων αὐτοῖς, ἢ μερίδας τινὰς ἑορτῆς αὐτῶν ἐξ ἐκείνων δεχόμενος, ἀνθρώπων οὐκ ἀφωρισμένων» ἁπλῶς, «οὐδὲ ἀκοινωνήτων» μόνον, «ἀλλὰ χριστοκτόνων» καὶ «καταράτων», πῶς δὲν θὰ εἶναι ἄξιος, «ἱερωμένος ὤν, καθαιρέσεως, ἤ, λαϊκὸς ὤν, ἀφορισμοῦ; Κἂν γὰρ μὴ τὰ ἐκείνων φρονῇ, ἀλλά γε (βεβαίως) πολλοῖς (εἰς πολλούς) σκανδάλου δίδωσιν ἀφορμὴν» «καὶ μιαίνεσθαι (ὅτι μιαίνεται) πιστεύεται τῇ ἐκείνων συναναστροφῇ»[4511]. Ὁ ΟΑ' Ἀποστολικὸς Κανὼν ἀφορίζει καὶ τὸν Χριστιανόν, τὸν προσφέροντα «ἔλαιον» «εἰς ἱερὸν ἐθνῶν (εἰδωλολατρῶν), ἢ εἰς συναγωγὴν Ἰουδαίων, ἐν ταῖς ἑορταῖς αὐτῶν, ἢ λύχνους» ἅπτει (ἀνάπτει)[4512]. Διότι ὁ οὕτω τιμῶν «τὰ ἐκείνων ὄργια καὶ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις (πρὸς ἐκείνους) φρονεῖν (ὅτι φρονεῖ) λογισθήσεται»[4513]. Ὁ ΛΖ' Κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου ἐντέλλεται, «ὅτι οὐ δεῖ (δὲν πρέπει) παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἢ αἱρετικῶν

4502. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 601.
4503. Α' Κανόνος Μ. Βασιλείου.
4504. 1 Κορινθ. ε' 7.
4505. Ἑβρ. ιγ' 13.
4506. Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, ΒΕΠΕΣ, 2, 89.
4507. Ζ' Ἀποστολικοῦ Κανόνος.
4508. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 2, 10.
4509. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 549.
4510. Ο' Ἀποστολικοῦ Κανόνος.
4511. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 2, 90.
4512. ΟΑ' Ἀποστολικοῦ Κανόνος.
4513. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 2, 91 - 92.

τὰ πεμπόμενα ἑορταστικὰ (δῶρα) λαμβάνειν (ἵνα λαμβάνῃ τις), μηδὲ συνεορτάζειν αὐτοῖς»[4514]. Ὡσαύτως καὶ ὁ ΛΗ΄ Κανὼν τῆς αὐτῆς Συνόδου ὁρίζει, «ὅτι οὐ δεῖ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἄζυμα λαμβάνειν, ἢ κοινωνεῖν ταῖς ἀσεβείαις αὐτῶν»[4515]. Παρομοίως καὶ ὁ ΛΘ΄ Κανὼν τῆς αὐτῆς Συνόδου λέγει, «ὅτι οὐ δεῖ τοῖς ἔθνεσι (εἰδωλολάτραις) συνεορτάζειν καὶ κοινωνεῖν τῇ ἀθεότητι αὐτῶν»[4516]. Διὰ τῶν τριῶν τελευταίων τούτων Κανόνων ἡ Ὀρθοδοξία ἀπαγορεύει τὸν συνεορτασμὸν μεθ᾽ ὅλων τῶν αἱρετικῶν. Καὶ μετὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ μετὰ τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ μετὰ τῶν ἐκ Χριστιανῶν αἱρετικῶν. Τὸ συνεορτάζειν μετ᾽ αὐτῶν ἐστι «κοινωνεῖν ταῖς ἀσεβείαις αὐτῶν» καὶ «τῇ ἀθεότητι αὐτῶν», ἤτοι «μὲ τὴν ἀθεΐαν αὐτῶν»[4517]. Οἱ ἀνωτέρω Κανόνες τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου ἔχουσιν οἰκουμενικὸν κῦρος, καθ᾽ ὅτι ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τῆς ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Ὀρθοδοξίας[4518].

Ὁ δὲ ΙΑ΄ Κανὼν τῆς ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐπιτείνει τὴν ἀκοινωνησίαν τῶν Χριστιανῶν πρὸς τοὺς αἱρετικοὺς Ἰουδαίους, καθ᾽ ὅτι ἐπεκτείνει ταύτην καὶ πέραν τοῦ μὴ συνεορτάζειν. «Μηδείς», λέγει, «τῶν ἐν ἱερατικῷ καταλεγομένων τάγματι, ἢ λαϊκός, τὰ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἄζυμα ἐσθιέτω, ἢ τούτοις προσοικειούσθω, ἢ ἐν νόσοις προσκαλείσθω καὶ ἰατρείας παρ᾽ αὐτῶν λαμβανέτω, ἢ ἐν βαλανείοις τούτοις παντελῶς συλλουέσθω· εἰ δέ τις τοῦτο πρᾶξαι ἐπιχειροίη, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω»[4519]. Δηλαδή, ὀφείλει ὁ Χριστιανὸς «νὰ μὴ τρώγῃ τὰ παρὰ τῶν Ἰουδαίων πεμπόμενα πρὸς αὐτὸν ἄζυμα, ἀλλ᾽ οὔτε ὅλως νὰ φιλιώνεται μὲ αὐτούς, ἤ, ὅταν εὑρίσκεται ἀσθενής, νὰ προσκαλῇ αὐτοὺς καὶ νὰ δέχεται τὰς ἰατρείας αὐτῶν, ἢ ὅλως νὰ συλλούεται μαζὶ μὲ αὐτοὺς εἰς τὰ λουτρά»[4520]. «Οὗτος» «ὁ Κανὼν οὐδὲ οἰκειοῦσθαι αὐτοῖς (πρὸς Ἰουδαίους), ἀντὶ τοῦ φιλιοῦσθαι, συγχωρεῖ, οὔτε παρ᾽ αὐτῶν ἰατρεύεσθαι νοσοῦντας, οὔτε συλλούεσθαι ὅλως αὐτοῖς»[4521]. «Οἱ θεῖοι Πατέρες» «διορίζονται» τὰ ἀνωτέρω, «θέλοντες» «μηδεμίαν κοινωνίαν ἔχειν ἡμᾶς μετὰ τῶν Ἰουδαίων»[4522], καθ᾽ ὅτι «οὐδεμία Χριστιανοῖς κοινωνία πρὸς Ἰουδαίους» πρέπει[4523]. Κατὰ δὲ τὸν Α΄ Κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου,

---

4514. ΛΖ΄ Κανόνος ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου.
4515. ΛΗ΄ Κανόνος ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου.
4516. ΛΘ΄ Κανόνος ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου.
4517. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 435.
4518. Β΄ Κανόνος ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
4519. ΙΑ΄ Κανὼν ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
4520. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 227.
4521. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 2, 329.
4522. Βαλσαμῶνος, Σ.Κ. 2, 329.
4523. Ἀριστηνοῦ, Σ.Κ. 2, 330.

πᾶς ὁ τολμῶν «παραλύειν τὸν Ὅρον» τοῦ Πάσχα καὶ «μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἐπιτελεῖν (ἑορτάζειν)» αὐτὸ κρίνεται ἀπόβλητος καὶ ἀλλότριος τῆς Ἐκκλησίας[4524].

Πῶς λογίζεται ἡ ἀποφυγὴ τοῦ συνεορτασμοῦ τοῦ Πάσχα μετὰ τῶν αἱρετικῶν Ἰουδαίων; Ὡς μὴ ταυτόχρονος ἑορτασμὸς τοῦ Χριστιανικοῦ Πάσχα μετὰ τοῦ Πάσχα ἢ Φάσκα τῶν Ἰουδαίων, εἴτε οὗτοι σφάλλουσι χρονικῶς, εἴτε τελοῦσι τοῦτο κατὰ τὸν χρόνον, τὸν ὁριζόμενον ὑπὸ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Διὸ ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐπηνώρθωσε[4525] τὴν πλάνην τῶν ἑορταζόντων τὸ Πάσχα μετὰ τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ἐτέλουν τὸ Φάσκα ἐσφαλμένως πρὸ ἐαρινῆς ἰσημερίας[4526]. Προσέτι ἐθέσπισεν, ὅπως τὸ χριστιανικὸν Πάσχα ἑορτάζηται «μετὰ ἐπίβασιν (παρέλευσιν)»[4527] τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας καὶ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης[4528], καθ' ἣν ἐπετελεῖτο τὸ τυπικὸν Πάσχα, κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον. Πᾶς δὲ ἕτερος μετὰ ταῦτα συνεορτασμός, ἤγουν ταυτόχρονος ἑορτασμός, ὀφειλόμενος εἰς αἱρετικούς, δηλαδὴ εἰς ἐξ αἰτίας τούτων συγχρονισμὸν τῶν ἑορτῶν ἑαυτῶν πρὸς τὰς ὀρθοδόξους ἑορτάς, δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν.

3. Ὁ διορισμὸς τῆς πανσελήνου

Κατὰ τὸν δεύτερον διορισμόν, τὸ Πάσχα δὲν συνεορτάζεται μετὰ τοῦ Φάσκα. Συνεπῶς τὸ χριστιανικὸν Πάσχα ἑορτάζεται μετὰ τὸ νομικὸν Πάσχα. Δηλαδὴ μετὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ πρώτου μηνός, ἤτοι «μετὰ τὴν πρώτην μετ' ἰσημερίαν πανσέληνον»[4529]. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν Πάσχα οὐδέποτε ἑορτάζεται τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης, ἀλλὰ «ἀπὸ τῆς ιε΄ (15ης)», ἤτοι ἀπὸ τῆς πεντεκαιδεκάτης καὶ μετά[4530]. Οὕτως ὁ καθορισμὸς τῆς ἡμέρας τοῦ χριστιανικοῦ Πάσχα ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ νομικοῦ Πάσχα. Διό, «εἰ μὴ γινώσκει τις τοῦ νομικοῦ Πάσχα τὴν ἡμέραν, οὐ δύναται εἰπεῖν πότε ὀφείλει γενέσθαι τὸ Χριστιανικὸν Πάσχα»[4531].

Ὁ χρόνος τοῦ νομικοῦ Πάσχα ὑπολογίζεται βάσει τοῦ σεληνοηλιακοῦ ἔτους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τὸ ἔτος τοῦτο ἀπαρτίζεται ἐκ 12

4524. Α΄ Κανόνος ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου.
4525. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 153.
4526. Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ΒΕΠΕΣ, 31, 182.
4527. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 548.
4528. Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας, PG. 92, 100.
4529. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 420.
4530. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 1128.
4531. Βαλσαμῶνος, Σ.Κ. 3, 490.

σεληνιακῶν μηνῶν τῶν 29,5 ἡμερῶν ἑκάστου. Πρὸς ἀποφυγὴν ὅμως τοῦ κλάσματος, οἱ δώδεκα οὗτοι μῆνες ἀριθμοῦνται ἐναλλὰξ ἐκ 30 καὶ 29 ἡμερῶν. Συνεπῶς τὸ σεληνιακὸν ἔτος ἀποτελεῖται ἐκ 354 ἡμερῶν ὁλοκλήρων μηνῶν σελήνης, καθ' ὅτι 29,5 ἡμέραι ἐπὶ 12 μῆνας ἴσον 354 ἡμέραι. Οὕτω τὸ σεληνιακὸν ἔτος ὑπολείπεται τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους κατὰ 11,25 ἡμέρας, διότι 365,25 ἡμέραι τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους πλὴν 354 ἡμέραι τοῦ σεληνιακοῦ ἔτους ἴσον 11,25 ἡμέραι. Αὗται αἱ ἡμέραι προστίθενται εἰς τὸ σεληνιακὸν ἔτος πρὸς ἐξίσωσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ ἡλιακὸν ἔτος, ὁπότε λέγεται σεληνοηλιακὸν ἔτος. Αἱ προστιθέμεναι 11,25 αὗται ἡμέραι καλοῦνται πρόσθετοι, ἢ ἐμβόλιμοι, ἢ ἐπακταί, «διὰ τὸ ἐπάγεσθαι» ταύτας τῇ ἡμέρᾳ, εἰς ἣν προστίθενται»[4532] (ἰ. ἀ. σ. 32). Αἱ ἐπακταὶ προστίθενται, οὐχὶ κατ' ἔτος, ἀλλὰ κατὰ τριετίαν ἢ διετίαν ὡς ἐμβόλιμος μὴν τῶν 30 ἡμερῶν. Οἱ «ἐμβόλιμοι μῆνες ἐκ τῶν λεγομένων ἐπακτῶν τῆς σελήνης ἀθροίζονται, κατὰ διετίαν ἢ τριετίαν ἀριθμὸν λ' (30) ἡμερῶν ἐκπληροῦντες»[4533]. «Ὥστε, ἐν τοῖς δυσὶν ἔτεσι διπλασιαζόμεναι», «αἱ ια' (11)» πρόσθετοι «ἡμέραι ποιοῦσι τὰς ἐπακτὰς κβ' (22)· ἐν δὲ τοῖς τρισὶ λγ' (33). Ὧν συναχθεισῶν, ἀφαιρουμένων τῶν λ' (30), ἐπεὶ μῆνα ἔγγιστα σεληνιακὸν ἀπαρτίζουσι, καταλείπονται γ' (3). Καί εἰσιν ἐντεῦθεν τοῦ τρίτου ἔτους ἐπακταὶ γ' (3)· καὶ ἐφεξῆς ἀκολούθως ἄχρις ἐτῶν ιθ' (19). Κατὰ γὰρ ιθ' (19ον) ἔτος ἀποκατάστασις γίνεται τῶν σεληνιακῶν μηνῶν· ὥστε κατὰ τὸ κ' (20ὸν) ἔτος πάλιν ια' (11) εἶναι τὰς τῆς σελήνης ἐπακτάς»[4534]. Ὡς ἐμβόλιμος λέγεται ἡ πρόσθετος ἡμέρα, οὕτως ἐμβόλιμος καλεῖται καὶ ὁ προστιθέμενος μήν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔτος, καθ' ὃ ἐμβολιμεύεται ὁ μήν.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἐὰν π.χ. ἡ 21η Μαρτίου, ἡμέρα τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας καὶ ἐνάρξεως τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους, συμπέσῃ τὴν πρώτην ἡμέραν, ἤτοι τὴν νουμηνίαν, τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης, αἱ ἐπακταὶ ἡμέραι καὶ οἱ ἐμβόλιμοι μῆνες τῶν 19 ἐτῶν, ἤτοι τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος, ὑπολογίζονται ὡς ἀκολούθως. Τὸ πρῶτον ἔτος ἔχει ἐπακτὰς ἡμέρας 11. Τὸ δεύτερον ἔχει ἐπακτὰς 22. Τὸ τρίτον ἐπακτὰς 33, ἐξ ὧν 30 ἐμβολιμεύονται ὡς ἐμβόλιμος μὴν καὶ 3 ἐναπομένουσιν ὡς περισσεύουσαι ἐπακταί. Τὸ τέταρτον ἔτος ἔχει ἐπακτὰς ἡμέρας 14. Τὸ πέμπτον ἔτος ἔχει ἐπακτὰς 25. Τὸ ἕκτον ἐπακτὰς 36, ἐξ ὧν 30 ἐμβολιμεύονται καὶ ἐναπομένουσιν ἐπακταὶ 6. Τὸ ἕβδομον ἔτος ἔχει ἐπακτὰς ἡμέρας 17. Τὸ ὄγδοον ἔτος ἔχει ἐπακτὰς 28. Τὸ ἔνατον ἔτος ἐπακτὰς 39, ἐξ ὧν ἐμβολιμεύονται 30 καὶ ἐναπομένουσιν ἐπακταὶ

4532. Μαξίμου Μάρτυρος, PG. 19, 1241.
4533. Μαξίμου Μάρτυρος, PG. 19, 1224.
4534. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1289.

9. Τὸ δέκατον ἔτος ἔχει ἐπακτὰς ἡμέρας 20. Τὸ ἑνδέκατον ἔχει ἐπακτὰς 31, ἐξ ὧν ἐμβολιμεύονται 30 καὶ ἐναπομένει ἐπακτὴ 1. Τὸ δωδέκατον ἔτος ἔχει ἐπακτὰς ἡμέρας 12. Τὸ τρισκαιδέκατον ἔτος ἔχει ἐπακτὰς 23. Τὸ τεσσαρεσκαιδέκατον ἐπακτὰς 34, ἐξ ὧν ἐμβολιμεύονται 30 καὶ ἐναπομένουσιν ἐπακταὶ 4. Τὸ πεντεκαιδέκατον ἔτος ἔχει ἐπακτὰς ἡμέρας 15. Τὸ ἑκκαιδέκατον ἔτος ἔχει ἐπακτὰς 26. Τὸ ἑπτακαιδέκατον ἔτος ἐπακτὰς 37, ἐξ ὧν 30 ἐμβολιμεύονται καὶ ἐναπομένουσιν ἐπακταὶ 7. Τὸ ὀκτωκαιδέκατον ἔτος ἔχει ἐπακτὰς ἡμέρας 18. Τὸ δὲ ἐννεακαιδέκατον ἔτος ἔχει ἐπακτὰς 29, αἵτινες ἐμβολιμεύονται ὡς μὴν τῶν 29 ἡμερῶν. Οὕτω τὸ ἐννεακαιδέκατον ἔτος ἐναπομένουσιν ἐπακταὶ 0. Συνεπῶς τὸ εἰκοστὸν ἔτος ἔχει ἐπακτὰς πάλιν 11, ὡς καὶ τὸ πρῶτον ἔτος. «Ἡ περίοδος τῶν 19 ἐτῶν περιλαμβάνει δώδεκα ἔτη κοινὰ καὶ 7 ἐμβολιμαῖα» (⁹¹), ἤτοι ἐμβόλιμα. Ἕκαστον ἐμβόλιμον ἔτος ἐκ «δεκατριῶν μηνῶν εὑρίσκεται»[4535] ἀπαρτιζόμενον, ἀντὶ δώδεκα. Ὁ ἐμβόλιμος, ἤτοι 13ος, μὴν ὀνομάζεται «δεύτερος Ἀδάρ» (⁹²) (ἰ. ἀ. σ. 34).

Ὡς φυσικόν, αἱ ἡμέραι τῶν 19 σεληνοηλιακῶν ἐτῶν εἶναι ἰσάριθμοι πρὸς τὰς ἡμέρας τῶν 19 ἡλιακῶν ἐτῶν. 19 ἡλιακὰ ἔτη ἔχουσι 6.939 ἡμέρας καὶ 3/4, ἢ 0,75 ἡμέρας, καθ' ὅτι 365,25 ἡμέραι ἑκάστου ἔτους ἐπὶ 19 ἔτη ἴσον 6.939,75 ἡμέραι. Ἐπίσης, 354 ἡμέραι ἑκάστου σεληνιακοῦ ἔτους ἐπὶ 19 ἔτη ἴσον 6.726 ἡμέραι, καὶ 11,25 ἐπακταὶ ἡμέραι ἑκάστου σεληνοηλιακοῦ ἔτους ἐπὶ 19 ἔτη ἴσον 213,75 ἐπακταὶ ἡμέραι. Ἀκολούθως, 6.726 ἡμέραι καὶ 213,75 ἐπακταὶ ἴσον αἱ 6.939,75 ἡμέραι τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους. Καὶ ἐπὶ τῶν μηνῶν ὡς ἀκολούθως. Αἱ 6.726 ἡμέραι τῶν 19 σεληνιακῶν ἐτῶν ποιοῦσι 228 μῆνας σελήνης, καθ' ὅτι 6.726 διὰ 29,5 ἑκάστου μηνὸς σελήνης ἴσον 228. Αἱ δὲ 213,75 ἐπακταὶ ἡμέραι τῶν 19 πάλιν ἐτῶν ποιοῦσιν 7 μῆνας σελήνης τῶν 29,5 ἡμερῶν καὶ 7,25 ἐπὶ πλέον ἡμέρας. Διότι 29,5 ἐπὶ 7 ἴσον 206,5 ἡμέραι, αἵτινες, ἀφαιρούμεναι ἐκ τῶν 213,75 ἡμερῶν, καταλείπουσιν 7,25 ἡμέρας. Δηλαδή, μετὰ τὰ 19 ἔτη, «εὑρίσκονται περιττεύουσαι ἡμέραι ζ' (7) καὶ τέταρτον» ἡμέρας[4536]. Ἀλλ' ὅμως ἡ διαφορὰ αὕτη τῶν 7,25 ἡμερῶν πραγματικῶς μειοῦται εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ὡς γνωστόν, τὰ δύο ἡμισφαίρια τοῦ οὐρανοῦ, τὸ ὑπὲρ τὴν γῆν καὶ τὸ ὑπὸ τὴν γῆν, διαιροῦνται εἰς 360 μοίρας (ἰ. ἀ. σ. 27 - 28). Ἡ ἡμέρα τὸ παλαιὸν ἐμετρεῖτο εἰς 60' λεπτὰ καὶ ἕκαστον τούτων εἰς 60'' λεπτά. Οὕτως ἑκάστη εἰκοσιτετράωρος ἡμέρα ὑπελογίζετο εἰς 60' λεπτά, ἢ 3.600'' λεπτά. «Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον, οὐχὶ κθ' (29) ἡμερῶν καὶ λ' (30) πρώτων λεπτῶν μόνον,

4535. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 897. 4536. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 411.

ἤτοι ἡμισείας ἡμέρας, ὁ σεληνιακὸς γίνεται μήν, ἀλλὰ καὶ ἑτέρου λεπτοῦ ἑνὸς ἡμίσεως καὶ τρίτου» δεῖται, «ἤγουν ἑνὸς πρώτου καὶ ν' (50) δευτέρων». Τοῦτο τὸ 1' καὶ τὰ 50'' λεπτά, πολλαπλασιαζόμενα ἐπὶ τοὺς 235 μῆνας σελήνης τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος, 228 μῆνες σελήνης καὶ 7 μῆνες σελήνης ἴσον 235 μῆνες, «ποιοῦσι λεπτὰ πρῶτα υλ' (430) καὶ δεύτερα ν' (50)». Ἐκ τούτων, τὰ «υκ' (420) ποιοῦσιν ἡμέρας ἑπτά». Οὕτως ὑπολείπονται λεπτὰ «πρῶτα δέκα καὶ πεντήκοντα δεύτερα». Ταῦτα ὑπολείπονται τοῦ ἑνὸς τετάρτου ἡμέρας κατὰ «λεπτὰ πρῶτα τέσσαρα καὶ δεύτερα δέκα». Κατὰ δὲ Πτολεμαῖον, ἑκάστη ἐννεακαιδεκαετηρὶς ὡς πρὸς τοὺς σεληνιακοὺς μῆνας ὑπολείπεται κατὰ 3 πρῶτα καὶ 37 δεύτερα λεπτὰ ἡμέρας[4537]. Ἕνεκα τούτου, ὁ δεκαεννεαετὴς κύκλος τῆς σελήνης ἐλαττοῦται «εἰς τριακοσίους τέσσαρας ἐνιαυτοὺς μίαν ἡμέραν ἔγγιστα»[4538]. Δηλαδὴ ἀνὰ 304 ἔτη ἡ πανσέληνος προηγεῖται, ἢ ἄλλως πίπτει ἡμερολογιακῶς κατὰ μίαν ἡμέραν. Ἡ πτῶσις αὕτη τῆς σελήνης, «καλεῖται προέμπτωσις». Οὕτως, ἀπὸ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου μέχρι σήμερον ἡ σελήνη δέον ἵνα ἔχῃ κατέλθῃ 5 ἕως 6 ἡμέρας. Κατὰ νεωτέρας διαπιστώσεις, ἕκαστος σεληνιακὸς μὴν ὑπολογίζεται «πρὸς 29,5305881 ἡμ.». Οὕτω «235 σεληνιακοὶ μῆνες ἀποτελοῦν 6.939, 6882035 ἡμ., ἐξ οὗ ἕπεται ὅτι 19 ἡλιακὰ ἔτη δὲν ἰσοδυναμοῦν ἀκριβῶς πρὸς 235 σεληνιακοὺς μῆνας, ἀλλὰ ὀλιγώτερον κατὰ 0,0864035 ἡμ.». «Ἡ διαφορὰ δὲ αὕτη, ἐν διαστήματι 219,8984994820 ἐτῶν, γίνεται ἴση πρὸς μίαν ὁλόκληρον ἡμέραν»(93). Κατ' αὐτὸν τὸν ὑπολογισμὸν ἡ προέμπτωσις τῆς σελήνης ἀνέρχεται ἀπὸ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἰς 7 ἕως 8 ἡμέρας.

Ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, πρὸς εὕρεσιν τοῦ νομικοῦ Πάσχα, καθιέρωσε τὴν ἐννεακαιδεκαετηρίδα[4539]. Ἡ ἐννεακαιδεκαετηρίς, ὡς πρὸς τὴν σελήνην, περιλαμβάνει τὸν κύκλον τῆς σελήνης, τὸ θεμέλιον τῆς σελήνης καὶ τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ νομικοῦ Πάσχα κατὰ τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον. Κύκλος σελήνης ὀνομάζεται «ὁλόκληρος ἡ περίοδος τῶν 19 ἐτῶν» τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος, ἀλλὰ «καὶ ἓν ἕκαστον ἔτος» ταύτης. Λέγεται δὲ ὁ κύκλος τῆς σελήνης καὶ «χρυσοῦς ἀριθμός»[4540]. Αἱ ἐννεακαιδεκαετηρίδες ἄρχονται ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς κτίσεως τοῦ κόσμου[4541]. Οὕτως ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη τὸ 16ον ἔτος τῆς 290ῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος[4542]. Διότι

4537. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 411 - 412.
4538. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 414 - 415.
4539. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 85.
4540. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα».
4541. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 93.
4542. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 489.

289 ἐννεακαιδεκαετηρίδες ἐπὶ 19 ἔτη ἑκάστης ἴσον 5491 ἔτη ἀπὸ κτίσεως, καὶ 16 ἔτη τῆς 290ῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος ἴσον τὸ 5507 ἀπὸ κτίσεως ἔτος τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως[4543] (ἰ. ἀ. σ. 242). Ἔπαθε δὲ καὶ ἀνέστη ὁ Κύριος ἐν τῷ «ια΄ (11ῳ) ἔτει τῆς» 292ας «κατὰ φύσιν ἐννεακαιδεκαετηρίδος τῆς σελήνης»[4544]. Διότι 291 ἐννεακαιδεκαετηρίδες ἐπὶ 19 ἔτη ἑκάστης ἴσον 5529 ἔτη, καὶ 11 ἔτη ἴσον τὸ 5540 ἀπὸ κτίσεως ἔτος τῆς σταυρώσεως καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ[4545] (ἰ. ἀ. σ. 283). Οὕτω, βάσει τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, αἱ ἐννεακαιδεκαετηρίδες ἄρχονται 4 ἔτη μ.Χ., ἤτοι τὸ 5511. Κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους 2 ἔτη μ.Χ.([93α]), λόγῳ τῆς διετοῦς διαφορᾶς τῶν χρονολογιῶν ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ ἀπὸ γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (ἰ. ἀ. σ. 21 - 22). Διό, πρὸς εὕρεσιν τῶν ἐτῶν ἀπὸ κτίσεως, προστίθενται τὰ ἀπὸ Χριστοῦ ἔτη, οὐχὶ εἰς τὰ π.Χ. 5506, ἀλλὰ εἰς τὰ 5508 ἔτη ἀπὸ κτίσεως. Πάντως καὶ κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν νεωτέρων αἱ ἐννεακαιδεκαετηρίδες ἄρχονται πάλιν τὸ 5511 ἔτος. Διότι 5507 τὸ ἔτος γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ σὺν 2 τὰ ἔτη τοῦ χρονολογικοῦ λάθους σὺν 2 τὰ ἀπὸ Χριστοῦ ἔτη ἴσον 5511 ἔτη ἀπὸ κτίσεως. Προσέτι αἱ ἀπὸ Χριστοῦ ἐννεακαιδεκατηρίδες ἄρχονται ἡμέραν Κυριακήν»([93α]) (ἰ. ἀ. σ. 242). Πρὸς εὕρεσιν τοῦ νομικοῦ Πάσχα καὶ δι᾽ αὐτοῦ τοῦ χριστιανικοῦ, τὸν κύκλον τῆς σελήνης ὑπολογίζομεν, οὐχὶ ἀπὸ τῆς ἰσημερίας τῆς 21ης Μαρτίου, ἀλλὰ ἀπὸ «τῆς τοῦ Ἰανουαρίου πρώτης» ἡμέρας[4546].

Ὁ κύκλος σελήνης ἔτους τινὸς εὑρίσκεται διὰ πολλῶν τρόπων. Εἷς τούτων καὶ ἁπλοῦς εἶναι ὁ ἀκόλουθος. «Λαμβάνοντες τὰ ἀπὸ τῆς κοσμογενείας ἔτη μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ» ἔτους, οὗ ζητοῦμεν τὸν κύκλον σελήνης, «καὶ ταῦτα παρὰ τὸν ιθ΄ (19) μερίζοντες (διαιροῦντες), τὰ καταλειπόμενα κάτωθεν τῶν ιθ΄ (19)» ἐτῶν, ἤτοι τὰ τοῦ ὑπολοίπου, ταῦτα «λέγομεν εἶναι (ὅτι εἶναι)» τὸν «κύκλον τῆς σελήνης»[4547]. Π.χ., διὰ νὰ εὕρωμεν τὸν κύκλον σελήνης τοῦ ἔτους ͵ςωπ΄ (6880) ἀπὸ κτίσεως, διαιροῦμεν ταῦτα διὰ 19. «Μεριζόμενα» δὲ «παρὰ τὸν ιθ΄ (19)», ποιοῦσι κύκλους 362 καὶ «λείπουσι (ὑπολείπονται) β΄ (2)» ἔτη, καθ᾽ ὅτι 362 ἐπὶ 19 ἴσον 6878 ἔτη καὶ 2 ἴσον τὰ 6880 ἔτη. Οὕτω «λέγομεν β΄ εἶναι κύκλον τῆς σελήνης»[4548], ἤτοι ὅτι ὁ κύκλος τῆς σελήνης τοῦ ἔτους 6880 εἶναι Β΄. Διὰ νὰ εὕρωμεν ὅμως, κατὰ τοὺς νεωτέρους, τὸν κύκλον σελήνης ἔτους τινὸς ἀριθμουμένου ἀπὸ

4543. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 512.
4544. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 532.
4545. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 540.
4546. Μαξίμου Μάρτυρος, PG. 19, 1233.
4547. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1292.
4548. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, αὐτόθι.

γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ,«ἀθροίζομεν τοῦτο μετὰ τῶν μέχρι Χριστοῦ»[4549] 5507, προσθέτοντες «τούτοις καὶ ἑνὸς ἔτι ἑτέρου ἔτους»[4550], δηλαδὴ ἀθροίζομεν μετὰ τοῦ 5508. Ἀκολούθως διαιροῦμεν διὰ 19. Π.χ., ἵνα εὕρωμεν τὸν κύκλον σελήνης τοῦ ἔτους 1963, προσθέτομεν τοῦτο εἰς τὸ 5508 ἔτος γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ διαιροῦμεν διὰ 19. Οὕτως ἔχομεν 5508 καὶ 1963 ἴσον 7471 ἔτη. 7471 διὰ 19 ἴσον 393 πηλίκον καὶ ὑπόλοιπον 4. Τέταρτος λοιπὸν εἶναι ὁ κύκλος σελήνης τοῦ ἔτους 1963[4551].

Θεμέλιος ἢ θεμέλιον τῆς σελήνης λέγεται ἡ ἡλικία τῆς σελήνης «κατὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου» μηνός([94]). Διὸ ὁ θεμέλιος τῆς σελήνης ἄρχεται «ἀπὸ τῆς α΄ (1ης) τοῦ Ἰανουαρίου, ἀφ' οὗ δηλονότι καὶ ὁ ταύτης κύκλος τὴν ἀρχὴν λαμβάνει»[4552]. Καλεῖται δὲ θεμέλιος, διότι βάσει τούτου εὑρίσκεται ἡ πανσέληνος τοῦ νομικοῦ Πάσχα. Δηλαδή, «διὰ νὰ ὁρίσωμεν τὴν ἡμερομηνίαν τῆς πρώτης μετὰ τὴν 21 Μαρτίου πανσελήνου, ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἡλικίαν τῆς σελήνης» κατὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου, συνεπῶς καὶ κατὰ τὴν 1ην Μαρτίου. Λέγομεν καὶ κατὰ τὴν 1ην Μαρτίου, «διότι ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου μέχρι 1 Μαρτίου παρέρχονται» δύο ὁλόκληροι μῆνες σελήνης([95]). «Ὁ γὰρ Ἰανουάριος καὶ ὁ Φεβρουάριος συντιθέμενοι οὐδὲν πλέον φέρουσι σεληνιακῶν δύο μηνῶν»[4553]. Διότι 31 ἡμέραι τοῦ Ἰανουαρίου καὶ 28 ἡμέραι τοῦ Φεβρουαρίου ἴσον 59 ἡμέραι. 59 δὲ ἡμέραι ποιοῦσι μῆνας σελήνης δύο, καθ' ὅτι 59 διὰ 29,5 ἡμερῶν ἑκάστου μηνὸς σελήνης ἴσον 2 σεληνιακοὶ μῆνες. Οὕτως ἡ σελήνη «τὴν 1 Μαρτίου ἔχει οἵαν ἡλικίαν καὶ τὴν 1 Ἰανουαρίου»([96]). Τὸ θεμέλιον τῆς σελήνης λέγεται καὶ ἐπακτὴ τῆς σελήνης, ἐπειδὴ δεικνύει καὶ τὰς ἐπακτάς, ἃς ἔχει ἡ σελήνη τὴν 1ην Ἰανουαρίου[4554].

Ὁ θεμέλιος τῆς σελήνης εὑρίσκεται διὰ τοῦ κύκλου τῆς σελήνης ὡς ἑξῆς. Πολλαπλασιάζομεν τὸν ἀριθμὸν τοῦ κύκλου τῆς σελήνης, οὗ ζητοῦμεν τὸν θεμέλιον ταύτης, ἐπὶ 11, καὶ προσθέτομεν «τρεῖς ἡμέρας» μέχρι τοῦ ΙΣΤ΄ κύκλου, ἀπὸ δὲ τοῦ ΙΖ΄ τέσσαρας, ἢ πάλιν τρεῖς. Τὸ ἄθροισμα, ἐὰν ὑπερβαίνῃ τὸν ἀριθμὸν 30, μειώνομεν ἀνὰ 30 κάτω τῶν 30. Ὁ ὑπολειπόμενος κάτω τῶν 30 ἀριθμὸς δηλοῖ τὸν θεμέλιον τῆς σελήνης[4555]. Π.χ. διὰ τὸν Α΄ κύκλον σελήνης ἐργαζόμεθα οὕτως. 1 ἐπὶ 11 ἴσον 11, σὺν 3 ἴσον 14. Λοιπὸν θεμέλιος τοῦ Α΄ κύκλου σελήνης εἶναι 14. Πάλιν, διὰ τὸν Ι΄ κύκλον. 10 ἐπὶ 11 ἴσον

4549. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα».
4550. Θεοδώρου Γάζης, PG. 19, 1205.
4551. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα».
4552. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1321.
4553. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 413.
4554. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 95.
4555. Ματθαίου Βλαστάρεως, Σ.Κ. 6, 414 - 415.

110, σὺν 3 ἴσον 113, πλὴν 90, 30 ἐπὶ 3 ἴσον 90, ἴσον 23. Λοιπὸν θεμέλιος τοῦ Ι′ κύκλου σελήνης εἶναι 23. Πάλιν, διὰ τὸν ΙΖ′ κύκλον σελήνης. 17 ἐπὶ 11 ἴσον 187, σὺν 4 ἴσον 191, πλὴν 180 ἴσον 11. Λοιπὸν θεμέλιος τοῦ ΙΖ′ κύκλου σελήνης εἶναι 11[4556]. Ἐὰν ὅμως εἰς τὸν 187 προσθέσωμεν ἐπακτὰς οὐχὶ 4, ἀλλὰ 3, ὁ θεμέλιος, ἀντὶ 11 γίνεται 10. Ὁμοίως τοῦ ΙΗ′ κύκλου σελήνης, ἀντὶ 22, γίνεται 21, τοῦ δὲ ΙΘ′ κύκλου, ἀντὶ 3, γίνεται 2[4557]. Κατὰ ταῦτα, διὰ νὰ εὕρωμεν τὸν θεμέλιον τῆς σελήνης τοῦ ἔτους ͵ϛωπ′ (6880), ὑπολογίζομεν πρῶτον τὸν κύκλον τῆς σελήνης ὡς ἑξῆς. 6880 διὰ 19 ἴσον 362 κύκλοι σελήνης καὶ ἔτη 2. Λοιπὸν «τῆς σελήνης κύκλος ϐ′ (2)»[4558]. Ἀκολούθως ποιοῦμεν τὰς πράξεις, 2 ἐπὶ 11 ἴσον 22, σὺν 3 ἴσον 25. Λοιπὸν θεμέλιος σελήνης τοῦ ἔτους 6880 ἀπὸ κτίσεως εἶναι 25, ὅνπερ δεικνύει καὶ τὸ Κανόνιον τοῦ Πάσχα[4559].

Ἡ Α′ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὥρισε τὸν θεμέλιον ἢ ἐπακτὴν τῆς σελήνης ἑκάστου ἔτους ἢ κύκλου σελήνης τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος ὡς κάτωθι.

Θεμέλιοι τῆς σελήνης

Α′	κύκλου	σελήνης	θεμέλιος	ιδ′	(14)
Β′	»	»	»	κε′	(25)
Γ′	»	»	»	ϛ′	(6)
Δ′	»	»	»	ιζ′	(17)
Ε′	»	»	»	κη′	(28)
ΣΤ′	»	»	»	θ′	(9)
Ζ′	»	»	»	κ′	(20)
Η′	»	»	»	α′	(1)
Θ′	»	»	»	ιϐ′	(12)
Ι′	»	»	»	κγ′	(23)
ΙΑ′	»	»	»	δ′	(4)
ΙΒ′	»	»	»	ιε′	(15)

4556. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 416 - 417.
4557. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 239.
4558. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1293.
4559. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 416 - 417.

ΙΓ'	»	»	»	κς' (26)
ΙΔ'	»	»	»	ζ' (7)
ΙΕ'	»	»	»	ιη' (18)
ΙΣΤ'	»	»	»	κθ' (29)
ΙΖ'	»	»	»	ια' (11)
ΙΗ'	»	»	»	κβ' (22)
ΙΘ'	»	»	»	γ' (3)[4560]

Ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ἡ σελήνη κατὰ τὸ 19ον ἔτος τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος ἀπολείπει ἐπακτὰς ἡμέρας 3. Αἱ 3 αὗται ἡμέραι, προστιθέμεναι εἰς τὰς 11 φυσικὰς ἐπακτὰς τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ποιοῦσι τὰς 14 ἡμέρας τοῦ θεμελίου σελήνης τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἑπομένης ἐννεακαιδεκαετηρίδος. Προστίθενται δὲ αἱ τρεῖς αὗται ἡμέραι, διότι «οἱ κατ' ἀρχὰς» «μεθοδεύσαντες» τὴν ἐννεακαιδεκαετηρίδα «εὗρον» «τὴν σελήνην ἐν» τῷ «α' (πρώτῳ) κύκλῳ αὐτῆς, κατὰ τὴν α' (πρώτην) τοῦ Ἰανουαρίου, πανσέληνον γινομένην, τουτέστι πεντεκαιδεκαταίαν οὖσαν». Ἀλλὰ «καὶ ὅτε δεδημιούργηται, πεντεκαιδεκαταία» ἦτο ἡ σελήνη. «Καὶ διὰ τοῦτο τρεῖς μὲν ἦσαν αἱ πρὸ τῆς δημιουργίας αὐτῆς ἡμέραι, ια' (11) δὲ αἱ πρὸ τῆς προϋποτεθείσης συνόδου» τῆς σελήνης (ἰ. ἀ. σ. 31). Διὸ οἱ ἅγιοι Πατέρες εἰς τὰς 11 ἐπακτὰς «προσέθηκαν» «καὶ τὰς γ' (3) ἡμέρας, ἵνα κατὰ πάντα ὁμοιότης ᾖ (εἶναι) πρὸς ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν δεδημιούργηται (ἔχει δημιουργηθῆ)»[4561] (ἰ. ἀ. σ. 31 - 32). Πολυσήμαντος δὲ εἶναι ἡ πανσέληνος τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ Πάσχα, ὡς ἐλέχθη ἀλλαχοῦ (ἰ. ἀ. σ. 293).

Τὸ νομικὸν Πάσχα εὑρίσκεται βάσει τοῦ θεμελίου τῆς σελήνης ὡς ἑξῆς. Εἰς τὸν θεμέλιον τῆς σελήνης προσθέτομεν «ἐπακτὰς γ' (3)». Καί, ἐὰν τὸ ἄθροισμα ὑπερβαίνῃ τὴν τριακοντάδα, ἀφαιροῦμεν τὰ 30. Εἰς δὲ τὸ ὑπόλοιπον προσθέτομεν «ἀπὸ τῆς α' (1ης) τοῦ Μαρτίου, μέχρις ἂν ὁ ν' (50) ἀριθμὸς πληρωθῇ». Ἐὰν δὲ αἱ 31 ἡμέραι τοῦ Μαρτίου «οὐκ ἀνεπλήρωσαν τὸν ν' (50)» ἀριθμόν, προσθέτομεν «τὰς λοιπὰς ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου». Καὶ ἡ ἡμέρα τοῦ Μαρτίου ἢ τοῦ Ἀπριλίου, «ἥτις ἀνεπλήρωσε τὸν ν' (50)» ἀριθμόν, εἶναι ἡ ἡμερομηνία «τοῦ Πάσχα τοῦ νόμου»[4562]. Π.χ. ὁ θεμέλιος τοῦ Α' κύκλου σελήνης

4560. Ματθαίου Βλαστ., αὐτόθι.
4561. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1293.
4562. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 416 - 417.

εἶναι 14. Καὶ 3 ἴσον 17, καὶ 31 τοῦ Μαρτίου ἴσον 48, καὶ 2 ἐκ τοῦ Ἀπριλίου ἴσον 50. Λοιπὸν τὴν 2αν Ἀπριλίου πίπτει τὸ νομικὸν Πάσχα τοῦ Α΄ κύκλου τῆς σελήνης. Πάλιν, ὁ θεμέλιος τοῦ Ε΄ κύκλου σελήνης εἶναι 28. Καὶ 3 ἴσον 31, πλὴν 30 ἴσον 1, καὶ 31 τοῦ Μαρτίου ἴσον 32, καὶ 18 ἐκ τοῦ Ἀπριλίου ἴσον 50. Λοιπὸν τὴν 18ην Ἀπριλίου πίπτει τὸ νομικὸν Πάσχα τοῦ Ε΄ κύκλου σελήνης. Ἐὰν διὰ τοὺς κύκλους σελήνης ΙΖ΄, ΙΗ΄, ΙΘ΄ ὑπολογίσωμεν ἀντιστοίχως θεμέλια ταύτης, οὐχὶ 11, 22, 3, ἀλλὰ 10, 21, 2, καὶ προσθέσωμεν ἐπακτάς, οὐχὶ 3, ἀλλὰ 4, εὑρίσκομεν τὰς αὐτὰς ἡμερομηνίας τοῦ νομικοῦ Πάσχα. Π.χ. τοῦ κύκλου ΙΖ΄ θεμέλιος 10, καὶ 4 ἴσον 14, καὶ 31 ἴσον 45, καὶ 5 τοῦ Ἀπριλίου ἴσον 50. Λοιπὸν τὴν 5ην Ἀπριλίου πίπτει τὸ νομικὸν Πάσχα, ὡς καὶ κατὰ τὸν προηγούμενον ὑπολογισμόν. Διότι 11 καὶ 3 καὶ 31 ἴσον 45, καὶ 5 τοῦ Ἀπριλίου ἴσον 50. Δηλαδὴ πάλιν 5 Ἀπριλίου. Κατὰ ταῦτα, διὰ νὰ προσδιορίσωμεν τὸ νομικὸν Πάσχα τοῦ ἔτους ͵ϛωπ΄ (6880) ἀπὸ κτίσεως, εὑρίσκομεν πρῶτον τὸν κύκλον σελήνης τούτου, οὕτως. 6880 διὰ 19 ἴσον 362 ἐννεακαιδεκαετηρίδες καὶ ἔτη 2. Συνεπῶς, κύκλος σελήνης τοῦ ἔτους 6880 εἶναι Β΄[4563]. Ἐν συνεχείᾳ, βάσει τοῦ κύκλου σελήνης Β΄, εὑρίσκομεν τὸ θεμέλιον τοῦ ἔτους ὡς ἑξῆς. 2 ἐπὶ 11 ἴσον 22, καὶ 3 ἴσον 25, λοιπὸν θεμέλιον 25. Τέλος, διὰ τοῦ θεμελίου τῆς σελήνης ἀναγόμεθα εἰς τὸ νομικὸν Πάσχα οὕτως. 25 καὶ 3 ἴσον 28 καὶ 22 τοῦ Μαρτίου ἴσον 50. Λοιπὸν 22 Μαρτίου ἔπεσε τὸ νομικὸν Πάσχα τοῦ ἔτους 6880[4564].

Τὸ νομικὸν Πάσχα εὑρίσκεται καὶ βάσει τοῦ κύκλου σελήνης, ὡς ἑξῆς. Πολλαπλασιάζομεν τὸν ἀριθμὸν τοῦ κύκλου σελήνης ἐπὶ 11 καὶ προσθέτομεν «ἡμέρας ἕξ» μέχρι τοῦ ΙΣΤ΄ κύκλου, ἀπὸ δὲ τοῦ ΙΖ΄ κύκλου «ἡμέρας» «ἑπτά». Τὸ δὲ ἄθροισμα μειώνομεν ἀνὰ τριακοντάδας κάτω τῶν τριάκοντα. Εἰς τὸν εὑρεθέντα ἀριθμὸν προσθέτομεν τὰς ἡμέρας τοῦ Μαρτίου μηνὸς «μέχρις ἂν εἰς τὸν ν΄ (50)» ἔλθωμεν «ἀριθμόν». «Εἰ δὲ οὐκ ἀρκέσουσιν αἱ τοῦ Μαρτίου πᾶσαι» ἡμέραι, προσθέτομεν καὶ «τοῦ Ἀπριλίου». Ἡ δὲ ἡμέρα τοῦ Μαρτίου ἢ τοῦ Ἀπριλίου, ἥτις συνεπλήρωσε «τὸν πεντηκοστὸν ἀριθμόν», εἶναι ἡ ἡμερομηνία τοῦ νομικοῦ Πάσχα[4565].Π.χ. 1 ἐπὶ 11 ἴσον 11, σὺν 6 ἴσον 17, σὺν 31 τοῦ Μαρτίου ἴσον 48, σὺν 2 τοῦ Ἀπριλίου ἴσον 50. Λοιπόν, τοῦ Α΄ κύκλου τῆς σελήνης τὸ νομικὸν Πάσχα πίπτει τὴν 2αν Ἀπριλίου. Πάλιν, 10 ἐπὶ 11 ἴσον 110, σὺν 6 ἴσον 116, πλὴν 90 ἴσον 26, σὺν 24 τοῦ Μαρτίου ἴσον 50. Λοιπόν, τοῦ Ι΄ κύκλου τῆς σελήνης τὸ νομικὸν Πάσχα πίπτει τὴν 24ην Μαρτίου. Πάλιν, 17 ἐπὶ 11 ἴσον 187, σὺν 7 ἴσον 194, πλὴν τοῦ 180 ἴσον 14, σὺν 31 τοῦ Μαρτίου ἴσον 45,

4563. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1293.
4564. Κανονίου τοῦ Πάσχα, Σ.Κ. 6, 416 - 417.
4565. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 416.

σὺν 5 τοῦ Ἀπριλίου ἴσον 50. Λοιπόν, τοῦ ΙΖ′ κύκλου τῆς σελήνης τὸ νομικὸν Πάσχα πίπτει τὴν 5ην Ἀπριλίου[4566].

Ἡ Α′ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καθώρισε τὰς ἡμερομηνίας τοῦ νομικοῦ Πάσχα ὡς ἀκολούθως.

Ἡμερομηνίαι τοῦ νομικοῦ Πάσχα

Α′	κύκλου	σελήνης	2	Ἀπριλίου
Β′	»	»	22	Μαρτίου
Γ′	»	»	10	Ἀπριλίου
Δ′	»	»	30	Μαρτίου
Ε′	»	»	18	Ἀπριλίου
ΣΤ′	»	»	7	»
Ζ′	»	»	27	Μαρτίου
Η′	»	»	15	Ἀπριλίου
Θ′	»	»	4	»
Ι′	»	»	24	Μαρτίου
ΙΑ′	»	»	12	Ἀπριλίου
ΙΒ′	»	»	1	»
ΙΓ′	»	»	21	Μαρτίου
ΙΔ′	»	»	9	Ἀπριλίου
ΙΕ′	»	»	29	Μαρτίου
ΙΣΤ′	»	»	17	Ἀπριλίου
ΙΖ′	»	»	5	»
ΙΗ′	»	»	25	Μαρτίου
ΙΘ′	»	»	13	Ἀπριλίου[4567]

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται, ὅτι τὴν μὲν κατωτέραν ἡμερομηνίαν ἑορτασμοῦ τοῦ νομικοῦ Πάσχα, ἤτοι τῆς 21ης Μαρτίου, ἔχει ὁ

4566. Κανονίου τοῦ Πάσχα, Σ.Κ. 6, 416 - 417.

4567. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 416 - 417. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 239. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 95 - 96.

ΙΓ΄ κύκλος σελήνης, τὴν δὲ ἀνωτέραν, ἤτοι τῆς 18ης Ἀπριλίου, ὁ Ε΄ κύκλος σελήνης. Οὕτω τὸ νομικὸν Πάσχα τελεῖται «ἀπὸ τῆς κα΄ (21ης) τοῦ Μαρτίου» καὶ αὐτῆς, ἡμέρας τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, «μέχρι τῆς ιη΄ (18ης) τοῦ Ἀπριλίου»[4568], ἤτοι ἐντὸς διαστήματος ἑνὸς σεληνιακοῦ μηνός. «Ἀπ' ἐκείνης γάρ», ἤτοι τῆς 21ης Μαρτίου, «ἕως ταύτης», ἤτοι τῆς 18ης Ἀπριλίου, «κθ΄ (29)» «ἡμέραι τυγχάνουσι»[4569]. Διότι ἀπὸ 21ης Μαρτίου καὶ αὐτῆς μέχρι 31ης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀριθμοῦνται ἡμέραι 11, καὶ 18 αἱ ἡμέραι τοῦ Ἀπριλίου ἴσον 29 ἡμέραι. Τὸ νομικὸν Πάσχα ἀνέρχεται εἰς τὴν 18ην Ἀπριλίου, ὅτε ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη τοῦ τελευταίου μηνὸς τοῦ προηγουμένου ἔτους πίπτει τὴν 20ὴν Μαρτίου καὶ συνεπῶς ἡ νουμηνία αὐτοῦ τὴν προηγουμένην τῆς νουμηνίας τοῦ πασχαλίου μηνός, ἤτοι τὴν 7ην Μαρτίου (ἰ. ἀ. σ. 290). Πασχάλιος μὴν ἐστὶν ὁ χρόνος, ὃς «τὴν μὲν ἀρχὴν ἔχει κατὰ τὴν τοῦ Μαρτίου μηνὸς η΄ (8ην), τὸ δὲ τέλος κατὰ τὴν τοῦ Ἀπριλίου ε΄ (5ην). Ἐξ ἐκείνης γὰρ μέχρι ταύτης μὴν ὑπάρχει σελήνης ὁλόκληρος, τουτέστι κθ΄ (29) ἡμέραι»[4570] (ἰ. ἀ. σ. 290).

Ἐκτὸς τῶν ἑβραϊκῶν καὶ ρωμαϊκῶν μηνῶν, μῆνες μνημονευόμενοι παρὰ τῶν Πατέρων ἐν σχέσει πρὸς τὸ Πάσχα εἶναι καὶ οἱ κάτωθι (ἰ. ἀ. σ. 31, 34).

«Μῆνες κατὰ Αἰγυπτίους»

«α΄. Φαρμουθὶ»	ἀπὸ	«27 Μαρτίου - 25 Ἀπριλίου».
«β΄. Παχὼν»	»	«26 Ἀπριλίου - 25 Μαΐου».
«γ΄. Παυνὶ»	»	«26 Μαΐου - 24 Ἰουνίου».
«δ΄. Ἐπιφὶ»	»	«25 Ἰουνίου - 24 Ἰουλίου».
«ε΄. Μεσωρὶ»	»	«25 Ἰουλίου - 28 Αὐγούστου».
«ς΄. Θὼθ»	»	«29 Αὐγούστου - 27 Σεπτεμβρίου».
«ζ΄. Φαωφὶ» ἢ Παόφυ	»	«28 Σεπτεμβρίου - 27 Ὀκτωβρίου».
«η΄. Ἀθὺρ»	»	«28 Ὀκτωβρίου - 23 Νοεμβρίου».
«θ΄. Χοιὰκ»	»	«24 Νοεμβρίου - 26 Δεκεμβρίου».
«ι΄. Τυβὶ»	»	«27 Δεκεμβρίου - 25 Ἰανουαρίου».
«ια΄. Μεχεὶρ» ἢ Μεχὶρ	»	«26 Ἰανουαρίου - 24 Φεβρουαρίου».
«ιβ΄. Φαμενὼθ»[4571]	»	«25 Φεβρουαρίου - 26 Μαρτίου» (97)

4568. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 410.
4569. Μαξίμου Μάρτυρος, PG. 19, 1232.
4570. Μαξίμου Μάρτυρος, αὐτόθι.
4571. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 237.

«Μῆνες κατὰ Ἕλληνας»

«α΄. Ξανθικὸς»	ἤτοι	Ἀπρίλιος.
«β΄. Ἀρτεμίσιος»	»	Μάϊος.
«γ΄. Δαίσιος»	»	Ἰούνιος.
«δ΄. Πάνεμος»	»	Ἰούλιος
«ε΄. Λῷος»	»	Αὔγουστος.
«ς΄. Γορπιαῖος»	»	Σεπτέμβριος.
«ζ΄. Ὑπερβερεταῖος»	»	Ὀκτώβριος.
«η΄. Δῖος»	»	Νοέμβριος.
«θ΄. Ἀπελλαῖος»	»	Δεκέμβριος.
«ι΄. Αὐδυναῖος»	»	Ἰανουάριος.
«ια΄. Περίτιος»	»	Φεβρουάριος.
«ιβ΄. Δύστρος»[4572]	»	Μάρτιος[4573].

«Μῆνες κατὰ Μακεδόνας»

«α΄. Κριὸς»	ἀπὸ	21 Μαρτίου.
«β΄. Ταῦρος»	»	23 Ἀπριλίου.
«γ΄. Δίδυμος»	»	24 Μαΐου.
«δ΄. Καρκίνος»	»	24 Ἰουνίου.
«ε΄. Λέων»	»	25 Ἰουλίου.
«ς΄. Παρθένος»	»	25 Αὐγούστου.
«ζ΄. Ζυγὸς»	»	25 Σεπτεμβρίου.
«η΄. Σκορπίος»	»	25 Ὀκτωβρίου.
«θ΄. Τοξότης»	»	25 Νοεμβρίου.
«ι΄. Αἰγόκερως»	»	25 Δεκεμβρίου.
«ια΄. Ὑδροχόος»	»	20 Ἰανουαρίου.
«ιβ΄. Ἰχθὺς»	»	20 Φεβρουαρίου[4574].

4572. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 237.
4573. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 1139.
4574. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 236, 237.

4. Ὁ διορισμὸς τῆς Κυριακῆς ἡμέρας

Ἡ ἡμερομηνία τοῦ χριστιανικοῦ Πάσχα καθορίζεται βάσει τῆς ἡμερομηνίας τῆς σελήνης τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ νομικοῦ Πάσχα, ἤγουν τῆς πανσελήνου.

Τὸ νομικὸν Πάσχα τελεῖται οἱανδήποτε ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος. Τὸ χριστιανικὸν Πάσχα ἑορτάζεται μόνον ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ. Διό, μετὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ νομικοῦ Πάσχα, ὁ καθορισμὸς τοῦ χριστιανικοῦ Πάσχα ἔγκειται εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς μετὰ τὸ νομικὸν Κυριακῆς. Οὕτως, ἐὰν «ἡ ιδ' (14η)» μηνὸς Νισὰν τοῦ νομικοῦ Πάσχα «φθάσῃ» «τυχὸν» «ἐν Δευτέρᾳ» ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος, «ἢ Τρίτῃ, ἢ Τετράδι, ἢ Πέμπτῃ, ἢ Παρασκευῇ, ἢ Σαββάτῳ», «οἱ Χριστιανοὶ τελοῦμεν τὸ Πάσχα» «τὴν προϊοῦσαν (ἐρχομένην) Κυριακήν»[4575]. Ἐὰν δέ, «ἐν Κυριακῇ ἀπαντήσῃ ἡ τεσσαρεσκαιδεκαταία τῆς σελήνης τοῦ πρώτου μηνός», ὑπερτίθεται ἡ πασχάλιος ἑορτὴ «εἰς τὴν ἑξῆς ἑβδομάδα», δηλαδὴ εἰς τὴν ἑπομένην Κυριακήν[4576]. Τοῦτο γίνεται «κατὰ τὸν ὅρον», «τὸν τεθέντα» ὑπὸ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, «ὅτι, ἐὰν εὑρεθῇ» ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη «ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, εἰς τὴν ἐπιοῦσαν (ἐπερχομένην) Κυριακὴν ἑορτάζειν δεῖ τὸ ἅγιον Πάσχα»[4577]. Καλῶς ἑορτάζεται τὸ Πάσχα, «κἂν ὑπέρθεσις γένηται» τῆς Κυριακῆς, «διὰ τὴν καταλαβοῦσαν ἀνάγκην»[4578], ἵνα μὴ μετὰ Ἰουδαίων τὸ Πάσχα ἑορτασθῇ, καὶ διὰ τὴν ἄδειαν τοῦ νόμου. Διότι ὁ θεῖος νόμος ἐπιτρέπει, ὅπως ἐν ἀνάγκῃ καὶ «ἐν τῷ μηνὶ τῷ δευτέρῳ»[4579] τελεσθῇ τὸ Πάσχα, κατὰ τὸ «ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται»[4580] (ἰ. ἀ. σ. 181).

Περίπτωσιν ὑπερθέσεως τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, λόγῳ συμπτώσεως ταύτης πρὸς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, ἀναφέρει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. «Ἰδοὺ γοῦν (ἀληθῶς)», λέγει ὁ ἅγιος πατήρ, «κατὰ τὸν παρόντα ἐνιαυτὸν ἡ πρώτη τῶν Ἀζύμων», ἤτοι ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη (ἰ. ἀ. σ. 298), «εἰς Κυριακὴν ἡμέραν ἐμπίπτει καὶ ἀνάγκη πᾶσαν νηστεῦσαι τὴν ἑβδομάδα», διὰ τὴν ὑπέρθεσιν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα εἰς τὴν ἑπομένην Κυριακήν[4581]. Ἄλλην περίπτωσιν ἀναγράφει ὁ Μάρτυς Μάξιμος. Ὑπολογίζων Πάσχα τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, γράφει ὅτι «πρώτη» τῆς ἑβδομάδος «καθέστηκεν ἡ πρώτη τοῦ Ἀπριλίου μηνός, τουτέστιν ἁγία Κυριακή». «Καὶ ἐκ ταύτης λοιπὸν» τῆς Κυριακῆς «εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἁγίαν ὑπερτιθέμεθα Κυριακὴν τὴν τῆς Ἀναστάσεως ἑορτήν, ἥτις η' (8η) τοῦ Ἀπριλίου προδήλως ἐστίν»[4582].

4575. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 549.
4576. Θεοφίλου Ἀλεξ., PG. 65, 52.
4577. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 85.
4578. Θεοφίλου Ἀλεξ., PG. 92, 100.
4579. Ἀριθμ. θ' 11.
4580. Ἑβρ. ζ' 12.
4581. Χρυσοστόμου, PG. 48, 869.
4582. Μαξίμου Μάρτυρος, PG. 19, 1237.

Λόγῳ ὑπερθέσεως τῆς Κυριακῆς, «ἡ πάντιμος ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τῆς ζωοποιοῦ Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἐπιτελεῖται ἀπὸ τῆς κβ' (22ας) Μαρτίου μηνὸς καὶ αὐτῆς τῆς κβ', ἕως τῆς κε' (25ης) τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς καὶ αὐτῆς» τῆς «κε' (25ης)». «Οὐδὲν γὰρ» Πάσχα τὴν «κα' (21ην) τοῦ Μαρτίου τελεῖται, οὐδὲ» τὴν «κς' (26ην) Ἀπριλίου»[4583]. Διότι τὴν 21ην Μαρτίου δυνατὸν ἵνα πίπτῃ ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη τοῦ πασχαλίου μηνός, τὴν δὲ 25ην Ἀπριλίου τελευτᾷ ἡ ἀνωτάτη ὑπέρθεσις τῆς Κυριακῆς. Ἐπειδὴ τὸ νομικὸν Πάσχα τελεῖται μέχρι τῆς 18ης Ἀπριλίου, ὅταν «εὕρωμεν» τὴν «ιη' (18ην)» «τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς» Κυριακήν, ὑπερθέτομεν τὴν ἑορτὴν «ζ' (7) ἡμέρας»[4584], ἤτοι μέχρι τῆς 25ης Ἀπριλίου, καθ' ὅτι 18 σὺν ἑπτὰ ἴσον 25. Οὕτω τὸ χριστιανικὸν Πάσχα ἑορτάζεται ἐντὸς 35 ἡμερῶν. «Τοσαῦται γὰρ αἱ ἀπὸ εἰκάδος δευτέρας», ἤτοι 22ας, «Μαρτίου μέχρις εἰκάδος πέμπτης», ἤγουν 25ης, «Ἀπριλίου τυγχάνουσιν» ἡμέραι, καθ' ὅτι 10 ἡμέραι τοῦ Μαρτίου καὶ 25 ἡμέραι τοῦ Ἀπριλίου ἴσον 35. Ἐντὸς λοιπὸν τούτων τῶν «λ' (30) καὶ ε' (5)» ἡμερῶν «κανονιζόμεθα τὸ σωτήριον Πάσχα τελεῖν (ἵνα τελῶμεν)», κατὰ τὴν «ἐκκλησιαστικὴν νομοθεσίαν τε καὶ παράδοσιν», «οὔτε ἐκείνην», τὴν 22αν Μαρτίου, «ὑποκαταβαίνοντες, οὔτε» «ταύτην», τὴν 25ην Ἀπριλίου, «ὑπεραναβαίνοντες»[4585].

Προσέτι τὸ χριστιανικὸν Πάσχα «γίνεται», ἤτοι ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀναστάσεως πίπτει, «ἀπὸ τῆς ιε' (15ης)» τοῦ μηνὸς «τῆς σελήνης καὶ αὐτῆς, ἕως τῆς κα' (21ης)» τοῦ αὐτοῦ μηνὸς «καὶ αὐτῆς. Οὐ γὰρ τῇ ιδ' (14ῃ) τῆς σελήνης γίνεται, οὐδὲ τῇ κβ' (22ᾳ)»[4586]. Δηλαδὴ τὸ ἐκκλησιαστικὸν Πάσχα ἑορτάζεται ἀπὸ τῆς πεντεκαιδεκάτης καὶ αὐτῆς τοῦ μηνὸς Νισὰν ἕως τῆς εἰκοστῆς πρώτης καὶ αὐτῆς τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἤτοι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἑορτῆς τῶν Ἀζύμων τοῦ παλαιοῦ νόμου, ἥτις ἐτελεῖτο κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον (ἰ. ἀ. σ. 165). Οὕτως ἡ ἑπταήμερος ἑορτὴ τῶν Ἀζύμων τοῦ νόμου καὶ ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου συμπτίπτουσι χρονικῶς, ἐνῷ ἀποκλείεται ἡ σύμπτωσις αὕτη διὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ Πάσχα τοῦ νόμου. Ἡ Κυριακὴ τοῦ χριστιανικοῦ Πάσχα κυμαίνεται ἐντὸς τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν τῆς ἑορτῆς τῶν Ἀζύμων τοῦ νόμου.

Πρὸς εὕρεσιν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, χρησιμοποιεῖται, ὄχι μόνον ὁ κύκλος τῆς σελήνης τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος, ἀλλὰ καὶ ὁ κύκλος τοῦ ἡλίου τῆς ὀκτωκαιεικοσαετηρίδος. «Ὁ κύκλος τοῦ ἡλίου εἶναι χρονικὴ περίοδος εἴκοσιν ὀκτὼ (28) ἐτῶν». «Ὀνομάζεται δὲ κύκλος τοῦ ἡλίου» «καὶ ἕκαστον ἔτος τῆς περιόδου» «καὶ ἡ ὅλη περίοδος

4583. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 1128.
4584. Μαξίμου Μάρτυρος, PG. 19, 1232.
4585. Μαξίμου Μάρτυρος, αὐτόθι.
4586. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 1128.

τῶν 28 ἐτῶν»[4587], ἤτοι ἡ ὀκτωκαιεικοσαετηρίς. Καλοῦνται δὲ κύκλοι ἡλίου, καθ' ὅτι ἕκαστος τούτων περιέχει «ἐνιαυσιαῖον» «διάστημα». Ἐπειδὴ «ὁ ἐνιαυτὸς τῇ τοῦ ἡλίου κινήσει παραμετρεῖται, ἡ δὲ τοῦ ἡλίου κίνησις, κυκλικῶς ἐνεργουμένη καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου εἰς τὸ αὐτὸ ἀποκαθισταμένη, τὸν ἐνιαυτὸν ὁρίζει», φυσικῶς «καὶ τὸ ὁριζόμενον χρονικὸν διάστημα ὑπὸ τῶν τοῦ ἡλίου κυκλικῶν κινήσεων, ὃ καὶ ἐνιαυτὸν καλοῦμεν, κύκλος ἐκλήθη»[4588] (ἰ. ἀ. σ. 19).

Αἱ ὀκτωκαιεικοσαετηρίδες ὑπολογίζονται ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου[4589]. Διὸ ὁ κύκλος ἡλίου ἔτους τινὸς εὑρίσκεται οὕτω. Λαμβάνομεν «τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη» καὶ διαιροῦμεν αὐτὰ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ «τῶν κη' (28)» κύκλων τοῦ ἡλίου. «Τὰ καταλειπόμενα κάτωθεν τῶν κη' (28), ἢ καὶ ἕως αὐτῶν, ἔστιν ὁ τοῦ ἡλίου κύκλος»[4590]. Δηλαδή, τὸ μὲν πηλίκον δίδει τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀκτωκαιεικοσαετηρίδων, «τὸ δὲ ὑπόλοιπον» δηλοῖ «τὸν κύκλον τοῦ ζητουμένου ἔτους». «Ἐὰν τὸ ὑπόλοιπον εἶναι 0 θὰ σημειώσωμεν 28»[4591], ἤτοι ὁ κύκλος ἡλίου εἶναι ὁ 28ος. Π.χ., διὰ νὰ εὕρωμεν τὸν κύκλον ἡλίου τοῦ ἔτους 5540 ἀπὸ κτίσεως, διαιροῦμεν τὰ 5540 ἔτη διὰ τῶν 28 ἐτῶν. Οὕτως εὑρίσκομεν πηλίκον 197 καὶ ὑπόλοιπον 24. Λοιπόν, κύκλος ἡλίου τοῦ ἔτους 5540 εἶναι ὁ 24ος τῆς 198ης ὀκτωκαιεικοσαετηρίδος. 197 ὀκτωκαιεικοσαετηρίδες ἐπὶ 28 ἴσον 5516 ἔτη, καὶ 24 ἔτη τῆς 198ης ὀκτωκαιεικοσαετηρίδος ἴσον 5540 ἔτη. Δηλαδὴ τὸ πάθος καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ἐγένοντο ἐν «κδ' (24ῳ) ἔτει τῆς κατὰ φύσιν ὀκτωκαιεικοσαετηρίδος τοῦ ἡλίου»[4592] (ἰ. ἀ. σ. 283). Πάλιν, τοῦ ἔτους 6881 ἀπὸ κτίσεως ὁ κύκλος ἡλίου ἦτο ὁ «κα' (21ος)»[4593] τῆς 246ης ὀκτωκαιεικοσαετηρίδος, καθ' ὅτι 6881 διὰ 28 ἴσον πηλίκον 245 καὶ ὑπόλοιπον 21. 245 ἐπὶ 28 ἴσον 6860, καὶ 21 ἔτη τῆς 246ης ὀκτωκαιεικοσαετηρίδος ἴσον τὰ 6881 ἔτη. Προσέτι, διὰ νὰ εὕρωμεν σήμερον τὸν κύκλον ἡλίου ἔτους τινὸς μ.Χ., προσθέτομεν τοῦτο εἰς τὸ 5507 ἔτος γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ σὺν 1, ἤτοι εἰς τὸ 5508, καὶ διαιροῦμεν ὡσαύτως διὰ 28. Π.χ., διὰ νὰ εὕρωμεν τὸν κύκλον ἡλίου τοῦ ἔτους 1963 μ.Χ. ὑπολογίζομεν. 5508 σὺν 1963 ἴσον 7471, διὰ 28 ἴσον πηλίκον 266 «καὶ ὑπόλοιπον 23». Λοιπὸν κύκλος ἡλίου τοῦ ἔτους 1963 εἶναι ὁ 23ος τῆς 267ης ὀκτωκαιεικοσαετηρίδος[4594]. 266 ἐπὶ 28 ἴσον 7448, καὶ 23 ἔτη τῆς 267ης ὀκτωκαιεικοσαετηρίδος ἴσον τὸ 7471 ἔτος ἀπὸ κτίσεως.

Οἱ κύκλοι τοῦ ἡλίου χρησιμοποιοῦνται πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς ἑβδομάδος κατὰ τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον καὶ πρὸς εὕρεσιν τῆς ἑβδομα-

4587. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα».
4588. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1281.
4589. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 93.
4590. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1317.
4591. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα».
4592. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 532.
4593. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1301.
4594. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα».

διαίας ἡμέρας τοῦ νομικοῦ Πάσχα, βάσει δὲ ταύτης καὶ τῆς Κυριακῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Πάσχα. Οἱ κύκλοι τοῦ ἡλίου εἶναι 28, ἐπειδὴ «αἱ τξε΄(365)» ἡμέραι «καὶ τέταρτον ἡμέρας τοῦ χρόνου(ἔτους) ποιοῦσιν ἑβδομάδας νβ΄ (52) καὶ περιττεύει καθ' ἕκαστον χρόνον ἡμέρα μία καὶ κατὰ τέσσαρας χρόνους αὖθις (πάλιν) ἑτέρα μία» «χάριν τοῦ βισέκτου». Αἱ «περιττεύουσαι αὗται» ἡμέραι «ἐν οὐδενὶ ἑτέρῳ χρόνῳ ὁλοκλήρους ἑβδομάδας ἀπαρτίσαι (ἵνα ἀπαρτίσωσι) δύνανται», ὥστε «ἐν τῷ τέλει τοῦ χρόνου καὶ τέλος ἑβδομάδος εὑρεθῆναι (ἵνα εὑρεθῇ), εἰ μὴ ἐν τῷ κη΄ (28ῳ) κύκλῳ»[4595]. Ἐὰν τὸ ἔτος ἀπετελεῖτο ἐκ 364 ἡμερῶν, ἔτη καὶ ἑβδομάδες θὰ ἤρχιζον καὶ θὰ κατέληγον εἰς τὰς αὐτὰς ἑβδομαδιαίας ἡμέρας. Ἐὰν π.χ. ἡ 1η Ἰανουαρίου ἔτους τινὸς ἔπιπτεν ἡμέραν Κυριακήν, ἡ 1η Ἰανουαρίου πάντων τῶν ἐτῶν θὰ ἔπιπτε πάλιν Κυριακὴν καὶ ἡ 31η Δεκεμβρίου ἀείποτε Σάββατον. Καὶ τοῦτο, διότι 364 ἡμέραι ποιοῦσι 52 ὁλοκλήρους ἑβδομάδας. 364 διὰ 7 ἴσον 52. Ἐάν, πάλιν, τὸ ἔτος εἶχε 365 ἡμέρας ἄνευ κλάσματος, αἱ ἀρχαὶ τῶν ἐτῶν θὰ μετέβαινον ἀλληλοδιαδόχως «ἀπὸ μὲν πρώτης» ἤτοι Κυριακῆς, «εἰς Δευτέραν, ἀπὸ Δευτέρας εἰς Τρίτην καὶ καθεξῆς»[4596]. Οὕτω «δι' ἑπτὰ» «ἐτῶν μόνων αἱ τούτων ἀρχαὶ πρὸς τὴν τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν» θὰ ἀποκαθίσταντο[4597]. Δηλαδή, ὡς τὸ πρῶτον ἔτος θὰ ἤρχιζε Κυριακήν, οὕτω καὶ τό, μετὰ ἑπτὰ ἔτη, ὄγδοον ἔτος θὰ ἤρχιζε πάλιν Κυριακήν. Ἀλλ' ὅμως τὸ ἔτος σύγκειται ἐκ 365,25 ἡμερῶν. Τούτου ἕνεκα ἡ ἀποκατάστασις ἐνιαυτῶν καὶ ἑβδομάδων συντελεῖται εἰς 28 ἔτη.

«Τοῦ γὰρ πρώτου ἔτους» τῶν 365,25 ἡμερῶν «ἀπὸ ἡμέρας πρώτης (Κυριακῆς) ἀρξαμένου», «τὸ μετ' αὐτὸ β΄ (2ον) ἔτος ἀπὸ ἡμέρας Δευτέρας ἤρξατο πάντως (βεβαίως) καὶ τὸ τρίτον ὡσαύτως ἀπὸ Τρίτης». «Τὸ γὰρ τέταρτον μέρος τῆς ἡμέρας» τοῦ ἐνιαυτοῦ, «οὐ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀριθμεῖται, ἀλλὰ κατὰ δ΄(4) ἔτη, μιᾶς ἡμέρας συναγομένης»[4598], ἤτοι κατὰ πᾶν δίσεκτον ἔτος. Διό, μετὰ τὸ τρίτον, τὸ τέταρτον ἔτος δὲν ἄρχεται ἀπὸ τῆς Τετάρτης ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, ἀλλὰ μετὰ μίαν ἐπὶ πλέον ἡμέραν, ἤτοι ἀπὸ τῆς Πέμπτης καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Τοιουτοτρόπως ἡ ἀντιστοιχία τῶν 28 κύκλων τοῦ ἡλίου καὶ τῶν 7 ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος ἔχει ὡς κατωτέρω.

Ἑβδομαδιαῖαι ἡμέραι κύκλων ἡλίου

Α΄	κύκλος	ἡλίου	ἄρχεται	ἡμέραν	Κυριακὴν
Β΄	»	»	»	»	Δευτέραν

4595. Ματθ. Βλαστ., Σ.Κ. 6, 412.
4596. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1281.
4597. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1284.
4598. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, αὐτόθι.

Γ′	»	»	»	»	Τρίτην
Δ′	»	»	»	»	Πέμπτην
Ε′	»	»	»	»	Παρασκευὴν
ΣΤ′	»	»	»	»	Σάββατον
Ζ′	»	»	»	»	Κυριακὴν
Η′	»	»	»	»	Τρίτην
Θ′	»	»	»	»	Τετάρτην
Ι′	»	»	»	»	Πέμπτην
ΙΑ′	»	»	»	»	Παρασκευὴν
ΙΒ′	»	»	»	»	Κυριακὴν
ΙΓ′	»	»	»	»	Δευτέραν
ΙΔ′	»	»	»	»	Τρίτην
ΙΕ′	»	»	»	»	Τετάρτην
ΙΣΤ′	»	»	»	»	Παρασκευὴν
ΙΖ′	»	»	»	»	Σάββατον
ΙΗ′	»	»	»	»	Κυριακὴν
ΙΘ′	»	»	»	»	Δευτέραν
Κ′	»	»	»	»	Τετάρτην
ΚΑ′	»	»	»	»	Πέμπτην
ΚΒ′	»	»	»	»	Παρασκευὴν
ΚΓ′	»	»	»	»	Σάββατον
ΚΔ′	»	»	»	»	Δευτέραν
ΚΕ′	»	»	»	»	Τρίτην
ΚΣΤ′	»	»	»	»	Τετάρτην
ΚΖ′	»	»	»	»	Πέμπτην
ΚΗ′	»	»	»	»	Σάββατον

Ἀκολούθως ὁ πρῶτος κύκλος ἡλίου τῆς ἑπομένης ὀκτωκαιεικοσαετηρίδος ἄρχεται καὶ οὗτος πάλιν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος Κυριακήν.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἐκ τῶν 28 κύκλων δίσεκτα ἔτη ἔχουσι κύκλοι ἡλίου ἑπτά, ἤτοι ὁ Δ', ὁ Η', ὁ ΙΒ', ὁ ΙΣΤ', ὁ Κ', ὁ ΚΔ' καὶ ὁ ΚΗ'(98), δηλαδὴ τὰ πολλαπλάσια τοῦ 4.

Διὰ τὴν ἀντιστοιχίαν πρὸς τὰς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, ἕκαστος κύκλος ἡλίου ἄρχεται, οὐχὶ ἀπὸ 21ης Μαρτίου, ἀλλὰ ἀπὸ «α' (1ης) τοῦ Ὀκτωβρίου» μηνός. Ἄρχεται δὲ ἐκεῖθεν, διότι «οὐδεὶς» «τῶν μηνῶν ἕτερος», εἰ μὴ «μόνος ὁ Ὀκτώβριος, κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἡλίου περίοδον, τὴν πρώτην τῶν αὐτοῦ ἡμερῶν τῇ πρώτῃ τῆς ἑβδομάδος ἔχει συμπίπτουσαν»[4599]. Δηλαδή, ἐπειδὴ μόνον ἡ 1η Ὀκτωβρίου ὡς ἀρχὴ μηνὸς τοῦ πρώτου κύκλου τοῦ ἡλίου συμπίπτει πρὸς τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, ἤτοι τὴν Κυριακήν. Οὕτω «τὸ πρῶτον ἔτος τῶν ἡλιακῶν κύκλων ἀπὸ ἡμέρας πρώτης, τουτέστι Κυριακῆς», ἄρχεται, «καθὰ δὴ καὶ ἀπὸ τῆς κοσμογενείας πρῶτον»[4600]. Ἤτοι ὡς ἡ δημιουργία ἤρχισεν ἐκ τῆς μιᾶς ἡμέρας, οὕτω καὶ οἱ ἀπὸ ταύτης ἀριθμούμενοι κύκλοι ἡλίου ἄρχονται ἀπὸ τῆς Κυριακῆς, ἥτις ἐστὶν ἡ «μία»[4601] ἡμέρα τῆς ἑπταημέρου κοσμοποιΐας (ἰ. ἀ. σ. 19, 21). Ἀπὸ δὲ 1ης Ὀκτωβρίου ἀριθμοῦντες ἀνὰ ἑπτὰ τὰς ἡμέρας τῶν μηνῶν, εὑρίσκομεν τὰς ἐπακτὰς τοῦ ἡλίου.

Φυσικῶς «ἐπακτὰς τὸ ἡλιακὸν ἔτος, κατὰ τὸ τῆς σελήνης ἔτος, οὐ κέκτηται». Διότι δὲν ὑστερεῖ «πρὸς τὰς τξε' (365)» ἡμέρας, καθάπερ τὸ σεληνιακὸν ἕνδεκα ἡμέρας[4602] (ἰ. ἀ. σ. 31 - 32). Διὸ ἐπακταὶ ἡλίου λέγονται αἱ πρὸ τῆς πρώτης ἑκάστου μηνὸς ἡμέραι τῆς ἑβδομάδος. Δηλαδή, «λέγομεν ἐπακτὰς εἶναι (ὅτι εἶναι) τῶν τοῦ ἡλίου ἐτῶν τὰς ἀπὸ τῆς ἑβδομαδικῆς ἡμέρας, ἐξ ἧς τὸ ἡλιακὸν ἔτος ἀπάρχεται, κατὰ ἀναποδισμὸν λειπούσας ἐν τῇ αὐτῇ ἑβδομάδι μέχρι τῆς πρώτης, ἤγουν τῆς ἁγίας Κυριακῆς»[4603]. Π.χ. ὁ ΚΗ' κύκλος ἡλίου ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Σαββάτου. Τὰς πρὸ τοῦ Σαββάτου κατ' ἀναποδισμὸν 5 ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος καλοῦμεν ἐπακτὰς τοῦ ἡλίου μηνὸς Ὀκτωβρίου, «τουτέστι τὴν Παρασκευήν, τὴν ε' (Πέμπτην), τὴν δ' (Τετάρτην), τὴν γ' (Τρίτην), τὴν β' (Δευτέραν), καὶ αὐτὴν τὴν Κυριακήν»[4604]. Βάσει τῶν ἐπακτῶν τοῦ Ὀκτωβρίου, εὑρίσκονται αἱ ἐπακταὶ καὶ τῶν ἄλλων μηνῶν. Οὕτως αἱ ἐπακταὶ τῶν μηνῶν ἁπάντων τῶν κύκλων τῆς ὀκτωκαιεικοσαετηρίδος, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν δισέκτων ἐτῶν, ἔχουσιν ὡς ἀκολούθως.

4599. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 413 - 414.
4600. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1285.
4601. Γενέσ. α' 5.
4602. Μαξίμου Μάρτυρος, PG. 19, 1244.
4603. Μαξίμου Μάρτυρος, PG. 19, 1241.
4604. Μαξίμου Μάρτυρος, αὐτόθι.

Ἐπακταὶ τῶν μηνῶν

Ὀκτώβριος	ἔχων	ἡμέρας	31	ἔχει	ἐπακτὰς	1
Νοέμβριος	»	»	30	»	»	4
Δεκέμβριος	»	»	31	»	»	6
Ἰανουάριος	»	»	31	»	»	2
Φεβρουάριος	»	»	28	»	»	5
Μάρτιος	»	»	31	»	»	5
Ἀπρίλιος	»	»	30	»	»	1
Μάϊος	»	»	31	»	»	3
Ἰούνιος	»	»	30	»	»	6
Ἰούλιος	»	»	31	»	»	1
Αὔγουστος	»	»	31	»	»	4
Σεπτέμβριος	»	»	30	»	»	7[4605].

Ὁ Ὀκτώβριος, ἂν καὶ ἄρχεται ἐκ τῆς πρώτης ἡμέρας, ἤτοι τῆς Κυριακῆς, ἔχει ἐπακτὴν μίαν διὰ τὴν περισσεύουσαν μίαν ἡμέραν τοῦ ἔτους. «Ὁ ἐνιαυτὸς ἔχει ἡμέρας τξε΄ (365). Ταύτας ἀναλύσας (διαιρέσας) διὰ τῶν ζ΄ (7), ἀπομένει μία»[4606], ἥτις εἶναι ἡ ἐπακτὴ τοῦ Ὀκτωβρίου. Ἀκολούθως, ταύτην τὴν 1 ἐπακτὴν τοῦ Ὀκτωβρίου προσθέτομεν εἰς τὰς 31 ἡμέρας τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ γίνονται ἡμέραι 32, ἃς διαιροῦμεν διὰ τῶν 7 ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος. Οὕτως ἔχομεν 32 διὰ 7 ἴσον πηλίκον 4 ἑβδομάδες καὶ ὑπόλοιπον 4 ἡμέραι. Αὗται αἱ ὑπολειπόμεναι 4 ἡμέραι εἶναι αἱ ἐπακταὶ τοῦ ἑπομένου μηνός, ἤγουν τοῦ Νοεμβρίου[4607]. Οὕτως ἐργαζόμεθα πρὸς εὕρεσιν τῶν ἐπακτῶν καὶ τῶν ὑπολοίπων μηνῶν μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου[4608]. Ὡς ἐπακταὶ τοῦ Σεπτεμβρίου λαμβάνεται τὸ πηλίκον 7, μὴ ὄντος ὑπολοίπου.

Ἡ ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος δεδομένης ἡμερομηνίας κύκλου τινὸς ἡλίου εὑρίσκεται ὡς ἑξῆς. Μειώνομεν τὸν ἀριθμὸν τοῦ κύκλου ἡλίου κατὰ 1. Ἀκολούθως προσθέτομεν τὰς ἡμέρας τοῦ μηνὸς μέχρι καὶ τῆς ἡμερομηνίας, ἧς ζητοῦμεν τὴν ἡμέραν. Ἐπίσης προσθέτομεν τὰς ἐ-

4605. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1285.
4606. Ἀνδρέου Κρήτης, PG. 19, 1332.
4607. Ἀνδρέου Κρήτης, αὐτόθι.
4608. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1285.

πακτὰς τοῦ μηνὸς καὶ τὰς λεγομένας ἐπακτὰς τοῦ δισέκτου κατὰ τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου, δηλαδὴ τὰ μέχρι τοῦ κύκλου τοῦ ἡλίου ἀθροιζόμενα δίσεκτα ἔτη. Καὶ τὸ ἄθροισμα διαιροῦμεν διὰ τῶν 7 ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος[4609]. Π.χ., διὰ νὰ εὕρωμεν τὴν ἡμέραν τῆς 2ας Ἀπριλίου τοῦ Α΄ κύκλου ἡλίου, ὑπολογίζομεν ὡς ἑξῆς. 1 ὁ κύκλος ἡλίου πλὴν 1 ἴσον 0. 2 αἱ ἡμέραι τοῦ Ἀπριλίου καὶ 1 ἡ ἐπακτὴ αὐτοῦ ἴσον 3. Ἐπακτὴν δισέκτου ὁ Α΄ κύκλος ἡλίου δὲν ἔχει, καθ' ὅτι αἱ ἐπακταὶ αὗται ἀρχίζουσιν ἀπὸ τοῦ Δ΄ κύκλου ἡλίου. Λοιπὸν, Τρίτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος πίπτει ἡ 2α Ἀπριλίου τοῦ Α΄ κύκλου ἡλίου[4610]. Πάλιν, διὰ νὰ εὕρωμεν τὴν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος τῆς 25ης Μαρτίου τοῦ ΙΒ΄ κύκλου ἡλίου, ποιοῦμεν. 12 ὁ κύκλος ἡλίου πλὴν 1 ἴσον 11. Καὶ 25 αἱ ἡμέραι τοῦ Μαρτίου καὶ 5 αἱ ἐπακταὶ τοῦ μηνὸς καὶ 3 αἱ ἐπακταὶ τοῦ δισέκτου, καθ' ὅτι μέχρι τοῦ ΙΒ΄ κύκλου ἡλίου ἀριθμοῦνται 3 δίσεκτα ἔτη, ἴσον σύνολον 44. 44 διὰ 7 ἴσον 6 ἑβδομάδες καὶ 2 ἡμέραι, αἵτινες δηλοῦσι τὴν Δευτέραν. Λοιπὸν Δευτέραν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος πίπτει ἡ 25η Μαρτίου τοῦ ΙΒ΄ κύκλου τοῦ ἡλίου[4611]. Πάλιν, διὰ νὰ εὕρωμεν τὴν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος τῆς 13ης Ἀπριλίου τοῦ ΙΗ΄ κύκλου τοῦ ἡλίου ποιοῦμεν. 18 πλὴν 1 ἴσον 17. 17 σὺν 13 σὺν 1 σὺν 4 ἴσον 35. 35 διὰ 7 ἴσον 5 ἑβδομάδες ὁλόκληροι καὶ ὑπόλοιπον 0. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος νοεῖται ἡ 7η, ἤτοι τὸ Σάββατον. Σάββατον λοιπὸν πίπτει ἡ 13η Ἀπριλίου τοῦ ΙΗ΄ κύκλου τοῦ ἡλίου[4612]. Ἡ ἐπακτὴ τοῦ Ὀκτωβρίου, προκειμένου περὶ εὑρέσεως ἡμέρας τοῦ μηνὸς τούτου, δὲν ὑπολογίζεται.

Εὕρεσις τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα. Ὅταν γνωρίζωμεν τὴν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος τοῦ νομικοῦ Φάσκα, εὑρίσκομεν εὐχερῶς τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα. Διότι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ Φάσκα «ἐπὶ τὴν Κυριακὴν» ἐρχόμενοι, «ἐκεῖ τὸ χριστιανικὸν τελούμενον Πάσχα» γινώσκομεν[4613]. Κατὰ τὸν Βλάσταριν, τὸ Πάσχα εὑρίσκομεν ὡς ἑξῆς. Κρατοῦμεν «τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου». Προσθέτομεν εἰς τοῦτον «τὰς λεγομένας ἐπακτὰς» «τοῦ βισέκτου», «ἤτοι κατὰ δ΄ (4) χρόνους μίαν». «Εἶτα» προσθέτομεν «τὰς ἕνδεκα τοῦ τετραμήνου, ἤγουν ἀπὸ Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου», λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν μηνῶν τῶν 31 ἡμερῶν ἡμέρας 3 καὶ ἀπὸ τοῦ μηνὸς τῶν 30 ἡμερῶν ἡμέρας 2, ἀπὸ δὲ τοῦ Φεβρουαρίου οὐ λαμβάνομεν. Οὕτω 3 τοῦ Ὀκτωβρίου, 2 τοῦ Νοεμβρίου, 3 τοῦ Δεκεμβρίου καὶ 3 τοῦ Ἰανουαρίου ἴσον 11. «Καὶ εἰ μὲν ἐν τῷ Μαρτίῳ εὑρίσκεται τὸ Πάσχα τὸ νομικὸν», λαμβάνομεν «καὶ τὰς μέχρι τοῦ Πάσχα τούτου ἡμέρας. Εἰ δὲ ἐν τῷ Ἀπρι-

4609. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1285, 1288.
4610. Κανονίου τοῦ Πάσχα, Σ.Κ. 6, 416 - 417.
4611. Κανονίου τοῦ Πάσχα, αὐτόθι.
4612. Κανονίου τοῦ Πάσχα, αὐτόθι.
4613. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 418.

λίῳ», λαμβάνομεν «καὶ ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μόνας τρεῖς, καὶ τὰς τοῦ Ἀπριλίου, ὅσαι μέχρι τοῦ» νομικοῦ «Πάσχα εὑρίσκονται». Καὶ ἀθροίζοντες «ἁπάσας» ταύτας, διαιροῦμεν «ἐπὶ τὰ ζ' (7)». Καὶ ἐὰν μὲν ὑπολειφθῇ μία ἡμέρα, αὕτη «ὑπάρχει Κυριακή». Τότε δέον ὅπως ὑπερθέσωμεν τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα εἰς τὴν ἑπομένην Κυριακήν, καθ' ὅτι ἡ εὑρεθεῖσα πίπτει τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην. Ἐὰν δὲ τὸ ὑπόλοιπον εὑρεθῇ «δύο», τοῦτο εἶναι ἡμέρα «Δευτέρα». «Εἰ δὲ τρεῖς, Τρίτη, καὶ ἑξῆς μέχρι τῶν ἑπτά». «Καὶ ἀφ' ἑκάστης» τῶν ἡμερῶν τούτων «ἐπὶ τὴν Κυριακὴν» ἀνερχόμεθα, «καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ μηνός, ἐφ' ἣν ἡ Κυριακὴ εὑρίσκεται», λέγομεν «τὸ χριστιανικὸν εἶναι Πάσχα»[4614].

Π.χ. διὰ νὰ εὕρωμεν τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα τοῦ ΙΒ' κύκλου ἡλίου καὶ τοῦ Β' κύκλου σελήνης, οὗ τὸ Φάσκα πίπτει τὴν 22 Μαρτίου, ἐργαζόμεθα ὡς ἀκολούθως. Εἰς τὸν ἀριθμὸν 12 τοῦ κύκλου ἡλίου προσθέτομεν τὰ 3 δίσεκτα ἔτη καὶ τὰς 11 ἡμέρας τοῦ τετραμήνου καὶ τὰς 22 ἡμέρας τοῦ Μαρτίου. Ἀθροίζοντες πάντα ταῦτα, ἔχομεν 48. Διαιροῦντες τὸ 48 διὰ τῶν 7 ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος, εὑρίσκομεν ἑβδομάδας 6 καὶ ὑπολοίπους ἡμέρας 6. Ὁ τελευταῖος 6 ἀριθμὸς δηλοῖ τὴν ἕκτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, ἤτοι τὴν Παρασκευήν, καθ' ἣν πίπτει τὸ Φάσκα τῆς 22ας Μαρτίου. Τὸ δὲ Πάσχα ἑορτάζεται τὴν μετὰ δύο ἡμέρας Κυριακήν, ἤγουν τῆς 24ης Μαρτίου[4615]. Πάλιν, διὰ νὰ εὕρωμεν τὸ Πάσχα τοῦ κύκλου ἡλίου ΙΗ' καὶ τοῦ κύκλου σελήνης ΙΘ', ἧς τὸ Φάσκα πίπτει τὴν 13ην Ἀπριλίου, ποιοῦμεν τὰς πράξεις. Κύκλος ἡλίου 18 καὶ 4 δίσεκτα καὶ 11 τοῦ τετραμήνου καὶ 3 τοῦ Μαρτίου καὶ 13 τοῦ Ἀπριλίου ἴσον 49. 49 διὰ 7 ἴσον 7 ἑβδομάδες. Λοιπὸν 7ην, ἤτοι Σάββατον πίπτει τὸ Φάσκα τῆς 13ης Ἀπριλίου. Συνεπῶς τὸ Πάσχα ἑορτάζεται τὴν Κυριακὴν τῆς 14ης Ἀπριλίου[4616]. Πάλιν, διὰ νὰ εὕρωμεν τὸ Πάσχα τοῦ Α' κύκλου ἡλίου καὶ τοῦ ΣΤ' κύκλου σελήνης, οὗ τὸ Φάσκα πίπτει τὴν 7ην Ἀπριλίου, ὑπολογίζομεν. 1 ὁ κύκλος ἡλίου καὶ 0 τὰ δίσεκτα, καθ' ὅτι τὰ δίσεκτα ἄρχονται ἀπὸ τοῦ τετάρτου ἔτους, καὶ 11 τοῦ τετραμήνου καὶ 3 τοῦ Μαρτίου καὶ 7 τοῦ Ἀπριλίου ἴσον 22. Ἀκολούθως, 22 διὰ 7 ἴσον 3 ἑβδομάδες καὶ ἡμέρα 1, ἤτοι ἡ πρώτη τῆς ἑβδομάδος, ἤγουν ἡ Κυριακή. Τὸ νομικὸν λοιπὸν Πάσχα τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης πίπτει ἡμέραν Κυριακήν. Διὸ τὸ χριστιανικὸν Πάσχα ὑπερτίθεται 7 ἡμέρας, δηλαδὴ εἰς τὴν ἑπομένην Κυριακὴν τῆς 14ης Ἀπριλίου[4617].

4614. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 418.
4615. Κανονίου τοῦ Πάσχα, Σ.Κ. 6, 416 - 417.
4616. Κανονίου τοῦ Πάσχα, αὐτόθι.
4617. Κανονίου τοῦ Πάσχα, αὐτόθι.

Συνοπτικὸς ὑπολογισμὸς τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα. Συνοψίζοντες τὰ λεχθέντα ἀνωτέρω περὶ κύκλων σελήνης, περὶ κύκλων ἡλίου καὶ περὶ Κυριακῆς πρὸς εὕρεσιν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, λέγομεν. Διὰ νὰ προσδιορίσωμεν π.χ. τὸ Πάσχα τοῦ ἔτους 6881 ἀπὸ κτίσεως, εὑρίσκομεν πρῶτον τὸν κύκλον σελήνης τοῦ ἔτους τούτου ὡς ἑξῆς. 6881 διὰ 19 ἴσον 362 ἐννεακαιδεκαετηρίδες καὶ 3 ἔτη. Λοιπὸν ὁ κύκλος σελήνης εἶναι Γ′ (ἰ. ἀ. σ. 429). Δεύτερον, εὑρίσκομεν τὸν κύκλον ἡλίου οὕτως. 6881 διὰ 28 ἴσον 245 ὀκτωκαιεικοσαετηρίδες καὶ 21. Λοιπὸν ὁ κύκλος ἡλίου εἶναι ΚΑ′ (ἰ. ἀ. σ. 439). Τρίτον, εὑρίσκομεν τὸν θεμέλιον τῆς σελήνης ἢ ἐπακτὴν οὕτω. 3 ὁ κύκλος σελήνης ἐπὶ 11 ἴσον 33. Σὺν 3 ἴσον 36. Πλὴν 30 ἴσον 6. Λοιπὸν θεμέλιος τῆς σελήνης εἶναι 6 (ἰ. ἀ. σ. 430). Τέταρτον, εὑρίσκομεν τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ νομικοῦ Πάσχα ἢ Φάσκα οὕτως. 6 τὸ θεμέλιον τῆς σελήνης καὶ 3 ἴσον 9. Καὶ 31 αἱ ἡμέραι τοῦ Μαρτίου ἴσον 40. Καὶ 10 ἡμέραι τοῦ Ἀπριλίου ἴσον 50. Λοιπὸν τὸ Φάσκα πίπτει τὴν 10ην Ἀπριλίου (ἰ. ἀ. σ. 432). Πέμπτον, εὑρίσκομεν τὴν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, καθ' ἣν πίπτει τὸ Φάσκα οὕτως. 21 ὁ κύκλος ἡλίου καὶ 5 τὰ δίσεκτα ἔτη καὶ 11 αἱ ἡμέραι τοῦ τετραμήνου καὶ 3 τοῦ Μαρτίου καὶ 10 τοῦ Ἀπριλίου ἴσον 50. 50 διὰ 7 ἴσον 7 ἑβδομάδες καὶ ἡμέρα 1. Λοιπὸν Κυριακὴν πίπτει τὸ νομικὸν Πάσχα τῆς 10ης Ἀπριλίου. Διὸ τὸ χριστιανικὸν Πάσχα ὑπερτίθεται ἑπτὰ ἡμέρας, δηλαδὴ εἰς τὴν ἑπομένην Κυριακήν, ἤτοι «τὴν τοῦ Ἀπριλίου ιζ′ (17ην)»[4618], καθ' ὅτι 10η Ἀπριλίου σὺν 7 ἴσον 17η Ἀπριλίου[4619]. Ὥστε τὸ Πάσχα τοῦ ἔτους 6881 ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔπεσε τὴν 17ην Ἀπριλίου.

Πάσχα καὶ Κυριακὴ ἡμέρα. «Ἐν Κυριακῇ μόνῃ»[4620] ἑορτάζεται τὸ Πάσχα, διότι ἐν αὐτῇ «ὁ Ἰησοῦς» Χριστὸς «ἀνέστη ἐκ νεκρῶν»[4621]. Δὲν τελεῖται δὲ τὸ Πάσχα ἐν Κυριακῇ, ἥτις συμπίπτει τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ νομικοῦ Φάσκα, διότι εἶναι ἀπηγορευμένος παρὰ Θεοῦ ὁ συνεορτασμὸς τούτου μετὰ τῶν αἱρετικῶν Ἰουδαίων. Προσέτι, ἐπειδὴ ἡ «τεσσαρεσκαιδεκάτη πάθους» ἡμέρα «ἐστίν· ἐν γὰρ ταύτῃ πέπονθεν ὁ Χριστός, τῇ Παρασκευῇ συνελθούσῃ. Καὶ ὥσπερ τὴν Παρασκευὴν ἀναστάσιμον οὐ γνωρίζομεν, οὕτως οὐδὲ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, συζυγοῦσαν αὐτῇ», ἤτοι ἐπειδὴ κατὰ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου συνέπεσε πρὸς αὐτήν. «Ἡ δὲ ὀφείλουσα ἐπὶ τῇ ἀναστάσει ὁρίζεσθαι Κυριακὴ καθαρὰ παθητικῆς ἡμέρας ὑπάρχειν (ἵνα ὑπάρχῃ) τέτακται»[4622] παρὰ Θεοῦ. Δὲν τελεῖται, πάλιν, τὸ Πά-

4618. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1301.
4619. Κανονίου τοῦ Πάσχα, Σ.Κ. 6, 416 - 417.
4620. Ἀποστ. Διαταγῶν, ΒΕΠΕΣ, 2, 89.
4621. Βαρνάβα, ΒΕΠΕΣ, 2, 240.
4622. Χρυσοστόμου, PG. 59, 754.

σχα ἐν Κυριακῇ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης καὶ «ἵνα μή, τρισκαιδεκαταίας κατὰ σελήνην Σαββάτου τότε εὑρισκομένου, περιλύσωμεν (καταλύσωμεν) τὰς νηστείας· ὅπερ οὐκ ἀκόλουθόν» ἐστι, «τοῦ νόμου τοῦτο μὴ προστάξαντος, ἀλλὰ καὶ τοῦ φωστῆρος τῆς σελήνης ἔτι περ (ἀκριβῶς) ἀτελοῦς περὶ τὸν κύκλον τὸν ἑαυτοῦ ὄντος. Ἔπειτα, ἵνα μή, καὶ Κυριακῆς οὔσης καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταίας κατὰ σελήνην ὑπαρχούσης, ἀναγκασθῶμεν νηστεύειν, ἀπρεπὲς πρᾶγμα ποιοῦντες. Μανιχαίων γὰρ ἐστιν ἴδιον πρᾶγμα τὸ τοιοῦτον»[4623].

γ') ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΟΝ ΤΗΣ ΕΝΝΕΑΚΑΙΔΕΚΑΕΤΗΡΙΔΟΣ

Οἱ ἀνωτέρω τέσσαρες διορισμοὶ τοῦ Πάσχα τηροῦνται ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ διὰ τοῦ Κανονίου τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος. Τὸ Κανόνιον «τοῦτο συνέθεντο» οἱ Πατέρες τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου «καὶ τῇ Καθολικῇ παρέδωκαν Ἐκκλησίᾳ»[4624], οὐχὶ ὡς πολυάσχολοι «ἀστρολόγοι», ἀλλὰ ὡς «Πατέρες» «τῆς Ἐκκλησίας», ἐν θείᾳ καὶ ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ[4625]. Τοῦτο τὸ «Κανόνιον», «ὡς παρὰ τῶν θεοσόφων Πατέρων ἀρτιωθέν», «ἄριστον συνετέθη» καὶ «ἀστρονόμων ἑκάστοτε μὴ δεόμενον», γράφει ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β'[4626]. Καὶ ὁ Ματθαῖος Βλάσταρις λέγει, ὅτι «τὸ παρὸν οἱ Πατέρες ἡμῶν Κανόνιον συντετάχασι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδεδώκασιν», ἵνα οἱ τέσσαρες «διορισμοὶ» τοῦ Πάσχα «πᾶσιν ἐπίσης διατηρῶνται, σοφοῖς τε καὶ ἰδιώταις, καὶ οἱ ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην Χριστιανοὶ τὸν αὐτὸν ἑορτάζωσι χρόνον, καὶ μὴ ἀστρονόμων ἑκάστοτε δέωνται»[4627]. Ταύτην τὴν διδαχὴν καὶ παράδοσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τονίζων ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, γράφει. «Ὅθεν, διὰ νὰ φυλάττωνται καὶ οἱ τέσσαρες αὐτοὶ διορισμοὶ» τοῦ Πάσχα «ἐξ ἴσου εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην καὶ νὰ ἑορτάζωσιν οἱ Χριστιανοὶ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὸ ἅγιον Πάσχα, καὶ νὰ μὴ χρειάζωνται κάθε χρόνον ἀστρονόμων καὶ συνόδων, συνήρμοσαν οἱ θεοφόροι Πατέρες τὸ περὶ τοῦ Πάσχα Κανόνιον»[4628]. Ἐξαρκεῖ λοιπὸν «τοῖς εὖ φρονοῦσιν εἰς τὸν περὶ τῆς ἁγίας τοῦ Πάσχα ἑορτῆς ἐκκλησιαστικὸν κανόνα ἡ ὑπὸ τῶν θεοφόρων Πατέρων ἐκτεθεῖσα ἐννεακαιδεκαετηρίς»[4629]. Εἶναι δὲ ἡ ἐννεακαιδεκαετηρὶς αὕτη ἡ ἀναγραφομένη ἐν τῇ ἑπομένῃ σελίδι.

4623. Θεοφίλου Ἀλεξ., PG. 65, 49-52.
4624. Μελετίου Πηγᾶ, «Ἐπιστολὴ πρὸς Σίλβεστρον», Ἀθῆναι 1924, σ. 25.
4625. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 21.
4626. Ἱερεμίου Β', Ἐπιστολὴ πρὸς Ν. Δαπόντε Βενετίας, παρὰ Κ.Ν. Σάθᾳ, «Βιογραφικὸν σχεδίασμα περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β'», ἐν Ἀθήναις 1870, σ. 27.
4627. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 420.
4628. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 8.
4629. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 85.

ΚΑΝΟΝΙΟΝ ΑΙΩΝΙΟΝ[1]
ἤ ΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Νομικόν Πάσχα[2]			ΚΑΙΝΟΝ ΠΑΣΧΑ[3]						
			κύκλοι ἡλίου[7]						
Κύκλος σελήνης[4]	Θεμέλιον σελήνης[5]	Νομικόν Πάσχα ἤ Φάσκα[6]	Α΄.	Β΄.	Γ΄.	Θ΄.	Ι΄.	Ε΄.	ΣΤ΄.
			Ζ΄.	ΙΓ΄.	ΙΔ΄.	ΙΕ΄.	ΚΑ΄.	ΙΑ΄.	ΙΖ΄.
			ΙΗ΄.	ΙΘ΄.	ΚΕ΄.	ΚΣΤ΄.	ΚΖ΄.	ΚΒ΄.	ΚΓ΄.
			ΙΒ΄.	ΚΔ΄.	Η΄.	Κ΄.	Δ΄.	ΙΣΤ΄.	ΚΗ΄.
			Κυριακή τοῦ Πάσχα[8]						
α΄	ιδ΄	Ἀπριλ. 2	Ἀπριλ. 7 Γ΄.	Ἀπριλ. 6 Δ΄.	Ἀπριλ. 5 Ε΄.	Ἀπριλ. 4 ΣΤ΄	Ἀπριλ. 3 Ζ΄.	Ἀπριλ. 9 Α΄.	Ἀπριλ. 8 Β΄.
β΄	κε΄	Μαρτ. 22	Μαρτ. 24 ΣΤ.	Μαρτ. 23 Ζ΄.	Μαρτ. 29 Α΄.	Μαρτ. 28 Β΄.	Μαρτ. 27 Γ΄.	Μαρτ. 26 Δ΄.	Μαρτ. 25 Ε΄.
γ΄	ς΄	Ἀπριλ. 10	Ἀπριλ. 14 Δ΄.	Ἀπριλ. 13 Ε΄.	Ἀπριλ. 12 ΣΤ΄	Ἀπριλ. 11 Ζ΄.	Ἀπριλ. 17 Α΄.	Ἀπριλ. 16 Β΄.	Ἀπριλ. 15 Γ΄.
δ΄	ιζ΄	Μαρτ. 30	Μαρτ. 31 Ζ΄.	Ἀπριλ. 6 Α΄.	Ἀπριλ. 5 Β΄.	Ἀπριλ. 4 Γ΄.	Ἀπριλ. 3 Δ΄.	Ἀπριλ. 2 Ε΄.	Ἀπριλ. 1 ΣΤ΄
ε΄	κη΄	Ἀπριλ. 18	Ἀπριλ. 21 Ε΄.	Ἀπριλ. 20 ΣΤ΄	Ἀπριλ. 19 Ζ΄.	Ἀπριλ. 25 Α΄.	Ἀπριλ. 24 Β΄.	Ἀπριλ. 23 Γ΄.	Ἀπριλ. 22 Δ΄.
ς΄	θ΄	Ἀπριλ. 7	Ἀπριλ. 14 Α΄	Ἀπριλ. 13 Β΄	Ἀπριλ. 12 Γ΄.	Ἀπριλ. 11 Δ΄.	Ἀπριλ. 10 Ε΄.	Ἀπριλ. 9 ΣΤ΄	Ἀπριλ. 8 Ζ΄.
ζ΄	κ΄	Μαρτ. 27	Μαρτ. 31 Δ΄.	Μαρτ. 30 Ε΄.	Μαρτ. 29 ΣΤ΄	Μαρτ. 28 Ζ΄.	Ἀπριλ. 3 Α΄.	Ἀπριλ. 2 Β΄.	Ἀπριλ. 1 Γ΄
η΄	α΄	Ἀπριλ. 15	Ἀπριλ. 21 Β΄.	Ἀπριλ. 20 Γ΄.	Ἀπριλ. 19 Δ΄.	Ἀπριλ. 18 Ε΄.	Ἀπριλ. 17 ΣΤ΄	Ἀπριλ. 16 Ζ΄.	Ἀπριλ. 22 Α΄.
θ΄	ιβ΄	Ἀπριλ. 4	Ἀπριλ. 7 Ε΄.	Ἀπριλ. 6 ΣΤ΄	Ἀπριλ. 5 Ζ΄.	Ἀπριλ. 11 Α΄.	Ἀπριλ. 10 Β΄.	Ἀπριλ. 9 Γ΄.	Ἀπριλ. 8 Δ΄.
ι΄	κγ΄	Μαρτ. 24	Μαρτ. 31 Α΄	Μαρτ. 30 Β΄.	Μαρτ. 29 Γ΄.	Μαρτ. 28 Δ΄.	Μαρτ. 27 Ε΄.	Μαρτ. 26 ΣΤ΄	Μαρτ. 25 Ζ΄.
ια΄	δ΄	Ἀπριλ. 12	Ἀπριλ. 14 ΣΤ΄	Ἀπριλ. 13 Ζ΄.	Ἀπριλ. 19 Α΄.	Ἀπριλ. 18 Β΄.	Ἀπριλ. 17 Γ΄.	Ἀπριλ. 16 Δ΄.	Ἀπριλ. 15 Ε΄.
ιβ΄	ιε΄	Ἀπριλ. 1	Ἀπριλ. 7 Β΄.	Ἀπριλ. 6 Γ΄.	Ἀπριλ. 5 Δ΄.	Ἀπριλ. 4 Ε΄.	Ἀπριλ. 3 ΣΤ΄	Ἀπριλ. 2 Ζ΄.	Ἀπριλ. 8 Α΄.
ιγ΄	κς΄	Μαρτ. 21	Μαρτ. 24 Ε΄.	Μαρτ. 23 ΣΤ΄	Μαρτ. 22 Ζ΄.	Μαρτ. 28 Α΄.	Μαρτ. 27 Β΄.	Μαρτ. 26 Γ΄.	Μαρτ. 25 Δ΄.
ιδ΄	ζ΄	Ἀπριλ. 9	Ἀπριλ. 14 Γ΄.	Ἀπριλ. 13 Δ΄.	Ἀπριλ. 12 Ε΄.	Ἀπριλ. 11 ΣΤ΄	Ἀπριλ. 10 Ζ΄.	Ἀπριλ. 16 Α΄.	Ἀπριλ. 15 Β΄.
ιε΄	ιη΄	Μαρτ. 29	Μαρτ. 31 ΣΤ΄	Μαρτ. 30 Ζ΄.	Ἀπριλ. 5 Α΄.	Ἀπριλ. 4 Β΄.	Ἀπριλ. 3 Γ΄.	Ἀπριλ. 2 Δ΄.	Ἀπριλ. 1 Ε΄.
ις΄	κθ΄	Ἀπριλ. 17	Ἀπριλ. 21 Δ΄.	Ἀπριλ. 20 Ε΄.	Ἀπριλ. 19 ΣΤ΄	Ἀπριλ. 18 Ζ΄.	Ἀπριλ. 24 Α΄.	Ἀπριλ. 23 Β΄.	Ἀπριλ. 22 Γ΄.
ιζ΄	ι΄[9]	Ἀπριλ. 5	Ἀπριλ. 7 ΣΤ΄.	Ἀπριλ. 6 Ζ΄.	Ἀπριλ. 12 Α΄.	Ἀπριλ. 11 Β΄.	Ἀπριλ. 10 Γ΄.	Ἀπριλ. 9 Δ΄.	Ἀπριλ. 8 Ε΄.
ιη΄	κα΄	Μαρτ. 25	Μαρτ. 31 Β΄.	Μαρτ. 30 Γ΄.	Μαρτ. 29 Δ΄.	Μαρτ. 28 Ε΄.	Μαρτ. 27 ΣΤ΄	Μαρτ. 26 Ζ΄.	Ἀπριλ. 1 Α΄.
ιθ΄	β΄	Ἀπριλ. 13	Ἀπριλ. 14 Ζ΄.	Ἀπριλ. 20 Α΄.	Ἀπριλ. 19 Β΄.	Ἀπριλ. 18 Γ΄.	Ἀπριλ. 17 Δ΄.	Ἀπριλ. 16 Ε΄.	Ἀπριλ. 15 ΣΤ΄

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

1. Κανόνιον παντοτινὸν καλεῖται ἡ ἐννεακαιδεκαετηρὶς περὶ τῆς πασχαλίου ἑορτῆς, ἤτοι ὁ Κανὼν ἢ Ὅρος τοῦ Πάσχα τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Λέγεται δὲ παντοτινόν, διότι ἰσχύει πάντοτε, ἀνακυκλούμενον ἀνὰ 19 ἔτη καὶ ἀνὰ 28 ἐννεακαιδεκαετηρίδας, δηλαδὴ ἀνὰ 532 ἔτη (ἰ. ἀ. σ. 409 - 412, 428 - 429, 438 - 442, 454 - 455).
2. Αἱ τρεῖς κάθετοι στῆλαι τοῦ Νομικοῦ Πάσχα ἢ Φάσκα περιλαμβάνουσι τοὺς 19 κύκλους τῆς σελήνης, τὸ θεμέλιον ἑκάστου κύκλου τῆς σελήνης καὶ ἀντιστοίχως τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ Νομικοῦ Πάσχα (ἰ. ἀ. σ. 428 - 429, 430 - 434).
3. Αἱ ἰσάριθμοι πρὸς τὰς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος κάθετοι στῆλαι τοῦ Καινοῦ Πάσχα περιλαμβάνουσι τοὺς 28 κύκλους τοῦ ἡλίου καὶ τὸν χρόνον τοῦ Πάσχα.
4. Ἡ στήλη περιλαμβάνει τοὺς 19 κύκλους τῆς σελήνης. Ὁ κύκλος σελήνης ἔτους τινὸς εὑρίσκεται διὰ τοῦ ἔτους τούτου καὶ τοῦ ἀριθμοῦ 19 (ἰ. ἀ. σ. 429 - 430).
5. Ἡ στήλη περιλαμβάνει τοὺς θεμελίους τῆς σελήνης τῶν ἐτῶν τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος. Ὁ θεμέλιος ἢ τὸ θεμέλιον σελήνης ἔτους τινὸς εὑρίσκεται διὰ τοῦ κύκλου σελήνης τούτου (ἰ. ἀ. σ. 430 - 431).
6. Ἡ στήλη περιλαμβάνει τὰς ἡμερομηνίας τοῦ Νομικοῦ Πάσχα τῶν ἐτῶν τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος κατὰ τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον. Τὸ Νομικὸν Πάσχα ἢ Φάσκα ἔτους τινὸς εὑρίσκεται διὰ τοῦ κύκλου σελήνης καὶ τοῦ θεμελίου σελήνης τούτου (ἰ. ἀ. σ. 432 - 434).
7. Οἱ 28 κύκλοι τοῦ ἡλίου κατανέμονται εἰς ἑπτὰ στήλας ἀνὰ καθέτους τετράδας. Ὁ κύκλος ἡλίου ἔτους τινὸς εὑρίσκεται διὰ τοῦ ἔτους τούτου καὶ τοῦ ἀριθμοῦ 28 (ἰ. ἀ. σ. 438 - 442).
8. Ἅπαντα τὰ προηγηθέντα ἀποσκοποῦσιν εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα. Ὁ χρόνος τούτου κατανέμεται εἰς 133 θέσεις κατὰ τοὺς 19 κύκλους τῆς σελήνης καὶ τὰς ἑπτὰ τετράδας τῶν 28 κύκλων τοῦ ἡλίου. Ἑκάστη θέσις περιλαμβάνει δύο τινά· ἄνω τὴν ἡμερομηνίαν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα κατὰ τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον καὶ κάτωθεν τὴν ἑβδομαδιαίαν ἡμέραν τοῦ Φάσκα, δηλουμένην διὰ κεφαλαίου ἑλληνικοῦ γράμματος. Δηλαδή, Α = Κυριακή, Β΄ = Δευτέρα, Γ΄ = Τρίτη, Δ΄ = Τετάρτη, Ε΄ = Πέμπτη, ΣΤ΄ = Παρασκευὴ καὶ Ζ΄ = Σάββατον. Ἀπὸ τῆς ἑβδομαδιαίας ταύτης ἡμέρας τοῦ Φάσκα ἀναγόμεθα εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα, ἥτις συμπτίπτει πρὸς τὴν ἡμερομηνίαν αὐτοῦ καὶ ἀπέχει ἐκ τοῦ Φάσκα ἐξ ἴσου καὶ ἡμερομηνιακῶς καὶ ἡμερολογιακῶς. Ἡ Κυριακὴ π.χ. τοῦ Πάσχα τῆς 7ης Ἀπριλίου τοῦ α΄ κύκλου σελήνης καὶ Α΄ κύκλου ἡλίου ἀπέχει πέντε ἡμέρας ἀπὸ τῆς 2ας Ἀπριλίου καὶ τῆς Τρίτης ἡμέρας τοῦ Φάσκα. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Ἁγίου Πάσχα ἔτους τινὸς εὑρίσκεται ὡς ἐξετέθη ἀνωτέρω (ἰ. ἀ. σ. 444 - 446). Ἐν δὲ τῷ προκειμένῳ Κανονίῳ διὰ τῶν κύκλων σελήνης καὶ ἡλίου (ἰδὲ σελ. 450).
9. Τὰ θεμέλια τῶν τριῶν τελευταίων κύκλων τῆς σελήνης ιζ΄ ιη΄ ιθ΄, ἤτοι ἀντιστοίχως ι΄(10) κα΄(21) β΄(2), ἐκφέρονται καὶ ηὐξημένα κατὰ 1, ὅτε ἔχουσι ια΄(11) κβ΄(22) γ΄(3). Τότε, πρὸς εὕρεσιν τοῦ νομικοῦ Πάσχα, προσθέτομεν οὐχὶ 4 ἐπακτάς, ἀλλὰ 3 (ἰ. ἀ. σ. 432 - 433).

Εἰς τὴν ἐννεακαιδεκαετηρίδα διακρίνονται τρία μέρη. Τὸ πρῶτον μέρος περιλαμβάνει τοὺς κύκλους, τῆς μὲν σελήνης 19 καθέτως, τοῦ δὲ ἡλίου 28 ὁριζοντίως. Τὸ δεύτερον μέρος περιέχει δύο καθέτους στήλας περὶ τοῦ νομικοῦ Πάσχα. Καὶ εἰς τὴν μὲν μίαν ἐκτίθενται οἱ θεμέλιοι τῆς σελήνης κατ' ἔτος τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος, εἰς δὲ τὴν ἄλλην ἡ ἡμερομηνία τοῦ νομικοῦ Πάσχα κατ' ἔτος ὁμοίως, κατὰ τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον. Τὸ δὲ τρίτον μέρος περιλαμβάνει τὰς ἡμερομηνίας τοῦ χριστιανικοῦ Πάσχα πάλιν κατὰ τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον καὶ κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος καὶ τῆς ὀκτωκαιεικοσαετηρίδος. Ὑπὸ ἑκάστην δὲ ἡμερομηνίαν τοῦ χριστιανικοῦ Πάσχα δηλοῦται ἡ ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος, καθ' ἣν πίπτει τὸ νομικὸν Πάσχα. «Ἄριστα» δὲ «πάντων καὶ ὡς οὐκ ἄν τις ψήφη κάλλιον», ἤτοι ὡς δὲν θὰ ἠδύνατό τις ἵνα ὑποθέσῃ καλλίτερον, «τὸ παρὸν Κανόνιον τοῖς Πατράσι (ὑπὸ τῶν Πατέρων) συντέθειται»[4630]. Τὸ Κανόνιον τοῦτο ἢ «ἐννεακαιδεκαετηρὶς τῆς σελήνης» δηλοῖ «ἐν πόστῃ (ποίᾳ) τοῦ Μαρτίου ἢ τοῦ Ἀπριλίου ἡμέρᾳ εὑρίσκεται ἡ ιδ' (14η) τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης, ἐν ᾗ τὸ νομικὸν ἐπιτελεῖσθαι (ἵνα ἐπιτελῆται) προστέτακται Πάσχα, ἣν γινώσκων τις καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐν πόστῃ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος εὑρίσκεται· καὶ τὸν ὅρον ἐπιστάμενος (γνωρίζων) τὸν τεθέντα, ὅτι ἐὰν εὑρεθῇ αὕτη ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, εἰς τὴν ἐπιοῦσαν (ἑπομένην) Κυριακὴν ἑορτάζειν δεῖ τὸ ἅγιον Πάσχα, εἰ δὲ ἐν ἄλλῃ οἱᾳδήποτε τῶν ἓξ ἡμερῶν ἡμέρᾳ, εἰς τὴν προσιοῦσαν(ἐπερχομένην)Κυριακήν· σαφῶς καὶ λίαν ῥᾳδίως γινώσκειν δυνήσεται καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐν πόστῃ τοῦ Μαρτίου ἢ τοῦ Ἀπριλίου ἑορτάσει τὸ σωτήριον Πάσχα ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία»[4631].

Ἡ χρῆσις τοῦ Κανονίου τούτου εἶναι εὐχερεστάτη. Ἵνα εὕρῃ τις τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ Πάσχα ἔτους τινός, ἐργάζεται ἁπλῶς ὡς ἀκολούθως. Πρῶτον εὑρίσκει τοὺς κύκλους τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου τοῦ ἔτους (ἰ. ἀ. σ. 429, 439). Κατόπιν ἀνατρέχει εἰς τὴν ἐν τῷ Κανονίῳ διασταύρωσιν τῶν δύο τούτων κύκλων καὶ ἀναγινώσκει τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. «Ὅταν τοίνυν (λοιπόν) προαιρώμεθα γινώσκειν ἐν τίνι τῶν δύο μηνῶν Μαρτίου ἢ Ἀπριλίου καὶ ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ ἑνὸς αὐτῶν τὸ τῶν Χριστιανῶν ἅγιον Πάσχα τελεῖται, προχείρως μὲν λαμβάνομεν τὸν ἐνεστῶτα (παρόντα) τοῦ ἡλίου κύκλον, ἄνωθεν κείμενον τοῦ Κανονίου, καὶ κατερχόμεθα τὸ δι' αὐτοῦ σελίδιον (στήλην), ἕως ἂν φθάσωμεν εἰς τὸν στίχον, ἐφ' οὗ ἐν ἀρχῇ ὁ τῆς σελήνης γράφεται κύκλος· καὶ οὕτως κείμενον ἀντικρὺ κατὰ βάθος μὲν τοῦ ἐνεστῶτος ἡλιακοῦ κύκλου, κατὰ πλάτος δὲ τοῦ σελη-

4630. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 419. 4631. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 85.

νιακοῦ, φήσομεν (θὰ εἴπωμεν) εἶναι τὸ τῶν Χριστιανῶν ἅγιον Πάσχα. Τὴν δ' ὑπ' αὐτὸ ἡμέραν» θὰ νοήσωμεν «τὴν τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν, καθ' ἣν γέγονε τὸ τότε ἰουδαϊκόν»[4632]. «Οἷον, ὡς ἐν παραδείγματι», ἔστω ὅτι ζητοῦμεν «ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ Μαρτίου ἢ τοῦ Ἀπριλίου τὸ τῶν Χριστιανῶν ἔσται Πάσχα» κατὰ «τὸ ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως ͵ϛωπα' (6881) ἔτος». «Καὶ ἐπεὶ ἐδείχθη κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος ἡλίου μὲν ὢν κύκλος κα' (21), σελήνης δὲ τρίτος, λαμβάνομεν αὐτοὺς ἐν τῷ Κανονίῳ, ἄνωθεν μὲν τὸν τοῦ ἡλίου, ἐκ πλαγίου δὲ τὸν τῆς σελήνης. Κἀπειδὴ (καὶ ἐπειδή), συνερχομένων ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Κανονίου, κατὰ τὴν συνέλευσιν ιζ' (17) τοῦ Ἀπριλίου καταγράφεται, φήσομεν (θὰ εἴπωμεν) γενήσεσθαι τὸ ἡμέτερον Πάσχα κατὰ τὴν τοῦ Ἀπριλίου ιζ' (17ην). Τὴν δὲ ὑπὸ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον α' ἡμέραν, ἤγουν τὴν πρώτην (Κυριακήν)», θὰ τὴν εἴπωμεν. ἡμέραν τοῦ νομικοῦ Πάσχα[4633].

IV

ΠΑΣΧΑ ΑΙΩΝΙΟΝ

«Πάσχα κροτοῦντες αἰώνιον»[4634]. Οἱ Χριστιανοί φυλάττομεν τὸν Ὅρον τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ τοῦ Πάσχα ἀπαραχάρακτον. Διὸ «ὁ τὴν ἔνθεσμον τοῦ Πάσχα παράδοσιν διαμεῖψαι (ἵνα μεταβάλλῃ) πειρώμενος» τιμωρεῖται ἐκκλησιαστικῶς. Καί, «λαϊκὸς μὲν τελῶν, ἀπόβλητος» κρίνεται, «κληρικὸς δέ, ἀνεκκλησίαστος»[4635]. Ὁ Α' Κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου ἐντέλλεται «πάντας τοὺς τολμῶντας παραλύειν (ἵνα καταλύωσι) τὸν Ὅρον τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Συνόδου, τῆς ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθείσης ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς εὐσεβείας τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου, περὶ τῆς ἁγίας ἑορτῆς τοῦ σωτηριώδους Πάσχα, ἀκοινωνήτους καὶ ἀποβλήτους εἶναι τῆς Ἐκκλησίας, εἰ ἐπιμένοιεν φιλονεικότερον ἐνιστάμενοι πρὸς τὰ καλῶς δεδογμένα, καὶ ταῦτα εἰρήσθω (ἔχουσι λεχθῆ) περὶ τῶν λαϊκῶν. Εἰ δέ τις τῶν προεστώτων τῆς Ἐκκλησίας, ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, μετὰ τὸν Ὅρον (Κανόνα) τοῦτον τολμήσειεν, ἐπὶ διαστροφῇ τῶν λαῶν καὶ ταραχῇ τῶν Ἐκκλησιῶν, ἰδιάζειν καὶ μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελεῖν τὸ Πάσχα, τοῦτον ἡ ἁγία Σύνοδος, ἐντεῦθεν ἤδη, ἀλλότριον ἔκρινε τῆς Ἐκκλησίας, ὡς οὐ μόνον ἑαυτῷ ἁμαρτίας ἐπισωρεύοντα, ἀλλὰ πολλοῖς (εἰς πολλούς) διαφθορᾶς καὶ

4632. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1300 - 1301.
4633. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1301.
4634. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 841.
4635. Ἀριστηνοῦ, Σ.Κ. 3, 125.

διαστροφῆς γινόμενον αἴτιον· καὶ οὐ μόνον τοὺς τοιούτους (ἐπισκόπους καὶ κληρικούς) καθαιρεῖ τῆς λειτουργίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς τολμῶντας τούτοις κοινωνεῖν μετὰ τὴν καθαίρεσιν. Τοὺς δὲ καθαιρεθέντας ἀποστερεῖσθαι (ἵνα ἀποστερῶνται ἔκρινε) καὶ τῆς ἔξωθεν τιμῆς, ἧς ὁ ἅγιος κανὼν καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ ἱερατεῖον μετείληφεν»[4636], ἤτοι ὥρισεν ἵνα μετέχωσιν.

«Ὁ παρὼν Κανὼν ἀφορίζει μὲν τοὺς λαϊκοὺς ἐκείνους, ὁποῦ παραβαίνουν τὸν διορισμὸν καὶ τὸ Κανόνιον, ὁποῦ ἡ πρώτη Σύνοδος ἐξέδωκε» «διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα», «καὶ φιλονεικοῦντες στέκονται ἐναντίοι». «Τοὺς δὲ ἐπισκόπους» καὶ κληρικούς, «ὁποῦ ἤθελαν» παραβῆ «αὐτόν, ταράττοντες τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἤθελαν» τολμήσει «νὰ ἑορτάσουν τὸ Πάσχα μαζὶ μὲ τοὺς Ἰουδαίους, καθαιρεῖ τόσον ἀπὸ κάθε ἱερατικὴν καὶ ἐσωτερικὴν τοῦ βήματος ἱεροπραξίαν, ὅσον καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλην ἐξωτερικὴν τιμήν, ἀνήκουσαν εἰς τοὺς ἱερωμένους». Προσέτι «καὶ τοὺς συγκοινωνήσαντας μὲ αὐτοὺς ἱερωμένους παρομοίως συγκαθαιρεῖ», συμφώνως καὶ πρὸς «τὸν Ζ΄ Ἀποστολικὸν» Κανόνα[4637]. Διότι «καὶ ὁ ἕβδομος» «Κανὼν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων τοὺς μετὰ Ἰουδαίων τὸ Πάσχα ἑορτάζοντας καθαιρεῖσθαι (ἵνα καθαιρῶνται) κελεύει». Οἱ δὲ «τῆς Συνόδου ταύτης», ἤτοι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ, τὸν «Ὅρον» «τῆς πρώτης Συνόδου» «περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα» «παρὰ πάντων φυλάττεσθαι (ἵνα φυλάττηται) ἀπαιτοῦσιν», ὁρίσαντες διὰ τοὺς παραβάτας τὰς προειρημένας ποινάς[4638]. Δηλαδὴ τοὺς μὲν λαϊκοὺς «ἀκοινωνησίας παντελοῦς ἐπιτιμίῳ καθυποβάλλεσθαι (ἵνα καθυποβάλλωνται)», τοὺς δὲ ἐπισκόπους καὶ κληρικούς, σὺν τῇ καθαιρέσει καὶ τῇ ἀλειτουργησίᾳ, καὶ τῆς ἔξωθεν τοῦ Βήματος ἀνηκούσης αὐτοῖς (εἰς αὐτούς) κανονικῆς τιμῆς ὡς ἱερωμένους ἀπαλλοτριοῦσιν. Οὔτε γὰρ καθέδρας, οὔτε κλήσεως (ὀνομασίας ἱερατικῆς) ἀξιωθήσονται, οὔτε μὴν (ἀναμφισβητήτως) ἑτέρου προνομίου ἱερατικοῦ». Καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ, ὅτι εἶναι «μέγα τὸ ἔγκλημα» τῆς ἀθετήσεως τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα. Διότι ἐν περιπτώσει καθαιρέσεως δι᾽ ἔγκλημα ἐλαφρότερον, ὡς ὁ μετὰ τὴν χειροτονίαν γάμος, ὁ καθαιρεθεὶς «ἐνεργήσει τὰ ἔξω τοῦ Βήματος», ἐνῷ ἐν προκειμένῳ ἀποκλείεται[4639].

Ὁ Α΄ Κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου περὶ τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα ἔχει οἰκουμενικὸν κῦρος. Διότι τοὺς Κανόνας τῆς Συνόδου ταύτης ἐπεκύρωσεν «ὡρισμένως»[4640] καὶ ἐπεσφράγισεν ἡ ΣΤ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος διὰ τοῦ Β΄ αὐτῆς ἱεροῦ Κανόνος, λέγουσα μεταξὺ ἄλλων:

4636. Α΄ Κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου.

4637. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 407.

4638. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 3, 124.

4639. Βαλσαμῶνος, Σ.Κ. 3, 125.

4640. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 406.

«Ἐπισφραγίζομεν δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἱεροὺς Κανόνας, τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων ἡμῶν ἐκτεθέντας», «καὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας»[4641]. Οὕτως οἱ Κανόνες οὗτοι, «διὰ τῆς ἐπικυρώσεως ταύτης, οἰκουμενικὴν τρόπον τινὰ ἀναλαμβάνουσι δύναμιν»[4642]. Ἡ ἀπαραχάρακτος τήρησις τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἶναι ἐντολὴ ἁπασῶν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὥρισεν, ὅπως τὸ Πάσχα τελῆται κατὰ τὸν Ὅρον ταύτης «καὶ ἐπὶ τοὺς μέλλοντας αἰῶνας»[4643]. Ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὥρισε, «μὴ ἀθετεῖσθαι τὴν πίστιν (ἵνα μὴ ἀθετῆται ἡ πίστις) τῶν Πατέρων τῶν τριακοσίων δεκαοκτὼ τῶν ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας συνελθόντων, ἀλλὰ μένειν ἐκείνην κυρίαν»[4644]. Προφανῶς ἐν τῇ πίστει νοοῦνται τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως, ὁ Ὅρος τοῦ Πάσχα καὶ οἱ ἱεροὶ Κανόνες. Ἡ Γ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος «ὥρισεν» «ἑτέραν πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι (ἵνα μηδενὶ ἐπιτρέπηται) προφέρειν, ἤγουν (ἢ) συγγράφειν, ἢ συντιθέναι, παρὰ τὴν ὁρισθεῖσαν παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν τῇ Νικαέων συναχθέντων πόλει σὺν Ἁγίῳ Πνεύματι»[4645]. Ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ ὥρισε τὸ αὐτὸ διὰ τῶν ἁγίων αὐτῆς Πατέρων, εἰπόντων γενικώτερον, «τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων καθ' ἑκάστην Σύνοδον ἄχρι τοῦ νῦν ἐκτεθέντας Κανόνας κρατεῖν ἐδικαιώσαμεν»[4646]. Ὁ δὲ Ὅρος τοῦ Πάσχα τῆς Α' Συνόδου λέγεται καὶ Κανών. Ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τονίζει ὅτι, «ἡνίκα (ὅτε) περὶ πίστεως ὁ λόγος κινεῖται», ὁ «τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀμελήσας» «καὶ ἑτέροις σκανδάλου καὶ ταραχῆς γενόμενος αἴτιος προδήλου πᾶσι τοῖς εὐσεβέσιν», «οὐ μόνον ὡς ἀσεβὴς κατακρίνεται, ἀλλὰ καὶ ὡς, δυνάμενος μὲν κωλῦσαι (ἵνα ἐμποδίσῃ) τὴν ἀσέβειαν, ἀμελήσας δὲ περὶ τὴν τῶν ἑτέρων διόρθωσιν»[4647]. Οἱ Πατέρες τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὥρισαν «ἀκαινοτόμητόν τε καὶ ἀπαράτρωτον (ἀτραυμάτιστον) φυλάττειν τὴν παραδοθεῖσαν ἡμῖν πίστιν» καὶ ὑπὸ «τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων, τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων»[4648]. Καί, ὡς ἐλέχθη, διὰ τοῦ Β' Κανόνος τῆς αὐτῆς Συνόδου, ἐπεκύρωσαν καὶ τοὺς Κανόνας τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου, ἐν οἷς καὶ ὁ περὶ τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα[4649]. Οἱ δὲ Πατέρες τῆς Ζ'

4641. Β' Κανόνος ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

4642. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 406.

4643. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 152.

4644. Α' Κανόνος Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

4645. Ζ' Κανόνος Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

4646. Α' Κανόνος Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

4647. Πράξεως Ε' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 9, 368.

4648. Α' Κανόνος ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

4649. Α' Κανόνος ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου.

Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὥρισαν λέγοντες, ὅτι τῶν θεοπνεύστων Ἁγίων «τοὺς θείους Κανόνας ἐνστερνιζόμεθα καὶ ὁλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον κρατύνομεν», τοὺς ἐκτεθέντας «ὑπὸ τῶν ἁγίων σαλπίγγων τοῦ Πνεύματος, τῶν πανευφήμων Ἀποστόλων, τῶν τε ἕξ ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν τοπικῶς συναθροισθεισῶν ἐπὶ ἐκδόσει τοιούτων διαταγμάτων, καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν»[4650]. Ἀσάλευτος λοιπὸν παραμένει ὁ Ὅρος ἢ Κανόνιον[4651] τοῦ Πάσχα. Ἐντολῇ καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἓν Πάσχα ἑορτάζεται ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ ἀνὰ τοὺς αἰῶνας. Αἱ ἅγιαι Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι «ἐβόησαν» διὰ τῶν Πατέρων τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἵνα «ἓν Πάσχα τῇ οἰκουμένῃ»[4652] ἑορτάζηται εἰς τοὺς αἰῶνας. Καὶ τηρεῖται τοῦτο ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ μέχρι σήμερον, μετὰ τῆς ὁμολογίας, ὅτι «τὸ περὶ τοῦ Πάσχα Κανόνιον, ὅπερ κρατοῦμεν οἱ Ὀρθόδοξοι, τῶν τιη΄ (318) θεοφόρων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων ἐστί»[4653].

Αἰώνιον Πασχάλιον. Οἱ ιθ΄ (19) κύκλοι τῆς σελήνης καὶ οἱ κη΄ (28) κύκλοι τοῦ ἡλίου, «ἀλλήλοις πολυπλασιαζόμενοι, τὸν φ΄ (500) καὶ λβ΄ (32) συνάγουσιν ἀριθμόν, ἄλφα τισὶν (παρά τινων) ὀνομαζόμενον», διότι συνάγεται ὡς ἄθροισμα, «ἐξ ὧν τὸ ἄλφα στοιχεῖον σύγκειται»[4654]. Δηλαδὴ τὰ γράμματα τῆς λέξεως ἄλφα, ἀθροιζόμενα ὡς ἀριθμοὶ οὓς ταῦτα δηλοῦσι, ποιοῦσι τὸν ἀριθμὸν 532. Διότι α΄ = 1, λ΄ = 30, φ΄ = 500, α΄ = 1. 1 δὲ σὺν 30 σὺν 500 σὺν 1 ἴσον 532. «Ἐπειδὴ δὲ ἕκαστος τῶν 19 κύκλων τῆς σελήνης, συνδυαζόμενος πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν 28 κύκλων τοῦ ἡλίου, ἀποτελεῖ τὸν ἀριθμὸν 532, ἕπεται ὅτι, μετὰ 532 ἔτη (19 X 28 = 532), ἐπανέρχονται τὰ αὐτὰ πασχάλια», ἅτινα εἶναι ἐτήσιοι πίνακες περὶ τῶν ἑορτῶν τοῦ Πάσχα καὶ τῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐξαρτωμένων. Ἡ «διαδοχὴ τῶν 532 τούτων πασχαλίων λέγεται πασχάλιον αἰώνιον. Ἄρχεται δέ, ὅταν εἶναι κύκλος σελήνης πρῶτος καὶ κύκλος ἡλίου πρῶτος, καὶ λήγει ὅταν, μετὰ 532 ἔτη, συμπίπτῃ κύκλος σελήνης 19 καὶ κύκλος ἡλίου 28». Αἱ περίοδοι τῶν 532 ἐτῶν τοῦ ἄλφα, ἢ ΑΛΦΑ, ὑπελογίσθησαν ἀρξάμεναι τὸ ἔτος 345. Ἐκ τοῦ ἔτους τούτου καὶ αὐτοῦ, τὰ ΑΛΦΑ ὑπολογίζονται ὡς ἑξῆς. Πρῶτον ΑΛΦΑ 345 - 876. Δεύτερον ΑΛΦΑ 877 - 1408. Τρίτον ΑΛΦΑ 1409 - 1940. Τέταρτον ΑΛΦΑ 1941 -

4650. Α΄ Κανόνος Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
4651. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 493.
4652. Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 7, 177.
4653. Μελετίου Πηγᾶ, «Ἐπιστολὴ πρὸς Σίλβεστρον», Ἀθῆναι 1924, σ. 25.
4654. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 415.

2472(⁹⁹). Μετροῦνται ὅμως τὰ ΑΛΦΑ καὶ ἀπὸ κτίσεως κόσμου. Οὕτω τὸ ἔτος ͵ςρλγʹ (6133) εὑρίσκομεν «ιαʹ (11)» «περιόδους ἀπὸ φλβʹ (532) ἐτῶν τετελεσμένας» καὶ «ἔτη σπαʹ (281)»[4655]. Διότι 532 ἔτη ἐπὶ 11 ΑΛΦΑ ἴσον 5852 ἔτη ἀπὸ κτίσεως, καὶ 281 ἔτη ἴσον τὰ 6133 ἔτη. Κατὰ τὴν ἀπὸ γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ χρονολογίαν, τὸ 5852 ἔτος ἀπὸ κτίσεως εἶναι τὸ 344 μ.Χ. ἔτος, ἤτοι τὸ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πρώτου ἐν χρήσει ΑΛΦΑ. Διότι 5852 ἔτη πλὴν 5508 ἔτη πρὸ γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἴσον τὰ 344 μ.Χ. ἔτη. Συνεπῶς τὸ πρῶτον χρησιμοποιηθὲν ΑΛΦΑ εἶναι τὸ 12ον κατὰ σειρὰν ΑΛΦΑ ἀπὸ κτίσεως, τὸ δεύτερον εἶναι 13ον, τὸ τρίτον εἶναι 14ον καὶ τὸ ἐν χρήσει σήμερον εἶναι τὸ 15ον ΑΛΦΑ ἀπὸ κτίσεως.

Ἐντὸς τῆς πρώτης περιόδου τοῦ ΑΛΦΑ «ἐγράφησαν αἱ ἑορταστικαὶ ἐπιστολαὶ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, αἱ ἀναγγείλασαι τὸ Πάσχα καὶ τὰ τούτῳ συνεχόμενα ἀπὸ 414 μέχρι τοῦ 442. Τὸ ἔτος 414 εἶναι τὸ 70 τῆς περιόδου τοῦ ΑΛΦΑ, τὸ δὲ 442 εἶναι τὸ 98»(¹⁰⁰). Διότι 414 ἔτη πλὴν τῶν πρὸ τῆς πρώτης περιόδου τοῦ ΑΛΦΑ 344 ἐτῶν ἴσον 70 ἔτη. Καί πάλιν, 442 ἔτη πλὴν τῶν πρὸ τῆς αὐτῆς περιόδου τοῦ ΑΛΦΑ 344 ἐτῶν ἴσον 98 ἔτη. Αἱ ἡμερομηνίαι τοῦ Πάσχα τῶν πασχαλίων ἐπιστολῶν ἢ ὁμιλιῶν ἢ λόγων[4656] τοῦ ἁγίου Κυρίλλου συμφωνοῦσι πρὸς τὸ Κανόνιον τοῦ Πάσχα. Π.χ. ἔτος τῆς πρώτης ὁμιλίας εἶναι τὸ 414 μ.Χ. 414 δὲ ἔτη καὶ 5508 ἔτη πρὸ γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἴσον 5922 ἔτη ἀπὸ κτίσεως. 5922 ἔτη διὰ τῶν 19 τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος ἴσον 311 ἐννεακαιδεκαετηρίδες καὶ ἔτη 13. Λοιπὸν κύκλος σελήνης τοῦ 414 ἔτους εἶναι ΙΓʹ (ἰ. ἀ. σ. 429). Πάλιν 5922 διὰ τῶν 28 ἐτῶν τῆς ὀκτωκαιεικοσαετηρίδος ἴσον 211 ὀκτωκαιεικοσαετηρίδες καὶ ἔτη 14. Λοιπὸν κύκλος ἡλίου τοῦ ἔτους 414 εἶναι ΙΔʹ (ἰ. ἀ. σ. 439). Ἀκολούθως, ΙΓʹ κύκλος σελήνης καὶ ΙΔʹ κύκλος ἡλίου, διασταυρούμενοι ἐν τῷ Κανονίῳ τοῦ Πάσχα, δίδουσι τὴν ἡμερομηνίαν τῆς 22ας Μαρτίου[4657] (ἰ. ἀ. σ. 448). Ταύτην δὲ τὴν ἡμερομηνίαν ὁρίζει καὶ ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, γράφων ὅτι τὸ Πάσχα πίπτει «τῇ ἕκτῃ καὶ εἰκάδι (26ῃ) τοῦ» αἰγυπτιακοῦ «μηνὸς Φαμενώθ»[4658]. Ὁ Φαμενὼθ ἄρχεται ἀπὸ τῆς 25ης τοῦ ρωμαϊκοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου (ἰ. ἀ. σ. 435). Ἀπὸ 25ης δὲ Φεβρουαρίου καὶ αὐτῆς ἕως τῆς 28ης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀριθμοῦνται ἡμέραι 4. Καὶ 22 ἡμέραι τοῦ Ἀπριλίου ἴσον αἱ 26 ἡμέραι τοῦ Φαμενώθ. Λοιπόν, τὴν 22αν Ἀπριλίου ὡρίσθη τὸ Πάσχα διὰ τῆς πρώτης ὁμιλίας τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας.

Ἡ συμφωνία τῶν πασχαλίων ὁμιλιῶν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου καὶ

4655. Μαξίμου Μάρτυρος, PG. 19, 1236.
4656. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, PG. 77, 857.
4657. Κανονίου τοῦ Πάσχα, Σ.Κ. 6, 416 - 417.
4658. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 425.

τοῦ Κανονίου τοῦ Πάσχα φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ κατωτέρω σχετικοῦ πίνακος.

Ἐπιστολαὶ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας καὶ Κανόνιον

Ἀριθμὸς ὁμιλιῶν	Ἔτος	Κύκλος σελήνης	Κύκλος ἡλίου	Πάσχα ὁμιλιῶν		Πάσχα Κανονίου	
1	414	13	14	Φαμενὼθ	26	Μαρτίου	22
2	415	14	15	Φαρμουθὶ	16	Ἀπριλίου	11
3	416	15	16	»	7	»	2
4	417	16	17	»	27	»	22
5	418	17	18	»	12	»	7
6	419	18	19	»	4	Μαρτίου	30
7	420	19	20	»	23	Ἀπριλίου	18
8	421	1	21	»	8	»	3
9	422	2	22	Φαμενὼθ	30	Μαρτίου	26
10	423	3	23	Φαρμουθὶ	20	Ἀπριλίου	15
11	424	4	24	»	11	»	6
12	425	5	25	»	24	»	19
13	426	6	26	»	16	»	11
14	427	7	27	»	8	»	3
15	428	8	28	»	27	»	22
16	429	9	1	»	12	»	7
17	430	10	2	»	4	Μαρτίου	30
18	431	11	3	»	24	Ἀπριλίου	19
19	432	12	4	»	8	»	3
20	433	13	5	Φαμενὼθ	30	Μαρτίου	26

21	434	14	6	Φαρμουθὶ	20	Ἀπριλίου	15
22	435	15	7	»	5	Μαρτίου	31
23	436	16	8	»	24	Ἀπριλίου	19
24	437	17	9	»	16	»	11
25	438	18	10	»	1	Μαρτίου	27
26	439	19	11	»	21	Ἀπριλίου	16
27	440	1	12	»	12	»	7
28	441	2	13	Φαμενὼθ	27	Μαρτίου	23
29	442	3	14	Φαρμουθὶ	17	Ἀπριλίου	12

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω αἰγυπτιακῶν μηνῶν, ὡς προελέχθη, ὁ μὲν Φαμενὼθ ἐκτείνεται ἀπὸ 25ης Φεβρουαρίου ἕως 26ης Μαρτίου, ὁ δὲ Φαρμουθὶ ἀπὸ 27ης Μαρτίου ἕως 25ης Ἀπριλίου (ἰ. ἀ. σ. 435). Ὑπολογίζοντες βάσει τῶν ἡμερομηνιῶν τούτων τὰς ἡμερομηνίας τῶν αἰγυπτιακῶν μηνῶν τῶν πασχαλίων ὁμιλιῶν, ἀγόμεθα εἰς τὰς ἡμερομηνίας τοῦ Πάσχα κατὰ τὸ Κανόνιον περὶ τούτου τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Διαφωνία καὶ συμφωνία ἐπὶ τοῦ Πάσχα. Εἰς τὰς ἀνωτέρω ὁμιλίας ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, προφανῶς, δίδει τοπικὸν χαρακτῆρα. Διὸ μνημονεύει ἐν αὐταῖς μόνον αἰγυπτιακοὺς μῆνας, ἤτοι τοὺς «Φαμενὼθ» καὶ «Φαρμουθί»[4659], οὐχὶ δὲ καὶ ἑλληνικούς, μάλιστα δὲ ρωμαϊκούς, ὡς πράττει ἐν περιπτώσει ὑπερορίου ἀποστολῆς. Διότι, γράφων πρὸς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ ἐπισκόπους, πληροφορεῖ περὶ τοῦ Πάσχα, ὅτι τελεῖται «τῇ πρὸ δεκαεπτὰ καλανδῶν Μαΐων»[4660]. Τὸ αὐτὸ δὲ ποιεῖ καὶ ὁ Μ. Ἀθανάσιος, ὅταν γράφῃ καθολικώτερον. Ὁμιλῶν π.χ. «περὶ τῶν ἐν Ἀριμίνῳ καὶ Σελευκείᾳ Συνόδων», γράφει «μὴν μὲν ἦν ὁ κατὰ Ρωμαίους καλούμενος Σεπτέμβριος, κατὰ δὲ Αἰγυπτίους Θὼθ καὶ κατὰ Μακεδόνας Γορπιαῖος»[4661]. Προσέτι ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας πληροφορεῖ περὶ τῶν πασχαλίων αὐτοῦ λόγων, ὅτι ἐποίησε τούτους, κληθεὶς «ἐκ συνηθείας τῆς ἄνωθεν»[4662], καθ' ὅτι καὶ οἱ πρὸ τούτου ἀρχιεπίσκοποι Ἀλεξανδρείας

4659. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 425 - 981.
4660. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 377.
4661. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 31, 298.
4662. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 857.

ἀπηύθυνον πασχαλίους ἐπιστολάς[4663]. Ἔγραψε δὲ τὰς πασχαλίους ὁμιλίας εἰς «ὄνησιν (ὠφέλειαν) ἀναγκαίαν τοῖς ἀκροωμένοις»[4664] καὶ πρὸς εἰσήγησιν τοῦ πρέποντος καιροῦ «τῆς ἁγίας ἡμῶν ἑορτῆς»[4665].

Ὁ λόγος ὅμως τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων τῆς Ἀλεξανδρείας εἶχε βαρύτητα καὶ ἐπεζητεῖτο παρ' ἄλλων Ἐκκλησιῶν. Ἐγένετο δὲ τοῦτο διὰ τὴν θέσιν πρωταγωνιστοῦ ἐν πίστει, ἣν εἶχεν ἡ Ἐκκλησία Ἀλεξανδρείας, κατὰ τὴν πλήρωσιν τῆς προφητείας «ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν Υἱόν μου»[4666] (ἰ. ἀ. σ. 250). Οὕτως οἱ Ἀφρικανοὶ ἐπίσκοποι τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου, ἵνα βεβαιωθῶσι περὶ τοῦ ὀρθοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, ἀπετάθησαν πρὸς Κύριλλον Ἀλεξανδρείας. Ὁ δὲ ἅγιος Κύριλλος ἀπήντησε: «περὶ δὲ τοῦ Πάσχα, ὡς ἐγράψατε, ἀγγέλλομεν ὑμῖν, τῇ πρὸ δεκαεπτὰ καλανδῶν Μαΐων ἡμῶν», ἢ ἡμᾶς, «ἐπιτελέσοντας τῇ ὑπεισερχομένῃ ἰνδικτιῶνι. Ἡ ὑπογραφή. Ὁ Θεὸς καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν τὴν ἁγίαν ὑμῶν Σύνοδον φυλάξῃ, ὅπερ εὐχόμεθα, τιμιώτατοι ἀδελφοί»[4667]. Σημειωθήτω, ὅτι ἡ ἐν Καρθαγένῃ Σύνοδος ἀπεφάσισεν, «ἵνα ἡ ἡμέρα τοῦ ἁγίου Πάσχα ἐν τῷ καιρῷ τῆς» ἐν Ἀφρικῇ «Συνόδου γνωρισθείη (γνωρισθῇ)»[4668], ὅπως, «κατὰ τὸ εἰωθός, ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας Καρχηδόνος ἀεὶ παρασκευαζώμεθα καὶ μὴ ἐν στενῷ τοῦ χρόνου διαστήματι»[4669]. Τοιαύτη Σύνοδος νοεῖται ἡ «περὶ τὸν τοῦ μετοπώρου (φθινοπώρου) καιρὸν»[4670] γινομένη, «κατὰ τοὺς ἐν Νικαίᾳ ὅρους»[4671], ἤτοι «πρὸ δέκα καλανδῶν Σεπτεμβρίων»[4672], δηλαδὴ «τὴν κα' (21ην) τοῦ Αὐγούστου»[4673]. Ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἀπορεῖ ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, καθ' ὅτι ἡ Α' Οἰκουμενικὴ «Σύνοδος ἐποίησε τὸν περὶ τοῦ Πάσχα Ὅρον», «ταυτὸν εἰπεῖν τὸ περὶ τοῦ Πάσχα Κανόνιον, διὰ νὰ μὴ χρειάζεται πλέον κατ' ἔτος, νὰ γίνεται περὶ τούτου συζήτησις»[4674]. «Ἐξήρκει», λοιπόν, «τοῖς εὖ φρονοῦσιν εἰς τὸν περὶ τῆς ἁγίας τοῦ Πάσχα ἑορτῆς ἐκκλησιαστικὸν Κανόνα ἡ ὑπὸ τῶν θεοφόρων Πατέρων ἐκτεθεῖσα ἐννεακαιδεκαετηρὶς τῆς σελήνης, εἰς ἑαυτὴν διὰ παντὸς ἀνακυκλουμένη»[4675]. Ἀλλ' ὅμως προέκυψε μεταξὺ τῶν τότε Χριστιανῶν ἀβεβαιότης ἐπὶ τοῦ ἡμερολογια-

4663. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 75.
4664. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 873.
4665. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 801.
4666. Ματθ. β' 15.
4667. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 77, 377.
4668. ΛΔ' Κανόνος ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου.
4669. ΝΑ' Κανόνος ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου.
4670. Ε' Κανόνος Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
4671. ΙΗ' Κανόνος ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου.
4672. ΟΓ' Κανόνος ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου.
4673. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 3, 489.
4674. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 492 - 493.
4675. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 85.

κοῦ καθορισμοῦ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, λόγῳ χρονολογικῶν διαφωνιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως.

«Οὐχὶ σπανίως οἱ ἐπίσκοποι Ρώμης παρουσίαζον ἀντιρρήσεις ὡς πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα». «Ἐνίοτε δὲ ὑπεχώρουν οἱ Ἀλεξανδρεῖς, ὡς συνέβη κατὰ τὰ ἔτη 338, 346, 349, ὅτε τὸ Πάσχα ἑωρτάσθη, οὐχὶ κατὰ τὰς ἀλεξανδρινὰς ἡμερομηνίας», «ἀλλὰ κατὰ τὰς ρωμαϊκάς»(101). «Δυσχέρειαι παρουσιάσθησαν ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα» καὶ «ἐν ἔτει 130 τῆς Διοκλητιανείου χρονολογήσεως», ἣν ἐχρησιμοποίουν τινές, «ἤτοι» «414» μ.Χ., «διότι δὲν ἐλήφθη ὑπ᾽ ὄψει ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενόμενος καθορισμός». «Ἀλλὰ καὶ τῷ 417 ἐσφαλμένως ἑώρτασαν οἱ ἐν Ρώμῃ τὸ Πάσχα τῇ 25 Μαρτίου». «Καὶ ἐν ἔτει 444 οἱ ἐν Ρώμῃ ἰσχυρίσθησαν, ὅτι τὸ Πάσχα ἔδει νὰ ἑορτασθῇ τῇ 26 Μαρτίου, ἐνῷ κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς ὑπολογισμοὺς τὸ Πάσχα συνέπιπτε τῇ 23 Ἀπριλίου, διότι τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἦτο δίσεκτον καὶ ἔδει νὰ προστεθῇ εἰς αὐτὸ ἐμβόλιμος μήν. Κατὰ τοὺς Ρωμαίους τὸ ἔτος ἦτο ἁπλοῦν, ἐπομένως παρουσιάζετο διαφορὰ ἑνὸς μηνὸς κατὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ Πάσχα. Ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης Λέων Α´ (440 - 460) ἐζήτησε διασαφήσεις παρὰ τοῦ ἁγ. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ὅστις ἔγραψε μακρὰν ἐπιστολήν, ἀποδείξας ὅτι τὸ Πάσχα ἔδει νὰ ἑορτασθῇ, οὐχὶ κατὰ Μάρτιον, ὡς ἐνόμιζον οἱ Ρωμαῖοι, ἀλλὰ τῇ 23 Ἀπριλίου». «Ἀλλὰ νέα διαφωνία παρουσιάσθη μεταξὺ Ρώμης καὶ Ἀλεξανδρείας κατὰ τὸ 455», ὅτε «ἐπεμβάντος» τοῦ «αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ (450 - 457)» ἀντηλλάγησαν ἐπιστολαὶ καὶ ἐπῆλθε συμφωνία(102).

Αἱ ἀνωτέρω διαφωνίαι ὠφείλοντο εἰς τὴν χρῆσιν διαφορετικῶν κατὰ τόπους χρονολογιῶν. Ἐνιαχοῦ ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ διοκλητιάνειος χρονολόγησις, ἥτις ἤρξατο «τῇ 29 Αὐγούστου 284 μ.Χ.»(103). Διὸ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τοῦ Κανονίου τοῦ Πάσχα ἐγίνοντο σφάλματα. «Αἱ μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν διαφοραὶ ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῆς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα παρετάθησαν καὶ κατὰ τὸν ἑξῆς χρόνον, ἕως οὗ Διονύσιος ὁ Μικρὸς (+544)» εἰσήγαγε τὴν χριστιανικὴν χρονολογίαν. «Παρ᾽ ἡμῖν, ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἡ χρονολογία αὕτη ἐπεκράτησε λίαν βραδέως, ἤτοι μόλις ἐπὶ Κυρίλλου Λουκάρεως(+1638), καὶ ὁριστικῶς καθιερώθη τὸ ἔτος 1728.Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπεκράτει ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἡ ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ τῶν ἰνδικτιώνων χρονολογία»(104).

Σφάλματα ὅμως παρετηρήθησαν καὶ κατὰ τὸν συνδυασμὸν τῶν ἐννεακαιδεκαετηρίδων ἢ Κανονίων τοῦ Πάσχα. «Τινές», δηλαδή, «φιλοτιμότερον φερόμενοι, κύκλον πέντε ἐννεακαιδεκαετηρίδων ἔταξαν,

ὃν προπετῶς ἔφησαν (εἶπον)», ὅτι «εἰς ἑαυτὸν ἀεὶ» ἀνακυκλούμενος, «οὐ μόνον κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας τοῦ ἡλιακοῦ μηνὸς Μαρτίου ἢ Ἀπριλίου» φέρει «τὴν ιδ' (14ην) τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος». Τοῦτον λοιπὸν τὸν κύκλον τῶν 95 ἐτῶν «τινες τῶν ἁπλουστέρων εὑρηκότες» καὶ «ἀληθῆ εἶναι ὑποπτεύσαντες», «ἐν βίβλοις ἀνεγράψαντο» «καὶ ἐν τάβλαις ἐν πλείσταις τῶν Ἐκκλησιῶν ἀνατεθείκασιν». Ταῦτα ὁρῶντες οἱ ἀλλότριοι «πλατὺν γέλωτα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας» ἐκίνουν καὶ ἐπέσκωπτον «τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον». Διὸ «τινὲς τῶν τῆς Καθολικῆς (Ὀρθοδόξου) Ἐκκλησίας διεγερθέντες, δι' ἀναγκαίων λόγων, τὴν τοιαύτην ἀλλόκοτον καὶ ἀπαίδευτον» «γνώμην» «τῶν συνταξάντων τὸν εἰρημένον κύκλον τῶν ἐνενήκοντα πέντε ἐτῶν διήλεγξαν». «Ὑπέδειξαν δὲ τὸν ἀληθῆ καὶ τοῖς πράγμασι σύμφωνον κύκλον» «τῶν φλβ' (532) ἐτῶν»[4676].

Οὗτος γὰρ ὁ «κύκλος τῶν φλβ' (532) ἐτῶν» διαιρεῖται ἀκριβῶς «καὶ παρὰ τὸν ιθ' (19)» ἀριθμὸν τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος «καὶ παρὰ τὸν κη' (28)» τῆς ὀκτωκαιεικοσαετηρίδος «καὶ παρὰ τῶν τέσσαρα» τοῦ δισέκτου «καὶ παρὰ τὸν ἑπτὰ» τῆς ἑβδομάδος[4677]. Διό, «ἀεὶ εἰς ἑαυτὸν ἀνακυκλούμενος, δείκνυσιν, οὐ μόνον κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας τῶν δύο ἡλιακῶν μηνῶν, Μαρτίου» «καὶ Ἀπριλίου, ἐμπίπτουσαν τὴν ιδ' (τεσαρεσκαιδεκάτην) τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς τετραετηρίδος τοῦ βισέκτου καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος, ἀλλὰ δὴ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς ὀκτωκαιεικοσαετηρίδος»[4678] (ἰ. ἀ. σ. 454). Οἱ κύκλοι π.χ. σελήνης καὶ ἡλίου καὶ αἱ ἡμέραι τῆς ἑβδομάδος τοῦ 70 ἔτους τῆς πρώτης περιόδου τοῦ ΑΛΦΑ, ἤτοι τοῦ ἔτους 414 μ.Χ., συμφωνοῦσι πρὸς τοὺς τοῦ 70 ἔτους τῆς δευτέρας καὶ τρίτης καὶ τετάρτης περιόδων τοῦ ΑΛΦΑ. Δηλαδή, «τὸ 70 ἔτος τοῦ ΑΛΦΑ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 414, πρῶτον ἔτος» τῶν πασχαλίων λόγων «τοῦ Κυρίλλου, καὶ 946 καὶ 1478 καὶ 2010. Τὸ δὲ 98 τοῦ ΑΛΦΑ, ὅ ἐστι τὸ τελευταῖον τοῦ Κυρίλλου 442, συμπίπτει μὲ τὰ πασχάλια τῶν ἐτῶν 974, 1506 καὶ 2038»([105]) (ἰ. ἀ. σ. 455). Διὰ τοῦ κύκλου τῶν 532 ἐτῶν, τὸ ἅγιον Πάσχα ἑορτάζεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αἰωνίως κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμερομηνίας καὶ ἡμέρας τῶν ἀντιστοίχων ἐτῶν τῶν περιόδων τοῦ ΑΛΦΑ, ἢ τοῦ αἰωνίου Πάσχα.

Ἡμερολογιακὴ συμφωνία καὶ φυσικὴ διαφορά. Τὴν αἰώνιον ἡμερολογιακὴν συμφωνίαν τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ

4676. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 85 - 88.
4677. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 88.
4678. Χρον. Πασχάλ., αὐτόθι.

Πάσχα δὲν διεσάλευσεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ φυσικὴ διαφορὰ κινήσεων τῶν φωστήρων ἡλίου καὶ σελήνης. Κατὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, καὶ ἡ ἰσημερία καὶ ἡ πανσέληνος πίπτουσι διαρκῶς εἰς κατωτέρας ἡμερομηνίας. Ἡ ἰσημερία πίπτει, λόγῳ φυσικῆς διαφορᾶς τοῦ ἔτους. Τὸ ἔτος ὑπολογίζεται θετῶς εἰς 365 ἡμέρας καὶ τέταρτον ἡμέρας (ἰ. ἀ. σ. 30, 414). Φυσικῶς ὅμως «οὐχ ὅλον τέταρτον ἡμέρας περιέχει, ἀλλὰ παρὰ τριακοσιοστόν». Διὸ «συμβαίνει ἐξ ἀνάγκης μετὰ τ' (300) ἐνιαυτοὺς πρὸ μιᾶς ἡμέρας γίνεσθαι (ἵνα γίνηται) τὴν ἰσημερίαν»[4679]. Οὕτως ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία ἐν ἔτει «͵ετνς' (5356)» ἀπὸ κτίσεως, ἤτοι τῷ 150 π.Χ., ἐγένετο τὴν «κγ' (23ην)» Μαρτίου. Ἐν ἔτει «͵εχνς' (5656)», ἤτοι τῷ 150 μ.Χ., ἐγένετο τὴν «κβ' (22αν)» Μαρτίου. Ἐν ἔτει δὲ «͵ϵ϶νς' (5956)», ἤτοι τῷ 450 μ.Χ., ἐγένετο τὴν «κα' (21ην)» Μαρτίου. Δηλαδή, κατὰ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία συνέβη τὴν «τρίτην καὶ εἰκοστὴν» Μαρτίου, κατὰ δὲ τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, «ὅτε» «τὸ τῶν Πατέρων» «Κανόνιον» τοῦ Πάσχα «ἐγεγόνει», «τῇ α' (1η) τούτου καὶ κ' (20ῇ)», ἤτοι τὴν 21ην Μαρτίου[4680]. Οἱ ὑπολογισμοὶ πτώσεως τῆς ἰσημερίας ποικίλλουσι. Διὸ ἀργότερον ὑπελογίσθη, ὅτι, κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅτε ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία ἔπιπτε «τῇ κα' (21η) Μαρτίου», μέχρι τοῦ ἔτους «͵ςωπα' (6881)» ἤγουν 1373 μ.Χ., ἡ ἰσημερία κατῆλθεν ὀπισθοδρομήσασα «ἓξ ἡμέραις, ἢ πλείοσιν»[4681]. Παρομοίως καὶ ἡ πανσέληνος, ὀπισθοδρόμητος γενομένη, κατέρχεται «ἐν τδ' (304) ἔτεσιν» εἰς διάστημα «μιᾶς ἡμέρας ἔγγιστα»[4682] (ἰ. ἀ. σ. 428).

Ταῦτα λέγομεν, γράφει Ἰσαὰκ ὁ Μοναχός, «οὐκ ἀξιοῦντες τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν ἀμειφθῆναι (ἵνα ἀλλάξωμεν)», «οὐδὲ διαβαλεῖν (ἵνα διαβάλωμεν) τοὺς τὸν Κανόνα» τοῦ Πάσχα, ἤγουν τὸ Κανόνιον, «συστησαμένους» ἁγίους Πατέρας, «ὡς ἀμαθῶς καὶ σφαλερῶς αὐτὸν ἐκθεμένους»[4683]. Διότι «οὐκ ἀπὸ ἀγνοίας τῶν Πατέρων συνέβη» ἡ διαφορὰ ἡμερολογιακοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἰσημερίας καὶ τῆς πανσελήνου καὶ φυσικῆς κινήσεως τῶν φωστήρων, ἀλλὰ ἀπὸ «τῆς ἀνωμαλίας τοῦ μέτρου τῶν ἡμερῶν καὶ ὡρῶν καὶ στιγμῶν», ἤγουν «λεπτῶν», δι' ὧν «κατὰ τοὺς Ρωμαίους ἀναμετρεῖται ὁ τῶν φωστήρων δρόμος σελήνης» «καὶ ἡλίου»[4684]. «Οὐ γὰρ λέληθε (διέφυγε τῆς προσοχῆς) τοῦτο τοὺς πάντας ἀρίστους ἐκείνους Πατέρας, οὐδὲ παρὰ τὸ ἀνεπιστη-

4679. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 423.
4680. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 424.
4681. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1301, 1312.
4682. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 422.
4683. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1313.
4684. Μελετίου Πηγᾶ, Ἐπιστολῆς πρὸς Σίλβεστρον, Ἀθῆναι 1924, σ. 26.

μόνως ἔχειν αὐτοὺς περὶ τὴν ἀστροθεάμονα τέχνην τοῦτο συμβέβηκεν, ἀλλὰ παρὰ τὴν τῶν φωστήρων» «κίνησιν»[4685]. Λοιπόν, οὐ «μεταποιεῖν τὸν τῶν Πατέρων προσήκει (ἁρμόζει) Κανόνα», ἤτοι τὸ Κανόνιον τοῦ Πάσχα[4686], «οὐδὲ μετατρέπειν δεῖ» τοῦτον «καὶ καινοτομεῖν»[4687]. «Οὔτε γὰρ οἷόν τε (καὶ εἶναι δυνατόν) συνθεῖναι (ἵνα συντεθῇ) ἕτερον, οὕτω σαφῶς δεικνύντα τοῖς πᾶσι τοὺς εἰρημένους περὶ τὸ Πάσχα διορισμούς»[4688]. «Ἀδύνατον» δὲ «Κανόνιον ἄλλο γενέσθαι (ἵνα γίνῃ)» «ἄμοιρον» τῆς προλεχθείσης «ἀνωμαλίας», καθ' ὅτι καὶ «διόρθωσις» τούτου «μέλλει ἐξ ἀνάγκης εἰς ἀδιορθωσίαν μεταπεσεῖν» μετὰ ἔτη[4689]. Διὸ ἐστι «βέλτιον μὴ καινοτομεῖν»[4690].

Πᾶσα μεταβολὴ τοῦ πατροπαραδότου Κανονίου τοῦ Πάσχα δεινὰ προξενεῖ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὄχι εὐταξίαν. Διότι δὲν εἶναι «δυνατὸν» «πεῖσαι (ἵνα πείσῃ)» τις «πάντας» «τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην» Χριστιανοὺς «μεταμαθεῖν (ἵνα ἀφήσωσιν ὃν ἐγνώριζον παλαιόν)» Κανόνα τῶν Πατέρων. Ἡ δὲ «καινοτομία» τοῦ πατρῴου Κανόνος «καὶ στάσεως οὐ μετρίας τῇ Ἐκκλησίᾳ γενήσεται πρόξενος»[4691], ἐνῷ νῦν, διὰ τοῦ ὑπάρχοντος Κανόνος, τὸ Πάσχα τελεῖται «ὑπὸ πάντων καὶ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ» «ἀστασιάστως»[4692]. Οὕτω «τὸ τῶν Πατέρων Κανόνιον» «ἀστασίαστον καὶ ἀτάραχον τὴν Ἐκκλησίαν διατηρεῖ»[4693]. Προσέτι ἡ γινομένη πτῶσις τῆς ἰσημερίας καὶ τῆς πανσελήνου συντελεῖ οὐχὶ εἰς παράβασιν τῶν διορισμῶν τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα, ἀλλὰ εἰς ἀσφαλεστέραν τήρησιν αὐτῶν. «Χάριτι γὰρ Χριστοῦ ἀπὸ τῆς Α' Συνόδου καὶ ἕως τοῦ νῦν», γράφει ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β', «ἀεὶ τὸ Πάσχα τὸ ἱερὸν μετὰ τὸ νομικὸν γίνεται καὶ ἐν Κυριακῇ», κατὰ τὸν συνοδικὸν Ὅρον, «καὶ σύγχυσίν τινα οὐκ ἔγνωμεν, ἵνα εἰς διόρθωσιν ἀναστῶμεν»[4694]. Τοὐναντίον, ἡ πτῶσις τῆς ἰσημερίας καὶ τῆς πανσελήνου ποιεῖ τὴν ἀπόστασιν τοῦ Πάσχα ἀπὸ τοῦ ἰουδαϊκοῦ Φάσκα μεγαλυτέραν. Ἐνῷ ἄλλοτε αὕτη ἦτο καὶ μία ἡμέρα, νῦν τὸ Πάσχα ἑορτάζεται πολλὰς ἡμέρας μετὰ τὸ Φάσκα, «ὅπερ ἔτι μᾶλλον τῷ Ἀποστολικῷ Κανόνι» συμφωνεῖ, «τῷ διοριζομένῳ μὴ δεῖν (ὅτι δὲν πρέπει) ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ τοῖς Ἰουδαίοις τὸ Πάσχα τελεῖν». Οὕτως ἡ φυσικὴ ἀνωμαλία τῆς κινήσεως τῶν φωστήρων, «ὥσπερ ἐξεπίτηδες», ἤτοι ὥσπερ ἐκ προθέσεως καὶ μετὰ πάσης ἐπι-

4685. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 421.
4686. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 424.
4687. Ἱερεμίου Β' παρὰ Κ.Ν. Σάθα, «Βιογραφικὸν Σημείωμα...», ἐν Ἀθήναις 1870, σ. 28.
4688. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 424.
4689. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 26, 23.
4690. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 424.
4691. Ματθαίου Βλαστ. αὐτόθι.
4692. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 425.
4693. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 29.
4694. Ἱερεμίου Β', ἔνθ' ἀνωτ., σ. 31.

μελείας, «ποιεῖ τὸν τοιοῦτον ἐπὶ πλέον νόμον φυλάττεσθαι»[4695].

Ἀλλ' ὅμως καὶ μυστήριον ὑφίσταται ἐν προκειμένῳ. Ὅτε ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν κόσμον καί, πλάσας τὸν ἄνθρωπον τὴν ἕκτην ἡμέραν, ἔθεσεν αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ, ὑπῆρχε διαρκὴς ἰσημερία καὶ πανσέληνος. Λόγῳ ὅμως τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἡ φυσικὴ αὕτη τάξις διεσαλεύθη (ἰ. ἀ. σ. 26, 34, 70). Ὅτε δὲ κατόπιν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀνώρθωσε καὶ ἀνέπλασε τὸν ἄνθρωπον, παθὼν καὶ ἀναστάς, «ἀνακεφαλαίωσιν διὰ τῆς τῶν χρόνων» καὶ τῶν φωστήρων «ἁρμονίας σαφῶς ἐποιήσατο»[4696]. Διότι τότε «πάντας τοὺς χρόνους πρὸς τὸ πάθος» καὶ τὴν ἀνάστασιν «συνήγαγε»[4697], καὶ ἰσημερίαν καὶ πανσέληνον τεσσαρεσκαιδεκάτης καὶ ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος (ἰ. ἀ. σ. 302). Ἔκτοτε οἱ Χριστιανοί, τελοῦντες τὸ Πάσχα, τούτους «τοὺς χρόνους ἐν μιμήσει συνάγομεν· ὅση δύναμις»[4698] κατὰ τὴν θείαν ἐντολὴν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (ἰ. ἀ. σ. 389). Ὅτε πάλιν ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὥρισεν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ τὸν Ὅρον ἢ Κανόνιον[4699] τοῦ Πάσχα, συνέπιπτε καὶ φυσικῶς καὶ ἡμερολογιακῶς ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία κατὰ τὴν ἐννεακαιδεκαετηρίδα ἢ Κανόνιον τοῦ Πάσχα. Μετὰ τοῦτο ἡ σύμπτωσις αὕτη λύεται ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ παρόντος κόσμου. «Παράγει (παρέρχεται) γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου»[4700], οἱ δὲ πιστοὶ «πρὸς ἕτερον βίον ὁδεύομεν, καὶ τὰ παρόντα σκιὰ τῶν μελλόντων» ἐστὶ «καὶ οὐδέπω πρὸς τὰ ἄδυτα ἀφικνούμεθα (φθάνομεν), ἀλλ' ἔτι ἐν τῇ σκηνῇ ἐσμεν» εἰς τὸν παρόντα βίον. Ἡ δὲ «σκηνὴ τῶν λυομένων» ἐστί[4701] (ἰ. ἀ. σ. 381). Λύεται λοιπὸν καὶ ὁ αἰσθητὸς καὶ «παροδικὸς» «χρόνος»[4702] καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἑορτάζομεν, οὐχὶ κατὰ τὴν παρερχομένην κίνησιν τῶν ὑλικῶν φωστήρων, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν τῶν φωστήρων τῆς Ἐκκλησίας, ἤτοι τῶν Ἁγίων, «τὰ ἄνω» φρονοῦντες καὶ «μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς»[4703], ὡς διδασκόμεθα παρὰ Θεοῦ. Διότι ἐν τῇ Γραφῇ καὶ τῇ Ὀρθοδοξίᾳ ὁ χρόνος μετρεῖται διὰ τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν, οὐχὶ διὰ πρώτων καὶ δευτέρων λεπτῶν καὶ τῶν τούτων κλασμάτων, ἀλλὰ διὰ τῶν ἡμερῶν. Ὁ «ἐν ἀπορρήτοις παραδιδόμενος λόγος», λέγει ὁ Μ. Βασίλειος, διδάσκει, ὅτι ὁ Θεὸς «μέτρα» «καὶ σημεῖα» τοῦ παρ' αὐτοῦ δημιουργηθέντος χρόνου «τὰ τῶν ἡμερῶν ἐπέβαλε διαστήματα»[4704] (ἰ. ἀ. σ. 19). Ἀπὸ δὲ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς

4695. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 425.
4696. Χρυσοστόμου, PG. 59, 752.
4697. Χρυσοστόμου, PG. 59, 748.
4698. Χρυσοστόμου, PG. 59, 752.
4699. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 493.
4700. 1 Κορινθ. ζ' 31.
4701. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 237.
4702. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 504.
4703. Κολασ. γ' 2.
4704. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 203.

Συνόδου συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως διαδέχονται ἑαυτὰς αἱ ἡμέραι. Καὶ τοῦτο ὑπολογίζει ἡ Ὀρθοδοξία καὶ τηροῦμεν οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί. Ἡ διαρροὴ τοῦ χρόνου διὰ λεπτῶν καὶ κλασμάτων τούτων ἐπαφίεται εἰς τὸν Σωτῆρα Θεόν, ὅστις «καὶ διὰ στοιχείων» τῶν ὁρωμένων προνοεῖ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ δοξάζει «τὸ πανάγιον ὄνομα» αὐτοῦ[4705]. «Ἡ γὰρ δύναμις» τοῦ Θεοῦ καὶ «ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται»[4706]. «Καλῶς» λοιπὸν «διετυπώθη τοῖς ἁγίοις Πατράσι (παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων)» τὸ Κανόνιον τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα. Διὸ «καὶ αἰωνίως διαμένει ἄπταιστον», ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας[4707], καὶ σεβαστόν.

Α ἰ ω ν ί α π α σ χ ά λ ι ο ς τ ά ξ ι ς. Τὸ Κανόνιον περὶ τοῦ Πάσχα τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐσεβάσθησαν ἅπασαι αἱ μετὰ ταύτην Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι καὶ οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ αὗται «αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, ὁποῦ μετὰ τὴν πρώτην ἔγιναν», γράφει Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, «καὶ οἱ λοιποὶ Πατέρες ἔβλεπον ναὶ καὶ αὐτοί, ὡς σοφοὶ ὁποῦ» ἦσαν, «πῶς ἐκατέβη πολὺ ἡ ἰσημερία· ἀλλ' ὅμως δὲν ἠθέλησαν νὰ τὴν μεταθέσουν ἀπὸ τὴν κα΄ (21ην) Μαρτίου, ὁποῦ τὴν ηὗρεν ἡ Α΄» Οἰκουμενικὴ «Σύνοδος, προτιμῶντες περισσότερον τὴν συμφωνίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἕνωσιν ἀπὸ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἰσημερίας, ἥτις δὲν προξενεῖ οὔτε εἰς τὴν εὕρεσιν τοῦ» «Πάσχα καμμίαν σύγχυσιν, οὔτε βλάβην εἰς τὴν εὐσέβειαν»[4708]. «Εἰ γὰρ καὶ ὁ χρόνος καὶ ἡ τῶν φωστήρων κίνησις περὶ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἀνωμαλίαν τινὰ ποιεῖ, τῇ εὐσεβείᾳ γε (βεβαίως) μὴν (ὅμως) οὐδ' ὁπωστιοῦν (οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον) τοῦτο λυμαίνεται»[4709]. «Οὐ γὰρ ἀστρολόγοι» ἦσαν οἱ θεῖοι Πατέρες, ἂν καὶ γνῶσται τῆς ἀστρονομίας. Διὸ οὐδὲ εἰς τοὺς ἀστρονόμους παρέπεμψαν τοὺς Χριστιανοὺς διὰ τὸ Πάσχα, οὔτε εἰς τοὺς παλαιοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας, οὔτε εἰς τοὺς νεωτέρους τῆς Δύσεως. «Ἀλλὰ Πατέρες εἰσὶ τῆς Ἐκκλησίας» καὶ «καθηγηταί»[4710]. Διὰ τοῦτο παρέδωκαν «τῇ Ἐκκλησίᾳ» «Κανόνιον» τοῦ Πάσχα «ἄριστον» καὶ «αἰώνιον, ἀστρονόμων ἑκάστοτε μὴ δεόμενον», ἀλλὰ ὀρθοδόξου πίστεως καὶ πατερικῆς ὑπακοῆς[4711]. «Εἰ γὰρ καὶ ἐσφάλλετο» ἐν χρόνῳ «ἡ Ἐκκλησία, οὐ τοσοῦτον κατόρθωμα ἀπὸ τῆς τῶν χρόνων ἀκριβείας ἦν, ὅσον ἔγκλημα ἀπὸ τῆς διαιρέσεως καὶ τοῦ σχίσματος»[4712] αὐτῆς ἕνεκα τοῦ χρόνου. «Οὐδεμία καιροῦ παρατήρησίς ἐ-

4705. Μ. Ἁγιασμοῦ 6ης Ἰανουαρίου.
4706. 2 Κορινθ. ιβ΄ 9.
4707. Ἱερεμίου Β΄, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 31.
4708. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 9.
4709. Ἱερεμίου Β΄, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 28.
4710. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 21.
4711. Ἱερεμίου Β΄, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 27.
4712. Χρυσοστόμου, PG. 48, 870.

στιν»[4713] ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰ μὴ ἡ δοθεῖσα παρὰ Κυρίου. «Οὐδὲ γὰρ ἡ Ἐκκλησία χρόνων ἀκρίβειαν οἶδεν (γνωρίζει)»[4714], εἰ μὴ τὴν παραδοθεῖσαν διὰ τῶν ἁγίων Πατέρων πρὸς ὁμόνοιαν καὶ ἕνωσιν. «Ἐπειδὴ παρὰ τὴν ἀρχὴν πᾶσιν ἔδοξε (ἐφάνη καλόν) τοῖς Πατράσι» τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, «διῃρημένοις (ἐνῷ ἦσαν διῃρημένοι), ὁμοῦ συνελθεῖν καὶ ταύτην ὁρίσαι τὴν ἡμέραν» ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ἡ Ἐκκλησία, «τὴν συμφωνίαν πανταχοῦ τιμῶσα καὶ τὴν ὁμόνοιαν ἀγαπῶσα, κατεδέξατο τὸ ἐπιταχθέν»[4715]. Ὄχι διὰ τὴν ἀστρονομικὴν «ζήτησιν» καὶ «ἀκρίβειαν», ἀλλὰ «δι' ὁμόνοιαν»[4716] καὶ «ἕνωσιν»[4717], καὶ ὑπὲρ τῆς ἀκριβείας τῆς ἐκ Θεοῦ τεταγμένης, κατὰ τὴν πάνσοφον αὐτοῦ διοίκησιν. Διότι «οὐ πρέπει τῷ καιρῷ δουλεύειν, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ», λέγει ὁ γραμματεὺς τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου Μ. Ἀθανάσιος[4718]. «Ἐπὶ Κωνσταντίνου», «διὰ τῆς τῶν Ἐπισκόπων σπουδῆς» τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, «συνηνώθη» «τὸ σχίσμα εἰς μίαν ὁμόνοιαν». «Τί οὖν τούτου ἐστὶ προὐργιαίστερον (σπουδαιότερον) καὶ χαριέστατον, ἀπὸ γῆς περάτων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀπαλλάττειν λαὸν Θεοῦ», ἤτοι ἵνα ἀπολύηται τῆς νηστείας ἑορτάζων τὸ Πάσχα ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, «συμφωνεῖν τε καὶ ἀγρυπνεῖν, καὶ τὰς αὐτὰς ἡμέρας ἴσας φέρειν ἔν τε ἀγρυπνίαις καὶ δεήσεσι, καὶ ὁμονοίᾳ καὶ λατρείᾳ, νηστείᾳ τε καὶ ξηροφαγίᾳ καὶ ἁγνείᾳ, καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς κατὰ τὴν πανσεβάσμιον ταύτην ἡμέραν ἀγαθαῖς Θεῷ (πρὸς Θεόν) εὐαρεστήσεσιν;»[4719].

Διὸ τὰ πιστὰ τέκνα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὁμολογοῦσιν, ὅτι «τὸ παρ' ἡμῖν Πασχάλιον», ἤτοι τὸ Κανόνιον τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος, «ὡς ἀκόλουθον τοῖς ὁρισθεῖσι» παρὰ «τῶν ἁγίων Πατέρων, μένει ὀρθόν, καὶ εἰς αἰῶνας σταθερὸν διαμενεῖ (θὰ μείνῃ)»[4720]. Καὶ οὕτω τηροῦσι «τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως»[4721] καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ δὲ ἀπειθῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, χρονικῶς καὶ κοσμικῶς φρονῶν, καινοτομεῖ, διασπᾷ τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, ἀτιμάζει τοὺς Ἁγίους[4722] καὶ σχίζει τὴν Ἐκκλησίαν. Οὕτω πίπτει εἰς τὸ παραπλήσιον πρὸς τὴν αἵρεσιν ἁμάρτημα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σχίσματος. Διότι «τοῦ εἰς αἵρεσιν ἐμπεσεῖν τὸ τὴν Ἐκκλησίαν σχίσαι οὐκ ἔλλατόν ἐστι κακόν»[4723]. Προσέτι δέ, «οὐδὲ μαρτυρίου αἷμα ταύτην δύνασθαι ἐξαλείφειν τὴν ἁμαρτίαν»[4724].

4713. Χρυσοστόμου, PG. 48, 869.
4714. Χρυσοστόμου, PG. 48, 871.
4715. Χρυσοστόμου, PG. 48, 871 - 872.
4716. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 360.
4717. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 357.
4718. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 172.
4719. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 372.
4720. Ἱερεμίου Β΄, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 30 - 31.
4721. Ἐφεσ. δ΄ 13.
4722. Χρυσοστόμου, PG. 48, 865.
4723. Χρυσοστόμου, PG. 62, 87.
4724. Χρυσοστόμου, PG. 62, 85.

V

ΠΑΣΧΑ ΚΑΙ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ

Ἑορτολόγιον καλεῖται τὸ ἡμερολόγιον τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἑορτῶν. Αἱ ἑορταὶ τῆς Ὀρθοδοξίας διαιροῦνται ὡς πρὸς τὸν χρόνον διττῶς, εἰς ἀκινήτους καὶ εἰς κινητὰς ἑορτάς. Ἀκίνητοι λέγονται αἱ ἑορταί, αἵτινες τελοῦνται εἰς ἀκίνητον, ἤτοι σταθερὰν ἡμερομηνίαν τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου.Κινηταὶ ἑορταὶ ὀνομάζονται ἐκεῖναι, τῶν ὁποίων ἡ ἡμερομηνία τελέσεως αὐτῶν δὲν εἶναι σταθερά, ἀλλὰ κινεῖται. Βασικαὶ ἑορταὶ τοῦ ἑορτολογίου εἶναι διὰ μὲν τὰς ἀκινήτους τὰ Χριστούγεννα, διὰ δὲ τὰς κινητὰς τὸ Πάσχα. Πάσχα ὅμως καὶ Χριστούγεννα σχετίζονται χρονικῶς. Διότι ἐκ τοῦ Πάσχα ἐξαρτῶνται ἀμέσως μὲν αἱ κινηταὶ ἑορταί, ἐμμέσως δὲ τὰ Χριστούγεννα καὶ αἱ βάσει αὐτῶν ρυθμιζόμεναι ἄλλαι ἀκίνητοι ἑορταί.

α΄) ΚΙΝΗΤΑΙ ΕΟΡΤΑΙ ΚΑΙ ΠΑΣΧΑ

Αἱ κινηταὶ ἑορταὶ τοῦ ὀρθοδόξου ἑορτολογίου διακρίνονται καὶ αὗται πάλιν διττῶς, ἤτοι εἰς ἑβδομαδιαίας ἑορτὰς καὶ εἰς ἐτησίας ἑορτάς.

1. Ἑβδομαδιαῖαι κινηταὶ ἑορταὶ

Ἑβδομαδιαῖαι κινηταὶ ἑορταὶ εἶναι ἡ Κυριακὴ καὶ αἱ λοιπαὶ ἡμέραι τῆς ἑβδομάδος, κατὰ τὰ ἱερὰ γράμματα τῶν λειτουργικῶν βιβλίων.

Ἡ Κυριακὴ λογίζεται πρώτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος. Τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος «Κυριακὴν φαμεν (λέγομεν)» ἐκ τοῦ ἀναστάντος Κυρίου καὶ ἑορτάζομεν αὐτὴν ὡς «τὴν ἀναστάσιμον τοῦ Κυρίου ἡμέραν»[4725]. «Τὴν Κυριακὴν» ἑορτάζομεν, καθ' ὅτι «δημιουργίας» καὶ «ἀναστάσεώς» «ἐστιν ὑπόμνημα»[4726], καὶ τιμῶμεν ταύτην ὡς «τὴν βασιλίδα» καὶ «τὴν ὕπατον πασῶν τῶν ἡμερῶν»[4727]. Τὰς «Κυριακὰς ἁπάσας» «ἡ Ἁγία» «Καθολικὴ (Ὀρθόδοξος) Ἐκκλησία» «συνάξεις ἀφ' ἕωθεν (ἀπὸ πρωΐας) ἐπιτελεῖ»[4728] (ἰ. ἀ. σ. 364). Αἱ ἄλλαι «ἡμέραι τῆς ἑβδομάδος εἶναι ἀφιερωμέναι ἡ μὲν Δευτέρα εἰς μνήμην

4725. Ἀποστ. Διαταγῶν, ΒΕΠΕΣ, 2, 126.
4726. Ἀποστ. Διαταγῶν, ΒΕΠΕΣ, 2, 124.
4727. Ἰγνατίου Θεοφόρου, ΒΕΠΕΣ, 2, 295 - 296.
4728. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 828.

τῶν Ἀσωμάτων Δυνάμεων, ἡ Τρίτη τοῦ Προδρόμου Ἰωάννου, ἡ Τετάρτη εἰς ἀνάμνησιν τῆς συλλήψεως τοῦ Κυρίου» ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, «ἡ Πέμπτη εἰς μνήμην τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἡ Παρασκευὴ εἰς ἀνάμνησιν τοῦ σταυρικοῦ Πάθους τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ Σάββατον εἰς μνήμην πάντων τῶν Ἁγίων καὶ τῶν εὐσεβῶς κεκοιμημένων Χριστιανῶν». Τούτων τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας ἀπαρτίζει «ἡ ᾀσματογραφία τῆς Παρακλητικῆς», ἥτις ἐκτείνεται εἰς τοὺς ὀκτὼ Ἤχους, ἕνεκα δὲ τούτου καλεῖται καὶ «Ὀκτώηχος»[4729]. Ὁ ἐτήσιος κύκλος τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν μετ' αὐτῶν ἑβδομάδων ἄρχεται ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα καὶ καταλήγει εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων. Κυριακὴ καὶ λοιπαὶ ἡμέραι ἑκάστης ἑβδομάδος ἔχουσιν ὡρισμένα ἀναγνώσματα Εὐαγγελίων καὶ Ἀποστόλων, ἤτοι εὐαγγελικῶν καὶ ἀποστολικῶν περικοπῶν. Τὰ ἀναγνώσματα ταῦτα περιλαμβάνονται ἐν σειρᾷ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία «Εὐαγγέλιον» καὶ «Ἀπόστολος», ἡ δὲ τάξις τούτων τηρεῖται κατὰ τὸ «Τυπικὸν» τῆς Ἐκκλησίας.

Αἱ Κυριακαὶ τοῦ ἑορτολογίου διακινοῦνται ἡμερολογιακῶς εἰς χρονικὸν διάστημα 35 ἡμερῶν, ὡς καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα (ἰ. ἀ. σ. 438). Ὡς γνωστόν, τὸ Πάσχα ἑορτάζεται ἀπὸ 22 Μαρτίου ἕως 25 Ἀπριλίου. Ὅτε λοιπὸν τὸ Πάσχα τελεῖται τὴν 22αν Μαρτίου, ἡ Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων πίπτει τὴν 17ην Μαΐου. Ὅταν δὲ τὸ Πάσχα ἑορτάζηται τὴν 25ην Ἀπριλίου, ἡ Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων πίπτει τὴν 20ὴν Ἰουνίου, ἤτοι μετὰ 35 ἡμέρας. Διότι 17 Μαΐου καὶ αὐτὴ ὑπολογιζομένη ἕως 31 Μαΐου ἴσον 15 ἡμέραι, καὶ 20 ἡμέραι τοῦ Ἰουνίου ἴσον 35 ἡμέραι. Δηλαδή, ὅσαι καὶ αἱ ἡμέραι διακινήσεως τοῦ Πάσχα ἀπὸ 22 Μαρτίου καὶ αὐτῆς μέχρι 25 Ἀπριλίου, καθ' ὅτι 10 ἡμέραι τοῦ Μαρτίου καὶ 25 ἡμέραι τοῦ Ἀπριλίου ἴσον 35 ἡμέραι.

2. Ἐτήσιαι κινηταὶ ἑορταὶ

Ἐτήσιαι κινηταὶ ἑορταὶ εἶναι αἱ πρὸ καὶ μετὰ τὸ Πάσχα ἑορταὶ τοῦ Τριῳδίου καὶ τοῦ Πεντηκοσταρίου.

Τὸ Τριῴδιον «ἀπὸ τοῦ πλεονάζοντος τὴν ἐπωνυμίαν» ἔλαβεν, ἤτοι ἀπὸ τὰ πλεῖστα ἐν αὐτῷ τριῴδια[4730]. Ἐκτείνεται τὸ Τριῴδιον ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου ἕως τοῦ Μ. Σαββάτου, περιλαμβάνει 10 Κυριακὰς καὶ ἑβδομάδας, καὶ ἀριθμεῖ 70 ἡμέ-

4729. Εἰσαγωγῆς Παρακλητικῆς, ἐκδ. Α.Δ.Ε.Ε.

4730. Ὄρθρου Κυριακῆς Τελώνου καὶ Φαρισαίου.

ρας. Τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα διαιρεῖται εἰς τρία μέρη τοῦ Τριῳδίου. Εἰς τὴν Μ. Τεσσαρακοστήν, εἰς τὴν πρὸ ταύτης περίοδον καὶ εἰς τὴν μετὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστὴν Μ. Ἑβδομάδα. Πρὸ τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς κεῖνται 22 ἡμέραι, ἤτοι τρεῖς ἑβδομάδες σὺν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ 4 Κυριακαί. Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου, ἡ Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου, ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω καὶ ἡ Κυριακὴ τῆς Τυρινῆς. Δηλαδή, τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος τοῦ Τριῳδίου ἄρχεται ἀπὸ Κυριακῆς καὶ καταλήγει εἰς Κυριακήν[4731]. Διό. ἀντὶ τῶν 21 ἡμερῶν τῶν τριῶν ἑβδομάδων, ἀριθμεῖ 22 ἡμέρας.

Ἡ Μ. Τεσσαρακοστὴ περιέχει 5 Κυριακάς, ἐκτείνεται εἰς 6 ἑβδομάδας καὶ ἀριθμεῖ 40 ἡμέρας. Αἱ πέντε Κυριακαὶ τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς εἶναι ἡ Α΄ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ἢ τῆς Ὀρθοδοξίας, ἡ Β΄ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ἢ τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ἡ Γ΄ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ἢ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, ἡ Δ΄ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ἢ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κλίμακος καὶ ἡ Ε΄ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ἢ τῆς Ἁγίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας[4732]. Ἐκ τῶν 6 ἑβδομάδων τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ἡ πρώτη καὶ ἡ ἐσχάτη ἀποτελοῦνται, οὐχὶ ἐξ ἑπτά, ἀλλὰ ἐξ 6 ἡμερῶν. Οὕτως, ἡ Μ. Τεσσαρακοστὴ ἄρχεται ἀπὸ τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας καὶ λήγει τὴν ἕκτην ἡμέραν τῆς τελευταίας ἑβδομάδος, ἤτοι τὴν Παρασκευήν, τὴν πρὸ τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου. Διὸ παλαιότερον τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου ἐλύετο ἡ αὐστηρὰ νηστεία τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς διὰ καταλύσεως ἰχθύος, ὡς καὶ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων. «Τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου καὶ τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων», «ἰχθύας» «ἐσθίομεν», γράφει ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης[4733]. Οὕτως ἡ Μ. Τεσσαρακοστὴ ἀριθμεῖ 40 ἡμέρας, καθ' ὅτι 28 ἡμέραι τῶν 4 ὁλοκλήρων ἑβδομάδων, ἤτοι τῶν Β΄, Γ΄, Δ΄ καὶ Ε΄, 4 ἐπὶ 7 ἴσον 28, καὶ δώδεκα ἡμέραι τῆς πρώτης καὶ τῆς ἐσχάτης ἑβδομάδος, ἤτοι τῆς ΣΤ΄, 2 ἐπὶ 6 ἴσον 12, ἴσον συνολικῶς 40 ἡμέραι.

Μετὰ τὰς δύο ἡμέρας τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου καὶ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, ἄρχεται ἡ Μ. Ἑβδομάς. Ἡ Μ. Ἑβδομὰς ἐκτείνεται καὶ αὕτη εἰς 6 ἡμέρας, ἀπὸ τῆς Μ. Δευτέρας μέχρι τοῦ Μ. Σαββάτου. Δηλαδή, διέρχεται τὴν Μ. Δευτέραν, τὴν Μ. Τρίτην, τὴν Μ. Τετάρτην, τὴν Μ. Πέμπτην, τὴν Μ. Παρασκευήν, τὸ Μ. Σάββατον, καὶ ἀκολούθως ἄγει εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Ἀναστάσεως καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν Ἑβδομάδα τῆς Διακαινησίμου καὶ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πεντηκοσταρίου.

4731. «Τριῴδιον».
4732. «Τριῴδιον».
4733. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1700.

Τὸ Πεντηκοστάριον ὠνομάσθη «ἐκ τῆς Πεντηκοστῆς ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἡμέρας καὶ ἐνταυτῷ μεγάλης ἑορτῆς»[4734]. Τὸ Πεντηκοστάριον ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τῆς μεγάλης ἑορτῆς τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πάντων[4735], περιλαμβάνει 9 Κυριακὰς καὶ 8 ἑβδομάδας σὺν μιᾷ ἡμέρᾳ, καὶ ἀριθμεῖ 57 ἡμέρας[4736]. Τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα κατανέμεται εἰς τὴν ἀναστάσιμον περίοδον ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς, ἐν ᾗ καὶ ἡ Ἑβδομὰς τῆς Διακαινησίμου, καὶ εἰς τὴν μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν Ἑβδομάδα ἕως τῆς Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πάντων[4737].

Διακαινήσιμος Ἑβδομὰς σημαίνει καινὴ Ἑβδομάς. Ἑορτάζεται ἡ Διακαινήσιμος Ἑβδομὰς ἐπὶ ὀκταήμερον[4738], ἤτοι ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Β΄ ἀπὸ τοῦ Πάσχα Κυριακῆς, ἢ Ἀντίπασχα, ἢ Κυριακῆς τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ. Κατὰ τὴν Β΄ ταύτην Κυριακὴν ἀπὸ τοῦ Πάσχα, «ἑορτάζομεν» «τὴν τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Θωμᾶ ψηλάφησιν» καὶ «τὰ ἐγκαίνια» «τῆς Χριστοῦ Ἀναστάσεως»[4739]. Δηλαδή, τὸν ἐγκαινισμόν, ἤτοι τὴν καθιέρωσιν τῆς καινῆς ἑορτῆς τῆς καινῆς ἡμέρας τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀναστάσεως, κατὰ νόμον Κυρίου[4740]. «Πρῶτος τοίνυν ταύτης ἐγκαινισμὸς ἡ παροῦσα Κυριακή», ἥτις λέγεται «κυρίως καὶ ὀγδόη καὶ πρώτη. Ὀγδόη μὲν ὡς ἀπὸ τοῦ Πάσχα, πρώτη δὲ ὡς ἀπαρχὴ τῶν ἄλλων» καὶ ὡς εἰκὼν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος[4741].

Ἡ περίοδος τῆς Πεντηκοστῆς περιλαμβάνει 8 Κυριακάς, ἐκτείνεται εἰς 7 ἑβδομάδας σὺν μιᾷ ἡμέρᾳ, καὶ ἀριθμεῖ 50 ἡμέρας. Δηλαδή, περιλαμβάνει τὴν Κυριακὴν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Πάσχα, τὴν Β΄ Κυριακὴν ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἢ τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ, τὴν Γ΄ Κυριακὴν ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἢ τῶν Μυροφόρων, τὴν Δ΄ Κυριακὴν ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἢ τοῦ Παραλύτου, τὴν Ε΄ Κυριακὴν ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἢ τῆς Σαμαρείτιδος, τὴν ΣΤ΄ Κυριακὴν ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἢ τοῦ Τυφλοῦ, τὴν Ζ΄ Κυριακὴν ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἢ τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ τὴν Η΄ Κυριακὴν τῆς μεγάλης ἑορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς, κατὰ τὴν πεντηκοστὴν ἡμέραν ἀπὸ τοῦ Πάσχα[4742]. Ἡ περίοδος τῆς Πεντηκοστῆς περιλαμβάνει καὶ τὰς ἑορτὰς τῆς Μεσοπεντηκοστῆς καὶ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου. Ἡ ἑορτὴ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς τελεῖται τὴν Τετάρτην ἡμέραν τῆς τετάρτης ἑβδομάδος καὶ

4734. Προλόγου Πεντηκοσταρίου, ἐκδ. Α.Δ.Ε.Ε.
4735. «Πεντηκοστάριον».
4736. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1308.
4737. «Πεντηκοστάριον».
4738. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 544.
4739. Ὄρθρου Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ.
4740. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 608.
4741. Συναξαρίου Ὄρθρου Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ.
4742. «Πεντηκοστάριον».

τὴν 25ην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ Πάσχα καὶ 25 ἡμέρας πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς. Ἡ δὲ ἑορτὴ τῆς Ἀναλήψεως τελεῖται τὴν 40ὴν ἡμέραν ἀπὸ τοῦ Πάσχα, ἤτοι τὴν Πέμπτην ἡμέραν τῆς ἕκτης ἑβδομάδος.

Ἡ μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν ἑβδομὰς ἀριθμεῖ 7 ἡμέρας, ἀπὸ τῆς Δευτέρας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μέχρι τῆς Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πάντων. Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων πίπτει τὴν 57ην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ Πάσχα, καθ' ὅτι 50 ἡμέραι μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς καὶ 7 ἡμέραι τῆς μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν ἑβδομάδος ἴσον 57 ἡμέραι.

Αἱ ἀνωτέρω ἐτήσιαι κινηταὶ ἑορταὶ τοῦ Τριῳδίου καὶ τοῦ Πεντηκοσταρίου ἐκτείνονται συνολικῶς εἰς 127 ἡμέρας. Διότι 70 ἡμέραι τῆς περιόδου τοῦ Τριῳδίου καὶ 57 ἡμέραι τῆς περιόδου τοῦ Πεντηκοσταρίου ἴσον 127 ἡμέραι. Καὶ αἱ ἐτήσιαι αὗται κινηταὶ ἑορταὶ διακινοῦνται ἡμερολογιακῶς ἀναλόγως τῆς κινήσεως τοῦ Πάσχα, ὡς καὶ αἱ ἑβδομαδιαῖαι κινηταὶ ἑορταί, ἤτοι εἰς διάστημα 35 ἡμερῶν (ἰ. ἀ. σ. 467).

3. Εὕρεσις τῶν κινητῶν ἑορτῶν

Ὡς ἐλέχθη, αἱ κινηταὶ ἑορταὶ ἐξαρτῶνται χρονικῶς ἐκ τοῦ Πάσχα. Διὸ ἡ κατ' ἔτος ἡμερομηνία τῶν κινητῶν ἑορτῶν εὑρίσκεται βάσει τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα. Εἶναι δὲ ἡ εὕρεσις αὕτη εὐχερεστάτη.

Αἱ ἑορταὶ τοῦ Τριῳδίου καὶ τοῦ Πεντηκοσταρίου. Γνωρίζοντες τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ Πάσχα ἔτους τινός, ἵνα εὕρωμεν πότε ἄρχεται τὸ Τριῴδιον, ἤτοι πότε πίπτει ἡ Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου, ἀφαιροῦμεν ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας τοῦ Πάσχα 70 ἡμέρας. Ἵνα εὕρωμεν τὴν Κυριακὴν τῆς Ἀπόκρεω, ἀφαιροῦμεν «ἡμέρας νς' (56)». Ἵνα εὕρωμεν τὴν Κυριακὴν τῆς Τυρινῆς, ἀφαιροῦμεν ἡμέρας 49. Ἵνα εὕρωμεν τὴν Καθαρὰν Δευτέραν, ἀφαιροῦμεν ἡμέρας 48. Ἐὰν π.χ. ἔτους τινὸς δισέκτου τὸ Πάσχα πίπτῃ τὴν 9ην Ἀπριλίου, τὸ Τριῴδιον ἄρχεται, καὶ τῆς 9ης Ἀπριλίου ὑπολογιζομένης, 70 ἡμέρας πρό, ἤγουν τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου[4743]. Διότι 9 ἡμέραι τοῦ Ἀπριλίου καὶ 31 ἡμέραι τοῦ Μαρτίου καὶ 29 ἡμέραι τοῦ Φεβρουαρίου καὶ 1 ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ Ἰανουαρίου, ἤτοι τῆς 31ης, ἴσον 70 ἡμέραι. Ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω πίπτει «εἰς τὰς ιγ' (13)» «Φεβρουαρίου»[4744], ἤτοι «ἡμέρας νς' (56)» «ἀπὸ τῆς πασχαλίου»[4745] Κυριακῆς. Διότι 9 ἡμέραι τοῦ Ἀπριλίου καὶ 31 ἡμέραι τοῦ Μαρτίου καὶ 16 ἡμέραι ἀπὸ 29ης Φεβρουαρίου ἕως 14ης Φεβρουα-

4743. Βαλσαμῶνος, Σ.Κ. 3, 492.
4744. Βαλσαμῶνος, αὐτόθι.
4745. Βαλσαμῶνος, αὐτόθι.

ρίου καὶ αὐτῆς ἴσον 56 ἡμέραι. Ἡ Κυριακὴ τῆς Τυρινῆς πίπτει τὴν 20ὴν Φεβρουαρίου, ἤτοι 49 ἡμέρας πρὸ τοῦ Πάσχα, καθ' ὅτι 9 ἡμέραι τοῦ Ἀπριλίου καὶ 31 ἡμέραι τοῦ Μαρτίου καὶ 9 ἡμέραι τοῦ Φεβρουαρίου ἀπὸ 29ης ἕως 21ης Φεβρουαρίου καὶ αὐτῆς, ἴσον 49 ἡμέραι. Ἡ δὲ Καθαρὰ Δευτέρα πίπτει τὴν 21ην Φεβρουαρίου, ἤτοι 1 ἡμέραν μετὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Τυρινῆς καὶ 48 ἡμέρας πρὸ τοῦ Πάσχα.

Παρομοίως εὑρίσκονται καὶ αἱ μετὰ τὸ Πάσχα κινηταὶ ἐτήσιαι ἑορταί. Ἡ ἑορτὴ τῆς Ἀναλήψεως τὴν 40ὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα καὶ αὐτῆς ὑπολογιζομένης, ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς ὁμοίως τὴν 50ὴν ἡμέραν ἀπὸ τοῦ Πάσχα, καὶ ἡ ἑορτὴ τῶν Ἁγίων Πάντων τὴν 57ην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ Πάσχα.

Ὑπάρχει ὅμως καὶ μέθοδος ἁπλουστέρα πρὸς καθορισμὸν τῆς ἡμερομηνίας τῶν ἀνωτέρω ἑορτῶν. Μετὰ τὴν εὕρεσιν τῆς ἡμέρας «τοῦ μηνός, καθ' ἣν» «γίνεται» τὸ χριστιανικὸν Πάσχα, γράφει ὁ Ματθαῖος Βλάσταρις, «προστίθει» εἰς τὴν ἡμερομηνίαν ταύτην «τρεῖς ἡμέρας ἑτέρας, τέσσαρας δέ», ἐὰν τὸ ἔτος εἶναι δίσεκτον, καὶ τὸ ἄθροισμα τούτων δηλοῖ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀπόκρεω. Καὶ ἐὰν μὲν «ὁ ἀριθμὸς» τοῦ ἀθροίσματος πίπτῃ «εἰς τὸν Μάρτιον», «ζήτει τὴν Ἀπόκρεω ἐν τῇ ἰσαρίθμῳ τοῦ Ἰανουαρίου ἡμέρᾳ». Ἐὰν δὲ ὁ ἀριθμὸς εὑρίσκηται «ἐν τῷ Ἀπριλίῳ», «σκόπει (ἀναζήτει) ταύτην ἐν τῷ Φεβρουαρίῳ»[4746].

Ὅταν π.χ. τὸ Πάσχα πίπτῃ «τὴν θ' (9ην) τοῦ Ἀπριλίου μηνός» καὶ τὸ ἔτος εἶναι δίσεκτον, «πρόσθες ἡμέρας δ' (4) καὶ εἰπέ, θ' (9) καὶ δ' (4)» ἴσον «ιγ' (13)». Ὥστε ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω «εἶναι» «εἰς τὰς ιγ' (13)» «Φεβρουαρίου»[4747]. Οὕτως, ὅταν τὸ Πάσχα πίπτῃ τὴν 22αν Μαρτίου, ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω εὑρίσκεται διὰ μὲν τὸ κοινὸν ἔτος τὴν 25ην Ἰανουαρίου, 22 σὺν 3 ἴσον 25, διὰ δὲ τὸ δίσεκτον ἔτος τὴν 26ην Ἰανουαρίου, 22 σὺν 4 ἴσον 26. Ὅταν δὲ τὸ Πάσχα πίπτῃ τὴν 25ην Ἀπριλίου, ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω εὑρίσκεται διὰ μὲν τὸ κοινὸν ἔτος τὴν 28ην Φεβρουαρίου, 25 σὺν 3 ἴσον 28, διὰ δὲ τὸ δίσεκτον ἔτος τὴν 29ην Φεβρουαρίου, 25 σὺν 4 ἴσον 29. Προσέτι, ἐὰν τὸ Πάσχα πίπτῃ τὴν 29ην Μαρτίου, ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω εὑρίσκεται διὰ μὲν τὸ κοινὸν ἔτος τὴν 1ην Ἀπριλίου, 29 Μαρτίου σὺν 3 ἴσον 1 Ἀπριλίου, διὰ δὲ τὸ δίσεκτον ἔτος τὴν 2αν Ἀπριλίου, 29 Μαρτίου σὺν 4 ἴσον 2 Ἀπριλίου.

Ἀκολούθως, βάσει τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀπόκερω, εὑρίσκονται εὐχερῶς αἱ ἄλλαι προθεσμίαι. Ἡ ἀρχὴ τοῦ Τριῳδίου 14 ἡμέρας πρὸ τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀπόκρεω, ἡ Κυριακὴ τῆς Τυρινῆς 7 ἡμέρας μετὰ

4746. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 418. 4747. Βαλσαμῶνος, Σ.Κ. 3, 492.

τὴν Κυριακὴν τῆς Ἀπόκρεω καὶ ἡ Καθαρὰ Δευτέρα 8 ἡμέρας μετὰ πάλιν τὴν Κυριακὴν τῆς Ἀπόκρεω. Ἐὰν π.χ. ἡ Ἀπόκρεως πίπτῃ τὴν 13ην Φεβρουαρίου, τὸ Τριῴδιον ἄρχεται τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου, καθ' ὅτι 13 Φεβρουαρίου πλὴν 14 ἴσον 30 Ἰανουαρίου. Ἀκολούθως, ἡ Κυριακὴ τῆς Τυρινῆς πίπτει τὴν 20ὴν Φεβρουαρίου, 13 Φεβρουαρίου σὺν 7 ἴσον 20 Φεβρουαρίου, ἡ δὲ Καθαρὰ Δευτέρα πίπτει τὴν 21ην Φεβρουαρίου, 13 Φεβρουαρίου σὺν 8 ἴσον 21 Φεβρουαρίου.

Εὐαγγέλια, Ἀπόστολοι, ἦχοι κ. λ. π. Βάσει τοῦ Πάσχα εὑρίσκονται καὶ τὰ Εὐαγγέλια καὶ οἱ Ἀπόστολοι τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν ἑβδομάδων. Διότι αἱ Κυριακαί, καὶ τοῦ Τριῳδίου καὶ τοῦ Πεντηκοσταρίου καὶ τῶν λοιπῶν ἑβδομάδων τοῦ ἔτους, ρυθμίζονται ἑορταστικῶς κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ἀναστάσεως, τινὲς δὲ μόνον κατ' ἀκινήτους ἑορτάς. Ὡς εἶναι π.χ. ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων, περὶ ἧς κατωτέρω. Τὰ αὐτὰ ἰσχύουσι καὶ περὶ τῶν ἕνδεκα ἑωθινῶν Εὐαγγελίων, τῶν ἕνδεκα ἀναστασίμων ἐξαποστειλαρίων, τῶν ἕνδεκα ἑωθινῶν δοξαστικῶν καὶ τῶν ὀκτὼ ἤχων τῆς Παρακλητικῆς[4748].

Νηστεία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ὡς ἡ νηστεία τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, οὕτω καὶ ἡ νηστεία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ρυθμίζεται χρονικῶς βάσει τοῦ Πάσχα. Διὸ ὑφίσταται σχετικὴ μέθοδος εὑρέσεως καὶ τῆς νηστείας ταύτης. Ἡ νηστεία αὕτη ὠνομάσθη τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, διότι παλαιότερον οὕτως ἐκαλεῖτο «παρά τισι»[4749]. Συνεκδοχικῶς καὶ ἡ Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων ἐλέγετο καὶ Κυριακὴ «τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων»[4750]. Ἡ νηστεία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς Δευτέρας μετὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων ἕως τῆς 28ης Ἰουνίου, παραμονῆς τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου[4751]. Ἐπειδὴ ἡ Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων κυμαίνεται ἀπὸ 17ης Μαΐου μέχρι 20ῆς Ἰουνίου, ἡ νηστεία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐκτείνεται κατὰ τὸ μέγιστον ἀπὸ 18ης Μαΐου καὶ αὐτῆς μέχρις 28ης Ἰουνίου καὶ αὐτῆς, ἤτοι ἐπὶ 42 ἡμέρας, καὶ κατὰ τὸ ἔλαττον ἀπὸ 21ης Ἰουνίου καὶ αὐτῆς μέχρι 28ης Ἰουνίου καὶ αὐτῆς, ἤγουν ἐπὶ 8 ἡμέρας. Ἀπὸ 22ας Μαρτίου καὶ αὐτῆς, ἤτοι ἀπὸ τῆς κατωτέρας ἡμερομηνίας τοῦ Πάσχα, μέχρι τῆς 17ης Μαΐου ἀριθμοῦνται 57 ἡμέραι. Ἐπίσης ἀπὸ 3ης Μαΐου καὶ αὐτῆς μέχρι 28ης Ἰουνίου, παραμονῆς τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Ἀποστό-

4748. «Παρακλητικῆς».
4749 Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1696.
4750. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1305.
4751. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα».

λων Πέτρου καὶ Παύλου καὶ τελευταίας ἡμέρας τῆς νηστείας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἀριθμοῦνται πάλιν 57 ἡμέραι[4752]. Διὸ ἡ νηστεία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων αὐξομειοῦται ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως τοῦ Πάσχα ἐκ τῆς 3ης Μαΐου. Οὕτως τὰς ἡμέρας τῆς νηστείας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων εὑρίσκομεν εὐχερῶς ὡς ἀκολούθως. Εὑρόντες τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ Πάσχα καὶ «ἀριθμήσαντες ὅσαι ἡμέραι εἰσὶν ἀπ' αὐτῆς ἄχρι καὶ τῆς τοῦ Μαΐου τρίτης»[4753], ἔχομεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν τῆς ἐν λόγῳ νηστείας. Ὅταν π.χ. τὸ Πάσχα πίπτῃ τὴν 22αν Μαρτίου, αἱ ἡμέραι τῆς νηστείας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων εἶναι 42. Διότι 9 ἡμέραι τοῦ Μαρτίου, μετὰ τὴν 22αν, καὶ 30 ἡμέραι τοῦ Ἀπριλίου καὶ 3 ἡμέραι τοῦ Μαΐου ἴσον 42 ἡμέραι. Ὅτε τὸ Πάσχα πίπτει τὴν 25ην Ἀπριλίου, αἱ ἡμέραι τῆς νηστείας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων εἶναι 8, καθ' ὅτι 5 ἡμέραι τοῦ Ἀπριλίου, μετὰ τὴν 25ην, καὶ 3 ἡμέραι τοῦ Μαΐου ἴσον 8 ἡμέραι.

β') ΑΚΙΝΗΤΟΙ ΕΟΡΤΑΙ ΚΑΙ ΠΑΣΧΑ

Ὡς προελέχθη, πρὸς τὸ Πάσχα σχετίζονται χρονικῶς, ὄχι μόνον αἱ κινηταὶ ἑορταί, ἀλλὰ καὶ ἀκίνητοι ἑορταὶ τοῦ ἑορτολογίου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Π ά σ χ α κ α ὶ ἑ ο ρ τ ὴ τ ῆ ς Σ υ λ λ ή ψ ε ω ς τ ο ῦ Π ρ ο δ ρ ό μ ο υ». «Ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου» «ἐγένετο Ἰωάννης» ὁ Πρόδρομος[4754]. Ἑορτάζεται δὲ ἡ Σύλληψις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου τὴν 23ην Σεπτεμβρίου (ἰ. ἀ. σ. 226). Αὕτη ἡ ἑορτὴ σχετίζεται χρονικῶς πρὸς τὸ νομικὸν καὶ καινὸν Πάσχα ὡς ἀκολούθως.

Τὸ πρόβατον τοῦ νομικοῦ Πάσχα ἐλαμβάνετο κατ' οἶκον τὴν 10ην τοῦ μηνὸς σελήνης Νισάν. Ἐθύετο τὴν 14ην Νισάν, καὶ ἀπὸ τῆς ἑπομένης ἡμέρας ἑωρτάζετο ἐπὶ ἑπταήμερον ἡ ἑορτὴ τῶν Ἀζύμων, ἤτοι ἀπὸ τῆς 15ης μέχρι τῆς 21ης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς (ἰ. ἀ. σ. 166 - 167). Τὸ χριστιανικὸν Πάσχα οὐδέποτε τελεῖται τὴν 14ην Νισάν. Ἡ Κυριακὴ ὅμως τῆς Ἀναστάσεως τοῦ καινοῦ Πάσχα πίπτει πάντοτε ἐντὸς τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν τῆς παλαιᾶς ἑορτῆς τῶν Ἀζύμων. Οὕτω, κατὰ τὸ ἡμερολόγιον τῆς Γραφῆς, κατωτάτη ἡμέρα, καθ' ἣν ἑορτάζεται τὸ καινὸν Πάσχα εἶναι ἡ 15η Νισὰν καὶ ἀνωτάτη ἡ 21η Νισὰν (ἰ. ἀ. σ. 438). Γνωστὸν δὲ ὅτι Πάσχα νομικὸν ἐλέγετο, οὐχὶ μόνον ἡ 14η Νισάν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἑορτὴ τῶν Ἀζύμων (ἰ. ἀ. σ. 298).

4752. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1305 - 1308.
4753. Ἰσαὰκ Μοναχοῦ, PG. 19, 1308.
4754. Μάρκ. α' 1, 4.

Κατὰ ταῦτα, τελευταία ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τοῦ νομικοῦ Πάσχα καὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ χριστιανικοῦ Πάσχα εἶναι ἡ 21η Νισάν. Προσέτι, ἡ ἐσχάτη ἐκ τῶν τριῶν ἑορτῶν τοῦ παλαιοῦ νόμου, ἡ ἑορτὴ τῆς Σκηνοπηγίας, ἐτελεῖτο ἓξ μῆνας μετὰ τὴν πρώτην ἑορτήν, ἤτοι τὸ νομικὸν Πάσχα, ἤγουν κατὰ τὸν ἕβδομον σεληνιακὸν μῆνα Τισρί. Ἡ 10η τοῦ ἑβδόμου τούτου μηνὸς ἦτο ἡ ἡμέρα τοῦ Ἐξιλασμοῦ, ἡ 15η ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ὀκταημέρου ἑορτῆς τῆς Σκηνοπηγίας καὶ ἡ 22α ἡ ἐσχάτη ἢ ἐξόδιος ἡμέρα τῆς αὐτῆς ἑορτῆς. Δηλαδή, ἐνῷ ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς πρώτης μεγάλης ἑορτῆς, ἤτοι τοῦ νομικοῦ Πάσχα,ἔπιπτε τὴν 21ην τοῦ πρώτου μηνὸς Νισάν, ἡ ἐξόδιος ἡμέρα τῆς ἐσχάτης ἑορτῆς, ἤτοι τῆς Σκηνοπηγίας, ἔπιπτεν ἓξ μῆνας καὶ μίαν ἐπὶ πλέον ἡμέραν μετά, δηλαδὴ τὴν 22αν τοῦ ἑβδόμου μηνὸς τῆς σελήνης (ἰ. ἀ. σ. 173 - 175).

Ὁ πατὴρ τοῦ προφήτου ἁγίου Ἰωάννου Ζαχαρίας εὐηγγελίσθη τὴν γέννησιν τοῦ Προδρόμου τὴν 10ην τοῦ ἑβδόμου μηνὸς τῆς σελήνης, ἤτοι ἓξ ἀκριβῶς μῆνας ἀπὸ τῆς 10ης τοῦ πρώτου μηνὸς Νισάν, καθ' ἣν ἐλαμβάνετο τὸ πρόβατον τοῦ Πάσχα. Ἡ δὲ σύλληψις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἐγένετο τὴν 24ην τοῦ ἑβδόμου μηνὸς τῆς σελήνης[4755]. Δηλαδὴ ἓξ μῆνας καὶ τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν 21ην Νισάν. Διότι ἀπὸ 21ης Νισὰν μέχρι 21ης ἑβδόμου μηνὸς ἀριθμοῦνται μῆνες 6, καὶ ἀπὸ 21ης ἕως 24ης ἑβδόμου μηνὸς ἡμέραι 3. Οὕτω, κατὰ τὸ σεληνοηλιακὸν ἡμερολόγιον τῆς Παλαιᾶς, ἡ σύλληψις τοῦ Προδρόμου ἐγένετο ἓξ σεληνιακοὺς μῆνας καὶ τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὸ Πάσχα (ἰ. ἀ. σ. 225 - 226). Κατὰ τὸ ἰουλιανὸν ὅμως ἡμερολόγιον, ἡ σύλληψις ἐγένετο ἓξ μῆνας παρὰ τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὸ Πάσχα. Τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἡ 24 τοῦ ἑβδόμου μηνὸς τῆς σελήνης συνέπεσε, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Χρονικοῦ Πασχαλίου, τὴν 23ην Σεπτεμβρίου καὶ ἡ 21η τοῦ αὐτοῦ ἑβδόμου μηνὸς τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου[4756] (ἰ. ἀ. σ. 226). Οἱ ἓξ σεληνιακοὶ μῆνες ἀπὸ 21ης Νισὰν μέχρι 21ης ἑβδόμου μηνὸς ἔχουσιν 177 ἡμέρας, καθ' ὅτι 29,5 ἡμέραι ἑκάστου μηνὸς σελήνης ἐπὶ 6 μῆνας ἴσον 177 ἡμέραι. Οἱ 6 ὅμως ἡλιακοὶ μῆνες ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου ἔχουσιν 183 ἡμέρας, καθ' ὅτι 30 ἡμέραι τοῦ Ἀπριλίου καὶ 31 τοῦ Μαΐου καὶ 30 τοῦ Ἰουνίου καὶ 31 τοῦ Ἰουλίου καὶ 31 τοῦ Αὐγούστου καὶ 30 τοῦ Σεπτεμβρίου ἴσον ἡμέραι 183. Ἐκ τούτων συμπληροῦνται 177 ἡμέραι διὰ τῶν 6 σεληνιακῶν μηνῶν μέχρι τῆς 21ης ἑβδόμου μηνὸς σελήνης, ἢ τῆς 20ῆς Σεπτεμβρίου μηνός. Προσέτι καὶ ἕτεραι 3 ἡμέραι διὰ τῶν ἐπὶ πλέον ἡμερῶν ἀπὸ 21ης ἕως 24ης ἑβδόμου μηνὸς σελήνης, ἢ 20ῆς ἕως 23ης Σε-

4755. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 484.

4756. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 480.

πτεμβρίου. Οὕτω συμπληροῦνται συνολικῶς 180 ἡμέραι, καθ' ὅτι 177 σὺν 3 ἴσον 180, καὶ ὑπολείπονται ἡμέραι 3, διότι 183 ἡμέραι τῶν ἕξ ἡλιακῶν μηνῶν πλὴν αἱ 180 συμπληρωθεῖσαι ἡμέραι ἴσον 3 ἡμέραι. Λοιπὸν ἡ σύλληψις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἐγένετο ἕξ ἡλιακοὺς μῆνας παρὰ τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τοῦ Πάσχα.

Οὕτως ὁ χρόνος τῆς Παλαιᾶς συμπλέκεται μετὰ τοῦ χρόνου τῆς Καινῆς καὶ τὸ σεληνοηλιακὸν ἡμερολόγιον τῆς Γραφῆς συνδυάζεται μετὰ τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν μυστικὸν καὶ ἀπόρρητον θεῖον λόγον τῶν τριῶν ἡμερῶν[4757]. Τρεῖς ἡμέραι τῶν μηνῶν τῆς σελήνης εἰσέρχονται εἰς τοὺς μῆνας τοῦ ἡλίου. Καὶ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπὶ τρεῖς δεκαετηρίδας ἐπλήρωσε πᾶσαν δικαιοσύνην τοῦ παλαιοῦ νόμου (ἰ. ἀ. σ. 260). Ἐπὶ τρεῖς χρόνους ἀπὸ τῆς βαπτίσεως ὑπὸ τοῦ Προδρόμου εἰργάσθη σωτηρίαν καὶ ἐτελείωσεν αὐτὴν διὰ τοῦ Σταυροῦ ἐν μέσῳ τῆς γῆς (ἰ. ἀ. σ. 332). Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τοῦ σωτηρίου Πάθους τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἀνέστη τριήμερος καὶ ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τὴν καινὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα. Πάσχα δὲ λέγεται καὶ τὸ θεῖον Πάθος καὶ ἡ Ἀνάστασις[4758], πλεκόμενα ὁμοῦ ἐν τρισὶν ἡμέραις καὶ νοούμενα ὁμοῦ καὶ διακεκριμένως, κατὰ τὸν πνευματικὸν πάλιν λόγον τῶν τριῶν ἡμερῶν. Ἡ μὲν Ἀνάστασις τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὸ Πάθος, τὸ δὲ Πάθος τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς Ἀναστάσεως (ἰ. ἀ. σ. 346 - 348).

Ἄλλαι ἀκίνητοι ἑορταί. Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου ἐγένετο καὶ ἑορτάζεται ἕξ μῆνας ἀπὸ τῆς Συλλήψεως τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ἤτοι τὴν 25ην Μαρτίου (ἰ. ἀ. σ. 235 - 236). Ἀπὸ τῆς Συλλήψεως τοῦ Προδρόμου τῆς 23ης Σεπτεμβρίου, ἐὰν ὑπολογισθῇ καὶ αὐτὴ ἡ 23η, μέχρι τῆς 25ης Μαρτίου καὶ αὐτῆς, ἀριθμοῦνται 184 ἡμέραι. Διότι 8 ἡμέραι τοῦ Σεπτεμβρίου, 23η καὶ αὐτὴ καὶ 8 ἴσον ἡ 30ὴ Σεπτεμβρίου, καὶ 31 ἡμέραι τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ 30 τοῦ Νοεμβρίου καὶ 31 τοῦ Δεκεμβρίου καὶ 31 τοῦ Ἰανουαρίου καὶ 28 τοῦ Φεβρουαρίου καὶ 25 τοῦ Μαρτίου ἴσον 184 ἡμέραι. Ἀλλὰ αἱ 184 ἡμέραι πλεονάζουσι τῶν ἕξ σεληνιακῶν μηνῶν κατὰ 7 ἡμέρας. Διότι 6 σεληνιακοὶ μῆνες ἐπὶ 29,5 ἡμέρας ἑκάστου μηνὸς ἴσον 177 ἡμέραι, καὶ 7 ἡμέραι ἴσον 184. Συνεπῶς τὸ «ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ»[4759] «καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν»[4760] τῆς Ἁγίας Γραφῆς δὲν δύνανται ἵνα ἀναφέρωνται εἰς ἕξ σεληνιακοὺς μῆνας, καθ' ὅτι τότε ἦτο ἕβδομος μὴν σελήνης. Διὸ οἱ ἕξ μῆνες ἀπὸ τῆς 23ης Σεπτεμβρίου

4757. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 613.
4758. Χρον. Πασχάλ. PG. 92, 553.
4759. Λουκ. α' 26.
4760. Λουκ. α' 36.

μέχρι τῆς 25ης Μαρτίου εἶναι ἡλιακοὶ μῆνες τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. Διότι 5 μῆνες ὁ Ὀκτώβριος, Νοέμβριος, Δεκέμβριος, Ἰανουάριος καὶ Φεβρουάριος καὶ 33 ἡμέραι, αἱ 8 ἡμέραι τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ 25 ἡμέραι τοῦ Μαρτίου, ἴσον 6 μῆνες, ἐξ ὧν 4 τῶν 31 ἡμερῶν, ὁ Ὀκτώβριος, Δεκέμβριος, Ἰανουάριος καὶ Μάρτιος, καὶ 2 τῶν 30 ἡμερῶν, ὁ Νοέμβριος καὶ Φεβρουάριος. Λέγομεν καὶ Φεβρουάριος, διότι, συμπληρούμενος οὗτος διὰ 2 ἐκ τῶν 33 ἡμερῶν, δύναται ἵνα ὑπολογισθῇ ὡς μὴν τῶν 30 ἡμερῶν, ὁ δὲ μὴν Μάρτιος τῶν 31 ἡμερῶν, 33 πλὴν 2 ἴσον 31. Προσέτι, ἐνῷ ἡ Σύλληψις τοῦ Προδρόμου πίπτει τὴν 23ην Σεπτεμβρίου, ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου ἀνέρχεται εἰς τὴν 25ην Μαρτίου, διότι παρεμβάλλεται ὁ Φεβρουάριος ἔχων 28 ἡμέρας, ἀντὶ τῶν 30 τοῦ πλήρους μηνός. Ἐὰν καὶ ὁ Φεβρουάριος εἶχε 30 ἡμέρας, ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου θὰ ἔπιπτε ἐπίσης τὴν 23ην τοῦ μηνός, ὡς καὶ ἡ Σύλληψις τοῦ Προδρόμου.

Ἡ Γέννησις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδόμου ἐγένετο καὶ ἑορτάζεται τὴν 24ην Ἰουνίου, ἤτοι ἐννέα ἡλιακοὺς μῆνας τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου μετὰ τὴν 23ην Σεπτεμβρίου (ἰ. ἀ. σ. 228). Διότι ὀκτὼ μῆνες ὁ Οκτώβριος, Νοέμβριος, Δεκέμβριος, Ἰανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος, Ἀπρίλιος καὶ Μάϊος, καὶ εἷς ὁ Ἰούνιος, συμπληρούμενος ἐκ τῶν 8 ἡμερῶν τοῦ Σεπτεμβρίου, ἴσον ἐννέα μῆνες. 24 ἡμέραι τοῦ Ἰουνίου καὶ 8 ἡμέραι τοῦ Σεπτεμβρίου, ἀπὸ 23ης καὶ αὐτῆς ἕως 30ῆς, ἴσον 32 ἡμέραι. 32 ἡμέραι, πλὴν 2 πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ Φεβρουαρίου, ἴσον αἱ 30 ἡμέραι τοῦ πλήρους μηνὸς Ἰουνίου.

Ἡ Γέννησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο καὶ ἑορτάζεται τὴν 25ην Δεκεμβρίου. Δηλαδὴ ἐννέα ἡλιακοὺς μῆνας τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, 4 τῶν 30 καὶ 5 τῶν 31 ἡμερῶν, ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου τῆς 25ης Μαρτίου. Διότι ὀκτὼ μῆνες, ἤτοι ὁ Ἀπρίλιος τῶν 30 ἡμερῶν, ὁ Μάϊος τῶν 31, ὁ Ἰούνιος τῶν 30, ὁ Ἰούλιος τῶν 31, ὁ Αὔγουστος τῶν 31, ὁ Σεπτέμβριος τῶν 30, ὁ Ὀκτώβριος τῶν 31 καὶ ὁ Νοέμβριος τῶν 30, καὶ ἐπὶ πλέον εἷς ὁ Δεκέμβριος τῶν 31 ἡμερῶν συμπληρούμενος διὰ τῶν 6 ἡμερῶν τοῦ Μαρτίου, 31 Μαρτίου πλὴν 25 ἴσον 6, καὶ 25 Δεκεμβρίου σὺν 6 ἴσον 31, ἴσον συνολικῶς ἐννέα μῆνες (ἰ. ἀ. σ. 242). Οὕτως ἡ μεγάλη καὶ βασικὴ ἀκίνητος ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων ἑορτάζεται ἐννέα μῆνας μετὰ τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου. Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου ἑορτάζεται ἓξ μῆνας μετὰ τὴν Σύλληψιν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ἡ δὲ Σύλληψις τοῦ Προδρόμου ἐγένετο ἓξ μῆνας μετὰ τὸ Πάσχα.

Δηλαδὴ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη 21 μῆνας με-

τὰ τὸ Πάσχα τοῦ ἔτους τοῦ εὐαγγελισμοῦ τοῦ δικαίου Ζαχαρίου. Οὕτω, κατὰ τοὺς δύο περίπου ἐνιαυτοὺς τῶν σωτηρίων τούτων γεγονότων, σχετίζεται χρονικῶς ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸ Πάσχα. Διὸ ὁ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων ὡρίσθη κατὰ χρονικὴν ἀκρίβειαν τὴν 25ην Δεκεμβρίου. Εἰς τὰ κατόπιν τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἔτη, ἡ ἀνωτέρω χρονικὴ σχέσις τῶν Χριστουγέννων τῆς 25ης Δεκεμβρίου καὶ τοῦ Πάσχα αὐξομειώνεται, κατὰ τὴν γνωστὴν καὶ νόμιμον διακίνησιν τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀναστάσεως. Δηλαδή, ἐντὸς τοῦ σταθεροῦ χρονικοῦ διαστήματος τῶν 35 ἡμερῶν (ἰ. ἀ. σ. 438). Οὕτως, ὅταν τὸ Πάσχα πίπτῃ τὴν 22αν Μαρτίου, τὰ Χριστούγεννα ἑορτάζονται 278 ἡμέρας μετά, ὅταν δὲ πίπτῃ τὴν 25ην Ἀπριλίου, τὰ Χριστούγεννα τελοῦνται μετὰ 244 ἡμέρας. Ἤτοι ἡ χρονικὴ ἀπόστασις τῶν Χριστουγέννων ἀπὸ τοῦ Πάσχα κυμαίνεται μεταξὺ 244 ἕως 278 ἡμερῶν. 278 δὲ πλὴν 243 ἴσον αἱ 35 ἡμέραι, καὶ προσθετικῶς 244 καὶ αὐτὴ σὺν 35 ἴσον αἱ 278 ἡμέραι.

Βάσει τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων, ὡρίσθη ἡ ἡμερομηνία ἄλλων ἀκινήτων ἑορτῶν, ὡς εἶναι «ἡ κατὰ σάρκα Περιτομὴ τοῦ Κυρίου»[4761], ἥτις ἑορτάζεται τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἀπὸ τῆς Γεννήσεως αὐτοῦ, ἤτοι τὴν 1ην Ἰανουαρίου (ἰ. ἀ. σ. 244 - 245), καὶ «ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Κυρίου», ἡ ἑορταζομένη τὴν 40ὴν ἡμέραν ἀπὸ τῶν Χριστουγέννων, ἤτοι τὴν 2αν Φεβρουαρίου[4762] (ἰ. ἀ. σ. 247). Προσέτι καὶ ἡ «Κυριακὴ πρὸ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως» καὶ ἡ πρὸ ταύτης «Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Προπατόρων»[4763] καίτοι εἶναι κινηταὶ ἑορταί, καὶ ἄλλαι ἑορταί.

γ΄) ΣΧΕΣΙΣ ΚΙΝΗΤΩΝ ΚΑΙ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

Εἰς ἁπάσας τὰς ἡμέρας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους τελοῦνται χριστιανικαὶ ἑορταί. Αὗται διακρίνονται ὄχι μόνον χρονικῶς εἰς «κινητὰς καὶ ἀκινήτους», ἀλλὰ καὶ προσωπικῶς «εἰς δεσποτικάς, θεομητορικὰς καὶ ἑορτὰς» ἄλλων «Ἁγίων»([106]). Κοινὸν ἑορτολογικὸν γνώρισμα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἑορτῶν εἶναι, βεβαίως, τὰ ἀναγινωσκόμενα «Εὐαγγέλια». Δηλαδὴ αἱ περικοπαὶ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων «κατὰ Ματθαῖον», «κατὰ Μᾶρκον», «κατὰ Λουκᾶν» καὶ «Κατὰ Ἰωάννην», αἵτινες ἀκολουθοῦνται ὑπὸ τῶν σχετικῶν περικοπῶν τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων. Διὸ ἡ τάξις καὶ ὁ συνδυασμὸς τῶν «Εὐαγγελίων» τούτων ἐκφράζει τὴν σχέσιν τῶν ἀκινήτων καὶ κινητῶν ἑορτῶν.

4761. Μηναίου Ἰανουαρίου.
4762. Μηναίου Φεβρουαρίου.
4763. Μηναίου Δεκεμβρίου.

Ἡ τάξις τῶν «Εὐαγγελίων». Ὑπάρχουσι δύο σειραὶ ἢ κύκλοι «Εὐαγγελίων», τῶν κινητῶν ἑορτῶν καὶ τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν. «Ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῆς κατὰ σειρὰν» τῶν Κυριακῶν «ἀναγνώσεως τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων», «ὑπάρχει» καὶ ὁ κύκλος, «διὰ τοῦ ὁποίου καθορίζονται αἱ ὡρισμέναι περικοπαὶ» τῶν ἀκινήτων «ἑορτῶν καὶ τῆς μνήμης τῶν Ἁγίων» (107). «Διὰ τῶν παλαιῶν Τυπικῶν καθωρίζετο, ὅπως, τυχούσης, εἴτε ἐν Κυριακῇ εἴτε ἐν καθημερινῇ, μνήμης Ἁγίου, ἔχοντος ἐν τῇ Θείᾳ Λειτουργίᾳ Εὐαγγέλιον, ἀναγινώσκωνται ἐν αὐτῇ δύο Εὐαγγέλια, τὸ τῆς Κυριακῆς ἢ τῆς ἡμέρας» «καὶ τὸ τοῦ Ἁγίου». «Διὰ τῶν νεωτέρων Τυπικῶν (Κωνσταντίνου, 1838 καὶ Γ. Βιολάκη, 1888), καθιερώθη ἡ ἀνάγνωσις ἑνὸς μόνον Εὐαγγελίου ἐν τῇ Θ. Λειτουργίᾳ» (108), κατὰ τὴν τάξιν τοῦ Τυπικοῦ. Πλὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει καὶ ἀλλαχοῦ ἀναγινώσκονται δύο Εὐαγγέλια. Ὁ κύκλος τῶν «Εὐαγγελίων» τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν ἀκολουθεῖ τὴν σειρὰν τῶν ἡμερομηνιῶν τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους. Ὁ κύκλος τῶν «Εὐαγγελίων» τῆς τάξεως τῶν Κυριακῶν ἔχει ὡς ἀκολούθως.

Τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον ἀναγινώσκεται ἐντὸς ἑπτὰ ἑβδομάδων, «ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα καὶ λῆγον» τὴν Κυριακὴν «τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς, χωρὶς ἡμερῶν τριῶν»[4764]. Δηλαδή, τῆς Τρίτης τῆς Διακαινησίμου, τῆς Κυριακῆς τῶν Μυροφόρων καὶ τῆς Πέμπτης τῆς Ἀναλήψεως[4765]. Ἔστω γνωστόν, ὅτι ἑκάστη ἑβδομὰς τῆς Πεντηκοστῆς ὑπολογίζεται ἀπὸ τῆς Κυριακῆς. Τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον ἀναγινώσκεται «ἀπὸ τῆς Δευτέρας τῆς μετὰ τὴν Πεντηκοστήν, ἤγουν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἄχρι τῆς μετὰ τὴν Ὕψωσιν» τοῦ Τιμίου Σταυροῦ «Παρασκευῆς», ἐντὸς δέκα ἑπτὰ ἑβδομάδων. Ἐν προκειμένῳ ἡ ἑβδομὰς λογίζεται ἀπὸ Δευτέρας μέχρι Κυριακῆς. Ἀπὸ τῆς δωδεκάτης ὅμως ἑβδομάδος τοῦ Ματθαίου, «ἀναγινώσκεται τὸ κατὰ Μᾶρκον Εὐαγγέλιον ἐν ταῖς πέντε ἡμέραις», ἤτοι Δευτέρᾳ, Τρίτῃ, Τετάρτῃ, Πέμπτῃ καὶ Παρασκευῇ. «Ἐν δὲ τοῖς Σάββασι καὶ ταῖς Κυριακαῖς πάλιν ὁ Ματθαῖος, ἄχρι τῶν ιζ΄ (17) ἑβδομάδων». «Ἡ δὲ ιζ΄ (17η) ἑβδομὰς οὐκ ἔχει» Εὐαγγέλια καθημερινῶν, διότι σπανίως ἀναγινώσκεται. Ὅτε δὲ ἀναγινώσκεται, «ἀναποδίζειν δεῖ ὄπισθεν», ὅπως ἀναγινώσκῃ τις, «ὅθεν θέλει»[4766]. Τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον «ἄρχεται ἀπὸ τῆς μετὰ τὴν Ὕψωσιν Δευτέρας» καὶ λήγει τὴν Κυριακὴν «τοῦ Ἀσώτου»[4767], ἤτοι μετὰ δέκα ἑπτὰ πάλιν ἑβδομάδας[4768]. Ἀλλὰ ἀπὸ «τῆς Δευτέρας τῆς ιγ΄ (13ης) ἑβδομάδος ἀνα-

4764. «Εὐαγγέλιον», ἐκδ. Ἱ. Μ. Μεταμορφώσεως, Ἀθῆναι 1975, σ. 3.
4765. «Εὐαγγέλιον», ἔνθ' ἀνωτ., σ. γ΄.
4766. «Εὐαγγέλιον», ἔνθ' ἀνωτ., σ. 3.
4767. «Εὐαγγέλιον», αὐτόθι.
4768. «Εὐαγγέλιον», ἔνθ' ἀνωτ., σ. δ΄ - ε΄.

γινώσκεται ἐν ταῖς πέντε ἡμέραις τῆς ἑβδομάδος τὸ κατὰ Μᾶρκον» «Εὐαγγέλιον». «Ἐν δὲ τοῖς Σάββασι καὶ ταῖς Κυριακαῖς πάλιν τὸ κατὰ Λουκᾶν»[4769]. Τὸ δὲ κατὰ Μᾶρκον Εὐαγγέλιον ἀναγινώσκεται «μεταξὺ τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Λουκᾶ» κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Τὸ δὲ ὑπόλοιπον «κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν» ἐντὸς πέντε ἑβδομάδων, «ἤγουν ἐν πέντε Σάββασι καὶ πέντε Κυριακαῖς»[4770]. Δηλαδὴ ἀπὸ τῆς Α΄ Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν μέχρι καὶ τῆς Ε΄ Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν[4771].

Ὡς προελέχθη, ἡ Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων διακινεῖται, ἀναλόγως τῆς κινήσεως τοῦ Πάσχα, ἀπὸ 17ης Μαΐου μέχρις 20ῆς Ἰουνίου (ἰ. ἀ. σ. 472). Διὸ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πάντων ἕως τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τῆς 14ης Σεπτεμβρίου αὐξομειώνεται ἀναλόγως. Ἕνεκα τούτου, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, τὰ «Εὐαγγέλια» τοῦ Ματθαίου αὐξομειώνονται καὶ ταῦτα ἀπὸ δώδεκα ἕως δέκα ἑπτά, ἀφαιρούμενα ἐκ τοῦ τέλους. Οὕτως, ὅτε τὸ Πάσχα πίπτει τὴν 22αν Μαρτίου, τὰ Εὐαγγέλια τῶν Κυριακῶν τοῦ Ματθαίου ἀνέρχονται εἰς δέκα ἑπτά[4772]. Ὅταν ὅμως τὸ Πάσχα τελῆται τὴν 25ην Ἀπριλίου, ταῦτα κατέρχονται εἰς δώδεκα, ἤτοι μειώνονται ἐκ τοῦ τέλους κατὰ πέντε[4773]. Δηλαδὴ ἰσαρίθμως πρὸς τὰς μειουμένας πέντε ἑβδομάδας τῶν 35 ἡμερῶν διακινήσεως τοῦ Πάσχα, καθ' ὅτι 5 ἑβδομάδες ἐπὶ 7 ἡμέρας ἑκάστη ἴσον 35 (ἰ. ἀ. σ. 438). Εὐαγγέλια τοῦ Λουκᾶ ἀναγινώσκονται σταθερῶς κατὰ Κυριακάς, ἀπὸ τῆς Κυριακῆς, ἥτις ἀκολουθεῖ τὴν Κυριακὴν μετὰ τὴν Ὕψωσιν, μέχρι τῆς Κυριακῆς, ἥτις προηγεῖται τῆς Κυριακῆς πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως. Εἶναι δὲ τὰ Εὐαγγέλια ταῦτα δώδεκα, ἤτοι ἰσάριθμα πρὸς τὰς Κυριακὰς τῆς περιόδου ταύτης. Οὕτω κατὰ τὰς δώδεκα ταύτας Κυριακὰς ἀναγινώσκονται, ἐκ τῶν 15 Εὐαγγελίων τοῦ Λουκᾶ, τὰ 13 πρῶτα, πλὴν τοῦ ιϐ΄ (12ου)[4774]. Τὰ ἐναπομένοντα ιϐ΄ (12ον), ιδ΄ (14ον) καὶ ιε΄ (15ον) ἀναγινώσκονται μετὰ τὴν μετὰ τὰ Φῶτα Κυριακήν, κατὰ περίστασιν, ὡς κατωτέρω.

Ὡς πρὸς τὰς Κυριακὰς τοῦ Ματθαίου, ἡ «ιζ΄ (17η) Κυριακή», «ἤγουν τῆς Χαναναίας», ἀναγινώσκεται ἐν τῇ τάξει αὐτῆς μόνον, ὅτε τὸ προηγούμενον «Πάσχα» «γίνεται» «εἰς τὰς κϐ ΄(22) τοῦ Μαρτίου μηνός». Ἄλλως «καταλιμπάνεται (καταλείπεται) καὶ ἀναγινώσκεται εἰς τὰς Κυριακὰς τοῦ Λουκᾶ πρὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου», ἐὰν «λείψῃ ὁ Λουκᾶς». Μετ' αὐτῆς δὲ ἀναγινώ-

4769. «Εὐαγγέλιον», ἔνθ' ἀνωτ., σ. 3.
4770. «Εὐαγγέλιον», αὐτόθι.
4771. «Εὐαγγέλιον», ἔνθ' ἀνωτ., σ. ε΄.
4772. «Εὐαγγέλιον», ἔνθ, ἀνωτ., σ. 7.
4773. «Εὐαγγέλιον», ἔνθ' ἀνωτ., σ. 41.
4774. «Εὐαγγέλιον», ἔνθ' ἀνωτ., σ. 741.

σκονται καὶ αἱ πέντε ἡμέραι «τοῦ κατὰ Μᾶρκον Εὐαγγελίου τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος»[4775], κατὰ τὰ ἀνωτέρω.

Ὅτε «τὸ ἐρχόμενον Πάσχα γίνεται εἰς τὰς κβ΄ (22)» ἕως καὶ «κδ΄ (24) τοῦ Μαρτίου μηνός, καὶ τὸ ἔτος εἶναι κοινόν, Κυριακὴ μετὰ τὰ Φῶτα οὐ γίνεται, διότι ἔφθασε τὸ Τριῴδιον». Τότε ἡ Κυριακὴ ἐνάρξεως τοῦ Τριῳδίου, ἤτοι τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου, πίπτει ἀπὸ 11 - 13 Ἰανουαρίου, ἡ δὲ 6η Ἰανουαρίου, καθ' ἣν ἡ ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων ἢ Φώτων, πρὸ 5 - 7 ἡμερῶν, ἤγουν ἀπὸ Τρίτης ἕως Κυριακῆς. Διὸ μεταξὺ τῶν Φώτων καὶ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Τριῳδίου οὐδεμία Κυριακὴ μεσολαβεῖ. Τότε «τὸ Εὐαγγέλιον τῆς μετὰ τὰ Φῶτα Κυριακῆς ἀναγινώσκεται εἰς τὰς ζ΄ (7) τοῦ Ἰανουαρίου μηνός». Ὅτε τὸ Πάσχα τελεῖται «εἰς τὰς κε΄ (25)» ἕως καὶ «λα΄ (31)» Μαρτίου «μηνός, γίνεται μόνον ἡ μετὰ τὰ Φῶτα Κυριακή, καὶ μετ' αὐτὴν ἄρχεται τὸ Τριῴδιον». Ἐὰν τὸ Πάσχα πίπτῃ ἀπὸ 1ης ἕως καὶ 7ης Ἀπριλίου, τότε «γίνεται μία ἑβδομὰς ἀνὰ μέσον τῆς μετὰ τὰ Φῶτα Κυριακῆς καὶ τοῦ Τριῳδίου καὶ εἰς αὐτὴν ἀναγινώσκεται τὸ ιε΄ (15ον) τοῦ Λουκᾶ». Ἐὰν τὸ Πάσχα ἑορτάζηται ἀπὸ 8ης ἕως καὶ 14ης Ἀπριλίου, τότε «γίνονται δύο ἑβδομάδες ἀνὰ μέσον τῆς μετὰ τὰ Φῶτα Κυριακῆς καὶ τοῦ Τριῳδίου», καθ' ἃς ἀναγινώσκονται κατὰ σειρὰν τὰ ιβ΄ (12ον) καὶ ιε΄ (15ον) Εὐαγγέλια τοῦ Λουκᾶ. «Εἰ δὲ γίνεται τὸ Πάσχα εἰς τὰς ιε΄ (15) τοῦ Ἀπριλίου καὶ ἕως τῆς κα΄ (21)», τότε μεσολαβοῦσι «τῆς μετὰ τὰ Φῶτα Κυριακῆς καὶ τοῦ Τριῳδίου ἑβδομάδες τρεῖς, καὶ ἀναγινώσκεται μετὰ τὴν μετὰ τὰ Φῶτα Κυριακὴν πρῶτον» τὸ ιβ΄ (12ον) «τοῦ Λουκᾶ, δεύτερον τὸ ιε΄ (15ον) τοῦ Λουκᾶ» καὶ «τρίτον τὸ ιζ΄ (17ον) τοῦ Ματθαίου». Ἐὰν δὲ τὸ Πάσχα πίπτῃ εἰς τὰς 22 ἕως καὶ 25 Ἀπριλίου, τότε μεσολαβοῦσι «τῆς μετὰ τὰ Φῶτα Κυριακῆς καὶ τοῦ Τριῳδίου ἑβδομάδες τέσσαρες, καὶ ἀναγινώσκεται, μετὰ τὴν μετὰ τὰ Φῶτα Κυριακήν, πρῶτον τὸ ιβ΄ (12ον) τοῦ Λουκᾶ, δεύτερον τὸ ιδ΄ (14ον) καὶ μετ' αὐτὸ τὸ ιε΄ (15ον), ἔπειτα τὸ ιζ΄ (17ον) τοῦ Ματθαίου. Εἰ δὲ καὶ τὸ ιδ΄ τοῦ Λουκᾶ προανεγνώσθη», τότε «μετὰ τὸ ιβ΄ τοῦ Λουκᾶ» ἀναγινώσκεται «τὸ ιε΄, ἔπειτα τὸ ιστ΄ (16ον) τοῦ Ματθαίου καὶ μετ' αὐτὸ τὸ ιζ΄» τοῦ Ματθαίου. Προσέτι, ὅταν μεταξὺ τῶν δύο Πάσχα, τοῦ προηγουμένου καὶ τοῦ ἑπομένου μεσολαβῇ ἡ δίσεκτος ἡμέρα τῆς 29ης Φεβρουαρίου, τότε αἱ ἀνωτέρω ἡμερομηνίαι ἀνέρχονται κατὰ μίαν ἡμέραν καὶ λογίζονται οὕτως. Ἡ 24η Μαρτίου ὡς ἡ 25η, ἡ 31η Μαρτίου ὡς ἡ 1η Ἀπριλίου, ἡ 7η Ἀπριλίου ὡς ἡ 8η, ἡ 14η ὡς ἡ 15η, καὶ ἡ 21η ὡς ἡ 22α[4776]. Ἀνωτέρω ἐμνημονεύθησαν 15 «Εὐαγγέλια» τοῦ Λουκᾶ, καθ' ὅτι ἔτε-

4775. «Εὐαγγέλιον», ἔνθ' ἀνωτ., σ. 3.

4776. «Εὐαγγέλιον», ἔνθ' ἀνωτ., σ. 3.

ρα δύο ἀναγινώσκονται σταθερῶς τὴν Κυριακὴν τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου καὶ τὴν Κυριακὴν τοῦ Ἀσώτου.

Καὶ τὰ ἀναγνώσματα «Ἀπόστολοι» ἄρχονται ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα. Οὕτως, ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀναστάσεως ἀναγινώσκονται ἐν συνεχείᾳ οἱ «Ἀπόστολοι» τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων μέχρι καὶ τοῦ Σαββάτου τῆς Ζ΄ ἑβδομάδος τῆς Πεντηκοστῆς, ἤτοι ἕως τῆς παραμονῆς τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς[4777]. Τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς ἀναγινώσκεται τὸ σχετικὸν ἀνάγνωσμα πάλιν ἐκ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων. Ἀπὸ δὲ τῆς ἑπομένης ἡμέρας, ἤτοι τῆς Δευτέρας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀναγινώσκονται οἱ «Ἀπόστολοι» τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου μέχρι καὶ τοῦ Μ. Σαββάτου, κατὰ τὰς πλείστας καθημερινάς, μάλιστα μέχρι τῆς 31ης ἑβδομάδος, καὶ καθ' ἅπαντα τὰ Σάββατα καὶ τὰς Κυριακάς. Τὰ ἀποστολικὰ ταῦτα ἀναγνώσματα τοῦ Παύλου κατανέμονται εἰς 5 περιόδους μέχρι καὶ τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου. Προσέτι εἰς τὴν συνεχομένην Κυριακὴν τῶν Βαΐων καὶ τὴν ἀκολουθοῦσαν Μ. Ἑβδομάδα[4778]. Κατανέμονται ἐπίσης εἰς 35 ἑβδομάδας μέχρι τοῦ Σαββάτου τῆς ἑβδομάδος τοῦ Ἀσώτου, παραμονῆς τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀπόκρεω, ὡς καὶ εἰς 34 Κυριακάς, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον. Ἐν συνεχείᾳ ἀκολουθοῦσιν αἱ λοιπαὶ Κυριακαὶ καὶ ἑβδομάδες ἕως τῆς Μ. Ἑβδομάδος[4779], κατὰ τὸ «Τυπικὸν» περὶ «Ἀποστόλου». Ταῦτα δὲ διὰ τὰς κινητὰς ἑορτάς. Εἰς τὰς ἀκινήτους ἑορτὰς ἀναγινώσκονται «Ἀπόστολοι» ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης, τεταγμένοι κατὰ τὸ μηνολόγιον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, ἀπὸ 1ης Σεπτεμβρίου ἕως 31ης Αὐγούστου[4780], ὡς διαλαμβάνει τὸ λειτουργικὸν βιβλίον «Ἀπόστολος», ἢ τὸ «Τυπικὸν» «περὶ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελίου»[4781].

Τὰ ἑωθινὰ Εὐαγγέλια εἶναι ἕνδεκα καὶ ἀναγινώσκονται ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ Ὄρθρου τῆς Κυριακῆς (ἰ. ἀ. σ. 365). Ἑωθινὰ Εὐαγγέλια δὲν ἀναγινώσκονται κατὰ τὴν συνήθη τάξιν εἰς τέσσαρας Κυριακὰς τοῦ ἔτους. Τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων, καθ' ἣν οὐδὲν ἀναστάσιμον ψάλλεται καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἑωθινοῦ ἀναγινώσκεται Εὐαγγέλιον τῆς ἑορτῆς, τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα, καθ' ἣν τὸ ἑωθινὸν Εὐαγγέλιον ἀναγινώσκεται κατὰ τὴν τελετὴν τῆς Ἀναστάσεως, καὶ τὰς Κυριακὰς τοῦ Θωμᾶ καὶ τῆς Πεντηκοστῆς, καθ' ἃς ἀναγινώσκεται, οὐχὶ ἐντὸς τοῦ Ἱ. Βήματος, ὡς καὶ τὰ λοιπά, ἀλλὰ

4777. «Ἀπόστολος».
4778. «Ἀπόστολος».
4779. «Ἀπόστολος».
4780. «Ἀπόστολος».
4781. «Τυπικόν».

ἐν τῇ Ὡραίᾳ Πύλῃ, ὡς καὶ τὰ τῆς Θ. Λειτουργίας. Προσέτι, δὲν ἀναγινώσκεται ἑωθινὸν Εὐαγγέλιον εἰς τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων, τῶν Θεοφανείων, τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, ὅταν αὗται πέσωσιν ἐν Κυριακῇ. Κατὰ ταῦτα, ἑωθινὸν Εὐαγγέλιον ἐκ τῶν ἕνδεκα ἑωθινῶν Εὐαγγελίων δὲν ἀναγινώσκεται μόνον ἐν μιᾷ Κυριακῇ τοῦ ἔτους, ἤτοι τῶν Βαΐων.

Ἡ ἑορταστικὴ περίοδος τῆς Πεντηκοστῆς περιλαμβάνει ὀκτὼ Κυριακάς. Συνεπῶς αὗται ὑπολείπονται τῶν ἕνδεκα ἑωθινῶν Εὐαγγελίων κατὰ τρία. Μέχρις ὅμως καὶ τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς ἀναγινώσκονται, οὐχὶ μόνον ὀκτώ, ἀλλὰ ἐννέα ἑωθινά, καθ' ὅτι προστίθεται καὶ τὸ ἑωθινὸν Εὐαγγέλιον τῆς ἑορτῆς τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου. Ἔχουσι δὲ ταῦτα ὡς ἀκολούθως. Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα ἀναγινώσκεται τὸ Β' ἑωθινὸν Εὐαγγέλιον. Τὴν Β' Κυριακὴν ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἢ τοῦ Θωμᾶ τὸ Α' ἑωθινόν. Τὴν Γ' Κυριακὴν ἢ τῶν Μυροφόρων τὸ Δ'. Τὴν Δ' Κυριακὴν ἢ τοῦ Παραλύτου τὸ Ε'. Τὴν Ε' Κυριακὴν ἢ τῆς Σαμαρείτιδος τὸ Ζ'. Τὴν ΣΤ' Κυριακὴν ἢ τοῦ Τυφλοῦ τὸ Η'. Τὴν Πέμπτην τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου τὸ Γ'. Τὴν Ζ' Κυριακὴν ἢ τῶν Πατέρων τὸ Ι', καὶ τὴν Η' Κυριακὴν ἢ τῆς Πεντηκοστῆς τὸ Θ' ἑωθινόν. Τὴν δὲ Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων τὸ Α' ἑωθινὸν Εὐαγγέλιον[4782]. Οὕτω, κατὰ τὴν περίοδον τῆς Πεντηκοστῆς δὲν ἀναγινώσκονται τὰ ΣΤ' καὶ ΙΑ' δύο ἑωθινὰ Εὐαγγέλια. Τὰ ἑωθινὰ Εὐαγγέλια ἀναγινώσκονται ἐν συνεχεῖ σειρᾷ ἀνακυκλουμένων ἑνδεκάδων ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πάντων ἕως καὶ τῆς Ε' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν ἢ τῆς Ἁγίας Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας. Δηλαδή, τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων ἀναγινώσκεται τὸ Α' ἑωθινὸν καὶ τὴν Ε' Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν τὸ εἰς ὃ θὰ καταλήξῃ ἡ ἀλληλουχος τάξις αὐτῶν. Τὴν τάξιν τῶν ἑωθινῶν Εὐαγγελίων ἀκολουθοῦσι καὶ τὰ ἀναστάσιμα ἐξαποστειλάρια καὶ τὰ ἑωθινὰ ἰδιόμελα.

Ἡ τάξις τῶν ὀκτὼ ἤχων τῆς Παρακλητικῆς ἢ Ὀκτωήχου ἔχει πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς ἐκείνην τῶν ἑωθινῶν Εὐαγγελίων. Οἱ ἦχοι ἄρχονται ἀπὸ τοῦ Πάσχα. Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Πεντηκοσταρίου, χρησιμοποιοῦνται ἐν σειρᾷ ἅπαντες οἱ ἦχοι, πλὴν τοῦ πλ. γ' ἢ βαρέος. Οὕτω, τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα ἔχομεν α' ἦχον. Τὴν Δευτέραν τῆς Διακαινησίμου β' ἦχον. Τὴν Τρίτην γ' ἦχον. Τὴν Τετάρτην δ' ἦχον. Τὴν Πέμπτην πλ. α' ἦχον. Τὴν Παρασκευὴν

4782. «Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».

πλ. β΄ ἦχον. Τὸ Σάββατον πλ. δ΄ ἦχον[4783], τὴν δὲ Β΄ Κυριακὴν ἢ τοῦ Θωμᾶ πάλιν α΄ ἦχον. Ἀκολούθως οἱ ἦχοι βαίνουσι κατὰ Κυριακάς. Οἱ ἦχοι τῶν Κυριακῶν τοῦ Πεντηκοσταρίου ἀκολουθοῦσι τὴν αὐτὴν σειράν, ἐξαιρουμένων τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς, ἥτις ἔχει ἴδιον ἦχον. Οὕτως, ἡ Β΄ Κυριακὴ ἢ τοῦ Θωμᾶ ἔχει α΄ ἦχον, ὡς καὶ ἡ Α΄, ἤτοι τοῦ Πάσχα. Ἡ Γ΄ Κυριακὴ ἢ τῶν Μυροφόρων ἔχει β΄ ἦχον. Ἡ Δ΄ Κυριακὴ ἢ τοῦ Παραλύτου γ΄ ἦχον. Ἡ Ε΄ Κυριακὴ ἢ τῆς Σαμαρείτιδος δ΄ ἦχον. Ἡ ΣΤ΄ Κυριακὴ ἢ τοῦ Τυφλοῦ πλ. α΄ ἦχον. Ἡ Ζ΄ Κυριακὴ ἢ τῶν Πατέρων πλ. β΄ ἦχον. Ἡ δὲ Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων πλ. δ΄ ἦχον [4784]. Καὶ ἡ ἀκολουθοῦσα Δευτέρα α΄ ἦχον. Ἀπὸ τῆς Δευτέρας μετὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων οἱ ἦχοι πορεύονται συνεχῶς ἀνακυκλούμενοι κατὰ ὀκτάδας ἕως καὶ τῆς Παρασκευῆς τῆς ΣΤ΄ ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν, ἤτοι τῆς παραμονῆς τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου[4785]. Ὅτε αἱ ἑορταὶ τῶν Χριστουγέννων, τῶν Φώτων καὶ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος πίπτουσι Κυριακήν, ὁ ἦχος τῆς Κυριακῆς ταύτης δὲν ψάλλεται, ἀριθμεῖται ὅμως ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἤχων. Ταῦτα ἰσχύουσι διὰ τὰ ψαλλόμενα ἐκ τῆς Παρακλητικῆς. Τὰ ψαλλόμενα ὅμως ἐκ τοῦ Τριῳδίου, τοῦ Πεντηκοσταρίου καὶ τῶν Μηναίων ᾄδονται εἰς τοὺς καθωρισμένους ἐν αὐτοῖς ἰδίους ἤχους. Ἡ Παρακλητικὴ δὲν χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου ἕως τῆς Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πάντων. Πλὴν τροπάρια τῆς Παρακλητικῆς ὑπάρχουσιν εἰς τὸ Πεντηκοστάριον. Διὸ αἱ ἀκολουθίαι τοῦ Σαββατου τοῦ Λαζάρου, τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων καὶ τῆς Μ. Ἑβδομάδος ψάλλονται μόνον ἐκ τοῦ Τριῳδίου, ἄνευ Παρακλητικῆς καὶ Μηναίων, πλὴν τῶν συναξαρίων. Αἱ δὲ ἀναστάσιμοι καὶ λοιπαὶ ἀκολουθίαι ἀπὸ Δευτέρας τῆς Διακαινησίμου Ἑβδομάδος, ἤτοι τῆς περιόδου τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τῆς μετὰ ταύτην ἑβδομάδος ἕως καὶ τῆς Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πάντων, ψάλλονται κατὰ τὸ Πεντηκοστάριον, καὶ τὰ σχετικὰ Μηναῖα μάλιστα διὰ τὰς μεγαλυτέρας ἑορτάς, ὡς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Προσέτι καὶ ὅταν συμπέσωσιν αἱ ἑορταὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τοῦ Πάσχα[4786]. Ἐπὶ πλέον, ἐκ τῶν Μηναίων, ἄνευ χρήσεως Παρακλητικῆς, ψάλλονται καὶ αἱ ἀκολουθίαι δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν, μετὰ τῶν μεθεορτίων ἀκολουθιῶν καὶ ἡμερῶν μέχρι τῆς ἀποδόσεως αὐτῶν. Δηλαδή, αἱ ἑορταὶ τῶν Χριστουγέννων,τῶν Φώτων, τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου, τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τοῦ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου, τῶν Εἰσοδίων καὶ τῆς Κοιμήσεως αὐτῆς.

4783. «Πεντηκοστάριον».
4784. «Πεντηκοστάριον».
4785. «Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».
4786. «Τυπικόν».

Ἆ σ μ α κ α ι ν ό ν. Ἐν τῇ ὀγδόῃ ταύτῃ ἡμέρᾳ τῆς Ἀναστάσεως, διὰ ἤχων ὀκτὼ ᾄδει ἡ Ἐκκλησία «τῷ Κυρίῳ» «ᾆσμα καινόν»[4787]. Ἄδει δὲ διὰ φωνητικῆς ψαλμῳδίας ἄνευ μουσικῶν ὀργάνων, κατὰ θεῖον νόμον. Διότι «ψάλατε συνετῶς» ἐστιν ἡ θεία ἐντολή[4788]. Τουτέστι, «μὴ διὰ κιθαρῶν, ὡς οἱ πρώην· τοῦτο γὰρ τὸ συνετῶς»[4789]. Ἡ ἐνόργανος λατρεία ἐδόθη εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην παρὰ Θεοῦ οἰκονομικῶς, ὡς καὶ αἱ ζωοθυσίαι, διὰ «τὴν ἀσθένειαν» τῶν τότε[4790], «διὰ τὴν παχύτητα τῆς διανοίας αὐτῶν καὶ τὸ ἄρτι (πρὸ ὀλίγου) ἀποσπᾶσθαι ἀπὸ τῶν εἰδώλων»[4791] τῶν Αἰγυπτίων. Ἐπειδὴ δὲ συγκαταβατικῶς ἐδόθη, ἦτο πρόσκαιρος, καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ κατηργήθη. Νῦν οἱ πιστοὶ λατρεύομεν τὸν Θεόν «λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ» ἡμῶν «τῷ Κυρίῳ»[4792]. «Τουτέστι, μετὰ συνέσεως». Οὐχ «ἁπλῶς» ψάλλομεν «τὰ ῥήματα φθεγγόμενοι, τῆς καρδίας (διανοίας) ρεμβομένης ἑτέρωθι», ἀλλὰ «μετὰ συνέσεως, προσέχοντες» τοῖς ψαλλομένοις[4793]. Ψάλλοντες κατὰ Θεόν, διὰ τῆς ἐμμελοῦς ψυχαγωγίας, δὲν «καταφερόμεθα» πρὸς τὴν ἐν ἤχῳ καὶ χρόνῳ σωματικὴν ἡδονὴν καὶ τὰ πάθη τῆς σαρκός, ἀλλὰ πρὸς «σώφρονα λογισμὸν» καί, διὰ τῶν ᾀδομένων, «τὰ ἄνω ζητεῖν μελετῶμεν»[4794], ἐν θείᾳ ἀληθείᾳ καὶ Χάριτι. Διὸ οἱ ψάλλοντες δέον, ὅπως μὴ καλύπτωσι τὸν ᾀδόμενον θεῖον λόγον διὰ τῆς μελῳδίας, ἀλλά, τοὐναντίον, ἐπιβάλλεται ἵνα ἐκκαλύπτωσι τοῦτον μελῳδικῶς, ἐκφέροντες τὰ ψαλλόμενα θεῖα λόγια «σαφῆ» «καὶ τρανὰ καὶ λίαν ἔναρθρα»[4795].

Τὰ μέλη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ψαλμῳδίας δὲν ἐποιήθησαν «κατὰ τοὺς ἔξω τῆς ἡμετέρας σοφίας μελοποιούς», λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν μέλος δὲν ἔγκειται εἰς τὸν τόνον τῶν λέξεων, ὡς ἀκριβῶς εἰς ἐκείνους. «Κατὰ τοὺς ἔξω» «μελοποιούς», ὁ ρυθμὸς γεννᾶται «ἐν ποιᾷ (χροιᾷ τοῦ ἤχου)» τῆς συνθέσεως «τῶν προσῳδιῶν», ὁπότε ὁ τόνος τῶν φθόγγων καὶ βαρύνεται καὶ ὀξύνεται καὶ βραχύνεται καὶ παρατείνεται. Εἰς τὴν ὀρθόδοξον ὅμως ἐκκλησιαστικὴν ψαλμῳδίαν τὸ μέλος συνυφαίνεται «τοῖς θείοις λογίοις» «καὶ ἀκατάσκευόν τε καὶ ἀνεπιτήδευτον», ἵνα διὰ τῆς μελῳδίας ἑρμηνεύῃ ὁ ψάλλων «τὴν τῶν λεγομένων διάνοιαν»[4796]. Τὸ «μετὰ μέλους λέγεσθαι τοὺς ψαλμοὺς» π.χ. «οὐκ ἔστιν εὐφωνίας σπουδή, ἀλλὰ τεκμήριον

4787. Ψαλμ. 32, 2, 3.
4788. Ψαλμ. 46, 8.
4789. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 117.
4790. Χρυσοστόμου, PG. 55, 497.
4791. Χρυσοστόμου, PG. 55, 494.
4792. Ἐφεσ. ε' 19.
4793. Χρυσοστόμου, PG. 62, 129.
4794. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 52, 11, 12.
4795. Χρυσοστόμου, PG. 55, 728.
4796. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 444.

τῆς ἁρμονίας τῶν ἐν τῇ ψυχῇ λογισμῶν. Καὶ ἡ ἐμμελὴς δὲ ἀνάγνωσις σύμβολόν ἐστι τῆς εὐρύθμου καὶ ἀχειμάστου καταστάσεως τῆς διανοίας». Οἱ «ψάλλοντες» οὕτως, «ὥστε τὴν μελῳδίαν τῶν ρημάτων ἐκ τοῦ ρυθμοῦ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς πρὸς τὸ πνεῦμα συμφωνίας προσφέρεσθαι (ἵνα προσφέρωσι), οἱ τοιοῦτοι ψάλλουσι μὲν τῇ γλώσσῃ, ψάλλοντες δὲ καὶ τῷ νοΐ, οὐ μόνον ἑαυτούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς θέλοντας ἀκούειν αὐτῶν μεγάλως ὠφελοῦσιν»[4797].

Πνευματικῶς δὲ νοοῦνται καὶ τὰ θεῖα λόγια τῆς Γραφῆς περὶ μουσικῶν ὀργάνων. Οὕτω, λέγοντες π.χ. ψαλμικῶς σάλπιγγα, νοοῦμεν τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα[4798], ἢ καὶ τὰς πρὸς Θεὸν «αἰνέσεις» τῶν ἀγγέλων[7499]. Λέγοντες ψαλτήριον, νοοῦμεν «τὴν ψυχήν»[4800], ἢ τὸν νοῦν[4801]. Λέγοντες κιθάραν, νοοῦμεν «τὸ σῶμα»[4802]. Λέγοντες τύμπανον, νοοῦμεν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην[4803], ἢ καὶ «τὴν νέκρωσιν τῆς σαρκός»[4804], καὶ τὴν διὰ ταύτης «θυσίαν», τὴν «ζῶσαν» καὶ «εὐπρόσδεκτον τῷ Θεῷ»[4805]. Λέγοντες χορόν, νοοῦμεν τὴν «ὁμοθυμαδὸν» ἐν τῷ Ναῷ προσευχὴν καὶ τὴν κοινὴν ψαλμῳδίαν «μετὰ συμφωνίας» καὶ «μετὰ βίου καθαροῦ»[4806]. Λέγοντες χορδάς, νοοῦμεν τὸ «πρὸς κακίαν ἀνένδοτον» «καὶ ἀχάλαστον» ἑκάστης ἀρετῆς[4807]. Λέγοντες ὄργανα (μουσικά), νοοῦμεν τὰ μέλη τοῦ σώματος, διὰ τῶν ὁποίων καλούμεθα ἵνα ἀνυμνῶμεν τὸν Θεὸν φωνητικῶς καὶ πρακτικῶς. Δηλαδή, «δι' ὀφθαλμοῦ, διὰ γλώττης, δι' ἀκοῆς καὶ διὰ χειρός»[4808]. Λέγοντες κύμβαλα, νοοῦμεν τὰ χείλη τοῦ σώματος, δι' ὧν ψάλλομεν[4809], καὶ «τοὺς ψαλμούς»[4810], ἀλλὰ καὶ τὴν κοινὴν δοξολογίαν τῆς ἀγγελικῆς καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως[4811]. Λέγοντες δὲ ἀλαλαγμόν, νοοῦμεν τὸ ψάλλειν «ἐκ τῆς καρδίας» ἡμῶν[4812] καὶ «ἐν συμφωνίᾳ» «καὶ ἐν συμπνοίᾳ καὶ τῇ διὰ τῆς ἀγάπης ἑνώσει» τῶν Ὀρθοδόξων[4813].

Οὕτως, «οὔτε ἀποβάλλομεν τὸν νόμον, οὔτε ταπεινῶς ἐκδεχόμεθα» αὐτόν[4814]. Ὁ δὲ «μὴ σωματικῶς ἐκλαμβάνων τὸν νόμον, ἀλλὰ τὸ πνευματικὸν αὐτοῦ γνωρίζων, οὗτος ᾄδει τὸ καινὸν ᾆσμα»[4815]. Ἐκφράζε-

4797. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 27.
4798. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 228.
4799. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 116 - 117.
4800. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 159.
4801. Μ. Βασιλείου. ΒΕΠΕΣ, 52, 64.
4802. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 139.
4803. Χρυσοστόμου, PG. 55, 728.
4804. Χρυσοστόμου, PG. 55, 494.
4805. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 196.
4806. Χρυσοστόμου, PG. 55, 494 καὶ Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 52, 12.
4807. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 484.
4808. Χρυσοστόμου, PG. 55, 497.
4809. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 34, 568.
4810. Χρυσοστόμου, PG. 55, 498.
4811. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 484.
4812. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 34, 74.
4813. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 52, 65.
4814. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 609.
4815. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 52, 64.

ται δὲ τοῦτο μελῳδικῶς, διὰ τῆς ὀκτωήχου ψαλμῳδίας τῆς Ἐκκλησίας.

Ἅγιαι Γραφαὶ καὶ ἡμερολόγια. Καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται, ὅτι αἱ κινηταὶ ἑορταὶ διακινοῦνται εἰς τὰς ἡμερομηνίας τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους ἀναλόγως τῆς τοιαύτης κινήσεως τοῦ Πάσχα ἀπὸ 22ας Μαρτίου μέχρι καὶ τῆς 25ης Ἀπριλίου. Οὕτως αἱ ἱεραὶ ἀκολουθίαι τῶν κινητῶν ἑορτῶν τοῦ Τριῳδίου, τοῦ Πεντηκοσταρίου, τῆς Παρακλητικῆς μετὰ τῶν ἤχων αὐτῆς, ὡς καὶ αἱ περικοπαὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ Ἀποστόλου, συμπλέκονται μετὰ τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν τῶν δώδεκα Μηναίων, διακινούμεναι εἰς χρονικὸν διάστημα 35 ἡμερῶν. Ἀπαντῶσι δὲ χρονικῶς αἱ ἀκίνητοι καὶ κινηταὶ ἑορταὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μετὰ 532 ἔτη, ἤτοι κατὰ τὰ ΑΛΦΑ τῶν πασχαλίων (ἰ. ἀ. σ. 454). Ὡς τότε ἔχομεν τὰ αὐτὰ πασχάλια, προφανῶς, τότε ἔχομεν καὶ τὰ αὐτὰ ἐνιαύσια ἑορτολόγια.

Τὸ Πάσχα καθορίζεται βάσει τοῦ σεληνοηλιακοῦ ἡμερολογίου τῆς Γραφῆς καὶ τὰ Χριστούγεννα βάσει τοῦ ἡλιακοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου ἐν σχέσει πρὸς τὸ Πάσχα. Διὸ ἡ μὲν ἡμερολογιακὴ διακίνησις τῶν κινητῶν ἑορτῶν νοεῖται διὰ τοῦ σεληνοηλιακοῦ ἡμερολογίου τῆς Γραφῆς, ἡ δὲ σταθερὰ ἡμερολογιακὴ θέσις τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν διὰ τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. Ἅπασαι δὲ κινηταὶ καὶ ἀκίνητοι ἑορταὶ γνωρίζονται ἡμερολογιακῶς διὰ τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, κατὰ τὴν παραδοθεῖσαν τάξιν τῶν ἁγίων Πατέρων. Οὕτω γραφικὸν ἡμερολόγιον σελήνης καὶ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον ἡλίου ὑπηρετοῦσι τὴν αὐτὴν ἡμερολογιακὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, ἁρμονίως καὶ αἰωνίως. Διότι Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη εἰσὶν ἡ μία Ἁγία Γραφὴ καὶ ἀποκάλυψις τῆς ἐν Χριστῷ ἀληθείας καὶ Χάριτος καὶ εἶναι «σύμφωνος ἡ Καινὴ τῇ Παλαιᾷ (πρὸς τὴν Παλαιάν)»[4816], καὶ «εἷς καὶ ὁ αὐτός ἐστι νομοθέτης» τούτων, ὁ Θεός[4817], ὁ καὶ τοῦ χρόνου δημιουργός.

δ') ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

Αἱ χριστιανικαὶ ἑορταὶ καθωρίσθησαν χρονικῶς παρὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ μὲν ἑορτὴ τοῦ Πάσχα διὰ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, αἱ δὲ ἄλλαι ἑορταὶ διὰ τῶν ἁγίων Πατέρων, κατ' ἀκρίβειαν καὶ κατ' οἰκονομίαν.

4816. Χρυσοστόμου, PG. 48, 799.
4817. Χρυσοστόμου, PG. 55, 216.
4818. Ἀναστασίου Ἀντιοχείας, PG 89, 1380.

Τὸ ἑορτολογικὸν ζήτημα τῶν Χριστουγέννων. Ὄχι μόνον ἐπὶ τοῦ Πάσχα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλων ἑορτῶν «ἀνεφύη μείζων ἡ ζήτησις»[4818] ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ περὶ τῆς χρονικῆς τούτων ἀκριβείας. Τοῦτο ἐγένετο καὶ ἐπὶ τῆς μεγαλυτέρας ἀκινήτου ἑορτῆς, ἤγουν τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως, ἢ Χριστουγέννων.

Ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ τότε Δύσει, ἡ γενέθλιος ἡμέρα τοῦ Κυρίου ἑωρτάζετο «ἄνωθεν (ἐξ ἀρχῆς) καὶ ἐκ παλαιᾶς παραδόσεως»[4819] τὴν 25ην Δεκεμβρίου. Τοῦτο ὁρίζουσι καὶ αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαί, λέγουσαι: «Τὰς ἡμέρας τῶν ἑορτῶν φυλάσσετε, ἀδελφοί, καὶ πρώτην γε (βεβαίως) τὴν γενέθλιον» ἡμέραν τοῦ Κυρίου, «ἥτις ὑμῖν ἐπιτελείσθω (δέον ἵνα ἑορτάζηται) εἰκοστῇ πέμπτη τοῦ ἐνάτου μηνός»[4820], ἤτοι Δεκεμβρίου. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὅμως ἡ μνήμη «τῆς τῶν γενεθλίων» τοῦ Κυρίου «ἡμέρας» ἐγίνετο μετὰ τῆς ἑορτῆς τῆς Βαπτίσεως τοῦ Κυρίου τῇ «ἕκτῃ Ἰανουαρίου μηνὸς» καὶ ἐκαλεῖτο «Ἐπιφάνια»[4821]. Τοῦτο δὲ συνέβαινε, διότι ὡς ἡμέρα τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ὑπελογίζετο ἀνακριβῶς ἡ «πέμπτη τοῦ Ἰανουαρίου μηνός»[4822], ἤτοι ἡ νὺξ τῆς πέμπτης πρὸς τὴν ἕκτην Ἰανουαρίου. Διαφόρως λοιπὸν ἐτελεῖτο ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑφίστατο ἑορτολογικὸν ζήτημα πρὸς λύσιν. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐτακτοποίησαν οἱ ἅγιοι Πατέρες κατὰ χρονολογικὴν ἀκρίβειαν, ἣν ἐν προκειμένῳ διετήρει ἡ Δύσις. Διὸ «Κύριλλος» Ἱεροσολύμων (350 - 386) «ἔγραψέ ποτε» «πρὸς Ἰούλιον τὸν Ρώμης Ἐπίσκοπον (337 - 352)», ἵνα ἐρευνήσῃ εἰς τὰ ἐν Ρώμῃ ἀρχεῖα περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἡμερομηνίας τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου. «Τότε Ἰούλιος ὁ Ρώμης ἐπιμελῶς ἐζήτει περὶ τῆς αἰτήσεως ταύτης» καὶ εὗρε τὸ ζητούμενον[4823].

Ὁ ἀκριβὴς ἑορτασμὸς τῶν Χριστουγέννων εἰσήχθη εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐκ τῆς Δύσεως. «Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τῷ 386, εὑρισκόμενος ἀκόμη ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν σχετικῷ λόγῳ εἶπε» ([109]): «Καίτοι γε (βεβαίως) οὔπω δέκατόν ἐστιν ἔτος, ἐξ οὗ δήλη (φανερά) καὶ γνώριμος ἡμῖν αὕτη ἡ ἡμέρα γεγένηται· ἀλλ' ὅμως, ὡς ἄνωθεν (ἐξ ἀρχῆς) καὶ πρὸ πολλῶν ἡμῖν παραδοθεῖσα ἐτῶν, οὕτως ἤνθησε διὰ τῆς ὑμετέρας σπουδῆς. Ὅθεν οὐκ ἄν τις ἁμάρτοι (δὲν θὰ σφάλῃ τις) καὶ νέαν αὐτὴν ὁμοῦ καὶ ἀρχαίαν προσειπών· νέαν μὲν διὰ τὸ προσφάτως ἡμῖν γνωρισθῆναι», ἤτοι διότι προσφάτως ἐγνωρίσθη εἰς ἡμᾶς, «παλαιὰν δὲ καὶ ἀρχαίαν, διὰ τὸ ταῖς πρεσβυτέραις ταχέως ὁμήλικα γενέσθαι καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ τῆς ἡλικίας αὐταῖς φθάσαι μέτρον», δηλαδὴ διότι ἀνεπτύχθη ὡς καὶ αἱ πρότερον ὑπάρχουσαι μεγάλαι ἑορταί[4824]. «Ἄρα

4819. Χρυσοστόμου, PG. 49, 353.
4820. Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, ΒΕΠΕΣ, 2, 84.
4821. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 936.
4822. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 932.
4823. Ἰωάννου Νικαίας, PG. 96, 1441 - 1444.
4824. Χρυσοστόμου, PG. 49, 351.

ἀπὸ τοῦ ἔτους 376 περίπου ἡ ἑορτὴ αὕτη εἰσήχθη εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν» (110), ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας. Παρὰ τοῦτο, «ἡ εἰσαγωγὴ τῆς» «ἑορτῆς προὐκάλει πολλὰς ἀντιρρήσεις» (111). Διὸ ἔλεγεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς: «Εὖ γὰρ οἶδα (γνωρίζω), ὅτι πολλοὶ ἔτι καὶ νῦν πρὸς ἀλλήλους ἀμφισβητοῦσιν, οἱ μὲν ἐγκαλοῦντες, οἱ δὲ ἀπολογούμενοι· καὶ πολὺς περὶ τῆς ἡμέρας ταύτης πανταχοῦ γίνεται λόγος, τῶν μὲν αἰτιωμένων ὅτι νέα τίς ἐστι καὶ πρόσφατος καὶ νῦν εἰσενήνεκται (ἔχει εἰσαχθῆ), τῶν δὲ ἀπολογουμένων ὅτι παλαιὰ καὶ ἀρχαία ἐστί, τῶν Προφητῶν ἤδη προειπόντων περὶ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ», ἤγουν τοῦ Χριστοῦ, «καὶ ἄνωθεν (ἐξ ἀρχῆς) τοῖς ἀπὸ Θράκης μέχρι Γαδείρων (τοῦ Ἀτλαντικοῦ) οἰκοῦσι κατάδηλος καὶ ἐπίσημος γέγονε»[4825]. Δὲν ἠδιαφόρουν λοιπὸν οἱ τότε Χριστιανοὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἑορτῶν, οὐδὲ ἐδέχοντο τὸν καθορισμὸν τούτων ἀσυζητητί, ἀλλὰ ἐζήτουν ἀποδείξεις περὶ τῆς παραδοσιακῆς προελεύσεως ἢ καὶ τῆς χρονικῆς ἀκριβείας αὐτῶν.

«Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν», εἶπεν ὁ Κύριος τῆς Ἐκκλησίας[4826]. Καὶ διὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἔδωκεν ἀποδείξεις περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἑορτῶν, θείας καὶ ἀνθρωπίνης πειθοῦς. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος προσάγει τρεῖς βασικὰς ἀποδείξεις περὶ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων. «Ἔχω», λέγει, «τρεῖς ἀποδείξεις εἰπεῖν, δι᾽ ὧν εἰσόμεθα (θὰ γνωρίσωμεν) πάντως (βεβαίως), ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ καιρός, καθ᾽ ὃν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Θεὸς Λόγος ἐτέχθη», ἤτοι ἡ 25η Δεκεμβρίου[4827]. «Καὶ τῶν τριῶν τούτων μία μὲν ἔστιν (ὑπάρχει) ἀπόδειξις», ὅτι «ταχέως οὕτω πανταχοῦ» ἀνηγγέλθη καὶ διελαλήθη ἡ ἑορτή, καὶ τοσοῦτον ὑψώθη καὶ ἤνθησεν[4828]. «Εἰ δέ τις τῶν φιλονείκων οὐκ ἀνέχοιτο τῶν εἰρημένων», ἤτοι δὲν θὰ ἀνεχθῇ τὰ λεχθέντα, «ἔστι (εἶναι δυνατόν) καὶ δευτέραν εἰπεῖν» ἀπόδειξιν. «Ποίαν δὴ ταύτην; Τὴν ἀπὸ τῆς ἀπογραφῆς τῆς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις[4829] κειμένης»[4830]. Γίνεται λοιπὸν ἐκ τοῦ ἱεροῦ κειμένου «δῆλον (φανερόν), ὅτι κατὰ τὴν πρώτην ἀπογραφὴν ἐτέχθη» ὁ Χριστός. Γίνεται ὅμως τοῦτο φανερὸν καὶ ἐκ τῶν κωδίκων, τῶν φυλασσομένων εἰς Ρώμην. Διότι «ἔξεστί (εἶναι δυνατόν)» τις «ἀκριβῶς εἰδέναι (ἵνα γνωρίσῃ) τὸ βουλόμενον», ὅταν μάθῃ «τὸν καιρὸν τῆς ἀπογραφῆς», ἀναγινώσκων τοὺς «ἐπὶ τῆς Ρώμης» «δημοσίᾳ» κειμένους ἀρχαίους κώδικας. Διὸ «παρὰ τῶν ἀκριβῶς ταῦτα εἰδότων (γνωριζόντων) καὶ τὴν πόλιν ἐκείνην οἰκούντων παρειλήφαμεν (ἔχομεν παραλάβει) τὴν ἡμέραν» τῆς ἑορ-

4825. Χρυσοστόμου, PG. 49, 352.
4826. Ματθ. ζ´ 7.
4827. Χρυσοστόμου, PG. 49, 352.
4828. Χρυσοστόμου, αὐτόθι.
4829. Λουκ. β´ 1 - 7.
4830. Χρυσοστόμου, PG. 49, 352.

τῆς τῶν Χριστουγέννων[4831]. Καὶ τρίτην ἀπόδειξιν παρέχει ὁ Χρυσόστομος, ἤτοι ἐκ τοῦ εὐαγγελισμοῦ τοῦ Ζαχαρίου καὶ τῆς συλλήψεως τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Διότι «ἕξ μῆνας ἐν γαστρὶ ἐχούσης τῆς Ἐλισάβετ τὸν Ἰωάννην, ἡ Μαρία ἤρξατο συλλαμβάνειν. Ἂν τοίνυν μάθωμεν, ποῖος ἐκεῖνος ὁ μὴν ὁ ἕκτος ἦν, εἰσόμεθα (θὰ γνωρίσωμεν) καὶ πότε ἤρξατο συλλαμβάνειν ἡ Μαρία· εἶτα, μαθόντες πότε ἤρξατο συλλαμβάνειν, εἰσόμεθα καὶ πότε ἔτεκεν, ἐννέα μῆνας ἀριθμήσαντες ἐκ τῆς συλλήψεως»[4832]. Λοιπόν, «ἐν τῷ μηνὶ τῷ Γορπιαίῳ (Σεπτεμβρίῳ[4833])»[4834] «εἰσῆλθεν ὁ Ζαχαρίας εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων· τότε καὶ εὐηγγελίσθη περὶ τοῦ Ἰωάννου. Ἀνεχώρησεν οὖν ἐκεῖθεν» «περὶ τὰ ἔσχατα τοῦ Γορπιαίου μηνὸς» «καὶ ἤρξατο συλλαμβάνειν ἡ γυνὴ αὐτοῦ». Ἀπὸ τοῦ μηνὸς τούτου μέχρι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, «ἀριθμῆσαι» «δεῖ (πρέπει) τοὺς μεταξὺ μῆνας ἕξ. Εἰσὶ τοίνυν οὗτοι οἱ μῆνες, Ὑπερβερεταῖος (Ὀκτώβριος), Δῖος (Νοέμβριος), Ἀπελλαῖος (Δεκέμβριος), Αὐδυναῖος (Ἰανουάριος), Περίτιος (Φεβρουάριος), Δύστρος (Μάρτιος[4835])»[4836]. Δηλαδή, «μετὰ» «τὸν Γορπιαῖον, ἕκτον μῆνα ἐχούσης τῆς Ἐλισάβετ, ὅσπερ ἐστὶν ὁ Δύστρος, ἤρξατο συλλαμβάνειν λοιπὸν ἡ Μαρία. Ἀπὸ Ξανθικοῦ τοίνυν», ἤτοι τοῦ μετὰ τὸν Δύστρον, «ἐννέα ἀριθμοῦντες μῆνας», ἐρχόμεθα εἰς τὸν μῆνα γεννήσεως τοῦ Κυρίου. Εἶναι δὲ οὗτοι, «Ξανθικός (Ἀπρίλιος), μεθ' ὃν Ἀρτεμίσιος (Μάϊος), Δέσιος (Ἰούνιος), Πάνεμος (Ἰούλιος), Λώϊος», ἤτοι Λῷος (Αὔγουστος), «Γορπιαῖος (Σεπτέμβριος), Ὑπερβερεταῖος (Ὀκτώβριος), Δῖος (Νοέμβριος), Ἀπελλαῖος (Δεκέμβριος[4837])». Ἤτοι «ὁ μήν», «καθ' ὃν τὴν ἡμέραν» τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων «ἐπιτελοῦμεν», ἤτοι τὴν 25ην Δεκεμβρίου[4838] (ἰ. ἀ. σ. 225 - 226, 235 - 236, 242).

Ἡ καθιέρωσις τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων. «Ὁ Μ. Βασίλειος» «πρὸ τοῦ 379» ([112]) ἐγκωμιάζει τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων καὶ καλεῖ αὐτὴν «Θεοφάνια», λέγων: «Φθεγξώμεθά τινα καὶ ἡμεῖς φωνὴν ἀγαλλιάσεως· ὄνομα θώμεθα τῇ ἑορτῇ ἡμῶν Θεοφάνια· ἑορτάσωμεν τὰ σωτήρια τοῦ κόσμου, τὴν γενέθλιον ἡμέραν τῆς ἀνθρωπότητος. Σήμερον ἐλύθη ἡ καταδίκη τοῦ Ἀδάμ»[4839]. «Καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς» «κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο», ἤτοι τὸ 379 ([113]), ἐκφωνεῖ ἑορταστικὸν λόγον «εἰς τὰ Θεοφάνια, εἴτουν (ἢ)

4831. Χρυσοστόμου, PG. 49, 353.
4832. Χρυσοστόμου, PG. 49, 356.
4833. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 1139.
4834. Χρυσοστόμου, PG. 49, 358.
4835. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 1139.
4836. Χρυσοστόμου, PG. 49, 358.
4837. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 1139.
4838. Χρυσοστόμου, PG. 49, 358.
4839 Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 233.

Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος»[4840]. «Λέγεται γὰρ ἀμφότερα, δύο κειμένων προσηγοριῶν ἑνὶ πράγματι. Ἐφάνη γὰρ Θεὸς ἀνθρώποις διὰ γεννήσεως». «Ὄνομα δὲ» ἁρμόδιόν ἐστι, «τῷ φανῆναι μὲν Θεοφάνια, τῷ δὲ γεννᾶσθαι Γενέθλια»[4841]. Οὕτω διεκρίνετο ἡ ἑορτὴ «τῶν Χριστουγέννων τῆς 25ης Δεκεμβρίου» ἐκ τῆς ἑορτῆς «τῶν Ἐπιφανίων» «τῆς 6ης Ἰανουαρίου». «Ἡ ἑορτὴ τῶν Ἐπιφανίων», «κατὰ τὴν ὁποίαν πρότερον ἑωρτάζετο καὶ ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ, ἔμεινεν» «ὡς ἑορτὴ πλέον τοῦ Βαπτίσματος αὐτοῦ»(114), κληθεῖσα καὶ «τὰ Ἅγια Θεοφάνεια τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»[4842], ἢ ἑορτὴ «τῶν Φώτων»[4843], ὡς ὠνόμασε ταύτην Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, διὰ τοῦ λόγου του «εἰς τὰ ἅγια Φῶτα»[4844].

«Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς (379) εἰσήγαγε» τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων «εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως»(115). Τῇ προτροπῇ δὲ τοῦ Μ. Βασιλείου, ἐπεδίωξεν ὅπως καθιερωθῇ αὕτη εἰς τὴν βασιλεύουσαν διὰ τὴν 25ην Δεκεμβρίου, ἀλλὰ «τινες οὐ συγκατέθεντο»[4845]. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, «ἐκλεγεὶς» «Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως (398), εὗρεν, ὡς φαίνεται, ὑφιστάμενον ἔτι ζήτημα περὶ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων. Ὁ Ἰάκωβος Ἐδέσσης (+708) ἔν τινι ἐπιστολῇ αὐτοῦ ἐπληροφόρησεν, ὅτι ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων εἰσήχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου (395 - 408) καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἰωάννου Χρυσοστόμου. Τὴν πληροφορίαν ταύτην ἐπιβεβαιοῖ καὶ τὸ συναξάριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν ᾧ λέγεται περὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, "ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων ἀπήρξατο ἀπ' αὐτοῦ τελεῖσθαι"»(116). Ὁ Χρυσόστομος «ἐκ πολλοῦ χρόνου ἐπόθει τοῦ τελέσαι (ἵνα ἑορτάσῃ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει) οὕτω τὴν ἑορτὴν» τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως[4846]. Ἐδόθη δὲ πρὸς τοῦτο ἀφορμὴ ἐκ τοῦ ἑξῆς γεγονότος. Ὡς γνωστόν, «ἐν τῷ Βυζαντίῳ ὁ μέγας Θεοδόσιος ἐβασίλευσε τὸν Ἀρκάδιον, καὶ τὸν Ὁνώριον ἐν Ῥώμῃ». «Ἐλθὼν Ὁνώριος ἐν τῷ Βυζαντίῳ», «διηγήσατο τῇ μητρὶ καὶ τῷ ἀδελφῷ», «πῶς οἱ Ῥωμαῖοι ἑορτάζουσι τὴν Γέννησιν εἰς τὴν ἡμέραν αὐτῆς»[4847]. «Ἐφάνησαν δὲ τὰ ῥήματα» «τοῦ Ὁνωρίου ἐνώπιον τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ Ἀρκαδίου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἀρεστά». Τότε λέγουσι περὶ τῆς ἑορτῆς «Ἰωάννῃ τῷ Χρυσοστόμῳ, τῷ ἁγίῳ Πατριάρχῃ. Αὐτὸς δέ, ἐν πολλῇ ἀγχινοίᾳ καὶ προθυμίᾳ δεξάμενος τὸν λόγον, ἐχάρη. Ἄγουσι (φέρουσι)»,

4840. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 312.
4841. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 313.
4842. Μηναίου Ἰανουαρίου.
4843. Μάρκου Ἐφέσου, ἐν Μηναίῳ Ἰανουαρίου, ἐκδ. Α.Δ.Ε.Ε., σ. 79.
4844. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 336.
4845. Ἰωάννου Νικαίας, PG. 96, 1445.
4846. Ἰωάννου Νικαίας, PG. 96, 1448.
4847. Ἰωάννου Νικαίας, PG. 96, 1445.

λοιπόν, πρὸς τοῦτο «ἐκ τῆς Κύπρου τὸν μακάριον Ἐπιφάνιον, ὅς, ἐκ τῆς τῶν Ἑβραίων γραφῆς καὶ Ἰωσήππου τοῦ χρονογράφου τῆς Ἱστορίας βεβαιώσας τὸν λόγον, ὥρισε τὴν Γέννησιν τοῦ Σωτῆρος Δεκεμβρίου κε΄ (25). Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ τὸ πρὶν Ἰουδαῖος. Καὶ ἄλλοι ἐπίσκοποι συναχθέντες συνέταξαν τελεῖσθαι (ἵνα τελῆται) εἰς τὴν» Κωνσταντινούπολιν ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων τὴν «Δεκεμβρίου κε΄ (25ην)», καθὼς καὶ ἐν Ρώμῃ. «Ἀπέστειλαν δὲ γράψαντες πρὸς Θεόφιλον Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας (385 - 412) καὶ πρὸς Ἰωάννην τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων (386 - 417) καὶ πρὸς Φλαβιανὸν Πατριάρχην Ἀντιοχείας (380 - 403)». «Καὶ οὗτοι οἱ τέσσαρες πατριάρχαι πεισθέντες ἠκολούθησαν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ρώμης. Ἦν δὲ ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις ἐν τῇ Ρώμῃ Πατριάρχης Ἀναστάσιος (399 - 402)»[4848]. Δηλαδὴ ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων καθιερώθη ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ τῶν ἐτῶν 399 - 402. Ἀποδειχθείσης λοιπὸν τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας, ἐξέλιπον αἱ ἀντιρρήσεις ἐπὶ τοῦ χρόνου ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων καὶ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου Κύπρου, ὅστις πρότερον ἄλλως ὑπελόγιζε χρονικῶς τὴν Γέννησιν τοῦ Κυρίου[4849].

Οὕτως, 75 περίπου ἔτη μετὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ἐτακτοποιήθη καὶ ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων. Ἐκείνη διὰ τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Αὕτη διὰ κοινῆς συμφωνίας τῶν πέντε ὀρθοδόξων τότε πατριαρχικῶν θρόνων τῆς χριστιανικῆς οἰκουμένης. Οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, «ἐν τῇ ἐπελεύσει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐπλήσθησαν πάσης συνέσεως», λέγει ὁ Ἰωάννης Νικαίας (1249 - 1328). Τότε «καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ μέλλοντος παραδίδοσθαι (ἵνα παραδοθῇ) τοῖς ἔθνεσι καὶ πάντα τὰ μέλλοντα μεμαθήκασι. Πλήν, διὰ τὰς προσβολὰς τῶν αἱρέσεων», «οὐκ ἠδυνήθησαν τὴν ἀκολουθίαν πάσης τῆς Ἐκκλησίας μερικῶς κατὰ τάξιν ἐκθέσαι (ἵνα ἐκθέσωσι) καὶ θεσπίσαι»[4850]. Ἡ «Ἁγία Ἐκκλησία» πάλαι «ἐν πτωχείᾳ ὑπῆρχεν» ἐξ ἐπόψεως λαμπρῶν καὶ τακτικῶν ἑορτῶν, «διὰ τὰς αἱρέσεις τῶν φιλονείκων καὶ ἐπαναστάσεις κατὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ διὰ τοὺς ἐθνικοὺς καὶ ἀπίστους βασιλεῖς καὶ διὰ τοὺς διωγμοὺς καὶ διὰ τὴν θρασύτητα τῶν Ἰουδαίων, οἳ ὥσπερ κύματα θαλάσσης περιεκύκλωσαν»[4851] τὸ ἐκκλησιαστικὸν σκάφος. Καὶ ταῦτα, «ἕως τοῦ χρόνου τοῦ φιλειρηνικοῦ Κωνσταντίνου, τοῦ διὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου ἐμφράξαντος πᾶν στόμα αἱρετικῶν καὶ ὑψώσαντος τὸ κέρας τῆς Ἐκκλησίας. Λοιπόν, ἀπὸ τότε οἱ ἅγιοι Πατέρες καὶ οἱ μακάριοι ἐπί-

4848. Ἰωάννου Νικαίας, PG. 96, 1448.
4849. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41. 932, 936.
4850. Ἰωάννου Νικαίας, PG. 96, 1440.
4851. Ἰωάννου Νικαίας, PG. 96, 1449.

σκοποι, οἱ ἰχνηλάται τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, διεχώρισαν τὸ ἅγιον Πάσχα ἐκ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ, κατὰ λόγον τιμήσαντες τὴν Ἁγίαν Καθολικὴν (Ὀρθόδοξον) Ἐκκλησίαν καὶ φαιδρύναντες» αὐτήν[4852]. Θὰ ἐτακτοποιοῦντο δὲ ἐνωρὶς καὶ ἄλλαι ἱεραὶ ἑορταί, ἐὰν δὲν παρενεβάλλετο πάλιν ὁ δεινὸς πόλεμος τῶν αἱρέσεων καὶ ὁ νέος «σάλος» «τῶν Ἐκκλησιῶν»[4853], δι' οὗ «εἰς πένθος ἐστράφησαν ἡμῶν αἱ ἑορταί»[4854]. Ὅτε δὲ ἐπαύσατο ὁ κλύδων διὰ τοῦ Μ. Θεοδοσίου καὶ τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὡρίσθη «ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»[4855] καὶ ἡ λοιπὴ ἑορτολογικὴ τάξις. Καὶ ὡς οἱ τότε ἅγιοι Πατέρες τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου «μετὰ τριακόσια ἔτη ἐχώρισαν τὸ Πάσχα ἐκ τοῦ ἰουδαϊκοῦ, ὡσαύτως καὶ νῦν τὴν ἡμέραν τῶν Γενεθλίων καὶ τοῦ Βαπτίσματος» τοῦ Κυρίου «ἑορτάζομεν, ἑκάστην τελουμένην ἐν τῇ ἰδίᾳ ἡμέρᾳ»[4856]. Τὰς τρεῖς βασικὰς «ἑορτάς», τὰς «λαμπρὰς καὶ μεγάλας, τῆς Γεννήσεως, τοῦ Βαπτίσματος καὶ τῆς Ἀναστάσεως»[4857] καὶ ἄλλας ἀπ' αὐτῶν ἐξαρτωμένας, ἐτακτοποίησεν ἐπισήμως ἡ Ἐκκλησία μέχρι τέλους τοῦ Δ' ἢ ἀρχῆς τοῦ Ε' αἰῶνος, κατὰ παράδοσιν καὶ διακρίβωσιν. Ἐθεσμοθέτησαν δὲ ταύτας οἱ Πατέρες, «κατὰ λόγον τιμήσαντες τὴν Ἁγίαν Καθολικὴν (Ὀρθόδοξον) Ἐκκλησίαν, καὶ φαιδρύναντες ψαλμοῖς καὶ ᾠδαῖς καὶ ᾄσμασι πνευματικοῖς, καὶ τὰς ἑορτὰς τὰς ποικίλας ἐνομοθέτησαν κατατάξαι (ἵνα κατατάξωσιν οἱ ἐπίσκοποι) ἑκάστην εἰς τὴν ἰδίαν ἡμέραν»[4858].

Αἱ ἑορταὶ τοῦ Πάσχα καὶ τῶν Χριστουγέννων καθωρίσθησαν παραδοσιακῶς. Ἀλλὰ ἡ μὲν πρώτη βάσει κυρίως τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, ἡ δὲ δευτέρα βάσει κυρίως τῆς Ἐκκλησίας τῆς παλαιᾶς Ὀρθοδόξου Ρώμης. Ἡ κατόπιν ὅμως κοινὴ ἑορτολογικὴ συμφωνία τῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἐγένετο κυρίως διὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς νέας Ρώμης, ἤτοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις κατέστη ἔκτοτε τὸ κύριον ρυθμιστικὸν κέντρον τῆς ἑορτολογικῆς τάξεως καὶ ἐν Χριστῷ ἑορτίου οἰκοδομῆς τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων τῆς 25ης Δεκεμβρίου εἰσήχθη ἐνωρὶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Ἀλεξανδρείας. Ὁ Ἐπίσκοπος Ἐμέσης Παυλῖνος, «τῇ Κυριακῇ πρὸ τῶν Χριστουγέννων» τοῦ ἔτους 432(''') ἐκφωνεῖ ὁμιλίαν «ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ Ἀλεξανδρείας, καθημένου τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»[4859]. «Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Ἱεροσολύμων πρώτη εἰσαγωγὴ τῆς ἑορτῆς τῆς

4852. Ἰωάννου Νικαίας, PG. 96, 1440.
4853. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 212.
4854. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 298.
4855. Ἰωάν. δ' 23.
4856. Ἰωάννου Νικαίας, PG. 96, 1449.
4857. Ἰωάννου Νικαίας, PG. 96, 1448.
4858. Ἰωάννου Νικαίας, PG. 96, 1440.
4859. Παύλου Ἐμέσσης, ἐπιγραφή, PG. 77, 1433.

τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως κατὰ τὴν 25ην Δεκεμβρίου» ἐγένετο ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Ἰουβενάλιον(118) (422 - 458). Ἐπεκράτησε δὲ τοσοῦτον ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἀποσχισθέντες ἐκ τῆς Ἐκκλησίας αἱρετικοὶ «νεστοριανοί, ἰακωβῖται, ἰουλιανῖται, καὶ μαριανοὶ καὶ γαϊανῖται καὶ σεβηριανοί», «ἀκολούθως» πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν «κοινῶς ἑορτάζουσι πάντες», ἤγουν συγχρόνως, «εἰ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἀκολουθίαις διῃρημένοι εἰσὶ καὶ πλανώμενοι»[4860]. Ἡ ἑορτολογικὴ οἰκοδομὴ τῆς Ἐκκλησίας ἀνακόπτεται κατόπιν διὰ τῆς μεγάλης καὶ βαρείας αἱρέσεως τῆς Εἰκονομαχίας. Αὕτη, ἐκτὸς ἄλλων, κατήργησεν ἀκολουθίας καὶ ἑορτάς(119), καὶ ἀπεδείχθη «μεταστοιχείωσις τῶν ἁπάντων ἀθεωτάτη»[4861]. Μετὰ τὴν Εἰκονομαχίαν ἤρχισεν ἡ ἑορτολογικὴ ἀνοικοδόμησις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἡ συνέχισις τῆς οἰκοδομῆς ταύτης «ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»[4862] τῆς ἀποστολικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Ἡ «τῆς Ἐκκλησίας εὐταξία τε καὶ κατάστασις», καίτοι «ἄνωθεν ἤρξατο, κατ' ὀλίγον ἄριστα καθισταμένη, καὶ ὡς ἐχρῆν (ἦτο ἁρμόζον)», ἀλλὰ «ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ βασιλέως» Λέοντος ΣΤ' τοῦ Σοφοῦ (886 - 912) «εἰς τὸ παντελὲς κατέστη καὶ ἐτυπώθη»[4863].

Ἀρχαία καὶ θεία ἡ ἑορτολογικὴ τάξις τῆς Ὀρθοδοξίας. Τὸ ἑορτολόγιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ᾠκοδομήθη ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ κυρίως ἐπὶ τριῶν βασικῶν ἑορτῶν, τῶν Χριστουγέννων, τῶν Ἐπιφανείων καὶ τοῦ Πάσχα. Αἱ ἑορταὶ αὗται προέρχονται ἐκ τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως[4864], ἐγένοντο ἀντικείμενον ἀπηκριβωμένης διερευνήσεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ[4865] καὶ καθωρίσθησαν ἐκκλησιαστικῶς τὸν Δ' καὶ Ε' αἰῶνα[4866]. Μετὰ τῶν ἑορτῶν τούτων καθωρίσθησαν καὶ αἱ προηγούμεναι ἢ ἑπόμεναι αὐτῶν ἑορταί, ὡς εἶναι ἡ Σύλληψις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου, ἡ Γέννησις τοῦ Προδρόμου, ἡ Περιτομὴ τοῦ Κυρίου, ἡ Βάπτισις τοῦ Κυρίου, ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Κυρίου, ἡ πρὸ τοῦ Πάσχα Μ. Τεσσαρακοστή, ἡ πρὸ τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀναστάσεως Μ. Ἑβδομάς, ἡ μετὰ τὸ Πάσχα ἑορτὴ τῆς Ἀναλήψεως, ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἄλλαι.

4860. Ἰωάννου Νικαίας, PG. 96, 1448.
4861. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1164.
4862. Ἰωάν. δ' 23.
4863. Συναξαρίου Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πάντων.
4864. Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, ΒΕΠΕΣ, 2, 84 - 89. ΞΘ' Ἀποστολικοῦ Κανόνος.
4865. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 152. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 932 - 933. Χρυσοστόμου, PG. 49, 351.
4866. Ἰωάννου Νικαίας, PG. 96, 1445.

Ὅπως ὁ ὀρθόδοξος χριστιανικὸς ναὸς ᾠκοδομήθη ἀνὰ τοὺς αἰῶνας κατὰ τὴν θείαν ἀποκάλυψιν τῶν Γραφῶν καὶ τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, οὕτω καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἑορτολόγιον. Καὶ τοῦτο κατηρτίσθη σὺν τῷ χρόνῳ, συμφώνως πρὸς τὰς Ἁγίας Γραφὰς καὶ τὴν διδαχὴν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τὴν γραπτὴν καὶ ἄγραφον, τὴν κηρυττομένην καὶ τὴν «ἐν ἀπορρήτοις» παραδοθεῖσαν[4867] εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ ὡς «τὰ τείχη» τῆς νέας «Ἱερουσαλήμ»[4868], ἤτοι οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας[4869], οἰκοδομοῦνται ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ἕως τῆς συντελείας, οὕτω καὶ τὸ ἑορτολόγιον. Καὶ τὸ πλῆρες θείας τάξεως καὶ ἑορτῶν ἑορτολόγιον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους συμπληροῦται ἀείποτε δι' ἑορτῶν μαρτυρουμένων παρὰ Θεοῦ νέων Ἁγίων, πρὸς τιμὴν τῶν φίλων τοῦ Θεοῦ[4870] καὶ δόξαν τοῦ σῴζοντος τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων Κυρίου.

Ἡ Σκηνὴ τῆς ἐρήμου κατεσκευάσθη ὑπὸ Μωυσέως, «κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα» «ἐν τῷ ὄρει» Σινᾷ παρὰ Θεοῦ[4871]. Προτυποῖ δὲ ἐκείνη ἡ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου τὴν Ἐκκλησίαν. Καί, ὅπως τότε «τύπος ἦν» «ἡ ἐν τῇ Σκηνῇ λατρείᾳ τῶν ἐν οὐρανοῖς μυστηρίων», οὕτω καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ «τύπος» «ἐστὶν» ἡ «ἑορτὴ» «τῆς ἄνω χαρᾶς»[4872]. «Οὐρανία γάρ ἐστιν ἡ Ἐκκλησία καὶ οὐδὲν ἐστιν ἄλλο ἢ οὐρανός»[4873]. Διὸ «οὐκ ἀνθρωπίνη δύναμις, ἀλλὰ θεία Χάρις ταύτην γεωργεῖ τὴν Ἐκκλησίαν»[4874]. Ἡ χαρά, λοιπόν, τῆς Ἐκκλησίας, ἤγουν αἱ ἅγιαι αὐτῆς ἑορταί, εἶναι οὐράνιον δῶρον Θεοῦ. Τὸ δὲ ἐκκλησιαστικὸν ἑορτολόγιον δὲν εἶναι ἁπλοῦν κατασκεύασμα ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἔργον Θεοῦ. Ὁ Χριστὸς οἰκοδομεῖ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὁ Χριστὸς καταρτίζει τὸν κόσμον καὶ τὴν δόξαν αὐτῆς «ἔσωθεν»[4875], ἐν εὐσεβείᾳ, ἐν ἀρεταῖς[4876], ἐν ἑορταῖς χαρᾶς οὐρανίου, «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»[4877] (ἰ. ἀ.-σ. 150 - 151).

ε') ΕΟΡΤΑΙ ΚΑΙ ΝΗΣΤΕΙΑΙ

Π ῶ ς ν ο ε ῖ τ α ι ἡ ν η σ τ ε ί α. Ἡ «νηστεία ἐν παραδείσῳ ἐνομοθετήθη» παρὰ Θεοῦ πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου[4878]. Μετὰ δὲν τὴν πτῶσιν, ἡ νηστεία «πάντας τοὺς Ἁγίους εἰς τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν» χειραγωγεῖ[4879]. Καὶ διὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἐνομο-

4867. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 203.
4868. Ψαλμ. 50, 20.
4869. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 130.
4870. Ψαλμ. 138, 17.
4871. Ἑβρ. η' 5.
4872. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 79.
4873. Χρυσοστόμου, PG. 63, 112.
4874. Χρυσοστόμου, PG. 48, 802.
4875. Ψαλμ. 44, 14.
4876. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 114.
4877. Ἰωάν. δ' 23.
4878. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 168.
4879. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 173.

θετήθη νηστεία[4880]. Καὶ ὁ Κύριος ἐτήρησε τὴν νηστείαν, «καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα»[4881]. Διὸ «νόμος ἐκκλησιαστικὸς τὴν νηστείαν προμηνύει»[4882], καθ' ὅτι καὶ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐθέσπισεν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ τὰς διατεταγμένας νηστείας.

Οἱ Φαρισαῖοι ἐνήστευον «πολλά»[4883], ἀλλὰ ὑποκριτικῶς, «ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες», διὸ ἄνευ θείου μισθοῦ[4884]. Νηστεία «ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας» ἰουδαϊκῆς ἀπαρέσκει εἰς τὸν Κύριον. «Νηστεία γὰρ ἀληθὴς ἡ τῶν κακῶν ἀλλοτρίωσίς» ἐστι[4885], καθ' ὅτι οὗτος ὁ καρπὸς καὶ σκοπὸς τῆς νηστείας. «Ὁ Θεὸς οὐ βούλεται» «νηστείαν ματαίαν». «Νήστευσον δὲ τῷ Θεῷ νηστείαν τοιαύτην. Μηδὲν πονηρεύσῃ ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ δούλευσον τῷ Κυρίῳ ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ· τήρησον τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ πορευόμενος ἐν τοῖς προστάγμασιν αὐτοῦ, καὶ μηδεμία ἐπιθυμία πονηρὰ ἀναβήτω ἐν τῇ καρδίᾳ σου· πίστευσον δὲ τῷ Θεῷ· καὶ ἐὰν ταῦτα ἐργάσῃ καὶ φοβηθῇς αὐτὸν καὶ ἐγκρατεύσῃ ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος, ζήσῃ (θὰ ζήσῃς) τῷ Θεῷ· καὶ ταῦτα ἐὰν ἐργάσῃ, μεγάλην νηστείαν ποιεῖς καὶ δεκτὴν τῷ Θεῷ»[4886]. Δέον ὅπως μὴ «τὰ ἐκτὸς τηροῦμεν, ἵνα τὰ κρείττονα, τὴν πίστιν καὶ ἀγάπην, ἀποβάλλωμεν». Διὸ «ἔταξαν οἱ Ἀπόστολοι, μὴ δεῖναι (ὅτι δὲν πρέπει) ἡμᾶς κρίνειν τινὰ ἐν βρώσει καὶ ἐν πόσει[4887]»[4888]. Καὶ ἐξαιροῦσι τῆς νηστείας τὸν ἐμποδιζόμενον εἰς ταύτην «δι' ἀσθένειαν σωματικήν»[4889]. «Ἡ γὰρ νηστεία διὰ ταπείνωσιν ἐπινενόηται τῆς σαρκός· εἰ δ' ἐκ νόσου, ἢ ἀσθενείας ἄλλης τινός, καταπονοῖτο ἡ σάρξ, ἡ ἐκ τῆς νηστείας ταπείνωσις ἐκείνη οὐκ ἀναγκαία»[4890].

Ἑβδομαδιαῖαι νηστεῖαι. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τηροῦνται ἴδιαι καὶ καθολικαὶ[4891] νηστεῖαι, ἢ διατεταγμέναι. Ὡς πρὸς τὰς ἰδίας νηστείας ὑφίσταται ποικιλία([120]). Αἱ διατεταγμέναι νηστεῖαι ἔχουσι γραφικὴν καὶ ἀποστολικὴν τὴν προέλευσιν, ἐτακτοποιήθησαν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἰσχύουσι καθολικῶς. Αἱ διατεταγμέναι καθολικαὶ νηστεῖαι εἶναι ἑβδομαδιαῖαι καὶ ἐτήσιαι.

Ἑβδομαδιαῖαι νηστεῖαι λογίζονται δύο, αἱ κατὰ «Τετράδα καὶ Παρασκευήν»[4892], συμφώνως πρὸς ἀποστολικὴν παράδοσιν[4893]. Ὅστις

4880. Ἐξόδ. κγ', Δευτ. ιστ', Δαν. α' 8 -16. Βαλσαμῶνος, Σ.Κ. 4, 568 - 572.
4881. Ματθ. δ' 2.
4882. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1508.
4883. Ματθ. θ' 14.
4884. Ματθ. στ' 16.
4885. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 181.
4886. Ποιμένος, ΒΕΠΕΣ, 3, 71.
4887. Κολασ. β' 16.
4888. Εἰρηναίου, ΒΕΠΕΣ, 5, 183.
4889. ΞΘ' Ἀποστολικοῦ Κανόνος.
4890. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 2, 88.
4891. Παλλαδίου, PG. 34, 1148.
4892. Ἰγνατίου Θεοφόρου, ΒΕΠΕΣ, 2, 336.
4893. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 512.

«οὐ νηστεύει ἢ Τετράδα ἢ Παρασκευήν», ὁρίζει ὁ 69ος Ἀποστολικὸς Κανών, κληρικὸς μὲν ὢν καθαιρεῖται, λαϊκὸς δὲ ἀφορίζεται, «ἐκτὸς εἰ μὴ δι᾿ ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο»[4894]. Νηστεύομεν δέ, «τὴν μὲν Τετράδα διὰ τὸ γενόμενον συμβούλιον ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ τοῦ Κυρίου, τὴν δὲ Παρασκευὴν διὰ τὸ πεπονθέναι αὐτὸν (διότι ὁ Κύριος ἔχει πάθει) ὑπὲρ ἡμῶν», γράφει Πέτρος ὁ Ἀλεξανδρείας[4895]. Ἀμφότεροι δὲ οἱ Κανόνες καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τοῦ Πέτρου Ἀλεξανδρείας ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τῆς ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου[4896]. Κατὰ παράδοσιν ὅμως τῆς Ἐκκλησίας, ὅτε ἡ Τετάρτη ἢ ἡ Παρασκευὴ συμπίπτουσι πρὸς δεσποτικὰς καὶ θεομητορικάς, ἢ καὶ ἄλλας τινὰς ἑορτάς, γίνεται κατάλυσις ἢ εἰς ἅπαντα, ἢ ἰχθύος, ἢ μόνον οἴνου καὶ ἐλαίου[4897], ὡς λεχθήσεται κατωτέρω. Προσέτι, δὲν τηρεῖται νηστεία κατὰ «τὴν Κυριακὴν ἡμέραν» καὶ «τὸ Σάββατον», «πλὴν τοῦ ἑνὸς μόνου»[4898], ἤτοι κατὰ «τὸ Μέγα Σάββατον»[4899]. Ἐκτὸς ἐὰν ἡ νηστεία τηρῆται καὶ ἐν Κυριακῇ καὶ ἐν Σαββάτῳ «δι᾿ ἄσκησιν»[4900]. Πλὴν τὸ μὴ νηστεύειν ἐν Κυριακῇ καὶ Σαββάτῳ, ἐν καιρῷ πολυημέρου νηστείας δὲν νοεῖται ὡς λύσις τῆς νηστείας ταύτης, ἀλλ᾿ ὡς κατάλυσις οἴνου καὶ ἐλαίου[4901]. «Τὸ Σάββατον οὐ νηστεύομεν, ἵνα μὴ δόξωμεν (φανῶμεν) ἰουδαΐζοντες»[4902], ἢ καὶ μαρκιωνίζοντες[4903]. «Τὴν Κυριακὴν» πάλιν οὐ νηστεύομεν, καθ᾿ ὅτι «πανηγυρίζομεν διὰ τὴν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παγκόσμιον χαρὰν καὶ ἀνάστασιν». «Κατὰ μόνον δὲ τὸ Μέγα Σάββατον» νηστεύομεν, «καθ᾿ ὃ τὸ Κυριακὸν σῶμα ἐν τῷ τάφῳ ἄπνουν ἔκειτο»[4904] καὶ μετεβλήθη ἡ ἑορτὴ τῶν χριστοκτόνων Ἰουδαίων εἰς πένθος (ἰ. ἀ. σ. 345).

Ἐτήσιαι νηστεῖαι. Αἱ ἐτήσιαι διατεταγμέναι καθολικαὶ νηστεῖαι εἶναι ἢ μονοήμεροι ἢ πολυήμεροι. Νηστεῖαι μιᾶς ἡμέρας ἀναγράφονται εἰς τὸ Μέγα Ὡρολόγιον τῆς Ἐκκλησίας, 1) ἡ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τῆς 14ης Σεπτεμβρίου, 2) ἡ τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων τῆς 5ης Ἰανουαρίου καὶ 3) ἡ τῆς Ἀποτομῆς τῆς τιμίας Κεφαλῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου τῆς 29ης Αὐγούστου. Ἐτήσιαι πολυήμεροι νηστεῖαι εἶναι τέσσαρες, ἤτοι 1) ἡ

4894. ΞΘ΄ Ἀποστολικοῦ Κανόνος.
4895. ΙΕ΄ Κανόνος Πέτρου Ἀλεξανδρείας.
4896. Β΄ Κανόνος ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
4897. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα».
4898. ΞΣΤ΄ Ἀποστολικοῦ Κανόνος καὶ ΝΕ΄ Κανόνος ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
4899. Βαλσαμῶνος, Σ.Κ. 2, 84 - 85.
4900. ΝΓ΄ Ἀποστολικοῦ Κανόνος. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 2, 70 - 71.
4901. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 83.
4902. Βαλσαμῶνος, Σ.Κ. 2, 84.
4903. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 83.
4904. Βαλσαμῶνος, Σ.Κ. 2, 84 - 85.

νηστεία τῶν Χριστουγέννων, 2) ἡ νηστεία τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, 3) ἡ νηστεία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ 4) ἡ νηστεία τῆς Θεοτόκου τοῦ δεκαπενταυγούστου[4905].

Καὶ ἡ νηστεία «τῶν Χριστουγέννων, ἣν καὶ τοῦ ἁγίου Φιλίππου τινὲς ὀνομάζουσιν»[4906], ἔχει ἀποστολικὴν τὴν προέλευσιν. Ἡ Ἐκκλησία καθώρισε καὶ ταύτην, «κατὰ παράδοσιν ἀρχαίαν, ὡς ἡ συνήθεια μαρτυρεῖ καὶ αἱ ἀπ' ἀρχῆς διατάξεις»[4907]. Οἱ ἅγιοι «Ἀπόστολοι πᾶσι τοῖς πιστοῖς τεσσαράκοντα ἡμερῶν νηστείαν καὶ προσευχὴν διωρίσαντο» πρὸ τῶν Χριστουγέννων. «Καὶ ἐφυλάχθη» ἡ νηστεία αὕτη «παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ τῶν» «Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Καὶ ἐνομοθετήθη» διαρκείας «ἡμερῶν» «τεσσαράκοντα»[4908], ἤτοι ἀπὸ 15ης Νοεμβρίου καὶ αὐτῆς μέχρι 25ης Δεκεμβρίου[4909]. «Τῶν Χριστουγέννων δὲ λέγεται, ὅτι ἐν τῷ τέλει τῶν μ' (40) ἡμερῶν συνέφθασε καὶ ἡ σωτήριος Γέννησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»[4910]. Διότι 16 ἡμέραι τοῦ Νοεμβρίου, 30 πλὴν 14 ἴσον 16, καὶ 24 ἡμέραι τοῦ Δεκεμβρίου ἴσον 40 ἡμέραι.

Καὶ ἡ νηστεία τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς προέρχεται ἐκ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὡς «τῆς ἁγίας τεσσαρακοντάδος μυστήριον» καὶ «τὸ τοῦ Πάσχα προοίμιον»[4911]. «Φυλακτέα ἡ νηστεία τῆς Τεσσαρακοστῆς», γράφεται εἰς τὰς Ἀποστολικὰς Διαταγάς[4912]. «Τὴν Τεσσαρακοστὴν μὴ ἐξουθενεῖτε»[4913], παραγγέλλει Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, ὡς τονίζει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός[4914]. «Εἴ τις» «τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστὴν τοῦ Πάσχα οὐ νηστεύει», γράφει ὁ 69ος Ἀποστολικὸς Κανών, «ἐκτὸς εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο», κληρικὸς μὲν ὢν «καθαιρείσθω», λαϊκὸς δὲ «ἀφοριζέσθω»[4915]. Νηστεία τῆς «Τεσσαρακοστῆς»[4916] λέγεται ἡ παροῦσα, καὶ «οἱ Πατέρες» «συνελθόντες ἐτύπωσαν ἡμέρας τεσσαράκοντα νηστείας»[4917], ἂν καὶ κεῖται εἰς χρονικὴν περίοδον «ἑπτὰ» «τῆς νηστείας ἑβδομάδων»[4918]. Διότι ἐπιτελεῖται «ἡ νηστεία αὕτη πρὸ τῆς νηστείας» τῆς Μ. Ἑβδομάδος «τοῦ Πάσχα, ἀρχομένη μὲν ἀπὸ» Καθαρᾶς «Δευτέρας, πληρουμένη δὲ εἰς Παρα-

4905. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα». Βαλσαμῶνος, Σ.Κ. 4, 577.
4906. Ἀναστασίου Ἀντιοχείας, PG. 89, 1392.
4907. Συμεῶνος Θεσσαλονίκης, PG. 155, 900.
4908. Ἀναστασίου Ἀντιοχείας, PG. 89, 1397.
4909. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα».
4910. Ἀναστασίου Ἀντιοχείας, PG. 89, 1397, Σ.Κ. 4, 583.
4911. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 765.
4912. Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, ΒΕΠΕΣ, 2, 85.
4913. Ἰγνατίου Θεοφόρου, ΒΕΠΕΣ, 2, 336.
4914. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 72.
4915. ΞΘ' Ἀποστολικοῦ Κανόνος.
4916. Χρυσοστόμου, PG. 53, 217.
4917. Χρυσοστόμου, PG. 48, 867.
4918. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 143.

σκευὴν» τῆς ἕκτης ἑβδομάδος. «Μεθ' ἃς» τεσσαράκοντα ἡμέρας, «ἀπονηστεύσαντες» τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου καὶ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων, ἀρχόμεθα τῆς Μεγάλης «ἁγίας τοῦ Πάσχα Ἑβδομάδος, νηστεύοντες αὐτὴν πάντες μετὰ φόβου καὶ τρόμου»[4919]. «Τὴν γὰρ Μεγάλην Ἑβδομάδα χάριν τοῦ Πάθους τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ Πάσχα», ἤτοι τῆς Ἀναστάσεως, «νηστεύομεν, καὶ οὐχ ἕνεκεν Τεσσαρακοστῆς»[4920]. Οὕτως, ἀπὸ τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας «πληρώσαντες Τεσσαρακοστήν, τὴν ἔγερσίν τε τοῦ Λαζάρου καὶ τὴν ἑορτὴν τῶν Βαΐων ὡς ἰδίας ἑορτάζοντες ἑορτάς, καὶ ἔτι τὴν ἁγίαν Ἑβδομάδα τῶν τοῦ Κυρίου σωτηρίων παθῶν, ἰδίᾳ παρὰ τὴν νηστείαν ἄγοντες τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν δι' αὐτὰ ἐξαιρέτως τὰ τοῦ Κυρίου ἁγιώτατα πάθη», ἀκολούθως τελοῦμεν τὸ ἅγιον Πάσχα[4921] (ἰ. ἀ. σ. 468). Τεσσαράκοντα δὲ ἡμέραι τάσσονται, δηλοῦσαι τὴν τοῦ σώματος τελειότητα· ἐκ τεσσάρων γὰρ στοιχείων ἔχον τὴν σύγκρασιν, τῷ τελείῳ ἀριθμῷ» δέκα «πολυπλασιαζόμενον, τέλειον γίνεται πνευματικῶς, ἀκμάζον ταῖς προσφόροις δυνάμεσιν». Αἱ δὲ ἐπὶ πλέον «ὀκτὼ» «τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὑπάρχουσι σύμβολον, ὃς ὄγδοός ἐστι καὶ ἑστὼς καὶ ἀΐδιος. Δεῖ γὰρ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἑβδοματικῆς ταύτης τοῦ χρόνου κινήσεως εἰς τὴν ὀγδόην καὶ μέλλουσαν καταντῆσαι κατάστασιν»[4922] (ἰ. ἀ. σ. 376). Ὁρίζεται δὲ ἡ νηστεία τῆς Μ. Ἑβδομάδος ἕως «τῇ μετὰ τὸ Σάββατον ἑσπέρᾳ»[4923] καὶ πλέον, ἤτοι «περὶ μέσας τῆς περὶ τὸ Μέγα Σάββατον νυκτὸς ὥρας»[4924]. Δηλαδὴ «χρὴ τοὺς πιστοὺς περὶ μέσης τῆς μετὰ τὸ Μέγα Σάββατον νυκτὸς ὥρας ἀπονηστίζεσθαι (ἵνα λύωσιν οἱ πιστοὶ τὴν νηστείαν)»[4925]. Τουτέστι «μέχρι» «τῆς τοῦ» Μεγάλου «Σαββάτου νυκτερινῆς ς' (6ης) ὥρας»[4926], ἤτοι τῆς μεσονυκτίου 12ης (ἰ. ἀ. σ. 366 - 367).

Καὶ ἡ νηστεία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων «κατὰ παράδοσιν ἀρχαίαν» ἐνομοθετήθη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ[4927]. «Μετὰ οὖν τὸ ἑορτάσαι ὑμᾶς τὴν Πεντηκοστήν», γράφουσιν αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαί, «ἑορτάσατε μίαν ἑβδομάδα, καὶ μετ' ἐκείνην νηστεύσατε»· «δίκαιον γὰρ» ἐστι «καὶ εὐφρανθῆναι ἐπὶ τῇ ἐκ Θεοῦ δωρεᾷ» τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «καὶ νηστεῦσαι μετὰ τὴν ἄνεσιν»[4928]. «Αὕτη» «ἡ ἐν ταῖς Διατάξεσι τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ῥηθεῖσα» «ἡ μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν νηστεία» «ἐ-

4919. Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, ΒΕΠΕΣ, 2, 85.
4920. Ἀναστασίου Σιναΐτου, PG. 89, 664.
4921. Συμεῶνος Θεσσαλονίκης, PG. 155, 897.
4922. Θεοφάνους Κεραμέως, PG. 132, 508.
4923. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 632.
4924. ΠΘ' Κανόνος ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
4925. Μ. Φωτίου, PG. 104, 637.
4926. Ματθαίου Βλαστ., Σ.Κ. 6, 426.
4927. Συμεῶνος Θεσσαλονίκης, PG. 155, 900.
4928. Ἀποστολικῶν Διατ., ΒΕΠΕΣ, 2, 93. Ἀναστασίου Σιναΐτου, Σ.Κ. 4, 583 - 584.

στίν»[4929]. Ἡ νηστεία αὕτη, ἐπειδὴ ρυθμίζεται κατὰ τὴν κινητὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, αὐξομειώνεται ἀπὸ διαρκείας 8 ἡμερῶν ἕως 42 ἡμερῶν (ἰ. ἀ. σ. 473). Διὸ εἶναι καὶ ἑβδομαδιαία σχεδὸν καὶ τεσσαρακοστή. Παλαιότερον, «ἡ τοιαύτη νηστεία» τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων «ἐνηστεύετο» «μέχρι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὑπὸ δὲ τῶν ἁγίων Πατέρων δι' οἰκονομίαν ἐξεκόπη» καὶ οὕτως «ἐτυπώθη» «ἄχρι τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων νηστεύειν»[4930]. Ὅτε ἡ νηστεία αὕτη ἐτηρεῖτο μέχρι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐξετείνετο εἰς χρονικὸν διάστημα 41 ἡμερῶν ἕως 75 ἡμερῶν. Ὅτε, δηλαδή, ἡ Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων ἔπιπτε τὴν 20ὴν Ἰουνίου, ἡ νηστεία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἦτο μέχρι τῆς νηστείας τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἤτοι τῆς 1ης Αὐγούστου, 41 ἡμερῶν. Διότι 10 ἡμέραι τοῦ Ἰουνίου, 30 πλὴν 20 ἴσον 10, καὶ 31 ἡμέραι τοῦ Ἰουλίου ἴσον 41 ἡμέραι. Ὅταν δὲ ἡ Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάντων ἔπιπτε τὴν 17ην Μαΐου, ἡ νηστεία αὕτη ἀνήρχετο εἰς 75 ἡμέρας, καθ' ὅτι 42 ἡμέραι ἀπὸ 17 Μαΐου ἕως 28 Ἰουνίου, παραμονῆς τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, καὶ 2 αἱ λοιπαὶ ἡμέραι τοῦ Ἰουνίου καὶ 31 αἱ ἡμέραι τοῦ Ἰουλίου ἴσον 75 ἡμέραι (ἰ. ἀ. σ. 472).

Οὕτω «παρ' ἡμῖν» τοῖς Χριστιανοῖς «φυλάσσονται τρεῖς νηστεῖαι» μεγάλαι[4931], ἤτοι τεσσαρακοσταί, τῶν Χριστουγέννων, τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς τοῦ Πάσχα καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. «Προετύπουν» δὲ τὰς τρεῖς ταύτας νηστείας αἱ τρεῖς μεγάλαι «ἑορταὶ ἐκεῖναι»[4932] τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τοῦ Πάσχα καὶ τῶν Ἀζύμων, τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ τοῦ Ἐξιλασμοῦ καὶ Σκηνοπηγίας[4933] (ἰ. ἀ. σ. 171). «Τρεῖς καιροὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ φυλάξατέ μοι νηστείαν ἁγίαν, ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου ὑμῶν· τὴν ἑορτὴν τῶν Ἀζύμων τῷ πρώτῳ μηνί, ἡμέρας ἑπτὰ ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς ὑμῶν καὶ ἄρτον κακώσεως ἔδεσθε(θὰ φάγητε)· εἶτα ἀριθμήσονται ὑμῖν ἑβδομάδες ἑπτά, ὁλόκληραι ἡμέραι πεντήκοντα, καὶ καλέσατε αὐτὴν κλητὴν ἁγίαν ἡμέραν, νηστείαν δεκτήν. Καὶ τῇ δεκάτῃ ε' (πέμπτῃ) μεσοῦντος τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἑορτὴ ἁγία Σκηνοπηγία ἔσται ὑμῖν· καὶ ταπεινώσετε τὰς ψυχὰς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν· καὶ πᾶσα ψυχή, ἥτις οὐ ταπεινωθήσεται, ἐξολοθρευθήσεται ἐξ ὑμῶν αὐτῶν»[4934]. «Ἐντεῦθεν, ὡς ἔοικεν (ὡς εἶναι πρέπον) καὶ παρ' ἡμῖν τρεῖς» μεγάλαι «νηστεῖαι φυλάττονται, ἃς προετύπουν» αἱ

4929. Ἀναστασίου Ἀντιοχ., PG. 89, 1397.

4930. Ἀναστασίου Ἀντιοχ., PG. 89, 1397.

4931. Χρυσοστόμου, PG. 89, 1393.

4932. Χρυσοστόμου, αὐτόθι.

4933. Ἀναστασίου Ἀντιοχ., PG. 89, 1393. Βαλσαμῶνος, Σ.Κ. 4, 567 - 573.

4934. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1693.

«ἑορταὶ ἐκεῖναι». Αἱ τρεῖς δὲ αὗται «νηστεῖαι νενομοθέτηνται εἰς τύπον τῆς ζωαρχικωτάτης Τριάδος ἐκ τῶν θείων Μαθητῶν τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ»[4935]. Ἡ νηστεία τῶν Χριστουγέννων «εἰς τύπον» «τοῦ Πατρός», ὅστις εὐδόκησε «τὴν τοῦ Υἱοῦ σύλληψίν τε καὶ γέννησιν». «Τεσσαράκοντα» δὲ «ἡμέρας» ἐνομοθετήθη, ὡς καὶ «Μωυσέως ἡ νηστεία καὶ Ἠλιού». Ἡ «Μεγάλη Τεσσαρακοστὴ» «εἰς τύπον» «τοῦ Μονογενοῦς», «ἣν καὶ αὐτὸς ἀριδήλως (καταφανῶς) ὑπέδειξε»[4936], νηστεύσας «ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα»[4937], «τρεῖς ἐνιαυτοὺς τοῦτο ποιῶν, μετὰ τὴν τοῦ βαπτίσματος ἄνοδον». Ἡ δὲ τρίτη νηστεία «τῶν Ἀποστόλων» ὡς «τύπος» ἐνομοθετήθη «καὶ αὐτὴ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος, τὸ καὶ τοὺς Ἀποστόλους διδάξαν πάντα, ἃ παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ μεμυσταγώγηται»[4938]. Προσέτι τηρεῖται ἡ νηστεία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ «διὰ τὴν τούτων τιμήν. Καὶ δικαίως». Διότι «πλείστων ἀγαθῶν δι᾽ αὐτῶν ἠξιώμεθα». Καὶ διότι «νηστείας οὗτοι καὶ ὑπακοῆς ἄχρι θανάτου, καὶ ἐγκρατείας ἐργάται ὤφθησαν ἡμῖν καὶ διδάσκαλοι»[4939].

Καὶ «ἡ πρὸ τῆς Κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου νηστεία παραδεδομένη ἐστὶν ἐξ ἁγίων Πατέρων»[4940]. Ἡ «νηστεία τῆς Θεοτόκου»[4941], ἢ «τοῦ Αὐγούστου»[4942], ἢ τοῦ δεκαπενταυγούστου, τελεῖται «ἀπ᾽ ἀρχῆς Αὐγούστου» «μέχρι τῆς» ἑορτῆς «τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου»[4943] τῆς 15ης τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἤτοι ἐπὶ 14 ἡμέρας. Ἡ νηστεία αὕτη «εἰς τιμὴν ὑπάρχει τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Μητρός, ἥτις προγνοῦσα τὴν μετάστασιν ἑαυτῆς», ἡτοιμάσθη διὰ τὴν ἔξοδον πρὸς τὰ οὐράνια. Ἡ Θεοτόκος «πάντοτε» «ἦν ἀγωνιζομένη ὑπὲρ ἡμῶν καὶ νηστεύουσα, μὴ χρείαν ἔχουσα νηστείας ἡ καθαρὰ καὶ πανάμωμος». Ἔζησεν «ἀγγελικῶς διαιτωμένη», «ὑπὲρ τοὺς ἀγγέλους οὖσά τε καὶ βιοῦσα καὶ προσευχομένη συνεχῶς» καὶ «ἑνουμένη» «θείῳ Πνεύματι τῇ μακαρίᾳ ψυχῇ (διὰ τῆς μακαρίας αὐτῆς ψυχῆς) τῷ Υἱῷ αὐτῆς». «Τότε δὲ μᾶλλον» ἐνήστευε καὶ προσηύχετο, «λεπτυνομένη πλέον ἁγίῳ ἔρωτι τοῦ Υἱοῦ», «ἐν τῷ μέλλειν τῶν ὧδε μεταβαίνειν». «Διὸ καὶ ἡμεῖς τότε νηστεύειν καὶ ἀνυμνεῖν αὐτὴν ὀφείλομεν, τόν τε βίον αὐτῆς ἐκμιμούμενοι καὶ εἰς τὰς ὑπὲρ ἡμῶν» αὐτὴν «διεγείροντες ἱκεσίας».

4935. Θεοδώρου Στουδίτου, αὐτόθι.
4936. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1696.
4937. Ματθ. δ' 2.
4938. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1696.
4939. Συμεῶνος Θεσσαλονίκης, PG. 155, 901.
4940. Ἀναστασίου Καισαρείας, Σ.Κ. 4, 588.
4941. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα».
4942. Συμεῶνος Θεσσαλονίκης, PG. 155, 901.
4943. Ἀναστασίου Ἀντιοχ., PG. 89, 1397.

Τινὲς λέγουσιν, ὅτι τηροῦμεν «τὴν τοιαύτην νηστείαν» «διὰ τὸ δύο εἶναι ἑορτάς», «τῆς τε Μεταμορφώσεως καὶ Κοιμήσεως». «Ἀναγκαῖον» δὲ εἶναι, ἵνα μνημονεύωμεν καὶ τῶν δύο τούτων ἑορτῶν, τῆς μὲν Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος «ὡς φωτισμοῦ «παραιτίας (αἰτίας)», τῆς δὲ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου «ὡς ἱλασμοῦ καὶ μεσιτείας ὑπὲρ ἡμῶν». Εἶναι ἀναγκαῖον, ὅπως ἐπικαλούμεθα «τὴν Παναγίαν» «Παρθένον, τὴν Θεοτόκον, ἵνα δι' αὐτῆς ἵλεως ἡμῖν εἴη (εἶναι) ὁ ἐξ αὐτῆς» τεχθεὶς «καὶ τῆς θείας αὐτοῦ δι' αὐτῆς λαμπρότητος ἐπιτύχωμεν»[4944].

Τρόπος τηρήσεως τῶν νηστειῶν. Ἐκφραστὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως τοῦ ὀρθοδόξου κέντρου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρξε καὶ ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης. Οὗτος ὁ ἅγιος συνέγραψε συνοπτικῶς, «εἰς ὀρθοδοξίαν» καὶ βεβαίαν οἰκοδομὴν τοῦ οἴκου «τῆς Ὀρθοδοξίας», περὶ τοῦ τρόπου τῶν νηστειῶν. Ἐποίησε δὲ τοῦτο ἀναγνοὺς ἐν «τοῖς συγγράμμασι καὶ ἐννομωτάτοις Κανόσι» «τῶν Ἀποστολικῶν καὶ ἁγίων Πατέρων»[4945]. Λέγει λοπὸν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τὰ ἀκόλουθα, εἰς ἃ παρεμβάλλονται καὶ τινες συμφωνίαι ἄλλων Πατέρων, ἢ καὶ Κανόνων.

Δέον ὅπως «Τετρὰς τε καὶ Παρασκευὴ παντελῶς ἁγναὶ εἰς νηστείαν ἀεὶ τηρηθῶσι, τυροῦ, ἰχθύων, ἐλαίου, καθὼς οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς θεοφόροι Πατέρες ἐνομοθέτησαν», πλὴν τῶν ἐξαιρέσεων, περὶ ὧν κατωτέρω[4946]. «Τὰς δὲ Κυριακὰς ἁπάσας τρυφερὰς ἡγεῖται (φρονεῖ) ἡ Ἁγία» «Ἐκκλησία» καὶ ἐν αὐταῖς «οὐ νηστεύει», «οὔτε ἐν αὐτῇ τῇ Τεσσαρακοστῇ»[4947], καθ' ὃν τρόπον ἐκτεθήσεται κατωτέρω, εἰ μὴ «δι' ἄσκησιν»[4948].

«Τὴν» «νηστείαν τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως, τὰς τρεῖς ἡμέρας διαφυλαττέσθω τῆς ἑβδομάδος, ἤτοι β΄ (Δευτέραν), δ΄ (Τετάρτην) καὶ ς΄ (Παρασκευήν), ἰχθύας καὶ ἔλαιον, καὶ νηστείαν ἐνθέως ποιείτω»[4949]. Συνεπῶς, τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, Τρίτην, Πέμπτην, Σάββατον καὶ Κυριακήν, καταλύονται ἰχθύες καὶ ἔλαιον. Ἐν «τῇ παραμονῇ τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως, νήστεις διατελοῦμεν», «τὴν ἡμέραν ἁγνεύοντες εἰς ἰχθύας καὶ ἔλαιον, πάρεξ Σαββάτου ἢ Κυριακῆς· τότε ταῦτα ἐσθίομεν. Ὡσαύτως ποιοῦμεν καὶ τὰς ἄλλας παραμονὰς τῶν τοῦ Χριστοῦ πανηγύρεων», πλὴν τοῦ Μ. Σαββάτου. Τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων «διαλύομεν» τὴν νηστείαν «ἐν οἱᾳδηποτοῦν

4944. Συμεῶνος Θεσσαλονίκης, PG. 155, 901.
4945. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1701.
4946. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1696.
4947. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 828.
4948. ΝΓ΄ Ἀποστολικοῦ Κανόνος. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 2, 70 - 71.
4949. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1696.

(οἱαδήποτε) ἡμέρᾳ τύχῃ». Καὶ «ὡς αὐτὴν τὴν ἡμέραν καὶ ἑτέρας ἕξ διαλύομεν, ἵνα μὴ σκυθρωποὶ φανῶμεν, ὡς οἱ ἀγνώμονες Ἰουδαῖοι ἐν τῇ Γεννήσει τοῦ ἡμᾶς ἀναπλάσαντος»[4950]. Προσέτι κατὰ παράδοσιν καταλύομεν καὶ ἑτέρας τέσσαρας ἡμέρας, ἤτοι μέχρι τῆς 4ης Ἰανουαρίου[4951].

Τὴν ἑβδομάδα «τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου», ἥτις καλεῖται καὶ ἑβδομὰς «τῆς προφωνῆς», ἢ «τῆς προφωνησίμου», «διαλύομεν (καταλύομεν) αὐτὴν εἰς πᾶν εἶδος»[4952]. Προφωνήσιμος ἢ προφωνὴ ἑβδομὰς καλεῖται ἡ ἑβδομὰς τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου, ἐπειδὴ ἀγγέλλει τὴν προσέγγισιν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς. Προφωνήσιμος δὲ νηστεία ὠνομάσθη ἡ ἀσεβὴς νηστεία τῶν Ἀρμενίων κατὰ τὴν ἑβδομάδα τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου. Οὗτοι, συναχθέντες «ἐν τῷ Ματζηκέρτ, ἤγουν τῇ Θεοδοσιουπόλει», «γεγόνασιν ἀποσχισταὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν ὀρθοδόξου πίστεως»,καὶ τότε «ἐκύρωσαν τὴν τοιαύτην ἄθεσμον νηστείαν», «οὐ διὰ ἁγιασμόν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀποσχίσαι (ἵνα ἀποσχισθῶσι) τῆς τῶν Ὀρθοδόξων πίστεως»[4953]. Διὸ «ἡμεῖς», «ὁ τοῦ Κυρίου λαός, διαλύομεν (καταλύομεν) πᾶσαν» τὴν ἑβδομάδα ταύτην, «πρὸς ἀνατροπὴν ἐκείνων καὶ τοῦ ἀθέου καὶ ἀνοήτου δόγματος» τῶν αἱρετικῶν Ἀρμενίων[4954]. «Ὡσαύτως καὶ τὴν τῆς τυροαποθέσεως ἑβδομάδα», ἢ τυρινῆς, ἢ τυροφάγου, «διαλύομεν καὶ αὐτὴν μετὰ τὴν ἐνάτην εἰς τυρὸν καὶ ὠά, ἵν' ἀνατρέψωμεν τὴν δυσσεβῆ θρησκείαν τῶν ἰακωβιτῶν καὶ τετραδιτῶν». Κατ' αὐτὴν τὴν ἑβδομάδα «ἐκωλύθη» τοῦ «ἐσθίειν» «κρέα ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων, δι' ἀνάμνησιν τῆς μοναχικῆς τάξεως, ἢ διὰ τύπον τῆς νέας καὶ καθαρᾶς πολιτείας»[4955]. Δηλαδή, ἐκ τῶν τριῶν ἑβδομάδων πρὸ τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, τὴν πρώτην ἑβδομάδα, ἤτοι τῆς Κυριακῆς τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου, γίνεται κατάλυσις εἰς πάντα καθ' ἁπάσας τὰς ἡμέρας, καὶ τῆς Τετάρτης καὶ τῆς Παρασκευῆς συμπεριλαμβανομένων. Τὴν δευτέραν ἑβδομάδα, ἤτοι τῆς Κυρακῆς τοῦ Ἀσώτου, γίνεται κατάλυσις εἰς πάντα, πλὴν Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς. Τὴν δὲ τρίτην ἑβδομάδα τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀπόκρεω, ἀπὸ Δευτέρας μέχρι καὶ τῆς Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς, καταλύονται γαλακτερά, ὠὰ καὶ ἰχθύες, καθ' ἁπάσας τὰς ἡμέρας, καὶ τῆς Τετάρτης καὶ τῆς Παρασκευῆς συμπεριλαμβανομένων[4956]. «Τὴν τυρινὴν» ἑβδομάδα «παρέλαβεν ἡ τῶν Χριστιανῶν Ἐκ-

4950. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1697.

4951. Μάρκου Ἐφέσου, 6ης Μηναίου Ἰανουαρίου.

4952. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1697.

4953. Ἰσαὰκ Ἀρ., PG. 132, 1233. 1233.

4954. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1700. Ἀναστασίου Καισαρείας, Σ.Κ. 4, 586. Νίκωνος, Σ.Κ. 4, 539.

4955. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1700.

4956. Βαλσαμῶνος, Σ.Κ. 2, 89.

κλησία παρὰ τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου καὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου». Ταύτην δὲ «καὶ ὁ Μ. Βασίλειος ἐκύρωσεν καὶ ἐβεβαίωσεν»[4956α].

«Τὴν δὲ ἁγίαν καὶ Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν ἅπαξ ἐσθίομεν τῆς ἡμέρας ἐν τῇ θ΄ (9η ὥρᾳ) ξηροφαγίαν, ἢ καὶ ὄσπρια ἄνευ ἐλαίου· οὔτε οἶνον, πάρεξ Σαββάτου καὶ Κυριακῆς· ἐσθίομέν τε καὶ ὀστρακόδερμα πάντα ἀνόστεά τε καὶ ταρύχια ἀνενδοιάστως. Ἰχθύας δὲ οὐδαμῶς ἐσθίομεν τὴν ἁγίαν αὐτὴν νηστείαν, πλὴν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου καὶ τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων, εἰς δόξαν τοῦ κατελθόντος ἐκ τῆς νηστείας» Κυρίου «καὶ συνεσθιασθέντος ἐπὶ τῇ τοῦ Λαζάρου ἐγέρσει, ἣ καὶ ἀριδήλως (καταφανῶς) ὡς μία οὖσα καὶ αὐτὴ τῶν τοῦ Χριστοῦ θείων ἑορτῶν»[4957]. Οὕτω τὴν «Τεσσαρακοστήν, τὴν πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν τοῦ ἁγίου Πάσχα», «φυλάττειν εἴωθεν (συνειθίζει) ἡ» «Ἐκκλησία, ἐν νηστείαις διατελοῦσα»[4958].

«Τὴν δὲ ἁγίαν Μεγάλην Ἑβδομάδα νήστεις πάντως (ἐξάπαντος) διατηροῦμεν εἰ δυνατόν, οὔτε ἔλαιον, οὔτε οἶνον» πίνομεν, «πάρεξ τῇ ἀγρυπνίᾳ τῶν ἁγίων Παθῶν» ἐπιτρέπεται «πίνειν τι πρὸς τὴν χρείαν, διὰ τὸν κόπον»[4959]. Οὕτως ἡ νηστεία τῆς Μ. Ἑβδομάδος ὁρίζεται αὐστηροτέρα δι᾽ ἁπάσας τὰς ἡμέρας καὶ αὐτῆς τῆς Μ. Πέμπτης περιλαμβανομένης[4960]. Κατὰ δὲ τὸν Α΄ Κανόνα τοῦ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, πάλαι Χριστιανοὶ «πάσας» «τὰς ἕξ» ἡμέρας τῆς Μ. Ἑβδομάδος «ἄσιτοι» διετέλουν, «οἱ δὲ (ἄλλοι δέ) δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ τέσσαρες, οἱ δὲ οὐδεμίαν»[4961]. «Ὁμοίως νήστεις» διατελοῦμεν «τῷ Μ. Σαββάτῳ», «αὐτῷ καὶ μόνῳ», «ἕως ὀψέ»[4962], ἤτοι ἕως 6ης ὥρας τοῦ μεσονυκτίου[4963] πρὸς τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα[4964] (ἰ. ἀ. σ. 367). Οὕτως, ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῆς νηστείας, «κυρίως μία ἐστὶ νηστεία, ἡ τεσσαρακονθήμερος, ἡ τοῦ Πάσχα», μεθ᾽ ἧς, προφανῶς, νοεῖται καὶ ἡ τῆς Μ. Ἑβδομάδος[4965].

Τὴν δὲ «ἅπασαν Ἑβδομάδα τῆς Διακαινησίμου, διαλύομεν (καταλύομεν) καὶ αὐτήν, εἰς δόξαν τοῦ ζωοποιήσαντος ἡμᾶς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Εἰ δέ τις οὐκ ἐσθίει αὐτὴν ἀνενδοιάστως, ἀλλὰ ἰουδαϊκῶς σκυ-

4956α. Ἰσαὰκ Ἀρμενίας, PG. 132, 1236.

4957. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1700.

4958. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 828.

4959. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1700.

4960. ΚΘ΄ Κανόνος ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

4961. Α΄ Κανόνος Διονυσίου Ἀλεξανδρείας.

4962. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1700.

4963. Βαλσαμῶνος, Σ.Κ. 2, 513.

4964. ΠΘ΄ Κανόνος ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

4965. Βαλσαμῶνος, Σ.Κ. 2, 89.

θρωπάζων, τῷ ἀναθέματι πιπτέτω τῶν ἁγίων Πατέρων»[4966]. «Ἔτι δὲ ἐν ταῖς ν' (50) ἡμέραις» «τῆς Πεντηκοστῆς οὐκ ἔστι» «νηστεία»[4967]. οὕτως· «ἀπὸ» «τῆς β' (Δευτέρας) τοῦ Θωμᾶ ἀρχόμεθα μνημονεύειν τῶν κεκοιμημένων ἀδελφῶν καὶ διατηροῦμεν ἐν τῇ δ' (Τετάρτῃ) καὶ ς' (Παρασκευῇ) εἰς κρέα καὶ εἰς τυρόν». «Τὴν δὲ» «Τετράδα τῆς Μεσοπεντηκοστῆς ἔδοξέ (ἐφάνη καλόν) τισι τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων Πατέρων, διὰ τὸ εἶναι δεσποτικὴν» ἑορτήν, «διαλῦσαι αὐτήν», ἤτοι ἵνα κατ' αὐτὴν καταλυθῇ ἡ νηστεία[4968]. «Ἡ παροῦσα ἡμέρα» τῆς Μεσοπεντηκοστῆς «ἐπισυνάπτει τήν τε Ἀνάστασιν καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος ἐπιφοίτησιν. Καὶ ἐπιφαίνεται χαρμόσυνος ἡ νῦν ἑορτὴ τοῦ Μονογενοῦς, ὡς μέσον θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος αὐτὸς δοξαζόμενος καὶ προσκυνούμενος». Διὸ «οἱ πρὸ ἡμῶν αὐτὴν ἀνενδοιάστως ἑώρταζόν τε καὶ εἰς πᾶν ἤσθιον. Νῦν δὲ ὁ χωρῶν χωρείτω ἐν ταύτῃ, εἰ δυνατόν». Τὴν δὲ «ἑβδομάδα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διαλύομεν καὶ αὐτὴν εἰς πᾶν, διὰ τὴν τοῦ Πνεύματος ἐπιφοίτησιν. Ὥσπερ γὰρ δεῖ χαίρειν ἐπὶ τῇ τοῦ Υἱοῦ Γεννήσει καὶ ἐπὶ τῇ τούτου ζωοποιῷ Ἀναστάσει, δεῖ χαίρειν καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ Πνεύματος καθόδῳ»[4969].

Τὴν δὲ νηστείαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων «διατηροῦμεν ὡς καὶ» τὴν νηστείαν τῆς τοῦ «Χριστοῦ Γεννήσεως». Δηλαδή, «ἐν τῇ β' (Δευτέρᾳ), δ' (Τετάρτῃ), ς' (Παρασκευῇ)»[4970] δὲν καταλύομεν «ἰχθύας καὶ ἔλαιον»[4971]. «Τὴν δὲ ἡμέραν τῶν Ἀποστόλων τῶν δύο», Πέτρου καὶ Παύλου, «ἢ τῶν δώδεκα, οὐ διαλύομεν εἰς κρέα καὶ εἰς τυρόν, εἰ τύχῃ δ' (Τετάρτῃ) ἢ ς' (Παρασκευή), ἀλλ' ἢ μόνον ἰχθύας καὶ ἔλαιον»[4972]. «Ὡσαύτως καὶ τὴν τῆς Θεοτόκου νηστείαν διατηροῦμεν». Καὶ «τὴν ἡμέραν τῆς Μεταμορφώσεως διαλύομεν εἰς ἰχθύας καὶ ἔλαιον, εἰ καὶ ἔδει (ἔπρεπε) διαλῦσαι αὐτὴν ἀλλοτρόπως», διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν δεσποτικὴν ἑορτήν, «ἀλλὰ διὰ τὴν νηστείαν» τοῦ δεκαπενταυγούστου «κεκώλυται (ἔχει ἐμποδισθῆ ἡ τελεία κατάλυσις)». «Τὴν δὲ αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας Κοιμήσεως τῆς Παναμωμήτου καὶ Θεομήτορος, εἰ τύχῃ δ' (Τετάρτῃ) ἢ ς' (Παρασκευή), οὐ διαλύομεν εἰς κρέα, ἢ εἰς τυρόν, διὰ τὸ μέγα θαῦμα καὶ φρικτὸν τοῦ παραδόξου τούτου ὕπνου» καὶ τὴν κατ' αὐτὸν ἀνάλογον στάσιν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, οἵτινες «τρεῖς πλήρεις ἡμέρας τῷ τάφῳ προσμένοντες ἦσαν»[4973].

4966. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1700.
4967. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 828.
4968. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1700.
4969. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1701.
4970. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1701.
4971. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1696.
4972. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1701.
4973. Θεοδώρου Στουδίτου, αὐτόθι.

Ὡς πρὸς τὴν νηστείαν τῆς 14ης Σεπτεμβρίου, οἱ μὲν «μονάζοντες, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τοῦ σταυρικοῦ ξύλου», ἤγουν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, «δέκα καὶ τέσσαρας ἡμέρας διαφυλάττουσι» νηστείαν, «ἄλλοι ιβ΄ (12), ἄλλοι δ΄ (4), ὁ δὲ σύμπας λαὸς τοῦ Χριστοῦ ἁγνοὶ πάντες διατηροῦσιν αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς Ὑψώσεως, ἤτοι τὴν ιδ΄ (14ην) τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός»[4974]. Ἐν δὲ «τῇ ἀποτομῇ τοῦ θείου Προδρόμου» τῆς 29ης Αὐγούστου,«οὐ διαλύομεν» τὴν νηστείαν, «διότι καὶ αὐτὴ φόνον ἀνόσιον καὶ θάνατον ἐπιφέρουσά» ἐστι[4975]. «Τὴν δὲ αὖ (πάλιν) παραμονὴν τῶν Φώτων, καὶ αὐτὴν» «νήστεις διαπεραιοῦμεν (διαβαίνομεν) ἔκ τε ἐλαίου καὶ ἰχθύων καὶ ἑτέρων εἰδῶν τὴν πᾶσαν ἡμέραν»[4976].

Τὴν δὲ «ἡμέραν τῶν Θεοφανείων, οἱανοῦν (ὁποιαδήποτε) ἡμέρα τύχει, διαλύομεν εἰς πᾶν, εἰς χάριν καὶ δόξαν τοῦ βαπτισθέντος» Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[4977]. Προσέτι, τὴν «Γέννησιν τῆς παναχράντου Θεοτόκου», τῆς 8ης Σεπτεμβρίου, «καὶ τὴν αὐτῆς εἰς Ναὸν Εἴσοδον», τῆς 21ης Νοεμβρίου, «καὶ τὴν ἑτέραν», Ὑπαπαντὴν λεγομένην, τῆς 2ας Φεβρουαρίου, καὶ «τὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ», τῆς 25ης Μαρτίου, «καὶ τὴν θείαν Μετάστασιν», ἤγουν Κοίμησιν τῆς 15ης Αὐγούστου, «διαλύομεν (καταλύομεν) εἰς ἔλαιον καὶ ἰχθύας, εἰ τύχωσι ταῖς γεγραμμέναις ἡμέραις, τῇ τε Τετράδι καὶ Παρασκευῇ. Ὡσαύτως καὶ τὸ τοῦ Προδρόμου Γενέσιον», τῆς 24ης Ἰουνίου, «καὶ τῶν κορυφαίων Πέτρου καὶ Παύλου», τῆς 29ης Ἰουνίου[4978], καὶ «τῶν δώδεκα» «Ἀποστόλων», τῆς 30ῆς Ἰουνίου[4979]. «Τῶν δὲ ἁγίων Μαρτύρων καὶ ὁσίων Ἱεραρχῶν οὐ διαλύομεν εἰς ἰχθύας, εἰ τύχωσι δ΄ (Τετάρτη) ἢ ς΄ (Παρασκευῇ)»[4980].

Τὰ ἀνωτέρω ἰσχύουσι κατ' ἀκρίβειαν διὰ μοναχοὺς καὶ βιοτικοὺς Χριστανούς, «πρὸς εὐσέβειαν τῶν πιστῶν» καὶ «πρὸς ἀνατροπὴν τῶν αἱρετικῶν»[4981]. Τὰ τῶν θείων ἐντολῶν «πᾶσιν ὁμοίως νενομοθετημένα» ἐστὶ καὶ πάντες ἄνθρωποι ὀφείλομεν ὑπακοὴν εἰς ταῦτα, «μοναχοί τε καὶ οἱ ἐν συζυγίαις», κατὰ τὸν λόγον Κυρίου· «ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω»[4982]. Οἱ πνευματικοὶ δὲ ποιμένες ρυθμίζουσι τὰ κατ' οἰκονο-

4974. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1696.
4975. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1701.
4976. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1697.
4977. Θεοδώρου Στουδίτου, αὐτόθι.
4978. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1696.
4979. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1701.
4980. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1696.
4981. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1693.
4982. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 629. Μάρκ. ιγ΄ 37.

μίαν, συμφώνως πρὸς τοὺς ἱεροὺς Κανόνας. Οἱ Κανόνες νομοθετοῦσι διὰ τὸν Χριστιανὸν τὴν νηστείαν, «ἐκτὸς εἰ μὴ δι᾽ ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο»[4983], ἤτοι ἐὰν «ἐκ νόσου, ἢ ἀσθενείας ἄλλης τινὸς» καταπονῆται «ἡ σάρξ»[4984]. Δηλαδή, ἡ ἀσθένεια νοεῖται, οὐχὶ μόνον ὡς νόσος, ἀλλὰ καὶ ἄλλως. Διὸ ὁ Μ. Βασίλειος λέγει, ὅτι τὴν «τῶν ἀρρώστων παραμυθίαν ἐκ τῶν βρωμάτων, ἢ τὴν τοῦ ἄλλως κεκμηκότος ἐπὶ συντόνοις ἔργοις, ἢ καὶ τὴν τοῦ παρασκευαζομένου πρὸς κάματον, οἷον ὁδοιπορίας, ἤ τινος ἄλλου τῶν ἐπιπόνων, οἱ ἐφεστῶτες (προϊστάμενοι) πρὸς λόγον ἀεὶ τῆς χρείας οἰκονομήσουσιν, ἑπόμενοι τῷ εἰπόντι, ὅτι διεδίδοτο ἑκάστῳ καθ᾽ ὅτι ἂν τις χρείαν εἶχεν»[4985]. Διότι «μὴ ἐκκλίνῃς εἰς τὰ δεξιὰ ἢ εἰς τὰ ἀριστερά», εἶναι ὁ κανὼν τῆς ἀληθείας. Ὡς ἡ παράβασις τοῦ νόμου περὶ νηστείας εἶναι κακὸν καὶ ἡ κατάλυσις ταύτης παρὰ τοῦ προφασιζομένου «ἀρρωστίαν σώματος καὶ ἀδυναμίαν»[4986] ἐστὶ πονηρόν, οὕτω καὶ τὸ «εἰς ἀχρηστίαν δι᾽ ἀσθενείας τὸ σῶμα καταβαλεῖν» εἶναι, «ὡς ἀληθῶς, ἀλογώτατον»[4987]. Δηλαδή, δέον ὅπως παντὶ τρόπῳ τηρῆται ἡ νηστεία παρὰ τοῦ πιστοῦ, «ἐκτὸς εἰ μὴ δι᾽ ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο»[4988]. «Ἡ νηστεία ἐπενοήθη διὰ τὸ σῶμα ταπεινῶσαι· εἰ οὖν τὸ σῶμα ἐν ταπεινώσει ἐστὶ καὶ ἀσθενείαις»[4989], «ἡ ἐκ τῆς νηστείας ταπείνωσις ἐκείνη οὐκ ἀναγκαία»[4990] (ἰ. ἀ. σ. 495).

στ´) «ΜΗ ΚΛΙΝΕΙΝ ΓΟΝΥ»

Κατὰ τὴν ἀναστάσιμον περίοδον τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τὰς Κυριακάς, «οὔτε γονυκλισίαι γίνονται»[4991], διὰ τὴν Ἀνάστασιν. Τὸ «ἐν Κυριακῇ μὴ κλίνειν γόνυ σύμβολόν ἐστι τῆς Ἀναστάσεως, δι᾽ ἧς τῇ τοῦ Χριστοῦ Χάριτι τῶν τε ἁμαρτημάτων καὶ τοῦ ἐπ᾽ αὐτῶν τεθανατωμένου θανάτου ἠλευθερώθημεν»[4992]. «Ἐν δὲ τῇ Πεντηκοστῇ γόνυ οὐ κλίνομεν, ἐπειδὴ ἰσοδυναμεῖ αὕτη τῇ ἡμέρᾳ τῆς Κυριακῆς, κατὰ τὸν λόγον τῆς Ἀναστάσεως»[4993]. «Πᾶσα δὲ ἡ Πεντηκοστὴ τῆς ἐν τῷ αἰῶνι προσδοκωμένης ἀναστάσεώς ἐστιν ὑπόμνημα. Ἡ γὰρ μία ἐκείνη καὶ πρώτη ἡμέρα», ἤτοι ἡ στοιχοῦσα πρὸς τὴν μίαν τῆς δημιουργίας Κυριακὴ τῆς Ἀναστάσεως, «ἑπτάκις ἑπταπλασιασθεῖσα, τὰς ἑπτὰ

4983. ΞΘ´ Ἀποστολικοῦ Κανόνος.
4984. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 2, 88.
4985. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 968.
4986. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 168.
4987. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 692.
4988. ΞΘ´ Ἀποστολικοῦ Κανόνος.
4989. Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας, «Πηδάλιον», σ. 669.
4990. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 2, 88.
4991. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 828.
4992. Εἰρηναίου, ΒΕΠΕΣ, 5, 174.
4993. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 152.

τῆς ἱερᾶς Πεντηκοστῆς ἑβδομάδας ἀποτελεῖ. Ἐκ πρώτης γὰρ ἀρχομένη, εἰς τὴν αὐτὴν καταλήγει», ἤγουν ἐκ τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς. «Καὶ καθ' ἑκάστην δὲ γονυκλισίαν καὶ διανάστασιν, ἔργῳ δείκνυμεν, ὅτι διὰ τῆς ἁμαρτίας εἰς γῆν κατερρύημεν (κατεπέσαμεν) καί, διὰ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς, εἰς οὐρανὸν ἀνεκλήθημεν». Διὸ «ὀρθοὶ» «πληροῦμεν τὰς εὐχὰς ἐν τῇ μιᾷ τοῦ σαββάτου», ἤτοι τῇ Κυριακῇ, ἥτις εἶναι «εἰκὼν» «τοῦ προσδοκωμένου αἰῶνος» καὶ ἡ «Ὀγδόη» ἡμέρα, ἡ «τὴν μίαν ὄντως ἐκείνην καὶ ἀληθινὴν ὀγδόην» «δι' ἑαυτῆς ἐμφανίζουσα»[4994]. Δὲν κλίνομεν, λοιπόν, γόνυ ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς. Κατὰ δὲ τὰς Κυριακάς, ἀπὸ «μετὰ τὴν ἐν τῷ Σαββάτῳ ἑσπερινὴν τῶν ἱερωμένων πρὸς τὸ θυσιαστήριον εἴσοδον» «μέχρι τῆς ἐφεξῆς κατὰ τὴν Κυριακὴν ἑσπέρας»[4995]. «Μετὰ τὴν κατὰ τὸ Σάββατον ἑσπερινὴν εἴσοδον εἰς τὸ θυσιαστήριον τῶν ἱερωμένων» «μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς, ὅτε δηλαδὴ αὖθις (πάλιν) ἡ εἴσοδος γίνεται τῶν ἱερωμένων»[4996], καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Πεντηκοστήν, ἑστῶτες «τὰς εὐχὰς» ἀποδίδομεν «τῷ Θεῷ»[4997]. Τὸ «κλίνειν ἐν Σαββάτῳ γόνυ» «ἀπὸ τοῦ Κανόνος» «οὐ κεκώλυται (δὲν ἔχει ἐμποδισθῇ)»[4998]. Πλὴν γονυκλισίαι ἐνταῦθα νοοῦνται αἱ «ἐξ ἔθους» τῆς προσευχῆς, οὐχὶ καὶ αἱ λοιπαί. Διὸ «χρὴ (πρέπει) χάριν ἀσπασμοῦ κλίνειν γόνυ ἐν Κυριακῇ καὶ ἐν ὅλῃ τῇ Πεντηκοστῇ»[4999]. Προσέτι, οὐχ «ἁμαρτάνουσιν οἱ μοναχοὶ κρυφίως γόνυ κλίνοντες ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. Καταχρίτους γὰρ ἑαυτοὺς ποιήσαντες καὶ οἱονεὶ ἑκουσίως ἐμπεφυλακισμένους, ὀφείλουσιν ἀεὶ βοᾶν πρὸς Κύριον καὶ ἐκζητεῖν διὰ ταπεινώσεως τὴν συμπάθειαν»[5000].

ζ') ΕΝΙΑΥΤΟΣ ΚΥΡΙΟΥ ΔΕΚΤΟΣ

Ἡ «ἑορτῶν ἑορτὴ»[5001] τοῦ καινοῦ Πάσχα Κυρίου μετέβαλε τὴν πρὶν σκυθρωπότητα εἰς χαράν. Διὸ ὁ ἀναστὰς Κύριος εἶπε «χαίρετε»[5002]. Ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει, «χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε»[5003]. Ὁ δὲ ἀσπασμὸς τῶν Χριστιανῶν εἶναι τὸ «χαίρειν»[5004] (ἰ. ἀ. σ. 355). Οὕτως ὁ ἐπίγειος χρόνος τῶν πιστῶν μετεποιήθη εἰς ἑορτήν. «Ἑορτὴ

4994. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 52, 288.
4995. 90οῦ Κανόνος ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
4996. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 2, 516 - 517.
4997. Κ' Κανόνος Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
4998. Β' Ἀποκρίσεως Νικολάου Κων/πόλεως, Σ.Κ. 4, 418.
4999. Ι' Κανόνος Νικηφόρου Ὁμολογητοῦ, Σ.Κ. 4, 428.
5000. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1732.
5001. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 841.
5002. Ματθ. κη' 9.
5003. Φιλιππησ. δ' 4.
5004. 2 Ἰωάν. 10.

γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἀλλ' ἡ» ἐν Χριστῷ «εὐφροσύνη» πνευματική[5005]. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ «πᾶς» «ὁ βίος» τοῦ πιστοῦ «ἑορτὴ» ἐστι «καὶ ἡμέρα μεγάλη»[5006]. Διὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔτος λογίζεται ὡς στέφανος ἑορτῶν ἐνιαυτοῦ.

Τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔτος ἄρχεται τὴν 1ην Σεπτεμβρίου·μηνὸς καὶ λήγει τὴν 31ην Αὐγούστου (ἰ. ἀ. σ. 416). Ἡ 1η Σεπτεμβρίου εἶναι ἡ «ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου, ἤτοι τοῦ νέου χρόνου (ἔτους)»[5007], καθ' ἣν ἀκούεται τὸ «κηρῦξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτὸν» τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[5008]. Πλαισιώνεται δὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔτος δι' ἑορτῶν τῆς Θεοτόκου, ἥτις πρώτη ἤκουσε τὸ «χαῖρε» τοῦ ἀγγέλου κατὰ τὸν Εὐαγγελισμὸν[5009] καὶ τὸ «χαίρετε» τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ[5010] (ἰ. ἀ. σ. 229, 355). Τὴν 1ην Σεπτεμβρίου τελεῖται καὶ «ἡ σύναξις τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Μιασηνῶν»[5011] καὶ τὴν 31ην Αὐγούστου ποιεῖται ἀνάμνησις τῆς «καταθέσεως τῆς τιμίας Ζώνης» αὐτῆς[5012]. Ἡ Θεοτόκος πρώτη εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον, γεννηθεῖσα πρὸ Χριστοῦ καὶ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, καὶ τελευταία ἀπῆλθεν ἐξ αὐτοῦ, κοιμηθεῖσα μετὰ τὸ μαρτύριον τοῦ Ἰωάννου καὶ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. Ἐν δὲ τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἔτει ἑορτάζεται καὶ τὴν πρώτην καὶ τὴν ἐσχάτην τούτου ἡμέραν. Αἱ ἑορταὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους δύνανται ἵνα θεωρηθῶσι κατὰ χρονικὴν σειρὰν εἰς πέντε διαδοχικοὺς καὶ ἐπαλλήλους ἐνιαυσίους κύκλους, ὡς ἀκολούθως.

1. Ἐνιαύσιοι κύκλοι ἀκινήτων ἑορτῶν

Τὴν 1ην Σεπτεμβρίου τελεῖται ἡ «μνήμη» τοῦ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ τύπου τοῦ Χριστοῦ «Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ», «ἡ σύναξις τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Μιασηνῶν» καὶ ἄρχεται τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔτος ὡς ἐνιαυτὸς Κυρίου δεκτός[5013] (ἰ. ἀ. σ. 182). Τὴν 8ην Σεπτεμβρίου ἑορτάζεται «τὸ Γενέθλιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου», τῆς τροφοῦ «τῆς ζωῆς ἡμῶν»[5014], καὶ γίνεται κατάλυσις ἰχθύος (ἰ. ἀ. σ. 505). Τὴν 23ην Σεπτεμβρίου ἑορτάζεται «ἡ Σύλληψις τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου Προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου», «καὶ προφήτου τι πλέον»[5015], ἤτοι μείζονος ἐν γεννητοῖς γυναικῶν

5005. Χρυσοστόμου, PG. 50, 455.
5006. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 1029.
5007. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Συναξαριστής», τόμ. Α', σ. 1.
5008. Λουκ. δ' 19.
5009. Λουκ. α' 28.
5010. Ματθ. κη' 9.
5011. Μηναίου Σεπτεμβρίου.
5012. Μηναίου Αὐγούστου.
5013. Μηναίου Σεπτεμβρίου.
5014. Ὄρθρου 8ης Σεπτεμβρίου.
5015. Ὄρθρου 23ης Σεπτεμβρίου.

προφήτου. Τὴν 21ην Νοεμβρίου τελεῖται ἡ «μνήμη τῆς ἐν τῷ Ναῷ Εἰσόδου τῆς Θεομήτορος», ἥτις «ὑπάρχει σκηνὴ ἐπουράνιος»[5016]. Κατ' αὐτὴν γίνεται κατάλυσις ἰχθύος (ἰ. ἀ. σ. 505). Ἒξ μῆνας ἀπὸ τῆς 23ης Σεπτεμβρίου, ἤτοι τὴν 25ην Μαρτίου, ἑορτάζεται «ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας»[5017], καθ' ὃν «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν»[5018] «διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν»[5019]. Καὶ ἐν ταύτῃ γίνεται κατάλυσις ἰχθύος (ἰ. ἀ. σ. 235, 505). Τρεῖς μῆνας κατόπιν καὶ ἐννέα μῆνας ἀπὸ τῆς 23ης Σεπτεμβρίου, ἤτοι τὴν 24ην Ἰουνίου, ἑορτάζεται «τὸ Γενέθλιον» «τοῦ τιμίου καὶ ἐνδόξου» «Βαπτιστοῦ Ἰωάννου», ὅστις «ἀνεδείχθη» τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου «Προφήτης, κῆρυξ ὁμοῦ καὶ Πρόδρομος»[5020]. Κατ' αὐτὴν γίνεται κατάλυσις ἰχθύος (ἰ. ἀ. σ. 228, 505).

Ἀκολούθως, τὴν 15ην Νοεμβρίου ἄρχεται ἡ τεσσαρακονθήμερος νηστεία τῶν Χριστουγέννων «εἰς τύπον» τοῦ Θεοῦ «Πατρὸς» τοῦ εὐδοκήσαντος τὴν σωτήριον ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ Υἱοῦ[5021] (ἰ. ἀ. σ. 500). Ἡ δευτέρα πρὸ τῶν Χριστουγέννων Κυριακὴ ἑορτάζεται ὡς «Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Προπατόρων», ἐξ ὧν «Ἀβραὰμ» «Πρόπαππος Χριστοῦ» ἐδείχθη[5022] (ἰ. ἀ. σ. 98). Τὴν ἑπομένην Κυριακήν, τὴν «πρὸ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως», τελεῖται μνήμη «πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος Θεῷ εὐαρεστησάντων, ἀπὸ Ἀδὰμ ἄχρι καὶ Ἰωσὴφ τοῦ μνήστορος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου»[5023] (ἰ. ἀ. σ. 220 - 221, 230, 252). Τὴν 25ην Δεκεμβρίου ἑορτάζεται «ἡ κατὰ σάρκα Γέννησις τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», ἐν ᾗ «ἡ Παρθένος» «τὸν Ὑπερούσιον τίκτει» καὶ «δι' ἡμᾶς» «ἐγεννήθη Παιδίον νέον ὁ πρὸ αἰώνων Θεὸς»[5024] καὶ οἱ Χριστιανοὶ εὐαγγελίζονται «χαρὰν μεγάλην»[5025]. Ἀπὸ ταύτης γίνεται κατάλυσις εἰς πάντα ἐπὶ ἑνδεκαήμερον (ἰ. ἀ. σ. 238, 501). Ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τὰ Χριστούγεννα, ἤτοι τὴν 1ην Ἰανουαρίου, ἑορτάζεται «ἡ κατὰ σάρκα Περιτομὴ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[5026], ἐν ᾗ, «Χριστοῦ περιτμηθέντος, ἐτμήθη Νόμος· καί, Νόμου τμηθέντος, εἰσήχθη Χάρις»[5027] (ἰ. ἀ. σ. 243). Τεσσαράκοντα δὲ ἡμέρας ἀπὸ τῶν Χριστουγέννων, ἤτοι τὴν 2αν Φεβρουαρίου, «ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ

5016. Ὄρθρου 21ης Νοεμβρίου.
5017. Ὄρθρου 25ης Ματρίου.
5018. Ἰωάν. α' 14.
5019. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
5020. Ὄρθρου 24ης Ἰουνίου.
5021. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1696.
5022. Ὄρθρου Κυριακῆς τῶν Προπατόρων.
5023. Ὄρθρου Κυριακῆς πρὸ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως.
5024. Ὄρθρου Χριστουγέννων.
5025. Λουκ. β' 10.
5026. Μηναίου Ἰανουαρίου.
5027. Ὄρθρου 1ης Ἰανουαρίου.

ἑορτάζεται, ἐν ᾗ ἐδέξατο αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ ὁ δίκαιος Συμεών», αἵτινες «τυποῦσι» τοὺς «κόλπους» τοῦ «Πατρός»[5028]. Καὶ ἐν ταύτῃ γίνεται κατάλυσις ἰχθύος (ἰ. ἀ. σ. 245, 505).

Ἀκολούθως, τὴν 6ην Ἰανουαρίου ἑορτάζονται «τὰ Ἅγια Θεοφάνεια τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», καθ' ἃ ἐβάπτισεν «ἐν ποταμῷ Χριστὸν Πρόδρομος»[5029] καὶ «ἡ τῆς Τριάδος ἐφανερώθη προσκύνησις»[5030]. Γίνεται δὲ ἐν αὐτῇ κατάλυσις εἰς ἅπαντα (ἰ. ἀ. σ. 258, 505). Τὴν 6ην Αὐγούστου ποιεῖται «ἀνάμνησις τῆς θείας Μεταμορφώσεως τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Κατ' αὐτὴν «οἱ Μαθηταὶ» «ὡς ἐχώρουν» «τὴν δόξαν» αὐτοῦ «ἐθεάσαντο», ἵνα, ὅταν τὸν «ἴδωσι σταυρούμενον», «τὸ μὲν πάθος νοήσωσιν ἑκούσιον, τῷ δὲ κόσμῳ κηρύξωσιν», ὅτι ὁ σταυρωθεὶς καὶ ταφεὶς καὶ ἀναστὰς Χριστὸς ὑπάρχει «ἀληθῶς τοῦ Πατρὸς τὸ ἀπαύγασμα»[5031] καὶ αὐτός ἐστι «τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον»[5032]. Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος ὀλίγον πρὸ τοῦ Πάθους ἐγένετο, ἀλλὰ ὁ ἑορτασμὸς ταύτης ἐτέθη παρὰ τῶν Πατέρων ἐνταῦθα, ἤτοι τεσσαράκοντα ἡμέρας πρὸ τῆς ἑορτῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τῆς 14ης Σεπτεμβρίου, οἰκονομικῶς, διὰ τὸν ἴδιον αὐτῆς ἑορτασμόν[5033]. Γίνεται δὲ ἐν αὐτῇ κατάλυσις ἰχθύος (ἰ. ἀ. σ. 278, 504). Τὴν δὲ 29ην Αὐγούστου τελεῖται «μνήμη τῆς ἀποτομῆς τῆς τιμίας Κεφαλῆς τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου», θεϊκῇ οἰκονομίᾳ, «ἵνα καὶ τοῖς ἐν ᾅδῃ τοῦ Σωτῆρος κηρύξῃ τὴν ἔλευσιν»[5034]. Τηρεῖται δὲ κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην νηστεία (ἰ. ἀ. σ. 215 - 228, 505).

2. Αἱ πρὸ τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς κινηταὶ ἑορταὶ

Ἑβδομήκοντα ἡμέρας πρὸ τοῦ Πάσχα ἄρχεται τὸ Τριῴδιον, δι' οὗ «ἐν συντόμῳ τὸ πᾶν τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας» ἀναμιμνησκόμεθα. Ἐπειδὴ ὁ Διάβολος δι' ὑπερηφανείας πέπτωκε καὶ δι' αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος ὁμοίως, τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ Τριῳδίου «τῆς τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου ἐν τῷ ἱερῷ Εὐαγγελίῳ παραβολῆς μνείαν ποιούμεθα», ἵνα τὴν «ὑψηγορίαν» τοῦ «Φαρισαίου φύγωμεν» καὶ «τὸ ταπεινὸν ἐν στεναγμοῖς» τοῦ «Τελώνου μάθωμεν» πρὸς σωτηρίαν[5035]. Διὸ «καὶ ἀπ' αὐτῆς» τῆς ἀρετῆς τῆς ταπεινοφροσύνης «ἄρχεται ὁ Χρι-

5028. Ὄρθρου 2ας Φεβρουαρίου.
5029. Ὄρθρου Θεοφανείων.
5030. Μ. Ἁγιασμοῦ Θεοφανείων.
5031. Ὄρθρου 6ης Αὐγούστου.
5032. Ἰωάν. α' 9.
5033. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Συναξαριστής», τόμ. Β', σ. 300 - 301.
5034. Ὄρθρου 29ης Αὐγούστου.
5035. Ὄρθρου Κυριακῆς τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου.

στός, λέγων»[5036] «μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»[5037]. Ἐν τῇ προφωνησίμῳ δὲ ταύτῃ ἑβδομάδι, τοῦ τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου, ἥτις προφωνεῖ, ἤγουν προαναγγέλλει τὴν Μ. Τεσσαρακοστήν, καταλύομεν καθ' ἁπάσας τὰς ἡμέρας εἰς ἅπαντα, πρὸς ἀνατροπὴν τῶν αἱρετικῶν (ἰ. ἀ. σ. 502). Τὴν δευτέραν Κυριακὴν τοῦ Τριῳδίου, κατὰ τὴν τάξιν τῶν θειοτάτων Πατέρων, «τῆς τοῦ Ἀσώτου υἱοῦ παραβολῆς» «μνείαν ποιούμεθα», κράζοντες μετ' αὐτοῦ πρὸς Θεὸν τὸ «ἥμαρτον»[5038]. Ἐπειδὴ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συνίσταται ὁ ἄνθρωπος, διὰ τῶν δύο πρώτων Κυριακῶν καλούμεθα ἵνα «καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος»[5039], πρὸ τῆς κρίσεως ἡμῶν. Ἐν τῇ ἑβδομάδι ταύτῃ καταλύομεν ὡς συνήθως, ἤτοι εἰς ἅπαντα, πλὴν Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς. Τὴν τρίτην Κυριακήν, ἤτοι τῆς Ἀπόκρεω, «τῆς δευτέρας καὶ ἀδεκάστου Παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μνείαν ποιούμεθα», βοῶντες πρὸς τὸν δικαιότατον Κριτήν, νῦν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ἐλέους καὶ «πρὸ τοῦ τέλους», τὸ «ἐλέησόν» με[5040]. Ἐν ταύτῃ τῇ ἑβδομάδι καταλύομεν καθ' ἁπάσας τὰς ἡμέρας εἰς ἅπαντα μέχρι καὶ γαλακτερῶν, πλὴν κρέατος (ἰ. ἀ. σ. 502).

Τὴν δὲ τετάρτην Κυριακήν, ἤτοι τῆς Τυρινῆς, «ἀνάμνησιν ποιούμεθα τῆς ἀπὸ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς ἐξορίας τοῦ πρωτοπλάστου Ἀδὰμ» καὶ πενθοῦμεν, διότι οἱ γενάρχαι «βρώσει γλυκείᾳ» πεπτώκασι, κράζοντες πρὸς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν τό, «Ἐλεῆμον, ἐλέησόν με τὸν παραπεσόντα»[5041]. «Ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται»[5042] καὶ χαράν. «Μετὰ τὴν λύπην» ταύτην, «χαρὰ γίνεται» καὶ αὕτη «ἡ λύπη τίκτει τὴν χαρὰν» τὴν ἀπέραντον[5043]. Εἶπε γὰρ ὁ Κύριος, «μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται»[5044] (ἰ. ἀ. σ. 58). Στάδιον δὲ τοῦ πνευματικοῦ πένθους, τοῦ ἄγοντος διὰ τῶν ἀρετῶν εἰς τὴν παράκλησιν καὶ τὴν χαρὰν τοῦ παθόντος καὶ ἀναστάντος διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου Κυρίου, πρόκειται ἡ Μ. Τεσσαρακοστή. Ἡ Μ. Τεσσαρακοστὴ συνδυάζει πνευματικὸν πένθος μετανοίας καὶ ἔκφρασιν χαρᾶς τῆς ἐν Χριστῷ λυτρώσεως. Διὸ μετὰ τῶν «ἐλέησον ἡμᾶς» πρὸς Κύριον[5045] ἀναπέμπομεν καὶ τὰ «χαῖρε» πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον[5046].

5036. Χρυσοστόμου, PG. 58, 485.
5037. Ματθ. ε' 3.
5038. Ὄρθρου Κυριακῆς τοῦ Ἀσώτου.
5039. 2 Κορινθ. ζ' 1.
5040. Ὄρθρου Κυριακῆς τῆς Ἀπόκρεω.
5041. Ὄρθρου Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς.
5042. 2 Κορινθ. ζ' 10.
5043. Χρυσοστόμου, PG. 59, 427.
5044. Ματθ. ε' 4.
5045. Ἑσπέρας Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς.
5046. Ἀκαθίστου Ὕμνου.

3. Αἱ ἑορταὶ τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς

Ἀπὸ τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας ἀρχόμεθα τῆς αὐστηρᾶς ὑλικῆς καὶ πνευματικῆς νηστείας τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς «εἰς τύπον» τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ[5047] καὶ πρὸς κάθαρσιν «σαρκὸς καὶ πνεύματος»[5048] (ἰ. ἀ. σ. 500). Ἐν αὐτῇ, τῇ Α΄ Κυριακῇ «τῶν Νηστειῶν» ἢ «τῆς Ὀρθοδοξίας», «ἀνάμνησιν ποιούμεθα τῆς ἀναστηλώσεως τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων»[5049], ἀναγινώσκομεν τὸ «Συνοδικὸν τῆς Ὀρθοδοξίας», ὁμολογοῦμεν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῶν Ἁγίων ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν Ἁγίων Πατέρων, καὶ ἀναθεματίζομεν πᾶσαν αἵρεσιν καὶ ὅλους τοὺς κεκριμένους αἱρετικούς[5050]. «Οὐδὲν γὰρ οὕτω Θεῷ μεγαλοπρεπὲς» ἐστιν, «ὡς λόγος κεκαθαρμένος καὶ ψυχὴ τελεία τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασιν»[5051]. Ἡ ὀρθόδοξος πίστις ὡς «θεμέλιος νοεῖται, δι' ἧς γεννᾶται» πᾶσα ἀρετή[5052]. Τὴν Β΄ Κυριακὴν «τῶν Νηστειῶν μνήμην ἐπιτελοῦμεν τοῦ ἐν Ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ Παλαμᾶ», «δι' οὗ ἡ ἀλήθεια» τῆς Ὀρθοδοξίας «τῆς ἀκτίστου Θεότητος» «λάμπει»[5053] καὶ «ἐσκοτίσθη τὸ ψεῦδος» τῆς νεωτέρας καὶ μεγάλης αἱρέσεως τοῦ Παπισμοῦ. Πᾶσαν αἵρεσιν πολεμεῖ ὁ Χριστιανός, κρατῶν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν μέχρι συντελείας. Διότι ὁ Κύριος εἶπεν, ὅταν ἔλθῃ κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν, «ἆρα εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;»[5054]. Τὴν Γ΄ Κυριακὴν «τῶν Νηστειῶν» ἢ «τῆς Σταυροπροσκυνήσεως», ἤτοι ἐν τῷ μέσῳ τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, «τὴν προσκύνησιν ἑορτάζομεν τοῦ Τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ» καὶ δεόμεθα πρὸς Κύριον, ὅπως, διαπεράσαντες «τὸ τεσσαρακονθήμερον» «στάδιον» τῶν ἀρετῶν, ἀξιωθῶμεν «προσκυνῆσαι (ἵνα προσκυνήσωμεν)» «καὶ τὰ θεῖα» αὐτοῦ «Πάθη καὶ τὴν ζωηφόρον Ἀνάστασιν»[5055].

Τὴν Δ΄ Κυριακὴν «τῶν Νηστειῶν, μνήμην ποιοῦμεν τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου, τοῦ συγγραφέως τῆς Κλίμακος», δι' ἧς «δείκνυσι» «πορείαν τῆς ἀνόδου» πρὸς τὴν τελειότητα τῶν ἐν Χριστῷ ἀρετῶν[5056]. Τὴν ἀκολουθοῦσαν Πέμπτην «τῆς πέμπτης Ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν, κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, ψάλλομεν τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Μεγάλου καὶ κατανυκτικοῦ Κανόνος»[5057], δι' οὗ προτρεπόμεθα εἰς τὴν

5047. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1696.
5048. 2 Κορινθ. ζ΄ 1.
5049. Ὄρθρου Κυριακῆς τῆς Ὀρθοδοξίας.
5050. Συνοδικοῦ Ὀρθοδοξίας.
5051. Γρηγορ. Θεολόγου, Μ. 3, 537.
5052. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 588.
5053. Ὄρθρου Β΄ Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν.
5054. Λουκ. ιη΄ 8.
5055. Ὄρθρου Γ΄ Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν.
5056. Ὄρθρου Δ΄ Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν.
5057. Μ. Κανόνος.

«τῶν μεγάλων ἀνδρῶν» «ἀρετὴν καὶ τῶν φαύλων αὖθις (πάλιν) τὴν ἐκτροπήν»[5058]. Καὶ τὸ ἑπόμενον Σάββατον τῆς αὐτῆς Ἑβδομάδος «ἑορτάζομεν τὸν Ἀκάθιστον Ὕμνον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας», ψαλλόμενον τὴν ἑσπέραν τῆς προτεραίας Παρασκευῆς, εἰς εὐγνωμοσύνην καὶ χαρὰν ἐν πνεύματι[5059]. Τὴν δὲ Ε΄ Κυριακὴν «τῶν Νηστειῶν, διετάχθημεν μνήμην ποιεῖσθαι τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας.Αὕτη «τὴν τῶν Αἰγυπτίων» «πλάνην» φυγοῦσα, προσῆλθε «τῇ Ἐκκλησίᾳ βλάστημα τίμιον», καὶ «δι᾽ ἐγκρατείας καὶ δεήσεως» καὶ ἀσκήσεως «ὑπὲρ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως», ὑψώθη «ἐν Χριστῷ», «βασιλείας» οὐρανοῦ φανεῖσα «νύμφη», διὰ τοῦ παντοδυνάμου ὅπλου τοῦ «Σταυροῦ»[5060]. Νῦν ἡ ἀποστάτις Αἴγυπτος, ἤτοι ἡ ἁμαρτωλὸς ἀνθρωπότης, ἐπιστρέφουσα διὰ μετανοίας καὶ ἀσκήσεως εἰς τὰς ἀρετάς, ἁγιάζεται ἐν τῇ Χάριτι καὶ τῇ ἀληθείᾳ τοῦ παθόντος καὶ ἀναστάντος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (ἰ. ἀ. σ. 250 - 251).

4. Τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου καὶ ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων

Ἡ Παρασκευὴ πρὸ τῶν Βαΐων εἶναι ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς. Μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς Μ. Ἑβδομάδος τελοῦνται δύο ἴδιαι ἑορταί, τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου καὶ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, καθ᾽ ἅς, κατὰ Θεόδωρον τὸν Στουδίτην[5061], καταλύεται ἰχθύς (ἰ. ἀ. σ. 503). Τὸ Σάββατον «πρὸ τῶν Βαΐων, ἑορτάζομεν τὴν Ἔγερσιν τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου φίλου τοῦ Χριστοῦ Λαζάρου τοῦ τετραημέρου», ἥτις εἶναι ἀπόδειξις τῆς «θείας ἰσχύος» τοῦ ἐρχομένου πρὸς τὸ Πάθος Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως. Ὁ Χριστός, «τὴν κοινὴν ἀνάστασιν πρὸ τοῦ» ἑαυτοῦ «Πάθους πιστούμενος, ἐκ νεκρῶν» ἤγειρε «τὸν Λάζαρον» καὶ ἀπεδείχθη, ὅτι εἶναι «ἡ πάντων χαρά», «ἡ ἀλήθεια, τὸ φῶς, ἡ ζωή, τοῦ κόσμου ἡ ἀνάστασις» καὶ ὁ «τοῖς πᾶσι παρέχων θείαν ἄφεσιν»[5062], ἐν τῷ πέμπτῳ πνευματικῷ αἰῶνι τῆς σωτηριώδους ἑαυτοῦ παρουσίας. Διότι, ὡς ὁ Λάζαρος τέσσαρας ἡμέρας παρέμεινε νεκρὸς ἐν τῷ τάφῳ καὶ τὴν πέμπτην ἀνέστη, οὕτω καὶ ἡ ἀνθρωπότης τέσσαρας αἰῶνας διῆλθεν «ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου», τὸν δὲ πέμπτον αἰῶνα τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ «φῶς ἀνέτει-

5058. Συναξαρίου Πέμπτης Μ. Κανόνος.
5059. Ὄρθρου Σαββάτου Ἀκαθίστου Ὕμνου.
5060. Ὄρθρου Ε΄ Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν.
5061. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1700.
5062. Ὄρθρου Σαββάτου τοῦ Λαζάρου.
5063. Ματθ. δ΄ 16.

λε»[5063] δι' αὐτήν, ἤγουν «ἡ ζωὴ» «τῶν ἀνθρώπων»[5064]. Καὶ ὡς διὰ Φαρισαίου ἀνοίγει τὸ Τριῴδιον, οὕτω Φαρισαῖος πάλιν ἐπισφραγίζει τὴν λῆξιν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς. Πλὴν ἐκεῖνος προβάλλεται ὑπερήφανος πρὸς ἀποφυγήν, οὗτος ὡς φίλος τοῦ Χριστοῦ ἐν ἀναστάσει, πρὸς μίμησιν (ἰ. ἀ. σ. 75, 286 - 287). Τὴν δὲ Κυριακὴν «τῶν Βαΐων, τὴν λαμπρὰν καὶ ἔνδοξον πανήγυριν τῆς εἰς Ἱερουσαλὴμ εἰσόδου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἑορτάζομεν», ὅτι «πώλῳ καθίσας» «βροτοὺς ἐκζητεῖ λῦσαι (ἵνα λύσῃ) τῆς ἀλογίας». Τότε «τῷ θρόνῳ ἐν οὐρανῷ τῷ πώλῳ ἐπὶ τῆς γῆς ἐποχούμενος» Χριστὸς ὁ Θεός, «τῶν ἀγγέλων τὴν αἴνεσιν καὶ τῶν παίδων τὴν ἀνύμνησιν» προσεδέχθη, ἐρχόμενος πρὸς τὸ Πάθος καὶ τὴν Ἀνάστασιν, «Ἀδὰμ ἀνακαλέσασθαι (ἵνα ἀνακαλέσῃ)» εἰς ζωὴν τὴν αἰώνιον[5065] (ἰ. ἀ. σ. 287 - 289).

5. Αἱ ἑορταὶ τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος

Ἡ Μ. Ἑβδομὰς ἑορτάζεται ἐπὶ «ἕξ» ἡμέρας, κατὰ ἀποστολικὴν παράδοσιν. «Ἡ Ἐκκλησία» τελεῖ τὴν Μ. «Ἑβδομάδα, τὴν ὡρισμένην καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων ἐν τῇ Διατάξει», ἤτοι εἰς τὰς Ἀποστολικὰς Διαταγάς, ἀπὸ Μ. «Δευτέρας» μέχρι καὶ τοῦ Μ. Σαββάτου[5066]. Διότι «Δευτέρᾳ» «ἤρξαντο» οἱ Ἰουδαῖοι «τὴν κατὰ τοῦ Κυρίου βουλήν»[5067]. Ἀντιστοιχεῖ δὲ ἡ Μ. Δευτέρα πρὸς τὴν δεκάτην τοῦ μηνὸς Νισάν, καθ' ἣν ἐλαμβάνετο κατὰ νόμον τὸ πρόβατον πρὸς θυσίαν τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ νομικοῦ Πάσχα. Δεκάτη δὲ καὶ θυσιαζόμενον πρόβατον προτυποῦσι τὸν Χριστόν, τὸν Ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου[5068] (ἰ. ἀ. σ. 284 - 286).

«Μεγάλην δὲ καλοῦμεν τὴν Ἑβδομάδα» ταύτην, «ἐπειδὴ μεγάλα τινὰ καὶ ἀπόρρητα τυγχάνει τὰ ὑπάρξαντα ἡμῖν ἐν αὐτῇ ἀγαθά. Ἐν γὰρ ταύτῃ ὁ χρόνιος ἐλύθη πόλεμος, θάνατος ἐσβέσθη, κατάρα ἀνῃρέθη, τοῦ Διαβόλου ἡ τυραννὶς κατελύθη, τὰ σκεύη αὐτοῦ διηρπάγη, Θεοῦ καταλλαγὴ πρὸς ἀνθρώπους γέγονεν, οὐρανὸς βάσιμος γέγονεν, ἄνθρωποι τοῖς ἀγγέλοις συνεμίγησαν, τὰ διεστῶτα συνήφθη, ὁ φραγμὸς περιῃρέθη (ἀφῃρέθη), τὸ κλεῖθρον ἀνῃρέθη (συνετρίβη), ὁ τῆς εἰρήνης Θεὸς εἰρηνοποίησε τὰ ἄνω καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. Διὰ τοῦτο τοίνυν μεγάλην Ἑβδομάδα καλοῦμεν, ἐπειδὴ τοσοῦτον πλῆθος δωρεῶν ἡμῖν ἐν αὐτῇ κεχάρισται ὁ Δεσπότης. Διὰ τοῦτο πολλοὶ καὶ τὴν νηστείαν ἐπιτείνουσι καὶ ἀγρυπνίας καὶ παννυχίδας ἱερὰς καὶ ἐλεημο-

5064. Ἰωάν. α' 4, ιδ' 6.
5065. Ὄρθρου Κυριακῆς τῶν Βαΐων.
5066. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 364.
5067. Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, ΒΕΠΕΣ, 2, 85.
5068. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 365. 41, 888.

σύνας ἐπιδείκνυνται, δεικνύοντες, δι' ὧν πράττουσι, τὴν τιμήν, ἣν περὶ τὴν Ἑβδομάδα ἔχουσιν». Ἀλλὰ «καὶ οἱ βασιλεῖς» κελεύουσιν «ἐκεχειρίαν ἅπαντας ἔχειν τοὺς τὰ πολιτικὰ οἰκονομοῦντας πράγματα, καὶ τῶν δικαστηρίων τὰς θύρας ἀποκλείειν», καὶ «τοὺς τὸ δεσμωτήριον οἰκοῦντας ἀφιᾶσι τῶν δεσμῶν, καὶ κατὰ δύναμιν ἀνθρωπίνην μιμοῦνται τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην», ἵνα «μετὰ πολλῆς ἡσυχίας καὶ γαλήνης» ἑορτάζηται τὸ Πάσχα[5069].

Ἡ Μ. Δευτέρα «λαμπροφορεῖ» «τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου τὰς ἀπαρχὰς» καὶ «ἀνατέλλει τῷ κόσμῳ» «τὰ Πάθη τὰ σεπτά», «ὡς φῶτα σωστικά». Διὸ ἐν αὐτῇ καλούμεθα, ἵνα «καὶ ἡμεῖς, κεκαθαρμέναις διανοίαις, συμπορευθῶμεν αὐτῷ καὶ συσταυρωθῶμεν καὶ νεκρωθῶμεν δι' αὐτὸν ταῖς τοῦ βίου ἡδοναῖς, ἵνα συζήσωμεν αὐτῷ», ἀναστάντες καὶ ἀνυψωθέντες δι' αὐτοῦ «εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν»[5070]. Ἰδίως δὲ οἱ πρὸς τὸ ἅγιον Βάπτισμα πορευόμενοι κατηχούμενοι. Ἀσκοῦντες καὶ οὗτοι «τεσσαράκοντα ἡμερῶν μετάνοιαν»[5071], πορεύονται πρὸς τὴν ταφὴν καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Βαπτίσματος ἢ Φωτίσματος, ὃ ἐκ «τῶν τοῦ Θεοῦ δώρων» ἐστὶ «τὸ κάλλιστον καὶ μεγαλοπρεπέστατον»[5072]. «Πᾶς μὲν» «χρόνος εὐκαιρίαν ἔχει πρὸς τὴν διὰ τοῦ Βαπτίσματος σωτηρίαν». Ἀλλὰ τί ἂν «γένοιτο τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα συγγενέστερον πρὸς τὸ Βάπτισμα; Ἡ μὲν γὰρ ἡμέρα μνημόσυνόν ἐστιν ἀναστάσεως· τὸ δὲ Βάπτισμα δύναμίς ἐστι πρὸς τὴν ἀνάστασιν»[5073]. Διὰ τοῦ Βαπτίσματος μετέχει ὁ ἄνθρωπος τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. Ὁ δὲ μὴ βαπτισθεὶς δὲν ἑορτάζει τὸ Πάσχα ἀληθῶς, μηδὲ ὁ κατηχούμενος. Καὶ ὁ «κατηχούμενος οὐδέποτε Πάσχα ἐπιτελεῖ, καίτοι νηστεύων καθ' ἑαυτόν, ἐπειδὴ προσφορᾶς οὐ κοινωνεῖ»[5074], ἤτοι τῆς Θείας Εὐχαριστίας (ἰ. ἀ. σ. 170).

Τὴν ἁγίαν καὶ Μ. Δευτέραν «μνείαν ποιούμεθα τοῦ μακαρίου Ἰωσὴφ τοῦ Παγκάλου καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου καταρασθείσης καὶ ξηρανθείσης συκῆς»[5075]. Τοῦ μὲν Ἰωσὴφ ὡς τύπου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ (ἰ. ἀ. σ. 107 - 110), τῆς δὲ ξηρανθείσης συκῆς ὡς τύπου τῆς Συναγωγῆς τῶν Ἑβραίων, ἣν εὑρὼν ὁ Χριστὸς «ἄμοιρον πνευματικῶν» «καρπῶν» σωτηρίου πίστεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν, ἀπεξήρανε καὶ ἀπέκλεισε τῆς βασιλείας»[5076] (ἰ. ἀ. σ. 116 - 117, 213 - 216, 320, 325, 331). Τὴν ἁγίαν καὶ Μ. Τρίτην «τῆς τῶν δέκα Παρθένων παραβολῆς τῆς ἐκ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου μνείαν ποιούμεθα»,

5069. Χρυσοστόμου, PG. 53, 273 - 274.
5070. Ὄρθρου Μ. Δευτέρας.
5071. Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, ΒΕΠΕΣ, 39, 42.
5072. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 361.
5073. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 133.
5074. Χρυσοστόμου, PG. 48, 868.
5075. Ὄρθρου Μ. Δευτέρας.
5076. Ὄρθρου Μ. Δευτέρας.

δίκην «φερούσας ἀδεκάστου Δεσπότου»[5077]. Ὁ Χριστὸς ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ παρουσίᾳ ἐσφαγιάσθη ὡς ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς ἡμῶν σωτηρίας, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ καὶ φοβερᾷ αὐτοῦ παρουσίᾳ θὰ ἀνταποδώσῃ δικαίως. Τότε θὰ δεχθῇ τοὺς πιστεύσαντας καὶ λαβόντας τὴν «ἑτοίμην» «σωτηρίαν»[5078], καὶ θὰ ἀποβάλῃ τοὺς ἀπειθήσαντας, ὡς ἀπέκοψε καὶ τοὺς ἀπιστήσαντας Ἰουδαίους. Τὴν ἁγίαν καὶ Μ. Τετάρτην «τῆς ἀλειψάσης τὸν Κύριον μύρῳ πόρνης γυναικὸς μνείαν ποιεῖσθαι (ἵνα ποιῶμεν) οἱ θειότατοι Πατέρες ἐθέσπισαν, ὅτι πρὸ τοῦ σωτηρίου Πάθους μικρὸν τοῦτο γέγονεν»[5079], εἰς τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τύπον τῆς ἐπιστρεφούσης πρὸς Θεὸν ἁμαρτωλῆς ἀνθρωπότητος. Ἐπαιρόμενοι Φαρισαῖοι, ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι καὶ ὁ προδότης Ἰούδας κατεκρίθησαν. Ἁμαρτωλοὶ δὲ καὶ τελῶναι καὶ πόρναι μετανοήσαντες ἐσώθησαν, διὰ τῆς Χάριτος τοῦ Σταυροῦ τοῦ Κυρίου.

Τὴν ἁγίαν καὶ Μ. Πέμπτην, «οἱ τὰ πάντα καλῶς διαταξάμενοι θεῖοι Πατέρες ἀλληλοδιαδόχως, ἔκ τε τῶν θείων Ἀποστόλων καὶ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων, παραδεδώκασιν (ἔχουσι παραδώσει) ἡμῖν τέσσαρά τινα ἑορτάζειν· τὸν ἱερὸν Νιπτῆρα, τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον, δηλαδὴ τὴν παράδοσιν τῶν καθ' ἡμᾶς φρικτῶν Μυστηρίων, τὴν ὑπερφυᾶ Προσευχὴν καὶ τὴν προδοσίαν αὐτὴν» τοῦ Ἰούδα. «Ἰούδας ὁ δοῦλος καὶ δόλιος, ὁ μαθητὴς καὶ ἐπίβουλος, ὁ φίλος καὶ διάβολος», προδίδει τὸν Σωτῆρα καὶ ἀποκόπτεται ἐκ τῆς Ζωῆς ἑκουσίως[5080]. Ὁ δὲ σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, νίπτει τοὺς πόδας τῶν Μαθητῶν ἐν τῷ νιπτῆρι εἰς τύπον τοῦ Βαπτίσματος, παραδίδει τὰ Ἄχραντα Μυστήρια ἐν τῷ ὑπερῴῳ, θεραπεύει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν διὰ τῆς ὑπακοῆς τῆς ὑπερφυοῦς προσευχῆς ἐν Γεθσημανῇ, καὶ παραδίδεται εἰς σφαγήν, ὡς «ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[5081] (ἰ. ἀ. σ. 302 - 312, 312 - 318). Τὴν ἁγίαν καὶ Μ. Παρασκευήν, «τὰ ἅγια καὶ σωτήρια καὶ φρικτὰ Πάθη τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτελοῦμεν· τοὺς ἐμπτυσμούς, τὰ ῥαπίσματα, τὰ κολαφίσματα, τὰς ὕβρεις, τοὺς γέλωτας, τὴν πορφυρᾶν χλαῖναν, τὸν κάλαμον, τὸν σπόγγον, τὸ ὄξος, τοὺς ἥλους, τὴν λόγχην, καὶ πρὸ πάντων τὸν Σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον, ἃ δι' ἡμᾶς ἑκὼν κατεδέξατο· ἔτι δὲ καὶ τὴν τοῦ εὐγνώμονος λῃστοῦ, τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ, σωτήριον ἐν τῷ σταυρῷ ὁμολογίαν», δι' ἧς «κεκλεισμένας ἤνοιξε τῆς Ἐδὲμ πύλας»[5082]. Τὸ δὲ ἅγιον καὶ Μ. Σάββατον «τὴν θεόσωμον Ταφὴν καὶ τὴν εἰς ᾅδου κάθοδον τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἑορτάζομεν, δι' ὧν, τῆς φθορᾶς τὸ ἡ-

5077. Ὄρθρου Μ. Τρίτης.
5078. 1 Πέτρ. α' 5.
5079. Ὄρθρου Μ. Τετάρτης.
5080. Ὄρθρου Μ. Πέμπτης.
5081. Ἰωάν. α' 29.
5082. Ἀκολουθίας τῶν Παθῶν.

μέτερον γένος ἀνακληθέν, πρὸς αἰωνίαν ζωὴν μεταβέβηκεν»[5083] (ἰ. ἀ. σ. 340 - 353).

6. Αἱ ἑορταὶ τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς

Μετὰ τὴν Μ. Ἑβδομάδα ἑορτάζεται ἡ Ἑβδομὰς τῆς διακαινησίμου, ἤτοι ἡ νέα Ἑβδομὰς τῆς καινῆς Κυριακῆς τῆς Ἀναστάσεως, ἡ ὀκταήμερος ἑβδομάς, καθ' ἣν καταλύομεν εἰς πάντα (ἰ. ἀ. σ. 503). Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ἑορτάζεται ἐπὶ «η' (8) ἡμέρας»[5084], κατὰ τὸν ἀπόρρητον λόγον τῆς ὀγδόης (ἰ. ἀ. σ. 375), ἤτοι ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀναστάσεως μέχρι καὶ τῆς Κυριακῆς τοῦ Ἀντίπασχα, ἢ τοῦ Θωμᾶ. Ἡ ἀναστάσιμος ἑορτὴ ἄρχεται καὶ λήγει ἐν Κυριακῇ, καὶ ἡ διακαινήσιμος Ἑβδομὰς ἰσοδυναμεῖ τῇ ἡμέρᾳ τῆς Ἀναστάσεως, ὡς καὶ ἡ ὅλη Πεντηκοστή[5085]. «Ἡ γὰρ Μία ἐκείνη καὶ πρώτη ἡμέρα, ἑπτάκις ἑπταπλασιασθεῖσα, τὰς ἑπτὰ τῆς ἱερᾶς Πεντηκοστῆς ἑβδομάδας ἀποτελεῖ. Ἐκ πρώτης γὰρ ἀρχομένη, εἰς τὴν αὐτὴν καταλήγει»[5086]. Ἡ καινὴ Κυριακὴ τῆς Ἀναστάσεως «αὕτη» ἐστὶν «ἡ κλητὴ καὶ ἁγία ἡμέρα, ἡ Μία τῶν σαββάτων, ἡ βασιλὶς καὶ κυρία, ἑορτῶν ἑορτὴ καὶ πανήγυρίς ἐστι πανηγύρεων, ἐν ᾗ εὐλογοῦμεν Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας»[5087] (ἰ. ἀ. σ. 166, 384).

«Τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα αὐτὴν τὴν ζωηφόρον Ἀνάστασιν ἑορτάζομεν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ὁ «Χριστός, κατελθὼν πρὸς πάλην ᾅδου μόνος», «ἀνῆλθε» «λαβὼν» «πολλὰ τῆς νίκης σκῦλα (λάφυρα)». Κατελθὼν «ἐν τάφῳ» ὁ ἀθάνατος Χριστὸς ὁ Θεός, «τοῦ ᾅδου» καθεῖλε (κατήργησε) «τὴν δύναμιν» καὶ ἀνέστη «ὡς νικητής», «γυναιξὶ Μυροφόροις φθεγξάμενος, χαίρετε, καὶ τοῖς» «Ἀποστόλοις εἰρήνην δωρούμενος, ὁ τοῖς πεσοῦσι παρέχων ἀνάστασιν». «Ἐκ γὰρ θανάτου πρὸς ζωὴν καὶ ἐκ γῆς πρὸς οὐρανὸν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμᾶς διεβίβασε». Διὸ «πάντα πεπλήρωται φωτός, οὐρανός τε καὶ γῆ καὶ τὰ καταχθόνια». Καὶ «χαρᾶς τὰ πάντα πεπλήρωται, τῆς ἀναστάσεως τὴν πεῖραν εἰληφότα (ἔχοντα λάβει)». Διὸ λαμπρυνόμεθα «τῇ πανηγύρει», βοῶντες τὸν ἐπινίκιον ὕμνον, «Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος»[5088] (ἰ. ἀ. σ. 353). Τὴν Α' Κυριακὴν τοῦ Πάσχα ἀκούομεν τὸ μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως. Τὴν

5083. Ὄρθρου Μ. Σαββάτου.
5084. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 544.
5085. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 152.
5086. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 52, 288.
5087. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 841.
5088. Ὄρθρου Κυριακῆς τοῦ Πάσχα.

Β΄ Κυριακὴν ἀπὸ τοῦ Πάσχα, ἤτοι τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἀπὸ τῆς πρώτης, ἔχομεν τὴν βεβαίωσιν τοῦ θαύματος τῆς Ἀναστάσεως. Διότι τὴν Κυριακὴν ταύτην «ἑορτάζομεν» «τὴν τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Θωμᾶ ψηλάφησιν» καὶ «τὰ ἐγκαίνια» «τῆς Χριστοῦ Ἀναστάσεως»[5089] (ἰ. ἀ. σ. 20 - 21, 363 - 364, 469).

Τὴν Γ΄ Κυριακὴν «ἀπὸ τοῦ Πάσχα τὴν τῶν ἁγίων γυναικῶν Μυροφόρων ἑορτὴν ἑορτάζομεν» καὶ «μνείαν ποιούμεθα» «τοῦ ἐξ Ἀριμαθαίας Ἰωσήφ, ὃς ἦν μαθητὴς κεκρυμμένος», «καὶ τοῦ νυκτερινοῦ μαθητοῦ Νικοδήμου». Οὕτω, ταῖς Μυροφόροις «ὕμνον ὡς μύρον» φέρομεν[5090]. Τὴν Δ΄ Κυριακὴν «ἀπὸ τοῦ Πάσχα τοῦ Παραλύτου μνείαν ποιούμεθα καί, ὡς εἰκός (φυσικόν), τὸ τοιοῦτον ἑορτάζομεν θαῦμα»[5091], δι᾽ οὗ πιστοῦται ἡ ἀνάστασις τῶν σωμάτων καὶ τῶν παραλελυμένων ἐκ τῆς ἁμαρτίας ψυχῶν. «Τῇ Τετάρτῃ τοῦ Παραλύτου, τὴν τῆς Μεσοπεντηκοστῆς ἑορτάζομεν ἑορτὴν» καὶ δεόμεθα πρὸς τὸν «ἐν μέσῳ» «τῆς ἑορτῆς» διδάσκοντα Χριστόν, ὅπως δωρήσῃ ἡμῖν «τοὺς οἰκτιρμοὺς» αὐτοῦ, καθ᾽ ὅτι οὗτος ὑπάρχει «πηγὴ τῆς ζωῆς ἡμῶν»[5092]. Τὴν Ε΄ Κυριακὴν «ἀπὸ τοῦ Πάσχα τὴν τῆς Σαμαρείτιδος ἑορτὴν ἑορτάζομεν», ἥτις, «ἐλθοῦσα» «λαβεῖν» «ὕδωρ» «τὸ φθαρτόν», «τὸ ζῶν» ὕδωρ ἤντλησε τῆς θείας σοφίας, ὃ «ρύπους ψυχῆς»[5093] πλύνει καὶ ζωοποιεῖ ταύτην πρὸς λατρείαν τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ, «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»[5094] (ἰ. ἀ. σ. 268 - 269). Τὴν ΣΤ΄ Κυριακὴν «ἀπὸ τοῦ Πάσχα τὸ εἰς τὸν ἐκ γενετῆς Τυφλὸν ἑορτάζομεν» «θαῦμα» «τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», ὅστις εἶναι «τῶν ἐν σκότει τὸ φῶς τὸ ὑπέρλαμπρον», τὸ φωτίζον «τῆς ψυχῆς τὰ ὄμματα», τὰ πεπηρωμένα (τετυφλωμένα) «ἐκ γενετῆς»[5095], λόγῳ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας (ἰ. ἀ. σ. 60). Τῇ «ἡμέρᾳ Πέμπτῃ τῆς ἕκτης ἑβδομάδος ἀπὸ τοῦ Πάσχα τὴν Ἀνάληψιν ἑορτάζομεν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», καθ᾽ ἣν «Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν» ἀνελήφθη «ἐν δόξῃ»[5096] «καὶ ἐκάθισεν»[5097] «ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός», ὅθεν ἐλεύσεται πάλιν «κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς»[5098] (ἰ. ἀ. σ. 368 - 371). Τὴν δὲ Ζ΄ Κυριακὴν «ἀπὸ τοῦ Πάσχα, τὴν ἐν Νικαίᾳ Πρώτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἑορτάζομεν τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων Πατέρων»[5099], ἥτις ἐξέδωκε τὸν Ὅρον περὶ τῆς πίστεως τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τὸν Ὅρον περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα (ἰ. ἀ. σ. 401, 407).

5089. Ὄρθρου Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ.
5090. Ὄρθρου Κυριακῆς τῶν Μυροφόρων.
5091. Ὄρθρου Κυριακῆς τοῦ Παραλύτου.
5092. Ὄρθρου τῆς Μεσοπεντηκοστῆς.
5093. Ὄρθρου Κυριακῆς τῆς Σαμαρείτιδος.
5094. Ἰωάν. δ΄ 23.
5095. Ὄρθρου Κυριακῆς τοῦ Τυφλοῦ.
5096. Ὄρθρου τῆς Ἀναλήψεως.
5097. Μάρκ. ιστ΄ 19.
5098. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
5099. Ὄρθρου Κυριακῆς τῶν Πατέρων.

Τὴν ὀγδόην δὲ Κυριακὴν «ἀπὸ τοῦ Πάσχα τὴν ἁγίαν Πεντηκοστὴν ἑορτάζομεν», καθ' ἣν «Χριστὸς τὸ θεῖον Πνεῦμα τοῖς Ἀποστόλοις ἐκκέχυται» καὶ «εἰς ἑνότητα πάντας ἐκάλεσεν» ἐν ἑαυτῷ. Ἔκτοτε ἄρχεται ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ τῆς ὀγδόης ἡμέρας (ἰ. ἀ. σ. 378), καθ' ἣν οἱ ὀρθοδόξως πιστοὶ «συμφώνως δοξάζομεν τὸ πανάγιον Πνεῦμα»[5100], «τὸ προϊὸν (ἐκπορευόμενον) ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ δι' Υἱοῦ ἐνδημῆσαν τοῖς ἀγραμμάτοις Μαθηταῖς». Διότι «φῶς ὁ Πατὴρ» ἐστι, «φῶς ὁ Λόγος, φῶς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα», δι' οὗ «πᾶς ὁ κόσμος φωταγωγεῖται Τριάδα σέβειν Ἁγίαν»[5101]. Διὸ καὶ τὴν Δευτέραν μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν «αὐτὸ τὸ πανάγιον καὶ ζωοποιὸν καὶ παντοδύναμον ἑορτάζομεν Πνεῦμα, τὸν ἕνα τῆς Τριάδος Θεόν, τὸ ὁμότιμον καὶ ὁμοούσιον καὶ ὁμόδοξον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ»[5102]. Πλήρης δὲ ἀποκάλυψις τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ οὖσα ἡ παροῦσα ἑορτή, λέγεται καὶ ἑορτὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος. Κατὰ τὴν Ἑβδομάδα ταύτην τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καταλύομεν εἰς ἅπαντα (ἰ. ἀ. σ. 498, 504).

7. Αἱ ἀκίνητοι ἑορταὶ τῶν Ἁγίων

Μετὰ τὸ καινὸν Πάσχα Κυρίου καὶ τὴν νέαν Πεντηκοστήν, «πάντα χορηγεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον» καὶ «ὅλον συγκροτεῖ τὸν θεσμὸν τῆς Ἐκκλησίας»[5103]. «Ἁγίῳ Πνεύματι, πᾶσα ἡ κτίσις καινουργεῖται, παλινδρομοῦσα εἰς τὸ πρῶτον»[5104]. «Πᾶσα ψυχὴ ζωοῦται καὶ καθάρσει ὑψοῦται, λαμπρύνεται, τῇ τριαδικῇ μονάδι ἱεροκρυφίως»[5105], καὶ «πᾶς ὁ κόσμος φωταγωγεῖται Τριάδα σέβειν (ἵνα σέβηται) Ἁγίαν»[5106].

Τὴν πρώτην Κυριακὴν «μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν τὴν τῶν ἁπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης» «Ἁγίων Πάντων ἑορτὴν ἑορτάζομεν»[5107] καὶ «ἅπαντα», «ὅσα» «ἡγίασε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον». Τὰ «ἐννέα δηλαδὴ τάγματα» τῶν ἁγίων ἀγγέλων, «τοὺς Προπάτορας καὶ Πατριάρχας, τοὺς Προφήτας καὶ τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους καὶ Μάρτυρας καὶ τοὺς Ἱεράρχας, τοὺς Ἱερομάρτυρας καὶ Ὁσιομάρτυρας, τοὺς Ὁσίους καὶ Δικαίους καὶ ἁπάσας τῶν ἁγίων γυναικῶν χορείας, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἀνωνύμους Ἁγίους, μεθ' ὧν ἔστωσαν καὶ οἱ ἐπιγενησόμενοι. Πρὸ δὲ πάντων καὶ ἐν πᾶσι καὶ μετὰ πάντων» «τὴν Ὑπεραγίαν» «Δέσποιναν Θεοτόκον Μαρίαν τὴν ἀειπάρθενον»[5108]. Κατ' αὐτὴν τὴν ἑορ-

5100. Ὄρθρου Πεντηκοστῆς.
5101. Ὄρθρου Δευτέρας μετὰ τὴν Πεντηκοστήν.
5102. Ὄρθρου, ἔνθ' ἀνωτ.
5103. Ἑσπερινοῦ τῆς Πεντηκοστῆς.
5104. Ἀναβαθμῶν α' ἤχου.
5105. Ἀναβαθμῶν δ' ἤχου.
5106. Ὄρθρου τῆς Πεντηκοστῆς.
5107. Ὄρθρου Κυριακῆς Ἁγίων Πάντων, συναξαρίου.
5108. Συναξαρίου Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πάντων.

τὴν «ἡ οἰκουμένη προσφέρει» «τῷ φυτουργῷ τῆς κτίσεως» «ὡς ἀπαρχὰς τῆς φύσεως» «τοὺς θεοφόρους Μάρτυρας»[5109], τοὺς μιμητὰς τοῦ Πρωτομάρτυρος Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ.

Τὴν 29ην Ἰουνίου τελεῖται ἡ «μνήμη τῶν Ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων καὶ πρωτοκορυφαίων Πέτρου καὶ Παύλου»[5110], τὴν δὲ ἐπομένην, ἤτοι τὴν 30ὴν τοῦ αὐτοῦ μηνός, «ἡ σύναξις τῶν Ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων τῶν ΙΒ΄». Τούτους τιμᾷ ἡ Ἐκκλησία ὡς «τοὺς ἀσφαλεῖς καὶ θεοφθόγγους κήρυκας» αὐτῆς, ὧν «τοὺς πόνους» «καὶ τὸν θάνατον» ἐδέχθη ὁ Θεὸς «ὑπὲρ πᾶσαν ὁλοκάρπωσιν»[5111]. Τὴν 15ην Αὐγούστου μνήμην τελοῦμεν «τῆς κοιμήσεως»[5112] καὶ «τῆς σεβασμίας Μεταστάσεως τῆς ὑπερενδόξου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας»[5113]. Ἡ Θεοτόκος, ὡς «ἐν τῇ γεννήσει τὴν παρθενίαν» ἐφύλαξεν, οὕτως «ἐν τῇ κοιμήσει τὸν κόσμον» οὐ κατέλιπε. Μετέστη «πρὸς τὴν ζωήν, μήτηρ ὑπάρχουσα τῆς ζωῆς, καὶ ταῖς πρεσβείαις» αὐτῆς λυτροῦται «ἐκ θανάτου τὰς ψυχὰς ἡμῶν»[5114], ὡς ἀμετάθετος ἐλπίς.[5115]. Διὸ ἡ Θεοτόκος κλείει τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔτος τὴν 31ην Αὐγούστου, καθ' ἣν τελοῦμεν μνήμην «τῶν Καταθεσίων τῆς τιμίας Ζώνης» ταύτης, «καὶ τοῦ γεγονότος θαύματος, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς τιμίας Ζώνης, εἰς τὴν βασιλίδα Ζωήν, τὴν σύζυγον τοῦ Λέοντος τοῦ βασιλέως». Οὕτω καὶ μόνον ἡ τιμία Ζώνη τῆς Θεοτόκου ἀπεδείχθη «κράτος» «ἀπροσμάχητον καὶ θησαυρὸς» «τῶν ἀγαθῶν ἀνέκλειπτος» διὰ τὴν ὀρθόδοξον χριστιανικὴν Πολιτείαν καὶ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν[5116].

Αἱ ἄλλαι ἑορταί. Αἱ ἀνωτέρω ἑορταὶ πλαισιώνονται ὑπὸ πλήθους ἄλλων ἑορτῶν νέφους «Μαρτύρων»[5117] καὶ ἑτέρων Ἁγίων, οἵτινες πληθύνονται διαρκῶς. Ὡς οἰκοδομεῖται ἡ Ἐκκλησία ἀνὰ τοὺς αἰῶνας τῇ προσθήκει νέων Ἁγίων, οὕτω πλουτίζεται τὸ ἑορτολόγιον τῆς Ὀρθοδοξίας διὰ νέων ἑορτῶν Ἁγίων καὶ ἱερῶν ἐκκλησιαστικῶν γεγονότων. Καὶ ταῦτα, μέχρις ἀποκαλύψεως τῆς «ἐκ τοῦ οὐρανοῦ» καινῆς Ἱερουσαλὴμ[5118], ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν, ὡς πανηγύρεως «πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων»[5119].

5109. Ὄρθρου Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πάντων.
5110. Ὄρθρου 29ης Ἰουνίου.
5111. Ὄρθρου 30ῆς Ἰουνίου.
5112. Μηναίου τοῦ Αὐγούστου.
5113. Ὄρθρου 15ης Αὐγούστου.
5114. Ἑσπερινοῦ 15ης Αὐγούστου.
5115. Ὄρθρου 15ης Αὐγούστου.
5116. Ὄρθρου 31ης Αὐγούστου.
5117. Ἑβρ. ιβ΄ 1.
5118. Ἀποκαλύψ. κα΄ 1 - 3.
5119. Ἑβρ. ιβ΄ 23.

Τὴν 14ην Σεπτεμβρίου π.χ. ἑορτάζεται «ἡ παγκόσμιος Ὕψωσις τοῦ Τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ», δι' οὗ ὑψώθη πρὸς Θεὸν ἡ οἰκουμένη, ἐξεχριστιανίσθη ἡ Πολιτεία καὶ κατίσχυσεν ἡ Ὀρθοδοξία. Ἐν τῷ Τιμίῳ Σταυρῷ καυχῶνται Ἀπόστολοι καὶ ὡραΐζεται ἡ Ἐκκλησία. Ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου εἶναι «ὅπλον εἰρήνης» καὶ «ἀήττητον τρόπαιον»[5120]. Ἐστήθη λυτρωτικῶς ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ, ὑψώθη τιμητικῶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ «φανήσεται» «ἐν τῷ οὐρανῷ» κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ παντοδυνάμου Κυρίου[5121], ὀλίγον μετὰ τὴν ἀντίθεον κατάπαυσιν τῶν χριστιανικῶν ἑορτῶν ἐπὶ γῆς ὑπὸ τοῦ Ἀντιχρίστου[5122] (ἰ. ἀ. σ. 319). Τὴν δὲ 11ην Ὀκτωβρίου «μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων τὸ δεύτερον, ἐπὶ τῶν εὐσεβῶν καὶ φιλοχρίστων βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης, κατὰ τῶν δυσσεβῶς καὶ ἀμαθῶς καὶ ἀπερισκέπτως τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ εἰδωλολατρεῖν εἰπόντων καὶ τὰς σεπτὰς καὶ ἁγίας εἰκόνας καταβαλόντων»[5123].

Ἡ Ὀρθοδοξία διησφάλισε διὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὄχι μόνον τὰ ὀρθόδοξα δόγματα καὶ τοὺς ἱεροὺς Κανόνας, ἀλλὰ καὶ τὴν θείαν λατρείαν. Τὴν τιμητικὴν χρῆσιν τῶν ἱερῶν εἰκόνων καὶ τῶν ἁγίων λειψάνων, καὶ τὴν θρησκευτικὴν χρῆσιν τῶν φώτων, θυμιαμάτων κ.λ.π. Ἐπὶ πλέον διησφάλισε «τὰς παραδόσεις, ἃς παρειλήφαμεν», «ἐγγράφως ἢ ἀγράφως»[5124], παρὰ Κυρίου διὰ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων Πατέρων, μέχρι καὶ τῆς ἑορτολογικῆς τάξεως τοῦ Πάσχα καὶ τῶν ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτωμένων, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, λοιπῶν ἑορτῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

η΄) ΑΠΑΣ Ο ΒΙΟΣ ΕΟΡΤΗ

Ἅπασαι αἱ ἡμέραι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους πληροῦνται ἁγίων ἑορτῶν καὶ πᾶς χρόνος τοῦ ἐπιγείου βίου τοῦ Χριστιανοῦ εὐλογεῖται ἑορταστικῶς. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔτος εὐλογεῖται μάλιστα διὰ τῶν ἑορτῶν τῆς ἀρχῆς τῆς Ἰνδίκτου, ἤτοι τῆς 1ης Σεπτεμβρίου[5125]. Αἱ τέσσαρες ὧραι ἢ ἐποχαὶ τοῦ ἔτους εὐλογοῦνται ὁμοίως. Τὸ φθινόπωρον μάλιστα διὰ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου τῆς 23ης Σεπτεμβρίου. Ὁ χειμὼν διὰ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων τῆς 25ης Δεκεμβρίου. Ἡ ἄνοιξις διὰ τῆς κινητῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, καὶ τὸ θέρος διὰ τῆς ἑορτῆς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων τῆς 29ης καὶ 30ῆς Ἰουνίου.

5120. Ὄρθρου 14ης Σεπτεμβρίου.
5121. Ματθ. κδ΄ 30.
5122. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 6, 289.
5123. Ὄρθρου 11ης Ὀκτωβρίου.
5124. Ὅρου Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 377 - 380.
5125. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα».

Οἱ μῆνες εὐλογοῦνται διὰ τοῦ ἐν ἀρχῇ τούτων τελουμένου Ἁγιασμοῦ. Αἱ ἑβδομάδες διὰ τῆς Κυριακῆς. Ἑκάστη δὲ ἡμέρα, διὰ τῶν κατ' αὐτὴν καθωρισμένων ἑορτῶν καὶ τῶν «παρὰ τῶν Ἁγίων»[5126] τετυπωμένων καθ' ἡμέραν ἀκολουθιῶν.

Διατεταγμέναι προσευχαί. Εἰς ἑπτὰ ἀριθμοῦνται αἱ διατεταγμέναι προσευχαὶ ἑκάστης ἡμέρας, κατὰ τὸ «ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ᾔνεσά σε»[5127]. Οὗτοι οἱ «καιροὶ καὶ αἱ προσευχαὶ ἑπτὰ τελοῦσι τὸν ἀριθμόν, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος», «καὶ εἰσιν αὗται οὕτω καλούμεναι· Μεσονυκτικόν, Ὄρθρος συναπτῶς μετὰ τῆς Πρώτης Ὥρας, Τρίτη Ὥρα, Ἕκτη τε καὶ Ἐνάτη, Ἑσπερινὸς καὶ Ἀπόδειπνον»[5128].

Διὰ τοῦ Μεσονυκτικοῦ τὸ «μεσονύκτιον» προσευχὴ γίνεται[5129] κατὰ τὸ γραφικόν, «τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν Θεόν»[5130]. Τελεῖται δὲ τὸ Μεσονυκτικὸν «διὰ τὸ ἄγρυπνον τῶν ἀγγέλων καὶ τὴν ἀσίγητον αἴνεσιν, καὶ διὰ τὸ ἡσύχιον καὶ εἰρηνικὸν τοῦ νοὸς περὶ τὴν θείαν δοξολογίαν καὶ τὴν ἀνάστασιν»[5131]. Διὰ τῆς προσευχῆς «τῆς νυκτερινῆς ἡσυχίας»[5132], καθαίρεται ὁ νοῦς καὶ πλήττεται τὸ ἐν ἡμῖν κακόν, ὡς Κύριος «μεσούσης τῆς νυκτὸς» «ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτῳ»[5133] (ἰ. ἀ. σ. 135). Καὶ ὁ Ὄρθρος τελεῖται κατὰ τὸ ψαλμικόν[5134], «τὸ πρωῒ παραστήσομαί σοι καὶ ἐπόψει με»[5135]. Προσέτι, ὡς «πρὸς ὄρθρον» «ἐξήγαγε Μωυσῆς τὸν λαὸν εἰς συνάντησιν τοῦ Θεοῦ» ἐν Σινᾷ[5136], καὶ ὄντος «ὄρθρου βαθέος ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα»[5137] αἱ Μυροφόροι καὶ εὐηγγελίσθησαν τὴν Ἀνάστασιν (ἰ. ἀ. σ. 147, 358 - 359). Εἶναι «μέγα ἀγωνίας (βραβείου ἀγῶνος) καύχημα τὸ ἐκ τῆς κοίτης αὐτῆς παρίστασθαι (ἵνα παρουσιάζηται ὁ πιστὸς ἐν προσευχῇ) τῷ Θεῷ καὶ φθάνειν (ἵνα προφθάνῃ) ἐν εὐχαριστίᾳ τὸν» ἀνατέλλοντα «ἥλιον»[5138], ὥστε τὰ πρῶτα κινήματα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ ἀναθήματα (ἀφιερώματα) εἶναι Θεοῦ»[5139]. Τελεῖται ἡ ἀκολουθία τοῦ «Ὄρθρου» «διὰ τὸ ἔρχεσθαι τὴν ἡμέραν, εἰς εὐχαριστίαν τοῦ παραγαγόντος τὸ φῶς, καὶ διὰ τὸν λύσαντα τὸ σκότος τῆς πλάνης καὶ τὸ τῆς εὐσεβείας φῶς ἡμῖν χορηγήσαντα. Διὸ καὶ ἡ τῆς Πρώ-

5126. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 381.
5127. Ψαλμ. 118, 164.
5128. Συμεὼν Θεσ/νίκης, PG. 155, 549.
5129. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 198.
5130. Πράξ. ιστ' 25.
5131. Συμεὼν Θεσ/νίκης, PG. 155, 540 - 552.
5132. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 16.
5133. Ἐξόδ. ιβ' 29.
5134. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 197.
5135. Ψαλμ. 5, 4.
5136. Ἐξόδ. ιθ' 16, 17.
5137. Λουκ. κδ' 1.
5138. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 40.
5139. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 197.

της Ὥρας» «δοξολογία» «μετὰ τοῦ Ὄρθρου» «συνάπτεται, διὰ τὸ ἀπαρχὴν εἶναι τῆς ἡμέρας καὶ αὐτήν, ὡς δῶρόν τε μετὰ τοῦ Ὄρθρου καὶ θυσίαν αἰνέσεως προσφέρεσθαι (ἵνα προσφέρηται) τῷ Θεῷ, καὶ ὅτι (διότι) πάντα τῷ φωτὶ φωτισθέντα ἐδείχθη τὰ κτίσματα. Διὸ καὶ εἰς αἶνον ταῦτα σὺν τοῖς ἀγγέλοις προσκαλούμεθα τοῦ Θεοῦ»[5140].

Διὰ τῆς ἀκολουθίας τῆς Τρίτης Ὥρας προσευχόμεθα, καθ' ὅτι ἐν αὐτῇ ἐγένετο «ἡ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος παρουσία», «καθὼς ἐν ταῖς Πράξεσι[5141] μεμαθήκαμεν»[5142]. Κατ' αὐτὴν ὑπομιμνησκόμεθα «τῆς τοῦ Πνεύματος δωρεᾶς, τῆς κατὰ τὴν τρίτην ὥραν τοῖς Ἀποστόλοις δεδομένης». Προσκυνοῦμεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ ἐξαιτούμεθα τὸν ἁγιασμὸν καὶ «τὴν παρ' αὐτοῦ ὁδηγίαν καὶ διδασκαλίαν πρὸς τὸ συμφέρον»[5143]. Προσέτι «ὑμνοῦμεν εἰς τιμὴν τῆς Τριάδος καὶ ὅτι παρῆλθε» «τῆς ἡμέρας τὸ τέταρτον» «τοῦ ἐκ τεσσάρων στοιχείων κόσμου»[5144]. «Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῇ ἕκτῃ» ὥρᾳ «εἰς δόξαν τῆς Τριάδος, τῆς παραγαγούσης τὸ πᾶν», ὑμνοῦμεν «καὶ ὅτι ἄλλο παρῆλθε τέταρτον τῆς ἡμέρας», «τριῶν ὡρῶν διάστημα» «τοῦ τετραμεροῦς κόσμου» «καὶ τὸ μεσαίτατόν ἐστι ταύτης». Ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ «καὶ ὁ σαρκωθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν ἐσταύρωται δι' ἡμᾶς»[5145]. «Ἐν» «τῇ ἕκτῃ ὥρᾳ, κατὰ μίμησιν τῶν Ἁγίων, ἀναγκαίαν εἶναι τὴν προσευχὴν ἐκρίναμεν», λέγει ὁ Μ. Βασίλειος, «τῶν λεγόντων· "ἑσπέρας καὶ πρωῒ καὶ μεσημβρίας διηγήσομαι καὶ ἀπαγγελῶ, καὶ εἰσακούσεται τῆς φωνῆς μου"[1546]»[5147] (ἔ. ἀ. σ. 329). «Καὶ ἡ τῆς Ἐνάτης» Ὥρας «δοξολογία διὰ τοῦτο» τελεῖται, «ὅτι τρεῖς μετὰ τὴν ἕκτην ὧραι παρῆλθον» καὶ «εἰς τιμὴν τῆς Τριάδος»[5148]. Ἡ «Ἐνάτη τοῦ δεσποτικοῦ Πάθους ἐστὶ μνημόσυνον, τοῦ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ζωῆς γενομένου»[5149] καὶ ὅτι ἐν ταύτῃ ὁ Χριστὸς «ἐξέπνευσεν»[5150] (ἔ. ἀ. σ. 331). Ἡ «Ἐνάτη ὥρα παρ' αὐτῶν ἡμῖν τῶν Ἀποστόλων ἐν ταῖς Πράξεσιν ἀναγκαία εἰς προσευχὴν παραδέδοται, ἱστορούσαις ὅτι Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ Ἱερὸν "ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην"[5151]»[5152]. Ὁ δὲ Ἑσπερινὸς τελεῖται «ἐν τῇ δωδεκάτῃ ὥρᾳ, τριῶν ὡρῶν παρελθουσῶν μετὰ τὴν Ἐνάτην»[5153]. Διότι «ἔδοξε τοῖς Πατράσιν ἡμῶν μὴ σιωπῇ τὴν χάριν τοῦ ἑσπερινοῦ φωτὸς δέχεσθαι, ἀλλ' εὐθὺς φανέντος εὐχαριστεῖν». Τότε ὁ «λαὸς ἀρχαίαν ἀφίησι τὴν φωνὴν» «τῆς ἐπιλυχνίου εὐχαριστίας», «φῶς

5140. Συμεὼν Θεσ/νίκης, PG. 155, 552.
5141. Πράξ. β' 15.
5142. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 381.
5143. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 197.
5144. Συμεὼν Θεσ/νίκης, PG. 155, 552.
5145. Συμεὼν Θεσ/νίκης, PG. 155, 552.
5146. Ψαλμ. 54, 18.
5147. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 198.
5148. Συμεὼν Θεσ/νίκης, PG. 155, 552.
5149. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 381.
5150. Μάρκ. ιε' 34, 37.
5151. Πράξ. 3, 1.
5152. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 198.
5153. Συμεὼν Θεσ/νίκης, PG. 155, 552.

ἱλαρόν...», ἧς «ὁ πατὴρ τῶν ρημάτων» ταύτης ἐστίν, «εἰπεῖν οὐκ ἔχομεν», λέγει ὁ Μ. Βασίλειος[5154]. Διὰ τοῦ Ἑσπερινοῦ δοξολογοῦμεν «τὸν Κτίστην ἡμῶν, ὅτι ἤλθομεν εἰς τὸ» «τῆς ἡμέρας πέρας καὶ ἀνατιθέαμεν (ἀναθέτομεν) τὸ πᾶν αὐτῆς τῷ Θεῷ»[5155].

«Καὶ πάλιν, τῆς νυκτὸς ἀρχομένης», γίνεται διὰ τοῦ Ἀποδείπνου «ἡ αἴτησις τοῦ ἀπρόσκοπτον ἡμῖν καὶ φαντασιῶν ἐλευθέραν ὑπάρξαι (ἵνα ὑπάρξῃ) τὴν ἀνάπαυσιν» τῆς νυκτός[5156]. Τὸ Ἀπόδειπνον «καὶ ὡς προοίμιον τοῦ τέλους τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐστιν· ὡς γὰρ νὺξ ὁ θάνατος ἡμῖν ἔρχεται»[5157]. Ἐν «ταῖς παρὰ τῶν Ἁγίων τετυπωμέναις»[5158] προσευχαῖς ὑπάγεται καὶ ἡ «εὐχὴ τῆς τραπέζης»[5159]. Διότι πρέπει ὑπὲρ τῶν τροφῶν, «τῶν πρὸς τὴν καθημερινὴν χρείαν τοῦ σώματος» ἐσθιομένων, εὐχαριστεῖν πρότερον τῷ Θεῷ καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν αὐτῶν[5160], κατὰ μίμησιν τοῦ Κυρίου. Διότι, ὅτε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς «τοὺς ἄρτους εὐλόγησεν, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ηὔξατο, ἡμᾶς παιδεύων τραπέζης μὴ πρότερον ἀπογεύεσθαι, ἕως ἂν εὐχαριστήσωμεν τῷ τοὺς καρποὺς πεποιηκότι Θεῷ»[5161].

Ἐν Μυστηρίῳ καὶ προσευχῇ. Οὕτω, διὰ τὸν Χριστιανόν, «προσευχῆς καιρὸς» γίνεται «ἅπας ὁ βίος»[5162]. Ὁ πεπτωκὼς ἄνθρωπος, πιστεύσας εἰς Χριστὸν καὶ βαπτισθείς, σώζεται[5163] καὶ χρισθεὶς λαμβάνει «Πνεῦμα Ἅγιον»[5164]. Κοινωνῶν δὲ τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, «ἔχει ζωὴν αἰώνιον», πορευόμενος πρὸς τὴν ἀνάστασιν τῆς ἐσχάτης ἡμέρας[5165]. «Ζῇ» ἐν αὐτῷ «Χριστὸς»[5166] καὶ φέρει «καρπὸν πολὺν»[5167] πίστεως «δι' ἀγάπης» ἐνεργουμένης[5168]. Μετὰ τὸ Βάπτισμα καθαίρεται διὰ τοῦ Μυστηρίου τῆς Μετανοίας[5169] καὶ θεραπεύεται ἐξ ἀσθενειῶν διὰ τοῦ Μυστηρίου τοῦ Εὐχελαίου[5170]. Ὁ οἰκογενειακὸς βίος τῶν βιοτικῶν ἁγιάζεται διὰ τοῦ Μυστηρίου τοῦ Γάμου[5171]. Ὁ δὲ ἱερεὺς καθίσταται ἱερουργὸς καὶ λειτουργὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης[5172], «πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσε-

5154. Μ. Βασιλείου, PG. 52, 294.
5155. Συμεὼν Θεσ/νίκης, PG. 155, 553.
5156. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 198.
5157. Συμεὼν Θεσ/νίκης, PG. 155, 553.
5158. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 381.
5159. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα».
5160. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 785.
5161. Χρυσοστόμου, PG. 48, 787.
5162. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 381.
5163. Μάρκ. ιστ' 16.
5164. Πράξ. η' 17.
5165. Ἰωάν. στ' 54.
5166. Γαλάτ. β' 20.
5167. Ἰωάν. ιε' 8.
5168. Γαλάτ. ε' 6.
5169. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 1025.
5170. Ἰακώβ. ε' 14.
5171. Ἐφεσ. ε' 32.
5172. 1 Τιμοθ. δ' 14.

ως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ»[5173], ἐν ἀληθείᾳ καὶ Χάριτι. Διὸ ὁ εἰς Χριστὸν ἐνσωματωμένος πιστὸς «παρὰ πάντα τὸν βίον» μνημονεύει «τοῦ κτίσαντος» «καὶ τιμήσαντος» αὐτὸν «Θεοῦ»[5174]. «Μνημονευτέον γὰρ Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον» καί, εἰ δυνατόν, «μηδὲ ἄλλο τι ἢ τοῦτο πρακτέον»[5175], ἐστὶν ἐν προκειμένῳ ὁ κανών. Συνεπῶς «πάντοτε» προσεύχεται ὁ Χριστιανὸς[5176] καὶ «οὐδένα» «καιρὸν» παρορᾷ (παραθεωρεῖ) τῶν «εἰς δόξαν Θεοῦ» προσευχῶν τῆς Ἐκκλησίας[5177], αἵτινές εἰσιν ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ αὐτῆς.

Αἱ «παρὰ τῶν Ἁγίων» τετυπωμέναι προσευχαὶ[5178] ἐθεσπίσθησαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ πάντα Χριστιανὸν πάσης ἡλικίας. «Αἱ κατὰ τὴν ἡμέραν διατετυπωμέναι» «προσευχαὶ» «κοιναὶ καὶ παισὶ καὶ πρεσβυτέροις» λογίζονται. Ἐν τῇ συμπροσευχῇ πάσης ἡλικίας, τὰ μὲν παιδία ἐθίζονται εἰς προσευχὴν «ἐκ τοῦ ζήλου τῶν τελειοτέρων πρὸς κατάνυξιν», διὰ δὲ τοὺς προαγομένους εἰς ἡλικίαν «οὐ μικρὰ ἐν προσευχαῖς ἡ παρὰ νηπίων βοήθειά» ἐστιν[5179].

Αἱ εἰς «τοὺς διατετυπωμένους καιροὺς τῶν προσευχῶν» ἱεραὶ ἀκολουθίαι πάντοτε τελοῦνται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ δὴ ἐν τοῖς μοναστηρίοις παρὰ τῶν παρευρισκομένων, «κἂν τύχωσιν ἄλλοι πρὸς ἄλλα ἔργα μεμερισμένοι»[5180]. «Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε», λέγει ἡ θεία ἐντολή[5181]. Καλλίστη ἐστὶν ἡ προσευχὴ τῶν διατετυπωμένων ἱερῶν ἀκολουθιῶν, κατὰ τὴν πρᾶξιν τῶν πρώτων Χριστιανῶν, οἵτινες ἦσαν «καθ' ἡμέραν» «προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ Ἱερῷ»[5182]. Ἀντιθέτως, «ἀσύγγνωστον» ὑπάρχει «καὶ κατηγορίας ἄξιον καὶ πολλὴν ἔχει τὴν τιμωρίαν» τὸ «διηνεκῶς ἑαυτὸν ἀποστερεῖν» «τῆς συνόδου» τῆς ἐν τῷ ναῷ προσευχῆς, ἤτοι τοῦ ἐκκλησιασμοῦ[5183]. Πλὴν δὲν κρίνεται ἀπαραίτητος ἡ παραίτησις ἀπὸ τῶν ἀναγκαίων ἢ ἐντεταλμένων ἔργων διὰ τὴν μετοχὴν εἰς τὰς κοινὰς προσευχὰς τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, καθ' ὅτι ταῦτα δὲν ἐμποδίζουσι τὴν προσευχήν.

Διότι «ἐπὶ μὲν ἄλλων τινῶν ἑκάστου καιρὸς ἐστιν ἴδιος», κατὰ τὸ «"καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι"[5184]». «Προσευχῆς δὲ καὶ ψαλμῳδίας» «πᾶς καιρὸς ἐπιτήδειος»[5185], ἀκόμη καὶ ὁ τῆς ἀσκήσεως διὰ τῆς σιω-

5173. Ἐφεσ. δ' 12 - 13.
5174. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 370.
5175. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 16.
5176. Λουκ. ιη' 1.
5177. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 198.
5178. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 381.
5179. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 168 - 169.
5180. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 197.
5181. Κολασ. δ' 2.
5182. Πράξ. Ἀποστ. β' 46.
5183. Χρυσοστόμου, PG. 48, 872.
5184. Ἐκκλησ. γ' 1.
5185. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 197.

πῆς. Τότε δεῖ «ἐν σιωπῇ διάγειν, ἐκτὸς δηλονότι ψαλμῳδίας»[5186]. Εἶναι κατορθωτὴ ἡ προσευχὴ καὶ ψαλμῳδία διὰ τὸν πιστόν, τὸν «τὰς χεῖρας κινοῦντα πρὸς τὰ ἔργα». Ἐργαζόμενος οὗτος, «ποτὲ μὲν καὶ τῇ γλώσσῃ» ψάλλει προσευχόμενος, «ὅταν τοῦτο ᾖ (εἶναι) δυνατόν, μᾶλλον δὲ χρήσιμον πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως». Ἄλλως «τῇ καρδίᾳ ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς τὸν Θεὸν» ἀνυμνεῖ «καὶ τὴν προσευχὴν μεταξὺ τοῦ ἔργου» ἐπιτελεῖ[5187]. «Οὐ χρεία τέχνης ἐνταῦθα, χρόνῳ μακρῷ κατορθουμένης, ἀλλὰ προαιρέσεως δεῖ γενναίας μόνον». «Οὐ χρεία τόπου, οὐ χρεία χρόνου, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ καὶ ἐν παντὶ καιρῷ ψάλλειν ἔξεστι (εἶναι δυνατόν) κατὰ διάνοιαν. Κἂν γὰρ ἐν ἀγορᾷ βαδίζῃς, κἂν ἐν ὁδοῖς ᾖς (εἶσαι), κἂν φίλοις συνεδρεύῃς (συμπαρακάθησαι)», «κἂν χειροτέχνης ᾖς, ἐν ἐργαστηρίῳ καθήμενος καὶ ἐργαζόμενος», «κἂν στρατιώτης ᾖς, ἐν δικαστηρίῳ προσεδρεύων», «δυνήσῃ ψάλλειν»[5188]. «Ἔξεστι (εἶναι δυνατόν) καὶ χωρὶς φωνῆς ψάλλειν, τῆς διανοίας ἔνδον ἠχούσης». «Ἔξεστι κατὰ διάνοιαν» «ψάλλειν» καὶ «σιγῶντα βοᾶν». «Οὐ γὰρ ἀνθρώποις ψάλλομεν, ἀλλὰ Θεῷ, τῷ δυναμένῳ καὶ καρδίας ἀκοῦσαι καὶ εἰς τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας ἡμῶν εἰσελθεῖν»[5189].

«Ψάλατε συνετῶς». Ὁ πιστὸς ζῇ καὶ λαλεῖ «κατ' ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ»[5190], προσεύχεται καὶ προσφέρει «τὴν λογικὴν λατρείαν»[5191] «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»[5192], καὶ ψάλλει «συνετῶς» τῷ Κυρίῳ[5193]. «Ὁ νοῦς» αὐτοῦ, «ὑπερκύπτων τὰ τῆς σαρκὸς αἰσθητήρια καὶ ἄνω γενόμενος», ἀκούει «τῆς τῶν οὐρανῶν ὑμνῳδίας»[5194], ἥτις «ἡ πρώτη τε καὶ ἀρχέτυπος καὶ ἀληθὴς ἐστι μουσική». Εἶναι δὲ αὐτὴ ἡ «τῶν πάντων πρὸς ἄλληλα σύμπνοιά τε καὶ συμπάθεια, τάξει καὶ κόσμῳ καὶ ἀκολουθίᾳ διοικουμένη», «ἣν ὁ τοῦ παντὸς ἁρμοστὴς» Θεός, «τῷ ἀρρήτῳ τῆς σοφίας λόγῳ, διὰ τῶν ἀεὶ ἐγγινομένων (γινομένων ἐν τῇ δημιουργίᾳ) ἐν σοφίᾳ, τεχνικῶς ἀνακρούεται»[5195].

Συμφώνως πρὸς ταύτην τὴν μουσικὴν ψάλλει ὁ πιστὸς τὰ λόγια Κυρίου, μὴ μεταποιῶν ἢ ἐναλλάσσων ταῦτα, ἀλλὰ λέγων καὶ ᾄδων αὐτὰ «ὥσπερ εἴρηται», ἤτοι ὡς ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν παρὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διὰ τῶν Ἁγίων[5196]. «Ἔστι γὰρ ἐν τοῖς τῶν Γραφῶν ρήμασιν ὁ Κύριος»[5197]. Τῇ «τῶν ρημάτων» τούτων «μελῳδίᾳ συνδιατι-

5186. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 167.
5187. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 197.
5188. Χρυσοστόμου, PG. 55, 158.
5189. Χρυσοστόμου, PG. 55, 158 - 159.
5190. 2 Κορινθ. β' 17.
5191. Ρωμ. ιβ' 1.
5192. Ἰωάν. δ' 23.
5193. Ψαλμ. 46, 8.
5194. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 440.
5195. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 441.
5196. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 28.
5197. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 29.

θεμένη» ἡ ψυχή, «ἐπιλανθάνεται τῶν παθῶν καὶ χαίρουσα βλέπει πρὸς τὸν νοῦν» αὐτῶν «τὸν ἐν Χριστῷ, λογιζομένη τὰ βέλτιστα»[5198] καὶ γευομένη τὰ οὐράνια. Διότι, «ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τῶν βρωμάτων ἡ αἴσθησις τῆς ποιότητος ἑκάστου βρώματος, τοῦτό ἐστιν ἐπὶ τῶν ρημάτων τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἡ σύνεσις», δι' ἧς πληροῦται τὸ «''ψάλατε συνετῶς''»[5199] καὶ ἡ λογικὴ λατρεία. Ὁ «μετὰ λόγου ὑγιοῦς καὶ βουλῆς ἀγαθῆς σὺν πολλῇ φροντίδι τὸ ἀρεστὸν τῷ Θεῷ πάντοτε καὶ πανταχοῦ σκοπούμενος καὶ κατορθῶν, οὗτος πληροῖ τὴν ἐντολὴν τῆς λογικῆς λατρείας» καὶ ἐν αὐτῷ ἐνεργεῖται «ἡ συντεταμένη καὶ διηνεκὴς καὶ ἀμετεώριστος» περὶ τὸν λατρευόμενον Θεὸν «θεραπεία», δηλαδὴ ἡ ἀληθὴς λατρεία[5200].

Τοιουτοτρόπως, «παρ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ ὁ δίκαιος φωτιζόμενος» δι' ἐμμελῶν προσευχῶν, «ἐν ἡμέρᾳ ἔσται τελείᾳ, οὐ μεσολαβουμένη ὑπὸ νυκτός»[5201]. Οὕτω «καὶ οἱ ὕπνοι αὐτοὶ μελετήματα» «τῆς εὐσεβείας» γίνονται[5202] καὶ ὁ κεκαθαρμένος ἐν Χριστῷ ἄνθρωπος «αἰνεῖ τὸν Θεὸν ἑπτάκις, ὑπερκόσμιος γεγονώς»[5203], χαίρων «ἐν Κυρίῳ πάντοτε»[5204] καὶ ζῶν ἐν ἑορτῇ. Διότι τοῦ Χριστιανοῦ «πᾶς ἔστω ὁ βίος ἑορτὴ καὶ ἡμέρα μεγάλη»[5205], εἶναι ἡ ἐντολή, μετὰ τὸ καινὸν Πάσχα Κυρίου.

5198. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 27.
5199. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 348.
5200. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 53, 323.
5201. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 276.
5202. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 54, 50.
5203. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 276.
5204. Φιλιππησ. δ' 4.
5205. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 1029.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ

Δὲν ἐδέχθησαν πάντες ἄνθρωποι τὸ σωτήριον Πάσχα Κυρίου. «Οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις»[5206], ἀλλὰ τῶν βουλομένων. Διὸ πολλοὶ ἄνθρωποι κινοῦνται ἐν ἀποστασίᾳ αἱρέσεων «ἀπωλείας»[5207]. Τὸ δὲ «μυστήριον» «ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας», ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων[5208] μέχρι τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. Διότι, «ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ὡς Θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύντα (ἐμφανίζοντα) ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ Θεός»[5209], ἤτοι «ὁ Ἀντίχριστος»[5210], δὲν θὰ γίνῃ ἡ δευτέρα παρουσία τῆς κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὸ εἰς τὸ παρὸν Γ′ μέρος ἐκτίθενται συνοπτικῶς ἡ ἀντίχριστος ἀποστασία καὶ ἄρνησις τοῦ Πάσχα Κυρίου, εἰς τρία κεφάλαια, ὡς ἀκολούθως. Πρῶτον ἰουδαϊκὴ ἀποστασία, δεύτερον παπικὴ ἀποστασία, καὶ τρίτον οἰκουμενιστικὴ ἀποστασία.

5206. 2 Θεσσαλ. γ′ 2.
5207. 2 Πέτρ. β′ 1.
5208. 2 Θεσσαλ. β′ 7.
5209. 2 Θεσσαλ. β′ 3 - 4.
5210. 1 Ἰωάν. β′ 18.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΙΟΥΔΑΪΚΗ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ

α') ΟΙ ΑΠΕΙΘΟΥΝΤΕΣ ΙΟΥΔΑΙΟΙ

Πρῶτοι ἠρνήθησαν τὸ Πάσχα Κυρίου οἱ ἀπειθήσαντες εἰς τὸν Θεὸν Ἰουδαῖοι, ὡς προελέχθη ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ. Κατὰ τὸ ἔτος τῆς θαυματουργικῆς διαβάσεως τοῦ Ἰορδάνου καὶ τοῦ σημείου τῆς πτώσεως τῶν τειχῶν τῆς Ἱεριχοῦς, οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐποίησαν τὸ νομικὸν Πάσχα «ἐν Γαλγάλοις»[5211]. «Ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐξέλιπε τὸ μάννα»[5212] καὶ εἰς προφητικὴν δήλωσιν, «ὅτι τῷ πάθει (κατὰ τὸ πάθος τοῦ) Κυρίου, διὰ τὴν αὐτῶν ἀρνησιθεΐαν, λήξει (θὰ λήξῃ) παρ'» Ἰουδαίοις «ἡ βρῶσις ἡ εὐαγγελικὴ καὶ ἐπουράνιος, ὅπερ μάννα παρ' αὐτοῖς κέκληται (ἔχει ὀνομασθῆ)»[5213] (ἰ. ἀ. σ. 182 - 183). Διό, καθ' ἣν ἡμέραν «τὸ Πάσχα ἡμῶν», ὁ «Χριστός»[5214], «ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ»[5215] «ἐτύθη»[5216] «αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[5217], οἱ Ἰουδαῖοι, χριστοκτόνοι γενόμενοι, «ἄγουσιν» «τὸν Ἰησοῦν» «εἰς τὸ πραιτώριον», ἵνα σταυρωθῇ. «Καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα»[5218] τῆς σκιᾶς τοῦ νόμου ἐν ἀποστασίᾳ. Ἔκτοτε ἀρνοῦνται τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν Χάριν τοῦ καινοῦ Πάσχα Κυρίου, εἴτε χλευάζοντες, εἴτε καὶ διώκοντες. Ὅπως οἱ πατέρες αὐτῶν[5219] ἐγένοντο «ὡς καταγελῶντες» «καὶ καταμωκώμενοι (ἐμπαίζοντες)»[5220] (ἰ. ἀ. σ. 185) καὶ διῶκται τῶν Προφητῶν[5221], οὕτως καὶ οὗτοι. «Χλευάζοντες»[5222] ἐδίωξαν τὴν Ἐκκλησίαν[5223] καὶ «καθ' ἑκάστην ἡμέραν καταρῶνται» τὸν ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων σταυρωθέντα Χριστόν[5224], «τὸ Πάσχα ἡμῶν»[5225].

5211. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 888.
5212. Ἰησ. Ναυ. ε' 12.
5213. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 888.
5214. 1 Κορινθ. ε' 7.
5215. Ἰωάν. α' 29.
5216. 1 Κορινθ. ε' 7.
5217. Ἰωάν. α' 29.
5218. Ἰωάν. ιη' 28.
5219. Ματθ. κγ' 30 - 32.
5220. 2 Παραλειπ. λ' 10.
5221. Πράξ. ζ' 52.
5222. Πράξ. β' 13.
5223. Πράξ. η' 1.
5224. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 250.
5225. 1 Κορινθ. ε' 7.

Οὕτως, «ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ»[5226], ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, «τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον», δι' οὗ «ὁ κόσμος» «ἐγένετο», «εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον»[5227]. Διὸ ὁ Θεὸς εἶπε πρὸς αὐτούς, περὶ τῆς μεγάλης αὐτῶν ἀποστασίας: «ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν (ἔκλεισαν), μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσομαι αὐτούς. Γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τοῦτο τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ»[5228]. Οὗτοι οἱ ἀρνηταί, ὄντες «σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὠσὶν» καὶ «ἀεὶ τῷ Πνεύματι» ἀντιπίπτοντες», «ὡς οἱ πατέρες» αὐτῶν[5229], ἐνέμειναν πεισμόνως εἰς «τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα»[5230] τοῦ παλαιοῦ νόμου, ἀρνούμενοι τὴν δι' αὐτῶν σημαινομένην λυτρωτικὴν θυσίαν τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Ἐθεώρουν Χριστὸν τὸν «ἐσταυρωμένον» «σκάνδαλον»[5231] καὶ ἐφιλονείκουν ὑπὲρ τοῦ προσκαίρου Ναοῦ τοῦ νόμου[5232] καὶ τῶν ζωοθυσιῶν, αἵτινες οὐ δύνανται «ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας»[5233]. Τοιουτοτρόπως, ὁ ἀρνητὴς τοῦ Σταυτοῦ τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαῖος, «διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασε»[5234], τὰ δὲ ἔθνη, πιστεύσαντα εἰς «Χριστὸν ἐσταυρωμένον»[5235], «κατέλαβε δικαοσύνην» «τὴν ἐκ πίστεως»[5236]. Ὁ δὲ ἀπειθὴς Ἰουδαῖος μετεβλήθη εἰς ἀντίδικον, ποιῶν ἔργον τοῦ Ἀντιχρίστου, εἰς ὃν καὶ θὰ καταλήξῃ.

Διὰ τοῦτο ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός: «οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε»[5237], «ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε;»[5238]. «Τὸν Ἀντίχριστον ἐνταῦθα αἰνίττεται» ὁ Σωτὴρ «καὶ ἀναντίρρητον τῆς ἀγνωμοσύνης αὐτῶν τίθησιν ἀπόδειξιν»[5239]. Οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι θὰ πιστεύσωσιν εἰς τὸν Ἀντίχριστον, θὰ ἑνωθῶσι δι' αὐτοῦ καὶ θὰ ἐπιδιώξωσιν, ἵνα ἀναδειχθῶσιν ἐν αὐτῷ κενοδόξως. Θὰ ἀποδειχθῶσιν οἱ μέγιστοι ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ «ὄφις ἐφ'

5226. Λειτουργικοῦ Ὕμνου.
5227. Ἰωάν. α' 9 - 11.
5228. Πράξ. κη' 26 - 28.
5229. Πράξ. ζ' 51.
5230. Γαλάτ. δ' 9.
5231. 1 Κορινθ. α' 23.
5232. Ματθ. κστ' 61 - 62.
5233. Ἑβρ. ι' 4.
5234. Ρωμ. θ' 31.
5235. 1 Κορινθ. α' 23.
5236. Ρωμ. θ' 30.
5237. Ἰωάν. ε' 40.
5238. Ἰωάν. ε' 42 - 44.
5239. Χρυσοστόμου, PG. 59, 235.

ὁδοῦ»[5240] τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ νὰ καταλήξωσι μετὰ τοῦ Ἀντιχρίστου «εἰς ἀπώλειαν»[5241]. Πλήν, πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας καὶ μετὰ τὴν ἐν Χριστῷ καρποφορίαν τῶν ἐθνῶν καὶ τὴν ἐκ δευτέρου ἀποστασίαν αὐτῶν, πολλοὶ Ἰουδαῖοι θὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Χριστόν, κατὰ τὸ «οὕτω πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται»[5242]. Ὅπως ἐν ἀρχῇ ἐκ τῶν Ἑβραίων «πολλοὶ ἐπίστευσαν», οὕτως ἐν τέλει «μέλλουσι πάλιν πιστεύειν»[5243] εἰς σωτηρίαν καὶ δόξαν «τοῦ αἵματος τοῦ Σταυροῦ» τοῦ Χριστοῦ»[5244].

β') ΟΙ ΙΟΥΔΑΪΖΟΝΤΕΣ

Ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας, Ἰουδαῖοί «τινες, κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφοὺς ὅτι, ἐὰν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει Μωϋσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι»[5245]. Οὗτοι «οὐκ ἐδίδασκον ἁπλῶς περιτομήν, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ σωθῆναι δύνασθε»[5246]. Ἀντεκρούσθησαν ὅμως παρὰ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Διότι, «γενομένης» «στάσεως καὶ ζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ πρὸς αὐτούς, ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλὴμ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου»[5247].

Οὕτως ἐγένετο ἡ Ἀποστολικὴ Σύνοδος ἐν Ἱερουσαλήμ. Κατ' αὐτὴν «συνήχθησαν» «οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. Πολλῆς δὲ συζητήσεως γενομένης», κατεκρίθη τὸ κήρυγμα τῶν Ἰουδαϊζόντων. Ἐπὶ τούτου, μεταξὺ ἄλλων, ὁ Ἀπόστολος Πέτρος εἶπε: «Νῦν, οὖν, τί πειράζετε τὸν Θεόν, ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν», ἤτοι τὸν ζυγὸν τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου περὶ περιτομῆς, Ναοῦ, θυσιῶν, ἡμερῶν καὶ βρωμάτων (τροφῶν), «ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν, οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι; Ἀλλὰ διὰ τῆς Χάριτος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ πιστεύομεν σωθῆναι, καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι»[5248]. «Τί ἐστι πειράζετε τὸν Θεόν; Τί ἀπιστεῖτε, φησί, τῷ Θεῷ; Τί πειράζετε αὐτόν, ὡς οὐκ ἰσχύοντα σῶσαι τῇ πίστει; Ἄρα ἀπιστίας ἐστὶ τὸ τὸν νόμον εἰσφέρειν»[5249]. Δηλαδή, τὸ κήρυγμα τῶν ἰουδαϊζόντων περὶ τηρήσεως τοῦ προσκαίρου καὶ παιδαγωγικοῦ μέρους τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου νῦν ἦτο ἀπιστία. Ἰάκωβος δὲ τότε «Ἐπίσκοπος ἦν τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας». «Διὸ καὶ ὕστερος λέγει»[5250]. Εἶπε δὲ καὶ τοῦ-

5240. Γενέσ. μθ' 17.
5241. Ἀποκαλ. ιζ' 8.
5242. Ρωμ. ια' 26.
5243. Χρυσοστόμου, PG. 60, 591.
5244. Κολασ. α' 20.
5245. Πράξ. ιε' 1.
5246. Χρυσοστόμου, PG. 60, 233.
5247. Πράξ. ιε' 2.
5248. Πράξ. ιε' 10 - 11.
5249. Χρυσοστόμου, PG. 60, 235.
5250. Χρυσοστόμου, PG. 60, 239.

το: «Διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν Θεόν»[5251]. «Τουτέστι, μὴ ἀνατρέπειν» τὸ θεῖον ἔργον τῆς σωτηρίας τῶν ἐθνῶν διὰ τῶν παρελθουσῶν ἀπαιτήσεων τοῦ νόμου. «Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς ἐκάλεσεν» τὰ ἔθνη, «αὗται δὲ αἱ παρατηρήσεις ἀνατρέπουσι» τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας, «τῷ Θεῷ πολεμοῦμεν»[5252].

«Τότε ἔδοξε τοῖς Ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ»[5253], ἵνα ἀποστείλωσιν εἰς Ἀντιόχειαν Ὅρον, «γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε· Οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν χαίρειν. Ἐπειδὴ ἠκούσαμεν, ὅτι τινές, ἐξ ἡμῶν ἐξελθόντες, ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ διεστειλάμεθα, ἔδοξεν ἡμῖν, γενομένοις ὁμοθυμαδόν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ[5254]... Ἔδοξε γὰρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας· ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτούς, εὖ πράξετε. Ἔρρωσθε»[5255]. Τὰ ἐντελλόμενα διὰ τῆς βραχείας ταύτης ἐπιστολῆς «Πνεύματος» «ἦν νομοθεσία»[5256]. Οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ «δόγμα εἰσήνεγκαν (εἰσήγαγον) μὴ περιτέμνειν» καὶ μὴ τηρεῖν τὰ προσωρινὰ διὰ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν ἐπιτάγματα τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου[5257]. Οὕτω διεχωρίσθη ὁ Χριστιανισμὸς ἀπὸ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ὁ Θεὸς «ἐπιζητεῖ» τὴν περιτομήν, τὰς θυσίας καὶ τὰ λοιπὰ παιδαγωγικὰ στοιχεῖα τοῦ νόμου. «Ἐνταῦθα», ἐν τῇ Καινῇ, «ἀποστρέφεται»[5258] ταῦτα καὶ μισεῖ (ἰ. ἀ. σ. 209 - 210).

Κατὰ τὸν Ὅρον τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου Ἱεροσολύμων, ἡ τήρησις τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, ὡς πρὸς τὸ παιδαγωγικὸν τμῆμα αὐτοῦ, διὰ τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστανοὺς δὲν ἀπῃτεῖτο. Διὰ τοὺς ἐξ Ἰουδαίων ὅμως Χριστιανοὺς ἐγίνετο ἀνεκτή, πλὴν ἄνευ ζωοθυσιῶν. «Ἡ δευτέρα» νομοθεσία τῆς Καινῆς, γράφει Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, «τὰς θυσίας» τοῦ νόμου «περιελοῦσα (ἀφαιρέσασα), τὴν περιτομὴν οὐκ ἐκώλυσεν» οἰκονομικῶς, ἄχρι καιροῦ ἀποκαταστάσεως τοῦ τελείου ἐν Χριστῷ νόμου[5259]. Διὸ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, κατ' οἰκονομίαν ἐνεργῶν, ἐν Γαλατίᾳ «περιέτεμεν» τὸν Τιμόθεον «διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας

5251. Πράξ. ιε' 19.
5252. Χρυσοστόμου, PG. 60, 241.
5253. Πράξ. ιε' 22.
5254. Πράξ. ιε' 23 - 25.
5255. Πράξ. ιε' 28 - 29.
5256. Χρυσοστόμου, PG. 60, 242.
5257. Χρυσοστόμου, PG. 60, 247.
5258. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 168.
5259. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 161.

ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις»[5260], καὶ ἐν Ἱερουσαὴλ ἠγνίσθη εἰσελθὼν εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Σολομῶντος διὰ τοὺς ζηλωτὰς τοῦ νόμου ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανούς[5261]. Διότι, ὡς εἶπεν ὁ Ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος, «μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων, καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσιν»[5262].

Ἀλλ' ὅμως τινὲς ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανοὶ ἠπείθησαν εἰς τὴν Ἀποστολικὴν Σύνοδον Ἱεροσολύμων καὶ ἠθέτησαν τὸν Ἀποστολικὸν Ὅρον. Πράττοντες δὲ ἐναντίον τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, ἐτάρασσον τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανούς, «θέλοντες μεταστρέψαι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ»[5263] εἰς Ἰουδαϊσμόν. Οὗτοι ἦσαν «Ἰουδαῖοι μιαροὶ καὶ καταπτυστοι, αἰσχροκερδεῖς καὶ φίλαρχοι, οἱ βουλόμενοι τῶν πιστῶν πολλοὺς παρασπάσαι (ἵνα ἀποσπάσωσι πρὸς ἑαυτούς), ἐκήρυττον καὶ τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὸν Ἰουδαϊσμόν, παραφθείροντες τὸ Εὐαγγέλιον»[5264]. Οὗτοι, «ἐλθόντες εἰς τὸ Γαλατῶν ἔθνος, ἐδίδασκον ὅτι δεῖ περιτέμνεσθαι καὶ σάββατα καὶ νεομηνίας τηρεῖν»[5265]. Οὕτως ἀντέστρεφον τὴν ἐν οἰκονομίᾳ πορείαν ἐκ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ πρὸς τὴν καθαρότητα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ «τῇ ἐλευθερίᾳ», «ᾗ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε»[5266], καὶ ἐφέροντο καὶ ἔφερον πάλιν εἰς τὴν δουλείαν τοῦ νόμου, ἀρνούμενοι οὕτω τὴν Χάριν τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Διὸ ὁ Ἀπόστολος ἔγραφε. «Νῦν», «γνόντες Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα»[5267] τοῦ κόσμου; «Τουτέστι, νουμηνίας καὶ σάββατα· αὗται γὰρ ἡμῖν αἱ ἡμέραι ἀπὸ δρόμου σελήνης καὶ ἡλίου γίνονται». «Νῦν» «ἡ τῆς τῶν ἡμερῶν παρατηρήσεως φυλακή», κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον, «εἰδωλολατρεία» «ἐστὶ» καὶ «μείζονα φέρει τὴν κόλασιν»[5268]. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγεν: «ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς! Φοβοῦμαι ὑμᾶς, μήπως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς»[5269]. «Ἐκ τούτων δῆλον, ὅτι οὐ μόνον περιτομὴν αὐτοῖς ἐκήρυττον ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς νουμηνίας»[5270]. Καὶ ἐτόνιζεν ὁ Ἀπόστολος, καθαίρων τὸ Εὐαγγέλιον ἀπὸ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. «Ἴδε, ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν ὅτι, ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει»[5271]. Διότι «ἡ περιτομὴ θυσίαν ἔχει συνεζευγμένην καὶ ἡμερῶν παρατήρησιν· ἡ θυσία πάλιν καὶ ἡμέρας καὶ τόπου φυλακήν, ὁ τόπος μυρίων καθαρμῶν τρόπους, οἱ καθαρμοὶ ἐσμόν τινα παρατηρήσεων εἰσάγουσι ποικίλων»[5272]. Τοιου-

5260. Πράξ. ιστ' 3.
5261. Πράξ. κα' 26.
5262. Πράξ. κα' 20.
5263. Γαλάτ. α' 7.
5264. Χρυσοστόμου, PG. 62, 256.
5265. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 777.
5266. Γαλάτ. ε' 1.
5267. Γαλάτ. δ' 9.
5268. Χρυσοστόμου, PG. 61, 657.
5269. Γαλάτ. δ' 10.
5270. Χρυσοστόμου, PG. 61, 658.
5271. Γαλάτ. ε' 2.
5272. Χρυσοστόμου, PG. 61, 665.

τοτρόπως, ὁ βαπτισθεὶς Χριστιανὸς μετατποιεῖται εἰς περιτετμημένον Ἰουδαῖον, ἐκπίπτων τῆς Χάριτος καὶ τῆς σωτηρίας τοῦ Χριστοῦ.

Διὰ ταῦτα, οἱ ἰουδαΐζοντες ἀνεθεματίσθησαν. Καὶ «ἐὰν ἡμεῖς», γράφει ὁ Ἀπόστολος, «ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. Ὡς προειρήκαμεν (ἔχομεν εἴπει), καὶ ἄρτι πάλιν λέγω· εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω»[5273]. Ὄχι μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ κἂν ἐκ «τῶν πρώτων ἀγγέλων ᾖ (εἶναι) τις τῶν ἐξ οὐρανοῦ διαφθείρων τὸ κήρυγμα, ἀνάθεμα ἔστω». «Καὶ οὐκ εἶπεν, ἐὰν ἐναντία καταγγέλλωσιν, ἢ ἀνατρέπωσι τὸ πᾶν, ἀλλά, κἂν μικρόν τι εὐαγγελίζωνται, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα, κἂν τὸ τυχὸν παρακινήσωσιν, ἀνάθεμα ἔστωσαν»[5274]. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν Ἁγίων ἐπὶ τῆς παραχαράξεως τῆς «ἅπαξ»[5275] παραδοθείσης πίστεως ὑπὸ τῶν καινοτόμων αἱρετικῶν. Ἡ δὲ παράβασις ταύτης τῆς ἐντολῆς ταράσσει τὴν Ἐκκλησίαν. «Εἰ γὰρ οἱ παρὰ τὴν ἀρχὴν (ἐν τῇ ἀρχῇ) ἀποπηδᾶν τῶν θείων θεσμῶν ἐπιχειροῦντες καὶ μικρόν τι παρακινεῖν τῆς προσηκούσης ἐτύγχανον ἐπιτιμήσεως, οὐκ ἂν ὁ παρὼν ἐτέχθη λοιμὸς» τῶν αἱρέσεων «καὶ τοσοῦτος χειμὼν τὰς Ἐκκλησίας κατέλαβεν»[5276]. Οἱ ἰουδαΐζοντες ὅμως ἀνεθεματίσθησαν καὶ ἐκλήθησαν παρὰ τοῦ Ἀποστόλου ἁρμοδίως. «Βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν», ἔγραψε περὶ αὐτῶν[5277]. Κατατομὴν ἐκάλεσεν αὐτούς, «μόνον γὰρ τὴν σάρκα» κατέτεμνον διὰ τῆς περιτομῆς, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς[5278], κατέτεμνον δὲ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ κακοὺς ἐργάτας ὠνόμασε τούτους, διότι εἰργάζοντο μέν, «ἀλλ' ἐπὶ κακῷ καὶ ἀργίας πολλῷ χεῖρον ἔργον, ἀνασπῶντες (καταστρέφοντες) τὰ καλῶς κείμενα». Καὶ κύνας ἀπεκάλεσε τοὺς τοιούτους, καθ' ὅτι αἱρετικοί. «Ποτὲ οἱ ἐθνικοὶ τοῦτο ἐκαλοῦντο, νῦν δὲ ἐκεῖνοι», ἤτοι οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι. «Διὰ τί; Ὅτι, ὥσπερ οἱ ἐθνικοὶ καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ ἀλλότριοι ἦσαν, οὕτω καὶ οὗτοι γεγόνασι (ἔχουσι γίνει) νῦν»[5279].

Οἱ ἰουδαΐζοντες ἐγένοντο, μετὰ τῶν ἀπιστούντων Ἰουδαίων καὶ ἄλλων τινῶν ἀποστατῶν, «σκόλοψ τῇ σαρκὶ» καὶ «ἄγγελος σατὰν»[5280] διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον. «Σατὰν ὁ ἀντικείμενος λέγεται τῇ τῶν Ἑβραίων φωνῇ. Τοῦτο γὰρ ἐπὶ Σολομῶντος διηγουμένη φησὶν (λέγει) ἡ Γραφή· οὐκ ἦν σατὰν ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ· τουτέστι πολεμῶν, ἀντικείμενος. Ὁ τοίνυν λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. Οὐκ

5273. Γαλάτ. α' 8 - 9.
5274. Χρυσοστόμου, PG. 61, 624.
5275. Ἰούδ. 3.
5276. Χρυσοστόμου, PG. 61, 623.
5277. Φιλιππησ. γ' 2.
5278. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 872.
5279. Χρυσοστόμου, PG. 62, 256.
5280. 2 Κορινθ. ιβ' 7.

εἴασεν (ἄφησεν) ὁ Θεὸς ἀπονητὶ προχωρῆσαι (ἵνα προχωρήσῃ) τὸ κήρυγμα, καταστέλλων ἡμῶν τὸ φρόνημα, ἀλλὰ συνεχώρησε τοῖς ἀντικειμένοις ἐπιτίθεσθαι ἡμῖν. Ἄγγελον τοίνυν σατὰν λέγει» «πάντας τοὺς ἀντικειμένους τῷ λόγῳ τοῦ κηρύγματος καὶ φιλονεικοῦντας αὐτῷ καὶ πολεμοῦντας καὶ ἐμβάλλοντας εἰς δεσμωτήρια»[5281]. Τούτους, «τοὺς δέροντας, τοὺς ἀπάγοντας», σατὰν καλεῖ, «ἐπειδὴ τὰ τοῦ Σατανᾶ ἔπρατον».Σκόλοπα δὲ «οὐ κεφαλαλγίαν φησίν. Οὐ γὰρ δὴ νοσοῦντες ἐκήρυττον» οἱ Ἀπόστολοι, «οὐ γὰρ ἠδύναντο κηρύττειν ἀσθενοῦντες»[5282]. Ὁμοίως καὶ ἀσθενείας λέγων ὁ Ἀπόστολος[5283], «οὐκ εἶπε πυρετούς, ἢ περίοδόν τινα τοιαύτην, ἢ ἄλλην ἀρρωστίαν σωματικήν, ἀλλὰ ὕβρεις, διωγμούς, στενοχωρίας». «Ὅσῳ» δὲ «τὰ τῶν πειρασμῶν ἐπετείνετο, τοσούτῳ τὰ τῆς Χάριτος ηὔξετο καὶ ἐπέμενεν»[5284]. Ὁ ἀντιαιρετικὸς λοιπὸν πόλεμος καὶ οἱ ἕνεκα τούτου πειρασμοὶ ἐπισύρουσι πλουσίαν τὴν θείαν Χάριν πρὸς τελείωσιν. Διὸ λέγει Κύριος πρὸς τὸν οὕτω πάσχοντα Ἀπόστολον καὶ δεόμενον ὑπὲρ τούτου: Ἀρκεῖ σοι ἡ Χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται». Καὶ ὁ ἀγωνιζόμενος καὶ θλιβόμενος Ἀπόστολος Παῦλος: «Ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ»[5285].

γ') ΟΙ ΤΕΣΣΑΡΕΣΚΑΙΔΕΚΑΤΙΤΑΙ

Τεσσαρεσκαιδεκατῖται λέγονται οἱ ἑορτάζοντες τὸ χριστιανικὸν Πάσχα τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ μηνὸς Νισάν. Εἶναι δὲ οὗτοι δύο κατηγοριῶν. Τεσσαρεσκαιδεκατῖται Ὀρθόδοξοι καὶ τεσσαρεσκαιδεκατῖται αἱρετικοί. Ὀρθόδοξοι τεσσαρεσκαιδεκατῖται ὑπῆρξαν πρὸ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Αἱρετικοὶ τεσσαρεσκαιδεκατῖται λέγονται μετὰ τὴν Σύνοδον ταύτην.

1. Ὀρθόδοξοι τεσσαρεσκαιδεκατῖται

Ὀρθόδοξοι τεσσαρεσκαιδεκατῖται νοοῦνται οἱ Χριστιανοὶ Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, οἱ ἑορτάζοντες τὸ Πάσχα κατὰ τὴν παράδοσιν οἰκονομίας (ἰ. ἀ. σ. 392). Οὗτοι ἐτέλουν τὸ Πάσχα τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης Νισὰν μετὰ τῶν Ἰουδαίων, ἤτοι συγχρόνως πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. Χριστιανικὸν ἦτο τὸ

5281. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 768. Χρυσοστόμου, PG. 61, 577 - 578.
5282. Χρυσοστόμου, PG. 61, 578.
5283. 2 Κορινθ. ιβ' 10.
5284. Χρυσοστόμου, PG. 61, 579.
5285. Γαλάτ. ιβ' 9.

τελούμενον παρ' αὐτῶν Πάσχα καὶ διέφερον οὗτοι πρὸς τοὺς ἀπειθοῦντας Ἰουδαίους, συνεφώνουν δὲ πρὸς τούτους ὡς πρὸς τὸν χρόνον. Οὕτω «μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἐποίουν τὸ Πάσχα»[5286]. Ἔπραττον δὲ τοῦτο κατὰ τοπικὴν παράδοσιν, ἣν ἀνῆγον εἰς τοὺς πρὸ αὐτῶν ἁγίους Πατέρας, ὡς τὸν ἅγιον Πολύκαρπον Σμύρνης, ἀλλὰ καὶ εἰς ἁγίους Ἀποστόλους, τὸν Ἀπόστολον Φίλιππον καὶ τὸν Ἀπόστολον Ἰωάννην[5287]. Διὸ ὁ ἑορτασμὸς τοῦ Πάσχα κατὰ τὴν 14ην Νισὰν διὰ τοὺς τεσσαρεσκαιδεκατίτας τούτους δὲν ἦτο αἵρεσις, ἀλλὰ παραδοσιακὴ οἰκονομία τῆς Ἐκκλησίας, διὰ λόγους ἐκτεθέντας ἀλλαχοῦ (ἰ. ἀ. σ. 394). Ὅτε ὅμως ἐπὶ Μ. Κωνσταντίνου ἐγένετο ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ ἀπεφάσισε τὸν Ὅρον περὶ Πάσχα, οἱ Ὀρθόδοξοι τεσσαρεσκαιδεκατῖται συνεφώνησαν πρὸς αὐτήν. Ἔκτοτε ἐτέλουν τὸ Ἅγιον Πάσχα μετὰ τῆς καθ' ὅλου Ἐκκλησίας ἐν «μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ»[5288], κατὰ τὸν Ὅρον τῆς Συνόδου (ἰ. ἀ. σ. 409).

2. Οἱ αἱρετικοὶ τεσσαρεσκαιδεκατῖται

Ὅσοι τεσσαρεσκαιδεκατῖται δὲν ἐδέχθησαν τὸν Ὅρον τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ Πάσχα, ἐγένοντο σχισματικοὶ καὶ αἱρετικοί. Ἦσαν δὲ οὗτοι ἐλάχιστοι, οἱ πρωτοπασχῖται, αὐδιανοὶ καὶ οἱ ναυατιανοί([121]), ἀλλὰ καὶ μοντανισταί.

«Πρωτοπασχῖται» «ὠνομάσθησαν», ὅσοι «ἐξηκολούθησαν νὰ στηρίζωνται ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἑπομένως ἡ Κυριακὴ τοῦ Πάσχα αὐτῶν ἔπιπτεν ἐνίοτε πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας»([122]) καὶ πρὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα τῆς Ἐκκλησίας. Δηλαδή, «οἱ πρωτοπασχῖται, μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ὡς ἀφετηρίαν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ὥριζον τὸ ἰουδαϊκὸν Πάσχα, μίαν μόνην διαφορὰν ἔχοντες πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι ἑώρταζον τὸ Πάσχα κατὰ Κυριακήν, τὴν μετὰ τὸ Πάσχα αὐτῶν, ὅπερ πολλάκις συνέπιπτε καὶ πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας». Τὴν δὲ «ὀνομασίαν πρωτοπασχῖται ἐξεδέχοντο ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι ἑώρταζον τὰ "πρῶτα Πάσχα", ἤτοι τὰ ἀρχαῖα, τὰ κατὰ τούς» ἐσφαλμένους «ἀρχαίους ὑπολογισμοὺς καθοριζόμενα, χωρὶς νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία. Ἡ διαφορὰ δὲ αὐτῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν δὲν συνίστατο μόνον ἐν τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν ἑώρταζον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἑορτῆς. Διότι ἐπανηγύριζον τὸ σταυρώσιμον Πάσχα». «Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν πολλοὶ ἐν Συρίᾳ, Κιλικίᾳ

5286. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 31, 292.
5287. Πολυκράτους Ἐφέσου, ΒΕΠΕΣ, 19, 342.
5288. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 153.

καὶ Μεσοποταμίᾳ»([123]). Ἐναντίον τούτων ἀντεπεξῆλθεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος «τὸ ἔτος 387». Κατ' αὐτὸ «οἱ Ἰουδαῖοι ἔμελλον νὰ ἑορτάσωσι τὸ Πάσχα τῇ 20 Μαρτίου, Σάββατον, συμπίπτουσαν κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς των πρὸς τὴν 14ην τοῦ μηνὸς Νισάν. Ἀκολουθοῦντες αὐτοὺς οἱ πρωτοπασχῖται Χριστιανοὶ ἔμελλον νὰ ἑορτάσωσι τὸ Πάσχα τῇ 21 Μαρτίου, Κυριακήν». «Τοῦτο ἀπετέλει παραβίασιν τῆς Ἀποφάσεως τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, διότι τὸ Πάσχα κανονικῶς ἔδει νὰ ἑορτασθῇ μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν (21 Μαρτίου) καὶ κατὰ τὴν μετὰ τὴν πρώτην πανσέληνον (18 Ἀπριλίου) Κυριακὴν (25 Ἀπριλίου)»([124]) (ἰ. ἀ. σ. 419).

Οἱ αὐδιανοί. «Οἱ πρωτοπασχῖται δὲν ἐξηφανίσθησαν εὐθὺς ἀμέσως, διότι τὰς ἰδέας αὐτῶν ὑπεστήριξαν οἱ αὐδιανοί([125]), ὀνομασθέντες οὕτως ἔκ τινος Αὐδίου, ὁρμωμένου ἀπὸ Μεσοποταμίας. Οὗτος ἦτο «διαφανὴς (περίφημος)» «κατὰ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, διὰ τὸ ἀκραιφνὲς (καθαρόν) τοῦ βίου καὶ» τοῦ «κατὰ Θεὸν ζήλου καὶ πίστεως». Ἀλλὰ ὑπελείπετο διὰ τὸ ἐν πολλοῖς ἄκριτον τοῦ ἐλέγχου. «Πολλάκις, θεώμενος τὰ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις γενόμενα, εἰς πρόσωπον ἐπισκόπων τε καὶ πρεσβυτέρων ἐλεγκτικῶς» ἀντετίθετο πρὸς αὐτούς, «λέγων· οὐ χρὴ (δὲν πρέπει) ταῦτα οὕτως γενέσθαι (ἵνα γένωνται)· οὐκ ὀφείλει ταῦτα οὕτως πράττεσθαι». Ταῦτα δὲ ἔλεγεν «ὡς ἀνὴρ ἀληθεύων» καὶ ἐλευθεροστομῶν καὶ ὢν εἷς «τῶν μάλιστα τὸν βίον ἀκρότατα βιούντων». Ἐὰν ἔβλεπέ τινα φιλοχρήματον ἐκ «τοῦ κλήρου, ἢ ἐπίσκοπον, ἢ πρεσβύτερον, ἢ ἕτερόν τινα» κατώτερον κληρικόν, καὶ «ἑώρα τινὰ ἐν τρυφῇ καὶ σπατάλῃ» ζῶντα, «ἤ τινα παραχαράττοντα τὰ ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ κηρύγματι καὶ θεσμῷ τῆς Ἐκκλησίας, μὴ φέρων ὁ ἀνὴρ» τὴν κατάστασιν, «ἐφθέγγετο» «πρὸς ἔλεγχον καὶ οὐκ ἐσιώπα». Τέλος, διὰ τὰς συνήθεις ἐν τῷ κλήρῳ πρακτικὰς παραβιάσεις, «ἑαυτὸν» «ἀφορίζει τῆς Ἐκκλησίας» καὶ «πολλοὶ» «ἅμα αὐτῷ ἀφηνιάζουσιν»[5289]. «Ὕστερον δέ, μετὰ τὸ ἐξωσθῆναι τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ ἄλλου ἐπισκόπου, τὰ αὐτὰ συζητοῦντος καὶ ἀναχωρήσαντος τῆς Ἐκκλησίας, χειροτονεῖται οὗτος ἐπίσκοπος»[5290]. Τότε περιέπεσεν εἰς τὴν κακοδοξίαν, λέγων ὅτι τὸ «κατ' εἰκόνα»[5291], «ὅπερ ὁ Θεὸς δεδώρηται τῷ Ἀδάμ», νοεῖται «κατὰ τὸ σῶμα»[5292] (ἰ. ἀ. σ. 43 - 44). Οἱ ἐκ τούτου σχισματικοὶ καὶ αἱρετικοὶ αὐδιανοὶ «ἔχουσι» «καὶ ἄλλα τινά», δι' ὧν ἀφίστανται ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας. «Μετὰ γὰρ Ἰουδαίων βούλονται τὸ Πάσχα ἐπιτελεῖν (ἵνα ἑορτάζωσι), τουτέστιν ἐν ᾧ καιρῷ οἱ Ἰουδαῖοι ποιοῦσι τὰ παρ' αὐτοῖς ἄζυμα», ἤτοι τὴν τεσσαρεσκαιδεκά-

5289. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 340.
5290. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 341.
5291. Γενέσ. α' 27.
5292. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 341.

την Νισάν, «καὶ δῆθεν ὅτι οὕτως ἦν ἡ Ἐκκλησία φερομένη» ἔκπαλαι. Διὸ κατηγοροῦσι τὸν Μ. Κωνσταντῖνον καὶ συκοφαντοῦσι τοὺς Πατέρας τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅτι δῆθεν διὰ «προσωποληψίαν» πρὸς τὸν βασιλέα καὶ «τὰ γενέθλια» αὐτοῦ μετεποίησαν «τὸ Πάσχα». Ἀλλὰ τοῦτο ἐλέγχεται ὡς προϊὸν ἀμαθείας καὶ ἀνοίας (μωρίας). Διότι τὰ μὲν γενέθλια τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἦσαν σταθερᾶς ἡμερομηνίας, ἡ δὲ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα κινητῆς![5293].

Οἱ ναυατιανοὶ αἱρετικοὶ προῆλθον ἐκ τοῦ ἐν Ρώμῃ πρεσβυτέρου Ναυάτου. «Οὗτος ὁ Ναυᾶτος», «ἐπάρματι ἀρθείς», ἤτοι ὑπερηφανευθείς, διεφώνησε πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Ἐπίσκοπον Ρώμης Κορνήλιον (251 - 253) καὶ ἐτράπη «εἰς αἵρεσιν». Ἔλεγεν ὅτι διὰ τοὺς πεπτωκότας ἐν τῷ διωγμῷ ἐπὶ Δεκίου «μὴ εἶναι σωτηρίαν», ἤτοι δὲν εἶναι δυνατὴ αὐτῶν ἡ σωτηρία διὰ μετανοίας. Διότι δῆθεν μία εἶναι ἡ μετάνοια, ἡ πρὸ τοῦ Βαπτίσματος, καὶ «μετὰ τὸ λουτρὸν» τοῦ Βαπτίσματος «μηκέτι δύνασθαι ἐλεεῖσθαι παραπεπτωκότα», δηλαδὴ δὲν δύναται πλέον ἵνα ἐλεηθῇ ὁ πεπτωκὼς λόγῳ ἀρνήσεως τῆς πίστεως. Διὸ δὲν ἠθέλησε «κοινωνῆσαι (ἵνα δεχθῇ καὶ κοινωνήσῃ) τοῖς μετανοοῦσιν ἀπὸ τοῦ διωγμοῦ»[5294]. Ταῖς δε «πανταχοῦ Ἐκκλησίαις ἔγραφε, μὴ δέχεσθαι τοὺς ἐπιτεθυκότας εἰς τὰ Μυστήρια· ἀλλὰ προτρέπειν μὲν αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν, τὴν δὲ συγχώρησιν ἐπιτρέπειν Θεῷ, τῷ δυναμένῳ καὶ ἐξουσίαν ἔχοντι συγχωρεῖν ἁμαρτήματα» ([126]). Τοιουτοτρόπως ἀνήρει «τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν»[5295] καὶ κατέλυε τὸ μετὰ τὸ Βάπτισμα Μυστήριον τῆς Μετανοίας. Οἱ ναυατιανοὶ ἐπεξετάθησαν εἰς Φρυγίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Οὗτοι εἶναι ὁμόφρονες πρὸς τοὺς «ἐν Ἀφρικῇ αἱρετικοὺς δωνατιανούς, «ἀπὸ Δωνάτου τινὸς»[5296] ἢ «Δονάτου»[5297] καλουμένους, καὶ τοὺς ἑτεροζυγοῦντας αὐτοῖς Νοουατιανούς, ἐκ τοῦ πρεσβυτέρου τῆς Ἐκκλησίας Καρχηδόνος Νοουάτου ([127]). Οὗτοι, οἱ ναυατιανοί, οἱ δωνατιανοὶ ἢ δονατισταί[5298], καὶ οἱ νοουατιανοὶ ἢ «νουατιανοί», καλοῦνται κοινῶς «καθαροί», ἀκάθαρτοι ὅμως ὄντες ἐν πίστει[5299].

Οἱ ναυατιανοὶ κατ' ἀρχὰς ἐδέχθησαν τὸν Ὅρον τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ Πάσχα. Ἐν τῇ Συνόδῳ, ὁ ναυατιανὸς Ἐπίσκοπος Ἀκέσιος ἐδήλωσε πρὸς τὸν Μ. Κωνσταντῖνον, ὅτι ὁ χρόνος «τῆς τοῦ Πάσχα ἑορτῆς» καθωρίσθη διὰ τοῦ Ὅρου, ὡς ἡ Ἐκκλησία παρέλαβεν «ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, ἐκ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων» ([128]) (ἰ. ἀ. σ.

5293. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 353.
5294. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 1017.
5295. Ἐπιφανίου Κύπρου, αὐτόθι.
5296. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 1037.
5297. ΞΗ΄ Κανόνος ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου.
5298. Αὐτόθι.
5299. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 1037.

409). Καὶ οἱ κατόπιν ναυατιανοὶ ἐτέλουν τὸ Πάσχα ὡς καὶ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία «μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν», καὶ διέφερον πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν μόνον, διότι δὲν ἐδέχοντο εἰς κοινωνίαν τοὺς πεπτωκότας[5300]. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος «Οὐάλεντος»[5301], «οἱ περὶ Φρυγίαν οἰκοῦντες» ναυατιανοὶ «τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα μετέθεσαν» ([129]). Ἦσαν δὲ οὗτοι «ὀλίγοι τινὲς καὶ οὐκ εὔσημοι τῶν περὶ Φρυγίαν ναυατιανῶν ἐπίσκοποι». Οἱ τοιοῦτοι, «Σύνοδον» «ποιήσαντες ἐν Πάζῳ κώμῃ, ἔνθα τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ» τῆς Μ. Ἀσίας «εἰσὶν αἱ πηγαί», «ὅρον ἐκφέρουσιν, ὥστε Ἰουδαίους ἐπιτηρεῖν ποιοῦντας τὰ ἄζυμα, καὶ σὺν αὐτοῖς τὴν τοῦ Πάσχα ἐπιτελεῖν (ἑορτάζειν) ἑορτήν» ([130]), «ἀξιοῦντες», «ὡς οὐδὲ ταύτῃ κοινωνεῖν» «τοῖς ἑτέρως αὐτοῖς δοξάζουσι»[5302]. Δηλαδή, ὥρισαν ὅπως ἑορτάζωσι τὸ Πάσχα κατὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τῶν τότε Ἰουδαίων, ἀντιτιθέντες οὕτω καὶ ἀρνηθέντες τὸν Ὅρον τοῦ Πάσχα τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἐτέλουν δὲ τὴν ἑορτὴν τὴν πρώτην μετὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην «ἀναστάσιμον ἡμέραν», ἤτοι Κυριακήν. Ἐὰν δὲ ἐτύγχανεν ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη οὖσα Κυριακή, ἑώρταζον τὸ Πάσχα τὴν ἑπομένην Κυριακήν[5303]. «Ἐκ ταύτης δὲ τῆς αἰτίας», διηρέθησαν οἱ ναυατιανοί, καθ' ὅτι δὲν ἐδέχθησαν τὸν ὅρον τοῦτον πάντες οἱ ἐπίσκοποι αὐτῶν, ὡς ὁ «ἐν Κωνσταντινουπόλει» καὶ «ὁ Νικαίας»[5304].

Ἀργότερον οἱ ναυατιανοὶ διηρέθησαν περαιτέρω, πάλιν λόγῳ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἰουδαῖός τις «Σαββάτιος» ὀνόματι, «ἀπὸ Ἰουδαίων χριστιανίσας», ἐγένετο πρεσβύτερος τῶν ναυατιανῶν. Παρὰ τοῦτο, «τῇ ἰουδαϊκῇ προλήψει (εἰς τὴν προτέραν ἰουδαϊκὴν ἀντίληψιν) δουλεύειν ἐσπούδαζεν». Ἔλεγε δὲ περὶ τῶν ἑορταζόντων τὸ Πάσχα ναυατιανῶν κατὰ τὸν Ὅρον τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅτι ὑπωπτεύετο, «αὐτοὺς μὴ ἀξίους εἶναι τῆς τῶν Μυστηρίων κοινωνίας» ([131]) καὶ ἠξίου «ἅμα τοῖς Ἰουδαίοις τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν ἐπιτελεῖν (ἑορτάζειν), κατὰ τὴν ἐν Πάζῳ Σύνοδον[5305]. Ἕνεκα τούτου, ἐπὶ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου Β΄, ναυατιανοὶ ἐπίσκοποι συνῆλθον εἰς Σύνοδον «ἐν Ἀγγάρῳ» τῆς Βιθυνίας καὶ ἐξέφερον «κανόνα περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ὃν ἐκάλεσαν ἀδιάφορον». Διότι εἶπον «μὴ ἀξιόλογον εἶναι αἰτίαν πρὸς χωρισμὸν τῆς Ἐκκλησίας τὴν διαφωνίαν τῆς ἑορτῆς» τοῦ Πάσχα. Κατὰ τοῦτον «τὸν ἀδιάφορον» αὐτῶν «περὶ τοῦ Πάσχα κανόνα», ἕκαστος ἀφίετο ἐλεύθερος», «κατὰ τὴν συνήθειαν, ἣν ἐκ προλήψεως (προτέρας ἀντιλήψεως, ἐκκλησιαστικῆς ἢ ἰουδαϊκῆς) ἔχει ποιεῖν (ἵνα ποιῇ) τὸ Πάσχα, εἰ βούλοιτο», ἤτοι κατὰ

5300. Σωζομένου, PG. 67, 1356.
5301. Σωζομένου, PG. 67, 1469.
5302. Σωζομένου, PG. 67, 1356.
5303. Σωζομένου, PG. 67, 1472.
5304. Σωζομένου, PG. 67, 1356 - 1357.
5305. Σωζομένου, PG. 67, 1469.

βούλησιν. Κατόπιν τούτου ὁ Σαββάτιος ἐτέλει τὸ Πάσχα διττῶς, ἰουδαΐζων καὶ χριστιανίζων, κατ' ἰδίαν καὶ δημοσίᾳ. Κατ' ἰδίαν ἐτέλει τὸ Πάσχα κατὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην καὶ δημοσίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων συμφώνως πρὸς τὸν Ὅρον τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. «Ἐποίει δὲ τοῦτο ἐπὶ ἔτη πολλά», ἕως ὅτου ἐγένετο ἀντιληπτός. Τότε «τινὲς τῶν ἁπλουστέρων» «καὶ μάλιστα οἱ ἐκ τῆς Φρυγίας καὶ Γαλατίας ὁρμώμενοι», ἐμιμοῦντο αὐτόν, «νομίζοντες ἑαυτοὺς ἐκ τούτου δικαιωθήσεσθαι (ὅτι θὰ δικαιωθοῦν)», κατὰ τὴν ἰουδαϊκὴν ἀντίληψιν(132). Οὕτω «πολλοὺς τοὺς ζηλοῦντας ἔσχεν» ὀπαδοὺς «καὶ μάλιστα Φρύγας καὶ Γαλάτας», οἵτινες ἐτέλουν «τὴν ἑορτὴν» τοῦ Πάσχα κατὰ Ἰουδαίους ὡς «πάτριον»[5306].

Τοιουτοτρόπως, διὰ τῆς αἱρέσεως τῶν ναυατιανῶν, ἠθετήθη ὁ Ὅρος τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἐστράφησαν οἱ παρὰ ταύτης πλανηθέντες πρὸς τὴν ἀπείθειαν τῆς ματαίας ἰουδαϊκῆς παραδόσεως καὶ δικαιώσεως. Σημειωθήτω δέ, ὅτι ναυατιανός τις ἐπίσκοπος Σισίννιος ὀνομαζόμενος, ἐκαινοτόμησε καὶ περὶ τὴν ἱερατικὴν περιβολήν, ἐνδυόμενος ἱμάτια «λευκά», καὶ ὄχι «μέλανα», προφασιζόμενος ὅτι οὐδαμοῦ γέγραπται τοῦτο. Προσέτι «δὶς τῆς ἡμέρας ἐν λουτροῖς δημοσίοις» ἐλούετο, λέγων ὅτι ποιεῖ τοῦτο, «ἐπειδὴ τρίτον οὐ φθάνει»(133). Τοῦτο ὑπενθυμίζει τοὺς δι' ὕδατος καθαρμοὺς τῶν Ἰουδαίων[5307], οἵτινες «πολλὴν» «περὶ τὸ σῶμα σπουδὴν ἐποιοῦντο, καθαίροντες αὐτὸ παντοδαπῶς»[5308] (ἰ. ἀ. σ. 268).

Οἱ «μοντανισταὶ» αἱρετικοί, «οὓς πεπουζίτας καὶ φρύγας ὀνομάζουσιν», ἑώρταζον τὸ Πάσχα βάσει σταθερᾶς ἡμερομηνίας τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. Καταγινόμενοι εἰς ἰδίους ἡμερολογιακοὺς ὑπολογισμοὺς ἐτῶν καὶ μηνῶν σελήνης καὶ ἡλίου, ἔλεγον ὅτι πρέπει «μόνον τοῖς ἡλιακοῖς ἕπεσθαι κύκλοις τοὺς ὀρθῶς» κανονίζοντας τὸ Πάσχα. Λαμβάνοντες δὲ ὡς βάσιν τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, ἀνελογίζοντο, ὅτι ἐν ταῖς «ἱεραῖς Γραφαῖς» ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη συνέπεσε πρὸς «τὴν πρὸ ὀκτὼ εἰδῶν Ἀπριλίων», ἤτοι τὴν 6ην μηνὸς Ἀπριλίου. Βάσει δὲ ταύτης τῆς ἡμερομηνίας, «ἀεὶ τὸ Πάσχα ἄγουσι» τὴν ἀκολουθοῦσαν Κυριακήν. Ἐὰν δὲ ἡ σταθερὰ αὕτη ἡμερομηνία συμπέσῃ πρὸς Κυριακήν, «τῇ ἐρχομένῃ Κυριακῇ ἑορτάζουσι»[5309]. Τέλος, ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος Κύπρου γράφει, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του, αἱρετικοὶ «ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ τὴν αὐτὴν μίαν ἡμέραν τὴν πρὸ ὀκτὼ καλανδῶν Ἀπριλίων ἄγουσι (ἑορτάζουσι)»[5310] τὸ Πάσχα, ἤτοι τὴν 23ην Μαρτίου.

5306. Σωζομένου, PG. 67, 1469.
5307. Μάρκ. ζ' 2 - 4.
5308. Χρυσοστόμου, PG. 59, 190.
5309. Σωζομένου, PG. 67, 1472 - 1473.
5310. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 885.

Π α ρ ά β α σ ι ς κ α ὶ τ α ρ α χ ή. Οἱ ἀνωτέρω αἱρετικοὶ ἀθετοῦσι τὸν Ὅρον τοῦ Πάσχα τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, «ἰουδαϊκοῖς ἔτι (εἰσέτι) μύθοις προσανέχοντες (ἐπιμένοντες)» καὶ ἰδίους ὑπολογισμοὺς ποιοῦντες. «Καὶ οὔτε τὰ ἴσα αὐτοῖς (πρὸς ἑαυτούς) δογματίζουσιν, οὐ γὰρ ἃ λέγουσιν οἴδασιν (γνωρίζουσιν), οὐδὲ περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται[5311]. Ἅπαξ γὰρ τοῦ ἔτους μίαν ἡμέραν τοῦ Πάσχα οἱ τοιοῦτοι φιλονείκως ἄγουσιν (ἑορτάζουσιν)»[5312]. Ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἑορτάζουσι τὸ Πάσχα τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, ἐν ὁποίᾳ καὶ ἂν ἐμπέσῃ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος, ἤτοι «ἐν Σαββάτῳ, ἢ ἐν Κυριακῇ», ἢ ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ[5313]. Ἄλλοι δὲ τελοῦσι τὴν ἑορτὴν ἐν τῇ πρώτῃ Κυριακῇ μετὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, ὡς οἱ ναυατιανοί. Ἄλλοι δὲ ἑορτάζουσιν ἐν Κυριακῇ μετὰ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην ἐν σταθερᾷ ἡμερομηνίᾳ τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, ὡς π.χ. «τῆς πρὸ ὀκτὼ καλανδῶν Ἀπριλίων», ἤγουν τῆς 23ης μηνὸς Μαρτίου[5314]. Ἄλλοι τῆς «πρὸ ὀκτὼ εἰδῶν Ἀπριλίων», ἤτοι τῆς 6ης Ἀπριλίου, ὡς οἱ μοντανισταί[5315], καὶ ἄλλοι ἄλλως[5316], κατὰ τὴν πλάνην αὐτῶν. Οὕτω «στάσις» ἐστὶν «ἐν αὐτοῖς» «οὐχ ἡ τυχοῦσα»[5317], λόγῳ ἀθετήσεως τοῦ Ὅρου ἢ Κανόνος ἢ Κανονίου τοῦ Πάσχα. Διότι τὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ «οὐδένα» «ἐντίκτει θόρυβον» μόνον, «ὅταν εὐθὺ φέρηται κανονικῆς εὐταξίας»[5318].

Οἱ ἀθετοῦντες, λοιπόν, τὸν Ὅρον τοῦ Πάσχα τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ταράσσουσι τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ ὅμως, «οὐδὲν χεῖρον φιλονεικίας καὶ μάχης» ἐπὶ τῶν νενομοθετημένων, «καὶ τοῦ τὴν Ἐκκλησίαν διασπᾶν καὶ τὸν χιτῶνα», ὃν οὐκ ἐτόλμησαν οἱ λησταὶ διαρρῆξαι, τοῦτον εἰς πολλὰ κατατεμεῖν μέρη»[5319], καὶ μάλιστα χάριν τῆς ἰουδαϊκῆς συνηθείας καὶ τῆς ἀκριβείας τοῦ χρόνου. Διότι «καὶ τὰς ψυχὰς αὐτὰς τῶν» ἀπειθούντων «Ἰουδαίων καὶ τοὺς τόπους, ἐν οἷς» αὐτοὶ «συλλέγονται», ἤτοι τὰς συναγωγάς, «δαίμονες κατοικοῦσι»[5320]. Προσέτι, «οὐδεμία καιροῦ παρατήρησίς ἐστιν» ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ[5321], πρὸς ἀθέτησιν τῶν νομοθετηθέντων παρ᾽ αὐτῆς. «Οὐδὲ γὰρ ἡ Ἐκκλησία χρόνων ἀκρίβειαν οἶδεν (γνωρίζει)»[5322]. «Εἰ γὰρ καὶ ἐσφάλλετο ἡ Ἐκκλησία» ἐν χρόνῳ, «οὐ τοσοῦτον κατόρθωμα ἀπὸ τῆς τῶν χρόνων ἀκριβείας ἦν, ὅσον ἔγκλημα ἀπὸ τῆς διαιρέσεως καὶ τοῦ σχίσματος τού-

5311. 1 Τιμοθ. α΄ 7.
5312. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 884.
5313. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 709.
5314. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 885.
5315. Σωζομένου, PG. 67, 1473.
5316. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 885.
5317. Ἐπιφανίου Κύπρου, αὐτόθι.
5318. Α΄ Κανόνος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας.
5319. Χρυσοστόμου, PG. 48, 863.
5320. Χρυσοστόμου, PG. 48, 861.
5321. Χρυσοστόμου, PG. 48, 869.
5322. Χρυσοστόμου, PG. 48, 871.

του»[5323]. «Μὴ τοίνυν σκιαμαχῶμεν», βοᾷ πάλιν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος κατὰ τῶν ἐν λόγῳ σχισμάτων καὶ αἱρέσεων, «μηδέ, ὑπὲρ τῶν τυχόντων φιλονεικοῦντες, ἐν τοῖς μεγάλοις ἑαυτοὺς καταβλάπτωμεν. Τὸ μὲν γὰρ τῷδε ἢ τῷδε χρόνῳ νηστεῦσαι» διὰ τὸ Πάσχα «οὐκ ἔγκλημα, τὸ δὲ σχίσαι Ἐκκλησίαν καὶ φιλονείκως διατεθῆναι καὶ διχοστασίας ἐμποιεῖν καὶ τῆς συνόδου (ἐκκλησιασμοῦ) διηνεκῶς ἑαυτὸν ἀποστερεῖν, ἀσύγγνωστον καὶ κατηγορίας ἄξιόν» ἐστι «καὶ πολλὴν ἔχει τὴν τιμωρίαν»[5324]. Διὸ οἱ Ὀρθόδοξοι «προετιμήσαμεν τὴν συμφωνίαν»[5325], μετὰ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς (Ὀρθοδόξου) καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας[5326], «τῆς τῶν χρόνων παρατηρήσεως»[5327].

Διὰ τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου κατορθοῦται ἡ μία ὁμόνοια τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπὶ Μ. «Κωνσταντίνου», «διὰ τῆς τῶν Ἐπισκόπων σπουδῆς, συνηνώθη», ἐν θείᾳ καὶ ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ, τὸ τότε «σχίσμα εἰς μίαν ὁμόνοιαν»[5328]. Ἀνέκαθεν ἡ Ἐκκλησία ἐφρόντιζεν ἐπὶ τοῦ Πάσχα, «ἵνα μία τις γένηται συμφωνία καὶ μία ὁμολογία, μία ἑορτὴ ἐπιτελουμένη», ὅπερ «εὐδοκήσει Θεοῦ ἐπὶ Κωνσταντίνου ἐγένετο, ὁμονοίας ἕνεκα»[5329]. Διό, «δι' ὁμόνοιαν, μετὰ τῆς Ἐκκλησίας χρὴ (πρέπει) ἐπιτελεῖν (ἵνα ἑορτάζωμεν)» τὸ Πάσχα, κατὰ τὸν Ὅρον τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, παρὰ τὰς παρατηρήσεις χρονολογικῆς ἀκριβολογίας, «ἵνα μὴ τὴν ὁμόνοιαν ταράξωμεν τῆς Ἐκκλησίας»[5330], ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν «ὑπακοὴν πίστεως» εἰς σωτηρίαν[5331]. Διὰ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ μάλιστα τῆς Πρώτης, «ὁ Θεὸς ἐπέταξε (διέταξε)». Λοιπόν, «μηδὲν περαιτέρω ζήτει· βασιλεὺς» τῶν ὅλων «ἐστὶν ὁ νομοθετῶν· αἰδέσθητι τοῦ κελεύοντος (διατάσσοντος) τὸ ἀξίωμα, καὶ μετὰ πάσης ὑπάκουε τῆς προθυμίας»[5332]. Διότι ἐν τῇ Συνόδῳ ὁ Χριστὸς «παρῆν (παρευρίσκετο) καὶ πάντα ἐτύπου καὶ ἐνομοθέτει»[5333]. Δηλαδὴ οὐχὶ μόνον κατὰ τὸ ὀρθὸν νόημα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ἀκριβῆ τύπον καὶ τὴν πρέπουσαν νομοθεσίαν.

Διὰ ταῦτα, «πάντας τοὺς τολμῶντας παραλύειν (καταλύειν) τὸν Ὅρον τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθείσης» «περὶ τῆς ἁγίας ἑορτῆς τοῦ σωτηριώδους Πάσχα» καὶ ἐπιμένοντας «φιλονεικότερον» κατὰ τῶν καλῶς δεδογμένων (ἐχόντων δογματι-

5323. Χρυσοστόμου, PG. 48, 870.
5324. Χρυσοστόμου, PG. 48, 872.
5325. Χρυσοστόμου, PG. 48, 864.
5326. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
5327. Χρυσοστόμου, PG. 48, 864.
5328. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 372.
5329. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 357.
5330. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 360.
5331. Ρωμ. α' 5.
5322. Χρυσοστόμου, PG. 48, 873.
5333. Χρυσοστόμου, PG. 48, 865.

σθῇ), ἡ Ὀρθοδοξία κρίνει ὡς «ἀκοινωνήτους καὶ ἀποβλήτους» καὶ ἀλλοτρίους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ αἰτίους «διαφθορᾶς καὶ διαστροφῆς»[5334].

δ') ΟΙ ΑΡΜΕΝΙΟΙ ΑΙΡΕΤΙΚΟΙ

«Κατὰ τὸ ἔτος 301, εἶχεν ἐπικρατήσει ὁριστικῶς ὁ Χριστιανισμὸς ἐν Ἀρμενίᾳ». Πρὸς τοῦτο «μεγάλως» «εἰργάσθη ὁ» ἅγιος «Γρηγόριος ὁ Φωτιστής», «ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀπόστολος τῶν Ἀρμενίων». «Χειροτονηθεὶς ὁ Γρηγόριος ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Λεοντίου Ἐπίσκοπος τῶν Ἀρμενίων, διωργάνωσε τὴν Ἀρμενικὴν Ἐκκλησίαν» καὶ «εἵλκυσεν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν τὸν ἡγεμόνα τῶν Ἀρμενίων Τιριδάτην»([134]). Ὁ Τιριδάτης ἐπίστευσεν «ἔκ τινος παραδόξου θεοσημίας, συμβάσης περὶ τὸν αὐτοῦ οἶκον», καὶ ἕνεκα τούτου προσέταξε «πάντας τοὺς ἀρχομένους» ὑπ' αὐτοῦ «ὑφ' ἑνὶ κηρύγματι» «ὁμοίως θρησκεύειν»[5335].

Ἀργότερον ὅμως οἱ Ἀρμένιοι ὡς πρὸς «τὰς παραδόσεις τοῦ ἁγίου Γρηγορίου καὶ τῶν ἄλλων Πατέρων ἐξέκλιναν»[5336], καὶ περιέπεσον εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας κακοδοξίας καὶ καινοτομίας, φανερὰς καὶ κεκαλυμμένας[5337]. Εἰς ταύτας καταλέγονται καὶ παραχαράξεις τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα καὶ ἄλλων ἑορτῶν. Ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα «ἰουδαΐζουσιν οἱ Ἀρμένιοι. Καὶ ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τοῦ Πάσχα, θύουσι τὸν ἀμνὸν» ὡς οἱ πάλαι καὶ οἱ νῦν ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι. «Καὶ ἐκ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τὰς φλιὰς τῶν θυρῶν χρίουσιν, ὀπτὰ πυρὶ ποιοῦσι καὶ ἐσθίουσι. Καὶ τὴν προσφορὰν αὐτῶν» τῆς Θείας Εὐχαριστίας «ἄζυμον ποιοῦσι, καὶ ἕνωσιν τοῦ αἵματος καὶ τοῦ ὕδατος οὐ ποιοῦσιν, ἀλλ' οἶνον μόνον, κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν παράδοσιν τῆς νομικῆς λατρείας, μὴ συνιέντες (ἐννοοῦντες) τῶν θείων Εὐαγγελίων καὶ τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος· ὅτι "τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά"[5338]»[5339]. Προσέτι «ἀγνώμονές εἰσι καὶ ἀνόητοι περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Γεννήσεως»[5340]. Καὶ ὡς μονοφυσῖται «προφανῶς ἀρνοῦνται τὴν Χριστοῦ σάρκωσιν»[5341]. Διό, ἀληθῶς, δὲν ἑορτάζουσι «τὴν παγκόσμιον καὶ μεγάλην καὶ θαυμαστὴν ἑορτὴν καὶ πανένδοξον» τῶν Χριστουγέννων, ἀλλὰ «τῇ ε' (5η) ἑσπέρᾳ τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς» τελοῦσί τι, «οὐχ ἑορτάζοντες, ἄπαγε», εἰ μὴ μόνον «ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ» «φανταστικῶς καὶ ἀμυδρῶς μνημονεύοντες» «τῆς

5334. Α' Κανόνος ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου.
5335. Σωζομένου, PG. 67, 953 - 956.
5336. Ἰσαὰκ Ἀρμενίας, PG. 132, 1256.
5337. Ἰσαὰκ Ἀρμενίας, PG. 132, 1220.
5338. 2 Κορινθ. ε' 17.
5339. Ἰσαὰκ Ἀρμενίας, PG. 132, 1264 - 1265.
5340. Ἰσαὰκ Ἀρμενίας, PG. 132, 1228.
5341. Ἰσαὰκ Ἀρμενίας, PG. 132, 1165 - 1168.

Γεννήσεως». Τότε δὲ μνημονεύουσι συγχρόνως «τοῦ τε Εὐαγγελισμοῦ καὶ τῆς Γεννήσεως καὶ τοῦ Βαπτισμοῦ», οὐχὶ πρὸς ὄντως ἑορτασμόν, ἀλλὰ «πρὸς ἀπάτην τῶν ἀκουόντων»[5342]. Δηλαδὴ μετέθεσαν τὴν ἑορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐκ τῆς 25ης Μαρτίου εἰς τὴν 5ην Ἰανουαρίου καὶ οὐσιαστικῶς τὴν κατήργησαν, συνεορτάζοντες ταύτην μετὰ τῶν Χριστουγέννων καὶ τῆς Βαπτίσεως τοῦ Χριστοῦ, ἢ μᾶλλον συγκαταργοῦντες ταύτας καὶ ἐμπαίζοντες[5343].

Ἐπὶ πλέον, οἱ Ἀρμένιοι παρεχάραξαν καὶ τὰς νηστείας. Καθιέρωσαν «νηστείαν, τὴν λεγομένην προφωνήσιμον» «ἢ τοῦ Ἀρτζηβουρίου», «ἣν παρέλαβον ἐκ τῶν ἀθέων καὶ βεβήλων αἱρετικῶν, τῶν συναχθέντων ἐν τῷ Ματζηκέρτ, ἤγουν τῇ Θεοδοσιουπόλει»[5344] «τὸ 650» ἔτος. Τότε κατεδίκασαν «τὴν Δ΄ ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικὴν» Σύνοδον([135]), «γενόνασιν ἀποσχισταὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν ὀρθοδόξου πίστεως» καὶ εἰς ἐπισφράγισιν «ἐκύρωσαν τὴν τοιαύτην ἄθεσμον νηστείαν Ἰεζάβελ[5345]. Ἐκείνη γὰρ ἐκήρυξε νηστείαν», «οὐ διὰ δικαιοσύνην καὶ ἁγιασμόν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐκχέειν αἷμα». «Οὕτω καὶ οἱ αἱρετικοὶ αὐτοὶ ἐκήρυξαν τὴν τοιαύτην νηστείαν, οὐ δι᾽ ἁγιασμόν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀποσχίσαι (ἵνα ἀποσχισθῶσι) τῆς τῶν Ὀρθοδόξων πίστεως»[5346]. Διὸ οἱ Ὀρθόδοξοι «διαλύομεν (καταλύομεν) πᾶσαν» τὴν ἑβδομάδα ταύτην «τῆς προφωνησίμου», ἤτοι «τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου», «πρὸς ἀνατροπὴν ἐκείνων καὶ τοῦ ἀθέου καὶ ἀνοήτου δόγματος»[5347] (ἰ. ἀ. σ. 502). Ἐπιπροσθέτως καὶ «τὴν Τυρινὴν» ἑβδομάδα ἀθετοῦσιν οἱ Ἀρμένιοι, «ἣν παρέλαβεν ἡ τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησία παρὰ τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου καὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ καθεξῆς πάντες οἱ ἅγιοι Πατέρες, ἣν καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος ἐκύρωσεν καὶ ἐβεβαίωσεν». Ἀντιθέτως «αὐτοί», «δεξάμενοι δόγματα παρὰ τῶν ἀθέων αἱρεσιαρχῶν, ἐβεβήλωσαν τὴν τοιαύτην νηστείαν, καὶ ἐσθίουσι τὸ κρέας»[5348].

Παλαιότερον οἱ Ἀρμένιοι, ἂν καὶ ἐκ τῶν παραδόσεων «τοῦ ἁγίου Γρηγορίου καὶ τῶν ἄλλων Πατέρων ἐξέκλιναν», ἀλλ᾽ ὅμως «περὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν» Οἰκουμενικὴν «Σύνοδον τὴν ἐν Χαλκηδόνι», ἤτοι τὴν Δ΄, «καὶ περὶ τὰς δύο φύσεις τὰς ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν εἶχον, ἕως ἐτῶν ργ΄ (103), ἀπὸ τῆς Συνόδου τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἕως τῆς» κακοδόξου αὐτῶν Συνόδου «Τιβήν», καὶ ἐκοινώνουν πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. «Καί, λοιπόν, ἐξ ἐκείνου» τοῦ χρόνου «ἀπέστησαν ἀπὸ τῆς κοινωνίας» τῆς Ὀρθοδοξίας.

5342. Ἰσαὰκ Ἀρμενίας, PG. 132, 1169.
5343. Ἰσαὰκ Ἀρμενίας, PG. 132, 1228.
5344. Ἰσαὰκ Ἀρμενίας, PG. 132, 1233.
5345. Γ΄ Βασιλ. κ΄ 8 - 13.
5346. Ἰσαὰκ Ἀρμενίας, PG. 132, 1233.
5347. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1697, 1700.
5348. Ἰσαὰκ Ἀρμενίας, PG. 132, 1236.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ὅπως ἡ ἀπιστία πρὸς τὰ δόγματα τῆς πίστεως τῆς Ὀρθοδοξίας ἄγει εἰς ἀθέτησιν τῶν πρακτικῶν καὶ ἑορτολογικῶν ἐντολῶν τῆς Ἐκκλησίας, οὕτω καὶ ἡ καινοτομία περὶ τὸ Πάσχα καὶ γενικῶς περὶ τὸ ἑορτολόγιον φέρει πρὸς ἀθέτησιν τῆς πίστεως, ἢ καὶ δηλοῖ ἀποστασίαν αἱρέσεων «ἀπωλείας»[5349].

ε') ΟΙ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΟΙ

Καὶ ἡ αἵρεσις τῆς Εἰκονομαχίας προσέβαλε τὸ ἑορτολόγιον τῆς Ὀρθοδοξίας.

Ἡ Εἰκονομαχία ἀνεφάνη τὸν ὄγδοον αἰῶνα διὰ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος Γ' τοῦ Ἰσαύρου καὶ κατέπαυσε τὸν ἔνατον αἰῶνα ἐπὶ αὐτοκρατείρας Θεοδώρας ([136]). Ἡ εἰκονομαχικὴ αἵρεσις ἐμάχετο κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν ἀπέρριπτεν ὅμως μόνον τὴν τιμὴν καὶ «προσκύνησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἀλλ' ἦτο εὐρυτέρα θρησκευτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ μεταρρύθμισις» ([137]) καὶ ἀποστασία. Προσέβαλλε τὰ «ἅγια» «καὶ τίμια καὶ δεδοξασμένα καὶ σεπτὰ»[5350] τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἐπολέμει «τὸ ὁρατὸν στοιχεῖον ταύτης καὶ τὰς αἰσθητὰς καὶ ὑλικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ὀρθοδόξου εὐσεβείας» ([138]). Ἀπεγύμνωνε τὴν Ἐκκλησίαν ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου αὐτῆς, κατήργει τὴν «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»[5351] λατρείαν, ἤτοι τὴν ἐν τῷ Θεανθρώπῳ Χριστῷ[5352], καὶ κατέληγεν εἰς τὴν ἀπιστίαν πρὸς τὸν Σωτῆρα. Ἦτο αὕτη ἡ αἵρεσις ὄντως «μεταστοιχείωσις τῶν ἁπάντων ἀθεωτάτη»[5353].

Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Ε' ὁ Εἰκονομάχος ἔλεγε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν «ψιλὸν ἄνθρωπον»[5354] καὶ «τὴν Θεοτόκον Χριστοτόκον»[5355], ὡς ὁ αἱρεσιάρχης Νεστόριος. Οὗτος «καὶ περὶ τῶν πρεσβειῶν τῆς πανάγνου Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν Ἁγίων» «ἐσφάλλετο» «καὶ τὰ λείψανα αὐτῶν» «ἐβδελύττετο»[5356]. Ἀπηγορεύθησαν δέ, ὄχι μόνον ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἀλλὰ καὶ «αἱ πρὸς τοὺς Ἁγίους προσευχαὶ καὶ ἡ τιμὴ τῶν λειψάνων αὐτῶν, τῶν ὁποίων τὰ περιφημότερα» ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν ([139]), ὡς τὸ «θεοχαριτώτατον λείψανον» «τῆς πανευφήμου Μάρτυρος Εὐφημίας»[5357]. Προσέτι, «ἐσυντομεύθη ἡ θεία Λειτουργία, κατηργήθησαν ἀγρυπνίαι καὶ ἄλλαι ἀκολουθίαι, νηστεῖαι καὶ ἑορταί» ([140]). «Παραστέλλονται

5349. 2 Πέτρ. β' 1.
5350. Μ. Φωτίου, PG. 101, 656.
5351. Ἰωάν. δ' 23.
5352. Ἰωάν. ιδ' 6.
5353. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1164.
5354. Θεοφάνους, PG. 108, 837.
5355. Θεοφάνους, PG. 108, 876.
5356. Θεοφάνους, PG. 108, 820.
5357. Θεοφάνους, PG. 108, 885.

(συστέλλονται δι' ἀφαιρέσεως) ψαλμῳδίαι ἀρχαιοπαράδοτοι», γράφει ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, «ἐν αἷς περὶ εἰκόνων ᾄδεταί τι», καὶ «ἀντᾴδεται τὰ ἀσεβῆ νέα δόγματα» τῶν εἰκονομάχων[5358].

Ὁ Κωνσταντῖνος Ε' ὁ Εἰκονομάχος «διέλυσε πολλὰ μοναστήρια» «καὶ ἠνάγκασε τοὺς μοναχοὺς νὰ ἀποβάλωσι τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα. Ὑπεχρέωσε μάλιστά τινας αὐτῶν ἀνθισταμένους, νὰ διέλθωσι διὰ τοῦ ἱπποδρόμου ὁδηγοῦντες ἕκαστος γυναῖκά τινα, ἐν τῷ μέσῳ τῶν σκωμμάτων τοῦ θεωμένου λαοῦ. Καὶ ἀλλαχοῦ ἐγένοντο διωγμοὶ μοναχῶν καὶ καταστροφαὶ μοναστηρίων»([141]), μάλιστα ὅπου ὑπῆρχον ζηλωταὶ εἰκονομάχοι. Εἷς τούτων ἐν Θράκῃ κατέστρεψε «μοναστήρια, ἀνδρῷά τε καὶ γυναικεῖα, καὶ πάντα τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ βιβλία» κατέσχε καὶ «ἔπρασεν (ἐπώλησεν)», «ὅσα δὲ εὗρε μοναχικὰ καὶ πατερικὰ βιβλία πυρὶ κατέκαυσεν»[5359]. Ἕτερος ἐν Μ. Ἀσίᾳ τοὺς «σταυροὺς τῶν ἐκκλησιῶν ἀφεῖλεν καὶ παννυχεύειν ἐκώλυσεν καὶ μανθάνειν τὰ ἑαυτῶν γράμματα»[5360]. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Ε' κιθαρῳδίαις ἔχαιρεν καὶ συμποσιασμοῖς, αἰσχρολογίαις τε καὶ ὀρχησμοῖς (χοροῖς)», εἰς ταῦτα «ἐκπαιδεύων τοὺς περὶ αὐτόν». Ἐὰν δέ τις «ἀφῆκε φωνὴν τὸ "Θεοτόκε βοήθει", ἢ παννυχεύων ἐφωράθη, ἢ ἐκκλησίαις προσεδρεύων, ἢ εὐλαβείᾳ συζῶν», «ὡς ἐχθρὸς τοῦ βασιλέως ἐκολάζετο καὶ ἀμνημόνευτος ὠνομάζετο. Μοναστήρια δὲ» «οἴκους κοινοὺς καθίστα τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ στρατιωτῶν»[5361]. Τοιουτοτρόπως, κατηδαφίζετο ἡ Ὀρθοδοξία, προσβαλλομένη εἰς τοὺς τόπους προσευχῆς, λατρείας καὶ ἑορτῆς. Ἐπεφέροντο δὲ «μάστιγες, δεσμοί, φυλακαί, λιμοκτονήσεις, ἐξορίαι, θάνατοι ἐπὶ τοὺς ἐνισταμένους» Ὀρθοδόξους, ἵνα ἐπικρατῇ «εἷς νόμος, τὸ τοῦ καίσαρος θέλημα»[5362], κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν χριστοκτόνων Ἰουδαίων, οἵτινες ἔκραζον πρὸς Πιλᾶτον κατὰ τοῦ Κυρίου: «οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰμὴ Καίσαρα»[5363].

Ἡ Εἰκονομαχία εἶναι ἀποβλάστημα τοῦ Παυλικιανισμοῦ καὶ τοῦ Μωαμεθανισμοῦ καὶ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ([142]). Ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος κρίνει τοὺς εἰκονομάχους «ὡς ἀθέους καὶ Ἑβραίους καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρούς»[5364]. Ὁ δὲ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης λέγει, ὅτι «οὐδεμία αἵρεσις τῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀναβρασάντων τῆς εἰκονομαχικῆς ταύτης αἱρέσεως δεινοτέρα» ἐστί[5365], δι' ἧς «ἀφηρέθη ὁ κόσμος τῆς Ἐκκλησίας» καὶ εἰς «ἄλλο τι σχῆμα» μετεποιήθη ὁ Χριστιανισμός, ἤγουν

5358. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1164.
5359. Θεοφάνους, PG. 108, 900.
5360. Θεοφάνους, PG. 108, 885.
5361. Θεοφάνους, PG. 108, 892.
5362. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1168.
5363. Ἰωάν. ιθ' 15.
5364. Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 41.
5365. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1321.

εἰς «Ἰουδαϊσμόν»[5366]. Δι' αὐτῆς, «διώκεται Χριστὸς σὺν Μητρὶ καὶ θεράπουσιν», ἐπειδὴ «ἡ τῆς εἰκόνος καταδρομὴ τοῦ πρωτοτύπου διωγμὸς» ἐστιν. «Ἐντεῦθεν» «ἐξορίαι τε καὶ περιορισμοὶ ἀρχιερέων τε καὶ ἱερέων, μοναστῶν τε καὶ μοναζουσῶν, εἰρκταὶ (δεσμωτήρια) τε καὶ σιδηρώσεις, βάσανοί τε καὶ τέλος θάνατοι». «Θυσιαστήρια ἠφανίσθη, ναοὶ ἠμαυρώθησαν, ἱερὰ ἐκοινώθη (ἐμιάνθησαν), ἐχέθη αἵματα»[5367]. «Διωγμοὶ καὶ φυγαδεῖαι τῶν ἔτι ὑπολελειμμένων. Ἐσίγησε πᾶν εὐσεβοῦν στόμα δέει θανάτου· ἀνέῳκται ἡ ἀντίθετος καὶ βλάσφημος γλῶσσα· σεσάλευται πᾶσα σὰρξ ἀμφοτερίζουσα». Τίς, λοιπόν, δὲν θὰ λογισθῇ ταῦτα «προεισόδια εἶναι (ὅτι εἶναι) τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίας;»[5368]. Καὶ ὅμως, οἱ εἰκονομάχοι προεφασίζοντο, ὅτι ἡ τιμὴ τῶν ἁγίων εἰκόνων δὲ προεβλέπετο δῆθεν ὑπὸ τῶν Ὅρων, τῶν Κανόνων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας! Διὸ ἠρώτων ἀμαθῶς: «Ποῦ γέγραπται προσκυνεῖσθαι εἰκόνα Χριστοῦ;»[5368α].

5366. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1193.

5367. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1152.

5368. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1153.

5368α. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 356.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΠΑΠΙΚΗ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ

«Τὴν ἐνάτην μ.Χ. ἑκατονταετηρίδα ἀνεφάνη εἰς τὴν Δύσιν ὁ Παπισμός»(143). Ὁ Παπισμὸς σὺν τῷ χρόνῳ ἠθέτησε τὴν Α΄ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον καὶ τὰ παρ᾽ αὐτῆς ἀποφασισθέντα. Καὶ τὸν Ὅρον τοῦ τριαδικοῦ δόγματος καὶ τὸν Ὅρον περὶ τοῦ Πάσχα καὶ τοὺς λοιποὺς ταύτης Ὅρους ἢ Κανόνας.

I

Η ΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΠΙΣΜΟΥ

Ἡ Μία Ἁγία Καθολικὴ (Ὀρθόδοξος) καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία κατέκρινε τὸν Παπισμὸν ὡς «αἵρεσιν» καὶ τοὺς ὀπαδοὺς ταύτης παπικοὺς ὡς «αἱρετικούς»[5369].

Ὁ Παπισμὸς εἶναι κυρίως αἵρεσις καὶ οἱ παπικοὶ «κυρίως αἱρετικοί»[5370], ἐπειδὴ «εὐθὺς» «περὶ αὐτῆς τῆς εἰς Θεὸν πίστεώς ἐστιν ἡ διαφορὰ»[5371] αὐτῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. «Ὁ Παπισμὸς» εἶναι αἵρεσις ἰσοστάσιος πρὸς τὴν παλαιοτέραν μεγάλην αἵρεσιν τοῦ Ἀρειανισμοῦ[5372]. Ὅπως ὁ Ἀρειανισμός, οὕτω καὶ ὁ Παπισμὸς «προσβάλλει τὸ μέγα μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος»(144). Οἱ παπικοὶ παρεχάραξαν τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, προσθέσαντες εἰς αὐτὸ τὸ λατινόφωνον Filioque, ὃ ἑρμηνεύεται «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ»(145). Διότι «τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον οὐκ ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνον, ἀλλά γε καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι (ὅτι ἐκπορεύεται)» ἐκαινολόγησαν[5373], «ἐναντίον τῆς ρητῆς ἑρμηνείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν» Ἰησοῦ Χριστοῦ[5374] «καὶ ἐναντίον τῆς ὁμολογίας συμπάσης τῆς Καθο-

---

5369. Ἐγκυκλίου Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν 1848, Μ. 40, 385.
5370. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1053.
5371. Α΄ Κανόνος Μ. Βασιλείου.
5372. Ἐγκυκλίου Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν 1848, Μ. 40, 381.
5373. Μ. Φωτίου, PG. 102, 725.
5374. Ἰωάν. ιε΄ 26.

λικῆς (Ὀρθοδόξου) Ἐκκλησίας»[5375]. Καὶ ἄλλως προσβάλλουσι τὸν Θεὸν οἱ παπικοί. Διότι ἐπὶ Θεοῦ «ἓν εἶναι μόνον ἄκτιστόν φασι (λέγουσι), τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ», τὰς δὲ θείας ἰδιότητας ἢ ἐνεργείας κτιστάς[5376]. «Οὗτοι» «τὴν μὲν» θείαν «θέλησιν ταὐτὸν τῇ οὐσίᾳ» λέγουσιν, ἤτοι ταυτίζουσι πρὸς τὴν θείαν οὐσίαν, «τὴν δὲ θείαν ἐνέργειαν κτιστήν», κἂν «θεότης» ὀνομάζηται, κἂν «θεῖον καὶ ἄϋλον φῶς», κἂν «Πνεῦμα ἅγιον»[5377]. Δηλαδή, φρονοῦσιν ὅτι «αἱ ἐνέργειαι» τοῦ Θεοῦ «εἰσὶ κτίσματα», ὡς διεκήρυξαν οὗτοι ἐν τῇ ψευδοσυνόδῳ τῆς Φερράρας - Φλωρεντίας([146]). Κτιστὰς δὲ λέγοντες τὰς θείας ἰδιότητας, «τὰ κτίσματα θεοὺς ποιοῦσιν» καὶ «κτίσμα ποιοῦσι τὸν Θεόν», ὡς οἱ ἀρειανοί[5378]. Οὕτως ἀπορρίπτουσι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν περὶ Θεοῦ, καθ᾽ ὅτι οἱ Ὀρθόδοξοι «τῆς ἀκτίστου καὶ θείας φύσεως ἄκτιστον καὶ τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐνέργειαν εἶναί φαμεν (λέγομεν), κατὰ τοὺς Πατέρας» τῆς Ὀρθοδοξίας[5379]. «Ἐκ γὰρ τῆς ἐνεργείας ἡ οὐσία χαρακτηρίζεται»[5380], καὶ ὡς ἄκτιστός ἐστιν ἡ θεία οὐσία, ἄκτιστος νοεῖται καὶ ἡ θεία ἐνέργεια. «Ἀλλ᾽ αἱ μὲν ἐνέργειαι ποικίλαι, ἡ δὲ οὐσία ἁπλῆ. Ἡμεῖς δὲ ἐκ μὲν τῶν ἐνεργειῶν γνωρίζειν λέγομεν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τῇ δὲ οὐσίᾳ αὐτῇ προσεγγίζειν οὐχ ὑπισχνούμεθα. Αἱ μὲν γὰρ ἐνέργειαι αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καταβαίνουσιν, ἡ δὲ οὐσία αὐτοῦ μένει ἀπρόσιτος»[5381]. Καὶ «εἰσιν ἄκτιστοι Θεοῦ ἐνέργειαι κοινῶς τοῖς τρισὶ προσώποις ἐνθεωρούμεναι», τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι[5382]. Ἡ Ὀρθοδοξία ἀνεθεμάτισε τὴν παπικὴν δυσσέβειαν περὶ κτιστῶν θείων ἐνεργειῶν ἢ ἰδιοτήτων, ὡς προσβάλλουσαν «αὐτὰ τὰ καίρια τῆς εὐσεβείας», ἤτοι τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καθὼς καὶ τοὺς ἀμετανοήτως φρονοῦντας ταύτην παπικούς. Τοὺς δὲ «κοινωνοῦντας τούτοις ἐν γνώσει ἀκοινωνήτους» ἐκήρυξε[5383].

«Μία ἡ Ἐκκλησία ἐν οὐρανοῖς, ἡ αὐτὴ καὶ ἐπὶ γῆς. Ἐν ταύτῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπαναπέπαυται»[5384] καὶ ἐστιν «ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας»[5385]. Ὁ Παπισμὸς ὅμως διακρίνει ὀξέως τὴν ὁρατὴν πλευρὰν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἀοράτου καὶ δέχεται κατ᾽ οὐσίαν «δύο Ἐκκλησίας, τὴν ἀόρατον ἐν οὐρανῷ καὶ τὴν ὁρατὴν ἐπὶ γῆς»([147]). Καὶ «ἰθύντωρ», λέγει, «καὶ κυβερνήτης τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀόρατος μὲν ὁ Χριστός, ὁρατὸς δὲ» «ὁ κατέχων τὴν Ρωμαϊκὴν ἕδραν» Πάπας([148]).

5375. Ἐγκυκλίου Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν 1848, Μ. 40, 381.
5376. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 3, 40.
5377. Μάρκου Ἐφέσου, Μ. 31 Β, 1334.
5378. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 3, 54, 55.
5379. Μάρκου Ἐφέσου, Μ. 31 Β, 1334.
5380. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 3, 55.
5381. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 283.
5382. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 3, 44.
5383. Τόμου Συνόδου τοῦ 1351, Μ. 26, 191, καὶ Δ.Σ.Μ. 1, 404.
5384. «Περὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Διατυπώσεων», Μ. 2, 889.
5385. Ἐφεσ. ε᾽ 23.

Οὕτω δέχεται τὸν Πάπαν Ρώμης «ἀληθῆ τοποτηρητὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ πάσης τῆς Ἐκκλησίας κεφαλὴν καὶ πάντων τῶν Χριστιανῶν πατέρα τε καὶ διδάσκαλον». Προσέτι «Ἀρχιερέα εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τὸ πρωτεῖον» κατέχοντα(149), «ἀναμάρτητον»[5386] καὶ «ἀλάθητον»[5387], κείμενον ὑπεράνω τῶν ἐπισκόπων, τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας(150). Δηλαδή, ἡ δυσσεβὴς αἵρεσις τοῦ παπισμοῦ ἐταύτισε τὸν ἄνθρωπον Πάπαν, τὸν ἁμαρτωλόν, τὸν αἱρετικὸν καὶ δὴ αἱρεσιάρχην, πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Ὁ Πάπας ἀντικατέστησε τὸν Χριστόν, γενόμενος ἀντ' αὐτοῦ ὁ μέγας ἀρχιερεὺς τῆς Ἐκκλησίας, ὁ μοναδικὸς διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ κόσμου!(151). Ὅπως ὁ ἐρχόμενος Ἀντίχριστος «καθεσθήσεται» «καὶ εἰς τὰς πανταχοῦ Ἐκκλησίας»[5388], οὕτω καὶ ὁ αἱρεσιάρχης Πάπας ἐπεβλήθη εἰς τὴν πάλαι ποτὲ Ὀρθόδοξον Δυτικὴν Ἐκκλησίαν. Διὸ ὁ ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς ἀπεκάλεσε τὸν Πάπαν Ρώμης ἀντίχριστον[5389]. Ὁ δυσσεβὴς Πάπας ἰδιοποιήθη τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν, διέστρεψεν αὐτὴν εἰς παπικὴν αἵρεσιν «ἀπωλείας»[5390] καὶ τὴν ἐκοσμικοποίησε διὰ διττῆς ἐξουσίας ἀνομίας, πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς, ἤτοι διὰ τοῦ Παποκαισαρισμοῦ(152).

Ὁ Παπισμὸς μεταστοιχειοῖ καὶ μεταλλάσσει τὸν Χριστιανισμὸν εἰς κόσμον, ἀφιστάμενος τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως διὰ τῆς καινοτομίας. «Τοὺς» «τολμῶντας» «τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις ἀθετεῖν καὶ καινοτομίαν τινὰ ἐπινοεῖν» τιμωρεῖ ὁ θεῖος νόμος[5391]. Ἀντιθέτως, οἱ παπικοὶ ὑποστηρίζουσιν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία καινοτομεῖ(153), «καθ' ὃν τρόπον ἐν ἑκάστῃ ἐπιστήμῃ»(154). Οὕτω, νοοῦντες τὴν Ἐκκλησίαν κοσμικῶς ὡς ἔργον ἀνθρώπινον καὶ τὴν Θεολογίαν ὡς ἀνθρωπίνην ἐπιστήμην, ἐπλήρωσαν τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν καινοτομιῶν καὶ νεωτερισμῶν, δουλώσαντες αὐτὴν «εἰς θελήσεις καὶ διαταγὰς ἀνθρώπων»[5392]. «Τὰ πάντα» ἐκαινοτόμησεν ὁ Παπισμός[5393]. Τὸ Μυστήριον τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος μετεποίησεν εἰς «ράντισμα» καὶ «ἐπίχυμα»[5394], «δίχα Μύ-

5386. Ἐγκυκλίου· Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν 1848, Μ. 40, 383.
5387. Ἐγκυκλίου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου 1895, Ε. Ε. Ι., τ. Α', σ. 454.
5388. Χρυσοστόμου, PG. 62, 482.
5389. Κοσμᾶ Αἰτωλοῦ, παρὰ Θ. Ν. Σιμοπούλῳ, «Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός», Ἀθῆναι 1979, σ. 191.
5390. 2 Πέτρ. β' 1.
5391. Ὅρου Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 380.
5392. Ἐγκυκλίου Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν 1848, Μ. 40, 387.
5393. Ἔνθ' ἀνωτ., σ. 405.
5394. Ἐγκυκλίου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου 1895, Ε. Ε. Ι., τ. Α', σ. 450.

ρου»[5395]. Οὕτω τὸ λεγόμενον «βάπτισμα» τῶν παπικῶν «οὐχ ὅλως ἐστὶ Βάπτισμα, ἀλλὰ ράντισμα μόνον ψιλόν»[5396]. Τὸ παπικὸν τοῦτο «βάπτισμα εἶναι ψευδώνυμον βάπτισμα καὶ διὰ τοῦτο, οὔτε κατὰ τὸν λόγον τῆς ἀκριβείας εἶναι δεκτόν, οὔτε κατὰ τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας».·Διὸ οἱ παπικοὶ «εἶναι ἀβάπτιστοι»[5397]. Συνεπῶς καὶ κατὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν εἶναι ἀληθῶς Χριστιανοί. Προσέτι οἱ παπικοὶ «εἰσήγαγον καὶ ἐπὶ τῆς Θείας Εὐχαριστίας ἄζυμα ἰουδαϊκῶς κατὰ τὸν Θ΄ αἰῶνα, ἀντὶ τῶν παραδεδομένων παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἐνζύμων»[5398], καὶ ἀπεστέρησαν «τοὺς λαϊκοὺς τοῦ ἱεροῦ Ποτηρίου, παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν καθολικὴν πρᾶξιν τῆς» «Ἐκκλησίας»[5399]. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἄλλα Μυστήρια ἐκαινοτόμησαν οἱ παπικοί, ὥστε «ἀλλοίωσις καθάπαξ εἰς ἅπαντα τὰ Μυστήρια καὶ διαφθορὰ» ἐγένετο[5400].

Καὶ πλεῖσται ἄλλαι εἶναι αἱ καινοτομίαι «τῆς ματαιόφρονος καὶ σατανικῆς» ταύτης «αἱρέσεως» τοῦ Παπισμοῦ[5401]. Ὁ Παπισμὸς ἐκαινοτόμησε περὶ «τὰ θεοπαράδοτα τῆς πίστεως δόγματα»[5402], περὶ τὰ «Μυστήρια»[5403], περὶ «τὸ θεοσύστατον κανονικὸν πολίτευμα τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν διοικήσεως»[5404] καὶ ἄλλα. Ὁ Παπισμὸς «ἐστιν Ἐκκλησία τῶν καινοτομιῶν, τῆς νοθεύσεως τῶν συγγραμμάτων τῶν ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων καὶ τῆς παρερμηνείας τῆς τε Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν Ὅρων τῶν ἁγίων Συνόδων»[5405]. Οἱ παπικοὶ ὄχι μόνον ἐκαινολόγησαν περὶ ἀσπίλου συλλήψεως «τῆς Ἀειπαρθένου»[5406] καὶ «περὶ καθαρτηρίου πυρός», καὶ «περὶ περισσείας ἀρετῶν τῶν Ἁγίων καὶ διανομῆς αὐτῶν τοῖς δεομένοις καὶ τὰ παραπλήσια»[5407], ἀλλὰ ἀπεγύμνωσαν τὴν νύμφην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν καὶ ἀπὸ τοῦ ὁρατοῦ κόσμου αὐτῆς. Διότι «τὰς ἱερὰς εἰκόνας, παρὰ τὸ νενομισμένον, ἑτέρῳ τρόπῳ πολλάκις ἀνιστοροῦσιν (ζωγραφίζουσιν)»[5408], ἤτοι κοσμικῶς. Ἀντὶ τῆς πατροπαραδότου ἐκκλησιαστικῆς ψαλμῳδίας, εἰσήγαγον τὴν κοσμι-

5395. Συμεὼν Θεσ/νίκης, PG. 155, 101.
5396. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 58.
5397. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 55.
5398. Ἐγκυκλίου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου 1838, Μ. 40, 272.
5399. Ἐγκυκλίου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου 1895, Ε. Ε. Ι., τ. Α΄, σ. 450.
5400. Ἐγκυκλίου Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν 1848, Μ. 40, 405.
5401. Ἐγκυκλίου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου 1838, Μ. 40, 275.
5402. Ἐγκυκλίου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου 1895, Ε. Ε. Ι., τ. Α΄, σ. 448.
5403. Ἐγκυκλίου Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν 1848, Μ. 40, 405.
5404. Ἐγκυκλίου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου 1895, Ε. Ε. Ι., τ. Α΄, σ. 448.
5405. Ἔνθ' ἀνωτ., σ. 455.
5406. Ἔνθ' ἀνωτ., σ. 448.
5407. Ἔνθ' ἀνωτ., σ. 450.
5408. Συμεὼν Θεσ/νίκης, PG. 155, 112.

κὴν μουσικὴν «τοῦ θεάτρου καὶ τὸ ἁρμόνιον» (155) μουσικὸν ὄργανον[5409], ἰουδαϊκῶς (156). Κείρουσι τοὺς πώγωνας τῶν ἱερέων καὶ μοναχῶν[5410], «νηστεύουσι παρανόμως τὸ Σάββατον»[5411], ἐπανέφερον τὸν παυθέντα θεσμὸν «τοῦ ἰουδαϊκοῦ» ἰοβηλαίου[5412] καὶ κατετόλμησαν «ἀλλοίωσιν τῶν» «λειτουργιῶν καὶ λοιπῶν ἱερουργιῶν»[5413]. Ἡ παπικὴ αἵρεσις, «καινοτομίαις χαίρουσα», ἐπὶ πλέον, «μετέθετο τὰ καλῶς περὶ τοῦ Πάσχα τοῖς Χριστιανοῖς τελούμενα, τὰ ἀπὸ τῆς Ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Συνόδου τιη´ (318) θεοφόρων Πατέρων ὁρισθέντα, παρά τε τῶν λοιπῶν Συνόδων κυρωθέντα, στεργόμενα δὲ παρὰ τῶν ἁπανταχοῦ γῆς Χριστιανῶν καὶ ἑορταζόμενα ὡς ὥρισαν»[5414] οἱ Ἅγιοι.

Ἡ παπικὴ θεολογία εἶναι λογικοκρατική. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ᾠκοδόμησε τὴν Ἐκκλησίαν «ἐπὶ» «τῇ πέτρᾳ»[5415], «τουτέστι τῇ πίστει τῆς ὁμολογίας»[5416] τῆς ἀποκεκαλυμμένης ἀληθείας τοῦ Θεοῦ[5417]. Ὁ Παπισμὸς ἀνεπτύχθη διὰ τῆς λογικοκρατίας, βάσει τῶν πτωχῶν στοιχείων τοῦ κόσμου τούτου[5418]. Οἱ παπικοί, ἀφέντες τὴν «ἅπαξ» παραδοθεῖσαν πίστιν[5419] καὶ ἑπόμενοι «νόθοις λογισμοῖς»[5420], εἰσήγαγον δυσσεβῶς τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν κρίσιν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ὑπερέχον «πάντα νοῦν»[5421] καὶ μέγιστον μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος. Οὕτως ἡ θεία καὶ ἀποκαλυπτικὴ Θεολογία τῶν ἁγίων Πατέρων κατήντησεν ἐν τῷ Παπισμῷ θεολογία ἀνθρωπίνη καὶ λογικοκρατική. Εἶναι δὲ αὕτη ἡ λεγομένη Σχολαστικὴ θεολογία, ἥτις ἐσυστηματοποιήθη τὸν ΙΓ´ αἰῶνα ὑπὸ τοῦ παπικοῦ Θωμᾶ τοῦ Ἀκινάτου (+1274), βάσει τῆς μωρανθείσης φιλοσοφίας τῶν πρὸ Χριστοῦ εἰδωλολατρῶν Ἑλλήνων καὶ δὴ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐν τῇ ψευδοσυνόδῳ Φερράρας - Φλωρεντίας, ὁ φιλόσοφος Ἀριστοτέλης ἀνεφέρετο ὑπὸ τῶν παπικῶν ὡς «μάρτυς», πρὸς στήριξιν τῶν δυσσεβῶν θεολογικῶν αὐτῶν καινοτομιῶν (157). «Ὁ Θωμᾶς εἰσήγαγε τὴν αὐθεντίαν τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἡ δὲ θεολογία του φέρει ἔκδηλον τὸν ὀρθολογιστικὸν χαρακτῆρα τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας» (158), ἥτις εἶναι μὲν «χρήσιμος καὶ εὑρετικὴ λόγων», «ἀλλ᾽ ἐν τοῖς φύσει γινομένοις, οὐ μὴν (ἀληθῶς ὄχι) δὲ ἐν

5409. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 117.
5410. Συμεὼν Θεσ/νίκης, PG. 155, 112.
5411. Ἐγκυκλίου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου 1838, Μ. 40, 272.
5412. Ἔνθ᾽ ἀνωτ., σ. 273.
5413. Ἐγκυκλίου Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν 1848, Μ. 40, 407.
5414. Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β´, Β. Σ. Π. Ι., σ. 29.
5415. Ματθ. ιστ´ 18.
5416. Χρυσοστόμου, PG. 58, 534.
5417. Ματθ. ιστ´ 17.
5418. Γαλάτ. δ´ 9.
5419. Ἰούδ. 3.
5420. Μ. Φωτίου, PG. 102, 725.
5421. Φιλιππησ. δ´ 7.

τοῖς ὑπὲρ φύσιν ταύτην κέκτηται τὴν ἰσχύν»[5422]. Τοιουτοτρόπως, ἡ παπικὴ θεολογία διερευνᾷ ἐν πλάνῃ τὰ ὑπὲρ φύσιν θεῖα ὡς ὄντα ἐν φύσει κτιστά, τὰ ὑπὲρ λόγον ὡς κείμενα ὑπὸ λόγον καὶ τὰ ὑπὲρ νοῦν ὡς κατανοητά, πεποιθυῖα οὐχὶ «ἐπὶ Κύριον», ἀλλ' «ἐπ' ἄνθρωπον»[5423]. «Ὁ Παπισμὸς» «μετέθεσε τὸν θεμέλιον τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τὸν αἰώνιον Θεάνθρωπον» Χριστὸν «εἰς τὸν πεπερασμένον ἄνθρωπον, καὶ αὐτὸ» τὸ ἀνθρωποκεντρικὸν καὶ ψευδὲς θεμέλιον «τὸ ἀνεκήρυξεν ὡς τὸ κυριώτερον δόγμα του, ὡς τὴν κυριωτέραν ἀλήθειαν, τὴν κυριωτέραν ἀξίαν, τὸ κυριώτερον μέτρον καὶ κριτήριον» ([160]).

Ἡ κοσμικοποίησις τοῦ παπικοῦ πνεύματος κατεφάνη μάλιστα διὰ τῶν λαμπρῶν ἀγώνων πίστεως τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ πρὸς τοὺς λατινόφρονας, ἤτοι παπικούς, Βαρλαάμ, Ἀκίνδυνον καὶ Νικηφόρον Γρηγορᾶν. Οἱ λατινόφρονες οὗτοι ἐπῄροντο διὰ «τὴν ἔξω παιδείαν»[5424] καὶ ἔλεγον τὴν σπουδὴν ταύτης «δῶρον οὖσαν Θεοῦ» ἰσοστάσιον τῶν θείων χαρισμάτων «τῶν Προφήταις καὶ Ἀποστόλοις δεδομένων»[5425]. Οὕτω «συντάττεται» ἡ «σοφία τοῦ Πνεύματος τῇ παρὰ τῶν ἔξω μαθημάτων φιλοσοφίᾳ»[5426] καὶ ἐπιστήμῃ, καὶ συνάγεται «εἰς ἓν» ἡ θεία Γραφὴ «καὶ τὰ κατὰ φιλοσοφίαν μαθήματα»[5427]. Καὶ «διὰ τῆς ἔξω» «σοφίας» κατορθοῖ τις δῆθεν «τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἄνοδον»[5428], συλλογιστικῶς, διαλεκτικῶς καὶ ἀποδεικτικῶς, κατ' αἴσθησιν καὶ διάνοιαν. Διὸ «Ἀριστοτέλην τε καὶ Πλάτωνα, Σωκράτην τε καὶ Πυθαγόραν» «καὶ αὐτοὺς ὑπὸ Θεοῦ πεφωτίσθαι» ἔλεγον, μέχρι «νοεροῦ φωτὸς καὶ θέας οὐρανίου καὶ θεωριῶν», ὡς οἱ Προφῆται[5429]. Προσέτι «καὶ ἀστρολόγους καὶ φυσιολόγους θεόπτας» ἡγοῦντο[5430], ἤτοι τοὺς γνώστας τῆς ἐπιστήμης «περὶ μεγέθους καὶ κινήσεως οὐρανοῦ καὶ τῶν κατ' οὐρανὸν σωμάτων, καὶ ὅσα διὰ ταῦτα γίνεται», καὶ τῶν ἐπὶ «γῆς καὶ τῶν περὶ γῆν καὶ τῶν ἐντεθησαυρισμένων ταύτῃ μετάλλων καὶ λίθων διαυγῶν» καὶ τῶν «κατὰ τὸν ἀέρα συμβαινόντων»[5431]. Ὁ παπικός, ἀποστατήσας ἐκ τῆς ἀποκαλυφθείσης ἀληθείας καὶ Χάριτος, δὲν ὁμολογεῖ Χριστὸν πρὸς σωτηρίαν, ἀλλὰ ἐπιδιώκει «μᾶλλον νὰ καταπλήξῃ τὸν κόσμον δι' ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ ἐπιστήμης», ἢ «καὶ ἐντυπωσιακῶν καλῶν ἔργων», χάριν ἑδραιώσεως καὶ ἐπεκτάσεως τῆς παπικῆς ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ([161]).

5422. Ἰωσὴφ Βρυεννίου, τὰ Εὑρεθέντα, Λειψία αψξη', τ. Α', σ. 84, 85 ([159]).
5423. Ψαλμ. 117, 8.
5424. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 465.
5425. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 467.
5426. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 469.
5427. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 498.
5428. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 452.
5429. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 262 - 263.
5430. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 540.
5431. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 363.

Πολὺ καὶ λίαν πλανῶνται οἱ παπικοί. Διότι «ἐμώρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου»[5432] διὰ τῆς ἀποκαλυφθείσης Σοφίας τοῦ Θεοῦ, ἤτοι τοῦ Χριστοῦ[5433], ὅστις ἐστὶν «ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ»[5434] τῆς γνώσεως τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ[5435]. Διὸ «οἱ διὰ τῆς ἔξω καὶ μωρανθείσης σοφίας τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἄνοδον δογματίζοντες»[5436] «ἐν σκότει διαπορεύονται»[5437]. «Οὐ γάρ ἐστιν (δὲν εἶναι δυνατόν) ἐξ αὐτῆς διδαχθῆναί τι περὶ Θεοῦ ἀσφαλές»[5438], ἀλλὰ μόνον ἐκ τῶν θεοφόρων Ἁγίων. «Κἂν» δὲ «τις τῶν Πατέρων τὰ αὐτὰ τοῖς ἔξω φθέγγηται, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ρημάτων μόνον· ἐπὶ δὲ τῶν νοημάτων πολὺ τὸ μεταξὺ» ὑπάρχει. «Νοῦν γὰρ οὗτοι, κατὰ Παῦλον, ἔχουσι Χριστοῦ, ἐκεῖνοι δὲ» οἱ ἔξω σοφοὶ «ἐξ ἀνθρωπίνης διανοίας φθέγγονται»[5439]. Καὶ ἐὰν διαχωρίσωμεν καὶ διαρρίψωμεν «πᾶν ὅ,τι» «μυθῶδες καὶ κακόδοξον» «τῆς θύραθεν σοφίας», καὶ τότε ἡ κεκαθαρμένη ταύτης τῆς «ἔξω παιδείας γνῶσις» «φυσικόν, ἀλλ' οὐ πνευματικὸν ἐστι δῶρον», καθ' ὅτι «διὰ τῆς φύσεως» δίδεται ἡμῖν[5440]. Ἡ δὲ ἀποκεκαλυμμένη Ὀρθοδοξία ἐστὶ «Θεοῦ» «κυρίως δῶρον», «οὐ φυσικόν», ἀλλὰ πνευματικόν, ὡς «ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι δεδομένον» ἡμῖν διὰ τῶν θεοπνεύστων Ἁγίων[5441]. «Τῶν θείων, τὰ μὲν γινώσκεται, τὰ δὲ ζητεῖται, ἔστι δ' ἃ καὶ ἀποδείκνυται, ἕτερα δὲ ἐστιν ἀνεξερεύνητα πάντη καὶ ἀνεξιχνίαστα»[5442]. Διὸ «τὰ μὲν τῶν θείων γνωστὰ ἐστι καὶ ἀποδεικτά, τὰ δ' ἄγνωστά τε καὶ ἀναπόδεικτα»[5443]. Ἀποδεικτὰ δὲ οὐχὶ διὰ φυσικῶν δεδομένων καὶ διαλεκτικῶν συλλογισμῶν καὶ λογικοκρατικῶν ἀποδείξεων, ἀλλὰ δι' ἀποδείξεων πίστεως καὶ Πνεύματος Ἁγίου, κατὰ τὸ θεῖον θέλημα. «Οὐδὲ γὰρ ὁ λόγος ἔχει ἐφ' ὃ ἐρεισθῇ (στηριχθῇ), πλὴν τοῦ θείου θελήματος»[5444]. Ἀποδείξεις δὲ πίστεως λογίζονται αἱ πατερικαὶ μαρτυρίαι καὶ ἀποφάνσεις. Τί δὲ «τελεώτερον καὶ βεβαιότερον τῶν πατρικῶν ἀποδείξεων ἡμῖν»; Ὥστε τοῦτό ἐστιν «ἡμῖν» τοῖς Ὀρθοδόξοις «κυρίως ἀπόδειξις»[5445]. Οἱ Ὀρθόδοξοι πειθόμεθα τοῖς ἁγίοις Πατράσιν, ἱστάμενοι «τῇ ἐλευθερίᾳ», «ᾗ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν»[5446]. Οἱ Παπικοὶ πείθονται εἰς κοσμικοὺς «ἐπιστήμονας» τῆς φυσικῆς γνώσεως, δουλούμενοι εἰς «τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα»[5447] «τοῦ κόσμου τούτου»[5448], πρὸς ἐν ἀφροσύνῃ ἀπώλειαν.

5432. 1 Κορινθ. α' 20.
5433. 1 Κορινθ. α' 24.
5434. Ἰωάν. ιδ' 6.
5435. Ἰωάν. ιζ' 3.
5436. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 452.
5437. Ψαλμ. 81, 5.
5438. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 374 - 375.
5439. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 373.
5440. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 474.
5441. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 475.
5442. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 271.
5443. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 266.
5444. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 64.
5445. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 271.
5446. Γαλάτ. ε' 1.
5447. Γαλάτ. δ' 9.
5448. 1 Κορινθ. α' 20.

Ἡ αἵρεσις τοῦ Παπισμοῦ ἔχει χριστιανοφανῆ ὄψιν, λογικοκρατικὸν περιεχόμενον καὶ ἰουδαιοπρεπεῖς ἐκζητήσεις. Διὸ δέχεται τὸν αἱρεσιάρχην Πάπαν μέγαν ἀρχιερέα καὶ βασιλέα καὶ διδάσκαλον, ἐπανέφερε τὸ ἰουδαϊκὸν ἰοβηλαῖον, εἰσήγαγε τὴν ἑβραιοπρεπῆ ἐνόργανον λατρείαν, καὶ ἐπέστρεψεν «ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα» τοῦ ὑλικοῦ τούτου κόσμου, παρατηρῶν «ἡμέρας» «καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς»[5449]. Διό, ἐν ὀνόματι τῆς χρονικῆς ἀκριβείας καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀκριβολογίας τῶν ἀνθρώπων, μετερρύθμισε τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, ἀθετήσας τὸ θεῖον θέλημα.

II

Η ΠΑΠΙΚΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Ἡ αἵρεσις τοῦ Παπισμοῦ ἠθέτησε τὸν Ὅρον τοῦ Πάσχα τριττῶς. Διὰ τῶν λατινοφρόνων τῆς Ἀνατολῆς, διὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ Πάπα καὶ διὰ τοῦ πασχαλιομάχου προσηλυτισμοῦ.

α΄) ΟΙ ΛΑΤΙΝΟΦΡΟΝΕΣ

Ἡ πλάνη τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας ἡττήθη ὑπὸ τῆς Ὀρθοδοξίας, καθ᾽ ὅτι, διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ Σταυροῦ, «ἐμώρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου»[5450]. Ἀπὸ τοῦ ἑνδεκάτου ὅμως αἰῶνος πολλοὶ παρατραπέντες ἐκ τῆς πατροπαραδότου Ὀρθοδοξίας ἔτεινον, ἵνα θεωρῶσι τὸν Ἑλληνισμὸν ὡς τὴν πολυτιμοτέραν κληρονομίαν των, ὑψίστην δὲ ἀποστολὴν τῆς βασιλείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἤτοι τοῦ Βυζαντίου, τὴν διατήρησιν τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως. Οἱ νέοι οὗτοι μιμηταὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου τοποθετοῦνται ἀπὸ τοῦ Μιχαὴλ ψελλοῦ (1018 - 1078) καὶ τῶν ὀπαδῶν του μέχρι τοῦ ὑπερασπιστοῦ τῆς ἑλληνικῆς εἰδωλολατρίας Πλήθωνος Γεμιστοῦ (μέσων 14ου αἰῶνος ἕως μέσων 15ου αἰῶνος). Οὗτοι ἔβλεπον τοὺς Καππαδόκας Πατέρας μέσῳ τοῦ Πλάτωνος, τὸν Διονύσιον Ἀρεοπαγίτην μέσῳ τοῦ νεοπλατωνικοῦ Πρόκλου, καὶ τὸν Μάξιμον Ὁμολογητὴν καὶ τὸν Ἰωάννην Δαμασκηνὸν μέσῳ τοῦ Ἀριστοτέλους ([162]). Οὕτως εἶχον κοινὴν φιλοσοφικὴν πηγὴν καὶ μέθοδον πρὸς τοὺς ἐν τῇ Δύσει παπικούς, δηλαδὴ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ τὸν ὀρθολογισμὸν αὐτῆς. Διὸ πλεῖστοι τούτων συνηντήθησαν ἐν τῇ δογματικῇ πλάνῃ πρὸς τοὺς Λατίνους παπικοὺς καὶ ἀνεφάνησαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ

5449. Γαλάτ. δ΄ 9 - 10. 5450. 1 Κορινθ. α΄ 20.

ὡς λατινόφρονες (163). Τινὲς ἐκ τῶν λατινοφρόνων ὑπεστήριξαν τὴν ἡμερολογιακὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Κανονίου τοῦ Πάσχα, βάσει τῶν δεδομένων τῆς τότε ἀστρονομικῆς καὶ μαθηματικῆς ἐπιστήμης, καὶ οὕτως ἀνεδείχθησαν πρόδρομοι τῆς πασχαλιομάχου καινοτομίας τῆς αἱρέσεως τοῦ Παπισμοῦ.

Ὁ λατινόφρων Γρηγορᾶς Νικηφόρος (1296 - 1360) κατεγίνετο περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην, μάλιστα δὲ τὴν ἀστρονομίαν, τὰς ὁποίας καὶ ἐδίδασκεν ἐν Κωνσταντινουπόλει (164). Οὗτος «οὐδέποτε ὑπῆρξε» «συστηματικὸς θεολόγος. Εἰς τὴν θεολογίαν ἐνέκυψε κυρίως, ἀφ' ὅτου ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀντιπαλαμικῶν», δηλαδὴ τῶν λατινοφρόνων, οἵτινες ἐπολέμουν τὴν Ὀρθοδοξίαν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Εἰς τὸν ἀντιεκκλησιαστικὸν τοῦτον πόλεμον ὁ Γρηγορᾶς χαρακτηρίζεται δι' «ἔλλειψιν ἀντικειμενικότητος» καὶ ἀρετῆς λόγου. Ἀποκαλεῖ «τὸν ἅγιον Γρηγόριον Παλαμᾶν οἰηματίαν, ἀγροῖκον, φιλοχρήματον, παράφρονα, κακοήθη, ἀλλοπρόσαλλον, ἀναλφάβητον, μιαρόν, κτηνώδη κεκτημένον διάνοιαν» (165)! Μεταξὺ ἄλλων, κατηγόρει ἀναποδείκτως τὸν θεοφόρον ὑπέρμαχον τῆς Ὀρθοδοξίας Γρηγόριον ὡς δῆθεν βλασφημοῦντα (166) καὶ προφέροντα «ῥήματα» «αἱρετικῶν» (167), ὡς ἀμαθῆ (168), μηδεμίαν χρησιμοποιοῦντα ἐπιστημονικὴν μέθοδον καὶ «μηδεμίαν ἀπόδειξιν ἔχοντα» (169). Τοιαῦτα ἐξήμει, ὡς ἄλλος «ὄφις» τῆς Ἀποκαλύψεως[5451], ὁ λατινόφρων Γρηγορᾶς κατὰ τοῦ Ἁγίου καὶ πατερικοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ, διότι πλανώμενος «ἐφρόνει, ὅτι αἱ γνῶμαι περὶ τῶν θεολογικῶν προβλημάτων πρέπει νὰ μορφώνωνται κατόπιν μελέτης, ὄχι μόνον τῆς Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων, ἀλλὰ καὶ τῶν φιλοσόφων»! (170). Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ἐξεπροσώπει τὴν σώζουσαν Ὀρθοδοξίαν τῶν ἁγίων Πατέρων. Ὁ αἱρετικὸς Νικηφόρος Γρηγορᾶς ἐξέφραζε τὴν μωρανθεῖσαν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου. Διὸ καὶ κατεδικάσθη (171) ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου τοῦ 1351[5452].

Ὁ Γρηγορᾶς ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς ἡμερολογιακῆς καινοτομίας ἐπὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα. Τοῦτο καταφαίνεται εἰς σχετικὴν εἰσήγησιν, «τὴν ὁποίαν ἔκαμε τὸ 1324» «ἐνώπιον τοῦ Ἀνδρονίκου Β' καὶ τῆς Συγκλήτου, περὶ διορθώσεως τοῦ τρόπου τοῦ καθορισμοῦ τοῦ Πάσχα» (172). Δι' αὐτῆς ὑπεστήριξεν, ὅτι «ὁ τοῦ Πάσχα λόγος» εἶναι «μέρος» τοῦ «μαθήματος» τῆς «ἀστρονομίας» (173), δηλαδὴ θέμα ἀστρονομικόν.

5451. Ἀποκαλύψ. ιβ' 15.
5452. Συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ 1351, Μ. 26, 191.

Ὁ ἑορτασμὸς προσδιορίζεται βάσει τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, ἥτις καθορίζεται φυσικῶς, ἤτοι «ὁπότε περὶ μοῖραν πρώτην ὁ ἥλιος γένοιτο τοῦ κριοῦ». Ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ἡ ἰσημερία ἐγένετο «τρίτην καὶ εἰκοστὴν» Μαρτίου, ἐν δὲ τῷ καιρῷ, καθ᾽ ὃν ὡμίλει ὁ Γρηγορᾶς, μετέπεσεν εἰς τὴν «ἑπτακαιδεκάτην» Μαρτίου, καθ᾽ ὅτι «δι᾽ ὅλων τριακοσίων ἐνιαυτῶν νυχθήμερον ὅλον συνάγεται». Ἐπειδὴ ὁ ἥλιος ἔχει ὁμαλὴν τὴν κίνησιν, ποιεῖται τὴν ἰσημερίαν «ἀπαρέγκλιτον». Τῆς «ἰσημερίας μεταπεσούσης, μετέπεσε καὶ τὰ τῆς πανσελήνου» κατὰ δύο ἡμέρας. Παλαιότερον «τὴν τοῦ Πάσχα διόρθωσιν ἐποιοῦντο» «μέχρι τοῦ ἐξ Ἀδὰμ ἑξακισχιλιοστοῦ τριακοσιοστοῦ ἔτους ἔγγιστα», ἤτοι τοῦ 792 μ.Χ. Θὰ εἶναι εὔκολον, λοιπόν, «βουλομένοις ἡμῖν, ποιήσασθαι (ἵνα ποιήσωμεν) τὴν διόρθωσιν, βραχύ τι πλέον ἢ δύο νυχθημέρων ὑφαίρεσιν ποιησαμένοις». Δηλαδή, ἐὰν κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς «τῆς ἀστρονομίας» ἀφαιρεθῶσιν ἐκ τῆς 21ης Μαρτίου πλέον τῶν δύο ἡμερῶν ([174]).

Προφανῶς, εἰς τὰς πλείστας αὐτοῦ θέσεις ὁ Γρηγορᾶς σφάλλει. Ὁ ἰσχυρισμὸς τούτου, ὅτι μέχρι τοῦ ἔτους 6300 ἀπὸ κτίσεως διωρθώνετο χρονικῶς ὁ ἑορτασμὸς τοῦ Πάσχα βάσει τῆς φυσικῆς ἰσημερίας, διαψεύδεται ἐκ τῶν πασχαλίων ἐπιστολῶν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας. Διότι τὸ Κανόνιον τοῦ Πάσχα συμφωνεῖ πρὸς τὰς ἐπιστολὰς ταύτας, ὧν ἡ πρώτη ἀνάγεται εἰς τὸ ἔτος 414 μ.Χ., ἤτοι τὸ 5920 ἢ 5922 ἀπὸ κτίσεως, δηλαδὴ 380 ἢ 378 ἔτη πρὸ τοῦ 6300 (ἰ. ἀ. σ. 455). Ἡ φυσικὴ ἰσημερία δὲν συμβαίνει κατὰ τρόπον «ἀπαρέγκλιτον», ὡς διατείνεται οὗτος, ἀλλὰ κυμαίνεται μεταξὺ 4 - 5 ἡμερῶν (ἰ. ἀ. σ. 418). Ἐν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου, μία ἡμέρα προστίθεται, οὐχὶ κατὰ 300 ἔτη, ὡς λέγει ὁ Γρηγορᾶς, ἀλλὰ κατὰ τοὺς νεωτέρους «εἰς διάστημα 128 ἐτῶν περίπου» ([175]). Ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ὁ ἑορτασμὸς τοῦ Πάσχα προσδιορίζεται ἀνέκαθεν, ὄχι βάσει τῆς φυσικῆς ἰσημερίας, ὡς ἀναληθῶς ἰσχυρίζεται ὁ λατινόφρων οὗτος, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡμερολογιακὴν τάξιν τοῦ Κανονίου τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (ἰ. ἀ. σ. 464). Προσέτι, τὸ θέμα ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα δὲν εἶναι ἀστρονομικόν, ἀλλὰ ἐκκλησιαστικόν. Ὁ λατινόφρων Γρηγορᾶς ἔρριπτε «τὴν προσοχὴν του πρὸ πάντων εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ μάλιστα τὴν ἀστρονομίαν» ([176]). Διὸ ἀντιπαρετάσσετο κατὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ ἠρνεῖτο τὴν παράδοσιν τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἀπέκοπτε τὸ θέμα περὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ἐνέτασσεν εἰς τὴν ἀστρονομίαν καὶ τὸ ἐξήταζε κατὰ τὰ πτωχὰ στοιχεῖα τῆς ἀβεβαίας ἀνθρωπίνης ἐπιστήμης. Ἕνεκα τούτου δὲν ἐπείθετο εἰς τοὺς ἁγίους Πατέρας καὶ ὑπεστήριζε τὴν καινοτομίαν ἐπὶ τῆς πασχαλίου ἑορτολογικῆς τάξεως,

ἣν ὥρισαν ἐκεῖνοι ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ (ἰ. ἀ. σ. 447).

Ἡ εἰσήγησις τοῦ Γρηγορᾶ ἐνετυπωσίασε τοὺς ἀκροατάς του, λόγῳ «τῆς περιέργου ζητήσεως»[5453] τοῦ λόγου τῆς καινοτομίας. Δὲν ἔπεισεν ὅμως πρὸς ἐφαρμογὴν ταύτης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀντετάσσετο γὰρ νικηφόρως ἡ ἀπὸ τῶν Πατέρων τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου φερομένη ἐν τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ ἱερὰ Παράδοσις. Καὶ αὐτὸς ὁ λατινόφρων Γρηγορᾶς ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ Ἀνδρόνικος Β΄ δὲν ἐφήρμοσε τὴν κατ' αὐτὸν «διόρθωσιν», «ἵνα μὴ τοῦτο σύγχυσις μᾶλλον» «φανῇ καὶ μερισμὸν ἐπαγάγῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ». Διὸ «σεσιγημένον ἀφῆκε τὸ πρᾶγμα καὶ ὅλως ἀνεπιχείρητον»(177)(ἰ. ἀ. σ. 464).

Ὁ ἀποστάτης Γεμιστὸς ἢ Πλήθων. Ἡ ἀποδοχὴ τῆς καινοτομίας ἐπὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα συνδέεται πρὸς τὴν ἀποστασίαν ἐκ τῆς Ὀρθοδοξίας. Τοῦτο καταφαίνεται μάλιστα εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Γεωργίου Γεμιστοῦ ἢ Πλήθωνος (1350 - 1450).

«Γεώργιος ὁ Γεμιστὸς» «συνέταξε νέον ἡμερολόγιον»(178), «τὸ ὁποῖον συνίστατο εἰς μῖγμά τι ἐκ τοῦ κύκλου τοῦ Μέτωνος καὶ τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου μετὰ τινων εὐφυῶν μεταβολῶν»(179). Προφανῶς, ἡ ἡμερολογιακὴ αὕτη μεταβολὴ μετερρύθμιζε καὶ τὸν χρονικὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα. Ὁ Γεμιστὸς ἐφρόνει καὶ ἐδίδασκε ψευδῆ θρησκείαν, πλανηθεὶς μέχρι τῆς εἰδωλολατρίας. «Ὑπῆρξε θιασώτης τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας» καὶ «λάτρης τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ». Ἀρνούμενος τὸν Χριστιανισμόν, «ἀντικατέστησε» «τὴν Ἁγίαν Τριάδα» «διὰ τῶν τριῶν τάξεων τῶν ἐθνικῶν θεῶν (οὐρανίων, χθονίων καὶ ταρταρίων). Ἐδέχετο τὴν μετεμψύχωσιν, τὴν εἱμαρμένην, τὴν πολυγαμίαν τῶν ἀνδρῶν καὶ ὥρισε θανατικὴν ποινὴν κατὰ τῶν ἀνθισταμένων εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ». «Ἐδείκνυε μονομερῆ προσήλωσιν εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον» καὶ εἶχεν «ὀρθολογιστικὰς τάσεις, ὁμοίας πρὸς τὰς τάσεις» τοῦ καταδικασθέντος παρὰ τῆς Ἐκκλησίας «Ἰωάννου τοῦ Ἰταλοῦ». Οὕτως, «ὄχι μόνον ἐφρόνει, ὅτι ὁ κόσμος θὰ ὁμολογήσῃ ποτὲ θρησκείαν συγγενῆ πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν, ἀλλ' ἤθελε νὰ παρασκευάσῃ καὶ ἐπισπεύσῃ τὴν ἔλευσιν αὐτῆς». Πρὸς τοῦτο, συνέταξε καὶ «βιβλίον ἐθνικῶν», ἤτοι εἰδωλολατρικῶν, «προσευχῶν, συμφώνως πρὸς τὰ συγγράμματα τῶν μαθητῶν τοῦ νεοπλατωνικοῦ Ἰαμβλίχου»(180). Οὕτως, ὁ Γεμιστὸς «φαίνεται περιπεσὼν εἰς τὴν πλάνην τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ ἀποστάτου καὶ πρεσβεύσας περὶ αὐτῆς τῆς θρησκείας δόγματα ἀλλότρια τοῦ Χριστιανισμοῦ»(181). Ὁ Γεμιστὸς μετέ-

5453. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 689

σχε τῆς ψευδοσυνόδου Φερράρας - Φλωρεντίας ([182]), ἔνθα ἐγνωρίσθη μετὰ τῶν δυτικῶν. Οὗτος ἀνενέωσε «τὰς σπουδὰς τῆς πλατωνικῆς καὶ τῆς νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας καὶ τῇ προστασίᾳ τῶν Μεδίκων» συνετέλεσεν «εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας» ([182α]).

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολὴ δὲν ἐδέχθη τὰς καινοτόμους προτάσεις τῶν ἀποστατῶν τούτων καὶ λατινοφρόνων, περὶ ὀρθολογιστικῆς ἐπιστημονολογίας καὶ ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως, ἀλλ᾽ ἐνέμεινε καὶ ἐν τούτοις πιστὴ εἰς τοὺς Πατέρας. Ἀντιθέτως ἡ παπικὴ Δύσις τὰς ἐνεκολπώθη καὶ ἐχώρησεν ὀρθολογιστικῶς εἰς ἡμερολογιακὴν καὶ ἑορτολογικὴν μεταρρύθμισιν, ἀποκοπεῖσα καὶ ἐν τούτῳ ἐκ τῆς παραδόσεως.

β') Η ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ

Αἱ γνῶμαι περὶ ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως τῶν λατινοφρόνων «ταχέως μετεδόθησαν καὶ εἰς τὴν Δύσιν», ἔνθα εὗρον ἀπήχησιν. Οὐ μόνον παπικοὶ «ἤρξαντο νὰ μελετῶσι καὶ νὰ προτείνωσι τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἡμερολογίου, ἀλλὰ καὶ ἐπισήμως ἐν διαφόροις συνόδοις ἐγένετο λόγος καὶ σκέψις περὶ αὐτοῦ, καὶ ἰδιαιτέρως πολλοὶ Πάπαι κατέβαλλον συντόνους σχετικὰς ἐνεργείας» ([183]).

Π ρ ὸ ς τ ο ὺ ς ἀ σ τ ρ ο ν ό μ ο υ ς. «Οὕτως ἐκτενὴς ἐγένετο λόγος ἐν τῇ ἐν Κωνσταντίᾳ Συνόδῳ (1414 - 1418)» τῶν παπικῶν «περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου», «ὡς καὶ ἐν τῇ ἐν Βασιλείᾳ (1431 - 1449)» παπικῇ Συνόδῳ. «Ἐπίσης ὁ Πάπας Σίξτος ὁ Δ' (1471 - 1484) «ἀπεπειράθη τὴν διόρθωσιν τοῦ ἡμερολογίου καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον προσεκάλεσεν εἰς Ρώμην» «Ἄγγλον φιλόσοφον καὶ ἀστρονόμον». Ἀλλ᾽ «οὗτος ἀπέθανε τὸ ἑπόμενον ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς του εἰς Ρώμην ἔτος καὶ ἡ διόρθωσις δὲν ἐξετελέσθη». Παρὰ τοῦτο, «μετεκαλέσατο διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῷ 1475» ἔτει ἕτερον «ἀστρονόμον». «Προσέτι ὁ Πάπας Λέων ὁ Ι' (1513 - 1521), κατὰ τὴν Ε' ἐν Λατερανῷ Σύνοδον» τοῦ Παπισμοῦ «(1512 - 1517), ἐπέστησε» «τὴν προσοχὴν αὐτῆς ἐπὶ τῆς», κατὰ τοὺς παπικούς, «ἀνάγκης τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου» ([184]). «Ἡ δὲ ἐν Τριδέντῳ» παπικὴ «Σύνοδος» (1545 - 1563) «ἔλαβε καὶ ἀπόφασιν ὁριστικὴν περὶ μεταρρυθμίσεως αὐτοῦ, ἥτις ὅμως ἔμεινεν ἀνεκτέλεστος». «Ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ ΙΓ' (1572 - 1585)» «προσεκάλεσε τῷ 1577 πολλοὺς» «ἀστρονόμους καὶ μαθηματικούς, εἰς οὓς προέτεινε τὴν μελέτην τοῦ ἡμερολογίου. Ἐξ

αὐτῶν λέγεται ὅτι ὁ καλαβρὸς Λουδοβῖκος Λέλιος ὑπέδειξεν ἁπλουστάτην τινὰ μέθοδον, πιθανῶς τὴν προταθεῖσαν ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ» λατινόφρονος «Νικηφόρου Γρηγορᾶ, ἥτις μετ' ἐπαίνων ἐγένετο ἀποδεκτή». «Τὴν μέθοδον ταύτην παρέπεμψεν ὁ Πάπας Γρηγόριος πρὸς μελέτην εἰς ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπὴν» παπικῶν. «Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη, μετὰ τετραετῆ μελέτην, διετύπωσε τὴν γνώμην αὐτῆς τῷ 1581 ἐν σχεδίῳ». Τὸ σχέδιον τοῦτο «ὁ Πάπας Γρηγόριος ἀπέστειλεν εἰς διάφορα πανεπιστήμια», προφανῶς παπικά, «ζητῶν τὴν περὶ αὐτοῦ κρίσιν ἐκείνων». Καὶ «μετὰ» «τὴν ἀποδοχὴν» τούτου «ὑπὸ τῶν» παπικῶν «αὐλῶν, ἐκοινοποίησεν ἐπισήμως δι' ἐπὶ τούτῳ Βούλλας (ἐπισήμου παπικοῦ ἐγγράφου) τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἡμερολογίου». Τοιουτοτρόπως ὁ Πάπας «τὴν 24ην Φεβρουαρίου 1582, καταργήσας αὐτοβούλως» «τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον, εἰσήγαγε καὶ ἐπέβαλε» διὰ τοὺς παπικοὺς «τῆς Δύσεως τὸ νέον» αὐτοῦ «ἡμερολόγιον». Τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο ἐπεκλήθη ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Πάπα γρηγοριανόν([185]), ὡς ἄλλοτε τὸ ἀποφασισθὲν ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος ἡμερολόγιον ἐκλήθη ἰουλιανόν. Ὁ παποκαῖσαρ τοῦ Βατικανοῦ ἐμιμήθη τὸν καίσαρα τῆς εἰδωλολατρικῆς Ρώμης! (ἰ. ἀ. σ. 194).

Ὑπὲρ ματαίας χρονικῆς ἀκριβείας. Ὡς λόγον τῆς ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως, οἱ παπικοὶ προβάλλουσι τὴν ἐπιστημονικὴν ἀτέλειαν τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. Τὸ ἰουλιανὸν «ἔτος ἀποτελεῖται ἐκ 365 ἡμερῶν καὶ 6 ὡρῶν». Τὸ ἀκριβὲς ὅμως ἡλιακὸν ἔτος, καλούμενον καὶ τροπικὸν ἢ ἀστρονομικόν, ἐν ἔτει 1922 ὑπελογίζετο, ὅτι «ἀποτελεῖται ἐκ 365 ἡμερῶν, 5 ὡρῶν, 48′ λεπτῶν, 46′′» καὶ «08» κλάσματος τοῦ δευτερολέπτου. Συνεπῶς, τὸ ἰουλιανὸν «ἔτος εἶναι μεγαλύτερον τοῦ ἀκριβοῦς ἡλιακοῦ κατὰ 11′ καὶ 13′′,92». «Ἡ διαφορὰ» «αὕτη, ἥτις ὀνομάζεται μετέμπτωσις ἢ ἡλιακὴ ἐξίσωσις, εἰς διάστημα 128 ἐτῶν περίπου συμπληροῖ μίαν ὁλόκληρον ἡμέραν καὶ εἰς 46.720 περίπου ἔτη ἀποτελεῖ ὁλόκληρον ἔτος, ἤτοι 46.720» ἰουλιανὰ «ἔτη ἰσοῦνται πρὸς 46.721 ἀκριβῆ ἡλιακά»([186]). Ἕνεκα τούτου ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία κατέρχεται καὶ πίπτει ἐκ τῆς 21ης Μαρτίου εἰς μικροτέρας ἡμερομηνίας. Συγκεκριμένως, «ἀπὸ τοῦ ἔτους 325, ὁπότε συνεκροτήθη ἡ Α′ ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, μέχρι τοῦ 1582, ἤτοι ἀπὸ τῆς Δ′ ἑκατονταετηρίδος μέχρι τῆς ΙΣΤ′, αἱ μηνολογίαι ἐν τῷ» ἰουλιανῷ «ἡμερολογίῳ προυχώρησαν, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀκριβὲς ἡλιακὸν ἔτος, κατὰ 10 περίπου ἡμέρας». «Δι' ὅ, ἐνῷ τῷ 325 ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία συνέπιπτε τῇ 21ῃ Μαρτίου, τῷ 1582 συνέπιπτε τῇ 11ῃ Μαρτίου»([187]). Πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς 21ης Μαρτίου εἰς τὴν φυσικὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, ὁ Πάπας «ἀπέκοψεν ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1582 ἔτους 10 ἡμέ-

ρας, μηνολογήσας τὴν 5ην Ὀκτωβρίου εἰς 15ην τοῦ ἰδίου μηνός». Οὕτως «ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία ἐπανῆλθε κατὰ τὸ 1583 εἰς τὴν 21ην Μαρτίου» ([188]).

Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς πτώσεως τῆς ἰσημερίας καὶ εἰς τὸ μέλλον, ὁ Πάπας ὥρισεν ὅπως τὰ τελευταῖα ἔτη τῶν ἑκατονταετηρίδων, τὰ μὴ διαιρετὰ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 400, μὴ εἶναι δίσεκτα, ὡς ἔδει, ἀλλὰ κοινά. Οὕτω τὸ ἔτος «1600, ὡς διαιρετὸν διὰ τοῦ 400», ἐλογίσθη δίσεκτον, ὡς καὶ ἐν τῷ ἰουλιανῷ ἡμερολογίῳ. Τὰ ἔτη ὅμως «1700, 1800 καὶ 1900 δὲν» ἐθεωρήθησαν δίσεκτα, ὡς ἐν τῷ ἰουλιανῷ ἡμερολογίῳ, ἀλλὰ κοινά. Δηλαδή, τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον εἰς «κύκλον ἐκ 400 ἐτῶν» μετατρέπει τρία δίσεκτα ἔτη εἰς κοινά, πρὸς σύμπτωσιν 21ης Μαρτίου καὶ ἐαρινῆς ἰσημερίας([189]). «Ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς διαρρυθμίσεως» ἢ μεταρρυθμίσεως «ταύτης, δὲν ἐπέτυχεν ὁ Πάπας», «ὅπως ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία συμπίπτῃ πάντοτε εἰς τὴν 21ην Μαρτίου», «διότι καὶ τὸ» γρηγοριανὸν «ἔτος δὲν εἶναι κατὰ πάντα σύμφωνον πρὸς τὸ ἀκριβὲς ἡλιακόν». Κατὰ τὸ γρηγοριανὸν «ἡμερολόγιον, τὸ ἔτος θεωρεῖται ἴσον», οὐχὶ πρὸς 365 ἡμέρας, 5 ὥρας, 48′ λ. 46′′,08 τοῦ ἀκριβοῦς ἡλιακοῦ, ἀλλὰ «πρὸς 365 ἡμέρας, 5 ὥρας, 49′ λεπτὰ καὶ 12′′ λ. Λόγῳ τῆς διαφορᾶς ταύτης «καὶ ἐπειδὴ ὁ Πάπας» ἀπέκοψε 3 ἡμέρας «εἰς 400 ἔτη», τὸ γρηγοριανὸν ἔτος «διαφέρει τοῦ ἀκριβοῦς ἡλιακοῦ ἔτους καὶ περιέχει λάθος ἐξ 25′,92 λεπτῶν συνιστάμενον, ὅπερ μετὰ παρέλευσιν 3.334 ἐτῶν περίπου συμποσοῦται εἰς μίαν ὁλόκληρον ἡμέραν, μετὰ παρέλευσιν δὲ σχεδὸν 1.216.910 ἐτῶν εἰς ἓν ὁλόκληρον ἔτος». Ἐκτὸς τοῦ λάθους τούτου, «διὰ τῆς προκειμένης ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου μεταρρυθμίσεως» τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, ὁ ἰουλιανὸς «ἁπλούστατος τοῦ ἡμερολογίου τετραετὴς κύκλος μετεβλήθη εἰς τὸν συνθετώτερον 400ετῆ» γρηγοριανόν([190]). Ἀληθῶς δὲν πρόκειται περὶ μιᾶς ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως, ἀλλὰ περὶ μεταρρυθμίσεων ἐπαναλαμβανομένων ἀνὰ ἑκατὸν ἔτη, πλὴν τῶν πολλαπλασίων τοῦ 400. Δηλαδή, ὁ Παπισμός, διώκων ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν, εἰς χρονικὴν ἀκρίβειαν ἡμερολογίου οὐκ ἔφθασεν. Ἦτο δὲ τοῦτο ἀναπόφευκτον, καθ' «ὅτι ματαίως» ἐλπίζουσιν οἱ ἄνθρωποι «εἰς τέλειον ἡμερολόγιον» ([191]).

Ἐπὶ τὰ στοιχεῖα τῆς ἰουδαϊκῆς παρατηρήσεως. Οἱ παπικοὶ ἐγκατέλιπον «τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιστήμην» τῶν ἁγίων Πατέρων[5454] καὶ ἠσπάσθησαν ἐν παντὶ τὴν ἐπιστήμην «τῶν σοφῶν»[5455] τοῦ κόσμου τούτου. Οὕτως ἐπέστρεψαν «πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα», καὶ παρατηροῦσιν ἰουδαϊκῶς «ἡμέ-

5454. Ὄρθρου 11ης Ὀκτωβρίου. 5455. 1 Κορινθ. α′ 19.

ρας» «καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς»[5456]. Διὸ «ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις»[5457] ὑπὲρ τῆς φυσικῆς χρονικῆς ἀκριβείας, ἣν Θεὸς οὐκ ἐζήτησεν. «Ἡ Ἐκκλησία χρόνων ἀκρίβειαν» οὐκ «εἶδεν»[5458], ἀλλὰ ὀρθόδοξον πίστιν κατὰ τοὺς Πατέρας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ «ἑνότητα τῆς πίστεως»[5459] ἐν τῇ ὑπακοῇ πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῶν Ἁγίων. Οὐχὶ πρὸς ἐκζήτησιν τῆς χρονικῆς ἀκριβείας ἐγένετο ὁ συνοδικὸς Ὅρος τοῦ Πάσχα, «ἀλλὰ δι᾽ ὁμόνοιαν»[5460] καὶ ἑορτολογικὴν ἕνωσιν τῆς Ἐκκλησίας. «Εἰ γὰρ καὶ ἐσφάλλετο ἡ Ἐκκλησία» ἐν χρόνῳ, ἔστω καὶ ἐν τῇ παρόδῳ τῶν αἰώνων, «οὐ τοσοῦτον κατόρθωμα ἀπὸ τῆς τῶν χρόνων ἀκριβείας ἦν, ὅσον ἔγκλημα ἀπὸ τῆς διαιρέσεως καὶ τοῦ σχίσματος»[5461], χάριν χρονικῆς ἀκριβολογίας (ἰ. ἀ. σ. 419). Οἱ παπικοὶ ὅμως ἀθετοῦσι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ἀποκρούουσι τὴν θείαν ὑπακοήν, καὶ προσβάλλουσι τὴν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἑορτολογικῶς.

Ἐν συνεορτασμῷ μετὰ τῶν Ἰουδαίων. Μεταρρυθμίσαντες οἱ παπικοὶ τὸ ἡμερολόγιον κατὰ δέκα ἡμέρας, ἐκαινοτόμησαν ἑορτολογικῶς καὶ ἀπεμακρύνθησαν ἐκ τῆς ἑορταστικῆς τάξεως τῆς Ἐκκλησίας ἰσοχρόνως. Συνεπῶς διηύρυναν περαιτέρω τὸ σχίσμα τῆς παπικῆς αἱρέσεως ἀπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καθ᾽ ὅτι εἰς τὰς ὑπαρχούσας παπικὰς κακοδοξίας προσετέθη ἡ δεκαήμερος διαφορὰ τελέσεως τῶν ἑορτῶν. Ὁ Παπισμὸς τείνει, οὐχὶ πρὸς ἕνωσιν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐν καθάρσει μετανοίας, ἀλλὰ πρὸς μείζονα ἀποστασίαν. Διὰ τῆς ἑορτολογικῆς αὐτοῦ καινοτομίας τῶν δέκα ἡμερῶν, ἐποίησε νέον βῆμα ἀντιεκκλησιαστικῆς ἀνταρσίας καὶ ἠθέτησε πάλιν ἁπάσας τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους, ἀπὸ τῆς Πρώτης μέχρι τῆς Ἑβδόμης. Παρέβη τὸν Ὅρον τῆς Ζ´ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, δι᾽ οὗ ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ «καινοτομίαν τινὰ ἐπινοεῖν»[5462]. Παρέβη δὲ καὶ τὸν Ὅρον τῆς Α´ Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ Πάσχα. Ἡ Α´ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καθώρισεν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν θετῶς κατὰ τὴν 21ην Μαρτίου ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου[5463]. Ὁ Παπισμός, καινοτομήσας ἀντιεκκλησιαστικῶς, κατεβίβασε τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν κοσμικοφρόνως εἰς τὴν 11ην Μαρτίου, ἐπικαλεσθεὶς ἴδιον ἡμερολόγιον παπικῆς ἀκριβείας. Ἐκ τῆς ἄφρονος ταύτης μεταθέσεως τῆς ἡμερομηνίας τῆς ἰσημερίας προκύπτουσιν αἱ παραβάσεις καὶ τῶν τεσσάρων διορισμῶν τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα (ἰ. ἀ. σ. 412).

5456. Γαλάτ. δ´ 10 - 11.
5457. Ψαλμ. 63, 7. Μελετίου Πηγᾶ, «Ἀλεξανδρινὸς Τόμος».
5458. Χρυσοστόμου, PG. 48, 871.
5459. Ἐφεσ. δ´ 13.
5460. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 360.
5461. Χρυσοστόμου, PG. 48, 870.
5462. Ὅρου Ζ´ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 380.
5463. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 96.

Κατὰ τὸν πρῶτον πασχάλιον διορισμόν, τὸ Πάσχα ἑορτάζεται μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν τῆς 21ης Μαρτίου ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου (ἰ. ἀ. σ. 418). Οἱ καινοτομήσαντες ἑορτολογικῶς παπικοὶ ἀθετοῦσι τὴν ἐντολὴν ταύτην τῆς Ἐκκλησίας καὶ τελοῦσι τὸ Πάσχα καὶ πρὸ τῆς 21ης Μαρτίου ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. Τοῦτο π.χ. ἐγένετο τὸ ἔτος 1978, ὅτε τὸ Πάσχα τῶν Λατίνων, ἤτοι τῶν παπικῶν, ἔπεσε τὴν 13ην Μαρτίου![5464]. Κατὰ τὸν δεύτερον διορισμόν, τὸ Πάσχα δὲν συνεορτάζεται μετὰ τῶν Ἰουδαίων (ἰ. ἀ. σ. 420). Οἱ παπικοὶ παραβαίνουσι καὶ ταύτην τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐντολήν, καθ' ὅτι ἑορτάζουσι τὸ Πάσχα καὶ «μετὰ Ἰουδαίων», ἢ καὶ «πρὸ τῶν Ἰουδαίων»[5465]. «Συνεορτάζειν γὰρ ἀναγκάζει ἔσθ' ὅτε Ἰουδαίοις» αὐτοὺς ἡ ἡμερολογιακὴ αὐτῶν καινοτομία[5466]. Τὸ πρῶτον συνέβη π.χ. τὸ ἔτος 1969, ὅτε νομικὸν Φάσκα τοῦ Κανονίου καὶ λατινικὸν Πάσχα συνέπεσαν τὴν 24ην Μαρτίου ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου[5467]. Τὸ δὲ δεύτερον ἐγένετο π.χ. τὸ ἔτος 1967, ὅτε τὸ μὲν νομικὸν Φάσκα ἔπεσε τὴν 15ην Ἀπριλίου ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, τὸ δὲ λατινικὸν Πάσχα τὴν 13ην Μαρτίου![5468]. Κατὰ τὸν τρίτον διορισμόν, τὸ Πάσχα ἑορτάζεται μετὰ τὴν πρώτην πανσέληνον τὴν μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν τῆς 21ης Μαρτίου ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου (ἰ. ἀ. σ. 425). Οἱ παπικοὶ ὅμως παρανομοῦντες τελοῦσι τὸ Πάσχα καὶ κατὰ τὴν πανσέληνον ταύτην καὶ πρὸ τῆς αὐτῆς πανσελήνου. Τὸ ἔτος 1969 π.χ. τὸ λατινικὸν Πάσχα, ὡς προελέχθη, συνέπεσε πρὸς τὸ ἰουδαϊκὸν Φάσκα, ὃ τελεῖται κατὰ τὴν πανσέληνον τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης[5469]. Τὸ δὲ ἔτος 1967 τὸ λατινικὸν Πάσχα ἔπεσε 33 ἡμέρας πρὸ τῆς πρώτης πανσελήνου μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, κατὰ τὸ Κανόνιον τῆς Ἐκκλησίας[5470]. Κατὰ δὲ τὸν τέταρτον διορισμόν, τὸ Πάσχα ἑορτάζεται τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν πρώτην πανσέληνον τὴν μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν τῆς 21ης Μαρτίου ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου (ἰ. ἀ. σ. 437). Οἱ δὲ καινοτόμοι παπικοὶ παραβαίνουσι καὶ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐντολὴν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τελοῦσι τὸ Πάσχα αὐτῶν καὶ πρὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ τετάρτου διορισμοῦ. Τὸ ἔτος π.χ. 1967 ἡ πρώτη πανσέληνος μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ἔπεσε, κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν Κανόνιον, τὴν 15ην Ἀπριλίου, ἡ δὲ πρώτη μετ' αὐτὴν Κυριακὴ τὴν 17ην Ἀπριλίου. Καὶ ὅμως, οἱ παπικοὶ ἐτέλεσαν τὸ ἑαυτῶν Πάσχα τὴν Κυριακὴν τῆς 13ης Μαρτίου[5471], ἤτοι

5464. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα», ἐκδ. Α.Δ. Ε.Ε., ἐν Ἀθήναις 1963, σ. 659.

5465. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 9.

5466. Μελετίου Πηγᾶ, Ἐπιστολὴ ΡΙΓ', «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος», τόμ. ΝΕ', 1973, IV, σ. 575.

5467. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα», ἔνθ' ἀνωτ., σ. 657.

5468. Ἔνθ' ἀνωτ., σ. 656.

5469. Ἔνθ' ἀνωτ., σ. 657.

5470. Ἔνθ' ἀνωτ., σ. 656.

5471. Αὐτόθι.

35 ἡμέρας καὶ 5 Κυριακὰς πρὸ τῆς κανονικῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα! Δηλαδή, ἡ χρονικὴ διαφορὰ ἑορτῆς τοῦ λατινικοῦ Πάσχα ἀπὸ τοῦ ὀρθοδόξου Πάσχα δὲν ἀνέρχεται μόνον τὸ πολὺ εἰς δέκα ἢ δέκα τρεῖς ἡμέρας τῆς ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Παπισμοῦ, ἀλλ' ἐκτείνεται καὶ μέχρι 35 ἡμερῶν! Ὁ πασχάλιος ὑπολογισμὸς βάσει τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τῶν παπικῶν ἀπάγει εἰς ἄτοπον, διότι, πλὴν τοῦ παραδοθέντος ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων Κανονίου, εἶναι «ἀδύνατον» «Κανόνιον ἄλλο γενέσθαι» τελειότερον[5472] (ἰ. ἀ. σ. 462).

Ἑ π τ α π λ α σ ί ω ν π α π ι κ ὴ ἀ π ο σ τ α σ ί α. Οἱ παπικοὶ διαπράττουσι «τὰς ἁμαρτίας ὡς σχοινίῳ μακρῷ»[5473]. «Τουτέστι» προσθέτουσιν ἀδιακόπως «τῷ προτέρῳ πταίσματι δεύτερα καὶ τρίτα καὶ καθεξῆς ἀσεβήματα καὶ ἀδικήματα»[5474]. Πρῶτον, τὸν ἔνατον αἰῶνα, ἐπὶ Μ. Φωτίου ἐδυσσέβησαν κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διὰ τοῦ Filioque, καταλύσαντες τὸ δόγμα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Προσέβαλλον δὲ καὶ τὸ διοικητικὸν σύστημα τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν παπικῶν ἀπαιτήσεων καὶ παρεμβάσεων εἰς περιοχὰς τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ τοῦ Μ. Φωτίου[5475]. Δεύτερον, τὸν ἑνδέκατον αἰῶνα, ἐπὶ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου, ἠσέβησαν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῶν πραχθέντων παρ' αὐτῶν κακῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῦ τελικοῦ σχίσματος τούτων ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐν ἔτει 1054, ὡς δηλοῖ ὁ αὐτὸς Κηρουλάριος διὰ σχετικῆς ἐπιστολῆς[5476]. Τρίτον, τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα, ἐπὶ Γρηγορίου Παλαμᾶ, ἐπολέμησαν τὴν ἄκτιστον θείαν Χάριν τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας καὶ θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὡς διαλαμβάνει ὁ συνοδικὸς Τόμος τοῦ ἔτους 1351[5477]. Τέταρτον, τὸν 15ον αἰῶνα, ἐπὶ Μάρκου Ἐφέσου τοῦ Εὐγενικοῦ, διὰ τῆς ψευδοσυνόδου Φερράρας - Φλωρεντίας (1448 - 1449), ἐπεχείρησαν τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸν φιλοπρωτεύοντα αἱρεσιάρχην τοῦ Παπισμοῦ Πάπαν, ὡς διακηρύσσεται διὰ τοῦ ὅρου ταύτης τῆς ψευδοσυνόδου([192]). Πέμπτον, τὸν 16ον αἰῶνα, διὰ τῆς ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Πάπα ἐν ἔτει 1582, ἀπεμακρύνθησαν καὶ χρονικῶς ἐκ τῆς ἑορτολογικῆς παραδόσεως τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἀκολούθως, ἕκτον, τὸν 19ον αἰῶνα, διὰ τῆς Α' παπικῆς Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ (1869 - 1870), ἀνεκήρυξαν τὸν αἱρεσιάρχην των Πάπαν πρῶτον καὶ ἀλάθητον ἐν τῇ οἰκουμένῃ καὶ

5472. Μελετίου Πηγᾶ, «Ἐπιστολὴ πρὸς Σίλβεστρον», Ἀθῆναι 1924, σ. 26.
5473. Ἡσ. ε' 18.
5474. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 174.
5475. Μ. Φωτίου, PG. 102, 721 - 741.
5476. Μιχαὴλ Κηρουλαρίου, Δ. Σ. Μ. τόμ. 1ος, σ. 339 - 348.
5477. Συνοδικοῦ Τόμου, 1351, Δ.Σ.Μ. τόμ. 1ος, σ. 374 - 407.

τῇ Ἐκκλησίᾳ, τιμήσαντες ἀντιθέως τὸν μέγαν ἀποστάτην τοῦτον ἄνθρωπον ὡς τὸν ἐπὶ γῆς πατέρα αὐτῶν, ἀντὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ(193). Καί, ἕβδομον, τὸν τρέχοντα 20ὸν αἰῶνα, διὰ τῆς Β΄ παπικῆς Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ, ἐκήρυξαν τὴν παναίρεσιν τοῦ σιωνιστικοῦ Οἰκουμενισμοῦ, ἥτις ἄγει εἰς τὸν Ἀντίχριστον διὰ τοῦ ψευδοπροφήτου τῶν αἱρέσεων Πάπα(194).

Ἑπτάκις ἡμάρτησεν ὁ Παπισμὸς καὶ «πάντα σχεδὸν τὰ τῆς Ἐκκλησίας» ἐκαινοτόμησεν[5478], ἀπὸ τοῦ τριαδικοῦ δόγματος μέχρι τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα καὶ τοῦ ὅλου ἑορτολογίου τῶν ἁγίων Πατέρων. Ἡ «τὰ πάντα καινοτομήσασα» παπικὴ αἵρεσις[5479] «οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ»[5480], ἀλλ᾽ «ἐκ τοῦ κόσμου τούτου» ἐστίν[5481], «ἐκ τοῦ κόσμου» τούτου λαλεῖ[5482] καὶ ὑπὲρ τοῦ κόσμου τούτου ἐργάζεται, ὃς «ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται»[5483] πρὸς ἀπώλειαν. Ὁ Παπισμὸς καινοτομῶν κοσμικοποιεῖται, συντηρεῖ τὸν κόσμον ἐν ἀμετανοήτῳ ἀποστασίᾳ καὶ κατεργάζεται ἀνατροπὴν «τοῦ παντός, μέχρι τοῦ Ἀντιχρίστου», ὡς κατάληξις τῆς παλαιοτέρας «Μοιχειανικῆς αἱρέσεως» καὶ ὡς «ἀντιχριστιανικὴ προδρομία»[5484].

γ΄) ΑΝΤΙΕΟΡΤΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΣΗΛΥΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΑΠΙΚΩΝ

Ἡ αἵρεσις τοῦ Παπισμοῦ ἐπεδίωξε τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἡμερολογιακῆς αὐτοῦ μεταρρυθμίσεως καὶ ἑορτολογικῆς καινοτομίας ἀνὰ τὴν οἰκουμένην. Ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν παπικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν προτεσταντῶν, προσέτι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν.

1. Πρὸς παπικοὺς καὶ διαμαρτυρομένους

Μετὰ τὴν κοινοποίησιν τοῦ γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου τοῦ Παπισμοῦ, «πολλοὶ τῶν Λατίνων λογίων καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῶν καθηγητῶν τῶν Παρισίων κατέκριναν αὐτὸ καὶ ἀντέστησαν κατὰ τῆς ἀποδοχῆς αὐτοῦ». «Κατ᾽ ἀρχὰς» ἐδέχθησαν τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο «μόνον αἱ ἐπαρχίαι τῆς Ἰταλίας, Ἱσπανίας καὶ Πορτογαλίας». «Βαθμηδὸν ὅμως ἐπετεύχθη ἡ εἰσαγωγὴ καὶ ἐπιβολὴ αὐτοῦ εἰς πάσας» τὰς παπικὰς ἐπαρχίας καὶ τὰ παπικὰ κράτη. «Οὕτω μετὰ δύο μῆνας ἐγένετο ἀποδεκτὸν ἐν Γαλλίᾳ, τῷ 1583 εἰς τὴν Ἑλβετίαν καὶ τὰς Κάτω Χώρας,

5478. Συμεὼν Θεσ/νίκης, PG. 155, 101.
5479. Ἐγκυκλίου Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν 1848, Μ. 40, 405.
5480. 1 Ἰωάν. γ΄ 10.
5481. Ἰωάν. η΄ 23.
5482. 1 Ἰωάν. δ΄ 5.
5483. 1 Ἰωάν. ε΄ 19.
5484. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1025.

τῷ 1586 εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ τῷ 1587 εἰς τὴν Οὐγγαρίαν» ([195]).

«Οἱ δὲ διαμαρτυρόμενοι ἠρνήθησαν καὶ αὐτοὶ κατ' ἀρχὰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου καὶ ἐξηκολούθουν ἔχοντες ἐν χρήσει τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον μέχρι τοῦ 1700». Τὸ ἔτος τοῦτο «ἐγένετο ἡ διαρρύθμισις» τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου ὑπὸ τοῦ ἐν Ἰέννῃ καθηγητοῦ τῶν μαθηματικῶν Βεϋέλλου, ἐπονομάσαντος αὐτὸ "ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον διωρθωμένον"». «Ἡ διαρρύθμισις τοῦ Βεϋέλλου συνίστατο» εἰς τὸ ὅτι «ἀπέκοψεν ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1700 11 ἡμέρας, ὁρίσας ἵνα ἡ 19η Φεβρουαρίου μετονομασθῇ 1η Μαρτίου». «Ἡ δὲ μηνολογία τοῦ Πάσχα ὥρισεν, ἵνα προσδιορίζηται ἐπὶ τῇ βάσει ἀστρονομικῶν ἐπὶ τῆς σελήνης ὑπολογισμῶν». Οἱ διαμαρτυρόμενοι ἀπεδέχθησαν βαθμηδὸν τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Βεϋέλλου καὶ τὸ εἶχον ἐν χρήσει «μέχρι τοῦ 1778». Τοῦτο «ἀπεδέξατο τῷ 1700 ἡ Γερμανία, Δανία καὶ αἱ Κάτω Χῶραι, τὸ 1701 τὰ διαμαρτυρόμενα Καντόνια τῆς Ἑλβετίας, τῷ 1752 ἡ Ἀγγλία καὶ τῷ 1753 ἡ Σουηδία». «Οἱ διαμαρτυρόμενοι, ἀκολουθοῦντες τὸ νέον τοῦτο ἡμερολόγιον, προσδιορίζοντες δὲ καὶ τὴν μηνολογίαν τοῦ Πάσχα ἐπὶ τῇ βάσει ἀστρονομικῶν ἐπὶ τῆς σελήνης ὑπολογισμῶν τοῦ Βεϋέλλου, ἑώρτασαν τοῦτο τῷ 1724 καὶ 1744 ὀκτὼ ἡμέρας ἐνωρίτερον τῶν καθολικῶν», ἤτοι τῶν παπικῶν. «Τὸ αὐτὸ ἔμελλον νὰ πράξωσι καὶ τῷ 1778». Τότε ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Φρειδερῖκος ὁ Β', «συμπαθῶς ὡς φαίνεται διακείμενος πρὸς τοὺς» παπικούς, «λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς διαφορᾶς ταύτης τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, ἐπέβαλε τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον καὶ εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους ὑπηκόους». «Διέταξεν, ἵνα καὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι ὑπήκοοι αὐτοῦ ἀποδεχθῶσι τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον καὶ οὕτω ἀπὸ τοῦ ἔτους» 1778 «ἐκράτησεν ἡ χρῆσις αὐτοῦ καὶ παρὰ τοῖς προτεστάνταις, καὶ συνεπῶς καθ' ὅλην τὴν Δύσιν» ([196]). Καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται, ὅτι ἡ ἡμερολογιακὴ μεταρρύθμισις καὶ τῶν παπικῶν καὶ τῶν προτεσταντῶν συνδέεται ἀρρήκτως πρὸς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα καὶ συνεπῶς πρὸς τὸ ἑορτολόγιον.

2. Πρὸς αἱρετικοὺς καὶ Ὀρθοδόξους τῆς Ἀνατολῆς

Ὁ ἡμερολογιακὸς καὶ ἑορτολογικὸς προσηλυτισμὸς τοῦ Πάπα ἐστράφη καὶ πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Ὁ Πάπας «πολλαχῶς διενήργησε πᾶν τὸ δυνατὸν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ» αὐτοῦ ([197]). Ἵνα «ὑποκύψωσιν εἰς τὴν παπικὴν ταύτην καινοτομίαν», οἱ «ἐν Ἑπτανήσῳ» Ὀρθόδοξοι «μεγάλας ὑπέστησαν δοκιμασίας» ὑπὸ τῶν παπικῶν. «Διότι ὁ λατινικὸς κλῆρος ἤρξατο ἀπαιτῶν παρὰ τῶν Ἑπτανησίων τὴν τέ-

λεσιν τοῦ Πάσχα καὶ τὴν τήρησιν τῶν ἑορτῶν καὶ τῶν νηστειῶν κατὰ τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, ἑπομένως συγχρόνως τοῖς Λατίνοις. Ἀρνουμένων δὲ τῶν Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας, ἤρξαντο ἔριδες καὶ δὴ καὶ αἱματηραὶ πρὸς τοὺς Λατίνους συγκρούσεις» ([198]). Οἱ «Ἕλληνες προσεπάθησαν, κατὰ τὸν δυνατὸν ἐπιδεικτικώτερον τρόπον, νὰ ἐκδηλώσωσι τὴν ἐμμονὴν αὐτῶν» εἰς τὸ πάτριον ἡμερολόγιον καὶ ἑορτολόγιον. Ἐταράσσοντο αἱ νῆσοι, οἱ δὲ «Κρῆτες ἦσαν ἕτοιμοι εἰς ἐπανάστασιν, ἐὰν ἐγίνετο ἀπόπειρα ἐπιβολῆς» τοῦ παπικοῦ ἡμερολογίου ([199]). «Συνεπείᾳ τούτων, αἱ ἐνετικαὶ ἀρχαὶ τῶν νήσων ἀπετάθησαν τῷ 1582 πρὸς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίαν τὸν Β', παρακαλοῦντες ἀφελῶς νὰ ἐπιτραπῇ τοῖς Ὀρθοδόξοις κατοίκοις αὐτῶν ἡ συμμόρφωσις πρὸς τὸ» παπικὸν «ἡμερολόγιον» ([200]). Αἱ σχετικαὶ «προτάσεις διεβιβάσθησαν ἐκ μέρους τοῦ δόγη (ἀνωτάτου ἄρχοντος) τῆς Ἑνετίας», διὰ «τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βαΰλου (προξένου) τῆς Ἑνετίας» καὶ διὰ εἰδικοῦ ἀπεσταλμένου. Δηλαδὴ ὑπὸ τοῦ «Νικολάου Δαπόντε» «ἀπεστάλη παρὰ τῷ Πατριάρχῃ» πρὸς τοῦτο ὁ «Μουρεζίνης». Ἀλλ' οὗτος ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ, καθ' ὅτι ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β', δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς Δαπόντε, ἀπέρριψε τὰς προτάσεις ([201]) καὶ ἀντέκρουσε «τὰ παίγνια τῶν ὡρολογίων τούτων» τοῦ αἱρεσιάρχου Πάπα, ὡς «παγκόσμιον σκάνδαλον»[5485].

«Τὸ 1586 ἡ σύγχυσις ἐκ τοῦ» παπικοῦ «ἡμερολογίου ἐπηυξήθη, διότι τῷ ἔτει ἐκείνῳ οἱ Λατῖνοι ἑώρτασαν τὸ Πάσχα μετὰ τῶν Ἰουδαίων». Τότε «ὁ Πάπας Ρώμης Σίξτος Ε' (1585 - 1590)» «ἠναγκάσθη» «νὰ ἐπιτρέψῃ, ὅπως ἐν Κερκύρᾳ, οὐ μόνον οἱ Ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Λατῖνοι τηρῶσι τὸ» πατροπαράδοτον «ἡμερολόγιον». Οἱ παπικοὶ ὅμως ἐπέμενον ὑπὲρ τῆς καινοτομίας των. Χάριν τούτου προσέφερον εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους «θησαυρούς», ἤτοι χρήματα καὶ ὑπέσχοντο «τιμὰς κάτω μενούσας καὶ δόξας ἀδόξους». Ἀλλὰ καὶ ἐπίεζον τούτους καὶ ἐχρησιμοποίουν βίαν[5486]. Ἡ ἐν Ἑνετίᾳ Ἑλληνικὴ Κοινότης προέτεινεν εἰς τὸν Πατριάρχην, «ὅπως ἐπιτραπῇ ἡ εἰσαγωγὴ» τοῦ παπικοῦ «ἡμερολογίου, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν πιέσεων τοῦ λατινικοῦ κλήρου». Ὁ δὲ «Πατριάρχης Ἱερεμίας Β' τῇ 6ῃ Ἰουλίου» 1588 «ἔγραψε πρὸς τὸν Γαβριὴλ Σεβῆρον», Ἀρχιεπίσκοπον Φιλαδελφείας καὶ προϊστάμενον τῆς Κοινότητος, μεμφόμενος αὐτόν, διότι, προϊστάμε-

5485. Ἱερεμίου Β', Ἐπιστολὴ πρὸς Δαπόντε Ἑνετίας, παρὰ Ν. Σάθᾳ, «Βιογραφικὸν Σχεδίασμα περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β'», ἐν Ἀθήναις 1870, σ. 28.

5486. Μελετίου Πηγᾶ, ΣΛΘ' Ἐπιστολὴ «τοῖς ἐν Λεοντοπόλει Ὀρθοδόξοις», «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος», τόμ. ΝΖ', 1975, Ι - ΙΙ, σ. 188.

νος ὢν τῆς ἐκεῖ Κοινότητος, ἀφῆκεν αὐτὴν νὰ ζητήσῃ τοιοῦτό τι, ἐνῷ καὶ πρότερον γράψας ἀρνητικὴν ἔλαβεν ἀπάντησιν» ([202]).

Ὁ προσηλυτισμὸς τοῦ Πάπα ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς. «Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὑπὸ τοῦ Πάπα Ρώμης Γρηγορίου ΙΓ΄» «οἱ Ἰησουῖται». Εἰς τὸν παπικὸν προσηλυτισμὸν «ἐχρησιμοποιήθη καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου γενομένη τροποποίησις τοῦ ἡμερολογίου» ([203]). Ὁ Πάπας τὸ 1583 «προέβη» «εἰς σχετικὰς ἐνεργείας παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις. Οὗτοι ὅμως ἔστειλαν ἐπιτροπὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ζητοῦντες τὴν γνώμην τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως» ([204]). Τὸ αὐτὸ ἔτος 1583 ἐγκατεστάθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἰησουῖται, ἔνθα ὑπῆρχε παπικὸς ἀντιπρόσωπος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1576. Ὁ δὲ Πάπας «Γρηγόριος ὁ ΙΓ΄ ἔστειλεν εἰς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίαν τὸν Β΄» «ἀποστολήν, ἐπιστολὴν καὶ δῶρα, ἵνα πείσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἕνωσιν» ὑφ᾽ ἑαυτὸν «καὶ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου» ([205]). Ἡ ἐπιτροπὴ ἀπετελεῖτο ἀπὸ «δύο Ἕλληνας, τὸν Μιχαὴλ Ἔπαρχον, υἱὸν τοῦ γνωστοῦ λογίου Κερκυραίου Ἀντωνίου Ἐπάρχου, καὶ τὸν Ἰωάννην Βοναφέα» ([206]). Τὰ δῶρα συνέκειντο, ὡς ἔγραφε τῇ 12.2.1582 ὁ ἐν Ρώμῃ πρεσβευτὴς «τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας» Λεονάρδος Δονᾶτος, εἰς «ὡραῖον ἐσταυρωμένον χρυσοῦν καὶ εἰρήνην λιθοκόλλητον ἐξόχου ὡραιότητος» ([207]), «εἶδος παπικοῦ φυλακτηρίου» ([208]). Οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐπιτροπὴν τὸ ἔτος 1582, «ἀναχωρήσαντες ἐκ Ρώμης», «μετέβησαν εἰς Ἑνετίαν καὶ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἑπομένου ἔτους (1583), ἐφωδιασμένοι μὲ γαλλικὰ διαβατήρια, ἀπῆλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν καί, παρουσιασθέντες εἰς τὸν Ἱερεμίαν, ἐξέθηκαν τὸ αἴτιον τῆς ἀποστολῆς των» ([209]).

3. Συνοδικαὶ κατακρίσεις τῆς καινοτομίας

Ἡ Σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1583. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ ἐγνώριζε τὴν ἐν λόγῳ παπικὴν καινοτομίαν ἐκ τοῦ δόγη τῆς Ἑνετίας Δαπόντε ([210]) καὶ ἐκ τοῦ διαβήματος τῶν Ἀρμενίων.

Τότε, ὡς γράφει ὁ Ἀθανάσιος Ὑψηλάντης, ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄ «συγκροτεῖται Σύνοδος Μητροπολιτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, παρόντος καὶ τοῦ Ἀλεξανδρείας Σιλβέστρου, καὶ κατεκρίθη τὸ ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ ΙΓ΄ εἰσαχθὲν καλενδάριον, καὶ οὐκ ἀπεδέχθη αὐτὸ κατὰ τὴν τῶν Λατίνων αἴτησιν» ([211]). Ὅτε οἱ «ἀνατολικοὶ Πατέρες», γράφει ὁ Μελέτιος Πηγᾶς ἐν ἔτει 1594, «Σύνοδον ἐν Κων-

σταντινουπόλει συγκροτήσαντες» τῷ 1583, κατέκριναν τὴν ἡμερολογιακὴν καινοτομίαν τοῦ Πάπα, «ἐπεδήμει» «ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ ἀοίδιμος πρῴην Ἀλεξανδρείας Σίλβεστρος, ἡμᾶς τοῦ θρόνου καταλιπὼν κυβερνήτας»[5487]. Οὕτω «τῇ 20 Νοεμβρίου 1583 ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας, παρόντος τότ' ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῦ Ἀλεξανδρείας Σιλβέστρου, συνοδικῶς διασκεψάμενος, ἀπέκρουσε τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον»(212). Ταυτοχρόνως «ὁ Πατριάρχης ἐξέδωκε συνοδικὴν ἀπόφασιν», «δι' ἧς κατεδίκαζε τὴν γενομένην μεταρρύθμισιν τοῦ ἡμερολογίου» ὑπὸ τοῦ Πάπα. Τὴν «ἐγκύκλιον ὑπέγραψαν» ἐκτὸς τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου Β', καὶ ὁ «Σίλβεστρος Ἀλεξανδρείας, Ἰωακεὶμ Ἀντιοχείας καὶ Γαβριὴλ Ἀχρίδος»(213). Ἡ συνοδικὴ καὶ ἐγκύκλιος αὕτη ἀπόφασις «ἀπέρριψε τὸ νέον ἡμερολόγιον» τῶν παπικῶν(214) καὶ τοιουτοτρόπως «ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς ἀπέκρουε» τὴν γενομένην ἡμερολογιακὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Πάπα Γρηγορίου ΙΓ' (215). Ἐν τῇ ἀποφάσει τονίζεται, ὅτι τὸ «πασχάλιον» τῆς Α' ΟἰκουμενικῆςΣυνόδου «αἰωνίως διαμένει ἄπταιστον» καὶ «κακῶς» «ἀφῃρέθησαν αἱ δέκα ἡμέραι» ὑπὸ τῶν παπικῶν[5488].

Πρὸς τοὺς Ἀρμενίους, οἵτινες «πιεζόμενοι ὑπὸ ἀπεσταλμένων τοῦ Πάπα νὰ δεχθῶσι τὸ νέον (παπικόν) ἡμερολόγιον ἐζήτουν τὴν γνώμην» «τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας»(216), ἀπήντησεν ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β' δι' ἐπιστολῆς. Δι' αὐτῆς «ἐκοινοποιεῖτο αὐτοῖς ἡ ἀπόφασις» τῆς Συνόδου τοῦ 1583 καὶ διεβεβαιοῦτο, «ὅτι ἡ Ἐκκλησία τηρεῖ μέχρι τοῦ νῦν πάντα τὰ ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου τεθεσπισμένα ἀπαρεγκλίτως»(217). Οἱ Ἀρμένιοι δὲν ἐδέχθησαν τότε τὸ παπικὸν ἡμερολόγιον. Εἰσήχθη ὅμως τοῦτο παρ' αὐτοῖς βραδύτερον, ἤτοι τὸ ἔτος 1892, τὸ δὲ «1912 ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὑφ' ὁλοκλήρου τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας»(218). Οὕτως, οἱ ἀπὸ παλαιᾶς ἐποχῆς σφάλλοντες ὡς πρὸς τὰς ἑορτὰς Ἀρμένιοι ὡλοκλήρωσαν τὴν ἑορτολογικὴν αὐτῶν ἀποστασίαν διὰ τοῦ γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου τῆς παπικῆς αἱρέσεως (ἰ. ἀ. σ. 546 - 547).

Ἐν «Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Ἀβησσυνίᾳ δραστηριώτατα εἰργάζοντο παπικοὶ ἀπεσταλμένοι, ἰδίως ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν, πρὸς ἕνωσιν τῶν μονοφυσιτῶν τῶν εἰρημένων χωρῶν μετὰ τῆς Ρώμης. Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1582 συνεκρότησαν ἐν Καΐρῳ Σύνοδον παραταθεῖσαν μέχρι Φεβρουαρίου 1583». Ὁ «κόπτης Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Ἰωάννης, συμμετασχὼν τῆς Συνόδου, παρεπείσθη εἰς ἕνωσιν μετὰ

5487. Μελετίου Πηγᾶ, Ἐπιστολὴ πρὸς Θεόδωρον Ρωσίας, «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος», τόμ. ΝΓ', 2971, IV, σ. 611.

5488. Ἀποφάσεως Συνόδου Κων/λεως 1593, παρὰ Κ. Ν. Σάθᾳ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 30 - 31.

τῆς Ρώμης, συναποδεχθεὶς καὶ τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον». Κατόπιν τούτου, «οἱ κόπται διηρέθησαν ὡς πρὸς τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, οἱ μὲν ἀποδεχόμενοι, οἱ δὲ ἀποκρούοντες αὐτό» (219). Τὸ παπικὸν ἡμερολόγιον ἀπεδείχθη ὄντως σκάνδαλον καὶ αἰτία διαιρέσεων, «ὠφελείας χάριν»[5489] τῆς παπικῆς ἀποστασίας. Διὰ τῆς ἐν λόγῳ διαιρέσεως ὁ προσηλυτισμὸς τῶν παπικῶν ἐν Αἰγύπτῳ προήχθη μέχρις ἱδρύσεως πατριάρχου «τῶν κοπτῶν καθολικῶν», δηλαδὴ παπικῶν, ἐν ἔτει 1900 (220).

Καὶ εἰς Συρίαν ἔδρασαν οἱ παπικοί. Ἐν ἔτει «1583 εἶχεν ἀποσταλεῖ ἐκ Ρώμης εἰς Συρίαν Λατῖνος Ἐπίσκοπος Σιδῶνος, κομίζων πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους προτάσεις περὶ ἀποδοχῆς τῆς ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου ΙΓ´ (1572 - 1585) γενομένης μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου, ἥτις ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὡς μέσον» προσηλυτισμοῦ. «Ἡ Ἐκκλησία Ἀντιοχείας δὲν ἠδυνήθη τότε νὰ μετάσχῃ τῶν» «ἐνεργειῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας» κατὰ τῆς παπικῆς ταύτης μεταρρυθμίσεως, «πρωτοστατοῦντος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β´ (+1595), ἀλλὰ δὲν προσεχώρησεν εἰς τὴν μεταρρύθμισιν. Ὁ Λατῖνος ὅμως Ἐπίσκοπος Σιδῶνος εἰργάσθη δραστηρίως, ὅπως ἀποκτήσῃ ὀπαδούς τινας» «μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων τῆς Συρίας» (221).

Ἕνεκα τούτων ἐξηγέρθη κατὰ τῆς παπικῆς ἐπιδρομῆς καὶ ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ὁ Μελέτιος Πηγᾶς, ὁ κατόπιν Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας (1590 - 1601). Ὁ Μελέτιος, ἐκτὸς τοῦ προφορικοῦ κηρύγματος, καὶ «δι᾽ ἐπιστολῶν αὐτοῦ ἐπεστήριζεν εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τοὺς ἁπανταχοῦ Ὀρθοδόξους», «ἀντιδρῶν οὕτω κατὰ τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ τῶν λοιπῶν προπαγανδιστῶν» (222) τῆς αἱρέσεως τοῦ Παπισμοῦ. Ὡς «Πρωτοσύγγελος τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας» Σιλβέστρου, «ὁ διαπρεπὴς» «Μελέτιος Πηγᾶς συνέταξε τὸν Ἀλεξανδρινὸν Τόμον, ἤτοι εἰδικὴν πραγματείαν περὶ τοῦ» ἡμερολογιακοῦ «ζητήματος», «ὃν ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας» Σίλβεστρον. Δι᾽ αὐτῆς «ἀπεδείκνυεν, ὅτι ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ Πάπα Ρώμης» ἡμερολογιακὴ καὶ ἑορτολογικὴ «μεταρρύθμισις προσκρούει εἰς τὰς περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα διατάξεις τῆς» «Ἐκκλησίας, εἰς τὸν Ζ´ Ἀποστολικὸν» Κανόνα, «εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς Α´ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ εἰς τὸν Α´» Κανόνα «τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ» Συνόδου. Τὸν Τόμον τοῦτον «συνέταξεν» ἐν ἔτει 1583 (223) «ἐναντίον τοῦ νέου (παπικοῦ) ἡμερολογίου» (224) καὶ «ἐπωνόμασεν "Ἀλεξανδρινόν"», «ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως» (225). «Καὶ Τόμον ἐγράψαμεν», λέγει ὁ Μελέτιος Πηγᾶς ἐν ἔτει 1594, «Ἀλεξανδρι-

5489. Ἰουδ. 16.

νὸν ἐπωνυμίαν, εἰς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως συντεθέντος Τόμου Συνοδικοῦ»[5490]. Οὕτω κατὰ τὰ ἔτη 1583 - 1584 ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀντέκρουσε καὶ ἀπέρριψε τὸ παπικὸν ἡμερολόγιον, ἢ καλενδάριον. Προσέτι ὁ «Μελέτιος Πηγᾶς ἔλαβε πρόνοιαν περὶ διαφωτίσεως καὶ τῶν Ρώσων» ἐπὶ «τοῦ ζητήματος τούτου» ([226]), καθ' ὅτι ὁ Παπισμὸς «μεγάλας ἐνεργείας κατέβαλε» «πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ νέου (παπικοῦ) ἡμερολογίου ἰδίᾳ ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ρωσίᾳ» ([227]).

Ἡ Σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1587. Ἡ παπικὴ καινοτομία ἐπὶ τοῦ ἡμερολογίου «κατεκρίθη» «καὶ τῷ 1587» ἔτει ([228]). Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο «γίνεται καὶ δευτέρα Σύνοδος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει» ([229]), «ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου, Ἀλεξανδρείας Μελετίου καὶ Ἱεροσολύμων Σωφρονίου»[5491], ἤτοι Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου Β', Τοποτηρητοῦ «Ἀλεξανδρείας Μελετίου τοῦ Πηγᾶ καὶ τοῦ» Πατριάρχου «Ἱεροσολύμων Σωφρονίου» ([230]). Αὕτη «ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συναθροισθεῖσα Ἁγία Σύνοδος» κατὰ τοῦ παπικοῦ καλενδαρίου «ἀπεβάλετο ταύτην τὴν παράβασιν μᾶλλον ἢ διόρθωσιν τοῦ Ἁγίου Πάσχα, ὡς ἐπισφαλῆ, ὡς μὴ ἀναγκαίαν, ὡς ἀντικειμένην τοῖς ἱεροῖς Κανόσι καὶ ὡς πρόξενον πολλῶν σκανδάλων εἰς πάντα τὰ χριστιανικὰ ἔθνη»[5492].

Ἡ Μεγάλη Σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1593. Πολὺς ἦτο τότε ὁ ἀντιαιρετικὸς ἀγὼν τῶν Ὀρθοδόξων πρὸς τοὺς ἐπιδραμόντας παπικούς. Οἱ δὲ παπικοὶ ἐχρησιμοποίουν εἰς τὸν ἀντορθόδοξον προσηλυτισμόν των καὶ ἀθέμιτα μέσα. Ὡς προελέχθη, εἰς Ἰονίους νήσους καὶ Ἑνετίαν οἱ Ὀρθόδοξοι ὑφίσταντο πιέσεις παρὰ «τοῦ λατινικοῦ κλήρου» ὑπὲρ τῆς παπικῆς καινοτομίας ([231]). Ἐκτὸς τῆς βίας, οἱ παπικοὶ ἔκαμον χρῆσιν καὶ ψευδῶν διαδόσεων. Ἐλέχθη «ὅτι ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Μιχαὴλ Ζ', παρῃτημένος ὤν, ὑπέγραψε λατινικὴν ὁμολογίαν πίστεως» ἐν ἔτει 1583. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἀληθές, «διότι ὁ Μιχαὴλ ἀπέθανε τῷ 1582, πρὸ τῆς μεταβάσεως τοῦ Λατίνου Ἐπισκόπου εἰς Συρίαν» ([232]). Ὑπάρχει

5490. Μελετίου Πηγᾶ, Ἐπιστολὴ πρὸς Θεόδωρον Ρωσίας, «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος», τόμ. ΝΓ', 1971, IV, σ. 611.

5491. Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, ἐν Βουκουρεστίῳ 1715, σ. 1169.

5492. Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, αὐτόθι.

καὶ φιλοπαπικὴ ἐπιστολὴ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου Β', «ἡ ὁποία δέχεται τὸ νέον (παπικόν) ἡμερολόγιον, ἀλλὰ ζητεῖ προθεσμίαν δύο ἐτῶν πρὸς εἰσαγωγὴν αὐτοῦ»([233]). Ἀλλ' «ὅμως ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δὲν εἶναι γνησία, διότι ὁ Πατριάρχης καὶ πρότερον καὶ ὕστερον ἀπεκήρυσσε τὸ» παπικὸν «ἡμερολόγιον, καθ' ὃν δὲ χρόνον παρίσταται γραφεῖσα ἡ ἐπιστολή (1584), ὁ μὲν Πατριάρχης Ἱερεμίας ἦτο ἐξόριστος, τὸν δὲ πατριαρχικὸν θρόνον κατεῖχεν ὁ Παχώμιος Β' (1584 - 1585)»([234]). Προσέτι, ὁ παπικὸς συγγραφεὺς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἀποκαλεῖ τὸν αἱρεσιάρχην Πάπαν ἀστέρα ἀγαθὸν καὶ σωτήριον πρᾶόν τε καὶ φιλάνθρωπον, ἔχοντα πολλὴν ἀγάπην καὶ πατρῴαν στοργήν, τὴν δὲ ἡμερολογιακὴν τούτου καινοτομίαν χαρακτηρίζει ὡς «θεάρεστον ἔργον»!([235]). «Τοιαῦτα τὰ τῆς ἀσεβείας ἐγχειρήματά» ἐστιν[5493].

Ἕνεκα τῆς ἀναιδοῦς ταύτης προσηλυτιστικῆς δράσεως τῶν παπικῶν καὶ τῆς ταραχῆς τῶν Ὀρθοδόξων, ἡ ἡμερολογιακὴ καινοτομία τοῦ Πάπα κατεδικάσθη ἐκ τρίτου. «Δεκαετίαν» ἀπὸ τῆς Συνόδου τοῦ 1583, ἤτοι τὸ ἔτος 1593, «συνεκλήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλη Σύνοδος»([236]). «Συγκροτεῖται Σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει», γράφει ὁ Ἀθανάσιος Ὑψηλάντης, «ἐν τῷ Ναῷ τῆς Παμμακαρίστου, κατὰ μῆνα Φεβρουάριον», παρόντων τριῶν Πατριαρχῶν, ἀντιπροσωπευομένου δὲ καὶ τοῦ τετάρτου([237]). «Ἐκτὸς τοῦ προέδρου τῆς Συνόδου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου» Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου Β', «παρήδρευσαν ἐν αὐτῇ ὁ Ἀλεξανδρείας Μελέτιος» Πηγᾶς, «ἐπέχων καὶ τὸν τόπον Ἰωακεὶμ Ζ' Ἀντιοχείας (1590 - 1593), ὁ Ἱεροσολύμων Σωφρόνιος Δ' (1579 - 1608), τεσσαράκοντα ἐν ἐνεργείᾳ Ἀρχιερεῖς καὶ ὁ πρῴην Μελενίκου Ἀναστάσιος»([238]), «μετὰ καὶ τοῦ πρέσβεως τοῦ βασιλέως τῆς Μοσχοβίας Θεοδώρου»([239]). Διασώζονται δύο μέρη Κανόνων τῆς Συνόδου. «Τὸ πρῶτον μέρος» τούτων «ὑπεγράφη τῇ 12 Φεβρουαρίου, τὸ δὲ δεύτερον κατὰ Μάϊον τοῦ 1593. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον μέρος ἀποτελεῖται ἐξ ὀκτὼ Κανόνων, τὸ δὲ δεύτερον ἐκ δώδεκα Κανόνων ἢ "κεφαλαίων"». Αὕτη «ἡ Μεγάλη Σύνοδος διεκήρυξε, πρώτιστα πάντων, τὴν ἐμμονὴν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τοῖς ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων τεθεσπισμένοις ἐναντίον τῶν καινοτομιῶν τῆς Ρώμης». Ἡ Σύνοδος ἐκύρωσε τὴν ἵδρυσιν «τοῦ Ρωσικοῦ Πατριαρχείου»([240]) καὶ «ἀπέκρουσε τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, ὡς νεωτερισμὸν ἀντιβαίνοντα εἰς Κανόνας καὶ διατάξεις τῆς Ἐκκλησίας. Κυρίως δὲ ἡ Σύνοδος, διὰ τοῦ 8 αὐτῆς Κανόνος, ἐπανέλαβε τὴν περὶ τοῦ Πάσχα διάταξιν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀποφασίσασα νὰ μείνη

5493. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1621.

αὕτη ἀσάλευτος καὶ ἀπαγορεύσασα τὸν συνεορτασμὸν τοῦ Πάσχα μετὰ Ἰουδαίων» ([241]), κατὰ τὸν Α' Κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου. Τοιουτοτρόπως ἡ παπικὴ καινοτομία τοῦ ἡμερολογίου, ἢ καλενδαρίου, ἢ ἑορτολογίου, κατεκρίθη παρὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἅμα τῇ ἐμφανίσει αὐτῆς τὸν 16ον αἰῶνα.

4. Κρίσις τῆς παπικῆς καινοτομίας

Ἡ Ὀρθοδοξία κατέκρινεν ἐκκλησιαστικῶς τὴν ἡμερολογιακὴν καὶ ἑορτολογικὴν καινοτομίαν καὶ μεταρρύθμισιν τῆς αἱρέσεως τοῦ Παπισμοῦ. Ὄχι μόνον τὸ παπικὸν πασχάλιον, ἀλλὰ καὶ τὸ λοιπὸν παπικὸν ἑορτολόγιον καὶ τὸ παπικὸν ἡμερολόγιον, ἢ καλενδάριον, ἢ καλανδάριον, ἢ καὶ καλαντάριον (ἰ. ἀ. σ. 415).

Εἰς τὸ ἑορτολόγιον περιλαμβάνεται καὶ τὸ πασχάλιον, ὡς τὸ κυριώτερον καὶ ρυθμιστικὸν μέρος τοῦ ἑορτολογίου (ἰ. ἀ. σ. 466). Διὸ τὸ ὅλον ἑορτολόγιον δηλοῦται καὶ διὰ τοῦ πασχαλίου. Λέγοντες πολλάκις πασχάλιον νοοῦμεν ἑορτολόγιον. Τὸ ἑορτολόγιον ἐρυθμίσθη χρονικῶς βάσει τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου καὶ συννοεῖται μετ' αὐτοῦ, ὄντος ἡ χρονικὴ τάξις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου. Ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον, πασχάλιον καὶ λοιπὸν ἑορτολόγιον ἀποτελοῦσι τὰ τρία στοιχεῖα τοῦ ἑορτολογίου, ἅτινα νοοῦνται καὶ ἑνιαίως, ἀναφέρονται δὲ καὶ συνωνύμως. Διὸ ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος γράφει, «καλαντάριον, ἤτοι πασχάλιον»[5494], δηλαδὴ ἑορτολόγιον.

Ζήτημα ἐκκλησιαστικόν. Ἡ ἡμερολογιακὴ μεταρρύθμισις τοῦ Πάπα καλεῖται «πέμπτον παράλογον καινοτόμημα» τούτου[5495]. Παράλογον δέ, καθ' ὅτι τὸ πασχάλιον δὲν εἶναι θέμα μόνον ἀστρονομικόν, ἀλλὰ κυρίως ἐκκλησιαστικόν. Διὸ ἐν προκειμένῳ τὸν πρῶτον λόγον καὶ «τὴν αὐθεντίαν» ἔχουσιν «οἱ τῶν θείων Πατέρων Κανόνες» «καὶ οὐχὶ οἱ ἀστρονόμοι»[5496]. Τὸ πασχάλιον εἶναι ζήτημα, ὄχι τῶν νῦν ἐπιστημόνων τῆς ὑλικῆς φύσεως, ἀλλὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Οὗτοι, καίτοι δὲν ἠγνόουν τὴν ἀστρονομίαν, καθώρισαν τὸ Πάσχα ὄχι ὡς «ἀστρολόγοι», ἀλλ' ὡς θεοφόροι Πατέρες καὶ διδάσκαλοι. Πάντοτε δέ, οὗτοι οὐκ «ἀστρολόγοι, ἀλλὰ Πατέρες εἰσὶ τῆς Ἐκκλησίας καθηγη-

5494. Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, «Τόμος Χαρᾶς», σ. 487.
5495. Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, αὐτόθι.
5496. Ἱερεμίου Β', Κ. Ν. Σάθα, «Βιογραφικὸν Σχεδίασμα περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β'», ἐν Ἀθήναις 1870, σ. 28.

ταί», καὶ ἐπὶ τῶν δογμάτων καὶ ἐπὶ τῶν παραδόσεων, ὡς ἡ τοῦ ὀρθοδόξου ἑορτολογίου[5497]. Ὁ «σύμπας τῶν ἁγίων Πατέρων χορὸς σκοπὸν ἔχει περὶ τούτου, οὐχὶ περὶ θεωρημάτων μαθηματικῶν, ἀλλὰ περὶ Χριστοῦ μαθημάτων»[5498]. «Τὸ σεβάσμιον τοίνυν Πάσχα» «παρὰ» τοῦ συγγραφέως τῶν Ἀποστολικῶν Κανόνων «θείου Κλήμεντος διετάγη καὶ παρὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου καλῶς ἐθεωρήθη (ἐξητάσθη)». Τότε «Κανόνιόν τε ἄριστον συνετέθη αὐτοῖς (παρ' αὐτῶν) αἰώνιον, ἀστρονόμων ἑκάστοτε μὴ δεόμενον, παραδεδομένον» δὲ «τῇ Ἐκκλησίᾳ»[5499]. Διὸ οἱ Ὀρθόδοξοι, πειθόμενοι «τοῖς Πατράσιν ἐκείνοις, τοῖς σοφοῖς καὶ ἁγίοις»[5500], «τὸ περὶ τοῦ Πάσχα» Κανόνιον «ἀκαταζήτητον (ἀνεξέταστον ἀστρονομικῶς) διατηροῦμεν καὶ ὅριον αἰώνιον ἔχομεν, ἄχρι τῆς ἐνδόξου τοῦ Χριστοῦ ἐλεύσεως φυλαττόμενον»[5501].

Ἀντιθέτως ἡ παπικὴ αἵρεσις, «καινοτομίαις χαίρουσα, τοῖς περὶ αὐτὴν ἀστρονόμοις ἀπερισκέπτως συνήνεσε καὶ μετέθετο τὰ καλῶς περὶ τοῦ ἱεροῦ Πάσχα» «ἀπὸ τῆς Ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Συνόδου τιη' (318) θεοφόρων Πατέρων ὁρισθέντα»[5502]. Οἱ παπικοί, ἀντὶ τῆς ἁγίας παραδόσεως τῶν Πατέρων, προετίμησαν «τὴν ἀσχολοματαιολόγον τυφλολογίαν τῆς ἀστρονομίας», δι' ἧς «αἱ πλείονες αἱρέσεις ἀνεφύησαν»[5503], καὶ ἀσχολοῦνται περὶ «τὰ παίγνια τῶν ὡρολογίων»[5504] κενοδόξως. «Οἱ ἀστρονόμοι» τοῦ Παπισμοῦ «τὰς δέκα ἡμέρας τοῦ Ὀκτωβρίου» «ἐξέβαλον», οὐχὶ λόγῳ θρησκευτικῆς ἀνάγκης, ἀλλ' «ἵνα φανῶσι μόνον, ὡς δοκεῖ (φαίνεται), τοῖς ἀνθρώποις ποιεῖν τι, δόξης κενῆς ἕνεκα»[5505]. «Εἰ γὰρ καὶ ὁ χρόνος καὶ ἡ τῶν φωστήρων κίνησις περὶ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἀνωμαλίαν τινὰ ποιεῖ, τῇ εὐσεβείᾳ γε μὴν (βεβαίως ὅμως) οὐδ' ὁπωστιοῦν (οὐδὲ εἰς τὸ ἐλάχιστον) τοῦτο λυμαίνεται»[5506]. Οἱ παπικοί, ἀφέντες τὴν ἀκρίβειαν τῆς πίστεως τῶν ἁγίων Πατέρων, προσέχουσι τῇ τῶν «ἀστρολόγων ἀκριβείᾳ» καὶ ὄντως «ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις»[5507], κατὰ τὸν ψαλμῳδόν[5508], χάριν ματαίας χρονικῆς ἀκριβείας. Διότι, παρὰ τὴν γενομένην ὑπ' αὐτῶν τοῦ «πασχαλίου διόρθωσιν», μετὰ πάροδον ἐτῶν, «γενήσεται πάλιν ἀνάγκη τοῖς ἀστρονόμοις ἀστρονομεῖν», δι' ἄλλας «ἐπιδιορθώσεις»,

5497. Μελετίου Πηγᾶ, Ἀλεξανδρινὸς Τόμος περὶ Πάσχα, ἢ «Ἐπιστολὴ πρὸς Σίλβεστρον Πατριάρχην περὶ Πασχαλίου», Ἀθῆναι 1924, σ. 21.
5498. Ἱερεμίου Β', ἔνθ' ἀνωτ., σ. 27.
5499. Ἱερεμίου Β', αὐτόθι.
5500. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 22.
5501. Ἱερεμίου Β', ἔνθ' ἀνωτ., σ. 27.
5502. Ἱερεμίου Β', ἔνθ' ἀνωτ., σ. 29.
5503. Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, «Τόμος Χαρᾶς», σ. 487.
5504. Ἱερεμίου Β', ἔνθ' ἀνωτ., σ. 28.
5505. Ἱερεμίου Β', ἔνθ' ἀνωτ., σ. 32.
5506. Ἱερεμίου Β', ἔνθ' ἀνωτ., σ. 28.
5507. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 21.
5508. Ψαλμ. 63, 7.

«ἀεὶ ἐπιδιορθώσεων ἐπ' ἄπειρον δεομένας», «εἴ γε (βεβαίως) ἐπὶ τοσοῦτον ἐκτενεῖται ὁ παρὼν» «αἰών». Τοῦτο δηλοῖ καὶ ἡ ἀφαίρεσις ὑπὸ τῶν παπικῶν τριῶν ἡμερῶν ἀνὰ ἑκατὸν ἔτη κατὰ περίοδον τεσσάρων ἑκατοντάδων[5509].

Λέγουσιν ὅμως οἱ παπικοί, ὅτι τὸ ἡμερολόγιον ἐκ «τῶν ἀδιαφόρων ἐστίν. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο μᾶλλον τοῖς Πατράσιν ἀκολουθητέον, ὅτι ἀδιάφορόν ἐστιν», ἀπαντᾷ ὁ Μελέτιος Πηγᾶς[5510]. «Τί δέ; οὐκ εὐσεβέστερον καὶ εὐλογώτερόν ἐστιν ἐν ἀδιαφόροις πράγμασι συμφέρεσθαι (ἵνα συμφωνῶμεν) τοῖς Πατράσιν» καὶ καταφρονῶμεν τὰ τῶν ἀστρονόμων; Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀδιάφορον, οὐδὲ μικρὸν τὸ «κατεπαίρεσθαι (καθυπερηφανεύεσθαι) Πατέρων» καὶ «προσταγμάτων θείων ὑπερορᾶν». «Ὅπου δὲ» «πατρῷά ἐστι καὶ ὑγιῶς ἄγαν ἔχει, πρὸς δὲ καὶ κανὼν ἐστι συμπάσης τῆς Ἐκκλησίας», ὡς ἐν προκειμένῳ, εἶναι ἀναγκαῖον ὅπως καταφρονῶμεν τὰ νεώτερα εὐφευρέματα καὶ κρατῶμεν καλῶς τὰ πατρῷα[5511].

Ἰσχυρίζονται πάλιν οἱ παπικοί, ὅτι διὰ τῆς ἡμερολογιακῆς αὐτῶν μεταρρυθμίσεως διώρθωσαν χρονικῶς τὸ Κανόνιον τοῦ Πάσχα. Ἀλλὰ «σύμπας» ὁ «τῶν ἁγίων Πατέρων χορός», λέγει ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β', «σκοπὸν ἔχει περὶ τούτου, οὐχὶ περὶ θεωρημάτων μαθηματικῶν, ἀλλὰ περὶ Χριστοῦ μαθημάτων τοῦ μὴ συνεορτάσαι τοῖς Ἰουδαίοις»[5512], δι' ὃν σκοπὸν τηροῦνται ἅπαντες οἱ διορισμοὶ τοῦ Πάσχα. Ὁ «τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Κανὼν» περὶ Πάσχα «μὴ συνεορτάζειν παρεγγυᾷ (παραγγέλλει) τοὺς ἡμετέρους τοῖς Ἰουδαίοις. Καὶ ἵνα τουτὶ φύγωσι, διορίζεται παραφυλάττεσθαι τὴν ἰσημερίαν»[5513]. Τὸ αὐτὸ ὁρίζει καὶ ὁ Ὅρος ἢ Κανόνιον τοῦ Πάσχα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Πρὸς τὸ μὴ συνεορτάζειν μετὰ τῶν Ἰουδαίων, φυλάσσονται καὶ οἱ ἕτεροι δύο διορισμοὶ τοῦ Πάσχα, ἤτοι τῆς πανσελήνου καὶ τῆς Κυριακῆς (ἰ. ἀ. σ. 419). Τὸ δὲ μετερρυθμισμένον Κανόνιον τῶν παπικῶν «συνεορτάζειν» «ἀναγκάζει ἔσθ' ὅτε (ἐνίοτε) Ἰουδαίοις», «ὅπερ ἀπηγόρευσαν οἱ Πατέρες καὶ ὁ τῶν Ἀποστόλων τῶν θείων ἕκτος Κανών». Οὕτως, ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ «ἑορτάζουσι καὶ Ἰουδαῖοι καὶ γρηγοριανὸν καλενδάριον»[5514]. Προσέτι καὶ πρὸ τῶν Ἰουδαίων ἑορτάζουσι τὸ Πάσχα οἱ παπικοί. Διότι, «κατὰ τὰ νεωτερικὰ» «κανόνια» τῶν παπικῶν, «οὐ κατορθωθήσεται» τὸ μὴ «πρὸ τοῦ ἰουδαϊκοῦ Πάσχα πασχάζειν»,

5509. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 22.
5510. Μελετίου Πηγᾶ, Ἐπιστολὴ ΡΙΣΤ', «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος», τόμ. ΝΣΤ', Ι - ΙΙ, σ. 198.
5511. Μελετίου Πηγᾶ, Ἀλεξανδρινὸς τόμος περὶ Πάσχα, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 20 - 21.
5512. Ἱερεμίου Β', ἔνθ' ἀνωτ., σ. 27.
5513. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 28.
5514. Μελετίου Πηγᾶ, Ἐπιστολὴ ΡΙΓ', «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος», τόμ. ΝΕ', 1973, IV, σ. 575.

ἢ «σὺν Ἰουδαίοις»[5515]. Δὲν διωρθώθη τὸ Κανόνιον τοῦ Πάσχα ὑπὸ τῶν παπικῶν, ἀλλὰ κατελύθη.

«Ἀλλ' ἐροῦσιν (θὰ εἴπωσιν) ἴσως» οἱ παπικοί, «ὅτι καὶ παρ' Ἰουδαίοις οὐκ ἔτι τὸ ἀκριβέστερον τηρεῖται τὰ ἀστρολογικὰ καὶ δὴ ἀδιορθώτως περιφέρεται αὐτοῖς τὰ τοῦ Πάσχα», καθ' ὅτι οὐδὲ οὗτοι διώρθωσαν ἀστρονομικῶς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Φάσκα. Ἀλλὰ «ἐν τούτῳ ἐστὶ τὸ θαῦμα», ἀπαντᾷ ὁ Μελέτιος Πηγᾶς, «ὅτι καὶ ἀδιορθώτως ἐχόντων τῶν Ἰουδαίων, ἡμεῖς, κατὰ τὸ Κανόνιον ἐκεῖνο τὸ πατερικόν, τὸ πάλαι γνωστόν, ἀπαραλλάκτως φυλλάττομεν τὴν τῶν Ἀποστόλων διαταγὴν» καὶ τὸν Ὅρον τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ Πάσχα[5516]. Οἱ δὲ μεταρρυθμισταὶ καὶ καινοτόμοι παπικοὶ «πλανῶνται» «κομπάζοντες»[5517] καὶ ἀποστατοῦσι περαιτέρω ἀπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐγγίζοντες τὸν Ἰουδαϊσμόν[5518], εἰς ὃν καὶ πίπτουσι διὰ τῆς χρονολατρείας.

Π α γ κ ό σ μ ι ο ν σ κ ά ν δ α λ ο ν. Τὸ παπικὸν ἡμερολόγιον ἀπεδείχθη «σύγχυσις» καὶ «παγκόσμιον σκάνδαλον»[5519]. Τοῦτο «σκανδάλων γίνεται αἰτία»[5520] καὶ «μυρίων κακῶν»[5521]. «Σύγχυσιν ἐν ἑαυτῷ περιέχει τὸ νέον αὐτὸ ὡρολόγιον»[5522], «ζάλην καὶ ταραχήν», «πλάνην», «αἰσχύνην Πατέρων, παίδων ἀνατροπὴν» καὶ «στάσιν»[5523] κατὰ τῶν ἱερῶν παραδόσεων τῆς Ὀρθοδοξίας. Τὸ παπικὸν τοῦτο χαλενδάριον εἶναι «νεωτερισμὸς»[5524] καὶ καινοτομία. «Πρὸ χρόνων ἱκανῶν ἡ Ρωμαϊκή, ταῖς καινοτομίαις οἰστρηλαθεῖσα, μένει οὐ μόνον ἀμεταστρεπτί, ἀλλὰ καὶ διαφόροις ἐπιδόσεσιν (δι' ἐπὶ πλέον καινοτομιῶν) αὔξουσα τὴν διάστασιν» ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας[5525]. Ἡ ἀντιχριστιανικὴ αὕτη καινοτομία ἐνεφανίσθη μετὰ παπικῆς ἀναιδείας. Διότι οἱ παπικοὶ ἐχρησιμοποίουν ὑπὲρ ταύτης καὶ κολακείαν καὶ βίαν. Οἱ Ἀρμένιοι λέγουσιν, «ὅτι ἀναγκάζονται δέχεσθαι καὶ οὗτοι» τὰ τῶν παπικῶν, γράφει ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἱερεμίας Β'[5526], ὅστις ἀπορρίπτει ταύτην τὴν βίαν. Διότι ὁ Χριστὸς «εἶπεν, ἀπελθόντες μαθητεύσατε, οὐχὶ βιάσατε, καὶ ὅστις» θέλει «ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀκολουθεῖν, καὶ ὅσα ἐν ἱεροῖς Εὐαγγελίοις συνῳδὰ τούτοις» γράφεται[5527]. Πρὸ τῆς καινοτομίας τοῦ

5515. Μελετίου Πηγᾶ, Ἀλεξανδρινὸς Τόμος περὶ Πάσχα, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 23.
5516. Μελετίου Πηγᾶ, αὐτόθι.
5517. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 22.
5518. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 19.
5519. Ἱερεμίου Β', ἔνθ' ἀνωτ., σ. 28.
5520. Ἱερεμίου Β', ἔνθ' ἀνωτ., σ. 29.
5521. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 19.
5522. Ἱερεμίου Β', ἔνθ' ἀνωτ., σ. 31.
5523. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 19.
5524. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 19.
5525. Ἱερεμίου, Β', ἔνθ' ἀνωτ., σ. 33.
5526. Ἱερεμίου Β', ἔνθ' ἀνωτ., σ. 29.
5527. Ἱερεμίου Β', ἔνθ' ἀνωτ., σ. 30.

παπικοῦ ἡμερολογίου καὶ ἐν αὐτῇ τῇ παπικῇ Ἑνετίᾳ «ἔμεινε τὰ πράγματα ἐν εἰρήνῃ» «καὶ ἡσυχίᾳ»[5528]. Ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως ὅμως ταύτης, συνεισῆλθεν ἡ ταραχὴ τῶν Χριστιανῶν πρὸς «χλεύην» τῶν «ἐθνῶν»[5529]. «Ταῦτα γὰρ τοῦ Διαβόλου τὰ δηλητήρια»[5530], «ταῦτα γὰρ τῶν ἑτεροδόξων ἐστὶ τὰ σοφὰ κακουργήματα»[5531].

Ἀντιθέτως πρὸς τὰ «νεωτερικὰ» «κανόνια» τῶν παπικῶν[5532] περὶ Πάσχα, «τὸ περὶ τὸ Πάσχα Κανόνιον, ὅπερ κρατοῦμεν οἱ Ὀρθόδοξοι, τῶν τιη΄ (318) θεοφόρων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων ἐστί, καὶ αὐτοὶ τοῦτο συνέθεντο καὶ τῇ Καθολικῇ (Ὀρθοδόξῳ) παρέδωκαν Ἐκκλησίᾳ, μετὰ τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν διατυπώσεων»[5533]. «Τὸ παρ᾽ ἡμῖν Πασχάλιον», «ὡς ἀκόλουθον τοῖς ὁρισθεῖσι τῶν ἁγίων Πατέρων, μένει ὀρθὸν» καὶ «ἄπταιστον»[5534] «καὶ θεῖον»[5535], «καὶ εἰς αἰῶνας σταθερὸν διαμενεῖ»[5536]. Τὸ δὲ λεγόμενον σφάλμα «τοῦ Κανονίου τῶν Πατέρων» ὀφείλεται, οὐχὶ εἰς τούτους, ἀλλ᾽ εἰς «τὴν φυσικὴν» «τῆς τῶν φωστήρων περιφορᾶς ἀνωμαλίαν»[5537]. «Ἀδύνατον» δὲ ἐστι «Κανόνιον ἄλλο γενέσθαι ταύτης ἄμοιρον (ἀμέτοχον) τῆς ἀνωμαλίας»[5538]. Ἀλλὰ τὸ φυσικὸν τοῦτο σφάλμα ἀποβαίνει σὺν τῷ χρόνῳ ὑπὲρ τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα. Διότι τοῦτο «σφάλμα μὲν ἐστι τοῦ τῶν Ἰουδαίων Φάσκα, ἡμᾶς δὲ μακροτέρως ἀποσχοινίζει (ἀποχωρίζει) τῆς ἰουδαϊκῆς παραλατρείας, ὅπερ ἐστὶ καὶ μόνον τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων» καὶ τῶν λοιπῶν Πατέρων «σκοπός»[5539]. «Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ κρατοῦμεν καὶ κρατύνομεν (ἐνισχυόμεθα), κατέχοντες τὰς πατρικὰς παραδόσεις, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ὡς ἱεροὺς καὶ ἀσύλους θησαυρούς»[5540]. Οὕτως οἱ τότε Ὀρθόδοξοι ἀπεστρέφοντο τὸ παπικὸν καλενδάριον ὡς παγκόσμιον ἀντιεκκλησιαστικὸν σκάνδαλον, ὁ δὲ Μελέτιος Πηγᾶς ἔγραφε πρὸς αὐτούς: «οὐκ ἀνέχεσθε» τὰ τῶν παπικῶν, «ἀλλὰ καὶ βδελύττεσθε, ὡς εἰκός (ὡς φυσικόν), καὶ ἀποστρέφεσθε, κἂν καί τινες περιάγουσι θησαυροὺς καὶ τιμὰς κάτω μενούσας, καὶ δόξας ἀδόξους ὑπισχνούμενοι (ὑποσχόμενοι) τοῖς ἀσπαζομένοις τὰ τοῦ Πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ρώ-

5528. Ἱερεμίου Β΄, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σ. 33.
5529. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σ. 19.
5530. Χρυσοστόμου, PG. 58, 600.
5531. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 207.
5532. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σ. 23.
5533. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σ. 25.
5534. Ἱερεμίου Β΄, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σ. 30 - 31.
5535. Ἱερεμίου Β΄, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σ. 32.
5536. Ἱερεμίου Β΄, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σ. 31.
5537. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σ. 27.
5538. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σ. 26.
5539. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σ. 29.
5540. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ᾽ ἀνωτ., σ. 25.

μης παραγγέλματα»[5541].

«Στήκετε θαρσαλέως». Τέλος, παραγγέλλουσιν οἱ Πατέρες: «Στήκετε θαρσαλέως καὶ ὑμεῖς, ἀδελφοί, τοῖς πατρῴοις ἤθεσι»[5542], «μηδὲν ὅλως τῶν πατρικῶν παραχαράττοντες παραδόσεων, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι πατρικαὶ εἰσι παραδόσεις· μὴ γάρ, φησί, μὴ μέταιρε (μὴ μετακίνει καὶ μὴ μετάθετε) ὅρια, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες σου. Τούτου χάριν τὴν νέαν ταύτην τῶν πασχαλίων εἰσαγωγήν, τοῦ λεγομένου γρηγοριανοῦ καλενδαρίου, οἱ τῆς Ἀνατολικῆς τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησίας εὐσεβεῖς παῖδες, οὐ παραδεχόμενοι, στοιχοῦντες δὲ μᾶλλον τῷ παρὰ τῶν τριακοσίων ὀκτὼ καὶ δέκα θεοφόρων Πατέρων Κανονίῳ, τούτου μηδόλως παρεκκλίνομεν». Προσέτι καὶ τὸν Ὅρον φυλάττοντες τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ θεοφιλεστάτων Πατέρων», ἤτοι τὸν Α' Κανόνα τῆς Συνόδου ταύτης περὶ τοῦ Πάσχα[5543]. «Δεῖ (πρέπει) γὰρ στοιχεῖν τῷ τῶν Πατέρων Κανόνι μέχρι καὶ σήμερον, Θεοῦ Χάριτι»[5544]. Στήκετε καὶ «παρακαλοῦντες τοὺς» «ὑμῶν ἄρχοντας, ὑμῖν ἐξεῖναι (ἵνα ἐπιτρέπωσιν) ἀβιάστως ταῖς τῶν κοινῶν Πατέρων» «παραδόσεσιν ἕπεσθαι. Μὴ βίᾳ ἀποσπάσθωσαν» ὑμᾶς «τῶν πατρῴων προσταγμάτων· πόρρω (μακράν) γὰρ τῆς τοῦ Σωτῆρος αὐλῆς (Ἐκκλησίας) δυναστεία (πολιτικὴ ἐξουσία). Πᾶσαν ἐχέτωσαν παρ' ὑμῶν αἱ ἐξουσίαι» «ὑποταγήν· Θεὸς δὲ μονώτατος τὰ τῆς λατρείας· μὴ οὐχὶ τοῦτο προστέταχεν ὁ Σωτήρ, ἀποδοῦναι κελεύσας τὰ καίσαρος καίσαρι καὶ Θεῷ τὰ τοῦ Θεοῦ; Μὴ τῶν Πατέρων ἐκείνων ἀναχωρῶμεν, μεθ' ὧν ἐλπίζομεν τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἀξιωθῆναι, Θεοῦ φιλανθρωπίᾳ καὶ Χάριτι»[5545].

5. Οἱ δύο κατόπιν αἰῶνες

Μετὰ τὴν καταδίκην τῆς ἡμερολογιακῆς καινοτομίας τοῦ Παπισμοῦ ὑπὸ τῆς Ὀρθοδοξίας, εἰρήνευσαν «αἱ νῆσοι»[5546], ἤτοι αἱ κατὰ τόπους Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι[5547], ὡς πρὸς τὸ στοιχεῖον τοῦ χρόνου τοῦ

5541. Μελετίου Πηγᾶ, Ἐπιστολὴ ΣΛΘ', «τοῖς ἐν Λεοντοπόλει Ὀρθοδόξοις», «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος», τόμ. ΝΖ', 1975, Ι - ΙΙ, σ. 188.

5542. Μελετίου Πηγᾶ, Ἐπιστολὴ ΡΙΣΤ', «τοῖς κατὰ τὴν Δύσιν πᾶσαν Ὀρθοδόξοις Χριστιανοῖς...», ἔνθ' ἀνωτ., τόμ. ΝΣΤ', Ι - ΙΙ, σ. 198.

5543. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 197.

5544. Η' Κανόνος ἐν Κων/πόλει Συνόδου τοῦ 1593, Κ. Ν. Σάθα, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 92.

5545. Μελετίου Πηγᾶ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 198.

5546. Ἰεζεκ. λθ' 6.

5547. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 608.

ἡμερολογίου, τοῦ πασχαλίου καὶ γενικῶς τοῦ ἑορτολογίου. Ἐν τῇ λειτουργικῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας ἐκράτησαν οἱ Κανόνες καὶ αἱ παραδόσεις τῶν ἁγίων Πατέρων.

Συνεχεῖς ἐκκλησιαστικαὶ καταδίκαι. Παρὰ τοῦτο, δὲν ἐξέλιπον οἱ πειρασμοὶ ἐκ τοῦ ἑορτολογικοῦ σκανδάλου τῆς παπικῆς αἱρέσεως. Διὸ οἱ Ὀρθόδοξοι ποιμένες ἐπανήρχοντο ἐπὶ τοῦ θέματος, διασφαλίζοντες τὰ λογικὰ ποίμνια τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοὺς λύκους τῆς ζοφώδους ἀποστασίας τῆς Ἑσπερίας. Οἱ «Ἕλληνες Ἱεράρχαι ἐπανειλημμένως συνίστων τοῖς Ὀρθοδόξοις τὴν ἀποφυγὴν καὶ τοῦ νέου τούτου ὅπλου τῆς λατινικῆς προπαγάνδας, ὡς Κύριλλος ὁ Λούκαρις, Παρθένιος ὁ Α΄, Παΐσιος ὁ Β΄, Κύριλλος ὁ Ε΄, Γρηγόριος ὁ ΣΤ΄ καὶ Ἄνθιμος ὁ ΣΤ΄. Ἀλλὰ καὶ οἱ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν Πατριάρχαι τὴν αὐτὴν ἐπεδείξαντο ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ μέριμναν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ἐν Συρίᾳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Κύπρῳ ἔτι ἐξεδόθησαν πρός τε τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαὸν πατριαρχικαὶ καὶ ποιμαντορικαὶ ἐγκύκλιοι». Διὰ τῶν ἐγκυκλίων τούτων, «ἐτονίζετο ἡ χροιὰ καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἡμερολογιακῆς ταύτης μεταρρυθμίσεως, καὶ συνεδέετο αὕτη πρὸς τὴν λοιπὴν γνωστὴν σειρὰν τῶν διαφόρων καινοτομιῶν» τοῦ Παπισμοῦ ([242]).

Ἡ προάσπισις τῶν Ὀρθοδόξων ἀπὸ τοῦ Παπισμοῦ ἦτο ἐπίμονος καὶ σπουδαία. Σύνοδος π.χ. Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1722 ἐπὶ Ἱερεμίου Γ΄ προτρέπει τοὺς Χριστιανούς, «μὴ ἐξαπατᾶσθαι ῥαδίως, μηδὲ ἀνοίγειν τὰ ὦτα ταῖς τῶν Λατίνων κενοφωνίαις»[5548], οἵτινες, «κατὰ πάντα καινοτομοῦντες», «ὄχι μόνον τὰ δόγματα τῆς εὐσεβοῦς πίστεως, ἀλλὰ καὶ τὰς παραδόσεις καὶ τάξεις τῆς Ἐκκλησίας ἀνέτρεψαν καὶ διέφθειραν»[5549]. Ἑτέρα δὲ Σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1838 ἐπὶ Γρηγορίου ΣΤ΄ προτρέπει τοὺς Ὀρθοδόξους, ὅπως μὴ ἀπατῶνται «ἀπὸ τὰ σοφίσματα καὶ καινοφωνίας τῶν ψυχοφθόρων τούτων αἱρετικῶν», ἤτοι τῶν παπικῶν, «οἵτινες, ἀκολουθοῦντες σοφιστικαῖς κακοτεχνίαις καὶ παραλελογισμέναις διδασκαλίαις, ἐκτρεπόμενοι εἰς βεβήλους καινοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις ψευδωνύμων γνώσεων, ἠστόχησαν κατὰ τὸν Παῦλον περὶ τὴν πίστιν καὶ ἀγωνίζονται ὅλαις δυνάμεσι καὶ ἑτέρους συνεφελκύσαι εἰς τὸ ἴδιον βάραθρον καὶ προσηλύτους ποιῆσαι ὑμᾶς τῆς μεταιόφρονος καὶ σατανικῆς τούτων αἱρέσεως» τοῦ Παπισμοῦ[5550]. «Ἡμεῖς δέ», λέγει πάλιν ἡ αὐτὴ Σύνοδος, «Ὀρθόδοξοι ὄντες, ὀρθοδόξως πιστεύομεν καὶ ἀραρότως (ἀσφαλῶς) κατέχομεν, ὅσα ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπεκάλυψε καὶ οἱ Ἀπόστολοι παρέδω-

5548. Συνόδου Κων/λεως 1722, Μ. 37, 129.

5549. Συνόδου Κων/λεως 1722, Μ. 37, 203.

καν καὶ αἱ Οἰκουμενικαὶ Ἅγιαι ἑπτὰ Σύνοδοι ἐκύρωσαν»[5551].

Κατὰ τὸν παρελθόντα 19ον αἰῶνα, ἐπισημοτέρα καταδίκη τῶν νεωτερισμῶν καὶ καινοτομιῶν τοῦ Παπισμοῦ ἐγένετο διὰ τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ ἔτους 1848 τῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς Συνόδων. Διὰ ταύτης κατακρίνεται ἡ κακοδοξία τοῦ Filioque καὶ τὰ «μυρία ὅσα ἄλλα ὁ δαίμων τοῦ νεωτερισμοῦ ὑπηγόρευσεν εἰς τοὺς τὰ πάντα τολμήσαντας σχολαστικοὺς τοῦ μεσαίωνος καὶ εἰς τοὺς τότε τὰ πάντα διὰ τὴν φιλαρχίαν θαρρήσαντας ἐπισκόπους τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης»[5552], μέχρι καὶ τῆς ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως. Οἱ παπικοὶ ἐτόλμησαν «ἀλλοίωσιν» καὶ τῶν ὀρθοδόξων «δογμάτων», ἀλλὰ «καὶ λειτουργιῶν καὶ λοιπῶν ἱερουργιῶν»[5553]. Διὸ «κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας», παραγγέλλουσιν οἱ Ὀρθόδοξοι Ἱεράρχαι, «ἣν παρελάβομεν ἄδολον παρὰ» τῶν ἁγίων Πατέρων, «ἀποστρεφόμενοι πάντα νεωτερισμόν, ὡς ὑπαγόρευμα τοῦ Διαβόλου. Ὁ δεχόμενος νεωτερισμὸν κατελέγχει» ἀσεβῶς «ἐλλιπῆ τὴν κεκηρυγμένην ὀρθόδοξον πίστιν. Ἀλλ' αὕτη πεπληρωμένη ἤδη ἐσφράγισται, μὴ ἐπιδεχομένη μήτε μείωσιν, μήτε αὔξησιν, μήτε ἀλλοίωσιν ἡντιναοῦν (οἱανδήποτε), καὶ ὁ τολμῶν ἢ πρᾶξαι ἢ συμβουλεῦσαι ἢ διανοηθῆναι τοῦτο, ἤδη ἠρνήθη τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, ἤδη ἑκουσίως καθυπεβλήθη εἰς τὸ αἰώνιον ἀνάθεμα»[5554]. «Διὸ καὶ βέβαιοί ἐσμεν, ὅτι, ὡς μέχρι σήμερον, οὕτω καὶ εἰς τὸ ἑξῆς οἱ Ὀρθόδοξοι οὐκ ἀπατηθήσονται»[5555] παρὰ τῶν παπικῶν ἐν παντί, συνεπῶς καὶ ἐν τῇ ἑορτολογικῇ τάξει τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπεκηρύχθησαν προσέτι αἱ παπικαὶ καινοτομίαι καὶ διὰ τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ ἔτους 1895 τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθίμου Ζ' (1895 - 1896) καὶ τῆς περὶ αὐτὸν Συνόδου. Ἐν αὐτῇ τονίζεται, ὅτι «ὁ πονηρὸς διέσπασεν ἀπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔθνη ὁλόκληρα τῆς Δύσεως, ἐμφυσήσας τοῖς ἐπισκόποις τῆς Ρώμης φρονήματα ὑπερφιάλου ἀλαζονείας, ποικίλας γεννησάσης καινοτομίας, ἀθέσμους καὶ ἀντιευαγγελικάς»[5556]. Τοιουτοτρόπως, «ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἀπὸ τοῦ δεκάτου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ποικίλας καὶ ξένας καὶ αἱρετικὰς διδασκαλίας καὶ καινοτομίας παρεισήγαγεν ἐν ἑαυτῇ διὰ τοῦ Παπισμοῦ, καὶ οὕτως ἀπεσχίσθη καὶ ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τῆς ἀληθινῆς καὶ Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησί-

5550. Συνόδου Κων/λεως 1838, Μ. 40, 275.

5551. Συνόδου Κων/λεως 1838, Μ. 40, 273.

5552. Ἐγκυκλίου Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν τοῦ 1848, Μ. 40, 387.

5553. Ἐγκυκλίου τῆς αὐτῆς, Μ. 40, 407.

5554. Ἐγκυκλίου τῆς αὐτῆς, Μ. 40, 411.

5555. Ἐγκυκλίου τῆς αὐτῆς, Μ. 40, 389.

5556. Ἐγκυκλίου Κων/λεως Ἀνθίμου τοῦ 1895, Ε. Ε. Ι., τόμ. Α', σ. 446.

ας»[5557]. «Ἡ δὲ νῦν Ρωμαϊκὴ ἐστιν Ἐκκλησία τῶν καινοτομιῶν, τῆς νοθεύσεως τῶν συγγραμμάτων τῶν ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων καὶ τῆς παρερμηνείας τῆς τε Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν Ὅρων τῶν ἁγίων Συνόδων. Διὸ εὐλόγως καὶ δικαίως ἀπεκηρύχθη καὶ ἀποκηρύσσεται, ἐφ' ὅσον ἂν ἐμμένῃ (θὰ ἐμμένῃ) ἐν τῇ πλάνῃ αὐτῆς. "Κρείσσων" γὰρ "ἐπαινετὸς πόλεμος", λέγει ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, "εἰρήνης χωριζούσης Θεοῦ"[5558]»[5559]. Καὶ «οὐ μόνον δυστροπεῖ πρὸς ἐπάνοδον εἰς τοὺς Κανόνας καὶ τοὺς Ὅρους τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀλλὰ καὶ ἐν φθίνοντι δεκάτῳ ἐνάτῳ αἰῶνι, εὐρύνουσα τὸ ὑφιστάμενον χάσμα» ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, «ἐπισήμως ἀνεκήρυξε καὶ ἀλάθητον» τὸν Πάπαν[5560]. Συνεπῶς ἀλάθητοι πιστεύονται παρὰ τῶν παπικῶν καὶ πᾶσαι αἱ κακοδοξίαι καὶ καινοτομίαι τοῦ Παπισμοῦ, ἀπὸ τοῦ Filioque μέχρι καὶ τῆς ἑορτολογικῆς αὐτοῦ καινοτομίας. Λοιπόν, «προσέχωμεν πάντες», καταλήγει ἡ Ἐγκύκλιος, «ἀπὸ τῶν ψευδοαποστόλων» παπικῶν, οἵτινες «τὰ πάντα θεμιτὰ ἡγούμενοι (νομίζοντες) καὶ ἐπιτρέποντες»[5561], πάντοτε ἐργάζονται πρὸς ἅλωσιν τῶν Ὀρθοδόξων.

Ἔντασις παπικοῦ προσηλυτισμοῦ. Παρὰ τὰ ἀνωτέρω, οἱ παπικοὶ ἐπέμειναν μετὰ φανατισμοῦ εἰς τὸν προσηλυτισμὸν τῶν Ὀρθοδόξων, ἀλλὰ δι' ἄλλης ὁδοῦ, ἤτοι τῶν συλλόγων. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑφίστατο ὁ «Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος». Ἐν τῷ κανονισμῷ τούτου ὑπῆρχε καὶ ἄρθρον «τὸ ἀπαγορεῦον τὰς πολιτικὸν καὶ θρησκευτικὸν χαρακτῆρα φερούσας διαλέξεις» ([243]), ὅπερ ἐστὶ μασονικόν ([244]). Κατὰ παράβασιν ὅμως τοῦ μασονικοῦ τούτου ἄρθρου, εἰς τὸν Σύλλογον τοῦτον «τῇ 7ῃ Ἰουνίου 1893» ἐγένετο διάλεξις «περὶ ἡμερολογίου». Αἱ δὲ συζητήσεις τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῆς ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως ηὐξήθησαν σὺν τῷ χρόνῳ τοσοῦτον, ὥστε «ὁ Πατριάρχης Ἄνθιμος ὁ Ζ'» (1895 - 1896) ἀπηγόρευσε ταύτας ([245]). Τὸ ἔτος 1894 ὁ παπικὸς καρδινάλιος Π. Τοντίνι, μέλος ὢν «τῆς Ἀκαδημίας τῆς Βολωνίας», εἰς Κωνσταντινούπολιν, «δι' ἐπανειλημμένων ἀγορεύσεων, γενομένων ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου», ὑπεστήριζε τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. Τὸ ἑπόμενον ἔτος 1895 μετέβη πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἰς Ρωσίαν. Ἀλλὰ «ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Ρωσίας» ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀρνητικὴ ἀπάντησις. Ἐπανελθὼν τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκ Ρωσίας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἠγόρευε πάλιν εἰς τὸν «Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον», προπαγανδίζων τὴν παπικὴν ἡμερολογιακὴν

5557. Ἐγκυκλίου τῆς αὐτῆς, σ. 458.
5558. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 91, 905.
5559. Ἐγκυκλίου τῆς αὐτῆς, σ. 455.
5560. Ἐγκυκλίου τῆς αὐτῆς, σ. 454.
5561. Ἐγκυκλίου τῆς αὐτῆς, σ. 458.

μεταρρύθμισιν(246). Διὰ τῶν προσηλυτιστικῶν τούτων ἀγορεύσεων, ἐξετέθησαν αἱ ἐν προκειμένῳ νέαι θέσεις τοῦ Παπισμοῦ. Δηλαδή, «ὅτι ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ νῦν ἐν χρήσει ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτοῦ δι' ἑτέρου ἀκριβεστέρου ἐπιβάλλεται μὲν ὑπὸ λόγων ἐπιστημονικῶν καὶ διεθνῶν, οὐδαμῶς δὲ παρεμποδίζεται ὑπὸ λόγων θρησκευτικῶν. Ὡς ἀκριβέστερον δὲ ἡμερολόγιον ὑπέδειξε τὸ παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Ἑσπερίας ἐν χρήσει γρηγοριανόν». Ἐσυκοφάντει δὲ ὁ παπικὸς Τοντίνι τοὺς Ὀρθοδόξους, ὅτι θεωροῦν τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον ὡς «τὸ μόνον ἀληθὲς καὶ ἀκριβὲς» καὶ ὡς ζήτημα «καθαρῶς θρησκευτικόν»(247). Οὕτως ὁ Παπισμός, συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ Μασονισμοῦ, θέτει τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα ἀναλόγως. Διαχωρίζει τοῦτο ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας αὐθαιρέτως, τὸ χαρακτηρίζει ἀναληθῶς μόνον ὡς ἐπιστημονικὸν καὶ καταλήγει ἀντιφατικῶς εἰς τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον τῆς καινοτομίας τῆς αἱρέσεως τοῦ Παπισμοῦ. Ὅ,τι δὲν ἐπέτυχεν ὁ Παπισμὸς διὰ θρησκευτικῆς ὁδοῦ, ἐπιχειρεῖ πλέον ὅπως τὸ κατορθώσῃ μέσῳ τῆς μασονικῆς ἐπιστημονολογίας.

Εἰς τὸν ἐπὶ μασονικοῦ ἐδάφους ἐπιστημονολογοῦντα παπικὸν προπαγανδιστὴν ἐδόθη ἀπάντησις διὰ τοῦ ἐπισήμου περιοδικοῦ Δελτίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια». Εἰς τὸ σχετικὸν ἄρθρον ἀναγράφεται, ὅτι «ἡ ἐμφάνισις καὶ τοῦ ζητήματος τοῦ ἡμερολογίου, καθ' ὃν ἀκριβῶς χρόνον ἡ παλαιὰ Ρώμη ἐντείνει τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐνεργείας της ἐπὶ θρησκευτικοῦ ἐδάφους, εἶναι προϊὸν οὐχὶ τυχαίας συμπτώσεως, ἀλλὰ συνδεδυασμένη καὶ εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τείνουσα ἀνέλιξις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σχεδίου» ἁλώσεως τῆς Ὀρθοδοξίας(248). Οἱ Ὀρθόδοξοι «γινώσκουσιν, ὅτι τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον» «περιέχει ἐλαφρὰς τινὰς ἀνακριβείας», αἵτινες γίνονται «μετὰ πάροδον πολλοῦ χρόνου πρόδηλοι καὶ ἐπαισθηταί». Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἀντικατασταθῇ τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον διὰ τοῦ γρηγοριανοῦ, καθ' ὅτι «τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον δὲν ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀδιαφιλονεικήτους ἀποδείξεις μαθηματικῆς ἀκριβείας», ἡ δὲ «ἐπιστήμη δὲν εἶπεν εἰσέτι τὴν τελευταίαν λέξιν της ἐπὶ τοῦ ἀπασχολοῦντος ἡμᾶς ἀντικειμένου». Τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον δὲν εἶναι μόνον ἐπιστημονικὸν θέμα ἢ μόνον θρησκευτικόν, ἀλλὰ ἀμέσως μὲν ἔχει ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα, ἐμμέσως δὲ καὶ θρησκευτικόν. «Ὅτι δὲ τὸ ἡμερολόγιον ἔχει ἔμμεσον σχέσιν μὲ τὴν θρησκείαν καὶ ἀρκετὰ στενὴν μάλιστα, ἐξάγεται, οὐχὶ μόνον ἐκ τοῦ ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἡ μεγίστη τῶν χριστιανικῶν ἑορτῶν, τὸ Πάσχα, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ἐξ αὐτοῦ ρυθμιζόμεναι, οὐχὶ μόνον ἐκ» «Συνόδων καὶ Κανόνων τῆς Ἐκκλησίας», ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἀπορριπτικῆς στάσεως τῶν Ὀρθοδόξων ἐπὶ τῆς ἡμερολογιακῆς μεταρρυ-

θμίσεως ([249]). Προσέτι, τυχὸν μεταβολὴ τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου θὰ ἐπιφέρῃ εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους σύγχυσιν, ταραχὴν καὶ διαιρέσεις, πρὸς ὄφελος τῶν ξένων προσηλυτιστικῶν ἐνεργειῶν, καὶ δὴ τῶν παπικῶν. Διὸ καὶ εἰς τὸ παρελθὸν τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον παρέμεινεν ἄθικτον, καίτοι ἦτο γνωστὴ ἡ ἀτέλεια αὐτοῦ ([250]). Καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται τὸ γνωστόν, ὅτι ὁ διαχωρισμὸς τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου λατρείας καὶ τοῦ ἑορτολογίου εἶναι ἀδύνατος, καθ' ὅτι συνεδέθη μετὰ τούτων ἀρρήκτως. Τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον ἢ καλενδάριον εἶναι ἡ ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι χρονικὴ τάξις τῶν ἑορτῶν τῆς «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»[5562] θείας λατρείας τῆς Ὀρθοδοξίας (ἰ. ἀ. σ. 486). Τέλος, ὁ παπικὸς Τοντίνι ἀπεδείχθη ὑποκρινόμενος ὁμιλῶν περὶ ἐπιστημονικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἡμερολογίου, καθ' ὅτι ἀργότερον, ἐν ἔτει 1905, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ὑπεστήριξε τὸ ἀντίθετον!

Τελικὴ κρίσις. Ἐν ἔτει 1902 ἀνεκινήθη πάλιν τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα. «Τοῦτο ἐγένετο ὑπὸ» «τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακεὶμ τοῦ Γ'» ([251]). Οὗτος «ἐξαπέλυσεν ἐν ἔτει 1902» Ἐγκύκλιον «"τοῖς μακαριωτάτοις καὶ ἁγιωτάτοις Πατριάρχαις Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων καὶ ταῖς ἁγιωτάταις ἐν Χριστῷ ἀδελφαῖς αὐτοκεφάλοις Ἐκκλησίαις ταῖς ἐν Κύπρῳ, Ρωσίᾳ, Ἑλλάδι, Ρουμανίᾳ, Σερβίᾳ καὶ Μαυροβουνίῳ"» ([252]). «Ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ ταύτῃ, πλὴν ἄλλων τινῶν ζητημάτων, ἐζητήθη ἡ γνώμη τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος, καὶ παρεκλήθησαν ν' ἀποφανθῶσιν ἐπισήμως περὶ τοῦ δυνατοῦ ἢ μὴ τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ τοῦ ἀκριβεστέρου καθορισμοῦ τοῦ κρατοῦντος ἐν ταῖς Ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις ἡμερολογίου» ([253]). «Οὐχ ἧττονος προσοχῆς ἄξια λογιζόμεθα», ἐγράφετο εἰς τὴν Ἐγκύκλιον, «καὶ τὰ περὶ κοινοῦ ἡμερολογίου ἀφ' ἱκανοῦ χρόνου λεγόμενά τε καὶ γραφόμενα», καὶ «ἰδίᾳ τὰ προτεινόμενα συστήματα μεταρρυθμίσεως τοῦ ἀπ' αἰώνων κρατοῦντος ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, ἢ ἀποδοχῆς τοῦ γρηγοριανοῦ». Καὶ συνιστᾶτο ἐν προκειμένῳ ἡ ἀνταλλαγὴ ἀνακοινώσεων μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, «ἵνα καὶ περὶ τούτου διαμορφωθῇ κοινὸν ἐν αὐταῖς φρόνημα, μία δὲ γνώμη καὶ ἀπόφασις τῆς καθόλου Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας» ([254]). Ἡ ἀνακίνησις τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος διὰ τῆς ἐν λόγῳ Ἐγκυκλίου εἶναι περίεργος, κατόπιν τῶν τοσούτων σχετικῶν ἀποφάσεων τῆς Ὀρθοδοξίας ἐπ' αὐτοῦ. Διότι, ὄντως, δι' αὐτῆς «ἀμφίβολα γέγονε τὰ ἀναντίρρητα», ὡς λέγει ὁ Μ. Βασίλειος[5563].

Προφανῶς, ἡ στάσις αὕτη τῆς ἀνωτέρω Ἐγκυκλίου ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν σφοδρὰν καὶ δολίαν προπαγάνδαν τῶν αἱρετικῶν ἐπὶ τοῦ

5562. Ἰωάν. δ' 23. 5563. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 197.

θέματος, ἕνεκα τῆς ὁποίας προεκλήθησαν μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων διχογνωμίαι([255]). Ὁ ἀναφερθεὶς παπικὸς Τοντίνι συνέχιζεν ἐπὶ ἔτη τὸν παπικὸν προσηλυτισμὸν καὶ ἐκίνει «πάντα λίθον ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἀνατολῇ μετὰ φανατισμοῦ» «ὑπὲρ ἀποδοχῆς τῆς μεταρρυθμίσεως» τοῦ παπικοῦ ἡμερολογίου. Οὗτος «ὑπεστήριξε πάσῃ δυνάμει, ὅτι ἡ ὑπὲρ τῆς μεταρρυθμίσεως προπαγάνδα αὐτοῦ ὡς μόνα ἐλατήρια καὶ δικαιολογίαν ἔχει τὰ ἐπιστημονικὰ συμφέροντα τῆς μεμορφωμένης ἀνθρωπότητος, στερεῖται δὲ παντάπασι πάσης δογματικῆς χροιᾶς, μηδαμῶς θίγουσα τὰς παλαιὰς μεταξὺ τῆς Δυτικῆς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας δογματικὰς ἔριδας καὶ διαφοράς». «Ἀλλ' ὅμως ταχέως» ὁ παπικὸς «οὗτος ἐφωράθη ὑποκρινόμενος ἐν τοῖς ἰσχυρισμοῖς αὐτοῦ». Διότι «ἐν τῷ "Bessarione" (Βησσαρίων) τῷ 1905 ἐδημοσίευσε μελέτην ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν, "Les titres exprimant directement la divine Maternité de Marie dans le Théotocarion du Patriarcat de Constantinople" (Ὀνομασίαι ἐκφράζουσαι ἀμέσως τὴν θείαν μητρότητα τῆς Μαρίας ἐν τῷ Θεοτοκαρίῳ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως), ἐν ᾗ θεωρήσας πρόσφορον νὰ ἀναμίξῃ καὶ τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα, ἀπεφάνθη, ὅτι τοῦτο ἐνέχει ἐ κ κ λ η σ ι α σ τ ι κ ὴ ν κ α ὶ θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ὴ ν σ π ο υ δ α ι ό τ η τ α καὶ εἶναι μάλιστα ἓ ν τ ῶ ν θ ε μ ε λ ι ω δ ῶ ν κ α ὶ ο ὐ σ ι ω δ ε σ τ ά τ ω ν ζ η τ η μ ά τ ω ν, ἕ ν ε κ α τ ῶ ν ὁ π ο ί ω ν ὑ φ ί σ τ α τ α ι ἡ μ ε τ α ξ ὺ τ ῶ ν Ἐ κ κ λ η σ ι ῶ ν δ ι α ί ρ ε σ ι ς. Ἡ δὲ οὐσία τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ζητήματος τούτου ἔγκειται ἐν τῇ ἀποδοχῇ ἢ μὴ "τ ῆ ς μ ι ᾶ ς π η γ ῆ ς τ ῆ ς ἐ κ κ λ η σ ι α σ τ ι κ ῆ ς δ ι κ α ι ο δ ο σ ί α ς", ἄλλαις λέξεσιν ἐν τῇ ἀποδοχῇ ἢ ἀποκρούσει τοῦ παπικοῦ πρωτείου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ»([256]). Δηλαδή, ἡ ἀποδοχὴ τοῦ παπικοῦ ἡμερολογίου σημαίνει θρησκευτικῶς ἀναγνώρισιν, ἀποδοχὴν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὸν αἱρεσιάρχην Πάπαν, ἡ δὲ ἄρνησις τῆς παπικῆς ταύτης καινοτομίας δηλοῖ ἀπόκρουσιν τοῦ αἱρεσιάρχου.

Εἰς τὴν Ἐγκύκλιον τοῦ Ἰωακεὶμ Γ' αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἀπήντησαν ἐντὸς ἔτους, «ἐξαιρέσει τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Κύπρου»([257]). Ὡς ἀνεμένετο «πᾶσαι» αἱ «ἀπαντήσασαι Ἐκκλησίαι» «ἠρνήθησαν τὸ δυνατὸν ἢ ἐπίκαιρον τῆς μεταρρυθμίσεως, διὰ διαφόρους ἑκάστη λόγους». «Καὶ ἡ μὲν Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων ἐβάσισε τὴν ἄρνησιν αὐτῆς ἐπὶ λόγων βλάβης τῆς Ὀρθοδοξίας διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως, διὰ τὴν ἐν Ἀνατολῇ δρῶσαν μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων λατινικὴν προπαγάνδαν», ἤτοι ἐβάσισε τὴν ἄρνησιν ἐπὶ «καθαρῶς δογματικῶν λόγων». «Οἱ δὲ λόγοι τῆς ἀρνήσεως τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι, τὸ πρὸς τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην ἀνέτοιμον τοῦ ἁπλουστέρου λαοῦ

καὶ ὁ φόβος ταραχῶν καὶ διαιρέσεων καὶ οὐνίας», ἤτοι τῶν «Ἐκκλησιῶν Ἑλλάδος, Μαυροβουνίου καὶ Ρωσίας», καὶ «ἡ ὑπὸ τῶν αἰώνων καὶ τῶν ἱερῶν Κανόνων καθιερωθεῖσα ἀρχαιότης τοῦ ὀρθοδόξου πασχαλίου», ἤτοι τῶν Ἐκκλησιῶν «Ρουμανίας καὶ Σερβίας». Κατόπιν τῶν ἀρνητικῶν τούτων ἀπαντήσεων, ἡ «Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ἀπεφάνθη» «κατὰ πάσης οἱασδήποτε ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως». Κατὰ τὸν Ρῶσον «Σοκολώφ», αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, «οὐ μόνον κατὰ τοῦ γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου ἀπεφάνθησαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ παντὸς οὐδετέρου, ἢ ἐν γένει διωρθωμένου ἡμερολογίου» ([258]).

Ἡ τελικὴ ἀπόρριψις τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου ἐγένετο διὰ τῆς πατριαρχικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τοῦ ἔτους 1904. Διὰ τῆς Ἐγκυκλίου κηρύσσεται, ὅτι «αἰδέσιμον (σεβάσμιον) εἶναι καὶ ἔμπεδον (ἀκλόνητον) τὸ ἀπὸ αἰώνων μὲν ἤδη καθωρισμένον, κεκυρωμένον δὲ τῇ διηνεκεῖ τῆς Ἐκκλησίας πράξει πασχάλιον». Τὸ δὲ «ὑπερπηδῆσαι» κατὰ «13 ἡμέρας» «τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον καὶ τὸ ἑορτολόγιον ἡμῶν», ὃ παραφυλάσσομεν «ἀμετακίνητον», «ὑπ' οὐδενὸς» ἐπιβάλλεται «λόγου, οὔτε ἐκκλησιαστικοῦ, οὔτε ἐπιστημονικοῦ». «Ἀλλὰ καὶ τὸ μεταρρυθμίσαι τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον» «πρόωρον, τό γε νῦν, καὶ ὅλως περιττὸν ἡγούμεθα (θεωροῦμεν)· ἡμεῖς τε γὰρ οὐδαμῶς ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως ὑποχρεούμεθα μεταλλάττειν ἡμερολόγιον» ([259]). Δηλαδή, «ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως» κατεκρίθη, ὄχι μόνον τὸ παπικὸν πασχάλιον ἢ ἑορτολόγιον, ἀλλὰ καὶ τὸ παπικὸν ἡμερολόγιον. Ὡς ἑνιαίως θεωροῦνται ἐκκλησιαστικῶς καὶ τὸ πασχάλιον καὶ τὸ ὅλον ἑορτολόγιον καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον, οὕτως ἑνιαίως καὶ κατεκρίθη ἡ ἡμερολογιακὴ μεταρρύθμισις τοῦ καινοτόμου Παπισμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 576). Τοιουτοτρόπως, ἡ παπικὴ αὕτη καινοτομία κατεδικάσθη τελικῶς παρὰ τῆς Ὀρθοδοξίας τὸ ἔτος 1904, ὡς εἶχεν αὕτη καταχριθῆ καὶ πρὸ τριῶν αἰώνων, ὅτε τὸ πρῶτον ἐκρίθη ὀρθοδόξως ἐπὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Β' κατὰ τὰ ἔτη 1583 - 1593 (ἰ. ἀ. σ. 571 - 581).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ

Τρία τινὰ περιλαμβάνει τὸ παρὸν κεφάλαιον. Τὴν οἰκουμενιστικὴν ἀποστασίαν γενικῶς, τὴν ἑορτολογικὴν ἀποστασίαν εἰδικώτερον καὶ τὴν ἀντιμετώπισιν ταύτης. Δηλαδή, τὴν αἵρεσιν τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν τῆς ἐσχάτης ταύτης αἱρέσεως καὶ τὴν ὀρθόδοξον στάσιν ἔναντι αὐτῆς.

I

Η ΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΣΜΟΥ

Ἡ αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ ἀνεφάνη ὠργανωμένη κατὰ τὸν τρέχοντα εἰκοστὸν αἰῶνα. Ὡς οἰκουμενιστικὴ ὅμως ἀποστασία προέρχεται ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ παραδείσῳ.

α') Η ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

Ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἀριθμοῦνται τρεῖς περίοδοι ἢ αἰῶνες ἀποστασίας τῆς ἀνθρωπότητος. «Πρώτη Βαρβαρισμός, δευτέρα Σκυθισμός, τρίτη Ἑλληνισμὸς (εἰδωλολατρία)»[5564] (ἰ. ἀ. σ. 75, 80, 89, 90 - 92). Κατὰ τὸν Βαρβαρισμόν, κτίζεται ἡ πρώτη πόλις καὶ καταστρέφεται ἡ ἁμαρτωλὸς ἀνθρωπότης διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ. Κατὰ τὸν Σκυθισμόν, ἐπιχειρεῖται ἡ ὑπερήφανος πυργοποιΐα καὶ διασπείρονται οἱ ἄνθρωποι κατὰ ἑτερόγλωσσα ἔθνη ἀνὰ τὴν γῆν. Κατὰ δὲ τὸν Ἑλληνισμόν (εἰδωλολατρίαν), οἱ ἄνθρωποι πλανώμενοι λατρεύουσι τὰ κτίσματα καὶ τοὺς δαίμονας, καὶ ἀναφαίνεται ἡ ἀποστασία ὠργανωμένη καὶ κυρίαρχος εἰς τὴν ἔπαρσιν τοῦ Φαραὼ τῆς γῆς Αἰγύπτου.

Οἱ πρωτόπλαστοι πεπτώκασιν ἐν τῷ παραδείσῳ, διότι ὑπήκουσαν εἰς τὸν Διάβολον, λέγοντα ὅτι, ἐὰν ἁμαρτήσητε, «ἔσεσθε ὡς

5564. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 160.

θεοί, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρόν»[5565]. Τῇ ἐπάρσει «τῆς ἰσοθεΐας»[5566], ἀνέκοψεν ὁ ἄνθρωπος τὴν ἄνοδον αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν, ἐξέπεσεν εἰς τὸν θάνατον, ἀπώλεσε τὸν παράδεισον καὶ ἐξωρίσθη «εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς» ἐλήφθη[5567] (ἰ. ἀ. σ. 58 - 70). Ἐν τῇ γῇ, «ἣν οἰκοδομῶν πόλιν» τὸ πρῶτον ὁ πρῶτος ἀνθρωποκτόνος καὶ υἱὸς τοῦ Διαβόλου Κάϊν[5568], κατὰ τὸν τρόπον «τῶν τὰ ἐπίγεια φρονούντων» καὶ καλλυνόντων ταῦτα, ὡς ἐὰν ἡ γῆ τῆς ἐξορίας εἶναι ἡ μόνη καὶ μόνιμος κατοικία τοῦ ἀνθρώπου[5569] (ἰ. ἀ. σ. 77 - 78). Οἱ ἄνθρωποι ἐπορεύθησαν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Κάϊν καὶ εἰργάσθησαν «τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς»[5570] τοσοῦτον, ὥστε «εἶναι αὐτοὺς σάρκας»[5571]. Διὸ ἐπῆλθεν, ἐν δικαιοσύνῃ καὶ φιλανθρωπίᾳ Θεοῦ, ὁ καθάρσιος «κατακλυσμὸς καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας»[5572], πλὴν τῶν περὶ τὸν Νῶε, δι' οὗ διεσώθη τὸ ἀνθρώπινον γένος (ἰ. ἀ. σ. 79 - 84).

Μετὰ τὴν ἀνακοπὴν τῆς ἁμαρτίας διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ, ἀποστατεῖ πάλιν ἡ ἀνθρωπότης. Πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ οἱ ἄνθρωποι ἀφωσιώθησαν εἰς τὴν γῆν καὶ κατέπεσον εἰς τὰς ἁμαρτίας τῆς ἐπιθυμίας «τῆς σαρκός». Μετὰ τοῦτον ἐπαίρονται καὶ πίπτουσιν εἰς τὴν ἀλλαζονείαν «τοῦ βίου»[5573]. Διότι τότε «γίνεται ἡ πυργοποιΐα»[5574]. «Εἶπαν» οἱ ἄνθρωποι ἐν ὑπερηφανίᾳ· «δεῦτε οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, οὗ ἔσται ἡ κεφαλὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ποιήσωμεν ἑαυτοῖς ὄνομα, πρὸ τοῦ διασπαρῆναι ἡμᾶς ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς»[5575]. Τότε «συνέχεε Κύριος τὰ χείλη» τῶν ἀνθρώπων καὶ «διέσπειρεν αὐτοὺς» «ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς»[5576]. Δηλαδὴ «καταβὰς τὰς γλώσσας συνέχεε» καὶ «διεμέριζεν ἔθνη ὁ Ὕψιστος»[5577], «κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ»[5578]. Διότι οὐ πάντοτε καὶ ἐν πᾶσιν ἀγαθὸν ἡ ὁμοφωνία καὶ ἡ ἑνότης, εἰ μὴ μόνον ἐν Κυρίῳ, ὅστις ἐστὶν «ἡ ζωὴ» τῶν ἀνθρώπων[5579] (ἰ. ἀ. σ. 87 - 89).

Μετὰ τὴν ἔπαρσιν τῆς πυργοποιΐας, ἐπενοήθη ἡ εἰδωλολατρία. Τότε οἱ ἄνθρωποι ἐπλανήθησαν κατὰ ἔθνη, τινὰ δὲ τούτων ὠργανώθησαν εἰς κράτη. Ἐκ τούτων ἀπεστάτησεν εἰδωλολατρικῶς πρώτη καὶ πλέον τῶν ἄλλων ἡ Αἴγυπτος. Διὰ τῆς εἰδωλολατρίας οἱ λαοὶ ἐλάτρευσαν δαίμονας καὶ ὑλικὰ κτίσματα. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι «ἐσεβάσθησαν» καὶ «πτηνὰ καὶ τετράποδα, χερσαῖά τε καὶ ἔνυδρα, καὶ ἀτίθασά τινα

5565. Γενέσ. γ' 5.
5566. Χρυσοστόμου, PG. 53, 129.
5567. Γενέσ. γ' 19.
5568. Γενέσ. δ' 17.
5569. Κυρίλλου Ἀλεξ., PG. 69, 48.
5570. Γαλάτ. ε' 19.
5571. Γενέσ. στ' 3.
5572. Λουκ. ιζ' 27.
5573. 1 Ἰωάν. β' 16.
5574. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 224.
5575. Γενέσ. ια' 4.
5576. Γενέσ. ια' 9.
5577. Ἀπολυτικίου Πεντηκοστῆς.
5578. Δευτερον. λβ' 8.
5579. Ἰωάν. ιδ' 6.

θηρία»[5580], μέχρι σημείου, ὥστε «καὶ αἰλούρους καὶ κροκοδείλους καὶ ὄφεις καὶ ἀσπίδας καὶ κύνας θεοὺς» ἐνόμιζον[5581]. Παλαιότερον ὁ ἄνθρωπος ἀποστατῶν «παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς»[5582]. Νῦν διὰ τῶν Αἰγυπτίων ἐλάτρευσεν ὡς θεοὺς καὶ τὰ ζῷα! Ὁ Διάβολος ὑπεσχέθη ἐν τῷ παραδείσῳ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι διὰ τῆς ἁμαρτίας θὰ γίνωσιν ἰσόθεοι. Καὶ ἐν γῇ Αἰγύπτου ὑπέταξεν αὐτοὺς εἰς τὴν λατρείαν, ὄχι μόνον ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ζώων, μέχρι καὶ τῶν ὄφεων. Τὸ σύμβολον καὶ ὄργανον ἀνθρωποκτονίας τοῦ Διαβόλου ὄφις[5583] ἀπέβη κύριος καὶ θεὸς διὰ τὸν ἀποστατήσαντα ἄνθρωπον, καὶ ἀναντίρρητος ἀπόδειξις τῆς ἐσχάτης τούτου καταπτώσεως. Προσέτι ἡ αἰγυπτία αὕτη κατάπτωσις ἦτο καὶ ὠργανωμένη θρησκευτικῶς καὶ πολιτειακῶς, καὶ ἐπεβάλλετο διὰ τοῦ ἀπολύτου ἄρχοντος Φαραώ, ὄντος τύπου τοῦ ἀρχεκάκου Διαβόλου[5584] (ἰ. ἀ. σ. 90 - 92, 114).

Ὁ δίκαιος ὅμως καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς ἀνέκοψε καὶ αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διὰ καταστροφῆς τῆς ἀμετανοήτου Αἰγύπτου ἐπὶ προφήτου Μωυσέως (ἰ. ἀ. σ. 122 - 129, 134 - 140).

β') Η ΙΟΥΔΑΪΚΗ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ

Ἐκ τῶν πλανωμένων ἐθνῶν, ἐξελέγη παρὰ Θεοῦ ὁ πιστὸς Ἀβραάμ, ἐξ οὗ ὁ Ἰσαάκ, ὁ Ἰακώβ, οἱ δώδεκα πατριάρχαι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἐξ ὧν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ διέφερον τῶν ἐθνῶν. Τὰ ἔθνη ἐπορεύοντο τὴν ὁδὸν ἀποστασίας τοῦ Κάϊν χοϊκῶς. Καὶ ἀπὸ τὴν πρώτην πόλιν τοῦ ἀδελφοκτόνου κατήντησαν εἰς τὴν γῆν Αἰγύπτου τῆς φαραωνικῆς καταπτώσεως. Ἀντιθέτως, ὁ Ἀβραὰμ «πίστει παρῴκησεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς· ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός»[5585] (ἰ. ἀ. σ. 93). Ἀντιθέτως ὁ ἀποστατήσας Ἡσαῦ «πόλιν κτίζει τὴν Ἐδώμ»[5586] (ἰ. ἀ. σ. 104). Ὅτε δὲ ὁ Κύριος ἐξήγαγε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου, «ὡς τεσσαρακονταετῆ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ»[5587]. Ἐκεῖ ἐστήθη ἡ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου ὡς τύπος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐδόθη ὁ παλαιὸς νόμος ὡς «παιδα-

5580. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 43, 201.
5581. Ἀθηναγόρου Ἀπολογητοῦ, ΒΕΠΕΣ, 4, 282.
5582. Ψαλμ. 48, 13.
5583. Χρυσοστόμου, PG. 53, 142.
5584. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας κ. ἄ. P.G. 77, 1184.
5585. Ἑβρ. ια' 9 - 10.
5586. Ἐπιφαν. Κύπρου, PG. 41, 196.
5587. Πράξ. ιγ' 18.

γωγὸς» «εἰς Χριστόν»[5588]. Τότε ἐνομοθετήθη καὶ ἡ ἑορτὴ τῆς Σκηνοπηγίας εἰς ὑπόμνησιν τοῦ παροδικοῦ τοῦ παρόντος αἰῶνος πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσαήλ, οἵτινες κατῴκησαν τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας, καὶ ᾠκοδόμησαν πόλεις καὶ τὸν Ναὸν τοῦ Σολομῶντος ἐν Ἱερουσαλήμ. Νόμος καὶ Προφῆται τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προετύπουν καὶ προεκήρυσσον τὸν Χριστόν. «Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον»[5589] καὶ χαρισάμενον «σωτηρίαν ἑτοίμην»[5590], «ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν»[5591]. Διότι «ὅσοι» «ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι», ἤτοι «τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ»[5592] (ἰ. ἀ. σ. 149, 151, 173, 179).

Διττῶς νοεῖται ὁ Ἰουδαϊσμός, ὡς ἀποκάλυψις καὶ ὡς ἀποστασία. Ὡς ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ παιδαγωγία «εἰς Χριστόν»[5593], καὶ ὡς ἀπιστία ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ τῇ Καινῇ καὶ ἀποστασία ἐκ τοῦ Χριστοῦ. Ἐν Αἰγύπτῳ, ἀδικοῦντες Ἰουδαῖοι τὸν προφήτην Μωυσῆν «ἠρνήσαντο εἰπόντες, τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν» «ἐφ᾽ ἡμῶν;»[5594]. Ὅτε ὁ Θεὸς ἐπάταξε τὴν αἰγυπτιακὴν πονηρίαν καὶ ἐξήγαγε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ «ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας»[5595], «οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ Θεός»[5596]. Διότι ἐν «καρδίᾳ πονηρᾷ ἀπιστίας»[5597], «οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι» τῷ Θεῷ, ἀλλ᾽ «ἐστράφησαν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον»[5598], ὡς ἐπιθυμηταὶ «κακῶν»[5599]. Διὸ «ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ ἀνήγαγον (προσέφερον) θυσίαν τῷ εἰδώλῳ καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν»[5600]. Οὕτως ἐματαιώθη ἡ πρώτη κατάπαυσις (ἰ. ἀ. σ. 350). Τότε ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς ὁ Θεὸς τὰς ζῳοθυσίας (ἰ. ἀ. σ. 209, 213 - 214). Κατόπιν, οἱ ὅμοιοι πρὸς αὐτοὺς Ἰουδαῖοι «τίνα τῶν Προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν»; Οὗτοι ἀντέπιπτον «τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ» «καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου» Σωτῆρος Χριστοῦ[5601]. Ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ ἐκράτησαν ὅ,τι ἐξωτερικὸν τῆς ἀποστασίας προκάλυμμα. Δηλαδὴ τὸ γράμμα αὐτοῦ ἐν ἀγνωσίᾳ Θεοῦ[5602], τὴν περιτομὴν ἐν σκληροκαρδίᾳ[5603], τὰς ζῳοθυσίας ἐν ἀδηφαγίᾳ (λαιμαργίᾳ) καὶ τὸν τόπον τοῦ Ναοῦ ἐν σκια-

5588. Γαλάτ. γ´ 24.
5589. Γαλάτ. δ´ 4.
5590. 1 Πέτρ. α´ 5.
5591. Γαλάτ. δ´ 5.
5592. Ἰωάν. α´ 12.
5593. Γαλάτ. γ´ 24.
5594. Πράξ. γ´ 35, 27.
5595. Ἐξόδ. κ´ 2.
5596. 1 Κορινθ. ι´ 5.
5597. Ἑβρ. γ´ 12.
5598. Πράξ. ζ´ 39.
5599. 1 Κορινθ. ι´ 6.
5600. Πράξ. ζ´ 41.
5601. Πράξ. ζ´ 51 - 52.
5602. 1 Κορινθ. ιε´ 34.
5603. Ρωμ. β´ 28. Πράξ. ζ´ 51.

μαχίᾳ. Τὸν δὲ προφητευόμενον Μεσσίαν παρενόουν καὶ ἀνέμενον κακῶς ὡς ἀντίχριστον ἄρχοντα ἰουδαϊκῆς κοσμοκρατορίας. Διὸ ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς ὁ Χριστός· «ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ», ἤτοι ὁ Ἀντίχριστος, «ἐκεῖνον λήψεσθε»[5604] (ἰ. ἀ. σ. 113, 214 - 215, 218).

Οἱ ἀπειθοῦντες εἰς τὸν Θεὸν Ἰουδαῖοι τὸν Χριστὸν «οὐ παρέλαβον»[5605], ἀλλὰ «τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν»[5606], ποιοῦντες «τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς» αὐτῶν Διαβόλου[5607]. Οὕτως ἐγένοντο «προδόται καὶ φονεῖς»[5608] καὶ χριστοκτόνοι. Ἐφρόνησαν τὰ τῆς αἰγυπτίας ἀποστασίας καὶ μετέβαλον«πνευματικῶς» τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ εἰς Αἴγυπτον χριστοκτονίας[5609].Διὸ «οἱ Προφῆται τούτους ἀπεκήρυξαν ἐξ ἀρχῆς»[5610], ὡς «ἔθνος ἁμαρτωλόν», ὡς λαὸν πλήρη «ἁμαρτιῶν», ὡς «σπέρμα πονηρὸν» καὶ υἱοὺς ἀνόμους[5611]. Ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς «ἐξέβαλεν αὐτοὺς τῆς συγγενείας τοῦ Ἀβραὰμ» καὶ ἀπεκάλυψεν, ὅτι υἱοὶ «τοῦ Διαβόλου εἰσί»[5612], λέγων «ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ Διαβόλου ἐστέ»[5613], ὡς Φαραὼ καὶ Κάϊν. Ὡς Κάϊν ἐφόνευσε τὸν Ἄβελ, οὕτω καὶ ὁ Ἰουδαϊσμὸς τῆς ἀποστασίας ἀπεδείχθη φονεὺς τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ τῆς θείας ἀποκαλύψεως. Διὸ ὁ Κύριος κατέλυσε τὸν θεοκτόνον τοῦτον Ἰουδαϊσμόν, ὡς πάλαι τὴν θεομάχον Αἴγυπτον τοῦ Φαραώ. Ἡ λατρεία τῶν ζῳοθυσιῶν ἐπαύθη, ὁ παλαιὸς Ναὸς κατεστράφη, ἡ Ἱερουσαλὴμ ἠρημώθη, οἱ δὲ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι ἀπεκτάνθησαν ἢ διεσπάρησαν ἀνὰ τὰ ἔθνη ὡς κατάκριτοι (ἰ. ἀ. σ. 215, 218, 420 - 422).

Ἀντιθέτως, ὁ Ἰουδαϊσμὸς τῆς ἀποκαλύψεως δὲν κατελύθη, ἀλλὰ ἐπληρώθη εἰς Χριστιανισμόν, κατὰ τὸ ρῆμα Κυρίου, ὅτι «οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς Προφήτας», «ἀλλὰ πληρῶσαι»[5614] (ἰ. ἀ. σ. 271). Οἱ δίκαιοι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δὲν συγγενεύουσι πνευματικῶς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἢ Ἑβραίους τῆς ἀποστασίας, ἀλλὰ μετὰ τῶν Χριστιανῶν, ὡς ἀδελφοὶ αὐτῶν ἐν Χριστῷ. Καὶ οὗτοι Χριστιανοὶ εἰσι καὶ ἅγια μέλη Χριστοῦ. Παλαιὰ δὲ καὶ Καινὴ Διαθήκη ὑπάρχουσιν θεῖα ἀγαθὰ τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς (Ὀρθοδόξου) καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἀναπαλλοτρίωτα. Ὁ Χριστός, τελειώσας τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ἀληθινὴν «ἑνότητα πάντας ἐκάλεσεν»[5615] ἐν αὐτῷ, ὅστις ἐστὶν «ἡ ζωή»[5616]. Διὸ οἱ ἐν Χριστῷ σωζό-

5604. Ἰωάν. ε' 43.
5605. Ἰωάν. α' 11.
5606. 1 Κορινθ. β' 8.
5607. Ἰωάν. η' 44.
5608. Πράξ. ζ' 52.
5609. Ἀποκαλύψ. ια' 8.
5610. Κυρίλλου Ἀλεξ. PG. 77, 993.
5611. Ἡσ. α' 4.
5612. Χρυσοστόμου, PG. 59, 299.
5613. Ἰωάν. η' 44.
5614. Ματθ. ε' 17.
5615. Ἀπολυτικίου Πεντηκοστῆς.
5616. Ἰωάν. ιδ' 6.

μενοι διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐποικοδομούμεθα «ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»[5617] (ἰ. ἀ. σ. 343).

γ') Η ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

«Ὁμολογουμένως, μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον· Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ»[5618] «εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι»[5619], εἰς τὸ «εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας» τοῦ Θεοῦ «ἐν τῷ Χριστῷ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου»[5620], πρὸς ζωὴν αἰώνιον. Οὕτως ὁ ἀντίχριστος Ἰουδαϊσμὸς ἀπεδυναμοῦτο καὶ ὁ σωτήριος Χριστιανισμὸς ἐκραταιοῦτο εἰς δόξαν τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ.

Κατόπιν τούτου, ἤρχισεν ἐνεργούμενον ἐν κόσμῳ ὑπὸ τοῦ Διαβόλου τὸ «μυστήριον» «τῆς ἀνομίας»[5621], πρὸς ματαίωσιν τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. Εἶδεν ὁ Διάβολος, ὅτι «διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο» ἡ σώζουσα «Χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια»[5622], καὶ ὅτι «ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς» σώζεται ἐν Χριστῷ[5623]. Προσέτι, ὅτι «αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις» τῶν Χριστιανῶν[5624]. Διὸ ὁ χριστοκτόνος καὶ ἀνθρωποκτόνος ἀρχέκακος ἐστράφη φονικῶς κατ' αὐτῶν τῶν θείων ἀγαθῶν, καὶ ἐζήλωσεν ἵνα γίνῃ καὶ ἐκκλησιοκτόνος πρὸς χριστιανοκτονίαν. Μετὰ τὴν ἀποστασίαν τῶν ἀπειθούντων εἰς τὸν Θεὸν Ἰουδαίων, ἐμεθόδευσε μυστικῶς τὴν παντελῆ ἀποστασίαν τῶν πιστευόντων ἐθνῶν. Πρὸς τοῦτο ἐπεδίωξε τὴν ἀποσιώπησιν τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως, τὴν ἄγνοιαν τῆς θείας Χάριτος καὶ τὴν λήθην τῆς Ἐκκλησίας. «Προσκαλοῦνται ἀλλήλους οἱ δαίμονες», λέγει ὁ Μ. Ἀθανάσιος, συνεργαζόμενοι «λήθη παραδοῦναι τὸν πολυθρύλητον Ἰσραὴλ» τῆς Χάριτος, ἤτοι τὴν Ἐκκλησίαν, πρὸς βεβαίαν ἀπώλειαν ψυχῶν[5625]. Ἕνεκα τούτου ἐπιζητοῦσι τὴν ὑποστολὴν τῆς χριστιανικῆς ὁμολογίας καὶ τὴν σιγὴν τοῦ ὀρθοδόξου κηρύγματος ἐν τοῖς Χριστιανοῖς, καὶ τὴν πτῶσιν τῶν πιστῶν εἰς «τὸ φοβερὸν τῆς σιωπῆς κρίμα»[5626], προβάλλοντες τὰ ἡδέα ἢ φοβερὰ τοῦ κόσμου τούτου, ἢ τὴν ἀνομίαν ὡς δῆθεν ὁδὸν προόδου καὶ ζωῆς. Ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ἐχρησιμοποίησεν ὡς ὄργανα αὐτοῦ ὁ Διάβολος πρῶτον τοὺς χριστοκτόνους Ἰου-

5617. Ἐφεσ. β' 20.
5618. 1 Τιμοθ. γ' 16.
5619. Ρωμ. α' 16.
5620. Ἐφεσ. γ' 6.
5621. 2 Θεσσαλ. β' 7.
5622. Ἰωάν. α' 17.
5623. Μάρκ. ιστ' 16.
5624. 1 Ἰωάν. ε' 4.
5625. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 198.
5626. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1076.

δαίους καὶ κατόπιν τοὺς ἀπιστοῦντας ἐθνικούς, ἵνα ὅμως καταλήξῃ ἐν τέλει πάλιν εἰς τοὺς ἀμετανοήτους Ἰουδαίους τῶν τελευταίων καιρῶν. Δι' αὐτῶν τῶν υἱῶν τῆς ἀπειθείας, θὰ ποιήσῃ ἀνακεφαλαίωσιν πάσης ἀνομίας καὶ θὰ κατεργασθῇ τὴν πλήρη ἀποστασίαν, μάλιστα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀντιχρίστου[5627]([260]).

«Τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας», ἔγραφεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὸν πρῶτον μ.Χ. αἰῶνα[5628]. Ἐν Ἱεροσολύμοις οἱ χριστοκτόνοι Ἰουδαῖοι, διώξαντες τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους, ἔδωκαν εἰς αὐτοὺς τὴν ἄνομον ἐντολήν, «μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ (τοῦ Χριστοῦ) μηδενὶ ἀνθρώπων». Δηλαδή, «τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι, μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ»[5629]. Ἐπιδιώξαντες ἀνεπιτυχῶς πρότερον οἱ ἀπειθοῦντες Ἑβραῖοι ὅπως κρύψωσι τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου[5630], προσεπάθησαν κατόπιν, ἵνα σιωπήσωσι τὸ σωτήριον κήρυγμα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, ἀλλὰ ματαίως. Οἱ θεόπνευστοι Ἀπόστολοι ἔδωκαν τὴν ἀπάντησιν, ὅτι «πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον, ἢ ἀνθρώποις»[5631], ὃ καὶ ἐποίησαν, καθ' ὅτι «ἐξελθόντες ἐκήρυξαν» «τὸ Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει»[5632]. Τὸ δὲ ἔτος 70 μ.Χ. ὁ ἀντίθεος Ἰουδαϊσμὸς καὶ τὸ κέντρον τούτου Ἱερουσαλὴμ κατεστράφησαν (ἰ. ἀ. σ. 187, 326 - 327). Παρὰ τοῦτο, οἱ ἄπιστοι Ἰουδαῖοι διασπαρέντες ἀνὰ τὰ ἔθνη παρέμειναν ἀμετανόητοι. «Ἐκστάντες τῶν φρενῶν, ἄγονται οὐ λογισμῷ τινι, ἀλλ' ὁρμῇ ἀκατασχέτῳ, ὅπῃ (ὅπου) δ' ἂν αὐτοὺς ἡ ἔμφυτος αὐτῶν ἀγάγῃ (φέρῃ) μανία», λέγει ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος[5633]. Οὗτοι, «ἀφέντες τὸ εὐλογεῖν» τὸν Θεόν, «καθ' ἑκάστην ἡμέραν καταρῶνται» τὸν Χριστόν[5634], συμπράττουσιν εἰς τοὺς διωγμοὺς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅπου δύνανται πρωτοστατοῦσιν, ὡς ἐν τῷ μαρτυρίῳ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου[5635]. Οἱ τοιοῦτοι Ἰουδαῖοι ἀπεδείχθησαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ «τὸ ἐχθρὸν τῆς ἀληθείας γένος»[5636], τὸ ὁποῖον ὡς «ὄφις ἐφ' ὁδοῦ»[5637] ἀναμένει, ὅπως «ὁ κλάδος» «τῆς συκῆς» «γένηται ἁπαλὸς καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα»[5638], ἵνα πλήξῃ καθολικῶς τὴν πίστιν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τοῦ Ἀντιχρίστου (ἰ. ἀ. σ. 112 - 113). Διὸ οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὸν ὑπὲρ πίστεως ἀγῶνα τοὺς ἀπίστους «Ἰουδαίους βάλλομεν πρώτους καὶ πρὸς ἐκείνους παρατασσόμεθα», τονίζει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος[5639].

5627. 1 Ἰωάν. β' 18.
5628. 2 Θεσσαλ. β' 7.
5629. Πράξ. δ' 17 - 18.
5630. Ματθ. κη' 11 - 15.
5631. Πράξ. ε' 29.
5632. Μάρκ. ιστ' 15, 20.
5633. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 153.
5634. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 32, 250.
5635. Μαρτύριον Πολυκάρπου, ΒΕΠΕΣ, 3, 24.
5636. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 271.
5637. Γενέσ. μθ' 17.
5638. Μάρκ. ιγ', 28.
5639. Χρυσοστόμου, PG. 55, 265.

Ἡ Ἐκκλησία ἐπολεμήθη δαιμονικῶς διὰ τῶν διωγμῶν, διὰ τῶν αἱρέσεων, διὰ τῶν διαιρέσεων καὶ διὰ τῶν ἀντιχρίστων παρεμβάσεων. Διωγμοὺς ἤσκησαν ἀντίχριστοι θρησκευτικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἐξουσίαι. Μετὰ τοὺς διωγμοὺς τῶν χριστοκτόνων Ἰουδαίων, ἠκολούθησαν οἱ διωγμοὶ τῶν Ρωμαίων, τοπικοὶ καὶ γενικοί, τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων. Οἱ ρωμαϊκοὶ διωγμοὶ κατέπαυσαν διὰ τοῦ ἁγίου καὶ ἰσαποστόλου Μ. Κωνσταντίνου. Ἐπανελήφθησαν ὅμως κατὰ καιροὺς ὑπὸ ἀσεβῶν αὐτοκρατόρων, ὡς τῶν εἰκονομάχων, καὶ ἀπίστων ἀρχόντων καὶ λαῶν ἄλλων ἐθνῶν. Ταῦτα ἦσαν καὶ «βάρβαρα ἔθνη, τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα»[5640], ἅτινα ἐπέπιπτον κατὰ τῶν χριστιανικῶν τόπων, ὡς οἱ Οὖννοι, Τοῦρκοι κ.ἄ. Πάντες οἱ διωγμοὶ ἀπεσκόπουν ὑπὸ τοῦ Διαβόλου εἰς τὴν ἀποτροπὴν τῆς καλῆς ὁμολογίας πίστεως πρὸς τὸν Σωτῆρα Χριστόν. Οἱ ἀντιχριστιανικοὶ διωγμοὶ διεξήγοντο ὑπὸ δυσσεβῶν ἀνθρώπων, οὓς ὁ ἀρχέκακος Διάβολος ἐγκαθίστα πρὸς τοῦτο «ἡγεμόνας καὶ ἄρχοντας», ὅτε ὁ Θεὸς παρεχώρει, δι' ἀρρήτους οἰκονομίας τῆς δικαίας καὶ φιλανθρώπου προνοίας αὐτοῦ[5641]. Οὗτοι, στρατηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Διαβόλου, ἐξέχεον ἐπὶ τῆς γῆς πολλὰ μαρτυρικὰ «αἵματα προφητῶν καὶ ἁγίων»[5642], οἵτινες ἠκολούθησαν τὸν πρωτομάρτυρα Χριστὸν «μέχρις αἵματος»[5643] καὶ «ἄχρι θανάτου»[5644]. Καὶ διὰ τὴν ἄδικον σφαγήν, κράζουσι πρὸς Κύριον τῶν δυνάμεων, λέγοντες· «ἕως πότε, ὁ Δεσπότης, ὁ ἅγιος καὶ ὁ ἀληθινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἐκ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς;»[5645]. Λαμβάνουσι δὲ τὴν ἀπάντησιν, ὅτι καὶ ἄλλοι «σύνδουλοι αὐτῶν» καὶ «ἀδελφοὶ αὐτῶν» μέλλουσιν «ἀποκτέννεσθαι ὡς καὶ αὐτοί»[5646], πρὸς ζωὴν καὶ δόξαν αἰώνιον.

Ἡ Ἐκκλησία ἐπολεμήθη ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν ἔξωθεν μὲν διὰ τῶν διωγμῶν, ἔσωθεν δὲ διὰ τῶν αἱρέσεων. Τὰς «αἱρέσεις ἔπλασεν» ὁ διδάσκαλος τοῦ ψεύδους Διάβολος διὰ τῶν ψευδολόγων ὀργάνων αὐτοῦ αἱρετικῶν[5647]. Αἱ πρῶται αἱρέσεις ἐμφανῶς ἐπολέμησαν τὴν θείαν ἀλήθειαν καὶ Χάριν. Διὸ καὶ «ἐκ φανεροῦ» ἐστηλιτεύθησαν. Ἕνεκα τούτου, αἱ κατόπιν αἱρέσεις ἐνεδύθησαν τὴν διαβολικὴν καὶ φαρισαϊκὴν ὑπόκρισιν, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Ἡ «ἀρειανὴ καλουμένη» αἵρεσις, γράφει ὁ Μ. Ἀθανάσιος, «δόλιος οὖσα καὶ πανοῦργος, βλέπουσα τὰς πρεσβυτέρας ἑαυτῆς ἀδελφὰς ἄλλας αἱρέσεις ἐκ φανεροῦ στηλιτευθείσας, ὑποκρίνεται περιβαλλομένη τὰς τῶν Γραφῶν λέξεις, ὡς ὁ πατὴρ αὐτῆς ὁ Διάβολος, καὶ βιάζεται πάλιν εἰσελθεῖν (ἵνα εἰσέλθῃ) εἰς τὸν παράδεισον τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα, πλάσασα ἑαυ-

5640. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 56, 37.
5641. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 96, 789.
5642. Ἀποκαλύψ. ιη' 24.
5643. Ἑβρ. ιβ' 4.
5644. Ἀποκαλύψ. β' 10.
5645. Ἀποκαλύψ. στ' 10.
5646. Ἀποκαλύψ. στ' 11.
5647. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 128.

τὴν ὡς χριστιανήν, ἀπατήσῃ τινὰς κατὰ Χριστοῦ φρονεῖν, τῇ πιθανότητι τῶν παραλογισμῶν». Διὸ ὠνομάσθη «πρόδρομος τοῦ Ἀντιχρίστου»[5648], ὡς ἡ κατόπιν τοῦ ὀγδόου πρὸς τὸν ἔνατον αἰῶνα «Μοιχειανικὴ αἵρεσις». Αὕτη, καταλύουσα τὸν εὐαγγελικὸν καὶ κανονικὸν θεῖον νόμον ἐν ὀνόματι τῆς δῆθεν οἰκονομίας, ἐκλήθη «ἀντιχριστιανικὴ προδρομία» καὶ «ἀνατροπὴ τοῦ παντός, μέχρι τοῦ Ἀντιχρίστου»[5649]. Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἁγίους Πατέρας ἐπικαλοῦνται αἱ αἱρέσεις, διαστρέφουσαι καὶ διαβάλλουσαι τούτους ὡς διδασκάλους δῆθεν κακοδοξίας. Προσέτι, «ἐπειδὴ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας» τοῦ Θεοῦ, λέγει ὁ Μ. Βασίλειος, ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς «ἀρξάμενον, εἰς πᾶσαν ἐξῆλθε τὴν οἰκουμένην, διὰ τοῦτο ὁ κοινὸς τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐχθρὸς» Διάβολος ἀκολουθεῖ πρὸς ἐξαπάτησιν τὴν αὐτὴν τακτικήν. Δηλαδή, «τὰ τῆς ἀποστασίας ῥήματα, ἀπὸ τῶν αὐτῶν τόπων τὴν ἀρχὴν λαβόντα, εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διαδοθῆναι (ἵνα διαδοθῶσι) φιλονεινεῖ». Καὶ εἰς οὓς «ἔλαμψεν ὁ φωτισμὸς τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ τούτους ἐλθεῖν (ἵνα ἔλθῃ) καὶ τὸ τῆς ἀσεβείας σκότος ἐπινοεῖ»[5650]. Εἰς τὴν Ἀνατολὴν κατεπολεμήθησαν αἱ αἱρέσεις καὶ ἐθριάμβευσεν ἡ Ὀρθοδοξία. Εἰς τὴν Δύσιν ὅμως «τὰ εὐεξαπάτητα» ἔθνη([261]) ὑπέκυψαν εἰς τὴν αἱρετικὴν ἀποστασίαν τοῦ Παπισμοῦ καὶ τῶν ἀποβλαστημάτων τούτου Προτεσταντισμοῦ καὶ Οἰκουμενισμοῦ. Οὕτως ἡ Ἑσπερία μετεβλήθη εἰς τόπον καλλιεργείας δαιμονικῆς ψευδοδιδασκαλίας, ἄχρι τῆς σήμερον([262]).

Ἡ μοιχειανικὴ παράβασις τοῦ θείου νόμου καὶ αἱ ἄλλαι αἱρέσεις διήρεσαν τὴν ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν, προσωρινῶς, ἢ μονιμώτερον, ἢ καὶ μέχρι τελείας ἀποκοπῆς τοῦ ἀνιάτου σχίσματος. Τὸ τελευταῖον ἐγένετο μάλιστα εἰς τὴν περίπτωσι τῆς πάλαι ποτὲ Ὀρθοδόξου Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις κατέπεσεν εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Παπισμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 551). Αὕτη, ἕνεκα τῆς αἱρετικῆς πτώσεως, ἀπεσχίσθη ἐκ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τὸν ἔνατον αἰῶνα ἐπὶ Μ. Φωτίου. Τὸ δὲ σχίσμα ταύτης ἐγένετο ὁριστικὸν τὸν ἑνδέκατον αἰῶνα ἐπὶ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου, ἐβεβαιώθη διὰ τῆς ψευδοσυνόδου Φερράρας - Φλωρεντίας καὶ ἐπαγιώθη διὰ τῆς ἀμετανοήτου τακτικῆς τῶν παπικῶν κατὰ τοὺς μετέπειτα αἰῶνας. Ὁ Διάβολος ἐπιδιώκει τὰς διαιρέσεις τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα αἱ ἀποκοπτόμεναι ἐξ αὐτῆς ψυχαὶ ἢ καὶ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι ἐντάσσωνται εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀντιεκκλησίαν, ἐν ψεύδει, ἐν ἀνομίᾳ καὶ ἐν κοσμικῇ πολιτιστικῇ φαντασίᾳ[5651]. Οὕτως ὁ δυτικὸς κόσμος, ἐπειδὴ ἀπώλεσε «τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως»[5652] τῆς Ὀρθοδο-

5648. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 123.
5649. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1025.
5650. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 299.
5651. Πράξ. κε΄ 23.
5652. Ἐφεσ. δ΄ 13.

ξίας, κατέφυγεν εἰς τὴν ἀπατηλὴν ἑνότητα τῆς παπικῆς αἱρέσεως. Ἐπειδὴ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸν παράδεισον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, κατέπεσεν εἰς τὴν γηΐνην ὀργάνωσιν τῆς θρησκευτικοπολιτικῆς ἐξουσίας τοῦ αἱρεσιάρχου Πάπα. Ἡ αἵρεσις τοῦ Παπισμοῦ ἔθεσε τὸν παπικὸν θρόνον ἐν ἀπάτῃ ὑπεράνω πάσης κοσμικῆς καὶ πνευματικῆς ἐξουσίας, ὑπεράνω ἁπάσης τῆς Ἐκκλησίας, ὑπεράνω τῆς θείας Χάριτος καὶ τῆς ἀληθείας, καὶ ἀντικατέστησε τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ ἐπηρμένου Πάπα. Διὰ τὴν ἀντίχριστον αὐτοῦ θέσιν, ὁ Πάπας καλεῖται ὑπὸ τῶν Ἁγίων ἀντίχριστος (ἰ. ἀ. σ. 553). Διὸ ἡ παπικὴ ἑνότης ἢ ἕνωσις τῶν ἀνθρώπων δὲν εἶναι χριστιανική, ἀλλὰ ἀντίχριστος ἑνότης σατανικῆς ἀποστασίας καὶ αἰωνίου ἀπωλείας.

Ὁ δὲ ἐκ τοῦ Παπισμοῦ ἀποβλαστήσας κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα Προτεσταντισμὸς ἀπώλεσε τὴν ἑνότητα ἐπὶ πλέον. «Ὁ Παπισμὸς στερεῖται μὲν ἑνότητος πίστεως, διαθέτει ὅμως ἑνότητα προσωποκεντρικῆς διοικήσεως». Ὁ Προτεσταντισμὸς «στερεῖται καὶ ἑνότητος πίστεως καὶ ἑνιαίας διοικήσεως»([263]), πτωχεύσας ὡς πρὸς τοῦτο παντελῶς. Οἱ προτεστάνται ἠδύναντο, ἵνα πλουτίσωσι πάλιν εἰς ἀλήθειαν καὶ Χάριν καὶ θείαν ἕνωσιν, ἐὰν ἐπέστρεφον εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν. Δυστυχῶς ὅμως, ἀντὶ τῆς σωτηρίου ταύτης μετανοίας, προετίμησαν τὴν περαιτέρω ἀποστασίαν. Ἀπώθησαν τὴν ἑνότητα τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἐστράφησαν πρὸς τὴν ἕνωσιν τῆς ἀποστασίας. Ἰδόντες ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ ἕνωσις αὐτῶν ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῆς αἱρετικῆς πίστεως τοῦ Προτεσταντισμοῦ, ἐπενόησαν σατανοφρόνως ἕνωσιν ἄνευ ὁμολογίας θρησκευτικῆς πίστεως, διὰ τῆς ἀποσιωπήσεως τῶν δογματικῶν διαφορῶν. Εἶναι δὲ τοῦτο «τρίτον ἀθεΐας εἶδος»[5653], ἤτοι παντελὴς ἀπιστία.

Κινήσεις ἑνοποιήσεως τῆς προτεσταντικῆς ἀποστασίας παρετηρήθησαν ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος. Τέλη π.χ. τοῦ 17ου αἰῶνος ἐνεφανίσθη εἰς τὴν προτεσταντικὴν Δύσιν ἡ αἱρετικὴ κίνησις τοῦ καλουμένου εὐσεβισμοῦ, κατ' ἐπίδρασιν τῶν Ἄγγλων πουριτανῶν καὶ συνδικαλιστῶν. Ὁ εὐσεβισμὸς ἔστρεφε τὴν προσοχὴν εἰς τὸν πρακτικὸν Χριστιανισμόν, ἐπὶ καταφρονήσει τῆς σημασίας τῶν δογμάτων([264]). Προσέτι, «ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος κάποιος προτεστάντης, Τσίντσενδορφ ὀνομαζόμενος», «κατέστρωσε σχέδιον δράσεως» ἑνώσεως τῶν Χριστιανῶν «"εἰς διεθνῆ καὶ ὑπεράνω τῶν δογματικῶν διαφορῶν ἑνότητα"([265])»([266]). Τὸ δὲ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος ἡ ἐν Λονδίνῳ λεγομένη «Ὀξφόρδιος κίνησις» ἀγγλικανῶν αἱρετικῶν ὑπεστήριξεν, ὅτι ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀγγλικανισμοῦ ἀποτελεῖ δῆθεν κλάδον τῆς ἀρχαίας

5653. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 2, 483.

Ἐκκλησίας, καὶ ἐκαλλιέργει ἀδιαφορίαν πρὸς τὰ δόγματα(267). Ἡ κακοδοξία αὕτη τὸ ἔτος 1888 ἐκηρύχθη ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν ἀγγλικανῶν διὰ πάσας τὰς αἱρέσεις ὡς ἡ θεωρία τῶν κλάδων, διὰ τῆς κακοδόξου αὐτῶν Διασκέψεως τοῦ Λάμπεθ τῆς Ἀγγλίας(268). Ἡ κακοδοξία τῆς ἀδογματίστου ἑνότητος ὡδήγησεν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν καὶ διοικητικὴν ἕνωσιν τῶν λεγομένων «ἐκκλησιῶν» ἢ «ὁμολογιῶν» τοῦ προτεσταντικοῦ κόσμου. Ἡ ἰδέα τῆς κοσμικῆς ταύτης ἑνώσεως ἤρχισεν ἐπικρατοῦσα κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ἐν Γερμανίᾳ, ἀνεφάνη δὲ καὶ εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας Ἀμερικῆς(269).

Εἰς τὴν στροφὴν τῶν προτεσταντῶν πρὸς ἕνωσιν ἀπιστίας συνέβαλεν, ἐκτὸς τοῦ εὐσεβισμοῦ, καὶ ἡ καλουμένη διαφώτισις(270), ἥτις ἐπολέμει τὸν Χριστιανισμόν(271). Ἡ ἀντιχριστιανικὴ αὕτη διαφώτισις, μάλιστα τοῦ 18ου αἰῶνος, ἀποτελεῖ κακὸν καρπὸν τῆς παπικῆς ἀποστασίας. Οἱ παπικοὶ ἠρνήθησαν τὴν Ὀρθοδοξίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὀπισθοδρόμησαν εἰς τὴν κεχριμένην καὶ ἀποβεβλημένην προχριστιανικὴν φιλοσοφίαν τῶν εἰδωλολατρῶν Ἑλλήνων, ἐξ ἧς παρέλαβον ὅ,τι ὀρθολογιστικὸν στοιχεῖον. Διὰ τῆς μωρανθείσης ταύτης σοφίας τοῦ κόσμου τούτου, κατέπεσαν εἰς τὴν λογικοκρατίαν καὶ ἀντήλλαξαν τὴν Θεολογίαν τῶν ἁγίων Πατέρων διὰ τῆς λεγομένης φιλοσοφίας καὶ ἐπιστήμης τῶν φιλοσόφων καὶ ἐπιστημόνων (ἰ. ἀ. σ. 555). Οἱ λεγόμενοι οὗτοι ἐπιστήμονες, λαβόντες διὰ τοῦ Παπισμοῦ κῦρος καὶ τιμὴν ἀποστασίας, ἀνεξαρτητοποιήθησαν ἐκ τῆς θρησκείας καὶ κατέρρευσαν εἰς περαιτέρω ἀπιστίαν. Ἐπαιρόμενοι κατέπεσαν εἰς τὸν λεγόμενον ἀνθρωπισμόν(272), εἰς τὴν ἐμπειριοκρατίαν τῆς διαφωτίσεως(273), εἰς τὸν ὑλισμὸν καὶ τὴν ἀπροκάλυπτον ἀθεΐαν. Καὶ ἡ ἀποστάτις αὕτη ἐπιστήμη ἐπέδρασεν, ὅπως οἱ προτεστάνται ἐπιδιώξωσι τὴν ἕνωσιν ἀπιστίας. Τοιουτοτρόπως ὅμως ὁ προτεσταντικὸς κόσμος ἐπανήρχετο εἰς τὴν παπικὴν ἑνότητα, ἀλλ' ἄνευ τῆς παπικῆς ἐξουσίας. Διότι καὶ ὁ Παπισμὸς ἀποτελεῖ συνονθύλευμα ποικίλων καὶ συνεχῶς αὐξανομένων κακοδοξιῶν, αἵτινες συνδέονται ἐξωτερικῶς διὰ τῆς κοσμικοθρησκευτικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα(274). Παπισμός, Προτεσταντισμὸς καὶ ἐπιστημονισμὸς ἀποτελοῦσι μορφὰς κλιμακωτῶς αὐξανομένης ἀποστασίας, καθ' ἣν ἀποσβέννυται ἡ χριστιανικὴ πίστις καὶ ἐπιδιώκεται ζωὴ χοϊκῆς προσπαθείας καὶ ἑνώσεως, ἄνευ ἀληθείας καὶ Χάριτος τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἡ νεωτέρα ἀποστασία τῶν ἐθνῶν ἐξωμοιώθη πρὸς τὴν ἐπίμονον ἀποστασίαν τῶν ἀπειθούντων εἰς τὸν Θεὸν Ἰουδαίων.

δ') Η ΕΣΧΑΤΗ ΙΟΥΔΑΪΚΗ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ

Οἱ ἀπειθοῦντες εἰς τὸν Θεὸν Ἰουδαῖοι ἢ Ἑβραῖοι παρέμειναν ἀνὰ τοὺς αἰῶνας πεισμόνως ἀμετανόητοι ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Διακρίνονται δύο χρονικὰ σημεῖα ἐξάρσεως τῆς ἀποστασίας τῶν τοιούτων Ἰουδαίων. Τὸ πρῶτον κατὰ τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Κυρίου, ὁπότε ἐγένοντο χριστοκτόνοι, καὶ δεύτερον πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου, ὁπότε θὰ ἀποδειχθῶσι διὰ τοῦ Ἀντιχρίστου καὶ ἐκκλησιοκτόνοι. Διὸ ἡ Ἐκκλησία καὶ αἱ χριστιανικαὶ πολιτεῖαι ἀπεξένωσαν τοὺς ἀμετανοήτους Ἰουδαίους καὶ διεχώρισαν τοὺς Χριστιανοὺς ἀπ' αὐτῶν, πρὸς διαφύλαξιν τῶν δευτέρων καὶ παιδαγωγίαν σωτηρίας τῶν πρώτων.

1. Ἐπίμονος ἰουδαϊκὴ ἀποστασία

Διὰ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἀποστολικῆς Συνόδου, οἱ ἐξ ἐθνῶν Χριστιανοὶ ἀπηλλάγησαν τῆς τηρήσεως τῆς περιτομῆς καὶ ἄλλων προσκαίρων διατάξεων τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου (ἰ. ἀ. σ. 534). Κατόπιν ἡ περιτομὴ κατηργήθη διὰ πάντας. Διὸ ὁ Ἀπόστολος ἔγραφε πρὸς τοὺς Χριστιανούς, «ὅτι, ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει»[5654]. Ἀργότερον, διὰ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀπηγορεύθη καὶ ὁ σύγχρονος ἑορτασμὸς τοῦ Πάσχα μετὰ τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων. Δι' ἄλλων δὲ Συνόδων καὶ οἱοσδήποτε συνεορτασμὸς μετ' αὐτῶν καὶ ἡ λῆψις τῶν ἑορταστικῶν αὐτῶν[5655]. Διότι «τὶς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου;»[5656] (ἰ. ἀ. σ. 419). Διὰ τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀπηγορεύθη ἡ κοινωνία Χριστιανῶν καὶ ἀπίστων Ἰουδαίων, ἀπὸ τῆς προσφορᾶς πρὸς τοὺς πιστοὺς ἀζύμων καὶ ἰατρικῆς θεραπείας, μέχρι καὶ τοῦ συλλούεσθαι μετ' αὐτῶν[5657]. Πολλῷ μᾶλλον ἀπεκλείσθησαν οἱ γάμοι τῶν Χριστιανῶν μετὰ τῶν τοιούτων Ἰουδαίων. «Χριστιανὸς» δὲ «λαμβάνων Ἰουδαίαν» «ἢ Χριστιανὴν Ἰουδαῖος ἐπὶ μοιχείᾳ κατηγορεῖται»[5658], ἤτοι διὰ τὴν βαρυτέραν ἁμαρτίαν τῆς σαρκός[5659]. Προσέτι, ἡ ἐπιστροφὴ Ἰουδαίου εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἡ βάπτισις αὐτοῦ γίνεται διὰ τῆς αὐστηροτέρας δοκιμασίας, λόγῳ τῆς ἰουδαϊκῆς ἀσεβείας καὶ ὑποκρισίας[5660]. Οἱ δὲ εὐσεβεῖς βασιλεῖς τῆς βασιλείας τῆς Κων-

5654. Γαλάτ. ε' 2.
5655. ΛΖ' καὶ ΛΗ' Κανόνων τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου.
5656. 2 Κορινθ. στ' 15.
5657. ΙΑ' Κανόνος ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
5658. Μ. Φωτίου, PG. 104, 885.
5659. Χρυσοστόμου, PG. 51, 215.
5660. Η' Κανόνος Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Μ. Φωτίου, PG. 104, 625.

σταντινουπόλεως ἀπέκλεισαν τοὺς ἀπειθοῦντας Ἰουδαίους καὶ ἐκ πολιτειακῶν θέσεων[5661].

Παρὰ τὴν τοιαύτην παιδαγωγίαν ὑπὸ τῆς Ὀρθοδοξίας πρὸς μετάνοιαν καὶ σωτηρίαν, οἱ ἀπιστοῦντες Ἰουδαῖοι παρέμειναν ἀμετάβλητοι καὶ ἐπεδίωκον ἐν ἀσεβείᾳ ἐπιμόνως τὰ ἴδια. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Ἱεροσολύμων ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, τρὶς ἀπεπειράθησαν τὴν ἀντίθεον ἀνοικοδόμησιν τοῦ παλαιοῦ καὶ καταλυθέντος Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος. Πρῶτον, «ἐπὶ Ἀδριανοῦ» αὐτοκράτορος Ρωμαίων (117 - 138), ὁπότε κατεστράφησαν καὶ τὰ λείψανα τῆς Ἱερουσαλήμ. Δεύτερον, ἐπὶ Μ. Κωνσταντίνου (324 - 337), ὅτε καὶ ἐτιμωρήθησαν παραδειγματικῶς. Τρίτον, ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου (361 - 363), ὅτε «πῦρ ἐκπηδῆσαν ἐκ τῶν θεμελίων εὐθέως, κατέφλεξε» «πολλοὺς ἀνθρώπους» «καὶ τοὺς λίθους τοῦ τόπου ἐκείνου»[5662]. Παρὰ ταῦτα, οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι παρέμειναν ἀμετανόητοι, μάλιστα δὲ καὶ ὀργανούμενοι ἐν τῇ ἀποστασίᾳ. Ἡ παρατηρουμένη πρωτοφανὴς ἐπιμονὴ καὶ συστηματικὴ ἀντίχριστος δρᾶσις τῶν ἀπειθούντων Ἑβραίων βάσει «κεχαραγμένου σχεδίου», καὶ «ἡ ἀλληλένδετος καὶ ἡνωμένη ἐνέργεια» τούτων καθ' ὅλας τὰς χώρας καὶ τὰς ἐποχάς, «ἐπιβεβαιοῖ τὴν ὕπαρξιν μυστικῆς κυβερνήσεως, ἥτις» «διοικεῖ μὲ πλήρη δικαιώματα τοὺς Ἑβραίους ὅλου τοῦ κόσμου». Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἀτύπου ταύτης ἀρχῆς, «κατὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ ραββίνου Δράχμα», φέρονται ὡς «ἀπόγονοι τοῦ Δαυΐδ καὶ ἔλαβον τὸν τίτλον τοῦ πατριάρχου ἢ ἡγεμόνος τοῦ Ἰσραὴλ ἐν ἐξορίᾳ». Ἡ «ὑψίστη σημασία τοῦ πατριάρχου ἢ ἡγεμόνος ἐν ἐξορίᾳ εἶναι, ὅτι συγκεντρώνει ὅλην τὴν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐξουσίαν ἐφ' ὅλων τῶν Ἑβραίων τῆς υφηλίου. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Δράχμα, τοῦτο πιστοποιεῖται καὶ ὑπὸ τῆς Ταλμούδ» ([275]).

«Τὴν πρώτην δρᾶσιν τῆς μυστικῆς αὐτῆς κυβερνήσεως βλέπομεν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς φοβερᾶς ἐπαναστάσεως, ἥτις ἐξερράγη» τὸν δεύτερον αἰῶνα «εἰς Κυρηναϊκὴν καὶ Κύπρον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Αἴγυπτον μὲ τάσιν διαδόσεως εἰς τὴν Συρίαν». Κατ' αὐτήν, «τοιαύτη φρενῖτις κατέλαβε τοὺς Ἑβραίους», «ὥστε ἔτρωγον ὠμὰ τὰ κρέατα τῶν φονευομένων παρ' αὐτῶν». «Κατόπιν ἐπὶ μακρὸν χάνονται τὰ ἴχνη τῆς ὑπερκυβερνήσεως» ταύτης καὶ τὰ «ἀποκαλύπτομεν κατὰ τὸν 5ον καὶ 6ον αἰῶνα ἐκ τῆς διηνεκοῦς πολιτικῆς ραδιουργίας κατὰ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας» καὶ τῆς Ἐκκλησίας. «Ἀπὸ τοῦ 5ου αἰῶνος» ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει «ἑβραϊκὴ παροικία ὁσημέραι αὐξάνει καὶ συγκεντροῦται» εἰς τὴν ἐν αὐτῇ Χαλκίνην Ἀγοράν. «Ἡ δρᾶσις τῶν Ἑβραίων, συνισταμένη εἰς πολιτικὰς ραδιουργίας, προδοσίας κ.λ.π., προὐκάλεσε

5661. Μ. Φωτίου, PG. 104, 869, 1057. 5662. Χρυσοστόμου, PG. 48, 900, 902.

τὴν ἐκτόπισιν αὐτῶν ἐκ τοῦ τμήματος τούτου ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Β΄» (408 - 450), «ἢ Ἰουστίνου τοῦ Β΄» (565 - 576). «Κατελήφθη τότε ἡ συναγωγή των ὡς κέντρον ἐπικίνδυνον»([276]). Ἀρχὰς τοῦ 6ου αἰῶνος Ἰουδαῖοι συνεμάχησαν μετὰ τῶν αἱρετικῶν ὀπαδῶν τοῦ αἱρεσιάρχου Σεβήρου καὶ ἐφόνευσαν «τριακοσίους πεντήκοντα» μοναστὰς καὶ «τὰ τίμια ἐκείνων λείψανα» «διέσπειραν» «κατὰ τὴν λεωφόρον» ἄταφα[5663]. Κατὰ δὲ «τὸ 614, διὰ κοινῆς δράσεως τῆς ἑβραϊκῆς μυστικῆς κυβερνήσεως μετὰ τῶν Περσῶν, δι' ἐφόδου κατελήφθη ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν Ἑβραίων ἐνενήκοντα χιλιάδες Χριστιανῶν». Οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι, ὅπως προηγουμένως τὴν Ρώμην, «οὕτως ἐμίσουν τώρα τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν» ὡς «τὸν κατηραμένον ἐχθρόν των καὶ ἔπραξαν τὸ πᾶν, ὅπως καταρρεύσῃ». «Κατὰ τὸ 628, ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἱερουσαλὴμ ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, ἐπείσθη ὁ ἴδιος περὶ τοῦ καταχθονίου ἔργου τῶν Ἑβραίων καὶ ἔλαβε πολλὰ μέτρα διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Κράτους». «Κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα, οἱ χαλίφαι τῆς Βαγδάτης, ταραχθέντες ἀπὸ τὴν ὁσημέραι αὐξάνουσαν δύναμιν τῶν ἡγεμόνων» τῶν Ἑβραίων «τῆς ἐξορίας, ἐπετέθησαν ἐναντίον των». Τότε «πολυάριθμοι προπαγανδιστικαὶ ἀκαδημίαι ἑβραϊκαὶ κατεστράφησαν, πολλοὶ ραββῖνοι ἐξωρίσθησαν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος καὶ ὁ ἡγεμὼν ἐν ἐξορίᾳ Ἐζεκίας ἐθανατώθη». «Οἱ Ἑβραῖοι, ἐγκαταλείποντες τὴν Βαβυλωνίαν, ἐγκατεστάθησαν ἄλλοι εἰς Ἀραβίαν καὶ ἄλλοι ἔλαβον τὴν διεύθυνσιν πρὸς Δύσιν, καὶ ἰδίᾳ Ἱσπανίαν καὶ Γαλλίαν. Οὕτω πάλιν χάνονται τὰ ἴχνη τοῦ Ἑβραίου ἡγεμόνος ἐν ἐξορίᾳ, ὁπότε πάλιν τὸν ἀποκαλύπτομεν κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα ἐν Κωνσταντινουπόλει»([277]).

Εἰς τὴν Δύσιν οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι ἐκινοῦντο εὐχερέστερον. Διὸ ἐπέδρασαν εἰς τὴν περαιτέρω ἀποστασίαν αὐτῆς, ἥτις τελικῶς ταυτίζεται πρὸς τὴν ἰουδαϊκὴν ἀποστασίαν. Οἱ Ἰουδαῖοι συνέβαλον ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς σχολαστικῆς θεολογίας τῆς αἱρέσεως τοῦ Παπισμοῦ, διὰ τῆς μεταφράσεως τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀριστοτέλους. Τὰ λογικὰ συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους ἐγνώσθησαν εἰς τὴν Δύσιν ἀπὸ τῆς δωδεκάτης ἑκατονταετηρίδος «διὰ λατινικῶν μεταφράσεων Ἰταλῶν λογίων», «ἀλλ' ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐφάνη τὴν ἑπομένην ἑκατονταετηρίδα». Τότε «ἐγνώσθησαν καὶ τὰ ἄλλα συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους. Ταῦτα εἶχον μεταφρασθῆ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ συριακὸν ὑπὸ τῶν νεστοριανῶν καθηγητῶν τῶν θεολογικῶν σχολῶν τῆς Νισίβεως καὶ τῆς Ἐδέσσης» τῆς Μεσοποταμίας. «Ὑπὸ τῶν αὐτῶν μετεφράσθησαν ἐκ τοῦ συριακοῦ εἰς τὸ ἀραβικόν»,

5663. Πρακτικῶν Συνόδου Κων/λεως ἐπὶ Πατριάρχου Μηνᾶ, Μ. 8, 999.

καὶ ἀκολούθως «ὑπὸ Ἰουδαίων λογίων τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Γαλλίας μετεφράσθησαν ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ εἰς τὸ λατινικόν» ([278]). Τοιουτοτρόπως, τὰ ἑλληνικὰ ταῦτα συγγράμματα διοχετεύθησαν εἰς τὴν Δύσιν διὰ τῶν αἱρετικῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων, ἄνευ τῆς κριτικῆς καθάρσεως τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ὀρθοδοξίας. Παραλλήλως ἡ οἰκονομία τῆς Δύσεως ἤρξατο περιερχομένη εἰς χεῖρας τῶν ἀπειθούντων Ἑβραίων, μάλιστα μετὰ τὴν παπικὴν ἀπαγόρευσιν τῶν τόκων διὰ τοὺς παπικούς.

2. Ὠργανωμένη ἰουδαϊκὴ ἀποστασία

Τὸ ἔργον ἀποστασίας τῶν ἀπειθούντων εἰς τὸν Θεὸν Ἑβραίων ἤρχισε συστηματικώτερον μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐφ' ὅσον ὑφίστατο ἡ Ὀρθόδοξος βασιλεία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ἰουδαῖοι οὗτοι ἦσαν δεσμευμένοι. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ ἔτος 1453, ἡ ἀντίχριστος ἰουδαϊκὴ δραστηριότης ἐμεθοδεύθη πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς ἀποστασίας τῆς ἀνθρωπότητος καὶ κατέληξεν εἰς τὴν σιωνιστικὴν ὀργάνωσιν αὐτῆς. Ἡ τοιαύτη δραστηριότης τῶν Ἰουδαίων προεκάλεσε κατ' ἀρχὰς ἀντιδράσεις. «Κατὰ τὸ 1488 ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Κάρολος Η' ἐξέδιδε διάταγμα», διὰ «τοῦ ὁποίου οἱ Ἑβραῖοι» οἱ «ζῶντες ἐν Προβάνς ὤφειλον ἢ νὰ ἀσπασθοῦν τὸν Χριστιανισμόν, ἢ νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Γαλλίαν». Τότε «οἱ Ἑβραῖοι τῆς πόλεως Arlet ἀπετάθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ζητοῦντες τὴν συμβουλὴν τῆς μυστικῆς κυβερνήσεώς των, δι' ἐπιστολῆς ὑπὸ χρονολογίαν 13 Νοεμβρίου 1489». Ἡ ἀπάντησις εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν ἔρριπτε μεταξὺ τῶν Ἑβραίων τὸ ἑξῆς σύνθημα: Ὑποκριθῆτε, καὶ ποιήσατε τὰ τέκνα ὑμῶν ἐμπόρους καὶ ἐπιστήμονας, καὶ μίαν ἡμέραν θὰ κυριαρχήσητε ἐπὶ τοῦ κόσμου καὶ θὰ ἐκδικηθῆτε ([279]).

«Ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ ἐν Μωϋσεῖ», ἐγράφετο ἐν τῇ ἐπιστολῇ. «Ἐλάβομεν τὴν ἐπιστολήν σας, ἀνακοινοῦσαν τὴν δυστυχίαν, ἥτις σᾶς ἔπληξε καὶ λυπούμεθα· ἐκ ταύτης τῆς εἰδήσεως ἡ γνώμη τῶν μεγάλων ραββίνων εἶναι ἡ ἑξῆς: Σεῖς λέγετε ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας σᾶς ἀναγκάζει ν' ἀσπασθῆτε τὸν Χριστιανισμόν· ὑποκύψατε καὶ δεχθῆτε αὐτὸν λόγῳ τῆς ἀνάγκης, ἀλλ' ὅμως ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως ἂς διαφυλάττεται εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν. Ὑμεῖς λέγετε ὅτι θέλουν ν' ἀφαιρέσουν τὰς περιουσίας σας. Κάμετε τὰ παιδιὰ σας ἐμπόρους, ἵνα βαθμιαίως ἀφαιρέσητε ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς τὰς περιουσίας των. Ὑμεῖς λέγετε ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἐπιβουλεύονται τὴν ζωήν σας. Κάμετε τὰ

παιδιά σας ἰατροὺς καὶ φαρμακοποιούς, διὰ νὰ δύνανται νὰ ἐπιβουλεύωνται τὴν ζωὴν τῶν Χριστιανῶν. Ὑμεῖς λέγετε ὅτι σᾶς προξενοῦν πολλὰ δυσάρεστα. Κάμετε τὰ παιδιά σας δικηγόρους καὶ συμβολαιογράφους, ἃς ἀναλαμβάνουν μέρος εἰς τὰ τοῦ Κράτους ἔργα, ἵνα, ὑποδουλώνοντες τοὺς Γκόϊμ (Χριστιανούς), δυνηθῆτε νὰ κυριαρχήσητε ἐφ' ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ ἐκδικηθῆτε. Μὴ παρεκκλίνετε ἀπὸ τὰς συμβουλὰς ταύτας, τὰς ὁποίας τώρα σᾶς δίδομεν, καὶ θὰ πεισθῆτε ἐκ πείρας ὅτι, ἀντὶ ταπεινώσεως, εἰς τὴν ὁποίαν τώρα εὑρίσκεσθε, θὰ φθάσητε εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα» ([280]).

Ἔκτοτε, ἐμπόριον, ἐπιστήμη, ἐξουσία καὶ ἐκδίκησις ἦσαν οἱ ἐπίμονοι στόχοι τῶν ἀμετανοήτως ἀπειθούντων εἰς τὸν Θεὸν Ἰουδαίων. «Ὁ Φραγκῖσκος Δὲ - Μὲτρ κατὰ τὸ 1818 ἔγραφεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον τὸν Α'», ὅτι «τὰ τελευταῖα 300 ἔτη τοῦ πολιτικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ βίου ὁμοιάζουν πρὸς τεραστίαν συνωμοσίαν κατὰ τῆς ἀληθείας. Συγχρόνως δὲ ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἐπὶ τῆς ὑπόπτου δράσεως τῶν Ἑβραίων κεφαλαιούχων». Καὶ «ἐτόνιζεν, ὅτι ὑπάρχει ἀόρατος δύναμις, ἥτις συγχίζει τὰ πάντα καὶ σατανικώτατα διαστρέφει τὴν ἀλήθειαν ἐφ' ὅλων τῶν πολιτικῶν, κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν ζητημάτων, καὶ ὅτι ὑπάρχουν ἀσφαλῶς ἄγνωστοι συνωμόται, ἐπιδιώκοντες τὴν καταστροφὴν τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, τῆς πατρίδος, τῆς οἰκογενείας καὶ πάσης ἠθικῆς ἀρχῆς» ([281]). «Ὁ ἑβραϊσμὸς εἶναι σήμερον ὠργανωμένος εἰς στρατιὰν μὲ πειθαρχίαν παραδειγματικήν». «Αἱ διαταγαὶ ἐκδίδονται μὲ ἀστραπιαίαν ταχύτητα καὶ ἐκπληροῦνται πειθαρχικώτατα μετὰ θαυμαστῆς ἀκριβείας εἰς ὅλην τὴν γῆν». Ἡ μυστικὴ ἑβραϊκὴ «κυβέρνησις δικαίως δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὑπερκυβέρνησις ὅλων τῶν κρατῶν, ἀφοῦ οἱ κυβερνῆται αὐτῶν συχνότατα, ἂν μὴ πάντοτε, διευθύνουν τὴν πολιτικὴν των, ὄχι μόνον τὴν ἐξωτερικήν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσωτερικήν, συμφώνως πρὸς τὰς ὑποδείξεις αὐτῆς» ([282]). «Δαιμονίως ὅμως εἰς εὐφυΐαν, οἱ Ἑβραῖοι κυβερνοῦν τὴν γῆν, οὐχὶ ἐπιδεικτικῶς, ἀλλ' ἐκ τῶν παρασκηνίων, καὶ διὰ τοῦτο καυχῶνται οἱ ἴδιοι, ὅτι ἡ δύναμίς των εἶναι ἀκατανίκητος, διότι εἶναι ἀόρατος». Ἐπιτυγχάνουν δὲ τοῦτο καὶ διὰ τῶν μυστικῶν σωματείων. «Ὅλα τὰ μυστικὰ σωματεῖα ἔχουν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα, χειραγωγούμενα ὑπὸ τῶν Ἑβραίων. Ἡ ὑποκρισία εἶναι τὸ κυριώτερον γνώρισμα αὐτῶν». «Σύνθημά μας εἶναι», λέγουσιν οἱ σιωνισταί, «ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ ὑποκρισία» ([283]). «Κατὰ τοὺς τελευταίους 4 - 5 αἰῶνας, οἱ Ἑβραῖοι ἀνέπτυξαν καὶ ἐτελειοποίησαν τὰς μυστικὰς αὐτῶν ὀργανώσεις οὕτως, ὥστε νὰ ἐκπλήσσηταί τις πρὸ τοῦ σατανικοῦ μηχανισμοῦ των» ([284]).

3. Σκοτειναὶ δυνάμεις

Αἱ δυνάμεις τῆς ἰουδαϊκῆς καὶ ἐθνικῆς ἀποστασίας παρήχθησαν ὑπὸ τοῦ Διαβόλου ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, ἀλλὰ ἑνοποιοῦνται ἐσχάτως. Πρὸς τοῦτο χρησιμοποιεῖται κυρίως ἡ μυστικὴ ὀργάνωσις τῶν ἀπειθούντων Ἑβραίων Σιωνισμός. Ὀνομάζεται Σιωνισμὸς ἐκ τῆς λέξεως Σιών, ἤτοι Ἱερουσαλήμ[6664].

Ὁ Σιωνισμὸς συνεκροτήθη τὸν παρελθόντα αἰῶνα ὡς σκοτεινὴ δύναμις καὶ προωθεῖ τοὺς σκοποὺς του δι' ἐπὶ μέρους σκοτεινῶν δυνάμεων. Λέγονται σκοτειναὶ αἱ δυνάμεις αὗται, διότι εἶναι σκοτειναὶ ὀργανώσεις, σκοτεινῆς προελεύσεως, σκοτεινῆς δράσεως καὶ σκοτεινῶν σκοπῶν. Στρατηγοῦνται ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τοῦ σκότους Διαβόλου καὶ θὰ καταλήξωσιν εἰς τὸν σατανοφόρον Ἀντίχριστον. Ὁ Σιωνισμὸς παραβάλλεται πρὸς ὀκτάποδα, οὗ οἱ πλόκαμοι ἐκτείνονται περὶ τὴν γῆν· πρὸς παγκόσμιον ἐπικράτησιν τοῦ ἐρχομένου Ἀντιχρίστου. Εἶναι δὲ αὗται μυστικαὶ ἢ ἐμφανέστεραι κινήσεις καὶ ὀργανώσεις σιωνιστικῆς κατευθύνσεως καὶ δράσεως ἀνὰ τὰ ἔθνη. Ἐκ τούτων, ἄλλαι μὲν προϋπάρχουσαι ὑπήχθησαν εἰς τὸν Σιωνισμόν, ἄλλαι δὲ συνεκροτήθησαν παρ' αὐτοῦ. Τοιαῦται κινήσεις καὶ ὀργανώσεις εἶναι γενικῶς ὁ οἰκονομισμός, ὁ ἐπιστημονισμός, ὁ Μασονισμός, ὁ Μαρξισμός, ὁ Χιλιασμὸς καὶ ὁ Οἰκουμενισμός. Διὰ τούτων ὁ Σιωνισμὸς ἐφαρμόζει τὰ ἀντίχριστα σχέδιά του καὶ προωθεῖ τοὺς σατανικοὺς σκοπούς του, ἐκμεταλλευόμενος πᾶν στοιχεῖον ἀποστασίας, χρησιμοποιῶν πᾶν μέσον κακοποιΐας καὶ ἐπιστρατεύων πάντα υἱὸν τῆς ἀπωλείας, Ἑβραῖον καὶ ἀλλογενῆ. Πρό τινων δεκαετηρίδων οἱ σιωνισταὶ ἔλεγον, ὅτι «μετ' ὀλίγον ἀκόμη δρόμον ὁ κύκλος τοῦ συμβολικοῦ ὄφεως θὰ κλεισθῇ». Δηλαδή, αἱ προετοιμασίαι τῶν ἀπειθούντων Ἰουδαίων πρὸς τὸν τελικὸν σκοπὸν τοῦ Σιωνισμοῦ θὰ ὁλοκληρωθοῦν([285]). Ὡς γνωστόν, οἱ ἀντίχριστοι οὗτοι Ἑβραῖοι ὀνομάζονται ὑπὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς «ὄφις ἐφ' ὁδοῦ»[6665] (ἰ. ἀ. σ. 112).

Αἱ σκοτειναὶ δυνάμεις ζῶσιν ἐν τῷ σκότει. Διὸ ἐπιζητοῦσι συστηματικῶς τὴν ἀφάνειαν. Ἐὰν δὲ ἀποκαλυφθῶσιν εἴς τι, ἐπιδιώκουσι τὴν διάψευσίν του διὰ ποικίλων φωνῶν, ἐπισήμων καὶ κοινῶν. Τοῦτο συνέβη καὶ διὰ τὰ λεγόμενα «Πρωτόκολλα τῶν Σοφῶν τῆς Σιών», εἰς τὰ ὁποῖα ἐκτίθενται οἱ σκοτεινοὶ σκοποὶ καὶ τὰ σκοτεινὰ μέσα τῶν σιωνιστῶν. Μετὰ τὴν ἀνεπιθύμητον διὰ τοὺς ἀπειθοῦντας Ἰουδαίους δημοσίευσίν των, οὗτοι ἐπεχείρησαν ἵνα τὰ χαρακτηρίσωσιν

6664. Ψαλμ. 136, 1 - 7.

ώς «ἀνύπαρκτα»(286). Ἀλλ' ὅμως, τὸ περιεχόμενον τούτων καὶ ἡ πραγματικότης διαψεύδουσι τὴν σκοτεινὴν ταύτην διάψευσιν, καὶ ἐπαληθεύουσι σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἰσχυρότερον τὰ «Πρωτόκολλα» τῶν υἱῶν τοῦ Διαβόλου, ὅστις «ψεύστης ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ» τοῦ ψεύδους[5665α] (ἰ. ἀ. σ. 421).

Ὁ οἰκονομισμός. Ἡ οἰκονομία εἶναι στοιχεῖον τῆς ὑλικῆς προσπαθείας τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ. Ἐν τῇ ἀποστασίᾳ ὅμως αὕτη μετατρέπεται εἰς φιλαργυρίαν, ρίζαν «πάντων τῶν κακῶν», καὶ ἀντίχριστον πλάνην[5666].

Οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι ἤσκουν καὶ τὸ ἄδικον ἐμπόριον, δι' οὗ εἶχον μεταβάλει τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις Ναὸν τοῦ Σολομῶντος εἰς «σπήλαιον ληστῶν»[5667]. Διὸ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς «ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ Ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψεν»[5668]. Ἡ παράνομος αὕτη οἰκονομικὴ ἐπίδοσις τῶν Ἑβραίων τούτων συνεχίσθη ἀνὰ τοὺς αἰῶνας καὶ ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος ἀνεπτύχθη εἰς τὸν οἰκονομισμόν. Δηλαδή, εἰς τὴν πλάνην, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος εἶναι οἰκονομικὸν ὄν, ἤτοι homo oeconomicus (ἄνθρωπος οἰκονομικός), ἡ ζωὴ αὐτοῦ οἰκονομία, αἱ δὲ «οἰκονομικαὶ σχέσεις καθορίζουσι τὴν ὅλην» ὑλικὴν καὶ «πνευματικὴν ζωήν, ἀποτελοῦσαι τὴν βάσιν πασῶν τῶν ὄψεων τοῦ πολιτισμοῦ» (287). Οὕτως ἡ ἐπιδίωξις τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ταυτίζεται πρὸς τὴν τοῦ ἄφρονος πλουσίου τῆς παραβολῆς. Δηλαδή, ἵνα ἔχῃ «πολλὰ» ὑλικὰ «ἀγαθά, κείμενα εἰς ἔτη πολλά», ὅπως ἀνέτως τρώγῃ, πίνῃ καὶ εὐφραίνηται[5669], ἀπολαμβάνων πᾶσαν ἡδονήν, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν «τῆς σαρκός»[5670]. Τοιουτοτρόπως ὁ οἰκονομισμὸς ὀπισθοδρομεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ φρόνημα πλάνης περὶ ζωῆς τῆς γηΐνης πόλεως τοῦ ἀδελφοκτόνου Κάϊν[5671]. Δηλαδὴ εἰς τὸν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ καιρὸν τοῦ Νῶε, ὅτε οἱ ἄνθρωποι ἦσαν σάρκες[5672], εἰς τὴν ἔπαρσιν τῆς πυργοποιΐας, εἰς τὴν φαραωνικὴν κατάπτωσιν τῆς γῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν δυσωδίαν τῶν «Σοδόμων καὶ Γομόρρας»[5673] καὶ εἰς τὴν ἀρχῆθεν ἰουδαϊκὴν ἀπείθειαν τῆς ἀπωλείας. Διό, ὅτε ὁ πλούσιος νεανίσκος ἠρνήθη τὴν θείαν κλῆσιν, ὁ Κύριος εἶπε: «πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελεύσονται!»[5674] (ἰ. ἀ. σ. 78, 81 - 82, 87, 91, 124 - 125, 266).

5665. Γενέσ. μθ' 17.
5665α. Ἰωάν. η' 44.
5666. 1 Τιμοθ. στ' 10.
5667. Ματθ. κα' 13.
5668. Ματθ. κα' 12.
5669. Λουκ. ιβ' 19.
5670. 1 Ἰωάν. β' 16.
5671. Γενέσ. δ' 17.
5672. Γενέσ. στ' 3.
5673. Γενέσ. ιη' 16, 20 - 21.
5674. Μάρκ. ι' 23.

Ὁ οἰκονομισμὸς ἀπέσπασε τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ φυσικοῦ αὐτοῦ περιβάλλοντος τῆς παιδαγωγούσης αὐτὸν γῆς ἐξορίας (ἰ. ἀ. σ. 68) καὶ τὸν μετέθεσεν εἰς τεχνητὸν τόπον ἀπατηλῶν ὑλικῶν ἀνέσεων, ἐντυπωσιακῶν βιομηχανικῶν ἀγαθῶν καὶ χοϊκῶν ἐλπίδων λυτρώσεως πλάνης. Καὶ ὅμως, ἐν ὀνόματι τῆς ὑλικῆς «προόδου» καὶ τοῦ ὑλιστικοῦ «πολιτισμοῦ» τῆς ἀποστασίας, οὗτος γίνεται ὁσημέραι δοῦλος· ἀκορέστων ἐπιθυμιῶν καὶ οἰκονομικῶν ἀναγκῶν, καὶ δέσμιος ἐν φυλακῇ ὑλικῶν ἐφευρέσεων καὶ τεχνικῶν ἀνακαλύψεων, ἐπὶ πνευματικῇ ἀδρανείᾳ καὶ ψυχικῇ νεκρώσει. Οἱ δὲ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι, τῶν ἐθνῶν κοιμωμένων, βαθμιαίως κατακτῶσι τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν καὶ ἀπεργάζονται οἰκονομικὰ δεσμὰ «Ἀποκαλύψεως», ὡς τὸ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς ἀγοραπωλησίας διὰ τοὺς μὴ δεχομένους τὴν δουλικὴν ὑποταγήν[5675]. Οἱ σιωνισταὶ ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἐπιδιώκουσιν ὅπως μεταθέσωσι τοὺς Χριστιανοὺς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς «τοὺς ὑλικοὺς ὑπολογισμοὺς καὶ τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας». Δι' αὐτοῦ τοῦ περισπασμοῦ «ὅλα τὰ ἔθνη θὰ ἐπιζητῶσι νὰ κερδίζωσι καί, παλαίοντα ἕκαστον διὰ τὰ ἴδια αὐτῶν ὀφέλη, δὲν θὰ ἀντιληφθῶσι τὸν κοινὸν ἐχθρόν» ([288]). Οἱ σιωνισταὶ χρησιμοποιοῦσι τὰς οἰκονομικὰς αὐτῶν ἐπιχειρήσεις, οὐχὶ μόνον δι' ὑλικὸν κέρδος, ἀλλὰ καὶ χάριν τῶν σιωνιστικῶν αὐτῶν σκοπῶν. Διὸ ἐπιδιώκουσι πρὸ παντὸς ἐπιχειρήσεις, αἵτινες καὶ ἐπηρεάζουσι σχετικῶς τοὺς λαούς. Ὡς εἶναι π.χ. αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν μέσων τῆς λεγομένης «ψυχαγωγίας», ἤτοι κινηματογράφων, μουσικῆς κ.λ.π., τῶν μέσων ἐνημερώσεως, ἤτοι τηλεοράσεως, ραδιοφώνου, τύπου κ.λ.π., αἱ ἐπιχειρήσεις διαφημίσεων, μόδας κ. ἄ.([289]). Διὰ τῆς οἰκονομιστικῆς πλάνης οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀποστασίας, πρὸς λύσιν τῶν οἰκονομικῶν αὐτῶν προβλημάτων, θὰ παραδοθῶσιν ἐν τέλει εἰς τὸν Ἀντίχριστον[5676], ὅστις ἐπαιρόμενος θὰ καθίσῃ καὶ «εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ» ὡς Θεός[5677], ἤτοι τὸν ἀνοικοδομηθησόμενον παρ' αὐτοῦ παλαιὸν Ναὸν τοῦ Σολομῶντος([290]).

Ὁ ἐπιστημονισμός. Οἱ χριστοκτόνοι Ἰουδαῖοι εἶχον ἔπαρσιν διὰ τὴν γνῶσιν αὐτῶν. Ὁ τοιοῦτος Ἰουδαῖος ἐκαυχᾶτο, ὅτι εἶχε «τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας»[5678]. Διὸ ἀρχιερεῖς, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, «πειράζοντες» τὸν Χριστόν, ἠρώτων[5679] «ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ»[5680]. Ὁ δὲ ψευδοπροφήτης Ἰουδαῖος Ἐλύμας ἐν Πάφῳ τῆς Κύπρου, πεποιθὼς ἐπὶ τῇ γνώσει καὶ τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, «ἀνθίστατο» εἰς τὸν κηρύττοντα τὸν Χριστὸν Ἀπόστο-

5675. Ἀποκαλύψ. ιγ' 17.
5676. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 6, 285.
5677. 2 Θεσσαλ. β' 4.
5678. Ρωμ. β' 20.
5679. Ματθ. ιθ' 3.
5680. Μάρκ. ιβ' 13.

λον Παῦλον, «ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως»[5681].

Ὡς γνωστόν, ἡ αἵρεσις τοῦ Παπισμοῦ ἐγκατέλιπε τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας τῆς παραδόσεως τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ ἐτράπη πρὸς τὴν μωρανθεῖσαν φιλοσοφίαν τῶν προχριστιανικῶν εἰδωλολατρῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἐπιστήμην τῶν ὑλικῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου τούτου (ἰ. ἀ. σ. 556). Οὕτως ἡ ἐπιστήμη, ἐγκαταλείψασα τὴν ἀσφαλῆ μάνδραν τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐνέπεσεν εἰς λῃστάς. Διότι «πάντες ὅσοι ἦλθον πρὸ ἐμοῦ» ἀντίχριστοι, λέγει Κύριος, «κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί»[5682], πολλῷ δὲ μᾶλλον οἱ μετὰ Χριστόν, καὶ δὴ Ἰουδαῖοι. Ἀπὸ τοῦ 15ου καὶ 16ου αἰῶνος οἱ ἀπειθοῦντες Ἑβραῖοι ἐπιδίδονται εἰς τὰς ἐπιστήμας, μάλιστα δὲ εἰς ἐκείνας, αἵτινες ἐπηρεάζουσιν ἰσχυρῶς καὶ ἀμέσως τὸν ἄνθρωπον, ὡς εἶναι ἡ ἰατρική. Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἐπιστήμη περιέρχεται εἰς ἑβραϊκὰς χεῖρας καὶ χρησιμοποιεῖται ἐκδικητικῶς καὶ ἀντιχρίστως, πρὸς ἀποστασίαν τῶν λαῶν ἐκ τῆς πίστεως. Διὸ ἡ ἐπιστήμη, ἣν ὁ Θεὸς «ἔδωκεν ἀνθρώποις» «ἐνδοξάζεσθαι (ἵνα ἐνδοξάζηται) ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ»[5683], μετεποιήθη εἰς ἀντίθεον ἐπιστημονισμόν, ἤτοι εἰς ἀντίχριστον ψευδοπροφητείαν. Δηλαδή, εἰς ματαίαν πίστιν εἰς τὴν δῆθεν παντοδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ ἐπιστήμης, καὶ εἰς ἐπιστημονικοφανῆ προπαγάνδαν κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ ψευδοπροφῆται τοῦ ἐπιστημονισμοῦ ἐκήρυξαν τὴν ἀνθρωπιστικὴν χρῆσιν τῆς ἐπιστήμης, ἤτοι προφάσει μὲν ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου, ἀληθείᾳ δὲ κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου([291]). Ὁ ἰουδαϊκὸς ἐπιστημονισμὸς ἐπιδιώκει, ὅπως ἀντικαταστήσῃ τὸν Θεὸν διὰ τοῦ ἀνθρώπου, τὴν Θρησκείαν διὰ τῆς δῆθεν ἐπιστήμης, τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν διὰ τῆς δῆθεν ἐπιστημονικῆς γνώσεως, τὸν θεῖον νόμον διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν δῆθεν ἐντολῶν, τὴν θείαν ἀποκάλυψιν διὰ ἐπιστημονικοφανοῦς θεωρίας τοῦ ψεύδους, τὴν παντοδύναμον θείαν Χάριν διὰ τῶν δῆθεν θαυμάτων τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιστήμης, καὶ τὴν ἐν Χριστῷ λύτρωσιν καὶ σωτηρίαν διὰ τῆς δῆθεν λυτρώσεως τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐφευρέσεων([292]). Αἱ ψευδοθεωρίαι π.χ. περὶ δῆθεν φυσικῆς καὶ ἐξελικτικῆς καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ κτήνους καὶ τῆς δῆθεν ψυχαναλύσεως καὶ ψυχοθεραπείας τῶν ἑβραίων Δαρβίνου([293]) καὶ Φρόϋντ([294])μαρτυροῦσι τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές. Οἱ σιωνισταὶ γράφουσιν, ὅτι διὰ τῆς ἐπιστήμης ἐπιδιώκουσι, «νὰ ὁδηγῶσι τὰ πνεύματα τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν, ἡ ὁποία» «εἶναι» εἰς αὐτοὺς «ἀναγκαία»([295]).

Ὁ ἐπιστημονισμὸς ὅμως ἄγεται εἰς ἄτοπον, διαψευδόμενος ὑπὸ τῶν συνεπειῶν. Διότι ἤδη, λόγῳ τῆς κακῆς ὑπ' αὐτοῦ χρήσεως τῆς

5681. Πράξ. ιγ' 6 - 8.
5682. Ἰωάν. ι' 8.
5683. Σοφ. Σειρ. λη' 6.

ἐπιστήμης, ἡ θάλασσα ρυπαίνεται, ὁ ἀὴρ μολύνεται, ἡ γῆ δηλητηριάζεται καὶ αἱ τροφαὶ τῶν φυτῶν, ζῴων καὶ ἀνθρώπων, γίνονται ἐπικίνδυνοι. Διὰ δὲ τῶν ἑβραϊκῆς κυρίως ἐπινοήσεως πυρηνικῶν ὅπλων ἡ ἀνθρωπότης ἐπαπειλεῖται ἀπὸ ὁλοκληρωτικὴν καταστροφήν(296). Διὸ ὁ θεῖος λόγος τονίζει πρὸς τὸν ἀποστάτην Ἰουδαῖον τῆς ἐπιστημονολογίας· «διεφθάρη ἡ ἐπιστήμη σου» πρὸς ἀπώλειαν[5684]. Πρὸ ὅμως τῆς ὑλικῆς ταύτης καταστροφῆς, συντελεῖται ἡ πνευματικὴ ἀπώλεια. «Ἡ γνῶσις φυσιοῖ»[5685] καὶ τὴν σημερινὴν ἀνθρωπότητα. Αὕτη ἐπαναλαμβάνει τὸ ἁμάρτημα τοῦ Ἀδάμ, ὅστις, παραπεισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχεκάκου, ἐπεδίωξε τὴν θέωσιν διὰ τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως[5686]. Ὡς δὲ ὁ πρωτόπλαστος ἀπώλεσεν τοιουτοτρόπως τὸν παράδεισον, οὕτω καὶ ὁ ὁμοίως ἁμαρτάνων σημερινὸς ἄνθρωπος καταστρέφει τὴν ὑπόλοιπον γῆν (ἰ. ἀ. σ. 58, 67). Ὁ δὲ ἐπιστημονιστὴς Ἰουδαῖος τοῦ Σιωνισμοῦ ἀπομιμεῖται τὸν παλαιὸν χριστοκτόνον Ἰουδαῖον. «Ἐν τῇ ἐπιστήμῃ» τῆς ἀποστασίας ἐποίησε «δύναμιν»[5687], δι' ἧς θὰ ὑπηρετήσῃ τὸν ἐρχόμενον Ἀντίχριστον. Οὗτος δέ, πεποιθὼς ἐπὶ τὴν ψευδεπιστήμην αὐτοῦ, θὰ δώσῃ «τὴν καρδίαν» αὐτοῦ «ὡς καρδίαν Θεοῦ»[5688], πρὸς ἀπώλειαν. Διὸ ἀκούει ἤδη παρὰ τοῦ θείου λόγου: «Διεφθάρη ἡ ἐπιστήμη σου μετὰ τοῦ κάλλους σου»[5689] «καὶ ἀποθανῇ θανάτῳ τραυματιῶν ἐν καρδίᾳ θαλάσσης»[5690] τῆς ἀποστασίας.

Ὁ Μασονισμός. Ὁ Μασονισμός, ὁ Μαρξισμὸς καὶ ὁ Χιλιασμὸς κατευθύνονται ὑπὸ τοῦ Σιωνισμοῦ.

Ὁ Μασονισμὸς προϋπῆρξε τοῦ ὠργανωμένου Σιωνισμοῦ καὶ ὑπήχθη εἰς τοῦτον διὰ μετοχῆς ἢ διεισδύσεως τῶν ἀπειθούντων Ἑβραίων εἰς τὰς μασονικὰς στοάς. Ὁ Μασονισμὸς ἀνεφάνη τὸν 18ον αἰῶνα ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅτε τὸ ἔτος 1717 τέσσαρες προϋπάρχουσαι ἐπαγγελματικαὶ στοαὶ ἵδρυσαν ἐν Λονδίνῳ τὴν Μεγάλην Στοάν, τὴν μητέρα τῆς θεωρητικῆς Μασονίας(297). Ἔκτοτε ὁ Μασονισμὸς ἐπεξετάθη εἰς τὸν κόσμον διὰ τῆς ἱδρύσεως μασονικῶν στοῶν, αἵτινες ἐμφανίζονται μὲν ὡς φιλανθρωπικαὶ καὶ ἠθικοφιλοσοφικαὶ ἑταιρεῖαι(298), ἀλλ' εἶναι φορεῖς σκοτεινοῦ μυστηρίου. Ὁ Μασονισμὸς εἶναι μυστηριακὴ θρησκεία(299), συγγενὴς πρὸς τὰς ἀρχαίας μυστηριακὰς θρησκείας τῆς εἰδωλολατρίας(300). Πρεσβεύει τὴν φυσιολατρείαν καὶ τὴν φυσιοκρατικὴν ἠθικήν(301) καί, ὡς φυσικόν, ἀντιτίθεται πρὸς πᾶσαν ἄλλην θρησκείαν καὶ θρησκευτικὴν πίστιν, μάλιστα δὲ τὴν Χριστιανικήν.

5684. Ἰεζεκ. κη' 17.
5685. 1 Κορινθ. η' 2.
5686. Γενέσ. γ' 4 - 7.
5687. Ἰεζεκ. κη' 4
5688. Ἰεζεκ. κη' 2.
5689. Ἰεζεκ. κη' 17.
5690. Ἰεζεκ. κη' 8.

Διό, κατὰ τὰς συζητήσεις ἐντὸς τῶν στοῶν, ἀπαγορεύει εἰς τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ καὶ δὴ τῶν κατωτέρων βαθμῶν, ὅπως ἀναφέρωνται εἰς θρησκευτικὰ θέματα, προφασιζόμενος ἀνεξιθρησκείαν([302]). Προτρέπει δὲ εἰς ἔρευναν πρὸς ἀναζήτησιν δῆθεν τῆς ἀληθείας, ὄχι διὰ τῆς θρησκείας, ἀλλὰ μόνον βάσει τῆς λογικῆς([303]). Τοιουτοτρόπως οἱ μασόνοι ὑποχρεοῦνται, ὅπως ὑποστέλλωσι τὴν ὁμολογίαν τῆς θρησκευτικῆς πίστεως καὶ συζητῶσιν ὡς ἄπιστοι. Ὁ Μασονισμὸς ὁδηγεῖ εἰς ἄρνησιν τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς καὶ ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀρειανισμοῦ, καὶ εἰς ἀθέτησιν τοῦ θείου νόμου, ὅπως καὶ ἡ μοιχειανικὴ αἵρεσις([304]).

Ὁ Μασονισμὸς ὅμως κρύπτει σκοτεινότερον μυστήριον ἀποστασίας. Ὁ Μασονισμὸς διαιρεῖται «εἰς δύο, εἰς τὸν ἐξωτερικὸν καὶ ἐσωτερικὸν Μασονισμόν. Ὁ πρῶτος χρησιμεύει ὡς κατώφλιον διὰ τὸν δεύτερον. Εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἀνήκουν τὰ καπίτουλα, εἰς δὲ τὸν ἐξωτερικὸν αἱ στοαί, ἐπίσης» «καὶ ὅλαι ἐκεῖναι αἱ ἑνώσεις, ἢ ἰδιαίτερα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα, εἰ καὶ δὲν συγκαταλέγονται μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν στοῶν», «εἶναι ἀλληλέγγυα μὲ τὸ πνεῦμα τὸ μασονικόν, κατὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι». «Ὁ Μασονισμὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ» καὶ «διάφορα κέντρα, σκορπισμένα εἰς ὅλον τὸν κόσμον», τὰ ὁποῖα «ὀνομάζονται στοαὶ (loges) καὶ ἐργαστήρια (ateliers) καὶ καπίτουλα (chapitres)»([305]). Μὴ δίδων «προσοχὴν εἰς τὴν διαφορὰν τῶν ἐθνικοτήτων καὶ τῶν θρησκειῶν», ἐσχημάτισεν ὑπὸ μίαν γενικὴν διοίκησιν «μίαν γενικὴν μασονικὴν ἱεραρχίαν», ἓν «κολοσσιαῖον» καὶ «εἰς ὅλον τὸν κόσμον ρίψαν τὰ δίκτυά του ἀόρατον Κράτος», τὸ ὁποῖον ἐργάζεται καταστρεπτικῶς διὰ τὰ χριστιανικὰ ἔθνη([306]). Ὁ Μασονισμὸς ἐπιστρατεύει ἀνὰ τὰ ἔθνη ἀνθρώπους ἰσχυροὺς εἰς τὴν ἐξουσίαν, τὸν πλοῦτον, τὴν γνῶσιν, τὴν κοινωνικὴν ἐπιρροὴν κ.ἄ. καὶ δι᾽ αὐτῶν κατασκοπεύει τὰ κράτη καὶ τὰς θρησκείας καὶ προσπαθεῖ, ὅπως κατευθύνῃ ταῦτα πρὸς τὸν τελικὸν αὐτοῦ σκοπόν([307]). Οἱ σιωνισταὶ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος προεγραμμάτιζον: «θὰ δημιουργῶμεν καὶ θὰ πολλαπλασιάζωμεν τὰς μασονικὰς στοὰς εἰς πᾶσαν χώραν τῆς οἰκουμένης. Θὰ προσελκύωμεν ἐν αὐταῖς ὅλους ἐκείνους, οἵτινες εἶναι ἢ δύνανται νὰ γίνωσιν ὑπέροχοι πράκτορές μας. Αἱ στοαὶ αὐταὶ θὰ ἀποτελῶσι τὸ κυριώτερον γραφεῖον πληροφοριῶν μας καὶ τὸ ἔχον τὴν μεγαλυτέραν ἐπιρροὴν μέσον μας. Θὰ συγκεντρώσωμεν ὅλας αὐτὰς τὰς στοὰς εἰς μίαν διοίκησιν, γνωστὴν μόνον εἰς ἡμᾶς». «Αἱ στοαὶ θὰ ἔχωσι τὸν ἀντιπρόσωπόν των, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου θὰ κρύπτηται ἡ διοίκησις, περὶ ἧς ὁμιλοῦμεν, καὶ παρὰ τῶν ἀντιπροσώπων τούτων θὰ δίδωνται αἱ διαταγαὶ καὶ τὰ συνθήματα»([308]).

Οἱ συγκεκριμένοι σκοποὶ τοῦ Μασονισμοῦ εἶναι οἱ σκοποὶ τῆς λεγομένης Θεοσοφικῆς Ἑταιρείας, ἥτις ἱδρύθη τὸ ἔτος 1875 εἰς Νέαν Ὑόρκην τῆς Ἀμερικῆς, ἔνθα ἐπιπολάζει τὸ ἑβραϊκὸν στοιχεῖον. Ἡ διδασκαλία τῆς ἑταιρείας ταύτης ὠνομάσθη Θεοσοφία, «διότι οἱ ἱδρυταὶ καὶ τὰ μέλη της ὑπετίθετο, ὅτι ἦσαν σοφοὶ περὶ τὰ θεῖα, ἢ ὅτι εἶχον θείαν σοφίαν». «Ἀνομολόγητος σκοπὸς τῶν θεοσοφιστῶν ἦτο καὶ εἶναι ἡ ἐξίσωσις καὶ συνανάμιξις τῶν φύλων, ἀποτελοῦσα ἀσέβειαν, ὄχι μόνον πρὸς τὴν βιολογίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἠθικήν»(309). Ὁ δὲ «Μασονισμός, υἱοθετήσας τὴν λεγομένην φυσικὴν ἠθικήν, χωρίζει τὴν ἠθικὴν ἀπὸ τοῦ δόγματος καὶ τῆς πίστεως, καὶ βασίζει τὸ ἠθικὸν αὐτοῦ οἰκοδόμημα, οὐχὶ ἐπὶ τῆς ὑπερφυσικῆς θείας Χάριτος, ἀλλ' ἐπὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, πρὸς φυσικοὺς ὅλως κατατείνων σκοπούς»(310). Προσέτι, «ὁ χαρακτὴρ τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρείας», ἤτοι τῆς Θεοσοφίας, «εἶναι διεθνιστικός». «Σκοπὸς τῶν θεοσοφιστῶν ἦτο καὶ εἶναι ἡ ἐξίσωσις καὶ ἰσοπέδωσις ὅλων τῶν ἐθνῶν»(311)· Καὶ «ὁ Μασονισμὸς εἰσηγεῖται τὸν κοσμοπολιτισμόν»(312). Σκοπὸς τῶν θεοσοφιστῶν εἶναι καὶ «νὰ πλήξουν τὴν Χριστιανικὴν Θρησκείαν, ὑποβιβάζοντες καὶ ἐξισοῦντες» αὐτὴν συγκρητιστικῶς πρὸς τὰς ψευδεῖς θρησκείας, ἵνα ἐπικρατήσῃ ἡ ἰδία αὐτῶν θρησκεία. Διὸ ἰσχυρίζονται, ὅτι αὐτοὶ δῆθεν εἶναι «ἡ παγκόσμιος θρησκεία». Ὁ Θεοσοφισμὸς σκοπεύει, «νὰ ἱδρύσῃ μίαν παγκόσμιον ἀδελφότητα, ὄχι πλέον αἰσθηματικήν, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ἐπιστημονικήν»(313). Καὶ ὁ Μασονισμὸς ἐπιδιώκει «νὰ δημιουργήσῃ» συγκρητιστικῶς «παγκόσμιον θρησκείαν», «ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας», καὶ ἵνα ποιήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα μίαν ἀδελφότητα, «ἐν τῇ ἁλύσει τῆς» μασονικῆς «ἑνώσεως, ἥτις περικυκλοῖ ὁλόκληρον τὴν σφαῖραν» τῆς γῆς(314).

Ὁ Μασονισμὸς εἶναι ὠργανωμένος εἰς βαθμοὺς μυήσεως, ἔνθα ἐπικρατεῖ μυστικότης καὶ τρομοκρατία. Ὅλαι αἱ μασονικαὶ ἑταιρίαι «εἰς τοὺς ἀνωτάτους βαθμοὺς» «ἔχουν τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν, τὰ αὐτὰ δόγματα καὶ τὰς αὐτὰς ἀρχάς, ἐνῷ εἰς τοὺς κατωτέρους βαθμοὺς τὰ δόγματα ποικίλλουν τόσον ἐπιτηδείως, ὥστε εἰς τὸν ἀδαῆ προσήλυτον νὰ μὴ γίνωνται ἀντιληπτά»(315). «Ἄλλως τε», «οἱ φαινομενικοὶ σκοποὶ» «εἶναι τόσον ὡραῖοι καὶ τόσον ἀπατηλοί, ὥστε δύνανται νὰ παρασύρουν ἀκόμη καὶ πλέον μεμορφωμένους ἀνθρώπους»(316). Ἀδελφότης, ἀγάπη, ἐλευθερία, δικαιοσύνη, εἰρήνη, εἶναί τινα ἐκ τῶν ἑλκυστικῶν αὐτῶν συνθημάτων. «Ὁ Μασονισμὸς εἶναι τάγμα», «ἔχον τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὴν μυστικὴν ὀργάνωσιν τῶν Σαδδουκαίων» Ἑβραίων. «Ἐπιμελῶς φυλάττει» «μερικὰ μυστικά, τὰ ὁποῖα μόνον ὑπὸ τύπον ἀλληγοριῶν μεταδίδει καὶ τὰ ὁποῖα ὑπενθυμίζουν» «τὴν Ταλμούδ. Τὰ μυστικὰ αὐτὰ ἐμπιστεύονται» οἱ μασόνοι «εἰς τοὺς ὀπαδοὺς των κατ' ἀνα-

λογίαν τῶν βαθμῶν» μυήσεώς των. Ἀλλὰ τὸ μασονικὸν «τάγμα ἔχει ἓν ἰδιαίτερον μυστικόν, εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ὁποίου συγκεντροῦται ὁ πραγματικὸς σκοπός του. Τὸ μυστικὸν τοῦτο ἀποκαλύπτεται εἰς πολὺ ὀλίγους ἀνωτάτους βαθμούς, οἵτινες καὶ ἀποτελοῦν τὰ ἀόρατα μέλη. Τὸ μυστικὸν τοῦτο λέγεται ''τὸ μέγα ἔργον'' (Grande cendre)» ([317]). «Τὸ ἀνώτατον συμβούλιον τῶν μασόνων αὐτὸ ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν τῆς μυστικῆς ἑβραϊκῆς ὑπερκυβερνήσεως μὲ ἀνώτατον ἀρχηγὸν τὸν ἡγεμόνα ἐν ἐξορίᾳ τοῦ Ἰσραὴλ πατριάρχην» ([318]). Ἀποσκοπεῖ δὲ εἰς τὴν ἀνάδειξιν τοῦ ψευδομεσσίου τῶν ἀπίστων Ἑβραίων ([319]), δηλαδὴ τοῦ ἐρχομένου Ἀντιχρίστου[5691], ὅστις θὰ εἶναι ἄνθρωπος Ἑβραῖος σατανοφόρος ([320]). Διὸ Θεοσοφία καὶ Μασονισμὸς ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ δαιμονικοῦ ἐσωτερισμοῦ.

Οἱ μασόνοι ὁμολογοῦσιν, ὅτι «ἡ Μασονία κατάγεται ἀπὸ τὸν πλέον ἀρχαῖον ἐσωτερισμόν», ὅστις «ἐπλήρωσε καὶ ἐζωοποίησε· τὰς» ψευδεῖς «θρησκείας τοῦ ἀρχαίου κόσμου». Ὁ ἐσωτερισμὸς οὗτος εἶναι διάφορος τῆς λογικῆς καὶ σχετίζεται πρὸς τὴν μαγείαν ([321]). Οὕτως ὁ Μασονισμός, διὰ τῆς λογικῆς ὡς δῆθεν μόνου μέσου πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας, ἀπογυμνώνει τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς πίστεως πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ μάλιστα τὴν Χριστιανικήν, καὶ τὸν παραδίδει ἄοπλον καὶ ἀδύναμον εἰς τὴν μαγείαν καὶ τὸν Πνευματισμόν, δηλαδὴ εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ Διαβόλου. Ὁ Μασονισμὸς τῶν ἀπειθούτων Ἑβραίων, διὰ τῆς Θεοσοφίας αὐτοῦ, καταλήγει εἰς τὸν Διάβολον, παρὰ τοῦ ὁποίου καὶ στρατηγεῖται. Διὸ «στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ''ἐσωτερισμοῦ''», ἤτοι τοῦ δαιμονικοῦ Πνευματισμοῦ, ὡς «μυστικοῦ δόγματος, προσιτοῦ μόνον εἰς τοὺς μεμυημένους» εἰς αὐτό ([322]).

Ὁ Μασονισμὸς διεδόθη ὑπὸ τῶν ἀπειθούντων Ἰουδαίων εὐρέως καὶ τοσοῦτον, ὥστε τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος ἐνήργησε τὴν λεγομένην γαλλικὴν ἐπανάστασιν μετὰ τῶν ἑβραϊκῆς ἐκδικήσεως σφαγῶν καὶ ἐγκλημάτων ([323]). «Ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς κρύπτης τοῦ Μασονισμοῦ ἀνεπήδησεν» ἡ ἀντίχριστος «γαλλικὴ ἐπανάστασις», ὁμολογοῦσιν οἱ μασόνοι. Οἱ δὲ «ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους» ἡ κατ' αὐτὴν «τρομοκρατία» «ἀνύψωσεν» «ἦσαν πάντοτε μασόνοι». Προσέτι «οἱ φόνοι τοῦ Σεραγέβου, οἵτινες ὡδήγησαν» εἰς τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, «ὠργανώθησαν ὑπὸ μασόνων» καὶ «ἦσαν γνωστοὶ ἐκ προτέρου μεταξὺ τῶν ἐν Λονδίνῳ μασόνων». Ἀρχὰς δὲ τοῦ τρέχοντος εἰκοστοῦ αἰῶνος, τοσοῦτον εἶχεν ἐπιβληθῆ ἡ Μασονία, ὥστε «κατὰ τὸ 1914 οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἐν Γαλλίᾳ ὑπουργός, ἐὰν δὲν ἦτο μασόνος, ἢ τοὐλάχιστον ἐὰν δὲν ἐνεκρίνετο ὑπὸ τῶν μασόνων» ([324]). «Οἱ ἱδρυταὶ τῆς»

5691. 1 Ἰωάν. β' 18.

μασονικῆς «Θεοσοφίας ἀπέβλεψαν κυρίως εἰς τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ». Διὸ τὸ ἔτος «1879, δηλαδὴ μόλις τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρείας τῆς Ν. Ὑόρκης, συνιστᾶτο εἰς τὴν Ἑλλάδα στοά. Ἦτο ἡ ἱδρυθεῖσα εἰς Κέρκυραν Θεοσοφικὴ Στοὰ ὑπὸ τὸν τίτλον "Ἰονική". Τῷ 1906 ἱδρύετο τοιαύτη ὑπὸ τῶν Ἑβραίων τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τὸ ὄνομα "Μπένε - Μπερίθ"», διὰ νὰ ἀκολουθήσουν καὶ ἕτεραι ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ ([325]).

Ἡ σκοτεινὴ τακτικὴ τῆς σκοτεινῆς δυνάμεως τοῦ ἑβραϊκοῦ Μασονισμοῦ συνίσταται καὶ εἰς τὸ ὅτι μετὰ μεγάλης τέχνης κρύπτεται ὑπὸ κυβερνήσεις ἢ αἱρέσεις, ἢ καὶ παρατραπέντας ἱεράρχας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ([326]).

Ὁ Μαρξισμός. Διὰ τῶν προηγουμένων σκοτεινῶν δυνάμεων, ὁ ἀντιχριστιανικὸς πόλεμος ἐνεργεῖται συγκεκαλυμμένως. Διὰ τοῦ Μαρξισμοῦ, ἤτοι κομμουνισμοῦ, σοσιαλισμοῦ καὶ ἀναρχισμοῦ, οὗτος διεξάγεται ἀπροκαλύπτως.

Ὁ Μαρξισμὸς εἶναι καταφανὲς δημιούργημα τῶν ἀπίστων Ἑβραίων καὶ ἀπογόνων τῶν Ἑβραίων, οἵτινες ἐσταύρωσαν τὸν Χριστόν. Ὁ ψευδοπροφήτης τοῦ Μαξισμοῦ Κάρολος Μάρξ ἦτο ἄπιστος Ἑβραῖος ἐξ οἰκογενείας, ἥτις ἠσπάσθη τὸν Προτεσταντισμὸν κατ' ἀνάγκην, διὰ λόγους «καθαρῶς πολιτικοὺς καὶ ἐπαγγελματικοὺς» καὶ «καιροσκοπικούς». «Τὸ ὄνομα Μάρξ εἶναι σύντμησις τοῦ ἑβραϊκοῦ ὀνόματος Μαρδοχαῖος, τὸ ὁποῖον ἀργότερον μετετράπη εἰς Μᾶρκον» ([327]). Ὁ πρωτεργάτης τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ρωσίᾳ Νικολάϊ Λένιν ὑπῆρξεν ἐπίσης «ἑβραϊκῆς καταγωγῆς» ([328]). Ὁ ἕτερος πρωτεργάτης αὐτῆς Λ. Τρότσκυ μαρτυρεῖται ἐπίσης ὡς Ἑβραῖος ([329]). «Τὰ 85% τῶν ἰθυνόντων» τὴν κομμουνιστικὴν Ρωσίαν «εἶναι Ἑβραῖοι». «Τὸ Συμβούλιον τῶν Λαϊκῶν Ἐπιτρόπων», ἤτοι ὑπουργῶν, δηλαδὴ ἡ πρώτη κομμουνιστικὴ Κυβέρνησις ἐν Ρωσίᾳ, ἀπετελεῖτο ἐξ 22 μελῶν, ἐξ ὧν τὰ 17 ἦσαν Ἑβραῖοι. Ἐκ δὲ «τῶν 554 ἐπιτρόπων καὶ βοηθῶν των, οἱ ὁποῖοι» «ἐκυβέρνων» «τὴν ἀτυχῆ Ρωσίαν» μετὰ τὴν κομμουνιστικὴν ἐπανάστασιν, οἱ 447 ἦσαν Ἑβραῖοι ([330]). Ἀλλὰ καὶ ὁ κατόπιν τύραννος τῆς κομμουνιστικῆς Ρωσίας Ἰωσὴφ «Στάλιν εἶχεν ἀπὸ τὸν πατέρα του ἑβραϊκὸν αἷμα εἰς τὰς φλέβας του» ([331]). «Πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Κομμουνιστικοῦ Μανιφέστου ἀπὸ τὸν Μάρξ καὶ τὸν συνεργάτην του Ἔνγκελς, Ἑβραῖοι ἔκαμαν σχετικὰ πειράματα, τὰ λεγόμενα κιμπούτς» ([332]). Ὅτε «ὁ Μάρξ μετέβη εἰς Λονδῖνον», «τῇ συνα-

ρωγῇ τοῦ» Ἑβραίου «Βήκονσφιλδ λόρδου Ντισραέλι», «εἰργάσθη πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ σιωνιστικοῦ προγράμματος» ([333]). «Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1847 συνεκλήθη εἰς Λονδῖνον ἡ Α΄ Διεθνής, ἡ ὁποία ἀνέθεσεν εἰς τὸν Μὰρξ καὶ τὸν Ἔνγκελς νὰ συντάξουν τὸ» «Κομμουνιστικὸν Μανιφέστον. Ἐφηρμόζετο οὕτω τὸ σχέδιον τῶν νέων Ἑβραίων μασόνων, περὶ φανερᾶς δράσεως, πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος» ([334]). Καὶ τὸ ἔτος 1848 ὁ Μὰρξ μετὰ τοῦ συνεργάτου αὐτοῦ, «ἐκπληρῶν τὰς ὑποδείξεις τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Σιωνισμοῦ, συνέταξε καὶ ἐδημοσίευσε τὸ» ἀρνητικὸν καὶ ἀνατρεπτικὸν «Κομμουνιστικὸν Μανιφέστον» ([335]). Ἡ κομμουνιστική, ἢ μᾶλλον ἑβραϊκή, ἐπανάστασις τοῦ 1917 ἐν Ρωσίᾳ ἐχρηματοδοτήθη ὑπὸ τοῦ ἑβραϊκοῦ κεφαλαίου. «Μόνον ὁ τραπεζικὸς οἶκος τῆς Ἀμερικῆς Jacob Schiff Co διέθεσε 312 ἑκατομμύρια δολλαρίων» ([336]). Ὄχι δὲ μόνον ἡ ἵδρυσις καὶ ἡ ἐπιβολὴ τοῦ κομμουνισμοῦ εἰς Ρωσίαν ὀφείλεται εἰς τοὺς ἀπειθοῦντας Ἑβραίους, ἀλλὰ καὶ ἡ περαιτέρω διάδοσις αὐτοῦ. Εἰς τὴν Ἑλλάδα π.χ. ὁ κομμουνισμὸς εἰσήχθη ἀρχὰς τοῦ τρέχοντος αἰῶνος ὑπὸ τινος ἀπίστου Ἑβραίου, διδασκάλου ἐκ Βουλγαρίας καὶ τυπογράφου, τοῦ Ἀβραὰμ Μπεναρόγια ([337]).

Ὁ Μαρξισμὸς ἀποτελεῖ σύνθεσιν καὶ γέννημα κυρίως τριῶν ἑβραϊκῶν κινήσεων ἀποστασίας, τοῦ οἰκονομισμοῦ, τοῦ ἐπιστημονισμοῦ καὶ τοῦ Μασονισμοῦ, πρὸς προώθησιν τοῦ τελικοῦ σκοποῦ τοῦ Σιωνισμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 606 - 609). Ὁ πρωτεργάτης αὐτοῦ Μὰρξ ἦτο ἄθεος καὶ ὑλιστὴς οἰκονομιστής, διδάσκων ἐν πλάνῃ ὅ,τι καὶ ὁ οἰκονομισμός. Δηλαδή, ὅτι «αἱ οἰκονομικαὶ σχέσεις καθορίζουσι τὴν ὅλην» ὑλικὴν καὶ «πνευματικὴν ζωὴν» τοῦ ἀνθρώπου, «ἀποτελοῦσαι τὴν βάσιν πασῶν τῶν ὄψεων τοῦ πολιτισμοῦ» ([338]). Βασικὴ ἰδέα τοῦ Κομμουνιστικοῦ Μανιφέστου εἶναι ἡ ψευδοξία, «ὅτι ἡ οἰκονομικὴ παραγωγὴ καὶ ἡ κοινωνικὴ διάρθρωσις ἑκάστης ἐποχῆς» «σχηματίζει τὴν βάσιν διὰ τὴν πολιτικὴν καὶ πνευματικὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς ταύτης» ([339]). Προσέτι ὁ Μὰρξ ὑπῆρξε καὶ ἀντίθεος ἐπιστημονιστής. Ὑπεστήριξε πλανώμενος, ὅτι δῆθεν «Θρησκεία καὶ μεταφυσικὴ πρέπει νὰ ἀντικατασταθῶσι διὰ τῆς ἐπιστήμης, τῆς καθιστώσης ἡμῖν προσιτοὺς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ὡς καὶ τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως» ([340]), ὡς τὰς νοεῖ ἡ ἰουδαϊκὴ ἀποστασία. Διὸ ὁ ἑβραϊκὸς Μαρξισμὸς αὐτοεκλήθη «ἐπιστημονικός», ὀνομάζει δὲ πρὸς ἀπάτην ἐπιστήμην καὶ πᾶσαν τὴν ἀρνητικὴν αὐτοῦ προπαγάνδαν ([341]). Ὁ κομμουνισμὸς ἐπεβλήθη εἰς τὴν Ρωσίαν τῇ συνεργείᾳ καὶ σκευωρίᾳ τοῦ Μασονισμοῦ. Οἱ ἀπειθοῦντες Ἑβραῖοι ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὠργάνωσαν πρὸς τοῦτο ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ρωσίας «μυστηριώδη πολιτικήν», «ἥτις εἰσέδυσεν εἰς τὸ Κράτος τῶν Τσάρων», πρὸς ἑβραϊκὴν τούτου κατάκτησιν ([342]). Καί, ἐνῷ

ἐν Ρωσίᾳ οἱ ἀπειθοῦντες Ἑβραῖοι ἐγκαθίστων τὸν αἱμοσταγῆ κομμουνισμόν των, ὁ ἐκτὸς ταύτης Μασονισμὸς αὐτῶν «ἠμπόδισε τὰς συμμάχους κυβερνήσεις, νὰ λάβουν δραστικὰ μέτρα κατὰ τῶν μπολσεβίκων» κομμουνιστῶν, «προτοῦ οὗτοι ὀργανώσουν τὴν τρομοκρατίαν των καὶ προτοῦ στερεωθοῦν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς»(343). Καὶ εἰς τὴν προώθησιν τοῦ κομμουνισμοῦ ἀνὰ τὰ ἔθνη συμβάλλει ὁ Μασονισμός. Τὸ ἔτος 1981· τὸ σοσιαλιστικὸν κόμμα Γαλλίας ἠρίθμει 15.000 μασόνων(344).

Τρεῖς εἶναι βασικῶς οἱ σκοποὶ τῆς ἐπινοήσεως τῆς αἱρέσεως τοῦ Μαρξισμοῦ ὑπὸ τῶν ἀπειθούντων Ἑβραίων. Πρῶτος, ἡ ἐθνικὴ αὐτῶν ἀποκατάστασις εἰς κράτος. «Ὑπεστηρίχθη εὐλόγως, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἐκυκλοφόρησαν τὸν Μαρξισμόν, ἵνα, ὡς ἔμποροι ποὺ εἶναι, ἐξαπατοῦν καὶ ἐξαγοράζουν ἔθνη, πρὸς ὄφελός των. Οἱ σιωνισταὶ Ἑβραῖοι ἀντιμετώπιζον τὸ πρόβλημα τῆς ὑποστηρίξεώς των ἀπὸ μίαν μεγάλην δύναμιν, διὰ νὰ λάβουν διεθνῶς ἄδειαν ἱδρύσεως Ἰσραηλινοῦ Κράτους. Καὶ διὰ τοῦ Μαρξισμοῦ τὸ ἐπέτυχον. Τὸ 1917 - 1918 κατέλαβον διὰ τοῦ κομμουνισμοῦ τὸ Κράτος τῆς Ὀρθοδόξου Ρωσίας, ἡ ὁποία ἦτο φυσικὸν νὰ ἀντιδρᾷ πρώτη ἐν προκειμένῳ. Τὸ 1919 ἱδρύθη ἡ "Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν". Ὑπ' αὐτῆς ἐνεκρίθη ἡ ἐθνικὴ ἀποκατάστασις τῶν σιωνιστῶν Ἑβραίων εἰς Παλαιστίνην»(345), ἥτις καὶ ἐπραγματοποιήθη κατόπιν, διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Κράτους τοῦ Ἰσραὴλ ὑπὸ τοῦ Ο.Η.Ε. ἐν ἔτει 1948. Εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι πρῶτος ἀνεγνώρισε τὸ Κράτος τοῦ Ἰσραὴλ ὁ Στάλιν. Δεύτερος σκοπὸς εἶναι ἡ παγκόσμιος ἐπικράτησις τῶν ἀπειθούντων Ἑβραίων. Οὗτοι, στρατηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Διαβόλου, ἐπεκράτησαν ὡς κομμουνισταὶ ἐν Ρωσίᾳ καὶ ἀκολούθως «ἐπιδιώκουν τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κομμουνισμοῦ, διὰ νὰ ἐπιβάλουν τὴν κοσμοκρατορίαν των». «Πρόκειται περὶ» σατανικοῦ «σχεδίου, τοῦ ὁποίου ἡ ἐφαρμογὴ ἤρχισε πρὸ αἰώνων»(346) παρὰ τῶν υἱῶν τούτων τῆς ἀπειθείας. Τρίτος σκοπὸς εἶναι ἡ συντριβὴ τῶν ἀντιπάλων, ἵνα ἡ ἑβραϊκὴ κοσμοκρατορία γίνῃ πραγματικότης. Δηλαδή, ἡ ἀποφασιστικὴ καταστροφὴ πάσης θρησκείας καὶ μάλιστα τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ἡ κατάληψις παρὰ τῶν Ἰουδαίων πάσης μὴ ἰουδαϊκῆς ἐθνικῆς δυνάμεως καὶ κρατικῆς ἐξουσίας. Οἱ σιωνισταὶ ὡμολόγησαν, ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ρωσία ἦτο ἐκ τῶν πρώτων σοβαρῶν ἐχθρῶν των(347). Δύο εἶναι κυρίως τὰ ἐμπόδια τῆς ἰουδαϊκῆς κοσμοκρατορίας. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ αἱ μὴ ἑβραϊκαὶ κοσμικαὶ ἐξουσίαι. Ἐὰν τὰ μαρξιστικὰ κράτη διαφύγωσι τοῦ σιωνιστικοῦ ἐλέγχου, θὰ καταστραφοῦν καὶ ἡ πορεία πρὸς ἑβραϊκὴν κοσμοκρατορίαν θὰ λάβῃ ἄλλην μορφήν. Αἱ Ἅγιαι Γραφαὶ ὁμιλοῦσι περὶ ἐπερχομένης εἰς τὴν ἀνθρωπότητα μεγάλης καταστροφῆς «ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ»[5692] καὶ ἐν «μιᾷ ὥρᾳ»[5693](348).

5692. Ἀποκαλύψ. ιη' 8. 5693. Ἀποκαλύψ. ιη'. 19.

Ὁ Μαρξισμὸς ἀποτελεῖ ἀνατροπὴν τοῦ παντὸς μέχρι τοῦ Ἀντιχρίστου. Χάριν τῆς ἀντιχρίστου κοσμοκρατορίας, καταργεῖ βιαίως τὴν Θρησκείαν, τὴν πατρίδα, τὴν οἰκογένειαν, τὰς καλὰς παραδόσεις τῶν λαῶν καὶ τὰς ἐπιγείους ἐξουσίας. «Ὁ κομμουνισμός», γράφεται εἰς τὸ «Κομμουνιστικὸν Μανιφέστον», «καταργεῖ τὰς αἰωνίους ἀληθείας», «τὴν Θρησκείαν καὶ τὴν ἠθικήν» ([349]). Καταργῶν ὁ Μαρξισμὸς τὴν ἀλήθειαν, διδάσκει τὸ ψεῦδος, ὡς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Διάβολος, ὅστις «ψεύστης ἐστὶ καὶ πατὴρ αὐτοῦ»[5694]. Ὁ Μαρξισμὸς καταργεῖ τὴν Θρησκείαν καὶ μάλιστα τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, πρὸς ἐγκαθίδρυσιν παγκοσμίου «θρησκείας» ἀθρήσκου, ἤτοι κοσμικῆς καὶ ὑλιστικῆς ([350]), δηλαδὴ ἀντιχρίστου. Καταργεῖ τὴν ἠθικὴν τῆς ἀγάπης καὶ ἀντεισάγει τὴν ἀνήθικον «κομμουνιστικὴν ἠθικὴν» τοῦ σατανικοῦ μίσους καὶ τῆς ἀδίκου ἰουδαϊκῆς ἐκδικήσεως, καθ' ἣν ἠθικὸν λογίζεται τὸ συμφέρον εἰς τὴν μαρξιστικὴν ἐρήμωσιν τῆς γῆς ([351]). Οἱ μαρξισταὶ «δὲν ἔχουν πατρίδα» καὶ ἔθνος, διακηρύσσει ὁ Μαρξισμός, ἵνα συνάξῃ τούτους εἰς «ἔθνος» ἄλλο, ἤτοι τῆς ἀντιχρίστου δουλείας τῶν Ἰουδαίων ([352]). «Κατάργησις τῆς οἰκογενείας» καὶ «τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας» εἶναι ἕτεροι σκοποὶ τῶν μαρξιστῶν Ἑβραίων. Καὶ ταῦτα, ἵνα διὰ τῆς ἐπιστήμης, ὡς φαντάζονται ἐν τῇ ἐπιστημονιστικῇ πλάνῃ αὐτῶν, παράγωσιν ἀγέλας ἀνθρωποειδῶν ζῴων, εἰς ὑπηρεσίαν τῆς οἰκονομικοκοινωνικῆς μηχανῆς τῆς δούλης καὶ ἀντιχρίστου ἀνθρωπότητος αὐτῶν ([353]). Πρὸς ταῦτα, ὁ κομμουνισμὸς κηρύσσει μανιακῶς «ἀνοικτὴν ἐπανάστασιν» καὶ «βιαίαν ἀνατροπὴν» παντὸς ἀγαθοῦ, ἢ ἀλλοτρίου ([354]), ὡς καὶ ὁ ἀντικείμενος πρὸς τὸν Θεὸν Σατανᾶς (ἰ. ἀ. σ. 71).

Ὁ Μαρξισμὸς δηλοῦται διὰ τοῦ κακῆς σημασίας ἐρυθροῦ χρώματος τοῦ αἵματος καὶ κατέστη συνώνυμος πρὸς τὸν ἄδικον διωγμόν, τὸν ἁμαρτωλὸν φόνον, τὸν ἐγκληματικὸν βασανισμὸν καὶ τὴν δαιμονικὴν τρομοκρατίαν. Πράττει δὲ ταῦτα ὑπὸ τὴν κάλυψιν εὐήχων πολλάκις λέξεων, κατὰ τὴν πατροπαράδοτον φαρισαϊκὴν ὑποκρισίαν. Οἱ μαρξισταὶ προσομοιάζουσιν ἐν προκειμένῳ «τάφοις κεκονιασμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται» εἰς πολλοὺς ἀπροσέκτους «ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας»[5695]. Τὸ 1976 ὁ Σολζενίτσιν ἀπεκάλυψεν, ὅτι «ἡ κομμουνιστικὴ ἐπικράτησις» ἐν Ρωσίᾳ «ἐστοίχισεν» «64.000.000 νεκρούς, ἤτοι 3.000 νεκροὺς τὴν ἡμέραν». Κατὰ δὲ «τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Ζαχάρωφ», «οἱ πολιτικοὶ κρατούμενοι εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἕνωσιν» ἀνήρχοντο τότε εἰς «1.500.000» ([355]). Κατὰ τὰ ἔτη τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως ἐν Ρωσίᾳ, «οὐδεὶς

5694. Ἰωάν. η' 44. 5695. Ματθ. κγ' 27.

ραββῖνος ἔπαθέ τι, οὐδεμία συναγωγὴ ἐβεβηλώθη, οὐδεὶς Ἑβραῖος πιστὸς ἐπιέσθη ἢ κατεδιώχθη, οὔτε καὶ λειτουργοὶ ἄλλων θρησκευμάτων, ὡς τῶν μωαμεθανῶν» καὶ «τῶν βουδδιστῶν». Οἱ μαρξιστικοὶ διωγμοὶ ἐστράφησαν «κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ» (356). Οἱ ἴδιοι οἱ κομμουνισταὶ ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1917 ἐκλείσθησαν ἐν Ρωσίᾳ 66.000 ναοί (357). Τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶναι, ὅτι μόνον τὰ κατεδαφισθέντα ἀνῆλθον εἰς «πλέον τῶν 50.000» «ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων». Ἄλλους δὲ ναοὺς ἐβεβήλωσαν καὶ «μετέβαλον εἰς κινηματογράφους καὶ ἀποθήκας καὶ σταύλους», μέχρι δὲ τοῦ 1925 ἐβασάνισαν καὶ ἐφόνευσαν «πλέον τῶν ὀκτὼ χιλιάδων» ἱερέων, «μεταξὺ τῶν ὁποίων» καταλέγονται «καὶ 28 ἀρχιερεῖς καὶ ἐπίσκοποι» (358). Ὁ κομμουνισμὸς τρομοκρατῶν ἐπέβαλε τὴν σιωπὴν ἐπὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἐτιμώρει δικαστικῶς τὴν θρησκευτικὴν ἀγωγὴν τῶν τέκνων ὑπὸ τῶν γονέων (359). Τὸ ὄπιον τοῦ Μαρξισμοῦ ἄγει τοὺς δυστυχεῖς ὀπαδούς του εἰς μανιώδη ἀντιθρησκευτικὴν μέθην καὶ πρωτοφανῆ ἀντίχριστον δαιμονισμόν. Διὰ τούτων φέρεται ἐπὶ γῆς ἡ σφῦρα τοῦ σκληροτέρου διωγμοῦ καὶ ἐξαπλοῦται εἰς τὰ ἔθνη τὸ δρέπανον τοῦ ἐξοντωτικοῦ θανάτου, ἵνα «ὁλόκληρος ὁ κόσμος» συγκλονισθῇ «ἀπὸ τὴν φρίκην» (360), ὡς προειδοποίησις τοῦ ἐρχομένου Ἀντιχρίστου. Ἀλλ᾽ ὅμως θὰ συντριβῇ «ἡ σφῦρα» αὕτη καὶ τὸ «δρέπανον» τοῦτο τῆς νέας «Βαβυλῶνος»[5696], ἤτοι τοῦ Σιωνισμοῦ, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ.

Ὁ Μαρξισμὸς προέρχεται ὡς φονικὸς ὄφις ἐκ τῆς χώρας τοῦ σκότους τῆς ἐπιμόνου ἑβραϊκῆς ἀποστασίας. Ἀναφαίνεται μάλιστα κατὰ τὴν τρομοκρατικὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος ὡς τάσις «ὀρθολογιστικοῦ φανατισμοῦ» καὶ «πρωτογόνου ἀναρχισμοῦ». Ἀκολούθως περιβάλλεται τὰ ἐνδύματα τοῦ δῆθεν ἐπιστημονικοῦ, κριτικοῦ, οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ κομμουνισμοῦ. Ἐκμεταλλευόμενος δὲ τὸ αἴσθημα δικαίου, ἀποκαλύπτεται διὰ τοῦ Μάρξ, ἐν ὀνόματι τῆς δῆθεν κοινωνικῆς δικαιοσύνης, ὡς ἐπαναστατικός, ἀνατρεπτικὸς καὶ φονικὸς κομμουνισμός (361). Ὁ Μαρξισμὸς σήμερον δρᾷ ἀντιχρίστως ὡς τρικέφαλος δηλητηριώδης ὄφις, ἤτοι ὡς κομμουνισμός, ὡς σοσιαλισμὸς καὶ ὡς ἀναρχισμός (362). Οὕτως οἱ ἀπειθοῦντες εἰς τὸν Θεὸν Ἑβραῖοι ἀποδεικνύονται ὄντως «ὄφις ἐφ᾽ ὁδοῦ» τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς προελέχθη διὰ τοῦ προφήτου Ἰακώβ[5697] (ἰ. ἀ. σ. 112 - 113).

Ὁ **Χιλιασμὸς** ὑπῆρξε παλαιὰ αἵρεσις. Ὡς σκοτεινὴ ὅμως δύναμις τοῦ Σιωνισμοῦ ἀνεφάνη τὸν παρελθόντα αἰῶνα (363).

5696. Ἱερεμ. κζ´ 16, 23. 5697. Γενέσ. μθ´ 17.

Ὁ σιωνιστικὸς Χιλιασμὸς ἀντιμάχεται τὸν Χριστιανισμὸν ἀπροκαλύπτως, ὡς καὶ ὁ σιωνιστικὸς Μαρξισμός. Ἀλλ' ὁ μὲν Μαρξισμὸς πολεμεῖ τὴν Ἐκκλησίαν ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, ὁ δὲ Χιλιασμὸς πράττει τὸ αὐτὸ ἐν ὀνόματι τῶν Γραφῶν. Ὁ Χιλιασμὸς εἶναι καθολικὴ ἄρνησις τῆς Ὀρθοδοξίας ὑπὸ απατηλὴν μορφὴν δῆθεν γραφικοῦ λόγου, κατὰ τὴν γνωστὴν τακτικὴν τῆς φαρισαϊκῆς ὑποκρισίας. Οἱ χιλιασταὶ εἶναι «ὁδηγοὶ τυφλοί», οἵτινες περιάγουσι «τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον, καὶ ὅταν» οὗτος «γένηται», ποιοῦσιν «αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον» τῶν παλαιῶν σταυρωτῶν τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαίων[5698]. Τὸ ἀρνητικόν, ἀντιφατικὸν καὶ γελοῖον τῆς χιλιαστικῆς προπαγάνδας δὲν δικαιολογεῖ τὴν παγκοσμίου ἐκτάσεως δρᾶσιν τοῦ Χιλιασμοῦ. Ὁ Χιλιασμὸς δρᾷ ἀνὰ τὰ ἔθνη τῇ προστασίᾳ καὶ βοηθείᾳ τοῦ Σιωνισμοῦ καὶ τῶν πλοκάμων αὐτοῦ. Οἱ χιλιασταὶ ὁμολογοῦσιν, ὅτι «εἶναι πρέσβεις τῆς βασιλείας» τῆς ὑπεράνω τῶν κυβερνήσεων ἑβραϊκῆς «κυβερνήσεως», ἥτις ἑτοιμάζει τὴν κοσμοκρατορίαν τοῦ Ἀντιχρίστου([364]). «Ὁ Χιλιασμὸς πλανᾷ πρὸ παντὸς ἀνθρώπους ὀλίγων γνώσεων, μειωμένης ἀντιλήψεως, στερουμένους χριστιανικῆς διακρίσεως καὶ ἐπιθυμητὰς ὑλικῶν ἀγαθῶν τῆς γηΐνης ζωῆς. Εὑρίσκει δὲ ἀπήχησιν κυρίως εἰς λαϊκὰ στρώματα καὶ εἰς ταῦτα διαδίδεται, ἐκμεταλλευόμενος τὴν ἁπλότητα καὶ εὐπιστίαν πολλῶν ἀνθρώπων»([365]).

Ὁ Σιωνισμὸς ἐπιδιώκει διὰ τοῦ Χιλιασμοῦ δύο κυρίως σκοπούς. Τὴν στροφὴν τῆς ἐλπίδος τῶν θρησκευομένων ἀνθρώπων ἐκ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Ἰουδαϊσμὸν καὶ τὸν Ἀντίχριστον, καὶ τὴν διάδοσιν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην τοῦ σιωνιστικοῦ σκοποῦ. Διὸ ὑποστηρίζει πᾶν ὅ,τι ἀντίθετον πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ ἐπιδιώκει τὴν ἀποξήρανσιν καὶ τὸν ἀφανισμὸν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τῶν μὴ ἰουδαϊκῶν ἐθνῶν. Προσέτι κηρύσσει τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἀντιχρίστου, ὡς δῆθεν Μεσσίου, ὅστις θὰ ἐγκαθιδρύσῃ ἐν Σιών, ἤγουν Ἱερουσαλήμ, κυβέρνησιν ἐξ Ἑβραίων ἰουδαϊκῆς κοσμοκρατορίας χιλιετοῦς ὑλιστικῆς βασιλείας.

Διὰ τοῦ Χιλιασμοῦ διδάσκεται ὑπὸ τῶν σιωνιστῶν ὁ κατακριθεὶς παρὰ Θεοῦ ἀντίχριστος Ἰουδαϊσμός, ὡς διάδοχος δῆθεν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ πλήρωσις τῶν Γραφῶν, πρὸς ἐξαπάτησιν πιστῶν καὶ ἀπίστων, καὶ προετοιμασίαν τούτων εἰς ὑποδοχὴν τοῦ ἐρχομένου Ἀντιχρίστου.

Ὁ **Οἰκουμενισμὸς** ἀποτελεῖ τὸ τελικὸν στάδιον ἀποστασίας πρὸς τὸν Ἀντίχριστον. Διακλαδίζεται δὲ εἰς δύο, εἰς τὸν πο-

5698. Ματθ. κγ' 15 - 16.

λιτικὸν Οἰκουμενισμὸν καὶ εἰς τὸν θρησκευτικὸν Οἰκουμενισμόν.

Ὁ πολιτικὸς Οἰκουμενισμὸς εἶναι διεθνιστικὴ καὶ διακρατικὴ κίνησις πρὸς πολιτικὴν ἕνωσιν τῆς οἰκουμένης ὑπὸ μίαν κυβέρνησιν. Δι' αὐτοῦ οἱ σιωνισταὶ ἐξωθοῦσι τοὺς κατοίκους τῆς γῆς, ἵνα ἀπαρνηθῶσι τὰ ἔθνη των καὶ διαλύσωσι τὰ κράτη των, πρὸς συγκρότησιν ἑνὸς παγκοσμίου κράτους καὶ συνένωσιν εἰς ἓν πανανθρώπινον δῆθεν ἔθνος, ἑβραϊκῆς ἐμπνεύσεως καὶ κυριαρχίας. Χάριν τούτου ἀντιδρῶσι πρὸς πᾶν διακριτικὸν γνώρισμα τῶν λαῶν καὶ προάγουσιν ὅ,τι συνάπτει τούτους σιωνιστικῶς. Αἱ ἐπιδιώξεις αὗται προωθοῦνται καὶ πραγματοποιοῦνται διὰ τῆς διπλωματίας, διὰ τῆς πολιτικῆς καὶ δι' ἑνώσεων πολυεθνικῶν ἢ καὶ παγκοσμίων. Τοιαῦται εἶναι π.χ. αἱ Διεθνεῖς τοῦ κομμουνισμοῦ, ἡ λεγομένη Ε.Ο.Κ., ἡ παλαιοτέρα «Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν» (Κ.Ε.) καὶ ἡ νεωτέρα τοῦ «Ὀργανισμοῦ Ἡνωμένων Ἐθνῶν» (Ο.Η.Ε.). Προσέτι ἡ λεγομένη «Διεθνὴς Πολιτικῶν», «Διεθνὴς Οἰκονομολόγων», ἀλλὰ καὶ αἱ καλούμεναι πολυεθνικαὶ ἑταιρεῖαι κ.ἄ. Ἐπειδὴ οἱ σιωνισταὶ παλαιότερον δὲν εἶχον Κράτος, τὸ δὲ νῦν Κράτος αὐτῶν εἶναι εἰσέτι μικρόν, ἐξέτεινον καὶ ἐκτείνουσι τὴν σιωνιστικὴν αὐτῶν δρᾶσιν ἀνὰ τὰ ἔθνη διὰ διεθνῶν ἑνώσεων καὶ ὀργανισμῶν(366). Διὰ τοῦ πολιτικοῦ Οἰκουμενισμοῦ ἐπιδιώκεται ἡ δημιουργία ἐπὶ γῆς μιᾶς πολιτικῆς δυνάμεως, μιᾶς κρατικῆς ἐξουσίας, μιᾶς κυβερνήσεως, ἑνὸς ἄρχοντος, κατὰ τὸν τύπον τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας τῆς εἰδωλολατρικῆς Ῥώμης(367). Δηλαδὴ ἡ ἀνάδειξις τοῦ Ἀντιχρίστου, ὅστις «ὡς Ῥωμαίων βασιλεὺς ἐπὶ καταλύσει καὶ ἀπωλείᾳ τῶν αὐτῷ πειθομένων ἐλεύσεται»[5699]. Ὁ ὑποψήφιος παγκόσμιος οὗτος τύραννος θὰ ὑπονοήσῃ, ὅπως καταλάβῃ «τὴν οἰκουμένην ὅλην» «τῇ χειρὶ» αὐτοῦ «ὡς νοσσιάν»[5700], κατὰ τὸ «ἐφώνησε πέρδιξ, συνήγαγεν, ἃ οὐκ ἔτεκε»[5701]. Δηλαδή, θὰ θελήσῃ ἵνα οἰκειοποιηθῇ τοὺς μὴ ἀνήκοντας εἰς αὐτὸν ἀνθρώπους, οὓς θὰ ὁδηγήσῃ, ὅπως, «ἀντὶ τοῦ ἀληθινοῦ Πατρὸς» Θεοῦ, «τὸν ψευδώνυμον νομισθῆναι πατέρα»[5702], ἤτοι τὸν Διάβολον. Διότι ὁ Ἀντίχριστος θὰ εἶναι ἄνθρωπος Ἑβραῖος σατανοφόρος(368).

Ὁ δὲ θρησκευτικὸς Οἰκουμενισμὸς εἶναι ἡ ἀποσιώπησις τῆς θρησκευτικῆς πίστεως πρὸς διαθρησκειακὴν καὶ διεθνῆ ἑνότητα ἢ ἕνωσιν, ἐν συγκρητιστικῷ πνεύματι μιᾶς παγκοσμίου «θρησκείας» τῆς ἀποστασίας, ἀπίστου, ἀθρήσκου καὶ ἀντιχρίστου. Ὁ Οἰκουμενισμὸς ἀρνεῖται τὴν «ἑνότητα τῆς πίστεως»[5703] καὶ κηρύσσει ἑνότητα ἀπιστίας, ἐν προσχήματι ἀγαθῶν. Διὸ ὁμιλεῖ περὶ εἰρήνης ἄνευ ὁμολογίας πί-

5699. Ἀνδρέου Καισαρείας, PG. 106, 384.
5700. Ἡσ. ι' 14.
5701. Ἱερεμ. ιζ' 11.
5702. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 889.
5703. Ἐφεσ. δ' 13.

στεως, περὶ ἀγάπης ἄνευ χριστιανικῆς ἀληθείας καὶ περὶ ἑνώσεως ἄνευ ὀρθοδοξίας καὶ ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας. Δηλαδή, περὶ ἑνώσεως πρακτικῆς, ἐξωτερικῆς, διοικητικῆς, κοσμικῆς καὶ πανανθρωπίνης ἀποστασίας, τύπου ἰουδαϊκῆς ἀπιστίας. Ὁ Οἰκουμενισμὸς προτάσσει τὴν ἕνωσιν τῆς ἀπιστίας καὶ καταλύει τὴν θρησκευτικὴν πίστιν, ἵνα διαλύσῃ ἢ ὑποτάξῃ τὰς ὑπαρχούσας θρησκείας, μάλιστα τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, καὶ ἀντικαταστήσῃ ταύτας διὰ τῆς ψευδοθρησκείας τοῦ Σιωνισμοῦ. Ἡ οἰκουμενιστικὴ διδαχὴ συνίσταται εἰς κατασίγασιν τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος καὶ κατίσχυσιν τῆς ἀντιχρίστου προπαγάνδας τῶν ἀπειθούντων Ἑβραίων. Ἡ δὲ οἰκουμενιστικὴ τακτικὴ προβλέπει τὴν μεταποίησιν τῶν ἁπανταχοῦ ψευδῶν θρησκειῶν, αἱρέσεων καὶ κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς ἐνεργούμενα τοῦ Σιωνισμοῦ ὑπὲρ τῆς παγκοσμίου αὐτοῦ κυριαρχίας. Ὁ Οἰκουμενισμὸς ἀποτελεῖ ἀπομίμησιν καὶ σύγχρονον ἐκφορὰν τῆς ἀντιεκκλησιαστικῆς πράξεως τῶν χριστοκτόνων Ἰουδαίων. Ὡς προελέχθη, οὗτοι, ἵνα στηρίξωσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, «καλέσαντες» τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους, «παρήγγειλαν αὐτοῖς τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι, μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ» Χριστοῦ, πρὸς τὸ «μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπων»[5704] (ἰ. ἀ. σ. 595). Εἶναι ὡμολογημένον δέ, ὅτι ὁ Οἰκουμενισμὸς εἶναι «μασονικὴ ἐπινόησις»([369]) καὶ ἐνέργεια, δηλαδὴ σιωνιστική.

Ὁ θρησκευτικὸς Οἰκουμενισμὸς ἀναπτύσσεται εἰς τρεῖς κινήσεις, εἰς τὸν προτεσταντικὸν Οἰκουμενισμόν, εἰς τὸν παπικὸν Οἰκουμενισμὸν καὶ εἰς τὸν πανθρησκειακὸν Οἰκουμενισμόν. Διοικητικὸν ὄργανον τοῦ προτεσταντικοῦ Οἰκουμενισμοῦ εἶναι τὸ λεγόμενον «Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν». Ὁ παπικὸς Οἰκουμενισμὸς κατευθύνεται ὑπὸ τοῦ Βατικανοῦ καὶ τοῦ αἱρεσιάρχου Πάπα. Παλαιότερον οἱ σιωνισταὶ ἐθεώρουν «τὴν Παπωσύνην» ὡς τὸν πρῶτον σοβαρὸν ἐχθρόν των([370]). Σήμερον ὅμως, συμμαχήσαντος τοῦ Παπισμοῦ μετὰ σκοτεινῶν δυνάμεων, ἐπιδιώκεται ἡ ἀνάδειξις τοῦ Πάπα εἰς ἀρχηγὸν τοῦ λεγομένου χριστιανικοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ ἄλλων θρησκειῶν, χάριν τῶν σιωνιστικῶν σκοπῶν. Διὸ προωθοῦνται εἰς τὸν παπικὸν θρόνον κατάλληλα πρόσωπα πρὸς τοῦτο καὶ δὴ Ἑβραῖοι. Ὁ παπικὸς Οἰκουμενισμὸς ἀναπτύσσεται μεθοδικῶς εἰς τρία στάδια. Εἰς τὸ πρῶτον στάδιον, ὁ αἱρεσιάρχης Πάπας ὑποστηρίζεται ὡς ἀρχηγὸς τοῦ λεγομένου χριστιανικοῦ κόσμου. Εἰς τὸ δεύτερον στάδιον, θὰ ἐπιχειρηθῇ ἡ συνένωσις ὑπὸ τὸν Πάπαν, εἰ δυνατόν, ὅλων τῶν θρησκειῶν τῆς γῆς. Εἰς δὲ τὸ τρίτον στάδιον, οἱ σιωνισταὶ θὰ ἀναλάβωσι ἐμφανῶς τὴν ἡγεσίαν τῆς παναιρέσεως, ἢ πανθρησκείας, ἢ πανεκκλησίας, ὡς λέγουσι,

5704. Πράξ. δ' 17 - 18.

τοῦ θρησκευτικοῦ Οἰκουμενισμοῦ. Τότε, διὰ τούτου, θὰ ὑποστηρίξωσι τὸν τελικὸν σκοπὸν τοῦ Σιωνισμοῦ, ἤτοι τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Ἀντιχρίστου(371). Οἱ σιωνισταὶ ὁμολογοῦσιν, ὅτι οὗτος «ὁ βασιλεὺς τῶν» ἀπειθούντων «Ἰουδαίων θὰ εἶναι ὁ ἀληθὴς Πάπας τῆς οἰκουμένης, ὁ πατριάρχης τῆς διεθνοῦς ἐκκλησίας», ἤτοι τῆς ἀντιχρίστου κοσμοκρατορίας(372). Ἡ ἔκβασις τῶν πραγμάτων δηλοῖ, ὅτι ὁ αἱρεσιάρχης τοῦ θρησκευτικοῦ Οἰκουμενισμοῦ θὰ ἀναδειχθῇ μᾶλλον εἰς τὸν «Ψευδοπροφήτην» τῆς «Ἀποκαλύψεως»[5705], ὅστις θὰ ὑποστηρίξῃ τὸν ἐρχόμενον Ἀντίχριστον[5706] καὶ τὴν ἄνομον ἐπικράτησιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

Ὁ Ψευδοπροφήτης καὶ ὁ Ἀντίχριστος δηλοῦνται ἐν τῇ Ἀποκαλύψει «Ἰησοῦ Χριστοῦ» ὡς θηρία ἀναβαίνοντα ἐκ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης. Ὁ Ψευδοπροφήτης παρομοιάζεται πρὸς «θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς», ὃ «εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίῳ καὶ ἐλάλει ὡς δράκων». Τοῦτο «ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας, ἵνα προσκυνήσωσιν» τὸν Ἀντίχριστον. «Καὶ ποιεῖ πάντας τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχούς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δώσουσιν αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς, ἢ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν, καὶ ἵνα μή τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι, εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα, τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ»[5707]. Ὁ τύπος «τοῦ χερσαίου θηρίου» δηλοῖ πᾶσαν αἵρεσιν[5708], συνεπῶς καὶ τὸν σιωνιστικὸν Οἰκουμενισμόν, μάλιστα δὲ τὸν θρησκευτικὸν καὶ τὸν Ψευδοπροφήτην τῆς ἀποστασίας. Διὸ ἀναβαίνει «ἐκ τῆς γῆς», «δηλαδὴ τῆς γηΐνης καὶ χαμερποῦς πολιτείας»[5709](373). Ὁ δὲ Ἀντίχριστος παραβάλλεται πάλιν πρὸς «θηρίον ἀναβαῖνον» «ἐκ τῆς θαλάσσης», «ἔχον κέρατα δέκα καὶ κεφαλὰς ἑπτά, καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὀνόματα βλασφημίας». «Καὶ τὸ θηρίον» τοῦτο «ἦν ὅμοιον παρδάλει καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκτου καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων», ἤτοι ὁ Διάβολος, «τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγάλην». Καὶ «ἐθαύμασεν ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω τοῦ θηρίου. Καὶ προσεκύνησαν τῷ δράκοντι τῷ δεδωκότι τὴν ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ, καὶ προσεκύνησαν τῷ θηρίῳ λέγοντες· τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ; τίς δύναται πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ; Καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ βλασφημίαν...»[5710]. Τὸ θηρίον τοῦτο

5705. Ἀποκαλύψ. κ' 10.
5706. 1 Ἰωάν. β' 18.
5707. Ἀποκαλύψ. ιγ' 11 - 17.
5708. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 45, 1121.
5709. Ἀνδρέου Καισαρείας, PG. 106, 336.
5710. Ἀποκαλύψ. ιγ' 1 - 10.

εἶναι ὁ Ἀντίχριστος, ὅστις ἐξέρχεται «ἐκ τῆς πολυταράχου τοῦ βίου τούτου θαλάσσης καὶ πολυκύμονος»[5711], ὡς ἔκφανσις καὶ ἀπόβρασμα τῶν κακῶν πράξεων τῶν ἀνθρώπων τῆς ἀποστασίας, οἱ ὁποῖοι, ὡς «κύματα ἄγρια θαλάσσης», ἐπαφρίζουσι «τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας»[5712](374). Ὁ δὲ ἀριθμὸς τοῦ Ἀντιχρίστου εἶναι «χξς´ (666)»[5713](375).

Ὁ Οἰκουμενισμὸς δὲν εἶναι ἁπλῶς αἵρεσις ἢ παναίρεσις, ἀλλὰ σύμμαχος καὶ ὑπασπιστὴς καὶ ὁδὸς τοῦ Ἀντιχρίστου, καὶ προαγωγὸς τῶν ἀνθρώπων εἰς αὐτὸν καὶ τὸν Διάβολον, πρὸς ἀπώλειαν αἰώνιον. Διὸ ἐπιχειρεῖ τὴν λήθην τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὴν ἀποσιώπησιν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ψεύδους ὡς ἀληθείας, τὴν ὁμολογίαν τῶν αἱρέσεων ὡς ὀρθοδοξίας καὶ τὴν ἕνωσιν πάντων ἀνθρώπων ἐν τῇ ἀντιχριστιανικῇ ἀποστασίᾳ.

4. Ἡ οἰκουμενιστικὴ κίνησις

Ὁ Οἰκουμενισμὸς ὡς οἰκουμενιστικὴ κίνησις ἐβασίσθη ἐπὶ τῶν αἱρέσεων τοῦ Παπισμοῦ καὶ τοῦ Προτεσταντισμοῦ. Ἀνεφάνη τὸ πρῶτον ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ ὠργανώθη καὶ προωθήθη ὑπὸ τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων τοῦ Σιωνισμοῦ.

Ἡ οἰκουμενιστικὴ κίνησις ἐν τῷ Προτεσταντισμῷ. Ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω (ἰ. ἀ. σ. 598), τοὺς τελευταίους αἰῶνας ἀνεφάνησαν ἐντὸς τοῦ προτεσταντικοῦ κόσμου κακόδοξοι κινήσεις ἀδογματίστου ἑνώσεως. Οὕτως ἤρξατο ἐπικρατοῦσα παρ᾽ αὐτοῖς ἡ κακόδοξος ἰδέα τῆς διοικητικῆς ἑνώσεως τῶν λεγομένων «ἐκκλησιῶν» τῶν προτεσταντῶν. Αὕτη κατέληξεν εἰς τὰς ἑνώσεις τῆς «Γερμανικῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας», εἰς τὸν σύνδεσμον τῶν περισσοτέρων ἀμερικανικῶν «ἐκκλησιῶν» τῶν προτεσταντῶν καὶ εἰς τὴν λεγομένην παγκόσμιον ἕνωσιν τοῦ «τετραπλεύρου τοῦ Λάμπεθ» τῆς μασονοκρατουμένης ἀγγλικανικῆς αἱρέσεως. Τὸ «τετράπλευρον» τοῦτο ἀποτελεῖ ἔκφρασιν τῆς μασονικῆς ἀποστασίας. Ζητεῖ πρὸς ἑνότητα τὰς κατὰ τὸ δυνατὸν ἐλαχίστας ἀπαιτήσεις πίστεως, συμφώνως πρὸς τὸν «δογματικὸν μινιμαλισμὸν» τῆς ἀπιστίας. Προσέτι τὴν ἀνοχὴν καὶ ἀποδοχὴν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρων «ὁμολογιῶν», ἤτοι αἱρέσεων, πρὸς ἐξωτερικὴν ἕνωσιν τούτων, κατὰ τὴν «ἀρχὴν τῆς περιεκτικότητος» τοῦ «δογματικοῦ συγκρητισμοῦ» τῆς αἱ-

5711. Ἀνδρέου Καισ. PG. 106, 332.
5712. Ἰούδ. 13.
5713. Ἀποκαλύψ., ιγ´ 18.

ρέσεως τοῦ Ἀγγλικανισμοῦ. Ἡ δὲ ψευδοδοξία τῆς «θεωρίας τῶν κλάδων» θέλει τὰς αἱρέσεις προεκτάσεις δῆθεν τῆς Μιᾶς Ἐκκλησίας, ὡς οἱ κλάδοι τοῦ δένδρου φύονται ἐκ τοῦ κορμοῦ αὐτοῦ(376). Ἡ οἰκουμενιστικὴ κίνησις προωθήθη περαιτέρω διὰ τῶν «τοπικῶν συμβουλίων τῶν ἐκκλησιῶν» τῶν προτεσταντῶν καὶ τῶν ἱεραποστολικῶν συνεδρίων αὐτῶν. Τὸ πρῶτον παγκόσμιον λεγόμενον «ἱεραποστολικὸν» Συνέδριον συνῆλθεν ἐν ἔτει 1910, ὁπότε συνεζητήθη οἰκουμενιστικῶς καὶ τὸ θέμα, «συνεργασία καὶ ἡ προαγωγὴ τῆς ἑνότητος»(377). Προήχθη προσέτι ἡ οἰκουμενιστικὴ κίνησις καὶ διὰ τῶν μασονικῆς κατευθύνσεως χριστιανικῶν λεγομένων ἑνώσεων νέων καὶ νεανίδων ἀδογματίστου καὶ διεθνιστικοῦ πνεύματος ΧΑΝ καὶ ΧΕΝ, αἵτινες ἱδρύθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ τὰ ἔτη 1844 καὶ 1845(378).

Ἡ οἰκουμενιστικὴ κίνησις ἐξεδηλώθη σαφεστέρα διὰ τοῦ λεγομένου «Παγκοσμίου Συνδέσμου». Ἐν ἔτει 1907, τῇ ὑποκινήσει «διπλωματῶν καὶ νομομαθῶν», ἐγένετο ἐν Χάγῃ τῆς Ὁλλανδίας διάσκεψις, πρὸς ἄρσιν τῶν αἰτίων τοῦ πολέμου καὶ ἵδρυσιν διεθνοῦς Ἀρείου Πάγου. Εἰς τὴν διάσκεψιν ταύτην ὑπεβλήθη ὑπόμνημα περὶ εἰρήνης ὑπὸ ἀγγλικανῶν προτεσταντῶν, ὑπογραφὲν καὶ ὑπὸ ὁμοϊδεατῶν ἄλλων χωρῶν Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς(379). Τὸ δὲ ἔτος 1914 ἀπεφασίσθη ἵδρυσις σχετικοῦ συνδέσμου, ὅστις ἔλαβε τελικῶς ἐν Λονδίνῳ τὴν ὀνομασίαν «Παγκόσμιος Σύνδεσμος πρὸς προαγωγὴν Διεθνοῦς Φιλίας διὰ τῶν Ἐκκλησιῶν», ἢ ἁπλῶς «Παγκόσμιος Σύνδεσμος» (Π.Σ.)(380). Ὁ Π.Σ. εἶναι ἀποκαλυπτικὸς διὰ τὴν ἀλλοτρίαν προέλευσιν τῆς οἰκουμενιστικῆς κινήσεως. Ὁ «Σύνδεσμος ἐπιδιώκει κατὰ μέγα μέρος ἐξωεκκλησιαστικοὺς σκοπούς, ἤτοι τὴν διὰ διαφόρων πνευματικῶν μέσων ἐπικράτησιν τῆς» κατὰ κόσμον «εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἰσότητος» καὶ ἄλλων «ἀρχῶν μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐν γένει τὴν προαγωγὴν τῆς διεθνοῦς φιλίας καὶ τὴν ἀποφυγὴν τοῦ πολέμου». «Ἐνδιαφέρεται δ' ὡσαύτως διὰ τὴν ἐπίλυσιν πολλῶν κοινωνικῶν καὶ ἠθικοθρησκευτικῶν ζητημάτων». «Διὰ τὸν Σύνδεσμον ἡ ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν δὲν» ἦτο «αὐτοσκοπός, ἀλλὰ μέσον πρὸς εἰρήνευσιν τοῦ κόσμου»(381). Προφανῶς, εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ Π.Σ. ἐκπροσωποῦνται καὶ ὁ πολιτικὸς καὶ ὁ θρησκευτικὸς Οἰκουμενισμὸς τοῦ Σιωνισμοῦ. «Διὰ τοῦ Συνδέσμου τούτου, ὡς σκοπὸς τῶν "ἐκκλησιῶν" καὶ θρησκειῶν ὁρίζεται ἡ ἐξυπηρέτησις "τοῦ κόσμου τούτου"[5714]. Καὶ ὁ μὲν "Παγκόσμιος Σύνδεσμος" ἐν τέλει διελύθη, ἀλλὰ τὸ κοσμικὸν αὐτοῦ πνεῦμα» «ἐπέζησεν εἰς τὴν λεγομένην "Οἰκουμενικὴν Κίνησιν" ἢ Οἰκουμενισμόν, ὅστις προέκυψεν ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ "Συνδέσμου"»(382).

5714. Ἰωάν. ιη' 36.

Σ ι ω ν ι σ τ ι κ ὴ ἅ λ ω σ ι ς Ὀ ρ θ ο δ ό ξ ω ν. Ὁ Σιωνισμός, κυρίως μετὰ τὴν οἰκουμενιστικὴν ἅλωσιν τοῦ προτεσταντικοῦ κόσμου, ἐστράφη κατὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς. Ἐν ταύτῃ ὑφίσταντο δύο μεγάλαι ὀρθόδοξοι δυνάμεις, ἡ μία πολιτικὴ καὶ ἡ ἑτέρα θρησκευτική. Δηλαδή, ἡ Ὀρθόδοξος Ρωσία καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ τὴν μὲν Ὀρθόδοξον Ρωσίαν κατέλαβεν ἐπαναστατικῶς διὰ τοῦ κομμουνισμοῦ, εἰς δὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπεβλήθη μασονικῶς διὰ τοῦ Οἰκουμενισμοῦ.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τοῦ τρέχοντος αἰῶνος παρατηρεῖται ἀλλοίωσις τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος ἱεραρχῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς στάσεως αὐτῶν ἔναντι τῶν αἱρέσεων. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακεὶμ Γ΄ διὰ τῆς Ἐγκυκλίου αὐτοῦ τοῦ 1902 ἠρώτα παραδόξως τὰς ἄλλας κατὰ τόπους Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, «περὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι σχέσεων ἡμῶν (τῶν Ὀρθοδόξων) μετὰ τῶν δύο μεγάλων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀναδενδράδων, τῆς Δυτικῆς δηλονοῦν καὶ τῆς τῶν διαμαρτυρομένων Ἐκκλησίας». Ἐπανέθετε δηλαδὴ θέμα παρὰ τῆς Ὀρθοδοξίας λελυμένον. Καὶ τὸ δεινότερον ἠρώτα καὶ περὶ ἐξευρέσεως σημείων «συναντήσεως καὶ ἐπαφῆς» μετὰ τῶν αἱρετικῶν, «ἢ καὶ ἀμοιβαίων θεμιτῶν παροράσεων, μέχρι τῆς διὰ τοῦ χρόνου τοῦ ὅλου ἔργου τελειώσεως», ἤτοι τῆς μετ᾽ αὐτῶν ἑνώσεως([383]). Ἡ Ἐγκύκλιος αὕτη μαρτυρεῖ, ὅτι αἱ καταβληθεῖσαι προσπάθειαι τοῦ Ἀγγλικανισμοῦ καὶ τοῦ Μασονισμοῦ πρὸς οἰκουμενιστικὸν ἐπηρεασμὸν τῶν Ὀρθοδόξων ἔσχε καρπούς. «Ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ ἀπηχεῖται ἡ ἀγγλικανικὴ θεωρία τῶν κλάδων, διὰ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ Παπισμοῦ καὶ τοῦ Προτεσταντισμοῦ ὡς "δύο μεγάλων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀναδενδράδων"». Προσέτι «διαφαίνεται ἡ υἱοθέτησις τῆς οἰκουμενιστικῆς ἀπόψεως, ὅτι τῆς ἑνότητος τῆς πίστεως δέον νὰ προηγηθῇ ἡ ἐξωτερικὴ καὶ πρακτικὴ ἑνότης», ἣν ὑποστηρίζουσιν οἱ οἰκουμενισταί([384]). Παρὰ δὲ τὴν ἀρνητικὴν ἀπάντησιν τῶν ἄλλων κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὁ αὐτὸς Πατριάρχης, διὰ τῆς ἑτέρας Ἐγκυκλίου αὐτοῦ τοῦ 1904, ἐπανέρχεται εἰς τὸ θέμα τῆς «ἑνώσεως» μετὰ τῶν αἱρέσεων καὶ συνιστᾷ, ὅπως μὴ «ἀνεπίδεκτον σκέψεως ἢ δυσέφικτον ὅλως ὑπολαμβάνειν τὸ πρᾶγμα»([385]). Δυστυχῶς, ἡ θεία ἱεραποστολὴ τῶν Ὀρθοδόξων πρὸς τοὺς αἱρετικούς, ἀντικαθίσταται ἐν προκειμένῳ διὰ ἑνωτικῆς προσπαθείας οἰκουμενιστικοῦ πνεύματος. Τοῦτο δηλοῖ καὶ «ἡ εὐλογία», τὴν ὁποίαν ἔδωσεν ὁ εἰρημένος Πατριάρχης «εἰς τὸ συνέδριον τῆς προτεσταντικῆς Παγκοσμίου» λεγομένης «Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ὁμοσπονδίας, τὸ συγκληθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1911»([386]).

Τὴν δευτέραν δεκαετίαν τοῦ τρέχοντος αἰῶνος ἀπεκαλύφθη ἐναργέστερον ἡ σιωνιστικὴ διάβρωσις τῶν Ὀρθοδόξων. Ὡς γνωστόν, τὸ ἔτος 1914, ὅτε ἐκηρύχθη ὁ Α΄ παγκόσμιος πόλεμος, ἡ Γαλλία ἦτο πολιτικῶς μασονοκρατουμένη([387]) (ἰ. ἀ. σ. 612). Τὸ 1917 ἡ Ὀρθόδοξος Ρωσία κατελαμβάνετο ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν Ἑβραίων καὶ οὕτω κατελύετο ἡ δι᾽ αὐτῆς ὀρθόδοξος χριστιανικὴ παρουσία ἐν τῷ κόσμῳ. Συγχρόνως ἀνεπτύσσετο ἔντονος οἰκουμενιστικὴ δραστηριότης, διὰ θρησκευτικῆς, διπλωματικῆς καὶ πολιτικῆς ὁδοῦ, πρὸς πνευματικὴν ἅλωσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Τὸ ἔτος 1918 ὁ «Μητροπολίτης Ἀθηνῶν» «Μελέτιος Μεταξάκης» (1918 - 1920), «ὁμοῦ μετὰ τοῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου καὶ τοῦ Ἁμίλκα Ἀλιβιζάτου, ἔσχον ἀνεπισήμους» οἰκουμενιστικὰς «θεολογικὰς συζητήσεις μετὰ τῶν ἐπισκοπιανῶν» προτεσταντῶν «ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἀγγλικανῶν ἐν Ἀγγλίᾳ» περὶ ἑνώσεως([388]). Ἀπὸ τοῦ 1918 ἕως τοῦ 1922 τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως δὲν εἶχε Πατριάρχην. Ὁ θρόνος αὐτοῦ ἦτο κενός, ἔχων Τοποτηρητὴν τὸν δεδηλωμένον οἰκουμενιστὴν Μητροπολίτην Προύσης Δωρόθεον. Τότε, ἐν ἔτει «1919 ἐρρίφθη ἀπὸ μέρους τοῦ» προτεστάντου «ἀρχιεπισκόπου» τῆς «Οὐψάλης τῆς Σουηδίας» «Σόδερμπλομ ἡ ἰδέα» «τῆς συγκλήσεως ἑνὸς παγχριστιανικοῦ συνεδρίου»([389]), ἤτοι εἴδους «Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν». Ὁ δὲ «φίλος» τούτου «διπλωμάτης Kolmodin ἦτο ἐν ἐπαφῇ μὲ τὸ Πατριαρχεῖον» Κωνσταντινουπόλεως «ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου 1918 καὶ εἶχεν ἀσφαλῶς ἀναφέρει τὰς προσπαθείας τοῦ Söderblom (Σόδερμπλομ) νὰ φέρῃ εἰς ἐπαφὴν ἐκκλησιαστικοὺς ἡγέτας ἀπὸ διάφορα ἔθνη», ὡς ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς ὁ πρῶτος πρόεδρος τοῦ λεγομένου «Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν» τοῦ προτεσταντικοῦ Οἰκουμενισμοῦ([390]).

Ἡ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν 10ην Ἰανουαρίου 1919 συνεζήτησε τὸ θέμα τῆς οἰκουμενιστικῆς ἑνώσεως. Κατ᾽ αὐτήν, ὁ Τοποτηρητὴς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Δωρόθεος προέτεινεν, ὅτι «εἶναι καιρὸς πλέον, ὅπως ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία σκεφθῇ σοβαρῶς καὶ περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἑνώσεως τῶν ἐπὶ μέρους χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν», ἤτοι Ὀρθοδόξων κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν καὶ αἱρέσεων([391]). Καὶ ὡς ἡ πρωτοβουλία ὑπὲρ τῆς «Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν» προῆλθεν ἐξ Ἀμερικῆς, οὕτως ἡ πρωτοβουλία τῆς οἰκουμενιστικῆς ἑνώσεως «εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν θὰ ἔδει νὰ προέλθῃ» «ἐκ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως». Ἡ ματαιόδοξος καὶ ἀντορθόδοξος αὕτη «πρότασις ἐγένετο δεκτὴ ἀπὸ τὴν Ἰ. Σύνοδον καὶ ὡρίσθη ἐπιτροπή, διὰ νὰ ἑτοιμάσῃ τὴν ἔκθεσιν ἐπὶ τοῦ θέματος». Πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ὡρίσθη ὁ Μη-

τροπολίτης Βιζύης Ἄνθιμος([392]). Ἐκτὸς τῆς διπλωματικῆς, «θὰ πρέπει» «νὰ ὑπῆρξε» σχετικῶς «κάποια προσωπικὴ ἐπαφὴ μεταξὺ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Παρισίων, διότι» ὁ «πατριαρχικὸς Ἐπίτροπος» «Μητροπολίτης Προύσης» Δωρόθεος «ἐπεσκέφθη τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν τὸν Ἀπρίλιον 1919, διὰ νὰ παρουσιάση τὰς ἀπόψεις τοῦ Πατριαρχείου» εἰς τὴν ἐκεῖ ἐργαζομένην Διάσκεψιν Εἰρήνης τῶν Παρισίων([393]), ἔνθα ἱδρύθη ἡ «Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν». «Τὴν 25ην Ἰανουαρίου 1919» ἡ ἐν Παρισίοις «Διάσκεψις τῆς Εἰρήνης ἀπεφάσισε νὰ ὁρίση εἰδικὴν ἐπιτροπήν, διὰ νὰ συντάξη καταστατικὸν χάρτην τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἡ σχετικὴ ἔκθεσις τῆς ἐπιτροπῆς υἱοθετήθη «ὑπὸ τῆς Διασκέψεως τῆς Εἰρήνης τὴν 29ην Ἀπριλίου 1919 καὶ ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἐγεννήθη τὴν 10ην Ἰανουαρίου 1920»([394]). Ὅτε δὲ τὸν μῆνα «Ἀπρίλιον τοῦ 1919» ἐπεσκέφθη τὴν Κωνσταντινούπολιν «ἀντιπροσωπεία τῆς ἀμερικανικῆς ἐπισκοπελιανῆς ἐκκλησίας» τῶν προτεσταντῶν ὑπὲρ συγκλήσεως παγκοσμίου διασκέψεως ἐπὶ τοῦ οἰκουμενιστικοῦ θέματος «Πίστις καὶ Τάξις», ἀνεκοινώθη εἰς αὐτήν, ὅτι αἱ προτάσεις τῆς σχετικῆς ἐπιτροπῆς περὶ Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν ἦσαν ἕτοιμοι. Καὶ τὸν «Ἰανουάριον» τοῦ 1920 «ἐξαπελύθη» «ἡ Ἐγκύκλιος» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου περὶ Οἰκουμενισμοῦ([395]).

Ἡ οἰκουμενιστική, λοιπόν, Ἐγκύκλιος τοῦ 1920 ἀπεφασίσθη καὶ ἐξεδόθη ταυτοχρόνως πρὸς τὴν σύστασιν τῆς «Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν». Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1919 ἀνετέθη εἰς ἐπιτροπὴν ὑπὸ τῆς Διασκέψεως Εἰρήνης τῶν Παρισίων ἡ σύνταξις καταστατικοῦ χάρτου τῆς «Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν». Τὸν Ἰανουάριον πάλιν τοῦ 1919 ἀνετέθη παρὰ τῆς Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς ἐπιτροπὴν ἡ σύνταξις τῆς Ἐγκυκλίου. Καὶ ὡς τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἑπομένου ἔτους 1920 ἐγεννήθη ἡ «Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν», οὕτω τὸν αὐτὸν μῆνα τοῦ ἰδίου ἔτους ἐξεδόθη καὶ ἡ Ἐγκύκλιος τοῦ 1920([396]). Ὁ συγχρονισμὸς οὗτος καὶ αἱ σχέσεις τῶν ὑπηρετῶν Ὀρθοδόξων τῆς οἰκουμενιστικῆς ταύτης Ἐγκυκλίου μετὰ θρησκευτικῶν, διπλωματικῶν καὶ πολιτικῶν προσώπων τοῦ ἐν ἀποστασίᾳ κόσμου τῆς Δύσεως μαρτυροῦσι, βεβαίως, ὅτι τὰ πραχθέντα ἐκινοῦντο καὶ κατηυθύνοντο παρὰ ἀοράτου συντονιστικῆς τούτων ἀρχῆς. Προφανῶς, «ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου»[5715] συνετέλεσεν, ἵνα Ὀρθόδοξοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑποκύψωσιν εἰς τὸν τρίτον πειρασμόν[5716].

5715. 1 Ἰωάν. β' 16. 5716. Ματθ. δ' 8 - 11.

Ἡ οἰκουμενιστικὴ Ἐγκύκλιος τοῦ 1920 ἔχει ὡς ἀκολούθως.

«Πρὸς τὰς ἁπανταχοῦ Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

" Ἐκ καθαρᾶς καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς"(Α´ Πέτρ. 1, 22).

Ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία, φρονοῦσα ὅτι ἡ τῶν διαφόρων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν προσέγγισις πρὸς ἀλλήλας καὶ κοινωνία οὐκ ἀποκλείεται ὑπὸ τῶν ὑφισταμένων μεταξὺ αὐτῶν δογματικῶν διαφορῶν καὶ ὅτι τοιαύτη τις προσέγγισις τὰ μάλα ἐστὶν εὐκταία καὶ ἀναγκαία καὶ πολλαχῶς χρήσιμος εἴς τε τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον ἑκάστης τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ ὅλου χριστιανικοῦ σώματος καὶ εἰς παρασκευὴν καὶ διευκόλυνσιν τῆς πλήρους ποτέ, σὺν Θεῷ, καὶ εὐλογημένης ἑνώσεως, ἔκρινε τὸν παρόντα καιρὸν τὰ μάλιστα πρόσφορον πρὸς ἀνακίνησιν καὶ ἀπὸ κοινοῦ μελέτην τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος. Εἰ γὰρ καὶ ἐν τούτῳ ἐνδέχεται ἵνα προκύψωσι καὶ παρεμβληθῶσιν αἱ ἀπὸ τῶν παλαιῶν προλήψεων καὶ ἕξεων ἢ καὶ ἐξ ἀξιώσεων δυσχέρειαι, αἱ τοσάκις τέως τὸ ἔργον τῆς ἑνώσεως ματαιώσασαι, ὅμως κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, περὶ ἁπλῆς τὸ κατ' ἀρχὰς προκειμένου συναφείας καὶ προσεγγίσεως, αἱ δυσχέρειαι αὗται ἔσονται πάντως ἧττον σπουδαῖαι, ἀγαθῆς δὲ ὑπαρχούσης θελήσεως καὶ διαθέσεως, οὔτε δύνανται οὔτε ὀφείλουσι κώλυμα ἀποτελέσαι ἀκαταγώνιστον καὶ ἀνυπέρβλητον. Ὅθεν τὸ πρᾶγμα ἡμεῖς γε καὶ κατορθωτὸν καὶ εἴπερ ποτὲ εὔκαιρον ἐπὶ τῇ συντελεσθείσῃ νῦν ἐπ' αἰσίοις συμπήξει τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ὑπολαμβάνοντες, προαγόμεθα θαρρούντως ἐκθεῖναι ἐνταῦθα ἐν ὀλίγοις τὰς σκέψεις καὶ τὴν γνώμην ἡμῶν περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν τὴν προσέγγισιν ταύτην καὶ συνάφειαν ἐννοοῦμεν καὶ δυνατὴν ὑπολαμβάνομεν, μετὰ πόθου ἐκζητοῦντες καὶ ἀπεκδεχόμενοι τὴν κρίσιν καὶ τὴν γνώμην καὶ τῶν λοιπῶν τῶν τε κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἀδελφῶν καὶ τῶν ἐν τῇ Δύσει καὶ ἁπανταχοῦ σεβασμίων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν.

Νομίζομεν τοίνυν ἡμεῖς, ὅτι δύο τάδε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς τοιαύτης ἐφετῆς καὶ ὠφελίμου προσεγγίσεως συντελέσαι καὶ ταύτην κατεργάσασθαι καὶ ἐκδηλοῦν δύνανται. Καὶ πρῶτον ἀναγκαίαν καὶ ἀπαραίτητον ὑπολαμβάνομεν τὴν ἄρσιν καὶ ἀπομάκρυνσιν πάσης ἀμοιβαίας δυσπιστίας καὶ δυσφορίας μεταξὺ τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν, προκαλουμένης ἐκ τῆς παρά τισιν ἐξ αὐτῶν παρατηρουμένης τάσεως εἰς τὸ σαγηνεῦσαι καὶ προσηλυτίσαι ἄλλων ὁμολογιῶν ὀπαδούς. Οὐδεὶς γὰρ ἀγνοεῖ τί καὶ σήμερον συμβαίνει δυστυχῶς πολλαχοῦ, ἐπὶ διασπάσει τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης τῶν Ἐκκλησιῶν, ἰδίᾳ τῶν ἐν Ἀ-

νατολῇ, νέων οὕτω θλίψεων καὶ δοκιμασιῶν παρ' αὐτῶν τῶν ὁμοθρήσκων ἐπιφερομένων αὐταῖς, καὶ οἵαν μεγάλην, ἀντὶ τοῦ μηδαμινοῦ ἀποτελέσματος, προκαλεῖ ἀπέχθειαν καὶ ὀξύτητα ἀντιθέσεως ἡ τάσις αὕτη τινῶν εἰς τὸ προσηλυτίζειν καὶ σαγηνεύειν τοὺς ὀπαδοὺς τῶν ἄλλων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν. Οὕτω δὲ τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης πρὸ παντὸς ἀποκαθισταμένης μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν, νομίζομεν δεύτερον, ὅτι ἐπιβάλλεται ἵνα ἀναζωπυρωθῇ καὶ ἐνισχυθῇ πρὸ παντὸς ἡ ἀγάπη μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν, μὴ λογιζομένων ἀλλήλας ὡς ξένας καὶ ἀλλοτρίας, ἀλλ' ὡς συγγενεῖς καὶ οἰκείας ἐν Χριστῷ καὶ "συγκληρονόμους καὶ συσσώμους τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ" (Ἐφεσ. 3, 6). Ὑπὸ τῆς ἀγάπης γὰρ ἐμπνεόμεναι αἱ διάφοροι Ἐκκλησίαι καὶ ταύτην προτάσσουσαι ἐν ταῖς περὶ τῶν ἄλλων κρίσεσι καὶ ταῖς πρὸς αὐτὰς σχέσεσι, τὴν μὲν διάστασιν ἀντὶ τοῦ ἐπεκτείνειν καὶ αὐξάνειν ὡς οἷόν τε συντομεῦσαι καὶ σμικρῦναι δυνήσονται, διὰ τῆς διεγέρσεως δὲ τακτικοῦ φιλαδέλφου ἐνδιαφέροντος περὶ τῆς καταστάσεως, τῆς εὐσταθείας καὶ τῆς εὐεξίας τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, διὰ τῆς σπουδῆς εἰς τὸ παρακολουθεῖν τοῖς παρ' αὐταῖς συμβαίνουσι καὶ ἀκριβέστερον γνωρίζειν τὸ κατ' αὐτὰς καὶ διὰ τῆς προθυμίας εἰς τὸ τείνειν ἑκάστοτε ἀβοιμαίως χεῖρα βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως, πολλὰ τὰ ἀγαθὰ εἰς δόξαν καὶ εἰς ὄφελος ἑαυτῶν τε καὶ τοῦ χριστιανικοῦ σώματος ἐπιτελέσουσι καὶ κατορθώσουσι.

Δύναται δὲ ἡ φιλία αὕτη καὶ ἀγαθόφρων πρὸς ἀλλήλους διάθεσις ἐκφαίνεσθαι καὶ τεκμηριοῦσθαι εἰδικώτερον, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, ὡς ἑξῆς: α') διὰ τῆς παραδοχῆς ἑνιαίου ἡμερολογίου πρὸς ταυτόχρονον ἑορτασμὸν τῶν μεγάλων χριστιανικῶν ἑορτῶν ὑπὸ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, β') διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς ἀδελφικῶν γραμμάτων κατὰ τὰς μεγάλας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐνιαυτοῦ ἑορτάς, ἐν αἷς εἴθισται, καὶ ἐν ἄλλαις ἐκτάκτοις περιστάσεσι, γ') διὰ τῆς οἰκειοτέρας συσχετίσεως τῶν ἑκασταχοῦ εὑρισκομένων ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν, δ') διὰ τῆς ἐπικοινωνίας τῶν θεολογικῶν σχολῶν καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης καὶ διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐν ἑκάστῃ Ἐκκλησίᾳ ἐκδιδομένων θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν περιοδικῶν καὶ συγγραμμάτων, ε') διὰ ἀποστολῆς νέων χάριν σπουδῶν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὰς σχολὰς τῆς ἄλλης Ἐκκλησίας, στ') διὰ τῆς συγκροτήσεως παγχριστιανικῶν συνεδρίων πρὸς ἐξέτασιν ζητημάτων κοινοῦ πάσαις ταῖς Ἐκκλησίαις ἐνδιαφέροντος, ζ') διὰ τῆς ἀπαθοῦς καὶ ἐπὶ τὸ ἱστορικώτερον ἐξετάσεως τῶν δογματικῶν διαφορῶν ἀπὸ τῆς ἕδρας καὶ ἐν ταῖς συγγραφαῖς, η') διὰ τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ τῶν κρατούντων ἐν ταῖς διαφόροις Ἐκκλησίαις ἠθῶν καὶ ἐθίμων, θ') διὰ τῆς παροχῆς ἀμοιβαίως εὐκτηρίων οἴκων καὶ κοιμητηρίων διὰ τὰς

κηδείας καὶ τὴν ταφὴν τῶν ἐν τῇ ξένῃ ἀποθνησκόντων ὀπαδῶν τῶν ἑτέρων ὁμολογιῶν, ι΄) διὰ τοῦ διακανονισμοῦ μεταξὺ τῶν διαφόρων ὁμολογιῶν τοῦ ζητήματος τῶν μικτῶν γάμων, ια΄) διὰ τῆς πρόφρονος τέλος ἀμοιβαίας ὑποστηρίξεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν τοῖς ἔργοις τῆς θρησκευτικῆς ἐπιρρώσεως, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τοῖς παραπλησίοις.

Ἔσται δὲ ἡ ἀνύποπτος καὶ ζωηροτέρα αὕτη τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας συνάφεια καὶ ἄλλως ὑπὲρ τοῦ ὅλου τῆς Ἐκκλησίας σώματος χρήσιμος καὶ ὠφέλιμος, ὅτι παντοῖοι κίνδυνοι οὐχὶ ἤδη ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ τῇ ὁλότητι αὐτῶν ἐπαπειλοῦσιν, ὡς αὐταῖς ταῖς βάσεσι τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ αὐτῇ τῇ συστάσει τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς καὶ κοινωνίας ἀντιφερόμενοι. Ὁ γὰρ ἄρτι λήξας φοβερὸς παγκόσμιος πόλεμος, ὡς ἐτεκμηρίωσε πλεῖστα τὰ ἐν τῷ βίῳ τῶν χριστιανικῶν λαῶν νοσηρὰ καὶ ἀπεκάλυψε μεγάλην πολλάκις ἔλλειψιν σεβασμοῦ καὶ πρὸς αὐτὰ ἔτι τὰ στοιχεῖα τοῦ δικαίου καὶ τῆς φιλανθρωπίας, οὕτως ἐδείνωσε μὲν τὰς ὑπαρχούσας, ἠνέῳξε δὲ καὶ ἄλλας νέας πληγὰς πρακτικωτέρας, ὡς εἰπεῖν, φύσεως, καθ᾽ ὧν πολλὴ εἰκότως ἀπαιτεῖται προσοχὴ καὶ μέριμνα ἀπὸ μέρους πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ δὲ ὁσημέραι εὐρυτέρας διαστάσεις λαμβάνων ἀλκοολισμός, ἡ ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς ἐξωραΐσεως τοῦ βίου καὶ τῆς ἀπολαύσεως τῆς ζωῆς θριαμβεύουσα περιττὴ πολυτέλεια, ἡ ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς ἐλευθερίας καὶ χειραφετήσεως τῆς σαρκὸς μόλις συγκαλυπτομένη φιληδονία καὶ ἡδυπάθεια, ἡ ὑπὸ τὸ εὔσχημον ὄνομα τῆς ἀναπτύξεως τῆς φιλοκαλίας καὶ τῆς καλλιεργείας τῶν ὡραίων τεχνῶν ἀκολασταίνουσα ἀσχημοσύνη ἐν τῇ φιλολογίᾳ, τῇ ζωγραφικῇ, τῷ θεάτρῳ ἢ καὶ τῇ μουσικῇ, ἡ θεοποίησις τοῦ πλούτου καὶ ἡ περιφρόνησις τῶν ὑψηλοτέρων ἰδεωδῶν, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐπιφόβους καὶ ταῦτα δημιουργοῦντα κινδύνους τῇ συστάσει τῶν χριστιανικῶν κοινωνιῶν, εὔκαιρα ἀποτελοῦσι ζητήματα δεκτικὰ καὶ χρῄζοντα τῆς ἀπὸ κοινοῦ μελέτης καὶ συνεργασίας τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν. Οὐδὲ ὀφείλουσι τέλος αἱ τῷ ἁγίῳ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ κομῶσαι Ἐκκλησίαι Αὐτοῦ ἀμνημονεῖν καὶ ἀμελεῖν ἐπὶ πλέον τῆς περὶ ἀγάπης μεγάλης καὶ καινῆς ἐντολῆς Αὐτοῦ καὶ ὑστερῆσαι σήμερον θλιβερῶς τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, αἵτινες τὸ πνεῦμα ἀκριβῶς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς διδασκαλίας ἐφαρμόζουσαι τοῦ Χριστοῦ συνέπηξαν ἤδη ἐπ᾽ αἰσίοις τὴν Κοινωνίαν λεγομένην τῶν Ἐθνῶν πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ δικαίου καὶ καλλιέργειαν τῆς ἀγάπης καὶ συμπνοίας μεταξὺ τῶν ἐθνῶν.

Διὰ ταῦτα πάντα, ἡμεῖς τε ποθοῦντες καὶ τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας συμμεριζομένας νομίζοντες τὴν σκέψιν καὶ γνώμην ἡμῶν, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς συμπήξεως τοιαύτης τινὸς τοὐλά-

χιστον τὸ κατ' ἀρχὰς συναφείας καὶ κοινωνίας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν, παρακαλοῦμεν ὅπως προφρόνως δηλωθῇ ἡμῖν ἀπαντητικῶς ὑφ' ἑκάστης ἡ κρίσις καὶ γνώμη αὐτῆς, ἵνα οὕτω, καθοριζομένου ἀπὸ κοινῆς συγκαταθέσεως καὶ ἀποφάσεως τοῦ πράγματος, χωρήσωμεν ἀπὸ κοινοῦ ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, καὶ οὕτως "ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, ὁ Χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους, τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκοδομὴν αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ" (Ἐφεσ. δ', 15).

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Κωνσταντινουπόλεως, κατὰ μῆνα Ἰανουάριον τοῦ χιλιοστοῦ ἐννεακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ σωτηρίου ἔτους.

Ὁ Τοποτηρητὴς τοῦ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Κωνσταντινουπόλεως Μητροπολίτης Προύσης Δωρόθεος,

Ὁ Μητροπολίτης Καισαρείας Νικολαος,
Ὁ Μ. Κυζικίου Κωνσταντῖνος,
Ὁ Μ. Ἀμασείας Γερμανός,
Ὁ Μ. Πισσιδείας Γεράσιμος,
Ὁ Μ. Ἀγκύρας Γερβάσιος,
Ὁ Μ. Αἴνου Ἰωακείμ,
Ὁ Μ. Βιζύης Ἄνθιμος,
Ὁ Μ. Σηλυβρίας Εὐγένιος,
Ὁ Μ. Σαράντα Ἐκκλησιῶν Ἀγαθάγγελος,
Ὁ Μ. Τυρολόης καὶ Σερεντίου Χρυσόστομος,
Ὁ Μ. Δαρδανελλίων καὶ Λαμψάκου Εἰρηναῖος» ([397]).

Ἡ Ἐγκύκλιος τοῦ 1920, προδήλως, δὲν εἶναι ὀρθόδοξος, ἀλλὰ οἰκουμενιστική. Ἀποτελεῖ ἄρνησιν τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ κήρυγμα τῆς ἐσχάτης ἀποστασίας. Δὲν κηρύσσει ὀρθόδοξον πίστιν, χριστιανικὴν ἐλπίδα, ἀγάπην τῆς ἀληθείας καὶ ἕνωσιν Χριστοῦ, ἀλλὰ τοὐναντίον καταργεῖ ταύτην τὴν πίστιν καὶ ἐλπίδα καὶ ἀγάπην καὶ ἕνωσιν, ἐν προσχήματι φωνῆς Ὀρθοδοξίας. Ἀγνοεῖ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους καὶ τοὺς ἁγίους Πατέρας ὡς πηγὰς τῆς ἀληθείας καὶ διαβάλλει τοὺς Ἁγίους ὡς φορεῖς δῆθεν «παλαιῶν προλήψεων καὶ ἕξεων» καὶ «ἀξιώσεων», ἐξ ὧν προέκυψαν «δυσχέρειαι» «τοσάκις τέως τὸ ἔργον τῆς ἑνώσεως ματαιώσασαι»! Δηλαδή, ὀρθόδοξος ὁμολογία καὶ Ἱ. Κανόνες κηρύσσονται πεπαλαιωμένοι καὶ ἀπορριπτέοι, χάριν τῆς κοινωνίας καὶ ἑνώσεως μετὰ τοῦ κόσμου τού-

του. Ἀπορρίπτει τὴν πατροπαράδοτον «ἑνότητα τῆς πίστεως»[5717] καὶ ὑποστηρίζει ἀντορθοδόξως, ὅτι δῆθεν ἡ «κοινωνία» Ὀρθοδοξίας καὶ αἱρέσεων «οὐκ ἀποκλείεται ὑπὸ τῶν ὑφισταμένων μεταξὺ αὐτῶν δογματικῶν διαφορῶν», ὅπερ ἐστὶν ἡ γνωστὴ «ἀδογμάτιστος ἕνωσις» τῆς αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 598). Παραθεωρεῖ «τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος»[5718] τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰσάγει τὴν ἐλπίδα εἰς τὰς ἡνωμένας δυνάμεις τοῦ κόσμου τούτου. Δὲν ὁμιλεῖ διὰ «τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας»[5719], καὶ διδάσκει ἀγάπην καὶ ἀνύποπτον συνάφειαν ἄνευ ἀληθείας, ἤτοι ἀγαπώνυμον ψεῦδος καὶ ἀγάπην ψευδώνυμον. Ρίπτει τὴν Μίαν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν εἰς λήθην καὶ δέχεται κακοδόξως τὰς αἱρέσεις ὡς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν οἰκουμενιστικὴν θεωρίαν τῶν κλάδων (ἰ. ἀ. σ. 599). Διὸ ὑποστηρίζει, ὅτι Ὀρθοδοξία καὶ αἱρέσεις δέον ὅπως λογίζωνται «ἀλλήλας», οὐχὶ «ὡς ξένας καὶ ἀλλοτρίας, ἀλλ' ὡς συγγενεῖς καὶ οἰκείας ἐν Χριστῷ»! Ἀπομακρυνθεῖσα δὲ τῆς ἐν ὀρθοδοξίᾳ κοινωνίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων, προτείνει σύμπηξιν «κοινωνίας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν», ἤτοι Ὀρθοδοξίας καὶ αἱρέσεων, κατὰ τὸ κοσμικὸν πρότυπον τῆς «Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν». Συνεπῶς ἕνωσιν τούτων ἐκτὸς τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς (Ὀρθοδόξου) καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, χάριν συμβολῆς εἰς τὸ γενικώτερον «ἔργον τῆς ἑνώσεως», ἤγουν τὸ σιωνιστικόν (ἰ. ἀ. σ. 612). Καὶ πρὸς τοῦτο, ἡ Ἐγκύκλιος ἀριθμεῖ ἕνδεκα πρακτικὰ μέτρα ἑνώσεως τῆς ἐσχάτης ἀποστασίας. Ἐκτείνονται δὲ ταῦτα ἀπὸ τοῦ παρανόμου συνεορτασμοῦ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, ἄχρι τῆς «ὑποστηρίξεως»([398]) τῶν αἱρέσεων παρὰ τῆς Ὀρθοδοξίας, ὅπερ ἐστὶν «ἔργον» Ἀντιχρίστου.

Διὰ τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920 «τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον κηρύσσει πλέον τὸν Οἰκουμενισμὸν ἀπροκαλύπτως καὶ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ»([399]). «Ἡ Ἐγκύκλιος τοῦ 1920 τῆς παναιρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ εἶναι φωνὴ ἀντιχριστιανικοῦ ψεύδους, διδαχὴ ἀντιεκκλησιαστικῆς ἀνομίας καὶ πορεία ἀπανθρώπου κατευθύνσεως»([400]) πρὸς τὸν ἐρχόμενον Ἀντίχριστον καὶ τὴν αἰωνίαν ἀπώλειαν. Πρόκειται περὶ πρωτοφανοῦς πτώσεως ἐν πίστει. Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθοῦσα Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐντέλλεται «ἀναθεματισθῆναι πᾶσαν αἵρεσιν»[5720]. Ἀντιθέτως, ἡ οἰκουμενιστικὴ Σύνοδος τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920 ἐκήρυξεν δυσσεβῶς κοινωνοὺς «τὰς ἁπανταχοῦ» αἱρέσεις, ἀποκαλέσασα ταύτας κακοδόξως «Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ»([401]). Ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καθαιρεῖ καὶ ἀφορίζει τῆς Ἐκκλησιαστικῆς «κοι-

5717. Ἐφεσ. δ' 13.
5718. Ἑβρ. ι' 23.
5719. 2 Θεσσαλ. β' 10.
5720. Α' Κανόνος Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

νωνίας» τοὺς «τολμῶντας ἑτέρως φρονεῖν ἢ διδάσκειν, ἢ κατὰ τοὺς ἐναγεῖς αἱρετικοὺς τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις ἀθετεῖν καὶ καινοτομίαν τινὰ ἐπινοεῖν»[5721]. Καὶ ὅμως, διὰ τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920, διδάσκονται ἀλλότρια, ἀθετοῦνται αἱ ὀρθόδοξοι παραδόσεις συμφώνως πρὸς τοὺς ἐναγεῖς αἱρετικοὺς μέχρι καὶ τῶν σιωνιστῶν, καὶ ἐπινοεῖται καὶ ἐπιχειρεῖται πᾶσα καινοτομία, πρὸς λήθην καὶ ἀλλοίωσιν τῆς Ὀρθοδοξίας, καὶ συγκρότησιν τῆς ἀπίστου καὶ ἀντιχρίστου οἰκουμενιστικῆς «κοινωνίας». Ὄντως, διὰ τῆς καινοτομίας τοῦ 1920, συνετελέσθη μεγάλη πτῶσις τῶν ἁγίων, ἤτοι τῶν Ὀρθοδόξων, οἵτινες ἐξέπεσον εἰς τὴν αἵρεσιν ἢ παναίρεσιν τοῦ Οἰκουμενισμοῦ.

Γενικὴ οἰκουμενιστικὴ ἀποστασία. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ὀρθοδόξου Ρωσίας καὶ τὴν πνευματικὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920, ὁ Οἰκουμενισμὸς συγκροτεῖται ὑπὸ τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων ταχέως. Ὁ στρατηγῶν ταύτας Διάβολος, ὅπως παλαιότερον εἰς τὴν ἀνατολὴν ἔρριψε τὰ σπέρματα τῶν αἱρέσεων καὶ ἐκ ταύτης τὰ διέδωσεν εἰς τὸν ὑπόλοιπον κόσμον[5722], οὕτω καὶ σήμερον. Ἀφοῦ ἐκήρυξεν ἠχηρῶς τὴν οἰκουμενιστικὴν ἀποστασίαν διὰ τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920, διοργανώνει καὶ ἐπιβάλλει ταύτην εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ ἀντιχρίστου αὐτοῦ σκοποῦ. Οὕτω τὸ αὐτὸ ἔτος 1920 συγκροτοῦνται ἐν Γενεύῃ τῆς Ἑλβετίας δύο ἐπὶ μέρους οἰκουμενιστικαὶ κινήσεις, αἱ λεγόμεναι «Παγκόσμιος Κίνησις Ζωῆς καὶ Ἐργασίας» (Ζ.Ε.) καὶ «Παγκόσμιος Κίνησις Πίστεως καὶ Τάξεως» (Π.Τ.) ([402]). Τὰ πρῶτα συνέδρια τῶν οἰκουμενιστικῶν τούτων κινήσεων συνεκλήθησαν, τοῦ μὲν πρώτου τὸ ἔτος 1925 ἐν Στοκχόλμῃ τῆς Σουηδίας, τοῦ δὲ δευτέρου τὸ ἔτος 1927 ἐν Λωζάνῃ τῆς Ἑλβετίας ([403]). Τὸ δὲ ἔτος 1948 αἱ δύο αὗται κακόδοξοι κινήσεις συνηνώθησαν καὶ ἀπετέλεσαν τὸ λεγόμενον «Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν» (Π.Σ.Ε.) ([404]). Εἰς τὰ συνέδρια τῶν δύο πρώτων κινήσεων τῆς αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ μετεῖχον καὶ ὀρθόδοξοι ἀντιπρόσωποι. Μετὰ τὴν ἵδρυσιν ὅμως τοῦ Π.Σ.Ε. ὁ οἰκουμενιστὴς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας, διὰ οἰκουμενιστικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1952, συνέστησεν εἰς τὰς ἁπανταχοῦ κατὰ τόπους Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, ὅπως μετέχωσι τούτου ὀργανικῶς ([405]). Ἀποτέλεσμα τῆς Ἐγκυκλίου ταύτης ἦτο, ἵνα σήμερον μετέχωσιν ὡς μέλη τοῦ Π.Σ.Ε. «πᾶσαι σχεδὸν αἱ αὐτοκέφαλοι ἢ αὐτόνομοι Ὀρθόδοξοι Ἐκλησίαι, ἐν συνόλῳ 17, ἡ μόνη δὲ μὴ μετέχουσα μέχρι τῆς στιγμῆς εἶναι ἡ ὑπὸ ἀπηνῆ διωγμὸν διατελοῦσα Ὀρθόδοξος αὐτο-

5721. Ὅρου Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 380.

5722. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 908.

κέφαλος Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας», ἔγραφεν ὁ Ἀρχιμανδρίτης Σπυρίδων Μπιλάλης ἐν ἔτει 1969 (406).

Μετὰ τὴν ἀνάδυσιν καὶ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ προτεσταντικοῦ Οἰκουμενισμοῦ, ἀνεφάνη καὶ ὁ παπικὸς Οἰκουμενισμός. Ὁ Παπισμὸς εἶναι οἰκουμενιστικοῦ πνεύματος. Δὲν μετέσχεν ὅμως ὀργανικῶς τοῦ Π.Σ.Ε., ἀλλὰ συνέστησε καὶ ὠργάνωσεν ἰδίαν οἰκουμενιστικὴν κίνησιν, ἔχουσαν διοικητικὸν κέντρον τὸ Βατικανὸν καὶ ἀρχηγὸν τὸν αἱρεσιάρχην Πάπαν. Τοῦτο ἐγένετο διὰ τῆς Β' Βατικανῆς Συνόδου τῶν ἐτῶν 1962 - 1965 (407), ἥτις ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἑνωτικὴ Σύνοδος. Ὁ Παπισμὸς ἀποσκοπεῖ διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ Οἰκουμενισμοῦ εἰς δύο τινά. Πρῶτον ἐπιχειρεῖ, ὅπως ἀναλάβῃ ἐν τῷ κόσμῳ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς οἰκουμενιστικῆς κινήσεως καὶ δεύτερον, ἵνα ὑπαγάγῃ εἰς ἑαυτὸν τοὺς ἐξ Ὀρθοδόξων οἰκουμενιστάς. Οἱ ἐξ Ὀρθοδόξων οἰκουμενισταὶ ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν παπικὴν ταύτην ἐπιδίωξιν διὰ σχετικῶν ἐνεργειῶν, ἤτοι συναντήσεων καὶ συμπροσευχῶν μέχρι κοινῆς λατρείας, ἐκ τῆς ὁποίας πλέον ὑπολείπεται μόνον ἡ ἐπίσημος κοινωνία ἐκ τοῦ αὐτοῦ ποτηρίου. Διὰ τῆς παπικῆς οἰκουμενιστικῆς κινήσεως, ὁ κύκλος τοῦ ὄφεως τοῦ σιωνιστικοῦ Οἰκουμενισμοῦ κλείει (ἰ. ἀ. σ. 605). Ὁ Οἰκουμενισμὸς ἑνοποιεῖται, ἀποκτᾷ ἰσχυρὸν διοικητικὸν κέντρον, διαθέτει ἀρχηγὸν θρησκευτικοπολιτικῆς ἐξουσίας τοῦ κόσμου τούτου καὶ γενικεύεται εἰς τὴν οἰκουμένην. Οὕτω καταρτίζεται εἰς ἰσχυρὰν πνευματικοπολιτικὴν δύναμιν πλάνης, πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἐρχομένου Ἀντιχρίστου, ὅστις ὅμως «εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει» μετὰ τῶν δυστυχῶν αὐτοῦ ὀπαδῶν[5723].

II

Η ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Εἰς τὴν Ἐγκύκλιον τοῦ 1920 ὁ ἀντικανονικὸς συνεορτασμὸς Ὀρθοδόξων καὶ αἱρετικῶν ἀναγράφεται ὡς πρῶτον πρακτικὸν μέτρον πρὸς οἰκουμενιστικὴν ἕνωσιν. Κατὰ τὴν Ἐγκύκλιον, ἡ κακὴ αὕτη ἕνωσις θὰ προωθεῖτο καὶ «διὰ τῆς παραδοχῆς ἑνιαίου ἡμερολογίου, πρὸς ταυτόχρονον ἑορτασμὸν τῶν μεγάλων χριστιανικῶν ἑορτῶν ὑπὸ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν», ἤτοι Ὀρθοδοξίας καὶ αἱρέσεων (408). Τὸ μέτρον τοῦτο τῆς οἰκουμενιστικῆς ἀποστασίας ἐφηρμόσθη διὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924.

5723. Ἀποκαλύψ. ιζ' 11.

α´) ΠΡΟΣ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΚΗΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΝ

Διὰ τοὺς Ὀρθοδόξους δὲν ὑφίστατο θέμα ἑορτολογικῆς καινοτομίας μέχρι τοῦ ἔτους 1582. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀνέκυψεν, ὅτε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ παπικὴ αἵρεσις ἐκαινοτόμησεν ἑορτολογικῶς διὰ τῆς ἡμερολογιακῆς αὐτῆς μεταρρυθμίσεως. Τότε, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω (ἰ. ἀ. σ. 571), ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπέρριψε συνοδικῶς καὶ κατεδίκασε τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν τῶν παπικῶν, συμφώνως πρὸς τὴν ἱερὰν παράδοσιν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων, καὶ οὕτως εἰρήνευσεν ἐν τούτῳ ἡ Ὀρθοδοξία ἐπὶ αἰῶνας. Κατὰ τὸν τρέχοντα ὅμως αἰῶνα ἀνεφάνησαν Ὀρθόδοξοι, οἵτινες ἀπέρριψαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην ἀπόφασιν, ἠπείθησαν πρὸς τὰς Οἰκουμενικὰς καὶ Τοπικὰς Συνόδους, διεφώνησαν πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρας καὶ συνεφρόνησαν πρὸς τοὺς αἱρετικούς. Διὸ ἐγένοντο κακοὶ ἐργάται εἰσαγωγῆς τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας καὶ εἰς κατὰ τόπους Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας.

1. Πνεῦμα ἀθέσμου συμβιβασμοῦ

Ὡς προελέχθη, ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ Παπισμοῦ κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Ὀρθοδοξίας. Παρὰ τοῦτο, ἀνεφάνη καὶ πνεῦμα ἀθέσμου συμβιβασμοῦ μετὰ τῶν παπικῶν.

Τοῦτο ἐγένετο εἰς τὴν ὀρθόδοξον παροικίαν τῆς Ἑνετίας. Ὁ «προϊστάμενος τῆς ἐν Ἑνετίᾳ Ἑλληνικῆς Κοινότητος Ἀρχιεπίσκοπος Φιλαδελφείας Γαβριὴλ Σεβῆρος ὑπελάμβανεν, ὅτι ἦτο δυνατὴ ὑποχώρησίς τις» πρὸ τῶν παπικῶν προτάσεων. Τοῦτο δέ, «οὐ μόνον ἐν τῷ ζητήματι τοῦ ἡμερολογίου, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἀξιώσεσι τῶν Λατίνων, ὅπως ἀπαλειφθῶσιν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων φράσεις καθαπτόμεναι τῶν Λατίνων καὶ δὴ ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, ἐπιμόνως ὑπ᾽ αὐτῶν ἀποκρουομένη» ([409]). Χάριν τούτου ὁ Φιλαδελφείας ὑπέβαλε σχετικὴν ἀναφορὰν πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίαν Β´. Ἐν αὐτῇ ἔλεγεν, ὅτι «ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία» θέλει, ἵνα ἐκβληθῶσιν ἢ εἰσαχθῶσι «μερικὰ» καινὰ εἰς τὰ «τῶν βίβλων τῆς Ἀνατολικῆς, τὰ δὲ σαφηνισθῆναι». Περὶ δὲ τοῦ Πάσχα ἔγραφε «δοθῆναι (ἵνα δώσῃ ὁ Πατριάρχης) ἄδειαν συνεορτάζειν καὶ συμπασχάζειν τοὺς ἐν Ἑνετίαις μετοίκους τῶν Γραικῶν τοῖς Ρωμαίοις»[5724].

5724. Ἱερεμίου Β´ Β.Σ.Π.Ι., σ. 32-34.

Ἀλλ' ὁ ἄξιος τῶν περιστάσεων Ὀρθόδοξος Πατριάρχης Ἱερεμίας Β' «ἀπήντησεν ἀρνητικῶς πρὸς τὸν Φιλαδελφείας»(410), διὰ πατριαρχικοῦ γράμματος τοῦ ἔτους 1588. Δι' αὐτοῦ ὁ Πατριάρχης ἐλέγχει δριμέως τὸν Φιλαδελφείας διὰ τὰς ἀντορθοδόξους προτάσεις αὐτοῦ. «Τὴν ἀναφορὰν ὑμῶν λαβόντες καὶ ἀναγνόντες», γράφει, «ἐπῆλθεν ἡμῖν θαυμᾶσαι» «καὶ μέμψασθαι», «καὶ μάλιστα σὲ τὸν προϊστάμενον» τῶν ἐν Ἑνετίᾳ Ὀρθοδόξων «ἅτε (καθόσον) καὶ πρότερον περὶ τοιούτων γράψαντα καὶ μὴ εἰσακουσθέντα, τὶ ἔτι τῶν αὐτῶν ἀπρὶξ (ἰσχυρῶς) ἐχόμενος καὶ δεύτερον ἠνέσχου γράψαι; Ἡμεῖς γὰρ οὐ τούτων ἕνεκα δίδοσθαι (ἵνα δίδῃς) λόγον παροικεῖν ἐν Ἑνετίαις παρεχωρήσαμέν σοι, ἀλλ' εὐλογεῖν μόνον καὶ ἁγιάζειν τὴν ἐν αὐταῖς χριστεπώνυμον» παροικίαν «καὶ τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτελεῖν». Ὡς πρὸς τὰς προτάσεις τῶν παπικῶν περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, «ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία νεωτερίζειν καθ' οἱονδήποτε τρόπον οὐκ εἴωθεν (δὲν ἔχει συνηθίσει), ὥσπερ» «τῇ Δυτικῇ ἔργον ἄπαυστον τοῦτό» ἐστι. Διὸ «οὐ τολμῶμεν, ἄπαγε, εἰσβαλεῖν τι ἢ σαφηνίσαι κατὰ τὸν ἐκείνων σκοπόν, ἢ τῶν παλαιῶν βιβλίων περιαιρεθῆναι (ἵνα ἀφαιρέσωμεν), τὸ δὴ λεγόμενον κἂν μίαν κεραίαν. Οὕτως ἡμεῖς δεδιδάγμεθα καὶ οὕτω γνώμης ἔχομεν ὑπείκειν (ἵνα ὑποχωρῶμεν) καὶ ὑποτάττεσθαι τοῖς προγενεστέροις» Πατράσι. Τοιοῦτοι δὲ ὀφείλουσιν ὅπως εἶναι καὶ οἱ ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον Ὀρθόδοξοι. Ὡς πρὸς δὲ τὰς παπικὰς προτάσεις περὶ συνεορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, οὐδὲ «καὶ μέχρι» «ψιλῆς ἐπινοίας» εἶναι δυνατὸν ἵνα δεχθῶμεν τοῦτο. Εἰ δὲ «σκοπὸν ἔχουσιν ἐνοχλῆσαι (ἵνα ἐνοχλήσωσιν)» ὑμᾶς οἱ παπικοὶ διὰ τὴν ἀκαινοτόμητον Ὀρθοδοξίαν, «φέρειν (ὑπομένειν) ὀφείλετε· ὁ μὲν γὰρ παρὼν καιρὸς ὀδυνῶν καὶ θλίψεών» ἐστιν, «ὁ δὲ μέλλων χαρᾶς καὶ ἀνταποδόσεως». Ἀπερρίφθη λοιπὸν ὁ ἑορτολογικὸς συμβιβασμὸς μετὰ τῶν αἱρετικῶν. Διὸ ὁ ἅγιος Πατριάρχης προτρέπει: «Μένε τοιγαροῦν (διὰ τοῦτο λοιπόν) ἐν τῇ ἑνότητι τοῦ Πνεύματος», τὰς «παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας ἀπρὶξ (ἰσχυρῶς) κατέχων»[5725].

Ἡ Ὀρθοδοξία δὲν συνεβιβάσθη μετὰ τοῦ Παπισμοῦ καὶ ὅτε οὗτος, συμμορφούμενος ἐξωτερικῶς πρὸς πολλὰ τῶν ὀρθοδόξων παραδόσεων, ἐκάλει εἰς ἕνωσιν. Τέλη τοῦ 17ου καὶ ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος ἡ Ἐκκλησία Ἀντιοχείας ἐκινδύνευσε σοβαρῶς ἐκ τοῦ παπικοῦ προσηλυτισμοῦ. Ὁ «Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Καλλίνικος Β' (1668, 1689 - 1693, 1694 - 1702) ὡμολόγει, ὅτι οἱ περισσότεροι τῶν Χριστιανῶν τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας εἶχον προσέλθει εἰς τὸν Παπισμόν, ὁ δὲ Ἱερεμίας Γ' ἐξέφραζε τὸν φόβον περὶ τελείας καὶ

5725. Ἱερεμίου Β' Β.Σ.Π.Ι., αὐτόθι.

ὁριστικῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Παπισμοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησ. τῆς Ἀντιοχείας»([411]). «Ὁ λαός, ἐξαπατώμενος» ὑπὸ τῶν οὐνιτῶν παπικῶν, «φερόντων τὸ σχῆμα τῶν Ὀρθοδόξων κληρικῶν, τελούντων τὰ τῆς λατρείας ἀπαραλλάκτως ὡς οἱ Ὀρθόδοξοι, ἐπιτρεπόντων κατάλυσιν τῶν νηστειῶν καὶ τετραγαμίας, μνημονευόντων δὲ μόνον τοῦ ὀνόματος τοῦ Πάπα, παρεσύρετο εὐκόλως»([412]). Διὸ ἐν ἔτει 1722 συνεκλήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος, ἥτις ἀνήρεσε τὰ σπουδαιότερα σημεῖα τῆς παπικῆς κακοδιδασκαλίας, διὰ μακρᾶς ἐκθέσεως. «Ἐν ἁπλῇ συντεταγμένη γλώσσῃ ἡ ἔκθεσις αὕτη τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου τοῦ 1722, ἦτο προωρισμένη διὰ τὸν λαόν, ἀλλὰ πάντως μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν ἀραβικὴν ὑπὸ τοῦ εἰδήμονος αὐτῆς Πατριάρχου Ἀντιοχείας Ἀθανασίου, χάριν τῶν ἀραβοφώνων τῆς Συρίας»([413]). Ἡ Σύνοδος αὕτη ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους καὶ τὰς ἀκολούθους πατρικὰς προτροπάς.

«Συμβουλεύομεν πατρικῶς καὶ πνευματικῶς ὅλους» τοὺς Ὀρθοδόξους, ἔλεγε, «νὰ προσέχετε καλῶς καὶ νὰ φυλάττετε τὴν πατροπαράδοτόν σας πίστιν καὶ νὰ μένετε στερεῶς μέσα εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας», «καὶ νὰ ἀπέχετε μακρὰν ἀπὸ τὰς καινοτομίας καὶ τοὺς νεωτερισμοὺς τῶν Λατίνων». «Καὶ οὕτω μὲν ποιοῦντες καὶ ἐμμένοντες εἰς τὴν πατροπράδοτόν σας εὐσέβειαν, θέλετε ἔχει μισθὸν παρὰ Θεοῦ πολλαπλάσιον καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον καὶ ψυχικὴν σωτηρίαν, καὶ παρὰ πάντων τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ παρ᾽ ἡμῶν εὐχὰς καὶ εὐλογίας πνευματικάς. Ὅστις δὲ τολμήσει» «νὰ ἀθετήσῃ τὰ δόγματα τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ νὰ παρασαλεύσῃ κανένα ἀπὸ αὐτά, καὶ νὰ δεχθῇ κανένα νεωτερισμὸν καὶ ἀπάτην καὶ ψεῦδος τῆς λατινικῆς (παπικῆς) κακοδοξίας, ἂς γνωρίζῃ βεβαίως ὁ τοιοῦτος, ὅτι ἁμαρτάνει θανάσιμα, ἐπειδὴ καὶ εὐγαίνει (ἐξέρχεται) ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς εὐσεβείας, καὶ γίνεται ὑπόδικος καὶ ὑπεύθυνος τῇ αἰωνίᾳ κολάσει, καὶ ὡσὰν ἀσεβὴς καὶ αἱρετικὸς λογισθήσεται παρὰ Θεῷ, λαμβάνοντας τὰς ἀρὰς τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Συνόδων καὶ ὅλων τῶν Ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας, ὡς παραβάτης καὶ καταφρονητὴς τῆς διδασκαλίας καὶ παραδόσεως αὐτῶν»[5726].

Ἀπερρίφθη λοιπὸν ὁ συμβιβασμὸς τῶν Ὀρθοδόξων μετὰ τῶν παπικῶν διὰ παραχωρήσεων ἐπὶ τῆς πατρῴας παραδόσεως, εἴτε τῶν πρώτων πρὸς τοὺς δευτέρους, εἴτε τούτων πρὸς ἐκείνους. Διότι τίς «κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;», λέγει ὁ Θεός[5727].

5726. Συνόδου Κων/πόλεως τοῦ 1722, Μ. 37, 205.

5727. 2 Κορινθ. στ´ 14.

2. Πνεῦμα ἀντιεκκλησιαστικοῦ ἐπιστημονισμοῦ

Οἱ παπικοὶ ἀπέτυχον τὴν ἑορτολογικὴν ἅλωσιν τῶν Ὀρθοδόξων δι' ἐκκλησιαστικῆς ὁδοῦ. Διὸ ἀνενέωσαν τὴν προσηλυτιστικὴν αὐτῶν καταδρομὴν διὰ τοῦ ἐπιστημονισμοῦ. Πρὸς τοῦτο εὗρον ἐν Ἀνατολῇ προσφορώτερον ἔδαφος, καθ' ὅτι ἐπηρεασθέντες ὑπὸ τῆς Δύσεως Ὀρθόδοξοι ἐπιστήμονες ὡμίλουν εὐνοϊκῶς περὶ τῆς λεγομένης ἐπιστημονικῆς διορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου.

Ὁ γράψας π.χ. κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος Ἰώσηπος Μοισιόδαξ, εἰς τὸ βιβλίον του «Θεωρία τῆς Γεωγραφίας» τοῦ ἔτους 1781, ἀκολουθεῖ αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν. Ἐνῷ ὑπεραμύνεται τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἥτις ἀντέκρουσε τὴν ἡμερολογιακὴν καὶ ἑορτολογικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Πάπα, ἐκκλίνων ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου ὁδοῦ, ἀποδίδει ταύτην ἐσφαλμένως εἰς λόγους σκοπιμότητος. «Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία», γράφει, «στοχαζομένη ἔνθεν μὲν πῶς ἡ γρηγοριανὴ διάταξις» περὶ ἡμερολογίου «δὲν εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαία, τοὐλάχιστον ἐν τοῖς ἡμετέροις καιροῖς, ἔνθεν δὲ πῶς τὰ χυδαιότερα πλήθη εὐκόλως συγχύζονται, νομίζοντα πᾶσαν μεταβολὴν ἐν ταῖς παραδόσεσι καινοτομίαν, μᾶλλον δὲ κατάλυσιν τῆς Θρησκείας, ἔκρινε σοφῶς» «νὰ παραπέμψῃ τὴν ἐνδέουσαν διόρθωσιν τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῖς καιροῖς, οἵτινες ἤθελον χρειασθῇ αὐτήν»(414). Ἡ σοφία λοιπὸν τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦτον, ἔγκειται εἰς τὴν καιρικὴν ἀπόρριψιν τῆς παπικῆς καινοτομίας καὶ τὴν ἀναβολὴν τῆς λεγομένης διορθώσεως ἐν καιρῷ τῷ δέοντι. Τοῦτο ὅμως εἶναι καὶ ἀναληθὲς καὶ ὑβριστικὸν διὰ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Εἶναι ὑβριστικόν, καθ' ὅτι ἐμφανίζει τὴν Ὀρθοδοξίαν ὁμιλοῦσαν, ὄχι «ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ Θεοῦ», ἀλλ' «ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ»[5728] καὶ ἐν ὑποκρισίᾳ ἔναντι τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ, ὡς ὁ Παπισμός. Εἶναι δὲ καὶ ἀναληθές, διότι, ὡς γράφει ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Β', ἡ παπικὴ καινοτομία ἀντεκρούσθη, οὐχὶ διὰ λόγους καιρικούς, ἀλλὰ ἐπειδὴ τὸ βάσει τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου «πασχάλιον» «τῶν ἁγίων Πατέρων μένει ὀρθὸν» μέχρι σήμερον «καὶ εἰς αἰῶνας σταθερὸν διαμενεῖ»[5729], τουτέστι διὰ λόγους πίστεως καὶ ἀληθείας.

Ἡ ὡς ἄνω ἑσπερία ἀλλοίωσις ἐπιστημόνων συνετέλει εἰς δημιουργίαν ἐν Ἀνατολῇ κλίματος ὑπὲρ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Κατ' αὐτό, ἡ γενομένη καταδίκη τῆς παπικῆς καινοτομίας ἤρξατο ἵνα θεωρῆται μᾶλλον ἐποχικὴ ἀπόφασις, δυναμένη ὅπως ἀντικατασταθῇ, δι' ἄλλης, ἐὰν μεταβληθῶσιν αἱ συνθῆκαι. Καὶ ναὶ μὲν ἡ ἡμερολογια-

5728. 2 Κορινθ. α' 12.

5729. 1 Ἱερεμίου Β' Β.Σ.Π.Ι., σ. 30 - 31.

κὴ καινοτομία τοῦ Πάπα ἀντεκρούσθη διὰ λόγους θρησκευτικούς, μᾶλλον ὅμως δικαιώνεται ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης. Οὕτως ἡ καταδεδικασμένη παπικὴ καινοτομία ἀπέκτα δι' ἀπροσέκτους ἐπιστημονιστικὸν διαφέρον, τὸ ὁποῖον ἐνισχύετο καὶ ἐκαλλιεργεῖτο ὑπὸ τῆς προπαγάνδας τοῦ προσηλυτισμοῦ τῶν ἑτεροδόξων, παπικῶν, προτεσταντῶν καὶ μασόνων. Τοῦτο καταδεικνύει καὶ ἡ περίπτωσις τοῦ παπικοῦ Τοντίνι, ὅστις, ὑποκρινόμενος ἐπιστημονικὰ διαφέροντα, ὑπεστήριζεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὅτι δῆθεν «τὸ ζήτημα τῆς διορθώσεως τοῦ ἡμερολογίου εἶναι ζήτημα καθαρῶς ἐπιστημονικόν»([415]) (ἰ. ἀ. σ. 584). Ἡ προπαγανδιστικὴ αὕτη θέσις ἐπηρέασέ τινας, οἵτινες ἐξεδηλώθησαν σχετικῶς ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης. Ἦσαν δὲ οὗτοι, ὄχι μόνον ἐπιστήμονες ἄλλων ἐπιστημῶν, ἀλλὰ καὶ θεολόγοι, μάλιστα δὲ καὶ ἱεράρχαι.

Ἐ ν ὀ ν ό μ α τ ι τ ῆ ς ἐ π ι σ τ ή μ η ς. Κατὰ τὸν παρελθόντα 19ον αἰῶνα, ἐπιστημονολογοῦντες ἐπεκαλοῦντο ὑπὲρ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ἐκ τῆς φυσικῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας. Ἔλεγον ὅτι «μετὰ παρέλευσιν 2 ἢ 3 χιλιάδων ἐτῶν, θὰ τελῆται τὸ Πάσχα δύο μῆνας μετὰ τὴν πραγματικὴν ἰσημερίαν»([416]).

Εἰς τὴν ἀντιλογίαν ταύτην ὁ ἐν Κερκύρᾳ Εὐστάθιος Βουλισμᾶς ἀπήντησεν ὡς ἀκολούθως. «Περὶ» «τοῦ μέλλοντος ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καταλλήλως τὸ τοῦ Εὐαγγελίου ἡ "αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς· ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς"[5730]. Μετὰ παρέλευσιν δὲ πολλῶν χιλιάδων ἐτῶν, τὶς εἶδεν εἰς ποῖον σημεῖον τοῦ γαλαξίου θὰ εὑρίσκεται τὸ ἡλιακὸν σύστημα; Τὶς εἶδεν, ἐὰν θὰ ὑπάρχῃ ἡ γῆ; Ἐὰν θὰ ἔχῃ κατοίκους; Ἐὰν θὰ ἔχῃ τὴν αὐτὴν ταχύτητα περὶ τὸν ἴδιον αὐτῆς ἄξονα, ἢ περὶ τὸν ἥλιον; Τὶς δύναται νὰ διαβεβαιώσῃ, ὅτι καὶ ἡ σελήνη θὰ ὑπάρχῃ, ἢ καὶ ὑπάρχουσα ἐὰν θὰ διατηρῇ τὴν αὐτὴν ταχύτητα; Ἂς ἀφήσωμεν εἰς τοὺς τότε ἀνθρώπους, ἐὰν θὰ εὑρίσκωνται, νὰ φροντίσωσι καὶ ἐκεῖνοι κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς. Μετὰ παρέλευσιν 2 ἢ 3 χιλιάδων ἐτῶν, ὅταν ἡ πραγματικὴ ἰσημερία ἤθελεν ὀπισθοχωρήσει ἕνα μῆνα πρὸ τῆς σταθερᾶς, ἂς παρεμβάλωσιν ἕνα μῆνα, καὶ τότε θὰ εὑρεθῶσιν εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἡμεῖς ἐν τοσούτῳ ἐπιμένομεν καὶ ἐπιμενοῦμεν, φυλάττοντες καὶ τηροῦντες, οὐχὶ τοὺς ὑπολογισμοὺς καὶ τὰς προτάσεις τοῦ μὲν ἢ τοῦ δέ, ἀλλὰ τὰς διατάξεις Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τὴν διηνεκῆ ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν 1563 ἐτῶν. Καὶ ἐὰν ἑορτάζωμεν ἐνίοτε τὸ Πάσχα κατὰ τὸν δεύτερον μῆνα, ὅπερ εἰς οὐδένα νόμον ἢ κανόνα ἀντιβαίνει, οὐδέ-

5730. Ματθ. στ´ 34.

ποτε ὅμως τελοῦμεν αὐτὸ πρὸ τῆς πανσελήνου, ἐναντίον καὶ τοῦ μωσαϊκοῦ καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ νόμου. Τοὐναντίον δέ, οἱ διὰ τοῦ νέου καλανδαρίου τὴν ἄγαν (πολλὴν) ἀκρίβειαν θηρεύοντες καὶ τὴν Σκύλλαν φεύγοντες, ἔπεσον εἰς τὴν Χάρυβδιν. Ζητοῦντες νὰ εἶναι ἀκριβέστεροι ἡμῶν πλησίον εἰς τὴν πανσέληνον, κινδυνεύουσι νὰ πέσωσιν ἀπροσδοκήτως εἰς τὸ μέγα καὶ ἀσυγχώρητον λάθος, νὰ ἑορτάζωσι τὸ Πάσχα πρὸ τῆς πανσελήνου καὶ πρὸ τῶν Ἰουδαίων»(417).

Εἶναι δὲ ὀρθὴ κατὰ τὸν νόμον Κυρίου ἡ ἐπιμονὴ τῶν Ὀρθοδόξων εἰς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα, συμφώνως πρὸς τὸν ἡμερολογιακὸν καθορισμὸν τούτου ὑπὸ τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, παρὰ τὴν πτῶσιν τῆς ἰσημερίας κατὰ δέκα τρεῖς ἡμέρας. Διότι ὁ θεῖος νόμος προβλέπει τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα ἐν ἀνάγκῃ καὶ κατὰ τὸν δεύτερον μῆνα[5731] (ἰ. ἀ. σ. 180 - 181). Συνεπῶς, μέχρι φυσικῆς διαρροῆς τοῦ χρόνου, οὐχὶ μόνον κατὰ 13 ἡμέρας, ὡς μέχρι σήμερον, ἀλλὰ καὶ κατὰ 29 ἡμέρας, ἤτοι ἕως καὶ τῆς 17ης Μαΐου ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. Ἐπειδὴ ἡ ἀνωτάτη ἡμερομηνία τοῦ νομικοῦ Πάσχα εἶναι ἡ 18η Ἀπριλίου (ἰ. ἀ. σ. 435), ἡ πρόσθεσις ἑνὸς σεληνιακοῦ μηνὸς τῶν 29 ἡμερῶν ἄγει εἰς τὴν 17ην Μαΐου, ἐνῷ αἱ ἐν λόγῳ 13 ἡμέραι φέρουσι μόνον εἰς τὴν 1ην Μαΐου. Ἤτοι ὑπολείπονται 16 ἡμέραι πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ δευτέρου μηνὸς τοῦ θείου νόμου. Καὶ διὰ τὸν πρόσθετον, βεβαίως, τοῦτον λόγον, οἱ Ὀρθόδοξοι δὲν ἀντιμετωπίζομεν θέμα πτώσεως τῆς ἰσημερίας. Ἡ λόγῳ πτώσεως τῆς ἰσημερίας μετατόπισις τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα πέραν καὶ τοῦ δευτέρου μηνὸς θὰ γίνῃ μετὰ δύο καὶ πλέον χιλιετίας ἀπὸ σήμερον. Ἀλλὰ καὶ τότε πάλιν δὲν θὰ δύναται ἵνα τεθῇ ζήτημα ἡμερολογιακῆς μετακινήσεως τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, καθ᾽ ὅτι ἐν προκειμένῳ «οὐδεμία καιροῦ παρατήρησίς ἐστιν»[5732]. «Οὐδὲ γὰρ ἡ Ἐκκλησία χρόνων ἀκρίβειαν οἶδεν (γνωρίζει)»[5733] (ἰ. ἀ. σ. 419), ἔστω καὶ ἄν, φυλασσομένου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Κανονίου, τὸ Πάσχα μετατεθῇ φυσικῶς εἰς ἄλλην ἐποχὴν τοῦ ἔτους, μετὰ πάροδον πολλῶν χιλιάδων ἐτῶν. Διότι καὶ σήμερον τὸ Πάσχα ἑορτάζεται ἐπὶ γῆς, ὄχι μόνον ἐν ἔαρι, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἐποχῇ. Οἱ κάτοικοι π.χ. τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου τῆς γῆς τελοῦσι τοῦτο τὸ Φθινόπωρον, ὅτε οἱ τοῦ βορείου ἔχουσιν ἔαρ.

Παρὰ ταῦτα, οἱ ἐπιστημονολογοῦντες ἐπέμενον εἰς προτάσεις ἑορτολογικῆς πλάνης, ὡς ἀλλότρια τῆς Ἐκκλησίας φρονοῦντες. Ἐν ἔτει 1896 ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Νέαν Ἡμέραν» τῆς Τεργέστης σειρὰ ἄρθρων ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ τότε ἀποβιώσαντος Κερκυραίου Νικολάου

5731. Ἀριθμ. θ΄ 6 - 14.
5732. Χρυσοστόμου, PG. 48, 869.
5733. Χρυσοστόμου, PG. 48. 871.

Βουλγάρεως, περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. Δι' αὐτῶν ὑπεστηρίχθη «ἡ σκέψις, μήπως ἐπέστη πλέον ἡ ὥρα, ἵνα, προηγουμένης τῆς δεούσης μελέτης, τῇ ἀνεξαρτήτῳ καὶ ὁμοθύμῳ βουλήσει τῶν ἁπανταχοῦ Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, εἰσηγουμένων τῶν ὁμοδόξων κοσμικῶν ἀρχόντων, τεθῇ τέρμα εἰς τὴν πάντοτε αὔξουσαν ἀνωμαλίαν τοῦ παλαιοῦ καλενδαρίου», ἤτοι ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. «Τοῦτο δύναται ἴσως νὰ συντελεσθῇ διὰ τῆς ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τοῦ Ὀρθοδόξου πληρώματος ἀποδοχῆς καὶ ἐφαρμογῆς τῆς δεούσης ἐπιστημονικῆς διορθώσεως καὶ αὐτοῦ τοῦ γρηγοριανοῦ» ἡμερολογίου τοῦ Παπισμοῦ, «ἀναλόγως πρὸς τὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας κοσμικάς τε καὶ θρησκευτικάς». Ἡ δὲ «διόρθωσις» αὕτη «δέον νὰ συνᾴδῃ πρὸς τοὺς οὐσιώδεις ὅρους, τοὺς τεθέντας ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς ἡμέρας τοῦ Ἁγίου Πάσχα, μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς διὰ πάντας τοὺς ἁπανταχοῦ χριστιανούς, ἀφοῦ μάλιστα» «καὶ ἡ Ἁγία ἐκείνη Σύνοδος, ἐξακριβώσασα ὅτι ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία δὲν συνέβαινε πλέον τὴν ἡμέραν, εἰς ἣν εἶχε σημειωθῇ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ἐθέσπισε τὴν ἐπίκαιρον τότε ἐπανόρθωσιν». Ἐτονίζετο δὲ καὶ ἡ κακοδοξία, «ὅτι δὲν θεωροῦμεν τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ καλενδαρίου ὡς ἀντικειμένην εἰς τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας»([418]).

Προδήλως, τὰς ἀνωτέρω προτάσεις διέπει πνεῦμα ἀλλότριον. Περιλαμβάνονται δὲ εἰς ταύτας αἱ βασικώτεραι θέσεις τῶν ὀπαδῶν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Ἡ μεταρρύθμισις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου κηρύσσεται ἐλευθέρα διὰ τοῦ εἰκονομαχικοῦ, ὡς θὰ καταδειχθῇ κατωτέρω, ἰσχυρισμοῦ, ὅτι δὲν ἀντίκειται «εἰς τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας». Συνεπῶς δέον ὅπως οἱ πάντες δεχθῶσιν ἐπιστημονικὸν ἡμερολόγιον. Ὁ Ὅρος περὶ Πάσχα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀποτελεῖ ἐνταῦθα, οὐχὶ θείαν ἐντολὴν πρὸς τήρησιν, ἀλλὰ ἀληθῶς πρόφασιν πρὸς ἑορτολογικὴν ἀντινομοθέτησιν, ὅπερ συνιστᾷ ἀνυπακοὴν πρὸς τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ οὐσιώδης ὅρος τοῦ καθορισμοῦ τοῦ Πάσχα παρὰ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἶναι καὶ ἡ αἰωνία τήρησις τοῦ καταρτισθέντος καὶ παραδοθέντος ὑπ' αὐτῆς Κανονίου ἢ Ὅρου περὶ τῆς ἑορτῆς, ἡ προτεινομένη συμφωνία «τῶν ἁπανταχοῦ Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν» ἐπὶ ἑορτολογικῆς μεταρρυθμίσεως συνιστᾷ, προφανῶς, ὁμαδικὴν διαφωνίαν πρὸς τοὺς Ἁγίους τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ πρᾶξιν γενικῆς ἀποστασίας (ἰ. ἀ. σ. 464). Γίνεται λόγος περὶ διορθώσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου, ἐνῷ πρόκειται περὶ καταλύσεως τοῦ ἑορτολογίου, χάριν ἐξωεκκλησιαστικῶν ἐπιδιώξεων, ἤτοι κοινωνικῶν καὶ κοσμικῶν σκοπῶν τῆς γηΐνης ζωῆς. Προσέτι τονίζεται, ὅτι «ἐπέστη πλέον ἡ ὥρα», ἵνα γίνῃ ἡ ἐν λόγῳ με-

ταρρύθμισις εἰσηγήσει «κοσμικῶν ἀρχόντων». Βεβαίως, ἡ δημοσίευσις τῶν εἰσηγήσεων τούτων σχετίζεται πρὸς τὰ γεγονότα, ὅτι τὸ ἔτος 1879 ἱδρύθη ἐν Κερκύρᾳ ἡ πρώτη στοὰ τῆς θεοσοφικῆς μασονίας (ἰ. ἀ. σ. 613) καὶ ὅτι ἐν Ἀνατολῇ ὁ παπικὸς Τοντίνι ἀνέπτυσσε προπαγάνδαν ὑπὲρ τοῦ δῆθεν ἐπιστημονικοῦ ἡμερολογίου (ἰ. ἀ. σ. 584). Ἐπὶ πλέον καὶ πρὸς τὰς ἀντιχριστιανικὰς ἐνεργείας τῶν σιωνιστικῶν ἑταιρειῶν, αἵτινες τῷ 1897 «συνεκρότησαν συνέδριον εἰς τὴν Bâle» (Μπάλ) τῆς Ἑλβετίας, ἐξ οὗ προῆλθον τὰ γνωστὰ σήμερον «Πρωτόκολλα» τῶν αὐτοκαλουμένων «σοφῶν τῆς Σιών» ([419]).

Καὶ εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς ὑπεβλήθη πρότασις ἑορτολογικῆς καινοτομίας ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης. «Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ ἐκ Σμύρνης μαθηματικὸς» «Ἐπαμεινώνδας Πολυδώρου ὑπέβαλεν» εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον «ἐν χειρογράφῳ πραγματείαν, περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου». Διὰ ταύτης προέτεινεν, ὡς ἀναφέρεται εἰς ἔγγραφον σχετικῆς ἐπιτροπῆς, «ἀντικατάστασιν μὲν τοῦ ἀστρονομικῶς ἐπιληψίμου ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου διὰ τοῦ ἀστρονομικῶς ὀρθοτέρου γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου», ἀλλὰ μετερρυθμισμένου. Ὑπεδείκνυε δὲ «τοιαύτην» «τοῦ τελευταίου τούτου» «μεταρρύθμισιν, ὥστε τὸ χριστιανικὸν Πάσχα μήτε νὰ προηγῆται, μήτε νὰ συμπίπτῃ ποτὲ μετὰ τοῦ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων, ὡς συμβαίνει νῦν πολλάκις παρὰ τοῖς ἀκολουθοῦσι» τὸ παπικὸν ἡμερολόγιον, «ἀλλὰ νὰ ἑορτάζηται πάντοτε μετὰ τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων, ὡς συμβαίνει παρ' ἡμῖν κατὰ τὸ» ἰουλιανὸν «ἡμερολόγιον». Ἐνόμιζε «δὲ τοῦτο κατορθωτόν, ἐὰν τὰ ὅρια τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ἀντὶ τῶν πρὶν 22 Μαρτίου καὶ 25 Ἀπριλίου, μετατεθῶσιν εἰς 27 Μαρτίου καὶ 30 Ἀπριλίου, κατὰ τὸ εἰσαχθησόμενον νέον ἡμερολόγιον». Δηλαδή, ἐὰν ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα μετακινηθῇ πλέον τῶν 13 ἡμερῶν! Προσέτι ὑπεδείκνυεν, ὅτι ἐπεβάλλετο ἡ ἑορτολογικὴ μεταρρύθμισις καὶ διὰ «λόγους» «ἐκ κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀπόψεως προσαγομένους». Αἱ προτάσεις αὗται ὑπενθυμίζουσι τὴν παροιμίαν «δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται». Τοιαύτη, δυστυχῶς, ἦτο ἡ ἀμφισβήτησις τῶν σχετικῶν ἀποφάσεων τῆς Ὀρθοδοξίας. Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὅτι ἡ εἰσήγησις αὕτη δὲν ἀπερρίφθη ἀσυζητητί, ὡς ἔδει, ἀλλὰ «παρεπέμφθη πρὸς μελέτην εἰς ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπὴν» «καθηγητῶν», ἥτις ὑπέβαλε σχετικὴν ἔκθεσιν «ὑπὸ ἡμερομηνίαν 5 Σεπτεμβρίου 1902» ([420]).

Ἡ ἐπιτροπὴ διεφώνησεν «εἰς πολλὰ καὶ δὴ τὰ καίρια τῶν πορισμάτων» τοῦ εἰσηγητοῦ. Ἐπειδὴ οὗτος ἐξήταζε τὸ θέμα οὐχὶ μόνον «χάριν ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας, ἀλλὰ καὶ ἐκκλησιαστικῶς», γράφεται εἰς τὴν ἔκθεσιν, ἡ ἐπιτροπή, «ἐξετάζουσα τὸ ζήτημα, οὐδὲν εὑρί-

σκει τὸ θρησκευτικῶς συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἀποστῆναι (ἵνα ἀπομακρυνθῶμεν) τῆς διὰ τῶν αἰώνων καθιερωθείσης πράξεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀντικαταστῆσαι τὸ ἀστρονομικῶς ἀτελέστερον θεωρούμενον ἡμερολόγιον δι' ἑτέρου ἀστρονομικῶς τελειοτέρου ὑποτιθεμένου ἡμερολογίου, χάριν ἀστρονομικῆς ἀκριβείας περὶ τὸν ἑορτασμὸν τῆς ζωηφόρου Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Εὐπροσδέκτως Θεῷ ἑορτάζουσιν, οὐχὶ οἱ ἀστρονομικὴν ἀκρίβειαν ἐπιτηδεύοντες περὶ τὴν τήρησιν τῶν καιρῶν, ἀλλ' οἱ ἀκριβεῖς περὶ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἁγνότητα τῆς ψυχῆς, οἱ κατὰ τὸν Ἀπόστολον ἑορτάζοντες "μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας»[5734]. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν Ἀπόστολον τὸ παρατηρεῖν ἡμέρας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτοὺς καὶ νουμηνίας τεκμηριοῖ νηπιότητα ἐν τῇ πίστει καὶ αὐτὸ τοῦτο μετάπτωσιν ἀπὸ τοῦ ζωοποιοῦντος πνεύματος τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ κτεῖνον γράμμα τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ φαρισαϊσμοῦ[5735]». Δηλαδή, ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία χάριν τῆς ἀστρονομικῆς ἀκριβείας κατεκρίνετο ὡς πτῶσις εἰς τὸν Ἰουδαϊσμὸν καὶ τὸν φαρισαϊσμόν, ἣν ἔπαθεν ἡ αἵρεσις τοῦ Παπισμοῦ([421]).

Καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος «τῆς μεταθέσεως τῶν ἔκπαλαι κειμένων ὁρίων τοῦ Πάσχα» διεφώνησεν ἡ ἐπιτροπή. Ὁ εἰσηγητὴς ὑπελόγιζε κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Φάσκα ὑπὸ τῶν μετὰ Χριστὸν ἀπειθούντων Ἰουδαίων. Ἀλλὰ τὴν Ἐκκλησίαν «διαφέρει, οὐχὶ πότε ἑώρταζον καὶ ἑορτάζουσι τὸ ἴδιον Πάσχα οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ τὴν ἐν σαρκὶ παρουσίαν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ πότε ἑωρτάζετο τὸ πάλαι καὶ ὤφειλε νὰ ἑορτάζηται ὑπὸ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, κατὰ τὰς διατάξεις τῆς μωσαϊκῆς νομοθεσίας τὸ Πάσχα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης», «ὡς τύπος καὶ προεικόνισις τοῦ Πάσχα τῆς Καινῆς Διαθήκης». Βάσει τούτου ὥρισε τὸν ἑορτασμὸν τοῦ χριστιανικοῦ Πάσχα ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, εἰς οὐδὲν λογισαμένη «τὰς τυχαίας καὶ οὕτως εἰπεῖν ἀνευθύνους ἐκείνας συμπτώσεις τοῦ Χριστιανικοῦ Πάσχα» πρὸς τὸ ἰουδαϊκὸν Φάσκα τῶν ἀπειθούντων Ἑβραίων, τὰς «μόνην» «αἰτίαν ἐχούσας πλάνην περὶ τὸν ὑπολογισμὸν ἢ τὴν παρέκκλισιν τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τῶν σχετικῶν διατάξεων τῆς μωσαϊκῆς νομοθεσίας». «Ἡ Ἐκκλησία» «ἑαυτὴν μόνην ἀναγνωρίζει ὡς συνέχειαν, ἢ μᾶλλον ὡς τελείωσιν καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ τέλος» «τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης». Ἡ «δὲ θρησκευτικὴ κοινότης, ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Συναγωγῆς ἢ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ μέχρι τοῦ νῦν ὑφισταμένη, ἔχει πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν καὶ πᾶσα ἄλλη θρησκευτικὴ κοινότης μὴ χριστιανική». Πάντες οἱ ἀθετοῦντες τὸν Ὅρον περὶ Πάσχα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου «καὶ μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἑορτάζοντες ἀπεδοκιμάζοντο καὶ ἀπεκηρύττοντο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἰδίᾳ καὶ δη-

5734. 1 Κορ. ε' 8.

5735. Γαλ. δ' 10, Κολασ. β' 16.

μοσίᾳ ὡς ἰουδαΐζοντες καὶ καταφρονηταὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν». Τοιοῦτοι εἶναι καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον παπικοί, οἵτινες «τῇ 2ᾳ Ἀπριλίου» τοῦ ἔτους 1900 καὶ «τῇ 30ῇ Μαρτίου» τοῦ 1903 συνεώρτασαν τὸ Πάσχα μετὰ τῶν Ἰουδαίων. Τοὺς δὲ «ἐκ κοινωνικῆς ἢ πολιτικῆς ἀπόψεως προσαγομένους» «λόγους» ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ ἡ ἐπιτροπὴ «θεωρεῖ ὅλως ἐπουσιώδεις καὶ δευτερεύοντας» ([422]) (ἔ. ἀ. σ. 536 - 544).

Παρὰ τὰς λαμπρὰς ταύτας θέσεις της, ἡ ἐπιτροπὴ τῶν καθηγητῶν περιέπεσε, δυστυχῶς, εἴς τινα ἀτοπίαν. Ἐνῷ ἀπέρριψε τὸ «γρηγοριανὸν λεγόμενον ἡμερολόγιον», ἐτάχθη ὑπὲρ τυχὸν ἐκλογῆς ἑτέρου. Διότι ἔγραψεν ὅτι, ἐὰν ἡ Ἐκκλησία «ἤθελε κρίνει ἐπάναγκες καὶ εὔκαιρον» τὴν καθιέρωσιν «ὁμοιομόρφου τινὸς καὶ ἀστρονομικῶς ἀκριβεστέρου ἡμερολογίου», «προκριτωτέρα» «εἶναι ἡ εὕρεσις καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τρίτου τινὸς ἀκριβεστέρου» ([423]). Ἀλλ' ὅμως σύμπασα ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τοῦ Κυρίου πάντων τῶν αἰώνων συμφρονεῖ πρὸς τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον καὶ ἀκολουθεῖ τὰς ἑορτολογικὰς ταύτης ἀποφάσεις ἐν παντὶ καὶ πάντοτε, ἀνεξαρτήτως χρόνου, περιστάσεων καὶ ἀπαιτήσεων τοῦ κόσμου τούτου, μάλιστα δὲ τῶν αἱρετικῶν παπικῶν καὶ ἀπειθούντων Ἰουδαίων. Διὸ οὐδέποτε θὰ κρίνῃ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀναγκαίαν τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν, οἱ δὲ τοῦτο πράττοντες ἐξέρχονται τῆς Ὀρθοδοξίας, καθ' ὅτι δὲν ὑπακούουσιν εἰς αὐτήν, ἀλλὰ ἀντινομοθετοῦσιν, ὡς ἐὰν ἦσαν ἰσοστάσιοι πρὸς ταύτην. Τὸ ἐν λόγῳ σφάλμα τῆς ἐπιτροπῆς μαρτυρεῖ, προφανῶς, ὅτι ἡ ἐπιστημονολογικὴ ἐπίθεσις τῶν ἀλλοτρίων κατὰ τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν τῇ πτέρνῃ τῆς ἡμερολογιακῆς τάξεως τοῦ ἑορτολογίου ἐπέφερεν ἤδη κάμψιν τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας καὶ ἀντιστάσεως. Τὸ τραῦμα τοῦτο διαφαίνεται καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἐγκύκλιον τοῦ 1904 τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακεὶμ Γ'. Ἐνῷ δι' αὐτῆς ὁμολογεῖται ὀρθῶς, ὅτι «οὐδαμῶς ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως ὑποχρεούμεθα μεταλλάττειν ἡμερολόγιον», λέγεται καὶ ὅτι «τὸ μεταρρυθμίσαι τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον» εἶναί τι «πρόωρον» ([424]), ἤτοι δὲν ἀποκλείεται τοῦτο ἐν τῷ μέλλοντι.

Θλιβερὰ ἀλλοίωσις Ὀρθοδόξων. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, αἱ κρίσεις καὶ ἀποφάσεις Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν περὶ ἑορτολογίου δὲν βασίζονται πλέον ἐπὶ τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ τῶν συνοδικῶν ἀποφάνσεων τῆς Ὀρθοδοξίας. Τὸ ἑορτολογικὸν θέμα διολισθαίνει ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς θέσεως εἰς τὴν λεγομένην ἐπιστημονικὴν γνῶσιν καὶ κρίσιν, καὶ ἀντιμετωπίζεται ἁπλῶς ὡς ἡμερολογιακὸν ζήτημα ἐν ἐξωεκκλησιαστικῷ πνεύματι. Αἱ προσπάθειαι τῶν

ἀλλοτρίων πρὸς παραγκωνισμὸν τῆς πίστεως ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας καὶ τῆς κοινῆς συμφωνίας ἐκτὸς Ὀρθοδοξίας ἐπιφέρουσιν ἀλλοίωσιν τῶν Ὀρθοδόξων, ἀκόμη καὶ ἐπὶ θεολογικοῦ ἐπιπέδου.

Ὁ Ρῶσος Σοκολὼφ λέγει, ὅτι ἐπὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακεὶμ Γ' (1878 - 1884, 1901 - 1912) αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι «οὐ μόνον κατὰ τοῦ γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου ἀπεφάνθησαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ παντὸς οὐδετέρου, ἢ ἐν γένει διωρθωμένου ἡμερολογίου. Διατὶ δὲ τοῦτο; Διότι πᾶσα διόρθωσις εἶναι δυσχερεστάτη καὶ ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἔτι ἀπόψεως» (ἰ. ἀ. σ. 587). Διὸ προέτεινε διὰ τὴν Ρωσίαν, δι' ἣν ἔγραφε, «νὰ ἀφήσωμεν ἄθικτον τὸ status quo (σταθερὰν κατάστασιν) καὶ ν' ἀποστῶμεν πρός γε τὸ παρὸν τῆς» «ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως»([425]). Δηλαδὴ δὲν ἀπέκλειε τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου εἰς τὸ μέλλον. Ὁ δὲ μαθηματικὸς Κ. Θ. Παγώνης, ἐν ἔτει 1910, ἐνῷ ἀντέκρουε τὸ παπικὸν ἡμερολόγιον, ὑπεστήριζεν ὅπως οἱ Ὀρθόδοξοι «ἐπί τινα ἔτι ἔτη τηρήσωμεν τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον καὶ ἀντικαταστήσωμεν αὐτὸ διὰ τοῦ νέου, ὁπόταν οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ» δεχθῶσιν, ἀντὶ τοῦ παπικοῦ, τελειότερον. «Ἡ μεταρρύθμισις» «τοῦ ἡμερολογίου», ἔλεγε, «δὲν εἶναι καὶ τόσον εὐχερής, ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, ἡ δὲ ἐπιτυχὴς ἔκβασις αὐτῆς δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τοῦ μαθηματικοῦ ὑπολογισμοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς κοινῆς συνεργασίας τῶν θεολόγων καὶ τῶν μαθηματικῶν». Καὶ προσέθετε τοῦτο τὸ ματαιόδοξον. «Ἐπειδὴ» «ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ἡ μὲν Ἀλεξάνδρεια συνέβαλε σπουδαίως διὰ τοῦ Σωσιγένους εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ρωμαϊκοῦ χρονολογίου, ἡ δὲ Αἴγυπτος» «εἰς τὴν μετονομασίαν τοῦ μηνὸς Sextilis εἰς Αὔγουστον, διὰ τοῦτο ἐκ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἐπιβάλλεται εἰς τὸν» Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας, «ὅπως συστήσῃ ἐπιτροπήν, ἡ ὁποία νὰ μελετήσῃ κατὰ βάθος τὸ ζήτημα καὶ γνωρίσῃ τὰ ἐξαγόμενα εἰς σύμπαντα τὸν ὀρθόδοξον κόσμον. Οὗτος δὲ πάλιν, ἀπὸ κοινοῦ σκεπτόμενος, νὰ ἐκλέξῃ τὸ ἁρμοδιώτερον πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀνάγκας αὐτοῦ»([426]). Μωροφιλοτιμία, δῆθεν κοινωνικαὶ ἀνάγκαι, συμφωνία τῶν λαῶν, χρονικὴ μεταρρύθμισις καὶ ἐπιστημονισμὸς εἶναι τὰ συνθήματα, τὰ ὁποῖα ρίπτονται διὰ τῶν ἀνωτέρω, δι' ὧν ἐξυπηρετοῦνται σκοποὶ ἀλλότριοι. «Ἡ διανοουμένη τάξις τῶν Χριστιανῶν», γράφουσιν οἱ σιωνισταί, «θὰ καυχᾶται διὰ τὰς γνώσεις της καί, χωρὶς νὰ τὰς ἐξετάζῃ λογικῶς, θὰ θέτῃ εἰς ἐνέργειαν ὅλα τὰ διδάγματα τῆς ἐπιστήμης, τὰ συναγόμενα ὑπὸ τῶν πρακτόρων

μας, διὰ νὰ ὁδηγῶσι τὰ πνεύματα τῶν Χριστιανῶν πρὸς κατεύθυνσιν, ἡ ὁποία μᾶς εἶναι ἀναγκαία»(427).

Ὁ δὲ θεολόγος Γρηγόριος Παπαμιχαήλ, γράφων καὶ οὗτος ἐν ἔτει 1910, συνεφώνει, ἐδέχετο ὑφιστάμενον διὰ τοὺς Ὀρθοδόξους τὸ θέμα τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου καὶ προέτρεπεν εἰς σχετικὴν μελέτην καὶ προετοιμασίαν. «Ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ ἡμερολογίου τελείου», ἔλεγεν, «ἐργάζονται σήμερον πολλοὶ καὶ ἱκανοὶ ἐπιστήμονες κατ' ἰδίαν τε καὶ ἐν συλλόγοις καὶ συνεδρίοις. Ἐνώπιον δὲ τῆς οὕτω συντελουμένης ἐργασίας, ἀφοῦ ἅπαξ καὶ παρ' ἡμῖν τοῖς Ὀρθοδόξοις οὕτως ἢ ἄλλως ἤρξατο νὰ τίθηται τὸ ζήτημα τοῦτο ὑπὸ διαπραγμάτευσιν, φρονοῦμεν ὅτι, ὅσοι ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν μαθηματικῶν καὶ θεολόγων δύνανται ἀπὸ τῶν σχετικῶν μελετῶν αὐτῶν νὰ συνεισφέρωσι διαφωτιστικόν τι εἰς τὴν συζήτησιν, καθῆκον ἔχουσι νὰ ἐκθέσωσι διὰ τοῦ τύπου τὰς γνώμας αὐτῶν. Εἶναι δ' εὐχάριστον, ὅτι τινὲς τῶν παρ' ἡμῖν μαθηματικῶν εἰδικῶς περὶ τὸ θέμα τοῦτο ἠσχολήθησαν καὶ δικαίως ἐτονίσθη, ὅτι ἡ ἐπιτυχὴς ἔκβασις τῆς ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως "δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ μαθηματικοῦ ὑπολογισμοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς κοινῆς συνεργασίας τῶν θεολόγων καὶ τῶν μαθηματικῶν"». Προέτεινε δὲ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ἐν συνεδρίῳ(428). Δηλαδή, ἐν ἔτει 1910, ὄντως «ἀμφίβολα γέγονε τὰ ἀναντίρρητα»[5736] ἐπὶ τοῦ αἰωνίου ἑορτολογίου τῆς Ὀρθοδοξίας.

3. Διεθνεῖς κινήσεις ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως

Τὰ ἔτη 1912 - 1922 ἦσαν διὰ τὴν Ἀνατολὴν χρονικὴ περίοδος πολέμων. Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, Ἑλλὰς καὶ Ρωσία ἦσαν ἐμπερίστατοι. Τότε σκοτειναὶ δυνάμεις ἔδρασαν ἀποφασιστικῶς εἰς τὰς χώρας τῶν Ὀρθοδόξων ὑπὲρ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Συνδυάζεται δὲ ἡ δρᾶσις αὕτη πρὸς παγκοσμίους κινήσεις ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως.

Τὰς δύο πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ τρέχοντος εἰκοστοῦ αἰῶνος «ἐσημειώθησαν πλεῖσται διεθνεῖς κινήσεις περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου καὶ πρὸ τοῦ» πρώτου «παγκοσμίου πολέμου καὶ μετὰ τὴν ἀνακωχήν. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὡς καὶ ἡ» παπικὴ «Ἐκκλησία τῆς Ρώμης προσεκλήθησαν, ἵνα ἐκφέρωσι τὴν γνώμην των. Ἐπενέβη δὲ εἰς τὴν συζήτησιν ἡ "Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν". Ἐπίσης αἱ διάφοροι κυβερνήσεις ἐσχημάτισαν διαφόρους ἐπιτροπὰς πρὸς μελέτην

5736. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 197.

τῆς μεταρρυθμίσεως». «Τὸ ἔτος 1913» «ἡ Διεθνὴς Ἕνωσις τῶν Ἀκαδημιῶν, συνελθοῦσα ἐν Πετρουπόλει», ἀπεφάσισεν «ὑπὲρ τῆς ἑνοποιήσεως τῶν ἡμερολογίων» καὶ «διώρισεν ἐπιτροπήν, ὅπως μελετήσῃ τὴν ἁπλοποίησιν τοῦ ἡμερολογίου»([429]).

«Ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ» πρώτου «παγκοσμίου πολέμου», συνεκροτήθη «ἐν Λιέγῃ» «Διεθνὲς» «Συνέδριον», «τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ βιομηχανικοῦ χρηματηστηρίου τῆς Λιέγης, εἰς ὃ παρίσταντο αἱ θρησκευτικαί, ἐπιστημονικαί, ἐμπορικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ ἀρχαί». Τὸ Συνέδριον συνῆλθε «διὰ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἡμερολογίου κατὰ τὴν 27ην, 28ην καὶ 29ην Μαΐου τοῦ ἔτους 1914». Τοῦτο προέτεινεν «ὑπὸ μορφὴν εὐχῆς», «ὅπως ἓν νέον παγκόσμιον ἡμερολόγιον γίνῃ παραδεκτὸν ἀπὸ τὰς πολιτικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἀρχάς». Ἐπίσης, «ὅπως τὸ νέον ἡμερολόγιον εἶναι αἰώνιον, ἐξασφαλίζον ἀμετάβλητον συμφωνίαν μεταξὺ τῶν ἡμερῶν καὶ ἡμερομηνιῶν τοῦ ἔτους». Οἰκειοποιούμενον τὸ κοσμικὸν τοῦτο Συνέδριον ἁρμοδιότητας παραδόξου θρησκευτικοῦ ἡγέτου, ἐπιστοποίησεν ὅτι δῆθεν «δὲν ὑπάρχει ἀπόλυτος δυσχέρεια ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως, ὅπως μείνωσιν ἀχρονολόγητοι μία ἡμέρα τῶν συνήθων ἐτῶν καὶ δύο τῶν δισέκτων»! Κατὰ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Συνεδρίου τούτου, «τὸ ἔτος ἀποτελεῖται ἐκ 364 χρονολογημένων ἡμερῶν, ἀποτελοῦν 52 τελείας ἑβδομάδας, πλέον μιᾶς συμπληρωματικῆς διὰ τὰ συνήθη ἔτη καὶ δύο διὰ τὰ δίσεκτα», καὶ διαιρούμενον «εἰς 12 μῆνας». Τέλος τὸ Συνέδριον προέτεινεν, «ὅπως ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα εἶναι ὡρισμένη διὰ μίαν τῶν πρώτων Κυριακῶν τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου»([430]), ὡς ἔπραττον καὶ παλαιοὶ αἱρετικοί (ἰ. ἀ. σ. 542). Δηλαδὴ τὸ Συνέδριον τοῦτο ὑπεστήριξε τὴν κατάλυσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ νόμου περὶ τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Προφανῶς, διὰ τῆς ἀντορθοδόξου ταύτης προτάσεως, ἐπλήρωσε τὴν προφητείαν τοῦ Δανιὴλ περὶ Ἀντιχρίστου, ὃς «ὑπονοήσει τοῦ ἀλλοιῶσαι καιροὺς καὶ νόμον»[5737] (ἰ. ἀ. σ. 212).

«Τὸ ζήτημα τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου» προσεπάθησεν ἵνα λύσῃ, κατὰ ἀντιεκκλησιαστικὰς κατευθύνσεις, ἐν ἔτει 1922 ἡ ἐπιτροπὴ τῆς «Διεθνοῦς Ἀστρονομικῆς Ἑνώσεως, τῆς ὁποίας μέλος ἀπετέλει καὶ» ὁ ἀστρονόμος «Δ. Αἰγινήτης, Διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπείου τῶν Ἀθηνῶν». «Παρ' ὅλας τὰς ἀποπείρας» τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, τὸ ζήτημα τοῦτο «δὲν ἐλύθη». Ὁ Αἰγινήτης, μὴ μετασχὼν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιτροπῆς, «ὑπέβαλεν εἰς αὐτὴν ὑπόμνημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνέπτυξε τοὺς λόγους, οἵτινες κωλύουσι τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ὅπως προσχωρήσῃ εἰς τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον». Συγχρό-

5737. Δαν. ζ´ 25.

νως διετύπωσε «τὴν γνώμην του περὶ συντάξεως νέου ἡμερολογίου, ἀπηλλαγμένου τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ τε ἰουλιανοῦ καὶ γρηγοριανοῦ, καὶ περὶ περιορισμοῦ τῆς ἐπιτροπῆς εἰς τὸ πολιτικὸν μέρος τοῦ ἡμερολογίου, διὰ δὲ τὸ ἐκκλησιαστικόν, ὅπως ἀπευθυνθῇ αὕτη εἰς τὰς διαφόρους ἐκκλησιαστικὰς» ἀρχάς, «προτείνουσα ἁπλῶς εἰς αὐτὰς τὴν σχετικὴν αὐτῆς γνώμην». Καὶ αὕτη ἡ ἐπιτροπὴ διετύπωσεν εὐχήν, «πρὸς μονιμοποίησιν τῶν ἑορτῶν τοῦ Πάσχα» ([431]).

Συνεπῶς τὸ ἡμερολογιακὸν ζήτημα εἶναι καὶ διὰ τὸν κόσμον τῆς ἀστρονομικῆς ἐπιστήμης τοῦ τρέχοντος αἰῶνος ἄλυτον, καὶ ματαίως ταλαιπωροῦνται οἱ ἄνθρωποι ἐν τούτῳ, ἐνῷ ὑφίσταται ἡ πεπατημένη παραδοσιακὴ ὁδὸς τῆς ἡμερολογιακῆς εἰρήνης δύο χιλιετηρίδων. Ἡ τεχνητὴ ἡμερολογιακὴ διαταραχὴ τῆς σήμερον καὶ ἡ ἐπιμονὴ ἀλλοιώσεως τοῦ αἰωνίου νόμου περὶ τοῦ Πάσχα δηλοῦσιν, ὅτι τὸ ἡμερολογιακὸν θέμα κινεῖται παρὰ σκοτεινῶν δυνάμεων, πρὸς σκοτεινοὺς σκοποὺς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Πρὸς τοῦτο μετεμορφώθη σὺν τῷ χρόνῳ ἀπὸ ἐκκλησιαστικὸν θέμα εἰς καθαρῶς ἐπιστημονικόν, εἰς διεθνὲς πολιτιστικὸν καὶ εἰς ζήτημα ἡμερολογιακῆς τάξεως παγκοσμίου δῆθεν διαφέροντος.

4. Ἀντικανονικαὶ καὶ ἀντιπαραδοσιακαὶ ἐνέργειαι

Τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς δευτέρας δεκαετίας καὶ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς τρίτης τοῦ τρέχοντος αἰῶνος τὰ πράγματα ἦσαν πλέον ὥριμα καὶ αἱ περιστάσεις κατάλληλοι δι' ἀποφασιστικὰς ἐνεργείας ὑπὲρ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Ἡ φωνὴ τῶν ἁγίων Πατέρων ἐπὶ τοῦ ἑορτολογίου δὲν ἠκούετο ἔντονος καὶ αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις τῶν Ὀρθοδόξων Συνόδων σχεδὸν δὲν ὑπελογίζοντο. Ἡ σύγχρονος θεολογικὴ σκέψις ἐδέχετο ὑπαρκτὸν διὰ τοὺς Ὀρθοδόξους τὸ θέμα τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου, καὶ οἱ ἀστρονόμοι καὶ οἱ μαθηματικοὶ εἶχον ἐπὶ τούτου τὸν πρῶτον λόγον. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον ἐθεωρεῖτο ζήτημα ἐπιστημονικόν, κοινωνικόν, ἐμπορικὸν καὶ διεθνῶν σχέσεων. Διεθνεῖς ὀργανισμοὶ ἐκινοῦντο πρὸς καθιέρωσιν παγκοσμίως κοινοῦ ἡμερολογίου, ὄπισθεν δὲ τούτων σκοτειναὶ δυνάμεις προώθουν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην κατὰ τὴν ἀντιχριστιανικὴν αὐτῶν σκοπιμότητα. Οἱ Ὀρθόδοξοι λαοὶ Ἑλλάδος, Τουρκίας καὶ Ρωσίας ἦσαν ἀπησχολημένοι εἰς πολέμους καὶ τὰς ἐξ αὐτῶν περιπετείας. Αἱ πολιτικαὶ ἐξουσίαι τούτων ἠσκοῦντο ἀπολυταρχικώτερον, οἱ πολιτικοὶ ἡγέται ἐπενέβαινον εἰς τὰς Ἐκκλησίας εὐχερῶς καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως ἦτο ἐμπερίστατον. Οὐδὲν λοιπὸν ἕτερον ἐναπέμενεν,

εἰ μὴ ἡ προώθησις εἰς καιρίας θέσεις καταλλήλων προσώπων, ἢ μεμυημένων εἰς τὰς σιωνιστικὰς ὀργανώσεις, ὡς ὁ Μασονισμός, ἢ συμμορφουμένων πρὸς τὰς ὑποδείξεις αὐτῶν πειθηνίως.

Ἡ ἀνάδειξις τοῦ Μελετίου Μεταξάκη. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἔτους 1916 ἡ Ἑλλὰς διηρέθη πολιτικῶς κατὰ τρόπον δεινὸν ὑπὸ τῶν μεγάλων δυνάμεων, πρωτοστατούσης ἐν τούτῳ τῆς μασονοκρατουμένης Γαλλίας(432) (ἰ. ἀ. σ. 612). Ἀκολούθως, κατὰ τὰ ἔτη 1917 - 1920 ἡ Ἑλλὰς ἐκυβερνᾶτο κατ' οὐσίαν «δικτατορικῶς»(433).

Τὸ ἔτος 1917 ὁ «Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Θεόκλητος, ἐκβληθεὶς βιαίως ἐκ τῆς Μητροπόλεως αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως διὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς Χωροφυλακῆς», ἀπεμονώθη «εἰς διαφόρους Μονὰς τοῦ Κράτους»(434). Τὸν Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1917 συνεκροτήθη τετραμελὴς Ἀριστίνδην Σύνοδος, ἥτις «εἶναι ἡ πρώτη συγκροτηθεῖσα Ἀριστίνδην διὰ κυβερνητικοῦ ἐπαναστατικοῦ προστάγματος, ἀριθμεῖται» ὅμως ὡς Δ'. Συνεργείᾳ τῆς ἀντικανονικῆς ταύτης Συνόδου συνεστήθη «πρωτοφανὲς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος» «ἔκτακτον Ἀνώτατον Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον», πρὸς δίκην Ἀρχιερέων(435). Διὰ τοῦ ἀντικανονικοῦ τούτου Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου, τὴν 3.10.1917 «καθηρέθη μετὰ περιορισμοῦ καὶ ἐγκαταβιώσεως εἰς Ἱ. Μονὴν» ὁ τότε Μητροπολίτης «Ἀθηνῶν Θεόκλητος», «διὰ ψήφων 7» «ἔναντι 6», κατ' ἀπαίτησιν τῶν κρατούντων ἀρχόντων(436). Δηλαδὴ ἀντικανονικῶς καὶ ἀντιπαραδοσιακῶς, καὶ διὰ τὴν ἀπᾴδουσαν πολιτικὴν παρέμβασιν καὶ διὰ τὸ ὅτι ὁ ἐπίσκοπος καθαιρεῖται «ψήφῳ» «τῶν τῆς ἐπαρχίας» ἐπισκόπων[5738], μάλιστα ὁ πρῶτος τούτων. Τοιουτοτρόπως ὁ θρόνος τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν, ὡς ἐκαλεῖτο τότε οὗτος, παρέμεινε κενὸς ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1917 μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1918.

Τὴν «26 Φεβρουαρίου 1918», ἡ ἀντικανονικὴ Ἀριστίνδην Σύνοδος, οὖσα νῦν πενταμελής, λόγῳ προσθήκης ἑνὸς ἐπὶ πλέον μέλους, «προέβη εἰς ἐκλογὴν Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, ἀφοῦ προηγουμένως» οἱ τέσσαρες συνοδικοὶ «Γυθείου, Φθιώτιδος, Χαλκίδος καὶ Θεσσαλιώτιδος ἐπέμενον», παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ Μητροπολίτου «Σύρου Ἀθανασίου», ὅτι «ἦτο δυνατὴ ἡ ὑποψηφιότης καὶ ἐξωκλιματικοῦ κληρικοῦ». «Ψηφοφορίας γενομένης, οἱ μὲν τέσσαρες ἐψήφισαν ὡς ὑποψηφίους τοὺς Κιτίου Μελέτιον, Ἀρχιμανδρίτην Χρυσόστομον Παπαδόπουλον καὶ Ἰάκωβον Βατοπεδινόν, ὁ δὲ Σύρου τοὺς Ἀρχιμανδρίτην Χρυσόστομον Πα-

5738. Συνόδου Κων/λεως ἐπὶ Ἀρκαδίου, Μ. 3, 853.

παδόπουλον, Τρίκκης Πολύκαρπον καὶ Δημητριάδος Γερμανόν. Οὕτω, συμφώνως τῷ ἰσχύοντι Νόμῳ, ἀπεστάλη πρὸς τὴν Κυβέρνησιν πρότασις τριπρόσωπος ἐκ τῶν Ἀρχιμανδρίτου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου λαβόντος 5 ψήφους, Κιτίου Μελετίου λαβόντος 4 ψήφους καὶ Ἀρχιμανδρίτου Ἰακώβου Βατοπεδινοῦ λαβόντος 4 ψήφους. Ἐκ τούτων», «ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ὁ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου προκριθείς, ἢ μᾶλλον ἐπιβληθείς, Μητροπολίτης Κιτίου» Κύπρου «Μελέτιος Μεταξάκης, ἐκ Κρήτης καταγόμενος, ὡς Μητροπολίτης τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἀθηνῶν καὶ συνάμα πρόεδρος τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»([437]). Βεβαίως, ἡ ἐκλογὴ αὕτη τοῦ Μελετίου Μεταξάκη εἶναι ἀντικανονική, καθ' ὅτι «ἐπίσκοπον προσήκει (ἁρμόζει)» «ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ» ἐπισκόπων «καθίστασθαι»[5739], ἤτοι ψηφίζεσθαι[5740], καὶ ἄνευ χρήσεως κοσμικῶν ἀρχόντων[5741].

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Μελετίου Μεταξάκη ὡς Μητροπολίτου Ἀθηνῶν «συνετελέσθη ὅλως ἀπροσδοκήτως» διὰ τοὺς λοιποὺς Ἱεράρχας. Οὗτος «ἦτο γνωστὸς ὡς ἀνήκων εἰς τὴν πτέρυγα τῶν προοδευτικῶν» λεγομένων «κληρικῶν», δηλαδὴ τῶν καινοτόμων. Διὸ οἱ φιλοκαινοτόμοι ἐπίστευσαν, «ὅτι ἠνοίγοντο διὰ τῆς ἐκλογῆς» αὐτοῦ «νέοι ὁρίζοντες διὰ τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν»([438]). Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐγράφη, ὅτι ὁ Μελέτιος Μεταξάκης «διεμορφώθη εἰς ἰδιάζουσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ φυσιογνωμίαν. Ἐν αὐτῇ ἡ πολιτικὴ προσωπικότης ἀπερρόφα καὶ ὑποκαθίστα τὴν ἐκκλησιαστικὴν τοιαύτην. Ἐνοχλούμενος ἀπὸ τὴν συντηρητικότητα», ἤτοι τὴν ἐμμονὴν εἰς τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν, «ἐξεδήλωνεν ἐλευθερίους τάσεις, αἵτινες πολλάκις ἐνεφανίζοντο ἀσυγκράτητοι». Δὲν «ἐδυσκολεύετο νὰ προσαρμόζῃ, ἢ τοὐλάχιστον ν' ἀποπειρᾶται τὴν προσαρμογὴν Ἐκκλησίας καὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων εἰς τὴν σκοπιμότητα, νὰ θεωρῇ δὲ ἀκόμη καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς εὐπροσαρμόστους εἰς τὴν σκοπιμότητα καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς»([439]). Προσέτι ἀπεκαλύφθη ὅτι ὁ Μελέτιος Μεταξάκης ἦτο μέλος μασονικῆς στοᾶς, ἤτοι τῆς στοᾶς Κωνσταντινουπόλεως «Ἁρμονία», εἰς ἣν ἐγένετο δεκτὸς «τὴν 15 Μαρτίου 1910». Κατὰ τεκτονικὰς μαρτυρίας, ὁ Μεταξάκης ἐμελέτησε «μὲ πάθος τὴν τεκτονικὴν διδασκαλίαν» καὶ ἔκαμε τὸν Μασονισμὸν «βίωμά» του([440]). Τοιοῦτος λοιπὸν ὢν ὁ νέος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν, ἠδύνατο νῦν ἵνα συμβάλῃ ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν προώθησιν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας καὶ ἀργότερον εἰς τὴν ἐπιβολὴν αὐτῆς, καθ' ὅτι

5739. Δ' Κανόνος Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

5740. Ζωναρᾶ, Σ. Κ. 2, 122.

5741. Λ' Ἀποστολικοῦ Κανόνος.

«διετέλεσε διαδοχικῶς προκαθήμενος τῶν σημαντικωτέρων ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν» ([441]).

Τὸ ζήτημα τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τίθεται ἐπισήμως. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ ἀστρονόμος Αἰγινήτης ἔφερε τὸ ζήτημα τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου διὰ ὑπομνήματος πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἤρχισε «νὰ ἀπασχολῆται δι' αὐτοῦ» «σοβαρῶς». Ὁ δὲ Μητροπολίτης Μελέτιος Μεταξάκης, τὴν 23ην Ἰανουαρίου 1919 ἔθεσεν ἐπισήμως ἐν Συνόδῳ θέμα μεταβολῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου. Ἰσχυρίσθη ἀναληθῶς, ὅτι δῆθεν σήμερον δὲν ἐπηρεάζεται «ἡ ἐπίλυσις τοῦ ζητήματος τούτου ὑπὸ πολιτικῶν λόγων»! Εἶπεν ὅτι, μελετήσας τὸ θέμα, κατέληξεν «εἰς τὰ πορίσματα, εἰς ἃ» καὶ «ὁ Ἀρχιμανδρίτης Χρυσόστομος Παπαδόπουλος». Ἐπίσης, ὅτι θεωρεῖ ὡς τελειότερον ἡμερολόγιον τὸ καταστρωθὲν «ἐν Πετρουπόλει» ἀπὸ «τὸ παναχαδημαϊκὸν Συνέδριον», τὸ ὁποῖον «ἐπεκρότησε καὶ τὸ ἐν Λιέγῃ Συνέδριον βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου», ὡς ἐξυπηρετοῦν «τὴν πρακτικὴν ζωὴν τῆς ἀνθρωπότητος» (ἰ. ἀ. σ. 646). Ὑπὲρ τούτου δὲ «συνηγοροῦν εἰδήσεις ἐξ Ἀγγλίας πρὸ τοῦ Συνεδρίου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν», καὶ ὁ Πάπας θὰ «ἀποδεχθῇ τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο, ἐὰν ἀποδεχθῇ αὐτὸ καὶ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία». Δηλαδή, οὐδὲν περὶ τοῦ τὶ λέγει ἐπὶ τοῦ θέματος ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, εἰ μὴ μόνον τὶ φρονεῖ ὁ κόσμος. Καὶ κατέληξε: «προτείνω νὰ διορισθῇ ἐπιτροπὴ πρὸς μελέτην τοῦ ζητήματος» ([442]). «Ἡ Ἱ. Σύνοδος, ἐγκρίνασα τὴν πρότασιν τοῦ Μητροπολίτου Μελετίου, διώρισε» τὴν σχετικὴν ἐπιτροπήν ([443]).

Ἡ ἐπιτροπὴ μελέτης τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος ἀπετελέσθη ἐκ τοῦ Ἐπισκόπου Δημητριάδος Γερμανοῦ ὡς προέδρου, τοῦ Ἐπισκόπου Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας Ἀμβροσίου καὶ τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀρχιμανδρίτου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, τοῦ θεολόγου Ἐμμανουὴλ Ζολώτα καὶ τοῦ ἀστρονόμου Δημητρίου Αἰγινήτου. «Ἐκ τῆς συζητήσεως τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, προέκυψαν δύο προτάσεις», τοῦ Ζολώτα καὶ τοῦ Αἰγινήτου. Ὁ Ζολώτας ὑπεστήριξεν, ὅτι «πρέπει νὰ ἀναβληθῇ πᾶσα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν περὶ μεταβολῆς τοῦ ἡμερολογίου σκέψις, μέχρις ὅτου καθορισθῇ ὁ πολιτικὸς καὶ ἐκκλησιαστικὸς ἡμῶν ὁρίζων, ὃ ἐλπίζομεν νὰ συμβῇ προσεχῶς...». Ὁ δὲ Αἰγινήτης προέτεινε τὸ ἑξῆς κείμενον: «Ἡ ἐπιτροπὴ φρονεῖ, ὅτι ἡ μεταβολὴ τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, μὴ προσκρούουσα εἰς δογματικοὺς καὶ κανονικοὺς λόγους, δύναται νὰ γίνῃ μετὰ συνεννόησιν μετὰ πασῶν τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων

αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ἰδίως μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ὃ θὰ ἦτο ἀνάγκη ν' ἀνατεθῇ ἡ πρωτοβουλία πάσης σχετικῆς ἐνεργείας, ὑπὸ τὸν ὅρον, οὐχὶ τῆς προσχωρήσεως εἰς τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, ἀλλὰ τῆς συντάξεως νέου ἡμερολογίου, ἐπιστημονικῶς μὲν ἀκριβεστέρου, ἐστερημένου δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐλαττωμάτων τῶν δύο ἐν ἰσχύϊ ἡμερολογίων, τοῦ τε ἰουλιανοῦ καὶ τοῦ γρηγοριανοῦ». Ἡ πρότασις αὕτη «ἐγένετο δεκτὴ ὑφ' ὁλοκλήρου τῆς ἐπιτροπῆς, πλὴν τοῦ Ζολώτα, ἐμμείναντος εἰς τὴν ἀρχικῶς διατυπωθεῖσαν γνώμην του». Ὁ Ζολώτας ὑπέβαλεν εἰς τὴν Σύνοδον καὶ ἰδίαν ἔκθεσιν, ὑποστηρίζων τὴν γνώμην αὐτοῦ(***). Παρατηρητέον ἐνταῦθα, ὅτι ὁ κληρικὸς Χρυσόστομος Παπαδόπουλος καὶ οἱ ἐπίσκοποι δὲν ἠσπάσθησαν τὴν συνετὴν θέσιν τοῦ θεολόγου Ἐ. Ζολώτα, ἀλλὰ τὴν ἀλλοτρίου πνεύματος εἰσήγησιν τοῦ ἀστρονόμου Δ. Αἰγινήτου. Δηλαδή, ἡ ἀστρονομία προεκρίθη τῆς Θεολογίας.

Πάντως καὶ διὰ τῆς ἀνωτέρω γνωματεύσεως τῆς ἐπιτροπῆς, ὁ Μελέτιος Μεταξάκης ἐδεσμεύθη πως. Κατ' αὐτὴν δὲν ἦτο ἐλεύθερος, ἵνα πραγματοποιήσῃ αὐτὸς τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν, καθ' ὅτι τοῦτο ἐξηρτᾶτο καὶ ἐκ τῆς γνώμης τῶν ἄλλων κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Προσέτι μετετίθετο ἡ πρωτοβουλία ἀπὸ τὰς Ἀθήνας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλὰ ἡ πρότασις τοῦ Ἐ. Ζολώτα ἦτο διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἐπωφελεστέρα. Αὕτη, ἀκολουθουμένη τυχόν, θὰ ἐματαίωνε τὴν τότε προώθησιν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, ὑπὲρ ἧς ἐνδιεφέροντο πολλαὶ κοσμικαὶ δυνάμεις, ἐμφανεῖς καὶ σκοτειναί. Δυστυχῶς ὅμως συνεφρόνουν πρὸς ταύτας καὶ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ὁ ἀντικανονικῶς προκαθήμενος τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας.

Ὁ Μελέτιος Μεταξάκης, κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Συνόδου τῆς 20ῆς Μαΐου 1919, ἐπετέθη κατὰ τῶν ἀντιρρήσεων τῆς ἐκθέσεως τοῦ καθηγητοῦ Ἐ. Ζολώτα, ἀλλὰ καὶ εἶπεν, ὅτι δῆθεν ὁ καθηγητὴς «βασίμως δὲν διαφωνεῖ πρὸς τὴν γνώμην τῆς πλειοψηφίας» τῆς ἐπιτροπῆς! Ὅτι «ἡ κατάστασις» τῆς ἐν Ρωσίᾳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας «τώρα ἤλλαξε» καὶ εἶναι εὐχερεστέρα ἡ προσέγγισις μετὰ τῆς Δύσεως, καὶ ἐτόνισε: «Δεχόμεθα, ὅτι πρέπει να μεταβληθῇ τὸ ἡμερολόγιον». Καὶ τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος, προσέθεσεν: «Ὡσαύτως ὅτι ἡ περὶ τούτου πρωτοβουλία πρέπει νὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ Πατριαρχείου καὶ ὅτι πρέπει νὰ συμφωνήσουν καὶ αἱ ἄλλαι Ἐκκλησίαι». Ἐπὶ πλέον «δὲν πρέπει νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸ γρηγοριανόν, καθ' ἣν στιγμὴν μάλιστα προετοιμάζεται νέον ἐπιστημονικὸν τέλειον ἡμερολόγιον»! Ἀλλ' ὅμως τὸ θέμα δὲν ἦτο τοῦτο, ἀλλ' ἕτερον. Δηλαδή, ἐὰν αἱ

ἄλλαι Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἐδέχοντο τὴν ἀλλαγὴν τοῦ πατροπαραδότου ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου δι' ἄλλου καὶ ἐὰν ἡ μεταρρύθμισις αὕτη ἦτο σύμφωνος πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρας. Τέλος ὁ Μελέτιος ὑπεστήριξεν, ὅτι ἡ Πολιτεία «εἶναι ἐλευθέρα νὰ δεχθῇ τὸ γρηγοριανὸν ὡς εὐρωπαϊκὸν ἡμερολόγιον, τῆς Ἐκκλησίας κρατούσης μέχρι τοῦ νέου ἐπιστημονικοῦ ἡμερολογίου τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον» ([445]). «Ἡ γνώμη αὕτη ἐνεκρίθη παμψηφεὶ» ὑπὸ τῆς Συνόδου καὶ ἀπεστάλη μετὰ τῆς γνωματεύσεως τῆς ἐπιτροπῆς εἰς τὴν Κυβέρνησιν([446]).

Κατὰ ταῦτα, ἡ Ὀρθόδοξος Πολιτεία διεχωρίζετο ἡμερολογιακῶς ἀπὸ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἵνα χωρήσῃ πρώτη εἰς τὴν καινοτομίαν. Ἡ δὲ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐτέλει ἐν ἀναμονῇ πρωτοβουλίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς συνεννόησιν μετὰ τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τοῦ ὁποίου ὅμως ὁ θρόνος ἦτο κενός. Δηλαδὴ ὁ Μελέτιος Μεταξάκης καὶ ἡ Σύνοδος ἐνέκριναν τὸν ἡμερολογιακὸν διαχωρισμὸν τῆς Πολιτείας ἄνευ πανορθοδόξου τοὐλάχιστον συμφωνίας, ἤτοι μονομερῶς. Τοιουτοτρόπως ἡ ἑνιαία ἡμερολογιακὴ παράδοσις διεσπᾶτο εἰς τρία. Εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον, εἰς τὸ μέλλον ἵνα εἰσαχθῇ πολιτικὸν ἡμερολόγιον καὶ εἰς τὸ ἀναμενόμενον ἐπιστημονικὸν καὶ τελικὸν ἡμερολόγιον. Προφανῶς, ἡ οἰκουμενιστικὴ μέθοδος ἦτο ἐν προκειμένῳ ἡ διαίρεσις πρὸς ἕνωσιν, ἤτοι ἡ ἡμερολογιακὴ διαίρεσις τῶν Ὀρθοδόξων καὶ κατόπιν ἡ ἡμερολογιακὴ ἕνωσις τούτων μετὰ τοῦ κόσμου. Οἱ τότε ἐκκλησιαστικοὶ ἐδικαιολόγησαν τὴν πορείαν ταύτην πρὸς ἑορτολογικὴν καινοτομίαν, δεχόμενοι ὅτι ἡ μεταρρύθμισις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου δὲν προσκρούει «εἰς δογματικοὺς καὶ κανονικοὺς λόγους». Συνεφρόνουν λοιπὸν πρὸς τοὺς εἰκονομάχους, οἵτινες ὑπεστήριζον τὸ αὐτό. Καὶ ἐκεῖνοι διετείνοντο, ὅτι ἡ κατάργησις τῶν ἱερῶν εἰκόνων δὲν προσκρούει εἰς τοὺς Ὅρους καὶ τοὺς Κανόνας τῆς Ἐκκλησίας. Διὸ ἠρώτων πολεμικῶς: «Ποῦ γέγραπται προσκυνεῖσθαι εἰκόνα Χριστοῦ;»[5742]. Ἀπεδείχθη ὅμως, ὅτι ἡ Εἰκονομαχία εἶναι αἵρεσις καὶ «μεταστοιχείωσις τῶν ἁπάντων ἀθεωτάτη»[5743]. Προσέτι κακόδοξος εἶναι καὶ ἡ θέσις, ὅτι τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον «δύναται» ἵνα μεταρρυθμισθῇ σήμερον διὰ κοινῆς συμφωνίας τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Διότι, διαφωνοῦντες οὕτως οἱ Ὀρθόδοξοι πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρας, ἀποχωρίζονται ἐν ὁμοφωνίᾳ ἐκ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ φέρονται πρὸς ὁμαδικὴν ἀποστασίαν, ὅπερ ἀσεβέστατον καὶ ἀντίχριστον (ἴ. ἀ. σ. 640). Διότι, τῶν ἁγίων Πατέρων «ἀφιστάμενοι, ἀλλότριοι καὶ τῆς τούτων κοινωνίας

5742. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 356. 5743. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1164.

γινόμεθα», λέγει ὁ Μ. Ἀθανάσιος[5744].

Προφανῶς, αἱ ἐν Ἀθήναις οἰκουμενιστικαὶ αὗται ἐνέργειαι πρὸς ἑορτολογικὴν καινοτομίαν ἐσχετίζοντο πρὸς τὰ τεκταινόμενα ὑπὲρ ταύτης ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ διεθνῶς. Ὡς προελέχθη, οἱ εἰς τὸ ἄνευ Πατριάρχου Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον κρατοῦντες τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1919 συνεκρότουν ἐπιτροπὴν πρὸς σύνταξιν τῆς οἰκουμενιστικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920, ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὴν συγκρότησιν τῆς «Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν» εἰς τὴν μασονοκρατουμένην Γαλλίαν. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1919 ὁ Τοποτηρητὴς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Προύσης Δωρόθεος ἐπεσκέπτετο τὴν Γαλλικὴν πρωτεύουσαν, ἵνα παρουσιάσῃ τὰς ἀπόψεις τοῦ Πατριαρχείου. Τὸν δὲ Ἰανουάριον τοῦ ἑπομένου ἔτους ἐξεδίδετο ἡ Ἐγκύκλιος τοῦ 1920, ἥτις προέτεινεν ὡς πρῶτον μέτρον οἰκουμενιστικῆς ἑνώσεως τὴν ἡμερολογιακὴν καὶ ἑορτολογικὴν καινοτομίαν, χάριν τοῦ παρανόμου συνεορτασμοῦ Ὀρθοδόξων καὶ ἀμετανοήτων αἱρετικῶν (ἰ. ἀ. σ. 628). Τοιουτοτρόπως, τὸ θέμα τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου, ἤτοι τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ἐτέθη ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, φαινομενικῶς μὲν πρωτοβουλίᾳ τούτου, κατ' ἀλήθειαν ὅμως ἐνεργείᾳ ἄλλων παραγόντων. Εἰς τὴν Γ' οἰκουμενιστικὴν Διάσκεψιν τῆς Ρόδου τοῦ 1964 ἡ Ἐγκύκλιος τοῦ 1920 ἐχαρακτηρίσθη ὡς «διακήρυξις» «τοῦ Μελετίου Μεταξάκη» ([447]).

5. Πνεῦμα καθολικῆς ἀποστασίας

Τὸ πνεῦμα τῆς ἐν λόγῳ ἀποστασίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διαφαίνεται μάλιστα εἰς συστηματικὰς συγγραφὰς ἐπὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Τρία κυρίως πρόσωπα συνέγραψαν διεξοδικώτερον ὑπὲρ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τῆς αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ κατὰ τὸν τρέχοντα αἰῶνα. Ὁ Μητροπολίτης Βιζύης Ἄνθιμος, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος καὶ ὁ Μητροπολίτης Δημητριάδος Χριστόδουλος Παρασκευαΐδης. Ὁ πρῶτος κυρίως τὸ ἔτος 1922 ὡς προαγωγὸς εἰς τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν. Ὁ δεύτερος κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐν Ἑλλάδι ἑορτολογικῆς καινοτομίας, ὡς πρωτεργάτης ταύτης. Ὁ δὲ τρίτος τὸ ἔτος 1982, ὡς ἀπολογητὴς τῆς συντελεσθείσης ἑορτολογικῆς καινοτομίας τῆς αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ καὶ τῆς ἀμετανοήτου πορείας ἐν αὐτῇ. Οἱ τρεῖς «οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσιν»[5745] οἰκουμενιστικῆς ἀποστασίας. Διὸ ἡ κρίσις περὶ τοῦ ἑνὸς ἰσχύει γενικῶς καὶ ἐν πλείστοις καὶ διὰ τοὺς ἑτέρους.

5744. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 172. 5745. Ἀποκαλύψ. ιζ' 13.

Ἡ συγγραφὴ τοῦ Μητροπολίτου Βιζύης Ἀνθίμου ἐνέχει μεγαλυτέραν σημασίαν, καθ' ὅτι οὗτος ὑπῆρξεν ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει θεωρητικὸς τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τῆς αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ. Συνέβαλε δὲ καὶ πρακτικῶς εἰς προώθησιν ταύτης, διότι ἐπρωτοστάτησεν ἐν προκειμένῳ ὡς πρόεδρος τῆς σχετικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ 1919 τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Βιζύης Ἄνθιμος ἐξέδωκεν «ἐν Κωνσταντινουπόλει» «ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου» τὸ ἔτος 1922 βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «τὸ Ἡμερολογιακὸν Ζήτημα». «Κύριος σκοπός, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποβλέπει τὸ παρὸν βιβλίον», λέγει ὁ συγγραφεύς, «εἶναι ἡ ἀπόδειξις, ὅτι ἐπιβάλλεται ἀπαραιτήτως ἡ διαρρύθμισις τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, συμφώνως πρὸς τὰς ὑποδείξεις καὶ τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης» ([448]). Οὕτως, ὡς βάσις τῆς συγγραφῆς ταύτης δὲν τίθενται αἱ Ὀρθόδοξοι Σύνοδοι καὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες, ἀλλὰ ἡ κατὰ κόσμον ἐπιστήμη καὶ οἱ ἀστρονόμοι. Διὰ ταύτης δὲν κηρύσσεται Ὀρθοδοξία, ἀλλὰ ἐπιστημονισμός. Τοῦτο μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῶν ἕξ κεφαλαίων, εἰς ἃ διαιρεῖται τὸ βιβλίον.

Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον ἐξετάζεται τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον «ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως». Ἡ «ἐπιστημονικὴ» ἄποψις προτάσσεται, καθ' ὅτι ἐπὶ ταύτης βασίζονται τὰ ἑπόμενα κεφάλαια καὶ ἡ δῆθεν «ἀπόδειξις» ὅτι «ἐπιβάλλεται» «ἡ διαρρύθμισις», ἤτοι ἡ μεταρρύθμισις, «τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου» ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἐπόψεως, δηλαδὴ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου. Διὸ ὁ συγγραφεὺς μνημονεύει εὐφήμως τὰς γνωστὰς προτάσεις τοῦ λατινόφρονος Ν. Γρηγορᾶ καὶ τοῦ ἀποστάτου ἐκ τῆς Ὀρθοδοξίας Γ. Πλήθωνος ἢ Γεμιστοῦ περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου (ἰ. ἀ. σ. 559, 561). Ἀναφέρεται ἄνευ διαφέροντος πίστεως εἰς τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν τοῦ αἱρεσιάρχου Πάπα Γρηγορίου ΙΓ' κατὰ τὸ ἔτος 1582 καὶ τὴν ἐπέκτασιν ταύτης ἀνὰ τὴν Δύσιν. Ὁμιλεῖ περὶ τῆς καταδίκης τῆς ἑορτολογικῆς ταύτης καινοτομίας τοῦ Πάπα ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς ἐὰν προέκειτο περὶ ἐποχικῆς ἀποφάσεως, καὶ ἐπιχειρεῖ ὅπως ἀποδώσῃ ἀναληθῶς ταύτην κυρίως εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀτέλειαν τῆς παπικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ τὴν ἀντίκρουσιν τοῦ προσηλυτισμοῦ τῶν παπικῶν, καὶ οὐχὶ πρὸ παντὸς εἰς λόγους πίστεως (ἰ. ἀ. σ. 576). Τοιουτοτρόπως, ἀποξενώσας τὸ θέμα ἐκ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἀπογυμνώσας αὐτὸ ἐκ τῆς ὑπακοῆς εἰς τὰς Ὀρθοδόξους Συνόδους καὶ τοὺς ἁγίους Πατέρας, χωρεῖ εἰς τὸν ἐπιστημονιστικόν του σκοπόν. Γράφει, ὅτι «μείζονα τῶν ἀνωτέρω» ἐκκλησιαστικῶν ἀποφάσεων «σημασίαν διὰ τὸ ζήτημα τοῦ» ἐκκλησιαστικοῦ «ἡμερολογίου ἐνέχουσιν αἱ πρὸ τριετίας», ἤτοι ἐν ἔτει 1919, «γενόμεναι σχετικαὶ

ἐνέργειαι ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐνταῦθα (ἐν Κωνσταντινουπόλει)» παρὰ τῶν ὀπαδῶν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας οἰκουμενιστῶν. Κατ᾿ αὐτάς, ἡ μεταρρύθμισις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου «δύναται νὰ γίνῃ» ὡς «μὴ προσκρούουσα εἰς δογματικοὺς καὶ κανονικοὺς λόγους», καὶ καθ᾿ «ὅτι ἐπιβάλλεται ἀπὸ καθαρῶς ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας καὶ ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως». Ἐφ᾿ ὅσον, λοιπόν, συμπεραίνει ὁ ἀλλότρια φρονῶν συγγραφεύς, τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον «δὲν ἔχει τὴν πρέπουσαν» ἐπιστημονικὴν «ἀκρίβειαν καὶ τελειότητα», «ἐπιβάλλεται πλέον», κατ᾿ αὐτόν, «ὡς ἐπείγουσα καὶ ἀπαραίτητος ἀνάγκη, ἡ διαρρύθμισις», ἤγουν μεταρρύθμισις καὶ ἀλλαγή, «τοῦ ἡμερολογίου, συμφώνως πρὸς τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης», ἀλλὰ καὶ «πρὸς τὴν λογικὴν καὶ τὸ κρατοῦν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς» καὶ τὴν δῆθεν ἀνάγκην, ὅπως ἡ Ἐκκλησία «διατελῇ ἐν συμφωνίᾳ καὶ ἁρμονίᾳ πρὸς» τὰ ἐπιστημονικὰ συμπεράσματα([449]). Τοιουτοτρόπως καὶ ἐν τούτῳ ἐγκαταλείπεται ἡ Ὀρθοδοξία καὶ κηρύσσεται ὁ ἐπιστημονισμός. Ὡς ἡ αἵρεσις τοῦ Παπισμοῦ διέπραξε τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας, οὕτω καὶ ἡ αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ κηρύσσει ταύτην ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης, συμφώνως πρὸς τὴν προπαγάνδαν τοῦ παπικοῦ Τοντίνι! (ἰ. ἀ. σ. 584).

Εἰς τὸ δεύτερον κεφάλαιον ὁ ἐπιστημονιστὴς συγγραφεὺς εὐθυγραμμίζεται σαφέστερον πρὸς τὴν οἰκουμενιστικὴν προπαγάνδαν. Γράφει ἀναιδῶς, ὅτι ὁ πρότερον «προβαλλόμενος ἰσχυρισμὸς περὶ τοῦ κινδύνου τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν» ἐκ τῶν αἱρετικῶν εἶναι σήμερον «μάταιος» «καὶ ἀστήρικτος», ἢ μὴ ἔχων «τὴν προτέραν αὐτοῦ σημασίαν»! Τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν, λέγει, «ἀπαιτοῦσι καὶ ἐπιβάλλουσιν ἤδη καὶ σχέσεις δ ι ε θ ν ε ῖ ς καὶ ἀνάγκαι κ ο ι ν ω ν ι κ α ί», ὡς τῆς «"Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν" ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν "Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν"» (ἰ. ἀ. σ. 627). Ἐπικαλεῖται πρὸς τοῦτο καὶ τὴν ἄδικον «μομφὴν» τῶν αἱρετικῶν κατὰ τῶν Ὀρθοδόξων, ὡς ἐπιμενόντων εἰς θεσμὸν ἀπηρχαιωμένον, «εἰς ἀπηρχαιωμένας σκέψεις, παραδόσεις καὶ συστήματα», ἅτινα δῆθεν ἀποτελοῦσιν «ἀδίκημα καὶ σπουδαῖον ἀναχρονισμὸν διὰ τὸ Ἔθνος τὸ Ἑλληνικόν», καὶ παρέχουσι «τὴν παράδοξον εἰκόνα τῆς ὀπισθοδρομικότητος»! Διὸ ὑποστηρίζει τὴν ἑορτολογικὴν μεταρρύθμισιν, διὰ τὴν «πρόοδον» καὶ τὴν «διευκόλυνσιν» τῶν «ἐμπορικῶν, βιομηχανικῶν καὶ λοιπῶν κοινωνικῶν σχέσεων τοῦ Ἔθνους» «μετὰ τοῦ λοιποῦ πεπολιτισμένου κόσμου»([450]). Προφανῶς ἐνταῦθα συγχέονται οἰκουμενιστικῶς βιοτικὴ σκοπιμότης καὶ ἐκκλησιαστικὴ τάξις, κόσμος καὶ Ἐκκλησία. Δὲν ὁμιλεῖ δὲ Ὀρ-

θόδοξος Ἱεράρχης, ἀλλὰ τὸ ἀντίχριστον πνεῦμα «τοῦ κόσμου τούτου» τῆς ἀποστασίας[5746].

Εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον ὁ συγγραφεὺς προσβάλλει εὐθέως τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Υἱοθετεῖ τὰς ἀντορθοδόξους θέσεις τῶν ἀλλοτρίων καὶ γράφει, ὅτι δῆθεν «αἱ διατάξεις» τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ τοῦ Πάσχα «εἶχον καθαρῶς ἀστρονομικὸν χαρακτῆρα», ὅτι ὁ ὑπὸ ταύτης καθορισμὸς «τῆς 21 Μαρτίου ὡς μηνολογίας τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας» ἦτο «πρόσκαιρος» καὶ ὅτι ἡ Σύνοδος «δὲν συνέταξε» «Κανόνα ὡρισμένον πρὸς εὕρεσιν τῆς μηνολογίας» τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ἐνῷ πρόκειται περὶ τοῦ ἀντιθέτου (ἰ. ἀ. σ. 410). Οὕτως ἀπορρίπτονται οἱ ἅγιοι Πατέρες, ἀντιστρέφεται ἡ μαρτυρία τῆς Ὀρθοδοξίας καί, ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὑποστηρίζεται ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία, χάριν τῶν «ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων» καὶ «τῆς πραγματικῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας καὶ πανσελήνου»([451]). Διὸ ὁ Μέγας Βασίλειος ἐκ προσώπου πάντων τῶν Ἁγίων ἀποκρίνεται περὶ τῶν «ἐν πανουργίᾳ» δολούντων «τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ»[5747]. «Τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν στενάξω, ἢ τὴν ἀμαθίαν βδελύξομαι;»[5748]

Εἰς τὸ τέταρτον κεφάλαιον, ὁ ζηλωτὴς τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας συγγραφεὺς ἐκθέτει τὴν προτεινομένην ὑπ' αὐτοῦ μεταρρύθμισιν. Ἐπειδὴ καὶ τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον καὶ τὸ παπικὸν ἡμερολόγιον εἶναι ἀτελῆ, προτείνει τὴν δημιουργίαν τρίτου ἡμερολογίου. Τοῦτο ὀνομάζει «Ἰουλιακὸν ἡμερολόγιον διερρυθμισμένον», κατὰ τὸ γνωστὸν πρότυπον τῶν προτεσταντῶν (ἰ. ἀ. σ. 569). Συνίσταται δὲ τοῦτο «εἰς τὴν διαρρύθμισιν», ἤτοι μεταρρύθμισιν, τοῦ ἰουλιανοῦ «ἡμερολογίου καὶ τοῦ πασχαλίου ἡμῶν Κανόνος» κατὰ τρόπον, καθιστῶντα τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα «ἀκίνητον, πρὸς ἐπίτευξιν» τοῦ συνεορτασμοῦ ταύτης «παρὰ πάντων», Ὀρθοδόξων καὶ αἱρετικῶν. Ἡ δὲ διαφορὰ τοῦ ἡμερολογίου τούτου ἀπὸ τοῦ γρηγοριανοῦ θὰ εἶναι τοσοῦτον μικρά, ὥστε «μέχρι τοῦ ἔτους 2800» τοῦτο θὰ ταυτίζηται ἡμερολογιακῶς πρὸς τὸ παπικόν. Δηλαδή, μέχρι τοῦ ἔτους 2800 τὸ λεγόμενον «διερρυθμισμένον» ἡμερολόγιον θὰ εἶναι τὸ παπικὸν ἡμερολόγιον. Ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο μέχρις ἐπιβολῆς παγκοσμίως ἄλλου ἐπιστημονικοῦ ἡμερολογίου! Καὶ χάριν τῶν ὡρολογίων τούτων παιγνίων προτείνεται παρ' αὐτοῦ «σύγκλησις παγχριστιανικοῦ συνεδρίου», ἤτοι Ὀρθοδόξων καὶ αἱρετικῶν, μετὰ «πρωτοβουλίαν» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου([452]).

5746. Ἰωάν. ιη΄ 36.
5747. 2 Κορινθ. δ΄ 2.
5748. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 476.

Εἰς τὸ πέμπτον κεφάλαιον τὸ θρασὺ τοῦτο πνεῦμα τῆς ἀποστασίας ὁμιλεῖ περὶ σταθεροποιήσεως τοῦ Πάσχα καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτωμένων ἀκινήτων ἑορτῶν, κατὰ τὰς παγκοσμίους καὶ ἐξωεκκλησιαστικὰς ἡμερολογιακὰς κινήσεις. Φρονεῖ ὅτι, πρὸς σταθεροποίησιν τῆς πασχαλίου ἑορτῆς, δύναται ἵνα παραβιασθῇ «τὸ γράμμα» τοῦ Ὅρου τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ Πάσχα ὑπὸ ἄλλης «συνόδου ἐπίσης οἰκουμενικῆς», ἡ δὲ «τήρησις» τοῦ διορισμοῦ τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα περὶ πρώτης Κυριακῆς μετὰ τὴν πρώτην πανσέληνον «δὲν εἶναι καὶ ἀπαραίτητος»! (ἰ. ἀ. σ. 425). Ἐν τῷ ἀσεβεῖ δὲ τούτῳ πνεύματι, ὑποστηρίζει ὅτι, διὰ τὴν μετατροπὴν τῆς κινητῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα εἰς ἀκίνητον, «ἐπιβάλλεται κατ' ἀνάγκην ἡ ἐξεύρεσις καὶ χρησιμοποίησις ἑτέρου ἡμερολογίου, ἐν ᾧ ἑκάστη ἡμερομηνία νὰ ἔχῃ καὶ ὡρισμένην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος»(453). Διὸ ὁ δυστυχὴς προτείνει καὶ ἴδιον ἡμερολόγιον, γράφων ἀντιφατικῶς καὶ ἀφελῶς, ὅτι δι' αὐτοῦ «ἐπιζητεῖται κυρίως, ὄχι τόσον ἡ ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια, ὅσον ἡ ἁπλότης καὶ ἡ εὐχρηστία»! Τὸ τραγικὸν τοῦτο κατάντημα τοῦ ἐν λόγῳ καινοτόμου συγγραφέως λαμβάνει καὶ φαιδρὰν μορφήν, καθ' ὅτι προτείνει, ὅπως ἀνὰ 124 ἔτη μία ἡμέρα μὴ μηνολογῆται, ἀλλ' ἵνα, κατὰ τὴν «γαλλικὴν ἔμπνευσιν» καὶ τὴν «ἀμερικανικὴν ἰδιοφυΐαν», διαρρέῃ, μὴ ὑπολογιζομένη καὶ ἀριθμουμένη εἰς τὰς ἐτησίας ἡμέρας. Δηλαδή, χάριν τοῦ νέου ἡμερολογίου του, διαγράφει μετὰ τῶν ἀλλοτρίων μίαν ἡμέραν! Προσέτι, ὅπως ἡ διαφορὰ μεταξὺ κοινῶν καὶ δισέκτων ἐτῶν εἶναι, οὐχὶ μία ἡμέρα, ὡς ἐν τῷ ἰουλιανῷ, ἀλλά... μία ἑβδομάς, ἤτοι ἑπτὰ ἡμέραι!(454). Αὕτη ἐστὶν ἡ «ληρώδης φλυαρία»[5749] τῶν οἰκουμενιστῶν καὶ ταῦτα «τῆς ἐκείνων ἐθελακριβείας τὰ εὑρήματα»[5750].

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀποδεικνύεται, ὅτι αἴτιον τῆς κινήσεως πρὸς μεταρρύθμισιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου δὲν ἦτο ὄντως ἡ ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια καὶ τελειότης, ἀλλὰ ἡ ξενομανία καὶ ἡ οἰκουμενιστικὴ ματαιοδοξία καὶ σκοπιμότης, ἐν προφάσεσιν ἐπιστημονολογίας. Διὸ γράφει ὁ εἰρημένος συγγραφεύς, ὅτι ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία, «θέτουσα τέρμα εἰς τὴν προσαπτομένην ἡμῖν μομφήν, ὅτι ἡ θρησκεία ἡμῶν ἀποτελεῖ πρόσκομμα εἰς τὰς δικαίας ἀπαιτήσεις τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου, θέλει κρατύνει τὴν ὑπάρχουσαν γνώμην περὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν ὡς ἡγέτου τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου ἐν Ἀνατολῇ»! Προσέτι «δὲ θὰ ἐνεφανίζετο ἀναμφιβόλως ἤδη καὶ ὡς τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν πραγματοποίησιν τῆς κοινωνίας τῶν ἐθνῶν». Δηλαδή, ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία προβάλλεται ὡς πρῶτον βῆμα, οὐχὶ ἁπλῶς τῆς αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, ἀλλὰ τῆς οἰκουμενιστικῆς ἑνώσεως ὁλο-

5749. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 477. 5750. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5, 408.

κλήρου τῆς ἀνθρωπότητος. Διό, διὰ τῆς παγκοσμίου «προτιμήσεως, ἑλληνικοῦ ἡμερολογίου», κατὰ τὴν φλυαρίαν ταύτην, θὰ «προστεθῇ μία ἔτι ἄλλη ἀφορμὴ ἐθνικῆς ὑπερηφανείας καὶ χαρᾶς»!(455). Ὡς πάλαι «ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου»[5751] ὤθησε τὸν αἱρεσιάρχην Πάπαν εἰς τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν τοῦ 1582 (ἰ. ἀ. σ. 562), οὕτω καὶ νῦν ἡ αὐτὴ ἀλαζονεία καὶ μωροφιλοδοξία ἐξωθεῖ τοὺς ἐξ Ὀρθοδόξων οἰκουμενιστὰς εἰς τὴν αὐτὴν καινοτομίαν, χάριν τῆς σιωνιστικῆς ἑνώσεως τοῦ κόσμου. Οὕτως οἱ υἱοὶ τῆς ἀποστασίας ἠπείθησαν εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, «ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις»[5752] καὶ ἐπέστρεψαν «ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα» τοῦ κόσμου[5753], ἐν ἐπάρσει προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς παπικῆς πτώσεως (ἰ. ἀ. σ. 58, 552).

Τοιούτου πνεύματος καθολικῆς ἀποστασίας ὑπῆρξεν ὁ θεωρητικὸς τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας καὶ ὁ σχετικὸς σύμβουλος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Εἰς τοῦτον ἀνετέθη ἡ προεδρία τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου, ἤγουν ἑορτολογίου. Εἰς τοῦτον δὲ ἀνήκει καὶ ἡ ἀντορθόδοξος εἰσήγησις τῆς 10.8.1921 εἰς τὴν Ἱ. Σύνοδον τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως περὶ μονιμοποιήσεως τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ἤτοι περὶ ἀθετήσεως τοῦ Ὅρου περὶ Πάσχα τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἥτις διεβιβάσθη ὑπὸ τῆς Συνόδου εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν(456), πρὸς καταισχύνην τῶν Ὀρθοδόξων καὶ παραμόνιμον ἀμετανοησίαν τῶν αἱρετικῶν. Ταῦτα τὰ ἀποτελέσματα τῶν «καινῶν τε καὶ παραλόγων δογμάτων»[5754] τῶν οἰκουμενιστῶν.

β΄) Η ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία διεπράχθη κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς τρίτης δεκαετηρίδος τοῦ τρέχοντος αἰῶνος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἀθήναις. Ἡ καινοτομία αὕτη ἐβασίσθη ἐπὶ τῆς οἰκουμενιστικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920 καὶ ἐπραγματοποιήθη διὰ τῆς παρεμβάσεως καὶ συνεργασίας τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας.

1. Ἡ ἡμερολογιακὴ μεταρρύθμισις τῆς Πολιτείας

Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία κατ᾽ ἀρχὰς ἀντέκρουσε τὴν μονομερῆ ἡμερολογιακὴν μεταρρύθμισιν, ἤτοι μόνον ὑπ᾽ αὐτῆς, καὶ ἐζήτει ἐν

5751. 1 Ἰωάν. β΄ 16.
5752. Ψαλμ. 63, 7.
5753. Γαλάτ. δ΄ 9.
5754. Γρηγορίου Νύσσης, PG. 45, 841.

τούτῳ τὴν σύμπραξιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις τοῦ Σ. Γονατᾶ τὸ ἔτος 1922 συνέστησεν εἰδικὴν ἐπιτροπὴν πρὸς προώθησιν τῆς καινοτομίας. Πρόεδρος ταύτης ἦτο ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Γ. Κοφινᾶς καὶ μέλη ὁ νομικὸς Π. Τσιτσεκλῆς καὶ οἱ καθηγηταὶ Πανεπιστημίου Ἀρχιμανδρίτης Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, Δ. Αἰγινήτης καὶ Ἀμ. Ἀλιβιζᾶτος. Ἡ ἐπιτροπὴ τὴν 16ην Ἰανουαρίου 1923 ὑπέβαλε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν σχετικὴν ἔκθεσιν([457]).

Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ ἐγράφετο, μεταξὺ ἄλλων, «ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ Ὀρθόδοξοι αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι, ἂν καὶ ἀνεξάρτητοι, ἐσωτερικῶς εἶναι ὅμως στενῶς συνδεδεμέναι πρὸς ἀλλήλας καὶ ἡνωμέναι διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς πνευματικῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ἀποτελοῦσαι μίαν καὶ μόνην Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, καὶ συνεπῶς οὐδεμία τούτων δύναται νὰ χωρισθῇ τῶν λοιπῶν καὶ ἀποδεχθῇ νέον ἡμερολόγιον, χωρὶς νὰ καταστῇ σχισματικὴ ἀπέναντι τῶν ἄλλων». Προετείνετο «νὰ διατηρηθῇ προσωρινῶς ἐν ἰσχύϊ ὡς ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον τὸ ἰουλιανόν, καθ' ὅσον δηλαδὴ ἀφορᾷ καὶ τὰς θρησκευτικὰς ἑορτὰς καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐν γένει, μέχρις οὗ συνεννοηθῶσι καὶ συναινέσωσιν εἰς τὴν μεταβολὴν αὐτοῦ πᾶσαι αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι. Καθ' ὅσον ὅμως ἀφορᾷ εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ ἡμερολογίου ὡς πρὸς τὰς πολιτικὰς σχέσεις καὶ πράξεις, θεωροῦμεν ταύτην ἀναγκαίαν, ἐπείγουσαν καὶ ἐπιβεβλημένην...». Καὶ ἐπειδή, κατὰ ἀπόφασιν «τῆς Ἱερᾶς Συνόδου», «οὐδὲν θρησκευτικὸν ἢ ἐκκλησιαστικὸν κώλυμα κατὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ ἡμερολογίου ὑφίσταται», δέον «ὅπως, ἀνακοινουμένης ἁρμοδίως καὶ ἐγκαίρως τῆς μεταβολῆς ταύτης τοῦ πολιτικοῦ ἡμῶν ἡμερολογίου, παρακληθῇ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς συνεννοήσεως μετὰ τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, πρὸς ὅσον ἔνεστι ταχυτέραν μεταρρύθμισιν καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου». Συνεπῶς προετείνετο ἡ μεταρρύθμισις τοῦ ἡμερολογίου ὑπὸ τῆς Πολιτείας καὶ ἀκολούθως ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, κατόπιν πανορθοδόξου συμφωνίας, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ βάσει τῆς κακοδοξίας, ὅτι «οὐδὲν θρησκευτικὸν ἢ ἐκκλησιαστικὸν κώλυμα» «ὑφίσταται»!([458]). Δηλαδὴ ἡ κακόδοξος θέσις τοῦ Μελετίου Μεταξάκη προεβλήθη καὶ πάλιν (ἰ. ἀ. σ. 652).

Κατόπιν τούτου, ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία, διὰ τοῦ Β.Δ. τῆς 18ης Ἰανουαρίου 1923, ἐφήρμοσεν ἐν Ἑλλάδι τὴν ἡμερολογιακὴν μεταρρύθμισιν δι' ἑαυτήν. Ἡ ἰσχὺς τοῦ Δ/τος τούτου ὡρίσθη «ἀπὸ τῆς 16ης Φεβρουαρίου 1923», ἥτις ὠνομάσθη καὶ ἠριθμήθη ὡς «1η Μαρτίου 1923». Ταῦτα ὡρίζοντο διὰ τοῦ 1ου ἄρθρου, ἔχοντος ὡς ἑξῆς: «1 —

Ἀπὸ τῆς 16ης Φεβρουαρίου 1923 καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα ἀντικαθίσταται ἐν ταῖς πολιτικαῖς ἐν γένει σχέσεσι τὸ ἰσχῦον ἤδη ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον διὰ νέου τοιούτου, ὅπερ ἀποκαλεῖται "Πολιτικὸν Ἡμερολόγιον". 2 — Τὸ νέον ἡμερολόγιον προπορεύεται τοῦ ἤδη ἰσχύοντος ἰουλιανοῦ κατὰ δέκα τρεῖς πλήρεις ἡμέρας. Ἑπομένως ἡ 16 Φεβρουαρίου 1923 ἔσται ἐν πάσαις ταῖς πολιτικαῖς σχέσεσιν ἡ πρώτη Μαρτίου 1923. 3 — Διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον, ὅσον ἀφορᾷ ἐν γένει τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰς θρησκευτικὰς ἑορτάς. 4 — Ἡ πρώτη Ἰανουαρίου τοῦ νέου ἡμερολογίου ἔσται ἡ πρώτη ἑκάστου νέου ἔτους. Ἡ Ἐθνικὴ Ἑορτὴ τῆς 25ης Μαρτίου καὶ πᾶσαι αἱ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους ἑορτάσιμοι καὶ ἐξαιρετέαι ἡμέραι ρυθμίζονται κατὰ τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον» (459). Ἦτο δὲ τὸ πολιτικὸν τοῦτο ἡμερολόγιον τὸ γρηγοριανόν (ἴ. ἀ. σ. 562). Ἐπειδὴ αἱ μηνολογίαι τοῦ γρηγοριανοῦ προπορεύονται τοῦ ἰουλιανοῦ, αὗται γράφονται ἀπὸ κοινοῦ π.χ. οὕτω: 10/23 ἢ 23/10 Μαρτίου, ἤτοι 10 ἰουλιανοῦ καὶ 23 γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου.

Τοιουτοτρόπως ὁ βίος τῶν Ὀρθοδόξων ἐν Ἑλλάδι ἐδιχάσθη ἡμερολογιακῶς, εἰς ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον καὶ εἰς πολιτικὸν ἡμερολόγιον, ἤτοι παπικόν, πρὸς ὄφελος σκοτεινῶν δυνάμεων, ἐν προφάσει πολιτισμοῦ καὶ τῆς δῆθεν προόδου. Ἡ ἕνωσις μετὰ τῶν ἀλλοτρίων τῆς Ἑσπερίας προεκρίθη τῆς ἑνώσεως τῶν Ὀρθοδόξων. Οἱ τότε κρατοῦντες προσέφερον εἰς τὴν λεγομένην πολιτιστικὴν προσπάθειαν καὶ ἕνωσιν τοῦ Σιωνισμοῦ τὴν κατάλυσιν τῆς πατροπαραδότου ἑνότητος τῆς Ὀρθοδοξίας.

2. Προώθησις καταλλήλων προσώπων

Ἡ ἐπέκτασις τῆς ἡμερολογιακῆς καινοτομίας καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἦτο πλέον ζήτημα προωθήσεως εἰς καιρίας θέσεις αὐτῆς καταλλήλων πρὸς τοῦτο προσώπων. Τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο διὰ πολιτικῶν παρεμβάσεων.

Τὴν 17ην Νοεμβρίου 1920 ὁ ἀντικανονικὸς Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μελέτιος Μεταξάκης ἀπεμακρύνθη τοῦ θρόνου, ἐπεμβάσει τῆς Πολιτείας (460). Τὴν δὲ 20ὴν Δεκεμβρίου 1920 ἐπανῆλθεν εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον Ἀθηνῶν ὁ ἀδίκως καθαιρεθεὶς καὶ ἀπομακρυνθεὶς ἐκ τούτου Μητροπολίτης Θεόκλητος. Κατὰ τὸ ἔτος 1921, «βάσει μηνύσεως τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Παύλου Καρολίδου κατὰ τοῦ Μελετίου Μεταξάκη», ἐγένοντο προανακρίσεις, μεθ' ἃς

ἐγνωματεύθη, ὅτι οὗτος «δέον νὰ εἰσαχθῇ εἰς δίκην ἐνώπιον τῆς Ἱ. Συνόδου». Ἡ δὲ «Ἱ. Σύνοδος» τὴν 15ην Νοεμβρίου 1921 διέταξε «διεξαγωγὴν ἀνακρίσεων κατὰ τοῦ Μελετίου». Ἐνῷ ὅμως διεξήγοντο ἀνακρίσεις εἰς βάρος του, παραδόξως τὴν 25ην Νοεμβρίου 1921 ὁ Μελέτιος Μεταξάκης «ἐξελέγετο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως», πρὸς κατάπληξιν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τότε οὗτος ἦτο εἰς Ἀμερικήν, ἔνθα ἕδρα σχισματικῶς καὶ ἐκοινώνει ἀντικανονικῶς μετὰ ἐκεῖ αἱρετικῶν προτεσταντῶν. Τὴν 17ην Δεκεμβρίου 1921 «ἐν ἱερατικῇ στολῇ μετέσχεν ἱερουργίας εἰς ναὸν ἀγγλικανῶν, συμπροσευχηθεὶς μετ' αὐτῶν γονυπετὴς πρὸ ἁγίας τραπέζης, ἣν ἠσπάσθη, ὁμιλήσας καὶ εὐλογήσας τοὺς ἐν τῷ ναῷ» τῶν αἱρετικῶν. Τὴν 29ην ὅμως Δεκεμβρίου 1921 ὁ Μεταξάκης καθῃρέθη εὐλόγως διὰ σωρείαν ἐκκλησιαστικῶν παραβάσεων καὶ δὴ διὰ δημιουργίαν σχίσματος ([461]). Καθῃρημένος δὲ ὢν οὗτος, «ἐνεθρονίσθη» «ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 24ην Ἰανουαρίου 1922» ὡς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μελέτιος Δ' ([462]). Οὕτως ὁ Οἰκουμενικὸς θρόνος ἀπέκτησεν ἀντικανονικῶς ὡς Πατριάρχην δικαίως καθῃρημένον Μητροπολίτην. Ἡ καθαίρεσις τούτου ἤρθη ἀντικανονικῶς διὰ πολιτικῆς ἐπεμβάσεως τὴν 24ην Σεπτεμβρίου 1922, ἤτοι ἐννέα μῆνας ἀπὸ τῆς ἐπιβολῆς της ([463]).

Πρότερον, ὁ Μελέτιος Μεταξάκης «τὸ 1907» «ἀπεστάλη» παρὰ τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων εἰς Κύπρον. Ἐκεῖ «συνέταξε τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου καὶ ἐξέδωκε τὸν "Ἐκκλησιαστικὸν Κήρυκα", ἔχων πρὸς τοῦτο πεῖραν, διότι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἐξέδιδε τὴν "Νέαν Σιών". Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην», ἤτοι «τὸ 1910», «ἐξελέγη Μητροπολίτης Κιτίου». Κατὰ δὲ «τὸ ἔτος 1913 ἐτέθη πρὸς στιγμὴν ζήτημα νὰ διαδεχθῇ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἰωακεὶμ Γ'» ([464]). Ἀλλὰ «ἡ Ἱ. Σύνοδος» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, «ἰδίᾳ συνελθοῦσα, ἀπεφήνατο ὅτι» οὗτος «ἀπὸ κανονικῆς ἀπόψεως δὲν δύναται νὰ τεθῇ ὑποψήφιος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως» ([465]). «Τὸ 1918 ἐξελέγη» ἀντικανονικῶς «Μητροπολίτης Ἀθηνῶν» καὶ «μετὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1920 ἐξηναγκάσθη εἰς παραίτησιν». «Ἀναχωρήσας τότε ἐξ Ἑλλάδος, μετέβη τελικῶς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας» ([466]). Ὁ πατριαρχικὸς θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦτο κενὸς ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1918 ([467]). Κατὰ τοὺς μῆνας Σεπτέμβριον, Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον τοῦ 1921, τὸ «ζήτημα πληρώσεως τοῦ χηρεύοντος πατριαρχικοῦ θρόνου» ἐκινεῖτο παρὰ τῆς «Ἐθνικῆς Ἀμύνης» καὶ «προητοιμάζετο ἡ ἐκλογὴ ὡς Πατριάρχου τοῦ Μελετίου Μεταξάκη», ἥτις καὶ

ἐγένετο ἀντικανονικῶς τὴν 25ην Νοεμβρίου 1921. Ὁ Μεταξάκης, μεταβαίνων ἐξ Ἀμερικῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν, συνηντήθη ἐν Λονδίνῳ μετὰ «τοῦ Λώυδ Τζώρτζ», καὶ ἐν Παρισίοις μετὰ τῆς «ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων Ἐπιτροπῆς τῆς Γαλλικῆς Γερουσίας καὶ» «τοῦ Πουανκαρέ, τοῦ Κλεμανσὼ καὶ τοῦ προέδρου τῆς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς Λέγκ»([468]).

Ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς ταύτης τοῦ Μεταξάκη, ὁ Μητροπολίτης τοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος Γερμανὸς Καραβαγγέλης διηγεῖται. Τὸ ἔτος 1921 ἡ ἐκλογή μου ὡς Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἦτο «βεβαία». Ἀπὸ τὰς «δέκα ἑπτὰ ψήφους» αἱ «δέκα πέντε, ἂν ὄχι» αἱ «δέκα ἕξ», ἦσαν ἰδικαί μου. Τότε «φίλος μου λαϊκὸς» προέτεινε «ποσὸν δέκα χιλιάδων λιρῶν καὶ πλέον», ἵνα παραιτηθῶ ὑπὲρ τοῦ Μελετίου Μεταξάκη. Φυσικῶς ἀπέρριψα μετὰ ἀγανακτήσεως καὶ βδελυγμίας τὴν πρότασίν του. Αἰφνιδίως ὅμως, τὴν προηγουμένην νύκτα τῆς ἐκλογῆς μὲ ἐπεσκέφθη κατ' οἶκον μία «τριμελὴς ἐπιτροπὴ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης» καὶ παρεκάλεσε θερμῶς, ἵνα «ἀποσύρω τὴν ὑποψηφιότητά μου ὑπὲρ τοῦ Μελετίου» Μεταξάκη. Αὐτός, ἔλεγον τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς, θὰ ἔφερεν ἑκατοντάδας χιλιάδας δολλαρίων ἐξ Ἀμερικῆς διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν Πατριαρχείων καί, ἐπειδὴ εἶχε φιλικωτάτας σχέσεις μετὰ τῶν προτεσταντῶν ἐπισκόπων Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς, θὰ ἐφαίνετο χρήσιμος εἰς τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν. Διὰ τοῦτο ἦτο «ἐπιτακτικὴ ἐθνικὴ ἀνάγκη νὰ ἐκλεγῇ» Πατριάρχης ὁ Μελέτιος Μεταξάκης. Αὐτὴ ἦτο ἄλλως τε, ὡς ἔλεγον, ἡ ἐπιθυμία τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου. Ἐπὶ τῆς προτάσεως, συνεχίζει ὁ Γερμανὸς Καραβαγγέλης, ἐσκέφθην ὅλην τὴν νύκτα. Εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἐπεκράτει τότε «οἰκονομικὸν χάος». Ἡ Κυβέρνησις Ἀθηνῶν εἶχε διακόψει τὴν ἀποστολὴν τῶν ἐπιδομάτων καὶ ἄλλοι οἰκονομικοὶ πόροι δὲν ὑπῆρχον. Οἱ πατριαρχικοὶ ὑπάλληλοι εἶχον «ἐννέα ὁλοκλήρους μῆνας» νὰ μισθοδοτηθοῦν καὶ τὰ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα τοῦ Πατριαρχείου ἀντιμετώπιζον οἰκονομικὰς δυσχερείας. Διὰ ταῦτα καὶ χάριν τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, ὡς ἐνόμιζεν ὁ ἐξαπατηθεὶς καὶ ἀνύποπτος Ἱεράρχης, ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν, πρὸς κατάπληξιν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Καὶ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς, 25.11.1921, «ἐξελέγη ὁ Μελέτιος» Μεταξάκης([469]).

Ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὴν 27.11.1921, ἤτοι δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μεταξάκη ὡς Πατριάρχου, ἐπληροφόρει τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Φώτιον, ὅτι οὗτος ἐξελέγη, «συνεπείᾳ ἀσκήσεως βίας ἐπαναστατῶν Ἑλλήνων κατὰ συνοδικῶν ἐκλογέων»([470]). Τὴν προπαραμονὴν τῆς ἐκλογῆς, ἤτοι τὴν 23.11.1921, ὑπεβλήθη πρότασις ἀναβολῆς τῆς ἐκλογῆς Οἰκουμενικοῦ Πα-

τριάρχου διὰ λόγους κανονικοὺς καὶ ὑπὲρ ταύτης ἐτάχθη ἡ πλειοψηφία τῶν συνοδικῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Κατόπιν τούτου, τὴν 25.11.1921 οἱ πλειοψηφήσαντες συνοδικοὶ ἀντικατεστάθησαν δι' ἄλλων καὶ οὕτω τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ ὑπὸ κατηγορίαν «Μελέτιος Μεταξάκης ἐξελέγη Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης»([471]). Ἕνεκα τούτων, «τὴν 20ὴν Δεκεμβρίου 1921 συνεκροτήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ συνέλευσις τῶν» πλείστων «Ἱεραρχῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου», ἥτις ἔκρινεν, ὅτι ἡ ἐκλογὴ τοῦ Μεταξάκη ἐγένετο «ἐπὶ προφανεῖ καταπατήσει τῶν Ἱ. Κανόνων» καὶ προέτεινεν «ἔγκυρον καὶ κανονικὴν ἐκλογὴν Πατριάρχου» Κωνσταντινουπόλεως([472]).

Ἔτος μετὰ τὴν ἐνθρόνισιν τοῦ καθηρημένου Μεταξάκη ὡς Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ἐξεθρονίζετο ὁ καθαιρέσας τοῦτον Μητροπολίτης Θεόκλητος. Τὴν 10ην Ἰανουαρίου 1923 Μείζων Σύνοδος ἀπεφάσισε πολιτικῇ παρεμβάσει τὴν ἐκθρόνισιν τούτου, ἥτις ἐπεκυρώθη διὰ Β. Διατάγματος τὴν 25.1.1923. Οὕτως, ὁ Θεόκλητος ἀπεμακρύνθη ὁριστικῶς ἐκ τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου Ἀθηνῶν([473]), ὅστις «παρέμενε κενός, ἀναμένων τὸν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιβληθησόμενον»([474]). Ἡ ἐποχὴ αὕτη ὁμοιάζει πρὸς τοὺς χρόνους τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου, καθ' οὓς ἐν τῇ νέᾳ Αἰγύπτῳ, ἤτοι τῇ χριστοκτόνῳ Ἱερουσαλήμ, οἱ Ἀρχιερεῖς τοῦ παλαιοῦ νόμου ἀνεβιβάζοντο εἰς τὸν θρόνον καὶ κατεβιβάζοντο, κατὰ τὴν βούλησιν τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων, ὡς π.χ. τοῦ Ἡρώδου (ἰ. ἀ. σ. 192 - 193).

Ἀκολούθως ἡ Κυβέρνησις συνεκρότησεν Ἀριστίνδην Σύνοδον ἐκ πέντε μελῶν, ἥτις τὴν 23ην Φεβρουαρίου 1923 ἐξέλεξεν ὡς νέον Μητροπολίτην Ἀθηνῶν τὸν Ἀρχιμανδρίτην καὶ καθηγητὴν Πανεπιστημίου Χρυστόστομον Παπαδόπουλον διὰ ψήφων τριῶν. Ὑπὲρ τούτου εἰσηγήθη τότε καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, «τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ καθηγητοῦ Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Ἐ. Βενιζέλου καὶ τοῦ Πατριάρχου Μελετίου» Μεταξάκη. Προδήλως ἡ ἐκλογὴ αὕτη ἦτο ἀντικανονική (ἰ. ἀ. σ. 649). Ὁ οὕτως ἀντικανονικῶς ἐκλεγεὶς Χρυσόστομος μετὰ δύο ἡμέρας, ἤτοι τὴν 25ην Φεβρουαρίου 1923 ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Ἀθηνῶν πάλιν ὑπὸ τριῶν Ἀρχιερέων, δηλαδὴ παρὰ τῶν ψηφισάντων αὐτόν([475]). Ὁ Μητροπολίτης Γερμανὸς Καραβαγγέλης διηγεῖται, ὅτι τὰς ἡμέρας ἐκείνας διῆλθεν ἐξ Ἀθηνῶν. Τότε πολλοὶ φίλοι του ὑπέβαλον τὴν ὑποψηφιότητά του ὡς Μητροπολίτου Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ ὁ πρωθυπουργὸς Γονατᾶς ἐκάλεσε τοὺς συνοδικοὺς καὶ ἔπεισεν αὐτούς, ὅπως ψηφίσωσι τὸν Ἀρχιμανδρίτην Χρυσόστομον Παπαδόπουλον([476]). Προφανῶς ὁ Γερμανὸς Καραβαγγέλης δὲν ἦτο κατάλληλος διὰ τὸ ἔργον τῆς ἑορτο-

λογικῆς καινοτομίας. Ναὶ μὲν οὗτος παρεσύρθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὲρ τῆς ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως καὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920, ἀλλ' εἶχε καὶ ἀνεξάρτητον γνώμην καὶ παρελθὸν ὀρθοδόξου ὁμολογίας. Διότι αὐτὸς συνέταξεν ὡς καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης τὸ ἀρχικὸν σχέδιον τῆς ἀντιπαπικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1895 τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθίμου Ζ' (477) (ἰ. ἀ. σ. 583). Πρὸς δὲ τὸν Χρυσόστομον Παπαδόπουλον συνεφώνει ἐπὶ τοῦ ἡμερολογιακοῦ ὁ Μελέτιος Μεταξάκης, ὡς ἐδήλωσε παλαιότερον ὁ ἴδιος ἐν Συνόδῳ (ἰ. ἀ. σ. 650).

Ὑπὲρ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας συνειργάσθησαν κυρίως ὁ ἀντικανονικὸς Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ὁ ὡς καθῃρημένος ἐνθρονισθεὶς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Μελέτιος Μεταξάκης καὶ ὁ Ἀμίλκας Ἀλιβιζᾶτος. Ὡς γνωστόν, οὗτοι πρὸ ἐτῶν εἶχον οἰκουμενιστικὰς διαβουλεύσεις ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ μετὰ τῶν ἐκεῖ προτεσταντῶν αἱρετικῶν (ἰ. ἀ. σ. 625). Μελέτιος καὶ Χρυσόστομος ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰς δύο σημαντικωτέρας ἐκκλησιαστικὰς θέσεις Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀθηνῶν διὰ πολιτικῶν παρεμβάσεων. Διὸ καὶ ἐπειθάρχησαν οἰκουμενιστικῶς εἰς τὰς προαγαγούσας αὐτοὺς δυνάμεις. «Δοῦλοι γὰρ τῶν δεδωκότων τὴν χάριν» εἰσὶν «οἱ δ' ἀνθρώπων ἑαυτοῖς τὴν δυναστείαν κατακτησάμενοι», λέγει ὁ Μ. Βασίλειος[5755].

3. Οἰκουμενιστικαὶ συνοδικαὶ καὶ συνεδριακαὶ ἀποφάσεις

Κατὰ τὸ ἔτος 1923 αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις ἠσχολήθησαν ἀποφασιστικῶς ὑπὲρ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Πρὸς τοῦτο συνεκροτήθησαν δύο Σύνοδοι τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀθήναις καὶ ἓν Συνέδριον ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἡ Σύνοδος τῆς Δ' Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τὴν 3ην Φεβρουαρίου 1923 ὁ Κωνσταντινουπόλεως Μελέτιος Μεταξάκης, δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὴν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἔθετε τὸ ζήτημα τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς ἡμερολογιακῆς ἑνότητος τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τοῦ λεγομένου χριστιανικοῦ κόσμου. Εὐκταῖον, ἔλεγεν, εἶναι, «ὅπως ἐξευρεθῇ τρόπος ἐπικρατήσεως ἑνὸς καὶ μόνου ἡμερολογίου ἔν τε τοῖς κοσμικοῖς καὶ τοῖς θρησκευτικοῖς», «πρὸς ἐξυπηρέτησιν» καὶ «τῆς παγχριστιανικῆς ἑνότητος» καὶ ἵνα πάντες, Ὀρθόδοξοι

5755. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 123.

καὶ ἀμετανόητοι αἱρετικοί, συνεορτάζωσι «τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὴν Γέννησιν» τοῦ Χριστοῦ «καὶ τὴν Ἀνάστασιν». Καὶ προέτρεπεν, ὅπως ἀποσταλῶσι πρὸς τοῦτο εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀντιπρόσωποι «εἰς τὸν καταρτισμὸν ἐπιτροπῆς ἐξ ἀντιπροσώπων ἑνὸς ἢ δύο ἑκάστης» ἐκ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἥτις θὰ συνήρχετο ἐκεῖ μετὰ τὸ Πάσχα, πρὸς ἐξεύρεσιν λύσεως, ἕως ὅτου καθιερωθῇ τὸ «εὐρωπαϊκὸν ἡμερολόγιον» ([478]). Δηλαδή, ὁ σκοπὸς τῆς προσπαθείας ταύτης ἦτο ἡ οἰκουμενιστικὴ ἑνότης καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ Οἰκουμενισμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 618 - 620).

Εἰς τὰς 16 - 21 Ἀπριλίου 1923 συνῆλθεν ἐν Ἀθήναις ἡ Σύνοδος τῆς Δ′ Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου. Τὴν Ἱεραρχίαν ἀπησχόλησαν δύο θέματα, πρῶτον «περὶ τοῦ ἡμερολογίου» καὶ δεύτερον «περὶ τοῦ Καταστατικοῦ Νόμου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» ([479]). Ἐξ αὐτῶν πρωτεῦον καὶ κύριον ζήτημα ἦτο τὸ ἑορτολογικόν. Ἐπὶ τούτου, ὡς γνωστόν, ἔχουσιν ὁμιλήσει αἱ Ἅγιαι Γραφαί, αἱ Οἰκουμενικαὶ καὶ Τοπικαὶ Σύνοδοι τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ὀρθοδοξίας. Πᾶσα δὲ ὄντως Ὀρθόδοξος Σύνοδος, ἥτις ἐξετάζει προκῦψαν ζήτημα τῆς ἱερᾶς παραδόσεως, βασίζεται ἀναγκαίως εἰς τὸν λόγον ἐκείνων. Διὸ πρῶτον ἀναγινώσκονται οἱ σχετικοὶ Ὅροι καὶ ἀποφάσεις τῶν Ὀρθοδόξων Συνόδων, καὶ κατόπιν διερευνᾶται τὸ θέμα βάσει αὐτῶν, τῶν Γραφῶν καὶ τῶν Πατέρων. «Οὕτω γὰρ ἔσται (θὰ εἶναι) καὶ ἡ Σύνοδος αὕτη», λέγει ὁ ἅγιος Μᾶρκος Ἐφέσου ὁ Εὐγενικός, «ταῖς προηγησαμέναις ἐκείναις ἀκόλουθος»[5756] καὶ συνεπῶς Ὀρθόδοξος, ἤτοι ἀληθὴς Σύνοδος τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ᾽ ὅμως εἰς τὴν προκειμένην Σύνοδον τῆς Δ′ Ἱεραρχίας πάντα ταῦτα ἠγνοήθησαν ἀλλοτριοφρόνως. Οὔτε οἱ σχετικοὶ πρὸς τὸ ἑορτολόγιον συνοδικοὶ Ὅροι καὶ Κανόνες καὶ ἀποφάσεις ἀνεγνώσθησαν, οὔτε αἱ Ἅγιαι Γραφαὶ καὶ οἱ Πατέρες ἀνεφέρθησαν, οὐδὲ ὄντως συνοδικὴ συζήτησις καὶ διερεύνησις τοῦ θέματος ἐγένετο. Συνεπῶς, ἡ Σύνοδος αὕτη δὲν δύναται ἵνα κριθῇ ὡς Ὀρθόδοξος καὶ ἵνα λογισθῇ ὄντως Σύνοδος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ὁ προεδρεύων τῆς Συνόδου Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐμφανίζεται ἔχων εἰλημμένην ἐκ τῶν προτέρων ἀπόφασιν ἐπὶ τοῦ ἑορτολογικοῦ θέματος. Διό, ἂν καὶ ἦτο τοῦτο τὸ κυριώτερον, ἐχαρακτήρισεν ὡς «κεφαλαιωδέστερον» καὶ «ζωτικώτερον» τὸ δεύτερον. Ἡ δὲ εἰσήγησις αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ «ἡμερολογιακοῦ» συνίστατο κυρίως εἰς ἔκθεσιν τῆς προτεινομένης παρ᾽ αὐτοῦ λύσεως. Δηλαδή, προέτεινε τὴν «διόρθωσιν»

5756. Μάρκου Ἐφέσου, Μ. 31 Α, σ. 513.

τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου «διὰ προσθήκης 13 ἡμερῶν», διὰ λόγους «σκοπιμότητος» καὶ «ἐκκλησιαστικῆς ἀκριβείας», ἐπιστημονικῶς κυρουμένους. Σκοπιμότητος μέν, ἵνα ἀρθῇ ἡ τεχνητὴ ἀσυμφωνία τῶν δύο ἡμερολογίων, πολιτικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ, ἐκκλησιαστικῆς ἀκριβείας δέ, ὅπως δῆθεν «καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀκριβεστέρα ἐφαρμογὴ τῶν περὶ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα διατάξεων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, αἵτινες δὲν τηροῦνται» δῆθεν «νῦν διὰ τοῦ κρατοῦντος ἡμερολογίου», ἤτοι τοῦ ἰουλιανοῦ. Ἐνταῦθα ἡ ἐν ὀνόματι τῆς ἡμερολογιακῆς διορθώσεως προωθουμένη ἑορτολογικὴ καινοτομία ἐμφανίζεται οἰκουμενιστικῶς ὡς μέσον ἑνότητος. Ὑποστηρίζεται τὸ γνωστὸν σχέδιον τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου κατόπιν τῆς γενομένης τοιαύτης τοῦ πολιτικοῦ (ἰ. ἀ. σ. 652). Κηρύσσεται ἡ ἀστρονομικὴ ἀκρίβεια τοῦ Πάσχα, συμφώνως πρὸς παλαιοὺς αἱρετικούς, ἤτοι ὑποστηρίζεται ἀναληθῶς, ὅτι ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καθώρισε δῆθεν τὴν ἰσημερίαν διὰ τὸν αἰώνιον ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα φυσικῶς, ἐνῷ οὗτος εἶναι θετός (ἰ. ἀ. σ. 418, 576). Καί, ἀντὶ τῆς Ὀρθοδοξίας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων, τίθεται ὡς βάσις τὸ ἐπιστημονικὸν κῦρος!(480). Πάντα ταῦτα ἀποδεικνύουσι, βεβαίως, τὴν Σύνοδον τῆς Δ' Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, οὐχὶ Ὀρθόδοξον, ἀλλὰ σαφῶς οἰκουμενιστικήν (ἰ. ἀ. σ. 619).

Ἡ Σύνοδος ἐλειτούργησεν ἐν μέσῳ τῆς γνωστῆς τρομοκρατίας τῆς τότε δικτατορικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ προσώπου τοῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου ὡς πολυμαθοῦς πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου. Διὸ «ὁμοφώνως ἀπεδέξατο τὸ συμπέρασμα τοῦ ὑπομνήματος τοῦ» «προέδρου αὐτῆς, καθ' ὃ εἰς τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον προστίθενται δέκα τρεῖς ἡμέραι, χωρὶς νὰ μεταβληθῇ ἀπολύτως τὸ πασχάλιον καὶ ἑορτολόγιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐὰν ὅμως συμβῇ ὥστε τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκληθησόμενον ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο Πανορθόδοξον Συνέδριον νὰ λάβῃ ἀπόφασιν περὶ ἀλλοίας λύσεως διὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα, συμφώνου ὅμως ταύτης πρὸς τὴν σχετικὴν ἀπόφασιν τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τὴν Παράδοσιν καὶ τοὺς Κανόνας τῆς Ἐκκλησίας, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀποδέχεται» αὐτήν. «Ἐὰν δὲ συμβῇ δι' οἱονδήποτε λόγον νὰ ματαιωθῇ ἡ σύγκλησις τοῦ Πανορθοδόξου τούτου Συνεδρίου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπαφίεται τῇ Ἱ. Συνόδῳ, νὰ προτείνῃ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ καὶ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος, συνεννοουμένῳ διὰ γραμμάτων μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Πρὸς τούτοις, ἀπεφάσισε καὶ «ὅπως, ἐὰν γίνῃ δεκτὴ ἡ πρότασις αὕτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ κατάλληλος ἐπο-

χὴ διὰ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἡμερολογίου ὁρισθῇ ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου, ἥτις καὶ θὰ ὁρίσῃ καὶ τὸν ἑορτασμὸν τῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἑορτῶν» (481). Ταῦτα, βεβαίως εἶναι ἀντιφατικὰ καὶ ἀπατηλά. Εἶναι ἀντιφατικά, καθ' ὅτι, ὡς ἔχει ἀποδειχθῆ ἀνωτέρω, ἡ σχετικὴ ἀπόφασις τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οἱ Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ παράδοσις τῆς Ὀρθοδοξίας ἀποκλείουσι πᾶσαν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν, μέχρι καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου (ἰ. ἀ. σ. 464, 575). Ἀπατηλὰ δέ, διότι, ὡς ἀπέδειξαν τὰ πράγματα, οἱ καινοτόμοι ἔσπευδον πρὸς τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν πάσῃ θυσίᾳ.

Πάντως, ὁ Μητροπολίτης Χρυσόστομος διὰ τῶν ἀνωτέρω αὐτοεδεσμεύθη. Πρῶτον, καθ' ὅτι ὁ ὁρισμὸς τοῦ χρόνου τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου ἀνετέθη εἰς τὴν Ἱ. Σύνοδον. Δεύτερον, διότι πᾶσα σχετικὴ ἀπόφασις θὰ ἐλαμβάνετο διὰ κοινῆς συνεννοήσεως «τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν». Ἰσχύει γὰρ πάντοτε τὸ «ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν»[5757].

Τὸ «Πανορθόδοξον Συνέδριον» Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ οἰκουμενισταὶ ἔθεσαν ἐμφανῶς ὡς ὅρον τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τὴν πανορθόδοξον συμφωνίαν, ἤτοι τὴν συμφωνίαν ἐπὶ ταύτης τῶν σημερινῶν προέδρων τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (482). Πρὸς τοῦτο ὁ Μελέτιος Μεταξάκης ὡς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐπεχείρησε τὸ ἔτος 1923 συγκρότησιν «πανορθοδόξου συνεδρίου» ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Τὸ συγκληθὲν συνέδριον ὠνομάσθη «Πανορθόδοξον Συνέδριον», ἀλλὰ δὲν ἦτο. Εἰς τοῦτο δὲν μετέσχον τὰ τρία Πατριαρχεῖα Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, καὶ αἱ πλεῖσται τῶν ἄλλων κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Τοῦ «Συνεδρίου» μετέσχον καὶ ὑπέγραψαν τὰ πρακτικὰ αὐτοῦ τελικῶς ἐννέα ἄτομα, ἐξ ὧν εἷς Πατριάρχης, ὁ Κωνσταντινουπόλεως Μελέτιος Μεταξάκης, πέντε Ἐπίσκοποι, εἷς Ἀρχιμανδρίτης καὶ δύο λαϊκοί, ἐξ ὧν ὁ εἷς θεολόγος καὶ ὁ ἕτερος μαθηματικός (483). Τὸ «Συνέδριον ἐλειτούργησεν ἀπὸ τῆς 10.5.1923 ἕως τῆς 8.6.1923 καὶ ἐπραγματοποίησεν ἕνδεκα συνεδρίας (484). Ἐν τῇ ε' συνεδρίᾳ τῆς 23.5.1923 ἐπεσκέφθη τοῦτο ὁ προτεστάντης ἀγγλικανὸς «ἐπίσκοπος τέως Ὀξφόρδης» «Gore (Γκόρ)» μετὰ «τοῦ συνοδοῦ ἱερέως Μπάξτον καὶ» κατέλαβε «θέσιν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατριάρχου». Οὗτος προσεφωνήθη ὑπὸ τοῦ Μελετίου Μεταξάκη καὶ ὡμίλησεν εἰς τὸ «Συνέδριον» (485). Τὸ λεγόμενον «Πανορθόδοξον Συνέδριον» τὴν 5ην καὶ 6ην Ἰουνίου 1923 ἔλαβεν ἑπτὰ ἀποφάσεις (486), αἵτινες ἀπε-

5757. 1 Κορινθ. γ' 19.

στάλησαν τὴν 11ην Ἰουνίου 1923 πρὸς τὸν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν Χρυσόστομον Παπαδόπουλον(487).

Σκοπὸς τοῦ «Συνεδρίου» τούτου ἐτέθη, «ὅπως ἐξευρεθῇ τρόπος ἐπικρατήσεως ἑνὸς καὶ μόνου ἡμερολογίου ἔν τε τοῖς κοσμικοῖς καὶ τοῖς θρησκευτικοῖς», ὡς ἔγραφεν ὁ συγκαλέσας αὐτὸ Μελέτιος Μεταξάκης(488). Ὁ αὐτός, προσφωνῶν κατὰ τὴν ε΄ συνεδρίαν τὸν προτεστάντην ἐπισκέπτην, ἐτόνισεν ὅτι «συνήλθομεν ἐνταῦθα», «ἵνα συζητήσωμεν μερικὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα» καὶ ἐκ «τῶν ζητημάτων τούτων προέχει τὸ τοῦ ἡμερολογίου»(489). Ὁ δὲ προτεστάντης Γκὸρ ἐχάρη, διότι διεπίστωσεν ὅτι τὸ «Συνέδριον» «συνῆλθεν», «ἵνα συζητήσῃ» «κυρίως τὸ ἡμερολογιακόν»(490). Ἐν τούτῳ τὸ «Συνέδριον» συνεφώνει πρὸς τὴν οἰκουμενιστικὴν Ἐγκύκλιον τοῦ 1920, ἥτις ὡς πρῶτον θέμα πορείας πρὸς οἰκουμενιστικὴν ἕνωσιν ἔθεσε τὴν παραδοχὴν «ἑνιαίου ἡμερολογίου, πρὸς ταυτόχρονον ἑορτασμὸν τῶν μεγάλων χριστιανικῶν ἑορτῶν» (ἔ. ἀ. σ. 628). Δηλαδή, ἵνα Ὀρθόδοξοι καὶ αἱρετικοὶ ἑορτάζωσι «τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὴν Γέννησιν» τοῦ Χριστοῦ «καὶ τὴν Ἀνάστασιν», ὡς ὑπεγράμμισεν ὁ Μεταξάκης(491). Ὁ δὲ Γκὸρ ἐδήλωσεν ὅτι ἡ ἐν ἀποστασίᾳ Δύσις θὰ εὐχαριστηθῇ, ἐὰν αἱρετικοὶ καὶ Ὀρθόδοξοι συνεορτάζωσι «τὰς μεγάλας χριστιανικὰς ἑορτὰς τῆς Γεννήσεως, τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς Πεντηκοστῆς»(492). Δηλαδή, δὲν προέκειτο ἁπλῶς περὶ ἡμερολογιακῆς ἀλλαγῆς ἢ μεταρρυθμίσεως, ἀλλὰ κυρίως περὶ ἑορτολογικῆς καινοτομίας, χάριν «τῆς παγχριστιανικῆς ἑνότητος», ὡς ἔγραψεν ὁ Μεταξάκης(493), ἤτοι περὶ οἰκουμενιστικῆς ἑνότητος αἱρετικῶν καὶ Ὀρθοδόξων, θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς. Συνεπῶς τὸ ἑνιαῖον ἡμερολόγιον ἐπεδιώκετο ὡς μέσον θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς ἑνώσεως τῆς Δύσεως ἐν σιωνιστικῷ πνεύματι (ἔ. ἀ. σ. 633). Ἐνῷ τὸ λεγόμενον «Πανορθόδοξον Συνέδριον» δὲν εἶχε καταλήξει εἰσέτι εἰς ἀποφάσεις, ὁ πρόεδρος τούτου Μελέτιος Μεταξάκης παρεκάλεσε τὸν προτεστάντην Γκόρ, «νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν» αἱρεσιάρχην τοῦ Ἀγγλικανισμοῦ «ἀρχιεπίσκοπον Καντουαρίας, ὅτι εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ δεχθῶμεν τὸ νέον ἡμερολόγιον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξευρίσκετο ὑπὸ τῆς Δύσεως»!(494). Κατὰ ταῦτα, τὰ συμπεράσματα τοῦ οἰκουμενιστικοῦ τούτου «Συνεδρίου» ἦσαν προαποφασισμένα.

Ἐν προκειμένῳ, αἱ ἀποφάσεις τοῦ «Συνεδρίου» εἶναι ἀποκαλυπτικαί. Διὰ τῆς α΄ ἀποφάσεως αὐτοῦ, ἀπεφασίσθη ἡ «μεταρρύθμισις τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου», ἤτοι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ. Οὕτως «ἀπαλείφονται», γράφεται εἰς τὴν ἀπόφασιν, «αἱ 13 ἡμέραι» τῆς γνωστῆς διαφορᾶς (ἔ. ἀ. σ. 660). «Ὁ καθορισμὸς τῆς πασχαλινῆς πανσελή-

νου», ἤτοι τοῦ Φάσκα, «θὰ γίνηται ἐπὶ βάσει», οὐχὶ τοῦ Κανονίου τῆς Ὀρθοδοξίας, ἀλλὰ «ἀστρονομικῶν ὑπολογισμῶν», κατὰ παράβασιν τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (ἰ. ἀ. σ. 410). Δηλαδή, δὲν πρόκειται ἁπλῶς περὶ ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως, ἀλλὰ περὶ ἑορτολογικῆς καινοτομίας, κατὰ τὰς ἀποφάνσεις τῆς ἀστρονομίας. Εἶναι δὲ ἡ ἑορτολογικὴ αὕτη καινοτομία ἡ παπικὴ καινοτομία, καλυπτομένη ὑπὸ τὴν πρόφασιν τῆς διορθώσεως τοῦ παπικοῦ ἡμερολογίου. Τὸ προτεινόμενον ἡμερολόγιον τοῦ «Συνεδρίου» «εἶναι ἀκριβέστερον τοῦ γρηγοριανοῦ» «κατὰ 24 ἢ 26 δευτερόλεπτα», ἤτοι ἡ ἀλλαγὴ εἶναι «τόσον μικρά, ὥστε μόνον μετὰ 877 ἔτη θὰ παρατηρηθῇ διαφορὰ τῶν ἡμερομηνιῶν», δηλαδὴ «κατὰ τὸ ἔτος 2800»! Τοῦτο συμβαίνει, διότι, κατὰ τὸ διωρθωμένον γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον τῆς καινοτομίας τοῦ Μελετίου Μεταξάκη, «τὰ ἔτη τῶν αἰώνων, δηλαδὴ τὰ λήγοντα εἰς δύο μηδενικά, τότε μόνον θὰ εἶναι δίσεκτα, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν αἰώνων, διαιρούμενος διὰ τοῦ 9, δώσῃ ὑπόλοιπον 2 ἢ 6. Ὅλα τὰ ἄλλα ἔτη τῶν αἰώνων θὰ εἶναι ἔτη κοινά». Συνεπῶς, μεταξὺ τῶν ἑπομένων ἐτῶν τῶν αἰώνων, θὰ εἶναι δίσεκτα ἔτη τὰ «2000», «2400» καὶ «2900»([495]). Ὡς προελέχθη, κατὰ τὸ γρηγοριανόν, ἤτοι παπικόν, ἡμερολόγιον, δίσεκτα ἔτη θὰ εἶναι τὰ 2000, 2400 καὶ 2800, καὶ τοῦτο καθ' ὅτι ταῦτα τυγχάνουσι διαιρετὰ διὰ 400 (ἰ. ἀ. σ. 564). «Ἡ ἀσυμφωνία λοιπὸν θὰ παρουσιασθῇ κατὰ τὸ ἔτος 2800». Παρὰ ταῦτα, ἡ ἑορτολογικὴ αὕτη καινοτομία δὲν εἶναι μόνιμος, ἀλλὰ προσωρινή. Διότι ἡ ἐν λόγῳ ἀλλαγὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου «δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἐμπόδιον πρὸς μεταγενεστέραν αὐτοῦ τροποποίησιν»([495]) καὶ ἀποδοχὴν ἄλλου κοσμικωτέρου ἡμερολογίου. Διό, διὰ τῆς β' ἀποφάσεως, τὸ «Συνέδριον» «παρακαλεῖ», ἵνα δηλωθῇ «εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν, ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία προθύμως θέλει ἀποδεχθῆ τὸ μέλλον νὰ ἐξευρεθῇ νέον ἡμερολόγιον» καὶ «τὴν διακοπὴν τῆς συνεχείας τῆς ἑβδομάδος»! Προσέτι, κηρύσσεται ἀπροκαλύπτως «ὑπὲρ τῆς μονιμοποιήσεως τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα» εἰς ὡρισμένην Κυριακήν, ἡ δὲ «τοιαύτη ἀμετακίνητος Κυριακὴ τοῦ Πάσχα» δέον ὅπως «ἀντιστοιχῇ πρὸς τὴν πραγματικὴν Κυριακὴν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, δι' ἐπιστημονικῆς μεθόδου καθοριζομένην»!([496]), ὡς ἔπραττον παλαιοὶ αἱρετικοί (ἰ. ἀ. σ. 543). Ἀλλ' «οὐκ ἔστι ταῦτα τῆς Καθολικῆς (Ὀρθοδόξου) Ἐκκλησίας», ὡς λέγει ὁ Μ. Ἀθανάσιος, «οὐδὲ ταῦτα οἱ Πατέρες ἐφρόνησαν»[5758].

Ἡ ἀποστασία ὅμως τῶν ἐν λόγῳ οἰκουμενιστῶν εἶναι εὐρυτέρα. Δὲν περιορίζεται εἰς τὴν καινοτομίαν τοῦ Πάσχα Κυρίου, ἀλλὰ χωρεῖ εἰς κατάλυσιν καὶ ἄλλων θείων ἐντολῶν. Διὰ τῶν γ' καὶ δ' ἀποφά-

5758. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 153.

σεων τοῦ «Συνεδρίου» αὐτῶν ἐδέχθησαν τὸ μοιχειανικόν, ὅτι ὁ θεῖος νόμος «ἐπιδέχεται τροποποίησιν» καὶ θεωροῦσιν «ἐπιτρεπόμενον τὸν γάμον τῶν ἱερέων καὶ διακόνων μετὰ τὴν χειροτονίαν». Διὸ λέγουσιν, ὅτι δῆθεν «δικαιοῦνται αἱ Σύνοδοι», ὅπως «ἐπιτρέπωσιν εἰς τοὺς αἰτοῦντας ἱερεῖς καὶ διακόνους τὴν σύναψιν γάμου» ([497]), ὡς καὶ «εἰς τοὺς αἰτοῦντας ἐν χηρείᾳ ἱερεῖς καὶ διακόνους τὴν σύναψιν δευτέρου γάμου», καθ' ὅσον «θεωρεῖ ἐπιτρεπόμενον τὸν δεύτερον γάμον εἰς τοὺς συνεπείᾳ θανάτου χηρεύσαντας» τοιούτους!([498]). Προσέτι, διὰ τῆς ε' ἀποφάσεως αὐτῶν, εὑρίσκουσιν ὀρθόν, «ὅπως κείρηται ἡ κόμη τῶν κληρικῶν καὶ ὅπως ἡ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐξωτερικὴ περιβολὴ αὐτῶν μὴ» ἀπομακρύνηται «τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἐνδυμασίας τῶν λαϊκῶν». Προβλέπουσι «τὸν καθ' ἑκάστην Κυριακὴν ἑορτασμὸν ὡρισμένων ἑορτῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὀλιγοστεύσεως τῶν ἡμερῶν ἀργίας»!([499]), ἤτοι τὴν κατάργησιν ὡρισμένων ἑορτῶν. Διὰ δὲ τῆς στ' ἀποφάσεως, εὔχονται διὰ «τὸν συνεορτασμὸν» μετὰ τῶν αἱρετικῶν καὶ παρακαλοῦσι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὑπὲρ «συγκλήσεως Πανορθοδόξου Συνόδου, ἐπὶ προγράμματι» οἰκουμενιστικῆς «ἐπιλύσεως πάντων τῶν ἀπασχολούντων ἐν τῷ παρόντι τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ζητημάτων» ([500]).

Τὰ ἀνωτέρω ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ καινοτομία τῶν οἰκουμενιστῶν δὲν περιορίζεται εἰς τὸ ἑορτολόγιον, ἀλλ' εἶναι εὐρυτέρα ἐκκλησιαστικὴ μεταρρύθμισις, εἰς ἣν καταρρέουσι μεθοδικῶς. Ἤρξαντο ἐκ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ ἡμερολογίου ὡς θέματος ἐπιστημονικοῦ. Ὡμίλησαν περὶ διορθώσεως τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου κατὰ 13 ἡμέρας. Ἔκαμαν λόγον περὶ ἡμερολογιακῆς ἀλλαγῆς. Ἐπολυρρημόνησαν περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου. Καὶ ἀπεκαλύφθη, ὅτι ἀπεσκόπουν εἰς τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν, μέχρι παραβάσεως καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα. Νῦν δὲ ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡ καινοτομία χωρεῖ περαιτέρω, ἤτοι εἰς κατάργησιν ἑορτῶν καὶ τῆς ἐξωτερικῆς περιβολῆς τῶν κληρικῶν, εἰς τὴν παράβασιν τῆς θείας ἐντολῆς περὶ γάμου τῶν ἱερωμένων, καὶ γενικῶς εἰς τὴν κατάλυσιν τοῦ εὐαγγελικοῦ καὶ κανονικοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, καὶ δι' ἀποφάσεως «Πανορθοδόξου Συνόδου»! Ὅπως καὶ εἰς τὴν Δ' Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, οὕτω καὶ εἰς τὸ λεγόμενον «Πανορθόδοξον Συνέδριον» δὲν ὑπελογίσθη ὁ θεῖος λόγος τῶν ἁγίων Πατέρων (ἴ. ἀ. σ. 665). Παρεθεωρήθη ἡ Ὀρθοδοξία καὶ ἐτέθη ὡς βάσις ἡ αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ. Διὸ κατελύθη ὁ θεῖος νόμος, συμφώνως πρὸς τὴν μοιχειανικὴν αἵρεσιν, ἥτις ἐστὶν «ἀνατροπὴ τοῦ παντός, μέχρι τοῦ Ἀντιχρίστου»[5759]. Καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις, διήγγειλαν ἕκαστον ἀντίχρι-

5759. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99. 1025.

στον αὐτῶν «μέτρον» ὡς «κανονικῶς ἔγκυρον» ([501]). «Ταῦτα γὰρ τῶν ἑτεροδόξων ἐστὶ τὰ σοφὰ κακουργήματα», ὡς λέγει ὁ Μ. Ἀθανάσιος[5760].

Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος γράφει, ὅτι ὁ Μελέτιος Μεταξάκης, «ἱκανοποιῶν ἁμαρτωλὰς θελήσεις καὶ ἰδιοτελεῖς ἐπιθυμίας ἀλλοδόξων ἐκκλησιῶν», ἤτοι αἱρέσεων, «καὶ μυστικῶν ἑταιρειῶν», δηλαδὴ μασονικῶν καὶ σιωνιστικῶν, ἐνήργησεν ἀντικανονικῶς, ἀντορθοδόξως καὶ ὀλεθρίως διὰ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Ὁ «ἔπηλυς (ξένος) οὗτος» Πατριάρχης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου συνεκάλεσεν ἀντικανονικῶς «τὸ ἀσυνήθει τίτλῳ καὶ ἐκκλησιαστικῇ φρασεολογίᾳ τιτλοφορούμενον Πανορθόδοξον Συνέδριον, κατ' ἀλήθειαν δὲ ἀντορθόδοξον τοιοῦτον», «ἐπὶ προφανεῖ καὶ ἀσεβεῖ καταπατήσει» τῶν Ἱ. Κανόνων τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως περὶ ἑορτολογίου καὶ διαιρέσει τῆς ἑνότητος τῆς Ὀρθοδοξίας ([502]).

Ἀντιδράσεις Ὀρθοδόξων. Πρὸ τῆς δεινῆς ταύτης προδοσίας τύπου Ἰούδα ἐξανέστη ὁ φύλαξ τῆς Ὀρθοδοξίας λαός. Τὴν 1ην Ἰουνίου 1923 συγκροτεῖται ἐν Κωνσταντινουπόλει «κληρικολαϊκὸν συλλαλητήριον, τὸ ὁποῖον ἐξελίσσεται» εἰς ἔφοδον, πρὸς «καθαίρεσιν τοῦ Μελετίου Μεταξάκη καὶ τὴν ἀπομάκρυνσίν του ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν». Ὄντως τὴν «10ην Ἰουλίου 1923» οὗτος «ἐγκαταλείπει τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἀναρρωτικῆς ἀδείας» ([503]). Τὴν δὲ «20ὴν Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους» «ἀπέστειλε» «τὴν ἐκ τοῦ θρόνου παραίτησίν του». Πολιτικῶς ὁ Μ. Μεταξάκης ἐθυσιάσθη ὑπὸ τοῦ προστάτου του Ἐ. Βελιζέλου εἰς τὴν Διάσκεψιν τῆς Λωζάνης, ἵνα περισωθῇ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ([504]). Διὸ λέγει ὁ Θεός, «ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἄρχουσι»[5761].

Τὴν 25ην Ἰουνίου 1923 ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τὸν Μεταξάκην εἰσέτι Σύνοδος ἔγραφεν εἰς τὰς ἄλλας κατὰ τόπους Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, ὅτι ἀναμένει «τὴν κοινὴν ἐπιδοκιμασίαν» ἐπὶ τῆς α' ἀποφάσεως περὶ ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ἑορτολογικῆς καινοτομίας, ὅπως ἐξαγγείλῃ «τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συνεδρίου ὡς ἀπόφασιν τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας»!([505]). Τοῦτο ὅμως ἐματαιώθη. Ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Φώτιος, διὰ γράμματος τῆς 20.6.1923 πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἀντιοχείας Γρηγόριον, εἶχεν ἤδη εἴπει, ὅτι «ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος τούτου ἐν οὕτω κρισίμοις καιροῖς καὶ ἐν τοιαύτῃ συνελεύσει ἦτο ἄκαιρος καὶ ἄτοπος», καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ «Συνεδρίου» «ἄσκοπος, ἀντικανονικὴ καὶ ἐ-

5760. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 30, 207. 5761. Ψαλμ. 117, 9.

πιζήμιος οὕτως, ὥστε ἐπιβάλλεται ἡ μὴ ἀναγνώρισις» ταύτης([506]). Ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Γρηγόριος, διὰ γράμματος τῆς 7.10.1923 πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἔκρινεν, ὅτι ἡ ἀπόφασις περὶ ἡμερολογίου καὶ ἑορτολογίου ἐλήφθη «ἐσπευσμένως», καὶ ἡ ἐφαρμογὴ ταύτης «ἐστὶ πρόωρός τε καὶ ἐπισφαλής». Διὸ δέον ὅπως ἀναβληθῇ, «μέχρις οὗ συνέλθη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος»([507]). Ὁ δὲ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δαμιανός, διὰ τηλεγραφήματος τῆς 6.9.1923 πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, ἐτόνιζεν. «Ἀδύνατον ἡμετέρῳ Πατριαρχείῳ ἀποδεχθῆναι μεταβολὴν ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου, καθ' ὅτι τίθησιν ἡμᾶς ἐν λίαν μειονεκτικῇ θέσει ἐν παναγίοις Προσκυνήμασιν ἔναντι Λατίνων καὶ διὰ κινδύνους προσηλυτισμοῦ»([508]).

Ἡ ἐν Ρωσίᾳ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἦτο ἐμπερίστατος καὶ διωκομένη δεινῶς. Τὴν 19.12.1923 ἡ κομμουνιστικὴ ἐφημερὶς τῆς Μόσχας «Ἰζβέστια» ἐδημοσίευσεν ἐγκύκλιον τοῦ ὑπὸ περιορισμὸν τελοῦντος Πατριάρχου Μόσχας Τύχωνος περὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου εὐνοϊκὴν διὰ τοὺς κρατοῦντας ἐν τῷ θέματι τούτῳ. Οἱ ἀκολουθοῦντες ὅμως τὸν Πατριάρχην Τύχωνα Ρῶσοι Ἱεράρχαι τοῦ ἐξωτερικοῦ διὰ τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου Ἀντωνίου ἀνεκοίνωσαν, ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ «Συνεδρίου», «περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου καὶ τῆς εἰσαγωγῆς» «ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει τοῦ νέου ἡμερολογίου, δὲν δύνανται νὰ γίνωσι δεκταὶ ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὡς ἀντιφάσκουσαι πρὸς τοὺς Ἱ. Κανόνας καὶ τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησιαστικὴν πρᾶξιν, τὴν καθιερωμένην ὑπὸ Οἰκουμενικῶν Συνόδων». Ἡ δὲ «μεταβολὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς χρονολογίας εἶναι ἐπικίνδυνος καὶ ἄκαιρος»([509]). Ὁ Πατριάρχης Σερβίας Δημήτριος, δι' ἐπιστολῆς τῆς 8/21.6.1923, ἐπληροφόρησε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὅτι «συναινεῖ εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ Συνεδρίου», «ἐπὶ τῇ προϋποθέσει» ὅτι «θὰ τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν ταυτοχρόνως ἐν πάσαις ταῖς Ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις». Δηλαδή, ἡ ἀπάντησις ἦτο ἀληθῶς ἀρνητική([510]). Ὁ Ἀχιεπίσκοπος Κύπρου Κύριλλος, διὰ τηλεγραφήματος καὶ ἐπιστολῆς τῆς 23/5.9.1923, εἰσηγήθη «τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀποφασισθέντων, μέχρις οὗ κατορθωθῇ συνεννόησις πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἀποφευχθῇ θλιβερὸς διχασμὸς καὶ σχίσμα ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ»([511]). Ὁ Μητροπολίτης ὅμως Βουκουρεστίου Ρουμανίας Μύρων, διὰ γράμματος τῆς 17.12.1923, ἀνεκοίνωσεν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία Ρουμανίας ἀπεδέχθη τὴν ἀπόφασιν τοῦ «Συνεδρίου», μετὰ τῆς διαφορᾶς, ὅτι αὕτη θὰ ἐφαρμοσθῇ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1924([512]).

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, μόνον μία Ἐκκλησία, ἤτοι τῆς Ρουμανίας, ἐδέχθη ἰδιοτρόπως τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἡμερολογιακῆς καὶ ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ Μελετίου Μεταξάκη, αἱ δὲ λοιπαὶ ἔφερον ἀντιρρήσεις. Ἔκρινον ταύτην ἄκαιρον, ἄτοπον καὶ ἄσκοπον, ληφθεῖσαν εἰς κρισίμους καιροὺς καὶ παρὰ μὴ ὀρθοδόξου συνελεύσεως. Προσέτι ἀντιφατικὴν πρὸς τοὺς Ἱ. Κανόνας, τὴν ἐκκλησιαστικὴν πρᾶξιν καὶ τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους, ἤτοι ἀντικανονικήν, ἀντιπαραδοσιακὴν καὶ ἀντισυνοδικήν, διὸ καὶ ἀπαράδεκτον. Ἐπὶ πλέον ἐχαρακτήρισαν ταύτην ἐπισφαλῆ, ἐπιζήμιον καὶ ἐπικίνδυνον, ὡς προκαλοῦσαν διχασμὸν καὶ σχίσμα, μείωσιν τῶν Ὀρθοδόξων εἰς τὰ Προσκυνήματα τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ διευκολύνουσαν τὸν προσηλυτισμὸν τῶν αἱρετικῶν. Διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται ἡ μὴ ἀναγνώρισις ταύτης, ἢ ἡ ἀναβολὴ αὐτῆς ὡς ἐσπευσμένης καὶ προώρου, μέχρις Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἢ ἡ ταυτόχρονος ἐφαρμογὴ της ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ. Ἡ ποικίλη αὕτη ἄρνησις λαμβάνει ἰδιαιτέραν σημασίαν, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ τότε κατὰ τόπους Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἐπιέζοντο, οὐχὶ μόνον ὑπὸ δυσμενῶν περιστάσεων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ μυστικῶν ἐνεργειῶν σκοτεινῶν δυνάμεων. Ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος γράφει ἀφελῶς, ὅτι «οἱ ἐν Ἀθήναις πρεσβευταὶ τῆς Ρουμανίας καὶ τῆς Σερβίας συνεχῶς ἠρώτων τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν, διατὶ αὐτὴ ἡ βραδύτης» ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀποφάσεως τοῦ «Συνεδρίου»!([513]). Οὕτως, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ «Συνεδρίου», ὄχι μόνον δὲν ὑπῆρξε πανορθόδοξος, ἀλλὰ καὶ ἀντεκρούσθη σχεδὸν πανορθοδόξως.

Ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, διὰ γράμματος τῆς 7/20.8.1923 πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, ἀνεκοίνωσεν «ὅτι ἐπεφυλάσσετο, ὅπως ἐν καιρῷ γνωρίσῃ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ τὰς ἐπὶ τῶν ψηφισμάτων τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος, προσθέτων ἅμα, ὅτι περὶ τοῦ ἡμερολογίου, περὶ οὗ ἀπεφήνατο ἤδη ἡ ὡς ἄνω Ἱερὰ Σύνοδος, σπουδάζει συμφώνους εὑρεθῆναι καὶ τοὺς ἁγιωτάτους Πατριάρχας»([514]). Ὁ Χρυσόστομος Ἀθηνῶν «σκόπιμον ἐθεώρησεν, ὅπως συζητηθῇ ἐκ νέου τὸ ζήτημα» τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ὑπὸ τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καθ' ὅτι «ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας» Φώτιος «ἐπέμενεν εἰς τὴν σύγκλησιν τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου»([515]). Προσέτι ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας τὴν 1/14.8.1923 ἀπέστειλεν ἐπὶ τοῦ θέματος ἔγγραφον καὶ πρὸς τὸν Χρυσόστομον Ἀθηνῶν. Δι' αὐτοῦ ἀγγέλλει, ὅτι ἀποστέλλεται ὁ Μητροπολίτης Λεοντοπόλεως Χριστοφόρος «ἐπιδοῦναι» «τὰ ἀδελφὰ» «γράμματα καὶ ἀνακοινώσασθαι» «προφορικῶς» τὴν «δια-

τετυπωμένην συνοδικὴν ἀπόφασιν περὶ τοῦ ἡμερολογιακοῦ θέματος». Ὁμιλεῖ δὲ καὶ «περὶ τῶν ἄλλων» «θεμάτων, ὅσα» «ζήλῳ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ἐξεσφενδόνισται (ἔχουσιν ἐκσφενδονισθῇ) ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ ζημίᾳ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, καὶ ὅσα, ἅρπαγι ὁρμῇ ἐχθρῶν αἰωνίων, βυσσοδομεῖται καὶ ἐπισείεται κατὰ τῆς ἁγιωτάτης μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν» (516).

Ἡ Σύνοδος τῆς Ε' Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Διὰ Β. Δ/τος τῆς τότε δικτατορικῆς Κυβερνήσεως, συνῆλθεν ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τῆς 24.12.1923 μέχρι τῆς 2.1.1924 Σύνοδος τῆς Ε' Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Θέμα τῆς Συνόδου ταύτης ἦτο καὶ τὸ «περὶ τῆς προσαρμογῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου πρὸς τὸ πολιτικὸν τοιοῦτον» (517). Αἱ ἐργασίαι τῆς Συνόδου διεξήχθησαν ἐντὸς τῆς τότε τρομοκρατίας καὶ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πνεύματι τῆς Συνόδου τῆς Δ' Ἱεραρχίας τοῦ παρελθόντος Ἀπριλίου, μάλιστα δὲ τοῦ οἰκουμενιστικοῦ «Συνεδρίου» Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ αὐτὴ ἡ Σύνοδος τῆς Ε' Ἱεραρχίας ἠγνόησε τὴν Ὀρθοδοξίαν. Καὶ ἐν ταύτῃ οὔτε οἱ σχετικοὶ Ὅροι καὶ Κανόνες τῶν Ὀρθοδόξων Συνόδων ἀνεγνώσθησαν, οὔτε ἡ διδαχὴ τῶν ἁγίων Πατέρων ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν, οὐδὲ τὰ νῦν ἔγγραφα τῶν Πατριαρχείων ἐπὶ τοῦ ἑορτολογικοῦ ἀνεκοινώθησαν ἐν τῇ Συνόδῳ, ὡς ἐζητήθη. Διότι, κατὰ τὰ πρακτικὰ αὐτῆς, ὁ «Δημητριάδος Γερμανὸς» εἶπε: «Δέον ν' ἀναγνωσθῶσι τὰ ἔγγραφα, ἐν οἷς ἐκτίθενται αἱ γνῶμαι τῶν Πατριαρχείων, διότι δὲν πρόκειται περὶ παρονυχίδος» (518). Καὶ ὅμως, «δὲν ἀνεγνώσθησαν», ὁ Χρυσόστομος «Ἀθηνῶν ἐπιμελῶς ἀπέφυγε τοῦτο» (519). Ἀργότερον οὗτος δικαιολογούμενος ἰσχυρίσθη, ὅτι «τοιαῦτα ἔγγραφα δὲν ὑπῆρχον τότε» (520), ἀλλὰ ἀναληθῶς. Διότι ὑπῆρχε τὸ ἀποσταλὲν πρὸς αὐτὸν ἔγγραφον τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Φωτίου τῆς 14.8.1923 (521). Προσέτι, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος, «μέχρι Δεκεμβρίου τοῦ 1923, ὅτε τὸ δεύτερον συνήρχετο ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, αἱ γνῶμαι τῶν Πατριαρχῶν περὶ ἡμερολογίου ἦσαν γνωσταὶ» καὶ ἐκ «δημοσιευμάτων», ὡς «ἐν τῷ "Πανταίνῳ" Ἀλεξανδρείας». Τέλος ὑφίσταντο τὰ ἀπὸ 5ης καὶ 6ης Ἰουνίου 1923 ἓξ σχετικὰ ἔγγραφα τοῦ Μελετίου Μεταξάκη (522) (ἰ. ἀ. σ. 668). Τὰ κείμενα τῶν πατριαρχικῶν τούτων ἐγγράφων ἀπουσίασαν ἐκ τῆς Συνόδου τῆς Ε' Ἱεραρχίας, προφανῶς, διότι ἀντέκρουον τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας καὶ ἀπεκάλυπτον τὴν ἔκτασιν τῆς καινοτομίας. Δὲν ἀνεγνώσθησαν τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἐν Συνόδῳ, καίτοι ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ὑπεσχέθη εἰς τὸ Οἰκουμε-

νικὸν Πατριαρχεῖον, ὅτι θὰ γνωρίσῃ εἰς αὐτὸ τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν ψηφισμάτων τοῦ «Πανορθοδόξου Συνεδρίου».

Ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Ε' Ἱεραρχίας ἠκούσθη σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἡ καινοτόμος φωνὴ τοῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, μετὰ πολλῶν ἀναληθειῶν καὶ κακοδόξων παρερμηνειῶν, ὡς θὰ καταδειχθῇ κατωτέρω. Ἐγκαταλείψας οὗτος τὸ πατερικῶς ἀκριβές, ὡμίλησε περὶ τοῦ τὶ «ἐπιστημονικῶς εἶναι ἐξηκριβωμένον»! Κατηγόρησε «τὴν βυζαντινὴν ἐποχήν», διότι δῆθεν ἐπὶ τοῦ ἑορτολογίου προετίμησε «τὸ σφάλμα», ἐξιστόρησε τὶ ἔπραξεν ἐπὶ τούτου ἐν τῇ Δύσει ὁ αἱρεσιάρχης Πάπας καὶ ἐτόνισεν, ὅτι «δέον νὰ προσαρμοσθῇ τὸ ἐκκλησιαστικὸν πρὸς τὸ πολιτικὸν ἡμερολόγιον», παρὰ τὴν ἀντίρρησιν τῶν Πατριαρχῶν. Καίτοι δὲν ἐδέχθη τὴν ἀνάγνωσιν τῶν σχετικῶν πατριαρχικῶν ἐγγράφων, ὑποχρεωθεὶς ἐκ τῶν πραγμάτων, ὡμολόγησεν, ὅτι «ὑπάρχει σοβαρὰ ἀντίρρησις, καὶ ἰδίᾳ ἐκ μέρους τῶν Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων». Ὁ «Πατριάρχης Ἱεροσολύμων» ἐδήλωσεν, ὅτι «δὲν δύναται νὰ μεταβάλῃ γνώμην» ὑπὲρ τῆς καινοτομίας. «Ὁ Ἀντιοχείας ζητεῖ σύγκλησιν Οἰκουμενικῆς Συνόδου». Ὁ «Ρῶσος Μητροπολίτης Κιέβου» «κατεπολέμησε πᾶσαν μεταρρύθμισιν ὡς καὶ τὴν τοῦ ἡμερολογίου τοιαύτην». Αἱ «Ἐκκλησίαι Σερβίας καὶ Ρουμανίας» «θέλουσιν» ἡμερολογιακὴν μεταρρύθμισιν «ἀπὸ κοινοῦ». Συνεπῶς, «δυσεπίτευκτος ἐν τῷ παρόντι φαίνεται ἡ συμφωνία πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν». Καὶ ὅμως, ὁ καινοτόμος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος προτείνει τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, ὡς ἑξῆς: «μέχρις» «ἐπιτεύξεως» κοινῆς συμφωνίας, «νὰ συνταυτισθῶσιν αἱ ἡμερομηνίαι τοῦ ἡμερολογίου διὰ τῆς προσθήκης 13 ἡμερῶν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον καὶ αἱ μὲν ἀκίνητοι ἑορταὶ νὰ ἑορτάζωνται κατὰ τὰς ὡρισμένας ἡμέρας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου, συμπιπτούσας πρὸς τὰς τοῦ πολιτικοῦ, τὸ δὲ Πάσχα καὶ αἱ μετ' αὐτοῦ συνδεδεμέναι κινηταὶ ἑορταὶ ἐξακολουθήσωσι τελούμεναι κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον ἐν ταῖς ἀντιστοίχοις ἡμέραις τοῦ πολιτικοῦ» ([323]).

Δηλαδή, ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ἀντὶ τῆς συμφωνίας καὶ ἑνότητος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, προετίμα τὴν καινοτομίαν, ἐν διαφωνίᾳ πρὸς τοὺς Πατριάρχας καὶ ἐν ἐκκλησιαστικῷ σχίσματι. Τοῦτο δὲ τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅτι, καὶ ἐὰν ἀκόμη συνεφώνουν ἐν τούτῳ αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία θὰ ἦτο πάλιν αἰτία σχίσματος, λόγῳ διαφωνίας πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρας τῆς Ὀρθοδοξίας. Διὸ ὁ Ἄρτης Σπυρίδων, τολμήσας ἐν τῇ περιφόβῳ ἐκείνῃ «Συνόδῳ», εἶπεν: «ἐρωτῶ», «ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἔστω καὶ ἐν συμ-

φωνίᾳ μὲ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, δὲν διατρέχει κίνδυνον νὰ γίνῃ σχισματική; Ποία ἡ θέσις μας ἔσται, ἂν γίνῃ ἄνευ συγκαταθέσεως καὶ τῶν ἄλλων Πατριαρχείων;». Ἀλλ' οὔτε συνεζητήθησαν τὰ θέματα ταῦτα πίστεως, οὐδὲ ἁπλῆ ἀπάντησις ἐδόθη εἰς τὰς σοβαρὰς καὶ ἐπιτακτικὰς ταύτας ἐρωτήσεις. Ἡ «Σύνοδος» ἀντιπαρῆλθε ταύτας ἐν πνεύματι οἰκουμενιστικῆς σιωπῆς. Οἱ μετασχόντες τῆς «Συνόδου» ταύτης Ἱεράρχαι ἐμφανίζονται εἰς τὰ πρακτικὰ αὐτῆς μὴ συζητοῦντες ἀληθῶς. Οὗτοι μᾶλλον ψελλίζουσι τὴν γνώμην αὐτῶν ἐν ἀνελευθερίᾳ λόγου, ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἐν παρουσίᾳ τοῦ ἀλλοτρίου πνεύματος τῆς οἰκουμενιστικῆς σκοπιμότητος καὶ πλάνης. Διὸ τελικῶς ἐγένετο δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ Μητροπολίτου Χρυσοστόμου περὶ ἑορτολογικῆς καινοτομίας καὶ διετυπώθη ἡ ἀκόλουθος ἀντορθόδοξος ἀπόφασις ([524]).

Ἡ Σύνοδος τῆς Ε' Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, «λαβοῦσα μὲν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου πρὸς τὸ ἐπικρατῆσαν ἤδη πολιτικὸν ἡμερολόγιον προερχομένην σύγχυσιν παρὰ τῷ λαῷ καὶ τὴν ἐκ ταύτης θρησκευτικὴν βλάβην αὐτοῦ, ἀνταποκρινομένη δὲ εἰς τὴν πανταχόθεν ἐκδηλουμένην ἐπιθυμίαν, ἀποφασίζει ὅπως ἀφομοιώσῃ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον πρὸς τὸ πολιτικόν, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς συμφωνίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ δι' ἄλλους μὲν λόγους, ἀλλὰ καὶ διότι ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Κράτει αἱ νέαι χῶραι ἐξαρτῶνται ἐκκλησιαστικῶς ἐξ αὐτοῦ, ἀνατίθησι δὲ τῷ Μακαριωτάτῳ Προέδρῳ, ὅπως πρὸς τοῦτο συνεννοηθῇ μεθ' ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἡ μεθ' οὗ συμφωνία ἔσται ἀπαραίτητος» ([525]). Προφανῶς καὶ ὡς ἔχοντος ἐν προκειμένῳ τὴν πρωτοβουλίαν, ὄντος πρώτου τῇ τάξει μεταξὺ τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, καὶ ἐκτεινομένου καὶ εἰς ἐπαρχίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐλήφθη ἐν γνώσει τῆς διαφωνίας τῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχείων ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Συνεπῶς ἡ ἀπόφασις εἶναι σχισματικὴ καὶ ἀντιφατική. Προσέτι αὕτη ἀντιτίθεται εἰς τὰς σχετικὰς ἀποφάσεις τῶν Ὀρθοδόξων Συνόδων. Ἑπομένως εἶναι ἀπόφασις ἀντορθόδοξος. Οἱ ἀποφασίσαντες ἐνδιεφέρθησαν πρὸς θεραπείαν τῆς συγχύσεως ἐκ τῆς ἡμερολογιακῆς μεταρρυθμίσεως τῆς Πολιτείας διὰ ἑορτολογικῆς καινοτομίας, ἥτις συγχέει τοὺς θεσμοὺς τῆς Ἐκκλησίας καὶ διαιρεῖ τοὺς Ὀρθοδόξους. Διὸ ἡ ἀπόφασις τούτων εἶναι ἀντιεκκλησιαστικὴ καὶ φρονήματος κοσμικοῦ. Κακῶς φρονοῦσιν, ὅτι θεραπεύουσι τὴν «θρησκευτικὴν βλάβην»

διὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Τοὐναντίον ἡ καινοτομία αὕτη ἀποτελεῖ μέγα σκάνδαλον, δι᾽ οὗ θανατώνονται πλήθη ψυχῶν. Ἀναληθῶς ἰσχυρίζονται, ὅτι διὰ τῆς ἀποφάσεως ἀνταπεκρίθησαν εἰς «πανταχόθεν ἐκδηλουμένην ἐπιθυμίαν», καθ᾽ ὅτι ἐκκλησιαστικῶς συνέβαινε τὸ ἀντίθετον. Οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν ἦσαν ἐξωεκκλησιαστικοὶ πολιτικοὶ καὶ διπλωματικοὶ παράγοντες ἐμφανῶν καὶ μυστικῶν δυνάμεων. Προσέτι ἡ σύνταξις τῆς ἀποφάσεως εἶναι πονηρά. Λέγεται ἐν αὐτῇ, ὅτι ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία θὰ ἐφαρμοσθῇ, κατόπιν συνεννοήσεως «μεθ᾽ ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν», συνεπῶς καὶ συμφωνίας μετ᾽ αὐτῶν. Προστίθεται ὅμως καὶ ἡ δίληπτος φράσις «ἰδίᾳ δὲ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἡ μεθ᾽ οὗ συμφωνία ἔσται ἀπαραίτητος». Διὰ τὸν προσεκτικὸν ἀναγνώστην, ἡ μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου συμφωνία νοεῖται ἀπαραίτητος, «διότι ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Κράτει αἱ νέαι χῶραι ἐξαρτῶνται ἐκκλησιαστικῶς ἐξ αὐτοῦ». Ἡ ἐπιπολαία ὅμως ἀνάγνωσις τῆς ἀποφάσεως ἄγει καὶ εἰς τὴν πεπλανημένην ἐκδοχήν, ὅτι δῆθεν ἡ συμφωνία μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀρκεῖ καὶ ἀναπληροῖ τὴν τυχὸν ἔλλειψιν συμφωνίας τῶν ἄλλων Πατριαρχείων καὶ τῶν λοιπῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Δυστυχῶς δέ, τὴν εὐλογοφανῆ ταύτην παρανόησιν ἐπεκαλέσθη ἀργότερον ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὁ πρωτεργάτης τῆς καινοτομίας Χρυσόστομος Παπαδόπουλος([526]). Τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ φράσις τῆς καινοτόμου ἀποφάσεως ἐξυπηρέτει σκοπιμότητα πονηρίας. Οἰκουμενιστικὴν πονηρίαν φανερώνει καὶ ἡ ἀποφασισθεῖσα μορφὴ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Αὕτη διέσπα τὸ ἑορτολόγιον ὡς πρὸς τὰς κινητὰς καὶ ἀκινήτους ἑορτάς, ὅπερ δεινόν. Μὴ θίγουσα ὅμως χρονικῶς ὡς πρὸς τὸ παρὸν τὸ πασχάλιον, ἐνεφανίζετο εἰς ἀπροσέκτους ἢ ὀλιγοπίστους ὡς δῆθεν λύσις ἀθῴα, διὸ καὶ εὐπαράδεκτος, ἢ ἀνεκτή.

Πάντως καὶ διὰ ταύτης τῆς ἀποφάσεως ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ δὴ ὁ πρόεδρος ταύτης αὐτοεδεσμεύθησαν πάλιν (ἰ. ἀ. σ. 667). Κατ᾽ αὐτὴν ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία θὰ ἐφηρμόζετο, κατόπιν συνεννοήσεως «μεθ᾽ ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν». Δηλαδή, ὁ πρόεδρος τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐξουσιοδοτεῖται, οὐχὶ ὅπως ἐφαρμόσῃ τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν, ἀλλὰ ἵνα «συνεννοηθῇ μεθ᾽ ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν» περὶ αὐτῆς, πρὸς κοινήν, ἤτοι πανορθόδοξον συμφωνίαν.

4. Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924

Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία διεπράχθη τὸ ἔτος 1924 καὶ πρωτεργάτης ταύτης ἐγένετο ὁ ἀντικανονικὸς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος. Τὰ δὲ σχετικὰ γεγονότα ἔχουσιν ὡς ἀκολούθως.

Καθιέρωσις μονοκρατορικῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως. Τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1923 ἐξεδόθη ὁ ὑπ' ἀρ. 387 «Καταστατικὸς Νόμος τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος». Διὰ τοῦ 2ου ἄρθρου τοῦ Νόμου τούτου ὡρίζετο, ὅτι «ἀνωτάτη ἐν τῷ Κράτει Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχὴ εἶναι ἡ Σύνοδος τῶν ἐχόντων Ἐπισκοπὰς Ἀρχιερέων τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, φέρουσα τὸ ὄνομα Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος». Διὰ δὲ τοῦ Ἄρθρου 15, ὅτι «ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Ἱ. Συνόδου δύναται ὁ πρόεδρος αὐτῆς, ἐπὶ ἀνεπιδέκτων ἀναβολῆς ζητημάτων μὴ διοικητικῆς φύσεως, νὰ ἐνεργῇ τὰ δέοντα ἐξ ὀνόματος τῆς Ἱ. Συνόδου, ἀναφέρων αὐτῇ κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς συνέλευσιν πᾶσαν τοιαύτην αὐτοῦ ἐνέργειαν»([527]). Δηλαδή, ὅτε δὲν συνεδρίαζεν ἡ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας, ἡ Ἐκκλησία διῳκεῖτο ὑπὸ τοῦ προέδρου ταύτης. Οὗτος ὠνομάζετο πλέον, ὄχι Μητροπολίτης, ἀλλὰ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, καὶ ἠδύνατο «νὰ ἐνεργῇ τὰ δέοντα ἐξ ὀνόματος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου» καὶ ἐπὶ ζητημάτων «μὴ διοικητικῆς φύσεως», ἤτοι καὶ ἐπὶ ζητημάτων πίστεως. Οὕτω κατεπατοῦντο οἱ Ἱ. Κανόνες περὶ διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ὁ ΛΔ' Ἀποστολικός, καθ' ὃν «μηδὲ» ὁ πρῶτος τῆς Συνόδου «ἄνευ τῆς πάντων (τῶν ἐπισκόπων) γνώμης ποιείτω τι»[5762].

Τοῦτο τὸ «διοικητικὸν ἐκκλησιαστικὸν σύστημα, φημολογηθὲν ὡς φιλελεύθερον καὶ δημοκρατικὸν καὶ κανονικόν», «εἰς τὴν πραγματικότητα ἦτο καὶ ἀπεδείχθη ἄκρως δικτατορικὸν καὶ μονοκρατορικὸν καὶ πολιτειοκρατικόν, δημιουργῆσαν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας χάος μέγα καὶ ἀναρχίαν καὶ ἀσυδοσίαν» «καὶ δεσποτισμὸν καὶ κομματικὰς ἐπεμβάσεις εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς Ἐκκλησίας»([528]). Διὰ τοῦ νέου τούτου Καταστατικοῦ Νόμου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, «ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος κατέστη μόνιμος ἐκπρόσωπος τῆς ψιλῷ ὀνόματι διοικούσης τὴν Ἐκκλησίαν» τῆς «Ἑλλάδος Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας. Οὗτος, εὐθὺς ὡς ἔληξαν αἱ ἐργασίαι τῆς Ε'

5762. ΛΔ' Ἀποστολικοῦ Κανόνος.

Ἱεραρχίας καὶ οἱ Ἱεράρχαι μετέβησαν εἰς τὰς παροικίας των, ὡς πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐνήργει παντελῶς ἐλεύθερος καὶ μ ο ν ο κ ρ α τ ο ρ ι κ ῶ ς, ὡς τοῦτο καταφαίνεται» καὶ «ἔκ τινων ἐγκυκλίων, ὑπογραφομένων μόνον ὑπ' αὐτοῦ»(529), ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ χειρισμοῦ τοῦ θέματος τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας.

Π ρ ὸ ς ἑ ο ρ τ ο λ ο γ ι κ ὴ ν κ α ι ν ο τ ο μ ί α ν ἐ ν ἐ κ κ λ η σ ι α σ τ ι κ ῇ δ ι α φ ω ν ί ᾳ. Μετὰ τὸ τέλος τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου τῆς Ε' Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ πρόεδρος αὐτῆς Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐφάνη, ὅτι ἠπείγετο πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου, τὴν 21/8 Ἰανουαρίου 1924 ἀνεφέρθη δι' ἐγγράφου του εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Διὰ τούτου ὡμολόγει, ὅτι «δυσεπίτευκτος ἔν γε τῷ παρόντι φαίνεται ἡ συμφωνία πασῶν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν», καθ' «ὅτι οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς οὐδαμῶς ἀπεδέχθησαν τὴν μεταβολὴν τοῦ ἡμερολογίου». Καὶ ὅμως ἐπέμενεν εἰς τὴν ἑορτολογικὴν μεταρρύθμισιν. Διὸ ὑπεστήριζε τὴν μονομερῆ ἐφαρμογὴν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ἐν ἐκκλησιαστικῇ διαφωνίᾳ καὶ ἐκάλει τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ἵνα συνεργήσῃ ἐν τῇ σχισματικῇ ταύτῃ πράξει. «Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ἔγραφεν, «ἀπαραίτητον ἔκρινε τὴν» «προσαρμογὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πρὸς τὸ πολιτικὸν ἡμερολόγιον». Καὶ ἐτόνιζεν, ὅτι «ἀπαραίτητον καὶ ἐπιβεβλημένην θεωροῦμεν τὴν μεταβολὴν τοῦ ἡμερολογίου, ὅμως ἀπαραίτητον ὡσαύτως καὶ ἐπιβεβλημένην κρίνομεν τὴν συμφωνίαν τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος» ἐν τούτῳ. Δηλαδή, ἐπεδίωκε τὴν συμφωνίαν, οὐχὶ πασῶν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ μόνον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Προσέτι ἔλεγεν, ὅτι ὑποστηρίζει ἐν προκειμένῳ δῆθεν τὴν «μέσην» «λύσιν», ἤτοι τὴν κατὰ δέκα τρεῖς ἡμέρας διάστασιν τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν ἀπὸ τῶν κινητῶν τοῦ πασχαλίου, «μέχρι τῆς ὁριστικῆς» καὶ τούτου λύσεως, ἤτοι τῆς καινοτομίας καὶ ἐπὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα(530). «Τοιαῦτά» ἐστι «τὰ τῆς ἀσεβείας ἐγχειρήματα»[5763].

Ὁ Χρυσόστομος Ἀθηνῶν «δὲν διεβίβασε πιστῶς τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος» πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ἡ Ἱεραρχία, διὰ τῶν μνημονευθεισῶν δύο Συνόδων, «ἐξήρτησε τὴν» ἑορτολογικὴν καινοτομίαν «ἐκ τῆς συνεννοήσεως καὶ τῆς ἀποδοχῆς ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν», ὅπερ ὁ Ἀθηνῶν δὲν μνημονεύει εἰς τὸ ἀνωτέρω

5763. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1621.

ἔγγραφον πρὸς τὸν Πατριάρχην. Διό, μέχρι τοὐλάχιστον τοῦ ἔτους 1929, οὗτος «οὐδέποτε ἐδημοσίευσε» τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ὡς ἔπραξε δι' ἄλλα σχετικὰ ἔγγραφα([531]). Δυστυχῶς, ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐπεχείρησεν, ὅπως ἐπιβάλῃ τὴν ἀπόφασίν του περὶ μονομεροῦς ἐφαρμογῆς τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Τοῦτο δηλοῖ καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτοῦ, ὅτι «ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» «ἀπαραίτητον ἔκρινε» τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου. Δηλαδή, δὲν προέκειτο ἁπλῶς περὶ προτάσεως ἀναφερομένης πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ἀλλά, ἀληθῶς, περὶ ἀπαιτήσεως καὶ ἐκβιασμοῦ μᾶλλον διὰ τετελεσμένου σχεδὸν γεγονότος. Τὸ δὲ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὑπέκειτο τότε εἰς τοιοῦτον ἐκβιασμόν, καθ' ὅτι ἦτο ἐμπερίστατον καὶ ἐχειμάζετο δεινῶς. Λόγῳ τῶν δυσμενῶν περιστάσεων, εἶχεν ἀνάγκην πολιτικῆς προστασίας καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐξηρτᾶτο «ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως», ἥτις ἐπηρέαζεν αὐτὸ ἰσχυρῶς([532]). Ἀπὸ δὲ τῆς 30ῆς Νοεμβρίου 1923 Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἦτο ὁ διαδεχθεὶς τὸν Μελέτιον Μεταξάκην ἑβδομηκοντούτης Γρηγόριος Ζ' (1923 - 1924), ὅστις, νοσήσας ἕνεκα καὶ τῶν ἐκεῖ ἀνωμαλιῶν, ἀπεβίωσε «κατὰ Νοέμβριον 1924»([533]). Εὐλόγως λοιπὸν ὑπεστηρίχθη, ὅτι ἡ ἀκολουθήσασα ἐγκριτικὴ ἀπάντησις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὸ ἔγγραφον τῆς 21/8.1.1924 τοῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου ἐπεβλήθη παρὰ τοῦ τελευταίου([534]).

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος Ζ' ἀπήντησε πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν Χρυσόστομον Παπαδόπουλον δι' ἐγγράφου τῆς 14ης Φεβρουαρίου 1924. Ἐν αὐτῷ ὁ Πατριάρχης παρουσιάζεται ὄντως ὡς εὑρισκόμενος ἐν ἀνάγκῃ, ὡς ἐγκρίνων τὰ τοῦ Ἀθηνῶν, ὡς ζητῶν τι τὸ ὀρθότερον καὶ ὡς ὑποκύπτων εἰς τὸν πολιτικῶς ἰσχυρότερον. Γνωστοποιεῖ ὅτι ἀπεδέχθη μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν Συνόδου τὴν πρότασιν τῆς «Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» περὶ ἑορτολογικῆς καινοτομίας τῆς λεγομένης «μέσης λύσεως». Διὸ προτείνει «πρὸς ἀποδοχήν, ὡς ἡμέραν κοινῆς» «ἐφαρμογῆς τοῦ νέου ἡμερολογίου τὴν δεκάτην τοῦ μηνὸς Μαρτίου τοῦ ἀρξαμένου 1924 ἔτους» «ὑπὸ πασῶν τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν». Ἀκολούθως εἰσηγεῖται, «ὅπως αὕτη» «λογισθῇ καὶ» «ἑορτασθῇ ὡς 23 Μαρτίου» «ἐν πάσαις ταῖς ἀδελφαῖς Ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις». Περὶ δὲ «τῶν μεταξὺ τῆς 10 καὶ 23» Μαρτίου «ἀκινήτων ἑορτῶν», ἵνα «διὰ τὸ παρὸν ἔτος» ἑορτασθῶσι «κατὰ τὰ ἐν ταῖς ἀποφάσεσι τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου ὑποδεικνυόμενα»([535]). Τουτέστιν, ὅπως «αἱ ἑορταὶ τῶν ἀπαλειφθεισῶν» 13 «ἡμερῶν» «ἑορτασθῶσιν, ἢ ἅπασαι ὁμοῦ τὴν» 23ην Μαρτίου, «ἢ ὡς θέλει ὁρίσῃ τοῦτο ὁ Ἐ-

πίσκοπος τῆς Ἐπαρχίας», ἐν ᾗ ἐφαρμοσθήσεται ἡ καινοτομία([536]). «Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ Ἁγίου Πάσχα καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ συνδεδεμένων κινητῶν ἑορτῶν», ἐνεκρίθη «ἵνα φυλάττωσι τὸ γε νῦν τὴν κατὰ τὸ ἄχρι τοῦδε πασχάλιον θέσιν αὐτῶν ἐν τῷ ἑορτολογίῳ, ἁπλῶς αὐξανομένων κατὰ 13 τῶν ἡμερομηνιῶν τῶν κατὰ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον ὑπολελογισμένων ἡμερῶν τοῦ ἑορτασμοῦ αὐτῶν, καὶ σημειουμένων τοιουτοτρόπως καὶ τῶν κινητῶν ἑορτῶν κατὰ τὸ νέον ἡμερολόγιον». Καὶ τοῦτο, «μέχρι καὶ τῆς ὁριστικῆς καὶ τοῦ σημείου τούτου», ἤτοι τοῦ πασχαλίου, «διαρρυθμίσεως», ἤγουν μεταρρυθμίσεως([537]). Οὕτως ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀθηνῶν προέβλεπε τὴν παράβασιν καὶ τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Αἱ θέσεις τοῦ ἀνωτέρω πατριαρχικοῦ ἐγγράφου ταυτίζονται πρὸς ἐκείνας τοῦ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου. Ἡ λεγομένη «μέση λύσις» ἀποτελεῖ ἀπαρχὴν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τῆς οἰκουμενιστικῆς ἀποστασίας, ἐν πνεύματι μεσότητος μασονικῆς ἀντιλήψεως καὶ σκοπιμότητος. Διό, μετὰ τὴν καινοτομίαν ἐπὶ τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν, προβλέπει τὴν ἀκραίαν κατὰ τὴν μασονικὴν ἀντίληψιν καινοτομίαν καὶ ἐπὶ τῶν κινητῶν ἑορτῶν τοῦ πασχαλίου.Δηλαδὴ οἱ οἰκουμενισταὶ δὲν ἐνδιαφέρονται ὄντως περὶ μεσότητος, ἀλλὰ διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς καινοτομίας. Ὁ Πατριάρχης ἐπιμένει εἰς τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐφαρμογὴν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, ἤτοι ἵνα αὕτη γίνῃ ἀποδεκτὴ «ὑπὸ πασῶν τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν» καὶ ἐφαρμοσθῇ «ἐν πάσαις ταῖς ἀδελφαῖς Ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις». Ὁμολογεῖ τὴν «μὴ ὑπὸ πάντων ἀποδοχὴν τῶν ἀποφάσεων τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου» καί, ἀσθανόμενος ἑαυτὸν ἐν ἀδυναμίᾳ, ζητεῖ τὴν βοήθειαν τοῦ Χρυσοστόμου Ἀθηνῶν. Παρακαλεῖ ὅπως οὗτος «ἐνεργήσῃ», «εἴ που (ἐὰν ἴσως) νομίζει πρόσφορον», «ἵνα καὶ ὑπὸ ἄλλων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν ὁμοία ἐξενεχθῇ ἀπόφασις» ἀποδοχῆς τῆς καινοτομίας, «καὶ ταχέως φθάσῃ πρὸς» αὐτὸν «ἡ ἀναγκαία δήλωσις τῆς συναινέσεως αὐτῶν»([538]). Τοῦτο μαρτυρεῖ, ὅτι κατ' οὐσίαν τὴν πρωτοβουλίαν ἐπὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τὴν εἶχεν ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος. Οὕτως ἐξηγεῖται, διατὶ ὁ Πατριάρχης, ἂν καὶ ἐτάσσετο ὑπὲρ τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἐφαρμογῆς τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, ἐν τέλει ὑπέκυψε καὶ συνεφώνησε διὰ τὴν μονομερῆ πραγματοποίησιν ταύτης. Τὴν 27ην Φεβρουαρίου 1924, δι' Ἐγκυκλίου αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἱεράρχας τοῦ κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἰς οὓς περιελαμβάνοντο καὶ οἱ τῶν βορείων ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐνετείλατο τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας «ἐν ἁπάσῃ τῇ περιοχῇ τοῦ» «Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἀφεύκτως ἀπὸ τῆς 10ης προσεχοῦς μηνὸς Μαρτίου»([539]).

Βεβαίως, καὶ ἡ τυχὸν ἀπὸ κοινοῦ ἐφαρμογὴ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας δὲν θὰ ἦτο ὀρθόδοξος, ἀλλὰ ἄνομος ἀπόφασις κοινῆς ἀποστασίας. Προδήλως οἱ ταύτην ἐπιδιώξαντες παρηνόμησαν ἐν πνεύματι ἀπειθείας πρὸς τοὺς Ἁγίους καὶ ἀνυπακοῆς πρὸς τὴν «Μίαν Ἁγίαν Καθολικὴν (Ὀρθόδοξον) καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν»[5764]. Ὁ ἀντικανονικὸς ὅμως Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἡμάρτησεν ἐν προκειμένῳ πλεῖον τῶν ἄλλων Ἀρχιερέων.

Ἡ ἀπόφασις ἐφαρμογῆς τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Ἐν ἔτει 1924 ἡ διαφωνία τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ἦτο πλήρης καὶ ἰσχυρά. Τὰ τρία ἐκ τῶν πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων καὶ τὸ πλεῖστον τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν δὲν ἐδέχθησαν τὴν ἐφαρμογὴν ταύτης. Ὁ ἴδιος ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος διηγεῖται, ὅτι «ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος Ζ΄», «δι᾽ ἐγγράφου αὐτοῦ ἀπὸ 28 Ἰανουαρίου 1924» «πρὸς πάσας τὰς αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας, ἀνεκοίνου ὅτι ἀπεφάσισε» τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν, «κατὰ τὴν προταθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μέσην λύσιν». Ἀλλὰ τὰ ἄλλα Πατριαρχεῖα καὶ τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν δὲν συνεφώνησαν. Κατόπιν τούτου, συμφώνως καὶ πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῶν Συνόδων τῆς Δ΄ καὶ Ε΄ Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία ἔπρεπεν ὅπως μὴ ἐφαρμοσθῇ ἐν Ἑλλάδι. Παρὰ τοῦτο, ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος «ἐτηλεγράφησε τότε πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην», λέγων αὐθαιρέτως, «ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἦτο κατ᾽ ἀρχὴν σύμφωνος». Τοῦτο ἦτο ἀναληθές, καθ᾽ ὅτι ἡ συμφωνήσασα ἐν προκειμένῳ «Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος» ἦτο ὁ «μόνος ἐκπροσωπῶν τὴν Ἱεραρχίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» «Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν»!([540]). Ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ὑπεχρεοῦτο, ὅπως συγκαλέσῃ τὴν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας, ἵνα αὕτη ἀποφασίσῃ ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ ἐγγράφου, καὶ ἐπὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐφαρμογῆς τῆς καινοτομίας, συμφώνως καὶ πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς Συνόδου τῆς Δ΄ Ἱεραρχίας (ἰ. ἀ. σ. 666). Καὶ ὅμως, ἀντὶ τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἀπεφάσισε καὶ ἀπήντησεν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ὁ πρόεδρος ταύτης μονοκρατορικῶς. Τοῦτο ἐνέχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, ἐὰν ληφθῇ ὑπ᾽ ὄψιν, ὅτι τότε οὐδὲ ἡ πίεσις τῆς δικτατορικῆς Κυβερνήσεως τοῦ Γονατᾶ ὑπῆρχε, καθ᾽ ὅτι αὕτη εἶχε παραιτηθῇ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Ἰανουαρίου 1924 ([541]).

5764. Συμβόλου τῆς Πίστεως.

Κατόπιν τούτων, ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος «καλὸν ἐθεώρησε νὰ προβῇ εἰς νέον διάβημα καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς Πατριάρχαις, καὶ δὴ τῷ Ἀλεξανδρείας», ὑπὲρ τῆς καινοτομίας. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ ἐμπεριστάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, κατέβαλε ματαίαν προσπάθειαν, ὅπως ἀποσπάσῃ ὁπωσδήποτε ὁποίαν τινὰ συγκατάθεσιν καὶ τῶν λοιπῶν. Ἡ ἀπάντησις ὅμως ἦλθε καὶ πάλιν ἀρνητικὴ καὶ οὕτως ἡ διαφωνία ἐν προκειμένῳ τῶν Ὀρθοδόξων ἐβεβαιώθη ἰσχυρῶς. Μετὰ τοῦτο, ἀπεστάλη περιέργως τὴν «23 Φεβρουαρίου» 1924 τηλεγράφημα παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, λέγον: «Συνοδικῇ ἀποφάσει ἐνεκρίθη σήμερον ὁριστικῶς προσαρμογὴ ἑορτολογίου καὶ πολιτικοῦ ἡμερολογίου 10ην προσεχοῦς Μαρτίου»([542]). Δηλαδή, ἡ ὁριστικὴ ἀπόφασις τῆς καινοτομίας ἐλήφθη μετὰ τὴν τελικὴν βεβαίωσιν περὶ τῆς διαφωνίας ἐπ' αὐτῆς! Τὸ τηλεγράφημα τοῦτο εἶναι ἀποκαλυπτικὸν καὶ καθ' ὅτι δι' αὐτοῦ μαρτυρεῖται, ὅτι δὲν προέκειτο περὶ ἁπλῆς ἡμερολογιακῆς διορθώσεως, ὡς διελάλει ἡ οἰκουμενιστικὴ προπαγάνδα, ἀλλὰ ὄντως περὶ προσαρμογῆς καὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ «ἑ ο ρ τ ο λ ο γ ί ο υ», δηλαδὴ περὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας.

Ἡ ἐ ν τ ο λ ὴ τ ῆ ς ἑ ο ρ τ ο λ ο γ ι κ ῆ ς κ α ι ν ο τ ο μ ί α ς. Μετὰ τὸ πατριαρχικὸν τηλεγράφημα, ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ὡς ἀφηγεῖται ὁ ἴδιος, «ἀνέμενε» μόνον «μίαν ἑβδομάδα, ζητῶν ἵνα μάθῃ, ἂν συνεφώνησαν πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι». Καὶ ἐπειδὴ διεφώνησαν, τότε αὐτός, «μόνος ἐκπροσωπῶν τὴν Ἱεραρχίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ἐνετείλατο τὴν καινοτομίαν([543]). Τὴν 1ην καὶ τὴν 3ην Μαρτίου 1924 ἐβάφη «κάλαμος ἀποφάσεως»[5765] κατὰ τῆς ἑνότητος τῆς Ὀρθοδοξίας. Ὁ ἀντικανονικὸς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος τὴν 1.3.1924 ὑπέγραψεν Ἐγκύκλιον πρὸς τὸν λαὸν ὑπὲρ τῆς καινοτομίας. Τὴν δὲ 3.3.1924 ὑπέγραψε καὶ ἀπέστειλε τὴν κατωτέρω τηλεγραφικὴν ἐντολήν:

«Ἀριθ. Πρακτ. 430/123/3.3.1924. Πρὸς τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας Ἑλλάδος καὶ Πανοσ. Τοποτηρητάς. Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος συμφώνως ἀποφάσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἀπεδέχθη τὴν ὁρισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διόρθωσιν τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου, καθ' ἣν ἡ 10η Μαρτίου τοῦ ἑορτολογίου θὰ λογισθῇ καὶ θὰ ὀνομασθῇ 23. Τὸ ἑορτολόγιον καὶ τὸ Πασχάλιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μένουσιν ἀμετάβλητα. Αἱ ἀκίνητοι ἑορταὶ θὰ ἑορτάζωνται κατὰ τὰς ἀνέκαθεν ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καθωρισμένας ἡμέρας. Κατὰ τὸ ἔτος μόνον τοῦτο ἐξαιρετικῶς τῇ Β' Κυριακῇ τῆς Μεγ. Τεσσαρακοστῆς θὰ συνεορτα-

5765. Ἀκολουθίας τῶν Παθῶν.

σθῇ ἡ μνήμη τῶν Ἁγίων τῶν ἡμερῶν 10 - 23 Μαρτίου τοῦ ἑορτολογίου. Τὸ Πάσχα καὶ αἱ ἄλλαι κινηταὶ ἑορταὶ θὰ τελεσθοῦν κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πασχαλίου, ὀνομαζομένων μόνον διὰ τῶν ἡμερομηνιῶν τοῦ διορθωθέντος καὶ ἐν χρήσει τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὄντος Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, ἤτοι τὸ Πάσχα θὰ ἑορτασθῇ τῇ 27 Ἀπριλίου. Κατὰ ταῦτα ἀπὸ τῆς 23 ἀρξαμένου μηνὸς Μαρτίου ἓν ὑπάρχει ἡμερολόγιον ἐν Ἑλλάδι διά τε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ Πολιτείαν. Ἐπεξηγηματικὴ Ἐγκύκλιος ἀποστέλλεται. + Ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος, Πρόεδρος» ([544]).

Ἀντιεκκλησιαστικὸν ἔργον ἑνός. Τὸ κείμενον τῆς ἀνωτέρω ἐντολῆς κρίνεται ἐκκλησιολογικῶς ἀπαράδεκτον. Πληροφορεῖ τοὺς ἐν Ἑλλάδι Ἱεράρχας, ὅτι «ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος» «ἀπεδέχθη» τὴν ἡμερομηνίαν ἐφαρμογῆς τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, ὡς ἐὰν οὗτοι ἔκειντο ἐκτὸς τῆς ἀποφασισάσης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλος ἀπεφάσισε καὶ οἱ Ἱεράρχαι λαμβάνουσιν ἐντολὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ληφθείσης ἀποφάσεως. Ὁ ἀποφασίσας εἶναι ἓν πρόσωπον, «ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος» ὡς «πρόεδρος». Διὸ ἡ ἐντολὴ ὑπογράφεται μόνον ὑπ' αὐτοῦ. Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τῆς 10ης Μαρτίου 1924 ὑπῆρξεν ἐν Ἑλλάδι οὐσίᾳ καὶ τύπῳ κυρίως ἔργον ἑνός, τοῦ ἀντικανονικοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου ([545]).

Προσέτι τὸ κείμενον τῆς ἐντολῆς περιλαμβάνει καὶ ἄλλας ἀναληθείας. Ὁμιλεῖ διὰ «διόρθωσιν τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου», ἐνῷ πρόκειται περὶ καθιερώσεως καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ παπικοῦ ἡμερολογίου. Διότι, ὡς γράφουσιν οἱ ἴδιοι οἱ ἐργάται τῆς καινοτομίας, «ἡ διαφορὰ μεταξὺ» «τοῦ νέου ἡμερολογίου καὶ τοῦ γρηγοριανοῦ εἶναι τόσον μικρά, ὥστε μόνον μετὰ 877 ἔτη θὰ παρατηρηθῇ διαφορὰ ἡμερομηνιῶν», ἤτοι «κατὰ τὸ ἔτος 2800»!([546]) (ἰ. ἀ. σ. 669). Ἡ ἐν λόγῳ καινοτομία διασπᾷ τὸ ἑορτολόγιον τῆς Ὀρθοδοξίας. Μετακινεῖ τὰς ἀκινήτους ἑορτὰς καὶ τὰς ἀπομακρύνει ἐκ τῶν κινητῶν κατὰ δέκα τρεῖς ἡμέρας, καὶ καταλύει τὴν παραδοσιακὴν σχέσιν Μηναίων, Παρακλητικῆς, Εὐαγγελίων, Ἀποστόλων καὶ ἤχων (ἰ. ἀ. σ. 477). Συνεπῶς «τὸ ἑορτολόγιον καὶ τὸ πασχάλιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας» δὲν «μένουσιν ἀμετάβλητα», ἀλλὰ μεταβάλλονται ἐν ἀντιπαραδοσιακῇ ἀταξίᾳ. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον διαχωρίζεται ἐκ τοῦ ἑορτολογίου καὶ μέρος τοῦ ἑορτολογίου ἀποκινεῖται ἐκ τοῦ πασχαλίου. Οὕτω τὸ ἓν ἑορτολόγιον τῆς Μιᾶς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μερίζεται εἰς τρία, ἢ καὶ τέσσαρα μέρη ([547]). Καὶ ταῦτα χάριν τοῦ κοσμικοῦ σκο-

ποῦ, ὅπως «ἐν» «ὑπάρχῃ ἡμερολόγιον ἐν Ἑλλάδι διά τε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ» τὴν καισαροπαπικῶς καινοτομήσασαν «Πολιτείαν».

Οἱ ἅγιοι Πατέρες ᾠκοδόμησαν ἐπὶ αἰῶνας ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ τὴν ἑορτολογικὴν ἑνότητα τῆς Ὀρθοδοξίας, χάριν τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς αἰωνίου σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνώσεως ἀνεκόπη ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ κυρίως τὸ ἔτος 1924, ὅτε καὶ κατελύθη ἡ πατροπαράδοτος ἑνότης τῆς λατρείας τοῦ καινοῦ Πάσχα Κυρίου. Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924 εἶναι πικρὸς καρπὸς συμφωνίας πρὸς τὸν κόσμον καὶ διαφωνίας πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν. Ὁ πρωτεργάτης ταύτης τὴν ἐφήρμοσεν ἐν διαφωνίᾳ πρὸς ἐκείνους, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔπρεπεν ἵνα συμφωνήσῃ. Δηλαδή, ἐν διαφωνίᾳ πρὸς τὰς Ὀρθοδόξους Συνόδους, πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρας, πρὸς συγχρόνους Πατριάρχας καὶ Ἱεράρχας ἄλλων κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, πρὸς τὴν Ἱεραρχίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτόν, καθ᾽ ὅτι πρότερον ὑπεστήριζε τὴν κοινὴν συμφωνίαν([548]). Ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ὡς Ἀρχιμανδρίτης καὶ καθηγητὴς Πανεπιστημίου ἐτάχθη πολλάκις ὑπὲρ τῆς πανορθοδόξου συμφωνίας ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Κατὰ τὸ ἔτος 1919 ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς μελέτης τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος (ἰ. ἀ. σ. 650). Κατὰ τὸ ἔτος 1922 ὡς μέλος τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὸ αὐτὸ θέμα, ἣν συνέστησεν ἡ τότε Κυβέρνησις Σ. Γονατᾶ (ἰ. ἀ. σ. 659). Προσέτι καὶ ὡς Μητροπολίτης Ἀθηνῶν καὶ πρόεδρος Συνόδου τῆς Δ΄ καὶ Ε΄ Ἱεραρχίας τοῦ ἔτους 1923 (ἰ. ἀ. σ. 666). Τὸ 1923 οὗτος ὑπεστήριξεν ἐνυπογράφως, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος θὰ «ἀποσχισθῇ τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν» καὶ θὰ «καταστῇ σχισματική», ἐὰν μεταβάλῃ μόνη τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον([549]) (ἰ. ἀ. σ. 659).

Προσέτι ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος γράφει, ὅτι ἡ κοινοποιηθεῖσα ἀπόφασις αὐτοῦ «ἐγένετο ἀποδεκτὴ» «ὑπὸ συμπάσης τῆς Ἱεραρχίας». Οὕτως ὁμολογεῖ, ὅτι ἡ ἀπόφασις περὶ ἐφαρμογῆς τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ἐν Ἑλλάδι δὲν ἐλήφθη ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῇ Ἱεραρχίας, ἀλλὰ «ἐγένετο ἀποδεκτὴ» παρ᾽ αὐτῆς, μετὰ τὴν λῆψιν καὶ κοινοποίησιν ταύτης([550]). Τὴν «4 Μαρτίου» 1924 «ὁ Ἀρχιεπίσκοπος» Ἀθηνῶν Χρυσόστομος ἀνεκοίνωσε «τηλεγραφικῶς διὰ τῆς Κυβερνήσεως» «πρὸς τοὺς Πατριάρχας Ἱεροσολύμων, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Σερβίας καὶ τοὺς Ἀρχιεπισκόπους Κύπρου καὶ Ρουμανίας» περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἑορτολογικῆς καινοτομίας. «Ὡσαύτως ἐτηλεγράφησε πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι "ἡ Ἐκκλησία

τῆς Ἑλλάδος ἔθηκεν εἰς ἐφαρμογὴν τὴν περὶ ἡμερολογίου σχετικὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ"». Πρὸς τούτοις «ἐδημοσίευσε» τὴν ὑπογραφεῖσαν τὴν «1 Μαρτίου 1924» «σχετικὴν Ἐγκύκλιον» ([551]), ἐν ᾗ ἐξηγεῖ, τὶ ὑποστηρίζει ἡ ἀστρονομία καὶ ἡ οἰκουμενιστικὴ προπαγάνδα, ὄχι ὅμως καὶ τὶ λέγει ἡ Ὀρθοδοξία καὶ ἡ πατερικὴ διδαχή([552]). Τὴν δὲ 8ην Ἀπριλίου 1924 ἐξέδωκεν ἑτέραν Ἐγκύκλιον «πρὸς τὸν εὐσεβῆ Ἑλληνικὸν λαόν». Ἐν αὐτῇ, μεταξὺ ἄλλων, τονίζει, ὅτι ἀπὸ 10/23 Μαρτίου 1924 «ἓν ἡμερολόγιον ὑπάρχει ἔν τε τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ Πολιτείᾳ» ([553]). Δηλαδή, ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, περὶ ἑορτολογικῆς καινοτομίας, ἐξετελέσθη! Ἀλλὰ «τὶ ἂν τῆς νίκης ταύτης γένοιτο ἀθλιώτερον ἢ ζημιωδέστερον;», ἀπαντῶσιν οἱ ἅγιοι Πατέρες διὰ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου[5766].

Σημειωθήτω δέ, ὅτι ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924 διεπράχθη τὴν Β΄ Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν. Δηλαδὴ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, τοῦ νικητοῦ τοῦ λατινόφρονος Ν. Γρηγορᾶ, ὅστις πρῶτος προέτεινε τὴν ἀσέβειαν τῆς τοιαύτης καινοτομίας. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐγκατελείφθη ἡ Ὀρθοδοξία τοῦ Ἁγίου καὶ ἐφηρμόσθη ἡ κακοδοξία τοῦ ἡττημένου αἱρετικοῦ, πρὸς αἰσχύνην αἰώνιον (ἰ. ἀ. σ. 559).

γ΄) ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΣΤΙΚΑΙ «ΠΡΟΦΑΣΕΙΣ ΕΝ ΑΜΑΡΤΙΑΙΣ»

Κόσμος ἀποστασίας εἶναι ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία, πλήρης ἀνομίας, ἀντιφάσεως, συγχύσεως, ψεύδους καὶ ταραχῆς. Πράξεις δὲ ταύτης, λόγοι, νοήματα καὶ φρονήματα μολύνουσι καὶ βασανίζουσι τὴν ὀρθόδοξον ψυχήν[5767]. Διὸ ἐπιβάλλεται κάθαρσις διὰ συνοπτικοῦ τινος ἐλέγχου τῶν κυριωτέρων θέσεων τῆς καινοτομίας, βάσει τοῦ φωτὸς «τῆς εἰρηνοχύτου Ὀρθοδοξίας»[5768]. Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία κεῖται ἐκτὸς Ὀρθοδοξίας καὶ δὲν διαθέτει ὀρθόδοξα ἐπιχειρήματα. Τὰ δὲ προβαλλόμενα παρ᾽ αὐτῆς ὡς τοιαῦτα ἀποτελοῦσι «προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις»[5769] οἰκουμενιστικῆς πλάνης καὶ σκοπιμότητος.

1. Προφάσεις ἐπιστημονιστικοῦ χαρακτῆρος

Πλεῖσται προφάσεις τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ἔχουσι χαρακτῆρα ἐπιστημονιστικόν, ἤτοι τῆς ἀντιχριστιανικῆς πλάνης τοῦ ἐπιστημονισμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 607).

5766. Γρηγορίου Θεολόγου, PG. 36, 121.
5767. 2 Πέτρ. β΄ 8.
5768. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1173.
5769. Ψαλμ. 140, 4.

Τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον «εἶναι ζήτημα καθαρῶς ἐπιστημονικόν, οὐδεμίαν ἄμεσον σχέσιν ἔχον πρὸς τὴν θρησκείαν» (554), λέγει ἡ καινοτομία, καὶ «ἡ μεταβολὴ» αὐτοῦ δὲν «ἔχει σχέσιν πρὸς» «τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας»!(555) (ἰ. ἀ. σ. 584, 587).

Ἀλλ' ὅμως, οἱ Πατέρες ἀντικρούουσι τὴν ἐπιστημονιστικὴν ταύτην πρόφασιν τῆς κακοδοξίας. Καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου, γράφει ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Β', «τὴν αὐθεντίαν ἐχέτωσαν οἱ τῶν θείων Πατέρων Κανόνες καὶ οἱ νόμοι τῶν εὐσεβῶν βασιλέων» τοῦ Βυζαντίου, «καὶ οὐχὶ οἱ ἀστρονόμοι» ἐπιστήμονες[5770]. Ἐπειδὴ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον εἶναι θέμα τῆς ἱερᾶς παραδόσεως, καὶ ἐν τούτῳ «τοῖς Πατράσιν ἐκ παντὸς ἀκολουθητέον», κἂν μὴ συμφωνῇ παντελῶς τῇ «ἀκριβείᾳ» τῶν ἀστρονόμων, λέγει ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Πηγᾶς, «ὑπερμαχόμενος» τῶν «πατρικῶν παραδόσεων»[5771] (ἰ. ἀ. σ. 576 - 578). Τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον, ὅτε ἐτακτοποιεῖτο παρὰ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ἦτο καὶ ἐπιστημονικὸν ζήτημα θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς σημασίας (ἰ. ἀ. σ. 194). Ἔκτοτε ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτοῦ διερεύνησις ἔχει μόνον θεωρητικὴν σπουδαιότητα, οὐχὶ ὅμως καὶ πρακτικήν, εἰ μὴ μόνον πρὸς διαταραχὴν τῶν ἀνθρώπων. Ἐπὶ δύο περίπου χιλιετηρίδας τοῦτο ὑπηρέτησε τὴν πολιτείαν, τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἐν ἡμερολογιακῇ εἰρήνῃ καὶ ἑνότητι, παρὰ τὴν φυσικὴν διαρροὴν τοῦ χρόνου. Ἡ διόρθωσις τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου ὡς ἐκκλησιαστικοῦ οὐδέποτε ἀπετέλεσε ζήτημα πρὸς λύσιν ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ. Τοιοῦτον θέμα προεκλήθη πάντοτε ὑπὸ αἱρετικῶν, ὅπερ πάντοτε καὶ ἀπερρίφθη. Ἐπειδὴ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ᾠκοδόμησε τὸ ἑορτολόγιον ἐπὶ τῆς παγίας χρονικῆς τάξεως τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, τοῦτο κατέστη καὶ ἐκκλησιαστικόν. Τὸν ἐκκλησιαστικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἡμερολογίου, ὡς ἀπεδείχθη ἀνωτέρω, δέχονται καὶ οἱ προπαγανδισταὶ τῆς ἐν λόγῳ προφάσεως, ὡς ὁ παπικὸς Τοντίνι (ἰ. ἀ. σ. 587). Διὸ ἡ Ὀρθοδοξία ἐκράτησε καὶ κρατεῖ τὸ πατροπαράδοτον ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον ἀκαινοτόμητον, καὶ ἀντέκρουσε τοὺς ἐν τούτῳ ταραχοποιούς (ἰ. ἀ. σ. 571 - 576).

Αἱ «διατάξεις» τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, «εἶχον καθαρῶς ἀστρονομικὸν χαρακτῆρα», ὑποστηρίζει ἡ καινοτομία. Διὸ «ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς τῆς ἑορτῆς» τοῦ Πάσχα «ἀπαιτεῖ νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἡ πραγματικὴ

5770. Ἱερεμίου Β', Β.Σ.Π.Ι., σ. 28.

5771. Μελετίου Πηγᾶ, «Ἀλεξανδρινὸς Τόμος».

ἐαρινὴ ἰσημερία» (556) (ἰ. ἀ. σ. 558 - 560).

Ἄλλα ὅμως λέγει ἡ Ὀρθοδοξία. Ὄχι ἁπλῶς ἄνθρωποι, ἀλλὰ τὸ «Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τῶν θεοφόρων ἐδίδαξε Πατέρων», ἵνα ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία ὑπολογίζηται «τὴν κα΄ (21ην) τοῦ» «Μαρτίου μηνός»[5772]. Δηλαδή, οὐχὶ ἀστρονομικῶς, ἤτοι φυσικῶς ἢ πραγματικῶς, ἀλλὰ θετῶς, ἤτοι ἡμερολογιακῶς (ἰ. ἀ. σ. 418 - 419). Ἐὰν ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὥριζε τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ἀστρονομικῶς καὶ ὄχι θετῶς, δὲν θὰ καθώριζε τὴν 21ην Μαρτίου ὡς ἡμέραν ἐνάρξεως ταύτης, ἀλλὰ τὴν 20ὴν Μαρτίου διὰ τὰ δίσεκτα ἔτη καὶ τὴν 21ην διὰ τὰ κοινά. Διότι κατὰ τὰ δίσεκτα ἔτη ἡ φυσική, ἤτοι ἡ ἀστρονομικὴ ἢ πραγματική, ἰσημερία πίπτει ἐκ τῆς 21ης εἰς τὴν 20ὴν Μαρτίου (ἰ. ἀ. σ. 418). Προσέτι, φυσικῶς γίνεται ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία, ὅταν ὁ ἥλιος εἰσέρχηται εἰς τὸ ζῴδιον κριὸν καὶ «οὐδὲν ἀπομένει προϋπάρχοντος χρόνου μόριον ἐν τῷ ἡλιακῷ δρόμῳ»[5773]. Ἡ φυσικὴ ὅμως αὕτη ἰσημερία δὲν εἶναι σταθερά, ἀλλὰ κυμαίνεται ἀπὸ 18ης μέχρι 22ας Μαρτίου (ἰ. ἀ. σ. 417 - 418). Ἔπρεπε, λοιπόν, ἵνα κυμαίνηται ἀναλόγως καὶ ἡ ἡμερομηνία ταύτης, ἐὰν ἡ ἰσημερία ὡρίζετο ἀστρονομικῶς καὶ πραγματικῶς, καὶ οὐχὶ ἡμερολογιακῶς. Ἀλλὰ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐξανίσταται κατὰ αἱρετικῶν, οἵτινες παρέβαινον τὴν ἰσημερινὴν μηνολογίαν τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἤτοι τὴν 21ην Μαρτίου. «Οὐδὲ γὰρ ἡ Ἐκκλησία» φυσικῶν «χρόνων ἀκρίβειαν οἶδε (γνωρίζει)», βοᾷ ὁ ἅγιος πατήρ, πρὸς τοὺς τότε καὶ νῦν ὀπαδοὺς τῆς ἀντισυνοδικῆς ἐθελακριβείας[5774] (ἰ. ἀ. σ. 418 - 419).

Προσέτι, ἐὰν ὡρίζετο ἡ φυσικὴ ἰσημερία καὶ οὐχὶ ἡ ἡμερολογιακή, τότε θὰ ἐνομοθετοῦντο δύο ἰσημερίαι καὶ δύο Πάσχα ἐν τῇ γῇ, ἤτοι ἓν διὰ τὸ βόρειον ἡμισφαίριον καὶ δεύτερον διὰ τὸ νότιον, ὅπερ ἄτοπον. Ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ Ἁγία Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καθώρισε τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν φυσικῶς, εἶναι ὄχι μόνον ἀναληθής, ἀλλὰ καὶ ἀσεβής, ὡς καταλύων τὸ ἓν Πάσχα Κυρίου. «Δεύτερον γὰρ τὸ Πάσχα ἐν ἑνὶ ἐνιαυτῷ οὐκ ἂν ποτε ποιεῖν ἀνεξόμεθα», τονίζει ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος[5775] (ἰ. ἀ. σ. 414, 419). Ἐπὶ πλέον, ἡ φυσικὴ ἰσημερία καταλύει τὸν Ὅρον τοῦ Πάσχα τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Πτῶσις ἰσημερίας καὶ πτῶσις σελήνης, ἤγουν προέμπτωσις, δὲν συγχρονίζονται, ἀλλὰ διαφέρουσι χρονικῶς. Κατὰ τοὺς νεωτέρους ὑπολογισμούς, ἡ μὲν ἰσημερία πίπτει μίαν ἡμέραν ἀνὰ 128 ἔτη, ἡ δὲ σελήνη μίαν ἡμέραν κατὰ 220 περίπου ἔτη. Διὸ εἰς τὰς 13 ἡμέρας πτώσεως τῆς ἰσημε-

5772. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 96.
5773. Ἀναστασίου Ἀντιοχείας, PG. 89, 1381.
5774. Χρυσοστόμου, PG. 48, 871-872.
5775. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 153.

ρίας ἡ προέμπτωσις τῆς σελήνης ὑπολογίζεται εἰς 7 - 8 ἡμέρας (ἰ. ἀ. σ. 428). Διὰ τῆς ἀνισότητος ταύτης ἀνατρέπεται τὸ Κανόνιον τοῦ Πάσχα. Ἐάν, δηλαδή, ὑπολογισθῇ, ὄχι ἡ ἡμερολογιακὴ ἰσημερία, ἀλλὰ ἡ φυσική, τότε τὸ χριστιανικὸν Πάσχα θὰ τελῆται μετὰ τοῦ ἰουδαϊκοῦ Φάσκα ἢ καὶ πρὸ τούτου, ὡς συμβαίνει ἐν τῷ Παπισμῷ (ἰ. ἀ. σ. 565 - 566). Οὕτως ἀθετοῦνται οἱ διορισμοὶ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα τῆς πανσελήνου, τοῦ μὴ συνεορτάζειν μετὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς πρώτης Κυριακῆς, εἰς μαρτυρίαν τῆς καταλύσεως τοῦ συνοδικοῦ Ὅρου τοῦ Ἁγίου Πάσχα (ἰ. ἀ. σ. 414, 419, 425, 437). Ἐπὶ τούτοις, οἱ ἐπιστημονολογοῦντες καινοτόμοι καὶ αὐτοδιαψεύδονται, καθ' ὅτι γράφουσι καὶ οὗτοι, ὅτι ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καθώρισε τὸ «Πάσχα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς 21 Μαρτίου ὡς μηνολογίας τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας»([557]).

Οἱ δὲ Ὀρθόδοξοι, «οὐ ζητεῖν ἐδιδάχθημεν, ἀλλὰ πιστεύειν ἐπαιδεύθημεν»[5776] τὰ παραδοθέντα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, μέχρι καὶ τῶν ὡρισμένων παρὰ τῶν Πατέρων καιρῶν. Γέγραπται γάρ, «μὴ μέταιρε (μὴ μετακίνει) ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες σου»[5777].

Ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος «ἀνέθηκεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀλεξανδρείας», διατείνονται οἱ ἐργάται τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, «ἵνα προσδιορίζῃ κατ' ἔτος τὴν μηνολογίαν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα καὶ ἀνακοινοῖ ταύτην εἰς τὰς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας», «διὰ τῶν πασχαλίων λεγομένων γραμμάτων». Καὶ τοῦτο, διότι, «πρὸς καθορισμὸν» «αὐτῆς, ἀπαιτοῦνται γνώσεις ἀστρονομικαί», ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ τότε «ἤκμαζεν ὁμολογουμένως ἡ ἀστρονομία»([558]) (ἰ. ἀ. σ. 559 - 560, 584 - 585, 587, 656).

Ἡ θέσις αὕτη ἀγνοεῖται ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως. Ὁ ἰσχυριζόμενος τὰ ἀνωτέρω Βιζύης Ἄνθιμος παραπέμπει εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν τοῦ Διδυμοτείχου Φιλαρέτου Βαφείδου, ὅστις ὑποστηρίζει τὸ αὐτό, ἀλλ' οὐδεμίαν ὀρθόδοξον πηγὴν ἀναφέρει([559]). Ὁ δὲ Κυζίκου Καλλίνικος ὁμιλεῖ περὶ τινος λατινικοῦ κειμένου προλόγου πασχαλίου λόγου τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, οὗτινος περιεσώθη μόνον ἡ λατινικὴ μετάφρασις([560]). Συνεπῶς, ἐκ τῆς πεπλανημένης Δύσεως προέρχεται ἡ γνώμη αὕτη, ἔνθα ἡ αἵρεσις «τῆς νοθεύσεως τῶν συγγραμμάτων τῶν ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων»[5778] (ἰ.

5776. Χρυσοστόμου, PG. 63, 547.
5777. Παροιμ. κβ' 28. Μελετίου Πηγᾶ, «Ἀλεξανδρινὸς Τόμος».
5778. Ἐγκυκλίου 1895 Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου Ζ', Ε.Ε.Ι., 1, 455.

ἀ. σ. 554). Ἀλλ' ὅμως ἡ «πληροφορία» αὕτη ἀμφισβητεῖται καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑσπερίᾳ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ καινοτόμων τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ «ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Κυρίλλου» Ἀλεξανδρείας, γράφει ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, φερόμενος «prologus de ratione paschae (πρόλογος τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ Πάσχα)», ἤτοι ὁ μνημονευθεὶς πασχάλιος πρόλογος, «δὲν θεωρεῖται ὑπό τινων γνήσιος, ὡς καὶ ἡ λατινιστὶ σωζομένη πρὸς τὸν Ρώμης Λέοντα Α' ἐπιστολή»([561]). Ὁ αὐτὸς ἐν ἔτει 1918 ἔγραφεν, ὅτι «ἡ πληροφορία τοῦ ψευδῶς εἰς τὸν Κύριλλον Ἀλεξανδρείας ἀποδιδομένου prologus paschalis (προλόγου πασχαλίου)» «ἐστηρίχθη» «ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Λέοντος» Α' (440 - 461) «πρὸς Μαρκιανὸν» αὐτοκράτορα, ἤτοι ἐπὶ τῆς 121ης ἐπιστολῆς αὐτοῦ[5779]. «Κατὰ τὴν κρατοῦσαν παρὰ τοῖς δυτικοῖς ἱστορικοῖς γνώμην», «ὁ Ἀλεξανδρείας ἔδει ν' ἀνακοινοῖ τῷ Πάπᾳ Ρώμης πρῶτον καὶ εἶτα ὁ Ρώμης τοῖς Χριστιανοῖς πᾶσι τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα! Ἄπορον ὅμως» εἶναι, παρατηρεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, «πῶς» τότε «τοιαύτη ἀσυμφωνία περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ἐπεκράτει» μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, λόγῳ διαφορᾶς χρονολογιῶν([562]) (ἰ. ἀ. σ. 459). Πρόκειται λοιπὸν περὶ προφάσεως τῆς παπικῆς προπαγάνδας ὑπὲρ τοῦ παπικοῦ πρωτείου, ἣν ἐπεκαλέσθησαν ἀφρόνως καὶ ὀπαδοὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐν λόγῳ πρόφασιν, ἡ Ὀρθοδοξία μαρτυρεῖ, ὅτι παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου «Κανόνιον» περὶ τῆς ἡμερομηνίας τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα «ἄριστον συνετέθη» «αἰώνιον, ἀστρονόμων ἑκάστοτε μὴ δεόμενον»[5780] (ἰ. ἀ. σ. 576 - 578). Βεβαίως ἐπεζητεῖτο παρὰ τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἡ συμφωνία ἐπὶ τοῦ ἡμερολογιακοῦ καθορισμοῦ τοῦ Πάσχα, ἀλλὰ αὕτη ἐβασίζετο ἐπὶ τοῦ σχετικοῦ Ὅρου ἢ Κανονίου τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἡ δὲ καὶ ἐν τούτῳ προέχουσα θέσις τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, δὲν δηλοῖ ἀστρονομικὴν ἐπίδοσιν πρὸς φυσικὸν καθορισμὸν τῆς ἰσημερίας καὶ μάλιστα κατ' ἀνάθεσιν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀλλὰ πλήρωσιν τῆς προφητείας, «ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου»[5781], λόγῳ πίστεως καὶ ἐμπειρίας[5782] (ἰ. ἀ. σ. 408 - 409, 458).

«Πρόσκαιρος ἦτο» «ὁ καθορισμὸς τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα» «βάσει τῆς 21ης Μαρτίου, ὡς μηνολογίας τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας», διατείνεται ἡ καινο-

5779. Λέοντος Α' Ρώμης, Μ. 6, 251 - 253.
5780. Ἱερεμίου Β', Β.Σ.Π.Ι., σ. 27.
5781. Ματθ. β' 15.
5782. Λέοντος Α' Ρώμης, Μ. 6, 252.

τομία(563). «Κατὰ συνέπειαν δὲν ὑφίσταται κώλυμά τι διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως προσχωρήσῃ εἰς τὰ περὶ τῆς ἀκριβεστέρας ἡμερομηνίας τῆς ἰσημερίας πορίσματα τῆς ἀστρονομίας...»(564) (ἰ. ἀ. σ. 585, 655).

Τὰ ἀντίθετα ὅμως ἐντέλλονται οἱ Ἅγιοι τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς ὅ,τι συνέβαινε πρὸ τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, γράφει ἐκ μέρους ταύτης ὁ Ἰσαπόστολος Μ. Κωνσταντῖνος, «ἐπὶ τοῦ παρόντος» ἀπεφασίσθη «τὴν ἁγιωτάτην τοῦ Πάσχα ἑορτὴν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ συντελεῖσθαι (ἵνα ἑορτάζηται)»[5783]. Δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ νῦν, ἤτοι ἀπὸ τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, «καὶ ἐπὶ τοὺς μέλλοντας αἰῶνας», ἤγουν πάντοτε[5784]. Κατὰ τὴν ἀπόφασιν, λοιπόν, τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, αἰώνιος εἶναι ὁ ἑορτασμὸς τοῦ Πάσχα βάσει τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας τῆς 21ης Μαρτίου. Διὸ οἱ ἅγιοι Πατέρες πάντων τῶν αἰώνων, καίτοι «ἔβλεπον» ὅτι «ἐκατέβη πολὺ ἡ ἰσημερία», «δὲν ἠθέλησαν νὰ τὴν μεταθέσουν ἀπὸ τὴν κα΄ (21ην) Μαρτίου»[5785], πειθόμενοι τοῖς πρὸ αὐτῶν Πατράσι τῆς Ὀρθοδοξίας. Τὸ βάσει τῆς 21ης Μαρτίου «πασχάλιον» τῶν Ἁγίων «μένει ὀρθόν, καὶ εἰς αἰῶνας σταθερὸν διαμενεῖ», τονίζει ἡ Ὀρθοδοξία διὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου Β΄. Τοῦτο «φυλάττει τὴν τάξιν, ἣν ἔλαχεν, ἀπαρασάλευτον». Αὕτη δὲ ἐθεσπίσθη παρὰ τῶν θεοφόρων Πατέρων, «ὧν οὐδεὶς τῶν νῦν οὔτε τὴν ἐπιστήμην οἶδε τῆς ἀστρονομίας κατ᾽ ἐκείνους τοὺς ἀρίστους, οὔτε τὸν ἁγιασμὸν ἔχει», ἐκτὸς ἐὰν νομίζῃ ὅτι εἶναι δῆθεν ἁγιώτερος καὶ σοφώτερος, ὡς ματαιοφρονῶν[5786] (ἰ. ἀ. σ. 451 - 465).

Οἱ δὲ διδάσκοντες ὡς πρόσκαιρον καὶ ἐποχικὸν τὸ πασχάλιον τοῦτο τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὑπόκεινται, βεβαίως, εἰς τὰ ἐπιτίμια τῶν Ὀρθοδόξων Συνόδων καὶ κρίνονται ὡς ἀλλότριοι τῆς Ἐκκλησίας (ἰ. ἀ. σ. 451 - 454, 545 - 546).

Διωρθώνετο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ ἡμερομηνία τῆς ἰσημερίας, ὑποστηρίζουσιν οἱ ὑπέρμαχοι τῆς καινοτομίας, ἀπὸ τοῦ λατινόφρονος Ν. Γρηγορᾶ μέχρι καὶ τῶν καινοτόμων τῆς σήμερον(565) (ἰ. ἀ. σ. 560).

Διαψεύδονται ὅμως οὗτοι ὑπὸ τῆς συμφωνίας τοῦ Κανονίου ἢ Ὅρου τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ Πάσχα καὶ τῶν πασχαλίων ἐπι-

5783. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 153.

5784. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 152.

5785. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 9.

5786. Ἱερεμίου Β΄, Β.Σ.Π.Ι., σ. 30-31

στολῶν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας (ἰ. ἀ. σ. 455 - 456). Ἐπίσης καὶ ὑπὸ τῆς συμφωνίας ἀνὰ τοὺς αἰῶνας τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ Κανονίου τοῦ Πάσχα, ἤτοι ὡς πρὸς «τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην καὶ ἀοίδιμον (πεφημισμένην) ἐννεακαιδεκαετηρίδα», ἣν οἱ Πατέρες τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου «θεοπνεύστως ἐξέθεντο»[5787] (ἰ. ἀ. σ. 410-412). Ἡ δὲ παλαιὰ διαφωνία ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ Πάσχα μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως δὲν ἀνεφέρετο εἰς τὴν 21ην Μαρτίου ὡς ἡμερομηνίας τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, ἀλλὰ εἰς διαφορὰν τῶν κατὰ τόπους ἐν χρήσει τότε χρονολογιῶν, ἥτις καὶ ἐτακτοποιήθη διὰ κοινῆς ἐκκλησιαστικῆς συμφωνίας (ἰ. ἀ. σ. 459). Ἐπὶ τῆς ἡμερομηνίας τῆς ἰσημερίας διαφωνία ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρὸ τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἥτις διώρθωσε ταύτην θεοφρόνως καὶ ἔλυσε τὸ ζήτημα διὰ παντός. Μετ᾽ αὐτὴν τηρεῖται ὁμοφώνως μέχρι σήμερον ὡς ἡμέρα τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας ἡ 21η Μαρτίου, ἣν «τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τῶν θεοφόρων ἐδίδαξε Πατέρων» τῆς Πρώτης καὶ Μεγάλης ταύτης Συνόδου[5788] (ἰ. ἀ. σ. 418).

«Δὲν συνέταξεν» ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος «Κανόνα ὡρισμένον, πρὸς εὕρεσιν τῆς μηνολογίας» τοῦ Πάσχα, ἰσχυρίζονται ἀναιδῶς οἱ καινοτόμοι([566]) (ἰ. ἀ. σ. 656).

Διαψεύδονται ὅμως καὶ ἐν τούτῳ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων. Τὸ «περὶ τὸ Πάσχα Κανόνιον, ὅπερ κρατοῦμεν οἱ Ὀρθόδοξοι», γράφει ὁ ἐκφραστὴς τῆς πατρικῆς παραδόσεως Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Πηγᾶς, «τῶν τιη΄ (318) θεοφόρων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων ἐστί, καὶ αὐτοὶ τοῦτο συνέθεντο καὶ τῇ Καθολικῇ (Ὀρθοδόξῳ) παρέδωκαν Ἐκκλησίᾳ»[5789]. «Παρὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου», λέγει καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄, «Κανόνιον» «ἄριστον συνετέθη», «αἰώνιον, ἀστρονόμων ἑκάστοτε μὴ δεόμενον, παραδεδομένον τῇ Ἐκκλησίᾳ»[5790]. Ὡς δὲ ἐλέχθη, τὸ Κανόνιον τοῦτο εἶναι ἡ γνωστὴ «ὑπὸ τῶν θεοφόρων Πατέρων» τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου «ἐκτεθεῖσα ἐννεακαιδεκαετηρίς»[5791] (ἰ. ἀ. σ. 407 - 412, 428, 447 - 451).

Προφανῶς, «χάσμα μέγα ἐστήρικται»[5792] μεταξὺ τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ τῶν καινοτόμων οἰκουμενιστῶν. Οἱ τελευταῖοι, ὄχι μόνον ἀθετοῦσι τὸν Ὅρον τοῦ Πάσχα τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀλλὰ

5787. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 85.
5788. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 96.
5789. Μελετίου Πηγᾶ, «Ἀλεξανδρινὸς Τόμος».
5790. Ἱερεμίου Β΄, Β.Σ.Π.Ι., σ. 27.
5791. Χρον. Πασχάλ., PG. 92, 85.
5792. Λουκ. ιστ΄ 26.

καὶ προπαγανδίζουσι τοῦτον ὡς δῆθεν ἀνύπαρκτον! «Ταῦτα γὰρ τῆς ἐκείνων ἐθελακριβείας τὰ εὑρήματα», ὡς θὰ ἔλεγε καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας[5793].

Εἰς «νέον ἐπιστημονικὸν τέλειον ἡμερολόγιον» ἰσχυρίζονται ὅτι ἀποβλέπουσιν οἱ οἰκουμενισταί([567]), ἔχον «τὴν πρέπουσαν ἀκρίβειαν καὶ τελειότητα ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως»([568]) (ἰ. ἀ. σ. 655).

Φρεναπατῶσιν ὅμως ἑαυτοὺς οἱ τάλανες ὀπαδοὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Διὸ ἐπιχειρήσαντες ἵνα συντάξωσι τὸ ἐπιστημονικῶς «τέλειον» τοῦτο ἡμερολόγιον, ἐν τῇ πράξει ἀπέτυχον. Καὶ ἀντιφάσκοντες ὁμολογοῦσιν, ὅτι «ἐν τῷ νέῳ ἡμερολογίῳ» αὐτῶν «ἐπιζητεῖται κυρίως, ὄχι τόσον ἡ ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια, ὅσον ἡ ἁπλότης καὶ ἡ εὐχρηστία»!([569]) (ἰ. ἀ. σ. 657). «Φεῦ τῆς τοιαύτης τοῦ ματαιόφρονος ληρῳδίας», ὡς θὰ ἔλεγε καὶ ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος Κύπρου[5794], διὰ πάντα τοιοῦτον ὀπαδὸν τῆς ἐπηρμένης καινοτομίας. Ματαίως δὲ ἐλπίζουσιν οἱ ἐπιστημονισταὶ εἰς τέλειον ἡμερολόγιον (ἰ. ἀ. σ. 563 - 564, 647).

2. Προφάσεις οἰκουμενιστικοῦ χαρακτῆρος

Καὶ προφάσεις οἰκουμενιστικοῦ χαρακτῆρος προβάλλουσιν οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας.

«Ἡ κατὰ 13 ἡμέρας ἐνωρίτερον ἢ βραδύτερον λατρεία τοῦ Θεοῦ», λέγουσιν, «ἀσφαλῶς δὲν συνιστᾷ παράβασίν τινα»([570]). Πρόκειται περὶ ἀσημάντου χρονικῆς διαφορᾶς, δι᾽ ἧς ἡ ὀρθόδοξος «πίστις οὔτε σαλεύεται, οὔτε ἐπιβουλήν τινα ὑφίσταται»([571]). Δηλαδή, τὸ ζήτημα τοῦτο ἐκ «τῶν ἀδιαφόρων ἐστίν», ὡς διετείνοντο παλαιότερον καὶ οἱ παπικοί[5795] (ἰ. ἀ. σ. 578, 585, 659).

Ἡ μείωσις τοῦ θέματος τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας καὶ ἡ ἐλαχιστοποίησις τούτου εἰς λόγον περὶ 13 ἡμερῶν ἀποτελεῖ φυγὴν οἰκουμενιστικῆς τακτικῆς. Κατ᾽ αὐτήν, πᾶν τὸ παρεμποδίζον τὴν προαγωγὴν τῆς οἰκουμενιστικῆς αἱρέσεως παραθεωρεῖται, μειούμενον καὶ ἐξουδενούμενον, ἔστω καὶ ἂν εἶναι μέγα καὶ πρώτιστον, ὡς ἡ ὀρθόδοξος πίστις καὶ παράδοσις([572]) (ἰ. ἀ. σ. 622). Οἱ οἰκουμενισταὶ εἰρ-

5793. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5, 408.
5794. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 556.
5795. Μελετίου Πηγᾶ, Ἐπιστολὴ ΡΙΣΤ΄, «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος», τόμ. ΝΣΤ΄, σ. 198.

γάσθησαν ἐπιμελῶς, ὅπως κρύψωσι τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν ὑπὸ χαρακτηρισμοὺς ἀθῴους καὶ ἀνυπόπτους. Ὠνόμασαν ταύτην ἐπιστημονικὴν καὶ ἀστρονομικὴν ἡμερολογιακὴν «διόρθωσιν» χρόνου 13 ἡμερῶν, ἐν ᾗ τὸν λόγον ἔχουσι δῆθεν μόνον οἱ ἐπιστήμονες τοῦ κόσμου τούτου. Παρὰ τοῦτο, ὅμως, ἠναγκάσθησαν καὶ ὡμίλησαν καὶ περὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, διὰ τὸ καταφανὲς τοῦ πράγματος. Δηλαδή, ἔκαμαν λόγον καὶ περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου, τοῦ ἑορτολογίου καὶ τοῦ πασχαλίου, μέχρις ἀγνοήσεως τοῦ Κανονίου τοῦ Πάσχα! (ἰ. ἀ. σ. 656). Ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος π.χ. ὁμολογεῖ, ὅτι ἡ Σύνοδος τῆς Ε΄ Ἱεραρχίας ἀπεφάσισεν, «ὅπως ἀφομοιώσῃ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον πρὸς τὸ πολιτικόν» (5773). Ὁ δὲ οἰκουμενιστικῆς τοποθετήσεως Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος Ζ΄ τὸ ἔτος 1924 ἐτηλεγράφησε τὸ «ἐνεκρίθη» «προσαρμογὴ ἑορτολογίου» (5774) (ἰ. ἀ. σ. 683). Δὲν προέκειτο λοιπὸν περὶ ἀθῴας μετακινήσεως 13 ἡμερῶν, ἀλλὰ περὶ σοβαρᾶς ἑορτολογικῆς καινοτομίας (ἰ. ἀ. σ. 670, 685).

Ἐάν, ὅμως, οἱ οἰκουμενισταὶ πιστεύωσιν ὄντως εἰς τὴν μηδαμηνότητα τοῦ θέματος, διατὶ ταράσσουσι καὶ διασπῶσι τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ χάριν 13 ἡμερῶν καὶ ἐπιμένουσιν ἐν τούτῳ ἀνυποχωρήτως; Διότι, παρὰ τὰ ὑποκριτικῶς λεγόμενα, ἡ καινοτομία τῶν 13 ἡμερῶν εἶναι δι᾿ αὐτοὺς πρωταρχικῆς σπουδαιότητος. Ὁ προπαγανδιστὴς τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας παπικὸς Τοντίνι ἔγραψεν, ὅτι ἡ μεταρρύθμισις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι «ἓν τῶν θεμελιωδῶν καὶ οὐσιωδεστάτων ζητημάτων» (5775) (ἰ. ἀ. σ. 587). Οἱ δὲ ἀκολουθοῦντες τοῦτον καινοτόμοι τῆς οἰκουμενιστικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920 προέτειναν τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν πρώτην μεταξὺ τῶν πρακτικῶν μέτρων οἰκουμενιστικῆς ἑνότητος, ὅπερ καὶ ἐπραγματοποίησαν ἐν ἔτει 1924 (ἰ. ἀ. σ. 628). Ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία ἀποτελεῖ ἀθῷον δῆθεν ζήτημα 13 ἡμερῶν, εἶναι, προφανῶς, πονηρὸν τέχνασμα τῆς παπικῆς κυρίως προπαγάνδας, χάριν τῆς οἰκουμενιστικῆς ἀποστασίας. Ἀλλ᾿ ὅμως «μανία σαφὴς» ἐστι «μετὰ τέχνης ἀπόλλυσθαι», λέγει ὁ Μ. Βασίλειος[5796].

Διὸ ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Πηγᾶς ἀποκρίνεται πρὸς τοὺς προπαγανδιστὰς τῶν 13 ἡμερῶν, οἵτινες ὑποκρίνονται ἐν μεγίστοις τὸν ἀδιάφορον, ὡς ἐὰν προέκειτο περὶ ἐλαχίστων. Λέγουσιν οὗτοι, ὅτι τὸ θέμα «τοῦτο τῶν ἀδιαφόρων ἐστίν». «Ἀλλὰ διὰ τοῦτο μᾶλλον τοῖς Πατράσιν ἀκολουθητέον», ἀπαντᾷ ὁ Μελέτιος Πηγᾶς,

5796. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 505.

«ὅτι ἀδιάφορόν ἐστιν»[5797]. Δέον ὅπως ἀκολουθῶμεν τοὺς ἁγίους Πατέρας «καὶ ἐν ἀδιαφόροις πράγμασι», καὶ εἰς τὰ νομιζόμενα μικρά». «Οὐδὲ γὰρ μικρὰ» ταῦτα, «οὐδὲ τὰ μικρὰ» ὄντως μικρὰ «κατὰ Βασίλειον, ὅταν βλάβην εἰσφέρῃ μεγάλην»[5798]. «Οὐ γὰρ μικρὸν ἐν βίῳ τὸ παρὰ μικρόν»[5799], καὶ μάλιστα ἐν τῷ βίῳ τῆς Ἐκκλησίας. Τὰ δὲ πράγματα ἐδικαίωσαν τοὺς Ἁγίους καὶ ἐν προκειμένῳ. Διότι ἡ «ἐν ὀλίγῳ» τῆς ἑορτολογικῆς «ἀληθείας παρατροπὴ» τῇ οἰκουμενιστικῇ «ἀσεβείᾳ τὴν πάροδον δέδωκεν», ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης[5800]. Ὄντως, ὁ ὄφις τῆς οἰκουμενιστικῆς παναιρέσεως εἰσῆλθεν εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους, διὰ τῆς νομιζομένης μικρᾶς καὶ ἀδιαφόρου παρόδου τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τῶν δέκα τριῶν ἡμερῶν (ἰ. ἀ. σ. 578).

«Οὐδὲν κανονικὸν κώλυμα ὑπάρχει» διὰ τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν, ἀπεφάνθη τὸ οἰκουμενιστικὸν «Συνέδριον» τοῦ 1923 τοῦ Μελετίου Μεταξάκη([576]). Ὁ δὲ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος γράφει, ὅτι «ἀνωμολογήθη παρ' ἁπάντων» τῶν οἰκουμενιστικῶς φρονούντων, «ὅτι οὐδὲν ἀπολύτως δογματικὸν ἢ κανονικὸν κώλυμα ὑπάρχει» δι' αὐτήν([577]), «διότι δὲν πρόκειται οὔτε περὶ δόγματος, οὔτε κἂν περὶ διατάξεων τῶν Κανόνων»([578]).

Ἀλλ' ὅμως ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος αὐτοδιαψεύδεται, συνεπῶς καὶ ὁ συμφωνῶν πρὸς αὐτὸν Μελέτιος Μεταξάκης([579]). Ὁ πρῶτος, ἀντιφάσκων πρὸς ἑαυτόν, γράφει, ὅτι ὁ «Μελέτιος Πηγᾶς συνέταξε τὸν Ἀλεξανδρινὸν Τόμον», δι' οὗ «ἀ π ε δ ε ί κ ν υ ε ν, ὅτι ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ Πάπα Ρώμης» ἡμερολογιακὴ καὶ ἑορτολογικὴ «μεταρρύθμισις προσκρούει εἰς τὰς περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα διατάξεις τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, εἰς τὸν Ζ' Ἀποστολικὸν» Κανόνα, «εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ εἰς τὸν Α' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Κανόνα»!([580]) (ἰ. ἀ. σ. 573). Ὁμολογουμένως λοιπὸν ἔχει ἀποδειχθῆ, ὅτι ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία προσκρούει εἰς τοὺς Ἱ. Κανόνας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Συνεπῶς, ὑπάρχει «κανονικὸν κώλυμα» δι' αὐτήν. Οἱ Ὀρθόδοξοι τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας φυλάττομεν κατὰ τὰ δόγματα τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων[5801], συνεπῶς καὶ τοὺς Κανόνας περὶ τοῦ Πάσχα, εἰς ὃ βασίζεται τὸ ἑορτολόγιον. «Ὅθεν οὐδὲ μετατρέπειν δεῖ τὸν τῶν ἁγίων Πατέρων Κανόνα καὶ καινοτο-

5797. Μελετίου Πηγᾶ, Ἐπιστολὴ ΡΙΣΤ', «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος», τόμ. ΝΣΤ' σ. 198.

5798. Μελετίου Πηγᾶ, «Ἐπιστολὴ πρὸς Σίλβεστρον».

5799. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1525 - 1528.

5800. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 1249.

5801. Β' Κανόνος ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Α' Κανόνος Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

μεῖν» ἑορτολογικῶς, λέγει ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἱερεμίας, μέχρι καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου, ἤτοι καλενδαρίου[5802]. Διότι ταῦτα συνάπτονται τοσοῦτον, ὥστε ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος γράφει, «καλαντάριον, ἤτοι πασχάλιον»[5803], ὅ ἐστιν ἑορτολόγιον (ἰ. ἀ. σ. 571, 576, 581).

Καὶ εἰς τὰ δόγματα προσκρούει ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία, ἤτοι εἰς τὰς «δογματικῶς»[5804] ἐκφερομένας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διατάξεις περὶ τῆς «ἅπαξ» παραδοθείσης «τοῖς Ἁγίοις» πίστεως[5805], ἣν φυλάττομεν «ἀκαινοτόμητον»[5806]. Ὑπάρχουσιν «ἱερατικὰ» «καὶ βασιλικὰ δόγματα»[5807] περὶ τοῦ ἑορτολογίου, δόγμα δὲ λέγεται ἀκόμη καὶ τὸ περὶ νηστείας[5808]. Δόγμα δὲ λέγεται καὶ ἡ πίστις εἰς τὴν «Μίαν» «Ἐκκλησίαν»[5809], καθ' ὅτι «πιστεύομεν εἰς Μίαν μόνην» «Καθολικὴν (Ὀρθόδοξον) καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν»[5810]. Στοιχεῖον δὲ τῆς ἑνότητος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι καὶ «ἡ λατρεία»([581]), συνεπῶς καὶ τὸ ἑορτολόγιον, καθολικῶς νοούμενον, ἤγουν μετὰ τοῦ παραδοθέντος ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου. Ἡ ἑορτολογικὴ ὅμως καινοτομία διασπᾷ τὴν ἑορτολογικὴν καὶ λατρευτικὴν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ διαιρεῖ τὴν Ὀρθοδοξίαν([582]), ὡς μαρτυροῦσι καὶ τὰ πράγματα. Οἱ δὲ πιστοὶ ὀφείλομεν, ὅπως μὴ ἀντιλέγωμεν «πρὸς τὰ καλῶς δεδογμένα» ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων[5811].

Ὄχι διὰ λόγους πίστεως, λέγουσι πάλιν οἱ οἰκουμενισταί, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπόκρουσιν τοῦ παπικοῦ καὶ προτεσταντικοῦ προσηλυτισμοῦ κατεδικάσθη τὸν 16ον αἰῶνα ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ Πάπα ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐνῷ σήμερον εἶναι «μάταιος καὶ ἀστήρικτος πλέον» ὁ «ἰσχυρισμὸς περὶ κινδύνου τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν ἐκ μέρους τῶν προπαγανδιστικῶν ὀργάνων» τοῦ Παπισμοῦ καὶ τοῦ Προτεσταντισμοῦ!([583]) (ἰ. ἀ. σ. 655).

Ὁ ἀνωτέρω ἰσχυρισμὸς εἶναι ἀντιφατικός. Διότι ἡ ἀντίκρουσις τοῦ αἱρετικοῦ προσηλυτισμοῦ παρὰ τῶν Ὀρθοδόξων γίνεται ὑπὲρ τῆς πίστεως. Συνεπῶς διὰ λόγους πίστεως κατεδικάσθη ἡ ἡμερολογιακὴ καὶ ἑορτολογικὴ μεταρρύθμισις τοῦ αἱρεσιάρχου Πάπα ὑπὸ τῶν τότε Ὀρθοδόξων Ἱεραρχῶν καὶ τῶν Ὀρθοδόξων Συνόδων τῶν ἐτῶν 1583,

5802. Ἱερεμίου Β', Β.Σ.Π.Ι., σ. 28.
5803. Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, «Τόμος Χαρᾶς», σ. 487.
5804. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1569.
5805. Ἰούδ. 3.
5806. Α' Κανόνος ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
5807. Πέτρου Ἱεροσολύμων, Μ. 8, 1170.
5808. Ἀναστασίου Σιναΐτου, PG. 89, 664.
5809. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
5810. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 187.
5811. Α' Κανόνος Συνόδου Ἀντιοχείας.

1587 καὶ 1593 (ἰ. ἀ. σ. 571 - 576). Διὸ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ διὰ τῆς πίστεως αἰτιολογεῖ τὸν τότε ἀγῶνα τῶν Ὀρθοδόξων. Οὔκ ἐσμε· «ὑπέρτεροι Κανόνων ἡμεῖς», λέγει, «ὑπήκοοι δὲ καὶ ἐκπληρωταὶ» αὐτῶν[5812]. «Πείθομαι τοῖς Πατράσι», δηλοῖ ὁ Μελέτιος Πηγᾶς, ἀντικρούων τὴν παπικὴν καινοτομίαν. «Τοῖς Πατράσι» λοιπὸν ἐν πίστει «ἐκ παντὸς ἀκολουθητέον»[5813] καὶ μὴ καινοτομητέον, μηδὲ ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἡμερολογίῳ (ἰ. ἀ. σ. 576, 581).

Τοῦτο ἰσχύει μάλιστα σήμερον, ὅτε ὁ κίνδυνος τῆς προσηλυτιστικῆς προπαγάνδας τῶν αἱρέσεων πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους, ὄχι μόνον δὲν ἐμειώθη, ἀλλὰ τοὐναντίον ηὐξήθη. Προσέτι δὲ καλύπτεται οὗτος οἰκουμενιστικῶς, πρὸς εὐκολωτέραν ἅλωσιν τῆς Ὀρθοδοξίας. Διὸ ὁ κίνδυνος οὗτος ἐκ τοῦ αἱρετικοῦ προσηλυτισμοῦ εἶναι νῦν μεγαλύτερος καὶ ὑπουλότερος. Ὄντως, κατὰ τὰς ἐσχάτας ταύτας ἡμέρας ἐπληθύνθησαν οἱ «ἐν ὑποκρίσει»[5814] «ψευδοπροφῆται»[5815], ἐν οἷς καταλέγονται καὶ οἱ προπαγανδισταὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τῆς αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ. Διὸ λέγει Κύριος: «Προσέχετε» «ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσι λύκοι ἅρπαγες»[5816]. Προδήλως, οἱ οἰκουμενισταὶ κρύπτουσι τὸν κίνδυνον ἐκ τῶν αἱρέσεων, ἵνα οἱ Ὀρθόδοξοι ἁλωθῶσι παρὰ τῆς παναιρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 619 - 620).

Δὲν «μετέβαλε τὸ ἑορτολόγιον ἢ τὸ πασχάλιον» ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924, τονίζουσιν οἱ θεράποντες αὐτῆς, «οὔτε μετεβλήθη τι ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ»!([584]). «Τὸ ἑορτολόγιον καὶ τὸ πασχάλιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μένουσιν ἀμετάβλητα»!([585]).

Ἀντιφάσκοντες ὅμως πρὸς ἑαυτοὺς οὗτοι, πάντες λέγουσι καὶ ὅτι μετεβλήθη, ἢ ἤλλαξεν, ἢ μετερρυθμίσθη, τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον, μετ᾽ αὐτοῦ δέ, ὡς φυσικόν, καὶ τὸ ἑορτολόγιον. «Ἐνεκρίθη» πατριαρχικῶς ἡμερολογιακὴ «προσαρμογὴ ἑορτολογίου», γράφει ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος([586]), «διὰ τῆς προσθήκης 13 ἡμερῶν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον», ὡς προετάθη παρ᾽ αὐτοῦ([587]). Συνεπῶς μετεβλήθη ἡ ἡμερολογιακὴ τάξις τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν διὰ μετακινήσεως αὐτῶν κατὰ 13 ἡμέρας καὶ οὕτω διεταράχθη ἡ πατροπαράδοτος λειτουργικὴ σχέσις τούτων πρὸς τὸ πασχάλιον. Δηλαδή, πρὸς τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα καὶ πρὸς τὰς ἐκ ταύτης ἐξαρτωμένας

5812. Ἱερεμίου Β΄, Β.Σ.Π.Ι., σ. 27.
5813. Μελετίου Πηγᾶ, «Ἐπιστολὴ πρὸς Σίλβεστρον».
5814. 1 Τιμοθ. δ΄ 2.
5815. Ματθ. κδ΄ 24.
5816. Ματθ. ζ΄ 15.

κινητὰς ἑορτάς, πρὸς τὰ Κυριακάς, πρὸς τὰς ἀκολουθίας τῆς Παρακλητικῆς, πρὸς τὰ Εὐαγγέλια, τοὺς Ἀποστόλους, τοὺς ἤχους, ἀκόμη καὶ πρὸς τὰς νηστείας! «Τὶ ταῦτα ἀποδεικνύουσι», γράφει ἐν ἔτει 1925 ὁ Μητροπολίτης Λεοντοπόλεως Χριστοφόρος, «εἰ μὴ ὅτι καὶ ὁ πασχάλιος Κανὼν» «προσεβλήθη»; «Ἀλλὰ μήπως καὶ τὴν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων νηστείαν κατὰ τὸ 1924 δὲν ἠναγκάσθησαν οἱ μεταρρυθμισταὶ νὰ συντομεύσωσι; Ποῖος δέ, ἔστω καὶ ἐκ τῶν ἁπλουστάτων Χριστιανῶν, ἀναγινώσκων τὸ πασχάλιον ἑκάστου ἔτους, δὲν εὑρίσκει ἐν αὐτῷ καθοριζόμενον καὶ τὸν χρόνον, καθ' ὃν θὰ διαρκέσῃ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἡ νηστεία αὕτη; Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ καθορισμὸς τῆς νηστείας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἀποτελεῖ μέρος τοῦ πασχαλίου Κανόνος καί, ἑπομένως, ὅτι ἡ παράβασις τούτου εἶναι παράβασις καὶ αὐτοῦ τοῦ Κανόνος» τοῦ Πάσχα;([588]). Προσέτι ἡ νηστεία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, διὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, δὲν μειοῦται μόνον, ἀλλὰ πολλάκις καὶ καταργεῖται παντελῶς, ὡς ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1983, καθ' ὃ ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς νηστείας ταύτης ἔπεσε... πέντε ἡμέρας μετὰ τὴν λῆξιν αὐτῆς![5817] (ἰ. ἀ. σ. 473 - 483).

Ἀποδεικνύεται, λοιπόν, ὅτι εἶναι ἀναληθὴς ἢ μᾶλλον ψευδὴς ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι δῆθεν οὐδὲν τι μετεβλήθη ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἡμερολογιακὴ μετακίνησις τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν ἄνευ τῆς ταυτοχρόνου μετακινήσεως τῶν ἑορτῶν τοῦ πασχαλίου, ἣν ἐπικαλοῦνται οἱ καινοτόμοι, μᾶλλον ἐπιβαρύνει τὴν θέσιν των. Ἡ διάσπασις αὕτη ἐπέφερεν ἐμφανεστέραν ἑορτολογικὴν ἀσυμφωνίαν καὶ σύγχυσιν, πρὸς βεβαίαν κατάκρισιν καὶ τῆς οὕτω γενομένης ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Προσέτι ἡ καινοτομία τοῦ 1924 ἐγένετο μετὰ τῆς οἰκουμενιστικῆς προοπτικῆς μετακινήσεως ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τοῦ Πάσχα, πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς ἑορτολογικῆς ἀποστασίας, ἐν ᾗ οἱ οἰκουμενισταὶ πορεύονται ἀσυγκράτητοι. Πλὴν ὅμως καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀπαρχὴ ἤδη ἐγένετο. Ὡς θὰ λεχθῇ καὶ κατωτέρω, ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία Φινλανδίας ἐφαρμόζει ἤδη τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν καὶ ὡς πρὸς τὸ πασχάλιον, αἱ δὲ ἑκασταχοῦ Ἱεραρχίαι σιωπῶσιν ἐπ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἀνόμῳ τακτικῇ τοῦ ἐφησυχάζειν.

«Συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων» ἐγένετο ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924, ὑποστηρίζουσιν οἱ πρωτεργάται της([589]).

5817. «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα».

Καὶ ὅμως, ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924 ἐγένετο ἐν διαφωνίᾳ πρὸς τὰς Συνόδους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, Οἰκουμενικὰς καὶ Τοπικάς. «Ἂς ἠξεύρουν» οἱ καινοτόμοι, γράφει ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, «ὅτι καὶ αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, ὁποῦ μετὰ τὴν Πρώτην ἔγιναν, καὶ οἱ λοιποὶ Πατέρες ἔβλεπον, ναὶ καὶ αὐτοί», «πῶς ἐκατέβη πολὺ ἡ ἰσημερία, ἀλλ' ὅμως δὲν ἠθέλησαν νὰ τὴν μεταθέσουν ἀπὸ τὴν κα' (21ην) Μαρτίου», «προτιμῶντες περισσότερον τὴν συμφωνίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἕνωσιν, ἀπὸ τὴν» φυσικὴν «ἀκρίβειαν τῆς ἰσημερίας»[5818]. «Οὐ γὰρ ἀστρολόγοι» εἶναι οἱ ταῦτα πράξαντες Ἅγιοι, «ἀλλὰ Πατέρες εἰσὶ τῆς Ἐκκλησίας» καὶ «καθηγηταὶ»[5819] παντὸς ἀληθῶς Ὀρθοδόξου. Διὸ οἱ περὶ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἱερεμίαν Β' Ὀρθόδοξοι Ἱεράρχαι, τούτους ἀκολουθοῦντες, ἀντέκρουσαν καὶ κατεδίκασαν τὴν ἡμερολογιακὴν καὶ ἑορτολογικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Πάπα. Ἀντιθέτως, οἱ καινοτόμοι τοῦ 1924 διεφώνησαν πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρας καὶ τὰς Ὀρθοδόξους Συνόδους καὶ συνεφώνησαν πρὸς τοὺς αἱρετικούς. Διὸ ἐπικαλοῦνται ὡς ἴδιον αὐτῶν διδάσκαλον τὸν αἱρετικὸν Ν. Γρηγορᾶν, τὸν ἔξαρχον τῆς αἱρέσεως τῶν λατινοφρόνων καὶ ὑβριστὴν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, καὶ δι' αὐτοῦ ἁπάντων τῶν Ἁγίων (ἰ. ἀ. σ. 464, 544 - 546, 559).

«Ὡς τὸ πρῶτον βῆμα» ἐγένετο ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία, λέγουσιν οἱ καινοτομήσαντες, χάριν τῆς «παγχριστιανικῆς ἑνότητος», ἤτοι Ὀρθοδόξων καὶ ἀμετανοήτων αἱρετικῶν, καὶ «τῆς κοινωνίας τῶν ἐθνῶν» καὶ τῆς ἐπικρατήσεως ἐν τέλει ἐπιστημονικοῦ «διεθνοῦς ἡμερολογίου» σιωνιστικῆς σκοπιμότητος ([590]).

Ὄχι λοιπὸν ἡ ἕνωσις τῆς Ὀρθοδοξίας, ἀλλ' ἡ ἕνωσις «τοῦ κόσμου τούτου»[5820] ἐνδιαφέρει τοὺς ἐργάτας τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Οὗτοι ἐργάζονται, ὄχι ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ χάριν τῆς αἱρέσεως τοῦ σιωνιστικοῦ Οἰκουμενισμοῦ. Διὸ ἀγνοοῦσι τὰς ἀποφάσεις τῶν Ὀρθοδόξων Συνόδων καὶ ἐπικαλοῦνται τὰ κοσμικὰ συνέδρια. Δὲν ἀκολουθοῦσι τοὺς ἁγίους Πατέρας, ἀλλὰ συμφρονοῦσι πρὸς τοὺς ἀστρονόμους. Μὴ διαθέτοντες δὲ ἐπιχειρήματα Ὀρθοδοξίας, χρησιμοποιοῦσι προπαγανδιστικὰ συνθήματα τῆς ἀποστασίας.

Διατείνονται ὅτι δικαιοῦνται, ἵνα παραχαράττωσι τὰς ὀρθοδόξους παραδόσεις καὶ καινοτομῶσιν ([591]). Ἡ δὲ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀποκρίνεται: «Τοὺς» «τολμῶντας» «τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις ἀθετεῖν καὶ καινοτομίαν τινὰ ἐπινοεῖν» «πρὸς τὸ ἀνατρέψαι ἕν τι τῶν

5818. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 9.
5819. Μελετίου Πηγᾶ, «Ἐπιστολὴ πρὸς Σίλβεστρον».
5820. Ἰωάν. ιη' 36.

ἐνθέσμων παραδόσεων», ὡς ἐν προκειμένῳ, «καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν» καὶ «ἀφορίζεσθαι»[5821]. Λέγουσιν ὅτι τὸ παραδεδομένον ἑορτολόγιον παρέχει «εἰκόνα τῆς ὀπισθοδρομικότητος», ἐνῷ ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία ἀποτελεῖ «πρόοδον» ([592]). «Πρόοδος» ὅμως «πρὸς τὸ χεῖρον» εἶναι αὕτη καὶ «πρὸς τὸ κατώτερον», ἀπαντᾷ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης[5822], ὅπερ ἐστὶν αἰωνία ἀπώλεια ψυχῆς. Ἐνῷ τὸ κρατεῖν τὰ παραδεδομένα σημαίνει ἄνοδον «εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν»[5823]. Ὑποστηρίζουσιν ὅτι ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὸ ἑορτολόγιον τῶν Ἁγίων δηλοῖ ἐμμονὴν «εἰς ἀπηρχαιωμένας» «παραδόσεις» καὶ «ἀναχρονισμόν» ([593]). Οἱ Ὀρθόδοξοι ὅμως φυλάσσομεν καὶ ἐν τούτῳ «τὴν καλὴν παρακαταθήκην, ἣν παρὰ τῶν Πατέρων εἰλήφαμεν (ἔχομεν λάβει)», ὡς λέγει Γρηγόριος ὁ Θεολόγος[5824]. Ἐν ταύτῃ δὲ οὐδὲν εἶναι ἀπηρχαιωμένον, ἀλλὰ τὰ πάντα νέα, καθ' ὅτι, διὰ τοῦ καινοῦ Πάσχα Κυρίου, «τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα». Διὸ καὶ τὸ ὀρθόδοξον ἑορτολόγιον καὶ τὸ ἐν αὐτῷ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον δὲν λογίζονται παλαιά, ἀλλὰ καινά, ὡς ὑπηρετοῦντα ἀεὶ τὴν καινὴν κτίσιν[5825] τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν «ἐν καινότητι»[5826] ζωὴν τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, ἀνεξαρτήτως φυσικοῦ χρόνου. Οἱ δὲ πιστοὶ ἐδιδάχθημεν παρὰ Θεοῦ, ὅτι «οὐ πρέπει τῷ καιρῷ δουλεύειν, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ»[5827], ὡς γράφει ὁ Μ. Ἀθανάσιος. Δουλεύομεν γὰρ τῷ Κυρίῳ ἐν «καινότητι πνεύματος καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος»[5828].

Ἐν «παλαιότητι γράμματος» δουλεύουσιν οἱ ἀκολουθοῦντες τοὺς ἀπειθοῦντας Ἰουδαίους δυστυχεῖς οἰκουμενισταί. Οὗτοι, ἀφέντες τὴν καινὴν ἐν Χριστῷ ζωήν, ἐπέστρεψαν «πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα»[5829] τοῦ καιροῦ καὶ χρόνου τοῦ φθειρομένου παρόντος κόσμου. Διὸ παρατηροῦσιν ἀντιχριστιανικῶς καὶ ἰουδαϊκῶς «ἡμέρας» «καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς»[5830], «περὶ δὲ ἡμερῶν ἑορτῆς, ὡς περὶ ψυχῆς ἀγωνίζονται» οἱ τάλανες ([593α]). Οὕτως ὀπισθοδρομοῦσι πρὸς τὰ παρελθόντα καὶ συγχρονίζονται ἀντιθέως πρὸς τὰ παλαιά. Ὀνομάζοντες δὲ τὰ παλαιὰ καινὰ καὶ τὰ καινὰ παλαιά, ὑπηρετοῦσι τὸν Ἀντίχριστον, ὃς «τοὺς Ἁγίους Ὑψίστου παλαιώσει καὶ ὑπονοήσει τοῦ ἀλλοιῶσαι καιροὺς καὶ νόμον»[5831], πρὸς χριστιανοκτονίαν (ἰ. ἀ. σ. 112, 212, 534).

5821. Ὅρου Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 380.
5822. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 233.
5823. Ὄρθρου Μ. Δευτέρας.
6824. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 35, 749.
5825. 2 Κορινθ. ε' 17.
5826. Ρωμ. στ' 4.
5827. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ,, 33, 172.
5828. Ρωμ. ζ' 6.
5829. Γαλάτ. δ' 9.
5830. Γαλάτ. δ' 10.
5831. Δαν. ζ' 25.

3. Προφάσεις πονηρίας καὶ χυδαιότητος

Ο οἰκουμενισταὶ οὐδὲν ἐπιχείρημα Ὀρθοδοξίας διαθέτουσιν. Διὸ καταφεύγουσι καὶ εἰς προφάσεις πονηρίας, ἢ καὶ χυδαιότητος, χάριν τῆς ἀντιχρίστου ἀποστασίας τῶν ἐσχάτων τούτων καιρῶν.

Ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὥρισε τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν διὰ πάντας τοὺς αἰῶνας θετῶς, ἤτοι τὴν 21ην Μαρτίου. Ἡ δὲ παραβίασις τοῦ ὅρου τούτου ἀποτελεῖ παράβασιν τοῦ θείου Ὅρου τῆς Συνόδου περὶ τοῦ Πάσχα. Ἐντεῦθεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐλέγχει τοὺς αἱρετικοὺς παλαιοπασχίτας, διότι παρέβαινον τὴν ἐντολὴν τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ ἰσημερίας (ἰ. ἀ. σ. 419). Ἐλέγχων δὲ ἐκείνους, ἐλέγχει καὶ τοὺς σημερινοὺς οἰκουμενιστὰς ἐργάτας τῆς καινοτομίας. Διότι οἱ ἐργασθέντες τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν τοῦ 1924, παρανομοῦντες πλεῖον τῶν παλαιοπασχιτῶν, κατεβίβασαν μονίμως τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ἀπὸ τῆς 21ης Μαρτίου κατὰ δέκα τρεῖς ἡμέρας. Κατόπιν τούτου ἐπιδιώκουσι τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, δι᾽ ἀπροκαλύπτου ἀθετήσεως καὶ τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα, ἣν προεγραμμάτισαν ἐξ ἀρχῆς. Ἐντεῦθεν καὶ ἀνέχονται τὴν ἀθέτησιν ταύτην, γινομένην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Φινλανδίας. Διὸ οἱ καινοτόμοι τῆς σήμερον ἐλέγχονται παρὰ τῶν Πατέρων περισσότερον, καθ᾽ ὅτι ἁμαρτάνουσι πολλαπλασίως, μάλιστα ὁ καινοτόμος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος. Λέγει γὰρ πρὸς τοῦτον ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐκ προσώπου πάντων τῶν θεοφόρων ἁγίων Πατέρων: «Τριακόσιοι Πατέρες, ἢ καὶ πλείους, εἰς τὴν Βιθυνῶν χώραν συνελθόντες, ταῦτα ἐνομοθέτησαν· καὶ πάντας ἀτιμάζεις ἐκείνους;»[5832]. Καὶ ὅμως, ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, δολῶν «τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ» «ἐν πανουργίᾳ»[5833], χρησιμοποιεῖ τοὺς κατ᾽ αὐτοῦ ἐλεγκτικοὺς λόγους τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἐναντίον τῶν πιστῶν εἰς τὴν Α΄ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, οὓς οἱ ἅγιοι Πατέρες ἐπαινοῦσιν([594]). Ὁ δὲ θεῖος λόγος ἀποκρίνεται: «Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πονηρὸν καλὸν καὶ τὸ καλὸν πονηρόν»[5834].

«Ἡ διόρθωσις τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου δὲν εἶναι ἀποδοχὴ τοῦ γρηγοριανοῦ», ἤτοι τοῦ παπικοῦ ἡμερολογίου, εἶπον ἀναιδῶς πρὸς τὸν λαὸν οἱ ἐργάται τῆς καινοτομίας ([595]).

5832. Χρυσοστόμου, PG. 48, 865.
5833. 2 Κορινθ. δ΄ 2.
5834. Ἡσ. ε΄ 20.

Ἀλλ' ὅμως αὐτοδιαψεύδονται διὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν λόγων. «Ἡ διαφορά», γράφουσιν οἱ ἴδιοι, «μεταξὺ τοῦ μήκους τῶν πολιτικῶν ἐτῶν τοῦ νέου ἡμερολογίου καὶ τοῦ γρηγοριανοῦ εἶναι τόσον μικρά, ὥστε μόνον μετὰ 877 ἔτη θὰ παρατηρηθῇ διαφορὰ τῶν ἡμερομηνιῶν», ἤτοι «κατὰ τὸ ἔτος 2800»!([596]). Δηλαδὴ ἐπὶ 877 ἔτη, ἀληθῶς, δὲν θὰ χρησιμοποιῆται τὸ «διωρθωμένον» ἡμερολόγιον, ἀλλὰ τὸ παπικόν! Συνεπῶς, διὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924 καθιερώθη ἐπὶ αἰῶνας ὄντως τὸ ἡμερολόγιον τῆς αἱρέσεως τοῦ Παπισμοῦ!(*ἰ. ἀ. σ.* 656, 669).

Καὶ τοὺς Ἁγίους ἐπικαλοῦνται ὑπὲρ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας οἱ πρωτεργάται αὐτῆς, διαστρέφοντες τὸ νόημα τῶν κειμένων. Ἐπικαλοῦνται π.χ. τὴν φράσιν «ἐπὶ τοῦ παρόντος»[5835] τῆς περὶ Πάσχα ἐπιστολῆς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἵνα ὑποστηρίξωσι τὴν προσωρινὴν δῆθεν ἰσχὺν τῆς ἀποφάσεως τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου διὰ τὸν χρόνον ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα([597]). Ματαίως ὅμως, καθ' ὅτι τὸ «ἐπὶ τοῦ παρόντος» λέγεται ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἐν σχέσει, οὐχὶ πρὸς τὸ μέλλον, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρελθόν. Δηλαδή, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ὅ,τι συνέβαινεν εἰς τὸ παρελθόν, «ἐπὶ τοῦ παρόντος» ὡρίσθη παρὰ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὁ ὀρθός, ὁ κοινὸς καὶ ὁ αἰώνιος ἑορτασμὸς τοῦ Πάσχα. Δηλαδὴ ὁ ὁρισθεὶς χρόνος τῆς πασχαλίου ἑορτῆς δέον ὅπως τηρῆται «καὶ ἐπὶ τοὺς μέλλοντας αἰῶνας»[5836], ἤτοι πάντοτε, μέχρι δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου[5837] (*ἰ. ἀ. σ.* 408, 420, 464 - 465).

Καὶ τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον Κύπρου ἐπικαλοῦνται ὑπὲρ αὐτῶν οἱ καινοτόμοι. Κατὰ τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, λέγουσιν, «ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς τῆς ἑορτῆς» τοῦ Πάσχα «ἀπαιτεῖ νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἡ πραγματικὴ» δῆθεν «ἐαρινὴ ἰσημερία καὶ» «πανσέληνος· τοῦτο βεβαιοῖ ὁ ἱερὸς Ἐπιφάνιος περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰῶνος»([598]). Ἀλλ' ὅμως, τὸ ἀντίθετον γράφει ὁ πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας ἅγιος Ἐπιφάνιος Κύπρου. Διότι, ὁμιλῶν περὶ ἰσημερίας καὶ τεσσαρεσκαιδεκάτης, διασαφεῖ ὅτι ταῦτα «οὐ διὰ τὴν ζήτησιν» τὴν ἀστρονομικὴν «καὶ τὴν ἀκρίβειαν» τὴν φυσικὴν «εἴρηται (ἔχουσι λεχθῇ), ἀλλὰ δι' ὁμόνοιαν» τῆς Ἐκκλησίας[5838]. Τηρεῖται δὲ αὕτη διὰ τοῦ Ὅρου τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καθ' ὃν ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία ὡρίσθη θετῶς τὴν 21ην Μαρτίου (*ἰ. ἀ. σ.* 418, 465). «Διέπεσε», λοιπόν, παρὰ τοῖς οἰκουμενι-

5835. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 153.
5836. Μ. Κωνσταντίνου, ΒΕΠΕΣ, 24, 152.
5837. Μελετίου Πηγᾶ, «Ἀλεξανδρινὸς Τόμος». Ἱερεμίου Β', Β.Σ.Π.Ι., σ. 30 - 31.
5838. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41. 888 καὶ PG. 42, 360.

σταῖς «καὶ ἠπάτηται τὰ πάντα», ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἀπειθοῦσιν Ἰουδαίοις[5839].

Δ ύ ν α τ α ι ἵ ν α μ ε τ α ρ ρ υ θ μ ι σ θ ῇ ὁ Ὅ ρ ο ς τ ο ῦ Π ά σ χ α τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, δι' ἑτέρας γενικῆς Συνόδου, λέγει ἡ καινοτομία, ἢ «διὰ κοινῆς συμφωνίας πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν». Χάριν δὲ τούτου καὶ «ἐπιλύσεως πάντων τῶν» κατὰ τὴν οἰκουμενιστικὴν ἀντίληψιν «ζητημάτων», ἔχει προγραμματισθῆ παρὰ τῶν οἰκουμενιστῶν καὶ ἐπιχειρεῖται σύγκλησις «Πανορθοδόξου Συνόδου» ([599]).

Σύνοδος, ὅμως, μὴ ἀκολουθοῦσα τὰς γενομένας Οἰκουμενικὰς καὶ Τοπικὰς Ὀρθοδόξους Συνόδους, ἢ καταλύουσα ἀπόφασιν τούτων, δὲν εἶναι ὄντως Σύνοδος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ «καϊαφαϊκὸν συνέδριον», λέγει ἡ Ζ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος[5840]. Ὀρθόδοξος Σύνοδος γίνεται, τονίζει ὁ ἅγιος Μᾶρκος Ἐφέσου, ὅταν οἱ μετέχοντες ἐν αὐτῇ ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἕπονται ταῖς προτέραις Συνόδοις, «οὐ τῇ τάξει μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς φρονήμασιν» τῆς πίστεως[5841]. Διὸ ἡ λεγομένη «Πανορθόδοξος Σύνοδος» τῶν οἰκουμενιστῶν δὲν εἶναι ἀληθῶς πανορθόδοξος ἢ οἰκουμενική, ἀλλὰ ἀντορθόδοξος καὶ οἰκουμενιστική. Συγκαλεῖται γὰρ πρὸς κατάλυσιν ἀποφάσεων τῶν Ὀρθοδόξων Συνόδων καὶ δὴ τοῦ Ὅρου περὶ τοῦ Πάσχα τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Τὸ δὲ λεγόμενον παρ' αὐτῶν, ὅτι ἡ κατάλυσις αὕτη θὰ γίνῃ «κατὰ τὰς κανονικὰς διατάξεις τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου» ([600]), ἀποτελεῖ πρόφασιν οἰκουμενιστικῆς πονηρίας. Διότι αἱ «διατάξεις» αὗται νοοῦνται παρὰ τῶν καινοτόμων, οὐχὶ ὀρθοδόξως, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς οἰκουμενιστικῆς αἱρέσεως τοῦ ἀντιχρίστου Σιωνισμοῦ. Δηλαδή, «στρεβλοῦσι» ταύτας, «πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν»[5842] (ἴ. ἀ. σ. 618 - 622).

Κ α ὶ «ἰ ο υ δ α ΐ ζ ο ν τ ε ς» κ α ὶ ρ α σ κ ό λ ν ι κ ο ι (π α λ α ι ό π ι σ τ ο ι) ἐχαρακτηρίσθησαν οἱ ἐνιστάμενοι Ὀρθόδοξοι ὑπὸ τῶν καινοτόμων, ἀλλὰ συκοφαντικῶς ([600α]).

Ἰουδαΐζουσιν, ὄχι οἱ ὀρθοδόξως ἐνιστάμενοι κατὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, ἀλλὰ οἱ ὀπαδοὶ ταύτης. Οἱ ἐνιστάμενοι ἐμμένουσιν εἰς τὴν θείαν ἐντολὴν τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τῆς ὁποίας ἡ τήρησις καταλύει τὸ ἰουδαΐζειν. Διό, ὄχι μόνον δὲν εἶναι ἰουδαΐζοντες, ἀλλὰ τοὐναντίον αὐτοὶ ἀποδεικνύονται ὄντως ἀντιϊουδαΐζοντες Ὀρθόδο-

5839. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 360.
5840. Ἐπιστολῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 401.
5841. Μάρκου Ἐφέσου, Μ. 31 Α, 513.
5842. 2 Πέτρ. γ΄ 16.

ξοι, ὡς καὶ πάντες οἱ ἀνὰ τοὺς αἰῶνας Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί. Ἀληθῶς ἰουδαΐζοντες ὑπάρχουσιν οἱ ἐν λόγῳ καινοτόμοι, οἵτινες, ἀθετοῦντες τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν ἰουδαϊκὴν παρατήρησιν ἡμερῶν, μηνῶν, καιρῶν καὶ ἐνιαυτῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Οἰκουμενισμοῦ τοῦ ἰουδαϊκοῦ Σιωνισμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 419 - 425, 539 - 546, 605, 618).

Πρὸς δὲ τοὺς παλαιοπίστους (ρασκολνίκους) σχετίζονται, ὄχι οἱ ἐνιστάμενοι Ὀρθόδοξοι, ἀλλὰ οἱ καινοτόμοι. Οἱ παλαιόπιστοι Ρῶσοι τὸν δέκατον ἕκτον καὶ τὸν δέκατον ἕβδομον αἰῶνα ἀπεσχίσθησαν ἐκ τῆς ἐν Ρωσίᾳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, λόγῳ τῆς γενομένης τότε διορθώσεως ἀληθινῶν καὶ σοβαρῶν λαθῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας([600β]). Οὗτοι ἠρνοῦντο τὴν διόρθωσιν καί, ἀπορρίπτοντες τὰ διωρθωμένα ὡς δῆθεν λάθη, ἐπέμενον εἰς τὰ ἐσφαλμένα. Καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ἀπεσχίσθησαν τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας, μὴ δεχόμενοι τὴν διόρθωσιν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ὡς ἐποίησε ταύτην ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, καὶ ἣν ἐσεβάσθησαν ἅπασαι αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί. Διὸ οὗτοι ἀρνοῦνται τὴν διόρθωσιν ταύτην καί, διορθώνοντες τὸ διορθωθὲν ὡς δῆθεν σφάλμα, ἐπιστρέφουσιν εἰς ἰουδαϊκὰς παρατηρήσεις. Πλὴν ὅμως, οἱ νέοι οὗτοι καινοτόμοι κεῖνται κάτω τῶν παλαιοπίστων τῆς Ρωσίας. Διότι οἱ Ρῶσοι ἐκεῖνοι, ἐπλανῶντο μὲν ἐν ἀμαθείᾳ, ἀλλ' ἐν ὀνόματι τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Ἐνῷ οἱ ἐν λόγῳ καινοτόμοι σφάλλουσιν ἐν ἐπάρσει πολυγνωσίας καὶ ἐν ὀνόματι τῆς ἀστρονομικῆς ἀκριβείας τῆς ἐπιστήμης τοῦ κόσμου τούτου. Καὶ ὅπως οἱ παλαιόπιστοι ἐκεῖνοι ἐπανεπαύοντο εἰς τὰ λελανθασμένα βιβλία, παρομοίως καὶ οὗτοι βασίζονται εἰς τὴν φύσιν τοῦ ροώδους (ρέοντος) ὑλικοῦ κόσμου καὶ ἀθετοῦσι τοὺς Κανόνας καὶ τοὺς Ὅρους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς φυσιολάτραι μασονοειδωλολατρικοῦ πνεύματος. Παραπαίοντες δὲ περαιτέρω ἐν ἀντιφάσει, ἐπιμένουσιν εἰς τὴν κατάλυσιν τῶν καλῶς ὁρισθέντων καὶ ἐν ὀνόματι τῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ οἱ ρασκόλνικοι σχισματικοί. Οὕτως, ἡ ἐν ἐπάρσει πολυμάθεια συνᾴδει πρὸς τὴν ἐν πεισμονῇ ἀμάθειαν. Τοῦτο τὸ κατάντημα τῆς ἀπειθείας εἰς τοὺς ἁγίους Πατέρας τῶν δυστυχῶν ὀπαδῶν τῆς ἐσχάτης ἀποστασίας (ἰ. ἀ. σ. 621 - 622).

Ἀ φ θ ο ν ί α ν π ρ ο φ ά σ ε ω ν κ α ὶ π ε ν ί α ν ἐ π ι χ ε ι ρ η μ ά τ ω ν ἀ λ η θ ε ί α ς διακρίνουσι τὸν λόγον τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας.

Τοῦτο καταφαίνεται καὶ εἰς τὴν προσπάθειαν, ὅπως δικαιολογηθῇ ἡ μείωσις τοῦ χρόνου τῆς νηστείας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἢ καὶ ὁ παντελὴς ἀφανισμὸς ταύτης, μετὰ τὴν καινοτομίαν τοῦ 1924. Μὴ ἔχοντες τὶ εἴπωσιν ἐν προκειμένῳ οἱ καινοτομήσαντες, τὸ αὐτὸ ἔτος ἔγραψαν εἰς τὸ δελτίον «Ἐκκλησία», λέγει ὁ Λεοντοπόλεως Χριστοφόρος, ὅτι ἡ ἁγία αὕτη νηστεία «δύναται» «νὰ περιφρονηθῇ» μειουμένη ἢ καὶ καταργουμένη, ὡς «ἐνδιαφέρουσα» δῆθεν «μόνους τοὺς μπακάληδες καὶ τοὺς ψαράδες τοῦ Φαναρίου, καὶ οὐχὶ τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας»!([601]). Διότι, γράφεται εἰς τὴν «Ἐκκλησίαν», παλαιότερον «ὀλίγοι μπακάληδες, χάριν τοῦ συμφέροντός των, ἠμπόδισαν» τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως «νὰ κανονίσῃ τὴν νηστείαν ταύτην», ἤτοι ἵνα καινοτομήσῃ ἐπὶ τῆς πατροπαραδότου ταύτης νηστείας([602]). Οὕτως, ὁ καινοτόμος «ἀρθρογράφος τῆς "Ἐκκλησίας", διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν καὶ ὡς πρὸς τὴν νηστείαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων κατὰ τοῦ πασχαλίου Κανόνος ἀσέβειαν», «λησμονῶν δὲ καὶ τὴν ἰδίαν ἰδιότητα καὶ τὴν ἰδιότητα αὐτῆς τῆς "Ἐκκλησίας", ἐν ᾗ γράφει, ἐτόλμησε νὰ υἱοθετήσῃ ἀνοησίας» καί, «χλευάζων τὰ ἱερά, νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν νηστείαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ὡς νηστείαν τῶν ψαράδων καὶ τῶν μπακάληδων τοῦ Φαναρίου. Οἵα κατάπτωσις!»([603]). Τοῦτο ὑπενθυμίζει καὶ τὸ γραφὲν παρὰ τοῦ Ἀνθίμου Βιζύης παραπλήσιον. Δηλαδὴ ὅτι, διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου δι' ἑτέρου, «ἀποβαίνουσι πλέον περιττοὶ καὶ οἱ ἡμεροδεῖκται, ἐξοικονομοῦνται χιλιάδες τόννων χάρτου» καὶ «βαρελίων μελάνης»...([604]).

Αὕτη ἡ «ληρώδης φλυαρία»[5843] τῶν οἰκουμενιστῶν, ἢ μᾶλλον τὰ ἀντορθόδοξα «εὑρήματα καὶ ἡ τῶν ἐννοιῶν χυδαιότης»[5844] αὐτῶν. Εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι ἡ νηστεία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων «κατὰ παράδοσιν ἀρχαίαν» ἐνομοθετήθη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ[5845] (ἰ. ἀ, σ. 498).

4. Προφάσεις ἐσχάτης ἀποστασίας

Οὐδεμίαν ἀπόδειξιν ἀληθείας διαθέτει ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία ὑπὲρ ἑαυτῆς. Ἅπαντα τὰ προβαλλόμενα ὑπ' αὐτῆς δῆθεν ἐπιχειρήματα εἶναι ἀντιπατερικαὶ θέσεις καὶ ἀντορθόδοξοι προφάσεις. Ἔχουσιν ἐντυπωσιάσει ὅμως πολλοὺς ἀνθρώπους, λόγῳ τῆς ἀπατηλῆς αὐτῶν παρουσιάσεως δι' ἐπιστημόνων καὶ ἱεραρχῶν, οἵτινες, ἀσεβήσαντες πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀρνηθέντες τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ἐγένοντο κακοὶ ἐργάται ἀντιχρίστου ἀποστασίας.

5843. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 477.
5844. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5, 408.
5845. Συμεῶνος Θεσσαλονίκης, PG. 155, 900.

«Αἱ ἀκίνητοι ἑορταί», ὑποστηρίζει ἡ καινοτομία, «δὲν ἑορτάζονται» διὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου «κατὰ τὰς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καθορισθείσας ἡμέρας, ἀλλὰ 13 ἡμέρας βραδύτερον, ἤτοι οὐχὶ κατὰ τὰς πραγματικὰς καὶ ἀληθεῖς αὐτῶν ἡμερομηνίας». Ἐνῷ, διὰ τῆς προσθήκης τῶν 13 ἡμερῶν, διωρθώθη δῆθεν ἡ ἑορτολογικὴ αὕτη ἀσυμφωνία!(605).

Ἀλλ' ὅμως, «ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν»[5846] ἄλλα λέγει διὰ τῆς πραγματικότητος. Ὁ συνταυτισμὸς φυσικοῦ καὶ ἡμερολογιακοῦ χρόνου ἀρχικοῦ ἑορτασμοῦ καὶ σημερινῆς τελέσεως τῶν ἑορτῶν δὲν πραγματοποιεῖται δι' ἁπλῆς προσθήκης 13 ἡμερῶν, ὡς διατείνονται ἀφελῶς οἱ «σοφοὶ» τῆς καινοτομίας. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἡ προσθήκη διαφόρου ἀριθμοῦ ἡμερῶν, ἤτοι κατὰ περίπτωσιν ἀπὸ μιᾶς, ἢ οὐδεμιᾶς, μέχρι καὶ 15 ἡμερῶν, ἢ καὶ περισσοτέρων. Δι' ἑορτὰς π.χ. γεγονότων ἢ Ἁγίων τοῦ πρώτου μ.Χ. αἰῶνος, ἀπαιτεῖται ἡ προσθήκη 15 περίπου ἡμερῶν, καθ' ὅτι εἰς τοσαύτας ἡμέρας ἀνέρχεται ἡ πτῶσις τῆς ἰσημερίας ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον. Τὸ ἔτος 1920 λ.χ. συμπληροῦνται 15 τοιαῦται ἡμέραι, καθ' ὅτι 1920 ἔτη διὰ 128 ἐτῶν, καθ' ἃ συμπληροῦται μία περίπου ἡμέρα πτώσεως τῆς ἰσημερίας, ἴσον ἡμέραι 15. Δι' ἑορτὰς τοῦ δεκάτου αἰῶνος, ἀπαιτεῖται ἡ προσθήκη 7 ἢ 8 ἡμερῶν. Δι' ἑορτὰς τοῦ παρελθόντος δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ζητεῖται ἡ προσθήκη 1 ἡμέρας καὶ δι' ἑορτὰς τοῦ τρέχοντος εἰκοστοῦ αἰῶνος οὐδεμιᾶς! Δηλαδή, δι' ἑκάστην περίοδον 128 ἐτῶν ἀπαιτεῖται προσθήκη διαφόρου ἀριθμοῦ ἡμερῶν. Διὰ δὲ τῶν 13 ἡμερῶν τῆς «ἐπιστημονικῆς» καινοτομίας, δὲν ἐπιτυγχάνεται φυσικὴ καὶ ἡμερολογιακὴ χρονικὴ συμφωνία, ἀλλὰ ὄντως βαβυλωνιακὴ ἀσυμφωνία. Παράδειγμα προσφάτου ἑορτῆς ἔστω ἐν προκειμένῳ ἡ περίπτωσις τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. Οὗτος ἐκοιμήθη τὴν 9ην Νοεμβρίου 1920 ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου καὶ ἑορτάζεται ὑπὸ τῆς καινοτομίας τὴν 27ην Ὀκτωβρίου. Δηλαδὴ ἡ ἑορτὴ μετετέθη 13 ἡμέρας πρὸ τῆς φυσικῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας.

Ἀλλ' ὅμως, «οὐκ ἔστι ταῦτα τῆς Καθολικῆς (Ὀρθοδόξου) Ἐκκλησίας, οὐδὲ ταῦτα οἱ Πατέρες ἐφρόνησαν»[5847]. Οἱ ἅγιοι Πατέρες καθώρισαν τὰς ἁγίας ἑορτὰς τῆς Ἐκκλησίας, οὐχὶ ἀστρονομικῶς, ἀλλὰ ἡμερολογιακῶς, ὡς π.χ. τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων. Καθωρίσθη παρὰ τῶν Ἁγίων, ὅπως τὰ Χριστούγεννα ἑορτάζωνται τὴν 25ην Δεκεμβρίου, διότι ἐξηκριβώθη παρ' αὐτῶν, ὅτι ἐν τῇ ἡμερομηνίᾳ ταύτῃ ἐγεννήθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός (ἰ. ἀ. σ. 486 - 489). Ὄχι ὁ ἀκριβὴς φυσικὸς χρόνος, ἀλλὰ ὁ ἡμερολογιακὸς καθορισμὸς ἀποτελεῖ τὴν χρονικὴν τάξιν τῶν ἑορτῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

5846. 1 Κορινθ. γ' 19.

5847. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 153.

Διὸ ἐν τῷ ἑορτολογίῳ τῆς Ὀρθοδοξίας δὲν ἀναζητεῖται ὁ ἐπιστημονικῶς ἐξακριβούμενος ἀστρονομικὸς χρόνος, ἀλλὰ ἡ ἡμερολογιακὴ τάξις τῶν ἑορτῶν τῶν Ἁγίων. Ταύτην δὲ τὴν τάξιν λύουσιν αἱ 13 ἡμέραι τῶν υἱῶν τῆς ἀποστασίας, βεβαίως, ἐν πνεύματι προδήλου μωρίας. «Φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν»[5848] οἱ τάλανες, ὡς καὶ οἱ πρώην (ἰ. ἀ. σ. 216).

Θὰ «ἔλθῃ ἐποχή, καθ' ἣν τὰς ἑορτὰς τοῦ χειμῶνος θὰ ἑορτάσωμεν ἐν ἔαρι καὶ θέρει, τὰς δὲ τοῦ ἔαρος καὶ θέρους ἐν φθινοπώρῳ καὶ χειμῶνι καὶ οὕτω καθεξῆς», βάσει τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου, διατείνεται πάλιν ἡ καινοτομία([606]) (ἰ. ἀ. σ. 638).

Ἡ ἐποχὴ ὅμως αὕτη δὲν εἶναι μελλοντική, ἀλλὰ καὶ παροῦσα, ὑπῆρξε δὲ καὶ κατὰ τὸ παρελθόν. Καὶ ἄλλοτε, ἀλλὰ καὶ σήμερον, αἱ ἑορταὶ τελοῦνται ἐπὶ τῆς γῆς εἰς διαφόρους ὥρας, ἤτοι ἐποχάς, τοῦ ἔτους. Ἑορταὶ τελούμεναι ἐν τῷ βορείῳ ἡμισφαιρίῳ τῆς γῆς κατὰ τὸν χειμῶνα ἢ ἔαρ ἢ θέρος ἢ φθινόπωρον, ἐν τῷ νοτίῳ τελοῦνται ἀντιστοίχως κατὰ τὸ θέρος, ἢ φθινόπωρον ἢ χειμῶνα ἢ ἔαρ, καὶ ἀντιστρόφως. Ὡς π.χ. αἱ μεγάλαι ἑορταὶ τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα. Προφανῶς, ἡ ἐν λόγῳ πρόφασις τῆς καινοτομίας δηλοῖ ἔλλειψιν γεωγραφικῆς καὶ πανανθρωπίνης ἀντιλήψεως, ἀλλὰ καὶ μικρόνοιαν λόγῳ ἀποστασίας. Κατὰ δὲν τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα, ἐν προκειμένῳ «οὐδεμία καιροῦ παρατήρησίς ἐστιν»[5849]. Ἐκτὸς τούτου, ὁ θεῖος νόμος προβλέπει τὸν ἑορτασμὸν τοῦ νομικοῦ Πάσχα ἐν ἀνάγκῃ καὶ κατὰ τὸν δεύτερον μῆνα, ἤτοι μέχρι τῆς 17ης Μαΐου. Ἐπειδὴ τὸ Φάσκα τελεῖται κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα σελήνης μέχρι τῆς 18ης Ἀπριλίου, ἡ μετάθεσις τούτου εἰς τὸν ἑπόμενον μῆνα ἄγει, διὰ προσθέσεως τῶν 29 ἡμερῶν τοῦ σεληνιακοῦ μηνός, εἰς τὴν 17ην Μαΐου. Ὡς ἀνάγκη ὅμως τοιαύτης μεταθέσεως διὰ τὸ χριστιανικὸν Πάσχα δύναται ἵνα νοηθῇ μόνον ἡ ἐκ τῆς φυσικῆς διαρροῆς τοῦ χρόνου, λόγῳ τοῦ σταθεροῦ ἡμερολογιακοῦ καθορισμοῦ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας παρὰ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τοῦ βάσει ταύτης ὁρισμοῦ τῆς πασχαλίου ἑορτῆς. Δηλαδὴ ἐν προκειμένῳ ἡ μετάθεσις δὲν εἶναι ἡμερολογιακή, ἀλλὰ φυσικῶς χρονική. Αὕτη μέχρι σήμερον συμποσοῦται μόνον εἰς 13 ἡμέρας καὶ ὑφίσταται προφανῶς εἰσέτι περιθώριον ἑτέρων 16 ἡμερῶν. Αὗται δὲ θὰ διαρρεύσωσι μετὰ δύο καὶ πλέον χιλιετίας, καθ' ὅτι 128 ἡμέραι ἐπὶ 16 ἴσον 2048 ἔτη. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν

5848. Ρωμ. α' 22. 5849. Χρυσοστόμου, PG. 48, 869.

πάροδον τῶν ἐτῶν τούτων δὲν πρόκειται ἵνα τεθῇ ὀρθοδόξως πρόβλημα. Οὐ «γὰρ ἡ Ἐκκλησία χρόνων ἀκρίβειαν οἶδεν (γνωρίζει)», ὡς οἱ ἰουδαΐζοντες καινοτόμοι, ἀλλὰ ὑπακοὴν εἰς τὴν διὰ τῶν ἁγίων Πατέρων φερομένην θείαν ἐντολήν[5850] (ἰ. ἀ. σ. 419, 464 - 465, 638).

«Διωρθώθη πλέον τὸ λάθος», ἐδήλωσεν ἡ ἐπηρμένη καινοτομία, τὸ ὁποῖον δὲν ἐθεραπεύθη «εἰς τὴν βυζαντινὴν ἐποχήν», ἀλλὰ ὑπ' αὐτῆς «προὐτιμήθη τὸ σφάλμα»!([607]). Συνίσταται δὲ τοῦτο εἰς τὸ ὅτι «ἡ χρονικὴ διάρκεια τοῦ ἔτους κατὰ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον δὲν συμπίπτει ἀκριβῶς πρὸς τὴν διάρκειαν τοῦ τροπικοῦ», ἤτοι ἐνταῦθα φυσικοῦ, «ἔτους, ἀλλ' ὑπερέχει αὐτῆς κατ' ὀλίγα λεπτὰ ἐτησίως, κατὰ μίαν δὲ σχεδὸν ἡμέραν ἀνὰ 128 ἔτη. Οὕτως, ἀπὸ τοῦ ἔτους 325, καθ' ὃ συνεκλήθη ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος», «μέχρι σήμερον, παρουσιάζεται διαφορὰ 13 ἡμερῶν»([608]) (ἰ. ἀ. σ. 668).

Ἀλλ' οὕτως, «Ἁγίων κατήγορος γέγονας», ὦ ἄνθρωπε τῆς ἐποχῆς σου, ἀπαντᾷ ὁ θεῖος λόγος[5851] πρὸς τὸν καινοτόμον. «Αἰτία» «τοῦ φαινομένου σφάλματος», λέγει ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Πηγᾶς, δὲν εἶναι οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οἱ καταρτίσαντες τὸ Κανόνιον ἢ Ὅρον τοῦ Πάσχα. Οὐδὲ «ἀπὸ ἀγνοίας τῶν Πατέρων συνέβη» τοῦτο, ἀλλὰ ἀπὸ «τῆς ἀνωμαλίας τοῦ μέτρου τῶν ἡμερῶν καὶ ὡρῶν καὶ στιγμῶν», ἤτοι «λεπτῶν», δι' οὗ «κατὰ τοὺς Ρωμαίους», ἤγουν κατὰ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον, «ἀναμετρεῖται ὁ τῶν φωστήρων δρόμος, σελήνης, φημὶ (λέγω), καὶ ἡλίου», εἰς τριακοσίας ἑξήκοντα πέντε ἡμέρας καὶ τέταρτον ἡμέρας κατ' ἔτος[5852]. Ἡ χρονικὴ αὕτη διαφορὰ δὲν ἀναφέρεται εἰς πραγματικὰς ἡμέρας, ἀλλ' εἰς φανταστικάς. Αἱ ἐν λόγῳ 13 ἡμέραι οὐδέποτε ἦσαν ὕπαρκταὶ καὶ πραγματικαὶ ἡμέραι ἐν τῇ ροῇ τοῦ χρόνου, ἀλλ' ἀποτελοῦσι φανταστικὰ ἡμερήσια χρονικὰ διαστήματα, πλασσόμενα ἐν τῷ ἀστρονομικῷ καὶ μαθηματικῷ λογισμῷ τοῦ ἀνθρώπου. Διὸ αὗται, ὡς ἀνύπαρκτοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν παρὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, θεοφρόνως. Ἐν ταύτῃ ὁ χρόνος τοῦ ἑορτολογίου δὲν ὑπολογίζεται κατὰ λεπτὰ καὶ τὰ τούτων κλάσματα, ὡς ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ, ἀλλὰ διὰ ὑπαρκτῶν καὶ πραγματικῶν ἡμερῶν, ὡς ἐντέλλεται ὁ θεῖος νόμος. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, λέγει ὁ φωστὴρ ταύτης Μ. Βασίλειος, εἶναι καὶ ἐν προκειμένῳ «κυριώτερος ὁ ἐν ἀπορρήτοις παραδιδόμενος λόγος» τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τὸν λόγον τοῦτον τῆς θείας ἀποκαλύψεως, «ὁ τὴν τοῦ χρόνου φύσιν κατασκευάσας Θεὸς

5850. Χρυσοστόμου, PG 48, 871.
5851. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 683.
5852. Μελετίου Πηγᾶ, «Ἀλεξανδρινὸς Τόμος».

μέτρα αὐτῷ καὶ σημεῖα τὰ τῶν ἡμερῶν ἐπέβαλε διαστήματα», ἤτοι τῶν πραγματικῶς γινομένων ἡμερῶν[5853] (ἰ. ἀ. σ. 19, 463 - 464).

Αἱ δὲ πραγματικαὶ ἡμέραι διαδέχονται ἀλλήλας συνεχομένως καὶ ἀδιακόπως ἐν τῇ ἑορτολογικῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας καὶ μηδεμία τούτων παρελείφθη, προκαλέσασα ἡμερολογιακὸν κενόν. Ἂν καὶ ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς Ἁγίους ἡ συντελουμένη ἀνὰ τοὺς αἰῶνας διαφορὰ φυσικῆς ἰσημερίας καὶ ἡμερολογιακῆς διαδοχῆς τῶν ὑπαρκτῶν ἡμερῶν, οὗτοι ἄφησαν τὴν κάλυψιν ταύτης ἀνεπιχείρητον. Καὶ τοῦτο, διὰ τὴν τήρησιν τοῦ θείου νόμου, διὰ τὴν ἑορτολογικὴν ἑνότητα καὶ ὁμόνοιαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ διὰ τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὸ καὶ ἐν χρόνῳ συντελούμενον μυστήριον τῆς ἐν Χριστῷ ἀναδημιουργίας. Οἱ Ὀρθόδοξοι τελοῦμεν τὰς ἱερὰς ἑορτὰς κατὰ τὴν πατροπαράδοτον ἡμερολογιακὴν τάξιν καὶ ἐγκαταλείπομεν τὴν φυσικὴν διαρροὴν τοῦ χρόνου εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Σωτῆρος Κυρίου. Ἐν προκειμένῳ δὲν πρόκειται περὶ «σφάλματος» ἢ «λάθους», ὡς διατείνονται οἱ πλανώμενοι, ἀλλὰ περὶ σταθερᾶς ἑορτολογικῆς τάξεως τῆς κιβωτοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις φέρεται ἐπὶ τῶν ὑδάτων τοῦ ροώδους (ρέοντος) τούτου κόσμου καὶ τῆς πολυκύμονος ἀνθρωπότητος. Οὐχὶ ἐπὶ τῆς φύσεως τοῦ παρόντος κόσμου, ἀλλ' ἐν τῇ καινῇ κτίσει τῆς Ἐκκλησίας ᾠκοδομήθη τὸ ὀρθόδοξον ἑορτολόγιον. Ἡ δὲ φυσικὴ διαρροὴ τοῦ χρόνου δηλοῖ μυστήριον σωτηριώδους οἰκονομίας Θεοῦ, οὗ ἡ «δύναμις» «ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται»[5854] (ἰ. ἀ. σ. 463 - 464).

Διεταράχθη ἡ ἰσορροπία τῶν ὑλικῶν μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀδὰμ ἐντὸς τοῦ μακαρίου ἐκείνου παραδείσου. Διὸ ἡ διαρκὴς ἰσημερία τῆς ἑξαημέρου δημιουργίας μετεβλήθη εἰς ἐποχικὴν ἰσημερίαν καὶ δὴ πίπτουσαν, εἰς μαρτύριον καὶ τῆς φθορᾶς τοῦ παρόντος κόσμου. «Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου»[5855] (ἰ. ἀ. σ. 70, 302, 389, 463). Ὁ παντοδύναμος Θεὸς καὶ διὰ στοιχείων τῶν ὁρωμένων προνοεῖ ὑπὲρ τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου, οἰκοδομεῖ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ δοξάζει τὸ πανάγιον ὄνομά του (ἰ. ἀ. σ. 464).

Διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ διεταράχθησαν αἱ ἐποχαὶ τοῦ ἔτους. Ἀπ' αὐτοῦ ὅμως «θέρος καὶ ἔαρ» «οὐ καταπαύσουσι» «πάσας τὰς ἡμέρας τῆς γῆς»[5856], ἤτοι μέχρι συντελείας (ἰ. ἀ. σ. 84 - 85). Κατὰ τὴν δευτέραν ὅμως παρουσίαν τοῦ Κυρίου, «ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς»[5857]. Συμβολίζει δὲ ἡ σελήνη καὶ τὸν παλαιὸν

5853. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 51, 203.
5854. 2 Κορινθ. ιβ' 9.
5855. 1 Κορινθ. ζ' 31.
5856. Γενέσ. η' 22.
5857. Ματθ. κδ' 29.

νόμον καὶ τὸν παρόντα κόσμον καὶ τὴν ζωὴν τῆς ἁμαρτίας καὶ τὸν εὑρετὴν ταύτης Διάβολον. Ἡ τοιαύτη σελήνη ἤρχισε σκοτιζομένη καὶ καταργουμένη τὴν ἡμέραν τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου, ὅτε «σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν»[5858] (ἰ. ἀ. σ. 293 - 298, 329 - 330). Ἐδηλώθη δὲ ἡ κατάργησις ταύτης καὶ διὰ τῆς καταλύσεως τοῦ παλαιοῦ Ναοῦ ἐν ἔτει 70 μ.Χ. (ἰ. ἀ. σ. 331, 421). Ἀλλὰ «ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ»[5859] θὰ «ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη»[5860] παντελῶς. Ἀναιρεῖται, ἤτοι δύει, ἡ σελήνη ἀπὸ τῆς πανσελήνου τὴν δεκάτην πέμπτην ἡμέραν. Ἀπὸ δὲ τῆς πανσελήνου τοῦ Πάθους τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, ἢ τῆς καταλύσεως τοῦ Ναοῦ, πληροῦνται ἤδη δέκα πέντε ἡμέραι πτώσεως ἰσημερίας τοῦ ἄρχοντος τῆς ἡμέρας τοῦ παρόντος κόσμου ἡλίου[5861] (ἰ. ἀ. σ. 28).

Τὰ «πάντα» «καλὰ λίαν»[5862] ἐποίησεν ὁ πάνσοφος Θεός, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Τὰ «πάντα μέτρῳ καὶ ἀριθμῷ καὶ σταθμῷ» διέταξεν ὁ Κύριος τοῦ παντός[5863], καὶ ἐν τῇ δημιουργίᾳ καὶ ἐν τῇ προτυπώσει τῆς Καινῆς διὰ τῆς Παλαιᾶς καὶ ἐν τῇ ἀναδημιουργίᾳ τοῦ Πάσχα Κυρίου, κατὰ σκοπὸν παντελοῦς σωτηρίας (ἰ. ἀ. σ. 46).

Πολὺ πλανῶνται οἱ οἰκουμενισταί, «μὴ εἰδότες τὰς Γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ»[5864]. Μεθύοντες οἶνον ἐσχάτης ἀποστασίας, τὰ «ἔργα Κυρίου οὐκ ἐμβλέπουσι καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ οὐ κατανοοῦσιν»[5865]. Ἐπέστρεψαν «ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα» τοῦ κόσμου τούτου, καὶ παρατηροῦσιν «ἡμέρας» «καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς»[5866], κατὰ τὴν παλαιοτέραν καὶ νεωτέραν ἰουδαϊκὴν ἀποστασίαν. Ἀπειθοῦσιν εἰς τὸν ἀποκαλυφθέντα παντέλειον καὶ αἰώνιον λόγον τοῦ Κυρίου καὶ ἀναζητοῦσιν, ἐν πνεύματι εἰδωλολατρικῆς φυσιολατρείας, ἀκρίβειαν εἰς τὸν ροώδη (ῥέοντα) τοῦτον κόσμον, ὅστις ἐν τέλει «ροιζηδὸν (μετ' ἤχου σφοδροῦ)» παρελεύσεται. Διότι τὰ «στοιχεῖα» αὐτοῦ «καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται»[5867]. Ἀντιλέγουσιν εἰς τοὺς ἁγίους Πατέρας, πείθονται εἰς τοὺς καταργουμένους σοφοὺς καὶ ἄρχοντας «τοῦ αἰῶνος τούτου»[5868], κατηγοροῦσι τοὺς Ἁγίους καὶ ἐκταράσσουσι τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. Ἀρνοῦνται τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν καὶ ἄνοδον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ κηρύττουσι προσήλωσιν εἰς τὴν γῆν. Ζηλοῦσι τὴν πόλιν τοῦ Κάϊν, τὸν πύργον τῆς Βαβέλ, τὴν βασιλείαν τοῦ

5858. Ματθ. κζ' 45.
5859. Ἰωάν. ια' 24.
5860. Ψαλμ. 71, 7.
5861. Γενέσ. α' 16, 18.
5862. Γενέσ. α' 31.
5863. Σοφ. Σολομ. ια' 20.
5864. Μάρκ. ιβ' 24.
5865. Ἡσ. ε' 12.
5866. Γαλάτ. δ' 9 - 10.
5867. 2. Πέτρ γ' 10.
5868. 1 Κορινθ. α' 20.

Φαραώ. Προσφέρουσι τὰ ἅγια τῆς Ἐκκλησίας εἰς οἰκοδομὴν παγκοσμίου σιωνιστικῆς πολιτείας σκοπιμότητος ἀποστασίας Ἀντιχρίστου, καὶ ἐπικαλοῦνται πρόοδον καὶ πολιτισμόν. Ἀλλ' ἡ «πρόοδος» αὐτῶν εἶναι «πρὸς τὸ χεῖρον»[5869], λέγουσιν οἱ Ἅγιοι, ἡ δὲ «ὕβρις τε καὶ θρασύτης καὶ ἀναισθησία καὶ ἡ τῶν λεγομένων δυσωδία πολιτισμὸς εἶναι (ὅτι εἶναι)»[5870] νομίζεται παρὰ τῶν υἱῶν τούτων τῆς ἀναιδοῦς ἀποστασίας (ἰ. ἀ. σ. 657).

5. Ἐκδόσεις οἰκουμενιστικῆς πλάνης

Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία ἐξέδωκεν ὑπὲρ ἑαυτῆς πολλὰς ἐπισκοπικὰς καὶ συνοδικὰς ἐγκυκλίους, ἢ καὶ συγγραφάς. Τὰ κείμενα τῶν γραπτῶν τούτων διακρίνονται διὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα οἰκουμενιστικῆς πλάνης, διὰ τὴν ἐπανάληψιν τῶν αὐτῶν προφάσεων τῆς καινοτομίας· καὶ διὰ τὴν ἀμετανόητον ἐπιμονὴν εἰς τὰ κακῶς γενόμενα.

Τοιαύτη ἐγκύκλιος ὑπῆρξε καὶ ἡ τῆς 30.5.1935. Ἡ συνοδικὴ αὐτὴ Ἐγκύκλιος ἐξεδόθη «πρὸς τὸν εὐλαβέστατον κλῆρον καὶ εὐσεβῆ Ἑλληνικὸν λαόν». Προφανῶς, διὰ τῶν προσρήσεων τούτων, ἡ Ἐγκύκλιος κολακεύει, χάριν τῆς ἀνευλαβοῦς καινοτομίας καὶ τῆς ἀσεβοῦς ἐμμονῆς ἐν αὐτῇ. Διὸ κατηγορεῖ ἀντικανονικῶς Ἱεράρχας τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως καὶ ὑποστηρίζει ἀντορθοδόξως τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομιαν τοῦ 1924, διὰ τῶν γνωστῶν προφάσεων ἀποστασίας καὶ τῆς δολίας οἰκουμενιστικῆς τακτικῆς.

Ὁμιλεῖ π.χ. διὰ «τὸ ἡμερολόγιον», ἐνῷ πρόκειται διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον καὶ δὴ τὸ ἑορτολόγιον τῆς Ὀρθοδοξίας (ἰ. ἀ. σ. 670). Τονίζει ἐπιστημονιστικῶς τὸ λεγόμενον ἡμερολογιακὸν σφάλμα, ἐνῷ πρόκειται περὶ ἀνωμαλίας τῆς φύσεως μετὰ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, τὴν ὁποίαν ἡ θεία πρόνοια χρησιμοποιεῖ ὑπὲρ τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας (ἰ. ἀ. σ. 463 - 464, 709). Διαλαλεῖ οἰκουμενιστικῶς τοῦτο τὸ δῆθεν σφάλμα ὡς «λάθος», τὸ ὁποῖον «ἀνέλαβε νὰ διορθώσῃ» ὁ Πάπας ἀνεπιτυχῶς καὶ ἐπανώρθωσε δῆθεν ἐπιτυχῶς ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924, ἐνῷ αὐτὴ ἐπανέλαβε φιλαιρετικῶς καὶ ἐπεξέτεινεν ἀντορθοδόξως τὴν ἡμερολογιακὴν μεταρρύθμισιν τῆς αἱρέσεως τοῦ Παπισμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 669). Λέγει ἀφρόνως, ὅτι, διὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, «αἱ ἀκίνητοι» «ἑορταὶ ἐταυτίσθησαν» «πρὸς τὰς ἡμερομηνίας ἐκείνας, κατὰ τὰς ὁποίας τὰς ἑώρταζον οἱ Πατέρες ἡμῶν», ἐνῷ ἀληθῶς ἐπῆλθε βαβυλωνιακὴ σύγχυσις

5869. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 233. 5870. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46. 1077.

(ἰ. ἀ. σ. 706). Ὑποστηρίζει προπαγανδιστικῶς, ὅτι ἡ καινοτομία «ἐσεβάσθη» δῆθεν τὰς κανονικὰς διατάξεις «περὶ τοῦ Πάσχα», ἐνῷ κατέλυσε ταύτας παποπρεπῶς ἐν πράξει καὶ ἐπιδιώξει διὰ τὸ παρὸν καὶ διὰ τὸ μέλλον (ἰ. ἀ. σ. 565, 681, 698). Διδάσκει ἀσεβῶς, ὅτι δῆθεν ἡ καταδίκη τῆς παπικῆς καινοτομίας παρὰ Ὀρθοδόξων Συνόδων δὲν «ἔχει τὴν σημασίαν ἀπαγορεύσεως εἰς τὸ διηνεκὲς οἱασδήποτε» «ἡμερολογιακῆς», ἤτοι ἑορτολογικῆς, καινοτομίας, ἐνῷ πρόκειται περὶ τοῦ ἀντιθέτου (ἰ. ἀ. σ. 464 - 465, 690). Ἰσχυρίζεται ἀναιδῶς, ὅτι ἡ καινοτομία «ἐγένετο ἐκ πρωτοβουλίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ μετὰ συνεννόησιν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν», ἐνῷ συνέβη τὸ ἐναντίον (ἰ. ἀ. σ. 684). Διατείνεται ἀντορθοδόξως, ὅτι «οὐδεμία Ἐκκλησία Ὀρθόδοξος εἶπέ ποτε», ὅτι «τὸ ἡμερολόγιον», ἤτοι τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον, δηλαδὴ τὸ ἑορτολόγιον τῆς Ὀρθοδοξίας, «ἔχει σχέσιν πρὸς τὰς παραδόσεις καὶ τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας», ἐνῷ ἄλλη εἶναι ἡ ἀλήθεια (ἰ. ἀ. σ. 576). Τέλος, προβάλλει τὴν πρόφασιν ἀποστασίας, ὅτι δῆθεν ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924 «δὲν θίγει ποσῶς τὰ θεῖα δόγματα καὶ τὴν σεπτὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν», ἐνῷ αὕτη τὰ καταλύει. Διότι ἡ λεγομένη «διόρθωσις» τῶν καινοτόμων σημαίνει ὀρθοδόξως κατάλυσιν καὶ Κανόνων καὶ Ὅρων καὶ παραδόσεως τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς (Ὀρθοδόξου) καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ([609]) (ἰ. ἀ. σ. 695).

Διὰ τῆς ἀνωτέρω Ἐγκυκλίου, προφανῶς, δὲν διαγγέλλεται ἡ χριστιανικὴ ἀλήθεια, ἀλλὰ λαλεῖται ἀντιχρίστως ἡ οἰκουμενιστικὴ ψευδοπροφητεία. Ὁ παραδοσιακῶς εὐσεβὴς Ἑλληνικὸς λαὸς ἐξωθεῖται εἰς ἀσέβειαν πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ ὁ εὐλαβὴς κλῆρος ἄγεται εἰς ἀνευλάβειαν πρὸς τὴν σεπτὴν παράδοσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τὸν Κύριον ταύτης Ἰησοῦν Χριστόν. Διὸ ὁ Θεὸς λέγει διὰ τοὺς ψευδοπροφήτας τῆς οἰκουμενιστικῆς καινοτομίας. «Οὐαὶ τοῖς γράφουσι πονηρίαν· γράφοντες γάρ, πονηρίαν γράφουσι»[5871], πρὸς ἀπώλειαν ἑαυτῶν καὶ τῶν πειθομένων εἰς αὐτούς.

Ψιττακοὶ τοῦ Ἀψέθου. Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία, πρὸς δικαίωσιν ἑαυτῆς «ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων»[5872], ἀκολουθεῖ οἰκουμενιστικὴν τακτικήν.

Ἀγνοεῖ τὴν ὀρθόδοξον ἔνστασιν καὶ παγιώνει τὴν καινοτομίαν. Ἀποσιωπᾷ, ἢ περιφρονεῖ, ἢ εἰρωνεύεται, ἢ ἀπορρίπτει, ἢ διαστρέφει, ἢ συκοφαντεῖ, ἢ καὶ διώκει τὸν λόγον τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ τὴν σύμφωνον πρὸς αὐτὸν ἔνστασιν τῶν Ὀρθοδόξων. Διαλαλεῖ τὰς οἰκουμενι-

5871. Ἡσ. ι' 1.

5872. Ματθ. στ' 1 - 2.

στικὰς αὐτῆς προφάσεις, ἀρνεῖται τὸν ὀρθόδοξον διάλογον, ἐπικαλεῖται τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ ἀρχηγικὸν κῦρος, καὶ ἀπαιτεῖ τὴν κοινὴν ἀποδοχὴν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν οἰκουμενιστικῶν ἀποφάσεων. Τοιουτοτρόπως ἐγκλείει τοὺς πειθομένους ἢ πτοουμένους ὑπ' αὐτῆς εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς διδαχήν, καὶ ποιεῖ τούτους ἀσφαλεῖς μαθητὰς καὶ ὑπερασπιστὰς τοῦ θηρίου τῆς οἰκουμενιστικῆς πλάνης.

Ἐν προκειμένῳ χρησιμοποιεῖται ἡ πονηρὰ μέθοδος τοῦ Ἀψέθου. Ὁ Ἱππόλυτος διηγεῖται, ὅτι πάλαι ὁ εἰδωλολάτρης «Ἄψεθος ὁ Λίβυς ἐπεθύμησε θεὸς γενέσθαι (ἵνα γίνῃ)». Ἐπειδὴ δὲ «ἀπετύγχανε τῆς ἐπιθυμίας» ταύτης, «ἠθέλησε», τοὐλάχιστον, ἵνα νομισθῇ θεός. Καὶ πρὸς τοῦτο ἐχρησιμοποίησε τέχνασμα πονηρίας. «Συναθροίσας γὰρ εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν οἰκίσκον» «πλείστους ψιττακούς, κατέκλεισεν» αὐτούς. Ἦσαν «δὲ πλεῖστοι κατὰ τὴν Λιβύην ψιττακοί», «ἐναργῶς (εὐκρινῶς) μιμούμενοι πάνυ (ἐντελῶς) τὴν ἀνθρωπίνην φωνήν». Τούτους, λοιπόν, «χρόνῳ διαθρέψας», «ἐδίδαξε λέγειν· Ἄψεθος θεός ἐστιν». Καί, ὅτε οἱ ψιττακοὶ ἠσκήθησαν, ἄφησε τούτους ἐλευθέρους εἰς διάφορα μέρη. «Πετομένων» δὲ τούτων, «ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος (λόγος) εἰς πᾶσαν τὴν Λιβύην», «μέχρι τῆς ἑλληνικῆς γῆς». «Οὕτως οἱ Λίβυες, καταπλαγέντες» καὶ τὸ «πανούργευμα μὴ ἐννοήσαντες, θεὸν εἶχον τὸν Ἄψεθον», μέχρις ἀποκαλύψεως τῆς πανουργίας[5873]. Τοιουτοτρόπως καὶ οἱ ἀνελεύθεροι μαθηταὶ τῆς οἰκουμενιστικῆς καινοτομίας πάντες «μίαν γνώμην ἔχουσι, καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ διδόασιν (δίδουσιν)»[5874].

Τὸ ἀλλότριον πνεῦμα τῆς ὑποταγῆς ἐν οἰκουμενιστικῷ φρονήματι προέκυψεν ἀπὸ τοὺς «φωλεοὺς καὶ σπήλυγγας»[5875], ἤτοι τὰ σπήλαια «λῃστῶν»[5876] τῶν ἀντιχρίστων σκοτεινῶν δυνάμεων. Καί, δίκην ὄφεως καὶ «ἑρπετοῦ δεινοῦ»[5877], διῆλθε διὰ πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν θρόνων, ἐξετάθη εἰς ἄρχοντας, κλῆρον καὶ λαόν, καὶ εἰσῆλθε καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς πανεπιστημιακοὺς τόπους. Ἐπιζητεῖ δὲ ἀναιδῶς, ὅπως κατασιγάσῃ «τὴν καλὴν ὁμολογίαν»[5878] τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ρίψῃ τοὺς πιστοὺς εἰς «τὸ φοβερὸν τῆς σιωπῆς κρῖμα»[5879], καὶ «πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς»[5880]. Ἐντυπωσιάζει δὲ ἡ ἄγνοια τῆς ἀληθείας ἐπὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924, ἡ παρατηρουμένη, ὄχι μόνον εἰς πολιτικοὺς καὶ ἐκκλησιαστικούς, ἀλλὰ καὶ εἰς πανεπιστημιακοὺς θεολογικῆς εἰδικότητος διδασκάλους καὶ ζηλωτὰς «κα-

5873. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 5, 283 - 284.
5874. Ἀποκαλύψ. ιζ' 13.
5875. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 956.
5876. Ματθ. κα' 13.
5877. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 473.
5878. 1 Τιμοθ. στ' 12.
5879. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1076.
5880. Ματθ. κδ' 24.

λῶν ἔργων»[5881]. Ὁ καθηγητὴς π.χ. τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Π. Τρεμπέλας ἐν ἔτει 1968 ἐδημοσίευσε μονογραφίαν του εἰς τιμὴν τοῦ πρωτεργάτου τῆς ἐν Ἑλλάδι ἑορτολογικῆς καινοτομίας ὑπὸ τὸν τίτλον «ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ὡς Ἀρχιεπίσκοπος». Ταύτην προσέφερεν ὡς «εὐλαβὲς» «μνημόσυνον» τοῦ θανόντος καινοτόμου καὶ ὡς «ἄνθη» εἰς «τὸν ἐξ ἑαυτοῦ εὐωδιάζοντα τάφον» του(610). Χρησιμοποιῶν δὲ καὶ τὸν ἀντορθόδοξον καὶ οἰκουμενιστικὸν ὅρον «παλαιοημερολογῖται», ἀποδίδει εἰς «συκοφαντικὴν φήμην» «φανατικῶν παλαιοημερολογιτῶν» τὸ λεχθέν, ὅτι ὁ Ἀθηνῶν μεταξὺ τῶν καινοτομιῶν προέβλεπε καὶ «τὴν δευτερογαμίαν τοῦ κλήρου»(611).Βεβαίως ταῦτα δὲν θὰ ἐγράφοντο ὑπὸ πανεπιστημιακοῦ καθηγητοῦ, ἐὰν οὗτος εἶχε μελετήσει τὸ θέμα τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924 δεόντως. Ὡς γνωστόν, ἡ καινοτομία τῆς δευτερογαμίας τοῦ κλήρου ἀπεφασίσθη παρὰ τοῦ λεγομένου «Πανορθοδόξου Συνεδρίου» Κωνσταντινουπόλεως 1923 τοῦ ὁμοφρόνου πρὸς τὸν Χ. Παπαδόπουλον Μ. Μεταξάκη, παρόντος εἰς αὐτὸ καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Ἀθηνῶν(612). Οὗτος δὲ ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος ἔλαβεν ἐγκαίρως γνῶσιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης, ἀλλ' οὐδέποτε τὴν ἀντέκρουσεν, ὡς ἔδει (ἰ. ἀ. σ. 667 - 668).

Εἶναι ὄντως ἐντυπωσιακὴ ἡ ἀποστροφὴ τῶν ὀπαδῶν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας πρὸς τὴν ἀξιόλογον καὶ ὀρθόδοξον διερεύνησιν ταύτης. Δὲν «ἠθέλησα νὰ ἀσχοληθῶ», γράφει εἷς τοιοῦτος, «οὔτε προφορικῶς εἰς διάλεξίν μού τινα περὶ τοῦ παλαιοημερολογιτικοῦ ζητήματος, οὔτε νὰ γράψω καὶ δημοσιεύσω τι περὶ αὐτοῦ»!(612α). Ἐντυπωσιάζει ἐπίσης καὶ ἡ σιγὴ αὐτῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου πίστεως, ὁσάκις καταφαίνεται ἡ ἀναλήθεια τῆς καινοτομίας, κατὰ παράβασιν βεβαίως τῆς θείας ἐντολῆς, «λάλει καὶ μὴ σιωπήσῃς»[5882] τὸν λόγον τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας. Προσέτι καὶ ἡ ἀναιδὴς φλυαρία λογίων οἰκουμενιστῶν ὑπὲρ τῆς οἰκουμενιστικῆς ταύτης καινοτομίας τῆς ἐσχάτης ἀποστασίας.

Αὐτοκαταλυομένη ἀπολογία. Ὁ οἰκουμενιστικῆς τοποθετήσεως Μητροπολίτης Δημητριάδος Χριστόδουλος Κ. Παρασκευαΐδης ἐν ἔτει 1982 ἐξέδωκε συγγραφήν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορικὴ καὶ Κανονικὴ Θεώρησις τοῦ Παλαιοημερολογιτικοῦ Ζητήματος κατά τε τὴν Γένεσιν καὶ τὴν Ἐξέλιξιν αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι». Δι' αὐτῆς ὁ συγγραφεὺς ἀναλαμβάνει θέσιν ἀπολογητοῦ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924 καὶ ὑποστηρικτοῦ τῆς ἀμετανοήτου πορείας ἐν

5881. Τίτ. β' 14. 5882. Πράξ. ιη' 9.

αὐτῇ, χάριν τοῦ Οἰκουμενισμοῦ. Βασίζεται εἰς τὴν φιλολογίαν τῆς καινοτομίας καὶ χρησιμοποιεῖ ὡς ἐπιχειρήματα τὰς γνωστὰς ταύτης προφάσεις, ἐν πνεύματι σταθερᾶς οἰκουμενιστικῆς πίστεως, ἤγουν ἑτεροδοξίας.

Καὶ οὗτος ὁ συγγραφεὺς χρησιμοποιεῖ τὸν ἀντιπατερικὸν καὶ οἰκουμενιστικὸν ὅρον «παλαιοημερολογῖται», ἀντὶ τοῦ πατερικοῦ «ἐνιστάμενοι»[5883], καὶ γράφει περὶ «παλαιοημερολογιτικοῦ ζητήματος». Ὁμιλεῖ περὶ ἡμερολογίου, ἐνῷ πρόκειται περὶ τοῦ ἑορτολογίου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Θέτει ὡς βάσιν τῆς συγγραφῆς του τὴν λεγομένην ἐπιστήμην τοῦ κόσμου τούτου καὶ ὄχι τοὺς ἁγίους Πατέρας, ὡς ἐπιβάλλει τὸ ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο θέμα. Υἱοθετεῖ τὴν ἀναλήθειαν, ὅτι δῆθεν ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος «ὥρισε» τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα, «οὐχὶ ἡμερομηνιακῶς, ἀλλ᾽ ἀστρονομικῶς», ὡς ὑποστηρίζει ἡ οἰκουμενιστικὴ προπαγάνδα(613). Ἀποδέχεται τὴν κακοδοξίαν, ὅτι δῆθεν· «δὲν ὑφίσταται κώλυμά τι» πρὸς μετακίνησιν τοῦ Πάσχα κατὰ τὰ «πορίσματα τῆς ἀστρονομίας»(614), ἐνῷ ὁ ποιῶν τοῦτο κρίνεται κανονικῶς ἀλλότριος «τῆς Ἐκκλησίας»[5884]. Ὑποστηρίζει τὸ ἀντορθόδοξον, ὅτι αἱ ὀρθόδοξοι καταδίκαι τῆς σχετικῆς καινοτομίας τοῦ Πάπα εἶχον δῆθεν «καιρικὸν χαρακτῆρα»(615), ἐνῷ «ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα»[5885]. Δικαιολογῶν τὸν Ἀθηνῶν Χρυσόστομον, γράφει ὅτι δῆθεν οὗτος «εἶχεν ἐξασφαλίσει τὴν ἐξουσιοδότησιν τῆς Ἱεραρχίας, ἵνα χειρισθῇ τὸ ζήτημα μόνος», ἤτοι τὸ ζήτημα τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας(616), ὅπερ ἀναληθές. Ὁμιλεῖ καινοτόμως «περὶ εἰσαγωγῆς τοῦ "διωρθωμένου" ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου» εἰς τὴν Ἐκκλησίαν(617), ἐνῷ ἀληθῶς πρόκειται περὶ καταλύσεως τῆς τάξεως τοῦ ὀρθοδόξου ἑορτολογίου, διὰ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου ὑπὸ τοῦ παπικοῦ. Ἐπαναπαύεται εἰς τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν καὶ λυπεῖται διὰ τὴν θεάρεστον ἔνστασιν κατ᾽ αὐτῆς τῶν Ὀρθοδόξων καὶ μάλιστα, διότι «ὑπῆρξαν καὶ ἐκ τῶν Ἱεραρχῶν τινες, οἵτινες ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἀλλαγῆς κατεπολέμησαν ταύτην»(618), ἐνῷ «χαρῆναι ἔδει»[5886]. Δικαιολογεῖ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Χρυσόστομον διὰ τὴν χρῆσιν βίας κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως καὶ ἐπαινεῖ τὰς πλήρεις ἀναληθειῶν οἰκουμενιστικὰς αὐτοῦ ἐγκυκλίους(619). Ὑπεραμύνεται τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας διὰ τῆς οἰκουμενιστικῆς κακοδοξίας περὶ τύπων καὶ οὐσίας(620), καὶ ὑποστηρίζει, ὅτι «ἡ ἀπόλυτος συσχέτισις» τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας «πρὸς

5883. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1101.

5884. Α΄ Κανόνος Συνόδου Ἀντιοχείας.

5885. Ψαλμ. 116, 2.

5886. Λουκ. ιε΄ 32.

τὸν Οἰκουμενισμὸν» εἶναι «αὐθαίρετος», «ἐσφαλμένη» καὶ «μὴ ἐπιβεβαιουμένη» (621). Συνεπῶς δέχεται τὴν σχετικὴν τοιαύτην συσχέτισιν, ἥτις εἶναι καὶ αὐτὴ ὄντως συσχέτισις. Διότι ὁ καὶ ἐν ὀλίγῳ συσχετισθεὶς ἐν πίστει μετὰ τοῦ Οἰκουμενισμοῦ ἀπεδέχθη πᾶσαν τὴν αἵρεσιν ταύτην. «Ὅστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσῃ, πταίσῃ δὲ ἐν ἑνί, γέγονε πάντων ἔνοχος», εἶναι ὁ κανὼν τῆς θείας ἀληθείας[5887].

Ὁ συγγραφεύς, ἐν τῇ ματαίᾳ αὐτοῦ προσπαθείᾳ ἀντικρούσεως τῶν πατερικῶν θέσεων τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως κατὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, ἐπιστρατεύει ἁπάσας τὰς προφάσεις τῆς μεγάλης ταύτης αἱρέσεως (622). Τοιουτοτρόπως ἡ συγγραφὴ γίνεται «σούμμα» τῶν προφάσεων τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπουσιάζει ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας καὶ ἐπιποΧάζει ἡ ἀγωνία δημιουργίας ζητήματος κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως καὶ ὑπὲρ τῆς οἰκουμενιστικῆς ὑποθέσεως. Τὰς 463 σελίδας τοῦ οἰκουμενιστικοῦ τούτου βιβλίου χαρακτηρίζει πλοῦτος παραπομπῶν καὶ πενία ἐπιχειρημάτων, ματαία δικαιολόγησις τῶν ἀδικαιολογήτων καὶ ἄδικος κρίσις τῆς ἐνστάσεως τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τῶν Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων. Οὕτως, οἱ ἐνιστάμενοι Ἱεράρχαι τοῦ ἔτους 1935 συκοφαντοῦνται, ὅτι ἀπετειχίσθησαν ἐκ τῶν καινοτόμων, δι' «ἄσβεστον» δῆθεν «μῖσος» καὶ πικρίαν κατὰ τοῦ πρωτεργάτου τῆς καινοτομίας «Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου» (623), ἐνῷ οὗτοι διέκοψαν τὴν κοινωνίαν διὰ λόγους πίστεως. Ἡ καθαίρεσις τούτων ὑπὸ τῆς καινοτόμου Συνόδου κρίνεται κατ' ἀκρίβειαν ἔγκυρος (624), ἐνῷ εἶναι κανονικῶς ἄκυρος, ἀνυπόστατος καὶ ἀνενέργητος, καθ' ὅτι οἱ ὀρθοδόξως ἐνιστάμενοι «κανονικῇ ἐπιτιμήσει οὐχ ὑπόκεινται»[5888]. Ὁ ἀντιεκκλησιαστικὸς διωγμὸς τῶν ἐνισταμένων ἐπὶ Ἀρχιεπισκόπου Σπυρίδωνος δικαιολογεῖται, διὰ τοῦ ὅτι δῆθεν «ἦλθε καὶ ἐκινήθη εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀδιαλλαξίας καὶ τῆς ἀντιεκκλησιαστικῆς τακτικῆς αὐτῶν»! (625). Αἱ χειροτονίαι τῶν ἐνισταμένων Ὀρθοδόξων ἐμφανίζονται ὡς «ἀντικανονικαὶ» καὶ ἄκυροι (626), βάσει, βεβαίως, κακοδόξου ἐκκλησιολογίας τοῦ συγγραφέως. Τέλος, ἡ ὀρθόδοξος ἔνστασις κατὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924 χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ οἰκουμενιστοῦ συγγραφέως ὡς «πληγὴ φλεγμαίνουσα καὶ πυορροοῦσα ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας» (627), ἐνῷ τοιαύτη εἶναι ἀποδεδειγμένως ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924. Πάντοτε οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ εἰσι «τοῖς ἀπολλυμένοις» «ὀσμὴ θανάτου εἰς θάνατον»[5889], καθ' ἅπερ καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις οἱ τότε υἱοὶ Ἰσραήλ. Διότι, ὡς λέγει ἡ Ἁγία Γραφὴ ἐν Ἐξόδῳ, «ἐβδελύσσοντο οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ» «καὶ κατε-

5887. Ἰακώβ. β' 10.
5888. ΙΕ' Κανόνος ΑΒ Συνόδου.
5889. 2 Κορινθ. β' 15 - 16.

δυνάστευον» αὐτούς, «καὶ κατωδύνων αὐτῶν τὴν ζωὴν»[5890], ὥσπερ καὶ οἱ σημερινοὶ μιμηταὶ τούτων υἱοὶ τῆς οἰκουμενιστικῆς παναιρέσεως (ἰ-δ. σ. 113 - 114, 618).

Ὁ συγγραφεὺς ὁμολογεῖ, ὅτι ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία εἶναι «ἀ-πότοκος» «πιέσεως» «Κυβερνήσεων»([628]) καὶ «δὲν συνέτρεχον σοβαροὶ ἐκκλησιαστικοὶ λόγοι» ὑπὲρ ταύτης. «Ἑπομένως, ὄχι τόσον λόγοι ἐκ-κλησιαστικοί, ὅσον λόγοι πολιτικοί, ἐμπορικοὶ καὶ κοινωνικοὶ ἦσαν ἐ-κεῖνοι, οἵτινες ἤσκησαν πίεσιν» ὑπὲρ τῆς καινοτομίας, ἐν πνεύματι οἰκουμενιστικῆς ἑνότητος([629]). Συνεπῶς, ἐπιγινώσκει ὁ συγγραφεὺς τὸν οἰκουμενιστικὸν χαρακτῆρα τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924 καὶ τὴν κοσμικὴν προέλευσιν ταύτης. Καὶ ὅμως δὲν τάσσεται ὑ-πὲρ τῆς ἀνόδου εἰς τὴν ἑορτολογικὴν τάξιν καὶ εἰρήνην τῶν ἁγίων Πατέρων, ἐξ ὧν ἀπεσχίσθησαν οἱ καινοτόμοι, ἀλλὰ προτείνει ὁλοκλή-ρωσιν τῆς διώξεως τῶν κανονικῶς ἐνισταμένων Ὀρθοδόξων. Ἐάν, δηλαδή, οὗτοι δὲν μεταβληθῶσιν εἰς καινοτόμους οἰκουμενιστὰς καὶ δὲν ἑνωθῶσιν οἰκουμενιστικῶς, ἡ καινοτόμος Ἱεραρχία «δὲν πρέπει νὰ ὀκνήσῃ νὰ κηρύξῃ» αὐτοὺς «σχισματικοὺς» «καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ παρα-πέμψῃ τούτους ὡς αἱρετικούς, πρὸς ὁριστικὴν καὶ ἀμετάκλητον κρί-σιν, ἐνώπιον τῆς μελλούσης νὰ συνέλθῃ» «Μεγάλης Συνόδου»([630]) τῶν οἰκουμενιστῶν([631]). Δηλαδή, σκοπὸς τοῦ Οἰκουμενισμοῦ εἶναι ἡ ἐλλείπουσα μέχρι σήμερον γενικὴ παρ' αὐτοῦ καταδίκη τῶν Ὀρθοδό-ξων ἐνισταμένων, πρὸς εὐχερεστέραν ἐξουδετέρωσίν των. Ἀλλ' ὅ-μως αὕτη εἶναι ἀδύνατος, καθ' ὅτι, ὡς ἐλέχθη, οὗτοι «οὐ μόνον τῇ κανονικῇ ἐπιτιμήσει οὐχ ὑπόκεινται», ἀλλ' εἶναι ἄξιοι καὶ «τιμῆς» «τῆς πρεπούσης» «τοῖς Ὀρθοδόξοις»[5891].

Ὡς γνωστὸν δέ, ὁ ἐν λόγῳ συγγραφεὺς ἀσκεῖ τὸν Οἰκουμενισμὸν καὶ πρακτικῶς. Τὸ θέρος π.χ. τοῦ 1982 «μετέσχεν εἰς τὸν ἐν Ρώμῃ Ἑ-σπερινὸν τῶν οὐνιτῶν, ἀναγνώσας τὸν "Προοιμιακόν"», ἤτοι συμ-προσευχηθεὶς μετὰ τῶν αἱρετικῶν, κατὰ παράβασιν τῶν Ἱ. Κανόνων καὶ συμμόρφωσιν πρὸς τὰς ἀντιεκκλησιαστικὰς ἐντολὰς τῆς παναι-ρέσεως τοῦ σιωνιστικοῦ Οἰκουμενισμοῦ([632]). «Ἕκαστον» δὲ «δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται», λέγει ὁ Κύριος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός[5892].

Ἐκτὸς λόγου Ὀρθοδοξίας. Χαρακτηριστικὰ εἶ-ναι ἐν προκειμένῳ καὶ δύο ἕτερα δημοσιεύματα ὀπαδῶν, ἢ καὶ ἀπολογη-τῶν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας.

5890 Ἐξόδ. α' 12 - 14.
5891. ΙΕ' Κανόνος ΑΒ Συνόδου.
5892. Λουκ. στ' 44.

Ἐπ' ὀνόματι τοῦ συγγραφέως ἀρχιμανδρίτου Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου ἐξεδόθη ἐν ἔτει 1976 βιβλιάριον, ὑπὸ τὸν τίτλον «Παλαιὸν καὶ Νέον Ἡμερολόγιον». Ὁ συγγραφεὺς εἶναι σαφοῦς οἰκουμενιστικῆς τοποθετήσεως. Ἐν σελίδι 42 προσάγει «τὸ ἐν Ρόδῳ συνελθὸν Πανορθόδοξον Συνέδριον τοῦ 1961 καὶ 1964» ὡς ἀπόδειξιν ἑνότητος τῶν συνελθόντων. Εἶναι δὲ τὸ «Συνέδριον» τοῦτο οἰκουμενιστικὸν καὶ ἡ ἐπιδιωχθεῖσα δι' αὐτοῦ ἑνότης ἐπίσης οἰκουμενιστική. Ἐν αὐτῷ ἀνεφέρθη τιμητικῶς ἡ οἰκουμενιστικὴ Ἐγκύκλιος τοῦ 1920 ὡς ἔργον τοῦ Μελετίου Μεταξάκη καὶ ἐλήφθη ἡ ἀντορθόδοξος ἀπόφασις περὶ οἰκουμενιστικοῦ «διαλόγου» Ὀρθοδόξων καὶ αἱρετικῶν «ἐπὶ ἴσοις ὅροις», ἤτοι ἐν δυσσεβῆ ἐξισώσει τῆς Ὀρθοδοξίας πρὸς τὰς αἱρέσεις. Προσέτι διεσπάσθη ἐν τούτῳ ἡ Ὀρθοδοξία, καθ' ὅτι ἐγένετο δεκτόν, ὅπως «ἑκάστη τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν» «εἶναι ἐλευθέρα», ἵνα καλλιεργῇ «ἀδελφικὰς σχέσεις» μετὰ τοῦ Παπισμοῦ «ἐξ ἑαυτῆς καὶ οὐχὶ ἐξ ὀνόματος συνόλης τῆς Ὀρθοδοξίας»!(632α). Ἐν δὲ σελίδι 5 ὁμολογεῖ τὴν τηρηθεῖσαν παρ' αὐτοῦ οἰκουμενιστικὴν τακτικὴν σιωπῆς ἐπὶ τῆς πίστεως, διὰ τῆς φράσεως, «δὲν ἠθέλησα νὰ ἀσχοληθῶ οὔτε προφορικῶς εἰς διάλεξίν μου τινὰ περὶ τοῦ παλαιοημερολογιτικοῦ ζητήματος, οὔτε νὰ γράψω καὶ δημοσιεύσω τι περὶ αὐτοῦ»! Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται, διατὶ ὁ συγγραφεὺς καταλαμβάνεται ἀγνοῶν τὸ θέμα τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας καί, ἵνα γράψῃ περὶ αὐτοῦ, χρησιμοποιεῖ κυρίως τὸ «Πηδάλιον», ἀλλὰ ἀλλοτριοφρόνως. Λαμβάνει φράσεις τινὰς ἐξ αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐξ εὐαρίθμων τινῶν Πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, τὰς ὁποίας χρησιμοποιεῖ, οὐχὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ ἁγίου Νικοδήμου καὶ τῶν λοιπῶν Ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ οἰκουμενιστικῶς. Οὕτως, ἀναφερόμενος καὶ εἴς τινας συγγραφὰς νεωτέρων, ἐπαναλαμβάνει κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως καὶ ὑπὲρ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τὰς γνωστὰς οἰκουμενιστικὰς προφάσεις, ὡς καταδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν κατωτέρω.

Ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ οἰκουμενιστικῶς περὶ «ἡμερολογίου», ἐνῷ πρόκειται περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου καὶ δὴ τοῦ ὀρθοδόξου ἑορτολογίου, ἐν ᾧ συννοεῖται καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον. Ἐπὶ πλέον ἀποσπᾷ, ὄχι μόνον τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον ἐκ τοῦ ὀρθοδόξου ἑορτολογίου, ἀλλὰ καὶ τὸ μηνολόγιον ἐκ τοῦ ἡμερολογίου, ἵνα ὑποστηρίξῃ ἐν σελίδι 9, ὅτι δῆθεν ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία «δὲν ἔθιξε τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον, ἀλλὰ τὸ μηνολόγιον τοῦ ἡμερολογίου τούτου»! Δηλαδή, δὲν ἐθίγει τὸ ἑορτολόγιον, ἀλλὰ ἡ τάξις τῶν ἑορτῶν, ἥτις ἐστι τὸ ἑορτολόγιον! Αὕτη ἡ καινὴ «λογικὴ» τῶν υἱῶν τῆς καινοτομίας (ἰ. ἀ. σ. 684). Ὀνομάζων δὲ τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν ἀλλαγὴν τοῦ μηνολογίου, διατείνεται ἑτεροφρόνως ἐν σελίσι 10 καὶ

47, ὅτι δῆθεν δὲν «ἤλλαξε» τὸ ἰουλιανὸν «ἡμερολόγιον» διὰ τῆς προσθήκης τῶν 13 ἡμερῶν, ἀλλὰ ἔγινε «διωρθωμένον», ὡς λέγουσι καὶ οἱ αἱρετικοὶ παπικοί, προτεστάνται καὶ οἰκουμενισταί (ἰ. ἀ. σ. 563, 569, 701). Διό, κατὰ τὸν συγγραφέα, τὸ «ἡμερολόγιον» τῆς καινοτομίας δὲν εἶναι παπικόν, ἐπειδὴ ὡς γράφει ἐν σελίσι 9 - 12, ταῦτα διαφέρουσι κατά τι, εἶναι ὅμως τὸ ἰουλιανόν, καίτοι μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ λεγομένου «διωρθωμένου» αἱ διαφοραὶ εἶναι μεγάλαι! (ἰ. ἀ. σ. 669). Ἐν δὲ σελίσι 10 καὶ 42, ἰσχυρίζεται ἀφελῶς, ὅτι «οὔτε ἀντικανονικὴ ὑπῆρχεν» ἡ προσθήκη 13 ἡμερῶν εἰς τὸ ἑορτολόγιον, ἐπειδὴ δῆθεν ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καθώρισε τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν φυσικῶς. Οὕτως εὐθυγραμμίζεται πρὸς τὸν λατινόφρονα Νικηφόρον Γρηγορᾶν καὶ τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτὸν πολεμίους τῆς Ὀρθοδοξίας παπικούς, προτεστάντας καὶ οἰκουμενιστάς (ἰ. ἀ. σ. 559 - 568, 656). Ἀλλὰ καὶ καυχᾶται ὁ συγγραφεὺς ἐν τούτῳ μέχρι σημείου, ὥστε ὀνομάζει ἑαυτὸν καί... παλαιοημερολογίτην! «Ἡμεῖς εἴμεθα ὄντως παλαιοημερολογῖται», γράφει ὑπερηφάνως. Διατί; Διότι «ἡμεῖς», οἱ τῆς καινοτομίας, «πηγαίνομεν μὲ τὸ παλαιὸν μηνολόγιον» καὶ «ἔχομεν τὴν παλαιὰν ἡμερομηνίαν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, 21 Μαρτίου». Δηλαδὴ τῆς φυσικῆς ἰσημερίας καὶ ὄχι τῆς θετῆς, ὡς καθώρισε ταύτην ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος διὰ πάντας τοὺς αἰῶνας (ἰ. ἀ. σ. 418, 451). Ποῦ δὲ βασίζει τὴν καύχησιν τῆς ἡμερολογιακῆς ἀλλαγῆς διὰ τῆς φυσικῆς ἰσημερίας; Ὡς γράφει ἐν σελίσι 44 - 45, ἐπὶ τῆς συνηθείας τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Ἑβραίων, ὅπως προσθέτουσιν ἡμέρας εἰς τὰ ἡμερολόγιά των πρὸς κάλυψιν τῶν χρονικῶν διαφορῶν. Οὕτως, ὁ παλαιοημερολογιτισμὸς τοῦ συγγραφέως εἶναι, ὄχι χριστιανικοῦ, ἀλλὰ εἰδωλολατρικοῦ καὶ ἰουδαϊκοῦ τύπου, δηλαδὴ ἐπιστροφὴ εἰς τὰ πτωχὰ καὶ ἰουδαϊκῶς πάτρια στοιχεῖα τοῦ φυσικοῦ τούτου κόσμου, κατ᾽ ἀθέτησιν τῆς Ὀρθοδοξίας (ἰ. ἀ. σ. 543, 564 - 565).

Ἡ ἄγνοια τοῦ συγγραφέως ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας εἶναι καταφανὴς εἰς πλεῖστα σημεῖα τοῦ βιβλιαρίου. Ἐν σελίδι 12 γράφει, ὅτι «εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου οὐδαμοῦ μνημονεύεται ἡ ἡμερομηνία» τοῦ Πάσχα, ἐνῷ, ὡς γνωστόν, πρακτικὰ τῆς Συνόδου ταύτης δὲν ὑπάρχουσι, διότι δὲν διεσώθησαν (ἰ. ἀ. σ. 408). Ἐν σελίδι 10, τονίζει ὅτι «ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος οὐδεμίαν σημασίαν δίδει εἰς τὰς ἡμερομηνίας τῶν ἑορτῶν», ἐνῷ τοῦτο πράττει διὰ τοὺς χρονικοὺς ὑπολογισμοὺς βάσει τῆς φυσικῆς ἰσημερίας καὶ τῶν πεπλανημένων ἰουδαϊκῶν παραδόσεων, ἀντιθέτως δὲ ὑπεραμύνεται τῶν ἡμερομηνιῶν, αἵτινες ἐτέθησαν παρὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ μαρτυροῦνται ἱστορικῶς. Τοῦτο ποιεῖ π.χ. προκειμένου περὶ τῆς θετῆς ἡμερομηνίας τῆς 21ης Μαρτίου τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας τῆς Α΄

Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τῆς ἡμερομηνίας τῆς 25ης Δεκεμβρίου τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων (ἰ. ἀ. σ. 419, 486 - 493). Ἐν σελίδι 15 διατείνεται, ὅτι ἡ φυσικὴ ἰσημερία «εἶναι σταθερά», ὅπερ ἀναληθὲς (ἰ. ἀ. σ. 418). Ἐν σελίδι 27 ὑποστηρίζει, ὅτι «ἡ ἑορτὴ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν 25ην Δεκεμβρίου δὲν ὡρίσθη ἱστορικῶς, ἀλλὰ δογματικῶς» καὶ τοῦτο, ἵνα δι' αὐτῆς ἀντικαταστήσωσιν «οἱ Πατέρες» «ἐθνικὴν εἰδωλολατρικὴν ἑορτήν», ἅπερ ἀναληθῆ καὶ ἀνορθόδοξα (ἰ. ἀ. σ. 486 - 489). Ἐν σελίδι 14 ἰσχυρίζεται, ὅτι, ἐὰν «αὔριον οἱ Ἑβραῖοι διορθώσουν τὸ ἡμερολόγιόν των κατὰ 13 ἡμέρας καὶ οὕτω τὸ Πάσχα των γίνῃ ἐνωρίτερον τοῦ σημερινοῦ, τότε, προκειμένου νὰ τηρηθῇ» ὁ πασχάλιος Κανών, «θὰ πρέπει νὰ ἀγνοήσωμεν τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ παλαιοῦ 22 Μαρτίου - 25 Ἀπριλίου καὶ νὰ φέρωμεν τὸ Πάσχα μας ἐνωρίτερον. Ἂν θελήσωμεν νὰ ἐμμείνωμεν εἰς τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ παλαιοῦ», «θὰ παραβῶμεν τὸν 7ον Ἀποστολικὸν Κανόνα» περὶ Πάσχα! Ταῦτα, βεβαίως, ἀποτελοῦσι καρπὸν ἀμαθείας ἐπὶ τῆς σχέσεως ἰουδαϊκοῦ Φάσκα καὶ Χριστιανικοῦ Πάσχα. Κατὰ τὴν διδαχὴν τῶν ἁγίων Πατέρων, ὡς τοιοῦτον ἰουδαϊκὸν Πάσχα λογίζεται μόνον τὸ ὁρισθὲν ὑπὸ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου διὰ τοῦ Κανονίου ἢ Ὅρου αὐτῆς, πᾶν δὲ ἕτερον δὲν ὑπολογίζεται (ἰ. ἀ. σ. 425, 642).

Καὶ δεινὴ σύγχυσις δέρει τὸν ἐν λόγῳ συγγραφέα. Ἐν σελίδι 17, χρησιμοποιεῖ κατὰ τῶν ἐνισταμένων Ὀρθοδόξων λόγους τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, οἵτινες στρέφονται ἐναντίον τῶν καινοτόμων. Διότι λέγει ὁ ἅγιος πατήρ: «εἰ γὰρ ἐσφάλλετο ἡ Ἐκκλησία, οὐ τοσοῦτον κατόρθωμα ἀπὸ τῆς τῶν χρόνων ἀκριβείας ἦν, ὅσον ἔγκλημα ἀπὸ τῆς διαιρέσεως καὶ τοῦ σχίσματος». Οἱ λόγοι οὗτοι ἐκφέρονται κατὰ τῶν ἀθετούντων τὴν 21ην Μαρτίου ὡς ἡμερομηνίαν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τῶν τότε ἀνηκόων καὶ νῦν ὀπαδῶν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, καὶ οὐχὶ ἐναντίον τῶν τηρούντων τὸν Ὅρον - Κανόνιον τῆς Οἰκουμενικῆς ταύτης Συνόδου ἐνισταμένων (ἰ. ἀ. σ. 419). Ἐν σελίσι 28 - 37, συγχέει δεινῶς κατ' οἰκονομίαν καὶ κατ' ἀκρίβειαν πράξεις καὶ λόγους τῆς παραδόσεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἵνα στηρίξῃ τὴν ἀντορθόδοξον θέσιν, ὅτι «παραδόσεις» «δύνανται νὰ τροποποιῶνται καὶ νὰ μεταβάλλωνται» «ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας», ἐν οἷς καὶ αἱ περὶ ἑορτολογίου, ἤγουν πασχαλίου, ἀκινήτων ἑορτῶν καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου. Ἄλλα ὅμως λέγουσιν οἱ Ἅγιοι, καθ' ὅτι οὔτε πανορθόδοξος μεταγενεστέρα Σύνοδος δύναται ἵνα μεταβάλῃ τὰ παρὰ τῶν Ὀρθοδόξων Συνόδων, Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν, θεσπισθέντα καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων κηρυχθέντα καὶ ἀναπτυχθέντα. Τοὐναντίον, ἡ καινοτόμος αὕτη νεωτέρα σύνοδος χαρακτηρίζεται ψευδοσύνοδος καὶ καϊαφαϊκὸν συνέδριον, ὡς καὶ αἱ

πάλαι ὅμοιαι (ἰ. ἀ. σ. 451 - 703). Ἐπὶ πλέον, συγχέει καταστάσεις πρὸ τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἑορτῶν καὶ μετὰ τὸν γενικὸν καθορισμὸν αὐτῶν, προσέτι δὲ καὶ τὸ ἐν δυνάμει σχίσμα πρὸς τὸ ἐνεργείᾳ σχίσμα, περὶ ὧν λεχθήσεται κατωτέρω. Διὸ ἐν σελίδι 43 δέχεται τὸ σχίσμα μόνον, «ὅταν διακοπῇ ἡ πνευματικὴ κοινωνία μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν».

Πλήρης ἀναληθειῶν καὶ κακοδοξιῶν εἶναι ἡ ὑπὸ κρίσιν μικρὰ αὕτη συγγραφή, καὶ ὄντως «ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς» μία «πληγὴ φλεγμαίνουσα», ἐν ᾗ «οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιθῆναι, οὔτε ἔλαιον, οὔτε καταδέσμους»[5892α]. Ὁ συγγραφεύς, διακρίνας τὴν ἰσημερίαν εἰς φυσικὴν καὶ ἡμερολογιακήν, ἀποποιεῖται τὴν δευτέραν ἀντιπαραδοσιακῶς καὶ ἀποδέχεται τὴν πρώτην νεωτεριστικῶς καί, ἵνα δικαιολογήσῃ τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν, ἐπιστρατεύει τὰς γνωστὰς ταύτης προφάσεις, τὰς ὁποίας προβάλλει ὡς ἐκκλησιαστικὴν δῆθεν διδαχὴν (ἰ. ἀ. σ. 686 - 711). Οὕτως ἐπιτίθεται κατὰ τῆς ἐνστάσεως ἐν ἐπάρσει γνώσεως καὶ ἐν ἀγνωσίᾳ Πατέρων, ἀλλὰ καὶ ἐν περιφρονήσει τῆς ἐνστάσεως καὶ τῶν ἐνισταμένων, καὶ ἐν ἀπουσίᾳ ἐνημερώσεώς του ἐπὶ τοῦ ἑορτολογικοῦ θέματος. Ἐπειδή, ὡς ὁμολογεῖ, δὲν ἠθέλησεν ἵνα ἀσχοληθῇ «περὶ τοῦ παλαιοημερολογιτικοῦ ζητήματος», ἀποδεδειγμένως ἀγνοεῖ τὸ θέμα τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Διό, λαλῶν, δυστυχῶς, ἀπὸ καρδίας καὶ ἀπηχῶν τὴν ἐν τούτῳ οἰκουμενιστικὴν προπαγάνδαν, φθέγγεται τὰ τῆς καινοτομίας καὶ βάλλει κατὰ τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐπιπολαίως μὲν καὶ ἀντιφατικῶς, ἀλλ᾽ ὅμως ἀντιχρίστως([6326]).

Π ρ ὸ ς   ὁ λ ο κ λ ή ρ ω σ ι ν   τ ῆ ς   κ α ι ν ο τ ο μ ί α ς. Κατὰ τὸ τρέχον ἔτος, ὁ Μητροπολίτης Κορινθίας Παντελεήμων ἐδημοσίευσεν ἄρθρον ὑπὲρ τῆς ὁλοκληρώσεως τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Τὴν 13.4.1985, εἰς τὴν 6ην σελίδα τῆς ἐφημερίδος «ἡ Καθημερινή», κατεχωρήθη δημοσίευμά του ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ὑπὸ Ὀρθοδόξων καὶ ἀμετανοήτων αἱρετικῶν, παπικῶν καὶ προτεσταντῶν.

Ὡς γνωστόν, ὁ ἀντικανονικὸς οὗτος κοινὸς ἑορτασμὸς προεγραμματίσθη ὑπὸ τῶν οἰκουμενιστῶν ἀπὸ τοῦ 1920 διὰ τῆς γνωστῆς οἰκουμενιστικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ ἔτους τούτου. Ἀπεφασίσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ ἔτος 1923 διὰ τοῦ οἰκουμενιστικοῦ «Πανορθοδόξου» λεγομένου «Συνεδρίου» τοῦ Μελετίου Μεταξάκη. Προεβλήθη κατὰ τὴν διάπραξιν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924 ὡς τὸ κατόπιν δεύτερον στάδιον ἐφαρμογῆς αὐτῆς, πρὸς ἀποφυγὴν μειζόνων ἀντιδράσεων τῶν Ὀρθοδόξων. Ἔκτοτε συζητεῖται καὶ προωθεῖται ἐπιμόνως ὑπὸ

5892α. Ἡσ. α᾽ 6.

τῶν οἰκουμενιστῶν δι' ἀντορθοδόξων συνεδρίων, μελετῶν καὶ δημοσιευμάτων, πρὸς παραπλάνησιν τῆς κοινῆς γνώμης ὑπὲρ τῆς ὡλοκληρωμένης ἑορτολογικῆς καινοτομίας καὶ τῆς πλήρους ἑνώσεως τῶν ἐξ Ὀρθοδόξων οἰκουμενιστῶν μετὰ τῶν ἀμετανοήτων αἱρετικῶν([632γ]). Ἐναποθέτουσι δὲ οἱ οἰκουμενισταὶ τὰς ματαίας των ἐλπίδας πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἀντιεκκλησιαστικῶν τούτων σκοπῶν εἰς τὴν ἑτοιμαζομένην παρ' αὐτῶν οἰκουμενιστικὴν σύνοδον, τὴν ὁποίαν ἀποκαλοῦσι «Μεγάλην Πανορθόδοξον Σύνοδον». Εἰς τοῦτο δὲ ἀποσκοπεῖ καὶ τὸ δημοσίευμα τοῦ εἰρημένου Μητροπολίτου. Διὸ γράφει περὶ κοινῆς Κυριακῆς καὶ συγχρόνου ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα «ἀπὸ ὅλους τοὺς Χριστιανούς» (ἰ. ἀ. σ. 669 - 670).

Τὸ ἐν λόγῳ δημοσίευμα οὐδὲν ὀρθόδοξον ἐπιχείρημα ἔχει, ἀλλὰ ἀναμασᾷ γνωστὰς οἰκουμενιστικὰς προφάσεις. Λέγει ἐν αὐτῷ ὁ ἀρθρογράφος, ὅτι δῆθεν ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὥρισε τὸν κατ' ἔτος καθορισμὸν τοῦ Πάσχα βάσει τῆς φυσικῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἀναληθές. Διὸ δὲν διδάσκεται παρὰ τῆς Ὀρθοδοξίας, ἀλλὰ ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν, ἀπὸ τοῦ λατινόφρονος καὶ πολεμίου τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ Νικηφόρου Γρηγορᾶ μέχρι τῶν σημερινῶν παπικῶν καὶ οἰκουμενιστῶν (ἰ. ἀ. σ. 559 - 560, 562 - 564, 687). Λέγει πάλιν ὁ ἀρθρογράφος, ὅτι τὸν ἐτήσιον καθορισμὸν τοῦ Πάσχα ἀνέθηκε δῆθεν ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος εἰς τοὺς ἀστρονόμους τῆς Ἀλεξανδρείας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν φημισμένοι «ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Φαραώ». Καὶ τοῦτο εἶναι ἀναληθές. Ἡ παράδοσις τῆς Ὀρθοδοξίας ἀγνοεῖ τὸ τοιοῦτον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ, ὡς ἀπεδείχθη ἀνωτέρω, προπαγανδιστικὴν θέσιν τῆς παπικῆς αἱρέσεως καὶ τῆς οἰκουμενιστικῆς παναιρέσεως (ἰ. ἀ. σ. 457 - 458, 689). Λέγει πάλιν ὁ ἀρθρογράφος, ὅτι δῆθεν τὸ Πάσχα ὑπελογίζετο ὀρθῶς βάσει τῆς φυσικῆς ἰσημερίας μέχρι τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Καὶ τοῦτο εἶναι ἀναληθές, καθ' ὅτι ὁ ἑορτασμὸς τοῦ Πάσχα τελεῖται ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ ἀπὸ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου μέχρι σήμερον, βάσει τοῦ Ὅρου - Κανονίου τῆς Συνόδου ταύτης. Αἱ δὲ παρατηρηθεῖσαι ἐπὶ τινα χρόνον σχετικαὶ διαφοραὶ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, δὲν ἀνεφέροντο εἰς τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, ἀλλὰ εἰς τὰς χρονολογικὰς τότε διαφοράς, ἃς καὶ ταύτας ἐτακτοποίησεν ἡ Ἐκκλησία (ἰ. ἀ. σ. 459 - 460, 691). Λέγει πάλιν ὁ ἀρθρογράφος, ὅτι δῆθεν τὸ Πάσχα καθωρίζετο βάσει τῶν «ἀστρονομικῶν δεδομένων καὶ τῶν κανόνων τοῦ Μέτωνος». Καὶ τοῦτο ἐπίσης εἶναι ἀμάρτυρον. Ἡ παράδοσις τῆς Ὀρθοδοξίας δὲν ὁμιλεῖ περὶ Μέτωνος, ἂν καὶ χρησιμοποιοῦνται ἐν προκειμένῳ τὰ χρήσιμα τούτου στοιχεῖα, ἀλλὰ μαρτυρεῖ, ὅτι τὸ Πάσχα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καθορίζεται διὰ τοῦ Κανονίου ἢ Ὅρου τῆς Συνό-

δου ταύτης. Οἱ καινοτόμοι ὅμως οἰκουμενισταὶ ἀρνοῦνται τὸ Κανόνιον τοῦτο ἀντορθοδόξως καί, ἀντ' αὐτοῦ, ὁμιλοῦσι, δῆθεν ἐπιστημονικῶς, περὶ τοῦ εἰδωλολάτρου Μέτωνος, καθ' ὅτι κατ' αὐτοὺς ἐν προκειμένῳ τὸν λόγον ἔχουσιν οἱ ἀστρονόμοι καὶ ἐπιστήμονες, εἰς οὓς βασίζονται πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς ἀσεβοῦς ἑορτολογικῆς αὐτῶν καινοτομίας (ἰ. ἀ. σ. 409 - 412, 447 - 451, 692).

Ὁ ἀρθρογράφος ἔχει ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ Ἁγίου Πάσχα ἄλλο πιστεύω. Δηλαδή, ὄχι ὀρθόδοξον, ἀλλὰ αἱρετικόν. Πιστεύει ἐν προκειμένῳ ὡς παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας τὰς οἰκουμενιστικὰς προφάσεις, καὶ χαρακτηρίζει τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν περὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ὡς λάθος καὶ πλάνην, ἥτις χρήζει δῆθεν ἐπιστημονικῆς καθάρσεως. Διὸ ὁμιλεῖ οἰκουμενιστικῶς καὶ περὶ οὐσίας καὶ γράμματος, ὡς καὶ περὶ οὐσιαστικῆς τηρήσεως τοῦ πνεύματος τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τυποποιήσεως «τοῦ θέματος» τοῦ Πάσχα. Καὶ καταλογίζει τὸ μὲν τυποποιημένον γράμμα εἰς βάρος τῆς ὀρθοδόξου ἑορτολογικῆς παραδόσεως, τὴν δὲ οὐσίαν ὑπὲρ τῶν προφάσεων τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Ἐπειδὴ αἱ προφάσεις τῆς καινοτομίας δὲν ἀποδεικνύονται πατερικῶς, οἱ οἰκουμενισταὶ καταφεύγουσιν εἰς ἄδηλον οὐσίαν, ἵνα φύγωσι τὸ δηλοῦν τὴν οὐσίαν γράμμα τῆς θείας ἀληθείας, ἤτοι τὰ θεῖα λόγια, ἅτινα καταλύουσι τὰς κακοδοξίας αὐτῶν. «Οὐσία γὰρ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας ἐστὶ τὰ θεοπαράδοτα λόγια, ἤγουν ἡ τῶν θείων Γραφῶν ἀληθινὴ ἐπιστήμη», ὡς ταύτην παρέδωσαν καὶ ἡρμήνευσαν οἱ Ἅγιοι τῆς Ὀρθοδοξίας[5892β]. Οὕτως οἱ Ὀρθόδοξοι νοοῦμεν τὸν περὶ οὐσίας λόγον καὶ οὐχὶ «κατὰ τοὺς ἔξω»[5892γ], ὡς οἱ τάλανες οἰκουμενισταί. Διὸ ἐπιμένομεν εἰς τὸν Ὅρον - Κανόνιον περὶ τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐκτρεπόμενοι τὰς καινοφωνίας τῶν ὀπαδῶν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Μάλιστα δέ, ὅτε αὗται δημοσιεύονται διὰ καινοτόμων Ἱεραρχῶν, πολλῷ δὲ μᾶλλον, ὅταν θὰ διαλαληθῶσιν ὑπὸ συνεδρίου παρανομίας, ἐν ὀνόματι πανορθοδόξου δῆθεν Συνόδου.

Τὴν ἀντιπαραδοσιακὴν τοποθέτησιν τοῦ ἀρθρογράφου δηλοῖ καὶ τὸ δῆθεν ἐπιχείρημα, ὅτι οἱ Ὀρθόδοξοι «τῆς διασπορᾶς» «ἀναγκάζονται νὰ ἑορτάζουν» τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα εἰς ἡμέρας «ὄχι ἀργίας, ἀλλὰ» «ἐργασίας». Συνεπῶς, κατὰ τὸν καινοτόμον Ἱεράρχην, πρέπει ἵνα ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα ταυτισθῇ χρονικῶς πρὸς τὴν τῶν αἱρετικῶν! Ἐνταῦθα κυριαρχεῖ πνεῦμα καταλύσεως τῆς ὀρθοδόξου Ἑορτῆς καὶ προτιμήσεως τοῦ χρόνου, ἐν τῷ οἰκουμενιστικῷ συγχρονισμῷ μετὰ τῶν ἀλλοτρίων, χάριν ἀνέσεως. Τὸ ἐν λόγῳ ὅμως ζήτημα δὲν εἶναι πρόσφατον,

5892β. Β' Κανόνος Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

5892γ. Ζωναρᾶ, Σ. Κ. 2, 562.

ἀλλὰ παλαιόν, τὸ ὁποῖον καὶ ἐλύθη παρὰ τῶν Ὀρθοδόξων θεοφρόνως. Ἐπὶ αἰῶνας οἱ ἑκασταχοῦ Ὀρθόδοξοι ἑώρταζον τὸ Πάσχα κατὰ τὴν θείαν ἐντολὴν καὶ τοὺς ἁγίους Πατέρας, καὶ ὅτε ἀκόμη ἠνωχλοῦντο παρὰ τῶν ἀλλοπίστων, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ «φέρειν (ὑπομένειν) ὀφείλετε» τοῦ Ὀρθοδόξου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β' (ἰ. ἀ. σ. 635). Συγχρόνως ἐπεδίωκον, ὅπως οἱ ἐκεῖ ἄρχοντες αὐτῶν παρέχωσιν ἄνεσιν διὰ τὴν ἑορτήν, κατὰ προτροπὴν τοῦ Ὀρθοδόξου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου Πηγᾶ (ἰ. ἀ. σ. 581). Καὶ σήμερον δὲ εἰς πολλὰ κράτη προβλέπονται νομοθετικῶς ἡμέραι ἀργίας διὰ θρησκευτικὰς ἑορτὰς κατὰ περίπτωσιν. Ἑπομένως, πρὸς γενίκευσιν τοῦ ὀρθοῦ τούτου μέτρου ἔδει ὅπως ἐργάζωνται οἱ Ἱεράρχαι καὶ ὄχι ὑπὲρ καταλύσεως τοῦ ὀρθοδόξου Πάσχα, ἵνα οἱ Ὀρθόδοξοι συνεορτάζωσι μετὰ τῶν αἱρετικῶν «Πάσχα» παράνομον καὶ ἀντορθόδοξον, κατὰ τὰ κελεύσματα τῆς παναιρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ([632δ]).

Χάσμα μέγα ἐστήρικται μεταξὺ τῶν ἐξ Ὀρθοδόξων οἰκουμενιστῶν καὶ τῶν Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων. Οἱ πρῶτοι ἐπιμένουσιν ἀμεταμελήτως εἰς τὴν παράβασιν τοῦ νόμου Κυρίου. Ἐπιδιώκουσι τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ σχισματικοῦ συνεορτασμοῦ των μετὰ τῶν ἀμετανοήτων αἱρετικῶν καὶ κατέρχονται ἀσυγκράτητοι τὴν ὁδὸν τῆς οἰκουμενιστικῆς ἀπωλείας. Οἱ Ὀρθόδοξοι, ἀντιθέτως, ἐπιμένουσι θεαρέστως εἰς τὸν παραδοσιακὸν ἑορτασμὸν τῶν ἁγίων ἑορτῶν τῆς Ὀρθοδοξίας. Διαχωρίζονται ἀπὸ τῶν ἀδιορθώτων οἰκουμενιστῶν, ἑνοῦνται μετὰ τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ ἀνέρχονται τὴν βασιλικὴν ὁδὸν τῆς θείας ἀληθείας καὶ Χάριτος, πρὸς αἰώνιον ἐν Χριστῷ σωτηρίαν.

δ') ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

Ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924 εἶναι πάροδος τῆς οἰκουμενιστικῆς αἱρέσεως τοῦ ἀντιχρίστου Σιωνισμοῦ.

Δὲν προέρχεται ἐκ τῆς Ὀρθοδοξίας ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924. Οὔτε ὁ Θεὸς ἐνετείλατο αὐτήν, οὔτε οἱ ἅγιοι Πατέρες τὴν ἐδίδαξαν, οὐδὲ Ὀρθόδοξοι Σύνοδοι τὴν ἐνομοθέτησαν. Οἱ ἐργάται τῆς καινοτομίας ταύτης δὲν ἐποίησαν τὸν νόμον Κυρίου, ἀλλὰ τὸν παρέβησαν. Δὲν ἐτήρησαν τοὺς Ὅρους καὶ Κανόνας τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τοὺς ἠθέτησαν. Δὲν ὑπήκουσαν εἰς τοὺς ἁγίους Πατέρας τῆς Ὀρ-

θοδοξίας ἀλλὰ παρήκουσαν ἀντιχρίστως. Διὸ δὲν προσήγαγον ὑπὲρ τοῦ ἔργου των τούτου λόγον Ὀρθοδοξίας, ἀλλὰ ἐπεκαλέσθησαν «προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, σὺν ἀνθρώποις ἐργαζομένοις τὴν ἀνομίαν»[5893].

Οἱ καινοτομήσαντες, δυστυχῶς, παραθεωροῦσι τὴν θείαν ἀποκάλυψιν περὶ τοῦ Πάσχα Κυρίου. Παραγκωνίζουσι τὴν ἀλήθειαν τῆς μετὰ χρόνου δημιουργίας καὶ ἀναδημιουργίας τοῦ κόσμου ὑπὸ τοῦ παντοδυνάμου Δημιούργου, κατὰ τὸ αὐτοῦ παντοκρατορικὸν θέλημα. Περιφρονοῦσι τὸ μυστήριον τῆς σταθερᾶς ἰσημερίας καὶ διαρκοῦς πανσελήνου τῆς ἑξαημέρου δημιουργίας, τῆς διαταράξεως τούτων ἕνεκα τῆς ἁμαρτίας τοῦ Ἀδάμ, καὶ τῆς ἀνακεφαλαιώσεως πάντων διὰ τῆς δικαιοσύνης τοῦ νέου Ἀδάμ, τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Δὲν λογίζονται τὴν παιδαγωγικὴν σημασίαν τῶν φωστήρων τοῦ οὐρανοῦ καὶ γενικῶς τοῦ ρέοντος ὑλικοῦ κόσμου διὰ τὴν μεταπτωτικὴν ἀνθρωπότητα τῶν δύο καιρῶν, ἤτοι τῆς παιδαγωγίας τῆς Παλαιᾶς εἰς Χριστὸν καὶ τῆς σωτηρίας τῆς Καινῆς ἐν Χριστῷ. Ἀθετοῦσι τὸν ἕνα νόμον τοῦ Πάσχα Κυρίου, τοῦ τυπικοῦ τοῦ παλαιοῦ νόμου καὶ τοῦ καινοῦ τῆς θυσίας τοῦ Ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ αἴροντος «τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»[5894], δι' οὗ «ἡ Χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια» «ἐγένετο»[5895]. Δὲν δέχονται τὸν πασχάλιον τοῦτον νόμον, ὡς διετυπώθη συνοδικῶς ἐν καινότητι παρὰ τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς (Ὀρθοδόξου) καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, διὰ πάντας τοὺς αἰῶνας τῆς ἐπιγείου ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος, μέχρι δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου. Δὲν νοοῦσι τὸ ὅτι «οὔτε ἀποβάλλομεν τὸν νόμον, οὔτε ταπεινῶς ἐκδεχόμεθα» αὐτόν[5896], ἀλλὰ καινῶς, ἤτοι ὡς ἐσαφηνίσθη ὑπὸ τῆς Ὀρθοδοξίας διὰ τῶν ἁγίων Πατέρων. Διὸ ἀρνοῦνται τὴν σταθερὰν ἑορτολογικὴν τάξιν, ἣν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐποίησεν ἡμερολογιακῶς ὡς ἄλλην κιβωτὸν ἐπὶ τοῦ πολυκύμονος ἀνθρωπίνου βίου καὶ ἐπὶ τῆς φυσικῆς χρονικῆς ἀσταθείας τοῦ ροώδους (ρέοντος) καὶ παρερχομένου ὑλικοῦ κόσμου, ὃς εὑρίσκεται εἰς χεῖρας τοῦ φιλανθρώπως προνοοῦντος Θεοῦ (ἰ. ἀ. σ. 11, 34, 163, 302, 380, 463 - 464, 708 - 711).

Ἡ ἀνωτέρω στάσις ἀποστασίας τῶν ὑπερμάχων τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ὀφείλεται εἰς ἀντιεκκλησιαστικὴν καὶ φιλόκοσμον ἀλλοίωσιν τούτων. Οἱ καινοτόμοι οὗτοι δὲν θέλγονται ἀπὸ τὴν θείαν ἕνωσιν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου. Δὲν ἐκτιμῶσι τὸ οὐράνιον δῶρον τῆς ἑνότητος τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐν πίστει ὀρθῇ, ἐν ἀγάπῃ ἀληθείας καὶ ἐν χαρᾷ δεδοξασμένῃ τῆς αὐτῆς ἀνὰ τοὺς αἰῶνας ἐν Χριστῷ λατρείας καὶ ἑορτῆς, ἐν ᾗ «ἡ αἴνεσις αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»[5897].

5893. Ψαλμ. 140, 4.
5894. Ἰωάν. α' 29.
5895. Ἰωάν. α' 17.
5896. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 609.
5897. Ψαλμ. 110, 10.

Δὲν ἑλκύονται ἀπὸ τὰς ἐν Πνεύματι ἀναβάσεις τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν αἰσθητῶν πρὸς τὰ πνευματικά, ἐκ τῶν κοσμικῶν πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικά, ἐκ τῶν τυπικῶν πρὸς τὰ ἀληθινά, ἐκ τῆς ἐμπαθείας πρὸς τὴν καθαρότητα, ἐκ τῆς φύσεως πρὸς τὴν θείαν Χάριν, ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν, καὶ ἐκ τῆς μωρανθείσης σοφίας τοῦ κόσμου τούτου εἰς τὴν ἀληθινὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ. Διὸ δὲν πορεύονται ἐκ τοῦ παλαιουμένου τούτου κόσμου πρὸς τὸν καινὸν κόσμον τῆς αἰθρίας[5898] καὶ τοῦ φωτὸς «τῆς εἰρηνοχύτου Ὀρθοδοξίας»[5899], ἔνθα «τὰ πάντα» ἀνακεφαλαιοῦνται «ἐν τῷ Χριστῷ»[5900], καὶ ὁ νόμος Κυρίου καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ «μένει εἰς τὸν αἰῶνα»[5901]. Ἀντιθέτως, πιστεύουσιν εἰδωλολατρικῶς εἰς τὰ ὑλικά, καταρρέπουσιν φαραωνικῶς εἰς τὴν γῆν, ζηλοῦσιν ἰουδαϊκῶς ζωὴν χοϊκῆς προσπαθείας, φρονοῦσιν ἀποστατικῶς τὰ κάτω καὶ λαλοῦσιν ἀντιχρίστως, ἐν προσχήματι πολιτιστικῆς δημιουργίας καὶ παγκοσμίου δῆθεν σωτηρίας (ἰ. ἀ. σ. 219, 278, 378, 463).

«Ἐκ τοῦ κόσμου» τούτου[5902] ἐξεβράσθη ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924, ἤτοι ἐκ τοῦ κόσμου τῆς ἀποστασίας τῶν αἱρέσεων. Διὸ ἐκ τῶν αἱρέσεων τούτων προέρχονται καὶ αἱ προβαλλόμεναι παρ' αὐτῆς προφάσεις.

Ἡ πρόφασις τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου, χάριν δῆθεν τῆς ἀκριβείας τῆς ἀστρονομικῆς ἐπιστήμης, προέρχεται ἐκ τῆς αἱρέσεως τοῦ Παπισμοῦ, ἀπὸ τοῦ πρώτου εἰσηγητοῦ ταύτης λατινόφρονος Ν. Γρηγορᾶ μέχρι τῶν λοιπῶν παπικῶν (ἰ. ἀ. σ. 558 - 562, 584, 587). Ἡ πρόφασις τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, βάσει τῆς φυσικῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας, ἀπαντᾶται εἰς τοὺς αἱρετικοὺς μοντανιστάς, εἰς τοὺς λατινόφρονας καὶ τοὺς λοιποὺς παπικοὺς (ἰ. ἀ. σ. 543, 559 - 563, 585, 587). Ὁ συνεορτασμὸς τοῦ Πάσχα μετὰ τῶν ἀπειθούντων εἰς τὸν Θεὸν Ἰουδαίων ὑπεστηρίζετο ἀπὸ τοὺς αἱρετικοὺς ἰουδαΐζοντας (ἰ. ἀ. σ. 534, 539). Ἡ ἡμερολογιακὴ σταθεροποίησις τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα ὑπῆρξεν ἔργον τῶν αἱρετικῶν μοντανιστῶν (ἰ. ἀ. σ. 543). Ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς πτώσεως τῆς ἰσημερίας ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἡμερολογίῳ ὡς δῆθεν σφάλματος διορθωτέου εἶναι καρπὸς ἀντιεκκλησιαστικῆς ἀπειθείας τοῦ λατινόφρονος Ν. Γρηγορᾶ, τοῦ νεοειδωλολάτρου Πλήθωνος καὶ τῶν μαθητῶν τούτων αἱρετικῶν τῆς Ἑσπερίας (ἰ. ἀ. σ.559, 561, 562, 584, 637). Ἡ ἀντιπαραδοσιακὴ μετακίνησις τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν ἐγέ-

5898. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1148.
5899. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1173, 1316.
5900. Ἐφεσ. α' 10.
5901. Ψαλμ. 116, 2.
5902. Ἰωάν. ιζ' 14.

νετο πάλαι ἀπὸ τοὺς αἱρετικοὺς Ἀρμενίους (ἰ. ἀ. σ. 546 - 547). Ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς ἡμερολογιακῆς μετακινήσεως τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ὡς ζητήματος μηδαμινοῦ ἢ ἀδιαφόρου ὑπεστηρίχθη ἀπὸ αἱρετικοὺς ναυατιανοὺς καὶ παπικούς (ἰ. ἀ. σ. 542, 578, 584). Ἡ κατάργησις ἑορτῶν καὶ νηστειῶν εἶναι συνήθεια ἀνομίας τῶν αἱρετικῶν Ἀρμενίων καὶ παπικῶν (ἰ. ἀ. σ. 546 - 547, 636). Ἡ διάσπασις τοῦ ἑορτολογίου εἰς ἑορτὰς ἐκκλησιαστικοῦ διαφέροντος καὶ εἰς ἡμερολόγιον ἐπιστημονικῆς ἁρμοδιότητος προεβλήθη ἐν Ἀνατολῇ ἀπὸ τὸν προπαγανδιστὴν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας παπικὸν Τοντίνι (ἰ. ἀ. σ. 584, 587). Ἡ παρουσίασις τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ὡς διωρθωμένου δῆθεν ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου ἀνήκει εἰς τοὺς αἱρετικοὺς παπικοὺς καὶ προτεστάντας (ἰ. ἀ. σ. 563 - 564, 569). Ἡ δὲ πρόφασις, ὅτι ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία δὲν προσκρούει δῆθεν εἰς δόγματα καὶ Κανόνας τῆς Ἐκκλησίας πηγάζει ἀπὸ τὴν μεγάλην αἵρεσιν τῆς Εἰκονομαχίας (ἰ. ἀ. σ. 550).

Προσέτι, ἡ πρόταξις τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων, ἐν ἀθετήσει τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως, ἀπαντᾶται εἰς τὸν σκοτεινὸν οἰκονομισμόν (ἰ. ἀ. σ. 606). Ἡ προτίμησις τῆς δῆθεν ἐπιστημονικῆς ἐπόψεως, ἐν ἀπορρίψει τοῦ θείου νόμου, εἶναι τακτικὴ τοῦ σκοτεινοῦ ἐπιστημονισμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 607). Ἡ μεταρρύθμισις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου, ἐν ἀγνοήσει τῶν σχετικῶν ἀποφάσεων τῆς Ὀρθοδοξίας, εἶναι πνεύματος τῆς σκοτεινῆς δυνάμεως τοῦ Μασονισμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 609). Ἡ ἡμερολογιακὴ ἀναταραχὴ τῶν ὀρθοδόξων λαῶν, ἐν ὀνόματι τῆς δῆθεν ἀλλαγῆς καὶ προόδου, ἀποτελεῖ φρόνημα μάλιστα τῆς σκοτεινῆς δυνάμεως τοῦ Μαρξισμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 613). Ἡ ἀνατροπὴ τῆς πατροπαραδότου ἑορτολογικῆς τάξεως τῆς Ἐκκλησίας, χάριν παντοτινῆς δῆθεν ἡμερολογιακῆς γαλήνης τῆς ἀνθρωπότητος, προσιδιάζει μάλιστα εἰς τὴν προπαγάνδαν τῆς σκοτεινῆς δυνάμεως τοῦ Χιλιασμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 617). Ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας πρὸς συνεορτασμὸν ἀμετανοήτων αἱρετικῶν καὶ Ὀρθοδόξων, χάριν τῆς δῆθεν παγχριστιανικῆς ἑνότητος, εἶναι πονηρὸν ἔργον τῆς σκοτεινῆς δυνάμεως ἢ αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 618). Ἡ δὲ ἐπιχειρουμένη ἡμερολογιακὴ ἀφομοίωσις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν κόσμον, διὰ παγκοσμίου καθιερώσεως «ἐπιστημονικοῦ» λεγομένου ἡμερολογίου, ἀποτελεῖ ἀντίχριστον ἐπιδίωξιν τῆς κεφαλῆς τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων. Δηλαδὴ τοῦ Σιωνισμοῦ καὶ δὴ χάριν τοῦ καλουμένου «μεγάλου ἔργου» αὐτοῦ, ἤτοι τῆς παρουσίας τοῦ Ἀντιχρίστου καὶ τῆς τυραννικῆς κοσμοκρατορίας αὐτοῦ (ἰ. ἀ. σ. 605, 612, 621 - 622).

Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία ἀντλεῖ τὰς προφάσεις ἑαυτῆς, οὐχὶ ἐκ τῆς Ὀρθοδοξίας, ὡς διατείνεται ἐν πολλοῖς προπαγανδιστικῶς, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς «αἱρέσεις ἀπωλείας»[5903], αἵτινες, ὡς «κύματα ἄγρια θαλάσσης ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας»[5904], πλήττουσιν ἀδιακόπως τὴν κιβωτὸν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκ τούτων θὰ προέλθῃ ἐν τέλει καὶ «ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας»[5905], ἤγουν «ὁ Ἀντίχριστος»[5906], ὃς «ὑπονοήσει τοῦ ἀλλοιῶσαι καιροὺς καὶ νόμον» Κυρίου[5907]. Τὴν ἀντίχριστον δὲ ταύτην ἀλλοίωσιν ὑπηρετεῖ καὶ ἡ ἐν λόγῳ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ σιωνιστικοῦ Οἰκουμενισμοῦ.

Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία ὑπεκρίθη, ὅτι δὲν θίγει τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ἀλλὰ διορθώνει χρονικὸν σφάλμα. Ἀπεδείχθη ὅμως, ὅτι καταλύει τὴν Ὀρθοδοξίαν.

Κατ' ἀρχὰς ὑπεστήριξε τὴν δῆθεν διόρθωσιν ἢ διαρρύθμισιν ἢ μεταρρύθμισιν ἢ ἀλλαγὴν τοῦ ἰουλιανοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου ἐπὶ τὸ ἐπιστημονικῶς ὀρθότερον. Καὶ οὕτως ὅμως διέσπασε τὸ συνημμένον μετὰ τοῦ ἡμερολογίου πατροπαράδοτον ἑορτολόγιον. Μετεκίνησε τὰς ἀκινήτους ἑορτὰς κατὰ δέκα τρεῖς ἡμέρας καὶ κατέλυσε τὸν παραδοσιακὸν συνδυασμὸν τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν κινητῶν καὶ ἀκινήτων ἑορτῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως. Προσέτι ὥρισεν ἅπαξ ἄθεσμον συνεορτασμὸν ἑορτῶν δέκα τριῶν ἡμερῶν ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ. Καὶ τὸ χείριστον, προεγραμμάτισεν ἀντιπαραδοσιακὴν μελλοντικὴν μετακίνησιν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτωμένων κινητῶν ἑορτῶν, δηλαδὴ τὴν κατάλυσιν τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ταῦτα, βεβαίως, συνιστῶσιν ἀντιπαραδοσιακὸν νεωτερισμόν, ἀντιπατερικὴν νεωτεροποιΐαν καὶ ἀντιεκκλησιαστικὴν καινοτομίαν. Διὸ εἰς τὴν ἀντορθόδοξον ταύτην μεταρρύθμισιν προσιδιάζει κυρίως ὁ ὅρος ἑορτολογικὴ καινοτομία.

Ἡ ἑορτολογικὴ ὅμως καινοτομία τοῦ 1924 δὲν διασαλεύει μόνον τὴν χρονικὴν καὶ λειτουργικὴν τάξιν τοῦ πατρῴου ἑορτολογίου, ἀλλὰ ἀποδεικνύεται εὐρυτέρα ἐκκλησιαστικὴ μεταρρύθμισις οἰκουμενιστικοῦ πνεύματος. Ὑπεστήριξεν ἀναιδῶς, ὅτι «πολλὰ» «τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῶν» «πραγμάτων χρῄζουσι» δῆθεν «μεταρρυθμίσεως»([633]). Οὕτως, ἔχει προγραμματίσει ἡμερολογιακὴν ἀφομοίωσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸν κόσμον καὶ ἀνάλογον ἑορτολογικὴν ἀνατροπήν. Ἐδέχθη «τὴν διακοπὴν τῆς συνεχείας τῆς ἑβδομάδος», ἤτοι τὴν κατάλυσιν τοῦ ἑβδομαδιαίου ἑορταστικοῦ κύκλου([634]). Προέτεινε «τὸν

5903. 2 Πέτρ. β' 1.
5904. Ἰούδ. 13.
5905. 2 Θεσσαλ. β' 3.
5906. 1 Ἰωάν. β' 18.
5907. Δαν. ζ' 25.

καθ' ἑκάστην Κυριακὴν ἑορτασμὸν ὡρισμένων ἑορτῶν» τῆς ἑβδομάδος, τὸν περιορισμὸν τῶν νηστειῶν([635]), καὶ περιέστειλεν ἢ ἠφάνισε τὴν πατροπαράδοτον νηστείαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ἐκήρυξε μεταβλητὴν τὴν ἐξωτερικὴν περιβολὴν καὶ ἐμφάνισιν τῶν ἱερέων ἐν τῇ κοινωνίᾳ, κατὰ τὸν ρυθμὸν τῆς ἐνδυμασίας τῶν λαϊκῶν([636]). Ἀπεφάνθη δυσσεβῶς, ὅτι ὁ εὐαγγελικὸς καὶ κανονικὸς νόμος τοῦ Θεοῦ «ἐπιδέχεται τροποποίησιν»([637]). Οὕτως ἐκήρυξεν ἀντικανονικῶς «ἐπιτρεπόμενον τὸν γάμον τῶν ἱερέων καὶ διακόνων μετὰ τὴν χειροτονίαν»([638]). Εἰργάσθη παρανόμως διὰ τὸν «συνεορτασμὸν» Ὀρθοδόξων καὶ ἀμετανοήτων αἱρετικῶν([639]). Ἐδίδαξεν ἀντορθοδόξως τὴν ἄνευ ὁμολογίας πίστεως ἐξέτασιν «τῶν δογματικῶν διαφορῶν» τῶν αἱρέσεων, καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν αἱρετικῶν «ἠθῶν καὶ ἐθίμων», ἤτοι τῶν κακοδοξιῶν, καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν αἱρέσεων «ἐν τοῖς ἔργοις τῆς θρησκευτικῆς ἐπιρρώσεως (ἐνθαρρύνσεως καὶ ἐνισχύσεως)» αὐτῶν. Προσέτι χωρεῖ εἰς κοινωνίαν καὶ ἕνωσιν τῶν Ὀρθοδόξων μετὰ τῶν ἀμετανοήτων αἱρετικῶν, ἀνεξαρτήτως «τῶν ὑφισταμένων μεταξὺ αὐτῶν δογματικῶν διαφορῶν», δηλαδὴ ἐν ἀπιστίᾳ. Ἐπιπροσθέτως, κατηγορεῖ τοὺς ἁγίους Πατέρας ὡς δῆθεν ὀπαδοὺς «τῶν παλαιῶν προλήψεων καὶ ἕξεων»([640]), λαμβάνουσα θέσιν βλασφημοῦντος Ἀντιχρίστου[5908].

Τὰς ἀνωτέρω ἀσεβείας, ὄχι μόνον λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ πράττουσιν οἱ ζηλωταὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Ἐπὶ δεκαετηρίδας οὗτοι συναγελάζονται μετὰ τῶν ἀμετανοήτων αἱρετικῶν ἀθέσμως. Συμπροσεύχονται μετ' αὐτῶν ἀντικανονικῶς. Διαβουλεύονται εἰς συνέδρια παρανόμως. Ἀνταλλάσσουσιν ἐπισκέψεις ἀνόμως. Προβαίνουσιν εἰς κοινὰς ἀνακοινώσεις ἀντιεκκλησιαστικῶς. Συλλειτουργοῦνται ἀντορθοδόξως καὶ παραδίδουσι τὰ Ἄχραντα Μυστήρια εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ προδοτικῶς. Ἡ δυσσέβεια τῆς οἰκουμενιστικῆς ἑνότητος ἢ ἑνώσεως προωθήθη εἰς βαθμόν, ὥστε αὕτη ἀνεπισήμως ἤδη ἐγένετο (ἰ. ἀ. σ. 633).

Ἡ ἑ ο ρ τ ο λ ο γ ι κ ὴ κ α ι ν ο τ ο μ ί α τ ο ῦ 1 9 2 4 μετέχει κυρίως τεσσάρων αἱρέσεων, τῆς Εἰκονομαχίας, τοῦ Μοιχειανισμοῦ, τῆς Γνωσιομαχίας καὶ τοῦ Οἰκουμενισμοῦ.

Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924 ὁμοιάζει πρὸς τὴν Εἰκονομαχίαν. Ἡ Εἰκονομαχία ἐνεφανίσθη ὡς κατάργησις τῶν ἁγίων εἰκόνων. Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία παρουσιάσθη ὡς ἐγκατάλειψις τοῦ παραδοσιακοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου καὶ μεταρρύθμισις τοῦ πατρῴου ἑορτολογίου. Οἱ εἰκονομάχοι διετείνοντο, ὅτι ἡ κατάλυσις τῆς

5908. Ἀποκαλύψ. ιγ' 6.

προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων δὲν ἀντίκειται εἰς τὰ θεῖα δόγματα καὶ τοὺς Ἱ. Κανόνας. Διὸ ἠρώτων: «Ποῦ γέγραπται προσκυνεῖσθαι εἰκόνα Χριστοῦ;»[5909]. Καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ὑποστηρίζουσι ταύτην ὁμοίως, ὡς δῆθεν «μὴ προσκρούουσαν εἰς δογματικοὺς καὶ κανονικοὺς λόγους»([641]). Ἡ Εἰκονομαχία ἀπεδείχθη «καινοτομία»[5910], «αἵρεσις»[5911], «μεταστοιχείωσις τῶν ἁπάντων ἀθεωτάτη»[5912] καὶ ἰουδαϊκὴ ἀποστασία[5913]. Καὶ ἡ ἑορτολογικὴ μεταρρύθμισις μαρτυρεῖται ἐπίσης ὡς καινοτομία, αἱρετικὴ κακοδοξία καὶ ἀντίχριστος οἰκουμενιστικὴ ἀνατροπὴ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (ἰ. ἀ. σ. 548 - 550).

Ὁ Μοιχειανισμὸς καταλύει τὸν εὐαγγελικὸν καὶ κανονικὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ἐν πνεύματι πνευματικῆς μοιχείας([642]). Οἱ ὀπαδοὶ τῆς «μοιχειανικῆς» αἱρέσεως «μοιχειανοὶ» καταλύουσι «Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην» «διὰ τῆς λύσεως, οὐ τῶν ἐλαχίστων, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγίστων ἐντολῶν Κυρίου, νόμον κατὰ νόμου εὐαγγελικοῦ» καὶ κανονικοῦ ἐκθέτοντες, ἐν ὀνόματι σατανικῆς οἰκονομίας. Πράττουσι δὲ τοῦτο, «τὸ βούλημα τῶν βασιλέων» προκρίνοντες ἔναντι τοῦ νόμου τοῦ «Θεοῦ, ὁπόταν βούλοιντο. Βούλονται δὲ ἄλλοι ἄλλο καὶ ἄλλοτε ἄλλως»[5914]. «Χαλεπωτάτη οὖν αἵρεσίς» ἐστιν «αὕτη»[5915] καὶ «ἀνατροπὴ τοῦ παντός, μέχρι τοῦ Ἀντιχρίστου»[5916]. Καὶ ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία καταλύει ὡσαύτως, ὄχι μόνον τὸ πατροπαράδοτον ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον, ἀλλὰ καὶ τὴν παραδοσιακὴν τάξιν τοῦ ἑορτολογίου καὶ νηστείας καὶ τὸν Ὅρον τοῦ Πάσχα, καὶ ἄλλας ἐντολὰς τοῦ εὐαγγελικοῦ καὶ κανονικοῦ νόμου. Ποιοῦσι δὲ ταῦτα οἱ καινοτόμοι, προκρίνοντες ἀσεβῶς καὶ ἀνθρωπαρέσκως τὸ βούλημα «ἀρχόντων» καὶ συνεδρίων «τοῦ αἰῶνος τούτου»[5917] ἔναντι τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, ἃς καὶ ὑβρίζουσι δυσσεβῶς. Διότι συκοφαντοῦσι τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς Κανόνας ὡς... «ἀνθρωπίνους ἐπινοήσεις» καὶ «ἐντάλματα ἀνθρώπων», ὡς «σχήματα ἀνοησιῶν καὶ μίσους»!([643]). Προφανῶς, ἐνταῦθα λαλεῖ ὁ «δράκων» τῆς Ἀποκαλύψεως[5918], ἤγουν ὁ Ἀντίχριστος, ὑπονοῶν «τοῦ ἀλλοιῶσαι» τὸν «νόμον» Κυρίου[5919].

5909. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 356.

5910. Ζ´ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 397.

5911. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 309.

5912. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1164.

5913. Ἐπιστολῆς Ζ´ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 412.

5914. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1025.

5915. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1080.

5916. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1025

5917. 1 Κορινθ. β´ 6.

5918. Ἀποκαλύψ. ιγ´ 11.

5919. Δαν. ζ´ 25.

Οἱ πρεσβεύοντες τὴν αἵρεσιν τῆς Γνωσιομαχίας «γνωσιομάχοι» αἱρετικοὶ ἀντέπιπτον «πάσῃ γνώσει τοῦ Χριστιανισμοῦ», λέγοντες «ὅτι περισσὸν (περιττόν) τι ποιοῦσιν οἱ» «ἐκζητοῦντες ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς» «γνώσεις τινάς». «Οὐδὲν γὰρ ἄλλο ζητεῖ ὁ Θεὸς παρὰ Χριστιανοῦ», ἰσχυρίζοντο, «εἰ μὴ πράξεις καλάς». «Ἀγαθὸν οὖν (λοιπόν) ἐστί» «τινα πορεύεσθαι (ἵνα τις πορεύηται)» «μᾶλλον ἁπλουστέρως» «καὶ μηδὲν δόγμα γνωστικῆς πραγματείας πολυπραγμονεῖν»[5920]. Δηλαδή, οἱ «γνωσιομάχοι» περιεφρόνουν «πᾶσαν μάθησιν, καὶ δὴ καὶ τὴν θεολογικήν, καὶ» ἠξίουν, «ὅτι οὐδὲν ἄλλο ζητεῖ ὁ Θεὸς παρὰ τῶν Χριστιανῶν, εἰ μὴ πράξεις καλάς. Τούτους ἀπεδοκίμασεν ἡ Ἐκκλησία ὡς "αἱρετικῶν μηδὲν διαφέροντας", κατὰ Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν» ([644]) καὶ Θεόδωρον τὸν Στουδίτην, καθ' ὃν τὴν «τῶν γνωσιομάχων αἵρεσιν» ὑποστηρίζουσιν «οἱ πάσῃ γνώσει τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀντιπίπτοντες»[5921]. Καὶ ἡ αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ ἀποστρέφεται τὴν ὀρθόδοξον θεολογικὴν γνῶσιν καὶ ἀπαιτεῖ πρακτικὸν δῆθεν Χριστιανισμὸν καὶ ἀδογμάτιστον ἑνότητα (ἰ. ἀ. σ. 598). Διὸ καὶ ἡ οἰκουμενιστικὴ ἑορτολογικὴ καινοτομία ἀγνοεῖ τὰς σχετικὰς ἀποφάσεις καὶ τὴν διδαχὴν τῆς Ὀρθοδοξίας, χάριν ἀθέσμου συνεορτασμοῦ μετὰ τῶν ἀμετανοήτων αἱρετικῶν, πρὸς ἕνωσιν ἀποστασίας (ἰ. ἀ. σ. 665). Ταύτην δὲ τὴν τακτικὴν ἀκολουθοῦσι μέχρι σήμερον οἱ καινοτόμοι. Διὸ ἀρνοῦνται θεολογικὴν διερεύνησιν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, ἢ καὶ κηρύττουσιν οἱ δυστυχεῖς τὸ μέγα τοῦτο θέμα εἰς ἄγνοιαν, ὡς πιστοὶ γνωσιομάχοι αἱρετικοί.

Ὁ Οἰκουμενισμὸς μεταίρει (μετακινεῖ) «ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες»[5922] ἡμῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρὸς σωτηρίαν. Καὶ τοῦτο, ἵνα, δι' ἀθέσμου κοινωνίας, διαρρεύσωσιν αἱ μὲν αἱρέσεις πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους, οἱ δὲ Ὀρθόδοξοι πρὸς τὰς αἱρέσεις, καὶ γένηται εἰς ἅπαντας καὶ ἐν πᾶσιν «ἀποστασία» τῶν ἐσχάτων καιρῶν[5923] (ἰ. ἀ. σ. 113, 622). Ἡ δὲ ἑορτολογικὴ καινοτομία ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν ταύτης τῆς ἀποστασίας, πάροδον τῆς αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ καὶ πρῶτον πρακτικὸν βῆμα πρὸς τὴν οἰκουμενιστικὴν ἑνότητα τοῦ ἀντιχρίστου Σιωνισμοῦ. Ὡς τελευταία δὲ πρᾶξις τῆς ἀσεβοῦς ταύτης ἑνώσεως ὁμολογεῖται τὸ λεγόμενον «κοινὸν ποτήριον» τῶν οἰκουμενιστῶν. Ἅπασα ἡ οἰκουμενιστικὴ προσπάθεια ἐξ Ὀρθοδόξων οἰκουμενιστῶν καὶ ἀμετανοήτων αἱρετικῶν κινεῖται μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὁρίων παρανομίας, ἤτοι τοῦ συνεορτασμοῦ τῆς ἡμερολογιακῆς καινοτομίας καὶ τοῦ «κοινοῦ ποτηρίου» τῆς οἰκουμενιστικῆς «ἑνώσεως». Τὸ πρῶτον ὡς ἀρχὴ καὶ τὸ δεύτερον ὡς τέλος καὶ ὁλοκλήρωσις τῆς ἀσεβείας. Ἡ ἀρχὴ ὡς

5920. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 94, 757.

5921. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1080.

5922. Παροιμ. κβ' 28.

5923. 2 Θεσσαλ. β' 3.

ἡ πρώτη βαθμὶς ἀνεπαισθήτου σχεδὸν πτώσεως καὶ τὸ τέλος ὡς ἡ ἐσχάτη βαθμὶς τῆς κλίμακος τῆς οἰκουμενιστικῆς καταπτώσεως. Ἡ ἀρχικὴ πτῶσις ὡς ἀδιόρατος δίοδος αἱρέσεως καὶ ἡ τελικὴ κατάπτωσις ὡς πλήρης ταύτισις πρὸς τὰς αἱρέσεις. Ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐπισήμου κηρύξεως τῆς αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ ἐν Ἀνατολῇ διὰ τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920, ὡς μέτρον ἐκκινήσεως πρὸς οἰκουμενιστικὴν ἕνωσιν ὡρίσθη ἡ παραδοχὴ «ἑνιαίου ἡμερολογίου» πρὸς συνεορτασμὸν Ὀρθοδόξων καὶ ἀμετανοήτων αἱρετικῶν(645). Καὶ ὅτε ὁ ἀντιεκκλησιαστικὸς οὗτος συνεορτασμὸς ἐγένετο πλέον καὶ ἐπίσημος, Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως καὶ αἱρεσιάρχαι Πάπαι Ρώμης συνεορτάζουσιν ἀδεῶς, συμπροσεύχονται ἀθέσμως, συλλειτουργοῦνται ἀσεβῶς καὶ διαλαλοῦσι δυσσεβῶς, ὅτι εὑρίσκονται ἓν βῆμα πρὸ τοῦ λεγομένου παρ' αὐτῶν «κοινοῦ ποτηρίου», ἤτοι τῆς πλήρους οἰκουμενιστικῆς ἑνώσεως(646). Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924 εἶναι, ὡς ἔναρξις, συνέχεια καὶ κατάληξις, ἡ αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ τοῦ Ἀντιχρίστου.

Ἡ ὀρθόδοξος πίστις ἐνίκησε τὸν κόσμον[5924] καὶ ὁ Διάβολος ἡττήθη, ὄχι μόνον παρὰ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς Ὀρθοδοξίας. Διό, ἡττημένος ὢν καὶ κατακείμενος, ἐπιχειρεῖ ἵνα πλήξῃ ὡς ἕρπων ὄφις τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν εἰς τὴν «πτέρναν»[5925] τῆς ἡμερολογιακῆς τάξεως τοῦ πατρῴου ἑορτολογίου.

Οὕτως, ἐπαίρει κεφαλὴν ἀναισχυντίας, ψευδολογεῖ περὶ σφάλματος καί, ἀντὶ τῆς πίστεως, καλλιεργεῖ τὴν ἀμφισβήτησιν. «Τὸ πρῶτον καὶ μέσον καὶ τελευταῖον κακὸν» ὁ Διάβολος[5926], διὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, ταράσσει τὴν «εἰρηνικὴν Ὀρθοδοξίαν»[5927], ἐπιβάλλεται «εἰς τὰς πανταχοῦ Ἐκκλησίας»[5928], καὶ ἐπιχειρεῖ «ἀλλοιῶσαι καιροὺς καὶ νόμον»[5929] τῆς θείας προνοίας καὶ ἐν Χριστῷ σωτηρίας, πρὸς ἀντιχριστιανοποίησιν τῆς ἀνθρωπότητος. Δηλαδή, τοὺς «καιροὺς»[5930] τῆς ἑξαημέρου δημιουργίας, ἤτοι τῆς μιᾶς ἡμέρας, τῆς ἑβδομάδος, τοῦ ἐνιαυτοῦ, τῆς ἰσημερίας καὶ τῆς πανσελήνου. Τοὺς καιροὺς τῆς ἐν τύπῳ καὶ ἀληθείᾳ ἀνακαινίσεως Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Τοὺς καιροὺς τῆς παιδαγωγούσης εἰς Χριστὸν Παλαιᾶς καὶ τῆς σωζούσης ἐν Χριστῷ Καινῆς διὰ τῆς Ἐκκλησίας. Τοὺς καιροὺς τοῦ ἐν τύπῳ καὶ σκιᾷ καὶ γράμματι παλαιοῦ νόμου, καὶ τοῦ ἐν ἀληθείᾳ καὶ Χάριτι νέου νόμου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ καὶ ἡ περὶ Πάσχα

5924. 1 Ἰωάν. ε' 4.
5925. Γενέσ. γ' 15.
5926. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 23.
5927. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1173.
5928. Χρυσοστόμου, PG. 62, 482.
5929. Δαν. ζ' 25.
5930. Γενέσ. α' 14.

καινὴ ἐκκλησιαστικὴ θεσμοθεσία. Δηλαδή, ἡ συνοδικὴ καὶ πατερικὴ νομοθεσία περὶ τοῦ καινοῦ Πάσχα Κυρίου, τῆς Καινῆς Κυριακῆς, τῆς καινῆς ἰσημερίας, τῆς καινῆς πανσελήνου, τῆς καινῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς καὶ τῆς καινῆς λατρείας καὶ ἑορτῆς τῆς ὀγδόης ἡμέρας τῆς οὐρανοποιοῦ Ὀρθοδοξίας.

Διὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, καταλύονται οἱ πατρῷοι φραγμοί, πρὸς ἅλωσιν τῆς Ὀρθοδοξίας. Σπανίζει ἡ καθαρὰ Θυσία, λόγῳ τῆς τὰ πάντα χραινούσης (μιαινούσης) οἰκουμενιστικῆς κοινωνίας. Ἀφίενται ἀπροστάτευτοι οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, πρὸς ἀπώλειαν. Καταπαύει ἡ ὀρθόδοξος ἱεραποστολὴ εἰς τοὺς αἱρετικούς, πρὸς ματαίωσιν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, καὶ παραδίδεται «λήθη (εἰς λήθην)» ἡ μήτηρ Ἐκκλησία παρὰ ἀγνωμόνων τέκνων αὐτῆς, χάριν τῆς ἐσχάτης ἀποστασίας. Ὁ δὲ «ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος» Ἀντίχριστος, ὁ «ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας»[5931], γαυριᾷ ἐν ἀναιδείᾳ. Σφραγίζει[5932] ἤδη τοὺς πειθομένους εἰς αὐτὸν([647]) καὶ ἄγει τὴν ἀνθρωπότητα εἰς ἀπώλειαν, ὡς «ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας»[5933].

Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία εἶναι ἀποστασία, σχίσμα καὶ αἵρεσις. Εἶναι ἀποστασία, καθ' ὅτι ἐν πίστει ἀφίσταται τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ τοῦ Θεοῦ. Εἶναι σχίσμα, διότι διὰ ταύτης οἱ Ὀρθόδοξοι, «ἀφιστάμενοι» «τῶν Ἁγίων καὶ τῶν Πατέρων», «ἀλλότριοι καὶ τῆς τούτων κοινωνίας» γίνονται, ὡς λέγει ὁ Μ. Ἀθανάσιος[5934]. Εἶναι δὲ καὶ αἵρεσις, ἐπειδὴ ἀλλοτριώνει ἐκ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ θέτει τοὺς καινοτομοῦντας ὑπὸ κρίσιν, πρὸς παντελῆ ἀποκοπὴν ἐκ τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν περιπτώσει ἀμετανοησίας[5935].

III

ΕΝΣΤΑΣΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924 διήρεσε τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν εἰς καινοτόμους καὶ εἰς ἐνισταμένους. Ἐξεταστέον, λοιπόν, συνοπτικῶς, ποία ἡ διαμορφωθεῖσα ἐν αὐτῇ κατάστασις καὶ τὶ δέον γενέσθαι πρὸς ἐν Χριστῷ ἕνωσιν «τῶν διεστώτων», ὡς γράφουσιν οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου[5936].

5931. 2 Θεσσαλον. β' 3 - 4.
5932. Ἀποκαλύψ. ιγ' 16 - 18.
5933. 2 Θεσσαλον. β' 3.
5934. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 172.
5935. Μ. Βασιλείου, Α' Κανών.
5936. Ἐπιστολῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 408.

α΄) ΕΝΣΤΑΣΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ

Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924 προεκάλεσεν ὀρθοδόξους ἀντιδράσεις. Αὗται προῆλθον ἐξ Ἀρχιερέων, ἐκ κληρικῶν καὶ ἐκ λαϊκῶν τέκνων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

1. Ἡ ἔνστασις τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας

Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924 ἐφηρμόσθη τότε ἐν Ἑλλάδι, ἐν Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Κύπρῳ, ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ ἐν Ρουμανίᾳ. Αἱ ἄλλαι κατὰ τόπους Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἠρνήθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν ἐφαρμογήν, προβάλλουσαι ποικίλους ἀντιρρητικοὺς λόγους, παρὰ τὰς πιέσεις διπλωματῶν, πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν καινοτόμων. Ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος γράφει ἐν ἔτει 1924, «ὅτι οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς οὐδαμῶς ἀπεδέχθησαν τὴν μεταβολὴν τοῦ ἡμερολογίου», ὅπερ χαρακτηρίζει ὡς «λυπηρόν» (647α). Λυπηρὸν ὅμως διὰ τοὺς καινοτόμους, διὰ δὲ τοὺς Ὀρθοδόξους χαροποιόν. Ἐκ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, διεκρίθη διὰ τὴν ἔνστασιν κατὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας μάλιστα τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας.

Ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Φώτιος, δι᾽ ἐπιστολῆς τῆς 20. 4.1924 πρὸς τὸν Ἀθηνῶν Χρυσόστομον Παπαδόπουλον, ἀποκρούει τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν καὶ ἀνατρέπει τὰς ὑπὲρ ταύτης προφάσεις αὐτοῦ. «Οὐδεμίαν» «ἀνάγκην» βλέπει ὁ Πατριάρχης «ἐπιβάλλουσαν» «τὴν διόρθωσιν τοῦ ἐν χρήσει τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἡμερολογίου». Διὸ ἡ ἐφαρμογὴ ταύτης ἐπισπεύδεται «ἀναιτίως», ἤτοι «ἄνευ αἰτίας πραγματικῆς», καὶ κακῶς ἀποκρούεται ὑπὸ τοῦ Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου ἡ πρὸς τοῦτο συγκρότησις «Συνόδου, ἢ μεγάλης τοπικῆς, ἢ οἰκουμενικῆς». Προσέτι ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἀντιφάσκει. Ἐνῷ προφασίζεται ὅτι ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία εἶναι ξένη «δογματικῶν τε καὶ κανονικῶν» λόγων, ἰσχυρίζεται ὅτι ἐπιβάλλεται αὕτη, ἐπειδὴ ὁ λαὸς δῆθεν σκανδαλίζεται «ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἡμερολογίων», πολιτικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ. Πῶς ὅμως, λέγει ὁ Πατριάρχης, ἡ «διαφορὰ» αὕτη «λογισθήσεται ξένη καὶ» «ἀπηλλαγμένη» «δογματικῶν τε καὶ κανονικῶν» λόγων, καθ᾽ ἣν στιγμήν, κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Ἀθηνῶν, «ὅλοι λαοὶ σκανδαλιζόμενοι κινδυνεύουσιν ἀποξενωθῆναι τῆς Ἐκκλησίας;»! Ἡ προβαλλομένη ὑπὸ τοῦ Ἀθηνῶν «συναίνεσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου» εἰς τὴν καινοτομίαν «μᾶλλον ἐντείνει ἢ μετριάζει τὴν λύπην παντὸς τέκνου τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας». Διότι

τοῦτο βλέπει «ἐν οἵᾳ νῦν τελεῖ καταστάσει» ὁ «Πατριαρχικὸς Θρόνος, ἀπωρφανισμένος μὲν» ὧν «τὰ πολλὰ» «τῆς ποτε δυσαριθμήτου καὶ ἐκλάμπρου Ἱεραρχίας, ἀπωρφανισμένος δὲ τοῦ πλείστου» «ποιμνίου, γυμνὸς δὲ καὶ πάσης τῆς προτέρας δυνάμεως». Διὸ χρῄζει «αὐτὸς συγκροτήσεως ἐν τῇ νέᾳ καταστάσει, καὶ πανθομολογουμένως» διατελεῖ «ὑπὸ περιπετείας» «θλιβερωτάτας». Ἀποτελεῖ δὲ «λυπηρὰν» «ἔκπληξιν» τὸ ὅτι «ἀπεκρούσθη ἡ ἀδελφικὴ σύστασις καὶ παράκλησις τεσσάρων ἀποστολικῶν θρόνων» περὶ Συνόδου καί, ἀντ' αὐτῆς, «προτείνεται "διόρθωσις" καθεστῶτος ἐν χρήσει τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πάσης». Διὸ τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας «ἀποκρούει» τὴν προτεινομένην δῆθεν «διόρθωσιν» ([648]).

Ὁ δὲ Μητροπολίτης τοῦ κλίματος τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας Λεοντοπόλεως Χριστοφόρος ἐδημοσίευσε τότε σχετικὴν συγγραφήν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡμερολογιακά». Ἐν ταύτῃ ἀντικρούει τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν, βάσει τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου Πηγᾶ καὶ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου Β' καὶ Ἀλεξανδρείας Σιλβέστρου, τῶν ὁποίων ἐπιστολὰς ἐδημοσίευσε τὸ ἔτος 1924 εἰς ἴδιον τεῦχος ὁ Ἁγιορείτης Ἱερομόναχος Σάββας. Καταγγέλλλει, ὅτι «ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία καὶ Ἐκκλησία» «ἐξεβίασαν» «τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, νὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς μεταρρυθμίσεως». Ἐπιτίθεται κατὰ τῶν περιοδικῶν «Ἐκκλησία» καὶ «Ἀνάπλασις» τοῦ ἔτους 1924, ἐπειδὴ «ἔσπευσαν ν' ἀπαντήσωσιν» εἰς τὸ μνημονευθὲν ἁγιορειτικὸν τεῦχος «καὶ νὰ δικαιολογήσωσι δῆθεν τὴν μεταρρύθμισιν, τὴν ὁποίαν αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διέπραξε, παρασύρασα εἰς τοῦτο καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον». Ἀκολούθως ἀναιρεῖ δέκα προφάσεις τῶν περιοδικῶν τούτων ὑπὲρ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας καὶ ἐπικρίνει τὴν παλινῳδίαν τῶν καινοτόμων. Οὗτοι «οἱ νεοημερολογιακοί», γράφει, καὶ «μεταρρυθμισταί, ἐνῷ κατ' ἀρχὰς διετείνοντο, ὅτι ἡ μεταρρύθμισις τοῦ ἡμερολογίου δὲν εἶναι ποσῶς ἔργον τῆς Συνόδου, διότι ἐτόλμων νὰ χαρακτηρίσωσι τοῦτο ὡς καθαρῶς κοινωνικὸν ζήτημα, ἐδέχοντο εἶτα τὴν σύγκλησιν Συνόδου» οἰκουμενικῆς, «ἡ ὁποία ὅμως νὰ ὑποσχεθῇ ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι θὰ δεχθῇ τὴν γενομένην ἤδη ὑπ' αὐτῶν ἡμερολογιακὴν μεταρρύθμισιν»! Καὶ καταλήγει ὁ ἐνιστάμενος Ἀρχιερεύς: «Ἡμεῖς ὅμως ἐλπίζομεν, ὅτι δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐπὶ πολὺ ὡς τετελεσμένον γεγονὸς ἡ μεταρρύθμισις αὕτη, ἀναμένομεν δὲ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν θὰ ἀνανήψωσιν οἱ νεοημερολογιακοὶ καὶ θὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ πατροπαράδοτον ἡμερολόγιον, διὰ νὰ ἐκλείψῃ τὸ σχίσμα». Δηλαδή, ἡ ἡμερολογιακὴ καινοτομία τοῦ 1924 ἐχαρακτηρίσθη παρὰ

τῶν Ἀλεξανδρινῶν ὡς σχίσμα ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ ἀπὸ τῆς ἐφαρμ γῆς της([649]).

2. Ἔνστασις κατὰ τῆς καινοτομίας ἐν Ἑλλάδι

Ἐν Ἑλλάδι ἡ ἔνστασις κατὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ἐξεδηλώθη διττῶς, μετὰ ἀποτειχίσεως καὶ ἄνευ ἀποτειχίσεως. Δηλαδὴ μετὰ διακοπῆς κοινωνίας πρὸς τοὺς καινοτομήσαντας καὶ ἄνευ διακοπῆς κοινωνίας. Τὴν δευτέραν μορφὴν ἐνστάσεως ἠκολούθησαν καί τινες Ἱεράρχαι.

Ἐν Ἑλλάδι «ὑπῆρξαν καὶ ἐκ τῶν Ἱεραρχῶν τινες, οἵτινες ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἀλλαγῆς κατεπολέμησαν ταύτην»([650]), ἢ ἀγανακτοῦντες ἁπλῶς τὴν ἐπέκρινον, κυρίως ἐν Συνόδῳ. Ἐν συνεδρίᾳ τῆς Συνόδου τῆς 8.2.1928, ὁ «Δημητριάδος Γερμανὸς» εἶπε καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἐζήτησα» «τρίς, νὰ κατατεθῶσι τὰ ἔγγραφα τῶν Πατριαρχείων καὶ δὲν κατετέθησαν, διὰ τοῦτο οὐδὲ ἀνεγνώσθησαν, ἵνα διαφωτισθῶ ἐγὼ καὶ ἡ Ἱεραρχία». Δηλαδή, ἐν ἔτει 1928, ἤτοι τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν τοῦ 1924, ἡ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας δὲν ἐγνώριζεν ἐπισήμως τὰς ἀπαντήσεις τῶν Πατριαρχείων ἐπ' αὐτῆς! Συνεχίζων ὁ Δημητριάδος ἐτόνισεν, ὅτι «τὰ τρία Πατριαρχεῖα ἐμμένουσιν εἰς τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον καὶ ἐφθάσαμεν εἰς σημεῖον, νὰ διακοπῇ ἡ ἑνότης τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ νὰ ἑορτάζωμεν τὴν Γέννησιν τοῦ Κυρίου δέκα τρεῖς ἡμέρας ἐνωρίτερον ἀπὸ τὴν Βηθλεὲμ καὶ τὰ ἄλλα Πατριαρχεῖα». Τασσόμενος δὲ ὑπὲρ τῆς διορθώσεως τοῦ σφάλματος τοῦ 1924, ὑπεστήριξεν «ὅτι δυνάμεθα νὰ κρατήσωμεν τὸ νέον ἡμερολόγιον, ἀλλὰ νὰ δεχθῶμεν τὸ παλαιὸν ἑορτολόγιον» μέχρι «κοινῆς ἀποφάσεως». Ἡ δὲ «Δ. Ἱ. Σύνοδος δύναται νὰ ἀποφασίσῃ, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ παλαιὸν ἑορτολόγιον, τουτέστιν αἱ ἑορταὶ νὰ ἑορτάζωνται μὲ βάσιν τὸ ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον». Εἰς ταῦτα ὁ πρωτεργάτης τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας «Ἀθηνῶν Χρυσόστομος» ἀπήντησεν ἀρνητικῶς, «ὅτι ἡ Ἱ. Σ. δὲν δύναται νὰ συζητήσῃ περὶ ἐπαναφορᾶς τοῦ ἡμερολογίου» ἤτοι ἐπέμεινεν ἀμετανόητος([651]).

Ἀλλ' ὅμως, ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Ι' Ἱεραρχίας τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1929, ὁ Μητροπολίτης «Κασσανδρείας Εἰρηναῖος» ἐπανῆλθεν ἐπὶ τοῦ θέματος, καταγγέλλων «ὅτι, "διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ ἡμερολογίου καὶ ἑορτολογίου, καταπατοῦνται θεμελιώδεις Ἀποστολικοὶ Κανόνες καὶ διατάξεις σεβασμίων Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνό-

δων''»([652]). Ταῦτα ὑπεστήριξε «τῇ 14 Ἰουνίου 1929», διὰ σχετικοῦ ὑπομνήματος πρὸς τὴν ἐν λόγῳ Σύνοδον, δι' οὗ ὡμολόγησε καὶ τὰ ἑξῆς: «ἱερὸν θεωρῶ καθῆκον», εἶπε, «νὰ χαρακτηρίσω ὡς παράτολμον καὶ ἀντικανονικὴν πρᾶξιν καὶ παιγνίδιον ἐν οὐ παικτοῖς τὴν ἀλλαγήν, ἢ συμπλήρωσιν, ἢ διόρθωσιν, ἢ ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ἀποκαλῶσι ταύτην, τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, ὅπερ», ὃν «συνυφασμένον μεθ' ὅλου τοῦ βίου τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, συνδεόμενον πρὸς ὅλας τὰς ἐπὶ τὰ κρείττω ἢ τὰ χείρω μετατροπὰς τῶν τυχῶν αὐτῆς, συνδεδεμένον μετὰ τῶν γενεθλίων τῶν μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν Μαρτύρων καὶ ἐν γένει μεθ' ὅλου τοῦ ἑορτολογίου τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀποτελεῖ τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν αὐτῆς γνώρισμα, περιφρουρεῖ ὡς ἄλλος ἄγγελος φύλαξ τὴν πίστιν, τὰς παραδόσεις, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν ἀνὰ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς διεσπαρμένων αὐτῆς τέκνων, καὶ ὑπομιμνήσκει εἰς αὐτὰ ὅτι, ἑορτάζοντα κατ' αὐτό, ἀνήκουσιν εἰς τὴν Μίαν καὶ μόνην πρεσβυγενῆ καὶ ἀκαινοτόμητον τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν»([653]).

Κατὰ τὰς συνοδικὰς ἐργασίας τῆς αὐτῆς Ι' Ἱεραρχίας μηνὸς Ἰουνίου 1929, ὁ Μητροπολίτης «Χαλκίδος Γρηγόριος» ἀγανακτῶν εἶπε: «Χωρία ὁλόκληρα ἔφυγον ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, ἱερεῖς δὲ τινες δὲν ἀναγνωρίζουσι τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐδημιουργήθη κατάστασις ἀφόρητος, διότι ἄλλα διατάσσει ἡ Πολιτεία καὶ ἄλλα ἡ Ἐκκλησία. Θὰ παρακαλέσω καὶ τὸ γνωστὸν τοῦτο ζήτημα ν' ἀπασχολήσῃ τὴν Ἱεραρχίαν». Τουτέστι τὸ «σαπρὸν» φυτὸν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ἀπέδωσε «καρποὺς πονηρούς»[5937], ἐν οἷς καὶ ἡ ἀφόρητος σύγχυσις. Ὁ αὐτὸς Ἱεράρχης, ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 27.6.1929 τῆς Συνόδου τῆς ἐν λόγῳ Ἱεραρχίας, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν πρακτικῶν τῆς Συνόδου τῆς καινοτομίας, ἐτόνισε. «Κατὰ τὰ ἀναγνωσθέντα πρακτικὰ περὶ εἰσαγωγῆς τοῦ νέου ἡμερολογίου, φαίνεται ὅτι δὲν ὑπῆρξεν ἀντίρρησίς τις». Ἀντιθέτως, «ἐπὶ τούτου ὑπῆρξε ζωηρὰ ἀντίρρησις ἐκ μέρους πολλῶν, ἀλλὰ δὲν ἐ γ ρ ά φ η εἰ ς τ ὰ π ρ α κ τ ι κ ά, ἐνῷ ἄλλων γνῶμαι ἐγράφοντο ἐπιμελῶς. Ἀποδεικνύεται δὲ ἐκ τῶν ἐγγράφων, ὅτι ἡ μία Ἐκκλησία προσεπάθησεν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, νὰ ὑφαρπάσῃ τὴν γνώμην τῆς ἄλλης». Ἀναφερόμενος δὲ εἰς τὸν διωγμὸν κατὰ τῶν ἐνισταμένων, εἶπε: «Πρέπει νὰ δοθῇ ἐλευθερία νὰ τελῶσι τὰς ἑορτάς, ὡς θέλουσιν ἐλευθέρως οἱ Χριστιανοί»([654]). Δηλαδή, δὲν προέκειτο περὶ πρακτικῶν ὄντως συνοδικῆς ἀληθείας, ἀλλὰ περὶ ἀναληθῶν κειμένων παραποιήσεως ὑπὲρ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας! Προφανῶς ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος δὲν ἀληθεύει, ὅταν ὑποστηρίζῃ, ὅτι ἡ ἀπόφασις περὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ἐλήφθη ὁμοφώνως([655]).

5937. Ματθ. ζ' 17.

Κατὰ τὴν αὐτὴν συνοδικὴν συνεδρίαν τῆς 27.6.1929 τῆς Ι' Ἱεραρχίας, ὁ «Κασσανδρείας Εἰρηναῖος» ὡμολόγησε: «Τὸ ζήτημα τοῦ ἡμερολογίου εἶναι μέρος τοῦ νεωτεριστικοῦ προγράμματος, τὸ ὁποῖον ἐν τοῖς ἐσχάτοις ἐπεχείρησαν νὰ εἰσαγάγωσιν ἐν τῇ αὐτοκεφάλῳ τῆς Ἑλλάδος Ἐκκλησίᾳ καὶ πρέπει ὡς τοιοῦτον νὰ ἐξετασθῇ». Καὶ προέτεινεν· «α') ἐκ τῶν προτέρων νὰ κλείσῃ ἡ Ἱεραρχία τὴν θύραν πρὸς πᾶσαν καινοτομίαν, β') νὰ παύσῃ πᾶσα καταδίωξις καὶ πίεσις τῶν παλαιοημερολογιτῶν, καὶ γ') νὰ ἀφεθῇ εἰς τὴν σύνεσιν τῶν ἐπὶ μέρους Ἀρχιερέων, νὰ ἐξοικονομῶσι τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν παλαιοημερολογιτῶν». Ὁ «Μαρωνείας Ἄνθιμος» ἐπεκρότησε τὰ τοῦ Κασσανδρείας Εἰρηναίου καὶ προέτεινε, «νὰ παύσῃ ἡ δίωξις καὶ νὰ δοθῶσιν ἱερεῖς εἰς τοὺς παλαιοημερολογίτας». Ὁ δὲ «Φλωρίνης Χρυσόστομος» προσέθεσεν: «Ὑποβάλλων σχετικὸν ὑπόμνημα, παρακαλῶ νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ ἡμερολόγιον πρέπει νὰ ἐξετασθῇ κυρίως ἀπὸ ἀπόψεως τῆς διαφορᾶς πρὸς τοὺς καθολικοὺς (παπικούς), πρὸς τοὺς ὁποίους τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον ἀποτελεῖ ἕνα *φραγμὸν* διὰ τοὺς Χριστιανοὺς (Ὀρθοδόξους). Τοῦτο ἔχει ἐθνικῶς *μεγάλην σημασίαν* καὶ θὰ ἔχῃ *μεγίστας συνεπείας, τὰς εὐθύνας τοῦ ὁποίου δὲν δύναμαι νὰ βαστάσω*». Προσέτι, ὁ «Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος», ὑποστηρίζων τοὺς ἐνισταμένους, παρετήρησεν, «ὅτι ἐλλοχεύουσι πολλοὶ ἐχθροὶ τῆς Ἐκκλησίας, οὐνῖται, χιλιασταὶ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶναι καιρὸς νὰ φέρηται ἡ Ἐκκλησία αὐστηρῶς». Οἱ «παλαιοημερολογῖται δὲν κινοῦνται ἐκ λόγων πολιτικῶν, ὡς ἐλέχθη, ἀλλ' ἐξ εὐσεβείας καὶ τηρήσεως τῶν πατρίων». Τέλος ὁ «Ἀδριανουπόλεως Πολύκαρπος» εἶπε: «Δηλῶ ὅτι πρέπει *νὰ παύσῃ ὁ κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμός*»!([656]). Συνεπῶς, ἡ φιλαιρετικὴ ἑορτολογικὴ καινοτομία ἐδίωκε τοὺς Χριστιανοὺς ἐν Ἑλλάδι, καὶ «ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἡμερολογίου ἦτο τὸ πρῶτον βῆμα καλλιεργείας τοῦ ἐδάφους πρὸς προσέγγισιν καὶ ἀποκατάστασιν σχέσεων μετὰ τῶν» ἀμετανοήτων «καθολικῶν (παπικῶν)»([657]).

Ἐν τῇ ΙΔ' Ἱεραρχίᾳ μηνὸς Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1931, ὁ «Κασσανδρείας Εἰρηναῖος» ὑπέμνησε τὴν καταδίκην τοῦ παπικοῦ ἡμερολογίου ὑπὸ Ὀρθοδόξων Συνόδων. «Ὑπομιμνήσκω», εἶπε, «τὴν ἐν δυσὶ μεταγενεστέροις» τῆς Α' Οἰκουμενικῆς «Συνόδοις τοῦ 1583 καὶ 1587 καταδίκην τοῦ γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου», αἵτινες «αὐστηρῶς ἀπηγόρευσαν τὴν εἰσαγωγὴν αὐτοῦ εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν». Ἐνῷ ὁ Κασσανδρείας Εἰρηναῖος ἐστηλίτευεν οὕτω τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν, ὁ «Δράμας Βασίλειος» διέλυε τὴν βασικὴν πρό-

φασιν τῶν πρωτεργατῶν ταύτης περὶ φυσικῆς ἰσημερίας. «Αἱ περὶ Ἁγίου Πάσχα διατάξεις καὶ ἀποφάσεις τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου», εἶπεν, «οὔτε εἶχον ποτε, οὔτε δύνανται νὰ ἔχουν σχέσιν τινὰ καὶ ἀναφορὰν πρὸς ἀστρονομικοὺς ὑπολογισμούς, ἢ πρὸς ἀστρονομικὴν ἰσημερίαν, ἐφ' ἧς καὶ μόνης, ἐπὶ ἀνατροπῇ τῶν παραδεδομένων, ἐστηρίχθη ἡ λεγομένη διόρθωσις τοῦ ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου ἐπὶ Πάπα Γρηγορίου ΙΓ΄. Αἱ διατάξεις καὶ ἀποφάσεις τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἰς ἕνα καὶ μόνον ἀπέβλεπον κυριώτατον σκοπόν, μακρὰν καὶ ἐκτὸς πάσης ἀστρονομικῆς περὶ ἰσημερίας ἐπιστημονικῆς ἀκριβολογίας, εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς χριστιανικῆς ἑνότητος ἐν τῷ ἑορτασμῷ τοῦ Ἁγίου Πάσχα», κατὰ τοὺς ἑρμηνευτὰς τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἰσημερία νοεῖται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ «κατὰ συνθήκην», ἤτοι ἡμερολογιακῶς. Ἐὰν θέσωμεν ὡς βάσιν τὴν «ἀστρικὴν ἰσημερίαν», «ἀνατρέπονται ἄρδην (ἐξ ὁλοκλήρου), ἀθετοῦνται καὶ παραβιάζονται καὶ ὁ Ζ΄ Ἀποστολικὸς Κανὼν καὶ αἱ διατάξεις καὶ ἀποφάσεις περὶ Πάσχα τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου». Διότι «τότε ἡ ἡμετέρα ἀστρονομικὴ ἐαρινὴ ἰσημερία», ἤτοι «ἡ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου τῆς γῆς, θὰ εἶναι διὰ τοὺς Χριστιανοὺς τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου» φθινοπωρινὴ «ἰσημερία». Διὸ ἐκεῖνοι δὲν θὰ συνεορτάσωσι μεθ' ἡμῶν, ἀλλὰ «θὰ ἀναμείνουν» «τὴν ἰδικὴν των ἀστρονομικὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, ἵνα ἓξ μῆνας μεθ' ἡμᾶς τελέσωσι» τὸ Πάσχα «ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀστρονομικῆς, τῆς πραγματικῆς ἐαρινῆς των ἰσημερίας». «Οὕτω δὲ θὰ ἔχωμεν δύο ἑορτὰς τοῦ Πάσχα κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν τελουμένας, ἐπὶ ἀνατροπῇ τοῦ δόγματος τῆς χριστιανικῆς ἑνότητος». Ἐπειδή, λοιπόν, ἡ φυσικὴ ἰσημερία καταλύει τὰς ἀποφάσεις τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ Πάσχα καὶ τὴν ἑνότητα τῆς λατρείας τῆς Ἐκκλησίας, «μόνον ἰσημερία κατὰ συνθήκην δύναται νὰ» τεθῇ, ἤτοι ἡμερολογιακή, ὡς πράττει ἡ Ὀρθοδοξία ἐπὶ αἰῶνας([658]). Ἀλλ' ὁ παρανομήσας ἐν προκειμένῳ πρωτεργάτης τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924, «οὐκ ἠβουλήθη σινιέναι»[5938].

Ἐν τῇ ΙΕ΄ Ἱεραρχίᾳ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1933, ὁ «Κασσανδρείας Εἰρηναῖος» περὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ἐτόνισεν, ὅτι «τὸ ζήτημα δέον νὰ συζητηθῇ ἐξ ὑπαρχῆς, καθ' ὅσον δὲν πρόκειται περὶ παρωνυχίδος», «Ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τοῦ νέου ἡμερολογίου διαβλέπομεν τὴν ἀρχὴν τῶν καινοτομιῶν, ζητοῦμεν δὲ τὸν αἴτιον». «Ἡ μέθοδος τῶν καινοτομιῶν ἐφαρμόζεται καὶ ἐν τῷ ἡμερολογίῳ, καὶ ἔχω ὑπονοίας, ὅτι αἴτιος εἶναι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ μακαριώτατος πρόεδρος», ἤτοι ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, «ὅστις παρασκευάζει τοὺς Ἱεράρχας εἰς τοιαύτας ὑποχωρήσεις». Ὅτε δὲ ὁ πρόεδρος τῆς Συνόδου ἠρνήθη τὴν

5938. Ἀκολουθίας τῶν Παθῶν.

κατηγορίαν, ὁ Εἰρηναῖος ἀπήντησε: «Καὶ ὅμως, ἐγὼ θεωρῶ ἔνοχον τὸν μακαριώτατον πρόεδρον». «Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ» γρηγοριανοῦ «ἡμερολογίου ἦτο μέγα σφάλμα τῆς Ἐκκλησίας». «Συγκινοῦσί με οἱ παλαιοημερολογῖται, διότι», διὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, «ἀφῃρέσαμεν τὴν πίστιν αὐτῶν», «οἱ ὁποῖοι ἀγαπῶσι τὴν Ἐκκλησίαν». Πρέπει «νὰ ἀποφασίσῃ ἡ Ἱεραρχία, ἵνα ἐπαναφέρωμεν τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον, ἡ δὲ Πολιτεία ἂς βαδίσῃ μὲ τὸ νέον τοιοῦτον, ἐπανερχομένου ἐν ἰσχύϊ τοῦ Β.Δ. τοῦ ἔτους 1923». Ὁ «Ἐλευθερουπόλεως Σωφρόνιος» προσέθεσεν: «Ἡ Ἱεραρχία λησμονεῖ, ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νέου ἡμερολογίου εἶναι ἔργον τῆς ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως Πλαστήρα. Εἰς τὰς πιέσεις τῆς Πολιτείας ὑπεχώρησεν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως». Ὁ δὲ «Θηβῶν Συνέσιος» εἶπεν ἐν ἀγανακτήσει: «Δηλῶ ὅτι, ἂν ἡ Κυβέρνησις δὲν βοηθήσῃ καὶ τὸ κακὸν προχωρήσῃ, ἢ πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον, ἢ ἄλλως θὰ εὑρεθῶ εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν, ἐν ἀνάγκῃ νὰ τεθῶ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁμάδος τῶν παλαιοημερολογιτῶν, ἀδιαφορῶν διὰ τὰ συμβησόμενα» ([659]).

Πρὸς τὴν αὐτὴν ΙΕ' Ἱεραρχίαν, τὴν 11.10.1933, οἱ Μητροπολῖται Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος, Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, Δημητριάδος Γερμανὸς καὶ Δράμας καὶ Φιλίππων Βασίλειος ὑπέβαλον τὸ ἀκόλουθον ὑπόμνημα, δι' οὗ ἐζήτουν τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ πατρῴου ἑορτολογίου: «Τοῦ Ὀρθοδόξου Ἐπισκόπου ὀφείλοντος, κατὰ τὸν Ἀπόστολον τῶν ἐθνῶν, νὰ γίνηται τὰ πάντα τοῖς πᾶσιν, ἵνα πάντως τινὰς σώσῃ, καὶ ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ οἰκονομία οὐδέποτε καὶ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἀπήρεσε ταῖς Οἰκουμενικαῖς καὶ Τοπικαῖς Συνόδοις καὶ τοῖς ἁγίοις Πατράσιν, οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι Μητροπολῖται τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τῆς ἀληθοῦς εἰρήνης καὶ τῆς ἑνότητος τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος προνοοῦμενοι, ὑποδεικνύομεν εὐλαβῶς εἰς τὴν Ἁγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας, ὡς μόνην δυνατὴν λύσιν» διὰ «τὴν ἐπαναφορὰν τῆς, δι' ἀντικανονικῆς εἰσαγωγῆς τοῦ νέου ἡμερολογίου εἰς τὴν Ὀρθόδοξον ἡμῶν Ἐκκλησίαν, διαταραχθείσης ὁμονοίας καὶ ψυχικῆς ἠρεμίας τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν λαοῦ, τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὸ Νομοθετικὸν Διάταγμα τῆς 18 Ἰανουαρίου 1923, καθ' ὃ ἡ μὲν Πολιτεία δύναται νὰ τηρήσῃ τὸ νέον ἡμερολόγιον, ἡ δὲ Ὀρθόδοξος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τὸ πάτριον ἰουλιανὸν ἑορτολόγιον, ἕως οὗ δι' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἢ διὰ Συνόδου Μεγάλης Τοπικῆς, ἐν ᾗ νὰ ἀντιπροσωπεύωνται καταλλήλως ἅπασαι αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, μελετηθῇ καὶ εἰσαχθῇ τὸ ὑπὸ τῆς καθόλου Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας παραδεκτὸν γενησόμενον ἡμερολόγιον» ([659]). Διὰ τοῦ ἀνωτέρω

ὑπομνήματος, δὲν ὀρθοτομεῖται, βεβαίως, ἐν πᾶσιν ὁ λόγος τῆς θείας ἀληθείας, ὑψώνεται ὅμως φωνὴ πρὸς διόρθωσιν τοῦ γενομένου σφάλματος διὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924.

Ὡς καταφαίνεται, λοιπόν, καὶ ἐκ τῶν πρακτικῶν τῶν καινοτόμων, ἡ Ἱεραρχία συνεταράσσετο ἐξ αἰτίας τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, ὡς καὶ ἅπασα ἡ ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησία. Ἀλλ' ὅμως ὁ πρωτεργάτης ταύτης παρέμενεν ἀμετανόητος. Τὰς ἡμέρας δὲ ἐκείνας ἀνεγράφη εἰς τὸν τύπον, ὅτι «ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν εἶναι μασόνος», ὅπερ προεκάλεσε τὴν σφοδρὰν ἀντίδρασιν τούτου(660). Παρὰ ταῦτα, ὅμως, ἐπὶ δέκα ἔτη ἀπὸ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924, οὐδεὶς τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἐπισκόπων ἐνεστάθη κατ' αὐτῆς καὶ δι' ἀποτειχίσεως.

Οἱ ἀποτειχισθέντες ἐνιστάμενοι ὑπῆρξαν κατ' ἀρχὰς εὐάριθμοι κληρικοί, περισσότεροι μοναχοὶ καὶ δυσαρίθμητοι λαϊκοί. Οὗτοι ἐπληθύνοντο συνεχῶς, ἐδιώκοντο ὑπὸ τῆς καινοτομίας καὶ ἦσαν «ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα»[5939].

Οὗτοι ἐνισχύθησαν καὶ ἐξυπηρετήθησαν πνευματικῶς μάλιστα ὑπὸ Ἁγιορειτῶν ἱερομονάχων, οἱ ὁποῖοι ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τῶν ἀγωνιζομένων Ὀρθοδόξων ὑπὲρ τῶν πατρίων. Ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς ΣΤ' Ἱεραρχίας μηνὸς Μαΐου τοῦ 1924, ἐγένετο λόγος διὰ τὸν «ἐγερθέντα σάλον», λόγῳ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας(661). Ἐν δὲ τῇ Συνόδῳ τῆς Ζ' Ἱεραρχίας μηνὸς Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1924 ἐλέχθη, ὅτι «ὑπάρχει μερὶς μοναχῶν παρὰ τῷ λαῷ ἀκολουθοῦσα τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον» καὶ ὅτι «Ἁγιορεῖται» «μοναχοὶ» ἔρχονται πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐνισταμένων. Σχετικοὶ δὲ «σύλλογοι, συσταθέντες ἐν τῷ κέντρῳ, σκοπὸν ἔχουσι νὰ ἐξαπλωθῶσιν εἰς τὰς ἐπαρχίας». «Τὸ ζήτημα» τοῦτο «εἶναι λίαν σοβαρόν», ἀπεφάνθη ὁ πρόεδρος τῆς Συνόδου καὶ πρωτεργάτης τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας Χρυσόστομος Παπαδόπουλος(662). Δηλαδὴ ἡ σοβαρὰ αὕτη ἔνστασις τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ ἤρχισεν ὀργανουμένη συλλογικῶς. Οὕτω τὸ 1924 «μερὶς εὐσεβῶν Χριστιανῶν» «συνέστησεν ἐν Ἀθήναις τὸν "Σύλλογον τῶν Ὀρθοδόξων"». «Ταυτοχρόνως ἱδρύθη ἐν Ἁγίῳ Ὄρει "ὁ Ἱερὸς Σύνδεσμος τῶν Ζηλωτῶν Μοναχῶν", ὅστις ἀπετελεῖτο ἀπὸ προηγουμένους προϊσταμένους τῶν Ἱερῶν Μονῶν, ἀπὸ ἱερομονάχους καὶ μοναχοὺς τῶν Ἱερῶν Μονῶν καὶ ἐξαρτημάτων». Τὸ δὲ «1926, ἀντὶ τοῦ "Συλλόγου τῶν Ὀρθοδόξων", συνεστήθη ἐν Ἀθήναις καὶ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Πρωτο-

5939. Ματθ. θ' 36.

δικείου τῶν Ἀθηνῶν σωματεῖον, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν " Ἑλληνικὴ Θρησκευτικὴ Κοινότης τῶν Γνησίων Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν"» (663).

Ἡ ἀποτείχισις, ἤτοι ἡ διακοπὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καὶ τοῦ μνημοσύνου, τῶν ἐνισταμένων Ὀρθοδόξων ἐκ τῶν καινοτόμων Ἱεραχῶν ὑπῆρξε κανονική. Αὕτη βασίζεται εἰς τὸν ΛΑ' Ἀποστολικὸν Κανόνα, ὅστις προβλέπει ταύτην, ὅταν ὁ ἐπίσκοπος κατηγορῆται διὰ πτῶσιν «ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ»[5940], ἤτοι ὅτε καινοτομεῖ περὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ ποιεῖ «παρὰ τὸ καθῆκον καὶ δίκαιον»[5941]. Ἐπίσης καὶ εἰς τὸν ΙΕ' Κανόνα τῆς Πρωτοδευτέρας (ΑΒ) Συνόδου, καθ' ὃν οἱ «δι' αἵρεσίν τινα, παρὰ τῶν Ἁγίων Συνόδων ἢ Πατέρων κατεγνωσμένην, τῆς πρὸς τὸν πρόεδρον κοινωνίας ἑαυτοὺς διαστέλλοντες, ἐκείνου τὴν αἵρεσιν δηλονότι δημοσίᾳ κηρύττοντος καὶ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ ἐπ' ἐκκλησίας διδάσκοντος, οἱ τοιοῦτοι, οὐ μόνον τῇ κανονικῇ ἐπιτιμήσει οὐχ ὑπόκεινται, πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως ἑαυτοὺς τῆς πρὸς τὸν καλούμενον ἐπίσκοπον κοινωνίας ἀποτειχίζοντες, ἀλλὰ καὶ τῆς πρεπούσης τιμῆς τοῖς ὀρθοδόξοις ἀξιωθήσονται. Οὐ γὰρ ἐπισκόπων, ἀλλὰ ψευδεπισκόπων καὶ ψευδοδιδασκάλων κατέγνωσαν καί, οὐ σχίσματι τὴν ἕνωσιν τῆς Ἐκκλησίας κατέτεμον, ἀλλὰ σχισμάτων καὶ μερισμῶν τὴν Ἐκκλησίαν ἐσπούδασαν ρύσασθαι (ἵνα σώσωσιν)»[5942], «ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς»[5943], ἤτοι ὅσον ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτῶν. Διότι «τότε ἄρρηκτον (ἄσχιστον)» βλέπομεν «τὸν τῆς Ἐκκλησίας χιτῶνα, ὅταν ἀπορραγῇ (ἀποκοπῇ) τῆς πρὸς τὴν αἵρεσιν κοινωνίας». «Τῆς γὰρ αἱρέσεως ἀποσχιζόμενοι, τῇ εὐσεβείᾳ διὰ παντὸς ἐνραπτόμεθα (ἑνούμεθα)»[5944]. Τὸ δὲ «πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως» δηλοῖ, ὅτι ὁ ἱερεὺς διακόπτει τὸ μνημόσυνον τοῦ αἱρετίζοντος ἐπισκόπου μέχρι συνοδικῆς δίκης καὶ ἀποφάσεως περὶ τούτου (664), καὶ μάλιστα μέχρις «ἐντελοῦς διαγνώσεως», ἑρμηνεύει ὁ Βαλσαμών[5945]. Ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος εἶναι «πονηρὸς» «πίστεως ἕνεκεν», τονίζει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, «φεῦγε αὐτὸν καὶ παραίτησαι, μὴ μόνον ἂν ἄνθρωπος ᾖ (εἶναι), ἀλλὰ κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ κατιὼν (κατελθών)»[5946].

Ἡ Ἑλληνικὴ Θρησκευτικὴ Κοινότης «ἐν συνεργασίᾳ μετὰ Ἁγιορειτῶν μοναχῶν καὶ ἱερομονάχων» «ἤρξατο συστηματικῶς ἐργασίας μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπόν, νὰ κρατηθῇ ἁγνὸν καὶ ἀλύμαντον (σῶον) τὸ πνεῦμα τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ», καὶ ἐπανέλθῃ αὕτη «εἰς τὸ πατροπαράδοτον ἑορτολόγιον. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκο-

5940. ΛΑ' Ἀποστολικοῦ Κανόνος.
5941. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 2, 40.
5942. ΙΕ' Κανόνος ΑΒ Συνόδου.
5943. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 2, 694.
5944. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 44, 725.
5945. Βαλσαμῶνος, Σ.Κ., 2, 695.
5946. Χρυσοστόμου, PG. 63, 231.

ποῦ αὐτοῦ, αἱ ἐνέργειαι» «ἐστράφησαν εἰς τρία σημεῖα. 1) Τὴν διαφώτισιν τοῦ ὀρθοδόξου Ἑλληνικοῦ λαοῦ. 2) Τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθέρας ἐξασκήσεως τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων τῶν Γ.Ο.Χ. δι' ἰδίων ἱερέων καὶ ἐν ἰδίοις ἱεροῖς Ναοῖς. 3) Τὴν διὰ παντὸς τρόπου καὶ μέσου προσπάθειαν, νὰ πεισθῇ ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἑλλάδος, νὰ ἐπαναφέρῃ ἐν τῇ θείᾳ Λατρείᾳ τὸ πατροπαράδοτον ἑορτολόγιον, καὶ νὰ διαφυλαχθῇ οὕτως ἁγνὸν καὶ ἀλύμαντον τὸ πνεῦμα τῆς Ὀρθοδοξίας». «Ἡ διαφώτισις τοῦ ὀρθοδόξου Ἑλληνικοῦ λαοῦ» «ἐγένετο διὰ προφορικῶν κηρυγμάτων», «ἐκδόσεως ἐντύπων» καὶ «περιοδείας ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα» «μοναχῶν, ἱερομονάχων, ἱερέων καὶ λαϊκῶν»(665). Οὗτοι, «μεταβαίνοντες ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, προέτρεπον τοὺς σκανδαλισθέντας Χριστιανοὺς Ὀρθοδόξους, νὰ μείνουν σταθεροὶ εἰς τὰ πάτρια»(666). Ἐν προκειμένῳ σημαντικῶς συνέβαλε καὶ ἡ ἐκδιδομένη ἐν Ἀθήναις ἐφημερὶς «Σκρίπ», διὰ ἀξιολόγων δημοσιευμάτων(667). Συνεπείᾳ τῆς κινήσεως ταύτης τῶν ἐνισταμένων κατὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, «ἱδρύθησαν κατὰ τὰ ἔτη 1926 - 1930 ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ὀκτακόσια παραρτήματα τῆς Ἑλληνικῆς Θρησκευτικῆς Κοινότητος»(668). Παραλλήλως ἀνεφαίνοντο καὶ ἕτεροι ὑποστηρικταὶ τῆς ἐνστάσεως ταύτης, ἐν οἷς καὶ πολιτικὰ πρόσωπα.

«Τ ὴ ν ἑ ν δ ε κ ά τ η ν ὥ ρ α ν»[5947], ἤτοι τὸ ἑνδέκατον ἔτος ἀπὸ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924, προσεχώρησαν εἰς τὴν ἐν ἀποτειχίσει ἔνστασιν καὶ Ἐπίσκοποι(669).

Τὴν 27ην Μαΐου 1935 τρεῖς Ἱεράρχαι, ὁ Δημητριάδος Γερμανός, ὁ πρώην Φλωρίνης Χρυσόστομος καὶ ὁ Ζακύνθου Χρυσόστομος, ἀπετειχίσθησαν κανονικῶς ἐκ τῆς ἐν καινοτομίᾳ Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος. Οἱ τρεῖς οὗτοι Ἱεράρχαι τὴν 26.5.1935 ὑπέγραψαν καὶ τὴν ἐπομένην, μετὰ πανηγυρικὴν θείαν Λειτουργίαν ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Κολωνοῦ, ἀπέστειλαν διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος εἰς τὴν καινοτόμον Σύνοδον ἔγγραφον ἀποτείχισιν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Διαμαρτυρία καὶ Δήλωσις»(670).

Διὰ τοῦ ἐγγράφου τούτου «τῆς ὀρθοδόξου καὶ θεαρέστου ἐνστάσεως»[5948], καταγγέλλεται ἐπισκοπικῶς καὶ δημοσίᾳ ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος καὶ ἡ ἀκολουθοῦσα αὐτὸν «Ἱεραρχία τῆς Ἑλλάδος», ὅτι «εἰσήγαγε μονομερῶς καὶ ἀντικανονικῶς εἰς τὴν Ἐκ-

---

5947. Ματθ. κ' 6.

5948. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1045.

κλησίαν τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον», ἤγουν τὸ παπικόν, «παρὰ τὰ θέσμια τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τὴν αἰωνόβιον πρᾶξιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας». Οὕτως «ἠθέτησε τοὺς θείους καὶ Ἱεροὺς Κανόνας», τοὺς «διέποντας τὰ τῆς θείας Λατρείας καὶ ἰδίᾳ τὴν νηστείαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων», «ἐμμέσως» δὲ παρέβη καὶ «τὸν πασχάλιον Κανόνα» «τῆς Πρώτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου», «διὰ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ ἑορτολογίου καὶ τοῦ ἐνιαυσίου κύκλου τοῦ κυριακοδρομίου, μεθ' ὧν ἀναποσπάστως συνδέεται» οὗτος. Διὸ «διέσπασε τὴν ἑνότητα τῆς καθ' ὅλου Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας», «διήρεσε τοὺς Χριστιανούς», καὶ «ἔθιξεν ἐμμέσως καὶ τὸ δόγμα τοῦ συμβόλου τῆς Πίστεως "εἰς Μίαν Ἁγίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν"». Ἡ καινοτόμος, λοιπόν, «Ἱεραρχία» «ἐγένετο αἰτία σκανδάλου τῶν Χριστιανῶν καὶ θρησκευτικῆς διαιρέσεως καὶ ἀντεγκλήσεως μεταξὺ αὐτῶν, ἀποβαλόντων ἐξ αἰτίας τοῦ νέου ἡμερολογίου τὴν ὁμοφωνίαν ἐν τῇ πίστει καὶ τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην». Τοιουτοτρόπως ἡ καινοτόμος «Ἱεραρχία τῆς Ἑλλάδος ἀ π έ σ χ ι σ ε καὶ ἀπετείχισεν ἑαυτήν, κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν Ἱερῶν Κανόνων, τοῦ καθ' ὅλου κορμοῦ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἐ κ ή ρ υ ξ ε κ α τ' ο ὐ σ ί α ν ἑ α υ τ ὴ ν σ χ ι σ μ α τ ι κ ή ν, κ α θ' ἃ ἀ π ε φ ά ν θ η» παλαιότερον καὶ ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος (ἰ. ἀ. σ. 659). «Διὰ ταῦτα», συμπεραίνουσιν οἱ ἐνιστάμενοι Ἱεράρχαι, «δηλοῦμεν, ὅτι κόπτομεν τοῦ λοιποῦ πᾶσαν σχέσιν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἐπικοινωνίαν» μετὰ τῆς Ἱεραρχίας τῆς καινοτομίας «καὶ ἀναλαμβάνομεν τὴν πνευματικὴν ἡγεσίαν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ποιμαντορίαν τοῦ ἀποκηρύξαντος» ταύτην «καὶ ἐκ πολυαρίθμων κοινοτήτων συγκειμένου ὀρθοδόξου Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τοῦ ἐμμένοντος πιστοῦ εἰς τὸ πάτριον καὶ ὀρθόδοξον» «ἡμερολόγιον», ἤτοι ἑορτολόγιον. Ταῦτα δὲ πράττομεν, λέγουσιν οἱ Ἱεράρχαι, «καθῆκον συνειδήσεως ἐκπληροῦντες καὶ ὑπὸ τοῦ πόθου τῆς ἑνώσεως ὅλων τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων Χριστιανῶν ἐν τῷ ἐδάφει τῆς ἡμερολογιακῆς», ἤτοι ἑορτολογικῆς, «καὶ ὀρθοδόξου παραδόσεως ἀγόμενοι»([671]). Τοιουτοτρόπως ἡ καινοτομήσασα Ἱεραρχία τῆς Ἑλλάδος τελεῖ πλέον καὶ ὑπὸ δημοσίαν ἐπισκοπικὴν καταγγελίαν καὶ εἶναι ὑπόδικος ἐνώπιον τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τῆς μελλούσης ἵνα συνέλθῃ Γενικῆς Ὀρθοδόξου Συνόδου.

Μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἀνωτέρω ἐγγράφου, οἱ ἐνιστάμενοι τρεῖς Ἀρχιερεῖς ἐχειροτόνησαν τέσσαρας Ἀρχιερεῖς, ἤτοι «τοὺς ἀρχιμανδρίτας Χριστοφόρον Χατζῆν εἰς Ἐπίσκοπον Μεγαρίδος, Γερμανὸν Βαρυκόπουλον εἰς ἐπίσκοπον Κυκλάδων, Ματθαῖον Καρπαθάκην εἰς Ἐπίσκοπον Βρεσθένης καὶ Πολύκαρπον Λιώσην εἰς Ἐπίσκοπον Διαυ-

λείας, συγκροτήσαντες οὕτως ἑπταμελῆ Σύνοδον»(672) ἐνστάσεως ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου ἑνώσεως. Τὰ μέλη τῆς ἑπταμελοῦς ταύτης Συνόδου ἀπετειχίσθησαν κανονικῶς καὶ ἀξίζουσι «τῆς πρεπούσης τιμῆς τοῖς ὀρθοδόξοις», ἤτοι τῆς πρεπούσης εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους. «Οὐ γὰρ» ὄντως Ὀρθοδόξων «ἐπισκόπων, ἀλλά», λόγῳ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τῆς οἰκουμενιστικῆς αἱρέσεως, «ψευδεπισκόπων καὶ ψευδοδιδασκάλων κατέγνωσαν, καὶ οὐ σχίσματι τὴν ἕνωσιν τῆς Ἐκκλησίας κατέτεμον, ἀλλὰ» ἀπὸ οἰκουμενιστικῶν «σχισμάτων καὶ μερισμῶν τὴν Ἐκκλησίαν ἐσπούδασαν ρύσασθαι (ἵνα σώσωσιν)»[5949]. Ὅτε ὅμως «κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι» τῶν διώξεων τῶν υἱῶν τῆς καινοτομίας, «καὶ προσέπεσον»[5950] ἐναντίον των, ἐκ τῶν ἑπτὰ διεσώθησαν τρεῖς καὶ ἐκ τούτων διεκρίθη μάλιστα εἷς, ὁ πρώην Φλωρίνης Χρυσόστομος.

Ἐν ἔτει 1937 ἐπῆλθε διαφοροποίησις μεταξὺ ἐνισταμένων Ἱεραρχῶν, διὰ λόγους ἐκκλησιολογικούς(673). Τὸ ἔτος 1948 ὁ διαφοροποιηθεὶς «Ἐπίσκοπος Βρεσθένης Ματθαῖος προέβη» «μόνος» «εἰς χειροτονίας Ἀρχιερέων»(674). Οὕτως ἐδημιουργήθη ἡ περὶ αὐτὸν Ἱεραρχία, ἐν ᾗ κατελέγοντο καὶ ὁ Κορίνθου Κάλλιστος καὶ ὁ Κιτίου Ἐπιφάνιος. Ὁ «πρώην Φλωρίνης παρέμεινε» τελικῶς «μόνος» «πρόεδρος» τῶν ἄλλων, ἤτοι τῶν πλειόνων Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων ἐν Ἑλλάδι καὶ «τὴν 7.9.1955 μετέστη πρὸς Κύριον» ἐν εἰρήνῃ, «ἀφήσας» τούτους «ἄνευ ποιμένος»(675). Τὸν «Δεκέμβριον 1960» ἐχειροτονήθη «ἐν Ἀμερικῇ» ὑπὸ Ἐπισκόπων τῶν Ὀρθοδόξων Ρώσων τῆς Διασπορᾶς, ἤτοι τοῦ «Ἀρχιεπισκόπου Σικάγου» «Σεραφεὶμ» καὶ τοῦ «Ἐπισκόπου Θεοφίλου, ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀκάκιος Παπᾶς εἰς Ἐπίσκοπον Ταλαντίου». Τὸν δὲ Μάϊον τοῦ 1962 ὁ Ἐπίσκοπος Ἀκάκιος καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χιλῆς καὶ Περοῦ Λεόντιος «ἐχειροτόνησαν» «τὸν ἀρχιμανδρίτην»«Παρθένιον Σκουρλῆν εἰς Ἐπίσκοπον Κυκλάδων»,«τὸν ἀρχιμανδρίτην» «Αὐξέντιον Πάστραν εἰς Ἐπίσκοπον Γαρδικίου καὶ τὸν ἀρχιμανδρίτην» «Χρυσόστομον Νασλίμην εἰς Ἐπίσκοπον Μαγνησίας». Κατόπιν ἐχειροτονήθησαν καὶ ἄλλοι. «Τὴν «1.12.1963» ἀπεβίωσεν ὁ «Ἀρχιεπίσκοπος» «Ἀκάκιος» καὶ τὴν «7.12.1963» ἀνέλαβε «πρόεδρος» ὁ «Γαρδικίου» «Αὐξέντιος».

Κατὰ τὸ ἔτος 1969 ἡ Σύνοδος «τῆς ἐν Διασπορᾷ Ὀρθοδόξου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας»(676) ἀνεγνώρισε «τὴν ἰσχὺν τῶν ἐπισκοπικῶν χειροτονιῶν» τοῦ «Ἀρχιεπισκόπου Ἀκακίου καὶ τὰς ἐν συνεχείᾳ χειροτονίας»(677). «Κατὰ Σεπτέμβριον - Ὀκτώβριον τοῦ 1971», «οἱ Κορίνθου Κάλλιστος καὶ Κιτίου Ἐπιφάνιος» «μετέβησαν εἰς ΗΠΑ, πρὸς

5949. ΙΕ΄ Κανόνος ΑΒ Συνόδου. 5950. Ματθ. ζ΄ 25.

ἐπίσκεψιν τῶν ἐκεῖ ἑδρευόντων Ἐπισκόπων τῆς Ρωσικῆς ὑπερορίου Ἐκκλησίας τοῦ Μητροπολίτου Φιλαρέτου, κατόπιν προσκλήσεως αὐτῶν», ὑφ᾽ ὧν «ἐχειροθετήθησαν» καὶ μεθ᾽ ὧν «συνελειτούργησαν» (678). Ὁ δὲ Μητροπολίτης Φιλάρετος, δι᾽ ἐγγράφου τῆς 21/10/3/11.1972 πρὸς τὸν διάδοχον τοῦ Βρεσθένης Ματθαίου «Ἀρχιεπίσκοπον Ἀνδρέαν», ἐκοινώνησε μετὰ τῆς προελθούσης ἐκ τῶν χειροτονιῶν τοῦ Βρεσθένης Ματθαίου Ἱεραρχίας (679), κατόπιν συνοδικῆς ἀναγνωρίσεως τῶν χειροτονιῶν τούτου (680). «Τὸ ἔτος 1973 ἐγένοντο» ὑπὸ τοῦ Αὐξεντίου νέαι «χειροτονίαι» Ἐπισκόπων, καθ᾽ ἃς ἐχειροτονήθη καὶ ὁ Μεγαρίδος Ἀντώνιος (681). Τὸ ἔτος 1977 ὁ Κορίνθου Κάλλιστος ἀπετειχίσθη ἐκ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀνδρέου καὶ προσεχώρησεν εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Αὐξέντιον. Ἐν ἔτει δὲ 1979 ὁ Μεγαρίδος Ἀντώνιος καὶ ὁ Κορίνθου Κάλλιστος ἐχειροτόνησαν ὀκτὼ νέους Ἐπισκόπους καὶ ἀπετειχίσθησαν ἐκ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Αὐξεντίου, διὰ λόγους δικαιοσύνης (682). Μεταξὺ τῶν νεοχειροτονηθέντων τούτων Ἐπισκόπων, καταλέγεται καὶ ὁ Μητροπολίτης Ὠρωποῦ καὶ Φυλῆς Κυπριανός (683).

Τελεία πνευματικὴ πληροφορία. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἐν προκειμένῳ καὶ ἡ ἔνστασις τοῦ Ἡγουμένου τῆς Ἱ. Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Λογγοβάρδας Πάρου Φιλοθέου Ζερβάκου.

Ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ τῆς 6/19.6.1968 πρὸς Μητροπολίτην τῆς ἐν καινοτομίᾳ Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος, γράφει καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἐγὼ δὲν ἔπαυσα ἀπ᾽ ἀρχῆς νὰ διαμαρτύρωμαι εἰς Πατριάρχας, Ἀρχιερεῖς, Βασιλεῖς, Πρωθυπουργούς, καὶ νὰ λέγω καὶ νὰ γράφω ὅτι, ἐπειδὴ κακῶς ἐγένετο ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος τοῦ νέου παπικοῦ ἑορτολογίου, διότι καταργεῖ ἐνίοτε καὶ νηστείαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἔφερεν ἀνωμαλίαν εἰς τὴν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας, ἔσχισεν αὐτήν, κατεδικάσθη δὶς ὑπὸ Ὀρθοδόξων Ἁγίων Συνόδων, δέον νὰ ἐκβληθῇ καὶ νὰ εἰσαχθῇ τὸ παλαιόν, τὸ ὀρθόδοξον. Ἀλλ᾽ αἱ διαμαρτυρίαι μου ἐγένοντο εἰς ὦτα κωφῶν. Ἠναγκάσθην τὴν παρελθοῦσαν Κυριακήν, ὅτε ἀνῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν κορυφὴν τῶν Ἁγίων Πάντων καὶ τοῦ Προφήτου Ἠλιού», καὶ ἐγονυπέτησα «ἔμπροσθεν τῆς πανσέπτου εἰκόνος αὐτῶν, μετὰ δακρύων ἐζήτησα παρ᾽ αὐτῶν, νὰ μοι ἀποκαλύψουν, ποῖον ἑορτολόγιον ὀφείλω κἀγὼ ὁ ἐλάχιστος καὶ οἱ ἀδελφοὶ μου τὰ πνευματικά μου τέκνα, καὶ πάντες οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ νὰ ἀκολουθῶμεν» (684).

«Πρὶν ἔτι τελειώσω τὴν οἰκτρὰν ταπεινὴν μου δέησιν, ἤκουσα φωνῆς ἔνδοθέν μοι λεγούσης, τὸ παλαιὸν ἑορτολόγιον νὰ ἀκολουθήσετε, τὸ ὁποῖον σᾶς παρέδωκαν οἱ τὰς ἑπτὰ

Ἁγίας Οἰκουμενικὰς Συνόδους συγκροτήσαντες καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν στηρίξαντες θεοφόροι Πατέρες, καὶ οὐχὶ τὸ νέον τῶν Παπῶν τῆς Δύσεως, τῶν τὴν Μίαν Ἁγίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν σχισάντων καὶ τὰς ἀποστολικὰς καὶ πατρικὰς παραδόσεις καταφρονησάντων. Τοιαύτην συγκίνησιν, τοιαύτην χαράν, τοιαύτην ἐλπίδα, τοιαύτην ἀνδρείαν καὶ μεγαλοψυχίαν ᾐσθάνθην τὴν στιγμὴν ἐκείνην, οἵαν σπανίας στιγμὰς ᾐσθάνθην εἰς ὅλην μου τὴν ζωὴν ἐν ὥρᾳ προσευχῆς. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἑσπέραν τῶν Ἁγίων Πάντων, τὸ παπικὸν ἑορτολόγιον», «ὡς ξένον καὶ ἀλλότριον καὶ ὡς ἀντικανονικῶς, κακῶς καὶ παρανόμως εἰσαχθέν, οὐδέποτε ἐδέχθην». «Ἀπὸ τὴν ἱερὰν ἐκείνην στιγμὴν ἀστραπιαίως ᾤχετο ἐκ τοῦ νοός μου, τῆς διανοίας, τῆς ψυχῆς καὶ καρδίας μου, τὸ νέον ἑορτολόγιον καὶ ἀκολουθῶ τὸ πάτριον ὀρθόδοξον ἑορτολόγιον, τὸ παλαιόν, ἐν ᾧ ἐγεννήθην, ἐβαπτίσθην, ηὐξήθην, γέγονα ἀνήρ, πρεσβύτης» «καὶ θὰ τελευτήσω, εὐχαριστῶν, ὑμνῶν, δοξάζων, εὐλογῶν τὸν παντοδύναμον Θεόν, ὅστις οὐκ ἀφῆκε με πεσεῖν εἰς πλάνην, ἢ ἐκκλίνειν ἀριστερὰ ἢ δεξιά, ἀλλὰ τὴν μέσην καὶ βασιλικὴν καὶ τὴν τῆς μετανοίας καὶ τῶν θείων Πατέρων ὁδόν» ([685]).

Πρὸς ἕτερον δὲ Μητροπολίτην ἔγραφε: Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω «τελείας πληροφορίας», «ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀκολουθῶ τὸ πατροπαράδοτον καὶ θὰ τὸ ἀκολουθῶ ἄχρι θανάτου. Δὲν πιστεύω, οὔτε ἐλπίζω, ὅτι θὰ μὲ σώσῃ μόνον τὸ ἑορτολόγιον, ἐὰν δὲν ἔχω καὶ ἔργα καλά. Ἀλλὰ καὶ πιστεύω ὅτι, ὅστις καταφρονεῖ τὰς ἀποστολικὰς καὶ πατρικὰς παραδόσεις, δὲν ἐξαιρεῖται, οὔτε ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ ἀναθέματα, ποὺ ὁρίζουν οἱ ἅγιοι Πατέρες. Οἱ πατέρες καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς Μονῆς εἶναι ἐλεύθεροι, νὰ ἀκολουθήσουν ὅποιον θέλουν, δὲν τοὺς βιάζω, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι καὶ ἡ ὑμετέρα σεβασμιότης δὲν δύναται νὰ με βιάσῃ. Εἰς τὸ ζήτημα τῆς συνειδήσεως δὲν πρέπει νὰ βιάζῃ τίς τινα. Ὁποιος δὲ μὲ βιάσῃ, δὲν θὰ τὸν ἀκούσω, θὰ προτιμήσω ἀκόμη καὶ θάνατον. Διὰ νὰ μὴ συγχίζω τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐκεῖνοι ἐμένα, ἐπειδὴ δοῦλον Θεοῦ οὐ δεῖ μάχεσθαι, καὶ ἐπειδὴ ἔχω πάθει ἐξ ὑπερκοπώσεως, πρόσθες καὶ γήρατος, ἔχω δὲ ἀνάγκην ἀπολύτου ἀναπαύσεως, θὰ ἀνέλθω εἰς τὸ ἡσυχαστήριόν μου τοὺς Ἁγίους Πάντας καὶ τὸν Προφήτην Ἠλίαν, διὰ νὰ ἀναπαυθῶ ὀλίγας ἡμέρας καὶ παραδώσω τὸ πνεῦμά μου» ([686]).

Ἐπληροφόρει δὲ τὸν Μητροπολίτην καὶ περὶ τούτου. «Ὁ πρὸ ὀλίγου μεταστὰς ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος» Β' «πολλάκις μοι εἶχεν εἴπει, ὅτι δὲν θὰ ἀποθάνω εὐχαριστημένος, ἐὰν δὲν θὰ ἐπαναφέρω τὸ παλαιὸν ἑορτολόγιον. Τὴν προπαραμονὴν τῆς 21ης Ἀ-

πριλίου τῆς ἐπαναστάσεως, ὅταν τὸν ἐπεσκέφθην, χαριέντως μοι εἶπεν: "Χρυσόστομος εἰσήγαγε τὸ νέον ἑορτολόγιον, Χρυσόστομος θὰ τὸ ἐκβάλῃ". Ἀλλὰ τὴν μεθεπομένην τὸν ἐξέβαλον ἀκουσίως τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ ἀπέθανε, μὴ προφθάσας» ἵνα πραγματοποιήσῃ τὸ ποθούμενον([687]).

β′) ΑΜΕΤΑΝΟΗΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΩΓΜΟΣ

Οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ἐτήρησαν ἔναντι «τῆς ὀρθοδόξου καὶ θεαρέστου ἐνστάσεως»[5951], δυστυχῶς, φαραωνικὴν στάστιν. Ἡ ἔνστασις τῶν Ὀρθοδόξων δὲν συνέτισε τούτους, ὡς ἔδει, ἀλλ' «ἐσκληρύνθη ἡ καρδία»[5952] αὐτῶν ἀντιθέως. Διὸ ἀντενήργησαν ἐν ἀμετανοησίᾳ καὶ διωγμῷ.

1. Κατὰ τὴν «ἀμετανόητον καρδίαν»

Διὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως, ἐγνωστοποιήθη εὐρέως ἡ στάσις τῆς Ὀρθοδοξίας ἔναντι τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Ἐγνώσθησαν αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων τῆς Ὀρθοδοξίας. Αἱ εἰδικαὶ ἀποφάσεις τῶν Συνόδων τῶν ἐτῶν 1583, 1587 καὶ 1593 κατὰ τῆς παπικῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1582. Ἡ ἀνατροπὴ τῶν σχετικῶν προφάσεων τῆς αἱρέσεως τοῦ Παπισμοῦ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου Β′ καὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου Πηγᾶ. Τὸ ἀληθὲς νόημα τοῦ Ὅρου τῆς Α′ Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα. Ἡ ἀδιάσπαστος σχέσις πασχαλίου, ἀκινήτων ἑορτῶν καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου. Ἡ ἑνότης τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ἑνὸς πατρῴου ἑορτολογίου καὶ ἡ ἐπὶ τούτου διδαχὴ τῶν ἁγίων Πατέρων. Ἡ σημασία τῆς ἐμμονῆς εἰς τὴν ἑορτολογικὴν παράδοσιν διὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ὁ σχισματικὸς χαρακτὴρ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Τὸ τελευταῖον ἐλέχθη καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου πρὸ τῆς καινοτομίας τοῦ 1924 (ἰ. ἀ. σ. 659). Ὡμολογήθη ὅμως καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Μελετίου Μεταξάκη μετ' αὐτήν. «Ἔσχισα τὴν Ἐκκλησίαν», εἶπεν «εἰς τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ θανάτου του», ὡς γράφει ὁ Ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Λογγοβάρδας Φιλόθεος Ζερβάκος([687α]). Ἀλλὰ ὁ δυστυχὴς «οὐκ ἠβουλήθη συνιέναι»[5953] πρὸς μετάνοιαν.

5951. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1045.
5952. Ἐξόδ. η′ 15.
5953. Ἀκολουθίας τῶν Παθῶν.

Ἀμετανοησία ἐπεδείχθη καὶ ὅτε κατεφάνη ἐκ τῶν συνεπειῶν τὸ ἄτοπον τῆς καινοτομίας. Ἐν ἔτει 1926 οἱ Ὀρθόδοξοι ἔλαβον ἀλγεινὴν ἐμπειρίαν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Ἦτο δὲ αὕτη «ἡ κατάργησις τῆς νηστείας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ ἡ ἐπιβολὴ τοιαύτης, οὐχὶ ἀπὸ τῆς Δευτέρας μετὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς Δευτέρας μετὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς, ὁρισθείσης τῆς Δευτέρας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὡς νηστησίμου ἡμέρας!». Τὸ παράδοξον τοῦτο πρωθύστερον τῆς ἀναιδοῦς ἑορτολογικῆς ἀσεβείας ἐποιήθη τῇ ἐγκρίσει τῆς καινοτόμου Συνόδου. Κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτης τῆς 14.12.1925, «ἐγένετο συζήτησις ἐξ ἀφορμῆς ἀναγνωσθέντος ὑπομνήματος τοῦ» «Ἐμμανουὴλ Φαρλέκα, περὶ ἑορτῶν τινων καὶ μεταθέσεων αὐτῶν, ἕνεκα τοῦ ὀψίμου Πάσχα τοῦ ἔτους 1926, καὶ σχεδίου κυριακοδρομίου, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου» ἡ Σύνοδος «καθώρισε» «καὶ ἐφθήμερον (7 ἡμερῶν) νηστείαν πρὸ τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἀρχομένην ἀπὸ τῆς Δευτέρας τῆς Πεντηκοστῆς»! «Ἡ Σύνοδος τὴν» ἀσεβῆ ταύτην «λύσιν» «ἐχαρακτήρισε προσωρινήν, μέχρις ὅτου ἡ καθόλου Ἐκκλησία κανονίσῃ τὰ τοῦ πασχαλίου». Δηλαδὴ ἕως ὅτου οἱ οἰκουμενισταὶ καινοτομήσωσι καὶ ἐπὶ τοῦ Πάσχα, ὅπερ ἀσεβέστερον!([688]). Ἡ ἀσέβεια αὕτη ἐπανελήφθη καὶ διὰ τὸ ἔτος 1929. Τὴν 11. 10.1928 ἡ ἐν καινοτομίᾳ Σύνοδος ἀπεφάσισεν, ὅπως ἡ ἑβδομὰς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «θεωρηθῇ» «διὰ τὸ προσεχὲς ἔτος ὡς ἑβδομὰς νηστείας, πλὴν τῆς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»([689]).

Ἡ κατάλυσις τῆς νηστείας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἀποτελεῖ παράβασιν θείου νόμου καὶ ἀσέβειαν πρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, οὗ «τύπος»[5954] εἶναι ἡ νηστεία αὕτη. Ἡ δὲ τήρησις νηστείας κατὰ τὴν ἑβδομάδα μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν συνιστᾷ δυσσέβειαν πρὸς τὸ αὐτὸ Ἅγιον Πνεῦμα, καθ' ὅτι, ἀντὶ χαρᾶς ἐν ταύτῃ διὰ τὴν σωτήριον αὐτοῦ δωρεάν, ἀντινομοθετεῖται πένθος νηστείας (ἰ. ἀ. σ. 498 - 499, 500). Ἀνέτρεψαν λοιπὸν οἱ καινοτόμοι τὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μετέβαλλον ἀνόμως τὸν καιρὸν χαρᾶς εἰς πένθος ἀντίθεον, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν αἱρετικῶν Ἀρμενίων. Οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι αἱρετικοὶ ἐθέσπισαν ἀσεβῶς ἐν τῇ προφωνησίμῳ ἑβδομάδι νηστείαν τύπου Ἰεζάβελ, ὅτε ἀπεστάτησαν ἐκ τῆς Ὀρθοδοξίας. Καὶ οἱ νῦν μιμηταὶ τούτων ὥρισαν δυσσεβῶς νηστείαν ἐν τῇ ἑβδομάδι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Δηλαδή, ἐκεῖνοι τὴν πρώτην ἑβδομάδα τοῦ Τριῳδίου καὶ οὗτοι τὴν τελευταίαν ἑβδομάδα τοῦ Πεντηκοσταρίου, ὡς κακοὶ ἐργάται τῆς ἐσχάτης αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 502, 547).

5954. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1696.

Οὐδὲ θαύματα θείας δίκης καὶ συμπαραστάσεως συνέτισαν τοὺς καινοτόμους.

Ὅπως παλαιότερον, οὕτω καὶ μέχρι σήμερον ὁ Θεὸς προειδοποιεῖ τοὺς ἀδικοῦντας πρὸς μετάνοιαν καὶ ἐνθαρρύνει τοὺς δικαίους διὰ πλείστων σημείων. Ὁ προδότης Ἰούδας «ἀπελθὼν ἀπήγξατο»[5955] «καί, πρηνὴς γενόμενος, ἐλάκησε μέσος καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ»[5956]. Ὁ αἱρεσιάρχης Ἄρειος, εἰσελθὼν εἰς ἀφοδευτήριον «ὡς διὰ χρείαν τῆς γαστρός», «ἐξαίφνης, κατὰ τὸ γεγραμμένον, "πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησε μέσος" καὶ πεσὼν ἀπέψυξεν»[5957]. Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰωσὴφ Β', ὑποκύψας ἐν Φλωρεντίᾳ εἰς τὸν αἱρεσιάρχην Πάπαν, πρὶν ὑπογράψῃ, ἑσπέραν τινά, «τρόμου καὶ κλόνου ἐπιστάντος αὐτῷ, ἐξέψυξε»(690). Τὸ ἔτος 1921 ὁ Τοποτηρητὴς τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως Δωρόθεος Προύσης, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη ἡ οἰκουμενιστικὴ Ἐγκύκλιος τοῦ 1920, ἐπισκεφθεὶς οἰκουμενιστικῶς τὸν αἱρεσιάρχην τῆς αἱρέσεως τοῦ Ἀγγλικανισμοῦ, ἀπέθανεν αἰφνιδίως ἐν Ἀγγλίᾳ(691). Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος Ζ', ὑποκύψας εἰς τὰς πιέσεις τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰσαγαγὼν τὸ 1924 τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, μετ' ὀλίγον ἀσθενήσας ἀπέθανεν (ἰ. ἀ. σ. 680). Οἱ πεπτωκότες ὅμως εἰς τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν ἐκ τῶν σημείων τούτων τῆς θείας δικαιοσύνης, δυστυχῶς, οὐδὲν ἐδιδάχθησαν.

Ὡσαύτως, οὐδὲν ἐνόησαν καὶ ἐκ τῶν παμπληθῶν θαυμάτων θείας συμπαραστάσεως πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους ἐνισταμένους. Τὸ «μεσονύκτιον» π.χ. «τῆς 13ης - 14ης Σεπτεμβρίου 1925, ἄνωθεν τοῦ ἐρημοκκλησίου "Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος", ἔξωθεν τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου» ἐνιστάμενοι «ἑώρταζον δι' ὁλονυκτίου ἀγρυπνίας» «τὴν ἑορτὴν τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ κατὰ τὸ πατροπαράδοτον ἑορτολόγιον», ἐγένετο τὸ γνωστὸν «θαῦμα τῆς ἐν τῷ οὐρανῷ ἐμφανίσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ», ὡς φωτεινοῦ θείου σημείου. Οἱ ἀποσταλέντες διῶκται χωροφύλακες συνεκλονίσθησαν καὶ ἀπῆλθον ἄπρακτοι, τὸ δὲ γενόμενον ἀνεγράφη καὶ εἰς τὸν τύπον καὶ ἐγνώσθη εὐρέως(692). Ἀλλὰ οἱ καινοτόμοι ἠρνήθησαν τὸ θαῦμα καί, διὰ συνοδικῆς Ἐγκυκλίου, ἐχαρακτήρισαν τὰς παρεμβάσεις Κυρίου ὡς «θαύματα ψευδῆ καὶ ἀνυπόστατα» «καὶ φαντασιώδη ὁράματα»!(693). Παρομοίως δὲν ἔπραξαν καὶ οἱ χριστοκτόνοι Ἰουδαῖοι, ἵνα ἀποκρύψωσι τὸ μέγιστον θαῦμα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου;[5958] (ἰ. ἀ. σ. 355 - 356). Ὡς λοιπὸν τότε, οὐ-

5955. Ματθ. κζ' 5.
5956. Πράξ. α' 18.
5957. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 178.
5958. Ματθ. κη' 11 - 15.

τω καὶ ἐν προκειμένῳ «μανθάνουσι» τὰ θαύματα «οἱ οἰκεῖοι» τῆς Ὀρθοδοξίας «πάντα σαφῶς», διότι πιστεύουσι. «Μανθάνουσι λοιπὸν καὶ οἱ ἀλλότριοι» καὶ ἀρνοῦνται τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅτι «οὐκ ἠθέλησαν»[5959] πιστεῦσαι. Πίστεως γὰρ χρεία καὶ πρὸς ἀποδοχὴν τοῦ θαύματος, ἧς οἱ καινοτόμοι στεροῦνται διὰ τὴν οἰκουμενιστικὴν ἀπιστίαν, «κατὰ τὴν σκληρότητα» αὐτῶν «καὶ ἀμετανόητον καρδίαν»[5960].

2. Θυμὸς καί «διωγμὸς μέγας»

Ὁ ἀγὼν τῶν ἐνισταμένων ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως ἐξώργισε τοὺς ἐργάτας τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Διὸ ἐδίωξαν τὴν θεάρεστον ἔνστασιν διὰ λόγου καὶ ἔργου, «μέχρις αἵματος»[5961] καὶ θανάτου.

Ἐ ν λ ό γ ῳ ἀ δ ι κ ί α ς. Ἐναντίον τῶν ἐνισταμένων ἐξαπελύθησαν ἀρχιεπισκοπικαὶ καὶ συνοδικαὶ ἐγκύκλιοι καὶ συγγραφαί, αἵτινες στεροῦνται σοβαρότητος ἀληθείας, ἤθους Ὀρθοδοξίας, καὶ γέμουσιν «ἀρᾶς καὶ πικρίας»[5962].

Συμφώνως πρὸς τὴν οἰκουμενιστικὴν προπαγάνδαν, οὗτοι ὀνομάζονται «παλαιοημερολογῖται»([694]), ἐνῷ κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρας εἶναι Ὀρθόδοξοι «ἐνιστάμενοι»[5963]. Ἐμφανίζονται ὡς ἐξαίρεσις «εὐαρίθμων τινῶν», ἐνῷ εἶναι δυσαρίθμητα πλήθη. Κατατάσσονται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν «στερουμένων τοῦ κατ' ἐπίγνωσιν ζήλου»([695]), ἐνῷ ἵστανται σταθερῶς εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν τοῦ Κυρίου τῆς Ἐκκλησίας Ἰησοῦ Χριστοῦ, «ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι»[5964]. Κατηγοροῦνται δι' «ἀπείθειαν», δι' «ἀποστασίαν»([696]), δι' «ἀσέβειαν»([697]) καὶ «ἀνταρσίαν» ([698]), ἐνῷ οὗτοι ἐμμένουσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ πείθονται εἰς τοὺς ἁγίους Πατέρας τῆς Ὀρθοδοξίας, κατὰ τὸ «πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπείκετε» τοῦ Ἀποστόλου[5965], πρὸς οὓς οἱ καινοτόμοι ἀπειθοῦσιν, ἀποστατοῦντες ἐκ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Κυρίου. Ἀποκαλοῦνται «νέοι» «ἰουδαΐζοντες» ἀγωνιζόμενοι «διὰ τὸν χρόνον»([699]), ἐνῷ οἱ καινοτόμοι ἀναταράσσουσι τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ χάριν δέκα τριῶν ἡμερῶν, ἐπιστρέφοντες «πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ

5959. Χρυσοστόμου, PG. 60, 201.
5960. Ρωμ. β' 5.
5961. Ἑβρ. ιβ' 4.
5962. Ρωμ. γ' 14.
5963. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1045.
5964. Κολασ. β' 3.
5965. Ἑβρ. ιγ' 17.

στοιχεῖα» τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν μηνῶν καὶ τῶν καιρῶν καὶ τῶν ἐνιαυτῶν[5966], συμφώνως πρὸς τὴν ἰουδαϊκὴν προπαγάνδαν τοῦ Σιωνισμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 620). Διὸ ὁ θεῖος λόγος λέγει καὶ διὰ τοὺς ὑποκριτὰς τούτους τῶν ἐσχάτων καιρῶν: «Οὐαὶ» «οἱ τιθέντες τὸ σκότος φῶς καὶ τὸ φῶς σκότος»[5967].

Ἡ ἐν λόγῳ ἀδικία τῶν καινοτόμων χωρεῖ περαιτέρω, ἐν ὕβρει, ἐν συκοφαντίᾳ, ἐν οἰκουμενιστικῇ πλάνῃ καὶ ἐν ἐξάλλῳ ὁρμῇ θυμοῦ, πρωτοφανοῦς καταπτώσεως. Κατ' αὐτήν, οἱ ἐνιστάμενοι ὁμολογηταὶ τῆς Ὀρθοδοξίας εἶναι «διεφθαρμένοι» «τὸν νοῦν καὶ ἀπεστερημένοι τῆς ἀληθείας», «ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγοι», ἐστερημένοι «πάσης θρησκευτικῆς ἢ ἄλλης τινὸς μορφώσεως», «ἀμαθεῖς», «ὄργανα» «σκανδαλοποιῶν», ἔργον ἔχοντες «τὸ ὑβρίζειν διαρκῶς», ἐξαρτῶντες «τὴν σωτηρίαν» «ἀπὸ τοῦ ἡμερολογίου», καὶ «ματαιολόγοι». Ἄνθρωποι, οἵτινες «δὲν δύνανται» «νὰ ἐννοήσωσι τὴν ἀλήθειαν» καὶ «τελείως ἀνίκανοι νὰ ἐννοήσωσι» «ταύτην», μὴ δυνάμενοι «νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τῆς πλάνης», ὑποστηρίζοντες θέσεις «ἐναντίον» τῆς «γνώσεως ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος»(700). Βεβαίως, οἱ λόγοι οὗτοι εὑρίσκονται ἐκτὸς κριτικῆς. Οἱ ἀνωτέρω χαρακτηρισμοὶ ἀναβράζονται ἐκ κοχλάζοντος πάθους ἀμεταμελήτου πλάνης καὶ ἐπάρσεως κατὰ τῆς Ὀρθοδοξίας. Διὸ ἐπικρίνονται προσέτι οἱ ὀρθοδόξως καὶ κανονικῶς ἐνιστάμενοι ὑπὸ τῶν οὕτω λαλούντων, ὅτι «διδάσκουσι τὴν ἀπείθειαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν», ἤτοι εἰς τὴν καινοτόμον Σύνοδον τοῦ πρωτεργάτου τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου! Δηλώνει δὲ οὗτος συνοδικῶς, ἐν πνεύματι ἐπάρσεως παπικῆς ὀφρύος, καὶ ὅτι «αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἐκκλησίας», ἤτοι τῆς Συνόδου τῆς οἰκουμενιστικῆς καινοτομίας, «εἶναι ἀπολύτως ὑποχρεωτικαί, ὁ δὲ μὴ ὑπακούων δὲν ἀνήκει πλέον εἰς αὐτήν, στερεῖται τῶν μέσων τῆς θείας Χάριτος, ἀποσχίζεται καὶ ἀποκόπτεται ἀπ' αὐτῆς καὶ ὑπόκειται εἰς αἰώνιον κόλασιν»!(701). Προδήλως ἐνταῦθα διδάσκεται Παπισμός, ἢ μᾶλλον ἡ κακοδοξία τῆς αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, καθ' ἣν ἀπαιτεῖται ἡ ἀντιεκκλησιαστικὴ πειθαρχία καὶ ὑπακοὴ εἰς ἀντιχρίστους ἐντολὰς οἰκουμενιστικῆς Συνόδου(702). Κηρύσσεται ὅμως καὶ μεγάλη ἐκκλησιολογικὴ πλάνη, περὶ ἧς κατωτέρω. Τὰ ἀναφερθέντα ὑπενθυμίζουσι τὰς ὕβρεις τοῦ αἱρετικοῦ Ν. Γρηγορᾶ κατὰ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ. Πάντοτε γὰρ ἡ ἀθεράπευτος αἵρεσις παράγει ὕβριν (ἰ. ἀ. σ. 559).

Τὰ ἀνωτέρω δηλοῦσι καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὅτι οἱ ὑπέρμαχοι τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας δὲν διαθέτουσιν ἐπιχειρήματα ἀληθείας.

5966. Γαλάτ. δ' 9 - 10. 5967. Ἠσ. ε' 20.

Οὗτοι, ὡς πάντες οἱ αἱρετικοί, «τὴν ἀσθένειαν» «τῶν λογισμῶν ταῖς ὕβρεσι συγκαλύπτοντες», λαλοῦσιν ἐν προκειμένῳ ὥσπερ αἱ σηπίαι, αἵτινες ἐξεμοῦσι «τὸ μέλαν πρὸ ἑαυτῶν, ἵνα τοὺς θηρεύοντας διαφύγωσιν, ἢ τῷ λανθάνειν θηράσωσιν»[5968]. Οἱ καινοτόμοι βάλλουσι πρὸς τὴν ἔνστασιν, ὄχι λόγον Ὀρθοδοξίας, ἀλλὰ τὰς γνωστὰς οἰκουμενιστικὰς «προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις», συμφωνοῦντες «ἀνθρώποις ἐργαζομένοις τὴν ἀνομίαν»[5969] ἐν τῇ σιωνιστικῇ ἀποστασίᾳ (ἰ. ἀ. σ. 605). Τρία τινὰ ἐπισύρουσι τὴν προσοχὴν ἐν προκειμένῳ. Πρῶτον, ἡ ἀναφορὰ τῶν ζητημάτων ὑπὸ τῶν καινοτόμων εἰς τὸ στοιχεῖον τοῦ χρόνου καὶ τοῦ αὐτοτελοῦς ἡμερολογίου, ἐν ἐπάρσει ἐπιστημονικῆς γνώσεως καὶ ἐν δουλοφροσύνῃ συγχρονισμοῦ οἰκουμενιστικῆς ἀφομοιώσεως. Δεύτερον, ἡ ἄντλησις τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτῶν κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως ἀπὸ τὰς ἀντιεορτολογικὰς καὶ ἀντιεκκλησιαστικὰς αἱρέσεις, τὰς παλαιοτέρας καὶ τὰς σημερινάς, ἐν προσχήματι ἐκκλησιαστικοῦ λόγου καὶ παγκοίνου ὠφελείας. Τρίτον, τὸ πάθος κατὰ τῶν ὁμολογητῶν τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως. Ὁ οἰκουμενιστὴς π.χ. Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Φώτιος γράφει πρὸς τὸν Ἀθηνῶν Χρυσόστομον περὶ τῶν κανονικῶς ἀποτειχισθέντων τριῶν Ἱεραρχῶν ἐν ἔτει 1935, ὅτι οὗτοι «φωρῶνται ἀληθινοὶ ἐχθροὶ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ»!([703]). Καλύπτουσι δὲ τὸ πάθος τοῦτο οἱ οἰκουμενισταὶ ὑπὸ τὴν πρόφασιν τῆς δῆθεν «ἑνότητος» τῆς «Ἐκκλησίας» καὶ τῆς «εἰρήνης», ἐν ὀνόματι τῶν ὁποίων κηρύττουσι διωγμοὺς Ἀντιχρίστου!

Οἱ καινοτόμοι δὲν ζητοῦσι «τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως»[5970] τῆς Ὀρθοδοξίας, ἀλλὰ τὴν οἰκουμενιστικὴν ἑνότητα, τὴν στρεφομένην κατὰ τῆς ἑνότητος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Διό, ἐνῷ ἐπικαλοῦνται τὴν εἰρήνην, καταλύουσι ταύτην, διώκοντες τοὺς κανονικῶς ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς ὄντως ἑνότητος καὶ εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας[5971].

«Διωγμὸς μέγας». Ἡ καινοτομία ἀντιμετώπισε τὴν ὀρθόδοξον ἔνστασιν κυρίως ἐν πνεύματι διώκτου.

Ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Ζ' Ἱεραρχίας, κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ 1924 ὁ Δημητριάδος Γερμανὸς εἶπε: «Μοναχοί τινες ἔγραψαν εἰς κατοίκους τῆς ἐπαρχίας μου, ὅπως μὴ ἀκολουθῶσι τὸ νέον ἡμερολόγιον, καὶ παρέπεμψα τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν κ. εἰσαγγελέα», «ὅστις καὶ ἐπελήφθη σχετικῶν ἀνακρίσεων»!([704]). Δηλαδὴ ἐδιώκετο ὁ ὀρθόδοξος λόγος.

5968. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 473.
5969. Ψαλμ. 140, 4.
5970. Ἐφεσ. δ' 13.
5971. ΙΕ' Κανόνος ΑΒ Συνόδου.
5972. 2 Τιμοθ. β' 9.

Ἀλλ' «ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται», ἀπαντᾷ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος[5972], «καὶ πᾶς φιλόθεος ἄνθρωπος πρὸς διδασκαλίαν αὐτεπάγγελτος», τονίζει ὁ Μ. Βασίλειος[5973], ἀνατρέπων τὸ ἐν λόγῳ «ἀπόβρασμα τῆς λιθώδους» «φρενός»[5974]. Ὁ Κορινθίας Δαμασκηνὸς εἶπε: «Συνιστῶ τὴν ἀπέλασιν τῶν» ἐνισταμένων Ἁγιορειτῶν «μοναχῶν». Ὁ Ὕδρας Προκόπιος προσέθεσε: «Συνιστῶ», «ὅπως, ἐξ ἀποφάσεως τῆς Ἱεραρχίας, καὶ δαπάναις τοῦ ΓΕΤ (Γενικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου), ἐξορίζωνται οἱ Ἁγιορεῖται οὗτοι μοναχοὶ εἰς Στροφάδες»! Καὶ ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος: «Ἐὰν τοῦ λοιποῦ οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἔρχωνται ἄνευ συστατικῶν γραμμάτων, δέον νὰ συλλαμβάνωνται καὶ ἐξορίζωνται»!([705]). Ἐκ τούτων μαρτυρεῖται, ὅτι ἐν ἔτει 1924 ὁ διωγμὸς κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως εἶχεν ἀρχίσει καὶ ἦτο ἐν ἐξελίξει. Προσέτι, ὅτι δὲν ἀνεγνωρίζοντο ὑπὸ τῆς καινοτομίας οἱ Ἱ. Κανόνες περὶ ἀποτειχίσεως, ὡς ὁ ΛΑ' Ἀποστολικὸς καὶ ΙΕ' τῆς Πρωτοδευτέρας Συνόδου. Διὸ καὶ κατεπατοῦντο, καὶ δὴ συνοδικῶς!

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ πρώτη δημοσία ἐπίθεσις διωγμοῦ τῶν ἐνισταμένων. «Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Φώτων τοῦ ἔτους 1925», ἡ κατάδυσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ θὰ ἐγίνετο παρ' αὐτῶν «εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον τοῦ Ξηροταγάρου» Παλαιοῦ Φαλήρου, ἔνθα συνεκεντρώθησαν πρὸς τοῦτο πιστοί. Ἀλλ' ὅμως, «ὁ τότε Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος» «παρέπεισε τὴν τότε Κυβέρνησιν Γονατᾶ, ὅτι δῆθεν» ἐκεῖ «παρεσκευάζετο συνωμοσία κατὰ τῆς Δημοκρατίας». Διό, ἐνῷ σχεδὸν «ὅλα ἦσαν ἕτοιμα» διὰ τὴν κατάδυσιν, «ἔξαφνα καταφθάνει ἰσχυρὰ ἀστυνομικὴ δύναμις ἐκ τεσσαράκοντα χωροφυλάκων καὶ ἐξ ἑνὸς λόχου πεζικοῦ». Οἱ ἐπιδραμόντες ἀστυνομικοὶ «εἰσέρχονται βαναύσως» εἰς τὸν Ναόν, ὅπου προσεπάθησαν «νὰ κατεβάσουν βιαίως τοὺς ἱεροψάλτας ἀπὸ τὰ ἀναλόγια», «ἐκτύπησαν μέχρις αἱματοχυσίας» ἐκκλησιαζομένους καὶ συνέλαβον «εἴκοσιν ἐννέα ἄτομα». Εἰς «τὸ Ἀστυνομικὸν Τμῆμα τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου», ἔνθα ὡδηγήθησαν οἱ συλληφθέντες, ἔγινεν «ἔρευνα σωματική, διὰ νὰ εὕρουν ὅπλα ἢ ἐνοχοποιητικὰ ἔγγραφα. Εἰς ὅλους ἀνεκάλυψαν Εὐαγγέλια καὶ κομβοσχοίνια. Τότε μὲ ἀγανάκτησιν ὁ Διοικητὴς» εἶπεν, ὁμολογῶν τὴν αἰτίαν τῆς καταδρομῆς, ὅτι «δὲν πέφτει ἡ Δημοκρατία μὲ Εὐαγγέλια, μὲ Σταυροὺς καὶ μὲ κομβοσχοίνια»([706]). Εἶναι χαρακτηριστικὸν ἐν προκειμένῳ, ὅτι ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Η' Ἱεραρχίας τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1927 ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος εἶπε: «προτείνω, ἵνα ἡ Ἱ. Σ. παραπονεθῇ καὶ διὰ τὴν στάσιν τοῦ Ὑπουργείου» Ἐσωτερικῶν «ἐν σχέσει πρὸς τοὺς παλαιοημερολογίτας, τοὺς ἱερεῖς τῶν ὁποίων ἡ μὲν Ἀστυνομία, τ ῇ ἐ ν ε ρ-

5973. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 354. 5974. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 637.

γ ε ί ᾳ τ ῶ ν κ α τ ὰ τ ό π ο υ ς Ἱ ε ρ α ρ χ ῶ ν, συλλαμβάνει, τὸ δὲ Ὑπουργεῖον διατάσσει τὴν ἀπόλυσιν αὐτῶν»!(707). Δηλαδή, οἱ καινοτόμοι Ἱεράρχαι ἦσαν διωκτικώτεροι τῆς Πολιτείας.

Ἀλλ᾽ ὅμως ἡ Ζ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος λέγει περὶ τῶν τοιούτων διωκτῶν Ἀρχιερέων. «Εἰ ἐπήνεγκεν (ἐπέφερεν) ἐπίσκοπος οἱασδήποτε πληγὰς καὶ βασάνους ἀνδράσι φοβουμένοις τὸν Κύριον τοῖς τότε διωκομένοις, οὐκ ἔστιν ἄξιος ἐπισκοπῆς»[5975]. Ἐὰν δὲ ἐπέφερε πληγὰς ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, ἐξηγεῖ ὁ Θ΄ Κανὼν τῆς Πρωτοδευτέρας Συνόδου[5976]. Συνεπῶς, ἀντικανονικῶς κατεῖχον τοὺς ἐπισκοπικοὺς θρόνους οἱ διῶκται Ἱεράρχαι.

Οἱ διωγμοὶ κατὰ τῶν ἐνισταμένων συνεχίζονται ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ μίαν ἑξηκονταετίαν, ἄλλοτε σποραδικοὶ καὶ ἄλλοτε γενικώτεροι. Τὸ ἐξ αἰτίας των αἷμα ἔβαψε ναούς, ὁδοὺς καὶ πλατείας τῆς Ἑλληνικῆς γῆς. Κατὰ τοὺς ἀντιχριστιανικοὺς τούτους διωγμούς, «αἱ σκηναὶ ἦσαν ὅλως ἀποκαρδιωτικαί. Χριστιανοὶ μὲ τὸν Σταυρὸν ἀνὰ χεῖρας ἐκτυπῶντο ὡς οἱ τελευταῖοι τῶν κακούργων. Μητέρες καὶ λευκανθεῖσαι γερόντισσαι ἐποδοπατοῦντο ὑπὸ τῶν ἀστυνομικῶν ὀργάνων»(708), ἱερεῖς ἐκακοποιοῦντο, αἷμα ἔρρεεν, ἐσημειοῦντο δὲ καὶ θάνατοι. Τὴν «Μεγάλην Πέμπτην» τοῦ ἔτους 1932 ἡ αἱμοσταγὴς πλέον καινοτομία ἐπετέθη κατὰ Ἱ. Ναοῦ τῆς Μάνδρας Ἀττικῆς. Ὁ Διοικητὴς τῆς Μάνδρας «ἐπέπεσεν» ἐντὸς τοῦ Ναοῦ «κατὰ τοῦ Ἱερέως, συλλαβὼν αὐτὸν ἐκ τῆς γενειάδος» καὶ κτυπῶν «διὰ τοῦ βούρδουλα τοὺς πιστούς, ἰδίως τὰς γυναῖκας, μεταξὺ τῶν ὁποίων σοβαρῶς τὴν πρεσβυτέραν»(709). Πρότερον, τῷ 1927, πάλιν ἐν Μάνδρᾳ, ἔδρασαν οἱ ὑποκόπανοι τῶν ὅπλων τῶν χωροφυλάκων, ἔπεσαν δὲ καὶ πυροβολισμοί, ἐκ τῶν ὁποίων ἐτραυματίσθη μία γυνή. Τότε ἐτραυματίσθη θανασίμως εἰς τὴν κεφαλὴν διὰ ὑποκοπάνου ἡ Αἰκατερίνη σύζυγος Κωνσταντίνου Ρούττη. Ἡ τραυματισθεῖσα μετεφέρθη εἰς τὸ νοσοκομεῖον «Εὐαγγελισμός», ἔνθα ἀπέθανε μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας. Ἡ κηδεία της ἔλαβε χαρακτῆρα ἐνταφιασμοῦ μάρτυρος. «Χιλιάδες πιστοὶ συνώδευσαν τὴν πομπήν, κρατοῦντες ἄλλοι ἄνθη, ἄλλοι λαμπάδας κι᾽ ἄλλοι φοίνικας»(710).

Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τῆς σιωνιστικῆς αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ ἀπεδείχθη καὶ ἀνθρωποκτόνος καὶ χριστιανοκτόνος, ὡς εἶναι καὶ ὁ πατὴρ αὐτῆς Διάβολος[5977].

5975. Πρακτικῶν Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 12, 1115.

5976. Θ΄ Κανόνος ΑΒ Συνόδου.

5977. Ἰωάν. η΄ 44.

Τὸ διωκτικὸν μένος τῆς ἀποστασίας τῆς καινοτομίας ἐφάνη μάλιστα εἰς τὴν παρίπτωσιν τῆς κανονικῆς ἀποτειχίσεως τῶν τριῶν Ἀρχιερέων τὸ ἔτος 1935.

Τότε Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν Ἑλλάδι Σύνοδος τῆς καινοτομίας κατελήφθησαν διὰ τὸ θεάρεστον ἀπὸ «φρίκην»! Ἐχαρακτήρισαν τοῦτο ἀντορθοδόξως ὡς «πραξικόπημα», στάσιν καὶ «σχίσμα», καὶ τὸ ἐδίωξαν. Οἱ ἀποτειχισθέντες ἀπεκλήθησαν τολμητίαι, «στασιασταί», «ἐπιλήσμονες» «τῶν καθηκόντων» καὶ ἀρχιερατικῶν αὐτῶν ὅρκων, «ἀληθινοὶ ἐχθροὶ» καὶ ἔχοντες «πίστιν κακήν», ἐξ ἧς κινδυνεύουσιν ἡ ἑνότης καὶ ἡ εἰρήνη τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ὁ «πολιτισμός»! Διὸ προέτρεπον ὅπως ληφθῶσιν «ἐναντίον» των «πάντα τὰ ἐνδεικνυόμενα ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων μέτρα»(711). Προφανῶς, πάντα ταῦτα εἶναι ἀντικανονικὰ καὶ ἀντορθόδοξα. Οἱ Ἱ. Κανόνες ὁρίζουσιν ἐν προκειμένῳ, ὅτι οἱ ἀποτειχισθέντες «τῇ κανονικῇ ἐπιτιμήσει οὐχ ὑπόκεινται» καὶ συνεπῶς δὲν καταδιώκονται. Καὶ ἐπὶ πλέον εἶναι ἄξιοι «τιμῆς» Ὀρθοδόξων, καθ' ὅτι «οὐ σχίσματι τὴν ἕνωσιν τῆς Ἐκκλησίας κατέτεμον, ἀλλὰ σχισμάτων καὶ μερισμῶν τὴν Ἐκκλησίαν ἐσπούδασαν ρύσασθαι (ἵνα σώσωσι)»[5978], μάλιστα ἐκ τῆς σχισματικῆς καὶ αἱρετικῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας (ἰ. ἀ. σ. 742). Οὗτοι, κατὰ τοὺς Ἁγίους, εἶναι «τιμῆς καὶ ἀποδοχῆς ἄξιοι, ὡς οἱ Ὀρθόδοξοι»[5978α]. Οἱ καινοτόμοι ὅμως ἐθεώρουν «κακὴν» τὴν κανονικὴν ταύτην διδαχὴν τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἐπίστευον γάρ, οὐχὶ εἰς τὴν «Μίαν Ἁγίαν Καθολικὴν (Ὀρθόδοξον) καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν»[5979], ὑπὲρ ἧς ἠγωνίζοντο οἱ ἐνιστάμενοι, ἀλλ' εἰς τὴν ἑαυτῶν «ἐκκλησίαν», ἥτις, ὡς «ἐκκλησία» - «πολιτισμὸς» νοουμένη, εἶναι ἡ «ἑνότης» τῆς παναιρέσεως τοῦ σιωνιστικοῦ Οἰκουμενισμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 619). Διὸ οἱ «μόνον εἰδότες τὸ συκοφαντεῖν»[5980] καινοτόμοι ἐχώρησαν εἰς τὴν οἰκουμενιστικὴν αὐτῶν δίωξιν «κεραυνοβόλως».

Διὰ τῆς Ἀστυνομίας, «περιώρισαν» τοὺς ἀποτειχισθέντας «Ἀρχιερεῖς, ἀπαγορεύσαντες εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλευθέραν αὐτῶν κίνησιν καὶ δρᾶσιν», καὶ ἤρξαντο ἀδίκου χρίσεως. «Συνεργείᾳ τοῦ Κορινθίας Δαμασκηνοῦ», «ἐπείσθη ὁ Πρωθυπουργὸς» καί, «ἐντὸς μιᾶς νυκτός», ὑπεγράφη παράνομον καὶ ἀντικανονικὸν Ν.Δ., δι' οὗ «ἐτροποποιήθη ὁ Νόμος 5383/1932 ἐπὶ τῷ σκοπῷ, νὰ μὴ δύνανται οἱ καταδικασθέντες Ἀρχιερεῖς, δι' ὑποβολῆς ἀνακοπῆς ἢ ἐφέσεως, νὰ ἀναστείλωσι τὴν ἐπιβληθεῖσαν ποινήν, καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ ματαιωθῇ ἡ δίκη διὰ τῆς μὴ παρουσίας ἐν τῷ δικαστηρίῳ» «τριῶν» «Συνοδικῶν», «μὴ ἐπιθυμούντων καταδίκην» τῶν ἀποτειχισθέντων!(712). Οὕτω πᾶν

5978. ΙΕ' Κανόνος ΑΒ Συνόδου.
5978α. Σωφρονίου Ἱεροσολύμων, PG. 87 Γ', 3372.
5979. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
5980. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 5, 305.

νόημα δικαίου ἀνετράπη. Ἡ καινοτομία ἐνδιεφέρετο, ὄχι διὰ τὸ δίκαιον, ἀλλὰ διὰ τὴν ἄδικον αὐτῆς ἐπιβολὴν ἐπὶ τῶν δικαίων. Κατὰ τοὺς καινοτόμους συνέφερεν, ἵνα τὸ δίκαιον καταλυθῇ «καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται»[5981], ἤτοι «τὸ μέγα ἔργον» τῆς οἰκουμενιστικῆς προσπαθείας (ἰ. ἀ. σ. 612). Τὴν 27ην Μαΐου 1935 ἀπεστάλη τὸ ἔγγραφον ἀποτειχίσεως τῶν τριῶν Ἀρχιερέων. Τὴν 29ην Μαΐου ἤρχισεν ὁ ἀστυνομικὸς αὐτῶν περιορισμός. Τὴν 1ην Ἰουνίου 1935 «προσδιωρίσθη ὑπὸ τῆς Συνόδου ἡ δίκη» αὐτῶν, ἀντικανονικῶς «κατηγορουμένων "ἐπὶ φατρίᾳ, τυρείᾳ, παρασυναγωγῇ καὶ καταφρονήσει τῆς κανονικῆς καὶ νομίμου Ἐκκλησίας, καὶ παροτρύνσει τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ λαοῦ, ὅπως ἀποκηρύξῃ τὴν νόμιμον καὶ κανονικὴν Ἐκκλησίαν"», ἤτοι τοὺς ἀμετανοήτους καινοτόμους. Πληροφορηθεὶς τοῦτο ὁ λαὸς προσέτρεξεν εἰς τὴν πλατεῖαν Μητροπόλεως Ἀθηνῶν διαμαρτυρόμενος. Ἀντὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀπαντήσεως, ἐρρίφθη ἐναντίον του ἡ Ἀστυνομία δι' ἀστυνομικῶν ράβδων καὶ πυροσβεστικῶν ἀντλιῶν. «Πλέον τῶν ἑκατὸν ἦσαν οἱ τραυματισθέντες» κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἤτοι τὴν 1.6.1935, «ἡμέραν Παρασκευήν»([713]). Προφανῶς αἱ παρανομίαι αὗται καὶ αἱ ἀδικίαι ἐνίσχυσαν τοὺς λόγους ἀποτειχίσεως ἐκ τῶν καινοτόμων διὰ λόγους εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης, ὡς ὁρίζει ὁ Ἀποστολικὸς Κανών[5982].

Ἡ ἀντικανονικὴ δίκη τῶν ἀνόμων κριτῶν κατὰ τῶν ἀποτειχισθέντων διεξήχθη τὴν 13ην καὶ τὴν 14ην Ἰουνίου 1935, καταλήξασα εἰς ἀπόφασιν ἀδικίας. Τὴν 13ην Ἰουνίου «Πρωτοβάθμιον δι' Ἀρχιερεῖς Συνοδικὸν Δικαστήριον» «ἐδίκασε τοὺς τέσσαρας χειροτονηθέντας Ἐπισκόπους Κυκλάδων, Μεγαρίδος, Βρεσθένης καὶ Διαυλείας». Ἐκ τούτων, «οἱ δύο», ὁ Διαυλείας καὶ ὁ Μεγαρίδος, «δειλιάσαντες ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια. Ἐκ τῶν ἑτέρων δύο, ὁ μὲν Κυκλάδων Γερμανὸς Βαρυκόπουλος ἐξωρίσθη εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ Στροφάδων Ἱερὰν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, ὁ δὲ Ἐπίσκοπος Βρεσθένης Ματθαῖος, λόγῳ ἀσθενείας, δὲν ἐξωρίσθη, ἀλλ' ἔμεινεν ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ του ἐν Κερατέᾳ»([714]). Τὴν δὲ 14ην Ἰουνίου 1935 τὸ Δικαστήριον τῆς καινοτομίας «ἐδίκασε» τοὺς τρεῖς ἀποτειχισθέντας Μητροπολίτας «Δημητριάδος, πρώην Φλωρίνης καὶ Ζακύνθου» καὶ «ἐπέβαλεν» εἰς αὐτοὺς ἀδίκως «"τὴν ποινὴν τῆς καθαιρέσεως ἀπὸ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος, τῆς ὑπαγωγῆς αὐτῶν εἰς τὴν τῶν μοναχῶν τάξιν καὶ τοῦ πενταετοῦς σωματικοῦ περιορισμοῦ ἐν μονῇ, ἀπογυμνοῦν αὐτοὺς τέλεον παντὸς ἀρχιερατικοῦ τίτλου καὶ βαθμοῦ"»([715]). Ἐκ τούτων, «ἡ ἐξορία τοῦ Μητροπολίτου Ζακύνθου Χρυσοστόμου δὲν συνετελέσθη, διότι οὔ-

5981. Ἰωάν. ια' 50.

5982. ΛΑ' Ἀποστολικοῦ Κανόνος.

τος δειλιάσας ἐδήλωσε μετάνοιαν, ἐπιζητήσας οὕτω νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια, ὅπερ καὶ ἐπέτυχεν» (716).

Αἱ ἀνωτέρω ποιναί, ὡς ἄδικοι καὶ ἀντικανονικαί, δὲν εἶναι ἰσχυραί, ἀλλὰ ἄκυροι, ἀνυπόστατοι καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἀνενέργητοι. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τῆς οἰκουμενιστικῆς αἱρέσεως δὲν εἶχον δικαίωμα ἐπιβολῆς ἐκκλησιαστικῶν ποινῶν. Οὗτοι «οὐδένα ἢ καθελεῖν (ἵνα καθαιρέσωσιν) ἢ ἀποκινῆσαι (ἵνα μεταθέσωσιν)» ἠδύναντο, «ἀφ᾽ οὗ τοιαῦτα κηρύττειν ἤρξαντο»[5983], ὡς καὶ παλαιότεροι αἱρετικοί. Διὸ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἄδικοι καθαιρέσεις δὲν ἐγένοντο δεκταί, εἰ μὴ μόνον παρὰ αἱρετικῶν καὶ δὴ τῶν ἀρειανῶν[5984] (717). Τούτους ἀκολουθοῦσιν ἐν προκειμένῳ καὶ οἱ καινοτόμοι, ἐνῷ οἱ ἐνιστάμενοι Ὀρθόδοξοι, πατερικῶς φρονοῦντες, δὲν ἐδέχθησαν τὰς ἀκύρους ταύτας καθαιρέσεις ὡς ὄντως καθαιρέσεις. Τοὐναντίον, ἐτίμησαν τοὺς οὕτως ἀδίκως παθόντας ὡς ἔχοντας πλουσιωτέραν τὴν θείαν Χάριν. «Τοῦτο γὰρ Χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν Θεοῦ, ὑποφέρει τις λύπας, πάσχων ἀδίκως», λέγει ὁ Ἀπόστολος[5985]. Διὸ ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας μακαρίζει τοὺς τιμωρηθέντας ὑπὸ τοῦ αἱρετικοῦ Νεστορίου, λέγων, «εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν Κυρίῳ, μακάριοι» ἐστε, «ὅτι τὸ τῆς δυνάμεως καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα εἰς ὑμᾶς ἀναπέπαυται»[5986]. Τοῦτο συνέβη καὶ ἐπὶ τοῦ θεραπευθέντος τυφλοῦ[5987]. Ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, «ἐξέβαλον αὐτὸν ἐκ τοῦ Ἱεροῦ» διὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Χριστοῦ, «εὗρεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς» Χριστός[5988]. Καὶ διὰ τὸν ἐπὶ πλέον τοῦτον λόγον ἐδέχθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅπως κατακριθῇ παρὰ τῶν ἀπειθούντων Ἰουδαίων, ἵνα οἱ ὁμοίως πρὸς αὐτὸν πάσχοντες μὴ δειλιῶσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνισχύωνται εἰς τὸν καλὸν ἀγῶνα «τῆς ὀρθοδόξου καὶ θεαρέστου ἐνστάσεως»[5989].

Ἐκ τῶν κατόπιν διωγμῶν κατὰ τῆς ἐνστάσεως, σημαντικώτερος εἶναι ὁ ἐπὶ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Σπυρίδωνος.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1950 ὁ Σπυρίδων καὶ ἡ ὑπ᾽ αὐτὸν Σύνοδος, δι᾽ ὑπομνήματος πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἐζήτησε τὸν διωγμὸν τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως. Εἶπεν ὅτι αὕτη «εἶναι περισσότερον ἐπικίνδυνος πάσης προπαγάνδας καὶ αὐτῆς τῆς κομμουνιστικῆς»! (718). Τοῦτο τυγχάνει θέσις τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων. Ὁ κομμουνισμός, ὡς μορφὴ τῆς

5983. Κελεστίνου Ρώμης, Μ. 4, 1045.
5984. Παλλαδίου Ἑλενουπόλεως, PG. 47, 31.
5985. 1 Πέτρ. β′ 19.
5986. Κυρίλλου Ἀλεξ., Μ. 4, 1096.
5987. Ἰωάν. θ′ 33 - 35.
5988. Χρυσοστόμου, PG. 59, 321.
5989. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1045.

σκοτεινῆς δυνάμεως τοῦ Μαρξισμοῦ, ἀποτελεῖ πλόκαμον τοῦ Σιωνισμοῦ, ὅπως καὶ ὁ Οἰκουμενισμός (ἰ. ἀ. σ. 613). Βασιζόμενοι λοιπὸν εἰς τὸ ἑαυτῶν πιστεύω οἱ ὀπαδοὶ τῆς οἰκουμενιστικῆς καινοτομίας, θεωροῦσι τὴν ὀρθόδοξον ἔνστασιν ἐπικινδυνωδεστέραν «π ά σ η ς προπαγάνδας» σκοτεινῆς δυνάμεως, ἤτοι τοῦ κομμουνισμοῦ, τοῦ Μασονισμοῦ, τοῦ Χιλιασμοῦ, τοῦ ἐπιστημονισμοῦ κ.ἄ. Ἡ ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν μαθητεία εἰς τὸ σκοτεινὸν διδασκαλεῖον τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τῆς οἰκουμενιστικῆς αἱρέσεως ἀποδίδει πάλιν καρποὺς ἐν Ἀθήναις ἐσχάτης ἀποστασίας.

Διὰ τοῦ ὑπομνήματος προετάθη σειρὰ μέτρων διώξεως, τῶν ἐνισταμένων. Τότε «ἐξεδόθησαν ἀποφάσεις περὶ συλλήψεως τῶν Ἀρχιερέων, ἤρχισε τὸ κλείσιμον τῶν Ἱερῶν Ναῶν, ἔγιναν οἱ ἀποσχηματισμοὶ καὶ αἱ ἀποκάρσεις τῶν Ἱερέων καὶ αἱ φυλακίσεις αὐτῶν, ὡς καὶ ποικίλαι ἄλλαι διώξεις μοναχῶν καὶ πιστῶν». Οἱ διωγμοὶ ἦσαν ἰουδαϊκοῦ τύπου καὶ ἐκλεκτικοί. Ἐστράφησαν κυρίως ἐναντίον τοῦ πρώην Φλωρίνης Χρυσοστόμου καὶ τῶν ἀκολουθούντων αὐτὸν ἐνισταμένων. Τότε «μόνον ἡ Μονὴ τῆς Κερατέας» «ἐλειτούργει ἀνενοχλήτως, καὶ μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν» «σκανδάλων», ἅτινα ἐγένοντο ἀντικείμενον ἐντόνου δημοσιογραφικῆς ἐκμεταλλεύσεως([719]). Τὰς ἡμέρας ἐκείνας ὁ πρώην Φλωρίνης Χρυσόστομος ἐξωρίσθη εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν Ὑψηλοῦ τῆς νήσου Λέσβου, ἤτοι τὴν Ἱ. Μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὁ δὲ Ἐπίσκοπος Κυκλάδων Γερμανὸς Βαρυκόπουλος ἀπεβίωσεν. Ἀστυνομία ἐφρούρει τὸν νεκρόν, ἀπηγορεύθη ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία, εἰς τὸ νεκροταφεῖον τὸ συγκεντρωθὲν πλῆθος διελύθη βιαίως ὑπὸ ἀστυνομικῶν, ἐγένοντο συλλήψεις καὶ ἐπεβλήθησαν ποιναὶ φυλακίσεως!([720]). Καὶ ταῦτα, ὑπὲρ τοῦ «πολιτισμοῦ» τῆς οἰκουμενιστικῆς φρεναπάτης.

Ἐνῷ διεξήγοντο οἱ λυσσώδεις οὗτοι διωγμοὶ κατὰ τῶν Ὀρθοδόξων, ὁ Ἀθηνῶν Σπυρίδων ἐκάλει εἰς συνεορτασμὸν καὶ συμπροσευχὴν αἱρετικοὺς διαφόρων ἐθνῶν «ἐπὶ τῇ 1900ῇ ἐπετείῳ τῆς εἰσόδου τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν εἰς Ἑλλάδα»!([721]). Ἡ σύζευξις αὕτη φονικοῦ μίσους κατὰ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ ψευδωνύμου ἀγάπης πρὸς τοὺς ἀμετανοήτους αἱρετικούς, ἐν ἀντικανονικῷ συνεορτασμῷ μετ' αὐτῶν, δηλοῖ, ὅτι οἱ ἐν λόγῳ διωγμοὶ ἐξυπηρέτουν εὐρυτέρους οἰκουμενιστικοὺς σκοπούς.

Κ α ὶ ἰ δ ι ό μ ο ρ φ ο ς γ ν ω σ ι ο μ α χ ί α ἀνέκυψεν ἐν τῇ ἑορτολογικῇ καινοτομίᾳ τοῦ Οἰκουμενισμοῦ.

Ἐν ἔτει 1950 ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον ἀνακοίνωσιν: «Φέρεται εἰς γνῶσιν τῶν φοιτητῶν τῆς Σχολῆς, ὅτι, κατ' ἀπόφασιν ὁμόφωνον τῆς Σχολῆς, ληφθεῖσαν κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 10.10.50, δὲν θὰ γίνωνται δεκτοὶ πρὸς ἐξέτασιν, ὅσοι, ἐχόμενοι τοῦ παλαιοῦ ἡμερολογίου, δὲν εὑρίσκονται εἰς κανονικὰς σχέσεις πρὸς τὰς νομίμους Ἐκκλησιαστικὰς Ἀρχάς. Οἱ τυχὸν μέχρι τοῦδε εἰς κατάστασιν τοιαύτην διατελοῦντες δέον νὰ ὑποβάλουν πρὸς τὴν Σχολὴν τὸν κανονικὸν λίβελλον. (Ἐκ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς)»(722).

Τοιουτοτρόπως, ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν ἐκήρυξεν ἀποσυναγώγους τοὺς Ὀρθοδόξους ἐνισταμένους κατὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, καὶ ἀπέκλεισεν αὐτοὺς ἐκ τῆς πανεπιστημιακῆς θεολογικῆς σπουδῆς καὶ γνώσεως. Βεβαίως, τοῦτο ἦτο ἀντισυνταγματικὸν καὶ παράνομον. Δι' αὐτοῦ ἀπεκλείοντο αὐθαιρέτως τῆς πανεπιστημιακῆς μορφώσεως Ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, καθ' ἣν στιγμὴν εἰς «τὸ ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον» ἐγίνοντο δεκτοὶ «καὶ ἀλλοεθνεῖς καὶ ἀλλόθρησκοι»!(723). Ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ἀνωτέρω λιβέλλου ἦτο ἄθεσμος, διότι ἡ ἔνστασις κατὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ὑπ' οὐδεμιᾶς Ὀρθοδόξου Συνόδου κατεκρίθη, οὐδὲ δύναται ἵνα κατακριθῇ αὕτη κανονικῶς, ἀλλὰ τοὐναντίον ὀρθοδόξως συνιστᾶται, καὶ κανονικῶς ἐπαινεῖται καὶ τιμᾶται[5990]. Διὸ ὁ ἐξαναγκασμὸς εἰς τὸν λίβελλον τοῦτον κατὰ τῆς ἐνστάσεως ὑπῆρξεν, οὐχὶ κανονικός, ἀλλὰ ἀντικανονικὸς καὶ ἀντορθόδοξος. Αἱ σχέσεις τῶν ἀποτειχισθέντων ἐνισταμένων πρὸς τὰς κατὰ κόσμον «νομίμους Ἐκκλησιαστικὰς Ἀρχὰς» τῆς καινοτομίας ἦσαν ὄντως κανονικαί, διότι ἡ ἀποτείχισις αὕτη, ἤτοι ἡ διακοπὴ ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μετ' αὐτῶν, προβλέπεται ὑπὸ τῶν Ἱ. Κανόνων, ὡς τοῦ ΛΑ' Ἀποστολικοῦ καὶ τοῦ ΙΕ' τῆς Πρωτοδευτέρας Συνόδου. Διὸ οὗτοι «κανονικῇ ἐπιτιμήσει οὐχ ὑπόκεινται», ἀλλ' εἶναι ἄξιοι «τιμῆς» Ὀρθοδόξου[5991]. Ἑπομένως, ἡ ἐπιβληθεῖσα ποινὴ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐκ τῶν ἐξετάσεων ὑπῆρξεν ἀντικανονικὴ καὶ ἄδικος διὰ τοὺς ἐνισταμένους καὶ διὰ τὴν ὑποστηριζομένην ὑπ' αὐτῶν Ὀρθοδοξίαν. Συνεπῶς, οἱ ἐπιβαλόντες ταύτην καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν κεῖνται ὑπὸ κρίσιν ἐνώπιον τῆς μελλούσης ἵνα συνέλθῃ ὄντως Ὀρθοδόξου Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας.

Προσέτι, ἡ ποινὴ ἀποστερήσεως τῆς παιδείας «οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν»[5992] ἐγένετο ἀνεκτή. Ὅτε π.χ. ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς προχριστιανικῆς Ἑλλάδος «ἦρξαν τῆς θαλάσσης οἱ Μυτιληναῖοι, τοὺς παῖδας τῶν χωρῶν ἐκείνων, αἵτινες ἠρνήθησαν νὰ πολεμήσωσι μετ' αὐτῶν, κατεδί-

5990. ΙΕ' Κανόνος ΑΒ Συνόδου.
5991. ΙΕ' Κανόνος ΑΒ Συνόδου.
5992. 1 Κορινθ. ε' 1.

κασαν εἰς τὸ νὰ μὴ μανθάνωσι γράμματα καὶ μουσικήν», καὶ οὕτω «νὰ μείνωσιν» «ἐν ἀμαθείᾳ καὶ ἀμουσίᾳ». Ἀλλ' ὅμως, «διὰ τὴν τιμωρίαν ταύτην ἐξηγέρθη ἡ κοινὴ συνείδησις» τῶν τότε Ἑλλήνων, καθ' ὅτι ἐθεώρησεν αὐτὴν ἀπαράδεκτον([724]). Κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἐποχήν, ἡ ἀπομάκρυνσις ἐκ τῆς θεολογικῆς γνώσεως ἐκρίθη ὡς αἵρεσις τῶν γνωσιομάχων([725]). Μορφὴν δὲ γνωσιομαχίας διδάσκει καὶ ἡ οἰκουμενιστικὴ παναίρεσις (ἰ. ἀ. σ. 731). Ὡς δὲ εἶναι γνωστόν, τὴν ἑλληνικὴν γραμματικὴν παιδείαν καὶ τὴν ὀρθόδοξον θεολογικὴν γνῶσιν καὶ μόρφωσιν κατέλυσαν βάρβαροι λαοί, ὡς οἱ Τοῦρκοι, καταργεῖ δὲ σήμερον καὶ ὁ παλιμβαρβαρισμὸς τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων, ὡς εἰς τὰ ὁλοκληρωτικὰ κράτη τῆς ἀντιχρίστου κομμουνιστικῆς τυραννίας τοῦ Σιωνισμοῦ. Εἰς τὸ κακούργημα τοῦτο τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, δυστυχῶς, δὲν ἀντέδρασεν οὐδὲ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ἡ διώκουσα τὴν ὀρθόδοξον ἔνστασιν ἑορτολογικὴ καινοτομία διὰ μὲν τοῦ Οἰκουμενισμοῦ παρηγκώνισε τὴν Θεολογίαν τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ οὕτως ὡδήγησεν εἰς ἄγνοιαν ταύτης μέχρις ἐπιπέδου θεολογικῶν σχολῶν. Διὰ δὲ τοῦ οἰκουμενιστικοῦ διωγμοῦ ἀπέκλειε τοὺς ἐνισταμένους ἐκ τοῦ θεολογικοῦ καταρτισμοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Προφανῶς, ὁ παλιμβάρβαρος οὗτος ἀποκλεισμὸς ἀπέβλεπε καὶ εἰς τὴν ἀπογύμνωσιν τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως ἐκ θεολογικῶς κατηρτισμένων πιστῶν. Μίαν γὰρ καταφυγὴν ἔχει ἡ ἐν προφάσεσιν ἁμαρτίας στηριζομένη ἀμετανόητος ἑορτολογικὴ καινοτομία, τὴν ἄγνοιαν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν ἀποσιώπησιν τῶν ἑαυτῆς ἐγκλημάτων.

Ἑ ο ρ τ ο λ ο γ ι κ ὴ κ α ι ν ο τ ο μ ί α τοῦ 1924 καὶ ἐξοντωτικοὶ διωγμοὶ ἐναντίον τῶν Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων ἀποτελοῦσι δύο ὄψεις τοῦ αὐτοῦ νομίσματος τῆς οἰκουμενιστικῆς αἱρέσεως. Ὁ Οἰκουμενισμὸς κατεργάζεται ἐπὶ μίαν ἑξηκονταετίαν, μάλιστα ἐν Ἑλλάδι, κυρίως δύο τινά. Τὴν σιωπὴν ἐπὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως διὰ τῆς καινοτομίας καὶ τὴν κατασίγασιν τῆς καλῆς ὁμολογίας τῆς ἐνστάσεως τῆς Ὀρθοδοξίας διὰ τοῦ διωγμοῦ. Ἀποβλέπουσι δὲ ταῦτα εἰς ἕν, ἤτοι εἰς τὴν λήθην τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, χάριν τῆς οἰκουμενιστικῆς ἑνότητος τοῦ κόσμου τούτου καὶ ἐν προσχήματι Χριστιανισμοῦ. Διὸ οἱ καινοτόμοι διεκδικοῦσι δι' ἑαυτοὺς καὶ τὸ οἰκουμενιστικὸν ἔργον των τὰ δικαιώματα τῆς Ἐκκλησίας. Φρονοῦσι δέ, ὅτι ἡ ἀποσιώπησις τῆς ἀντιοικουμενιστικῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας καὶ ὁ διωγμὸς τῶν ἐνισταμένων Ὀρθοδόξων ἀποτελοῦσι δι' ἑαυτούς, ὄχι μόνον δικαίωμα, ἀλ-

λὰ καὶ καθῆκον. Τοῦτο καταφαίνεται καὶ εἰς τὸ προαναφερθὲν συμπέρασμα τῆς οἰκουμενιστικῆς συγγραφῆς τοῦ ἀπολογητοῦ τῆς ἀμετανοήτου ἑορτολογικῆς καινοτομίας, περὶ ὁριστικῆς καὶ ἀμετακλήτου καταδίκης τῶν Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων ὑπὸ γενικῆς «συνόδου» τῆς παναιρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ (ἴ. ἀ. σ. 717). Ὁ ἀνεχόμενος πᾶσαν αἵρεσιν καὶ ψευδῆ θρησκείαν σιωνιστικὸς Οἰκουμενισμὸς ἀρνεῖται τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ διώκει τὴν ὑπὲρ ταύτης ἔνστασιν, μέχρις ἀφανισμοῦ τῶν Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων. Διότι εἷς ἀποτελεσματικὸς ἀγὼν ὑπάρχει κατὰ τῆς ἀναιδοῦς οἰκουμενιστικῆς αἱρέσεως, ὁ καλὸς ἀντιαιρετικὸς πόλεμος «τῆς Ὀρθοδόξου καὶ θεαρέστου ἐνστάσεως»[5993], συμφώνως πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρας.

Πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀνωτέρω ἀποτελεῖ καὶ ὁ πρόσφατος διωγμὸς ἐν τῇ νήσῳ Σπετσῶν, ἔνθα κανονικῶς ἀποτειχισθέντες πνευματικὸς καὶ Ἱ. Μονὴ ἐδιώχθησαν παρὰ τοῦ ἐκεῖ Μητροπολίτου τῆς καινοτομίας πρωτοφανῶς. Τὴν Παρασκευὴν τῆς 16.3.1984, ἤτοι Κυριακὴν τῆς Ὀρθοδοξίας κατὰ τὴν ἀντίστοιχον ἡμερομηνίαν τοῦ ἔτους τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας 1924, οἱ ἐννόμως ἀποτειχισθέντες ἐξεδιώχθησαν τῆς Ἱ. Μονῆς τῶν Ἁγίων Πάντων Σπετσῶν παρανόμως, ἀντικανονικῶς, ληστρικῶς καὶ βαρβάρως, καὶ ἐγκατελείφθησαν εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου ἀπροστάτευτοι καὶ ἄνευ ἐφοδίων. Μεταξὺ δὲ τῶν προηγηθέντων τῆς ἀδίκου ταύτης ἐξώσεως καὶ ἐξορίας, καταλέγεται καὶ τὸ ἑξῆς γεγονός. «Τὴν πρωΐαν τῆς Παρασκευῆς τῆς 17ης Φεβρουαρίου» τοῦ 1984, ἤτοι Κυριακὴν τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου κατὰ τὴν ἀντίστοιχον ἡμερομηνίαν τοῦ ἔτους τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας 1924, ἐγένετο διωκτικὴ πορεία κατὰ τῆς ἀποτειχισθείσης Ἱ. Μονῆς. Ὁ «Μητροπολίτης» «μὲ συνοδείαν κληρικῶν καὶ» «λαϊκῶν, προπορευομένων τῶν πανὼ καὶ τῶν λαβάρων», ἐπορεύθησαν ἐναντίον τῆς Ἱ. Μονῆς. Ἐπορεύοντο δὲ «ψάλλοντες» καὶ κράζοντες συνθήματα διώξεως, «ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Μητροπολίτου, ὅστις προεπορεύετο μὲ» μικρόφωνον ἀνὰ χεῖρας καὶ ὢν «ἐν πλήρει ἀρχιερατικῇ ἐνδυμασίᾳ»!([726]). Ἐνταῦθα ἰλιγγιᾷ ὁ νοῦς. «Ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ»[5994] καὶ ἠπόρησεν ἡ γῆ, ὁρῶσα τὸν «τύπον»[5995] τοῦ σταυρωθέντος Χριστοῦ ἡγούμενον διωγμοῦ κατὰ τῆς σταυρουμένης Ὀρθοδοξίας!

Τίς, λοιπόν, δὲν λογίζεται, ὅτι ταῦτα «προεισόδια εἶναι τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίας, τοσοῦτον διαφέροντα» ἐκείνης «ὅσον εἰκὼν ἀρ-

5993. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1045.

5994. Ἱερεμ. β' 12.

5995. Ἰγνατίου Θεοφόρου, ΒΕΠΕΣ, 2, 269.

χετύπου»;[5996]. Ὄντως, ἐνταῦθα «οὐκ ἔστιν ἁπλῶς διωγμός, ἀλλὰ διωγμοῦ μὲν πλέον, προοίμιον δὲ καὶ παρασκευὴ τοῦ Ἀντιχρίστου»[5997]. Γνώρισμα τῆς παρουσίας αὐτοῦ εἶναι καὶ τὸ ὅτι ἐπιβληθήσεται ὁ Ἄνομος «καὶ εἰς τὰς πανταχοῦ Ἐκκλησίας»[5998]. «Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ» τοῦ μαρτυρίου τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, «ἐγένετο» «διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις»[5999]. Καὶ ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Ἀντιχρίστου, θὰ γίνῃ πάλιν «διωγμὸς μέγας» καθ' ὅλης τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Προφανῶς δέ, προοίμια τούτου ἀποτελοῦσιν οἱ ἐν λόγῳ διωγμοὶ ἐναντίον τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως. Διὸ ἡ ἔνστασις αὕτη εἶναι κυρίως ἔνστασις κατὰ τοῦ ἀνόμου Ἀντιχρίστου καὶ τῶν προδρομικῶν ὀργάνων αὐτοῦ.

γ) ΕΠΕΚΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924 ἐφηρμόσθη κατ' ἀρχὰς κυρίως ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον καὶ ἐν Κύπρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ([726α]). Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἐπεξετάθη καὶ εἰς ἑτέρας κατὰ τόπους Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, παρέσυρε δὲ καὶ ἐνισταμένας τοιαύτας ἢ καὶ πρόσωπα, ὡς π.χ. τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας καὶ τὸν Λεοντοπόλεως Χριστοφόρον.

Ἐν Ρουμανίᾳ ἡ Ἐκκλησία ἐχρησιμοποίει τὸ παπικὸν ἡμερολόγιον «ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου 1924» καὶ διὰ τὸ πασχάλιον. Ἀλλ' ὅμως «τῷ 1926» καὶ τῷ 1929 «ἑώρτασε τὸ Πάσχα μετὰ τῶν Λατίνων (παπικῶν)». Τότε «ἐπανῆλθεν εἰς τὸν ἰουλιανὸν» ὑπολογισμὸν «τοῦ Πάσχα», διατηρήσασα τὸν παπικὸν διὰ τὰς ἀκινήτους ἑορτάς([727]). Ἐν Ρωσίᾳ ὁ Πατριάρχης Τύχων, ὢν περιωρισμένος ὑπὸ τῶν κρατούντων κομμουνιστῶν ἐν Ἱ. Μονῇ καὶ ἀνημέρωτος, «λαβὼν γνῶσιν τῆς ἀποφάσεως» τοῦ λεγομένου «Πανορθοδόξου Συνεδρίου» Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1923 «περὶ εἰσαγωγῆς τοῦ νέου ἡμερολογίου», ἀπεδέχθη αὐτήν([728]). Νομίσας ὅτι ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ νέου τούτου ἡμερολογίου εἶναι πανορθόδοξος, τὴν «1 Ὀκτωβρίου» 1923 ἐξέδωκε «προκήρυξιν» «περὶ τῆς εἰσαγωγῆς» τούτου «εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν χρῆσιν». Μετ' ὀλίγον ὅμως, κατανοήσας τὴν πλάνην καὶ ἰδὼν τὴν μεγάλην ἀντίδρασιν κατὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ ὀρθοδόξου Ρωσικοῦ λαοῦ, ἀνεκάλεσε τὴν προκήρυξιν. Τοῦτο ἐγένετο διὰ τῆς ἀπὸ 10.12.1923 Ἐγκυκλίου αὐτοῦ, ἥτις ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ «ἐφημερίδι τῆς Μόσχας» «Ἰζβέστια» «ὑπὸ ἡμερομηνίαν 19 Δεκεμβρίου 1923»([729]). Ἡ δὲ ἀπό-

5996. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1153.

5997. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 31, 280.

5998. Χρυσοστόμου, PG. 62, 482.

5999. Πράξ. η' 1.

φασις τῆς 1.10.1925 τῆς λεγομένης «Ζώσης Ἐκκλησίας» τῶν κρατούντων ὑπὲρ τοῦ παπικοῦ ἡμερολογίου οὐδεμίαν ἔσχεν ἀπήχησιν([730]). Οὕτως ἐματαιώθη ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ρωσίας.

Ὁ «Πατριάρχης Μόσχας Τύχων, ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον», ὑπὸ ἡμερομηνίαν «21 Ἰανουαρίου 1919», ἐγνωστοποίει, «ὅτι ἡ Ρωσικὴ Κυβέρνησις» τῶν κομμουνιστῶν «διέταξε πρὸ ἔτους», ἤτοι τὸ 1918, «τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ νέου ἡμερολογίου ἐν Ρωσίᾳ εἰς ἁπάσας τὰς κρατικὰς σχέσεις»([731]). Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1929, ἡ αὐτὴ «Σοβιετικὴ Κυβέρνησις» ἐπέβαλεν ἐν Ρωσίᾳ τὸ «μπολσεβικικὸν ἡμερολόγιον». «Κατήργησε τὴν ἑβδομάδα ἐξ 7 ἡμερῶν» καὶ ἐθέσπισε τὴν πεντάδα ἐκ πέντε ἡμερῶν. Οὕτως ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τούτῳ «δὲν ὑπάρχει πλέον οὔτε Κυριακή, οὔτε Σάββατον. Ἡ πεμπτὰς ἄρχεται τὴν Δευτέραν καὶ τελειώνει τὴν Παρασκευήν», ἡ δὲ «ἐπαύριον τῆς Παρασκευῆς εἶναι ἡ Δευτέρα». Προσέτι «διήρεσε τὸ ἔτος εἰς 72 πενθημέρους περιόδους», τὸ ὁποῖον «ἔχει 12 μῆνας ἐξ 6 πεμπτάδων» ἕκαστον «καὶ οἱ μῆνες πάντες εἶναι 30ήμεροι»([732]). Τὸ ἀντίχριστον τοῦτο ἡμερολόγιον, ἐξ οὗ ἀπουσιάζει ἡ ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἤτοι ἡ Κυριακή, ὡς καὶ τὸ Σάββατον, ἀργότερον κατηργήθη, λόγῳ ἀντιδράσεως τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ. Εἶναι ὅμως ἐνδεικτικὸν τοῦ σκοποῦ τῶν ἡμερολογιακῶν ἀλλαγῶν τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων, δι' ὧν ὁ ἀντίδικος Διάβολος ὑπονοεῖ «τοῦ ἀλλοιῶσαι καιροὺς καὶ νόμον» Κυρίου Παντοκράτορος[6000] (ἰ. ἀ. σ. 212).

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐν προκειμένῳ καὶ ἡ περίπτωσις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Φινλανδίας, εἰς ἣν ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία εἰσήχθη πρότερον, δηλαδὴ τὸ 1917, ἤτοι ἑπτὰ ἔτη πρὸ τῆς τοιαύτης τοῦ 1924. Ὁ Πατριάρχης Μόσχας Τύχων γράφει ἐν ἔτει 1919, «ὅτι ἕνεκεν τῶν ἐπιμόνων ἀξιώσεων τῶν Φινλανδῶν Ὀρθοδόξων, ἠναγκάσθη τῷ 1917 νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς ἡ Σύνοδος τῆς Ρωσίας τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ νέου ἡμερολογίου»([733]), ἤτοι ἐν καιρῷ ἀναστατώσεως τῶν λαῶν ἐκείνων διὰ τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων. Ἔκτοτε ἡ Φινλανδικὴ Ἐκκλησία ἐφαρμόζει τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν καθολικῶς, ἤτοι ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὰς ἀκινήτους ἑορτάς, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν τάξιν «τοῦ πασχαλίου»([734]). Ἡ καινοτόμος αὕτη Ἐκκλησία ἐκηρύχθη «αὐτόνομος Ἀρχιεπισκοπὴ τῆς Φινλανδίας» «τῷ 1923, διὰ πατριαρχικοῦ συνοδικοῦ Τόμου» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν ἔτει δὲ 1972 «αἱ δύο ἐπαρχίαι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Φινλανδίας ἀνυψώθησαν εἰς τὴν τάξιν τῶν Μητροπόλεων» παρὰ τοῦ αὐτοῦ Πατριαρχείου([735]). Τοιου-

6000. Δαν. ζ' 25.

τοτρόπως, τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, ὄχι μόνον ἀπεδέχθη τὴν καινοτομίαν ἐπὶ τοῦ Πάσχα καὶ τὴν κατάλυσιν τοῦ περὶ αὐτοῦ Ὅρου τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Φινλανδίας, ἀλλὰ καὶ ἐβράβευσε ταύτην. Προφανῶς τὴν αὐτὴν στάσιν τηροῦσι καὶ ἅπαντες οἱ Ἱεράρχαι τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, οἱ συμφρονοῦντες μετὰ τῶν ἀνωτέρω. Ἐπὶ πλέον, ἡ νῦν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας ἐπιτρέπει εἰς τοὺς ἐξαρτωμένους ἐξ αὐτῆς Ρώσους τῆς Διασπορᾶς, ὅπως συνεορτάζωσι τὸ Πάσχα μετὰ τῶν παπικῶν καὶ λοιπῶν αἱρετικῶν. Κατὰ ταῦτα, ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία παρ' Ὀρθοδόξοις δὲν περιορίζεται εἰς τὰς ἀκινήτους ἑορτὰς τοῦ ὀρθοδόξου ἑορτολογίου τῶν Ἁγίων, ἀλλὰ ἐφαρμόζεται ἤδη καὶ ἐπὶ τοῦ πασχαλίου. Οὕτω τὸ κοινὸν Πάσχα μετὰ τῶν αἱρετικῶν, δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἐπιδιωκόμενον οἰκουμενιστικὸν σκοπόν, ἀλλὰ εἶναι καὶ πραγματικότης παρανομίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1917, πράξει καὶ συνευδοκήσει. Οἱ μὴ καινοτομήσαντες εἰσέτι ἐπὶ τοῦ Πάσχα ὁμόφρονες, ὄχι μόνον ἐπιδιώκουσι τοῦτο, «ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσιν»[6001], ὅπερ χείριστον. «Καὶ γὰρ τοῦ πλημμελοῦντος ὁ τὴν ἁμαρτίαν ἐπαινῶν χαλεπώτερος πολύ», λέγουσιν οἱ Ἅγιοι τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας[6002].

Τὸ ἔτος 1928 ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία εἰσεπήδησε καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Ἀλεξανδρείας([736]) διὰ τοῦ οἰκουμενιστοῦ Μεταξάκη. Οὗτος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατριάρχου Φωτίου, ἐξελέγη Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας «τῇ 20 Μαΐου 1926»([737]), παραμείνας ἐν τῷ πατριαρχικῷ τούτῳ θρόνῳ μέχρι τοῦ θανάτου του, ἤτοι τῆς 28.7.1935([738]). Τοιουτοτρόπως ἡλώθη οἰκουμενιστικῶς καὶ τὸ πρωτοστατοῦν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐνστάσει Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας. Εἰς τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν ὑπέκυψε καὶ τὸ Ὀρθόδοξον Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας. Τὸ δὲ ἔτος «1968» τὸ «γρηγοριανὸν (παπικόν) ἡμερολόγιον» «εἰσήχθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Βουλγαρίας»([739]).

Μέχρι σήμερον ὑπέκυψαν εἰς τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν τῆς οἰκουμενιστικῆς αἱρέσεως αἱ ἀκόλουθοι κατὰ τόπους Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι. 1) Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τῶν ἑαυτοῦ ἐπαρχιῶν, μητροπόλεων καὶ ἀρχιεπισκοπῶν, ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, πλὴν τῆς μοναστικῆς πολιτείας τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τῆς Ρωσικῆς ἐπαρχίας Γαλλίας. 2) Τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας. 3) Τὸ Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας. 4) Ἡ Ἐκκλησία Ἑλλάδος. 5) Ἡ Ἐκκλησία Ρουμανίας. 6) Ἡ Ἐκκλησία Βουλγαρίας. 7) Ἡ Ἐκκλησία Κύπρου. 8) Ἡ Ἐκκλησία Φινλανδίας, καὶ 9) ἡ Ἐκκλησία Ἀλβανίας. Συνεπῶς δὲν ἐφαρμάζουσι τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν 1) τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων. 2) Ἡ Ἐκκλησία Ρωσίας μετὰ τῆς Ρωσικῆς

6001. Ρωμ. α΄ 32. 6002. Χρυσοστόμου, PG. 60, 423.

Διασπορᾶς, πλὴν τῆς λεγομένης Ἀμερικανικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῶν Ρώσων, τῆς ἄλλοτε Metropolia(740). 3) Ἡ Ἐκκλησία Σερβίας. 4) Ἡ Ἐκκλησία Γεωργίας. 5) Ἡ μοναστικὴ πολιτεία τοῦ Ἁγίου Ὄρους, καὶ 6) οἱ ἐντὸς τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν ἐνιστάμενοι Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί. Δηλαδή, οἱ ἐνιστάμενοι τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, τῆς ἐν Ρουμανίᾳ Ἐκκλησίας, τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας, ἢ καὶ ἄλλων. Προσέτι οἱ ἐνιστάμενοι Ὀρθόδοξοι Ρῶσοι τῆς Διασπορᾶς, καὶ δὴ οἱ ὑπὸ τὴν Σύνοδον τοῦ Κάρλοβιτς Σερβίας, εὑρισκομένην νῦν ἐν Ν. Ὑόρκῃ Η.Π.Α. ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ὑπερόριος Ρωσικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία». Ταύτης προέστησαν κατὰ σειρὰν ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς κομμουνιστικῆς ἐπιδρομῆς ἐν Ρωσίᾳ οἱ Μητροπολῖται Ἀντώνιος, Ἀναστάσιος καὶ ὁ μέχρι τοῦ νῦν Φιλάρετος(741). Ἐπὶ πλέον, τηροῦσιν, ἄλλοι τὸ ὀρθόδοξον ἑορτολόγιον καὶ ἄλλοι τὸ παπικόν, οἱ πιστοὶ τῶν Ἐκκλησιῶν Πολωνίας καὶ Τσεχοσλοβακίας.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας δὲν εἶναι καθολική. Ἡ ἐπέκτασις ταύτης ἐστάθη κυρίως πρὸ τριῶν μεγάλων κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ γενικὴ ἐπικράτησις αὐτῆς παρεμποδίζεται ὑπὸ τῶν ἑκασταχοῦ ἐνισταμένων Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν. Οὗτοι προφανῶς ὑπερέχουσι πνευματικῶς τῶν κοσμικῶς ἰσχυρῶν καινοτόμων. Διαθέτουσι γὰρ ἔκδηλον τὴν θείαν ἀρωγὴν καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τῶν ἁγίων Πατέρων, ἥτις ἐστὶν «ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον»[6003].

IV· ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΛΑΝΗ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ

Ὁ Οἰκουμενισμὸς ἀποδέχεται πᾶσαν αἵρεσιν καὶ θρησκείαν, ἀνεξαρτήτως ψεύδους ἢ ἀληθείας. Διό, ὡς παναίρεσις ἢ πανθρησκεία, ἀπορρίπτει ἅπαντα τὰ ὀρθόδοξα δόγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐμμέσως καὶ ἀμέσως. Ἐμμέσως μέν, διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν αἱρέσεων ὡς ἐκκλησιῶν καὶ τῶν πεπλανημένων θρησκειῶν ὡς ἀξιοτίμων θρησκειῶν. Ἀμέσως δέ, διὰ τῆς ἀπροκαλύπτου ἀρνήσεως τῶν δογμάτων. Τοῦτο πράττει μάλιστα διὰ τὸ δόγμα τῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Καταργεῖ τὴν πίστιν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἤτοι τὴν «Μίαν Ἁγίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν»[6004], καὶ ἀντ' αὐτῆς κηρύσσει τὴν κακοδοξίαν εἰς τὴν μίαν οἰκουμενιστικὴν παναίρεσιν· ἢ πανεκκλησίαν. Ὁ Οἰκουμενισμὸς εἶναι ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς κυρίως ἐκκλησιολογικὴ παναίρεσις. Μορφὰς δὲ ἐκκλησιολογικῆς πλά-

6003. 1 Ἰωάν. ε' 4. 6004. Συμβόλου τῆς Πίστεως.

νης ἀποτελοῦσι καὶ αἱ ἐκδηλώσεις τούτου, ὡς ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924.

1. Ἡ ἐκκλησιολογικὴ κακοδοξία περὶ ἀκύρων Μυστηρίων

Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ 1924 ἐπεδίωξεν, ὅπως ἐπιβληθῇ διὰ πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν μέσων. Ὡς πρὸς τὰ τελευταῖα, ἐχρησιμοποίησε διὰ τὸν ἀντορθόδοξον σκοπόν της τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, ἐσφετερίσθη τὴν ἐν χρήσει ὀνομασίαν τῆς «Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ ἐκήρυξεν ἑαυτὴν ὡς τὴν ἀληθῆ δῆθεν Ἐκκλησίαν. Διὸ διέβαλε τοὺς ἐνισταμένους κατ' αὐτῆς καὶ ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας, καὶ δὴ τοὺς ἀποτειχιζομένους ἐκ τῶν καινοτόμων, ὡς κειμένους δῆθεν ἐκτὸς Ἐκκλησίας καὶ ἐστερημένους θείας Χάριτος καὶ ἰσχυρῶν Μυστηρίων.

Ἡ π λ ά ν η π ε ρ ὶ ἀ κ ύ ρ ω ν Μ υ σ τ η ρ ί ω ν ε ἶ ν α ι π α λ α ι ά. Διὸ αὕτη ἀντιμετωπίσθη πρὸ πολλοῦ παρὰ τῆς Ὀρθοδοξίας. Κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρας, εἶναι ἰσχυρὰ τὰ Μυστήρια, ὄχι μόνον τῶν ἐνισταμένων Ὀρθοδόξων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀκρίτων εἰσέτι αἱρετικῶν. Τὸ θέμα τοῦτο συνεζητήθη ἐν τῇ Ζ' Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ καὶ ἐλύθη. Ἀνεφάνη δὲ ἐν αὐτῇ ὡς ζήτημα, «πῶς δεῖ (πρέπει) τοὺς ἀπὸ αἱρέσεων προσερχομένους δέχεσθαι», ἤτοι τοὺς παρὰ ἀκρίτων αἱρετικῶν κεχειροτονημένους, ὡς ἦσαν οἱ τότε εἰκονομάχοι[6005].

Ἡ θέσις, ὅτι τὰ Μυστήρια καὶ τῶν ἀκρίτων αἱρετικῶν εἶναι ἄκυρα, ὑποδηλοῦται εἰς σχετικὰς ἐρωτήσεις, ὑποβληθείσας κατὰ τὰς συζητήσεις τῆς Συνόδου. Ζητήσεως π.χ. γινομένης ἐπὶ σχετικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Μ. Βασιλείου, «οἱ εὐλαβέστατοι μοναχοὶ» ἐν ἐρωτήσει αὐτῶν «εἶπον»· «ἰδοὺ γὰρ καὶ μετὰ τὴν εἰρήνην οἱ χειροτονούμενοι» παρὰ ἀκρίτων αἱρετικῶν «ἄδεκτοί» εἰσι, προφανῶς, καθ' ὅτι εἶναι ἄκυρα τὰ Μυστήρια αὐτῶν. Τότε «Ταράσιος ὁ ἁγιώτατος Πατριάρχης εἶπεν· οὐκ ἔφησεν (δὲν εἶπεν) ὁ πατὴρ ἀδέκτους εἶναι» καὶ τὰ λοιπά. Μετὰ δὲ ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος, «οἱ εὐλαβέστατοι μοναχοὶ εἶπον· πρόσφορα (ἁρμόζοντα) τὰ ἐπιλυθέντα»[6006]. Συνίστανται δὲ τὰ πρόσφορα ταῦτα, εἰς τὸ ὅτι οἱ Ὀρθόδοξοι δεχόμεθα «τοὺς ἀπὸ» ἀκρίτων εἰσέτι «αἱρετικῶν χειροτονηθέντας», καθ' «ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν ἡ χειροτονία» αὐτῶν[6007]. Οὕτως οἱ σχόντες ἐπὶ τοῦ θέματος κατ' ἀρχὰς διάφορον γνώμην ἀπεδέχθησαν ταῦτα, ἐν πνεύματι μαθητείας πρὸς τὴν Οἰκουμενι-

6005. Πρακτικῶν Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 12, 1019.

6006. Πρακτικῶν τῆς αὐτῆς Συνόδου, Μ. 12, 1050.

6007. Πρακτικῶν τῆς αὐτῆς Συνόδου, Μ. 12, 1042.

κὴν Σύνοδον. Διό, ἐρωτηθέντες ἀλλαχοῦ ἐπὶ τινος ζητήματος, εἶπον· «δεόμεθα, δέσποτα, διδασκαλίας»[6008]. Εἶχον γὰρ ἀγαθὴν διάθεσιν ἐν Ὀρθοδοξίᾳ. Βεβαίως, τὰ ἀνωτέρω δηλοῦσιν, ὅτι ὑπῆρχον τότε ὑποστηρίζοντες ἀνορθοδόξως, ὅτι τὰ Μυστήρια τῶν ἀκρίτων αἱρετικῶν δὲν εἶναι ἰσχυρά, ἀλλὰ ἄκυρα, ὡς στερούμενα Χάριτος.

Ἀργότερον ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἀντιμετωπίζει τὸ αὐτὸ θέμα, ἐξ ἀφορμῆς σχετικῶν ἐρωτήσεων ἢ καὶ ἐπικρίσεων ἐνδιαφερομένων καὶ φρονούντων, ὅτι ἐκ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἁγίου Γερμανοῦ τοῦ Α΄ (715 - 730) κατ' ἀναποδισμὸν «ἐκ παντὸς ζητεῖν τὴν χειροτονίαν». Διὸ ἀποκρινόμενος ὑπὲρ τοῦ ἁγίου Ταρασίου γράφει.Τὶς ἡ διαφορὰ ὑμῶν «πρὸς Ταράσιον»;«Ἡ τῶν ἐξ αἱρέσεως ὑποστρεψάντων παραδοχή;». Δὲν εὑρίσκεται αὕτη «ὑπ' αὐτοῦ καινοτομηθεῖσα», ἀλλὰ σύμφωνος πρὸς τὴν διδασκαλίαν «τῶν ἁγίων Πατέρων»[6009]. Καὶ περὶ «ἱερέως ἀδιαβλήτου» λέγει. Ἱερεὺς εἶναι ὁ κατὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ τὸν βίον ἀδιάβλητος, καίτοι «τὴν χειροτονίαν καταγομένην ἔχει», «εἴτε ἐξ αἱρετικοῦ, εἴτε ἐκ χρηματοχειροτονήτου», ἤτοι «σιμωνιανοῦ». Δηλαδή, ἂν καὶ ἔχῃ χειροτονηθῇ παρὰ ἀκρίτου αἱρετικοῦ ἢ παραβάντος τοὺς Ἱ. Κανόνας διὰ σιμωνίας. «Ἀκατάγνωστος γὰρ ὁ τοιοῦτός» ἐστι, καὶ ἀπ' αὐτοῦ «καὶ κοινωνοῦμεν, καὶ ὑμῖν ταυτὸ ποεῖν συμβεβουλεύμεθα (ἔχομεν συμβουλεύσει)»[6010]. Τοὐτέστι, δὲν εἶναι ἄκυρα τὰ Μυστήρια τῶν ἀκρίτων αἱρετικῶν καὶ παραβατῶν τῶν Ἱ. Κανόνων. Τὸ δὲ ἀντίθετον ἄγει εἰς ἄτοπον καὶ εἰς κατάλυσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐὰν εἴπωμεν π.χ. ὅτι διὰ τῆς ἀντικανονικῆς συλλειτουργίας ἐκλείπει αὐτομάτως πρὸ κρίσεως ἡ Χάρις τῆς Ἱερωσύνης, τότε «ἐκλιμπάνει» «τοσοῦτον τὸ τῆς Ἱερωσύνης δῶρον», ἐν ᾧ ἔχομεν τὸ ὅτι καλούμεθα Χριστιανοί, «ὡς εἰς ἐθνικὴν ἡμᾶς μεταπεσεῖν λατρείαν· ὅπερ ἄτοπον». Δηλαδή, τότε ἡ χριστιανικὴ λατρεία μετεβλήθη εἰς εἰδωλολατρικὴν στερουμένην Ἱερωσύνης, ὡς «ἀναδρομάδην καθαιρουμένων πάντων διὰ τῆς ἀλληλούχου συλλειτουργήσεως». Ἐπειδὴ πλειστάκις ἐκράτησαν οἱ αἱρετικοὶ καὶ πολλάκις ἐπὶ μακρόν, οἱ ἐξ αὐτῶν ἔχοντες τὴν χειροτονίαν καὶ οἱ μετὰ τῶν δευτέρων τούτων συλλειτουργήσαντες δέον ὅπως λογισθῶσιν καθῃρημένοι, ἐὰν ἡ καθαίρεσις ἐπέρχηται αὐτομάτως μετὰ τῆς ἀκρίτου εἰσέτι παραβάσεως. Συνεπῶς, τότε ἅπαντες θὰ εἶναι καθῃρημένοι, οὐδαμοῦ θὰ εὑρίσκηται Ἱερωσύνη καὶ θὰ εἶχε πρὸ πολλοῦ ἐκλίπει ἐπὶ γῆς ἡ σῴζουσα θεία Χάρις, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία. Ἡ ἐν λόγῳ κακοδοξία ἐξαλείφει διὰ τοὺς οὕτω πλανωμένους τὴν Χάριν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν

6008. Πρακτικῶν τῆς αὐτῆς Συνόδου, M. 12, 1022.
6009. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1101, 1104.
6010. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1105.

ἐπὶ τῆς γῆς. «Διότι πολλὰ συνέβη καὶ συμβαίνει τοιαῦτα παραπτώματα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ». Διὸ «οὐδεὶς τῶν Ἁγίων εὕρηται οὕτω διερευνήσας ταῦτα· ὅτι μηδὲ οἷόν τε», ἤτοι οὐδὲ εἶναι τοῦτο δυνατόν, «οὔτε μὴν (τῷ ὄντι) ἐκδέδωκε φυλάττειν ὑμᾶς». Δηλαδὴ οὔτε ἐξέδωκε τοιοῦτον Κανόνα ἢ ἐντολὴν πρὸς τήρησιν παρ' ἡμῶν[6011]. Ἐὰν δὲ καὶ τῶν ἀκρίτων αἱρετικῶν καὶ παραβατῶν τῶν Ἱ. Κανόνων δὲν εἶναι ἄκυρα τὰ Μυστήρια, πολλῷ μᾶλλον εἶναι ἔγκυρα τὰ Μυστήρια τῶν Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων.

Ἡ κακοδοξία περὶ ἀπωλείας τῆς θείας Χάριτος καὶ ἀκύρων Μυστηρίων ἀναφαίνεται καὶ ἀργότερον, ὡς ἀποτέλεσμα ἀγνωσίας καὶ ἀμαθείας. Ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω (ἰ. ἀ. σ. 704), ἐν Ρωσίᾳ τὸν 16ον καὶ 17ον αἰῶνα ἀνεφάνησαν οἱ σχισματικοὶ ρασκόλνικοι ἢ παλαιόπιστοι. Οὗτοι ἀπέρριπτον τὴν γενομένην τότε διόρθωσιν τῶν σφαλμάτων τῶν ρωσιστὶ γεγραμμένων ἐκκλησιαστικῶν κειμένων, ὡς καὶ ἐθίμων, καὶ κατεφέροντο πρωτίστως ἐναντίον τοῦ Μητροπολίτου Μόσχας Νίκωνος (1605 - 1681). Σύνοδος, συγκληθεῖσα ἐν Μόσχᾳ τῷ 1666, «ἐνέκρινε τὴν διόρθωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων καὶ τῶν ἐθίμων, καὶ ἀνεθεμάτισε πάντα μὴ δεχόμενον τὰς ἀποφάσεις» αὐτῆς. «Οὕτως οἱ παλαιόπιστοι ἀπεκόπησαν» ἐκ τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας «ὡς σχισματικοί». Ὁ «ἀναθεματισμὸς» ὅμως «αὐτῶν ἀνεκλήθη μετὰ διακόσια εἴκοσιν ἔτη», ἤτοι τῷ 1886([742]). Μετὰ τῶν ρασκολνίκων ἡνώθησαν οἱ παλαιότεροι αἱρετικοὶ στριγολνῖκοι, οἵτινες ἐκινήθησαν τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1375. Οὗτοι ὠνομάσθησαν οὕτως «ἀπὸ τινος» ὀνόματι «Στριγολνίκου, ὅστις ἠγέρθη κατὰ τοῦ κλήρου, κατηγορῶν αὐτὸν ἐπὶ σιμωνίᾳ»([743]). «Οἱ ρασκόλνικοι διηρέθησαν σὺν τῷ χρόνῳ εἰς πολλὰς αἱρέσεις». «Πασῶν ὅμως τούτων τῶν ἀπὸ τῶν ρασκολνίκων πηγασασῶν αἱρέσεων ἐπισημοτέρα εἶναι ἡ τῶν φιλιππόνων, οἵτινες καυχῶνται, ὅτι ἡ Ἱερωσύνη των πηγάζει ἐκ τοῦ προκατόχου τοῦ Νίκωνος, οὖσα ἡ μόνη ἀληθὴς Ἱερωσύνη». Προσέτι οὗτοι «ἀναβαπτίζουσι τοὺς προσερχομένους εἰς τὴν αἵρεσίν των», δηλοῦντες οὕτω τὸ φρόνημά των περὶ ἀπωλείας τῆς θείας Χάριτος εἰς τοὺς λοιποὺς Χριστιανοὺς καὶ ἀκύρων Μυστηρίων([744]).

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης ἔγραφε κατὰ τοιούτων πεπλανημένων τῆς ἐποχῆς του καὶ τὰ ἑξῆς: «Ὅθεν σφάλλουσι μεγάλως ἐκεῖνοι οἱ ἀνόητοι ὁποῦ λέγουσιν, ὅτι εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς ὅλοι οἱ παρὰ Κανόνας χειροτονηθέντες ἱερωμένοι εἶναι ἐνεργείᾳ καθῃρημένοι. Ἱεροκατήγορος γλῶσσα εἶναι ἐκείνη ὁποῦ ἀνοήτως τὰ τοιαῦτα λόγια φλυαρεῖ...»[6012]. Ὁ δὲ σύγχρονος τοῦ Νικοδήμου Νεόφυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης γράφει, ὅτι τοῦ πεπλανημένου «τοιούτου δόγματός» «τι-

6011. Θεοδώρου Στουδίτου, αὐτόθι.

6012. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 5.

νες» τῶν «καθ' ἡμᾶς», προφανῶς μοναχῶν, «ἀπρὶξ (ἰσχυρῶς) ἀντεχόμενοι, οὕτω πιθανῶς τοῦ ἱερατικοῦ κατεπιχειροῦσι Μυστηρίου, ὡς μηδὲ εὐλογίαν ἐθέλειν λαμβάνειν παρὰ τῶν ἱερέων» τούτων, «πολλοῦ γε καὶ δεῖ τῶν φρικτῶν μετασχεῖν Μυστηρίων. Πρὸς δὲ τοὺς τοιούτους ρητέον, ὡς οὐκ ὀρθῶς συλλογίζονται». Ἀκολούθως, ἀνατρέπει τὸ μὴ ὀρθόδοξον τοῦτο δόγμα, διὰ κανονικῶν καὶ ἄλλων πατερικῶν ἀποδείξεων(745). Κατὰ ταῦτα, μόνον αἱρετικοὶ γνωσιομάχοι εἶναι δυνατόν, ἵνα ἐπιμένωσιν εἰς τὴν ἐν λόγῳ κακοδοξίαν περὶ ἀκύρων Μυστηρίων (ἰ. ἀ. σ. 731). Τὰ ἀνωτέρω συνάδουσι καὶ πρὸς τὰ γραφόμενα παρὰ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης ἐν ἐπιστολῇ του. Ὁ ἅγιος οὗτος, ὑπεραμυνόμενος ἑαυτοῦ δι' ἀντικανονικὴν πρὸς αὐτὸν συμπεριφορὰν Ἐπισκόπου τινὸς λόγῳ συκοφαντίας, λέγει καὶ τὰ ἑξῆς. «Δεδόσθω» ὅτι ἡ καθ' ἡμῶν συκοφαντία εἶναι ἀληθής. Λοιπόν, «ποῖον συνέστη καθ' ἡμῶν ἐπὶ τοῖς γινομένοις ἢ ὑπονοουμένοις κριτήριον; Τὶς ἀπόδειξις τὴν ἀδικίαν ἀπήλεγξε; Τίνες Κανόνες καθ' ἡμῶν ἀνεγνώσθησαν; Ποία ἔννομος Ἐπισκόπου ἀπόφασις τὴν καθ' ἡμῶν κρίσιν ἐκύρωσεν;» Διότι προβλέπεται ἡ ἁρμοδία αὕτη ἐκκλησιαστικὴ κρίσις διὰ τὰς κανονικὰς παραβάσεις[6012α].

Τὴν ἱεροκατήγορον, λοιπόν, φλυαρίαν τοῦ πεπλανημένου τούτου δόγματος υἱοθέτησεν ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία, πρὸς δίωξιν τῶν ἐνισταμένων Ὀρθοδόξων, ἐν πνεύματι οἰκουμενιστικῆς ἀντιστροφῆς καὶ ἐν μορφῇ ἐξυπηρετούσῃ τὴν διωκτικὴν σκοπιμότητα τῆς οἰκουμενιστικῆς παναιρέσεως

Ἐν ἔτει 1926 ὁ ἐν Ἑλλάδι πρωτεργάτης τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἔγραφε διὰ συνοδικῆς Ἐγκυκλίου περὶ τῆς ἐν καινοτομίᾳ Ἱεραρχίας καὶ τῶν ἐνισταμένων: «Αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀπολύτως ὑποχρεωτικαί, ὁ δὲ μὴ ὑπακούων δὲν ἀνήκει πλέον εἰς αὐτήν, στερεῖται τῶν μέσων τῆς θείας Χάριτος, ἀποσχίζεται καὶ ἀποκόπτεται ἀπ' αὐτῆς καὶ ὑπόκειται εἰς αἰωνίαν κόλασιν. Ὅθεν τὰ εὐσεβῆ καὶ πιστὰ τῆς Ἐκκλησίας τέκνα καθῆκον ἔχουσι νὰ πείθωνται εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς καὶ μὴ παρασύρωνται ὑπὸ τῶν σχισματικῶν καὶ καταφρονητῶν τῆς πνευματικῆς αὐτῶν μητρός»(746). Ἐνταῦθα ἡ ἐν καινοτομίᾳ Ἱεραρχία ὀνομάζεται μήτηρ Ἐκκλησία, ἐνῷ τοιαύτη εἶναι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καί, ὡς πρὸς τὸν Ἑλλαδικὸν χῶρον, ἡ ἐν Ἑλλάδι Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία. Κατόπιν τοῦ σφετερισμοῦ τούτου τοῦ ἁγίου ὀνόματος τῆς Ἐκκλησίας, ἡ καινοτομία κηρύσσει, ὅτι αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς «εἶναι ἀπολύτως ὑποχρεωτικαί», ἐνῷ τοῦτο ἰσχύει διὰ τὰς εὐαγγελικάς, συνοδικὰς καὶ πατερικὰς ἀποφάσεις

6012α. Γρηγορίου Νύσσης, PG. 46, 1008.

τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς (Ὀρθοδόξου) καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἃς ἡ καινοτομία ἀθετεῖ. Διὸ καλοῦνται «τὰ εὐσεβῆ καὶ πιστὰ» «τέκνα» τῆς Ὀρθοδόξου «Ἐκκλησίας», ὅπως κατὰ «καθῆκον» «πείθωνται εἰς τὰς» ἀντορθοδόξους «ἀποφάσεις» τῆς καινοτομίας «καὶ μὴ παρασύρωνται» ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων, ἐνῷ οἱ ἅγιοι Πατέρες διδάσκουσι τὸ ἐναντίον. Δηλαδή, οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ ὀφείλουσι, χάριν τῆς αἰωνίου σωτηρίας των, ὅπως μὴ παρασύρωνται ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τῆς αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, ἀλλ' ἵνα πείθωνται καὶ ἕπωνται τοῖς ἁγίοις Πατράσιν, ἐνιστάμενοι κατὰ τῆς καινοτομίας καὶ ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας «ἄχρι θανάτου»[6013].

Οἱ δὲ καλῶς ἐνιστάμενοι χαρακτηρίζονται ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ ὡς σχισματικοί. Διατὶ δὲ τοῦτο; Διότι, κατὰ τὸ ἀλλότριον φρόνημα τῆς καινοτομίας, ὁ «μὴ ὑπακούων» εἰς ταύτην «δὲν ἀνήκει πλέον» εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Δηλαδή, ὁ μὴ δεχόμενος τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν τῆς οἰκουμενιστικῆς αἱρέσεως καὶ μὴ ὑπακούων εἰς τοὺς καινοτόμους οἰκουμενιστάς, ἀλλὰ ἐμμένων ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ καὶ ὑπακούων εἰς τοὺς ἁγίους Πατέρας καὶ τὰς Οἰκουμενικὰς καὶ Τοπικὰς Ὀρθοδόξους Συνόδους, δὲν ἀνήκει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν! Οὗτος, κατὰ τὴν οἰκουμενιστικὴν ταύτην δυσσέβειαν, «ἀποσχίζεται καὶ ἀποκόπτεται ἀπ' αὐτῆς» καὶ «στερεῖται τῶν μέσων τῆς θείας Χάριτος». Συμφώνως λοιπὸν πρὸς τὴν κακοδοξίαν ταύτην, οἱ Ὀρθόδοξοι ἐνιστάμενοι κατὰ τοῦ Οἰκουμενισμοῦ καὶ ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας στεροῦνται τῆς θείας Χάριτος καὶ τὰ Μυστήρια αὐτῶν εἶναι, ὄχι ἔγκυρα, ἀλλὰ ἄκυρα. Διὸ οὗτοι «ὑπόκεινται» δῆθεν «εἰς αἰωνίαν κόλασιν», ἐνῷ οἱ καινοτόμοι οἰκουμενισταὶ ἀνέρχονται εἰς τὸν παράδεισον! Τί δηλοῦσι ταῦτα; Τὸ ὅτι ἡ κακοδοξία περὶ ἀκύρων Μυστηρίων καὶ ἀπωλείας τῆς θείας Χάριτος ἐκηρύχθη ἐν ἔτει 1926 παρ' αὐτοῦ τοῦ πρωτεργάτου τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924 καὶ τῶν ἀκολουθούντων αὐτόν, καὶ δὴ συνοδικῶς! «Ὅταν ἔλθῃ ἀσεβὴς εἰς βάθος κακῶν», λέγει ὁ Θεός, «καταφρονεῖ»[6014] τὴν θείαν Χάριν τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτω, παρὰ τῶν τέκνων τῆς ἀπειθείας τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τῆς σιωνιστικῆς παναιρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ ἠθετήθη «ἡ Χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια» τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[6015], πρὸς ἀπώλειαν αἰώνιον.

Ἐπὶ τῆς ἐκκλησιολογικῆς κακοδοξίας περὶ ἀκύρων Μυστηρίων βασίζεται ἡ στάσις τῶν καινοτόμων πρὸς τοὺς ἐνισταμένους Ὀρθοδόξους, ἀπὸ τῶν ἀδίκων διωγμῶν μέχρι τῆς ἀναιδοῦς κλήσεως εἰς με-

6013. Ἀποκαλύψ. β' 10.
6014. Παροιμ. ιη' 3.
6015. Ἰωάν. α' 17.

τάνοιαν ἀσεβείας. «Καλοῦμεν ὑμᾶς, ἀγαπητὰ τέκνα», γράφεται ὑπὸ τῆς καινοτομίας πρὸς τοὺς ἐνισταμένους κατ' αὐτῆς, «ὅπως, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, προσέλθητε εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, τῆς ἱδρυθείσης διὰ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ αἵματος, ἵνα πάντες, ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ πίστει, ὡς ἓν πνευματικὸν σῶμα, τοῦ ὁποίου κεφαλὴ εἶναι αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἁγιαζώμεθα ὑπὸ τῆς Χάριτος Αὐτοῦ, ὡς μέλη πνευματικὰ τῆς αὐτῆς ἀξίας, τῆς αὐτῆς πίστεως καὶ τῶν αὐτῶν ἐλπίδων...» (747). Ὁ γράψας τὰ ἀνωτέρω καλεῖ τοὺς Ὀρθοδόξους πρὸς οἰκουμενιστικοποίησιν, τοῖς «ὑγιῶς λεγομένοις τὰ αἱρετικὰ συμμίξας νοήματα»[6016], ὡς καὶ παλαιότεροι αἱρετικοί. Προσκαλεῖ «εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, τῆς ἱδρυθείσης διὰ τοῦ ἁγίου» «αἵματος» τοῦ Χριστοῦ, καὶ νοεῖ τὴν αἵρεσιν τοῦ Οἰκουμενισμοῦ. Καλεῖ πάντας εἰς «ἓν πνευματικὸν σῶμα, τοῦ ὁποίου κεφαλὴ εἶναι αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός», καὶ ἐννοεῖ τὴν οἰκουμενιστικὴν ἕνωσιν. Προτρέπει εἰς ἑνότητα «ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ πίστει» καὶ ὑπονοεῖ τὸν νοῦν καὶ τὴν πίστιν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ὡς παρόδου τῆς οἰκουμενιστικῆς παναιρέσεως. Ἐν ταύτῃ δέ, οἰκουμενισταὶ καὶ Ὀρθόδοξοι θὰ ὦσιν «ὡς μέλη πνευματικὰ τῆς αὐτῆς ἀξίας, τῆς αὐτῆς πίστεως καὶ τῶν αὐτῶν ἐλπίδων» ἀποστασίας. Οὕτω, λέγει, θὰ «ἁγιαζώμεθα ὑπὸ τῆς Χάριτος» τοῦ Χριστοῦ, καθ' ὅτι, κατὰ τὴν ἀσέβειαν ταύτην, ἡ οἰκουμενιστικὴ καινοτομία ἔχει Χάριν, οἱ δὲ ἐμμένοντες ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ στεροῦνται δῆθεν τῆς θείας Χάριτος.

Ἡ ἐκκλησιολογικὴ κακοδοξία τῆς ἀπωλείας τῆς Χάριτος καὶ τῶν ἀκύρων Μυστηρίων ἔσχεν ἐν τῇ καινοτομίᾳ καὶ ἄλλας πρακτικὰς ἐφαρμογάς.

Τοῦτο δηλοῖ καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ ἐν καινοτομίᾳ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Δαμασκηνοῦ τῆς 28.7.1948, «περὶ τοῦ τρόπου προσδοχῆς τῶν παλαιοημερολογιτῶν ''ἱερέων''». Κατ' αὐτήν, «οἱ χειροτονηθέντες ὑπὸ τῶν καθῃρημένων καὶ αὐτοκαλουμένων ἐπισκόπων παλαιοημερολογιτῶν, προκειμένου νὰ προσέλθωσιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, δέον νὰ γίνωνται δεκτοὶ διὰ χειροτονίας...» (748). Ἡ ἀνωτέρω «διὰ χειροτονίας» προσδοχὴ δηλοῖ ἀναντιρρήτως, ὅτι ἡ καινοτομία δὲν δέχεται τὰς χειροτονίας τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐνστάσεως, ὡς τοῦ πρώην Φλωρίνης καὶ ἄλλων, καὶ θεωρεῖ τὰ Μυστήρια αὐτῶν ἄκυρα καὶ στερούμενα τῆς θείας Χάριτος. Καὶ τοῦτο, διότι οἱ μὲν χειροτονηθέντες πρὸ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924 ἐνιστάμενοι

6016. Γρηγορίου Νύσσης, PG. 45, 517.

καθηρέθησαν ὑπὸ τῶν καινοτόμων, οἱ δὲ χειροτονηθέντες ὑπὸ τῶν ἐνισταμένων τούτων ἀληθῶς δὲν ἐχειροτονήθησαν. Πάντα ταῦτα ὅμως εἶναι ἀντορθόδοξα.

Αἱ καθαιρέσεις τῶν ἐνισταμένων ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν ὑπὸ τῶν καινοτόμων εἶναι κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρας ἄκυροι, ἀνυπόστατοι καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἀνενέργητοι. Οἱ καινοτομήσαντες ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924 οὐδὲν δικαίωμα εἶχον ἐπιβολῆς ποινῆς ἐπὶ τῶν ἐνισταμένων κατ' αὐτῆς Ὀρθοδόξων, ὡς καὶ πρὸ τούτων πεπτωκότες ἐν πίστει. Δηλαδή, «ἀφ' οὗ τοιαῦτα», ἤτοι τὰ τῆς καινοτομίας, «κηρύττειν ἤρξαντο»[6017]. Οἱ δὲ ἐνιστάμενοι καὶ ἀποτειχιζόμενοι Ὀρθόδοξοι οὔτε τιμωροῦνται, οὔτε δικάζονται διὰ τὴν ἀποτείχισιν τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως. Οὗτοι «κανονικῇ ἐπιτιμήσει οὐχ ὑπόκεινται», κατὰ τοὺς Ἱ. Κανόνας τῆς Ἐκκλησίας[6018]. Οὐχὶ δὲ μόνον δὲν τιμωροῦνται, ἀλλὰ ἀντιθέτως καὶ ἐπαινοῦνται διὰ τὴν ἔνστασιν, καθ' ὅτι εἶναι ἄξιοι «τιμῆς», ἁρμοζούσης «τοῖς Ὀρθοδόξοις»[6019]. Συνεπῶς παρέβησαν τὸν κανονικὸν νόμον Κυρίου καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ οἱ καθαιρέσαντες ἐνισταμένους καινοτόμοι. Αἱ δὲ ἐπιβληθεῖσαι παρ' αὐτῶν καθαιρέσεις εἶναι ἄδικοι καὶ ἀπαράδεκτοι διὰ τὸν Θεὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Προσέτι, διὰ τῶν ἀδίκων καὶ ἀντιθέων τούτων ποινῶν, οἱ καθαιρεθέντες, ὄχι μόνον δὲν ἐστερήθησαν τῆς θείας Χάριτος, ἀλλὰ καὶ ἔλαβον πλουσιωτέραν τὴν Χάριν. «Τοῦτο γὰρ Χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν Θεοῦ ὑπομένει τις λύπας, πάσχων ἀδίκως»[6020], καθ' ὅτι ἐπ' αὐτὸν ἀναπαύεται τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. «Ἐπαινοῦμεν», γράφει ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, τοὺς οὕτω «πεπονθότας (ἔχοντας πάθει), κἀκεῖνο (καὶ ἐκεῖνο) λέγοντες αὐτοῖς. Εἰ ὀνειδίζεσθε (ἐὰν κατηγορῆσθε ἀδίκως καὶ ὑβρίζησθε) ἐν Κυρίῳ, μακάριοι· ὅτι τὸ τῆς δυνάμεως καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα εἰς ὑμᾶς ἀναπέπαυται (ἔχει ἀναπαυθῆ)»[6021]. Συνᾴδει δὲ τοῦτο καὶ πρὸς τὸ ἐντελλόμενον, «ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε, λέγει Κύριος», «κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς»[6022].

Ἐπειδὴ οἱ ἐνιστάμενοι Ὀρθόδοξοι ἔχουσι πλουσιωτέραν τὴν Χάριν, οἱ ἀναχειροτονοῦντες τούτους καινοτόμοι ἁμαρτάνουσιν εἰς τὴν θείαν Χάριν καὶ βλασφημοῦσιν «εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον»[6023] ἀσεβέστερον.

6017. Κελεστίνου Ρώμης, Μ. 4, 1045.
6018. ΙΕ' Κανόνος ΑΒ Συνόδου.
6019. ΙΕ' Κανόνος ΑΒ Συνόδου.
6020. 1 Πέτρ. β' 19.
6021. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Μ. 4, 1096.
6022. 2 Κορινθ. στ' 17.
6023. Μάρκ. γ' 29.

Καὶ διὰ τοῦ Μυστηρίου τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος βλασφημοῦσιν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον οἱ καινοτόμοι. Διότι καὶ ἀναβαπτίζουσι τοὺς βαπτισθέντας παρὰ ἐνισταμένων Ὀρθοδόξων, λέγοντες τὸ Βάπτισμα αὐτῶν «ἄκυρον»! Ἐν ἔτει 1946 ὁ Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος Ἰάκωβος ἠρώτησε τὴν συνελθοῦσαν κατ' Ἰούλιον μῆνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους Ἱεραρχίαν τῆς καινοτομίας, «ἐὰν πρέπει νὰ ἀναβαπτίζωνται τὰ ὑπὸ τῶν παλαιοημερολογιτῶν ἱερέων βαπτιζόμενα νήπια». Τότε, βάσει τῆς κακοδοξίας περὶ ἀκύρων Μυστηρίων, «ἀπεφασίσθη» παρὰ τῆς Ἱεραρχίας ταύτης, «ὅπως πάντα τὰ Μυστήρια, τὰ τελούμενα» ὑπὸ «ἱερέων χειροτονηθέντων» ὑπὸ «Ἀρχιερέως» τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως «θεωροῦνται ἄκυρα καὶ μηδέποτε γενόμενα»!(749). Διὸ καὶ σήμερον ἀναβαπτίζουσιν οἱ καινοτόμοι τοὺς Ὀρθοδόξους ἐνισταμένους, ὡς ἐγένετο ἐν Εὐβοίᾳ καὶ Ἠλείᾳ(750).

Εἶναι δὲ ὁ ἀναβαπτισμὸς ἀθεΐα. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 14ου αἰῶνος ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει διάλεξις μεταξὺ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ καὶ παπικοῦ ἀρχιερέως περὶ ἑνώσεως, παρόντος καὶ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Κατ' αὐτὴν κατηγγέλθη, ὅτι παπικοὶ ἀνεβάπτιζον Ὀρθοδόξους. «Καὶ γὰρ ὁ τῆς Οὐγγρίας ῥὴξ ἀδεῶς τοῦτο ποιεῖ», εἶπεν ὁ Καντακουζηνός. Οὗτος «ἀνεβάπτισε μὲν πολλούς, μετὰ τῶν ἄλλων δὲ καὶ τὸν τοῦ βασιλέως Βουλγάρων τοῦ Ἀλεξάνδρου υἱόν, ὡς δῆθεν ἀνωφελοῦς ὄντος τοῦ ἡμετέρου Βαπτίσματος», ἤτοι τῶν Ὀρθοδόξων. Καθ' ὃν τρόπον, δηλαδή, ἰσχυρίζονται καὶ νῦν οἱ ὀπαδοὶ τῆς παπικῆς καινοτομίας διὰ τὸ Βάπτισμα τῶν Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων. «Λοιπόν», λέγει ὁ Καντακουζηνὸς πρὸς τὸν παπικόν, «σκόπει (πρόσεχε) τὸ ἄτοπον». Ὁ «ἀναβαπτισθεὶς τὸ μὲν πρῶτον» Βάπτισμα «πάντως (βεβαιότατα) ἐξωμόσατό τε καὶ ἀπεβάλετο». «Δεύτερον» δὲ «οὐκ ἔστιν. Ἓν γὰρ τὸ τῶν Χριστιανῶν Βάπτισμα, καὶ ἅπαξ (μίαν φορὰν μόνον) αὐτὸ βαπτιζόμεθα». Συνεπῶς, «ἐξ ἀνάγκης γέγονεν ἄθεος ὁ τοιοῦτος», ἤγουν ὁ ἀναβαπτισθείς. «Ὁ γὰρ μὴ ἔχων Βάπτισμα, δηλονότι (εἶναι καταφανὲς ὅτι) οὐδὲ Θεὸν» ἔχει(751). Ἐὰν δὲ ὁ ἀναβαπτιζόμενος κρίνηται ὡς ἄθεος, πολλῷ μᾶλλον ὁ ἀναβαπτίζων αὐτόν, ὡς οἱ νῦν καινοτόμοι. Εἰς ἀθεΐαν, λοιπόν, κατέπεσον οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924, ἀναβαπτίζοντες Ὀρθοδόξους ἐνισταμένους.

Ἀναβαπτίζων καὶ ἀναβαπτιζόμενος ἀρνοῦνται τὴν ὁμολογίαν εἰς «ἓν Βάπτισμα». Οἱ Ὀρθόδοξοι ὁμολογοῦμεν «ἓν Βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν»[6024]. «Ἓν γάρ ἐστι τὸ Βάπτισμα καὶ εἷς ὁ ἐγκαινισμὸς» τῆς

6024. Συμβόλου τῆς Πίστεως.

ἐν Χριστῷ σωτηρίας[6025]. Ὡς «εἷς Θεός», «εἷς Κύριος», «ἓν Πνεῦμα»[6026], μία Ἐκκλησία[6027] καὶ «μία πίστις» ἐστίν, οὕτω καὶ «ἓν Βάπτισμα»[6028] τῆς ἐν Χριστῷ ἀνακαινίσεως ὑπάρχει. «Εἷς Κύριος οὖν» ἐστιν, «ὃν ἐπικαλούμεθα· μία πίστις, δι' ἧς εἰσήχθημεν» εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· ἓν Βάπτισμα, δι' οὗ ἐκαθαρίσθημεν» ἐκ τῆς ἁμαρτίας[6029]. «Ἓν Βάπτισμα» ὑφίσταται, «μία κάθαρσις» ἀνακαινίσεως[6030], καὶ ἡ τοῦ Βαπτίσματος «Χάρις ἅπαξ ἐστὶ Χάρις»[6031]. Καὶ ναὶ μὲν ὑπάρχει μετάνοια μετὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, καὶ «δέχεται» «ὁ Θεὸς τὴν μετάνοιαν καὶ μετὰ τὸ Βάπτισμα»[6032], ἀλλὰ ἡ ἐν Χριστῷ ἀνακαίνισις τῶν ἀνθρώπων, ἤτοι τὸ «καινοὺς ποιῆσαι, τοῦ Λουτροῦ μόνον ἐστίν», ἤτοι τοῦ ἑνὸς θείου Βαπτίσματος[6033]. Ἐπειδὴ ἓν Βάπτισμα ὑπάρχει, ἡ Ἐκκλησία κάμνει δεκτὸν τὸν τύπον τοῦ Βαπτίσματος καὶ τῶν κεχριμένων ἀκόμη αἱρετικῶν, καίτοι δὲν δέχεται τὸ βάπτισμα τούτων[6034]. Δι' ἀποφάσεων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, δέχεται καὶ τοὺς κεχριμένους αἱρετικοὺς μακεδονιανοὺς καὶ δὴ καὶ ἀρειανοὺς διὰ λιβέλλου καὶ ἁγίου Μύρου, δηλαδὴ «διδόντας λιβέλλους καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν» «καὶ σφραγιζομένους, ἤτοι χριομένους» «τῷ ἁγίῳ Μύρῳ»[6035]. Γίνεται δὲ δεκτὸς ὁ τύπος τοῦ Βαπτίσματος τῶν αἱρετικῶν τούτων, διότι οὗτοι «ἐφύλαττον τὸν τύπον τοῦ ἀποστολικοῦ Βαπτίσματος», ἤτοι τῆς ἐπικλήσεως τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τῶν τριῶν καταδύσεων[6036]. Ἀντιθέτως, βαπτίζονται, λαμβάνοντες καὶ τὸν τύπον τοῦ ὀρθοδόξου Βαπτίσματος, οἱ αἱρετικοί, οἵτινες «οὐδὲ κατὰ τὸν τύπον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας αὐτοῦ ἔτυχον»[6037].

Πάντων ὅμως τῶν μὴ κεχριμένων εἰσέτι αἱρετικῶν τὰ Μυστήρια δέχεται ἡ Ἐκκλησία ὡς ἔγκυρα, ὅπως τὸ Βάπτισμα καὶ τὴν χειροτονίαν. Ἐν τῇ Ζ' Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ἐγένοντο δεκτοὶ Ἐπίσκοποι τῆς Εἰκονομαχίας, οἵτινες ὡμολόγησαν, ὅτι «ἐν ταύτῃ τῇ αἱρέσει ἡμῶν γεννηθέντες ἀνετράφημεν καὶ ηὐξήθημεν», συνεπῶς καὶ ἐβαπτίσθησαν καὶ ἐχειροτονήθησαν[6038]. Ὁ δὲ πρόεδρος τῆς αὐτῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἅγιος Ταράσιος εἶπεν, ὅτι «δεχώμεθα τοὺς ἀπὸ αἱρετικῶν χειροτονηθέντας», ἤτοι ὑπὸ ἀκρίτων αἱρετικῶν, καθ' ὅτι καὶ τούτων

6025. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 1020.
6026. Ἐφεσ. δ' 4 - 6.
6027. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
6028. Ἐφεσ. δ' 5.
6029. Ἰ. Δαμασκηνοῦ, PG. 95, 840.
6030. Μ. Βασιλείου, PG. 30, 193.
6031. Χρυσοστόμου, PG. 63, 79.
6032. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 1025.
6033. Χρυσοστόμου, PG. 63, 79.
6034. ΜΣΤ' Ἀποστολικοῦ Κανόνος.
6035. Ζ' Κανόνος Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ 95ου Κανόνος ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
6036. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 55.
6037. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 2, 189.
6038. Πρακτικῶν Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 12, 1031.

«ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν ἡ χειροτονία»[6039] ([752]). Παρὰ ταῦτα, οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τῆς αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ ἀναβαπτίζουσι καὶ ἀναχειροτονοῦσιν, ὄχι κεκριμένους αἱρετικούς, οὐδὲ ἀκρίτους τοιούτους, ἀλλὰ Ὀρθοδόξους κανονικῶς ἐνισταμένους ἐναντίον τῶν αἱρέσεων καὶ ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας!

«Οὐκ ἔστι τοίνυν (λοιπόν) δεύτερον Λουτρόν (Βάπτισμα), οὐκ ἔστιν». «Εἰ δὲ ἔστι (ὑπάρχει)» καὶ δεύτερον, «καὶ τρίτον ἐστί, καὶ τέταρτόν ἐστι» πρὸς κατάλυσιν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος. Διότι «ὑπὸ τοῦ ὑστέρου ἀεὶ τὸ πρῶτον καταλύεται· καὶ τοῦτο πάλιν ὑπὸ τοῦ ἄλλου, καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον». Ἐπειδὴ «Βάπτισμα οὐκ ἔστι δεύτερον»[6040], ὁ ἀναβαπτισμὸς καταργεῖ καὶ τὸ Βάπτισμα καὶ τὴν πίστιν. Ἐὰν δύο εἶναι τὰ Βαπτίσματα, ἀναγκαίως δύο εἶναι καὶ αἱ πίστεις, δύο καὶ οἱ Κύριοι, καὶ οὐχὶ εἷς ὁ Χριστός, ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δύο, ὁ εἷς Θεὸς καὶ ὁ ἕτερος ἄνθρωπος, κατὰ τὴν νεστοριανὴν δυσσέβειαν τῶν αἱρετικῶν. «Οὐκοῦν (ἑπομένως), εἰ δύο φασὶν (λέγουσιν οὗτοι) Υἱούς, δύο» «πάντως» θὰ εἶναι «οἱ Κύριοι, δύο δὲ καὶ πίστεις, τοσαῦτα δὲ καὶ Βαπτίσματα»[6041]. Ὅταν πιστευθῇ ἡ νεστοριανὴ αἵρεσις, τότε λογίζεται «διττὴ καὶ ἡ πίστις καὶ οὐχ ἕν ἐστι τὸ Βάπτισμα»[6042]. Δυστυχῶς δὲ καὶ νεστοριανὴ θέσις ὑπεστηρίχθη συνοδικῶς ἐν τῇ καινοτομίᾳ. Κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ ἔτους 1930, «ἡ Δ. Ἱ. Σύνοδος» τῆς καινοτομίας ἀπήλλαξε «κατηγορίας» εἰπόντα, ὅτι «ἡ ἁγιότης καὶ τελειότης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς ἀνθρώπου ὑπέκειτο εἰς προκοπὴν ἢ πρόοδον καὶ ἐτελειώθη διὰ τῆς ἐν τῷ παθήματι ὑπακοῆς» ([753]), ὅπερ νεστοριανόν ἐστι κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρας[6043] ([754]). Ἀλλ' οἱ Ὀρθόδοξοι «πιστεύομεν» «εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τουτέστι τὸν Μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐνανθρωπήσαντα καὶ σεσαρκωμένον». «Οὐκοῦν (λοιπόν), εἷς Κύριος καὶ μία πίστις, ἓν Βάπτισμά»[6044] ἐστιν ἡ ὀρθόδοξος ὁμολογία (ἰ. ἀ. σ. 231, 255, 313).

Οὐ «δύο εἰσὶ Βαπτίσματα, ἀλλὰ ἕν» καὶ διότι «οὔτε δὶς ἐσταυρώθη Χριστός, ἀλλ' ἅπαξ· οὔτε δὶς ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἀνέστη»[6045]. «Τὸ Βάπτισμα σταυρός ἐστι. Συνεσταυρώθη γὰρ ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος. Καὶ πάλιν· σύμμορφοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Καὶ πάλιν· συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ Βαπτίσμα-

6039. Πρακτικῶν Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 12, 1042.
6040. Χρυσοστόμου, PG. 63, 80.
6041. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Μ. 5, 340.
6042. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Μ. 4, 776.
6043. Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 4, 1193, 1204. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Μ. 5, 133.
6044. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Μ. 5, 340.
6045. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 41, 1025.

τος εἰς τὸν θάνατον. Ὥσπερ οὖν οὐκ ἔνι (δὲν εἶναι δυνατόν) δεύτερον σταυρωθῆναι τὸν Χριστόν, τοῦτο γὰρ παραδειγματίσαι αὐτόν ἐστιν, οὕτως οὐδὲ βαπτισθῆναι». «Ὁ τοίνυν δεύτερον ἑαυτὸν βαπτίζων, πάλιν αὐτὸν σταυροῖ»[6046]. Διὸ λέγει ἡ Γραφή. «Ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας (βαπτισθέντας)» «πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν» διὰ Βαπτίσματος, «ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ παραδειγματίζοντας»[6047]. «Τὶ δὲ ἐστιν "ἀνασταυροῦντας"; Ἄνωθεν (ἐξ ἀρχῆς) πάλιν σταυροῦντας. Ὥσπερ γὰρ ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς ἐν τῷ Σταυρῷ, οὕτως ἡμεῖς ἐν τῷ Βαπτίσματι, οὐ τῇ σαρκί, ἀλλὰ τῇ ἁμαρτίᾳ». «Ἐκεῖνος ἀπέθανεν ἐν τῇ σαρκί, ἡμεῖς δὲ τῇ ἁμαρτίᾳ. Διὰ τοῦ Βαπτίσματος ἡμῶν ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος ἐτάφη καὶ ἀνέστη ὁ καινός, ὁ σύμμορφος γενόμενος τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Εἰ τοίνυν ἀνάγκη πάλιν βαπτισθῆναι, ἀνάγκη πάλιν αὐτὸν ἀποθανεῖν τοῦτον» τὸν ἐν σαρκὶ θάνατον. Ἀλλὰ «οὐ δυνατὸν ἐστιν αὐτὸν πάλιν ἀνασταυροῦσθαι», ἤτοι ἵνα πάλιν σταυρωθῇ ὁ Χριστός[6048], καθ' ὅτι τότε θὰ ἐδεικνύητο ἀτελὴς ἡ γενομένη σταυρικὴ θυσία, ἐνῷ αὕτη ἐστὶ τελεία κατὰ τὸ «τετέλεσται»[6049] (ἴ. ἀ. σ. 332). «Τοῦτο γὰρ ἐστι παραδειγματίσαι»[6050]. Παραδειγματίζουσι, λοιπόν, καὶ ἀνασταυροῦσι τὸν Χριστὸν καὶ λέγουσιν ἀτελῆ τὴν σταυρικὴν αὐτοῦ θυσίαν οἱ ἀναβαπτίζοντες καινοτόμοι, ὡς ἀντίχριστα ὄργανα τῆς ἐσχάτης ἀποστασίας.

Καὶ ἀποσχηματισμοὺς ποιοῦσιν οἱ φορεῖς τῆς κακοδοξίας τῶν ἀκύρων Μυστηρίων. Τὴν 3.1.1951 π.χ. τὸ «Ὑπουργικὸν Συμβούλιον», κατόπιν ἐγγράφου τῆς ἐν καινοτομίᾳ Συνόδου, ἀπεφάσισε «νὰ ἀποσχηματισθοῦν οἱ ἄνευ» «χειροτονίας ἐκ μέρους τῶν κανονικῶν Ἀρχιερέων» τῆς καινοτομίας «φέροντες τὸ ἱερατικὸν σχῆμα παλαιοημερολογῖται» «κληρικοί». Ἐπίσης «νὰ διαταχθῇ» καὶ «ὁ ἀποσχηματισμὸς» τῶν ὁμοίως «φερόντων τὸ μοναχικὸν σχῆμα»([755]). Ἐν συνεχείᾳ, τὸ «Ὑπουργεῖον Δημοσίας Τάξεως», διὰ Ἐγκυκλίου τῆς 29.1.1951, ἐντέλλεται «ἀποσχηματισμὸν» Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων «κληρικῶν» καὶ «μοναχῶν»([756]). Ὁ δὲ προεδρεύων τῆς ἐν καινοτομίᾳ Συνόδου, δι' ἐγγράφου «πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας» τῆς 7.2.1951, διευκρινίζει, ὅτι «σὺν τῷ ἀποσχηματισμῷ» νοεῖται καὶ ἡ κουρά, καὶ συνιστᾷ, ὅπως διατάξῃ «καὶ τὴν κουρὰν τῶν συλλαμβανομένων, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ἱερατικοῦ σχήματος»([757]) (ἴ. ἀ. σ. 759). Κατὰ δὲ τὸν ἐν ἔτει 1984 διωγμὸν τῶν ἐνισταμένων Ὀρθοδόξων τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίων Πάντων Σπετσῶν καὶ τοῦ

6046. Χρυσοστόμου, PG. 63, 79.
6047. Ἑβρ. στ' 4, 6.
6048. Χρυσοστόμου, PG. 63, 79, 80.
6049. Ἰωάν. ιθ' 30.
6050. Χρυσοστόμου, PG. 63, 80.

πνευματικοῦ αὐτῶν, ἡ ἐν καινοτομίᾳ Σύνοδος τῆς Ἑλλάδος ἐπέβαλε καὶ «τὴν ποινὴν τοῦ ἀποσχηματισμοῦ» μοναζουσῶν καὶ Ἀρχιμανδρίτου(758).

Ἀποσχηματισμὸς ὅμως μοναχοῦ ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ δὲν νοεῖται. «Διὰ τῆς μοναχικῆς κουρᾶς κατατάσσεται ὁ μοναχὸς ἐπισήμως καὶ τυπικῶς εἰς τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Τὴν πρᾶξιν ταύτην θεωροῦσιν οἱ Ἅγιοι Πατέρες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας ὡς μυστήριον, παραβάλλοντες αὐτὴν πρὸς τὸ Μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος καὶ τοῦ Γάμου. Τὸ μοναχικὸν σχῆμα φέρει ἐν ἑαυτῷ, καθάπερ καὶ τὸ Μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος, τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνεξαλείπτου, ὁ δὲ δεσμὸς τοῦ μοναχικοῦ σχήματος εἶναι οὕτως ἀδιάλυτος, ὅσον καὶ ὁ δεσμὸς τοῦ Γάμου ὁμαλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων. Διὸ ὥρισεν ἡ ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, διὰ τοῦ Ζ΄ αὐτῆς Κανόνος, ὅτι ὁ κατατάξας ἑαυτὸν τῷ μοναχικῷ σχήματι δὲν δύναται πλέον νὰ ἀποβάλῃ αὐτό· ὁ δὲ τοῦτο τολμῶν ποιεῖν ὑπόκειται τῷ ἀναθέματι»(759). «Τοὺς ἅπαξ ἐν κλήρῳ τεταγμένους, ἢ καὶ μοναστάς», λέγει ὁ Κανών, «ὡρίσαμεν μήτε ἐπὶ στρατείαν, μήτε ἐπὶ ἀξίαν κοσμικὴν ἔρχεσθαι· ἢ τοῦτο τολμῶντας καὶ μὴ μεταμελομένους ὥστε ἐπιστρέψαι ἐπὶ τούτῳ, ὃ διὰ Θεὸν πρότερον εἵλοντο (ἐξέλεξαν), ἀναθεματίζεσθαι»[6051]. Ὁ «παρὼν Κανὼν περὶ κληρικῶν καὶ μοναχῶν διαλέγεται, ἀποδυσαμένων τὸ σχῆμα τὸ ἱερὸν καὶ ἀμφιασαμένων στρατιωτικὸν ἔνδυμα ὡς στρατευσαμένων, ἢ πολιτικὸν ὡς ἀξιώματος ἐπιθυμησάντων κοσμικοῦ»[6052]. Δηλαδή, ὁμιλεῖ «διὰ ἐκείνους ὁποῦ ρίψουν καὶ τὸ σχῆμα τοῦ κληρικοῦ καὶ τοῦ μοναχοῦ, καὶ οὕτω τὰ τοιαῦτα», στρατιωτικὰ καὶ κοσμικά, «ἀναλαμβάνουσιν»[6053].

Ὁ δὲ ἀποσχηματισμὸς μοναχοῦ ὑπὸ ἑτέρου εἶναι κακούργημα. Τολμώμενον τοῦτο, λέγει ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, «φρικτὸν ἐστι καὶ ἀκουόμενον». Τὸ «ἀποσχηματίζειν μοναχὸν ἴσον ἐστὶ τῷ ἀποβαπτίζειν»[6054]. «Δηλαδή, ὁ ἀποσχηματισμὸς μοναχοῦ ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀποβάπτισιν Χριστιανοῦ. Ἡ δὲ ἀποβάπτισις ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀπογέννησιν ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον εἶναι ὅλως ἀδύνατον, ἀφύσικον καὶ ἀδιανόητον». Δὲν δύναται ἡ Δικαιοσύνη ἵνα τιμωρήσῃ τὸν γεννηθέντα ἄνθρωπον διὰ τῆς ποινῆς τῆς καταργήσεως τῆς γεννήσεώς του, ὅπως θεωρῆται ὁ γεννηθεὶς μὴ γεννηθείς. Τοῦτο εἶναι φυσικῶς ἀδύνατον καὶ μάταιον. Ὡσαύτως δὲν εἶναι δυνατόν, ἵνα τιμωρηθῇ ὁ ἀναγεννηθεὶς πνευματικῶς διὰ τοῦ Βαπτίσματος Χριστιανὸς διὰ τῆς ποινῆς τῆς καταλύ-

6051. Ζ΄ Κανὼν Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

6052. Ζωναρᾶ, Σ.Κ. 2, 232.

6053. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 190.

6054. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1521.

σεως τῆς βαπτίσεώς του, ὅπως θεωρῆται ὁ βαπτισθεὶς ἀβάπτιστος. Τοῦτο εἶναι πνευματικῶς ἀδύνατον καὶ κανονικῶς ἀδιανόητον. Παρομοίως ἀδιανόητος, ἀδύνατος καὶ ὅλως παράνομος κρίνεται καὶ ὁ αποσχηματισμὸς μοναχοῦ([760]). Ἀποφασιζόμενος δὲ τυχὸν οὗτος καὶ ἐκτελούμενος, καίτοι πρακτικῶς γίνεται, ἀληθῶς δὲν γίνεται[6055], εἰ μὴ μόνον κακούργημα ἀντιχρίστου ἀνομίας. Οἱ καινοτόμοι ἀρνοῦνται τὴν Χάριν δυσσεβῶς, μέχρι καὶ τῆς μοναχικῆς καθιερώσεως. «Οὐκ ἔστι» δὲ «ταῦτα τῆς Καθολικῆς (Ὀρθοδόξου) Ἐκκλησίας», ἀλλὰ ἀλλότρια[6056].

Ἡ δὲ κανονικότης τῶν μοναχῶν, κληρικῶν καὶ ἐπισκόπων τῆς καινοτομίας, ἣν ἐπικαλεῖται αὕτη, δὲν εἶναι ἀληθής. Ὡς προελέχθη, ὁ πρωτεργάτης τῆς ἑορτολογικῆς ἀποστασίας τοῦ Οἰκουμενισμοῦ Μελέτιος Μεταξάκης ἐξελέγη Μητροπολίτης Ἀθηνῶν ἀντικανονικῶς (ἰ. ἀ. σ. 649), καὶ κατόπιν Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης πάλιν ἀντικανονικῶς καὶ δὴ ἐνεθρονίσθη ὢν καθῃρημένος (ἰ. ἀ. σ. 661). Ὁ πρωτεργάτης τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924 Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἐγένετο Μητροπολίτης Ἀθηνῶν ἐπίσης ἀντικανονικῶς καὶ διετήρησε τὸν θρόνον τοῦτον ὡς Ἀρχιεπίσκοπος μέχρι τοῦ θανάτου του, κατὰ παράβασιν τῶν Ἱ. Κανόνων καὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων (ἰ. ἀ. σ. 663). Οὗτος ἐδίωξεν Ὀρθοδόξους μέχρις αἵματος καὶ θανάτου (ἰ. ἀ. σ. 753). Διὸ ἔπρεπεν ἵνα καθαιρεθῇ. Διότι, «εἰ ἐπήνεγκεν (ἐπέφερεν) ἐπίσκοπος», ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, «οἱασδήποτε πληγὰς καὶ βασάνους ἀνδράσι φοβουμένοις τὸν Κύριον, τοῖς» διὰ τὴν πίστιν «διωκομένοις, οὐκ ἔστιν ἄξιος ἐπισκοπῆς», λέγει ἡ Ζ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος[6057] (ἰ. ἀ. σ. 755). Προσέτι, ἀφ᾽ ὅτου ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος ἀπεφάσισε καὶ ἐφήρμοσε τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν τοῦ 1924 τῆς αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, κανονικῶς ἔκειτο ὑπὸ κρίσιν ἐνώπιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὁμοίως καὶ πάντες οἱ ἀκολουθήσαντες αὐτόν. Καὶ ναὶ μὲν οἱ πρὸ τῆς καινοτομίας τοῦ 1924 χειροτονηθέντες ἦσαν κανονικοί, ἐφ᾽ ὅσον ἐμυσταγωγήθησαν ὄντως κατὰ τοὺς Ἱ. Κανόνας, ἀλλ᾽ οἱ κατόπιν τούτων χειροτονηθέντες ἐν τῇ καινοτομίᾳ ὡς καινοτόμοι λογίζονται ἀντικανονικοί. Διότι ἅπαντες οἱ σχετικοὶ Κανόνες δὲν προβλέπουσι χειροτονίαν αἱρετικοῦ, ἢ σχισματικοῦ, ἢ καινοτόμου, ὡς οἱ ἐν λόγῳ (ἰ. ἀ. σ. 733), ἀλλὰ μόνον Ὀρθοδόξου, ὀρθοτομοῦντος τὸν λόγον τῆς θείας ἀληθείας[6058]. Οἱ δὲ καινοτομοῦντες, ὄχι μόνον δὲν χειροτονοῦνται, ἀλλὰ καὶ κεχειροτονημένοι ὄντες καθαιροῦνται, κατὰ τὸν Ὅρον τῆς Ζ΄ Οἰκου-

6055. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 1029.
6056. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 153.
6057. Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 12, 1115 καὶ Θ΄ Κανόνος ΑΒ Συνόδου.
6058. Θείας Λειτουργίας.

μενικῆς Συνόδου[6059]. Καὶ μόνον διὰ τὸν λόγον τοῦτον τῆς καινοτομίας, ἅπαντες οἱ χειροτονηθέντες ἀπὸ τοῦ 1924 καὶ ἐντεῦθεν παρὰ καινοτόμων εἶναι ἀντικανονικοί. Συνεπῶς, ἡ ἐπίκλησις τῆς δῆθεν κανονικότητος τῶν καινοτόμων, καὶ δὴ πρὸς δίωξιν Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων, ἀποτελεῖ καρπὸν καὶ ἀμαθείας καὶ ἀσεβείας. Ἡ δὲ διδαχὴ τῶν Ἁγίων ἐπιλέγει. «Τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν στενάξω, ἢ τὴν ἀμαθίαν βδελύξομαι;»[6060].

Προσέτι δὲν εἶναι ἄκυρα τὰ Μυστήρια, ἤτοι ἀνυπόστατα, ἀκόμη καὶ «τῶν δικαίως καθῃρημένων» ἱερέων, κατὰ τὴν Σύνοδον, τὴν «ἐν Κωνσταντινουπόλει συναχθεῖσαν ἐπὶ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ Πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ Ὀξείτου ἐν ἔτει 1143». Αὕτη ἡ Σύνοδος «κατηγορεῖ τὸν Λεόντιον, διατὶ ἐβάπτισε δεύτερον τὸν ὑπὸ ἱερέως καθῃρημένου ἐπὶ φανεροῖς ἐγκλήμασιν», ἤτοι δικαίως, «βαπτισθέντα», ἐπειδὴ «ἐνόμισε πῶς δὲν εἶναι τέλειον τὸ ὑπὸ καθῃρημένου γεγονὸς Βάπτισμα. Ἀλλὰ καὶ Ἰωσὴφ ὁ Βρυέννιος ἐν τῇ πρὸς Νικήταν ἐπιστολῇ λέγει, ὅτι εἶναι ἅγια καὶ τέλεια τὰ παρὰ τῶν καθῃρημένων τολμηθέντα». Εἰς τοῦτο «συνομολογεῖ καὶ ὁ σοφὸς Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις ἐν ταῖς κριτικαῖς ἐπιτάσεσι τῆς τοῦ Νεοφύτου γραμματικῆς, φέρων συνήγορον Νικόλαον τὸν Καβάσιλαν»[6061]. Οἱ δὲ Ἱ. Κανόνες, λέγοντες ἄκυρα τὰ τοιαῦτα Μυστήρια, νοοῦσιν ἀνενέργητα. Ἡ Δ΄ π.χ. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ὅταν εἰς τὸν ΣΤ΄ αὐτῆς Κανόνα[6062] λέγῃ «ἄκυρον τὴν χειροτονίαν τοῦ ἀπολύτως χειροτονηθέντος», νοεῖ ταύτην «οὐχὶ ὡς ἀνύπαρκτον καὶ ἀνυπόστατον, οὔτε διατὶ εἶναι ἀνύπαρκτα καὶ ὡς μὴ ὄντα τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐνεργηθησόμενα Μυστήρια, ἀλλ᾽ ὡς ἀργὴν μένειν καὶ μὴ εἰς ἐνέργειαν καὶ πρᾶξιν βαλλομένην, καὶ ὄχι δι᾽ ἄλλο, εἰ μὴ δι᾽ ἀτιμίαν καὶ ὕβριν τοῦ χειροτονήσαντος»[6063]. Δηλαδή, ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὥρισε διὰ τοὺς «ἀπολύτως χειροτονουμένους», ἤτοι ἀντικανονικῶς, «ἄκυρον ἔχειν τὴν τοιαύτην χειροθεσίαν»[6064], καὶ οὕτως «ἠρνήσατο» «αὐτοῖς τὴν ἐνέργειαν» καὶ ὄχι τὴν Ἱερωσύνην. Καὶ τοῦτο, «ὥστε μή τι ἱερατικὸν δίκαιον ἐνεργεῖν», «ἐφ᾽ ὕβρει τοῦ χειροτονήσαντος»[6065]. Οὕτω δὲ νοεῖται τὸ ἐν λόγῳ «ἄκυρον» καὶ ἄλλων Κανόνων, ὡς τοῦ ΙΓ΄ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου[6066].

6059. Ὅρου Ζ΄· Οἰκουμενικῆς Συνόδου, M. 13, 380.
6060. M. Βασιλείου, PG. 31, 476.
6061. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 29.
6062. ΣΤ΄ Κανόνος Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
6063. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλειον», σ. 29.
6064. ΣΤ΄ Κανόνος Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
6065. Ζωναρᾶ, Σ. Κ. 2, 231.
6066. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 29.

Τὰ ἀνωτέρω ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ ἐπὶ αἰῶνας πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ἣν θεωροῦνται ἰσχυρὰ τὰ Μυστήρια καὶ τῶν ἀντικανονικῶς χειροτονηθέντων ἱερέων, ὡς π.χ. κατὰ παράβασιν τοῦ ἀναφερθέντος ΙΓ' Κανόνος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου. «Σὺ δέ μοι θρήνησον, ὦ ἀναγνῶστα, ἐν τῷ παρόντι Κανόνι», γράφει Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα, «καθ' ὅτι τὴν σήμερον, ἐν οὐδεμιᾷ χειροτονίᾳ διακόνου ἢ πρεσβυτέρου ἐκφωνεῖται τὸ ὄνομα τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῦ μοναστηρίου εἰδικῶς, καθὼς οὗτος ὁ Κανὼν προστάζει»[6067]. Καὶ ὅμως τὰ Μυστήρια τούτων ὑπῆρξαν ἰσχυρὰ καὶ ἔγκυρα. Πρόσφατον παράδειγμα ἔχομεν τὸ βουλγαρικὸν σχίσμα. «Γνωστὸν τυγχάνει πᾶσιν ὅτι, ὅταν ἡ Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία ἀπεσχίσθη τῆς καθ' ὅλου Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καθήρεσεν ἅπαντας τοὺς κληρικοὺς αὐτῆς, οὗτοι δέ, ἂν καὶ καθῃρημένοι ὑπὸ τῆς καθ' ὅλου Ἐκκλησίας, δὲν ἔπαυσαν νὰ τελοῦν τὰ θεῖα Μυστήρια, καθὼς καὶ πρὸ τῆς καθαιρέσεως», ἐν οἷς καταλέγονται καὶ χειροτονίαι. «Ἐὰν αἱ χειροτονίαι αὗται, αἱ ὑπὸ τῶν καθῃρημένων Ἱεραρχῶν» «γενόμεναι, ἦσαν ἄκυροι, θὰ ἔπρεπε σήμερον, ὅτε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ηὐδόκησε νὰ ἄρῃ τὸ σχίσμα, νὰ μὴ παραδεχθῇ τοὺς ὑπὸ καθῃρημένων χειροτονηθέντας κληρικούς, ἐν ᾧ ἀντιθέτως ἐδέχθη αὐτοὺς ἄνευ χειροτονίας καὶ οὐδεμιᾶς κἂν διατυπώσεως»([761]). Τοῦτο δὲ ἔπραξαν καὶ αἱ λοιπαὶ κατὰ τόπους Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι. Διότι «ὅλαι αἱ Ἐκκλησίαι ἀπεφάνθησαν ἐσχάτως, ὅτι, μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ βουλγαρικοῦ σχίσματος ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, οὐ μόνον οἱ Βούλγαροι κληρικοὶ δέον νὰ ἀναγνωρισθῶσι μὲ τὸν οἰκεῖον ἱερατικὸν βαθμὸν ἄνευ νέας χειροτονίας, καίτοι ἐχειροτονήθησαν ὑπὸ καθῃρημένων Ἀρχιερέων, ἀλλὰ καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν δέον ν' ἀναγνωρισθῶσιν ὡς ἔγκυροι καὶ κανονικαί, χωρὶς αὐταὶ νὰ ἐπαναληφθῶσιν, τοῦθ' ὅπερ ἔδει ἀπαραιτήτως νὰ γίνῃ, ἂν ἦσαν προϊὸν ἀντιποιήσεως Ἀρχῆς, ὡς ὑπὸ καθῃρημένων τελεσθεῖσαι. Ἐντεῦθεν γίνεται δῆλον, ὅτι ὁ καθῃρημένος, λειτουργῶν, δὲν ἀντιποιεῖται ξένης Ἀρχῆς»([762]). Διὸ αἱ γινόμεναι παρὰ τῆς καινοτομίας καταδίκαι καὶ διώξεις ἐνισταμένων ἱερέων ἐπὶ ἀντιποιήσει Ἀρχῆς ἀποτελοῦσι καρπὸν καὶ ἀσεβείας καὶ ἀμαθείας, δι' ἃς στενάζουσιν οἱ Ἅγιοι[6068]. Ἡ δὲ ὑπ' ἀρ. 378/1980 ἀπόφασις ὁλομελείας Ἀρείου Πάγου ὑπὲρ τῶν διώξεων τούτων εἶναι, ὄχι μόνον ἀντορθόδοξος καὶ ἀντικανονική, ἀντισυνταγματικὴ καὶ παράνομος, ἀλλὰ καὶ σκάνδαλον καλύψεως ἀντιχριστιανικῶν διωγμῶν([762α]).

6067. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 190.

6068. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 476.

Τὰ Μυστήρια θεωροῦνται ἀνύπαρκτα καὶ ἀνυπόστατα, ὅτε ὁ τελῶν ταῦτα ἱερεὺς ὑπέστη τὸ μέγα ἀνάθεμα, ὃ «οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ χωρισμὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ» καὶ «πάσης»«τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας»[6069]. Τοῦτο τὸ μέγα ἀνάθεμα ὑπέστη π.χ. ὁ αἱρεσιάρχης Νεστόριος, ὃν ἡ Γ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος κατεδίκασε τελεσιδίκως «ἀλλότριον εἶναι» «τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος καὶ παντὸς συλλόγου ἱερατικοῦ»[6070]. Διό, ἐνῷ οἱ ἄλλοι καθαιρούμενοι καὶ «ἐν τῷ τῶν λαϊκῶν ἀπωθούμενοι τόπῳ»[6071], ἤτοι συμπροσευχόμενοι «μὲ τοὺς πιστούς»[6072], «λαϊκῶν ἀνύσουσι(θὰ ἐπιτελέσωσι)διαγωγήν»[6073], οἱ τιμωρούμενοι διὰ τοῦ μεγάλου ἀναθέματος λογίζονται ὡς ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας λαϊκοί. Δηλαδή, οἱ πρῶτοι τίθενται εἰς τόπον λαϊκῶν ὡς καθηρημένοι κληρικοί, οἱ δὲ δεύτεροι γίνονται λαϊκοί. Ἀνέκαθεν οἱ τοιοῦτοι, «τῆς Ἐκκλησίας ἀποστάντες» καὶ «ἀπορραγέντες, λαϊκοὶ γενόμενοι, οὔτε τοῦ βαπτίζειν, οὔτε τοῦ χειροτονεῖν εἶχον ἐξουσίαν· οὔτε ἠδύναντο Χάριν Πνεύματος Ἁγίου ἑτέροις παρέχειν, ἧς αὐτοὶ ἐκπεπτώκασι». Διὸ οἱ Πατέρες «ἐκέλευσαν» τοὺς βαπτιζομένους παρ᾽ αὐτῶν καὶ προσερχομένους τῇ Ἐκκλησίᾳ, «ὡς παρὰ λαϊκῶν βαπτιζομένους», «τῷ ἀληθινῷ Βαπτίσματι τῷ τῆς Ἐκκλησίας ἀνακαθαίρεσθαι»[6074]. Καίτοι «ἀπηγόρευται τὸ τοῦ ἀναβαπτισμοῦ», προκειμένου ὅμως περὶ τῶν πανορθοδόξως κεκριμένων αἱρετικῶν, ὥσπερ «τῶν μαρκιωνιστῶν» καὶ τῶν τούτων ἀποβλαστημάτων, «οὐ δεχόμεθα αὐτοὺς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐὰν μὴ βαπτισθῶσιν εἰς τὸ ἡμέτερον Βάπτισμα», ἤτοι τὸ ὀρθόδοξον[6075], ἢ ἐὰν μὴ χρισθῶσιν οἱ ἔχοντες τὸν τύπον τοῦ Βαπτίσματος, κατὰ τὸν λόγον τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων[6076]. Τοιοῦτοι δὲ ἀνατεθεματισμένοι εἶναι καὶ οἱ παπικοὶ[6077] καὶ τὸ ἀποβλάστημα αὐτῶν προτεστάνται. Διὸ τὰ μυστήρια τούτων εἶναι ἄκυρα, ἀνύπαρκτα καὶ ἀνυπόστατα.

Οἱ ἐνιστάμενοι Ὀρθόδοξοι εἰς τὸ μέγα ἀνάθεμα δὲν ὑπόκεινται, ἀλλὰ τοὐναντίον εἶναι ἄξιοι τιμῆς Ὀρθοδόξων. Οὐδὲ ὄντως καθηρημένοι λογίζονται, ἀλλ᾽ ἀντιθέτως ἔχουσιν πλουσιωτέραν τὴν Χάριν. Μηδὲ «κανονικῇ ἐπιτιμήσει» ὑπόκεινται, καθ᾽ ὅτι ποιοῦσι τὸ θέλημα Κυρίου[6078]. Οἱ δὲ καινοτόμοι εἶναι ὄντως ἀντικανονικοὶ καὶ τελοῦσιν ὑπὸ

6069. Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 408, 1003.
6070. Ἀποφάσεως Γ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 4, 1212.
6071. ΚΑ΄ Κανόνος ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
6072. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 80.
6073. Ζωναρᾶ, Σ. Κ. 2, 80.
6074. Α΄ Κανόνος Μ. Βασιλείου.
6075. ΜΖ΄ Κανόνος Μ. Βασιλείου.
6076. Ζ΄ Κανὼν Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ 95ος Κανὼν ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
6077. Ἐγκυκλίου Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν 1948, Μ. 20, 411.
6078. ΙΕ΄ Κανόνος ΑΒ Συνόδου.

κανονικὴν ἐπιτίμησιν, μέχρι καὶ τοῦ μεγάλου ἀναθέματος, τῆς μελλούσης ἵνα συνέλθῃ ἀληθῶς πανορθοδόξου Συνόδου, ἐὰν δὲν μετανοήσωσιν.

2. Ἀντιφάσκουσα καινοτομία

Ἡ καινοτομία ἀντιφάσκει πρὸς ἑαυτήν, ὡς καὶ πᾶς ἑτερόδοξος λόγος.

Ἐνῷ λέγει ἄκυρα τὰ Μυστήρια τῶν Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων, ἀνατρέψασα ἑαυτήν, καὶ ἐδέχθη ταῦτα. Τῇ «9η Μαρτίου 1953» τὸ «Γ' Ἀναθεωρητικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον» τῆς ἐν καινοτομίᾳ Συνόδου ἐδέχθη ὡς «ἀδελφὸν εἰς τὸ ἐπισκοπὸν ἀξίωμα», ἤτοι ἄνευ χειροτονίας, τὸν ἐνιστάμενον Ἐπίσκοπον Χριστοφόρον Χατζῆν, ὅστις ἐχειροτονήθη τὸ ἔτος 1935 παρὰ Ἐπισκόπων τῆς ἐνστάσεως καὶ καθηρέθη ὑπὸ τῶν καινοτόμων (ἰ. ἀ. σ. 744, 757). Οὕτως ἡ καινοτομία ἀπεδέχθη τὸν «βαθμὸν τῆς Ἀρχιερωσύνης» τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως καὶ προέβη εἰς «τὴν ἀναγνώρισιν» «τοῦ ἐπισκοπικοῦ βαθμοῦ» ταύτης, ὡς ἀναγράφεται εἰς τὰ κείμενα τοῦ Δικαστηρίου τούτου(763). Τὴν δὲ «12 Μαρτίου 1953» τὸ αὐτὸ δικαστικὸν ὄργανον ἐδέχθη «εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα», ὃ εἶχεν ἐκ τῆς ἐνστάσεως, καὶ τὸν ἐνιστάμενον Ἐπίσκοπον Πολύκαρπον Λιώσην, ὁμοίως χειροτονηθέντα(764). Ἡ τοιαύτη ἀντιφατικὴ ἐνέργεια τῆς καινοτομίας ἑρμηνεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Σπυρίδωνος ὡς ἑλιγμός, δι' οὗ ὑπελόγιζεν, ὅτι ἡ ἐν καινοτομίᾳ «Ἐκκλησία» «θὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ ἐπωδύνου αὐτοῦ καρκινώματος», ἤτοι τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως!(765). Δηλαδή, ἦτο μέσον προσηλυτισμοῦ καὶ διωγμοῦ κατὰ τῶν ἐνισταμένων, τὸν ὁποῖον, ὡς γνωστόν, ὁ Σπυρίδων Ἀθηνῶν ἤσκησεν ἐν οἰκουμενιστικῷ πνεύματι ἀδιστάκτως (ἰ. ἀ. σ. 758). Δὲν προέκειτο ἐνταῦθα περὶ ἐφαμογῆς οἰκονομίας, καθ' ὅτι τὸ προσηλυτιστικὸν τοῦτο μέτρον ἴσχυσεν «ἐντὸς ἑξαμήνου» ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ εἰδικοῦ νόμου 2294/18.2.1953, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐβασίσθη(766), ἐνῷ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας εἶναι ἀπεριορίστου χρονικῆς διαρκείας καί, τὸ σημαντικώτερον, ἀσκεῖται, οὐχὶ ὑπὸ καινοτόμων, ὡς ἐν προκειμένῳ, ἀλλὰ παρ' Ὀρθοδόξων. Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἀποτυχία προσπαθείας τῆς ἐν καινοτομίᾳ Συνόδου κατὰ τὸ ἔτος 1954, ὅπως καθιερωθῇ ἡ ἄνευ χειροτονίας προσδοχὴ διὰ κληρικοὺς τῆς ἐνστάσεως, ἤτοι «μόνον» διὰ «διακόνους καὶ πρεσβυτέρους», ἀποκλειομένων τῶν Ἐπισκόπων(767). Ἡ ματαίωσις τῆς ἐνεργείας ταύτης καὶ μάλιστα ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν Ἐπισκόπων τῆς ἐνστάσεως ἐκ

τῆς ἄνευ χειροτονίας προσδοχῆς δηλοῦσιν, ὅτι ἡ κακοδοξία περὶ ἀκύρων Μυστηρίων εἶναι παραμόνιμον φρόνημα καὶ πίστις τῆς ἐν λόγῳ καινοτομίας, ἀλλὰ ἐν ἀντιφάσει αἱρετικῆς ἀσυναρτησίας καὶ σκοπιμότητος. Τοῦτο δηλοῖ βεβαίως καὶ τὸ ἕτερον σχετικὸν γεγονός, καθ' ὃ καὶ χειροτονηθέντας ἐν τῇ ἐνστάσει κληρικοὺς ἐδέχθη ἡ καινοτομία ἄνευ χειροτονίας. Τοιοῦτος π.χ. ὑπῆρξεν ὁ ἀρχιμανδρίτης Κοσμᾶς Καράμπελας, χειροτονηθεὶς ὑπὸ τοῦ κατὰ τὴν καινοτομίαν καθηρημένου Ἐπισκόπου Πολυκάρπου Λιώση, καὶ ὁ ἱερεὺς Δημήτριος Κοτσικώνας, ὁ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Διαυλείας Ἀκακίου Παπᾶ.

Καὶ ἄλλως ἀντιφάσκει ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία. Ὡς προελέχθη, φρονοῦσα κακοδόξως ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ Ἐκκλησία, θεωρεῖ τοὺς Ὀρθοδόξους ἐνισταμένους ἐκτὸς Ἐκκλησίας, διὸ καὶ ἄνευ Χάριτος καὶ ἐγκύρων Μυστηρίων. Καὶ ὅμως, ἀναιροῦσα πάλιν ἑαυτήν, ὑποστηρίζει καὶ τὸ ἀντίθετον. Ἡ Κ' Ἱεραρχία ταύτης τοῦ Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1948 ἐδέχθη εἰσήγησιν τοῦ Λαρίσης Δωροθέου «ἐπὶ τῶν ἄρθρων 1 καὶ 2 καὶ 143 τοῦ» τότε «Συντάγματος», ἐν ᾗ ἀναγράφονται καὶ τὰ ἀκόλουθα. «Ὁ παλαιοημερολογιτισμός», ὡς ἀποκαλεῖ κακοδόξως τὴν ὀρθόδοξον ἔνστασιν, «δὲν εἶναι οὔτε αἵρεσις, οὔτε σχίσμα, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτὸν δὲν εἶναι οὔτε αἱρετικοὶ ὡς διαφωνοῦντες πρὸς τὸ δόγμα, οὔτε σχισματικοὶ ὡς διαφωνοῦντες εἰς τὴν διοίκησιν, οὔτε ἐκηρύχθησαν τοιοῦτοι, οὔτε καὶ αὐτοὶ ἐπισήμως ἀπεσχίσθησαν ἀπὸ τῆς εἰς ἣν ἐξακολουθοῦσιν ἀνήκοντες Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Οἱ παλαιοημερολογῖται» «εἶναι Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ» καὶ «ἁπλῶς διαφωνοῦσιν εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ἑορτολογίου». Κατόπιν τούτων, ὁ εἰσηγητὴς ἐκτρέπεται εἰς τοὺς ἀκολούθους χαρακτηρισμούς. «Συνεπῶς», λέγει, «παλαιοημερολογιτισμὸς σημαίνει» «ἀνταρσίαν» καὶ «ἐπανάστασιν ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, διότι οἱ ἀκολουθοῦντες τὸ παλαιὸν ἑορτολόγιον δὲν πειθαρχοῦσι πρὸς τὴν» «ἀπόφασιν» τῶν καινοτόμων περὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924. «Οἱ τοιοῦτοι ὀνομάζονται καὶ εἶναι στασιασταί», διότι «δὲν πειθαρχοῦσι»([768]). Σημειωθήτω ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἀπεκάλει τοὺς ἐνισταμένους Ὀρθοδόξους ἀντιφατικῶς καὶ σχισματικοὺς καὶ ἀντάρτας, τὴν δὲ ἔνστασιν καὶ σχίσμα καὶ ἀνταρσίαν([769]) (ἰ. ἀ. σ. 751, 756).

Διατὶ ἡ οἰκτρὰ αὕτη παλινῳδία τῆς καινοτομίας; Προφανῶς διὰ λόγους σκοπιμότητος οἰκουμενιστικοῦ διωγμοῦ. Διὸ ὁ Λαρίσης Δωρόθεος συμπεραίνει. «Δὲν δύναται ἑπομένως νὰ θεωρῆται, ὅτι συνταγματικῶς προστατεύεται, δυνάμει τῆς περὶ ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως διατάξεως τοῦ Συντάγματος, τὸ ἄτομον ἢ πολλὰ ὁμοῦ τοιαῦτα, ὅταν,

χωρὶς νὰ εἰσάγωσι νέαν θρησκείαν, διαφωνοῦσιν ἁπλῶς πρὸς ἀπόφασιν ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτῶν Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας εἶναι κατὰ τὰ λοιπὰ τέκνα πιστά». Καὶ καταλήγει εἰς τὸ οἰκουμενιστικῶς σκοπούμενον. Οἱ ἐνιστάμενοι Ὀρθόδοξοι «δὲν δικαιοῦνται», τονίζει, «νὰ ζητῶσι νὰ προστατευθῶσι συνταγματικῶς, διότι τὸ Σύνταγμα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν προστασίαν του καὶ εἰς τὴν ἀνταρσίαν. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἡ Πολιτεία δὲν δικαιοῦται νὰ ἀναγνωρίζῃ ὡς νομικῶς ἰσχυρὰς τὰς πράξεις αὐτῶν, οὔτε ἵδρυσιν ναῶν, οὔτε καὶ ἀναγνώρισιν σωματειακήν, ἐφ᾽ ὅσον στρέφονται κατὰ τῆς ἐπικρατούσης Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας»(770). Δηλαδή, οἱ καινοτόμοι, ἀντιποιούμενοι τὸν τίτλον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀντορθοδόξως καὶ διώκοντες τοὺς Ὀρθοδόξους ἐνισταμένους ἀντιθέως, ἐπεδίωξαν καὶ συνταγματικὴν κατοχύρωσιν τοῦ ἀντιχρίστου αὐτῶν διωγμοῦ. Ἡ ἀνωτέρω ὅμως διωκτικὴ πρότασις αὐτῶν δὲν ἐγένετο δεκτὴ παρὰ τῆς νομολογίας. Αὕτη ἀπεδέχθη ἄλλην πρότασιν, «καθ᾽ ἣν εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως περιλαμβάνεται καὶ τὸ θρησκεύεσθαι κατὰ τὸ παλαιὸν ἑορτολόγιον»(771). Ὀρθῶς δέ, καθ᾽ ὅτι οἱ Ὀρθόδοξοι δὲν ἐνίστανται κατὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἐναντίον τῆς ἀνόμως «ἐπικρατούσης» ἑορτολογικῆς καινοτομίας καὶ ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἥτις βάλλεται ὑπὸ τῆς οἰκουμενιστικῆς αἱρέσεως τῶν καινοτόμων. Ἡ δὲ ὀρθόδοξος αὕτη ἔνστασις εἶναι κανονική, διὸ καὶ σύμφωνος πρὸς τὸ Σύνταγμα, τὸ προστατεῦον τοὺς Ἱ. Κανόνας.

Προφανῶς, οἱ καινοτόμοι ἀντιφάσκουσιν ἀδιστάκτως ἐν σκοπιμότητι ἀφροσύνης. Κατ᾽ αὐτούς, προκειμένου περὶ τῆς θείας Χάριτος τῶν Μυστηρίων, οἱ ἐνιστάμενοι κεῖνται ἐκτὸς Ἐκκλησίας καὶ τὰ Μυστήρια αὐτῶν εἶναι ἄκυρα. Προκειμένου περὶ τῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς Ὀρθοδόξου ἐνστάσεως, οὗτοι εὑρίσκονται ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας ὡς Ὀρθόδοξοι, μὴ ἔχοντες δικαίωμα ἀντιλογίας πρὸς τὰς οἰκουμενιστικὰς ἀποφάσεις τῆς ἡγεσίας τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας! «Ὄντως οὐκ οἶδεν» αὕτη, «ἃ λέγει, οὔτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦται»[6079] καὶ ἀποδεικνύει πάλιν, ὅτι ἡ «τῆς ἀσεβείας κατασκευὴ καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἐστιν ἀσύμφωνος»[6080]. «Ἀδύνατον γὰρ ψευδῆ λόγον ἑαυτῷ συμφωνῆσαι»[6081], μάλιστα δὲ πρὸς τὴν θείαν ἀλήθειαν καὶ Χάριν. Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία ἐφηρμόσθη τὴν Β´ Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν τοῦ ἔτους 1924. Δηλαδή, ὅτε ἐτελεῖτο ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ ὑπερμάχου μάλιστα τῆς θείας Χάριτος. Καὶ ἐν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου

6079. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 168.
6080. Γρηγορίου Νύσσης, PG. 45, 352.
6081. Παλλαδίου Ἑλενουπόλεως, PG. 47, 55.

ἀποδεικνύεται, ὅτι αὕτη ἡ αἵρεσις ἀρνεῖται τὴν θείαν Χάριν, ἥτις μετὰ τῆς ἀληθείας «διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο»[6082] (ἰ. ἀ. σ. 512).

Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία, ἐνῷ ἀρνεῖται τὴν θείαν Χάριν καὶ τὸ κῦρος τῶν Μυστηρίων τῶν Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων, ἀναγνωρίζει ταῦτα εἰς τοὺς κεχριμένους αἱρετικούς, ὡς οἱ παπικοί.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1967 ὁ οἰκουμενιστὴς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀθηναγόρας συμπροσηυχήθη ἐν Ρώμῃ μετὰ τοῦ αἱρεσιάρχου Πάπα, ὅτε καὶ ὡμολόγησε τοῦτον ἀσεβῶς ὡς «φορέα τῆς ἀποστολικῆς Χάριτος»!(772). Τούτου ἕπεται ἡ ἀναγνώρισις τῶν μυστηρίων τῶν κεχριμένων αἱρετικῶν. Ἡ ἀντιεκκλησιαστικὴ αὕτη ἀναγνώρισις προωθήθη μέχρι σημείου, ὥστε ὁ συνεορτασμὸς τῶν καινοτόμων μετὰ τῶν αἱρετικῶν τούτων ἐγένετο πλέον «ἔθος»(773). Τὴν 18.1.1974 καινοτόμοι καὶ παπικοὶ καὶ προτεστάνται συμπροσηυχήθησαν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις καθεδρικὸν Ναὸν τῆς παπικῆς αἱρέσεως(774). Ἀπὸ τῆς 28 - 30 Νοεμβρίου 1979 ὁ αἱρεσιάρχης Πάπας καὶ ὁ οἰκουμενιστὴς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Δημήτριος συμπροσηυχήθησαν καὶ συνελειτουργήθησαν εἰς ὀρθόδοξον καὶ ἀκολούθως εἰς παπικὸν Ναὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τελικῶς ἐξέδωκαν «κοινὴν δήλωσιν» οἰκουμενιστικῆς ἀποστασίας. Διὰ ταύτης ἀνήγγειλαν, ὅτι σκοπεύουσιν ὅπως συνιερουργήσωσι «τὴν θείαν Εὐχαριστίαν» καὶ καταντήσωσιν εἰς ἑνότητα «πλήρους κοινωνίας», ἄνευ Ὀρθοδοξίας(775).

Αἱ παραβάσεις αὗται ἀθέσμου κοινωνίας ἐξ Ὀρθοδόξων οἰκουμενιστῶν καὶ κεχριμένων αἱρετικῶν εἶναι τοσαῦται καὶ τοιαῦται, ὥστε ἀνησυχοῦσι καὶ Ἱεράρχας τῆς καινοτομίας. Ὑπὸ τινος τούτων ἀπαριθμοῦνται ἐνδεικτικῶς καὶ συνοπτικῶς αἱ κατωτέρω δώδεκα: «1) Ὁ κατ' ἔτος συνεορτασμὸς ὑπὸ Ὀρθοδόξων καὶ παπικῶν τῆς θρονικῆς ἑορτῆς τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου (30 Νοεμβρίου) ἐν τῷ πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Φαναρίου. Ἐπίσης ὁ συνεορτασμὸς τῆς ἀντιστοίχου θρονικῆς ἑορτῆς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου (29 Ἰουνίου) εἰς Ρώμην ὑπὸ παπικῶν καὶ Ὀρθοδόξων, καὶ αἱ κατὰ τοὺς συνεορτασμοὺς τούτους σχετικαὶ προσφωνήσεις, ἀντιφωνήσεις καὶ ἀνταλλαγαὶ δώρων. 2) Αἱ γενόμεναι προσφωνήσεις, ἀντιφωνήσεις καὶ συμπροσευχαὶ εἰς Ὀρθοδόξους Ναοὺς κατὰ τὰς ἐπισκέψεις τοῦ Πάπα εἰς Σίδνεϋ Αὐστραλίας (τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1970), εἰς Κωνσταντινούπολιν (τὸ ἔτος 1979), εἰς τὸν πατριαρχικὸν Ναὸν τοῦ Σαμπεζὺ εἰς Γενεύην τῆς Ἑλβετίας (τὸν Ἰούνιον

6082. Ἰωάν. α' 17.

τοῦ 1984) καὶ εἰς Καναδᾶν (τὸν Σεπτέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους 1984). 3) Αἱ συμπροσευχαὶ καὶ παρακολουθήσεις κοινῶν Λειτουργιῶν ὑπὸ Ὀρθοδόξων καὶ παπικῶν κατὰ τὰς συνελεύσεις τῶν μελῶν τοῦ λεγομένου Θεολογικοῦ Διαλόγου εἰς Πάτμον - Ρόδον (τὸ ἔτος 1980), εἰς Μόναχον τῆς Γερμανίας (τὸν Ἰούλιον τοῦ 1982) καὶ εἰς Χανιὰ - Κρήτης (τέλη Μαΐου - ἀρχὰς Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1984). 4) Αἱ παρατηρούμεναι συμπροσευχαὶ εἰς τὰ Συνέδρια τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν (Π.Σ.Ε.), ὡς καὶ εἰς τὸ πρόσφατον αὐτοῦ Συνέδριον τὸ πραγματοποιηθὲν εἰς Βανκοῦβερ τοῦ Καναδᾶ τὸ θέρος τοῦ ἔτους 1983. 5) Αἱ γενόμεναι κατὰ καιροὺς ἀνταλλαγαὶ δώρων μεταξὺ παπικῶν καὶ Ὀρθοδόξων ἀρχιερέων ἐν Ρώμῃ καὶ ἀλλαχοῦ, ἐξ ἀφορμῆς διαφόρων περιστατικῶν (ἐπισκέψεων εἰς Βατικανόν, ἀποδόσεως ἱ. λειψάνων ἐκ μέρους τούτου εἰς ἱερὰς Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κ. ἄ.). 6) Ἡ ἐπίσημος καὶ θεαματικὴ ὑποδοχὴ τοῦ καρδιναλίου Βίλεμπραντς ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, ὅστις παρηκολούθησε τὴν Ὀρθόδοξον θείαν Λειτουργίαν εἰς τὸν καθεδρικὸν ἱερὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ ἐν Ἡρακλείῳ ἐνδεδυμένος ἱερατικὴν στολὴν καὶ τέλος ηὐλόγησε τὸν ὀρθόδοξον λαὸν ἀπὸ τῆς Ὡραίας Πύλης τοῦ ὡς ἄνω ἱεροῦ Ναοῦ. 7) Ἡ γενομένη οἰκουμενιστικὴ συμπροσευχὴ Ὀρθοδόξων καὶ παπικῶν εἰς τὸν ὀρθόδοξον Ναὸν τῶν Βρυξελλῶν τοῦ Βελγίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκ μέρους τῶν Ὀρθοδόξων μετεῖχεν ὁ πρ. Μητροπολίτης Βελγίου κ. Αἰμιλιανός. 8) Ἡ τέλεσις τρισαγίου ὑπὸ Ὀρθοδόξων Ἱεραρχῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐνώπιον τῆς σοροῦ τοῦ ἀποβιώσαντος Πάπα Παύλου ΣΤ´ ἐν ἔτει 1978. 9) Ἡ γενομένη κατὰ τὴν ἐνθρόνισιν τοῦ Μητροπολίτου Ἑλβετίας (τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου) κ. Δαμασκηνοῦ συμπροσευχὴ Ὀρθοδόξων, παπικῶν καὶ διαμαρτυρομένων εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν τοῦ Ἁγίου Παύλου Γενεύης. 10) Ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1983 καταγγελθεῖσα μετάδοσις τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἰς τοὺς παπικοὺς ὑπὸ Ὀρθοδόξων κληρικῶν τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Θυατείρων καὶ Μεγάλης Βρεττανίας, ὡς καὶ ἡ συμμετοχὴ παλαιότερον (ἐν ἔτει 1979) Ὀρθοδόξων κληρικῶν τοῦ μείζονος Λονδίνου εἰς οἰκουμενιστικὸν ἑσπερινὸν ἐντὸς τοῦ παπικοῦ Ναοῦ τοῦ Γουεστμίνστερ. 11) Ἡ κατὰ τὸ παρελθὸν (Μάϊος - Ἰούνιος 1984) ὑποδοχὴ καὶ εἴσοδος εἰς ὀρθοδόξους Ναοὺς τοῦ καρδιναλίου τῆς Βιέννης Καΐνιχ, ὡς καὶ ἡ εἴσοδος καὶ ἡ συμπροσευχὴ αὐτοῦ μετὰ Ὀρθοδόξων εἰς Ἱ. Ναὸν Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ὄρους. 12) Ἡ συμμετοχὴ τοῦ Μητροπολίτου Γερμανίας κ. Αὐγουστίνου (Λαμπαρδάκη) εἰς οἰκουμενιστικὴν λατρευτικὴν ἐκδήλωσιν (ἀρτοκλασίαν) τὸν Ἰούλιον τοῦ παρελθόντος ἔτους 1984, ὡς ἀνέγραψαν αἱ ἐφημερίδες τῆς Στουτγάρδης»([776]).

Κατὰ ταῦτα, οἱ τῆς καινοτομίας δέχονται θείαν Χάριν εἰς τοὺς κεχριμένους αἱρετικοὺς καὶ ἀρνοῦνται ταύτην εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους ἐνισταμένους. Κοινωνοῦσι μετὰ τῶν αἱρετικῶν τούτων καὶ θεωροῦσιν ἀκοινωνήτους τοὺς μὴ καινοτόμους Ὀρθοδόξους. Ἀναγνωρίζουσι «τοὺς παντελῶς ἀπερρηγμένους»[6083] αἱρετικοὺς ὡς μέλη τῆς Ἐκκλησίας καὶ διώκουσι τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν ὡς ἀλλοτρίους. Λέγουσιν Ἐκκλησίαν τὴν ἑορτολογικὴν καινοτομίαν καὶ τὴν οἰκουμενιστικὴν αἵρεσιν, καὶ ἀποκαλοῦσι τὴν Ὀρθοδοξίαν παρασυναγωγήν, σχίσμα καὶ αἵρεσιν, ἢ καὶ ἄλλως, χάριν οἰκουμενιστικῆς σκοπιμότητος. Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία, ὄντως, ἀρνεῖται τὴν Χάριν καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Κυρίου, τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ τοὺς Ὀρθοδόξους, τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς Ἁγίους τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἀντ' αὐτῶν κηρύσσει καὶ ὑποστηρίζει τὴν παναίρεσιν τοῦ σιωνιστικοῦ Οἰκουμενισμοῦ. Ρίπτει εἰς λήθην τὴν Ἐκκλησίαν καὶ προβάλλει τὴν ἀντιεκκλησίαν τοῦ Ἀντιχρίστου.

«Διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε, λέγει Κύριος, καὶ» οἰκουμενιστικοῦ «ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς». Καί, ἀντὶ τοῦ ὀνειδισμοῦ καὶ τοῦ διωγμοῦ τοῦ ἀντιχρίστου Οἰκουμενισμοῦ, «ἔσομαι ὑμῖν εἰς Πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ»[6084]. Δηλαδή, ἡ δέουσα στάσις σωτηρίας τῶν Ὀρθοδόξων πρὸς τοὺς ἀμετανοήτους υἱοὺς τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας εἶναι ἡ ἔνστασις κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρας· «ἀγῶνος οὖν χρεία μεγάλου καὶ τούτου νομίμου», παραγγέλλει ὁ Μ. Βασίλειος[6085]. Προσέτι ἡ ἀποτείχισις κατὰ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας[6086] καὶ ἡ σωτήριος ἀποστροφὴ συμφώνως πρὸς τοὺς Ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας. «Φεύγετε οὖν αὐτούς», ἤτοι τοὺς παπικοὺς καὶ τοὺς ἑνουμένους μετ' αὐτῶν Ὀρθοδόξους, «ἀδελφοί, καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς κοινωνίαν»[6087], λέγει ὁ ἅγιος Μᾶρκος Ἐφέσου ὁ Εὐγενικός, «ὡς φεύγει τις ἀπὸ ὄφεως»[6088]. Μάλιστα δέ, ἀπὸ τοῦ ὄφεως τοῦ ἀρχαίου, «ὅς ἐστι Διάβολος καὶ ὁ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν» ἐπ' ἐσχάτων «τὴν οἰκουμένην ὅλην»[6089] διὰ τῆς οἰκουμενιστικῆς παναιρέσεως (ἰ. ἀ. σ. 620 622).

6083. Α' Κανόνος Μ. Βασιλείου.
6084. 2 Κορινθ. στ' 17 - 18.
6085. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1540.
6086. ΙΕ' Κανόνος ΑΒ Συνόδου.
6087. Μάρκου Ἐφέσου, Μ. 31 Β, 1351.
6088. Μάρκου Ἐφέσου, Μ. 31 Β, 1323.
6089. Ἀποκαλύψ. κ' 2.

3. Ἡ ἐν ἐνστάσει ἀτυχὴς ἀντιφώνησις

Ἡ κακοδοξία περὶ ἀπωλείας τῆς Χάριτος καὶ ἀκύρων Μυστηρίων τῆς καινοτομίας ἐπέδρασεν εἴς τινας Ὀρθοδόξους ἐνισταμένους. Ἕνεκα τούτου, ὑπεστηρίχθη καὶ παρ᾿ αὐτῶν, κυρίως κατὰ πολεμικὴν ἀντιφώνησιν.

Τοῦτο ἐξεδηλώθη σαφέστερον ἐν ἔτει 1937. Τότε «δύο Ἐπίσκοποι» τῆς ἐνστάσεως, ὁ «Κυκλάδων Γερμανὸς καὶ» ὁ «Βρεσθένης Ματθαῖος, ἔπαυσαν νὰ ἔχουν μετὰ τῶν ἄλλων δύο» ἐνισταμένων Ἐπισκόπων «πνευματικὰς σχέσεις, ἤτοι τοῦ Δημητριάδος Γερμανοῦ καὶ τοῦ πρώην Φλωρίνης Χρυσοστόμου», διὰ ἐκκλησιολογικοὺς λόγους. Δηλαδὴ διέκοψαν κοινωνίαν, ἐπειδὴ διεφώνησαν διὰ τὸν «ὅρον "δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ"», τὸν ὁποῖον ὁ «Μητροπολίτης πρώην Φλωρίνης Χρυσόστομος» ἐχρησιμοποίει «εἰς τὰ κηρύγματά του» «ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἡ ἐπίσημος εἶναι μὲν δυνάμει σχισματική, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐνεργείᾳ»(777).

Κατὰ τοὺς διαφωνοῦντας πρὸς τὸν πρώην Φλωρίνης, ἡ «Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος», ἤγουν ἡ ἐν καινοτομίᾳ Ἱεραρχία, εἶναι σχισματική, οὐχὶ δυνάμει, ἀλλὰ καὶ ἐνεργείᾳ. Οὕτως ἡρμήνευον τὴν φράσιν, «ἡ διοικοῦσα Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπέσχισε καὶ ἀπετείχισεν ἑαυτήν, κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν Ἱερῶν Κανόνων, τοῦ καθόλου κορμοῦ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἐκήρυξεν κατ᾿ οὐσίαν ἑαυτὴν σχισματικήν», ἥτις περιλαμβάνεται εἰς τὸ γνωστὸν ἔγγραφον «πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» τῶν τριῶν ἀποτειχισθέντων Ἱεραρχῶν ἐν ἔτει 1935(778) (ἰ. ἀ. σ. 743). Ἐπίσης καὶ τὴν φράσιν «τῆς σχισματικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν σχισματικῶν λειτουργῶν αὐτῆς, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἔφυγεν ἡ Χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος», τῆς ἀμυντικῆς καὶ ἀποχαιρετιστηρίου Ἐγκυκλίου τοῦ 1935 τῶν αὐτῶν Ἱεραρχῶν, ἀπερχομένων εἰς ἐξορίαν(779). Διὸ ἐφρόνουν, ὅτι ἡ καλουμένη «Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος», ἤτοι ἡ ἐν καινοτομίᾳ Ἱεραρχία, ἀποσχισθεῖσα καὶ χαρακτηρισθεῖσα παρὰ τῶν ἐνισταμένων Ἱεραρχῶν «σχισματική», κεῖται πλέον ἐκτὸς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἑπομένως στερεῖται τῆς μυστηριακῆς θείας Χάριτος καὶ τὰ Μυστήρια αὐτῆς εἶναι ἄκυρα. Ἀντ᾿ αὐτῆς δέ, ἐναπέμεινεν ἐν Ἑλλάδι τὸ λεῖμμα «τῆς Γνησίας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῶν Γ.Ο.Χ. (Γνησίων Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν)»(780). Εἰς τοῦτο δὲ ὀφείλουσιν ὅπως προσέλθωσι μετανοοῦντες οἱ τῆς καινοτομίας, χριόμενοι διὰ Ἁγίου Μύρου. Ὁ «Κασσανδρείας Εἰρηναῖος» εἶπεν ἐν τῇ ΙΖ΄ Ἱεραρχίᾳ τῆς καινοτομίας τοῦ

Ὀκτωβρίου τοῦ 1937, ὅτι οἱ Ἐπίσκοποι «Ματθαῖος Καρπαθάκης» καὶ «Γερμανὸς Βαρυκόπουλος» «τείνουσι νὰ δημιουργήσωσι πραγματικὸν σχίσμα, ζητοῦντες ἀναβαπτισμὸν καὶ κατ' ἄκραν συγκατάβασιν ἀναμυρίζοντες τοὺς προσερχομένους αὐτοῖς»(781). Ὄντως, τοῦτο ποιοῦσιν οἱ ταῦτα φρονοῦντες, ἀναμυρίζοντες τοὺς τυχὸν προσερχομένους, ὄχι μόνον ἐκ τοῦ χώρου τῆς καινοτομίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐνστάσεως(782).

Αἱ ἀνωτέρω θέσεις δὲν τεκμηριώνονται πατερικῶς, ἀλλὰ συνᾴδουσι πρὸς τὴν ἄποψιν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας περὶ ἀκύρων Μυστηρίων καὶ ἀπωλείας τῆς Χάριτος. Ἐν προκειμένῳ καινοτόμοι καὶ ἐν λόγῳ ἐνιστάμενοι συμφωνοῦσιν, ἀλλὰ καὶ διίστανται λόγῳ καὶ τῶν ἑξῆς διαφορῶν. Οἱ καινοτόμοι ἀρνοῦνται ὕπαρξιν θείας Χάριτος καὶ ἐγκύρων Μυστηρίων εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους ἐνισταμένους, ὅπερ ἀντορθόδοξον. Οἱ ἐνιστάμενοι οὗτοι δὲν δέχονται ἐνέργειαν θείας Χάριτος καὶ ἰσχυρὰ Μυστήρια εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικῶς ἀκρίτους εἰσέτι καινοτόμους, ὅπερ ἀνορθόδοξον. Ἐπίσης οἱ καινοτόμοι δέχονται ὡς ταμεῖον τῆς θείας Χάριτος καὶ ἐγκύρων Μυστηρίων τὴν καινοτομίαν, καὶ ἀρνοῦνται ταῦτα διὰ τὴν ὀρθόδοξον ἔνστασιν. Οἱ ἐνιστάμενοι οὗτοι δέχονται ὡς φορέα τῆς θείας Χάριτος καὶ τῶν ἐγκύρων Μυστηρίων τὴν ἑαυτῶν ἔνστασιν, καὶ ἀρνοῦνται ταῦτα διὰ τὴν ἄκριτον εἰσέτι καινοτόμον Ἱεραρχίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ διὰ μὴ συμφωνοῦντας ἐκκλησιολογικῶς μετ' αὐτῶν λοιποὺς ἐνισταμένους Ὀρθοδόξους τῆς ἐν Ἑλλάδι Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Οἱ καινοτόμοι λέγουσιν ὅτι ἡ καινοτομία ἑαυτῶν εἶναι ἡ ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησία καὶ ἡ ὀρθόδοξος ἔνστασις κεῖται ἐκτὸς Ἐκκλησίας. Οἱ ἐνιστάμενοι οὗτοι ἀντιτείνουσιν, ὅτι ἡ ἑαυτῶν ἔνστασις εἶναι ἡ Μία ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησία καὶ οἱ ἐν καινοτομίᾳ εὑρίσκονται ἐκτὸς Ἐκκλησίας. Τοιουτοτρόπως κατὰ τὸν ἀνταγωνισμὸν τοῦτον ἀντιβάλλονται οἱ αὐτοὶ διαλογικοὶ λίθοι καὶ ὁ πόλεμος λαμβάνει μορφὴν ἀντιφωνίας. Κατ' αὐτὴν κρατεῖ τὸ αὐτὸ φρόνημα περὶ ἀπωλείας Χάριτος καὶ ἀκύρων Μυστηρίων, ἅτινα ἑκάτερος ἀντίπαλος καταλογίζει εἰς τὸν ἕτερον διὰ λόγων, βεβαίως, προφερομένων «ἀπὸ καρδίας αὐτῶν»[6090], ἐν ἀπουσίᾳ τῆς πατερικῆς μαρτυρίας.

Παρατηρητέον ὅμως ἐνταῦθα καὶ τὸ ὅτι οἱ μὲν καινοτόμοι δογματικῶς φθέγγονται, οἱ δὲ τοιοῦτοι ἐνιστάμενοι ἀντιλέγουσι πολεμικῶς. Καὶ οἱ μὲν ἐπιτίθενται, οἱ δὲ ἀμύνονται. Οἱ καινοτόμοι πολεμοῦσιν «ἀπὸ ὕψους»[6091] γνώσεως καὶ ἐξουσίας. Οὗτοι διαθέτουσι σύγχρονον γνῶσιν, ἐπιστημονικῶς κατηρτισμένους βοηθούς, ἐκκλησιαστικὴν ὀργάνωσιν, πολιτικὴν συμπαράστασιν, καὶ κοσμικὴν δυνατότητα λήψεως μέ-

6090. Ἰεζεκ. ιγ' 3. 6091. Ψαλμ. 55, 3.

τρων μέχρι καὶ διωγμοῦ. Διὸ ἡ κακοδοξία περὶ ἀπωλείας τῆς Χάριτος καὶ ἀκύρων Μυστηρίων ἐκφέρεται παρ' αὐτῶν δογματικῶς, ἤτοι ὡς ἀπόφανσις ἐν κρίσει καὶ ἐπιγνώσει. Ἀντιθέτως, οἱ ἐνιστάμενοι στεροῦνται τῶν μέσων τῶν καινοτόμων. Ἐν αὐτοῖς «οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς»[6092]. Δὲν ἔχουσιν οὗτοι τὴν δύναμιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὀργανώσεως τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, καθ' ὅτι αὕτη κατελήφθη ὑπὸ τῶν καινοτόμων. Δὲν εὑρίσκουσι συμπαράστασιν παρὰ πολυμαθῶν θεολογούντων, διότι οὗτοι ἀπερροφήθησαν ὑπὸ τῆς καινοτομίας. Δὲν καλύπτονται δεόντως ὑπὸ τῆς Πολιτείας, ἐπειδὴ αὕτη συμπράττει μετὰ τῆς ἐν καινοτομίᾳ Ἱεραρχίας. Δὲν ἀφίενται ἐλεύθεροι εἰς τὸ θρησκευτικὸν των πιστεύω, ἀλλὰ διώκονται «μέχρις αἵματος»[6093] καὶ «ἄχρι θανάτου»[6094]. Ἀναγκαίως λοιπὸν ἀγωνίζονται ὑπὲρ πίστεως ἐν περισπασμῷ καὶ ἐν μερίμνῃ διωκομένου πιστοῦ καί, ἐν ἀμύνῃ ὄντες, ἀγωνιστικῶς φθέγγονται. Ἡ ἀνωτέρω θέσις τούτων περὶ ἀκύρων Μυστηρίων ἀποτελεῖ οὐχὶ κυρίως δόγμα ἐν ἐπιγνώσει, ἀλλὰ μᾶλλον σφάλμα ἐν πολέμῳ κατ' ἀντιφώνησιν, ἢ καὶ παραδοσιακὴν παρόρμησιν.

Ὄντως, ἡ πολεμικὴ αὕτη ἀντιφώνησις ἔχει καὶ παραδοσιακὰς καταβολὰς ἀνθρωπίνης προελεύσεως. Μαρτυρεῖται ὅτι ἡ θέσις περὶ ἀκύρων Μυστηρίων ὑπεστηρίζετο καὶ πρὸ τοῦ ἔτους 1937. Ἁγιορεῖται μοναχοὶ ἀπελογοῦντο ὑπὲρ ταύτης καὶ κατεφέροντο ἐναντίον τοῦ δυνάμει καὶ οὐχὶ ἐνεργείᾳ σχίσματος (783). Τοῦτο δηλοῖ ὅτι οἱ ὀπαδοὶ τῆς θέσεως περὶ ἀκύρων Μυστηρίων, οὓς ἀναφέρει ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης[6095], δὲν ἐξέλιπον, ἀλλὰ ὑφίσταντο καὶ μέχρι τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924 (ἰ. ἀ. σ. 769). Προφανῶς, ταύτης τῆς κατ' ἄνθρωπον παραδόσεως καρπὸν ἀποτελεῖ καὶ ἡ ἐσφαλμένη ἑρμηνεία τῆς φράσεως τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1935 τῶν ἀποτειχισθέντων τότε τριῶν Ἱεραρχῶν, «ἡ διοικοῦσα Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» «ἐκήρυξεν κατ' οὐσίαν ἑαυτὴν σχισματικήν» (784). Κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην, τοῦτο δηλοῖ ὅτι ἡ Ἱεραρχία αὕτη εἶναι πλέον σχισματικὴ καὶ ἐνεργείᾳ, ἤτοι ὅτι ἀπεσχίσθη παρὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅπερ ἀναληθές. Ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ γράφεται, ὅτι ἡ ἐν καινοτομίᾳ Ἱεραρχία «ἐκήρυξεν κατ' οὐσίαν ἑαυτὴν σχισματικὴν» «κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν Ἱερῶν Κανόνων». Συνεπῶς αὕτη δὲν ἐκηρύχθη εἰσέτι σχισματικὴ παρὰ τοῦ ἑτέρου, ἤτοι τοῦ ἁρμοδίου πρὸς τοῦτο ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, ὅ ἐστιν ἡ Πανορθόδοξος Σύνοδος, ἢ αἱ κατὰ τόπους

6092. 1 Κορινθ. α' 26.
6093. Ἑβρ. ιβ' 4.
6094. Ἀποκαλύψ. β' 10.
6095. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 5.

Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἀποφαινόμεναι ἐν ὁμονοίᾳ Ὀρθοδοξίας. Ὁ δὲ χαρακτηρισμὸς τῆς καινοτόμου Ἱεραρχίας, διὰ τῆς ἑτέρας Ἐγκυκλίου τοῦ 1935 τῶν τριῶν ἀποτειχισθέντων Ἱεραρχῶν, ὡς «σχισματικῆς Ἐκκλησίας» καὶ τῶν «λειτουργῶν αὐτῆς» ὡς «σχισματικῶν», εἶναι μὲν κρίσις παρ' ἑτέρου, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ ἁρμοδίου πρὸς τοῦτο ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου. Τὸ αὐτό, προφανῶς, ἰσχύει καὶ διὰ τὸ ἀναγραφόμενον ἐν τῇ ἀμυντικῇ ταύτῃ Ἐγκυκλίῳ περὶ ἀπωλείας Χάριτος, ὡς λεχθήσεται καὶ κατωτέρω (ἰ. ἀ. σ. 789). Τὴν καθ' ὁρμὴν ἀνθρωπίνης παραδόσεως προβολὴν τῆς ἐν λόγῳ ἐκκλησιολογικῆς θέσεως μαρτυρεῖ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ὑποστηρίζοντες ταύτην δὲν δύνανται, ἵνα ἀποδείξωσι τὸν ἰσχυρισμὸν αὐτῶν πατερικῶς. Καὶ ἐπικαλοῦνται μὲν τοὺς ἁγίους Πατέρας, ἀλλ' ἀτεκμηριώτως.

Εἰς σχετικὴν π.χ. Ἐγκύκλιον τοῦ 1937 οὐδεμία πατερικὴ μαρτυρία ἀναφέρεται, εἰ μὴ μόνον γίνεται ἐπίκλησις γενικῶς τῶν θεοφόρων Πατέρων καὶ δὴ τοῦ Μ. Βασιλείου, ἀλλ' ἀνακριβῶς (785). Ὁ Μ. Βασίλειος δὲν δέχεται Χάριν Μυστηρίων τῶν κεκριμένων αἱρετικῶν, οὓς καλεῖ «παντελῶς ἀπερρηγμένους»[6096]. Ἀντιθέτως, δέχεται ἰσχυρὰ τὰ Μυστήρια τῶν ἀκρίτων εἰσέτι αἱρετικῶν, ὡς ἀπέδειξε καὶ ἀπεφάνθη ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος[6097] (ἰ. ἀ. σ. 767). Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ἡ στάσις κοινωνίας τοῦ ἁγίου πατρὸς καὶ πρὸς τὸν ἅγιον Μελέτιον Ἀντιοχείας[6098], ὅστις παρ' ἀκρίτων εἰσέτι «καινῶν αἱρετικῶν» ἀρειανῶν ἐχειροτονήθη[6099]. Ὁ Μ. Βασίλειος, ὄχι μόνον ἐδέχθη τὴν χειροτονίαν τούτου, ἀλλὰ καὶ ἠγωνίσθη, ὅπως ὁ ἅγιος Μελέτιος ἀναγνωρισθῇ ἀρχηγὸς τῆς ἐνστάσεως τῶν τότε Ὀρθοδόξων[6100]. Διὸ κατόπιν οὗτος ἀνεδείχθη πρόεδρος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου[6101].

Ὁ ἐνιστάμενος Ἱεράρχης πρώην Φλωρίνης Χρυσόστομος γράφει ἐν ἔτει 1937, ὅτι ὁ ἐν Ἑλλάδι ἀγὼν τῆς ἐνστάσεως, «ἀφεθεὶς ἄνευ ποιμαντορικῆς καθοδηγήσεως», ἐξετρέπετο εἰς «ἀκρότητας», «τῶν ἐπὶ κεφαλῆς τούτου Ἁγιορειτῶν ἱερέων, ἐλλείψει θεολογικῆς καὶ κανονικῆς μορφώσεως, προβαινόντων ἀντικανονικῶς εἰς ἀναμυρώσεις τῶν τέκνων τῶν νεοημερολογιτῶν, ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ἀγῶνος καὶ μειώσει τοῦ ὀρθοδόξου κύρους αὐτοῦ». Προσέτι ἐλέγχει τὸν παρατραπέντα Κυκλάδων Γερμανόν, ἐπειδὴ ἐπεδίωξεν ἵνα «θίξῃ καὶ τὸν Ἱερὸν Σύνδεσμον τῶν Ζηλωτῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, διότι οὗτος ἐτάχθη μὲ τὴν κανονικὴν καὶ ὀρθόδοξον γνώμην» περὶ θείας Χάριτος καὶ Μυστηρίων, «καὶ

6096. Α' Κανόνος Μ. Βασιλείου.
6097. Πρακτικῶν Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 12, 1047 - 1050.
6098. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 132.
6099. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 429.
6100. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 100.
6101. Γρηγορ. Νύσσης, PG. 46, 852.

ἀπεδοκίμασε καὶ κατέκρινε δριμύτατα τοὺς» «ἀποστατήσαντας ζηλωτὰς ἱερεῖς» «καὶ τοὺς φατριάσαντας ἐπισκόπους Βρεσθένης καὶ Κυκλάδων»([786]).

Σχετικὸν εἶναι καὶ τὸ «Σιγγίλιον», τὸ ὁποῖον ἐπεκαλέσθησαν ἐνιστάμενοι ὡς ἰσχυρότατον ὅπλον κατὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας καὶ κατεπολέμησαν οἱ καινοτόμοι ὡς τὴν ἀχίλλειον πτέρναν τῆς ἐνστάσεως.

Εἰς τὸ χρησιμοποιηθὲν «Σιγγίλιον» ἀναγράφονται ὡς Ζ΄ ὅρος τὰ ἑξῆς: «Ὅποιος δὲν ἀκολουθεῖ τὰ ἔθιμα τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς αἱ ἑπτὰ Ἅγιαι Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ἐθέσπισαν καὶ τὸ Ἅγιον Πάσχα καὶ τὸ μηνολόγιον καλῶς ἐνομοθέτησαν νὰ ἀκολουθῶμεν, καὶ θέλει νὰ ἀκολουθᾷ νεοφεύρετον πασχάλιον καὶ νέον μηνολόγιον τῶν ἀθέων ἀστρονόμων τοῦ Πάπα, καὶ ἐναντιώνεται εἰς αὐτὰ ὅλα, καὶ θέλει νὰ ἀνατρέψῃ καὶ νὰ χαλάσῃ τὰ πατροπαράδοτα δόγματα καὶ ἔθιμα τῆς Ἐκκλησίας, ἂς ἔχῃ τὸ ἀνάθεμα καὶ ἔξω τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ τῆς τῶν πιστῶν ὁμηγύρεως ἂς ἦνε». Εἰς τὸ κείμενον τοῦ «Σιγγιλίου» ὑπογράφονται, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 20.11.1583, τὰ ὀνόματα τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου, Ἀλεξανδρείας Σιλβέστρου καὶ Ἱεροσολύμων Σωφρονίου([787]).

Τὸ «Σιγγίλιον» τοῦτο ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ἀντέκρουσεν ὡς «οἰκτρὸν πλαστογράφημα» καὶ παραποίησιν. Ἡ «παραποίησις τοῦ ‟Σιγγιλίου”», γράφει, «ἐγένετο ἀρχικῶς ὑπὸ» Ἁγιορείτου «μοναχοῦ», «ἀκμάσαντος κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα», ὅστις συνέγραψε διὰ παραποιήσεων κειμένων. «Οἱ δὲ Ἁγιορεῖται ‟Ζηλωταὶ” ἐξέδωκαν συνονθύλευμα ἐκ τῶν ἀνωτέρω παραποιήσεων», «ὥστε ἐγένετο παραποίησις παραποιήσεως καὶ σύγχυσις τερατωδεστάτη»([788]). «Τὰ διαδοθέντα λοιπὸν ἀναθέματα ἀποδεικνύονται νόθα καὶ πλαστά, ἀδόκιμα ἔργα φανατισμοῦ καὶ ζήλου οὐ κατ' ἐπίγνωσιν», λέγει ἡ καινοτομία ἀντεπιτιθεμένη([789]). Τὰς θέσεις ταύτας ἀρνοῦνται ἐνιστάμενοι, μάλιστα ἐχόμενοι ἀπρὶξ (ἰσχυρῶς) τῆς θέσεως περὶ ἀκύρων. Οὕτως ἡ περὶ τὸ «Σιγγίλιον» διαμάχη λαμβάνει μορφὴν ἀντιδίκου ἀντιλογίας.

Προφανῶς, ἡ φιλόνεικος ἀντιδικία βάσει τῆς πλάνης περὶ ἀκύρων Μυστηρίων ἀνήγαγε τὸ «Σιγγίλιον» εἰς μέγα θέμα, ἐνῷ πρόκειται περὶ ἀσημάντου σχεδὸν ζητήματος. Ἐφ' ὅσον ὁμολογεῖται ὅτι οἱ δημοσιεύσαντες τὸ «Σιγγίλιον» παρεσύρθησαν ὑπὸ συγγραφέως τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, εἶναι μᾶλλον συγγνωστὸν τὸ ἀτύχημα. Διὸ λυπη-

θῆναι ἔδει (ἔπρεπε) καὶ οὕτω θεραπεῦσαι, ἐν διακρίσει καὶ «ἐν πραΰτητι σοφίας»[6102], ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας. Δυστυχῶς ὅμως, ἀντὶ τῆς ἄνωθεν σοφίας, προεκρίθη ἡ γνωστὴ τακτικὴ πλάνης τῶν αἱρετικῶν. Οὗτοι, «ἐπειδὴ» «οὐκ ἐν τοῖς ἑαυτῶν δόγμασιν ἔχουσι τὴν ἰσχύν», ὡς λέγει Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, «ἐν τοῖς ἡμετέροις σαθροῖς ταύτην θηρεύουσι, καὶ διὰ τοῦτο, ὥσπερ αἱ μυῖαι τοῖς τραύμασιν, οὕτω τοῖς ἡμετέροις ἐπιτίθενται, εἴτε ἀτυχήμασι χρὴ λέγειν, εἴτε ἁμαρτήμασιν»[6103]. Τοῦτο πείθει, ὅτι τὸ θέμα τοῦ «Σιγγιλίου» ἐμεγαλοποιήθη, ἵνα καλυφθῇ ἡ ἀδυναμία τῶν προφάσεων τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, ἀλλ' ὅμως ματαίως. Ἐὰν ἐνιστάμενοι, ἀμυνόμενοι ἐν ἀδυναμίᾳ γνώσεως, ἐκοινοποίησαν λόγον παρηλλαγμένον, δὲν δικαιοῦται ἐκ τούτου «πᾶς ὁ κρίνων» καινοτόμος, ἀλλὰ τοὐναντίον μᾶλλον κατακρίνεται. «Ἀναπολόγητος εἶ, ὦ ἄνθρωπε», λέγει ὁ Ἀπόστολος, «πᾶς ὁ κρίνων· ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων»[6104]. Ὄντως, ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία παρηρμήνευσε καὶ οὕτω παρεποίησε νοήματα καὶ χρήσεις πλείστων πληροφοριῶν καὶ κειμένων Ὀρθοδόξων Συνόδων καὶ Ἁγίων, ὡς π.χ. τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τοῦ ἰσαποστόλου Μ. Κωνσταντίνου καὶ τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου Κύπρου (ἰ. ἀ. σ. 702).

Προσέτι τὸ «Σιγγίλιον» δὲν προσφέρει κατ' οὐσίαν τι τὸ νέον, ἀλλ' ἀπηχεῖ τὰ γνωστά. Διότι καὶ τὸ ἀναφερόμενον ἐν αὐτῷ «μηνολόγιον» ὑπάγεται εἰς τὸ ἑορτολόγιον. Ἐν τῷ ἑορτολογίῳ, ὡς γνωστόν, νοοῦνται καὶ τὸ πασχάλιον καὶ τὸ λοιπὸν ἑορτολόγιον, ἤγουν μηνολόγιον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον, ἢ καλανδάριον, τὸ ὁποῖον πάλιν ταυτίζεται πρὸς τὸ πασχάλιον[6105] (ἰ. ἀ. σ. 576, 696). Ἅπαντα δὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἑορτολογίου, ἤτοι τὸ ἑορτολόγιον ὡς ἓν ὅλον, διησφαλίσθησαν ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων Συνόδων καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων ἐπανειλημμένως. Τὸ δὲ ἀνάθεμα διὰ «τοὺς τολμῶντας παραλύειν τοὺς ὅρους» τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς καταλύοντας καὶ τὰ ἕτερα μέρη τοῦ ὀρθοδόξου ἑορτολογίου, μέχρι καὶ τοῦ μετ' αὐτοῦ συνημμένου ἀδιασπάστως ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου[6106] (ἰ. ἀ. σ. 576). Προσέτι καὶ τὸ πασχάλιον ἐκαινοτομήθη παρὰ καινοτόμων, ἐν προγράμματι καὶ συνευδοκίᾳ, ἀλλὰ καὶ πράξει, ὡς ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ἐκκλησίας Φινλανδίας (ἰ. ἀ. σ. 764).

6102. Ἰακώβ. γ' 13.
6103. Γρηγορ. Θεολόγου, PG. 36, 17.
6104. Ρωμ. β' 1.
6105. Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, «Τόμος Χαρᾶς», σ. 487.
6106. Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως 1593, Β.Σ.Π.Ι., σ. 91 - 92. Α' Κανόνος Ἀντιοχείας.

Τὸ ἀνάθεμα ὅμως ἐνεργεῖται, οὐχὶ αὐτομάτως μετὰ τὴν παράβασιν καὶ πρὸ εἰδικῆς συνοδικῆς κρίσεως, ὡς διατείνεται ἡ ἑτεροδιδασκαλία, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησιαστικὴν τάξιν. Δηλαδή, διὰ τῆς κανονικῆς ἀποφάσεως τοῦ ἁρμοδίου ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου. Δυστυχῶς ὅμως, ἀσπαζόμενοι τὴν πλάνην περὶ ἀπωλείας τῆς θείας Χάριτος καὶ ἀκύρων Μυστηρίων, καινοτόμοι καὶ μή, περὶ τὸ «Σιγγίλιον» «ὡς περὶ ψυχῆς ἀγωνίζονται», καθὼς ἔλεγον οἱ πάλαι([790]).

4. Ὀρθοτόμησις τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας

Ἐπὶ τοῦ ἐξεταζομένου θέματος ὠρθοτόμησε τὸν λόγον τῆς θείας ἀληθείας[6107] ὁ ἐνιστάμενος Ἐπίσκοπος πρώην Φλωρίνης Χρυσόστομος.

Ὀρθόδοξος τοποθέτησις τοῦ θέματος. Κατὰ πάγιον κανόνα, ἑρμηνευτὴς τῶν λόγων εἶναι κυρίως ὁ λέγων. Διὸ κατὰ πρῶτον καὶ βασικὸν λόγον, ἑρμηνευταὶ τῶν ἀναφερθέντων κειμένων τῆς Διαμαρτυρίας καὶ Δηλώσεως τῆς γνωστῆς ἀποτειχίσεως τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν τοῦ 1935 καὶ τῆς ἀμυντικῆς καὶ ἀποχαιρετιστηρίου Ἐγκυκλίου αὐτῶν τοῦ ἰδίου ἔτους εἶναι οἱ γράψαντες ἢ ὑπογράψαντες ταῦτα Ἐπίσκοποι (ἰ. ἀ. σ. 743). Ἐκ τῶν τριῶν τούτων ἐνισταμένων Ἐπισκόπων, ἐδημοσίευσε σχετικὴν ἑρμηνείαν ὁ πρώην Φλωρίνης Χρυσόστομος. Ἡ ἑρμηνεία αὔτη ἐγένετο μάλιστα διὰ τῆς ποιμαντορικῆς Ἐγκυκλίου τούτου τῆς 1ης Ἰουνίου 1944, «πρὸς ἅπαν τὸ Ὀρθόδοξον Χριστεπώνυμον Πλήρωμα, τὸ ἀκολουθοῦν τὸ πάτριον ἑορτολόγιον»([791]).

«Ἀπεκαλέσαμεν», γράφει ὁ ἐνιστάμενος Ἱεράρχης, «εἰς δημοσιεύματα ἡμῶν τοὺς καινοτόμους Ἱεράρχας σχισματικούς, ὡς δημιουργήσαντας, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς καινοτομίας τοῦ δυτικοῦ ἡμερολογίου, λόγον σχίσματος εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὡς ἀποσχισθέντας ἐκ τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν». Ἀλλ' «ἀπεκαλέσαμεν αὐτοὺς σχισματικούς, καὶ δὲν διστάζομεν καὶ σήμερον νὰ ἀποκαλέσωμεν αὐτοὺς τοιούτους, οὐχὶ ὅμως ἐν ἐνεργείᾳ, ἀλλὰ δυνάμει μόνον. Διότι τὸ πρῶτον, ἤτοι ἡ κήρυξις τοῦ καινοτόμου καὶ ἐκ τοῦ θριγγοῦ τῶν ὀρθοδόξων καὶ θείων Κανόνων ἐξερχομένου κληρικοῦ ἢ λαϊκοῦ ὡς σχισματικοῦ ἐν ἐνεργείᾳ, εἶναι δικαίωμα μόνον τῆς Συνόδου, συνερχομένης καὶ ἀποφαινομένης ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι». «Ἐνῷ τὸ δεύτερον, ἤτοι ἡ ὀνομασία τοῦ τοιούτου κληρικοῦ ἢ λαϊκοῦ ὡς σχισματικοῦ δυνάμει, εἶναι δικαίωμα παντὸς Ὀρθοδόξου κληρικοῦ, δικαιουμένου, οὐ μόνον νὰ ἀπο-

6107. Θείας Λειτουργίας.

κόψη τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπικοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ καταγγείλη αὐτὸν εἰς τὴν ἁρμοδίαν Σύνοδον, τοῦθ' ὅπερ ἐπράξαμεν καὶ ἡμεῖς, καταγγείλαντες εἰς τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας τοὺς καινοτόμους Ἀρχιερεῖς». Ἐπικαλούμενος δὲ τὸν ἑρμηνευτὴν τῶν Ἱ. Κανόνων ἅγιον Νικόδημον τὸν Ἁγιορείτην, τονίζει ὅτι οὗτος εἰς τὸ «Πηδάλιον»[6108] αὐτοῦ «ποιεῖται σαφῆ διάκρισιν μεταξὺ τοῦ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ σχισματικοῦ καὶ ἀποκαλεῖ ἀνοήτους τοὺς ταυτίζοντας τοὺς δύο τούτους ὅρους, τὴν δὲ γλῶσσαν αὐτῶν ἱεροκατήγορον, μὴ νοούντων τούτων, ὅτι ἡ προσταγὴ τῶν Κανόνων, χωρὶς τὴν ἔμπρακτον ἐνέργειαν τῆς Συνόδου, εἶναι ἀτέλεστος, ἀμέσως καὶ πρὸ κρίσεως μὴ ἐνεργοῦσα καθ' ἑαυτήν»([792]) (ἰ. ἀ. σ. 769).

Καὶ ἐκ τοῦ «Πηδαλίου» «συνάγεται», συνεχίζει ὁ ἐνιστάμενος Ἱεράρχης, «ὅτι οὐδεὶς κληρικός, ἐκκλίνων τοῦ θριγγοῦ τῆς Ὀρθοδοξίας θεωρεῖται καθηρημένος ἐν ἐνεργείᾳ, ἐὰν δὲν διέλθη δι' ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκύρου δικαστηρίου, δύναται ὅμως νὰ θεωρηθῇ τοιοῦτος δυνάμει καὶ πρὸ συνοδικῆς κρίσεως καὶ τελεσιδίκου περὶ τούτου ἀποφάσεως. Οὕτω καὶ ἀπὸ κανονικῆς ἀπόψεως ἰσχύει τὸ βασικὸν νομικὸν ἀξίωμα καὶ ἀπόφθεγμα "οὐδεὶς δικάζεται ἀναπολόγητος". Ὅθεν, ἵνα κηρύξωμεν καὶ ἡμεῖς τοὺς καινοτομήσαντας Ἀρχιερεῖς σχισματικοὺς καὶ ἐν ἐνεργείᾳ», «ἔδει νὰ δικάσωμεν αὐτούς, ἀλλ' ἵνα δικάσωμεν, ἔδει νὰ ἔχωμεν πάντα τὰ κανονικὰ στοιχεῖα, τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς συγκρότησιν ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου, ὅπερ δὲν δύναται νὰ συγκροτήση, παρὰ μία Ἐκκλησία ἀνεγνωρισμένη ὑφ' ὅλων τῶν ἐπὶ μέρους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὡς αὐτοκέφαλος, ἔχουσα τὸ δικαίωμα νὰ δικάζη ἐγκύρως τούς, εἴτε εἰς τὴν πίστιν, εἴτε εἰς τὴν ἠθικήν, ἁμαρτάνοντας κληρικούς της». Καὶ προσθέτει. «Ἀλλ' ἡμεῖς» «δὲν ἀποτελοῦμεν ἰδιαιτέραν καὶ ἀνεξάρτητον Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐν Ἑλλάδι, διότι οὐδεμία Ἐκκλησία μᾶς ἀνεγνώρισεν ὡς τοιαύτην, ἀλλ' εἴμεθα ἐντὸς τῆς ἀνεγνωρισμένης αὐτοκεφάλου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ὡς μία φρουρά, ἥτις φρουρεῖ τὸν θεσμὸν τοῦ ὀρθοδόξου ἑορτολογίου, ὃν ἠθέτησεν, ὡς μὴ ὤφειλεν, ἡ πλειοψηφία τῆς Ἱεραρχίας». Ἡμεῖς δέ, «ὡς ἀποτελοῦντες τὴν φαεινὴν καὶ ἀλύμαντον πλευρὰν τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, συνεχίζομεν τὴν ἱστορίαν αὐτῆς ὑπὸ ὀρθόδοξον ἔννοιαν»([793]).

Τὸ ἑπόμενον ἔτος, ὁ αὐτὸς Ἱεράρχης, διὰ τῆς ποιμαντορικῆς αὐτοῦ Ἐγκυκλίου τῆς 18.1.1945, διεσάφησεν ὡρισμένας ἐκκλησιολογικὰς θέσεις. Ἐν αὐτῇ γράφει καὶ «ὅτι μία ἀνεγνωρισμένη Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τότε μόνον ἀπόλλυσι τὴν ὀρθόδοξον ἔννοιαν καὶ τὸ κῦ-

6108. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 18.

ρος τῶν θείων Μυστηρίων, ὅταν ἀναγνωρισθῇ καὶ αὕτη αἱρετικὴ ἢ σχισματικὴ ὑπὸ πανορθοδόξου Συνόδου, μόνης δικαιουμένης νὰ ἀφαιρέσῃ ἐξ αὐτῆς τὴν Χάριν καὶ τὸ θεῖον κῦρος τῶν Μυστηρίων, διότι καὶ μόνη αὐτὴ δικαιοῦται νὰ παρέχῃ ταῦτα εἰς αὐτήν». «Κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων καὶ τοῦ διοικητικοῦ πολιτεύματος τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν μία μερὶς κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, διὰ λόγους ἐκκλησιαστικοὺς καὶ κανονικοὺς διακόπτουσα τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς προϊσταμένης Ἀρχῆς καὶ ἀποχωριζομένη διὰ λόγους θρησκευτικῆς συνειδήσεως τῆς διοικούσης Ἱεραρχίας, πηγνύει ἴδιον θυσιαστήριον, ὅσῳ καὶ ἂν διὰ τῆς χωριστικῆς λατρείας καὶ τῶν ἰδίων εὐκτηρίων οἴκων καὶ ἰδίων λειτουργῶν φαίνηται ὅτι ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν Ἐκκλησίαν ἐκείνης, ἐξ ἧς ἐχωρίσθη, δὲν παύει ὅμως κανονικῶς νὰ ἀνήκῃ αὕτη εἰς τὴν αὐτὴν τὴν Μίαν καὶ ἀδιαίρετον Ἐκκλησίαν, ὡς μία ταύτης ἀλύμαντος καὶ ἀναπόσπαστος πλευρά, ἀντλοῦσα τὴν πνευματικὴν ζωὴν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Μητροπολιτικῆς Ἐκκλησίας, ἧς τὴν ἱστορίαν συνεχίζει ὑπὸ τὴν ἀκραιφνῆ καὶ ἀδιάφθορον ὄψιν τῆς ἁγνῆς καὶ ὀρθοδόξου ἐννοίας, ὡς τηροῦσα ἀλωβήτους τοὺς Κανόνας καὶ ἀπαραμειώτους τὰς πιστὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ τοῦτο μέχρι τῆς ἐκδικάσεως τῆς διαφορᾶς καὶ τῆς διαφωνίας μεταξὺ τῆς μερίδος ταύτης καὶ τῆς ἐκκλινάσης ἐκ τοῦ θριγγοῦ τῆς Ὀρθοδοξίας Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς καὶ διοικητικῆς Ἱεραρχίας ὑπὸ μείζονος Συνόδου, ἀντιπροσωπευομένης ὑπὸ πασῶν τῶν ἐπὶ μέρους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν» ([794]).

Τὸ ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο φρόνημα τοῦ πρώην Φλωρίνης Χρυσοστόμου δὲν ὑπῆρξε μεταγενέστερον, ἀλλ' ὑπεστηρίχθη παρ' αὐτοῦ ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐνστάσεως αὐτοῦ δι' ἀποτειχίσεως. Ἐν ἔτει 1937, διὰ τῆς ἀπὸ 9.11.1937 ἐπιστολῆς του, γράφει πρὸς τὸν ἄλλως φρονήσαντα ἐνιστάμενον Ἐπίσκοπον Κυκλάδων Γερμανὸν καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἂν δὲ ἡμεῖς, ἀπερχόμενοι εἰς ἐξορίαν, ὠνομάσαμεν τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν σχισματικὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος σχισματικήν, τὴν λέξιν "σχίσμα" μετεχειρίσθημεν, οὐχὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὑφ' ἣν μεταχειρίζεται ταύτην ἡ Ἐκκλησία, ἵνα σημάνῃ τὴν ἀπόσχισιν ἐκ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τὴν συνεπείᾳ ταύτης ἀποξένωσιν τῆς Χάριτος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Μυστηρίων, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν διὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ἀπέσχισεν ἑαυτὸν καὶ τὴν ἀκολουθοῦσαν αὐτῷ Ἱεραρχίαν τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῶν ἑορτῶν καὶ τὴν τήρησιν τῶν νηστειῶν. Ἡ ἀπόσχισις αὕτη τοῦ Μακαριωτάτου καὶ τῆς ἀκολουθούσης

αὐτῷ Ἱεραρχίας παρέχει εἰς ἡμᾶς τὸ δικαίωμα, νὰ διατυπώσωμεν τὴν προσωπικὴν καὶ ὅλως ἀτομικὴν ἡμῶν γνώμην, ὅτι ὁ Μακαριώτατος καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτῷ Ἀρχιερεῖς, ὡς διασπάσαντες ἐν ἐπιγνώσει τὴν ἑνότητα τῆς καθόλου Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὸν ταυτόχρονον ἑορτασμὸν τῶν ἑορτῶν καὶ τὴν ταυτόχρονον τήρησιν τῶν νηστειῶν, κατέστησαν δυνάμει μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ ἐνεργείᾳ, ἔκπτωτοι τῆς θείας Χάριτος, ὡς διατελοῦντες ὑπὸ τὰς ἀρὰς καὶ τὰ ἀναθέματα, ἅτινα ἐξετόξευσαν οἱ θεῖοι Πατέρες τῶν 7 Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐναντίον τῶν ἀθετούντων τὰς παραδόσεις καὶ τῶν μετακινούντων τὰ αἰώνια ὅρια, ἅτινα ἔθηκαν οἱ Πατέρες ἡμῶν». Καὶ τονίζει. «Ἡμεῖς» «ἐξήλθομεν εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ πατρίου ἑορτολογίου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, θέτοντες ὡς κύριον σκοπόν, οὐχὶ τὴν μονιμοποίησιν καὶ τὴν διαιώνισιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαιρέσεως, ἀλλὰ τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἕνωσιν τῶν Χριστιανῶν εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῶν ἑορτῶν» (795).

Κατὰ τὴν αὐθεντικὴν ταύτην ἑρμηνείαν, τὰ κείμενα τῆς Διαμαρτυρίας καὶ Δηλώσεως καὶ τῆς ἀμυντικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1935 ἦσαν χαρακτῆρος ὀρθοδόξου ἐνστάσεως. Δι' αὐτῶν ἐχαρακτηρίσθη ἡ καινοτομήσασα Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σχισματικὴ καὶ οἱ καινοτόμοι Ἱεράρχαι σχισματικοὶ καὶ ἄνευ Χάριτος πάντοτε ἐν τῷ πνεύματι τοῦ «δυνάμει», οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ «ἐνεργείᾳ». Δηλαδὴ οὗτοι ἐκρίθησαν τοιοῦτοι μόνον δυνάμει καὶ προσωπικῶς, ἀμυντικῶς καὶ ἐν καταγγελίᾳ πρὸς τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, ἵνα, ἐν περιπτώσει ἀμετανοησίας, κριθῶσιν ἐν καιρῷ ἁρμοδίως καὶ ἐνεργείᾳ.

Τὰ ἀνωτέρω συμφωνοῦσι πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρας. Ἡ διάκρισις τῶν ἀθετούντων τὸν λόγον Κυρίου εἰς δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ ἀντικανονικοὺς ἢ παρασυναγώγους ἢ σχισματικοὺς ἢ αἱρετικούς, καθῃρημένους ἢ ἀνατεθεματισμένους, ἤτοι εἰς μὴ κεκριμένους καὶ εἰς κεκριμένους, εἶναι πατερικὴ καὶ ὀρθόδοξος.

Ὁ ΙΕ' Κανὼν τῆς Πρωτοδευτέρας Συνόδου ὁμιλεῖ περὶ ἀποτειχίσεως ἐκ τοῦ κηρύττοντος αἵρεσιν Ἐπισκόπου «πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως (διακριβώσεως καὶ κατακρίσεως)»[6109], διότι, βεβαίως, προβλέπεται διὰ τοῦτον συνοδικὴ κρίσις. Δηλαδὴ ἡ πρὸς αὐτὸν κοινωνία καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ διακόπτονται καὶ καθ' ὃν χρόνον οὗτος εἶναι εἰσέτι συνοδικῶς ἄκριτος, καὶ μάλιστα μέχρις «ἐντελοῦς διαγνώσεως», ἤτοι τελεσιδίκου κρίσεως[6110]. Προβλέπεται δὲ συνοδικὴ διάγνω-

6109. ΙΕ' Κανόνος ΑΒ Συνόδου. 6110. Βαλσαμῶνος, Σ. Κ. 2, 695.

σις διὰ τοῦτον, ἐπειδή, ἂν καὶ κηρύξας αἵρεσιν, καὶ δὴ «παρὰ τῶν ἁγίων Συνόδων ἢ Πατέρων κατεγνωσμένην»[6111], εὑρίσκεται εἰσέτι ὡς ἄκριτος αἱρετικὸς ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκκλησιαστικῶς γὰρ κρίνονται μόνον οἱ «ἔσω» τῆς Ἐκκλησίας, «τοὺς δὲ ἔξω ὁ Θεὸς κρίνει»[6112], ὃ ἐστιν «ἕτερον δικαστήριον»[6113]. Τὸν πίπτοντα ἐν πίστει ἱερέα ὁ θεῖος νόμος «ἀλλότριον ἔκρινε τῆς Ἐκκλησίας» «μετὰ τὴν καθαίρεσιν», λέγει ὁ Κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου[6114], καὶ δὴ τὴν τελεσίδικον. Ὁ παραβάτης τῶν Ἱ. Κανόνων ἱερεὺς «κατ' αὐτοὺς καθηρημένος ἐστί»[6115], διὰ δὲ τὸ ἁρμόδιον ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον καθαιρετέος, ἤτοι ὑπὸ κρίσιν. Διὸ ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, ἐνῷ θεωρεῖ τὸν πεπτωκότα εἰς τὴν μοιχειανικὴν αἵρεσιν Ἰωσὴφ κατὰ τοὺς Κανόνας καθῃρημένον δυνάμει, ἀγωνίζεται ἵνα κριθῇ ὡς τοιοῦτος καὶ ἐνεργείᾳ ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου Κωνσταντινουπόλεως[6116]. Οὕτως, εἶναι «ἀναγκαία πάντοτε ἡ συνοδικὴ ἀπόφασις πρὸς καταδίκην» «τῶν κακοδοξούντων ἀτόμων», «τὰ ὁποῖα δέον ὅπως πάντοτε δικάζωνται καὶ καταδικάζωνται ὑπὸ συγχρόνων των ὀρθοδόξων ποιμεναρχῶν», οὐχὶ μόνον μετὰ καινοφανοῦς κακοδοξίας των, ἀλλὰ καὶ ὅταν αὕτη εἶναι καὶ προκαταδεδικασμένη παρὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ([796]). Ἡ δὲ ἀποτείχισις ἐκ τοῦ αἱρετίζοντος ἐπισκόπου γίνεται, οὐχὶ διότι ἀπωλέσθη ἡ Χάρις, ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος πέπτωκε κηρύξας αἵρεσιν, καὶ διὰ τὴν ἐντολήν. Διότι, ἐὰν ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι «πονηρὸς» «πίστεως ἕνεκεν, φεῦγε αὐτὸν καὶ παραίτησαι», ἐντέλλεται ὁ Θεὸς διὰ τῶν Ἁγίων[6117].

Οὐκ ἄρα οἱ τοῖς Κανόσιν ἐνεχόμενοι ὑπ' αὐτῶν ἀμέσως καθήρηνται» ([797]), ἀλλὰ ἐμμέσως διὰ «τοῦ β' προσώπου, ἤτοι τῆς Συνόδου»[6118]. Πρῶτον γὰρ πρόσωπον νοεῖται ἡ ἐκδόσασα τὸν Κανόνα Σύνοδος ἡ ἐντελλομένη τὸ «καθαιρείσθω», δεύτερον ἡ Σύνοδος πρὸς ἣν ἀπευθύνεται ἡ προσταγὴ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Κανόνος καὶ ἥτις θὰ λάβῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς καθαιρέσεως τοῦ συγκεκριμένου προσώπου, καὶ τρίτον τὸ ἀθετῆσαν τὸν Κανόνα καὶ ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν κρίσιν πρόσωπον. Διὸ οἱ μὴ καθαιρεθέντες εἰδικῶς διὰ συγκεκριμένην κανονικὴν παράβασιν παρὰ τοῦ ἁρμοδίου ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου «οὔτε καθῃρημένοι εἶναι ἐνεργείᾳ, οὔτε ἀφωρισμένοι ἢ ἀναθεματισμένοι»[6119], ἀλλὰ μόνον «δυνά-

6111. ΙΕ' Κανόνος ΑΒ Συνόδου.
6112. 1 Κορινθ. ε' 12 - 13.
6113. Χρυσοστόμου, PG. 61, 131.
6114. Α' Κανόνος Συνόδου Ἀντιοχείας.
6115. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 997.
6116. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1001.
6117. Χρυσοστόμου, PG. 63, 231.
6118. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 5.
6119. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. 5.

μει» (798). Τοῦτο τηρεῖται δι' ἅπαντας τοὺς Κανόνας[6120], Κανόνες δὲ λέγονται, ὡς γνωστόν, καὶ οἱ "Οροι[6121] (ἰ. ἀ. σ. 407). Διὰ ταῦτα, οἱ ὑπὸ συνοδικὴν κρίσιν ὄντες προσαγορεύονται ἐκκλησιαστικῶς ὡς εἰσέτι ἄκριτοι. Ἡ Γ' π.χ. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τὸν πεπτωκότα Νεστόριον ἀποκαλεῖ πρὸ τῆς κρίσεως εὐλαβέστατον. «Ἔχομεν δὲ μετὰ χεῖρας», γράφεται εἰς τὰ πρακτικὰ ταύτης, «καὶ βιβλία τῶν βλασφημιῶν τοῦ εὐλαβεστάτου Νεστορίου»[6122]. Μετὰ τὴν κρίσιν ὅμως καὶ καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τῆς Συνόδου, οὗτος ὀνομάζεται πλέον ἀσεβέστατος Νεστόριος, ἢ ἁπλῶς Νεστόριος. Διὸ ἐν τῇ ἀποφάσει ἀπαντῶνται αἱ ρήσεις, «τοῦ ἀσεβεστάτου Νεστορίου», ἢ «τὸν αὐτὸν Νεστόριον»[6123].

Ἡ τάξις αὕτη κεθιερώθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων. Διὸ λέγει Κύριος, «εἰπὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ»[6124], «τουτέστι τοῖς προεδρεύουσιν»[6125]. «Ἐὰν δὲ καὶ τῆς Ἐκκλησίας παρακούσῃ», τότε «ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης»[6126], δηλῶν οὕτω «τὴν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐκβολήν»[6127]. Ὁ δὲ Ἀπόστολος, γράφων πρὸς Κορινθίους περὶ κρίσεως τοῦ ἀθετήσαντος νόμον Θεοῦ, παραγγέλλει: «ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος σὺν τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ»[6128]. Οὕτως ὁ Κύριος καὶ οἱ Ἅγιοι κρίνουσιν ἐπὶ γῆς ἐκκλησιαστικῶς κατὰ τὴν θείαν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, διὰ τῶν δικαζόντων[6129] ἐν Χριστῷ κατὰ τὸν εὐαγγελικὸν καὶ κανονικὸν νόμον Κυρίου ἐντεταλμένων τὴν ἐκκλησιαστικὴν κρίσιν, συμφώνως πρὸς τὴν δοθεῖσαν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν[6130]. Τοῦτο ἐγένετο π.χ. καὶ ἐπὶ τοῦ αἱρεσιάρχου Νεστορίου, ὃν ἡ Ἐκκλησία ἔκρινεν τελεσιδίκως, «ἀλλότριον εἶναι (ἵνα εἶναι)» «τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος καὶ παντὸς συλλόγου ἱερατικοῦ», διὰ τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου[6131]. Διὸ τὰ μέχρι τῆς καταδίκης ταύτης τελεσθέντα παρ' αὐτοῦ Μυστήρια ἐλογίσθησαν ἰσχυρὰ καὶ «οὐδεὶς τῶν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντων καθήρηται»[6132]. Ἐπειδὴ εἶναι ἰσχυρὰ τὰ παρὰ ἀκρίτων εἰσέτι αἱρετικῶν τελούμενα Μυστήρια, καὶ Πατέρες Οἰκουμενικῶν Συνόδων γεγόνασιν ἐκ τοιούτων «αἱρετι-

---

6120. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. ιθ'.
6121. Ζωναρᾶ, Σ. Κ. 2, 159.
6122. Πρακτικῶν Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 4, 1196.
6123. Ἀποφάσεως Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 4, 1212.
6124. Ματθ. ιη' 17.
6125. Χρυσοστόμου, PG. 58, 586.
6126. Ματθ. ιη' 17.
6127. Χρυσοστόμου, PG. 58, 586.
6128. 1 Κορινθ. ε' 4 - 5.
6129. Χρυσοστόμου, PG. 61, 123.
6130. Ματθ. ιη' 18.
6131. Ἀποφάσεως Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 4, 1212.
6132. Μ. Φωτίου, PG. 104, 1224.

κῶν προερχόμενοι», ὡς π.χ. τῆς ΣΤ' καὶ Ζ'. Τῶν Οἰκουμενικῶν τούτων Συνόδων μετέσχον καὶ ὀρθοδοξοῦντες Ἐπίσκοποι, οἵτινες παρὰ αἱρετικῶν «ἐκεχειροτόνηντο»[6133]. Ἡ δὲ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀπεφάνθη, ὅτι «ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν ἡ χειροτονία» τῶν τοιούτων[6134]. Διὸ δὲν ἐχειροτόνησεν ἢ ἐβάπτισεν, ἀλλ' ἐδέχθη τοὺς ἐξ αἱρέσεως προσελθόντας ἀκρίτους Ἐπισκόπους ὡς βεβαπτισμένους καὶ κεχειροτονημένους. Οἱ ἅγιοι Πατέρες «πάντες ὁμοφρόνως», λέγει ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, «τοὺς προσερχομένους ἀπὸ» ἀκρίτου εἰσέτι «αἱρέσεως τῆς οἱασοῦν (οἱασδήποτε) ἀπεδέξαντο»[6135], ὡς καὶ τοὺς χειροτονηθέντας ἢ βαπτισθέντας ὑπὸ πεσόντος εἰς αἵρεσιν καὶ ἀκρίτου ὄντος ἐπισκόπου ἢ κληρικοῦ (ἰ. ἀ. σ. 767).

Θεία Χάρις καὶ ἰσχυρὰ Μυστήρια ἱεραρχίας καὶ κλήρου τοπικῆς τινος Ἐκκλησίας, περιπεσόντων εἰς σχίσμα ἢ αἵρεσιν, ἀπόλλυνται, μετὰ πανορθόδοξον κρίσιν καὶ ἀπόφανσιν, διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως ἐν ὁμονοίᾳ. Διὸ λέγει ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος διὰ τοῦ προέδρου ταύτης ἁγίου Ταρασίου· «ἐὰν δὲ συνοδικὴ ἐκφώνησις γένηται καὶ ὁμόνοια τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ Ὀρθοδοξίᾳ, ὁ τολμῶν ἀπὸ τῶν βεβήλων αἱρετικῶν χειροτονεῖσθαι τῇ καθαιρέσει ὑποπεσεῖται»[6136]. Δηλαδὴ ἡ κρίσις αὕτη προβλέπεται, εἴτε διὰ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, εἴτε διὰ συνοδικῶν ἀποφάσεων τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐν ὁμονοίᾳ «ἐπὶ Ὀρθοδοξίᾳ». Μέχρι τῆς ἀποφάσεως ταύτης, ἢ τῆς μετανοίας τῶν πεπτωκότων, καινοτόμοι καὶ ὀρθοδοξοῦντες λέγονται παρὰ τῆς αὐτῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου διεστῶτες ἐν διαφωνίᾳ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, οἱ μὲν ὑπὲρ τῆς κακοδοξίας οἱ δὲ ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας[6137]. Τοὺς Ὀρθοδόξους τούτους οἱ ἅγιοι Πατέρες καλοῦσιν Ὀρθοδόξους «ἐνισταμένους», ἤτοι «ὑπὲρ τοῦ καλοῦ ἐνισταμένους», δηλαδὴ ἀγωνιζομένους κατὰ τῆς καινοτομίας τῆς αἱρέσεως καὶ ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως[6138]. Ὁ δὲ καλὸς οὗτος ἀγὼν ἀποκαλεῖται ἔνστασις, ἤτοι ἀντιαιρετικὸς πόλεμος «τῆς ὀρθοδόξου καὶ θεαρέστου ἐνστάσεως» τῆς πατροπαραδότου πίστεως[6139]. Ἡ ἔνστασις ἀποβλέπει εἰς συγκρότησιν γενικῆς Ὀρθοδόξου Συνόδου, πρὸς κατάκρισιν τῆς αἱρέσεως καὶ κατίσχυσιν τῆς Ὀρθοδοξίας. Σκοπὸς δὲ τῆς Συνόδου ταύτης τίθεται παρὰ τῶν Ἁγίων, «ἵνα τῶν διεστώτων τὴν διαφωνίαν εἰς συμφωνίαν μεταγά-

6133. Πρακτικῶν Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 12, 1031, 1047.
6134. Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 12, 1942.
6135. Πρακτικῶν Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 12, 1039.
6136. Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 12, 1050.
6137. Ἐπιστολῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 408.
6138. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1101.
6139. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1045.

γωμεν (μεταβάλωμεν)» ἐν Ὀρθοδοξίᾳ «καὶ τὸ μεσότειχον ἀρθῇ τῆς ἔχθρας καὶ ἡ ἀρχῆθεν θεσμοθεσία τῆς Καθολικῆς (Ὀρθοδόξου) Ἐκκλησίας τὸ κῦρος ἀπολάβοι»[6140]. Διὸ οἱ Ὀρθόδοξοι ἐνιστάμενοι ἐκηρύχθησαν διὰ τῶν Ἱ. Κανόνων, οὐχὶ σχισματικοί, ἀλλὰ ἑνωτικοί. Διότι οὗτοι «οὐ σχίσματι τὴν ἕνωσιν τῆς Ἐκκλησίας κατέτεμον, ἀλλά», τοὐναντίον, ἀπὸ «σχισμάτων καὶ μερισμῶν τὴν Ἐκκλησίαν ἐσπούδασαν ῥύσασθαι (ἵνα σώσωσιν)»[6141].

Ἑ π ο μ έ ν ω ς ἁ μ α ρ τ ά ν ο υ σ ι ν, ὄχι μόνον οἱ λέγοντες ἄκυρα τὰ Μυστήρια τῶν Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων καινοτόμοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ὁμοίως φρονοῦντες διὰ τοὺς ἀκρίτους καινοτόμους ἐνιστάμενοι. Καὶ οὗτοι, ὄχι τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἴδια φθέγγονται, οἰκειοποιούμενοι τὸ δικαίωμα πανορθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς κρίσεως καὶ ἀποφάσεως. Οὕτως, ἐνιστάμενοι κατὰ τῆς καινοτομίας, πίπτουσιν εἰς καινοτομίαν. Ἐπειδὴ δὲν ἀκολουθοῦσιν εὐπειθῶς τὰς Ὀρθοδόξους Συνόδους καὶ τοὺς ἁγίους Πατέρας, φεύγοντες τὴν ἐξ ἀριστερῶν πτῶσιν, παρατρέπονται ἐκ δεξιῶν ἀντορθοδόξως.

Ὁ δὲ ἐνιστάμενος Ἐπίσκοπος πρώην Φλωρίνης Χρυσόστομος ἐπικρίνει τοὺς ἀνωτέρω, ὅτι, «ἐλλείψει θεολογικῆς καὶ κανονικῆς μορφώσεως»([799]), πίπτουσιν εἰς προτεσταντικὴν ὁμολογίαν([800]), ἐν ᾗ ἰσχύει τὸ «ἀπὸ καρδίας» προφητεύειν[6142]. Οἱ προτεστάνται αἱρετικοὶ ἰσχυρίζονται, ὅτι διδάσκονται καὶ φωτίζονται πρὸς κατανόησιν τῆς Γραφῆς ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα([801]). Ἀλλ' ὅμως, ἀπαντᾷ ὁ ὀρθόδοξος λόγος, «ἡ Ἐκκλησία διδάσκεται μὲν ὑπὸ τοῦ ζωαρχικοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ διὰ μέσου τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ διδασκάλων, ὧν κανὼν αἱ Οἰκουμενικαὶ ἅγιαι ὡμολόγηνται (ἔχουσιν ὁμολογηθῆ) Σύνοδοι»[6143]. Δηλαδή, «διδάσκεται», «οὐκ ἀμέσως», ἀλλὰ «γλώσσαις» «καὶ χερσὶν ἀνθρωπίναις», ἤτοι διὰ γλωσσῶν καὶ χειρῶν τῶν Ἁγίων[6144]. Πλὴν καὶ τούτων τῶν οὕτως ἑτεροδοξούντων ἐνισταμένων τὰ Μυστήρια εἶναι ἰσχυρά, ἀλλ' ὅμως αἱ ποιναὶ αὐτῶν κατὰ τῶν πατερικῶς ἐνισταμένων Ὀρθοδόξων ὑπάρχουσι, βεβαίως, ἄκυροι, ὡς καὶ αἱ τῶν καινοτόμων (ἰ. ἀ. σ. 758).

Προσέτι, οἱ δεχόμενοι τὴν κακοδοξίαν περὶ ἀκύρων Μυστηρίων κατὰ συνέπειαν καταπαύουσι δι' ἑαυτοὺς τὴν πατροπαράδοτον ἔνστασιν. Ἐφ' ὅσον κατ' αὐτοὺς οἱ ἄκριτοι εἰσέτι καινοτόμοι λογίζονται κεκριμένοι σχισματικοὶ ἢ αἱρετικοὶ καὶ ἄνευ Χάριτος ἐνεργείᾳ, πρὸς τί ὁ

6140. Ἐπιστολῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 408.
6141. ΙΕ' Κανόνος ΑΒ Συνόδου.
6142. Ἰεζεκ. ιγ' 3.
6143. Συνόδου Ἱεροσολύμων 1672, Μ. 34 Β, σ. 1740.
6144. Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως 1642, Μ. 34 Β, σ. 1632.

ἀγὼν τῆς ἐνστάσεως, ἵνα οὗτοι κριθῶσι κανονικῶς ὑπὸ ἁρμοδίας Ὀρθοδόξου Συνόδου; Διὸ ἡ ἐν λόγῳ προσπάθεια τούτων ἄγεται εἰς ἄτοπον καὶ μεταποιεῖται κατ' οὐσίαν εἰς προσηλυτισμὸν ἐν τῇ διῃρημένῃ Ἐκκλησίᾳ, ἢ καὶ αὐτῇ τῇ ἐνστάσει, ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν «Ἐκκλησίας», ὡς πράττουσι καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Οὕτως, ἀπὸ ἐνιστάμενοι καταντῶσι καὶ ἀντιενιστάμενοι, ὅπερ οἱ Ἅγιοι τῆς Ὀρθοδοξίας οὔτε ἐποίησαν, οὔτε ἐδίδαξαν.

Ἡ κακοδοξία περὶ ἀπωλείας τῆς θείας Χάριτος καὶ ἀκύρων Μυστηρίων τῶν ἐκκλησιαστικῶς ἀκρίτων εἰσέτι καινοτόμων ἀνεφάνη κατὰ τὸν τρέχοντα αἰῶνα καὶ εἰς ἄλλας χώρας. Ἐν Ρωσίᾳ οἱ κρατήσαντες μαρξισταὶ ἐπεδίωξαν, ὅπως ἐπιβληθῶσιν εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους καὶ διὰ τῆς λεγομένης «Ζώσης Ἐκκλησίας», δηλαδὴ τῆς ὑποταγείσης εἰς αὐτοὺς μερίδος τῶν Ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν. Διὰ τούτων, τὴν 3.5.1922 καθῃρέθη ἀδίκως ὁ ἐνιστάμενος Πατριάρχης Μόσχας Τύχων καὶ ἐδιώχθησαν Ὀρθόδοξοι Ἱεράρχαι, κληρικοὶ καὶ λαϊκοί, ὡς καὶ ἐπὶ Εἰκονομαχίας. Οὕτως ἐτραχύνθη ἡ κατάστασις καὶ ὠξύνθησαν αἱ σχέσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν. Ὁ Πατριάρχης Τύχων, «ἀγνοήσας» «τὴν καθαίρεσιν, ἤρξατο νὰ ἱεροπρακτῇ», ἐκήρυξεν ἀκύρους τὰς πράξεις τῆς Ζώσης Ἐκκλησίας καί, συγκροτήσας Σύνοδον ἐκ δύο μόνον Ἀρχιερέων, προέβη εἰς χειροτονίας νέων Ἐπισκόπων». Ἔχων οὕτω συνοδικὸν ὄργανον, τὴν 2.4.1924 ἀφώρισε τὴν «Ζῶσαν Ἐκκλησίαν». Τότε «"πᾶσαι αἱ πράξεις καὶ τὰ Μυστήρια τὰ τελούμενα" ὑπὸ τῶν λειτουργῶν» τῆς «Ζώσης Ἐκκλησίας» ἐκηρύχθησαν «ἄνευ Χάριτος», ἀλλὰ ἐξῃρέθη τὸ Βάπτισμα. Παρὰ τοῦτο, εὐάριθμοι «τυχωνικοὶ» προέβαινον καὶ «εἰς ἀναβαπτισμοὺς» τῶν προσερχομένων ἐκ τῆς λεγομένης «Ζώσης Ἐκκλησίας»[802].

Ὁ Πατριάρχην Τύχων ἀπέθανε τὴν 7.4.1925 καὶ ἀντ' αὐτοῦ μετὰ δύο ἔτη ἀνέλαβεν ὁ Σέργιος, ὅστις τῷ 1927 συνεβιβάσθη πρὸς τοὺς κρατοῦντας ἀθέους[803]. Ἕνεκα τούτου οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἀκολουθούντων τὸν Τύχωνα Ὀρθόδοξοι, ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, ἀπετειχίσθησαν ἐκ τοῦ Σεργίου. Τινὲς δὲ ἐκ τούτων καὶ ἐκήρυξαν ἀπολεσθεῖσαν τὴν Χάριν καὶ ἄκυρα τὰ Μυστήρια τῶν σεργιανιστῶν ἐνεργείᾳ, τὸ αὐτὸ δὲ ἔπραξε καὶ ὁ Μητροπολίτης Σέργιος κατ' αὐτῶν. Ὀρθοδοξοῦντες Ρῶσοι ἀντέκρουον τὰς παρεκκλίσεις ταύτας, ὡς ὁ νεομάρτυς Κύριλλος τοῦ Καζάν. Οὗτος, Μητροπολίτης ὢν τοῦ Καζάν (+1936 ἢ 1937), ἀπετειχίσθη ἐκ τοῦ Πατριάρχου Σεργίου κανονικῶς καὶ ἔγραφεν ἐπὶ τοῦ θέματος ὀρθοδόξως. «Ἀναγνωρίζω ὅτι εἰ-

ναι ἀρχιερατικόν μου καθῆκον, νὰ ἀποφύγω τὴν κοινωνίαν μετὰ τοῦ» «Σεργίου. Μὲ τὴν πρᾶξιν αὐτὴν δὲν ἰσχυρίζομαι οὐδόλως, ὅτι ἀπουσιάζει ἡ Χάρις ἀπὸ τὰ Μυστήρια τῶν σεργιανιστῶν, ὁ Θεὸς νὰ μὲ φυλάξῃ ἀπὸ τοιοῦτον λογισμόν, ἀλλὰ ὑπογραμμίζω, ὅτι δὲν θέλω νὰ μετάσχω εἰς τὰς ἁμαρτίας τῶν ἄλλων» (804).

Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς Ρωσίας ἐξεδηλώθη ἡ ἐν λόγῳ πλάνη. Ἐν Ρουμανίᾳ, τὸ ἔτος 1924 ἱερεύς τις ὀνόματι Γαμαλιήλ, ἐνιστάμενος κατὰ τῆς ἐκεῖ ἑορτολογικῆς καινοτομίας, ἐκήρυσσεν ὅτι οἱ καινοτόμοι δὲν ἔχουσι πλέον θείαν Χάριν καὶ τὰ Μυστήρια αὐτῶν εἶναι ἄκυρα. Διὸ ἀνεβάπτιζε τὰ βαπτισθέντα παρ' αὐτῶν βρέφη τῶν προσερχομένων εἰς τὴν ἔνστασιν. Ἐσχάτως ἡ πλάνη αὕτη ἀνεφάνη καὶ μεταξύ τινων Ὀρθοδόξων τῆς ρωσικῆς Διασπορᾶς. Τινὲς Ἐπίσκοποι καὶ κληρικοὶ ταύτης ὑποστηρίζουσιν, ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον Μόσχας ὡς καὶ ὀπαδοὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ἄλλων κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν στεροῦνται ἐγκύρων Μυστηρίων καὶ θείας Χάριτος. Τοῦτο δέ, ὡς ἐλέχθη ἤδη καὶ ἀνωτέρω, διαιρεῖ τοὺς Ὀρθοδόξους ἐνισταμένους ἐν πίστει καὶ παρακωλύει ἢ καὶ καταλύει τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως, πρὸς ὄφελος, βεβαίως, τῶν ἀλλοτρίων.

5. Ἀτέλεστος λόγος οἰκονομίας

Ἐν ἔτει 1950 ἐδημοσιεύθη Ἐγκύκλιος παρὰ τεσσάρων ἐνισταμένων Ἱεραρχῶν ἐκκλησιολογικοῦ περιεχομένου. Αὕτη ἐξεδόθη τὴν 26.5.1950 πρὸς ἐνισταμένους ἱερεῖς καὶ ὑπεγράφη ὑπὸ τῶν πρώην Φλωρίνης Χρυσοστόμου, Κυκλάδων Γερμανοῦ, Χριστιανουπόλεως Χριστοφόρου καὶ Διαυλείας Πολυκάρπου.

Διὰ τῆς Ἐγκυκλίου ταύτης, οἱ ὑπογράφοντες ἀνακοινοῦσι: Τὸ «ἔτος 1935 ἐκηρύξαμεν τὴν Ἐκκλησίαν τῶν καινοτόμων νεοημερολογιτῶν σχισματικήν. Ἐπαναλαμβάνομεν καὶ αὖθις τὴν τοιαύτην διακήρυξιν». Τὰ «ὑπὸ τῶν νεοημερολογιτῶν τελούμενα Μυστήρια, ὡς σχισματικῶν ὄντων τούτων, στεροῦνται τῆς ἁγιαστικῆς Χάριτος». Ἐπιστρέφων νεοημερολογίτης δέον ὅπως γίνηται δεκτὸς διὰ «προηγουμένης ὁμολογίας, δι' ἧς νὰ καταδικάζῃ οὗτος τὴν καινοτομίαν τῶν νεοημερολογιτῶν καὶ νὰ κηρύσσῃ τὴν Ἐκκλησίαν τούτων σχισματικήν. Προκειμένου δὲ περὶ βαπτισθέντων ὑπὸ τῶν καινοτόμων, νὰ μυρώνωνται δι' Ἁγίου Μύρου ὀρθοδόξου προελεύσεως». Προσέτι «αἴρομεν τὰ ἐξ ὑπαιτιότητος ἡμῶν δημιουργηθέντα σκάνδαλα καὶ πρὸς τοῦτο ἀνακαλοῦμεν καὶ ἀποκηρύσσομεν πᾶν ὅ,τι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1937 ἕως σή-

μερον ἐγράφη καὶ ἐλέχθη ὑφ' ἡμῶν» «ἀπᾷδον καὶ ἀντιστρατευόμενον πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ» καὶ τοῦ ὑπὲρ ταύτης ἀγῶνος ἐνστάσεως, «οὗτινος τὸ κήρυγμα περιλαμβάνεται ἐν τῇ ἐκδοθείσῃ ἐγκυκλίῳ» «κατὰ τὸ ἔτος 1935, ἄνευ οὐδεμιᾶς προσθήκης καὶ ἀφαιρέσεως», «καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν ἐπιστημονικὸν ὅρον ''δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ''». «Ταῦτα πάντα δηλοῦμεν» «χάριν τῶν σκανδαλισθέντων Χριστιανῶν» καὶ «ἀπευθύνομεν πρὸς πάντας τοὺς Γνησίους Ὀρθοδόξους Χριστιανοὺς ὑστάτην ἔκκλησιν, καλοῦντες αὐτοὺς πατρικῶς, ὅπως προσέλθωσιν εἰς ἕνωσιν μεθ' ἡμῶν» ([805]).

Συνεπῶς ἡ ἀνωτέρω Ἐγκύκλιος τοῦ 1950 ἦτο ἑνωτική. Διὸ ἐγράφη ἐν πνεύματι οἰκονομίας καὶ συγκαταβάσεως πρὸς ἕνωσιν, ὁ δὲ λόγος ταύτης ἐμφανίζεται ἀμφίνοος καὶ ἀναιρῶν τὰ πρόδηλα δι' ὑποδηλουμένων. Ἡ ἐν αὐτῇ δήλωσις ἐμμονῆς εἰς τὴν ὁμολογίαν τοῦ 1935 καὶ εἰς τὰς «ἀρχὰς τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ», βεβαίως, ἀναιρεῖ τὰ ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ ὀρθοδόξως ἀπᾴδοντα. Δηλαδὴ τὸ ὅτι «τὰ ὑπὸ τῶν νεοημερολογιτῶν τελούμενα Μυστήρια» «στεροῦνται τῆς ἁγιαστικῆς Χάριτος», τὸ ὅτι οἱ προσερχόμενοι εἰς τὴν ἔνστασιν καινοτόμοι δέον ὅπως ἀναμυρώνωνται καὶ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ὅρου «δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ» (ἰ. ἀ. σ. 795). Ἐφ' ὅσον τὸ κήρυγμα τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1935 δέον ὅπως λαμβάνηται «ἄνευ οὐδεμιᾶς προσθήκης καὶ ἀφαιρέσεως», ἕπεται ὅτι ἰσχύει ἡ ὁμολογία ταύτης, ἡ κηρύττουσα «τὴν Ἐκκλησίαν τῶν καινοτόμων νεοημερολογιτῶν σχισματικὴν» δυνάμει. Δηλαδὴ ὅτι ἡ «Ἐκκλησία» αὕτη, ἤγουν ἡ ἐν καινοτομίᾳ Ἱεραρχία, ἐκηρύχθη σχισματικὴ ἀφ' ἑαυτῆς καὶ ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων, ὄχι ὅμως εἰσέτι καὶ παρὰ τοῦ ἁρμοδίου πρὸς τοῦτο ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, ἤτοι τῆς πανορθοδόξου Συνόδου, ἢ τῶν ἁπανταχοῦ κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν δι' ἀποφάσεων αὐτῶν ἐν ὁμονοίᾳ Ὀρθοδοξίας. Συνεπῶς τὸ πνεῦμα τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1950 συμφωνεῖ βασικῶς πρὸς τὰ κείμενα τῆς Διαμαρτυρίας καὶ Δηλώσεως καὶ τῆς ἀποχαιρετιστηρίου Ἐγκυκλίου τοῦ 1935. Οὕτω τὰ ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ τοῦ 1950 λεγόμενα ἀορίστως «σκάνδαλα» προδήλως δὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν πίστιν, ἀλλὰ εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ λόγου τῶν γραφέντων καὶ λεχθέντων «ἀπὸ τοῦ ἔτους 1937 ἕως σήμερον», ἤτοι τοῦ 1950. Διὸ τὸ νέον στοιχεῖον περὶ ἀναμυρώσεως τῶν προσερχομένων ἐκ τῆς καινοτομίας, ἐν τῇ πράξει παρέμεινεν ἀνενέργητον, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν πρώην Φλωρίνης Χρυσόστομον.

Ταῦτα ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ πολεμικὴ κρίσις τῶν ἀντικειμένων πρὸς τὸν πρώην Φλωρίνης. Ὁμολογοῦσιν οὗτοι, ὅτι ὁ ἐνιστάμενος Ἱεράρχης «αὐτὴν τὴν Ἐγκύκλιον» τοῦ 1950 «ποτὲ δὲν τὴν ἐφήρμοσεν». Οὗτος, λέγουσι, «ποτὲ δὲ ἐπίστευσεν» εἰς αὐτὴν ὡς καὶ οἱ πρὸς τοῦ-

τον ἀντιλέγοντες, ἤτοι ἐν τῷ πνεύματι τοῦ ἐνεργείᾳ, «ἀλλὰ καὶ ἐπανῆλθε» κατ' αὐτοὺς «εἰς τὴν προτέραν» «κατάστασιν» τοῦ δυνάμει. Ὁ Φλωρίνης, τονίζουσι, «δὲν ἐπίστευσεν», ὅτι οἱ «Γ.Ο.Χ.» «εἶναι ἡ ἀληθὴς Ἐκκλησία», ἤτοι ἰδιαιτέρα Ἐκκλησία, ἀλλὰ ὑπεστήριζεν, ὅτι οὗτοι ἀποτελοῦσι τὴν ἀλύμαντον (ἀβλαβῆ καὶ σώαν) πλευρὰν καὶ φρουρὰν πίστεως ἐντὸς τῆς ἐν Ἑλλάδι Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ([806]). Δηλαδή, ὅτι εἶναι ἐνιστάμενοι ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας, ὡς λέγουσιν οἱ ἅγιοι Πατέρες[6145] (ἰ. ἀ. σ. 796). Διὸ «τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους» 1950, «ἑξάμηνον περίπου» ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἐγκυκλίου, ὁ πρώην Φλωρίνης «δηλώνει καὶ εἰς τὴν "Φωνὴν τῆς Ὀρθοδοξίας" καὶ εἰς τὴν ἐφημερίδα "Βραδυνή", ὅτι "ἀμυνόμενος" ἔπραξε τοῦτο, δηλαδὴ ὑπέγραψε τὴν Ἐγκύκλιον τοῦ 1950». Τὸ αὐτὸ δὲ ἐπανέλαβε καὶ ἐν ἔτει 1953. Τὴν Ἐγκύκλιον τοῦ 1950 «ἐκυκλοφόρησε μόλις δώδεκα ἡμέρας μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ματθαίου» πρὸς σκοπόν, ἵνα «ἀποσπάσῃ τοὺς Γ.Ο.Χ.» ([807]), δηλαδὴ ὅπως ἑνώσῃ τούτους, ὄντας διῃρημένους. Ὁ «πρώην Φλωρίνης Χρυσόστομος καὶ οἱ λοιποὶ μετ' αὐτοῦ τρεῖς Ἀρχιερεῖς», γράφει γνωρίζων πρόσωπα καὶ πράγματα συγγραφεύς, «προέβησαν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς» ἀνωτέρω «Ἐγκυκλίου», «ἀγωνιῶντες διὰ τὴν ἑνότητα τοῦ παλαιοημερολογιτικοῦ κόσμου καὶ ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς πίστεως, ἐν ὄψει δὲ καὶ τῶν προβλεπομένων διωγμῶν, τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπίσῃ σθεναρῶς καὶ ἡνωμένος ὁ κόσμος» τῶν ἐνισταμένων. Προσέτι καὶ διότι οὗτοι «ἐπίστευσαν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σπυρίδωνος, ὅτι πράγματι ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν τήρησιν τῶν Ἱερῶν Κανόνων...», ἐνῷ «ἄλλος ἦτο ὁ πραγματικὸς του σκοπός, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων κατεδείχθη» ([808]) (ἰ. ἀ. σ. 758). Μαρτυρεῖται δὲ παρ' αὐτοῦ καὶ ὅτι ὁ πρώην Φλωρίνης οὐδένα ἀνεμύρωσεν.

Περιεχόμενον τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1950, γεγονότα καὶ μαρτυρίαι προσώπων στοιχειοθετοῦσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ὁ πρώην Φλωρίνης Χρυσόστομος, διὰ τῆς Ἐγκυκλίου ταύτης, δὲν ἠρνήθη τὸ ὀρθόδοξον ἐκκλησιολογικὸν του πιστεύω. Ἡ διατύπωσις τῆς Ἐγκυκλίου δηλοῖ οἰκονομικὴν κάλυψιν τῆς σκανδαλιζούσης τινὰς ὀρθῆς ἐκκλησιολογικῆς θέσεως καὶ παραχώρησιν εἰς καθ' ὁρμὴν ἀπαιτήσεις ἐκκλησιολογικῶς ἀντιτιθεμένων, πρὸς ἕνωσιν ἐν συγκαταβάσει χάριν τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως, ἐν προαγομένῃ ἐπιγνώσει τῆς ἀληθείας. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1924 κατέκλυσε τὴν ἐν Ἑλλάδι Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ὄχι μόνον ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία, ἀλλὰ καὶ ἡ κακοδοξία περὶ ἀκύρων Μυ-

6145. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1101.

στηρίων. Καὶ ἡ μὲν πρώτη κατέλαβε τοὺς καινοτόμους, ἡ δὲ δευτέρα διῆλθε καὶ εἰς καινοτομοῦντας καὶ εἰς ἐνισταμένους. Τότε ἡ Ὀρθόδοξος ἔνστασις διεξήγετο θεολογικῶς κατὰ τῶν δύο τούτων ἑτεροδιδασκαλιῶν σχεδὸν μόνον ὑπὸ τοῦ πρώην Φλωρίνης Χρυσοστόμου. Διὸ οὗτος ἐπολεμεῖτο παρ᾽ ἀμφοτέρων τῶν ἐκκλινόντων τῆς ὁδοῦ τῶν Πατέρων, ζῶν τὸ ἀποστολικὸν «ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι»[6146]. Ἠθέλησε, λοιπόν, ἵνα ἑνώσῃ τοὺς ἐνισταμένους, συγκαταβαίνων πρὸς «τὸ ὅρμημά» τινων ἐκ τούτων, καθάπερ καὶ ὁ Ἀαρών[6147]. Ἐπεδίωξε τὴν θεραπείαν τοῦ χωρισμοῦ «τῇ προαιρέσει», ἤτοι ὡς πρὸς τὴν προαίρεσιν, ὡς λέγει ὁ Μ. Βασίλειος[6148], καὶ διὰ συμφωνίας κατ᾽ ἀρχὰς ἐπὶ βασικωτέρων[6149] καὶ ὀλιγώτερον ἀντιλεγομένων.

Προσέτι τὸ περὶ ἀπωλείας τῆς Χάριτος τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1950 δὲν δύναται ἵνα ληφθῇ ὑπ᾽ ὄψιν καὶ διότι, ὡς λέγει πάλιν ὁ Μ. Βασίλειος, «οὐ δογματικῶς εἴρηται (ἔχει λεχθῇ), ἀλλ᾽ ἀγωνιστικῶς»[6150]. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ὑπολογίζεται ἐν προκειμένῳ ἡ δογματικῶς ἐξενεχθεῖσα ὀρθόδοξος πίστις τοῦ δυνάμει ὑπὸ τοῦ πρώην Φλωρίνης Χρυσοστόμου (ἰ. ἀ. σ. 795). Τὸ αὐτό, προφανῶς, ἰσχύει ἐν τῷ μέρει τούτῳ καὶ διὰ τὴν Ἐγκύκλιον τοῦ ἔτους 1935, ἥτις ἐξεδόθη ἀμυντικῶς, ὅτε οἱ τρεῖς ἐνιστάμενοι καὶ ἀποτειχισθέντες Ἱεράρχαι «ἔφευγον διὰ τὴν ἐξορίαν»([809]). Τοῦτο μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τῆς προμνημονευθείσης ἐπιστολῆς τοῦ πρώην Φλωρίνης Χρυσοστόμου πρὸς τὸν Κυκλάδων Γερμανόν (ἰ. ἀ. σ. 797). Ὅσα δὲ ἄλλα τυχὸν ἐγράφησαν κατὰ τοῦ δικαίου τούτου Ἱεράρχου «τῆς ὀρθοδόξου καὶ θεαρέστου ἐνστάσεως»[6151], κατὰ νόμον Θεοῦ, δὲν ὑπολογίζονται, καθ᾽ ὅτι, συμφώνως πρὸς τὴν ἐντολὴν τῆς Ζ´ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, «λόγοις περιφερομένοις οὐ πιστεύομεν»[6152]. Μάλιστα περὶ Ἱεράρχου ἐνστάσεως Ὀρθοδοξίας, καὶ δὴ κοπιάσαντος ἐν θεολογικῷ λόγῳ, δι᾽ ὃν ἀξιοῦται «διπλῆς τιμῆς»[6153] ἐν τῇ Μιᾷ Ἁγίᾳ Καθολικῇ (Ὀρθοδόξῳ) καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ἡ ἐν λόγῳ συγκατάβασις δὲν ἐτελεσφόρησε, λόγῳ τοῦ ἀκολουθήσαντος τότε διωγμοῦ, λόγῳ πονηρίας τῶν καινοτόμων καὶ λόγῳ ἀδυναμίας τινῶν ἐνισταμένων. Αὕτη ὑπῆρξε, βεβαίως, ἐνέργεια καλῆς διαθέσεως, ἥτις ὅμως ἐχρησιμοποιήθη παρὰ τῶν ἀντικειμένων, και-

---

6146. 2 Κορινθ. ζ´ 5.
6147. Ἐξόδ. λβ´ 22. Μ. Ἀθανασίου, Ἐπιστολὴ πρὸς Ρουφινιανόν, Σ. Κ. 4, 83.
6148. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 232.
6149. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 142 - 143.
6150. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 247.
6151. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1045.
6152. Ζ´ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 12, 1115.
6153. 1 Τιμοθ. ε´ 17.

νοτόμων καὶ ἐνισταμένων, πρὸς ἴδιον σκοπόν. «Ταύτην ἐξεμεταλλεύθη ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Σπυρίδων Βλάχος, διὰ νὰ δικαιολογήση ἀκολούθως τὸν σκληρὸν διωγμὸν κατὰ» τῶν Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων([810]). Καὶ ταύτην ἐπικαλοῦνται ἐμμένοντες εἰς τὴν κακοδοξίαν περὶ ἀκύρων Μυστηρίων ἐνιστάμενοι([811]). Ἐγένετο, λοιπόν, ὁ ἀρχιερατικὸς οὗτος λόγος οἰκονομίας «σημεῖον ἀντιλεγόμενον», «εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν»[6154]. Εἰς πτῶσιν τῶν ἐχόντων κακὴν διάθεσιν ἀπειθείας πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρας, καὶ εἰς ἀνάστασιν τῶν διαθετόντων ἀγαθὴν προαίρεσιν εὐπειθείας πρὸς τοὺς Ἁγίους τῆς Ὀρθοδοξίας. Καὶ οἱ μὲν οὕτω πίπτοντες καταλύουσι καὶ τὴν ὀρθόδοξον ἔνστασιν καὶ τὴν ὀρθόδοξον ἱεραποστολὴν πρὸς τοὺς αἱρετικοὺς καὶ ἀπίστους, οἱ δὲ ἐμμένοντες εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησιολογίαν διασώζουσιν ἀμφότερα ταῦτα, ὡς Ὀρθόδοξοι ἐνιστάμενοι καὶ ἐργάται «τῆς ὀρθοδόξου καὶ θεαρέστου ἐνστάσεως»[6155].

6. Ἔνστασις καὶ ἕνωσις ἐν τῇ ἐκκλησιολογίᾳ τῶν Πατέρων

Μεταξὺ ἑορτολογικῆς καινοτομίας καὶ κακοδοξίας περὶ ἀκύρων Μυστηρίων, ἵσταται ἡ ἀκαινοτόμητος καὶ ὀρθόδοξος ὁδὸς τοῦ Κυρίου τῆς Ἐκκλησίας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὕτη δεικνύεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους πρὸς σωτηρίαν διὰ τῶν Ἁγίων τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς (Ὀρθοδόξου) καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Ἀνευρίσκεται δὲ εἰς τὴν διδαχὴν τῶν ἁγίων Πατέρων, οἵτινες εἶναι οἱ ἀσφαλεῖς διδάσκαλοι καὶ ὁδηγοὶ τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας πάντοτε, μάλιστα δὲ εἰς τοὺς ἐσχάτους τούτους καιροὺς τῆς ἀντιχρίστου ἀποστασίας. «Οὐδὲν γὰρ» ἐστιν, «ὃ μὴ εἰρήκασιν (ἔχουσιν εἴπει) οἱ Πατέρες»[6156]. Κατωτέρω ἐκτίθενται αἱ κατὰ τοὺς Πατέρας ἐκκλησιολογικαὶ θέσεις Ἱεράρχου τῆς ὀρθοδόξου ἐνστάσεως, ὡς αὗται ἐδημοσιεύθησαν προσφάτως.

«Ἐ κ κ λ η σ ί α κ α ὶ α ἵ ρ ε σ ι ς. Πιστεύομεν εἰς «Μίαν Ἁγίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν»[6157]. «Μία» εἶναι «ἡ Ἐκκλησία, ἐν οὐρανοῖς, ἡ αὐτὴ καὶ ἐπὶ γῆς»[6158], «κἂν ἐκ διαφόρων τόπων προσαγορεύηται (ὀνομάζηται)»[6159], ὡς π.χ. Ἐκκλησία «τῆς Γαλατίας»[6160], «ἐν Ἐφέσῳ» Ἐκκλησία[6161], ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησία. «Εἷς»

6154. Λουκ. β', 34.
6155. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1045.
6156. Συμεῶνος Θεσσαλονίκης, PG. 155, 64.
6157. Συμβόλου τῆς Πίστεως.
6158. Διατυπώσεως Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 2, 889.
6159. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 186.
6160. Γαλ. α' 2.
6161. Ἀποκαλύψ. β' 1.

εἶναι ὁ «Κύριος» τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. «Μία» εἶναι ἡ «πίστις» τῆς Ἐκκλησίας, ἡ Ὀρθοδοξία τῶν θεοπνεύστων Ἀποστόλων, τῶν Ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν θεοφόρων Πατέρων. «Ἕν» εἶναι τὸ σωτήριον «Βάπτισμα»[6162], τὸ ὀρθόδοξον Βάπτισμα «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»[6163].

Ἡ καθ' ὅλου Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι ἀλάθητος καὶ ἀήττητος. «Καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς»[6164], λέγει Κύριος Παντοκράτωρ. Οἱ Χριστιανοί, ὅμως, καὶ αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι εἶναι δυνατὸν νὰ ἡττηθοῦν ἐν πίστει. Δηλαδή, εἶναι δυνατὸν νὰ νοσήσουν πνευματικῶς καὶ νὰ ἴδῃ τις «νόσημα ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας πεφυτευμένον», ὡς λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος[6165]. Νὰ διαιρεθοῦν οἱ Χριστιανοὶ καὶ νὰ ἐμφανισθοῦν εἰς τὰς Ἐκκλησίας «σχίσματα», ὡς γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὸς Κορινθίους[6166]. Εἶναι δυνατὸν αἱ τοπικαὶ Ἐκκλησίαι νὰ καταπέσουν εἰς τὴν αἵρεσιν, ὅπως συνέβη μὲ τὴν πάλαι ποτὲ Ὀρθόδοξον Δυτικὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία κατέρρευσεν εἰς τὰς μεγάλας αἱρέσεις τοῦ Παπισμοῦ καὶ τοῦ Προτεσταντισμοῦ, τελευταίως δὲ καὶ εἰς τὴν παναίρεσιν τοῦ Οἰκουμενισμοῦ.

Αἱ πνευματικαὶ νόσοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θεραπεύονται, ἢ διὰ μετανοίας, ἢ διὰ κρίσεως. Μέχρι τῆς ἀποβολῆς τοῦ αἱρετικοῦ, τοῦ σχισματικοῦ καὶ τοῦ ἁμαρτάνοντος, εἴτε παρὰ τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε παρὰ Κυρίου, προφανῶς, ἡ γνώμη τοῦ πιστοῦ δὲν δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Κυρίου Αὐτῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔστω καὶ ἂν ἡ ἄκριτος κατάστασις παραταθῇ μέχρι τῆς δευτέρας παρουσίας. Ὡς γνωστὸν ἡ Ἐκκλησία «ὡμοιώθη» ἐν τῇ Γραφῇ πρὸς ἀγρὸν ἔχοντα «σῖτον» καὶ «ζιζάνια»[6167], συμφώνως πρὸς τὴν θείαν καὶ ἐκκλησιαστικὴν οἰκονομίαν. Νοσοῦντα μέλη τῆς Ἐκκλησίας νοοῦνται οἱ πλανώμενοι μὲν περὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ ἁμαρτάνοντες, μὴ κριθέντες δὲ εἰσέτι ἐκκλησιαστικῶς. Τῶν ἀκρίτων τούτων μελῶν τὰ Μυστήρια, κατὰ τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, εἶναι ἰσχυρά, καθ' ὅτι ταῦτα, ὡς π.χ. ἡ «χειροτονία» «ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν», ὅπως εἶπεν ὁ πρόεδρος ταύτης ἅγιος Ταράσιος[6168]. Ἀντιθέτως, αἱ τυχὸν ποιναὶ τῶν κηρυττόντων αἵρεσιν κατὰ τῶν Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων εἶναι ἐκκλησιαστικῶς ἄκυροι καὶ ἀνυπόστατοι, «ἀφ' οὗ τοιαῦτα κηρύττειν ἤρξαντο», ὡς γράφει ὁ ἅγιος Κελεστῖνος Ῥώμης καὶ ἐδέχθη ἡ

6162. Ἐφεσ. δ' 5.
6163. Ματθ. κη' 19.
6164. Ματθ. ιστ' 18.
6165. Χρυσοστόμου, PG. 48, 844.
6166. Α' Κορινθ. α' 10 - 14.
6167. Ματθ. ιγ' 24 - 30.
6168. Πρακτικῶν Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 12, 1042.

Γ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος[6169]. Δηλαδή, ἀπὸ τῆς στιγμῆς ποὺ οὗτοι ἤρχισαν νὰ κηρύττουν αἱρετικά.

Ἐ ν ι σ τ ά μ ε ν ο ι κ α ὶ ἕ ν ω σ ι ς. Οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ ἔχουν εὐαγγελικὸν καὶ κανονικὸν δικαίωμα νὰ ἀποτειχισθοῦν, δηλαδὴ νὰ διακόψουν τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν καὶ τὸ μνημόσυνον τοῦ Ἐπισκόπου, ὅστις κηρύσσει «αἵρεσιν» «δημοσίᾳ» «καὶ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ ἐπ' Ἐκκλησίας»[6170], ἢ κατηγορεῖται, ὅτι σφάλλει ἀμετανοήτως «ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ», ὡς λέγει ὁ ΛΑ' Ἀποστολικὸς Κανών[6171]. Δηλαδή, ὅταν πράττῃ «παρὰ τὸ καθῆκον καὶ δίκαιον», ὅπως ἑρμηνεύει ὁ κανονολόγος Ζωναρᾶς[6172]. Ἐὰν ὁ Ἐπίσκοπος καὶ ὁ Κληρικός, λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, εἶναι «πονηρὸς» «πίστεως ἕνεκεν, φεῦγε αὐτὸν καὶ παραίτησαι, μὴ μόνον ἂν ἄνθρωπος ᾖ (εἶναι), ἀλλὰ κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ κατιὼν (κατελθών)»[6173].

Οἱ κανονικῶς ἀποτειχιζόμενοι Ὀρθόδοξοι, συμφώνως πρὸς τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας, δὲν ὑπόκεινται «τῇ κανονικῇ ἐπιτιμήσει», ἤτοι δὲν τιμωροῦνται κανονικῶς, ἀλλὰ εἶναι ἄξιοι καὶ ἐκκλησιαστικῆς «τιμῆς», «πρεπούσης» «τοῖς Ὀρθοδόξοις (εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους)». Οὗτοι τιμῶνται ὡς ἄξιοι Ὀρθόδοξοι, διότι «οὐ σχίσματι τὴν ἕνωσιν τῆς Ἐκκλησίας κατέτεμον, ἀλλά», τοὐναντίον, ἀπὸ «σχισμάτων καὶ μερισμῶν τὴν Ἐκκλησίαν ἐσπούδασαν ρύσασθαι (νὰ σώσουν)»[6174]. Δηλαδή, ὄχι «σχίσμα κατὰ τῆς Ἐκλησίας ἐποίησαν, ἀλλὰ μᾶλλον» ἀπὸ «σχισμάτων τὴν Ἐκκλησίαν ἀπήλλαξαν, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς», ἤτοι ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτούς, ἑρμηνεύει πάλιν ὁ Ζωναρᾶς[6175]. Ὁ κηρύττων αἵρεσιν καὶ εἰσάγων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καινοτομίαν διαιρεῖ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ καταλύει τὴν ἑνότητα ἢ ἕνωσιν ταύτης. Ὁ ἐνιστάμενος κατ' αὐτοῦ ἢ ἀποτειχιζόμενος σπουδάζει νὰ σώσῃ τὴν ἕνωσιν ἢ ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Σκοπὸς τῆς ἐνστάσεως καὶ ἀποτειχίσεως εἶναι ἡ καταπολέμησις τῆς αἱρέσεως, ἡ ὑπεράσπισις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ ἡ διάσωσις τῆς ἑνότητος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἤτοι τῆς Ὀρθοδοξίας.

Ἡ ο ἰ κ ο υ μ ε ν ι σ τ ι κ ὴ δ ι α ί ρ ε σ ι ς τ ῆ ς Ἐ κ κ λ η σ ί α ς. Ἡ ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησία εἶναι σήμερον, δυστυχῶς, διῃρημένη καὶ ἀσθενοῦσα. Τὸ ἔτος 1924 σκοτειναὶ δυνάμεις τὴν διήρεσαν διὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τῶν δέκα τριῶν ἡμερῶν. Ἡ καινοτομία αὔτη

6169. Κελεστίνου Ρώμης, Μ. 4, 1045.
6170. ΙΕ' Κανόνος ΑΒ Συνόδου.
6171. ΛΑ' Ἀποστολικοῦ Κανόνος.
6172. Ζωρανᾶ, Σ. Κ. 2, 40.
6173. Χρυσοστόμου, PG. 63, 231.
6174. ΙΕ' Κανόνος ΑΒ Συνόδου.
6175. Ζωναρᾶ, Σ. Κ. 2, 694.

ὁμοιάζει πρὸς τὴν καινοτομίαν τῆς αἱρέσεως τῆς Εἰκονομαχίας. Ἡ εἰκονομαχικὴ αἵρεσις ἐνεφανίσθη ὡς κατάργησις τῶν ἱερῶν εἰκόνων. Δὲν «ἀνεφέρετο» ὅμως «μόνον εἰς τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων, ἀλλ' ἦτο εὐρυτέρα θρησκευτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ μεταρρύθμισις» ([812]). Ἦτο, ἀληθῶς, «μεταστοιχείωσις τῶν ἁπάντων ἀθεωτάτη», ὡς τὴν χαρακτηρίζει ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης[6176]. Καὶ ἡ σημερινὴ ἑορτολογικὴ καινοτομία παρουσιάζεται ὡς ἀθῷα δῆθεν χρονικὴ ἀλλαγή. Καὶ ὅμως, αὐτὴ εἶναι ἐκδήλωσις καὶ ἀφετηρία τῆς αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ. Δὲν εἶναι ἁπλῶς εὐρυτέρα θρησκευτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ μεταρρύθμισις, ἀλλὰ οἰκουμενιστικὴ καινοτομία, μέχρις ἀφομοιώσεως τῆς Ὀρθοδοξίας ὑπὸ τῶν αἱρέσεων καὶ ὑποταγῆς τῶν Ὀρθοδόξων εἰς τὸν ἀντίχριστον αἱρεσιάρχην Πάπαν. Εἶναι, ὄντως «ἀνατροπὴ τοῦ παντὸς μέχρι τοῦ Ἀντιχρίστου»[6177], ὅπως γράφει πάλιν ὁ αὐτὸς ἅγιος διὰ τὴν μοιχειανικὴν αἵρεσιν, ἡ ὁποία καταλύει τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ὅπως καὶ ἡ παναίρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ.

Διὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, οἱ Ὀρθόδοξοι διῃρέθησαν εἰς δύο. Εἰς νοσοῦντας ἐν πίστει καὶ ὑγιαίνοντας. Εἰς καινοτόμους καὶ ἐνισταμένους. Εἰς ὀπαδοὺς τῆς καινοτομίας, ἐν ἐπιγνώσει ἢ ἐν ἀγνοίᾳ, καὶ εἰς ἐνισταμένους καὶ ἀποτειχιζομένους κατὰ τῆς αἱρέσεως καὶ ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας. Δηλαδὴ εἰς ἀγωνιζομένους πρὸς ἕνωσιν «τῶν διεστώτων», ὅπως ὀνομάζει τοὺς οὕτω διῃρημένους ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος[6178], δι' ὀρθοδόξου ἑνώσεως τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ 1924 δὲν ἐκρίθησαν εἰσέτι εἰδικῶς καὶ πανορθοδόξως, ὡς προβλέπεται παρὰ τῆς Ὀρθοδοξίας. Ὅπως γράφει ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, ὁ ἀθετήσας τὰ νόμιμα θεωρεῖται κατακεκριμένος, ἐφ' ὅσον κριθῇ ὑπὸ «τοῦ β' προσώπου, ἤτοι τῆς Συνόδου»[6179]. Οἱ καινοτομήσαντες ἀπὸ τοῦ 1924 κεῖνται ὑπὸ κρίσιν καὶ πρόκειται νὰ κριθοῦν, βάσει τῶν Ἱ. Συνόδων, Τοπικῶν καὶ Οἰκουμενικῶν, καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων, μάλιστα δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀποφάσεων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος κατὰ τῶν τότε παπικῶν προτάσεων περὶ ἑορτολογικῆς καινοτομίας. Διὰ τοῦτο οἱ ἀποτειχιζόμενοι ἐκ τούτων τῶν καινοτόμων διακόπτουν τὴν κοινωνίαν «πρὸ συνοδικῆς διαγνώσεως» αὐτῶν, ὅπως γράφεται εἰς τὸν ΙΕ' Κανόνα τῆς Πρωτοδευτέρας Συνόδου[6180]. Δηλαδὴ οἱ καινοτόμοι οὗτοι εἶναι εἰσέτι ἄκριτοι. Συνεπῶς τὰ Μυστήρια αὐτῶν εἶναι ἰσχυρά, αἱ τυχὸν ἐπι-

6176. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1164.
6177. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1025.
6178. Ἐπιστολῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 408.
6179. Νικοδήμου Ἁγιορείτου, «Πηδάλιον», σ. ιθ', 5.
6180. ΙΕ' Κανόνος ΑΒ Συνόδου.

βαλλόμεναι παρ' αὐτῶν ποιναὶ κατὰ τῶν ἐνισταμένων ἄκυροι καὶ ἀνυπόστατοι, ἡ δὲ μετάνοιά των καὶ ἡ ἀποκατάστασίς των εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν εὔκολος, ἐὰν θελήσουν τὴν μακαρίαν ἐπιστροφήν.

Μετάνοια καὶ ἐπιστροφή. Πᾶν καινοτόμον μέλος τῆς διῃρημένης ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας δύναται νὰ μετατραπῇ εἰς ἐνιστάμενον κατὰ τῆς οἰκουμενιστικῆς καινοτομίας. Τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ διὰ μετανοίας, ὅπως ἐγίνετο πάντοτε εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν. Εἰς τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, κατὰ τὰς ἐργασίας αὐτῆς, ἐπίσκοποι ταύτης ἐβόησαν: «πάντες ἡμάρτομεν, πάντες συγγνώμην αἰτοῦμεν». «Καὶ ἀναστὰς ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Ἰουβενάλιος ἅμα αὐτοῖς (μαζὶ μὲ αὐτούς), μετῆλθεν εἰς τὸ ἄλλο μέρος», ἤτοι τῶν Ὀρθοδόξων. «Καὶ ἀνεβόησαν οἱ ἀνατολικοὶ καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι· ὁ Θεὸς καλῶς ἤνεγκέ σε (σὲ ἔφερεν), Ὀρθόδοξε, καλῶς ἦλθες»[6181]. Δηλαδὴ ἐγένοντο δεκτοὶ διὰ μετανοίας καὶ προσχωρήσεως εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους. Παρόμοιον τρόπον ἐπιστροφῆς βλέπομεν καὶ εἰς τὴν ΣΤ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. Ὁ πρόεδρος τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἅγιος Ταράσιος εἶπεν, ὅτι «οἱ πλείους (οἱ περισσότεροι)» τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὑπὸ αἱρετικῶν «ἐκεχειροτόνηντο (εἶχον χειροτονηθῆ)», μάλιστα «τῶν καθηγητῶν (ἀρχηγῶν) τῆς αἱρέσεως τῶν μονοθελητῶν»[6182]. Δηλαδὴ ἐνετάχθησαν εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν διὰ προσχωρήσεως.

Προσέτι ἐπιστροφὴ εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν ἐγένετο καὶ διὰ ρητῆς ἀποκηρύξεως τῆς αἱρέσεως. Ὁ ἅγιος Μελέτιος Ἀντιοχείας ἐχειροτονήθη ὑπὸ αἱρετικῶν ἀκρίτων εἰσέτι καὶ διὰ τοῦτο λεγομένων «καινῶν αἱρετικῶν»[6183]. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὸν ἐνθρονιστήριον λόγον του ὑπεστήριξε τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἡγήθη τῶν Ὀρθοδόξων τῆς Ἀντιοχείας καὶ κατόπιν ἔγινε πρόεδρος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Δηλαδὴ ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων δι' ὁμολογίας καὶ κηρύξεως τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως. Τοιοῦτον συνέβη καὶ ἀργότερον. Ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐπεκαλέσθη καὶ σχετικὸν ἀπόσπασμα «ἐκ τοῦ βίου τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Σάββα». Εἰς αὐτὸ ἀναφέρεται, ὅτι οἱ κορυφαῖοι τῶν Μοναχῶν ἅγιος Σάββας καὶ ἅγιος Θεοδόσιος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς Μοναχῶν ἐκοινώνησαν πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἱεροσολύμων Ἰωάννην Γ', ὅστις εἶχε συμφρονήσει μετὰ τοῦ αἱρεσιάρχου Σεβήρου, κατόπιν προφορικῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀποκηρύξεως τῆς αἱρέσεως[6184]. Εἰς δὲ τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν

6181. Πρακτικῶν Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 12, 1034.

6182. Πρακτικῶν Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 12, 1047.

6183. Ἐπιφανίου Κύπρου, PG. 42, 429.

6184. Πρακτικῶν Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 12, 1042 - 1047

Σύνοδον ὁ ἔξαρχος τῆς αἱρέσεως τῆς Εἰκονομαχίας Γρηγόριος ὁ Νεοκαισαρείας ἐγένετο δεκτὸς εἰς τὴν Σύνοδον ὡς μέλος ταύτης, δι' ἐξετάσεως τοῦ φρονήματος καὶ λιβέλλου, ἤτοι ἐγγράφου ἀποκηρύξεως τῆς μεγάλης ταύτης αἱρέσεως[6185].

Ἡ ὀρθόδοξος λοιπὸν παράδοσις τῶν Ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπιβάλλει, ὅπως τὰ ἀσθενοῦντα ἐν πίστει μέλη τῆς διῃρημένης ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας γίνωνται δεκτὰ μὲ ἕνα ἐκ τῶν ἀνωτέρω τρόπων μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς των εἰς τὴν τάξιν τῆς Ὀρθοδοξίας. Διότι καὶ ταῦτα δὲν εἶναι κεχριμένοι σχισματικοὶ ἢ αἱρετικοὶ Χριστιανοί, ἀλλὰ ἄκριτα εἰσέτι μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ δὲ οἰκονομία τῆς εὐλογημένης ταύτης μετανοίας καὶ τῆς ἀμέσου ἢ προοδευτικῆς ἐπιστροφῆς ἀνήκει, βεβαίως, εἰς τὴν ἐν Θεῷ κρίσιν τοῦ Ὀρθοδόξου καὶ πράττοντος κατὰ Θεὸν Ἐπισκόπου, ἢ τοῦ ἐντεταλμένου ὑπ' αὐτοῦ πνευματικοῦ. Οἱ πιστοὶ ὀφείλουν νὰ δέχωνται τὰς θεοφιλεῖς ταύτας οἰκονομίας τῶν ποιμένων τοῦ Θεοῦ ὡς πορείαν πρὸς τὴν τελειότητα, συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, «ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν»[6186]. Ἀλλὰ καὶ τὴν θείαν ἐντολὴν τὴν λέγουσαν, «τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν»[6187]. «Πάντες», γράφει ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, τὸν Ὀρθόδοξον Ἐπίσκοπον «ἀκολουθεῖτε» καὶ τοὺς πρεσβυτέρους. Διότι «ὃ (ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον) ἂν ἐκεῖνος δοκιμάσῃ (θὰ ἐγκρίνῃ), τοῦτο» εἶναι «καὶ τῷ Θεῷ (εἰς τὸν Θεόν) εὐάρεστον»[6188].

Π ρ ὸ ς Σ ύ ν ο δ ο ν ἑ ν ώ σ ε ω ς. Ἐφ' ὅσον ἡ ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησία εἶναι σήμερον διῃρημένη, προφανῶς ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς ἡνωμένης ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, ὡς ἦτο πρὸ τῆς καινοτομίας τοῦ 1924, δὲν δύναται νὰ συγκληθῇ. Ἡ συγκρότησις τῆς Συνόδου ταύτης θὰ καταστῇ δυνατή, ὅτε οἱ διιστάμενοι θὰ ἑνωθοῦν ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ, ὡς ἐγένετο πάντοτε ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ.

Κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον π.χ. ἐπικρατήσεως τῆς εἰκονομαχικῆς καινοτομίας, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συγκληθῇ Ὀρθόδοξος Σύνοδος τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο αὐτὴ συνεκροτήθη, ὅτε δὲν ἴσχυε ἡ αἵρεσις τῆς Εἰκονομαχίας, δηλαδὴ τὸ 787, ὡς ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἑνώσεως. Ἡ ἰδία Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος γράφει διὰ τῶν ἁγίων αὐτῆς Πατέρων ὅτι ἐγένετο, «ἵνα τῶν διεστώτων τὴν διαφωνίαν εἰς

6185. Πρακτικῶν Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 12, 1114 - 1115, 1119.

6186. Α' Τιμοθ. β' 4.

6187. Ρωμ. ιδ' 1.

6188. Ἰγνατίου Θεοφόρου, ΒΕΠΕΣ, 2, 281.

συμφωνίαν μεταγάγωμεν καὶ τὸ μεσότειχον ἀρθῇ τῆς ἔχθρας καὶ ἡ ἀρχῆθεν θεσμοθεσία τῆς Καθολικῆς ('Ορθοδόξου) Ἐκκλησίας τὸ κῦρος ἀπολάβοι»[6189]. Δηλαδὴ συνεκροτήθη διὰ νὰ ἑνώσῃ τὰ διιστάμενα μέρη τῆς διῃρημένης καὶ τότε Ἐκκλησίας, τοὺς διαφωνοῦντας πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν εἰκονομάχους καὶ τοὺς ἐνισταμένους κατὰ τῆς εἰκονομαχικῆς αἱρέσεως Ὀρθοδόξους, διὰ συμφωνίας ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ. Παρομοίως καὶ ἡ Σύνοδος τῆς ἡνωμένης ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας δύναται νὰ συγκληθῇ ὡς Σύνοδος ἑνώσεως «τῶν διεστώτων» ὁπαδῶν τῆς οἰκουμενιστικῆς καινοτομίας καὶ τῶν ἐνισταμένων κατ' αὐτῆς, διὰ συμφωνίας ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ λεγομένη «Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» δὲν εἶναι ἡ Σύνοδος τῆς ἡνωμένης ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας. Αὕτη εἶναι Σύνοδος ἐν καινοτομίᾳ καὶ ἐν ἐκκλησιαστικῇ διαστάσει. Αἱ δὲ πράξεις καὶ ἀποφάσεις ταύτης ὑπὲρ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας καὶ τοῦ παπικοῦ Οἰκουμενισμοῦ, ἢ γενικώτερον τῆς Οἰκουμενιστικῆς αἱρέσεως, τὴν κατατάσσουν, βεβαίως, εἰς τὴν κατηγορίαν παλαιοτέρων φιλαιρετικῶν ἢ αἱρετικῶν Συνόδων, αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο πρὸ συγκλήσεως Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὅπως π.χ. εἶναι ἡ εἰκονομαχικὴ Σύνοδος τοῦ 754, ἥτις συνεκροτήθη ὑπὲρ τῆς καινοτομίας[6190] τῆς αἱρέσεως τῆς Εἰκονομαχίας, καὶ κατεκρίθη ἀπὸ τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον.

Ἀλλὰ οὐδὲ αἱ Ἱ. Σύνοδοι τῶν ἐνισταμένων κατὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας τοῦ Οἰκουμενισμοῦ ἀποτελοῦν τὴν Σύνοδον τῆς ἡνωμένης ἐν Ἑλλάδι Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Συμφώνως πρὸς τὸν εὐαγγελικὸν καὶ κανονικὸν νόμον καὶ τὴν διδαχὴν τῶν ἁγίων Πατέρων, ἡ ἀποτείχισις καὶ ὁ ἀντιαιρετικὸς ἀγὼν τῶν ἐνισταμένων Ὀρθοδόξων ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν διάσωσιν τῆς ἑνότητος τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὴν Ὀρθόδοξον ἕνωσιν τῆς διῃρημένης ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, διὰ Συνόδου ἑνώσεως. Ὡς ἐλέχθη, οὗτοι «οὐ σχίσματι τὴν ἕνωσιν τῆς Ἐκκλησίας κατέτεμον, ἀλλὰ σχισμάτων καὶ μερισμῶν τὴν Ἐκκλησίαν ἐσπούδασαν ῥύσασθαι», ἤτοι νὰ σώσουν[6191]. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἡ Σύνοδος ἑνώσεως ἐπιδιώκεται καὶ θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον, τώρα δὲ διεξάγεται ἀγὼν Ὀρθοδόξου ἐνστάσεως, αἱ ὑπάρχουσαι Σύνοδοι τῶν ἐνισταμένων ἔχουν σημασίαν καλοῦ ἀγῶνος ὑπὲρ τῆς πίστεως. Δηλαδὴ νοοῦνται ὡς ὁμάδες καὶ συγκροτήσεις Ἐπισκόπων ἐνισταμένων ἀντιαιρετικῶς καὶ ὀρθοδόξως, ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ἑνώσεως

6189. Ἐπιστολῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 408.

6190. Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 13, 397.

6191. ΙΕ' Κανόνος ΑΒ Συνόδου.

τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀνάγκη ὀρθοδόξου ἐνστάσεως. Προέχει λοιπόν, ὄχι ἡ διοικητικὴ ὀργάνωσις τῶν ἐνισταμένων, ὡς οὗτοι μόνον νὰ ἀπετέλουν τὴν ἐν Ἑλλάδι ἡνωμένην Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ ὁ ἀντιαιρετικὸς ἀγὼν τῶν Ὀρθοδόξων, ὡς ἔπραξαν καὶ ἐδίδαξαν εἰς τὸ παρελθὸν καὶ οἱ Ἅγιοι. «Ἀγῶνος οὖν χρεία (ἀνάγκη) μεγάλου καὶ τούτου νομίμου», λέγει ὁ Μ. Βασίλειος[6192] εἰς παράλληλον πρὸς τὴν ἰδικήν μας ἐποχήν. Δηλαδὴ ὑπάρχει ἀνάγκη μεγάλου ἀγῶνος, συμφώνου πρὸς τὸν εὐαγγελικὸν καὶ κανονικὸν νόμον, καὶ τὴν πρᾶξιν τῶν Ἁγίων καὶ τὴν θεμιτὴν πολιτειακὴν νομοθεσίαν.

Πᾶσαι αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ἑνώσεως τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξαν καρπὸς ἱερῶν ἀγώνων τῶν Ὀρθοδόξων ἐνισταμένων. Ἡ Α΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος προῆλθεν ὡς ἀποτέλεσμα τῶν ὑπὲρ πίστεως ἀγώνων μάλιστα τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Μ. Ἀθανασίου. Ἡ Β΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῶν ἀγώνων μάλιστα τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Ἡ Γ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῶν ἀγώνων μάλιστα τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ ἁγίου Κελεστίνου Ρώμης. Ἡ Δ΄ καὶ Ε΄ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι τῶν ἀγώνων τῶν Ὀρθοδόξων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐφησύχασαν, ἀλλὰ ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως «ἄχρι θανάτου»[6193]. Ἡ ΣΤ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῶν ἀγώνων μάλιστα τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Σωφρονίου Ἱεροσολύμων. Ἡ Ζ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῶν ἀγώνων μάλιστα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ ἄλλων Ἁγίων.

Καὶ σήμερον θὰ φθάσωμεν εἰς Ὀρθόδοξον Σύνοδον ἑνώσεως τῆς διῃρημένης ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, διὰ μιμήσεως τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων καὶ ἡρωϊκῶν ἀγωνιστῶν ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἀπαιτεῖται, λοιπόν, Ὀρθοδοξία. Πατερικὴ θεμελίωσις. Ἔνστασις κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἁγίων. Συνεργασία τῶν ἐνισταμένων ἐν ὀρθοδόξῳ πίστει καὶ ἀγάπη «τῆς ἀληθείας», ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος[6194]. Καὶ ἀγὼν κατὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας καὶ γενικώτερον κατὰ τῆς παναιρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ. Ἀγὼν ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας μέγας, νόμιμος καὶ μέχρι θανάτου. Διότι «γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς», λέγει ὁ Κύριος τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός[6195]»([813]).

6192. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1540.
6193. Ἀποκαλύψ. β΄ 10.
6194. Β΄ Θεσσαλ. β΄ 10.
6195. Ἀποκαλύψ. β΄ 10.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω, τὸ θέμα τοῦ «Πάσχα Κυρίου» ἔχει καθολικὰς διαστάσεις. Θεολογικῶς ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ἀκαταλήπτου μυστηρίου τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ Τριάδος μέχρι τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας καὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν ἀνθρώπων. Χρονικῶς ὁρίζεται ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας τῆς δημιουργίας ἕως τῆς ἡμέρας τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου. Ἑορτολογικῶς δὲ νοεῖται ἀπὸ τῆς ἐν Χριστῷ θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου μέχρι καὶ τῆς ἡμερολογιακῆς τάξεως τοῦ ἑορτολογίου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ὁ ὑλικὸς κόσμος ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν μίαν ἡμέραν τῆς ἑξαημέρου δημιουργίας μετὰ τοῦ αἰσθητοῦ χρόνου καὶ οὕτω ῥέει ἐν χρόνῳ. Ὁ ἄνθρωπος ἐποιήθη ἐν χρόνῳ τὴν ἕκτην ἡμέραν τῆς ἑξαημέρου δημιουργίας, ἐν ᾗ ἐκράτει διαρκὴς ἐαρινὴ ἰσημερία καὶ ἀμείωτος πανσέληνος, εἰς δήλωσιν καὶ τῆς ἀπτώτου καταστάσεως τῶν πρωτοπλάστων ἐν τῷ παραδείσῳ. Διὰ τῆς πτώσεως ὅμως τοῦ Ἀδάμ, ἐματαιώθη ἡ κατάπαυσις τῆς ἑβδόμης ἡμέρας, ἤτοι ἡ τελείωσις καὶ θέωσις τοῦ ἀνθρώπου. Διὸ ἡ ἀνθρωπότης πορεύεται ἔκτοτε ἐν τῷ μεταπτωτικῷ ἑβδοματικῷ χρόνῳ, παιδαγωγουμένη πρὸς σωτηρίαν διὰ πάντων τῶν γενομένων. Διὰ τῆς ἁμαρτίας διεταράχθη ἡ ἰσορροπία καὶ τῶν ὑλικῶν, γηΐνων καὶ οὐρανίων, μέχρι καὶ τῶν μεγάλων φωστήρων τοῦ οὐρανοῦ. Οὕτως ἡ διαρκὴς ἐαρινὴ ἰσημερία μετεβλήθη εἰς ἐποχικὴν καὶ ἡ ἀμείωτος πανσέληνος μετετράπη εἰς αὐξομειουμένας φάσεις σελήνης, πρὸς δήλωσιν καὶ τῆς ἀχρειώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς προρρηθείσης ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Διὰ ταῦτα ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία καὶ ἡ πανσέληνος τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης παραλαμβάνονται ὡς στοιχεῖα τοῦ τυπικοῦ Πάσχα τοῦ παιδαγωγοῦ «εἰς Χριστὸν»[6196] νόμου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ὁ πνευματικῶς καὶ σωματικῶς ἀποθανὼν ἄνθρωπος ἀνεδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ νέου Ἀδὰμ Χριστοῦ, τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Ἀνεπλάσθη δὲ διὰ τοῦ καινοῦ Πάσχα Κυρίου, δηλαδὴ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως αὐτοῦ. Κατὰ τὸ σωτήριον τοῦτο Πάσχα, «ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστὸς»[6197] τῇ Ἕκτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος, ἤγουν Μ. Παρασκευῇ, ἐν ἐαρινῇ ἰσημερίᾳ καὶ

6196. Γαλάτ. γ΄ 24.

6197. 1 Κορινθ. ε΄ 7.

ἐν πανσελήνῳ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, καὶ ἀνέστη τριήμερος τῇ «Μιᾷ τῶν σαββάτων»[6198], ἤτοι ἐν τῇ Ὀγδόῃ καὶ Κυριακῇ ἡμέρᾳ. Ἐκ τῆς νέας ταύτης μιᾶς ἡμέρας ἄρχεται ἡ ἐν Χριστῷ καινὴ ζωὴ τῆς ὀγδόης, ἥτις ἄγει εἰς τὴν ὀγδόην τῆς κοινῆς ἀναστάσεως καὶ αἰωνίου ζωῆς. Οὕτως, ἀρχομένης τῆς ὀγδόης ἀναχωρεῖ ἡ ἑβδόμη καὶ ἐπερχομένης τῆς καταπαύσεως τῆς ἀϊδίου ζωῆς ἀπέρχεται ὁ ἑβδοματικὸς χρόνος μετὰ τοῦ ροώδους (ρέοντος) ὑλικοῦ κόσμου. «Παράγει (παρέρχεται) γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου»[6199]. Ταῦτα ἐποίησεν ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς «εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν αὐτῷ»[6200], μέχρι καὶ τῆς συμφωνίας τῶν προθεσμιῶν τοῦ αἰσθητοῦ χρόνου τοῦ κόσμου.

Ἡ λόγῳ τῆς ἁμαρτίας ἀνωμαλία τῶν ὑλικῶν παρατείνεται ἐν φθορᾷ καὶ πτώσει τῆς ἰσημερίας καὶ τῆς πανσελήνου μέχρι τῆς παλιγγενεσίας τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου[6201], «ἕως οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη»[6202]. Ἕνεκα τούτου ἡ σύμπτωσις τῶν χρόνων ἐαρινῆς ἰσημερίας, πανσελήνου καὶ ἑβδομαδιαίων ἡμερῶν τοῦ Πάσχα συμβαίνει σπανίως, ὡς καὶ πρὸ Χριστοῦ. Διὸ ἡ Ἐκκλησία ἑορτάζει τὸ Πάσχα Κυρίου κατὰ δυνατὴν σύμπτωσιν τῶν χρόνων τούτων καὶ καινῶς. Τελεῖ τὸ Πάσχα, ἀναγομένη ἐν Πνεύματι ἐκ τῶν ρεόντων ὑλικῶν εἰς τὰ σταθερὰ πνευματικὰ καὶ ἐκ τῶν κυμαινομένων κοσμικῶν εἰς τὴν τάξιν τῆς εἰρηνοχύτου Ὀρθοδοξίας κατὰ νόμον Κυρίου. Οὕτω τὸ Πάσχα ἐπιτελεῖται αἰωνίως καὶ σταθερῶς, οὐχὶ κατὰ «τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα»[6203] τῆς φυσικῆς ἰσημερίας καὶ πανσελήνου, ἀλλὰ κατὰ τὴν θείαν τάξιν τῆς θετῆς ἰσημερίας, πανσελήνου καὶ Κυριακῆς, ἣν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο διὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τῶν ἄλλων συνοδικῶν καὶ λοιπῶν ὀρθοδόξων ἑορτολογικῶν διατάξεων.

Τὸ Πάσχα Κυρίου ἑορτάζεται ὀρθοδόξως βάσει τοῦ Ὅρου ἢ Κανόνος ἢ Κανονίου περὶ τῆς πασχαλίου ἑορτῆς. Διὰ τοῦ Κανονίου τούτου, τηρεῖται ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ ἑορτολογικὴ ἑνότης καὶ ἐκκλησιαστικὴ εἰρήνη, καὶ συντελεῖται σωτήριος ἀποξένωσις ἐκ τῶν παλαιῶν ἰουδαϊκῶν, ἀναχώρησις ἐκ τῶν παλαιουμένων ὑλικῶν, ἀλλοτρίωσις ἐκ τῶν ἀτάκτων κοσμικῶν, ἀποχωρισμὸς ἐκ τῶν ταραχωδῶν αἱρέσεων καὶ μεταποίησις τῆς ἀτελοῦς ἡμερολογιακῆς τάξεως εἰς τελείαν ἑορτολογικὴν τάξιν οὐρανίου προελεύσεως καὶ σκοποῦ. Τὸ ὀρθόδοξον ἑορτολόγιον δὲν προέρχεται κάτωθεν ἐκ τῶν σοφῶν καὶ «ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος

6198. Ἰωάν. κ΄ 1.
6199. 1 Κορινθ. ζ΄ 31.
6200. Ἐφεσ. α΄ 10.
6201. Ματθ. ιθ΄ 28.
6202. Ψαλμ. 71, 7.
6203. Γαλάτ. δ΄ 9.

τούτου, τῶν καταργουμένων»[6204], ἀλλ' ἄνωθεν, ἐκ τῆς «ἄνωθεν», σοφίας τοῦ Θεοῦ[6205], τῆς λαλουμένης «ἐν μυστηρίῳ»[6206]. Ἡ σκιώδης «λατρεία» τοῦ νόμου τῆς Παλαιᾶς «τύπος ἦν» «τῶν ἐν οὐρανοῖς μυστηρίων» καὶ τῆς λατρείας τῆς Καινῆς. «Ὡς δὲ πάντα τύπος ἦν τὰ πάλαι», ἀπὸ τῆς ἑξαημέρου δημιουργίας μέχρι τοῦ Προδρόμου Ἰωάννου, «τῶν νέων» τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, «οὕτω τύπος τῆς ἄνω χαρᾶς καὶ ἡ· νῦν ἐστιν ἑορτή» τοῦ καινοῦ Πάσχα, ἥτις ὑπάρχει κεφαλὴ τοῦ ὀρθοδόξου ἑορτολογίου[6207]. Καὶ διὰ τῶν ἁγίων ἑορτῶν οἱ Ὀρθόδοξοι «τὰ ἄνω» φρονοῦμεν καὶ οὐ «τὰ ἐπὶ τῆς γῆς», «τὰ ἄνω» ζητοῦμεν[6208] καὶ «ἄνω» ἔχομεν «τὰς καρδίας»[6209]. «Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσιν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν»[6210].

Ἀντιθέτως, οἱ υἱοὶ τῆς ἀποστασίας ἐπιζητοῦσιν ὧδε μένουσαν πόλιν. Ζητοῦσι τὰ κάτω καὶ φρονοῦσι τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔνθα ἕρπει[6211] πεπτωκὼς ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, «ὅς ἐστι Διάβολος καὶ ὁ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην»[6212]. Οὗτος ἡττήθη παρὰ Κυρίου καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐν παντί. Διό, «ἔχων θυμὸν μέγαν»[6213], ἐπιχειρεῖ ὅπως πλήξῃ τὴν Ὀρθοδοξίαν εἰς τὴν «πτέρναν», ἤτοι εἰς τὸ αἰσθητὸν στοιχεῖον αὐτῆς, κατὰ τὴν ματαίαν αὐτοῦ τακτικήν. Ὅτε ἡττήθη παρὰ Κυρίου, ἐτήρησεν «αὐτοῦ πτέρναν»[6214] διὰ τῆς σταυρώσεως. Ὅτε ἡττήθη ἐν πίστει ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἐτήρησε πάλιν αὐτὴν εἰς τὴν «πτέρναν» διὰ τῶν διωγμῶν τῶν εἰδωλολατρῶν, τῶν αἱρετικῶν καὶ τῶν βαρβάρων λαῶν. Εἰδικώτερον, τοὺς ὄγδοον καὶ ἔνατον αἰῶνας προσεβλήθη ἡ Ὀρθόδοξος πίστις εἰς τὰς ἱερὰς εἰκόνας τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἁγίων καὶ ἐπεδιώχθη οὕτως ἀπατηλὴ «μεταστοιχείωσις τῶν ἁπάντων ἀθεωτάτη»[6215]. Ἡττηθεὶς ὅμως πάλιν ὁ Διάβολος διὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τῶν Χριστιανῶν, ἐκίνησε κατ' αὐτῶν τοὺς λυσσώδεις διωγμοὺς τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων. Κατὰ δὲ τοὺς τελευταίους αἰῶνας προσβάλλεται ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸ στοιχεῖον τοῦ αἰσθητοῦ χρόνου τοῦ ὀρθοδόξου ἑορτολογίου καὶ ἐπιδιώκεται μοιχειανικῶς ἀνεπαισθήτως «ἀνατροπὴ τοῦ παντός, μέχρι τοῦ Ἀντιχρίστου»[6216].

Ἀπὸ τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, ἀποστάται, τὰ κάτω φρονοῦντες, ἐσκόπουν ἀπίστως, ὄχι τὰ «μὴ βλεπόμενα αἰώνια», ἀλλὰ τὰ «βλεπόμενα πρόσκαιρα»[6217] καὶ ἀνέτρεπον τὴν τάξιν τῶν ὄντων. Ἔ-

6204. 1 Κορινθ. β' 6.
6205. Ἰακώβ. γ' 17.
6206. 1 Κορινθ. β' 6.
6207. Μ. Ἀθανασίου, ΒΕΠΕΣ, 33, 79.
6208. Κολασ. γ' 1 - 2.
6209. Θείας Λειτουργίας.
6210. Ἑβρ. ιγ' 14.
6211. Γενέσ. γ' 14.
6212. Ἀποκαλύψ. κ' 2.
6213. Ἀποκαλύψ. ιβ' 12.
6214. Γενέσ. γ' 15.
6215. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1164.
6216. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1025.

θετον τὴν ἀβεβαίαν φιλοσοφικὴν καὶ φυσικὴν γνῶσιν ὑπεράνω τῆς βεβαίας Ὀρθοδοξίας καὶ ἔκρινον τὰ τῆς Ἐκκλησίας βάσει τῆς μωρανθείσης σοφίας «τοῦ κόσμου τούτου»[6218]. Ἐν ὀνόματι τῆς λεγομένης ἐπιστήμης τῶν ὑλικῶν καὶ δὴ τῆς ἀστρονομίας τῆς ἐποχῆς, ἐχαρακτήριζον ἐν ἐπάρσει τὴν φυσικὴν πτῶσιν τῆς ἰσημερίας καὶ πανσελήνου ὡς δῆθεν σφάλμα τοῦ ἑορτολογίου καὶ προέτεινον ἡμερολογιακὴν μεταρρύθμισιν αὐτοῦ, «μὴ νοοῦντες μήτε ἃ» ἔλεγον, «μήτε περὶ τίνων» διεβεβαιοῦντο[6219]. Τὰς ἀντιεκκλησιαστικὰς ταύτας προτάσεις ἀντέκρουσεν ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολή, ἀλλὰ ἀπεδέχθη ἡ ὀρθολογιστικοῦ καὶ ἐπιστημονιστικοῦ πνεύματος παπικὴ αἵρεσις τῆς Δύσεως. Τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα ὁ Παπισμός, ἀρνηθεὶς περαιτέρω τὴν ἐπιστήμην τῆς Θεολογίας τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ ἀναγνωρίσας ἐμφανέστερον τὴν ἐπέμβασιν τῆς λεγομένης ἐπιστήμης τοῦ κόσμου τούτου εἰς τὴν Θρησκείαν, διέπραξε «τὸ παγκόσμιον σκάνδαλον»[6220] τῆς ἡμερολογιακῆς καὶ ἑορτολογικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ καινοτομίας τοῦ αἱρεσιάρχου Πάπα. Ἔκτοτε οἱ παπικοὶ ἐπιδιώκουσιν ἐπιμόνως τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας καὶ εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν.

Εἰς τὸ ἀντορθόδοξον τοῦτο ἔργον τῆς παπικῆς ἀποστασίας ἦλθε βοηθὸς μάλιστα ἡ ἰουδαϊκὴ ἀποστασία. Οἱ ἀπειθοῦντες εἰς τὸν Θεὸν Ἰουδαῖοι, ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, ἤρχισαν τὴν ἀποφασιστικὴν κατάκτησιν τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἐπιστήμης τοῦ κόσμου τούτου καὶ ἀνέπτυξαν τὰς σκοτεινὰς δυνάμεις τοῦ οἰκονομισμοῦ, τοῦ ἐπιστημονισμοῦ, τοῦ Μασονισμοῦ, τοῦ Οἰκουμενισμοῦ καὶ ἄλλας, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Σιωνισμοῦ. Συνεργαζόμενοι, μυστικῶς ἢ ἐμφανῶς, παπικοὶ καὶ ὀπαδοὶ τῶν σιωνιστικῶν δυνάμεων παρουσίασαν προπαγανδιστικῶς τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ αἰσθητοῦ χρόνου τοῦ ὀρθοδόξου ἑορτολογίου ὡς θέμα «ἐπιστημονικὸν» καὶ ἐκτὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἁρμοδιότητος. Οὕτως ὑπετίμησαν ἢ κατεσίγασαν τὸν λόγον τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ διελάλησαν τὴν «ἐπιστημονικὴν» ἀλλαγὴν τοῦ ἡμερολογίου ὡς ἔργον προόδου, πολιτισμοῦ, ἑνότητος, εὐδαιμονίας καὶ ἀδιαταράκτου ἐπιγείου ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος. Διὰ τοῦ τεχνάσματος τούτου, προσηλυτίσθησαν πολλοὶ Ὀρθόδοξοι, πολιτικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοί, μέχρι καὶ καθηγητῶν θεολογικῶν σχολῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπισκόπων καὶ πατριαρχῶν. Καὶ ὅτε κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ Σιωνισμοῦ ἡ Ὀρθόδοξος Ρωσία πολιτικῶς καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον πνευματικῶς, ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία προετάθη διὰ τῆς οἰκουμενιστικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1920, ὡς πρώτιστον

6217. 2 Κορινθ. δ' 18.
6218. 1 Κορινθ. α' 20.
6219. 1 Τιμοθ. α' 7.
6220. Ἱερεμίου Β', Β.Σ.Π.Ι., σ. 28.

στοιχεῖον τῆς σιωνιστικῆς παναιρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ.

Τοῦτο ἐπεβεβαιώθη καὶ ἐν ἔτει 1923, ὅτε, διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκουμενιστικοῦ «Συνεδρίου», ἀπεφασίσθη ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας ἀπὸ τοῦ μηνολογίου μέχρι τοῦ πασχαλίου, προετάθησαν δὲ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι μοιχειανικοὶ νεωτερισμοί. Ἐν ἔτει 1924 ἐφηρμόσθη ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς πρὸς τὸ μηνολόγιον, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1917 ἐφηρμόζετο αὕτη καὶ ὡς πρὸς τὸ πασχάλιον ἐν Φινλανδίᾳ. Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία ἐπεξετάθη καὶ εἰς ἄλλας κατὰ τόπους Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας καὶ ἐπιδιώκεται οἰκουμενιστικῶς ἡ ὁλοκλήρωσις ταύτης διὰ τοῦ κοινοῦ ἑορτασμοῦ καὶ τοῦ Πάσχα μετὰ τῶν ἀμετανοήτων αἱρετικῶν ὑπὸ πάντων τῶν Ὀρθοδόξων. Οὕτω, διὰ τῆς δεκατριημέρου μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου, διεσπάσθη ἡ ἑορτολογικὴ ἑνότης τῶν Ὀρθοδόξων, διεταράχθη ἡ εἰρήνη τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐτράπη ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία πρὸς τὰς αἱρέσεις, εἰσρέουσιν εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν ποικίλαι καινοτομίαι, μεταποιεῖται ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολὴ εἰς οἰκουμενιστικὴν αἵρεσιν καὶ ἐπιδιώκεται ἡ ἕνωσις πάντων ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐντὸς τῆς ἀντιχρίστου σιωνιστικῆς ἀποστασίας.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1952 αἱ διοικήσεις τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μετέχουσιν ἐπισήμως εἰς τὸν προτεσταντικὸν Οἰκουμενισμόν. Τὸ ἔτος 1965 ἤρθη ἀντορθοδόξως τὸ ἀνάθεμα τοῦ 1054 κατὰ τῆς αἱρέσεως τοῦ Παπισμοῦ. Ἐν ἔτει 1969 ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία παρέδωκεν ἀντιθέως τὰ Ἄχραντα Μυστήρια εἰς τοὺς αἱρετικοὺς παπικούς. Ἡ δὲ ἀντικανονικὴ κοινωνία ἐξ Ὀρθοδόξων οἰκουμενιστῶν καὶ ἀμεταμελήτων αἱρετικῶν ὑπολείπεται μόνον ὡς πρὸς τὸ δυσσεβὲς «κοινὸν ποτήριον», ἤτοι ὡς πρὸς τὴν ἐπίσημον ἀναγγελίαν τῆς γενομένης ἤδη οἰκουμενιστικῆς ἑνώσεως. Δηλαδή, τῆς ἑνώσεως ἄνευ τῆς σωζούσης πίστεως καὶ Χάριτος Χριστοῦ, ἥτις ὅμως διατηρεῖ τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα τῆς Ἐκκλησίας, τῆς λατρείας καὶ τῆς εὐποιΐας, κατὰ τὴν ὑπόκρισιν τοῦ χριστοκτόνου Ἰουδαϊσμοῦ. Τοιουτοτρόπως ὁ Ἀντίχριστος ἐπιβάλλεται ἤδη «εἰς τὰς πανταχοῦ Ἐκκλησίας»[6221] πρὸς ἐκκλησιοκτονίαν καὶ χριστιανοκτονίαν. Διὸ προστατεύονται οἱ αἱρετικοὶ καὶ διώκονται οἱ ἐνιστάμενοι Ὀρθόδοξοι, ὡς προοίμιον τοῦ μεγάλου καὶ τελικοῦ διωγμοῦ τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ υἱοῦ «τῆς ἀπωλείας»[6222], ἤτοι τοῦ ἐρχομένου Ἀντιχρίστου[6223].

6221. Χρυσοστόμου, PG. 62, 482.
6222. 2 Θεσσαλ. β´ 3.
6223. 1 Ἰωάν. β´ 18.

Ἡ ἑορτολογικὴ καινοτομία τοῦ Οἰκουμενισμοῦ καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ παναίρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, ὡς πρὸς τὰ ἀπαρτίζοντα αὐτὴν κακόδοξα στοιχεῖα, κατὰ τὰς ἀποφάσεις, τοὺς Ὅρους καὶ τοὺς Κανόνας τῶν Ὀρθοδόξων Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων καὶ τὴν διδαχὴν τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἶναι κατακεκριμένη. Διὰ δὲ τὴν μέλλουσαν ἵνα συνέλθῃ ὄντως πανορθόδοξον Σύνοδον, τὴν ἐν πᾶσι σύμφωνον πρὸς τὰς προγενεστέρας Ὀρθοδόξους Συνόδους καὶ τοὺς Ἁγίους, εἶναι κατακριτέα, ὡς ἀνακαίνισις αἱρέσεως, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ νεστοριανὴ αἵρεσις[6224]. Ὡσαύτως καὶ οἱ ὀπαδοὶ ταύτης, ἤγουν καινοτόμοι, τελοῦσιν ὑπὸ κρίσιν τοῦ ἁρμοδίου ἐν τούτῳ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, ὡς ἀνακαινισταὶ αἱρέσεως, κατὰ τὴν ὁρολογίαν τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου[6225].

Οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ ἔχουσι χρέος, ὅπως τηρῶσιν ἔναντι τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας καὶ γενικώτερον τῆς αἱρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ στάσιν θεαρέστου καὶ ὀρθοδόξου ἐνστάσεως. Τοῦτο, προδήλως, σημαίνει, ὅτι ἡ μετὰ ἀποτειχίσεως ἔνστασις δέον ὅπως μὴ αὐτοκαταλύηται δι' ἑτέρας κακοδοξίας, ὡς ἡ περὶ ἀπωλείας τῆς Χάριτος καὶ ἀκύρων Μυστηρίων, ἀλλ' ὀρθοτομῇ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρας. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται πνεῦμα πατερικῆς μαθητείας καὶ ἀνάβασις «πρὸς τὸ παιδαγωγεῖον τῶν Πατέρων»[6226]. Τὸ καθῆκον τοῦτο προκύπτει μάλιστα διὰ τοὺς Ἐπισκόπους καὶ κληρικούς, οἵτινες, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των, δύνανται ἵνα συμβάλωσιν εἰς συγκρότησιν Ὀρθοδόξου Συνόδου Ἑνώσεως, δι' ἀγῶνος ὀρθοδόξου ἐνστάσεως «ἄχρι τέλους»[6227].

Αἱ μὴ καινοτομήσασαι ἑορτολογικῶς κατὰ τόπους Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι δέον ὅπως ἀναλάβωσι γενικὸν ἀντιοικουμενιστικὸν ἀγῶνα. Δηλαδὴ ἐπιβάλλεται, ὅπως αἱ ἐν αὐταῖς Ἱεραρχίαι καθάρωσι ταύτας ἀπὸ πάσης τυχὸν ἑτέρας οἰκουμενιστικῆς καινοτομίας καὶ κοινωνίας, ὡς π.χ. τῆς μετοχῆς αὐτῶν εἰς τὸ «Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν» τοῦ προτεσταντικοῦ Οἰκουμενισμοῦ. Προσέτι ἀπαιτεῖται, ἵνα ἀναπτύξωσιν ὀρθόδοξον ἀγῶνα κατὰ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας καὶ τῶν ἀμετανοήτων καινοτόμων ἄλλων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, μέχρις ἑνώσεως τῶν διῃρημένων Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν δι' ἀληθῶς Ὀρθοδόξου Συνόδου Ἑνώσεως. Πρὸς τοῦτο, εἶναι ἀναγκαῖον, ὅπως, μιμούμεναι τοὺς ἁγίους Πατέρας, καταδικάσωσι τὴν αἵρεσιν τοῦ Οἰκουμενισμοῦ καὶ τοὺς πρωταιτίους ταύτης, διακόψωσι τὴν ἐκκλησιαστικὴν

6224. Ἐπιστολῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Μ. 4, 1241.

6225. Αὐτόθι.

6226. Γρηγορίου Παλαμᾶ, 1, 243 - 244.

6227. Ἀποκαλύψ. 6' 26.

κοινωνίαν πρὸς τοὺς ἀμετανοήτους καινοτόμους οἰκουμενιστὰς καὶ κοινωνήσωσι μετὰ τῶν ἁπανταχοῦ πατερικῶς ἐνισταμένων Ὀρθοδόξων, ἐπαναλαμβάνοντες τὸ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, μετ' αὐτῶν «κοινωνοῦμεν ἡμεῖς»[6228].

Ἐν ᾗ δὲ περιπτώσει τὰ ἀνωτέρω δὲν ἐνεργοῦνται, ἐπιβάλλεται μείζων ὁ ὀρθόδοξος ἀγὼν τῶν ἐνισταμένων Ἐπισκόπων, κληρικῶν, μοναχῶν καὶ λαϊκῶν. Ὅταν σιωπῶσι τὰ στόματα τῶν πολλῶν κατὰ τῆς αἱρέσεως καὶ ἀπρακτῶσιν οἱ προεδρεύοντες τῶν κατὰ τόπους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἢ καὶ διώκωσι τοὺς ἐνισταμένους, τότε χειμάζεται ἡ Ἐκκλησία καὶ ζητεῖται παρὰ τῶν Ὀρθοδόξων μέγας καὶ νόμιμος ἀγὼν «ἄχρι θανάτου»[6229], μέχρις ἑνός. Οἱ Ὀρθόδοξοι καλοῦνται, ἵνα ἐν πνεύματι πατερικῆς μαθητείας ἐνίστανται καὶ ἀποτειχίζωνται κανονικῶς, συνεργῶσιν εἰς δημιουργίαν τόπων καταφυγῆς Θεοῦ διὰ διψώσας τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν ψυχὰς καὶ συγκροτῶσιν ἑστίας «ὀρθοδόξου καὶ θεαρέστου ἐνστάσεως»[6230]. Ἐγκαταλείπωσι δὲ τὴν ἔκβασιν τοῦ καλοῦ τούτου ἀγῶνος τῆς πίστεως εἰς τὸν παντοδύναμον Κύριον τῆς Ἐκκλησίας, παρ' οὗ δίδεται ἡ νίκη τῆς καλῆς ὁμολογίας, ὡς ἐγένετο πάντοτε.

«Τῷ ὄντι γάρ», γράφει ὁ Μ. Βασίλειος διὰ τὴν ἐποχήν του, «δυσεύρετον λοιπὸν καὶ πάνυ σπάνιον ἰδεῖν Ἐκκλησίαν εἰλικρινῆ, μηδὲν ἐκ τῆς τῶν καιρῶν χαλεπότητος παραβλαβεῖσαν, ἀλλ' ἀκεραίαν καὶ ἄθραυστον τὴν ἀποστολικὴν διασώζουσαν διδασκαλίαν»[6231]. Καὶ «εἰ κατὰ τὴν αὐτὴν ὁρμὴν ὑπορρέοι ἐπὶ τὸ χεῖρον τὰ πράγματα, οὐδὲν ἔσται τὸ κωλῦον, εἴσω (ἐντός) ὀλίγου χρόνου πρὸς ἄλλο τι σχῆμα παντελῶς μεθαρμοσθῆναι τὰς Ἐκκλησίας»[6232]. Καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος γράφει: «Ἐρωτᾷς, πῶς τὰ ἡμέτερα. Καὶ λίαν πικρῶς... πραγμάτων ἐπιδρομαί, τὰ τῶν φίλων ἄπιστα, τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀποίμαντα. Ἔρρει (χάνονται) τὰ καλά, γυμνὰ τὰ κακά, ὁ πλοῦς ἐν νυκτί, πυρσὸς οὐδαμοῦ, Χριστὸς καθεύδει»[6233]. Ἡ δεινὴ καὶ ζοφερὰ κατάστασις τῶν τότε Ἐκκλησιῶν ἐπέβαλεν, οὐχὶ τὴν παραίτησιν τοῦ καλοῦ ἀντιαιρετικοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ τὴν αὔξησιν αὐτοῦ. Διὸ ὁ Μ. Βασίλειος ἐτόνιζεν: «Ἀγῶνος οὖν χρεία μεγάλου καὶ τούτου νομίμου»[6234]. Καί, διὰ τῆς νομίμου καὶ μεγάλης ἐνστάσεως τῆς Ὀρθοδοξίας τῶν τότε Ἁγίων, ἐπῆλθεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν «ἡ τῆς Ὀρθοδοξίας αἰθρία»[6235], ἔλαμ-

6228. Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Μ. 4, 1096.
6229. Ἀποκαλύψ. β' 10.
6230. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1045.
6231. Μ. Βασιλείου, ΒΕΠΕΣ, 55, 310.
6232. Μ. Βασιλείου, PG. 32, 424.
6233. Γρηγορίου Θεολόγου, PG. 37, 153.
6234. Μ. Βασιλείου, PG. 31, 1540.
6235. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1148.

ψεν «ὁ μέγας ἥλιος τῆς Ὀρθοδοξίας»[6236] καὶ κατίσχυσε «τὸ κέρας» «τῆς εἰρηνοχύτου Ὀρθοδοξίας»[6237].

Πάντοτε γὰρ ἡ ἐν Χριστῷ «ἐλπὶς οὐ καταισχύνει»[6238] καὶ ἡ ὀρθόδοξος πίστις νικᾷ «τὸν κόσμον»[6239], ὡς «τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν»[6240]. Ὅπως τότε, οὕτω καὶ σήμερον παρελεύσεται ὁ παρὼν χειμὼν καὶ ἐλεύσεται τὸ ἔαρ, ἴσως δι' Ὀγδόης Ὀρθοδόξου Οἰκουμενικῆς Συνόδου([814]), καὶ θριαμβεύσει πάλιν ὁ Σταυρὸς καὶ ἡ Ἀνάστασις τοῦ καινοῦ Πάσχα Κυρίου, ὡς ὁ Θεὸς γνωρίζει καὶ δύναται.

6236. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1173.
6237. Θεοδώρου Στουδίτου, PG. 99, 1316.
6238. Ρωμ. ε' 5.
6239. 1 Ἰωάν. ε' 4.
6240. Ἰωάν. α' 5.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

Ὡς ἐλέχθη καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ παρόντος, «γλῶσσα τῆς συγγραφῆς εἶναι ἡ ἁρμόζουσα εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ ὠφελοῦσα τοὺς Ὀρθοδόξους. Δηλαδὴ ἡ πλησιάζουσα τὴν γλῶσσαν τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ ἀνάγουσα εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἱερῶν κειμένων». Διὸ ἐν τῇ συγγραφῇ ἀπαντῶνται καὶ τύποι ξενίζοντες μέν, ἀλλ' ὅμως ὀρθοί. Ὅπως π.χ. ἡ ἐν σελίδι 42 λέξις τὸν «εὐθῆ», εἰς τὸ ρητὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν Ἀδὰμ «ἄκακον, εὐθῆ, ἐνάρετον» κ.λ.π. Τὸ «εὐθῆ» ἐνταῦθα γράφεται διὰ ῆ ἄνευ ν καὶ οὐχὶ διὰ ὺ μετὰ ν, ἤγουν εὐθύν, ἐπειδὴ ἀκολουθεῖται ὁ ἀλεξανδρεωτικὸς τύπος «ὁ εὐθής», «ἀντὶ εὐθύς» (815). Ἐπίσης, ἐν σελίδι 505, ὁ ὑποθετικὸς σύνδεσμος εἰ, ἐν τῇ φράσει τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου «εἰ τύχωσι», συντάσσεται μετὰ ὑποτακτικῆς καὶ ἡ ἀπόδοσις ἐκφέρεται κατ' ἐνεστῶτα διὰ τοῦ «διαλύομεν». Οὕτω «δηλοῖ συνήθη ἢ ἐπαναλαμβανομένην πρᾶξιν» καὶ «ἐμφαίνει γενικὴν ὑπόθεσιν», ἤτοι «ἄν ποτε συμβῇ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο» (816).

Σκοτειναὶ δυνάμεις ἐπιδιώκουσι τὴν ἄγνοιαν τῆς γλώσσης τῶν ἁγίων Πατέρων, πρὸς ἀγνωσίαν τοῦ λόγου τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἀπώτερον σκοπὸν τὴν λήθην τῆς Ἐκκλησίας ὡς τῆς κιβωτοῦ τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Διὸ οἱ Ὀρθόδοξοι ἔχουσι χρέος, ἵνα μανθάνωσι τὴν γλῶσσαν τῶν Ἁγίων, πρὸς μελέτην τῶν Γραφῶν καὶ τῶν πατερικῶν κειμένων, ὡς ταῦτα ἐγράφησαν παρὰ τῶν θεοπνεύστων καὶ θεοφόρων συγγραφέων. Οὕτω δὲ θὰ ζῶσι τὸ τοῦ Ἀποστόλου, «ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσιν»[6241], πρὸς σωτηρίαν αἰώνιον. Κατὰ τὴν ἐσχάτην ἀποστασίαν τῆς ἐποχῆς ἡμῶν, «πολλοὶ ἀποδράσονται» ἐκ τῆς πλάνης τοῦ Ἀντιχρίστου καὶ θὰ διασωθῶσι διὰ τοῦ «Πάσχα Κυρίου», «ἀκροώμενοι τῶν θείων Γραφῶν καὶ ἐπὶ χεῖρας ἔχοντες καὶ ἐν νῷ ταύτας ἐννοοῦντες», ὡς εὐπειθεῖς μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[6242].

Ἡ ἑορτολογικὴ τάξις τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἡ ἀποστασία τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας θὰ διαφανῶσι βεβαίως ἐναργέστερον, ἐὰν τὸ ἀναπτυχθὲν θέμα «Πάσχα Κυρίου» ἐνισχυθῇ καὶ δι' ἑτέρων σχετικῶν συγγραφικῶν ἔργων. Δηλαδή, διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν ὀρθοδόξων ἑορτολογικῶν κειμένων μετὰ σχολίων κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρας, διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν γραφέντων περὶ τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας μετὰ κριτικῆς βάσει τῶν αὐτῶν Πατέρων, διὰ τῆς μαθηματικῆς ἀναλύσεως τῶν σχετικῶν στοιχείων τοῦ Πάσχα, καὶ διὰ τῆς διεξοδικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ζητήματος περὶ ἀπωλείας τῆς θείας Χάριτος καὶ ἀκύρων Μυστηρίων.

6241. 1 Τιμοθ. δ' 15. 6242. Ἱππολύτου, ΒΕΠΕΣ, 6, 288.

SUMMARY OF THE BOOK "PASCHA OF THE LORD"

PROLOGUE

The present work, entitled "Pascha of the Lord", is divided into three parts, and each part into three chapters, which are expounded on the basis of the Scriptures and the Holy Fathers.

INTRODUCTION

God is in Trinity, Father, Son and Holy Spirit. The spiritual and material world were created "by God the Father through the Son in the Holy Spirit". After the invisible spiritual world, God made the visible material world, with every requirement for its perfection. He made the world with time, and in the order He requires of man, in paradise and in the Church.

PART ONE

The first part is devoted to the creation and fall of man, which are examined in three chapters. In the first chapter is set out the six-day creation. Day one, that is the first day, forms the beginning of material creation, and of perceptible time. Then were made heaven and earth, light and darkness in equinox. On the fourth day were created the lights of heaven, the sun, the moon, and the stars. During the six days, there was constant equinox and undiminished full-moon. On the sixth day, man was created as the light of the world, and the seventh day of rest followed thereafter. In the second chapter is described the life of man living within paradise according to the divine commandment; his ancestral sin, and the resulting death of body and soul; the loss of paradise, the confusion of material creation, and the hope of the first good-tidings given to Eve. In the third chapter is set forth the life of man on earth after his exile from paradise. The earthly life of man is divided into eight millenia. From the point of view of apostasy and repentance, it is divided into five periods: Barbarianism, Scythism, Hellenism (i.e. idolatry), Judaism, and Christianity. From the point of view of divine providence and men of God, it is divided into five spiritual ages: of Adam, of Noah, of Abraham, of Moses and the Prophets, and of the Saviour Christ. In the ages of Adam and Noah, human apostasy reaches a state of universal fleshly sin, until there arrives the cleansing flood. This is a type of saving baptism, as Noah is of Christ the Saviour, and his ark of the Church. The flood is followed by the building of the tower of Babel, and the apostasy of the nations until the fall of the land of Egypt. During the building of the tower, Eber disagreed with the builders, and

was honoured by God; he maintained the former language of Adam, and from him was descended the faithful Abraham. In the age of Abraham, that Patriarch, called by God to the land of Canaan, was blessed, and became the father of many nations, physically and spiritually. From the Patriarch Abraham were born the Patriarchs Isaac, Jacob, and his twelve sons with whom he descended into Egypt. There, after several generations, the children of Israel were enslaved by the Egyptians with the intent of genocide; but they were saved by God through Moses, when Egypt was struck by the ten plagues of Pharaoh, as being a land of unrepentant apostasy and the shadow of death.

PART TWO

The second part deals with the Pascha of the Lord. The subject is developed in three chapters: the Pascha (Passover) of the Old Testament, the new Pascha, and the eternal Pascha.

In the first chapter is examined the Old Testament Pascha as a type of the new and true Pascha of the Lord. This symbolic Pascha was first celebrated in Egypt during the tenth plague of Pharaoh, and the departure of the maltreated people of God for the promised land. Following this, the Children of Israel miraculously crossed the Red Sea, received the Law of God in Sinai, and the second year again celebrated the symbolic Pascha in the desert. The desert is a type of the Church, Egypt of sin, Pharaoh of the devil, Moses of the Saviour Christ, the sacrificed lamb of the crucified Lord, the crossing of the Red Sea of salvation in Christ, and the Passover law of the Lord's Pascha of the New Testament and of the Church. The Old Testament describes seven celebrations of the symbolic Pascha which took place before the incarnation of God the Word. By then, the apostasy of the Nations had been completed, and the sinful state of the Jews had come to pass; the world of the Gentiles had become another Babylon, and Jerusalem another Egypt. But the Son and Word of God, Jesus Christ, descending here at the end of the ages, struck down sin, which had by now reached maturity, as before symbolically He had struck down Egypt. Thus He granted salvation readily prepared to fallen man, having drawn all things together in Himself.

The Pascha of the Lord is examined in the second chapter. Before the incarnation of God, His forerunner John came as the beginning of the Gospel. God the Word was incarnate at the Annunciation of the Mother of God on the tenth day of Nisan, the day on which the lamb for the Passover sacrifice was brought into the home. Christ was born in the year 5507 after the creation of the world, or, according to today's Christian chronology, which is two years out, in the year 5509. The God-man, from His circumcision on the eighth day, His presentation on the fortieth, His submission to the Theotokos and Joseph until His baptism in the Jordan by John the Forerunner, fulfilled all justice, that is every diving virtue and command given to mankind up to that time. Through

Christ there came Grace and Truth, true worship in the spirit, the fulfilment of the Law, and new life of divinisation in the light of Tabor.After his baptism, the Lord celebrated three Passovers according to the Law, and on the fourth, He suffered as the Lamb of God, who takes away the sin of the world. Then He fulfilled all the symbols of the Old Testament Pascha, that is: the tenth, the equinox, the full-moon, the fourteenth, the six day and all the rest. When the Lord suffered for us, it was equinox and full-moon, and the sixth day, as during the six-day creation. Thus in Christ, all things are drawn together, even the temporal rules of the Paschal feast. On the sixth day of Christ's new creation, the mystery of Holy Communion was given to us in the upper room at Jerusalem, human nature was cured through the sublime prayer in the Garden of Gethsemane, and salvation of man in Christ was perfected through the suffering of Christ on the cross of Golgotha. The crucified Lord, at the end of the ages, brought about salvation in the middle of the earth, and, descending into hades, He rose on the third day. Thus was fulfilled the repose of the seventh day, and there followed the eighth, the day of the Lord, the new first day of the Resurrection. On the fortieth day occurred the assumption of human nature, which He had taken on, to heaven at the right hand of God, and on the fiftieth was sent the salvific Grace of the Holy Spirit to the disciples and the baptised faithful of the Church. Thenceforth, in this weekly cycle, we advance from the eighth day of the Resurrection, that is Sunday, through the new life in Christ of the eighth day of spiritual awakening, to the common resurrection of the eighth day of the age to come, symbols of which are now to be found in the Church: Just as the present good things of salvation in Christ form a fulfillment of the symbols of the Old Testament, so what is performed in the Orthodox Church is a symbol of the good things to come. Thus the preaching of the Apostles, and of the Saints after them,is a calling to obedience in faith to Christ crucified and risen from the dead, that is to the saving sufferings of the Lord, insofar as Pascha in the Church is the name for the passion and Resurrection of Christ.

In the third chapter is set forth the eternal Pascha of the Lord in the church. Concerning the celebration of Pascha, we find two differing Church traditions in the first centuries: the more widely-spread apostolic tradition of exactitude, and the more confined tradition of imprecision. Thus there was a lack of agreement about the feast, which was brought to an end by the first Ecumenical council, through the agreement concerning the rule governing the date of Pascha. The rule fixes the date of Pascha definitively by its four regulations. These are: the vernal equinox, not celebrating together with the Jews, the full-moon, and Sunday. The dating of Pascha according to the rule is for ever, and has been kept by the Orthodox from the time of the first Ecumenical Council down to the present. The differences which arose between the East and the West, mainly in the fifth century, did not concern the rule, but different methods of calculating the chronology, and this difference the Church cor-

rected. After the agreement concerning the feast of Pascha, the feast of the Nativity was fixed at the end of the fourth or the beginning of the fifth century, by a common agreement of the local Orthodox Churches, at the suggestion of St. John Chrysostomos. Thus from the fifth century on, i.e. from the time of the cessation of the persecutions and the great confusion of heresies, the festal calendar is already to be found well-ordered, both as to the fixed and the movable feasts. Thenceforth until the present day, this festal order has been built up with the inspiration of the Holy Spirit. The fixed and the movable feasts are connected by a regular period of 532 years. The feasts, readings from the gospels and Apostle, tones, fasts, and services, form an organised calendrical unity, and, by divine order and tradition, the new hymn of the Church, whose whole life is a festivity, a festivity in spirit and in truth, in grace and in Orthodoxy, in purity of spirit and joy of soul, by means of which the Orthodox faithful pass through this world towards the heavenly Jerusalem, where Christ is to be found. This festive path to salvation remains unchanged in Orthodoxy, and those who distort it are subject to the anathemata of the Orthodox Councils and the Fathers.

PART THREE

The third part refers to the falling away from the Pascha of the Lord, that is the Orthodox festal calendar, and the attitude of Orthodoxy to this. Three chapters develop the themes of the Jewish, the Papist, and the Ecumenist apostasies.

In the first chapter is examined the Jewish apostasy after the coming of Christ the Saviour. The Jews who did not believe in Christ became Christ-killers, and enemies of the Church and of Christians down the ages. Despite their stubborn keeping to the weak principles of the old law, they influenced the Tessarakaidekitai heretics, who insisted on keeping Pascha together with the Jews, even after the first Ecumenical Council. Thereafter the heretical Armenians and the Inconoclasts fell away from the true festal order.

The second chapter sets out the apostasy of the Papist heresy as regards the festal calendar. Their forerunners were the Westernisers and apostates of Byzantium, such as Nikeforos Gregoras and Georgios Gemistos Plethon, who were rejected in the Orthodox East, but influenced the heretical West. In the sixteenth century occurred the festal innovation of the Papists and the Papal calendar reform of 1582. By this reform, every regulation of the rule of the first Ecumenical Council was broken, right down to the concelebration of the Papists with the Jews, or even before them. The Orthodox Church rejected the Papists' festal reform, chiefly in the three Synods held in Constantinople in 1583, 1587, and 1593. The innovation was characterised by the Ecumenical Patriarch Jeremias the second as "a world-wide scandal", and

was shunned by the Orthodox as being a form of Papist apostasy. The Papists, however, continued their calendar propaganda amongst the Orthodox, and since they could provide no Christian evidence to support their reform, they were obliged to use un-patristic pseudo-scientific arguments. Finally the Orthodox rejected this scientific propoganda of the Papists, in the encyclical of 1904, during the Patriarchate of Joachim the third. Shortly afterwards, however, the calendar reform was imposed on parts of the Orthodox East, by means of the great heresy of Ecumenism.

The Ecumenist apostasy is examined in the third chapter, particularly in relation to the calendar innovation. The apostasy of man from God began with the fall of Adam in paradise and finishes with the anti-christian union of the powers of darkness through the heresy of Ecumenism. From Adam to Judaism there are three ages of apostasy: barbarity, Scythism, and Hellenism, or idolatry. Judaism is to be conceived in a double sense, as the revelation of God, and as apostasy; the former as the revelation of the Old Testament, which was fulfilled through salvation in Christ in the New Testament, and in Christianity, the Orthodox Church; the latter as the apostasy of the Jews who disobeyed God, in the Old Testament, in the New, and in the Christian epoch. Apostate Judaism persecuted the Judaism of revelation and Christianity; it serves the "mystery of iniquity" about which the Apostle Paul speaks, and which will end with the coming of Antichrist. The Jewish apostasy strengthens that of the Gentiles, and finally unites with it. The heathen who did not believe in the Saviour Christ persecuted the Church from without and within, as did the unbelieving Jews: from without through the persecution of heathen rulers and false religions, and from within through heresies. Heresies were conquered in the Orthodox East, but obtained in the errant West, through the great heresy of papism, which combines in an anti-christian manner both religious and political authority. Papism does not possess the unity of the Orthodox faith, but only religio-political unity of a worldly nature. An offspring of Papism is the Protestant heresy, which appeared in the sixteenth century. The Protestants have neither unity of faith nor unity of centralised administration like the Papists, and thus have split into innumereable religious groupings. When, more recently, they began to seek after the unity of the Protestant world, they reacted against the unity of the Orthodox faith, and pursued their reunion on an administrative and worldly basis. Thus Protestant Ecumenism is revealed as an union without unity of faith, that is an union in apostasy. Papist Ecumenism was thereafter similarly organised.

Chiefly following the fall of Constantinople in 1453, the unbelieving Jews remained virtually free in their anti-christian activities. As a result of resistance to them on the part of some Western rulers, they tried systematically to take over the economy, science, political power, and the organisation of dark pow-

ers. Thus there appeared the organised Jewish apostasy of the latest centuries, through economics, scientism, Masonry, Marxism, Chiliasm, and Ecumenism, that is dark powers which belong to this one centre of Sionism. Ecumenism is double -- political and religious; Political Ecumenism has as its aim the foundation of one world-Sionist government; religious Ecumenism is divided between Protestant Ecumenism; led by the World Council of Churches, Papist Ecumenism, led by the Vatican and the Pope, and inter-religious Ecumenism, which aims at the creation of a syncretistic world-religion of Sionist inspiration and direction. Ecumenist apostasy develops methodically in three stages: in the first, the heresiarch of the Papists, the Pope, who by then is working with the dark powers, is supported as the leader of the so-called Christian world; in the second there will be attempted, if possible, the union of all the religions of the world under the Pope; in the third, the Sionists will openly take over the leadership of the pan-heresy or pan-religion or pan-church of Ecumenism, as they call it. Political and religious ecumenism will then unite, and in this final apostasy will support the Antichrist as the political and religious leader of the world. Ecumenism keeps silence about the Christian faith for the sake of organisational unity, and this leads to world atheism, and world union in anti-christian apostasy.

In this century, the Sionists have thrown down two Orthodox powers of the East, one political, that is Orthodox Russia, and one spiritual, that is the Ecumenical Patriarchate of Constantinople, Russia in 1917-18 through Marxism, and the Ecumenical Patriarchate through Ecumenism. In 1920 was published the well-known Ecumenist encyclical of the Ecumenical Patriarchate, after which Ecumenism organised itself and advanced rapidly. Through this encyclical, the heresy of Ecumenism is preached officially, more specifically non-resistance to heresy, silence about the dogmatic differences between Orthodoxy and heterodoxy, and the Ecumenist heresy itself, starting with the reform of the Orthodox calendar, and the finishing with the "common cup" towards gradual, and, if possible, imperceptible, "union" without Orthodoxy of orthodox and unrepentant heretics.Towards the realisation of the Ecumenist programme, Meletios Metaxakis was advanced by political pressure to the throne of Metropolitan of Athens, and subsequently to the Patriarchate of Constantinople, and Chrysostomos Pappadopoulos to the throne of Metropolitan or Archbishop of Athens.So in 1923, there met in Constantinople the Ecumenist "Panorthodox Consultation", in which was decided the acceptance of the unorthodox calendar innovation.In 1924 this was applied for the fixed feasts in Greece and the Ecumenical Patriarchate, with a view to its extension in time to the Paschalion also. The innovated calendar has been used in the calculation of Pascha also in the Orthodox Church of Finland since 1917, with the toleration or approval of the heads of the other local Orthodox Churches.By this innovation, the festal unity of Orthodoxy was broken, and

there began in practise the collapse of the Orthodox into the pan-heresy of Ecumenism. Today this Ecumenist falling away is almost completed, and finds itself now at the stage before the "common cup"; that is, we await only the announcement of this anti-ecclesiastical union and the ordering of various related questions.

Apart from the Ecumenical patriarchate and the Churches of Greece and Romania, in 1924 the other Orthodox Churches did not agree to accept the calendar innovation. The Patriarchate of Alexandria put up a firm resistance. In time, however, the innovation was accepted by the majority of the Church. Today the Patristic calendar is kept by the Patriarchate of Jerusalem, the Church of Russia, and the majority of the Russian diaspora, the Church of Serbia, the Holy Mountain, and by those who opose the calendar innovation and Ecumenism in general in the territories of the other Churches. In Greece, resistance to Ecumenism was practised both with cutting off communion and without doing so; the latter particularly within the Synod of the Hierarchy by certain bishops, most notable of whom was Eirenaios of Kassandreia; resistance with cutting off communion was practised from 1924 on by Orthodox laypeople, monks and clergy. In 1935, three bishops joined them, the chief of whom was Metropolitan Chrysostomos, formerly of Florina. Thus the Church of Greece was divided into innovators and resistance. The innovators persecuted the resistance with anti-christian, anti-canonical and political means to the point of bloodshed and murder. During this persecution, the followers of the innovation also fell into ecclesiological error concerning the loss of Divine Grace and invalid mysteries: thus they neither recognise the resistance, nor the sacraments performed by them, unless for reasons of proselytism. As a result, many of the resistance fell into the same error, which they echoed in their polemics. The traditionalist Hierarch Chrysostomos of Florina dealt with this theologically, and fought against both the calendar innovation, and the error concerning invalid sacraments, i.e. mistaken ecclesiology.

In 1984, the traditionalist bishop Cyprian of Oropos and Fili set forth the patristic ecclesiological views on the subject. According to these, "the Church is one, in heaven and on earth", infallible and unconquerable. It is however possible for the local Churches on earth to fall prey, to be vanquished, and to fall into heresy. This happened in the case of the Western Church, which fell long ago into the heresies of Papism and Protestantism. When a bishop or priest preaches heresy publically, the faithful have the right to cut off ecclesiastical communion with him, in resistance to heresy, and in support of Orthodoxy. From 1924, the Church of Greece has been divided by the calendar innovation into innovators and resistance. The innovators have not as yet been judged by the Church, and thus their mysteries are valid, whereas their

sentences against resistant Orthodox are invalid. Thus the return of such innovators to the proper order and calendar of the Church is easy, through repentance according to the example of the Fathers; any member of the innovating party can easily be transferred to the resistance. The aim of the resistance is that the Church should be united in the Orthodox faith through an union council. A great and lawful struggle is required for this, as St. Basil says [6243]. All the Ecumenical Councils were the fruit of the Saints' struggle against heresy. Similarly, in Greece today we will arrive at an Orthodox union council of the divided church of Greece through a like struggle; a patristic foundation; resistance following the example of the Saints; collaboration of the resistance in the Orthodox faith and in the love of truth; struggle against the calendar innovation, and more generally against Ecumenism; a lawful struggle until death; and our Lord Jesus Christ will again grant the victory of faith.

6243. St. Basil, PG. 31, 1540.

ΔΙΑΦΟΡΑΙ ΠΑΣΧΑΛΙΩΝ

Πασχαλίου έτους αϡπε΄ (1985)

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	Διαφοραὶ πραγματ.
Ἰνδικτιών	8	8	0	0
Κύκλος ἡλίου	17	17	0	0
Κύκλος σελήνης	7	7	0	0
Θεμέλιον σελήνης	20	16	—4	—4
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	21 Ἰανουαρίου	3 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	Α΄	Α΄	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	α΄	α΄	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	4 Φεβρουαρίου	17 Φεβρουαρίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Κυριακὴ Βαΐων	Δευτ. Ε΄ Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	27 Μαρτ. Τρίτη	5 Ἀπρ. Παρ.	9	—4
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	1 Ἀπριλίου	14 Ἀπριλίου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	10 Μαΐου	23 Μαΐου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	20 Μαΐου	2 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	27 Μαΐου	9 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 32	ἡμέραι 19	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	15	13	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	4	6	2	2
Παπικὸν Πάσχα		25 Μαρ./7 Ἀπρ.	6	—7

Πασχαλίου έτους αϡπς΄ (1986)

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	Διαφοραὶ πραγματ.
Ἰνδικτιών	9	9	0	0
Κύκλος ἡλίου	18	18	0	0
Κύκλος σελήνης	8	8	0	0
Θεμέλιον σελήνης	1	27	26	26
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	10 Φεβρουαρίου	23 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	Ε΄	Ε΄	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	πλ. α΄	πλ. α΄	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	24 Φεβρουαρίου	9 Μαρτίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Δευτέρα Δ΄ Νηστ.	Τρίτη Β΄ Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	15 Ἀπρ. Δευτ.	24 Ἀπρ. Πέμπτ.	9	—4
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	21 Ἀπριλίου	4 Μαΐου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	30 Μαΐου	12 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	9 Ἰουνίου	22 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	16 Ἰουνίου	29 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 12	ἡμέραι 0	—12	—12
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	12	10	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	2	4	2	2
Παπικὸν Πάσχα		17/30 Μαρτίου	—22	—35

Πασχαλίου ἔτους ͵αϡπζ′ (1987)

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	Διαφοραὶ πραγματ.
Ἰνδικτιὼν	10	10	0	0
Κύκλος ἡλίου	19	19	0	0
Κύκλος σελήνης	9	9	0	0
Θεμέλιον σελήνης	12	8	—4	—4
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	26 Ἰανουαρίου	8 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	ΙΑ′	ΙΑ′	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	πλ. δ′	πλ. δ′	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	9 Φεβρουαρίου	22 Φεβρουαρίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Τρίτη ΣΤ′ Νηστ.	Τετ. Δ′ Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	4 Ἀπρ. Παρασ.	14 Ἀπρ. Τρίτη	10	—3
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	6 Ἀπριλίου	19 Ἀπριλίου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	15 Μαΐου	28 Μαΐου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	25 Μαΐου	7 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	1 Ἰουνίου	14 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 27	ἡμέραι 14	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	14	13	—1	—1
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	1	3	2	2
Παπικὸν Πάσχα		6/19 Ἀπριλίου	13	0

Πασχαλίου ἔτους ͵αϡπη′ (1988), δισέκτου

Ἰνδικτιὼν	11	11	0	0
Κύκλος ἡλίου	20	20	0	0
Κύκλος σελήνης	10	10	0	0
Θεμέλιον σελήνης	23	19	—4	—4
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	18 Ἰανουαρίου	31 Ἰανουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	Α′	Α′	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	α′	α′	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	1 Φεβρουαρίου	14 Φεβρουαρίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Μ. Πέμπτη	Παρασκ. Ε′ Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	24 Μαρτ. Τετ.	2 Ἀπριλ. Σάβ.	9	—4
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	28 Μαρτίου	10 Ἀπριλίου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	6 Μαΐου	19 Μαΐου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	16 Μαΐου	29 Μαΐου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	23 Μαΐου	5 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 36	ἡμέραι 23	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	16	14	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	4	6	2	2
Παπικὸν Πάσχα		21 Μαρτ. /3 Ἀπρ.	6	—7

Πασχαλίου ἔτους ,αϡπθ' (1989)

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	πραγματ.
Ἰνδικτιὼν	12	12	0	0
Κύκλος ἡλίου	21	21	0	0
Κύκλος σελήνης	11	11	0	0
Θεμέλιον σελήνης	4	0	—4	—4
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	6 Φεβρουαρίου	19 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	Ε'	Ε'	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	πλ. α'	πλ. α'	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	20 Φεβρουαρίου	5 Μαρτίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Παρ. Δ' Νηστ.	Σάβ. Β' Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	12 Ἀπρ. Τρίτη	21 Ἀπρ. Παρ.	9	—4
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	17 Ἀπριλίου	30 Ἀπριλίου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	26 Μαΐου	8 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	5 Ἰουνίου	18 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	12 Ἰουνίου	25 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 16	ἡμέραι 3	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	13	11	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	2	4	2	2
Παπικὸν Πάσχα		13/26 Μαρτίου	—22	—35

Πασχαλίου ἔτους ,αϡϟ' (1990)

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	πραγματ.
Ἰνδικτιὼν	13	13	0	0
Κύκλος ἡλίου	22	22	0	0
Κύκλος σελήνης	12	12	0	0
Θεμέλιον σελήνης	15	11	—4	—4
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	22 Ἰανουαρίου	4 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	ΙΑ'	ΙΑ'	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	πλ. δ'	πλ. δ'	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	5 Φεβρουαρίου	18 Φεβρουαρίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Σάβ. ΣΤ' Νηστ.	Δ' Κυρ. Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	1 Ἀπρ. Σάβ.	10 Ἀπρ. Τρίτη	9	—4
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	2 Ἀπριλίου	15 Ἀπριλίου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	11 Μαΐου	24 Μαΐου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	21 Μαΐου	3 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	28 Μαΐου	10 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 31	ἡμέραι 18	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	15	13	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	1	2	1	1
Παπικὸν Πάσχα		2/15 Ἀπριλίου	13	0

Πασχαλίου ἔτους ͵αϡϟα΄ (1991)

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	πραγματ.
Ἰνδικτιών	14	14	0	0
Κύκλος ἡλίου	23	23	0	0
Κύκλος σελήνης	13	13	0	0
Θεμέλιον σελήνης	26	22	—4	—4
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	14 Ἰανουαρίου	27 Ἰανουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	Α΄	Α΄	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	α΄	α΄	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	28 Ἰανουαρίου	10 Φεβρουαρίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Κυρ. Πάσχα	Δευτ. ΣΤ΄ Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	21 Μαρτ. Τετ.	31 Μαρτ. Κυρ.	10	—3
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	25 Μαρτίου	7 Ἀπριλίου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	3 Μαΐου	16 Μαΐου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	13 Μαΐου	26 Μαΐου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	20 Μαΐου	2 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 39	ἡμέραι 26	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	16	14	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	3	5	2	2
Παπικὸν Πάσχα		18/31 Μαρτίου	6	—7

Πασχαλίου ἔτους ͵αϡϟβ΄ (1992), δισέκτου

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	πραγματ.
Ἰνδικτιών	15	15	0	0
Κύκλος ἡλίου	24	24	0	0
Κύκλος σελήνης	14	14	0	0
Θεμέλιον σελήνης	7	3	—4	—4
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	3 Φεβρουαρίου	16 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	Ε΄	Ε΄	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	πλ. α΄	πλ. α΄	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	17 Φεβρουαρίου	1 Μαρτίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Τρίτ. Ε΄ Νηστ.	Τετ. Γ΄ Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	9 Ἀπριλ. Τετ.	18 Ἀπριλ. Σάβ.	9	—4
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	13 Ἀπριλίου	26 Ἀπριλίου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	22 Μαΐου	4 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	1 Ἰουνίου	14 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	8 Ἰουνίου	21 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 20	ἡμέραι 7	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	13	12	—1	—1
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	2	4	2	2
Παπικὸν Πάσχα		6/19 Ἀπριλίου	6	—7

Πασχαλίου ἔτους ,αϡϟγ' (1993)

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	πραγματ.
Ἰνδικτιών	1	1	0	0
Κύκλος ἡλίου	25	25	0	0
Κύκλος σελήνης	15	15	0	0
Θεμέλιον σελήνης	18	14	—4	—4
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	25 Ἰανουαρίου	7 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	Α'	Α'	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	α'	α'	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	8 Φεβρουαρίου	21 Φεβρουαρίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Τετ. ΣΤ' Νηστ.	Πέμ. Δ' Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	29 Μαρτ. Κυρ.	7 Ἀπριλ. Τετάρ.	9	—4
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	5 Ἀπριλ.	18 Ἀπριλίου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	14 Μαΐου	27 Μαΐου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	24 Μαΐου	6 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	31 Μαΐου	13 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 28	ἡμέραι 15	–13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	15	13	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	4	6	2	2
Παπικὸν Πάσχα		29 Μαρτ./11 Ἀπρ.	6	—7

Πασχαλίου ἔτους ,αϡϟδ' (1994)

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	πραγματ.
Ἰνδικτιών	2	2	0	0
Κύκλος ἡλίου	26	26	0	0
Κύκλος σελήνης	16	16	0	0
Θεμέλιον σελήνης	29	25	—4	—4
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	7 Φεβρουαρίου	20 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	Δ'	Δ'	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	δ'	δ'	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	21 Φεβρουαρίου	6 Μαρτίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Πέμπτ. Δ' Νηστ.	Παρ. Β' Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	17 Ἀπρ. Σάβ.	27 Μαρτ. Κυρ.	—21	—34
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	18 Ἀπριλίου	1 Μαΐου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	27 Μαΐου	9 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	6 Ἰουνίου	19 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	13 Ἰουνίου	26 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 15	ἡμέραι 2	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	13	11	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	3	5	2	2
Παπικὸν Πάσχα		21 Μαρτ./3 Ἀπριλ.	—15	—28

Πασχαλίου ἔτους ͵αϡϟε′ (1995)

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	Διαφοραὶ πραγματ.
Ἰνδικτιὼν	3	3	0	0
Κύκλος ἡλίου	27	27	0	0
Κύκλος σελήνης	17	17	0	0
Θεμέλιον σελήνης	10	6	—4	—4
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	30 Ἰανουαρίου	12 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	Α′	Α′	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	α′	α′	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	13 Φεβρουαρίου	26 Φεβρουαρίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Παρ. Ε′ Νηστ.	Σάβ. Γ′ Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	5 Ἀπρ. Τρίτ.	16 Ἀπρ. Κυρ.	11	—2
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	10 Ἀπριλίου	23 Ἀπριλίου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	19 Μαΐου	1 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	29 Μαΐου	11 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	5 Ἰουνίου	18 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 23	ἡμέραι 10	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	14	12	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	2	3	1	1
Παπικὸν Πάσχα		3/16 Ἀπριλίου	6	—7

Πασχαλίου ἔτους ͵αϡϟστ′ (1996) δισέκτου

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	Διαφοραὶ πραγματ.
Ἰνδικτιὼν	4	4	0	0
Κύκλος ἡλίου	28	28	0	0
Κύκλος σελήνης	18	18	0	0
Θεμέλιον σελήνης	21	17	—4	—4
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	22 Ἰανουαρίου	4 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	Α′	Α′	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	α′	α′	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	5 Φεβρουαρίου	18 Φεβρουαρίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Κυριακὴ Βαΐων	Δευτ. Ε′ Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	25 Μαρτ. Κυρ.	5 Ἀπριλ. Παρ.	11	—2
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	1 Ἀπριλίου	14 Ἀπριλίου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	10 Μαΐου	23 Μαΐου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	20 Μαΐου	2 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	27 Μαΐου	9 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 32	ἡμέραι 19	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	15	13	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	3	5	2	2
Παπικὸν Πάσχα		25 Μαρτ./7 Ἀπριλ.	6	—7

Πασχαλίου ἔτους ,αϡϟζʹ (1997)

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	Διαφοραὶ πραγματ.
Ἰνδικτιῶν	5	5	0	0
Κύκλος ἡλίου	1	1	0	0
Κύκλος σελήνης	19	19	0	0
Θεμέλιον σελήνης	2	29	27	27
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	3 Φεβρουαρίου	16 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	Δʹ	Δʹ	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	δʹ	δʹ	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	17 Φεβρουαρίου	2 Μαρτίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Δευτ. Εʹ Νηστ.	Τρίτη Γʹ Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	13 Ἀπρ. Σάβ.	23 Ἀπρ. Τετάρ.	10	—3
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	14 Ἀπριλίου	27 Ἀπριλίου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	23 Μαΐου	5 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	2 Ἰουνίου	15 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	9 Ἰουνίου	22 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 19	ἡμέραι 6	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	13	11	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	2	4	2	2
Παπικὸν Πάσχα		17/30 Μαρτίου	—15	—28

Πασχαλίου ἔτους ,αϡϟηʹ (1998)

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	Διαφοραὶ πραγματ.
Ἰνδικτιῶν	6	6	0	0
Κύκλος ἡλίου	2	2	0	0
Κύκλος σελήνης	1	1	0	0
Θεμέλιον σελήνης	14	5	—9	—9
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	26 Ἰανουαρίου	8 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	Αʹ	Αʹ	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	αʹ	αʹ	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	9 Φεβρουαρίου	22 Φεβρουαρίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Τρίτ. ΣΤʹ Νηστ.	Τετάρ. Δʹ Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	2 Ἀπρ. Τετ.	12 Ἀπρ. Κυριακὴ	10	—3
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	6 Ἀπριλίου	19 Ἀπριλίου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	15 Μαΐου	28 Μαΐου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	25 Μαΐου	7 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	1 Ἰουνίου	14 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 27	ἡμέραι 14	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	14	13	—1	—1
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	1	3	2	2
Παπικὸν Πάσχα		30 Μαρτ. /12 Ἀπρ.	6	—7

Πασχαλίου ἔτους ͵αϡϟθ΄ (1999)

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	Διαφοραὶ πραγματ.
Ἰνδικτιὼν	7	7	0	0
Κύκλος ἡλίου	3	3	0	0
Κύκλος σελήνης	2	2	0	0
Θεμέλιον σελήνης	25	16	—9	—9
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	18 Ἰανουαρίου	31 Ἰανουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	Α΄	Α΄	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	α΄	α΄	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	1 Φεβρουαρίου	14 Φεβρουαρίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Μ. Τετάρτη	Πέμπτη Ε΄ Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	22 Μαρτ. Κυρ.	1 Ἀπρ. Πέμπτη	10	—3
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	29 Μαρτίου	11 Ἀπριλίου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	7 Μαΐου	20 Μαΐου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	17 Μαΐου	30 Μαΐου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	24 Μαΐου	6 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 35	ἡμέραι 22	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	16	14	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	4	6	2	2
Παπικὸν Πάσχα		22 Μαρ./4 Ἀπρ.	6	—7

Πασχαλίου ἔτους ͵β (2000), δισέκτου

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	Διαφοραὶ πραγματ.
Ἰνδικτιὼν	8	8	0	0
Κύκλος ἡλίου	4	4	0	0
Κύκλος σελήνης	3	3	0	0
Θεμέλιον σελήνης	6	27	21	21
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	7 Φεβρουαρίου	20 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	Ε΄	Ε΄	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	πλ. α΄	πλ. α΄	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	21 Φεβρουαρίου	5 Μαρτίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Παρ. Δ΄ Νηστ.	Σάβ. Β΄ Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	10 Ἀπρ. Κυρ.	20 Ἀπρ. Πέμπτη	10	—3
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	17 Ἀπριλίου	30 Ἀπριλίου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	26 Μαΐου	8 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	5 Ἰουνίου	18 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	12 Ἰουνίου	25 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 16	ἡμέραι 3	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	13	11	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	2	4	2	2
Παπικὸν Πάσχα		10/23 Ἀπριλίου	6	—7

Πασχαλίου ἔτους ͵βα΄ (2001)

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	Διαφοραὶ πραγματ.
Ἰνδικτιών	9	9	0	0
Κύκλος ἡλίου	5	5	0	0
Κύκλος σελήνης	4	4	0	0
Θεμέλιον σελήνης	17	8	—9	—9
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	22 Ἰανουαρίου	4 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	ΙΑ΄	ΙΑ΄	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	πλ. δ΄	πλ. δ΄	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	5 Φεβρουαρίου	18 Φεβρουαρίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Σάβ. ΣΤ΄ Νηστ.	Δ΄ Κυρ. Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	30 Μαρτ. Πέμπτη	9 Ἀπρ. Δευτ.	10	—3
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	2 Ἀπριλίου	15 Ἀπριλίου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	11 Μαΐου	24 Μαΐου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	21 Μαΐου	3 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	28 Μαΐου	10 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 31	ἡμέραι 18	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	15	13	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	5	6	1	1
Παπικὸν Πάσχα		2/15 Ἀπριλίου	13	0

Πασχαλίου ἔτους ͵ββ΄ (2002)

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	Διαφοραὶ πραγματ.
Ἰνδικτιών	10	10	0	0
Κύκλος ἡλίου	6	6	0	0
Κύκλος σελήνης	5	5	0	0
Θεμέλιον σελήνης	28	19	—9	—9
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	11 Φεβρουαρίου	24 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	Ε΄	Ε΄	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	πλ. α΄	πλ. α΄	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	25 Φεβρουαρίου	10 Μαρτίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Γ΄ Κυρ. Νηστ.	Δευτ. Β΄ Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	18 Ἀπρ. Τετ.	25 Μαρτ. Δευτ.	—24	—37
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	22 Ἀπριλίου	5 Μαΐου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	31 Μαΐου	13 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	10 Ἰουνίου	23 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	17 Ἰουνίου	30 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 11	ἡμέραι 0	—11	—11
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	12	10	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	3	5	2	2
Παπικὸν Πάσχα		18/31 Μαρτίου	—22	—35

Πασχαλίου ἔτους ͵βγ΄ (2003)

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	πραγματ.
Ἰνδικτιών	11	11	0	0
Κύκλος ἡλίου	7	7	0	0
Κύκλος σελήνης	6	6	0	0
Θεμέλιον σελήνης	9	0	—9	—9
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	3 Φεβρουαρίου	16 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	Α΄	Α΄	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	α΄	α΄	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	17 Φεβρουαρίου	2 Μαρτίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Δευτ. Ε΄ Νηστ.	Τρίτη Γ΄ Νηστ.	—	13
Νομικὸν Φάσκα	7 Ἀπρ. Κυρ.	17 Ἀπρ. Πέμπτ.	10	—3
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	14 Ἀπριλίου	27 Ἀπριλίου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	23 Μαΐου	5 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	2 Ἰουνίου	15 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	9 Ἰουνίου	22 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 19	ἡμέραι 6	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	13	11	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	1	3	2	2
Παπικὸν Πάσχα		7/20 Ἀπριλίου	6	—7

Πασχαλίου ἔτους ͵βδ΄ (2004), δισέκτου

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	πραγματ.
Ἰνδικτιών	12	12	0	0
Κύκλος ἡλίου	8	8	0	0
Κύκλος σελήνης	7	7	0	0
Θεμέλιον σελήνης	20	11	—9	—9
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	19 Ἰανουαρίου	1 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	ΙΑ΄	ΙΑ΄	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	πλ. δ΄	πλ. δ΄	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	2 Φεβρουαρίου	15 Φεβρουαρίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Μ. Τετάρτη	Πέμπτη Ε΄ Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	27 Μαρτ. Παρ.	5 Ἀπρ. Δευτ.	9	—4
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	29 Μαρτίου	11 Ἀπριλίου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	7 Μαΐου	20 Μαΐου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	17 Μαΐου	30 Μαΐου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	24 Μαΐου	6 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 35	ἡμέραι 22	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	16	14	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	4	6	2	2
Παπικὸν Πάσχα		29 Μαρτ./11 Ἀπρ.	13	0

Πασχαλίου ἔτους ϛε΄ (2005)

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	Διαφοραὶ πραγματ.
Ἰνδικτιὼν	13	13	0	0
Κύκλος ἡλίου	9	9	0	0
Κύκλος σελήνης	8	8	0	0
Θεμέλιον σελήνης	1	22	21	21
Κυριακὴ Τελώνου καὶ Φαρισαίου	7 Φεβρουαρίου	20 Φεβρουαρίου	13	0
Ἑωθινὸν Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	Ε΄	Ε΄	0	0
Ἦχος Κυριακῆς Τελ. καὶ Φαρ.	πλ. α΄	πλ. α΄	0	0
Κυριακὴ Ἀπόκρεω	21 Φεβρουαρίου	6 Μαρτίου	13	0
Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου	Πέμπτη Δ΄ Νηστ.	Παρ. Β΄ Νηστ.	—	—13
Νομικὸν Φάσκα	15 Ἀπρ. Πέμπτη	24 Ἀπρ. Κυρ.	9	—4
ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ	18 Ἀπριλίου	1 Μαΐου	13	0
Πέμπτη Ἀναλήψεως	27 Μαΐου	9 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Πεντηκοστῆς	6 Ἰουνίου	19 Ἰουνίου	13	0
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων	13 Ἰουνίου	26 Ἰουνίου	13	0
Νηστεία Ἁγίων Ἀποστόλων	ἡμέραι 15	ἡμέραι 2	—13	—13
Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου	13	11	—2	—2
Κυριακαὶ μετὰ τὰ Φῶτα	3	5	2	2
Παπικὸν Πάσχα		14/27 Μαρτίου	—22	—35

ΔΙΑΦΟΡΑΙ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΤΙΝΩΝ ΕΟΡΤΩΝ

	Ὀρθοδοξίας	Καινοτομίας	Διαφοραὶ ὀνομαστ.	Διαφοραὶ πραγματ.
Ἀπ. Πέτρου καὶ Παύλου	29 Ἰουνίου	29/16 Ἰουνίου	0	—13
Ἀρχ. Νηστ. 15/Αὐγούστου	1 Αὐγούστου	1 Αὐγούστ./19 Ἰουλ.	0	—13
Μεταμορφώσεως Σωτῆρος	6 Αὐγούστου	6 Αὐγούστ./24 Ἰουλ.	0	—13
Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου	15 Αὐγούστου	15/2 Αὐγούστου	0	—13
Ὑψώσεως Τ. Σταυροῦ	14 Σεπτεμβρίου	14/1 Σεπτεμβρίου	0	—13
Ἀρχ. Νηστ. Χριστουγέννων	15 Νοεμβρίου	15/2 Νοεμβρίου	0	—13
Χριστουγέννων	25 Δεκεμβρίου	25/12 Δεκεμβρίου	0	—13
Περιτομῆς τοῦ Κυρίου	1 Ἰανουαρίου	1 Ἰαν./19 Δεκεμβρ.	0	—13
Θεοφανείων	6 Ἰανουαρίου	6 Ἰαν./24 Δεκεμβρ.	0	—13

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΑΣΧΑΛΙΩΝ κ.λ.π.

Ὁ κύκλος ἡλίου τῶν πασχαλίων δηλοῖ τὸ ἡλιακὸν ἔτος, ὃ ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας τῆς 21ης Μαρτίου. Ἡ ἰνδικτιὼν δηλοῖ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔτος, ὃ ἄρχεται ἀπὸ τῆς 1ης Σεπτεμβρίου. Τὸ δὲ θεμέλιον σελήνης μηνολογεῖται τὴν 1ην Ἰανουαρίου, ὅς ἐστι πρῶτος μὴν τοῦ ἔτους ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. Εἰς τὸ ἰουλιανὸν δὲ τοῦτο ἔτος ἀναφέρεται κυρίως ἕκαστον ἔτος τῶν πασχαλίων (ἰ. ἀ. σ. 415 - 417, 428 - 429, 430 - 440).

Εἰς τὰ ἀνωτέρω πασχάλια ἡ ἀρχὴ ἑκάστου πασχαλίου συμπίπτει πρὸς τὴν ἔναρξιν τοῦ Τριῳδίου, ἤτοι τὴν Κυριακὴν τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου. Οὕτω τὸ πασχάλιον μετέχει δύο ἡλιακῶν ἢ ἐκκλησιαστικῶν ἢ ἰουλιανῶν ἐτῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μετὰ τὰ Φῶτα Κυριακῶν καθορίζεται βάσει τοῦ πασχαλίου τοῦ ἑπομένου ἔτους. Δηλαδὴ αἱ μετὰ τὰ Φῶτα Κυριακαὶ τοῦ πασχαλίου τοῦ ἔτους 1985 εἶναι 4, ἐπειδὴ τὸ πασχάλιον τοῦ ἑπομένου ἔτους 1986 ἄρχεται τὴν 10ην Φεβρουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Αἱ Κυριακαὶ αὗται τοῦ 1986 ἐντάσσονται εἰς τὸ πασχάλιον τοῦ προηγουμένου ἔτους 1985, καθ' ὅτι ἐκ τούτου ἐξαρτῶνται ἑορτολογικὰ τινα στοιχεῖα αὐτῶν, ἤγουν ἑωθινὰ Εὐαγγέλια, ἦχοι, ἢ καὶ ἕτερα, ὡς ἀναγνώσματα Εὐαγγελίων καὶ Ἀποστόλων. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἐκτείνονται, βεβαίως, καὶ μετὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου, ἀλλά, λόγῳ τῆς στενῆς σχέσεως Τριῳδίου καὶ Πάσχα, τὸ πασχάλιον ἄρχεται διὰ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Τριῳδίου (ἰ. ἀ. σ. 467 - 468, 470 - 472, 478 - 483).

Τὸ θεμέλιον σελήνης, τὸ Φάσκα καὶ τὸ Ἅγιον Πάσχα ὑπολογίζονται κατὰ τὸ Κανόνιον ἢ Κανόνα ἢ Ὅρον τοῦ Πάσχα τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἑπομένως καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμερολόγιον, ἤγουν ἰουλιανόν. Ὡς φυσικόν, κατὰ τὸ αὐτὸ ἡμερολόγιον προσδιορίζονται καὶ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα τοῦ πασχαλίου. Κυριακαὶ Εὐαγγελίων Ματθαίου καλοῦνται ἐνταῦθα αἱ ἀριθμούμεναι ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πάντων μέχρι καὶ τῆς Κυριακῆς τῆς πρὸ τῆς Κυριακῆς τῆς πρὸ τῆς ἑορτῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τῆς 14ης Σεπτεμβρίου. Κυ-

ριακαὶ δὲ μετὰ τὰ Φῶτα νοοῦνται αἱ μεσολαβοῦσαι ἀπὸ τῆς μετὰ τὰ Φῶτα Κυριακῆς μέχρι τῆς Κυριακῆς τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Κυριακῶν τούτων, τοῦ Ματθαίου καὶ μετὰ τὰ Φῶτα, ἀναγράφεται ἐνταῦθα καθ' ὅτι οὗτος κατὰ ἔτη δὲν εἶναι σταθερός, ἀλλὰ αὐξομειοῦται ἀναλόγως τοῦ χρόνου τοῦ Πάσχα, τῶν μὲν πρώτων τοῦ προηγουμένου, τῶν δὲ δευτέρων τοῦ ἑπομένου. Τὸ παπικὸν Πάσχα γράφεται καὶ κατὰ τὸ ἰουλιανὸν καὶ κατὰ τὸ παπικὸν ἡμερολόγιον, ὡς καὶ αἱ ἀκίνητοι ἑορταί. (Ἰ. ἀ. σ. 448, 470 - 473, 479 - 480, 660).

Ἓν εἶναι τὸ πασχάλιον, τὸ ὀρθόδοξον. Εἰς τοὺς ἀνωτέρω ὅμως πασχαλίους πίνακας παρατίθεται καὶ τὸ πασχάλιον τῆς καινοτομίας, ὡς καὶ τινες ἀκίνητοι ἑορταί, πρὸς σύγκρισιν. Προφανῶς, αἱ ὀνομαστικαὶ καὶ πραγματικαὶ διαφοραὶ τῶν πασχαλίων τούτων εἶναι πολλαὶ καὶ μεγάλαι. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω π.χ. 18 πασχαλίων περιπτώσεων, ἰνδικτιῶνος, Πάσχα κ.λ.π., ἡ καινοτομία συμφωνεῖ πρὸς τὸ πασχάλιον τῆς Ὀρθοδοξίας μόνον εἰς ἕξ καὶ διαφωνεῖ εἰς 12, ἤτοι κατὰ τὰ 2/3.

Τὸ μέγεθος τῆς ἑορτολογικῆς ἀποστασίας τῆς καινοτομίας καταφαίνεται μάλιστα εἰς τὰς πραγματικὰς διαφοράς. Ἐκ τῶν Κυριακῶν τῶν Εὐαγγελίων τοῦ Ματθαίου περιέκοψεν αὕτη 1 - 2, ἃς προσέθεσεν εἰς τὰς μετὰ τὰ Φῶτα Κυριακάς. Ἡ διαφορὰ τῆς νηστείας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἀνέρχεται συνήθως εἰς 13 ἡμέρας. Ἡ διαφορὰ τοῦ θεμελίου τῆς σελήνης τοῦ ἔτους 1997 εἶναι 27 ἡμέραι. Ἡ διαφορὰ τοῦ παπικοῦ Πάσχα ἀνέρχεται πολλάκις εἰς 35 ἡμέρας. Ἡ διαφορὰ τοῦ νομικοῦ Πάσχα ἢ Φάσκα τοῦ ἔτους 2002 εἶναι 37 ἡμέραι. Τὸ δὲ παπικὸν Πάσχα ἐνίοτε συμπίπτει πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν Φάσκα, πολλάκις δὲ ἑορτάζεται πρὸ τούτου. Προσέτι ἡ καινοτομία ἀπέρριψε τὸ θεμέλιον σελήνης καὶ τὰς ἡμερομηνίας τοῦ νομικοῦ Πάσχα τοῦ Ὅρου τοῦ Πάσχα τῶν ἁγίων Πατέρων, καὶ ἀκολουθεῖ τὰς τῶν σημερινῶν Ἑβραίων τῆς ἀποστασίας. Αἱ «μηνολογίαι» «τοῦ νομικοῦ Φάσκα», ὁμολογεῖ ἡ ἰδία, «ἐλήφθησαν» «ἐκ τοῦ γραφείου τοῦ ἐν Ἀθήναις» «ἀρχιραββίνου» ([817]). Προστεθήτω δὲ εἰς ταῦτα, ὅτι καὶ πᾶσαι αἱ ἀκίνητοι ἑορταὶ τοῦ ἑορτολογίου μετεκινήθησαν ὑπὸ τῆς καινοτομίας κατὰ 13 πραγματικὰς ἡμέρας (ἰ. ἀ. σ. 425, 565 - 567, 642).

Κατὰ ταῦτα, ἡ καινοτομία κατέλυσε τὸ Κανόνιον τοῦ Πάσχα τῆς Ὀρθοδοξίας καί, ἀντ' αὐτοῦ, κατεσκεύασεν ἀλλόκοτον μῖγμα ἐξ ὀρθοδόξων, παπικῶν καὶ ἑβραϊκῶν στοιχείων, συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς παναιρέσεως τοῦ Οἰκουμενισμοῦ. Τὸ πασχάλιον τῆς καινοτομίας ἀποτελεῖ συνονθύλευμα χρόνου τοῦ ὀρθοδόξου Πάσχα, παπικοῦ ἡμερολογίου καὶ μηνολογίας τοῦ ἑβραϊκοῦ Πάσχα τῆς ἀποστασίας. Δι' αὐτῶν ἀλ-

λάσσει ὀνομαστικῶς καὶ πραγματικῶς τοὺς καιροὺς τῶν ἑορτῶν καὶ ἀλλοιώνει τὸν νόμον Κυρίου. Ἡ ἀσεβὴς δὲ αὕτη ἀλλοίωσις θὰ συντελεσθῇ, ὅταν καταργηθῇ καὶ ὁ χρόνος τοῦ ὀρθοδόξου Πάσχα, διὰ τῆς ὁλοκληρώσεως τῆς ἑορτολογικῆς καινοτομίας, δηλαδὴ τῆς ἐπεκτάσεως ταύτης καὶ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Πάσχα, ὅπερ ἐπιμόνως ἐπιδιώκουσιν οἱ οἰκουμενισταί. Τότε οὗτοι θὰ ἑορτάζωσι τὸ Πάσχα καὶ μετὰ τῶν Ἰουδαίων, ἢ καὶ πρὸ τούτων, πρὸς ὁλοτελῆ κατάλυσιν τοῦ περὶ Πάσχα Ὅρου τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, κατὰ τὴν κατακεκριμένην πρᾶξιν τῆς αἱρέσεως τοῦ Παπισμοῦ (ἰ. ἀ. σ. 571 - 581). Ἰσχύουσι λοιπὸν καὶ ἐν προκειμένῳ τὰ γραφέντα ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δοσιθέου «περὶ τῆς εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα καινοτομίας Γρηγορίου τοῦ τρισκαιδεκάτου, ἣν ὡς παράβασιν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος ἀπεβάλετο». Ἔχουσι δὲ ταῦτα ὡς κατωτέρω.

«Ὅτι μέγιστον σκάνδαλον προὐξένησεν ἡ Ῥώμη καὶ ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ τρισκαιδέκατος παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ πᾶσι τοῖς χριστιανικοῖς ἔθνεσι διὰ τὸ καινοτομῆσαι εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, τοῦτο, ἡ καινοτομία δηλονότι περὶ τὸ ἅγιον Πάσχα ἀποδείξεως οὐ δεῖται, ἐπειδὴ ἡ κατ' ἔτος πρᾶξις μάρτυς ἀπαρέγγραπτος, ἐκτὸς ὅμως τούτου, ὅτι οὐ γέγονεν ἀσφαλὴς καὶ ἡ τοιαύτη λεγομένη διόρθωσις, ἄλλοτε μὲν γὰρ οἱ Λατῖνοι τὸ Πάσχα τῶν Ἑβραίων προεορτάζουσιν, ἄλλοτε δὲ τοῦτο τοῖς Ἑβραίοις συνεορτάζουσι, καὶ κατὰ ταύτην τὴν διόρθωσιν, δείκνυται φανερὸν τὸ ἁμάρτημα τῶν παραβαινόντων τοὺς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας Κανόνας Λατίνων. ὅτι δὲ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία φυλάττουσα τὸ ἀρχαῖον καὶ πάτριον ἔθος, οὐδέποτε ὑποπίπτει τῷ ἁμαρτήματι τούτῳ, ἀλλὰ μένει κἂν τούτῳ καθαρά τε καὶ ἁγνὴ ὡς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς πᾶσι, φανερὸν ἐστὶ πᾶσι τοῖς εἰδόσι τοὺς τέσσαρας διορισμοὺς καὶ Κανόνας τῆς Ἐκκλησίας, καθ' οὓς δεῖ φυλάττεσθαι τὴν τελεσιουργίαν τοῦ ἁγίου Πάσχα. περὶ δὲ τῆς ὑποθέσεως ταύτης τοῦ ἁγίου Πάσχα πλατύτερον ἐνταῦθα εἰπεῖν, περιττὸν ἂν εἴη, ἐπειδὴ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συναθροισθεῖσα ἁγία Σύνοδος ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Πατριαρχῶν, Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου, Ἀλεξανδρείας Μελετίου, καὶ Ἱεροσολύμων Σωφρονίου, ἀπεβάλετο ταύτην τὴν παράβασιν μᾶλλον ἢ διόρθωσιν τοῦ ἁγίου Πάσχα ὡς ἐπισφαλῆ, ὡς μὴ ἀναγκαίαν, ὡς ἀντικειμένην τοῖς ἱεροῖς Κανόσι, καὶ ὡς πρόξενον πολλῶν σκανδάλων εἰς πάντα τὰ Χριστιανικὰ ἔθνη ὡς εἴρηται».[6244]

6244. Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, «Δωδεκάβιβλος», ἐκδ. Β. Ρηγοπούλου, βιβλία ΙΑ΄ καὶ ΙΒ΄, σ. 57.

Αὕτη ἡ σωτήριος φωνὴ τῶν ἁγίων Πατέρων, δι' οὓς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον παραγγέλλει: «Μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὧν, ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν»[6245].

6245. Ἑβρ. ιγ' 7.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΑΙ

1) Παράδειγμα ἐν προκειμένῳ ἔστω ὁ Ἁγιορείτης μοναχὸς Κάλλιστος Πολατίδης, ὅστις συγγράφει εἰς γλῶσσαν πατερικήν, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἔργον αὐτοῦ, «οἱ Ἀγωνισταὶ τῆς Εὐσεβείας», Θεσσαλονίκη 1982.
2) Πρακτικῶν ψευδοσυνόδου Φερράρας - Φλωρεντίας, M. 31 A, σ. 1032.
3) I. Σταματάκου, «Λεξικὸν Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης», σ. 686, 1244.
4) Θ.Η.Ε., τόμ. 5ος, σ. 58.
5) «Μεγάλη Ἀμερικανικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία», τόμ. 9ος, σ. 416.
6) Ε. Βουλισμᾶ, «Κερκυραία Φωνή», ἀρ. φ. 1194/1888, παρὰ Θ. Α. Στράγκᾳ, «Ἐκκλησίας Ἑλλάδος Ἱστορία» (Ε.Ε.Ι.), Ἀθῆναι 1970, τόμ. Β΄, σ. 1154.
7) Θ.Η.Ε., τόμ. 6ος, σ. 47 - 48.
8) Φίλωνος, παρὰ Ἰωάννῳ Δαμασκηνῷ, PG. 96, 469.
9) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Ἐποχὴ τοῦ Ἀντιχρίστου», Ἀθῆναι 1981, σ. 79.
10) Τοῦ αὐτοῦ, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 118.
11) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 20, 197.
12) Ὠριγένους, ΒΕΠΕΣ, 18, 364.
13) Ὠριγένους, ΒΕΠΕΣ, 16, 301.
14) Φίλωνος, «Χρονικὸν Πασχάλιον», PG. 92, 69. Ὠριγένους, ΒΕΠΕΣ, 10, 191.
15) Φίλωνος, «Χρονικὸν Πασχάλιον», PG. 92, 69.
16) Φίλωνος, αὐτόθι.
17) Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, ΒΕΠΕΣ, 8, 381.
18) Θεοδωρήτου Κύρου, PG. 80, 356.
19) Θεοδωρήτου Κύρου, PG. 80, 468.
20) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 20, 117, 254. Ἰωσήπου, «Κατ' Ἀπίωνος», «Βιβλιοθήκη "Παπύρου"», ἐν Ἀθήναις 1938, σ. 64.
21) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 20, 258. Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, ΒΕΠΕΣ, 7, 285. Ἰωσήπου, ἔνθ' ἀνωτ.
22) Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, ΒΕΠΕΣ, 7, 285.
23) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 20, 282.
24) «Μ. Ἀμερικανικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία», τόμ. 10ος, σ. 427.
25) Θ.Η.Ε., τόμ. 6ος σ. 47.
26) «Μ. Ἀμερικανικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία», τόμ. 10ος σ. 428.
27) Πλουτάρχου «Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ», Βιβλιοθήκη «Παπύρου», «Πλουτάρχου Βίοι Παράλληλοι», ἐν Ἀθήναις 1968, τόμ. 6ος, σ. 446.
28) «Μ. Ἀμερικανικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία», τόμ. 20ός, σ. 893.
29) Ἀνθίμου Βιζύης, «τὸ Ἡμερολογιακὸν Ζήτημα», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1922, σ. 12 - 13.
30) Θ.Η.Ε., τόμ. 6ος, σ. 48.
31) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Ἐποχὴ τοῦ Ἀντιχρίστου», Ἀθῆναι 1981, σ. 28.
32) Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 29.
33) Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 31, 88, 144.
34) Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 79.
35) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 19, 209.
36) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 19, 344.
37) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 24, 89.
38) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ,

19, 341.
39) Σωκράτους, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», PG. 67, 629.
40) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 19,341, 342.
41) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 24, 148.
42) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 19, 341.
43) Εὐσεβίου Καισαρείας, αὐτόθι.
44) Β. Κ. Στεφανίδου, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», τρίτη ἔκδοσις, Ἀθῆναι 1970, σ. 111.
45) Β. Κ. Στεφανίδου, αὐτόθι.
46) Β. Κ. Στεφανίδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 111 - 112.
47) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 19, 341 - 342.
48) Σωκράτους, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», PG. 67, 628.
49) Β. Κ. Στεφανίδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 112.
50) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 19, 343.
51) Σωκράτους, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», PG. 67, 632.
52) Ἁ. Ἀλιβιζάτου, «τὸ Αἴτιον τῶν περὶ τοῦ Πάσχα Ἐρίδων», ἐν Ἀθήναις 1911, σ. 16.
53) Σωκράτους, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», PG. 67, 629.
54) Σωκράτους, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», PG. 67, 629. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, «τὸ Ζήτημα περὶ τῆς Ἑορτῆς τοῦ Πάσχα μετὰ τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον», «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν», 1935 - 1936, σ. 105.
55) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 24, 148.
56) Θεοδωρήτου Κύρου, PG. 83, 405.
57) Β. Κ. Στεφανίδου, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», Ἀθῆναι 1970, σ. 91 - 92.
58) Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 102.
59) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 24, 148.
60) Σ. Σ. Μπιλάλη, «Ὀρθοδοξία καὶ Παπισμός», Ἀθῆναι 1969, τόμ. Α', σ. 62 - 65, καὶ Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «Πανορθόδοξος Σύνοδος», Ἀθῆναι 1976, σ. 26.
61) Σωκράτους, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», PG. 67, 60 - 61.
62) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 24, 148.
63) Εὐσεβίου Καισαρείας, αὐτόθι.
64) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Ἐποχὴ τοῦ Ἀντιχρίστου», Ἀθῆναι 1981, σ. 36.
65) Σωκράτους, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», PG. 67, 37.
66) Εὐσεβίου, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», ΒΕΠΕΣ, 24, 106.
67) Σωκράτους, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», PG. 67, 85 - 88.
68) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 24, 148.
69) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 24, 149.
70) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 24, 148.
71) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 24, 149.
72) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 24, 150.
73) Εὐσεβίου Καισαρείας, αὐτόθι.
74) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 24, 183.
75) Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 24, 151.
76) Β. Κ. Στεφανίδου, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», Ἀθῆναι 1970, σ. 53.
77) Β. Κ. Στεφανίδου, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», Ἀθῆναι 1970, σ. 115. Ἀνθίμου Βιζύης, «τὸ Ἡμερολογιακὸν Ζήτημα», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1922, σ. 69.
78) Χ. Παπαδοπούλου, «τὸ Ζήτημα περὶ τῆς Ἑορτῆς τοῦ Πάσχα...»,

«'Επιστημονική 'Επετηρίς» 1935 - 1936, σ. 103 - 104.
79) Εὐσεβίου Καισαρείας, περὶ Διονυσίου 'Αλεξανδρείας, ΒΕΠΕΣ, 20, 25.
80) 'Ιωσήπου Μοισιόδακος, «Θεωρία τῆς Γεωγραφίας», ἐν 'Ουϊέννῃ τῆς 'Αουστρίας 1781, σ. 168.
81) 'Ιωσήπου Μοισιόδακος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 186.
82) Καλλινίκου, Μητροπολίτου Κυζίκου, «τὸ Πάσχα», «'Ορθοδοξία», 1927, τεῦχος 11, σ. 507. 'Ανθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 69.
83) Χ. Παπαδοπούλου, 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν, «'Ιστορία τῆς 'Εκκλησίας 'Αλεξανδρείας», 'Αλεξάνδρεια 1935, σ. 496. 'Ανθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 69. Εὐσεβίου Καισαρείας, ΒΕΠΕΣ, 20, 40.
84) 'Ανθίμου, Μητροπολίτου Βιζύης, «τὸ 'Ημερολογιακὸν Ζήτημα», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1922, σ. 69.
85) 'Εφημερὶς «'Ορθόδοξος Τύπος», 1.10.1982, σ. 4.
86) Χ. Παπαδοπούλου, 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν, «τὸ Ζήτημα περὶ τῆς 'Εορτῆς τοῦ Πάσχα...», ἔνθ' ἀνωτ. σ. 114.
87) 'Ανθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 88.
88) Χ. Παπαδοπούλου, 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 113 - 115.
89) Αὐτόθι.
90) 'Α. Δ. Δελήμπαση, «'Η 'Εποχὴ τοῦ 'Αντιχρίστου», 'Αθῆναι 1981, σ. 116.
91) «'Εγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν» 'Ελευθερουδάκη, ἐν 'Αθήναις 1929, τόμ. 6ος, σ. 342.
92) Χ. Παπαδοπούλου, 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 104.
93) 'Ανθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 79.
93α) «Μ. 'Ελληνικὴ 'Εγκυκλοπαιδεία» «Πυρσός», 'Αθῆναι 1932, τόμ. ΙΘ', σ. 774.
94) Μ. Σοφιανοῦ, περιοδικὸν «Πανδώρα», 1.5.1857, σ. 60.
95) «Μ. 'Ελληνικὴ 'Εγκυκλοπαιδεία» «Πυρσός», 'Αθῆναι 1952, τόμ. ΙΘ', σ. 774.
96) Αὐτόθι.
97) Χ. Παπαδοπούλου, 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 124.
98) Μ. Σοφιανοῦ, περιοδικὸν «Πανδώρα», 1.5.1857, σ. 58.
99) Εὐσταθίου Βουλισμᾶ, «τὸ Πάσχα τοῦ 1888», ἐφημερὶς «Κερκυραία Φωνή», ἀριθ. φύλ. 1194 Β'/1988, παρὰ Θ. Α. Στράγκᾳ, Ε.Ε.Ι., 2, 1155.
100) Ε. Βουλισμᾶ, αὐτόθι.
101) Χ. Παπαδοπούλου, 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν, «τὸ Ζήτημα περὶ τῆς 'Εορτῆς τοῦ Πάσχα...», «'Επιστημονικὴ 'Επετηρίς...», 1935 - 1936, σ. 125.
102) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 128.
103) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 123.
104) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 129, 130, καὶ «'Εκκλησιαστικὸς Κήρυξ», 1918, σ. 264.
105) Ε. Βουλισμᾶ, Ε.Ε.Ι., 2, 1155.
106) Θ.Η.Ε., τόμ. 5ος, σ. 740.
107) Θ.Η.Ε., τόμ. 5ος, σ. 976.
108) Θ.Η.Ε., τόμ. 5ος, σ. 979.
109) Β. Κ. Στεφανίδου, «'Εκκλησιαστικὴ 'Ιστορία», 'Αθῆναι 1970, σ. 313.
110) Β. Κ. Στεφανίδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 313.
111) Χ. Παπαδοπούλου, «'Ιστορία τῆς 'Εκκλησίας 'Αντιοχείας», ἐν 'Αλεξανδρείᾳ 1951, σ. 610.
112) Β. Κ. Στεφανίδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 314.
113) Β. Κ. Στεφανίδου, αὐτόθι.
114) Β. Κ. Στεφανίδου, αὐτόθι.
115) Β. Κ. Στεφανίδου, αὐτόθι.
116) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 610.

117) Χ. Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας», Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 359 - 360.
118) Τοῦ αὐτοῦ, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων», ἐν Ἀθήναις 1970, σ. 192.
119) Β. Κ. Στεφανίδου, «Ἐκκλησιαστική Ἱστορία», Ἀθῆναι 1970, σ. 257.
120) Σωκράτους, «Ἐκκλησιαστική Ἱστορία», PG. 67, 632 - 636.
121) Χ. Παπαδοπούλου, Ἀρχ. Ἀθηνῶν, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας», ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1951, σ. 612.
122) Β. Κ. Στεφανίδου, «Ἐκκλησιαστική Ἱστορία», Ἀθῆναι 1970, σ. 114.
123) Χ. Παπαδοπούλου, Ἀρχ. Ἀθηνῶν, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 612.
124) Χ. Παπαδοπούλου, Ἀρχ. Ἀθηνῶν, «τὸ Ζήτημα περὶ τῆς Ἑορτῆς τοῦ Πάσχα», «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίς...», 1935 - 1936, σ. 113 - 114.
125) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 118.
126) Σωκράτους, «Ἐκκλησιαστική Ἱστορία», PG. 67, 537.
127) Θ.Η.Ε., τόμ. 9ος, σ. 596.
128) Σωκράτους, «Ἐκκλησιαστική Ἱστορία», PG. 67, 100 - 101.
129) Σωκράτους, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 537.
130) Σωκράτους, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 540.
131) Σωκράτους, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 621.
132) Σωκράτους, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 621 - 625.
133) Σωκράτους, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 728.
134) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας», ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1951, σ. 99.
135) Θ.Η.Ε., τόμ. 3ος, σ. 175.
136) Β. Κ. Στεφανίδου, «Ἐκκλησιαστική Ἱστορία», Ἀθῆναι 1970, σ. 255 - 263.
137) Β. Κ. Στεφανίδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 256.
138) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», Ἀθῆναι 1972, σ. 23.
139) Θ.Η.Ε., τόμ. 5ος, σ. 400.
140) Β. Κ. Στεφανίδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 257.
141) Α. Δ. Κυριακοῦ, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», ἐν Ἀθήναις 1897, τόμ. Α', σ. 338.
142) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας», ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1951, σ. 764.
143) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», Ἀθῆναι 1972, σ. 70.
144) Αὐτόθι.
145) Σ. Σ. Μπιλάλη, Ἀρχιμανδρίτου, «ἡ Αἵρεσις τοῦ Filioque», Ἀθῆναι 1972, σ. 11.
146) Ἰωάννου παπικοῦ ἐν Συνόδῳ Φερράρας - Φλωρεντίας, Μ. 31 Α, 825.
147) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «Ἡ Αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», Ἀθῆναι 1972, σ. 74, 75. Χ. Ἀνδρούτσου, «Συμβολική», ἐν Ἀθήναις 1930, σ. 82.
148) Ὁμολογίας τριδεντικῆς πίστεως τοῦ Παπισμοῦ, παρὰ Χ. Ἀνδρούτσῳ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 90.
149) Ὅρου ψευδοσυνόδου Φερράρας - Φλωρεντίας, Μ. 31 Α, 1032.
150) Ἰ. Καρμίρη, παρὰ Σ. Σ. Μπιλάλη, «Ὀρθοδοξία καὶ Παπισμός», Ἀθῆναι 1969, τόμ. Α', σ. 134.
151) Σ. Σ. Μπιλάλη, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 145.
152) Σ. Σ. Μπιλάλη, «Ὀρθοδοξία καὶ Παπισμός», Ἀθῆναι 1969, τόμ. Α', σ. 151.
153) Π. Γρηγορίου, «Σχέσεις Καθολικῶν καὶ Ὀρθοδόξων», Ἀθῆναι 1958, σ. 626 - 627.
154) Πρακτικῶν ψευδοσυνόδου Φερράρας - Φλωρεντίας, Μ. 31 Α, 519.
155) Σ. Σ. Σπιλάλη, «Ὀρθοδοξία καὶ Παπισμός», Ἀθῆναι 1969, τόμ. Β', σ. 246.

156) 'Α. Δ. Δελήμπαση, «Ψάλατε Συνετῶς», 'Αθῆναι 1982, σ. 8.
157) Πρακτικῶν ψευδοσυνόδου Φερράρας - Φλωρεντίας, Μ. 31 Α, 565.
158) Σ. Σ. Μπιλάλη, 'Αρχιμανδρίτου, «'Ορθοδοξία καὶ Παπισμός», 'Αθῆναι 1969, τόμ. Β', σ. 95.
159) Σ. Σ. Μπιλάλη, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 98.
160) 'Ιουστίνου Πόποβιτς, «"Ανθρωπος καὶ Θεάνθρωπος», 'Αθῆναι 1969, σ. 127.
161) 'Α. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», 'Αθῆναι 1972, σ. 79.
162) Σ. Σ. Μπιλάλη, 'Αρχιμανδρίτου, «'Η Αἵρεσις τοῦ Filioque», 'Αθῆναι 1972, τόμ. Α', σ. 400 - 401.
163) Σ. Σ. Μπιλάλη, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 399.
164) Θ.Η.Ε., τόμ. 4ος, σ. 691.
165) Θ.Η.Ε., τόμ. 4ος, σ. 693.
166) Νικηφόρου Γρηγορᾶ, PG. 149, 288.
167) Νικηφόρου Γρηγορᾶ, PG. 149, 336.
168) Νικηφόρου Γρηγορᾶ, PG. 149, 248.
169) Νικηφόρου Γρηγορᾶ, PG. 149, 245.
170) Π. Χρήστου, παρὰ Σ. Σ. Μπιλάλη, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 398.
171) Θ.Η.Ε., τόμ. 4ος, σ. 692. 'Ι. Καρμίρη, Δ.Σ.Μ., τόμ. 1ος, σ. 351.
172) Θ.Η.Ε., τόμ. 4ος, σ. 695.
173) Νικηφόρου Γρηγορᾶ, PG. 148, 548 - 549.
174) Νικηφόρου Γρηγορᾶ, PG. 148, 552 - 553.
175) 'Ανθίμου Βιζύης, «τὸ 'Ημερολογιακὸν Ζήτημα», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1922, σ. 14.
176) «Μ. 'Ελληνικὴ 'Εγκυκλοπαιδεία», τόμ. Η', σ. 718.
177) Νικηφόρου Γρηγορᾶ, PG. 148, 557.
178) Β. Κ. Στεφανίδου, «'Εκκλησιαστικὴ 'Ιστορία», 'Αθῆναι 1970, σ. 762.
179) 'Ανθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 15.
180) Β. Κ. Στεφανίδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 427 - 428.
181) Κ. Παπαρρηγοπούλου, «'Ιστορία τοῦ 'Ελληνικοῦ "Εθνους», 'Αθῆναι 1957, τόμ. 7ος, σ. 471.
182) Β. Κ. Στεφανίδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 390.
182α) Χ. 'Ανδρούτσου, «Λεξικὸν τῆς Φιλοσοφίας», 'Αθῆναι 1929, σ. 281.
183) 'Ανθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 15 - 16. Χ. Παπαδοπούλου, «τὸ Γρηγοριανὸν 'Ημερολόγιον ἐν τῇ 'Ανατολῇ», «'Εκκλησιαστικὸς Κήρυξ», 31.3.1918, σ. 128.
184) 'Ανθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 16.
185) 'Ανθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 16 - 17. Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 128 - 129.
186) 'Ανθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 14.
187) 'Ανθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 17.
188) 'Ανθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 18.
189) 'Ανθίμου Βιζύης, αὐτόθι.
190) 'Ανθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 18 - 19.
191) Περιοδικοῦ «'Ιερὸς Σύνδεσμος», 1.4.1923, σ. 59, παρὰ Ε.Ε.Ι., 2, 1151.
192) "Ορου ψευδοσυνόδου Φερράρας - Φλωρεντίας, Μ. 31 Α', 1032.
193) Σ. Σ. Μπιλάλη, 'Αρχιμανδρίτου, «'Ορθοδοξία καὶ Παπισμός», 'Αθῆναι 1969, τόμ. Α', σ. 277 - 288.
194) Σ. Σ. Μπιλάλη, 'Αρχιμανδρίτου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 339 ἑξ.
195) 'Ανθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 19 - 20.
196) 'Ανθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 19 - 21.
197) 'Ανθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 21.

198) Γρηγορίου Παπαμιχαήλ, «ἐπὶ τῆς Ἡμερολογιακῆς Μεταρρυθμίσεως», «Πάνταινος», 10.6.1910, σ. 625.
199) Χ. Παπαδοπούλου, «τὸ Γρηγοριανὸν Ἡμερολόγιον ἐν τῇ Ἀνατολῇ», «Ἐκκλησιαστικὸς Κήρυξ», 21.4.1918, σ. 188.
200) Γ. Παπαμιχαήλ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 625.
201) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. 31.3.1918, σ. 133. Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 21. Ν. Βουλγάρεως, «ἡ Μεταρρύθμισις τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου», «Νέα Ἡμέρα» Τεργέστης 1896, τ. 1120 - 1122.
202) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 188.
203). Χ. Παπαδοπούλου, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας», Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 628.
204) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 21.
205) Β. Κ. Στεφανίδου, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», Ἀθῆναι 1970, σ. 698 - 699.
206) Χ. Παπαδοπούλου, «τὸ Γρηγοριανὸν Ἡμερολόγιον...», ἔνθ' ἀνωτέρω, σ. 130.
207) Ἐκθέσεως τοῦ ἐν Ῥώμῃ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας Λεονάρδου Δονάτου, παρὰ Κ. Ν. Σάθᾳ, «Βιογραφικὸν σχεδίασμα περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β'» (Β.Σ.Π.Ι.), ἐν Ἀθήναις 1870, σ. ξζ', ξη'.
208) Κ. Ν. Σάθα, ἔνθ' ἀνωτ. σ. ξη'.
209) Κ. Ν. Σάθα, ἔνθ, ἀνωτ. σ. ξη' - ξθ'.
210) Κ. Ν. Σάθα, ἔνθ' ἀνωτ. σ. ξθ'.
211) Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, «τὰ Μετὰ τὴν Ἅλωσιν», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870, σ. 111 - 112, καὶ Μελετίου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», ἐν Βιέννῃ 1784, τόμ. Γ', σ. 402.
212) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας», Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 628.
213) Χ. Παπαδοπούλου, «τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον ἐν τῇ Ἀνατολῇ», «Ἐκκλησιαστικὸς Κήρυξ», 14.4.1918, σ. 172, 173.
214) Β. Κ. Στεφανίδου, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», Ἀθῆναι 1970, σ. 699.
215) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας», ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1951, σ. 6'.
216) Χ. Παπαδοπούλου, «τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον ἐν τῇ Ἀνατολῇ», ἔνθ' ἀνωτ. σ. 172.
217) Ἀνθίμου Βιζύης, «τὸ Ἡμερολογιακὸν Ζήτημα», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1922, σ. 22.
218) Ἀ. Κ. Ἀρβανίτου, Θ.Η.Ε., τόμ. 3ος, σ. 194.
219) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 173 - 174.
220) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας», Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 906.
221) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας», ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1951, σ. 6'.
222) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας», Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 635 - 636.
223) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 628 - 629.
224) Χ. Παπαδοπούλου, «τὸ Γρηγοριανὸν Ἡμερολόγιον ἐν τῇ Ἀνατολῇ», «Ἐκκλησιαστικὸς Κήρυξ», 14.4.1918, σ. 174.
225) Φιλαρέτου Βαφείδου, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», τόμ. Γ', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1912, σ. 125.
226) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας», Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 629.
227) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 24.
228) Φ. Βαφείδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 125.
229) Ἀ. Κ. Ὑψηλάντου, «τὰ Μετὰ τὴν Ἅλωσιν», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870, σ. 113.

230) Ἀ. Κ. Ὑψηλάντου, αὐτόθι. Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 23.
231) Χ. Παπαδοπούλου, «τὸ Γρηγοριανὸν Ἡμερολόγιον ἐν τῇ Ἀνατολῇ», «Ἐκκλησιαστικὸς Κήρυξ», 21.4.1918, σ. 188.
232) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας», ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1951, σ. 6'.
233) Β. Κ. Στεφανίδου, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», Ἀθῆναι 1970, σ. 699.
234) Χ. Παπαδοπούλου, «τὸ Γρηγοριανὸν Ἡμερολόγιον ἐν τῇ Ἀνατολῇ», ἔνθ' ἀνωτ. σ. 187.
235) Émile Legrand, «Bibliographie Hellénique», Paris 1885, σ. 377 - 378.
236) Β. Κ. Στεφανίδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 699.
237) Ἀ. Κ. Ὑψηλάντου, «τὰ Μετὰ τὴν Ἅλωσιν», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870, σ. 116.
238) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας», Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 642.
239) Ἀ. Κ. Ὑψηλάντου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 116.
240) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 642 - 643.
241) Χ. Παπαδοπούλου, «τὸ Γρηγοριανὸν Ἡμερολόγιον ἐν τῇ Ἀνατολῇ», «Ἐκκλησιαστικὸς κήρυξ», 21.4.1918, σ. 189.
242) Γρηγορίου Παπαμιχαήλ, «ἐπὶ τῆς Ἡμερολογιακῆς Μεταρρυθμίσεως», «Πάνταινος», 10.6.1910, σ. 626.
243) «Ἡ Μεταρρύθμισις τοῦ Ἡμερολογίου», ἐπίσημον Δελτίον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», φ. 39/23.11.1895, σ. 312, παρὰ Ε.Ε.Ι., τόμ. Β', σ. 1159.
244) Παν. Ν. Τρεμπέλα, «Μασσωνισμός», Ἀθῆναι 1970, σ. 137 - 138.
245) Ἀνθίμου Βιζύης, «τὸ Ἡμερολογιακὸν Ζήτημα», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1922, σ. 23 - 25.
246) «Ἡ Μεταρρύθμισις τοῦ Ἡμερολογίου», ἐπίσημον Δελτίον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», 24.11.1895, σ. 312 - 314, καὶ Ε. Ε. Ι., 2, σ. 1156, 1158.
247) Ε.Ε.Ι., 2, σ. 1156.
248) Αὐτόθι.
249) Ε.Ε.Ι., 2, σ. 1157.
250) Ε.Ε.Ι., 2, σ. 1158.
251) Γ. Παπαμιχαήλ, «ἐπὶ τῆς Ἡμερολογιακῆς Μεταρρυθμίσεως» «Πάνταινος», 10.6.1910, σ. 626.
252) Ἰωάννου Καρμίρη, «Προσθῆκαι εἰς τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας», Ἀθῆναι 1967, σ. 11.
253) Γ. Παπαμιχαήλ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 626.
254) Ἰωακεὶμ Γ' Κων/λεως, πατριαρχικὴ καὶ συνοδικὴ Ἐγκύκλιος τοῦ 1902, παρὰ Ἰ. Καρμίρη, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 17.
255) Χ. Παπαδοπούλου, «τὸ Γρηγοριανὸν Ἡμερολόγιον ἐν τῇ Ἀνατολῇ», «Ἐκκλησιαστικὸς Κήρυξ», 21.4.1918, σ. 190.
256) Γ. Παπαμιχαήλ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 626 - 627.
257) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. «Ἐκκλησιαστικὸς Κήρυξ», 5.5.1918, σ. 218.
258) Γ. Παπαμιχαήλ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 626 - 627.
259) Ἐγκυκλίου Ἰωακεὶμ Γ' τοῦ 1904, παρὰ Ἰ. Καρμίρη, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 22.
260) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Ἐποχὴ τοῦ Ἀντιχρίστου», Ἀθῆναι 1981, σ. 79.
261) Ἀρέθα, PG. 106, 753.
262) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», Ἀθῆναι 1972, σ. 204.
263) Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 91.
264) Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 99, καὶ Β. Κ.

Στεφανίδου, «Ἐκκλησιαστική Ἱστορία», Ἀθῆναι 1970, σ. 643, 644.
265) Β. Κ. Στεφανίδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 645.
266) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 99.
267) Π. Ν. Τρεμπέλα, «ἡ Ἱστορία τῆς Μεταρρυθμίσεως ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ», Θεσσαλονίκη 1956, σ. 119. Β. Κ. Στεφανίδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 648 - 649.
268) Ἀ Δ. Δελήμπαση, «ἡ Αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», Ἀθῆναι 1972, σ. 112.
269) Β. Κ. Στεφανίδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 666, 667.
270) Β. Κ. Στεφανίδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 666.
271) Χ. Ἀνδρούτσου, «Λεξικὸν τῆς Φιλοσοφίας», σ. 71.
272) Χ. Ἀνδρούτσου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 36.
273) Χ. Ἀνδρούτσου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 134, 215.
274) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 143 - 145.
275) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, «ὁ Ἰούδας διὰ Μέσου τῶν Αἰώνων», Ἀθῆναι 1975, σ. 26 - 27.
276) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 27 - 28.
277) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 28 - 29. Χ. Παπαδοπούλου, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων», ἐν Ἀθήναις 1970, σ. 262 - 266.
278) Β. Κ. Στεφανίδου, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», Ἀθῆναι 1970, σ. 548 - 549.
279) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 29 - 30.
280) Παρὰ Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκῳ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 30.
281) Παρὰ Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκῳ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 21.
282) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 25.
283) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 26. «Πρωτόκολλα τῶν Σοφῶν τῆς Σιών», Ἀθῆναι, σ. 51,
284) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 31.
285) «Πρωτόκολλα τῶν Σοφῶν τῆς Σιών», Ἀθῆναι, σ. 61 - 62.
286) Roger Lambelin, «Πρωτόκολλα τῶν Σοφῶν τῆς Σιών», σ. 32.
287) Χ. Ἀνδρούτσου, «Λεξικὸν τῆς Φιλοσοφίας», σ. 235.
288) «Πρωτόκολλα τῶν Σοφῶν τῆς Σιών», Ἀθῆναι, σ. 72 - 73.
289) «Φωνὴ τῶν Πατέρων», Μάϊος 1984, σ. 4.
290) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Ἐποχὴ τοῦ Ἀντιχρίστου», Ἀθῆναι 1981, σ. 84 - 85, 98.
291) Χ. Ἀνδρούτσου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 36.
292) «Φωνὴ τῶν Πατέρων», Μάϊος 1984, σ. 4.
293) Χ. Ἀνδρούτσου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 91.
294) Χ. Ἀνδρούτσου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 363.
295) «Πρωτόκολλα τῶν Σοφῶν τῆς Σιών», Ἀθῆναι, σ. 59.
296) «Φωνὴ τῶν Πατέρων», Μάϊος 1984, σ. 4.
297) Π. Ν. Τρεμπέλα, «Μασσωνισμός», Ἀθῆναι 1970, σ. 23.
298) Π. Ν. Τρεμπέλα, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 85.
299) «Ἐκκλησία», Σεπτέμβριος 1934, παρὰ Π. Ν. Τρεμπέλᾳ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 241.
300) Πράξεως τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «περὶ Μασσωνίας», παρὰ Π. Ν. Τρεμπέλᾳ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 227.
301) Π. Ν. Τρεμπέλα, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 132 - 133, 146 ἑξ.
302) Π. Ν. Τρεμπέλα, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 137 - 138.
303) Π. Ν. Τρεμπέλα, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 121 - 122.
304) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Ἐποχὴ τοῦ Ἀντιχρίστου», Ἀθῆναι 1981, σ. 60 - 61.

305) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, «ὁ Ἰούδας διὰ Μέσου τῶν Αἰώνων», Ἀθῆναι 1975, σ. 90.
306) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 91.
307) «Φωνὴ τῶν Πατέρων», Μάϊος 1984, σ. 1, 4.
308) «Πρωτόκολλα τῶν Σοφῶν τῆς Σιών», Ἀθῆναι, σ. 140.
309) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 94 - 96.
310) Π. Ν. Τρεμπέλα, «Μασσωνισμός», Ἀθῆναι 1970, σ. 147.
311) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, «ὁ Ἰούδας διὰ Μέσου τῶν Αἰώνων», Ἀθῆναι 1975, σ. 96 - 97.
312) Π. Ν. Τρεμπέλα, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 137.
313) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 95, 111, 112.
314) Π. Ν. Τρεμπέλα, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 114, 115, 137.
315) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 116.
316) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 98.
317) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 89 - 90.
318) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 88 - 89.
319) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 99.
320) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Ἐποχὴ τοῦ Ἀντιχρίστου», Ἀθῆναι 1981, σ. 79.
321) Π. Ν. Τρεμπέλα, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 116 - 117.
322) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 112.
323) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 94.
324) Π. Ν. Τρεμπέλα, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 139 - 140.
325) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 98.
326) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 89.
327) Ν. Π. Βασιλειάδου, «τὸ Λυκόφως τοῦ Μαρξισμοῦ», Ἀθῆναι 1976, σ. 28 - 29.
328) Ν. Π. Βασιλειάδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 61.
329) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, «Κίνδυνος ἐν Ὄφει», Ἀθῆναι 1976, σ. 43.
330) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 45, 50, 51.
331) Ν. Π. Βασιλειάδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 94.
332) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Αἵρεσις τοῦ Μαρξισμοῦ», Ἀθῆναι 1980, σ. 6.
333) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 38, 42.
334) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 82.
335) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 42.
336) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 146.
337) «Ἡ Πρώτη Σταδιοδρομία τοῦ Ἑλληνικοῦ Προλεταριάτου», σ. 9.
338) Χ. Ἀνδρούτσου, «Λεξικὸν τῆς Φιλοσοφίας», σ. 235.
339) «Τὸ Κομμουνιστικὸν Μανιφέστον».
340) Χ. Ἀνδρούτσου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 235.
341) Θ.Η.Ε., τόμ. 7ος, σ. 69.
342) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 39.
343) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, «ὁ Ἰούδας διὰ Μέσου τῶν Αἰώνων», Ἀθῆναι 1975, σ. 75.
344) «Ἐλεύθερος Κόσμος», 13.9.1981, σ. 7.
345) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Αἵρεσις τοῦ Μαρξισμοῦ», Ἀθῆναι 1980, σ. 7.
346) Ἀ. Ἰ. Ἀνδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 49.
347) «Πρωτόκολλα τῶν Σοφῶν τῆς Σιών», Ἀθῆναι, σ. 139.
348) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Ἐποχὴ τοῦ Ἀντιχρίστου», Ἀθῆναι 1981, σ. 31 - 32, 90.
349) «Τὸ Κομμουνιστικὸν Μανιφέστον».
350) Ν. Π. Βασιλειάδου, «τὸ Λυκόφως τοῦ Μαρξισμοῦ», Ἀθῆναι

1976, σ. 202 - 203.
351) «Μικρὸν Φιλοσοφικὸν Λεξικόν», λ. ἠθική, καὶ Ν. Π. Βασιλειάδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 325 - 327.
352) «Τὸ Κομμουνιστικὸν Μανιφέστον».
353) Αὐτόθι.
354) «Τὸ Κομμουνιστικὸν Μανιφέστον».
355) 'Α. Σολζενίτσιν, «ὁ Σολζενίτσιν 'Απαντᾷ», «'Ελεύθερος Κόσμος», 11.3.1976, σ. 1.
356) 'Α. 'Ι. 'Ανδρονίκου, «Κίνδυνος ἐν Ὄφει», 'Αθῆναι 1976, σ. 65.
357) 'Ιουστίνου Πόποβιτς, «Ἔκθεσις - 'Αναφορὰ» πρὸς 'Ι. Σύνοδον τῆς ἐν Σερβίᾳ 'Εκκλησίας, παρὰ 'Α. Δ. Δελήμπαση, «Πανορθόδοξος Σύνοδος», 'Αθῆναι 1976, σ. 115.
358) 'Α. 'Ι. 'Ανδρονίκου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 67, 63, 64.
359) 'Α. Σολζενίτσιν, «'Αρχιπέλαγος Γκουλαγκ», 'Αθῆναι, τόμ. Α', σ. 60.
360) 'Α. Σολζενίτσιν, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 66.
361) Θ.Η.Ε., τόμ. 7ος, σ. 767 - 773.
362) 'Α. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Αἵρεσις τοῦ Μαρξισμοῦ», 'Αθῆναι 1980, σ. 5, 8.
363) 'Α. Β. 'Αντωνοπούλου, «'Εσχατολογία», 'Αθῆναι 1966, σ. 16 - 17.
364) 'Α. Β. 'Αντωνοπούλου, «'Αντεθνικὰ καὶ 'Αντιστρατιωτικὰ Κηρύγματα τοῦ Χιλιασμοῦ καὶ ὁ 'Αντισυνταγματικὸς Ν. 731/77», 'Αθῆναι 1978, σ. 32.
365) 'Α. Δ. Δελήμπαση, «ἡ 'Εποχὴ τοῦ 'Αντιχρίστου», 'Αθῆναι 1981, σ. 58.
366) «Φωνὴ τῶν Πατέρων», 'Αθῆναι Μάϊος 1984, σ. 4. 'Ιωάν. 'Αντωνοπούλου, «Συνωμοσία καὶ 'Αγάπη», 1979, σ. 320 - 327.
367) 'Α. Δ. Δελήμπαση, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 93 - 94.
368) 'Α. Δ. Δελήμπαση, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 79.
369) Σ. Σ. Μπιλάλη, «'Ορθοδοξία καὶ Παπισμός», 'Αθῆναι 1969, τόμ. Β', σ. 559.
370) «Πρωτόκολλα τῶν Σοφῶν τῆς Σιών», 'Αθῆναι, σ. 139.
371) «Φωνὴ τῶν Πατέρων», 'Αθῆναι Μάϊος 1984, σ. 4.
372) «Πρωτόκολλα τῶν Σοφῶν τῆς Σιών», 'Αθῆναι, σ. 161.
373) 'Α. Δ. Δελήμπαση, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 69 - 71.
374) 'Α. Δ. Δελήμπαση, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 80 - 83.
375) 'Α. Δ. Δελήμπαση, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 101 - 105.
376) 'Α. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», 'Αθῆναι 1972, σ. 98 - 117.
377) 'Α. Δ. Δελήμπαση, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 117 - 120.
378) 'Α. Δ. Δελήμπαση, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 102 - 105.
379) Β. Θ. Σταυρίδου, «'Ιστορία τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως», 'Αθῆναι 1964, σ. 37.
380) Β. Θ. Σταυρίδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 39.
381) 'Ι. Καρμίρη, παρὰ Β. Θ. Σταυρίδη, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 39.
382) 'Α. Δ. Δελήμπαση, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 122 - 123.
383) 'Εγκυκλίου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου 'Ιωακεὶμ Γ' τοῦ 1902, παρὰ 'Ι. Καρμίρη «Προσθῆκαι εἰς τὰ Δ.Σ.Μ...», 'Αθῆναι 1967, σ. 15, 16.
384) 'Α. Δ. Δελήμπαση, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 227 - 228.
385) 'Εγκυκλίου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου 'Ιωακεὶμ Γ' τοῦ 1904, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 21.
386) Β. Θ. Σταυρίδου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 26 - 27, καὶ 'Α. Δ. Δελήμπαση, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 229.
387) Π. Ν. Τρεμπέλα, «Μασσωνισμός», 'Αθῆναι 1970, σ. 140.
388) Β. Θ. Σταυρίδου, «'Ορθοδοξία καὶ 'Αγγλικανισμὸς κατὰ τὸ κ' Αἰῶνα», Θεσσαλονίκη 1960, σ. 13
389) Β. Θ. Σταυρίδου, «'Ιστορία τῆς

Οἰκουμενικῆς Κινήσεως», Ἀθῆναι 1964, σ. 43.
390) Β. Τσύθ, Α' Προέδρου Π.Σ.Ε., «Ἐπίσκεψις», 15.3.1983, σ. 9.
391) «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», 1919, παρὰ Παύλῳ Μοναχῷ Κυπρίῳ, «Νεοημερολογιτισμὸς Οἰκουμενισμός», Ἀθῆναι 1982, σ. 26.
392) Β. Τσύθ, «Ἐπίσκεψις». 15.3. 1983, σ. 8. Ἀνθίμου Βιζύης, «τὸ Ἡμερολογιακὸν Ζήτημα», ἐν Κων/λει 1922, σ. 41.
393) Β. Τσύθ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 10.
394) Β. Τσύθ, ἔνθ' ἀνωτ. αὐτόθι.
395) Β. Τσύθ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 8 - 9.
396) Β. Τσύθ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 8 - 10.
397) Παρὰ Β. Θ. Σταυρίδη, «Ἱστορία τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως», Ἀθῆναι 1964, σ. 127 - 131.
398) Αὐτόθι.
399) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», Ἀθῆναι 1972, σ. 232.
400) «Φωνὴ τῶν Πατέρων», Αὔγουστος - Σεπτέμβριος 1984, σ. 4.
401) Οἰκουμενιστικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τοῦ 1920.
402) Β. Θ. Σταυρίδου, «Ἱστορία τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως», Ἀθῆναι 1964, σ. 42 - 44.
403) Τοῦ αὐτοῦ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 45, 59.
404) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», Ἀθῆναι 1972, σ. 135 - 139.
405) Τοῦ αὐτοῦ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 240 - 241.
406) Σ. Σ. Μπιλάλη, «Ὀρθοδοξία καὶ Παπισμός», τόμ. Α', σ. 367.
407) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 148 - 159. Σ. Σ. Μπιλάλη, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 304 - 305.
408) Οἰκουμενιστικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τοῦ 1920.
409) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας», Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 629.
410) Χ. Παπαδοπούλου, αὐτόθι.
411) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας», ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1951, σ. ε' - ς'.
412) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. ι'.
413) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. η', θ'.
114) Ἰ. Μοισιόδακος, «Θεωρία τῆς Γεωγραφίας», ἐν Οὐϊέννῃ 1781, σ. 195.
415) Κ. Δ. «ἡ Μεταρρύθμισις τοῦ Ἡμερολογίου», «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», ἐν Κωνσταντινουπόλει, 24.11.1895, σ. 312.
416) Ε. Βουλισμᾶ, «τὸ Πάσχα τοῦ 1888», «Κερκυραία Φωνή» 1888, παρὰ Ε.Ε.Ι., τόμ. Β', σ. 1155.
417) Ε. Βουλισμᾶ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 1155 - 1156.
418) Νικολάου Βουλγάρεως, «ἡ Μεταρρύθμισις τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου», «Νέα Ἡμέρα» Τεργέστης, ἔτος ΚΒ' 1896, τ. 1120 - 1122. 1122.
419) Roger Lambelin, «Πρωτόκολλα τῶν Σοφῶν τῆς Σιών», Ἀθῆναι, σ. 24.
420) Σχετικῆς Ἐπιτροπῆς, παρὰ Ἀνθίμῳ Βιζύης, «τὸ Ἡμερολογιακὸν Ζήτημα», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1922, σ. 25 - 26.
421) Σχετικῆς Ἐπιτροπῆς, αὐτόθι.
422) Σχετικῆς Ἐπιτροπῆς, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 27 - 30.
423) Σχετικῆς Ἐπιτροπῆς, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 27.
424) Ἐγκυκλίου 1904 Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακεὶμ Γ', παρὰ Ἰ. Καρμίρη, «Προσθῆκαι εἰς τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα...», Ἀθῆναι 1967, σ. 22.
425) Σοκολώφ, παρὰ Γ. Παπαμιχαήλ, «ἐπὶ τῆς Ἡμερολογιακῆς Μεταρρυθμίσεως», «Πάνταινος», 1910, σ. 627, 628.
426) Κ. Θ. Παγώνη, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 544 - 545.

427) Roger Lambelin, «Πρωτόκολλα τῶν Σοφῶν τῆς Σιών», Ἀθῆναι, σ. 58 - 59.
428) Γ. Παπαμιχαήλ, «ἡ Ἡμερολογιακὴ Μεταρρύθμισις», ἔνθ' ἀνωτ. σ. 628.
429) Σ. Στασινοπούλου, «ἡ Μεταρρύθμισις τοῦ Ἡμερολογίου», «Ὀρθοδοξία», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1931, σ. 533.
430) Σ. Στασινοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 534.
431) Σ. Στασινοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 534 - 535.
432) Σ. Β. Μαρκεζίνη, «Πολιτικὴ Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος», Ἀθῆναι, τόμ. 4ος, σ. 203. Κ. Παπαρρηγοπούλου καὶ Καρολίδου, «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», τόμ. Ζ', σ. 226 - 258.
433) Σ. Β. Μαρκεζίνη, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 225.
434) Ἀποφάσεως Συνοδικοῦ Δικαστηρίου τῆς 29.12.1921, Ε.Ε.Ι., 2, 1123.
435) Θ. Α. Στράγκα, «Ἐκκλησίας Ἑλλάδος Ἱστορία...», Ἀθῆναι 1970, τόμ. Β', σ. 721 - 722.
436) Θ. Α. Στράγκα, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 736, 744.
437) Θ. Α. Στράγκα, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 758 - 759.
438) Θ. Α. Στράγκα, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 760 - 764.
439) Περιοδικὸν «Ζωή», 1935, ἀρ. τ. 1199.
440) Παρὰ Παύλῳ Μοναχῷ Κυπρίῳ, «Νεοημερολογιτισμὸς Οἰκουμενισμός», Ἀθῆναι 1982, σ. 49, 59.
441) Σ. Β. Μαρκεζίνη, «Πολιτικὴ Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος», τόμ. Α', σ. 251.
442) Μελετίου Μεταξάκη, σχετικὴ εἰσήγησις ἐν Συνόδῳ, παρὰ Ε.Ε.Ι., 2, 854 - 855.
443) Θ. Α. Στράγκα, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 855.
444) «Χρονικά», «Ἐκκλησιαστικὸς Κήρυξ» 1919, σ. 408 - 409.
445) Μ. Μεταξάκη, Ε.Ε.Ι., 2, 855 - 856.
446) Θ. Α. Στράγκα, Ε.Ε.Ι., 2, 856.
447) Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος Κωστοπούλου καὶ Μητροπολίτου Σάρδεων Μελίτωνος, παρὰ Σ. Ἀλεξίῳ, «Ἐκκλησιαστικὰ Γεγονότα 1964 καὶ 1965», σ. 242, 245.
448) Ἀνθίμου Βιζύης, «Τὸ Ἡμερολογιακὸν Ζήτημα», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1922, σ. 7.
449) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 11 - 53.
450) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 55 - 64.
451) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 65 - 90.
452) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 91 - 100.
453) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 101 - 120.
454) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 125, 137.
455) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 4, 141 - 142.
456) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 102 - 106.
457) Χρυστοδούλου Κ. Παρασκευαΐδη, Μητροπολίτου Δημητριάδος, «Ἱστορικὴ καὶ Κανονικὴ Θεώρησις τοῦ Παλαιοημερολογιτικοῦ Ζητήματος κατά τε τὴν Γένεσιν καὶ τὴν Ἐξέλιξιν αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι», Ἀθῆναι 1982, σ. 48 - 49.
458) Ἐκθέσεως σχετικῆς ἐπιτροπῆς, παρὰ Χ. Κ. Παρασκευαΐδη, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 50 - 51.
459) Ν. Διατάγματος 18ης Ἰανουαρίου 1923, παρὰ Χ. Κ. Παρασκευαΐδη, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 56.
460) Ε.Ε.Ι., 2, 924.
461) Ε.Ε.Ι., 2, 978 - 982, 1111, 1118, 1120 - 1127.
462) Θ.Η.Ε., τόμ. 8ος σ. 967.
463) Ε.Ε.Ι., 2, 1105.
464) Σ. Β. Μαρκεζίνη, «Πολιτικὴ Ἱ-

στορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος», σειρὰ Β', τόμ. Α', σ. 251.
465) «Πανελλήνιον Λεύκωμα», Ε.Ε.Ι., 2, 1114.
466) Σ. Β. Μαρκεζίνη, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 251.
467) Θ.Η.Ε., τόμ. 5ος, σ. 278.
468) Σ. Β. Μαρκεζίνη, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 251 - 253.
469) Ἀ. Μπέλλου Θρεψιάδη, «Μορφὲς Μακεδονομάχων καὶ τὰ Ποντιακὰ τοῦ Γερμανοῦ Καραβαγγέλη», Ἀθήνα 1984, σ. 116 - 119.
470) Τηλεγραφήματος Ἱ. Συνόδου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ε.Ε.Ι., 2, 1111.
471) «Πανελλήνιον Λεύκωμα», 1921, σ. 241 - 244, παρὰ Ε.Ε.Ι., 2, 1114.
472) Ε.Ε.Ι., 2, 1117 - 1118.
473) Ε.Ε.Ι., 2, 1128 - 1129.
474) Θεοκλήτου Α. Στράγκα, Ε.Ε.Ι., 2, 1131.
475) Ε.Ε.Ι., 2, 1133.
476) Γερμανοῦ Καραβαγγέλη, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 120.
477) Π. Γρηγορίου, «Σχέσεις Καθολικῶν καὶ Ὀρθοδόξων», Ἀθῆναι 1958, σ. 368. Β. Κ. Στεφανίδου, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», Ἀθῆναι 1970, σ. 703.
478) Ἐπιστολῆς Πατριάρχου Μελετίου Δ', Ε.Ε.Ι., 2, 1135 - 1136.
479) Χ. Παπαδοπούλου, Ε.Ε.Ι., 2, 1140.
480) Χ. Παπαδοπούλου, αὐτόθι.
481) Συνόδου Δ' Ἱεραρχίας, Ε.Ε.Ι., 2, 1141 - 1142.
482) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 92.
483) «Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθοδόξου Συνεδρίου», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1923, καὶ κατ' ἐπανέκδοσιν, Ἀθῆναι 1982, σ. 11 - 12, 22.
484) Πρακτικῶν «Πανορθοδόξου Συνεδρίου» (Π.Σ.), ἔνθ' ἀνωτ. σ. 11 - 188.
485) Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 84.
486) Πρακτικῶν Π.Σ., ἔνθ' ἀνωτ. σ. 211 - 222.
487) Χρυσοστόμου, Μητροπολίτου Ἐφέσου, Ε.Ε.Ι., 2, 1145 - 1146.
488) Ἐπιστολῆς Μ. Μεταξάκη 3.2. 1923, πρακτικῶν Π.Σ., ἔνθ' ἀνωτ. σ. 6.
489) Πρακτικῶν Π.Σ., ἔνθ' ἀνωτ. σ. 84.
490) Ἀντιφωνήσεως προτεστάντου ἐπισκόπου Γκόρ, πρακτικῶν Π.Σ., ἔνθ' ἀνωτ. σ. 86.
491) Ἐπιστολῆς Μ. Μεταξάκη 31.2. 1923, πρακτικῶν Π.Σ., ἔνθ' ἀνωτ. σ. 6.
492) Γκόρ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 86.
493) Ἐπιστολῆς Μ. Μεταξάκη, 3.2. 1923, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 6.
494) Πρακτικῶν Π.Σ., ἔνθ' ἀνωτ. σ. 88.
495) Πρακτικῶν Π.Σ., ἔνθ' ἀνωτ. σ. 211 - 213.
496) Πρακτικῶν Π.Σ., ἔνθ' ἀνωτ. σ. 214 - 215.
497) Πρακτικῶν Π.Σ., ἔνθ' ἀνωτ. σ. 215 - 216.
498) Πρακτικῶν Π.Σ., ἔνθ' ἀνωτ. σ. 217.
499) Πρακτικῶν Π.Σ., ἔνθ' ἀνωτ. σ. 219 - 220.
500) Πρακτικῶν Π.Σ., ἔνθ' ἀνωτ. σ. 221.
501) Πρακτικῶν Π.Σ., ἔνθ' ἀνωτ. σ. 216, 218.
502) Εἰρηναίου, Μητροπολίτου Κασσανδρείας, «Ὑπόμνημα εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος», 10.6.1929, σ. 19, 20, 21.
503) Δονυσίου Μπατιστάτου, Πρακτικὰ Π.Σ., ἔνθ' ἀνωτ., Εἰσαγωγή, σ. ε'. Ε.Ε.Ι., 2, 1149, 1161.
504) Θ.Η.Ε., τόμ. 8ος, σ. 967 - 968. Σ. Β. Μαρκεζίνη, ἔνθ' ἀνωτ. τ. 2ος, σ. 298.
505) Περιοδικὸν «Ὀρθοδοξία», 1926, σ. 62.

506) Αὐτόθι.
507) Περιοδικὸν «Ὀρθοδοξία», 1926, σ. 62 - 63.
508) Περιοδικὸν «Ὀρθοδοξία», 1926, σ. 63.
509) Περιοδικὸν Ὀρθοδοξία», 1926, σ. 63 - 64.
510) Περιοδικὸν «Ὀρθοδοξία», 1926, σ. 64 - 65.
511) Περιοδικὸν «Ὀρθοδοξία», 1926, σ. 68 - 69.
512) Περιοδικὸν «Ὀρθοδοξία», 1926, σ. 65 - 68.
513) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἡμερολογιακῶν Κατηγοριῶν Ἔλεγχος», Ἀθήνησι 1917, σ. 21.
514) Περιοδικὸν «Ὀρθοδοξία», 1926, σ. 69.
515) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 21.
516) Φωτίου, Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, Ε.Ε.Ι., 2, 1161 - 1162.
517) Σχετικοῦ Β. Δ/τος 17.12.1923, Ε.Ε.Ι., 2, 1176 - 1177.
518) Πρακτικῶν Συνόδου Ε' Ἱεραρχίας, Ε.Ε.Ι., 2, 1194.
519) Θ. Α. Στράγκα, Ε.Ε.Ι., 2, 1194.
520) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἡμερολογιακῶν Κατηγοριῶν Ἔλεγχος», Ἀθήνησι 1937, σ. 28.
521) Ε.Ε.Ι., 2, 1161 - 1162.
522) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 23, καὶ Ε.Ε.Ι., 2, 1146 - 1149.
523) Χ. Παπαδοπούλου, εἰσηγήσεως ἐν Συνόδῳ Ε' Ἱεραρχίας, Ε.Ε.Ι., 2, 1193 - 1194.
524) Πρακτικῶν Συνόδου Ε' Ἱεραρχίας, Ε.Ε.Ι., 2, 1194 - 1197.
525) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἡμερολογιακῶν Κατηγοριῶν Ἔλεγχος», Ἀθήνησι 1937, σ. 26 - 27. «Ἐκκλησία», Α, 1923 - 1924, σ. 265 - 266.
526) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 27.
527) Καταστατικοῦ Νόμου Ἐκκλησίας Ἑλλάδος 1923, Ε.Ε.Ι., 2, 1216, 1219 - 1220.
528) Θ. Α. Στράγκα, Ε.Ε.Ι., 2, 1176.
529) Θ. Α. Στράγκα, Ε.Ε.Ι., 2, 1240.
530) Χ. Παπαδοπούλου, Ἔγγραφον 4.1.1924 πρὸς Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, Ε.Ε.Ι., 2, 1241 - 1243.
531) «Ἡ Πραγματικὴ Ἀλήθεια περὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἡμερολογίου», «μελέτη δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἐφημερίδα "Σκρίπ"», Ἀθῆναι 1929, σ. 50 - 51.
532) «Ἡ Πραγματικὴ Ἀλήθεια περὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἡμερολογίου»..., σ. 55. Ε.Ε.Ι., 2, σ. 1242. Σ. Β. Μαρκεζίνη, «Πολιτικὴ Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος», σειρὰ Β', τόμ. 3ος, σ. 56 - 62.
533) Θ.Η.Ε., τόμ. 4ος, σ. 746. Σ. Β. Μαρκεζίνη, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 56.
534) «Ἡ Πραγματικὴ Ἀλήθεια περὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἡμερολογίου»..., σ. 56 - 57.
535) Ἐγγράφου Πατριάρχου Γρηγορίου Ζ' τῆς 14.2.1924, Ε.Ε.Ι., 2, 1243 - 1244.
536) Α' Ἀποφάσεως «Πανορθοδόξου Συνεδρίου» 1923, «Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις» Π.Σ., ἐν Κων/πόλει 1923, σ. 211.
537) Ἐγγράφου Πατριάρχου Γρηγορίου Ζ', Ε.Ε.Ι., 2, 1244.
538) Πατριάρχου Γρηγορίου Ζ', Ε.Ε.Ι., 2, 1243 - 1244.
539) Ἐγκυκλίου Πατριάρχου Γρηγορίου Ζ', «Ὀρθοδοξία», 1926, σ. 115 - 117.
540) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἡμερολογιακῶν Κατηγοριῶν Ἔλεγχος», Ἀθήνησι 1937, σ. 31, 32.
541) Σ. Β. Μαρκεζίνη, «Πολιτικὴ Ἱστορία τῆς Συγχρόνου Ἑλλάδος», τόμ. 2ος, σ. 411.
542) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 31, 32.
543) Χ. Παπαδοπούλου, αὐτόθι.
544) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. Ε.Ε.Ι., 2, 1246.
545) «Φωνὴ τῶν Πατέρων», Ὀκτωβρίου

- Δεκεμβρίου 1984, σ. 2 - 3.

546) «Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις» «Πανορθοδόξου Συνεδρίου», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1923, σ. 213.

547) «Φωνὴ τῶν Πατέρων», Ὀκτωβρίου - Δεκεμβρίου 1984, σ. 2.

548) «Φωνὴ τῶν Πατέρων», Ὀκτωβρίου - Δεκεμβρίου 1984, σ. 2 - 3.

549) Ἐκθέσεως ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου τοῦ 1922, παρὰ Χ. Κ. Παρασκευαΐδη, Μητροπολίτη Δημητριάδος, «Ἱστορικὴ καὶ Κανονικὴ Θεώρησις τοῦ Παλαιοημερολογιτικοῦ Ζητήματος...», Ἀθῆναι 1982, σ. 51.

550) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἡμερολογιακῶν Κατηγοριῶν Ἔλεγχος», Ἀθήνησι 1937, σ. 33.

551) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 33 - 34.

552) Χ. Παπαδοπούλου, Ἐγκύκλιος 1.3.1924, Ε.Ε.Ι., 2, 1246 - 1249.

553) Χ. Παπαδοπούλου, Ἐγκύκλιος 8.4.1924, Ε.Ε.Ι. 2, 1249.

554) Κ. Δ. «ἡ Μεταρρύθμισις τοῦ Ἡμερολογίου», «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1895, σ. 312.

555) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἡμερολογιακῶν Κατηγοριῶν Ἔλεγχος», Ἀθήνησι 1937, σ. 9.

556) Ἀνθίμου Βιζύης, «τὸ Ἡμερολογιακὸν Ζήτημα», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1922, σ. 88, 89 - 90.

557) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 88. Χ. Παπαδοπούλου, Ἐπεξηγηματικὴ Ἐγκύκλιος 1.3.1924, Ε.Ε.Ι., 2, 1247.

558) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 74 - 75.

559) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 75. Φ.Βαφείδου, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», τόμ. Α', σ. 306.

560) Καλλινίκου Κυζίκου, «τὸ Πάσχα», «Ὀρθοδοξία» 1927, σ. 445.

561) Χ. Παπαδοπούλου, «τὸ Ζήτημα περὶ τῆς Ἑορτῆς τοῦ Πάσχα...», «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίς...» 1935 - 1936, σ. 126. PG. 77, 377 - 390.

562) Χ. Παπαδοπούλου, «τὸ Γρηγοριανὸν Ἡμερολόγιον ἐν τῇ Ἀνατολῇ», «Ἐκκλησιαστικὸς Κῆρυξ» 1918, σ. 249.

563) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 88.

564) Χριστοδούλου Μητροπολίτου Δημητριάδος, «Ἱστορικὴ καὶ Κανονικὴ Θεώρησις τοῦ Παλαιοημερολογητικοῦ Ζητήματος...», Ἀθῆναι 1982, σ. 14.

565) Ν. Γρηγορᾶ, PG. 148, 552. Χ. Παπαδοπούλου, Ἐπεξηγηματικὴ Ἐγκύκλιος, Ε.Ε.Ι., 2, 1247.

566) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 86. Χριστοδούλου Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 14.

567) Μελετίου Μεταξάκη, Εἰσήγησις ἐν Συνόδῳ Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος 20.5.1919, Ε.Ε.Ι., 2, 856.

568) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 46 - 47.

569) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 125.

570) Χριστοδούλου Μητροπολίτου Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 434.

571) Χ. Παπαδοπούλου, Ἐγκύκλιος 8.4.1924, Ε.Ε.Ι., 2, 1250.

572) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, Ἀθῆναι 1972, σ. 109, 159.

573) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἡμερολογιακῶν Κατηγοριῶν Ἔλεγχος», Ἀθήνησι 1937, σ. 27.

574) Χ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 32.

575) Παρὰ Γ. Παπαμιχαήλ, «ἐπὶ τῆς Ἡμερολογιακῆς Μεταρρυθμίσεως», «Πάνταινος» 1910, σ. 627.

576) «Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις» «Πανορθοδόξου Συνεδρίου», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1923, σ. 211.

577) Χ. Παπαδοπούλου, Ἐπεξηγηματικὴ Ἐγκύκλιος 1.3.1924, Ε.Ε.Ι., 2, 1248.

578) Χ. Παπαδοπούλου, «τὸ Γρηγορια-

νὸν Ἡμερολόγιον ἐν τῇ Ἀνατολῇ», «Ἐκκλησιαστικὸς Κήρυξ» 1918, σ. 264.
579) Ε.Ε.Ι., 2, 854.
580) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας», Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 628 - 629.
581) Χ. Ἀνδρούτσου, «Δογματική», Ἀθῆναι, σ. 274.
582) «Ἡ πραγματικὴ Ἀλήθεια περὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἡμερολογίου», Ἀθῆναι 1929, σ. 82 ἑξ.
583) Ἀνθίμου Βιζύης, «τὸ Ἡμερολογιακὸν Ζήτημα», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1922, σ. 8, 22.
584) Χ. Παπαδοπούλου, Ἐγκυκλίου 8.4.1924, Ε.Ε.Ι., 2, 1251.
585) Χ. Παπαδοπούλου, Τηλεγράφημα περὶ ἑορτολογικῆς καινοτομίας 3.3.1924, Ε.Ε.Ι., 2, 1246.
586) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἡμερολογιακῶν Κατηγοριῶν Ἔλεγχος», Ἀθήνησι 1937, σ. 32.
587) Χ. Παπαδοπούλου, Εἰσήγησις ἐν Συνόδῳ Δ' Ἱεραρχίας, Ε.Ε.Ι., 2, 1194.
588) Χριστοφόρου Μητροπολίτου Λεοντοπόλεως, «Ἡμερολογιακὰ» 1925, σ. 22.
589) Χ. Παπαδοπούλου, Ἐγκύκλιος 8.4. 1924, Ε.Ε.Ι., 2, 1251.
590) Μ. Μεταξάκη, «Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις» «Πανορθοδόξου Συνεδρίου», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1923, σ. 6, 88. Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 4, 99.
591) Ἰωὴλ Γιανναχοπούλου, «Παλαιὸν καὶ Νέον Ἡμερολόγιον», Ἀθῆναι 1976, σ. 36 - 37.
592) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 63.
593) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 2
593α) Σωκράτους, PG. 67, 644.
594) Ἐγκυκλίου 16.4.1926, Ε.Ε.Ι., 2, 1408. Ἰωὴλ Γιανναχοπούλου, «Παλαιὸν καὶ Νέον Ἡμερολόγιον», Ἀθῆναι 1976, σ. 16 - 17.
595) Ε.Ε.Ι., 2, 1407. Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 6 - 8.
596) «Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις» «Πανορθοδόξου Συνεδρίου», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1923, σ. 213.
597) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 86.
598) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 88.
599) Χ. Παπαδοπούλου, Εἰσήγησις ἐν Συνόδῳ Ε' Ἱεραρχίας, Ε.Ε.Ι., 2, 1194. «Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις» «Πανορθοδόξου Συνεδρίου», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1923, σ. 221.
600) Χ. Παπαδοπούλου, Ε.Ε.Ι., 2, 1194.
600α) Ἐγκυκλίου 16.4.1926 «Ἱ. Συνόδου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», «αἱ Συνοδικαὶ Ἐγκύκλιοι», Ἀθῆναι 1955, τόμ. Α', σ. 451. Θεοκλήτου Μοναχοῦ, «Ἡμερολογιακῶν Κατηγοριῶν Ἔλεγχος», Θεσσαλονίκη 1979, σ. 3.
600β) Β. Κ. Στεφανίδου, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», Ἀθῆναι 1970, σ. 764.
601) Χριστοφόρου Μητροπολίτου Λεοντοπόλεως, «Ἡμερολογιακά», 1925, σ. 18.
602) «Ἡ Διόρθωσις τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου» (ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Ἐκκλησίας» τῆς 28/6.12.1924, σ. 210 - 216), σ. 12 - 13.
603) Χριστοφόρου Λεοντοπόλεως, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 22 - 23.
604) Ἀνθίμου Βιζύης, «τὸ Ἡμερολογιακὸν Ζήτημα», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1922, σ. 130.
605) Χ. Παπαδοπούλου, Ἐγκύκλιος 1.3.1924, Ε.Ε.Ι., σ. 1247 - 1248.
606) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 66.
607) Χ. Παπαδοπούλου, Ε.Ε.Ι., 2, 1251, 1193.
608) Χ. Παπαδοπούλου, Ἐπεξηγηματικὴ Ἐγκύκλιος 1.3.1924, Ε.Ε.Ι., 2, 1247.
609) Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου 30.5.1935, Ε.Ε.Ι., 3, 2039 - 2041.

610) Π. Ν. Τρεμπέλα, «ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος ὡς Ἀρχιεπίσκοπος», Ἀθῆναι 1968, σ. 4.
611) Π. Ν. Τρεμπέλα, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 22.
612) «Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις» «Πανορθοδόξου Συνεδρίου» 1923, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1923, σ. 217 - 218.
612α) Ἰωὴλ Γιανναχοπούλου, «Παλαιὸν καὶ Νέον Ἡμερολόγιον», Ἀθῆναι 1976, σ. 5.
613) Χριστοδούλου Κ. Παρασκευαΐδη, Μητροπολίτου Δημητριάδος, «Ἱστορικὴ καὶ Κανονικὴ Θεώρησις τοῦ Παλαιοημερολογιτικοῦ Ζητήματος κατά τε τὴν Γένεσιν καὶ Ἐξέλιξιν αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι», Ἀθῆναι 1982, σ. 13.
614) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 14.
615) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 28.
616) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 118.
617) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 129.
618) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 129 - 130.
619) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 131 - 132.
620) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 145. Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», Ἀθῆναι 1972, σ. 114 - 116.
621) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 147.
622) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 133 - 191.
623) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 233.
624) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 244 - 255.
625) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 306.
626) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 345, 357.
627) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 431.
628) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 84.
629) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 104.
630) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 437.
631) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «Πανορθόδοξος Σύνοδος», Ἀθῆναι 1976, σ. 63.
632) «Καλὴ Ὁμολογία», 1.1.1983, σ. 3 - 4.
632α) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «Ἡ Αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», Ἀθῆναι 1972, σ. 243 - 247.
632β) Ἰωὴλ Γιανναχοπούλου, Ἀρχιμανδρίτου, «Παλαιὸν καὶ Νέον Ἡμερολόγιον», Ἀθῆναι 1976.
632γ) Σ. Σ. Μπιλάλη, «Ὀρθοδοξία καὶ Παπισμός», Ἀθῆναι 1969, τόμ. Β', σ. 570.
632δ) Παντελεήμονος Μητροπολίτου Κορινθίας, «ὁ Κοινὸς Ἑορτασμὸς τοῦ Πάσχα», ἐφημερὶς «ἡ Καθημερινή», 13.4.1985, σ. 6.
633) Ἀνθίμου Βιζύης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 1.
634) «Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις», «Πανορθοδόξου Συνεδρίου», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1923, σ. 214.
635) Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 219 - 220.
636) Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 219.
637) Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 215, 217.
638) Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 216.
639) Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 221.
640) Οἰκουμενιστικῆς Ἐγκυκλίου 1920.
641) Ε.Ε.Ι., 2, 855.
642) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Ἐποχὴ τοῦ Ἀντιχρίστου», Ἀθῆναι 1981, σ. 54.
643) Ἀθηναγόρου Θυατείρων, παρὰ Κ. Δ. Μουρατίδη, «οἱ Ἱεροὶ Κανόνες Στῦλος καὶ Ἑδραίωμα τῆς Ὀρθοδοξίας», Ἀθῆναι 1972, σ. 6.
644) Χ. Ἀνδρούτσου, «Λεξικὸν τῆς Φιλοσοφίας», σ. 85.
645) Οἰκουμενιστικῆς Ἐγκυκλίου 1920.
646) Σ. Σ. Μπιλάλη, «Ὀρθοδοξία καὶ Παπισμός», Ἀθῆναι 1969, τόμ. Β', σ. 455. Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», Ἀ-

θῆναι 1972, σ. 249. «Ἐπίσκεψις», 1.12.1979. «Ἐπίσκεψις», 1.12. 1981, σ. 4. «Καλὴ Ὁμολογία», 1.3.1980, σ. 3.

647) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Ἐποχὴ τοῦ Ἀντιχρίστου», Ἀθῆναι 1981, σ. 101.

647α) Χ. Παπαδοπούλου, Ἔγγραφον πρὸς Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην 21/ 8.1.1924, Ε.Ε.Ι., 2, 1242.

648) Φωτίου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, Ἔγγραφον πρὸς Ἀθηνῶν Χ. Παπαδόπουλον 20.4.1924, «ἡ Πραγματικὴ Ἀλήθεια περὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἡμερολογίου», Ἀθῆναι 1929, σ. 22 - 26.

649) Χριστοφόρου Λεοντοπόλεως, «Ἡμερολογιακά», 1925.

650) Χριστοδούλου Μητροπολίτου Δημητριάδος, «Ἱστορικὴ καὶ Κανονικὴ Θεώρησις τοῦ Ἡμερολογιακοῦ Ζητήματος...», Ἀθῆναι 1982, σ. 129 - 130, καὶ «Ἐκκλησία» Α', σ. 428.

651) Ἐκ συνοδικῶν πρακτικῶν 8.2. 1928, Ε.Ε.Ι., 3, 1533, 1534.

652) Χριστοδούλου Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 130.

653) Εἰρηναίου Μητροπολίτου Κασσανδρείας, «Ὑπόμνημα εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος», 14.6.1929, σ. 27, Ε. Ε.Ι., 3, 1621.

654) Πρακτικῶν Ι' Ἱεραρχίας Ἰουνίου 1929, Ε.Ε.Ι., 3, 1646, 1647.

655) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἡμερολογιακῶν Κατηγοριῶν Ἔλεγχος», Ἀθήνησι 1937.

656) Πρακτικῶν Ι' Ἱεραρχίας Ἰουνίου 1929, Ε.Ε.Ι., 3, 1647 - 1649.

657) Θ. Α. Στράγκα, Ε.Ε.Ι., 3, 1648.

658) Πρακτικῶν ΙΔ' Ἱεραρχίας Ὀκτωβρίου 1931, Ε.Ε.Ι., 3, 1852 - 1854.

659) Πρακτικῶν ΙΕ' Ἱεραρχίας Ὀκτωβρίου 1933, Ε.Ε.Ι., 3, 1939 - 1942. Παρὰ Σ. Καραμήτσῳ, «ἡ Ἀγωνία ἐν τῷ Κήπῳ τῆς Γεθσημανῆ», Ἀθῆναι 1961, σ. 92 - 93. «Σύντομος Ἱστορικὴ περιγραφή...», Ἅγιον Ὄρος 1973, σ. 16.

660) Ε.Ε.Ι., 3, 1942.

661) Ε.Ε.Ι., 2, 1268.

662) Πρακτικῶν Συνόδου Ζ' Ἱεραρχίας, Ε.Ε.Ι., 2, 1332 - 1333.

663) «Σύντομος Ἱστορικὴ Περιγραφὴ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Γ.Ο.Χ. Ἑλλάδος», Ἅγιον Ὄρος 1973, σ. 8, 11.

664) «Ἔνστασις Ὀρθοδοξίας» 15/28. 8.1984, σ. 6.

665) «Σύντομος Ἱστορικὴ Περιγραφή...», ἔνθ' ἀνωτ. σ. 11 - 12.

666) Σταύρου Καραμήτσου - Γαυρούλια, θεολόγου καθηγητοῦ, «ἡ Ἀγωνία ἐν τῷ Κήπῳ τῆς Γεθσημανῆ», Ἀθῆναι 1961, σ. 62.

667) «Ἡ Πραγματικὴ Ἀλήθεια περὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἡμερολογίου», Ἀθῆναι 1929.

668) «Σύντομος Ἱστορικὴ Περιγραφή...», ἔνθ' ἀνωτ. σ. 12.

669) Ἔνθ' ἀνωτ. σ. 16.

670) Θ. Α. Στράγκα, Ε.Ε.Ι., 3, 2036.

671) Διαμαρτυρίας καὶ Δηλώσεως ἀποτειχισθέντων Ἱεραρχῶν τῆς 26. 5.1935. Ε.Ε.Ι., 3, 2036 - 2037.

672) Θ. Α. Στράγκα, Ε.Ε.Ι., 3, 2037 - 2038.

673) «Σύντομος Ἱστορικὴ Περιγραφή...», ἔνθ' ἀνωτ. σ. 25.

674) Σ. Καραμήτσου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 164.

675) «Σύντομος Ἱστορικὴ Περιγραφή...», ἔνθ' ἀνωτ. σ. 31. Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 311.

676) «Σύντομος Ἱστορικὴ Περιγραφή...», ἔνθ' ἀνωτ. σ. 37 - 38.

677) Ἐγγράφου «Συνόδου Ἀρχιερέων τῆς Ρωσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῇ Διασπορᾷ», 18/31.12. 1969, παρὰ «Οὕτω Φρονοῦμεν, Οὕτω Λαλοῦμεν», Ἀθῆναι 1974, σ. 13.

678) Χ. Δημητριάδος, «Ἱστορικὴ καὶ

Κανονική Θεώρησις τοῦ Παλαιοημερολογιτικοῦ Ζητήματος...», Ἀθῆναι 1982, σ. 341.
679) Ἐγγράφου 21/10/3/11.1972 Μητροπολίτου Φιλαρέτου πρὸς «Ἀρχιεπίσκοπον Ἀνδρέαν», «Ποιμαντορική Ἐγκύκλιος...», Ἀθῆναι 20.12.1972, σ. 15.
680) «Οὕτω Φρονοῦμεν, Οὕτω Λαλοῦμεν», Ἀθῆναι 1974, σ. 14.
681) «Σύντομος Ἱστορικὴ Περιγραφή...», ἔνθ' ἀνωτ. σ. 39.
682) Χ. Δημητριάδος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 361.
683) Περιοδικὸν «Ἅγιος Κυπριανός».
684) Φιλοθέου Ζερβάκου, Ἐπιστολὴ 6/19.6.1968.
685) Φιλοθέου Ζερβάκου, αὐτόθι.
686) Φιλοθέου Ζερβάκου, Ἐπιστολὴ πρὸς Μητροπολίτην Παροναξίας.
687) Φιλοθέου Ζερβάκου, αὐτόθι.
687α) Φιλοθέου Ζερβάκου, «τὸ Νέον Παπικὸν Ἡμερολόγιον καὶ οἱ Καρποὶ αὐτοῦ», Θεσσαλονίκη, σ. 7.
688) Θ. Α. Στράγκα, Ε.Ε.Ι., 2, 1374 - 1375.
689) Συνοδικῆς Ἀποφάσεως 11.10.1928, Ε.Ε.Ι., 3, 1597.
690) Πρακτικῶν ψευδοσυνόδου Φερράρας - Φλωρεντίας, Μ. 31 Α, 1008.
691) «Καλὴ Ὁμολογία», 1.11.1978, σ. 2.
692) «Σύντομος Ἱστορικὴ Περιγραφή...», ἔνθ' ἀνωτ. σ. 12. Σ. Καραμήτσου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 63.
693) Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου 16.4.1926, Ε.Ε.Ι., 2, 1406.
694) Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου 16.4.1926, Ε.Ε.Ι., 2, 1408.
695) Χ. Παπαδοπούλου, Ἐγκύκλιος 8.4.1924, Ε.Ε.Ι., 2, 1250.
696) Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου 16.4.1926, Ε.Ε.Ι., 2, 1408.
697) Πρακτικῶν Ι' Ἱεραρχίας, Ε.Ε.Ι., 3, 1647.
698) Εἰσηγήσεως Δωροθέου Λαρίσης ἐν Συνόδῳ Κ' Ἱεραρχίας Ἰουλίου 1948, Ε.Ε.Ι., 4, 2600.
699) Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου 16.4.1926, Ε.Ε.Ι., 2, 1406.
700) Ἐγκυκλίων 8.4.1924 καὶ 16.4.1926, Ε.Ε.Ι., 2, 1249 - 1251, 1405 - 1409.
701) Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου 16.4.1926, Ε.Ε.Ι., 2, 1405, 1409.
702) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «ἡ Αἵρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», Ἀθῆναι 1972, σ. 141.
703) Φωτίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἔγγραφον πρὸς Χρυσόστομον Ἀθηνῶν, Ε.Ε.Ι., 3, 2039.
704) Πρακτικῶν Συνόδου Ζ' Ἱεραρχίας, Ε.Ε.Ι., 2, 1333.
705) Αὐτόθι.
706) Σ. Καραμήτσου, «ἡ Ἀγωνία ἐν τῷ Κήπῳ τῆς Γεθσημανῆ», Ἀθῆναι 1961, σ. 67 - 68.
707) Χ. Παπαδοπούλου, Ε.Ε.Ι., 3, 1505.
708) Σ. Καραμήτσου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 92.
709) Σ. Καραμήτσου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 84 - 85.
710) «Τὰ Πάτρια», Πειραιεὺς 1976, σ. 106 - 131.
711) Τηλεγραφήματος Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φωτίου πρὸς Χρυσόστομον Ἀθηνῶν 6.6.1935. Τηλεγραφήματος Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου πρὸς Φώτιον. Δευτέρου τηλεγραφήματος Φωτίου πρὸς Χρυσόστομον. Ἐγκυκλίου Χρυσοστόμου 30.5.1935, Ε.Ε.Ι., 3, 2038 - 2042.
712) Θ. Α. Στράγκα, Ε.Ε.Ι., 3, 2043.
713) Σ. Καραμήτσου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 125, 128 - 130. Ε.Ε.Ι., 3, 2036.
714) Σ. Καραμήτσου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 132. Ε.Ε.Ι., 3, 2043.
715) Θ. Α. Στράγκα, Ε.Ε.Ι., 3, 2043.
716) Σ. Καραμήτσου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 132.
717) «Καλὴ Ὁμολογία», 1.3.1984, σ. 3, 5. «Ἅγιος Κυπριανός», Φεβρουάριος - Μάρτιος 1984, σ. 291-

295. «Ἔνστασις Ὀρθοδοξίας», 15/28.8.1984, σ. 6 - 7.
718) Ὑπομνήματος Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Σπυρίδωνος Ἰουλίου 1950, παρὰ Σ. Καραμήτσῳ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 184.
719) Σ. Καραμήτσου, «ἡ Ἀγωνία ἐν τῷ Κήπῳ τῆς Γεθσημανῆ», Ἀθῆναι 1961, σ. 206, 176.
720) Σ. Καραμήτσου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 218, 226 - 228.
721) Σ. Καραμήτσου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 236.
722) «Διαμαρτυρία τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Γ.Ο.Χ. Ἑλλάδος», Ὀκτώβριος 1950, σ. 5. Σ. Καραμήτσου, «ἡ Ἀγωνία ἐν τῷ Κήπῳ τῆς Γεθσημανῆ», Ἀθῆναι 1961, σ. 180.
723) «Διαμαρτυρία» Χρυσοστόμου πρώην Φλωρίνης καὶ τῶν περὶ αὐτὸν Ἐπισκόπων, Ὀκτώβριος 1950, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 6.
724) Χρυσοστόμου πρώην Φλωρίνης, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 7.
725) Χ. Ἀνδρούτσου, «Λεξικὸν τῆς Φιλοσοφίας», σ. 85.
726) «Φωνὴ τῶν Πατέρων», Ἰούνιος - Ἰούλιος 1984, σ. 2 - 3. «Ἔνστασις Ὀρθοδοξίας», 15/28.8.1984, σ. 7.
726α) Μ. Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. ΙΒ', σ. 275 καὶ Χ. Δημητριάδος, «Ἱστορικὴ καὶ Κανονικὴ Θεώρησις τοῦ Παλαιοημερολογιτικοῦ Ζητήματος ...», Ἀθῆναι 1982, σ. 120.
727) «Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία», τόμ. 12ος, σ. 275.
728) Σ. Γ. «Ἑορτολόγιον - Νέον Ἡμερολόγιον», «Ὀρθοδοξία» 1926, σ. 114.
729) Σ. Γ. «τὸ Ἡμερολογιακὸν Ζήτημα», «Ὀρθοδοξία» 1926, σ. 63.
730) Σ. Γ. «Ἑορτολόγιον - Νέον Ἡμερολόγιον», «Ὀρθοδοξία» 1926, σ. 114 - 115.
731) Καλλινίκου Μητροπολίτου Κυζίκου, «τὸ Πάσχα», «Ὀρθοδοξία» 1927, σ. 512.
732) «Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία», τόμ. 12ος, σ. 275.
733) Καλλινίκου Κυζίκου, «τὸ Πάσχα», «Ὀρθοδοξία» 1927, σ. 512.
734) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἡμερολογιακῶν Κατηγοριῶν Ἔλεγχος», Ἀθήνησι 1937, σ. 21.
735) «Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ἐν θέσει «Ὀρθόδοξος Ἀρχιεπισκοπὴ Φινλανδίας».
736) Σ. Β. Μαρκεζίνη, «Πολιτικὴ Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος», σειρὰ Β', τόμ. 2ος, σ. 317.
737) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας», Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 874.
738) Θ.Η.Ε., τόμ. 8ος, σ. 968.
739) Περιοδικοῦ «Ἅγιος Κυπριανός», Ἰούλιος Αὔγουστος 1972, σ. 41.
740) Π. Ν. Τρεμπέλα, «τὸ Αὐτοκέφαλον τῆς ἐν Ἀμερικῇ Metropolia», Ἀθῆναι 1971, σ. 11 ἑξ.
741) Π. Ν. Τρεμπέλα, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 6, 10 - 11.
742) Β. Κ. Στεφανίδου, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», 1970, σ. 764.
743) Α. Διομήδους Κυριακοῦ, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», ἐν Ἀθήναις 1898, τόμ. Β', σ. 184.
744) Α. Διομήδους Κυριακοῦ, ἔνθ' ἀνωτ., τόμ. Γ', σ. 217.
745) Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου, ἐξ ἀνεκδότου ἔργου του.
746) Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου 16.4.1926, «αἱ Συνοδικαὶ Ἐγκύκλιοι», τόμ. Α', Ἀθῆναι 1955, σ. 454.
747) Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου 14.10.1933, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 676 - 677.
748) Ἐγκυκλίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Δαμασκηνοῦ 28.7.1948, «αἱ Συνοδικαὶ Ἐγκύκλιοι», τόμ. Β', Ἀθῆναι 1956, σ. 520 - 521.
749) Θ. Α. Στράγκα, Ε.Ε.Ι., 4, 2556.
750) Ἐφημερὶς «Εὐβοϊκὴ Γνώμη», 16.11.1984, σ. 7, καὶ ἐφημερὶς «Πατρὶς» Πύργου, 5.2.1985.

751) Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 135 Θέσ. Λ. Λαυριωτικοῦ χειρογράφου, παρὰ Ἀλεξ. Ε. Λαυριώτῃ, «ἡ Ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν», «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», ἐν Κωνσταντινουπόλει, 2.8.1896, σ. 186.
752) «Καλὴ Ὁμολογία» 1.1.1984, σ. 2 - 7.
753) Περιοδικὸν «Ζωὴ» 1930, σ. 309. Π. Ν. Τρεμπέλα, «ἡ Ἠθικὴ τελειότης τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον», Ἀθῆναι 1930, σ. 6.
754) «Καλὴ Ὁμολογία», φ. 10, σ. 3· φ. 15, σ. 3· φ. 16, σ. 3· φ. 17, σ. 3.
755) Πρᾶξις 45/3.1.1951 «Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου», «αἱ Συνοδικαὶ Ἐγκύκλιοι», τόμ. Β', Ἀθῆναι 1956, σ. 564.
756) Ἐγκυκλίου «Ὑπουργείου Δημοσίας Τάξεως» 29.1.1951, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 668 - 669.
757) Ἐγγράφου Συνόδου «Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» 7.2.1951, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 569.
758) Ἀποφάσεως 4/1984 Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου «Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», σ. 3.
759) Νικοδήμου Μίλας «τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον», ἐν Ἀθήναις 1906, σ. 950 - 951.
760) «Φωνὴ τῶν Πατέρων», Ἀθῆναι, Μάϊος 1984, σ. 2.
761) Ἐπισκόπου Πολυκάρπου Διαυλείας, «Συνταγματικὴ Νομικὴ καὶ Κανονικὴ Ἀνάπτυξις τοῦ Παλαιοημερολογιτικοῦ Ζητήματος», Ἀθῆναι 1948, σ. 57.
762) Χ. πρώην Φλωρίνης, «Πραγματεία...», Ἱ. Μ. Ὑψηλοῦ 1951, σ. 93.
762α) «Ποινικὰ Χρονικά», τόμ. Λ', σ. 568.
763) Γ' Ἀναθεωρητικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου 9.3.1953, Ε.Ε.Ι., 4, 2697 - 2698.
764) Τοῦ αὐτοῦ Δικαστηρίου, Ε.Ε.Ι., 4, 2704.
765) Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Σπυρίδωνος, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 2698.
766) Νόμου ἀρ. 2294/18.2.1953, Ε.Ε.Ι., 4, 2695.
767) Ἐγκυκλίου «Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» 16.2.1954, «αἱ Συνοδικαὶ Ἐγκύκλιοι», τόμ. Β', Ἀθῆναι 1956, σ. 703 - 704.
768) Εἰσηγήσεως Δωροθέου Λαρίσης ἐν Κ' Ἱεραρχίᾳ, Ε.Ε.Ι., 4, 2580 2598, 2599, 2600, 2602, 2603.
769) Σχετικῶν Ἐγκυκλίων, Ε.Ε.Ι., 2, 1405 - 1409 καὶ 3, 2039 - 2042.
770) Εἰσηγήσεως Δωροθέου Λαρίσης, Ε.Ε.Ι., 4, 2599 - 2600.
771) Πρακτικῶν τῆς ΡΝΗ' συνεδριάσεως τῆς ἐπὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος ἐπιτροπῆς τοῦ 1937. Ἐπισκόπου Διαυλείας Πολυκάρπου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 54. Καὶ Ἰ. Μ. Πετριτάκη «ἡ Θέσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Παλαιοημερολογιακοῦ Ζητήματος...», Ἀθῆναι 1972, σ. 25.
772) Λόγου Πατριάρχου Ἀθηναγόρου ἐν Ρώμῃ, Π. Γρηγορίου, «Πορεία πρὸς τὴν Ἑνότητα», Ἀθῆναι 1978, τόμ. Β', σ. 159.
773) Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Δημητρίου, «Ἐπίσκεψις», 1.7.1981, σ. 18.
774) Π. Γρηγορίου, «Πορεία πρὸς τὴν Ἑνότητα», τόμ. Α', Ἀθῆναι 1978, σ. 569.
775) «Ἐπίσκεψις», 1.12.1979.
776) Αὐγουστίνου Μητροπολίτου Φλωρίνης, Ἀνοικτὴ Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, «Σπίθα» Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1985, σ. 2 - 3, καὶ «Ὀρθόδοξος Τύπος», Ἀθῆναι 12.4.1985, σ. 1, 4.
777) Σ. Καραμήτσου, «ἡ Ἀγωνία ἐν τῷ Κήπῳ τῆς Γεθσημανῆ», Ἀθῆναι 1961, σ. 141.
778) Παρὰ Σ. Καραμήτσῳ, ἔνθ' ἀνωτ.

σ. 120.

779) Ἐγκυκλίου 1935 ἀποτειχισθέντων τριῶν Ἱεραρχῶν, παρὰ Ἱερομονάχῳ Ἀμφιλοχίῳ, «Γνώσεσθε τὴν Ἀλήθειαν», Ἀθῆναι 1984, σ. 14 - 15.

780) «Κήρυξ Γνησίων Ὀρθοδόξων», Μάϊος - Ἰούνιος 1980, σ. 32.

781) Πρακτικῶν ΙΖ' Ἱεραρχίας, Ε.Ε. Ι., 3, 2140.

782) «Κήρυξ Γνησίων Ὀρθοδόξων», Ἰούλιος 1983, σ. 223, καὶ Φεβρουάριος 1983, σ. 45.

783) Ἱερομονάχου Ἀμφιλοχίου, «Γνώσεσθε τὴν Ἀλήθειαν», Ἀθῆναι 1984, σ. 9 - 10.

784) «Διαμαρτυρία καὶ Δήλωσις» 1935 ἀποτειχισθέντων τριῶν Ἱεραρχῶν. Ε.Ε.Ι., 3, 2037.

785) Ἐγκυκλίου 5.10.1937 Μητροπολιτῶν Γερμανοῦ Κυκλάδων καὶ Ματθαίου Βρεσθένης, «Κήρυξ Γνησίων Ὀρθοδόξων», Μάϊος - Ἰούνιος 1981, σ. 177 - 180.

786) Χρυσοστόμου πρώην Φλωρίνης, Ἐπιστολὴ 9.11.1937, παρὰ Θεοδωρήτῳ Μοναχῷ, «τὸ Ἡμερολογιακὸν Σχίσμα», Ἅγιον Ὄρος - Ἀθῆναι 1973, σ. 27, 28.

787) «Ἡ Πραγματικὴ Ἀλήθεια περὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἡμερολογίου», Ἀθῆναι 1929, σ. 122.

788) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἡμερολογιακῶν Κατηγοριῶν Ἔλεγχος», Ἀθήνησι 1937, σ. 43 - 45.

789) Χ. Παπαδοπούλου, «Ἔλεγχος Παραποιήσεως Συνοδικῶν Πράξεων καὶ Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων», περιοδικὸν «Γρηγόριος Παλαμᾶς», Θεσσαλονίκη 1932, σ. 149.

790) Σωκράτους, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», PG. 67, 644.

791) Χρυσοστόμου πρώην Φλωρίνης, Ἐγκύκλιος 1.6.1944. Παρὰ Σ. Καραμήτσῳ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 146.

792) Χρυσοστόμου πρώην Φλωρίνης, Ποιμαντορικὴ Ἐγκύκλιος 1.6. 1944.

793) Χρυσοστόμου πρώην Φλωρίνης, αὐτόθι.

794) Χρυσοστόμου πρώην Φλωρίνης, Ποιμαντορικὴ Ἐγκύκλιος 18.1. 1945.

795) Παρὰ Θεοδωρήτῳ Μοναχῷ, «τὸ Ἡμερολογιακὸν Σχίσμα», Ἅγιον Ὄρος - Ἀθῆναι 1973, σ. 24 - 25, 28, καὶ Ἡ. Ἀγγελοπούλῳ - Δ. Μπατιστάτῳ, «Μητροπολίτης πρ. Φλωρίνης», Ἀθῆναι 1981, σ. 79.

796) Θεοδωρήτου Μοναχοῦ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 6.

797) Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου, ἐξ ἀνεκδότου ἔργου του.

798) Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου, αὐτόθι.

799) Χρυσοστόμου πρώην Φλωρίνης, παρὰ Θεοδωρήτῳ Μοναχῷ, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 28.

800) Χρυσοστόμου πρώην Φλωρίνης, Ποιμαντορικὴ Ἐγκύκλιος 18.1. 1945.

801) Χ. Ἀνδρούτσου, «Συμβολική», ἐν Ἀθήναις 1930, σ. 133 - 134.

802) Π. Ν. Τρεμπέλα, «τὸ Αὐτοκέφαλον τῆς ἐν Ἀμερικῇ Metropolia», Ἀθῆναι 1971, σ. 6, 7.

803) Π. Ν. Τρεμπέλα, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 9.

804) Περιοδικοῦ «Ἅγιος Κυπριανός», Νοέμβριος 1984, σ. 389 - 390.

805) Ἐγκυκλίου 26.5.1950, παρὰ Σ. Καραμήτσῳ, «ἡ Ἀγωνία ἐν τῷ Κήπῳ τῆς Γεθσημανῆ», Ἀθῆναι 1961, σ. 176 - 177.

806) Ἱερομονάχου Ἀμφιλοχίου, «Γνώσεσθε τὴν Ἀλήθειαν», Ἀθῆναι 1984, σ. 20, 23.

807) Ἱερομονάχου Ἀμφιλοχίου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 11, 23, 51.

808) Σ. Καραμήτσου, «ἡ Ἀγωνία ἐν τῷ Κήπῳ τῆς Γεθσημανῆ», Ἀθῆναι 1961, σ. 175 - 176.

809) Ἱερομονάχου Ἀμφιλοχίου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 14 - 15.

810) Σ. Καραμήτσου, ἔνθ' ἀνωτ. σ. 176.

811) «Οὕτω Φρονοῦμεν, Οὕτω Λαλοῦμεν», Ἀθῆναι 1974, σ. 5 - 7.
812) Β. Στεφανίδου «Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία», Ἀθῆναι 1970, σ. 256.
813) Μητροπολίτου Ὠρωποῦ καὶ Φυλῆς Κυπριανοῦ, «Ἐκκλησιολογικαὶ Θέσεις», περιοδικὸν «Ἅγιος Κυπριανός», Νοέμβριος 1984, σ. 392 - 398. «Φωνὴ τῶν Πατέρων», Ὀκτώβριος - Δεκέμβριος 1984, σ. 3 - 4.
814) Ἀ. Δ. Δελήμπαση, «Πανορθόδοξος Σύνοδος», Ἀθῆναι 1976, σ. 99.
815) H. Liddell καὶ R. Scott, «Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης», Ἀθῆναι, τόμ. Β', σ. 363.
816) Ἔνθ' ἀνωτ., τόμ. Β', σ. 23.
817) «Ὡρολόγιον τὸ Μέγα», ἐκδ. Α.Δ. Ε.Ε. 1963, σ. 655.

ΠΙΝΑΞ
ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Α'.

Β'.

Γ'.

Δ'.

Ε'.

Ζ'.

Η'.

Θ'.

Ι'.

Κ'.

Λ΄.

Μ'.

Ν'.

Ξ'.

Ο'.

Π'.

Ρ'.

Σ'.

Τ'.

Υ'.

Φ'.

Χ'.

Ψ'.

Ω'.

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ

P.G. = Ἑλληνικὴ Πατρολογία Migne.

ΒΕΠΕΣ = «Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων», ἐκδόσεως «Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκ κλησίας τῆς Ἑλλάδος».

Δ.Σ.Μ. = «Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας», ἐκδ. 2ας, ἐν Ἀθήναις 1960, ὑπὸ Ἰωάννου Καρμίρη.

Σ.Κ. = «Σύνταγμα τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων», ἐκδ. Γ. Α. Ράλλη καὶ Μ. Ποτλῆ, Ἀθήνησιν 1852 - 1859.

Β.Σ.Π.Ι. = «Βιογραφικὸν Σχεδίασμα περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄», ἐν Ἀθήναις 1870, ὑπὸ Κ. Ν. Σάθα.

Ε.Ε.Ι. = «Ἐκκλησίας Ἑλλάδος Ἱστορία ἐκ Πηγῶν Ἀψευδῶν», Θεοκλήτου Α. Στράγκα Ἀρχιμανδρίτου, Ἀθῆναι 1969 - 1980.

Θ.Η.Ε. = «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία».

Α.Δ.Ε.Ε. = «Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».

Ἰ. ἀ. σ. = Ἰδὲ ἀνωτέρω σελίδα.

Ἑ. κ. = Ἑορτολογικὴ καινοτομία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Η ΕΞΑΗΜΕΡΟΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Η ΠΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΟΙ ΑΙΩΝΕΣ ΤΟΥ ΝΩΕ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΒΡΑΑΜ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΚΥΡΙΟΥ

ΤΟ ΠΑΣΧΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΤΟ ΝΟΜΙΚΟΝ ΠΑΣΧΑ

Σελ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

ΤΟ ΚΑΙΝΟΝ ΠΑΣΧΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

ΤΟ ΑΙΩΝΙΟΝ ΠΑΣΧΑ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΙΟΥΔΑΪΚΗ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΠΑΠΙΚΗ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

1. «Η ΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΣΜΟΥ», «ἡ ἐν Χριστῷ σωτηρία, αἱ αἱρέσεις καὶ ἡ παναίρεσις τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», Ἀθῆναι 1972, σ. 336.

2. «Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΧΡΙΣΤΟΥ», «ἡ ἀποστασία, ἡ παρουσία τοῦ Ἀντιχρίστου καὶ ἡ κατάλυσις αὐτοῦ», ἔκδοσις α΄ 1974, ἔκδοσις β΄ 1981, Ἀθῆναι, σ. 187.

3. «ΠΑΝΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΣΥΝΟΔΟΣ», «σύνοδοι, ἀντισύνοδοι καὶ ἡ "Πανορθόδοξος Σύνοδος"», Ἀθῆναι 1976, σ. 153.

4. «Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ», «ὁ ἀνθρώπινος λόγος, ἡ ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα καὶ ἡ στάσις ἔναντι αὐτῆς», Ἀθῆναι 1975, σ. 95.

5. «Η ΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ», Ἀθῆναι 1980, σ. 31.

6. «Η ΑΓΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ», Ἀθῆναι 1981, σ. 46.

7. «ΑΓΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ», «διὰ τὴν ἑνότητα καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς Κύπρου», Ἀθῆναι 1982, σ. 55.

8. «ΨΑΛΑΤΕ ΣΥΝΕΤΩΣ», «διατί δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐνόργανος λατρεία», Ἀθῆναι 1982, σ. 30.

9. «Ο ΑΔΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ», Ἀθῆναι 1982, σ. 16.

10. «ΚΑΛΗ ΟΜΟΛΟΓΙΑ», περιοδικόν.

11. «ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ», ἐφημερίς.

ΤΥΠΟΙΣ: Γ. ΚΟΥΚΟΥΔΑΚΗΣ
ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΥ 40, ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 64 61 660